כתבי רב"ש

מאמרים אגרות ורשימות דברים
מאת כ"ק האדמו"ר המקובל האלוקי
רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל,
בנו בכורו וממשיך דרכו של
קדוש ישראל ציס"ע האדמו"ר המקובל האלוקי
רבי יהודה לייב הלוי אשלג זצוק"ל,
מחבר פירוש "הסולם" על ספר הזהר הקדוש

כרך ב

שלבי הסולם
תשמ"ט - תשנ"א
אגרות

אנו שמחים להגיש לכם מהדורה חדשה ומוגהת ב-3 כרכים, של כתבי הרב המקובל ברוך שלום הלוי אשלג זצ"ל, בנו בכורו וממשיך דרכו של הרב המקובל יהודה לייב הלוי אשלג, "בעל הסולם", מחבר פירוש "הסולם" לספר הזוהר.

הסדרה כוללת:

שלבי הסולם (כרך א' וכרך ב') - קובץ מאמריו של הרב"ש, שנכתבו בין השנים תשמ"ד-תשנ"א (1984-1991). המאמרים מתארים בפרוטרוט את המצבים שהאדם עובר בכל שלבי ההכנה המכשירה אותו להיכנס לעולם הרוחני. המאמרים הובאו בסדר חדש, על פי השנים שבהם נכתבו, וכן נוספו כמה מאמרים שנשמטו מן המהדורה הקודמת.

אגרות רב"ש (כרך ב') - מכתבים ששלח הרב"ש לתלמידיו, אשר כוללים עצות והדרכות באהבת חברים ובעבודת ה', ביאור בענייני חגים ומועדים ועוד.

דרגות הסולם (כרך ג') - מאמרים קצרים ורשימות דברים שכתב הרב"ש משך שנים לעצמו, חלקם כראשי פרקים, חלקם כהכנה למאמרים שכתב וחלקם כתשובות לשאלות תלמידיו. לעיתים נכתבו הדברים כטיוטא על גבי פיסות נייר וקטעי דפים, כרעיונות מתומצתים וקיצורי דברים, ולכן אופיים מיוחד במינו. בהיותו על ערש דווי, מסר הרב"ש רישומים אלו לתלמידו הקרוב, עוזרו האישי וממשיך דרכו הרב מיכאל לייטמן.

הרב לייטמן על מאמרי שלבי הסולם:

"כתוצאה מהרצאות שנתתי משנת תשמ"ג, הגיעו למורי ורבי, הרב ברוך שלום הלוי אשלג, עשרות תלמידים חדשים ללמוד את חכמת הקבלה. הרב"ש ציווה עלי לקבץ אותם לקבוצה, כדי לדבר איתם על חשיבות הקבלה והעבודה הפנימית.

ערב הפגישה הראשונה עם התלמידים החדשים, במהלך נסיעתי השגרתית עם רבי, כפי שנהגנו לצאת מדי בוקר, בקשתי שיבחר לי את הנושא הראשון. הרב"ש התיישב לרגע על הספסל וכתב לי על פיסת נייר מספר משפטים. למחרת שמח לשמוע ממני, שהפגישה עברה בהתרוממות הרוח ובהתעלות רוחנית.

כשבוע לאחר מכן, ערב הפגישה השנייה, שוב פניתי אליו באותה בקשה, ושוב התיישב רבי על הספסל שבפארק, וכתב לי מספר משפטים. וכך היה בכל פעם, עד שרבי התחיל מיוזמתו לכתוב מדי שבוע מאמר לתלמידים.

במאמרים אלו תיאר רבי בפרטות את כל התהליך שעובר האדם מהשאלה "מה הטעם בחיי" ועד התשובה "טעמו וראו כי טוב ה'". אף מקובל לפניו לא ביאר באופן כה ברור ומעשי את כל התהליך הפנימי, שעובר האדם בדרכו למטרת חייו".

המו"ל

נדפס בישראל, תשס"ח (2008)
המכון למחקר ע"ש הרב אשלג
Ashlag Research Institute (ARI)

מסת"ב: ISBN: 978-965-7065-68-6
דאנאקוד: 760-12

www.kab.co.il

Printed in Israel

תוכן העניינים
שלבי הסולם

שנת תשמ"ט

א. מהו השיעור של תשובה 787
ב. מהו חטא גדול או קטן, בעבודה 791
ג. מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים 795
ד. מהו מבול מים, בעבודה 799
ה. מהו, שבריאת העולם היה בנדבה 805
ו. מהו למעלה מהדעת, בעבודה 809
ז. מהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" בעבודה 814
ח. מהו, שאם הטוב מתגדל, גם הרע מתגדל, בעבודה 819
ט. מהו פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים, בעבודה 823
י. מהו, שהסולם הוא באלכסון, בעבודה 827
יא. מהם הכוחות, שצריכים בעבודה 831
יב. מהי סעודת חתן 836
יג. מהו "לחם רע עין" בעבודה 843
יד. מהו שכתוב "והשבות אל לבבך" 845
טו. מהו, שהצדיקים ניכרים ע"י הרשעים, בעבודה 848
טז. מה הוא האיסור לברך על שולחן ריק, בעבודה 851
יז. מהו האיסור לתת שלום מטרם שמברך לה', בעבודה 855
יח. מהו, שהברכה אינה שורה בדבר שנמנה, בעבודה 859
יט. מהו, ששבת נקראת "ש-בת", בעבודה 865
כ. מהו שהיצר הרע עולה ומשטין, בעבודה 869
כא. מהו "שכור אל יתפלל", בעבודה 872
כב. מהו שדוקא בליל פסח, שואלים ד' קשיות 877
כג. מהו, אם בלעו את המרור לא יצא, בעבודה 883
כד. מהו, ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך, בעבודה 888
כה. מהו בעבודה, איש אשר בו מום לא יקרב 892
כו. מהו, מי שמטמא עצמו, מטמאים אותו מלמעלה, בעבודה 897
כז. מהו ענין יסורים בעבודה 902
כח. הידיעה שהאדם עמד בנסיון, לצורך מי 908
כט. מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה 913
ל. מהו ענין הדלקת המנורה, בעבודה 917
לא. מהו אסור ללמוד תורה לעכו"ם, בעבודה 923
לב. מהו ששמן נקרא מעשים טובים, בעבודה 927
לג. מהו בחינת מרגלים, בעבודה 931
לד. מהו שלום בעבודה 935
לה. מהו, מי שאין לו בנים, בעבודה 938
לו. מהו, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, בעבודה 943

לז. מהו "דרך שתחילתה קוצים וסופה מישור" בעבודה 947
לח. מהו שופטים ושוטרים, בעבודה 951
לט. מהו, לא דברה תורה אלא נגד יצר הרע, בעבודה 955
מ. מהו, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בעבודה 959
מא. סדר היום 964

שנת תש"ן

א. מהו ענין שנהיה לראש ולא לזנב בעבודה 967
ב. מהו ענין כשלון בעבודה 970
ג. מהו, שהעולם נברא בשביל תורה 974
ד. מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים, בעבודה 977
ה. מהו, שהארץ לא הוציאה פירות מטרם שנברא האדם, בעבודה 983
ו. מתי האדם צריך להשתמש עם גאוה, בעבודה 988
ז. מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה 993
ח. מהו, שעֵשָׂו נקרא איש שדה, בעבודה 998
ט. מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה 1002
י. מהו, שאמרו חז"ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה 1006
יא. מהו, שנר חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה 1011
יב. מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה 1015
יג. מהו שעל ידי יחוד קוב"ה ושכינתה כל העוונות מתכפרים 1020
יד. מהו בעבודה "חסד של אמת" 1024
טו. מהו, שמטרם שנפל השר המצרי, לא נענו בצעקתם, בעבודה 1028
טז. מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה 1033
יז. מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה 1038
יח. מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה 1043
יט. מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה 1048
כ. מהו מחצית השקל בעבודה - ב' 1053
כא. מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה 1058
כב. מהו הסדר במחית עמלק 1063
כג. מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה, בעבודה 1069
כד. מהו, שכל הבא לקרבן עולה הוא זכר, בעבודה 1074
כה. מהו "הללו את ה' כל גויים" בעבודה 1079
כו. מהו, "אין קדוש כה' כי אין בלתך", בעבודה 1083
כז. מהו, שכל עשב - יש ממונה למעלה המכה אותו ואומר גדל, בעבודה 1088
כח. מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה 1093
כט. מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה 1098
ל. מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה 1103
לא. מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה 1108
לב. מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה 1114
לג. מהו, "ארץ יראה ושקטה", בעבודה 1121
לד. מהו כלים הדיוטות, בעבודה 1125
לה. מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה 1130

לו. מהו שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, בעבודה 1135
לז. מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה 1140
לח. מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה 1145
לט. מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" בעבודה 1150
מ. מהו כי אתם המעט מכל העמים, בעבודה 1155
מא. מהו המצות קלות שאדם דש בעקביו, בעבודה 1159
מב. מהו ברכה וקללה, בעבודה 1164
מג. מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה 1170
מד. מהי מלחמת הרשות, בעבודה - ב' 1175
מה. מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה 1179
מו. סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל 1183

שנת תשנ"א

א. מהו, אין לנו מלך אלא אתה, בעבודה 1187
ב. מהו, שובה ישראל עד ה' אלקיך, בעבודה 1193
ג. מהו, רשע יכין וצדיק ילבש, בעבודה 1198
ד. מהו שהמחבל היה נמצא בהמבול, והוא היה ממית, בעבודה 1204
ה. מהו מעשים טובים של צדיקים הם התולדות, בעבודה 1209
ו. מהו רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, בעבודה 1214
ז. מהו אדם ומהו בהמה, בעבודה 1219
ח. מהו, ואברהם זקן בא בימים, בעבודה 1224
ט. מהו ריח בגדיו, בעבודה 1229
י. מהו, שהמלך עומד על שדהו, כשהתבואה עומד בכרי, בעבודה 1234
יא. מהו, שהיצר טוב ויצר הרע שומרים לאדם, בעבודה 1239
יב. הנרות הללו קדש הם 1244
יג. מהו "מסרת גבורים ביד חלשים" בעבודה 1248
יד. מהו, שברכת האדם היא ברכת הבנים, בעבודה 1253
טו. מהו הברכה "שעשה לי נס במקום הזה" בעבודה 1257
טז. מהו, בכדי לדעת שה' הוא אלקים, צריכים ל"השבות אל לבבך", בעבודה 1262
יז. מהו, כי אני הכבדתי את לבו, בעבודה 1267
יח. מהו, שצריך להרים יד ימין על שמאל, בעבודה 1271
יט. מהו, קומה ה' ויפוצו אויביך, בעבודה 1276
כ. מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה 1281
כא. מהו שקוראים פרשת זכור לפני פורים, בעבודה 1286
כב. מהי שושנה בין החוחים, בעבודה 1291
כג. מהו, ענין טהרת אפר פרה, בעבודה 1296
כד. מהו, שהאדם צריך להוליד בן ובת, בעבודה 1301
כה. מהו שהאדם שב בתשובה צריך להיות בשמחה 1306
כו. מהו, גילוי טפח וכיסוי טפחיים, בעבודה 1311
כז. מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה 1316
כח. מהו קדושה וטהרה בעבודה 1321

כט. מהו שכהן גדול יקח לאשה בתולה, בעבודה 1326
ל. מהו, מי שהיה בדרך רחוקה, הוא נדחה לפסח שני, בעבודה 1331
לא. מהו שצדקה לעניים עושה השם הקדוש, בעבודה 1336
לב. מהו דגלים בעבודה 1341
לג. מהו שהקב"ה נושא פנים, בעבודה 1346
לד. מהו, אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, בעבודה 1351
לה. מהו ענין מרגלים, בעבודה 1356
לו. מהו שלום שלום לרחוק ולקרוב, בעבודה 1361
לז. מהו תורה ומהו חקת התורה, בעבודה 1366
לח. מהו ענין קו ימין בעבודה 1371
לט. מהו שהימין צריך להיות יותר גדול מהשמאל, בעבודה 1376
מ. מהם אמת ושקר, בעבודה 1381
מא. מה על האדם לעשות, אם נברא במידות לא טובות 1386
מב. מהו, "ידע שור קנהו וכו' ישראל לא ידע", בעבודה 1391
מג. מהו, "וראית את אחורי ופני לא יראו", בעבודה 1396
מד. מהי הסיבה שבגללה זכו ישראל לירושת הארץ, בעבודה 1401
מה. מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה 1406
מו. מהו בן האהובה ובן השנואה, בעבודה 1411
מז. מהו שהימין והשמאל הם בסתירה, בעבודה 1416

אגרות

אגרת א 1423
אגרת ב 1423
אגרת ג 1424
אגרת ד 1425
אגרת ה 1426
אגרת ו 1427
אגרת ז 1428
אגרת ח 1429
אגרת ט 1435
אגרת י 1438
אגרת יא 1439
אגרת יב 1441
אגרת יב/ב 1442
אגרת יג 1443
אגרת יד 1444
אגרת טו 1445
אגרת טז 1446
אגרת יז 1448
אגרת יח 1450
אגרת יט 1452

אגרת כ 1454
אגרת כא 1456
אגרת כב 1459
אגרת כג 1461
אגרת כד 1462
אגרת כה 1464
אגרת כו 1465
אגרת כז 1466
אגרת כח 1468
אגרת כט 1472
אגרת ל 1478
אגרת לא 1479
אגרת לב 1482
אגרת לג 1484
אגרת לד 1486
אגרת לה 1488
אגרת לו 1489
אגרת לז 1492
אגרת לח 1493
אגרת לח/ב 1494
אגרת לט 1496
אגרת מ 1497
אגרת מא 1500
אגרת מב 1501
אגרת מג 1502
אגרת מד 1504
אגרת מה 1505
אגרת מו 1506
אגרת מז 1507
אגרת מח 1508
אגרת מט 1509
אגרת נ 1510
אגרת נא 1511
אגרת נב 1512
אגרת נג 1514
אגרת נד 1515
אגרת נה 1516
אגרת נו 1517
אגרת נז 1520
אגרת נח 1520
אגרת נט 1522
אגרת ס 1524

אגרת סא 1525
אגרת סב 1526
אגרת סג 1528
אגרת סד 1529
אגרת סה 1532
אגרת סו 1535
אגרת סז 1536
אגרת סח 1538
אגרת סט 1539
אגרת ע 1541
אגרת עא 1542
אגרת עב 1543
אגרת עג 1544
אגרת עד 1546
אגרת עה 1547
אגרת עו 1548
אגרת עז 1549
אגרת עח 1550
טבלאות 1551

שלבי הסולם

שנת תשמ"ט

מהו השיעור של תשובה

תשמ"ט - מאמר א'
1988/89 - מאמר 1

הנה הכתוב אומר (הושע י"ד) "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך". ויש להבין:

א. מהו הפירוש "עד ה' אלקיך", שמשמע, שאם לא הגיע התשובה "עד ה' אלקיך", עוד לא נקרא "תשובה". אם כן, איך אנו יכולים לדעת, אם התשובה כבר הגיע "עד ה' אלקיך". ומי יכול לעלות ולראות, אם כבר הגיע או לא.

ב. יש להבין זה שכתוב "כי כשלת בעוונך". משמע, שזהו הטעם למה התשובה צריך לעלות "עד ה' אלקיך". ויש להבין מהי השייכות זה לזה.

ג. יש להבין מהו הפירוש "כי כשלת בעוונך". מהי הכוונה "בעוונך". משמע, שיכול להיות כשלון מדבר אחר, שלא מהעוון של האדם. לכן הכתוב אומר לנו "כי כשלת". היינו, שהכשלון שלך בא "מעוונך", ולא מדבר אחר. אם כן, מהו הדבר אחר, שהאדם יכול לחשוב, שזה לא בא לו "מעוונותיו".

וענין כשלון, המשמעות היא, שהאדם עשה חשבון, שיש לו לעשות עכשיו עסק טוב, ולבסוף הפסיד מהעסק, שהיה לו כשלון על ידי איזה דבר. כדמיון, שאדם הלך בדרך ונכשל ע"י אבן שהיה בדרך, שהוא לא ראה ונפל. אם כן צריכים להבין, כאן ברוחניות, שקיבל נפילה, בטח שנכשל באיזה אבן, שהיתה באמצע דרך. לכן יש לדעת, מהי האבן שהאדם נכשל בה, ושזה גרם לו, שנפל באמצע דרך הליכה. ובא הכתוב ואומר, שהכשלון היה מעוונך, שזהו האבן, שעל ידו נכשלת ונפלת. והידיעה זו אנו צריכים לדעת, כדי להיזהר מהאבן נגף. אם כן יש להבין, מדוע העוון של האדם הוא המכשול, שבשביל העוון שיש בו, הוא לא יכול ללכת בדרך ה' ולקיים תורה ומצות.

והענין הוא, כי העוון הראשון מתחיל מחטא עץ הדעת. שאדם הראשון נולד מהול (אדר"נ ב', ה'). אלא אח"כ, ע"י החטא, הוא משך בערלתו היה (סנהדרין ל"ח). וכמו שמפרש בהקדמה לפנים מסבירות (דף ו'), שענין "משוך בערלתו", הוא ענין ערלה של שלוש קליפות הטמאות. וכשהוא נולד, לא היה לו את הערלה הזו. כי הגוף החיצון של אדם הראשון, אומר האר"י הקדוש, שהיה מבחינת מלכות שעלתה לבינה דמלכות דעשיה, הנקרא "מלכות הממותקת בבינה". וזה נקרא שנולד מהול.

וע"י חטא של עץ הדעת, המשיך עליו את המלכות מבחינת מידת הדין, שהוא צורת גדלות הקבלה מחלל הפנוי. וזה נקרא, שהיה משך בערלתו. כלומר, שהמשיך עליו את שלוש קליפות הטמאות, שמכאן באים כל החטאים שהאדם עושה. זאת אומרת, גדלות הקבלה, שאדם הראשון המשיך בעצמו ע"י החטא, זהו הגורם לכל החטאים, שהשורש של החטאים נמשך בבחינת מוחא וליבא.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש "כי כשלת בעוונך". הכוונה היא על עוון שלך, הנמשך מחטא של עץ הדעת. זה נקרא "בעוונך". כלומר, אבן הזה, הנכשלים כל הנבראים, הוא בזה שהאדם אומר, שאני רוצה להבין את הכדאיות, אם זה משתלם, אם אני אקיים תו"מ, מה ירויח מזה המקבל לעצמו, הנמשך מגדלות הקבלה, שאדם הראשון המשיך לעצמו בסיבת חטא של עץ הדעת.

וכמו בגשמיות, האדם כשהולך בדרך, והוא נכשל ע"י אבן הנמצא באמצע הדרך, הוא לא רואה את האבן, לכן הוא נופל ע"י האבן. כמו כן בעבודה, שהאדם הרוצה ללכת בדרך ה', הוא לא רואה, שהאבן, שהוא הרצון לקבל, אבן מלשון "אבין", שהוא רוצה הכל להבין, מה שתצמח מזה הנאה להמקבל לעצמו.

ובזמן שאומרים לאדם, שהוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שהשגחה העליונה היא בבחינת טוב ומטיב, הוא אומר, אני רוצה לראות שהוא כך. אבל להאמין, זהו נגד ההבנה .כי ההבנה אומרת, מה שאתה רואה, זהו אמת, ומה שאתה לא רואה, איך אתה יכול לומר, שהוא אמת. וכשאומרים לו, שצריכים להאמין, הוא טוען, מאיפה אתה יודע, שזה שאתה מאמין, הוא אמת. וזה האבן נגף, שבני אדם נכשלים על ידו.

ובהאמור יוצא, כי האבן שבה נכשלים, הוא רק שחסר ענין האמונה. והאדם, כשמתחיל ללכת בדרך העבודה דלהשפיע, האדם טוען לה', מדוע אתה עשית הסתרת פנים שלך, עד שאין ביכולתנו להתגבר על ההסתרה שהקב"ה עשה. שנוכל להתגבר על ב' דברים אלו, היינו על בחינת מוחא ועל בחינת ליבא.

ובאמת נשאלת השאלה, מדוע עשה הקב"ה כך, שנצטרך להאמין. ולא עשה אחרת, דהיינו, שכל מי שמתחיל בעבודה, תיכף יראה את גדלות ה'. ונמצא, זה שעשה ה', שצריכים לעבוד בבחינת אמונה, זה גורם, שהרבה אנשים מתרחקים מהעבודה. הלא אנו מבינים, כאילו חס ושלום, שהדרך שהבורא עשה, לעבוד בבחינת האמונה, זהו אבן נגף לכל הכושלים. אם כן מדוע עשה ככה.

ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שאנו צריכים להאמין, שהדרך הזו שהבורא עשה, שהעבודה שלנו תהיה בבחינת "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", זו היא הדרך המוצלחת ביותר בכדי להגיע לשלימות המטרה, שהיא להטיב לנבראיו. כי דוקא ע"י האמונה, הנבראים יכלו להגיע לשלימות המטרה, שהוא בכדי לקבל הטוב והעונג, מה שהבורא חשב לתת להנבראים.

אבל אסור לנו לומר, שהבורא לא היה יכול לעשות דרך אחרת, היינו בבחינת ידיעה. שבטח שהקב"ה הוא כל יכול, ויכול לעשות הכל מה שהוא רוצה, אלא כמו שאנו צריכים להאמין במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, וכמו כן יש לנו להאמין על הדרך, איך להגיע להמטרה, שבחינת אמונה היא הדרך הטובה ביותר ומוצלחת ביותר. לכן בחר הקב"ה בדרך של האמונה, שרק ע"י דרך של אמונה תהיה היכולת להאדם להגיע לשלימות המטרה.

ובהאמור, שהביאור "כי כשלת בעוונך" הוא בחינת גדלות של כלי קבלה, שאדם הראשון המשיך עליו מחמת חטא של עץ הדעת, יש לפרש מה ששאלנו, מהו ענין "כשלת בעוונך" ל"שובה ישראל עד ה' אלקיך".

ושאלנו, וכי האדם יכול לעלות למעלה ולראות אם התשובה הגיע "עד ה' אלקיך". ובהנ"ל יש לפרש, היות שכל הכשלונות, שאין האדם יכול להגיע לשלימות, והוא נכשל באמצע, הוא רק מטעם, כי עוון הראשון הוא אבן הנגף שבשבילה האדם נופל. לכן האדם, כשרוצה לעשות תשובה, ואינו יודע מהי תשובה, אז אומר הנביא "שובה ישראל עד ה' אלקיך".

פירוש, שכל המעשים, שהאדם עושה, יהיו בשביל "ה' אלקיך". נמצא, שפירושו "עד", היינו עד שתדע בבירור, שכל מה שאתה עושה הוא בשביל ה' אלקיך. זאת אומרת, שהגיע למדרגה, שהוא מרגיש, שבשביל עצמו אינו כדאי לחיות, אלא מה שהוא חי, הוא בשביל תועלת ה', וזה נקרא "תשובה".

מה שאין כן אם עוד לא הגיע לדרגה זו, עוד לא נקרא זה "תשובה". והטעם הוא כנ"ל "כי כשלת בעוונך", שהוא הקבלה עצמית. כלומר, כי רק זה הוא הכשלון, שאין האדם יכול לבוא לידי דביקות ה'. וממילא לתקן זה הוא רק עד שיגיע "עד ה' אלקיך", שכל מעשיו יהיו רק להשפיע, וזה נקרא "תשובה".

ולזה אין האדם צריך לעלות למעלה, ולראות אם התשובה שלו הגיע "עד ה' אלקיך". אלא האדם בעצמו הוא רואה ומרגיש, אם אין לו שום כוונה בחיים, אלא רק מה ששייך לתועלת ה', ולתועלת עצמו הוא אומר, שאינו כדאי לחיות. אולם גם בזה האדם יכול לרמאות עצמו. כלומר,

שיכול להיות, שזה שמסכים לעבוד בשביל תועלת ה', בטח הוא חושב שתגיע מזה לתועלת עצמו הנאה גדולה.

אולם על זה גם האדם יכול לראות את האמת. היות לפי הכלל, אם באמת האדם רוצה להידבק בה', ויש לו כבר השתוות הצורה, אז הוא צריך לזכות לפקיחת עינים בתורה. לפי הכלל "הלומד תורה לשמה מגלין לו רזי תורה". ואם הוא עדיין לא זכה לרזי תורה, זה הסימן שהוא עדיין רחוק מלהיות, שכל כוונתו תהיה אך ורק לתועלת ה'.

וכמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (דף י' אות ל"ב) וזה לשונו "הוא העבודה בתו"מ לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ושלא לקבל פרס. שעבודה זו מטהרת את הרצון לקבל לעצמו שבו, ומהפכתו ברצון להשפיע. אשר בשיעורי הטהרה של הרצון לקבל, נעשה ראוי ומוכשר לקבל ה' חלקי הנפש, הנקראות נרנח"י. כי הן עומדות ברצון להשפיע. ולא תוכלנה להתלבש בגופו, כל עוד שהרצון לקבל שולט בו, כי ענין התלבשות והשואת הצורה עולות בקנה אחד. ובעת שיזכה, שיהיה כולו ברצון להשפיע ולא לצורך עצמו כלום, נמצא שזכה בהשואת הצורה לנרנח"י שלו העליונים".

ובהאמור רואים, שאם האדם הולך בדרך השפעה, הוא צריך לזכות לבחינת רזי תורה, ואם לא זכה, זהו סימן שעדיין הוא נמצא באהבה עצמית. הגם שהוא מרגיש, שהוא רוצה לעשות מעשים אך ורק להשפיע. לכן אז הוא צריך עוד הפעם להרבות עצות ותחבולות, לזכות לאהבת ה' ולא לאהבה עצמית. אבל צריכים לזכור, שבכדי לזכות לאהבת ה' ולא לתועלת עצמו, אין זה בידי אדם, אלא זהו מתנת אלקים.

אולם צריכים לדעת, שבעת שהאדם רוצה לצאת מעבודה המעשית בלבד, שהיא בלי כוונה, ורוצה להתחיל בעבודת המעשה עם הכוונה דלהשפיע, יש בזה עבודה רבה. היות שבזמן שהגוף מתחיל לשמוע מבחינת הכוונה דלהשפיע, תיכף על המקום הוא מתחיל להתנגד, ולא נותן להמשיך בעבודה זו, ומראה לו צבעים שחורים על עבודה זו.

ובמצב הזה, האדם צריך להאמין, שרק ה' יכול לעזור. וכאן המקום, שהאדם יכול לתת תפלה אמיתית. ונקרא "אמיתית", משום שהאמת שכך הוא. כלומר שהבורא עשה, שהאדם לא יוכל לעזור לעצמו. והסיבה היא כידוע, ש"אין אור בלי כלי", כמו שדברנו מזה כמה פעמים. וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזה שעשה הבורא, שאין האדם יכול בעצמו לצאת מאהבה עצמית, הוא בכדי שהאדם יהיה נצרך להבורא, שיעזור לו. ובמה עוזר ה', בנשמתא קדישא, כמו שכתוב בזה"ק. היות אחרת אין להאדם צורך לקבל אור התורה, אלא הוא היה מסתפק במה שהוא מקיים תורה ומצות, ולא היה לו שום צורך לקבל את הנרנח"י דנשמה שהוכן עבורו.

מה שאין כן, כשהוא רואה, שאין הוא יכול לצאת מאהבה עצמית ולזכות לבחינת השתוות הצורה, אז הוא צריך לעזרת ה', שיעזור לו. ועל ידי מה הוא נותן להאדם את העזרה. הוא ע"י נשמתא קדישא, הנקרא "אור עליון", המתגלה בהאדם, שירגיש שיש בו נשמה, שהיא "חלק אלקי ממעל". נמצא, לפי התגברות האדם, הוא מרבה בגילוי אור ה'. ולסיבה זו עשה ה' הכבדת הלב, שלא יהיה בכוחו של אדם להתגבר על הרע שבו, אלא שיהא נצרך להבורא, וע"י זה יהיה להאדם הצורך לזכות לבחינת נרנח"י שבנשמה. אולם הסדר הזה של הכבדת הלב, בא דוקא בעת שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, והוא נותן כוחות, בכדי להגיע לשמה, אז מתחיל ענין של הכבדת הלב.

וזה דומה להאם, שרוצה ללמד את הילד, שיוכל ללכת לבדו. היא יושבת על הברכים, ונותנת להילד שיתקרב אליה. ובזמן שהיא רואה, שהילד כבר קרוב אצלה, האם מתרחקת מן הילד. וזהו בכדי שהילד יתרגל ללכת לבד, בשיעור יותר גדול מכפי שהלך. אולם הילד מתחיל לבכות. הלא הוא התאמץ,

וגותן כוחות בכדי שיתקרב אל האם, והוא בוכה, מדוע אמו התרחקה ממנו. והוא חושב, כאילו האם שונאת אותו, לכן היא מתרחקת ממנו. ולא יכול לדון את אמו לכף זכות, שההתרחקות שלה היא לטובת הילד. מה שאין כן כשהילד לא התחיל ללכת, אין האם מתרחקת ממנו, אלא הוא רואה, שכל הזמן שהוא הולך, האם מחזיקה אותו בידה ומוליכה את הילד.

וכמו כן בעבודה. מטרם שהאדם מתחיל ללכת לבד, כלומר מטרם שהוא יוצא מהכלל, שכל עבודתם הוא רק בחלק המעשה לבד, בלי כוונה דלהשפיע, זה נקרא, שהאם מחזקת את הילד בידה, ומוליכה אותו. זאת אומרת, אין הוא מרגיש שיש לו התרחקות מצד העליון, אלא אדרבה, הוא לא רואה שום חסרון בעבודתו. וממילא הוא לא יכול לומר, שמתרחקים ממנו. הלא הוא מרגיש שהוא קרוב. והסיבה היא, היות שהוא הולך בתלם של הכלל, שהשכר הוא תועלת עצמו. אם כן, הדעה הזו היא קרובה אצל הגוף. לכן אין הגוף מתנגד לעבודתו, וממילא הוא מרגיש לאיש שלם. נמצא, שהוא במצב כמו שאמו מחזקת אותו ביד ומוליכה אותו.

מה שאין כן בזמן שהוא יוצא מהכלל, שהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, הוא נבחן לילד שכבר מתחיל ללכת לבד. אז האם מתרחקת ממנו. כל פעם שהוא חושב, שכבר הגיע לעבודה דלהשפיע, אז מלמעלה מראים לו, שהוא עוד רחוק מעבודה דלהשפיע. ובמה מראים לו שהוא רחוק, היות שמראים לו כל פעם מהו "על מנת להשפיע". אז המחשבות האלו מביאות לו להאדם מחשבות זרות, עד שלפעמים הוא רוצה לברוח מהמערכה.

ואח"כ נותנים לו עוד פעם התקרבות, שהוא מתחיל לחשוב, שעכשיו הוא קרוב להאם. אבל עוד הפעם מראים לו, שמתרחקים ממנו. וזה שכתוב "אל תרחק ממנו". וכמו כן כתוב "אל תסתר פניך ממנו". שיש בזה ב' פירושים:

א. היות שאתה מתרחק ממנו, זה גורם שאנחנו רוצים לברוח מהמערכה.

ב. אל תרחק ממנו, תן לנו להבין, שזה לא התרחקות, אלא שזה אתה עושה לטובתנו, ושנדע שכל מה שאתה עושה, הכל לטובתנו.

מהו חטא גדול או קטן, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ב'
1988/89 - מאמר 2

קודם כל אנו צריכים לדעת מהו נקרא "עבודה". זאת אומרת, במילת עבודה, שאנו משתמשים, מהו פירוש. יש לדעת, שניתן לנו לקיים תרי"ג מצות התורה, וז' מצות דרבנן. וכמו כן יש לנו לקיים את מנהגי ישראל, מה שגדולי ישראל הנהיגו, כל מקום לפי מנהגו. והם קבעו לנו, מהי מצוה גדולה ומהי עבירה גדולה.

דוגמא, חז"ל אמרו "גדול כיבוד אב ואם, שהחמיר בו הקב"ה יותר מכבודו" (ירושלמי, פ"א, ה', א'). או "גדולה גמילת חסדים יותר מן הצדקה" (סוכה, מ"ט). ורבות כהנה יש בחז"ל. וכן על דרך זה אנו רואים בעבירות. שחז"ל אמרו "גדול עונשו של לשון הרע מעונש של עבודה זרה" (מדרש גדול וגדולה, פי"ח).

נמצא, שהם קבעו מהי מצוה גדולה ומהי מצוה קטנה, זה לגבי זה. וכמו כן לגבי עבירה קבעו, מהי עבירה גדולה, וכנגד זה מהי עבירה קטנה. ומה שהם קבעו, אנו צריכים להאמין שכך הוא, שזה ענין אמונת חכמים, שאנו צריכים להאמין מה שאמרו. ואסור להרהר אחריהם. וכל זה נקרא בחינת "תורה". כלומר, שאין יד אדם שום שייכות לנוגע בזה.

"עבודה" נקראת על שם האדם, מה שהוא עושה. היות שהאדם העובד, הוא עושה את השיעורים, איך לקיימם. כלומר, אין הכוונה שעל המעשה הוא ברשותו של אדם, לעשות שם איזה שינויים חס ושלום. אלא הפירוש הוא על הסיבה. כלומר, שבשביל הסיבה הזו הוא מקיים תורה ומצות. בזה יש שיעורים מצד העובד.

וזהו כמו שאומר הרמב"ם ז"ל (בהלכות תשובה, פרק י"א) וזה לשונו "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותם, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

רואים אנו, שהרמב"ם אומר, שיש שיעורים בהסיבה. דהיינו נשים, ולקטנים, וכלל עמי הארץ, להם יש סיבה של שלא לשמה.

ואלה, שכבר הרבה דעתן והחכימו חכמה יתירה, להם נותנים סיבה אחרת, שהיא הסיבה דלשמה, שהם שצריכים לעבוד בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמם.

נמצא לפי זה, שבבחינת המעשה אין הבדל בין קטן לגדול. מה שאין כן בבחינת הכוונה, היינו בבחינת הסיבה, שבשבילה מקיימים תו"מ, כן יש הבדל בין סוגי אנשים. כלומר, יש אנשים, ששייכים להכלל. היינו, כמו שאומר הרמב"ם ז"ל "כלל עמי הארץ". שיש הבחן בין הכלל להפרט. זאת אומרת, שיש אנשים פרטיים, שהם לא רוצים ללכת בתלם של הכלל, כלומר לעבוד לתועלת עצמם, אלא שנתעוררת בלבם תשוקה לעבוד בעל מנת להשפיע.

ויש לדעת, כי העבודה דלהשפיע נקראת, שהאדם הוא הנותן. מה שאין כן בהעבודה דלקבל שכר, הקב"ה הוא הנותן. ויש בזה הבחן גדול מאוד. כי בזמן שסיבת העבודה היא מה שמקבל תמורתו, נמצא, שהאדם מסתכל על גודל המצות. כפי שיעור התמורה. כלומר, שאם יש תמורה גדולה וחשובה תמורת העבודה, זה נקרא אצל האדם "מצוה גדולה", היות שהוא מסתכל על השכר.

מה שאין כן בעבודת דלהשפיע, שהאדם הוא הנותן, אז מסתכלים על גודל המקבל. כלומר למי האדם נותן. וכל שהמקבל הוא יותר חשוב, אז הנתינה זו יותר גדולה וחשובה, כמו שאמרו חז"ל "באדם חשוב, באם נתנה היא, ואמר הוא, הרי את מקודשת,

הרי זה דומה כאילו נתן הוא, מטעם בההוא הנאה דמקבל מניה".

הרי אנו רואים, שגדלות הנתינה תלויה למי שאנו נותנים. בזה מודדים את גודל המעשה. זאת אומרת, שאם נותנים לאדם גדול, נקרא "נתינה גדולה" ואם נותנים לאדם קטן, הרי זה "נתינה קטנה".

ומזה אנו יכולים למדוד את שיעור העבודה של השפעה. כלומר, אם האדם משפיע למלך קטן, הרי היא עבודה קטנה, היות שאין הנותן מתפעל כל כך בעת שנותן למלך קטן. מה שאין כן אם האדם משפיע למלך גדול, אז המעשה של הנתינה הוא מעשה גדול, היות "בההוא הנאה דמקבל מניה". היא הנאה גדולה, משום שמשפיע למלך גדול.

הרי אנו רואים, שענין גדלות וקטנות של נתינה תלוי בהעובד בעצמו. כלומר, שהעובד בתו"מ הוא הקובע לאיזה סוג הוא שייך, כנ"ל. שאם האדם עדיין נמצא בבחינת החינוך, הנקרא "מצות אנשים מלומדה", כלומר, שהוא עדיין עובד בתורה ומצות מטעם קבלה עצמית, כנ"ל בדברי הרמב"ם, שאומר "כשמלמדין את הנשים וקטנים וכלל עמי הארץ, מלמדין אותם בעמ"נ לקבל שכר", הנקרא "שלא לשמה".

וענין "מלומדה" פירושו, כמו שהוא רגיל לעבוד עד עכשיו, שהיה הזמן של שלא לשמה, אדם הזה מודד קטנות וגדלות לפי שיעור השכר. מה שאין כן אלו שעובדים בעל מנת להשפיע, הם מודדים לפי שיעור גדלות של המקבל את העובד, כנ"ל.

ובהאמור נבין, שיכול להיות שני אנשים, שעושים אותה מצוה. ולאחד נחשב זה למצוה גדולה, היות שהוא נותן את העבודה שלו למלך גדול. אם כן הוא מרגיש, שהוא משמש למלך גדול. לפיכך הוא שש ושמח, ויש לו התרוממות הרוח מזה שיש לו זכיה גדולה, שנותנים לו רשות לכנס ולשמש מלך גדול. ואין קץ להשמחה שלו.

מה שאין כן השני, שהוא לא חושב, שכל מה שהוא עושה, הוא משמש בזה למלך גדול, אלא למלך קטן. כלומר, שהוא רואה, שאף אחד לא מחשיב אותו לשמור את מצותיו. אלא הוא ריחם על המלך הזה, ושומר מצותיו. אז האדם מבין, שהמלך צריך להתחשב עמו, היות שהאדם מרחם על המלך, בזמן שאף אחד לא רוצה להסתכל על המלך. והאדם הזה מודד מה המלך משלם לו בעד עבודתו.

ואם אינו מאיר לו השכר שמלך נותן לו, הגם שעושה את כל מה שהמלך ציווה עליו, לכן הוא עושה זה בעצלתיים, בלי חיות, היות שאינו מאיר לו את השכר, מה שהמלך יתן לו תמורת עבודתו.

ולפי זה יוצא, באלו שני אנשים, שעושים אותו דבר, ולאחד נחשב זה, שעושה מצוה גדולה, מסיבת שמקבל הרבה חיות והתרוממות רוח, בזה שהוא משמש מלך גדול. ולהשני אין לו מצב מרומם, ועושה זה בהכרח, משום שלא מאיר לו את השכר, למה שהוא חשוב שיקבל אח"כ.

לכן ההבדל ביניהם הוא גדול מאוד. כי אחד חושב על המצוה שהוא עושה, מצוה קטנה, כלומר קטן בחשיבות. ולהשני נחשב זה למצוה גדולה, כלומר שהוא אומר, שאין בידו שכל להעריך את חשיבותה וגדלותה של המצוה, שהוא מרגיש עכשיו בה, היות שהוא לא צריך לשום שכר שיתנו לו אח"כ.

אלא עכשיו כבר הוא מרגיש את השכר, בזה שיש לו הנאה גדולה, בזה שזכה לשמש מלך גדול. נמצא, שהוא שמח משום שכבר קיבל את השכר. והוא לא צריך להאמין, שיקבל שכר. ואין לו שום ספיקות על השכר, שנוכל לומר, שהוא לא שמח, היות שהוא בספק על ענין שכר ועונש, מטעם, שהוא כבר קיבל את השכר תיכף על המקום, ואין מצפה לשכר אחר.

אלא זה שהוא מאמין, שהוא משמש מלך גדול, מזה הוא נהנה. ובשביל זה, היינו שכדאי להיוולד, בכדי להיות לו זכיה לשמש מלך גדול. נמצא, שהאדם בעצמו הוא הקובע מהי נקראת "מצוה גדולה" ומהי "מצוה קטנה".

אולם לפעמים יכול להיות להיפך, דהיינו זה שהולך על קו אחד, שכל מעשיו הם רק לכוון שהמעשה יהיה בסדר, בכל פרטיה ודקדוקיה, ועל הסיבה שבשבילה הוא עוסק בתורה ומצות, הוא בכדי לקבל אח"כ שכר בעולם הזה או בעולם הבא, והוא מאמין בשכר ועונש, כשהוא עושה את המצוה, ומדייק לעשות את המצות החשובות ביותר, מה שאמרו חז"ל, איזו מצוה הוא גדולה, ואיזו מצוה היא פחות חשובה.

וכשעושה את המצוה, מה שהוא בחר, שזוהי מצוה גדולה, הוא שמח, ומרגיש עצמו, שהוא אדם החשוב ביותר משאר אנשים, היות שיהיה לו שכר יותר משאר אנשים, וממילא הוא עושה את המצוה בהתלהבות גדולה.

מה שאין כן החבר שלו, שהוא עושה אותו מצוה גדולה מה שהתבר שלו עושה. אבל הוא לא רוצה לעבוד בעל מנת לקבל שכר, אלא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע. ובכדי לעבוד בעל מנת להשפיע, אז האדם צריך להאמין, שהוא משמש מלך גדול וחשוב, שכדאי לשמש אותו בלי שום תמורה. ואם האמונה שהוא מאמין בה', אינו יכול להרגיש בעצמו, שהוא משמש מלך גדול, אין לו אז כח לעבוד בשמחה.

אלא שהוא עובד אז בכפיה, שהוא מתגבר על ההתנגדות, מה שהגוף נותן לו להבין, שלא כדאי לעבוד בעמ"נ להשפיע למלך קטן. ואומר לו, בשלמא החבר שלך, שהוא עובד בכדי לקבל שכר, אם כן מה חשוב אם הוא מלך גדול או קטן. כי בעיקר מסתכלים על השכר.

ומהו ההבדל בין שהוא מלך גדול או קטן. כי עיקר השכר עושה אותו למלך גדול. ואם הוא נותן שכר קטן, זה נקרא "מלך קטן". נמצא, כאן הוא סדר אחר מבין להשפיע נחת רוח ליוצרו, שזהו כל הסיבה המחייבו לעסוק בתו"מ, לבין שהסיבה שלו המחייבו לעסוק בתו"מ הוא בכדי לקבל שכר.

רואים אנו, שאי אפשר לקבוע את האמת לפי הרגשת האדם. כי זה שהאדם רואה, שהוא עובד בשמחה ובהתלהבות גדולה, זה עוד לא אומר, שהוא הולך על דרך הנכונה, כנ"ל. לכן אמרו חז"ל "עשה לך רב", שרק הרב יכול להדריכו ולקבוע באיזו דרך הוא הולך.

מה שאין כן אדם העובד, הגם שהוא המרגיש, מה זה טוב ומה זה רע, מכל מקום האדם בעצמו אינו יכול לדעת את האמת, מסיבת שעדיין אין להאדם להבין, אלא בירור אחד, שהוא בירור "מר ומתוק". היות שבזמן שיש לו שמחה ועובד בהתלהבות, הוא מרגיש טעם של "מתוק". לכן אומר האדם, שהוא הולך על דרך הנכונה. ובזמן שהאדם צריך לעבוד על דרך הכפיה, האדם מרגיש ש"מר" לו. האדם מבין אז, שהוא נמצא במצב של ירידה. וההבחנה זו האדם לוקח לדעת, שזהו בירור אמיתי.

אולם הבירור הזה של "מר ומתוק" היה לפני חטא דעץ הדעת. מה שאין כן לאחר חטא דעץ הדעת, ניתן לנו בירור אחר, הנקרא, בירור של "אמת ושקר". כלומר, שיכול להיות, שהאדם מרגיש מצב של מתוק אבל זהו בבחינת שקר. ויכול להיות מצב, שהאדם מרגיש שהוא "מר" אבל זהו אמת.

וזהו כמו שכתוב בהקדמה לפנים מסבירות (אות ט"ז) וזה לשונו "וצריכים לדעת טוב של ב' מיני הביאורים, הנוהגים אצלנו:

בירור א' נקרא בירורי טוב ורע.

בירור ב' נקרא בירורי אמת ושקר.

והנה בירור הא' הוא כח הפועל גופני, שאופני פעולתו ע"י הרגש מר ומתוק, שהוא ממאס ודוחה צורת המר, כי רע לו. ונאהב לו ומקרב צורת המתוק, כי טוב לו, וכו'.

ונוסף עליהם מין האדם, שהטביע בו ה' יתברך כח פועל שכלי, שאופני פעולתו בבירור הב', שדוחה עניני שקר וריקות, במיאוס עד להקאה, ומקרב ענינים אמיתיים, וכל תועלת באהבה גדולה. ובירור זה נקרא "בירור אמת ושקר". ואינו נוהג אלא במין האדם. כל אחד ואחד לפי שיעור.

ותדע, שכח הפועל הזה הב', נברא והגיע

להאדם בסיבת עטיו של הנחש. כי מצד היצירה, לא היה לו זולת כח הפועל הא', מבירורי טוב ורע, שהיה די ומספיק לו לתועלתו בעת ההיא".

ובהאמור אנו רואים, שבזמן שהאדם רוצה ללכת לפי הבחן "מר ומתוק", כבר אין הבירור הזה אמת, לאחר חטא של עץ הדעת. אלא שיכול להיות, שהאדם מרגיש טעם מתוק בעבודה, והוא נמצא בתוך השקר כנ"ל. וכן להיפך. ומשום זה אמרו "עשה לך רב, והסתלק מן הספק" (אבות, פרק ראשון, ט"ז).

אבל האדם בעצמו, הגם שהוא הקובע, במה שהוא מרגיש. אבל כנ"ל, שהאדם יכול להרגיש מתוק, אבל זהו לא על דרך האמת, שנוכל לבוא לידי דביקות בה'. היות שיכול להיות, שהוא הולך בדרך הפוך מן המסילה המוליכה לידי דביקות בה', וכל היגיעה שלו הוא בכדי לבוא להשתוות הצורה, שזה נוהג בכל המדרגות, שזה ענינו של מסך, השורה על העביות, שדוקא ע"י עשיית המסך מתגלה הטוב ועונג.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שני, א') "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות". ולכאורה יש סתירה לדברי חז"ל, שאמרו "גדול כיבוד אב ואם, שהחמיר בו הקב"ה יותר מכבודו". או "גדולה גמילת חסדים יותר מן הצדקה". ורבות כהנה. ואם הם אמרו "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", אם כן מהו הפירוש גדולה. במה מתבטא, שמצוה זו גדולה מן האחרת.

ובהאמור, שאין לדעת בעת העשיית המצות, המצות של מי הוא מקיים. כי בטח מי שמקיים המצות של מלך גדול, שהוא צוה לנו לקיים, בטח שהוא יותר חשוב, ממי שמקיים את התו"מ של מלך קטן. נמצא, שמצוה קלה, אבל היא מצוה, שמלך גדול צוה אותו לעשות. בטח שזהו יותר חשוב, ממי שמקיים מצוה חמורה של מלך קטן.

והיות שהאדם הוא נמצא תמיד בעליות וירידות, כלומר שפעמים אדם מאמין שהוא משמש מלך גדול, ולפעמים הוא להיפך, לכן חז"ל הורו לנו, שנדע, שאין הגדלות וקטנות תלוי בהמצוה, אלא בגדלות הַמְצַוֶּה את המצות. ועל זה האדם צריך לתת תשומת לב, שכל פעם יאמין, שיש מלך גדול. היינו, שהאדם צריך להשתדל להשיג גדלות ה'. וזהו העיקר ולא דברים אחרים.

מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים

תשמ"ט - מאמר ג'
1988/89 - מאמר 3

הנה חז"ל אמרו (ברכות נ"ט) וזה לשונו "אמר רבי אלעזר, מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה. ואף על פי ששערי התפלה ננעלו, שערי דמעות לא ננעלו", עד כאן לשונו. ומקשין העולם, אם שערי הדמעות לא ננעלו, ובשביל מה צריכים שערים, אם הם לא ננעלין.

אנו רואים, שבזמן שילדים קטנים בוכים, בזמן שהם משתוקקים לאיזה דבר, או שמי שרואה שילדים משחקים במשחקים, וילד אחד חוטף מהשני איזה דבר, והילד בוכה, מכל מקום אנשים שעוברים על ידם, מי שם לב לזה, היות שכולם יודעים, שעכשיו הם מתקוטטים זה עם זה, אמנם אח"כ שוב יעשו שלום ביניהם. אם כן הבכיות של הילדים, אף אחד לא שם לב להם.

מה שאין כן אם אדם הולך ברחוב, והוא איש מבוגר, ורואים שהוא בוכה, מי שעובר על ידו מתעוררת בו תשומת לב, לדעת מהי הסיבה שהוא בוכה. שבטח אדם מבוגר אינו בוכה על שטויות. לכן הבכיות של אדם מבוגר גורם התעניינות, אולי הוא יכול לעזור לו.

וכמו כן בעבודה, יש אנשים כשמקיימים תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה, והם חושבים בעצמם שהם יראים ושלמים. אבל בטח צריכים לקיים מה שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". וזה גורם להם עבודה רבה, היות שהם צריכים לחפש בעצמם איזה חסרון, שתהיה להם היכולת לומר, שהם שפלים.

למשל שמעתי מאיש אחד, ששאל לתלמיד חכם, איך הוא אומר, שהוא שפל ויש לו עבירות, בו בזמן שהוא רואה בעצמו, שאין בעולם הרבה תלמידי חכמים ויראת שמים כמוהו. נמצא, בזה שהוא אומר, שהוא שפל, הוא אומר דבר שקר. והוא השיב לו, שהוא מאמין בחז"ל שאמרו "אין אדם ניצול מאבק לשון הרע". לכן כבר יש לו חסרון. נמצא, שאדם דוגמתו, שהוא יודע בעצמו, שהוא אדם שלם, וכשהוא בוכה, שה' יתן לו כח לעסוק בתורה ומצות, אין הוא בוכה על דבר עיקרי, שה' יקרב אותו לתו"מ, אלא שחסרה לו איזו תוספת על מה שהוא בעצם אדם שלם. והגם שהוא בוכה בדמעות שליש, היות שהוא בוכה על מותרות, אין מי שיסתכל על בכיותיו.

נמצא, לפני אדם זה יש שערים של דמעות, והם סגורים, ולא נותנים להכנס את תפלתו. והטעם הוא כמו בגשמיות, על מותרות לא בוכים, אלא על דברים הכרחיים נהוג ענין של בכיות.

וזה דומה לפי המשל, שאדם אחד בא מחוץ לארץ ונכנס לאיזו עירה, או לאיזה מושב. והועד של המושב רוצה ממנו למשל עשרת אלפים דולר, בכדי שיתנו לו מקום לגור בהמושב. ואין להיהודי הזה את הסכום הדרוש. הוא נכנס להרב ומספר לו כל לבבו, והרב הבטיח לו, שבשבת לפני קריאת התורה, הוא ידרוש לפני הקהל, ובטח עם ישראל נתבעין ונותנים. וכך היה. הרב הרים קולו בבכי, איך אדם מטופל בילדים, ובא מרוסיה, ועד כמה שהאדם סבל, ועכשיו הוא נמצא במצב של חוסר דירה וחוסר פרנסה, ואנחנו יכולים להציל את האדם הזה. והבכיות של הרב עשה רושם על הקהל, ונותנו לו את הסכום הדרוש.

וכעבור חצי שנה בא עוד הפעם הרב להקהל לפני קריאת התורה, ושוב התחיל לבכות, וצועק, יהודים רחמנים, אני זקוק עכשיו גם כן לעשרת אלפים דולר, היות שהרבנית שלי היתה באיזו חתונה, ושם באה איזו רבנית מאמריקה, שהיתה לה טבעת עם יהלום, ששוה עשרת אלפים

דולר, והרבנית רוצה, שאני אקנה לה גם כן דבר כזה. והרב הרים קולו בבכי. ואף אחד מהקהל לא רוצה להתנדב עבור הטבעת בשביל הרבנית. והרב מתחיל יותר לבכות, עד שהקהל פרץ בצחוק מהבכיות שלו. והוא טוען להקהל, מדוע כשבאתי לאסוף כסף בשביל אדם פשוט, כל אחד נתן כפי נדבת לבו. ועכשיו אני מבקש כסף בשביל תלמיד חכם, ואני גם כן רב, ואיפה כבוד התורה, ומדוע אין אתם עוזרים לי.

והנמשל הוא, כי בזמן שהאדם בוכה והדמעות שלו הם על הכרחיות, כלומר שהוא צועק ובוכה לה', שיעזור לו בכדי שיהיה אדם פשוט, אפילו לא רוצה להיות תלמיד חכם, אלא פשוט יהודי פשוט שיאמין בה', שתהיה לו האפשרות לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", ושלא יהיה שקוע באהבה עצמית, אלא רוצה להיות איש פשוט, כלומר שיהיה לו תמיד רצון לאהוב את ה', ולא לעבוד לתועלת עצמו, והוא רואה, שאין לו שום כח, שיהא בידו להתגבר על אהבה עצמית, אלא כל מה שהוא עושה, הכל הוא לתועלת עצמו, ובמה הוא נקרא "יהודי", בו בזמן שאפילו קריאת שמע אין בידו לקיים, אלא כשהוא אומר "ואהבת את ה' אלקיך", הוא רואה איך שהוא רחוק מזה, ועל זה הוא בוכה, וכבר הוא רואה, שכבר עשה הכל בכדי שיזכה למשהו אמת, וכבר היה אצל כל השערים עם התפלה שלו, וכל השערים, הוא רואה שהם נגעלים.

אז מרוב צער הוא מתחיל לבכות. הדמעות האלו, בזמן שבאים לשער הדמעות, הוא רואה שהשער הזה לא נגעל, מטעם שהוא לא מבקש מותרות, כלומר הוספה על מה שיש לו כבר רכוש של תורה ומצות, אלא הוא מבקש שהוא רוצה להיות פשוט יהודי, שיאמין בה' ולאהוב אותו, ולא להיות שקוע באהבה עצמית, ולתועלת ה' אין הוא מסוגל לעשות שום דבר, אם כן הוא מרגיש, שפשוט אין הוא יהודי.

כלומר, הוא שואל לעצמו, אני מאמין בה', והוא גדול מאוד, ומכל מקום הוא רואה, שאין הוא מסוגל לוותר על תועלת עצמו בפני תועלת ה'. אם כן הוא צועק ובוכה פשוט שחסר לו ענין אמונה, להאמין בה' באמת, ולא משפה ולחוץ. וזה דומה אצלו, כאילו הוא אומר איזה לחש, שהוא מקבל על עצמו אמונת ה', ולמעשה, אין לו התפעלות ממה שאמר "הריני מקבל על עצמי עול מלכות שמים", והוא עושה הכל לתועלת עצמו, ולתועלת ה' אין לו שום כח - בפני אדם כזה אמרו "שערי דמעות לא ננעלו", מטעם כי הוא מבקש הכרחיות ולא מותרות, כמשל הנ"ל, מהרב התלמיד חכם, שביקש שיתנו לו כסף עבור יהלום להרבנית שלו.

ולפי זה יוצא, שמה שאמרו, ששערי הדמעות לא ננעלו, ושאלנו, אם לא ננעלו למה צריכים בכלל שער. התשובה היא, ששער הדמעות ננעל בפני אלה שבוכים על מותרות. שהדמעות שלהם דומה לילד, שבוכה על דברים של מה בכך, או כנ"ל במשל של הרב. מה שאין כן מי שבוכה על הכרחיות, שהם דברים שנוגעים לכל האדם, שהוא רואה, שעומד בין החיים והמות, היות שהוא מאמין מה שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים", משום שאין להם דביקות בה', אלא הם משוקעים באהבה עצמית, שזהו נבחן לבחינת פירוד מחיי החיים, לכן נקראים "מתים", נמצא, שהוא בוכה שיתנו לו פשוט חיים. ובטח מי שמתפלל על חיים, שהוא מפחד מפני המות, הוא בוכה מעומק הלב, והתפלה שלו היא לא סתם בכיות.

אולם בחיצוניות אין האדם יכול להבחין בין שהוא בוכה על דברים של מה בכך, כדוגמת הילדים שבוכים, או כנ"ל במשל הרב. אמנם למעלה יודעים על מה שהאדם מבקש, בכדי שימלא לו מבוקשו. כי אין נותנים מלמעלה דברים של מותרות, כי בטח לא ישמור את מה שנותנים לו, והס"א יקבל את הכל. לכן אם האדם רואה, שתפלתו לא נתקבלה, אז עליו מוטל לעבור על

הבקשה שלו, מה שהוא מבקש, ולראות, אם באמת הוא זקוק לרחמי שמים, או סתם שחסר לו דברים של מותרות. והאדם צריך להאמין, שבזמן שהוא יסדר תפלתו על הכרחיות, אז תפלתו תתקבל, כנ"ל, ש"שערי הדמעות לא ננעלו", בזמן שהאדם מבקש שיצילו את חייו, ולא ישאר במצב של "רשעים נקראים מתים", אלא שיזכה לדביקות ה'.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל פשט על מה שכתוב "ששערי התפלה ננעלו, שערי דמעות לא ננעלו". שהפירוש "מתי שערי הדמעות לא ננעלו", בזמן שהאדם כבר עבר על כל השערים, והוא רואה, שהכל ננעלו עבורו, אז במצב כזה האדם מתפרץ מתוך לבו הבכיות והדמעות האלו שנתגלו אצל האדם, לאחר שהוא ראה שכל השערים ננעלו, ואין לו שום תקוה להגיע להתקרבות ה'. הדמעות האלו פועלים, ששערי הדמעות לא ננעלו.

מה שאין כן סתם דמעות, מטרם שהאדם ראה, שכל השערים ננעלו, אין הדמעות האלו יכולים להתקבל בשער הדמעות. לכן נגדו כן השער הדמעות ננעלו, היות שעדיין אין לו חסרון אמיתי, שירצה שה' יקרב אותו, אלא הוא חושב, שגם מכוחו עצמו הוא יכול להתקרב לקדושה. אם כן, אין תפלתו שלימה, שיהא באמת נצרך לה', שיעזור לו.

ובהאמור נוכל לפרש, מה שאנו מבקשים (בתפלת נעילה) "פתח לנו שער בעת נעילת שער". ויש להבין, מדוע דוקא בעת נעילת שער, אנו צריכים שיפתח לנו שער. הלא התפללנו כל היום, ומדוע זה לא מספיק שתתקבל בקשתינו, אלא שאנו מבקשים, שיפתח לנו רק עכשיו בעת נעילת שער, וכאילו רק עכשיו אנו יכולים להתפלל, מה שאין כן לפני זה לא היה מספיק התפלות שלנו.

והענין הוא, שיש לנו להתפלל ב' מיני תפלות:

א. הוא כשהאדם בא להתפלל לה' על צרכיו, הוא עוד לא יודע מה שחסר לו, כנ"ל. יכול להיות שהוא בוכה בדמעות שליש לה', שיתקבל את מבוקשו, אבל הוא מתפלל על דברים של מה בכך, כנ"ל במשל של ילדים או במשל של הרב התלמיד חכם. לכן התפלה הראשונה של האדם היא, שה' יודיע לו, מה שחסר לו באמת, בכדי לדעת על מה לבקש.

וכמו שאנו אומרים בראש השנה וביום הכפורים בתפלת מוסף "היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל, העומדים לבקש תפלה ותחנונים מלפניך על עמך בית ישראל, הורם מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם מה שישאלו, ידעם איך יפארו".

ידוע כשמדברים מבחינת עבודה, כל אדם הוא "עולם קטן". לכן "עמך בית ישראל" יהיה פירושו, האדם בעצמו. "השליח של עמך בית ישראל" יהיה פירושו, זה שהאדם מתפלל ומבקש, שה' יושיע לו, המתפלל נקרא "שליח" עבור האדם בעצמו, שהאדם בעצמו הוא נקרא "עמך בית ישראל", כנ"ל. ואנו צריכים להתפלל, שהשליח שלנו ידע על מה להתפלל, היות שאין האדם יודע מה שחסר לו באמת, אלא הקב"ה צריך להודיע לאדם, מהו עיקר ומהו תפל. כלומר, מה נקרא "הכרחיות" ומה נקרא "מותרות", כנ"ל.

לכן ניתן לנו להתפלל עבור בעלי תפלות, הורם מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם מה שישאלו. וזה אנו מתפללים, שה' יודיע לנו מה להתפלל. ובעת נעילת שער אנחנו מאמינים שכבר יש לנו הידיעה, כלומר שאנחנו כבר מבינים על מה להתפלל, היינו שאנו כבר יודעים להתפלל על העיקר מה שחסר לנו.

ב. אז מתחיל מין הב' של התפלה, ששם שייך, שהוא נותן דמעות אמיתיות, כלומר על צורך אמיתי. ועל זה אנו מתפללים "פתח לנו שער בעת נעילת שער". בעת נעילת שער אנו מאמינים, שכבר אנו קבלנו את הידיעה מלמעלה על מה להתפלל. לכן אנו אומרים: אל תסגור את השער. כאילו עכשיו, בסוף היום של כל התפלות, אנו יכולים

עכשיו לבקש על תפלה אמיתית.

ובזה יש לפרש, מה שאנו אומרים בראש השנה ויום כפור "וכל מאמינים שהוא עונה לחש, הפותח שער לדופקי בתשובה". ויש להבין, למה צריכים להתפלל לפתוח השער. הלא השער פתוח, כלומר בשביל מה צריכים להתפלל, שיפתח לנו השער. הלא יש עצה פשוטה מאוד, שיתן דמעות על התפלה שהוא מתפלל. וידוע ששער הדמעות לא ננעל, אם כן יש עצה להאדם לבכות, ואינו צריך לבקש, שיעשה לו טובה, שיפתחו לו השער. אם כן מדוע האדם צריך להאמין על זה, כמו שכתוב "וכל מאמינים, שהוא עונה לחש, הפותח שער לדופקי בתשובה". הלא יש לו עצה טובה, שיבכה הבעל תשובה עם דמעות, והשער הזה לא ננעל.

אלא כנ"ל, שהאדם צריך להתפלל מקודם, שידע מה הוא באמת חסר לו. ואז מודיעים לו מלמעלה, שלא חסר לו דברים של מותרות, אלא כמו שאמר הזה"ק על פסוק "או הודע לו חטאתו", שהקב"ה מודיע לו החטא. אז הוא יודע, על מה הוא צריך לעשות תשובה. כלומר, להשיב לו מה שחסר לו.

נמצא, בזמן שהאדם כבר יודע שהוא רשע בבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", שכבר בא לידי הכרה, שזה שהוא מונח תחת שליטת הרצון לקבל, אם כן הוא נפרד מחיי החיים, ועל זה הוא דופק עכשיו ורוצה לעשות תשובה. כלומר, שהוא רוצה עזרה, שיתנו לו מלמעלה, שתהיה לו היכולת לצאת מאהבה עצמית, ותהיה בידו היכולת לאהוב את ה' בכל לבבך. נמצא, שהוא מרגיש שהוא רשע, היות שבמקום שצריכים לאהוב את ה', הוא אוהב את עצמו.

נמצא, שהדפיקות שלו, מובן לנו, שהוא עושה מה שביכולתו, שה' יקרב אותו, ולהוציאו משליטת הרע שלו, זה נקרא "דמעות אמיתיות". וזהו כנ"ל, שביארנו "פתח לנו שער בעת נעילת שער". היינו היות שרואה, שכל השערים הם סגירות, ואז הוא מתחיל לדפוק. נמצא, בעת נעילת שער, היינו שכבר התפלל והודיעו לו סיבת החטא, אז הוא מתחיל לתת הדמעות האמיתיות, כלומר שהוא רוצה אז פשוט להיות יהודי. אז הדפיקות שלו נבחנות לדמעות. וזהו "הפותח שער לדופקי בתשובה".

מהו מבול מים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ד'
1988/89 - מאמר 4

בזה"ק נח (דף נ"ד, ובהסולם אות קמ"ח) מפרש את הכתוב, "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ". וזה לשונו, "רבי יהודה פתח, המה מי מריבה, אשר רבו בני ישראל. ושואל, וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה'. ומשיב, אלא אלו היו מי מריבה ודאי, שנתנו כח וגבורה לבעל הדין להתחזק. משום שיש מים מתוקים, ויש מים מרורים. שהוא סוד הקדושה והלעומת דקו ימין. ויש מים צלולים, ויש מים עכורים. שהוא סוד הקדושה, והלעומת של קו שמאל. יש מים שלום, ויש מי מריבה. שהוא סוד הקדושה, והלעומת של קו האמצעי. ועל כן אומר הכתוב, המה מי מריבה, אשר רבו בני ישראל את ה', להורות שהוא הלעומת של קו אמצעי, כי המשיכו עליהם את מי, שלא היו צריכים להמשיך, דהיינו הלעומת הנקרא מי מריבה, ונטמאו בו. וזה שאומר ויקדש בם".

ויש להבין את ענין ג' מיני מים, שאומר, שהם נגד ג' קוים. מהו הענין בדרך העבודה. בטח שהזה"ק מדבר ממדרגות עליונות, ששם שייך ענין ג' מיני שפע, המתגלים בג' אופנים. ומה יש לנו ללמוד מזה בדרך העבודה.

קודם כל אנו צריכים לדעת, מה זה "מבול מים" בעבודה, שהמבול הזה היה המחבל, אשר "וימח את כל היקום". ידוע, שבזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעבודה דלהשפיע, אז הגוף טוען, מה העבודה הזאת לכם, איזה הגיון יש בזה, שאתה לא רוצה לעבוד לתועלת עצמך, הלא אתה צריך לדאוג, שאתה תהנה מהחיים, ולהשפיע נקרא, שאתה תעבוד לא בשבילך. איזה תועלת תצמח לך מזה שאתה עובד, שהבורא יהנה, מזה שאתה מקיים את התורה ומצות שלו, אשר צוה לנו ע"י משה רבינו עליו השלום. האם יתן לך שכר תמורת עבודתך, כלומר שאתה מתייגע בתורה ומצות.

על זה אתה עונה לי, שאתה רוצה לעבוד בלי שכר. איך אפשר להבין דבר כזה, לעבוד בלי שכר. הלא הוא נגד ההגיון. הלא הטבע שבו נולדנו, הוא רצון לקבל הנאה ותענוג, ואם אנו מתייגעים באיזה דבר, בטח שאנחנו מקבלים הנאה ותענוג תמורת היגיעה. אם כן הרי זהו נגד הטבע שלנו. וזה נקרא "טענת מה".

אולם יש עוד טענה, שהגוף מתנגד לעבודת ה', בזמן שהאדם אומר להגוף, שאנו צריכים להאמין בה', שהוא המשגיח ומנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. אז בא להאדם הגוף, וטוען טענת פרעה, שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", כלומר, שקשה לו להאמין בה'. זאת אומרת, שהוא אומר, שהוא מסוגל לעבוד לתועלת ה', אבל בתנאי, שאם הוא היה מרגיש את גדלות ה', היה מבין, שכדאי לעבוד בשבילו.

כמו שאנו רואים בגשמיות, שאם בא איזה גדול, שיש הרבה אנשים שקבעו שהוא גדול, והשכל מחייב, כדעת אלו, שאמרו שהוא גדול, בטח כמו בגשמיות האדם מסוגל לעבוד ולשמש את הגדול, בטח אם היתה לו הרגשה כזו בגדלות ה', היה גם כן יכול לעבוד ולשמש את ה'. מה שאין כן לגבי הבורא, אין לנו הרגשה כזאת, אלא, כמו שרואים, הוא בבחינת "שכינתא בגלותא", ואין שום הרגשה בגדלות ה'. אם כן איך הוא יכול לבטל את תועלת עצמו בפני תועלת ה'.

לכן ב' אלה, היינו "מי ומה", כשהם מתחברים, נעשה צירוף מים, שזהו מה שכתוב "המבול מים על הארץ", שעל ידיהם מתו. כלומר, שכל בחינת הרוחניות, הנקראת חיים, נאבדה בגלל המים הנ"ל, שהם ב' השאלות, מי ומה. פרחו מהם רוח

החיים דקדושה ונשארו מתים. כמו שכתוב "רשעים בחייהם נקראים מתים". וזה נקרא מי המבול בעבודה, שבגלל המים האלה מתו בעבודה, ולא היו יכולים להמשיך בעבודת ה', מסיבת הטענות של מה ומי, כנ"ל.

וזה שכתוב בזה"ק (נח דף ע"א ובהסולם אות רבי) וזה לשונו, "אמר רבי יוסי, ראה את מלאך המות, שהיה בא עם מי המבול, ועל כן נכנס אל התיבה. כלומר שהמחבל, שהוא מלאך המות, הוא בתוך הטענות של מה ומי. כנ"ל".

וענין הצלת התיבה מהמבול, בעבודה, הוא, היות שיש ענין למעלה מהדעת, שהוא בחינה, שהוא רוצה ללכת בעינים עצומות. כלומר, אף על פי שההגיון והחוש אינם מבינים, את מה שאומרים לנו חז"ל. אבל הם מקבלים עליהם את אמונת חכמים, ואומרים, שמוטל עלינו לקבל על עצמנו אמונת חכמים. כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". ובלי אמונה, אין שום דבר להשיג ברוחניות.

ובחינה זו נקראת בחינת בינה, שהיא בחינת חסדים מכוסים, שהיא נקראת בחינת "כי חפץ חסד". שפירושו, אין הוא רוצה שום דבר להבין, ועל כל דבר הוא אומר, בטח שזהו חסד של הקב"ה, שעושה עמו. והגם שהוא לא רואה את החסדים שה' עושה עמו ועם כל העולם, מכל מקום הוא מאמין, שהקב"ה מנהיג את עולמו בהשגחה פרטית של טוב ומטיב, כמו שכתוב, "והכל מאמינים שהוא טוב לכל, הטוב ומטיב לרעים ולטובים".

וזהו חסדים מכוסים, כלומר, הגם שאינו רואה שזה יהיה חסדים, מכל מקום הוא מאמין למעלה מהדעת, ואומר "עינים להם ולא יראו". וזה נקרא בחינת "תיבה", שמי שנכנס לבחינת חסדים מכוסים, ומקבל הכל למעלה מהדעת, במקום זה אין שום שליטה להס"א, כי כל השאלות, מה שהס"א שואלת, הן יכולות לשלוט רק בתוך הדעת.

מה שאין כן למעלה מהדעת, זה השטח שייך להקדושה, כי כל השאלות הם רק לפי שכל החיצוני. מה שאין כן שכל הפנימי, שהוא בא לאחר שהאדם זכה לבחינת השתוות הצורה, שהוא זוכה אז לשכל הפנימי, שאז הוא מבין בתוך הדעת הפנימי, ואז הוא רואה, שכל מה שהשכל החיצוני הבין שהצדק אתו, לאחר שהוא זוכה לשכל הפנימי, הוא רואה, שהכל מה שהשכל החיצוני טוען, אין בזה ממש, כמו שכתב אאמו"ר זצ"ל במאמר תש"ג.

ובהאמור, "שהמחבל הנמצא בתוך מים של המבול, שהוא ממית את האדם", פירושו, שבתוך המים, שהם מי ומה, כלומר, שעם הטענות האלה הוא הורג את בני אדם. וזה שאומר הזהר "אמר רבי יוסי, ראה את מלאך המות בא עם מי המבול, ועל כן נכנס אל התיבה".

כלומר שראה, שע"י הטענות האלה, תאבד לו רוח החיים שיש לו. אז הוא נכנס לבחינת למעלה מהדעת, שהיא בחינת בינה, שהיא בחינת כי חפץ חסד, שפירושו הוא, שרוצה להיות רק משפיע ולא לקבל כלום. אלא שהוא שמח בחלקו, כמה שהוא מבין ומרגיש משהו בעבדות ה', הוא לזכיה גדולה אצלו, ואת כל הטענות, מה שהוא שמע מהמי ומה, הוא שמח בזה, שיש לו עכשיו מקום ללכת למעלה מהדעת. נמצא, שעל ידי זה הוא ניצול ממבול מים.

ובהאמור נוכל לפרש מה שאומר הזה"ק (נח דף ע', ובהסולם אות קצ"ו) וזה לשונו, "כי ודאי הוא, שהאדם צריך להסתיר עצמו, שלא ייראה לפני המשחית, כשהוא שורה בעולם, כדי שלא יסתכל בו. כי כל אלו שמתראים לפניו, יש לו רשות להשחיתם".

(ובאות רבי) בהסולם אומר הזהר וזה לשונו, "ועל כן ביקש הקב"ה לחפות על נח להסתירו מעין רואה, כדי להסתר מעין, מפני מי המבול, כי המים דחקו אותו אל התיבה, כלומר כי ראה את מי המבול ופחד מהם, ועל כן בא אל התיבה".

ויש להבין, איך שייך לומר לגבי מלאך המשחית, שאם נח נכנס בהתיבה, אז המלאך כבר לא רואה אותו, שהוא נמצא בהתיבה.

איך אפשר להבין זאת, אם הקב"ה היה מייעץ לנח, שיכנס להתיבה, בכדי שלא יראה אותו המחבל המשחית, בטח כשהיה רואה את התיבה, מה הוא היה חושב, שזהו תיבה ריקה מבלי אנשים. הלא אפילו אם היה המחבל המשחית גשמי, היה בטח רוצה לראות מה שיש בתיבה, ובפרט מלאך, לא רואה מה שיש בתיבה. היתכן.

אלא בבחינת עבודה יש לפרש כנ"ל, "שהמחבל המשחית", הוא רואה באלו אנשים שהולכים בתוך הדעת. עמהם הוא יכול להתוכח בטענות של מי ומה כנ"ל. מה שאין כן שה' אמר, שהוא יכנס בבחינת בינה, הנקראת "עלמא דאתכסיא", שפירושה, שהוא מכוסה בפני חיצונים. כלומר, לאלו אנשים שהולכים עם שכל החיצון, המחבל יכול לראות, משום שיש להם שפה משותפת. היינו, בבחינת חיצוניות.

מה שאין כן אלו שהולכים למעלה מהדעת, הנקרא שעושים הכל מטעם אמונת ה', וע"י אמונת צדיקים, שהם נותנים ההדרכה, איך ללכת ולהגיע לדביקות בה', ולזכות לשכל הפנימי, הנקרא שכל התורה. במקום הזה נבחן, שאין להמלאך המשחית שום אמצעים לראות, היות שהראיה שלו היא בכלים דקבלה.

לכן אמרו חז"ל, "כיון שניתן רשות למשחית, שוב אינו מבחין בין טוב לרע". ופירשנו, שהכוונה היא, בזמן שניתן רשות למשחית, אפילו אלו אנשים שעוסקים בקבלה בעל מנת להשפיע, שהם נקראים טובים, מכל מקום היות שעוסקים בקבלה, יכול להיות קטרוג ע"י. לכן גם הם נכנסים בבחינת בינה, שהיא כלים דהשפעה, שבהם אין שום אחיזה להס"א, שזה נקרא, "שאין המלאך המשחית יכול לראות מי שנמצא בהתיבה". כי כל אחיזה שלו הוא רק בכלים דקבלה. שם הוא יכול להשטין ולקטרג.

אבל מי שנכנס בהתיבה, היינו שהיא בחינת בינה, כלי דהשפעה, אין הס"א רואה אותם. היינו, שאין להם שפה משותפת, שתהיה מציאות להבין מה שהס"א טוען נגד העבודה, כשהאדם הולך בדרך השפעה, שזה נבחן למעלה מהדעת, שהוא בחינת אמונה, שעד בחינת אמונה יש יכולת להס"א להתווכח עם האדם. אבל, ברגע שהאדם נכנס לתיבת האמונה, למעלה מהדעת, הס"א נשארה עומדת על יד שער האמונה ואינה יכולת ללכת הלאה.

וכמו שכתוב בתע"ס (חלק י"ד, דף תקל"א, ד"ה אמנם) וזה לשונו, "אלא בינה זו, עדיין אינה נחשבת למחסרת ראש (היינו שלימות) מטעם, דבינה אינם סובלים משום כח של צמצום".

שפירושו, היות שבינה נקראת בחינת חפץ חסד, שהוא כלי דהשפעה, שאינה צריכה בשביל עצמה שום דבר, וכל דבר שהיא יכולה לעשות למעלה מהדעת, היא מרגישה בעצמה שיש לה משהו לתת. כלומר, שענין צמצום נקרא חסרון. והחסרון בא תמיד על ידי שהאדם רוצה לקבל משהו. ואם הוא צריך לקבל, ואם יש הפרעות מצד מי שהוא, היינו שהנותן אומר, כן אני מסכים לתת לך, אולם רק לפי התנאים שאני רוצה, ואם אתה תסכים לתנאים האלו, אתה תקבל, אחרת לא. כאן יש מקום להפרעות.

כלומר, אם אין המקבל מוכשר לקיים התנאים מה שהנותן דורש, נמצא, אז המקבל בבחינת חסרון. זאת אומרת, התנאים שהנותן רוצה, זה נקרא הגבלות וצמצומים, שלא תמיד המקבל מוכן לקיים את התנאים האלו.

מה שאין כן אם הוא לא רוצה לקבל שום דבר מהנותן, מה איכפת לו מזה שהנותן לא רוצה לתת, רק לפי ההגבלות, הלא אין לו שום עסק עם הנתינות של הנותן. זה מכונה בחינת בינה, כלי דהשפעה, היא רוצה לתת ולא לקבל כלום.

אולם כאן יש עמקות גדולה, בזה שהבינה רוצה לתת ולא לקבל כלום. כי גם כאן יש תנאי מצד התחתון, הנותן. כלומר, זה שהתחתון רוצה להשפיע, התחתון אומר, שרק לפי התנאי שאני אציג לפניך, אני מוכן להשפיע לך, אחרת אינני מסוגל לתת לך משהו. ומה התנאי, אני רוצה לראות, אם

באמת אתה חשוב. ולא סתם חשוב, אלא בכדי שאני אהיה מסוגל לתת לך את הכל, ולא להשאיר בשבילי שום דבר, אלא לקיים "בכל לבבך ובכל נפשך", זה אני יכול לתת לך רק בתנאי, שאני ארגיש את הגדלות והחשיבות שלך, אז אני מוכן להכל. אחרת אין בידי לתת לך, מה שאתה דורש ממני.

נמצא, בזמן שאין אדם מרגיש את גדלות ה', אין הגוף יכול להתבטל אליו יתברך בכל לבבך ובכל נפשך. אולם, לאמיתו של דבר, זה שהתחתון מציג תנאי, שאומר שאני מסכים לעבוד בשבילך רק בתנאי שאני אראה את החשיבות והגדלות שלך, נמצא, שכבר הוא רוצה לקבל מהבורא, היינו גדלות ה', אחרת אין הוא רוצה לעבוד בכל לבבך, כבר האדם מוגבל ומונח תחת שליטת ההסתר, ואין הוא בן חורין, לומר, שאין הוא רוצה שום דבר, אלא הוא רוצה רק להשפיע, זה אינו נכון, שהרי כן רוצה משהו, מטרם שיקיים "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו שרוצה לקבל מקודם גדלות ה', ואח"כ האדם אומר, שהוא יתבטל לה'. ובטח שבחינה זו לא נקראת בחינת בינה כי חפץ חסד, ואינה רוצה שום דבר, כי כן היא רוצה.

ובהאמור יוצא, שבחינת בינה, שתכונתה כי חפץ חסד הוא, שלא צריכה שום דבר לקבל, לכן היא בן חורין, כי רק מי שצריך לקבל משהו, הוא כבר מוגבל, ותולה בדעת אחרים. אלא מי שהוא הולך בעינים עצומות, ולא צריך לא גדלות ולא שום דבר, אז נקרא חירות.

אבל צריכים לדעת, לזכות לבחינת בינה, הוא עבודה גדולה עד שמשיגים בחינה זו. כלומר, שיהא מסתפק במועט, בהרגשה שיש לו, ובשכל שיש לו, אלא הוא שמח בחלקו, במה שיש לו. ואדם הזה יכול להיות תמיד בשלימות, מטעם שהוא שמח בחלקו.

אולם מה יש לאדם לעשות, שעדיין לא הגיע לבחינה זו, והוא רואה שאינו יכול להתגבר על הרצון לקבל. אז הוא צריך להתפלל לה', שה' יעזור לו, שיהיה ביכולתו ללכת בעבודה בעינים עצומות, ולא יהיה נצרך לשום דבר, אלא שיהיה בידו לעשות הכל לשם שמים, אף על פי שהגוף מתנגד לזה.

כלומר, שאין לו לתת עצות להבורא, איך שיעזור לו. אלא הוא צריך להכניע עצמו, ולהתבטל לה' בלי שום תנאים. אלא, היות שהוא לא יכול להתגבר על הגוף שלו, לכן הוא מבקש מה', שיתן עזרה לנצח את מלחמות היצר, היות שהוא מבין את שפלותו.

לכן הוא מבקש מה', שירחם עליו, היות שהוא יותר גרוע משאר אנשים, שהם כן יכולים להיות עובדי ה'. מה שאין כן הוא יותר גרוע מהם, שהוא רואה, שיש לו רצון לקבל באהבה עצמית יותר מכולם. לכן הוא מתבייש כלפי עצמו, איך שהוא נמצא בשפלות כל כך. ולכן הוא מבקש מה', שירחם עליו, שיוציא אותו משליטת היצר הרע, ולא משום שהוא יותר חשוב משאר אנשים, לכן הוא מבקש, שיתן לו עזרה, אלא, שהוא יותר גרוע משאר אנשים, מטעם שהרצון לקבל שלו יותר מפותח, במרץ יותר גדול הוא עובד אצלו.

אולם אינו מבקש, שיתן לו יותר שכל ודעת בגדלות ה', אז תהיה לו היכולת לצאת משליטת הרע. הגם שזה אמת, אבל הוא לא רוצה להגיד להבורא, שהוא רוצה להציג להבורא תנאים, שרק אז הוא יתבטל לה', כנ"ל. אלא הוא מסכים להישאר במיעוט שכל ובמיעוט הרגשה, לא יותר מכפי שיש לו עכשיו. אלא, היות שאין לו כח התגברות, לכן הוא מבקש מה', שיתן לו כח התגברות, ולא מוח, שכל והרגשה.

כי כל מה שהאדם נותן להקב"ה עצות, נראה כאילו שהוא מציג תנאים לה', כאדם בעל עמדה, וכאדם בעל שכל. וזה הוא חוצפה להאדם, שיציג תנאים לה', ולומר, אם תיתן לי למשל טעם בעבודה, אני יכול לעבוד בשבילך, אחרת אני לא מסוגל. אלא האדם צריך לומר, אני רוצה להתבטל ולהיכנע ללא תנאים. אלא תן לי כח, שבאמת אני אוכל

לצאת מאהבה עצמית, ולאהוב את ה' "בכל לבבך".

מה שאין כן אם האדם מציג תנאים, זה לא מראה על שפלותו של האדם, אלא להיפך, זה מראה שהאדם מחזיק עצמו לישות ולבעל גאוה. וזהו כמי שאומר, שאר אנשים אין להם שכל, הם יכולים לעבוד בשבילך, אבל אני לא כמו שאר אנשים, אני מבין יותר מה זה יהדות, מה זה עבודת ה'. לכן הוא אומר להבורא, שהבורא צריך להתחשב עמו, כמו שהאדם מבין, ולא כמו שהבורא מבין.

ובהאמור נבין את ענין ג' קוים מה שהזה"ק מביא ג' בחינות.

א. מים מתוקים, והלעומת דקדושה הוא מים מרורים. כידוע, שימין נקרא שלימות, כמו שכתוב במאמר של אאמו"ר משנת תש"ג, שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת שהוא שלם. והלעומת דשלם הוא, שבא הס"א ומראה לו כל החסרונות, איך שהוא לא הולך בדרך ה', ומפיל את האדם למצב של עצבות, עד כדי כך, שהאדם רוצה אז לברוח מהמערכה, ורוצה אז רק להרוג את הזמן, ואז הוא רואה הכל שחור.

ב. קו שמאל. הוא בזמן שהאדם רוצה לעשות חשבון הנפש בתוך הדעת, לראות איך הוא באמת לפי ראות עיניו, אם הוא שלם או בעל חסרון. והיות שהוא הכין עצמו לבירור הזה, וזה שעבר לקו שמאל, הוא משום שהוא רוצה עכשיו להתפלל לה', שיעזור לו, שיאהב את ה' בלב ונפש, זה נקרא "מים צלולים", מטעם שאין כאן שום פסולת ועירוב, אלא הוא רוצה לראות מקום, שיוכל להתפלל לה'. מה שאין כן הלעומת דקדושה בא בטענות, ונותן להבין, שהוא בסדר גמור, אין לו על מה להתפלל. זה נקרא "מים עכורים", כי צלול נקרא, שאין שם שום תערובות, כלומר שהוא רואה את האמת, איך שהוא רואה לפי דעתו ולפי שכלו, והוא רואה, שהוא לא בסדר, ויש לו כח ורצון להתפלל לה', שיעזור לו, שיזכה לאהוב את ה' "בכל לבבך". אז בא הלעומת דקדושה, ומערב שם שקר, ואומר לו, שהוא כן בסדר, ואין לו על מה להתפלל. נמצא, שזה הוא מים עכורים, שמעורבת שם בחינת שקר, במה שהם אומרים, שהם בסדר ואין להם על מה להתפלל.

וכן יש לפרש מה שאומר הזה"ק "יש מים שלום, ויש מי מריבה, שהוא סוד הקדושה, והלעומת של קו האמצעי". כי כלל הוא, שקו האמצעי הוא התמזגות של הב' קוים. והיות שהקו ימין דקדושה הוא בחינת שלימות, מבחינת למעלה מהדעת, וקו שמאל נקרא, זה שהוא רואה בתוך הדעת שהוא בלתי שלם, אלא להיפך מלא חסרונות.

לכן קו אמצעי הוא בנוי מב' קוים. כלומר, שאי אפשר ללכת למעלה מהדעת מטרם שיש לו דעת, המראה לו את המצב, איך שהוא נראה לעיניו בתוך הדעת. אז שייך לומר, שאינו מסתכל על מה שהשכל מחייב אותו לעשות, אלא הוא הולך למעלה מהשכל, אלא הוא מאמין באמונת חכמים, מה שהחכמים אומרים לו, ולא משתמש עם השכל שלו.

מה שאין כן אם אין לו שכל ודעת, שיגיד לו משהו, לא שייך לומר שהוא הולך למעלה מהדעת. לכן נקרא קו אמצעי בחינת שלום, היות שהוא נצרך לב' קוים. כלומר, בזה שיש לו ב' קוים מנוגדים, והוא נצרך לשניהם. ומדוע נקרא זה שלום.

יש לפרש, שבזמן שיש לו ב' קוים ביחד, שאז צריך להרים את קו ימין על קו שמאל. כמו שכתוב בזה"ק, שפירושו, שהקו של שלימות הנבנה על הלמעלה מהדעת, על הקו שמאל, שע"י זה קונים בחינת רצון לאהבת ה', שזהו הסגולה של למעלה מהדעת. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שאמר, זה שהבורא רוצה שנעבוד אותו למעלה מהדעת, הבורא בחר זה הדרך, היות שהוא הדרך היותר מוצלח, שהנבראים יזכו לבחינת דביקות, ואז זוכים לבחינת שלום. כמו שכתוב (תהילים פ"ה) "אשמעה מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו, ואל חסידיו, ואל ישובו לכסלה". נמצא, שההתכללות של ב' קוים נקראת

שלום. וזהו קו האמצעי בקדושה.

מה שאין כן בהלעומת דקדושה, נקרא "מי מריבה", "כי המשיכו עליהם את מי שלא היו צריכים להמשיך, הנקרא מי מריבה, ונטמאו בו". פירוש, שהלעומת דקדושה הגביהו את הקו שמאל על הקו ימין, כלומר, שאמרו ממש להיפך מהקדושה.

הדרך של הקדושה, זה שצריכים התוך הדעת, שהוא מתנגד למה שהלמעלה מדעת אומר, זהו שצריכים להשתמש ולעסוק עם הקו שמאל, אינו הטעם שהם רוצים ללכת בקו שמאל ולשמוע בקולו, אלא להיפך, הם צריכים להשתמש ולעסוק עם הדעת, בכדי שיהיה להם מקום ללכת למעלה מהדעת. ומה עשו הלעומת דקדושה, שהם המשיכו קו שמאל, שישלוט על הקו ימין, כלומר ללכת בתוך הדעת.

וזה ממש טומאה, שטומאה בעבודה נקרא טמטום הלב. כלומר, שהרצון לקבל סותם את הלב, שלא יכול לכנס הקדושה לתוך הלב, מטעם שינוי צורה. וממילא נעשה ריב עם ה', מדוע שה' לא נותן להם טוב ועונג, שזהו ההיפך מהשלום. לכן צריכים להשתדל ללכת בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

מהו, שבריאת העולם היה בנדבה

תשמ"ט - מאמר ה'
1988/89 - מאמר 5

הראשונים תירצו על ענין בריאת העולם, לא היה מטעם חסרון חס ושלום, שאין לומר על הבורא, שהוא בעל חסרון חס ושלום, אלא שבריאת העולם היה בנדבה. זאת אומרת, מה שמובא (במדרש רבה בראשית), "שהקב"ה אמר להמלאכים, בשעה שרצה לברוא את אדם הראשון, ואמרו, מה אנוש כי תזכרנו".

והקב"ה השיב להם, "למה הדבר דומה, למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים". זהו חס ושלום לא חסרון, אלא שזהו רק שרוצה לתת נדבה, שהנבראים יהנו. מה שאין כן חסרון נקרא, מה שהאדם צריך לקבל, ואם אין לו היכולת לקבל, זה נבחן לחסרון. מה שאין כן להשפיע זה לא נקרא חסרון. לכן זה שאנו לומדים, שבריאת העולם היה מסיבת, שרצונו להטיב לנבראיו, זה היה מטעם נדבה, ולא מטעם חסרון.

אבל מי, שמקבל איזה דבר, הוא מוכרח להיות בעל חסרון. כלומר, אם המקבל רוצה להנות ממה שהוא מקבל, אז מוטל על המקבל לבחור לו לקבל רק דברים שהוא משתוקק להם. אחרת אין לו הנאה מזה, שהוא רוצה להנות, והוא בלתי אפשרי, כך אנו רואים בהטבע שלנו. ויותר מזה הוא, שגודל הנאה מהדבר שהוא מקבל, תלוי כפי שיעור ההשתוקקות, כלומר שההשתוקקות להדבר, היא קובעת שיעור של הנאה להדבר, אם מעט או הרבה.

ובכדי שרצונו להטיב, זאת אומרת, שהנבראים יהנו מטוב ועונג, לכן ברא בהנבראים, רצון וחשק להשתוקק תמיד לקבל הנאה. ואם לא יכולים למלאות החסרון לדבר שהוא משתוקק, הוא סובל יסורים. וגם גודל היסורים, בזה שאינו יכול למלאות את חסרונו, תלוי גם כן לפי מידת השתוקקותו להדבר.

ולפעמים מגיע היסורים, עד שהאדם אומר, "טוב לי מותי מחיי", אם אין אני יכול למלאות את מה שחסר לי. וזהו מסיבת היסורים, שהוא סובל מהחסרון שיש לו. ומובן מאליו, כשהוא מקבל המילוי על החסרון, שאמר עליהם, "טוב לי מותי מחיי", איזה הנאה האדם מרגיש, בעת קבלת המילוי. ובאמת כשמדברים מעבודה, האדם צריך להגיע לחסרון, בזה שאין לו דביקות בה', עד שאומר, אם אין אני יכול להגיע לדביקות ה', חסרון זה גורם לו להביאו יסורים כל כך גדולים, עד שיאמר, "טוב לי מותי מחיי".

וזה נקרא רצון אמיתי, כלומר, החסרון הזה ראוי למילוי. וסדר העבודה הוא, שכל פעם יתעורר באדם השתוקקות לדביקות ה'. והאדם, כשהולך על המסילה להגיע לדביקות ה', הוא בודק עצמו תמיד, האם כבר זכה להתקרבות ה'. כלומר, זה שאומר, "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", האם באמת אוהב את ה', או שגם אוהב את עצמו גם כן.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (סוכה מ"ה) "כל המשתתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם". שפירושו הוא, שמתפלל לה', שיעזור לו, שיהא בידו לעשות הכל לשם שמים, כלומר, שכל כוונתו הוא רק להשפיע. אולם הוא משתתף גם קצת לצורך עצמו, שהוא דבר אחר מ"לשם שמים". כי "לשם שמים" הוא להשפיע, והוא בעת התפלה, שה' יעזור לו, גם רוצה לצורך המקבל לעצמו, שזהו דבר אחר מרצון להשפיע, שהוא ממש ההפכי.

"לכן נעקר מן העולם", שפירושו, זה שברא ה' את העולם, בכדי להטיב לנבראיו, מהעולם הזה הוא נעקר, מסיבת חסרון של השתוות הצורה. לכן כל פעם הוא עושה בקורת על עצמו, לראות, אם הוא הולך על דרך הנכונה. ואם הוא רואה, שהוא לא בסדר,

זה גורם לו יסורים. אבל היסורים צריכים להיות בשיעור גדול. כלומר, שיסורים זהו תוצאה מהצורך. כלומר, שאין הכוונה, שצריך להיות לו יסורים, אלא שצריך להיות לו צורך. והצורך גורם יסורים. כלומר, שהיסורים מה שהוא סובל, זה מעיד לו כמה שיעור הצורך שלו.

ובהאמור יוצא, זה שהנבראים נבראו ברצון לקבל, היה מן ההכרח, כי בלי רצון והשתוקקות לקבל תענוג, לא היה לנו מושג של תענוג. אם כן לפי זה, מדוע אין אנו מקבלים תענוג, בזמן שכבר יש לנו רצון וחשק להתענוג, אלא אנו מוכרחים לתת יגיעה, אחרת לא נותנים לנו תענוגים, הן בגשמיות והן ברוחניות.

והתשובה, היא גם כן על הכוונה הנ"ל, דלהטיב לנבראיו, כמו שכתוב (בספר עץ חיים) בתחילתו, "שהצמצום היה בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו". ומבואר שם (בתע"ס חלק א'), שפירושו הוא, "היות שיש ענין, שכל ענף רוצה להדמות לשורש, לכן הנבראים, בזמן שיקבלו את הטוב ועונג מהבורא, יהיה בהם ענין בושה. לכן נעשה תיקון לטובת הנבראים, שאם יקבלו בעמ"נ להשפיע, אז לא יהיה שום בושה בעת קבלת התענוגים".

ובהאמור יש להבין, אם אומרים שרצונו של הבורא להטיב לנבראיו הוא בבחינת נדבה כנ"ל, אם כן מאין יש לנו רשעים. שמכאן משמע, שמי שאינו רוצה לקבל את הטוב והעונג, נקרא רשע. ומדוע אם הוא לא רוצה לקבל טוב, הוא נקרא רשע. ומי שכן מקבל טוב ועונג, נקרא צדיק.

כי ענין שמירת תורה ומצות, הוא כמו שאמרו חז"ל, "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", שע"י תו"מ יתוקן הרע. ומה הוא הרע, זה שלא יכולים לקבל טוב ועונג, מסיבת שינוי, שזה גורם לנו בחינת בושה. ומטעם בושה לא יכולים לתת לנו, כי מסיבת הבושה לא יהיה שלימות בטוב ועונג. לכן לא נותנים לנו את הטוב ועונג. לכן אומרים להם, לא די שלא נותנים להם טוב ועונג, אלא שמוסיפים להם שם, שנקראים רשעים. אם כן יש להבין, מדוע הם נקראים בשם רשעים. אם אין הם יכולים לקבל טוב ועונג.

ובהאמור נבין, היות שהבורא ברא את העולם בנדבה, זה דומה לעשיר, שיש לו כל טוב ולא חסר לו שום דבר. ועלה ברצונו לתת צדקה לעניים. והיות שהוא רוצה, שבזמן שהעני יקבל את הנדבה, שירגיש עצמו בהתרוממות הרוח, ולא ירגיש שום אי נעימות בעת קבלת הנדבה, אז העשיר אמר, אני נותן נדבה גדולה או קטנה, רק על תנאי אחד. כלומר, שנדבה, גדולה או קטנה אינו תלוי בהנותן, אמר, אלא בהמקבל. היות שמצד הנותן, הוא יכול לתת הרבה יותר מכפי השגת המקבל. זאת אומרת, שאין המקבל מסוגל לדעת, עד כמה שהנותן יכול לתת לו טוב ועונג, מסיבת, שאין המקבל יודע מהו הרכוש של הנותן. אלא עד כמה שהמקבל ישתדל עצמו לדרוש טוב ועונג, לפי ערכו וידיעתו שהוא מבין שהנותן יכול לתת לו. ובאמת מה יש להנותן, שיכול לתת לו, גם זה הוא למעלה מהשכל של אדם, שאין ביכולתו להעריך שום דבר שהוא למעלה משכלו.

ועל כן הכל הוא צריך להאמין, שיש יותר דברים יקרים וחשובים, ממה שהמקבל יכול לצייר לעצמו. כי כל השגותיו של התחתון בנויים על שכל גשמי וחיצוני. מה שאין כן הרוחניות בנוי על שכל פנימי. וכמו שכתוב בהקדמות, "שכל עולם תחתון לגבי עולם עליון הוא כמו גרגיר חרדל נגד עולם מלא". לכן כל הנתינות של העליון, שאומרים נתינה גדולה וקטנה, אינו תלוי בהעליון, אלא בהכשרת התחתון, מה שהוא מסוגל לתת התנאים של הנותן, שרק כמה שהתחתון משתדל לתת התנאים, בשיעור זה התחתון מקבל. כלומר, אם התחתון יכול לתת הכוונה על נתינות גדולות, הוא מקבל נתינות גדולות.

ומה הם התנאים, שהנותן רוצה לתת דוקא, שהתחתון ימלא אותם. הלא הבורא ברא את העולם בנדבה. כלומר, שאין הוא חס ושלום בעל חסרון. אם כן למה הוא צריך שהתחתון

ימלא רצונו, כאילו זה נראה, שהנותן לא רוצה לתת לו, אם הוא לא מקבל איזה תמורה מיד המקבל.

התשובה הוא, זה שהבורא התנה תנאים בעת הנתינה, שהמקבל לא יקבל את הנדבה מצד השתוקקות של המקבל, אף על פי שההשתוקקות להנתינה, מה שהנותן רוצה לתת, הוא בשיעור גדול מאוד, מכל מקום רוצה הנותן, שמסיבה זו הוא צריך לוותר מלקבל, רק שיקבל את הנדבה מצד שיש הנאה להנותן, שהוא המשפיע להמקבל, שזה נקרא בחז"ל "כל מעשיך יהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו".

אולם צריכים לדעת התנאי הזה, מה שהקב"ה רוצה, שכולם יעבדו רק בשבילו ולא לתועלת עצמו, אינו חס ושלום לתועלת הבורא, שהוא חס ושלום נצרך לזה, אלא זה שהנבראים עובדים בשביל תועלת ה', זהו בשביל תועלת הנבראים. כלומר, שהנבראים, בעת קבלת הנדבה מהנותן, שלא ירגישו אי נעימות. לכן הציג הנותן התנאי הזה, שצריכים לעשות הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, כנ"ל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אלו שלא רוצים לקיים תו"מ, הם נקראים רשעים. הלא התו"מ נתנה כדי לזכות בהם את ישראל, כמו שאומר רבי חנניא בן עקשיא. נמצא, מי שאינו מקיים תו"מ, הוא לא יקבל טוב ועונג. ומדוע הם נקראים רשעים.

אלא זה דומה לרופא גדול, שבא לבית חולים, שמונחים שם חולים במחלת הסרטן, שהיא מחלה רחמנא ליצלן, שלא יכולים לצאת ממנה, והוא אומר, שיש לו תרופה, שאם יקבלו את התרופה, כולם ישארו בחיים. ולא עוד, אלא שכולם יגידו אח"כ, שעכשיו אנחנו נהנים מהחיים. כלומר, שהם יגידו, שעכשיו אנו רואים, שהיה כדאי להיוולד, בכדי לקבל ההנאות האלו. ואח"כ בטח כל אחד מכם יגיד בפה מלא, "ברוך שאמר והיה העולם", היות שהם יהיו נמצאים בעולם שכולו טוב.

אולם יש קבוצת אנשים, שהם לא נותנים להרופא להכנס לבית חולים. ואפילו שהרופא נכנס לאחר כמה הפצרות, ונותן התרופה שלו להחולים, הקבוצה הזאת עומדים בתוקף ומפריעים, שלא לקבל בשום אופן את התרופה של הרופא. ומעוררת השאלה, איזה שם יכולים וצריכים לתת להקבוצה הזאת, שלא נותנים לרפאות את החולים האלו, מסיבת שהחולים מונחים תחת שליטתם. וזהו מטעם, שכל זמן שהם חולים, אז יש פרנסה להקבוצה הזאת. מה שאין כן אם הם יחלימו ממחלתם, אז לא יהיה להקבוצה הזאת פרנסה. ובטח שהם נקראים בשם רשעים.

וכל אחד מן הצד מבין, שאם הרופא יכול להעניש, בזה שלא נותנים לרפאות את החולים, בודאי הרופא צריך לעשות את זה. ובודאי לא יעלה על דעתו של מי שהוא לומר, שהרופא ברוגז על הרשעים האלו, מסיבת שהם לא שומעים בקולו, אלא הרופא מעניש אותם לטובת החולים. זאת אומרת, הגם שהרופא רוצה לרפאות את החולים בנדבה, ולא צריך לשום שכר, כי לא חסר להרופא שום דבר, שהחולים יתנו לו משהו, אלא הוא בא לרפאות את החולים, רק בכדי שהחולים ירגישו עצמם בטוב, ויהיו להם היכולת להנות מהחיים, ובודאי מי שרואה את מעשי הרופא, בטח לא יגיד על הרופא, שהוא עושה משהו לתועלת עצמו.

לכן כשהרופא אומר, שהקבוצה הזו, שלא נותנים להחולים לתת את התרופה, הם רשעים ומגיע להם עונשים, שע"י העונשים שיקבלו, היסורים האלו, שהרשעים יקבלו, יפסיקו אז מלהפריע את החולים, שיקבלו את התרופה. וכולם מבינים, שזהו לתועלת החולים ולא לתועלת הרופא.

ובזה יש לפרש, אף על פי שהקב"ה ברא את העולם בנדבה, ואין חס ושלום שום חסרון להבורא, שהנבראים יתנו לו משהו להשלימו, כי הבורא הוא שלם, ואין בו שום חסרון חס ושלום, מכל מקום, כיון שרוצה לתת להנבראים שיהנו מהחיים, אלא הוא רוצה תנאי, שהוא, שהנבראים יקבלו

הכל בשביל שהבורא רוצה שיקבלו טוב ועונג. שע"י זה יהיה הטוב ועונג בלי שום בושה, שזה נקרא "שלימות פעולותיו".

וזהו התרופה, שהרופא רוצה לתת להחולים, שהם קרובים למיתה, המכונה "רשעים בחייהם נקראים מתים". וע"י התרופה, הנקרא רצון להשפיע, הם יגיעו לדביקות, שיהיו דבוקים בחיי החיים. נמצא לפי זה, אלו אנשים שלא רוצים שהחולים יקבלו, היינו שלא נותנים להם לעסוק בתורה ומצות, שע"י זה יכולים לזכות את התרופה, הנקראת רצון להשפיע, שבכלים האלו הבורא יכול לתת את הטוב ועונג, היות שבכלים האלו, שיקבל את הטוב ועונג, לא יפסידו את הדביקות, הנקרא השתוות הצורה, שענין הדביקות נקרא, שהם יוצאים מבחינת רשעים הנקראים מתים, ווכים לחיים.

נמצא לפי זה, מהו הפירוש שהקבוצה הזאת לא רוצים, ומפריעים מלקבל התרופה. עם מה הם מפריעים, בזה שלא נותנים להם לקיים תו"מ, שע"י זה מקבלים התרופה, שהוא בעל מנת להשפיע. וממילא מובן, מדוע הם נקראים רשעים, בזה שמפריעים שלא לקבל את התרופה. זאת אומרת, התרופה שע"י זה יזכו לחיים, נקרא רצון להשפיע. והכוחות שמפריעים ולא נתן להם לקבל את התרופה, נקרא תורה ומצות, כמו שאמרו חז"ל, "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

לכן מגיעים לאלו המפריעים, שהם בחינת רשעים, עונשים, שע"י היסורים שהם יקבלו, יפסיקו מלהפריע לקבל את התרופה. נמצא לפי זה, את הכל מה שהבורא עושה, היינו העונשים, הם הכל לטובת הנבראים.

מהו למעלה מהדעת, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ו'
1988/89 - מאמר 6

הנה כתוב בתפלת מוסף דראש השנה "כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים". ויש להבין, שכתוב "מלך ישראל", ולאומות העולם אינו מלך, הלא הוא מלך העולם.

והענין שאנו צריכים לדעת, כי כל מה שאנו מדברים מה', אין אנו מדברים מה' לגבי עצמו, כי על זה אמרו "לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל". אלא כל התוארים, שאנו אומרים על ה', הוא מה שהנבראים השיגו אותו לפי השמות האלו, כמו שכתוב "ממעשיך הכרנוך".

לכן, הגם שהבורא הוא מלך העולם, כלומר שאפילו אין הנבראים רוצים להכיר במלכותו, אין הוא צריך שהם יסכימו, שהוא יהיה מלך עליהם. אלא הוא מושל בלי שאלת פיהם. ועושה, מה שהוא רוצה. ואין לאף אחד שום דעה בעולם, אלא הוא עושה מה שהוא רוצה. ואין הוא צריך להסכמת הנבראים, כמו שכתוב "אני מאמין באמונה שלמה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

מכל מקום אין לשאול, אם כן, אם הוא מלך עלינו בלי שאלת פינו, אם כן למה אנו צריכים לקבל עלינו את עול מלכותו, הלא בין כך ובין כך הוא מושל עלינו. והתשובה היא כנ"ל, היינו שאנחנו צריכים לדעת את זה, שהוא מושל עלינו. ומטרם שהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים בבחינת אמונה למעלה מהדעת. כלומר, שהדעת לא יכול להבין את זה.

כלומר, כי בתוך הדעת אין אדם רואה, שהנהגתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. אלא כל אדם מרגיש חסרון בבחינת הנאה, שהוא נהנה בהחיים שלו. וכל אחד מבין, שאם באמת היה רואה, כי מה שהוא מתפלל ומבקש מה', הוא מקבל תיכף את מבוקשו, זה נקרא "בתוך הדעת". כלומר, שאין הוא צריך להאמין, שה' שומע תפלה, הלא הוא רואה בעיניו, שה' עזר לו.

מה שאין כן כשהוא מתפלל לה' כמה פעמים, ונדמה בעיניו, כי ה' אינו פונה לתפלתו, והוכחה לזה, כי לא קבל שום דבר על מה שהוא התפלל, אז האדם צריך להתחזק ולומר, שהוא מאמין, כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה". והיות שזהו נגד הדעת, כי ההגיון מראה לו, כי חס ושלום אין ה' פונה אליו. וכשהוא מתגבר ואומר, מה שהשכל ודעת מחייב אותו להבין, הוא אומר "אני לא מסתכל, אלא אני מאמין באמונת חכמים, שאמרו לנו, כי ה' כן שומע תפלת כל פה", זה נקרא "אמונה למעלה מהדעת".

ועל ידי קבלת עול מלכות שמים באופן זה, זוכים אח"כ לבחינת "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", ולידי השתוות הצורה, הנקרא "כלים דהשפעה", שבכלים האלו הבורא משפיע את הטוב ועונג, מה שהיה ברצונו לתת.

ובהאמור אנו מבינים, את מה שאנו צריכים להשיג, על ידי זה שאנחנו ממליכים עלינו את ה'. כי מזה אנו מקבלים כלים, שנוכל להנות מהבורא. לכן מה שהבורא עושה, בזמן שאין לנו קשר עמו, הוא לא נותן לנו כלום, כלומר שאין אנו יכולים להנות מדבר שאינו נמצא בנו. זאת אומרת, שאין אנו יכולים להנות מהבורא.

רק משיעור שהאדם מאמין בהבורא, אז שייך לומר, שהוא מקבל מהבורא. אולם מי שחס ושלום אינו מאמין בהבורא, איך הוא יכול לקבל ממנו. אלא כפי שיעור האמונה בו יתברך, בשיעור הזה האדם יכול לקבל ממנו, מה שהוא רוצה לתת להנבראים.

אולם בכדי להגיע לדרגת קבלת עול מלכות שמים, זוהי עבודה גדולה:

א. שהאדם צריך לדעת, אם אין לו אמונה בה', איך הוא יכול לבקש משהו מה'.

ב. מה יתן לו בזה שיהיה לו יראת שמים. כלומר לתועלת מי הוא צריך לקבל על עצמו מלכות שמים. היינו האם זה לתועלת עצמו או לתועלת הבורא. ואם נגיד שזהו לתועלת הבורא, נשאלת השאלה, מה יתן זה להבורא, אם אנחנו נאמין בו, שהוא מלך. מה זה מוסיף עליו. במלך בשר ודם, אנו מבינים, שהוא צריך לכבוד. מה שאין כן הבורא. האם הוא צריך שהנבראים יכבדו אותו, והוא נצרך לנבראיו חס ושלום.

וזה כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קפ"ה, ובהסולם אות קצ"א) "אלא יראה דאיהי עקרא, דהיינו שיירא מהשם יתברך, משום שהוא גדול ומושל בכל. הוא גדול, משום שהוא השורש, שממנו מתפשטים כל העולמות. וגדלותו מתראה על מעשיו. והוא מושל בכל, משום שכל העולמות שברא, הן העליונים והן התחתונים, נחשבים לפניו כלא כלום, שאינם מוסיפים משהו על מהותו יתברך". זאת אומרת, שכל הנבראים אין מוסיפים לו שום דבר עליו.

אם כן בגלל מה אנו צריכים לעבוד הכל לשם שמים, כמו שכתוב "כל מעשיך יהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו". הלא הבורא לא מקבל מזה שאנו עובדים בשבילו כלום, כנ"ל, היות שהוא אינו בעל חסרון. אם כן לשם מה אנו צריכים לעבוד בעל מנת להשפיע.

אלא שזהו רק לטובת הנבראים, שעל ידי זה הם ינצלו מבחינת שינוי צורה מהבורא, אלא שיזכו לבחינת השתוות הצורה, שזה מכונה "מה הוא רחום אף אתה רחום". ולא שהוא צריך שיעבדו בשבילו חס ושלום, כאילו הוא נצרך לכבוד הנבראים, אלא זה שיעבדו לתועלת הבורא, הנקרא "אך ורק לשם שמים", מזה יצמח תועלת להנבראים, שהם יהנו. וזה נקרא, שהצמצום וההסתר היה בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו.

כלומר שהנבראים יוכלו להנות ולא ירגישו שום בושה, שזהו ענין של השתוות הצורה ודביקות בה'.

ובזה נבין מה ששאלנו, שכתוב "מלך ישראל". וכי לאומות העולם אינו מלך חס ושלום. והתשובה היא, כי בדרך העבודה כל אדם הוא עולם מלא, כמו שכתוב בזהר הקדוש. לכן האדם כלול מן אומות העולם, ומבחינת ישראל. אם כן יהיה הפירוש "מלך ישראל", הוא בזמן שהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, הוא נקרא "מלך ישראל".

כלומר "ישראל" נקרא ישר-אל, היינו שהאדם אומר, שהוא מלך שלו. כלומר, שאינו אומר, מה שהקב"ה הוא מלך העולם, מצדו, היינו בלי שהנבראים מקבלים מלכותו על עצמם מדעתם. אלא "מלך ישראל" נקרא, מה שהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים מדעתו.

מה שאין כן "אומות העולם" נקרא, שהוא מולך עליהם שלא מדעתם. כלומר, שהקב"ה מלך העולם, אף על פי שאין הם יודעים כלל מענין אמונה בה', ולא רוצים אפילו לחשוב מענין מלכות שמים.

זה נקרא, שה' הוא מלך על האומות העולם. כלומר שהוא מולך עליהם, ועושה מה שהוא רוצה בלי ידיעתם, שהוא העושה ויעשה לכל המעשים. לכן בזמן שכתוב "מלך ישראל", הכוונה היא על אלו, שקבלו עליהם עול מלכות שמים מדעתם ורצונם. זה נקרא "מלך ישראל".

וזהו כמו שכתוב (אבות ג' כ') "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו". "מדעתו" פירושו בחינת מלך ישראל. "שלא מדעתו" היינו אומות העולם, שהוא מולך עליהם, אף על פי שהאדם אין לו דעת, אפילו לתת מחשבה על ענין אמונה, בחינה זו של האדם נקראת "אומות העולם שישנו באדם".

ובהאמור יהיה הפירוש "כה אמר ה', מלך ישראל", שלאלו אנשים, שכבר קבלו עליהם עול מלכותו יתברך, אומר "וגואלו ה' צבאות". כלומר, שהם מרגישים, שה' גאל אותם מיד "אומות העולם", ששליטתם היא

בבחינת "מוחא" ו"ליבא". שפירושו מוחא, זה שהאומות העולם אומרים, שרק מה שהדעת מחייב, זה הוא אמת. מה שאין כן להאמין למעלה מהדעת, הם לא נותנים רשות לאדם, שילך בדרך הזה.

וכמו כן ליבא פירושו, שהם לא נותנים להאדם לצאת מאהבה עצמית. אלא שהם אומרים, מה שהלב רוצה ומרגיש, שזהו לטובת עצמו, את המעשים האלה הם נותנים רשות לעשות. מה שאין כן אם האדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, הם עומדים בכל תוקף, ואין כח ביד אדם לצאת משליטתם. אלא ה' בעצמו הוא גואל אותו מיד שליטתם.

וזה שכתוב, "מלך ישראל וגואלו". היינו, לאחר שקיבלו עליהם את מלכות שמים, שנקרא "מלך ישראל", אז השיגו, שה' הוא "גואלו". כלומר, שרק ה' גאל אותם מיד שליטת הרע, והם בעצמם, לא היה כח לזה.

ועל דרך הנ"ל יש לפרש מה שכתוב "ה' צבאות". השם הזה מורה לנו, כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, שאמר צבאות הם שני מילים צא - ובא. שפירושו צבא הם אנשי מלחמה. זאת אומרת, אלו אנשים שהולכים כל יום להלחם עם יצר הרע, הם נקראים "צבא". לכן לאחר שזכו לבחינת גאולה, היינו לאחר שכבשו את היצר הרע, ויצאו משליטת הרע, והסדר העבודה שלהם היו בדרך עליות וירידות, זה נקרא "צבאות". כלומר, פעם יצאו משליטתם, ואח"כ שוב באו תחת שליטתם, שהשם של עליות וירידות נקרא "צבאות".

ובשעת עבודה, שהאדם צריך לומר, "אם אין אני לי מי לי", חושבים אז במצב העבודה, שהם עושים בעצמם את העליות וירידות. כלומר, שהם אנשי מלחמה, הנקרא "צבא", "גיבורי חיל". מה שאין כן אח"כ, בזמן שנגאלו, אז הם השיגו, שה' צבאות. כלומר, כל העליות וירידות, שהיו להם, ה' עשה זה.

היינו, אפילו הירידות גם כן בא מה', שסתם אין האדם מקבל עליות וירידות כל כך הרבה פעמים. אלא שה' סיבב אותם את כל אלו יציאות. שאפשר לפרש "יציאה" היינו "יציאה מקדושה". ו"בא" "ביאתם להקדושה". הכל עשה ה'. לכן אחר הגאולה ה' נקרא "ה' צבאות". ומי הוא. "מלך ישראל וגואלו", היינו כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשו". ש"הר" פירושו הרהורים, שהם מחשבות, שמביאים לבחינת "ציון", שהוא מלשון "יציאות". "הר ציון" יהיה הפירוש ההרהורים והמחשבות, שמביאים לאדם ירידות. היינו, שמוציא עצמו מחוץ לקדושה. ההרהורים האלו, יתגלה אח"כ, שמהם "עלו המושיעים", "לשפוט את הר עשו".

הנה "הר עשו" פירושו המחשבות והרהורים, השייכים לעשו הרשע. "לשפוט" היינו לכבוש ולהכניע את ההרהורים של עשו הרשע. ויהיה הפירוש "ועלו מושיעים", מי הם שהושיעם לכבוש את הר עשו. זהו "הר ציון". היינו המחשבות, שגרמו להם ליציאה מהקדושה. הם בעצמם, היינו הירידות, עזרו להכניע את הר עשו.

וזה כמו שכתוב "ממכה עצמה מתקן רטיה". זה שהיו להם ירידות, שזה נקרא "מכה", היות שיצא אז מהקדושה ונפל לרשות דס"א. ומזה עצמו יצא רק טוב. וכמו כן זה נקרא, כמו שכתוב "מוריד שאול ויעל". שמזה שהאדם רואה, שהוא יותר גרוע מכל הכלל כולו, לכן הוא עושה מה שיכול. ולא נח, עד שהוא רואה, שה' מוציאו וגואל אותו משליטת עשו הרשע. וזה שכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשו".

וזה שכתוב "והיתה לה' המלוכה". שמשמע, שדוקא אז והיתה לה' המלוכה. היינו בזמן הגאולה, כמו שכתוב "מלך ישראל וגואלו", ומלפני זה אין חס ושלום המלוכה לה'. אלא מי מושל בעולם.

ויש לפרש, ידוע שלמלכות ישנם ב' שמות:

א. ציון,

ב. ירושלים.

ובדרך עבודה יש לומר, ש"ציון" נקרא בזמן שעוד אינה מגולה בבחינתה עצמה. שזה

נקרא, מלכות, שהיא פנימי. כלומר, שעוד לא ניכר להנבראים, שמלכות היא השולטת בעולם, ואין שום כח אחר בעולם, אלא ה' הוא המלך. ובחינה זו עדיין נעלמת אצל הנבראים. ובחינה זו מלכות נקראת "ציון", כנ"ל, שפירושו הוא, היציאות מהקדושה.

והאדם חושב, שהס"א שולטת אז עליו. והוא מטעם, שהוא מרגיש אז, שאין לו שום צורך לרוחניות. זאת אומרת, שהאמונה בגדלות ה' היא בהסתרה. ולפעמים הוא בא לידי יציאה מהעבודה, עד כדי כך, שהוא שוכח בכלל, שישנו ענין של עבודת ה'. שזה נקרא "שנפל ממצבו", שהיה עובד בהתלהבות, וחשב, שמהיום והלאה כבר הוא ישאר בעבודת הקודש בקביעות.

ופתאום הוא רואה, לאחר כמה זמן, שהוא בכלל יצא מהקדושה. כלומר, שאין הוא זוכר את נקודת האפס. כלומר, שאין הוא מסוגל לזכור את הרגע, שיצא מהקדושה ונפל לעולם הגשמי. וזהו מטעם, כי בזמן הנפילה האדם נמצא מחוסר הכרה, ואינו זוכר שום דבר. כמו בגשמיות, כשהאדם נופל ממקום גבוה, אינו זוכר שנפל. רק לאחר ההתאוששות הוא רואה שהוא נמצא בבית חולים, כמו כן בסדר העבודה.

וזהו בחינת "ציון". כלומר, בזמן הגאולה, שאז הוא רואה את מלכות שמים בגלוי, שהוא משיג, שה' גאל אותו מיד עשו הרשע. אז המלכות נקראת "ירושלים", ששליטתה היא בגלוי. אז הזמן לראות, שגם כל אלה הירידות היו מהמלך. כלומר, שכל ההרהורים והמחשבות זרות שהיו להם, לא היה שום כח אחר, אלא ה' שלח להם. כלומר, שגם הירידות שלח להם ה', שעל ידם יהיה להם הצורך לעזרת ה'.

נמצא, שהר ציון כנ"ל, ש"עלו מושיעים לשפוט את הר עשו", אומרים עכשיו, שהר ציון היה גם כן בחינת מלכות, הנקרא "ציון". היינו, שכוחה היתה בהעלמה. והיא עזרה לשפוט את "הר עשו". היינו, שכבשו את בחינת עשו הרשע. כלומר, שנתקנו את בחינת עשו. ועכשיו הם משיגים, שאין שום כח אחר בעולם.

וזה שכתוב "והיתה לה' המלוכה". כלומר, שעכשיו הם רואים, שגם אז היתה לה' המלוכה. ולאו דוקא עכשיו. אלא היתה גם מלפני זה, כי אין עוד מלבדו. ועכשיו, שזכו לבחינת גאולה, הם משיגים, שכך היה מלפני כן.

אולם שגם בזמן ההסתר צריכים להאמין, שהכל עושה הקב"ה. וזהו בבחינת למעלה מהדעת. מה שאין כן עתה, הם משיגים, שכך הוא. אמנם אחר זה צריכים לבוא לבחינת גמר התיקון, שזה נקרא בחינת "לעתיד לבוא". שאז "יהיה ה' למלך על כל הארץ", פירוש, אפילו על אומות העולם, שפירושו, שה' יהיה מגולה גם באומות העולם. כמו שכתוב "כי כולם ידעו אותי מגדלם ועד קטנם".

וזה נקרא "ה' מלך על כל הארץ". כלומר, שגם לפני גמר התיקון ה' הוא המלך על כל הארץ. אלא כנ"ל, שזה נקרא "שלא מדעתו". כלומר, שהם לא יודעים את זה, שה' הוא המנהיג של העולם. כמו שכתוב (בתפלת שחרית, בקריאת שמע דקרבנות) "ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים, שיאמר לך, מה תעשה ומה תפעל". שרק הוא עושה הכל, ואין כח אחר בעולם חוץ ממנו.

אולם זה שייך לעם ישראל, שהם מאמינים בה', אצלם שייך לומר, שה' הוא המלך. היינו מדעתם, שגם הם יודעים, שה' מולך עליהם. ולא דוקא שה' יודע בעצמו, שהוא המלך. שזה נקרא "שלא מדעתו", כנ"ל. אלא הם קבלו עליהם עול מלכות שמים בבחינת אמונה למעלה מהדעת, ונחשב אצלם כאילו זה היה בתוך הדעת.

וזה נקרא "מדעתם". כלומר, שענין אמונה למעלה מהדעת בעבודה, פירושה, שצריכים להאמין, אף על פי שהשכל לא רואה שהוא כך, ויש לו כמה הוכחות שאינו כך, כמו שהוא רוצה להאמין, זה נקרא, אמונה למעלה

מהדעת. היינו, שהוא אומר, שהוא מאמין, כאילו היה רואה זה בתוך הדעת. זה נקרא "אמונה למעלה מהדעת" בעבודה.

כלומר, שזוהי עבודה גדולה, שהאדם יקבל על עצמו זה, הוא נגד הדעת. זאת אומרת, שאין הגוף מסכים לזה, מכל מקום הוא מקבל על עצמו, כאילו זה היה בתוך הדעת. ולאמונה כזאת צריכים עזרה מה'. לכן על האמונה בצורה כזו, האדם צריך להתפלל, שיתן לו כח, שיהיה דומה אליו, כאילו השיג זה בתוך הדעת. כלומר, אין להאדם להתפלל לה', שיתן לו להבין הכל בתוך הדעת. אלא שיתפלל לה', שיתן לו כח לקבל את האמונה למעלה מהדעת, כאילו שזה היה בתוך הדעת.

אולם מקודם זה הוא צריך להאמין באמונת חכמים, שכך הוא רצון הבורא, שנקבל עלינו את אמונת ה' בלמעלה מהדעת. וכאן, בסדר הזה, מתחיל עליות וירידות. לפעמים הוא מחוזק בהאמונה. ולפעמים הוא נופל ממדרגתו, ואז הוא צריך להאמין, בזמן שהוא מתפלל לה', שיעזור לו, והוא לא רואה, שקבל את העזרה הנחוצה לו. גם אז עליו להאמין באמונה למעלה מהדעת, שהכל בא מה'. ויחד עם זה להגיד "אם אין אני לי מי לי". ואז הוא בא לבחינת "הר ציון". ואז באים לבחינת "הר עשו". שכל העבודה היא אז, מטרם שזוכים לבחינת גאולה, לצאת משליטתם.

ואז באים לידיעת העבודה, שכתוב "כה אמר ה', מלך ישראל וגואלו, ה' צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים, והיתה לה' המלוכה, והיה ה' למלך על כל הארץ". כמו שכתוב "וכל בני בשר יקראו בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ, יכירו וידעו כל יושבי תבל". כלומר שאז כולם ידעו, שהקב"ה הוא המלך. ולפני זה רק עם ישראל יודעים, שהוא המלך.

מהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" בעבודה

תשמ"ט - מאמר ז'
1988/89 - מאמר 7

חז"ל (עבודה זרה ג') אמרו שם וזה לשונם "אמרו לפניו, רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה, (תנה לנו עכשיו התורה, ונקיימנה). אמר להן הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", עד כאן לשונו. ויש להבין זה בדרך העבודה:

א. מהי "הטרחא בערב שבת",

ב. מה נקרא "שבת" בבחינת עבודה,

ג. ומדוע צריכים "טרחא", בכדי להשיג בחינת "שבת"

ידוע, ש"שבת" נקראת תכלית מעשה שמים וארץ. כלומר, התכלית של בריאת שמים וארץ היתה לצורך "שבת". זאת אומרת, בחינת הגילוי של רצונו להטיב לנבראיו, בזמן שזה מתגלה לעיני כל, אז נקרא שבת. היינו, ש"שבת מכל מלאכתו", היות שיש מלאכה גדולה, שיתגלה לעיני כל את הנהגתו יתברך בבחינת טוב ומטיב.

ואז אין כבר מלאכה לעבוד בבחינת יומין דחול. שענין עבודה הוא "לעשות מחול קודש". שענין קדושה, הוא בחינת קדש, שמפריש עצמו מכל כלי קבלה, ועושה כל מעשיו על הכוונה דלהשפיע. כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". שפירושו הוא, כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן הנבראים צריכים להגיע להשתוות הצורה.

בגשמיות אנו רואים, שהאדם עובד רק בשביל פרנסה. ופרנסה נקראת מזונות שהגוף ניזון מהם. שפירושו, שהמזונות הוא, שנותן להגוף, הן חיי גשמיים, הנקרא אכילה, שתיה, וכדומה. והן מזונות רוחניים, הנקראים כבוד, השכלה, שליטה, ממשלה, וכדומה.

בכדי לקנות המזונות הללו, האדם מוכרח לתת יגיעה, אחרת הוא לא יקבל את זה. זאת אומרת, שהמזונות שהאדם משתוקק לקבל תמורת עבודתו, דומה לסעודה. והיגיעה, היא דומה להכנה להסעודה. זאת אומרת, מי שלא מוכשר לתת יגיעה, אינו מקבל לא מזונות גשמיים ולא מזונות נפשיים. כלומר, שמי שרוצה משהו, שיתנו לו, הנותן לא יתן, אם לא יתנו לו את התנאים, מה שהנותן דורש.

לכן בקדושה, שנקרא "בעל מנת להשפיע", והיות שהאדם נברא עם רצון לקבל לעצמו, והנותן דורש שיעבוד בשבילו, הנקרא "כל מעשיך יהיו לשם שמים". אחרת, אם הנותן יתן להמקבל על הכלים דאהבה עצמית, הכל ילך להס"א, שהיא עושקת השפע מהקדושה. כי קדושה נקרא, מה שהוא עושה לתועלת הבורא. ואם הכוונה לעצמו, שזה נקרא "שינוי צורה", הוא ההיפך מהקדושה.

אמנם היות שזהו נגד הטבע, הן בבחינת מוחא והן בבחינת ליבא, זה נקרא "יגיעה". וזהו ההכנה להסעודה. כלומר, זה שהאדם צריך לכוון לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, בכדי להשיג הכלי הזה, הנקרא "עמ"נ להשפיע", זוהי עבודה ויגיעה גדולה. וזה הוא הנקרא "הכנה לסעודה", ש"הסעודה" נקראת בחינת "שבת".

ובהאמור יוצא, שהעבודה נקרא "זמן של חול". כלומר שצריכים לעבוד להוציא את החול שישנו בלבו של אדם, ולהכניס שם קדושה. ש"קדושה" נקראת, דביקות בה'. ו"חול" נקרא, פירוד מה'. כי כל העבודה היא לתת על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע. שאז האדם מתדבק בה',

כנ"ל "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'". ועל זה הוא משיג כלים, שהם מוכשרים לקבל את מה שהבורא רוצה לתת, את הטוב ועונג הנקרא "סעודה" כנ"ל. וזהו סעודת שבת. וזהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת".

ואאמו"ר זצ"ל אמר משל, על ענין עבודה לטובת ה', ולא לעבוד בכדי להשיג תועלת עצמו, אלא שיהיה הכל לשם שמים, שאחרת ילך כל השפע לקליפות. וזה מובא בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף פ"ט), וזה לשונו "מלך גדול, טוב ומטיב, כי לא נזקק לשום עבודה שיעבדוהו, אלא כל שאיפתו היתה להטיב עם בני מדינתו, נתן צו לכל בני המדינה כולם, וייחד מקום בהיכלו לכך.

והתנה בפירוש, שאסור לעבוד מחוץ למקום המיועד, והנה שכרם אתם במקום פעולתם, שהכין להם סעודות גדולות. ותחל העבודה סבורים היו, שהמלך הכין משגיחים על אופן עבודתם, לדעת מי עובדו ומי לא עובדו. אמנם המלך הסתתר, ואין שום השגחה. ולא ידעו מהמצאה הנפלאה, אשר נתן מין אבק רע במעדנים ומגדנות. וכנגדו, נתן אבק מרפאה בבית של העבודה.

ובזה התבררה ההשגחה מעצמה. כי אוהביו שמרו מצות המלך בדקדוק, וגם דייקו לעבוד במקום המיועד לכך דוקא. וממילא שאבו לתוך גופם את אבק המרפאה. וגם כאשר הגיע זמן האכילה, טעמו את המגדנות, מעודם לא השיגו טעמים כאלו. ועל כן היו מהללים את המלך.

אבל השפלים, שאינם מבינים כלל בחינת מעלה במלך, שראוי משום זה לאהוב אותו, כיוון שראו, שאין השגחה, לא שמרו את מצות המלך כראוי, וכשהגיע זמן האכילה, כיון שטעמו את המגדנות, נתמלאו חיכם טעם מר, מחמת האבק הנ"ל, ויחרפו ויבזו את המלך".

ובהאמור, שבכדי להרגיש את הטוב והעונג שיש בתו"מ, אי אפשר להרגיש מטעם צמצום ודין שנעשה. שאי אפשר להרגיש שום אור בכלים דקבלה, שבכלים דקבלה אין שם אלא חושך ומות, מסיבת השינוי צורה שיש בין האור והכלי. לכן, כשרוצים לטעום טעם בתו"מ עם הכלים דקבלה, אין שם שום טעם. ובכלים דקבלה יכולים להשיג רק טעם בתענוגים גשמיים, ששם כן מגולה טעם של מתיקות, בזמן שהאדם משיג את התענוגים הגשמיים.

והטעם הוא, שבכוונה תחילה נעשה כך, בכדי שיהא קיום הבריאה, שיהיה ממה להנות, עוד מטרם שהאדם משיג כלים דהשפעה, שהם נקראים "כלים דיחוד עם ה'". היינו, שאין האדם נעשה מרוחק מה' בזמן קבלת התענוגים. ובכדי שיהיה להאדם ממה לקבל חיות ותענוג, לכן למדנו, שע"י שבירת הכלים מאיר הארה דקיק, שהיא הארה קטנה של קדושה, המאירה בתוך הקליפות, שמזה ניזונים כל התענוגים הגשמיים.

לכן בתענוגים גשמיים יכול האדם לקבל תענוג ומצב רוח מרומם. מה שאין כן להרגיש תענוג אמיתי, שהוא העיקר המכוון בהרצון דלהטיב לנבראיו, שורה שם האבקה של הסתר, והעלם, וחושך, ומרירות, שאין שם שום טעם בתו"מ. זאת אומרת, האבק המר היא בחינת ההעלם וההסתר, שיש שמה מכח תיקון הצמצום.

ואבק המרפא הוא נתן היגיעה בתורה ומצות. כלומר, שדוקא בהיגיעה בתו"מ מוצאים שם סם המרפא. ולמה דוקא בהיגיעה, ולא סתם שעוסקים בתו"מ, לא מספיק לקבל את הסם המרפאה, שירפא האדם מהסם המר, שישנו בהסעודה.

ובכדי להבין זה, צריכים מקודם לדעת, מהו סם המרפא את האבק המר, שה' נתן בהסעודה. ומהו היגיעה בתו"מ, שעל ידי היגיעה דוקא יכולים למצוא מקום, להשיג את הסם המרפאה.

ידוע, עיקר היגיעה היא בזמן שעובדים נגד הדעת. כלומר, שאין האדם יודע בשביל מה הוא צריך לעבוד, והוא צריך לעבוד נגד הדעת. זהו קשה מאוד. וזה נקרא "יגיעה בתו"מ". אולם יש להבין, מדוע צריך האדם לעבוד בתו"מ נגד הדעת, שזה

קשה מאוד, ולא כל אדם מסוגל לזה, ולמה לא יכולים לעבוד בתו"מ בתוך הדעת, שיהא דבר השוה לכל נפש.

והענין, כי צריכים לדעת, מהו הלמעלה מהדעת, הנקרא "יגיעה", שצריכים להתייגע בעסק תו"מ. אלא הענין הוא, היות שהאדם נברא ברצון לקבל לעצמו, והיות על הרצון לקבל הזה נעשה תיקון, בכדי שלא יהיה בחינת שינוי צורה בעת קבלת השפע, אלא שאפילו בזמן קבלת השפע יהיה בדביקות, הנקרא "השתוות הצורה", לכן נעשה צמצום והסתר.

זאת אומרת, בזמן שהאדם רוצה לקבל את הטוב ועונג בכלים דקבלה, אז הוא לא רואה שום אור, אלא רק חושך, הנקרא "חלל פנוי מאור". אלא האדם צריך להמציא לעצמו כלים דהשפעה, שהוא בחינת "מה הוא רחום אף אתה רחום".

ואיך משיגים הכלים האלו. הוא ע"י היגיעה בתו"מ. כלומר, שעוסקין בתורה ומצות, כדי להשיג הכלים דהשפעה. שפירושו, שאין האדם רוצה לקבל שום תמורה עבור עבודתו בתו"מ, אלא התמורה והשכר שלו יהיה, שיהיה לו כח לעשות הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

זאת אומרת, אם האדם מקיים תו"מ על מנת שיקבל תמורה, שישיג טוב ועונג לתועלת עצמו, זה נקרא "המקיים תו"מ בתוך הדעת". היינו, שעל זה הגוף לא מתנגד. כי בשיעור שהוא מאמין, שיקבל מזה הנאה לתועלת עצמו, זה נקרא "בתוך הדעת".

ועל בחינה זו אומר הרמב"ם ז"ל "כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט" (רמב"ם, הלכות תשובה. דף ס' ע"ב).

רואים אנו מדברי הרמב"ם, שיש ב' בחינות בקיום תו"מ:

א. לתועלת עצמו. שהוא לקבל שכר, ולא לעבוד למעלה מהדעת. כי בשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, כיון שהוא הכל לתועלת עצמו, עבודה זו נקראת "עבודת כלל עמי הארץ", שהוא בתוך הדעת. ובבחינת עבודה אין זה נקרא יגיעה. (אולם בבחינת הכלל גם זה נקרא יגיעה).

ב. היגיעה בתו"מ. כלומר, שעוסק בתו"מ שלא עמ"נ שיקבל עבור זה איזה שכר, אלא הוא עובד הכל לתועלת ה'. וזהו נגד הדעת. כי השכל מחייב, שהאדם עובד הוא בשביל תועלת עצמו. לכן כשהוא אומר, שהוא מקיים תו"מ, בכדי שע"י זה הוא יקבל כח לעבוד רק לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף מתחיל להתנגד בכל כוחו, וצועק, מה, השתגעת, אתה רוצה לבטל עצמך להבורא, תגיד אתה, מה יהיה לך מזה.

בחינה זו נקראת יגיעה גדולה, היות שהוא צריך להילחם עם הגוף שלו, בזמן שהצדק והשכל הישר הוא עם הגוף, היות שזהו הטבע שלו. נמצא, שזה נקרא יגיעה, משום שזהו למעלה מהדעת, כנ"ל, שאין הגוף מסכים לזה, לעבוד לתועלת ה'.

וזה נקרא, שהוא עוסק בתו"מ בבחינת היגיעה. כלומר, שע"י התעסקותו בתו"מ, הוא רוצה לזכות לבחינת להשפיע. שזה יכולים להשיג דוקא ע"י זה שלומד בבחינת יגיעה, כנ"ל, שהוא עוסק בתו"מ על הכוונה, מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, כי המאור שבה מחזירו למוטב".

פירוש, היות שהוא רואה, שאין בידו אהבת ה', אלא אהבה עצמית, ולשם שמים אינו מסוגל לעשות שום תנועה קלה, מסיבת שהגוף מתנגד לזה, וכל פעם ופעם הוא מתגבר, ומכל מקום הוא לא מתקדם, אלא להיפך, אחרי כל היגיעה שנתן בהתגברות, הוא רואה, שהוא הולך אחורה ולא קדימה.

והיגיעה הזו גורמת לו מקום תפלה, שה' יעזור לו. נמצא לפי זה, שכל פעם שהוא רואה, שהוא הולך אחורה, לעומת זה כל פעם הוא מתקדם בתפלה. כי לפי מה שהוא רואה, שהוא רחוק מהמטרה, יש לו מקום להתפלל יותר מעומק הלב, היות שהוא רואה את מקום הסכנה.

זאת אומרת, שהוא מפחד, אולי יתגבר עליו הרע, ויתן להבין, שהוא יברח מהמערכה. כלומר, כי הגוף נותן לו להבין, שהעבודה הזו ניתנה לאנשים בעלי אופי חזק, ולא להכלל. והגם שעתה האדם קבל על עצמו ללכת בדרך האמת, היינו לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, אבל היות שלא הולך לו, אלא הוא הולך אחורה, לכן הוא מפחד, שלא יתגבר עליו הרע, ושיתן לו להבין בתוך הדעת, שהצדק הוא עם הגוף, מטעם שהוא רואה את המציאות, שאין לו שום ספק, בזה שהגוף אומר לו, שזו עבודה בשביל יחידי סגולה.

לכן זה נותן לו להתפלל לה' בכל הלב, שיציל אותו מסכנה זו, שיהא מוכרח לברוח מהמערכה. לכן הוא אומר, ריבונו של עולם, תעזור לי עתה, כי עכשיו עדיין יש לי כח להתפלל אליך. אבל אני לא יכול לדעת, מה יהיה אח"כ. אולי לא יהיה אפילו מי שיבקש ממך עזרה.

לכן הוא אומר, ריבונו של עולם, עזור לי כל זמן שהנשמה עוד בקרבי, כי אני מפחד, אולי אחר כך אני אמות, ואני ארד למקום פירוד, שהוא יאוש, ואין שם אמונה בה' אפילו שיעור קטן, שיהיה לו מקום להתפלל לה'. כי האדם הנופל למקום יאוש, כבר לא מבקש שום עזרה. כי כל זמן שיש להאדם בטחון, שיצא ממצבו, הוא עדיין עושה פעולות בבחינת "כל אשר בידך ובכוחך לעשות, עשה".

נמצא, שהיגיעה, בזה שרוצה לעבוד בבחינת השפעה, זה גורם לו יגיעה. וזה גורם לו תפלה, שה' יעזור לו, ולהאמין באמונת חכמים, מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

נמצא, שהסם המרפא נמצא בהיגיעה. כלומר, זה שמתייגע עצמו בתו"מ להגיע לשמה, ה"לשמה" שהוא משיג, זה גורם לו אח"כ, שיהיה ביכולת להנות מהסעודה, הנקרא "טוב ועונג". היות שכבר יש לו הכלי דהשפעה, שהם מעבירים את ההעלם וההסתר, שרוכב על הסעודה. שההסתר הזה מרחק את כל מי שרוצה לטעום מהסעודה, ואומר על הסעודה, שיש לו טעם מר. ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל, שהקב"ה אומר "שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת, הוא יאכל בשבת".

ושאלנו, מהו בעבודה "סעודת שבת". יש לפרש, כמו שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר בעת בריאת אדם הראשון, למה הדבר דומה, למלך שיש לו מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים. שהסעודה נקראת "מגדל מלא כל טוב".

וזה נקרא "סעודת שבת". שפירוש, לאחר גמר העבודה, שהוא השגת כלים דהשפעה, שזהו כל היגיעה ביומין דחול, שחול נקרא "ששת ימי המעשה", שהוא ענין עשיית כלים מוכשרים, שתהיה להם היכולת לקבל הסעודה הכוללת לכלל ישראל, שזה יהיה בגמר התיקון, שזה נקרא בחז"ל בחינת "ישראל", שדרשו, שבריאת העולם היתה בשביל ישראל, כמו שכתוב "בראשית ברא. ואין ראשית אלא ישראל", כמו שכתוב "ראשית ישראל". כלומר, שהמגדל מלא כל טוב הוא בשביל הכלל כולו.

ובאופן פרטי נוהג הסעודה בזמן שהאדם מתקן מעשיו ובא לבחינת "ישראל", הנקרא ישר-אל, שפירושו, שכל מעשיו הוא לשם שמים, הנקרא, אל, אז הוא זוכה לבחינת "הסעודה" באופן פרטי. ובגמר התיקון יהיה, שכל הפרטים יבואו עם כלים מוכשרים לקבל את הסעודה, כנ"ל, שאמר הקב"ה, מי שטרח בערב שבת, הוא יאכל בשבת, כנ"ל בהמשל של סם המרפאה. כלומר, שע"י היגיעה בתו"מ, שם בהיגיעה ימצאו את התרופה המבטלת את הצמצום וההסתר הרוכב על הסעודה.

ובהאמור יש לפרש מה שמובא במסכת שבת (דף קי"ט) וזה לשונו "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו, תבלין אחד יש לנו, ושבת שמה, שאנו מטילין לתוכה, וריחו נודף. אמר, תן לנו הימנו. אמר לו, כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו

משמר את השבת, אינו מועיל לו".

הגם שהפירוש הפשוט הוא, שהוא מי ששומר שבת, אולם בעבודה יש לפרש "השומר שבת" פירושו שומר מלשון "ואביו שמר את הדבר", שהפירוש, שהוא יושב ומצפה ואומר, מתי אני יכול להשיג את הכלים, המוכשרים לקבל סעודת שבת, שיהיה ריחו נודף, היות שסעודת שבת נקראת "טוב ועונג, המלובש בתרי"ג מצות בבחינת תרי"ג פקודין".

וכמו שכתוב בהסולם (חלק א', דף רמ"ב, אות א') "שבכל מצוה ומצוה יש שם בפקדון אור מיוחד. וזה כבר נקרא בחינת הסעודה של שבת, שיכולים לקבל זה דוקא אחר העבודה ויגיעה, שזה בא ע"י שמקיימים את התרי"ג מצות בבחינת עיטין, היינו עצות, איך להגיע לבחינת המאור שבה מחזירו למוטב".

לכן יהיה הפירוש "מי ששומר" היינו ששומר את התרי"ג מצות בבחינת עצות איך להגיע לבחינת השפעה. שדוקא בכלים דהשפעה יכולים להנות מסעודת שבת, שאז כבר הצמצום וההסתר נסתלק מהטוב ועונג. וזהו כמו המשל הנ"ל של סם המרפאה, היינו האבקה הנמצאת בקיום תרי"ג מצות בבחינת עצות, זה מרפאה את הסם המר, השורה על הטוב ועונג. לכן אם לא משיגים את הכלים דהשפעה, הנמצאים בתו"מ, ע"י היגיעה, נשאר ההסתר על הטוב ועונג.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שני, כ"א) וזה לשונם "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך. ודע, שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא". וזה תמוה, הלא צריכים לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. אם כן איך אומרים "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא". ובהנ"ל יש לפרש, שחז"ל מסבירים לנו, מהו השכר של צדיקים לעתיד לבוא.

כלומר, כל היגיעה שנותנין בכדי לקבל שכר, אומרים לנו, מהו השכר שלהם. לעתיד לבוא. היינו, שיזכו לעבוד רק בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים", שהוא כלים דהשפעה. ועל זה הם נותנים כל היגיעה, בכדי להשיג "לעתיד לבוא" בכלים אחרים ממה שיש להם עכשיו, שהם כלים דקבלה. ולעתיד יזכו לכלים דהשפעה. וזהו "ודע שמתן שכרן לצדיקים לעתיד לבוא".

מהו, שאם הטוב מתגדל, גם הרע מתגדל, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ח'
1988/89 - מאמר 8

הכתוב אומר (תולדות כ"ב), "ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר, אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה'". ומביא רש"י את דרשת חז"ל, "לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה, עשו מפרכס לצאת. דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות", עד כאן לשונו.

אנו רואים, שבזמן העיבור, היה זה פונה לקדושה, וזה פונה לעבודה זרה. אם כן מה החידוש שהתורה מספרת לנו אח"כ "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד, איש שדה. ויעקב איש תם, יושב אוהלים". בטח כמו שנולדו, כן המשיכו בדרכם לפי תכונתם.

ורש"י מתרץ זה, ואומר, וזה לשונו, "ויגדלו, כל זמן שהיו קטנים, לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם, מה טיבם, כיון שנעשו בן י"ג שנה, זה פירש לבתי מדרשות, וזה פירש לעבודה זרה".

ובכדי להבין זה בדרך עבודה, איך אנו לומדים זה באדם אחד את יעקב ועשו, צריכים להבין מקודם מהן בחינת יעקב ובחינת עשו בעבודה.

ידוע שכל הרע, שאנו לומדים, שהוא נגד הקדושה, נקרא בעבודה "רצון לקבל לעצמו". מה שאין כן קדושה נקראת "רצון להשפיע לה'", כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'", שפירוש "קדוש" הוא מופרש מלקבל לעצמו, אלא רק להשפיע, שהבורא משפיע להנבראים, והנבראים צריכים להשפיע להבורא, כמו שאמרו חז"ל "מה הוא רחום, אף אתה רחום".

לכן נכנה את הרצון לקבל לעצמו בשם עשו, והרצון להשפיע לה' בשם יעקב. וממילא נבין מהו הפירוש עשו, כמו שפירש רש"י, הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו, כבן שנה הרבה. שזה מראה על הרצון לקבל לעצמו, שעל זה לא צריכים לעבוד, מטעם שזה כבר עשה הבורא, בזה שהרצון להטיב לנבראיו ברא את הרצון לקבל. ומטעם זה נקרא היצר הרע בשם "מלך זקן וכסיל", כמו שכתוב בזה"ק.

מה שאין כן על הרצון להשפיע, הנקרא יעקב, צריכים לתת הרבה עבודה עד שמשיגים את הרצון הזה. שזה ממש ההיפך מעשו, שהוא נעשה ונגמר מאליו, מצד הבורא. מה שאינו כן הרצון להשפיע, זה שייך לעבודת האדם, כי זה נמשך מתיקון הצמצום, שמלכות, הנקראת רצון לקבל, חשקה להיות משפיע, כמו המאציל, לכן עשתה תיקון הצמצום, שלא לקבל, רק בעמ"נ להשפיע. ובזה היא מקבלת השתוות הצורה.

וזה נקרא בחינת עשו, כמו שפירש רש"י על עשו, הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר. כלומר, שאין האדם צריך לעבוד בכדי להשיג כלים דקבלה, אלא תיכף כשנולד, יש לו כבר היצר הרע, כמו שאומר בזה"ק, שתיכף כשנולד יש לו היצר הרע, כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". ומפרש, ש"פתח" נקרא פתח הרחם. תיכף בא לו היצר הרע, הנקרא "חטאת", כמו שאמר דוד "וחטאתי לנגדי תמיד".

מה שאין כן יעקב, שהוא בחינת כלים דהשפעה, שהם ישלטו בהאדם, זה בא דרך רמאות, כמו שכתוב (תולדות שישי) "ויאמר, בא אחיך במרמה, ויקח ברכתך". וענין הרמאות הזה, אמר אאמו"ר זצ"ל, היות שתחילת העסק בתו"מ מתחילים בשלא לשמה, ועל זה הרצון לקבל יכול להסכים. אמנם אח"כ ע"י זה זוכים לשמה. אז העשו צועק, אתה רמיתני, כמו שכתוב "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים". ענין פעמיים יש לפרש, הן במוחא והן בליבא.

ומתחילים בשלא לשמה, לכן אין לו כל כך התנגדות מהגוף, היות שהוא נותן לו להבין, שיאמין לו, שהוא עובד רק לטובת הגוף, שזה מכונה אהבה עצמית.

אולם לצאת אח"כ משליטה זו של אהבה עצמית ולזכות לאהבת ה', כאן מתחילה העבודה האמיתית, וכאן מתחיל את סדר העבודה, הנקרא, שהאדם רוצה לעלות על המסילה ההולכת לדביקות ה'.

ותחילת העבודה מתחילה בעיבור, היינו בזמן שרוצים לעבור מהרצון לקבל לעצמו, ולהכנס לבחינת רצון להשפיע. וזה שכתוב, "ויתרוצצו הבנים בקרבה". ופירש רש"י, לשון ריצה. כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת. עוברת על פתחי עבודה זרה, עשו מפרכס לצאת.

ואאמו"ר זצ"ל פירש, כי בזמן שהאדם מתחיל בעבודה, אז הוא הזמן שבאות לו מחשבות הפוכות זו מזו, כלומר שמטרם שמתחיל בעבודה דלהשפיע, אינו יכול לשים לב כל כך להבחין ההבחנות הדקות שיש בסדר העבודה. מה שאין כן כשרוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, אז הוא יכול להרגיש כל מצב ומצב שבו הוא נמצא.

ואמר, שבזמן שהאדם עובר על פתחי תורה, האדם מתעורר, ובאות לו מחשבות, שכדאי להכנס למקום תורה, שהיא בחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו". וזה נקרא, שבחינת יעקב מתעוררת. והוא חושב אז, שבטח הוא ישאר במחשבות כאלו תמיד, היות שהוא מרגיש, שזוהי תכלית החיים, ועל גשמיות אינו כדאי לתת תשומת לב, כי זה לא עיקר החיים, שכדאי לחיות בשביל זה.

אולם אח"כ, כשעובר על פתחי עבודה זרה, שפירושו, בזמן שיצא לשוק, ורואה שכל אנשים שקועים רק באהבה עצמית, ובכלל ענין להשפיע לא מעניין אותם, באות לו תיכף מחשבות שכדאי ללכת בתלם שלהם, ושוכח עכשיו את כל העבודות שהשקיע בענין לשמה, שזהו עיקר החיים, ועכשיו הוא מבין בכלל אחרת. זה נקרא עבודה זרה. היינו, שעובד את עצמו, ואינו עובד את ה'.

וזה נקרא עבודה זרה בדרך עבודה. זאת אומרת, שהאדם רואה, שבחינת עשו שבקרבו מפרכסת לצאת ולהשתתף עמהם. אולם את זה רואים רק בזמן העיבור, כלומר בזמן שהאדם רוצה לעבור מבחינת אהבה עצמית לאהבת ה', שהוא עמ"נ להשפיע. מה שאין כן בזמן שהאדם עדיין עובד בבחינת הכלל, הוא אינו מסוגל להבחין את ההרגשים האלו, אף על פי שנמצאים אצלו.

והטעם הוא פשוט, כמו שאמרו חז"ל "מילתא דלא אתרמו על אינשא לאו אדעתהו", שפירושו, דבר שלא כל כך מעניין לאדם, אינו עולה על דעתו לחשוב על זה. לכן דוקא אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך הפרט, הנקרא בעל מנת להשפיע, היות שהם מעונינים לדעת, אם הם מתקדמים בעבודה, אצלם חוש הבקורת מפותח, לראות כל דבר דק, וכל חוט השערה הם רואים, אם הם בסדר או לא. לכן בעיבור מתחילה הריצה הנ"ל בין יעקב לעשו.

וזה שכתוב "ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי". כלומר, בזמן שהאדם מתחיל לראות, פעם הוא משתוקק לאהבת ה', ופעם הוא משתוקק לאהבה עצמית, ואז הוא אומר "אם כן למה זה אנכי". פירוש, למה לי כל העבודה הזאת, אם אני רואה, שעליות וירידות שלי, אין להם סוף, ואני מרגיש עצמי, שמעת שנכנסתי לעבוד בדרך של השפעה, נשארתי קרח מכאן וקרח מכאן.

כלומר, בזמן שעבדתי בבחינת הכלל, ידעתי שבכל יום ויום אני מתקדם בעבודת ה', היות שכל יום הייתי יכול לעשות חשבון הנפש, וראית כמה זמן שהתפללתי, וכמה זמן שלמדתי, והיה לי על מה להסתכל, והייתי בשמחה ובמצב רוח מרומם, היות שהסתכלתי רק על מעשים, וראיתי שברוך ה' אני מצליח בעבודה.

מה שאין כן עכשיו, שנכנסתי לעבוד על הכוונה דלהשפיע, ואמרו לי, שלא מספיק המעשים, שאני עושה, על הכוונה, משום שה' צוה לנו לעשות ולקיים את התו"מ,

אלא שצריכים לכוון בעל מנת להשפיע, היינו לתועלת ה', ואני רואה, עד כמה שאני משקיע כוחות, ואני לא מסוגל להתגבר, אף על פי שלפי דעתי עשיתי מה שביכולתי, ואין אני מתקדם אף שעל וצעד קדימה, ומה תהיה התכלית, "אם כן למה זה אנכי", בשביל מה עזבתי את העבודה בבחינת הכלל.

וזה שכתוב "ותלך לדרוש את ה'". כלומר, שראה, שאין עכשיו שום עצה, היות כי לחזור להכלל כבר אינו יכול, מטעם כיון שראה, שיש דרך של אמת, כבר אינו מסוגל לעבוד, רק בבחינת המעשה, לכן אין ברירה, רק לדרוש את ה', שהוא יעזור לו, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו".

ואומר, עכשיו אני רואה, מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", את זה הוא לא צריך להאמין, שאינו יכול לו, אלא את זה הוא רואה בתוך הדעת.

מה שאין כן אלו אנשים, שעובדים בתוך הדעת, הם צריכים להאמין, שהקב"ה עוזר להם, היות שבתוך הדעת הם רואים, שהם עוסקים בתו"מ, והם רואים, מתי שהגוף רוצה להתעצל קצת, תיכף הם מתגברים על עצלות הגוף, ואין הם רואים, שיש להם חסרון בעבודה, הגם שהוא רואה, שיש אנשים יותר גדולים ממנו, הן בכמות והן באיכות, אולם ידוע לגדלות אין שיעור, אמנם ברוך ה', הוא רואה, שהוא נחשב בין אנשים חשובים, ואף פעם לא באות לו מחשבות רעות, כלומר, שיחשוב, שיש לו רע, אלא הוא כמעט בסדר, מטעם "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן הוא מאמין למעלה מהדעת, שיש לו חסרונות. אולם זה הוא רק מטעם שהוא מחפש שפלות, אבל באמת מצבו לא כל כך נורא ברוחניות.

מה שאין כן בזמן שרוצים לעבור לבחינת עבודה דלהשפיע, הוא בתוך הדעת, שאין לו שום התקדמות בתו"מ, שתהיה לו היכולת לכוון בעל מנת להשפיע. לכן הוא רואה, שאין לו ברירה אחרת, אלא לדרוש מה', שיעזור לו. וגם כן קשה לו להתפלל, שה' יעזור לו, מטעם שנופלים ספקות חס ושלום, בזה שה' ישמע תפלתו.

וזה בא לו מטעם שהוא כבר התגבר הרבה פעמים, וביקש מה' שיעזור לו, שיהיה ביכולתו לעסוק בעבודה דהשפעה, והוא לא קיבל שום התקדמות בעבודה דלהשפיע. אם כן, הוא צריך עתה להתגברות גדולה, שיהא בידו כח להתפלל לה', שיעזור לו. כלומר, הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שה' יעזור לו. ובתוך הדעת הוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל מבחינת עבודה דלהשפיע. שזהו ממש ההיפך משהיה עוסק בבחינת עבודת הכלל.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מה שכתוב "ויגדלו הנערים, ויהי עשו איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים". ושאלנו, מהו החידוש. בטח כמו שהיו בעיבור, כך יהיו כשיגדלו. ורש"י מתרץ זה ואומר, "כל זמן שהיו קטנים, לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם, מה טיבם. כיון שנעשו בן י"ג שנה, זה פורש לבתי מדרשות, וזה פורש לעבודה זרה".

ויש לפרש זה על דרך שאמרו חז"ל (קידושין מ') וזה לשונם, "תנו רבנן, לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות". ומתעוררת השאלה, לאחר שעשה מצוה אחת, וכבר הכריע עצמו לכף זכות, איך הוא יכול לומר אח"כ, שיראה עצמו חציו חייב וחציו זכאי, הלא כבר הכריע עצמו לכף זכות.

אלא יש לתרץ כמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) וזה לשונם, "אתא ההוא סבא תנה ליה, כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". וגם זה יש להבין, מדוע אם הוא נעשה גדול, מדוע מתגדל אצלו גם היצר הרע. אלא כנ"ל, היות שצריכים, שיהיה חציו על חציו, אחרת לא שייך לומר בחירה, שיש בידו להכריע. כי זה שעשה מצוה אחת, כבר הכריע לכף זכות או להיפך. לכן כשמוסיפים לו רע, מתי שנעשה גדול, היינו, לאחר שכבר עשה מצוה אחת. נמצא לפי זה, שכל

פעם שנעשה גדול, מוסיפים לו רע. לכן תמיד הוא נמצא בחציו טוב וחציו רע. וזה שאומר "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי".

ובזה יש לפרש מה שמפרש רש"י "ויגדלו הנערים", "כל זמן שהיו קטנים, לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם. כלומר, היות כשהם קטנים, אין לו הרבה טוב. וממילא אין לו הרבה רע, שיהיה ניכר הרע שבו. זה שמפרש רש"י "לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם".

מה שאין כן "ויגדלו", אז נגדלו שניהם. ואז יש היכר בין יצר טוב לרע. וזה בא ללמדינו, שבתחילת העבודה בזמן העיבור, זאת אומרת, בזמן שמתחיל לעבור מעבודת הכלל לעבודת הפרט, תיכף מתחיל אצלו להתגלות הרע. אמנם לא ניכר כל כך. אבל כשמתחיל להתעלות בעבודה, שמתחיל להתגדל, כמו שכתוב "ויגדלו הנערים", לפי סדר ושיעור גדלות, מתגדל הרע, לפי שיעור הטוב, מה שהוא עושה, בשיעור זה מתגדל הרע אצלו, כנ"ל, בכדי שיהיו חציו חייב וחציו זכאי.

ובהאמור יש לפרש מה שפירש רש"י "דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה, ומריבים בנחלת שני עולמות". ויש להבין, לאיזה צורך צריך להיות הריב בין שניהם. אלא כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה') "אמר רבי לוי, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע". ופירוש רש"י, שיעשה מלחמה עם יצר הרע. ויש להבין, המלחמה הזו לאיזה צורך. הלא יותר טוב היה, שאם האדם רואה, שהרע שבו לא מתעורר בקרבו. בשביל מה הוא צריך לעורר ולעשות עמו מלחמה. הלא יותר טוב שלא יכניס עצמו לסכנה, אולי לא יכול לנצחו, כדברי חז"ל, "שאין לאדם להכניס עצמו בסכנה".

ובדרך עבודה, שרוצים להגיע להשפיע, אז מוטל על האדם להגיד, בזמן שהוא עושה מעשי מצות, או שעוסק בתורה, שהוא רוצה לעשות הכל על הכוונה דלהשפיע, זה נקרא שירגיז את יצר טוב על יצר הרע. כי בזמן שהאדם אומר להגוף שלו, שצריכים לעבוד לשם שמים, ולא לתועלת עצמו. תיכף הגוף מתרגז, ועומד בכל תוקפו נגדו, ואומר לו "את הכל אתה תוכל לעשות, אבל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, זה לא בא בחשבון". נמצא, שאם לא ירגיז אותו, אף פעם לא יהיה לו מציאות להגיע להאמת.

מהו פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ט'
1988/89 - מאמר 9

חז"ל (בבא קמא ס') אמרו וזה לשונם "אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים בעולם, אלא מצדיקים תחלה", עד כאן לשונם.

ויש להבין, מדוע מגיע פורענות לצדיקים, אם הפורענות צריכה לבוא לרשעים, מה הצדיקים אשמים בזה.

ובדרך עבודה יש לפרש מקודם, מה זה "פורענות" בעבודה, ומהו "רשעים" בעבודה, ומהו "צדיקים" בדרך עבודה. ובכדי להבין כל זה, צריכים לדעת מה זה "עבודה". וגם יש להבין בכלל, בשביל מה צריכים לעבוד. כלומר, מה אנו מרויחים, בזה שאנו צריכים לעבוד.

הלא מי ברא כל הדברים שישנם בעולם. הכל הבורא עשה. אם כן לאיזה צורך היה, בזה שברא בעולם הזה, שצריכים לעבוד על כל דבר, שאנו רוצים לרכוש, הן להשיג צרכים גשמיים, והן להשיג צרכים רוחניים.

ולהבין כל זה, צריכים קודם להבין, מהו ענין של כל הבריאה. כלומר, לאיזה צורך ברא הקב"ה את העולם. על זה באה התשובה, כמו שאמרו חז"ל "להטיב לנבראיו". ומסיבה זו ברא נבראים, והטביע בהם רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. וזה נקרא "מטרת הבריאה". והיות שזה אינו בהשתוות הצורה להבורא, משום זה ירגישו המקבלים בהטוב ועונג בחינת בושה.

לכן נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתר", שלא יקבלו רק על הכוונה בעל מנת להשפיע. והיות שהכלי הזה, התחתון צריך לעשות, וזהו נגד הטבע, היות שהבורא ברא את הנבראים עם רצון לקבל הנאה ותענוג, לכן כל דבר שאינו מצד הטבע, זה קשה להאדם לעשות. וזה נקרא "יגיעה".

לפי זה יוצא, שענין היגיעה אין הכוונה שהאדם צריך להתייגע. אלא זה הוא תוצאה. היות שזהו נגד הטבע, לכן קשה לעשות את הפעולה הזו. וזהו היגיעה. וזהו בין אדם למקום. וכמו כן אותו תיקון יש בין אדם לחבירו, בכדי שלא יהיה בושה. כי האדם מתבייש לאכול לחם חסד.

לכן ניתן ענין מקח וממכר, שהפועל נותן להבעל בית את העבודה, והוא נותן לו עבור העבודה כסף. וממילא אין כאן שום בושה. וגם כאן בין אדם לחבירו, אין רצונו של בעל בית שיתן לו יגיעה, אלא שיתן לו עבודה. הכוונה על התוצרת, שהוא ענין חליפין. הפועל נותן לבעל הבית תוצרת, ותמורת זה בעל הבית נותן לו כסף.

ובמוכר וקונה הדבר הוא להיפך. המוכר נותן לקונה תוצרת, והקונה נותן למוכר כסף. ולא חשוב איך שהוא, אלא שצריך להיות, ששניהם יתנו. אחרת, היינו אם אחד נותן והשני רק מקבל ולא נותן לו שום דבר חזרה, הרי יש כאן ענין שינוי צורה. ואז נמצא במקום הזה בחינת בושה אצל המקבל.

ובהאמור יוצא, שענין היגיעה, אין הכוונה על היגיעה. אלא הכוונה היא, היות שבכדי שלא יהיה בחינת בושה, לכן שניהם צריכים לתת. ובהיות מצד הטבע, האדם נברא רק לקבל, זהו היגיעה. אם כן היגיעה היא רק תוצאה, ולא זהו הכוונה, כלומר המטרה. נמצא, שלא היגיעה אנו צריכים, אלא השתוות הצורה אנו צריכים. והיגיעה נמשך מכח שאין לנו זה מצד הטבע.

ובהנ"ל נבין מהו "רשעים" ומהו "צדיקים". ומדוע "אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים נמצאים בעולם". בעבודה נקרא "פורענות", שאין גילוי לטוב ועונג. כלומר, שלא יכול להתגלות להנבראים את רצונו

להטיב לנבראיו, מסיבת שינוי צורה, כנ"ל, היות שכל זמן, שאין להאדם כלים דהשפעה, שזהו נקרא "השתוות הצורה", זוהי הסיבה המעכבת לרדת השפע להנבראים. נמצא, "רשע" נקרא מי שהוא מרוחק מה'. כלומר, בעבודה נקרא "רשע" מי שהוא בשינוי צורה מה', שהוא לא בבחינת "מה הוא רחום, אף אתה רחום".

נמצא, זה שהשפע עליון לא יכול לרדת לתחתונים, הוא מסיבת בחינת הרשעים, הנמצא באדם, כי בעבודה נבחן, שהאדם בעצמו נכלל מבחינת רשעים, שהם הניצוצי קבלה. וזהו הפירוש "אין פורענות, אלא בזמן שהרשעים בעולם". כלומר זה שהשפע אינו בא לעולם, זה נקרא "פורענות באה לעולם", הוא מסיבת הרצון לקבל שישנו באדם, הוא המעכב מהטוב ועונג.

ובזה יש לפרש כל ענין של הרשעים, מה שלא שומעים בקול ה'. שהוא צוה לנו ע"י משה רבינו עליו השלום, שאנו צריכים לשמוע בקול ה', אחרת הוא מעניש אותנו. שעל זה יש לשאול, בשלמא מלך בשר ודם, שהוא דורש כבוד, יש להבין שהוא מעניש לכל מי שלא שומע בקולו. אבל לגבי הקב"ה, מדוע הוא מעניש על זה שלא שומעים בקולו. וכי לכבוד הוא צריך, בכדי לקבל כבוד מהנבראים. ואם לא מכבדים אותו, הוא נפגע מזה.

והרי זה דומה לאדם, שנכנס ללול של תרנגולים. והוא נותן להם פקודות, והם אינם שומעים בקולו. וכי שייך לומר, שהאדם נפגע מהם. וקל וחומר, הנבראים לגבי הבורא. איזה ערך יש לומר, שהבורא נפגע מהנבראים, שלא שומעים בקולו, ובשביל זה הוא שולח להם פורענות.

אלא אנו צריכים להאמין, שכל ענין נקימה ונטירה של הקב"ה אינו חס ושלום לתועלת הבורא, אלא לתועלת הנבראים. כלומר, שע"י העונשים שהם יקבלו, זה יביאו אותם לזכות להטוב ועונג, שזהו רצון הבורא, שהנבראים יקבלו ממנו.

זאת אומרת, שהיסורים מביאים את הנבראים, שיקבלו עליהם את ענין השפעה, שרק הם הכלים האמיתיים, המסוגלים לקבל את השפע העליון, מה שהבורא רוצה לתת להם. וזה שכתוב "אין פורענות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים בעולם". לכן הם מרגישים בחינת יסורים. כלומר, שכל מה שהם עושים בעבודה, הם מרגישים טעם מר, היות שאין להם כלים דהשפעה, שרק בהם מאירים את הטוב ועונג. נמצא, הרשעים, שהם בחינת קבלה שבאדם, זהו המעכב מלקבל את הטוב.

וזהו כמו שאמר הרמב"ן (מובא בתע"ס, חלק א', דף י"ד, אות א') וזה לשונו "יש הפרש מן אחד, ויחיד, ומיוחד. פירוש, מתייחד לפעול בכח אחד, רצונו לומר, שפועל להטיב כראוי ליחודו. וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, דהיינו שפעולותיו משונות זו מזו, ונראה חס ושלום כפועל טוב ופועל רע, אז נקרא יחיד, מפני שלכל פעולותיו המשונות יש להן תוצאה יחידה, להטיב. ונמצא, שהוא יחיד בכל פעולה ופעולה".

וזהו כמו שפרשנו, שענין "פורענות באה", אין כאן ענין של נקימה ונטירה מצד הבורא, על מה שלא שומעים בקולו. אלא זה שהוא רוצה, שכן ישמעו בקולו ולשמור את התו"מ, זהו לטובת הנבראים ולא לטובת הבורא. כי הוא חס ושלום אינו בעל חסרון, שהוא צריך משהו בשבילו.

אלא כל מה שהוא רוצה מהתחתונים, הוא, שיקבלו טוב ועונג בלי שום אי נעימות. אלא שהנאה תהיה בתכלית השלימות. מה שאין כן אם היתה בחינת בושה בעת קבלת התענוג, אז אין שלימות בהתענוג. נמצא, שהפורענות, שהרשעים מרגישים, הוא לטובתם, שזה יגרום לתקן מעשיהם.

אולם יש לדעת, מהו ענין תיקון המעשים בדרך העבודה. זהו כנ"ל, שעל כל מעשה ומעשה, שעושים, צריכים לתת עליו כוונה. והכוונה היא, שרוצה עם המעשה הזה לעשות נחת רוח ליוצרו. וע"י זה הוא יגיע לדביקות ה'. ולא שעושה המעשה, שיהיה בזה הכוונה לתועלת עצמו. אלא כל דאגותיו יהיו איך לעשות נחת רוח להבורא.

ואלה אנשים שרוצים ללכת בדרך שיגיע לבחינת להשפיע, הם נקראים "צדיקים". כלומר, הגם שעוד לא הגיעו לדרגה זו, שתהיה כל כוונתם בעל מנת להשפיע, אבל הם רוצים להגיע לזה, המה נקראים "שהולכים בדרך צדיקים", זאת אומרת להגיע לדרגת "צדיק", כבר נקראים על שם סופו.

מה שאין כן אלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל, כלומר שאין הם עוסקים על בחינת הכוונה, בכדי שיגיעו לדרגת צדיקים, מהם לא מדברים בבחינת עבודה של דרך האמת. אלא הם שייכים לבחינת עבודה על המעשים. וכוונתם בתו"מ, הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, ש"מלמדין אותן בכדי לקבל שכר". רק אלו שכבר באו לידי הבנה, שצריכים לעבוד לשם שמים, אלו אנשים נקראים, שהולכים בעבודה להגיע לדרך האמת.

והגם שעוד לא הגיעו, להם אומר הרמב"ם ז"ל, ש"מגלין להם רז זה מעט מעט". ומהו הסוד, שאסור לגלות "לקטנים, ולנשים, ולכלל עמי הארץ". הסוד הוא, שלא מספיק המעשה לבד, אלא שצריכה להיות גם כוונה, שתהיה בעל מנת להשפיע ולא לקבל שכר. אלא כל הנאה שיש לו הוא בזה, שהוא יכול לשמש להבורא, וזה הוא השכר שלו, וזה שוה אצלו כמו שיש לו הון תועפות, לכן אין הם צריכים עוד משהו עבור עבודתם, אלא זה שהם משמשים את המלך, זהו כל הנאה שלהם, ולזה הם מצפים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, אם הפורענות באה לעולם מחמת הרשעים, מדוע מתחלת הפורענות מן הצדיקים. והתשובה היא, כי צדיקים נקראים בדרך העבודה, אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך האמת, אף על פי שעדיין לא הגיעו, אלא שהולכים בקו הזה. לכן אנו צריכים לדעת, כי הפורענות הזו, הוא בזה שמרגישים טעם עפר בתו"מ. ובמקום שהיו צריכים להרגיש "כי הם חיינו ואורך ימינו" הם מרגישים טעם מר.

והם שואלים לעצמם, הלא מטרת בריאת העולם היתה בכדי להטיב לנבראיו. ואיפה זה. הלא אנו רואים את ההיפך. והלא אנחנו צריכים להרגיש טעם מתיקות בעבודה, בזה שאנו משמשים להמלך, ולא לבקש שום תמורה. ואנו רואים, שהגוף מתנגד לזה. וזה גורם להם להבין, שכל החסרון הזה, הוא מטעם שהמלך הוא מלך שפל, ואין להמלך שום חשיבות.

כי אחרת הם היו צריכים להרגיש את חשיבות המלך ולהיבטל אליו. מטעם שאנו רואים, שיש בהטבע שלנו, שיש זכיה גדולה, שהקטן משמש להגדול. ועל זה אין לנו עבודה להיבטל נגד הגדול. ומדוע לגבי הבורא אין אנו רואים את זה. על זה אנו מוכרחים לומר, שהבורא, שהוא מלך של כל העולם, אין אנו מאמינים בגדלותו, אלא להיפך. וזה נקרא בזה"ק "שכינתא בגלותא" או "שכינתא בעפרא".

אם כן, מה חסר לנו, רק בחינת אמונה בה', שהוא מלך גדול וחשוב. נמצא, שדוקא אצל אלו אנשים, שהם נקראים "צדיקים", כלומר שרוצים להיות צדיקים ולעבוד את ה' בלי שום תמורה, הם רואים ומרגישים את הרע שבהם. כלומר, שהם מרגישים את הפורענות, שאין הם מסוגלים לקבל טוב ועונג, מסיבת הרשעים שבקרבם. פשוט שהם מרגישים, שהם רשעים, שחסר להם האמונה בה', שהוא מלך גדול וחשוב. ואין לך רשעים יותר גדולים מזה, שהם רואים פשוט, שחסר להם את האמונה בה'. נמצא, מתי מתגלים את הרשעים באדם, דוקא בזמן שהם רוצים להיות צדיקים.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "ואינה מתחלת אלא מצדיקים תחלה". שפרושו "צדיקים תחלה", כלומר, שהפורענות מתחילה להיות ניכרת ונרגשת מתחילה, היינו מעת שמתחיל להיות עובר מבחינת עבודת הכלל לעבודת הפרט. ש"עבודת הפרט" נקרא "דרך צדיקים".

לכן חז"ל מרמזים לנו, שתיכף מתחילה, מעת שרוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אז ניכר אצל האדם הפורענות. שמרגיש, שהוא רחוק מבחינת אמונה בה'. וממילא הוא רחוק מלקבל את הטוב והעונג, מה שברצונו הוא להטיב לנבראיו. והאדם, במצבים האלו, הוא

רואה אצלו בחינת ירידות ועליות. אם כן יהיה הפירוש "אלא מצדיקים תחלה", ש"תחלה", שמתחיל להכנס בדרך צדיקים, כנ"ל.

מה שאין כן אלו שעובדים בבחינת הכלל, אין הם מרגישים איך שהם מונחים תחת שליטת הרע, ואין הם רואים, שחסר להם אמונה בה'. אלא להיפך, הם יודעים, שיש להם שיעור כל כך גדול באמונה, עד שיכולים לתת לאחרים. ואומרים, עוד מוסר לאחרים, מדוע אין הם הולכים בדרך הישר, שיבינו, כי העיקר הוא רק רוחניות ולא גשמיות.

ואלה אנשים, שהם שומעים את דבריהם, הם חושבים, מה שהם אומרים להם מוסר, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, בודאי הם יודעים, מהו הפירוש "לשם שמים", כי אחרת לא היו אומרים להם דברי מוסר. ובאמת הם לא יודעים אפילו מהו להשפיע. כי ענין להשפיע, שזהו נגד הטבע. ובזמן שהאדם רואה, איך שקשה לו להתגבר ולעסוק בעבודה דלהשפיע, איך הוא יכול להגיד להשני. כי רואה, שפשוט חסרה לו אמונה, שיאמין בה', שהוא מלך גדול, כנ"ל, כי מצד הטבע, יש בהטבע, שקטן יכול לשמש להגדול בלי שום תמורה.

מה שאין כן האנשים שהם בבחינת הכלל, כשאומרים שצריכים לעבוד לשם שמים, לא יודעים אפילו פירוש המלים, אלא כפי ששמעו אלו המלים בזמן החינוך, ולא הבינו מה ששמעו, הם ממשיכים עם המליצה הזו, כי אצלם הרע הוא רק בבחינת "כחוט השערה", כמו שאמרו חז"ל אצל יצר הרע "רשעים נדמה להם כחוט השערה, וצדיקים כהר גבוה".

והוא מטעם שיש תיקון, שהאדם לא יראה את הרע, יותר מכפי מה שהוא ראוי לתקן. לכן "רשעים" נקראים בעבודה אלו שאין להם צורך לעבוד לשם שמים, אלא שהם עוסקים בתו"מ לתועלת עצמם. לכן ניכר אצלם הרע, שהוא הרצון לקבל לעצמו, לרע. זה נקרא, שהיצר הרע הוא "כחוט השערה".

אלא "אצל צדיקים". כלומר, אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך של השפעה, ומתחילים לתקן את הרצון לקבל, הם רואים כל פעם, איך שמתראה אצלם את הרע בשיעור היותר גדול, עד שנעשה אצלם "כהר גבוה". לכן אין הם מסוגלים לומר מוסר לאחרים, היות שהם עסוקים לבקש אמונה בה' לצורך עצמם. ובזה מתפרש מה שאמרו חז"ל "אין פורענות באה, אלא בגלל רשעים. ואינה מתחלת, אלא מצדיקים תחלה".

מהו, שהסולם הוא באלכסון, בעבודה

תשמ"ט - מאמר י'
1988/89 - מאמר 10

הכתוב אומר (ויצא כ"ח ל') "ויחלום, והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". ויש להבין מה מרמז לנו שהסולם מוכרח לעמוד באלכסון, שכך אנו רואים אצלנו, אם הסולם עומד ישר, אי אפשר לעלות עליו. וכמו שרש"י מביא דרשת חז"ל וזה לשונו, "אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרה, הסולם הזה עומד בבאר שבע, ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש". זאת אומרת, הסולם מוכרח לעמוד בשיפוע. מה מרמז לנו זה בעבודה. וכן יש להבין קושיית המפורשים, מדוע כתוב "מלאכי אלקים עולים", ואח"כ "יורדים". היה צריך לכתוב להיפך.

ולהבין כל זה מוכרחים להבין מהו בכלל הבריאה עבודה, שניתן לנו בקיום תו"מ. הלא מטרת הבריאה היתה להטיב לנבראיו. אם כן עבודה זו, לשם מה אנו צריכים, כמו שכתוב "יגעתי ומצאתי תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין", היגיעה הזו למה לי, ומה זה מוסיף לנו במטרת הבריאה, שהיא "להטיב לנבראיו".

אלא לפי מה שכתוב בספר "עץ חיים" (בתחילתו), "שבכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היה תיקון הצמצום. כלומר, שנעשה העלם והסתר במקום מלכות, הנקראת מקבל בעל מנת לקבל. ונעשה במקום הרצון לקבל, המכונה עביות, תיקון המסך. שענינו הוא, שלא לקבל יותר מכפי שהוא יכול לכוון בעל מנת להשפיע. זהו שגרם לנו עבודה, ובגלל זה אמרו חז"ל דוקא "יגעתי ומצאתי תאמין".

ומהי היגיעה. היות שמצד הטבע אדם נברא ברצון לקבל לתועלת עצמו, והיות על כלי זה נעשה צמצום והסתר, אלא שהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, והיות שזהו נגד הטבע, לכן זוהי היא יגיעה, משום שעבודה זו היא קשה. לכן, אם אומר מי שהוא, שהוא עובד ה', ולא מרגיש שום יגיעה, בטח שזהו מטעם שהוא עובד לתועלת עצמו, ולא לתועלת ה'. היות מי שעובד לתועלת ה', סימן הוא, שהגוף, המכונה רצון לקבל, הוא מתנגד לזה. וזהו שכל כך קשה לעבוד בעל מנת להשפיע בכוחות עצמו, עד שמוכרחים לעזרת ה', שעל זה אמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". נמצא, שהעבודה נקראת, זה שצריכים לעבוד לתועלת ה'.

וזה שצריכים לעבוד לתועלת ה', אינו חס ושלום ממש לתועלת ה', שהקב"ה צריך את עבודתו של אדם, אלא כנ"ל, שזה נכנס בתור שלימות פעולותיו. כלומר, שע"י זה שהאדם עובד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, אז האדם מוכשר לקבל את הטוב והעונג בלי שום בושה, הנקרא נהמא דכסופא, היות שהוא מקבל על הכוונה של על מנת להשפיע ולא לקבל לעצמו.

אולם בסדר העבודה, שהאדם צריך להגיע למעלת הדביקות, כמו שכתוב "ולדבקה בו", אין האדם יכול לעלות ברגל אחת. אלא צריכים שתי רגליים, ימין ושמאל. כמו שאמרו חז"ל (סוטה מ"ז) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", שיש לפרש, מצד אחד האדם צריך לראות, שהוא נדחה ונרחק מה', כלומר לראות איך שהוא מרוחק מדביקות ה', הנקראת להשפיע, והוא משוקע באהבה עצמית.

ועד כמה שהוא רוצה להתגבר בעבודה להשפיע, הוא רואה, שהוא הולך אחורה, כלומר שהרע מתגבר אצלו בכל יום בשיעור יותר גדול, עד שהוא בא לידי החלטה, שאין שום אפשרות, שתהיה מציאות, שיוכל להשתחרר מאהבה עצמית. ואומר, אם ה' לא יעזור לו, הוא אבוד. ואומר, עכשיו אני לא צריך להאמין שה' עוזר, אלא עתה, כשהוא

יזכה לדביקות ה', אז הוא יגיד, שהוא רואה בתוך הדעת, שה' עזר לו.

וכמו שכתוב (תהילים קכ"ז) "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו". ואין לו מה לעשות, רק לבקש מה', שיעזור לו לצאת משליטת הרצון לקבל. ולפעמים אין לו אפילו כח לבקש מה', שיעזור לו. וזה נקרא "רגל שמאל", שהוא הולך על דרך, שהוא רואה איך שהוא מלא קלקולים וחסרונות. וכידוע, ששמאל בעבודה נקרא, דבר הצריך תיקון. וזה נקרא "לעולם תהא שמאל דוחה".

ורגל השני נקראת "ימין", כי דבר שאינו צריך תיקון נקרא בעבודה ימין, כלומר, שהאדם צריך לדעת, איך שיש לו זכיה גדולה, בזה שהוא זכה להיות בין אלה שהם משמשי המלך. זאת אומרת, שהוא צריך להאמין, שזה מה שיכול לעשות לתת קצת זמן מעבודתו, שהוא עוסק לצורכי עצמו, ולעסוק בתו"מ, שזה נקרא עבודת ה', אין הוא אומר, שזהו מכח עצמו, שהוא רוצה לעבוד בעבודת הקודש, אלא הקב"ה נתן לו מחשבה ורצון, שתהיה לו קצת אחיזה בתו"מ. והוא שמח בזה, שיש לו קצת זכיה לשמש את המלך.

והוא נותן תודה לה' על זה, היות שהוא רואה, שיש הרבה אנשים בעולם, שאין להם זכיה כזו. והוא מרגיש איך שהוא מקורב לה'. זה שכתוב "וימין מקרבת", כלומר שרגל ימין הוא זה, שמרגיש עצמו מקורב לה'.

שדוקא ע"י ב' רגליים יכולים ללכת למעלה ולמעלה, ולהגיע להיכל המלך. ובזה יכולים לפרש מה שכתוב "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". פירוש, שהסולם, שע"י עולים למעלה להיכל המלך, יש שם שני קצוות:

א. "סולם מוצב ארצה", שהוא בחינת קו שמאל, הנקרא "ארצה", שהאדם צריך לראות, איך שהוא מונח בארציות, שהוא משוקע באהבה עצמית, כנ"ל, שהיא בחינת "שמאל דוחה". אז יש מקום להתפלל מעומק הלב, שאז האדם מסתכל בתוך הדעת שלו, איך שהוא לא יכול לעשות משהו לתועלת ה', ורק הקב"ה יכול להוציא אותו משליטת הרע שבו. ועל זה נאמר "אלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

ב. זה שכתוב "וראשו מגיע השמימה". והקצה השני שבסולם הוא, "הוא בשמימה", כאילו שיש לו שלימות גמורה, מטעם שהוא שמח בחלקו, בזה שיש לו קצת נגיעה בעבודת ה'. והוא מרגיש עצמו בזה למאושר, כי זוהי זכיה גדולה, שזכה לשמש את המלך, ולדבר עמו, אפילו רגע אחד ביום, מספיק לו, שיהיה לו מצב רוח מרומם. ועל זה הוא מודה ומשבח את המלך.

נמצא לפי זה, שהסולם הזה, שעליו עולים להיכל המלך, עומד באלכסון. כלומר, שה"מטה" שבסולם, שהוא "סולם מוצב ארצה", אין זה מטה ממש, כמו סולם שהוא עומד ישר, שאי אפשר לעלות עליו, שכך אנו רואים בגשמיות. שזה מראה, שאפילו בגשמיות הסולם מוכרח לעמוד בשיפוע. ושיפוע מראה, ש"למעלה" אין זה מעלה ממש.

וגם "למטה", אין זה מטה ממש, אלא כנ"ל, כלומר, בזמן ש"ראשו מגיע השמימה", שהוא הולך בקו ימין, שהוא בחינת שלימות, אין זה סוף פסוק, אלא הוא צריך גם כן ללכת בבחינת "ארצה", היינו לראות שהוא עדיין נמצא בארץ. וכשהוא הולך בבחינת ארצה, שהיא בחינת שמאל, הוא צריך גם כן לדעת, שהוא צריך ללכת בימין, שזהו נקרא "וראשו מגיע השמימה". כלומר, שהגם שהם שני דברים מנוגדים והופכיים זה לזה, מכל מקום אין הם מרוחקים כל כך זה מזה, שיהיה הרבה מרחק ללכת מקצה אל קצה השני. זאת אומרת, שצריכים ללכת בשני קוים. וזה נקרא שיפוע. היינו כנ"ל, שזה מראה, שצריכים ללכת בב' קוים.

וזה נמשך מהתיקון, הנקרא צמצום ב', שהוא ענין שיתוף מידת הרחמים בדין. כמו שאמרו חז"ל, "מתחילה ברא את העולם במידת הדין, המכונה קו ישר, שיש בו ענין מעלה ומטה, הנקרא מעלה בחשיבות, שהוא בחינת זך ביותר, הנקראת ספירת הכתר, שהוא זך ביותר, שאין שם חסרון. ומטה נקרא,

למטה בחשיבות, שהוא עב ביותר, המכונה ספירת המלכות, שהוא הרצון לקבל. וראה שאין העולם יכול להתקיים, עמד ושיתף עמו מידת הדין". היות שמלכות דמידת הדין, הנקרא רצון לקבל, הוא השורש הנבראים, היה קשה להפוך אותה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "אין העולם יכול להתקיים".

כמו שאומר ב"פתיחה לחכמת הקבלה" (אות נ"ח) וזה לשונו, "וראה שאין העולם מתקיים, שבאופן זה לא היה שום אפשרות לאדם, הצריך להברא מבחי"ד הזו, שיוכל לסגל מעשים של השפעה, לכן הקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין. והמאציל העלה מידת הדין, שהוא כח הסיום, הנעשה בספירת המלכות, והעלה אותה אל הבינה, שהיא מידת הרחמים. ושיתף אותם יחד זה בזה, שבזה נעשה הכשר לגוף האדם, היוצא מבחי"ד, שיהיה כלול גם ממידת השפעה".

נמצא, שדוקא ע"י עלית מלכות לבינה, יכול העולם להתקיים. ועלית מלכות לבינה מכנה האר"י הקדוש בשם קו אלכסון. ואמר שזה סוד מה שכתוב (בתע"ס חלק ו' דף ת"א) וזה לשונו, "והנה אחר שצמצום עצמו הניח חד פרסא. וזה סוד "יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים".

שזה סוד הא', שהקו של הא' הוא באלכסון, כמו שאומר (בתע"ס דף תס"ג) וזה לשונו, "כי דבר החיבור של ב' נקודות בהצמצום הוא הקו של הא' כזה. ובחינה העליונה של כל מדרגה היא י, שעל הקו מלמעלה, הכוללת כתר וחכמה של המדרגה, בסוד מים עליונים, כזה י". הרי שהשתוף מידת הרחמים בדין נקרא אלכסון. וזהו השורש, שגם בענף הגשמי, אין הסולם, שהיא בחינה שעולים ע"י הסולם, אלא בזמן שעומדת באלכסון, שהיא בחינת צמצום ב'. מה שאין כן סולם שעומד ביושר, שהוא בחינת מידת הדין אינו יכול להתקיים.

אולם יש לדעת מהשני קצוות, שהם בחינת "שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". יהיה הפירוש, שצריכים את השני קוים, שעל ידי שניהם יגיעו לקו האמצעי. כי אי אפשר להיות קו אמצעי, אם אין לפניהם שני קוים. לכן, בזמן שיש מחלוקת, אז שייך לומר, ש"בא השלישי ויכריע ביניהם, ועושה שלום". מה שאין כן אם אין מחלוקת, אין צורך לעשות שלום. זאת אומרת, אם אנו צריך לבחינת שלום, אז אנו מוכרחים להמציא מקודם מחלוקת, אחרת אין מקום לשלום.

אולם השאלה היא, בשביל מה אנו צריכים לשלום, הלא יותר טוב היה, אנו מבינים, כשאין מחלוקת, ולא צריכים לשלום, שכך השכל מחייב.

והתשובה היא, היות שאלו שני הופכיים יש בנו בהטבע, נמצא לפי זה, שענין המחלוקת זהו מציאותי, שהטבע עשה לנו כך. פירוש, שמצד מטרת הבריאה, יש בנו טבע, שהבורא נתן לנו רצון לקבל הנאה ותענוג. ומצד תיקון הבריאה, אנו צריכים ללכת בכיוון הפוך, שהוא להשפיע, כדוגמת הבורא "מהו רחום אף אתה רחום".

אם כן הב' קצוות האלו הם נמצאים בנו. ומה שאנו אומרים, שצריכים לעשות מחלוקת, כמו שאמרו חז"ל "לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע", וכמו שפירש רש"י, "שיעשה עמו מלחמה". הכוונה היא, שיגלה את הרע שבו. ולא ע"י המחלוקת, הוא מייצר רע, שמזה נעשה מחלוקת. אלא הרע שבאדם הוא בגניזו. ואם יכנס שמה אור דקדושה, תיכף יתעורר הרצון לקבל, הנקרא שבו, ויקבל הכל בקבלת לעצמו. וזה יעבור תיכף להצד הטומאה והקליפות.

לכן צריכים לעשות מלחמה, שע"י זה הרע יצא ממחבואו וילחם עם היצר טוב.

נמצא, שדוקא ע"י מלחמה הוא מתגלה, היות שהוא רוצה להילחם עם היצר טוב. וכשהוא מתגלה בפרצופו האמיתי, אז רואה האדם, איך שהוא "הר גבוה". ובא אז לידי הכרה, שאין עצה אחרת, אלא לבקש מה', שיעזור לו להכניע את הרע, ושתהיה לו היכולת לעבוד רק על הכוונה בעל מנת להשפיע.

ובזה נבין את פירוש של "ב' כתובים,

המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". שענין ב' קצוות של הסולם, שמראה, שהם הפוכים זה מזה. שמצד אחד הוא "מוצב ארצה", שמראה על השפלות, שהוא רואה בתוך הדעת, איך שהוא מרוחק מה', היות שהוא משוקע באהבה עצמית, שזהו שינוי צורה.

ומצד הב' "וראשו מגיע השמימה", כאילו שיש לו שלימות גמורה, שהוא שמח בחלקו, ושמח כאילו הוא רק בשמים, ואין לו שום שייכות לארציות, שזה נקרא ש"הסולם עומד בשיפועו". זה שכתוב "שני כתובים, המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם".

זהו קו האמצעי, כלומר שאלו ב' קוים מולידים כתוב השלישי, שזהו הקב"ה, הנקרא קו אמצעי. וזה על דרך שאמרו חז"ל (נידה ל"א ע"א) "שלושה שותפין הן באדם, הקב"ה אביו ואמו, אביו מזריע הלובן, אמו מזרעת אודם, והקב"ה נותן בו רוח ונשמה".

שיש לפרש "אביו נותן הלובן", שאביו הוא בחינה א' בעבודה, שהיא בחינת קו ימין, היינו שלימות. ב' הוא קו שמאל, היינו בחינת חסרון כנ"ל, שזה נקרא "נותנת את האודם", שהיא בחינת חסרון. והקב"ה נותן אז הנשמה ורוח, שאז הקב"ה משפיע לו את העזרה הדרושה, כמו שאומר בזה"ק, "שמסייעין אותו בנשמתא קדישא". וזה נקרא "הקב"ה נותן הרוח והנשמה". וזה יש לפרש מה שאומר רש"י "הסולם עומד בבאר שבע ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש. היינו כנ"ל, אמצע, היינו קו אמצעי, הוא כנגד בית המקדש, שהוא בחינת הקב"ה".

ובהאמור יש לפרש, מדוע כתוב "והנה מלאכי אלקים עולים" ואח"כ "יורדים". היה צריך לכתוב להיפך, מקודם "יורדים" ואח"כ "עולים". יש לתרץ על דרך העבודה, היות שאלו אנשים, שרוצים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם, הם נקראים "מלאכי אלקים". כלומר, שהם באו לעולם הזה בשליחות האלקים, היינו לעבוד בשביל אלקים. כמו שאמרו חז"ל (סוכה ע"ב) "אנן שלחא מצוה אנן". ופירש רש"י שם, היות שהלכו להקביל פני ראש גולה, דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שפירושו, זה שאנו עוסקים במצות, אנן שלוחא דמצוה, שפירוש "שלוחא דמצוה", כלומר שהם באו לעולם להיות שלוחים של הקב"ה, שכולם צריכים לעשות ולקיים את כל מה שהקב"ה ציווה לעשות. שפירושו, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות", כמבואר בהסולם (בהקדמת ספר הזהר), שענין ברא הוא בחינת יש מאין, שהכוונה היא על הרצון לקבל, שזה בא מצד הבורא. לעשות זה שייך להנבראים, היינו שהם צריכים לעבוד לתועלת הבורא. נמצא, שאלו אנשים, שעובדים לתועלת הבורא, הם נקראים "מלאכי ה'", כנ"ל "שלוחא דהקב"ה".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (מועד קטן י"ז ע"א) "אם הרב דומה למלאך ה', יבקשו תורה מפיו. ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיו. ומקשים על זה, וכי מי שרוצה ללמוד תורה אצל רב, צריך מקודם לראות מלאך ה' ואח"כ, לאחר שכבר ראה את צורתו של מלאך ה', אז הוא הזמן שילך לחפש רב הדומה למלאך ה'".

ובהאמור יש לפרש, שאם הרב לומד להתלמידים את העבודה שצריכה להיות בעמ"נ להשפיע, זאת אומרת, לשם מה האדם בא לעולם הזה, לעשות את שליחות ה', שיעבוד עבור תועלת ה', נמצא, שהאדם הוא שליח ה', ולא שהוא בעל בית בעולם הזה, אלא שהוא עבד ה', שפירוש שליח ה', שפירושו מלאך ה'. וזהו הפירוש "אם הרב דומה למלאך ה', יבקשו תורה מפיו".

ובהאמור נבין מדוע כתוב מקודם "והנה מלאכי אלקים עולים". הטעם הוא, כי בדרך העבודה, להיות מלאך ה', היינו לעבוד לתועלת ה', צריך מקודם לעלות על הסולם, שזה נקרא בחינת ימין, הנקראת "וראשו מגיע השמימה". ואח"כ לרדת למטה, שהוא בחינת שמאל, שזה "מוצב ארצה". ואח"כ עוד הפעם, שזה נקרא "עולים ויורדים". ואח"כ זוכים לקו האמצעי, היינו שהקב"ה נותן את הנשמה. ואז זוכים לדביקות ה'.

מהם הכוחות, שצריכים בעבודה

תשמ"ט - מאמר י"א
1988/89 - מאמר 11

חז"ל אמרו (מגילה ו' ע"ב) וזה לשונם "ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם, יגעתי ולא מצאתי, אל תאמין. לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין. יגעתי ומצאתי, תאמין". ויש להבין, מהו ענין של "תאמין". וכי מדברים כאן באנשים שאומרים שקר. הלא כאן מדברים מאנשים שעוסקים בתורה, ובטח שהם אנשים כשרים. מדוע יש לחשוב שהם משקרים. אם כן, מהו הענין שאומר "תאמין" או "לא תאמין".

ובכדי להבין זה, צריכים מקודם לדעת מהו יגיעה. וכבר דברנו מזה הרבה פעמים, כי יגיעה נקרא, בזמן שהאדם צריך לעשות מעשים שהם נגד הטבע. כלומר, היות שאנו נולדנו עם רצון לקבל לעצמו, ומסיבת שתהיה בחינת דביקות והשתוות הצורה, כי דוקא ע"י זה יש מציאות שיקבלו טוב ועונג, ולא תהיה בחינת בושה, לכן נעשה תיקון, שצריכים לעשות הכל בעל מנת להשפיע. אחרת אנו נמצאים בחלל פנוי ריקן מאור, שזה נקרא "העלם והסתר", שלא מרגישים שום קדושה בעת שעוסקים באהבה עצמית.

לכן בעת שמתחילים לעבוד בעל מנת להשפיע, שזה נגד הטבע, זה נקרא "יגיעה", מטעם שהגוף מתנגד לזה. היות שכל תנועה, שהגוף לא רואה שזה יהיה לתועלת עצמו, הוא מתנגד בכל תוקף. וצריכים כוחות גדולים להתגבר עליו. וכאן מתחילה עיקר העבודה, שעליה אמרו "יגעתי" או "לא יגעתי".

ועל זה שאלנו, איך שייך לומר, שאם יבואו אנשים ויאמרו "לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". הלא מדברים מאנשים שכבר זכו לבחינת "מצאתי". ובודאי אנשים אלו הם אנשים כשרים. ולא שייך לומר, שהם חס ושלום משקרים. אם כן מה שייך לומר "אל תאמין" להם, כאילו הם משקרים חס ושלום. אלא האמת הוא, שהם כן נתנו יגיעה. אם כן מדוע הם אומרים שלא נתנו יגיעה, שאומרים "לא יגעתי ומצאתי".

והתשובה היא כנ"ל, כי בזמן שהאדם מתחיל להכנס בעבודה דלהשפיע, אז הגוף מתחיל להתנגד. והאדם מתחיל לעשות את הסגולות של תו"מ, בכדי שיהיה לו כח להתגבר על הרע שבו. והסיוע מה שהוא צריך לקבל מתו"מ, הוא רואה את ההיפך. שמה שחשב, שכל פעם הוא ילך צעד קדימה, וירגיש שלא כדאי לעבוד בשביל אהבה עצמית, והוא חושב, שכבר הגיע הזמן, שהרע יהיה נכנע אליו, והוא מאמין, שבטח הרגשה זו נתנו לו מלמעלה, ובטח שמהיום ואילך כבר לא יהיה לו שום חיבור עם הרע.

ופתאום הוא רואה, שהוא נמצא שוב בתכלית השפלות. שהוא משוקע באהבה עצמית, ושוב מרגיש ההסתר וההעלם מהמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. והגם שהוא מאמין, שבכדי לזכות לזה צריכים מקודם לזכות לאהבת ה', והוא רואה רק איך שהוא אוהב את עצמו, ובנוגע להיבטל לה' ולומר, שאין שום רשות אחר בעולם, אלא הכל שייך להבורא, והתחתון לא עולה בשם, על זה אין האדם מסוגל להשלים.

לכן, בעת שבאה לו מחשבה של ביטול לה', הגוף עומד נגדו, ונותן לו להבין, איך אתה רוצה לבטל את עצמך לה', ושלא תהיה לך שום מציאות בפני עצמך, אלא שאין רק רשות היחיד של הבורא, ואין אתה רוצה לעלות בשם. הלא זה נגד הטבע, היות שהאדם, שכל זמן שהוא חי, הוא רוצה להתקיים ולהרגיש את ישותו. ואיך אומרים לו, שהוא צריך להיבטל לה', ולאבד את ישותו.

ואז אומר הגוף, שהוא לא מסכים לזה. וזה נקרא בחינת "גלות". היינו, ש"אומות

העולם" שבאדם שולטים על בחינת "ישראל" שבו. כידוע ש"ישראל" פירושו ישר-אל. כלומר, שהאדם אינו רוצה להיות מציאות בפני עצמו, אלא הוא רוצה להיבטל ישר לאל. וכמו שהיה בגלות מצרים, שהמצרים היו שולטים על עם ישראל, ולא יכלו לצאת משליטתם, אלא כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". זאת אומרת, שאין מציאות שהאדם בעצמו יהיה לו הכח להתגבר ולצאת משליטת הגוף, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא יכול לגאול אותם מהגלות הזה.

ועתה מתעוררת השאלה, אם האדם שהשקיע הרבה יגיעה, ועבר עליו מצבים של הרבה עליות והרבה ירידות, והרבה פעמים היה שהגיע לבחינת יאוש, כלומר שהוא בא לידי החלטה, שענין "כל מעשיך יהיו לשם שמים" זה אינו בשבילו, אלא זה שייך לאנשים בעלי כשרונות יוצא מהכלל ולבעלי כח, שהם אמיצי לב.

אבל הוא עצמו אינו מסוגל להגיע לזה. וכבר החליט, שהוא צריך לעזוב את המערכה הזו. ולאחר כן שוב קבל התעוררות מלמעלה, עד כדי כך, שכבר שכח על מה שהחליט קודם המצב של עכשיו. ואמר, שעכשיו אני רואה, שאני כבר על הסוס, שגם אני יכול להגיע לידי מצב של השפעה ולצאת מאהבה עצמית. פתאום עוד הפעם הוא ירד ממדרגתו.

וגם כן נוהג ענין השכחה. כלומר, שהוא כבר שכח מה שאמר לפני זה, שהוא כן מסוגל להגיע לעבודה דלהשפיע. ולא עלה על דעתו, שיהיה עוד זמן, שיפול ממדרגתו. אלא היה בטוח, שעכשיו הוא יתקדם קדימה, ועכשיו הוא רואה, שזהו לא כמו שחשב, ומחשבות ומצבים כאלו הם אצלו בלי סוף.

ובהאמור יוצא, בזמן שהקב"ה בעצמו עוזרו, ומוציאו מן הגלות, הוא לא יודע מה להגיד, אלא הוא רואה, שמצד אחד, כל היגיעות שנתן, לא עשו שום פרי. אלא שהוא רואה בתוך הדעת, שאם הקב"ה לא היה עוזרו, הוא כבר היה עוזב את המערכה. כי הרבה פעמים היו לו מחשבות כאלה. אם כן, אין הוא יכול לומר "יגעתי ומצאתי". הלא הוא רואה, שעם היגיעה לא הרויח כלום. וזה שזכה לבחינת "מצאתי", היה רק מצד ישועת ה'. ולכן הוא בא ואומר "לא יגעתי ומצאתי". כלומר, שהיגיעה שנתן, היא לא מעלה ולא מורידה.

עתה נבין את השאלה, איך אנו חושדים בו, שהוא אומר שקר. ובהנ"ל הוא פשוט. הוא אומר מה שהוא רואה. והוא רואה, שכל היגיעה שלו לא עזרה לו כלום. לכן הוא טוען טענת אמת "לא יגעתי". כלומר, לענין השגת המטרה הוא לא עשה כלום. היינו, שמכל היגיעה שנתן, הוא נשאר במצב השפלות עוד יותר משפלות שהיה מרגיש בתחילת עבודה. היות בזמן שהתחיל בעבודה דלהשפיע, היה חושב, שיש לו קצת רע, ובודאי יהיה לו כח להתגבר עליו, ויהא בידו לעבוד בעבודה דלהשפיע, ולא לקבל לעצמו.

ומה הרויח מהעבודה ויגיעה שהשקיע. שהגיע לתכלית השפלות, שאין כמוהו. אם כן איך הוא יכול לומר "יגעתי ומצאתי". הלא היגיעה גרמה לו שישיג יותר רע, ולא שימצא את הקדושה, ויכנס בתוך הקדושה. אם כן הוא יודע, שטוען טענת אמת. היינו, שהיגיעה כלום לא שוה. אם כן בטח שהיגיעה אינה סיבה להשגת המציאה. לכן הוא אומר "לא יגעתי ומצאתי". ואינו אומר שקר לפי ראות עיניו.

ועתה יש לשאול, מדוע הם אומרים "אל תאמין". הלא הוא אומר אמת. אם כן מה אנו מוצאים בדבריו, דבר שאינו אמת, שבשביל סיבה זו אמרו חז"ל "אל תאמין".

אלא הענין הוא, שיש כלל "אין אור בלי כלי". כלומר, "אי אפשר להיות מילוי בלי חסרון". לכן כשהאדם נותן יגיעה, ומשקיע כוחות בכדי להגיע להיות משפיע לה', כל כמה שהשקיע כוחות, מתעורר אצלו יותר החסרון להמילוי. זאת אומרת, לפי שיעור שהוא מתייגע עצמו להגיע לדרגת להשפיע, הוא רואה, שהוא רחוק מזה.

ומי נותן לו להבין, שהוא רחוק מלהיות משפיע. זוהי העבודה בעצמה. וזה דומה לאדם

שתפס גנב, והגנב רוצה לברוח ממנו. לכן אם האדם מחזיק את הגנב, ואין הגנב מראה הרבה התנגדות, אין האדם צריך לתת הרבה כוחות להחזיק את הגנב. ואם הגנב מתחיל להראות התנגדות יותר גדולה, או גם האדם צריך לתת יותר כוחות, בכדי שהגנב לא יברח מתחת ידו. ואם הגנב מראה כוחות יותר גדולים מכפי שיש להאדם, והוא רואה, שעוד מעט הוא יברח ממנו, האדם מתחיל לצעוק לעזרה, וצועק "הצילו".

נמצא, מתי האדם צועק לעזרה, דוקא במקום שאין האדם יכול להציל את עצמו בכוחות עצמו, אז הוא מתחיל לצעוק "הצילו". מה שאין כן אם הגנב הוא ילד קטן, והאדם תפס אותו בידו, אין זה מדרך העולם, שיצעק "הצילו ותעזרו לי, שהילד הגנב לא יברח ממנו, כי אין לי כח להחזיק אותו, היות שהוא רוצה לברוח ממני".

שבטח כולם יצחקו ממנו, משום שאין מדרך העולם לבקש עזרה במקום, שהאדם בעצמו יכול לעשות את הדבר בלי שום עזרה מצד מישהו. וזהו מטעם, שסדר העולם הוא, ש"אין מילוי בלי חסרון". לכן, היות שאין לו צורך וחסרון לעזרה, לכן כשמבקש עזרה בלי צורך, כולם צוחקים ממנו, משום שאין זה בסדר תיקון הבריאה.

ומזה נובע, בזמן שהאדם לא נצרך לבריות, ושיש לו פרנסה, והוא מבקש עזרה ותמיכה שיעזרו לו לפרנסתו, מי שרואה הוא צוחק ממנו, אף על פי שהוא עומד ומבקש עזרה. ואנו רואים, שבשיעור שהוא עומד ומתחנן, שירחמו עליו, האנשים שמכירים אותו, שהוא לא בעל חסרון, צוחקים ממנו ולא נותנים לו כלום.

ובהאמור נבין, מדוע כשהוא אומר "לא יגעתי ומצאתי", אמרו חז"ל "אל תאמין". וכפי שהסברנו, הוא טוען טענת אמת, כנ"ל. אלא כמו שהסברנו, ש"לא נותנים מילוי בלי חסרון". ולכן האדם מוכרח לעבוד ולהשקיע יגיעה, ולעשות כל הסגולות, בכדי שיבוא לדרגת, שכל מעשיך יהיו לשם שמים. וכפי היגיעה שהכניס בעבודה, בשיעור הזה הוא נעשה יותר נצרך להבורא, שיעזור לו. ואז, כשיש לו כלי, היינו צורך שה' יעזור לו, היינו שהוא לא רואה שום עצה, שיהיו לו האפשרות להגיע לדרגת השפעה, אז הוא הזמן, שהוא מקבל עזרה מלמעלה.

ולפי זה יוצא ששניהם אמת, הוא מוכרח לומר "לא יגעתי". כלומר, שאין היגיעה שלו שוה משהו, כי הוא רואה, שלא הרויח מהיגיעה שנתן, אלא להיפך. זאת אומרת, שעל ידי היגיעה שנתן, הוא בא לידי הכרה, שהיגיעה לא שוה כלום. כלומר, שלא יכולים לקנות עם היגיעה שום דבר. וזה הוא רואה בתוך הדעת. ולא שייך כאן להאמין למעלה מהדעת, שהיגיעה לא עזר לו, רק ה' עזר לו. היות הוא רואה זה בעין.

ואז שייך לומר "לא יגעתי ומצאתי". לכן הוא אומר לכל, שהיגיעה כלום לא שוה. והוא אומר אמת לפי דעתו. ועליו אמרו חז"ל "אל תאמין שלא יגע". וזהו מטעם, ש"אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". לכן צריכים את היגיעה, שזה מרבה לו חסרון, כל פעם שיהא נצרך להבורא, שיעזור לו, עד שמקבל חסרון אמיתי, שהקב"ה יודע מהו השלמת חסרון, שיהא ראוי למילוי. ואז הקב"ה נותן לו המילוי.

נמצא לפי זה, אם אין האדם נותן יגיעה, אין מקום שהקב"ה יתן לו מילוי. הרי אנו רואים, שהיגיעה כן יש לה ערך, עד כדי כך, שבלי יגיעה אין מקום למציאה, כנ"ל "כי אין מילוי בלי חסרון". לכן אמרו "לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". אלא מוכרח להיות יגיעה, שזה נותן לנו הצורך לישועת ה'.

לכן כשהאדם בא ואומר "יגעתי ולא מצאתי", אמרו "אל תאמין". כלומר, אם באמת האדם התייגע, וקבל צורך, שה' יתן לו המילוי, בטח הקב"ה היה נותן לו המילוי. אלא בטח שלא התייגע כל צרכו, שיהא מספיק לקבל מילוי. ומתי הוא הצורך בשלימות. זה ה' יודע. לכן מוטל על האדם להרבות ביגיעה, ולא לברוח מהמערכה, עד שה' יעזור לו.

ובזה יובן את השאלה ששאלנו, לאיזה כוחות האדם נצרך, בכדי שיוכל להגיע להדרגה "שכל מעשיך יהיו לשם שמים". האם האדם צריך להיות בעל כשרון גדול, ובעל רצון תקיף, ואמיץ לב, וכדומה, כלומר שצריכים, שיהיה בעל כח גדול בכל הדברים, שנמצאים בין אנשים, שהם נקראים "מרים מעם". היות שכתוב "יגעתי ומצאתי, תאמין". אם כן משמע, שצריכים לכוחות גדולים.

ועל זה אמרו "לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". כלומר, שלא צריכים כוחות גדולים, ולא כשרונות גדולים, אלא רק רצון לבד, שיהא לו רצון להידבק בה'. או ה' מקרב אותו בלי שום יגיעה וכוחות גדולים, כנ"ל, שהאדם, שזכה לבחינת "מציאה", הוא אומר "לא יגעתי". שהוא רואה, שכל היגיעה לא עולה בשם, שיהיה באדם כוחות הכי גדולים בעולם כולו, לא יעזור לו.

כי בכדי להגיע לדביקות ה' ולצאת משליטת האהבה עצמית, רק הבורא יכול להוציא אותו משליטת הכלי קבלה של האדם. כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים". ושום כוחות שבאדם לא יעזור לזה.

ובזה יש לפרש את מה שכתוב (שיר "מעוז צור ישועתי") "יוונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמנים, ופרצו חומות מגדלי, וטימאו כל השמנים". היות שענין היגיעה אנו צריכים, בכדי לגלות את החסרון שבנו, ורק אח"כ יש מקום למלאות את החסרון, לכן, בכדי לדעת בדיוק מה שחסר לנו, זה יכולים לראות דוקא בזמן, שהאדם רוצה להתקרב לקדושה, כלומר לעשות את "כל מעשיך יהיו לשם שמים", שזה נקרא בחינת "חשמונאים", שתפקידם היה להוציא את הקדושה משליטת הקליפות, הנקראים "יוונים".

ודוקא בזמן שהאדם רוצה להתקרב לקדושה, שהוא ע"י האמונה למעלה מהדעת, אז מתגלה אצל האדם את "הדיעות של היוונים", שהיא קליפה נגד האמונה. ואז רואים, שכל "היוונים", שמטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, "היוונים" לא היו מגולים באדם, והאדם היה חושב, שיש לו אמונה מספקת בה', ויש לו כח לקיים תו"מ, ולא חסר לו אלא להרבות בתו"מ.

מה שאין כן בזמן שרוצה להיות בחינת "חשמונאי", היינו שרק הקדושה ישלוט בעולם, אז "היוונים", שהיא הקליפה לעומת האמונה, מתגלה כל פעם ביותר תוקף, ודוקא רוצה לפרוץ את "חומת מגדלי", שהאמונה היא "החומה", שכל הגדלות תלוי בשיעור האמונה, שיש להאדם בה'. כמו שכתוב בזה"ק על הכתוב "נודע בשערים בעלה", שכל אחד ואחד לפי מה שמשער בלביה. שענין אמונה בה', כל אחד ואחד יש לו שיעור אחר באמונת ה'". וכמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות י"ד).

ובהאמור נבין "מתי נפרצו חומות מגדלי", כלומר שראו שאין להם אמונה, זאת אומרת, שלא יכולים ללכת למעלה מהדעת. דוקא בזמן שרצו לכנס בהעבודה שהוא כולו להשפיע לה', אז "היוונים נקבצו עלי", והתחילו לבוא מחשבות של "היוונים", שלא נתנו ללכת, אלא רק מה שהשכל מחייב, אם כדאי לעשות.

מה שאין כן מה שהוא נגד השכל, הם עומדים בתוקף ולא נותנים לזוז אף משהו. ואז מתחילה היגיעה. היינו דוקא בזמן שמתחילים ללכת בעבודה דלהשפיע, שרק אז רואים, שאין האדם יכול לעשות משהו נגד הטבע שלו, שהוא הרצון לקבל לעצמו.

לכן כשהקב"ה עשה להם נס, היינו שהוא עזר להם, אז כולם ראו, שכל העבודה לא עשה להם כלום, כלומר שכל עבודה היתה בחינם, כי לא היו יכולים לכבוש אותם, כמו שכתוב ("ועל הניסים") "מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים".

היינו, שמדרך הטבע והשכל, אין שום מציאות, שיכלו לנצח. היות ששם היו חלשים ומעטים. אם כן הם ראו בתוך הדעת, שה' עזר להם. וזה בא ללמדנו, שכשה' עוזר, לא שייך לומר, שדוקא לאדם גיבור הוא יכול לעזור. מה שאין כן לאדם חלש, אינו יכול לעזור לו.

ובהאמור אנו יכולים לראות, איזה כוחות גדולים ומידות טובות צריכים להמצא בהאדם, שה' יעזור לו, שיוכל להתקרב אליו יתברך. ועל דרך עבודה יש לפרש "מסרת גבורים ביד חלשים". היינו, המחשבות החזקות והרצוניות החזקות של היוונים שבאדם, ביד ישראל שבאדם, שהם חלשים במחשבות, שהם אינם בעלי כשרונות.

ושיהיו בעלי רצון חזק, שיוכלו להתגבר על הרצונות של אומות העולם שבאדם, זה אין להם. ומכל מקום אתה מסרת הגבורים האלו ביד חלשים. וזה נקרא "נס", היות שאין זה בידי אדם מצד הטבע, שיוכל להתגבר עליהם.

וזה בא ללמדנו, שאין האדם יכול לומר, שהוא לא מוכשר להיות עובד ה' בעל מנת להשפיע. כי הוא רואה, שאין לו כל התנאים, שיהיה מוכשר לזה. לכן מראים לנו, שאין האדם מוכשר להתגבר על הטבע, אפילו שהאדם יהיה גבור שבגבורים. אלא ה' הוא הנותן את העזרה, כנ"ל שאמרו "לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". זאת אומרת, שהמציאה, היינו למצוא את הכלים דהשפעה, זה נותן הקב"ה.

וזהו כמו שכתוב (תהילים ל"ג) "אין המלך נושע ברב חיל, גבור לא ינצל ברב כח, הנה עין ה' אל יראיו, המייחלים לחסדו, להציל ממות נפשם". שפירושו "הנה עין ה'", כלומר שה' מסתכל לאלו אנשים "המייחלים לחסדו", כלומר, שמצפים שהקב"ה יתן להם מידת החסד, שפירושו, שיתן להם את הכלים דהשפעה.

מהי סעודת חתן

תשמ"ט - מאמר י"ב
1988/89 - מאמר 12

חז"ל אמרו (ברכות ו') "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות". ויש להבין, מדוע נקרא סעודה זו, סעודת חתן, ולא סעודת כלה. בתורה אנו מוצאים אצל יעקב, שלבן עשה את הסעודה ולא יעקב, כמו שכתוב (ויצא שלישי) "ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה".

בענין הריקודים בהחתונה, אנו רואים להיפך, שחז"ל לא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן", אלא "כיצד מרקדין לפני הכלה" (כתובות ט"ז ע"ב). וזה לשונם "כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חגרת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה. והתורה אמרו, מדבר שקר תרחק. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגנו בעיניו. הוי אומר, ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים, לעולם דעתו של אדם מעורבת עם הבריות", עד כאן לשונו.

ובכדי להבין את ב' המאמרים האלו, נפרש זה בדרך העבודה. הנה "כלה" נקרא בזמן הגלות. כלומר, בזמן שהאדם נמצא בזמן העבודה בהסתרת פנים, שלא מאיר לו את האהבת ה' וכבוד גדלות ה', שיהיה תמיד לנגד עיניו, ושלא יפול ממדרגתו, אלא שיעלה תמיד למעלה מעלה. אולם האדם נמצא בזמן הסתרת פנים, הנקרא "זמן הגלות". כלומר שעדיין נמצא תחת שליטת "אומות העולם", שהוא הרצון לקבל לעצמו.

זאת אומרת, שכל זמן שלא יצא מרשותו של הרצון לקבל, עדיין שורה עליו הצמצום וההסתר. שכל פעם הוא צריך להתגבר על ההסתרה, שהוא רואה את ההנהגה של הבורא, ולומר, שהוא ממש בבחינת טוב ומטיב, וכל מה שהוא מקבל מה', הוא רק טוב. וממילא הוא צריך לתת שבח והודאה בכל הלב, בזה שהבורא נותן לו כל טוב.

ובבחינה זו לפעמים יש לו כח התגברות על מה שהוא רואה, ולומר כמו שכתוב "עינים להם ולא יראו". וזהו רק בזמן עליה.

אבל אחר כך באים לו מחשבות של רצון לקבל, והם דורשים ממנו, שהם רוצים לראות ולהסכים למעלה מהדעת, שכך הוא באמת, שהוא מקבל מהבורא רק טוב, הגוף לא נותן להאמין את זה, וממילא הוא נופל ממדרגתו.

והגם שידוע לו, שהעצה לצאת ממצב הירידה היא תפלה, אולם אין לו אז כל כח להתפלל. והגם שיש כלל, שכל מה שחסר לאדם, יש לו להתפלל לה', אם כן גם על זה שאינו יכול להתפלל, הוא צריך להתפלל. אבל לפעמים גם על זה אין כח להתפלל. לכן האדם במצב הזה הוא בירידה גמורה.

אולם שלפעמים אדם מדרדר והולך, עד שבא למצב, שהוא כבר שוכח ואינו מרגיש שהוא נמצא בירידה. וכמו שדברנו מזה כמה פעמים, שהאדם נופל כל כך למטה, עד שנשאר מחוסר הכרה. כלומר, שאין לו אז את ההכרה שהוא נמצא "בשאול תחתיות". רק לאחר כך, כשהוא מתאושש, הוא רואה, איך שהוא נמצא בתחתית השפלות, ואין לו כח אפילו להתפלל.

אולם האדם צריך אז להתגבר ולהתחזק ולומר, עתה אני יכול לומר בפה מלא "שיר המעלות, ממעמקים קראתיך ה'". היות שאי אפשר להיות יותר עומק בארץ מכפי שאני נמצא, ובטח אם אני אבקש ממצב של אמת, והוא רואה אז, שאם ה' לא יעזור לו,

הוא כבר אבוד, ואז הוא רואה, שאין הוא מסוגל לעשות משהו מצד כוחות עצמו, לכן אז הוא צריך לומר לה', שאפילו להתפלל אליך שתושיע לי, גם זה איננו מסוגל. אי לזאת, רק אתה יכול להושיע לי. ואז הוא אומר "מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה". וע"י הירידות והעליות מתרקמים באדם צורך וחסרון לעזרת ה'. ואז בכל פעם מתגלים להאדם כלים, שה' ימלא אותם.

וזה כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף קכ"ו) וזה לשונו "כי ימי הגלות נקרא לילה, כי הוא הזמן של הסתרת פניו מבני ישראל. ואז שולטים כל כוחות דפרודא על עובדי ה'. ועם כל זה, דוקא בעת ההיא, מתחברת הכלה בבעלה, ע"י התורה והמצות של הצדיקים, הנקראים בעת ההיא בשם תמכין דאורייתא. וכל המדרגות הנשגבות, הנקראות רזין דאורייתא, מתגלות על ידיהם. כי על כן הם נקראים עושיהם, שהם כביכול העושים של התורה".

הנה אנו רואים, שענין "כלה" נקראת העבודה בזמן הגלות, ששם יש הסתרת פניו. ואז שולטים על האדם כל כוחות דפרודא, שענינם הוא, שבאים לו מחשבות, שגורמים בו, שהוא ירגיש, שהוא נפרד מהבורא. ואז הוא עומד בפני הדילמה:

א. או שיברח מהעבודה. ואז הוא נפרד לגמרי מהקדושה,

ב. או שיעשו כל מה שבכוחו, שה' יעזור לו להינצל מהמחשבות האלו. כלומר, שה' יאיר פניו. אז אין מקום לשליטת הכוחות של פירוד.

זאת אומרת, שאין עליו להתפלל שהמחשבות האלו יסתלקו ממנו. אלא עליו לבקש, שה' יאיר פניו אליו, שלא יסתיר פניו ממנו. זאת אומרת, שאם הוא יתפלל לה', שהמחשבות האלו יסתלקו ממנו, אם כן הוא לא הרויח כלום מהכוחות דפרודא, אלא הוא יחזור למצב שבו היה נמצא, מטרם שבאו לו המחשבות דכוחות דפרודא. אם כן לא הרויח שום דבר. וזה נקרא, שסבל יסורים בחינם. מה שאין כן אם הוא מבקש מה', שיאיר לו פניו, בכדי שהכוחות דפרודא יכנעו, נמצא, שעלה אז בדרגה ע"י זה שזכה לקרבת ה'.

נמצא, שבחינת "כלה" היא העבודה, שהוא בחינת "קבלת עול מלכות שמים", שנקרא בחינת "אמונה בה'". ונגד זה הם כוחות דפרודא, שהיא לא נותנת לאדם להאמין בה' למעלה מהדעת. אלא כפי מה שהשכל החיצוני מחייב, כך הכוחות דפרודא מפרידים את האדם מה'. לכן במצבים האלו נוהג ענין "עליות" ו"ירידות". היות שכל הבסיס של האמונה הוא למעלה מהדעת, לכן יש מקום לכוחות דפרודא, שלא נותנים להאדם רשות ללכת נגד הדעת.

ובזה יש לפרש את מה ששאלנו, מדוע אצל כלה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה". שענין ריקוד, אנו רואים, שבזמן שמרקדין, האדם עולה למעלה ותיכף יורד למטה, ולפעמים הוא נופל לצד מזרח, ולמערב, ולצפון, ולדרום. היינו, שהנפילות מצד הריקוד הן לכל ששה קצוות העולם. והנפילות באות כדי שהאדם ירגיש את הצורך לעזרת ה'. כלומר, שנעשה בכוונה תחילה, שהאדם בעצמו לא יכול לצאת משליטת "האומות העולם" שבקרבו מבלי עזרת ה'.

ולשם מה רוצה הקב"ה, שהאדם יבקש עזרה ממנו. הוא כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, היות שאין להאדם צורך ונחיצות, שישיג בחינת נפש - רוח - ונשמה (נר"ן), את מה שהקב"ה רוצה לתת זה להאדם, והיות שהאדם מסתפק במועט, לכן ע"י זה שהאדם מבקש עזרה, והעזרה מה שה' נותן לו היא בחינת נר"ן, כמו שכתוב בזהר הקדוש "הבא לטהר מסייעין אותו. ואומר, במה מסייעין אותו, בנשמתא קדישא".

פירוש, שכל פעם כשהוא רוצה להיות יותר זך, נותנים לו העזרה ע"י נשמה יותר גבוה. נמצא, לפי בקשת העזרה מלמעלה, זה הוא הגורם, שיקבל כל פעם מדרגה יותר גבוהה, שע"י זה הוא יקבל את הנר"ן שלו. לכן זה שהקב"ה רוצה, שיבקשו ממנו עזרה, זה הגורם, שהאדם יהא מוכרח להמשיך

כל פעם מדרגה יותר גבוה.

ובהאמור נוכל להבין, מדוע אצל הכלה שאלו "כיצד מרקדין לפני הכלה", ולא לפני החתן. היות ריקודין, שעניינו הוא עליות וירידות, הנוהג בזמן הגלות, הנקרא, הסתרת פניו יתברך, שאז שולטים כוחות דפרודא. אולם השאלה היא, מהו הגורם שיש עליות וירידות. בזה יש מחלוקת בית שמאי ובית הלל.

בית שמאי אומרים, כלה כמות שהוא. כלומר, כפי הטעם שהוא מרגיש בהעבודה, הוא צריך להתגבר ולומר, אפילו אני לא מרגיש את חשיבותה, ומכל מקום אני מקבל עלי מלכות שמים באמונה למעלה מהדעת. ולומר, היות שאני רוצה לעבוד ולשמש את המלך, מה חשוב לי איך אני מרגיש טעם בעבודה זו. אלא הכל צריך להיות למעלה מהדעת. כלומר, שהאדם צריך לומר, שהוא מסכים לעבוד את עבודת הקודש, אפילו שאני אשאר בכל החיים שלי בטעם כזה. זה נקרא "כלה כמות שהיא".

וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל (מובא במאמר "סדר עבודה") שיש להאמין באמונה, שה' הוא המשגיח בבחינת אמונה לבד. כלומר, אף על פי שהאמונה הוא למטה בחשיבות, מכפי שהוא היה מבין זה בתוך הדעת, והוא בוחר ללכת בדרך הזו. ולא עוד, אלא זה שהולך למעלה מהדעת, אין זה מטעם שאין לו ברירה.

אלא, אפילו יתנו לו דעת, הוא בוחר יותר ללכת למעלה מהדעת. וזה נקרא "כלה כמות שהיא". כלומר, שהוא מקבל על עצמו מלכות שמים, אפילו שאין לו הרגשה של חשיבות, כמו שצריכים להרגיש בזמן שמשמשים מלך גדול וחשוב. ומכל מקום אין הוא משגיח על ההרגשה שהוא מרגיש, אלא הכל הוא מקבל על עצמו בשמחה רבה. אבל היות שהכל הוא למעלה מהדעת, יש בעבודה זו עליות וירידות. לכן בזמן עבודה של בחינת כלה, יש עליות וירידות, שזה נקרא "ריקודין".

ובית הלל אומרים, שהריקוד הוא לאו דוקא כדעת בית שמאי, שאומרים, שצריכים לומר "כלה כמות שהיא", היינו שמקבל על עצמו, אף על פי שהוא אצלו בבחינת למטה בחשיבות, ושרק בזה האופן יש עליות וירידות, הנקרא "ריקודין". אלא, לפי דעתנו, לא צריכים להחמיר כל כך באלו העובדים, שרוצים לקבל עליהם בחינת אמונה, בצורה, שכל כך היא במצב שלמטה בחשיבות.

אלא שיש לקבל את האמונה בצורה, שלא יסתכל עכשיו על מה שהוא מרגיש. אלא צריך לומר, שבאמת הכלה הזו, היא כלה נאה וחסודה ("חסודה" פירושו, חוט של חסד משוך עליה). ומה שהוא לא מרגיש, זה הוא משום שעדיין לא ראוי להרגיש. אבל באמת אחר כך הוא יראה את יופיה, איך שהיא נאה וחסודה. ומכל מקום, היות שעכשיו אין לו ההרגשה זו, כבר נוהג כאן ענין עליות וירידות, שזה נקרא בעבודה "ריקודין".

ובהאמור יוצא, שענין זה נוהג רק בזמן שהעבודה היא בבחינת "כלה". לכן אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה", ולא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן". מה שאין כן כשמדברים מסעודה, נקרא זה "סעודת חתן" ולא "סעודת כלה". והטעם הוא, כי סעודה היא, כמו שאמרו חז"ל (ע"ז דף ג'), "מי שטרח בערב שבת, אוכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", היות ששבת היא "תכלית מעשה שמים וארץ".

"שבת" פירושו זמן של קבלת את הטוב והעונג, שהוא תכלית מטרת הבריאה. לכן נקרא שבת "תכלית מעשה שמים וארץ". נתינת הטוב והעונג, זה שייך להחתן, שהכוונה היא על הבורא, שהוא המשפיע טוב ועונג להנבראים. והקב"ה נקרא "חתן", על שם כמו שאמרו חז"ל (יבמות ס"ג) "נחית דרגא ונתיב אתתא", שפירושו של "חתן", שהוא צריך לרדת מדרגה יותר למטה ולקבל אשה. כמו שכתוב בספר "מתן תורה", "וירד ה' אל ראש ההר". ומבחינת ירידה זו נקרא הקב"ה "חתן", מלשון "נחית דרגא", כנ"ל.

ויש לפרש, מהו ענין ירידה אצל הקב"ה. אלא כמבואר בדברי האר"י הקדוש, שבכדי

שתהיה יכולת להנבראים לקבל אורו יתברך, היו הרבה צמצומים והמעטת האור, עד שיהא ראוי להשגת התחתונים. כי אם האור יהיה גדול יותר מדי, לא תהיה שום אפשרות לתחתונים לקבל את שפעו, כי הם מתבטלים להאור "כנר בפני האבוקה".

וזה נקרא אצל הבורא "וירד", לשון ירידה מגדלותו. כלומר, שאין התחתונים ראויים לראות את גדלותו יתברך, אלא כל אחד לפי הכשרתו, בשיעור הזה מסתלק ממנו הצמצום, והאור מתגלה. ומבחינה זו נקרא הבורא "חתן", בזמן שהוא לוקח את העם ישראל בתור "כלה", לתת לה כל מה שהיא צריכה, כמו שכותבים בכתובה, מה שהחתן נותן להכלה "ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכו".

כלומר, שהבורא, בזמן שהוא לוקח לעם ישראל בתור כלה, שווא שהוא יתן לה כל מה שהיא צריכה. זה נקרא "סעודת חתן". שהבורא, שהוא החתן, מלשון "נחות דרגא", הוא מזין ומפרנס את הנבראים, כלומר, שצריך להשפיל עצמו, בכדי שיתן לכל אחד ואחד לפי יכולת השגתו. שבעבור זה היו כל הצמצומים. ומזה בא כל ענין ריבוי השמות.

ובטח מובן מאליו, בזמן שהאדם מקבל מהבורא טוב ועונג, לא שייך לומר, שבמצב כזה, בעת קבלת השפע, שיהיו עליות וירידות. שרק בזמן שהאדם הוא נמצא במצב של הסתרת פנים, שהוא צריך להתגבר על מה שהוא מרגיש, ולומר, שהבורא הוא טוב ומטיב, שזה לא תמיד האדם מסוגל להתגבר.

מה שאין כן בעת קבלת טוב ועונג, אין שום מציאות, שיהיה לו אז מצבים של ירידות, שזה נקרא "ריקודין". לכן לא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן". כי בזמן שהקב"ה נקרא "חתן", הוא כשלוקח את "הכלה". כלומר, שיש אז יחוד בין חתן לכלה, שענין "יחוד" נקרא השתוות הצורה.

כלומר, שעם ישראל בכלל, או אדם פרטי בלבד, הגיע להשתוות הצורה, זה נקרא "יחוד". שאז מסתלקת ההסתרת פנים, וכל אחד ואחד מקבל את גילוי פנים של הקב"ה. זה נקרא "סעודת חתן". לכן אמרו, ששם, אצל חתן, העבודה היא מתקבלת אז בצורה אחרת, היינו שצריכין לשמח את החתן.

אולם יש להבין מה שאמרו חז"ל (ברכות ז') "כל הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בה' קולות. ואם משמחו, מה שכרו. אמר רבי יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שנתנה בה' קולות". ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה "סעודת חתן". שכל הנהנה מסעודת חתן, צריך לשמחו. ובגשמיות קשה להבין, בשביל מה צריכים לשמח את החתן. וכי הוא בעצמו לא שמח. כי מי מכריח אותו להיות חתן. ובטח שהוא שמח, כמו שכתוב "כמשוש חתן על כלה". ובטח בגשמיות יש על זה תירוצים, אולם בדרך העבודה מה זה מרמז לנו.

והענין הוא, כמו שידוע, כי כל עבודתנו היא, שעל ידי הקיום בתו"מ הוא שנגיע להשתוות הצורה. שענינו הוא להגיע "שכל מעשיו יהיה על מנת לעשות נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמו". והמצב של עבודה זו נקרא בשם "כלה", כנ"ל, שיש שמה ענין עליות וירידות, הנקרא "ריקודין".

ואח"כ, כשגמר את העבודה זו מצד התחתון, שזה נקרא "כל אשר בידך ובכוחך לעשות, עשה", אז נקרא זה בשם "גמר מלאכה". וזה הוא פירוש "כלה", כמו שכתוב "בכלות משה", שהוא ענין גמר מלאכה מצד התחתון. אז האדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות. היינו, שכבר בא לדרגת "כל מעשיך יהיו לשם שמים". לכן מה שהוא מקבל אז שפע מלמעלה, שנקרא "סעודת המלך", הוא צריך לקבל את השפע בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו.

כלומר, שהוא צריך אז להיות מוכן לומר, שהתענוג הזה, שהוא מקבל, הוא מקבל לא מטעם, שהוא רוצה להנות עצמו, אלא שהוא רוצה לשמח את ה'. היות שהבורא ברא את העולם, בכדי להטיב לנבראיו. ואם הוא לא יקבל את הטוב ועונג, לא יכול לצאת כוונתו יתברך לפועל. ובזה שהוא נהנה עכשיו, אז הקב"ה נהנה, שמטרתו מתגלה בפועל. נמצא,

בזה הוא מקיים מה שאמרו חז"ל "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו". והוא כן משמחו.

ובאמת צריכים להבין:

א. במה יכולים לשמח את החתן.

ב. בשביל מה צריכים לשמח את החתן.

ובדרך העבודה, מה שייך לומר, שעם ישראל צריכים לשמח את הקב"ה. וכי שייך לומר דבר כזה אצל הקב"ה, שהוא צריך להשמחה שלנו, שאנחנו נשמח אותו.

ג. ומדוע הוא עובר בה' קולות, אם אינו משמחו. כלומר, למה דוקא מספר של ה' קולות.

ד. שכל מי שמשמחו, הוא מקבל שכר. ומהו שכרו, אמר רבי יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שנתנה בה' קולות". גם זה יש להבין. כל אדם יודע, שהשכר הוא בעולם הבא. ומהו שאומר, שהתורה הוא השכר. לכאורה משמע להיפך, כמו שכתוב "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו, שהוא בן עולם הבא". נמצא, שבשביל תורה מקבלים שכר "עולם הבא". וכאן אמר רבי יהושע בן לוי, שהשכר הוא תורה.

ובהאמור, שכל עבודתינו היא, שע"י קיום תו"מ האדם צריך לכוון, שע"י זה הוא יגיע לבחינת השתוות הצורה, כנ"ל "מה הוא רחום, אף אתה רחום". והמצב הזה נקרא בחינת "כלה", כנ"ל.

וכל מה שמקבלים מהבורא, לא חשוב גשמיות או רוחניות, אלא כל תענוג שמקבלים מהקב"ה, זה נקרא "סעודת חתן". כלומר, שכל מה שהאדם נהנה, נקרא בשם "סעודה". לכן כל ההנאות שהאדם מקבל מה', נקרא "סעודת חתן".

והיות שע"י זה שהאדם מקבל, האדם בא לידי שינוי צורה, שזה גורם פירוד. ועל בחינה זו היה צמצום והסתר, שאין אור פניו מתגלה במקום פירוד. זה שהקב"ה נותן לו משהו להנות, שע"י זה שהקב"ה נותן לו משהו, הוא צריך לקבל מזה עליה בדרגה. היינו, שיהיה יותר מקורב לקדושה. כי עתה הוא יותר מוכשר להאמין, שה' טוב ומטיב. ומשום זה היה צריך לקבל על עצמו, שיאהב את ה', היות שהוא זן ומפרנס.

וראיה לזה, שקבל עכשיו בחינת מזונות. היות מזה שהגוף מתקיים וחי חיי אושר, זהו לאו דוקא מאכילה ושתיה. אלא האדם צריך גם למזונות השייכים לבחינת רוחו של הגוף. היינו מכבוד, והשכלה, ומעבודת ה'. כל אחד לפי רוחו, יש לו צורך לדברים שירומו לו את רוחו. והכל נקרא "מזונות". לכן כל הנאה שהאדם מקבל מה', השכל מחייב שיתקרב לקדושה. אמנם למעשה, אדם נעשה ע"י זה יותר מרוחק, מטעם שינוי צורה הנובע מבחינת קבלת התענוג.

לכן, אם האדם, בזמן שמקבל את התענוג מה', הוא משתדל לשמח את המלך, בזה שהוא מקבל בעל מנת להשפיע להקב"ה, והשמחה שלו היא מזה, שמשתדל לכוון בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, היות שע"י זה הוא משיג כלי דהשפעה, ועם הכלי הזה הוא משמח את הבורא, מסיבת היות שמטרת הבריאה היא להטיב.

ומזה יש שמחה לה', שעכשיו ה' יכול לתת טוב ועונג להאדם, מסיבת שהאדם מוכשר עכשיו לקבל בעל מנת להשפיע, ואז יקוים מה שכתוב "ישמח ה' במעשיו", שפירושו, במעשה הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו. והיות מסיבת הצמצום, היה הקב"ה צריך להסתיר עצמו מפני הנבראיו. מה שאין כן בזה שהאדם מכוון בעת קבלת הנאה, שמקבל זה לתועלת הבורא, בזה שיש להבורא הנאה, מזה שנותן להנבראים.

נמצא לפי זה, שמכל הנאה והנאה, כשהוא מקבל ומכוון בזה, שכוונתו היא לתועלת ה', ע"י זה מתרקם אצלו כלי, הנקרא "מקבל בעל מנת להשפיע". וכשהכלי הזה מתגדל אצלו, אחרי כל נתינה ונתינה, אז מה יהיה שכרו אח"כ מהגדלת הכלים, שיהיו בעל מנת להשפיע, השכר שלו יהיה, שיזכה אח"כ לבחינת תורה, הנקרא בחינת "שמותיו של הקב"ה", היות שעכשיו, מה שיקבל, יהיה בעל מנת להשפיע.

נמצא, השכר יהיה בחינת תורה, כמו שאמר רבי יהושע בן לוי. כלומר, מה יהיה אחר שהאדם כבר זכה לדרגה, שיכול לשמח

המלך. זאת אומרת, שרוצה רק לעשות נחת רוח ליוצרו. ומהו שכרו. אין הפירוש, שהאדם צריך לקבל שכר, עבור זה שהוא משמח את הבורא. אלא הפירוש הוא, מהו שכרו. היינו, שהוא אומר, שהשכר שלו הוא, במה שהוא יכול לשמח את המלך.

ובמה משמח את המלך. עם קבלת התורה. שענין להטיב לנבראיו, הוא ההטבה שהבורא רוצה לתת להנבראים, שהוא גילוי אלקותו יתברך לנבראים. וזה נקרא "תורה", היינו "תורה מבחינת שמותיו של הקב"ה". נמצא, שכרו הוא בזה, שהקב"ה יכול לתת לו בחינת תורה, שמנתינה זו הקב"ה נהנה. וזה משמח אותו.

נמצא לפי זה "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", כלומר שהוא עדיין שקוע באהבה עצמית, ואינו יכול לומר, שכל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת הבורא. ואין הקב"ה יכול לתת את בחינת תורה, היות שהכל ילך להס"א. לכן אמרו, שהוא "עובר בה' קולות". שידוע, שה' בחינות הוא כולל כל העולמות וכל המדרגות, המתגלות בבחינת שמותיו של הקב"ה, שהם קוצו של י' וד' אותיות ה'י'ה', שבעולמות נקראים א"ק ואבי"ע. ובבחינת הנשמות נקראים נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה.

אם כן, יהיה הפירוש "עובר בה' קולות", היינו שהוא גורם, שה' בחינות הנ"ל לא יתגלו, מסיבת שלא משתדלים להגיע לידי הכוונה, שכל המעשים יהיו רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. שזה נקרא, במקום שהוא צריך לעבוד לשמח את הקב"ה, הוא דואג רק לשמח את עצמו. וממילא הוא מונע בזה, שהשפע עליון לא יוכל לבוא לידי גילוי.

נמצא, שהאדם גורם מניעת השפע למטה. וזה נקרא, שבמקום שהאדם צריך להשתדל, שיהיה כבוד שמים מגולה, שזה נקרא "גילוי אלקות לנבראיו", שזוהי מטרת הבריאה, האדם עושה מעשים, שע"י גורם, שאין כבוד ה' מגולה, אלא שכבוד הס"א מגולה, ושכינתא היא בעפרא.

וזה נקרא "שכינתא בגלותא תחת אומות העולם", הנמצאים בכל אדם ואדם. כלומר, במקום שהאדם ישתדל, שבחינת טוב ומטיב יהיה מגולה, ושיסתלק ההסתר ע"י זה שמכוונים להשפיע, הוא גורם שהאומות העולם שבו, הם יעלו מעלה מעלה. היות שענין אומות העולם הוא הרצון לקבל לעצמו. והיות שעובדים בשבילו, הוא מקבל כח, ובחינתו מתגלה. ובחינת ישראל שבו יורד תחתיו, זה נקרא "שעובר בה' קולות".

מה שאין כן אם עובדים בעל מנת להשפיע, הקדושה מקבלת כח, והיא שולטת. מה שאין כן "מי שנהנה מסעודת חתן" כנ"ל, וכוונתו היא "בכדי לשמחו". שפירושו, שהשכר שלו הוא, במה שהוא זוכה לשמח את הבורא. והסימן על השכר, כלומר מאיפה הוא יודע, שכן הוא אמת, שכוונתו בעל מנת לשמח את הבורא.

על זה אמר ריב"ל, ש"שכרו הוא תורה". אם הוא זוכה לתורה, היות אם כוונתו באמת היא רק לשמח את המלך. וזהו כל שכרו. וממילא מסתלק ממנו הצמצום וההסתר, וצריך לזכות לגילוי אור פניו יתברך, שזה נקרא בחינת "תורה של שמותיו יתברך", הנקרא "גילוי אלקותו יתברך לנבראיו".

ובהאמור יוצא, שענין "כלה" הוא עבודה של אמונה, היינו קבלת עול מלכות שמים. וכאן יש ענין של עליות וירידות. זאת אומרת, מה שהאדם צריך לתת לה'. שהוא בחינת "כניעה ללא תנאי". כלומר, שאם האדם מקבל בחינת אמונה למעלה מהדעת, אפילו שאין לו שום הרגשה, ואין לו שום התפעלות, מזה שקבל על עצמו עול מלכות שמים, מכל מקום הוא מסכים על המצב הזה, ואומר, שבטח כך הוא רצון ה', שיעבוד וישמש אותו בשפלות כזו, אם כן מה חשוב לו, איזו התפעלות הוא מרגיש מהאמונה כזו, כי על עצמו, היינו לתועלת עצמו, על זה הוא לא דואג, אלא רק מה שהוא לתועלת ה'. ואם ה' רוצה שהוא ישאר במצב הזה, הוא מקבל עליו בלי שום תנאים. וזה נקרא "כניעה ללא תנאי".

ומבחינה זו נקראת אמונה, בחינת "מטה". היינו, שהבחינה זו היא בחינת "מטה בחשיבות" אצל האדם. כמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף נ', ד"ה "ואפרש"), ש"ענין אמונה נקרא מטה, מטעם שהוא מטה בחשיבות. לכן, כשמשליכין את האמונה ארצה, כלומר שלא מחשיבים את גדלות של אמונה, נעשה מזה נחש. היינו, שנעשה האדם אז במצב הזה יותר גרוע משהתחיל לכנס בעבודה דבחינת אמונה. שמלפני זה הוא היה בבחינת דומם דקדושה, ולא היה חסר לו בחינת אמונה. מה שאין כן עתה, שהתחיל לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת, אז האמונה שלו בלתי חשובה, מטעם שהדעת שלו לא נותנת לו להאמין בלי דעת. לכן הוא נופל לקליפת נחש. לכן, כשרוצה להכנס לקדושה, הוא אוחז אותו בזנבו. היינו, שזנב הוא הבחינה האחרונה שבכל דבר. כלומר, שהוא מקבל את האמונה עם כל שפלותה, דהיינו למעלה מהדעת. אז נעשה לבחינת מטה. מפרש שם וזה לשונו, שבידו של הגואל היה מטה, שהוא סוד רעיא מהימנא, שיש מטה בידו להטות לבן של ישראל, לאביהם שבשמים".

מה שאין כן "חתן" הוא שנותן, כשמדברים ממה שהבורא עושה, בחינתו הוא להטיב לנבראיו. לכן נקרא "סעודת חתן". וזה שאמרו "הנהנה מסעודת חתן".

מהו "לחם רע עין" בעבודה

תשמ"ט - מאמר י"ג
1988/89 - מאמר 13

בזהר שמות (דף ז' ובהסולם אות כ"א) כתוב שם וזה לשונו, "רבי חייא פתח, אל תלחם את לחם רע עין, משום שהלחם או ההנאה, מאותו בן אדם שהוא רע עין, אינו כדאי לאכול ולהנות ממנו. ואם כשירדו ישראל למצרים, לא היו טועמים את לחם המצרים, לא היו נעזבים בגלות במצרים, ולא היו יכולים להרע להם". (ובאות כ"ג) אומר שם וזה לשונו, "כי אין לחם רע בעולם זולת הלחם של רע עין. מה כתוב, כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם, כי תועבה היא למצרים, כלומר, שלא יכלו לראות כשהעברים אוכלים. הנה לך לחם רע עין", עד כאן לשונו.

ויש להבין את האיסור של "לחם רע עין". עד כדי כך, שאם לא היו ישראל טועמים את לחם המצרים, לא היו עם ישראל נשארים בגלות. זה תמוה מאוד, מהו הקשר של "לחם רע עין" לגלות. כלומר, מדוע זה גורם, שיהיו בגלות עבור דבר זה, שמשמע, שזהו איסור חמור, האם זה בכלל מצות לא תעשה מדאורייתא או מדרבנן, שמגיע בגלל זה גלות.

ובכדי להבין זה על דרך העבודה, צריכים לזכור את ב' דברים שיש לפנינו. ואת זה צריכים לזכור תמיד:

א. הוא מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וזה מזכיר לנו, שאנו צריכים להגיע לידי שלימות, ולזכות להגיע לקבל את הטוב והעונג, שישנם במטרת הבריאה. ומטרם זה האדם נבחן לבעל חסרון, היות שלא הגיע למטרת הבריאה. והוא נמצא עדיין באמצע עבודה. וזה נקרא בלשון הקבלה, שהאדם צריך לזכות להשיג את בחינת "נרנח"י שבשורש נשמתו".

ב. הוא תיקון הבריאה. היות ששינוי צורה עושה פירוד, והיות שהאדם נברא בכדי שיוכל לקבל את הטוב והעונג, שמוכרח שיהיה לו רצון וחשק לקבל תענוג, והרצון לקבל הזה, מפריד אותו מהשורש, כי הבורא רוצה להשפיע, והנבראים יש להם רצון לקבל, וזה גורם פירוד, שמרחק את הנבראים מהבורא. לכן נעשה תיקון, המכונה "צמצום והסתר", שאין הנבראים יכולים להרגיש את השורש שלהם, כלומר "מי ברא אותם", מטרם שמתקנים את הפירוד.

וכמו שכתוב (בפתיחה לחכמת הקבלה, אות י') וזה לשונו, "והנך מוצא, איך שהנפש הזאת, שהיא אור החיים, המלובש בהגוף, נמשכת יש מיש מעצמותו יתברך ממש, ובעברה דרך ד' עולמות אבי"ע, כן היא הולכת ומתרחקת מאור פניו יתברך, עד שבאה בכלי המיוחד לה, הנקרא "גוף". ואם אמנם גם האור שבה נתמעט מאוד, עד שאין ניכר בו עוד שורש מוצאו, עם כל זה ע"י העסק בתו"מ, על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא הולך ומזכך את הכלי שלו, הנקרא "גוף", עד שראוי לקבל את השפע הגדול, בכל השיעור הכלול במחשבת הבריאה בעת שבראה".

ובהאמור נבין, שהעבודה שלנו היא לצאת מקבלה עצמית, היינו שהפרנסה שלנו תהיה ממה שאנחנו מפרנסים את הגוף, שיהיו לו חיים, שיכול להנות מחיים, לא יהיה מזה, שהרצון לקבל לעצמו נהנה, שהוא נקרא "רע עין", כלומר, שלא רוצה להיות משפיע, אלא כל חשקו הוא לקבל לעצמו, שזה נקרא "רע עין", שלא רוצה לתת משהו לאחרים, אלא הוא משוקע באהבה עצמית.

וזה נקרא "רע עין". ולכן, אם המזונות, מה שהאדם אוכל, הנקרא "לחם", אסור לאדם להנות מהלחם הזה, שהוא "לחם רע עין". כלומר, שהאדם נהנה וסועד את לבו מהלחם של "רע עין". זאת אומרת, מזה ש"הרע עין"

נהנה, היא תהיה הנאה של אדם. כלומר, מזה שהרצון לקבל, הנקרא "רע עין", נהנה, שמזה תהיה כל השמחה, והמצב רוח, שהאדם מקבל על זה, הוא לא מסכים לקבל, משום שהנאה הזו גורמת לאדם שיהיה נפרד מהקדושה מסיבת שינוי צורה, כנ"ל.

ובזה נבין את מה ששאלנו, מהו כל כך גודל האיסור של "אל תלחם לחם רע עין", שבגלל זה נשארו ישראל בגלות, כמו שאומר "ואם כשירדו ישראל למצרים, לא היו טועמים את לחם המצרים, לא היו נעזבים בגלות מצרים". היות שענין "גלות" נקרא בזה, שעם ישראל לא היו יכולים לעבוד בעל מנת להשפיע לה', אלא רק לקבל לעצמו. וזה נקרא "גלות מצרים", שלא יכלו לצאת משליטתם, אלא הרצון לקבל לעצמו, היה שולט. לכן אומר הזה"ק, שאם בזמן שירדו בגלות מצרים, היו נזהרים שלא יאכלו, היינו שלא יהנו מזה שהמצרים נהנין, כלומר "מרע עין", שהוא הרצון לקבל לעצמו, לא היו נכנסים תחת שליטתם, בגלות.

נמצא, שגודל האיסור של רע עין הוא, שהלחם שלו כולו בעל מנת לקבל, וזה גורם כל הפירוד מהקדושה. וזהו כל האיסור של "אל תלחם את לחם רע עין". זאת אומרת, שכל עבודה שלנו בתו"מ, היא בכדי שנצא מגלות של הרצון לקבל לעצמו. כלומר, שאנו צריכים לכוון בעת שאנו עוסקים בתו"מ, שהשכר שלנו יהיה, שע"י זה נזכה לצאת מגלות והשעבוד של הרצון לקבל לעצמו, ונוכל לעבוד הכל בעל מנת, שיצמח מזה נחת רוח להבורא, ושכר אחר אין אנו דורשים עבור העבודה בתו"מ.

היינו, שאנו רוצים לזכות, להרגיש בעת שאנו עוסקים בתו"מ, שאנחנו משמשים למלך גדול וחשוב, ושתהיה בנו בזה אהבת ה', מזה שאנו מרגישים את רוממותו יתברך. אבל כל הנאה שלנו תהיה מזה, שאנחנו משמשים את הבורא, זה יהיה השכר שלנו, ולא שהוא יתן לנו איזו תמורה עבור העבודה. אלא שנרגיש, כי העבודה בעצמה היא השכר, ואין שום שכר יותר גדול בעולם, מזה שזוכים לשמש את הקב"ה.

מה שאין כן "לחם המצרים" הוא, בדרך העבודה, ממש להיפך, כמו שכתוב "כי לא יוכלון המצרים, לאכל את העברים לחם, כי תועבה היא למצרים". "כי תועבה" הוא מלשון "תועבת מצרים כל רועה צאן", שפירושו, מבוזים היו בעיניהם הרועים. לכן הפירוש יהיה, שהמצרים היו מבזים את המאכלים של העברים, כי העברים כל הלחם היינו המזונות, היו בעל מנת להשפיע, ואצל המצרים כל הלחם הוא בבחינת "רע עין", שהוא לקבל. וכששמעו, שהלחם עברים הוא להשפיע, דבר של להשפיע הוא מאוס ובזוי, כי בזמן שצריכים לעשות בעל מנת להשפיע ולא לקבל לתועלת עצמו, עבודה זו בזויה אצלם. ולא מרגישים בזה שום טעם.

לכן בזמן שהמצרים היו רק שומעים, שצריכים לעבוד בעל מנת להשפיע, הם באים לידי הרגשה, שהם צריכים להשפיל עצמם. היינו, שכל הדעת שלהם, שהיא מחייבת, שהאדם צריך לדאוג לתועלת עצמו, ומה שאינו יצמח מזה משהו לתועלת עצמו, זה אין הם מסוגלים לעשות, לכן הגוף, בזמן שהוא נמצא תחת שליטת המצרים, בזמן שהוא שומע אפילו רק רמז קל, שצריכים לעשות להשפיע, תיכף הגוף מבזה את עבודה זו, והוא טוען, שהוא עדיין בשכל המלא שלו, ולא יכנע לאכול לחם של עברים, שאצלו הלחם הזה לחם תועבה, משום שהלחם הזה הוא נגד הדעת.

מהו שכתוב "והשבות אל לבבך"

תשמ"ט - מאמר י"ד
1988/89 - מאמר 14

בזה"ק (וארא דף כ"ט ובהסולם אות פ"ט) כתוב שם וזה לשונו, "פתח רבי אלעזר ואמר, וידעת היום והשבות אל לבבך, כי הוי"ה הוא אלקים. שואל, מקרא זה היה צריך לומר, וידעת היום כי ה' הוא אלקים. ולבסוף, והשבות אל לבבך. כי הידיעה, שה' הוא אלקים, מכשירו להשיב אל הלב כן. ואם כבר השיב אל לבו, מכל שכן שיש לו ידיעה. ועוד, והשבות אל לבך, היה צריך לומר, ולא לבבך.

ומשיב, אלא אמר משה, אם אתה רוצה לעמוד על זה, ולדעת "כי ה' הוא אלקים", אז "והשבות אל לבבך". ותדע זה. כי "לבבך" פירושו, שיצר הטוב ויצר הרע, השוכנים בלב, נכללו זה בזה, והם אחד, היינו בשני יצריך, שיהפוך מדות הרעות של יצר הרע להיות טובות. ואז ודאי אין עוד הפרש בין יצר טוב ליצר הרע, ואז תמצא "כי ה' הוא אלקים", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה ישנו בידיעה זו, שאם יודעים, ש"ה' הוא אלקים", באים לידי "והשבות אל לבבך", שזוהי שאלת רבי אלעזר. ועוד יש להבין את התשובה שאומר, שאי אפשר להגיע לידיעה, ש"ה' הוא אלקים", מטרם שזוכים לידי "והשבות אל לבבך". מהו הקשר, שזה תלוי בזה. כלומר, שדוקא בזמן שהוא עובד את ה' עם היצר הרע גם כן, אז יכולים לבוא לידיעה זו.

וכדי להבין זה, צריכים להקדים את ענין מטרת הבריאה ואת ענין תיקון הבריאה, שידוע כי מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, שפירושו, שהבורא רוצה, שכל הנבראים יקבלו טוב ועונג. ומטרם שהגיעו לקבלה זו, אין עדיין ניכרת השלימות שבמטרת הבריאה, היות שעדיין ישנן בחינות בעולם, שעוד לא השיגו את הטוב ועונג.

לכן שלימות מטרת הבריאה ניכרת דוקא בזמן, שכולם ישיגו את הטוב ועונג. וזה נקרא, כמו שאומר האר"י הקדוש, "שמטרם שנברא העולם, היה הוא ושמו אחד", כמו שכתוב בתע"ס, שפירושו, שבחינת הטוב ועונג, שהיה ברצונו להטיב לנבראיו, היתה שם בחינת כלי, הנקראת מלכות דאין סוף, שקיבלה את האור. והיה האור, הנקרא "הוא", והכלי, הנקרא "שמו", אחד, שלא היה שינוי צורה. וזוהי מטרת הבריאה.

ואח"כ בא ענין של תיקון הבריאה, כמו שאומר האר"י הקדוש, "שבכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, צמצם את עצמו". ומפרש שם באור פנימי, שבכדי שלא תהיה בחינת בושה, היות ששינוי צורה גורם בחינת פירוד בין המקבל להמשפיע, וכמו כן כל הדברים שאינם נוהגים בהשורש, גורמים בחינת אי נעימות בהענפים, כידוע, לכן ע"י הצמצום וההסתר, שנעשה, ניתן להתחתונים מקום לתקן את הכלי קבלה שלהם, שיהיו בעמ"נ להשפיע.

ואז כבר תהיה השתוות הצורה בין המקבל להמשפיע. אז יקובל כל האור, שהיה ברצונו להטיב לנבראיו, מגולה אצל התחתונים. ושוב יהיה "ה' אחד ושמו אחד", שפירושו, שהטוב ועונג, שהיה מגולה בעולם אין סוף בכלים דקבלה, יתגלה האור הזה בכלים דקבלה, המתוקנים בעל מנת להשפיע.

ומכאן נמשך לנו ב' דברים:

א. הרצון לקבל, הנמשך ממטרת הבריאה, היות שרצונו להטיב לנבראיו, לכן ברא בהנבראים רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. ומבחינה זו נמשך הרע, הנקרא בשם "יצר הרע", שתכונתו היא אך ורק לקבל לתועלת עצמו.

ב. הרצון להשפיע. והוא נמשך מכח הצמצום וההסתר, שנעשה בכדי שיהיה תיקון הבריאה, שהוא נקרא בשם "יצר טוב", היות

שע"י הרצון להשפיע מגיעים להשתוות הצורה, שהיא בחינת דביקות, שעל ידה יקבלו את הטוב והעונג, שיש ברצונו להטיב לנבראיו, שאז יבוא מטרת הבריאה לשלימותה.

הנה, בזמן שהאדם רוצה להכנס בעבודת הקודש, כלומר לעבוד ולתת יגיעה, בכדי שיקבל שכר, שהשכר שלו יהיה, שיזכה לדביקות ה', היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, אז הגוף, שנולד מצד המטרת הבריאה עם הרצון לקבל לעצמו, כנ"ל, הוא מתנגד בכל תוקף, והוא צועק, הלא מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ואין הבורא חסר כלום, שהתחתונים יתנו לו.

אם כן הוא שואל, בשביל מה אני צריך להשתדל, שהכל יהיה לשם שמים בלי תמורה. והלא זה הוא נגד מטרת הבריאה. ואם היה נכון, שצריכין לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אם כן מדוע ברא בנו רצון לקבל לעצמו. אלא היה צריך לברוא בנו רצון להשפיע. אז היו כל הנבראים עובדים לתועלת ה'.

אלא מה אתה רוצה לומר, היות שרצונו להטיב לנבראיו, לכן ברא בנו רצון לקבל. ואח"כ הוא רוצה, שיעבוד בשבילו לתועלת ה'. וזהו יסורים גדולים באם, שרוצים לבטל את הקבלה עצמית, ולבטל את כל עצמיות שבנו, ולא להשאיר אצלנו שום דבר עבור תועלת עצמנו.

וכמו שאמרו חז"ל (סוכה מ"ה) "כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם". שפירושו, שאם הוא עושה הכל לשם שמים, אלא משתתף גם עבור עצמו קצת, זה נקרא "דבר אחר". הרי זה נעקר מן העולם, היינו מעולם הבא, היינו שלא יכול לזכות להשכר, שמקבלים עבור עבודת האדם בתורה ומצות.

נמצא לפי זה, שאין אנו יכולים להבין, שרצונו להטיב לנבראיו, נתן לנו יסורים לעבוד בשבילו. וכי בשביל מה הוא צריך, שאנחנו נסבול יסורים, בזה שאנחנו צריכים לוותר על הרצון לקבל שלנו. לכן בזמן שאנו הולכים בכפיה, ועובדים בהתגברות על הרצון לקבל שבנו, ואנו אומרים להגוף שלנו, אין אנחנו צריכים להיות חכמים.

אלא אנו צריכים להאמין באמונת חכמים, כמו שהם מלמדים אותנו, שאנו צריכים לקיים את התו"מ בלי שום תמורה, אלא כמו שאמרו (אבות פרק א' ג') וזה לשונם, "הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים, המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס".

זאת אומרת, שאנו צריכים להאמין, שהבורא אינו חס ושלום בעל חסרון, שהוא צריך שאנחנו נעבוד בשבילו. אלא אנו צריכים להאמין, שזה שאנחנו צריכים לעבוד בשבילו, זהו בטח לטובתנו. היינו, שע"י זה נגיע למטרת הבריאה, שהיא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג. אלא, שהעבודה הזו היא לצורך תיקון הבריאה, כנ"ל.

אולם, היות שזה הוא נגד הדעת, לכן אין האדם מסכים לזה, וצריך כל פעם להתגברות, היות שכל התגברות פועלת רק לשעתה, וכל פעם הוא צריך להתגברות מחודשת. המצב הזה נקרא בחינת "דין". כלומר, שעדיין האדם נמצא במצב של שליטת הצמצום ודין, שהיה שלא יהיה מגולה את אור פניו יתברך, שכולם ירגישו איך שהבורא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ועונג.

אלא כל אחד רואה, איך שמידת הדין שורה בעולם, היות שכל אחד מרגיש חסרונות, הן בגשמיות והן ברוחניות. אז האדם אומר, ששם אלקים, שהוא מידת הדין, על ידו מתנהג העולם. והאדם צריך להאמין, שבאמת הכל הוא רחמים, אלא לפי שעה הוא צריך כך להרגיש, היות שהכל הולך על דרך התיקון, שדוקא ע"י זה תהיה היכולת להגיע למטרת הבריאה, שהיא טוב ועונג.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הקשר של "והשבות אל לבבך", להידיעה "כי ה' הוא אלקים". כי מטרם שהאדם מגיע לידי מדרגת, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, המכונה "בעל מנת להשפיע", אין האדם מסוגל לראות, שכל מה שמתרחש בעולם, הקב"ה מתנהג עם העולם בבחינת טוב ומטיב.

אלא הוא צריך להאמין, שכך הוא, ולומר, כמו שכתוב "עינים להם ולא יראו", אלא שהוא רואה, שהנהגת העולם היא במידת הדין, הנקראת "אלקים". אלא אח"כ, שהוא זוכה לכלים דהשפעה, שהמתקן את הכלים דקבלה שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שהוא יכול להיות עובד ה', גם ביצר הרע, כי יצר הרע נקרא "הרצון לקבל לתועלת עצמו", כנ"ל, שמזה נובע כל הרע שאנו רואים בעולם, שזה נוהג גם בין אדם לחבירו, שכל המלחמות והגנבות והרציחות שישנן בעולם, נובעות מהרצון לקבל לתועלת עצמו.

וכשהוא מתקן את הרצון לקבל הנאה, שיהיה בעמ"נ להשפיע, אז הוא מקבל השתוות הצורה, שהוא מקבל בחינת דביקות בה'. ואז מסתלק ממנו את הצמצום וההסתר, ששורה בעולם. ואז הוא רואה רק טוב. ואז הוא רואה, שכל מה שהיה מרגיש לפני שזכה לדביקות, היו רק תיקונים, שיביאו אותו ע"י לידי השתוות הצורה. נמצא, מה שהיה חושב, שההתנהגות העולם היא במידת הדין, שנקרא "אלקים", הוא רואה, שהוא רחמים, הנקרא "הוי"ה".

ובזה יש לפרש את הקשר של "והשבות אל לבבך" ל"הוי"ה הוא אלקים". היות כי מטרם שזוכים להשבת הלב, שהיה בשינוי צורה וריחוק מקום, כלומר המקבל לעצמו הוא בשינוי צורה מהמשפיע, שזה נקרא ריחוק, נמצא שהשתוות הצורה נקראת, שהשיב את המקבל להמשפיע, זה נקרא "והשבות אל לבבך".

אז רואים, שכל מה שחשב, שהעולם מתנהג בדין, שהוא אלקים, הוא רואה עכשיו, כי "הוי"ה הוא אלקים". היינו, ש"אגלאי מילתא למפרע", שהיה הכל במידת הרחמים. וזה שכתוב "כי הוי"ה הוא אלקים". אולם מטרם שזוכים להשבת הלב, הנקרא "השתוות הצורה", חושבים שהכל הוא מידת הדין, שנקרא "אלקים".

ובהאמור יש לפרש מה שמקשים, מדוע אם ה' היה רוצה להוציא את עם ישראל ממצרים, הוא שלח את משה, לבקש ולהתחנן מלפניו, שיתן רשות לעם ישראל לצאת ממצרים. הלא אנו רואים, שעשה שם נסים לאבותינו במצרים. היינו, שכל המכות היו אצל המצרים, ולבני ישראל, לא היו שולטים שום דבר של המכות, ומדוע ה' לא הוציא את עם ישראל בעל כורחו של פרעה. ובדרך הפשט יש הרבה תירוצים. ונפרש זה על דרך העבודה.

ידוע, שכל אדם הוא "עולם קטן", שהוא כלול מע' אומות העולם ועם ישראל, היינו בחינת ישראל שבו, שהיא בחינת ישר-אל, כלומר, שכל מה שהוא עושה, הכל לשמו יתברך. ובחינה זו היא בגלות, בתוך הקליפות, שהם ע' אומות. ובחינת מצרים נקראת שהם מצירים לבחינת ישראל שבו. ופרעה מלך מצרים, נקרא בחינה המושלת ושולטת על עם ישראל. והקב"ה רוצה שגוף האדם צריך לעשות בחירה, היינו שהרע שבאדם יכנע, כלומר שהרצון לקבל הכללי שבו, יתן מקום לצאת משליטת... (ההמשך חסר).

מהו, שהצדיקים ניכרים ע"י הרשעים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ט"ו
1988/89 - מאמר 15

בזהר (שמות דף ק"ז ובהסולם אות ש"ע) כתוב שם וזה לשונו "דודי לי ואני לו, הרועה בשושנים. מה השושנים, קוצים, מצוים בתוכם, אף הקב"ה מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים. מה שושנים, אלמלא הקוצים אין השושנים מתקיימים, כך אלמלא הרשעים, אין הצדיקים ניכרים", עד כאן לשונו.

ויש להבין, שמכאן משמע, שצריכים את הרשעים רק בכדי שיהיה היכר לצדיקים. השאלה היא, לגבי מי אנו צריכים את ההיכר הזה. לגבי הבורא אי אפשר לומר כך, הלא הוא יודע כל הנסתרות. ואי לגבי העולם, הלא כתוב "והצנע לכת עם ה' אלקיך", כלומר, שהאדם צריך להסתיר את מעשיו בפני בני אדם. אלא משמע לגבי אדם עצמו. נשאלת השאלה, בשביל מה האדם צריך, שיהיה לו היכר לצדיקים ע"י הרשעים. ההיכר הזה למה לי. כלומר, מה נעשה, בזה שיש לו הידיעה וההיכר בין צדיקים לרשעים. זאת אומרת, שלא מספיק בזה שהוא עושה מעשים של צדיקים, אלא הוא צריך לדעת את ההיכר, שיש בצדיקים ע"י הרשעים דוקא, כאילו אחרת לא אפשר להיות צדיק.

ידוע שבדרך העבודה מדברים הכל בגוף אחד, כלומר הן הרשעים והן הצדיקים שניהם נמצאים בגוף אחד. אם כן תהיה השאלה, לאיזה צורך צריכים רשעים וצדיקים בגוף אחד, שהזה"ק אומר, שהקב"ה מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים. אם כן היות שכל אדם הוא עולם קטן, בטח יותר טוב היה, אם היה מנהיג עולמו ע"י צדיקים לבד. והרשעים למה לי. והתשובה היא, בכדי שיהא הכר להצדיקים. אז צריכים להבין, מהי התועלת, מזה שיש היכר לצדיקים ע"י הרשעים, כלומר מה מרויחים מההיכר הזה.

והענין הוא, ידוע שיש מעשה מצות וכוונת המצות. כלומר, מה הוא רוצה עבור עבודתו, כשהוא מתייגע בקיום בתו"מ. ולמדנו, שעל זה יש שכר בשני אופנים:

א. "נקרא לא לשמה"

ב. "נקרא לשמה".

ושלא לשמה נקרא, שבשביל העבודה שלו יתנו לו שכר, הן בעולם הזה והן בעולם הבא. וכמו שאומר בזה"ק, שהעבודה הזו לא נקראת עיקר, כמו שאומר בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, דף קפ"ה ובהסולם אות ק"צ) ש"היראה דשלא לשמה לאו עיקר יראה". (ובאות קצ"א) אומר וזה לשונו "היראה שהיא עיקר, הוא שהאדם ייראּ מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט והכל נחשב כאין לפניו, וישים חפצו באותו המקום, שנקרא יראה".

ומזה יצא לנו, שיש שתי מיני כוונות בעת עשיית המעשים, הן בלימוד התורה והן בעשיית המצות. שעבודת הכלל היא בבחינת לקבל שכר. ועבודת הפרט היא לשם שמים, וזהו השכר שלהם, אם הם יכולים לשמש את המלך. כלומר, שכל התענוג שלהם, שנותן להם חומרי דלק, שיוכלו לעבוד בעל מנת להשפיע, הוא בזה שהם מרגישים, שהם עושים נחת רוח למלך, ונותנים שבח והודאה למלך, בזה שנתן להם מחשבה ורצון לעבוד בשבילו, ולא מטעם לקבל שכר אחר תמורת עבודתם.

כי כדי לקבל שכר, הם אומרים, שאין אנו צריכים להרגיש את גדלות המלך, אלא אנו צריכים להסתכל על גדלות וחשיבות השכר, שיקבלו תמורתן, אם יקיימו את התו"מ, אבל הבורא יכול להישאר אצלם באותה גדלות וחשיבות, כמו שהיה אצלם בתחילת עבודתם.

מה שאין כן אם כוונתם היא לעשות נחת להבורא, הרי זה גורם, שאם הם רוצים

להוסיף עבודה, הם נצרכים להוסיף בגדלות הבורא, כי כפי שיעור גדלותו יתברך, בשיעור זה הם יכולים להיבטל אליו ולעשות את כל מעשיהם רק לשם שמים. וזה כמו שאומר בזה"ק על פסוק "נודע בשערים בעלה", שכל אחד ואחד "לפום מה דמשער בלביה".

אי לזאת, אלו אנשים שרוצים לעבוד לשם שמים, בכדי שיהיה להם חומרי דלק לעבודה, הם צריכים כל יום להשתדל להשיג בחינת אמונה בגדלות ה', היות שגדלות ה' זו שמחייבת אותם לעבוד בשבילו. וזהו כל התענוג שיש להם בעבודתם.

לכן אלו אנשים, שלפעמים הם חושבים, שמספיק להם את שיעור האמונה, שיש להם בה', והם חושבים לעצמם, שהם כבר צדיקים, ואין להם צורך להרבות באמונת גדלות ה', ובזמן שה' מתנהג עמהם בבחינת צדיקים, היינו שנותן להם קצת התקרבות, שמקבלים רצון וחשק וטעם בעבודה, הם חושבים את עצמם, שהם כבר אנשים שלמים, ולא חסר להם אמונה להאמין בגדלות ה'. ואין להם צורך להתקדם, רק במעשים לבד. ובגדלות ה' מספיק להם כמה שיש להם. זה נקרא, ש"הקב"ה מתנהג עמהם בבחינת צדיקים".

לכן, בכדי שהאדם יתקדם בדרך ה', שיזכה להגיע שכל מעשיו יהיו לשם שמים, והוא מרגיש עכשיו שהוא במצב עליה, ומה עליו לעשות עוד, לכן הקב"ה מנהיג את עולמו עם רשעים, כלומר שהקב"ה נותן לו אז מחשבות של רשעים, היינו, שלא כדאי לעבוד בשבילו, אלא רק לצורך עצמו. וע"י זה הוא מקבל ירידה, והאדם חושב אז, זה שקיבל ירידה, אינו מטעם שזה ניתן לו, בכדי שיתקדם בדרך ה', לזכות לבחינת דעת דקדושה. אלא שהוא חושב, שהוא הלך אחורה, מטעם שאין הוא מסוגל לעבוד בבחינת הפרט, אלא שהוא צריך לעבוד בבחינת הכלל. והיות שמהכלל יצא, נמצא, שהוא נשאר בבחינת קרח מכאן וקרח מכאן, היות שאין הוא מסוגל להכנס שוב לכלל.

לכן נמצא האדם אז, במצב העומד בין שמים וארץ. והוא מרגיש שמצבו יותר גרוע משאר אנשים. ואז האדם יכול לבקש מה' בכל הלב, ויכול לתת תפלה כמו שכתוב "חנני ה' כי אמלל אני, רפאני ה' כי נבהלו עצמי, ואתה ה' עד מתי". כלומר, עד מתי אני אשאר במצב, שאני מרגיש, שמצבי יותר גרוע מכל אדם, שאין לי שום אחיזה ברוחניות.

לכן אין לו שום עצה, אלא שהוא צריך להאמין במה שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה". ופירש האמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, שה' שומע תפלת כל פה, היינו אפילו פה הכי גרוע בעולם, שאי אפשר להיות יותר שפל וגרוע בעולם, מכל מקום ה' שומע אותו. וזהו כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו".

ועל זה מפרש בזה"ק, ש"נותנים לו נשמתא קדישא". נמצא לפי זה, מה שה' נותן לו את המחשבות של הרשעים, הוא בכדי שיהיה לו מקום לבקש, שה' יעזור לו, אחרת הוא היה נשאר במצב, שהיה בתחילת עבודתו, והיה נשאר בזה כל ימי חייו.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש "אלמלא הרשעים, אין הצדיקים ניכרים". ושאלנו, אצל מי צריך להיות ניכר הצדיקים, ולשם איזה צורך צריכים את ההיכר הזה. והתשובה היא, היות שהקב"ה "מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים". וגם על זה יש לשאול, בשביל מה הוא צריך להנהיג עולמו בצדיקים ורשעים, הלא היה מספיק אם היה מנהיג עולמו בצדיקים לבד, בכדי שיוכל להוציא לאור את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. כי השכל מחייב, אם היה מנהיג עולמו בצדיקים לבד, היה יותר קל להוציא את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. אם כן הרשעים למה לי.

ועל זה באה התשובה "אלמלא הרשעים, אין הצדיקים ניכרים", שפירושו, שלא היה ניכרים הצדיקים, את שלימות וגדלות שבהם, לאיזו דרגה שהם מגיעים. אלא הצדיקים היו נשארים בדרגה של תחילת עבודתם, ולא היה בהם שום התקדמות בדרגת הצדיקים.

לכן, בכדי שיהא ניכר מעלות וגדלות של הצדיקים, היה מוכרח להנהיג עולמו בצדיקים ורשעים, היות שע"י זה שהקב"ה שולח להאדם בחינת צדיקים, היינו שמקרב אותו לעבודת ה'.

האדם, אם לא היתה לא בחינת ירידה, היה מוכרח להישאר בבחינה זו בכל ימי חייו, ולא היתה לו שום התקדמות בבחינת שכל התורה, ששם גנוז את הטוב והעונג, שהיה במטרת הבריאה. ולא היתה ניכרת מעלת הצדיקים, כי לאיזה צורך הוא צריך מדרגה יותר גבוהה. ובאמת צריכים לדעת, שמעלת הצדיקים היא כמו שאמרו חז"ל (סוף עוקצין) "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא".

לכן, בכדי שיהיה להם צורך להשיג את מדרגת צדיקים, ושיהא ניכר מעלתם כנ"ל, היה צריך להנהיג עולמו בצדיקים ורשעים. נמצא, מה הוא הפירוש "שיהא ניכר צדיקים, צריכים גם לרשעים", כי דוקא בזה שמנהיג עולמו גם ברשעים, הוא נותן את המחשבה ורצון של הרשעים לאדם, כמו שהוא נותן בחינת צדיקים להאדם, שפירושו, שנותן לו בחינת רצון לאהבה עצמית.

וזה בכוונה תחילה, שהאדם ידע, שאין הקב"ה רוצה שהוא ישאר במצב, שהיה מבין מה זה עבודת ה' לפי שכלו של אז, בתחילת כניסתו לעבוד בעבודת הפרט, שהיה משער בעצמו מהי דרגת צדיק. ואם הקב"ה לא היה מתנהג עמו בבחינת רשעים, היינו שהיה נותן לו מחשבה ורצון מה שהוא נגד מוחא וליבא, היה חושב עצמו, שכבר נמצא במדרגת צדיק, והיה נשאר אצלו מדרגת צדיק בתכלית השפלות ביותר, היות שהוא יודע, שאין לו מה להוסיף.

וזה נקרא, ש"הקב"ה היה מנהיג עולמו בצדיקים", שהיה נותן להאדם רק דרגת צדיק, ולא היה מרגיש שום חסרון, שהקב"ה צריך לתת לו מדרגה יותר גבוהה בהבנת פירוש של "צדיק", שזה מכונה שהצדיקים לא היו ניכרים, כנ"ל, שמעלת צדיק, שהוא צריך להגיע להשיג ש"י עולמות, לא היה לו שום צורך לזה.

ואי אפשר לתת מילוי בלי חסרון, היות שהאדם לא ידע לשמור את זה, שהקליפות לא יקחו ממנו לתוך רשותם. ומזה רק הקליפות יכולות להרויח. וזה יגרום היזק לקדושה, כמו שאמרו חז"ל "לא נבנתה צור אלא מחורבנה של ירושלים". לכן דוקא בזמן שיש חסרון, ונותנים לו מילוי על החסרון, הוא יודע אז לשמור עצמו, שלא יגיע מזה שום ריווח לחיצונים.

היוצא מזה, שהאדם צריך להאמין לאמונת חכמים, מה שהם מדריכים אותנו, ולהאמין לדבריהם. ואל יאמר האדם, זה שמקבל כל פעם ירידות, אין זה בא מצד שהוא לא ראוי להגיע להשלימות. אלא כל הירידות באות לו מלמעלה. וזהו בכדי שיהיה להאדם צורך להשיג את כל בחינת נרנח"י של נשמתו. וצריכים להתגברות גדולה ולומר, שה' שולח לו ירידות, בכדי שיתגבר ויעבוד בכפיה. וזה נקרא "כופין אותו עד שיאמר, הקב"ה "רוצה אני", כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל.

מה הוא האיסור לברך על שולחן ריק, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ט"ז
1988/89 - מאמר 16

בזהר יתרו (דף קי"ב, ובהסולם אות תל"ז) כתוב שם וזה לשונו, "לא תישא את שם אלקיך לשוא. רבי שמעון פתח, ויאמר אליה, אלישע, מה אעשה לך הגידי לי, מה יש לך בבית. אמר לה אלישע, היש לך על מה שתשרה ברכת הקב"ה, שלמדנו, אסור לו לאדם שיברך על שולחן ריק. מה הטעם, משום שהברכה שלמעלה אינה שורה על מקום ריק".

(ובאות תמ"ב) אומר שם וזה לשונו, "מכאן, שלא להזכיר שם הקדוש בריקנות. וכתוב, לא תישא את שם אלקיך לשוא". עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הטעם שהברכה עליונה לא תוכל לשרות על שולחן ריק. הלא ענין הברכה הוא, מה שהבורא רוצה לתת טוב ועונג להנבראים. אם כן איזו שייכות יש להמקבלים, שהם מוכרחים מקודם לעשות הכנה בכדי שיהיה מקום לשרות הברכה, שצריכים לתקן מקום מתאים לקבל הברכה העליונה.

והוא, שהשולחן, היינו מקום שעליו אוכלין, היינו המקום שמשם האדם מפרנס עצמו, שעליו ערוך כל מיני תענוגים, להנות מהם, זה נקרא, שולחן, אסור להיות ריק, אלא שיהיה משהו מדבר שהוא נהנה מזה.

ורק אז הוא יכול לברך לה'. זאת אומרת, שאם הוא מברך לה' ואין שום דבר הנאה מונח על השולחן, זהו איסור, כמו שכתוב, "אסור לו לאדם שיברך על שולחן ריק".

ועוד קשה להבין, מזה שרבי שמעון מביא ראיה, שאלישע שאל אותה "מה יש לך בבית", שהשאלה היתה, אם יש לה משהו מדבר שיכולים להנות, אחרת אין הברכה יכולה לבוא. ואנו רואים, שהפסקת השמן הנקראת, ברכה, היה מטעם שלא היו כלים ריקים, כמו שכתוב, "ויאמר, לכי שאלי לך כלים, כלים ריקים אל תמעיטי, ויאמר אליה, אין עוד כלי, ויעמוד השמן".

נמצא, שהפסקת הברכה לא היתה מטעם שהשולחן היה ריק, אלא הפסקת ברכת השמן היתה מחמת שלא היו כלים ריקים. נמצא לפי זה, שצריך להיות גם כלים ריקים.

ובכדי להבין זה על דרך העבודה, צריכים לדעת את ענין ההפכיות שיש לנו בסדר העבודה. כי מצד אחד אנו רואים, שהאדם צריך לסדר שבחו של מקום, ואח"כ יתפלל. ובודאי בזמן שהוא מסדר שבחים, הוא אומר שהבורא הוא טוב ומטיב לרעים ולטובים, ושהוא רחום וחנון. ואז אין שייך לומר, שהאדם הוא בעל חסרון, כלומר שחסר לו משהו, הן ברוחניות והן בגשמיות, אחרת נמצא שסתם הוא אומר בפה, וליבו בל עמו, היינו בהלב הוא חושב אחרת ממה שאומר בפה. לכן אי אפשר לומר ולהודות לה', ולומר את מעלותיו, אלא האדם אומר על עצמו שיש לו כל טוב, ולא חסר לו שום דבר. אם כן איך האדם יכול לומר כך בזמן שהוא מוציא עצמו בעירום וחוסר כל.

ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה', וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב. ואף על פי כשהוא מסתכל על עצמו ועל העולם, הוא רואה שהוא וכל העולם כולו בחסרון, כל אחד לפי דרגה דיליה, על זה הוא צריך לומר, "עינים להם ולא יראו", היינו למעלה מהדעת. ועל דרך זה הוא יכול לומר, שהוא איש שלם ולא חסר לו שום דבר, וממילא הוא יכול לסדר שבחו של מקום למעלה מהדעת.

ועוד אמר, שהאדם צריך ללכת בקו ימין, שהוא לעשות חשבון לעצמו, ולומר,

הכל הוא בהשגחה ואין בידי אדם שום בחירה. שכך אמר בשם הבעש"ט, שלפני המעשה האדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". ולאחר המעשה, האדם צריך לומר ש"הכל הוא בהשגחה", כלומר שה' נתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו בתו"מ, והוא בחר בו לאו דוקא מכל העמים, בכדי לתת לו מחשבה ורצון, לשרת אותו, היינו לשמור את התו"מ, אלא אפילו בעם ישראל עצמו, הוא בחר בו משאר אנשים לתת לו מקום שישמש אותו.

והגם שזהו שרות קטן, היינו שנתן לו לעבוד מחוץ להיכלו, שנקרא, שלא לשמה, ולהכנס לתוך ההיכל עוד לא נתן רשות, כלומר שעוד לא קבל רשות מה', זאת אומרת, שעוד לא קבל מה' רצון וחשק לעבוד בעל מנת להשפיע, וכל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת עצמו, שזה נבחן, "חוץ מהיכל המלך", אבל אצלו גם זה לזכות גדול יחשב, מזה שבחר בו יותר משאר אנשים. ובזה הוא מרגיש עצמו לאיש מאושר. ומזה האדם יכול לקבל סיפוק ולתת שבח והודאה להבורא, בזה שזיכה אותו וקבל אותו לעבודה.

וזה נקרא, קו ימין בעבודה, היינו שמרגיש עצמו לאדם מאושר בזמן שהוא מסתכל על שאר אנשים, שאין להם הזכיה הזאת לשמש את המלך, הגם שזהו שלא לשמה, מכל מקום הוא דבר חשוב מאוד, היות מבחינת המעשה הוא משמש את המלך, ואין להוסיף על המעשים, כלומר אפילו שירצה להוסיף על מעשי המצות, אסור לו, כמו שכתוב, "לא תוסיף ולא תגרע". אם כן לזכיה גדולה זה יחשב לו.

לכן כשהוא מסתכל על אחרים, איך שאין להם שום מגע עם תו"מ, והוא רואה את שפלותם, במה הם שקועים, כלומר, שכל ההנאות שהם מסוגלים לקבל, הן רק ע"י תענוגים המלובשים בלבושים של כל בעלי חי נהנים, שרק מלבושים אלו נותנו להם מלמעלה להנות, ולתורה ומצות אין להם שום קשר. והוא מאמין, שהכל בא מלמעלה. מזה האדם צריך לקבל שמחה ואושר.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, שאם האדם מקבל מזה שמחה ואושר, אז ע"י השמחה הוא נחשב לברוך, ואז, "ברוך מתדבק בברוך". וזה נקרא, מתוך שלא לשמה באים לשמה, מטעם כי המאור שבה מחזירו למוטב, היות שעכשיו הוא מרגיש עצמו לבחינת ברוך, ואז יכול לשרות עליו הברכה עליונה, שזה נחשב לבחינת השתוות הצורה.

מה שאין כן אם האדם מרגיש עצמו לארור, שהוא בעל חסרון, אם כן אין לו השתוות לה', כי הבורא הוא שלם בתכלית השלימות, לכן אין מקום שתוכל לשרות הברכה, מטעם שינוי צורה.

ומצב הזה נקרא, קו ימין, היינו שלימות, שאין בו שום חסרון. ומה עליו לעשות בזמן שהוא עוסק בבחינת הימין, הוא לתת שבחים והודאות לה', ולעסוק בתורה, ושאז הזמן לקבל את המאור התורה, היות שנמצא במצב שלימות הנקרא, שהוא איש שיש לו ברכה ואין לו חסרונות. וממילא אז הזמן לשרות עליו בחינת ברכה, כנ"ל ש"ברוך מתדבק בברוך".

אולם על רגל אחת אי אפשר ללכת, פירוש, על קו אחד אין האדם מסוגל להתקדם, היות שיש כלל, "אין אור בלי כלי", כלומר, "אין מילוי בלי חסרון". והיות בקו ימין הוא בבחינת השלימות, אם כן אין לו מקום להתקדם, שיהיה לו צורך שה' ימלא את צרכיו, כי אין לו שום צורך.

לכן האדם מוכרח אז להשתדל לראות את חסרונותיו, בכדי שיהיה לו מקום לתת תפלה, שה' ימלא את חסרונותיו. וזה נקרא, שהאדם צריך להמציא כלים ריקים, שהקב"ה ימלא אותם עם שפע עליון, שזה נקרא, ברכה. ואם אין כלים ריקים, היינו חסרונות, אם כן במה הוא יכול למלאות אותם.

וזה נקרא, שהאדם הולך אז בקו שמאל, שענין שמאל נקרא ברוחניות, דבר הצריך תיקון. זאת אומרת, שהאדם צריך חלק קטן מזמנו לעשות בקורת על עצמו, כמה הוא מסוגל לתת כוחות ולעבוד רק לתועלת

ה' ולא לתועלת עצמו, ואם הוא יכול לומר, אם לא לעבוד בעל מנת לעשות נחת רוח ליוצרו, אין הוא רוצה לחיות, וכדומה לזה.

ואז הוא בא לידי הכרה, שאין הוא מסוגל לזה מכוחות עצמו, אלא רק ה' יכול לעזור. נמצא, שעתה הוא הזמן שיכול לתת תפלה מעומק הלב. כלומר שהוא רואה ומרגיש שאין כח בידו לשנות את הטבע שעמה נברא, הנקרא, רצון לקבל לעצמו ולא להשפיע.

אבל באמת, האדם צריך להאמין, שהחסרון הזה מה שהוא בעצמו אינו מסוגל בכוחות עצמו לשנות, הטבע שלו, שהידיעה הזו באה מלמעלה. זאת אומרת, שמלמעלה מודיעים לו את האמת הזו שאין הוא מסוגל לעבוד בעל מנת להשפיע.

והאדם צריך לדעת, שלא לכל אדם מגלין זה. אלא בדרך כלל, כלומר לאנשים שעובדים בבחינת כלל, היות שלוקחים כח לעבודה כמו הדומם דקדושה, ואין להם שייכות לצומת, האדם אינו רואה פגם בעצמו.

אלא אלו אנשים שמשתדלים ללכת בדרך הפרט, הם כפי ערך תשוקתם להגיע לידי מדרגות הדביקות, הם מקבלים עזרה מלמעלה לראות את האמת, איך שהנבראים מרוחקים מלהיות משפיעים.

נמצא לפי זה, שלאו דוקא העזרה שיהיה ביכולתם לעבוד בעל מנת להשפיע, העליון נותן, אלא גם הכלי, היינו הצורך, שצריכים לקבל עזרה מלמעלה, שאין הם יכולים בעצמם לעבוד בעל מנת להשפיע, גם זה נותן העליון. כלומר שהעליון נותן החסרון, היינו הכלים ריקים, שאין להם שום כח להתגבר על כלים דקבלה, שגם זה נותן העליון.

אמנם העזרה על חסרון נותנים דוקא לאלו שרוצים ללכת בדרך הפרט. מה שאין כן לאנשים העובדים בבחינת הכלל, להם אין מגלים הידיעה הזו. והטעם הוא פשוט, משום שאין להם צורך לעבוד בעל מנת להשפיע, אם כן מה יגלו להם.

אולם יש כאן ענין, שקשה לאדם המתחיל ללכת בדרך הפרט, והוא מתחיל לראות איך שענין להשפיע הוא דבר קשה, אין יכולת בידו לומר, שהידיעה זו נתנו לו מלמעלה במתנה, אלא הידיעה באה לו מחמת שפלות הגוף בעצמו.

אלא שאומר, שכל אלו שהולכים בדרך העבודה דלהשפיע, הוא מטעם שאין להם כל כך רע בטבע שלהם, לכן הם יכולים ללכת בדרך הזה. מה שאין כן בשבילי זה קשה. וקשה לו להאמין שלכולם קשה מצד הטבע, ואין שום עצה שהאדם יהיה לו הכח לצאת משליטת אהבה עצמית, אלא רק הבורא בעצמו עוזר לצאת משליטת זו.

וזה נקרא, שה' הוציא את עמו ישראל מגלות מצרים, כמו שכתוב בהגדה של פסח, "אני ולא שליח", "אני ולא שרף, אני ה' ולא אחר". שיש לפרש, שהקב"ה אמר, שרק הוא הוציא את עמו ממצרים. וזה שכתוב, "אני ולא שרף", היינו שהיה לאדם כח כמו אש של שרף, לכן הוא היה יכול לצאת מאהבה עצמית. אלא אפילו שיהיה האדם אש שורף, גם כן אין לו כח ללכת נגד הטבע, אלא ה' הוציא אותם.

וזה שכתוב, "אני ולא שליח". פירוש, שלא יעזור לאדם בזה שהוא רוצה לעשות שליחות ה', ובזה היה לו הכח לצאת משליטתם, אלא שום דבר לא יעזור לאדם, אפילו שיהיה גיבור שבגיבורים אין בכוחו לצאת משליטה זו של תועלת עצמו, אלא הקב"ה הוא נותן הכח לצאת מהגלות הזו.

על כן האדם מוכרח לומר ולהאמין, שאין דבר קשה לגבי הבורא. לכן אין האדם יכול לומר, שהעבודה זו דלהשפיע אינה בשבילו, משום שקשה לו. אלא האדם צריך להאמין, שכל אלו הירידות שיש לו, הוא מטעם שמכל ירידה וירידה האדם מקבל צורך לעזרת ה', כי ענין צורך נקרא, כלי, שבכלי זה הבורא יכול לתת אור, כידוע שאין אור בלי כלי.

אולם אין הכלי נעשה בבת אחת. אלא מכל ירידה האדם מקבל צורך לעזרתו יתברך. נגיד למשל, מירידה אחת נעשה צורך על סנטימטר אחד, ובירידה שניה הוא מקבל

עוד הפעם צורך, שצריך לומר, שרק ה' יכול לעזור לו. נמצא, שקבל עוד סנטימטר. ויש לו כלי שעומקו רק ב' סנטימטר. וכשיש לו מאה ירידות, נמצא שיש לו כבר כלי שעומק שלו הוא מאה סנטימטר. וכן על דרך זה הולך (ומתגדל) הכלי, היינו הצורך והרצון שה' יעזור לו, (שיתן לו) כלי גדול.

אולם יש לשאול, כמה הוא השיעור של גדלות הכלי. על זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, שה' יודע כמה צורך ורצון צריך להיות גדלות הכלי. ובזמן שה' רואה שהכלי כבר מסוגל לקבל את האור, אז תיכף ה' ממלא את הכלי כפי יכולתו יתברך. ואין להאדם להתפעל מהירידות, אלא האדם צריך לומר, "ישועת ה' היא כהרף עין", אלא שהאדם צריך להאמין, שתיכף אחר כל ירידה יכול להיות שזה כבר מספיק לו להיות כלי, וה' ימלא אותו רצון תיכף.

אולם בזמן שהוא רואה, שעוד לא קבל העזרה מה', עליו להרבות בתפלה, שה' יעזור לו, ולא לבוא לכלל יאוש. וסדר הזה נקרא, קו שמאל. כלומר, שהוא צריך עתה דוקא להרגיש את שפלותו, איך שהוא מרוחק מענין עבודה דלהשפיע.

אמנם אסור להאריך בעבודה זו של קו שמאל. רק זמן קצר מזמנו שעוסק בעבודת ה', יקח לעבוד בעבודת החסרון. אבל עיקר זמן האדם צריך לעסוק בעבודת השלימות הנקרא, ימין, שהוא מסתפק במועט, כלומר כמה טעם וכמה הרגשה שיש לו בעבודה, הוא שמח בחלקו, ומרגיש עצמו לאדם השלם, ונותן על זה תודה לה', והוא מרגיש עצמו לאיש המאושר בעולם, כנ"ל.

ואז יש לו מקום לברך את ה', בגלל מה שנתן לו את הטוב הזה, שיש לו היכולת להכנס ולהיות עובד ה' אפילו במדרגה הכי קטנה, לא חשוב אצלו. והוא מטעם, כי הוא רואה שהוא חשוב אצל הבורא, בזה שהוא מאמין שהבורא בחר בו לעמוד לפניו ולשרת, אפילו השרות הכי קטן, ולאחרים אפילו שרות כזה לא נתן, על זה הוא מברך לה'.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אין הבורא יכול לתת את הברכה שלו, דוקא אם יש על השולחן משהו מהאכילה, ואסור לברך על שולחן ריק. והטעם הוא, משום שצריך להיות בחינת השתוות הצורה, כנ"ל, כמו שאמרו חז"ל, "אין ארור מתדבק בברוך". לכן בזמן שהאדם מברך לה', ויש בו בחינת הנאה מזה שה' נתן לו את הסעודה, כלומר בחינת אחיזה בקדושה, זה נקרא, שהשולחן אינו ריק, והברכה יכולה לשרות בו. כנ"ל שזה נקרא, קו ימין, שבזה צריך האדם ללכת רוב היום של עבודה.

וגם יש לפרש, מה שהביא ראיה, ששאל את האשה, מה יש לה בבית. ולומד מזה, שצריך שלא יהיה השולחן ריק. והלא אנו רואים, שכן צריכים כלים ריקים, כי ההפסקת השמן, הנקראת, ברכה, נפסקה מחמת שלא היו עוד כלים ריקים.

התשובה היא כנ"ל, שגם צריכים בכדי שיתקדם בעבודה, קו שמאל, הנקרא, חסרונות, שהם כלים ריקים. אולם עשיית כלים לחוד, שהוא בזמן שעוסק בקו שמאל. והשפעת השפע לתוך הכלים ריקים, הוא דוקא בזמן שהאדם הוא במצב שהוא איש מבורך ואינו חסר לו כלום, וברוך מתדבק בברוך.

מהו האיסור לתת שלום מטרם שמברך לה', בעבודה

תשמ"ט - מאמר י"ז
1988/89 - מאמר 17

הזה"ק תצוה דף כ', ובהסולם אות נא כותב שם, וזה לשונו: ר' יהודה פתח, חדלו לכם מן האדם, אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא, וכו', וכי הזהיר הנביא להמנע משאר בני אדם, וכן שאר בני אדם יחדלו ממנו, ויהיו נמצאים בני אדם, שלא יקרבו זה אל זה לעולם, ומשיב, אלא העמידו הכתוב, במי שמשכים לפתחו של חבירו, לתת לו שלום, מטרם שמברך אל הקב"ה, ועל זה נאמר חדלו וכו', עד כאן לשונו.

ולכאורה מהו האיסור, אם האדם נותן שלום לחבירו מטרם שמברך לה', שזה נראה כאילו הוא מכבד את חבירו קודם שמכבד להבורא, וכי הבורא הוא נצרך לכבוד, שנגיד שאם לא מכבדו אותו לפני חבירו, הוא פגם בכבודו ית'.

הלא זה דומה שאדם נכנס ללול של תרנגולים, והאדם רואה שהתרנגול מסתכל על חבירו שבלול, ולא שם לב להאדם שהוא בעל הבית, האם שייך לומר שהתרנגול פגם בבעל הבית, וכל שכן הנבראים לגבי הבורא בטח שיותר רחוק מגדלות הבורא שהאדם יהיה נחשב משהו לגבי הבורא, שנגיד שפגם חס ושלום בכבוד הבורא.

ועוד יש להבין במה שכתוב: "אלא העמידו הכתוב, במי שמשכים לפתחו של חבירו", מהו דוקא לפתחו של חבירו, מה הם מרמזים בזה, כאילו משמע, שאם לא משכים לפתחו של חבירו, כן מותר להגיד לחבירו שלום. ויש לפרש זה בענין עבודת האדם, שבדרך העבודה, מדברים הכל באדם אחד, כלומר שענין חבירו, לומר שלום גם כן הוא באדם אחד.

ידוע שענין עבודת האדם הוא, שהאדם צריך להגיע לדביקות ה', המכונה השתוות הצורה. היות שאנו לומדים, שמצד הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו, ברא בהנבראים רצון לקבל שהוא בחינת השתוקקות, לקבל הנאה ותענוג, שזה נקרא מטרת הבריאה. אלא בכדי שלא יהיה בחינת בושה, נעשה תיקון הנקרא צמצום, והסתר, שלא מרגישים את הקדושה, והטוב והעונג שישנו בקדושה.

והגם שאנו אומרים בכל יום, "מלא כל הארץ כבודו" מכל מקום שורה על זה בחינת הסתר, שאנו צריכים להאמין בזה, אולם כל זמן שהאדם לא תיקן מעשיו בע"מ להשפיע, לא מרגישים את זה. אלא זה תלוי לפי עבודת האדם בהשגת כלים דהשפעה, בשיעור זה מסתלק הצמצום. ומתחיל להרגיש את מציאות ה', וזהו כל עבודתנו להגיע לידי השתוות הצורה, המכונה דביקות בה'.

ובכדי לזכות לכלים דהשפעה, יש סדר שלם של עבודה, כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, את ענין שלש נפשות שישנו באדם:

א. נפש דקדושה, שבזה הנפש אין מה לתקן,

ב. נפש דשלש קליפות הטמאות, שכאן אין מקום לתקן, שרק בגמר התיקון זה יתוקן,

ג. הוא הנפש דקליפת נוגה, שהוא חציה טוב וחציה רע שכל עבודת האדם הוא בנפש הזו, שאם האדם עושה מצוה אז הנפש הזו מתחבר לקדושה, ואם חס ושלום עושה עבירה הנפש הזו מתחבר להנפש של שלש קליפות הטמאות. לכן בנפש הזו, הוא בידו להכריע בין לרע ובין לטוב. וכל העבודה הוא רק בנפש הזו.

לכן כשהאדם מתחיל לעסוק בתו"מ, בבחינת האמת, שהוא בכדי להגיע לדבקות ה', אז יש לפניו ב' דרכים, היינו שהעבודה שהוא עובד, שהשכר יהיה לתועלת עצמו, ולא לתועלת ה', שזה נקרא, שהוא רוצה לזון את נפש דקליפה, כלומר שהיא תקבל את השכר תמורת עבודתו. ואם הוא רוצה

שע"י עבודתו, יזון הקדושה, כלומר שהשכר תמורת עבודתו, יהיה רק לתועלת ה' שאז נמצא שמהעבודה שלו, ניזון נפש דקדושה וזה נקרא שהנפש דקליפת נוגה מצטרפת לנפש דקדושה,

אמנם יש לדעת שענין לבוא לדרגת, "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", אין הדבר הזה נעשה בפעם אחד, אלא כמו שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". כלומר אנו רואים מה שחז"ל באים לנו להשמיענו ב' דברים:

א. שלא בפעם אחת מכניעים את הרע, אלא כל יום ויום יש עבודה חדשה, כמ"ש "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום",

ב. שאין האדם מסוגל להכניעו בלי עזרת ה'.

וב' בחינות אלו, נקראים אור וכלי. זאת אומרת החסרון שהאדם מוצא בעצמו שהרע שולט עליו, הוא הכלי. כלומר שהוא מרגיש עד כמה שהוא מרוחק מלעבוד לשם שמים וענין אהבת ה', בכל לבבך וכו', ולא לתועלת עצמו אין הגוף מסוגל להבין, איך אפשר להיות דבר כזה, הלא זה הוא ממש נגד השכל והדעת, שיהיה אפשרות להיות דבר כזה במציאות.

וענין קבלת עול מלכות שמים האדם יכול להבין, רק אם על ידי זה הקב"ה יתן לו את כל משאלות לבו. כלומר האדם יכול להבין, שה' ישמש את האדם, וישרת את האדם, ויתן לו כל מחסוריו, אבל להיפך, היינו שהאדם ישמש לה', ויחשוב תמיד במה הוא יכול להנות לה', שה' יהנה ממעשיו, כמ"ש "ישמח ה' במעשיו", היינו שהמעשים של הקב"ה שהם הנבראים שהם יגרומו לו שמחה, אז האדם שואל, מה אני ארויח אם אני אגרום שמחה לקב"ה. כי הגוף של אדם אינו מבין רק מה ששייך לתועלת עצמו.

החסרון הזה שהאדם מתחיל להרגיש שאין הוא מסוגל לעבוד לתועלת ה' זה נקרא כלי, היינו צורך למי שיעזור לו, שכן יהיה לו רצון, לעבוד לתועלת ה'. והעזרה שהוא מקבל מלמעלה, הנקרא הקב"ה עזרו, זה נקרא אור. וב' אלה, מתגלים בזה אחר זה, ולא בפעם אחת כנ"ל. לכן אמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", כלומר שאינו נגמר האור וכלי ביום אחד, אלא זהו כמו שכתוב: "פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול", כלומר עד שהכלי מקבל שיעור שלם של חסרון, שיהא מתאים לקבל אור בשלימות.

וזהו כמו שכתוב בזהר הקדוש (הקדמת ספר הזהר דף קמא, ובהסולם אות קמ) וזה לשונו, "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת", וכו', כי מטרם גמר התיקון, דהיינו מטרם שהכשרנו את כלי הקבלה שלנו לקבל רק ע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרנו, ולא לטובת עצמנו, נקראת המלכות בשם אילנה דטוב ורע, כי המלכות, היא הנהגת העולם, לפי מעשה בני אדם, וכו', שהנהגה זו מכשיר אותנו, סוף כל סוף, לתקן כלי קבלה שלנו, ע"מ להשפיע, ולזכות לעונג ולטוב, שחשב בעדנו, וכו'.

והנה הנהגת טוב ורע, גורמת לנו הרבה פעמים עליות וירידות, וכו', ותדע שכל עליה נחשבת משום זה ליום בפני עצמו, וכו', כי כל הלילות האלו, שהם הירידות היסורים והעונשים, שהפסיקו את דבקות ה', עד שנעשו ימים מרובים, בזה אחר זה, הנה עתה אחר שגם הלילות, והחושך שבינתים, נעשו גם הם לזכויות ולמעשים טובים, וכו', שוב אין הפסקות בינתים, ונמצאים מתחברים, כל השתא אלפי שני, ליום אחד גדול בלבד, וכו'.

וז"ס יומא ליומא יביע אומר, כי המילה הנ"ל שהפסיקה בין יומא ליומא, נעשית עתה לשבח גדול, ומשבח ליה, כי נעשית לזכות, ועל כן נעשו כולם יום אחד לה'. וכו', כי רק כולם יחד בקיבוץ, נעשו ראויים לקבל הדעת הגדולה. עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא שרק ע"י הירידות והעליות, הנקראים ימים ולילות, כשהם מצטרפים לשיעור שלם שיהיו מוכשרים לקבל את הדעת הגדול, מוכרח להיות כלי גדול, היינו צורך גדול. שזה באה מכח הירידות שהוא

רואה, שהוא נעשה כל פעם יותר נצרך להבורא, שיעזור לו לצאת מאהבה עצמית, וכל יום ויום היינו העליות, כלומר שכל פעם הוא מקבל עזרה שזהו נקרא אור ושפע, שהמאור שבה מחזירו למוטב.

וזה נקרא הקב"ה עזרו, שדוקא ע"י שניהם משיגים כלי שיהא ראוי לקבל את העונג והטוב מה שה' חשב בעדו, וזה נקרא שקבל את התיקון ואת ההכשרה בכדי לקבל את מטרת הבריאה שהוא להטיב לנבראיו.

אולם הכי קשה בעבודה הוא, בזה שסדר עבודה הוא, בבחינת שני כתובים המכחישים זה את זה, שקשה להבין, איך יכולים להיות שניהם אמת.

לדוגמא, כתוב במאמר בסדר העבודה של אאמו"ר זצ"ל: "כשמיחסים את העבודת לה', להאמין שה' מקבל את עבודתנו ולא חשוב באיזה צורה נראה את העבודה". שמשמע לא חשוב אם הוא עובד בגדלות הדעת וההבנה, אלא אם האדם מיחס את העבודה לה', זאת אומרת הוא עובד על הכוונה דלהשפיע, הקב"ה מקבל עבודתו לרצון, היינו אפילו שתהיה בתכלית הפשטות, בלי שום הבנה, שזה משמע אבל הוא צריך, לכוון בע"מ להשפיע, והוא אמר באיזה צורה שהוא, צריכים להאמין שישמע, אפילו שלא מכוון דוקא בע"מ להשפיע, אלא שהוא מכוון שהוא מדבר לה' אז האדם צריך להאמין, שה' שומע תפילתו.

ומצד השני, כתוב בפרי חכם (חלק ב', דף סה) שהאדם צריך להשתוקק, להשגת קוב"ה, כלומר להדבק בו, בהכרה שלימה, שזה בחינת קוב"ה. שפירושו, שהאדם צריך ללכת בקו ימין הנבחן לשלימות, ולהתפלל לה' ולהודות לה', אפילו אינו מוצא בעצמו, שום דבר שיהיה לו תשוקה לרוחניות. ולפי זה איך הוא יכול לבוא להודות לה' ולומר שה' שומע מה שהוא מדבר אליו שזהו הפירוש שמיחסים את העבודה לה', הוא מקבל עבודתו, ולא חשוב באיזה צורה נראה העבודה.

אלא אם הוא רק מיחס לה', ואומר זה שאני פונה לה', ומאמין שהוא יכול לענות, לי, על משאלותי, שבזה האדם שמח ומרגיש עצמו, לאיש מרים מעם. כלומר ששאר אנשים, אין להם שום ענין עם רוחנית, והוא מאמין, שה' נתן לו על כל פנים, [הרגשה] שאין לו רוחניות, לא חשוב באיזה צורה שהוא, אלא זה שיש לו ההתעניינות, לחשוב בקשר לרוחניות, לא חשוב, אם יש לו או אין לו, או שהוא עכשיו בתכלית השפלות, היינו שהוא רואה שאין לו עתה שום רצון שיעלה בדרגה, ולצאת מהשפלות, אולם הוא נותן תודה לה' על זה, לכל הפחות שהוא חושב על רוחניות, ולשאר אנשים אין להם, שום מחשבה לרוחניות.

אם הוא יכול לתת תודה לה' הוא מקבל מזה שמחה, ו"מתוך שלא לשמה בא לשמה", ועל ידי זה הוא עולה ממצב השלמות שלו, ויכול ע"י זה לבוא לידי מצב שאפילו הוא שוכח, את מצב השפלות שהיה נמצא בה, מטרם שעשה את החשבון ונתן תודה לה', ונדמה לו כאילו הוא תמיד היה במצב הזה.

וזה נמשך, מבחינת "ברוך מתדבק בברוך", היות שהתודה שנותן לה', זה עושה את האדם, שירגיש עצמו לשלם, ובשיעור השמחה, שהוא ממשיך, כך הוא יכול לעלות בדרגה. ובטח צריכים לומר שהדרך הזה הוא אמת, היינו שאין כח להאדם להעריך את החשיבות של קדושה, אלא הנגיעה של משהו בקדושה, הוא חשוב לאין קץ, אצל הבורא מכל הדברים הגשמיים.

ועל תענוגים גשמיים האדם יודע שכדאי לתת על זה תודה לה', והסיבה הוא משום שהתענוגים הגשמיים נתן הבורא אותם בבחינה, שהאדם המקבלם, ירגיש הנאה והתרוממות רוח. מה שאין כן על קדושה, נתן לצורך תיקון, כמו שלמדנו, בחינת העלם והסתר.

אבל האדם צריך להאמין, שהגם אצל אדם, הוא רק מה שהוא מגולה, נגד עיניו את החשיבות שבדבר, על זה הוא יכול לתת תודה רבה, אבל מה שלא נראה נגד עיניו, שיהא דבר זה חשוב, זה הוא לא מחשיב, אבל

מכל מקום מי שרוצה לכנס בעבודת ה', הוא מוכרח להאמין באמונת חכמים, ולומר שנגיעה קטנה בקדושה, לדבר גדול יחשב. ולעבוד על זה, להחשיב את הדבר עד שיהיה ביכלתו, להוציא שמחה מהדבר קטן הזה.

וזה נקרא בלשון חז"ל "איזהו עשיר השמח בחלקו", שהוא מסתפק במועט. היינו אפילו על דבר מועט, הוא מסוגל לתת תודה רבה, כאילו היה מקבל דבר גדול. לכן כל נגיעה שיש לו אפילו שהוא שלילי, גם זה נחשב לחיוב.

כלומר זה שהאדם רואה ומרגיש, איך שאין לו רצון וחשק לעבודה, שזהו שלילי ממש, ומכל מקום אם הוא יכול להוציא מזה, ולראות איך שיש לו על כל פנים מחשבה לחשוב בקשר לרוחניות, והוא מודה ומשבח לה', בזה שיש לו ענין עם רוחניות, והוא רואה שיש אנשים שה' לא נתן להם אפילו לחשוב, בענין עבודה, והוא מאמין בזה, שה' כן בחר בו, לתת ידיעה שיש ענין רוחניות, ואומר שרק ה', עוד לא נתן לו רשות לכנס, לעבוד עבודת הקודש, וממצב הזה אם הוא יכול לקבל שמחה, זה יכול להוציאו ממצב השפלות שלו ולהכנס לקדושה כנ"ל.

אולם מצד השני, צריך האדם לעורר בעצמו, את ערך עבודה שהוא על דרך האמת, כלומר מה שמוטל על האדם לתקן. וזהו כמו שכתוב שם, היינו שהאדם צריך להגיע לשלימות, לזכות לבחינת תר"ך פעמים מכפי שהיה לו השגה מטרם שהנשמה ירדה בגוף, והגם שזהו בסתירה לבחינת ימין, אבל גם זה אמת, היינו השלימות הוא דוקא שיגיע לתקן מה שמוטל עליו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו מהו האיסור לתת שלום לחברו, מטרם שבירך את ה'. שצריכים לדעת בענין עבודה שכל אדם הוא עולם מלא, נמצא שגם חבירו הכוונה, הוא להגוף, מבחינת שיש לו נפש דקליפת ערלה [נוגה]. "לתת שלום" פירושו, היינו שיהיה לו שלימות, מטרם שברך לה', כלומר שהיסוד שלו צריך להיות, לברך את ה', היינו את כל מה שהוא עושה, הוא הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שהוא הנפש דשלש קליפות הטמאות. ולכן כשהוא השתדל מקודם לכוון, שהכל יהיה לתועלת ה', אח"כ יכול לתת שלום לחבירו, היינו שאז הוא מכניע את חבירו, בזה שיהיה כפוף לעסוק גם הוא לתועלת ה'.

נמצא שאם הוא מברך לה' טרם שנותן שלום לחבירו, כלומר שרוצה שכבוד ה' יהיה מגולה, כמו שכתוב: "ברצות ה' דרכו איש גם אויביו ישלים עמו" צריך להיות, ולא להיפך. וזהו שאסור להשכים לפתחו של חבירו וכו'.

מהו, שהברכה אינה שורה בדבר שנמנה, בעבודה

תשמ"ט - מאמר י"ח
1988/89 - מאמר 18

בזה"ק (כי תישא דף א', ובהסולם אות ב') כתוב שם וזה לשונו, "בא וראה, הרי העמידו, שאין ברכה עליונה שורה על דבר שנמנה. ואם תאמר, ישראל איך נמנו, אלא לקח מהם כפר נפשם. והעמידו, שלא עשו חשבון עד שנתקבץ כל הכפר ההוא, והוא עלה לחשבון. ונמצא, שמתחילה מברכים את ישראל בעת קבלת הכפר, ואח"כ מנו את הכפר, ואח"כ חוזרים ומברכים את ישראל. ונמצא, שישראל נתברכו בתחילה ובסוף, ולא היה בהם נגף. שואל, למה עולה נגף בסבת מנין. ומשיב, שהברכה אינה שורה בדבר שבמנין. וכיון שנסתלקה ברכה, שורה עליו הסטרא אחרא, והוא יכול להזיק".

ויש להבין:

א. אם בדבר שבמנין אינו שורה ברכה, אם כן מהו ההבדל בין שסופרים את האנשים או שסופרים את הכופר במקום אנשים. הלא בסופו של דבר כבר אנו יודעים את מנין אנשים. אם כן מה מועיל אם החלפנו את הכפר, כי סוף סוף אנו יודעים את מספר שלהם.

ב. מדוע הכפר הוא דוקא מחצית השקל, ולא שלם, או רבע שקל. מה מרמזת לנו את ענין מחצית דוקא.

ג. לאיזה צורך אומר הכתוב, "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט". וכי יש מי שלא יודע דבר כזה, שאם צריכים לדעת איזה מנין, ומחליפין, במקום לספור אנשים, שיספרו במקום זה דבר אחר במקומם, בטח מוכרח להיות דבר אחד לכולם. אחרת אי אפשר לדעת את המנין. אם כן מה בא זה ללמדנו.

ד. מה מועיל לנו בזה, אם מבורכים בתחילה ובסוף, אם באמצע יש מנין. וכי בשביל הברכות מתקלקל המנין, אם דבר שבמנין אינו יכול לשרות שם ברכה.

ובכדי להבין כל זה על דרך העבודה, צריכים לתת תשומת לב על המטרה שהאדם צריך להגיע אליה. ידוע שהסדר הוא, כי לכל מטרה שהאדם רוצה להשיג אותה, צריכים לתת יגיעה. כי בלי עבודה, לא יכולים להשיג שום דבר. אם כן בעבודת ה', מהי המטרה שהאדם צריך להשיג, שבגללה הוא נותן את היגיעה.

התשובה היא, להגיע לידי דבקות ה' הנקראת, השתוות הצורה, שפירושו, כמו שהמטרה של הבורא בבריאת העולם היא להטיב לנבראיו, כמו כן האדם צריך לשום המטרה לנגד עיניו, שהיא להטיב להבורא. כלומר שהאדם צריך לעשות דברים להנות את הבורא, שזה נקרא, השתוות הצורה.

זאת אומרת, בזמן ששני הצורות באים כאחת, אז מטרת הבורא מתלבשת במטרת הנבראים.

נמצא, שרצונו להטיב לנבראיו, שזהו מטרת הבריאה, מתלבש בהרצון דלהשפיע נחת רוח ליוצרו, וזה מכונה, מקבל בעל מנת להשפיע. ולפי זה יוצא, מהו השכר שהאדם מקבל תמורת היגיעה. צריכים לומר, השכר הוא השגת המטרה, כדרך השכר בדברים גשמיים, שהאדם נותן יגיעה, ותמורתה הוא מקבל את המטרה שהוא משתוקק אליה להשיג, שלא נותנים בלי יגיעה.

ובהאמור יוצא, כשהאדם רוצה ללכת בדרך האמת, בכדי להשיג את המטרה שלו, הנקראת, דבקות בה', דהיינו שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע, הוא צריך לתת יגיעה הנקראת, יסורים, שפירושו, שהאדם צריך ללכת נגד הטבע שלו. כלומר, היות שהאדם נברא בכלים להנות לעצמו, והוא צריך ללכת בדרך שיגיע להנות להבורא, ולא לתועלת עצמו, ולזה הגוף מתנגד.

ועל זה יש מלחמות: פעם גובר הרצון

להשפיע, ופעם גובר הרצון לקבל. וצריכים לדעת, שכל הכוחות שיהיו להאדם, שתהיה לו היכולת ללכת נגד הרצון לקבל, האדם צריך לקבל מתורה, כמו שאמרו חז"ל, "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

היינו בזמן שהוא הולך לעסוק בתורה, ונותן יגיעת התורה, לאיזה שכר הוא מצפה, הוי אומר, לכוון לזכות להרצון להשפיע לה'. וזה נקרא, שלומד תורה בכדי להגיע לשמה, הנקרא, בעל מנת להשפיע, שהיא בחינת "הדבק במדותיו יתברך".

ונמצא לפי זה, ביגיעת התורה יש ב' אופנים:

א. שהוא מתייגע בלימוד התורה בכדי להשיג ע"י זה תועלת עצמו, דהיינו על מנת שיקראו "רבי", או תשלום של כסף, וכדומה.

ב. יגיעת התורה בכדי להשיג כח ללכת נגד תועלת עצמו. נמצא כאן, שיש להבחין בחינה אחרת בענין יגיעה. כלומר שיש להאדם יגיעה גדולה, שיהיה בידו כח להתייגע בתורה על כוונה זו שהיא נגד הגוף. ואדרבה הגוף, עד כמה שאפשר הוא מתנגד לו, ולא רוצה לתת לו כח להתייגע בתורה על כוונה זו. מה שאין כן שלא לשמה, כנ"ל, שם אם הגוף רואה שישיג למה שהוא משתוקק לקבל תמורה, אז הגוף נותן לו חומרי דלק שיוכל להתייגע בתו"מ, היות שהתמורה שהוא מצפה לקבל, היא לא נגד טבע הגוף. לכן הגוף יכול לתת לו כח עבודה.

אי לזאת, בזמן שהאדם רואה שהוא יכול להשיג על ידי היגיעה, תועלת עצמו, אז בידו כח לעשות מעשים, ולתת יגיעות גדולות, ואין רפיון במעשי ידיו. ובדרך זו מתחילים לחנך את, "הנשים והקטנים וכלל עמי הארץ", כי רק ע"י שלא לשמה יכולים לשכנע את האדם שיעסוק בתו"מ.

אולם בזמן שהאדם צריך להחליף את המטרה, היינו במקום שתחילת עבודתו בתו"מ היתה המטרה שלו, מה שהוא רוצה לקבל עבור היגיעה, היה תועלת עצמו, ועתה הוא הולך להחליף את המטרה, כלומר במקום שהיה חושב, מתי אני אשיג את המטרה עבור הרצון לקבל שלי, שאני אוכל להנות, הוא משתוקק עכשיו להמטרה, ואומר, מתי אני אוכל להנות את הבורא, ולוותר על תועלת עצמי.

והיות שהמטרה הזו היא נגד הטבע, אז הוא זקוק יותר לאמונת ה', היינו שהוא צריך להשתדל תמיד להשיג את גדלות ה'. כלומר שבשיעור שהוא מאמין בגדלות ה', בשיעור זה הוא יכול לעשות מעשים על כוונה זו. ולכן מוטל על האדם כל יום להתפלל, שה' יאיר עיניו, ויכיר את גדלות וחשיבות ה', בכדי שיהיה לו חומרי דלק לתת יגיעה על הכוונה דלהשפיע.

ויש בזה להבחין ב' בחינות:

א. שיהיה לו רצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, שזו יהיו כל שאיפותיו.

ב. שיעשה מעשים על הכוונה, שהמעשים יביאו לו רצון, שירצה לעשות מעשים בכדי שיהיה נחת רוח להבורא. כלומר שהוא צריך לעשות מעשים ויגיעות גדולות בכדי שישיג אור וכלי. אור נקרא, היינו שקבל מה' רצון שהוא משתוקק כל היום לעשות נחת רוח להבורא. וכלי נקרא, רצון, כלומר שיהיה לו רצון שירצה להשפיע לה'. וב' אלה הוא צריך לקבל מהבורא. זאת אומרת, הן האור והן הכלי. אולם האדם צריך לדרוש את זה, ועל זה כתוב, "ציון דורש אין לה". ואמרו חז"ל, "פשט מכלל דבעי דרושה", היינו שצריכה להיות דרישה מצד התחתונים, שה' יתן להם הן האור והן הכלי.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בתפלת מוסף דראש השנה), "וישמעו רחוקים ויבואו, ויתנו לך כתר מלוכה".

ידוע שסדר העבודה הוא כמו שכתוב, "נעשה ונשמע", שענין העשיה שייך להנבראים, שזה נקרא, "אשר ברא אלקים לעשות". כלומר שענין עשיה שייך לנו, וע"י זה נזכה לבחינת שמיעה, שהיא בחינה מה שהבורא נותן לשמוע, ומצד עצמם אין הנבראים מסוגלים לקבל על עצמם את ענין עבודת ה', שיהיה בלתי ה' לבדו, ושלא להתערב בזה התועלת עצמו.

אלא שמיעה באה מצד ה', על דרך שהיה במתן תורה, שעם ישראל שמעו מפי ה', "אנכי", "ולא יהיה לך". אולם לפני זה היתה הכנה לקבלת התורה, כמו שאמרו חז"ל (שבת פ"ז), שהיה ענין הגבלה ופרישה, כמו שכתוב, "וקידשתם היום ומחר", ואח"כ זכו לשמוע את התורה.

ובזה יש לפרש, "וישמעו רחוקים ויבואו". היינו את זה שהם רחוקים, כלומר שיש ענין תורת חיים, שזה נקרא כמו שכתוב, "כי עמך מקור חיים", שהוא דבקות בה', אלא שהאדם רחוק מזה. הרחקה הזו גם כן באה מצד ה', כי אפשר להיות רחוק מדבר אלא בזמן שיש להאדם ידיעה ברורה שיש מציאות, ורק הוא מטעם איזה סיבות הוא רחוק מזה.

אל כן האדם צריך מקודם להיות לו בחינת אמונה בה', ואח"כ הוא יכול לומר, שהוא מרגיש שהוא רחוק מה'. נמצא, שהרגשה זו שהוא רחוק, מוכרחה להיות לו הרגשה, שה' משגיח על העולם, ויש דין ויש דיין, אלא שהוא מרגיש זה מרחוק, אחרת מי אומר לו שהוא נמצא מרוחק מה'.

על כן זה שהאדם מרגיש שהוא רחוק מה', ה' מודיעו לו את זה בזה שמתראה אל האדם מרחוק. זאת אומרת, שבזמן שהבורא מוסתר ממנו, אין האדם יכול להיות במצב של ריחוק, כי מי אומר לו שהוא רחוק. אלא כנ"ל, בזה שה' מתגלה אליו קצת, אז באה לו הרגשה שהוא רחוק.

וזה שכתוב, "וישמעו רחוקים", היינו שה' שולח להם בחינת שמיעה, שירגישו שהם רחוקים ויבואו להתקרב. היינו שדורשים מה' שיקרב אותם. היינו שיוכלו לבוא לידי השתוות הצורה, שהוא כלים דהשפעה. אולם אין האדם משיג הכלים האלו אלא ע"י עזרה מלמעלה. וזה נקרא, "אור המתלבש בכלי", היינו בהרצון לכח הזה.

וזהו כמו שכתוב (תהילים קכ"ז), "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו". שפירושו, "אם ה' לא יבנה בית", היינו שהלב יהיה בנין דקדושה. "שוא עמלו", היגיעה היא בחנם. "בוניו בו", כלומר אלו שרוצים לבנות בנין דקדושה, צריכים לדעת ולהאמין שבלי עזרתו יתברך, שהוא נותן הן הכלי כנ"ל, שהוא הרצון וחשק להשפיע, והן האור, שהוא הכח שהאדם מקבל, שיכול לעשות מעשים דלהשפיע, הכל הוא הנותן, אבל האדם צריך לעשות מקודם מעשים, כלומר שלפני העבודה צריך האדם לומר, "אם אין אני לי מי לי", ואח"כ הוא צריך לומר, "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו".

וכמו שהיה קודם מתן תורה, כלומר בכדי שיוכלו עם ישראל לשמוע את התורה שנתנה בהר סיני, היתה הכנה מצד עם ישראל, שנתנה להם ענין הגבלה, ופרישה, שזה נקרא, הכנה מצד התחתון, ואח"כ יש מקום לקבלת התורה מצד ה'.

אולם בזמן הכנה, היינו מטרם שהאדם זכה לכלי הנקרא, צורך, שיהיה בידו כח לעשות, שכל המעשים יהיו בעל מנת להשפיע, הצורך הזה הוא אצלו בעולה ויורד. כלומר לפעמים הוא משתוקק שה' יתן לו הכח שיהיה בידו לעשות הכל לתועלת ה', ומבקש מה' שיעזור לו. ולפעמים יש לו אח"כ ירידה, שפירושו, שאין הוא מרגיש שום צורך לעשות נחת רוח להבורא, אלא חושק אך ורק עצות ותחבולות איך למלאות עצמו עם תענוגים עבור הרצון לקבל לעצמו.

ואם בא לו בזמן הירידה מחשבה בקשר לרוחניות, שצריכים לעשות מעשים דלהשפיע, הוא מתחיל לחשוב מחשבות על הבורא, מדוע עשה הבורא כך, היינו שאסור לעבוד לתועלת עצמו, ומאי איכפת להבורא אם האדם כן עובד לתועלת עצמו.

ואז הוא מהרהר בכלל על התורה ומצות, מדוע הוא רוצה לצער אתנו, ונתן לנו חוקים שקשה לקיים אותם. אם הוא באמת אב הרחמן, למה נתן לנו לקיים מצוותיו בהרבה איסורים, וכדומה. ולפעמים בזמן עליה, הוא בא גם כן להרהר על הבורא, וכי בשביל מה נתן לנו לקיים מצות של ענין, ושמרתם את נפשותיכם.

כלומר זה שהאדם מוכרח לאכול, ולשתות, וכדומה, בשביל איזה צורך ברא ה' אותם

דברים. וכי בקיום אלו דברים האדם יהיה יותר חכם, ויותר בעל יראת שמים. אם כן האדם שואל, בשביל מה צריכים כל הנאות גשמיות, היות שלא רואה שתהיה מזה תועלת רוחנית, כך האדם עולה ויורד.

היינו לפעמים הוא לא מבין בשביל מה ניתן לנו בכלל הנאות גשמיות, כיון שהוא מבין עכשיו, שעיקר תכלית האדם היא להידבק בה', אם כן תאוות גשמיות הללו לשם מה נבראו. ובזמן הירידה ממש להיפך, הוא שואל לעצמו, מדוע נאסרו לנו הרבה דברים. ובאופן כללי, מדוע נאסר לנו לעבוד לתועלת עצמו, רק שאנו כאילו מוכרחים לעבוד לתועלת ה'. ואם לא, אנו מוכרחים לסבול בעולם הזה ובעולם הבא.

וזהו סדר העבודה בזמן הכנה. זאת אומרת, מטרם שהאדם זוכה לאמונה בקביעות, הוא נמצא בכף הקלע, שזורקים את האדם מקצה אל קצה, והוא רואה שאין לו זכות בחירה. אלא מה שרוצים מלמעלה, כך עושים עמו. והוא נמצא כחומר ביד היוצר, ואין לו שום דעה על עצמו.

והאדם צריך להאמין, שכל המצבים שעוברים עליו הוא לטובתו. כלומר שדוקא על ידי עליות וירידות הוא יבוא לשלימות הנרצה, כמו שכתוב, "מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה". שע"י הירידות הנקרא, בחינת מיתה, בעבודה, ומחיה, הנקרא, בחינת עליה, בעבודה, שדוקא ע"י זה יצמיח ישועה, היינו שהאדם יגיע לשלימותו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, בשביל מה צריכים למנות את ישראל בכלל. זאת אומרת, מי צריך לדעת את המנין, בו בעת שענין מנין זהו דבר מסוכן, כמו שכתוב, שאין הברכה שורה על דבר שבמנין. והתיקון, שניתן להם לתת הכופר, מה זה משנה. סוף כל סוף יודעים את המנין של ישראל. וכמו כן מה שנותנים ברכה מתחילה וברכה בסוף המנין, מה מוסיף לנו זה.

ובדרך עבודה, שמדברים הכל באדם אחד, צריכים לדעת, מהו מנין של ישראל. אלא כנ"ל, שדרך העבודה להגיע לשמה, היינו להשפיע, מתחילים בקו ימין הנקרא, שלימות, שזה נקרא, שהוא איש שהברכה שורה עליו. ומבחינה זו האדם צריך לקבל שמחה, ולתת שבח והודיה לה' על מה שזיכה אותו עם קצת אחיזה בקדושה, לא חשוב כמה שיש לו, היות שהוא יודע, שגם זה לא מגיע לו.

וזה נקרא, שהוא מסתפק במועט. אם כן אין לו מה למנותו, לראות כמה בחינות יש לו מבחינת ישראל, היינו כמה אחוזים מעבודתו הוא יכול לומר שזה ישר-אל, שפירוש, כמה כח הוא מוכן לתת עבור הקדושה שנקראת, שם שמים, את זה לא מעניין בכלל, כי הוא אומר, מה שיש לי קצת אחיזה בתו"מ, זהו חשוב מכל התענוגים שישנם בעולם.

ואין לשאול על זה, אם כן מדוע אם זה כל כך חשוב, מדוע הוא מסתפק במועט. על זה הוא משיב לעצמו, בטח אין לי זכיה שהקב"ה יתן לי חלק יותר גדול מכפי שיש לי, ורק אני רואה שיש אנשים שגם זה אין להם. נמצא, שהוא איש שהברכה מצויה אצלו, היות שיש לו עם מה לשמות. והוא רואה, ששאר אנשים עליזים ושמחים משטויות.

וה' נתן לו שכל ובינה להבין שיש לו לשמוח עם ה'. זה נקרא, שמטרם שהוא הולך למנות את בחינת ישר-אל שבקרבו, היינו מה שיש לו בפנימיות הלב, מברכים תחילה את ישראל. כלומר שהוא אומר, שהבחינת ישראל שבו הוא מבורך, כנ"ל, שיש לו עם מה לשמוח היות שהברכה מצויה אצלו, והוא מסתפק במועט, במה שיש לו.

ואח"כ מונין את ישראל, היינו שעובר לבחינת שמאל, ומתחיל לעשות חשבון נפש, כמה תורה יש לו, וכמה יראת שמים יש לו. אז הוא רואה שהוא מלא חסרונות, ואז יכול להיות בחינת נגף, היינו שיכול לבוא לידי יאוש ולברוח מן המערכה. ולומר, שאין עבודה זו דלהשפיע בשבילו, ולכנס בבחינת עבודה דקו אחד כבר אין הוא מסוגל, כי כבר אינו יכול לרמאות עצמו, ולומר שזהו עבודה אמיתית, היות שכבר שמאל אומר לו כל פעם, מהי נקראת, עבודה של אמת.

וזהו פירוש, שדבר שבמנין אינו שורה בו ברכה, כי תמיד יש בו חסרונות, כמו שכתוב, "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". נמצא, לפי הכלל, בדבר שיש חסרון, יש אחיזה לקליפות, שפירושו, שהקליפה מראה לו שזה לא בשבילו. נמצא, עם טענות כאלו היא הורגת אותו. כלומר שעד כמה שהיה לו משהו ברוחניות, היא מוציאה ממנו, ונשאר בבחינת, "רשעים בחייהם נקראים מתים".

וזה שכתוב, שכל דבר שבמנין אין שורה שם ברכה. כי הוא רואה תמיד חסרונות, ובכל חסרון יש אחיזה לקליפות. זה נקרא, בחינת נגף. וזה שכתוב, "ולא יהיה בהם נגף, בפקוד אותם", היינו שע"י הכופר לא תהיה בחינת מיתה בגלל המנין, שפירושו כנ"ל, שבשעה שעובדים בבחינת קו שמאל, כלומר אף על פי שהולכים בקו שמאל, ויכול להיות נגף, אבל ע"י הכופר לא יהיה בהם נגף.

לכן ניתנה עצה, בכדי שלא יהיה ניכר החסרון להקליפות, "ונתנו איש כופר נפשו בפקוד אותם". כלומר שלא יסתכלו על החסרונות מה שהם מוצאים, בזמן שאדם עושה חשבון, כמה אחוזים הם נכללים בבחינת ישראל.

אלא שיעשו חשבון, כמה תיקונים הם צריכים לעשות בכדי שיהיה להם כופר נפש לה', זאת אומרת, שלא יסתכלו על החסרונות, אלא על תיקון החסרונות, שע"י זה הנפש שלהם שהיה בקליפות, יצא מהם וידבק בה', שזה נקרא, "ונתנו איש כופר נפשו", שיספרו את התיקונים מה שהם צריכים לעשות. וממילא אין הם רואים אלא תיקונים, כמו שאמרו חז"ל (יבמות ל"ח), "שטר העומד לגבות, כגבוי דמי". נמצא, שבזמן שמסתכלים על התיקונים, הרי הוא כאילו כבר תיקן אותם, ואין כאן מקום חסרון.

וזה שכתוב, "זה יתנו כל העובר על הפקודים". שיש לפרש, בזמן שרואים החסרונות שנקרא, "עובר על הפקודים". "מחצית השקל", שענין מחצית, פירושה, כמו שכתוב (פרי חכם ח"ב, דף ע"ח), וזה לשונו, "כי תפלה עשתה מחצה. ודרך המתפלל על עצמו, שאין לו שלימות זולת המחצה, כי השלם אין לו על מה להתפלל. על כן הזהירו אותנו חז"ל, שלא לעבוד על מנת לקבל פרס, אלא לשלמות".

שפירושו, שהאדם, מה שנותן נבחן לחצי, היינו הכלי, שהוא רצון לקבל לעצמו שנתרחק מה', וצריכים להתפלל שהכלי הזה יתחבר להבורא, שהוא נקרא, האור. וכשהאור מאיר בכלי, זה נקרא, שלימות. וזה פירוש, "תפלה עושה מחצה", שענין מחצה, פירושו, הכלי, כי "אין אור בלי כלי". לכן כשהוא מתפלל, ומרגיש חסרונו, אז יש מקום למילוי החסרון. נמצא, זה שכתוב, "זה יתנו", היינו הכלי שהוא מחצית, המכונה, "אתערותא דלתתא", כנ"ל, שהתפלה על החסרון זהו כבר נקרא, תיקון.

וזה על דרך משל. איש אחד נתן להוציא את הכתמים שישנו על המעיל שלו. ואומר לבעל המכבסה, אני סופר לך את המנין של התיקונים, מה שאתה צריך לתקן, בכדי שאני אדע כמה לשלם לך.

והוא מבקש מבעל המכבסה, שיתקן ולהוציא את הכתמים. ואז לא שייך לומר, שהאדם יבוא לידי יאוש, בזמן שהוא רואה שיש לו הרבה כתמים, היות שהוא לא סופר את הכתמים, בכדי שיראה כמה חסרונות שיש לו בהמעיל שלו, אלא מה הוא סופר כמה תיקונים הוא צריך לעשות.

נמצא, שהוא לא חושב עכשיו על חסרונו, אלא חושב עכשיו על התיקונים. וממילא לא שייך לומר, שיהיה בהם (בכתמים) נגף, היינו שיברח מהמערכה, ויגיד, שהעבודה של דרך אמת, זה לא שייך אליו. נמצא, שתיקון גדול הוא שסופרים את הכופר ולא את החסרונות שיש באנשים. וזהו כמו שאמרו חז"ל, "שטר העומד לגבות כגבוי דמי". כלומר כשעוסקים בבחינת התיקונים, הרי הוא כאילו כבר היה מתוקן, מטעם שהוא מסתכל עתה על התיקונים ולא על החסרונות.

ונוסף על תיקון הכופר הנ"ל, הנקרא, "כופר נפשו לה'", היינו שמדברים מבחינת התיקונים, שיהיה דבקות בה' צריכים לתת

ברכה לפני המנין. שפירוש, שצריכים ללכת בקו ימין הנקרא, ברכה, כנ"ל, שהוא איש שלא חסר לו כלום. ואח"כ עוברים לבחינת שמאל הנקרא, מנין, כנ"ל. ואח"כ שוב עוברים לבחינת ימין הנקרא, ברכה. וזה שכתוב, "שע"י הברכה בתחילה ובסוף אז המנין יתקיים, ולא יהיה בהם נגף, אלא ע"י זה הם יבואו לשלימות אמיתית.

מהו, ששבת נקראת "ש-בת", בעבודה

תשמ"ט - מאמר י"ט
1988/89 - מאמר 19

הזה"ק (ויקהל דף ס"א, ובהסולם אות ק"פ), כתוב שם וזה לשונו, "מהי שבת, דהיינו למה נקראת בשם שבת. אלא סוד הדבר, כיון שעלתה נקודה זו, ואורה מאיר, אז היא מתעטרת באבות, שהם חג"ת דז"א, להיות אחד, ונקרא הכל שבת, דהיינו המלכות עם האבות ביחד, נקראים שבת. שבת היא אותיות ש-בת, כי ג' ווין שב - ש', רומזים על ג' אבות חג"ת. והיא שנקראת בת מתעטרת בהם".

עוד שם (באות קפ"א) וזה לשונו, "וסוד הדבר, כי נקודה בכל מקום שהיא, היא עיקר העין. כלומר שיש בה חכמה, המכונה עינים, היא נקראת בת. כמו שאמר, שמרנו כאישון בת עין. כי משום שהיא העיקר של כל העין, היא נקראת בת". פירוש, ג' גוונין יש בעין, שהם חג"ת. וגוון הד' היא נקודה שחורה, שהיא המלכות, ובה לבד מתגלה החכמה הנקראת, עין. על כן היא העיקר של כל גווני העין. שם (באות קע"ז) אומר, וזה לשונו, "כל אלו ששת ימים, חג"ת נה"י, מתאחדים בסוד נקודה אחת קדושה, שהוא המלכות. וכל הימים מתאחדים בה".

ויש לפרש זה על דרך העבודה. הנה אאמו"ר זצ"ל שאל לפי הנ"ל, ששת ימי המעשה מרמזים על בחינת ז"א, שהם חג"ת נה"י דז"א, ושבת מרמזת על מלכות. אם כן היו צריכים להיות ששת ימים דחול יותר חשובים משבת, כי ז"א הוא מדרגה יותר גדולה ממלכות.

ואמר, נכון ששת ימים דחול מראים על ז"א, אולם כל העולם הוא תחת הנהגת המלכות, כי מלכות נקראת, כנסת ישראל, שפירושו, שהיא כוללת כל הנשמת ישראל. וכל מה שאינו נמצא במלכות, אין בא לידי גילוי בעולם הזה. אבל כל זמן שאין יחוד בין ז"א ומלכות, כלומר השפע של ז"א עוד לא נמשך למלכות, נקרא, חול.

מה שאין כן שבת היא בחינת יחוד, כלומר שז"א מתאחד עם המלכות, שפירושו, שכל הששה ספירות של ז"א מאירים במלכות. לכן נקראת, שבת קודש, שהקדושה של ז"א נמשכת למלכות. שחול פירושו, שהם נפרדו זה מזה. כי המלכות, שהיא הכלי המקבלת השפע עבור התחתונים, המלכות המקבלת, הוא בשינוי צורה מהמשפיע, שהוא ז"א. וצריכים התחתונים להיות מוכשרים לקבל את השפע מה שמלכות רוצה להשפיע להם, היינו (להיות) בהשתוות הצורה, שהיא שתהיה בעל מנת להשפיע.

לכן ניתן לנו ששת ימי המעשה, בכדי לתקן את עצמנו ע"י העבודה בתו"מ. ולפי שיעור שעוסקין בהשפעה, בשיעור זה כל אחד ואחד מתקן בשורש נשמתו למעלה במלכות, שתהיה בעל מנת להשפיע. נמצא, שע"י ששת ימי המעשה מתתקנת המלכות ע"י התחתונים. ואז מלכות כבר בהשתוות הצורה עם ז"א, ואז נמשך השפע של ז"א במלכות.

לכן שבת שהיא בחינת מלכות, יותר חשובה משאר ימים דחול, אף על פי ששת ימים רומזים על ז"א, שהוא מדרגה יותר חשובה ממלכות, אולם כל המדרגות נמדדות לפי מה שהן משפיעות לתחתונים. והיות שבששת ימי המעשה הם באמצע המעשים של תיקון המלכות, שתהיה בעל מנת להשפיע, אין עדיין ז"א יכול להשפיע. אלא רק בשבת, שנגמרים המעשים של עבודת דהשפעה של מלכות, אז נקראת שבת יותר חשובה, משום שאז מאירה מדרגת ז"א לתחתונים ע"י תיקון המלכות. לכן נקראת שבת, רזא דאחד, שזהו ענין יחוד ז"א ומלכות מטעם השתוות הצורה. לכן נקראת, שבת

שלום, היינו ששבת נקראת, שכבר יש שלום בין ז"א, הנקרא, משפיע, למלכות, הנקראת, מקבלת.

כי בשבת כבר מלכות מתוקנת בעל מנת להשפיע, ואין שום פירוד ביניהם. לכן נקרא זה, שבת שלום ומבורך, שאז נמשכות הברכות למלכות ולהתחתונים. ומטעם זה שבת יותר חשובה משאר ימי המעשה.

הנה חז"ל אמרו (עבודה זרה ג'), וזה לשונו, "אמר להן הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת". משמע מכאן, שענין סעודת שבת מכונה בחינת שכר על העבודה. ואם האדם לא נתן עבודה, מהיכן יקבל שכר. ובלי עבודה האדם יכול לקבל צדקה, או מתנה, אבל לא שכר, שענין שכר שייך דוקא תמורת עבודה. לכן אמר להם הקב"ה, מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת.

אולם באמת קשה, מדוע אמר הקב"ה, מי שלא טרח בערב שבת מאי יאכל בשבת. הלא הקב"ה יכול לתת להם בתור מתנה או צדקה.

והתשובה היא, כי בלי עבודה לא יכולים להנות מהסעודה, מטעם הידוע, כי בכדי שלא תהיה נהמא דכסופא בעת קבלת התענוג, לכן נעשה התיקון, הנקרא, צמצום והסתר על אור עליון. והטוב ועונג מה שהבורא רוצה לתת לנבראים, אינו מגולה.

אלא ע"י עבודה בסגולה דתו"מ, משיגים את הכלים דהשפעה, בשיעור זה מסתלק ההסתר, ויש מקום לקבל את הטוב ועונג. מה שאין כן מטרם שמשיגים את הכלים דהשפעה, אין מקום להנות ממטרת הבריאה, שהיא הטוב ועונג. לכן אין שייך לומר, שהבורא יתן לו בדרך מתנה או צדקה. כי בטח תהיה שם בחינת בושה, והבושה הזו מקלקלת את הטעם של העונג.

וכמו שאנו רואים בגשמיות, שהאדם מתבייש לאכול לחם חסד, אלא דוקא ע"י יגיעה. וכאן היגיעה היא, להפוך את הכלי קבלה שעמהם האדם נברא, ולהמציא לו כלים דהשפעה, שהם נגד הטבע. וכל מה שהוא נגד הטבע, הוא קשה לעשות, וצריכים לתת יגיעה גדולה בכדי להשיג את הכלים דהשפעה. ועל זה אמרו, "הבא לטהר מסייעין אותו", כלומר בלי עזרתו יתברך אין לאדם שום סכויים שיוכל להשיג אותם.

ובהאמור נבין, כי ששת ימי המעשה הוא ענין עשיית הכלים דהשפעה, שזה שייך לבחינת ז"א, שדרגת ז"א היא להשפיע להמלכות. ובכדי שהמלכות, שהיא המקבלת השפע מז"א, (תוכל) לתת לתחתונים, לכן צריכים לתקן את המלכות בבחינת משפיע, כדוגמת ז"א, שזה נקרא, יחוד, כנ"ל, בחינת השתוות הצורה.

ולכן נקראים ששת ימי המעשה, יומין דחול, משום שהעבודה הזו לצאת מהרצון לקבל לעצמו, ולהכניס אותו לתוך קדושה, היינו שהוא ישמש את הקדושה, כלומר שהעבודה היא לעשות מחול קודש. והגם שהאדם עושה כל יום תיקון של מידה אחת, כי יום ראשון הוא נגד מדת החסד, ויום שני כנגד מדת הגבורה, וכו', מכל מקום אינו ניכר תיכף כל יום את תיקונו.

אלא בזמן שנתתקנו כל ששת ימים, או ניכרת השבת, היינו שכל זמן שלא גומרים את סדר העבודה של שבוע ימים, עוד לא ניכרת בחינת שבת אצל האדם. וזה גורם, שאין האדם יכול לראות ולהרגיש אם הוא התקדם בעבודה, או עומד באותו מצב מזמן שהתחיל בעבודה.

ולפעמים אדם רואה את ההיפך, כלומר שהלך אחורה. זאת אומרת, מטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, היתה לו יותר תשוקה לתורה ועבודה, ועכשיו הוא רואה, שחומרי דלק לעבודה נחלשו אצלו. וזהו מסיבת, שכל שבוע נבחן למדרגה אחת, שבאמצע המדרגה לא יכולים לראות את המצב של אמת, כי זה דומה לגלגל המסתובב, שמה שהיה מקודם למטה עולה למעלה, ומה שהיה למעלה יורד למטה. ומכל זה המכונה מתקדמת.

ורק בגמר עבודה, היינו שתגיע שבת, שפירושו, שגמר את ששת ימי המעשה, השייך

לשבת זו, אז נבחן שבחינת ז"א, שהם כלים דהשפעה, נכנסו במלכות. וזה נקרא, שבת. לכן אף על פי ששת ימי המעשה שייכים לז"א, מכל מקום עוד לא מאירים במלכות, כי עיקר העבודה שלנו היא במלכות, כמו שכתוב, "לתקן עולם במלכות שדי".

נמצא, כי עבודת הכלים, היינו להוציא את הרצון לקבל לעצמו, ולהכניס במקומו את הרצון להשפיע, זה נקרא, עבודת חול, שהוא תיקון הכלים. ועבודה זו אסורה בשבת, כי שבת נקראת, זמן הסעודה, שכבר יכול האור להאיר בתוך הכלים. וזהו מה שכתוב, "מי שלא טרח בערב שבת", היינו שלא הכין את הכלים דהשפעה, "מהיכן יאכל בשבת", הלא אין לו כלים, שהסעודה שהיא הטוב ועונג, יוכל להתלבש בה.

ובזה יובן מה ששאלנו, ומדוע לא יכול לתת להם את הסעודה בתור מתנה וצדקה. כי במתנה וצדקה אין שם כלים דהשפעה, שהטוב ועונג יוכל לכנס, מסיבת הצמצום, כנ"ל.

אולם אנו מוצאים, ששבת נקראת, מתנה, כמו שאמרו חז"ל (ביצה ט"ז), וזה לשונו, "לדעת כי אני ה' מקדשכם. אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה. ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיע אותם".

ולפי זה יהיה קשה, מדוע אמר, "מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת". ועל דרך העבודה יש עוד לשאול, הלא יכול לתת להם סעודת שבת במתנה, כי שבת נקראת מתנה, כנ"ל. משמע שיכולים ליתן שבת אפילו בלי עבודה.

אולם יש לשאול במה שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר למשה, לך והודיעם. ויש לשאול, בשביל איזה צורך הוא צריך לתת להם הודעה מוקדמת על המתנה. כי בשלמא, אם רוצים משהו עבור המתנה, מבינים שצריך להודיעם, בכדי שהם יתנו את התנאים, מה שהוא דורש עבור נתינת המתנה. אם כן משמע, שגם כאן במה שאמר, "לך והודיעם", בטח הוא דורש משהו עבור המתנה.

אולם יש להבין, איך שייך לבקש משהו עבור מתנה. הלא אם המקבל מתנה נותן משהו, כבר לא נקרא זה, מתנה. אלא יש לפרש, זה שאמר, לך והודיעם, שנתן להם ידיעה היות שהוא רוצה לתת להם מתנה, ויש פחד שלא יגנבו מהם, לכן הנותן מתנה דורש מהם שיעשו להם מקום שמור עבור המתנה, שאף אחד לא יוכל להוציא מהם את המתנה החשובה הזו. אחרת, הנותן מתנה לא יכול אפילו להודיע להם את החשיבות שבהמתנה, כי בטח שישמעו מי שלא צריך לשמוע, שזהו דבר חשוב, ויכול להוציא את המתנה מידם.

לכן בכדי שהוא יתן להם המתנה, היה לו צורך להודיעם מקודם, שרוצה לתת להם מתנה, כמו שכתוב, "לך והודיעם". ואני אודיע להם את החשיבות של המתנה, בכדי שתהיה להם האפשרות להנות מהמתנה. אז הוא מודיע להם, שיעשו הכנה גדולה עבור המתנה, שתהא שמורה בפני חיצוניים, שיכינו מקום עבור המתנה. נמצא, התנאי שהוא רוצה בכדי לתת להם המתנה, הוא שיכינו מקום שמור עבור המתנה, שזה לא נקרא, שנותן מתנה תמורת ההכנה.

ומהי השמירה בפני החיצוניים. היא, אם הם יכינו כלים דהשפעה, שבכלים האלו הם יקבלו את השבת, הנקראת, מתנה, זה נקרא, שמירה בפני החיצונים, שכל אחיזתם הוא בכלים דקבלה. מה שאין כן בכלים דהשפעה, מזה הם בורחים. ועבודה זו דהכנת הכלים נקראת, יומין דחול, שבכל יום צריכים להכניס הכלים המרומזים לספירות דז"א, הנקראים, חג"ת נה"י.

וכשנגמרה העבודה דלהשפיע, אז בא אור השבת, הנקרא, סעודה, ומתלבש בהכלים שרכשו בששת ימי המעשה. נמצא לפי זה, שכל גילוי של העבודה ניכר בשבת, שזה נקרא, רזא דאחד. שהמלכות הנקראת, כלי קבלה, נתהפכה להשפעה בעבודה דששת ימי המעשה. כלומר שהעבודה דכלים דהשפעה שרכשו ביומין דחול, נכנסים לתוך השבת. זאת אומרת, זה ששבת נקראת, מלכות

המאירה בגדלות, הוא מכח העבודה דהכנה שלפני קבלת המתנה. אז אור השבת שנקרא, מתנה, יכול להתלבש באלו הכלים דהשפעה. ואין אז שליטה להחיצונים, מטעם כי כלים דקבלה שבהם החיצונים נאחזים, אינם. לכן נקראת שבת, וכל דינים מתעברין מנה.

לכן מתנה נקראת, שבת, משום שהקב"ה לא נתן את שבת תמורת יגיעה, אלא נתן השבת בתור מתנה. ומה שאנו צריכים לעבוד בששת ימי המעשה, הוא לעשות מקום עבורה, היינו מקום שמור, שאין החיצונים יכולים להתאחז בה, מטעם שבשבת כבר נתקנו הכלים דהשפעה, והם בורחים ממקום שהם רואים שכלים דהשפעה שולטים. לכן נקראת שבת, קודש, שהחיצונים בורחים מקדושת השבת, שמאיר אז הכל בכלים דהשפעה, מכח ההכנה שהיתה בששת ימי המעשה.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב, "ישמח משה במתנת חלקו". ויש להבין מה שכתוב, "שונא מתנות יחיה" (משלי ט"ו, כ"ז), אם כן מהו, "ישמח משה במתנת חלקו", הלא, "שונא מתנות יחיה".

והתשובה היא, "כי עבד נאמן קראת לו". ומהו, עבד נאמן. זה כמו שאמרו חז"ל, "אלא הוו כעבדים, המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס", שפירושו, שכל עבודתו הוא רק להשפיע ולא לקבל כלום.

נמצא, זה שהוא כן מקבל, הוא מסיבת שהבורא רוצה לתת לו. נמצא, שמה שהוא מקבל נקרא, מקבל בעל מנת להשפיע. נמצא, שהמתנה מה שהוא מקבל, אינו מטעם שהוא רוצה לקבל לעצמו, אלא מטעם שהוא רוצה להשפיע, והיות שרצון ה' הוא להטיב, לכן הוא מקבל את הטוב והעונג בכדי למלאות את רצונו יתברך, היות שהוא רוצה להנות להבורא. ומה חסר להבורא. בטח שמטרת הבריאה תצא לפועל בשלימות. לכן הוא מקבל את מתנת המלך, בכדי להנות להמלך. וזה שכתוב, "כי עבד נאמן קראת לו".

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק, ששואל, מהי שבת. ומשיב, ש-בת. כי ג' ווין שב - ש' רומזים על ג' אבות, תג"ת. ומלכות נקראת, בת, מתעטרת בהם, כי בה עיקר החכמה, כמו שכתוב, "שמרנו כאישון בת עין, שהיא עיקר העין". ג' גוונין יש בעין, שהם תג"ת, וגוון הד' היא נקודה שחורה, שהיא המלכות.

כי ג' ווין, כל ו' מרמז על ששת ימי המעשה, שהוא זמן עבודה, שעל האדם מוטל להמציא לו את הכלים דהשפעה. אכן בכל יום ויום האדם צריך ללכת בג' קוים, שזהו הרמז של ג' ווין שב - ש'.

כלומר שע"י זה שהולכים בימין ושמאל כל יום, באים לקו האמצעי שהוא כלול משניהם. היינו, שמתחילים ללכת בימין הנקרא, מצב השלימות, ואח"כ עוברים לבחינת מנין, שהוא שמתחיל לספור את הרווחים שהשיג ע"י היגיעה, ואח"כ חוזר לימין. וע"י הסיבוב הזה של ימין ושמאל באים לקו אמצעי, הנולד מב' הקוים. ואח"כ ע"י העבודה של הג' ווין, באים לבחינת שבת, ששבת נקראת, נקודת המלכות, שהיא גוון שחור, והיא נקראת, נקודה שחורה, מטעם שעל המלכות הנקראת, כלי המקבל, עליה היה צמצום. לכן על בחינתה עצמה אין האור מאיר, אולם ע"י תיקון של הג' ווין, שהם העבודה דששת ימי המעשה בג' קוים שלהם, אז היא יכולה לקבל את האור ששייך לבחינתה, שהוא אור החכמה. ונקראת, בת עין, ש - עין נקרא, חכמה, ובנקודה שחורה מתגלה אור החכמה. וזהו שבת, שע"י היומין דחול מתגלה השבת.

מהו שהיצר הרע עולה ומשטין, בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ'
1988/89 - מאמר 20

בזהר צו (דף ו' ובהסולם אות כ') אומר וזה לשונו "זאת תורת, זו היא כנסת ישראל. מלכות העולה, זו היא מחשבה רעה, שהיא עולה על מחשבתו של האדם להטותו. מן דרך האמת היא העולה, זו היא העולה ומשטנת על האדם. וצריכים לשרפה באש, כדי שלא לתת לו מקום להשטין. ומשום זה על מוקדה על המזבח כל הלילה. מי הוא לילה, הוא כנסת ישראל, מלכות, שהיא זאת, הבאה לטהר את האדם מאותו הרצון. ועל כן צריך שלא יכבו אותה לעולם, אלא אש תמיד תוקד בו, וכו'", עד כאן לשונו.

ויש להבין מהו הפירוש, "שהמחשבה רעה עולה ומשטנת על האדם". וגם יש להבין, מהו ש"לילה נקרא מלכות", וגם מהו הפירוש, שעם האש שורפים את המחשבה רעה, שלא תשטין למעלה. והאש הזו כתוב "לא תכבה". מהו האש הזה.

ידוע שהבסיס שלנו הוא האמונה. כלומר, שאף על פי שאין אנו מרגישים ומבינים את כל הדברים, מה שחז"ל אמרו לנו, אנו צריכים להאמין. ובלי אמונה אין מה לדבר. כלומר, שאנו צריכים להאמין, מה שאמרו לנו "יגעתי ולא מצאתי אל תאמין". אלא לאחר שהאדם נתן את היגיעה שדרושה, אנו נגיע למה שחז"ל אמרו לנו. זאת אומרת, קודם כל עלינו להאמין, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו".

ומה שהנבראים לא משיגים תיכף על המקום את הטוב ועונג, זאת אומרת שכל אחד ואחד יוכל לומר "ברוך שאמר והיה העולם", היינו שכל אחד שש ושמח בזה שהוא נברא, ויכול להנות מהעולם שהוא מלא כל טוב. אלא אנו רואים, שכל הנבראים סובלים, אחד פחות אחד יותר. וכולם שואלים, איפה נמצא הטוב ועונג הזה, שהבורא רוצה לתת לנו. התשובה היא, שנעשה תיקון, בכדי להוציא לאור שלימות פעולתו. כלומר, שהטוב ועונג, שהנבראים יקבלו, לא ירגישו בזה בחינת "בושה". לכן נעשה "צמצום והסתר", שהטוב ועונג עדיין מוסתר מאתנו, עד שנשיג את הכלים הראויים לקבל את הטוב, ושלא ירגישו בזה שום חסרון, הנקרא "נהמא דכסופא", כידוע.

על כן אנו צריכים להאמין, הגם שעדיין אין אנו רואים את הטוב, אבל אם אנו נכשיר עצמנו להשיג את הכלים המוכשרים לזה, אנו כן נקבל את הטוב, כמו שאמרו חז"ל "יגעתי ולא מצאתי אל תאמין". אלא כל מי שמתייגע להשיג את הכלים דהשפעה, הוא יקבל את הטוב והעונג. אי לזאת, אין לאדם להחליט, אם עבר עליו איזה זמן שהוא עסק בעבודה דלהשפיע, ונתן יגיעה על זה, הוא צריך להאמין, שבטח עוד לא נתן היגיעה הנצרכת לזה, לכן עוד לא קבל את הכלים האלו.

אבל בכדי לקבל (הכלים) האלו, היינו כלים דלהשפיע, יש כאן עבודה הפוכה. כלומר, שמדרך העולם, שהאדם לומד איזה מקצוע, הוא כל יום שהוא מתקדם קצת, אחד פחות אחד יותר. וכל אלו שהם עוזבים את המקצוע, אין זה שהם רואים שאין הם מתקדמים, לכן הם עוזבים את המקצוע, אלא שהם מתקדמים לאט לאט, שהם רואים, שכל הפחות צריכים ללמוד את המקצוע הזה הרבה שנים, היות שהם מתקדמים לאט לאט, לכן הם עוזבים את המקצוע.

אולם בלימוד עבודה דלהשפיע, הסדר הוא הפוך מאוד, שלא די שלא רואים את ההתקדמות בעבודה, אלא שהם רואים, שהם הולכים אחורה. ובאמת נשאלת השאלה, מדוע צריכים ללכת אחורה. כלומר שהוא רואה, במקום שעכשיו הוא צריך לראות, איך שהרצון לקבל לעצמו הוא מפריד אותו מקדושה, ושכל

פעם הוא צריך להיות מואס ברע, היינו שלא יתחשק לו לעבוד עבור "קבלה עצמית", אלא שיחשוק תמיד לעבוד לשם שמים, ועכשיו הוא רואה, שהוא קבל יותר חשק לאהבה עצמית, ואין הוא מסוגל לעשות משהו בעל מנת להשפיע.

ואאמו"ר זצ"ל אמר על זה, כי באמת האדם כן מתקדם. היינו שכל פעם הוא מתקדם לראות את מצבו האמיתי, איך שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית. כי יש תיקון מלמעלה, שהאדם לא יראה את מצבו האמיתי, מטרם שהוא מסוגל לתקן. לכן בשיעור שרואים מלמעלה, שהוא משתדל לצאת "מאהבה עצמית", בשיעור זה מגלין לו את הרע שיש בו, בכדי שידע שהוא האדם הגרוע ביותר בעולם. כלומר שאצל שאר אנשים, לא מגולה אצלם כל כך הרע, כמו אצלו הוא מגולה. לכן הוא רואה מה שחסר לו. אז יש מקום לבקש מה', שיושיע לו לצאת מהרע שבקרבו.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראהו באמת". היינו, שבאמת הם רואים את שפלותם, איך שהם יותר שפלים משאר אנשים, ואין בכוחות עצמם לצאת משליטת הרע שבהם. לכן נקרא זה "אשר יקראוהו באמת", שהוא מסיבת, שאין הם רואים שום מציאות לצאת משליטת אהבה עצמית.

לכן יש להם דבר שלם, היינו רצון שלם לעזרתו יתברך. וזה הוא על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל "תפלה עושה מחצה". כלומר, מה שהאדם נותן "אתערותא דלתתא", הנקרא "תפלה עושה מחצה", היינו הכלי, הנקרא (רצון) להדבר שהוא רוצה שימלא אותה הקב"ה. וכשהמחצה של הכלי כבר נגמר, אז בא המילוי. וכאן נקרא "מחצה", שהוא רואה, שיש לו חסרון, שאין לו כלים דהשפעה.

נמצא, בזמן שהוא יודע בעצמו, שאין לו שום אפשרות לתקן את חסרונו, היינו שכבר עשה כל מה שביכולתו, בכדי שיהיה לו כח להשיג את הרצון דלהשפיע, אז יכול לומר, שהוא יודע מאה אחוז, שאם ה' לא יעזור לו, הוא ישאר באהבה עצמית, זה נקרא שיש לו "כלי שלימה", היינו חסרון. אז בא המילוי על החסרון, שה' נותן לו את הרצון וחשק להשפיע.

והסדר הוא כמו שאמרו חז"ל "ג' שותפים הם באדם: הקב"ה, אביו, ואמו. אביו נותן את הלובן", כמו שמובא (נידה ל"א) וזה לשונו "תנו רבנן, שלשה שותפין יש באדם הקב"ה, אביו ואמו. אביו מזריע הלובן, אמו מזרעת אודם, והקב"ה נותן בו רוח ונשמה".

שענין "ימין" נקרא על שם אביו, שפירושו אור החכמה, שהוא האור של מטרת הבריאה, שהאור החכמה הוא האור "דלהטיב לנבראיו", שהאור הזה בא דוקא לכלים דקבלה. ועל האור הזה היה צמצום והסתר, שלא יאיר לכלים דקבלה מטרם שיש להם תיקון, שיכולים לכוון בעמ"נ להשפיע.

לכן כשהאור הזה מאיר, אז רואים, שיחד עם זה מאיר, גם כן שיש צמצום, היינו שמרגישים ע"י האור הזה, שיכולים לבוא לידי פירוד. אז האדם יהיה יותר גרוע ממה שהיה, כלומר שירצה לקבל אור רוחני, ולהעביר אותו לידי הקליפות, שהם רוצים לקבל שפע בעל מנת לקבל. לכן האדם מקבל על עצמו, שלא ישתמש עוד בכלים דקבלה, שזה נבחן, שאביו, הנקרא חכמה, "נותן את הלובן", היינו שמלבין את האדם, שלא ישתמש עם הרצון לקבל לעצמו, היות שהאור נתן לו להבין, איך שמתרחקים מה', בזה שעוסקים עם הרצון לקבל לעצמו. לכן הוא מחליט לא להשתמש עוד עם הרצון לקבל, שזה נקרא "לובן".

אולם בלי רצון אי אפשר לעשות שום דבר. ולעצמו הוא כבר לא רוצה לקבל. לכן "אמו נותנת את האודם". "אמו" נקראת בינה, שבחינתה היא רצון להשפיע. כידוע, שמלכות נקראת "שחור", היינו הרצון לקבל, שנקרא מלכות, שעליה היה צמצום, שפירושו, שהאור לא יאיר לתוכה, לכן היא נקראת בשם "חושך". וכשהמלכות נכללה בבינה, נקראת בינה "אודם". וזה יהיה הפירוש,

שאמו, היינו הבינה, נותנת להאדם בחינת רצון להשפיע. ואז כבר האדם מסוגל לעשות מעשים דלהשפיע. ואז נקרא "שהקב"ה נותן רוח ונשמה", שפירושו שפע עליון, הבא לתוך כלים דהשפעה. וזה נקרא "לידת הפרצוף", היינו שנולדה מדרגה חדשה.

היוצא מזה, שהכל בא מלמעלה. כלומר, שזה הכח לזרוק את הרצון לקבל, אין זה בידו של אדם לעשות מצד עצמו, אלא שזה נקרא "אביו נותן את הלובן", כנ"ל. וכמו כן שיהיה כח בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אין זה בידי אדם, אלא זה בא לו כח מלמעלה, שירצה לעשות מעשים רק להשפיע. וזה נקרא "אמו מזרעת אודם".

ובהאמור נפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאומר "היא העולה ומשטנת על האדם". וזה שכתוב "זאת תורת", היינו סדר העבודה, הנותנים לו כוחות מלמעלה. ואומר "שתורה" נקראת "כנסת ישראל", מלכות, שהאדם צריך לקבל על עצמו מלכות שמים. אז בא הסדר, קודם כל האדם מתחיל להרגיש את הרע שבו, היות כי בטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, היה נדמה בעיניו, שהוא כבר צדיק, היות שברוך ה' הוא יושב ולומד תורה ומקיים מצות.

ומה עליו עוד לעשות. בטח שיש צדיקים יותר גדולים, היינו שלומדים יותר ומדקדקים יותר במצות, אבל על כל פנים הוא גם כן צדיק. אלא שהוא מאמין, שיש צדיקים יותר גדולים. ומשום (זה) הוא מרגיש בעצמו את שפלותו, מזה שהוא לא כל כך צדיק כמותם. ורק מזה הוא לוקח את שפלותו.

אולם בזמן שהאדם מתחיל להכנס בעבודה על דרך האמת, שהיא עבודה דלהשפיע, האדם מתחיל לראות כל פעם, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ואין הוא מסוגל לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע. אלא כל זמן שהוא רואה, שעל ידי קיום תו"מ, ייהנה מזה הרצון לקבל לעצמו, הוא מסוגל לעשות, אחרת אין לו שום כח.

וזה נקרא "זאת תורת העולה", שאומר הזה"ק "שהיא המחשבה רעה, שהיא עולה על מחשבתו של האדם, להטותו מן דרך האמת". כלומר, מי הוא הנותן לו שמחשבה הרעה שתעלה על מחשבתו. הלא מטרם שהתחיל בעבודה, הוא היה צדיק. ועכשיו, מדוע הוא מקבל מחשבה רעה.

הלא השכל מחייב להיפך, שעתה, שרוצה לעבוד על דרך האמת, היה צריך לעלות על מחשבתו מחשבות טובות ולא רעות. תשובה, "זאת תורת העולה", היינו "כנסת ישראל", שהיא מלכות, שולחת לו את המחשבות הרעות האלו. אחרת, אם היא לא מודיעה לו את מחשבות של הרע, אף פעם לא היה בידו לתקן.

נמצא, שהתורה שולחת לו את המחשבות הרעות. אולם אח"כ הוא בא לידי יאוש, הוא מגיע לשפלות כזאת, שאין הוא יכול להאמין, שהקב"ה יכול לעזור לו, לפי שפלותו שהוא רואה, איך שהוא משוקע באהבה עצמית. וזה שכתוב "היא העולה ומשטנת על האדם", שהמחשבה הרעה הזו עולה על מחשבתו של אדם ונותנת לו להבין, שאין אתה ראוי שהקב"ה יעזור לך, אלא הקב"ה עוזר רק לאנשים, שהם יותר חשובים ממך. וזהו פירוש "שעולה ומשטין בעבודה". וצריכים לשרוף באש התורה, כמו שכתוב "כה דברי כאש". אלא הקב"ה עוזר לכל אדם.

מהו "שכור אל יתפלל", בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"א
1988/89 - מאמר 21

חז"ל (עירובין דף ס"ד) אמרו "שכור אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תועבה".

זאת אומרת, שיותר טוב שלא יתפלל, משום שתפלתו תועבה. ומהו פירושו "תועבה".

אנו מוצאים לשון "תועבה" גם לגבי העריות. באופן כללי שם "תועבה" הוא דבר מאוס, כמו שנאמר "לא תאכל כל תועבה", "בא וראה את התועבות הרעות, אשר הם עושים פה", וכדומה. ויש להבין זה על דרך העבודה, מדוע אם הוא שכור, יותר טוב שלא יתפלל, משום שהוא דבר מאוס.

בזה"ק (שמיני, דף כ', ובהסולם אות ס"א) שואל על מה שכתוב "יין ושכר אל תשת", וזה לשונו, "רבי חייא פתח, ויין ישמח לבב אנוש. שואל, אם הכהן צריך לשמות, ולהמצא בהארת פנים יותר מהכל, אם כן למה אסור לו יין, הרי בו נמצאת שמחה, והארת פנים נמצאת בו. אלא, תחילת היין היא שמחה, וסופו הוא עצבות. והכהן צריך להיות תמיד בשמחה. ועוד, שהיין בא מצד הלויים, כי התורה וניגונה של תורה, הוא מצד הגבורה. וצד הכהנים, הוא חסד".

עוד שם (באות ס"ו) "משום זה, כהן שנכנס למקדש לעבוד עבודה, אסור לשתות יין, כי מעשיו הם בחשאי, והיין מגלה סוד. וזה סוד, שהוא להרים קול". וזה הרמת קול שייך ללויים.

ויש להבין מהו נקרא "כהן" בעבודה, ומהו, "עבודת הכהן היא בחשאי" בעבודה, ומהי בחינת "לוי". ומדוע הלויים צריכים להיות בהרמת קול, ההיפך מהכהנים. ומדוע יין בתחילה הוא בשמחה, ואח"כ הוא בא לידי עצבות. היינו, מה נקרא "בתחילה" ומה נקרא "בסוף".

קודם כל צריכים לדעת, מה זה "עבודה". ידוע, שיש בעבודת ה' ב' אופנים:

א. שלא לשמה,

ב. שלא על מנת לקבל פרס.

שפירושו, שהוא מאמין בה', שהוא מלך העולם. ולפי שיעור אמונתו בגדלות ה', כך הוא מרגיש, שזו זכיה גדולה, שהוא משמש את המלך. ובמה הוא יכול לשמש את המלך, שהמלך יהנה מזה.

התשובה היא, שצריכים להאמין, שה' צוה לנו ע"י משה רבינו עליו השלום, במה שאנו יכולים לשמש אותו, היינו שנתן לנו תורה ומצות. וגם להאמין באמונת חכמים, לקיים כל מה שרבותינו הוסיפו לנו, הנקרא "מצות מדרבנן". וכמו כן נתן לנו לקיים מנהגים, שהם נתנו לקיים. ובזה מה שאנו מקיימים את כל אלה, הוא בכדי שתהיה נחת רוח לפניו, בזה שאנו מקיימים את התורה ומצות. וכל הנאה שלנו היא בזה שיש לנו הזכיה הגדולה הזו. ומזה אנו שואבים את כל החיים שלנו.

כלומר, היות שבלי הנאה ותענוג אי אפשר לחיות. כידוע, שזה נמשך מכח, שמטרת הבריאה היתה בכדי להטיב לנבראיו. לכן נטבע בהנבראים רצון וחשק להשתוקק לקבל הנאה, אחרת אין האדם יכול להתקיים בעולם. לכן כל הנבראים, תיכף שנולדים, מוכרחים לקבל הנאה.

אלא כל ההבדל מקטנים וגדולים הוא בההתלבשות. כלומר, הנאה מוכרחת להיות מלובשת באיזה דבר. לכן לפי ההתבגרות של האדם, כן הלבושים משתנים אצל האדם. למשל, ילד, יש לו הנאה ממשחקים, וכדומה, וכשהוא מתבגר הוא מחליף את הלבושים.

וכמו כן האדם המתחיל לעבוד בעבודת הקודש, בכדי שתהיה לו הנאה בקיום תו"מ. לכן צריכים להבטיח לו, שיקבל שכר תמורת עבודתו. כדוגמת עבודת האדם בגשמיות, שהאדם אף על פי שיש לאדם תענוג גדול

במנוחה, מכל מקום הוא מוותר על המנוחה והולך לעבודה, היות שע"י העבודה הוא יקבל "שכר", הנקרא דברים שיהנה מהם. והנאה הזו שמקבל מהעבודה, היא ע"י ב' אופנים:

א. שכר, הנקרא "משכורת". שע"י המשכורת שהוא יקבל, יהיה בידו לקנות מצרכים, שעל ידם הוא יהנה.

ב. יש אנשים שהם עובדים לא בכדי לקבל משכורת תמורת עבודתם, אלא הם מקבלים כבוד. ומזה הם נהנים, ומזה הם מקבלים חומרי דלק לעבודה.

כמו כן בעבודת הקודש, יש שעובדים עמ"נ לקבל שכר או כבוד תמורת עבודתם. וגם בזה יש ב' אופנים:

א. שהנבראים יתנו להם כסף או כבוד.

ב. שהם רוצים, שתמורת עבודתם הקב"ה יתן להם כסף, וכבוד, וכדומה. וכמו שכותב הזה"ק, שהם רוצים תמורת עבודתם, שה' יתן להם עולם הבא. וכל זה נקרא "על מנת לקבל פרס".

אולם אלו אנשים שרוצים לעבוד רק בעל מנת להשפיע, שהחומרי דלק שלהם הוא בזה שהם משמשים את המלך, כמו שאומר בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, הסולם אות קצ"א) וזה לשונו "היראה, שהיא עיקר, הוא, שהאדם יירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו, וישים חפצו באותו המקום, שנקרא יראה".

כאן בעבודה הזו מתחיל העיקר כבידות, היות שהאדם צריך להמציא לעצמו חומרי דלק לא ממה שמקובל בהכלל, היות שהכלל יכול להבין, שרק שכר המקבל תמורת עבודה. היינו, שהעבודה היא בתו"מ, והשכר הוא מקבל דבר אחר. שרק זה, במה שהוא מקווה, שהוא יקבל את התמורה, זה מחייב אותו לעבוד. זאת אומרת, לפי מה שהוא מצפה לקבל איזו תמורה, בזה הוא מודד את שיעורו בעבודה, היינו כמה כוחות להשקיע בעבודה, שהוא לפי שיעור השכר, שהוא יקבל אח"כ.

מה שאין כן אלו אנשים, שרוצים לעבוד בלי שום תמורה, אלא בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז המודד הוא גדלות הבורא. כלומר, לפי מה שהאדם משער בעצמו גדלות המלך, בשיעור זה יש לו כח לעבודה. וכמו שכתוב (הקדמה לתע"ס, אות י"ד), שיש ענין אמונה חלקית, שכל אחד ואחד יש לו שיעור באמונה. כלומר, שזה קובע לו, כמה כוחות הוא צריך לתת בעבודת ה'.

וזה כמו שאומר בזה"ק על פסוק "נודע בשערים בעלה. כל חד וחד לפום מה שמשער בלביה". שפירושו, כל אדם יש לו שיעור בגדלות ה'. והגדלות ה' הוא אצל האדם לפי מה דמשער בלבו. זאת אומרת, לגדלות ה' אין שיעור, שהאדם יוכל לתת שיעור אמיתי לגדלות הבורא. כמו שכתוב "ולגדולתו אין חקר, דור לדור ישבח מעשיך", שענין "דור לדור" בעבודה לומדים זה באדם אחד. היינו כל מצב ומצב נקרא דור.

זאת אומרת, במצב עליה, האדם יש לו איזה שיעור בגדלות הבורא, ובמצב הירידה יש לאדם שיעור אחר בגדלות הבורא. זה נקרא "דור לדור". והמובן הוא, שע"י הדורות האלו, היינו ע"י העליות וירידות, שהאדם נותן חשבון לעצמו, עד כמה הוא מעריך את גדלות יתברך בב' מצבים האלו, והוא מתחזק בעבודה, ע"י זה הוא בא את"כ לזכות ש"ישבח מעשיך". כלומר, אפילו המצב דירידות, הוא רואה שהם היו לשבח ולא להפסד.

כי אין בהאדם יכולת להעריך שום דבר, אלא ע"י דבר והפוכו, כמו שנאמר "כיתרון האור מתוך החושך", כמבאר אאמו"ר זצ"ל (ספר "שמעתי", מאמר "כיתרון האור מתוך החושך"). נמצא, ש"דור לדור", היינו משניהם ביחד באים לידי בחינת "ישבח מעשיך". שעל ידי מצבים האלו, שנעשו ונשנו כל פעם, אפילו ביום אחד יכולים להיות כמה מצבים, הנקראים "דורות", ומכל אלו "הרבה דורות" באים לשלימות. אבל בתנאי שלא יברחו מהמערכה באמצע העבודה.

ובהאמור אנו רואים, שבכדי שיהיו חומרי דלק לעבוד בעל מנת להשפיע, ולא לקבל שום תמורה, אלא העבודה בעצמה תהיה שכר,

אנו זקוקים להאמין בו יתברך. הכוונה, להאמין על גדלותו. וצריכים לתת כח ויגיעה גדולה איך להשיג אמונה בגדלות הקב"ה. ובלי אמונה בגדלות הבורא, אין כח לעבודה בעל מנת להשפיע. כלומר, שדוקא בזמן שמרגישים גדלות ה', אז האדם מוכן לעבוד בלי שום תמורה.

אלא העבודה בעצמה היא השכר, היות ששוה אצלו מה שהוא משמש למלך גדול, שכל הון דעלמא אין לו שום ערך נגד השרות הזה, שה' נותן לו רשות לכנס ולשמש אותו. לכן אנו צריכים לרכז את כל מחשבותינו, איך להגיע להרגיש את גדלות ה'. ואז הכל נמשך אחרי הנקודה זו.

וידוע, כשמתחילים בעבודה, צריכים להתחיל בקו ימין, שנקרא "שלימות". כלומר, שהאדם צריך להשתדל להאמין בלמעלה מהדעת, עד כמה שאפשר. ולומר, אפילו שהוא אינו יכול לעשות רק שרות קטן בקדושה, הוא צריך להאמין, שזה הוא חשוב מאוד, ואין לו שכל להעריך את חשיבות שבדבר.

וזהו כמו שאמרו חז"ל "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו". פירוש, שהאדם צריך להעריך אפילו נגיעה קטנה ברוחניות, לא חשוב באיזו צורה שהיא, והכל הבורא מקבל, ושם זה על חשבונו של אדם, ופרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. וכמו שמובא במאמר "סדר העבודה של בעל הסולם זצ"ל", כשמייחסים את העבודה לה', להאמין שה' מקבל עבודתנו, ולא חשוב באיזו צורה נראית העבודה.

פירושו, שה' מתחשב עם כל אחד ואחד, אם הוא עושה משהו בעבודה. ולא חשוב על הכוונות שהאדם חושב אז, אלא הכל הקב"ה מקבל לחשבון. לכן גם האדם בוודאי צריך לחשוב על כל מה שהוא משהו בעבודת ה', ומהכל האדם צריך לקבל הנאה ושמחה, בזה שיש לו זכות על משהו לנגוע ברוחניות.

ועל האדם מוטל לתת רב תודות לה', במה שזיכה אותו במשהו עם רוחניות, כנ"ל, אפילו הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. אם כן, האדם צריך לתת תודה לה', במה שזיכה אותו לכל הפחות ללכת לבית הכנסת. וכשהאדם נותן תודה לה' עבור זה, ולא סתם שנותן תודה, אלא האדם צריך לשמוח עם זה, זה נקרא "ימין", "שלימות", וזה מידת החסד, קו ימין.

היינו שהוא אומר, שה' עושה עמו חסד, בזה שנותן לו רשות, לעשות משהו ברוחניות. ובחינה זו נקראת בחינת "כהן". היינו, שהוא נקרא, שהוא עובד עבודת הקודש.

וכשהאדם הולך בקו ימין, הוא יכול להיות תמיד בשמחה, שזה נקרא "כי חפץ חסד". היינו, שהוא שמח בחלקו במה שיש לו, ואינו מדבר חס ושלום לשון הרע על הבורא. כלומר, שבזמן שהאדם הוא בשמחה, אין אז מקום לדבר לשון הרע. היות שבזמן שהוא בשמחה, אין לו אז טענות להבורא, שאין הקב"ה מתנהג עמו במידת טוב ומטיב. ואז האדם נקרא בחינת "ברוך".

וכמו שכתוב במאמר "אמונת רבו", שאז הזמן, שהאדם יכול לזכות למדרגה גבוהה, מטעם ש"ברוך מתדבק בברוך". מה שאין כן כשהאדם מדבר לשון הרע, אפילו שהוא רוצה מהבורא שיתן לו רוחניות ולא גשמיות, מכל מקום אין הבדל בין זה לזה. אלא בו בזמן שיש לו טענות, ואינו שבע רצון ממצבו שבו הוא נמצא, ואינו יכול לומר, שהבורא מתנהג עמו בבחינת טוב ומטיב, כבר נקרא זה "לשון הרע", שאיסור לשון הרע ידוע לכל.

לכן בזמן שהאדם הולך בקו ימין, ובאות לו מחשבות של לשון הרע, הוא צריך לדחות אותם ולומר, שאסור לשמוע לשון הרע. ויעשה כל מה שבידו, לדחות ולסלק ממנו את כל המחשבות הרעות, שמדברים לשון הרע, הגם שהמחשבות האלו כשבאות להאדם, הן אומרות, אין אנחנו מחשבות זרות, אלא אדרבה, אנו רוצים, שאתה אל תרמה את עצמך, אלא שתראה את מצב העבודה שלך, אינו בסדר, ולך תתקן, אולם אם כן אנחנו מביאים מחשבות טובות על האדם.

אז יש לומר, אם אתם אומרים לי לטובתי, מדוע אין אתם באים אלי בזמן,

שאני נמצא בקו שמאל, היינו בזמן שהאדם עושה חשבון נפש, שהאדם צריך להיות הולך ולא עומד במצב אחד. וימין נקרא, שהוא מסתפק במועט. ולב' צריכים, כידוע. ולהגיד לי, איך אני לא בסדר.

אלא דוקא בזמן שאני רוצה ללכת עתה בקו ימין, אתם באים אלי. לכן אין אני רוצה לשמוע בקולכם. וזה נקרא "שלימות של ימין". ובחינה זו היא תמיד בשלימות, כי הוא שמח בחלקו, ולא מעניין לו שום דבר, רק לתת רב תודות לה'. ובחינה זו נקראת בחינת "כהן", והוא שמחה תמידית.

אולם עבודה זו נקראת שהיא בחשאי, כלומר שאינה מגולה לחוץ את שלימותה. כי זה נקרא "חסדים מכוסים", היינו שאינו יכול להראות לחוץ את חשיבותה, כי כלפי חיצוניים אין לו מה להראות. כי החיצונים תיכף ישאלו אותו, על מה אתה מסתכל. שאנו רואים, שאתה שש ושמח בחלקך. אדרבה, תראה לנו מה יש בידך, איזה רכוש אתה קנית ברוחניות, שבגלל זה אתה שמח.

והוא עונה להם, אני שמח בחלקי. אבל הם אמרו לו, הלא אנו רואים, שאין לך שום דבר ממשי ברוחניות, ומכל מקום אתה שמח. אם כן אתה מרמה את עצמך. ומהי האמת. הוא אומר, אני הולך למעלה מהדעת, אם כן אין לי צורך לענות לכם תשובות על מה שאתם שואלים אותי בתוך הדעת. אולם צריכים לדעת, שענין החיצוניים, אין הכוונה על גוף שני, אלא האדם בעצמו כלול מהרבה מחשבות, כמו שכתוב בזה"ק "האדם הוא עולם קטן, וכלול מכל אומות העולם".

ועתה נבאר מהו "לוי". מדוע הוא בהרמת קול, שהוא ההיפך של כהן, שעבודתו בחשאי, היינו למעלה מהדעת. ששם יש שלימות, לכן הוא יכול להיות תמיד בשמחה. הנה הלויים הם בחינת שמאל, שהוא בחינת הארת חכמה, שחכמה בא בכלים דקבלה. מה שאין כן חסדים, שהוא בחינת כהן, זה בא בכלים דהשפעה.

ובכלים דקבלה צריכים תמיד שמירה, שלא ימשכו אחר הכלים שהם עוסקים בקבלה. והשמירה שלהם היא, שממשיכים גם כן חסדים. והחסדים האלו שומרים על הכוונה, שתהיה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע". וברגע שנמשך אחר המעשה, שהוא קבלה, תיכף נופל ממדרגתו, היות שהוא נעשה נפרד מהקדושה. לכן עבודת הלויים, שהיא בהרמת קול, היינו שמאירה שם הארת חכמה, שזה נקרא "גילוי החסדים". וגילוי מכונה הרמת קול, היות שזהו מגולה לחוץ, היינו בכלים דקבלה. לכן הוא אומר, שבתחילתו הוא מביא שמחה, וסופו הוא עצבות.

ושאלנו, מהו "תחילה" ו"סוף". אלא "תחילה" נקרא בעת שהוא מעורב על חסדים, אז הוא יכול להשתמש עם החכמה. מה שאין כן בסופו, שהחסדים שלו, היינו ממה שנכלל מחסדים, מסתיימים, והוא נשאר עם העצם, היינו עם חכמה לבד, ואז החכמה אי אפשר להשתמש בלי חסדים, זה מביא לו עצבות, היות שהוא צריך תמיד ללבוש של חסדים, ואין לו. מה שאין כן בחינת "כהן", שהוא צריך להיות תמיד בשמחה, אז הוא צריך ללכת רק בקו ימין, שהוא חסד, היינו "כי חפץ חסד", והוא "שמח בחלקו", ואין לו שום צורך לגדלות. וממילא הוא יכול להיות תמיד בשמחה.

וזהו על דרך מה שכתוב (תע"ס, חלק י"ד, דף א' תקכ"ח) כתוב שם שיש ב' בחינות:

א. ברכה,

ב. בחינת חירו, שהוא חרות. שמפרש שם באור פנימי, ש"חסדים מכוסים נקרא בן חורין", שלא חסר לו שום דבר, משום שהוא לא נצרך לשום דבר. לכן הוא מרגיש עצמו לחירות, שאין לו שום שעבוד מדבר, מה שהוא צריך לקבל אותו. נמצא, שהוא לא משועבד לשום דבר. וזה דוקא כשהוא שמח בחלקו. וזה נקרא בחינת "כהן", שעבודתו היא בחשאי, שאינו מגולה לחוץ מה שיש לו, כלומר שאינו צריך שיהיה מגולה לחוץ את הרכוש, אלא הוא מאמין למעלה מהדעת, שכל מה שיש לו זה מספיק בשבילו.

אולם בחינת לויים, שהם שייכים לבחינת

שמאל, היינו חכמה, שהיא בחינת "יינה של תורה". ותורה דוקא צריך להיות מגולה. כי התורה צריך להיות עם בחינת דעת, שדעת נקרא "קו אמצעי", שהוא המכריע בין ימין ושמאל, כלומר שלא יקח יותר חכמה מכפי שיש לו חסדים. מה שאין כן אם הוא רוצה לקבל חכמה יותר מחסדים, זה נקרא ש"שותה יין יותר מכפי שהוא מוכשר". אז הוא נעשה ע"י זה "שכור" ומאבד את "הדעת", הנקרא "קו אמצעי", השוקל, שלא יהיה יותר חכמה מחסדים.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "שכור אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תועבה". כלומר, בזמן שנאבד לו הדעת, שהוא הקו אמצעי, אלא שהוא מתפלל, שרוצה שיתנו לו חכמה יותר מחסדים, זה נקרא "תועבה". כי זה דבר מאוס, משום שהוא מתפלל לה', שיתן לו חכמה בלי חסדים, שזה ילך להחיצוניים ולא לקדושה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ויק"ר, א' ט"ו) "כל תלמיד חכם שאין בו דעת, נבלה טובה ממנו". היינו כנ"ל, שהוא מקבל חכמה יותר מחסדים. נמצא, שאין בו קו אמצעי, הנקרא "דעת, המכריע בין ימין ושמאל". וכנ"ל "נבלה טובה ממנו", כלומר שהוא מאוס, היות שאין בו דעת, הוא נבחן ל"שכור", ש"שתה יין יותר מן המידה", היינו יותר מחסדים. וכשהוא מתפלל בדרך זו, שיתנו לו תורה, המכונה "יינה של תורה", תפלתו תועבה. היינו, שהוא נבחן לדבר מאוס.

וזה יכולים להבין על דרך שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי) וזה לשונם "כל שחכמתו מרובה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן, שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו". פירוש, מעשה נקרא "ימין", "חסד". ולא צריך להבין בדעת ובשכל, שכדאי להיות עובד עבודת הקודש בעל מנת להשפיע, אלא שהוא יכול ללכת למעלה מהדעת, אף על פי שהדעת באה אליו עם "השאלות של פרעה", ששואל "מי ה', אשר אשמע בקולו" או "שאלת רשע", ששואל "מה העבודה הזאת לכם". ועל זה הוא עונה להם, שהוא הולך למעלה מהדעת. זה נקרא "מעשה", היות שהוא לא עונה להם עם חכמה ושכל, אלא הוא עונה להם, שהוא עובד במעשה ולא בשכל, וזהו כל השמחה שלו, בזה שהוא מקיים בחינת אמונה למעלה מהדעת.

ואח"כ, כשהוא זוכה לבחינת חכמה, אין הוא רוצה לשמש עם החכמה בתור תמיכה, לומר, עכשיו כבר אני לא צריך לבחינת אמונה, היות שכבר יש לי בסיס של שכל. זה נקרא "חכמתו מרובין ממעשיו". אלא הוא מקבל את החכמה, בגלל שהבורא רוצה שיקבל, הוא מקבל ולא לתועלת עצמו. ואם הוא רוצה לקבל חכמה יותר ממעשיו, זה נקרא "שכור" ותפלתו תועבה. אלא שהכל יהיה בדעת, היינו שהוא בחינת קו אמצעי, שלא יהיה יותר שמאל מימין, כנ"ל.

מהו שדוקא בליל פסח, שואלים ד׳ קשיות

תשמ״ט - מאמר כ״ב
1988/89 - מאמר 22

ההגיון מחייב, כמו שאנו רואים, מתי האדם שואל שאלות, בזמן שהוא נמצא בחסרון, הוא שואל שאלות, מדוע הוא צריך לסבול מזה שאין לו מה שהוא מבין שחסר לו. והוא בא בטענות ותביעות להבורא, ושואל, מדוע הוא צריך לסבול יסורים. אבל בזמן שהאדם נמצא במצב שיש לו כל טוב, איזו שאלות יש לשאול, בזמן שהוא מרגיש עצמו שהוא במצב החירות, שאין לו שעבוד משום דבר, שירגיש שדבר זה שאין לו יגרום לו צער, שיהיה לו מקום לשאול, מדוע.

אם כן יש להבין, מדוע דוקא בליל פסח, שהוא חג החירות, אנו שואלים שאלות. והם נקראים, ד׳ שאלות, היינו ד׳ פעמים למה. דוקא בזמן שלא חסר כלום. ולפי מה שאומר האר״י הקדוש, שליל פסח הוא יותר שלימות מבליל שבת, שאומר, בליל שבת יש עליה למלכות למוחין דנשמה, מה שאין כן בליל פסח יש עליה למלכות למוחין דחיה, כדוגמת יום שבת (ע״ש בשער הכוונות). אם כן יש להבין, למה דוקא בזמן השלימות שואלים שאלות. בטח שיש על זה הרבה תירוצים, ונפרש זה על דרך עבודה.

ידוע ענין עבודה שלנו בתורה ומצות, שניתן לנו, הוא בכדי שעל ידם נתקן את עצמנו, שנהיה ראויים לקבל טוב ועונג, כי בשביל זה נברא האדם. כידוע שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. אלא בכדי שלא יהיה ענין של בושה בעת קבלת התענוגים, שזהו מסיבת שכל ענף רוצה להדמות לשורשו, והיות שהשורש הוא המשפיע לנבראים, כנ״ל, אם כן יש שינוי צורה בין המשפיע להמקבל. וזה גורם לנו ענין בושה.

לכן כדי לתקן זה, נעשה צמצום והסתר על ההשגחה העליונה. כלומר שנעשה מקום ע״י זה שנעשה צמצום והסתר, שממקום הזה אנו רחוקים כל כך מהבורא, שזה גורם לנו מיעוט הבנה בהשגחתו יתברך על בריותיו, כמו שכתוב בהקדמה לתע״ס (אות מ״ב, מ״ג), שאומר שם, שאם היתה השגחה גלויה, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי, כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע שתיכף יאבד מחמתו את חייו, או להתמהמה על תענוג גדול גשמי, הבא לידו מבלי לקבלו. נמצא, שהצמצום וההסתר שנעשה, הוא בכדי לתקן את ענין הבושה, גורם לנו את כל היגיעות וההתרחקות מהבורא יתברך.

ובהאמור, שענין צמצום והסתר נעשה לטובת התחתון, אם כן אין מקום לשאול שאלות על ההשגחה, מדוע הבורא מתנהג עימנו בצורה זו כמו שנראה לעינינו, שאין אנו רואים את הטוב, ואנו סובלים גלות, ועניות, וכדומה, היינו שכל אחד ואחד יש לו טענות על הבורא, מדוע הוא מתנהג בהשגחה בלתי גלויה לעינינו, שזהו רק טוב. לכן אסור לדבר לשון הרע על השגחתו יתברך, איך שהוא מתנהג עם הנבראים. אלא אנו צריכים להאמין באמונה למעלה מהדעת, שממש כמו שנראה לעינינו, כך צריך להיות. ועל מה שאנו מרגישים, אנו צריכים ללכת בדרכי התורה, מה שהחכמים הורו לנו איך להתנהג בכל אלה ההרגשות שאנו מרגישים, ועליהם להגיד בדרך אמונה למעלה מהדעת, שעינים להם ולא יראו, כמו שכתוב במאמר משנת תש״ג, ע״ש.

ואיסור לשון הרע ידוע, אלא שמקובל, שענין לשון הרע שהוא רע כל כך, הוא בין אדם לחבירו. ובאמת עיקר לשון הרע הוא בין אדם למקום, כמו שכתוב (שמות רבה פרק ג׳, י״ב), וזה לשונו, ״תפש משה מעשה

הנחש, שהוציא לשון הרע על בוראו, שנאמר, כי יודע אלקים, כי ביום אכלכם ממנו, ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים, יודעי טוב ורע".

ובהאמור נבין, מהו כל התומר של לשון הרע יותר משאר דברים. היות שעיקר לשון הרע הוא מהנחש, שהוא דיבר לשון הרע על הבורא, ואמר לו, מה שהבורא צוה לך שלא לאכול מעץ הדעת, אלא שזה ישאר בהעלם והסתר, על זה אמר לו הנחש, שלא צריכים לשמוע מה שאמר לך, שצריך להישאר העץ הדעת נסתר מהתחתונים. אלא טענתו היתה שהכל צריך להיות בגלוי.

וזה היה ענין של לשון הרע של הנחש. נמצא, שדיבר על ההשגחה, מה שהבורא מתנהג עם הנבראים בהשגחה בלתי גלויה, זה לא בסדר. ובאמת שענין ההסתר הוא רק בכדי שיהיה היכולת להנבראים לקבל את הטוב ועונג בלי בושה. וזה יכול להיות רק ע"י זה שהנבראים יקבלו הכל לשם שמים, כלומר שכל ענין הקבלה יהיה בעל מנת להשפיע. נמצא, זה שהנחש דיבר לשון הרע, אין זה פרט, אלא דיבר על כל התיקון שנעשה על המלכות, בכדי שהתחתונים הנמשכים ממנה יוכלו להגיע לידי דביקות, הנקרא, השתוות הצורה, שבזה יהיה התיקון, שיוכלו לקבל את הטוב ועונג בלי שום אי נעימות, המכונה, בושה.

שבגלל תיקון הזה ניתן לנו תורה ומצות, שע"י יוכלו לצאת מאהבה עצמית, שהיא בחינת פירוד מה'. ויוכלו להגיע לידי השתוות הצורה, כמו שאמרו חז"ל, "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". ולפי לשון הרע שהנחש דיבר, שתהיה השגחה גלויה, שהכל יהיה מגולה. אפילו שה' אמר לו לאדם בפירוש, "מעץ הדעת לא תאכל", אלא בחינה זו צריכה להיות מכוסה, שרק בגמר התיקון תהיה היכולת להאיר בחינה זו, גם על זה אמר לו הנחש, שלא ישמע בקול ה'.

כלומר לא שה' עשה זה לטובת האדם, עשה שתהיה השגחת ה' לנבראים, שהבחינת טוב ומטיב תהיה בלתי גלויה, אלא מטעמים אחרים. נמצא, שהלשון הרע של הנחש היה ענין כללי. כלומר שכל התיקונים שאנו צריכים לעשות בסגולת תורה ומצות, הוא אמר, שזה אינו לצורך האדם.

לכן איסור לשון הרע הוא כל כך דבר חמור מכל האיסורים, היות שהוא כלל של כל התורה כולה. זאת אומרת, עם הלשון הרע הזה, כל התיקונים שנעשו, אין מקום שיתקנו. לכן היות שבין אדם למקום הוא כל כך חמור, לכן האיסור בין אדם לחבירו גם כן הוא דבר חמור, כמו שדברנו בענין, "ואהבת לרעך כמוך", שאמר רבי עקיבא, שזה הוא כלל גדול בתורה.

נמצא, המדבר לשון הרע, הוא עושה פעולה הפוכה מהכלל של, "ואהבת לרעך כמוך". לכן לשון בין אדם לחבירו הוא גם כן כלל. לכן האיסור הוא כל כך חמור.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח), וזה לשונו, "ואמר רב יהודה, אמר רב, אדם הראשון מין היה". ופירש רש"י, מין היה, נוטה לעבודה זרה. וזה קשה מאוד להבין, בזמן שאדם הראשון היה מדבר עם הקב"ה, ואיך יכול להיות מי שמדבר עם ה', יהיה מין, שיהיה נוטה לבו לעכו"ם. הלא הבורא דיבר עמו, ואיך אפשר שתהיה לו איזו טעות, עד כדי כך להיות לבו נטה לעכו"ם.

אלא כנ"ל, שהבורא אמר לו, שהעץ הדעת צריך להיות בהסתר, ואסור לגלותו לפני גמר התיקון. ובזמן שהנחש בא אליו ואמר, לא לשמוע בקול ה', במה שה' מסתיר ממנו, התענוג הגדול הזה הנמצא בעץ הדעת, ולקח ללבו את הלשון הרע של הנחש, זה נקרא, "מין היה".

וכמו שפירש רש"י, שלבו היה נוטה לעכו"ם, כלומר שלבו היה נוטה למה שאמר לו הנחש, שיותר טוב שתהיה הנהגת העולם בגלוי, כמו שיעץ לו הנחש. וזה נקרא, "מין", שלא מוצא חן בעיניו הנהגתו יתברך. זאת אומרת, שהוא חשב לפי עצת הנחש, שאם יהיה מגולה את העץ הדעת, שכוונתו שתהיה

השגחה גלויה, אז יהיה הרבה עובדים בעבודת הקודש, מטעם כנ"ל, שכולם ישמרו תורה ומצות, מטעם שהכל יהיה מלובש בשכל בתוך הדעת, ולא שהכל צריך להיות למעלה מהדעת.

כלומר, שפירושו, עץ הדעת, יהיה שהכל יהיה מגולה בתוך הדעת. ועל זה בא הציווי, שלא יאכל, היינו שענין עבודה שלנו לגבי הבורא יהיה למעלה מהדעת, ולא בתוך הדעת, אף על פי שהשכל מחייב, שאם יהיה הכל מלובש בתוך הדעת, יתרבו עובדי ה'.

וזהו ענין של לשון הרע של הנחש, שדיבר רע על ההשגחה. היות שזה שהבורא עשה שתהיה עבודת ה' בבחינת אמונה למעלה מהדעת, אין הפירוש שה' לא היה יכול לעשות הכל בתוך הדעת, אלא אנו צריכים להאמין, אף על פי שאין אנו מבינים, שכך היא ההנהגה הטובה ביותר. וכך אמר אאמו"ר זצ"ל, שהבורא בחר בדרך של אמונה למעלה מהדעת, היות שהבורא יודע שזוהי הדרך המוצלחת ביותר, שע"י זה תהיה אפשרות להתחתונים להגיע להמטרה, הנקראת, דביקות ה', שהיא בחינת השתוות הצורה, הנקראת, מקבל בעמ"נ להשפיע.

והגם שענין חטא של עץ הדעת מדברים ממדרגות גבוהות, שהוא סוד האור של גמר התיקון, כמו שמבואר בהקדמה לפנים מסבירות, מכל מקום בענין מה שנוגע לנו בעבודה, יש לפרש כנ"ל, היינו מי שמדבר לשון הרע על השגחה, הוא שאומר, שאין הוא רוצה להאמין שהשגחתו יתברך על הנבראים היא בבחינת טוב ומטיב, ושזהו כך להאמין למעלה מהדעת.

אלא שהאדם אומר, אם תהיה השגחה גלויה, היינו אם הוא יראה בשכל שלו, שהבורא משפיע לכל הנבראים בבחינת טוב ומטיב, ושזה יהיה בתוך הדעת, ורק באופן כזה הוא מסוגל לקיים תו"מ. וזה בא מכח החטא דעץ הדעת, שהאדם רוצה ללכת דוקא בתוך הדעת, ולא להאמין למעלה מהדעת. לכן כשהוא לא מאמין בבחינת טוב ומטיב, נמצא שהוא מדבר לשון הרע על הבורא, ששורש הזה התחיל בעת שהנחש דיבר לאדם הראשון לשון הרע על הבורא, כנ"ל.

וזה שהאדם רוצה ללכת בתוך הדעת, זה נקרא, חטא דעץ הדעת. והחטא הזה מתגלה בב' אופנים, כלומר שמזה נמשך לנו לשאול ב' שאלות:

א. שאלת פרעה, ששאל, "מי ה', אשר אשמע בקולו", שבכלל קשה לו ללכת ולהאמין משהו נגד השכל. ומזה נמשך עוד דבר, היינו שאלה ב' מדוע האדם צריך לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. כי הוא שואל, מה אני ארויח בזה שאני יעבוד לשם הבורא ולא לתועלת עצמי.

ובהאמור נבין, מה שאנו רואים, שאפילו לאחר שהאדם התגבר, ואמר, שהוא מקבל על עצמו ללכת בדרך האמת, ומתחיל להאמין באמונת חכמים, והשכל מחייב, שבכל יום ויום הוא צריך להתקדם וללכת קדימה, והאדם רואה שזהו ממש להיפך, שכל יום הוא הולך אחורה. אם כן השכל מחייב לאדם לומר, שהעבודה זו, היינו ללכת בבחינת השפעה, זהו לא בשבילו. אלא זוהי עבודה בשביל יחידי סגולה. והוא מבין שיותר כדאי לו לברוח מהמערכה. ומה אומרים לו, שהוא צריך עוד פעם ללכת באמונה למעלה מהדעת, ולא להסתכל על מה שהדעת מחייבת אותו לעשות. וכמו שכתוב במאמר "אמונת רבו" (משנת תש"ג), שאין האדם מסוגל לראות את מצבו האמיתי, אלא צריך ללכת למעלה מהדעת, ורק באופן כזה יכולים להגיע להמטרה לזכות לדביקות ה'.

אולם יש להבין, מה נותן לנו זה שהאדם מרגיש בתוך הדעת, שהוא נמצא במצב אחורה ולא קדימה. כלומר לאיזה צורך האדם צריך להרגיש שהוא נמצא במצב ירידה, מהי התועלת מזה. ואנו רואים, שבזמן של מצב עליה, היינו שיש להאדם תשוקה לרוחניות ולתענוגי עולם הזה, מה שכל העולם רוצים אחריהם, בכדי להשיג את התענוגים האלה, הוא מסתכל על זה כדבר שנברא ללא צורך, כלומר שיותר טוב היה, אם הבורא היה בורא את כל הנבראים שיהנו מדברים רוחניים. אם כן, המחשבות של ירידות האלו, מה האדם הרויח מזה, שאחרי כל עליה הוא בא לידי

ירידה. לכן האדם שואל תמיד, מהו השיעור של עליות וירידות, ולמה צריכים זה בכלל, הלא יותר טוב היה, אם האדם היה נשאר במצב עליה.

אלא התשובה היא, כי אי אפשר להעריך שום דבר, אם לא יודעים את החשיבות שבהדבר. כלומר שיש כלל, שהנאה שהאדם נהנה מאיזה דבר, תלויה בחשיבות של הדבר. ויש לפעמים שנותנים לאדם איזה דבר חשוב, ואם היה יודע להעריך את זה, היה יכול לקבל מדבר הזה הנאה גדולה. והיות שהוא לא יודע את הערך שבדבר, אינו האדם יכול להנות, אלא לפי מה שהוא מבין את חשיבותו.

למשל, האדם קנה איזה חפץ, איזה ספר, שהוא לא כל כך בצורה יפה. ואותו ספר שהוא נדפס מחדש, עלה יותר ביוקר. והיות שלא היה לו הרבה כסף, לכן קנה זה הספר. וגם המוכר לא ידע את הערך החשיבות של הספר, לכן מכר לו במחיר נמוך. ולאחר זמן, בא מי שהוא לתוך ביתו, וראה את הספר, ואמר, היות שהספר הזה נדפס לפני שלוש מאות שנה, לכן הספר הזה שוה הון רב, שנמצאים רק שלושה ספרים בעולם. נמצא, עכשיו, שהוא שמע שיש להספר הזה ערך רב, הוא מתחיל להנות מהספר.

והנמשל הוא, שאין לנו השכל איך להעריך את חשיבות של עליה. כלומר שאין לנו שכל להבין, כמה שוה רגע אחד שיש לנו הכח להאמין בה', ושיש לנו קצת הרגשה מגדלות ה', שבמצב העליה יש לנו השתוקקות להיבטל אליו בלי שום שכל וסברה, אלא כנר בפי אבוקה. וממילא אין אנו יכולים להנות מזה שהבורא קירב אותנו, ונתן לנו קצת התקרבות. ומזה אנו צריכים להרגיש את השמחה וההתרוממות הרוח, מה שזה צריך להביא לנו, אולם היות שאין בנו החשיבות להחשיב זה, לכן אין אנו יכולים להנות מזה אלא לפי החשיבות, כנ"ל במשל.

לכן ניתן לנו ירידות, בכדי שיהיה לנו מקום ללמוד את החשיבות של העליות, כמו שכתוב, "כיתרון האור מתוך החושך", שדוקא ע"י הירידות האדם יכול להגיע לדעת ולהחשיב את העליות. ואז הוא יכול להנות מהעליות, ויבוא לידי הרגשה, "כי הם חיינו ואורך ימינו". מה שאין כן בזמן שאין האדם יודע את הצורך לאמונה, כי הוא חושב, בזה שעוסק בתורה ומקיים מצות, זה מספיק לו שיהיה בגדר עובדי ה', לא נותנים לו מלמעלה ירידות בכדי להעריך את העליות.

כי היות שהעבודה שלהם היא בבחינת חצוניות, כלומר שאין כוונתם שיכנסו לתוך הפנימיות, זאת אומרת, אין כוונתם שיתבטלו לגמרי לקדושה, שקדוש פירושו, פרוש ומובדל מעצמותו, כמו שכתוב, "קדושים תהיו, כי קדוש אני", שאז אין שום רשות אלא רשותו של הבורא, מטעם שהתחתון רוצה להיבטל להשורש, וכל מה שהוא מבין שכדאי לחיות, הוא רק בשביל תועלת הבורא.

ובכדי שהאדם יהיה במצב שלא ירצה לחיות רק בכדי שיהיה נחת להבורא, לזה אדם מוכרח להמציא לו אמונה גדולה בגדלות ה', בכדי שיהא כדאי לבטל את עצמו עבור תועלת ה'. ולא מספיק לו האמונה שרכש בזמן החינוך. ועל האמונה שקבל בשעת החינוך, כבר הוא מסוגל לעבוד ולקיים את התו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה. וזהו מטעם שאין הוא מוכרח לבטל את עצמו לה', אלא הוא מבקש מה', היות שהוא מקיים את התו"מ מה שה' צוה לנו ע"י משה רבנו עליו השלום, בזכות זה הקב"ה ימלא את כל משאלותיו.

כי הוא מאמין בשכר ועונש. ובטח הוא, כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק שני, כ"א), וזה לשונו, "אם למדת תורה הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך". לכן היות שהבסיס המחייב אותו לקיים תו"מ, תלוי בהשכר, ולא בהנותן את השכר, נמצא, שאין הוא מוכרח לעסוק בגדלות האמונה של הבורא, אלא בגדלות וקטנות השכר. לכן אין שם ענין עליות וירידות, להאמין בגדלות וחשיבות הבורא, אלא שם שייך רק ענין שעוסק בתורה ומצות, או שנחלש בקיום, מטעם שלא תמיד הוא מאמין בהשכר.

וזה גורם גם לאלו שעוסקים בתו"מ עמ"נ

לקבל שכר, שיש לפעמים, שנמצאים בין אנשים שאינם מאמינים בשכר ועונש, שהם יכולים להשפיע על האדם ממחשבותיהם, וזה גורם לו חס ושלום שיתרחק אפילו לגמרי מיהדות. לכן גם הם צריכים שלא יבואו במגע עם אנשים שהם חופשיים בדיעות, היות שמביאים להם מחשבות זרות בענין אמונה בשכר ועונש. אולם בדרך כלל, אלו שעוסקים בשלא לשמה, אינו נוהג בהם ענין עליות וירידות, כלומר שאין צורך שיהיו ירידות.

מה שאין כן אלו אנשים שהם רוצים לעבוד מטעם חשיבות הבורא, שהם צריכים תמיד להתגבר באמונת חשיבות וגדלות הבורא, שרק חשיבות וגדלות הבורא זהו הוא מחייב אותם לקיים תו"מ, בכדי להגיע לדביקות ה', ואלו אנשים צריכים תמיד לשער ולהעריך גדלות הבורא.

והם צריכים תמיד להעריך, שאם יש להם קצת אחיזה ברוחניות, הוא מטעם שה' מקרב אותם, והם כשלעצמם אינם מסוגלים לעשות שום דבר, אם לא רואים מזה שיצמח מזה תועלת עצמם. נמצא, שעיקר עבודה היא לבטל את עצמו, וזהו נגד הטבע, ולזה רק בישועתו יתברך יכולים להגיע.

נמצא, שבזמן עליה האדם חושב שזהו כבר טבעי, ואין לו עכשיו שום צורך שה' יעזור לו. לכן נעשה תיקון, הנקרא, ירידות, שמראים תמיד לאדם את גודל גבורתו, מה שהוא מסוגל לעשות בכח עצמו. ואיך הוא רואה את זה. אלא כשזורקים אותו מן מצבו, שהיה חושב שהוא כבר בן אדם ולא דומה לבהמות שעובדים לתועלת עצמם, ופתאום אפילו אין אדם בא לידי הרגשה שרוצים לזרוק למטה לתוך שפלות כזו, שהוא רואה אח"כ איך שהוא נמצא בשפל המצב.

אולם בזמן הירידה אין הוא רואה איך שהוא מתחיל לרדת, אלא בזמן שיורד הוא נשאר מחוסר הכרה. אלא לאחר זמן שירד, בא לו גם כן עזרה מלמעלה, ומודיעים לו, תדע, שאתה נמצא עכשיו בירידה. ומטרם שמודיעים לו שהוא נמצא במצב של מחוסר הכרה, אין הוא יודע שום דבר. אולם גם זה האדם צריך להאמין שכך הוא, היינו שענין הידיעה לא בא מאליו. אמנם האדם צריך לדעת, שהירידות האלו ניתנו לו בכדי ללמוד מזה איך להעריך את מצב העליה, רק בזמן הירידה, אין אדם מסוגל ללמוד מזה משהו.

אלא בזמן העליה, אז יש לו מקום לעשות חשבון אמיתי, ולומר, שזה שאני נמצא עכשיו בבחינת אמונה, זהו הוא בא לי מצד ה', אחרת אני תיכף ירד למצב של אהבה עצמית, ואם לא עושה חשבון זה, תיכף זורקים אותו. ולתת תודה לה' על מה שקירב אותו. נמצא, שאי אפשר להשיג הנאה אמיתית מהתקרבות ה', אם לא יודעים להעריך את זה, כנ"ל, "כיתרון האור מתוך החושך".

נמצא, שבכדי שהנבראים יקבלו את הטוב והעונג, ושירגישו זה, היו מוכרחות להיות כל אלו הירידות הנקראות, בחינת גלות. וזה מכונה, "שכינתא בגלותא", או "שכינתא בעפרא", שרק ע"י זה יהיה להאדם כלים להרגיש את הטוב ועונג.

ובהאמור נבין, מדוע דוקא בזמן החירות, שהוא ליל פסח, שהוא תכלית השלימות, כמו שאומר האר"י הקדוש, שיש למלכות אותו גדלות כמו שיש למלכות מוחין דחיה, כן הוא בליל פסח.

התשובה היא, שדוקא בזמן עליה, כשחושבים אז על איזו ירידות, היה להם אז יכולת להוציא את החשיבות של העליות. אחרת זה דומה שנותנים לאדם דבר ששוה הון רב, והוא משתמש בזה, ונהנה מזה, כמו שהיה שוה איזו פרוטות.

נמצא, שדוקא בזמן החירות, אז מקום לשאול את השאלות. זאת אומרת, אין הכוונה על השאלות, אלא צריכים את השאלות בכדי להבין את התירוצים, וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על ענין מה שכתוב, "דבר נא באוזני העם, וישאלו איש מאת רעהו". ופירש רש"י, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום, וענו אותם, קיים בהם, ואחרי, יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם. ומקשין העולם, וכי אם הקב"ה רוצה לתת לעם ישראל רכוש

גדול, אין לו להקב"ה לתת להם, אלא הוא מוכרח לומר לעם ישראל, שיעסקו ברמאות, ולשאול כלים מהמצרים, כלי כסף וכלי זהב.

והשיב, שבזמן שה' אמר לאברהם, "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה", שאל אברהם, "במה אדע כי אירשנה". "ויאמר לאברם, ידע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". ושאל, מה אנו רואים בהתשובה של ה' על שאלת אברם, במה אדע, שע"י זה שיהיו בארץ לא להם, היינו שיהיו בגלות, אז אברם כבר יהיה בטוח שהם ירשו את הארץ.

ואמר, היות שאין אור בלי כלי, היינו אין מילוי בלי חסרון, ואברם אמר לה', שהוא לא רואה שהם יצטרכו לאורות כל כך גדולים, הנקרא, ארץ ישראל, לכן ה' אמר לו, ע"י זה שיהיו בגלות, ויבקשו מה' שיוציאם מהגלות, ובמה מוציאם, זהו רק עם אורות גדולים, כי "המאור שבה מחזירו למוטב", אם כן כבר יהיה להם צורך לאורות הגדולים.

ועל זה פירש, שלכן אמר ה', שישאלו כלים מהמצרים, כלומר שיקחו את הקשיות של המצרים, רק בהשאלה, היינו בכדי לקבל האורות, ואח"כ יחזיר להם הכלים. כלומר שלקחו קשיות בכדי להבין את התירוצים. וזהו כנ"ל, שאי אפשר להבין את האור רק מתוך החושך. לכן כל השאלות הן דוקא בזמן החירות, כנ"ל.

מהו, אם בלעו את המרור לא יצא, בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"ג
1988/89 - מאמר 23

הנה בשער הכוונות (דף קע"א) כתוב שם וזה לשונו, "וזה סוד המרור, שהיא בגימטריא מות, שהם סוד דינים שבה, אשר בהם נאחזים הקליפות, הנקראים מות, ולמתקה ע"י המשכת החיים. וזהו טעם שצריך שירגיש טעם מרירות, ואם בלעו לא יצא ידי חובתו, כי ע"י טחינת שינים מתמתקים, ע"י ל"ב שיניים", עד כאן לשונו. ויש להבין בעבודה, מהו מרור שנקרא מות, ומהו פירושו, שע"י לעיסת שיניים, שהם ל"ב, מתמתק המרור, ואם בלעו, כבר אינו טועם טעם מרירות, איך זה מתבאר בעבודה.

ובכדי להבין זה, צריכים קודם לדעת, בשביל מה צריכים בכלל עבודה. ואנו רואים אפילו בגשמיות, אין אדם משיג שום דבר בלי יגיעה, והתשובה הוא ידוע, היות שכל ענף רוצה להדמות לשורשו, והיות השורש שלנו, שברא אותנו על כוונה, רצונו להטיב לנבראיו, היינו להשפיע, לכן בזמן שהנברא הוא המקבל, הוא מרגיש בעת קבלת הטוב מחבירו, אי נעימות, לכן ניתן לנו עבודה. בזמן שהאדם מקבל שכר תמורת עבודתו, כבר אין כאן ענין של בושה, שנגיד שאין האדם מוכן לאכול לחם חסד, כיון שהוא נותן תמורת הלחם, עבודה. ונראה זה כעין חליפין, שהם מחליפין אחד עם השני, אחד נותן עבודה, והשני נותן לו לחם, היינו כסף, וכדומה.

אולם זה מובן היטב בגשמיות, היינו בין אדם לחבירו, אבל בין אדם למקום, מה שייך לומר, שהאדם עובד בתורה ומצות, ותמורת זה הוא נותן לו שכר, הלא חז"ל אמרו, שצריכים לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, אם כן מהו התועלת מהעבודה בתו"מ. בשלמא בגשמיות, אנו מבינים שצריכים לעבוד, היות ששכר בלי עבודה, נוהג שם ענין בושה, לכן כשרוצה לקבל שכר, יש תיקון על השכר, שלא יהיה בבחינת נהמא דכסופא, בעת קבלת השכר, כשהאדם נותן עבודה תמורת השכר.

לכן אנו מבינים, שהעבודה הוא תיקון על השכר, מה שאין כן בעבודה שלא על מנת לקבל שכר, בשביל מה צריכים לתת את העבודה, היינו לאיזה צורך צריכים את העבודה, הלא אין כאן מה לתקן, היות שהוא אינו מקבל שום תמורה, אם כן עבודה זו למה לי. ועוד יש להבין בענין העבודה, כי בגשמיות אנו מבינים, שהאדם צריך לעבוד, היות כי העבודה, מה שהאדם עובד לצורך השני, השני נצרך הוא להעבודה, לדוגמא, הבעל מאפיה נצרך לפועלים, אחרת הוא לא יכול להוציא את כמות הלחם, הנצרך לו, מה שאין כן לגבי הבורא, וכי הוא חס ושלום בעל חסרון, שהנבראים ישלימו את מה שחסר לו, ע"י העבודה שהנבראים יעבדו בשבילו.

אם כן השאלה היא בב' אופנים:

א. שענין עבודה ניתן לנו, בכדי שיהיה מציאות לקבל שכר תמורת עבודה, שעם זה יתוקן הבושה, שלא יהא זה כאילו אוכל לחם חסד. ובעבודת ה', לא שייך לומר כן, היות שעובדים בעל מנת שלא לקבל שכר.

ב. בין אדם לחבירו שייך לומר, שחבירו צריך להעבודה שלו, אולם בין אדם למקום, איך שייך לומר, שהבורא נצרך חס ושלום לעבודת האדם.

והתשובה היא, שבאמת יש לשאול, מדוע אמרו חז"ל, שצריכים לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. הלא כל ענין העבודה, נתקנה בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא, לכן אנו רואים, שגם בגשמיות, היינו בין אדם לחבירו גם כן נוהג הכלל הזה, שלא לאכול לחם חסד, מסיבת הבושה. אם כן מדוע צריכים לגבי הבורא, לעבוד בלי שכר, הלא העבודה מתקנת את הטוב ועונג, שלא יהיה

בו בושה בעת הקבלה, מכיון שכבר לא נקרא זה, מתנה או צדקה, אלא עכשיו הטוב ועונג קיבל שם חדש, הנקרא שכר. ולפי זה מדוע צריכים לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס.

ותשובה על זה מבואר בספר תע"ס (חלק א' דף ט"ז, אות ז'), שהוא שואל על מה שאמרו חז"ל, שבכדי לתקן שלא יהיה נהמא דכסופא, נעשה תיקון, שברא את עולם הזה. שישנה כאן מציאות של עבודה, "כי נוטלים שכרם משלם חלף יגיעתם וניצולים ע"י מפגם של בושה". והוא שואל שם על זה, וזה לשונו, "ותירוצם תמוה מאוד, הוא למה זה דומה, אל אדם אומר לחבירו, עבוד עימי רגע אחד קטן, ותמורת זאת אתן לך מכל תענוגי העולם, בכל ימי חייך, שאין לך מתנת חינם גדולה מזו, שהרי העבודה הוא בעולם הזה, עולם עובר, שאין לו ערך של כלום כלפי השכר והתענוג של העולם הנצחי", ושם (באות כ') הוא משיב, "היות שיש שינוי צורה בין הבורא, להנבראים, שזה גורם הבושה כנ"ל, וע"י עסק בתורה ומצות על מנת לעשות נחת רוח ליוצרו, מתהפכים כלי הקבלה של הנשמה, לכלי השפעה, כלומר שמצד עצמה לא היתה חפצה בשפע הנכבד, אלא מקבלת השפע כדי להשפיע נחת רוח ליוצרה, הרוצה שהנשמות יהנו משפעו יתברך".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, שבשלמא בין אדם לחבירו, מבינים שהעבודה שהאדם עובד לשם שכר, הוא בכדי שהאדם לא יאכל לחם חסד, כידוע כי זה גורם בושה, וע"י העבודה נתקן הפגם של בושה, כי כבר מקבל שכר תמורת עבודה, מה שאין כן לגבי הבורא, מהו התיקון של העבודה, אם צריכים לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס. וכמו כן שאלנו, בשלמא בין אדם לחבירו, חבירו זקוק לעבודה של האדם, כנ"ל, אולם לגבי הבורא, בשביל מה הבורא צריך לעבודתו של האדם, וכי חס ושלום הוא בעל חסרון, חס ושלום, שהוא זקוק לעבודת האדם.

אלא כנ"ל, שבין אדם למקום, אין שייך לומר, שהעבודה מתקן את קבלת טוב ועונג, שלא יהיה מורגש פגם של בושה, כי רק בין אדם לחבירו, היות שהנותן עבודה משלם לו לפי עבודתו. נמצא, שהעבודה עם השכר הם כעין חליפין, שהם מחליפים זה עם זה, ואין כאן כבר שום בושה, היות כי שניהם מקבלים יחד, היינו, אחד מקבל עבודה ואחד מקבל שכר. מה שאין כן לגבי הבורא, אין כאן דבר שוה, היינו שנוכל לומר, שאחד מקבל עבודה ואחד מקבל שכר. מב' טעמים:

א. שאי אפשר לומר, שהבורא מקבל עבודה מן האדם, היות שאין הבורא חס ושלום בעל חסרון, שיהיה נצרך לעבודת האדם.

ב. כמו שאומר שם בתע"ס, שהשכר מה שהעובד ה' מקבל, אין זה בהשוה לעבודה, כנ"ל, כי העבודה בערך קבלת השכר, דומה לאדם שעובד אצל חבירו רגע, ותמורת זה הוא נותן לו, פרנסה לכל ימי חייו, היות שהעובד ה' עובד רק בעולם הזה, ותמורת זה הוא מקבל שכר בנצחיות, מה שאין כן בין אדם לחבירו, אינו נוהג זה.

לכן, כמו שכתוב שם, ענין עבודת האדם בתורה ומצות הוא לא לשם חליפין, כמו בעבודה שבין אדם לחבירו, אלא העבודה הוא, שהאדם, ע"י העבודה בתו"מ, הוא יקבל ע"י זה דבר חדש, היינו טבע שני, כלומר, במקום שנולד בטבע עם רצון לקבל לעצמו, הוא יקבל ע"י זה שהוא עוסק בתו"מ בעל מנת להשפיע, ולא לקבל שכר כלל, ע"י זה הוא יקבל שכר תמורת עבודתו. אבל מהו השכר שהוא מצפה לזכות עבור העבודה שלו בתו"מ. הוא שה' יתן לו טבע שני, היינו כלים דהשפעה, במקום שהיה לו עד עכשיו כלים דרצון לקבל בעל מנת לקבל, הוא ישיג עכשיו כלים חדשים, הנקראים כלים דהשפעה. לכן בעת העבודה בתו"מ, הוא צריך לכוון שהוא עוסק בעל מנת להשפיע, כלומר שצריך לכוון כל הזמן, בזמן העבודה, לאיזה שכר שהוא מצפה, שה' יתן לו תמורת עבודתו בתו"מ.

ויש בהכוונה זו, שמכוון בעל מנת להשפיע, ב' דברים:

א. שידע לאיזה שכר הוא מצפה.

ב. שידע טעם בהשכר, כלומר שיהנה

מהשכר הזה, כלומר שגודל השכר תלוי בהשתוקקות להשכר. כמו בגשמיות ישנו שכר גדול, וקטן, הנמדד בחשיבותו של הדבר, כי מדרך העולם הוא, דבר שיקר במציאות, שלא נמצא כזה אצל הרבה אנשים, היינו שזה דבר שקשה להשיג, זה נקרא "חשוב" בגשמיות.

כמו כן כל אדם חושב שיש בידו להגיע לעשות כל מעשיו לשם שמים, היות שזהו רק כוונה, היינו לכוון בעת מעשה, שהוא רוצה בעבודה שיהיה לשם שמים, והאדם חושב שרק מעשה הוא קשה לעשות, כוונה זהו דבר קל מאוד, שרק תלוי ברצונו, ואם הוא רוצה הוא יכול. מה שאין כן אלו אנשים שמתחילים ללכת בדרך זה, שרוצה שהמעשים שלו יהיו לשם שמים, האדם הזה, כל מה שמרבה במעשים ובכוונה דלהשפיע, אז מתגלה אצלו האמת, איך שהאדם רחוק מדבר זה, היינו שיש סגולה בעבודה זו, שמגלים לו מלמעלה את האמת, איך שאין להאדם שום שייכות למעשים דהשפעה. אולם מטרם שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, יש תיקון, שלא יכולים לראות את האמת, איך שהאדם רחוק מדרך הזה, היות שזהו נגד הטבע.

כי האדם נברא לעשות הכל לתועלת עצמו, ובכדי שלא יהיה לו ענין של בושה, הוא מוכרח לעשות הכל לתועלת הבורא ולבטל את כל ישותו, איך הגוף יכול להסכים לזה. וזהו כמו שאומר הזה"ק על הכתוב "או הודע אליו חטאתו". שהידיעה הזו, הקב"ה מודיע לו, שפירושו, שמלמעלה כשרואים שהאדם רוצה לתקן את הרצון לקבל לעצמו, מודיעים את האמת, איך שהאדם רחוק מזה. אז הוא מתחיל לראות, שלא כל אדם יכול להגיע לשכר הזה, ומתחיל לראות את החשיבות שבדבר.

נמצא, שרק אז הוא מתחיל לראות איך שהשכר הזה, הנקרא כלים דהשפעה, קשה לזכות לזה, שרק הבורא יכול לתת לו את הכלים האלו. נמצא, שהשכר שלו, מקבל אצלו צורה של חשיבות, היות שזה דבר יקר במציאות, שלא כל אחד יכול להגיע לזה.

ובהאמור אנו רואים את החשיבות של השכר הזה, שהוא לזכות לכלים דהשפעה, שאי אפשר להבין את החשיבות שבדבר, מטרם שהאדם רואה איך שזה קשה להשיג. וכשמשיג את הכלים דהשפעה, הוא רואה אז, איך שהוא זכה לשכר גדול מאוד, שהוא דבר כל כך יקר מציאות, היות שאין זה בידו להשיג דבר גדול בכוחות עצמו, אלא שרק הבורא בעצמו, הוא יכול לתת לו במתנה הכלים האלו.

נמצא, זה שאמרו, שאסור לעבוד בעל מנת לקבל פרס, הוא משום שאם הוא רוצה שכר תמורת עבודה, אז הוא בורח ממש מהשכר האמיתי. נמצא, בזה נבין בשביל מה צריכים לעבוד, הלא אין הקב"ה צריך לעבודה שלנו, שנעזור לו מה. והתשובה היא, העבודה זו הוא רק בשבילנו, היינו שע"י העבודה, אנו מגיעים להשיג את החשיבות של השכר, וזה לא סתם חשיבות, אלא שזה ענין שאנו משיגים ע"י העבודה, שהחשיבות הוא מטעם שזהו כל החיים שלנו, כי בלי דביקות השם, אנו מרוחקים ממנו יתברך, וכל הטוב והעונג שברא הבורא להטיב לנבראיו, תלוי בזה, היינו שיהיה לנו בחינת השתוות עם האור.

וכמו שאומר האר"י הקדוש, שסיבת שבירת הכלים, היה מטעם, שהכלים לא היה ביכולתם לסבול את האור, לכן האורות נסתלקו, והכלים נשברו. שפירושו הוא, היות שיש ערך הופכי בין האור שהוא המשפיע, לבין הכלי שהוא המקבל, וכדי שיהיה להם השתוות, נעשה תיקון, שהמקבל לא מקבל מטעם תועלת עצמו, אלא מטעם שהוא רוצה לקיים רצון הבורא, שהוא רוצה להטיב לנבראיו, ורק מסיבה זו הוא מקבל את הטוב, וזה נקרא, השתוות, מטעם ששניהם שוים עכשיו, היות ששניהם נקראים, משפיעים. כלומר שכמו שהאור הוא המשפיע, עם זה שנותן להכלי, גם הכלי אינו מקבל, אלא מטעם שרוצה להשפיע להנותן.

ובהאמור נבין מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב, על מה ששאל משה מה', (כי תישא, רביעי) "ויאמר הראני נא את כבודך,

ויאמר ה', הנה מקום אתי".

ואמר, מהו הפירוש "הנה מקום אתי", ואמר, "אתי", הוא ראשי תיבות, אמונה, תפלה, יגיעה, כלומר שזהו המקום, שעל ידו יכולים לבוא, לזכות לכבוד ה', שענין כבוד ה', יכולין לפרש, כמו שאנו מתפללים (בתפלת שמונה עשרה דראש השנה) "וכן תן כבוד לעמיך", שפירוש, שכבוד ה' יהיה מגולה בתוך עם ישראל, שכל אחד ואחד, ירגיש גדלות ה', בשיעור שלא יהיה שום דאגות לאדם, אלא איך הוא יכול לעשות משהו, איזה נחת רוח להבורא, ושום דבר אחר לא מעניין אותו. מה שאין כן בזמן שהוא להיפך, היינו בזמן ש"שכינתא בעפרא", שגדלות ה' הוא בהסתר, ולא רואים ולא מרגישים את החשיבות של המצוה, שצוה לנו לקיים תו"מ, שזה לא מטעם שהוא צריך לעבודה שלנו, אלא שהוא רצה לזכות אותנו, ניתן לנו את קיום תו"מ, כמו שאמרו חז"ל "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תו"מ", כמו שכתוב בספר "פתיחה לחכמת הקבלה" בתחילתו. לכן בכדי להגיע לכבוד ה', שזה יכולים לפרש, שזה ענין מה שאמר "הראני את כבודך", הגם שיש בזה הרבה פירושים, ועל דרך העבודה, כך צריכים לפרש את הפסוק. ש"הראני כבודך" הכוונה, שכבוד ה' יהי מגולה.

ויש לפרש את הסדר של מקום א' ת' י', הוא, שיש לקבל על עצמו בחינת אמונה, שיאמין שכל אחד ואחד יכול להגיע, לזכות לבחינת כבוד ה' כנ"ל, וכשהוא מאמין בזה, עליו לדעת מדוע כבוד ה' לא מגולה, עוד מטרם שהתחיל בעבודה, אלא שרק ההסתר מגולה, אלא הוא צריך להאמין בדברי חז"ל, שזה הוא תיקון, שיהא יכולת לאדם לזכות לבחינת השתוות הצורה, הנקרא בחינת משפיע להּ' ולא לתועלת עצמו. לכן ענין אמונה שהאדם צריך לקבל על עצמו, הוא צריך גם כן להאמין, שאי אפשר לזכות לכבוד ה', היינו שיסתלק ממנו ההעלם וההסתר, אם לא זכה לבחינת "יראת שמים", וענין יראה פירושו, כמו שכתוב, (בהקדמת ספר הזהר דף קל"ח), "היינו שלא יכול להיות לו אמונה, מטרם שיש לו השתוות הצורה". ובכדי שיהיה לו השתוות הצורה, הוא צריך להשתדל, שבכל דבר שהוא עושה, שיהיה לו יראה, כמו שכתוב (שם דף קצ"א) וזה לשונו, "יראה, הוא שמפחד שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו".

נמצא, שההתחלה שהאדם מתחיל להכנס בעבודה, הוא מתחיל באמונה, אולם הגוף מתנגד לעבודה זו, אז בא מצב של יגיעה, היינו שהוא צריך להתגבר על הגוף, ולעשות כל מיני עצות, כמו שאמרו חז"ל "בתחבולות תעשה לך מלחמה", היות שאין הגוף רוצה לוותר על תועלת עצמו, וכפי מה שנותן יגיעה, בשיעור הזה הוא מתחיל להרגיש, שאין בידו לעשות שום דבר, כי הוא מצד עצמו, כבר עשה לפי דעתו, כל מה שהיה ביכולתו לעשות, ובא לאחר היגיעה, לידי ידיעה, שרק ה' הוא יכול לעזור, ואין זה בידי עצמו. אז בא מצב הג' של תפלה, ואז התפלה הוא בעומק הלב, היות שברור אצלו בידיעה ברורה, שאין מי שיעזור לו אלא הקב"ה.

אולם גם אפילו שבא לידי ידיעה, שה' יכול לעזור לו, ומבין שהעצה אמיתית הוא רק תפלה, בא הגוף ונותן לו להבין, הלא אתה רואה כמה תפלות שכבר עשית, ולא קבלת מלמעלה שום תשובה, אם כן למה לך להתפלל, שה' יעזור לך, הלא אתה רואה, שאין אתה מקבל שום עזרה מלמעלה, אם כן, אין ביכולתו להתפלל אז, על זה צריכים עוד הפעם להתגברות, היינו להתגברות עם האמונה, ולהאמין שה', כן הוא שומע תפלת כל פה, ולא חשוב אם האדם הוא מוכשר, ושיש לו מידות טובות, או להיפך, אלא הוא צריך להתגבר ולהאמין למעלה מהדעת, אף על פי שהדעת שלו מחייב, לאחר שהוא התפלל הרבה פעמים, ועדיין לא קבל מלמעלה שום דבר, אם כן איך הוא יכול ללכת עוד הפעם להתפלל. גם על זה צריכים התגברות, היינו לתת יגיעה למעלה מהדעת, ולהתפלל שה' יעזור, שיוכל להתגבר על הדעת שלו, וכן להתפלל.

נמצא לפי זה, הגם שאמונה, ותפלה, ויגיעה, הם ג' דברים שנוהגים בזה אחר זה, ובאמת הם ג' דברים ממש, ומכל מקום, אלו ג' דברים כלולים זה בזה, כלומר בכל דבר הוא עובד עם כל הג' ביחד, כנ"ל. היינו הגם שמתחילים בבחינת אמונה, אבל באמונה נכללו כל שאר הבחינות. כי בזמן שהוא מתחיל להתגבר, הוא צריך להאמין באמונת חכמים, שאמרו, שהאדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". כלומר שהאדם צריך לעבוד ולהגיע בכוחות עצמו להמטרה, וכשהוא רואה, שאינו יכול להתגבר ולתת יגיעה, הוא צריך להאמין, שתפלה מועלת, כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה", אף על פי שהוא לא רואה שום שינוי, בזה שהתפלל לה', שיעזור לו, אם כן יש גם כאן ענין של למעלה מהדעת. אולם הסדר הכללי הוא, שמתחילים מ - א' ת' י'. אמונה, ואח"כ יגיעה, ואח"כ תפלה.

נמצא, העיקר הוא אמונה, כי עמה צריכים להשתמש בכל המעשים שהאדם עושה, כנ"ל. זאת אומרת, שכל הכלים שעמהם האדם עובד, הבסיס הוא אמונה, לכן האור המתגלה נקרא "אור האמונה", על שם הכלי. שהכלי זה בנוי על בסיס של אמונת חכמים, ועל אמונת ה', כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

ובהאמור נבין את מה שאמרו חז"ל, "אם בלעו את המרור לא יצא". ואמר האר"י הקדוש, שמרור גימטריא מות. ויש להבין, מה מרמז לנו בזה, שמרור גימטריא מות, שהם דינים שבה, אשר בהם נאחזים הקליפות. יש לפרש, שזה כמו שאנו אומרים, (בהגדה של פסח) "מרור זה שאנו אוכלין, על שום מה, על שום שמיררו המצרים, וימררו את חייהם בעבודה קשה".

שענין עבודה קשה, היה זה שעם ישראל היו רוצים לצאת משליטת המצריים, שנקרא אהבה עצמית, שבזמן שהתגברו לעשות משהו בעל מנת להשפיע, תיכף באו להם מחשבות של המצרים, ששאלו שאלת רשע, מה עבודה הזאת לכם, לעבוד לתועלת ה', וכל פעם שהתגברו, תיכף באו השאלות של המצרים, וזהו נקרא "עבודה קשה", שהיה קשה לצאת משליטתם, כי המצרים היו מררו את חייהם.

ועל זה אומר האר"י הקדוש, כי מרור גימטריא מות, כלומר שזה שהמצרים לא רצו לתת להם לצאת משליטתם, אלא שישארו כמו שהם רוצים, היינו כמו שאלת רשע, שזהו פירוש, שישארו בבחינת רשעים בחייהם נקראים מתים, נמצא, שזה לא סתם מרור, אלא זהו בחינת מות ממש. נמצא, זה שכתוב "וימררו", היינו שרצו שעם ישראל ישארו בבחינת מתים חס ושלום.

נמצא לפי זה, שענין עבודה קשה, שהיו טועמים טעם מרור, היינו שהיה טועמים טעם מיתה, בזה שהיו עובדים לתועלת עצמם. וזה שאומר, שמרור הוא בחינת מיתה, ודינים שבהם נאחזים הקליפות, שפירושו של דינים הוא, כידוע שהיו דין, שאסור להשתמש עם כלים דקבלה, וכל יניקת הקליפות הוא מכלים דקבלה, שהם רוצים לקבל בעמ"נ לקבל, וכשהאדם נמצא בבחינת קבלה, אז האדם נמצא במצב של העלם והסתר מרוחניות.

וענין תיקונו הוא, זה שכתוב "וזהו טעם שצריך שירגיש טעם מרירות, ואם בלעו, לא יצא ידי חובתו, כי ע"י טחינת שינים מתמתקים, ע"י ל"ב שיניים". יש לפרש, כי ידוע, של"ב שיניים רומזים על ל"ב נתיבות חכמה, היינו שדוקא ע"י זה שהאדם בא לידי מצב עליה, המכונה שהוא נמצא במצב של חיים וחכמה, אז הוא צריך ללעוס את המרור, בכדי שירגיש טעם מרירות, כי רק בזמן עליה יכולים להרגיש מה זה מרור, כלומר מהו הטעם של יריד, וזהו כיתרון האור מתוך החושך. היינו שאי אפשר לטעום טעם אמיתי, בחיים, ואור, אם אין לו טעם של מות וחושך. נמצא, שהמרור נמתק ע"י העליה, שרק ע"י החושך, שהוא יריד, הוא מרגיש טעם באור. נמצא, שהחושך קבל עכשיו תיקון, וזה שכתוב: ולמתקה ע"י המשכת החיים.

מהו, ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך, בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"ד
1988/89 - מאמר 24

הזה"ק (נשא דף ג' ובהסולם אות י') אומר, אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. וזהו "יומם יצוה ה' חסדו". ובמגילה (דף ט"ו) אומר שם "לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך".

ויש להבין, מה זה בא ללמדינו בעבודת ה', כלומר כשלומדים באדם אחד, מהו הפירוש "הדיוט". וקודם כל אנו צריכים להבין מהו הפירוש "הדיוט בכלל".

הנה במסכת מגילה (דף י"ב ע"ב) אמר רב כהנא "מכאן, שהדיוט קופץ בראש". משמע, שהפירוש של הדיוט, מימרה בגנותו, הגם שהוא איש פשוט, מכל מקום אוהב להבליט עצמו ולהראות כוחכם. אם כן בעבודה מה יש לפרש "ברכת הדיוט". וכמו כן יש להבין מה שאומר הזה"ק, אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. וזהו "יומם יצוה ה' חסדו". מהו הקשר בין "ברכת הדיוט" ל"חסדו".

ידוע שעבודת האדם היא בב' קוים, הנקראים "שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי, ויכריע ביניהם". וזה על דרך שאמרו חז"ל (סוטה מ"ז) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת"

ועל דרך עבודה יש לפרש "ימין מקרבת", כשאדם הולך בעבודה, ורוצה להמצא עצמו במצב של התקרבות לה', ולא רוצה לראות שום חסרון על עצמו, כי הוא רוצה עכשיו לעסוק בשירות ותשבחות לה', ואם הוא יראה בעצמו איזה חסרון, כבר לא תהיה באפשרותו לתת תודה לה' בכל הלב, היות שיש לו חסרונות, שהוא רוצה שה' ימלא חסרונותיו.

נמצא, שעל החסרונות הוא מתפלל עכשיו, שה' ימלא אותם. נמצא, שכבר יש לו חסרון בההודאה. כלומר, שבאמצע אמירת תודה רבה, הוא טוען, שה' עוד לא נתן לו הכל מה שחסר לו. לכן בעת שהוא רוצה לעסוק בבחינת שלימות, בכדי שהתודה שנותן לה' תהיה בכל הלב, אסור אז לראות שום חסרון אצל עצמו.

אולם יש להבין, איך האדם יכול לומר שאין לו חסרון. אלא הוא מודה ומשבח לה', בזה שהוא עובד ה', בזמן שרואה, שהעבודה שלו מלאה חסרונות. ואיך אפשר לשקר, בו בעת שהוא רואה בעצמו האי שלימות שלו בתורה ועבודה. התשובה היא, בזמן שהאדם עושה חשבון לעצמו, ורואה את שפלותו, איך שהוא יותר גרוע משאר אנשים, הן בכשרון והן במידות, ומכל מקום ה' נתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו בתו"מ, והוא יודע בעצמו, שגם השרות הקטן הזה הוא לא שוה, והוא רואה שיש הרבה אנשים שהם יותר חשובים ממנו, מכל מקום ה' לא נתן להם מחשבה ורצון לעשות משהו בדברים של קדושה, ולו כן נתן מחשבה ורצון.

ועל זה הוא מודה ומשבח לה', כאילו הוא השיג הון תועפות בגשמיות, לאיזה מצב רוח היו הדברים גשמיים מביאים אותם. ומהציור הזה הוא מקבל שמחה ואושר, ויש לו מזה הרחבת הדעת. ודבר זה גורם לו, שמקבלים על ידי זה את"כ אוזניים לשמוע דברים, שמקודם לכן היו לו אוזניים אטומות. ועכשיו ע"י השמחה כל האברים שלו נעשו ערים ומבינים וחושבים לכל דבר, כי השמחה שבאה לו ע"י שמחה של מצוה, זה גורם לו שגם בגשמיות, שהאדם יהיה עכשיו לאדם אחר לגמרי. וזה הכל בא לו מצד שהחשיב דברים שבקדושה.

אולם האדם צריך להאמין, שאפילו שהוא מעריך את חשיבות של קדושה בכל יכולתו, מכל מקום עוד לא הגיע לתת את שיעור החשיבות, שיש שם החשיבות האמיתית, כי

אין בידי אדם להעריך את מדת חשיבות של קדושה, שרק אלו שהם "בני עליה", הם יודעים איך להעריך דבר רוחני.

אלא שחז"ל, הם היו יודעים לתת חשיבות לרוחניות, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ז') וזו לשונם "אמר רבי זירא, אגרא דפרקא ריהטא". ופירש רש"י, עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, הוא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים. והמרש"א מפרש וזו לשונו, ועוד יש לומר "דחכמים דאינן צריכין לפרקא, דכבר יודעין דברי הלכה, קאמר, דמכל מקום אגרא שלהם ריהטא", היינו שכר המרוצה. אמר אביי "אגרא דכלה דוחקא". ופרש רש"י וזו לשונו "שבת שלפני הרגל, שהכל נאספים לשמוע הלכות רגל".

הפירוש הוא, ויש שאינם מבינים ההלכות, מכל מקום יש להם שכר על זה שעומדים דחוקים. והמרש"א אומר גם על זה "אם השומע תלמיד חכם, ואין צריך לכך, יש לו אגרא דדוחקא". ובהאמור אנו רואים, איך שחז"ל היו מעריכים את חשיבות של רוחניות, שאמרו "אפילו שאין אנשים מבינים את מה שהחכם דורש, מכל מקום יש להם שכר זה, שרצים לשמוע את דרשת הרב". ועוד יותר מזה, אנו רואים מה שהמרש"א אומר, אפילו אלו אנשים שהם בעצמם תלמידי חכמים, ויודעים את ההלכות לבדם, מכל מקום אם הם באים לשמוע את דרשת הרב, יש להם שכר, ובטח שכר לא נותנים אלא על עבודה.

נמצא שלפי זה, שהאדם צריך לשמוח בזה שזכה לעבודת ה', הגם שבא לבית המדרש או לבית הכנסת ואינו לומד, יש לו שכר הליכה, שפירושו, שזה נכנס בגדר עבודת ה'. והראיה לזה, שמשלמים שכר על עבודה זו. אם כן יוצא, בזמן שהאדם הולך בקו ימין, שרוצה לעסוק בעבודה של זמירות ותשבחות לה', הוא צריך אז לראות שיש לו שלימות. כלומר, שהוא צריך להעריך את שפלותו, ואיך שהקב"ה נתן לו רצון וחשק לכל הפחות ללכת לבית המדרש, אף על פי שלא מבין שום דבר. ולומר "אין בכוחי להעריך את החשיבות שעלה בגורלי, שה' בחר בי לכל הפחות לאיזה שרות כל שהוא". ויהיה בשמחה, כאילו הוא מצא הון תועפות בגשמיות, איך הוא היה שמח, והשמחה הזו נותנת כח להאמין בה', שהוא טוב ומטיב.

מה שאין כן בזמן שהאדם מתחיל לעשות חשבונות, כמה הוא הרויח ברוחניות ע"י יגיעה שכבר נתן, ומתחיל לראות שהוא לא התקדם, הגם מה שהוא רואה, הוא אמת לפי השגתו, אבל במצב הזה הוא נפרד מהקדושה, מטעם שבמצב הזה הוא מדבר לשון הרע על ההשגחתו יתברך, שאינו יכול לומר, שהנהגת הבורא היא בבחינת טוב ומטיב.

נמצא שעל ידי זה הוא נעשה יותר מרוחק מהקדושה. כלומר, כי כפי מה שהוא רואה שהוא בחסרון, ורואה את כל מה שחסר לו, וכמה וכמה פעמים הוא התפלל לה', וה' לא נתן לו שום דבר על בקשתו, תיכף הוא פוגם באמונה של "כי אתה שומע תפלת כל פה".

נמצא, שנעשה במצב הזה, שהוא אומר, שהוא הולך עכשיו על דרך האמת ולא רוצה לרמאות עצמו, שהוא איש שיש לו שלימות. ובטח הוא בטוח, בדרך שהוא הולך היא דרך אמיתית. אולם אין אדם יכול לעשות לעצמו דרכים, אלא צריכים לקבל דרך מכפי שרבותינו סדרו לנו.

ועל ענינים כאלו שאל אאמו"ר זצ"ל, על מה שאנו אומרים (ב - "אתה בחרתנו") "ורוממתנו מכל הלשונות". הלא אין בעולם אלא רק לשון אחד של היצר הרע. לכן "ורוממתנו מכל לשון" היה צריך לומר. מהו "מכל הלשונות", לשון רבים. ואמר, שיש מלאכים קדושים, וכמו כן יש מלאכים טמאים, היינו שיש לפעמים שהיצר הרע מונע אותו מלעשות דבר טוב, מכח שמסית לו, ואומר שאין לך שום צורך לעסוק בתו"מ, מטעם שלא יהיה לו מזה שום רווח. ולפעמים בא אליו ואומר לו, שלא כדאי לך לעשות הדבר הזה, היות שזה הדבר יפריע לך מלעסוק בתו"מ. נמצא, שהוא מדבר אליו

להיפך, הוא רוצה שהאדם יעסוק בתו"מ, לכן הוא מיעץ לו לא לעשות את הדבר הזה, מה שהוא רוצה לעשות, או ללמוד, או לחשוב, וכדומה.

נמצא, בזמן שהאדם צריך ללכת ב"קו ימין", אז בא אליו המלאך קדוש ואומר לו, תסתכל על שפלות שלך, תראה שחסר לך תורה וחסרה לך אמונה, וגם בקיום מצות אין אתה בסדר, ומוריד אותו לשאול תחתית, ומדבר אליו כמו מלאך קדוש. ומה נעשה, שבסופו של דבר האדם בא לידי ירידה, שאין לו אז ראש לעשות שום דבר בקדושה. לכן בזמן שהוא צריך ללכת בקו ימין, הוא צריך להילחם עם כל אלו שמתנגדים לשלימות הימין, ולהאמין למעלה מהדעת, שהס"א מדברת אליו בלבוש של מלאך קדוש.

אולם אח"כ, האדם צריך לעבור אל קצה השני, הנקרא "קו שמאל". ושם צריכים שמירה מעולה. והוא צריך להיות מוכן, בזמן שראה את העבר שלו, שהוא מלא חסרונות, שתהיה בידו יכולת לתת תפלה על החסרונות, אחרת אסור להכנס לעבודה של שמאל. וזה כמו שכתוב בזה"ק, ש"אסור להרים את הידים בלי תפלה ובקשה", שפירושו "הרמת ידים" נקרא, שהוא מסתכל בהידים שלו, הייינו מה כבר יש לו בהידים מרוחניות, אם הוא התקדם משהו או לא.

וזהו אסור להסתכל, רק באופן שהוא מוכן לתת תיכף על המקום תפלה ובקשה, אחרת הוא יפול לכלל יאוש, ועצבות, ומרה שחורה, ויהיה מוכרח לברוח מהמערכה. נמצא, במקום שהוא היה צריך לקבל מקו שמאל מקום לתפלה, שרק בגלל זה הוא צריך לעבור לקו שמאל, לכן, אם הוא אינו בטוח שיהיה ביכולתו תיכף לתת תפלה על המקום, הוא צריך להישאר בקו ימין, עד שיהא בטוח, שעל ידי זה הוא יקח כח להתפלל, שה' יעזור לו, ויהיה מאמין "כי ה' הוא שומע תפלה". אחרת יש איסור בדבר. כי בטח "תודה רבה" במצב הזה שהוא נמצא לא יכול לתת, ותפלה גם כן לא יכול לעשות, שיתפללו לה', שיוציאו מהמצב הזה. כי בזמן שהאדם נמצא במצב, שהוא מתחיל לדבר לשון הרע על ההשגחה, תיכף נאבד ממנו כח התפלה, שהגוף לא יכול להאמין, שה' הוא "שומע תפלת כל פה". נמצא, שהוא נשאר קרח מכאן וקרח מכאן, לכן הוא צריך להישאר בקו ימין ולא להכנס לקו שמאל.

וזה שאמרו חז"ל (יומא ט"ז) "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין", שפירוש של "כל" הוא "בדרך כלל". כלומר, בדרך כלל האדם צריך ללכת בקו ימין. ובקו שמאל מותר ללכת רק בזמן שהוא בטוח שיהיה בידו להתפלל על החסרונות שלו. אחרת הוא צריך להישאר בימין, עד שירגיש בעצמו, שהוא מוכן לזה.

לכן, אם נתעוררו לו נגד רצונו מחשבות, שהוא לא בסדר, ואיך הוא יכול לדבר דיבורי תורה ותפלה לה', בזמן שהמחשבות שלו אומרות לו, הלא אתה מלא לכלוך, ואיך אתה לא מתבייש לעסוק בדברי קדושה. על זה האדם (חייב) לומר, שכתוב "אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם", כלומר, אפילו שאני נמצא בשפלות הכי גרועה, מכל מקום אני מאמין במה שכתוב, שה' שוכן אפילו בשפלות הכי גרועה.

אולם אינו שורה אצל בעלי גאוה, כמו שאמרו חז"ל "כל המתגאה, אומר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד". לכן כשהאדם מרגיש עצמו בשלימות, לפי הקו ימין, שהוא מעריך את שפלותו, ואומר, שמכל מקום ה' נתן לו קצת אחיזה כלשהי בקדושה, וקצת הזה לגבי הקדושה שהאדם צריך להשיג, בודאי נקרא זה הקצת קדושה לגבי קדושה אמיתית, בחינת הדיוט. ואם הוא אומר לפי שפלותו, אני מודה ומשבח לה' עבור זה.

על זה יכולים לומר, כמו שכתוב "אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם". וכשהוא שמח מזה, יש לו הזדמנות לזכות לבחינת "שהשכינה שורה אלא מתוך שמחה". נמצא, שע"י השפלות הזו, שמזה שה' נתן לו משהו אחיזה בקדושה, הוא יכול לעלות במעלות הקודש, אם הוא רק לוקח מזה שמחה ומחשיב את זה, אז האדם יכול לומר "מקימי מעפר

דל", "מאשפות ירים אביון". היינו, בזמן שהאדם מרגיש את שפלותו, והוא דל, היינו עני, כמו שאמרו חז"ל (נדרים מ"א) וזו לשונם "אמר אביי, נקטינן, אין עני אלא בדעה", שפירושו, מסורת מאבותינו, מנהג מאבותינו, ש"אין עני אלא בדעת".

וזה שאומר שהוא דל, היינו עני, שאין לו שום דעת בקדושה, הוא נקרא "עני ודל". ואז, אם יש משהו אחיזה בקדושה, אף על פי שהוא דל, אומר "מקימי מעפר דל". זאת אומרת, שאומר הלל, שאף שהוא דל, מכל מקום ה' מקים אותו. "מאשפות ירים אביון", הגם שהוא מרגיש שהוא אביון, מכל מקום ה' הרים אותו. ועל זה הוא אומר הלל לה'. ושיעור אחיזה בקדושה צריך להיות במשהו, כבר יכולים להגיד הלל ולתת שבח לה'. ויכולים לפרש במה שכתוב (תהילים צ"ז) "שמחו צדיקים בה' והודו לזכר קדשו".

שיש לפרש "צדיקים", פירוש מי שאומר שה' הוא צדיק, היות שכל מה שיש לו איזו אחיזה בקדושה, כבר אומר "ה' הוא צדיק", במה שנותן לעני ואביון כמוהו איזו אחיזה ברוחניות. והם נקראים "צדיקים", כמו שכתוב "איזה צדיק המצדיק את קונו".

ושיעור אחיזה ברוחניות, הוא, שעל זה הוא יכול לומר, שאני שמח עם זה, אומר הכתוב "והודו לזכר קדשו", שהם נותנים הודאה על "זכר קדשו", זה שזוכרים את קדושתו יתברך, על זה הם נותנים הלל ושבח. זה שכתוב "והודו לזכר קדשו". זאת אומרת, אם הם רק נזכרים משם הקדוש, כבר על זה לבד הם נותנים "הודו לה'", כלומר אפילו רק על זכירה לבד תיכף מתעוררים לתת הודאה לה'.

מה שאין כן מי שיש לו קצת גאווה, ואומר, שאר אנשים, שאין להם שכל, הם יכולים להיות עובדי ה' בלי שום שכל ודעת, מה שאין כן איש כמוני, שיש לו שכל ואיננו טיפש כשאר אנשים, הוא אומר, אם הבורא רוצה שאני אעבוד בשבילו, הוא צריך להתחשב עמי ולתת לי טעם בתורה ובתפלה, אחרת אני יכול להיות עובד כמו שאני מבין, ולא כמו שאתה דורש.

על זה כתוב "ה' מלך גאות לבש", היינו שה' מתנהג לגבי אלו אנשים בלבוש של גאוות, ואינו מתפעל מהם, והם נשארים עם הגאוות שלהם ולא יותר. לכן כתוב "רם ה' ושפל יראה", עם שפלותו האדם יכול לראות. מה שאין כן "וגבוה", מי שמחשיב עצמו שהוא יותר גבוה משאר אנשים, הוא נקרא "וגבוה ממרחק", היינו הוא מתרחק מהקדושה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך", שהפירוש הוא, שבזמן שהאדם מרגיש שהוא הדיוט, שאין לו אלא רק קצת מגע עם הקדושה, שזה נקרא "הדיוט" לגבי השלימות שהאדם צריך להגיע, מכל מקום כשהוא עושה ברכה ונותן תודה לה', "אל תהי קלה בעיניך", אלא האדם צריך להחשיב זה כאילו השיג הון תועפות, ולתת תודה וברכה לה' כאילו השיג שלימות אמיתית.

מהו בעבודה, איש אשר בו מום לא יקרב

תשמ"ט - מאמר כ"ה
1988/89 - מאמר 25

בזה"ק (אמור דף י"ד ובהסולם אות מ"א) אומר וזו לשונו "איש מזרעך לדורותם, אשר יהיה בו מום. רבי יצחק אמר, שהטעם הוא, משום שהוא פגום. ומי שהוא פגום, אינו ראוי שישמש בקדש. והרי העמדנו, שאדם הנמצא פגום אין בו אמונה, ופגם ההוא מעיד עליו. כל שכן כהן, שצריך להמצא שלם, ובעל אמונה יותר מכל", עד כאן לשונו.

ויש להבין, לפי זה אדם שנברא באיזה מום, אם יש לו בחירה להגיע לאמונת ה', או חס ושלום אין לו שום בחירה, והוא מוכרח להישאר בלי אמונה. נמצא, האדם הזה מה הוא צריך לעשות האם אומרים לו, קודם כל אתה מוכרח להשתדל ללכת לרופאים, אולי הם יכולים לרפאות אותך מהמום שבך. ואח"כ אתה תבוא ללמוד עניני אמונה. היתכן דבר כזה.

אלא הענין הוא, כל דבר אנו לומדים מבחינת ענף ושורש. וזה הוא חלק הנגלה שבתורה, שכל מעשי המצות ניתן לנו בבחינת ענף ושורש. וכשמדברים בבחינת הנסתר, היינו בבחינת הכוונה ולא מבחינת המעשה, אז מפרשים הכל בבחינת עבודה. כלומר, מה שנקראים "מומים ופגמים" הוא לא בבחינת המעשה אלא בבחינת הכוונה.

ויש לדעת, מאיפה נמשכים הפגמים והמומים ברוחניות. אלא זה נמשך לנו בסיבת השבירה שהיתה, שאז ירדו נצוצי קדושה בתוך הקליפות, וע"י הנצוצין האלו קבלו הקליפות כח להרחיק את האדם מעבודת ה', היינו שנותנים לאדם תענוגים, בעת שהוא עוסק בעל מנת לקבל תענוג, ואי אפשר לאדם לוותר על תענוג, מה שהוא מקבל על כלים דתועלת עצמו, ולעסוק לשם שמים.

ובעת שעוסק בדברי השפעה, האדם מרגיש בכל המעשים האלו, שאין בהם טעם וריח. וכשהוא מתגבר, וכן עושה מעשים דלהשפיע, אבל עבודה זו היא לא עם כל האברים, כלומר שלא כל האברים מסכימים לעבודה זו. נמצא, שהוא בעל מום. היינו בעת שהוא עוסק בכוונה דלהשפיע, שהוא רוצה לעשות רק לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אפילו אחרי כל ההתגברות נשארו כמה אברים שהם לא מסכימים עם עבודה זו. נמצא, שהוא חסר אברים, שזה נקרא "בעל מום" בעבודת הקודש.

וכל זה, היינו מה שאין האברים מסכימים לעבודה זו, הוא מפני שהם מרגישים טעם פגם בעבודה דלהשפיע. אם כן, הם בעצמם, היינו אלו העובדים בעצמם אומרים שאין שלימות בעבודה זו, אלא שכולה פגמים. אם כן איך אפשר לומר שיש שלימות בעבודה, בו בזמן שהם בעצמם אומרים שיש פגם בעבודה. ואיך יכולה להיות עבודה עם פגמים, לתת זה להבורא.

וזה דומה כמו בגשמיות, שהאדם נותן מתנה להמלך ורוצה להראות לו שהוא עבד נאמן. ויחד עם זה "לבו בל עמו". היינו שיש לו אברים, ששואלים אותו, מה יהיה לך מזה שאתה עובד בשביל המלך. האם אתה חושב שהמלך ישלם לך, עבור זה שאתה עובד עבורו במסירת נפש. נמצא, שהאדם בעצמו אומר, שהעבודה זו היא עבודה פגומה. וזה כמו שכתוב (במ"ר נשא י"ג) וזו לשונו "אוי לה לאותה עיסה, שהנחתום מעיד עליה שהיא רעה".

אולם יש לשאול, ומדוע האדם בעצמו אומר שהוא פגום. התשובה היא, משום שחסרה לו אמונה. כי אם היתה באמת לאדם אמונה בה', שהוא המנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, והיה מאמין בגדלות ה', בחשיבותו, אז אי אפשר שתהיה איזו התנגדות מצד מי שהוא באדם. כי אנו רואים בהטבע שלנו, שהקטן מתבטל לגבי הגדול כנר בפני

אבוקה, ואין לו שום בחירה. אלא כל עוד שלא נקבע בלבו שהוא גדול, אז שייך בחירה, היינו לבחור ולומר שהוא גדול. או ע"י עצמו, שהוא משיג שהוא גדול, או ע"י אחרים, שהם אומרים שהוא גדול והוא נמשך אחרי דעתם. ולאחר זה כבר אין לו בחירה, שתהיה לו היכולת לא להבטל, אלא הוא נמשך כנר בפני אבוקה. ולשמחה גדולה זה יחשב לו, אם יש ביכולתו לשמש את הגדול, ואין לו הנאה גדולה יותר מזה.

ובהאמור יוצא, שכל מי שיש לו מום בעבודה, עבודתו היא פגומה. ומדוע היא פגומה. משום שאין לו אמונה בה', שהוא מלך העולם ומנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. אחרת לא היה לו שום מום, כנ"ל, מטעם כי כל האברים היו מסכימים לשמש את המלך הגדול. וכיון שאין לו אמונה בגדלותו של המלך, נמצא שהעבודה שלו עבור המלך היא פגומה. כלומר, היות שעבודה שלו היא בלי טעם, לכן אין האדם יכול לעשות זאת בכל האברים. נמצא, שבעבודה שלו יש כמה מומים. או שמחוסר אבר, או שהאבר לא מתפקד כמו שרגיל לתפקד מדבר שיש בו טעם.

נמצא, מה יש לאדם לעשות בזמן שהוא רואה שהוא בעל מום. אין לו עבודה אחרת אלא לבקש מה' שיתן לו את כח האמונה, שיהיה בידו כח להאמין בגדלות ה'. כלומר, שכל מה שהוא עושה, הן בתורה והן במצות, הוא צריך לכוון, שע"י מעשים האלו, שהוא עושה בבחינת "אתערותא דלתתא", שה' יתן לו מלמעלה כח להאמין בכל הלב את גדלותו יתברך. שאז תהיה שלימות במעשים שהוא עושה.

כלומר, שבמעשה שהוא עושה תהיה לו מחשבה, דיבור, מעשה. היינו שבכל דבר שלם יש בו ג' בחינות:

א. המעשה.

ב. מחשבה, שע"י המעשה יתן לו ה' כח האמונה בגדלות ה'.

ג. דיבור, היינו תפלה. כי המחשבה גורמת לו שהוא יתפלל לה', שזה נקרא דיבור ותפלה. וכפי ערך הרגשת חסרון האמונה, בשיעור הזה נמדד שיעור התפלה. כי החסרון, מה שהאדם מרגיש ורוצה שה' ימלא חסרונו, זה נקרא "תפלה". אולם האדם, בעת שהוא רואה לפי שכלו, שהוא כבר התפלל לה', וה' עדיין לא עזר לו, אז נאבד לו כח התפלה.

אבל גם על זה, היינו שתהיה לו היכולת להתפלל, האדם גם כן מוכרח להאמין באמונת חכמים, ולומר, מה שאני רואה והשכל מחייב אותי זה נקרא "בתוך הדעת". אבל אני מוכרח להאמין למעלה מהדעת למה שחז"ל אמרו (ברכות ל"ב) אמר רבי חמא בר חנינא, אם ראה אדם, שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, וקוה אל ה'". נמצא, שבלי אמונת חכמים אין האדם מסוגל לעשות שום דבר שיהיה על דרך התיקון. כידוע, ש"דעת בעל בתים הפוכה מדעת תורה". ומשום זה אין האדם יכול לעשות דרכים בדרך ה', אלא לפי מה שמקובל בין עובדי ה'.

ועיקר החסרון הוא, כי בזמן שהאדם עוסק בתו"מ והגוף לא מתנגד לו, היינו שלא מביא לו מחשבות זרות, במצב הזה האדם לא חושב על האמונה, שזה מה שחסר לו. היינו, שתהיה לו הנאה מהמעשים שהוא עושה, כאילו השיג בגשמיות הון תועפות, שבטח היתה לו אז התפעלות והתרוממות רוח מהשגת דבר חשוב, שכל העולם מחשיבים את זה, ואיזו הנאה היתה לו אז.

ואם האדם יאמין בזה שהוא משמש מלך גדול, מדוע אין הוא עכשיו מלא שמחה והתרוממות רוח מהדבר שבקדושה שהוא עוסק עכשיו. אלא הטעם הוא, שבטח חסרה לו אמונה. לכן אין להאדם להסתפק במועט, כי חסר לו עיקר ולא תוספת. ואם אין האדם שם לב לזה, בטח שהוא מוכרח להישאר במצב של "כלל", שעובדים רק בבחינת המעשה. אולם לא לשכוח כי "מעשה בלי כוונה הוא כגוף בלי נשמה". אם כן האדם צריך להתגבר ולהיות יוצא מהכלל עובדים, אלא להכנס בתור עובדי ה', בבחינת הכוונה לשם שמים.

והגם שאנו לומדים, שהאדם צריך ללכת בקו ימין ולומר שאין הוא בעל חסרון, אלא מה שיש לו הוא שמח בזה, אבל גם בקו ימין האדם צריך להיות בהתפעלות גדולה ובהתרוממות רוח, מטעם שהוא עובד ומשמש למלך גדול. והגם שאין לו כח להעריך את מדת החשיבות של גדלות ה', מכל מקום גם על זה הוא צריך לעבוד, שעל הסתפקות במועט הוא צריך להמשיך שמחה וחיות, כאילו זה הוא דבר גדול. ומה שאינו מרגיש את גודל החשיבות, גם על זה הוא נותן תודה לה', על מה שהוא רואה שיש לו משהו קצת אחיזה ברוחניות. על זה הוא נותן שבח גדול לה'.

אולם באמת הסדר הוא, שהוא צריך לעבור מקו ימין, שהוא שלימות והסתפקות במועט, לבחינת שמאל. היינו לעשות חשבון נפש, מדוע אין לו אלא קצת אחיזה, ולמה אין ה' רוצה לתת לו יותר אחיזה ברוחניות. בטח חסר כאן משהו, וצריכים לתקן ע"י מעשים טובים, ולא להישאר בבחינת "עני בדעת", אלא לעשות כל מיני השתדלות, שה' יעזור לו, כמו שעוזר לאחרים, הרוצים להיות נחשבים לעובדי ה'.

אלא האדם צריך להיות זהיר, שלא לערב את הקוים זה בזה, אחרת אין האדם יכול לראות את מציאות האמיתית של כל קו וקו. אלא, שאחר שהאדם רואה את המרחקים, אז יש לו מקום ללכת קדימה, היות שהאדם יכול עכשיו לעסוק בשתי רגלים. כידוע, שאין האדם יכול ללכת על רגל אחת, שפירושו, ש"רגל אחת" נקרא, שנותן שבח והודאה לה', שזהו ראשית דבר, שהשבח הוא בזה, שהוא יכול להאמין בשיעור מה, שהוא מדבר להבורא.

נמצא, בשיעור זה שיש לו קצת אמונה, הוא נותן תודה לה'. ועל כל דבר ודבר שהוא עושה, האדם נותן תודה להבורא, בזה שזיכה אותו ונתן לו מחשבה ורצון לקיים מצוותיו. ועל זה ניתן לו לברך את ה', ולתת לו תודה רבה עבור זה. וכמו שיש לנו לברך ברכה על כל מצוה ומצוה. וכמו כן ברכת התורה.

ויש לדעת, שענין ברכה, הוא שאנחנו מברכים אותו על הטוב הזה. ומי שאינו מברך אותו עבור זה, הוא מטעם שאין הוא מרגיש את המצות לדבר חשוב, שיהיה כדאי לברך אותו עבור זה. כלומר, שהתודה, שנתן לנו, דומה כמו המתנה, שנהוג הוא בעולם, שלפי גדלות המתנה כך גדולה התודה, שנותנים.

נמצא לפי זה, שמטרם שהאדם הולך לעשות מצוה ולברך עליה, הוא צריך מקודם לקבל על עצמו אמונה למעלה מהדעת, כלומר, אף על פי שעדיין אין לו הרגשת וחשיבות של תורה ומצות, הוא צריך להאמין למעלה משכלו, שהם דברים חשובים מאוד. שהאדם, מטעם שעדיין לא ראוי להרגיש את גדלותו של תו"מ, שזהו מטעם, שיש תיקון, המכונה שלא תהיה בחינת "נהמא דכסופא", שבגלל זה שורה בחינת הסתרה על תו"מ. לכן צריכים להתחיל בעבודה דלמעלה מהדעת, ולא להתחשב עם הרגשה שלנו, אלא מוטל עלינו לומר "עינים להם ולא יראו". ובשיעור ההתגברות באמונה על החשיבות של תו"מ, בשיעור זה האדם יכול לתת תודה רבה. כלומר, שהברכה, מה שהאדם נותן לה', תלויה במדת החשיבות של תו"מ.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדרים פ"א) וזו לשונם "מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן. רבינא אמר, שאין מברכין בתורה תחילה".

ויש להבין, איך אפשר לומר כן על תלמידי חכמים, שלא ברכו בתורה תחילה. הלא אנו רואים, שגם עם הארץ, בזמן שעולים לתורה, שטרם שבעל הקורא קורא בתורה, הם עושים ברכה תחלה. ולתלמידי חכמים אמרו חז"ל, שיש תלמידי חכמים שלא ברכו בתורה תחילה, לכן אין בניה תלמידי חכמים.

ובטח על דרך הפשט יש הרבה תירוצים. ועל דרך העבודה, שלומדים בגוף אחד, תלמידי חכמים ובניהן של תלמידי חכמים בגוף אחד מהו. ויש לפרש כנ"ל, שענין

הברכה, שצריכים לתת תחילה, פירושו על הכוונה. היינו שאין הם נותנים לב להעריך את חשיבות התורה, בכדי לתת ברכה להבורא, על מה שנתן לנו מתנה גדולה. וממילא הברכה, שהם עושים, הנקרא, שנותנים תודה לה' על המתנה, אינה כראוי להיות. נמצא, שחסרה להם החשיבות של נותן התורה.

וזו הכוונה מה שאמרו "שלא ברכו בתורה תחילה". שתחילת הכוונה, קודם שאמרו את הברכה, לא חשבו על ערך חשיבות. וממילא מזה נמשך, שבניהן, היינו ההבנה שלהם, אינה תלמידי חכמים. שפירושו, אלו שלומדים תורה והם רואים שעוד לא הגיעו לדעת תורה, היינו שיבינו, שדעת תורה הוא ביטול הרשות. שענין עבודה לתועלת עצמו, צריכים להבין, שזה צריכים לבטל. והם רואים, אף על פי שלומדים תורה, עוד לא מבינים שהגוף צריך לבטל את כל ישותו ולעבוד רק לתועלת הבורא.

וזהו כמו שדרשו חז"ל על הכתוב "אדם כי ימית באוהל". ואמרו, ש"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה". והאדם שואל, מה יש לי לתקן, שאני כן אבוא לידי הבנה זו. אמרו, שהסיבה היא "שלא ברכו בתורה תחילה". כלומר, הברכה שנתנו לה' עבור התורה, הברכה הזו לא היתה ברכה בכל הלב. כי לא שיערו את חשיבות התורה, שידעו מהו החשיבות, היינו מה התורה צריכה לתת לנו, כלומר, לשם איזו מטרה האדם צריך את התורה ומצות.

ובזמן שהאדם יחשוב מהי התועלת, ולאיזה מדרגה התורה ומצות צריך להביאו את האדם, אז לפי החשיבות שבדבר, האדם מברך להבורא. מה שאין כן אם האדם לא עשה את החשבון האמיתי, הגם שהוא נותן ברכה לה', אבל "לבו בל עמו", היות שאינו יודע להעריך את חשיבותה.

לכן כשאין לו הכנה, כלומר, שאין לפניו את הכוונה, לכוון למה הוא צריך תו"מ, וממילא אין האדם יכול להגיע לידי הבנה של "תלמיד חכם", שפירושו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, ששאל, מהו שאמרו "תלמיד חכם" ולא סתם "חכם", כי "חכם" נקרא הקב"ה, ומי שלומד ממנו את מדתו של הקב"ה הוא נקרא "תלמוד חכם".

וזהו כמו שאמרו חז"ל "הדבק במדותיו, מהו רחום אף אתה רחום". נמצא, שהשאלה, מפני מה אין מצוין תלמידי חכמים לצאת מבניהן תלמידי חכמים, היינו שיבינו שעיקר הוא שיקבלו עליהם את העבודה דלהשפיע ולא לתועלת עצמם, שזה נקרא "תלמוד חכם". לכן אמרו, העצה היא להאדם, אם הוא רוצה לבניהן של תלמידי חכמים, שיבין שצריכים לעבוד לתועלת ה', הוא צריך לכוון קודם הברכה, על מה שהוא עושה ברכה, היינו לשם מה הוא נותן תודה לה'. וזה נקרא "שלא ברכו בתורה תחלה". היינו, לפני שעשו את הברכה לא נתנו תשומת לב מה התו"מ צריך להביאו.

אמנם כשהוא מכוון "שהתו"מ נתנו לצרף בהם את הבריות", כמו שאמר רבי חנניא בן עקשיא, נמצא שכל הרווח של תו"מ הוא הצירוף. ומהו אחר הצירוף, היינו מה ירויחו בזה שקבלו את הצירוף. התשובה היא, שאנו צריכים להאמין במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כפי יכולתו יתברך, שאז יזכו לטוב ועונג, למה שאין האדם מסוגל להעריך זה, כמו שאמרו חז"ל, שהיא בחינה הנקראת "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש בזה שאמר הזה"ק הטעם "האיש אשר בו מום, אסור להקריב". הוא משום שהוא פגום. והאדם, הנמצא פגום, אין בו אמונה. ופגם ההוא מעיד עליו. וזהו בכל אדם. וכל שכן כהן. ושאלנו על זה, מה יש לאדם לעשות, אם הוא רואה שיש לו מום. האם כבר אין הוא מסוגל שתהיה לו אמונה חס ושלום. היתכן לומר, שיש אדם בעולם שאין לו זכות בחירה, אף על פי שלא עשה שום חטא. ומהו אשם בזה שיש לו מום.

והתשובה היא, כשמדברים בעבודת הקודש, היינו שהעבודה שלו תהיה בקדושה, שפירושו כמו שכתוב "קדושים תהיו כי קדוש אני",

היינו שכל מה שעושים יהיה לשם שמים, שהוא בעל מנת להשפיע, והעבודה הזו מתחלת בשלא לשמה, כמו שאמרו חז"ל "שמתוך שלא לשמה באים לשמה".

והטעם שמוכרחים להתחיל בשלא לשמה, הוא כמו שכתוב בספר "פרי חכם", "היות שהאדם נברא עם כלי, הנקרא "רצון לקבל לתועלת עצמו". אם כן אי אפשר להתחיל בעמ"נ להשפיע. אלא מתחילים בשלא לשמה

ו"המאור שבה מחזירו למוטב". ובכדי שהאדם ידע שהוא לא צריך להישאר במצב דשלא לשמה, לכן אז שייך בעבודה שלו "מומים", היינו בזמן שרוצה לעשות לשם שמים, אז אין כל האברים מסכימים לעבודה זו. לכן ניתן לנו ללכת בב' קוים, המכונים "ב' רגלים". ולפני זה יש לו "מומים ופגמים". והכל מטעם שחסרה לו אמונה. לכן האדם צריך לבקש מה' שיתן לו כח האמונה.

מהו, מי שמטמא עצמו, מטמאים אותו מלמעלה, בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"ו
1988/89 - מאמר 26

בזה"ק (בהעלותך כ"ג ובהסולם אות ס"ז) אומר וזה לשונו "מהו בדרך רחוקה, הוא משום שאדם שמטמא את עצמו, מטמאים אותו למעלה, הרי הוא בדרך רחוקה מאותו המקום והדרך שזרע ישראל אחוזים בו, כי הוא אחוז בדרך רחוקה, שנתרחק מלקרב לכם לישראל, שהכוונה היא על סטרא אחרא, הרחוקה מקדושה. אמר רבי יצחק, והרי כתוב, כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה, שמשמע, שהם ב' דברים. אמר רבי יוסי, כאן, כשאומר טמא לנפש, הפירוש הוא, מטרם שטמאו אותו מלמעלה. וכאן, כשאומר בדרך רחוקה, הפירוש הוא, אחר שטמאו אותו למעלה ונפל לדרך רחוקה, שהוא הס"א. ומשמע שהן זה והן זה, לא ישרה עליו הקדושה שלמעלה, ולא יעשו הפסח בזמן שישראל עושים אותו", עד כאן לשונו.

ובזה"ק (בהר, ובהסולם אות מ"ו) אומר וזה לשונו "ומלכותו בכל משלה. ומשום זה נקראת השכינה "קרבן לה'", "עולה לה'", הכל צריך להקריב לה' ולשכינתו. ואח"כ השכינה מחלקת לכל. זה שכתוב ותיתן טרף לביתה. ואפילו מזונות של חיות, ואפילו של כלבים, הכל היא מחלקת, לקיים בה. ומלכותו בכל משלה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע מי שמטמא עצמו, מטמאים אותו מלמעלה. זאת אומרת, מה האדם אשם בזה שמטמאים אותו מלמעלה. מדוע מענישים אותו שלא יכול לעשות פסח, שאומר הזה"ק, שהפירוש מה שכתוב "כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה". "טמא לנפש" הוא מטרם שטמאו אותו מלמעלה, ו"בדרך רחוקה" אחר שטמאו אותו מלמעלה, שהן זה והן זה לא יעשו את הפסח בזמן שישראל עושים אותו.

ויש להבין, אם הוא טימא את עצמו, כבר לא יכול להקריב את הפסח, לשם מה מטמאים אותו מלמעלה, לאיזה צורך. וגם, מדוע מטמאים אותו למעלה, הלא על הטומאה שעשו מלמעלה הוא לא אשם. אם כן יש להבין:

א. לאיזה צורך מטמאים אותו מלמעלה, אם הוא לא יכול להקריב את הפסח, משום שהוא טמא.

ב. למה מטמאים אותו, הלא בחירה הוא מה שהאדם עושה, וכיון שמטמאים אותו מלמעלה, נמצא הטומאה הזאת לא באה לו מחמת בחירה.

ג. וכמו כן יש להבין מה שכותב הזה"ק על הכתוב "ומלכותו בכל משלה", שהשכינה מחלקת מזונות לכל, לחיות, ולבהמות", ואפילו לכלבים וחמורים, שהם הקליפות. לאיזה צורך השכינה צריכה לספק להם מזונות, שהם הכנגדים שלה ושונאי הקדושה.

ובכדי להבין את הנ"ל, צריכים קודם לדעת, מהו ענין קדושה וטומאה בעבודה. במעשה טומאה וטהרה הוא ברור, כמו שכתוב בתורה או מה שחז"ל הוסיפו בענין טומאה וקדושה וטהרה. אולם בדרך העבודה, מהו ענין טומאה וטהרה וקדושה.

קודם כל צריכים תמיד לזכור את ב' עיקרים שיש לנו, שכל הסדרים שנוהגים בעולם הולכים לפיהם, שמזה באים לנו סדרים בעבודת ה', שנראים לנו, שהם הרבה פעמים הפכים זה לזה:

א. מטרת הבריאה, שהוא רצונו להטיב לנבראיו, שבגלל זה ברא בהנבראים רצון וחשק להשתוקק לתענוגים, שזה מכונה רצון לקבל לעצמו. ובהטבע הזה יצאו כל הנבראים, הנקראים בשם "יש מאין", שהכוונה היא

על הרצון הזה שנברא, שהוא בחינת חסרון. והנבראים משתוקקים למלאות החסרון הזה. והכלי הזה בא לאדם בלי עבודה, היות שהכלי הזה אנו מיחסים להבורא. ואין לנו שום עבודה להרחיב את הכלי, אלא בכל מקום שהרצון הזה (רואה, מרגיש) שיש לו מה לקבל הנאה, תיכף הוא רץ לזה בכל המרץ. וכאילו זה נראה, שהולך למלאות את רצון הבורא, היינו למה שהבורא רוצה שהנבראים יהנו מהתענוג שהוא רוצה לתת להם.

ב. תיקון הבריאה. כלומר, בכדי שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת התענוגים, כידוע שזה בא מטעם שכל ענף רוצה להדמות לשורשו, לכן נעשה תיקון, שהאדם מצד הרצון לקבל שלו, הוא רוצה לוותר ושלא לקבל שום תענוג, אלא הוא הולך לקבל את התענוגים, מטעם היות שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג, שזאת היתה מטרת הבריאה. נמצא אז שכבר אין לו בושה, היות שיש עכשיו ענין של השתוות הצורה, כלומר, כמו שהבורא רוצה להשפיע, כן הנבראים רוצים להשפיע לו, שהוא יהנה מזה ש"אמר ונעשה רצונו", ורק בגלל זה הם רוצים לקבל טוב ועונג.

אולם הכלי הזה, הנקרא "לקבל בעל מנת להשפיע", הוא ממש ההפכי להכלי, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", שהכלי הזה אנו מיחסים להבורא, שהוא ברא את זה יש מאין. לכן, אם אנו רוצים לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, זוהי עבודה קשה, היות שאנו צריכים להילחם נגד הכלי שהבורא ברא. ומעבודה הזו יצאו לנו כל החסרונות, מה שאנו לומדים. לדוגמא, הסתלקות האורות, שבירת הכלים, קדושה, טומאה, ס"א וקליפות. וכל מיני השמות, שאנו רואים המבוארים בזה"ק ובספרי קבלה, הכל נמשך רק מבחינת תיקון הבריאה. וזהו מסיבת שהכלים דתיקון הבריאה אנו מיחסים להנבראים, כמו שכתוב ב"עץ חיים" בתחילתו. וכפי שמבאר בתע"ס, שהרצון לקבל הראשון, הנקרא "מלכות דאין סוף", היא אמרה, שאינה רוצה לקבל בעל מנת לקבל, אלא בעל מנת להשפיע.

ומובן מאליו, שאם רוצים ללכת נגד הטבע שהבורא ברא, שהוא ענין הפכי, בא לנו בעבודה קשה. ובעולמות עליונים גרם זה להסתלקות האורות ולשבירת הכלים, שאז יצאו הקליפות ונעשה המרחק בין קדושה לטומאה. ש"קדושה" נקראת השתוות הצורה, שהוא ענין דביקות, כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני", שפירושו, כמו שה' רוצה רק להטיב לנבראיו, כמו כן הנבראים צריכים להיות בדרגה להטיב להבורא ולא לתועלת עצמו.

נמצא, שמטרם שמגיעים לתיקון הבריאה, אלא שעדיין אדם משוקע באהבה עצמית, אין האדם מסוגל לקבל את הטוב והעונג, ושורה עליו הצמצום וההסתר שהיה. זאת אומרת, שאנו צריכים לומר, שכל ההסתרות, שאנו סובלים, הוא מחמת שכך הולך סדר התיקונים, שעי"ז יבואו כל הנבראים לבחינת גמר התיקונים, היינו, שכל הכלים, שיצאו בבחינת לקבל לעצמם, יתוקנו בעל מנת להשפיע, וממילא יוכלו לקבל את הטוב ועונג. נמצא שאז בגמר התיקון, כבר לא יהיה צורך להצמצום והסתר. וזה כמו שכתוב "ולא יכנוף עוד את מוריך".

ובהאמור יוצא, שענין ריחוק וקירוב הוא, שאם האדם עושה הכל בעל מנת להשפיע, נמצא שהוא במצב של קירוב לקדושה, כנ"ל "קדושים תהיו". ואם הוא עושה הכל לתועלת עצמו, הוא אז מרוחק מהקדושה.

ולפי זה יש לשאול, שאם אין הטוב ועונג יכול להאיר בכלים דקבלה, מחמת הצמצום שהיה, אם כן איך הנבראים מתקיימים בעולם, מטרם שמתקנים להם כלים דהשפעה. מאין הנבראים יכולים לקבל תענוג. ובלי תענוג אי אפשר לחיות, היות שכך היה סדר הבריאה.

לכן לומדים, שתיכף אחר הצמצום, שהיה הסתלקות האור, נשארו רשימות להחיות הכלים. והכלים הראשונים, שנסתלק מהם האור, נקראים "כלים דעגולים". והרשימו שנשאר מהאור, הוא מחיה את הכלים. וזה שייך לומר רק בכלים דקדושה, כמבואר, שבפרצופי אדם קדמון היו הרשימות נשארות

בכלים אחר הסתלקות האורות.

מה שאין כן בעולם הנקודים, ששם, אחר הסתלקות האורות, הכלים נפלו להקליפות, לומדים, שהרשימות נשארו במקום אצילות, מטעם שאין הרשימות, שהם חלקים מהאור, יכולים להכנס לתוך הקליפות. אלא רק ניצוצין נפלו לתוך הכלים, להחיותן. כלומר, שהכלים שנפלו להקליפות, וכל החיות שלהם, הוא רק מזה שניצוצי קדושה נפלו בתוכם, מזה הוא כל החיות של הקליפות, כמו שמפרש האר"י הקדוש, שרק "נהירו דקיק", הנקרא אור דק מאוד בערך שיש בקדושה, זהו כל החיות שנפלו בעולם הגשמי.

זאת אומרת, כל החיים והתענוגים הגשמיים, שכל העולם רצים בכדי להשיג את התענוג הזה, היות שמרגישים שזהו כל החיים שלהם, אבל אין זה אלא אור דק מאוד בערך התענוגים הרוחניים, שעל התענוגים הרוחניים היתה הכוונה של להטיב לנבראיו, המכונה "מטרת הבריאה", כנ"ל.

ובזה נבין, מדוע הקדושה צריכה לתת מזונות להקליפות. כי אחרת לא היו יכולים להתקיים, כי הרצון דלהטיב לנבראיו גורם, שאם אין להנבראים משהו טוב ועונג, אין להם זכות קיום, ומוכרחים למות. והיות שהאדם, כשנולד מצד הטבע לקבל אך לתועלת עצמו, לכן הוא נמצא תחת שליטת הקליפות, ואי אפשר לקבל אז חיים מהקדושה, ומשום זה, אפילו כשמתחיל לעסוק בתורה ומצות, הוא מוכרח להתחיל בשלא לשמה, ואם כן מאין יהיו לו אז חיים. לכן הקדושה נותנת מזונות להקליפות, בכדי שיהיו חיים ומזונות מהקליפות, שמפרנסין להנבראים בעוד שהם נמצאים תחת שליטתם.

אלא רק ע"י המאור שבתו"מ מחזירו למוטב, היינו שיבואו לבחינת לשמה, שבזמן שהם יכולים לעשות מעשים להשפיע, אז מסתלק מהם ההעלם וההסתר, הנקרא "צמצום", ויכולים אז לקבל החיים שלהם מקדושה, ששם מגולים התענוגים האמיתיים, ולא כמו שהיו מקבלים רק "נהירו דקיק" מקדושה, אלא אור אמיתי של קדושה.

ובזה נבין מה ששאלנו, על מה שאומר הזה"ק "ומלכותו בכל משלה", שהשכינה מחלקת מזונות לכל, לחיות, ולבהמות, ואפילו לכלבים וחמורים, שהם הקליפות, שיש להבין, לאיזה צורך השכינה צריכה לפרנס אותם.

ובהנ"ל נבין, היות שבלי אור ותענוג אי אפשר להתקיים, וכח אחר שיפרנס אותם אין בעולם, כמו שכתוב "אין עוד מלבדו", לכן השכינה מפרנסת אותם ונותנת להם מזונות כדי קיומם. והשכינה מחלקת את המזונות לכל אחד ואחד לפי דרגתו, כמו שאומר וזה לשונו "אף על פי שכל הקרבנות לה', מהם מחלק לכלבים, שהם הקרבנות הפסולים, שנותן אותם ל"סמאל", הנקרא "כלב", ויש מהם כ"מלאכי השרת", ויש מהם כ"בני אדם".

פירוש, שהשכינה מחלקת מזונות לכל אחד ואחד כפי בחינתו. היינו שיש אנשים שהם בבחינת "בני אדם", ויש שהם בבחינת "בהמות טהורות", ויש שהם בבחינת "כלבים", וכדומה. לכולם השכינה נותנת מזונות. אלא כפי השתדלות האדם לעלות במעלות הקדושה, כך הוא מקבל השפע שלו. כלומר, אם האדם הגיע לידי דרגה, שכל הנאה שלו היא, בזה שהוא משמש את המלך, הוא מקבל שפע המתאים לקדושה. ואם אין האדם מסוגל לעבוד, רק לקבל לעצמו, הוא מקבל לפי ערכו.

לכן אלו אנשים שרוצים ללכת בדרך האמת, ולא יכולים להתגבר על הרצון לקבל לעצמו, והם רוצים מזונות שכן יוכלו להתגבר, הם מקבלים מקדושה, הנקרא "המאור שבה מחזירו למוטב", הם מקבלים מזונות לפי הכנה שלהם. כלומר, שמקבל חיות בזה שהם יכולים לעשות מעשים דלהשפיע, מה שאין כן אלו אנשים שהם עדיין בבחינת "כלבים", כמו שכתוב בזה"ק, "שהם צווחין ככלבא "הב - הב", הם מוכרחים לקבל חיות בתוך כלים של תועלת עצמם.

מה שאין כן אלו אנשים שרוצים לצאת מאהבה עצמית, ולפעמים הם מקבלים מזונות, היינו חיות, בזה שהם רוצים לעשות בעל

מנת להשפיע, אולם בזמן שהם לא מחשיבים את המזונות שקבלו על כלים דהשפעה, אז נותנים להם איזו תאוה שמתחשקת להם, ומתחילים לחשוב על תענוג של התאוה, אז שוכחים מכל העבודה הרוחנית ומקבלים ירידה על המקום, עד שהם כבר לא מרגישים באיזה מצב שהם נמצאים. ובאמת הם נמצאים במצב של חוסר הכרה, כלומר שאינו מוכר להם עכשיו, שיש ענין רוחניות, שהיו מקודם עוסקים בכל הלב, ופתאום הכל נשכח ממנו.

עד שהם מתאוששים, ומתחילים להרגיש שנמצאים בבחינת ירידה. אבל זה דומה שהיה להם חס ושלום תאונת דרכים, ונשארו בלי הכרה. ולאחר התאוששות, הם רואים שהם נמצאים בבית חולים. כמו כן לאדם, שהיה הולך בדרך להגיע בעל מנת להשפיע, פתאום פגעה איזה תאוה, ונכנסה ללבו, והוא נמצא בחוסר הכרה, היינו שנופל לעולם הגשמי. ורק לאחר זמן הוא מתאושש, היינו ששמע כרוז מלמעלה שהוא לא בסדר.

וענין התאוה, אינו אצל כל אחד שוה. לפעמים יש לאדם, שפגעה בו מחשבה, שיותר טוב בשבילו, שיעבוד לתועלת עצמו ולא לשם שמים. ומחשבה זו שפגעה בו כבר נקראת "תאונת דרכים", אם הוא לא ראה את הסכנה לפני כן, כלומר שעוד היה לו זמן להתגבר על המחשבה, שלא תכנס לתוך לבו. אולם אין צורת התאוה דומה לכל אחד ואחד, כלומר לכל אדם מתלבשת התאוה בצורה אחרת, ואפילו באדם אחד גם כן לא כל הזמנים שוים, כלומר שבכל פעם התאוה מתלבשת אצל האדם בצורה אחרת, והכל לפי הזמן.

והתאוה דומה לפתיון, שאנו רואים, אלו שרוצים לתפוס דגים, כשהם לוקחים את החכה, הם תולין איזה בעל חי או חתיכת בשר, שהדג רואה את הבשר, הוא מסתכל על ההנאה שהוא יכול לקבל ממנו. וכשהוא מסתכל על ההנאה, אז אין לו שום מחשבות אחרות, ואין לו אז האפשרות לחשוב, שעל ידי זה, שאם הוא יקח את הפתיון, הוא ימות, היות שהאדם יוציא אותו מהמים, וממילא הוא ימות, אין לו אז ענין לחשוב על זה.

כמו כן האדם, בזמן שהוא רואה איזו תאוה, זהו פתיון שמפתה אותו לקבל את התאוה הזו, ואין לו אז זמן לחשוב, שעל ידי זה הוא ימות מבחינת הרוחניות, שכל עבודה שהיה חושב שצריכים לעשות הכל לשם שמים, כשהוא מסתכל על התאוה, זהו פתיון שמוציא אותו מהמים הרוחניים, שהיה חי בהם. ותיכף כשהוא מוציא אותו מהמים הרוחניים, הוא מת מרוחניות, והוא נשאר מחוסר הכרה. היינו שאין לו הכרה, שהוא כבר מת מרוחניות, מטעם שאין הוא זוכר בכלל שיש רוחניות בעולם. והכל נשכח ממנו.

אלא אח"כ באה לו מלמעלה בחינת התאוששות, ורואה שהוא נמצא עכשיו במצב של ירידה. זאת אומרת, בזמן עליה האדם היה מסתכל לכל התאוות כמו דבר נפרד ממנו, היינו שאין לו שום המשכה להם, וכח דוחה הוא מרגיש יש לו בפנימיות הלב, שלא רוצה אפילו לחשוב מהם. ופתאום הוא מקבל יחס ישר אליהם, כלומר שהם קרובים לדעתו ולהרגשתו, עד שבעת התאוששות הוא לא מבין איך נולד ביניהם יחס משותף.

אולם יש כלל "כשהעליון יורד למקום תחתון, נעשה כמוהו", היינו שנעשה כאילו הם היו ביחד, ואין ביניהם התרחקות, שהיתה ביניהם מקודם, בזמן שהעליון היה במקומו למעלה. וכן להיפך, בזמן שהתחתון עולה למקום העליון, הוא מקבל יחס משותף, כמו שהיה תמיד במקום העליון, והוא מקבל בחינת התרחקות ממצב של תחתון (לפי הכלל "כשהתחתון עולה למקום עליון, נעשה כמוהו").

נמצא, הפתיון הזה דומה לבחינת "ראיה", שענין "ראיה" לאו דוקא בעיניים, אלא "ראיה" נקרא גם כן בחינת מחשבה, כלומר ראיית השכל. היינו, אם נופלת איזו מחשבה של חטא, בין בבחינת מוחא ובין בבחינת ליבא, שיש כלל "עין רואה ולב חומד", נמצא שע"י הראיה הוא יבוא בטח לידי חמדה. והגם על הראיה אין האדם יכול להיות בעל בית, היינו בזמן שנופלת לאדם

איזו מחשבה, מה הוא אשם בזה, או שרואה ראיית עינים פתאום, מה הוא היה יכול לעשות.

על זה תירץ אאמו"ר זצ"ל, שהקשה על מה שאמרו חז"ל "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות" (סוטה ג'). ושאל, מדוע נותנים לו להכנס רוח שטות, שיחטא, הלא אם לא היה נכנס בו הרוח שטות, לא היה חוטא. אם כן מה אדם אשם, בזה שנכנסה בו רוח שטות. והשיב, הלא שיש כלל "עין רואה והלב חומד". נמצא שהגם על ראיה אין האדם אשם. אולם אם אינו עושה תשובה על הראיה, הגם שהוא בזה כעין שוגג, הוא מוכרח לבוא לידי חמדה. וחמדה היא כבר חטא.

נמצא, זה שנכנסה בו רוח שטות, זהו תיקון גדול להאדם, שלא יפגם כל כך בקדושה. כי בעת החטא הוא כבר לא מרגיש את חשיבותה של קדושה, מטעם שכבר רוח שטות שורה בו, וממילא הקדושה בורחת ממנו. כלומר, שאם היה האדם תיכף עשה תשובה על השוגג, אז לא היה בא לידי חטא ממש, שהוא החמדה. ואם לא עושה תשובה, אז באה רוח שטות.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע כשאדם מטמא את עצמו, מטמאים אותו מלמעלה, כמו שאומר הזה"ק על הכתוב "כי יהיה טמא לנפש, או בדרך רחוקה". והתשובה היא, היות שטמא עצמו בעבודה. צריכים לפרש, היינו בראיה. וטמא עצמו ולא עשה תשובה, מוכרחים לטמא אותו מלמעלה, היינו שנותנים לו להכנס רוח שטות.

וזהו לטובת האדם, שבזמן שהאדם עושה בלי דעת, דומה קצת כאילו עושה שלא בכוונה לחטוא, כי אין לו דעת, שנוכל לומר שעושה בכוונה. לכן זה שמטמאים אותו מלמעלה, זהו תיקון, וממילא אין קושיא, למה מטמאים אותו, היות שעושים לו טובה בזה. וממילא הן שנטמא ע"י ראיה בלבד, שזה נבחן בודאי שוגג, ומכל שכן אח"כ, שנטמא ע"י חמדה, כבר מראים, שהם אינם קרובים לקדושה.

והגם שהראיה היתה שוגג, אבל מכל מקום עדיין לא היתה בו רוח שטות, מה שאין כן בזמן החמדה כבר היתה לו רוח שטות. והגם שיש לשאול, הלא כשמטמאים אותו מלמעלה נמצא בו ב' דברים, היינו ראיה וחמדה. אפשר שרוצה לומר, אפילו כשהיתה אפשרות להיות דבר אחד, גם כן כבר לא ראוי להתקרבות.

מהו ענין יסורים בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"ז
1988/89 - מאמר 27

הנה ביום כפור בתפלת "שמונה עשרה" ("אלקי, עד שלא נוצרתי"), אנו אומרים "ומה שחטאתי לפניך, מחוק ברחמיך הרבים, אבל לא ע"י יסורים". ויש להבין, איך כשאנו מתפללים, שאנו רוצים, שימחוק את חטאתינו, אנו מתנים לפניו תנאים, אחרת אין אנו רוצים חס ושלום, שימחוק את חטאתינו. אם כן, מה התנאי "אבל לא על ידי יסורים".

הזהר הקדוש (בחקתי דף י"ג, ובהסולם אות מ"ב) אומר "רבי יוסי פתח, מוסר ה' בני, אל תמאס, ואל תקוץ בתוכחתו. כמה אהובים הם ישראל, שהקב"ה רצה להוכיחם ולהנהיגם בדרך הישר, ומתוך אהבתו אליו. נמצא, השרביט שלו תמיד בידו, להנהיגו בדרך הישר, שלא יסור ימין ושמאל. ומי שהקב"ה אינו אוהב אותו, ושונא אותו, מעביר ממנו תוכחה. ואת עשו שנאתי, ומשום זה העברתי ממנו השרביט, העברתי ממנו התוכחה, כדי שלא אתן לו חלק בי, נפשי קצה בו. אבל אתם, אהבתי אתכם ודאי, ואל תקוץ בתוכחתו. מהו, ואל תקוץ. היינו, אל תקוצו בו, כמי שבורח מפני הקוצים. כי אלו המלכים המשעבדים את ישראל, הם כקוצים בגופו".

ויש להבין, הלא השכל והדעת שלנו מחייב, שהקב"ה צריך להחזיק את השרביט בשביל הגויים, שהם עושים מעשים נגד ה'. ולעם ישראל, שהוא אוהב אותם, צריך להיות כמו שכתוב "על כל פשעים תכסה אהבה". ולמה דוקא לישראל, שהוא אוהב אותם, הוא מייסר אותם בשרביט.

וכמו כן יש להבין מה שמפרש "ואל תקוץ בתוכחתו". שזהו כמו קוצים בגופו של אדם, זה שהמלכים משעבדים את ישראל. והוא אומר "אל תקוצו", היינו, שאל יברחו מהקוצים, היינו מזה שהמלכים משעבדים אותם. היתכן שרק מפני שאוהב אותם, הוא אומר להם, שאל יברחו מהקוצים של המלכים.

ועוד יש להבין במה שכתוב "ואת עשו שנאתי". לכן העביר ממנו את התוכחה, "כדי שלא אתן חלק בי". משמע, כאילו אם כן יתן לו תוכחה, אז יהיה לו חלק בהקב"ה. ומהו הקשר זה לזה, כאילו היסורים גורמים, שיהיה להם חלק בה'.

ויש לדעת, כשמדברים בעניני עבודה, צריכים לדעת, שהן ישראל והן עשו מדברים באנשים שמקיימים תו"מ. ולא מדברים מאומות העולם, ולא מחילוניים, אלא הכל המדובר הוא באנשים, שיש להם אמונה ומקיימים תו"מ. אם כן מהו ההבדל בין בחינת "ישראל" שבאדם, לבחינת "עשו" שבאדם.

ולפי הכלל, שבענין קיום תו"מ יש להבחין גם בעניני הכוונה, היינו אם הקיום של תו"מ הוא בכדי לקבל שכר בעולם הזה או בעולם הבא, או כוונתו הוא בעל מנת להשפיע ולא לקבל כלום. שבחינת "ישראל" הכוונה היא ישר-אל, שהוא לא רוצה שום תמורה חזרה, אלא הכל יהיה ישר לה', זה נקרא בחינת "ישראל" שבאדם, בעבודה.

מה שאין כן אם הוא רוצה שכר תמורת הקיום של תו"מ, זה נקרא בחינת "עשו". שפירושו, ש"עשו" נקרא בחינת "עשו". כלומר, שעשה רשות לעצמו, והוא רוצה, שהקב"ה ימלא את רשותו. ולא רוצה לבטל את רשותו, זה נקרא ישר-אל. היינו, שמבטל את רשותו ורוצה להבטל אליו, זה נקרא "ישר לאל", וזהו הוא כל מגמתו. זה, הוא לא רוצה. ומשום זה מבחינים ב' בחינות בעבודת האדם: "בעל מנת לקבל פרס" או "שלא על מנת לקבל פרס".

ויש לזכור, שענין עבודת האדם בעל מנת להשפיע, היינו שהוא רוצה בדביקות ה', שם

מתחיל בהאדם סדר של עליות וירידות. כלומר, בזמן שהאדם מרכז כל מה שהוא עושה בעבודה, שהוא יקבל תמורת זה שכר, אז כשהוא מאמין בשכר ועונש, אין הרצון לקבל שלו, שיש לו מצד הטבע, מתנגד לקבל תענוגים יותר גדולים.

אולם בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך שלא לקבל שכר, והיות שזהו נגד הטבע, אז מתחילה המלחמה האמיתית עם היצר הרע, היות שהאדם רוצה להעביר את היצר הרע מהעולם, שרק כאן הוא מציאותו. וענין מה שהרצון לקבל נקרא בשם "יצר הרע" הוא, היות שהוא מצייר לנו הדרך, שעם ישראל רוצה ללכת בה, הוא רע. כלומר זה שהאדם רוצה לבטל את רשותו ולהבטל אל ה', הוא טוען, שהאדם הזה מאבד עצמו לדעת. אלא מה נקרא "טוב", אם האדם ידרוש מה', שרשותו של האדם יתרחב ויתמלא בכל החסרונותיו, ולא שהאדם יעבוד בשביל ה'.

היינו שהיצר הרע שואל את האדם, איפה השכל שלך, שאתה עובד ביגיעה רבה בתו"מ, ומה השכר שלך יהיה. כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב". שפירושו, היות שהרע אינו רוצה להבטל לה', אלא הרע שבאדם רוצה בקיומו של האדם, אז מייעצים להאדם, שאם הוא יתיגע בתו"מ, על ידי זה יזכה לשכר, היינו שבלי תו"מ לא יכולים לקבל שכר גדול כזה. ורק בסגולת תו"מ יכולים להגיע לשכר גדול כזה, היינו שהאדם יתבטל לה', ולא יהיה ניכר את רשותו של האדם, אלא הכל לוקח ה'.

ועל שכר כזה צועק היצר הרע "הרי אתה מאבד את כל ישותך לדעת. היינו, אתה עושה פעולות כאלו, שעל ידיהם אתה תתבטל ממציאותך. וכי בגלל זה צריכים לעבוד, ולתת יגיעה על זה". נמצא, שהיצר הרע מצייר לו ציורים רעים על סדר עבודתו.

וזה נקרא "יסורים". היינו, שהאדם רוצה ללכת בדרך האמת, להגיע לדביקות ה', הנקרא "השתוות הצורה". וכשבא לו אלו השאלות, הוא מקבל ירידה, היינו שלא יכול להתגבר על אלו הטענות שלו. וזה מתבטא תיכף, הן במוחא והן בליבא. והאדם הזה, שהוא מתאושש מהירידה, ומתחיל אז לחשוב מהמצב, שבו הוא נמצא, אז הוא סובל יסורים, מזה שהוא מרוחק מה'.

ולאחר שהוא זוכה שוב לבחינת עליה ברוחניות, ומתחיל לחשוב, שמהיום ואילך אני כבר יהיה חזק ומחוסן נגד הדיבורים של המלכים של אומות העולם, שמדברים נגד ה', שפירושו, לאו דוקא שאומרים, שאינו כדאי לעסוק בתו"מ, אלא שאומרים, שלא כדאי לעבוד על השכר הזה, שיאבד את עצמותו עצמו. וכמו כן, שכל היגיעה הוא רוצה, שתהיה עבור הקב"ה, וכלום לא לתועלת עצמו.

וזה גורם להאדם יסורים גדולים. והם כמו קוצים בגופו של אדם, שרוצה לברוח מהמצב, שבו הוא נמצא. היות שהוא אומר "בטח אני לא ראוי לעבודה כזו, אחרת לא הייתי מקבל ירידות". נמצא, שהיסורים האלו, מה שהוא שומע מהם, שלא כדאי בשבילו לעבוד על כוונה זו, אם כן יש כאן ב' דברים:

א. הטענות של המלכים, המשעבדים את ישראל עם הדיבורים שלהם. היינו, שהאדם נופל תחת שליטתם של המלכים, שהם משעבדים את האדם, שהוא לא יכול לעבוד אלא רק לתועלת עצמו, כי היסורים של ציור הרע, מה שהיצר הרע מצייר לו. כל המלכים של כל אומות העולם נקראים בשם כללי "יצר הרע". וכל מלך ומלך יש לו דעת בפני עצמו, ואומר להאדם "תלך בדרך שלי, אני אתן לך תענוג בעבודה". זאת אומרת, שכל המלכים אומרים דבר אחד, היינו שטוב בשבילך שתעבוד לתועלת עצמך ולא לתועלת ה'.

נמצא, שהיסורים, מה שהאדם רואה, שאין הוא מסוגל לעבוד לתועלת ה', היסורים האלו גורמים, שהוא רוצה לברוח מהמערכה. שהיסורים האלו נותנים לו להבין, שהעבודה הזו היא לא בשבילך, כי לדרך הזו צריכים יחידי סגולה, שהם אנשים מורמים מעם, ולא סתם עמך יכול לגשת לעבודה זו, הנקרא

"לעבוד על הכוונה בעל מנת להשפיע".

ועוד יותר גרוע מזה, הוא מה שיצר הרע בא אליו בלבוש של מלאך קדוש, ואומר לו "הרי אתה רואה, שהצדק אתי. תסתכל קצת אחורה, איך אתה היית עוסק בתו"מ במרץ רב, ואיך שהתפללת היו בהתלהבות. ואם תשאל, מדוע היה בעבר כך, אז בטח כמו שאני אומר, היות שעבדת לתועלת עצמך, היינו בכדי לקבל שכר, היה לך כח עבודה. אם כן, מהי התועלת, שאתה כל פעם מתגבר, ואתה רואה, שאתה חוזר להירידות, שזה נקרא "פרוץ מרובה על העומד", כלומר שהירידות הם יותר גדולים מהעליות".

ועוד אומר לו היצר הרע, בזמן שהוא מתלבש בלבוש של מלאך קדוש, "הלא אז היית מתקדם בעבודה, ובכל יום ויום רכשת רכוש של קדושה בתו"מ. ועל זה אתה מזלזל. ואתה אומר, שאתה רוצה לעסוק רק לשם שמים. הלא אתה רואה, שבעבודה זו אתה הולך אחורה, שיש לך ירידות. היינו, הרע שלך נעשה יותר רע עכשיו. מה שאין כן כשאתה הלכת בקיום תו"מ בבחינת המעשה לעבודה, הלא הצלחת יותר. שאתה בעצמך ראית, איך שהתקדמת. מה שאין כן עכשיו, איזה מרץ ואיזו התלהבות יש לך בעבודה". "אם כן", אומר לו, "לך מדרך הזו".

נמצא, שעל ידי הדיבורים של יצר הרע, שהוא הכלל של כל המלכים של אומות העולם, המשעבדים את ישראל, דוקרים את גופים של אלו העובדים, שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע. ובאמת נשאלת השאלה, למה מגיע לאלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך האמת, להגיע לדביקות ה' ולהבטל אליו, יסורים כאלו. היינו ירידות, עד כדי כך, שהם לא יכולים לסבול את היסורים ורוצים לברוח מהמערכה.

ואלו אנשים, שהם עובדים על מנת לקבל פרס, אין להם ענין של יסורים, שירגישו שהם רחוקים מעבודת ה'. אלא שמרגישים, שהם הולכים ומתקדמים בכל יום. ובטח בזמן שרואים את ההתקדמות, יש כח לעבודה. והם לא מרגישים בכלל, שיש להם ירידות. אלא לפעמים מתקדמים הרבה, ולפעמים מתקדמים לאט. אבל לא אחורה חס ושלום.

והתשובה היא, כי בזמן שאין האדם מרגיש חסרון וקלקול בעבודה, אין לו מה לתקן. אי לזאת, הם אלו אנשים, שאינם מסוגלים לעבוד רק בבחינת המעשה, ועל המעשי המצות אין מה להוסיף ואין מה לגרוע, כמו שכתוב "לא תוסיף ולא תגרע".

ולהיות שעדיין אין להם שום צורך על הכוונה, שענין הכוונה הוא להגיע להשתוות הצורה, הנקרא "על מנת להשפיע". וממילא אין הם רוצים להדבק בו. כלומר, שאין להם שום הבנה בענין לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. ולהם אין הקב"ה נותן יסורים, שהוא ענין הרגשת הריחוק מהבורא, שיבקשו, שהבורא יקרב אותם.

וזה כמו שכותב הרמב"ם, ש"לנשים, קטנים, וכלל עמי הארץ מלמדין אותם לעבוד בעל מנת לקבל שכר", כי הם לא יבינו אחרת. אלא, "עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה", שצריכים לעבוד לשמה, שהוא בעל מנת להשפיע.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע ישראל, שהם אהובי ה', ה' נותן להם יסורים. ולא עוד, אלא שאומר להם "היות שאני אוהב אתכם, לכן אני רוצה מכם, שאל תקוצו בהקוצים. כי אלו המלכים, המשעבדים את ישראל, הם כקוצים בגופו".

וזה שכתוב "ואל תקוץ בתוכחתו", שפירוש, שלא יברחו מהמערכה. ולהגיד שעבודה זו של על מנת להשפיע הוא לא בשבילכם. שפירושו, כי מי שהקב"ה אוהב, הכוונה לבחינת ישראל, שהוא רוצה להבטל "ישר-אל" להקב"ה. והרצון לקבל, שיש בהאדם, את זה האדם רוצה, שה' יתן לו כח להכניע אותו, שהוא יתבטל לה'.

אלא שאין האדם יכול להתגבר על הרצון לקבל, היות שהרצון לקבל נותן לו להבין, שעיקר, מה שהאדם צריך לעבוד ולתת יגיעה, הוא לצורך, שיהיה בידו למלא את אהבת עצמו. והיות שהאדם רוצה להיפך, לבטל אהבת עצמו, ושיהיה בידו לעבוד רק מה ששייך

לאהבת ה', כלומר שאין האדם רוצה לעבוד לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה', היינו ממה שה' נהנה.

שהאדם אומר, שאין לו סיפוק, בזה שיהיה לו כח לא לעבוד לתועלת עצמו. כמו שיש הרבה מתחכמים, שאומרים, שזהו שלימות האדם, אם הוא לא עובד לתועלת עצמו. והוא אומר, שלא בשביל זה ברא ה' את הנבראים, שלא יהנו. אלא מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. לכן גם הנבראים צריכים לעבוד בהשתוות הצורה, היינו שכל חשקם יהיה להטיב להבורא.

נמצא, מי שאומר, שמטרת האדם להגיע לשלימות, הוא רק שלא יעבוד בשבילו, שרק זה הוא מטרת האדם, שבשביל מטרה זו הוא נברא, אין זה אמת. אלא האדם צריך תמיד לבדוק עצמו, אם הוא עובד לתועלת ה'. כלומר, שה' יהנה. זאת אומרת, שהוא רוצה להחליף את אהבת עצמו, ולהגיע לאהבת ה'. כי רק על ידי זה הנבראים יגיעו להמטרה, שבשבילה נבראו, המכונה "להטיב לנבראיו".

לכן אלו אנשים, שרוצים להגיע לאהבת ה', הגם שעדיין המדרגה הזו רחוקה מהם, והם רוצים על כל פנים להגיע לזה, כבר נקראים, אוהבי ה'. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על פסוק "יהיב חכמתא לחכימין". ושאל "יהיב חכמתא לטפשין", היה צריך לומר. היות, כיון שהם כבר חכמים, מהו שנותן להם חכמה. ומאין היה להם חכמה, מטרם שה' נתן להם. רק אח"כ, בזמן שכבר היה להם חכמה.

ואמר, שהפירוש של "חכימין" הוא, כי מי שרוצה להיות חכם, הגם שעדיין אין לו חכמה, אלא שיש לו רצון לחכמה, כבר נקרא "חכם", על שם המטרה שלו. לכן, מי שרוצה להיות חכם, הוא צריך להאמין, שה' יתן לו חכמה.

ועל דרך זה יש לפרש, כי מי שרוצה להיות אוהב ה', אלו כבר נקראים "אוהבי ה'". לכן ה' רוצה לתת להם אהבה, היינו ביטול אהבה עצמית, ושיזכו לאהבת ה'. ולהם אומר הזהר הקדוש, שה' מחזיק בידו השרביט, להנהיגו בדרך הישר. כלומר, שאלו היסורים, שהם סובלים מהירידות, שהם מקבלים, אז הם צריכים להאמין, שזה בא מה'. כלומר, שאלו המחשבות זרות, שהם מקבלים, שזה אצלם כקוצים בגופם, ה' שולח להם הירידות האלו.

והגם שהאדם מבין, שיותר טוב היה, אם ה' היה שולח יותר עליות, והירידות האלו למה לי. כלומר, מהי התועלת מזה. ועל זה באה התשובה, שזה נקרא "שרביט בידו של הקב"ה, להנהיגו בדרך הישר". כי אחרת, אם האדם ישאר במצב של העליה, אז האדם יחשוב, שכבר הגיע לשלימותו, וישאר במצב השפלות שלו, כי לא ירגיש שום חסרון, שיהיה צורך לתקנו.

לכן ה' מראה לו את שפלותו, ומראה לו, עד כמה שהוא כבר חשב, שהוא איש מרים מעם, שאין לו מחשבות כל כך שפלות, כמו שיש לאנשים אחרים. פתאום הוא רואה, שיש לו מחשבות יותר גרועות מאנשים, שעובדים בבחינת הכלל, הנקראים "עובדים בעל מנת לקבל שכר".

והוא אומר, שהוא רוצה לעבוד רק לשם שמים, ולא לתועלת עצמו. ובטח שהוא עומד במדרגה יותר גבוהה מהם. ופתאום הוא רואה, שהוא יותר שפל מהם. נמצא, שעל ידי היסורים, שהוא מרגיש, זה גורם לו, שיצטרך לבקש מה', שיקרבהו באמת. לכן זה שייך דוקא לאלו אנשים, שהם בבחינת ישראל. היינו כנ"ל, שרוצים להיות בחינת "ישראל". ובכדי שלא יכשלו בסדר עבודה, לכן הוא שולח להם את הירידות האלו. וזה נקרא, ש"מחזיק את השרביט בידו, להנהיגם בדרך הישר". ש"דרך הישר" נקראת דרך, ההולך ישר להיכל המלך.

מה שאין כן אלו אנשים, שהם רק בבחינת "עשו", שהיא בחינת מעשה לבד בלי הכוונה, שהמעשים יבואו לבחינת ביטול את תועלת עצמו. ואין הוא רוצה לעשות מעשים, שהם לתועלת ה'. אלא שהם מסתפקים רק בבחינת המעשה, בלי כוונה שזה יבואו להם לדביקות ה'. ולא חושבים על ענין דביקות ה', כמו שכתוב "ולדבקה בו". להם "אין הקב"ה מחזיק בידו את השרביט להוכיחם".

וזה שאומר "ואת עשו שנאתי, ומשום זה העברתי ממנו השרביט, העברתי ממנו התוכחה, כדי שלא אתן חלק בי". שפירושו, "שאני לא רוצה, שיהיה לו דביקות בי". וזהו שאומר "נפשי קצה בו", שפירושו "היות שכל עבודתם היא רק עבור תועלת עצמם, לכן נפשי קצה בו, ואני לא אתן לו חלק בי. כלומר, שאני לא אתן לו יסורים, שעל ידם יגיעו להדבק בי. כי היות שאין להם חפץ בי, לכן אין לי חפץ באלו, שהם בבחינת עשו. היינו, שמרגישים עצמם לשלימים. ש"עשו" פירושו, שכבר עשה את שלו, והוא חושב את עצמו לאיש שלם".

ומה האדם יכול לעשות, שלא יצטרך לבוא לידי ירידה, הנקראת "יסורים", בזה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מה'. היות שכל ענין יסורים, הוא בכדי שהאדם לא ישאר בדרגה הנמוכה, משום שהוא יהיה מסתפק במועט, כי האדם יחשוב שכבר זכה לדרגה ברוחניות. לכן ההכרת הוא, להוריד את האדם מטה בחשיבות. כלומר, שהוא רואה בעצמו, איך שהוא בעל חסרון. אז הוא יודע לבקש מה', שיעזור לו, להוציאו משפלותו.

אם כן, איך אפשר להיות מציאות, שלא יצטרך ליפול למצב של שפלות. העצה לזה היא, אם האדם בעצמו עושה חשבון לעצמו, ורואה על ידי מחשבה ורצון, איך שהוא עדיין מרוחק מדביקות ה'. זאת אומרת, שגם בזמן עליה הוא עושה חשבון לעצמו, ומתחיל להרגיש את חסרונותיו, אז ממילא הוא לא צריך ליפול ממצבו, היינו שיתנו לו מחשבות שפלות, עד שהוא מרגיש, שהוא במצב של חסרונות.

אלא אפילו בזמן עליה, הוא כבר מתחיל לחפש עצות, איך לעלות בדרגה. אז ממילא לא צריכים לתת לו מלמעלה ירידות. מטעם שהוא בעצמו מתחיל לחפש עצות, עוד מטרם שנפל לשפלות. ונדמה עכשיו, שהמצב, שבו הוא נמצא, שהוא מלא חסרונות. ובזה הוא יכול לפטור עצמו, שלא צריך, שיתנו לו ירידות מלמעלה. אבל בדרך כלל הסדר הוא, שבזמן עליה, אין האדם רוצה לחפש בעצמו חסרונות. לכן מוכרחים לתת לו מלמעלה ירידות.

ובזה יש לפרש, מה שאמרו חז"ל (שבת קנ"ב) "אֲדָלֵא אֲבִידְנָא בְּחִישְׁנָא". פירוש, זקן שהולך שחוח, ומסתכל תמיד לארץ, כאילו מחפש דבר. ואומר, אדלא אבידנא (שלא נאבד ממני דבר), אפילו הכי בחישנא, אני מחפש. שיש לפרש "זקן, זה שקנה חכמה". היינו, שהוא "חכם, הרואה את הנולד". היות שהוא יכול לבוא לידי ירידה, כדי שירכוש כלים ריקים, שיהיה אפשרות לה', שמלא אותם. אחרת הוא ישאר במצב השפלות, מסיבת שלא מרגיש, שהוא בעל חסרון. ואז, בזמן שנאבד לו מצב של העליה, הוא מתחיל לחפש עצות, איך לעלות שוב ברוחניות.

לכן מי שהוא זקן, היינו "חכם הרואה את הנולד", הוא מתחיל לחפש, איך לעלות ברוחניות, עוד מטרם שנאבד לו מצב של העליה. ומתחיל אז לעשות את כל העצות, איך שיש איזה אופן, שיוכל לעלות במעלות הרוחניות. וזהו על ידי שמתחיל לחפש חסרונות, במצב שבו הוא קיים. ואז כבר אין צורך, שיזרקו אותו למטה בחשיבות, שימצא ויראה בעצמו חסרונות, היות שהוא בעצמו כבר מחפש חסרונות, בכדי שיהיו לו כלים ריקים, שה' ימלא חסרונותיו.

והעצה הכי טובה בזמן העליה היא, שהאדם מרגיש, שיש עכשיו מצב של רוחניות, והוא רוצה למצוא חסרונות, אז האדם צריך לעיין בתורה, ולמצוא את הקשר, שיש בין התורה להאדם, שמזה יהיה לו לקחת דעת, איך לעבוד את ה', כמו שכתוב "גם נפש בלי דעת לא טוב". וכמו שכתוב "וחננן מאתך חכמה בינה ודעת". ואז ממילא הוא יראה את החסרון שבו, וכבר יהיו לו כלים ריקים. ומזה הוא ינצל, שלא יבוא לידי ירידה ממש.

ועתה נבאר את השאלה, מדוע כשאנו מתפללים לה', שימחוק לנו את חטאתינו, אנו מתנים לפני הקב"ה תנאים, ואומרים "אבל לא על ידי יסורים", הכוונה היא "אבל לא על ידי ירידות". כי בזמן שאנחנו

נמצאים בזמן הירידה, אז אנחנו נפרדים ממנו יתברך, כי בזמן הירידה, אז הכל בבחינת השפלות, המכונה "שכינתא בעפרא".

נמצא, שבגלל שאנו צריכים להרגיש את שפלותנו, אנו גורמים שגם השכינה היא בגלות, כמו שאנו מתרחקים מארץ הקדושה. הכוונה, הרצון דקדושה, שאין לנו. אלא בזמן הירידה אנו מקבלים רצון של "ארץ העמים". ועל ידי זה אנו משפילים את הקדושה. ומשום זה אנו מבקשים, שהוא יעזור לנו למחוק את חטאתינו, ונוכל לכנס לקדושה.

אבל שזה לא יבוא על ידי יסורים, הנקרא "ירידות", שהירידות האלו מביאים לידי השפלת הקדושה, שזה מכונה "שכינתא בעפרא" או "שכינתא בגלותא". על יסורים אלו אנו מתפללים שלא יבוא, היות שאנו גורמים את השפלת הקדושה.

הנה חז"ל (ברכות דף ה') אומרים "רבי יוחנן חלש. עאל לגביה רבי חנינא. אמר ליה, חביבין עליך יסורין. אמר ליה, לא הן ולא שכרן". וכולם מקשין על זה, הרי היו הרבה צדיקים, שקבלו עליהם יסורים. ואיך אמר רבי יוחנן "לא הן ולא שכרן".

ופירש על זה אאמו"ר זצ"ל, ואמר, שהם התווכחו על ענין גלות השכינה, שמתעכבת, בסיבת, שעוד לא נתקנו כל הניצוצים דקדושה, שירדו בהקליפות. לכן, הגם שיהיה שכר, היינו שכל מה שירד בין הקליפות, תחזור לקדושה, וזהו שכר גדול מאוד, שהכל יתוקן, אבל בינתיים, עד שיתוקן הכל, נמצא השכינה בגלות, שכולם משפילים אותה, ומגביהים את השפחה, היינו הקליפה. וזהו הצער השכינה, הוא לא יכול לסבול. ועל זה אמר "לא הן ולא שכרן".

רואים אנו, מהו יסורים בעבודה. היינו, שהם סובלים מזה, שבשבילם השכינה מוכרחת להיות בשפלות. ובכדי להבין זה, צריכים לעיין במאמר "ענין שכינתא בגלות" (ספר "שמעתי", מאמר א', שנת תש"ד), שכתוב שם, שבזמן שהאדם מצטער על מה שהוא מרוחק מה', היינו שהוא נמצא בתוך הרצון לקבל רק לתועלת עצמו, כדוגמת בעלי חי, שזה לא מתאים לבחינת "אדם", הוא צריך לכוון את היסורים, שהם לא בשביל שהוא רוצה להיות אדם, שזה הוא היסורים שלו, אלא על צער השכינה.

והוא נותן על זה משל. לאדם שיש לו כאב באיזה אבר פרטי, והכאב מורגש בעקר בלב ומוח, שהוא כללות האדם. כמו כן האדם פרטי הוא חלק מהשכינה, הנקראת "כנסת ישראל". ועיקר הכאב הוא אצלה. ועל זה יש להצטער. וזה נקרא "יסורים בעבודה".

הידיעה שהאדם עמד בנסיון, לצורך מי

תשמ"ט - מאמר כ"ח
1988/89 - מאמר 28

הזה"ק (במדבר דף ב' ובהסולם אות ז') אומר וזה לשונו "כיון שהוקמו התורה והמשכן, רצה הקב"ה לספור חיילות התורה, כמה צבאות הם בתורה, בז"א, כמה צבאות הם במשכן, ומשום זה ישראל, שהם צבאותיהם של ז"א ומלכות, עולים בחשבון, שיהיו נודעים אצלם". עד כאן לשונו.

ויש להבין הענין הזה, לדעת שרצה הקב"ה לספור את ישראל, בכדי לדעת כמה חיילות יש. מי הוא הצריך לדעת. הקב"ה, הלא גלוי וידוע לפניו הכל. וכי בכדי שהוא ידע את המנין צריכים לספור אותם למטה בפועל ממש. אם כן לצורך מי אפשר לומר, שהקב"ה אמר לספור את ישראל, בכדי לדעת את מספר חייליהם של ז"א ומלכות, כמו שכתוב "רצה הקב"ה לספור חיילות התורה כמה צבאות הם בתורה".

והנה אאמו"ר זצ"ל שאל שאלה כעין זו על מה שאומר אצל אברהם "ויאמר, אל תשלח ידך אל הנער, ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי, כי ירא אלקים אתה". ושאל, וכי חס ושלום הקב"ה לא ידע שאברהם הוא ירא אלקים מלפני הנסיון. אם כן מהו הפירוש "כי עתה ידעתי". ואמר, שהפירוש הוא "כי עתה ידעתי", שאתה יודע שאתה ירא אלקים, היות שעמדת בנסיון.

אולם יש להבין, לאיזה צורך האדם צריך לדעת שהוא ירא אלקים. הלא ע"י זה תהיה לו האפשרות לקבל סיפוק בעבודה, כי מה עוד יש לעשות בעולם, הלא אמרו חז"ל (ברכות ל"ג) וזה לשונם "אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". זאת אומרת, הכל עושה הקב"ה. ומה יש לאדם לעשות, זהו רק יראת שמים, שנאמר "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה". אם כן לשם מה האדם צריך לעבור את הנסיון, בכדי שידע האדם שהוא ירא אלקים. הלא יותר טוב יהיה, שלא ידע אם הוא ירא אלקים, וזה יתן לו צורך להרבות בעבודת הקודש, בכדי להגיע שהוא ירא אלקים.

והנה אנו רואים שחז"ל אמרו (ברכות ס"א ע"ב) וזה לשונם "אמר רבא, לידע אינש בנפשיה, אם צדיק גמור הוא אם לאו". וגם כאן אותה שאלה, בשביל מה האדם צריך לדעת את מצבו, הלא הוא יקבל סיפוק מהידיעה הזו, אם כן מהי התועלת בעבודה מהידיעה הזאת.

ולהבין כל זה צריכים לזכור את הב' עיקרים שיש לנו בעבודת הקודש:

א. היא מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כלומר שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ומטרם שמגיעים לבחינה זו, לקבל טוב ועונג, הרי הם עוד לא הגיעו לשלימותם, היינו למטרת הבריאה.

ב. היא תיקון הבריאה. כידוע, בכדי שלא יהיה ענין של "נהמא דכסופא", כלומר שהנבראים בעת קבלת הטוב ועונג שלא ירגישו אי נעימות, נעשה ענין של צמצום והסתר, שלא ירגישו את הטוב ועונג שיש במטרת הבריאה, בכדי שזה יהיה להם מקום לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. וממילא מסתלקת מהאדם הבושה, היות שכל מה שהוא נהנה בעולם אינו כוונתו לתועלת עצמו, אלא מטעם שהקב"ה רוצה שהנבראים יהנו בעולם. ורק מסיבה זו הם נהנים. ולעצמם, היינו שהוא יהנה מטעם שהוא רוצה להנות, על זה הוא לא רוצה לקבל ומוותר על כל הנאות שבעולם.

וזהו שהוא לא רוצה לקבל שום דבר לתועלת עצמו, אלא בכל דבר הוא חושב, אם ע"י קבלת התענוג, שהוא נהנה עכשיו, תהיה מזה נחת רוח למעלה, רק אז הוא מקבל ההנאה ותענוג, אחרת הוא מוותר. זה

נקרא "תיקון הבריאה", היינו שמטרת הבריאה מתקבלת בלבוש, שהלבוש הזה לא נותן להכנס בחינת בושה בעת קבלת התענוג. והלבוש הזה נקרא "רצון להשפיע".

ובהאמור נבין ענין היראה, מהו בעבודה, שעל היראה אמרו "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". ולמה הוא אינו בידי שמים. כפי שאנו לומדים, אנו מיחסים כל השפעות לה', היינו שהכל נותן הבורא להנבראים. מה שאין כן שלא לתת, זה לא שייך להבורא, היות שרצונו להטיב לנבראיו.

והיות שפירושו של יראה הוא, כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קצ"א ובהסולם טור ב') וזה לשונו "יראה הוא, שמפחד, שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו".

ומשום זה הוא מונע עצמו מלבקש, שה' ישפיע לו טוב ועונג, אולי זה יהיה לא לתועלת ה' אלא לתועלת עצמו, שזה מכונה שהשפע הולך לקליפות. נמצא, שיראה הוא, שלא לקבל, זה שייך לאדם, היינו שאין האדם רוצה לקבל מטעם יראה, אולי אין זה לשם שמים. את זה, היינו עבודה זו שייכת להאדם. כלומר, שענין לא לקבל בעל מנת לקבל, את זה אנו מיחסים להתחתונים, היינו מצד הבורא הוא רק להשפיע.

וזה נקרא שם הויה, שאין שם שום שינוי חס ושלום, כמו שכתוב "אני הויה לא שניתי", אלא תמיד הוא רוצה לתת. לכן יראה, שהוא מפחד לקבל, זה שייך להנבראים. וזוהי כל עבודתם. וכל התיקונים שישנם בעולם, הכל הולך על נקודה זו, היינו לתקן את עצמנו ולהגיע לידי דרגה שלא לקבל שום דבר לתועלת עצמו, אלא כמו שאמרו חז"ל "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

ובהאמור יש לפרש את הידיעה הזו שיש לו יראת אלקים. האדם צריך לדעת, בכדי שיהיה לו עכשיו רצון ללכת ולבקש מה', שיתן לו את האור תורה, ששם יש התענוג האמיתי, המכונה "רצונו להטיב לנבראיו", מטעם שהוא רואה בעצמו, שכבר עבר כמה נסיונות ועמד בהם, מסיבת שכבר יש לו יראת שמים, היינו שכבר הוא בטוח בעצמו, שכל מה שיקבל יהיה בעל מנת להשפיע, אחרת לא היה עומד בהנסיונות שלו, כי כל זה שאין האדם יכול לעמוד בנסיון, הוא מסיבת שעדיין משוקע בהרצון לקבל לעצמו, מה שאין כן באדם שהוא כבר התרחק מלקבל תענוגים לתועלת עצמו, אלא בכל תענוג הוא מסתכל מקודם, איזה נחת רוח תצמח מזה להבורא, אז הוא מקבל את התענוג.

זה נקרא "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", היינו שיש כבר להאדם הידיעה הזו. אז המצב הזה נקרא "משפיע בעמ"נ להשפיע". ואח"כ, שכבר רכש המדרגה הזו של יראת שמים כנ"ל, שזה נקרא "עבודת האדם", אז האדם צריך ללכת קדימה ולבקש מה' שיתן לו את הטוב והעונג, מה שיש ברצונו לתת להנבראים, היות שהוא רוצה להשפיע להבורא תענוג. והתענוג שלו הוא במה שמחשבתו יוצאת לפועל, היינו זה שהנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג, זוהי כל ההנאה שלו. ובגלל זה צריך האדם להידיעה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, על מה שהזה"ק אומר "כיון שהוקמו התורה והמשכן, רצה הקב"ה לספור חיילות התורה, כמה צבאות הם במשכן". ושאלנו, הידיעה הזו לצורך מי, וכי הקב"ה אינו יודע, אפילו כשלא סופרים בפועל ממש. והתשובה היא, כנ"ל אצל אברהם, "כי עתה ידעתי", פירושו, שה' יודע עכשיו שגם אברהם יודע שהוא ירא אלקים.

כמו כאן יש לפרש על דרך הנ"ל, היינו שעם ישראל צריכים לדעת הידיעה הזו, בכדי שידעו עכשיו לאיזו דרגה הם שייכים, אם לבחינת תורה או לבחינת משכן. כי ענין תורה ומשכן, אומר שם, הוא ענין ז"א ומלכות, שפירושו ענין "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". לכן אמר הזה"ק "כמה צבאות הם בתורה", היינו שידעו לאיזו מדרגה הם שייכים, כמה צבאות הם במשכן, היינו כמה אנשים מהם שייכים לבחינת שכינה. נמצא, שכל ענין המנין הוא רק לידיעת האדם, מה

שאין כן הבורא, בטח יודע הכל בלי שסופרים בפועל ממש.

נמצא, העיקר הוא, שהאדם צריך לדעת לאיזה מצב הוא שייך. וכמו שאמר רבא "לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא, אם לאו". והכל הוא בכדי שהאדם ידע אם הוא הולך בדרך הנכונה, כלומר שיודע מה מוטל עליו לעשות בכדי להגיע להמטרה שבשבילה הוא נברא, וכמו שאמרו "למען לא ניגע לריק".

ובכדי להבין איך שהאדם רגיל להיות נמשך אחר הכלל, ובכדי שהאדם יהיה לו כח לצאת ממה שמקובל אצל הכלל, ולהיות עובד באופן פרטי, היינו, באופן פרטי הוא יבין מה שעליו לעשות, ואיך האדם צריך וזהירות יתירה, איך להינצל מזה שהאדם רגיל לעבוד אך לתועלת עצמו, אני אביא כאן סיפור מהחוזה מלובלין זי"ע, המובא בספר "שיחות חיים" (דף ל"ד) וזה לשונו:

סיפר הרבי ממוגליצה, שפעם אחת, בעת אשר הרבי מלובלין זי"ע היה סגור בחדרו בליל שבת קודש קודם קידוש, פתאום פתח הרבי את הדלת, והבית היה מלא אדמורי"ם וזקנים מגדולי תלמידיו, ויפנה אליהם הרבי ויאמר להם, הנה כתוב "ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו". ותרגומו, ומשלם לשונאיו, עובדין טבין, דאינין עבדין בהאי עלמא, כדי להאבידן מעלמא דאתי (פירוש, שה' משלם לשונאיו על מעשים טובים שעשו בעולם הזה, כדי להאבידם שלא יהיה להם עולם הבא). אם כן אני שואל אתכם, בשלימא, אם הרשע להוט אחר תאות ממון שפיר, משלמים לו בממון הרבה. ואם הרשע להוט אחר תאות הכבוד, נותנים לו כבוד הרבה. אבל אם הרשע אינו אוהב לא כבוד ולא ממון, אלא אוהב מדרגות או אוהב להיות רב או רבי, במה משלמין לו, העובדין טבא, דעבד בהאי עלמא, להעבידו מעלמא דאתי, (פירוש, במה משלמים לאותם אנשים שעשו טוב בעולם הזה, בכדי שלא יהיה להם עולם הבא). אלא על כן הוא בודאי כך, מי שאוהב להיות רבי או רב, נותנים לו מן השמים, ומי שאוהב מדרגות נותנים לו מדרגות, בכדי שיפסיד עולם הבא חס ושלום. ותיכף סגר הדלת. עד כאן הסיפור.

ומהסיפור הזה אנו רואים, שיש אנשים שחושבים שהם שלמים בזה שהם מוותרים על תאוות, ומוותרים על כבוד, והם מסתכלים על אנשים שהם משוקעים בתאוות או בכבוד, שלא כדאי להסתכל עליהם, ובפרט לדבר עמהם. כלומר, שהם רואים שאנשים שמקיימים תו"מ בעמ"נ שימלאו את הרצון לקבל שלהם, בודאי המדובר עם תאוות שאין בהן איסור, אחרת הם לא נקראים שעושים מעשים טובים. וכמו כן אלו שמקיימים תו"מ בעל מנת שיהיה להם כבוד, והם, היינו האנשים האלו, שרוצים מדרגות עליונות, או להיות רב או רבי, בטח הם חושבים שרוצים זה בשביל טובת הכלל.

אז אמר החוזה מלובלין וצ"ל עליהם, שהם נקראים "שונאי ה'". אבל היות שהם סוף כל סוף עסקו בתו"מ, לכן הקב"ה משלם להם שכר כפי מה שהם רוצים, כלומר כפי שהם מתפללים לה' שיתן להם. ונמצא שהקב"ה ממלא משאלותם. אלא הם צריכים לדעת, את מה שהם מקבלים, הוא מטעם שהקב"ה ממלא דרישתם. אבל הם צריכים לדעת, שע"י זה שהם רוצים שה' ימלא את דרישתם, בזה הם מפסידים עולם הבא, היות שע"י זה הם נקראים "שונאי ה'", כמו שכתוב "ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו". כלומר, שהם צריכים לדעת, כי בזה שהם יקבלו את דרישתם, היינו שימלא להם מה שהם רוצים, יפסידו בזה עולם הבא.

ויש כאן להבין ב' דברים:

א. מדוע אם הם יקבלו שכר בעולם הזה, הם מוכרחים להפסיד עולם הבא, הלא חז"ל אמרו, (ברכות ח' ע"א) "גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים", דאילו גבי ירא שמים כתיב, "אשרי איש ירא את ה'". ואילו הנהנה מיגיעו כתיב "יגיע כפיך כי תאכל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". הרי אנו רואים, שמי שיש לו שכר בעולם הזה לא מוכרח להפסיד עולם הבא,

ומדוע אצל השונאי ה', כי מקבל שכר בעולם הזה אומרים שמפסיד.

ב. יש להבין, אם הוא מקיים תו"מ שנקרא "מעשים טובים", מדוע הוא נקרא "שונא ה'". הנה אנו רואים, שהיצר הרע נקרא "שונא", כמו שכתוב "אם רעב שונאיך האכילהו לחם".

ויש להבין מדוע היצר הרע הוא השונא לאדם, הלא אדרבה, הלא הוא מיעץ להאדם לעשות עבירות לא בכדי שהאדם יסגף את עצמו, אלא בכדי שתהיה לו הנאה. אם כן מי שמביא הנאה לאדם בטח שהוא צריך להיקרא בשם אוהב, ולמה נקרא שונא.

אלא אנו צריכים להאמין באמונת חכמים שאמרו, שכל עבודתנו בעולם הזה היא לזכות לדביקות ה', כלומר זה שיש ברצונו יתברך לתת טוב ועונג להנבראים, שזה נקרא "מטרת הבריאה", ואי אפשר לתת לנו מטרם שאנו מתקנים את הרצון לקבל שלנו, שיהיה בעל מנת להשפיע, אחרת תהיה לנו בחינת בושה כידוע.

לכן אנו צריכים לבחינת דביקות, הנקראת "השתוות הצורה", כלומר שכל מה שאנו רוצים לקבל טוב ועונג מה', אין זה לתועלת עצמנו, כי אנו רוצים לבטל את הרשות שלנו, ושלא תהיה, (אלא) רק רשות היחיד, שהיא רשותו של הקב"ה. ואז יהיה לנו העונג האמיתי, בזה ש"אמר ונעשה רצונו", כלומר שהרצון של הבורא בא לשלימותו בפועל, היינו שהנבראים יוכלו לקבל את מה שהבורא רוצה לתת להם, היינו הטוב ועונג.

נמצא, שהיצר הרע מסית את האדם שלא לעבוד לתועלת ה' אלא לתועלת עצמו, הוא גורם בזה רע לאדם. לכן נקרא "יצר רע". ובהאמור נבין את השאלה, מדוע כשהאדם מקיים תו"מ ועושה מעשים טובים, והראיה לזה שהם מעשים טובים, שה' משלם לו עבור המעשים טובים כנ"ל, ומכל מקום הוא נקרא "שונא ה'", כמו שכתוב "ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו", מהיות שהגם שעושה מעשים טובים, אין זה מחמת שאוהב את ה', אלא משום שמאמין, שה' יתן לו שכר תמורת זה, ולא מטעם שהוא אוהב את ה' בגלל זה הוא עובד ומקיים תו"מ, אלא מטעם תועלת עצמם.

אולם יש להבין:

א. וכי מי שעובד אצל חבירו, וכוונתו על השכר, ולא עובד אותו, ועושה ומקיים את פקודיו מחמת אהבה שאוהב אותו, וכי בשביל זה הוא נקרא "שונאו", שיכולים לומר רק, שאינו עובד אצלו מחמת אהבה, אלא מחמת שהאדם אוהב את עצמו. אבל מדוע הוא נקרא "שונא את ה'". כלומר, במה הוא נעשה שונא ה', אם הוא עובד לתועלת עצמו.

ב. מהו ענין מצות אהבת ה'. וכי הקב"ה רוצה שאנחנו ניתן לו אהבה, וכי הוא נצרך לאהבה שלנו, וכי הוא בעל חסרון שבגלל זה צוה לנו שנאהוב אותו, כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך". והתשובה היא, שזה שצוה לנו, שאנחנו נאהוב אותו, זהו לטובתינו. היינו, שמזה שאנחנו נאהוב אותו בגלל זה אנו מקיימים תורה ומצות. כלומר, זה שאנו מקיימים תו"מ, הוא בכדי שאנו רוצים להנות לו, שתהיה לו נחת רוח, שמטבע שמי שאוהבים, האהבה מחייבת שרוצים שתהיה לו נחת רוח.

כדוגמת אהבת הורים לילדים, שרוצים שהילדים יהנו ומשתדלים לתת להילדים מחמת שאוהבים אותם, שיהנו מהחיים. והנמשל הוא, כי זה שמקיימים תו"מ הוא מחמת האהבה שיש להם להבורא, וממילא לא רוצים שום תמורה חזרה, וממילא כל מה שה' רוצה לתת להם טוב ועונג, הם לא יקבלו זה בכלים דקבלה אלא בכלים דהשפעה, כלומר, שהם מקבלים את הטוב ועונג היות שיודעים שהבורא נהנה מזה, שהמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, יוצאת לפועל, כמו שהוא רוצה, היינו שיש שלימות בזה שהם מקבלים את הטוב ועונג, שאין בהם בחינת בושה.

ולפי זה יוצא, מי שמקיים תו"מ מטעם שכר, היינו שרוצה תמורה, הוא נקרא "שונאו של הקב"ה", מטעם שהוא המפריע לה', שהוא מעכב, שמה שהבורא רוצה לתת להנבראים,

שזוהי הנאה של (הוא) הקב"ה, והאדם הזה מעכב על המטרה שלא תצא לפועל, היות שחסר שם הכלי והלבוש, שמרחקים את הבושה בעת קבלת השפע. לכן הוא נקרא "שונא ה'".

והאדם צריך להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו", שהפירוש הוא, שלאחר שהאדם בא לטהר, היינו שמרגיש שהוא נמצא בטומאה והוא עדיין רחוק מקדושה, הוא צריך לומר, הידיעה הזו באה מלמעלה, כלומר, זה שבא לטהר הוא שקבל סיוע מלמעלה והודיעו לו שהוא רחוק מקדושה.

זאת אומרת הידיעה הזאת הוא צריך להחשיב ולומר, שזה נקרא "גלוי מלמעלה", שהודיעו לו שירגיש בעצמו אי נעימות בזה שהוא מרוחק מקדושה. כלומר, שבדרך כלל האדם אינו דואג על חסרון של חוסר דביקות בה'. שעל כל דבר האדם מסוגל להרגיש חסרון וכואב לו מה שחסר לו, אולם להבחין כאב בזה שהוא מרוחק מה', הגם שהאדם מרוחק, אבל הוא לא שם לב לזה, כי יש לו דאגות יותר חשובות שהוא מרגיש בחסרונן.

רק לפעמים בא אדם לידי הרגשה, שהוא כן מתחיל להרגיש בחינת בושה, בזה שהוא נמצא במצב של שפלות. ולפני זה, היינו מטרם זה, הגם שהיה נמצא גם אז במצב הזה, אבל לא שם לב לזה. ואז האדם צריך להאמין, שזה בא לו מלמעלה, מבחינת "הבא לטהר". כלומר, מדוע הוא עכשיו בא לטהר ואינו יכול לסבול את מצב השפלות שלו, הוא צריך לומר שזה בא לו מלמעלה.

אולם אין להאדם לומר, אני אחכה עד שתגיע לי הידיעה הזו מלמעלה, אז אני אחשוב שאני צריך לטהר את עצמי. על זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שלפני המעשה האדם צריך לומר "אם אין אני לי, מי לי". פירוש, שרק אני בעצמי יכול לעזור לעצמי, היינו אם אני אתגבר בעצמי ואעשה מעשים, המביאים לדביקות. משאם כן אח"כ, היינו לאחר המעשה, האדם צריך לומר, שהכל בא מלמעלה, ואסור לומר ש"זה כוחי ועוצם ידי עשה החיל הזה".

והנה אנו רואים, שמצד אחד האדם צריך לומר, שכל הנסיונות שהאדם עמד בהם בנסיון, האדם צריך לדעת, מצד אחד, שהאדם הוא גיבור חיל כנ"ל, "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה". היינו שהאדם הוא הגבור. ומצד שני עליו לומר, שה' עזר לי. אבל מאיזה צד שהוא הוא רואה שהוא עמד בנסיון, הידיעה הזו נותנת לאדם בטחון, שהוא יכול עכשיו לדרוש מה', שיתן לו ללכת להגיע להמטרה.

מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה

תשמ"ט - מאמר כ"ט
1988/89 - מאמר 29

חז"ל (שבת דף פ"ז) אמרו, ענין ההכנה, מה שהיה שם במתן תורה, שהיה ענין ממלכת כהנים, ומצות הגבלה, וענין פרישה. וזה היה להכלל כולו. שיש אנשים, שהם מקיימים תו"מ באופן כללי, כלומר רק בבחינת המעשה, היינו שמכוונים, שהבורא ציווה לנו לקיים תו"מ, ועבור זה שאנחנו שומעים בקולו, הוא ישלם לנו שכר עבור היגיעה, בזה שאנו מוותרים על הרבה דברים, שהגוף מתאוה להם. וזה עולה לנו ביגיעה גדולה, לא לשמוע בקולו של הגוף, מה שהוא דורש. אלא אנו משתדלים לשמוע בקול ה', היינו מה שה' דורש. כלומר, אנו מבטלין את רצוננו מפני רצון ה'. תמורת זה הוא ישלם לנו שכר בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר "אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא", זהו עבודת הכלל.

ויש עבודת הפרט. היינו, שהם רוצים לקיים תו"מ באופן פרטי. כלומר, שלא מעניין להם מה שהכלל עושה, אלא שהם רוצים לדעת, מפני מה ה' ציווה אותנו לקיים תו"מ. וכי הוא בעל חסרון, שיהא נצרך למי שהוא יעשה לו טובה ויקיים את התו"מ שלו. אלא בטח התורה ומצות שנתן לנו, הוא לטובתינו. אז הם מתחילים לחשוב, ולשום תשומת לב, איזו טובה תצמח מזה להנבראים, בזה שיקיימו את התו"מ. כלומר, מה הם מפסידים, שאין הם מקיימים, ומה הם מרויחים, בזה שכן מקיימים את מה שצוה לנו ה'.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק שני) וזה לשונם "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה, היינו (הנאה שאתה נהנה בעבירה) כנגד הפסדה". לכן כשהם מתחילים לחשוב על התועלת של קיום תו"מ, מי מרויח מזה, או הם רואים מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ראשון) וזה לשונם "אלא היו כעבדים, המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם".

מכאן משמע, זה שצריכים לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, משמע שזהו מטעם, שקיום תו"מ הוא לא בשביל הבורא, שהוא צריך שיעבדו בשבילו. כי אם היה נכון, שהוא היה צריך את העבודה שלנו, בטח שהיה צריך לשלם. כדרך שאנו עובדים בעולם הזה אצל מישהו, שאם הוא צריך לעבודת הפועל, בטח שהוא משלם, כי זהו דרך העולם. והיות שחז"ל אמרו לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, בטח שהטעם הוא, משום שהעבודה זו היא בשבילנו, היינו לטובתינו.

אם כן איך יכולים לומר, מי שעובד באיזו עבודה שהיא לטובתו, היינו שהוא צריך את העבודה, רק שמישהו נתן לנו תכנית של עבודה, בכדי שהאדם ידע איך לעבוד, שיצא מזה דבר שלם, שהוא יהנה מזה, שנאמר, שהאדם שנתן לו התכנית עבודה, שיתן לו גם שכר עבור עבודתו. אנו רואים בעולמנו להיפך, שהאדם צריך לשלם עבור התכנית עבודה, מה שהוא נתן לנו, ולא מי שנותן תכנית עבודה, הוא יתן שכר גם עבור שהאדם הולך לעבוד לפי תכנית העבודה שקבל.

וזה דומה, מי שרוצה לבנות לו בית, הוא הולך למהנדס, שיסדר לו תכנית. אז מי צריך לשלם. המהנדס להאדם שקבל תכנית עבודה, או שהאדם משלם להמהנדס, עבור זה שנתן לו תכנית עבודה, ויכול ע"י זה לבנות לו בית. הוי אומר, בטח שהאדם משלם להמהנדס.

ובהאמור מובן, זה שה' נתן לנו תו"מ בכדי לתקן את עצמנו, שיהיה לנו בנין דקדושה. נמצא, מי צריך לתת שכר תמורת התכנית, בטח אנחנו. היות שבלי תו"מ, שהוא

התכנית שלנו של בנין דקדושה, לא היתה שום מציאות לבנות לנו בית דקדושה. וזהו כמו שאמרו חז"ל "אם לא בריתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמתי". שפירושו, שבלי תורה ומצות, חקות שמים וארץ, שהוא בנין העולם, לא היה יכול להתקיים. אלא דוקא אם בונים את העולם לפי התורה, אז יש קיום העולם. לכן מבינים מכאן, שאנו, הגם שאין לנו מה לשלם לה' עבור זה שנתן לנו את התכנית של תו"מ, אלא אנו יכולים רק להודות ולהלל עבור זה. אבל לא שאנחנו נבקש עבור קיום תו"מ שכר, שהוא ישלם עבור זה, שאנו מקיימים את התו"מ, היינו שמשתמשים עם התכנית שלו לבנות לנו את הבית.

אלו אנשים שמבינים את זה, הם נקראים "שהולכים בעבודת ה' בדרך פרט". שיש להם השקפה אחרת על ענין קיום תו"מ, מכפי שהכלל מבינים את קיום תו"מ, שה' צריך לשלם להם, עבור שהם הולכים לפי חוקי התורה, שהוא התכנית של ה'. והם מבינים, שה' רוצה, שהם ילכו לפי התכנית, שהוא נתן להם. ושזה הוא לטובת ה'. לכן הוא צריך לשלם תמורת עבודה זו, שהולכים לפי התכנית שלו.

וזהו על דרך שאמרו חז"ל (מדרש רבה, פרשה א', א') וזה לשונם "דבר אחר, אמון אומן, התורה אומרת, אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה. מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה, אלא מדעת אומן. והאומן אינו בונה, אלא דיפתראות ופינקסאות (שהם ספרים, שיש שם מיני ציורים של בנינים, ולפיהם האומן נותן תכנית, איך לבנות את הפלטין). כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם".

ויש להבין, מה בא זה ללמדינו על דרך עבודה. איך היתה בריאת העולם, שהקב"ה הסתכל בתורה, כלומר שהתורה היא התכנית, שלפי התכנית הזו ברא העולם. הנה ידוע, שמטרת הבריאה היתה כדי להטיב לנבראיו, שזו היתה סיבת בריאת העולם. ומסיבה זו ברא הבורא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל תענוגים. ובלי תענוג אי אפשר להתקיים.

וכמו שאנו רואים, מי שמאבד עצמו לדעת, זהו מסיבת, שהוא לא רואה, שיקבל עכשיו מאיזה מקום תענוג, שזה נקרא "הווה". וגם בעתיד אינו רואה, שיהיה לו מקום לקבל תענוג. אלא שהוא רואה, שהעולם חשך בעדו, ואינו מאיר לו. או אין לו עצה אחרת, אלא לאבד עצמו. היינו שהוא חושב, שע"י זה הוא יברח מהיסורים. לכן זה שהאדם רוצה תמיד לקבל תענוגים, זה הבורא ברא הטבע זו, שכל נברא שואף אך לקבל תענוגים. וצריכים לדעת, שכל מה שאנו מכנים "יצר הרע", אינו אלא הבחינה זו, שנקראת "רצון לקבל תענוג, בכדי למלאות את ההשתוקקות".

והטעם, שהרצון לקבל לעצמו נקרא "יצר הרע", מבואר מטעם תיקון הבריאה, שנעשה. כלומר, היות בזמן שהנברא מקבל מהבורא, יש בזה ענין שינוי צורה, לכן מזה נמשך, שהאדם יתבייש בעת שיקבל לעצמו מחבירו. לכן האדם מתבייש לאכול לחם חסד. נמצא, אם האדם היה מקבל את הטוב ועונג בכלים דקבלה, היה האדם מרגיש אי נעימות בעת קבלת השפע. לכן נעשה תיקון, שכל זמן שאין האדם מבטל את הכלים של רצון לקבל לעצמו, אין האדם מסוגל לקבל טוב ועונג. נמצא לפי זה, שכל המפריע מלקבל את הטוב ועונג, הוא הרצון לקבל לעצמו. לכן הרצון לקבל הזה הוא היצר הרע.

אולם איך אפשר לבטל אותו. כמו שכתוב "בטל רצונך מפני רצונו". הוא התורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". שפירושו, שהקב"ה אומר, זה שבראתי הרצון לקבל תענוג, וזהו הטבע של הבריאה, כמו שנאמר, שענין הבריאה נקראת "יש מאין", שמשמע שכאן נברא דבר חדש, הוא נאמר על הרצון לקבל הזה. ואמר הקב"ה "בראתי תורה תבלין". היינו ע"י "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא לפי זה, אם לא היה ענין של תורה, לא היתה מציאות להעולם. כי מפני

ההעלם וההסתר שהיה מסיבת תיקון העולם, היו הנבראים מוכרחים להישאר בחושך, בלי אור. וממילא לא היה קיום העולם. וזה הוא הפירוש, שהסתכל הקב"ה בתורה, היינו שהתורה היא התוכנית. כלומר, שלפי התוכנית הזאת, היינו שהעולם ילך ויבנה ע"י התורה, יהיה קיום העולם, כנ"ל שזה נקרא "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

הנה בענין לימוד התורה, אמרו חז"ל (חגיגה י"ג) "אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר, לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום". ויש להבין מהי בחינת עכו"ם בעבודה. כלומר, שבבחינת עבודה לומדים הכל בגוף אחד, כמו שכתוב בזה"ק, שהאדם הוא עולם קטן. אם כן, מהו "עכו"ם" בבחינת עבודה. ומהי בחינת "ישראל" בבחינת עבודה.

כבר דברנו מזה, "ישראל" נקרא, שכל מעשיו הוא רוצה שיהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו, שזה נקרא ישר-אל. היינו, שכל מעשיו הם ישר לה'. "עכו"ם" נקרא ממש להיפך, שכל מעשיו יהיו לתועלת עצמו, היינו הוא רוצה בשתי רשויות. זאת אומרת, שהוא רוצה להוציא טוב ועונג מרשותו של הקב"ה לתוך רשותו עצמו.

כלומר, שהוא רוצה, שישארו ב' רשויות בעולם, רשותו של הקב"ה ורשותו עצמו. זה נקרא שהוא "עובד עבודה זרה", היינו עבודה שזרה לנו. פירושו "ישראל" נקרא, שהוא עובד לתועלת ה'. נמצא שהוא נקרא "עובד ה', שכל מעשיו הם לשם שמים". מה שאין כן אם האדם עובד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה', זה נקרא, שעבודתו היא עבודה זרה, ולא עובד ה'.

נמצא, שכל ההבדל בין עכו"ם לישראל בבחינת העבודה הוא, ש"ישראל" נקרא, שהוא רוצה לעבוד לשם שמים, והגם שעדיין הוא משועבד להיצר הרע, ועדיין אין בידו להכניע אותו, מכל מקום, כיון שהולך על דרך להגיע לעבוד לשם שמים, כבר נקרא בחינת "ישראל", היות שהוא רוצה להגיע לדרגה זו.

אולם בזמן שהאדם רוצה לעבוד בבחינת ישראל, שאמרנו, שזה נקרא עבודה בבחינת הפרט, אז כל הרע שנמצא באדם, עומד לנגדו. כלומר, מטרם שהחליט ללכת בבחינת ישראל, רק שעבודתו היתה בבחינת הכלל, שהיה מסתכל על המעשים שהוא עושה, והיה מאמין, שעבור כל עשיה ועשיה הוא יקבל תמורה, הן בשכר של עולם הזה והן בשכר של עולם הבא. היה לו בקל לעשות מעשים טובים, היות שזה לא היה נגד היצר הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו"

מה שאין כן עכשיו, שהוא רוצה לעבוד בכדי שיבטל רשות עצמו, ושתישאר רק רשות אחת בעולם, שהוא רשותו של הקב"ה, אז הרצון לקבל לעצמו מתנגד לזה. ואז באה לו שאלת הרשע, ששואל "מה עבודה הזאת לכם", זה שאתם רוצים לעבוד לא לתועלת עצמכם, מה יהיה לכם מזה. ועל זה אין שום תשובה, אלא כמו שכתוב "הקהה שיניו". נמצא, שאז אדם צריך לעזרה, שתהיה לו היכולת לצאת משליטת היצר הרע. אז אין לו עצה אחרת, אלא מה שהקב"ה אמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שעתה הוא הזמן האמיתי שהאדם נצרך לעזרת תורה, שתעזור לו לצאת משליטת היצר הרע.

ובהאמור יוצא, מה האדם צריך להכין בעצמו לקבלת התורה, הוי אומר "צורך להתורה". שצורך נקרא "כלי". ואי אפשר להיות מילוי בלי חסרון. וזה דומה, שאם אדם ישאל את חבירו, בזמן שהוא מזמין אותו, שיבוא בערב לסעודה שהוא הכין בעדו, מה אני צריך להכין את עצמי, שאני אוכל לאכול אצלך, בטח הוא יגיד לו, שתזהר, שאל תאכל בבית מטרם שאתה תבוא אלי, כי אחרת אתה לא תוכל לאכול אצלי.

כמו כן, בכדי לקבל את התורה, האדם צריך להכין עצמו, שיהיה לו חסרון, הנקרא "כלי", שהתורה ימלא את הכלי הזה. וזה נוהג דוקא בעת שהוא רוצה לעבוד לשם שמים, שאז יש לו התנגדות מצד הגוף, שצועק "מה עבודה הזאת לכם". והאדם מאמין באמונת חכמים, שאמרו, שרק התורה היא יכולה להוציא את האדם משליטת יצר

הרע. וזה שייך לומר רק באלו שרוצים להיות בחינת "ישראל", כנ"ל, שהוא ישר-אל. והם רואים, שהיצר הרע לא נותן להם לצאת משליטתם, אז יש להם צורך לקבלת התורה, בכדי שמאור התורה יחזיר אותם למוטב.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל "אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, שנאמר, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". מטעם שאין להם צורך לתורה. היות מי שהוא עובד עבודה שזרה לנו, היינו לתועלת עצמו, הוא יכול לחיות בלי תורה, כי אין הוא זקוק לעזרת התורה. כי רק ישראל, מי שרוצה לעבוד לתועלת ה', הוא צריך לאור תורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, שאי אפשר לנצח את הרע שבו בלי תורה, כנ"ל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". ויש להבין את מילה "מתקיימת", מה משמיענו זה. יש לפרש זה על דרך שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". כלומר, שהתורה תהיה בחינת תבלין. במי מתקיים זה. הלא "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון".

לכן אמרו, אלו אנשים שרוצים להמית את עצמותם, כלומר שרוצים להמית את הרצון לקבל לתועלת עצמם, אלא שרוצים לעשות הכל לשם שמים, והם רואים, שאינם יכולים לעשות זאת בכוחות עצמם, להם אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

מה שאין כן באלו אנשים, שאין הם רוצים לבטל את עצמם, ורוצים שיהיו ב' רשויות כנ"ל, היינו רשותו של האדם תישאר, והקב"ה יתן להם, ויוציא את הטוב ועונג שיש ברשותו, ולתת לרשותם של המקבלים, אין התורה מתקיימת. כלומר, שאין התורה נעשה אצלם תבלין, משום שהם לא רוצים שיהיה תבלין. ואם אין רצון וצורך, שהוא כלי, אין אור.

ובהאמור מובן, מדוע אסור ללמוד תורה לעכו"ם בבחינת עבודה. שהכוונה, מי שהוא עובד בעבודה שהיא זרה לנו, היינו שהוא עובד לתועלת עצמו, כי התורה היא בשביל היצר הרע, שמי שרוצה לבטל אותו ואינו יכול, עליו נאמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". מה שאין כן מי שרוצה לעבוד לתועלת עצמו, שהוא בחינת עבודה זרה, אין לו צורך לתורה. אם כן, זה שילמוד תורה, אין התורה מתקיימת אצלו בבחינת מה שהתורה צריכה לתת. נמצא, מהי הכנה לקבלת התורה - צורך לעזרת התורה. וזהו ע"י שרוצה לכוון הכל לשם שמים. אז צריכים שהתורה יתן את העזרה.

מהו ענין הדלקת המנורה, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל'
1988/89 - מאמר 30

על הכתוב "בהעלותך הנרות" פירש רש"י, על שם שהלב עולה, כתוב "בהדלקתן" לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהה שלהבת עולה מאליה. "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".

מהו "פני המנורה" יש הרבה פירושים. ופשטות הלשון משמע, שכל שבעת הנרות יאירו אל מול פני המנורה. לכן, מי הוא פני המנורה. ויש להבין זה על דרך העבודה, את כל ענין מנורה.

הנה כתוב "נר מצוה ותורה אור", שפירוש, שמשמע שע"י התורה מדליקין את הנר. וכמו כן "נר ה' נשמת אדם". אנו רואים בגשמיות, שרק במקום שהוא חושך, שם צריכים להדליק אור שיאיר, כמו שכתוב "כי יתרון האור מתוך החושך", שענינו הוא, ש"אין אור בלי כלי", וכלי נקרא "חסרון וצורך". זאת אומרת, שכלי לא נקרא מה שהוא ריק ואין שם שום דבר, כי זה לא נקרא "חסרון". כי כלי, שיהיה מוכשר לקבל מילוי, צריך להיות חסרון להמילוי, שפירושו הוא, שכל דבר שהאדם רוצה לקבל, הוא בכדי שייהנה מזה שמקבל את הדבר.

אחרת, הגם שיכול לקבל איזה דבר בלי חסרון, אבל להנות מהדבר, זה תלוי במידת ההשתוקקות להדבר שחסר לו, וההשתוקקות קובעת מידת התענוג. לכן, בכדי להנות מהאור שיאיר, מוכרח האדם להמציא לו חסרון והשתוקקות להאור. וזה אי אפשר להשיג בלי צורך. ובכדי להמציא צורך, אז אין עצה אחרת, אלא שהאדם יחשוב על מטרת הבריאה, כלומר, בשביל מה ברא הבורא את הנבראים, ומה יש להנבראים לעשות, בכדי שיתמלא את רצון הבורא.

כלומר, לאחר שהאדם מאמין במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, וכשהאדם עושה חשבון לעצמו, ורוצה לראות כמה טוב ועונג הוא מרגיש כל היום, שיש על זה לתת תודה לה', על זה שהוא מקבל ממנו רק טוב ועונג, ותהיה יכולת לומר לה' "ברוך שאמר והיה העולם", מטעם שכל כך הוא נהנה מהעולם, אז הוא מתחיל לראות, איך שכל ימיו הם מעט ורעים. ויש לפעמים, שחייו כאין חשוב, ובמקום שצריך לומר "ברוך שאמר והיה העולם", האדם אומר לפעמים "טוב שלא נברא משנברא".

וכשהאדם מאמין במטרת הבריאה, שהיא להטיב, אז מתחיל לחשוב, מהי הסיבה שאין הוא רואה את הטוב ועונג, שיהיה מגולה לכל. וכשרוצה לדעת את הסיבה, שיש העלם והסתר על הטוב ועונג, הוא גם כן מוכרח להאמין באמונת חכמים, במה שאמרו, שהיה תיקון על המטרת הבריאה. כלומר, בכדי שמטרת הבריאה תהיה בה שלימות בלי בחינת בושה, כידוע, שמצד הטבע נעשה, שכל ענף רוצה להדמות לשורשו.

לכן כמו שהבורא הוא המשפיע, לכן בזמן שהאדם צריך לקבל לעצמו, אז הוא מרגיש אי נעימות. ובכדי לתקן את זה, נעשתה בחינת צמצום והעלם והסתר, כדי שיהיה מקום לבחירה. היינו, שע"י ההעלם והסתר יש מקום לעבוד, אם האדם רוצה עמ"נ להשפיע. כלומר, שיש מקום עבודה, שאחר עבודתו תהיה לו היכולת לקבל בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "השתוות הצורה".

מה שאין כן אם היה מגולה את הטוב ועונג, מה שמלובש בתורה ומצות, כמו שכתוב בזה"ק, שיש תרי"ג עיטין, הנקראים "תרי"ג עצות", שזהו בזמן ההעלם וההסתר, שע"י קיום התו"מ בבחינת עצות, זוכים אח"כ לתרי"ג פקודין. וכמו שכתוב בהסולם, שפירושו, שאח"כ, היינו לאחר שעבר את התהליך של תרי"ג עצות, אז זוכים לתרי"ג פקודין, שהם תרי"ג אורות, הנמצאים בבחינת

פקדון בתרי"ג מצות. שרק אז מתגלה מה שיש בפנימיות תורה ומצות, המכונים בבחינת "שמות הקדושים", שהם פרטים, המגלים את השם הכללי של הקב"ה, המכונה בשם "טוב ומטיב". וזה נקרא בלשון הזה"ק בחינת "אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא".

ובהאמור מובן מהי עבודת האדם, כלומר, מה מוטל על האדם לעשות, בכדי שמטרת הבריאה של הקב"ה תצא לפועל, כלומר שהנבראים יוכלו לקבל את הטוב ועונג, והצמצום וההסתר יסתלק.

הוי אומר, שזהו רק דבר אחד, המכונה "דביקות", "השתוות הצורה", שזהו כל התיקון מה שהברואים צריכים לעשות, היות שכל הרע שיש לנו, שהוא המפריע מלקבל את הטוב ועונג מסיבת שינוי הצורה, המכונה "פירוד", את זה יש לתקן. ואז הכל יבוא על מקומו בשלום.

אולם, היות שמהטבע שאנו נולדנו, הוא דוקא רצון לקבל לתועלת עצמנו, ולא להשפיע, אם כן בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך עבודה, להגיע להאמת, שפירושו, שהאדם רוצה להגיע לבחינת רצון להשפיע נחת להבורא ולא לתועלת עצמו, אז מתחיל הגוף להתנגד בכל כוחו.

היות שהאדם אומר להגוף שלו, תדע לך, היות שאתה, בזה שאתה רוצה להתקיים בעולם לטובת עצמך, ולא מעניין שום דבר בעולם, אלא כל מה שאתה עושה, אתה מסתכל כמה הרצון לקבל ירויה, מזה שהוא עושה עכשיו מעשים דלהשפיע, ולתועלת הבורא אין אתה רוצה אפילו לחשוב על זה. נמצא, בזה אתה מפריע, שמטרת הבריאה, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים טוב ועונג, אתה הוא המפריע, ולכן, היות שאין אני יכול לבטל את דעתך, אבל אני מאמין בדברי חז"ל, שאמרו, שהקב"ה אמר "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", לכן אני רוצה לקיים תו"מ, שעל ידי זה אני יכול לבטל אותך לגמרי. ואני רוצה לקיים מה שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה". לכן אני רוצה להמית אותך עם הסגולה, הנקראת "תורה".

נמצא, שהוא אומר להגוף, תן לי מנוחה מהדעות שלך, כי אני רוצה ללמוד תורה בכדי שאני אוכל להמית אותך. ובטח אז הגוף מתנגד בכל כוחו, והגוף מקיים אז את המאמר "הבא להרגך השכם והרגו". לכן היצר הרע מתאמץ בכל כוחו להפריע לו מקיים תו"מ על כוונה זו, או שמפריע לו במעשה, או שמפריע לו בשאלות ובמחשבות זרות, שמביא לו כל פעם, בכדי להפריע לו מעבודתו של עבודת הקודש.

ומזה נובע כל פעם, באלו אנשים שרוצים ללכת בדרך האמת, להגיע לידי ביטול הרצון לקבל לעצמו, ולעשות הכל לשם שמים, שיש להם עליות וירידות. מה שאין כן באנשים שמקיימים תו"מ בעל מנת לקבל שכר, אין להם כל כך ירידות, מסיבת שהם לא הולכים נגד הטבע, שהוא נגד היצר הרע. אלא, היות ש"מתוך שלא לשמה באים לשמה", לכן לפעמים גם באנשים האלו יש לפעמים ירידות.

אולם באנשים שרוצים לבטל את היצר הרע, בגלל זה הם עוסקים בתורה ומצות, זוהי מלחמה יומית. היינו, שיש לפעמים שהאדם מקבל עזרה מלמעלה, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", והוא חושב, שעכשיו כבר הוא על הסוס, היינו שעכשיו הוא ילך קדימה ויעלה בדרגת הקדושה. פתאום הוא נופל למטה. וכך הוא הסדר מלחמת היצר הרע, עד שהגיע למצב, שהוא זוכה לאמונה בקביעות, שזה נקרא שהוא "זוכה לפקיחת עיניים בתורה".

וזהו כמו שכותב (בהקדמה לתע"ס אות צ"ח) וזה לשונו "שהרי אפשר לכל אדם להתייגע בתורה, עד שימצא השגת השגחתו יתברך הגלויה, וכשזוכה להשגחה הגלויה, כבר האהבה נמשכת לו מאליה בצנורות הטבעיים. ומי שאינו מאמין, שאפשר לו לזכות לזה על ידי יגיעתו, יהיה זה מטעם, שיהיה נמצא בהכרח שאינו מאמין חס ושלום בדברי חז"ל "יגעתי ומצאתי", אלא מדמה

לעצמו שהיגיעה אינה מספקת לכל אדם".

ובהאמור יש לפרש את ענין המנורה בעבודה, שפירש רש"י הטעם שכתוב "בהעלותך" על שם שהלהב עולה. כתוב "בהדלקתן" לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהה שלהבת עולה מאליה.

ויש לפרש, הנה מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, הוא האור, והנבראים הם הכלים המקבלים את האור. אבל צריכים להכשיר את הכלים, שיהיו נקיים, כלומר שלא יקלקלו את האור הנמשך לתוכם. והיות שעיקר נברא, למדנו, נקרא "הרצון לקבל לעצמו", כמו שיצא מצד האין סוף ברוך הוא, אולם הכלי הזה כמו שהוא, היה חסר תיקון.

כלומר, הגם שהבורא ברא את הרצון לקבל, שיהיה לו רצון וחשק לקבל את הטוב והעונג, מה שהוא רוצה לתת, מכל מקום היה חסר ענין של שלימות פעולותיו, שהוא ענין הבושה שהיו התחתונים מרגישים בעת קבלת השפע. וזה נקרא "תיקון הכלים". כלומר, ענין הרע, הנקרא בחינת "פירוד", מסיבת שינוי צורה שיש בין מקבל למשפיע, וצריכים לנקות את הרע הזה, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". ובזמן שהכלי יהיה נקי מהרצון לקבל לעצמו, אז הכלי מוכשר לקבל את השפע, המכונה "טוב ועונג". וכמו בגשמיות, שאין האדם ישפוך לכלי מלוכלך מן פסולת, יין, כי הפסולת מקלקלת את היין, ולכן יש לנקות מקודם את הכלי, ואז הכלי מוכשר לקבל לתוכו איזה משקה וכדומה, ולא לפני זה.

וזהו שהיה במנורה, ענין הטבת הנרות, שהיו מנקים את המנורה משמורי השמן והפתם, ואחרי נקייתם היה נותן בהם שמן. וענין זה מרמז לנו בעבודה, שהגוף שלנו צריכים לנקותו מהפסולת שנמצאת בו, שענינו הוא "הרצון לקבל לעצמו", ואח"כ יהיה הגוף מוכשר לקבל את האור תורה. אבל מטרם שהגוף נקי, אין הוא מוכשר שישרה בו האור תורה.

אולם מאוד קשה לנקות את הגוף מהרצון לקבל לעצמו, שכל מעשיו יהיו אך ורק לשם שמים, היות שזהו נגד הטבע שבו הגוף נולד. וניתן לנו תורה ומצות, שע"י יכלו לנקות את הרע שבו, בכדי שיהא מוכשר לשרות בו אור ה'. וזהו כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". אבל יחד עם זה, כלומר שהקיום תו"מ בלבד עוד לא מספיק שיהא בידו לנקות את הרצון לקבל, אלא צריכים תפלה גם כן.

וענין תפלה הוא, שידע, שהתורה ומצות שהוא מקיים, אין זה לתועלת הבורא אלא לתועלת הנברא. זאת אומרת, היות שהוא רוצה לטהר את לבו, כמו שכתוב "וטהר לבנו לעבדך באמת", נמצא שע"י התפלה, כשהאדם מתפלל על טהרת הלב, אז הוא יזכור שהתו"מ שהאדם מקיים, הוא לתועלת האדם. ואז הוא רואה, איך הרע שולט על האדם, שאין ביכולתו לצאת משליטתו. כלומר, שע"י קיום תו"מ, ומתפלל, שזה יביא לו טהרת הלב.

מה שאין כן מטרם שהאדם התחיל לחשוב על טהרת הלב, היה חושב שהכל תלוי בידו. כלומר שחשב, שאם הוא רוצה לעשות מעשים, שהם רק לתועלת הבורא, ולא מה שהוא לתועלת עצמו, והיות שאין רצונו לשמש עם הרצונות האלו הוא בידו. וזהו מטעם, שהאדם לא היה ביכולתו להעריך את הרע שישנו בגופו של אדם. וזה מתגלה לאט לאט, היינו לפי עבודת האדם, שרוצה לבטל את הרע שבו, אז בשיעור זה מגלין לו את הרע שבקרבו, עד שבא לידי הרגשה, שאם ה' לא יעזור לו, הוא אבוד.

אז האדם מתחיל לשאול, למה ה' עשה כך. היינו, מצד אחד אומר לנו, שאנחנו צריכים לעשות בחירה, היינו למאוס ברע, שהוא הרצון לקבל לעצמו, ולבחור בטוב, שהוא רצון להשפיע לה', בו בזמן שאני רואה, שאין אני מסוגל לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו ולעשות בעל מנת להשפיע.

והתשובה היא, שרק בזמן שהאדם בא לידי מצב, שאומר "שוא תשועת אדם", כלומר שאין האדם מסוגל לעזור לעצמו, ולעשות בחירה לבחור בהטוב. היינו, שהאדם

רואה, שדבר זה קשה מכל הצדדים, אז באה לו העזרה מלמעלה, שאז יקוים "הבא לטהר מסייעין אותו", שהפירוש הוא, בזמן שהאדם בא לטהר, ומתחיל ללכת על דרך להגיע להשפיע ולבער מקרבו את הרע, ורואה שאין זה בידו, אז נגמר הכלי מצד האדם, היינו החסרון, שהוא נעשה נצרך לה', שהוא יעזור לו לצאת משליטת הרע.

מה שאין כן מטרם זה, היינו שהיה חושב, שהוא בעצמו היתה לו היכולת לנצח את הרע שבו, ולא היה אז נצרך לה', והיה מקבל את טהרת הגוף מרצון לקבל בכוחות עצמו, לא היה לו במצב כזה ענין חשיבות של דביקות בה', כמה שצריך להיות, והיה זה נבחן לפגם.

וזה היה דומה לאדם, שנותנים לו כלי של זהב, והוא מעריך זה לכלי של נחושת. והוא נותן תודה לאדם עבור זה, כמו שנותנים תודה על כלי של נחושת. איזה צער היה האדם גורם להנותן המתנה, הגם שהנותן אינו צריך את התודה רבה, שיתן לו עבור המתנה. אלא הצער של הנותן, הוא בזה, שהנותן רוצה שתהיה להמקבל הנאה גדולה. ומזה שיש להמקבל הנאה גדולה, זוהי השמחה של הנותן. נמצא, בזמן שאין המקבל יודע להעריך את חשיבות המתנה, וממילא אין המקבל בשמחה, כמו שהנותן המתנה היה חושב. נמצא, שיש צער להנותן מתנה.

והנמשל הוא, בזמן שה' נותן לאדם משהו, הוא בכדי להנות מהדבר. אולם אין האדם מסוגל להעריך שום דבר לפי חשיבותו, אלא לפי מה שהמקבל מעריך את הדבר. ועל זה כתוב "כיתרון האור מתוך החושך". היינו, החושך הוא כפי שהאדם מרגיש את החסרון שבו, ולפי הרגש החסרון, הוא יכול אח"כ להנות מהאור.

ואמרתי פעם, שאנו יכולים לראות אצלנו, ברוך ה' שאנו הולכים על הרגלים שלנו, בודאי אנו נהנין מזה, שאנו יכולים להשתמש עם הידים והרגלים. אבל איפה השמחה שלנו, שאנחנו צריכים להיות בשמחה, שיש לנו כל כך דברים חשובים, שאנו יכולים להשתמש בהם, כמו ידים ורגלים.

למשל, אם אנו היינו נכנסים לבי"ח, שיש שם, לא עלינו, אנשים שהם סובלים על מחלת השיתוק, זה ברגל וזה ביד, או עם שתיהן ביחד, ואם אנו אומרים להם, יש לנו תרופה שמיד שתקבלו את התרופה זו, תיכף אתם בעצמכם יכולים לשמש את עצמכם, היינו שתוכלו ללכת על הרגלים ולהשתמש עם הידים. נתאר לעצמנו, איזו שמחה היתה להם מזה. אין לנו להעריך אפילו את השיעור האמיתי מהשמחה שתהיה להם אז.

נמצא, מה חסר לנו, שאנחנו נהיה שמחים כמוהם. רק חושך. כלומר, שאם אנחנו היינו מרגישים חושך כמוהם, אז גם אנחנו היינו שמחים כמוהם. עתה נשאלת השאלה, מהו באמת, האם זה שאנחנו יכולים להשתמש עם הידים ורגלים, האם יש בזה לשמוח, היינו שזה דבר חשוב באמת, וכדאי לתת להבורא תודה על זה, ולשמוח עם זה.

או נאמר, שבאמת זה הוא דבר קטן, שלא כדאי לשמוח בדבר קטן כזה, ולומר, כמו שאנחנו נוהגים, כך צריך להיות. היינו, שאין עלינו מוטל חוב לשמוח בזה, היות שאין אנו מרגישים את החשיבות שבדבר. או לא, שבאמת אנו כן צריכים להודות לה', ברוך ה' שאין אנו משותקים, ומזה לקבל שמחה.

אולם אנו רואים, שאפילו אנחנו נעשה חשבון לעצמנו וניתן תודה לה', אבל שמחה אין אנו יכולים לקבל מזה, מטעם כנ"ל, "כיתרון האור מתוך החושך". ומזה אנו יכולים לראות, מדוע ענין הבחירה, לבחור בהטוב, היינו בהרצון להשפיע, ולהיות מואס ברע, הוא כל כך קשה. שהוא כדי, שאנו צריכים לטעום טעם חושך. אולם אסור להראות לנו את החושך כמו שהוא בצורה אמיתית, כי אם האדם היה רואה את שיעור הרע שבו, היה תיכף בורח מהעבודה, וממילא לא היה מרגיש חושך. היות שלא מעניין אותו, בזה שהרצון לקבל לעצמו הוא השולט, כי זה לא היה מורגש אצלו לחושך. שרק מי שמתייגע ונותן עבודה עד כמה שיכול, ויש לו עליות וירידות, אצלו שייך לומר, שטועם

טעם חושך, בזה שהוא לא יכול להתגבר על הרצון לקבל לעצמו.

נמצא, שהירידות האלו, מה שהאדם מקבל בזמן שהוא רוצה ללכת בדרך האמת, הם כלים להרגשת העזרה, שיקבל. ואנו צריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "הבא לטהר, מסייעין אותו". ואסור לאדם שיברח מהמערכה, בזמן שהוא רואה, שאין הוא מתקדם. ולפעמים באות לו מחשבות של מרגלים, שאמרו, שאין עבודה זו בשבילנו, אלא צריכים אנשים מיוחדים, שהם מסוגלים ללכת בדרך של התגברות.

וכל זה בא לו מטעם, שהאדם מבין, שהוא צריך כל פעם לראות, איך שהוא מתקדם. אולם אינו עולה על דעתו של אדם, שהוא צריך להתקדם בהשגת החושך, שרק זהו הכלי שהוא צריך להשיג, כנ"ל, שכלי מכונה "צורך להמילוי". היינו, שאם אין לו המילוי להחסרון, הוא מרגיש שהוא נמצא בחושך. לכן אין להאדם לומר, שהוא לא מתקדם בעבודה.

לכן הוא רוצה לברוח מהמערכה, שזה לא אמת, מטעם, כי זה שהוא רואה כל פעם, איך שהוא מרוחק להשיג את האור, היינו שהקב"ה יתן לו את הכלי, הנקרא "רצון להשפיע", ואין הוא מסוגל להשיג את הרצון להשפיע מכוחות עצמו, שאז הוא בא לידי הרגשה, שהעולם חשך בעדו, אז בא האור, היינו עזרה מלמעלה, כנ"ל "הבא לטהר, מסייעין אותו".

ובהאמור, שהמנורה בעבודה מרמזת על הגוף, שצריכים להדליק את הגוף, שיאיר, כמו שכתוב "נר ה' נשמת אדם", היינו שהגוף צריך להשיג את הנשמה. ואז נקרא שם ה' על האדם, כנ"ל, נר ה'.

מתי הגוף הוא בחינת נר ה'. הוא, שצריכים להדליק אותו שיאיר. וזהו בזמן שהאדם משיג בחינת הנשמה, היינו שהוא משיג את הרצון להשפיע, וזה נבחן לבחינת נשמה, כמו שאומר הזה"ק "הבא לטהר, מסייעין אותו". ושואל הזה"ק "במה מסייעין אותו". ואומר "בנשמתא קדישא", היינו שנותנים לו מלמעלה בחינת נשמה. ואז נקרא הגוף "נר ה'", מטעם שנשמת ה' מלובש בהגוף, כלומר שמטרם הסיוע מלמעלה, היה הרצון לקבל לעצמו מלובש בגוף, ועתה הרצון להשפיע מלובש בגוף.

אולם, עד שמשיגים עזרה מלמעלה, האדם נמצא בחושך. וכל פעם שהוא מתגבר ומדליק את המנורה, היינו הגוף, שיהא בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים", הוא בבחינת עליות וירידות. לכן מכנה הכתוב הדלקת המנורה בשם "בהעלותך את הנרות", היות שהלהבה אינה עולה בפעם אחת בעת שמדליקין אותה, היינו בעת התגברות ומדליק את הגוף, ומתחיל לעבוד בעבודת הקודש, אולם אח"כ הוא יורד ממדרגתו.

נמצא, שהאדם, בזמן שעוסק "בהדלקת המנורה", שהגוף ישמש לעשות נחת רוח ליוצרו, ושתהיה לו אהבת ה', כרשפי אש שלהבת יה, השכל מחייב, שבזמן שהתגבר והתחיל ללכת בדרך לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אם כן זה שקבל באמצע עבודה ירידה, ושוב נפל לכלי קבלה, והגם לאחר זמן הוא שוב מקבל רצון וחשק לעבוד בעל מנת להשפיע, אבל עוד הפעם הוא נופל ממדרגתו.

וכך חוזר חלילה. והוא רואה, שאין לדבר סוף. לכן הוא אומר, שאני רואה, לפי סדר שצריכה להיות התקדמות בעבודה, ושזה סימן שהעבודה הזו, שהוא הולך בה, היא עבודה בשבילו, היינו הוא יגמור את מה שהוא רוצה, היינו שיגיע לעשות הכל לשם שמים. אבל הוא רואה את ההיפך. לכן האדם רוצה לומר, את מה שאני רוצה להדליק את המנורה, היינו הגוף, זה לא בשבילי, אחרת לא היו לי כל כך ירידות בעבודה.

לכן בא הכתוב ואומר לנו "בהעלותך" ולא "בהדלקתן", בכדי להשמיענו, שכל מה שנראה לעיני האדם, בזמן הזה שעוסק בהדלקת המנורה, הכל, היינו כל המצבים, הם עליות. כלומר, אפילו הירידות הכי גדולות, שהוא מקבל באמצע עבודה, הם שייכים לעליות, כנ"ל, מטעם "כיתרון האור מתוך החושך".

זאת אומרת, שאין האדם יכול לומר,

שעבודה זו דלהשפיע אינה בשבילו, מטעם שהוא רואה לפי הירידות שלו. על זה אומר הכתוב "בהעלותך הנרות". וזהו בכדי להשמיענו, שהכל הוא בגדר עליה. לכן, אל יאמר האדם שזהו לא בשבילו אלא לאנשים יותר מוכשרים ממנו. ובכדי לדעת יותר, שכך הוא סדר העבודה דלהשפיע, בא הכתוב ואומר "וזה מעשה המנורה מקשה".

במדרש (בהעלותך) כתוב שם וזה לשונו "מעשה המנורה כיצד היה, שבשעה שעלה משה, היה הקב"ה מראה לו בהר, היאך יעשה את המשכן, כיון שהראה לו הקב"ה מעשה המנורה, נתקשה בה משה. אמר לו הקב"ה, הרי אני עושה לפניך. ואף על פי כן נתקשה בה משה. ואמר, מקשה תיעשה המנורה. כלומר, מה קשה לעשות. אמר לו הקב"ה, השלך את הזהב לאש, והמנורה תיעשה מאליה, שנאמר, מקשה תעשה המנורה".

ורש"י מפרש על הכתוב "כן עשה המנורה" על ידי הקב"ה היא נעשית מאליה. ויש להבין, מה מרמז לנו זה שהיה קשה לעשות את המנורה, בעבודה. אלא כנ"ל, שענין המנורה מרמז לנו על הגוף, שצריכים להדליק את הגוף, שיעבוד בעבודת הקודש, כדוגמת שמדליקין מנורה שתעבוד בגשמיות.

אולם זה קשה מאוד, היות בכדי לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו, זהו נגד הטבע, לכן נתקשה משה. כלומר, היאך הוא יכול לומר להכלל ישראל, שיעשו עבודת המנורה, שצריך להאיר אל מול פני המנורה, שמול המנורה הוא ה'. כלומר, שהבורא הוא עומד מול האדם, כמו שכתוב "שויתי ה' לנגדי תמיד", והגוף שמדליקין, הוא צריך להאיר לא לתועלת עצמו. אלא זה שהגוף צריך להאיר, הוא לתועלת ה'. זה נקרא "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", ש"שבעת הנרות" זה הוא ששת ימי המעשה ושבת. זאת אומרת, שהגוף צריך שיאיר מאור הנשמה בסוד "נר ה' נשמת אדם", שהכל צריך להיות "אל מול פני המנורה", כלומר, שהכל צריך להיות לא לתועלת עצמו אלא לתועלת ה'.

ובזה יש לפרש, באמת קשה, מדוע אמר הקב"ה "וזה מעשה המנורה מקשה זהב". כלומר, מדוע אמר הקב"ה "מקשה", שמשמע שמעשה המנורה צריך להיות קשה. ויש לפרש, שזה הוא שאמרו חז"ל "כיון שהראה לו הקב"ה מעשה המנורה, נתקשה בה משה", היינו ששאל, מדוע עשה ה' כך, שיהיה קשה. על זה יש לתרץ, כנ"ל "כיתרון האור מתוך החושך", לכן עשה בכוונה תחילה שיהא קשה, שיטעמו טעם של חושך, ואז ידעו את חשיבות של התקרבות ה', בזה שנותן להם כלים דהשפעה.

אולם משה שאל, נכון שצריך להיות חושך, בכדי שיהיה ההבחן בין אור לחושך, אולם אין בכוחם לצאת משליטת הרצון לקבל, אם כן מהי התועלת שהוא קשה. נכון, החושך הם יטעמו, אבל אף פעם לא יוכלו לבוא להאור. אם כן אף פעם לא יזכו להיתרון האור מתוך החושך. כלומר, הם יקבלו חושך, אבל איך תהיה מציאות לבוא לזכות להאור, היינו כנ"ל, שיזכו לכלים דהשפעה.

ויש לפרש, שעל זה באה התשובה של הקב"ה. "אמר לו הקב"ה, השלך את הזהב לאש, והמנורה תיעשה מאליה". שפירושו, נכון, הקב"ה הסכים לדעתו של משה, שאין זה ביכולת של אדם להגיע לכלים דהשפעה בכוחות של עצמו. ומה שאתה שואל, אם כן איך הם יבואו לזכות לכלים דהשפעה, אמור להם "השלך הז-הב", שפירוש, הרצון לקבל הנקרא "זה-הב", כלומר שרק אם הם ירצו לזרוק את הרצון לקבל לעצמו, המנורה, היינו הגוף, שיאיר אל מול פני המנורה, שמול המנורה הוא הקב"ה, זאת אומרת, שהמנורה תיעשה מאליה.

וממילא הקב"ה בודאי הוא יכול לתת להאדם כלים דהשפעה, כמו שנתן להאדם כלים דקבלה. וזה שפרש רש"י על הכתוב "כן עשה המנורה", שהשאלה היא, מי עשה המנורה, ע"י הקב"ה, היא נעשית מאליה. היוצא מזה, שאל יסתכל האדם בזה שיש לו ירידות, אלא הכל הוא בבחינת עליות, כמו שכתוב "בהעלותך".

מהו אסור ללמוד תורה לעכו"ם, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"א
1988/89 - מאמר 31

הזה"ק (חקת ובהסולם אות ב') כתוב שם וזה לשונו "אבל זאת בלא תוספת ו', היא חקת התורה ודאי, שהיא המלכות, הנקראת חוקה, ובאה מז"א, שנקרא תורה. ולא התורה עצמה, שהוא ז"א, רק דין התורה, גזרת התורה, שהוא מלכות". מה שאין כן "וזאת התורה" הוא להראות שהכל הוא ביחוד אחד. ולכלול כנסת ישראל, שהיא המלכות, בהקב"ה, שימצא הכל אחד.

ויש להבין, מדוע מלכות מכנה הזה"ק בשם "חוקה". היינו, למה מלכות מוכרחת להיות רק חק, בלי שכל, כמו שפירש רש"י וזה לשונו "זאת חקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. לפיכך כתוב בה "חקה גזירה הוא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה".

משמע מכאן, מתי נקרא חק, שרק בזמן שאומות העולם שואלים "מה מצוה זאת", וצריכים לתת תשובה על זה. מהי התשובה "חק גזירה". כלומר שמשמע מתי האדם מקיים את החק, משמע שדוקא בזמן שהם שואלים "למה", אז שייך לומר שהוא מקיים את המצוה מטעם חק. אחרת אין כאן משמעות שמראה שהוא מקיים את המצוה מטעם חק.

וגם זה יש להבין, הלא יותר טוב היה אם המצוה הזאת היתה מלובשת בשכל, היינו שהיה יותר קל לקיים את המצוה. ומדוע רוצה הקב"ה שדוקא יהיה בתור חק, שזה הוא יותר קשה לקיים את המצוה. הלא יש כלל "אין הקב"ה בא בטרוניא (בעלילה) עם בריותיו" (ע"ז ג').

אם כן יש להבין, מדוע הוא רוצה שהמצוה תהיה מטעם חק. וכשנדבר בדרך העבודה, אז יש להבחין ב' דברים:

א. חלק המעשה.

ב. חלק הכוונה.

בעולם הגשמי אנו רואים, שהאדם מסתכל על השכר בעיקר. כלומר, שאם האדם עובד אצל בעל בית והנותן עבודה אומר לו, אני רוצה שאתה תעבוד אצלי, ומה שאתה עושה, אין לך להבין בשביל מה אני צריך לעבודה זו. אלא אתה יכול לחשוב, שיותר טוב היה בשבילי, אם אני לא הייתי מצוה לך לעשות את הדברים האלה, מה שאני מצווך. ואני לא יכול להסביר לך, לאיזה צורך אני צריך את אלה המעשים, מה שאתה תעבוד בשבילי. ותמורת זה תגיד לי, כמה שאתה מרויח מעבודה אצל שאר אנשים, שאצלם כן אתה מבין, לאיזה צורך אתה עובד. והיות שאני רוצה את העבודה זו, לכן אני אשלם פי עשר, כפי מה שאתה היית מרויח אצל אחרים. ובטח שהיו הרבה קופצים על עבודה זו, היות שכולם מסתכלים על התמורה והשכר, והיות שהוא משלם פי עשר. למשל, בשוק משלמים אלף דולר לחודש, והוא ישלם עשרת אלפים דולר. בטח שעל עבודה זו לא יגיד שהם עובדים למעלה מהדעת, שהעבודה שלהם נקראת חק, מטעם שזהו בתוך השכל, שכדאי לעבוד עבודה זו, שהשכל מחייב, שעיקר מה שהאדם עובד הוא בשביל שכר. לכן מי שנותן יותר שכר, שם צריכים לעבוד. וזה נקרא "בתוך הדעת".

ורק מה נקרא אצל הנבראים "למעלה מהדעת". זה שהאדם צריך לעבוד בלי שכר ובלי שום תמורה. זה נקרא "למעלה מהדעת". וזהו מטעם מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג, שזה נקרא "רצון לקבל לעצמו". כלומר כל מה שהוא עושה יהיה הכל לתועלת הנברא, כי כך היה רצונו יתברך. לכן כשאומרים לאדם, שהוא צריך לעבוד בלי תמורה, זה נקרא "למעלה מהדעת", שהוא נגד השכל, היינו נגד מטרת הבריאה.

ואז כשאומרים לאדם, שהוא צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, תיכף באה שאלת הרשע, ושואל "מה העבודה הואת לכם", שאין אתם דואגים לתועלת עצמכם, אלא לתועלת ה'. ובטח צריכים לתת תשובה המתקבלת על הדעת. הלא הוא טוען ישר לענין, כי הוא אומר, אתם רוצים ללכת נגד הטבע. ומה אמרו חז"ל, מה לענות: "הקהה שניו", שפירושו, שאין על זה שום תשובה אלא חק.

ומתי שרוצים להתגבר עליו, ואומרים שכדאי לעבוד לכבוד המלך, אז הוא נעשה יותר חכם, ומתחיל לשאול שאלת פרעה הרשע, שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו". נמצא, שיש כאן ב' טענות צודקות. ולפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, זו רק טענה אחת. אלא היות שהוא רוצה להישאר באהבה עצמית, לכן הוא טוען כמו חכם. כלומר, אליבא דאמת, אני איש גבור, אני לא סתם עמך, שלא יכולים להתגבר, אלא אני לא יודע את ה', כלומר אם ה' היה מתגלה אלי ולא הייתי צריך להאמין בה', הייתי תיכף עובד לתועלת ה'.

נמצא שהוא נמצא בגאוה. זאת אומרת, זה שהוא רוצה להישאר באהבה עצמית, לכן הוא טוען טענת חכם, שהוא לא כמו שאר אנשים, שאין להם כח התגברות, שהם כמו ילדים קטנים, מה שהם רואים הם רוצים, ואין להם כח להתגבר לראות אם הדבר הזה טוב להם או לא.

מה שאין כן אני נקרא "גבר", שאני יכול לשלוט על עצמי. אולם אם הבורא רוצה שאני יעבוד בשבילו, שלא יסתיר את עצמו, שלא נוכל להשיג אותו, ורק צריכים להאמין בהשגחתו. זה לא הגיוני. נמצא, שהוא מלביש את האהבה עצמית בלבוש של גאוה. זאת אומרת, שהרצון לקבל לעצמו גורם לו שיהיה גם בעל גאוה, היינו שכל מה שהאדם מדבר שלא רוצה להאמין, הוא בעיקר שלא רוצה לבטל את הרצון לקבל לעצמו.

ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שאנו צריכים להאמין, שדרך זו של האמונה למעלה מהדעת, וגם זה שצריכים לעבוד בשבילו ולא לתועלת עצמו, אין זה מטעם שהבורא רוצה בכל אלו הדברים לטובתו, אלא הכל הוא לתועלת האדם. היינו, זה שהבורא רוצה לתת להנבראים טוב ועונג, ושתהיה בזה שלימות הנאה, כלומר שלא ירגישו בעת קבלת הנאה בחינת בושה. לכן נתן לנו עצה, שאנו נעבוד בשבילו. וע"י זה אנו נוכל לקבל טוב ועונג ולא נרגיש שום אי נעימות בעת קבלת הנאה, כנ"ל.

ומטעם זה, שלא יהיה לנו את ענין של בושה, ניתן לנו עוד דבר, הנקרא בחינת "אמונה למעלה מהדעת". "היות אם היתה השגחה גלויה", כמו שאומר בהקדמה, "אז לא היתה שום אפשרות לעשות משהו לתועלת הבורא, אלא הכל היה מוכרח להיות לתועלת עצמו", אם היה מגולה טעם תענוג במצות יותר מתענוגים גשמיים. אנו רואים איך בתענוגים גשמיים, איך שקשה אם האדם רוצה לוותר על תענוג גשמי, ולומר, אני אקבל את התענוג רק בזמן שאני אוכל לכוון לשם שמים, אחרת אני לא רוצה לקבל את התענוג. איך שזה קשה.

ובטעמי תורה ומצות, אנו צריכים להאמין, במה שאומר האר"י הקדוש, שמסיבת השבירה נפלו ניצוצין קדישין לתוך הקליפות, שמכונה בדברי הזה"ק בשם "נהירו דקיק", כלומר הארה קטנה מקדושה. ומזה נובעים כל התענוגים הנמצאים בעולם הגשמי. ומזה האדם יכול לעשות חשבון, אם על תענוגים קטנים איך שקשה לעשות בחירה, ולומר שהוא נזהר שלא לקבל את התענוגים גשמיים רק לשם שמים, כלומר הוא מוכן לוותר על כל תענוג ותענוג שהוא מקבל, אם אין הוא יכול לכוון לשם שמים, איך שזה קשה, על אחת כמה וכמה שבאם היה מגולה את הטוב ועונג המלובש בתו"מ, אז הנבראים לא היו מסוגלים לעשות בחירה ולעשות הכל לשם שמים, אלא היו מקבלים את הטוב ועונג לתועלת עצמם.

לכן לצורך זה, שהנבראים יוכלו לתקנם עצמם, בכדי שיהיו להם בחינת דביקות והשתוות הצורה בעת קבלת הטוב ועונג,

לכן נעשה צמצום והסתר. ואז אם אין הטוב מגולה בתו"מ, והאדם מקיים תו"מ מטעם אמונה, כלומר שהוא בוחר בתו"מ לא מטעם שיש לו הנאה בתו"מ, כי עדיין הטוב ועונג לא מגולה כנ"ל, כי מטרם שהאדם מתקן את הכלי קבלה שלו, שכל מה שהוא עושה יהיה לשם שמים ולא לתועלת עצמו, שורה עדיין על האדם הזה בחינת העלם והסתר, אז יש מקום בחירה, היינו לבחור ולראות, אם הוא עובד לתועלת עצמו או לתועלת ה'.

מה שאין כן אם היה מגולה את הטוב ועונג, אז היו הנבראים מוכרחים להישאר בבחינת תועלת עצמם, היות שלא היו יכולים לפרוש עצמם מתו"מ, מטעם השגחה גלויה, כנ"ל. כמו שאומר (בהקדמה לתע"ס אות מ"ג) וזה לשונו "ובניח למשל, אם היה הקב"ה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה, באופן אשר, למשל, כל האוכל דבר איסור יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה, כי אז מי פתי היה מהרהר, אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה. וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה, מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות". נמצא, שענין זה של אמונה וענין זה עבודה בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, הכל הוא לטובת האדם.

ובהאמור נבין את השאלה ששאלנו, לצורך מה ניתן לנו את סדר העבודה בדרך האמונה למעלה מהדעת. כי הגיון מחייב, שאם הקב"ה היה נותן לנו את העבודה בתו"מ בתוך הדעת והשכל, היה יותר קל לעבוד את עבודת הקודש. ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, כנ"ל. אם כן מדוע עשה ככה.

התשובה היא, שרק בדרך העלם והסתר יש אפשרות שהנבראים יוכלו לבוא לשלימות, היינו שיקבלו את הטוב ועונג על דרך השלימות, היינו שלא ירגישו אי נעימות בעת קבלת התענוגים. לכן יוצא, שדוקא בזמן שאנו יכולים ללכת בבחינת מוחא וליבא לה', דוקא על דרך זו, היא דרך המוצלחת ביותר. ולא כמו שכל אחד ואחד חושב, שאם הקב"ה יתן לנו את דרך העבודה בבחינת השכל, היינו שתהיה השגחה גלויה, מזה יבואו הנבראים לשלימות. על זה יכולים לומר, כמו שכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מדוע מלכות נקראת "חקה", שהיא נקראת בשם "חקת התורה". ואומר שם הזה"ק, שמלכות נקראת "חוקת התורה" ולא התורה עצמה, גזרת התורה, שהיא מלכות, אלא שצריכים לכלול את המלכות בתורה ביחוד אחד.

ושאלנו, מדוע מלכות נקראת "חוקה". והתשובה היא, כי מלכות נקראת "מלכות שמים", שהיא בחינת אמונה, להאמין בה', שהוא משגיח על העולם בהשגחה של טוב ומטיב.

והגם שהאדם מתחיל לעשות חשבון לעצמו, אז הוא רואה שהוא מלא חסרונות, ואם כן איך הגוף יכול להבין שזהו הכל טובות. והגם שניתן לנו להתפלל על המצבים הרעים, שאנו מרגישים בין בגשמיות ובין ברוחניות, אבל שאחר כך, היינו לאחר התפלה, שהאדם התפלל ולא נענה על תפלתו, אם הוא רואה שהוא נמצא בתכלית השפלות, בין בגשמיות ובין ברוחניות, שאז הוא צריך להתגבר, ולומר שהשם של הקב"ה הוא טוב ומטיב.

זוהי עבודה גדולה, היות שעל כל השאלות שהגוף שואל, אין לו תירוץ על פי השכל. אלא הוא צריך לומר, שאני מקבל על עצמי עול מלכות שמים למעלה מהדעת. ואומר, שכך היא גזירת הקב"ה. שעל זה אמרו חז"ל "לפי שאומות העולם מונין לישראל לומר, מה מצוה זאת ומה טעם יש בה. ומה צריכים להשיב, חוקה חקקתי גזירה הוא מלפני, ואסור להרהר אחריה".

לכן מלכות שמים נקרא "חקה". אבל היא חק התורה ולא התורה עצמה. כלומר, בכדי לזכות לתורה, צריכים לקבל על עצמו את החוקים, מה שהתורה נתנה לנו. אחרת אי אפשר לקבל את התורה. ובזמן שהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, אז הוא נקרא

בחינת "ישראל", כי ע"י המלכות שמים, שהאדם מקבל על עצמו למעלה מהדעת, הוא יוצא מאהבה עצמית, ואז הוא מוכשר לקבל את התורה עצמה.

אחרת, היינו אם לא זכה עדיין לבחינת כלים דהשפעה, אז כל התורה שיקח, ילך הכל לסטרא אחרא ולא לקדושה. היינו האור תורה, שהוא הטוב ועונג מה שהנבראים צריכים לקבל, ילך להקליפות. שבגלל זה היה הצמצום וההסתר, כדי שהכל יכנס להקדושה. לכן דוקא כשהאדם זוכה להיות בחינת ישראל, היינו שכבר זכה למלכות שמים, היינו שכל מה שהוא עושה אין לו מחשבה אחרת אלא להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז יכולים לתת לו בחינת תורה.

ובהאמור יוצא, זה שאסור ללמוד תורה לעכו"ם, בבחינת עבודה פירושו, שאי אפשר ללמוד תורה כל זמן שהאדם עדיין נמצא בבחינת עכו"ם, כלומר שעדיין משוקע באהבה עצמית. כנ"ל, שענין אמונה למעלה מהדעת, הנקראת "מלכות שמים", שהיא בחינת חוקה, זה עצה לצאת מאהבה עצמית, ולזכות ע"י זה לפי סדר העבודה, שניתן בזמן שהאדם רוצה לקבל על עצמו מלכות שמים, בבחינת מוחא וליבא, אז האדם זוכה לבחינת "ישראל", היינו שכל מעשיו יהיו אך לשם שמים, ואז הוא הזמן שיכול לקבל את התורה, ולא יהיו הקליפות יכולים לינוק מהקדושה.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (חולין פ"ט) "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה". ויש להבין זה, שאם האדם אינו בולם עצמו, אלא שמשיב להשני בשעת מריבה, ע"י זה העולם אינו יכול להתקיים. ובהאמור יהיה הפירוש, שבדרך העבודה, "העולם" הוא האדם עצמו, כמו שכתוב בזה"ק "כל אדם הוא עולם קטן בפני עצמו". אם כן יהיה הפירוש, שבזמן שהאדם מתחיל לעשות ריב עם הגוף, ורוצה לקיים מה שאמרו חז"ל "לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע". ופירוש רש"י, שיעשה עמו מלחמה, שזה נקרא "מלחמת היצר", כלומר שבזמן שהאדם דורש מהגוף, שיעשה הכל לשם שמים, וזה מרגיז ליצר הרע מאוד, היות שהוא רוצה לבטל את רשותו לגמרי, אלא כל מה שהאדם עושה, הוא רוצה שיהיה הכל לשם שמים, אז הגוף בא אליו בטענות צודקות, שהגוף טוען טענת שכליות.

ואם האדם רוצה להתקיים, היינו שהוא רוצה לבוא לתכלית השלימות ולקיים רצון ה', שרצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו, היינו שיזכה לאור התורה, שהוא הטוב ועונג שבמחשבת הבריאה, אז אסור לענות להגוף עם דברים שכליים. היינו שהאדם יגיד, שהוא הולך בתוך הדעת, היות שבתוך הדעת מוכרח להיות בעמ"נ לקבל, כנ"ל, אלא בולם את עצמו בשעת מריבה, ואומר לו "הצדק אתך בבחינת השכל ואני הולך למעלה מהדעת".

מהו ששמן נקרא מעשים טובים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ב
1988/89 - מאמר 32

הזה"ק (בלק דף י"ח ובהסולם אות מ"ג) כתוב שם וזה לשונו "החכם עיניו בראשו. שואל, וכי באיזה מקום הן עיניו של אדם. אולי הן בגופו או בזרועו, שהשמיענו החכם יותר מכל העולם. אלא שלמדנו, לא ילך אדם ד' אמות בגילוי ראש. מהו הטעם. הוא משום שהשכינה שורה על ראשו. וכל חכם עיניו ודבריו הם בראשו. דהיינו, באותה השורה. ועומדת על ראשו, שהיא השכינה. וכשעיניו שם, בראשו, שהיא השכינה, ידע שאותו האור, הדולק על ראשו, צריך לשמן, משום שגופו של אדם הוא הפתילה, והאור דולק למעלה בפתילה. ושלמה המלך צווח ואמר, ושמן על ראשך לא יחסר. כי האור שבראשו צריך לשמן. והוא המעשים טובים. ועל זה אומר, החכם עיניו בראשו. ולא במקום אחר", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע אם הבורא רוצה לתת אור ה' להאדם, האדם צריך למעשים טובים, כדוגמת השמן. כלומר, כמה שמן שיש בהפתילה, בשיעור הזה מאיר הנר. כלומר, שאנו רואים בגשמיות, שאין הפתילה יכולה להאיר, אלא לפי שמן שיש בה. אבל מה זה נוגע לרוחניות. מדוע כשחסרים מעשים טובים אין הקב"ה יכול לתת להאדם, שהאור לא יפסק ממנו. הלא זה שהבורא נותן אור להאדם, הוא מסיבת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. אם כן בשביל מה צריך הבורא שהתחתון יתן לו מעשים טובים.

ובכדי להבין מה ששאלנו, אם ברצונו יתברך לתת טוב ועונג לנבראים, בשביל מה צריך שהנבראים יתנו לו שמן. התשובה היא, כידוע, שבכדי שתהיה שלימות פעולותיו, היה ענין העלם והסתר, שלא יהיה ניכר את השגחתו יתברך בהשגחה גלויה. אלא רק לאחר שהנבראים יתקנו את הכלים שלהם מרצון לקבל לעצמו, אלא שיהיו בבחינת השתוות הצורה, הנקרא "רצון להשפיע", שע"י זה יתוקן ענין הבושה, שבא מצד הופכיות הצורה מהמשפיע.

לפי זה יוצא, הגם שמצד המשפיע אין הפסק שפע, אלא כמו שכתוב "אני הויה לא שניתי", אולם מצד התיקון, שנעשה אצל מקבל הראשון, המכונה "מלכות דאין סוף", נמשך התיקון הזה, שכל זמן שאין התחתון מסוגל לקבל הכל בעל מנת להשפיע, נפסק האור מלהאיר להתחתון. לכן בכדי שהאור יאיר על ראשו של אדם, צריכים לעשות מעשים טובים, היינו מעשים של השפעה, שזה יביא להאדם לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אז יהיה מקום להאור שישרה בקביעות.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "החכם, עיניו בראשו", שענין "חכם", אמר אאמו"ר זצ"ל, שמי שרוצה להיות חכם, כבר נקרא חכם. ולפי זה יהיה הפירוש, שמי שרוצה להיות חכם, צריך להסתכל בראשו, היינו שצריך להאמין, ששכינה על ראשו, שמסיבה זו אמרו חז"ל "אסור ללכת ד' אמות בגילוי ראש", שזה ביארנו, ש"ראשו של אדם" נקרא השכל של אדם, והשכל אסור להיות מגולה, שפירושו, שצריך לכסות את השכל והדעת. כאילו אין לו דעת, וללכת למעלה מהדעת, שדוקא למעלה מהדעת הוא מסוגל לקבל הכל בעמ"נ להשפיע, שבאופן כזה האדם יכול לזכות, שירגיש, שהשכינה היא מעל ראשו, היינו למעלה מהדעת, שע"י זה הוא יבוא לידי הרגשה.

וזה כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל, בזמן שהאדם בא לידי הרגשה, שהוא עכשיו בבחינת עליה, אל יאמר, עכשיו איני צריך להאמין, שהשגחתו יתברך היא בטוב ומטיב, מטעם כי עכשיו אני מרגיש שהוא כך. נמצא, שהוא שוב נכנס בתוך הדעת, אז הוא תיכף

נופל ממדרגתו, היות שהוא פגם בבחינת אמונה למעלה מהדעת, ואומר, שעכשיו אני כבר לא צריך ללכת בלמעלה מהדעת.

וזה נקרא, ששוב נופל לתוך אהבה עצמית, שעל בחינה זו היה צמצום והסתר, וממילא נסתלק האור ממנו ונשאר בחושך. וזה שאומר "כשעיניו בראשו", היינו שמסתכל על בחינת מלכות שמים שיש בראשו, שהוא דוקא שאינו בגילוי ראש, אלא שמכוסה. והוא הולך למעלה מהדעת. וזה נקרא "מעשים טובים". ומהי המעשה טוב, זה שהוא מכסה את ראשו, בזה שהוא הולך למעלה מהדעת.

נמצא, שגופו של אדם הוא הפתילה, שצריכה להאור שבראשו. והאור מאיר כל זמן שיש לו שמן. ובו בעת שאין לו שמן, האור מסתלק מהפתילה. כנ"ל, ש"שמן" נקרא מעשים טובים. כלומר, "כל זמן שהוא מוסיף שמן, הנר דולק", היינו שכל זמן שהוא "מכסה את ראשו", היינו הרגשה שלו, שפירושו, שאין הוא מקבל את העליה הזו, מה שיש לו עכשיו הרגשה של האור בתוך הדעת, בתור סמיכה.

זאת אומרת, שעתה יש לו כבר על מה לבסס את המלכות שמים שלו. נמצא, שעכשיו כבר אין לו "שמן", היינו מעשים טובים, המכונה "למעלה מהדעת". וממילא "הפתילה נכבית מחוסר שמן". וזה הוא הפירוש מה ששאלנו, מהו ששמן נקרא מעשים טובים.

והתשובה היא, כנ"ל, שמעשים טובים הם כדוגמת שמן בפתילה. שבזמן שאזל השמן האור נפסק. כמו כן בזמן שנפסקים המעשים טובים כנ"ל, האור נסתלק ויורד שוב למקום השפלות.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, שבזמן שהוא בא במצב של עליה, היינו שיש לו הרגשה, שכדאי לעבוד הכל בעל מנת לעשות נחת רוח ליוצרו, אל יגיד, שעתה יש לי כבר בסיס על מה שאני אבנה את המלכות שמים, מטעם שעכשיו אני כבר לא צריך ללכת למעלה מהדעת. אלא שיאמר, עכשיו אני רואה, שאני צריך ללכת דוקא למעלה מהדעת. וראיה לזה הוא, שדוקא ע"י זה שאני הולך למעלה מהדעת, הקב"ה מקרב אותי ואוהב אותי. מאיפה אני יודע שהקב"ה אוהב אותי.

על זה אמר אאמו"ר זצ"ל כלל, שאם יש להאדם אהבת ה', עליו לדעת, שזה הוא משום שה' אוהב אותו, כמו שכתוב "ה' צלך". לכן מכאן ואילך אני מקבל עלי ללכת רק למעלה מהדעת, שבאופן כזה אני רואה, שה' מקרב אותי. נמצא, שאין הוא מקבל את העליה בתור בסיס, ללכת על זה שיש לו עכשיו הרגשה, לכן הוא רוצה להיות עובד ה'. אלא שהוא מקבל את העליה הזו בתור הוכחה, שדרך ה' היא דוקא בדרך של למעלה מהדעת, והוא ישתדל מהיום והלאה רק ללכת למעלה מהדעת.

ובהאמור נבין מה שאומר הזה"ק (בלק דף כ"ח ובהסולם אות ע"א) וזה לשונו "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', הוא נאמר על עומר התנופה. מה תנופה, אי משום שהניף אותה הכהן למעלה, היא תנופה. מה זה נוגע לנו, אם הניף אם מוריד. תנופה, שאמרנו, פירושה תנו-פה, שהם אותיות תנופה. והסוד שלו הוא, תנו כבוד לה' אלקיכם, כי פה הוא כבוד, דהיינו מלכות, שנקראת כבוד, שצריכים לתת אותה אל הקב"ה. ועל כן אנו צריכים להרימה למעלה, כי אין שבח למלך העליון, ז"א, אלא כשישראל מתקנים הכבוד הזה, שהוא המלכות, ונותנים אותה למלך הכבוד. וזה הוא תנו-פה, תנו כבוד. והוא ודאי הרמה, דהיינו להעלות המלכות לז"א".

זאת אומרת, שענין תנופה מרמז לנו על ענין עבודה, כלומר הגם שפשטות הכתוב הוא, שצריכים להרים את עומר, כמו שכתוב "עומר התנופה", אולם הזה"ק שואל, מה זה בא ללמדנו בעבודה. על זה מפרש, שאנו צריכים להרים המלכות לה', ש"פה" נקרא מלכות, ו"פה" נקרא כבוד, כמו שכתוב "תנו כבוד לה' אלקיכם", שאנו צריכים לתת את הפה, שהוא המלכות, לה'.

ויש להבין, מה הפירוש שצריכים לתת את המלכות לה'. וכמו כן מה הפירוש, שיתנו פה, היינו כבוד, לה'. אלא כשאנו מדברים בענין קיום תו"מ בדרך פרט, היינו בעל

מנת להגיע ע"י זה לדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, כלומר לוותר על תועלת עצמו ולעבוד רק מה שהוא לתועלת ה', עבודה זו נקראת "שכינתא בעפרא" או "שכינתא בגלותא".

כלומר בזמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, היינו בכדי לקבל שכר תמורת עבודתו, אז יש להאדם חומרי דלק לעבודה, מטעם שהאדם מסתכל על השכר. מה שאין כן כשהאדם רוצה לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, אז הגוף שואל, מה העבודה הזאת לכם. לכן אז עבודה זו היא אצלו טעם עפר. והגם שהוא מתגבר ומקיים את תו"מ, אבל הוא עובד עם טרחא גדולה, היות שהגוף אינו נהנה מזה.

ולהפך, אם האדם אומר להגוף, אם אתה שואל אותי, בשביל מה אני מקיים תו"מ, האדם צריך להגיד, היות שאני עד עכשיו הייתי עובד בשבילך. ועכשיו באתי לידי הכרה, שצריכים לעבוד לתועלת ה'. והיות שאני לא יכול להילחם, שאתה יותר חזק ממנו, כמו שכתוב "וגאלו מיד חזק ממנו", לכן אני רוצה לקיים תו"מ, ואני מאמין בחז"ל, שאמרו "המאור שבה מחזירו למוטב", שע"י קיום תו"מ אני אוכל להתגבר עליך. לכן אני מבקש ממך, שאל תפריע לי, כי אחרת אין אני יכול לבטל אותך.

ובטח, מה הגוף עונה לו על זה. הלא ידוע הכלל "הבא להרגך, השכם והרגו". מובן מאליו שהגוף, מה שביכולתו לעשות הוא עושה, הוא מביא לו הרבה מחשבות רעות, עד כדי כך, שאין ביכולתו להתגבר עליו. ואז האדם רואה, שהוא מצד עצמו אינו יכול להתגבר. ומה אז על האדם מוטל לעשות. אין לו עצה אחרת, אלא להאמין בחז"ל, שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". זאת אומרת, שהוא צריך אז להתפלל לה', שיתן לו עזרה מלמעלה, שכן יהיה לו כח לנצח גופו.

ועל מה האדם צריך לבקש אז עזרה, שה' יעזור לו. אין בידו לנצח את הרע שבו, המכונה "רצון לקבל לתועלת עצמו", מטעם שכינתא בעפרא. כלומר, היות שיש כלל בהטבע, שהקטן מתבטל נגד הגדול, כנר בפני אבוקה. לכן, זה שאין האדם מסוגל לעבוד לתועלת ה', הוא מפני שאין המלך חשוב בעיניו, שזה נקרא "שכינתא בעפרא".

נמצא, שהוא מבקש מה', שיקום השכינה מעפר. כלומר, שהשכינה נקראת "מלכות שמים", שאין לה ערך וחשיבות אלא כמו עפר. וזה הוא כמו שאומרים בברכת המזון "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", ש"סוכת דוד" פירושו מלכות שמים, שהיא שוכנת בעפר. ומבקשים מה', שיקום את המלכות, היינו שאנחנו נוכל לראות את חשיבותה, ולא כמו שנראה לעינינו, שהיא בעפרא, ולכן אין ביכולתנו לבטל הרע שבנו.

מה שאין כן אם היה מגולה הכבוד שמים, היה הגוף מתבטל, כנר בפני אבוקה. וזה הוא שאנו אומרים בתפלת מוסף "ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו", שפירושו, שבגלל החטאים, הנקראים "כלים דקבלה", "נתרחקנו מעל אדמתנו". "אדמה" פירושו מלשון "אדמה לעליון", היינו דומה לעליון, שגם התחתון רוצה להיות בבחינת רצון להשפיע, כמו העליון. ונתרחק מזה, כי הוא רוצה רק להיות מקבל לעצמו. ולכן אנו מבקשים מה' ואומרים "אבינו מלכנו, גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה". זאת אומרת, שע"י זה שהקב"ה יגלה לנו את כבודו, היינו שיקום שכינתא מעפרא, ושהמלכות תהיה בכבוד, אז תהיה לנו את האפשרות לבטל את הרצון לקבל שלנו, מצד הכלל ש"הקטן מתבטל לפני הגדול".

אולם כאן מתעוררת השאלה, בשביל מה אנו צריכים לבקש מה', שהוא יקום את המלכות מעפר. מדוע הוא בעצמו לא מראה את חשיבותה של המלכות, אלא הוא עשה שבעינינו נראה לנו, שהיא מונחת בעפר.

והתשובה היא כנ"ל, שאם היה מגולה את כבוד המלכות, אז לא היה לנו מקום לעשות בחירה, אלא הכל היה נכנס בכלים דקבלה, ולא היה שום אפשרות לצאת

משליטת הרצון לקבל לעצמו. מה שאין כן שיש הסתרה על מלכות שמים, וצריכים לקבל עול מלכות שמים למעלה מהדעת, אז נשרש בהאדם, שיש איסור בקבלת שפע בכלים דקבלה. לכן האדם מתחיל לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, אלא מטעם כבוד המלך. לכן הוא מבקש מה', שלא יסתיר עצמו מהתחתונים, אלא "גלה כבוד מלכותך עלינו", בכדי שיהיה לנו הכח לבטל עצמנו, ושנוכל לעבוד רק מטעם כבוד המלך.

ובהאמור נבין את ענין "תנופה", שאומר, שפירושו תנו-פה, שיש לפרש, מהו שהנבראים צריכים לתת פה לה', שהיא המלכות. שהכוונה היא, שהתחתונים צריכים לקבל על עצמם מלכות שמים, שזה נקרא, שצריכים להרים את המלכות, שהיא מונחת בעפר. ולומר, שהיא לא בחינת שפלות ומונחת בעפר, אלא מקומה היא בשמים. וזה נקרא "מלכות שמים", שזה נקרא, שמרימים אותה מעפר ושמים אותה חזרה למקומה, שהוא מקומה החשוב, היינו בשמים, שאז מלכות נקראת "פה".

וזה שאומר "תנו כבוד לה' אלקיכם, כי פה הוא כבוד, כי אין שבח למלך העליון, אלא כשישראל מתקנים הכבוד הזה, שהוא המלכות, ונותנים אותה למלך הכבוד".

שהפירוש הוא כנ"ל, שכל עבודתינו היא, שאנו צריכים לכוון בכל מעשים שאנו עושים, "לאקמא שכינתא מעפרא". היינו להרים המלכות. כלומר, מה שאנו מקבלים עלינו מלכות שמים, שתהיה מכובדת, ושאנו נבין מעלתה, ושכדאי לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

אולם עבודה זו היא עבודה קשה, מסיבת שהיא נגד הטבע. לכן עבודה זו גורמת לנו הרבה עליות וירידות, עד שלפעמים האדם בא לידי יאוש, והוא אומר, שהעבודה זו אינה בשבילו, והוא רוצה לברוח מהמערכה, היות שהוא לא רואה שום התקדמות בעבודה. ולא עוד, אלא הוא רואה, שהוא הלך אחורה ולא קדימה. היינו שהוא רואה, שעתה הוא יותר משוקע באהבה עצמית, מה שאין כן מטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, לא היה כל כך מגושם.

נמצא, שעתה הוא רואה, שיש לו יותר רע. אז באמת נשאלת השאלה, מהי האמת. כלומר, האם כל היגיעה, שנתן בעבודה איך להגיע לאהבת ה', היתה היגיעה בחנם, ללא שום תועלת. אלא לפי הכלל מה שאמרו חז"ל "לעולם יראה אדם עצמו חציה חייב וחציה זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות", אם כן נשאלת השאלה, לאחר שהכריע עצמו לכף זכות, איך הוא יכול לראות עכשיו חציה חייב וחציה זכאי, הלא הוא עכשיו רובו זכאי.

אלא שיש לתרץ לפי מה שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". ומדוע נותנים לו יצר הרע יותר גדול. והתשובה היא, היות שכל פעם אדם מכריע איזה רע, והרע נכנס להקדושה, נותנים לו מנה של רע יותר גדולה, בכדי לתקנו. נמצא, שעתה, לאחר שהכריע את הרע הקודם, נותנים לו רע מחדש, בשיעור יותר גדול. היינו, לפי גודל הטוב כך נותנים לו שיעור מהרע. נמצא לפי הכלל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", נמצא שתמיד הטוב והרע הם במשקל אחד. נמצא לפי זה, שענין הכרת הרע לא ניכר אלא לפי ערך שאדם השיג טוב, בשיעור הזה מתגלה אצלו הרע.

נמצא לפי זה, שמי שיש לו רק קצת טוב, ממילא אין לו אלא קצת רע, כי אחרת לא יהיה מאוזן ולא יהיה בידו לעשות בחירה, כי הרע יהיה יותר מהטוב. לכן אין מגלים לאדם את הרע שבקרבו, אלא לפי הטוב שיש לו. נמצא אז, שתמיד האדם במצב של חציה טוב וחציה רע.

נמצא, שע"י ירידות ועליות מתתקן הרע לאט לאט. ועל האדם תמיד לזכור ולהאמין מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". אלא שהאדם צריך לתת אתערותא דלתתא, ואז הוא זוכה ל"פה דקדושה", כנ"ל "תנו פה, תנו כבוד לה' אלקיכם".

מהו בחינת מרגלים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ג
1988/89 - מאמר 33

הזה"ק (שלח דף ח' ובהסולם אות י"ח) כתוב שם וזה לשונו "מקרא זה הסתכלתי בו, כיון שאמר שלמה, כי מקרה בני אדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם, כמות זה, כן כמות זה, ורוח אחד לכל, כי נמצא כאן פתח לאלו שאינם בני אמונה. ומשיב, אלא שחזר על אלו הדברים, שטפשי עולם אומרים, שהעולם הזה הולך במקרה, ואין הקב"ה משגיח עליהם. אלא מקרה האדם ומקרה הבהמה, ומקרה אחד להם. ומה להם (אמר) שלמה. ואמר, ומי יודע רוח בני האדם, העולה היא למעלה, ורוח הבהמה, היורדת היא למטה לארץ, העלה היא למעלה למקום עליון, ורוח הבהמה, היורדת היא למטה לארץ, שכתוב בו "בצלם אלקים עשה את האדם", וכתוב "נר ה' נשמת אדם", עד כאן לשונו.

נמצא, השאלה היא, כיון שאמר שלמה "כי מקרה אחד להם, כמות זה כן כמות זה, ורוח אחד לכולם", שואל הזה"ק, נמצא ששלמה נותן פתח לאלו שאינם בני אמונה. ומשיב, ששלמה אמר זה לדעת הטפשים. וכששלמה הסתכל על הטפשים קרא אותם "בהמה", כמו שכתוב "אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברום האלקים ולראות שהם בהמה המה להם". לברום, שבוררם אותם אלקים שיהיו לבדם, ולא יתחברו עם בני אדם שלא יביאו דעה זו לבני אדם.

ומה השיב להם שלמה: "ומי יודע רוח בני האדם, העולה הוא למעלה, היינו למקום עליון, למקום קדוש, להזין מאור העליון, ורוח הבהמה, היורדת הוא למטה לארץ, ואינו לאותו מקום, שהוא לכל בני האדם". ויש להבין זה בדרך העבודה, כלומר איך לומדים זה באדם אחד, שיהיה כלול מכל אותם המצבים, היינו שיהיו לו כל השאלות.

אלא הענין, כי בזמן שהאדם רוצה להתחיל לקיים תו"מ, אז האדם שולח מרגלים לרגל את ענין עבודת ה', את הכדאיות. אז היצר הרע מראה לו תמונות של אלה שעוסקים בתו"מ, שהם דואגים אך ורק לתועלת עצמם. והם אומרים, שהם עובדי ה'. והוא רואה, שהם עובדים עבור עצמם. ורק ההבדל הוא בזה, שהם אומרים, שהם רוצים, שה' ישלם תמורת עבודתם, והחילוניים אומרים, שמספיק להם לקבל שכר תמורת עבודתם מאדם כמוהו. אבל כולם עובדים לתועלת עצמם.

ואנחנו שמענו, כי אתם אומרים, שחז"ל אמרו "רשעים בחייהם נקראים מתים", מסיבת שהיות הבורא הוא המשפיע, לכן אלו אנשים שעובדים לתועלת עצמם, הם נפרדים מחיי החיים, לכן נקראים "מתים". ועוד הם מביאים ראיה לדבריהם, במה שאמרו חז"ל (ברכות י"ז) "כל העוסק בתורה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא". לכן על המרגלים של אדם, אומר הזה"ק, שאמר שלמה עליהם, היינו שחזר על אלו הדברים, שטפשי עולם אומרים, שהעולם הזה הולך במקרה ואין הקב"ה משגיח עליהם, אלא מקרה האדם ומקרה הבהמה כמות זה כן כמות זה, ורוח אחד לכולם. כלומר ששניהם נקראים "מתים", היינו בין דתיים ובין חילוניים, כולם עובדים לתועלת עצמם.

ושלמה אמר "ומי יודע רוח בני האדם, העולה הוא למעלה, ורוח הבהמה, היורדת היא למטה". פירוש, שאנו צריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו (פסחים נ') "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

לכן, הגם כשמתחיל בעבודה, הוא מתחיל "שלא לשמה", היינו לתועלת עצמו, כדמיון האנשים שהם בבחינת "הבהמה", היינו שעוסקים רק בתאות בהמיות. אולם אלו שעוסקים בתאות בהמיות, בסופו של דבר

לאיזו מדרגה הם יגיעו. על זה אמר שלמה, שהם יגיעו לדרגת "רוח הבהמה יורדת למטה לארץ", כלומר שהם יושארו בארציות, היינו בכלי קבלה לתועלת עצמם, שהוא דבר הנמוך ביותר, הנקרא "ארץ". מה שאין כן אלו שעוסקים בתו"מ, הגם שזה הוא "שלא לשמה", היינו לתועלת עצמם, מכל מקום "מתוך שלא לשמה בא לשמה", לכן הם יצאו מאהבה עצמית ויגיעו לידי השתוות, הצורה הנקראת "דבקות בה'", שיזכו לבחינת חיים, כמו שכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום".

וזה שאומר שלמה "ומי יודע רוח בני האדם העולה הוא למעלה למקום עליון". שפירושו "ומי יודע" היינו שצריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "ומתוך שלא לשמה בא לשמה" ו"הבא לטהר מסייעין אותו". אם כן "ומי יודע" להעריך את זה ולהאמין בדברי חז"ל, לכן ממילא הם יבואו לדבקות ה', שזה נבחן ל"רוח של האדם". היינו, אלה שעוסקים בבחינת "אדם", והגם שהם עדיין בבחינת "בהמה", כלומר שעדיין הם עוסקים רק לתועלת עצמם.

ואאמו"ר אמר פירוש על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". וקשית העולם היא, שהיה צריך לכתוב "יהיב חכמתא לטפשים". על זה תירץ, כי מי שרוצה להיות חכם, כבר נקרא "חכם". מה שאין כן מי שאין לו חשק בחכמה, הוא נקרא "טיפש", כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

לכן אלה אנשים שרוצים להיות בחינת "אדם", כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם", שענין "אומות העולם" פירושו, ענין אהבה עצמית שיש באדם נקרא בחינת "אומות העולם". מה שאין כן בחינת "ישראל" הוא כידוע בחינת ישר-אל, שפירושו, אצל "ישראל" כל מה שיש לו הוא ישר לאל.

לכן כנ"ל, מי שרוצה ללכת בדרך להגיע לבחינת "אדם", כבר נאמר עליו הפסוק "ורוח בני האדם העולה הוא למעלה, למקום העליון, היינו לה'", שכתוב בו "בצלם אלקים עשה את האדם" וכתוב "נר ה' נשמת אדם". שפירושו "בצלם אלקים" הוא, כמו שה' הוא המשפיע, כמו כן האדם צריך להגיע לדרגה זו להיות משפיע. והגם שהאדם מתחיל את העבודה בשלא לשמה, ואיך האדם יכול להגיע לדרגת משפיע. והתשובה היא כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל הזה"ק "במה". ומשיב "בנשמתא קדישא", היינו שה' נותן לו נשמה וע"י הוא מקבל את הסיוע. וזהו פירוש "נר אלקים נשמת אדם".

וזה שאומר "אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברם", שמפרש הזה"ק "לברם", שברם אותם אלקים, שיהיו לבדם ולא יתחברו עם בני אדם, שלא יביאו דעה זו לבני אדם. שפירושו בבחינת עבודה הוא, שהאדם צריך להיזהר מטענת המרגלים שלו, שרוצים להביא לו דעת הבהמה. ולומר, שאל ישגיחו על דעת האדם, היינו שהגוף יכול להגיע לבחינת האדם, שהדעת הבהמית שלהם לא נותנת להם להסתכל על דעת האדם. לכן שלמה מזהיר אותם, שצריכים שמירה יתירה, שלא יהא נמשכים אחרי הדעה שלהם.

וזה שאומר "לברם", היינו שברם, שיהיו לבדם, כנ"ל. כלומר, שהמרגלים באים בטענות, כי מקרה אחד להם, היינו ששניהם נשארים בבחינת "מות", היינו בבחינת הפירוד, כנ"ל, כי שניהם עובדים לתועלת עצמם, ושניהם נקראים "רשעים בחייהם נקראים מתים". וצריכים להתחזק ולא לשמוע בקול המרגלים, ולא להסתכל על הדעה שלהם, מה שהם אומרים, שחבל על העבודה, שבין כך ובין כך אתה תישאר בבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", אם כן מה לך לתת עבודה בחנם, אם אתה לא תרויח כלום. ובכח זה שולטים אלה הטפשים, שהם בחינת "בהמה", על גופו של אדם.

ובעיקר טענת המרגלים היא, שנכון שהיה כדאי לעבוד לתועלת ה', אם היה מגולה הטעם בתו"מ. על כל פנים, בשיעור שמגולה תענוג בתאוה הבהמית, ואנו רואים שעל התו"מ, שאנו אומרים "כי הם חיינו ואורך

ימינו", אין לנו שום טעם והרגש, ובתאות הבהמית אנו כן מרגישים טעם. אם כן מדוע הקב"ה עשה לנו הסתרה כל כך גדולה. הלא היה יותר טוב, אם הקב"ה היה מגלה את עצמו לתחתונים. ובשביל מה אנו צריכים לעבוד הכל בבחינת אמונה, שדרך האמונה מרחקת את האנשים מללכת בדרך ה'. לכן המרגלים אומרים, שבכלל אין הדרך הזאת מתקבלת על הדעת.

ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שאם היה מגולה את הטעם של תו"מ, אז לא היתה שום מציאות לעשות בחירה, היינו לעשות משהו לתועלת הבורא. כי אנו רואים בתענוגים גשמיים, ששם אמר האר"י הקדוש, שכל הטעם שיש בגשמיות הוא רק נהירו דקיק ממה שיש ברוחניות. ואיך קשה לכוון אותם בעמ"נ להשפיע. ובטח על תענוגים גדולים לא תהיה שום אפשרות לקיים אותם בעמ"נ להשפיע.

ואין לשאול, אם היה מגולה את השגחתו יתברך בבחינת טוב ומטיב, היו כל הנבראים בטלים אליו "כנר בפני אבוקה". והתשובה היא, כי בזמן שמורגש את הטוב ועונג, אז הרצון לקבל לא היה יכול להסתכל על הבושה, אלא היה רוצה לקבל אפילו שיש בושה, כמו שאנו בתאוות גשמיות, שאין האדם מסתכל על שום בושה, אלא התשוקה דוחפת אותו לקבל. רק אח"כ האדם מתחרט, היינו לאחר שהתשוקה עברה ממנו, אז הוא מתחיל להתבייש, איך שהוא היה מקודם כמו בהמה, בלי שום בושה, שזה ענין מה שאמרו חז"ל "רשעים מלאים חרטות", שענין "רשע בעבודה" הפירוש שהאדם בעצמו בא לידי הרגשה שהוא רשע. אז האדם מתחיל להתבייש על מה שהוא עשה.

כמו כן ברוחניות, אם היה מגולה את הטוב והעונג, היה האדם מקבל אותו בעל מנת לקבל. רק אח"כ, לאחר שמילא את תשוקתו, היה מתבייש. ולא היתה לו שום עצה לתקן את עצמו. מה שאין כן בזמן שיש הסתרה, והאדם מתחיל לעבוד באמונה למעלה מהדעת, אז האדם מתחיל לעשות תרגילים על ענין איסור של קבלה עצמית. לכן לאחר שהשקיע כוחות בעבודה דלהשפיע, והגם שאין האדם יכול להגיע לידי דרגה זו בלי עזרה מלמעלה, אולם האדם כשהוא מבקש עזרה, הוא מבקש שיתנו לו עזרה, שיהיה בידו כח לקבל בעל מנת להשפיע. לכן לא שייך לומר, שהאדם היה רואה את גדלות ה' והיה מתבטל אליו, אלא היה מקבל תענוג של רצון לקבל לעצמו.

מה שאין כן כשאדם עובד מקודם בזמן הסתרה בעל מנת להשפיע, הוא אומר להבורא, אני רוצה לעבוד לפניך בלי שום תנאים, היינו אפילו שאני לא ארגיש גדלותך, אלא אני רוצה להאמין, שאתה גדול וכדאי לעבוד בשבילך. נמצא, שהוא מסכים לעבוד לה' בלי שום תנאי. והגם שהוא לא יכול, אבל הוא מבקש מה', שיתן לו הכח הזה, שיעבוד אפילו בלי שום הרגש, רק בלתי ה' לבדו.

וזה, כשהאדם בא לידי דרגה זו, שהוא מוכן לעבוד בלי שום תמורה, זה נקרא בלשון חז"ל, שהוא לומד "תורה לשמה", בלי שום תמורה. ואז הוא זוכה לגילוי רזי תורה. שאז מתחילה עבודת המסכים, היינו שכבר הוא מסוגל לראות הסעודה. אבל הוא צריך אז לעשות חשבון, כמה שהוא יכול לקבל מהסעודה בעל מנת להשפיע, את שיעור הזה הוא יקח ולא יותר.

נמצא, שיש כאן להבחין, לדוגמא, שכבר הוא רואה שנותנו לו, למשל, חמש מנות לאכול. אבל הוא רק רואה אותם. ואיזה טעם שיש להם, זה הוא לא יודע, כיון שעדיין לא טעם מהם כלום. אבל היות שהוא איש נאמן, היינו שכבר בטוח שלא יקבל בעמ"נ לקבל, אז כבר הוא יכול לראות את הסעודה, כיון שכבר הגיע לדרגה "שלא יקבל בעל מנת לקבל".

לכן, הגם שהוא רואה את הסעודה, אבל עדיין לא טעם מטרם שעשה זווג דהכאה, המכונה "הכוונה", כמה שהוא יכול לקבל מהסעודה בעל מנת להשפיע. ולאחר שעשה את הזווג דהכאה, אז הוא טועם מהסעודה. מה שאין כן אם הוא עדיין לא מסוגל לקבל

בעל מנת להשפיע, אז עדיין הצמצום וההסתר שורה עליו ואינו רואה שום דבר. לכן, דוקא בזמן שהאדם מסוגל לעבוד בלי שום דעת ושכל, רק הכל למעלה מהדעת, ושזה נקרא "לשמה", אז הוא זוכה לגילוי רזי תורה.

נמצא, שעיקר החטא של המרגלים הוא, הגם שהם לא אומרים שקר אלא האמת, שאומרים דוקא לפי השכל והדעת שלהם, לכן כל החטא הוא במה שלא מאמינים, שה' עוזר לכולם, שצריכים להאמין "סומך ה' לכל הנופלים". ואם האדם אומר, שהוא כל כך בשפלות, שאין הקב"ה יכול לעזור לו, נמצא שהוא פוגם באמונה, שאינו מאמין, שה' הוא כל יכול. ומאוד קשה לאדם במצבים כאלו, בזמן שבאות לאדם המחשבות כאלו.

והכי קשה הוא, במה שהאדם חושב, שהוא רואה את האמת, שהוא חס ושלום לא מאשים אף אחד, במה שהוא בורח מהמערכה. אלא שאומר, נכון שה' הצדיק, אבל מה אני יכול לעשות, שאין לי כח התגברות על הרצון לקבל שלי, היות שאין המידות רעות שלי דומות לאחרים. לכן אני מוכרח לעזוב את העבודה, ואין לי עוד על מה לקוות.

ולפעמים הוא אומר אחרת, כלומר, שאין אני אומר שהחברים שלי הם יותר טובים, אלא הם לא כל כך רואים את האמת, והם חושבים, שהם עושים משהו ברוחניות, לכן אין הם מרגישים את הענין במצב הקיים, שהם לא זזים שום שעל קדימה, לכן הם יכולים להמשיך בעבודה, ולא ניכר עליהם שום חסרון בעבודה שלהם, לכן הם תמיד שבעי רצון.

ולא חשוב מהי הסיבה שהאדם בורח מן המערכה, אלא העיקר שקשה אז להאדם שיאמין שה' יכול לעזור לכולם, שכנגדו יתברך אין שייך לומר שרק לגדולים הוא יכול לעזור, מה שאין כן לקטנים לא. נמצא, בזה הוא פוגם באמונת ה'. אלא שהאדם צריך להאמין כנ"ל בסוד "סומך ה' לכל הנופלים".

ובהאמור יוצא, כי ענין מרגלים הוא מחוסר אמונה, כלומר, שכל החסרונות מה שהם אומרים לאדם:

א. שזה קשה, מטעם שהוא נגד טבע הגוף, היות שהגוף רוצה להתקיים, וכאן אומרים לו, שצריכים לעבוד את ה' "בכל לבבך ובכל נפשך", וזהו בבחינת "ליבא".

ב. שצריכים להאמין, כלומר שכל העבודה מבוססת על יסוד שהוא למעלה מהדעת, אם כן איך יש מציאות שהאדם יוכל ללכת בדרך הזה.

אם כן, אנו רואים שהמרגלים הנ"ל אינם אומרים שקר. אם כן איזה חטא יש בדברי המרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ ישראל, כמו שאומר הזה"ק, שארץ ישראל הכוונה על מלכות שמים, שנקראת "ארץ ישראל". וזה שייך רק לבחינת "ישראל". אבל הם אמרו, אין אנחנו רואים שיש מציאות לזכות לזה מב' טעמים הנ"ל, אלא החטא הוא, שלא היו מאמינים בגדלות ה', שהוא כל יכול, ולא היו מאמינים באמונת חכמים, שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו".

לכן התיקון הוא להתפלל לה', שרק הוא יכול לעזור על זה, ולהאמין "כי אתה שומע תפלת כל פה", כמו שפרש אאמו"ר זצ"ל "כל פה", אפילו הפה השפל ביותר שאין למטה הימנו.

מהו שלום בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ד
1988/89 - מאמר 34

הכתוב אומר "לכן אמור: הנני נותן לו את בריתי שלום וכו', תחת אשר קנא לאלקיו, ויכפר על בני ישראל". ויש להבין זה בדרך העבודה:

א. מהו "תחת אשר קנא לאלקיו",
ב. מהו "ויכפר על בני ישראל",
ג. מהו "בריתי שלום".

ידוע, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך להגיע לשלמות המטרה, שהוא, שהאדם צריך לקבל את הטוב והעונג, שהיה ברצונו יתברך להטיב לנבראיו. אולם, בכדי שיהא האדם ראוי לקבל זה, מוכרח האדם להילחם עם הסטרא אחרא, שהם בחינת "אומות העולם", שזהו נגד בחינת "ישראל".

כי "ישראל" נקרא, שכל מעשיהם ישר-אל. מה שאין כן "אומות העולם" הם ההיפך מהקדושה, שהם רוצים הכל לתועלת עצמם, שע"י זה הם נפרדים מ"חיי החיים". ובגלל זה הם נקראים "מתים". כמו שכתוב "וחסד לאומים חטאת". ומפרש הזה"ק, ש"כל טובו דעובדין, לגרמייהו עובדין", שפירושו, שכל מה שעושים הוא רק לתועלת עצמם. מפני שאדם נברא עם רצון לקבל לעצמו, שהיא קליפה.

וכמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות י"א) וזה לשונו "ונשאר משועבד תחת המערכה ההיא עד י"ג שנה. והוא זמן הקלקול. ועל ידי עסק המצות מי"ג שנים ואילך, שעוסק בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו, המוטבע בו, ומהפכו לאט לאט על מנת להשפיע, שבזה הולך וממשיך נפש קדושה, משורשה במחשבת הבריאה. והיא עוברת דרך המערכה של העולמות דקדושה, והיא מתלבשת בגוף. והוא הזמן של התיקון. וכן מוסיף והולך לקנות ולהשיג מדרגות דקדושה ממחשבת הבריאה שבאין סוף ברוך הוא. עד שהן מסייעות לו להאדם להפוך את הרצון לקבל לעצמו שבו, שיהיה כולו על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא כלל לתועלת עצמו. שבזה קונה האדם השוואת הצורה ליוצרו".

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להכשיר עצמו, שתהיה לו בחינת השתוות הצורה, כנ"ל, שדוקא על ידי כלים דהשפעה, הוא יכול לקבל את השלימות כל טוב ועונג. אולם בכדי שהאדם יגיע לכלים דהשפעה, שהם כלים לתועלת ה', ושזה נגד הטבע שבו נולד האדם, כי האדם נולד דוקא להיפך, ברצון לקבל אך לעצמו, כנ"ל, לכן כל זמן שהאדם עובד בשביל שכר ועונש, הנקרא "שלא לשמה", אין הגוף כל כך מתנגד לעבודה.

מה שאין כן בעת שהאדם רוצה לעבוד בעבודת הקודש, בכדי שזה יהיה אמצעי, שעל ידם ישיג כלים דהשפעה, שזהו ממש נגד הטבע, אז הגוף בא בשאלות "מי ומה", היינו שאלות שהם נגד מוחא וליבא, המכונה בחינת "מרגלים". והגם שהאדם מתגבר בכל פעם, אבל הסדר הוא, שאז כל סדר העבודה הוא בעליות וירידות. והאדם בא לידי מצב, שהוא רוצה להתייאש מלהגיע פעם לידי השתוות הצורה.

והרבה פעמים האדם רוצה לברוח מהמערכה, כי הוא רואה, שעבודתו בחינם, ואין לו עוד מה לקוות, שיהיה פעם טוב, מכפי שהוא רואה מהעבר. לכן הרבה אנשים, שמתחילים בעבודה דלהשפיע, רואים שזה הוא קשה יותר מדי, לכן הם עוזבים את העבודה זו, ואומרים, שעבודה זו היא רק עבור גדולים, ולא בשביל אנשים כמוהו.

ואז הזמן, שיש להאדם טענות ותביעות עם הקב"ה, והוא במחלוקת עם הקב"ה, וטוען:

א. מדוע הקב"ה ברא אותו בטבע שיהיה לו רצון לקבל.

ב. ומדוע הקב"ה רוצה שיבטל את הכלים דקבלה.

הלא הקב"ה הוא טוב ומטיב. אם כן מדוע הוא לא מנהג עמנו כמו שאנו מבינים. והנה העליות וירידות מובנות לנו בצורה, שלפעמים בזמן עליה אנחנו בשלום עם הקב"ה, ואומרים עליו שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, ובזמן ירידה אין בידינו כח להגיד, שהוא מתנהג עם השגחה של טוב ומטיב. לכן נמצא, שאנחנו תמיד במחלוקת.

ובאמת, מדוע הסדר עבודה הוא כל כך קשה, שמוכרח להיות עליות וירידות. על זה בא התירוץ הידוע, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". היינו, שאי אפשר לקבל אור, אם אין לו חסרון וצורך להאור.

לכן, כשהאדם רואה, איך שבחינת אומות העולם שבו הם מתנגדים לה', והאדם לא יכול לסבול את השונא ישראל שבקרבו, אז הוא מקנא לאלקיו, והוא לא מסתכל על שום ירידות שיש לו, והוא עושה מה שביכולתו, וצועק לה', שיתן לו עזרה, שיוכל לנצח את הרשעים שבקרבו.

ובזה שהוא מתגבר ואינו בורח מהמערכה, אז הקב"ה נותן לו את הברית. היינו, שכורת עמו ברית, שיהיה שלום בינו להקב"ה, בזה שהוא מקבל מתנה מה', שהם הכלי השפעה. וזה נקרא שכורת ברית, שהוא הקליפה, המכונה "רצון לקבל לעצמו", ובמקום ערלה נותן לו ה' כלים דהשפעה, שבזה יהיה כרות ברית, היינו שלום.

נמצא, שע"י זה שהאדם קנא לאלקיו, שהוא רואה, איך שכל האומות העולם, שנמצאים בגופו, כולם הם מדברים לשון הרע על העבודה, בזמן שהאדם רוצה לעבוד לתועלת הקב"ה. אפילו שהרבה פעמים, שהאדם מתגבר על הדעות שלהם. והאדם אומר "יש לי בטחון, שה' יעזור לי", כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", אז הם צוחקים ממנו ואומרים לו "הלא אתה רואה בעצמך, כמה פעמים שאתה אמרת, שה' יעזור לך, ואתה עומד על אותו מצב, שבו התחלת לעבוד. אם כן לך לך מדרך זה".

וכאן האדם צריך להתחזקות גדולה, שנקראת "תחת אשר קנא לאלקיו". ואז האדם מתפלל לה', ואומר, "לא לנו ה', לא לנו, כי לשמך תן כבוד, למה יאמרו הגוים, איה נא אלקיהם".

נמצא, שהאדם צועק אז על כבוד ה', איך הגוים שבאדם צוחקים ממנו, על מה שהוא אומר, ש"אני בוטח בה', שהוא יעזור לי", אז הם אומרים לו "איה נא אלקיהם". שאתם ישראל אומרים, שה' יעזור לכם, וכשאדם מקנא קנאת ה', שהוא דואג על כבוד השכינה, זאת אומרת, שהאדם מצטער על זה, ששכינתא בעפרא, כלומר, היינו שלא יכול לסבול על מה שהם כל כך מבזים את העבודה בעל מנת להשפיע. זה נקרא, כמו שכתוב אצל פנחס "לכן הנני נותן לו בריתי שלום, תחת אשר קנא לאלקיו".

וזה כמו שכתוב בספר "שמעתי" (מאמר א'), שבזמן שהאדם מצטער על מה שאין הקב"ה מקרבו, צריך להיזהר, שלא יהיה זה על חשבון עצמו, היינו מזה שהוא מרוחק מה', כי בזה הוא נעשה למקבל לתועלת עצמו, והמקבל הוא בפירודא. אלא שיצטער על גלות השכינה. כלומר, שהוא גורם צער השכינה. והאדם צריך לצייר לעצמו, כדוגמת שיש להאדם איזה כאב באיזה אבר קטן, מכל מקום הכאב בעיקר במוח ולב, שהלב והמוח הם כללות האדם. כן הכאב שהאדם מרגיש, מזה שהוא מרוחק מה', והיות שהאדם הוא רק אבר פרטי מהשכינה הקדושה. כי השכינה היא כללות נשמת ישראל. ולכן אינו דומה כאב הפרטי בערך כאב הכללי. וזה נקרא "צער השכינה".

ועל זה שהאדם מצטער, זה נקרא "אשר קנא לאלקיו". לאדם זה אומר הקב"ה, הנני נותן לו בריתי שלום, שפירושו של "שלום" הוא, כמו שכתוב (תהילים פ"ה) "אשמעה מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו, ואל ישובו לכסלה". היינו אז הקב"ה אומר להם "שלום". כלומר, שאז נעשה שלום, היות שה' נותן לו במתנה את הכלים דהשפעה, וממילא אין לו כבר מי

שיתנגד לעבוד לתועלת ה'.

מה שאין כן מטרם שהוא מקבל את הברית שלום, אז כל הכלים דקבלה, השייכים לאומות העולם, מתנגדים לאדם, שיעבוד לתועלת ה'. זה שכתוב "אשמעה מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום, ואל ישובו לכסלה".

זאת אומרת, שכבר לא יהיה להם ירידות, שירצו לעבוד לתועלת עצמם, כי "כסיל" נקרא, שאינו הולך בדרך של קדושה. אבל מי שרוצה ללכת בדרך של קדושה, היינו שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע, הוא נקרא "חכם", כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל "איזהו תלמוד חכם, זה שלומד מהקב"ה, שהוא נקרא "חכם". היינו, שלומד ממנו בחינת "מהו רחום, אף אתה רחום", שפירושו הוא, בזמן שהאדם לומד להיות משפיע, כמו שהקב"ה הוא המשפיע, הוא נקרא "חכם". נמצא, ההיפך נקרא "כסיל".

נמצא, זה שהאדם זכה לבחינת ברית שלום, היה מחמת "תחת אשר קנא לאלקיו", כנ"ל שראה, שהאומות העולם שבו, איך שהם מבזים את עבודת הקודש, שהיא לעבוד לתועלת ה'.

וזה שכתוב "ויכפר על בני ישראל". זאת אומרת, מה שהוא קנא לאלקיו, בזה הוא רוצה, שמזה יהיו כפרה עבור בני ישראל, שיהיה כח בידם לעבוד לתועלת ה', שזה נקרא בחינת ישר-אל, שפירושו, שיוכלו לעבוד לתועלת ה'. וע"י זה זוכים לברית שלו, שאל ישוב לכסלה, כנ"ל.

אולם כאן נשאלת שאלה קשה, ומה האדם יכול לעשות, שאין לו כח הקנא, אלא שהוא שומע טענת מרגלים, ורוצה לברוח מהם, שלא ישמע את הלשון הרע, מה שהם מדברים, אבל עד כמה שהוא מתרחק מהם, הם מעוררים בו רצון וחשק כן לשמוע מה שהם אומרים. ובו בזמן הוא יורד ממדרגתו ונופל ברשתם.

על זה אין עצה, אלא תפלה. כלומר, שיבקש מה', שלא יהא נמשך אחר דעת מרגלים. ורק בזמן שהמחשבות של המרגלים רצים אחריו, אז הוא עיקר העבודה, שלא יהא נמשך אחרי המרגלים. ולמה באמת יש מקום לטענת מרגלים. והתשובה היא כנ"ל, היות שאי אפשר לטעום טעם בהאור, אלא מתוך החושך. כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך".

במדרש רבה (צ"ו) אומר וזה לשונו "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. כל מה שכתוב בתורה, לשם שלום נכתבו. ואף על פי שכתוב בתורה מלחמות, אף המלחמות לשם שלום נכתבו".

ויש להבין, מהו הפירוש, שהמלחמות נכתבו לשם שלום. שבגלל זה נקראת התורה וכל נתיבותיה "שלום". ובטח יש על זה תירוצים על דרך הפשט. אולם על דרך העבודה יש לפרש כנ"ל, ששאלנו, בשביל מה אנו צריכים את טענת מרגלים, וכל אלה ירידות.

ותירצנו, שהטעם הוא, מתוך שאי אפשר להבין שום דבר, אלא לפי צורך להדבר. היות ש"אין מילוי בלי חסרון". נמצא לפי זה, שכל המלחמות, שנכתבו בתורה, כשהמדובר הוא על דרך העבודה, נמצא, שכל המלחמות בעניני עבודה. והיות שאי אפשר לטעום טעם בשלום, אם אין מלחמה, היינו כנ"ל, שרק בזמן שיש מלחמת היצר, שרוצה לעבוד רק לתועלת עצמו, והאדם רוצה לעבוד לתועלת ה', ויש אז ענין של חושך, היינו עליות וירידות, אז נולד באדם חסרון, שה' יעזור לו. כי הוא רואה, מצד עצמו אין הוא רואה שתהיה לו אפשרות לצאת משליטת אהבה עצמית.

ואז הוא נצרך באמת להבורא, שהוא יעזור לו. אז הקב"ה נותן לו בריתי שלום. היינו כנ"ל, שהקב"ה נותן לו מתנה, כלים דהשפעה, שע"י הוא זוכה לדביקות ה'. ואז מקוים "ואהבת ה' אלקיך בכל לבבך", כדרשת חז"ל "בשתי יצרך. ביצר טוב וביצר הרע". וזה נקרא "בריתי שלום".

מהו, מי שאין לו בנים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ה
1988/89 - מאמר 35

חז"ל (במסכת נדרים, ס"ד) אמרו "כל אדם, שאין לו בנים, חשוב כמת".

הזה"ק (פנחס דף ל"ב, ובהסולם אות צ"ב) וזה לשונו "מה אדם בלי בנים נקרא עקר, ואשתו נקראת עקרה, אף כך תורה בלי מצות נקראת התורה עקרה. ומשום זה למדנו, לא המדרש עיקר, אלא המעשה", עד כאן לשונו. ובזה"ק (אות צ"א) אומר וזה לשונו "כי התורה נקראת עץ, זה שכתוב, עץ חיים הוא למחזיקים בה. ואדם הוא עץ, שכתוב, כי האדם עץ השדה. והמצות שבתורה דומות לפירות". היינו, היות שהתורה והאדם נקראים "עץ", לכן כמו שהעץ אינו עושה פירות, דומה לעקר, שאינו מוליד שום דבר, כך האדם והתורה נקראים עקרים, אם אין להם בנים.

ויש להבין, בשלמא האדם והעץ שאינם מולידים, הם נקראים "עקר", יכולים להבין. אבל מדוע כשהאדם לומד תורה, ואינו מקיים מצות התורה, התורה נקראת "עקרה". כלומר, מה התורה אשמה, בזה שהאדם לא רוצה לקיים את המצות שבתורה. ועל זה מביא מה שאמרו חז"ל "גדול המדרש שמביא לידי מעשה". משמע מזה, שהתורה צריכה להביא לידי מעשה, ואם אינה מביאה, כאילו התורה אשמה בזה שהיא לא מביאה לידי מעשה. לכן כאילו אינו החסרון נופל על האדם, אלא על התורה. היתכן דבר זה.

בכדי להבין הנ"ל, צריכים להבין מקודם את כל הענין של תורה ומצות, מה שהקב"ה נתן לנו, ועל זה אנו מברכים אותו, בעבור המתנה זו, כמו שאנו אומרים "אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו". וענין התורה מובן לנו גם כן בב' אופנים, כמו שכתוב בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) וזה לשונו "המצות שבתורה נקרא בלשון הזהר בשם פקודין, ונקרא אמנם גם בשם תרי"ג עיטין. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקרא אחור, ובחינת השגת הדבר נקרא פנים. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראים המצות בשם תרי"ג עיטין, והן בחינת אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, והוא בחינת הפנים של המצות".

אולם יש לדעת ולהבין בכלל את ענין תורה ומצות. מה שייכת שם בחינת עשיה, ומהי בחינת שמיעה. כלומר, אם שמיעה היא העיקר, ולאיזה צורך האדם צריך להתחיל את סדר העבודה בבחינת עושי דברו, הנקרא בחינת "אחור", ולמה לא מתחילים תיכף בבחינת הפנים, שנקרא "פקודין". עבודה זו כאילו נראה שהיא עבודה שלא לצורך.

ידוע, שיש לפנינו ב' ענינים, שהם מטרת הבריאה ותיקון הבריאה. מטרת הבריאה היא, שרצונו להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו ממנו יתברך טוב ועונג, שבגלל זה ברא בהנבראים רצון לקבל תענוג. והכלי הזה, שהוא הרצון לקבל הנאה ותענוג, בכדי להרגיע את ההשתוקקות שיש בהנבראים, הכלי הזה בא מצד הבורא, היות שהוא ברא זה למטרתו, כי בלי השתוקקות להדבר לא יכולים להנות מזה. כידוע, כי כל התענוג מאיזה דבר, אין האדם יכול לקבל ממנו הנאה, אלא לפי ההשתוקקות להדבר. כי זוהי מידת גודל הנאה. ולא חשוב למה שהאדם משתוקק, אלא ההשתוקקות להדבר מחשיבה את הדבר.

לכן הכלי הזה, שבא מצד הבורא, יש לו

שלימות. היינו שבכל מקום שהאדם רואה, שהוא יכול להוציא מהדבר תענוג, תיכף הוא עושה כל מה שביכולתו, בכדי להשיג את התענוג. מה שאין כן, הכלי מה שהנבראים צריכים לעשות, שהוא בהפכיות הצורה להכלי של הבורא, זה קשה מאוד לעשות, מטעם שהוא נגד תכונת הכלי, מה שהבורא עשה. והכלי הזה אין בידי אדם לעשות, כמו שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

וכאן נשאלת שאלה, אם אין האדם יכול להתגבר עליו, אם כן מה מוטל על האדם לעשות, אם רק הבורא יכול לתת ההתגברות על היצר הרע. תשובה: האדם צריך להתחיל בההתגברות, היינו שהאדם צריך לראות, שיהיה לו רצון לנצח את היצר הרע. כי אם אין להאדם רצון לנצח אותו, איך יכולים לתת לו עזרה. כי "עזרה" פירושו, שהאדם רוצה איזה דבר, וקשה להשיג את הדבר, אז שייך לומר, שעוזרים לו להשיג, מה שהוא רוצה. אבל בזמן שהאדם לא רוצה, איך שייך לומר, שעוזרים לו להשיג דבר, שמביאו לו יסורים. כי "עזרה" שייך לומר, שנותנים לאדם עזרה, שיהנה. ולא שנותנים לאדם עזרה, שיסבול יסורים.

לכן מוטל על האדם, אם הוא רוצה באמת להכנס לעבודת ה' בבחינת עבודה לשמה, שהוא בעל מנת להשפיע, שירצה לעשות הכל לשם שמים, כשהאדם רוצה באמת לעבוד לשם שמים, אז מתחיל הגוף להראות את כוחו, שהוא רוצה דוקא שהאדם יעשה הכל לתועלת עצמו, ומתנגד בכל כוחו לעבודה זו, ומביא לו כל טענת מרגלים, שהצדק עמו. ואז, אם יבוא מי שהוא ויתן לו עזרה, האדם הזה יהיה שבע רצון מהעזרה זו, ויתן לו רב תודות עבור העזרה. אז שייך לומר, שהוא מקבל עזרה מלמעלה, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". מה שאין כן אם האדם לא התחיל בעבודה זו, אז חסר כאן ב' דברים:

א. הוא חושב שאינו צריך לעזרה, שבטח זה הוא בידו לעשות אם הוא רוצה, שהוא גבר. אם כן, אין לו צורך לעזרה. נמצא, שאין לו כלי להאור.

ב. אם הוא לא השקיע כוחות להגיע לבחינת "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", אין הוא רוצה בכלל שיתנו לו את הכח "שלא לעבוד לתועלת עצמו אלא לתועלת ה'". אלא הוא כן רוצה לעבוד לתועלת עצמו. ואם הוא שומע, שעל ידי קיום תורה ומצות לא יהיה מזה משהו לתועלת עצמו, זה נחשב לו לקללה ולא לברכה.

ולסיבה זו מוכרח להתחיל בעבודה זו מכוחות עצמו. ואז לאט לאט הוא מקבל רצון, שכדאי לעבוד לשם שמים, ומתחיל אצלו הסדר של עליות וירידות. כלומר, פעם הוא רואה שכדאי לעבוד לשם שמים, ופעם הוא נכנע לטענת הגוף, ששואל "מה העבודה הזאת לכם", לעבוד לשם שמים. וע"י העליות וירידות הוא מתחיל להבין, מה היא התועלת, שיזכה לעבוד בעל מנת להשפיע, ומה הוא מפסיד, אם הוא אינו יכול לצאת מאהבה עצמית.

וכשהאדם מתגבר, ואינו בורח מהמערכה, אלא שהוא מתגבר ומרבה בתפלה, שה' יעזור לו, שיתנו לו העזרה הדרושה בכדי שיהיה בידו לצאת משליטת המקבל לעצמו, אז צריך להתגברות גדולה, להאמין שה' יתן עזרה. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שכל מה שהוא רואה, שיותר קשה לצאת משליטת המקבל, ורואה שכל פעם הוא מתחיל לראות, איך שהרע שלו יותר גרוע מאחרים, אז עליו לומר, שבטח ה' יעזור לי עכשיו, מטעם כי עכשיו אני כבר באתי לדעת האמת, שבלי עזרת ה' אין שום אפשרות.

כי כל מה שהוא חשב לעשות מעשים, שיעזרו לו לצאת משליטת המקבל, לא עזר לו, אלא אדרבה, המקבל נעשה יותר חזק, ומראה התנגדות יותר גדולה להעבודה דעל מנת להשפיע. אז האדם צריך להתגבר, ולא להיכנע לעצת מרגלים, רק להתגבר למעלה מהדעת, שה' יעזור, כמו שהבטיחו לנו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

אולם מאיפה האדם יכול לקבל כח

התגברות, שיוכל להאמין באמונת חכמים. אין זה אלא מכח התורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו שע"י התורה הוא מקבל כח להתגבר בזמן המלחמה, היינו בזמן שהוא צריך לרכוש כלים דחושך, שיהיה לו אח"כ ההבחנה "כיתרון האור מתוך החושך". נמצא, שהתורה מפרנסת אותו בזמן העבודה, עד שה' יודע, שכבר יש לו כלים, שיהיו מוכשרים לקבל האור, אז הוא זוכה לבחינת "תרי"ג פקודין".

אולם בזמן העבודה, שיש לו עוד בחינת מרגלים, התו"מ נקראים בשם "תרי"ג עיטין". היינו תרי"ג עצות איך להינצל מהמרגלים. לכן כשהאדם עוסק בתו"מ, האדם צריך לכוון, שהוא רוצה שכר עבור עבודתו, שהוא כח להילחם עם המרגלים.

נמצא, שהוא רוצה, שהתורה יתן לו את השכר הזה. ואם אינו מקבל את הכח הזה, התורה דומה לאילן שאינו עושה פירות, ולאדם, שאין לו בנים. כלומר, שהתורה לא הולידה לו את הבנים, שהם כוחות להילחם עם המרגלים. ובזמן שהתורה נותן לו הכח הזה, זה נקרא "אילן עושה פירות", ודומה לאדם שיש לו בנים.

ובזה נבין מה ששאלנו, מדוע האדם דומה לעץ. הכוונה היא, ששניהם צריכים לתת פירות. וכמו בכדי שהאילן יתן פירות, צריך לתת להאילן מה שדרוש לו, שנקרא "עבודת הכרם", כמו כן האדם צריך לתת לעצמו את המזונות, מה שדרוש להאדם בכדי שתהיה לו היכולת להגיע לשלימות המטרה, הנקראת בחינת "תרי"ג פקודין". היינו שיקיים תו"מ על הכוונה, שהמאור שבה יחזירו למוטב. כלומר, שצריכים לבחינת עשיה, היינו לעשות מבחינת הרצון לקבל לעצמו, שזהו כלי המעשה של אדם, לכלים דהשפעה, שזה נקרא "להפוך את הכלים דקבלה לכלים דהשפעה".

וזה נקרא "מעשה". זאת אומרת, היות אין בידי אדם לעשות עשיה הזו, אלא כמו שהבורא נתן לנו כלים דקבלה, שיתן לנו כלים דהשפעה. אולם "אין אור בלי כלי", כנ"ל, ש"אין מילוי בלי חסרון". לכן האדם צריך לעבוד ולעשות כל התחבולות שבידו, בכדי להשיג את הצורך הזה. וכפי עבודתו הוא מקבל צורך, שהבורא יעזור לו בזה. ואז הבורא נותן את הכלי מעשה האלו, הנקראים "כלים דהשפעה". וזהו ע"י התורה ומצות, משום ש"המאור שבה מחזירו למוטב".

וזה שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות". כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, ש"ברא" פירושו, דבר חדש, יש מאין, שהכוונה על הרצון לקבל, שהוא דבר חדש, כי מטרם שבראה, לא היה אז שום ענין של קבלה במציאות. נמצא, שהבורא ברא את הרצון לקבל. והנבראים צריכים לעשות ממנו רצון להשפיע. וזהו הפירוש, אשר ברא לעשות ממנו רצון להשפיע.

והגם שאין בידינו לשנות את המעשים של סדרי מעשה בראשית, אם הבורא ברא באופן, שהרצון לקבל הוא יהיה הפועל, איך אפשר לשנותו. התשובה היא, הרצון לזה מוטל על האדם שיעשה עצות, איך להגיע לזה. וזה נקרא "לעשות". והגם שאמרנו, שאין בידי אדם לעשות, אלא הבורא בעצמו צריך זה לעשות, כנ"ל, שלא יכולים לשנות סדרי בראשית, מכל מקום נקרא זה על שם אדם.

וזה יכולים להבין על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". ושאל, הלא יהיב חכמתא לטיפשים, היה צריך לומר. והשיב, "חכם" נקרא זה שמחפש חכמה, אף על פי שאין לו עדיין. כי מי שהוא כסיל אינו מחפש חכמה, כמו שנאמר "כי לא יחפץ הכסיל בתבונה". לכן, זה שהאדם עושה תחבולות ועצות איך להשיג את הכלי השפעה, זה מכונה "עשיה", היינו כנ"ל "לעשות".

ובזה יש לפרש מה שכתוב "לא המדרש עיקר אלא המעשה". שזה מביא הזה"ק ראיה, שאם אין לו מצות אלא תורה לבד, הוא נקרא "עקר" והתורה נקראת "עקרה", משום שאין להתורה פירות, שהן מצות, ולאדם אין בנים. כי משמע מכאן, מה שאמרו חז"ל "מי

שאין לו בנים חשוב כמת". וכשמדברים בעבודה יהיה הפירוש "מי שאין לו מצות, הוא נחשב לעקר", כמו שהזה"ק מדמה אותו לתורה, שאמר, עץ חיים. והאדם עץ השדה, שהפירוש הוא, שמה שהתורה נקראת עקרה, אם אין לו מצות, זה נאמר לגבי האדם, היינו שהאדם צריך לדעת, כי התורה אצלו היא בבחינת עקרה, אם התורה שלו, מה שהוא לומד, אין מביאו לידי מצות. שעל זה אומר הזה"ק "משום זה למדנו, לא המדרש עיקר אלא המעשה". לכן אם אין להתורה מצות התורה, נקראת התורה "עקרה".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מדוע התורה נקראת "עקרה", אם אין להאדם מצות. התורה אצל האדם נקראת אצלו "עקרה", הוא מטעם ש"לא המדרש עיקר אלא המעשה". כלומר, היות שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", שהכוונה היא, שבכדי שהאדם, יהיה בידו לנצח את הרע שבקרבו, הוא על ידי מאור התורה. נמצא, מי שלומד תורה, ואין שם לב שהתורה יביאו לו את המאור, בכדי שיהיה בידו לעשות את המעשים שלו לשם שמים, שזהו נגד היצר הרע, שהרע שבאדם רוצה דוקא לעבוד לתועלת עצמו, ולתועלת ה' הוא מתנגד בכל תוקף, ואי אפשר לנצח אותו.

ולכן נתן לנו הקב"ה עצה מכח התורה, שהתורה צריכה לתת לנו כח, היינו "על ידי המאור שבה, שמחזירו למוטב". שפירושו, שהתורה עושה מהרע שבאדם, לטוב. היינו שיש לו היכולת להשיג ע"י התורה את הכלים דהשפעה, שזהו נקרא בחינת "מעשה", כנ"ל "אשר ברא אלקים לעשות".

ובהאמור יוצא, שאם התורה אינה נותנת את הסיוע, מה שהיא צריכה לתת, זה נבחן שהתורה היא אצל האדם בחינת עקרה. והאדם, המקבל את התורה בלי הסיוע, מה שהיא צריכה לתת, נקראים שניהם, היינו האדם, והתורה של האדם, בחינת "עקרות", היינו שאינם מולידים כלום.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדרים פ"א) וזה לשונם "מפני מה אין מצוין תלמידי חכמים, לצאת תלמידי חכמים מבניהם, שאין מברכין בתורה תחילה". והטעם הזה מאוד קשה להבין. הלא אנו רואים, אפילו בעלי בתים פשוטים אומרים ברכת התורה, וכשעולים לעליה בתורה, גם כן אומרים ברכה. ואיך אפשר להיות, שתלמידי חכמים אין מברכין בתורה תחילה. ולפי הנ"ל יש לפרש, זה שלומדים תורה ואין מכוונים טרם לימוד התורה בגלל מה הם לומדים, כלומר מה הם רוצים עבור ההתעסקות בתורה. היות שאין עושים שום פעולה, אלא בכדי שיביא להם איזו תועלת.

והתשובה היא, שלא ברכו בתורה תחילה. כלומר, שלא היתה תחילה הכוונה, שהתורה צריכה להביא להם ברכה. שענין ברכה הוא בחינת השפעה. כלומר, שלא כוונו שהתורה יביא להם כלים של ברכה, היינו כלים דהשפעה. לכן מהתורה שלהם לא יכולים לצאת בנים, שיהא ניכר עליהם, שהם תלמידי חכמים. אלא כנ"ל, שהתורה שלהם, מה שהם לומדים, אינה מוציאה להם בחינת מצות, הנקראים בחינת "מעשים דלהשפיע", אלא הם נשארים בחינת "עקר", והתורה שלהם היא בחינת "עקרה".

כלומר, שתלמידי חכמים אלו, שלומדים תורה, אין מולידים את הבנים שלהם, היינו המעשים הנקראים "מצות", שיהיו ניכרים, שהם באים מתלמידי חכמים, כלומר, שהם מעשים טובים, שנקראים "מעשים דהשפעה", שהאור תורה הוליד אותם. וזה נקרא "אין מצוין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהם". כלומר, שלא ניכר על מעשים שלהם, שצריכים להיוולד מאור התורה. שזהו נקרא "תלמיד חכם". היינו, שלומדים תורה והאור תורה צריך להוליד מעשים, היינו, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ושיזכו לדביקות בה', שיהיו דבוקים בחיי החיים. ומדוע אין להם זה. וזה הוא משום "שלא ברכו בתורה תחילה". היינו כנ"ל, שלפני למוד התורה לא כוונו דעתם, שהולכים ללמוד בכדי שהמאור התורה יביא להם הסגולה, שיחזיר אותם למוטב.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל "כל אדם שאין לו בנים חשוב כמת". היות שענין בנים הוא בחינת מצות. היינו, שכל מעשי המצות שעושה, הם בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "דביקות בחיי החיים". מובן מאליו, אם אין לו כלים דהשפעה הוא נפרד מחיי החיים. לכן נחשב כמת, על דרך שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים".

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל על הכתוב "ציון דורש אין לה", מכלל דבעי דרישה, שפירוש, שענין "ציון" נקראת "מלכות", היינו "מלכות שמים", כלומר שכל מעשי האדם יהיו לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, כמו שכתוב "אזכרה אלקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה, ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיות".

היינו, מה שנוגע לתועלת עצמו, זה הוא בסדר, שכולם משתדלים שיהיה על תכלית השלימות. מה שאין כן "עיר האלקים", שהיא עבודת הקודש, לעבוד לתועלת ה', עבודה זו היא עבודה של שפלות. ולזה צריכים אור תורה. היינו זה שלומד תורה, צריך לפני לימוד התורה לדרוש מהתורה, שיתן לו המאור הזה, שיוכל לעבוד לתועלת ה'.

מהו, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ו
1988/89 - מאמר 36

הנה כתוב (ואתחנן, שני) "ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון, הגוי הגדול הזה".

ויש להבין, הלא אין אנחנו רואים, שאומות העולם יאמרו על ישראל "עם חכם ונבון".

ועוד שמשמע מהכתוב, שדוקא מ"ושמרתם ועשיתם" יראו עיני העמים בעם ישראל את "חכמתכם ובינתכם". הלא גם בעם ישראל אנו רואים, שהחילוניים מבזים את הדתיים, בזה שהדתיים מקיימים את התורה ומצות. ואיך נאמר שאומות העולם יכבדו את עם ישראל, בעבור שהם מקיימים "ושמרתם ועשיתם".

ויש לפרש זה על דרך העבודה. ידוע, שבדרך העבודה האדם בעצמו הוא עולם קטן, שכלול מכל העמים שבעולם. והיות שכל עם ועם יש לו תאוה מיוחדת בפני עצמו. כידוע, שיש ז' מדות דקדושה, וכנגדן יש ז' מדות דטומאה. וכל מדה כלולה מעשר. הרי יש באופן כללי שבעים אומות. ויש בחינת ישראל. והע' אומות רוצים לשלוט על בחינת ישראל, כי ישראל רוצה שיהיו כל המעשים שלהם לשם שמים. כי ישר-אל מורה שכל מעשיו יהיו לאל. והאומות העולם שבאדם, הם רוצים דוקא, שכל מה שהם עושים, יהיה רק לתועלת עצמם. ואת היצר הרע אנו מכנים בשם "אומות העולם", ואת היצר טוב אנו מכנים בשם "ישראל".

וסדר העבודה הוא, שבזמן שהאדם רוצה לעבוד רק לשם שמים, אז בא היצר הרע, שהם בחינת אומות העולם, ומתנגדים בכל תוקף. וכל אחד נותן להבין להאדם שילך בדרגתו, לפי שורש התאוות שיש לכל אומה ואומה. ונותנים להבין להאדם, בטענות צודקות ובשכל ודעת, שהצדק אתם.

וכל פעם שהם רואים, שאין האדם רוצה לשמוע בקולם, הם באים בטענות יותר חזקות, ובראיות יותר ברורות שהצדק איתם. והם בטוחים, שלפי השכל והדעת, מה שהם נותנים להבין להאדם, בטח לא יהיה להאדם מה להשיב להם. לכן הם בטוחים, שהם הכי חכמים בעולם. כי הם מבינים, לפי השכל והדעת שלהם, שהשכל של האדם, מה שהוא יכול להשיב להם, יכול לתת תשובות טפשיות, שהתשובות יתבטלו נגד השכל והדעת שלהם. וממילא האדם יהא מוכרח ללכת בדרך האומות העולם, ויעבוד את העבודה זרה, היינו "עבודה שזרה לנו, להקדושה". כי הקדושה נקרא, שעובדים לתועלת הבורא. והם רוצים שיעבדו לתועלת עצמם. וכל הבטיחות שלהם, הוא בזה שהם חכמים שמדברים בשכל.

ובאמת איך האדם כן זוכה לנצח את הרע שלו, אף על פי שהרע שלו מדבר בשכל וחכמה ודעת, שהם יודעים בעצמם, שהם הכי פקחים שבעולם. וכל כך הם בטוחים בטענותיהם, שבטח האדם ישאר אצלם תחת שליטתם לעולמים.

צריכים לדעת, שהכח של קדושה הוא, אמונה למעלה מהדעת. כלומר, בזמן שהם באים עם טענותיהם ומראים את צדקתם, איך שהם צודקים, אל יגיד להם האדם שהם אינם צודקים עם טענותיהם, אלא האדם צריך לומר לאומות העולם שבקרבו, תדעו לכם, שכל מה שאתם מדברים, זה נכון, שלפי השכל אתם צודקים, ואין לי מה להשיב לכם. אלא שניתן לנו עבודה למעלה מהדעת, שאנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שאין

אתם צודקים. והיות שהעבודת האמונה צריכה להיות למעלה מהדעת, לכן אני נותן לכם תודה רבה על הטענות הצודקות, שאתם הבאתם לי. מטעם, שאי אפשר לומר, שאדם הולך למעלה מהדעת, אלא רק בזמן שיש דעת ושכל, אז שייך לומר שהולך למעלה מהשכל.

מה שאין כן כשאין דעת, אין שייך לומר שהולך למעלה מהדעת. פירוש, "למעלה מהדעת" נקרא, שדרך הזאת יותר חשובה מדרך שבתוך הדעת. אולם בזמן שאין דרך אחרת, שתגיד לו: "לך בדרך הזאת", אז לא שייך לומר, שהוא בוחר בדרך של אמונה למעלה מהדעת. לכן דוקא מכח אמונה למעלה מהדעת, יכולים לנצח את הדעות של אומות העולם, שנמצאים באדם.

ובהאמור נוכל להבין מה ששאלנו, מהו הפירוש "כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים". ואומר הכתוב "ושמרתם ועשיתם". ושאלנו, מה מרמז לנו "ושמרתם ועשיתם". ובהנ"ל, שכל כח שיש נגד טענות העמים, שבאים עם טענות על פי השכל, שהדרך שלהם היינו בתוך הדעת, היא הדרך של אמת, אין לנו להשיב להם אלא בבחינת אמונה למעלה מהדעת. ולמעלה מהדעת נקראת בחינת "עשיה", היות שאין נותנים להם תשובה בתוך הדעת. וכשעונים לא עם דעת זה נקרא "עושי דברו".

וזה נקרא "אדם ובהמה תושיע ה'", שדרשו חז"ל "אלו שערומים בדעת כבני אדם, ומשים עצמם כבהמה", היינו שהולכים למעלה מהדעת, כאילו שאין להם דעת. ובזה הם מנצחים את האומות העולם שבלבם.

וכמו שאומר (מדרש רבא קהלת דף י"ב) על הכתוב "אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם". וזה לשונו "על דברות בני אדם על מדברות שהצדיקים מדברים. וכל כך למה בראם אלקים, לברר להם מדת צדקותם, ולראות שהם בהמה, המה להם, לראות ולהראות, לאומות העולם, האיך ישראל נמשכין אחריו כבהמה".

ויש להבין, בשביל מה צריכים להראות לאומות העולם האיך ישראל נמשכין אחריו כבהמה. ולפי הנ"ל, שאומות העולם, הכוונה לאומות העולם שישנם בלבו של אדם, צריכים להראות להם, שזה שאנו רוצים לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, אין אנו עושים זה מתוך הדעת, שאתם רוצים להתווכח אתנו עם מי הצדק, אלא אנו עושים הכל באמונה למעלה מהדעת. ואנו עושים זה כמעשה בהמה, בלי שום דעת ושכל. ולכן אל תחשבו, שיהיה פעם, שנשמע דעותיכם, כי אצלנו הכל למעלה מהדעת.

ועל זה אנו מבקשים מהקב"ה, שיתן לנו עזרה, שנוכל להתגבר על כל מה שאתם דורשים תשובות. שהשאלות שלכם, הן נכללות בב' שאלות, הנקראות "מי ומה". ואנו מאמינים באמונת חכמים, שאנו צריכים לבקש עזרה מה'. ובטח הוא יעזור לנו, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". היינו, שהוא יעזור לנו ללכת אחריו למעלה מהדעת כנ"ל, לראות לאומות העולם, האיך ישראל נמשכין אחריו כבהמה. וזה שכתוב "ושמרתם ועשיתם, כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

פירוש, שזה שאתם תשמרו את בחינת המעשה, שהיא בחינת למעלה מהדעת, ושאתם לא תזוזו מדרך הזו, אז בטח אתם תצליחו לצאת משליטת אומות העולם, והאומות העולם שבכם יתבטלו לקדושה, כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך". ודרשו חז"ל "בשתי יצריך", היינו שגם היצר הרע יתהפך לטוב. נמצא ש"אומות העולם" שלו, הנקרא "יצר הרע", גם כן יהיו עובדי ה'.

אז האומות העולם שבאדם יראו, לאחר שגם הם זכו להטוב, כי כל החכמה, שהיו יכולים לנצח לאומות העולם ולהכניסם לקדושה, היתה בחינת אמונה למעלה מהדעת, הנקראת בחינת "עשיתם". כלומר, שרק כל החכמה שבבחינת ישראל היתה דוקא בבחינת מעשה בהמה. וזאת היתה כל החכמה שלהם.

וזה שכתוב "אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון", היינו שגם אומות העולם, לאחר שגם הם זכו

להיות בסוד הקדושה, בסוד "בכל לבבך בשתי יצריך", שגם יצר הרע, שהם בחינת אומות העולם, נכנס לקדושה, אז הם רואים, שכל החכמה, שהיתה לבחינת ישראל, היא בזה ששמעו את החוקים, שהוא בחינת מעשה כנ"ל.

אז הם עם חכם ונבון, שכל החכמה שלהם היתה לא כמו שאנו חושבים, שרק עם חקירות ושכליות אנו נשיג חכמה, אלא להיפך, שהם זכו לחכמה דוקא ע"י זה שהיו נמשכים אחריו כבהמה, היינו שדוקא ע"י "עשיה", שנקראת "מעשים שלמעלה מהדעת". בזה זכו לחכמה. נמצא, שמה שנקראים "עם חכם ונבון", הוא בזה שהלכו אחריו כבהמה ולא בחכמה. וזהו כל החכמה של עם ישראל.

ובענין עשיה, הנקראת "למעלה מהדעת", יש לפרש מה שאומר (מדרש תנחומא) וזה לשונו "והיה עקב, זה שאמר הכתוב, למה אירא בימי רע, עוון עקבי יסובני (מסבבים אותי). ומפני שיש בהן מצות קלות, שאין בני אדם משגיחין בהן, אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן, כלומר שהן קלות. לפיכך היה דוד מתייירא מיום הדין. ואומר, רבונו של עולם, איני מתייירא מן המצות החמורות, ממה אני מתייירא, מן המצות הקלות".

ויש להבין את ענין מצות קלות וחמורות בעבודה. "קלות" נקרא שהיא לא חשובה, היינו זה שהאדם צריך לעבוד למעלה מהדעת, העבודה זו אין האדם מוציא חשיבות בהדבר, ויש לו טעם עפר בעבודה זו, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". כלומר, זה שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים למעלה מהדעת, עבודה זו היא ב"עפר".

ואנו צריכים לעשות מצות ומעשים טובים, וללמוד תורה, בכדי שה' יעלה את העבודה זו מן "העפר", היינו מבחינת השפלות שלה, שאנו מתפללים, שה' יקים את השכינה מ"עפר", כמו שכתוב "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת". וטעם הדבר שהיא בשפלות, הוא מסיבת ההסתרה, שעשה הקב"ה, כדי שיהיה מקום בחירה, היינו שיוכלו לעבוד בעל מנת להשפיע, המכונה "דביקות בה'". לכן ניתן לנו עבודה זו בצורה של הסתרת פנים.

לכן עיקר עבודתנו, שע"י ההכנה שיש להאדם בעבודה של זמן של הסתרה, לעשות לנו כלים דהשפעה. כי כלים דקבלה יש לנו מצד הבורא, ועל כלים האלו היה תיקון שלא להשתמש עמהם, מטעם שהם גורמים פירוד, מטעם שהם בהופכיות הצורה מהבורא. לכן ניתן לנו תורה ומצות, שבסגולתן נוכל להשיג את הכלים דהשפעה.

לכן על עבודה זו באים כל המשטינים והמקטרגים, שאומרים, אנו מסכימים לעבוד בעבודת ה', ורק המטרה שאתה רוצה להשיג ע"י הקיום של תו"מ, אין אנו מסכימים. ומביאים להאדם הרבה טענות, היינו מחשבות, שנותנים להאדם להבין, שעל המטרה הזו לא כדאי לעבוד. לכן אם אין האדם מסכים לשנות את המטרה, היינו להשיג כלים דהשפעה, אז הם לא נותנים, שהאדם יוכל לקיים תו"מ על מטרה זו. וכל עשיה ועשיה שאדם עושה עולה לו בהרבה יגיעה.

ובו בזמן שהאדם שוכח את המטרה, ומתחיל לעבוד כמו הכלל, היינו לקבל פרס תמורת העבודה, אז שוב יש לו כח לכבדה, לעבוד ביותר מרץ. והטעם הוא, שמטרת עבודה אינה נגד הרצון לקבל של אדם. מה שאין כן כשהאדם מתחיל לעבוד, ושוכח את המטרה, ולבסוף מתעורר עוד הפעם, שהוא רוצה לעבוד בתו"מ בכדי להשיג כלים דהשפעה, שוב קמים עליו כל טענת מרגלים, ונותנים לטעום בעבודה זו טעם של עפר, ושוב קשה לו להתקדם. זה נקרא "מצות קלות", היינו שיעבוד על המטרה להשיג כלים דהשפעה, היינו לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. בעבודה זו יש מה לפחד, היות שיש לו הרבה מתנגדים.

מה שאין כן "מצות חמורות", כלומר מה שחשוב אצל האדם, כלומר שאם האדם עובד בעל מנת לקבל שכר, זה נקרא דבר חמור אצל האדם. היות שהאדם יפסיד מתועלת עצמו, אם לא ישמור את התו"מ. מה שאין כן אם שכר והפסד הוא לתועלת

הבורא, זה לא כל כך חשוב אצל האדם.

לכן כאן האדם מזלזל, מטעם שהוא עושה חשבון ואומר, היות שבין כך ובין כך אני לא מפסיד כלום, היות שלעצמו אומר, אין הוא יקבל שום דבר, כי הוא אומר, כי העיקר מתו"מ הוא שצריכים לעשות לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אם כן מי יכול להרויח מהעבודה שלו, רק הבורא. ובזה האדם מקל ומזלזל בעבודה זו. לכן הרבה פעמים אומר האדם לעצמו, לא כדאי לי בכלל להתאמץ בעבודה. אם זה הולך בקלות, אני יכול לעבוד. אם יש לי קצת הפרעה, אין לו כח להתגבר.

והטעם הוא, כי לעבוד עבודה שהיא שלא לשמה, הלא זה לא דבר חשוב, לכן לא כדאי לתת על זה יגיעה. ולעבוד לשמה, מה יהיה לו מזה. אז בדרך כלל אומר האדם, שיותר טוב לישון, ושתהיה לו מנוחה מכל אלו הדברים, שזה גורם לו רק עגמת נפש ולא נחת. וזה נקרא "מצות קלות", "שאין בני אדם משגיחין בהן, אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן".

ועל זה אמר דוד "למה אירא בימי רע עוון עקבי, המצות הקלות, שהאדם מזלזל בהם". היינו, בזמן שרוצים ללכת בעבודה דלהשפיע, מזה אני מפחד, אולי אני לא אוכל לקיים אותם. ועל ענין זה, היינו להשיג הכלים דהשפעה, זה רק הבורא יכול לעזור כנ"ל. כלומר, כמו שהבורא נתן את הכלים דקבלה להאדם, צריכים לבקש ממנו, שיתן כלים דהשפעה במקום כלים דקבלה.

היינו, כמו שהאדם נהנה מזה שהוא עובד לתועלת עצמו, כמו הוא יקבל חשיבות והנאה גדולה מזה שהוא עובד לתועלת ה', היינו שירגיש שיש לו זכיה גדולה, בזה שהוא משמש את המלך. וזה משיגים ע"י "ושמרתם ועשיתם, כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", כנ"ל.

מהו "דרך שתחילתה קוצים וסופה מישור" בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ז
1988/89 - מאמר 37

במדרש תנחומא (דף שי"ח ע"ב) אומר שם וזה לשונו "ראה אנוכי נותן לפניכם. זה שכתוב, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. אף משה סדר לפניהם שני דרכים, הטובה והרעה, דרך חיים ודרך מות, ברכה וקללה. משל לזקן שהיה יושב על הדרך, והיו לפניו שתי דרכים, אחת תחילתה קוצים וסופה מישור, ואחת תחילתה מישור וסופה קוצים. והיה יושב בראש שתיהן, ומזהיר העוברים, ואומר להם, אף על פי שאתם רואים, תחילתה של זו קוצים, לכו בה, שסופה מישור. וכל מי שהיה חכם, שומע לו, והיה מהלך בה, ומתייגע קמעא, הלך בשלום ובא בשלום. אבל אותן שלא היו שומעין לו, היו הולכין ונכשלין בסוף. ובחרת בחיים אתה וזרעך".

ולהבין זה על דרך העבודה, היינו, שבדרך העבודה בקיום תורה ומצות, יש להבחין ב' דרכים:

א. שלא לשמה,

ב. לשמה.

כידוע בדרך העבודה יש להבחין בין מטרת הבריאה ותיקון הבריאה. שמטרת הבריאה היא, שהאדם צריך להגיע לשלמות, היינו שיזכה להטוב ועונג, שיש ברצון הבורא לתת להנבראים טוב ועונג, שזה נקרא "רצונו להטיב לנבראיו". ומטעם זה כל הנבראים משתוקקים אך ורק לקבל טוב ועונג.

לכן כל יום ויום האדם משתוקק לקבל מחדש טוב ועונג, ואינו מסתפק ממה שהיה לו בעבר. אלא כל יום האדם מתחיל מחדש לקבל טוב ועונג. זאת אומרת, האדם מוכרח לקבל כל יום הנאה ותענוג. ויש אנשים, שהם מקבלים הנאה עכשיו, ממה שקבלו טוב ועונג בעבר. אבל אם הם לא יכולים לקבל הנאה עכשיו מהעבר, אין זה נקרא, שיש לו עכשיו הנאה מהעבר. כלומר, האדם מוכרח להרגיש כל יום הנאה. והרגשת הנאה, יכול האדם להרגיש הנאה אפילו ממה שהרויח אתמול. או שהוא יכול להרגיש הנאה היום, ממה שאתמול קבל כבוד, וכדומה.

נמצא לפי זה, שענין "רצונו להטיב לנבראיו" מוכרח להיות, שאדם ירגיש כל יום מחדש, שהוא מקבל הנאה. אבל רק ממה שהוא מקבל הנאה בהווה, יש לו לקבל הנאה, הן מהעבר והן מהעתיד. אולם הרגשת הנאה, שאם הוא בהווה, זה נקרא שיש לו הנאה.

לכן הן בגשמיות והן ברוחניות האדם מוכרח לקבל הרגשה, שהוא נהנה עכשיו מהחיים, ולא חשוב העבר והעתיד. שיכול להיות טוב ועונג הכי גדולים, אם הוא לא מרגיש את הטוב ועונג בהווה, הוא יכול למות מחמת יסורים, ממה שהוא מרגיש עכשיו בהווה, שאין לו ממה להנות.

ובטח זה תלוי בשיעור הרגשת היסורים, כפי מה שהוא מרגיש עכשיו. ובזה אין כל אדם שוה, היינו בהשיעור של יסורים. אבל כל אנשים צריכים להרגיש תענוג בהווה. אלא כמו בגשמיות, היינו באכילה, ושתיה, ושינה, וכדומה, יש אנשים שצריכים לאכול הרבה, ולשתות הרבה, ולישון הרבה, וכדומה.

כמו כן בהרגשת התענוג יש הבדלים בין אחד להשני, בשיעור הצורך להרגשת התענוג. כלומר, יש אנשים שצריכים להרגשה מרובה, ויש אנשים שמסתפקין במועט. אבל הצד השוה שבהן, שכולם צריכים להרגיש תענוג בהווה. ואם הם לא יכולים להמציא להם תענוג בהווה, ממה שהיה להם בעבר, ואין הם יכולים לצייר לעצמם תענוג בעתיד,

שיאיר בהווה, להם אין זכות קיום בעולם. וזה נמשך מטעם, שרצון הבורא במטרת הבריאה, היה רצונו להטיב לנבראיו.

לכן ניתן לנו כל יום לברך מאה ברכות, כמו שאמרו חז"ל (מנחות מ"ג) "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. וכמו כן האדם צריך לומר כל יום ד' קריאת שמע. קריאת שמע דקרבנות, וקריעת שמע דיוצר אור, וקריעת שמע דערבית, וקריעת שמע שעל המטה. וכמו כן להתפלל ג' פעמים ביום".

וזה מראה, שברוחניות צריכים להמשיך כל פעם אור מיוחד, השייך למעשה שהוא עושה. והטעם הוא, היות שהטוב ועונג, מה שהבורא חשב לתת להנבראים, אין הנבראים מוכשרים לקבל אותו בפעם אחת, מסיבת התיקון שהיה, הנקרא "צמצום". ובכדי שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג בכלים דהשפעה, ולא בכלים דקבלה בעל מנת לקבל, לכן לפי עבודת הנבראים, כן מתפשט השפע יתברך למטה להנבראים.

ובהאמור יוצא לנו, שהאדם מתחיל בעבודה, היות שמצד הטבע אין האדם מבין, שכדאי לעשות איזו תנועה, אם זה לא לתועלת עצמו. לכן אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל בקיום תו"מ על מנת לקבל שכר, מטעם הנ"ל, שאין אדם יכול להבין אחרת. אולם אח"כ מגלים לו להאדם, שהוא צריך לעשות את כל המעשים בעמ"נ להשפיע.

והיות שהגוף לא יכול להסכים על דרך זו, אז האדם מתחיל לשאול שאלות "מדוע אני לא יכול ללכת בדרך כל העולם, שכל היגיעה שלהם היא על מעשים, ועל הכוונה דלהשפיע אין להם שום עבודה. מה שאין כן כשאומרים לי, שאני צריך ללכת בדרך של בעל מנת להשפיע, יש לי עבודה כפולה. כלומר, יש לי עבודה לקיים במעשה את התו"מ, וגם עבודה על הכוונה דלהשפיע. נמצא, שיש לי עבודה כפולה ממה שיש לכלל העולם. אם כן צועק הגוף שלו "מה אתה רוצה מהחיים שלי".

זאת אומרת, שהגוף שואל "מדוע מגיע לי עונש כזה, יותר משאר אנשים, כנ"ל, שיש לי עבודה מיותרת, שאין עבודה זו נוהגת בהכלל כולו. ומסיבה זו אומר הגוף, אני לא אתן לך לעבוד עבודה אפילו במעשה. אפילו שאין אתה יכול לכוון בעל מנת להשפיע, מכל מקום אין לי שום התעניות בהם. לכן אני אתנגד להמעשים שלך, מטעם שאין אתה רוצה לעבוד לתועלת עצמך". נמצא לפי זה, שאם האדם רוצה ללכת בדרך האמת, יש לו להבחין בעבודתו ג' בחינות:

א. עבודה לקיים תו"מ במעשה,

ב. עבודה על הכוונה. היינו, שהוא לא רוצה שום תמורה עבור קיום תו"מ, אלא שעובד שלא עמ"נ לקבל פרס,

ג. שבזמן שהאדם רוצה לעבוד, היינו לקיים תו"מ בלי שום תמורה, יש לו עבודה כפולה. על המעשה, כלומר שיש לו התנגדות גדולה על קיום תו"מ, אפילו על המעשה בעצמו, מטעם שהגוף מתנגד לקיים תו"מ בלי שום שכר. נמצא, אפילו הגם שעוד לא יכול לכוון בעת העבודה, שיהיה בעל מנת להשפיע, מטעם שהגוף מתנגד לכוונות כאלו, גם יש התנגדות גם על המעשה בעצמו אפילו בלי כוונה. היות שהגוף שואל "מה אתה עושה. הלא אתה אומר, שאין אתה רוצה שום תשלום עבור העבודה שלך בקיום תו"מ". נמצא, שלאו דוקא שיש לו עבודה על הכוונה, שזה אינו נוהג בעבודת הכלל. אלא שיש לו עבודה כפולה בבחינת המעשה גם כן, שיותר קשה לקיים תו"מ בבחינת המעשה.

מה שאין כן אלו שעובדים בבחינת הכלל, אין הגוף שלהם כל כך מתנגד לעבודת המעשה, היות ששם אין הגוף יכול לשאול "מה העבודה הזאת לכם", הלא יש לו תשובות על המקום, שאומר לו, שהוא מאמין בשכר ועונש, ממילא הוא לא עובד בחנם, אלא הוא יקבל תמורה עבור היגיעה שלו.

מה שאין כן באלו אנשים שרוצים לעבוד בדרך האמת, היינו בעל מנת להשפיע, הגם שלגביהם גם כן נוהג ענין שכר ועונש.

כלומר, שגם שמאמינים בשכר ועונש, כמו אלו שעובדים בבחינת הכלל. אולם השכר ועונש שלהם אינם דומים זה לזה. כי השכר ועונש של הכלל הוא בבחינת תועלת עצמם. היינו, שהם מאמינים, אם יקיימו תו"מ, הם יקבלו שכר לתועלת עצמם. ואם חס ושלום לא, הם יקבלו עונש, וגם יפסידו את השכר תמורת עבודתם.

מה שאין כן אלו אנשים, שעובדים בבחינת הפרט, השכר שלהם הוא, שה' יתן להם הזכות לעבוד רק לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמם. שכל התענוג שלהם יהיה בזה, שיכולים לעשות נחת רוח להבורא. והעונש הוא, אם הם נשארים במצב תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, שזה הוא כל העונש שלהם.

והם מאמינים בזה שאמרו חז"ל, שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". כלומר, שהם לומדים, כדי לקבל את השכר, שהוא, שיצא מתחת שליטת היצר הרע, שהוא הרצון לקבל אך לעצמו, ותהיה ביכולתם לעבוד אך ורק לתועלת ה'. ובטח על הכוונה זו, צריך הגוף, שהוא הרצון לקבל לתועלת עצמו, בודאי להתנגד לתת לו כוחות לאדם, שיהיה בידו לבערו מן העולם.

וזה כמו שאמרו חז"ל, אצל דוד המלך, על פסוק "ולבי חלל בקרבי". שאמרו חז"ל, שדוד הרגו ליצר הרע בתענית. וממילא אפילו על המעשה, אפילו שעדיין אין האדם יכול לכוון בעל מנת להשפיע, תיכף מתנגד הגוף, ולא נותן לו לעשות שום תנועה. כי הגוף יודע, שהוא רוצה להשתמש עם המעשים שלו, בכדי להרגו אותו, כנ"ל אצל דוד המלך.

נמצא, שגם המעשים בלי כוונה, כבר יש לו התנגדות גדולה מצד הגוף. ואין שום עצה, אלא בכל מעשה שהוא רוצה לעשות, הוא צריך לעזרת הבורא. היינו, שכל דבר קטן, שהאדם שהולך בדרך הפרט, מוכרח לבקש מה', שיעזור לו לעשות מעשים. אולם זה שהאדם צריך לבקש מה', שעל כל עשיה ועשיה שהוא רוצה לעשות, מטעם שקשה לו, צריכים לדעת, שזהו תיקון גדול, שהאדם מרויח מזה, שיש לו תמיד צורך להתפלל לה'.

היינו, שיש לו להאדם על מה להתפלל, אחרת יכול להיות, שאין אדם נצרך להבורא, שיעזור לו. לכן האדם מרויח, בזה שיש לו תמיד קשר עם הבורא, בזה שהוא נצרך אליו. אחרת האדם יכול לעשות מעשים הכי טובים, אבל המעשים לא מחייבים אותו, שיזכור את הבורא בעת עשית המעשה, הגם שהולך לעשות מעשים טובים. וזה יכול להיות מחמת "מצות אנשים מלומדה". וגם יכול להיות, אפילו שלא זוכר מי צוה אותו לעשות כך, אלא הוא עושה זאת מטעם הרגילות.

מה שאין כן כשקשה לו לעשות את המעשים, אז הוא מוכרח לבקש מה', שיתן לו עזרה. נמצא, שבעת המעשה הוא זוכר את הבורא, היות שהוא מבקש ממנו עזרה על המעשה. וזהו רווח גדול, שהאדם צריך לתת תשומת לב על זה, שיש לו מה שמזכיר אותו, שיש בורא עולם, וצריכים לעבוד אותו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהי דרך שתחילתה קוצים וסופו מישור, בעבודה. הענין, כי בעבודת ה' יש ב' דרכים:

א. לתועלת עצמו,

ב. לתועלת ה'.

הדרך של תועלת עצמו נקראת "תחילתה מישור", היות שאין הגוף מתנגד לזה כל כך. היות שהגוף מאמין בשכר ועונש, לכן הוא מסכים לעבוד, הגם שהוא מתייגע עצמו בעבודה זו, מכל מקום, כשהוא מסתכל על השכר, אז העבודה שלו נקראת "תחילתה מישור".

היינו שהגוף מבין, שזוהי דרך המתקבל על הדעת, מטעם שזהו לתועלת עצמו.

אבל "סופו קוצים". היינו שבסופו של דבר הוא רואה, שאין בידו להרגיש את השגחתו יתברך בבחינת טוב ומטיב, כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח) "וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיוכלו לקבל שלמות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה, מוכרחה ההנהגה להיות בדרך טוב ורע, ושכר ועונש. כי כלי קבלה שלנו

מלוכלכים עוד בקבלה עצמית. כי כיון שאנו משתמשים בכלי הקבלה בהיפך ממה שנבראו, הרי אנו מרגישים בהכרח בפעולות שבהנהגה, שהם בחינת רע בעדנו".

נמצא לפי זה "בסופה קוצים" פירושו של "קוצים", שגורמת הדרך הזו מכאובים. היינו שהאדם, אחר כל עבודתו שהשקיע בתו"מ, אין הוא מרגיש את השגחתו יתברך בבחינת טוב ומטיב.

וזה גורם לו עגין שכר ועונש בעבודתו. כלומר זה שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ורע, מזה נמשך שכר ועונש, כמו שכתוב שם בהסולם "ועל כן בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו, ונעלם ממנו הפועל יתברך, שהוא העונש היותר גדול שבעולם. הרי שהרגשת טוב ורע בהשגחתו, מסבבת עמה הרגשת שכר ועונש. כי מתאמץ שלא להתפרד מאמונתו יתברך, שטועם רע בהשגחה, יש לו שכר. ואם חס ושלום לא יעלה לו להתאמץ, יש לו עונש, כי נפרד מאמונתו יתברך".

ובהאמור נבין מה ששאלנו "מהי דרך שתחילתה מישור וסופה קוצים בעבודה".

יהיה הפירוש, שהדרך, שהכלל עובדים, היינו בכדי לקבל שכר, "תחילתה מישור", שפירוש, שאין הגוף מתנגד לדרך הזה, מטעם שאומרים לו "אתה צריך להאמין בשכר ועונש בתועלת עצמו".

כלומר, אם יקיים תו"מ, התועלת עצמו ירויח, ואם חס ושלום לא יקיים, התועלת עצמו יפסיד. זה האדם יכול להבין. כי מצד הטבע נטבע בהאדם הכלי הזה, הנקרא "רצון לקבל לעצמו".

אבל "בסופה קוצים". היינו שבסופה הוא לא מגיע להשלימות, שיזכה לראות, איך שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב, אלא שמונח תחת שליטת השגחה של טוב ורע. נמצא, שאף על פי ש"הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים כולם", מכל מקום זה נסתר ממרגישי טוב ורע. כי בשעת הרע ניתן כח לס"א להעלים השגחתו ואמונתו, כנ"ל בהסולם. נמצא, שהם בבחינת "וימותו בלא חכמה". וזה נקרא "בסופה קוצים".

ו"הדרך שתחילתה קוצים ובסופו מישור" יהיה הפירוש, כי אלו אנשים שרוצים ללכת בדרך האמת, היינו להגיע לדרגת להשפיע נחת רוח ליוצרו, תחילתה קוצים הוא כנ"ל, כי בזמן שהאדם רוצה לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, אז כל עשיה ועשיה שהוא עושה, הגוף מתנגד. והוא צריך בכל פעם התגברות מחדש. וכל התגברות, שהגוף מתנגד, דוקר אותו ומצער כקוצים.

נמצא, שהדרך שהוא הולך, הוא כמו שהולך על קוצים. וכל פעם הוא רוצה לברוח מהמערכה. אבל "מי שהוא חכם שומע לו". פירוש, מי שיש לו אמונת חכמים, הוא שומע לו. "והיה מהלך בה ומתייגע קמעא, הלך בשלום ובא בשלום". היינו כמו שכתוב "כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". היות שאח"כ, כשזוכה לכלים דהשפעה, אז הולך בדרך מישור.

היינו כמו שכתוב "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו". היות שאז הוא זוכה להטוב והעונג, שיש במחשבת הבריאה, שהוא להטיב לנבראיו. וכשזוכים לכלים דהשפעה, כמו שכתוב שם בהסולם "ואז תתגלה השגחתו הפרטית בעולם כולו, דהיינו שכולם יראו, כי עתה שכבר נהפכו הרע והעונש לטובות ולזכיות, תינתן האפשרות להשיג פועלם, כי כבר מתאימים למעשה ידיו יתברך, כי עתה ישבחו ויברכו אותו". וזה שכתוב "ובחרת בחיים אתה וזרעך".

מהו שופטים ושוטרים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ח
1988/89 - מאמר 38

כתוב "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך". ויש להבין, מהו בעבודה "שופטים" ומהו "שוטרים". וכמו כן יש להבין, מהו "בכל שעריך", בעבודה. וגם יש להבין מה שכתוב "לא תיטע לך אשרה, כל עץ אצל מזבח". ודרשו חז"ל, "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". גם זה יש להבין, מהו בעבודה "דיין שאינו הגון", ומדוע האיסור כל כך חמור, שהוא כאילו "נוטע אשרה".

בגשמיות אנו רואים, שיש בית המשפט, שיש שם הסדר, שכל אחד ואחד טוען שהצדק אתו. והשופטים נותנים את פסק דין, ואומרים עם מי הצדק. אולם אפילו שהשופטים כבר אמרו עם מי הצדק, אבל זה הוא רק בכח. אנו יודעים את הצדק, אבל מי שיצא חייב בדינו, אינו רוצה לשמוע בקול הצדק של השופטים. אז הסדר הוא, שמוסרים את פסק דין להמשטרה, והשוטרים מוציאים את הפסק דין מכח אל הפועל. פירוש, השוטרים מתגברים על בעל דין, ומוציאים את המשפט בפועל בעל כורחו. אבל כל זמן שאין לו צו של הוצאה לפועל על ידי בית המשפט, האדם אומר, שהשופטים הם בסדר, אבל הוא אינו מסוגל לקיים את הפסק דין, אף על פי שאינו חולק על פסק דין.

והסדר הוא, כשהשוטרים באים להוציא לפועל את הפסק דין, אין מקום להתווכח עם השוטרים, כי השוטרים הם רק שליחים מבית המשפט. לכן אין מקום להתווכח עם השוטרים, שרק בבית המשפט שם מקום להתווכח, ולהגיד כל מה שעל לבו של אדם. ומי שכן רוצה להתווכח, השוטרים צוחקים ממנו, ואומרים, חבל על הדיבורים שלך, אנו מוכרחים לקיים את מה שהשופטים אמרו.

אותו דבר נוהג בעבודה. כשהאדם רוצה ללכת בדרך האמת, אז מתחילה המלחמה בין יצר טוב ליצר הרע. וכל אחד טוען "כולו שלי" היינו, היצר הרע טוען, שכל הגוף שייך אליו, כלומר שהגוף צריך לעבוד רק לתועלת עצמו. והיצר הטוב טוען, שכל הגוף צריך לעבוד רק לתועלת ה'. ומה עושים בזמן ששני בעלי דינים מריבים זה עם זה. הולכים להשופט, שהוא יתן את פסק דינו. ושהשופט יגיד למי שייך הגוף, היינו עבור מי הגוף צריך לעבוד.

אז הדיין הזה, שיש בלבו של אדם, והאדם רוצה לשמוע בקולו, שהוא צריך להגיד, למי שייך הגוף, השופט הזה צריך להיות דיין הגון. אבל מאיפה אנו יודעים, אם הדיין הזה הוא דיין הגון. זה תלוי רק בגדלות השופט. כלומר, שאנו צריכים לראות, עד כמה שהשופט מבין בגדלות ובחשיבות העבודה. היינו, אם משמשים למלך גדול או למלך קטן.

פירוש, "דיין הגון" נקרא, אם הוא מבין, שהוא משער בעצמו, שהמלך, שאנו צריכים לעבוד בשבילו, הוא מלך גדול וחשוב, שכדאי לוותר על כל הנאות שאפשר להאדם להנות מתאוות בהמיות. והוא מבין, שכל כך חשובה הנאה לשמש המלך, יותר מכל תענוגי עולם הזה. ועניין זה, שכדאי לוותר, זה יכול להיות רק אם הדיין יודע והשיג את גדלות ה'.

או אפשר להיות בצורה אחרת, היינו אם הוא מאמין באמונת חכמים, שהם אמרו לנו, שצריכים להאמין בגדלות ה' למעלה מהדעת. כלומר, אף על פי שעדיין בתוך הדעת, עדיין הוא עוד לא זכה לראות את גדלות ה', אלא להיפך, היינו שכל פעם שהאדם רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים למעלה מהדעת, הוא מתנגד. ומה האדם יכול לעשות אז, אם הגוף, היינו הדיין שיש

בלבו של אדם, אינו מתפעל מכל מה שהאדם אומר לו. והגם שהוא שומע, ולא אומר להאדם, שאינו מדבר להענין, אבל זה דומה כמו שכתוב "כפתן חרש שאינו שומע בקול מלחשים".

ראשית כל, הוא צריך לומר, זה שבא לידי החלטה, שהגוף לא רוצה לשמוע בקול הדיין והשופט, שכן כדאי לעבוד לתועלת ה', הוא דבר טבעי. היות שמצד הטבע, האדם נולד עם הרצון לקבל לעצמו. לכן, הגם שהשופט אמר, שכדאי לעבוד לתועלת ה', הוא פשוט לא מבין את זה. היינו, איך אפשר לעשות משהו שהאדם לא יהנה מזה. והשופט אומר לו, שהאדם צריך לבוא לידי דרגה, שכל דאגותיו יהיו שהבורא יהנה. והגם שהשופט מביא לו ראיות מהתורה, שכתוב, שאמרו "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו" ו"כל פעל ה' למענהו", אבל הגוף הוא בשלו, ואומר, אני רואה, שאני צריך לעשות דבר, שהוא נגד הדעת והשכל. לכן יש במצב הזה שני אופנים:

א. שאין אני רוצה לשמוע בדבריך, אפילו שהצדק אתך. לכן טוען הגוף, אני לא אקיים פקודתך.

ב. שאומר לפעמים, נכון אני רוצה לשמוע בקולך, אבל אני לא יכול, היות שכל דבר שאני עושה לא לפי דרך הטבע, אני סובל יסורים, ואין באפשרותי לסבול יסורים כל כך גדולים, היות לעבוד לתועלת ה' זו היא בחינת מיתה ממש, ואיך אני יכול להמית את עצמי.

לכן מוטל על האדם לעשות מעשים על דרך הכפיה. פירוש, שהאדם צריך להאמין, במה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". פירוש, שהאדם צריך לומר לגופו, נכון מה שאתה אומר, שאין באפשרותך לעשות מעשים שהם נגד הטבע. אבל צריכים לדעת, שעיקר המעשים הם על הכוונה, שפירושו, שהכוונה צריכה להיות, שהמעשה, שהוא עושה, יהיה לתועלת ה'.

והגם שהגוף לא יכול להבין זה, כנ"ל מסיבה שהוא נגד הטבע, היינו נגד השכל ודעת. אלא שהוא עושה זה רק מכח אמונה ולא מטעם שכל. שמשום זה נקרא "מעשה". ובעת שהאדם רוצה לקיים תו"מ בבחינת המעשה ולא בבחינת הדעת, ואם האדם רוצה להגיע להאמת, הוא צריך לומר, בזמן שהוא רוצה להוציא לפועל, מה שהשופטים אמרו, שצריכים לעבוד לתועלת ה', שזה נקרא בחינת "שוטרים". ובשוטרים, אנו רואים, שאין מה להתווכח עמהם, שאין שום ויכוחים עם השוטרים. כלומר, שהשוטרים אינם שומעים למה שמדברים אליהם.

כך ברוחניות. אין להאדם להתווכח עם הגוף, בזמן שהוא הולך למעלה מהדעת. והאדם צריך לומר להגוף, לא חשוב לנו אם אתה צודק או לא. שיכול להיות, שהגוף צודק מאה אחוז, אבל השוטרים הולכים לפי פקודת השופט. רק האדם צריך להתפלל לה', שיתן כח להשוטרים, שיוכלו להתגבר על הנאשם. וברוחניות יהיה הפירוש, שהאדם צריך להתפלל לה', שיתן כח ועוז לכח התגברות שלו, שיוכל להתגבר על הגוף, שיהיה בידו להוציא לפועל מה שהשופטים אמרו.

ובזה נבין מה ששאלנו, "שופטים ושוטרים" בעבודה מהו. וזה כנ"ל, שצריכים למנות שופטים, שיגידו למי שייך הגוף. כלומר, הגוף הזה כשעובד, מי ירויח מהעבודה שלו. אם הרווח יהיה לתועלת עצמו או לתועלת ה'. ואח"כ הוא צריך לכח התגברות, שיוציא לפועל את פסק דינם של השופטים. וכח התגברות נקרא "שוטרים". וזה צריך להיות "בכל שעריך".

ושאלנו, מהו "בכל שעריך". מהפשטות משמע, שבכל שער ושער צריכים לתת שופטים ושוטרים. ויש לפרש "שעריך", כמו שאומר הזה"ק על פסוק "נודע בשערים בעלה", שפירש "בשערים" היינו "כל חד וחד לפום מה דמשער בלביה". היינו, בכל שיעור ושיעור שהאדם משער בלביה את גדלות ורוממות ה', האדם צריך לתת שם "שופטים ושוטרים", בכדי שיוכל להוציא הכל מכח אל הפועל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש "לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח", שדרשו חז"ל "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". ושאלנו, מהו האיסור החמור כל כך, שהוא כאילו נוטע עבודה זרה בישראל. ובהנ"ל, היות שבעבודה כל אדם הוא עולם קטן, נמצא בזמן שיש ריב בין היצר הרע לבין היצר הטוב, כל אחד טוען "כולו שלי". היינו שהגוף שייך לו. היצר הרע טוען, שהגוף צריך לעבוד לא לתועלת ה', אלא לתועלת עצמו, שלעבוד לתועלת ה' היא עבודה שזרה לנו. והיות שאנו צריכים לשמוע בקול היצר הטוב, שהוא אומר, שהגוף צריך לעבוד לתועלת הבורא. לכן כשהאדם מעמיד דיין שאינו הגון, כלומר שאינו יודע לומר, שצריכים לעבוד לתועלת ה', אלא אומר שצריכים לעבוד לתועלת הגוף, נמצא, שהוא נוטע עבודה זרה בישראל, היות שהדיין אינו מבין, שצריכים לעבוד לתועלת הבורא, אלא מבין שצריכים לעבוד לתועלת הגוף, שהיא עבודה שזרה לנו.

לכן האיסור של "דיין שאינו הגון" כל כך גדול. משום שהדיין אומר לו לעבוד עבודה זרה, הנקראת "אשרה". לכן מוטל על האדם, אם הוא רוצה לדעת מה לעשות, ורוצה לסמוך על הדיין שבאדם, שצריך מקודם לראות, אם הדיין הזה יכול ליתן דין של אמת לאמיתו, כלומר שהוא אומר לו ללכת בדרך של אמת, היינו לעבוד לתועלת ה'.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (תנחומא ח') "כל הדן דין אמת לאמיתו, זוכה לחיי העולם הבא". משמע מכאן, שמי שרוצה לזכות לחיי עולם הבא, יש דרך קלה ביותר, ולא צריך לתת כל כך יגיעה בתורה ועבודה. אלא אם הוא ישתדל לדון דין אמת לאמיתו, הוא יזכה לעולם הבא. ולפי האמור, שבסדר העבודה נקרא "הדיין", זה שנותן את פסק דין, למי שייך הגוף, אם הגוף צריך לעבוד לתועלת ה' או לתועלת עצמו.

נמצא, הדיין הזה שהאדם מעמידו בתוך לבו, שהוא יתן את פסק דין, למי שייך הגוף, היינו לטובת מי הוא צריך לעבוד, אם לתועלת ה' או לתועלת עצמו ולא עבור ה', אם הוא דיין שאינו הגון, היינו שלא יודע להעריך את גדלות ה', והוא משוחד עדיין עם הרצון לקבל לעצמו. והאדם אומר, אני אשמע, מה שהדיין מכריע ואומר, לטובת מי האדם צריך לעבוד. נמצא, שהדיין הזה הוא כאילו נוטע אשרה, היינו עבודה זרה.

זאת אומרת, הדיין הזה, שאדם רוצה לשמוע בקולו, הוא אומר לו, שלא כדאי לעבוד עבור הקב"ה. נמצא, שאם הוא שומע בקול הדיין הזה, הוא מוכרח לעבוד עבודה זרה, ולא לעבוד לשם ה'.

וזהו שאמרו חז"ל "המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה". ושאלנו, מהו החומרה שבדבר, אם הדיין אינו הגון, כאילו עובד עבודה זרה. הרמז הוא, בבחינת עבודה הוא ממש עבודה זרה, משום שאומר לו, שלא צריכים לעבוד עבור הקב"ה. וזה שאומר "כאילו נוטע אשרה בישראל", היות שכל אדם צריך להיות בחינת "ישראל", כידוע שהוא בחינת ישר-אל, כלומר "שכל מעשיך יהיו לשם שמים". והדיין שאינו הגון אומר, שיותר כדאי לעבוד לתועלת עצמו, וזה נקרא "עבודה זרה".

ובזה נבין מה ששאלנו על מה שאמרו חז"ל "כל הדן דין אמת לאמיתו, זוכה לחיי עולם הבא". אם כן למה לנו לעבוד כל כך ולתת יגיעה, בכדי שנזכה לחיי עולם הבא. הלא יש עצה יותר קלה, היינו שישתדל לדון דין אמת לאמיתו וע"י זה יזכה לחיי עולם הבא.

ועל דרך העבודה הפירוש יהיה כנ"ל, שיש ענין של "אמת" ויש ענין "אמת לאמיתו".

אמת נקרא, שהדיין שבלבו אומר לו, שצריכים לקיים תו"מ, אולם, בעל מנת לקבל שכר. כלומר, שהתו"מ מה שהוא עושה, יהיה בשכר ועונש של תועלת עצמו. נמצא, מצד אחד נקרא זה "אמת", כמו שאומר הרמב"ם וזה לשונו "ולפיכך, כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל

שכר, עד שיתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה, מעט מעט" (רמב"ם, הלכות תשובה, פרק י').

וזה נקרא ש"הדיין נותן דין של אמת".

ו"אמת לאמיתו" יהיה הפירוש, שהדיין אומר לו, שצריכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. זה נקרא "אמת לאמיתו", היינו המעשה הוא אמת וגם הכוונה היא אמת. וזה נקרא "אמת לאמיתו".

אבל יש לפרש מהו הרמז "אמת לאמיתו", שמשמע שהאמת הוא, שזה אמת, שכולם יודו שזהו אמת, ולא סתם שהוא אומר, שזה הוא אמת. זה יכולים להבין על דרך שכתוב בתע"ס (חלק י"ג, דף א' ת"ט) כי שם הוא מפרש את תיקון הז' של שלש עשרה מידות, שהם:

א. א-ל, ב. רחום, ג. חנון, ד. ארך, ה. אפים, ו. ורב חסד, ז. ואמת.

ומפרש מהו "ואמת". וזה לשונו "ולפיכך נקרא אצלו זה התיקון בשם "ואמת", כי בהתגלות ב' תפוחים קדישין למטה, הנה אז מתגלה אמיתיות השגחתו יתברך לתחתונים. לכן נקרא גילוי השגחתו בשם "ואמת", כי הוא אמיתיות הרצון שלו יתברך. אשר כל מיני הסתרות הנמצאים בהעולמות, באים רק לגלות אמיתיות הזו שבהשגחתו, שהוא להטיב לנבראיו, כנודע. ולפיכך תיקון הזה בז"א נקרא "ואמת".

ובהאמור נבין, שזהו הפירוש "כל הדן דין אמת לאמיתו, זוכה לחיי העולם הבא", היינו שאז כל האומות העולם שבגופו רואים את האמת, היינו שזוכים להטוב והעונג שישנו ברצון ה', שהוא רצונו להטיב לנבראיו. וזה נקרא "אמת לאמיתו".

מהו, לא דברה תורה אלא נגד יצר הרע, בעבודה

תשמ"ט - מאמר ל"ט
1988/89 - מאמר 39

הנה על הפסוק "כי תצא למלחמה על אויביך, ונתנו ה' אלקיך בידיך, וראית בשביה אשת יפת תאר, ולקחת לך לאשה", פירוש רש"י "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה, ישאנה באיסור", עד כאן לשונו.

ויש להבין זה, הלא היה יותר טוב אם הקב"ה לא היה נותן כח ליצר הרע, שיסית אותו לדבר עבירה, וממילא לא היה צריך להתירה, מטעם שלא ישאנה באיסור. וגם יש להבין על דרך העבודה, מה שפירש רש"י על מה שכתוב "כי תצא למלחמה", "במלחמת הרשות הכתוב מדבר". מהי בעבודה "מלחמת הרשות".

וכמו כן יש להבין, מה שאמרו חז"ל (קידושין ל') "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". משמע, כאילו בשביל מה בראתי תורה, בשביל היצר הרע. כלומר, אם לא היה יצר הרע, לא היו צריכים להתורה. גם כאן יש לשאול, הלא היתה לו עצה אחרת, היינו שלא לברוא יצר הרע, וממילא לא היה צורך לתורה. וידוע, שרק בזכות התורה יש קיום העולם, כדרך שאמרו חז"ל "אם לא בריתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמתי". וכאן משמע, שמטעם יצר הרע ברא את התורה. ויש להבין זה על דרך העבודה.

וצריכים לדעת, מי הוא היצר הרע שבשבילו היה צריך לברוא תורה, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". וגם יש להבין, מדוע תורה נקראת "תבלין". כי אנו רואים, כשמבשלים איזה תבשיל עבור סעודה, ובכדי שהתבשיל יהיה בו טעם, נותנים בהתבשיל תבלין. זאת אומרת, עיקר הוא התבשיל, והתבלין הוא רק בחינת הוספה, שהוא נותן טעם. ולפי כשאומרים, שהתורה היא רק בחינת תבלין, נמצא, העיקר הוא היצר הרע, והתורה היא רק נותנת טעם ביצר הרע. איך אפשר להבין זה. הלא עיקר היא התורה, כמו שכתוב "כי הם חיינו ואורך ימינו".

וכפי מה שמבואר בהקדמה לתע"ס, מובן לנו, שיצר הרע הוא רק ענין הרצון לקבל הנאה ותענוג, שהוא נקרא "יצר הרע". וזה נקרא "עיקר הבריאה". היינו, מה שיש לנו לומר, שנעשה דבר חדש בעולם, מה שלא היה לפני שבראה, הוא רק על הרצון לקבל הנאה. הרצון הזה, שהוא משתוקק לקבל הנאה ותענוג, זה לא היה לפני בריאת העולם. מטעם שאצל הבורא יתברך לא שייך חסרון ורצון, שהוא צריך לקבל.

ואומר שם, בשביל מה ברא את הרצון הזה. הוא בשביל מטרת הבריאה. היות שסיבת בריאת העולם היתה מטעם שרצונו להטיב. ואנו רואים בהטבע שלנו, מה שהבורא ברא, אין שום הנאה ותענוג אלא מדבר שהגוף משתוקק אחריו. ויותר מזה, ששיעור הנאה ותענוג תלוי לפי מידת ההשתוקקות. לכן ברא בנו רצון לקבל הנאה ותענוג. וזהו עיקר הבריאה. כלומר, שאם לא היה הרצון לקבל הזה בעולם, לא היתה שום מציאות, שיהיה מי שיקבל את הטוב ועונג, מה שהוא רוצה לתת להנבראים.

ובהאמור יוצא, שעיקר הבריאה הוא הרצון לקבל הנאה ותענוג, ובלעדו אין מה לדבר מענין בריאה. אולם יש להבין, מדוע הרצון לקבל נקרא "יצר הרע". ואם באמת הוא רע, למה בראה.

אלא הענין הוא, היות שהיה ברצון הבורא יתברך, שבעת שיקבלו את הטוב ועונג, שלא

ירגישו בעת קבלת התענוג אי נעימות, וזהו גם כן מצד הטבע, שהבורא ברא, שכל ענף רוצה להדמות לשורשו. והיות שהשורש שלנו, היינו הבורא, הוא המשפיע, והנבראים שצריכים לקבל ממנו, הם הפוכים מהבורא, ירגישו בזה בחינת בושה. לכן נעשה צמצום והסתר, שאין הטוב ועונג מאיר לכלים דרצון לקבל לעצמו. אלא רק במקום שהם רוצים לקבל את הטוב והעונג, מטעם שהבורא רוצה לתת, שזו היתה מטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו, והנברא רוצה לקיים מצות המלך, לכן הוא מקבל.

וזהו תיקון, המכונה "מקבל בעל מנת להשפיע". ומטעם זה נעשו ב' מערכות: מערכות דקדושה ומערכות דטומאה והקליפות. כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (דף ה') וזה לשונו "והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה, ונמצאו בגללו נפרדים מהבורא יתברך, ומכל העולמות דקדושה".

נמצא, שהרצון לקבל הזה, הוא נקרא "יצר הרע", מטעם שהוא הגורם כל הרע בעולם. כלומר שבגללו אין הנבראים יכולים לקבל טוב ועונג, ובגללו הם נשארים בלי חיות דקדושה. מטעם שאין האור והשפע יכול להאיר, למקום שנעשה איסור להשתמש עמו. וזה גרם לנו, בסיבת השתלשלות העולמות, שמהרצון לקבל הזה יצאו הקליפות בהעולם. והם שולטים על האדם, שאין לו שום אפשרות לצאת משליטתן, אלא בסגולה תו"מ, ששם יש מאור התורה, ו"המאור שבה מחזירו למוטב". היינו שיצא לחרות מתחת שליטת הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, למה שפירוש רש"י על פסוק "ולקחת לך לאשה", שמביא דרשת חז"ל (קידושין כ"א) "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. מוטב שיאכל בשר תמותות שחוטות, ואל יאכל בשר תמותות נבלות". שיש ששואלים, למה הקב"ה נתן כח ליצר הרע להסיתו לעבירה. והלא היה יותר טוב, אם ה' לא היה נותן כח להמסית, ולא היה צורך להתיר לו איסור, שדרשו חז"ל על זה "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע".

התשובה היא, כי בדרך עבודה, "יצר הרע" נקרא רצון לקבל לעצמו. וכנ"ל, ובלי הרצון לקבל לא היה בכלל ענין של בריאה. והרצון לקבל, בכל מקום שהוא רואה איזה תענוג, הוא רוצה למלאות חסרונו, שע"י זה שהוא רוצה למלאות חסרונו, יש מקום להנות מהדבר שמשתוקק אליו. והיות שהקב"ה ברא הטבע הזו, הוא לא מקבל שינוים. אלא שיש מקום תיקונים, שהוא לא לבטל אותם, אלא להוסיף עליהם דבר, שע"י זה הדבר מתתקן. אבל לא נעשה שינוי בטבע, היות שהבורא ברא את הטבע, והיות שהרצון לקבל הוא דבר שהבורא ברא אותה, אין כח בידי האדם לבטל אותה.

והתיקון הכללי הוא הכוונה "בעל מנת להשפיע", שזה נקרא "מיתוק הדינים". כלומר, הדין שנעשה, שאסור להשתמש עם הרצון לקבל ולהנות לתועלת עצמו, מטעם כי ע"י זה באים לידי שינוי צורה מהבורא. אולם כשהוא מקבל מטעם שהבורא רוצה שיקבל, ומבחינתו עצמו יותר נוח לו שלא יקבל, ע"י זה נמתק הדין של איסור הקבלה.

אולם יש לדעת, הבחינה הזו שיהיה מקבל בעל מנת להשפיע, זה הוא תיקון אמיתי. כלומר, שמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, אי אפשר להתקיים אלא בדרך הזה, היינו שהוא כן משתמש עם הרצון לקבל הנאה, ומכל מקום הוא נשאר בדביקות, שהוא השתוות הצורה. זאת אומרת, אם הוא מקבל ואין לו הנאה, הקבלה הזו לא נקראת "להטיב", כי אין מדברים על מה שהוא מקבל, אלא ממה שהוא נהנה. כלומר, שהעליון רוצה שהתחתון יהנה, ואם אין להאדם הנאה, אם כן לא קבל שום דבר מהעליון. וזה נקרא "המתקת הדינים".

וזה הוא עיקר השלימות. אלא שיש דברים, שמצד שורשים עליונים, שיכולים לברר אותם, שיהיו בעל מנת להשפיע, ויש דברים שאסור להשתמש בהם, אפילו בעל מנת להשפיע. כלומר, שאין האדם יכול לומר, שהוא רוצה

לעשות דבר איסור ויכוון בעל מנת להשפיע. כי אם הדבר אסור, זהו מטעם, שמבחינת ענף ושורש ויש דברים שהתורה אסרה, ויש דברים שהתורה התירה.

ואנו רואים, שבאופן כללי יש להבחין בהתורה ג' בחינות:

א. דבר מצוה,

ב. דבר רשות,

ג. דבר איסור.

בדבר מצוה ועבירה צריכים להיות זהירים, אפילו בבחינת מעשה בלי כוונה, שיש ענין של מצוה במעשה, אפילו שאין לו כוונה. וכמו כן בדבר איסור, יש עבירה בבחינת המעשה, אפילו בלי שום כוונה. ועיקר העבודה בבחינת הכוונה היא בדבר הרשות. כלומר, שאין מצוה בעשייתה, ואין עבירה, אם לא יעשה את הדבר. ואז כשהוא עושה את הדבר הרשות, היינו כשמכוון בעשיית דבר הרשות לשם שמים, דבר הרשות נכנס לקדושה.

וזה נקרא אז "מצוה". היינו שיוצא מבחינת הרשות ונכנס בתור מצוה. ודווקא כאן הוא עיקר מלחמת היצר, היות שהגוף אומר לו, הלא אין זה שום איסור, ומדוע אתה מונע את עצמך מלעשות את הדבר. וכשהאדם צריך לתת לו תשובה, האדם יכול לומר לו, אני צריך לעשות מצוה, לכן כשאני עושה מצוה, עשיתי משהו, כשאני לא עושה עבירה, גם כן יש לי מצוה, כמו שאמרו חז"ל "ישב ולא עבר עבירה, כאילו עשה מצוה".

אבל כשאתה אומר לי לעשות דבר רשות, אפילו שאני לא יכול לכוון לשם שמים, אם כן אין זו מצוה. אם כן לא עשיתי שום דבר. ואני לא רוצה להיות פועל בטל, היינו שאני עושה מעשה, והמעשה הזה הוא לבטלה. נמצא, במעשה המצות ועבירות, המעשה הוא חובה, מה שאין כן בדבר הרשות, שאין על המעשה הזה שום ציווי, אז דווקא הכוונה עושה אותה למציאות, שהיא נכנסת לקדושה.

ובהאמור יש לפרש, מה שפירש רש"י על הפסוק "כי תצא למלחמה", במלחמת הרשות הכתוב מדבר. ובדרך עבודה יש לפרש, דבר הרשות, שצריכים לכוון בעל מנת להשפיע, שם היא עיקר עבודת היצר. היות שאין איסור על המעשה, לכן היצר רואה, שאדם רוצה לבערו מן העולם. כלומר, כי בענין מצות ועבירות, שהאדם עושה בבחינת המעשה, אין היצר מתנגד כל כך, משום שהאדם לא אומר, שרוצה לעבוד רק לתועלת ה'. מה שאין כן כשמתחיל לעבוד על הכוונה בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת הגוף, אז מתחילה העבודה האמיתית עם היצר הרע.

כי היות, כי ענין תורה ומצות נתנו לצרף את ישראל. כמו שכתוב (ספר "מתן תורה" דף כ"ז) וזה לשונו "ואלה הם דברי חז"ל בשאלתם, וכי מה אכפת ליה להקב"ה, למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף. הרי לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות. והצירוף הזה פירושו הזדככות הגוף העכור, שזוהי התכלית היוצאת מקיום התורה והמצות כולן".

נמצא לפי זה, כי רק בזמן שמדברים עם הגוף בקשר להכוונה דלשם שמים, שרוצים לבטל את התועלת עצמו, אז היא המחלוקת האמיתית עם הגוף. וזה ניכר דוקא בעת שיש מלחמת היצר בדבר הרשות, שאז אין המלחמה על המעשה, משום שעל המעשה אין שום איסור. והמלחמה יכולה להיות רק על הכוונה, שהאדם רוצה, שתהיה רק לתועלת ה' ולא לתועלת הגוף, שהוא רוצה להרוג את הגוף. על דרך שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע התירה התורה את אשת יפת תואר, מטעם לא דברה תורה אלא נגד יצר הרע. הלא היתה לו להקב"ה עצה יותר קלה, שלא היה נצרך להתיר את אשת יפת תואר. היינו שלא יתן כח ביצר הרע להסיתו, ולא היה צריך לשנות להתיר דבר האסור.

ומהו התירוץ. לא דברה תורה, אלא כנגד יצר הרע. ובפשטות קשה מאוד להבין את הענין של ההיתר של יפת תואר. כמו שיש שמקשים, מדוע התורה לא התיר בשאר איסורים, כשיש לו תאוה גדולה להאיסור.

ובאמת על זה יש לתרץ, שאין לנו מושג בענין תו"מ, שזה לא ניתן לפי שכל האדם, אלא שזהו ענין רוחני, מה שה' גזר, כמו שאמרו חז"ל (ספרא, רש"י, קדושים) "אל יאמר אדם, אי אפשי בבשר חזיר, אבל אפשי, ומה אעשה, ואבי שבשמים גזר עלי כך". היינו שכל התורה ומצות, הכל הוא גזרותיו של הקב"ה, ואין שכל האדם מגעת שם, וממילא אין לשאול, מדוע התורה התירה יפת תואר. (עיין באור חיים, כי תצא).

ויש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". משמע מכאן, שעיקר הוא היצר הרע. והתורה אינו עיקר, אלא כמו דבר הוספה על התבשיל. ולפי מה שמבואר בהקדמה לתע"ס, עיקר הבריאה היא הרצון לקבל הנאה ותענוג. והסיבה שברא הקב"ה את הרצון לקבל, היא מסיבת שרצונו להטיב לנבראיו. אלא מטעם שינוי צורה, שיש בין המשפיע להמקבל, ניתן לנו לתקן אותו בעל מנת להשפיע, שע"י זה יתוקן השינוי צורה שיש ברצון לקבל.

נמצא לפי זה, שהעיקר המקבל הנאה הוא הרצון לקבל. אלא אם הוא מקבל לתועלת עצמו, זה נקרא "יצר הרע", מטעם ששינוי הצורה שבו גורם לו פירוד מה'. ובכלים דפרודא אין הטוב ועונג מגיע שם, מסיבת תיקון הצמצום. לכן בכדי שלהרצון לקבל תהיה יכולת לקבל את הטוב ועונג, צריכים לתת ליצר הרע בחינת תבלין, שע"י התבלין יהיה טעם בהרצון לקבל. היינו, שיהיה בהרצון לקבל טוב ועונג.

מה שאין כן אם לא יתן לו התבלין, שהוא הרצון להשפיע, אז אין שום טעם בהרצון לקבל, מטעם שאין לו שום דבר, כי אין הטוב ועונג מגיע שם. אולם יש כאן להבחין ד' הבחנות:

א. הכלי, המקבל את התענוג.

ב. שהתענוג, שהכלי מקבל, יהיה בו טעם של נעימות. היינו שלא תהיה בו בחינת בושה, אלא שירגישו טעם טוב.

ג. שטעם הטוב הוא הרצון להשפיע. שזה נקרא, שהרצון להשפיע מתבל את התבשיל, שיהיה בו טעם.

ד. הטעם הזה, הנקרא "רצון להשפיע", יכולים לקבל דוקא ע"י תורה, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין", שפירושו, שהתורה, היינו המאור שבה, נותן את הרצון להשפיע, שהרצון להשפיע נותן טעם שמוציא מהתבשיל את הבושה, שהבושה מקלקלת את כל הטעם מה שיש להשיג מהתבשיל, שבגלל זה אין הנותן יכול לתת משהו מן התענוגים האמיתיים, משום כשיבוא לכלים דתחתון יתקלקל הכל, שזהו כל ענין עבודה שלנו, להשיג כלים המתאימים להשפע.

ובהאמור יש לפרש "לא דברה תורה, אלא כנגד יצר הרע". וכל מה שאסור ומותר, הכל הוא לפי מה שהקב"ה גזר. היינו שיש דברים, שיכולים לתקן ולהכניס להקדושה גם לפני גמר התיקון, שבגלל זה ניתן לנו תרי"ג מצות. וזהו הטעם, שהתורה התירה את יפת תואר ע"י התיקונים, שמובא בהתורה. וזהו למעלה משכלינו, שנשיג מה שהבורא התיר ומה שהבורא אסר. לכן אין לנו שום מושג, שנוכל לשאול, מדוע התירה התורה. היות שכל ענין התו"מ הוא "לצרף בהם את ישראל". לכן מה שהתורה התירה יפת תואר ע"י התיקונים, זהו גם כן על הכוונה של צירוף הבריות.

מהו, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בעבודה

תשמ"ט - מאמר מ'
1988/89 - מאמר 40

על הפסוק "היום הזה ה' אלקיך מצווך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים, ושמרת לעשות אותם, בכל לבבך ובכל נפשך". דרשו חז"ל (רש"י, תבוא שלישית, ביתרו י"ג, י') "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. כאילו קבלתים היום מהר סיני. כאילו בו ביום נצטווית עליהם".

ויש להבין, מה מוסיף לנו זה "כאילו היום נצטווית". ולמה לא מספיק בפשטות, כמו שהיה בהר סיני קבלו אז התורה, אלא אנו צריכים לקבל על עצמנו "כאילו היום נצטווית עליהם". מה מוסיף לנו זה בעבודה.

הנה בשער הכוונות (חלק ב' דף ט') אומר וזה לשונו "ענין הקריאת שמע והתפלה, שמתפללין בכל יום תמיד ג' פעמים, ערב ובקר וצהרים, בחול, ובשבת, ויום טוב. דע לך, כי יש הפרש ושינוי גדול בין התפלות של חול, אל תפלת השבת, וראש חודש, ואל תפלת היו"ט, ואל חול המועד. ולא עוד, אלא אפילו ביו"ט עצמם, אין תפלת חג הפסח שווה לתפלת חג השבועות. ולא עוד, אלא שבימי החול עצמם יש שינוי גדול בין תפלת יום זה לתפלת יום של אחריו. ואין לך שום תפלה, מיום שנברא העולם עד סוף העולם, שתדמה לחברתה. ואין אדם דומה לחבירו, ויתקן זה מה שלא יתקן זה. לפי שתכלית מצות התפלה היא לברר הבירורין של ז' מלכי אדום, שמתו. ובכל יום ויום, ובכל תפלה ותפלה מתבררים בירורי נצוצות חדשות".

ובכדי להבין את ענין השבירה שהיתה בז' מלכי אדום, שאנו צריכים לבררם ע"י תורה, ומצות, ותפלה, אנו צריכים לזכור את ב' דברים, הידועים לנו:

א. מטרת הבריאה,

ב. תיקון הבריאה,

שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ותיקון הבריאה הוא, שבעת שיקבלו את הטוב ועונג, שלא ירגישו את ענין הבושה מחמת שינוי צורה, שיש בין המקבל להמשפיע. והעצה היא, שנעשה תיקון, ש"על מנת לקבל לעצמו" כבר אין האור מאיר. לכן בזמן שהאדם נמצא משוקע בכלים דקבלה עצמית, שורה עליו בחינת העלם והסתר, ואינו מסוגל להרגיש את החשיבות של הקדושה, היות שקדושה שורה דווקא במקום שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו.

אולם מטרם זה, כלומר, שכל זמן שהוא עדיין לא זכה לכלים דהשפעה, שרק בכלים האלו שורה אור העליון, אז האדם מוכרח לקבל הכל באמונה. היינו להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. ולהאמין בגדלות ה', "בגין דאיהו רב ושליט". ולהאמין שזו זכיה גדולה, בזה שמשמשים למלך גדול, וענין זה, להגיד שזו זכיה גדולה, אין הפירוש להגיד בפה, אלא האדם צריך להרגיש הנאה גדולה, בזה שהוא משמש את מלך גדול. כלומר, מתי האדם יכול לומר, שהוא משמש מלך גדול, זהו בזמן שיש לו הנאה גדולה. ואם עדיין לא מרגיש הנאה, מזה שהוא משמש את המלך, זה סימן, שהוא עוד לא בא לידי מדרגה, שיאמין, שהוא משמש מלך גדול.

ואנו צריכים להאמין למה שכתוב "ומלכותו בכל משלה". שאמר אאמו"ר זצ"ל, שאין שום כח אחר בעולם, אלא שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים. והקדושה מחיה את הקליפות. שאין להקליפות שום חיות, אלא מה שהקדושה נותנת להם. וזהו מה שכתוב "ואתה מחיה את כולם". והפירוש "ומלכותו בכל משלה" הוא, שמלכות דאצילות נותנת חיים להם, אחרת לא היו יכולים להתקיים.

ולפי זה יוצא, מה שאנו לומדים, זה שהבורא ברא את הרצון לקבל, שיקבל

תענוג, הוא מוכרח לקבל תענוג והנאה, אחרת אין לו זכות קיום בעולם. כלומר, הגם שנעשה צמצום והסתר על הרצון לקבל לעצמו, שאין הטוב ועונג מגיע לשם, אבל בכדי שיתקיים הרצון הזה, שאם יתבטל, לא יהיה מה לתקן, לכן, בכדי שיתקיים, הוא מקבל חיות מועטת, שלא יתבטל. וזו החיות שהם מקבלים, באה מכח שבירת הכלים, שנפלו ניצוצין קדישין לתוך הקליפות, כדי שיקבלו חיות, שלא יתבטלו.

ובאמור יוצא, שבלי תענוג לא יכולים לחיות. אלא כל זמן שהאדם עדיין לא קיבל על עצמו עול מלכות שמים, האדם הזה מקבל חיות רק מהבורא. אבל האדם אין לו האמונה בה', שיגיד שהבורא נותן לו את החיים. לכן האדם אומר, שיש לו חיים מהטבע. ואנו צריכים לומר, שהאמת היא, שהבורא מסתיר עצמו באלו הלבושים כלפי החילוניים. אבל הם לא מאמינים בזה, כלומר, שהבורא מסתיר עצמו כלפי האדם הזה, שהאדם לא יוכל להאמין, שהבורא הוא המשפיע. אלא שהבורא הסתיר עצמו בלבוש של פירוד. לכן התענוג של הבורא בא לידי אדם מלובש בלבושים, שבהלבושים האלו מלובש התענוג.

וזהו כדוגמת שאנו רואים, שיש מאכל אדם, שהוא יושב ואוכל סעודה מבשר, ודגים, וכדומה. ומזה האדם נהנה. ומה שנשאר פסולת מהאוכל, הוא זורק זה לפח הזבל עבור החתולים, שיאכלו את הפסולת הזו. ובטח החתולים נהנים מהפסולת. ואנו רואים, שיש להם סיפוק גמור מהאוכל, מה שהם מוצאים בהזבל. לכן אנו רואים, שהכלבים, והתרנגולים, וכדומה, כולם נהנים מהאוכל. אלא שיש הבדל, שהנאתו של אדם היא לא מהפסולת, מה שאין כן להם כן מספיק מאכלים של פסולת.

וכמו כן בעבודת ה'. יש אנשים, שהם נהנים מזה שנהנים מהפסולת, היינו מהקליפות, מה שהקדושה נותנת להם נהירו דקיק, ומזה יש להם סיפוק גמור. ויש אנשים, שהנאה שלהם, מה שהם מקבלים כדוגמת כל הכלל, שהם מבחינת פסולת דקדושה. אולם אין האוכל הזה מספק להם, מטעם שיש להם דחף פנימי, שמרגישים, שלא כדאי להיוולד ולקבל הנאה מפסולת.

היינו שהם מרגישים, שלא יכול להיות, שאותו מאכל שניתן לבעלי חי, היינו לבהמות, ולחיות, ולעופות, וכדומה, שזה יהיה מאכל בשביל בני אדם, שיש לו תואר בחינת מדבר, שיהיה דומה לבעלי חי. כלומר, שמאותו דבר שמתפרנסים בעלי חי, יתפרנסו בחינת מדבר. וההרגש הזה לא נותן להם מנוחה. ומתחילים לחפש מקום פרנסה אחר, שיוכלו לומר, שבשביל זה כדאי להיוולד ולהנות מהחיים.

ודבר זה גורם להם, שיחפשו רוחניות. וזה מביא להם, שיקבלו עליהם עול מלכות שמים, ועול תורה ומצות. וגם כאן, היינו לאחר שקבלו עליהם עול תו"מ, יש מהם שמקבלים סיפוק מבחינת "השלא לשמה". כמו שאומר הרמב"ם, שמתחילה מלמדין להם לעסוק בתו"מ על מנת לקבל שכר. וכך צריך להיות, שלא ישנו את סדר העבודה שלהם, אלא "עד שתרבה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להן רז זה מעט מעט".

ונשאלת השאלה, מאיפה אנו יודעים, שהם נמצאים בבחינת "עד שתרבה דעתם". התשובה היא כנ"ל, שהוא מקבל דחף פנימי, ומרגיש, שאי אפשר לומר, שזה שהוא מה שכתוב "כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים". אז רואים, שכבר נתרבה לו הדעת. וכבר אצלו הוא, כמו שאומר הרמב"ם "ויתחכמו חכמה יתירה". היינו שהוא נעשה חכם, שהתחיל להרגיש, שיש גם בחינת פנימיות בתו"מ.

"אז מגלין לו רז זה". היינו שצריכים לעבוד גם על כוונה. שפירושו, שהאדם צריך להשתדל, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע. שאז האדם מגיע לידי דבקות בה'. ואז האדם זוכה להטוב ועונג של מטרת הבריאה. ואז האדם ניזון מהאוכל המתאים לאכילת אדם, ולא לבחינת פסולת, מה שהקדושה זורקת להקליפות, שיהיה להם במה להתפרנס.

אבל זה הוא רק "נהירו דקיק" כדי קיומם, היינו שלא יתבטלו מהעולם. כי אם הרצון לקבל יתבטל מהעולם, לא יהיה את מי לתקן.

וכמו שאנו לומדים, שעיקר הבריאה היא הרצון לקבל, וזהו כל התומר שבהבריאה, אלא כנ"ל, שיש ענין של תיקון הבריאה, כלומר שהבריאה נקראת "רצון לקבל", שבחינה זו נברא מכוח מטרת הבריאה. היינו שהרצון להטיב לנבראיו ברא יש מאין רצון לקבל.

ותיקון הבריאה הוא, שנותנים עליו את הכוונה בעל מנת להשפיע. ואז האדם ראוי לקבל את הטוב ועונג. ואז, ע"י זה שזוכים לדביקות, שהוא השתוות הצורה, אז באים לדרגת "כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים". כלומר שרק בזמן שיוצאים משליטת העמים, הנקרא "רשות הרבים", ומגיעים לרשות היחיד, שאין להאדם אלא רשותו של הקב"ה, אז זוכים לאור החכמה ובינה.

אולם הגם שהאדם כבר קבל דחף פנימי, שרוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, ולא סתם בבחינת המעשה בעל מנת לקבל שכר, והשכל מחייב, שהאדם צריך ללכת קדימה, וכל יום היה צריך להיות יותר חזק מיום דאתמול, ולמעשה מתחיל כאן סדר חדש, שהוא ממש נגד השכל. היינו שמתחיל כאן סדר של עליות וירידות. שלפעמים אדם אומר, ש"הימים הראשונים היו טובים מאלה".

ויכול להיות ביום אחד כמה עליות וירידות, או בשבוע אחד כמה עליות וירידות. עד כדי כך, שהרבה פעמים האדם בא לידי יאוש, ואומר, שהוא לא רואה, שתהיה פעם מציאות, שיהיה באפשרותו לצאת משליטת הרע, ורק מוכרח להיות נכנע תחת הרצון לקבל. והיות שעיקר העבודה בתו"מ, כבר הגיע לידי הכרה, שזהו לא כל כך חשוב, כי עיקר החשיבות של קיום תו"מ צריכה להיות לשם שמים. זאת אומרת, מזה שהוא בא לידי הכרה, שעיקר הוא לעבוד לשם שמים, הידיעה הזו גרמה לו, שיקבל בחינת פחיתות, היינו בלתי חשוב לעבוד בבחינת המעשה בלי כוונה.

והגם שהוא יודע, ממה שאמרו חז"ל "לעולם ילמוד שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה באים לשמה", אז הרע שבאדם נותן לו להבין, זה נכון, שזה חשוב, מטעם שמתוך שלא לשמה באים לשמה, מה שאין כן אתה, אומר לו הרע שבאדם, הלא אתה רואה, שאין אתה מסוגל להגיע לשמה, וזה אתה רואה בעצמך.

כלומר, מקודם הרע שבו נותן לו להבין, שהוא צריך להתייאש מלהגיע לידי דרגה, שיהיה בידו לעבוד לתועלת ה'. ולאחר שנתן לו מחשבות של יאוש, הוא אומר לו, עתה, שכבר הגעת לידי ידיעה, שעיקרה הוא לשם שמים, ממילא אתה מבין, שלא לשם שמים אין לו ערך. לכן הוא נותן לו להבין, שאין צריך לתת כל כך כוחות, בכדי לקיים כל המעשים, הלא כבר אתה יודע בעצמך, שהשלא לשמה לא כל כך חשוב. לכן אתה יכול להקל בתורה ובתפלה, וכדומה.

נמצא, שבזמן הירידה, האדם מתדרדר והולך לפי מה שהשכל שלו נותן לו להבין. והאדם, כשהוא נמצא במצב הירידה עם כל השפלות שלו, הוא עוד מתגאה. ואומר, אלו אנשים, שאני רואה, שהם כן שומרים את התו"מ בכל הדקדוקים, אף על פי שאני רואה, שהם אינם עושים לשם שמים, אני לא יכול להיות כמוהם.

על זה הוא מתרץ בתירוץ של גאוה. היינו, הם עוד לא הגיעו לידי ידיעה כל כך חשובה, שעיקר הוא לעשות הכל לתועלת ה'. מה שאין כן אני עומד במדרגה יותר גבוהה מהם, ואני כן יודע, שעיקר הוא לשם שמים. לכן אני לא רואה בזה, היינו בקיום המעשה לבד בלי הכוונה דלשם שמים, כל כך תועלת, שיהיה כדאי לתת כוחות לקיים אותם בכל הדקדוקים. וזה נקרא "עבירה גוררת עבירה". כלומר, עבירה דיאוש גורמת לו להשפיל את העבודה דשלא לשמה. ואחר שהשפיל את עבודה דשלא לשמה, זה גורם לו להגיע לידי דרגה של גאוות. היינו, שהוא מחזיק עצמו לבחינת מובחר מעם, שהוא מבין יותר משאר אנשים, שאין הם מבינים את האמת, כפי שהוא מבין.

ואם האדם על כל פנים לא בורח מהמערכה, היינו שלא מגלה את חטאיו ברבים, עובר זמן מה, עד שמרחמים עליו

מן השמים, ונותנים לו עוד איזו התעוררות, ומקבל שוב עליה. ואז עוד פעם בא לו הרע להתווכח עמו. והולך עוד הפעם אותו סדר. והעצה היא, לא לברוח מהמעשים, שהוא היה רגיל בהם, אלא להיפך, היינו להרבות יותר מעשים.

וזה הוא יכול לעשות רק למעלה מהדעת. והאדם צריך להאמין, שבעבודה זו שהוא עושה בזמן הירידה, והוא מוסיף מעשים בחיצוניות על בסיס של למעלה מהדעת, בזה הוא עושה פסיעות גדולות להגיע להמטרה, הנקראת "דביקות בה'". ועל נקודה זו אמר אאמו"ר זצ"ל, שזהו מה שכתוב "כי ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בה, ופושעים יכשלו בם".

ובמצב הזה של הירידה, אם הוא יכול להוסיף מעשים על בסיס למעלה מהדעת, היות שהדעת שלו מראה כנ"ל סדר של "עבירה גוררת עבירה", והוא מתחזק למעלה מהשכל, אז הוא מקרב את זמן העבודה שלו, ויכול להגיע להמטרה בזמן הקרוב ביותר.

אי לזאת, מוטל על האדם בזמן העליה לסדר את ענין המעשה וענין הכוונה. כלומר, שבזמן, שמרגיש שעיקר היא הכוונה, אז הוא צריך לחשוב, שגם המעשה הוא דבר חשוב מאוד, היות שהאדם מקיים מצות המלך, ואין לנו השגה, כמה חשוב המעשה לפניו יתברך. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שעד כמה שאנו יכולים להעריך את חשיבותה של לשמה, עוד הרבה יותר חשוב לפני הבורא את השלא לשמה, והחשיבות של לשמה אין בידינו להעריך. לכן בזמן העליה, האדם צריך לזכור שלא לזלזל בהמעשה שהוא עושה.

אולם יחד עם זה, האדם צריך להשתדל לעשות את המעשים שלו, שיהיו כולם לשם שמים. ויש כלל, בכל דבר שהאדם רגיל, כבר נעשה אצלו כמו מנהג, כלומר שאינו צריך לדעת בשביל מה הוא המעשה הזה. וזו נקראת "מצות אנשים מלומדה", שפירושו, שהוא רגיל בהם.

והיות שענין תו"מ ניתן "לצרף בהם את הבריות", נמצא, שהוא צריך לכוון בעת עשיית המצות, שהעשיה זו תביא לו לידי מצב של דביקות בה'. נמצא, שהאדם צריך לדעת, מהו הוא רוצה מהעשיה זו.

לכן אם האדם עושה מעשה מטעם רגילות, אז אין הוא צריך לשום תמורה. נמצא, מצד אחד שמירת תו"מ מטעם הרגילות גם זה ענין גבוה, כידוע מה שאמרו חז"ל "מחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה". היינו בזמן שהאדם זוכה למחשבה טובה, היינו שזוכה שכבר יכול לכוון את מעשיו בעל מנת להשפיע, אז כל המעשים שעשה, שעוד לא היו על הכוונות לשם שמים, הקב"ה מצרף לכל המעשים שהיו מקודם, ונכנסו כולם לקדושה. נמצא, מה שיש לו יותר מעשים טובים, שורה את"כ עליהם את המחשבה לשם שמים.

ובהאמור נבין מהו שאמרו חז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, כאלו קבלתים היום מהר סיני, כאלו בו ביום נצטווית עליהם". יש כאן ב' מובנים:

א. כמו שאז היתה להם הכנה לקבלת התורה, כמו כן בכל יום האדם צריך הכנה לקבלת התו"מ, שע"י ההכנה יכולים להגיע להשיגה. מה שאין כן שהאדם עושה בלי הכנה, אלא מחמת רגילות, ע"י זה אין האדם זוכה למטרת הבריאה. הגם שגם זהו דבר גדול, אבל במקום שיכול להכנס ע"י זה לדרגת "דע אלקי אביך", שבטח זהו ישר להמטרה, שלכן אמרו, "יהיו בעיניו כחדשים", שע"י זה יזכה לדביקות ה'.

ב. שאם לא "יהיו בעיניו כחדשים", וזה יהיה אצלו "כמצות אנשים מלומדה", היינו מצד הרגילות, אז הוא כבר לא יכול לקיים את התו"מ מבחינת למעלה מהדעת, כי ע"י זה שהוא עובד למעלה מהדעת, הוא מוכשר אח"כ לזכות לדעת דקדושה. נמצא, בזמן שהוא עובד מטעם רגילות, כלומר שהוא מרגיש, שהוא צריך לקיים תו"מ כמו מנהג, שנהוג לסדר סדר היום שלו, נמצא, שאין לו מקום להתקדם. לכן אמרו "בכל יום יהיו כחדשים". שע"י זה האדם יגיע לזכות לבחינת מטרת הבריאה, שהיא בכדי שהנבראים יזכו

לקבל את הטוב ועונג.

ולפי מה שכתוב בספר "שער הכוונות", הפירוש "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" יהיה, משום שכך היא האמת, היינו שבכל יום האדם מתקן בחינות חדשות, ממה שנפלו בשבירת הכלים, כמו שמבואר שם בספר. נמצא, שאין האדם חוזר על מה שקבל התורה מהר סיני, אין חוזר על אותו הדברים. אלא התורה שנתנה בהר סיני, עם התורה הזו הוא מוכרח לתקן כל יום בחינות חדשות. נמצא, שהוא כאילו "היום נצטווית". היינו שבכל יום יש מה לתקן עם התורה בחינות אחרות.

ומכאן נמשך מה שהאדם צריך לאכול כל יום, ולא מספיק מה שאכל פעם בשנה, שיהיה לכל הפחות מספיק על שנה. אלא לפי דברי האר"י הקדוש הוא, שבכל אכילה מתבררות בחינות חדשות מן השבירה, הגם שלא כל אחד מרגיש. אולם זה ניתן להכלל ישראל. וכל הפרטים שבהכלל צריכים לבוא לידי דרגה זו, כמו שכתוב "כי כולם ידעו אותי מקטנם ועד גדלם".

סדר היום

תשמ"ט - מאמר מ"א
1988/89 - מאמר 41

א. תיקון חצות לקונן על גלות השכינה.

ב. ענין קביעת האמונה בכמות ואיכות.

ג. בענין הרע: לצייר את היסורים והכאב שגורם הרע למעלה בהעולמות וכן למטה בעולם הזה, שגורם בחינת מיתה אצל הנבראים, וכן זה גורם יסורים לכללות הבריאה, לכן נמצא הרע של הפרט גורם להכלל, משום שהכלל להפרט הם שוים ואין ביניהם הפרש.

ד. וכן לשנוא את הרע מטעם "אוהבי ה' שנאו רע, שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם", ושיהיה כוונתו להפריד הרע לגמרי.

ה. לצייר את מצב הנשמות הנעשקות ולבקש עליהם רחמים.

ו. ולצייר ענין רוממות ה'.

ז. ולצייר ענין אהבה באופני גילוי אהבה.

ח. סדר הלימוד צריך להיות לשמה, שפירושו שהוא רוצה שהלימוד יביא לו את המאור התורה, בכדי שהמאור יחזירו למוטב, כדברי חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב". כי בלי עזרה מלמעלה אין האדם מסוגל לעבוד בבחינת אמונה והשפעה על דרך האמת, שלא משטה את עצמו ולומר שיש לו אמונת ה', וכבר מוכן לעבוד בעל מנת להשפיע בלי עזרה מה', שרק "המאור שבה מחזירו למוטב".

לכן טוב לקבוע זמן קבוע ללמוד רק מענינים שמדברים מאמונה והשפעה, היות שבזמן שלומד בדברים האלו הוא מתדבק במחשבות כאלו, אז יותר קל לקבל להתדבק בהמאור התורה.

אבל זה משיגים בשיעור שעובדים בבחינת שנאת הרע, ששנאת הרע נקרא "עושי דברו", והמאור התורה נקרא "לשמוע בקול דברו". ושניהם ביחד הם שלימות, שכל דבר צריך להיות [כולל] ב' דברים: ימין ושמאל, היינו שנאת הרע, ולאהוב את הטוב, וזהו כמו אור וכלי.

שלבי הסולם

שנת תש"ן

מהו ענין שנהיה לראש ולא לזנב בעבודה

תש"ן - מאמר א'
1989/90 - מאמר 1

הנה חז"ל אמרו: "והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (אבות, פרק רביעי). אם כן מהו פירושה שאומרים "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב".

הנה סדר העבודה הוא בזמן שרוצים ללכת על דרך התיקון, הנקרא בע"מ להשפיע. אז בסיס העבודה צריך להיות בבחינת אמונה למעלה מהדעת, כלומר כשהגוף רואה שהאדם רוצה לעבוד לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף בא בשאלת פרעה הרשע ששאל טענת "מי", וכמו כן בשאלת הרשע "מה העבודה הזאת לכם". והשכל מחייב שצריכים לתת תשובות על השאלות האלו, עם בחינת ראש, שהוא בחינת שכל, ולא תשובות כאילו אין ראש, כלומר שצריכים לעיין ולהתעמק בראש מה להשיב על השאלות הנ"ל.

ועל זה אמרו, שאנו צריך לומר להגוף, שמבחינת השכל אתה צודק, ואין לי מה להשיב לך, אלא דרך התורה הוא, שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת והשכל.

ובהאמור יש לפרש, הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשואלים. כלומר בזמן שהגוף בא עם השאלות של מי ומה, אל תענה לו עם בחינת ראש, היינו בשכל ובתוך הדעת, אלא "והוי זנב לאריות". כי אריה נקרא בחינת חסד, כי במרכבה העליונה יש אריה ושור, שהם חסד וגבורה ונשר, שהוא בחינת תפארת. והוא אומר להשועלים היות שהשאלות מה שהם שואלים הם בבחינת השכל, ושועל נבחן לפקח, לכן הם נקראים שועלים.

והאדם צריך להשיב, אין אני משיב לכם בבחינת ראש, היינו עם שכל, אלא אני נמשך אחרי האריות, כזנב הנמשך אחר הראש, ולי - אין לי ראש, אלא אני נמשך אחר מדת החסד, שהוא בחינת חסדים מכוסים. היינו אף על פי שהוא לא רואה שהם חסדים, היינו שמכוסה ממנו, מכל מקום הוא מאמין, למעלה מהדעת, שהם חסדים.

וזה נקרא "והוי זנב לאריות" פירוש שהוא אומר, אני נמשך אחר מדת החסד שהוא רק להשפיע. והאדם צריך לומר, היות שהוא מאמין למעלה מהדעת, שהבורא משגיח על העולם במדת טוב ומטיב, לכן הוא מאמין שגם מה שהוא רואה את ההסתרה על השגחה, היינו שלפי ראיית עיני האדם היה צריך להיות אחרת, מכל מקום הוא מאמין שהבורא רוצה שכך יהיה יותר טוב לטובת האדם, אם יהיה ביכולת האדם לקבל הכל באמונה למעלה מהדעת, כי על ידי זה יהיה מקום לאדם לצאת מאהבה עצמית, ולעבוד לתועלת ה'.

זאת אומרת, אם היה ההשגחה מגולה לעיני כל, היינו אפילו מטרם שהאדם השיג כלים דהשפעה, לא היה שום מציאות שיהיה ביכולתו של האדם לקבל את הטוב בע"מ להשפיע. אלא, לאחר שהאדם עשה כל המאמצים בכדי להשיג את הכלים דהשפעה, אז האדם יכול לקבל את הטוב והעונג בע"מ להשפיע, כפי התיקון מה שצריך להיות.

כידוע מה שאמרו חז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". כלומר, הכל נותן הבורא חוץ מיראת שמים - את זה אין הבורא נותן. ויש לשאול באמת, מדוע הוא לא נותן.

אלא שצריכים קודם לדעת את פירוש של יראת שמים. וכמו שמבואר בהקדמת ספר הזהר (דף קצ"א טור ב) וזה לשונו, יראה הוא שמפחד שמא ימעט בעשית נחת רוח ליוצרו, לכן הוא מפחד לקבל את הטוב. וזהו על דרך מה שכתוב: "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט". ודרשו חז"ל: "בשכר ויסתר משה פניו, זכה לתמונת ה' יביט". נמצא מה שאנו מיחסים להבורא, זהו רק שהוא נותן, מה שאין כן לא לתת, זה לא שייך להבורא. לכן אנו אומרים יראת שמים שייכת להנבראים, שהם

מעכבים עצמם מלקבל, כל זמן שלא בטוחים שזה יהיה רק לתועלת הבורא.

וזהו כל עבודת הנבראים, שצריכים לעבוד למעלה מהדעת. ולא אפשר לעשות שום דבר בלי אמונת חכמים, שהם סדרו לנו סדר עבודה. ואחר שהאדם קבל את עבודתו בבחינת זנב לאריות, היינו שהוא נמשך אחרי החכמים, ללכת רק כפי מה שהם סדרו לנו.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק א, ד) והוי מתאבק בעפר רגליהם (של חכמים). ומפרש הברטנורה, כלומר שתלך אחריהם, שהמהלך מעלה עפר ברגליו, וההולך אחריו, מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו, עד כאן לשונו.

ויש להבין מה מרמזים לנו חז"ל במשל הזה. ויש לפרש, כי מי שהולך אחרי אמונת חכמים הוא מסתכל על דרך שלהם, שאומרים שצריכים ללכת למעלה מהדעת, אז האדם מתחיל להיות בבחינת מרגלים - לראות אם באמת כדאי ללכת אחרי הדרך שלהם. וזה נקרא שהרגלי החכמים מעלים עפר ונכנס בעיניהם של ההולך אחריהם. כלומר על ידי זה שהאדם רוצה להבין את דרך של החכמים, שאומרים לנו שאנחנו צריכים ללכת אחריהם בעינים עצומות, אחרת נכנס בחינת עפר, היינו דבר שהוא בחינת בלתי חשוב, מכונה "עפר", כלומר שיותר שפלות מזה אי אפשר להיות.

והיות שניתן להאדם בחינת דעת ושכל להבין כל דבר על פי שכל. וכאן אומרים לנו ללכת בקבלת אמונת חכמים, והאדם רוצה להבין את הדרך הזה, והיות שכל זמן שהאדם מונח עדיין תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, אין האדם בעצמו יכול לדעת מהו טוב ומהו רע, אלא צריך לקבל הכל כפי שהחכמים קבעו לנו, ואם לא נכנס אבק ועפר בתוך העינים ולא יכולים ללכת קדימה, מה שאין כן כשלא עושים בקורת על דברי חכמים, ולא רוצים לקבל דבריהם בתוך הדעת, אז על ידי זה דוקא זוכים לדעת דקדושה.

וזהו מטעם, כי כל ענין מה שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, הוא מסיבת שאנו משוקעים באהבה עצמית. לכן ע"י אמונה למעלה מהדעת זוכים לכלים דהשפעה. ואז מתגלה הטוב ועונג בכלים דהשפעה, וזה נקרא בלשון הזוהר הקדוש: "דעת אתפשט וממלא אדרין ואכסדרין", שפירושו בזמן שהכלים הם בסדר, מתפשט הדעת הן בכלים הפנימים והן בכלים החיצונים.

ובזה יש לפרש מה שאנו אומרים, יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב. היות שידוע שיש סדר של מטרת הבריאה, וסדר של תיקון הבריאה. לכן בסדר של תיקון הבריאה, שצריכים להשיג כלים דהשפעה, אחרת אי אפשר לקבל את הטוב והעונג, אז הסדר הוא "הוי זנב לאריות" שאז הסדר הוא הכל למעלה מהדעת.

ואח"כ, כשזוכה ע"י לכלים דהשפעה כנ"ל, אז זוכים לבחינת ראש דקדושה, הנקרא "דעת דקדושה", כנ"ל בדברי הזה"ק, "שהדעת ממלא אידרין ואכסדרין", כלומר שהדעת דקדושה בהאדם הזוכה הנקרא בחינת ראש. לכן כשאנו מבקשים מה', ואומרים "יהי רצון", אז אנו מבקשים להגיע למטרת הבריאה שהיא בחינת דעת וראש.

וזהו "שנהיה לראש ולא לזנב", היינו שלא נשאר בבחינת זנבא דס"א, היינו שאין להם שום דעת, כמו שכתוב: "אל אחר אסתרס ולא עביד פירא". אלא שאנו כן נזכה לבחינת דעת, שהם בחינת פירות שמשיגים אחר העבודה של השגת כלים דהשפעה, שהם כלים המוכשרים לקבל את הטוב ועונג, שישנו ברצונו להטיב לנבראיו.

לכן אם האדם רואה שעוד לא זכה לדעת דקדושה, הנקרא ראש, זהו סימן שעדיין עוד לא נטהר מכלים דאהבה עצמית, לכן עדיין אין לו דעת. כלומר היות שלא הלך מקודם בדרך לקבל את האמונה למעלה מהדעת, שעל ידי זה זוכים לכלים דהשפעה, שהם כלים שהקדושה יכולה להתלבש בהם, לכן אין לו דעת דקדושה.

וכעין זה אנו רואים במה שאמר המגיד מדובנה ז"ל, על פסוק "לא אותי קרא יעקב, כי יגעת ישראל", שאם האדם עדיין מרגיש

יגיעה בעבודת ה', זה הוא סימן שעדיין לא עובד לשם ה', אלא הוא עדיין עובד לתועלת עצמו, לכן יש לו יגיעה בעבודתו. מה שאין כן בזמן שכבר תיקן את הכלים שלו שיעסקו בע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז הוא נהנה מהעבודה, היות שהוא מרגיש שהוא משמש מלך גדול, וזה שוה אצלו הון תועפות. נמצא שהאדם צריך להגיע לבחינת ראש ושכל ודעת דקדושה. היות שזהו מטרת הבריאה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמר הזוהר הקדוש (פנחס, דף מט-נא) וזה לשונו: אמר ר' אבא, נזכרתי דבר ששמעתי מר' שמעון, ששמע משמו של רבי אליעזר. יום אחד בא חכם גוי, אמר לו וכו', ג' שאלות אני רוצה לשאול ממך. אחת, שאתם אומרים, שיהיה נבנה לכם בית מקדש אחר, והרי אין לבנות אלא ב' פעמים וכו', כי שני בתי ישראל קרא אותם הכתוב, וכתוב על בית שני, גדול יהיה הבית הזה האחרון מן הראשון. ב', אתם אומרים, שאתם קרבים למלך העליון יותר מכל שאר העמים, ומי שמקורב אל המלך, הוא שמח תמיד בלי צער, וכו' והרי אתם נמצאים תמיד בצער ובצרות וביגון יותר מכל בני האדם, וכו'. ג', שאתם אינם אוכלים נבלה וטרפה, כדי שתהיו בריאים וכו'. אנו אוכלים כל מה שאנו רוצים ואנו חזקים וכו'. זקן זקן אל תאמר לי כלום, כי לא אשמע אותך. נשא עיניו רבי אליעזר, והביט בו, ועשה אותו גל של עצמות. כיון שנח כעסו, החזיר ראשו ובכה וכו'. דברים אלו, ששאל אותו רשע, אני שאלתי יום אחד את אליהו. ואמר במתיבתא דרקיע, סודרו אותם הדברים לפני הקב"ה, וכך הם וכו'.

ויש להבין, מדוע בזמן שהגוי שאל ממנו אותו ג' השאלות, עשה ממנו ר' אליעזר גל של עצמות, והוא זכה לגלוי אליהו ושאל ממנו אותו ג' שאלות, מדוע לר' אליעזר היה מותר לשאול אותם השאלות.

ולפי הנ"ל, היינו שצריכים ללכת למעלה מהדעת, אין מקום לשאלות, כלומר אסור להיות ראש לשועלים, כלומר לתרץ את הקשיות עם בחינת ראש היינו עם דעת ושכל על השאלות של מי ומה אלא הוי זנב לאריות, היינו שצריך לומר שהשכל הוא כמו שהגוף אומר, אבל אנו הולכים למעלה מהדעת. ועל ידי זה זוכים אח"כ לבחינת דעת דקדושה, שהוא הבחינה "שנהיה לראש ולא לזנב", היינו שזוכים לראש דקדושה.

ובזה יש לפרש מהו המעשה הזאת, שמספר לנו את הויכוח שהיה לו לרבי אליעזר עם הגוי. מה נותן לנו זה בעבודה. אלא על דרך העבודה - יש לפרש זה באדם אחד: היינו בזמן שהגוף שאל את השאלות, ורוצה להבין את הכל בתוך הדעת. ואז צריכים לומר להגוף, שהשאלות שלך לא מעניין אותי, היות שאני הולך למעלה מהדעת. וזה שכתוב: "נתן בו עיניו ועשה אותו גל של עצמות". פירוש שעשה אותו גל של עצמות הכוונה על השאלות שלו, כי מי שהולך למעלה מהדעת, אין כאן שום שאלות והכל מתבטל. ואח"כ, שנח כעסו על השאלות שהרשע שאל אותו, זכה לגלוי אליהו, ואליהו נתן לו דעת דקדושה על כל השאלות, לפי מה שלומדים למעלה.

מהו ענין כשלון בעבודה

תש"ן - מאמר ב'
1989/90 - מאמר 2

הנה כתוב (הושע, י"ד) "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך". ומפרש הרד"ק "כי כשלת בעוונך", כי אתה רואה, שנכשלת בעוונך, כי אין מקימך ממכשולך, אלא תשובתך אליו. ובאומרו "עד", כמו "אל". ואמרו חז"ל "גדולה תשובה, שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר עד ה' אלקיך".

ויש להבין מהו "כי כשלת בעוונך", שמשמע, שהוא עשה איזה דבר, והיה כשלון. היינו, שהיה כאן מחדל, על מה שהוא לא ראה את זה מראש. ואם האדם עושה עוונות, איזה כשלון היה כאן. הלא מלכתחילה הולך לעשות דבר שלא כהוגן, כי עבר על מה שאסור לעשות.

כי כשלון משמע, שהאדם לא כל כך אשם בדבר זה, אלא שנכשל בדבר. וכמו כן יש להבין, מהו הלשון "עד ה' אלקיך", לשון יחיד, "אלקיך". וכן יש להבין את ענין "עד כסא הכבוד".

ויש לפרש את ענין "כי כשלת בעוונך". הכוונה על עוון ראשון שחטא אדם הראשון בעץ הדעת. ששם היה מחדל, בזה ששמע לעצת הנחש. שה' אמר לו, שלא לאכול מעץ הדעת, והוא שמע מה שהנחש יעץ לו, שאם הוא יעבוד בעל מנת להשפיע, כן מותר לו לאכול.

כי הנחש אמר, שה' ציווה, שלא לאכול מעץ הדעת, הוא מטעם, שהיות שבמצב שבו הוא נמצא, אין הוא מוכשר לאכול אותו. מה שאין כן אם הוא יסתגל מעשיו, בטח על אופן כזה ה' לא אסר לו לאכול מעץ הדעת.

נמצא לפי זה, שהיה כאן אצל אדם הראשון ענין של מחדל וכשלון. כלומר, שהוא לא הלך לעשות מעשה משהו נגד רצונו יתברך. אלא אדרבה, לפי עצת הנחש, הוא הולך לעשות עכשיו תיקון גדול, כפי עצת הנחש, שאמר לו, אדרבה, שה' יהנה מעשיה זו (עיין בהקדמה של "פנים מסבירות", ששם מפרש את ענין חטא של עץ הדעת).

וזהו הכשלון שהיה לו לאדם הראשון, בזה ששמע לעצת הנחש, שאמר לו, שהעבודה הזו של אכילת עץ הדעת, למצוה יחשב, ולא לעבירה חס ושלום. אולם לבסוף הוא ראה שחטא, כמו שכתוב "ותפקחנה עיני שניהם, וידעו כי עירומים הם".

פירש רש"י וזה לשונו "וידעו כי עירומים הם. אף סומא יודע כשהוא ערום. אלא מהי, וידעו כי עירומים הם. מצוה א' היה בידם, ונתערטלו הימנה" (ערטלאי פירושו, ערום, חשוף, שאינו לבוש).

היינו, שראה שלא היה צריך לשמוע לטענת הנחש, הגם שהנחש נותן לו להבין, שכל מה שהוא מדבר אליו, הכל הוא לטובת ה' ולא לתועלת עצמו, כמו שאמר לו, שאם הוא יעשה הכנה לטהר עצמו ויכוון לשם שמים, על זה לא היה ציווי ה', כנ"ל, (בהקדמה ל"פנים מסבירות", אות י"ז).

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (סנהדרין, ל"ח) "אדם הראשון מין היה". ופירוש רש"י "היה נוטה לעכו"ם". ויש להבין, איך אפשר לומר דבר כזה על אדם הראשון, שהיה מדבר עם הבורא, שנוכל לומר עליו שהיה מין.

אלא לפי שאנו לומדים, שענין אמונה נקרא, שהוא מאמין למעלה מהדעת. לכן, הגם שהוא בעצמו שמע מהבורא, שלא לאכול מעץ הדעת, ולא שייך כאן לומר, שזהו ענין שצריך להאמין על הציווי של הבורא.

אלא הפירוש יהיה, שלאחר שבא אליו הנחש, ונתן לו להבין בתוך הדעת, מה שהבורא אמר לו, שלא לאכול, אז אדם הראשון היה צריך לומר להנחש "הגם מצד הדעת אתה צודק, היינו, שאם אני כן יאכל מעץ הדעת על הכוונה בעל מנת להשפיע כנ"ל, אז יהיה להבורא נחת רוח מהאכילה זו.

ואני רואה, שאתה צודק מאה אחוז. מכל מקום אני הולך למעלה מהדעת. אלא אני רוצה לקיים את ציווי ה' בלי שום שכל ודעת, כי מה שמוסיפים על האמונה, כבר נקרא "נוטה לעכו"ם".

ואדם הראשון הלך והוסיף על מה שציווה לו הבורא. על זה אמרו, שאדם הראשון מין היה. ועל ידי החטא הזה נמשך לנו הסתרה בעבודה, שקשה לנו להתרחק מאהבה עצמית. וממילא קשה לנו להאמין בהשגחתו יתברך בבחינת טוב ומטיב, שיהיה לנו כח לתת לו שבח והודאה על כל הדברים שהאדם מרגיש, שזהו רק טוב.

וחסרון זה של אמונה בהשגחתו יתברך, שהוא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב, זה גורם לנו, שאנו כל כך מרוחקים מהבורא. כי האדם יכול לשמש ולעשות מעשים, אפילו שהם למעלה מכוחו, אם מרגיש למי הוא עובד. והיות שכל זמן שעדיין האדם נמצא באהבה עצמית, אין האדם מסוגל להרגיש את מציאותו יתברך כפי שדרוש, שיהיה להאדם אמונה בקביעות.

וזה כמו שכתוב (בהקדמת ספר, הזהר דף קל"ח, ד"ה "כי") וזה לשונו "בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה בו כפירה. היינו, שלא יכול להיות לו אמונה מטרם שיש לו השתוות הצורה. כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי. כי הוא פגם חס ושלום בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם".

ובזה יש לפרש את ענין, שגירשו אותו מגן עדן לתוך העלם והסתר. ומשום זה, כל הדורות שבאו אחריו, שיש עבודה גדולה, בזה שצריכים להאמין, שיש מנהיג בעולם, וגם הוא משגיח בהשגחה של טוב ומטיב. ובזמן שאין להאדם אמונה כזאת, זה גורם לו כל החטאים שאדם עושה. כי מכח העוון הראשון של אדם הראשון, נמשך, שהאדם הוא בבחינת אהבה עצמית. וממילא אין הוא מסוגל לקבל על עצמו את עול האמונה כנ"ל.

נמצא, שהכל נמשך מהכשלון הראשון, שאדם הראשון נפל לבחינת אהבה עצמית. וזה גרם להדורות הבאים אחריו, שיש להם כבר עבודה של ענין אמונה בפשטות. היות שבזמן שהאדם נמצא באהבה עצמית, חל עליו הצמצום וההסתר, שאין אור עליון יכול להאיר לו. ומשום זה אין האדם יכול להאמין בה', אלא למעלה מהדעת, כנ"ל, שהרצון לקבל גורם לו בחינת כפירה.

נמצא, שהכשלון שהיה לאדם הראשון בחטא של עץ הדעת, גרם לנו, שאין לנו אמונה. וממילא מזה באים לכל החטאים. לכן אין עצה אחרת, אלא לזכות לבחינת אמונה, שיהיה להאדם הרגשת אלקות באופן פרטי. שלא יהיה נצרך להכלל, שתהיה לו אמונה מבחינת הכלל ישראל. אלא האדם צריך לעשות תשובה בשיעור שיהיה "עד ה' אלקיך", שפירוש, שהוא ירגיש, שה' הוא אלקיך באופן פרטי. ואז יתוקן הפגם של חטא של עץ הדעת.

ובזה יש לפרש מהו "עד ה' אלקיך". היות שהכשלון היה בזה ששמע בעצת הנחש, שאמר לו על פי שכל, מהי כוונתו יתברך, לכן האדם מוכרח לעשות תשובה, עד שיזכה לבחינת "ה' אלקיך" באופן פרטי, ולא להיות נמשך לאף אחד.

כלומר, שלא יהא נמשך אחרי הכלל, בזה שהוא רואה על איזה אופנים, היינו על איזה כוונות, צריך להיות סדר העבודה, וכמו כן צורת עבודה. זאת אומרת, שלא יסתכל על מה שהאדם מבחינת הכלל שואף להגיע לאיזו מטרה. אלא הוא צריך לעשות תשובה, עד שיזכה באופן פרטי שה' יהיה אלקיך.

וזהו כמו שכתוב (הקדמה לתע"ס, אות נ"ד) וזה לשונו "אמנם אחר שרואה ה' יתברך, שהאדם השלים את מידת יגיעתו והתחזקותו באמונת ה' יתברך, אז עוזר לו ה' יתברך, וזוכה להשגת השגחה הגלויה. דהיינו, לגילוי פנים. ואז זוכה לתשובה שלימה. שפירושה, ששב ומתדבק בה' יתברך בכל לב נפש מאוד, כמו שנמשך אליו מצד ההשגה של ההשגחה הגלויה." וזהו כמו שכתוב "היכי דמי תשובה. עד שיעיד עליו יודע תעלומות, שלא

ישוב לכסלו עוד". כלומר, מתי יהיה אדם בטוח שוכה לתשובה שלימה. עד שיעיד עליו יודע תעלומות. כלומר, שיזכה לגילוי פנים. שאז ישועתו יתברך מעידה עליו, שלא ישוב לכסלו עוד".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "עד ה' אלקיך". היינו, שהאדם צריך לעשות תשובה, היינו לעשות כל מה שבידו לעשות, עד שה' יתברך עוזר לו, וזוכה להשגת השגחה גלויה, דהיינו לגילוי פנים. שאז נקרא "ה' אלקיך". היינו שהוא השיג באופן פרטי את גילוי פנים של ה'. זה נקרא "ה' אלקיך". היינו, שזכה באופן פרטי. וזה נקרא "ה' אלקיך".

ועתה נבאר מה ששאלנו, מהו הפירוש, מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה, שמגעת עד כסא הכבוד" (יומא פ"ו). ידוע, שאי אפשר לתקן שום דבר, אם אין רואים את הקלקול. לכן אי אפשר לעשות תשובה, אם אין הוא רואה את החטא. כלומר, שלא יכולים לתקן את הרע, אם לא רואים את הרע בצורה האמיתית.

כמו בגשמיות, אם לא רואים את כובד המשקל של איזה דבר, לא יכולים להרים אותו. לכן כשאין האדם רואה את צורה האמיתית של הרע שיש בקרבו, אין הוא יכול לבקש עזרה שלימה, שיהיה בידו להתגבר על הרע. כי ידוע "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". לכן, אם אין האדם רואה את שיעורו של הרע, אין תפלתו של האדם שלמה.

כי האדם מבקש, למשל, מהקב"ה, שיעזור לו על קצת רע, שע"י זה יזכה לתשובה. אם כן, העזרה הבאה מלמעלה, היא רק לבטל קצת רע, ולא כל הרע שבו. שזה דומה, שאדם בא להרופא, ואומר לו, שיש לו חום, שהרופא יתן לו כדור להוריד את החום. והרופא שואל, כמה חום יש לך, והוא אומר, שיש לו 38 חום. והרופא נתן לו כדור, והכדור לא עזר. לכן הרופא אומר לו, בטח יש לך יותר חום. ומה עשה הרופא, בעצמו מדד לו החום, וראה, שיש לו חום למעלה מ - 40. אז הרופא נותן לו תרופה, שמתאימה למי שיש לו 40 מעלות חום.

הנמשל הוא, היות שהאדם צריך לתת תפלה, שהיא הכלי לקבל הישועה, ואם אין האדם מתפלל על הרע ממש שיש בו, אלא שהוא חושב, שיש לו קצת רע, ממילא אין התפלה שלו ממשיכה עזרה מלמעלה, אלא עבור מי שיש לו קצת רע.

אי לזאת, כשהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, והוא מבקש עזרה מה', אז ה' מראה לו כל פעם קצת רע שיש בו. והאדם מתחיל לחשוב, שכל פעם שהוא מתגבר בתו"מ, הוא נעשה יותר גרוע, מכפי שטרם התחיל להכנס בעבודה של אמת. ואז הוא בא לידי "תוהה על הראשונות". כלומר, שמתחרט על מה שנכנס בעבודה זו. שכל ענין, שנכנס לעבודה זו, היתה כוונתו, שע"י זה הוא יתקרב יותר לה'. ועתה הוא רואה להיפך, שהוא הולך אחורה ולא קדימה.

אולם האדם צריך להאמין, שהוא כן מתקדם בעבודה. אלא זה שהוא רואה כל פעם איך שהוא יותר גרוע, זהו מהמשל הנ"ל, שהרופא מודד לו את החום ולא החולה. אז ה' מודד לו החום. היינו, שה' מראה לו כל פעם, איך שהוא שקוע בהרע. עד כדי כך, שלא מאמין שיש מציאות כזו.

כלומר, שהאדם אינו מבין, איך יכולה להיות מציאות כזאת, שאדם מתחיל לתת יותר יגיעה בתו"מ, והיה צריך לראות, שכל יום הוא נעשה יותר טוב. ובמציאות הוא במצב יותר גרוע.

והתשובה היא, כי בזמן שהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, כפי שיעור התגברותו בעבודה, בשיעור זה מגלים לו את הרע, בכדי שיהיה לו מקום, לבקש מה' עזרה על רע ממש. היינו כלומר, שהאדם רואה אז, שאם אין הקב"ה עוזרו, אינו לו שום מציאות, שתהיה לו יכולת לצאת משליטת הרע, כי אצלו הרע מתגבר בכל יום ביותר כח השליטה. וכל זה הוא בכדי שיהיה לו מקום וצורך לישועת ה', שדוקא אז הוא מקבל רצון וצורך לעזרת ה'.

וזה כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות קל"ח) וזה לשונו "ההסתר הוא סיבת הגילוי. שההסתר, אחר תיקונו, בעת הגילוי, נעשה לגילוי, כמו פתילה לאור הנאחז בה. וכל שההסתר הוא גדול ביותר, דרכו בעת תיקונו, שיתגלה ויאחז בו האור הגדול ביותר".

ובהאמור יש לפרש את ענין "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד" שענין "כסא", אמר אאמו"ר זצ"ל, יש לפרש ב' פירושים:

א. מלשון "כיסוי", שמכסה,

ב. מלשון "כסא", שראוי לשבת עליו המלך.

נמצא, שבזה שהאדם מגיע לידי הכרת הרע, שהוא רואה, איך שהוא מרוחק, הן מבחינת מוחא והן מבחינת ליבא, שהכל סתום ומכוסה, שאין הוא רואה שום מבוא, שיהיה מציאות לזכות לדביקות ה', זה נקרא "כסא המכסה".

ודרגה זו נקראת בחינת "כלי וצורך אמיתי לישועת ה'". ועל הכסא הזו מתגלה אח"כ עזרת ה', בסוד "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא, שהכסא הזה, שהיה כל כך בשפלות, היינו שהיה מרגיש מצב של שפלות ובזיון, זכה שישרה על כסא זה כבוד המלך. נמצא, שאותו השפלות נעשה "כסא הכבוד".

ובזה יש לפרש "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". כלומר, מתי האדם יודע שכבר עשה תשובה. הסימן הוא, אם הגיע, שהכסא הקודם זכה לגילוי אור. וזה עד שיהיה מגולה המלך הכבוד, היושב על הכסא.

מהו, שהעולם נברא בשביל תורה

תש"ן - מאמר ג'
1989/90 - מאמר 3

הנה רש"י מביא דרשות חז"ל על "בראשית ברא", "בשביל התורה, שנקראת "ראשית דרכו". ובשביל ישראל, שנקראו "קדש ישראל ראשית תבואתה".

ויש להבין, מהו "בשביל התורה נברא העולם". כי תורה בפשטות הוא מצות המלך, שנתן פקודות לשמור אותם. וכי הפקודות של המלך הן בעלי חסרון, שהם רוצים, שיהיה מי שימלא אותם, וכי הם בעלי הרגשה.

אלא יכולים לומר, שהמלך רוצה שישמרו את פקודותיו. וזה שייך לומר במלך בשר ודם, שהוא רוצה לתת להם פקודות, ומזה הוא נהנה. אבל אין לומר דבר כזה על הבורא, שהוא רוצה שיתנו לו כבוד, ושישמרו מה שהוא מצוה עליהם.

וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם. היינו, משמע, לא בשביל תורה. אם כן יש להבין, האם יש לבריאת העולם ב' סיבות או שזוהי סיבה אחת, היינו ששניהם מראים על דבר אחד.

ידוע, שסיבת בריאת העולם היא מטעם רצונו להטיב לנבראיו. ובכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היינו שלא יהיה ענין של בושה, נתקן צמצום והסתר, שלא יאיר הטוב והעונג, אלא בתנאי שתהיה להמקבל כוונה בעמ"נ להשפיע, אחרת יש הסתרת פנים של הקב"ה. ומסיבה זו ניתן לנו מצות אמונה, שהוא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב, שעל ידי מצות האמונה בה', ושיקיימו את התו"מ על בסיס האמונה, אז יתוקן את ענין של בושה.

אולם מסיבת בריאת הנבראים, שנבראו ברצון לקבל לצורך עצמם, אין הנבראים יכולים לבוא לידי מדרגה, שיהיו כל מעשיהם לשם שמים ולא לתועלת עצמם. לכן זה גרם, שהרצון לקבל נקרא "רע". וההולך בדרך הרע הזה, נקרא "רשע". והרצון לקבל לתועלת עצמו נקרא "יצר הרע", משום שכל מה שהוא מצייר להאדם לעשות, הוא שיעשה הכל רק בבחינת קבלה עצמית, זה גורם רע לאדם.

זאת אומרת, שזוהי כל הסיבה, שהאדם לא יכול להשיג את הטוב והעונג, מה שיש ברצון ה' לתת להנבראים. כי על בחינה זו, המכונה "רצון לקבל לעצמו", היה תיקון, מסיבת שהרצון לקבל הוא בחינת הפכי מהקב"ה, שרצונו הוא רק להשפיע, והרצון לקבל אינו מסוגל להיות משפיע.

ובכדי שתהיה השתוות הצורה, היינו שהאדם, בזמן שהוא מקבל, שתהיה לו יכולת לכוון, שהקבלה תהיה בעל מנת להשפיע, וזה כבר נקרא, שהוא משפיע. וזה נקרא "השתוות הצורה" או "דביקות". כי ברוחניות, השתוות נקרא "דביקות", הגם במעשה הוא מקבל. וזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

אולם איך אפשר זה, שיהיה מציאות לבוא לידי השתוות הצורה. היות שהרצון לקבל הזה, הבורא ברא אותו, ואיך אפשר לבטל הטבע מה שהבורא ברא. על זה ניתן תיקון, שבאמת הטבע של הרצון לקבל אי אפשר לבטלו. אלא על זה מוסיפים עליו כוונה דלהשפיע. נמצא, שהרצון לקבל, היינו מה שהאדם רואה דבר, שיכול מזה להנות, נשאר. היינו, שגם אח"כ האדם נהנה, רק בכוונה אחרת. שזה נקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

אבל איך האדם יכול לעשות כוונה אחרת, מלהיות לקבל לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה'. על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו, שבסגולת התורה ומצות האדם יכול להגיע לידי השגת רצון להשפיע. ורק זאת העצה היחידה שהאדם יכול לזכות לכלים דהשפעה, שעל זה אמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שעל ידי התורה האדם ישיג כלים

דהשפעה. ואז יוכל לקבל את הטוב והעונג, מה שה' רוצה לתת להנבראים. ומבחינה זו התורה נקראת "תרי"ג עיטין", היינו תרי"ג עצות, שעל ידם האדם יזכה לכלים דהשפעה.

ואח"כ, היינו לאחר שיזכה על ידי התורה לכלים דהשפעה, אז הוא צריך לקבל את הטוב והעונג שיש במחשבת הבורא. והטוב והעונג הזה גם נקרא בחינת "תורה". כלומר, שאז התרי"ג עיטין נעשים לתרי"ג פקודין. שפירושו, שבכל מצוה יש אור מיוחד.

וזה כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') וזה לשונו "ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. כמו שאמרו חז"ל, עושי דברו, לשמוע בקול דברו, ברישא עושי, והדר למשמע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראים המצות בשם תרי"ג עיטין. והן בחינת אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג מצות בבחינות פקודין. והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, שבשביל התורה נברא העולם.

וכי התורה היא בעלת הרגשה, שתרגיש, שחסר לה מי שיקיים אותה. וכמו כן שאלנו, הלא במקום אחר אמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם.

והענין הוא, ששניהם מרמזים על דבר אחד, היינו שסיבת בריאת העולם היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ומובא (מדרש רבה, בראשית), שבשעה שהקב"ה רצה לברוא את אדם הראשון, אז המלאכים התנגדו לזה, שאמרו "מה אנוש, כי תפקדנו, הצרה הזאת למה לך". וה' השיב להם, שזה דומה למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים.

נמצא, שבריאת האדם היתה מטעם להטיב לנבראיו. וזהו שאמרו, שבריאת העולם היתה בשביל ישראל, הנקראים "ראשית". אבל מה הוא הטוב והעונג שרצה לתת להם.

אז באו חז"ל ואמרו לנו, שהטוב ועונג זהו הוא התורה. כלומר, שבריאת העולם היתה בכדי שישראל יקבלו ויהנו מהטוב והעונג שנמצא בתורה.

נמצא, מה שאמרו "בשביל ישראל נברא העולם", ומה שאמרו "בשביל תורה נברא העולם", הוא אותו דבר. אלא כאן מדברים מהמקבלים, שהם ישראל, וכאן, מה שישראל מקבלים. כלומר, אחד מדבר מן הכלי, ואחד מדבר מן האור. אבל שניהם הם דבר אחד, אור וכלי.

אולם מה שאמרו "בשביל התורה נברא העולם", יש לפרש על ב' אופנים:

א. כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג עיטין, היינו תרי"ג עצות איך להכניע את הרע, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". היינו שע"י התורה יתקנו את הרע, "כי המאור שבה יחזירו למוטב".

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת, ל"ג) "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי", שפירשו "יומם ולילה" היינו התורה, כמו שכתוב "והגית בו יומם ולילה". היינו אם לא התורה, לא היה קיום העולם.

ויש לפרש, שעל ידי התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב, העולם יכול להתקיים. כלומר, יהיה אפשרות לקבל את הטוב ועונג, מסיבת שהתורה יתקן את הרע שבהנבראים, ויהיה להם בחינת השתוות הצורה כנ"ל, שעל ידי זה יתוקן הפגם של הבושה.

ומובן מאליו, שאם לא היתה התורה מחזירה למוטב, אז לא היה שום מציאות, שיקבלו את הטוב ועונג. נמצא, "חוקת שמים וארץ לא שמתי", אז היה הכל ללא תועלת.

נמצא, ש"התורה" נקראת כאן רק בחינת עיטין כנ"ל, היינו, עצות איך לקבל את הטוב.

ב. כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג פקודין, שהם בחינת שמות הקדושים. היינו כנ"ל בהקדמת הזהר (דף רמ"ב), "שבכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף. ונמצא, בעשית המצוה, הוא ממשיך לאבר שכנגדה בנשמתו וגופו, את מדרגת

האור, השייך לאותו אבר וגיד. והוא בחינת הפנים של המצות, שנקרא אז שם פקודין".

ובהאמור יש לפרש, זה שאמרו חז"ל "העולם נברא בשביל התורה", היינו זה שאומרים, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם להטיב לנבראיו. הטוב והעונג הזה הוא נמצא בהתורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהשם הכללי של הבורא הוא "טוב ומטיב".

כי השמות שנותנים להבורא, הם רק מבחינת "ממעשיך הכרנוך". לכן, היות שהשיגו מהבורא טוב ועונג לעצמם ולכל העולם, לכן נתנו לו את השם "טוב ומטיב". כמו שאמרו חז"ל "טוב לדידיה ומטיב לאחרינא", שפירושו, שהשיגו, שהם קבלו טוב מהבורא. וגם השיגו, שהבורא מטיב לאחרים גם כן.

אבל מהבורא עצמו אי אפשר לדבר ממנו, כמו שכתוב בזה"ק "לית מחשבה תפיסה ביה כלל". ופירושו "מהבורא בעצמו אי אפשר לדבר", כי אין לנו בהבורא שום השגה. נמצא לפי זה, שמה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל התורה, ומה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל ישראל, הוא דבר אחד. אלא הבדל הוא בין האור ובין הכלי. האור נקרא "תורה". והכלי לקבלת האור נקרא "ישראל".

וענין זה מבואר בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ד), שמפרש שם ענין "אורייתא, וישראל, וקוב"ה חד הוא". וזה לשונו "והנך רואה, שסוד תר"ך שמות הנ"ל של תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן, הם בעצם ה' בחינות של הנשמה, דהיינו נרנח"י. כי הכלים של הנרנח"י הם מתר"ך מצות הנ"ל. והאורות דנרנח"י הם עצם אור תורה, שבכל מצוה ומצוה. נמצא, שהתורה והנשמה הם אחד. אבל קוב"ה הוא סוד אור אין סוף, המלובש באור תורה, בתר"ך מצות הנ"ל".

נמצא, שבחינת "ישראל" ו"תורה" הם דבר אחד. אלא שההבחן הוא במה שמדברים, או מהאור או מהכלי.

אולם סדר העבודה הוא, היות שאנו נולדנו כבר לאחר חטא דעץ הדעת, לכן אנחנו כבר משוקעים בהרצון לקבל לתועלת עצמו, שעל זה היה צמצום והסתר. לכן סדר עבודה שלנו מתחיל בבחינת "עבודה של שלא לשמה". היינו, כשאנו מתחילים לקיים תו"מ, אנו צריכים להאמין אפילו על שלא לשמה. כי בלי אמונה, אפילו שלא לשמה, לא יכולים לעשות.

ובכל מקום, שהעבודה היא על בסיס אמונה, כבר עבודה זו קשה. כלומר, שרק במקום שהשכר והעונש מגולים, אז העבודה נקראת "בתוך הדעת", היות שרואים תיכף את התוצאות.

מה שאין כן בזמן שהשכר ועונש מכוסים, ורק צריכים להאמין בשכר ועונש, אז אפילו שלא לשמה הוא יגיעה גדולה. אולם זה עוד לא נורא, מטעם שהוא לא נגד הטבע של הרצון לקבל לעצמו. מה שאין כן אם רוצים להגיע לדביקות, הנקרא "בעמ"נ להשפיע", אז מתחיל הגוף להתנגד בכל כוחו, ובלי עזרה מלמעלה אי אפשר לצאת משליטת הרצון לקבל.

ועל זה אמרו "אלמלא ה' עזרו, אינו יכול לו". והעצה לזה היא תורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". ואח"כ, שכבר זכה האדם לכלים דהשפעה, הוא זוכה לבחינה הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהוא הטוב והעונג שהיה במחשבתו יתברך לתת להנבראים. שזה שאמרו, שסיבת בריאת העולמות היא להטיב לנבראיו.

מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים, בעבודה

תש"ן - מאמר ד'
1989/90 - מאמר 4

הנה על פסוק "אלה תולדות נח, נח איש צדיק", אמרו חז"ל, "ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים". ויש להבין זה, הלא חז"ל אמרו (נדרים ס"ד) "מי שאין לו בנים חשוב כמת", דכתיב "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי". אם כן יוצא, שצדיקים, שיש להם מעשים טובים, מכל מקום הם נחשבים כמתים. היתכן לומר כך על צדיקים.

הנה אב ובן בבחינת עבודה, נקראים סיבה ומסובב. היינו, מה שהוא בכח נקרא אב, ומה שמתגלה אח"כ בפועל נקרא בן. ומה שהוא בכח, הוא כמו טיפה במוח האב. ומה שיוצא אח"כ בפועל, נקרא לידה, ובן היוצא מהכח אל הפועל.

לכן, כשיש לאדם איזו מחשבה, שהוא רוצה לעשות איזה מעשה, הוא מוכרח מקודם לחשוב, מה שהוא רוצה לעשות, שיהיה לו הנאה מהמעשה, כי מדרך העולם הוא, שהאדם אוהב את המנוחה, כידוע. שהטעם הוא, מטעם שהשורש שלנו הוא במצב המנוחה המוחלטת, לכן גם הנבראים רוצים במנוחה, ולא עושים שום תנועה, רק בתנאי שיביאו להם יותר הנאה, מכפי שיש להם מהמצב של המנוחה.

לכן, צדיקים, היינו אנשים שרוצים להיות במדרגת צדיק, הגם שעדיין לא הגיעו לדרגת צדיקים, כבר מכונים בשם צדיקים, על דרך שפירש אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין, הקושיא הוא, יהיב חכמתא לטיפשין היה צריך לומר. ולמה כתוב, לחכימין. אלא מי שמבקש חכמה, כבר נקרא חכם. מה שאין כן טיפש לא רוצה חכמה, כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

נמצא, מי שרוצה להיות צדיק, הוא מסדר לעצמו במחשבתו, מה עליו לעשות, היינו למה הוא צריך להשתוקק. אמרו חז"ל, "למעשים טובים". כלומר, שהוא חושב במחשבתו, איך הוא יכול להגיע למצב, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים. כלומר, כשיהיו בידו מעשים טובים, אז הוא ידע בעצמו, שהוא צדיק. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א) "ואמר רבא, ידע איניש בנפשיה, אי צדיק הוא או רשע הוא". לכן האדם מסדר לעצמו במחשבתו, הנקראת רק בכח, מה עליו לעשות, בכדי שיגיע למצב, שכל מעשה שהוא עושה, שיהיה מעשה טוב.

אולם צריכים לדעת, מהו מעשה טוב, שע"י זה הוא ידע, שהוא צדיק. יש לפרש, שענין מעשים טובים, מתפרש הן בתורה, והן בתפלה, והן בעשיית מעשה המצות. שענין מעשה טוב, יש לפרש, שהאדם ירגיש עצמו בטוב, בעת עשיית המעשים. לדוגמא, בעת שהאדם רוצה לעמוד ולהתפלל לפני ה', אז האדם רוצה להרגיש כמו שהוא עומד בפני המלך, שאז האדם, כל לבו ומחשבתו נתונים במלך, כלומר, מחמת גדלות וחשיבות המלך, אין אז שום אפשרות, שיסיח דעתו מהמלך.

ונמצא כאן ב' דברים:

א. שאין מקום שתכנס מחשבה אחרת, מה שאינו נוגע להמלך. ואז הזמן, כאילו אין בעולם אלא, הוא והמלך. וזהו מחמת אימת גדלות המלך,

ב. הוא מרגיש אז, שהוא נמצא במצב של הרגשה טובה, היות שיש לו זכיה לדבר עם המלך.

וכמו כן, בשעה שהולך לקיים איזו מצוה, הוא חושב במחשבתו, שהמצוה שהוא יעשה, תהיה מצוה טובה. היינו כנ"ל, שירגיש בעת עשיית המצוה, שהוא הולך עכשיו לעשות נחת רוח להמלך. לכן האדם צריך להרגיש בעת עשיית המצוה, שיש לו הזכיה להנות

להמלך, כלומר, שהמלך נהנה עכשיו ממנו, מזה שמקיים מצות המלך. וזה נקרא מעשה טוב.

וכשהוא מרגיש כך, ואין לו בעת עשיית המצות שום מחשבה אחרת, היות שהוא עוסק במצות המלך, לכן כל מחשבתו היא, שחושב אם באמת המלך יהנה מהמעשה שהוא עושה עכשיו. וזה נקרא אצלו "מעשים טובים". וכמו כן בעת שלומד תורה, הוא עושה הכנה ללימוד התורה, היינו שחושב מקודם, איזה תורה הוא הולך ללמוד. כלומר, האם דעתו הוא להנות מהחכמה שיש בהתורה, או שיהיה לו כח לעורר בעצמו, שזה הוא תורה של הקב"ה, שכל התורה הוא בבחינת שמותיו של הקב"ה, ועוד אין לו זכיה להבין ולראות את הקשר, שיש להתורה עם הקב"ה, אלא לכל הפחות הוא רוצה להאמין, כמו שאמרו חז"ל, "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא". וזה נקרא אצלו "מעשים טובים".

נמצא, שמי שרוצה להיות צדיק, בעת שהוא עושה הכנה, ועושה במחשבתו חשבון נפש, שרוצה לעשות מעשים שיהיו טובים, הוא נקרא צדיק. היינו, שרוצה להוליד, היינו שע"י ההכנה שיש לו במחשבתו, זה נקרא, אב המוליד בנים, שהם מעשים טובים.

וזה שכתוב, "נח איש צדיק", שזה נקרא, "אלה תולדות נח", היינו המעשים טובים שהם התולדות של הצדיקים. וזה שכתוב, "נח איש צדיק היה". הפירוש, שהוא זכה למעשים טובים. היינו, שבזמן העשיה, היה מרגיש, שבאמת המעשים שלו הם טובים, שהיה מרגיש נייחא דרוחא בעת עשיית המעשים שלו, והרגיש את הטוב שיש בהם, מטעם, היות שהמעשים הם בסדר, לכן זכה להטוב ועונג המלובש במעשי המצות.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל, "מי שאין לו בנים חשוב כמת". ששאלנו, שמכאן, מנח משמע, שרק מי שיש לו מעשים טובים הוא חשוב צדיק. והלא כתוב, "מי שאין לו בנים חשוב כמת". משמע, שאפילו צדיקים, אם אין להם בנים, נחשבים כמתים. ובהנ"ל, שבנים נקראים מעשים טובים, יהיה הפירוש, "מי שאין לו בנים חשוב כמת", היינו, שאין לו מעשים טובים חשוב כמת, מטעם שרשעים בחייהם נקראים מתים, משום שנפרדים מחיי החיים.

אמנם מהו הצורך להאדם, שיעשה מעשים טובים. כלומר, מהו הגורם שיהיה לו הרצון, שירצה להיות צדיק. ומדוע מוטל על האדם לעזוב את כל הצרכים, מה שהוא מורגל לעבוד לטובת הגוף. היינו, הלא הוא רגיל להנות מאכילה, ושתיה, וממלבושי כבוד וכדומה. והגם שהוא שומע מפי ספרים וסופרים, שיש ענין של נשמה, שהאדם צריך לרכוש את עניני הנשמה, לאחר שכבר זכה לבחינת גוף, האדם מתחיל לשאול, מה זה נשמה, שהוא צריך לתת יגיעה, בכדי להשיג את הנשמה. אז הגוף שואל, מה אני ארויח מזה, שיהיה לי בחינת נשמה. ועוד יותר מזה, הוא שואל, היינו מהי נשמה, שאני צריך לזכות ולהשיג אותה.

ועל זה באה התשובה, שאומרים לאדם, "אין נשמה בלי גוף". לכן נתנו להאדם גוף, שהוא דוגמת מכונה, שעם המכונה הוא יכול לנסוע ולהגיע לכל המקומות, שהוא רוצה. ובגלל זה צריכים לשמור על המכונה, שיתנו לה כל הצטרכות, שהיא צריכה. לדוגמא, שמן, ומים, וחומרי דלק. שרק אחר שנותנים להמכונה כל הצטרכותה, אז היא תעשה את המוטל עליה, להביא את האדם למקומות שהאדם צריך ללכת. ובודאי, שאין האדם לוקח מכונה ונותן לה כל מה שדרוש לה, ואח"כ יעזוב אותה ולא יסע עמה.

כמו כן האדם צריך לתת מחשבה על הגוף, שהגוף דומה למכונה, שמתפקידה להוליך את האדם לאן שהוא צריך. ובזמן שהאדם יבין, שהגוף הוא מכשיר, שעל ידו הוא יזכה להשיג בחינת נשמה, ובגלל זה האדם נברא עם גוף. וזהו כמו שמובא בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ה) וזה לשונו, "ובזה תבין, הנשמה, טרם ביאתה בגוף, היתה בחינת נקודה קטנה, הגם שהיא דבוקה בשורש, כענף באילן. ונקודה זו

נקראת שורש הנשמה ועולמה. ואם לא באה לעולם הזה בגוף, לא היה לה אלא עולם שלה, כלומר שעור חלקה בשורש. אמנם מה שזוכה יותר ללכת בכל דרכי ה' יתברך, שהוא סוד תרי"ג אורחין דאורייתא, השבים להיות שמותיו של הקב"ה ממש, אז מתגדלת קומתה בשעור השמות האלו שהשיגה, אלא היא מחויבת להגדיל קומתה "תר"ך" פעמים, כמו שהיתה מלפנים בשורש.

ובהאמור יוצא, שאם נאמין באמונת חכמים, אז יש מקום לחשוב, בשביל מה נולדנו בעולם הזה עם גוף, הכולל בתוכו הרבה תאוות שפלות. ואיך יכולים לומר, שהגוף הזה עם כל שפלותו נולד לענין גבוה מאוד. היינו, מה שהנשמה לא היה ביכולתה להשיג, מטרם שירדה בגוף השפל, יהיה בידו להשיג פי "תר"ך" פעמים, ממה שהיה לו מטרם ביאת התלבשות הנשמה בגוף.

לענין זה צריכים לעבוד בענין אמונה להאמין באמונת חכמים, שכך הוא. אולם לאו דוקא על זה צריכים אמונת חכמים, אלא על כל צעד ושעל מוכרחים להאמין, שכך הוא הדרך ללכת בעולם הזה עם הגוף שלנו, כפי שהם סדרו לנו. אחרת אנו נתקלים בדרך שאנו הולכים בדרך ה'.

אלא בענין אמונה, גם כן אנו צריכים למדריכים אמיתיים, היינו, שהם מסדרים לנו איך ובאיזה אופן ללכת בדרך ה'. כי יש הרבה פעמים, שהאדם נותן כל כוחו בדבר שאינו עיקר בעבודה. ובגלל זה לא נשאר לו זמן ומרץ לתת את היגיעה במקום הנכון, היינו במקום שהוא ענין עיקר, הנחוץ לו בכדי שיוכל להשתלם במעלות הקודש.

והיות שמפי ספרים לבד אי אפשר ללמוד, מסיבת שאין אדם דומה לחבירו, לכל אחד יש נטיות אחרות. וכמו שאומר האר"י הקדוש, "שאין אדם דומה לחבירו, ואין יום דומה לחברתה, ותתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה". לכן כל אדם צריך סדר מדויק בשבילו, ואין סדר עבודה של אחד מתאים להשני. לכן כל אחד ואחד צריך ללכת בסדר המתאים לו דוקא.

וזהו כמו שמובא בהקדמה לספר פנים מסבירות (אות ג') וזה לשונו, "כי ד' מפלגות אנו מבחינים במין המדבר. ולמען זה הטביע ה' יתברך בכללות המון עם ג' הנטיות, שנקראים קנאה, תאוה וכבוד, שמחמתם מתפתח ההמון, דרגה אחר דרגה, להוציא מקרבו פני אדם שלם.

הנה, דומם, צמח, חי, מדבר, יש לפרש זה כנ"ל על ד' מפלגות, שכל אחד אינו מבין את השני. כלומר, שכל אחד ואחד מבין איך שהאדם צריך להתנהג בעולם הזה, ואין אף אחד יכול להבין את השני.

לדוגמא, בחינת דומם היא בחינה א', שמין זה, אינו מבין אלא בחינת התאוה. ואנו רואים לפעמים, ב' שכנים שגרים זה על יד זה, יש לפעמים ששתו של בעל דרגה ב', שהוא בחינת צומח, ששייך לבחינת כבוד ושליטה, נכנסת לאשתו של בעל דומם, והיא רואה איך שהשכן יושב עם המשפחה שלו על יד השולחן, ואוכל עם המשפחה, והוא מספר למשפחה, איך עבר אצלו סדר היום בעבודה, ואיך שהוא נח עכשיו, ונהנה מזה שיושב עם המשפחה ביחד, ואוכל.

וכשאשתו של בחינת הצומח חוזרת לביתה, היא מחכה לבעלה שיבוא מהחנות, לאכול סעודת הערב עם המשפחה. אבל כשהבעל בא, אומר, אין לי זמן לאכול עכשיו עמכם, היות שאני מוזמן לאיזו אסיפה לטובת הכלל. ואשתו שואלת, מדוע השכן שלך בא מהחנות, ויושב, ואוכל עם המשפחה, ולא רץ לשום מקום, אלא הוא יושב בנחת, ושמח עם המשפחה. ואתה, אין לך שום חשבון עם המשפחה שלך, אלא כל הראש שלך נתון לאנשים אחרים. אני לא יודעת אפילו, שאתה מכיר אותם, ואתה נותן את הזמן שמגיע לנו, למשפחה שלנו, ואתה מחשיב אחרים יותר מאתנו.

אז הוא השיב לה, להשכן אין לו שום הרגש הזולת, אלא כמו שתרנגולת הולכת עם הילדים שלה, ומטיילת עמהם, ודואגת רק להילדים שלה, כמו כן השכן שלנו, אין לו שכל יותר מתרנגולת. ואת רוצה שאני גם

כן אהיה כמוהו. הכי מתאים לך, שיהיה לך בעל כמו תרנגולת.

והאשה הואת חוזרת להשכן, ושואלת אותו, מדוע אתה אוכל עם המשפחה שלך אחר העבודה, ואתה מתנהג כמו תרנגולת, ואין אתה נוהג כמו בעלי. הוא עונה לה, אין אני משוגע כמו בעלך, לתת הזמן היקר, שאני צריך לנוח ולשמוח עם המשפחה שלי, אני אתן את הזמן הזה לאנשים. ובטח ששניהם צודקים, ואין אף אחד מבין את השני.

וכמו כן ממצב הב' למצב הג'. ניקח לדוגמא, ב' שכנים. אשה אחת נכנסה לשניה, ורואה שהבן של השכנה קם בבוקר בשעה שמונה והולך לעבודה. ובערב הוא בא גם כן מתנהג בסדר כמו כל אנשים. ואחר כך הוא הולך לאסיפות, לעשות שם משהו לטובת הכלל. ואח"כ הוא חוזר והולך לישון, כרגיל, כמו כל אנשים.

והאשה, כשהיא חוזרת לביתה, היא שואלת הבן שלה, מדוע אני רואה הרבה פעמים, שאני מסדרת לך ארוחת ערב, וכשאני קמה בבוקר, אני רואה, שהחשמל עדיין דולק וארוחת הערב עדיין עומדת לפניך, ולא נגעת בה. ואתה יושב על יד הספרים שלך. ומדוע הבן של השכנה שלי נוהג כמו בן אדם.

והבן השיב לה, אני אוהב חכמה, לכן אני מבין, שכדאי לוותר על הכל ולקנות חכמה. מה שאין כן הבן של השכן, אין לו שייכות לחכמה, אלא הוא כמו בהמה, ועוסק לצורכי הכלל, היינו באיזה אופן שיהיה נחת רוח לבהמות כמוהו. זאת אומרת, בלי חכמה, אני מבין שאני דומה לבהמה. מה שאין כן הבן של השכנה, שהוא שייך לבחינת בהמה, איך הוא יכול להבין, שאדם בלי חכמה הוא נקרא בהמה.

וכשהאשה הזו מספר להשכנה, שהבן שלה אומר על בן שלה שהוא בהמה, הבן הזה אומר לאמו, אינני משוגע להכניס את ראשי לתוך חכמות, מי ומה, יתן לי זה, אף בן אדם לא ירצה לדבר עמי, שכולם יגידו, אין לי שום מושג בעניני עולם הזה. מה שאין כן כשאני עוסק בצרכי צבור, והולך לאסיפות, שמתאספים אנשים פקחים, לעשות משהו לטובת הכלל, יהיו הרבה אנשים שיתנו לי כבוד, היות שאני לא דואג לצרכי עצמי אלא לטובת הכלל. מה שאין כן הבן של השכנה, הוא דואג רק לצורכי עצמו, לכן הוא שוכב על הספרים. נמצא, שכל אחד אומר שהדרך שהוא הולך זהו דרך של אמת, ואין אחד מבין את חבירו.

ומכל שכן לבחינת מדבר, אין אלה שהם מבחינת חי, לא יכולים להבין את בחינת מדבר. היינו, אלו שעוסקים בעבודת ה', הם נראים בעיני החכמים, שעוסקים כל ימי חייהם בספרים, ואומרים, עיקר הוא השכל, שרק הדעת הוא הקובע, ואלו שעוסקים בעבודת ה', אומרים, שצריכים ללכת למעלה מהדעת. הם צוחקים מהם, ואומרים, בלי דעת אנחנו דומים לבהמות. ואיך הם אומרים, שצריכים ללכת למעלה מהדעת. נמצא, שאין אחד מבין את השני. וזה נקרא דור הפלגה, שאין אחד מבין שפת רעהו.

ולפי זה איך האדם יכול לצאת מהנטיות, שהוא רגיל בהם מצד הלידה, הלא מצד השכל אי אפשר להבין, איך יש מציאות, שהאדם יחשוב אחרת, מכפי הנטיות שלו, כנ"ל. ושם, (בהקדמה אות ג') אומר, "שבגלל זה ניתן לנו תיקונים, שע"י האדם מוכרח לעבוד ולתת יגיעה, אחרת היו כל הנבראים במצב המנוחה, מטעם ששורש הנבראים שהוא הבורא, הוא במצב המנוחה המוחלטת, וכל ענף רוצה להדמות לשורשו".

והתיקונים האלו נקראים "הקנאה, והתאוה, והכבוד, הם מוצאים את האדם מן העולם" (אבות פרק ד' כ"ח). ואומר שם, שע"י הקנאה והכבוד יש אפשרות לשנות את נטיות התאוה, לבוא לדרגת צומח, שהוא מתחיל לעבוד לטובת הזולת מטעם שלא לשמה. וכמו כן ע"י הקנאה, הוא יכול לעבור לדרגת חכמה, כמו שאמרו חז"ל, "קנאת סופרים תרבה חכמה". וכמו כן יכולים לעבור מבחינת חי לבחינת מדבר, גם כן ע"י שלא לשמה.

אולם מה מועיל השלא לשמה, אם אין לו הנטיות אמיתיות למדרגה שהוא עובר.

ועל זה אמרו חז"ל, אצל בחינת תורה, "שהמאור שבתורה מחזירו למוטב". נמצא, שע"י שלא לשמה באים לשמה. לכן אמרו, "לעולם ילמוד אדם שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה באים לשמה".

אולם יש לדעת, שאלו ד' המפלגות, שהם דומם, צומח חי, מדבר, נוהגים באדם אחד, שהאדם בעצמו עובר ממצב למצב, כמו שכותב שם וזה לשונו "אמנם הנשארים בלי שום סגולה, הוא מפני שאין להם רצון חזק, ועל כן כל ג' הנטיות הנזכרים, משמשים להם יחד בערבוביא, לפעמים מתאווים ולפעמים מתקנאים, ולפעמים חושקים כבוד, ורצונם נשבר לרסיסים, ודומים לקטנים, שכל מה שרואים חושקים, ולא יעלה מהשגה של כלום. ולפיכך יהיה ערכם כמו קש וסובין, הנשארים אחרי הקמח".

ובהאמור נבין איך שיש להאדם ג' מצבים בזמן העבודה:

א. נקרא מצב הקבוע,

ב. מצב העליה,

ג. מצב הירידה.

כלומר, שבזמן שהאדם רוצה לצאת ממצב הקביעות שלו, כידוע שיש סדר הקביעות, שהאדם מקיים תו"מ מבחינת הכלל. זאת אומרת, שנזהרים לקיים תו"מ מבחינת המעשה, כלומר שעל הכוונה דלשם שמים אין הם נותנים תשומת לב. וזה נקרא שלא לשמה. אז הוא יכול להיות במצב הזה, בדרך כלל, בקביעות, מטעם שהוא רואה, שהוא מתקדם בכל יום ויום בתו"מ. וזהו מטעם, שהוא מסתכל רק על המעשה, אם היא בסדר או לא, פחות או יותר הוא נזהר לקיים. לכן כל יום ויום הוא רוכש תו"מ. ויש כלל, בדבר שהאדם מצליח, הוא נהנה ויכול להמשיך. לכן המצב הזה נקרא, מצב הקביעות.

מה שאין כן מצב הב', שהוא זמן העליה, פירוש, האדם שמע מפי סופרים וספרים, שיש ענין של טעמי תורה ומצות, שהאדם צריך להגיע לידי השגה זו ע"י קיום תו"מ, שיש לעבוד על ענין דביקות בה', שהאדם צריך לבוא לידי השגת אלקות, שזהו העיקר, שרוצים מתו"מ. והספרים אומרים, שסוף כל סוף כל אדם יזכה לדרגה זו. האדם הזה מתחיל לעלות במעלת הקודש, ומתחיל להרגיש שהוא נמצא עכשיו בעולם אחר, כאילו במצב, שהיה לגבי המצב שהוא נמצא עכשיו, הוא הבדל בין יום ללילה. אולם, לא רגיל בדרך הזה, הוא בא לידי ירידה.

ובזמן שנתרבו אצלו העליות וירידות, הוא בא לפעמים לידי יאוש, ואומר, הדרך הזה הוא לא בשבילי, ולחזור ולהכנס למצב הקבוע שהיה לו, כבר לא יכול. והאמת הוא, שהאדם צריך ללמוד מכל ג' מצבים. וזהו כמו שאמרו חז"ל "הרבה למדתי מרבותי, ויותר מחבירי, ומתלמידי יותר מכולם", שפירוש, רבותי נקרא מצב העליה, ותלמידי מצב הירידה, וחברי מצב הקביעות.

כלומר, שהאדם צריך להשתמש ממצב הירידה. היינו, בזמן העליה הוא צריך לעשות חשבון, איזה מחשבות ורצונות היו לו אז. כלומר, שעיקר הלימוד הוא בזמן עליה, היינו זמן הגדלות, שנקרא רב-ותי, שרק בזמן עליה, יש להאדם שכל לחשוב.

ואז, כשהוא מתחיל ללמוד ממצב הירידה, זה נקרא "שלומד מתלמידי", שהוא בחינה למטה מהרגילות, שהיה לו מצד הקביעות שלו. והמצב הזה, כשהאדם לומד ממנו, אז הוא לומד הרבה, היות שעתה הוא יכול לתת שבח והודאה לה', שהוציאו מבחינת המצב, שהיה מונח בזבל ואשפה, כמו שאר בעלי החי, שכל המזון שלהם הוא הפסולת, שזורקים בני אדם לזבל, ובאו בעלי חי, היינו החתולים וכדומה, ומפרנסים עצמן מזה הפסולת. ועתה, בזמן עליה, הוא יכול לתת שבח והודאה לבורא על זה.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, לפי השבח והודאה שנותנים לה', בשיעור זה הוא עולה בדרגה, ולא חשוב מה שיש לו, אלא חשוב לפי מה שהוא מתפעל מההתקרבות ה'. ובשיעור התודה רבה, שהאדם נותן, בשיעור הזה האדם עולה במעלה. וכמו כן יש לו ללמוד ממצב חבירו, היינו גם כן בזמן עליה יקח לעצמו

מחשבה, לעיין באיזו הבנה היתה בנויה אז העבודה שלו.

נמצא, בזמן העליה, אם האדם לומד ממצבו הנוכחי, שהוא זמן העליה, זה נקרא שעוד לא למד הרבה. אבל בזמן שלומד מבחינת חבירו, הוא לומד יותר מבחינת העליה. והרבה למדתי מתלמידי, הוא מזמן הירידה. וזה נקרא, מתלמידי יותר מכולם, כנ"ל.

אבל לא לשכוח, שכל הלימוד הוא דוקא בזמן העליה. נמצא, אם בזמן העליה הוא לא לומד מהמצבים הנ"ל, נקרא שלא למד הרבה. לכן בזמן הירידה אין להאדם להחליט שום דבר, אלא רק להתפלל לה', שיוציאו אותו מהשפלות. ולהאמין שה' הוא שומע תפלה.

מהו, שהארץ לא הוציאה פירות מטרם שנברא האדם, בעבודה

תש"ן - מאמר ה'
1989/90 - מאמר 5

בזה"ק (וירא דף א' ובהסולם) כתוב שם וזה לשונו, "רבי חייא פתח, הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע. פירושו, כאשר ברא הקב"ה את העולם, נתן בהארץ כל הכח הראוי לה, והכל היה בהארץ. אבל לא הוציאה פירות בעולם, עד שנברא האדם. כיון שנברא האדם, הכל נראה בהעולם, שהארץ גילתה פירותיה וכוחותיה, שנפקדו בה. ואז נאמר, הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. זהו הדיבור של הקב"ה, שלא היה נמצא בעולם מטרם שנברא האדם. כיון שנמצא האדם, נמצא הכל".

ויש להבין, מדוע הארץ לא נתנה את פירותיה מטרם שנברא האדם. מהו הקשר בין הארץ להאדם, שאם אין אדם, הגם שיש להארץ הכל, מכל מקום היא לא נותנת את פירותיה מטרם שיש אדם. וכמו כן, מהו הפירוש, ש"מטרם שנברא האדם לא היה הדיבור של הקב"ה נמצא בעולם". הלא כתוב כמה פעמים, "ויאמר אלקים, ויהי אור".

ויש לפרש זה על דרך העבודה. הנה חז"ל אמרו על פסוק "בראשית ברא אלקים", בשביל ישראל, שנקראו "ראשית", כמו שכתוב "קודש ישראל, ראשית תבואתה". שפירושה כמו שכתוב, שתכלית בריאת העולם היתה בכדי להטיב לנבראיו, כלומר שברא בהנבראים רצון לקבל טוב ועונג. ובהרצון הזה, היינו שזה הרצון גורם לו להשתוקק לקבל את הטוב ועונג. ובזה נמדדת ההנאה והתענוג, שהאדם יכול להוציא משם ההנאה.

וזה נקרא "מעשה של הקב"ה", היינו שברא רצון לקבל הנאה, לזה התענוג שהוא רוצה לתת להם. נמצא לפי זה, שלא חסר שום דבר בעולם, היינו שיש שפע, השייך להרצון לקבל. כלומר, לפי מה שהוא היה רוצה לתת טוב ועונג, לפי שיעור הזה ברא כלי לזה, היינו שהרצון לקבל אינו יותר גדול מכפי שהבורא ברא אותו, שיוכל לקבל מה שהוא רוצה לתת. נמצא, שהטוב ועונג ישנו, והכלי לקבל ישנו, ומה חסר עוד.

הנה ידוע, שהארץ נקראת מלכות, שפירושה הרצון לקבל את השפע מהבורא נקרא מלכות. כלומר, שמלכות היא המקבלת את השפע עבור הנשמות, שמטעם זה נקראת מלכות כנסת ישראל, שהיא הכלל של הנשמות. נמצא לפי זה, שהמלכות כבר קבלה את כל האור עבור הנשמות. נשאלת השאלה, מדוע אין הנבראים מקבלים מן המלכות את השפע, שקבלה עבור הנבראים, אלא כח ההסתרה ישנו בעולם. שאין קול התור נשמע בארצנו, היינו שלא נשמע דיבור ה' בעולם, אלא כל אחד מרגיש ההסתרה, ויש עבודה רבה להאמין בהשגחתו יתברך על הנבראים, ואין הטוב ועונג מגולה בעולם.

והתשובה היא, מטעם שהבורא היה רוצה, שלא יהיה ענין של בושה. לכן נעשה התיקון, המכונה צמצום והסתר, שלא תהיה מגולה ההשגחה עליונה. אלא אנו צריכים להאמין, שהקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. וזה גרם לנו את כל העבודה, שצריכים לתת יגיעה בזה, לוותר על הרצון לקבל לעצמו, הגם שזהו כל המציאות שלנו.

כלומר, שכל מה שאנו מייחסים להנבראים, הוא רק רצון לקבל, מכל מקום אסור להשתמש עם הרצון לקבל, כמו שהוא יצא מצד הטבע, אלא אנו צריכים ללכת למעלה מהטבע. כלומר, הטבע שלנו הוא רצון לקבל לעצמו. נמצא, בזמן שאומרים לאדם, שצריכים לוותר על הרצון לקבל לעצמו, אין אבר

באדם, שתהיה לו אפשרות להבין את זה. והגוף מתחיל לשאול שאלות מי ומה, היינו שדורש תשובה בשכל, לדעת, אם באמת ה' שומע בקול אחד ואחד, מה ששואלין ממנו.

הגוף טוען להאדם, הלא אתה רואה, שכבר הרבה פעמים בקשת שה' יעזור לך, על מה שאתה מבין שחסר לך. ועד עתה אתה רואה, שעוד לא קבלת שום עניית התפלה. אם כן, למה אתה אומר כל יום, "כי אתה שומע תפלת כל פה". אם כן מדוע הוא לא עוזר לך. נמצא, שהדעת מחייבת, שהצדק עם הגוף, היינו שהוא טוען טענה עם שכל ודעת.

על זה צריכים לענות להגוף, שהוא הולך למעלה מהדעת. כלומר, שהגם שהדעת מחייבת, שהקב"ה לא מקבל חס ושלום תפלת של כל פה, כלומר שהוא יכול לתרץ זה שהבורא לא עונה לו, הוא מטעם שהוא עוד לא ראוי לקבל את הישועה מהבורא. אבל באמת, הבורא כן שומע את תפלת ישראל. רק לך לא רוצה לתת מילוי על התפלה שנתת, משום שאתה לא נקרא בחינת ישראל.

שוב שואל הגוף, הלא אתה רואה, שאנחנו צריכים להאמין ב "כי אתה שומע תפלת כל פה", כמו שאנו אומרים בתפלה, כי אתה שומע תפלת כל פה. אם כן הבורא צריך לשמוע בתפלה שלך גם כן. ועוד יותר מזה, אם הוא לא שומע תפלת כל פה, אם כן בשביל מה אתה צריך להתפלל.

אז, כשהאדם מגיע למצב כזה, אז הוא הזמן שהאדם יכול לומר, שהוא הולך למעלה מהדעת. היינו, הגם שהדעת הוא דבר חשוב, והוא רואה שהגוף מדבר עם דעת, אבל האדם צריך לומר, שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת. היינו, הגם שאנו רואים סתירות. למשל כנ"ל, שהרבה פעמים הוא התפלל, ולא קיבל שום תשובה על תפלתו. ואז, כשהוא מתגבר והולך למעלה מהדעת, זה נקרא אמונה למעלה מהדעת.

וכמו כן בזמן שהאדם צריך לוותר על "בחינת ליבא", ולומר, אני מוותר על התועלת עצמי, ודואג אך ורק לצורך תועלת ה', בודאי שזהו למעלה מהדעת. כלומר, שלמעלה מהדעת פירושו, שהאדם צריך לומר, שהאמונה עומדת אצלו בדרגה יותר חשובה מהדעת. לכן הוא שומע בקול אמונה ולא בקולה של הדעת. והיות שזהו נגד הדעת, מטעם שאנו רואים, שניתן לנו שכל, ואנו מודדים כל אדם לפי מעלת השכל שלו, כמו שכתוב "לפי שכלו יהלל איש" (משלי י"ב), ומי שיש לו יותר דעת, הוא אדם יותר חשוב. אם כן כשאומרים לנו, שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, הוא נגד הדעת שלנו.

לכן כשאדם בא לידי מצב, שהגוף מתחיל לשאול שאלת מי ומה, אז מתחילה העבודה האמיתית, שאנו צריכים אז לבקש עזרה מה', שיתן לנו את הכח הזה, שלא לשמוע את השאלות הנ"ל, של פרעה ושל הרשע, שהם מי ומה. ועל זה אמרו, "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". היות שאין האדם מכוחו עצמו יכול לצאת מהשליטות שלהם, ולומר, שאני הולך למעלה מהדעת, היות שזהו נגד הטבע.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מה הקשר בין הארץ שלא הוציאה את פירותיה מטרם שנברא האדם. כי בענין עבודה, נקרא אדם, דוקא זה שיצא משליטת בחינת בהמה. כי בהמה נקרא זה ששקוע בתועלת עצמו, כמו בהמה, ואדם נקרא, מי שיש בו יראת שמים, ועובד משום יראה, הנקרא בזה"ק בשם "בגין דאיהו רב ושליט", שרק מטעם גדלות ה' הוא עובד, ואינו דואג לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה', כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "סוף דבר, את אלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם. מאי כי זה כל האדם. אמר רבי אלעזר, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה". (ברכות ו').

נמצא, שהאדם נקרא, מי שיש לו יראת שמים. ומהי יראת שמים. כלומר, מהי היראה. וזהו כמו שאומר (הקדמת ספר הזהר דף קצ"א, ובהסולם טור ב') וזה לשונו, "הן היראה הראשונה והן היראה השניה, אינו חס ושלום לתועלת עצמו, אלא רק מפחד, שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו".

ובהאמור אנו כבר יודעים מהו פירושו

אדם, היינו שיש לו יראת שמים, שהוא מפחד, אולי לא יהא בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע. וזהו נקרא אדם. ובהמה, יהיה הפירוש ההיפך, שהוא דואג רק לתועלת עצמו. כמו שכתוב (קהלת ג') "מי יודע, רוח בני האדם היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". שיש לפרש, ש"הרוח של האדם" הוא עולה למעלה, היינו שכל מה שהוא עושה, הכל הוא בשביל תועלת הבורא. וזה נקרא "למעלה", היינו שכוונתו, שהכל יהיה רק בעל מנת להשפיע. מזה יש להאדם נחת רוח.

ו"רוח הבהמה" היא, שכל מה שהוא עושה, הוא רוצה הכל בשביל "למטה", היינו "למטה בארץ", שהיא בחינת ארציות, שהרצון לקבל לעצמו נקרא ארץ. וכשהאדם הזה עושה מעשים, הוא מסתכל שהוא יהיה רק לתועלת עצמו. מזה הוא מקבל רוח, היינו הנחת רוח שלו, שהוא יהנה מהמעשים שלו, הוא רק אם יצמח מזה לתועלת עצמו. ואם הוא רואה, שאין הרצון לקבל לעצמו יכול להנות מזה, אין לו כוחות לעבודה. ואם הוא מוכרח לעבוד מאיזה סיבה שהיא, אז בעבודה זו אין לו מצב רוח כלל.

ובהאמור נבין עכשיו את הקשר בין האדם להארץ. ששאלנו, מהו ש"הארץ לא נתנה את פירותיה בעולם מטרם שנברא האדם", אף על פי שכל הכח הראוי לה והכל היה בארץ. והענין הוא כנ"ל, שבעבודה נקראת הארץ, מלכות שמים, שהיא כנסת ישראל, המקבלת שפע עבור הנבראים, היות שכל הנשמות באות ממנה. ומצד הבורא הכל הוא כבר מתוקן על צד היותר טוב.

כמו שאומר (בהקדמה לספר הזהר אות י"ג) וזה לשונו, "והענין הוא, כי באמת תכף במחשבה לברוא את הנשמות, היתה מחשבתו יתברך גומרת הכל, כי אינו צריך לכלי מעשה כמונו, ותיכף יצאו ונתהוו כל הנשמות וכל העולמות, העתידים להבראות, מלאים בכל הטוב והעונג, שהנשמות עתידות לקבל בגמר התיקון, דהיינו אחר שהרצון לקבל שבנשמות כבר קיבל כל תיקונו בשלימות, ונתהפך להיות השפעה טהורה. והוא מטעם, כי בנצחיותו יתברך העבר, והעתיד, וההווה משמשים כאחד".

ובזה יש לפרש את הקשר בין האדם להארץ. היינו, שאם יש אדם, אז "הארץ מוציאה את פירותיה". שהארץ, הכוונה על הרצון לקבל, שכבר קיבל כל תיקונו בשלימות. וזהו לגבי הקב"ה הכל נגמר בתכלית השלימות, ואין מה להוסיף עליה כנ"ל. זה שאומר, "ותיכף יצאו ונתהוו כל הנשמות, מלאים בכל הטוב והעונג". אמנם בכדי שהנבראים יהנו מהפירות של המלכות, מה שהיא קבלה, כבר זה אין המלכות, הנקראת ארץ, נותנת להנבראים, מטרם שהם יתקנו את הרצון לקבל בעל מנת להשפיע, מטעם התיקון שהיה, שיהיה בהם ענין של השתוות הצורה.

נמצא, שכל זמן, שאין האדם הגיע לדרגת אדם, הנקרא שהוא בחינת להשפיע למעלה, כנ"ל, בסוד "רוח האדם היא למעלה", כלומר שאדם נקרא, שכל מה שהוא עושה יהיה לתועלת הבורא, מה שאין כן רוח הבהמה היא "יורדת למטה", היינו לתועלת עצמו, אין המלכות, הנקראת ארץ, יכולה להראות את הטוב והעונג, מה שהיא קבלה עבור הנבראים.

וזה שאומר הזה"ק "הנצנים נראו בארץ". שהכל היה בארץ, אבל לא הוציאה פירות בעולם, עד שנברא האדם. שמטרם שהנברא בא לבחינת אדם, אין הנברא רואה שום פירות מן המלכות, שנקראת ארץ.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה שזה"ק אומר "וקול התור נשמע בארצנו", זהו הדיבור של הקב"ה, שלא היה נמצא בעולם, מטרם שנברא האדם. הלא כתוב בתורה הרבה פעמים, "ויאמר אלקים", מטרם שנברא אדם. אלא הפירוש הוא כנ"ל, שמטרם שהאדם מגיע לדרגת אדם, היינו שיוצא מכלל בהמה, האדם הוא נמצא בהסתרה, ואי אפשר לשמוע את קול ה'.

וזה נקרא, ש"דיבור ה' לא היה נמצא בעולם, מטרם שנברא בחינת אדם", שרק

אח"כ, שהאדם מגיע לבחינת אדם, אז הוא שומע "דיבור ה'", שדיבור ה' נקרא תורה, שאז הוא זוכה לבחינת תורה, שנקרא שמותיו של הקב"ה. וזה נקרא דיבור ה'. לא שהתורה היא בחינת חכמה, כדרך שאר חכמות, אלא שהתורה היא דיבור ה'.

אולם לא בקלות האדם יכול להגיע לדרגת אדם ולצאת מבחינת בהמה. וזהו מסיבה שבעבודת ה' הוא תמיד בהפכיות הצורה. ורק משתי קצוות נולד קו אמצעי, כמו שכתוב בשיר של האר"י הקדוש, "ימינא ושמאלא, וביניהו כלה". זאת אומרת, שעל ידי ימין ושמאל, שהם שני הפכים, מהם נולדת בחינת מלכות שמים, הנקראת כלה. שידוע, שמלכות נקראת בחינת אמונה. ולזכות לבחינת אמונה, צריכים מקודם לצאת מבחינת בהמה, הנקראת אהבה עצמית, כנ"ל, "שרוח הבהמה יורדת למטה", שענין "מטה" פירושו, למטה בחשיבות, שהיא בחינת בהמה, שרק לתועלת עצמה יש יכולת לעבוד.

ובזמן שהנברא עוד נמצא תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, הוא יכול לקבל רק אמונה חלקית. זאת אומרת, שיש לו ירידות ועליות. שבזמן הירידה נאבד לו כח האמונה, היות שענין ירידה בא לו מאיזה פגם. וכל הפגמים באים להנברא, בזמן שהוא שקוע באהבה עצמית. לכן יש תיקון להנברא, בכדי שלא יפגום בהמלך, נאבדת לו אז את האמונה במציאות המלך, כמבואר בהקדמה לספר הזהר (דף קל"ח, ד"ה כי חוק). עיין שם.

והיות שיש כלל, שאין האדם יכול ללכת על רגל אחד, אלא על שתי רגליים. וזה מורה גם על רוחניות. שענין ימין הוא בחינת שלימות, כלומר ההתחלה הראשונה, שהנברא רוצה לכנס בעבודת ה', היא, שהוא צריך להאמין בה', לא חשוב שיעור האמונה, אלא כמה אמונה שיש לו, כבר הוא מסוגל להתחיל לקיים תורה ומצות. וכל יום הוא מוסיף והולך עד כמה שאפשר.

אולם המצב הזה לא נקרא בחינת ימין, אלא נקרא קו אחד. וזה נקרא בחינת דומם דקדושה. ומהדומם הזה יוצאות כל שאר מדרגות, הנקראות צומח, חי, מדבר, כמו שכתוב (קהלת ג') "הכל היה מן העפר". ופירשו בזה"ק "אפילו גלגל חמה" (זהר צו דף ס"ג אות קע"ג). כלומר, שכולם צריכים להתחיל בדומם דקדושה.

אבל יש לדעת, כמו בדומם הגשמי אין האדם צריך להשקיע כוחות, בכדי שהדומם יתגלה, אלא שהדומם מתפתח לפי התפתחות הטבע. היינו, אם האדם לא יקלקל את הדומם הגשמי, הוא מתפתח. למשל, אם האדם לא מקלקל את האדמה, או הוא מוציא אבנים מן האדמה, הדומם מתפתח. כמו כן בהדומם דקדושה, אם הוא לא מקלקל את המעשים שלו, אז הדומם דקדושה שלו מתפתח. אבל לא צריך לשום כוונה ומחשבה בכדי להמשיך את בחינת הדומם דקדושה שלו.

מה שאין כן אם הוא רוצה להכנס לבחינת צומח, שאנו רואים בגשמיות, שהצומח כבר צריך טיפול מיוחד, וצריכים לתת לו מזונות, היינו מים ושמש, וכמו כן לתקן את הדומם שממנו יוצא הצומח, שהיא חרישה וכדומה. וכמו כן להוציא שאר צמחים, שאין להם שייכות להצומח, שהאדם רוצה שיצמח מן הדומם הזה, שבגשמיות מוציאים שאר עשבים שהתערבו.

וכמו כן בצומח דקדושה, צריכים לתת מחשבה ורצון, איך לתת מזונות להדומם הזה, היינו חרישה. היינו, שצריכים להפך את הרצון לקבל שבו בעל מנת להשפיע, וכדומה. אז שייך ענין עבודה של ימין ושמאל, שענין הוא, מה שהיה מקודם קו אחד, שהוא בחינת המעשה, זה האדם צריך להשתמש עמו בבחינת קו ימין, כלומר שהמעשה הפשוט הוא צריך להחשיב ולומר, שהוא נותן תודה רבה להבורא, בזה שזיכה אותו לעשות מעשים פשוטים בתכלית הפשטות, ולומר, שגם זה הוא לא שוה, שהבורא נתן לו במתנה לשמש אותו בפשטות.

ויחד עם זה לעבור לקו שמאל, היינו לעשות ביקורת על עצמו, אם הוא באמת עובד ה', או הוא עובד עבור עצמו, היינו

לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. ועל זה הוא צריך להתפלל, איך שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית. ולפעמים הוא רואה, שאין הוא מסוגל להתפלל, שה' יעזור לו, להוציאו מתחת שליטת אהבה עצמית. ולפעמים הוא נמצא במצב יותר גרוע, היינו שלא רוצה אפילו בלי תפלה, שה' יוציאו מאהבה עצמית, אלא להיפך, שיש לו רצון, שה' יעזור, שיוכל למלאות את הרצון לקבל לעצמו, בכל מילוי שרק אפשר למלאות. וזה נקרא בחינת שמאל, כי דבר הצריך תיקון נקרא ברוחניות שמאל.

נמצא, שיש כאן שני הפכים. מצד אחד אומרים לאדם, שסדר עבודה הוא, שהאדם צריך להשתדל ולקיים את הקו אחד בכל שלמותו, כלומר, כמו בזמן שהנברא היה נמצא במצב הדומם, הנקרא קו אחד, והיה מרגיש עצמו לאדם השלם, והיתה לו שמחה, ומצב רוח טוב, בזה שהיה יודע, שיש לו בחינת שלימות, ואין לו מה להוסיף רק כמות.

והסיבה היתה, משום שלא היה לו שום מושג בבחינת צומח, אלא שהיה חושב, שבחינת דומם זוהי השלימות מה שמוטל על האדם לעשות. לכן היה מרגיש מצב רוח טוב מחמת הרגשת השלימות, ולא היה יכול להבין, מדוע כל הנבראים, אין להם השכל שלו.

מה שאין כן עכשיו, שיש לו מושג, מה הוא בחינת צומח, כבר אין לו השלימות של קו אחד. לכן האדם צריך עכשיו לתת יגיעה גדולה, שיהא בידו להחשיב ולקבל חיות מהימין, כדוגמת שהיה מקבל ממנו בהיותו בבחינת קו אחד. והטעם הוא, משום שהקו שמאל נותן לו להבין, שאין זה שלימות.

ומדוע צריכים באמת ללכת בקו ימין. התשובה היא, זהו מטעם אמת. היינו, שהאדם צריך להחשיב, את קצת אחיזה דקדושה שיש לו, זה שוה הון רב. ואז הזמן לתת תודה לה'. ואח"כ הוא צריך לחזור לקו שמאל, שגם זה הוא אמת, שצריכים לעבוד לשם שמים. ומב' אלה, היינו מצד השלימות והחשיבות של הימין, ומצד החסרון השמאל, האדם זוכה לבחינת קו אמצעי. וזהו כנ"ל "ימינא ושמאלא וביניהו כלה".

מתי האדם צריך להשתמש עם גאוה, בעבודה

תש"ן - מאמר ו'
1989/90 - מאמר 6

הנה הכתוב אומר (דברי הימים ב' י"ז) "ויגבה לבו בדרכי ה'". ובמשנה (אבות פרק ד' ד') אמרו "מאוד מאוד הוי שפל רוח". נמצא, שזה בניגוד מה שכתוב, "ויגבה לבו".

הנה הזה"ק (וירא ו', ובהסולם אות י"ז) שואל "וירא אליו ה' באלוני ממרא". למה באלוני ממרא ולא במקום אחר. אלא משום שממרא נתן לו עצה על המילה. כי בשעה שאמר הקב"ה לאברהם, שימול את עצמו, הלך אברהם להיוועץ עם חביריו. אמר לו ענר, "אתה כבר יותר מתשעים שנה, ואתה תצער את עצמך".

אמר לו ממרא, "זכור את היום, שהשליכו הכשדים אותך בכבשן האש, ואותו הרעב שעבר על העולם, ואת אלו המלכים שרדפו אנשיך אחריהם, והכית אותם, והקב"ה הצלך מכולם, קום עשה מצות רבונך". אמר לו הקב"ה, "ממרא, אתה נתת לו עצה על המילה, חייך, איני מתגלה עליו אלא בהיכל שלך".

ודבר זה קשה להבין. אם הקב"ה צוה לו שימול את עצמו, אז הולך לשאול את חביריו, אם כדאי לשמוע בקול ה'. וכי חס ושלום אם ממרא היה אומר אחרת, היה חס ושלום שומע בקול ממרא, ולא בקול ה'. היתכן לומר כך. ועוד קשה להבין, את מה שממרא אמר לו, שכדאי לשמוע בקול ה', שבטח הוא יציל אותך, כמו שהציל אותך מכבשן האש. משמע שהבסיס, שממרא אמר לו לשמוע בקול ה', הוא מטעם שיציל אותך, כמו שהציל אותך אז מכבשן האש, אחרת אין אתה צריך לשמוע.

הלא אותו דבר אנו רואים, שחז"ל אמרו (רש"י מביא דרשת חז"ל, נח שביעי) וזה לשונם, "על פני תרח אביו בחיי אביו. יש אומרים, שעל ידו אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת צלמיו והשליכן לכבשן האש, והרן, יושב ואומר בלבו, אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרוד נוצח אני משלו". וכשניצל אברם, אמרו לו להרן, "משל מי אתה", אמר להם הרן "משל אברם אני, השליכוהו לכבשן האש, ונשרף".

רואים אנו אצל הרן, אם אמר שהוא הולך לקבל על עצמו מסירת נפש, על תנאי שה' יציל אותו, הוא נשרף. אם כן מדוע אצל אברם, אם ממרא אמר לו, "שאתה צריך לשמוע בקול ה'", מטעם היות שהציל את אברם מכבשן האש, היינו אברם של אתמול, על דרך משל, הוא יציל גם את אברם של היום, כשהוא ימול את עצמו, אם כן זה ממש כדוגמת הרן ואברם בכבשן האש, וכאן רק ההבדל, שהם אותו דבר רק בגוף אחד, היינו אברם בב' מצבים.

בפשטות הענין אנו רואים, ששם בהרן עם אברם בכבשן האש, היה ענין של גויים, היינו שהנוכרים היו רוצים, שהן אברם והן הרן, שלא ישמעו בקול ה'. מה שאין כן אצל מילה היה, שה' אמר לו. היינו שיש הפרש בין שנוכרים אומרים, לא לשמוע בקול ה', או שה' אומר לשמוע בקולו.

לכן יש לומר, בזמן שהנוכרים רוצים שהאדם יעבוד עבודה זרה, ולהינתק עצמו מאמונת ה', בטח זה צריך האדם לתת מסירת נפש ללא תנאי. לכן הרן, שאמר, שהוא מוכן לתת מסירת נפש, בתנאי שישאר בחיים, כדוגמת אברהם, בטח זה לא נקרא מסירת נפש. לכן נשרף בכבשן האש.

מה שאין כן כאן, כשהבורא אמר לו, שהוא ימול את עצמו, והוא הלך להתייעץ עם חבריו, צריכים לפרש בצורה אחרת. היינו, שהוא חשב, זה שהקב"ה אומר לו, שימול את עצמו, זהו מדרגה גדולה, והוא עוד לא ראוי לזה. כי הוא חשב, זה שהבורא

אמר לו, שימול את עצמו, אם עדיין אינו ראוי לזה, בטח שיכול לנפול אפילו מהמצב שהוא נמצא עכשיו. כי הוא יודע, שהוא נמצא בבחינת השפלות, כמו שכתוב "ואנכי עפר ואפר". לכן הלך להתייעץ, אם מותר לו עכשיו ללכת במדרגה הגדולה ולמול את עצמו, או שהוא צריך לחכות עד שיהיה ראוי לזה.

לכן ענר אמר לו, אתה כבר למעלה מתשעים שנה, ואתה תצער את עצמך להתחיל עכשיו לעלות במדרגות עליונות, ולהתחיל לעבוד בעבודה יותר גדולה, בכדי להכשיר את עצמך שתהיה ראוי למצות מילה. כבר אתה זקן יותר מדי, בכדי להתחיל עכשיו לתת יגיעה גדולה, בכדי לזכות למדרגות יותר גדולות. זה מתאים לצעיר לימים, שיש לו עתיד גדול. ולא לך, שאתה כבר למעלה מתשעים שנה. לכן זה לא בשבילך.

אולם כשבא לשאול לממרא, אז ממרא השיב לו, הלא אתה רואה, שאין הקב"ה מסתכל על השפלות שלך, שהוא יגיד בזמן שאתה תהיה ראוי, אז הוא יכול לעזור לך, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". אבל היות כשאתה מרגיש, שאתה עפר ואפר, אין הקב"ה יכול לעזור לך. הלא אתה רואה, שבזמן שהשליכו לך לכבשן האש, מכל מקום הקב"ה עוזר לך, מטעם שהוא רחום וחנון.

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו ראוי והגון לכך". לכן גם כאן, במצות מילה, הקב"ה רוצה שתכנס למדרגה יותר גדולה, אף על פי שאין אתה ראוי והגון. לכן לך וקיים מצות רבונך. ואל תסתכל על השפלות שלך.

וזו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמר הקב"ה "כי עתה ידעתי, כי ירא אלקים אתה". והקושיא ידועה, וכי אין הקב"ה יודע עתידות, שאמר, "כי עתה ידעתי". ואמר, "כי עתה ידעתי", שעתה כבר יודע, ש"ירא אלקים אתה". כלומר, שעתה אברהם יודע שהוא ירא אלקים.

ונשאלת השאלה, בשביל מה צריך אברם לדעת את זה. אלא צריכים לומר, שעתה, שהוא יודע, שהוא ירא אלקים, כבר אברהם יכול ללכת למדרגה יותר גדולה, ואינו מתייירא, אולי זה יותר מדי גבוה עבורו. אלא שהוא כבר יכול לעלות למעלה מעלה.

וכעין זה יכולים לפרש מה שאמר רבא (ברכות ס"א) "לידע אינש בנפשיה, אם צדיק גמור הוא, אם לאו". וגם שם יש להבין, בשביל מה צריך לדעת זה. אלא כנ"ל, שעל ידי זה הוא ישתדל ללכת במדרגות יותר גדולות, ואל יחשוב שזהו יותר מדי גבוה עבורו. לכן יעץ לו ממרא, שאל יסתכל על זה, שהוא מרגיש את שפלותו, שהוא בחינת עפר ואפר, אלא הקב"ה רוצה שתעלה במעלה ע"י מצות מילה, לך וקיים, ואל תסתכל על שום דבר. וזה שכתוב "רם ה' ושפל יראה". וזה כמו שכתוב, ש"ה' מגביה שפלים".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אברהם הלך לשאול לחבריו, אם לשמוע בקול ה'. הפירוש הוא, אם הוא צריך לחכות ולהכשיר את עצמו, שיכנס במדרגה הגדולה, שיזכה אחרי קיום מצות מילה, או לקיים תיכף ולא להסתכל על שפלותו, מה שהוא מרגיש, שהוא בחינת עפר ואפר. ועל זה הוא הלך לשאול את עצת חביריו, ולא חס ושלום ששאל, אם לקיים מצות ה'.

ובזה נבין גם כן, מדוע בזמן שהשליכו אותו לכבשן האש, מדוע לא הלך לשאול אז בעצת חביריו, אלא הסכים שישליכו אותו לכבשן האש, בכדי לקדש את שם שמים. אלא שזה בחינת אמונה, שצריכים לתת מסירת נפש על זה בלי תנאים. היינו לומר, שאני שפל גדול, לכן הוא לא רוצה לתת מסירת נפש.

אלא בעבודה זרה הדין הוא "יהרג ואל יעבור". ומשום זה הרן, שרצה לקדש את ה' במסירת נפש, רק בתנאי שישאר בחיים, כמו אברם, מובן מאליו שזהו לא נקרא "יהרג ואל יעבור". כי דעתו היתה, שהוא מסכים, שישליכו לכבשן האש בתנאי שלא יהרג. נמצא, שלא קיים כלל את המצוה, שישנו בעבודה זרה "יהרג ולא יעבור". לכן

הרן נשרף בכבשן האש. מה שאין כן אברם, שדעתו היתה בבחינת "יהרג ואל יעבור", לכן בזכות המצוה השלימה ניצל מכבשן האש. וזהו ששם היו הגויים, דברו אליו, שהם דרשו ממנו שיעבוד עבודה זרה.

מה שאין כן במצות מילה, שה' דיבר אליו, שימול עצמו, ה' בטח שדרש מאברם שיעלה בדרגה. כי אברהם, לאחר שקידש את ה' אצל נמרוד, מה רצה ה' ממנו, בטח לעלות למדרגה יותר גבוהה. על זה חשב, אולי עדיין עוד לא ראוי לעלות במדרגה כל כך גבוהה. לכן הלך לשאול מחביריו, מה לעשות. הלא הוא מרגיש, שעדיין אינו ראוי לגדלות זו, מה שהוא יזכה בקיום מצות מילה, כנ"ל. לכן כאן הוא ענין אחר לגמרי.

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' מצבים בעבודה:

א. בחינת אמונה,

ב. בחינת תורה.

שבבחינת אמונה, לא שייך לומר שהוא שפל, לכן הוא לא יכול לקיים את מצות של קידוש ה', שנוהג בכלל ישראל, אפילו בין אנשים פשוטים, שאנו שמענו, שמסרו נפשם על קידוש השם.

לכן כשהאדם מתחיל להכנס בעבודת ה' על דרך האמת, צריך לקבל על עצמו עול האמונה למעלה מהדעת, אפילו שכל האומות העולם שבגופו צוחקות ממנו, עליו מוטל לקדש ה' בפני הגויים שבגופו, ולומר, שהוא מאמין בה', ורוצה לשמש אותו בכל לבו ונפשו. ואפילו שהם לא מסכימים עמו, והוא יכול לומר, שהוא מקבל על עצמו לאהוב את ה'. ואפילו שאין לו שום הרגשה, בזה שאומר בעל פה, אבל האדם, אין לו להתפעל מזה, שאין האברים מסכימים לדעתו, והוא, מה שהוא יכול לעשות, הוא עושה. היינו בדיבור, ובמעשה הוא יכול לעשות את הדבר על דרך הכפיה. והגם שאין לו שום הרגשה מזה, מכל מקום מבחינת אתערותא דלתתא הוא עושה.

ועל זה נאמר "וברכתיך בכל אשר תעשה". כלומר שה' ישלח לו אח"כ ברכה על המעשה שהוא עושה. והגם שלאחר ההתגברות הוא רואה שלא קיבל שום ברכה, היינו שלא מרגיש שום התקרבות לה', יותר מכפי שהיה מטרם ההתגברות, אז הגוף שואל להאדם, אמרת לי, שאם אתה תתגבר על השכל ודעת שלך, אז הקב"ה יתן לך ברכה, כלומר שתרגיש ע"י זה את החשיבות הרוחניות. ואתה רואה, שאתה נמצא באותו המצב שהיית לפני העשיה, שהשתדלת לעשות מעשים בכפיה.

על זה באה התשובה, שאם הייתי מרגיש את הברכה על המקום, נמצא, שעשיתי את המעשה בכדי לקבל שכר. וזה דומה לבחינת הרן, שאמר, אם אני אראה שאברהם ניצל מכבשן האש, אני משלו. וגם כאן, שאומר, אני מוכן לכוף עצמי ולעשות מעשים טובים נגד רצון הגוף, אבל בתנאי שאח"כ אני אקבל הרגשה טובה, איך שכדאי לעבוד לה' בכדי לקבל שכר, היינו הרגשה טובה.

לכן אם האדם רוצה תיכף, לאחר העבודת הכפיה, לקבל תיכף שכר, זה דומה כאילו לכתחילה היתה הכפיה, בכדי שאח"כ לא יצטרך יותר לעבוד על דרך הכפיה. נמצא, שבעת קבלת האמונה, הוא מעמיד תנאים. ובחינת האמונה של קבלת מלכות שמים, צריכה להיות כניעה ללא תנאי. לכן אצל אמונה לא שייך לומר, שהאדם מרגיש עצמו שהוא שפל יותר מדי, שאין עליו מוטל לקבל עול מלכות שמים. ואין לאדם לומר, עכשיו אין לי מצב רוח לזה, אלא אני מחכה, שיהיה לי מצב רוח טוב, אז אני אשתדל לקבל עלי עול מלכות שמים. אלא החיוב מוטל על כל אדם, לקבל על עצמו עול מלכות שמים, בכל מקום ובכל עת.

מה שאין כן כשמדברים בענין תורה, אז הזמן שהאדם צריך להרגיש את שפלותו. היות שחז"ל אמרו, ש"אסור ללמוד תורה לעכו"ם, רק לבחינת ישראל". אז הוא צריך מקודם לראות, אם הוא באמת בחינת ישראל. זאת אומרת, שהוא צריך לראות, אם הוא ראוי ללמוד תורה. ואם הוא רואה, שעדיין אין הוא ראוי, אז הוא צריך להשתדל להיות

ראוי. ואז יהיה בידו ללמוד תורה.

ומה היא העצה, שהאדם יכשיר את עצמו להיות ראוי. העצה לזה, כמו שאמרו חז"ל, "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". כלומר, שהאדם צריך מקודם ללמוד תורה, בכדי שהתורה תביא לו להיות בחינת ישראל. וכשהוא יהיה בבחינת ישראל, אז יעלה בדרגה ללמוד תורה, הנקרא אז, תורת ה' בבחינת שמותיו של הקב"ה. מה שאין כן לפני שזכה להיות בחינת ישראל, הוא צריך להשתדל לעסוק בתורה ומצות, שזה יביא לו לבחינת ישראל. ואז הזמן לבוא לבחינת השלימות, הנקרא מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

אולם בזמן התעסקותו בתורה ומצות, היות שהאדם צריך ללכת בב' קוים, ימין ושמאל, היינו זמן של שלמות וזמן של חסרון. היות שמצד אחד אנו צריכים להודות לה', ובטח מי שמרגיש שקיבל הרבה טובות מה', הוא יותר מסוגל לתת תודה רבה יותר גדולה. לכן בזמן שהאדם מתעסק בתורה ומצות, אז הזמן להיות בשלימות, כלומר, כאילו שהקב"ה קירב אותו להיות מהמשמשי המלך. אולם אין האדם צריך לשקר לעצמו, לומר שהוא מרגיש, שהוא משמש את המלך, בזמן שאין לו הרגשה כזו. אם כן איך הוא יכול לתת תודה רבה על זה שקירב אותו, אם אין הוא מרגיש זה.

אלא האדם צריך אז לומר, שאף על פי שהוא נמצא בתכלית השפלות, כלומר שהוא עדיין משוקע באהבה עצמית, ועדיין אינו מסוגל לעשות משהו למעלה מהדעת, מכל מקום ה' נתן לו מחשבה ורצון לעסוק בתו"מ. וגם נתן לו קצת כח, שיוכל להתגבר על בחינת מרגלים, מה שמדברים אליו, ונוקרים את ראשו בטענותיהם, ומכל מקום הוא יש לו קצת אחיזה ברוחניות.

אז האדם צריך לתת תשומת לב על זה, ולהאמין, שה' מטפל עמו, ומדריכו ללכת בהמסלול המוביל להיכל המלך. נמצא, שהוא צריך לשמוח בזה, שה' משגיח עליו, ונותן לו גם הירידות. כלומר, שהאדם צריך להאמין, כמו שהאדם יכול להבין, שה' נותן לו את העליות, שזה בודאי אין האדם יכול לומר, שהוא בעצמו מקבל את העליות, אלא שה' רוצה לקרב אותו, לכן הוא נותן לו העליות.

כמו כן האדם צריך להאמין, שגם הירידות נותן לו ה', בגלל זה שהוא רוצה לקרבו. לכן כל עשיה ועשיה, שיש לו באפשרותו לעשות, הוא צריך לעשות זה, כאילו הוא היה נמצא במצב עליה. לכן זה שהוא מתגבר משהו בזמן הירידה, זה נקרא אתערותא דלתתא. וכל פעולה שהוא עושה, ומאמין שכך הוא רצונו ה', מזה עצמו הוא זוכה להתקרבות יותר גדולה, היינו שהאדם בעצמו מתחיל להרגיש, שה' קירב אותו.

כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל, שבזמן שהאדם הוא בשמחה, היינו שמרגיש עצמו, שיש לו זכיה, בזה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות, האדם נקרא ברוך. "וברוך מתדבק בברוך". כלומר, שהאדם מתחיל להרגיש, שה' מברך אותו עכשיו, ואינו מרגיש שום חסרון. אולם זהו דוקא בעת שעוסק בתו"מ.

אולם האדם צריך לתת קצת זמן מזמנו, להקציב על עבודת של קו שמאל, שזה נותן לו מקום לתפלה, שיתפלל על חסרונות שבו. וזה צריכים, שבעת השלימות, שהאדם עוסק לתת תודה לה', על מה שקירב אותו משהו, אז הוא הזמן שיקבל מילוי על החסרונותיו, מה שהיה מרגיש, בזמן שהיה עוסק בבחינת השמאל.

נמצא, שעניית התפלה אינו בזמן שהוא מתפלל, כי אז נמצא במצב של "ארור", היינו בעל חסרון. ואין השלם מתחבר עם בעל חסרון. אולם בזמן שהאדם מרגיש עצמו לשלם, לא מטעם שהוא יודע שיש לו שלימות, אלא מטעם שהוא מרגיש עצמו לשפל, וכמה אחיזה שיש לו ברוחניות נחשב אצלו להון רב, ומזה יש לו שלימות, שהוא אומר, שגם זה הוא לא שוה, אז הזמן שיכול לקבל את המילוי, מה שהיה מרגיש, בזמן שהיה עוסק בבחינת השמאל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו. שמצד אחד אמרו, "מאוד מאוד הוי שפל רוח", ומצד השני כתוב, "ויגבה לבו בדרכי ה'", שהם ב' הפכים בנושא אחד. והתשובה, הם ב' הפכים בנושא אחד, רק בב' זמנים.

היינו בזמן שהוא עוסק במלכות שמים, לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת. כלומר, בזמן שאין הגוף מסכים לזה, ונותן לו הרבה תירוצים, שאין עכשיו הזמן לזה, ומביא לו ראיות משאר אנשים, שלא משימים לב לעבודה זו של האמונה בה' למעלה מהדעת. על זה הוא צריך לומר "ויגבה לבו בדרכי ה'", ואין הוא מסתכל על אף אחד, אלא הוא נחוש בדעתו, שכך היא דרך האמת, ואין לו להסתכל על מי שהוא, ואין לו לשמוע, מה שהגוף נותן לו להבין, לך והסתכל על האנשים שיש להם שם, שהם מבינים מה זה עבודת ה'. על זה אמרו, "ויגבה לבו". ולהיות בגאוה, שהוא מבין יותר מכולם.

מה שאין כן בזמן שעוסק בתורה ומצות, והוא רואה, שאין לו שום מושג, מה שהוא לומד, או מה שהוא מתפלל, אז אסור לו להיות בגאוה, ולומר, אם אין הוא מבין, מה לו סתם להסתכל בספרים, אם אין הוא מבין את העניינים של תורה ומצות, אז הוא צריך להיות בשפלות. כמו שאמרו חז"ל, "מאוד מאוד הוי שפל רוח". היינו, שהאדם צריך להיות בשפלות, ולומר, כמה אחיזה שיש לו, הוא בשמחה, היות שהוא רואה שיש כמה אנשים, שאין להם שום אחיזה ברוחניות. לכן כאן הוא צריך להרגיש, שאינו מגיע לו כלום, ולהיות בשמחה.

מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה

תש"ן - מאמר ז'
1989/90 - מאמר 7

חז"ל אמרו (ברכות ל"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואח"כ יתפלל". וכמו כן אמרו (ראש השנה ל"ה) "אמר רבי אלעזר, לעולם יסדר אדם תפלתו, ואח"כ יתפלל".

ויש להבין הטעם, מדוע צריכים מקודם לסדר שבחו של הקב"ה. בזמן שהאדם נמצא במצב של חסרון, והוא רוצה להתפלל לה', שימלא את חסרונו, אם כן הוא צריך לעזרתו יתברך. ומדוע הוא צריך מקודם לסדר שבחו של הקב"ה.

אצל מלך בשר ודם יכולים להבין, שמקודם צריכים לתת כבוד למלך, אז המלך רואה שהוא מאוהבי המלך, ובגלל זה המלך ימלא את בקשתו. אבל אצל הקב"ה, מה שייך כך לומר. האם הקב"ה צריך, שהאדם יראה לו, שהוא מאוהבי ה'. אז הקב"ה יעזור לו, אחרת לא.

הלא הקב"ה הוא רחום וחנון, אף על פי שאין האדם כדאי, ה' עוזר לאלו המתפללים אליו, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל פשט, על זה שאנו אומרים בתפלת "שמונה עשרה": "כי אתה שומע תפלת כל פה". היינו שלא חשוב איזה פה שהוא מתפלל, אלא תפלת של כל פה, אפילו שהפה הזה אינו חשוב, מכל מקום הקב"ה שומע אותו. אם כן מהו הענין שצריכים לסדר מקודם שבחו של הקב"ה.

ובכדי לפרש זה, נקדים לבאר את דברי הזה"ק (פרשת "חיי שרה", ס"ט, ובהסולם אות רכ"ד) וזה לשונו "תא חזי, ויהי הוא טרם כלה לדבר. והנה רבקה יוצאת, ושואל. היה צריך לומר, באה. כמו שכתוב, והנה רחל בתו באה. למה כתוב, יוצאת. ואומר, שזה יורה, שהקב"ה הוציאה מכל אנשי העיר, שכולם היו רשעים, ורבקה יוצאת ונפרדת מכלל בני העיר, שהיתה צדקת".

רש"י מפרש את הפסוק ("חיי שרה", חמישי) "אלי לא תלך האשה". וזה לשונו "אלי, כתיב. בת היתה לו לאליעזר, היה מחזר למצוא עילה. שיאמר לו אברהם לפנות אליו, להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מתדבק בברוך".

ויש לפרש את ענין יצחק ורבקה, וכמו כן ענין של בת של אליעזר על דרך העבודה. הזה"ק ("חיי שרה", כ"ט, ובהסולם אות צ"ד) כתוב שם וזה לשונו: "אמר לו, יאמר אדני, אם שמע, איך אמרו בעלי המשנה פרשה הזו, שפרשוהו בעניני הנשמה, אשר אברהם הוא סוד הנשמה, ושרה הגוף".

ועל דרך זה יש לפרש את ענין יצחק ורבקה, כמו שכתוב בזה"ק ("חיי שרה", ע"ט, ובהסולם אות רמ"ט) וזה לשונו: "רבי יהודה אמר, שרה עמו, פירושו, כי כמו שצורתו של יצחק היתה כצורתו של אברהם, כן רבקה היתה צורתה ממש של שרה, ומשום זה כתוב שרה עמו".

לפי זה יש לפרש גם כן, שיצחק היינו הנשמה, ורבקה הגוף. הנה בסדר עבודת האדם, שרוצה להגיע לדביקות ה', יש תמיד ללכת בב' קוים, שהם ימין ושמאל. שענין ימין נקרא שלימות. היינו, שהאדם מרגיש סיפוק בעבודה. ועל זה הוא נותן שבח והודאה לה', על מה שזיכה אותו, להיות בין משמשי המלך. והוא רואה, שהגיע לדרגה ברוחניות, מה שאין זה נמצא בשאר עובדי ה'. והוא מכיר בשפלותו, ואינו יודע למה בחר ה' בו יותר משאר אנשים, שהם עוד לא הגיעו לדרגה זו. ועל זה הוא מודה ומשבח את המלך. והוא יכול לקיים מה שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". ואין לו אז על מה להתפלל לה', שיעזור לו, כי אין הוא מרגיש חסרון במצבו.

אולם בזמן שהאדם הולך אח"כ לעבוד בקו שמאל, היינו שעושה בקורת על המצב שבו הוא נמצא. והוא רואה, שהן במוחא והן

בליבא אין הוא בסדר. ויותר מזה, הוא רואה לפעמים, איך שהוא משוקע באהבה עצמית יותר מהרגיל. ולפעמים האדם בא לידי שפלות כל כך גדול, שאין הוא רוצה שה' יעזור לו להוציאו משפלותו. אלא להיפך, הוא ברוגז על מה שאין הוא מקבל הנאה ותענוג מחיי הגשמיים. נמצא, שלפעמים השמאל לא נותן לו אפילו להתפלל ולבקש מה'. ואיך הוא יכול להרגיש עצמו לאדם השלם, ולתת תודה לה'.

אלא צריכים לדעת, כי עיקר העבודה היא בזמן עליה. כי רק בזמן עליה שייך עבודת האדם בב' קוים: ימין ושמאל. מה שאין כן בזמן הירידה, האדם נחשב למת. והאם שייך לומר שמדברים למת, או שרוצים משהו מהמת, שיעשה איזה דבר.

לכן מוטל על האדם, בזמן שהוא נמצא במצב העבודה, שאז שייך לומר, שיש להאדם לעבוד בשני אופנים: א' ימין, וב' שמאל. שענין ימין נקרא בעיקר, שהשלימות שבו נבנית על למעלה מהדעת. והשמאל שבו נבנה דוקא על בחינת דעת ושכל. כלומר, שאז הוא דן את עצמו כפי מה שהוא רואה, כמו שאמרו חז"ל: "אין לדיין אלא מה שעיניו רואות" (ב"ב קל"א).

נמצא, שבזמן שהוא עוסק בבחינת השמאל, והוא רואה את האמת, איך שהוא כל כך בשפלות, והוא משוקע באהבה עצמית, איך אפשר לומר אח"כ, שהוא נמצא במצב של שלימות, ולתת תודה רבה לה', על זה שנתן לו מתנה כל כך גדולה, שהוא נמצא בקדושה, שזהו ממש ההיפך ממה שהוא רואה את האמת. ואיך עוד אפשר להיות בשמחה, בזמן שהוא רואה את האמת.

התשובה היא בשני אופנים:

א. כמו שכתוב במאמר תש"ג, בענין "אמונת רבו", שאמר זצ"ל, שהאדם צריך ללכת באמונת חכמים, כפי שהם סדרו לנו. וזה לשונו בשינוי לשון: "שהתלמיד צריך להאמין, כמו שרבו אומר לו, ללכת בדרך ימין ושלימות. והתלמיד צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה'. וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב. כלומר, שכל העולם מקבלים ממנו רק טובות. ואף על פי כשהוא מסתכל על עצמו, הוא רואה שהוא בעירום וחוסר כל. וכמו כן כשהוא מסתכל על העולם, הוא רואה שכל העולם סובל יסורים. וכל אחד, לפי דרגה דיליה, הוא סובל. ועל זה הוא צריך לומר, כמו שכתוב "עינים להם ולא יראו". היינו, שכל זמן שהאדם נמצא בבחינת "להם", שיש "להם" שתי רשויות, אין "הם" יכולים לראות את האמת. לכן האדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהאדם נמצא בשלימות, וגם כל העולם כולו".

נמצא, באופן כזה הוא יכול וצריך לתת תודה לה', על מה שנתן לנו כל טוב. וזה נקרא "קו ימין", שהוא ממש להיפך מקו שמאל. כלומר, שבקו שמאל אנו הולכים בתוך הדעת, כנ"ל, ש"אין לדיין אלא מה שעיניו רואות". היינו, דוקא בבחינת השכל ולא למעלה מהדעת. מה שאין כן כשעוברים לעבוד לבחינת ימין, נמצא, השמאל הוא הגורם, שהימין יהא בנוי על בסיס של למעלה מהדעת.

וזהו כמו שאמרו חז"ל "שמאל דוחה וימין מקרבת". היינו, שמצב "השמאל" מראה להאדם איך נדחה ונפרד מעבדות ה'. ו"ימין מקרבת", שפירושו, שמראה לו, איך שהוא מקורב לעבודת ה'. זאת אומרת, שבזמן שהוא עוסק בשמאל, אז השמאל צריך להביאו לראות מצב של דחיה, איך שהוא נדחה ונפרד מהעבודה. ובזמן שהוא עוסק בימין, הוא צריך להגיע לידי מצב, שיראה איך שהוא מקורב לה'. ועל ימין הוא צריך לתת תודה לה', ובשמאל הוא צריך לתת תפלה לה'. שרק על שתי רגלים האדם יכול ללכת בגשמיות. וזה נמשך מרוחניות, שזה מראה, שהאדם צריך ללכת בשני קוים.

ובענין השלימות יש עוד אופן. היינו, אם האדם בא לידי מצב, שהוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל. היות שהוא מפגר, הן

בבחינת מוחא והן בבחינת ליבא. היינו הוא רואה, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ורואה שאין לו שום אבר, שיהיה לו איזה רצון לעבוד לתועלת ה', והוא רואה עכשיו, איך שהגיע למצב האמיתי שלו, הנקרא "הכרת הרע".

והוא אומר, זה שהוא רואה עכשיו את הכרת הרע, זהו מתנה מן השמים, שגילוי לו את האמת. אחרת הוא היה מרמה את עצמו, והיה חושב, שאין לו לשנות את דרכו, היות שבטח הוא הולך על דרך האמת, והיה יכול להישאר עם הרע שלו לעולמים. ועתה בא לו גילוי מן השמים, לראות את האמת.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק על פסוק "או הודע אליו חטאתו". פירש, שהקב"ה הודיע לו שחטא. כלומר, שהודיע לו מן השמים, שהוא חטא. זאת אומרת, הכרת הרע זהו גילוי מלמעלה. לכן הוא שש ושמח על זה שהקב"ה מטפל עמו, ומדריכו, ומראה לו את מצבו האמיתי. ומזה הוא מקבל שלימות. כלומר מזה שזכה לגילוי האמת מיד הקב"ה, שבחינה זו שהוא מקבל שלימות, היינו שאומר, שהקב"ה מקרב אותו ומראה לו את האמת.

נמצא, שהוא עכשיו לא במצב שיאמר, שהקב"ה דחה אותו מקדושה, בזה שהוא מרגיש את הרע. אלא להיפך. ומזה הוא מרגיש, שה' מקרב אותו. וזה נקרא "ימין מקרבת". וממילא הוא יכול במצב כזה, שהוא רואה, איך שהוא כולו רע, להתגבר ולעשות עצות איך לצאת מהרע הזה, לכן הוא מודה ומשבח לה'.

נמצא, עתה הוא נבחן לברוך. היינו בזה שהוא רואה, שקיבל ידיעה מלמעלה על הכרת הרע, ובזמן שהוא נותן תודה לה', בטח שהוא נקרא "ברוך", היות שקיבל ברכה מה'. ואז יכול לבוא לידי דביקות בה', "כי ברוך מתדבק בברוך".

וזהו על דרך שפירוש אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל: "לא איברי עלמא, אלא או לרשיעי גמירי, או לצדיקי גמירי" (ברכות ס"א). ושאל, בשלומא בשביל צדיקי גמירי, מבינים. אבל בשביל רשיעי גמירי, היתכן לומר כך.

ותירץ, היות שבזמן, שהאדם יודע בעצמו שהוא רשע, בטח שיעשה כל מה שביכולתו לעשות תשובה. ויש לפרש דבריו "בשביל צדיקי גמירי", אז הם נהנים מהעולם, בזה שהם זוכים להטוב והעונג, שהיה ברצון ה' בעת בריאת העולם, היות שכבר יש להם כלים לקבל אור ה' בעל מנת להשפיע, כי בכלים הללו מתגלה המטרת הבריאה, שנקרא "רצונו להטיב לנבראיו".

וכמו כן בזמן שהוא כבר זכה להכרת הרע, זהו כלים, שיש לו דחף פנימי לעשות מה שביכולתו בכדי לצאת מהמצב של רשעים. מה שאין כן כשאינו מרגיש את הרע, אין לו מי שיעורר אותו לצאת מהמצב הרע הזה, היות שהוא לא מרגיש שכל כך רע לו, שהוא צריך לעשות מה שביכולתו לצאת מהמצב הזה.

נמצא, זה שהגיע למצב, שהוא רואה, שהוא כולו רע, כבר יש בזה מעלה גדולה. וראיה לזה, שכבר יכולים לומר, שבשבילו נברא העולם, כנ"ל "לא איברי עלמא אלא או לרשיעי גמירי". מה שאין כן מטרם שנגלה לו מצב הרע, לא היה לו שום זכות קיום בעולם, כנ"ל, "שלא איברי עלמא, אלא או לרשיעי גמירי או לצדיקי גמירי". נמצא, שמטרם הכרת הרע אין לו שום זכות קיום בעולם.

נמצא לפי זה, שאם הוא הגיע להכרת הרע, כבר נבחן שיש בו אחיזה בעולם. ומבחינה זו נבחן, שיש לו שלימות, וכבר יכול לתת שבח והודאה לה' על זה, וכבר יש לו חיבור עם ה', וכבר יכולים לומר, שהוא נקרא "ברוך", ו"ברוך מתדבק בברוך", כנ"ל.

ואז הוא יכול להיות, ואז הוא הזמן שיכול לעלות בדרגה. כלומר, שכל התפלות שנתן על חסרונותיו, הוא יכול לקבל בזמן השמחה, כנ"ל, כמו שאמרו חז"ל "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה", כמו שכתוב "ויהי כנגן המנגן, ותהי עליו רוח ה'". נמצא, שעיקר הזמן שהאדם זוכה לבחינת השראת

השכינה, הוא דוקא בזמן השלימות, שדוקא בזמן השלימות, אז הוא הזמן שיכול לקבל לבחינת הנשמה שלו.

ובהאמור נוכל לפרש את מה שאמרו חז"ל "בת היתה לו לאליעזר. והיה רוצה, שהיא תהיה אשה ליצחק". ובפשטות קשה להבין, הלא בתו של אליעזר היתה בת של תלמיד חכם, כמו שאמרו חז"ל (יומא כ"ח ע"ב): "ויאמר אברהם אל עבדו, זקן ביתו המושל בכל אשר לו. אמר רבי אליעזר, שמושל בתורת רבו הוא דמשק אליעזר". וכמו כן אמרו שם "אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה".

על השידוך הזה אברהם לא הסכים, והשיב לו: "אין ארור מתדבק בברוך". מה שאין כן השידוך של רבקה, שהיא היתה בתו של בתואל ואחות לבן הרשע. ובתואל, אמרו חז"ל, שביקש להאכיל לאליעזר סם המות, כדי שישאר להם הממון". היינו שלא היה סתם רשע, אלא היה רוצח גם כן, ובא גבריאל והחליף הקערה, ונתנה לבתואל, ומת. וגם רבקה באה מסביבה של רשעים. והשידוך הזה הוא שידוך הגון, כמו שכתוב: "ורבקה יוצאת". היינו שהקב"ה הוציאה אותה מכל אנשי העיר, שהיו רשעים, "ורבקה יוצאת", שהיתה צדקת. ובפשטות, אם היו מציעים לאדם שני שידוכים, אחד בת תלמיד חכם, והשני שבא מבית רשעים ומעיר של רשעים, בטח שהיה בוחר בבת תלמיד חכם.

ובבחינת עבודה יש לפרש, שמצב של אליעזר הוא מצב של שמאל, שהיה צועק כל הזמן: "אלי-עזר, היות שאני נמצא תחת שליטת הרע". נמצא, שאשה זו, היינו בת של שמאל, שהיה מתפלל שיתנו לו את בחינת יצחק, שנקרא "נשמה", ל"אשה", שהוא הגוף, בכדי לקבל את הנשמה לא הסכים אברהם, מטעם שבזמן שהאדם נמצא בשמאל, וצועק "ה', עזור לי לצאת מהרע", נמצא שהגוף הזה הוא בבחינת "ארור". והוא אמר לו, שיצחק, היינו הנשמה, היא "ברוך", "ואין ארור מתדבק בברוך".

כמו שכתוב בזה"ק (תולדות, דף כ"ב, ובהסולם, אות מ"ט), "לכן אף על פי שאליעזר היה תלמיד חכם, אולם היה מרגיש, שחסרה לו מידת האמת. היה תמיד הולך בבחינת השמאל, והיו לו טענות תמיד, מדוע אין ה' רוצה לשמוע בקולו, שיתן לו בחינת נשמה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". והגם שהשמאל "מדבר להענין", כי הכל בנוי על הדעת כנ"ל, ש"אין להדיין אלא מה שעיניו רואות", אבל באמת הוא "ארור".

לכן אמר לו אברהם: "אין ארור", היינו הגוף, בזמן שהוא נמצא במצב של ארור, יכול לקבל בחינת השראת השכינה, הנבחן לבחינת נשמה הפרטית של האדם. כי השכינה נקראת "מלכות", שהיא כלל הנשמות, שמטעם זה נקרא מלכות "כנסת ישראל". לכן אין הגוף במצב הזה, מוכשר לבחינת "יצחק", הנקרא "נשמה", כנ"ל "הגוף נקרא אשה, והנשמה נקרא בעל".

מה שאין כן בחינת "רבקה", מכונה בעבודה, שהגוף רואה את כל מה שהשמאל מראה לו, את מצבו האמיתי, שכל האברים שלו הם רשעים, שרק מה שנוגע לאהבה עצמית הוא מבין, מה שאין כן מה שנוגע לתועלת ה', אין הוא מסוגל לעשות שום דבר בדיוק כמו שהשמאל מראה לו.

וזה נקרא ש"כל בני העיר היו רשעים". כי הגוף נקרא עיר, כמו שכתוב (קהלת ט', י"ד), "עיר קטנה, ואנשים בה מעט, ובא אליה מלך גדול, ומצא בה איש מסכן חכם, ומלט הוא את העיר בחכמתו. ורבקה, שהיא צדקת אחת, יוצאת מכל בני העיר".

ולמה כתוב "יוצאת". ואומר "זה יורה, שהקב"ה הוציאה מכל אנשי העיר". פירוש, שהגוף הזה היה מרגיש עצמו לשלם, היינו לצדקת, מזה שהקב"ה הודיע לו האמת. ומזה הוא שמח ונחשב זה עצמו לשלימות, בזה שהקב"ה הודיע לו כנ"ל. או מטעם הב' הנ"ל, שהוא מאמין למעלה מהדעת, שיש לו שלימות, מטעם שהוא מאמין באמונת רבו, שצריכים ללכת למעלה מהדעת, ולומר "עינים להם ולא יראו".

ובמצב של שלימות יכולים לזכות לבחינת "יצחק", הנקרא "נשמה". זאת אומרת, שהשני

הפכים הם נמצאים בגוף אחד, אלא בב' זמנים. ואומרים לנו, שעיקר הוא ללכת בקו ימין, לאחר שיש לו קצת מקו שמאל. וזהו, "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום", שזה נקרא "ימין". "ואח"כ יתפלל", שנבחן לשמאל. ואח"כ חוזר לימין.

מהו, שעֵשָׂו נקרא איש שדה, בעבודה

תש"ן - מאמר ח'
1989/90 - מאמר 8

הזה"ק (תולדות ל"ג, ובהסולם אות ע"ה) אומר שם וזה לשונו, "כתוב כאן, איש יודע ציד, איש שדה. וכתוב שם (אצל נמרוד) הוא היה גיבור ציד לפני ה'. מה שם פירושו, שהיה צד דעתן של בריות, ומטעה אותם למרוד בה'. אף כאן כן איש שדה פירושו, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם. ועשו אמר, שהוא נמצא בשדה, כדי להתפלל, כמו יצחק, כמו שכתוב, ויצא יצחק לשוח בשדה, וציד ורימה את יצחק".

ויש להבין, מהם הב' דברים, שאומרים על עשו, כלומר, מהו ההבדל בין "איש יודע ציד" ל"איש שדה", בעבודה. ועוד יש להבין, מה שאומר שם הזה"ק, "איש שדה, משום שחלק נחלתו אינו במקום ישוב, אלא במקום חרוב, במדבר, בשדה. ועל כן נקרא איש שדה". הלא גם נח נקרא "איש אדמה", כמו שכתוב "ויחל נח איש האדמה". וכמו כן ביצחק עצמו כתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה". וכן כתוב שיצחק אמר על יעקב, כמו שכתוב "ויאמר ראה ריח בני כריח השדה, אשר ברכו ה'". אם כן מאיפה משמע אצל עשו, שאיש שדה, הכוונה לגזול בני אדם ולהרוג אותם. ויש לפרש זה על דרך העבודה.

ידוע מה שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות", שה' ברא את העולם על הכוונה, שרצונו להטיב לנבראיו. ולמטרה זו ברא דבר חדש, הנקרא רצון לקבל הנאה ותענוג. וכמו שלמדנו, שבכדי להנות מהטוב ועונג, מה שהוא רוצה לתת, ההנאה היא לפי מידת החסרון וההשתוקקות להדבר, כי ההשתוקקות היא הקובעת שיעור מידת הנאה, שיכולים להנות מהדבר.

אם כן תחילה יצא מבחינת יש מאין הרצון לקבל הזה. וזה נקרא "אשר ברא אלקים". "לעשות", הוא בחינת תיקון הבריאה, היות שע"י זה שיש הבדל בין המשפיע להמקבל, אם כן יש כאן ענין של נהמא דכסופא, היינו בחינת בושה. לכן ניתן לעשות כוונה בעל מנת להשפיע, כלומר, שלא לקבל, אף על פי שיש השתוקקות גדולה לקבל את הטוב ועונג, מכל מקום בכדי שלא יהיה בחינת בושה, ניתנה עבודה להנבראים.

ועבודה זו נקראת בשם עבודה, מטעם שזהו נגד הטבע, שהבורא ברא את הבריאה. כי ענין מטרת הבריאה להטיב לנבראיו, פירוש, שכל מה ששייך לומר שהאדם מקבל, היינו שיש לו חשק לקבל, בא מצד הבורא, שברא את הטבע הזה. מה שאין כן, לא מקבל, מה שבורא רוצה לתת טוב ועונג, את זה אנו מיחסים להנבראים. לכן התיקון הזה, שלא לקבל את הטוב ועונג, רק בתנאי שיש לנו הכוונה בעל מנת להשפיע, זה נקרא לעשות. שהנבראים צריכים לעשות זה, הגם שזהו נגד הטבע.

הנה הרצון לקבל הזה נקרא בשם מלכות, כידוע שהכלי לקבלת האורות נקרא בשם מלכות. וכמו שלומדים, שעל המלכות הזו היה הצמצום וההסתר, שהמלכות, מבחינת רצון לקבל לעצמה, נשארה בלי אור. אלא רק בזמן שיכולים לתת עליה הרצון בעל מנת להשפיע, בשיעור הזה מסתלק הצמצום וההסתר, ויכולה לקבל שפע. אחרת נקראת מלכות חלל הפנוי מאור. ומזה נמשך, שנעשה אח"כ שתי מערכות, בסוד "זה לעומת זה עשה אלקים". היינו כמו שיש אבי"ע דקדושה, כמו כן יש לעומת זה אבי"ע דטומאה.

הנה המלכות, יש לה כמה שמות, היינו ארץ, אדמה, ים, עפר. והוא לפי מה שהיא מקבלת. והנה במלכות הזו, הנקראת ארץ, נמשך האדם, כמו שכתוב "ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה". וזוהי בחינת מלכות, כמו שכתוב "הכל היה מן העפר". ואמרו בזה"ק (צו דף ס"ב, ובהסולם אות קע"ג)

"הכל היה מן העפר, אפילו גלגל חמה". שפירושו, שכל מה שמדברים, מדברים רק מן האורות המלובשים בהכלים, כנודע, שאין אור בלי כלי. וכל הכלים נמשכים ממלכות, שהיא הרצון לקבל.

זאת אומרת, כל מה שמדברים, מדברים רק מן המלכות, שהיא הרצון לקבל. והוא נמצא בין בהקדושה, ובין בהקליפה. וכל ההבדל הוא, שהקדושה אינה משתמשת עם הרצון לקבל, רק בזמן שיכולה לתת עליה רצון שהוא בעל מנת להשפיע, אחרת היא מצמצמת עצמה מלהשתמש עם הרצון לקבל.

מה שאין כן הקליפה רוצה להשתמש עם הרצון לקבל בעל מנת לקבל. זאת אומרת, כשאומרים שהאדם משמש עם כלים דהשפעה, אין הפירוש, שכלים דהשפעה עושים משהו, היות שכלים דהשפעה אינם נמצאים בהרצון לקבל. כי כל הבריאה נחשבת רק לרצון לקבל, כידוע, שחוץ מהרצון לקבל מייחסים הכל להבורא, כנ"ל. כי הבריאה נקראת יש מאין. וזהו שייך דוקא על בחינת חסרון, שהבורא בראה. אלא בזמן שאנו אומרים, שהאדם משמש עם הרצון להשפיע, יהיה הפירוש, שהרצון לקבל אינו משמש עם בחינתו עצמו, אלא עם הרצון של הבורא, שרצונו הוא רק להשפיע ולא לקבל כלום.

ובהאמור נבין את ענין שדה, הנאמר אצל עשו, הנקרא איש שדה. ואנו רואים, שגם יצחק יצא לשדה, וגם אצל יעקב כתוב, שיצחק אמר, "ראה ריח בני, כריח השדה, אשר ברכו ה'". ויהי הפירוש כנ"ל, "שדה" נקרא מלכות, שהוא הרצון לקבל. ושם שייך ענין הבחירה, אם לתקן אותו בעל מנת להשפיע, שזה נקרא קדושה. ועל זה אמר יצחק כשדה, אשר ברכו ה'.

ואם לא מתקנים אותו בעל מנת להשפיע, אלא עוסקים במקבל על מנת לקבל, זהו נקרא איש שדה, שהיא קליפה, כנ"ל, שמפרש "איש שדה, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם". וזה היה אצל עשו. מה שאין כן אצל יצחק כתוב ויצא יצחק לשוח בשדה, שהוא הלך לתקן את השדה, שהוא בחינת מלכות, לתקן שבחינת מלכות, שהיא רצון לקבל, תהיה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "לתקן עולם במלכות שד"י", כידוע ששם שד"י נקרא יסוד. ויסוד נקרא "יסוד צדיק", שהוא המשפיע, שהכוונה לתקן את המלכות, שהיא בחינת קבלה, שתהיה כמידת היסוד, היינו בעל מנת להשפיע. וזה פירוש "ויצא יצחק לשוח בשדה".

וכעין זה כתוב אצל יעקב, שיצחק אמר "ראה ריח בני כריח השדה, אשר ברכו ה'". כלומר שיצחק ראה, שיעקב תיקן את המלכות, שכבר רואים את ברכת ה' השורה על השדה, שהיא בחינת מלכות.

אולם יש להבין, מדוע בזה"ק על השדה הנאמר אצל עשו לגנאי, כנ"ל. ויש לפרש, היות שכתוב "איש יודע ציד". ואח"כ כתוב איש שדה. ומפרש, "איש ציד", מנמרוד, שנמרוד היה "גיבור ציד לפני ה'". ומפרש הזה"ק, שפירושו, "שהיה צד דעתן של הבריות, ומטעה אותם למרוד בה'".

ויש להבין מה הוא ההבדל בין איש ציד לאיש שדה. ולפי שאנו לומדים, שיש הבדל בין מוחא לליבא. כי מוחא, מפרש אאמו"ר, שהכוונה על בחינת אמונה למעלה מהדעת. וליבא פירושו רצון הלב, שהוא עובד רק לתועלת עצמו. היינו לתועלת עצמו, שהאדם מוכן לעשות את כל עבודה שבעולם, אם הוא יראה את הכדאיות שבדבר, מה שיקבל תמורה עבור יגיעתו. נמצא לפי זה, מה שאומר איש ציד ואיש שדה הם ב' דברים, הנקראים בעבודה מוחא וליבא.

ובהאמור נבין, אם הכתוב אומר על עשו, שהיה "איש ציד". ופירושו של "ציד" לומדים מנמרוד, שהיה צד דעתן של בריות ומטעה אותם למרוד בה', שהוא פגם בבחינת מוחא, היינו בבחינת אמונה. כבר מזה יודעים לפרש איש שדה, פירושו, כמו שפגם במוחא כן פגם בליבא. לכן מפרשים מהו איש שדה, שזהו בחינת אהבה עצמית, דהיינו שהשדה שלו היה בחינת לגזול בני אדם ולהרוג אותם. והוא היה צריך לעשות בחירה בהשדה לטוב, שישרה שם ברכה. והוא עשה להיפך, שהמשיך

לשם בחינת מיתה והריגה להשדה הזה.

ובדרך העבודה יש לפרש, היות שהאדם נברא עם הרצון לקבל, וצריך לתקן אותו בעל מנת להשפיע, ובכדי שתהיה לו האפשרות לתקן, היינו שתהיה בחירה, כלומר שהאדם יקיים תו"מ בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, נעשה צמצום והסתר, שהאדם מוכרח להתחיל בעבודה בבחינת אמונה למעלה מהדעת, כי בתוך הדעת נעשתה ההסתרה, מטעם הנ"ל.

אז מתחיל העבודה בבחינת הבחירה, כלומר שהאדם צריך לקבל עול מלכות שמים, שפירושו עול, כדרך כשור לעול, היינו, אף על פי שאין הגוף מסכים לעשות דבר, אם אין הוא רואה את מה שנעשה מעבודתו, כי זה הטבע, אשר ברא אלקים לעשות, שהאדם מוכרח לראות מה שהוא עושה, כלומר מה נעשה מעבודתו, שהוא צריך לראות, מי נהנה מעבודתו שהוא עושה.

לכן כשהאדם עוסק בתורה ומצות, הוא רוצה לראות, מי קיבל את עבודתו. והיות שנעשה לצורך תיקון הסתר והעלם, אין האדם רואה ומרגיש, מי שמקבל את עבודתו. רק צריך להאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה מקבל את עבודתו. והגוף לא רוצה להאמין.

לכן ניתנה לנו עבודה זו בבחינת כשור לעול, כלומר, כמו שהשור עובד בכפיה והוא מוכרח לקיים מה שהבעל בית רוצה, כמו כן אין להאדם לשאול את הגוף, אם הוא רוצה לקבל על עצמו את עול תו"מ, אלא הוא צריך ללכת עמו על דרך הכפיה, ולהאמין באמונת חכמים, שכך היא הדרך האמת.

וכמו כן יש בחינת וכחמור למשא, שפירושו הוא בחינת ליבא, היינו שהאדם צריך לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס. לכן כשאומרים להגוף, שיעבוד בלי שום תמורה, עבודה הזו היא עליו למשא. כלומר, שהגוף רוצה להוריד מעליו המשא הזה, מה שהאדם רוצה שהוא יסבול. היינו, הגוף מבין, שהוא יכול לשאת משא, אפילו על ספק שיתנו לו שכר עבור עבודה הזאת. אבל כשאומרים לו, תעבוד ותסחוב משאות בלי שום תשלום, עבודה זו הוא רוצה כל רגע להפטר מזה. אז אומרו כחמור למשא, היינו שהאדם צריך ללכת בכיוון זה אף על פי שהגוף לא מסכים. נמצא, שהיגיעה היא בשני אופנים:

א. בבחינת כשור לעול,

ב. כחמור למשא.

ואם האדם הולך בדרך של עשו, אז האדם נקרא איש יודע ציד, איש שדה. דהיינו כנ"ל, היינו שחסר לו אמונה, שנקרא איש יודע ציד, כמו נמרוד, שהגוף רוצה למרוד באמונת ה', שהוא פוגם בבחינת מוחא. וגם הוא בבחינת איש שדה, היינו שהוא גוזל בני אדם, שפירושו, שהוא גוזל את בחינת האדם שבו, והוא נשאר בבחינת בהמה, שאין יודע רק את עצמו, ולא את הזולת.

וזה שכתוב "איש שדה, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם". זאת אומרת, אם הוא גוזל את בחינת אדם שלו, ונכנס לבחינת בהמה, שהיא רצון לקבל לעצמו, אז הוא בבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", מטעם היותם נפרדים מחיי החיים. וזה נקרא בחינת ליבא. והאמת היא, אמר אאמו"ר זצ"ל, כי עיקר שורה על האדם בחינת ליבא, כלומר שהוא השורש, שאינו רוצה להאמין, מטעם, היות שיש יותר הנאה לאדם, מה שהוא רואה ומרגיש, לכן אין הוא רוצה להשפיל את עצמו, וללכת בעינים עצומות, ולהאמין את כל מה שאמרו חז"ל.

ועיקר היסוד הוא אמונת חכמים, כמו שכתוב (שבת ל"א) "מעשה בנוכרי אחד, שבא לפני שמאי. אמר, כמה תורות יש לכם. אמר לו, שתים. תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו, שבכתב אני מאמינך, ושבעל פה איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו, והוציאו בנזיפה. בא לפני הלל. גיירני, יומא קמא. אמר ליה א. ב. ג. ד. למחר אפיך ליה, (כגון תשר"ק) אמר ליה, והא אתמול לא אמרת לי הכי. אמר ליה, לאו עלי דידי, קא סמכת, דעל פה נמי סמוך עלי". ופירוש רש"י, "לאו עלי קא סמכת", מנין אתה יודע, שזו אלף וזו בית, אלא שלמדתיך וסמכת עלי, "דעל פה נמי סמוך

על דברי". רואים אנו מכאן, שאמר לו הלל, שבלי אמונת חכמים אין שום דבר.

אבל ענין אמונה הוא טענה שכלית. כלומר, שהאדם אומר, אם הוא לא היה צריך להאמין למעלה מהדעת, אלא הכל היה בתוך הדעת, אז הוא היה מתקדם בלי שום מעצורים. אבל הוא וצ"ל אמר, שבאמת הרצון לקבל, שהאדם רוצה לעבוד רק לתועלת עצמו, כמו בהמה, זהו הסיבה שלא יכול להאמין. זאת אומרת, מה שהאדם טוען, שקשה לו ללכת למעלה מהדעת, זה נובע מאהבה עצמית, שהיא בחינת בהמה שבאדם, וזהו כל המפריע. לכן צריכים ב' כוחות, לבחינת מוחא ולבחינת ליבא. וזה שכתוב "כשור לעול וכחמור למשא".

לכן אם מתקנים את השדה, היינו את המלכות, הנקראת רצון לקבל לעצמו, בין בבחינת מוחא ובין בבחינת ליבא, זה נקרא "שדה אשר ברכו ה'", הנאמר אצל יעקב. וכמו כן אצל יצחק כתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה", שהוא ענין תיקון המלכות כנ"ל. מה שאין כן בחינת עשו, שהוא נקרא "איש שדה", שבמעשה נראה שהוא הולך לתקן את השדה, אבל בבחינת הכוונה הנקראת בעל מנת להשפיע, שזהו כל התיקון של המלכות.

יש מקום שהאדם יכול לרמאות עצמו, היות שזה הוא דבר המסור ללב, ולא ניכר מבחוץ, שיש באפשרות לעשות בקורת. מה שאין כן דבר שבמעשה, המתגלה לחוץ, האדם יכול לעשות בקורת, אם הוא מרמה עצמו או לא. לכן מפרש הזה"ק וזה לשונו "ועשו אמר, שהוא נמצא בשדה, כדי להתפלל, כמו יצחק", כמו שכתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה, וציד ורימה את יצחק", שפירושו כנ"ל, שהוא נכנס בשדה כדי להתפלל, כלומר שנכנס בשדה, כדי לתקן אותו, כמו יצחק.

אבל וציד, שפירושו שציד, פירושו כמו נמרוד, היינו שמטעה את דעתן של בריות, כדי למרוד בה'. בזה הטעה את עצמו עשו, ומזה נמשך גם בחינת גזילה, כמו שאומר "כדי לגזול בני אדם". וזה על דרך שאמרו חז"ל על אדם הראשון, שאמרו, שגנב היה, בזה שאכל מעץ הדעת, שפירושו שהוציא מרשות היחיד, היינו מרשותו של הקב"ה. כלומר, שהכל צריך להיות עבור הקב"ה. וע"י אכילת עץ הדעת, הוא נפל לרשות עצמו, כלומר שהיה רוצה לקבל הכל עבור תועלת עצמו.

כמו כן עשו, שנכנס בשדה, היינו לתקן את המלכות, בחיצוניות לא היה ניכר, שאינו עובד בעל מנת להשפיע. אלא בחיצוניות אמר עשו, כמו שכתוב הוא נכנס כדי להתפלל, כמו יצחק, היינו לתקן את השדה, שהיא המלכות. אבל רימה את עצמו, היינו על הכוונה, מה שצריך להיות עבור רשות היחיד, היינו לשם שמים, הוא היה בבחינת "כדי לגזול בני אדם", שפירוש, כמו שאדם הראשון גזל, כנ"ל, שהיה גנב, כמו כן עשו עשה הכל לתועלת עצמו, שזה נקרא שגזל את בני אדם.

לכן האדם שנכנס לעבוד עבודת הקודש, היינו שיעשה מהכל קדושה, הוא צריך להיות נזהר מחיצוניות, שאל ירמה עצמו בעת עשיית המעשים, שהיא עבודה של שלא לשמה, והוא צריך לומר להגוף שלו, אני עוסק עתה בתו"מ שלא לשמה, ואני רוצה ע"י זה להגיע לכוון לשמה. והוא מאמין בדברי חז"ל, שאמרו, "לעולם יעסוק אדם בתו"מ שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה אני רוצה לבוא לשמה". והוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו, "המאור שבה מחזירו למוטב". ויזכה לזה.

מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

תש"ן - מאמר ט'
1989/90 - מאמר 9

הזה"ק (וירא דף כ"ט, ובהסולם אות נ"ב) אומר וזה לשונו "והנה סולם מוצב ארצה". מהו סולם. הוא מדרגה, שכל שאר המדרגות תלויות בו, דהיינו הנוקבא, שהיא השער לכל המדרגות. (ובאות נ"ג) עיין שם וזה לשונו "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. אלו הם הממונים של כל העמים, העולים ויורדים בסולם הזה. וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם, ואלו הממונים עולים. וכשישראל מטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם, וכל הממונים יורדים למטה, והממשלה שלהם מתבטלת. הכל תלוי בסולם הזה". עד כאן לשונו.

ויש להבין את כל הנ"ל על דרך העבודה:

א. מדוע הכל תלוי בהסולם. שאם "ישראל חוטאים, נשפל הסולם", וכש"ישראל מטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם".

ב. מהי המשמעות שאומר, שהסולם עולה או יורד. מה מלמדנו זה בדרך העבודה.

ידוע שהאדם צריך להשתדל להגיע לדרגת דביקות בה', שענינה הוא השתוות הצורה. ובזמן שהאדם זוכה לדביקות ה', עיין בספר מתן תורה (דף ק"ל, במאמר לסיום הזהר) וזה לשונו, "מעלת האיש, שזכה שוב להידבק בו, שפירושו, שזוכה להשוות הצורה עם ה' יתברך, ע"י זה שבכח התורה והמצות הפך את הרצון לקבל, המוטבע בו, אשר הוא שהפריד אותו מעצמותו יתברך, ועשה אותו לרצון להשפיע, נמצא, ממש בדומה לאותו אבר, שנחתך פעם מהגוף, וחזר ונתחבר שוב עם הגוף, שחוזר לדעת מחשבותיו של כללות הגוף, כמו שהיה יודע טרם שנפרד מהגוף. אף הנשמה כך, אחר שקנתה השוואה אליו יתברך, הנה חוזרת ויודעת מחשבותיו יתברך, כמו שידעה מקודם שנפרדה ממנו. ואז מקויים בו הכתוב, דע אלקי אביך. כי אז זוכה לדעת השלמה, שהיא דעת אלקית. וזוכה לכל סודות התורה, כי מחשבותיו יתברך הן סודות התורה".

ובכדי שתהיה מציאות להאדם, שיבוא לידי השתוות הצורה, והיות שזהו ענין קשה מאוד, מסיבת שהוא נגד הטבע, מה שהקב"ה ברא, כמו שלמדנו, שבכדי שהנבראים יהנו מהטוב ועונג, שהוא רוצה לתת להם, שזו היתה סיבת בריאת העולם, שהוא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, ובלי רצון והשתוקקות אין האדם יכול להנות. לכן עיקר הבריאה, שברא יש מאין, הוא הרצון לקבל לעצמו. וזהו בהפכיות הצורה מהבורא, שרצונו הוא להשפיע להנבראים. לכן התיקון היה בחינת צמצום והסתר, שהאדם מוכרח קודם כל להאמין בה', ואח"כ יכולים לדבר מענין לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

ובעבודת האמונה יש הרבה שיעורים, כמו שכותב בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) עיין שם, "היינו שיש אמונה חלקית ויש אמונה שלמה". לכן עיקר עבודת האדם, שיהיה בידו לבטל את עצמו ולקבל את עול מלכות שמים, תלוי כמה הוא מעריך את גדלות ה', כמו שכתוב בזוה"ק, "שעיקר הירא צריכה להיות בגין דאיהו רב ושליט, שפירוש, שהאדם צריך לקיים תו"מ, בכדי לשמש את מלך גדול. לכן עיקר עבודת האדם היא רק לעבוד לזכות לבחינת אמונה שלמה, שרק אז, אם ידע האדם, שיש לו מלך גדול, אז הגוף מתבטל אליו, ויש לו תענוג גדול, בזה שהוא משמש מלך גדול".

ועבודה זו נקראת בזה"ק, שהאדם צריך לעבוד עבודת הקודש, כדי "לאקמא שכינתא מעפרא". וכמו שכתוב בסליחות "אזכרה אלקים, ואהמיה, בראותי כל עיר על תילה בנויה, ועיר אלקים מושפלת עד שאול תחתיה", ש"עיר אלקים" נקראת בחינת מלכות שמים, שהיא בתכלית השפלות אצל הנבראים. וממילא

כשהיא בשפלות, איך אפשר לעבוד עבור מלך שפל. מה שאין כן אם המלך הוא מלך גדול, אז יש רצון, לפי חשיבות וגדלות המלך, כן יש אנשים שרוצים לשמשו ומבטלים את תועלת עצמם לצורך טובת המלך.

ובהאמור נבין, שעיקר עבודת האדם הוא, איך להגיע לבחינת אמונה, שיש לו מלך גדול. וזה נקרא, שהשכינה היא בגדלות. נמצא, שהעבודה של האדם היא "לאקמא שכינתא מעפרא". ואז כל מעשיו הם יכולים להיות בעל מנת להשפיע. ואם אין האדם עובד בתו"מ בעל מנת לאקמא שכינתא מעפרא, אלא שהמלכות שמים היא חשובה כעפר, אז יש מקום להסטרא אחרא לשלוט על בחינת ישראל, שהם מכריחים את האדם לעבוד עבור מלך זקן וכסיל, ולא עבור מלך מלכי המלכים.

נמצא, שעיקר עבודת האדם הוא, שהאדם צריך לתת על ענין הכוונה והמטרה, מה שהאדם רוצה להרויח, מזה שהוא עוסק בתו"מ. על זה באה התשובה, שעיקר מה שיש להאדם, עבודה עם היצר הרע, שהוא בא מכח שליטת הסטרא אחרא, היא חסרון אמונה בגדלות הבורא יתברך, כנ"ל, שזה מכונה בלשון הזה"ק "לאקמא שכינתא מעפרא", כמו שאמרו חז"ל "בא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה" (מכות כ"ד).

ואמונה נקראת בחינת מלכות, בלשון הזה"ק. ומלכות נקראת בחינת יראה. וזהו כמו שאמרו חז"ל, "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה אותו". זאת אומרת, שהאדם צריך לדעת, שלא חסר לו שום דבר, שיהיה בידו להתקדם בעבודת ה', אלא בחינת יראה, הנקראת אמונה. וזה כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו') "כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין".

ובפשטיות קשה להבין, והלא הרבה צדיקים היו לישראל, ולמה לא החזירן בתשובה, הלא מי שיש לו יראת שמים, דבריו נשמעין. אלא על דרך העבודה יש לפרש, שהדבר נאמר על אדם פרטי לגבי עצמו, כשהוא רואה, כל מה שהוא אומר להגוף שלו, אינו רוצה לשמוע בקולו, ועושה הכל מה שביכולתו, ואינו יכול להתגבר על הגוף. אז חז"ל אומרים לו, מה שחסר לו, שכן יהיה בידו להשתלט על הגוף, והוא רק דבר אחד, שהוא יראת שמים. שרק בזמן שיהיה לו יראת שמים, אז דבריו נשמעין, אצל הגוף שלו.

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק, ששאלנו, מהו הפירוש מה שכתוב "מהו סולם, היא דרגא, שכל שאר המדרגות תלויות בו, דהיינו הנוקבא, שהיא השער לכל המדרגות. התשובה היא, כי סולם, שהיא נוקבא, הכוונה על מלכות שמים, הנקראת אמונה, ונקראת יראת שמים. כלומר, שכל המדרגות, שיהיה אפשרות, שהאדם יוכל לזכות בהם, תלויות רק בהסולם. כי היא השער לכל המדרגות. היינו הכל תלוי לפי אמונה, שיש לו כנ"ל. היינו שיש הבדל בין מי שאין לו, רק אמונה חלקית, או אמונה שלימה. נמצא, הכל תלוי בהסולם, שהכוונה על המלכות שמים, שזהו כל הבסיס של הקדושה. וזהו השער לכל המדרגות".

וזה שאומר על פסוק, "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, אלו הם הממונים של כל העמים, העולים ויורדים בסולם הזה. וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם, ואלו הממונים עולים". שפירושו, שאם המלכות, שהיא השכינה הקדושה, נשפלת, מחמת החטאים, שענין "חטאים" פירושו, שעוסקים אך ורק לתועלת עצמם ולא לתועלת הבורא, אז הם גורמים, כל אחד בשורש נשמתו, בחינת פירוד.

כלומר, במקום שצריכים לעשות יחוד ע"י עבודה בתו"מ, והם גורמים פירוד. כלומר, כל אלו, היינו "הממונים של אומות העולם", שכל רצונם הוא בהרצון לקבל לעצמו, הם עולים בחשיבותם. לכן הם שולטים. כי מי שהוא חשוב, הוא השולט. לכן כשעם ישראל עוסקים בהשפעה, הם גורמים בחינת אתערותא דלתתא, שהקדושה תתגלה, היינו מלכות, מבחינת שהיא רוצה להיות ביחוד עם בחינת קודשא בריך הוא, היא תעלה. וממילא הסטרא אחרא, שהיא בחינת קבלה לעצמה, יורדת מהחשיבות.

וזה נקרא "וכל הממונים יורדים למטה, והממשלה שלהם מתבטלת, והכל תלוי בהסולם". שפירושו כנ"ל, שהכל תלוי לפי גדלות האמונה, הנקראת סולם. וזה שאומר, "וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם", שפירושו, שהם גורמים שהשכינה מושפלת, שזה נקרא, שהסולם נשפל, "והס"א והקליפות עולים בחשיבות", שפירושו, שכל מה ששייך לאהבה עצמית, זה עולה בחשיבות, וכל מה ששייך לתועלת הבורא, האדם מרגיש בחינת טעם של שפלות ומצב של אי נעימות, ואי אפשר לעשות שום דבר, מה ששייך רק לתועלת ה'. וזה נקרא "שהסולם נשפל".

"וכשמטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם". היינו, שעל ידי אתערותא דלתתא, הם גורמים בחינת לאקמא שכינתא מעפרא. וכל הממונים יורדים למטה, שפירושו, כל המחשבות והרצונות והמעשים, השייכים לס"א, היינו כל מה ששייך לקבלה עצמית, נראה בעיניו לבחינת שפלות, ולדבר מאוס, ולדבר בזיון, אם הוא יעסוק בדברים אלו, השייכים לקבלה עצמית.

ובהאמור יוצא, שהסולם הוא כמו מאזניים, שאם כף אחד עולה, כף השני יורד. לכן, אם יש מעשים טובים, היינו שעוסקים, שהמעשים יעלו למעלה להבורא, זה נקרא, שהסולם עולה, היינו המלכות שמים היא אצלו בעליה. ואז כף השני, השייך לקבלה עצמית, שהוא בחינת ההיפך מהקדושה, יורד. היינו, הממונים של אומות העולם יורדים. כלומר, שיורדים מהערך שיהיה כדאי לעבוד בשבילם, שזה נקרא, שבחינת ישראל שבאדם שולטת עליהם, היינו על המחשבות ורצונות של אומות העולם שהם בחינת קבלה עצמית.

ואז האדם, כל דאגותיו הן איך לעשות נחת רוח להבורא. ובזמן שבאות לו מחשבות של קבלה עצמית, תיכף עם שליטת האמונה, שהיא בחינת הסולם, מבטלת אותם. לכן כל עבודת האדם, מה שהוא עושה, הוא צריך לכוון, שזה יביא אמונה, איך להאמין בגדלות ה'. ומזה הוא יגיע להמטרה, כי זה הוא השער לכל המדרגות שהאדם רוצה לזכות בהם.

ובזה"ק באדרא זוטא (דף נ"ט, ובהסולם אות קל"ה) אומר שם, "כענין המעשים, שהתחתונים עושים, כך מתראה למטה, או לטוב או לרע". וזה לשונו, "העינים של ז"א הוא סוד השגחה בשכר ועונש. ופעם הוא נגלה ופעם הוא נסתר. כי בעת שהתחתונים מטיבים מעשיהם, זוכים להשיג השגחתו (היינו שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב), והוא ער, ולא ינום, ולא ישן. ואם מריעים מעשיהם, ההשגחה נסתרת, ואומרים, לא יראה יה, ולא יבין אלקי יעקב, שזה נבחן, כשינה, בסוד "אלהיהם ישן הוא". כי בעת שמריעים מעשיהם, נמצאים מגבירים קו שמאל על הימין, ואז העינים נסתרות מהם, ואומרים, לא יראה יה. ועל כן אינם שומרים את עצמם מהם, שאינם מפחדים לחטוא. וזה שאומר, דניימין ולא ניימין, שלרשעים הם ניימין, ולצדיקים לא ניימין".

אנו רואים, שענין השגחתו יתברך הוא במצב המנוחה מצד העליון. כמו שכתוב (איכה ג') "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא הכל תלוי במעשי התחתונים". וזה שאומר "כענין המעשים שהתחתונים עושים, כך מתראה למטה, או לטוב או לרע". שפירושו הוא, שמצוה גוררת מצוה. כלומר, אם הם מטיבים מעשיהם, זאת אומרת, שאם התחתונים עושים מעשים טובים, היינו שכוונתם היא לתועלת הבורא, וזה בודאי נקרא מצוה, זה גורר אחריו עוד מצוה, היינו שמרגישים, שהבורא משפיע להם רק טוב, שזה נקרא השגחה גלויה. כלומר, שרואים את הטוב ועונג מה שהם מקבלים מהבורא. אז כולם עומדים ומשבחים את הבורא.

מה שאין כן אם התחתונים מריעים את מעשיהם, היינו שכל אחד דואג רק לעשות מעשים שתצמח מזה תועלת עצמם, או עבירה גוררת עבירה. היינו, שמדברים על ההשגחה, שאינו בבחינת טוב ומטיב. והם מרגישים רק הסתרת פנים. ואומרים, שחס ושלום שהבורא אינו שומע תפלה, היות שהם בקשו ממנו הרבה פעמים, ולא נענים. לכן אומרים "לא יראה יה ולא יבין אלקי יעקב".

וזהו מטעם, שעבירה שעשו מקודם, היינו שרוצים הכל בעל מנת לקבל לעצמם, שזה הוא הגורם להסתרת פנים.

והגם שהאדם אומר לעצמו, אני רואה, שכבר עשיתי הרבה תפלות, שה' יתן לנו את הרצון להשפיע, כלומר, שאנו מבקשים מה', שיתן לנו רצון, שנרצה לעשות בעל מנת להשפיע, אם כן אין אנו מבקשים, שה' יעזור לנו, שנוכל לעבוד לתועלת עצמנו, אלא אנו מבקשים, שנוכל לעבוד לתועלת ה'. ומדוע הוא לא עונה לנו על התפלות שלנו. אם כן איך אנו יכולים לומר, שהוא שומע תפלת כל פה.

אלא אנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שהבורא הוא כן שומע תפלת כל פה. ובתוך הדעת, אם האדם רוצה להבין את סדר דרך העבודה, אז האדם צריך לומר, שמשמים הודיעו לו, מהו לשם שמים ולא לתועלת עצמו. כלומר, שניתן לו מלמעלה להרגיש מה היא לא לתועלת עצמו. וכשהאדם מרגיש זה, היינו שלא צריכים להשאיר בשביל עצמו כלום, אז האדם רואה, שאין הוא מסוגל לזה, כי כל זמן שאין אדם יודע מהו, שלא לתועלת עצמו, אז הוא מבקש שהבורא יעזור, שיהא בידו לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו.

מה שאין כן בזמן שהוא מקבל מלמעלה הרגשה, מהו רק לעשות הכל כולו לה', אז האדם לא רוצה, שהבורא יתן לו הכח הזה, והוא מתנגד בכל כוחו. לכן כשהאדם מתחיל לבקש מהבורא, שיתן לו כח להתגבר על הרצון לקבל, עוד אין להאדם את כל כח התנגדות מצד הגוף, היות שהוא עוד לא יודע מה זה כולו לה'.

לכן כשעונין לו מלמעלה על תפלתו, על מה שהוא מתפלל, נמצא, מה עונים לו, התשובה באה מלמעלה, שמראים לו, שידע את מה שהוא מבקש, כאילו שאין כאן רמאות, שיהא בידו לומר אח"כ, שלא ידעתי מה אני מבקש. לכן האדם, עליו לדעת, שה' הוא שומע תפלה. ומה שהוא רואה, שהוא עכשיו יותר גרוע מזמן שלא נתן תפלה, על כח התגברות על הרצון לקבל, זוהי תשובה מלמעלה על התפלה שלו.

אם כן אין על האדם לומר, שלא שומעים את תפלתו. אלא עליו לומר, שהתשובה באה מלמעלה, לא מה שהאדם מבין, אלא מה שמבינים למעלה, מהו לטובתו, שידע. היינו שהאדם צריך לדעת, עד כמה שהוא רחוק מהשפעה, וכל אברי הגוף הם מתנגדים לזה. והאדם מבקש מה', דבר שאין הוא מוציא שום בחינה בגוף, שתסכים להבקשה שהוא מבקש מה'. ואז האדם רואה דבר חדש, מה שלא ידע, מטרם שהתחיל לבקש מה', שיתנו לו כח התגברות על הגוף, שכך יהיה בידו לעשות מעשים אך ורק לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו.

והידיעה החדשה שהאדם משיג היא, שזה שהוא רואה, שאין הגוף מסכים לתת תפלה כזו על ביטול רצון לקבל לעצמו. אם כן נשאלת השאלה, מדוע לפעמים האדם כן רוצה לביטול הרצון לקבל לעצמו, כלומר שהרבה פעמים האדם רואה, שבזמן שהוא מבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה, כל הגוף הוא מתנגד, ומה שהוא מתפלל, הוא משפה ולחוץ, היינו סתם דיבורים בעלמא. ומכל מקום הוא רואה, שיש זמנים שהוא כן יכול להתפלל בכל הלב. התשובה היא, זהו כבר עניית התפלה, היינו שהבורא נתן לו כח, להתפלל על זה בכל הלב. לכן מוטל על האדם להיות בתקוה, שה' יקרב אותו.

מהו, שאמרו חז"ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה

תש"ן - מאמר י'
1989/90 - מאמר 10

הזה"ק (וישלח דף ט"ז ובהסולם אות נ"ב) אומר שם וזה לשונו, "רבי שמעון אמר, למדנו, שדוד המלך מטרם שבא לעולם, לא היו לו חיים כלל, מלבד שאדם הראשון נתן לו משלו ע' שנים. עוד פירוש, האבות הניחו לו מחייהם, כל אחד ואחד. אברהם הניח לו מחייו, וכן יעקב, ויוסף. יצחק לא הניח לו כלום, משום שדוד המלך בא מצדו.

פירוש, כי דוד המלך הוא סוד הנוקבא מצד שמאל, שאז הוא חושך ולא אור. ועל כן לא היו לו חיים, כי אין חיים אלא מצד ימין, שהוא סוד ז"א, הנקרא עץ חיים. וגם יצחק היה מצד שמאל, אלא שנכלל באברהם, בסוד הכתוב, אברהם הוליד את יצחק. וכן בכח העקדה. ועל כן היו לו חיים. וכל זה רק לעצמו. אבל ליתן חיים לדוד, לא היה יכול, מטעם שעיקרו מקו שמאל היה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו ימין, שאומר, ש"רק מימין יש חיים". ומהו שמאל, ש"שם הוא חושך ולא אור". וכמו כן יש להבין, מדוע יצחק, שהוא שמאל, היו לו חיים, אלא היה צריך התכללות מימין, שהוא אברהם. מה שאין כן דוד, לא היו לו חיים כלל, אלא כל אחד היה צריך לתת לדוד מהחיים שלו.

ולהבין זה על דרך העבודה, צריכים לזכור את מה שלמדנו, שיש לפנינו ב' דברים:

א. מטרת הבריאה, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. זאת אומרת, שכל הנבראים צריכים להגיע להמטרה, ולזכות את הטוב והעונג, שיש בהמטרה של הבורא, שברא אותה.

ב. תיקון הבריאה, שהוא בכדי שלא יהא בחינת נהמא דכסופא. לכן נתקן תיקון, המכונה אור חוזר. כלומר, שהתחתונים חוזרים ומשפיעים הנאה להבורא. זאת אומרת, שהם לא רוצים לקבל את הטוב ועונג לצורך עצמם, אלא בעל מנת להשפיע.

ואלו ב' דברים, הם ב' הפכים זה לזה, היות הבורא ברא בהנבראים רצון לקבל לעצמם, כלומר שהנבראים יהנו, שזוהי כל מטרתו, מה שאנו לומדים. והתיקון הוא ממש להיפך מתכונת הנבראים, שהם נבראו ברצון לקבל לעצמם, והנבראים צריכים עתה לעשות דבר, שהוא נגד הטבע, שהוא להשפיע.

כלומר, ראשית העבודה מתחלת, שהתחתונים צריכים לעשות מעשים דהשפעה, ושזה יהיה על הכוונה דלהשפיע. ואח"כ מתחלת העבודה, שיהיה באפשרותם לקבל הנאה ותענוג על הכוונה דלהשפיע.

ובכדי שיהא מקום לעבודה, ולעשות בחירה, שיוכלו לכוון בעל מנת להשפיע, נעשה צמצום והסתר, שפירושו, שכל זמן שאין האדם יכול לכוון בעל מנת להשפיע, הוא מונח תחת ההסתר. היינו, שחוץ מזה שאין באפשרותו לכוון בעל מנת להשפיע, אלא כל רצונו הוא רק לעבוד לתועלת עצמו, נעשה ע"י ההסתר הזה דבר נוסף, שזהו הקשה ביותר, והוא, שהאדם צריך לעבוד עבודה קשה, לזכות לבחינת אמונה למעלה מהדעת, כי ע"י ההסתר נעשה, שבתוך הדעת אין הוא רואה את הטוב והעונג, מה שהנבראים מקבלים מה', שכל מטרת הבריאה היתה רק מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, והוא לא רואה את הטוב הזה, לא לגבי עצמו ולא לגבי שאר אנשים.

נמצא, שנוסף לזה, שהוא צריך לעבוד להשיג את השתוות הצורה, שהיא, שיהיו לו כלים דהשפעה, האדם צריך לעבוד לזכות לבחינת אמונה, שהבורא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב. ומי גרם כל זה. הכל

הוא נעשה מכח הצמצום וההסתר, שנעשה מכח תיקון הבריאה.

אולם כאן מתעוררת שאלה חמורה, היות שאומרים, שלצורך תיקון הבריאה נעשתה ההסתרה, ומכח הסתרה זו יוצאות לנו ב' בחינות:

א. ענין חסרון אמונה,

ב. ענין שאסור להשתמש עם הרצון לקבל לעצמו.

שזה נקרא באופן כללי בשם "מוחא וליבא". נשאלת שאלה, מי בא קודם. כלומר, שאם קודם צריך האדם לזכות לבחינת אמונה, ואח"כ הוא יכול לזכות לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, או להיפך.

השכל מחייב, מקודם צריך האדם לזכות לבחינה אמונה, ואח"כ שייך לומר, שהאדם מבטל את עצמותו, ולא עובד לתועלת עצמו, והוא עובד רק לתועלת ה'. וענין זה, שהאדם יעשה הכל רק לתועלת ה', זה תלוי לפי מה שהוא מאמין בגדלות ה', בשיעור זה שייך לומר, שהוא עובד בשבילו. זאת אומרת, שאי אפשר לתת יגיעה גדולה בשביל דבר שאינו חשוב, כי מדרך העולם הוא, שעבור דבר החשוב ביותר נותנים יותר יגיעה.

זאת אומרת, היגיעה, שהאדם מסוגל לתת, תלויה בהחשיבות של החפץ. מובן מאליו, בכדי שהאדם יוותר על הרצון לקבל לעצמו ויעבוד רק בלתי ה' לבדו, בטח מה שהבורא יותר חשוב אצל האדם, אז הוא יותר קל לעבוד בשבילו. אם כן יוצא לפי האמור, שבכדי שיהיה לאדם כח לוותר על הנאת עצמו, ולקום ולעשות מעשים לטובת הבורא, בטח צריך האדם לזכות לבחינת אמונה בה'. ואח"כ האדם יכול לבטל את עצמו לפני הבורא, ולעשות הכל לשם שמים. כך השכל מחייב, שכך צריך להיות סדר העבודה.

אולם ממה שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח) משמע להיפך, היינו, "שמטרם שהאדם זוכה לתקן את הכלים שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע, הנקרא השתוות הצורה, אין האדם הזה מסוגל שתהיה לו בחינת אמונה. שאומר שם, היות שכל זמן שאין להאדם כלים דהשפעה, אין האדם מסוגל לקבל את הטוב ועונג מהבורא. לכן אין האדם יכול להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהוא מדבר רע על הבורא. לכן בו בזמן הזה כבר אינו מאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

ועוד יותר גרוע מזה, ששורה עליו חס ושלום כפירה על השגחתו יתברך, כמו שכתוב וזה לשונו, "כי מטרם התיקון, נקראת המלכות בשם "אילנא טוב ורע", שפירושו, כי המלכות היא סוד הנהגתו יתברך שבעולם הזה, וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיכלו לקבל שלימות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה, מוכרחה ההנהגה להיות בדרך טוב ורע".

וזה סוד הכתוב "כל פעל ה' למענהו. ואנו אומרים ההיפך ממש, מקצה אל הקצה. ועל כן מוטעמת לנו השגחתו יתברך בבחינת טוב ורע, דהיינו בבחינת השגת שכר ועונש. כי זה תלוי בזה. כי כיון שאנו משתמשים בכלי קבלה, הרי אנו מרגישים בהכרח, בפעולות שבהנהגה, שהם בחינת רע בעדינו. כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פוגם חס ושלום בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם. ועל כן בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו יתברך חס ושלום, ונעלם ממנו הפועל יתברך, שהוא העונש היותר גדול בעולם.

הרי שהרגשת טוב ורע בהשגחתו, מסבבת עמה הרגשת שכר ועונש. כי המתאמץ שלא להתפרד מאמונתו יתברך, אף על פי שטועם רע בהשגחה, יש לו שכר. ואם חס ושלום לא יעלה לו להתאמץ, יש לו עונש, כי נפרד מאמונתו יתברך. ונמצא, שאף על פי שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים כולם, מכל מקום נשאר זה נסתר ממרגישי טוב ורע. כי בשעת הרע, ניתן כח לס"א, להעלים השגחתו ואמונתו, ובאים לידי העונש הגדול דפרודא, ונעשים מלאים הרהורים

של כפירה. וכשחוזרים בתשובה, נמצאים נגד זה, שהם מקבלים שכר, ויכולים שוב להידבק בו יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שאי אפשר להיות בחינת אמונה בהבורא, מטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה. שרק אז יש לו להאדם אמונה שלמה. אם כן נשאלת השאלה, אם אין להאדם אמונה, איך יכולה להיות מציאות, שהאדם יעשה הכל לתועלת הבורא, מטרם שיש לו אמונה בהבורא.

התשובה היא, שיש לאדם אמונה חלקית, היינו ממה שהוא מאמין מבחינת הכלל, שבהכלל ישראל יש בחינת אמונה בבחינת אור מקיף, שהיא בחינת אור האמונה, המאיר באופן כללי בהכלל ישראל. וכל אחד ואחד מקבל מזה בחינת אמונה, הנקראת "אמונה חלקית", שזה נקרא בחינת "דומם דקדושה". וכולם מתחילים עבודתם בבחינת הדומם.

וזהו כמו שכתוב (בהקדמה לתע"ס אות י"ד), וזה לשונו "פירשתי מליצת חז"ל, מי שתורתו אומנתו, אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו. כי אומנתו אותיות אמונתו, בדומה לאדם שמאמין לחבירו, ומלוה לו כסף. אפשר שיאמין לו על לירה אחת. ואם ידרוש שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר שיאמין לו על כל רכושו בלי שום צל של ספק. ואמונה זו האחרונה נחשבת לאמונה שלימה. אבל באופנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלמה, אלא שהיא אמונה חלקית".

לכן האדם מתחיל עבודתו באמונה של הכלל ישראל, שיש להם אמונה בבחינת אור מקיף. ומהאמונה הזו מקבל כל אחד חלק אמונה, שזה מספיק לו להתחיל את עבודתו, שירצה להכנס לעבודה בבחינת הפרט, היינו שהאדם יוכה לבחינת אמונה בבחינת אור פנימי, שזה נקרא "ואהבת את ה' אלקיך", שאלקיך נקרא בחינה פרטית, היינו שאין אמונתו בנויה מבחינת הכלל, שהוא מקבל מזה רק חלק, הנקרא אמונה חלקית כנ"ל, אלא הוא זוכה לאמונה פרטית. וזה נקרא בשם "אמונה שלימה", שאין הוא נצרך להכלל.

ובכדי לזכות לאמונה שלימה, האדם צריך מקודם לעבוד בבחינת השתוות הצורה, שהוא כל עבודתו תהיה בעל מנת להשפיע. ורק לאחר שזכה להשיג כלים דהשפעה, אז הוא יכול לזכות לאמונה שלימה, שאז הוא יכול לקיים מה שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", כנ"ל.

אולם בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בבחינת השתוות הצורה, בכדי לזכות לאמונה שלימה, העבודה הולכת בשני כיוונים, הנקראים מוחא וליבא. כלומר, כי אי אפשר לעבוד בעל מנת להשפיע, אם אין זה למי שרוצים להשפיע אדם גדול וחשוב, כנ"ל. לכן האדם צריך לעבוד חלק מזמנו על עבודת מוחא, וחלק מזמנו על עבודת ליבא.

וכאן מתחילה העבודה האמיתית, היינו בזמן שרוצה לעבוד לזכות לבחינת אמונה בבחינת הפרט, כי כאן יש ענין עליות וירידות, היות שהבסיס של עבודה זו הוא לעבוד לתועלת ה', שהוא היפך מטבע האדם, שנברא עם רצון לקבל לתועלת עצמו. לכן כאן מתחילה מלחמת היצר האמיתית. לכן צריך להיות סדר בעבודה, אחרת הוא לא יוכל להמשיך ללכת בדרך זה, היינו להגיע לידי דביקות בה'.

כי בזמן שהאדם רואה, שהעבודה היא קשה, מסיבת שהוא צריך ללכת תמיד בבחינת למעלה מהדעת, זאת אומרת, הדעת של האדם נותנת תמיד להבין, שאינו כדאי לעבוד, אם לא יהיה זה לתועלת עצמו. שכל פעם הדעת שלו, נותנת לו להבין, הלא אתה רואה, שנולדת עם הרצון לקבל לתועלת עצמו, ואיך אתה רוצה לבטל את עצמך, ושלא תחשוב שום דבר לתועלת עצמך, אלא לתועלת ה'. כלומר, מה יהיה לך, בזה שאתה עובד לתועלת ה'. בשלמא, אם האדם עובד עבודת הקודש בתו"מ על מנת לקבל שכר, זה הדעת יכול להבין, שכך הוא דרך העולם, שעובדים אצל מי שהוא, ולא חשוב מי הוא הבעל בית, אלא חושבים תמיד, כמה שכר משלמים תמורת העבודה, כי השכר הוא הקובע. וזוהי העבודה של הכלל.

אולם בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל

מנת להשפיע, שע"י זה הוא יזכה לבחינת אמונה שלימה, לכן כאן מתחילות העליות וירידות, היות שאי אפשר לעבוד בלי תמורה. אלא מתי האדם יכול לעבוד בלי תמורה, רק בזמן שאם הוא רוצה להשפיע לאדם חשוב. זה כן נקרא תמורה אצלו. היות כידוע על דרך שאמרו חז"ל "בההוא הנאה דמקבל מניה", היינו שיש הנאה מזה שהאדם חשוב מקבל ממנה המתנה.

זאת אומרת, שזה יש בטבע, שיש הנאה להקטן, אם הוא יכול לשמש את המלך. נמצא, שבזמן שרוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אז מוטל על האדם להחשיב את הבורא, בכדי שיהיה בידו יכולת להשפיע לו, ושיהיה בידו כח לעבוד לתועלת הבורא. לכן בזמן שנאבדת לו חשיבות הבורא, הנקראת בלשון הזה"ק שכינתא בעפרא, שאין הוא מרגיש חשיבות בקדושה, אלא שהיא נחשבת בעיניו לבחינת עפר, ממילא אין לו כח לעבוד בעל מנת להשפיע. לכן סדר העבודה הוא, הן במוחא והן בליבא.

אמנם בזמן העבודה, שהאדם עובד בכדי להגיע להמטרה, שהיא לזכות לדביקות ה', הסדר הוא כמו בגשמיות, שאין האדם הולך ומתקדם, אלא שהוא צריך להשתמש עם ב' רגליים, שהן ימין ושמאל. וזהו כמו שאמרו חז"ל (סוטה מ"ז) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", שפירוש של "ימין" נקרא מה שמקרב לה', היינו שמרגיש שהוא מקורב לה', ואפילו שעדיין אין לו הרגשה כזו, הוא צריך ללכת למעלה מהדעת, כאילו הוא מרגיש, איך שהוא שלם בתכלית השלימות, כמו שמובא (במאמר ט' משנת תש"ן), "והוא שמח בחלקו, וממילא הוא נקרא בשם "ברוך".

ואז "ברוך מתדבק בברוך". ומזה הוא מקבל חיים, היות שהוא מקורב לה'. וזה נקרא שהוא "דבוק בעץ חיים", שהוא משתמש בכלים דהשפעה, שעליהם אינו שורה שום צמצום ודין. לכן מצד הימין, הנקרא שלימות, האדם ממשיך חיים מחיי החיים.

מה שאין כן "שמאל" נקרא "דבר הצריך תיקון". שבזמן שהאדם עושה בקורת על העבודה שלו, והוא (רואה) את חסרונותיו, והיות שאין לו שום דבר שיהיה לו שלימות, אז הוא רואה, איך שהוא נדחה מקדושה. וממילא הוא רואה, שהוא בחינת "ארור", ו"אין ארור מתדבק בברוך". נמצא, שהוא אז נפרד מהבורא, וממילא אין לו חיים. נמצא, שמבחינת שמאל, שהאדם, עושה את החשבון שלו בתוך הדעת, הוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל. לכן אין חיים בזמן שהאדם הולך בקו שמאל.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו על דברי הזה"ק "שדוד המלך, מטרם שבא לעולם, לא היו לו חיים". הסיבה היא, היות שדוד המלך הוא בחינת מלכות, שעליה היה צמצום. ודוד נקרא "כללות המלכות", שצריכה לקבל תיקון, שכל בחינת רצון לקבל שיש בכלי קבלה, שיתקן. לכן הוא היה צריך להכלל מכלים שיש בהם בחינת כלים דהשפעה, שע"י זה גם מלכות הכללית תתוקן.

וזה נקרא "גמר התיקון". כלומר, שמלך המשיח נקרא גמר התיקון, שפירושו, שמלכות הכללית תתוקן בעל מנת להשפיע. ולכן אמר הזה"ק, שרק אברהם ויעקב ויוסף, שאין הם ממידת הדין, הם נתנו מבחינתם לדוד, שיהיו לו חיים. פירוש, שע"י יהיו לו כלים דהשפעה, השייכים לבחינת ימין, שהוא חסד, שזהו ההיפך ממידת הדין, שהם בחינת כלים דקבלה. לכן לא קיבל מיצחק, שהוא בחינת שמאל, מידת הדין, שהם כלים דקבלה.

וזהו הפירוש ש"משמאל אין חיים", היות שבזמן שהאדם הולך בבחינת שמאל, היינו שהוא רואה מה שחסר לו, וחסרון נקרא מידת הדין, לכן משמאל אין חיים. אלא דוקא מימין, היינו שעוסק בבחינת "כי חפץ חסד" ולא חסר לו כלום, אז מרגיש האדם שהוא חי. מה שאין כן בזמן שהאדם נמצא במצב, שהוא בעירום וחוסר כל, זה נבחן שאין לו חיים. כי בזמן שהאדם מרגיש את חסרונותיו, ואינו מאיר לו את העתיד, שיהיה בידו פעם למלא חסרונותיו, אז האדם אומר "טוב לי מותי מחיי".

ובזה יש לפרש מה שכתוב, ש"לדוד המלך

לא היו לו חיים", שפירושו, היות שכל ענין בריאת העולם היה, בכדי שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג, לכן סדר הראשון הוא בעבודה, שהאדם צריך אז להאמין במטרת הבריאה, שרצון ה' הוא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. נמצא, אם הוא מאמין בזה, אז האדם צריך לחשוב, מהי הסיבה, שאין לי את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה שאני אקח.

נמצא, שאם הוא מאמין, שהוא צריך לקבל, בשיעור זה הוא מרגיש את החסרון. וכשמרגיש את חסרונו, אז הוא הולך לראות את הסיבה "מדוע אין הוא יכול לתקן חסרונו". אז צריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו, שחסר לנו ענין דביקות, שהוא בחינת השתוות הצורה, היינו כמו שכתוב "מהו רחום אף אתה רחום".

נמצא, בשיעור שהוא מאמין, שהבורא הוא המשפיע כל טוב לכל העולם, בשיעור הזה הוא גם כן צריך להשפיע להבורא. ואז, כשהאדם מאמין, שהבורא הוא המשפיע לכל העולם, מזה האדם צריך לקבל חשיבות וגדלות הבורא, כדמיון לאדם חשוב בגשמיות, שאנו רואים, שיש זכיה גדולה, אם יכולים לשמש אנשים חשובים, שמהשרות עצמו האדם מקבל הנאה ותענוג, ואינו צריך לשום תמורה אחרת. נמצא, כנ"ל, לפי שיעור האמונה בבחינת מוחא, בשיעור הזה הוא יכול לעבוד בבחינת אמונה.

אולם, היות שהאדם נולד בבחינת רצון לקבל לעצמו, בבחינה זו אין חיים. נמצא, שבחינת דוד המלך, שהיא הנקודה שבלב, אין לה חיים. היינו, שאור החיים אינו יכול להאיר שמה. לכן נעשה "שיתוף מידת הרחמים בדין". וזה שכתוב, ש"מבחינת הימין, שהיא בחינת השפעה, שנשתתף בבחינת דוד המלך, מזה תקבל המלכות, שהיא מידת הדין, חיים. ולכן מבחינת אברהם יעקב יוסף, שהם בחינת חסד ורחמים, ניתן בבחינת דוד המלך. ולא מיצחק, שהוא בחינת שמאל, שהיא כלי קבלה".

מהו, שנר חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה

תש"ן - מאמר י"א
1989/90 - מאמר 11

חז"ל (בשבת, דף כ"ב) אמרו "שנר חנוכה משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל, ומזוזה מימין". ופירש רש"י, מזוזה, קי"ל דבימין, דכתיב, בֵּיתֶךָ - דרך בִּיאָתֶךָ, וכי עקר אינש כרעה דימינא, עקר ברישא" (שהאדם מתחיל ללכת, הוא מתחיל ברגל ימין).

בספר "שער הכוונות" (דף שכ"ו), אומר שם "אבל ענין חנוכה ופורים הוא באופן אחר, כי תרויהו אינון בהוד. ואף על פי שבתפלת שחרית בחול ביארנו, דיעקב הוא בנצח, ומלכות היא בהוד. וכפי זה החול הוא קדוש יותר מחנוכה ופורים, אשר תרויהו אינון בהוד. אבל הענין הוא, לפי שאז מקבלת הארותיה ע"י עצמה, שלא ע"י בעלה. כי הנה בחול יעקב יונק הארתו וחלק הארה שלה מן הנצח ומן ההוד. ואח"כ נותן לה הארתה, ונמשך מן ההוד על ידו. אבל עתה בחנוכה ופורים, היא יונקת חלק הארותיה מן ההוד עצמה, שלא ע"י בעלה".

ויש להבין בענין עבודה, מהו הענין שהמזוזה היא בימין, ונר חנוכה בשמאל. מה בא זה ללמדנו. וכמו כן יש להבין, לפי מה שכתוב בספר "שער הכוונות", שחנוכה ופורים הם שניהם בחינה אחת, כמו שכתוב, ששניהם, היינו הן חנוכה והן פורים, שניהם הם בחינה אחת, הנמשכים מבחינת הוד.

מדוע שניהם יונקים משורש אחד, אם בפורים יש ענין שמחה ומשתה, שהאדם מחויב לאכול סעודת פורים, מה שאין כן בחנוכה אמרו חז"ל "הנרות הללו קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם".

ידוע בענין עבודה לומדים, שאדם אחד כולל כל העולם כולו. זאת אומרת, שענין ישראל וע' אומות נמצאים באדם אחד. כלומר, שהאדם נכלל מכל המדות רעות, הנמצאים בע' אומות. כידוע, שענין אומות העולם נמשכים מן הלעומת דשבע מדות דקדושה, בסוד "זה לעומת זה עשה אלקים". וכל מדה כלולה מעשר.

וזהו הענין של הע' אומות. היינו בזמן שהע' אומות שולטים באדם על בחינת ישראל, זה נקרא, שעם ישראל הם בגלות תחת שליטת העמים. כלומר, שהרצונות והתשוקות שולטים על בחינת ישראל שבו, ואין לבחינת ישראל שום אפשרות לעבוד לתועלת ה', כי אם רק לתועלת עצמו.

ולפי השכל והדעת, אין שום מציאות להבין, איך תהיה פעם אפשרות להשתחרר מן שליטת אומות העולם שבקרבו. היות עד כמה שהאדם השקיע עבודה, בכדי לצאת משליטתם, וזהו ללא הצלחה, אלא להיפך, שכל פעם הוא רואה יותר, שזהו בלתי אפשרי לצאת מהגלות שלהם. לכן אנו צריכים תמיד לזכור את ענין יציאת מצרים, כמו שכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". היינו, להאמין מה שכתוב "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים".

זאת אומרת, כמו שה' הוציא אז את עם ישראל משליטת מצרים, וזכו לבחינת "להיות לכם לאלקים", כמו כן גם אותנו יכול להוציא משליטת ע' אומות, ולזכות לבחינת "להיות לכם לאלקים".

ואין להאדם לומר, שהוא יותר גרוע, מאלו אנשים שהיו במצרים. שרק אלו, היה בידו של הקב"ה כח להוציא מתחת שליטתם. מה שאין כן האדם, בזמן שהוא רואה את שפלותו, הוא בא אז לידי יאוש, ואומר, שבטח הוא יותר גרוע, מאלו שהיו במצרים.

על זה צריכים להאמין לדברי האר"י הקדוש, שאומר, שעם ישראל לפני יציאת מצרים היו כבר במ"ט שערי טומאה, עד שנגלה עליהם הקב"ה, וגאלם. נמצא מזה, שאפילו האדם רואה, שהוא בתכלית השפלות,

לא לברוח מהמערכה, ולהאמין שה' יוציא אותו מהגלות, מה שהוא נמצא בין אומות העולם.

ובהאמור אנו רואים, שכל הבסיס נבנה רק על האמונה, שרק ע"י אמונה יכולים לצאת מהגלות. ולא להתחשב עם הדעת שלנו, הגם שעיקר האדם נמדד לפי דעת, שיש לו. אבל זה שהאדם יש לו דעת, לראות את מצבו האמיתי, זה נותן לו מקום ללכת למעלה מהדעת. כלומר, שלמעלה מהדעת אין האדם מסוגל ללכת בלי עזרת ה'. מה שאין כן אם הוא רואה, שמצד השכל הוא יכול ללכת קדימה, אין נצרך לעזרתו יתברך.

ועיקר, מה שרוצים מהאדם, שהוא יבוא לשלימותו, היינו שיזכה לבחינת נרנח"י דנשמה. וזה בא דוקא ע"י זה שהאדם נצרך להבורא, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר, מסייעין אותו". ואומר הזה"ק "במה מסייעין. בנשמתא קדישא, כד אתילד יהיבנן ליה נפש מסטרא דבעירי דכיו, זכה יתיר יהיבין ליה רוחא וכו'".

לכן דבר גדול הוא, בזה שהאדם הוא נצרך להבורא, שיעזור לו. כי ישועתו יתברך הוא בזה, שנותנים לו כוחות יותר גדולים מלמעלה. וע"י זה שמקבל כל פעם כח חדש, היינו בחינת נשמה חדשה, עד שבסופו של דבר הוא יקבל כל בחינת נרנח"י, השייכים לשורש נשמתו. נמצא, נס נקרא, מה שאינו בידי אדם, שישיג את הדבר. כלומר, שבידי אדם אין הדבר באפשרות להשיג, אלא שצריך להיות נס מן השמים, שרק באופן כזה נקרא "נס".

לכן, כשהאדם בא במצב, שהוא שכבר יש לו הכרת הרע, שאין זה באפשרותו לצאת משליטת אומות העולם שיש בו, ובחינת ישראל שבו היא בגלות תחתם, ואינו רואה שום מציאות, שתהיה באפשרותו לצאת משליטתם, לכן כשהקב"ה עוזר להם, ומוציא אותם מרשות האומות העולם, ונהפוך הוא, שעם ישראל שולט עליהם, זה נקרא "נס".

וזה נקרא, כמו שהיה בארץ מצרים, אשר ה' הוציא אותם מארץ מצרים. שפירושו, שה' הוציא אותם מתחת סבלות מצרים. והנס הזה, האדם צריך להאמין, שכמו שהיה ביציאת מצרים, כן כל אחד ואחד, שהולך בעבודת ה', הוא צריך להאמין, שה' יוציא אותו. כי זה ממש נס, שיהא מציאות לצאת משליטת אהבה עצמית, ולדאוג רק מה ששייך לתועלת ה'.

וכשהאדם מגיע לבחינה זו, נבחן, שהאדם הזה כבר הגיע לבחינת "לשמה". זאת אומרת, שכבר זכה לבחינת אמונה בה', וכבר יש לו הכח לעבוד לתועלת ה'. וזה נקרא "לשמה". וזה נקרא בחינת "ימין", שהאדם עוסק בדרך להשפיע לה'. היינו, שכל, מה שהוא עושה, יהיה לתועלת ה'. כלומר, שהוא רוצה לעשות חסד לה', היינו להשפיע נחת רוח לה'.

אולם צריכים לדעת, שזה שהאדם רוצה לעשות הכל לתועלת הבורא, זה נקרא רק "תיקון הבריאה" ולא "מטרת הבריאה". כי מטרת הבריאה היא, שהאדם יקבל טוב ועונג בכלים דקבלה. אלא, שצריכים לתת על הכלים דקבלה בחינת תיקון, המכונה "בעל מנת להשפיע".

והשפע של מטרת הבריאה נקרא בשם "חכמה", שהוא אור החיים, בסוד "והחכמה תחיה בעליה". ואור החכמה נקרא "שמאל", מטעם שכל דבר הצריך תיקון נקרא "שמאל", בסוד "יד כהה, שתשש כוחה כנקבה", שזה מכונה "שמאל".

ומהו התיקון, שצריכים לתת על אור החכמה. הוא בחינת ימין, המכונה "חסדים". כלומר, לאחר שכבר זכה לבחינת מטרת הבריאה, שהיא הטוב והעונג, המכונה בשם "חכמה", כנ"ל, צריכים עוד הפעם להמשיך אור דחסדים, היינו השפע, שבא בכלים דהשפעה. מטעם שאמרנו, כי ניתן לנו את העבודה בתורה ומצות בבחינת "נעשה ונשמע". היינו, שעל ידי זה שאנו נעשה ונקיים תו"מ בבחינת המעשה, נזכה לבוא גם לבחינת נשמע.

כלומר, שהאדם צריך לקיים תו"מ אפילו בדרך כפיה. ואין צורך לחכות, מתי שיהיה לו רצון וחשק לקיים תו"מ, אז הוא יקיים. אלא שהאדם צריך להתגבר ולקיים בבחינת

עשיה לבד. אלא שהעשיה יביא לו אח"כ בחינת שמיעה, היינו שישמע אח"כ את החשיבות, שיש בתו"מ. זאת אומרת, שיזכה להטוב ועונג, שישנו בתו"מ. וזה ענין שאמרו ישראל "נעשה ונשמע". לכן בבחינת הימין, הנקרא שעוסק בחסד, היינו בכלים דהשפעה, זהו שמירה, שהאדם, יהיה בידו לעשות הכל לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו.

ובהאמור יוצא, היות שלפי הכלל "נעשה ונשמע", היא שהמעשה משפיע על הכוונה, כנ"ל, על כרחך נמצא, שבזמן שהאדם מקבל מלמעלה בחינת חכמה, אז המעשה, צריך לעשות, שהכוונה תהיה כמו המעשה. נמצא, שהמעשה של קבלה משפיע על הכוונה, שתהיה גם כן בעל מנת לקבל. אם כן, אפילו בעת מעשה, שהמשיך את אור החכמה על הכוונה דלהשפיע, ומכל מקום מתוך הכלל "נעשה ונשמע", הוא מוכרח לקבל השפעה מהמעשה.

ולכן צריכים שמירה, היינו להמשיך בחינת לבוש, שילבישו את אור החכמה, ששם נוהג "נעשה". "נעשה", הוא המעשה דלהשפיע. ונזכה גם שהכוונה גם תהיה בעל מנת דלהשפיע. וגם "נשמע" שתהא הכוונה גם כן בבחינת השפעה, כמו המעשה. וזה ישמור על הכלי קבלה, שהוא מקבל את אור החכמה, שיוכל להחזיק את הכוונה דלהשפיע, בעת קבלת הטוב והעונג, ושיהיה אצלו בבחינת מקבל בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יש לפרש את ענין המזוזה, שצריכה להיות בימין. היות שהמזוזה, היא בחינת שמירה, ששומרת על האדם, לכן יש רמז, שהמזוזה בימין. כלומר, שענין שמירה שייך לימין, שהוא בחינת חסד, שהכלים דחסד הם בחינת ימין, שאינם צריכים תיקון, כנ"ל. מה שאין כן בחינת חכמה נקראת "שמאל", משום שחכמה באה בכלים דקבלה, ועל כלים דקבלה צריכים שמירה, כנ"ל.

וזה שמפרש רש"י דכתיב "ביתך, דרך ביאתך", שהאדם מתחיל ללכת, מתחיל בימין. שיש לפרש, תחילת ביאת האדם לעבוד עבודת הקודש, מתחילים בימין. היא הכוונה בכלים דהשפעה, שיהיו בעל מנת להשפיע. ואח"כ מתחילים ללכת בשמאל, היינו לתקן כלים דקבלה, שיהיו בעל מנת להשפיע.

וזה שכתוב, שכמו שהאדם מתחיל ללכת בגשמיות, הוא מתחיל ברגל ימין תחילה, זה מראה לנו על רוחניות, היינו שתחילת ביאת האדם בעבודת ה', הוא צריך להתחיל בימין, היינו בבחינת השלימות. כלומר, כל מה שהוא עושה בעבודה, הוא צריך לתת תודה לה', בזה שנתן לו קצת מחשבה ורצון לעבוד בעבודת הקודש, שהוא על כל פנים יש לו קצת אחיזה בבחינת תורה ומצות, בבחינת המעשה.

ואין לו עדיין אז לחשוב על בחינת הכוונה, כי גם בכוונה יש להבין בב' אופנים:

א. הכוונה היא מי הוא המחייב לעסוק בתורה ומצות. הסביבה, שבה הוא נמצא. היות שכל החברים עוסקים בתו"מ, וכולם מתפללים ומקיימים את שיעורי התורה, שיש בבית הכנסת, וכדומה. או זה שהוא מקיים תו"מ, הוא עושה רק משום שהבורא צווה לנו לקיים את התורה ומצות. והוא מאמין באמונת חכמים את כל מה שהם אמרו. ועל סמך זה הוא מקיים תו"מ.

ב. הכוונה על התמורה, מה לקבל עבור קיום תו"מ. יש, שהם מצפים לקבל שכר תמורת עבודתם. כמו שכתוב בזה"ק, שיש ג' אופנים, היינו ג' סיבות, שבשבילם עוסקים בתו"מ:

א. כדי לקבל שכר בעולם הזה,

ב. כדי לקבל שכר בעולם הבא,

ג. שלא לקבל פרס, אלא מטעם גדלות ה', שהוא מטעם ש"איהו רב ושליט".

לכן תחילת ביאת האדם לעבוד בתו"מ, הוא בכדי לקבל שכר. וגם בזה אמרנו, שיש להבחין ב' בחינות:

א. לפעמים אדם עוד לא חזק בבחינת אמונה, שיעבוד בשביל הקב"ה, שיתן לו שכר, היות מתחת סף הכרה חסר לו אמונה, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים. אולם מחמת החברים, שהוא לא רוצה להיות מבוזה בעיניהם, אז האדם עובד. לא שה' מחייב אותו לעשות מעשים טובים, אלא מחמת

בושה של החברים הוא עושה. ובודאי האדם חושב זה לשפלות גמור, היינו שהחברים מחייבים אותו לעבוד ולא ה'.

אולם גם בזה אסור לזלזל. כלומר, שגם על מעשים כאלו האדם צריך לתת תודה לה', בזה שהבורא נתן כח להחברים, שיחייבו אותו לעשות מעשים כפי רצונם, שזה נקרא, שהקב"ה משגיח עליו בבחינת הסתר. כלומר, שהקב"ה מסתיר עצמו בלבוש של חברים, שמחייב אותו לעשות מעשים טובים.

וזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי, כ') "ונפרעין מן האדם מדעתו, ושלא מדעתו". מדעתו, יהיה הפירוש, האדם מדעתו הוא רוצה לקיים תו"מ. היינו, שהאדם אומר, זה שהוא עושה מעשים טובים, זהו לדעת ה', היינו ה' מחייב אותו. ונפרעין ממנו שלא מדעת, יהיה הפירוש, שהאדם עושה מעשים טובים, וזהו שלא מדעת האדם, הוא זה שמקיים תו"מ של הקב"ה. כי הוא חושב, שהוא מקיים תו"מ של החברים, היינו שהחברים מחייבים אותו.

וזה נקרא "שלא מדעת האדם" הוא מקיים את רצון ה', הגם שהוא חושב, שהוא מקיים את הרצון של החברים. ואם הוא מאמין בזה, היינו שלא מדעתו הוא עושה רצון ה', כלומר אילו היה יודע, לא היה מקיים, כי הוא חושב, שהוא מקיים רק רצון של החברים, זה נקרא "הסתרת פנים". היינו, שהקב"ה מסתיר עצמו בלבושים של החברים, ובאופן כזה הוא עושה רצון ה'.

ב. ואם הוא נותן תודה לה', על זה שהקב"ה נתן לו עזרה דרך ההסתרה. כלומר, שיש לו עתה בחירה, לומר שהוא עובד מטעם החברים, ואין לו שום מגע עם ה'. או שהוא מאמין, שה' הסתיר את עצמו דרך לבוש של החברים, וע"י זה הוא עוסק בתו"מ, ואם הוא בוחר ואומר, שרק ה' עזר לו, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים, ע"י זה שה' התלבש בלבוש של החברים, ונותן תודה על זה לה', דבר זה גורם לו עליה גדולה, לזכות לגלוי פנים של ה'. היינו, ה' נותן לו מחשבה ורצון לעשות רצון ה', מחמת שיש לו עכשיו איזו הארה מלמעלה, בזה שהוא הכריע למעלה מהדעת. לכן ה' עזר לו, שעל ידי אחוריים הוא זוכה אח"כ לבחינת פנים של הקב"ה, היינו שזוכה לבחינת "נפרעין ממנו מדעתו".

ובהאמור יוצא, שענין מזוזה, שהיא בחינת שמירה, היא בחינת ימין, הנקרא "חסדים", שהוא בזמן שהולכים בבחינת משפיע בעל מנת להשפיע, שזוהי בחינת תיקון הבריאה, כנ"ל. מה שאין כן חנוכה ופורים, אומר האר"י הקדוש, ששניהם הם בחינת הוד, שהוד הוא בחינת שמאל, שזה מרמז לנו על מטרת הבריאה, שצריכים תיקונים. היינו, שיוכלו לקבל על דרך התיקון את הטוב והעונג, המרומז בהשפע, הנקראת "חכמה". לכן חנוכה היא בשמאל, להראות על אור החכמה.

אולם בחנוכה היתה רק בחינת חנו-כה, שזהו כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, ששם היתה רק חניה, ולא גמר מלחמה. כלומר, שהיה מאיר אור החמה, הנקרא "שמאל", אבל היה חסר שמה את הלבוש, שהוא השמירה על החכמה, הבא בכלים דקבלה, שבכלים דקבלה יש אחיזה לס"א, והיה שם אור דחסדים, הנקרא "ימין".

לכן היה הנס רק על רוחניות. כלומר, מבחינת האור דמטרת הבריאה, היה מאיר. אבל לא יכולים להשתמש בו, מחוסר הלבוש דחסדים, כיון שאסור להשתמש בו. זה נקרא, בחינת רוחניות, שעוד לא נתגשם הדבר, שיוכלו להשתמש עמו. לכן כתוב, שבנרות של חנוכה אסור להשתמש, אלא לראותם בלבד, מטעם שחסר הלבוש, כנ"ל.

מה שאין כן הפורים, כן היה להם הלבוש, הנקרא "חסדים", כמו שכתוב (בתע"ס סוף חלק ט"ו) "לכן שם כבר התגשם הדבר, היינו שהיו יכולים להשתמש עם האור החכמה על מנת להשפיע. לכן בפורים הוא משתה ושמחה".

מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

תש"ן - מאמר י"ב
1989/90 - מאמר 12

הזה"ק בפרשת מקץ (דף ס"ד, ובהסולם אות רל"ח), כתוב שם וזה לשונו "בוא וראה, בכל יום ויום, כשעולה האור, מתעורר צפור אחת באילן שבגן עדן, וקורא שלוש פעמים. והכרוז קורא בכת. מי בכם שרואה ואינו רואה. הנמצאים בעולם ואינם יודעים על מה הם נמצאים. אינם מסתכלים בכבוד רבונם. התורה עומדת לפניהם, ואינם משתדלים בה. טוב להם שלא נבראו, משנבראו".

ומפרש שם בהסולם וזה לשונו "ראיה הוא סוד חכמה. והדבקים בקו שמאל ולא בימין, הם רואים ואינם רואים. כי החכמה שבשמאל לא תאיר בלי התלבשות באור החסדים שבימין. ועל כן אף על פי שיש שם חכמה, שהוא סוד רואים, מכל מקום אינם מקבלים חכמה, מחמת חסרון לבוש החסדים. ועל כן אינם רואים. וזה שכתוב, דקיימא בעלמא ולא ידעי על מה קיימי. וזה נאמר להדבקים בימין ולא בשמאל, שיש להם קיום בעולם על ידי אור החסדים. אבל אינם יודעים על מה הם נמצאים. כלומר, שחסר להם ג"ר. כי הארת ימין בלי שמאל היא ו"ק בלי ראש. ואינם מסתכלים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפניהם ואינם משתדלים בה. אורייתא, פירושו קו אמצעי, שהוא סוד ז"א הנקרא תורה, המייחד ב' הקוין זה בזה".

ויש להבין, מדוע אם הם הולכים בימין, שהוא סוד חסדים, שעוסקים בעל מנת להשפיע, מדוע נקרא זה, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם. הלא עוסקים רק להשפיע להבורא, משום שהוא רב ושליט, ולא לקבל שכר. וכל חיותם הוא, בזה שמרבים כבוד שמים, שמשום זה עושים כל מעשיהם בעל מנת להשפיע.

וכמו כן יש להבין, אלה האנשים שכבר זכו לבחינת חכמה, שהוא בחינת מטרת הבריאה, מדוע הם נקראים, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם. רק בזמן שהם מקבלים עליהם את בחינת תורה, שתורה נקראת "קו אמצעי", שרק הם נקראים, מסתכלים בכבוד רבונם, שרק על ידי התורה הם באים לכבד את רבונם.

הנה, כבר דברנו הרבה פעמים מהב' ענינים שיש לפנינו:

א. היא מטרת הבריאה, שהוא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג. כלומר, שכל הנבראים ירגישו, איך שהבורא מתנהג עמהם בהשגת של טוב ומטיב, כמו שפירשו חז"ל, "טוב", שהוא טוב לדידיה. היינו, שהאדם מרגיש שהוא מקבל מהבורא רק טוב ומטיב. היינו, לאחרינא. היינו, שהוא רואה, שהבורא עושה טוב גם לאחרים.

ב. הוא תיקון הבריאה, שהוא, שבכדי שלא תהיה בחינת נהמא דכסופא, היינו שהנבראים לא ירגישו בחינת בושה בעת שהם מקבלים טוב ועונג, נעשה תיקון, שעל הרצון לקבל לתועלת עצמו, העונג והטוב לא יאיר, אלא רק בזמן שהנבראים יכולים לכוון בעל מנת להשפיע, אז מושפע להנבראים את הטוב ועונג.

ורק בכדי שיהיה קיום העולם מטרם שבאים להתיקון, שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע, שיהא יכולת להנבראים להתקיים, כי אם אין להם טוב ועונג, אין להם זכות קיום בעולם, שהחסרון לטוב ועונג בא להנבראים מכח מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, אומר האר"י הקדוש, שזה, היינו טוב ועונג, בא מכח שבירת הכלים שהיתה בעולם הנקודים, שנפלו למטה להקליפות, המכונה בזה"ק בשם "נהירו דקיק", שהוא אור דק מאוד בערך הטוב ועונג, המושפע לאלו שהם נמצאים בקדושה. כלומר, בערך הטוב ועונג המתגלה בתורה ומצות. כמו

שכתוב בזה"ק, שיש תרי"ג מצות נגד תרי"ג אברי הנשמה. מה שאין כן להקליפות נפלו ניצוצות דקדושה רק כדי להחיותן בלבד.

אולם בסדר העבודה מתחילים מימין. אבל "ימין" יש הרבה פירושים. והכל מובן לנו לפי הענין. כלומר, ששלימות נקראת תמיד "ימין" בערך בלתי שלם. אבל מהו שלם, ומהו בלתי שלם. זה תלוי לפי הענין המדובר או. כלומר, מה שצריכים או לפי המצב, זה נקרא "ימין".

לכן כשהאדם נמצא מרוחק מתו"מ, הוא נקרא "שנמצא בצד שמאל". היינו קדושה נקרא "ימין", שזהו שלימותו של האדם, בזמן שהוא מקיים תורה ומצות. אבל כשמתחילים לדבר מקדושה, ולא מדברים מאלו אנשים, שהם רחוקים מקיום תו"מ, שמאלו אנשים שהם רחוקים מדת, מהחילוניים האלו, לא מדברים כלל.

או המצב שבו מתחילים לדבר, שהם מקיימים תו"מ עדיין רק מבחינת המעשה, הם נבחנים לבחינת קו אחד. כידוע, שאי אפשר לדבר מימין, אם אין כנגדו שמאל, או להיפך. לכן מבחינה זו נקראים אלו, שמתחילים בעבודה בבחינת המעשה, בשם "קו אחד", היות שכאן הוא ההתחלה. אולם בערך החילוניים, שאין להם קשר עם הדעת, נקראים הם בחינת "ימין", שיש להם שלימות. והחילוניים נקראים בשם "שמאלניים".

מה שאין כן כשאנו מתחילים לדבר, מאלו אנשים שרוצים לעבוד עם הכוונה דלהשפיע, אז צריכים לומר, שהאנשים שעובדים רק בבחינת המעשה, הם בלתי שלמים. אז צריכים לכנותם בשם "שמאל", כלומר שאין להם שלימות. מה שאין כן אלו שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, צריכים לכנותם בשם "ימין".

אולם אם אנו מדברים מבחינת הרגשת העובד, מבחינתו עצמו, לא מבחינת האמת של סדר המדרגה, אזי יש לומר, האדם הזה, שעובד בבחינת המעשה לבד, הוא מרגיש את מצבו שלו בבחינת קיום תו"מ, לאיש שלם. לכן המצב הזה נבחן אצלו, שהוא הולך בדרך ימין, היינו שלימות.

והעבודה, שבבחינת הכוונה הוא מרגישים עצמם לבחינת חסרון, היות שהוא רואה, שאין הוא יכול לצאת משליטת המקבל לעצמו, נמצא, שהוא מרגיש בחסרונו. לכן צריכים לומר, שזה נבחן לבחינת שמאל. כלומר, שבדרך כלל אומרים "דבר הצריך תיקון נקרא שמאל". כמו שאמרו חז"ל "זה שמניחין תפילין על יד שמאל, הוא משכתוב, ידכה יד-כהה, שתשש כוחה וצריכה עזרה".

לכן אלו שרוצים לעבוד עבודת הקודש, שיהיה בזה שלימות, שיעשו הכל בעל מנת להשפיע, ובזמן שעושים בקורת על העבודה שלהם, ורואים, שהם עדיין לא בסדר, המצב הזה נקרא "שמאל" בערך עבודה בבחינת המעשה בלי כוונה. כלומר, שהאדם צריך להשתמש גם בבחינת המעשה.

היינו, שהאדם צריך לומר, הגם שאין הוא יכול לעשות משהו בעל מנת להשפיע, מכל מקום הוא מרגיש עצמו לשלימות מבחינת המעשה, שאומר, שיש לו זכיה גדולה, בזה שהוא יכול על כל פנים לעשות מעשים דקדושה, אפילו בלי כוונה, לזכות גדול שהבורא זיכה אותו, ונתן לו מחשבה ורצון לעסוק בתו"מ רק בבחינת המעשה בלי כוונה, שזה נקרא "ימין", כנ"ל מטעם שמרגיש עצמו, שהוא נמצא בשלימות, שכדאי לתת להבורא תודה רבה על זה.

לכן אח"כ, כשעובר לבחינת הכוונה, ורואה שהוא בחסרון, אז אין לו רק לעשות תפלה, שהבורא יעזור לו, שיתן לו כח, שיהא בידו לעשות מעשים על הכוונה דלהשפיע. וזה נקרא "שמאל" לגבי מצב הקודם.

אולם בזמן שהוא כבר זכה, שה' עזר לו, שכבר יכול לעשות מעשים בעל מנת להשפיע. אולם רק במעשים דהשפעה, שהמעשים דהשפעה יותר קל לכוון בעל מנת להשפיע. מה שאין כן במעשים דקבלת התענוג, עוד הוא אינו מסוגל לכוון בעל מנת להשפיע. נקרא המצב הזה בשם "ימין". ונקרא "ימין" בערך המצב הקודם.

ושרצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אבל

לא עלתה בידו, זה נקרא "שמאל", ששם היה לו מקום תפלה, שה' יעזור לו, שיוכל לכוון בעל מנת להשפיע. מה שאין כן עתה, שה' כבר עזר לו, והוא יכול לכוון בעל מנת להשפיע במעשים דהשפעה, שהוא צריך עתה לתת תודה עבור השלימות שיש לו עתה, זה נקרא "ימין". והאור הזה נקרא בשם "אור דחסדים", שהוא בחינת תיקון הבריאה, שכבר יש לו כח לעשות מעשים בעל מנת להשפיע.

אולם גם המצב הזה, הגם מצד התיקון הוא נבחן לשלימות, אבל לגבי מטרת הבריאה, מצב הזה עוד לא נבחן לשלימות. היות שהוא צריך להגיע למטרת הבריאה. לכן הוא נבחן לימין מצד השלימות, שצריך לתת תודה לה', על מה שכבר זכה לכלים דהשפעה, לכוון בעל מנת להשפיע.

אבל מצד שעוד חסר תיקון של מטרת הבריאה, הוא נבחן לבחינת חסרון. לכן אם הוא כבר זכה לקבל בחינת מטרת הבריאה, המכונה "אור החכמה", ובטח שזה נבחן לשלימות גמור, בערך המצב שזכה רק לאור דחסדים, המכונה "אור של תיקון הבריאה", היה צריך להיקרא בשם "ימין", מכל מקום גם המצב הזה נבחן לבחינת בלתי שלם. לכן הוא נקרא בשם "שמאל, הצריך תיקון". היות אפילו שהמשיכו את אור החכמה בעל מנת להשפיע, מכל מקום הוא צריך לבחינת שמירה, מטעם, שהמעשה של קבלת התענוג הוא מנוגד להכוונה, שהיא צריכה להיות בעל מנת להשפיע.

לכן צריכים להמשיך בחינת קו האמצעי. היינו בחינת אור דחסדים, שהוא כולל עתה את שניהם, היינו חכמה, וגם יש שם התכללות של חסדים. שיש ב' דברים:

א. תיקון הבריאה.

ב. מטרת הבריאה.

וזה נקרא בחינת "תורה" או "קו האמצעי", שנכלל מימין ושמאל. ואז יכולים להשתמש עם האור של מטרת הבריאה, שהוא הטוב והעונג מה שהבורא רוצה להטיב לנבראיו, שזוהי מטרת הבריאה. זאת אומרת, שמטרם שיש שם התכללות מחסדים, אין האור דמטרת הבריאה יכול להאיר, כי צריך שיהיו שם ב' בחינות ביחד, שזה נקרא בחינת "תורה".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אלו אנשים שהולכים בבחינת ימין, שכל מעשיהם הוא רק להשפיע, שהם כבר זכו להשפע, הנקרא "אור דחסדים", הם נקראים "שאינם מסתכלים בכבוד רבונם". וכמו כן אלו שכבר יצאו מבחינת ימין, וכבר זכו לבחינת חכמה, הנקראת "שמאל", ומכל מקום הם נקראים "שאינם מסתכלים בכבוד רבונם", ו"התורה עומדת לפניהם, ואינם משתדלים בה". שזה מאוד קשה להבין, אם מדברים מאנשים שכבר זכו לבחינת חסדים, וכן מאנשים שכבר זכו לבחינת חכמה, שהם אינם משתדלים בתורה, היתכן לומר כך.

אלא לפי שהסברנו מקודם, שענין ימין, שהוא בחינת אור דחסדים, שהוא רק תיקון הבריאה, נמצא, שכל זמן שהם לא עוסקים בהמשכת האור של מטרת הבריאה, שהוא מה שהבורא רוצה לתת להנבראים את הטוב והעונג, ששם מגולה גדלותו יתברך, הנקרא "גילוי אלקותו יתברך לנבראיו", שאז כבודו יתברך מתגלה להנבראים, נמצא, שאינם מסתכלים על כבוד רבונם, שיתגלו להנבראים.

שהיא חסרון העיקרי שבשבילה, היינו שיהיה גילוי אלקותו יתברך בעולם, שזוהו מטרת הבריאה, שיהא גילוי אלקותו יתברך להנבראים, ושהנבראים יקבלו את המטרה הזו, היה כל הצמצומים והתיקונים. נמצא, שאלו שהולכים רק בימין, שהוא תיקון הבריאה, בודאי יש כאן חסרון עיקרי. היינו, הכל עשו ורק העיקר חסר, היינו המטרה. לכן נבחן זה, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם.

וכמו כן, אלו שכבר זכו לאור החכמה, שהיא המטרה של הבריאה. ושאלנו מה חסר להם עוד. התשובה היא, היות שיש כלל "אין אור החכמה יכולה להאיר לתחתונים בלי לבוש של אור דחסדים". שהוא מטעם, היות שאור החכמה באה בכלים דקבלה. והוא, הגם שהמשיך את האור בעל מנת להשפיע, מכל מקום הוא צריך לשמירה, שלא יהא

נמשך אחרי המעשה, שהוא משמש עם כלים דקבלה.

לכן הוא צריך להמשיך לבוש, שהוא אור דחסדים המתלבש בכלים דהשפעה, שהוא בחינת תיקון הבריאה. לכן, הגם שהמשיך את האור של מטרת הבריאה, אבל לא יכול לשמש עמו, כי אינו מאיר בלי לבוש של חסדים, וממילא גם הוא לא מסתכל. היינו, לא מתגלה אצלו את המטרה של הבריאה, שיראה את גילוי אלקותו יתברך. וזה שכתוב "שגם אלו שהולכים בשמאל, גם כן לא מסתכלים בכבוד רבונם".

וזה שכתוב "התורה עומדת לפניהם ואינם משתדלים בה. אורייתא פירושו קו אמצעי, שהוא סוד ז"א, הנקרא "תורה", המייחד ב' הקוין זה בזה". היינו שעל ידי התורה, הנקראת "קו אמצעי", שיש שם ב' בחינות ביחד, היינו מטרת הבריאה, שהיא גילוי אלקותו יתברך להנבראים, שזה נקרא "כבוד רבונם", וגם יש הלבוש של תיקון הבריאה, הנקרא "אור דחסדים", שהוא בחינת ימין. לכן ב' אלו, שהם נפרדים, אין מטרת הבריאה יכול להאיר להנבראים. זה נקרא "שאינם מסתכלים בכבוד רבונם". אלא אחר שמשתדלים בתורה, אז מאיר מטרת הבריאה. וזה נקרא בלשון הזה"ק "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובזה נבין מה שדברנו (במאמר י"א, תש"ן), שגר חנוכה הוא בשמאל, ואסור להשתמש לאורה, היות שהשמאל בחינת חכמה, כבר נמשך להנבראים, מכל מקום כל זמן שלא המשיכו את הקו האמצעי, שהוא בחינת תורה, שיהיה ימין ושמאל ביחד, אין האור מאיר בשיעור שיוכלו להשתמש עמו, מטעם חסרון לבוש של חסדים, שזה בא על ידי אור דחסדים.

מה שאין כן בפורים המשיכו את האור דחסדים, הנקרא בחינת ימין, על ידי דברי צומות וזעקתם, כמו שמבואר בתע"ס (בסוף חלק ט"ו). נמצא, שהגם בחנוכה היו הם שלמים מצד ימין. אולם כשעברו לבחינת שמאל, היינו להמשיך חכמה, כבר לא היה להם את החסדים דימין.

זאת אומרת, החסדים שממשיכים אחרי המשכת החכמה, שחכמה נקרא "שמאל" כנ"ל, נקרא "קו אמצעי". נמצא, שאז בחנוכה היה בחינת חנו-כה. היינו, שהיה להם בחינת ימין. והנס היה, שהיה להם ימין בשלימות. אולם בחינת שמאל לא היה להם שלימות, שהיה חסר להם קו אמצעי, שהוא בחינת תורה.

לכן בשבת, שהיא בחינת קו אמצעי, הנרות הם לשימוש. שזה נקרא "שלום בית", בסוד "בחכמה יבנה בית". לכן "נר שבת ונר חנוכה, נר שבת קודם". מטעם ששבת מראה על שלימות, כי יש בחינת יסוד, הנקרא "קו אמצעי", שהוא המשפיע להמלכות, הנקראת "בית". לכן נר שבת בא לרמז על שלימות. לכן נקראת שבת "שבת שלום", משום שהיסוד, שהוא קו אמצעי, עושה שלום בין הקוין, הנקראים "ימין ושמאל".

היוצא מהנ"ל, שנס חנוכה היה על ימין, שנקרא "תיקון הבריאה", היה להם שלימות. וזה נקרא, שהנס היה על רוחניות, מטעם כלים דהשפעה, שנקראים מצד הכלים "רוחניות", שהכלים האלו מתייחסים ליצר טוב.

מה שאין כן כלים דקבלה מיחסים לגשמיות, היינו לבחינת יצר הרע, כמו שביארנו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", היינו בשני יצריך. היינו הן ביצר הטוב, שהם כלים דהשפעה, צריכים להיות לשם שמים. והן הכלים דקבלה, שהם שייכים ליצר הרע, גם כן צריכים לשמש עמהם לשם שמים. היינו קבלה בעל מנת להשפיע.

נמצא, בחנוכה, שהאר"י הקדוש אומר, שחנוכה ופורים שניהם הם בחינת שמאל, לכן נר חנוכה היא בשמאל. היות שהגם בחינת ימין נקרא "שלימות מצד הכלים דהשפעה", אבל זה שהיה מאיר בחינת שמאל, חכמה בלי חסדים, שאסור להשתמש עם חכמה בלי חסדים, אבל זה בעצמו הוא דבר גדול, שכבר המשיכו בחינת מטרת הבריאה. אבל עדיין אסור לשמש לאורה.

לכן נבחן חנוכה, שהנס היה על רוחניות,

מטעם שאסור להשתמש עם חכמה בלי חסדים. לכן נבחן זה לנס רוחני, שעדיין לא ירד למטה שנוכל להשתמש בה. מבחינה זו נקראת חנוכה "נס רוחני", הן מצד החסדים דימין והן מצד חכמה דשמאל, והיות שעדיין היה חסר קו אמצעי.

מהו שעל ידי יחוד קוב"ה ושכינתה כל העוונות מתכפרים

תש"ן - מאמר י"ג
1989/90 - מאמר 13

בזה"ק (ויגש, דף ז', ובהסולם אות כ"ג), כתוב שם וזה לשונו "רבי יהודה פתח ואמר, כי הנה המלכים נועדו, זהו יהודה ויוסף, כי שניהם היו מלכים". (ובאות כ"ז) אומר רבי יהודה "כי כשנגלה הרצון והיחוד, אז שני העולמות זו"ן מתקשרים יחד ונועדים יחד. זה ז"א, לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה המלכות, ללקוט ולאסוף לתוכה את השפע, ואז כי הנה המלכים נועדו". (ובאות כ"ח) אומר "עברו יחדיו, משום שכל העוונות שבעולם, אינם נעברים להתכפר, עד שזו"ן מתחברים יחד", כמו שכתוב "ועובר על פשע, ועל דרך זה עברו יחדיו, עברו העוונות נתכפרו". (ובאות ל') אומר "המה ראו כן תמהו, כשהמלכים נועדו ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני העולמות, זו"ן, כן תמהו נבהלו נחפזו, כי כל בעלי הדין נשקטו ונעברו מן העולם ואינם יכולים לשלוט, ואז נעבר קיומם, ונעברו שליטתם", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע תלוי כפרות עוונות בחיבור שני עולמות, הנקראים "ז"א ומלכות", שאומר כי המלכים "נועדו, עברו יחדיו". ועוד יש להבין, מדוע הם לא מתחברים תמיד, אלא שיש זמן שהדינים שולטים, כמו שכתוב "המה ראו כן תמהו, נבהלו נחפזו" על ידי כפרות עוונות, שכפרות עוונות באות על ידי חיבור ז"א ומלכות. אם כן הם לא תמיד מחוברים. ומדוע הוא כך, מי הוא המעכב, שלא יהיו תמיד מחוברים ושלא תהיה שליטה להדינים.

ידוע, שכל העוונות באים על ידי הרצון לקבל לעצמו. היינו, היות שכל הנבראים באים מבחינת המלכות, הנקראת "רצון לקבל", שזהו עיקר הבריאה, הנקראת "בריאה יש מאין", שענין החסרון הזה, שהנבראים משתוקקים לקבל הנאה ותענוג בכדי למלא חסרונם, באים מהרצון שבמלכות.

וכפי שלומדים, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, והנאה והתענוג נמדדת בשיעור החסרון וההשתוקקות להדבר, כך בשיעור זה יכולים להנות בעת השגת הדבר. ומסיבה זו נברא בחינת מלכות, שהיא כוללת כל שיעור חסרון להאור והשפע, שהבורא רצה לתת להנבראים.

המלכות הזו היא הרצון לקבל הכללי. כלומר, שצריכים לומר, כפי שיעור טוב ועונג שהיה בדעתו לתת להנבראים, בשיעור זה ברא את החסרון להאור הזה. וזה מכונה בדברי האר"י הקדוש בשם "אין סוף". ובכדי שלא יהיה ענין נהמא דכסופא בעת קבלת התענוג, נעשה ענין תיקון, הנקרא "צמצום והסתר", שהטוב ועונג אינו מאיר, אלא לפי שיעור שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע, כי בזה יתוקן ענין הבושה כנ"ל. וכך היה הסדר בקדושה, שאף פעם לא יקבלו יותר מכפי שיעור שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע.

אולם אחרי התיקון הזה, נמשכים עוד דברים. היינו, שנעשו דבר חדש, שהוא ענין שבירת הכלים. שהיה התערבות הרצון לקבל לעצמו בקדושה, שמסיבה זו הכלים נשברו. והיה גם ענין חטא של עץ הדעת, שזה גרם, שניצוצין קדושים נפלו לתוך הקליפות. נמצא, ששבירת הכלים וחטא של עץ הדעת גרמו בזה, שהנבראים הבאים אחרי זה, שהרצון לקבל, מקבל חיותו מאבי"ע דקליפה.

וזה כמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות י', י"א) וזה לשונו "ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם. והבדילם לב'

מערכות, שהן ד' עולמות דקדושה, ולעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה. ונמצאו בגללו נפרדים מהבורא ומכל העולמות דקדושה".

ובהאמור יוצא, שהאדם, כל זמן שלא יצא משליטת הרצון לקבל לעצמו, זה מביא לו שיעשה חטאים, היינו להיות נפרד מהקדושה. כלומר, שעל ידי העוונות האדם מתרחק יותר מהקדושה ונמשך לתוך הקליפות. לכן נמשך מזה, שכל אחד מהנבראים גורם על ידי חטאו פירוד בשורש נשמתו, במלכות דאצילות, שהיא הכלל של כל הנשמות, שלכן מלכות נקראת "כנסת ישראל", שהיא המלכות דקדושה, שיהא נפרדת מהקדושה. שזה נבחן, שהאדם גורם על ידי חטאו ירידת קדושה בקליפה.

נמצא, שזה נבחן, שגורם בשורש נשמתו פירוד בין קוב"ה ושכינתה. זאת אומרת, המלכות אינה בהשתוות הצורה עם ז"א. שז"א נקרא "המשפיע", בחינת קוב"ה, ומלכות היא המקבלת, שהיא ההיפך מן המשפיע. כלומר, שכל החטאים באים רק מזה שהאדם רוצה למלאות את הרצון לקבל לעצמו. נמצא, שגורם פירוד למעלה בשורש נשמתו, שהוא במלכות.

וכשהאדם עושה תשובה. ומהו התשובה. שהאדם מקבל על עצמו, הוא שהאדם אומר, שמהיום והלאה הוא יעשה הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, היינו שכל המעשים יהיו בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "השתוות הצורה". נמצא, שעל ידי התשובה, הוא גורם שבשורש נשמתו, במלכות, יהיה גם רק להשפיע. כדוגמת ז"א שהוא המשפיע, הנקרא בחינת קוב"ה.

וזה נקרא "יחוד קוב"ה ושכינתה". היינו, כמו שהקב"ה הוא המשפיע, כמו כן מלכות, הנקראת בחינת "שכינתה", היא בעל מנת להשפיע. ממילא הקב"ה יכול להשפיע למלכו, ואז השפע נמשך למטה. נמצא, שעל ידי החטא נעשה פגם למעלה, שגרם פירוד. ועתה על ידי התשובה נתקן הפירוד, ונעשה בחינת יחוד. וזה נקרא, שעל ידי היחוד עברו העוונות, היינו הקלקולים מה שהוא גרם, על ידי מעשיו נתקנו.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "שובה ישראל עד ה' אלקיך". מהו הפירוש "עד ה' אלקיך". אלא ידוע, ש"ה'" נקרא בחינת ז"א, שהוא מידת הרחמים, היינו בחינת משפיע. "אלקיך" הוא בחינת דין, היינו בחינת מלכות, שהיא הרצון לקבל שעליה היה צמצום ודין, שאסור להשתמש עם הרצון לקבל בלי תיקון המסך, הנקרא, בעל מנת להשפיע.

והיות שעל ידי זה שישראל חטאו, גרמו שבחינת מלכות נתרחקה מז"א, שהוא נקרא "משפיע", כנ"ל, כי כל החטאים באים רק מהרצון לקבל לעצמו. נמצא, שעל מלכות שורה בחינת דין. לכן צריכים לעשות תשובה, בשיעור שהמלכות יתקרב לבחינת ז"א, הנקרא "השתוות הצורה" ובחינת "דביקות".

היינו, כמו שז"א משפיע, כמו כן גם מלכות תקבל תיקון כזה, שעל ידי זה שעושים תשובה, שאומרים, שמכאן ולהבא כל המעשים יהיו בעל מנת להשפיע, שנקרא "רחמים", כמו ז"א. נמצא, שהתשובה גורמת, שהמלכות הנקראת "מידת הדין" לפני התיקון, לאחר התיקון היא נעשית רחמים, כמו ז"א.

ובזה יש לפרש "שובה ישראל", היינו שהתשובה שהאדם צריך לעשות, הוא, שיעשה מן מלכות, הנקרא "אלקיך", שהיא מידת הדין, שיהיה בחינת ה', שהוא בחינת רחמים. שעל ידי היחוד הזה נתקן כל הקלקולים שהעוונות גורמו, שתהיה התרחקות בין קוב"ה ושכינתה, נתקן עתה. נמצא, שעל ידי היחוד נתכפרו כל העוונות.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע תלוי כפרות עוונות בחיבור שני עולמות, הנקראים "ז"א ומלכות". אלא כנ"ל, שעל ידי זה שעושים תשובה, בשיעור ש"הויה יהיה אלקיך", כלומר, שגורמים יחוד, היינו השתוות הצורה בין מלכות לז"א, אז הקלקול שנעשה על ידי העוונות, שגורמו פירוד בין מלכות וז"א, בזה שעשו עוונות עם הרצון לקבל, יתוקן.

היות שצריכים להאמין לדברי חז"ל, שאומרו, שכל אחד ואחד, על ידי עוונות שלו, הוא גורם פירוד בשורש נשמתו, במלכות. שהפירוד שנעשה נקרא, שהוא מוריד קדושה להקליפות. נמצא, בזה שמתקנים וחוזרים בתשובה, ואומרים, שמכאן ולהבא יהיה הכל בעל מנת להשפיע, ולא לקבל לעצמו, זה גורם עכשיו, מה שהוא קלקל בשורש שלו, חזר ונתחבר לקדושה, היינו לבחינת משפיע, כדוגמת ז"א. נמצא, שעל ידי העוונות היה הסתלקות השפע, משום שנעשה פירוד בין המקבל להמשפיע, היינו בין ז"א ומלכות, ועכשיו חזר ונתייחד.

וזה שכתוב "כי כשנגלה הרצון והיחוד, אז מתקשרים יחד, ונועדים יחד, זה ז"א לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה המלכות, ללקוט ולאסוף לתוכה השפע. ואז כי הנה המלכים נועדו". הפירוש הוא, לאחר שנעשה היחוד בין המשפיע והמקבל על ידי התשובה, שהמקבל יקבל הכל בעל מנת להשפיע, נמצא, שעל ידי השתוות הצורה יכול המשפיע לתת להמקבל, כנ"ל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע הם לא מתחברים תמיד, אלא שיש זמן שהדינים שולטים. הסיבה היא, כי בזמן שיש עוונות, אז העוונות גורמים את הפירוד. וממילא יש דינים. כי ענין דינים פירושו הוא, היות שנעשה דין על הרצון לקבל לעצמו, שאין השפע יכול להאיר שם מסיבת שינוי צורה, לכן בזמן שיש למטה עוונות, זה גורם שינוי צורה למעלה בשורש המלכות.

נמצא, שהדינים שולטים. היינו הסטרא אחרא, שהם נמשכים רק מהעוונות, שהוא הרצון לקבל לעצמו, שולט. היינו העוונות מאלו שעוסקים ברצון לקבל לעצמו, גורמים שיתווספו כח להסטרא אחרא. כלומר, כמו כשעוסקים בעל מנת להשפיע גורמים בשורש למעלה שיתווסף כח של הרצון להשפיע, שזה גורם יחוד, שהוא השתוות הצורה, כמו כן להיפך, כשעוסקים בבחינת רצון לקבל לעצמו, הקליפות מקבלות כח לשלוט.

וזה שכתוב, שאז הדינים שולטים. שאז אין השפע נמשך למטה, מסיבת שכל השפע ילך להסטרא אחרא, כי אין המלכות דקדושה יכולה לקבל, מסיבת הפירוד וההתרחקות שיש בינה לבחינת ז"א. וזה נקרא, ש"אין המלכים נועדו יחדיו". כלומר, בזמן שיש השתוות הצורה, הנקרא "חיבור", אז "עברו יחדיו" כנ"ל, שהעוונות עברו ונתכפרו.

וזה שכתוב "המה ראו כן תמהו", נבהלו נחפזו, כי כל בעלי הדין נשקטו ונעברו מן העולם, ואינם יכולים לשלוט. נמצא, שכל מה שהאדם עושה, כך הוא גורם בשורש נשמתו. אם לטוב או חס ושלום לרע.

ובזה יש לפרש מה שכתוב בתפלת "נעילה" "אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים". וכמו כן אמרו חז"ל "כל הפושט יד נותנים לו". הנה מדרך העולם הוא, שכל אחד ואחד קומץ ידו, ואין לו רצון וחשק לתת להשני. אם לא שהאדם רואה, שהוא יקבל איזה תמורה, אז האדם פושט את ידו. היינו, שפותח את ידו בכדי לקבל את התמורה. ומסיבה זו גם האדם פותח את ידו ונותן להשני. אבל לפשוט את היד סתם, בלי תמורה, האדם קומץ את ידו, ואין לו שום אפשרות שישפיע משהו להשני.

לכן כשאנו מדברים בדרך העבודה, היינו מה שהאדם רוצה לקבל מלמעלה, היינו שהקב"ה ישפיע לו לתוך הכלים של אדם, הנקראים "ידיים", אז הסדר במעשה דלמטה, באיזה אופן שהאדם עושה, כך מתעורר למעלה בשורש נשמתו.

לכן אם האדם פושט יד, היינו שפותח את ידו ואינו מקמץ, אלא שרוצה להשפיע למעלה, נמצא, שבשורש נשמתו נעשה המלכות בבחינת משפיע, המכונה "השתוות הצורה". אז נותנים לו, כי יש עכשיו בחינת השתוות הצורה, הנקראת בשם "הנה המלכים נועדו עברו יחדיו". היינו, שהשפע נשפע למלכות, וממנה לאלו שגורמו את היחוד של המלכים, שהם ז"א ומלכות.

לכן אמרו "כל הפושט יד, נותנים לו", מטעם שהוא היה הגורם למעלה בשורשו, שיהיה בחינת יחוד. לכן מוטל על האדם,

אם הוא רוצה משהו שיתנו לו מלמעלה, הוא צריך לעורר בעצמותו בחינת כלים דהשפעה.

אולם יש לפעמים, שהאדם רוצה לפשוט את היד ולהיות משפיע, אבל הוא לא יכול, הגוף שלו אינו מסכים לזה. ומה הוא יכול לעשות. בטח שאין לזה שום עצה, אלא תפלה. אבל הוא רואה, שכבר הרבה פעמים הוא התפלל, שה' ימלא לו את חסרונו, היינו שיהיה בידו לעשות מעשים בעל מנת להשפיע, וה' אינו עונה לו, כאילו חס ושלום אינו משגיח עליו.

אם כן איך הוא יכול עוד הפעם להתפלל. כי הוא רואה, שאין שום תשומת לב חס ושלום למה שהוא עושה. והמחשבות האלו מרחיקים אותו מתפלה. אם כן מה עליו לעשות אז, בזמן שבא למצב שהמחשבות האלו דוקרין את מוחו.

התשובה היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין במה שכתוב "והיה טרם יקראו, ואני אענה, עוד הם מדברים, ואני אשמע". ואמר, שהפירוש הוא, שהאדם צריך להאמין, זה שהוא בא עתה להתפלל, זהו מטעם ש"אני נתתי לו להבין, שהוא נמצא בחסרון". וכדאי לבוא להתפלל, שה' ימלא חסרונו.

כלומר, שאל יחשוב האדם, שהוא התחיל תחילה. אלא הקב"ה התחיל, בזה שנתן לו רצון להתפלל. אם כן אינו יכול לומר, שה' לא מסתכל עליו, בזה שהוא לא רואה עניית התפלה, בעת שהוא מתפלל על חסרונו. אלא הקב"ה התחיל.

וזה נקרא "אני ראשון ואני אחרון". היינו "אני התחלתי את המגע עמך". והאדם צריך מזה להתעורר. אולם אין האדם גומר את העבודה. אלא כמו שכתוב "ה' יגמור בעדי". ובזה יש לפרש "אתה נותן יד לפושעים" פירוש, שה' נותן את היד, היינו את הכח לפושעים שיתפללו על חסרונם, ולא האדם. וכן על האדם מוטל לבטוח בה', שיעזור לו על תפלתו. ולא להתייאש.

מהו בעבודה "חסד של אמת"

תש"ן - מאמר י"ד
1989/90 - מאמר 14

הנה על הפסוק, שיעקב אמר ליוסף "ועשית עמדי חסד ואמת" פירוש רש"י, חסד שעושים עם המתים, הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. שמשמע, שהוא ביקש ממנו הטובה "אל נא תקברני במצרים" וביקש שיעשה זה חסד של אמת בלי שכר. שזה יש להבין, הלא השכל מחייב, אם היה משלם לו עבור הטרחא, היה בודאי יותר בטוח שיעשה לו את זה, שכך נהוג בעולם, כשרוצים שהדבר יצא לפועל בכל שלימותו, אז נותנים תשלום יותר גדול. אם כן מדוע בחר לו הדרך השני, שיעשה עבודה בלי שום תשלום.

ועוד יותר קשה לדברי רש"י על הפסוק "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" (ויחי שלישי). פירוש רש"י "ואני נתתי לך", לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, "שכם אחד על אחיך", שכם ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך. אם כן זה הוא בסתירה של חסד של אמת, שמשמע בלי שום תשלום. וכאן הוא נותן לו תשלום, היינו "שכם אחד", היינו חלק אחד על אחיך.

הנה יש לפרש כל זה על דרך העבודה, שיעקב רמז לו ליוסף את סדר העבודה. הנה אנו רואים, שסדר העבודה, שניתן לנו בתורה ומצות, הם נראים גם כן לכאורה בסתירה, היות מצד אחד אנו רואים, שחז"ל אמרו, שסיבת בריאת העולם היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו ממנו יתברך טוב ועונג, היות שהבורא הוא שלם בתכלית השלימות, וכל מה שהוא ברא את הבריאה, הוא בכדי לתת להנבראים כל טוב, כמו שכתוב (מד"ר בראשית) "שהקב"ה השיב להמלאכים, בשעה שרצה לברוא את האדם, שאמר, שזה דומה למלך, שיש מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים, מה הנאה דעביד". נמצא, שכל מה שברא, היה הכל בשביל שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ושירגישו את השגחתו יתברך, שהיא השגחת טוב ועונג.

ומצד ב', אנו רואים דבר, שהוא ממש להיפך ממטרת הבריאה, היינו, שנעשה צמצום והסתר, שאסור לקבל לתועלת עצמו, אלא כל מה שמקבלים יהיה לתועלת ה'. משמע מכאן, שעיקר עבודתנו הוא, שאנחנו נעבוד בשבילו. וזהו כמו שכתוב "ברוך הוא אלקינו, שבראנו לכבודו". היינו, שכל הבריאה היא רק לכבודו יתברך ולא בשביל הנבראים. ובגלל זה נתן לנו תרי"ג מצות, שנשמור אותם.

וכמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", אמר הקב"ה. היינו, שהאדם אינו יכול לעבוד עבור תועלת ה', מטעם שיצר הרע מפריעו. לכן נתן לנו ה' תרי"ג מצות, הנקרא בלשון הזה"ק "תרי"ג עיטין" (היינו עצות), שע"י נוכל לעבוד לתועלת ה'. נמצא לכאורה, שזהו ממש להיפך ממטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

והענין הוא, שאנו צריכים להאמין במה שאומר האר"י הקדוש וזה לשונו, "וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות, ולהאציל הנאצלים, להוציא לאור שלימות פעולותיו". ובאו"פ בתע"ס בתחילתו מבאר שם, שענין "שלימות פעולותיו" פירושו, שהטוב והעונג מה שיש במחשבתו יתברך לתת להנבראים, שתהיה בהם שלימות, היינו שלא ירגישו בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, זה נקרא "שלימות פעולותיו".

נמצא, שהצמצום שהיה, שאין האור מאיר אלא בזמן שהנבראים יעשו הכל לשם שמים, היינו לתועלת ה', אז תהיה מציאות, שיקבלו טוב ועונג, ולא תהיה שום בושה. וזהו תיקון של צמצום, שצריכים לעבוד הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו. נמצא לפי זה, כי כל מה

שאנו צריכים לעבוד לתועלת ה', זהו רק לתועלת עצמנו, היינו, שע"י זה אנחנו נוכל לקבל את הטוב ועונג בשלימות, בלי שום אי נעימות של נהמא דכסופא. וזה נקרא "להוציא לאור שלימות פעולותיו", היינו הפעולה שהוא רוצה להטיב לנבראיו, שתהיה בשלימות, בעת שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג.

נמצא לפי זה, שאין שום סתירה בין מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כלומר שהמטרה היא, שיהיה טוב להנבראים, ולא חס ושלום שהבורא רוצה שיעבדו בשבילו, אלא הכל בשביל הנבראים, ולא שום דבר לתועלת הבורא, כי אינו חס ושלום בעל חסרון. ועוד יותר מזה, הוא היה רוצה, שיהיה כל כך טוב להנבראים, עד שירגישו את עצמם בטוב, שלא ירגישו אי נעימות בעת קבלת הטוב ועונג.

היות לפי הכלל, שכל מי שאוכל לחם חסד, הוא מתבייש, והבורא היה רוצה להציל אותם מבושה זו, לכן עשה בגלל זה תיקון, המכונה "צמצום והסתר", היינו, שכל זמן שאין להם התיקון, שעושים הכל לשם שמים, לא יוכלו לקבל את הטוב ועונג, מטעם שנעשה ההסתר הזה, בכדי אח"כ, כשעושים הכל לתועלת ה', אז נמצא, שהטוב ועונג מה שהם רוצים לקבל ולהנות, הוא רק לתועלת הבורא, ממילא הם ניצולים מבחינת הבושה, הנהוגה בהמקבל פרנסה מאחרים, בתור מתנת חינם.

היוצא מהאמור הנ"ל, שאין שום סתירה בין מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, היינו לתועלת הנברא, לבין תיקון הבריאה, שצריכים לעבוד הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שזה הוא גם כן לתועלת הנבראים, ולא חס ושלום שהבורא צריך, שיעבדו בשבילו ולתת לו מה שהוא, אלא הכל לתועלת הנבראים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע אמר יעקב ליוסף, שיעשה עמו "חסד של אמת". הכוונה כאן על ענין, שיעקב סידר סדר העבודה, שיש לפנינו לעשות כאן. והוא רמז לו את סדר של תיקון הבריאה וענין מטרת הבריאה, שהם שניהם כוונה אחת, היינו לתועלת הנבראים.

לכן התחיל לומר לו, שצריכים להתחיל בעבודה על דרך "חסד של אמת", היינו בלי שום תמורה, אלא הכל יהיה לא לתועלת עצמו, אלא הכל לתועלת ה', כמו שמובא בספר "מתן תורה" (בתחילתו), שענין מה שהאדם עובד לתועלת הזולת, צריך להיות גם כן מטעם מצות ה', היינו כל מה שהאדם עושה, צריך להיות לתועלת ה'. וממילא הוא דבוק, בכל מעשה שהוא עושה, עם ה'.

ואחר כך רמז לו, שזה שצריכים לעבוד לתועלת ה', הוא בכדי שיצמח מזה תועלת עצמו. כלומר, שאם באמת האדם עובד לתועלת ה', ואינו רוצה שום דבר לתועלת עצמו, אז הוא בא לידי דרגה, שהוא רוצה לתת משהו להבורא, שיהנה. ואז הוא רואה, שרק בדבר אחד הוא יכול להנות להבורא, בזה שיקח ממנו את הטוב ועונג, כי בגלל זה ברא את הבריאה. לכן הוא רוצה להנות את הבורא. ובטח מה שהאדם נהנה יותר ממתנת המלך, בטח שיש להמלך יותר תענוג.

כדוגמת, מי שנותן מתנה לחבירו, דרך העולם הוא, אם המקבל מתנה משבח את המתנה שקיבל מחבירו, חבירו יותר נהנה. ואם המקבל מתנה אומר לו, המתנה שנתת לי, אין לי כל כך צורך בה, בטח חבירו אינו נהנה מזה, אלא להיפך, עד כמה שהמקבל המתנה מרגיש בצורך המתנה, אז הנותן יותר נהנה. וזה מתבטא בשיעור התודה שנותן המקבל להנותן. לכן, עד כמה שהאדם משתדל להנות יותר מהטוב והעונג שהבורא נתן לו, בטח שיש יותר נחת רוח למעלה, מזה שהתחתון נהנה יותר.

לכן לאחר שיוסף קיבל על עצמו את העבודה בעל מנת להשפיע בלי שום תמורה, אז כבר צריך לקבל את הטוב ועונג, על מה שעבד בעל מנת להשפיע. לכן כתוב, שיעקב אמר לו "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך". "שכם" נקרא חלק אחד יתירה על אחיך, כפירוש רש"י, לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, היינו, היות שאז קבלת

על עצמך לעבוד בלי שום תמורה, אם כן עתה הגיע הזמן, שאתה תקבל את התשלום, היינו חלק האור והשפע הצריך להתגלות על העבודה של בעל מנת להשפיע. כי עיקר העבודה בעל מנת להשפיע, היה רק לצורך זה, שיוכלו לקבל טוב ועונג בלי בושה, כדרך מקבלי מתנות בחינם.

וענין מה שכתב לשון "שכם אחד", יש לפרש על דרך שפירש אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב אצל שאול המלך, שהיה, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א' ט'), שהפירוש הגשמי הוא, שהוא היה גבוה מכל העם עם ראש, כלומר, שהראש שלו היה גבוה מכל העם. ואמר, כי ברוחניות מתחלקים המדרגות לראש וגוף, ש"גוף" נקרא, שעדיין אין בו שלימות, ו"ראש" נקרא, שכבר יש לו שלימות.

שענין שלימות יש לפרש, שכבר זכה לבחינת תיקון הבריאה, המכונה כלים דהשפעה. זאת אומרת, במעשים של כלים דהשפעה, הוא כבר יכול לכוון בעל מנת להשפיע, שזה נקרא שהוא זכה לאור דחסדים, המתלבש בכלים דהשפעה. וכמו כן כבר זכה למטרת הבריאה, היינו שהוא כבר יכול לשמש עם הכלים דקבלה בעל מנת להשפיע, שזה מכונה, שכבר זכה לאור החכמה.

נמצא, ש"משכמו ולמעלה", הכוונה היא, שכבר זכה לבחינת שלימות, הנקראת בחינת ראש. ועל דרך זה יש לפרש, מה שיעקב אמר ליוסף "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך", היינו כנ"ל, שע"י זה שקיבל את עבודתו בבחינת חסד של אמת, היינו בלי תשלום, זכה אח"כ להשלימות להשתמש עם כלים דקבלה על מנת להשפיע, היינו שזכה לב' דברים ביחד:

א. הוא תיקון הבריאה,

ב. הוא מטרת הבריאה.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב בשיר של ליל שבת "כל מקדש שביעי, שכרו הרבה מאוד, על פי פעלו". ויש להבין, מהו החידוש, שאומר "שכרו הרבה מאוד, על פי פעלו". הלא גם בעולם הגשמי נוהג כן, שכל פועל מקבל שכר, לפי כמה זמן שעבד, כך הוא מקבל שכר. אם כן מהו החידוש שבא להשמיענו, שמקבל שכר לפי פעלו. ועוד יותר מזה קשה, הלא צריכים לעבוד שלא על מנת לקבל שכר, אלא לשם שמים, היינו לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. אם כן, מה הפירוש "שכרו הרבה מאוד".

אלא כנ"ל, היינו לאחר שהאדם עבד בששת ימי המעשה בתיקון הבריאה, שהוא בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, נמצא, שעבד בשלא לקבל שום תמורה, אלא היה רק לשם שמים, נמצא, בשיעור הזה, שעבד שלא לקבל שכר, לכן, כשבאה שבת, שהיא בחינת "מעין עולם הבא", שהיא תכלית שמים וארץ, הוא מקבל שכר, היינו שמשמש בכלים דקבלה, ונהנה מהטוב ועונג, שהוא בחינת מטרת הבריאה. כי עתה הוא כבר יכול לקבל הכל בעל מנת להשפיע.

נמצא כנ"ל, שאם הוא לא נהנה, זה דומה, שבעל הבית נותן לאכול לאורח, והשתדל לעשות מגדל מלא כל טוב עבור האורח, ואז, אם האורח אומר לבעל הבית, לא נהניתי שום הנאה מהסעודה שלך, איזה נחת רוח יש לבעל הבית. אלא עד כמה שהאורח נהנה יותר מהסעודה, אז יש לבעל הבית יותר נחת רוח.

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל (ברכות נ"ח) וזה לשונו, "אורח טוב, מהו אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, וכל מה שטרח, לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע, מהו אומר, מה טורח טרח בעל הבית, אלא בשביל אשתו ובניו".

ויש לפרש, מהו "אורח טוב ואורח רע", בעניני עבודה. הנה כשהאדם עדיין לא תיקן את הרע שלו, היינו הרצון לקבל לתועלת עצמו, והוא נמצא תחת שליטת הרע, לכן הוא אומר, זה שהבורא נתן לנו לקיים תורה ומצות, הוא, היות שהוא צריך את עבודתינו, לכן ציווה לנו לקיים תו"מ. ותמורת זה הוא ישלם לנו שכר, היינו שברא את העולם, לא מטעם להטיב לנבראיו, אלא שהם אומרים, שברא את העולם לתועלת עצמו חס ושלום.

אלא, שהוא רוצה שאנחנו נעבוד בשבילו, ותמורת זו הוא ישלם לנו. אז יש לפעמים שהאורח רע אומר, אני לא רוצה לעבוד אצלו, היינו לקיים את התו"מ שלו, ואני מוחל לו את השכר, ואומר, לא הן, היינו עבודה בתו"מ, ולא שכרן, של תו"מ. כלומר העבודה הזו, מה שהבורא ציווה לנו, השכר הזה לא משתלם תמורת עבודה.

ו"אורח טוב", בעבודה, הוא, היינו, האדם שכבר תיקן את הרע, וכבר יש לו כלים דהשפעה, ואח"כ הוא זוכה לבחינת מטרת הבריאה, היינו שמקבל את הטוב ועונג, מסיבת שכבר תיקן את הרע, אז הוא אומר, שכל מה שטרח בעל הבית, הוא לטובתי, ולא חס ושלום שהבורא הוא הנצרך, שאנחנו נעבוד בשבילו חס ושלום.

אלא בזה שאנחנו נעבוד בשבילו, הוא לטובתינו, היינו, שנוכל לקבל את הטוב ועונג, ושלא תהיה לנו בחינת בושה בעת קבלת הטוב. מה שאין כן "אורח רע", היינו אדם שעדיין מונח תחת שליטת הרע שלו, שהוא המקבל בעל מנת לקבל, אומר ממש ההיפך, שהכל (ה') עשה בשבילו, ולא לתועלת הנבראים.

ובהאמור יש לפרש "חסד ואמת", שהם ב' דברים:

א. הוא "חסד", שפירושו, לעשות הכל לא לתועלת עצמו, אלא הכל לשם שמים,

ב. הוא "ואמת", שאז זוכים לראות את האמת, שסיבת בריאת העולמות עם כל התיקונים, היא רק לתועלת הנבראים, שיקבלו טוב ועונג. מה שאין כן, מטרם שזכו לבחינת חסד, עוד לא מגולה את האמת, שבריאת העולם היתה מטעם להטיב לנבראיו.

מהו, שמטרם שנפל השר המצרי, לא נענו בצעקתם, בעבודה

תש"ן - מאמר ט"ו
1989/90 - מאמר 15

הזה"ק (פרשת שמות, דף ק"ח, ובהסולם אות שמ"א) אומר: "כי כל זמן שניתנה להשר שלהם שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל. כיון שנפל השר שלהם, כתוב "וימת מלך מצרים". ומיד ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים. אבל עד אותה שעה, לא נענו בצעקתם".

ויש להבין: אם הוא אומר, שמטרם שנפל השר שלהם, לא נענו בצעקתם, מי היה הגורם שהשר שלהם יפול, בכדי שאח"כ תהיה אפשרות לשמוע את צעקתם. ועוד יש להבין: מדוע אם להשר שלהם יש שררה, אין אפשרות שהם יענו על צעקתם, וכי יש כח להשר שלהם לעכב את תפילות ישראל, וכמו כן יש להבין מה שכתוב (שמות, מפטיר): "וישב משה אל ה', ויאמר, ה' למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך. ויאמר ה' אל משה, עתה תראה, כי ביד חזקה ישלחם".

ויש להבין טענת משה, מה שאמר "מאז באתי לפרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך". שמשמע, שטענת משה היתה טענה אמיתית. היות שמשמע מתשובתו של ה', שזה נכון, מה שמשה אמר. רק ה' אמר לו: "עתה תראה, אשר אעשה לפרעה". היינו שהוא יראה, מה שה' יעשה לפרעה. ולכאורה היה צריך לכתוב: "אתה תראה", היינו שמשה יראה, היינו "אתה עם אלף". ומדוע כתוב "עתה עם עין", שמשמע, שעכשיו הוא יראה. שמשמע, שלפני זה שהוא בא לפרעה, והוא הרע לעם הזה, לא היה יכול להיות יציאת מצרים, אלא עתה יהיה מקום של ביד חזקה ישלחם ויגרשם.

ויש להבין זה, מה דוקא עתה הוא המקום של יציאת מצרים. ויש כאן להבין ב' דברים:

א. מדוע כשהוא בא בשליחות ה', נעשה המצב של עם ישראל יותר גרוע.

ב. מדוע דוקא עתה, היינו אחר שהמצב נעשה יותר גרוע, אז הוא המקום, שיוכל להיות יציאת מצרים.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. הנה האר"י הקדוש אומר, שגלות מצרים היתה, שהדעת דקדושה היה בגלות. היינו, שקליפת מצרים היתה שולטת על עם ישראל. שיש לפרש, שענין "עם ישראל" פירושו, שכל העם רוצה לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם. כידוע, שענין ישראל פירושו ישר-אל, הכל בשביל ה'.

ו"שליטת פרעה" הוא להיפך, היינו לעבוד רק לתועלת עצמו. לכן דעת דקדושה, היינו זה שצריכים לעבוד לשם שמים, היינו להשפיע, בחינה זו היתה בגלות תחת שליטת פרעה מלך מצרים, ש"מצרים" הם אותיות מצר-ים, כידוע ש"צר" פירושו צר מחסדים.

וזהו כמו שאומרים "צר עין". היינו, שהוא יודע רק לקבל ולא לתת כלום. ש"רוחב" נקרא בהרחבה, היינו לתת הרבה. ו"צר" נקרא ההיפך, שלא לתת, שפירושו, שקליפת מצרים היתה, שכל אחד יכול לעשות מעשים רק בכדי לקבל תמורתו. אבל בלי תמורה, היינו רק להשפיע, הוא אינו נותן רשות לעשות שום פעולה. זה נקרא, שמצרים היא בבחינת מיצר לבחינת ישראל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל: "כל המצר לישראל נעשה ראש". פירוש, מי יכול לשלוט על בחינת "ישראל". רק מי שהוא בבחינת "ראש", והוא שולט, אז הוא מיצר

לבחינת ישראל, שלא נותן לעבוד עבור ה', שנקרא "לעסוק בחסד", אלא רק בתועלת עצמו, שזה נקרא "קליפת מצרים".

לכן סדר העבודה הוא כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה באים לשמה, כי המאור שבה מחזירו למוטב". והוא מטעם, היות שהאדם נברא עם הרצון לקבל לעצמו. לכן אם רוצים שיעשה משהו, היינו שיצא מהמצב שבו הוא רגיל לעבוד עבור פרנסה שלו.

כלומר, שאומרים לאדם, "עד עכשיו היית יודע, שכל הנאות שלך, שבזה אתה מפרנס את הגוף, שיוכל להתקיים, היו רק מדברים גשמיים, ורק בדברים גשמיים היית מוציא הנאה, שנקרא "פרנסת הגוף". תעסוק בתו"מ, ששם מלובש תענוג יותר גדול. לכן כדאי לך לעסוק בתו"מ, שע"י זה אתה תקבל הנאה יותר גדולה".

בדומה שאומרים לאדם, "תפסיק לעבוד במקום עבודה שאתה רגיל שם לעבוד. ויש כאן בית חרושת, ששם אתה תוכל לקבל משכורת פי עשר". בטח, אם הוא מאמין למה שאומרים לו, הוא יעזוב את מקום עבודה, שהיה רגיל בו לעבוד כל הזמן, והולך לעבוד במקום חדש, מטעם שיקבל תמורה יותר גדולה.

וזה נקרא "שלא לשמה". אבל "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה". לכן כדאי להתחיל אפילו בשלא לשמה, מטעם שבסופו של דבר הוא יבוא לשמה. וכמו שאומר הרמב"ם "לפיכך כשמלמדין הקטנים, והנשים, וכלל עמי הארץ, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן".

וכל זה הוא מטעם שהגוף מבין רק שפת האם. היינו, אם, השפה הראשונה שהאם דברה אליו, שהוא שפת הקבלה, היינו רק לעבוד לצורך הרצון לקבל לעצמו, היינו לעשות מעשים רק לתועלת עצמו. ושפת השפעה זהו דבר חדש אצלו. והוא לא מבין אותה, וקשה מאוד ללמוד את השפה הזו. כלומר, בכדי להבין את השפה הזו, צריכים עזרה מלמעלה, שיהיה בידו לתפוס את השפה הזו של רצון להשפיע.

ועל זה אמרו "הבא לטהר מסייעין אותו", להבין את השפה הזו. וזה נקרא "דור הפלגה", שכתוב (בראשית, שביעי) "אשר לא ישמעו איש שפת רעהו". היינו, שניתן להם לעבוד עבודה דהשפעה, שכל אחד יעבוד בשביל רעהו, תיכף נתפרדה התבילה.

כלומר, כמו שכתוב "ויחדלו לבנות העיר". היות בזמן שנאמר להם, שכל אחד יעבוד בשביל רעהו, השפה הזאת לא היתה מוכרת להם, ואף אחד לא רצה לעבוד בשביל רעהו. לכן תיכף "ויחדלו לבנות העיר", היות שאין חומרי דלק לעבוד לטובת הזולת.

לכן כשעם ישראל, שהיו בגלות מצרים, שהיו תחת שליטת פרעה מלך מצר-ים, ורצו לצאת מתחת שליטתו, לא היה ביכולתם. אולם עוד לא היה ברור להם כל כך, מהו הפירוש "לעבוד להשפיע ולא לתועלת עצמו", הגם שרצונם היה לעבוד לתועלת ה', וראו שלא יכולים. אבל היה להם תמיד תירוצים, על מה שלא יכולים לכוון בעל מנת להשפיע. ולא הרגישו שהם כל כך רחוקים מה'.

אמנם בזמן שמשה בא לעם ישראל, ודיבר לבחינת פרעה של כל אחד ואחד, היינו להרצון לקבל שיש בלבם. ואמר להם, שהוא רוצה, שבחינת פרעה שלהם לא תשלוט על בחינת ישראל שלהם, אלא שיתן לעבוד לשם שמים ולא תועלת הגוף. כששמע הפרעה של העם, מה שמשה אומר להם, שיעבדו רק לשם שמים, אז הבינו מה זה להשפיע ולא לקבל, תיכף נחלשו מהעבודה. כי הגוף היה מתנגד עם כל כוחו, שלא יעשו שום פעולה של קדושה.

היינו אפילו שלא לשמה נעשה עכשיו קשה להם לעשות, כנ"ל. כי מטרם שבא משה, היה להם כח לעבודה, מטעם שעוד לא ידעו מה זה לשם שמים. אבל בזמן שבא משה, והסביר להם, מה זה להשפיע ולא לקבל כלום, אז התחיל הפרעה של כל אחד ואחד לשאול שאלות:

א. כמו שכתוב, שפרעה שאל "מי ה', אשר אשמע בקולו",

ב. ואח"כ באה שאלת הרשע, ששאל "מה העבודה הזאת לכם".

נמצא, שעם ישראל, לאחר ששמעו מפי משה, שצריכים לעבוד לשם שמים, התחילה אז התנגדות האמיתית של הרע שבאדם. וזה שכתוב "וישב משה אל ה', ויאמר, אדני, למה הרעתה לעם הזה, ומאז באתי לפרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה". היינו, שהגוף הנקרא "פרעה", התחיל להתנגד לעבודה.

נמצא, ששאלת משה היתה בסדר. היינו, שמצד השכל מבינים, באם שמקיימים תו"מ, מה שה' צוה, צריך להיות הסדר, שאם עוסקים על דרך האמת, בודאי העבודה צריכה להיות יותר חזקה, היות שהולכים על דרך האמת.

מה שאין כן שלא לשמה אינו על דרך האמת. לכן כשמשה בא לדבר בשם ה', היתה צריכה העבודה להיות יותר חזקה, היינו להתגבר על הרע מבחינת האמת. אבל מה ראה משה. כתוב "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה". היינו, שהעבודה דהתגברות על הרע נעשה יותר קשה. היינו, לא שהם נעשו יותר טובים, כלומר שיהיה לו כח יותר גדול להתגבר על הרע, אלא להיפך, שהרע קיבל כח יותר גדול.

אולם האמת הוא, שמטרם שיודעים מהו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אין הרע שבאדם מתגלה כל כך את התנגדותו, היות שנותנים לו מקום אחיזה בעת שעוסקים בתורה ומצות. אבל בו בזמן שהגוף שומע מהו בעל מנת להשפיע לה', ולא לקבל כלום לתועלת עצמו, היינו שרוצים לבער את הרע לגמרי, ולא לתת לו שום אחיזה בתו"מ שלו, בטח שמתגבר אז בכל כוחו, ולא נותן מקום לבטלו.

נמצא לפי זה, שלא שנעשה דבר חדש בהרע. כלומר, לא שעתה קיבל את הרע, אלא הרע שהיה בו, לא היה לו מה לעשות, והיה אצלו כמעט יושב בטל. אבל בזמן שהאדם רוצה לתת כל מעשיו לה', ולא לתת להגוף שלו, המכונה "רצון לקבל לעצמו" כלום, אז הוא מתחיל להראות כוחו, ומתנגד להעבירו מהממשלה, שהוא שולט על הגוף.

כמו שכתוב בזה"ק, שהיצר הרע שבאדם נקרא "מלך זקן וכסיל". ואומר, מדוע נקרא "מלך", מטעם שהוא שולט על הגוף. ומדוע נקרא "זקן", מטעם שתיכף מיום הוולדו הוא נמצא באדם. מה שאין כן היצר טוב, בא לאדם לאחר י"ג שנה.

נמצא לפי זה, שכל זמן שהרע אינו מגולה, אין עדיין את מי לבטל. אלא לאחר שנתגלה כל כוחו, אז יכול להיות מקום לבטלו. כי אז כשמבטלו, הוא מבטל אותו לגמרי. מה שאין כן כשהרע אינו מגולה, יכולים לבטל רק חלק ממנו, ואין זה שלימות. כי מלמעלה, שנותנים לאדם, נותנים לו דבר שלם.

כי אחרת אם יתנו לאדם כח, שיהיה בידו לעשות לשם שמים, ואם ישאר באדם חלק רע, מה שעדיין עוד לא מגולה, נמצא, שנשאר באדם חלק רע שאינו מגולה עדיין, ועובד ביחד עם הכוונה דלשם שמים. וזה אינו נקרא שלימות. וזה כמו שאמרו חז"ל (סוכה, מ"ח) "כל המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם".

ויש לפרש זה על דרך עבודה, שפירושו, שאם האדם מקיים תו"מ לשם שמים, אלא משתתף חלק מהעבודה גם לצורך הגוף, כלומר שיצמח מזה גם בשביל תועלת עצמו, הוא נעקר מהעולם, היינו מהעולם הרוחני, מטעם שצריך להיות הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו כלום.

נמצא, שמטרם שהרע מגולה בצורתו האמיתית, אי אפשר לתת להאדם כח שיבערו, כי עדיין אין לו את שיעורו של הרע, שיתנו לו כח להתגבר, כידוע ש"אין אור בלי כלי", היינו "אין מילוי בלי חסרון".

ובהאמור נבין את תשובתו של ה', שאמר לו, עתה תראה, אשר אעשה לפרעה. ושאלנו, הלא "אתה" באלף, היה צריך לומר, היינו שמשה יראה מה שה' יעשה לפרעה. ולמה כתוב "עתה" עם עין.

אלא לפי מה שהסברנו, שאי אפשר לתת חצי דבר, אלא שמקודם צריכים לגלות את כל הרע, ואח"כ באה העזרה מלמעלה על

דבר שלם. לכן לאחר שמשה אמר "למה הרעותה לעם הזה, והצל לא הצלת", אלא שהרע התגלה בכל כוחו, נמצא, שעכשיו הוא הזמן, שיבוא הישועה מלמעלה. לכן אמר ה' "עתה", היינו עכשיו תראה, שאני אתן להם את העזרה הדרושה. כמו שכתוב "כי ביד חזקה ישלחם, וביד חזקה יגרשם מארצו". כי רק עתה, היינו עכשיו הגיע הזמן, היות שכבר כל הרע מגולה אצלם.

ובהאמור נבין, מדוע כשמשה בא בשליחות ה', נעשה המצב אצלם יותר גרוע. והטעם, שזה לא נקרא, שהם נעשו יותר גרועים. אלא ע"י זה שמשה נתן להבין, מהו שצריכים לעבוד לשם שמים, כמו שכתוב "מאז באתי לפרעה לדבר בשמך", היינו שצריכים לעבוד לשם שמים, ובחינת פרעה צריכה לרדת משליטתה, אז היה מקום לגילוי הרע.

נמצא, שעל ידי מה שמשה הסביר להם את ענין לשם שמים, הם התקדמו בעבודה והגיעו לדרגת האמת, לדעת, איך הרע שולט עליהם. מה שאין כן לפני ביאת משה אליהם בשליחות ה', הם עוד לא ראו את האמת, איך שהם רחוקים מה'. נמצא, הגם במעשה הם נעשו יותר גרועים, אולם בבחינת האמת הם התקדמו, שרק עתה יש להם כלים, שה' ימלא אותם עם העזרה שלו, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

וגם נבין עכשיו שאלה ב': מדוע דוקא לאחר שהם נעשו יותר גרועים, בא הזמן, שה' יתן את העזרה. וזהו כנ"ל, שרק עכשיו יש להם כלים המוכנים לקבל דבר שלם, כנ"ל. לכן כתוב "עתה תראה" עם עין.

ובענין ששאלנו, במה שזה"ק אומר, שמטרם שנפל השר שלהם לא נשמע צעקתם של ישראל, כמו שכתוב "וימת מלך מצרים". "ומיד, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים". אבל עד אותה שעה לא נענו בצעקתם. ושאלנו:

א. מי גרם שהשר שלהם יפול,

ב. מדוע יש כח להשר שלהם לעכב את תפלתם.

זה יכולים להבין על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, המובא בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף נ"ז) "והענין שבמידה שבני ישראל חשבו שמצרים מעבידים אותם, ומטרידים אותם מעבדות ה', באותה מידה היו באמת בגלות מצרים. וכל הטרחא של הגואל לא היתה, אלא לגלות להם. שאין כאן כח אחר מעורב, ואני הוא ולא שליח, כי אין שום כח זולתו, שזה היה באמת אור הגאולה".

נמצא, שעיקר הגלות הוא, בזה שחושבים, שיש שר של מצרים. היינו, שניתנה להשר שלהם שררה, והוא מושל על ישראל. ובזמן שהאדם חושב כך, אז השר שלהם מושל. ועם ישראל רוצים לצאת משליטת השר של מצרים. ורואים, שהם מבקשים מה', שיוציא אותם משליטתו, ואין ה' מוציא אותם מהגלות, שהם נמצאים תחת שליטתו, אז הם אומרים, שאין ה' חס ושלום שומע לתפלתם.

והראיה לזה, שאינו שומע בקול צעקתם. היות שהם רואים, שכל פעם הם הולכים אחורה ולא קדימה. היינו, שכל פעם הם רואים, איך שהם יותר רחוקים מעבודה דלהשפיע. היות שהשכל מחייב, שלפי עבודה ויגיעה, שהאדם נותן ומתפלל לה', שיוציא אותו משליטת פרעה.

והוא רואה כל יום להיפך. היינו, שכל יום הוא רואה, שפרעה מושל עליו ביותר כח. היינו שרואה, איך שיש לו יותר קשר עם הרצון לקבל, וכמו כן יותר מרוחק מהרצון דלהשפיע. לכן האדם אומר, שאין ה' חס ושלום אינו שומע תפלה.

וזהו פירושו מה שאומר הזה"ק "כי כל זמן שניתנה להשר שלהם שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל". וזה נקרא, שהשר שלהם מעכב תפלות ישראל. כלומר, שעם ישראל אומרים כך, אחרת מדוע ה' לא שומע את צעקתם.

ומה נעשה בסופו של דבר. היינו לאחר שנתגלה להם כל צורת הרע, ולא ברחו מהמערכה באמצע עבודה, אז זכו לראות את האמת, שאין כאן שום שר שלהם, שהיה מעכב את התפלות, אלא ה' בעצמו הוא עשה את כל המעשים, כמו שכתוב "כי אני הכבדתי

את לבו", כלומר שה' עשה שיראו כל פעם איך שהם מרוחקים מהקדושה, היינו שה' גילה להם את הרע בכדי "למען שיתי אותותי אלה". שדוקא על ידי שיתגלה כל הרע, אז הקב"ה יכול לתת להם עזרה לדבר שלם.

נמצא לפי זה יהיה הפירוש, כי בזמן שזכו לראות "וימת מלך מצרים", שהזה"ק מכנה זה בשם "נפילת השר שלהם", הידיעה הזו, שהיו חושבים, שיש שר של מצרים, ויש לו שררה, והוא מעכב את צעקתם, שלא ישמע למעלה, הדעה הזו נפלה מעם ישראל.

אלא זכו עכשיו לראות, שלא היה שום שר של מצרים, שהיה מעכב את תפלתן של ישראל, שלא יתקבל. אלא ה' כן שמע תפלתן, וה' הכביד את לבם. היינו, שה' היה רוצה, שתתגלה את צורה האמיתית של הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו".

נמצא, שכן שמע את צעקתם. ואם לא היה בחינת אתערותא דלתתא מעם ישראל, שרוצים לצאת משליטת מצרים, היינו שראו, שכל עבודתם היא לטובת הרצון לקבל לעצמו, הנקרא "פרעה מלך מצרים", ובלי ההתעוררות הזו לא היה ה' מגלה להם את צורת הרע.

כי רק לאלה אנשים, שרוצים לצאת משליטת הרע, להם ה' מגלה את צורת הרע. והם חושבים, שנעשים כל פעם יותר גרועים. והאמת הוא, שהשכל מחייב, שבכל דבר שנותנים יגיעה, מתקדמים פחות או יותר, אבל לא ללכת אחורה.

והתירוץ הוא, שלא הולכים אחורה, אלא מתקדמים לצורת האמת, עד כמה שהרע יכול לפעול בהם כנ"ל. ואז, כשיש להם כלי שלם של רע, אז הקב"ה נותן להם את העזרה, שאז כולם רואים, שה' הוא היה שומע תפלה כל הזמן.

ובהאמור יהיה מובן, מה שחשבו, שיש שר של מצרים המעכב את התפלות. ששאלנו, מדוע יש להשר הזה כח לשלוט על תפלות ישראל. והתשובה היא, שהם חשבו כך.

ושאלה הב', מי גרם שהשר שלהם יפול משררה שלו. זה שהיו עובדים כל הזמן, ולא ברחו מהמערכה, עד שהיה מקום לגילוי כל הרע, אז ממילא זכו להאמת. שגם עד כאן לא היה שר משלהם, אלא שהם חשבו כך. נמצא לפי זה, ששני דברים באו בבת אחת, הנקרא בלשון חז"ל "גיטו וידו באים כאחד".

ובהאמור צריכים להתחזקות גדולה, ולא לברוח מהמערכה. אלא להאמין "כי ה' שומע תפלת כל פה". ואין שום כח אחר בעולם, אלא כח אחד, והוא כוחו של הקב"ה. והוא שומע תמיד בכל מה שפונים אליו.

מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה

תש"ן - מאמר ט"ז
1989/90 - מאמר 16

הזה"ק וארא (דף כ"ג ובהסולם אות ס"ה) כתוב שם וזה לשונו, "אמר רבי שמעון, מקוצר רוח פירושו, שעוד לא יצאה יובל, שהוא בינה, לתת להם מנוחה וחירות, ורוח האחרון, שהוא המלכות, עוד לא משלה בעולם, להנהיג חוקים ישרים בעולם, ועל כן היה קוצר רוח, ואיזה רוח הוא, שהוא המלכות, שהיתה קצרה ידה, מהושיע לישראל, שזה סוד מקוצר רוח", עד כאן לשונו.

ויש להבין מהו ענין "עבודה קשה", ומהו "מקוצר רוח". כלומר, מהו הקשר עבודה קשה לקוצר רוח, בעבודה. וגם יש להבין, מה שרבי שמעון מפרש קוצר רוח על מלכות, מהי השייכות לעבודה קשה.

הנה ידוע, שסדר העבודה בעבודת ה', הוא שהאדם צריך לעבוד להמציא לו כלים, שבהכלים האלו תהיה לו האפשרות לקבל את הטוב והעונג, מה שה' חשב לתת להנבראים. כידוע, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ובגלל זה ברא בהנבראים רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. ובהרצון וחשק להתענוג מודדים את טעם של התענוג. כלומר, כפי גודל השתוקקות להדבר, שהוא חושב שממנו הוא יקבל תענוג, בשיעור הזה הוא נהנה. לכן קטנות וגדלות הנאה של אדם נמדדות בשיעור ההשתוקקות להתענוג שבדבר.

ולפי זה, מאין באות ההבחנות של מקבלי תענוגים. היות שכולם נבראו ברצון לקבל לעצמם, ומי הוא העושה, שאחד יקבל תענוג קטן, ואחד תענוג גדול. כלומר, מי הוא טיפש, שירצה לקבל תענוג קטן, במקום שיכול לקבל תענוג גדול. אלא, מסיבת שהבורא "רצה להוציא לאור שלימות פעולותיו", שפירושו, שענין להטיב לנבראיו יהיה שלימות הטבה, היינו בעת שיקבל את הטוב והעונג, שלא ירגישו שם אי נעימות, היינו בחינת בושה, כמו שכתוב "מאן דאכיל לאו דיליה בהית להסתכולי באפי".

לכן נתקן ענין צמצום והסתר על כלים דקבלה, שהם כלים, שהאדם נברא בהם מצד הטבע. זאת אומרת, שיש בזה ב' ענינים:

א. שלא יכולים לקבל בהכלים האלו שום שפע דקדושה.

ב. שכל זמן שהאדם לא השיג כלים דהשפעה, האדם לא רואה את הטוב ועונג שישנם בקדושה. ואין בידו להשיג טעם של עונג, רק מה שניתן נהירו דקיק להקליפות, שיוכלו להתקיים. ומהניצוצין האלו, שנפלו לקליפות, מזה יש תענוג בכל התענוגים הגשמיים. וזה מגולה לכל, כלומר שהתענוג מגולה, היינו שכל אחד יכול לטעום מהתענוגים האלו עם הכלים דקבלה, שהם רוצים לקבל הנאה לתועלת עצמם. מה שאין כן הטוב ועונג דקדושה, ששם עיקר התענוגים, שהיה ברצונו לתת להנבראים, זה נעלם מהכלים דקבלה. שזה נקרא צמצום והסתר.

לכן, היות שעל ידי התיקון הזה, שאי אפשר לקבל את התענוגים דקדושה, אלא לפי ערך שרכש כלים דהשפעה, יצא מזה ב' דברים:

א. שהאדם צריך להאמין, שעיקר טוב ועונג, שהיה ברצון ה' לתת להנבראים, נמצא בקדושה.

ב. שצריך לעבוד עבודה, שהיא נגד הטבע, שהוא שלא יקבל שום דבר לתועלת עצמו, אלא הכל לתועלת ה'.

וזה גורם הבחן מדרגות. היינו, שאין אדם דומה לחבירו. כי בערך מה שבא מצד המשפיע, כולם שוים, כמו שאומר האר"י הקדוש, שטרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים, היה אור עליון הפשוט, ממלא כל המציאות. ולא היה ראש וסוף, אלא הכל היה

אור פשוט. אלא אח"כ, היינו לאחר שנעשה התיקון, שלא יקבלו רק בכלים דהשפעה, אז נעשה ריבוי עולמות, היינו הרבה בחינות, לפי ערך הכוונה, שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע, שזה מכונה ריבוי מסכים, בזה נעשה הבחן מדרגות.

וזה כמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"ב) "כל צדיק וצדיק, נותנין לו מדור לפי כבודו".

וזהו מטעם שיש הבדל מצד הכלים של המקבל, היינו הכלים מה שהמקבל צריך לעשות, שהם נקראים "כלים דהשפעה", כלומר שיקבל בעל מנת להשפיע. מה שאין כן כלים דקבלה לתועלת עצמו, זהו כלים שבאים מצד המאציל, על אלו הכלים אין האדם צריך לעבוד, כי הבורא ברא אותו עם כלים כאלו. לכן כל העבודה של הנבראים היא להשיג כלים דהשפעה.

ובהאמור אנו יודעים, מה נקרא עבודת האדם, שהיא רק עבודה איך להשיג כלים דהשפעה. כלומר, שהאדם צריך להגיע לידי מצב, שכל מה שאינו נוגע לתועלת ה', אין מעניין אותו. אלא כל רצונו הוא, איך להגיע לידי מצב, שיוכל לעשות נחת ליוצרו. לכן בזמן שהאדם מתחיל בעבודה, הוא מתחיל בשלא לשמה, היינו לתועלת עצמו.

ואח"כ הוא מתחיל להבין, זה שהוא עוסק בשלא לשמה, זוהי רק סגולה, שע"י זה הוא יגיע לשמה, כמו שאמרו חז"ל, "שמתוך שלא לשמה באים לשמה, מטעם שהמאור שבה מחזירו למוטב". והוא מאמין בזה, שבסופו של דבר הוא יגיע לשמה.

ואח"כ האדם הולך עוד שלב אחד קדימה. ומתחיל להשתדל, ועושה מעשים שיביאו אותו לשמה. כלומר, שמתחיל להבין, שצריכים לעשות מעשים, ולכוון, שהמעשים האלו יביאו אותו לדרגת לשמה. ונותן חשבון לעצמו, עד כמה שהוא כבר זכה בעניין לשמה.

אז הוא מתחיל לראות את האמת, איך שהוא כל כך מרוחק מעבודה דלהשפיע. ורואה, כל פעם יותר, איך שהוא משוקע רק באהבה עצמית. ורואה, שכל יום הוא הולך אחורה. אז מתחילה העבודה שלו, שהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, בשם עבודה קשה, מב' טעמים:

א. שהוא רואה עכשיו מהו הפירוש "בעל מנת להשפיע", שהאדם צריך להאמין בחז"ל, זה שהוא רואה עכשיו, מה זה "לשם שמים", לא היה יודע את הפירוש האמיתי.

אלא כמו שביארנו על מה שהזה"ק אומר על פסוק "או הודע לו אשר חטא". ושואל "מי הודע לו". ומשיב "הקב"ה". שיש לפרש, זה שהאדם מרגיש, איך שהוא מרוחק מהעבודה דלהשפיע, אלא שמשוקע באהבה עצמית, זהו גילוי מלמעלה. ועבודה זו נעשית עתה קשה. היינו, לאחר שמלמעלה הודיעו לו את הפירוש "לשם שמים ולא לתועלת עצמו", עתה נעשית העבודה שלו יותר קשה.

אולם האדם חושב, שהוא נעשה עכשיו יותר גרוע, מבעת שנכנס לעבוד בעל מנת להשפיע, כאילו מצד עצמו הוא נעשה עתה יותר גרוע. אז האדם צריך להאמין, שאינו כך, אלא הוא כן התקדם לאמת, בזה שהקב"ה הודיע לו את מצב האמיתי שלו. נמצא, שע"י העבודה, שהתחיל לעבוד בעבודה זו, שנראה לו עתה, שהיא עבודה קשה, זהו מטעם שהקב"ה פנה אליו, מטעם שהוא עכשיו במצב יותר מעולה, מבעת שעוד לא נכנס בעבודה דלהשפיע.

אולם טעם ה-ב' שנעשה לו עכשיו יותר קשה, הוא מטעם, שמדרך העולם הוא, שהאדם רוצה ללמוד איזה מקצוע, ונכנס להאומן שלו ללמוד את המקצוע הזה, שהוא מבין, שהמקצוע הזה מתאים בשבילו. ואם האומן רואה, שהוא לא מתקדם, אחר כמה זמן שהוא לומד אצלו, אז האומן אומר לו, המקצוע הזה לא בשבילך, כי זה קשה יותר מידי, לכן לך ותחפש מקצוע אחר, משהו יותר קל בשבילך, ומזה אתה תתפרנס.

לכן בעבודת ה', בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעבודה דלהשפיע, וחושב, לפי סדר עבודה בכל יום ויום מתקדמים והולכים קדימה, אז האדם אומר, שכדאי להמשיך

בעבודה זו דלהשפיע, כי בטח הוא ילמד את המקצוע הזה, באופן לדעת איך לעשות כל דבר רק בשביל לשם שמים.

מה שאין כן כשהוא רואה, לאחר שהשקיע כמה זמן בעבודה זו, ולא די שהוא לא מתקדם, עוד הולך אחורה, אז הגוף אומר לו, חבל על הכוחות שאתה משקיע בעבודה זו, כי זה לא בשבילך עבודה זו, כי לעבודה זו צריכים בעלי כשרונות מיוחדים, ובעלי אמיצי לב, ולכן לך לפרנסה אחרת, היינו תעבוד כמו כל הכלל, ואל תהיה יוצא מהכלל.

נמצא, שזה נקרא "עבודה קשה", היות שבכל עבודה, שהוא רוצה להתאמץ וללכת בעבודה דלהשפיע, הגוף לא נותן לעבוד, בזה שעומד נגדו עם טענות צודקות. ובאמת בתוך הדעת הוא צודק מאה אחוז. נמצא, שהלשון הרע, מה שהוא שומע מהגוף שלו, זה מכביד עליו העבודה, והיא שנקראת "עבודה קשה".

אולם האדם צריך להאמין, שבאמת הוא כן מתקדם כנ"ל, אלא מה שהוא רואה, שכל פעם הוא יותר משוקע באהבה עצמית, והוא נמצא עכשיו במצב יותר גרוע, היינו שהוא נמצא במצב של שפלות, יותר ומבטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, הוא מטעם "כי אני הכבדתי את לבו".

היינו כנ"ל, שה' מגלה לו כל פעם, מהו שלא לעבוד לתועלת עצמו, אלא רק לתועלת ה'. נמצא, בזה שה' מודיע להאדם את הפירוש "שלא לעבוד לתועלת עצמו", בזה האדם רואה, איך שהוא ממש נגד הטבע. מטעם שהאדם נברא עם הרצון לקבל לתועלת עצמו. ועתה הוא רוצה לעשות דבר שהוא כנגד הטבע. לכן נקרא זה "עבודה קשה".

אולם נשאלת השאלה, מדוע ה' הודיע לו את האמת, איך שאין האדם מסוגל לעבוד נגד הטבע. וזהו מטעם, כמו שכתוב "למען שיתי אותותי אלה". כלומר, שע"י זה שיתגלה את כל הרע שבאדם, אז ה' יכול לתת עזרה, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והיות מה שנותנים מלמעלה הוא דבר שלם, לכן האדם צריך להיות לו כלי שלם, היינו חסרון שלם, הנקרא "כלי שלם", שבתוכו יכול לכנס אור שלם.

נמצא, שמה שהקב"ה מגלה להאדם את הרע, הוא בכדי לתת לו העזרה. כלומר, שאין אור בלי כלי. לכן, כשאין הרע מגולה עדיין בשלימות, אין לו כלי שלם. ויש לפרש "כלי שלם" היינו רצון שלם לעזרתו יתברך. כי כל זמן שאין הרע מגולה, אז לפעמים אדם אומר, שאם הוא יתגבר, בטח יכול להגיע לעבודה דלהשפיע, ולפעמים אומר, שגם ה' לא יכול לעזור לו. לכן בזמן שהאדם משקיע כוחות בעבודה דלהשפיע, אז הכוחות שהשקיע, לא נותנים לו לברוח מהמערכה, ומקבל כל פעם צורך יותר גדול לעזרת ה'. נמצא, שהעבודה קשה בעצמה היתה הגורמת שיצעק לה', שיעזור לו.

וזהו על דרך מה שמובא בזה"ק (בראשית ב' דף ס"ד ובהסולם אות ק"ג) וזה לשונו, "ובענין היסורים הגשמיים והרוחניים, שסבל מטרם שעשה תשובה, יש בהם ב' דרכים:

א. היא "כל מה דעביד רחמנא, לטב עביד". כי הוא רואה בעיניו, אשר לולא המכאובים הנוראים ההם, שסבל מכח שהיה משוקע בטבע הקבלה לעצמו, לא היה זוכה לתשובה מעולם. ואם כן הוא מברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. כי לולא הרעה, לא היה זוכה להטובה. ונמצא, שכל מה דעביד רחמנא, לטב עביד. כלומר, גורמים להטוב.

ב. היא בחינת "גם זו לטובה". דהיינו, לא לבד, שהרעות נעשו גורמים להטובה, אלא שהרעות עצמם נהפכו ונעשו טובות. והיינו ע"י אורות גדולים מאוד, שהבורא יתברך מאיר בכל אלו הרעות, עד שנהפכו ונעשו לטובות".

ובהאמור רואים אנו, שדוקא שכל הרע מתגלה, אז יש כלי שלם, שיכול להאיר בהם אור שלם. ומהנ"ל אנו רואים, מהי הסיבה, שה' הכביד את לבו, היינו שהלב, הנקרא רצון, היה כל פעם יותר מתנגד לעבודה דלהשפיע. והטעם הוא, שאנו צריכים לעבודה קשה, שרק ע"י היסורים דעבודה קשה, היסורים האלו, הם הגורמים שיצעקו

לה' עם רצון שלם, שה' יעזור לו לצאת משליטת פרעה מלך מצרים. היינו, שדוקא ממצב השפלות, שהאדם מרגיש, שיותר רע לו מכל אנשים, זה נותן לו דחיפה, שיצעק לה' בכל לבו, שיעזור לו.

אולם במצב הזה יש הרבה עליות והרבה ירידות. זאת אומרת, לפעמים אין האדם מסוגל להאמין, שהמצב, שבו הוא נמצא, בא מה', היינו שה' פנה אליו, ושומע את תפלתו, מה שהאדם מבקש, שה' יתן לו עזרה לצאת מהגלות, שבו האדם נמצא תחת שליטת אהבה עצמית.

לכן בזמן שיש להאדם אמונה זו, הוא לא בורח מהמערכה, היינו שאומר, שהוא רואה, שחס ושלום אין ה' שומע תפלתו, ולכן אין לו למי להתפלל. אלא הוא מאמין, שה' כן שומע תפלתו, וה' נתן לו הידיעה, שהוא ידע, איך האדם נמצא בשפלות כזו, שאף פעם לא עולה על דעתו, שיהיה כל כך משוקע באהבה עצמית.

לכן כל פעם הוא מתחזק, ואינו זז מלהתפלל לה', ואומר, בטח הבורא רוצה, שיתגלה אצלו הרצון אמיתי, שיוציאו מהגלות הזאת. וממילא הוא לא זז מלתת תודה לה', על זה שגילה לו את מצבו האמיתי. וכמו כן הוא עומד ומתפלל לה', הלא הוא רואה, שה' הוא שומע תפלה, בזה שגילה לו את הרע, ובטח הוא יעזור לו גם כן להוציאו מהרע, שזה נקרא גאולה. כלומר, שהוא מאמין, שהבורא נתן לו להבין, שהוא נמצא בגלות, בטח אח"כ הוא יוציאו מהגלות.

אולם יש לפעמים ירידות, היינו שקשה לו להאמין, שה' הוא שומע תפלה. כי לפי דעתו של האדם, האדם חושב, שכבר התפלל אליו הרבה יותר מדי. ובטח, אם ה' שומע, במה שמבקשים ממנו, היה צריך לעזור לי. וכיון שעדיין לא נושעתי על שהייתי מתפלל, אזי הוא אומר, שה' חס ושלום אינו שומע בקול תפלתו. יכול להיות, שלגבי אחרים הוא כן שומע, אבל מה זה חשוב, כי העיקר הוא, מה שאני מרגיש. כלומר, או שטוב לי, או חס ושלום שרע לי.

נמצא, שהירידות האלו גורמות לו מחשבות לברוח מהמערכה. ואמר, שאין זה בשבילו. ואם הוא לא בורח, באה לו עוד הפעם עליה, ומתחיל שוב לחשוב אחרת, ומכל ההחלטות שעשה, הוא שוכח, ומתחיל לחשוב אחרת. וכך הוא נמשך הסדר של העליות וירידות, עד שמתגלה אצל האדם הצורך אמיתי להתקרבות לה', היינו, שהכלי, הנקרא רצון, הוא כבר נשלם בכל צורתו הנכונה, שזה הבורא יודע מתי שנגמרה, ואין בידי האדם לדעת זאת. אז ה' נותן את העזרה ומוציא את האדם מהגלות.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מפרש על הכתוב "וידבר משה כן אל בני ישראל (היינו בשורת הגאולה) ולא שמעו אל משה, מקוצר רוח ומעבודה קשה", שאומר "שקוצר רוח, היינו מלכות, שהיתה קצרה ידה מהושיע לישראל", שיש לפרש כידוע, שעיקר העבודה היא בבחינת מלכות, כמו שאומר האר"י הקדוש, שגלות מצרים היתה שבחינת הדעת שבקדושה היתה בגלות, היינו שמלכות שמים, שצריכים לקבל עול מלכות שמים, מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", היינו שלא על מנת לקבל פרס, אלא שצריך להיות עבודה לתענוג גדול, בזה שהאדם זכה לשמש את המלך, מטעם חשיבות המלך, זה היה בגלות.

היינו, שלא היתה מגולה חשיבות דקדושה, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". היינו שבזמן שהאדם צריך לקבל על עצמו לעבוד לשם שמים, עבודה זו נחשבת לשפלות, כי אינו מוצא בזה טעם של חשיבות. נמצא, שבזה שהמלכות היא בעפרא, שהוא דבר בלתי חשוב, זה היה הגורם, שתהיה עבודה קשה.

וזה נקרא "קוצר רוח", היינו שהמלכות, שהיא דבר חשוב, היינו, שמי שמשמש את המלך, הנקרא בחינת "רואי פני מלך", היושבים ראשונה במלכות, אצלאנשים האלה לא נקרא זה שיושבים אצל המלך, והם מבחינת רואי פני המלך, היושבים ראשונה במלכות, שיהא נחשב זה לעבודה קשה, ושנגיד

שיש להם קוצר רוח, היינו שאין להם מצב רוח מרומם.

אלא, בזמן שהמלכות היא בגלות תחת שליטת הקליפות, אז המלכות נבחנת אצלם, שהיא בחינת עפר, שהיא דבר בלתי חשוב. וזה נקרא "קוצר רוח", שאין המלכות יכולה לתת מצב רוח מרומם, כמו שצריכים להרגיש, בזמן שיושבים אצל המלך. נמצא, שקוצר רוח ועבודה קשה קשורים זה בזה. כלומר, שאם המלכות היא בעפרא, היינו בלתי חשובה, זה גורם עבודה קשה. כי בדבר, שאין בו טעם, אז כל רגע ורגע, שהאדם מתגבר ועובד, התגברות הזו היא קשה מאוד. ולא תמיד האדם מסוגל להתגבר.

וזה שאומר "ורוח האחרון, שהיא המלכות, עוד לא משלה בעולם, להנהיג חוקים ישרים". שפירושו, שהמלכות עוד לא היתה לה ממשלה, שכל אחד יראה, שכל החוקים, שישנם מצדה, הם חוקים ישרים. היינו, שיהא הכל מתישב על הלב, ושכל אחד ירגיש את המלכות, הנקראת ההשגחה, בבחינת טוב ומטיב, היות שהעולם הולך לפי הנהגתה, כמו שכתוב "ומלכותו בכל משלה". דבר זה עוד לא היה מגולה.

וזה שאומר "ועל כן היה קוצר רוח, ואיזה רוח הוא, שהוא המלכות, שהיתה קצרה ידה מהושיע לישראל". שפירושו, היות שהמלכות הזו היתה עדיין בגלות, לכן היתה קצרה ידה מלהושיע לישראל. מה שאין כן בזמן שהיא יוצאת מהגלות, אדרבה, הוא הנותנת את הרוח להאדם, שיהיה במצב רוח מרומם.

לכן, כשבא משה ובישר להם בשורת הגאולה, הם לא היו יכולים להאמין לדבר זה, היינו שיצאו מגלות מצרים, כלומר כמו שכתוב, "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם". היינו, שלא תהיה להם לאו דוקא עבודה קשה, אלא אפילו סתם עבודה, לא תהיה לכם, את זה לא היו יכולים להאמין, איך יכול להיות דבר זה.

זאת אומרת, אם היו מאמינים בדבר הזה, אז בכח האמונה היו יוצאים מהגלות. היינו, שמלכות, הנקראת רוח, היתה עולה למעלה בחשיבות, כמו שכתוב (קהלת ג') "מי יודע רוח בני האדם העולה, היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת, היא למטה, לארץ". שיש לפרש "רוח בני אדם" היינו לאחר שהוא יוצא מבחינת הבהמה שלו ונעשה בחינת אדם, כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם", אז "הרוח עולה למעלה" היינו בחינת מלכות, הנקראת "רוח" כנ"ל, עולה למעלה, בחשיבות.

מה שאין כן בחינת הרוח אצל הבהמה, היינו בזמן שהאדם נמצא במצב של בהמיות, אז אצלו הרוח יורדת למטה בחשיבות. לכן, שעם ישראל היו צריכים לגלות את הרע שלהם, כנ"ל, בכדי שיהיה להם חסרון שלם, שאז יכולה לבוא עזרה שלימה, לכן עוד לא שמעו בני ישראל.

מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה

תש"ן - מאמר י"ז
1989/90 - מאמר 17

הזה"ק (שמות דף י"א ובהסולם אות ל"ו) שואל, מה כתוב "בא אל פרעה". הלא "לך אל פרעה" היה צריך לומר. מהו "בא". ומשה היה ירא מפניו, כיון שראה הקב"ה, שמשה ירא מפניו, אמר הקב"ה, הנני עליך פרעה מלך מצרים, שהקב"ה היה צריך לערוך עמו מלחמה ולא אחר, כמו שאתה אומר "אני ה'", שדרשו "אני ולא אחר", עד כאן לשונו.

זאת אומרת, התשובה היא למה כתוב "בא", היות שמשה לבד לא היה יכול לנצח לפרעה מלך מצרים, אלא שה' ערך עמו מלחמה. אם כן למה אמר למשה "בא", אם משה לא יכול לנצח אותו, רק ה'. אם כן מה עזר לנו משה בזה, ולמה כתוב "בא אל פרעה".

גם יש להבין במה שכתוב "בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו למען שתי אתתי אלה בקרבו", שכל המפרשים שואלים, מדוע אחר חמש מכות הראשונות לקח הקב"ה מפרעה את הבחירה. ואם הקב"ה לקח ממנו את הבחירה, ומה פרעה אשם בזה, שלא שמע בקול ה'.

והתשובה על זה אומר הכתוב "כי אני הכבדתי את לבו". ומדוע אני הכבדתי את לבו, זה לא מטעם שהוא אשם, אלא מטעם אחר, כמו שכתוב "למען שתי אתתי אלה בקרבו". היות שהבורא היה רוצה לעשות את האותות שלו, לכן לקח ממנו את הבחירה, שיקבל מכות. זה קשה להבין, וכי הבורא, שברא את העולם להטיב לנבראיו, שהנבראים יקבלו רק טוב, איך אפשר לומר, כי בשביל שהוא רוצה להראות את אותותיו, עשה מעשה של הכבדת הלב של פרעה, בכדי שיהיה לו תרוץ, מדוע הוא נותן את האותות. וזה נראה כמו המתכבד בקלון של חבירו.

על מה שכתוב (שמות) "ויקם מלך חדש, אשר לא ידע את יוסף", אמרו (סוטה י"א) "רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. יש להבין, איך מתפרש זה, בזמן שמפרשים זה על דרך עבודה, שפרעה הוא היצר הרע, הנמצא בגופו של אדם, איך יכולים לומר, שהוא חדש ממש, הלא היצר רע נקרא "מלך זקן וכסיל".

ואומר הזה"ק הטעם, היות שיצר הרע בא לאדם תיכף כשנולד, כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". היינו, שתיכף שנולד, יוצא עמו היצר הרע. מה שאין כן היצר טוב בא לאדם לי"ג שנה. אם כן מהו שאמר "ויקם מלך חדש". חדש ממש. אלא מה צריכים לומר, שהמלך זקן וכסיל, שהוא היצר הרע, אין זה דבר חדש באדם, אלא תיכף כשנולד, הוא נמצא, כמו שכתוב "עייר פרא אדם יולד". אם כן מהו הפירוש "חדש ממש".

ובכדי להבין את כל הנ"ל, צריכים לדעת, מהי העבודה שניתנה לנו לעבוד בתורה ומצות. היינו, העבודה זו למה לי. כלומר, כי כפי שלמדנו, שמטרת הבריאה היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, אם כן למה אנו צריכים להתייגע את עצמנו. וכי בכדי לקבל טוב ועונג, עשיה זו, היינו קבלת התענוג, נקראת עבודה.

אנו רואים, קבלת התענוג נקראת שכר ולא עבודה. אלא זהו כמו שלמדנו, שבכדי שהתענוג שהנבראים יקבלו, לא ירגישו את ענין של בושה, שזהו מטעם שהענף רוצה להדמות לשורשו, וכמו שהשורש שלנו הוא המשפיע להנבראים, נמצא, בזמן שהאדם עושה מעשה, מה שאינו נמצא בשורש, הוא מרגיש בזה אי נעימות, לכן בכדי לתקן את זה, היינו שהנבראים, בזמן שיקבלו, ירגישו שלמות בהנאה, שלא יהיה שום פגם בקבלת התענוג, לכן נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתר", כלומר שכל זמן שהנבראים לא באו

לידי השגת כלים דהשפעה, לא יקבלו ולא ירגישו את התענוג, מה שהבורא רצה לתת להם.

לכן כשעוסקים בתו"מ, הם עוד לא מרגישים את הטוב ועונג שמלובש בתו"מ. לכן נקרא זה עבודה, היות שעוד לא מגולה את החשיבות של המלך, שכדאי לשמש אותו מפני חשיבותו וגדלותו. שזה נקרא, שהשכינה היא בגלות אצל כל אחד ואחד. ולכן, אם אין חשיבות, זה נקרא "שכינתא בעפרא", היינו שאין בזה שום טעם.

וע"י חטא של עץ הדעת, שאמרו חז"ל, "בא נחש לחוה והטיל בה זוהמה". ואאמו"ר זצ"ל פירש, שהנחש, שהוא היצר הרע, הטיל בה זוהמה. פירושו, שנתן לה להבין זו-מה, שהטיל הנחש פגם בהמלכות, הנקראת "חוה", ואמר זו-מה, שאתם עובדים בשביל מלכות שמים.

נמצא, שע"י זה יצא לנו עבודה, מטרם שאנו משיגים את הכלים דהשפעה, שע"י כלים דהשפעה יכולים לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רצה לתת להנבראים. נמצא, זה שאנו אומרים, שיש עבודה בקיום תו"מ, אין הפירוש, שהתו"מ לקיים אותם היא העבודה, אלא העבודה היא בזמן שמקיימים תו"מ ועוד לא יכולים לכוון אותם בעל מנת להשפיע. אז היא העבודה. מטעם שמונחים תחת שליטת הרע והנחש, כנ"ל, שהנחש הטיל זוהמה ופגם.

ומשום זה נמצאים תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, שאז אין הטוב ועונג, הנמצא בתו"מ, מגולה. וזוהי כל העבודה, איך להגיע להשיג כלים דהשפעה, שרק ע"י כלים דהשפעה מסתלק ההסתר והצמצום, שנעשה על תו"מ, שאין הטוב ועונג מגולה בכלים דקבלה.

לכן ניתן לנו אז לקיים תו"מ בבחינת עצה וסגולה. כלומר, שצריך לכוון בעת קיום תו"מ, בזמן שעוד אין בכוחו לכוון, שיהיו בעל מנת להשפיע, אלא שהתרי"ג מצות אלו, שהוא מקיים, יביא לו, שיכול לבוא לשמה. והעצה הזו נקראת בדברי חז"ל שלא לשמה, היינו שע"י קיום דשלא לשמה הוא יבוא לשמה, מטעם "שהמאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, כשהאדם רואה שאין בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, מה עליו לעשות, שכן יבוא לבחינת משפיע. אז חז"ל נתנו לנו עצה, שילמד שלא לשמה, היינו עמ"נ לקבל. ורק זו היא העצה, שע"י זה הוא יגיע לשמה. ועצה אחרת אין. ובדברי הזה"ק נקרא זה "בחינת תרי"ג עיטין", היינו תרי"ג עצות.

וזה לשונו (הקדמת ספר הזהר דף רמ"ב) "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם פקודין. ונקרא אמנם גם בשם תרי"ג עיטין. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקראת אחור, ובחינת השגת הדבר נקראת פנים. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תו"מ בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראות המצות בשם תרי"ג עיטין. והן בחינות אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשות המצות בבחינות פקודין. והוא מלשון פקדון, כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת".

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' זמנים בקיום תו"מ:

א. בזמן ההכנה, שהיא בבחינת עושי דברו, אז היא נקראת עבודה, היות שעדיין לא זכה לבחינת שמיעה, שאז עדיין נמצא האדם תחת שליטת המקבל בעל מנת לקבל, שעל בחינה זו היה צמצום והסתר, שהטוב ועונג מוסתר מהתורה ומצות, והאדם צריך לקיים את התרי"ג מצות בתור עצה, היינו שע"י זה הוא יכול לבוא לזכות לכלים דהשפעה.

ואז, כשיהיו הכלים האלו, אז יסתלק ממנו הצמצום וההסתר, שהיה, וישיג אז את הטוב ועונג, שזו היתה מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, שאז נקראות התרי"ג מצות בשם תרי"ג פקודין, כנ"ל, שבכל מצוה מופקד אורה, השייכת לאותה מצוה.

ואז כבר אין מקום לעבודה, היות שהוא כבר זכה לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו. וזהו כמו שאומר המגיד מדובנא זצ"ל,

שאמר פשט על פסוק "לא אותי קראתי יעקב, כי יגעת ישראל", שאמר, אם האדם אומר, שיש לו יגיעה בקיום תו"מ, זה סימן שאין אתה עובד בשבילי. אומר הקב"ה, שזה פירוש "לא אותי קראתי יעקב", והסימן שאין אתה עוסק לשם שמים, היות שאתה אומר, כי יש לך יגיעה בקיום תו"מ. כי בזמן שאדם עובד לשמה, אז מסתלק ההסתר והצמצום, והאדם מתחיל להשיג את הטוב ועונג שישנם בתו"מ, המכונים תרי"ג פקודין, כנ"ל.

ובזה מובן מה ששאלנו, אם מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, מאין באה לנו עבודה ויגיעה בתו"מ. התשובה היא כנ"ל, היות, שבכדי שלא יהיה ענין בושה, לכן נעשה הסתר וצמצום, נמצא, שהטוב ועונג אינו מגולה בכלים דקבלה. לכן יש עבודה:

א. מטעם שאנו צריכים לעבוד נגד הטבע שלנו, שנולדנו עם הרצון לקבל לתועלת עצמו,

ב. שעל ידי זה שנעשה צמצום, צריכים לעבוד על העיקר, היינו שצריכים לעבוד, שהאדם צריך ללכת למעלה מהדעת, והוא צריך להאמין, שיש מנהיג העולם ומשגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב.

וב' הדברים האלו גורמים יגיעה ועבודה להאדם. ולזה צריכים התגברות גדולה, בכדי שהאדם לא יברח מהמערכה באמצע עבודה. וזה מטעם, שהאדם, כשעשה איזה דבר, הוא צריך לראות התקדמות בדבר. ואם אין הוא רואה התקדמות, הוא אומר, שדבר הזה הוא לא בשבילו, היות שהוא רואה, שאין לו הצלחה בדבר, זה גורם לו שירצה לברוח מהמערכה, שבה הוא נמצא.

אולם האמת היא, שיש ב' מיני סיוע מלמעלה, היינו שבלי עזרה מלמעלה לא יכולים להשיג אותה:

א. הוא הכלי, היינו החסרון, כלומר חסרון לדעת מהו החסרון אמיתי, בכדי שידע על מה לבקש עזרה מלמעלה.

היינו, שיש הרבה פעמים, שהאדם חסר לו איזה דבר, שבגלל זה הוא חולה. והרופאים נותנים לו רפואות, אבל לא עוזר לו, מטעם שהוא לא חולה על המחלה מה שהרופאים חושבים. נמצא, שהוא בא לרופא, והרופא נותן לו תרופה, והתרופה לא עוזרת לו. וכל הרופאים כבר יאשו אותו, אלא הוא ישאר עם המחלה שלו כל ימי חייו. ולבסוף בא איזה פרופסור, ואמר, זה שהוא חולה וסובל יסורים, אין זה מטעם שחסר בגוף איזה חומר, לכן לא יכולים לרפאותו, והוא אומר שהוא סובל מאיזה דבר, שדבר ההוא גורם לו את המחלה והיסורים. לכן אני אתן לו רפואה, על מה שאני מבין, שחסר לו זה החומר בגופו. ותיכף יבריא. ואח"כ ראו שהאדם הזה נתרפא לגמרי.

נמצא, שקודם כל צריך האדם לדעת מה חסר לו, בכדי שיוכל לקיים תו"מ. והאדם יכול לחשוב הרבה דברים, ועל כל דבר הוא מקבל תרופה, ואינו עוזר לו. וזהו מטעם, שלא זה מה שהאדם חושב, זוהי הסיבה שלא יכול ללכת על דרך האמת. נמצא, כשמתפלל לה' שיעזור לו, היינו שיתן לו מילוי על מה שהוא חושב. אבל זה לא אמת, מה שהוא חושב. לכן האדם לא נתרפא משליטת היצר הרע.

לכן מקודם האדם מקבל מלמעלה סיוע לדעת מהי המחלה שהוא סובל, היינו הוא חשב שחסר לו משהו בכמות, היינו שיהיה לו יותר זמן ללמוד, ושיהיה לו יותר שכל, וכשרון, וכדומה. ועל זה הוא מתפלל לה', שיעזור לו. אבל האמת היא, שחסר להאדם באיכות, היינו לדעת שעיקר חסרון שיש בו, שאין לו חשיבות להרגיש, שנמצאת ההשגחה עליונה. זאת אומרת, שחסרה לו האמונה שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. כי אם באמת היתה לו הרגשה כזאת, אז היה האדם שש ושמח, בזה שהוא מקבל מהבורא את הטוב ועונג, ולא היה רוצה להיפרד מה' לרגע אחד. כי היה יודע, מה שהוא מפסיד בזה, אם הוא פונה מחשבתו לשאר דברים.

מה שאין כן אם הוא לא חושב שזה חסר לו, אלא שאר דברים חסרים לו, שהם אינם עיקרים בעבודה, לכן הסיוע הראשון,

שהאדם מקבל מלמעלה, הוא לדעת מהו הרע שלו, שהוא המפריע העיקרי, שאינו יכול להיות עובד ה' באמת. העזרה הזו מוכרחה להיות מקודם. ואח"כ יכולים לעשות תיקונים, איך לתקן אותם. זאת אומרת, שהאדם צריך להגיע למצב, שידע, שחסר לו רק שני דברים עיקרים, שהם בחינת מוחא ובחינת ליבא. שרק את זה הוא צריך להשתדל להשיג. לכן הסיוע הראשון, שהאדם מקבל מלמעלה, הוא החסרון הזה.

אולם זה לא יכול להתגלות אצלו בפעם אחת, אלא בזה אחר זה, היינו לפי עבודת האדם, שהוא משתדל בעבודה להגיע אל האמת, בשיעור זה הוא מקבל סיוע מלמעלה. ובזמן שכבר השיג את הכלי האמיתי, היינו החסרון האמיתי, מה שחסר לו, אז הוא הזמן שמקבל את המילוי האמיתי, המתאים להכלי. נמצא לפי זה, שהאדם מקבל מלמעלה הן האור והן הכלי. כלומר, הן הצורך, הנקרא חסרון. היינו, שכואב לו, מה שחסר לו. זאת אומרת, לא כל דבר שאין להאדם, נקרא חסרון.

למשל, אדם שיש לו כל טוב ומתענג בהחיים שלו. וכשבא אליו אדם, ואומר לו, מדוע אתה כל כך בשמחה. אני רואה, שהבן של השכן שלי, ההורים שלו הם עשירים גדולים ואנשים מכובדים, מכל מקום אני ראיתי אותו, שהוא סובל יסורים, היינו שהוא הולך ונראה בפנים שלו שהוא מלא יסורים. ושאלתי אותו, ידידי, מה חסר לך, הלא ההורים הם עשירים גדולים. אם כן תגיד לי, מה חסר לך. אולי אתה לא בקו הבריאות. אז הוא אומר לו, היות הייתי צריך לקבל תעודת רופא, עבדתי על זה הרבה שנים, ונכשלתי בהבחינות, לכן אני מצטער בזה, שאין לי עכשיו תעודת רופא. האם אפשר לומר, שכל אדם, שאין לו תעודת רופא, הוא מצטער.

אלא כנ"ל, לא כל מה שאין לאדם נקרא חסרון. אלא חסרון נקרא כל מה שהאדם רוצה, ואין לו, זה נקרא חסרון. ובגלל זה, כשרוצים למדוד את גודל הרצון, מודדים לפי ערך היסורים, שיש לו, אם אין לו את הדבר למה שהוא משתוקק אליו.

ובהאמור יוצא, שהסיוע הראשון, מה שהעליון נותן להתחתון, היא הידיעה "מה שנחוץ להשיג". והיסורים מזה, שעדיין לא השיג, וזה נקרא שהעליון נותן להתחתון את הכלי. ואח"כ, כשהתחתון כבר יש לו צורך אמיתי, אז העליון נותן לו את הסיוע השני, שהוא האור והמילוי להחסרון.

ובזה נבין מה ששאלנו. אם ה' היה יודע, שמשה בעצמו לא יכול להילחם ולנצח את פרעה מלך מצרים, אלא ה' בעצמו, כמו שכתוב "אני ולא שליח", אם כן לאיזה צורך אמר לו "בא אל פרעה". היינו שמשמע, שעם משה ביחד אז ה', יכול לעזור. הלא אמר ה' "אני ולא שליח". אם כן מה עזר לנו משה בזה. אם כן מדוע כתוב "בא אל פרעה".

אלא כנ"ל, היינו, שהאדם צריך להתחיל ללכת בדרך ה', ולהגיע אל האמת, היינו לזכות לדביקות ה'. ואז, אם הוא מתקדם בהליכה, אז האדם מקבל סיוע הראשון, היינו הרגשת החסרון לדעת מה שחסר לו. ואז משיג שחסרים לו רק ב' דברים עיקרים, שהם בחינת מוחא וליבא. ויחד עם זה הוא מקבל יסורים, מזה שאין לו. היינו, שמרגיש את הצורך לזה. ואז, אם אין האדם עובד בעצמו, לא שייך לומר, שהאדם מרגיש יסורים, בזה שאין לו, כנ"ל, שרק הצורך להדבר, אם האדם השקיע עבודה להשיג איזה דבר, אז שייך לומר, שיש לו צורך לזה, עד כדי כך, שהוא סובל יסורים מזה שאין לו.

לכן כתוב "בא אל פרעה", שזה מראה על ב' דברים:

א. שהאדם בעצמו צריך ללכת ולהשקיע כוחות, כדוגמת המשל הנ"ל מהרופא, שהשקיע הרבה שנים בלימוד חכמת הרפואה, ולבסוף נכשל, ולא קיבל תעודת רופא, אז שייך לומר, שיש לו יסורים, בזה שאינו משיג את מבוקשו. מה שאין כן אם לא השקיע כוחות, אז לא שייך לומר, שיש לו יסורים, מזה שלא השיג את מבוקשו. כי היגיעה שנותנים בעד איזה דבר, היגיעה

מעוררת את הרצון, שלא יברח מהעבודה, כי חבל לו על היגיעה שהשקיע בדבר, ותמיד חושב, אולי סוף כל סוף אני כן אשיג את מבוקשי. נמצא, בזה שהאדם בעצמו עובד, אף על פי שאינו יכול להשיג את הדבר, אבל ההשתוקקות להדבר מעוררת דוקא היגיעה, מה שהשקיע כל פעם.

נמצא שיש כאן ב' כוחות:

א. כוחו של האדם, שהוא צריך לתת יגיעה, לא בכדי שישיג את הדבר, אלא בכדי שיהיה לו רצון חזק להשיג את הדבר. נמצא, שצריכים עבודת האדם, בכדי להשיג צורך, שה' יעזור לו, שזה נקרא רצון שלם. זאת אומרת, לא שעבודת האדם גורמת להשיג את הדבר, אלא להשיג את החסרון והצורך להדבר, ובכדי שידע מה שחסר לו. על זה הוא מקבל עזרה מלמעלה, בזה שכל פעם הוא רואה, שהוא יותר בעל חסרון, שאין בידו לצאת משליטת פרעה. והסיוע הזה נקרא "כי אני הכבדתי את לבו". נמצא, שהכבדת הלב צריכים כנ"ל, בכדי שיהיה לו רצון אמיתי לדבר אמת.

ב. ויחד עם זה צריכים לעזרת ה', שיתן את האור, כמו שכתוב "אני ולא שליח". זאת אומרת, היות שמצד הטבע שולט בהאדם את הרצון לקבל לעצמו, הנקרא "מלך זקן וכסיל". וזה שהאדם, יהיה בכוחו לשנות את הטבע, זה רק בידו של הקב"ה. זאת אומרת, הוא עשה את הטבע והוא יכול לשנות. וזה נקרא "יציאת מצרים", שהיה נס. לכן כתוב "בא", היינו שניהם ביחד, כמו שאומרים "בא ביחד", כנ"ל הקב"ה ומשה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו למען שתי אתתי אלה בקרבו". ושאלנו, כי זה נראה, כמי שמתכבד בקלון של חבירו. היינו, ה' עשה אותו לרשע, בכדי שיראה את אותותיו. ובהנ"ל, שענין "שתי את אותתי" הוא הכוונה על האור, שהאור נקרא "אותיות". נמצא, זה שעשה אותו לרשע, היינו לבעל חסרון, זהו בכדי שיהיה לו כלי שלם לקבלת האור. נמצא, האותיות אינן לטובת הבורא חס ושלום, אלא לטובת הנברא.

ובזה נבין גם כן מה ששאלנו, מהו "ויקם מלך חדש", הלא הוא "מלך זקן".

והתשובה היא, שכל פעם מתחדשים גזירותיו, היינו שכל פעם הוא נעשה יצר הרע מחדש, שזה בא מטעם "כי אני הכבדתי את לבו". נמצא, כמו "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה

תש"ן - מאמר י"ח
1989/90 - מאמר 18

הזה"ק בשלח (דף י"ח ובהסולם אות ע') כתוב שם וזה לשונו "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. רבי אבא פתח, אם תשיב משבת רגלך, עשות חפציך, ממצוא חפצך, ודבר דבר, שלא יהיה דיבורך של שבת, כדיבורך של חול. ובכל יום צריכים להראות מעשה, ולעורר התעוררות של מטה, ממה שצריך לעורר. אבל בשבת, רק בדברי השם ובקדושת היום צריכים להתעורר, ולא בדבר אחר, כי בשבת אין צריכים אל התעוררות מלמטה. בוא וראה, כאן, כשקרב פרעה לעשות מלחמה עם ישראל, בעת ההיא לא רצה הקב"ה, שיעוררו ישראל התעוררות מלמטה כלל, כי התעוררות מלמעלה היתה. זה שכתוב, ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, כי השם של רחמים צריך להתעורר עליהם, כי ההתעוררות שלמטה היתה מפעילה רק דין בלבד", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה הסמיכות "ה' ילחם לכם" לשבת. ומדוע כל יום צריכים התעוררות מלמטה, ובשבת לא צריכים, כי בשבת יש רק אתערותא דלעילא. וגם יש להבין, מהו הפירוש, שבשבת צריכים לעסוק רק בדברי השם ובקדושת היום.

ידוע שיש לפנינו ב' דברים:

א. חסרון, שהוא ענין השתוקקות, שבלי חסרון אין האדם יכול לקבל הנאה, שאפילו שהדבר הזה יהיה דבר הכי חשוב בעולם, אם אין לו חסרון להדבר, הגם שהוא יכול לקבל את הדבר, אבל לא להנות מהדבר, כי זה תלוי לפי מידת השתוקקותו להדבר. לכן יש לנו זמן של חסרון, שאז הוא הזמן לקבל כל פעם יותר חסרון.

היינו, שבהדבר שהוא מרגיש חסרון, הוא הולך למלאות את חסרונו. ואם קשה לו להשיג את הדבר, אין אנו אומרים שהשתדל בתנם להשיג את הדבר, אלא כן השיג משהו, היינו השיג כלי הנקרא השתוקקות. כלומר, אם היה משיג תיכף את המילוי, המילוי הזה לא נקרא מילוי מבחינת הנאה, שזוהי העיקר המטרה. כמו שלמדנו, שמטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, היינו שיקבלו הנאה ותענוג.

נמצא, שאם האדם מקבל איזה דבר בלי יגיעה, היינו, שלא היה לו זמן להשיג את הכלי לקבלת התענוג, הנקרא "השתוקקות", נמצא, שהנאה, שהאדם צריך לקבל מהדבר, אין המילוי יכול לתת את ההנאה, מטעם שאין לו כלי לקבל את ההנאה, שהכלי לקבלת הנאה נקרא השתוקקות. וכדי לקבל השתוקקות לאיזה דבר, תלוי דוקא בזמן, היינו זמן להרגשת החסרון.

מזה יצא לנו, כשהאדם מתפלל לה' שימלא חסרונו, גם זה תלוי בשיעור זמן שהוא מתפלל, שה' ימלא את חסרונו. לכן ה' עוזר לו מקודם, בזה שהכלי מתגדל אצלו, הנקרא כלי של השתוקקות, היינו שה' שומע תפלתו. ומה שאין האדם מקבל תיכף את המילוי על מה שהוא מתפלל, האדם צריך לומר, שזה לא נכון, אלא ה' כן שומע תפלתו, והוא מגדיל את ההשתוקקות בהאדם, בכדי שיהיה כלי אמיתי להרגשת התענוג. לכן יוצא, שאם היה תיכף מקבל את מבוקשו, לא היה יכול להנות, מטעם חסרון השתוקקות, כנ"ל.

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כי אצל הרשעים נדמה להם היצר הרע כחוט השערה, ואצל הצדיקים כהר גבוה". אולם קודם כל אנו צריכים להבין, בזמן שאנו מדברים על דרך העבודה, מה פירושו על דרך העבודה.

והענין הוא, שיש ב' אופנים בקיום תורה ומצות:

א. היא בחינת עשיה, הנקראת בחינת מעשה. הוא לומד תורה, הוא מקיים את המצות בכל פרטיה ודקדוקיה, ואין לו מה להוסיף על זה. ובאמת הוא נקרא צדיק מבחינת המעשה.

ב. היא בחינת עבודה, שהיא עבודה שבלב. ותפילה, בדרך כלל נקראת בחז"ל תפלה, עבודה, שתפלה נקראת עבודה שבלב, שזוהי כוונה, היינו כוונת הלב, כלומר שהאדם צריך לכוון בעת עשיית תו"מ לשם מה הוא מקיים את התו"מ, אם לתועלת עצמו או שכוונתו היא לתועלת ה'.

לכן יש לנו להבחין צדיקים ורשעים מבחינת המעשה, וצדיקים ורשעים מבחינת הכוונה. כלומר, מבחינת המעשה נקראים צדיקים, חרדים, ורשעים נקראים, חילוניים. אולם מבחינת הצדיקים ורשעים מבחינת הכוונה, זהו סדר אחר לגמרי. כלומר, שמבחינת המעשה שניהם צדיקים. רק מבחינת הכוונה יש הפרש: צדיקים נקראים שעובדים בשביל ה', ורשעים נקראים שעובדים בשביל עצמם. אמנם מבחינת המעשה שניהם צדיקים.

ובזמן שרוצים ללכת בדרך העבודה, היינו בכוונת הלב, לכוון שכל עבודתו תהיה לשם שמים, אז מתחיל סדר העבודה. כלומר, שהרשעים, שישנם בלבו, הנקראים "רצון לקבל לעצמו", הם מתנגדים לעבוד לתועלת ה'. אולם "זה לעומת זה עשה אלקים", כלומר כפי ערך שרוצה ללכת בדרך האמת, בשיעור זה מתגלה האמת של הרע שבו.

כי בזמן שיש לו רצון קטן ללכת בדרך האמת, היינו לעשות הכל לשם שמים, אז הרע שלו גם כן קטן, משום ש"זה לעומת זה". היינו, כפי הקדושה שבו, כן ערך ההתנגדות לקדושה. נמצא, כפי מה שהוא מתקדם בעבודה, שרוצה כל פעם ללכת יותר בדרך האמת, מתגלה יותר הרע, בזה שלא נותן לו לבטל את הרע, והרע מתאמץ לשלוט ביותר כח.

נמצא לפי זה, "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". לכן יוצא, מי שרוצה להיות צדיק, היינו שהמעשים שלו יהיה לשם שמים, אז הרע מתגדל אצלו. לכן אמרו "צדיקים נדמה להם היצר הרע כהר גבוה". היינו, שכל פעם הרע מתרומם למעלה. ופירושו "הר" הוא הרהורים. היינו, שיש לו הרהורים רעים, שכל פעם המחשבות רעות מתרבות ונעשות להר גבוה.

מה שאין כן רשעים, כלומר שאין הם משימים לב בקשר להכוונה, שתהיה כוונתם בעל מנת להשפיע, אלא הם מאמינים, שהם עוסקים שלא לשמה ו"מתוך שלא לשמה באים לשמה", וסומכים על זה, ואומרים "סוף הכבוד לבוא". כלומר, שרק מתי שיהיה להם רצון לכוון לשם שמים, בטח יהיה להם הכח להתגבר ולעשות הכל לשם שמים, שהרע שלהם דומה בעיניהם כמו חוט השערה, היינו שזהו לא כל כך קשה לכוון.

והטעם הוא, שלא כל כך גדול הרע שלהם, כנ"ל, כיון שהטוב שלהם הוא קטן, כלומר הרצון לעשות הכל לשם שמים הוא קטן. והוכחה לזה, שאין להם כל כך צורך להתחיל בעבודה זו, אז ממילא אין הרע שבהם, צריך לגלות את הרע שבו, להתנגד לו. לכן נדמה להם היצר הרע כחוט השערה. זאת אומרת, שאין אף אחד מהם אומר שקר חס ושלום, אלא כל אחד ואחד אומר לפי הרגשתו.

ובהאמור יוצא לנו ענין להמשיך את האור, וענין להמשכת כלי. כלומר, הכלי לקבלת הטוב ועונג, הנקרא השתוקקות כנ"ל, הכלי הזה אין לנו עוד. כי זה תלוי בעבודת האדם, שדוקא ע"י העבודה יש התפתחות לכלי זה, המכונה חסרון והשתוקקות. והכלי הזה נקנה דוקא ע"י יגיעה. כלומר, בלי יגיעה אי אפשר להשיג את הכלי, היינו הצורך להשיג הכלים דהשפעה.

זאת אומרת, השגת הכלים דהשפעה, זה כבר נקרא אור. היינו, שזה ענין הבא מלמעלה, הנקרא סיוע דלעילא על השגת כלים דהשפעה. כידוע, שיש בהאור להבחין ב' בחינות:

א. להשגת כלים דהשפעה, כלומר הכלים היינו הרצונות, שהיו מקודם מחוץ לקדושה, היינו שלא היו יכולים להשתמש עם הרצונות האלו בעל מנת להשפיע.

ב. ואור זה נקרא על שם הכלים, היות שהאור בא לתיקון הכלים. וזה מכונה אור דאחוריים, על שם הכלים, שהכלים נקראים אחוריים לגבי האור, שהאור נקרא פנים.

ובעבודה נקראת זו בחינת סיוע מלמעלה, כמו שאומר בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל, במה. התשובה היא, בנשמתא קדישא. היינו, שנותנים לו מלמעלה אור, הנקרא נשמה. והאור הזה מטהר את האדם, שיהיה לו כוח להשפיע להעליון, כי כמו שהאור בא מן המשפיע, כן האור הזה נותן כוח באדם, שיוכל לעבוד בעל מנת להשפיע.

נמצא לפי זה, שיש להבחין בסדר עבודה:

מצב א) אדם בזמן שנתעורר לצאת ממה שיש לו, מבחינת "מצות אנשים מלומדה", ומרגיש שלא יכולים להמשך לבחינת הכלל, שעוסקים בתורה ומצות עם אותה הבנה, שהיתה להם בזמן כשהתחילו לקיים תו"מ. ההבנה הזו והרגשה זו נמשכות להם כבר הרבה זמן, ואין להם שום התקדמות בתו"מ, רק בבחינת הכמות. מה שאין כן בבחינת האיכות, כלומר שתהיה להם קצת יותר הרגשה בחשיבות של תו"מ, אין להם. והם תמהים, איך אפשר להיות, שלא תהיה שום התקדמות בתו"מ בבחינת האיכות. הלא כתוב על תו"מ "כי הם חיינו ואורך ימינו". ומבחינה זו אין להם שום התקדמות. לכן הם הולכים לחפש מקום, ללמוד איך להשיג את ההתקדמות, בבחינת הגדלות והחשיבות, שירגישו את הבחינת "כי הם חיינו".

מצב ב) כשמתחילים ללכת בדרך, איך להגיע לבחינת "כי הם חיינו", אומרים לנו חז"ל, העצה להגיע להרגיש את החיים, שישנם בתו"מ, היא בחינת דביקות, כמו שכתוב "ולדבקה בו", שפירשו "הדבק במידותיו, מה הוא רחום, אף אתה רחום". זאת אומרת, כמו שהבורא הוא רק להשפיע, כמו כן האדם צריך להגיע לדרגה זו, הנקרא שהאדם רוצה, שכל מעשיו יהיו אך ורק להשפיע, ולא לתועלת עצמו.

וכאן במצב הב' הזה, שהוא רוצה לעלות בדרגה, ולקיים את התו"מ בבחינת להשפיע, אז הוא מקבל סיוע הראשון, שמודיעים להאדם, איך שהוא רחוק מבחינה זו, הנקראת לשמה. כלומר, הגם לפני שהתחיל בעבודה דלהשפיע, ידע שיש ענין, שצריכים לעשות לשמה, הנקרא לשם שמים, והאמין במה שאמרו חז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתו"מ אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה" (פסחים נ'), אולם לא עלה על דעתו של אדם, שבכדי לעבוד לשמה, צריכים נס מן השמים, אחרת אי אפשר לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

וזהו מטעם כנ"ל, שאם אין להאדם רק קצת טוב, אי אפשר לתת לו הרבה רע, שבטח לא יהיה בידו להכריע, ותיכף יברח מהעבודה זו. אלא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד עם מרץ, בכדי להגיע לעבודה דלשם שמים, אז נותנים לו, לפי עבודתו, לדעת ולהרגיש איך שהוא מרוחק מזה.

נמצא לפי זה, הסיוע הראשון שהוא מקבל, הוא גילוי הרע שבו, שזה נקרא "הכבדת הלב", כמו שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו", שזה נקרא, שמשיג את בחינת אחוריים של הקדושה. כי קדושה נקראת "פנים", ופנים נקרא דבר המאיר, וכמו שאומר (בהקדמה לתע"ס אות מ"ז) וזה לשונו, "ומתחילה נבין מה הפירוש של הפנים של ה' יתברך, שהכתוב אומר עליו "והסתרתי פני". ותבין זה בדומה לאדם, שרואה הפנים של חבירו, מכירו תיכף. מה שאין כן ברואהו דרך אחוריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק, אולי אחר הוא ואינו חבירו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכל יודעים ומרגישים את ה' יתברך, כי טוב הוא, ומדרך הטוב להטיב. ולפיכך בשעה שה' יתברך הולך ומטיב עם בריותיו, נבחן זה, שפניו יתברך מגולות לבריותיו, כי אז הכל יודעים ומכירים אותו. אמנם בשעה שמתנהג עם בריותיו להיפך מהאמור, דהיינו

בעת שמקבלים יסורים ומכאובים בעולמו יתברך, הרי זה נבחן לאחוריים של ה' יתברך, כי הפנים שלו, דהיינו מידת טובו, נסתרה מהם".

לכן במצב הזה, שאם הוא יכול לקבל את האחוריים, שזו נקראת בחינת "גלות", ולא בורח, אלא "ויצעקו לה'", שה' יוציאו מהגלות, נמצא, שהוא מקבל את האחורים, ואומר שזה בא מן ה', לכן הוא מבקש מה', שכמו שנתן לו להרגיש טעם של גלות, כן יתן לו העזרה ושיוציאו אותו מן הגלות. וזה נקרא מצב הב'.

מצב ג) הוא הסיוע השני, מה שהוא מקבל עזרה להשיג כלים דהשפעה, שזה נקרא שיצא מהגלות, שהיה נמצא תחת שליטת אהבה עצמית, וע"י הסיוע מלמעלה, שזה נקרא שהקב"ה נותן לו נשמה, שהאור הזה נותן לו את הכלים דהשפעה, כמו שלמדנו, כשבא אור החכמה, המכונה אור הע"ב, ומוציא את הכלים דבינה וז"א ונוקבא, שנפלו לקליפות, שפירושו, שהכלים האלו, הם מונחים תחת שליטת מקבל בעל מנת לקבל, שזו נקראת קליפה, האור הע"ב הזה, מוציא אותם מהקליפות, שפירושו, שנותן כוח, שהכלים האלו יתוקנו בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שהכלים האלו נכנסו לקדושה, כלומר, שהוא יכול להשתמש עמהם בעל מנת להשפיע. וזו נקראת "יציאת מצרים".

מצב ד) בזמן שמקבל האור, המתלבש בכלים דהשפעה, שאז התרי"ג מצות נקראים תרי"ג פקודין, כנ"ל, שהוא משיג בכל מצוה טעם אחר. וזהו פירוש של "פיקודין", שבכל מצות יש בה בפקדון, אור מיוחד, השייך לאותה מצוה. והוא על דרך תענוגים גשמיים, שיש טעם בבשר, וטעם אחר מלובש בדגים. כמו כן יש בכל מצוה טעם מיוחד בפני עצמו. ואז האדם מגיע להרגיש, שענין תו"מ הוא בחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו". וזהו מטעם, שהשיג מהבורא את הכלים דהשפעה, הנקרא "דביקות", "השתוות הצורה". ובאלו הכלים מתלבש הטוב ועונג, מה שהיה במטרת הבריאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהי הסמיכות של "ה' ילחם לכם, ואתם תחרישון" ל"שבת". היות שענין העבודה של השגת כלים דהשפעה בא ע"י השגת מצב הגדלות של הרע, כמו שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו", כנ"ל, היינו השגת הרע. ואז, בזמן שעם ישראל בא למצב שאין להם מנוס מן הרע, שפירושו, שראו שכח הרע הוא מכל הצדדים, שאין הם רואים מדרך הטבע שום הצלה, זה נקרא שכבר הכלי של הרע נגמר.

ואז בא הזמן של מצב ה), כנ"ל, היינו שה' נותן להם האור, שהאור הזה מחזירם למוטב. היינו, שע"י זה יצאו משליטת הרע, הנקרא כלים דקבלה עצמית, ויזכו לכלים דהשפעה. וזה שאומר "התייצבו וראו את ישועת ה', אשר יעשה לכם היום". זאת אומרת, לאחר שנגמר הכלי של הרע בשלימות, כנ"ל, כבר יש מקום לגילוי אור מצד העליון. וזה נקרא שה' נותן להם את הכלים דהשפעה.

נמצא לפי זה, שעבודה זו של הגדלת הרע, זוהי עבודה השייכת לבחינת חול, כלומר עבודה וחול היינו הך. כלומר, שהם נקראים בחינה אחת, כידוע, שבקדושה אין עבודה, כי בזמן שיש להאדם כלים דהשפעה, הוא נהנה מזה שמשפיע. מה שאין כן, כשעדיין אין להאדם כלים דהשפעה, אז בזמן שהאדם צריך להשפיע משהו, ולא לקבל עבור זה שום תמורה, יש להאדם טרחא גדולה, מסיבה שהוא נגד הרצון לקבל שבאדם.

לכן נקרא זה חול, ולא קודש. לכן בשבת יש איסור עבודה. כי שבת היא זמן של מנוחה ולא עבודה. כלומר, ששבת מראה על קדושה, שאז הוא הזמן שע"י קדושת השבת מאיר אור מצד אתערותא דלעילא. לכן אין מקום שהאדם יעבוד בענין הגדלת הרע, בבחינת הכבדת הלב כנ"ל, כי אז הזמן לדבר רק ממה שהבורא נותן, ולא לדבר מהאדם, שהוא צריך לקבל, ולחשוב, אם הוא נקי מאהבה עצמית, ולתיקון הכלים הוא צריך.

כי ענין עבודה של רע, זו היא עבודה, ששייכת לבחינת חול ולא לקודש, כנ"ל, כי ענין לראות את הרע, באיזה מצב שהוא נמצא, זה שייך לעבודת האדם, היינו שהאדם מסתכל על עצמו, ורוצה לראות את מצב של שפלותו, ואיך הוא צריך להתפלל לה', ולתת תשומת לב, אם הוא מתקדם או להיפך.

כלומר, שבזמן שהאדם עובד, אז הזמן איך שהאדם נראה. כלומר, לראות את חסרונותיו, מה שחסר לו. מה שאין כן בזמן שמדברים על אתערותא דלעילא, היינו מה שהבורא עושה, צריכים להסתכל רק על הבורא, היינו מה יש לו ליתן, היינו לראות את הפירוש של שמות הקדושים, כי כל שם יורה השגה.

כדוגמא, שמסתכלים על איזה אדם, ורואים שיש עשירות, אז השם של האדם הוא "עושר". ואם רואים, שהאדם הזה הוא תמיד עוסק לרפא חולים, הוא נקרא "רופא חולים". ולכן כשמדברים מהבורא, יש לפעמים שהבורא נקרא "רופא חולים", או "זן ומפרנס", או "מתיר אסורים" וכדומה, כלומר הכל לפי מה שרואים, מה שהוא נותן. לכן בשבת, שהוא זמן של אתערותא דלעילא, שזה שייך למה שהבורא נותן, צריכים לראות ולעיין בשמותיו של הבורא.

ובזה נבין מה סמיכות מה שכתוב "ה' ילחם לכם, ואתם תחרישון" ל"שבת". היות ששם, בזמן שהיו כבר נגמרים בבחינת הרע, ששם ראו, שאין אפשרות לצאת מהרע מצד דרך הטבע, רק בדרך נס, זה נקרא שהרע נגמר כל צרכו, אז היתה צריכה לבוא את העזרה מה', היינו לתת להם את האור של השלמת הכלים, היינו שהכלים דקבלה יקבלו צורה של השפעה. על זה לא שייך עבודת האדם.

לכן כתוב "ואתם תחרישון", היות שעתה הוא הזמן של הבורא, מה שהוא נותן. וכמו כן שבת, שהיא אתערותא דלעילא, שצריכים לדבר רק ממה שיש לה', כמו שאומר, שבשבת צריכים לדבר רק בדברי השם ובקדושת היום, מטעם ששבת היא אתערותא דלעילא. מה שאין כן כל יום, היינו יומין דחול, צריכים להתעוררות של מטה, היינו לעורר את החסרונות שיש למטה, אצל הנבראים, ולבקש עליהם, שה' ימלא את חסרונם.

ובהאמור נבין את מה ששאלנו ענין סמיכות "אתם תחרישון" ל"שבת". וגם נבין מדוע בחול צריכים התעוררות מלמטה, ובשבת היא רק התעוררות מלמעלה. וגם נבין מהו "שלא יהא דיבורך של שבת, כדיבורך של חול". וגם נבין מהו שבשבת צריכים לדבר רק בדברי השם ובקדושת היום.

מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

תש"ן - מאמר י"ט
1989/90 - מאמר 19

הזה"ק (יתרו ע"ו, ובהסולם אות רצ"ג), כתוב שם וזה לשונו "תנא רבי יהודה אומר, בצד הגבורה ניתנה התורה. אמר רבי יוסי, אם כן, התורה היא בצד שמאל. אמר לו, שחזרה לימין, שכתוב, מימינו אש דת למו. וכתוב, ימינך ה' נאדרי בכח. הרי מצאנו, ששמאל נכלל בימין, שכתוב, מימינו אש. וימין בשמאל, שכתוב, ימינך ה' נאדרי בכח. הרי שגבורה, שהיא שמאל, נכלל בימין". נמצא, שהתורה היא קו אמצעי. היינו, שהיא נכללת מב' קוים, שהם ימין ושמאל.

וכתוב (בדף ס"ב, בהסולם אות רל"ה) "בחודש השלישי, שבחודש הזה שולט אוריאל. כי ניסן, אייר, סיון, הם כנגד חג"ת, שבחסד שולט מיכאל, ובגבורה גבריאל, ובתפארת אוריאל. והוא סוד איש תם, שנקרא, יעקב, שהוא סוד תפארת. תם, הוא מלשון שלימות".

וכתוב (באות רמ"ב) "וניתנה בחודש השלישי, לעם השלישי, שנכלל במדרגות שלוש, דהיינו שלשה אבות, תורה משולשת, שהיא תורה, נביאים, כתובים, והכל אחד". הרי שהתורה היא בחינת קו אמצעי.

וכתוב (בדף ע"ו, בהסולם אות רצ"ו) "וכל העם רואים את הקולות. שואל, הכתוב אומר, רואים. שומעים, היה צריך לומר. ומשיב, כך למדנו, אלו הקולות היו נחקקים בחושך, ענן, וערפל, ונראים בהם כמו שנראה גוף".

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה, שהתורה נכללת מימין ושמאל. ומה מרמז לנו, שניתנה תורה בשלישי, שהוא יעקב, איש תם, הנקרא שלימות. וגם מה הפירוש, שהקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, שהוא הגוף, הנחקקים שם הקולות.

ידוע, שסדר העבודה הוא, מקודם צריכים לעבוד לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ואח"כ צריכים ללמוד תורה. כי אם אין לו מלכות שמים, יש לשאול, התורה של מי הוא לומד. כי קודם כל האדם צריך להאמין בנותן התורה, ואח"כ הוא יכול לקיים את התורה. הנה מלכות שמים נקראת בחינת "עשיה". היינו, שהוא מקבל על עצמו ללכת למעלה מהדעת.

היינו, הגם שהדעת של האדם יכול לבוא אליו עם הרבה שאלות, אז הוא עונה להן "הלא אתן שואלות אותי שאלות מבחינת הדעת, ואני הולך למעלה מהדעת. היינו ממקום שאין הדעת יכול להגיע שם ולהשיג ולהבין. שזה נקרא בחינת "אמונה". אם כן, אין מקום לכל מה שאתן שואלות אותי".

וזה נקרא בחינת "ימין". היינו, שהוא מאמין, שה' משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב. הגם כשהוא מסתכל על העולם, יש לו הרבה שאלות, מכל מקום הוא הולך למעלה מהדעת, ואומר "עינים להם ולא יראו". אלא הוא מודה ומשבח את המלך, בזה שנותן לכולם רק טוב. וזה נקרא "ימין", "חסד". כלומר, שהנהגת העולם היא בבחינת חסד. כלומר, שהקב"ה מנהיג את העולם רק עם חסדים. ועל זה הוא אומר "בכל יום אברכך".

אולם יש באדם יצר הרע, כמו שפירש האמו"ר זצ"ל, שהוא מלשון "ציור". היינו, שמראה לאדם ציורים רעים על הנהגת ה', איך שה' מתנהג עם העולם. וגם נותן ציור של שפלות על העבודה בכלל, שזה מכונה "שכינתא בעפרא". ואיך האדם יכול להתגבר וללכת בדרך הימין, הנקרא "שלימות", שיוכל לומר "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי".

על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתורה מה שהוא עוסק בה עתה, הוא בכדי שזה יהיה תבלין, היינו, שע"י התורה יהיה בידו הכח להתגבר על הרע וללכת בדרך החסד, הנקרא "ימין". ומבחינה זו אפשר

לומר, שהתורה ניתנה בימין, שפירושו, על שם הפעולה. היינו, שמכשרת את האדם, שתהיה בידו אפשרות ללכת בדרך הימין. וזה נקרא "בחינה א' שבתורה", שימין נקרא "שלימות", שלא מרגיש שום חסרון.

ובחינה ב' שבתורה היא בחינת שמאל, הנקרא בחינת "חכמה", שהיא בחינת חכמת התורה. היינו, לאחר שכבר יש לו בחינת ימין, שהוא חסד, היינו אמונה למעלה מהדעת, והוא מאמין בה', שה' הוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, אז הוא זוכה לבחינת נותן תורה, שנקרא "חכמת התורה", כמו שכתוב "אורייתא מחכמה נפקת".

כלומר, לאחר שהוא מאמין, שיש נותן התורה, אז הוא הזמן לזכות לתורה. והתורה, ידוע שהיא יוצאת מחכמה. ובחינה זו יכולים לקרוא בשם "שמאל". היינו, שהיא באה לאחר שהאדם זכה לבחינת ימין, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת, המכונה "חסדים מכוסים".

אולם כשמדברים בזמן שיש כבר גילוי חכמה, המכונה בחינת "שמאל" כנ"ל, יש עוד ענין, המכונה "קו אמצעי", שהוא, שבחינת החכמה צריכה להיות מלובשת בלבוש של חסדים. ומטרם זה יש מרחק גדול בין חסדים, המכונים "ימין", לחכמה, הנבחנת לבחינת שמאל. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה", שפירושו, זה שלומד תורה, כוונתו היא בזה, שיזכה ע"י התורה לבוא לשמה.

היינו שהתורה, שהוא עוסק בה, כוונתו היא, שע"י זה יבוא לדרגת חסד. היינו, שיהיה בידו כח לעשות הכל בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "חסד". כמו שאמרו חז"ל "איזהו חסיד, האומר "שלי שלך ושלך שלך", שאינו רוצה שום דבר לתועלת עצמו. ואח"כ, כשכבר זכה ע"י התורה לבחינת חסד, כנ"ל, אז מגלין לו רזי תורה (אבות, פרק שישי א').

וזה כבר נקרא "שמאל". ואז השמאל הזה צריכים להכלל בימין, שנקרא, שאור החכמה, שהוא שמאל, מלובש בחסדים, שהוא ימין. וזה נקרא בחינת תורה, שהיא קו אמצעי, בין ימין לשמאל. לכן נבחן, שהתורה נכללת מחסד וגבורה.

נמצא, שמצב א' הוא, בזמן שהוא רוצה לבוא לדרגת לשמה, היינו בעל מנת להשפיע. שזה נקרא, שהאדם נמצא בגלות תחת שליטת היצר הרע. אז הוא צריך לתורה, שזה נקרא "הלומד תורה, בכדי להגיע לשמה". וזהו, שמאמין במה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". וזה נקרא "תורה בבחינת ימין". היינו, בחינת חסד, בעל מנת להשפיע.

ובזמן שכבר השיג את דרגת לשמה, בא מצב ב'. היינו, שזוכה לבחינת "מגלין לו רזי תורה". היינו כנ"ל, לאחר שכבר זכה לבחינת "נותן", היינו שיש מציאות נותן בעולם, אח"כ בא מצב, שהנותן משפיע להאדם את התורה.

ובזה עוד לא נגמר, כי הוא צריך למצב ג', הנקרא, שבחינת החכמה צריכה להכלל בימין, הנקרא "חסדים". כי התורה היא מחכמה נפקת. פירוש, שהתורה יוצאת מחכמה, והיא צריכה להיות מלובשת באור החסדים, שחסדים נקראים "בחינת מעשה", ותורה נקרא "בחינת חכמה". ואסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו", כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי י"ב) "וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת". כן יוצא, שהתורה, הנקראת "חכמה", היא מאירה בבחינת קו אמצעי. וזה נקרא, שהתורה נכללת מחסד וגבורה, שהיא כוללת שניהם.

והנה בענין "הלומד תורה לשמה" יש להבחין ב' בחינות:

א. שהוא רואה, שאין לו שום שייכות לענין לעשות מעשים לתועלת ה'. אלא הוא רואה, שנמצא תחת שליטת היצר הרע, הטוען "כולה שלי". כלומר, שהוא לא מרשה לו לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע. אלא במקום שהוא רואה, שיהיה מזה תועלת עצמו, הוא יכול לעבוד. מה שאין כן, אם אין הוא רואה תועלת עבור הרצון לקבל שלו, אין לו כח עבודה. כלומר, שהמודד שלו הוא תלוי כפי מה שהרצון לקבל שלו ירויח.

וכשהאדם משתדל לצאת משליטתו, כמו

שכתוב במאמר "מהו שדבור של שבת לא יהיה כדבור של חול בעבודה" (פרשת בשלח, מאמר י"ח תש"ן), שכפי ערך שהאדם משתדל לצאת מהשעבוד והגלות, בשיעור זה הוא רואה, איך שהוא מונח בחושך ענן וערפל.

ומה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", הוא רואה אז להיפך, היינו, שהרע שבו התגבר יתר על המדה. כלומר, שאף פעם לא חלם, שאם יתחיל לעבוד ולתת יגיעה, ויעשה מעשים טובים על הכוונה "בכדי להגיע לבחינת לשמה". הרי הוא רואה עכשיו ההיפך, היינו, שבשפלות כזו לא היה חושב, שיוכל ליפול.

ובאמת כנ"ל, שזה בא לו מבחינת "כי אני הכבדתי את לבו". והגם שהסיבה, מה שהוא נמצא עכשיו בשפלות, היא באה מלמעלה, אבל בהרגשת התחתון, שמרגיש, שנמצא בחושך, ואין שום דבר מאיר לו, הוא טועם טעם של גלות, הגם שזה בא מלמעלה, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה הפירוש מה שזה"ק אומר "אלו הקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, ונראים בהם". יש לפרש, שהקולות האלו, היינו הקול תורה, שהוא בא בכדי לתת הכח, שיוכל לעשות מעשים בעל מנת להשפיע. וזה נקרא "בחינה ב' של לשמה", היינו "החושך וענן וערפל", שהוא הצורך והכלי להשיג את הקול תורה. ב' בחינות באות מלמעלה, הנקרא "לשמה":

א. הכלי, דהיינו החושך, שהוא הצורך, שלא יכול לסבול את החושך.

ב. האור, היינו הכח, שהוא הקול, היינו הקול תורה, שנותן לו הכח, שיכול לכוון בעל מנת להשפיע, שהאור הזה מחזירו למוטב. וזה "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". היינו, שהקול תורה מתבל את היצר הרע, היינו שתהיה היכולת בידו לכוון לשמה.

וזה שכתוב "שהקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, ונראים בהם הקולות, כמו שנראה בגוף". היינו לומר, שאם היו להם מקודם הכלים, שנקראים "חושך", שזה נקרא "מקום חסרון", אז יש מקום, שהקול תורה יכול לכנס בתוך החושך ולהאיר.

מה שאין כן כשאין מקום חושך, כלומר שעוד לא מרגיש את החסרון, מה שהוא לא יכול לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע, לא שייך לומר שבא אור ומאיר, כי אין לאור מקום להכנס. וזה שייך לבחינת ימין, היינו חסד, כלומר שכבר השיג כלים דהשפעה, שחסד נקרא "בחינת השפעה", שעושה חסד עם אחרים. ומבחינה זו כבר יש לו השלמת הכלים.

ואח"כ מתחיל את הבחינה ג', שהוא זוכה לבחינת "רזי תורה", שזה נקרא בחינת "שמאל". היות האור הזה בא בכלים דקבלה, בטח שצריך להיות בעל מנת להשפיע. ומכל מקום, אפילו שכבר זכה לבחינת מקבל בעל מנת להשפיע, מכל מקום נקרא זה בחינת "שמאל", מטעם שחסר כאן תיקון להלבשת החכמה בתוך החסדים, כנ"ל. אחרת זה יהיה "חכמתו מרובים ממעשיו".

ומכאן מתחיל ענין של קו אמצעי, היינו שהחכמה מלובש בחסדים. היינו, שהשמאל הנקרא "כלים דקבלה, המקבלים חכמה", יהיו מלובשים בחסדים. וזה שכתוב "התורה בא מימין, שהוא חסד, ובאה לשמאל, שהוא גבורה, שזה נקרא גילוי החכמה". אולם צריכים להכליל ימין בשמאל, ושמאל בימין. וזה נקרא, שהתורה היא בחינת "אמצעי", כלומר שנכללה מחכמה וממעשים, כנ"ל, שאסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו".

ואאמו"ר זצ"ל אמר פשט על הכתוב "וכל העם רואים את הקולות". ידוע, ש"קול" נקרא חסד, שהיא באה מבחינת "שמיעה", שנקרא בינה. וראיה נקרא, חכמה, כמו שכתוב, "עיני העדה זהו חכמי העדה". וענין חכמה שמאיר בכלים דקבלה, צריך שמירה שלא יקבלו אותם בעל מנת לקבל. לכן צריכים להמשיך לו לבוש של חסדים, הנקרא, קול ושמיעה.

לכן זה שכתוב, "וכל העם רואים את הקולות". פירוש, רואים. היינו שקבלו את אור החכמה כשהוא מלובש, בקול, שהוא חסד. וזה שכתוב, "שראו את החכמה כשהוא מלובש בקולות", היינו בחסדים, וזה נקרא, קו אמצעי, היינו כנ"ל, שנכללו מחכמה וחסדים.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש שאומר, שהתורה ניתנה בשלישי, שהיא תפארת, שהוא סוד "איש תם יעקב", שהוא סוד תפארת, ש"תם" הוא שלימות. ושאלנו "מהי השלימות, שיעקב נקרא "איש תם".

והתשובה היא, היות שתורה היא בחינת קו אמצעי, כנ"ל, ויעקב הוא בחינת קו אמצעי, הנכלל מימין ומשמאל, לכן יש שלימות. היינו, שיש התכללות מחכמה וחסדים ביחד, היינו שבעבודה יהיה הפירוש, שהאדם צריך להיות נכלל הן ממעשים, הנקרא "חסדים", והן מחכמה. כי אסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו".

אולם האדם צריך להאמין, ש"אין עוד מלבדו", שהכל עושה הבורא. כלומר, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך לומר לפני כל עשיה, שרק הבחירה ניתנה להאדם, כי "אם אין אני לי מי לי". כלומר, שהכל תלוי בבחירת האדם. אמנם לאחר המעשה, האדם צריך לומר, שהכל הוא השגחה פרטית, שאין האדם עושה לבדו דבר.

ויש לפרש זה, כמו שכותב האר"י הקדוש (תע"ס חלק י"ג, דף א - שס"ז, אות קנ"ב) "שיש ענין שערות, המכסה על האור, שלא יהנו מהאור כל עוד שאינם ראויים, שיכולים לפגום". והענין, שאנו צריכים להאמין, שהבורא נותן לנו רצון וחשק לעשות מעשים טובים. וכל עוד שהאדם אינו ראוי, אסור להרגיש, שהבורא מחייב אותו לעשות מעשים טובים. לכן הבורא מסתיר עצמו בלבוש, שהלבוש הזה נקרא "שלא לשמה". כלומר, שהבורא מסתיר עצמו לפעמים בלבוש של חברים.

היינו, בדרך דוגמא, שיש מציאות, שאין אדם רוצה לקום ללמוד לפנות בוקר. אז הבורא מסתיר עצמו בלבוש של חברים, והוא קם מהמיטה, אף על פי שהוא עייף, היות שבאה לו מחשבה במוחו, שאומרת, שלא יפה בפני החברים, שכולם באים ללמוד, והוא לא.

או כולם יסתכלו עליו, על שפלותו. לכן הוא קם והולך לבית הכנסת ולומד. נמצא, שמטעם מצות ה' אין לו כח לקום מהמיטה. לכן אין הבורא מחייב אותו, שילך לבית הכנסת, כי מסיבה זו הוא היה שוכב במיטה. אבל החברים כן מחייבים אותו.

וכעין דוגמא זו נוהג בכל שאר דברים, כשהאדם עושה שלא לשמה. הגם שיש הרבה מדרגות בשלא לשמה. ונדבר מדוגמא זו. ויש כאן להסתכל, האדם הולך ללמוד ולעשות מצות, מטעם לא שהבורא מחייב אותו. כלומר, כי מטעם מצות ה', אין בכוחו להתגבר על הגוף, ולחייב אותו לעשות מעשים טובים. אלא מטעם אנשים, כן יש לו כח לעשות מעשים טובים. נמצא, איזו חשיבות יכולה להיות בהשלא לשמה הזה.

אלא האדם צריך להאמין, כנ"ל, ש"אין עוד מלבדו". כלומר, הבורא מחייב אותו לעשות את המעשים טובים. אלא, היות שאין האדם עדיין ראוי, שידע שהבורא מחייבו, לכן הבורא מתלבש עצמו בלבושים של בשר ודם, שעל ידיהם הבורא עושה את הפעולות האלו, היינו שמבחינת אחוריים הבורא עושה.

פירוש, האדם רואה את הפנים של בני אדם. אבל האדם צריך להאמין, שאחרי הפנים של בני אדם, עומד שם הבורא ועושה הפעולות האלו. היינו, שמבחינת אחורי בן אדם עומד הבורא, וכופה אותו לעשות את המעשים, מה שהבורא רוצה. נמצא, שהבורא פועל הכל, אלא שהאדם מחשיב, מה שהוא רואה, ולא מה שהוא צריך להאמין.

לכן האדם אומר, שהוא עושה את המעשים שלא לשמה. כמו על דרך דוגמא, החברים מחייבים אותו. וזה יכולים להיות לאו דוקא חברים, אלא לכל אחד ואחד יש לבוש חיצון בפני עצמו באופן פרטי, המתאים לאותו אדם.

לכן אחר המעשה, כלומר למשל, לאחר שהאדם בא לבית הכנסת, וזה היה מסיבת שהחברים חייבו אותו לבוא, הוא אומר "זה היה מטעם, שהבורא היה הסיבה לזה, שהוא הלך ללמוד. רק הבורא התלבש נגדו בלבוש חברים. לכן עכשיו הוא נותן תודה לה', על זה שה' היה הסיבה".

ובהאמור יוצא, זה שהאדם עשה את הדבר שלא לשמה, היינו לא שה' היה הסיבה, שצוה

אותו לעשות את המצוה, אלא הוא עשה מטעם, למשל, שהחברים נתנו צו, שהוא מוכרח לשמוע בקולם. אז האדם צריך להאמין, שהוא עשה את הדבר, משום שה' צוה אותו לקיים את המצוה. ועליו היה מוטל לקיים, מה שה' צוה אותו לעשות. אלא שה' הסתיר עצמו בלבוש של שלא לשמה, היינו חברים וכדומה, שע"י הלבוש הזה האדם חושב, שהוא מוכרח לשמוע בקול של השלא לשמה.

אבל האמת הוא, האדם צריך להאמין, שהכל עשה ה'. נמצא, לאחר שעשה את המצוה, הוא צריך לומר, שה' פעל מאחורי הלבוש של שלא לשמה. נמצא אז, שהאדם צריך לתת תודה להבורא, בזה שהבורא נתן לו הרצון לקיים מצותיו ע"י לבוש הזה.

ובהאמור נבין את גודל החשיבות של שלא לשמה. כלומר, זה הוא לא כמו שהאדם חושב, שעושה הכל עבור השלא לשמה, אלא הוא עושה הכל, מטעם שהבורא צוה אותו. רק שעדיין אין לו הזכיה, שיוכל להרגיש, שהבורא הוא הוא המצוה. לכן האדם חושב, שהשלא לשמה הוא המצוה. לכן אין המעשה כל כך חשוב בעיניו.

אולם, אם הוא יאמין, ש"אין עוד מלבדו", כנ"ל כמו שכתוב במאמרים הקודמים, שבפרשה הזאת, נמצא, שבאמת הוא מקיים מצות הבורא. והאדם צריך להחשיב את המעשה, שעשה בשלא לשמה. כי מה שהאדם מצייר לעצמו, שהוא מקיים רק מעשה דשלא לשמה, זה רק מטעם, שעוד אין לו הזכיה, שירגיש שהוא מקיים מצות המלך, והוא משמש את המלך.

לכן אם הוא יאמין, שהשלא לשמה הוא באמת, שהבורא בעצמו הוא המחייבו לעסוק בתו"מ, נמצא, שיכול לתת תודה רבה לה', על מה שהבורא התלבש בלבוש של שלא לשמה. ומזה האדם יכול להעריך את החשיבות של תו"מ, אפילו שלא לשמה. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "נפרעין ממנו מדעתו", היינו לשמה, "ושלא מדעתו", היינו שלא לשמה.

וזה הוא מה שכתוב, שהשערות, היינו השלא לשמה, מכסה על האור, שלא יזונו מן האור, כל זמן שאינם ראויים לזה. היינו, שהשערות הם לבוש, שמתחת הלבוש הזה עומד האור ומאיר. ובינתים האור מכוסה.

מהו מחצית השקל בעבודה - ב'

תש"ן - מאמר כ'
1989/90 - מאמר 20

הנה הכתוב אומר, "כי תישא את ראש בני ישראל, ונתנו איש כופר נפשו לה', ולא יהיה בהם נגף בפקוד אתם, זה יתנו כל העובר על הפקודים, מחצית השקל בשקל הקודש, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, לתת את תרומת ה', לכפר על נפשותיכם".

ויש להבין על דרך העבודה, מה מרמז לנו דוקא מחצית השקל, ולא רבע, או ג' חלקי שקל, שכל הענין הוא, בכדי לדעת את המנין של ישראל. אם כן מה מרמז לנו דוקא מחצית. וכמו כן, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט", למה לי זה להשמיענו, כי אפילו ילד קטן מבין, אם ניקח ממי שהוא פחות או יותר, לא נדע את המנין של ישראל. וגם מהו הפירוש, "ולא יהיה בהם נגף".

ידוע שמטרת בריאת העולם היתה, בשביל שרצונו להטיב לנבראיו. אלא בכדי שההטבה הזו תהיה בה שלימות, היינו שלא תהיה בה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, נעשה תיקון המכונה, צמצום והסתר. זאת אומרת, שמטרם שהאדם יכול לכוון את המעשים שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע, לא ירגישו את הטוב ועונג, אלא בזמן שיתעסקו בתו"מ בעמ"נ שיהיה מזה הנאה להבורא.

ואח"כ שכבר יהיו לו כלים דהשפעה, אז מתגלה את הטוב ועונג אשר ישנם בבחינת פקדון בתו"מ. ומקבל אז הטוב ועונג מה שיהיה במחשבת הבריאה, שבגלל זה ברא את העולם.

והיות שהאדם נברא מצד הטבע, שישתוקק אך ורק לתועלת עצמו, אם כן מאין יכול האדם לעבוד על הכוונה להשפיע להבורא, שזה נקרא, שהאדם יתייגע עצמו בכל מיני עבודות בכדי שהבורא יהנה מזה. כי אז הגוף שואל, מה יהיה לך מזה שהבורא יהנה. הלא אתה צריך לעשות מעשים שאתה תהנה. ומה פתאום אמרו לנו חז"ל, "כל מעשיך יהיו לשם שמים". איך יכולים לעשות דבר נגד הטבע.

ועוד שואל הגוף, ומאי איכפת ליה להבורא, שהנבראים כן יעשו לטובת עצמם, כלומר שהם כן יהנו, הלא הרצון שלו להטיב לנבראיו. נמצא, מצד אחד ניתן להאדם להנות מהחיים, היינו שיעבוד לטובת עצמו, שזהו טבעי, ומצד השני אומרים, שאין האדם צריך ללכת לפי הטבע שבו נולד, אלא צריך לעבוד לתועלת הבורא.

ועד כמה שנותנים להבין בכמה מיני תירוצים, אין הגוף יכול להבין את זה. הגם לפעמים הגוף מסכים שכן כדאי לעבוד לתועלת הבורא, אבל כשבא לכלל מעשה, היינו שעומד לפניו דבר שהגוף יהנה, והוא צריך לוותר על זה מטעם שלא תהיה מזה שום תועלת, (אלא רק) עבור הבורא, אז הגוף בוחר תועלת עצמו ומוותר על תועלת הבורא.

לכן יוצא לנו ב' דברים:

א. היות שצריכים להאמין בדברי חז"ל, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, הגם שהגוף לא מבין את זה אחרי כל ההסברים שנותנים לו, לכן אמרו חז"ל, וכן פסק הרמב"ם למעשה (הלכות תשובה פרק י'), וזה לשונו, "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

ונשאלת השאלה, מהו, "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה". כלומר מהו שנקרא, חכמה, ומהו חכמה יתירה, שנדע להבחין, מתי כבר מותר לו לגלות את רז זה מעט מעט.

אלא תחילת עבודת האדם, בזמן שמתחיל בעבודה, מוכרחים לדבר להגוף, שכדאי לוותר על תענוגים גשמיים, שהם רק בחינת "נהירו

דקיק" בערך הטוב ועונג שישנו בתו"מ. נמצא, בשיעור שהוא מאמין, והאמונה מאירה לו, אז הגוף מסכים להחליף תענוג קטן על תענוג גדול. כמו בגשמיות, שהאדם נותן את היגיעה שלו, מה שרכש שכר עבור יגיעתו, ונותן זה בכדי להשיג מזונות לפרנסת ביתו, היות שיש לו יותר הנאה מזה שקונה מצרכים עבור ביתו, מהכסף שרכש ע"י היגיעה.

וכמו כן בשיעור שהאמונה מאירה לו ומרגיש שיהיה לו תענוג יותר גדול ע"י התעסקותו בתו"מ, אז הוא מסוגל לוותר על תענוגים גשמיים בכדי להשיג תענוגים יותר גדולים. אבל יש לפעמים, שהאדם מקבל ירידה בהאמונה, שיקבל שכר. אז בטח קשה לו לוותר על תענוגים גשמיים. אולם אם הוא שומר את עצמו, והוא נמצא בסביבה טובה, אין הגוף מתנגד לעבודה זו, היות שאין זה נקרא, נגד הטבע, היות שהוא אומר, שהוא יקבל שכר יותר גדול, היינו הנאה יותר גדולה מזה שמקיים תו"מ. נמצא, שהסיבה הזו היא סיבה חזקה שיכולה לחייב את האדם לוותר על תענוגים גשמיים מה שהתורה אסרה. והכל בכדי לקבל תענוגים יותר גדולים.

ב. היות שהאדם צריך להגיע, "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו נגד הטבע, וזה הוא מטעם תיקון הבריאה, שהוא, שהנבראים יוכלו לקבל את הטוב ועונג בלי בחינת בושה. אז ניתן תיקון, שהאדם צריך לכוון, שכל מה שהוא נהנה, הוא רק מטעם תועלת הבורא. כלומר שהבורא נהנה מזה שהנבראים נהנים, כי זו היתה מטרת הבריאה. אולם לפעמים הגוף מרגיש, שאי אפשר להיות, שבאותו שכל והבנה שהיו לו בעת שהתחיל לעבוד עבודת הקודש, באותו שכל הוא נמצא כל הזמן, ואין לו שום התקדמות, אלא מבחינת הכמות לבד.

וכשהוא מתחיל לשאול שאלות בענין זה, זה נקרא מה ששאלנו, מהי חכמה, ומהי חכמה יתירה. חכמה נקראת, שהוא כבר מקיים תו"מ. וחכמה יתירה נקראת, שהוא רוצה להבין את הענין של תורה מצות, לאיזה מצב זה צריך להביא את האדם, שזה נקרא, כוונה, שהוא לכוון עם עשיית תו"מ, שזה צריך להביאו לאיזה מדרגה. וזה נקרא, חכמה יתירה. ואז מתחילים לגלות לו את רז זה, היינו מהי עבודה לשמה. כלומר שמתחילים לתת להבין, שצריכים לעבוד, "שלא על מנת לקבל פרס", אלא רק הכל לתועלת הבורא.

ובזמן שהשיג חכמה יתירה, היינו שמתחיל להבין, שתו"מ בטח יש בזה דבר, שעל זה נאמר, "כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", אלא שיש על זה ענין של הסתרה, אז אומרים לו שזה נכון, יש על זה הסתר מטעם תיקון. כי תכלית היא, שהאדם צריך להגיע לדביקות ה'. וזה משיגים ע"י השתוות הצורה הנקראת, "שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע".

וכאן מתחיל האדם להיות עובד ה', שבעבודה פירושו, עובד ה', כלומר שעובד עבור תועלת ה' ולא לתועלת עצמו. אז העבודה שהוא עובד, היינו זה שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, היא ההתחלה שהאדם מתחיל להכנס בגלות תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו.

ואין לו שום תקוה לצאת מגלות הזה, כי אם לרחמי שמים הוא צריך. היינו שה' בעצמו יוציאו מהגלות, כמו שהיה במצרים, שכתוב (בהגדה), "ויוציאנו ה' ממצרים, לא ע"י מלאך, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו". אולם זה שהאדם מרגיש שהוא בגלות תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, אין האדם יכול להרגיש זה בפעם אחת, היינו בעת שמתחיל לעבוד לצאת משליטתו.

אלא הכלי הזה הנקרא, חסרון, היינו חסרון כח להתגבר על הכלי קבלה שלו, אין האדם קונה בפעם אחת, אלא לזה צריכים זמן ויגיעה. שאז ע"י רבוי זמן, יש מקום להאדם שירגיש, שאין זה בידו לצאת בעצמו, אלא הזמן גורם להאדם צורך ויסורים, להרגיש, איך היה טוב לו, אם היה בידו לצאת מהגלות, ורע, כשהוא נמצא בגלות.

ומטעם זה ניתן להאדם עליות וירידות. והאדם צריך להאמין, שבין העליות ובין הירידות, באות לו מלמעלה. ויחד עם זה,

האדם בעת העבודה, הוא צריך לומר, "אם אין אני לי, מי לי". ובזמן שהאדם בא לידי מצב שהחסרון שלו כבר חסרון שלם, זה נקרא, שכבר יש לו כלי לקבל מילוי, למלאות את חסרונו. אז בא הזמן, שהעליון ממלא את הכלי שלו.

ידוע שאין אור בלי כלי, כמו שאין מילוי בלי חסרון. לפי זה יוצא, שדבר שלם נקרא, אור וכלי, שהם מתחלקים לב' חצאים:

חציה הא' הוא הכלי, היינו החסרון.

חציה הב' הוא האור, היינו המילוי.

נמצא לפי זה, כשהאדם מתפלל לה' שימלא את חסרונו, זה נקרא, מחצה, היינו עשירית חסרון שהוא הכלי, שה' ימלא את חסרונו. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה י"ח), "תפלה עשתה מחצה", שיש לפרש, תפלה, זה שהאדם מתפלל לה' שימלא לו מה שחסר לו, כבר נקרא זה, מחצה, היינו מחצה הא' שהוא ביד האדם, וחציה הב' הוא ביד הקב"ה, כלומר שה' צריך לתת את האור, אז יהיה דבר שלם.

אולם אור וכלי, יש בזה הרבה פירושים. ואם לתת גדר מה זה כלי, יכולים לומר, חסרון, ולא חשוב מה שחסר. לדוגמא, יש לפעמים שהאדם מרגיש שחסר לו כלי לקבל שפע, היות שאין השפע יכול להגיע בכלי שאינו יכול לכוון בעל מנת להשפיע. והיות שהוא מרגיש שנמצא תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, נמצא לפי זה, שחסר לו כלי שיוכל לקבל שפע.

נמצא, שהוא לא מתפלל שיתנו לו שפע, אלא שהוא מתפלל שיתנו לו כלי הנקרא, רצון להשפיע. נמצא, שתפלה עשתה מחצה, יהיה הפירוש כאן, שהתפלה עשתה מחצית כלי, וה' צריך לתת חציה הב' של הכלי. נמצא, ששני החצאים האלו הם באמת כלי שלם ולא אור.

ומצד השני צריכים לומר, שהחסרון הוא ביד האדם, שזה נקרא, "מחצית הא' של הכלי". ומילוי של הכלי, היינו שיהיה לו הרצון להשפיע, שזה נקרא, "חציה הב' של הכלי", נבחן לאור, מטעם שהרצון להשפיע מה שהעליון נותן לו, הוא מילוי על חסרון, וכל מילוי נקרא, אור לגבי חסרון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מרמז לנו מחצית השקל, שהתורה אמרה דוקא מחצית, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". והענין הוא, שיש לפרש את הכתוב, "כי תישא את ראש בני ישראל", כי ענין ראש, יש לפרש, בחינה, כמו שכתוב, "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". כלומר שיהיו בחינת ישראל, שהם אותיות לי-ראש.

וזהו, "ונתנו איש כופר נפשו". היינו שהאדם צריך לצאת מהגלות, שזה נקרא, כופר נפשו מיד הס"א. לכן כתוב, "זה יתנו כל העובר על הפקודים". פירוש, אלו שמרגישים שהם עוברים על פקודי התורה, מסיבת שהם מונחים תחת שליטת הרצון לקבל. מחצית השקל, היינו שהם צריכים לתת תפלה, שה' יוציאו אותם מהגלות.

ותפלה עשתה מחצה, היינו שהכלי והרצון להדבר זה נקרא, מחצית, כנ"ל, שע"י זה יהיה להם דבר שלם, היינו שיזכו לשקל הקודש, כלומר שיהיה להם בחינת חצי שקל, שהוא הכלי, ועל זה נותן ה' את האור, שאז כבר נקרא, דבר שלם. וזה שכתוב, "זה יתנו כל העובר על הפקודים". היינו אלו שמרגישים בעצמם שהם עוברים על פקודי התורה, ורוצים לתת כופר נפשם בכדי שהנפש שלהם יכנס לקדושה, היינו שיהיה להם כח לעשות הכל לשם שמים, עליהם לתת מחצית השקל.

היינו כנ"ל תפלה, כלומר שהם צריכים לתת תפלה, ולא לזוז מלהתפלל עד שיהיה שיעור שלם של חסרון ורצון לצאת מהגלות, מה שהם מונחים תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, שע"י זה שהם יתנו את המחצית שלהם, אז הם יזכו בשקל הקודש, שמחצית השני שהוא המילוי של התפלה, יהיה ביחד שקל הקודש, היינו שיהיה שקל אחד שלם של קדושה.

ובזה נבין מה ששאלנו, מה משמיענו בזה שאומר, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". הלא ילד קטן מבין, אם רוצים לדעת מנין

של איזה דבר, בטח שכל אחד ואחד צריך לתת אותו סכום. ויש לפרש זה על דרך העבודה, שהתורה משמיענו כאן דבר גדול, שצריכים לדעת, אצל הקב"ה קטן וגדול שוים, כמו שכתוב ("כל מאמינים"), "השוה ומשוה קטן וגדול".

פירושו, שהאדם חושב את עצמו שהוא עשיר במעשים טובים, לכן מגיע לו שה' צריך לעזור לו, ואין הוא צריך להתפלל כל כך זמן, שה' ימלא חסרונו. לכן אם הוא כבר התפלל, וכפי ערך מעלותיו שיש לו, אז הקב"ה היה צריך תיכף לתת את מבוקשו. ואם אין הקב"ה עוזר לו תיכף כפי הבנתו, אז הוא מפסיק מלהתפלל, ואומר, שאר אנשים, שהם למטה מערכו, הם צריכים לתת הרבה תפלות, שה' יעזור להם. לכן הוא בורח מהמערכה.

לכן כתוב, "העשיר לא ירבה", שפירוש יהיה, שהעשיר לא יחשוב שהוא מרבה בתפלה יותר מדי, לפי הבנתו. אלא שיש שיעור מסוים בהחסרון וצורך, שדוקא ע"י זה שהאדם מרבה בתפלה, הוא מקבל חסרון יותר גדול מכפי שיש לו. זאת אומרת, היות שאור גדול צריך חסרון גדול, היינו שתהיה לו הרגשת החסרון, בזה שנמצא בגלות תחת שליטת הרצון לקבל ולא יכול לצאת.

וכל זמן שאין לו יסורים אמיתיים, עדיין לא נקרא, חסרון אמיתי, שיהא זה נקרא, "תפלה, שיהא נחשבת למחצית השקל". שצריכים לדעת, כי בענין עבודה נקראת תפלה, חסרון, כלומר, מה שהאדם מרגיש בלבו, שחסר לו, זה נקרא, תפלה, ולא מה שהוא אומר בפה, כי זה מה שאמרו חז"ל, שתפלה היא עבודה שבלב, היינו מה שהלב מרגיש שחסר לו. וכפי שלבו מרגיש חסרון ממה שאין לו, בזה מודדים את גודל התפלה.

וענין שקל, פירשו בזה"ק, שהוא ענין משקל מאזנים, ששוקלים את החסרונות והמילואים, היות שהם נחשבים לאור וכלי. לכן אין האור יכול לבוא אלא אל הכלי המתאים לו, היות שהחסרון להמילוי היא בלב. לכן גם האור בא להרגשת הלב, ואין לו שום שייכות מה שהפה מדבר בעת שהוא מתפלל.

נמצא, שע"י זה שהאדם יתן את המחצית שלו בתפלה, שהרגשת חסרון בלב, אז הבורא נותן את האור שהוא קדושה. ומשניהם, היינו מהחסרון והאור, יהיו שקל אחד קודש. וזה שכתוב, מחצית השקל, כי אז אין עדיין המחצית הזה קודש. אלא בזמן שהבורא יתן לו האור מבחינת, "המאור שבה מחזירו למוטב", אז מב' החצאים שקל קודש. וזה שכתוב, "בשקל הקודש".

ובהאמור נבין מה שכתוב, "והדל לא ימעיט". היינו מי שמרגיש עצמו שהוא דל בכשרון ובמדות טובות, והוא דל בבחינת שהוא חלש אופי, לכן כשהוא מתפלל שה' יעזור לו, ושיתן לו הכח שיוכל להתגבר על הרע שבו, ושיהיה לו כח לעבוד בעל מנת להשפיע, לכן הוא דן את הבורא לכף זכות, בזה שהבורא לא מקבל את תפלתו, שזהו מחמת שהוא דל.

אם כן מה עליו לעשות, אלא לברוח מן המערכה, ולומר שזו הדרך הוא רק בשביל עשירים. על זה מזהיר לנו הכתוב, "הדל לא ימעיט", היינו כנ"ל, שענין, "ונתנו איש כופר נפשו", לצאת מהגלות ולזכות לגאולה, אצל הבורא כולם שוים, כנ"ל, כמו שכתוב, "וכל מאמינים שהוא רך לרצות, השוה ומשוה קטן וגדול".

כלומר לגבי הבורא אין שום הפליה, אלא הוא עונה לכולם. אלא שכולם צריכים לבוא לידי הרגש חסרון, לדעת מה שחסר להם, ולהתפלל על זה. והתפלה בעצמה מגדילה את החסרון והכאב, בזה שהוא מרוחק מהבורא. וכשאדם מגלה כל התפלות מה שצריך לגלות, אז הוא מקבל את, "חציה השניה של השקל", שאז כבר כולו קודש, כמו שכתוב, "בשקל הקודש".

ואז לא יהיה בהם נגף, שפירושו, היות שרשעים בחייהם נקראים, מתים, כמובא בתע"ס, שהטעם הוא משום הרצון לקבל, שהוא בשינוי צורה מהבורא, ושנוי צורה

עושה פירוד. לכן הם נפרדים מחיי החיים. לכן הם נקראים, מתים. נמצא, שע"י התפלה שהיא מחצית השקל מה שהאדם צריך לתת, ואם הנתינה תהיה בשלימות, אז הבורא נותן חציה השניה, היינו האור, שע"י זה האדם כבר יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, שזה נבחן, שזוכה לדביקות ה' להידבק בחיי החיים.

ובהאמור יוצא, שיש ב' אופנים, שהם גורמים שהאדם יברח מהמערכה, בזמן שאפילו הוא נכנס להעבודה לזכות להיות דבוק בה'. כי לאחר שהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, אז מגלים מלמעלה את שפלותו, היינו שכל מה שהוא מתגבר ביותר, הוא מקבל מלמעלה ענין של הכבדת לב, מטעם כמו שכתוב, "למען שתי אתתי אלה בקרבו", שפירושו, שע"י זה יהיה מקום להתגלות את אור התורה, הנקרא, אותיות, שזה מחזירו למוטב. כלומר שאין אור בלי כלי, לכן ע"י הכבדת הלב מתגלה החסרון כל צרכו. ושיעור שהוא כבר כל צרכו, זה ה' יודע מתי שהכלי נגמר.

לכן לפעמים אדם בורח מהמערכה, בזמן שהוא רואה שהוא כבר התפלל הרבה לפי דעתו, וה' לא שם לב אליו. אז לפעמים האדם דן את הבורא לכף זכות, זה שאין ה' פונה לתפלתו. ואומר, שזה מטעם שהוא דל אופי בכל המובנים, הן בכשרון והן במדות, וכדומה.

ועל זה נאמר, "והדל לא ימעיט", שפירושו, שהאדם לא ימעט את עצמו, ולומר, שאין ה' יכול לעזור לאיש שפל כמוהו, כי על זה נאמר, "רם ה' ושפל יראה". ולפעמים אדם עוזב את המערכה, מטעם שהוא יודע שהוא עשיר, היינו יש לו הרבה תורה, הרבה מעשים טובים, והוא יודע שהוא מרים מעם. אם כן כשהוא מבקש מה', שיעזור שיהיה בידו כח לעשות הכל בעל מנת להשפיע, ומדוע ה' לא פונה אליו, כי הוא יודע שכבר נתן הרבה תפלות על זה, לכן הוא אומר, שה' לא רוצה לענות לו, לכן הוא בורח.

אלא, על האדם תמיד להתגבר.

מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה

תש"ן - מאמר כ"א
1989/90 - מאמר 21

הזה"ק בפרשת תרומה (דף י"ג ובהסולם אות ל"ד), כתוב שם וזה לשונו, "ויקחו לי תרומה. ויקחו לי, יורה שמי שרוצה להשתדל במצוה, ולהשתדל בהקב"ה, צריך שלא ישתדל בו ריקם ובחנם, אלא האדם צריך להשתדל בו כראוי לפי כוחו", כמו שכתוב, "איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך". ואם תאמר, הרי כתוב, "לכו שברו ואכלו", ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, הרי שהיא בחנם, כי יין וחלב פירושם, התורה. ומשיב, "אלא השתדלות התורה, כל מי שרוצה זכה בה. השתדלות של הקב"ה לדעת אותו, כל מי שרוצה זכה בו בלא שכר כלל. אבל השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, אסור לקחת אותו בחנם וריקם, משום שלא יזכה במעשה ההוא כלל, להמשיך עליו רוח של קדושה, אלא בשכר שלם". וכמו כן מובא ענין של, בחנם, (במסכת חגיגה דף ז'), וזה לשונו, "מה אני בחנם, אף אתם בחנם".

ויש להבין:

א. מהו השתדלות בתורה.

ב. מהו השתדלות של הקב"ה לדעת אותו.

ג. מהו השתדלות הקב"ה העומדת במעשה.

ד. מהו הפירוש, "בחנם או בשכר", היינו למי צריכים לשלם שכר. אנו רואים, מי שעובד הוא צריך לקבל שכר. ומכאן משמע, האדם שהוא העובד, הוא צריך לשלם שכר. האם נשמע כדבר זה. אנו רואים, יש אנשים שעובדים בלי שכר, אבל לעבוד ולשלם שכר למי שעובדים בשבילו, איפה אנו רואים מציאות כזו.

קודם כל, ענין השתדלות, מהו. כלומר אנו רואים, שסדר העולם הוא, שמי שרוצה איזה דבר, ודבר זה קשה להשיג, אז האדם צריך להשתדל ולעשות מאמצים רבים, בכדי להשיג את הדבר. מה שאין כן בדבר הנמצא לכל, לא שייך לומר השתדלות, אלא כל מי שרוצה את הדבר, הוא לוקח, או שמשלם עבור הדבר שהוא רוצה, ואינו שייך לומר התאמצות.

לדוגמא, אין אדם אומר, עשיתי היום מאמץ גדול וקניתי לחם וחלב בשביל הילדים, בזמן שלחם וחלב נמצא בשוק לכל מי שרוצה. אולם לפעמים, בשעת מלחמה, שלא היה נמצא לחם וחלב בשוק, והוא עשה מאמצים רבים עד שהשיג, מה שאין כן שאר אנשים לא היו כל כך מסוגלים להשיג, במצב כזה שייך לומר, השתדלות.

אולם לגבי תורה ומצות, מה שייך לומר, השתדלות, היינו מה שייך לומר כאן, שקיום תורה ומצות הוא כל כך קשה, שצריכים השתדלות. הרי הכתוב אומר, "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום, לא נפלאת היא ממך, ולא רחוקה היא, לא בשמים היא, ולא מעבר לים, כי קרוב אליך הדבר מאוד". אם כן יש להבין ענין השתדלות בתורה מצות, מהו.

ידוע כי מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ומטעם זה ברא נבראים, שיהיה בהם רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. וזה נקרא, כלי שהבורא ברא עבור הנבראים, שבכלי זה יקבלו את הטוב ועונג. והכלי הזה נבחן שבא מצד הבורא, לכן הכלי הזה הוא נמצא בשלימות אצל הנבראים. ובזמן שהנבראים רוצים להשתמש עם הכלי הזה, אין להם שום עבודה בכדי להשיג את הכלי, מטעם היות שהבורא ברא את הכלי הזה, לכן יש בהכלי זה שלימות גמור.

ומזה אנו רואים, שבכל מקום שהנבראים מרגישים, שיכולים לקבל תענוג מאיזה דבר, תיכף הם משתמשים עם הכלי הזה הנקרא, רצון לקבל לעצמו, כלומר לתועלת עצמו. ולא צריכים לעורר את האדם בכדי

שירצה לקבל תענוג, אלא כפי גודל התענוג שמלובש בהדבר, התענוג הזה מושך את האדם, והוא רץ אחר התענוג בכדי להשיג אותו. זאת אומרת, כפי גודל התענוג הנמצא בהדבר, כך בשיעור הזה מעוררת בהאדם השתוקקות, ואינו מניחו את האדם לשבת, עד שהאדם עושה כל המאמצים בכדי להשיג את התענוג.

מה שאין כן אח"כ, שנעשה תיקון הצמצום, שהוא ענין הנקרא, שלימות פעולותיו, כלומר בעת שיקבלו את הטוב ועונג מהבורא, שלא ירגישו ענין של בושה, נעשה תיקון הנקרא, הסתרה, כלומר שמטרם שהאדם משיג כלי השפעה, הוא לא רואה את הטוב ועונג שיהיה מגולה, שהטוב ועונג יתן לו התעוררות לקבל את הטוב.

והוא בכדי שיהיה מקום לבחירה, שענין בחירה בעבודה, זה מתבאר, כדי שיהיה מקום שהאדם יוכל לקיים תו"מ שלא על מנת לקבל פרס. כי בזמן שהתענוג מגולה בעת עשיית המצוה, אין האדם יכול לומר, שהוא מקיים את התו"מ מטעם שהוא רוצה להנות להבורא, היינו מצדו עצמו הוא מוותר על התענוג מה שהוא טועם, אלא מטעם שהבורא רוצה שהנבראים יהנו, רק מטעם זה הוא מקבל את ההנאה. זה היה בלתי אפשרי.

וזה הוא מטעם, שהאדם נולד עם הטבע של רצון לקבל לעצמו. איך אפשר לו לומר, שהוא, מצדו עצמו, הוא מוותר על התענוג. איך האדם מסוגל לוותר על תענוג הגדול הנמצא בתו"מ.

ובגלל זה ניתן ניצוצי אור, המכונה, "נהירו דקיק", לתוך הקליפות, שמזה ניוונה כל הבריאה מטרם שזכו לכלים דהשפעה. והיות שזהו רק אור דק מאוד, לכן האדם מתחיל לעבוד בעבודה של לתת תענוגים קטנים תמורת תענוגים גדולים, כלומר שיקבל שכר תמורת ויתור של תענוגים קטנים, שאין בהם רק "נהירו דקיק".

וזהו כמו מסחר, במה שמרויחים יותר, בזה עוסקים. וכמו כן בעבודה, שרק אח"כ, שהאדם כבר רגיל לוותר על תענוגים, הגם שהם קטנים בערך התענוגים שישנם בתו"מ, מכל מקום הוא כבר נקרא, רגיל בעבודה, יש מקום לבחירה.

אבל לפי זה יש להבין, אם האדם עוסק בתו"מ בעל מנת שיקבל שכר תמורת עבודתו, אם כן מדוע נקרא הקיום בתו"מ בשם, השתדלות. הלא זה מקובל גם בגשמיות, שמוותרים על תענוג קטן בכדי להשיג תענוג גדול. התשובה היא, היות שבגשמיות התענוג שמקבל תמורת עבודתו, הוא מגולה בעולם הזה, לכן לא שייך לומר, השתדלות. מה שאין כן בתו"מ, שהוא צריך להאמין, שיהיה לו שכר בעולם הבא, כיון שזה תלוי באמונה, כבר יש כאן יגיעה, שהוא צריך להאמין, ואין הגוף מסוגל להאמין, כי מצד הטבע הוא צריך לראות ולדעת. מה שאין כן במקום שצריכים להאמין, כבר יש עליות וירידות.

ובהאמור יוצא, שיש להאדם להשתדל בתו"מ, זהו בחינה אחת. וגם יש בחינה שניה, שהיא להשתדל בהקב"ה ולדעת אותו. וב' אלה יש להשתדל לקיים אותם בעל מנת שיקבל שכר תמורת היגיעה, היינו שצריכים להאמין, שנקבל שכר הן בעולם הזה והן בעולם הבא. וזה כמו שכתוב בזהר (הקדמת ספר הזהר דף קפ"ה, ובהסולם אות ק"צ), וזה לשונו, "היראה מפורשת לשלוש בחינות, יש אדם שירא מהקב"ה בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש, והיראה היא תולדה ממנה, ויש אדם הירא מפני הקב"ה משום שירא מעונש העולם ההוא, ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלה, אינן עיקר היראה. היראה שהיא עיקר, הוא שהאדם ייירא מפני אדונו משום שהוא רב ושליט".

זאת אומרת, הן השתדלות בתו"מ והשתדלות בהקב"ה, אמנם עיקר הפירוש, לדעת אותו, הוא לדעת שהוא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב. ועל זה צריכים להשתדל לדעת אותו. שענין, לדעת

אותו, יש לפרש, כשהאדם מתפלל לה', או שנותן תודה לה', צריך לדעת לאיזה שם הוא מתפלל, או לאיזה שם הוא נותן תודה.

כלומר בזמן שהאדם מתפלל לה' עבור איזה חולה, שיהיה לו רפואה, הוא צריך לדעת, שיתפלל להשם, רופא חולים, ולא שייך לומר אז שיתפלל להשם, מתיר אסורים, וכדומה. או כשנותן תודה לה' על מה שהוציא אותו מבית אסורים, הוא צריך לתת תודה להשם, מתיר אסורים, ולא שייך לומר, שהוא נותן תודה להשם הנקרא, מלביש ערומים, וכדומה. ואומר, שהן שתיהן, היינו השתדלות בתו"מ, והן השתדלות בהקב"ה לדעת אותו, בהם האדם יכול לזכות, אם הוא משתדל, הוא משיג זה בחנם, בלי כסף ובלא מחיר.

מה שאין כן השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, (הוא) בשכר שלם. יש להבין מהו הפירוש, העומדת במעשה. הנה הכתוב אומר, "אשר ברא אלקים לעשות", שפירושו, שהקב"ה ברא את העולם לעשות, יהיה הפירוש, על מה שהבורא ברא, על זה האדם צריך לעשות מעשה, שזה נקרא, "ששת ימי המעשה", שהוא זמן העבודה שנקרא, מעשה.

וכעין זה אנו מוצאים בדברי הזהר, מה שכתוב, (הקדמת ספר הזהר דף ע"ט ובהסולם ס"ז), "ולאמר לציון, עמי אתה", אל תקרי, עמי אתה, עם עין פתוחה (פתח), אלא עמי עתה, עם עין חרוקה (חיריק), שפירושו, להיות שותף עמי, מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, כמו שכתוב, "בדבר ה' שמים נעשו, אף אתה כך", וכמו כן אמרו, "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה", (אבות פרק א'), וכמו כן אמרו, "גדול לימוד תורה, שהלימוד מביא לידי מעשה", (קידושין מ').

ויש להבין, על איזה מעשה הם מדברים, שעיקר הוא המעשה. ויש לפרש זה על דרך העבודה, כי עיקר השלימות היא, שהנבראים יגיעו לקבל את המטרה, שבשביל המטרה הזו נברא העולם, שהוא רצונו להטיב לנבראיו. היינו שהתחתונים יקבלו ממנו טוב ועונג. ובכדי שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ברא בהנבראים ענין השתוקקות, היינו שיהיה להם רצון וחשק לקבל את הטוב ועונג.

וזה כנ"ל, שהכלי הזה בא מצד הבורא, אולם אח"כ נעשה תיקון, שהכלי הזה נעשה לחצי כלי. היינו לאחר שנעשה תיקון, שלא יהיה ענין של בושה, נעשה צמצום והסתר על הכלי הזה, הנקרא, רצון לקבל לעצמו. לכן אין הכלי הזה הנקרא, רצון לקבל, נחשב אלא לבחינת חצי כלי. כלומר שכל זמן שלא יכולים לתת על הרצון לקבל לעצמו, שיהיה בעל מנת להשפיע, לא יכולים להשתמש עם הכלי הזה. אלא לאחר שנותנים עליה בחינת רצון להשפיע, אז הכלי מסוגל לקבל את השפע.

לפי זה יוצא, שהחצי כלי הראשונה שנקרא, רצון לקבל, עשה הבורא, וחציה השני, היינו שיהיה בעל מנת להשפיע, החצי הזה שייך רק להנבראים, שהם יעשו את המסך על הרצון לקבל, ומזה יוצא חציה השני. ובזמן שיש אלו ב' חצאים, הם נעשים כלי אחד המוכשר לקבל את הטוב ועונג.

נמצא, שעבודת האדם היא, לעשות את החצי הב' של הכלי. וזה נקרא, עשיה. וזהו, "אשר ברא אלקים", הכוונה על חציה הראשונה, היינו על הרצון לקבל לעצמו, ועל זה אין האדם צריך לעשות כנ"ל. מה שאין כן חציה ה - ב', שהיא בעל מנת להשפיע, שזה שייך להנבראים, כאן יש עבודה, מטעם כי זהו נגד הטבע. לכן יש כאן עבודה רבה איך להשיג אותה, וזה נקרא, מעשה, כלומר מה שהאדם צריך לעשות, שאין המעשה הזה מצד הבורא, כי אנו מיחסים להבורא מה שהוא נותן. כלומר כל השפעות, היינו לתת, זה שייך להבורא. מה שאין כן חציה הכלי ה - ב', שהוא מה שהתחתון רוצה לתת, בטח זה שייך להתחתון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו השתדלות הקב"ה העומדת במעשה. באיזה מעשה אנו מדברים. ויש לפרש, זה שהאדם השתדל בהקב"ה בבחינת המעשה, היינו איך להשפיע להקב"ה, שהמעשה הזה שייך לתחתון, שהאדם צריך לעבוד, איך שיהיה בידו כלי זה, הנקרא, רצון להשפיע.

וכמו בגשמיות, האדם צריך ללמוד את האומנות, איך לעשות כלים למכור לאנשים. ועשיית כלים הוא מקצוע. היינו שצריכים ללמוד את האומנות הזו, ולא בפעם אחת, ולא בחודש אחד, אדם לומד את המקצוע לעשות כלים. כמו כן כאן בעבודה, שהאדם צריך ללמוד את המקצוע, איך לעשות כלים דהשפעה, אין האדם מסוגל לעשות תיכף, כשהוא רוצה שיהיה לו כלים כאלו, אלא שזה מקצוע שצריכים ללמוד זמן הרבה, איך שיהיה בידו כלים כאלו, כלומר שיהיה בידו לקיים תו"מ בעל מנת להשפיע.

חז"ל אמרו, "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", (קידושין ל'). משמע שהקב"ה ברא את הרצון לקבל, כנ"ל, שזה נקרא, חלק ה - א' של הכלי, שהוא ההשתוקקות לתענוג, ובראתי תורה תבלין, שהוא מתבל את היצר הרע, שיהיה יצר טוב, היינו שהרצון לקבל יהיה בעל מנת להשפיע.

אם כן משמע מכאן, שגם חלק ה - ב' של הכלי, גם כן נותן הקב"ה. ולפי מה שאמרו חז"ל על פסוק, "ולאמר לציון עמי אתה". ודרשו, אל תקראו עמי אלא עמי, היינו, "עמי אתם בשתופא", כנ"ל, שמשמע שגם הנבראים עושים. שיש לפרש, על חציה ה - ב' של הכלי, ולא שהכל עושה הבורא, אלא שיש גם כן כאן עבודת האדם.

אלא שיש לפרש, בחציה ה - ב' של הכלי, מה שאנו מייחסים להאדם, יש להבין שבהכלי הזה הנקרא, רצון להשפיע, אנו גם כן מבחינים שם ענין אור וכלי. לכן הכלי שבהכלי שייך להאדם, כלומר זה שהקב"ה נותן, זה נקרא, אור, ומה שהאדם נותן, נקרא, כלי, מטעם שכלי נקרא, חסרון, ואור נקרא, מילוי חסרון.

והיות שהבורא הוא המשפיע, ושפע נקרא, אור, לכן אור מיחסים להבורא, וכלי הנקרא, חסרון, שייך לנבראים, שזה כל שורשם, רק חסרון, שהבורא ממלא את החסרון. לכן כשמדברים מהכלים דהשפעה, גם הכלי הזה מתחלק ל - ב' חלקים כנ"ל:

א. נקרא, חסרון, כלומר שהאדם צריך להרגיש שחסר לו כלים דהשפעה, היינו שמרגיש שכל מה שהוא עושה, הוא עושה הכל לתועלת עצמו. ומאמין שהאדם צריך להיות דבוק בה', כמו שכתוב, "ולדבקה בו", שדביקות נקראת, השתוות הצורה. וכואב לו מזה שהוא רחוק מדביקות ה', ורואה, שהוא מצד עצמו, אין לו שום עצה לצאת משליטת הרצון לקבל, זה נקרא, חסרון, וזה שייך להאדם. היינו שהאדם צריך להרגיש את החסרון. וזהו בחינת מעשה, היינו עשיה שבכלים דהשפעה.

והאור של הכלי, היינו שבהכלי, שהוא החסרון, יהיה מלובש המילוי, היינו הכח שהוא יכול להשפיע, זה נקרא, האור שבכלי, וזה נותן הבורא. ובזה יש לפרש מה ששאלנו, הלא אמרו חז"ל, "בראתי תורה תבלין". משמע מכאן, שהכלי הנקרא, רצון להשפיע, נותן גם כן הבורא, ולא האדם, אם כן מדוע נקרא הכלי בשם, מעשה, שזה שייך לעבודת האדם במעשה.

והתשובה היא כנ"ל, שהכלי הנקרא, חסרון, מה שכואב לו שאין הוא מסוגל לעשות שום דבר לשם שמים, את זה אנו מייחסים להנברא, כלומר שענין חסרון שייך להנברא, ומילוי החסרון שייך להבורא. לכן אמרו, "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", היינו האור מתבל את היצר הרע. כלומר שהבורא נותן את הכח שירצה לעשות את כל מעשיו לשם שמים.

אבל החסרון של הכלי, את זה צריך האדם להרגיש בגופו. זאת אומרת, האדם צריך לעשות את כל המעשים שאפשר לעשות, בכדי שיבוא לדביקות ה', ועשיית החסרון הזה נקרא, בחינת חסרון, וזה נקרא, מה ששאלנו, מהי השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, היינו שהאדם משתדל בהקב"ה, שתהיה לו היכולת להנות להקב"ה, היינו לעשות לו נחת רוח, הרצון הזה, זה נקרא, מעשה, היינו עשיית החסרון. וזה שכבר יכול לעשות נחת רוח להקב"ה, זהו האור שבהכלי, כנ"ל.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מהו ענין שכר, ומהו ענין בחנם. לכאורה היה צריך להיות להיפך. היינו השתדלות הקב"ה במעשה צריכה להיות בחנם, והשתדלות בתו"מ והשתדלות הקב"ה לדעת אותו, צריכה להיות בשכר. היינו שאלו האנשים המשתדלים יקבלו שכר, אלא משמע, שהפירוש, שאלו האנשים המשתדלים במעשה, הם משלמים שכר. זה קשה להבין מ - ב' טעמים:

א. איפה אנו רואים מציאות כזו, שמי שהוא עובד הוא משלם שכר. יש אנשים שעובדים בלי שכר, רק בהתנדבות. אנו רואים מציאות כזה. אבל לשלם בכדי שיתן לו לעבוד, אין אנו רואים מציאות כזו.

ב. השאלה היא, למי צריכים לשלם את השכר הזה. בטח צריכים לומר, להבורא, מה שייך לומר, שהבורא מקבל שכר הנקרא, רווח, כלומר מה שייך לומר, שאם אין האדם חושב שהבורא ירויח, אז ההשתדלות שלו הנקרא, מעשה, המעשה הזה שהאדם יעשה, לא יצא להאדם מזה שום תוצאות.

אלא שיש לפרש זה לפי דרכנו, שיש ענין שלא לשמה, שנקרא, שהאדם עוסק בתו"מ בכדי לקבל שכר. ומדרך העולם הוא, כי מי שעובד בכדי לקבל שכר, הוא מסתכל תמיד, מה הוא ירויח מזה שנותן יגיעה ומקיים את פקודותיו של בעל הבית, ואין העובד חושב כלום מה בעל הבית ירויח מעבודתו. ולפעמים שהפועל כן חושב, שגם בעל הבית צריך להרויח, אין זה מטעם שדואג לטובת בעל הבית, אלא שהפועל יודע, באם העסק הזה לא יביא רווחים לבעל הבית, אז יתבטל העסק ולא תהיה לו עבודה, וחוץ מזה לא חושב כלום על בעל הבית.

וזה פירוש, היינו שאין העובד צריך לחשוב שהבורא ירויח, אלא בחנם. היינו שהוא לא מעונין שהבורא ירויח, זה נקרא, בחנם. מה שאין כן מי שרוצה לעבוד במעשה, כנ"ל, שהוא עשיית כלי להשפיע נחת רוח להקב"ה, הוא דוקא, בשכר, היינו שהקב"ה יהנה מעבודתו, היינו שאין האדם דואג שהוא ירויח, אלא דוקא שהקב"ה ירויח. וזה נקרא, אסור לקחת אותו בחנם, היינו שלא ירויח. היינו שהאדם צריך לכוון בכל מעשיו שהקב"ה יהנה. וזה נקרא, שעבודה במעשה שצריכה להיות בשכר, כנ"ל, שיהיה מזה שכר להבורא.

מהו הסדר במחית עמלק

תש"ן - מאמר כ"ב
1989/90 - מאמר 22

הזה"ק בפרשת בשלח (דף קכ"ט ובהסולם אות תע"א) אומר שם וזה לשונו, "אמר רבי יצחק, כתוב, כי מחה אמחה, שמשמע שהקב"ה ימחה. וכתוב, תמחה את זכר עמלק, שמשמע, שאנו צריכים למחות אותו. ומשיב, אלא אמר הקב"ה, אתם תמחו את זכר עמלק שלמטה, ואני אמחה את זכר עמלק שלמעלה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו "עמלק שלמטה", ומהו "עמלק שלמעלה", בעבודה. שמשמע, שיש כאן ענין של מחית שני עמלקים, של מעלה ושל מטה. ועוד יש להבין, שמכאן משמע, שמקודם צריכים למחות את העמלק של מטה, ואח"כ הקב"ה ימחה את עמלק שלמעלה. ויש להבין מדוע לא ניתן לנו דבר שלם, היינו כמו שלומדים "באתערותא דלתתא אתער עובדא דלעילא". זאת אומרת, שע"י המעשים שאנו עושים למטה, זה גורם שגם למעלה מקבל שינויים, היינו התגלות השפע וביטול הס"א. ומדוע במחית עמלק, אין המעשים שלנו יכולים למחות את העמלק שלמעלה. ומדוע ניתנה לנו רק חצי עבודה, וחציה השניה הקב"ה עושה. והשותפות הזאת למה לי.

ובענין עמלק גם כן יש להבין, מהו מרמז לנו השם שלו. ובאופן כללי ידוע, שעמלק נקרא יצר הרע. אולם באופן פרטי יש ליצר הרע הרבה שמות. וחז"ל (במסכת סוכה דף נ"ב) אמרו, "שבעה שמות יש לו ליצר הרע, רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן צפוני. ויש לו עוד שמות כמו פרעה מלך מצרים, עמלק".

ידוע, שבכל דבר אנו מבחינים ב' בחינות, שהם אור וכלי. ואפילו בדברים גשמיים אנו מבחינים בכל דבר פנימיות וחיצוניות, שהחיצוניות נקראת כלי ופנימיות נקראת האור. וניקח לדוגמא, כשאדם משתוקק ללחם או לבשר ודגים, וכדומה, אין האדם משתוקק להכלי, היינו החיצוניות, מה שנראה לעינינו, אלא שהאדם משתוקק להפנימיות, מה שאינו נראה לעין, היינו להטעם שיש בהלחם או בבשר ודגים, וכדומה.

ועוד יותר מזה, אנו רואים, שבכדי להנות מהתענוג המלובש בהכלי, האדם צריך להכנה, היינו כפי ערך הכנתו, באותו שיעור הוא יכול להנות מהאור התענוג המלובש בהכלי, הנבחן לחיצוניות. כלומר, אינן דומה שהאדם הולך לשתות מים כשהוא צמא, לזמן, שהאדם שותה מים והוא לא צמא. וזהו מטעם, שהכלי של קבלת התענוג נמדד לפי שיעור ההשתוקקות להתענוג.

לכן אנו רואים, בזמן שאדם רוצה להנות ממשקאות, הוא אוכל מקודם דברים חריפים ומלוחים, בכדי שיעוררו בו השתוקקות לשתיה. וכן הוא בכל הדברים, שבלי השתוקקות לא יכולים להנות משום דבר. וזה נובע מתחילת הבריאה, כמו שלומדים, שמטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, ברא רצון לקבל הנאה ותענוג. ומטרם שנגלית הבחינה ד', שהיא ההשתוקקות, עוד לא נבחן לבחינת כלי, שיהיה מוכשר לקבל את האור והתענוג.

ונחזור עתה לבחינת אור וכלי שברוחניות. היינו, שאותו הסדר שיש בגשמיות נוהג גם ברוחניות. ובאמת הוא להיפך, מה שנוהג בגשמיות נמשך זה מרוחניות. אולם בדבר אחד יש הבדל בין גשמיות לרוחניות, כלומר, שבגשמיות התענוג היינו, האור, שהוא הפנימיות, מגולה, כמו שכתוב "עין רואה והלב חומד".

לכן כשמסתכל על דבר גשמי, פחות יותר הוא מרגיש, שיש שם טעם פנימי. והתענוג שמלובש בחיצוניות הכלי, זה מושך אותו ומעורר בו חמדה. מה שאין כן תענוגים רוחניים, המלובשים בחיצוניות הכלים,

הנקראים "תורה ומצות", עליהם שורה בחינת צמצום והסתר. לכן לא יכולים לומר, שהתענוג והאור המלובש במצות ציצית, מושך אותו, לכן הוא הולך ללבוש ציצית. וכדומה בשאר מצות. כמו שלמדנו, שהצמצום היה לתיקון הבריאה. נמצא, שבדבר זה יש הבחן גדול בין תענוגים גשמיים, המלובשים בדברים חיצוניים, לתענוגים רוחניים, המלובשים בדברים חיצוניים, שהם תורה ומצות.

לכן מסיבת הצמצום יש כאן ענין של "שלא לשמה" וענין "לשמה". וזהו מסיבת ההסתר שנעשה על תענוגים רוחניים. זאת אומרת, שלא יכולים לומר לאדם, תנסה ותלבש ציצית, ותראה איזה טעם טוב אתה תקבל מלבישת ציצית. לכן מוכרחים לומר, תלבש ציצית, ותמורת זה אתה תקבל תענוג, לא מה שמלובש במצות ציצית, כי בזה אין אתה יכול להרגיש שום טעם.

אם כן האדם שואל, בשביל מה אני צריך ללבוש ציצית. אז צריכים לומר להאדם הזה, ששואל, תקבל תענוג גדול תמורת זה. ואיזה תענוג אני אקבל. אז אומרים לו, אתה יכול לבחור לך תמורת עבודה בתו"מ תענוגים של עולם הזה, כמו שכתוב בזה"ק, היינו פרנסה ובריאות וחיים ארוכים, או שאתה תקבל שכר בעולם הבא גם כן, כמו שאומר הרמב"ם בסוף הלכות תשובה.

נמצא לפי זה, ש"שלא לשמה" יהיה הפירוש לא כמו בגשמיות. שבפנימיות הכלי יש שם מלובש איזה תענוג של בשר או של דגים וכדומה. כלומר, שהאור המלובש בפנימיות הכלי, זה מושך אותו לקיים תו"מ. אלא תענוג אחר, שמה, שאינו מלובש בהכלים האלו, שהוא יקבל, זה מושך אותו לקיים את התו"מ. וזה נקרא "שלא לשמה". היינו, שאין הכוונה שהמצוה מושכת אותו, היינו מה שמלובש בתוך המצוה, אלא "שלא לשמה" מושך אותו, כלומר מה שאינו מלובש בתוך המצוה, זה מושך אותו, אלא התענוג שאינו מלובש בהמצוה, והוא נמצא מחוץ להכלים, הנקראים תו"מ, זה מושך אותו.

וזה נקרא "שלא לשמה". היינו, בשעה שעוסק בתו"מ, הוא מקבל כח עבודה, מטעם שיקבל את"כ תמורה. זאת אומרת, אם היתה לו מציאות לקבל תענוגים ממקום אחר, יותר גדולים, הוא יכול לוותר על תו"מ. אלא לפי מה שיש לו אמונה בשכר ועונש, בגלל זה הוא מוכרח לקיים תו"מ, אבל האדם היה יותר שבע רצון, אם הוא לא היה צריך לקיים כל כך הרבה תו"מ, והיה מקבל את אותו השכר.

זאת אומרת, שאין מעניין אותו את ענין עשיית המצות, אלא ענין קבלת השכר. וכמו בגשמיות, כל אדם רוצה לתת פחות שעות עבודה ויותר שכר, כמו כן אלו שכל עבודתם היא בשלא לשמה, אינם דואגים יותר לקיים תו"מ, אלא דואגים להיפך, מדוע צריכים לקיים כל כך תורה ומצות, הלא היה יכול הבורא לתת לנו פחות תו"מ, ולתת לנו יותר שכר. וזה נקרא, שהשלא לשמה מחייב אותו לעסוק בתו"מ.

מה שאין כן אלו שרוצים לעבוד לשמה, היינו שהם רוצים שהתו"מ הם בעצמם יהיו הגורמים המחייבים אותם לעסוק בתו"מ, כמו כנ"ל בתענוגים גשמיים, שהפנימיות המלובשת בהחיצוניות זה הוא המעורר אותם להשתמש בהחיצוניות. זאת אומרת, מה שמשתוקקים לאכול בשר או דגים, אין הכוונה שעבור היגיעה, שמשתדלים לאכול בשר ודגים, וכדומה, הם יקבלו שכר, אלא הם משתוקקים להתענוג הנמצא בתוך הבשר ודגים, ואין איש בעולם שיהיה ברוגז על הבורא, מדוע ברא כל כך הרבה חיצוניות, היינו הרבה דברים, שיהיה בכל דבר תענוג אחר.

אלא שהאדם אומר, אני מסתפק בלחם ומים, ואין אני רוצה, שיהיו עוד תענוגים מלובשים בעוד דברים. אלא אדרבה, אנו רואים, שכל אחד ואחד משתדל, לפי יכולתו, להרבות בדברים חיצוניים, היינו מכמה מינים. אפילו כשאוכל בשר, גם כן משתדל שיהיה מן בשר המשובח ביותר. היינו האדם משתדל בדקדוקים של אכילת בשר. כלומר, הוא משתדל בהאור, היינו בהתענוג המלובש בהחיצוניות, שירגיש טעם יותר גדול.

באותו אופן האדם נוהג בזמן שהוא עוסק לשמה. היינו, אין הוא ברוגז, מדוע יש כל כך מיני מצות, כלומר שאין לו שום טענה, מדוע יש תרי"ג מצות, והוא היה מסתפק בפחות, משום שבכל מצוה ומצוה, האדם מאמין שיש טעם אחר, כנ"ל, בגשמיות, וכשהוא רוצה ללכת בדרך של לשמה, שהגם שאינו מרגיש את הפנימיות התענוג, המלובש בכל מצוה, אבל הוא מאמין באמונת חכמים, שהוא כך, כמו שכתוב בזה"ק, ש"יש תרי"ג פקודין, שבכל מצוה ומצוה, נפקד שם אור מיוחד, השייך לאותו מצוה".

ומה שהוא לא מרגיש, הוא מאמין, שזהו מטעם, שהיה הסתר וצמצום, שלא ירגישו את התענוג, הנבחן לפנימיות המלובשת בתו"מ, שזהו לטובת התחתונים. כלומר, שכל עוד שלא זכו לבחינת בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "דביקות בה'", ואם התענוג יהיה מגולה, בטח יקבלו זה בעל מנת לקבל, וזה יגרום להם בחינת פירוד מחיי החיים, הנבחן לבחינת מיתה ברוחניות.

לכן הם רוצים לעבוד רק מטעם להשפיע, היינו שהם רוצים לשמש את המלך, כמו שאומר בזה"ק "דעיקר יראה הוא, שהאדם עובד את ה' "בגין דאיהו רב ושליט", שהוא מטעם גדלות המלך. וזה נמצא גם כן בהטבע, שיש הנאה לאדם בזמן שהוא משמש להגדול.

לכן האדם שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, הוא זקוק, שיהיה לו מלך גדול, לשמש אותו. ואז אין האדם רוצה תמורה, היינו לקבל את התענוג המלובש בחיצוניות של תו"מ, אלא הוא רוצה לקבל על עצמו לעבוד רק לקיים החיצוניות של תו"מ, ועל הפנימיות הוא לא רוצה, משום שהוא מאמין באמונת חכמים, שאם הוא ישתוקק לקבל את הפנימיות, זה יגרום לו פירוד, כנ"ל.

לכן הוא רוצה לעבוד רק לקיים את החיצוניות של תו"מ. ומה הנאה שלו. לפי הכלל "בלי הנאה אין האדם יכול לעבוד", מטעם רצונו להטיב לנבראיו, איך שיהיה מוכרח האדם להנות מעבודה. רק ההבדל הוא בזה: לפעמים אדם עובד על מנת שיקבל שכר אחר עבודה של יום, כמו שכתוב "בערב תיתן שכרו", או בכל שבוע הוא יקבל את שכרו. ויש אנשים שעוסקים במקח וממכר, שהם מקבלים את שכרם בכל פעולה ופעולה. אבל בלי שכר אי אפשר לעבוד.

לכן אלו אנשים, שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, היינו על הכוונה שהם משמשים את המלך הגדול, נמצא, שהם נהנים תיכף על המקום. היינו, בכל פעולה שהם עוסקים, כבר נהנים, ואין להם צורך לקבל שכר אח"כ, כי הם מקבלים את השכר על המקום, כדוגמת הסוחרים כנ"ל.

אולם יש כאן עבודה גדולה, כלומר שעיקר העבודה בעסק תו"מ מתחלת כאן, מטעם, אם כל היסוד של האדם הוא מטעם, שכל הנאה שלו היא בזה, שהוא משמש את מלך גדול, ואם תהיה מגולה את גדלותו יתברך בעולם, אז לא היה קשה לשמש את המלך. אבל כנ"ל, שלמדנו, שנעשה צמצום והסתר על הטוב ועונג, במה שמלובש בתו"מ. וכמו כן נעשה הסתר על הבורא בעצמו, שאנו צריכים להאמין על השגחתו יתברך, שהוא בבחינת טוב ומטיב, ושכינתא בעפרא ושכינתא בגלותא, היינו שאין כבודו יתברך מגולה לתחתונים.

אלא שיש לנו עבודה גדולה להתגבר על הגוף שלנו, היות שהגוף טוען, הלא אנו רואים שהבורא ברא בנו כח שכלי, שעם השכל אנו הולכים, היינו לפי מה שהשכל אומר לנו, כך אנו שומעים בקולו, אם כן, בזמן שבאים להגוף, ואומרים לו, שלא צריכים להסתכל על השכל, מה שהוא אומר לנו, אלא ללכת למעלה מהשכל, ולהאמין בה' למעלה מהדעת, על זה הגוף מתנגד.

לכן כשאין גדלות וחשיבות המלך מגולה, איך יכולים לעבוד ולקיים תו"מ בגלל גדלות המלך, הלא הסטרא אחרא מכסה על גדלותו יתברך, אם כן איך אפשר לעבוד מטעם גדלות וחשיבות המלך.

וזהו ענין קליפת עמלק, כמו שכתוב (בפרשת כי תצא) "זכור את אשר עשה לך

עמלק, אשר קרך בדרך, ואתה עייף ויגע ולא ירא אלקים". שענין "אשר קרך בדרך" פירש רש"י וזה לשונו, לשון קור וחום, ציננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להילחם בכם, והתחיל, והראה מקום לאחרים. ומפרש שם ב"שפתי חכמים" וזה לשונו, "רצה לומר בדבר חם, שהכל יראים ממנו. כך אומות העולם היו יראים מכם, אבל עמלק ציננך והפשירך, לשון מים פושרין".

נמצא, שענין עמלק הוא קליפה. בזמן שהאדם מתגבר ומתחיל ללכת בדרך של אמת, בא הוא ומחליש את האדם, ואומר, אל תפחדו מלהסתלק מדרך של השפעה. ועד כמה שהאדם מתגבר בגדלות ה', שאומר, שכדאי לעבוד בלתי ה' לבדו ולא לתועלת עצמו, (בא עמלק) ונותן להבין להאדם, הלא אתה רואה, שאתה עייף ויגע מהעבודה הזו. ולא ירא אלקים, היינו שענין "יראת שמים", שהיה לישראל, שאמרו, שכדאי לעבוד ולשמש מלך גדול, בזה הוא הכניס דעתו, היינו שאין שום חשיבות של מלך. אם כן, מדוע אתם רוצים לעבוד בלי שכר, אלא רק לתועלת ה', מחמת גדלותו יתברך. את היראה הזו הוא קלקל, היינו שכל מטרתו היתה אך ורק לבטל את חשיבות של יראת שמים, הנקראת "עקרא דיראה הוא בגין דאיהו רב ושליט".

נמצא, שהוא הכניס לעם ישראל בחינת ביטול על החשיבות של ירא אלקים, שכל המלחמה שלו היתה להחליש אותם מהעבודה, לשמש מלך גדול, שבשביל זה, היינו שבשביל חשיבותו של גדלות הבורא, כדאי לעבוד ולשמש אותו.

וזה פירוש "אשר קרך בדרך", היינו בדרך זו, שלא רוצים שום תמורה, רק זה לבד, כלומר רק לשמש את המלך. החשיבות הזאת הוא קלקל. זאת אומרת, בזמן שעמלק רואה, שהאדם מתלהב ומתחמם בעבודה, והאדם שמח בזה שזכה לקבל קצת חשיבות, שכדאי לשמש מלך גדול, אז בא ואומר לשון הרע ולוקח מהאדם את החשיבות הזאת. וממילא נאבדת מהאדם את החמימות שהיתה לו בזה, שהיתה לו קצת הרגשה, שיש לו חיבור עם מלך גדול.

וזה שאומר "ואתה עייף ויגע", היינו שבזמן עבודה, שהיה מאמין, שהוא משמש מלך גדול, האדם היה חי ולא היה מרגיש שום עייפות. ובזמן שעמלק הכניס בהאדם בחינת ביטול בגדלות ה', תיכף האדם נעשה עייף מהעבודה, כמו שאומר בזה"ק, "באתר דאית טרחא, תמן אית ס"א", שפירושו, שהאדם צריך לדעת, שאם האדם עובד עבודת הקודש, ומרגיש את העבודה הזו לטורח ולמשא, סימן הוא, שיש שם סטרא אחרא והיא מחלישה את האדם, שלא ירגיש, שהאדם משמש למלך גדול.

נמצא, שעיקר קליפת עמלק היא מכוונת נגד גדלות ה', היינו שעיקר יסוד היהדות נבנה על היראה "בגין דאיהו רב ושליט", דוקא על זה היתה מלחמת עמלק, היינו שהאדם לא יעבוד על בחינת "יראת אלקים". וזה שאומר "ולא ירא אלקים".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש שאומר הזה"ק, ש"יש עמלק למטה ויש עמלק למעלה". כי ענין "עמלק למטה", פירושו, היינו על הכלי. ו"עמלק של מעלה", היינו האור. כלומר, זה שעמלק לא נתן לעבוד לתועלת ה', זה נקרא "כלי", היינו הרצון לעבוד לשם שמים, אף על פי שעמלק מפריע עם הטענות שלו.

כלומר, "עמלק שלמטה" פירוש, שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים, ועמלק לא נתן לו לעבוד, והוא מכיר ומרגיש שזוהי הקליפה, שמביאה לו את המחשבות האלו, שמבטלות את כבוד שמים, וכואב לו על זה, זה נקרא "עבודת האדם", היינו שהאדם רוצה לבטל את כל הטענות של עמלק, והאדם בא לידי הרגשה, שהוא, מצד עצמו, אין הוא רואה שום אפשרות, שיוכל לבטל את הלשון הרע, מה שעמלק מדבר אליו, בכל זמן שהאדם רוצה לעבוד, רק מטעם גדלות וחשיבות המלך, והאדם רואה, שיותר מתפלה, להתפלל לה', שלא יתפעל מהלשון הרע שלו, אין בידו לעשות. וזה נקרא, שהאדם רוצה למחות את העמלק שבלבו ומוחו.

ובזה נגמר בחינת כלי של מחית עמלק, שעל הרצון והחסרון הזה שיש להאדם, בזה שהוא מרגיש איזה הפסדים בחיים שלו עושה לו העמלק הזה, ומכל מקום אין האדם מצד עצמו יכול להתגבר, אז האדם מרגיש, שאינו חסר לו, רק עזרת ה', היינו שה' יעזור לו. והוא מאמין בחז"ל, שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". ואז הקב"ה מבטל את העמלק שלו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מתרץ, שיש עמלק למעלה ויש עמלק למטה. ועל עמלק שלמעלה, אומר הקב"ה "כי מחה אמחה", היינו שהקב"ה ימחה אותה למעלה. ועל עמלק שלמטה, אמר הקב"ה "תמחה את זכר עמלק", היינו שהאדם צריך למחות. ושאלנו, מהו ענין של ב' עמלקים. ומדוע אין הקב"ה מוחה את שניהם, או שיהיה בכוחו של אדם למחות את שניהם, השותפות הזו למה לי.

והפירוש הוא כנ"ל, שיש ענין אור וכלי, ובלי כלי אין אור, כידוע, שאין מילוי בלי חסרון. וגם שאלנו, מהי בחינת עמלק, שצריכים למחות אותו יותר משאר שמות שיש ליצר הרע. והתשובה היא כנ"ל, שענין יצר הרע הוא שמדבר לשון הרע על ה', שלא כדאי לעסוק בתורה ומצות. והיות שלפי הכלל, שאין אדם יכול לעשות שום תנועה, אם לא שתהיה סיבה, המחייבת לעשות את הדבר.

לכן אמר הזה"ק, שיש ג' סיבות, שבשבילן האדם מקיים תו"מ (הקדמת ספר הזהר, ובהסולם אות ק"צ) וזה לשונו, "היראה מפורשת לשלוש בחינות. שתים מהן, אין בהם שורש כראוי. ואחת היא שורש היראה. יש אדם, שירא מהקב"ה בשביל שיחיו בניו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו, ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש, והיראה היא תולדה ממנה. ויש אדם, הירא מפני הקב"ה, משום שירא מעונש העולם ההוא, ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלו, אינן עיקר היראה ושורשה. היראה שהיא עיקר, הוא שאדם ירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו. וישום חפצו באותו המקום שנקרא יראה".

ובהאמור אנו רואים, שהגם שיש יצר הרע, שלא נותן לקיים תו"מ, אבל אין הם הלעומת העיקר של היראה, הנקראת "משום שהוא רב ושליט". שזוהי עיקר היראה, שבגלל זה האדם רוצה לשמש את המלך, מפני גדלות וחשיבות המלך. ועמלק רוצה דוקא זה להחליש. היינו, שטוען, הלא האדם בעצמו רואה, שאין שום חשיבות להקב"ה, שיעבדו אותו מפני גדלותו, כי אתה רואה, איך שיש הסתרה גדולה על השגחתו יתברך, שנוכל לומר, שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

והוא טוען, שאין זו הסתרה. אלא, כמו שאנו רואים בעינינו, כך הוא באמת, ולא כמו שעם ישראל אומרים, שבאמת הקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, אלא אנחנו עוד לא זכינו לזה, לראות איך שהשגחתו היא בבחינת טוב ומטיב, אלא אנחנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, ולומר "עינים להם ולא יראו".

לפי זה אנו רואים, שהיא הקליפה ממש נגד העיקר היראה. מה שאין כן שאר הקליפות, אינן כל כך מיוחדות נגד האמונה, שהוא יתברך בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שקליפת עמלק היא ממש הלעומת היראה אמיתית.

וזה שכתוב אצל עמלק "ולא ירא אלקים". היינו, שהוא דיבר לשון הרע על היראה של כבוד שמים, כלומר על ענין יראה מטעם כבוד שמים, שיש לנו ללכת על הקו הזה. ועל זה היתה לעמלק כל התנגדות שלו, משום שזהו ממש נגד עבודות אמיתיות, שהאדם צריך לזכות ולהשיג.

ובזה יכולים להבין, מדוע צריכים למחות את הקליפה הזו. והטעם הוא, משום שאנחנו צריכים לומר, שאין אמת בדבריה, במה שהיא אומרת, שאין כאן שום הסתרה, אלא ממש

כמו שאנו רואים כך הוא. ובחינה זו צריכים למחוק, היינו לומר, שאין אמת בדבריה. אלא איך האדם יכול למחות, בזמן שיש הסתרה על השגחתו יתברך, בזמן שעמלק עומד בתוקף נגד האדם. על זה אומר הקב"ה, אתם צריכים לתת את הכלי, היינו החסרון, כלומר מה שחסר לכם, שאתם צריכים לתת תשומת לב מה שחסר לכם.

לכן אומר הקב"ה "תמחה את זכר עמלק", היינו מה שאומר, שאין אתם צריכים לעשות שום דבר, היינו איזו עצות, בכדי שתוכלו לעבוד בשבילי, אלא שתמחו מה שעמלק אומר לכם, ושתאמינו למעלה מהדעת, היינו למעלה מדעתו של עמלק, מה שהוא מדבר לשון הרע עלי, היינו שלא כדאי לעבוד בשבילי.

ואם אתם רוצים לעבוד למעלה מהדעת, מטעם, כמו שכתוב "מה ה' אלקיך שואל ממך, כי אם ליראה אותי", שדוקא על בחינה זו הוא מתנגד, ואתם רוצים למחות אותו, ואם רצונכם יהיה באמת, רק אתם לא יכולים למחותו, זה נקרא שאתם תמחו אותו מלמטה. ועם מה תמחו אותו. תשובה, עם הרצון, שאתם רוצים ללכת למעלה מהדעת. ואז אני אמחה אותו מלמעלה, היינו שאני אתן לכם את הכוח למחות.

וזה מובן לנו בב' הבחנות. היינו, שתזכו לגילוי פנים. נמצא, שכל מה שדיבר עמלק, נמחה. היינו, שאין אמת בדברו. וב', שיהיה לכם הכח ללכת ולקבל את ההסתרת פנים. אולם זה ענין גילוי פנים יהיה אח"כ, כמו שכתוב אצל משה, שאמרו חז"ל "בשכר, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט, זכה לתמונת ה' יביט". נמצא, שמחה אותו מלמעלה, היינו שכבר יש גילוי פנים.

והשאלה ששאלנו, מדוע אין הקב"ה נותן להאדם שיעשה הכל. הוא פשוט, שענין גילוי פנים, רק ה' יכול להתגלות פניו. וזה לא שייך לומר, שנייחס אותו לאדם, וכמו כן מה שהאדם צריך לעבוד בזמן ההסתרה, ולא ה' יתן תיכף הכח. ולמה צריך האדם להתחיל, אחרת לא היה להאדם את הכלי, כי האדם צריך מקודם לרכוש חסרון, ואח"כ אפשר לומר, שהקב"ה ממלא את החסרון.

ובהאמור יוצא, עמלק למטה, פירוש מה שהאדם מרגיש, שזהו עמלק, ורוצה למחותו, שלא רוצה לשמוע לשון הרע ממנו. עבודה זו שייכת להאדם. עמלק שלמעלה, שכל אחיזתו הוא בההסתרה. אח"כ ה' נותן את הגילוי פנים. זה נקרא, שעמלק נמחה למעלה. ועבודה זו שייכת להבורא.

מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה, בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ג
1989/90 - מאמר 23

רש"י מביא דרשת חז"ל, שאמרו על מה שכתוב "חודש הזה". וזה לשונו "נתקשה משה על מולד הלבנה, באיזה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו, כזה ראה וקדש", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה ענין זה, שנתקשה משה במולד הלבנה. וכן מה מרמז לנו, במה שהראה הקב"ה למשה באצבע. וכמו כן יש להבין, מה שאמרו חז"ל (סוכה, כ"ט) "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם לחמה". מה מרמז לנו בעבודה ההבדל בין שמונים ללבנה למונים לחמה.

ידוע, שמטרת הבריאה היא, רצונו להטיב לנבראיו. אלא מטעם בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, נעשה צמצום והסתר. הן על התורה ומצות, שבתו"מ מלובש את הטוב ועונג. והן שעשה צמצום והסתר על הקב"ה עצמו, כמו שכתוב "אכן אתה אל מסתתר". זאת אומרת, שהקב"ה מוסתר מאתנו, וניתן לנו את מצות האמונה, להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב.

והגם כשהאדם מתחיל להסתכל על הבריאה, הוא מלא חסרונות, כלומר שאין "הטוב ומטיב" מגולה בעולם, הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שהשגחתו יתברך הוא בבחינת טוב ומטיב. ואף על פי שאינו נראה לעיניו, הוא צריך לומר "עינים להם, ולא יראו".

לכן כשאדם מתחיל לקבל על עצמו עול מלכות שמים, באות לו תיכף מחשבות זרות, ומרחיקות את האדם מעבודת ה'. ועד כמה שהאדם מתגבר על המחשבות, המחשבות האלו של פירוד מנקרות את מוחו וליבו של אדם. והאדם חושב "הגם שעתה אין בידי להתגבר על המחשבות זרות, אבל אני מחכה להזדמנות, שיהיה בידי יותר חשיבות בתו"מ, אז יהיה לי כח להתגבר". ובינתים האדם עוזב את המערכה.

ובענין אמונה אמר אאמו"ר זצ"ל, שהיא בחינה למטה בחשיבות אצל האדם. כי האדם רוצה הכל להבין ולדעת. ולכן בזמן שהאדם מקבל על עצמו בחינה אמונה, שהיא נגד הדעת, כלומר, שאין הדעת משיגה את זה, הגוף לא רוצה לקבל על עצמו עבודה כזו. ובפרט שזהו לא סתם עבודה, אלא שהאדם על בסיס שלמעלה מהשכל, הוא צריך לעבוד בבחינת "בכל לבבך ובכל נפשך", כמאמר חז"ל "אפילו כשהוא נוטל את נפשך".

לכן מטעם ההסתר שנעשה, יש כאן עליות וירידות. כלומר, שלא תמיד מאיר להאדם את הענין של האמונה. ושעיקר הוא, שהאדם צריך להאמין בשכר ועונש. ובענין שכר ועונש, דברנו הרבה פעמים מזה, שענין אמונה בשכר ועונש נהוג בכל הבחינות שהאדם נמצא. אלא שיש הבדל בין אדם לחבירו בהכלים.

יש אנשים, ששכר ועונש מלובש אצלם בכלים דקבלה. כלומר, מה שהכלי קבלה של האדם יכולים לקבל, זה נקרא "שכר". ומה שהשכר לא יוכל להתלבש בכלים דקבלה, מזה הם לא מדברים כלל, היות שלא מעניין אותם השכר, שאינו מתלבש ברצון לקבל לעצמו.

ויש אנשים, שהשכר ועונש נקרא אצלם "שכר ועונש", דוקא בזמן שמתלבשים בכלים דהשפעה. כלומר, אם על ידי העבודה הם יכולים לזכות להשפיע נחת רוח להבורא, זה נקרא אצלם "שכר", שעל מטרה זו הם אומרים, שכדאי לעבוד ולהגיע לזה, שיהיה לו טעם והנאה, מזה שהם יכולים לעשות מעשים להשפיע להבורא.

ואם הם רואים, שאין בידם הרגשה כזו,

זה נחשב אצלם לעונש. כלומר, שה' מרחק אותם, ולא רוצה לקבל אותם בתור משמשי המלך, מטעם שה' מסתכל עליהם, לאנשים שאינם מהוגנים. לכן אין הוא יכול לתת להם רשות להכנס בהיכל המלך, והם נמצאים מחוץ להיכל המלך. והם מבינים מדוע מגיע להם עונש, מטעם שהם עדיין שקועים באהבה עצמית.

ולכן כל עבודתם הוא, שה' יעזור להם, שיוכלו לצאת מאהבה עצמית. נמצא, שבאופן כללי כולם מוכרחים לעבוד על שכר ועונש כנ"ל, שבזה אין הבדל בין אחד להשני. אלא ההבחן הוא מאיזה שכר ועונש מדברים.

לכן בזמן שמבטיחים להאדם שכר ועונש המלובשים בכלים דאהבה עצמית, אין כל כך התנגדות להדבר מצד הגוף. כי בשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, יש לו כבר חומרי דלק, שיהיה בידו כח להתגבר על המחשבות זרות שבאות לו, שלא נותנות לו להאמין בשכר ועונש.

מה שאין כן אלו שהשכר ועונש הוא דוקא מה שמתלבש בכלים דהשפעה, הגוף מתנגד לזה בכל כוחו. כי הגוף אומר: "אם באמת אני אסכים למה שאתה אומר, שאתה מאמין בשכר ועונש. ואיזה שכר אתה מבטיח לי, אם אני לא אתנגד לעסוק בתו"מ. השכר יהיה, שאתה תבטל אותי לגמרי, שלא יהיה לי, היינו להרצון לקבל, שום זכות. אלא אתה רוצה שיהיה לך שכר כמו לדוד המלך, שדרשו חז"ל על מה שאמר דוד: "ולבי חלל בקרבי", שפירושו "חלל", שהרגו את יצר הרע בתענית. אם כן אם אני יאמין לדברך, שאתה תקבל שכר תמורת שמירת תו"מ, שאתה תהרוג אותי. נמצא, השכר הזה שאתה מקווה, זה ממש מיתה אצלי, ואיך אני יכול לעזור לך, שתהרוג אותי".

לכן מי שרוצה שהשכר ועונש יהיו בכלים דהשפעה, שאם יזכה זהו השכר שלו, בודאי הגוף מתנגד. לכן בעבודה זו מתחיל ענין עליות וירידות. עד כדי כך שהאדם בא הרבה פעמים לידי החלטה, שהדרך הזו של לזכות לכלים דהשפעה, שזה יהיה שכרו, אין עבודה זו מתאימה בשבילו, והוא רוצה לברוח מהמערכה הזו.

ובעבודה זו, שיהיה השכר ועונש, שרוצה לזכות לכלים דהשפעה, מוכרחת להיות בחינת הסתרת פנים על ההשגחה כנ"ל, אחרת לא תהיה שום מציאות, שיהיה אפשרות לאדם שיעשה משהו לתועלת ה'.

לכן כשאדם רוצה לקבל על עצמו מלכות שמים, במצב של זמן ההסתרה, אז המלכות נקראת בחינת "לבנה, המקבלת אורה מהחמה". אבל במלכות עצמה אין מגולה שום אור על בחינתה, כמו שכתוב בזה"ק: "מלכות לית לה מגרמה ולא מידי, אלא מאי דיהיב לה בעלה".

כלומר, מצד התחתון, היינו מי שמקבל על עצמו עול מלכות שמים, אינו טועם שום טעם של חשיבות מעצמו. "מעצמו" פירושו, שהוא לא רוצה שום טעם. אלא אם העליון נותן, התחתון מקבל. זה נקרא, שאין לה מעצמה, אלא מה שבעלה נותן לה, זה יש לה. אבל היא מצד עצמה אינה רוצה שום דבר.

אלא האדם מסכים להיות עובד ה' בלי שום תנאים. היינו, בין שהוא מרגיש טעם של חשיבות, ובין שהוא לא מרגיש שום טעם בעבודה. כי הוא אומר: "אם אני רוצה לעשות נחת רוח לה', אם כן, מה לי להסתכל, אם יש לי נחת רוח מהעבודה שלי. רק עלי להאמין, שה' כן נהנה מהעבודה שלי. והגם שאני רואה, שהעבודה, מה שאני עושה, אינה בכל הלב, ואין לי ההרגש, שאני מקיים מצות המלך, כי הכל עתה נסתר ממני, ולפי דעתי, אומר האדם, אין שום ערך את מה שאני עושה, ואיך אני יכול לומר, שה' נהנה ממעשה כזו, ולכל הפחות אם האמונה כזאת היתה מאירה לי, שה' נהנה מזה, אז בטח גם אני הייתי מרגיש איזו הנאה".

והתשובה על זה היא כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, בזמן שהאדם עושה איזה מעשה, והוא רוצה שה' יהנה מהמעשה, מה שהוא עושה, כבר יש מזה הנאה למעלה. ולא חשוב מהו הצורה של

המעשה, אלא מספיק מה שאדם רוצה. אפילו שהאדם רואה, שהמעשה הזו הוא בתכלית השפלות, שאי אפשר להיות יותר שפלות מזה, שזה נקרא, שהאדם הולך על דרך הישר.

כלומר, שאין האדם אומר, שהמעשה שלו הוא בשלימות, אלא הוא לא משקר ולא מרמה עצמו. אלא הוא אומר, שהמעשה שהוא עושה, לא יכול להיות יותר חסרונות. וזהו אמת. אבל האדם מאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, להאמין במה שכתוב "רם ה' ושפל יראה". לכן הוא מאמין, שכן ה' נהנה מהמעשה הזו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו: מהו הרמז, שמשה נתקשה במולד הלבנה, באיזה שיעור תראה, ותהיה ראויה לקדש. יש לפרש כנ"ל, שענין "מולד הלבנה" הרמז, שבזמן שהאדם מתחיל לקבל עליו עול מלכות שמים. ש"תחילה" יהיה הפירוש, תחילת לידה אצל האדם. ואז השאלה היא, באיזה שיעור קבלת מלכות שמים, היינו האמונה שהאדם מקבל על עצמו.

ועל שיעור אמונה זו הוא עושה מעשים. ו"מולד הלבנה" נקרא, שעוד לא מורגש את האמונה בה' בכל אבריו. אלא שכבר הוא רוצה לקבל על עצמו את מלכות, אבל הגוף לא מסכים לזה, והוא עובד עם גופו בבחינת הכפיה. כלומר מצד אחד הוא רוצה להאמין בה' ולאהוב אותו, ומצד השני הגוף מתנגד לזה, והוא מרגיש את שפלותו.

אדם הזה, יכולים לומר עליו, שהוא נמצא במצב של הסתרת פנים. מה שאין כן אלו אנשים, שאין להם שום שייכות לאמונת ה', הם לא נמצאים במצב של הסתרת פנים. כלומר, הם לא מאמינים שה' מוסתר מהם, היינו שה' עשה על עצמו כיסוי, שלא ירגישו אותו, מטעם תיקון הבריאה.

לכן מהם לא מדברים בכלל. אלא תחילת הדיבור בעבודה, הוא מעת שהאדם מתחיל לקבל על עצמו עול מלכות שמים. ועל סמך אמונה זו הוא מקיים תו"מ. ואצלו מתחילים לדבר מענין המולד של הלבנה. היינו כנ"ל: "באיזה שיעור תראה, ותהיה ראויה לקדש". כלומר, באיזה שיעור של אמונה, אפשר לומר, שכבר יש לו קדושה, ותהיה לו היכולת לומר, שה' נהנה ממעשיו, מטעם שמעשיו הם של קדושה. אפילו שהמעשים שלו מה שהוא עושה, הוא על דרך כפיה, מטעם הנ"ל, שכל הגוף מתנגד למה שהוא רוצה. ואם כן, איך אפשר לומר שה' נהנה ממעשים כאלו, "שלבו בל עמו".

למשל אם אדם נותן איזו מתנה לחבירו. וחבירו יודע, הגם שהוא נותן לו מתנה, אבל זהו לא בכל הלב, מטעם שעוד לא אוהב אותו. בטח האדם לא היה מקבל ממנו את המתנה. ובבחינת המציאות אנו רואים, אם מי שמזמין את חבירו לסעודה, והאורח יודע, שהזמנה זו אינו בכל הלב, אלא בדרך כפיה, בטח, אם האורח יודע זה, בטח לא היה מקבל את הזמנתו. ואיך האדם יכול לומר על מצב של הסתרה, שהאדם עושה את המעשים שלו על דרך הכפיה, שהקב"ה מקבל את עבודתו ונהנה מזה.

אלא כנ"ל, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו כנ"ל, שכל עבודה שלנו, לא חשוב באיזו צורה אנו עובדים, אם האדם מיחס את העבודה לשם הקב"ה, אפילו שתהיה בתכלית השפלות, ה' נהנה מזה. והאדם צריך להשתדל להיות בשמחה, מזה שהוא יכול לעשות מעשים, בזמן שהוא נמצא במצב של שפלות.

והאדם צריך לומר לעצמו, שהוא נהנה מעבודה זו, שהוא כולו למעלה מהדעת. כפי שהשכל מחייב, אין עבודה זו נקראת "עבודה", היינו מעשה חשוב, שהבורא יהנה מזה. אבל הוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו לנו, שה' כן נהנה. וזהו למעלה מהדעת כנ"ל.

וזהו שיש לפרש, במה שנתקשה משה במולד הלבנה: איך יכול להיות, שעל העבודה כזו בזמן המולד, שהוא מצב של הסתרה, יכולים לומר, שזה קדושה, וה' נהנה מהמעשים כאלו. וזה שכתוב: "נתקשה משה במולד הלבנה. והראה לו הקב"ה באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו: "כזה ראה וקדש".

ושאלנו: מה הרמז שהראה לו באצבע. וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (סוף תענית): "אמר רבי אלעזר, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם, וכל אחד ואחד מראה באצבעו". ואמר: "מראה באצבע" הרמז הוא על אור החכמה, הנקרא "ראיה", שפירושו שכולם יזכו לבחינת גילוי חכמה".

ולפי זה יכולים כאן לפרש: "הקב"ה הראה למשה באצבע, ואמר, כזה ראה וקדש", היינו כמו שכתוב "והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע", שיהיה הפירוש, שמולד של הלבנה הנראה ברקיע. ש"רקיע" פירוש בחינת מסך המבדיל, כמו שאמרו חז"ל על "ויעש אלקים את הרקיע, ויהי מבדיל בין מים למים", שמים תחתונים בוכים, שאמרו "אנן בעינן למהוי כמה מלכא".

שהלבנה הנמצא ברקיע בזמן המולד, הוא נמצא בהסתרת פנים. ואמר הקב"ה: "השיעור הזה, שאתה רואה בזמן המולד, כזה ראה וקדש. הגם שזהו תכלית השפלות, שהיא כולה למעלה מהדעת, מטעם שכל המעשים שלו הם עדיין על דרך הכפיה, כנ"ל במשל, מכל מקום אם מיחסים את עבודה זו לשמי, אני נהנה מזה, כאילו היה בחינת מראה באצבע".

כנ"ל בדברי חז"ל: "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וכל אחד ואחד מראה באצבעו". היינו, "שאני נהנה מזה, כאילו הם כבר זכו לבחינת חכמה. ולכן אם האדם מתגבר בזה, ומאמין באמונת חכמים, הוא יכול להתעלות למעלה. היות שהוא אומר לה': "אני רוצה להכניע את עצמי ללא תנאי, שאין אתה מוכרח לתת לי טעם בעבודה".

זאת אומרת, שאדם אומר להבורא: "אם אתה תראה, שאני אהנה, אז אני יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, שגם אתה תהנה, אחרת אין אני יכול לעבוד בעל מנת להשפיע". נמצא, שהוא מכתיב להבורא, איך שהבורא יתנהג עמו. כלומר לפי שכלו של האדם. ועל זה צריכים לומר, שה' אמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".

אלא שהאדם אומר: "לא חשוב לי כמה אני מבין להעריך את חשיבות של קיום של תו"מ, שאני יקבל מזה השראה גדולה, עד שכל הגוף יכנע לה', ויעשה הכל באהבה ובשמחה. אלא בזה אני רואה, שאני יכול לעבוד עבודת הקודש רק בכפיה, נמצא, שאין לי עוד הדעת, להבין ולהעריך את מי אני משמש. כלומר, שאני ארגיש, שאני משמש מלך גדול. אם כן, איך אני יכול לומר, שאני עובד בקדושה. הלא יש לי מחשבות זרות נגד עבודת ה'. עד כדי כך, שאני מוכרח לעשות הכל על דרך הכפיה". אלא שהוא מאמין באמונת חכמים.

והתשובה לזה היא כנ"ל, שאמר הקב"ה: "כזה ראה וקדש". כלומר, הגם שהוא עדיין לא רואה את שיעור של חשיבות של הלבנה כנ"ל, שלבנה מרמזת על מלכות שמים. והלבנה, הראה הקב"ה באצבע ברקיע, שהוא בחינת הסתרה כלפי תחתונים כנ"ל, בפירוש "ויעש אלקים את הרקיע, ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע".

היינו, שאין התחתונים יכולים להסתכל למעלה, מטעם שיש הרקיע, שהיא מסתירה ומבדילה מהתחתונים. וזו היתה תשובתו של הקב"ה למשה, שנתקשה, באיזה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש. היינו, שיכול לומר: "זה קדושה. וקדושה זו עולה לפני למעלה. ואני מקבל את זה בתור קדושה".

והראה לו באצבע. היינו כנ"ל: "כזה ראה וקדש". כלומר, כמו שהלבנה ברקיע, ונמצאת בתכלית ההסתר. והאדם מקדש את זה ואומר: "כמה אחיזה שיש לי ברוחניות, אני מקבל זה באהבה, אפילו שעבודתי היא בדרך הכפיה, גם זה חשוב, שיש לי קצת אמונה בה', שאני על כל פנים יכול לכוף עצמי, ולעשות על דרך הכפיה משהו, בכדי להנות להקב"ה. וזה המיעוט שיש לי". והאדם צריך לומר: "שיהא בעיניו חשוב, כאילו מורה באצבע, כנ"ל".

וזה שכתוב: "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם מונין לחמה". ושאלנו: מה בא זה ללמדנו

בעבודה. ויש לפרש כנ"ל, היות שהאדם הוא עולם קטן, שנכלל מבחינת "ישראל" ומבחינת "אומות העולם". "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם מונין לחמה". דבר חשוב נקרא דבר שבמנין.

אצל "האומות העולם" שבאדם, הוא דוקא, שמאיר לו את ענין עבודת ה' כחמה, היינו כשמש, כמו ששמש מכונה "יום", כמו שאמרו חז"ל: "אם ברור לך הדבר כאור, היינו כאור המאיר" (פסחים ב', ע"ב). היינו שענין עבודה מאיר בכל גופו. אז הוא יכול להיות עובד, ולעסוק בתו"מ. מה שאין כן אם אינו מאיר לו בכל גופו, אין הוא מסוגל לעבוד עבודת הקודש. בחינה זו נקראת "אומות העולם", שעובדים רק לחמה, כלומר דוקא בעת שמאיר להם, ולעשות התגברות ולעבוד על דרך הכפיה, אין הם מסוגלים כלל.

מה שאין כן בחינת "ישראל" שבאדם, מונין ללבנה. כלומר, שהם מקדשין את עבודתם בעת מולד של הלבנה, שעוד לא רואים את מה שהיא צריכה לקבל אור מהשמש. אלא כנ"ל: "כזה ראה וקדש". שלא לחכות עד שתאיר לו איזו הארה והתעוררות מלמעלה, אז הוא יתחיל לעבוד, אלא על כמה אחיזה שיש לו ברוחניות, הוא נותן תודה לה'. זה נקרא בחינת "ישראל", שדוקא ע"י זה יזכה האדם לעלות במעלות הקודש כנ"ל, בשכר "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט, זכה לתמונת ה' יביט". היינו, שדוקא שע"י זה שהאדם מקבל על עצמו לעבוד עבודת הקודש בלי שום תנאים, אז האדם זוכה להגיע למטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו.

וכעין זה אנו רואים שמובא בזהר (בראשית, חלק ג', ובהסולם אות י"ד): "בהיכל זה נמצאים כל אלו שסבלו יסורים ומחלות בעולם הזה, בכדי להתתקן בתשובה שלימה. והיו מודים ומשבחים בכל יום לרבונם, ולא היו מבטלין תפלתם לעולם". פירוש, כי מטבע האדם, הדואג לפניו יתברך, שרואה את עצמו מלא חסרונות, שבזה כוחו יפה להתפלל תמיד על מילוי חסרונותיו. אמנם אינו יכול להודות ולשבח לפניו יתברך, כי אין לו לדעתו על מה להודות ולשבח. וכן לאידך גיסא, אם מתעצם להודות ולשבח את בוראו על מידת טובו המרבה אליו בכל יום ותמיד, הרי בהכרח שמרגיש הספקה במצבו, ושוב אינו יכול להתפלל ולהתמרמר כל כך לפניו יתברך על חסרונותיו. ואומר הזה"ק, שמעלתם של אלו הצדיקים היה, כי היו נשלמים מב' הצדדים. ולפיכך זכו להכנס להיכל ההוד שבגן עדן"

נמצא לפי זה, שהאדם צריך ללכת בב' הקוים, אף על פי שהם בסתירה זה לזה, שדוקא על ידי זה זוכים להכנס בהיכל המלך.

מהו, שכל הבא לקרבן עולה הוא זכר, בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ד
1989/90 - מאמר 24

הזה"ק (ויקרא דף כ"ד ובהסולם אות ע') אומר וזה לשונו "אם עולה קרבנו". רבי חייא פתח "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". "מחשבה של הקב"ה", היא "עליונה וראש הכל". "וממחשבה ההיא נתפשטו אורחות ושבילים, להמצא השם הקדוש". "וממחשבה ההיא נמצא, שנאצלה על ידה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שהיא המלכות". "המחשבה של האדם" היא "ראש הכל". וממחשבה ההיא מתפשטים אורחות ושבילים להטות דרכיו "בעולם הזה" ו"בעולם הבא". "וממחשבה ההיא, זוהמא דיצר הרע להרע לו ולכל". "וממחשבה ההיא נמצאים עבירות, וחטאים, וזדונות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים. ועל זה אומר הכתוב "לא מחשבותי מחשבותיכם".

ובאות ע"ג אומר וזה לשונו "כל הבא לקרבן עולה, כולם זכר ולא נקבה", משום ש"קרבן עולה" עולה על "הלב", דהיינו על "המחשבה", שהיא למעלה מן "הלב", "שהמחשבה" היא חכמה, נבחנת לזכר, "והלב" לנקבה, דהיינו בינה, בסוד "הלב מבין".

ויש להבין מהי "מחשבה של הקב"ה" בעבודה, ומהי "מחשבה של האדם" בעבודה, שעל זה אומר הכתוב, כפי מה שכתוב הזהר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". וכמו כן יש להבין, מה מרמז לנו בזה שאומר "קרבן עולה הוא זכר", מטעם שהוא מכפר על המחשבה, שהיא זכר. מה מרמז לנו זה בעבודה, שנדע איך להתנהג.

ידוע שהגם שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו", שהנבראים יקבלו טוב ועונג, מכל מקום מטעם בכדי להוציא שלימות פעולותיו, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתר" על הטוב ועונג. והיות שכל הנבראים נבראו ברצון לקבל הנאה ותענוג, נמצא שאין האדם מסוגל לעשות שום דבר, אלא רק שהוא יודע, שמזה הדבר הוא יכול לקבל הנאה ותענוג. אחרת הוא לא מסוגל לעשות שום תנועה, היות שזה יהיה בסתירה להשורש של הנבראים.

ולפעמים שהאדם כן עושה פעולות, אפילו שאין לו הנאה מהמעשים האלו, זהו מטעם, שיודע, שעל ידי זה הוא יקבל אח"כ הנאה ותענוג, מה שיתנו לו תמורת עבודתו, היינו תמורת הפעולות שעשה, שלא היתה לו מהן שום הנאה. ורק מטעם ההנאה, שהוא יקבל אחר העבודה, זה נותן לו כח לעבוד עבודה, מה שהוא לא נהנה מזה עכשיו, אלא שעתיד לבוא אח"כ.

מה שאין כן אם השכר בספק, כבר אין כח לעבוד בעבודה, שאין האדם נהנה מזה. מה שאין כן למשל, האם הנותנת לאכול להילדים שלה. והגם שזה עבודה, היינו לקנות מצרכים ולהכינם, שיהיו ראויים לאכילה, וגם היא מאכילה אותם. ויש כאן להבחין ב' פעולות:

א. פעולות, שהיתה מוותרת עליהן.

ב. פעולות, שאין בדעתה לוותר עליהן.

היינו, לקנות מצרכים ולהכינם, שיהיו ראויים לאכילה וכדומה, על אלו הפעולות היא היתה מוותרת עליהן. ואנו רואים, שאצל עשירים יש מי שקונה מצרכים ויש טבחית, שזה מראה שהאם יכולה לוותר עליהן. אבל זה שהאם מסתכלת על הילדים איך שאוכלים, הגם שהאם, בעת, שהיא מסתכלת, שהילדים יאכלו, אין היא אוכלת, אבל האם מוותרת במצב הזה על עצמה. והיא נהנית מזה שהיא רואה, איך שהילדים אוכלים. ואף פעם לא תעלה להאם מחשבה, מה יהיה לי מזה, שאני רואה, שהילדים הקטנים אוכלים.

והיא לא רוצה בשביל זה לא "עולם הבא" ולא "עולם הזה". והטעם הוא, היות שיש לה הנאה מפעולה זו, כבר אינה צריכה

תמורה. לכן, אם היה מגולה את הטעם ב"תורה ומצות", כמו שאמרו חז"ל "שהתרי"ג מצות" נקראים "תרי"ג פקודין", כמו שמפורש בהסולם, שבכל מצוה יש בה אור מיוחד, המאיר בה, ובטח אם זה היה מגולה, ולא היו צריכים להאמין בזה, בטח כל העולם כולו היו עוסקים רק ב"תורה ומצות".

אולם, היות שנעשתה "הסתרה" על הטוב ועונג, שזה לא מתגלה מטרם שהאדם זוכה ל"כלים דהשפעה", לכן יש הפרעות מצד הגוף, שהוא צועק, מדוע אתה רוצה ללכת "נגד הטבע", מה שהקב"ה ברא את האדם, שהוא יקבל הנאה ותענוג. ואתה רוצה לוותר על זה. והגם שהאדם מבטיח להגוף, שיהיה לו שכר, בזה ששומר "מצות התורה", נמצא שהוא כן יקבל תמורה, אז כאילו הגוף שואל, באיזה כלים אני אקבל שכר, "בכלים דקבלה" או "בכלים דהשפעה".

אז אם האדם אומר לו, שהוא יקבל את השכר "בכלים דקבלה", אז הגוף שואל, מדוע ה' נתן לנו כל כך הרבה מצות, הלא הוא "אב הרחמן" ו"טוב ומטיב". ומדוע הוא לא נותן לנו את כל השכר, שרוצה לתת עבור קיום "כל התרי"ג מצות", עבור עבודה של "חצי תרי"ג מצוות". ומאי איכפת לו, אם היה נותן את כל השכר עבור חלק קטן "משמירת תורה ומצות", ולמה אנו צריכים לעבוד כל כך קשה ולקיים "כל התרי"ג מצות".

וזה דומה מהמשל של האם, שהיא מאכילה את ילדיה באכילה ושתיה, אבל היא צריכה לקנות את המצרכים, ולבשלם, וכדומה, שעל כל הדברים האלו היתה מוותרת. וממה היא לא מוותרת, מזה שהיא רואה ומסתכלת, איך שהילדים אוכלים. ואת הילדים הקטנים היא בעצמה מאכילה אותם, ומזה יש לה הנאה, ועבודה זו היא לא רוצה לוותר, משום שמעבודה בעצמה היא נהנית, ואינה זקוקה לשום תמורה עבור עבודה זו.

ובהאמור יוצא לנו ב' דברים:

א. שהוא לא כל כך רחוק מהשכל, היינו מי שרוצה לקבל שכר ב"כלים דקבלה", אבל הוא שואל, בשביל מה רוצה הקב"ה מאתנו שנשמור כל כך הרבה מצות, כלומר שהיה צריך לתת כל השכר, שרוצה לתת, בקיום "חצי מהתרי"ג מצות", כיון שעבודה שהוא עובד אין בה הנאה, אלא דוקא מהתמורה שיקבל אח"כ. וזה נקרא, שהוא "מקבל שכר בעולם הבא", כלומר בזמן העבודה אין הוא מרגיש שום תענוג, אלא כל מה שהוא רוצה לעבוד, הוא על השכר, שיבוא אח"כ.

ב. שיש להבחין בהשכר, שהוא רוצה לקבל את השכר ב"כלים דהשפעה", היינו שתהיה "אהבת ה'", ושירגיש שהוא משמש את המלך. נמצא שהוא מקוה לקבל שכר, שהשכר הזה יקובל אצלו אח"כ, בכלים הנמצאים "בעולם הזה", היינו בהווה. ואז, כשזוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", אז כשהוא מקבל את כל מצוה ומצוה בבחינת "עולם הזה", אין הוא אומר אז, מדוע ניתן לנו כל כך הרבה מצוות.

וזה כדוגמת, שאין בעולם הגשמי, שיהיה מי שיהיה ברוגז על הבורא, מדוע הוא הכין בשבילנו כל כך תענוגים גשמיים. כך אותו דבר הוא בזמן שהאדם זוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", שאז בכל מצוה ומצוה הוא מרגיש טעם אחר, ושאין בדעתו של אדם לוותר עליו.

אולם יש כאן חסרון גדול בעת העבודה בבחינת "תרי"ג עיטין", היינו בזמן שהתו"מ הם רק בבחינת "עצות" איך להגיע ולקבל את "הכלים דהשפעה", כי ההתנגדות מצד הגוף היא גדולה מאוד, מסיבת שהיא ממש נגד הרצון לקבל שלו, שבטבע הזה האדם נולד. נמצא, שהם (עבודה ושכר) ב' בחינות נפרדות זו מזו, כלומר שבזמן שהשכר הוא בכלים דקבלה, יש לו חומרי דלק, מטעם שיקבל שכר. אבל תמיד יש לו יגיעה, מטעם היות שהשכר, מה שהוא מקבל, הוא "בעולם הבא", היינו לא עכשיו אלא בזמן אחר, שהוא יבוא, הוא יקבל שכר. היינו שהוא מסתכל על התמורה, מה שהוא יקבל אח"כ. נמצא שהוא היה יותר שבע רצון, אם היה מקבל יותר שכר ופחות עבודה, כי הוא

מסתכל על התמורה. נמצא שתמיד יש לו יגיעה, מטעם שאצלו השכר היא הסיבה, המחייבת אותו לעבוד בתו"מ. לכן זה דומה כמו בעולם הגשמי, שמקבלים שכר עבור עבודה, אז עבודה היא רק "אמצעי". ואם היתה אפשרות לקבל השכר בפחות עבודה, בטח כל אחד ואחד היה בוחר למקום, שנותן יותר שכר ופחות עבודה.

מה שאין כן כשהאדם זוכה ל"כלים דהשפעה", אז יורד ממנו את "ההסתר והצמצום", שנעשה על "תורה ומצות", וזוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", כנ"ל. היינו שבכל מצוה ומצוה, שהוא עושה, הוא משיג את הטעם שבמצוה. נמצא שהשכר הוא "בעולם הזה", היינו במצב ההווה, שבו האדם נמצא. ובטח שאין לומר, שהאדם יוותר על העבודה, כי בהעבודה בעצמה שם הוא מקום לקבלת השכר. נמצא שב"כלים דהשפעה" שם "התרי"ג מצות" הם בבחינת "מנוחה" ולא "עבודה ויגיעה", כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק אומר על הכתוב על "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". ושאלנו, מה בא זה לרמז לנו בעבודה, בזה שאומר "שהמחשבה של הקב"ה נתפשטו אורחות ושבילים להמצא השם הקדוש", מה שאין כן "המחשבה של האדם מתפשטים, זוהמא דיצר הרע להרע לו ולכל. וממחשבה ההיא נמצאים עבירות וחטאים וזדונות, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכת דמים".

ועל זה אומר הכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". הנה "מחשבה של הקב"ה" הכוונה על "מחשבת הבריאה", שהיא "להטיב לנבראיו, היינו שהוא רוצה רק להשפיע להנבראים כל טוב. לכן "התורה ומצות", שהוא נתן לנו לעשות, אנו מוכרחים לומר, שאין כוונתו שאנחנו צריכים לתת לו את העבודה הזאת, והוא מקבל את העבודה. הלא רצונו הוא רק להשפיע. לכן אומר ש"מהמחשבה של הקב"ה נתפשטו אורחות ושבילים, להמצא השם הקדוש".

ויש להבין מהו הפירוש "להמצא השם הקדוש". אלא לפי שאנו לומדים, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו", נמצא לפי זה, ש"השם הקדוש" של הבורא הוא "טוב ומטיב", היות שהשם הזה נסתר מהנבראים, כל זמן שאין להם "כלים דהשפעה". לכן ניתנו לנו התו"מ בבחינת "עיטין", היינו עצות, איך על ידם להגיע להשיג את "הכלים דהשפעה", כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שענין עבודה שלנו בתו"מ, זהו לא מטעם שהוא צריך שנקיים את מצותיו, אלא הנבראים מקיימים מצותיו, שע"י זה הנבראים מתקנים עצמם, שיוכלו לזכות ל"כלים דהשפעה". וזה הפירוש מ"ש "להמצא השם הקדוש", שע"י זה כל אחד ואחד ירגיש, ששמו של הקב"ה הוא "טוב ומטיב".

מה שאין כן "המחשבה של אדם", (מהן) מתפשטים זוהמא דיצר הרע, היות שהאדם, שהוא בחינת "נברא", שהוא בחינת "יש מאין", כלומר שיש להאדם מחשבה רק איך לקבל ולא להשפיע, והגם שזה שורשו של אדם, אבל על הרצון לקבל הזה נעשתה "הסתרה וצמצום", לכן נמשכת מהמחשבה זו שבאדם בחינת "יצר הרע". כלומר, בזמן שהאדם צריך לעשות מעשים של השפעה, בכדי שתהיה לו בחינת "דביקות עם הבורא", הנקראת "השתוות הצורה", אז הרצון לקבל הזה מצייר להאדם ציורים, שיהיה לו רע, בזה שהוא נותן מכוחו לאחרים.

לכן בזמן שהאדם רוצה לקיים תו"מ על הכוונה דלהשפיע, ולא לקבל שום דבר מה שנוגע לתועלת עצמו, אז המחשבה זו מציירת לו, איך שיהיה לו רע. ועם כח הציור הזה מונעת מהאדם, שלא יכול להגיע לידי "דביקות בה"".

וזהו הפירוש ש"מהמחשבה של אדם מתפשט זוהמא דיצר הרע", כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שאמרו חז"ל "בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא". ואמר "זוהמא", הוא בחינת "זו-מה", שבכל דבר של קדושה בא הנחש, שהוא "היצר הרע", ואומר לאדם "זו-מה", היינו מה יהיה לך מזה שאתה רוצה לעבוד ולעשות הכל לתועלת הבורא ולא לתועלת

עצמו. נמצא לפי זה, יהיה הפירוש "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", כי המחשבה של הקב"ה היא להשפיע, והמחשבה של האדם היא רק לקבל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה מרמז לנו בזה, שהזה"ק אומר, "שקרבן עולה הוא זכר", מטעם שהוא מכפר על המחשבה שהיא זכר, מטעם שמחשבה היא חכמה נבחנת לזכר, והלב לנקבה שהיא בינה "בסוד הלב מבין".

ידוע מה שאמרו חז"ל "עין רואה והלב חומד". ויש להבין, מה מרמז לנו "עין". ידוע, שעיניים נקרא "חכמה", היינו מחשבה. ומחשבה נקראת זכר, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאצל האדם, שהוא צריך לקבל על עצמו "עול מלכות שמים", אמונה זו שהאדם מאמין, הנקראת "בחינת מוחא", המחשבה זו משפעת להלב, שאז הלב מתחיל לחמוד להדבר שעלה לו במחשבה במוחו. מבחינת זו נקרא "עין" מחשבה. וחכמה, מה שהוא רואה ומצא חן בעיניו, את זה הוא משפיע להלב. לכן הלב חומד "להדבר שבמוחא".

ובהאמור יוצא, "שהמחשבה של הקב"ה" היא "להשפיע". ועל זה יש לפרש, אמרו חז"ל (אבות פרק ב' א') "דע מה למעלה ממך, עין רואה". שיש לפרש, שהאדם צריך לדעת מה שיש למעלה מהאדם, היינו מה שיש למעלה "ממחשבת האדם", ששם יש "מחשבה של הקב"ה", הנקראת "עין רואה", כמו שאומר הזה"ק, ש"עין נקרא מחשבה, ומחשבה נקראת חכמה, שהוא זכר".

וכמו שלמדנו, שאור החכמה בא מצד המשפיע להמקבל, לכן מוטל על האדם להדמות לעין של מעלה ולהיות משפיע לה', שזה נקרא "השתוות הצורה", ושזה נקרא "אמונה בה'", שזה נקרא בחינת "מוחא", היינו מחשבה שהאדם צריך להיות בהשתוות הצורה להבורא.

וזהו כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קמ"ז) וזה לשונו "אף אתה כל מעשיך יהיו להשפיע ולהועיל לזולתך, ובזה תשווה צורתך לצורת מדות הבורא יתברך, שזו הדביקות הרוחנית. ויש בהשואת הצורה האמורה בחינת "מוחא" ובחינת "ליבא". וענין העסק בתורה ומצוות על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו הוא השואת הצורה מבחינת מוחא. כי כמו שהשי"ת אינו חושב בעצמו, אם הוא נמצא או אם הוא משגיח על בריותיו וכדומה מהספקות, אף הרוצה לזכות להשואת הצורה, אסור לו לחשוב בדברים האלו, שברור לו, שהשי"ת אינו חושב בהם, כי אין לך שינוי צורה גדול מזה. ולפיכך כל מי שחושב דברים אלו, נמצא בודאי בפירודא ממנו יתברך".

ולפי זה יוצא, אם האדם מאמין ב"דע מה למעלה ממך העין רואה". "דע" היא בחינת "דעת". ו"דעת" נקראת בחינת חיבור ודביקות. "מה למעלה ממך עין רואה". שהעין של הקב"ה, שהיא בחינת "חכמה", שענין "דע" הכוונה על דביקות, שהאדם לה תדבק "בלמעלה ממך", שהיא בחינת "מוחא", היינו אמונה כנ"ל.

וכפי הכלל "עין רואה והלב חומד", כלומר שהמחשבה, שהיא בחינת "זכר", משפיע להלב, שהיא בחינת "חמדה ורצון", או כמו שהמחשבה, שהיא בחינת "אמונה", יש לו השתוות עם ה', כנ"ל, או גם הלב, שהוא הרצון לקבל, אינו רוצה לשמש עם בחינתה, שהיא "בחינת קבלה", אלא שהיא מושפעת מהמחשבה ורצה להיות משפיע כמו המחשבה. נמצא, שאם האדם שלם עם השתוות הצורה בבחינת "מוחא", זה משפיע להלב, שגם הלב יהיה בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

וזהו על דרך שביארנו על מה שאמרו חז"ל "כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים". שפירושו, שכל מי שיש לו "קבלת עול מלכות שמים", שהיא בחינת "אמונה", דבריו נשמעים אצל הגוף, היינו כל הגוף שומע בקולו מטעם הנ"ל. כי אם המחשבה היא בבחינת "אמונה למעלה מהדעת" בבחינת "השתוות הצורה" כנ"ל, המחשבה, שהיא זכר, משפיע להלב, שהיא בחינת נקבה, כמו שכתוב "והלב מבין". וזה שאומר הזה"ק "בינה זהו לבא", והיא בחינת נקבה.

לכן אם "עולה קרבנו הוא זכר". ואמר,

שהטעם הוא משום "שעולה" בא לכפר על "המחשבה", שהיא זכר חכמה. כלומר, שאם האדם חטא, היינו שפגם בחינת המחשבה שלו, שהיא בחינת "אמונה למעלה מהדעת", אז הוא צריך לתקן את הבחינה שפגם בה. והיות שבחינת "אמונה", שהיא בחינת "עין רואה", שהיא בחינת "חכמה שלמעלה", שפירושו הוא, ש"המחשבה של הקב"ה" היא "רצונו להטיב לנבראיו", היינו להשפיע לתחתונים, והאדם פגם בזה, היינו שלא מאמין שיש מנהיג על העולם והוא משגיח על הנבראים בבחינת "טוב ומטיב", ועל האדם מוטל לתת שבח והודיה להקב"ה.

נמצא, שאם אין האדם מאמין בה', שהוא המשפיע, הנקרא "זכר", לכן האדם צריך להביא קרבן של זכר, שזוהי הבחינה "שכנגדה", שבזה הוא פגם. לכן הפגם של המחשבה הוא חמור מאוד, משום שזהו כל ענין של מטרת הבריאה. והאדם אינו מאמין בזה, לכן נקרא זה, שחטא ופגם במחשבה, וצריך לעשות את התיקון גם כן באותה בחינה.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק אומר על הכתוב "אם עולה קרבנו", "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". ואומר "וממחשבה ההיא נמצא שנאצלה על ידה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שהיא המלכות". ויש לפרש, שבדרך עבודה נקראת "מלכות" בחינת "מלכות שמים", שהיא בחינת "אמונה", ו"תורה שבכתב" נקראת בחינת "תורה". היינו, שאי אפשר לזכות לבחינת "תורה", אם עדיין לא זכה לבחינת "אמונה", כמו שאמרו חז"ל "אסור ללמוד תורה לעכו"ם".

אלא לאחר שזכה לבחינת "אמונה", הוא יכול לזכות לבחינת "תורה". וזה שכתוב "וממחשבה ההיא", היינו מבחינת "מחשבת הבריאה", שהיא "להטיב לנבראיו", נמשכת בחינת "אמונה" ובחינת "תורה". כלומר, זה שניתן לנו בחינת "אמונה", שכולם שואלים, מדוע עשה הסתרה על השגחתו יתברך וצריכים על זה אמונה, התשובה לזה היא, שגם זה הוא מטעם "להטיב לנבראיו", הנקרא "בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו". נמצא, כשדבוקים במחשבתו יתברך, יש להאדם הכל. מה שאין כן המחשבה של האדם אומרת, וממחשבה ההיא נמצאים עבירות, וחטאים וזדונות. וזה שכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".

לכן מוטל על האדם להתאמן ולרכז כל עבודתו, שתהיה אך ורק להיות דבוק במחשבתו יתברך, ולהאמין בזה שהוא משגיח על העולם בבחינת "טוב ומטיב", וכשתהיה לו אמונה הזאת, יזכה להכל.

מהו "הללו את ה' כל גויים" בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ה
1989/90 - מאמר 25

הכתוב אומר (תהילים קי"ז) "הללו את ה' כל גויים, שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו, ואמת ה' לעולם הללויה". ויש להבין, מדוע צריכים כל גויים להלל לה', מטעם שכתוב "כי גבר עלינו חסדו". לכאורה אדרבה, כי בזה שעשה חסד עם עם ישראל, הגויים צריכים להיות ברוגז על ה'. וכאן אומר הכתוב "שבחוהו כל האומים", מטעם "כי גבר עלינו חסדו". היתכן.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. היינו, שמדברים באדם אחד, היות שכל אדם הוא עולם קטן, כמו שכתוב בדברי הזה"ק. כלומר, שיש באדם בחינת "אומות העולם", ויש לו בחינת "ישראל". והישראל שבאדם הוא בגלות תחת שליטת אומות העולם.

זאת אומרת, כידוע שישראל הוא בחינת ישר-אל, שהוא רוצה, שכל מעשיו יהיו ישר להבורא, היינו שיהיה הכל לתועלת הבורא. אולם האומות העולם, שכל מחשבותיהם הם רק לתועלת עצמם. כידוע, שכל אומה ואומה יש לה תאוה משלה. והם שולטים על הישראל שבקרבו, ולא נותנים להישראל לעשות מה שישראל צריך לעשות. אלא כל פעם ופעם כל אומה ואומה משליטה את התאוה שלה על האדם, שיעשה כרצונה. וזה נקרא, שעם ישראל הוא בגלות.

אולם יש לדעת ולהאמין, כי כל מה שהאדם מסוגל לקבל בכלים דקבלה, אין זה יותר מנהירו דקיק בערך אור התענוג שמלובש ברוחניות, המקובל בכלים דהשפעה. ויחד עם זה אומרו חז"ל כלל "אין אדם מת וחצי תאותו בידו".

כלומר, שאין אדם בעולם, שיהיה בידו לומר, שהוא האיש המאושר בעולם. כפי הכלל "מי שיש לו מנה, רוצה מאתיים". לכן אין אדם בעולם, שתהיה לו מנוחה בלי דאגות, ושתהיה לו שלוה בעולם. אלא כל אחד ואחד יש לו חסרון משלו, כמו שכתוב "הקנאה, והתאוה, והכבוד מוציאים את האדם מהעולם".

נמצא, שבסופו של דבר, כל אדם סובל, שאין בידו למלאות את חסרונותיו. מה שאין כן כשהאדם זוכה ומקבל כלים דהשפעה מהבורא, שבהכלים האלו האדם מקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא הכין עבור הנבראים, שאז האדם חי בעולם שכולו טוב. כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ו', א') "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו".

היינו, שהוא רואה את הכדאיות שיש לו בעולם. וזהו כנ"ל, כי בזמן שהאדם מקבל הכל בכלים דהשפעה, שזהו בחינת השתוות הצורה, הנקרא "דביקות", וזה מכונה "לשמה", אז מושפע להאדם את הטוב ועונג שישנו במחשבת הבריאה, הנקרא "רצונו להטיב לנבראיו", כפי יכולתו יתברך.

וזהו כמו שמבואר בספר "מתן תורה" (דף כ"ב) וזה לשונו "והורונו חז"ל, שלא נברא העולם, אלא בשביל קיום תורה והמצות. פירוש הדבר, כי כוונת הבורא יתברך על הבריאה מעת שנבראה, הוא, להודיע את אלקותו לזולתו, כי דבר הודעת אלקותו מגיע לנברא במידת שפעו הנעים, ההולך ומתרבה אליו עד השיעור הרצוי, שבזאת מתרוממים השפלים בהכרה אמיתית, להיות מרכבה אליו יתברך ולדבקה בו, עד שמגיעים לשלמותם הסופי".

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, שאז הוא זוכה לטוב ועונג שהיה במחשבת הבריאה, זה נקרא "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו". ומפרש רבי יהושע בן לוי "זה הנחש" (ירושלמי, תרומות ח', ג'), שענין נחש הוא היצר הרע, שהוא

הממונה של ע' אומות העולם כנ"ל, שבחינת אומות העולם הנמצאת בגופו של אדם, הם הגורמים, שלא יכול האדם לזכות לטוב ועונג.

לכן יוצא, בעת שהאדם מקבל טוב ועונג, גם הכלי קבלה נמתקים, בזה שהוא משתמש עם הכלים דקבלה בעל מנת להשפיע. אם כן גם הם מקבלים את הטוב ועונג. זה נקרא "ברצות ה' דרכי איש", שזהו בזמן שהוא עוסק רק לתועלת ה', הנקרא "העוסק לשמה", הוא זוכה לדברים הרבה, כנ"ל בדברי רבי מאיר.

לכן האומות העולם שבגופו של אדם, גם הם צריכים לשבח את ה', בגלל שגם הם מקבלים עתה טוב ועונג, ע"י זה שהאדם זכה לכלים דהשפעה, הנקרא "כלים דחסד". וזה שכתוב "הללו את ה' כל גויים, שבחוהו כל האומים". ומדוע הם צריכים לשבח את ה'. מטעם "כי גבר עלינו חסדו".

פירוש, כי כלים דחסד התגברו על כלים דקבלה. ומי נתן את הכח שהחסד יתגבר. זהו רק ה' נתן, כמו שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

נמצא, שגם הגויים צריכים לשבח לה', על מה שגבר עלינו חסדו. שאנחנו זכינו לחסד ה', שע"י זה אנו רואים עתה, ואמת ה'. היינו, שהאמת שהבורא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב, שזה מגולה עכשיו לכל הגויים.

נמצא, האויבים של האדם, שהוא היצר הרע, הנקרא "שונא", כמו שכתוב "אם רעב שונאך האכילנו לחם". שהכוונה הוא על יצר הרע, כמו שאמרו חז"ל, ששלמה המלך היה קורא את היצר הרע בשם "שונא". גם הוא ישלים אתו, שזה נקרא "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשתי יצריך", היינו ביצר הטוב וביצר הרע. כי בזמן שהכלי קבלה של אדם השיגו את הכח להיות לקבל בעל מנת להשפיע, נמצא, שאז הוא עובד ה' גם ביצר הרע. כלומר, שגם היצר הרע אוהב את ה', כי הוא גם כן מקבל טוב ועונג.

לכן כתוב "ואמת ה'". היינו, כמו שמפרש בתע"ס על תיקון הז' של י"ג תיקוני דיקנא, הנקרא "ואמת", שלכן נקרא "ואמת", משום שבתיקון זה מתגלה לכל שזהו אמת, שכך היתה מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו".

ובהאמור יוצא, שבדרך עבודה יש לפרש מה שאומר הזה"ק, שלכל אומות יש שר עליהם, מה שאין כן עם ישראל, רק ה' מושל עליהם. שעם ישראל הוא נחלת ה'. היות שאומות העולם הם בחינת מקבלים לעצמם, כמו שכתוב בזה"ק על מה שכתוב "וחסד לאומים חטאת, כי כל טובו דעובדין לגרמייהו עובדין".

פירושו, שכל מה שעושים הם רק לתועלת עצמם. וזה נקרא "ע' שרים", היינו "ע' שליטים", שלכל אומה יש תאוה מיוחדת כנ"ל. וזה נקרא באופן כללי "יצר הרע", משום שזה גורם, שהאדם נעשה נפרד מהבורא. וזה נקרא, שאומות העולם השרים מושלים עליהם. כלומר, שאין הם מרגישים שיש בורא, ומנהיג את העולם.

מה שאין כן בחינת ישראל, שפירושו ישר-אל, הם מרגישים שהם נמצאים בחלקו של הבורא. וזהו מסיבת שכל מעשיהם הוא עבור הבורא ולא לתועלת עצמם. זה נקרא, שעם ישראל לקח הבורא לחלקו, ולא שום שר מושל עליהם. כלומר, שמי שנכנס בבחינת ישראל, הוא אומר, שרק ה' שולט עליו ולא שום כח אחר.

זאת אומרת, שהן העליות והן הירידות, הבורא הוא הפועל על כל הדברים. וזהו כמו שאומרים (בתפלת שחרית בשבת) "אל אדון על כל המעשים". כלומר, שכל המעשים שהאדם עושה, הבורא הוא הפועל. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שלפני העשיה האדם צריך לומר, שהכל תלוי בהאדם, כמו שאמרו חז"ל "אם אין אני לי מי לי". נמצא, שהכל עושה האדם. ולאחר העשיה, האדם צריך לומר, שהכל עושה ה', כי הוא האדון לכל המעשים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים פ"ט) "ויודו שמים פלאך ה', אף אמונתך בקהל קדושים, כי מי בשחק יערוך לה', ידמה

לה' בבני אלים". כי יש להבין, מה נוגע לנו, מה ששמים יודו על פעולת ה'. כי עיקר אנו צריכים לדעת, מה שאנו צריכים לעשות. ויש לפרש זה בדרך עבודה. שענין "שמים" ו"ארץ" יש לפרש על ב' מצבים, שבו נמצא האדם:

א. בזמן עליה. שזה נקרא, שהאדם נמצא ב"שמים". היינו, כמו שהשמים נקרא "משפיע". ואם האדם נמצא בזמן עליה, הכוונה, שאז הוא רוצה להשפיע לה', שזה נקרא, שכל מעשיו הם לשם שמים.

ב. בזמן שהאדם מקבל ירידה, ונופל לבחינת ארץ. "ארץ" נקראת בחינת מקבלת. כלומר, שהאדם נפל למצב, שאין הוא מסוגל לעשות שום דבר, אם זה לא יהיה מילוי להרצון לקבל שלו, זה נקרא "ארץ".

ובהאמור, שהאדם צריך להאמין, שהכל עושה ה', כלומר לאחר שהאדם התגבר על הרצון לקבל שלו, ועוסק רק לשם שמים, אז נאמר "ויודו שמים פלאך ה'". כלומר, שהפעולה הזו שהוא ממש מעשי פלא. היות שהאדם מצד הטבע, אינו מסוגל לעשות שום דבר, רק לתועלת עצמו. ועכשיו ה' העלה אותו לבחינת שמים.

וזה שכתוב "ויודו אלו אנשים", שהם נמצאים עתה בבחינת שמים, שהם יודו את ה'. היות שזו היא פעולה רק מצד ה' ולא של האדם. כי אין האדם מסוגל לעשות שום דבר מה שלא נוגע לתועלת עצמו, מטעם שהאדם נברא בטבע כזו.

"אף אמונתך בקהל קדושים". כלומר, שבחינת אמונה, שנמצא בקהל, שהם מרגישים עתה שהם קדושים, היינו כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". כלומר, כמו שהקב"ה רצונו להשפיע, כמו כן האדם צריך להיות לו רצון רק להשפיע. זה שכתוב "אף אמונתך שהם בקהל קדושים". שגם זה בא מפלאות ה', שזכו לבחינת אמונה. שבגלל זה הם בחינת קהל קדושים. וזה כפל לשון.

וזה שכתוב "כי מי בשחק". היינו, מי שהוא בשחק, שזכה להיות בשמים, היינו כנ"ל, שזכה לרצון להשפיע, הנקרא "שמים", "יערך לך". שלכאורה קשה להבין, וכי לפי פירוש הפשוט צריך הכתוב לומר "כי מי בשחק יערוך לה'". האם יש מי שיכול לטעות ולומר, שיש מי שיערך עצמו להיות דומה לה'.

ועל דרך עבודה יש לפרש כנ"ל, שהכתוב משמיענו, שאל יעלה על לב האדם, שההתגברות, מה שהוא נתן עבודה ויגיעה, בזה הוא נעשה בחינת שמים, בחינת משפיע. אלא שאין להאדם שום שייכות לדבר זה, שיאמר, שגם הוא עזר להבורא, שיהיה לו היכולת להוציא את האדם מאהבה עצמית לבחינת רצון להשפיע לתועלת ה'.

ועל זה בא אח"כ הכתוב ואומר "ידמה לה' בבני אלים". היינו, אלו אנשים חזקים וגבורים, שאל יחשבו, שזה שהיה להם כח להתגבר על הרע שלהם, היה מכוחות עצמם. אלא הכל בא מכח ה'. וזה שכתוב "מי ידמה לה'", שיהיה בידו היכולת להתגבר על הרע כנ"ל, בלי עזרת ה'.

והגם שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", משמע מכאן, שכן עבודתו של אדם עזר לה', שיהא מקום לתת עזרה. ואיך אומרים, שהכל הוא מצד הבורא. וזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר". כלומר, אם אנו רואים, שכן האדם בא לטהר מצד עצמו, שהוא אתעורותא דלתתא, על זה באה התשובה, מסייעין אותו.

היינו זה שהוא בא לטהר, זה בא מכח סיוע מלמעלה. אחרת לא היה בא האדם לטהר. נמצא, גם זה שהאדם בא לטהר, הוא גם כן מצד הבורא, ולא מצד הנברא. והגם שזהו נגד שכל אנושי, שמצד אחד אומרים "הבא לטהר", משמע שכן יש בחירה מצד האדם, לעשות. ומצד השני אומרים, הכל עושה הבורא. אם כן זהו בסתירה אחד להשני.

וכותב הרמב"ם בפירושו למשנה (אבות, פרק ג', ט"ו) "הכל צפוי, הכל גלוי וידוע מראש לפני ה'. והרשות נתונה, ואף על פי כן הרשות בידי אדם. לבחור בטוב או ברע. כלומר, שיש לאדם בחירה חופשית. ואין ידיעת הבורא, שיודע הכל מראש, מכריחה את האדם בכלום. ואף על פי שזה מן הנמנע,

לפי השגתנו וידיעתנו, אבל ידיעת הבורא אינה כידיעתנו. ואין שום דמיון ביניהן. כי הוא וידיעתו אחד. וכשם שאין אנו משיגים בשכלנו המוגבל את מציאותו של הבורא, כך אין אנו משיגים את ידיעתו".

הרי אנו רואים בדברי הרמב"ם, שאין זה לפי השגתנו, להבין את ב' הדברים הנ"ל, הסותרים זה את זה. ואאמו"ר זצ"ל אמר, הגם שהם בסתירה זה לזה, זהו מטרם שהאדם זכה לבחינת השגחה פרטית. אולם לאחר שהאדם זוכה להשגחה פרטית, אז הוא יכול להבין, שאין זה סתירה. אבל עם השכל החיצון, אין שום אפשרות להבין זה.

זאת אומרת, שיש סתירה בין שכר ועונש להשגחה פרטית, ועל הכל אנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, ולקיים שניהם. כמו שאנו רואים בדברי הזה"ק (תזריע, דף ב', ובהסולם אות ו') "ורחוק מפנינים מכרה, שואל. אומר, מכרה, מקחה היה צריך לומר. דהיינו, שקשה לקנותה יותר מפנינים. מהו שאומר "מכרה".

ומשיב, אלא כל אלו שלא מתדבקים בה בשלימות, ואינם שלמים עמה, היא מוכרת אותם, ומסגירה אותם בידי עמים אחרים. כמו שאתה אומר "ויעזבו בני ישראל אל ה'". וימכור אותם ביד סיסרא. ואז כולם רחוקים מאלו הפנינים העליונים הקדושים, שהם סודות ופנימיות התורה, שלא יהיה להם חלק בהם".

נמצא, שכאן הוא מדבר בשכר ועונש. כלומר, בדרך העבודה יש לפרש, שבזמן שהאדם מקבל איזו התעוררות מלמעלה, ואינו יודע איך לשמור את המצב של עליה זו, כי הוא לא מחשיב אותם, כמו שראוי להחשיב, בזמן שהמלך קורא אותו להכנס קצת בקדושה, אז הקדושה מוכרת את האדם בידי עמים אחרים. היינו, שהמחשבות ורצונות של עמים אחרים שולטים עליו. נמצא, מצד אחד האדם צריך לומר "הכל בהשגחה", ומצד השני הוא בחינת "שכר ועונש". אלא כנ"ל כדברי הרמב"ם.

מהו, "אין קדוש כה' כי אין בלתך", בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ו
1989/90 - מאמר 26

הזה"ק (תזריע, דף י"ג, ובהסולם אות ל"ו) אומר "אשה כי תזריע וילדה זכר. רבי יהודה פתח, אין קדוש כה', כי אין בלתך, ואין צור כאלקינו. מקרא זה קשה, שכתוב, אין קדוש כה'. משמע שיש קדוש אחר על כל פנים, הגרוע מעט מה', משכתוב כה'. וכן "אין צור כאלקינו" משמע, שיש צור אחר, אלא שהוא גרוע מעט מה'. ומשיב, אלא יש הרבה קדושים. יש קדושים למעלה, דהיינו מלאכים. וכן ישראל קדושים. ואין קדושים כה'. ומהו הטעם "כי אין בלתך". אלא קדושתו של הקב"ה הוא בלי קדושה שלהם, של המלאכים ושל ישראל. כי הוא לא צריך לקדושה שלהם, אבל הם אינם קדושים בלתך. "ואין צור כאלקינו" פירושו הוא, שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו".

ויש להבין מהו הקשר "אשה כי תזריע וילדה זכר" למה שכתוב "אין קדוש כה', ואין צור כאלקינו". וכמו כן, איך סלקא דעתך לומר, שעם ישראל משפיעים קדושה לה', שבגלל זה צריך הכתוב להשמיענו "כי אין קדוש כה'". וכמו כן מהו הפירוש בעבודה, מה שמפרש "אין צור כאלקינו", שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, בעבודה.

ידוע, שסדר העבודה הוא, שאנו צריכים להגיע לדביקות ה', כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". שפירושו, שכמו שהקב"ה קדוש ומובדל מקבלה, שהבורא הוא רק משפיע ולא מקבל חס ושלום, אם כן גם אנחנו צריכים להיות קדוש ומובדל מקבלה, ושכל מעשינו יהיו אך ורק להשפיע לה'.

אולם היות שאנו נולדנו בטבע של קבלה עצמית, איך אנחנו יכולים לזכות לבחינת קדושה, שאנחנו נהיה נבדלים מאהבה עצמית. ובחינה זו של הרצון לקבל לעצמו נקראת בשם "יצר הרע". ועל זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו על ידי זה שהאדם יעסוק בתורה ומצות, בכדי להגיע לשמה, אז המאור שבתורה יחזיר אותו למוטב. שפירושו, שיצא משליטת הרע ויעשה טוב. היינו, שיהא בידו לעשות מעשים טובים, הנקראים "מעשים של השפעה".

נמצא לפי זה, שרק המעשים של האדם, בזה שעסק בתו"מ, זה גרם לו שיזכה לקדושה. היינו, שיהיה קדוש ומובדל ממעשים של קבלה עצמית. ויהיה בבחינת "מהו רחום, אף אתה רחום", שהיא בחינת השתוות הצורה. ושזה נקרא "קדושים תהיו, כי קדוש אני".

נמצא לפי זה, שהאדם מכוחות עצמו זכה לקדושה. כמו שאמרו חז"ל "אם אין אני לי מי לי". כלומר "לפום צערא אגרא", שפירושו, לפי היגיעה שהאדם נתן בכדי לזכות להשכר, כך בשיעור הזה הוא מקבל שכר. וכמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

אם כן משמע מכאן, שאין הקב"ה נותן סיוע מלמעלה, היינו קדושה מלמעלה, עד שהאדם נותן קדושה מלמטה. כלומר זה שהאדם מקדש עצמו ובא לטהר, אז הקב"ה יכול לתת לו קדושה מלמעלה. נמצא לפי זה, שאין הקב"ה יכול לתת קדושה מלמעלה עד שהנבראים נותנים קדושה מלמטה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מתרץ על השאלה "אין קדוש כה'". שמשמע, שיש קדוש אחר, הגרוע מעט מה'. ומשיב, זה שכתוב "אין קדוש כה'" מטעם "כי אין בלתך. אלא קדושתו של הקב"ה הוא בלי קדושה שלהם, כי הוא לא צריך לקדושה שלהם, אבל הם אינם קדושים בלתך".

ושאלנו, איך יעלה על דעתך לומר, שקדושה שיש להקב"ה הוא לוקח זה מלמטה, מישראל. היתכן לומר כך. אלא כנ"ל, כשהמדובר הוא מבחינת עבודה, הגם שמשמע

מכל המקומות בדברי חז"ל, זה שהקב"ה נותן קדושה לעם ישראל, הוא נצרך להם, היינו שצריכה להיות מקודם בחינת התעוררות מצד האדם, שיהיה לו רצון להקדושה, אז הקב"ה יכול לתת קדושה.

נמצא, שהקב"ה נצרך לקדושה מלמטה, ואח"כ הוא יכול לתת להם קדושה. ועל זה בא הוה"ק להשמיענו "אין קדוש כה'". שפירושו, אין שום קדושה לאדם. כלומר, הקדושה מה שהבורא נותן, אין הוא נצרך לקדושה של האדם. היינו, שהאדם צריך מקודם להיות "הבא לטהר", אז הקב"ה יכול לתת לו קדושה.

על זה אומר "כי אין בלתך". כי אין מי שיסייע לך, לתת קדושה משלהם. היינו, שהם יתנו לך קדושה מלמטה, מטעם "כי אין בלתך". כי אין שום כח בעולם חוץ מהקב"ה. היינו, שאנו צריכים להאמין בהשגחה פרטית, כמו שכתוב (בי"ג עיקרים, המובא בסדור אחר "עלינו") "אני מאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו, הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

זאת אומרת, לאחר שהאדם עשה מעשים טובים, שעל ידם יזכה לבחינת קדושה כנ"ל, שיזכה להיות קדוש, היינו שכל המעשיו יהיו אך ורק להשפיע. מזה משמע, כאילו האדם עזר להקב"ה. על זה אומר הוה"ק "כי אין בלתך". אלא הכל עושה ה', ואין הוא צריך לקדושה של האדם, שיעזור לו. אלא כנ"ל, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין להאדם שום חלק בזה.

אם כן, מהו הפירוש "הבא לטהר מסייעין אותו", שמשמע, שכן האדם עושה. וזה יש לפרש, שהאדם צריך להאמין, את זה שהוא בא עכשיו לטהר, ולא מקודם לכן, הפעולה הזו, מה שהאדם בא עתה לטהר, זה בא מהסיוע מלמעלה. כלומר, מקודם היה התעוררות מלמעלה, שנתן לו רצון וחשק שיבוא לטהר ולקדש עצמו. נמצא, שמה שהוא בא לטהר, זה לא מכוחו של אדם, אלא זה בא מלמעלה.

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק ה', כ"ז) "בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא". פירושו, כפי רוב הצער, שהאדם סובל בקיום תורה ומצות, כן יהיה שכרו מרובה. משמע מכאן, שכן האדם עושה משהו, שבגלל שהאדם עושה, הוא מקבל שכר. אולם גם זה יש לפרש על דרך הנ"ל. שהאדם צריך להאמין, שהצער והיגיעה שיש לאדם, בזה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מדביקות ה', והוא שקוע באהבה עצמית, הצער הזה, זהו המכונה, שכר".

כלומר, שהבורא נתן לו התעוררות, שלא ירצה להישאר במצב של כל הכלל, שהולכים עם זרם העולם, ואינם נותנים חשבון לעצמם, במה הם במדרגה גדולה יותר משאר בעל חי. כלומר, מאותם דברים שבעלי חי ניזונים, גם הם ניזונים. ולא מרגישים שהם נבראו בצלם אלקים. כלומר, שיש להם שייכות לבחינת אלקות, שהם צריכים לקבל מזונות מרוחניות, המתאים לבחינת מדבר, ולא לבחינת בעל חי.

וזהו שכר. היינו היגיעה והצער שמרגישים, זהו ממש שכר, שהבורא נותן להם. ולא לחשוב שזהו יגיעה הבא מצד עצמו, שהאדם מתייגע. אלא זהו שכר, מה שהבורא קורא אותם לעבודת ה', ולאחרים לא קורא. אם כן, יחד עם הצער והיסורים, מה שהם מרגישים, הם צריכים להיות בשמחה, בזה שהבורא רוצה להתחבר עמהם.

ובהאמור יש לפרש "לפום הצער הוא השכר". כלומר, כמה האדם צריך להעריך שהבורא נותן לו שכר. התשובה היא, לפי הצער והיגיעה שהוא יכול להרגיש, מזה שהוא מרוחק מה'. זהו גודל השכר.

זאת אומרת, כשרוצים לדעת, כמה היה הרווח של השכר, אז האדם צריך להעריך, כמה יסורים וצער היה לו, מזה שהוא מרוחק מעבודת ה'. שזהו השיעור של השכר. כלומר, שאי אפשר להעריך חסרון של רוחניות, מטרם שהאדם מרגיש את חשיבות של הרוחניות. וכפי ערך החשיבות של רוחניות, בשיעור זה האדם יכול להרגיש את החסרון לזה.

נמצא, שהרגשת החסרון זהו כבר שכר. לכן יש לפרש דברי "בן הא הא", שאומר "לפום צערא". שמה שהאדם מצטער, מזה שהוא מרוחק מעבודת ה', אינו בא מצד האדם, אלא הקב"ה הוא נתן לו להרגיש זה, ולא האדם מכח עצמו, כנ"ל.

זאת אומרת, מזה שהקב"ה האיר לו את חשיבות של הרוחניות, בשיעור זה הוא מצטער, בזה שהוא מרוחק מרוחניות. לכן אין לומר, שהאדם, מה שבא לטהר, הוא עבודה מצד האדם. אלא הקב"ה נתן לו מחשבה ורצון לבוא ולטהר.

נמצא, שזהו לא מצד עבודת האדם. שנוכל לומר, שהקדושה, מה שה' נתן לו, קדושה מלמעלה. גם האדם עזר לו. אלא "אין בלתך". כי כנ"ל בדברי הזה"ק, שאין הבורא צריך קדושה משלהם, היינו מתחתונים, אלא הכל הוא עושה.

ועל דרך זה יש לפרש דרשת חז"ל, על מה שכתוב (תישא, שני) "ועתה הניחה לי". ופירש רש"י, "עדיין לא שמענו, שהתפלל משה עליהם. והוא אומר, הניחה לי. אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם", (שער מאמרי חז"ל).

ויש לפרש דברי חז"ל, במה שאמרו "אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם". פירושו, שהקב"ה הודיעו לו, היינו שנתן לו רצון להתפלל על ישראל, שהוא ימחול להם על החטא של העגל. נמצא, זה שהקב"ה הודיעו, שיתפלל, יהיה הפירוש, שנתן לו כח להתפלל. זאת אומרת, אם אין הקב"ה נותן כח להתפלל, אין האדם מסוגל להתפלל.

נמצא לפי זה, שגם זה שהאדם מתפלל לה', שימחול לו על חטאיו, גם זה בא מצד ה', שה' נותן לו כח ורצון להתפלל. נמצא כנ"ל, שהכל עושה ה'. כלומר, אפילו זה שהאדם מתפלל לה', שימחול לו על חטאיו, גם על זה רמזו כנ"ל "אין קדוש כה'" מטעם "כי אין בלתך", שיהיה לו כח של קדושה. אלא הכל בא מה'.

אולם לא לשכוח, הגם שאנו אומרים "הכל בא מה'", אבל האדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". אלא הכל תלוי במעשי בני אדם. ואף על פי שזהו בסתירה להנ"ל, אנו צריכים להאמין שכך היא כדברי הרמב"ם (כנ"ל במאמר כ"ה, תש"ן).

ובהאמור יש לפרש מה שאנו אומרים בשבת בשיר "כל מקדש שביעי כראוי לו, כל שומר שבת כדת מחללו, שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". שלכאורה קשה להבין, מה הוא החידוש במה שאומר "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". הלא זהו דבר פשוט, שכך הנהוג שבעולם, שמשלמים שכר לפי ערך עבודתו. אם כן, מה משמיענו בזה שאומר, ש"שכרו הרבה מאוד לפי פעלו". הכי אפשר להיות אחרת.

אלא אם היה אומר, שמי ששומר תורה ומצות, אפילו שעובד קצת, מקבל הרבה שכר, זה, אם היה כך, יש מה לשמוע חידוש. אבל אם אינו מקבל שכר יותר מכפי שעובד, זה טבעי, שגם בגשמיות נהוג כך.

אלא כנ"ל, שהחידוש הוא, כשבא שבת, שאז האדם, כשזוכה לבחינת שבת, הוא מרגיש את האמת, שהעבודה בעצמה היא השכר, שהבורא נותן להאדם, היינו שנותן להאדם מחשבה ורצון לקיים תו"מ, ולבוא ולטהר עצמו, כנ"ל "הבא לטהר". נשאלת השאלה, מדוע בא עכשיו לטהר, היינו בשעה זו ולא לפני זה. אלא בשעה שהאדם מקבל סיוע מלמעלה, אז האדם בא לטהר, ולא לפני זה. נמצא, שהפירוש "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו", היינו כנ"ל, שזה שהאדם עובד ומתייגע בתו"מ, זהו שכרו.

נמצא, אם הוא עובד הרבה, זה הוא השכר שהבורא נתן לו. היינו, שנתן מחשבה ורצון לעבוד עבודת הקודש. אם כן אין כאן כמו שנהוג בגשמיות, בשיעור שהאדם עובד, כל פועל מקבל שכר. היינו, תמורה עבור פעולתו. אלא כאן החידוש הוא, שהשכר הוא העבודה.

ולפי זה נמצא, שהפירוש "שכרו הרבה מאוד", הוא, כמה הוא שיעור השכר, אין כאן

ענין שנותן לו יותר שכר או פחות שכר. כי זה שייך לומר, דוקא בזמן שהאדם עובד בכדי לקבל שכר תמורת עבודתו, שייך ענין יתרונות וגרעונות. מה שאין כן אם השכר הוא העבודה בעצמה, ואין כאן ענין שיקבל שכר תמורת עבודה. לכן כדי לרמז על זה, הוא אומר "שכרו הרבה מאוד", דוקא "לפי פעלו", משום שרק העבודה הוא השכר.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (ואתחנן, ראשון) "לא תוסיפו על הדבר, אשר אנכי מצוה אתכם, ולא תגרעו ממנו, לשמור את מצות ה' אלקיכם, אשר אנכי מצוה אתכם". על דרך העבודה יש לפרש, מהו שאומר "לא תגרעו" אנו מבינים, אבל אסור להוסיף, מדוע.

יש לפרש על דרך העבודה, שאם האדם רוצה לקבל יותר שכר, העצה שלו יכולה להיות, שיוסיף על התו"מ. אלא "לא תוסיף ולא תגרעו". כי השכר הוא העבודה בעצמה, מה שה' נותן להאדם מקום שישמש את המלך. וכח הזה הוא השכר. לכן יש רמז "לא תוסיף ולא תגרעו". שאי אפשר להוסיף יותר, היינו לקבל יותר שכר, אלא שזהו בדיוק, היינו העבודה והשכר הם כמו שתי טיפות מים.

וזה דוקא בבחינת עבודה. היינו, שהאדם רוצה לעבוד על דרך האמת, שהיא עבודה בעל מנת להשפיע, והגם שהפירוש הפשוט הוא על מצות מעשיות, שבבחינת המעשה, הכוונה שלא תוסיף ולא תגרעו. אולם בבחינת הכוונה, היינו בזמן שהאדם עובד בעל מנת להשפיע, נוהג גם כן ענין זה של בל תוסיף. היינו, שאי אפשר להוסיף על השכר יותר ממה שהוא עובד. כי מה שהוא רוצה לקבל יותר מהעבודה, זהו שרוצה תמורה. גם כן חוץ מהעבודה שיתנו לו שכר. נמצא, שעובד שלא לשמה, אלא כנ"ל, שהשכר והעבודה הם שקולים. ואי אפשר לקבל יותר שכר, רק כפי עבודה, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק מתרץ, על מה שכתוב "אין צור כאלקינו". שפירוש הוא, "שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו". ובהעבודה, מהו "צר צורה בתוך צורה". אלא כנ"ל, זה שהאדם מקדש עצמו, היינו שרוצה לעשות בעל מנת להשפיע, אין הקדושה באה מצד האדם, שהאדם עוזר משהו לה', שה' ישפיע לו קדושה כנ"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". אלא שהכל עושה ה', "שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים".

וזה שכתוב "צר צורה בתוך צורה". דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו. שפירושו, צורת האם היא הבסיס, שעם צורה זו האדם נולד. וזה נקרא "צורת אמו". ואח"כ, כשהאדם מתחיל בעבודה, ורוצה ללכת בדרך של השפעה, מתחיל מקודם מהמדרגה הראשונה של קדושה. כידוע, שיש ג' בחינות הנקראות:

א. עיבור,

ב. יניקה,

ג. מוחין.

והתחלה הראשונה, שהאדם נכנס בקדושה, מתחיל מבחינת העובר. וזהו פירוש, שה' צר צורת השפעה בצורה הקודמת, שהיא האם, הנקרא "כלים דקבלה". ובכלים דקבלה האדם נולד. ואח"כ האדם עובר לבחינת קדושה, שהוא, שכל מעשיו יהיו לתועלת הבורא.

נמצא, מי נתן לו הכלים דהשפעה. כמו שאנו לומדים, שעביות דכתר נקראת "עביות דשורש", ונקראת "עביות דעובר". שפירושו של שורש היינו הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו. ובזמן שהאדם מקבל את הבחינה הראשונה של קדושה, הוא שמקבל כלים דהשפעה. היינו שיכול לכוון בעל מנת להשפיע בכלים דהשפעה.

וזה נקרא, ש"ה' צר צורה", היינו צורת השפעה. שהוא, שנותן לו הכח שיוכל להשפיע בתוך צורת אמו, שהיא מצב הקודם, מטרם שבא להתחבר עם הקדושה. שהמצב הקודם נקרא "אם", ומצב הב' נקרא "עיבור".

ואחר העובר יש בחינת לידה, עד שמתגדל הוולד, ונעשה על ידי תיקונים לבחינת גדול, הנקרא, שזכה לבחינת מוחין דקדושה. כי יש לפרש "עובר" מלשון עובר, שהוא המצב הא', שעובר מבחינת השימוש עם כלים דקבלה לדרגת קדושה, ששם משמשים רק בכלים

שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע, אחרת לא משתמשים עם הכלים.

נמצא, שעיקר הוא בחינת העיבור. כמו בגשמיות, בזמן שהאשה נעשית מעוברת, בטח שהיא תלד גם כן. אלא כל הדאגות הן, שהאשה צריכה להתעבר. ואח"כ בדרך כלל האשה כבר תלד גם כן. אלא לפעמים יש יוצא מהכלל, שהאשה מפילה את העיבור, מסיבת איזה קלקול.

כמו כן בעבודה, עיקר שקשה לנו בעבודה להכנס לעובר, שפירושו, שהרצון לקבל יקבל בתוכו רצון אחר, הנקרא "רצון להשפיע". ובזמן שהאדם זוכה לבחינת עובר, היינו שבתוך הרצון לקבל נכנס רצון להשפיע, זה נקרא ש"הקב"ה צר צורה בתוך צורה".

ויש להבין, מהו הפלאי הזה ש"צר צורה בתוך צורה". ולפי שפירשנו, זהו חידוש גדול, ממש מעשה נסים. היות שזהו נגד הטבע, שרק הקב"ה יכול לשנות את הטבע, ואין זה בידי אדם. וזהו החידוש, שהקב"ה צר צורת השפעה בתוך צורת האם, שהיא צורת קבלה. וזה נקרא "קדושה, מה שה' נותן".

וזהו כנ"ל "אין קדוש כה'", מטעם "כי אין בלתך". כי אין מי בעולם שיכול לשנות את הטבע, ולעשות בתוך הכלי שבא לאדם מצד הטבע, רצון לקבל, שיהיה לו אח"כ טבע אחר, הנקרא "רצון להשפיע". וזהו כל החידוש של "צר צורה בתוך צורה".

ועכשיו יש לפרש ענין הסמיכות של "אשה, כי תזריע וילדה זכר". שרבי יהודה פתח במה שכתוב "אין קדוש כה', כי אין בלתך". ידוע שענין זריעה היא כמו, למשל, שלוקחים חיטים או שעורים וכדומה, ונותנים אותם בקרקע עד שירקיבו. ואח"כ יוצא מהם את התבואה, מה שצריכים.

הנה בעבודה "אשה" נקרא בעלת העבודה, שהיא צריכה להוליד. לכן, אם האשה, שהיא בחינת נקבה, היינו כלי קבלה, אם זורעים את בחינת "אשה", היינו נקבה, שהיא הרצון לקבל, ב"ארץ", ש"ירקב", מזה "יצמח" אח"כ תולדה, שהוא בחינת "זכר". כלומר, אם האדם זורע את בחינת הנקבה שלו בארץ, היינו הכלי קבלה, יצמח מזה כלים דהשפעה, המכונה "זכר".

ואם איש מזריע תחילה, היינו שהוא רוצה, שהכלים דהשפעה שבו הם "ירקבו בארץ". היינו זה שהוא עוסק בתורה ומצות, הכוונה שלו היא, שזה שהוא משפיע ועוסק בתו"מ, כוונתו הוא, שהמעשים דהשפעה יכנסו לתוך "הארץ וירקיבו". אז "וילדה נקבה". היינו, שבחינת הרצון לקבל שלו נגדלת, שזה הוא ענין "וילדה נקבה". כלומר, שהמעשים של השפעה יביאו לו בחינת תועלת עצמית, הנקראת "נקבה".

מהו, שכל עשב - יש ממונה למעלה המכה אותו ואומר גדל, בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ז
1989/90 - מאמר 27

חז"ל אמרו "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין ממונה עליו מלמעלה, ושומר אותו, ומכה אותו, ואומר לו גדל". אומר (זהר ובב"ר, י') "אמר רבי סימון, אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו, ואומר לו גדל".

ויש להבין, מה מרמז לנו המאמר הזה בעבודה. הנה אנו רואים בעולמנו, שכל הנבראים אוהבים את מנוחה, כמו שכתוב (תע"ס, דף כ', אות י"ט) "ידוע אשר כל ענף יהיה טבעו שוה לשורשו. ולכן כל העניינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם ויחמדם. וכל העניינים, שאינם נהוגים בשורשו, גם הענף מתרחק מהם, לא יסבול אותם, וישנא אותם. ועל כן כל העניינים הכלולים בו יתברך, ונמשכים לנו הימנו בהמשכה ישרה, יבושם לנו. דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, מטעם משום שהשורש שלנו אינו בעל תנועה".

ולפי זה נשאלת השאלה, למה אנו עושים דבר מה שאנו לא אוהבים אותו. ומי מכריח לנו לתת יגיעה. והתשובה היא, שיש למעלה ממונה אחד, ויש לו מקל בידו, ומרביץ יסורים להנבראים. והיות שלא יכולים לסבול את היסורים, זהו הגורם שעוזבים את המנוחה והולכים לעבודה. נמצא, שהעבודה זו נקראת "עבודה על דרך הכפיה", שהאדם כופה עצמו ללכת לעבודה, בגלל היסורים שהממונה מכה. לכן אנו עושים "ואומר לו גדל". אחרת האדם, כשנולד, היה שוכב על מקומו, ולא היתה שום התפתחות, הן מצב הגופני והן מצב הנפשי. לכן המקל הזה, שיש ביד הממונה, שמרביץ להנבראים, הוא הגורם ההתפתחות של הנבראים.

נמצא, שהגורם של קבלת התענוגים, שבא על ידי התפתחות הבריאה, הוא מטעם שיש ממונה אחד למעלה, "שמכה ואומר גדל", היינו שיתגדל כל עשב ועשב. נמצא לפי זה, האנשים הם בעולם כעשבי השדה, שכל עשב צריך להתגדל.

ויש לפרש על דרך עבודה, שהממונה מכה בהנבראים. וכשהנבראים מקבלים את היסורים, הם מוכרחים ללכת קדימה. ואין הם יכולים להישאר במצב המנוחה, כמו שיש להאדם מצד הטבע, הנמשך משורשו, שהוא במצב המנוחה המוחלטת כנ"ל. נמצא, שכל הדחף לעבודה הוא רק שהיסורים גרמו לזה.

אולם יש להבין, מי הוא הממונה שיש לו מקל בידו, ומרביץ לכל הנבראים, שלא ישארו במנוחה. אלא כל אחד ואחד, הנקרא "כל עשב ועשב", שמכה בו ואומר לו גדל. הוא בחינה הב', שיש לנו להבחין בהשורש שלנו.

היינו, שהבורא, שהוא השורש שלנו, הוא מלא תענוג. לכן זה מוליד לנו יסורים, אם אין לנו תענוג כנ"ל. כי מה שיש בשורש, הענפים רוצים להדמות אליו. וזו כנ"ל (תע"ס חלק א', דף כ') "כל העניינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם, ויחמדם".

לכן זה שהנבראים משתוקקים לתענוגים, ובלי זה אי אפשר לחיות, הוא מטעם שתענוג נמצא בהשורש, זהו הממונה שמכה ואומר גדל. וזה כמו שכתוב (אות כ"א) "אמנם להישאר ריקם מהקניינים והטוב, גם זה אי אפשר. ועל כן בוחרים בסבל ריבוי התנועה, בכדי להשיג מילוא הקניינים". נמצא, שזהו היסורים שהאדם מקבל מהממונה, שמכה ואומר גדל.

וענין זה נוהג בין בעניינים גשמיים, והן בעניני רוחניים. אלא ההבחן הוא, כי בעניינים גשמיים אין הסתרה. כלומר, שבתענוגים גשמיים יש ענין "עין רואה והלב חומד". נמצא, מה שעין רואה, זה הוא הגורם יסורים להאדם. כי מה שהוא רואה, בין בעינים ובין ראיה שכלית, הוא משתוקק להשיג. והשתוקקות להדבר, וכל זמן שלא משיג את הדבר, זה גורם להאדם יסורים.

והיסורים נמדדים לפי מידת ההשתוקקות לדבר. כמו שאנו רואים בגשמיות, שלפעמים על ידי אהבה נכזבת האדם מאבד עצמו לדעת. וזהו מחמת ריבוי יסורים שיש לו, מזה שאין הוא רואה שיוכל להשיג את הדבר. לכן הוא אומר "טוב לי מותי מחיי" ומאבד עצמו. אולם זהו רק בעניני גשמיות.

אולם בעניני רוחניים, מחמת תיקון נעשה צמצום והסתר, שאין האדם רואה את הטוב ועונג המלובש בתורה ומצות. וזה היה בכוונה תחילה, בכדי שיהיה מקום לעבוד לשם שמים, אחרת לא היה שום מציאות של בחירה, שיהיה אפשרות, שיהא באדם כח לעבוד על מנת להשפיע, מחמת טעם הנ"ל. כי העין רואה אז הלב חומד. והיה מוכרח לעשות, היינו לקיים את התו"מ, משום שהתענוג המגולה היה מכריח אותו לקבל, בגלל להשתיק את יסורי החמדה שלו, כמו שנהוג בתאוות גשמיות.

אלא עתה, שהכל הוא צריך לעשות באמונה למעלה מהדעת, ולומר, שהתו"מ הוא בבחינת "כי הם חיינו", וכמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". ואם היה הכל מגולה, בטח שהרצון לקבל היה משתוקק להתענוג, ואז לא היה שום מציאות, שיהיה מישהו שלא יקיים תו"מ. והיות שבכדי לזכות לדביקות ה', מוכרחים לעשות בעל מנת להשפיע. לכן שורה על תורה ומצות העלם והסתר. לכן אין כאן לומר "עין רואה והלב חומד".

נמצא, ברוחניות, שצריכים מקודם לעבוד על בחינת אמונה, היינו להאמין בשכר ועונש, לכן אין שייך לומר "אין לך עשב ועשב מלמטה, שאין לו ממונה מלמעלה, ומכה אותו, ואומר לו גדל". נמצא, שענין "מכה ואומר לו גדל" הוא ענין היסורים, מה שהאדם מרגיש, איך שהוא מרוחק מה', ורוצה ומשתוקק להידבק בה', ולא הולך לו, ומזה הוא סובל יסורים, שהיסורים האלה דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו, אך ורק שיהיה לו דביקות בה'.

ולפי זה יוצא, היות שאי אפשר שיהיה יסורים לאדם, מאיזה דבר שהוא משתוקק לזה, אלא כפי חשיבות שבדבר, לכן נשאלת השאלה, היות שבלי יסורים אין להאדם שום התקדמות, מטעם הנ"ל, שהאדם רוצה במנוחה, אם כן מאין יקח האדם חשיבות לעשות לשם שמים. כלומר, שישתוקק לעשות נחת רוח להבורא. ואם הוא רואה, שאין בידו לעשות נחת רוח להבורא, שיהיה לו יסורים. שהיסורים האלו דוחפים אותו, שיעשה את כל מה שבידו לעשות, אך שיהיה בידו כח לזכות לדביקות ה' באמת. על זה אומר הכתוב (תהילים, צ"ד) "אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו".

ולכאורה יש להבין, מהו "אשרי" בזה שה' נותן לו יסורים. ויש לפרש כנ"ל, היינו שה' משפיע לו החשיבות של תורה, ומתחיל להרגיש, שענין תורה הוא בחינת "אורייתא וקוב"ה חד הוא". היינו, שתורה הוא ענין שמותיו של הקב"ה. ולפי החשיבות שהקב"ה משפיע לו, האדם מתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מכל הענין הרוחני.

היינו, שהוא מתחיל להשתוקק לענין רוחניות, שהוא יזכה לזה. וכל פעם שהוא רואה, שהוא מרוחק, הוא מתחיל להרגיש יסורים. והיסורים דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו לעשות, היות שמתחיל להרגיש, שבלי רוחניות אין טעם בחיים.

נמצא, ברוחניות גם כן יש ענין הממונה, שיש עליו מלמעלה, שמכה בו. היינו, שנותן לו יסורים, והיסורים האלו, לאו כל אדם זוכה שהקב"ה ישפיע לו החשיבות שיש בתורה, שזה יגרום לו יסורים. ובזה יש להבין מה שכתוב "אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה".

היינו, שהבורא משפיע לו את החשיבות הזו, שישתוקק לזה. וזהו היסורים כנ"ל, שהממונה למעלה מכה ואומר גדל. וזה נוהג בין בגשמיות ובין ברוחניות.

וזה שכתוב בזה"ק (קדושים, דף ל"ו, ובהסולם, אות ק"ח) "ואין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה בעולמות העליונים, וכל מה שעושים בכל אחד ואחד, וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בהתגברות של כח העליון הממונה עליו למעלה. וכל המנהגים שבהם נחתכים מדין, על הדין נוסעים, ועל הדין מתקיימים, אין מי שיוצא מקיומו לחוץ".

וזה יש לפרש כנ"ל, שהכל מתנהג לפי השגחה פרטית, ואין להתחתונים שום בחירה לצאת מהחוקים שהשגחה פועלת עליהם. נמצא, כשמדברים מעבודה, שכל אדם הוא עולם קטן, "אין לך עשב ועשב, שלא יהיה ממונה עליו מלמעלה". יהיה הפירוש, שאין שום רצון ומחשבה שבא לאדם, שלא יהיה בא לפי החוקים שלמעלה. לכן כל הכבידות שישנו בעבודת ה', הוא הסתירות שאנו מוצאים. היינו, מצד א' אנו אומרים, שהכל תלוי בעבודת האדם, כמו שאמרו חז"ל, שהאדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". נמצא, שהכל תלוי בידי אדם, שזה ענין שכר ועונש.

ומצד הב' צריכים לומר, הכל בא מלמעלה, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאומר "אין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה". שמשמע, שהכל הולך לפי השגחה עליונה, ואין לתחתונים שום אפשרות לשנות. והתשובה לב' ענינים הסותרים זה את זה, הוא כנ"ל בדברי הרמב"ם (מובא במאמר כ"ה, תש"ן), שאומר, שאין בידינו להבין זה, אבל אנו צריכים להאמין, שכך הוא.

והסדר ההתקדמות בעבודה, שאמרנו, שהוא בא על ידי שמשיגים חשיבות בהמטרה, הוא כמו שאמרו חז"ל, שזה בא ע"י התורה. כי אפילו שהוא רואה, שהוא לומד שלא לשמה, מכל מקום המאור שבתורה מחזירו למוטב. היינו, שעל ידי המאור הוא מקבל את חשיבות התורה.

ואז האדם בא לידי "הממונה של כל עשב ועשב, שמכה ואומר לו גדל". היינו, שמתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מדביקות ה'. והיסורים האלו גורמים לו, שיעשה את כל מה שביכולתו, בכדי להשיג דביקות בה'.

היוצא מזה, שהאדם צריך להתחיל בשלא לשמה. אבל לשמה, האדם רואה שאינו מסוגל לעשות. אולם אם הוא לומד שלא לשמה, בכדי שהוא מאמין שעל ידי זה הוא יבוא לשמה, אז הוא מקבל מאור התורה. ומזה הוא זוכה להגיע לשמה.

ובענין היסורים, אביא כאן מה שכתוב בזהר (בראשית, חלק ג', דף ס"ד, ובהסולם אות ק"ג) "כי אמרו חז"ל, לא היה שמחה לפניו, כיום שנבראו בו שמים וארץ". אמנם אי אפשר לאדם לקחת חלק בשמחתו יתברך הגדולה הזו, אלא לאחר שעשה תשובה שלמה מאהבה.

אבל מטרם זה לא ישמח כלל בעצמו ובבריות העולם. אלא להיפך, שמרגיש לפניו עולם מלא צער ומכאובים. הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. שהם העברות שהוא עושה. וכל זה הגיע לו, כי לא נברא העולם אלא בסוד השפעה, דהיינו לעסוק בתורה ובמעשים טובים בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא להנאת עצמו.

אבל בתחילה "עייר פרא אדם יולד". דהיינו, כל ענינו הוא להנאת עצמו. ולפיכך הטביע הבורא יסורים קשים ומרים בענין הקבלה לעצמו, הטבוע באדם בעת לידתו, הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. באופן, שאם יעסוק בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום על ידי המאור שבה, ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת ליוצרו. ואז יפקח ה' עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלמות.

ובענין היסורים הגשמיים והרוחניים שסבל מטרם שעשה תשובה, יש בהם ב' דרכים:

א. הוא בחינת "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (כל מה שעשה הבורא, לטוב הוא עשה). כי הוא רואה בעיניו, אשר לולא המכאובים הנוראים ההם, שסבל מכח שהיה משוקע בטבע הקבלה לעצמו, לא היה זוכה לתשובה מעולם. ואל כן הוא מברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. כלומר, שהרע גורם להטוב.

ב. "גם זו לטובה". דהיינו, לא לבד שהרעות נעשו גורמים לטובה, אלא שהרעות עצמם נהפכו ונעשו טובות. והיינו על ידי אורות גדולים מאוד, שהבורא יתברך מאיר בכל אלו הרעות, עד שנהפכו ונעשו טובות".

נמצא, שכל התקדמות של האדם, הוא דוקא אם הוא מרגיש יסורים במצב שבו הוא נמצא. שזה נותן לו דחף, שילך קדימה.

ובהאמור יש לפרש, מה שאומר האר"י הקדוש, ש"אין שום מדרגה עולה, אלא על ידי עליית מיין נוקבין", שענין נוקבין פירושו חסרון. "שמים פירושו בחינת בינה, שקיבלה לתוכה בחינת מלכות, שמלכות נקראת "חסרון", מלשון "נקב". לכן העליון מוכרח לתת להתחתון מה שחסר לו.

והיות ש"אין כל חידוש אור בעולם, אלא מאין סוף ב"ה", לכן העליון עולה בדרגה, בכדי לקבל שפע בשביל התחתון. ובדרך עבודה יש לפרש, שענין עליון ותחתון, נקרא מצב הא' עליון ומצב הב' נקרא תחתון. זאת אומרת, אם במצב שבו נמצא האדם, אינו מרגיש שום חסרון, ויש לו סיפוק, מובן מאליו, שאין לו צורך להתקדם בעבודה. כי לא רואה שום חסרון, שהחסרון הזה יתן לו דחיפה ללכת קדימה.

לכן אם האדם מוצלח, הוא מוציא חסרון במצב שבו הוא נמצא. וזה כלל "כל מצב ומצב נקרא עליון ותחתון". נמצא, שבו בזמן שמצא חסרון במצב שבו הוא נמצא, לכן במצב הב', הנקרא "מצב של חסרון", והחסרון הזה נקרא עתה "תחתון", גורם שיעזוב את המצב הקודם, וישתדל לתקן את החסרון מה שהוא מרגיש עתה.

זה נקרא בעבודה, שהמיין נוקבין של התחתון גורמים התעלות בדרגה להעליון. היינו להמצב הקודם. וזהו שאמר האר"י הקדוש, שהתחתון על ידי המ"ן שלו, גורם עליה להעליון. נמצא כנ"ל, שרק החסרונות, הנקרא "יסורים", גורמים את העליות, שעל ידם מתעלים תמיד ללכת קדימה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ב"ר צ"ב, א') אמר רבי יהושע בן לוי "כל יסורים, שהם באים על האדם ומבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של תוכחות הם. אבל יסורים, שהם באים על האדם, ואין מבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של אהבה הם. כדכתיב, כי את אשר יאהב ה' יוכיח".

ולכאורה קשה להבין, וכי בשביל שה' אוהב אותו, הוא צריך לתת לו יסורין. השכל מחייב, כמו שאנו רואים, אם אדם אוהב את חבירו, הוא נותן לו מתנות, ולא שמי אוהב את השני הוא עושה לו יסורים. אלא בהנ"ל, היות שבלי יסורים האדם רוצה להישאר במצב של מנוחה, מטעם כי השורש שלנו הוא במצב המנוחה המוחלטת. ורק על ידי "הממונה, שמכה, ואומר לו גדל", היינו רק היסורים הם הגורמים לו, שיבטל את התענוג של המנוחה, וישתדל לקנות קנינים חדשים.

מה שאין כן אם אין לו יסורים, הוא נשאר במצב שבו הוא נמצא. למשל, אדם שגר בחדר אחד, והתחתן, והוא עצל, היינו הוא אוהב את המנוחה יותר מהרגיל, אז הוא מסכים לגור בחדר אחד, אף על פי כשהיה רווק היה גר בחדר אחד, הוא ממשיך לחיות כך אפילו כשהתחתן.

מה שאין כן אם נולדו לו כמה ילדים, אז גם הוא מרגיש את הדוחק בבית, וגם הוא מתחיל להרגיש את היסורים, מזה שהוא גר בחדר אחד. אז היסורים גורמים לו, שהוא מוכרח לעבוד שעות נוספות, שפירושו, לתת יותר יגיעה מכפי שהוא רגיל, בכדי להשיג דירה של כמה חדרים.

ובעבודה הוא אותו דבר. היינו שהאדם, שהגיע לחינוך, ואביו חינך אותו לעסוק בתורה ומצות, ועד כמה שאביו נתן לו

להבין, מה זה רוחניות, מה זה לשם שמים וכדומה, היה מספיק לו זה ללכת בעבודה ולקיים תו"מ. אבל כשנתבגר, שכבר התחתן ונעשה לרשות בפני עצמו, וכבר יש ילדים, והוא יודע שהוא צריך לחנך אותם, ולתת להם את ענין יראת שמים, אז הוא עושה חשבון לעצמו, כמה הבנה והרגשה יש לו עכשיו, יותר מכפי כשהיה ילד בן תשע, שהגיע לחינוך, או מכשנעשה בר מצוה.

אז הוא רואה, שאין לו שום התקדמות, שיהיה בידו לומר עכשיו "אני מבין את ענין של חשיבות של תו"מ, מה שלא ידעתי מכשהייתי ילד". ואם הוא מתחיל להרגיש יסורים מזה, היינו שהוא רואה עצמו כאיש מפגר, שהוא כבר איש בא בשנים והשכל שלו הוא כמו ילד, כלומר, שאותו הבנה שהיה לו בתו"מ, יש לו גם עכשיו, ולא התקדם כמו שאדם צריך להתקדם. נמצא, שהוא מרגיש את עצמו כמו ילד קטן. היסורים האלו דוחפים אותו לתת יגיעה, ושימצא מדריך המסוגל להדריך אותו, שיתגדל ויהיה לאיש, ולא להישאר כמו ילד בעבודה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הענין מה שאמרו חז"ל על יסורים שאין בהם בטול תורה, נקרא "יסורים של אהבה". יהיה הפירוש, כמו שכתוב "את אשר יאהב ה' יוכיח". היינו היסורים האלו, שמביאים לאדם צורך שיתקדם בתו"מ, היינו להבין את התו"מ, לא כמו שהיה ילד, אלא כמו שמתאים לאיש מבוגר.

נמצא, שהיסורים דחפו אותו שילמוד, ולעסוק בתו"מ, כמו שמתאים לבחינת "אדם" ולא לבחינת "ילד". כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם". שפירוש של "אדם", שהוא בחינת "מדבר". כלומר, שאין הוא לוקח לעצמו את המזונות של "בעלי חי", אלא מזונות שמתאים לבחינת "מדבר". זה נקרא "יסורים של אהבה, שאין בהם בטול תורה", אלא להיפך, להשגת תורה ומצות.

מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ח
1989/90 - מאמר 28

חז"ל (יבמות, קי"ד ע"א) אמרו "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". ופירש רש"י וזה לשונו "אמור אל הכהנים בני אהרן, ואמרת שתי אמירות הללו, למה להזהיר גדולים על קטנים, שלא יטמאו".

ויש להבין מהו החידוש "להזהיר גדולים על קטנים", בזמן שמדברים על דרך העבודה, שאז מדברים הכל בגוף אחד. אם כן מה מרמז לנו זה "להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, מי הוא "הקטן", כשלומדים בגוף אחד. ומי הוא "הגדול", שבא להשמיענו, שצריכים להזהיר "גדולים" על "קטנים".

ידוע, שהיגיעה והעבודה שאנו צריכים לתת בתורה ומצות, הוא מסיבת שאנו נולדנו עם טבע של רצון לקבל לעצמו. לכן בכל דבר שאנו עושים, והרצון לקבל תענוג הוא נהנה מזה, אין שייך לומר אז ענין של יגיעה. כמו שאנו רואים בעולמנו זה, שאף פעם אדם לא יצטער בזמן שהוא רעב, ויש לו סעודה שריחה נודף הימנה. שיגיד, שהוא הולך עכשיו לעבוד עבודה קשה ויגיעה גדולה, בזה שהוא הולך עתה לאכול. היות במקום שיש הנאה ותענוג, לא שייך לומר עבודה ויגיעה.

ולפי זה יש להבין, הלא התורה נקראת "כי הם חיינו ואורך ימינו". אם כן מדוע אומרים, שהאדם צריך להתייגע בתורה. וכי יש מי שלא רוצה לחיות ולהנות מהחיים, כמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". אם כן מדוע זה שאנו מקיימים תו"מ, נקרא בשם "יגיעה".

והתשובה היא, אם התענוג של תו"מ היה מגולה לעין כל, בטח שכל העולם היו מקיימים תו"מ. וזהו כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות מ"ג), וזה לשונו "ונניח למשל, אם הקב"ה היה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה. באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו. וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי. כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום טעם איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה. וכי מי פתי היה עוזב איזו מצוה, מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש או להתמהמה על תענוג גדול גשמי הבא לידו, מבלי לקבלו מיד. הרי שאם היתה לפנינו השגחה גלויה, היו כל באי העולם צדיקים גמורים".

ולפי זה יש לשאול, מדוע אין לנו השגחה גלויה, אלא שאנו צריכים להאמין בשכר ועונש. הלא היה יותר טוב, אם היה הכל מגולה. והתשובה היא, היות שאנו צריכים להגיע לדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, ובגלל זה אנו צריכים לעשות הכל לשם שמים, היינו בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואם השכר ועונש של תורה ומצות היה מגולה, לא היתה שום אפשרות לעשות לשם שמים. מטעם שהתענוג היה מכריח להאדם לקיים תו"מ.

ואנו רואים, איך שהתענוג, שהוא מגולה בגשמיות, הגם שזהו רק תענוג של בחינת "נהירו דקיק" בערך התענוג שיש בתו"מ, איך שקשה להאדם לומר, שכל מה שהוא עושה, הוא בעל מנת להשפיע, אחרת הוא היה מוותר על התענוגים הגשמיים, אם לא היה יכול לכוון בעל מנת להשפיע לה'.

אם כן בתענוגים הגדולים, מה שנמצאים בתו"מ, בודאי לא היתה שום מציאות, שתהיה בידו היכולת לומר, שאם הוא לא יכול לכוון בעל מנת להשפיע, הוא מוותר עליהם. לכן נעשה תיקון זה, שמטרם שהאדם מסוגל לומר על התענוגים הקטנים הנמצאים בדברים הגשמיים, שהוא מקבל אותם, רק בתנאי שיהיה בידו לכוון בעל מנת להשפיע,

הוא נמצא תחת צמצום והסתר, שלא רואה שום דבר תענוג. אלא הוא צריך רק להאמין, שכך הוא. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שהקב"ה מנהיג את כל הנבראים בהשגחה של טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב במאמר ("שמעתי", שנת תש"ג) "האדם צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה', וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב, כלומר שכל העולם מקבלים ממנו יתברך רק טובות".

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם עוסק באמונת ה', שהאדם צריך לתת זמן מסוים, ולצייר לעצמו, איך האדם היה מרגיש אז, בזמן שהיה זוכה לקרבת ה', והיה רואה בעיניו את הטוב ועונג הנמשך לו ולכל הנבראים, איך האדם היה אז נמצא במצב רוח מרומם. ואיך שהוא היה שש ושמח.

והציור הזה הוא צריך המשך, שגם האמונה שלו תהיה כדוגמת ידיעה וראיה. כלומר, ששיעור האמונה צריך להיות כדוגמת ראיה וידיעה. וזוהי עבודה גדולה, היות שזוהי דרך של אמת. וזהו כמו שכתוב "אמת ואמונה", שפירושו, שאמונה שלו תהיה על דרך האמת, הוא דוקא כעין ציור הזה, שהוא צריך להאמין בשיעור גדלות האמונה, כאילו היה רואה את זה, שהוא מאמין בעיניו.

היינו באותו שיעור התפעלות, שהיה לו בזמן שהוא היה רואה, כך צריך לקבל התפעלות, בזמן שהוא לא רואה, רק שמאמין שכך הוא. לכן נקרא זה "אמונה בדרך אמת". היינו, שהאמונה שלו היא באמת אמונה כאילו היה זה ידיעה. וזה נקרא "אמונה של אמת", כמו שכתוב "אמת ואמונה".

והיות שכל הבסיס צריך להיות בנוי על יסוד האמונה, ויחד עם זה ניתן לנו שכל ודעת, להבין כל דבר עם השכל שיש לנו. נמצא, שהאמונה היא נגד הטבע שלנו, שניתן לנו ללכת על פי שכל ולא להיות טפש, לעשות דבר בלי שכל. נמצא, מצד אחד לומדים את האדם ללכת לפי דרכי השכל, וכך להתנהג בין אדם לחבירו.

וכשהאדם מתחיל ללכת בקיום תו"מ, אומרים לו, הגם שהאדם צריך ללכת לפי השכל, מכל מקום בין אדם למקום ניתן לנו אמונה, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, וללכת בדרך זו, אף על פי שהיא נגד השכל, כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". היינו, שאנו צריכים להאמין מה שהחכמים אמרו לנו, ולא להסתכל על השכל שלנו.

אולם היות שזהו נגד השכל שלנו, לכן יש לנו עליות וירידות. כלומר, לפעמים אנו יכולים להאמין בדברי חכמים, ולצייר לפנינו את הציור של אמת ואמונה כנ"ל, שהאמונה שלו היא באמת אמונה. היינו שאין שם שום שכל, אלא הכל נגד הדעת שלנו, למה שאנו מבינים. לכן נקרא זה "אמונה של אמת" או "אמונה פשוטה", שאין שם שום דבר להבין, אלא הכל הוא למעלה מהדעת.

לכן אינו בכח של אדם להיות תמיד בדרגה אחת, אלא שהוא בעולה ויורד, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, מדוע נקראת קבלת עול מלכות שמים בחינת אמונה, שהוא מלשון אומן, אומנת, כמו שהיא מגדלת התינוק לאט לאט, עד שהיא מגדלת אותו. לכן בזמן שעובדים על בסיס אמונה, עד שזוכים לאמונה בקביעות, נוהג ענין של "אמונה חלקית".

לכן בזמן העבודה יש עליות וירידות. כלומר, לפעמים אדם יכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות של תורה ומצות, וגם גדלות וחשיבות של הנותן התורה. כלומר, שבזמן שיכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות של נותן התורה, אז האדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של עליה. כלומר שהוא מרגיש, שהוא נמצא למעלה מעולם הגשמי. והוא מסתכל על אלו אנשים הנמשכים אחר דברים גשמיים, כמו בהמות וחיות, שמספיק להם מזונות, המספיק לבחינת חי. מה שאין כן הוא מרגיש עצמו, שהוא לא יכול לקבל מזונות, שיהיה לו סיפוק בחיים רק ממה שמתאים לבחינת "מדבר".

וכמו שמובא בהקדמות, שכל המעלה שיש לבחינת "מדבר" שבאדם, שהוא מוכשר

לקבל הרגשת אלקות. וזה אינו שייך לבחינת בעלי חי. אולם אח"כ שוב יורד ממצבו ונופל לרשות הרבים. כלומר, שהוא נמצא עכשיו ברשות של עצמו ולא כמו מקודם. לכן בזמן העליה, שמרגיש, שאין בעולם אלא רשותו של הקב"ה, והוא בעצמו אינו עולה בשם, כי הוא רוצה להיבטל אליו יתברך בלי שום תנאים, לכן בזמן עליה, האדם נמצא ברשות היחיד. ובזמן הירידה האדם נמצא ברשות הרבים, כלומר שכבר יש לו שתי רשויות.

אולם יש לפעמים, שאדם נופל למצב, שהוא עוד יותר גרוע משתי רשויות. כי בזמן שהאדם אומר, שיש שתי רשויות, לכל הפחות האדם מאמין, שיש בורא עולם, שהוא רשות אחד. היינו, שהבורא הוא הבעל בית, והוא עושה מה שהוא רוצה. אלא שיש עוד רשות, היינו שגם האדם הוא בעל בית. שהאדם עושה בעולם גם כן מה שהאדם רוצה. והאדם רוצה אז, שהבורא ישמש את האדם, כפי רצונו של האדם, היינו שהבורא צריך לעמוד לרשותו של האדם, והבורא ישמש את האדם לפי פקודת האדם.

אולם יותר גרוע מזה, שבכלל חס ושלום אינו מאמין שיש בורא ומנהיג העולם. נמצא, לאדם זה אין יותר רק רשות היחיד של עצמו. אלא האדם רואה, שיש דעה זו להרבה אנשים, שכולם אומרים, שהם בעלי בתים על עצמם. כלומר, שכל אחד עושה מה שנחוץ לו, ומה שנוגע לגבי אחרים לא איכפת לו. כי לפעמים שהאדם עושה כן משהו לטובת הזולת, הוא מטעם שמצפה, שחבירו ישיב לו איזו תמורה, ושלא יהיה כפוי טובה.

וזה כמו שכתוב בזה"ק ומובא בהפתיחה (אות נ"ז) על פסוק "וחסד לאומים חטאת", "כי כל מה דעובדין, לגרמייהו עובדין". היינו שבטח יקבלו תמורת הטובה משהו. ואז יהיה הפירוש "רשות הרבים" היינו הרבה יחידים.

נמצא, שזה לא מכונה "שתי רשויות", היינו רשות של הבורא ורשותו של אדם. נמצא, שהאדם עוד מאמין ברשותו של הקב"ה. מה שאין כן כשהאדם נופל לרשות הרבים של הרבה יחידים, נמצא, שהוא לא משתף בכלל את הבורא. וזהו בוודאי מצב הגרוע ביותר.

ובהאמור יוצא, שמטרם שהאדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות, שזוהי מתנת אלקים, ואין זה בידו של אדם, הוא נמצא תמיד בעליות וירידות. ואז האדם צריך לרחמי שמים, שלא יברח מהמערכה. ואז סדר העבודה יכול להיות רק בזמן עליה. כלומר, בזמן שהוא נמצא ברשות דקדושה.

ואז האדם צריך לעבוד, ולתת תשומת לב, ולחשוב באיזה מצב הוא היה בזמן הירידה. היינו, שבזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון ולראות את ההבדל בין אור לחושך, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". כלומר, שאז יש בידו לקיים מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק ב', א') "והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה".

כלומר שבזמן עליה, האדם מבין, שקבלה לעצמו נקראת "עבירה". היינו, שמרחקת אותו מה', ואין לך עבירה גדולה מזו. מה שאין כן בזמן ירידה, אינו יכול להבין, שאם לא מכוונים בעל מנת להשפיע, נקרא "עבירה". ושיהיה לו כח להאמין, שצריכים לעשות הכל לשם שמים. אלא רק הוא מאמין במה שכתוב "שהאדם צריך לשמור את התרי"ג מצות, מה שה' צוה לנו על ידי משה לעשות". אבל בטח הוא לא יעשה עבירה, היינו לעבור על מה שכתוב בתורה.

אלא האדם יש לפעמים ברוגז, מדוע עשה לנו ה' ככה, שאסר לנו הרבה דברים. כלומר, האדם אומר, אם הקב"ה היה שואל אותו בקשר לשמירת המצות, היה מבקש מהבורא, שלא יחמיר לנו כל כך ולאסור הרבה דברים שנפשו חמדתן. אבל הוא שומר את המצות.

מה שאין כן בזמן העליה, האדם ברוגז להיפך, בשביל מה הבורא נתן לנו לעשות דברים, מה שהאדם מוכרח לעשות, היינו אכילה ושתיה, וכדומה. הלא היה יותר טוב, אם בכלל לא היה בראם בעולם, ולא היה צורך לעשותם.

נמצא, שבזמן עליה הוא רוצה שיהיו פחות תענוגים בעולם. ובזמן הירידה האדם ברוגז, מדוע הבורא אסר לנו הרבה דברים, שהאדם היה יכול להנות מהם, רק התורה אסרה. ובהאמור שאנו רואים, שיש עליות וירידות בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה'. לכן יש לכנות את זמן הירידה "מצב של קטנות", ומצב העליה "מצב של גדלות".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, מה שאמרו חז"ל "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". ושאלנו, איך שייך לומר באדם אחד "גדולים" ו"קטנים". ובהנ"ל יש לפרש, שענין "גדולים" ו"קטנים" אין הפירוש בשני גופים, כי בעבודה לומדים הכל בגוף אחד. אלא "גדולים" ו"קטנים" יש לפרש בב' זמנים ובנושא אחד. היינו, באדם אחד ובב' זמנים:

א. בזמן עליה, הנקרא "גדולים",

ב. בזמן הירידה, הנקרא "קטנים".

ובזה יש לפרש, שהאדם, בזמן שהוא נמצא בזמן עליה, אז עליו לתת תשומת לב, ולעשות חשבון נפש, שהוא יכול לבוא לידי ירידה. ומהו ירידה. היינו, מי אומר, שירידה הוא כל כך רע. הלא הוא רואה, שיש הרבה אנשים שחיים ונהנים מהחיים, אף על פי שהם נמצאים במצב הירידה. לכן בעת שהוא בעצמו נמצא במצב ירידה, הוא נמשך אחריהם. וגם אז הוא בעצמו נהנה מהחיים כמוהם.

אבל מצב הזה של ירידה, יכולים לומר עליו, שלאדם הזה קרה תאונת דרכים. ונפצע, ונמצא עתה בלי הכרה. כלומר, שאינו מרגיש, שהוא נמצא במצב ירידה. אלא הוא נהנה מהמצב שבו הוא נמצא. וממילא הוא לא מרגיש עכשיו ירידה, היות שהוא שכח בכלל, שיש ענין רוחניות בעולם, וצריכים להשתדל להשיג דביקות ה'. והכל נשכח ממנו, מחמת התאונה שארע לו. וממילא לא כואב לו עכשיו מהירידה.

לכן בזמן שהאדם נמצא במצב של עליה, אז יש לו מקום לחשוב ולפחד, שלא יבוא חס ושלום לידי תאונת דרכים. כלומר, בעת שהוא משתדל עכשיו להתקדם לרוחניות, שלא יפול באמצע מדרגתו.

מה שאין כן בזמן הירידה, הוא כבר לא זוכר, מטעם שאז אין לו שום הרגש של רוחניות. ואת כל זה הוא יכול לדעת רק בזמן הגדלות. ולכן בא הכתוב להשמיענו "אמור ואמרת, להזהיר הגדולים על קטנים". כלומר, בזמן הגדלות, שהוא בזמן העליה, אז הזמן להיות במצב של זהירות על הקטנות. היינו שלא יבוא לידי ירידה הנקראת "קטנים". שרק בזמן העליה יש יכולת להאדם שיחשוב על ענין קטנות, כלומר שיחשוב מהי הסיבה שהוא בא לידי הקטנות. שהאדם צריך לדעת, שבטח יש איזו סיבה שזהו הגורם להירידה.

וזהו כמו ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל (מובא במאמר שנת תש"ה) "אולם גם זאת לדעת, אם היה ביכולת האדם להחזיק איזו הארה אפילו קטנה, אבל אם זה היה בקביעות, כבר האדם נחשב לאדם השלם. היינו, שעם ההארה הזו היה יכול ללכת קדימה. לכן אם נאבדה לו ההארה, עליו להצטער על זה. וזה דומה לאדם, שנתן גרעין באדמה על מנת שיצמח מזה אילן גדול. אבל תיכף הוציא את הגרעין מהאדמה. אם כן מהי התועלת מהעבודה, ממה שהכניס את הגרעין באדמה. ועוד יותר מזה, יכולים לומר, שהוציא אילן עם פירות מבושלים מהאדמה, וקלקלם. כלומר, שאם לא היה מוציא את הגרעין, היה בא מהגרעין אילן עם פירות. וכן הענין כאן, שאם לא היתה נאבדת ממנו הארה הקטנה הזו, היה נצמח מזה אור גדול. לכן עליו להצטער, שנאבד ממנו "אור גדול".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך לשמור עצמו בכל מיני זהירות בזמן עליה. שאז, אפילו שיש לו הרגשה קטנה, ובאם יעשה כל מה שבידו, שלא לאבד את זה, הוא ילך כל פעם קדימה.

וזה שכתוב "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, שבזמן הגדלות, שהוא זמן עליה, אז הוא צריך לעשות את כל החשבונות, בכדי שלא יבוא לידי קטנות, היינו לידי ירידה. ועליו מוטל לעשות חשבון,

מהי החשיבות שיש לו עכשיו, אפילו רק קצת נגיעה ברוחניות.

ושהוא צריך לעבוד עם עצמו, שיאמין, שהרגשה זו באה מלמעלה. היינו שהבורא קורא אותו אז. ולחשוב, כמה הוא חשוב דבר זה, מה שהבורא קורא אותו. וכנ"ל, שאם יהיה בידו להחזיק את הרגשה הקטנה זו בקביעות, אז בטח הוא ילך קדימה, כנ"ל בהמשל, שהעליה זו נחשבת רק לגרעין שנותנין בקרקע, אבל מן הגרעין הזה תצא אילן גדול, הנותן פירות.

נמצא, שהוא צריך להחשיב את מצב של העליה. ולצייר לעצמו, כאילו ככה הוא מסתכל על התכלית. היינו, כאילו כבר יש בידו אילן גדול הנותן פירות. באיזה אופן היה שומר את האילן, שאנשים לא יקלקלו את האילן הגדול הזה. בצורה כזו הוא צריך ללכת, עד שיהיה מורגש באבריו, שצריכים תמיד להשגיח על האילן. ועוד הוא עושה מעשים, בכדי להסתיר את האילן בפני אנשים, שלא יתנו עין הרע להאילן.

כמו כן האדם צריך לשמור את ההרגשה זו, שיש עכשיו במצב עליה, כדי שאנשים זרים לא יתנו בו "עין הרע". עד כאן המדובר מהחשיבות של העליה. וזהו רק צד אחד.

אולם יש לחשוב גם כן את ענין מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא, להסתכל על צד הב', מה שיש כאן לחשוב. כלומר, שרק בזמן העליה האדם יכול לחשוב את מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא "להזהיר הגדולים", היינו כנ"ל מצב הגדלות, "על הקטנים", על זמן הקטנות. כלומר, מה הוא יכול להפסיד, אם הוא יגיע למצב של ירידה. שרק בזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון "כיתרון האור מתוך החושך". וזה יכול להיות דוקא בזמן שיש לו אור. אז בידו לעשות השוואה בין אור לחושך. אבל לא בזמן שהוא נמצא בחושך.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק ה', א') "בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אחד יכול להבראות. אלא להיפרע מן הרשעים, שמאבדין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות. וליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות".

ולכאורה קשה, בשלמא "ליתן שכר לצדיקים" יכולים להבין, כדי שיהיה להם הרבה שכר. אלא "להיפרע מן הרשעים" מדוע הוא עשה כך, הלא "אין הקב"ה בא בטרוניא על בריותיו". ומדוע עשה, שיהיו הרבה יסורים.

אלא שיש לפרש, שבבחינת עבודה יהיה הפירוש, כשהאדם צריך לחשוב, מהו הטוב שהוא יכול להפסיד, ומהו הרע שיכול לסבול, ומב' אלה הוא יקבל צורך לשמור את הגדלות, היינו זמן עליה. כי אחרת הוא יראה, מה שהוא יכול לסבול ממצב הירידה. וזהו "להזהיר גדולים על קטנים".

מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה

תש"ן - מאמר כ"ט
1989/90 - מאמר 29

חז"ל (סנהדרין, כ"ו ע"ב) אמרו "אמר רבי חנין, למה נקרא שמה של התורה תושיה, מפני שהיא מתשת כוחו של אדם". ויש להבין זה, הלא חז"ל אמרו (אבות, פרק שישי ז') "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, שנאמר, כי חיים הם למוצאיהם, ולכל בשרו מרפא". וכמו כן אמרו (עירובין, נ"ד) "חש בראשו, יעסוק בתורה. חש בגרונו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. שנאמר, ולכל בשרו מרפא". אם כן זהו בסתירה להנ"ל.

ובכדי להבין זה, צריכים קודם להבין, מהו בחינת תורה. כלומר, לאיזו מטרה נתן לנו הקב"ה את התורה. הנה חז"ל אמרו (קידושין ל') "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". משמע מכאן, כאילו אם לא היה יצר הרע, לא היה בורא את התורה. כמו שכתוב "בראתי תורה תבלין". היתכן לומר כך, שהתורה נברא בשביל היצר הרע.

הנה בזהר (חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) אומר "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם פקודין. ונקרא אמנם בשם תרי"ג עיטין. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור. שבחינת הכנה אל הדבר נקרא בשם אחור. ובחינת השגת הדבר נקרא פנים. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע בקול דברו, נקרא המצות בשם תרי"ג עיטין, והן בחינת אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין, והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהוא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף".

ובהאמור משמע, שהתורה ומצות נבחנים בב' מדרגות:

א. בתור עצה, וזה שכתוב תרי"ג עיטין. כלומר, שע"י זה שיקיימו את תורה ומצות, יהיה להם כח לבטל את היצר הרע. ובזה יש לפרש מה שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו, שהתורה היא בחינת תבלין ליצר הרע. זה נקרא בזהר "תרי"ג עיטין".

ב. תורה לשם תורה, שהם בחינת תרי"ג פקודין, שהתורה הזו היא בחינת שמותיו של הקב"ה. ובחינת תורה זו משיגים לאחר שתיקן את מעשיו, שיכול כבר לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו.

אולם בזמן שמתחילים ללכת לזכות לכלים דהשפעה, ולזה אמרנו, שצריכים את התורה לבחינת עצות כנ"ל, המכונה "תרי"ג עיטין", בטח שיש עבודה לפני זה גם כן, שהיא בחינה הראשונה שמשם מתחילים להכנס לקיים תו"מ. וזה מכונה בשם "שלא לשמה". זהו בחינה א'.

ובחינה ב' היא, הזמן שרוצים ללכת לשמה. שבזמן הזה צריכים לעשות כל מה שיש בידו, בכדי להגיע לשמה. היינו, שיהא בידו כח להגיע, שיעשה את כל המעשים בעל מנת להשפיע.

ואח"כ באים למצב הג', שאז זוכים לבחינת תורה, הנקרא "שמותיו של הקב"ה", הנקרא בזהר "תרי"ג פקודין", כנ"ל.

לכן כשמתחילים את קיום תו"מ בבחינה הא', היינו שלא לשמה, אלא בכדי לקבל שכר, כמו שכתוב בזהר (במאמר הפקודין, חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) "שתחילת עבודת האדם בתו"מ הוא מטעם שכר ועונש בעולם הזה, או בשכר ועונש בעולם הבא, נמצא, שבמצב הזה עוד אין הוא נצרך לתורה ומצות בתור עיטין. אלא לפי

מה שהוא מאמין בשכר ועונש, אז השכר ועונש מחייבים אותו בקיום תו"מ".

ולא מטעם עצות כנ"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". שהתורה היא עצה נגד יצר הרע שבאדם. והאדם רוצה לצאת משליטתו, היינו האדם רוצה לצאת מאהבה עצמית, ולעשות הכל לתועלת ה', ובגלל זה הוא מקיים תו"מ. אלא הרצון לקבל לעצמו הוא המחייבו לקיים תו"מ.

אם כן לפי זה, מהו הפירוש "מתוך שלא לשמה באים לשמה". הלא אין אנו רואים שום קשר בין זה שהאדם מקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, שזה יתן לו קרש קפיצה לעבור משלא לשמה להגיע לשמה. וחז"ל אמרו "מפני המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, המאור שיש בתורה מאיר להאדם, שירגיש שאין הוא בחינת אדם, אלא הוא דומה לכל בעלי חי. וזהו כמו שכתוב (יבמות ס"א) "אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאמרו "למה נקרא התורה תושיה, מפני שהיא מתשת כוחו של אדם. הלא אמרו להיפך "לכל בשרו מרפא".

הפירוש יהיה, שהאדם, בזמן שהוא לומד שלא לשמה, התורה הזו מביאה לו לידי הרגשה, שבחינת "אדם" שבו היא חלשה מאוד, היינו תש אצלו כוחו של "אדם", אלא כמו שאר בעלי חיים הוא דומה. אבל מהי הצורה שהאדם רואה, איך שבחינת אדם שבו היא חלשה מאוד.

הנה עיקר מה שאנו מבחינים בין אדם לבהמה, כידוע, שאין לה ענין הרגש הזולת, המכונה "רצון לקבל רק לצורך ותועלת עצמו". וזה מכונה גם כן בשם "רע". היינו, הרצון לקבל לעצמו נקרא "רע", משום שעליו היה הצמצום וההסתר, שלתוך הרצון לקבל הזה לא יוכל להגיע שום אור דקדושה.

והיות שהרצון לקבל הזה הוא כל המפריע, שלא יכולים לקבל את הטוב ועונג, שהיה ברצונו יתברך לתת להנבראים, לכן הוא מכונה בשם "רע", או בשם "יצר הרע". אולם זה קשה להבין, מדוע כשאדם מקיים תו"מ על הכוונה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", אם כן מדוע אם האדם כבר בא לידי הרגשה שיש לו רע, היינו שהיה לו טוב כבר בזמן עליה, ואח"כ קיבל ירידה, ומרגיש את הרע שבו, ולמה יש לו הרבה ירידות.

כי התורה היא התבלין של יצר הרע. אם כן מדוע לא רואים, שהיצר הרע אבד כוחו. אלא כל פעם מתגלה הרע מחדש. כי אנו רואים, בזמן שמתחילים ללכת בדרך להגיע לעשות את כל המעשים בעל מנת להשפיע, יש הרבה ירידות. היינו כל פעם מתחדש הרע עוד ביותר תקיפות, מבטרם שהתחיל בעבודה על הכוונה להגיע למצב, שכל מעשיו יהיו לשם שמים.

אלא הענין, שזה החלק של רצון לקבל לעצמו, שנקרא "רע", כבר נתבטל אצלו. אלא שיש עוד חלקים שהוא עוד לא ביטל על ידי המאור שבתורה. וזה יכולים להבין על דרך הציור. נגיד שבהרצון לקבל יש רצון לקבל מאה קילו תענוג. אולם על רצון של מאה קילו עדיין אין האדם מסוגל לבטל בפעם אחת. ואם האדם יראה את גודל הרע שיש בו, תיכף יברח מהמערכה. לכן זה הולך לפי סדר והדרגה.

כלומר, בתחילה האדם מרגיש, שהוא יכול לקבל מתענוגים הגשמיים קילו אחד תענוג. וכשמקבל עליה אז נתבטל אצלו את כח הרע. כלומר, הקילו תענוג שהיה מרגיש בדברים גשמיים, על זה הקילו הוא כבר יכול להתגבר. והיות שהוא צריך לקבל כח לבטל את כל המאה קילו תענוג שיש בגשמיות, אולם כנ"ל, שאינו יכול להתגבר תיכף על מאה קילו תענוג, לכן מוסיפים לו טעם בגשמיות, עוד קילו.

ממילא הוא מקבל ירידה, מטעם שהיה לו כח התגברות רק על קילו. וכשמוסיפים לו הרגשה של תענוג יותר גדול, לכן מזה הוא מקבל ירידה, היות שהוא נכנע תחת תענוג גדול. וכשהוא מתגבר, שזה נקרא "עליה", נותנים לו להרגיש ג' קילו תענוג בגשמיות. עד שהוא גומר כל עניני

התגברויות, שנוהג בעבודה דעל מנת להשפיע בהתענוגים הגשמיים.

נגיד שהוא כבר יכול להתגבר על כל התאוות גשמיות, שיעשה אותם בעל מנת להשפיע. ובטח על זה צריכים כל פעם לקבל עזרה מלמעלה, אחרת לא יכולים להתגבר, אפילו על תענוג קטן. כמו שכתוב "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

אולם האדם צריך תמיד לבקש עזרה. ואם יתגלה לו בהתחלה גודל התאוה בהרצון לקבל, תיכף יראה שזהו לא בשבילו העבודה הזאת. לכן מראים לו בהתחלה טעם קטן בתאוות גשמיות. אולם אח"כ, כשכבר קיבל כח התגברות על כל התאוות גשמיות, אז האדם זוכה לקבל תאוות רוחניות. ששם נוהג את הענין של מסכים, שהוא ענין התגברות על אור תענוג רוחני.

וגם שם הולך לפי סדר. היינו, מתחילים למשל, ממדרגה קטנה, היינו אור הנפש. וכשהוא כבר יכול לקבל זה בעל מנת להשפיע, נותנים לו אור הרוח, עד שזוכה לכל בחינת נרנח"י. כמו שכתוב בזוה"ק "כד אתילד, נותנים לו נפש. זכה יתיר, נותנים לו רוח".

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". שענין "גדול" פירושו, שהוא כבר זכה לבחינת עליה ברוחניות, היינו שהוא כבר יכול להתגבר על שיעור מסויים של תענוג, ולקבל אותו בעל מנת להשפיע. ושוב נותנים לו תענוג, שעל שיעור תענוג במידה זו עוד לא היה בכוחו להתגבר.

וכשזוכה להתגבר על זה התענוג, ונעשה שוב גדול, היינו שבא לגדלות, הנקרא "עליה", שוב נותנים לו מדרגה יותר גבוהה. וכנגדה הוא אף פעם לא התגבר עליה. לכן הוא רואה, שעכשיו הוא יותר רע. היינו נגד מדרגה זו הוא לא יכול להתגבר. וגם עתה הולך אותו סדר, שהוא מבקש, שה' יתן לו כח מלמעלה, שיהיה בידו להתגבר גם על מידת רצון לקבל הגדול הזה. וזה נקרא, שהתחתון עולה לעליון לבקש כח המסך.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "למה נקרא שמה "תושיה", מפני שמתשת כוחו של אדם". היינו כנ"ל, שכל פעם, לפי ערך גדלותו, הוא מקבל שיעור רע יותר גדול. כלומר, שכל שהתענוג גדול ביותר, יותר קשה להתגבר עליו. נמצא, שבחינת "אדם", הנקרא בחינת "משפיע". כידוע, שאדם גימטריא מ"ה, מ"ה נקרא ז"א, משפיע. ב"ן נקראת מלכות המקבלת. מ"ה הוא בחינת זכר, אדם, משפיע. מה שאין כן "בהמה" גימטריא ב"ן, שהיא בחינת נקבה, היינו המקבל ואינה משפעת.

נמצא, שבבחינת הגדלות, שהוא האור היותר גדול, יותר קשה להתגבר. נמצא, שבחינת "אדם" נעשה כל פעם יותר חלש, מסיבת שכל פעם יש לו אור יותר גדול.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו "חש בראשו יעסוק בתורה". ולפי שאאמו"ר זצ"ל אומר, יהיה הפירוש:

"חש בראשו", היינו המחשבות שלו אינן בסדר.

"חש במעיו", היינו כל מה שנכנס בתוך מעיו, הכל עבור הרצון לקבל שלו.

"יעסוק בתורה, שנאמר, לכל בשרו הוא מרפא". היינו שעל ידי התורה הוא זוכה לגדלות, מפני "המאור שבה מחזירו למוטב". והוא זוכה להיות גדול.

ואח"כ הוא זוכה למדרגה יותר גדולה, שעליה עוד לא היה לו כח להתגבר. והוא צריך לבקש מה', שיתן לו עזרה, שיהיה בידו כח גם להתגבר עליה. נמצא, שכל פעם יש לדבר מב' דברים הפוכים זה לזה. ויש תמיד להבחין בכל מדרגה שני צדדים:

א. שהתחתון עלה לגדלות, שנקרא "עליה" בדרגה. שקיבל הרגשה להחשיב מהי התקרבות לה', שמבין עתה, שאין לדאוג רק לתועלת ה', והוא בעצמו אינו עולה בשם. כלומר, בשביל עצמו אין הוא צריך לכלום, והוא יכול לוותר הן על גשמיות והן על רוחניות, מה שנוגע לתועלת עצמו הוא מוותר. וכל מעשיו שהוא עושה, יהיו רק לעשות נחת

רוח ליוצרו. וזה נקרא, שהתורה היא נותנת חיים לכל. כמו שכתוב "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, ולכל בשרו מרפא".

ב. "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו לאחר כך, הוא מקבל תענוג יותר גדול. כלומר בזמן שעוד לא זכה לכלים דהשפעה, נמצא, שעדיין דבוק בתענוגים גשמיים. אז כל פעם הוא מקבל טעם יותר גדול בדברים גשמיים, בכדי שהוא צריך להתגבר על הרצון לקבל לעצמו, שלא מראים לאדם את טעם גודל התענוג שיש בגשמיות, מסיבת שלא יוכל להתגבר. אלא שיש שיעור מסוים, שכל אחד מרגיש בתענוגים גשמיים.

מה שאין כן כשאדם מתחיל ללכת בדרך להגיע לעשות הכל להשפיע ולא לתועלת עצמו, אז נותנים לו מלמעלה יותר טעם של מתיקות באהבה עצמית. נמצא, בזמן שהתחיל להכנס בגדלות העבודה, היינו שהוא רוצה להיות בין העובדים בעל מנת להשפיע, אז כל פעם מוסיפים לו יותר טעם באהבה עצמית. וממילא הוא רואה כל פעם, שיש לו יותר רע.

ובהאמור אנו רואים, אפילו בזמן ההכנה, שהאדם רוצה להכנס בעבודה דעל מנת להשפיע, הגם שעוד לא זכה לזה, כבר מתחיל ענין של "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו כנ"ל, שזה שהאדם רוצה לכנס בעבודה של גדולים, שעוסקים בעל מנת להשפיע, הוא מקבל הרבה פעמים עליות מבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב". ואז הוא בחינת "גדול".

ואח"כ נותנים לו לטעום קצת יותר רע כנ"ל, בכדי שיבקש מה', שיתן לו עזרה. נמצא, שיש כאן להבחין ב' דברים כנ"ל:

א. שהתורה נותנת לו חיים ונעשה גדול,

ב. ואח"כ נותנים לו רע, כנ"ל ש"כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא אז, שהוא במצב, שעל ידי התורה שנעשה "גדול". הוא בא לידי ראיית האמת, שבחינת אדם שבו תש כוחה, והוא דומה לבהמה, מבחינת שהרצון לקבל לעצמו מתחזק אצלו כל פעם ופעם בשיעור יותר גדול, כפי שיעור הטוב שקיבל מהתורה, שהיא מחזירו למוטב. לכן יש לפרש "למה נקרא שמה של התורה "תושיה". שעל ידי התורה הוא רואה, שכוחו של "אדם" הוא חלש אצלו, רק כח "בהמית" שלו נעשה יותר חזקה.

ואותו דבר הוא גם ברוחניות. היינו לאחר שהאדם זכה לכלים דהשפעה, יש כל פעם התגברות על העביות שלו. וכל פעם הוא צריך לעלות להעליון שלו, ולבקש כח התגברות על הרצון לקבל, שהוא עתה בשיעור יותר גדול מכפי כח התגברות, שיש לו ממה שקיבל מקודם. היות שקיבל עתה עביות יותר גדול. לכן גם שם, היינו לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, יש תמיד ללכת קדימה בכדי לתקן את הרצון לקבל, כל אחד לפי דרגה דיליה (שלו).

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם רוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, אז האדם רואה, שיש לו רק קצת רע. כלומר, שהאדם יודע מצד עצמו שיש לו קצת רע. נמצא, שהרע שיש לו בא לו מצד ידיעתו עצמו. לכן מבין האדם, שיש לו כח התגברותו מכוחו עצמו. אי לזאת כנ"ל "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא, שמלמעלה נותנים לו ידיעת הרע. היינו, שהרע, שנתגלה לו עתה, הוא בא מלמעלה. אז האדם עומד וחושב, מאין בא לי הרע הזה, לאחר, לפי הכלל "המאור שבתורה מחזירו למוטב". והוא בתחילה כבר הרגיש קצת שקיבל עליה ברוחניות. אם כן מהי הסיבה, שיש לי עכשיו יותר רע.

והרע הזה שקיבל עתה, נבחן אצלו, שזה בא לו מלמעלה מהדעת. כלומר, שאין הדעת יכול להבין, איך הוא נפל למצב של שפלות, הנקרא "רע", היינו שקיבל עתה יחס משותף עם כל הדברים גשמיים. מה שמטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה כבר מרוחק מהם. ועתה קיבל התקרבות יותר לאהבה עצמית.

וזהו כמו שכתוב בספר "פנים מאירות" (דף ס"ח, דברי המתחיל "לתת") "ענין שכר טוב לצדיקים הוא השגתם בעצמם לאותם המדרגות, שעל ידי מעשיהם הטובים השיבו האורות לזו"ן העליונים. וענין העונש של

הרשעים הוא סוד הכתוב זה לעומת זה. שבאותו השיעור שהאדם נדחה מהשגות אור הנצחי, ממש באותו השיעור נמצא הולך ויורד לתענוגי הקליפות המזוהמים, שנקראים "שאול ואבדון", מפני שנצמח בקרבו מין יחס להם, שיוכל לסובלם".

נמצא, שהרע, שמתגלה אצל האדם, לא מצד עצמו. אלא שהאדם רואה, כאילו הרע הזה בא לו למעלה מהדעת שלו. אז האדם רואה, שאין לו שום אפשרות שיוכל להתגבר על הרע הזה, שנתווסף לו עכשיו על ידי זה שנתן יגיעה ועבודה. ומה היתה התוצאה, שקיבל יותר רע. אם כן הוא שואל "ומה יהיה הסוף", היות שאין עבודה ויגיעה עוזרים, שתהיה יכולת לצאת משליטת הרע, שהיא ענין של אהבה עצמית.

והתשובה היא, שהאדם צריך לידע, כמו שהרע בא לו מלמעלה, כן יציאתו מהרע גם כן יבוא לו עזרה מלמעלה. וממילא אין להאדם להתפעל מזה, שהוא רואה, שאין לו שום אפשרות לצאת משליטת הרע בכוחות עצמו. אלא הוא צריך לדעת, כמו שהרע שבו שנתווסף לו כל פעם ופעם, לא היה בכוחות עצמו, היות שהוא לא נתן יגיעה, בכדי שישיג יותר רע, אלא שבא מלמעלה, שהוא למעלה מהדעת, שאין האדם מבין זה.

כמו כן האדם צריך להאמין, שגם לצאת מהרע, הוא גם כן יקבל כח מלמעלה. היינו, שכל הדברים הבאים מלמעלה מהדעת, כן הם מתבטלים למעלה מהדעת. שיכולים לומר, זה שהאדם נמצא בגלות תחת שליטת הדעת, זה לא בא לאדם מכוחות עצמו, אלא מלמעלה. כמו כן הגאולה, גם כן באה מלמעלה.

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, והוא יודע, שיש לו קצת רע, היינו שעוד לא מוצא כל כך טעם גדול באהבה עצמית. אלא בזמן שהוא רוצה לבטל את האהבה עצמית שלו, ולעבוד בעל מנת להשפיע, אז הוא מקבל מלמעלה יותר תשוקה לאהבה עצמית. כלומר, שמודיעים לו מה שהיה נסתר ממנו, את גודל השליטה, ואת כוחה, שיש באהבה עצמית.

ואז האדם רואה, איך שהוא ממש מקצה אל קצה מרוחק מה'. שה' כולו להשפיע, והאדם כולו לקבל. ובזמן שה' עוזרו, אז האדם מרגיש את גדלותו של ה', איך שה' מטפל עמו, בכדי להוציאו משליטת הרע. וכל פעם שמתגלה אצל האדם יותר רע, היינו שהאדם יותר שפל, אז הוא רואה, שהקב"ה מטפל עם אדם היותר שפל.

וזה יש לפרש, מה שאמרו חז"ל, "אמר רבי יוחנן, בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו". ויהיה הפירוש "בכל מקום, שהאדם רואה את גדלות ה'", אז האדם רואה, שהקב"ה הוא ענו, שמטפל עמו ביחידות בהשגחה פרטית. לכן שהבורא נעשה יותר גדול, אז האדם רואה, שהבורא יותר ענו.

מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה

תש"ן - מאמר ל'
1989/90 - מאמר 30

הזה"ק (בחקותי דף ו' ובהסולם אות ט"ז) אומר וזו לשונו "חוק הוא שהמלכות נקרא כך, וגזירות התורה נכללות בה. ואת משפטי תשמורו. משפט, שהוא ז"א, שאותה החוקה, שהיא מלכות, נאחזת בו. ומתחברים זה בזה, העליונים והתחתונים, דהיינו החוקות שבמלכות במשפטים שבז"א. וזה הוא הכלל של שם הקדוש, משום שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה. ועשיתם אותם. שואל, כיון שכבר אמר תלכו ותשמרו, למה עוד "ועשיתם". ומשיב, אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשהו למעלה. אמר הקב"ה, כאילו עשאני. והעמידוהו. על כן ועשיתם אותם לחוק ומשפט, שהם ז"א ומלכות", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש מה שאומר "מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשהו". וכן יש להבין, מהו ההבדל בזה שאומר "מי שעושה מצות התורה" למה שהוא מוסיף ואומר "והולך בדרכיו", שמשמע, שהם ב' דברים. כלומר, שמשמע, הגם שעושה מצות התורה, ואם הוא לא הולך בדרכיו, לא אומרים שהוא "עשה את השם". אם כן מהי המשמעות של "והולך בדרכיו".

וכמו כן יש להבין במה שכתוב (באות י"ט) וזו לשונו "כעין זה אמר רבי שמעון, ויעש דוד שם. וכי דוד עשה לו. ומשיב, אלא משום שדוד הלך בדרכי התורה ועשה מצות התורה, כביכול, הוא עבד שם ממש, ועל כן נאמר, ועשיתם אותם. דהיינו, אם אתם תשתדלו לעשות אותם, ולתקן השם הקדוש כראוי, כל אלו הברכות שלמעלה תמצאנה אצלכם, בתקון שלהם כראוי".

ויש גם כן לשאול, מה הפירוש ש"דוד עשה להקב"ה שם", היינו לגבי מי עשה את השם. וכי הקב"ה צריך שיעשו לו שם טוב לגבי הנבראים, שעל ידי זה שיהיה להקב"ה שם טוב, אז הם יתנו לו כבוד. דבר זה מתאים לנבראים, שאדם יכול לתת כבוד לבן אדם דוגמתו, אבל איך שייך לומר שהקב"ה צריך לקבל שם טוב אצל הנבראים. וכמו כן, יש להבין, איך על ידי זה שהאדם הולך בדרכי התורה ועשה מצות התורה, הקב"ה מקבל שם טוב.

ולהבין כל זה, צריכים להקדים מהו הענין בכלל בריאה, כלומר לאיזו מטרה ברא הבורא את הבריאה. התשובה היא, ידוע שהוא רצונו להטיב לנבראיו. נמצא, שהבורא קבל שם של משפיע, הנותן טוב ועונג להבריאה, שהבריאה נקראת בחינת מקבל, והמקבל מוכרח להיות בעל חסרון, אחרת אין מקום לקבלה. ומטעם זה נקרא הרצון לקבל טוב ועונג "בעל חסרון".

וענין חסרון לא שייך אצל הבורא, שהבורא הוא שלם בתכלית השלימות. לכן נקראת הבריאה "יש מאין", על שם החסרון הזה, שנברא דבר שלא היה מטרם שבראה. והיות שענין חסרון אינו נמצא אצל הבורא, נמצא, בזמן שהאדם מרגיש עצמו לבעל חסרון, הוא כבר נמצא בשינוי צורה לגבי הבורא. וכשהוא ממלא את החסרון, הגם שיש לו השתוות מבחינת מה, שעתה אינו בעל חסרון, אבל בזה שהוא עתה המקבל והבורא הוא המשפיע. נמצא שכבר אין השתוות הצורה, שע"י שינוי צורה זה הוא נעשה נפרד מהבורא.

ובכדי לתקן את זה, דהיינו במה שהאדם נקרא "נברא", שהוא בעל חסרון, ובכדי שתהיה לו השתוות, הוא מוכרח להיות בבחינת השלמות, היינו לקבל מהבורא כל טוב. וכשהוא מקבל מהבורא, הוא נעשה שוב בבחינת שינוי צורה. אז נעשה התיקון הזה, הנקרא בשם "מקבל בעל מנת להשפיע". כלומר, הגם שיש לו מצד הטבע רצון וחשק לקבל מדבר שיכול להנות, מכל מקום

הוא מתגבר ואינו רוצה לקבל את התענוג, רק מצד היות שהוא שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו.

וכל התענוג, מה שאפשר לו לומר, שהבורא נהנה מזה, כלומר, בזה שמקיימים את רצונו ומחשבתו, שהוא רצונו להטיב לנבראיו, זאת אומרת, שכל התענוגים שאנו יכולים לומר שהבורא נהנה מזה שאנו מקבלים ממנו, ורק על דרך זה אנו מקבלים. לכן, כשאדם בא לדרגה זו, שהיא לעשות נחת רוח ליוצרו, הוא יכול להנותו בזה שמקבלים ממנו טוב ועונג.

וממילא יש עתה השתוות הצורה מב' צדדים, כנ"ל:

א. שכבר לא נמצא חסרון בתחתון, היות שמקבל עתה טוב ועונג מה'.

ב. שהוא עכשיו משפיע כמו הבורא. כלומר, שזה שנעשה עכשיו למקבל הנאה, אינו לצורך עצמו אלא רק לתועלת ה'. אבל בשביל תועלת עצמו הוא מוכן לוותר על כל התענוגים. נמצא, שיש עכשיו שני דברים ביחד, היינו תיקון הבריאה ומטרת הבריאה.

שזה נקרא בשם "זווג דהכאה", שע"י הכאה, נעשה אח"כ יחוד, שפירוש "הכאה" ברוחניות הוא שני דברים מנוגדים, שכל אחד דוחה את מה שהשני רוצה. דהיינו, הבורא רוצה שהתחתון יקבל טוב ועונג, זאת אומרת להשפיע להתחתון, והתחתון רוצה בהשתוות הצורה, היינו להשפיע להעליון.

נמצא שהם בהתנגדות, ועל ידי זה הם באים לידי יחוד. זאת אומרת, שכל אחד לוקח את דעתו של השני, היינו, העליון רוצה שהתחתון יקבל, התחתון מקבל רק בשיעור שהוא יודע שכל מה שהוא מקבל הוא רק בשביל שהעליון רוצה. נמצא, שהוא עכשיו מקבל כמו שהעליון רוצה, והוא משפיע כמו שהוא רוצה, ואין כאן פירוד, אלא עתה שניהם בדעה אחת.

ועל ידי זה שיש עכשיו להנברא כלים דהשפעה, הוא מקבל בהם טוב ועונג, ואז ניכר לעין כל ש"השם של הבורא הוא טוב ומטיב", כי מטרם שמתגלה הטוב ועונג נקרא "שכינתא בעפרא", היינו שכל אחד סובל יסורים בעולם, מסיבת שאין כלים מתאימים שיהיו מוכשרים לקבל את הטוב ועונג.

לכן התחתונים צריכים להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. לכן אין שמו של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב", מגולה. מה שאין כן כשהתחתונים מקבלים את הכלים דהשפעה, אז יכול להתגלות את השם של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב".

אלא כאן נשאלת השאלה הקשה ביותר, איך האדם יכול לקבל הכלים האלו, הלא מצד הטבע הוא ממש להיפך, האדם נולד רק בכלים דקבלה, היינו שאין האדם מסוגל לעשות שום דבר אלא רק שתצמח מזה תועלת עצמו. ובמה הוא יכול לעשות עתה דבר שהוא נגד הטבע, היינו להשפיע ולא לקבל לתועלת עצמו כלום.

הנה על זה אמרו חז"ל שהקב"ה אמר "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". ובקיום התורה ומצות יש להבחין בה ב' דברים:

א. מעשה התורה ומצות.

ב. הכוונה. כלומר, מה הוא רוצה תמורת זה שמקיים תו"מ. והנה התמורה שהאדם צריך לבקש מה' היא, שילך בדרכיו, היינו בדרכי ה'. ומהי "דרך ה'", צריכים לומר, שדרכו היא להשפיע לנבראים טוב ועונג. כמו כן האדם צריך שכל דאגותיו הן אך ורק להשפיע לה', שייהנה, ולא לדאוג על תועלת עצמו אלא רק לתועלת ה', כדוגמת הבורא שרצונו להטיב לנבראיו.

והיות שהאדם נברא עם טבע של קבלה לתועלת עצמו, כידוע, בזה שהבורא רוצה להנות לנבראיו, מוכרח להיות בהמקבל רצון וחשק להדבר, אחרת אי אפשר להנות, לכן ברא הבורא את הנבראים, שתהיה בהם השתוקקות למלאות את חסרונם. ואיך הנבראים יכולים ללכת בדרכיו, שגם הנבראים יהיו משפיעים כמו הבורא, שזה נקרא "הדבק במדותיו".

ובכדי לתקן זה, אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע", היינו את הרצון לקבל רק לעצמו, "בראתי תורה תבלין", היינו בסגולת התורה

נקבל כח התגברות על הרע, ונוכל לעשות מעשים רק בכדי להשפיע הנאה להבורא.

נמצא לפי זה, לא מספיק בזה שהאדם מקיים את התו"מ, אלא הוא צריך גם כן לכוון את הכוונה בשביל מה הוא מקיים תו"מ. כלומר, מהי התמורה שהוא דורש מה' שישלם לו עבור זה שהוא מקיים תו"מ. ועל זה יש הרבה כוונות, כמו שכתוב בזה"ק "יש שרוצים תמורת הקיום של תו"מ שכר בעולם הזה, ויש שרוצים שכר בעולם הבא". ועיקר מה שהאדם צריך, לקבל סיבה שיחייבו אותו בקיום תו"מ, שהוא "בגין דאיהו רב ושליט", כלומר, שהוא עוסק בתורה ומצות בכדי שיש לו הנאה גדולה בזה שהוא משמש מלך גדול.

משמע מכאן, שהסיבה מה שהאדם מקיים תו"מ, היא בכדי שה' יתן לו את הכח להשפיע, מה שאין לו זה מצד הטבע. והתו"מ הוא סגולה להשיג את זה, כנ"ל, "בראתי יצר הרע". אם כן, מה העצה שנוכל ללכת נגד הטבע. התשובה היא, בעבור זה ניתן לנו "תורה תבלין", היינו שע"י התורה נשיג את הכח דהשפעה. נמצא לפי זה, מה האדם צריך לכוון בזמן שעוסק בתו"מ, הוא דבר אחד "ללכת בדרכיו", היינו כמו שדרך ה' היא להשפיע, כמו כן האדם רוצה שה' יתן לו תמורת עבודתו את הכח הזה.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מה שאומר הזה"ק "אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו". ושאלנו, מה מוסיף לנו זה שאומר "והולך בדרכיו" לאחר שהאדם כבר עושה מצות התורה. ובהנ"ל יהיה הפירוש, שלא די בזה שעשה את מצות התורה, אלא הוא צריך לכוון, שהוא רוצה שכר תמורת זה שעושה מצות התורה. ואיזה מין שכר הוא רוצה, שיוכל ללכת בדרך ה'. כמו שדרכו של הקב"ה היא להשפיע לנבראים, שהנבראים יהנו, כמו כן האדם רוצה שיהיה בידו ורצון וחשק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ויבקש מה' שיתן לו שכר תמורת עבודתו. וזה צריך להיות כמו בגשמיות, שהאדם עובד ומסתכל בזמן העבודה, מתי הוא יקבל את המשכורת, כמו כן בעבודת ה' בקיום תו"מ, צריך האדם לצפות מתי הוא יקבל את המשכורת עבור יגיעתו, היינו שיזכה לכלים דהשפעה.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו מה שאומר הזה"ק על פסוק "ויעש דוד שם". ואומר, משום שדוד הלך בדרכי התורה כביכול, הוא עבד שם ממש. ועל כן נאמר "ועשיתם אותם" ולתקן השם הקדוש כראוי. ושאלנו, וכי הקב"ה הוא צריך לעשות לו שם אצל הנבראים, שענין זה מתאים לאדם. לגבי אדם שייך לומר, שרוצה שיהיה לו שם טוב, ולא אצל הבורא לגבי הנבראים. וכי אפשר לומר שאדם נכנס ללול של תרנגולים והוא רוצה לקבל שם טוב בין התרנגולים, שיכבדו אותו מחמת חשיבותו. ומכל שכן הבורא לגבי נבראים. איזה ערך יש לנבראים לגבי הבורא, שנגיד שהבורא רוצה שיהיה לו שם טוב, בכדי שיכבדו אותו. אם כן מהו הפירוש "ויעש דוד שם, בזה שהלך בדרכי התורה", כלומר שהאדם צריך לעשות שם טוב להקב"ה.

אלא, היות שהבורא רוצה לתת טוב ועונג להנבראים, בכדי שייהנו, לכן אם הנבראים נהנים מזה שהבורא נותן להם כל טוב, אז הנבראים נותנים לו שם טוב, היינו אומרים שהקב"ה הוא טוב ומטיב. לכן יהיה הפירוש, השם הזה שהקב"ה יקבל מהנבראים, שהוא טוב ומטיב, אין הוא צריך להשם הזה שיכבדו אותו על ידי זה, אלא הוא רוצה שהם ירגישו את השם הזה, כלומר, אין השם הזה בשביל הבורא, שהוא צריך את השם הזה, אלא בשביל הנבראים. כלומר, שהבורא רוצה שהנבראים ישיגו אותו כך, כלומר, שהוא סימן שהם נהנים מהחיים שלהם. והראיה לזה, שהם אומרים, שהבורא נקרא בשם "טוב ומטיב".

לכן יש הבדל בין אדם לבין שאר נבראים, שהאדם רוצה, שיהיה לו שם בכדי שיקבל תמורת זה שכר. והשכר שלו הוא:

א. שהנבראים יתנו לו כבוד בעבור שהוא עושה טובות לאנשים,

ב. יש לפעמים שהאדם עושה טובות לאחרים ותמורת זה הוא יקבל שכר בעולם הבא. מה שאין כן השם שהבורא רוצה שיתנו

לו, השם "טוב ומטיב", הוא לטובת הנבראים. כלומר, בזמן שהנבראים קוראים לו בשם "טוב ומטיב", אז הנבראים נהנים ממנו, אחרת לא היו קוראים לו בשם "טוב ומטיב".

אולם, היות מצד תיקון הבריאה, בכדי שתהיה להנבראים גם בחינת דביקות, בעת שהם יקבלו את הטוב ועונג, אז האדם מוכרח לקבל הכל בעל מנת להשפיע. והיות שהאדם נברא מצד הטבע, שרצונו הוא אך לקבל, לכן ניתן לנו תו"מ, שעל ידיהם נוכל לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו ולעשות הכל בעל מנת להשפיע.

וזהו שאומר, "משום שדוד הלך בדרכי התורה", היינו, שע"י דרך התורה תיקן את עצמו וזכה לכלים דהשפעה. שבכלים האלו מושפע השפע מלמעלה והאדם זוכה לבחינת טוב ומטיב, היינו שמשיג אז את השם האמיתי של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב", מסיבה שהוא קבל את הטוב ע"י שתיקן את עצמו ע"י דרכי התורה. וזה הפירוש "ויעש דוד שם", שפירוש, שדוד זכה להשיג את השם של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב".

אולם ענין מה שאומר "חוק היא המלכות, משפט הוא ז"א", וזה הכלל של שם הקדוש, משום "שחוק ומשפט" הוא השם של הקב"ה. וזהו "ועשיתם אותם". ויש להבין זה, היות שאומר, שחוק היא בחינת מלכות, ומשפט הוא בחינת ז"א, אם כן הרי הם ב' שמות נפרדים זה מזה. ואיך אומר, שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, הלא הם ב' שמות. ז"א הנקרא "קודשא בריך הוא" ומלכות נקראת "שכינה". אם כן מה יהיה הפשט מה שאומר ש"חוק ומשפט הוא השם של הקב"ה".

ידוע שאין אור בלי כלי, זאת אומרת, מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה, והרצון הזה מכונה "מלכות", כמו שכותב בתע"ס (ח"ב תשובה ל"ט) וזו לשונו "נקראת מלכות, שממנה נמשכת בחינת הנהגה בתקיפות ובשליטה מוחלטת", כדוגמת מוראה של מלכות. נמצא שהשפע, שהבורא רוצה לתת להנבראים, נקרא בשם מלכות, וספירת המלכות היא הכלי המקבלת האור שבכל מדרגה ומדרגה.

ובאופן כללי אמר אאמו"ר זצ"ל, שהאור נקרא בשם "קוב"ה", והכלי המקבל האור נקרא בשם "מלכות" או "שכינה". והכלי נקרא בשם "שכינה", מטעם האור השוכן בתוך הכלי. ואמר, שזהו הפירוש מה שהזה"ק אומר "איהו שוכן ואיהי שכינה". כלומר, שזהו דבר אחד, אור וכלי.

אולם שיש שינוי צורה בין האור להכלי, היינו בין המשפיע להמקבל, ושינוי צורה נקרא "פירוד". והיות שכל הנבראים נמשכים מהמלכות, שמלכות נקראת "כנסת ישראל", שהיא הכלל של כל הנשמות, בכדי שהמלכות תוכל לקבל שפע עבור הנבראים, צריכים לייחד את המלכות, שתהיה בהשתוות הצורה להאור.

ובגלל זה ניתן לנו תו"מ, שבסגולתן יכולים לבוא לידי השתוות הצורה להבורא. היינו, שכל אלה העוסקים בתו"מ, ומכוונים שע"י יקבלו רצון וחשק לעשות הכל על הכוונה להשפיע נחת רוח ליוצרו, כלומר, כמו שהבורא הוא המשפיע להנבראים, כמו כן הנבראים רוצים להשפיע נחת רוח להבורא. ועל ידי זה כל אחד ואחד מתקן בשורש נשמתו, שהיא המלכות, שתהיה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "יחוד", היינו שמייחד את האור והכלי, שיהיו בהשתוות הצורה. אז מושפע השפע, שהיא בחינת טוב ועונג, להנבראים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שאומר ש"חוק ומשפט הוא השם של הקב"ה", הלא הם ב' שמות, ז"א ומלכות, שהוא חוק ומשפט. אלא כנ"ל, שז"א הנקרא "משפט", הוא האור המתגלה, שזהו השפע. ומלכות היא המקבלת, שצריכה לקבל הכל בעל מנת להשפיע. זה נקרא "חוק", כלומר שהגם שהאדם רואה שנברא עם רצון לקבל לעצמו ונברא עם שכל ודעת, שהאדם צריך כל דבר לשקול בדעת, מה שהוא רוצה לעשות.

וכאן בעבודת ה' אומרים לו, שאל יסתכל על מה שהשכל אומר לו, אלא צריך לקבל

בתור חוק, למעלה מהדעת. אלא, הגם שנברא מצד הטבע עם רצון לקבל, מכל מקום האדם צריך להאמין בדברי חז"ל, שאמרו, שהאדם צריך להתדבק במדותיו של הקב"ה, כמו שכתוב "מהו רחום אף אתה רחום". נמצא, שעל ידי זה שהאדם מקבל את התורה ומצות בתור חוק, הגם שהוא למעלה מהדעת, כלומר שהגוף לא מבין את זה. וע"י האמונה למעלה מהדעת, האדם יכול לבוא לידי השתוות הצורה.

היינו כנ"ל, שכל אדם, כשהוא עוסק בתו"מ על הכוונה בעל מנת להשפיע, על ידי זה נמצא שהוא מייחד ז"א, הנקרא "משפט", היינו האור והשפע, עם המלכות, שהיא הכלי, שצריך לקבל את האור, שתהיה גם כוונתו להשפיע, כדוגמת האור. זה נקרא "יחוד קוב"ה ושכינתא". ונעשה אז "השם אחד", כלומר שב' השמות, שז"א, הנקרא "משפט", היינו הוי"ה, ושמו, הנקראת מלכות, שיהיו אחד.

ולפי זה יש לפרש מה שכתוב "אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשהו למעלה. אמר הקב"ה כאילו עשאני. והעמידוהו. ועל כן ועשיתם אותם לחוק ומשפט, שהם ז"א ומלכות". היינו כנ"ל, שעל ידי זה שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, האדם גורם בשורש נשמתו, שהיא המלכות, למעלה, שתהיה בעל מנת להשפיע כדוגמת ז"א, שזה נקרא "יחוד". נמצא, שהפירוש של "ועשיתם אותם", הכוונה היא לעשות את היחוד הזה של ז"א ומלכות, הנקרא "חוק ומשפט". וגם כן נקרא זה "יחוד קוב"ה ושכינתיה". וזוהי העשיה שהנבראים צריכים לעשות.

נמצא, שהפירוש הוא, היות שהם ב' שמות, לכן הנבראים צריכים לעשות את היחוד, שיהיה אחד. ובזמן שכל הנבראים יגיעו לשלימותם, היינו שכולם יתקנו כל אחד בבחינת שורש נשמתו, אז יקוים "ביום ההוא יהיה הוי"ה אחד ושמו אחד". וזוהי העשיה מה שכתוב "ועשיתם אותם".

מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה

תש"ן - מאמר ל"א
1989/90 - מאמר 31

הזה"ק (במדבר דף ד' ובהסולם אות י"ג) אומר וזה לשונו "בוא וראה, הרי העמידוהו, שאין הברכה שלמעלה שורה על דבר שנמנה. ואם תאמר, ישראל איך נמנו, אלא כופר לקחו ממנם, ובתחילה היו מברכים את ישראל, ואח"כ מנו את הכופר, ואח"כ חזרו וברכו את ישראל. נמצא שישראל נתברכו בתחילה ובסוף, ולא היה בהם מות. שואל, למה עולה המות ע"י המנין. ומשיב, אלא משום שברכה אינה שורה במנין, כיון שמסתלקת הברכה, שורה עליו הס"א", עד כאן לשונו.

הנה רש"י מביא הטעם, למה מונה את ישראל, וזה לשונו "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה". משמע, שרש"י רוצה לתרץ, אם אנו אומרים, שבדבר שבמנין יש שם סכנה, שיכולה להיות בחינת מות, ולמה הקב"ה אמר למנות את ישראל ולהכנס במקום סכנה. לכן רש"י מתרץ "מתוך חיבתן לפניו, מונה אותם כל שעה, אף על פי שיש סכנה בדבר, אלא האהבה שיש לו לישראל, ורוצה לדעת מנינם, לכן אמר שיספור את ישראל".

ובפשטות קשה להבין זה, היינו לומר, היות שהקב"ה רוצה לדעת מספרם, לכן אמר שצריכים לספור ע"י תיקון, בכדי שלא יהיה בהם נגף, שיספור אותם ע"י כופר. ויש להבין הדבר, איך אפשר לומר, שבכדי שהקב"ה רוצה לדעת את חשבונם, אז צריכים לספור ולתת את החשבון מישראל, אז הקב"ה יודע, אחרת הוא לא יודע מראש את מספר בני ישראל, אלא הוא צריך חס ושלום שהנבראים יודיעו לו. היתכן לומר כך. וכמו כן יש להבין מה זה ברכה בעבודה, ומה זה מנין בעבודה, ומדוע כשאין הברכה שורה על המנין זה גורם מות. וגם זה להבין, מדוע אין הברכה יכולה לשרות על דבר שבמנין.

ידוע שיש לפנינו בעבודת ה' ב' ענינים:

א. מטרת הבריאה,

ב. תיקון הבריאה.

שמטרת הבריאה נקראת, זה שהנבראים מקבלים טוב ועונג, כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו". ותיקון הבריאה הוא, שהנבראים ילכו בדרך ה', היינו בחינת השתוות הצורה, כמו שהבורא הוא משפיע לנבראיו, כמו כן הנבראים צריכים להשפיע להבורא, אחרת יש שינוי צורה, שברותניות שינוי צורה עושה פירוד, היינו שזה גורם פירוד מחיי החיים, כמו שכתוב בזה"ק (מובא בתע"ס דף י"ט אות י"ז) וזה לשונו "ועל כן רשעים בחייהם נקראים מתים, כי מתוך שינוי צורתם, עד לקצה משורשם, שאין להם מבחינת השפעה כלום, נחתכים הימנו יתברך, והמה מתים ממש". אמנם כבר אמרו עליהם בזהר "דכל חסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין, שעיקר כוונתם הוא לעצמם ולכבודם".

זאת אומרת, מה שאנו מיחסים להבורא, היינו כל מה שהבורא עשה, זהו במצב השלימות, כלומר, זה שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג, לכן ברא בהם רצון לקבל והשתוקקות גדולה לקבל תענוג. ובזה הוא בטוח שירצו לקבל תענוג. מה שאין כן תיקון הבריאה, כלומר הכלי והרצון שהנבראים צריכים לעשות, היינו שעם הרצון הזה שיהיה להם, יוכלו לקבל טוב ועונג, שהרצון הזה נקרא "רצון להשפיע". הרצון הזה, בכדי להשיג אותו, הולך לאט לאט, כי אין כח להתחתון ללכת נגד הרצון של העליון, מה שהבורא ברא את הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' מיני כלים:

א. כלים דקבלה, אלא שעושים עליהם תיקון, היינו שעל הכלי קבלה עושים כוונה הפוכה מהכלי. כלומר, בבחינת המעשה האדם

עתה מקבל, אבל מבחינת הכוונה האדם עתה משפיע. נמצא, שהכוונה היא ממש ענין הפוך מהמעשה. והאור, המקובל בכלים האלו, נקרא עתה בשם "מקבל בעל מנת להשפיע". השם של האור הזה הוא "חכמה", שהוא האור של מטרת הבריאה. וגם לפעמים קוראים את זה בשם "המתקת הדינים", כלומר שמה שהיה על הכלי דקבלה שם דינים, היינו שהיה דין, שאסור להשתמש עם כלי זה מטעם שזה עושה שינוי צורה ובחינת פירוד, נמתקו עתה. ומהו המיתוק, זה שנתן על הכלי כוונה, הנקראת "בעל מנת להשפיע".

זאת אומרת, מטרם שנתן על הרצון לקבל הכוונה דלהשפיע, הרצון לקבל הזה היה גורם לו מרירות, שבכל דבר רוחני, שהיה רוצה להיות במגע עמו, היה מרגיש טעם מר, מטעם שעל הרצון לקבל לעצמו שורה הצמצום והסתר, לכן לא יכולים לטעום טעם טוב על רוחניות. כלומר, שלכל דבר שבקדושה הוא מרגיש בחינת ריחוק, היינו שקשה לו לגשת לדבר, שאין שם מקום, שהרצון לקבל יהנה מזה. וזה מכונה "מר".

מה שאין כן אם הוא נותן על הרצון הזה הכוונה בעל מנת להשפיע, אז הוא רואה ומרגיש שבכל דבר שבקדושה הוא טועם טעם מתיקות. מה שאין כן בדברים שאין להם שייכות לקדושה, הוא מוכרח להתרחק מהם, כלומר, שהוא לא יכול לסבול אותם.

נמצא, לאחר שתיקן את עצמו וכבר הוא יכול עתה לכוון בעל מנת להשפיע, יש להבחין כאן אור וכלי, המורכב מעביות ומסך. העביות נקרא "דינים", ששם שורה הצמצום וההסתר, שאין האור מאיר שם, לכן העביות נקרא "חושך". כלומר, זה שרוצה לקבל לתועלת עצמו נקרא "עב", ומה שהוא רוצה להשפיע נקרא "זך". ואח"כ, שנותן על העב הזה רצון להשפיע, כבר נמתק הדין, מה שהיה מקודם לכן חושך, נעשה עתה מקום שהאור מאיר בהכלי, זה נקרא "המתקת הדינים".

ב. ויש להבחין גם כן, שיש באדם כלים דהשפעה, היינו מה שהאדם נתן לתבירו דברים שתבירו נהנה, הנה הנתינה בעצמה נקראת "השפעה". "איש זך" שהוא משתדל לעשות לאנשים מצב רוח טוב, שירגישו את עצמם בטוב. על הכלים האלו לא שייך לומר, שיש בהמעשים האלו בחינת דין, כלומר, שיהא דין שאסור להשתמש עם כלים מה שהם רוצים להשפיע.

רק מה שיש כאן ענין של כוונה גם כן, היינו אם באמת פיו ולבו שוים. זאת אומרת, מה שהוא נותן לאחרים הכוונה היא שאחרים יהנו מזה, ועל עצמו אינו דואג, כי רק על הכלל הוא דואג. והבחינה זו נקראת "משפיע בעל מנת להשפיע", כלומר, הן המעשה והן הכוונה הכל הוא בעל מנת להשפיע.

ויש לפעמים, שכל מה שהוא עושה לטובת הזולת, הכוונה היא שישיג ע"י מעשים האלו כבוד וכדומה, על דרך מה שכתוב בזה"ק על הרשעים, שכל טוב שהם עושים רק לתועלת עצמם, "כל טובו דעבדין לגרמייהו עבדין". וכאן מצד הכלי אין שום דין, היינו חסרון, כלומר בבחינת המעשה אין מה לתקן. אולם בבחינת הכוונה צריכים לתקן. זאת אומרת, בענין הכוונה אין הבדל בין שהמעשה הם בבחינת השפעה או שהמעשה הם בבחינת קבלה, כי שני המעשים צריכים תיקון, שגם הכוונה תהיה בעל מנת להשפיע.

וזה הוא מטעם, שעיקר העבודה היא בלב, כלומר, שהאדם צריך להגיע לדרגה אהבת ה', כמו שכתוב "ואהבת ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", וכל המעשים שאנו עוסקים בתורה ומצות הם לתקן את הלב, וזהו כמו שכתוב (בהקדמה לפנים מסבירות, אות י') וזה לשונו "ובא וראה, הר"א אבן עזרא ז"ל "ודע, כי כל המצות הכתובות בתורה, או המקובלות שתקנו האבות, הכל הם לתקן הלב, כי כל הלבבות דורש ה'".

ובהאמור יש להבחין באופן כללי, שהב' ענינים, שהם מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, האור הזה נקרא בשם "חכמה",

ובחינת ראיה, היינו שרואה מה שיש בידו, כלומר, "שכבר יכול לתת מנין ומספר" כמה שהוא כבר השיג, היות שמטרת הבריאה היא להטיב. אז צריכים להרגיש ולהשיג מה שיש בידם.

נגיד דרך משל, ב' אחים, שאחד גר בארצות הברית והוא עשיר. ויש לו אח בארץ ישראל, שהוא עני. לכן האח העשיר הכניס על חשבון האח העני בבנק מליון דולר. והוא לא הודיע לאח העני, וגם הבנק לא הודיעו להאח העני שיש לו בבנק כסף על שמו. האח הזה הוא נשאר עני, היות שהוא לא יודע מזה.

וכמו כן כאן במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ואם הם לא יודעים ולא מרגישים את הטוב ועונג, איזו הטבה היא זו, כנ"ל. לכן נקרא האור הזה בשם "חכמה וראיה" ובשם "אור הפנים" בסוד "חכמת אדם תאיר פניו". וזה נקרא בעבודה "דבר שבמנין", כלומר דבר המתקבל בכלים דקבלה. זאת אומרת, אם הוא מקבל זה, אז הוא רואה מה שקבל ויכול למנות ולספור מה שיש לו.

וזה נקרא גם כן, בחינת מתנה, ודרך העולם הוא שמי שנותן מתנה לחבירו הוא רוצה שחבירו יספור וימנה כמה הוא ערך חשיבות המתנה. והטעם הפשוט הוא, זה שנותן לחבירו מתנה, בטח שהוא רוצה לגלות לו אהבה. ובטח לפי ערך חשיבות המתנה, בשיעור זה האדם יכול להעריך את מדת אהבה. נמצא, שאם אין האדם מסתכל בהמתנה, לראות את גדלה של המתנה, הוא פוגם במדת האהבה.

נמצא, במתנה, כשהאדם מקבל, אם הוא לא רואה או שלא השתדל לראות את חשיבות המתנה, הוא פוגם במדת האהבה, מה שהנותן רוצה בכך. נגיד על דרך משל, חז"ל אמרו "קנה לך חבר", והאדם הזה רוצה לקנות את חבירו על ידי זה ששולח לו מתנות. ואם האדם לא יראה ויעריך את גודל חשיבות המתנה, שקבל ממנו, איך הוא יכול לבוא לידי בחינת "וקנה לך חבר". נמצא, שבמתנה האדם צריך למנות ולספור מה שקבל מחבירו.

אי לזאת, אם אין הנבראים יכולים למנות ולספור את מה שהבורא נותן להם, הרי אין המטרה של הבורא מגיעה לבחינת, שהנבראים ישיגו, שהוא ברא את הבריאה על הכוונה דלהטיב לנבראיו.

וזה נקרא בשם "אור החכמה", שהאור הזה מקובל בכלים דקבלה. אלא על האדם מוטל לשמש גם כן עם התיקון, שנעשה על כלים דקבלה, המכונה "מקבל בעל מנת להשפיע". כלומר, שהוא צריך לתת כוונה על הכלי קבלה, שיהיו בעל מנת להשפיע. ואם הוא לא נותן את הכוונה בעל מנת להשפיע, הוא נעשה נפרד מחיי החיים, כי שינוי צורה עושה פירוד. לכן על ידי זה שהוא נעשה עתה למקבל, זה גורם לו מיתה מבחינת הרוחניות, כנ"ל, ש"רשעים בחייהם נקראים מתים".

אמנם האור המקובל בכלים דהשפעה, נקרא "אור דחסדים", ש"חסד" פירושו שהוא נותן, כדוגמת שאדם עושה חסד עם חבירו. ובחינה זו מכונה "חסדים מכוסים", כלומר, שהחסדים, מה שהוא מקבל בכלים דהשפעה, היינו מה שהוא נותן, אז האור יש לו ערך כדוגמת הכלי. כלומר, כמו שידוע, שיש ענין צדקה וענין מתנה.

ובמתנה, הסברנו לעיל, שהאדם צריך לראות מה שהוא קבל ולא סתם שקבל מתנה מחבירו. ואם האדם אומר, מה חשוב מה שהוא נתן לי, נמצא שהוא פוגם במתנת חבירו. כלומר, המטרה שהוא שלח לו המתנה אינה עושה את שליחותה, היינו שהמתנה צריכה לקנות לו חבר, כנ"ל "קנה לך חבר", ואם הוא לא רואה את החשיבות של המתנה, ממילא לא יכול לקנות אותו בתור חבר. לכן מוטל עליו לספור ולמנות ולראות את המתנה.

מה שאין כן כשהאדם שולח לחבירו צדקה, הנותן צריך להשתדל, באם הוא רוצה לתת צדקה באמת, שהמקבל הצדקה לא ידע מי הוא ששלח לו את הצדקה. וגם המקבל את הצדקה, הוא שמח מאוד אם הוא יודע, שמי שנתן לו הצדקה לא יודע למי שנתן. כדרך

שהולכים לפעמים לקבץ כסף עבור אדם חשוב, ולא רוצים שהמקבל את הצדקה יתבייש. אלו שהולכים לקבץ את הכסף אומרים, שאנו הולכים עבור מי, בעלום שם. נמצא, בצדקה, כששניהם לא יודעים, הן הנותן והן המקבל, זהו נקרא צדקה באמת, שאין שום אי נעימות אצל המקבל הצדקה.

נמצא, בזמן שעושים חסד אנחנו מדברים מהנותן, היינו מהתחתון, אז האדם הוא בבחינה שהוא עושה למעלה מהדעת, היינו שנותן ואינו יודע למי הוא נותן, אלא שהוא מאמין, שכל מה שהוא נותן בא למטרתו. וזה נקרא "צדקה בסתר".

וצדקה נקראת בחינת חסדים, שהוא נותן. היינו, שאנו מדברים בזמן שהאדם עוסק בכלים דהשפעה, שאנו מדברים רק מהאדם שהוא המשפיע לה'. וזה נקרא "ברכה", כדוגמת שהאדם מברך להשני, היינו שנותן לו טובות בעל פה, היינו שמברך אותו, אע"פ שבמעשה אינו נותן לו, מכל מקום נקרא זה, שנותן לו רק ברכה בפה, נחשב כבר לנתינה בלב. כלומר, מה שאין בידו לתת במעשה, הוא נותן לו עם הלב, ומגלה לו בפה מה שיש בלבו.

נמצא, שברכה נקראת נתינה, היינו השפעה. כלומר, שהוא עוסק אז בכלים דהשפעה. וזאת אומרת, שברכה נקראת, שהוא רוצה שיהיה לחבירו יותר ממה שהוא מסוגל לתת במעשה. לכן כשהאדם עוסק בהשפעה, היינו שהוא רוצה לעשות נחת רוח ליוצרו, אז הוא אומר להבורא, שיותר ממה שאני מסוגל לתת לך מעשים טובים, אני מברך אותך, שאני אוכל לתת לך יותר ממעשים טובים. כלומר, שתמיד יש להאדם לברך לה', שרוצה שיהא בידו לתת להבורא נחת רוח יותר ממה שהוא נותן לו.

לכן על ברכה לא שייך ענין של מנין, כנ"ל. היות שכלים דהשפעה נקראים "צדקה", ובצדקה צריכה להיות מתן בסתר, היינו שהנותן לא יודע למי הוא נותן וכן המקבל אינו יודע ממי הוא מקבל, היינו שאין כאן ענין של מנין, שהמנין מביא התפעלות וקשר אהבה, כנ"ל לגבי מתנה, שבמתנה, אמרו חז"ל ממש ההיפך, "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו", מטעם שצריך לצאת מנתינת המתנה ענין של אהבה, המקשרת את שניהם. מה שאין כן בצדקה, ששם צריך להיות כולו להשפיע. וזאת אומרת בצדקה הכי משבחת היא, שאין אף אחד מכיר את השני. וממילא לא שייך ענין של מנין ומספר.

לכן כשמדברים בעבודה נקרא "צדקה" כלים דהשפעה, היינו שהכלי רוצה לעשות חסד, והאור, המושפע להכלי, נקרא בשם "אור דחסדים". וזה נקרא בחינת "תיקון הבריאה", היינו שיהיה הכל בעל מנת להשפיע.

מה שאין כן מטרת הבריאה, שהיא הכלים הצריכים לקבל טוב ועונג, כאן בטח צריכים לראות מה שמקבלים, כי לפי מה שהוא מקבל, כך הוא אומר על מטרת הבריאה, שהיא בבחינת טוב ומטיב. ואם אינו יכול לספור מה שקבל, היינו שעוד לא קיבל, שיהא מורגש אצלו את הטוב ועונג, בטח שעוד לא יכול לומר, שהוא רואה עתה, מה שקבל מה' הוא רק טוב ועונג. לכן "אור החכמה", שהוא בחינת מטרת הבריאה כנ"ל, נקרא בשם "ראיה", כי מטרת הבריאה היא בבחינת ראיה.

מה שאין כן בבחינת תיקון הבריאה הוא להיפך, כנ"ל, שזה מכונה בשם "חסדים מכוסים", היינו שכל מה שהוא מקבל עדיין לא הגיע לבחינת ראיה, אלא שמכוסה עדיין ממנו. וזה נקרא בבחינת עבודה כי הוא "חפץ חסד", היינו רק להשפיע ואינו מעניין אותו אם הוא מקבל משהו מלמעלה. וזה נקרא שהוא "שמח בחלקו", היינו הוא שמח בזה שהוא יכול לעשות משהו בעבודת ה', כלומר, שהוא שמח בחלקו, בזה שהוא יכול לומר שעושה משהו שאינו לצורך גופו החומרי, על דרך שאמרו חז"ל "ההולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו" (אבות פרק ה' י"ד).

והסבירו המפרשים "שכר הליכה בידו". אף על פי שאינו עושה, מכל מקום יש לו שכר הליכה, שאף הליכה לבית המדרש

מצוה היא כשלעצמה, שכן נמצא הוא שם באוירה של תורה. נמצא לפי זה, שיש להבחין בין שהאדם עוסק בכלים דהשפעה, המכונה "חסד", שם אין ענין למנות, כי הוא רוצה לעבוד בבחינת צדקה כנ"ל, שזה הוא בחינת תיקון הבריאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אמרו "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה". ושאלנו, האם הבורא רוצה לדעת את המנין של ישראל הוא צריך לחכות עד שישראל יעשו את המנין, ואח"כ יגישו את חשבון להבורא, ורק אז הוא ידע את החשבון של ישראל. אלא כנ"ל "מתוך חיבתן", היינו שהוא רואה, שהם עובדים הכל לשם שמים, שזה נקרא, שהם כבר עשו את התיקון של הבריאה, לכן הוא רוצה לתת להם את מטרת הבריאה, שהיא אור החכמה, המכונה "אור הראיה", היינו שכבר הם צריכים למנות מה שיש להם, היות שהאור הזה מקובל בכלים דקבלה.

אלא שהם צריכים לקבל אותו בעל מנת להשפיע. ולפי הכלל, שהמעשה פועל על הכוונה, נמצא, בזמן שהוא עוסק במעשים של קבלת התענוג, המעשה דקבלה יכול לגרום על הכוונה שלא תהיה בעל מנת להשפיע אלא על מנת לקבל. וקבלה לעצמו היא גורמת פירוד מחיי החיים, שזהו בחינת מיתה, כמו שכתוב "רשעים בחייהם נקראים מתים".

וזה שכתוב "שואל, למה עולה המות ע"י המנין". והתשובה היא, היות שדבר שבמנין נקרא "אור החכמה", המתקבל בכלים דקבלה, אז המעשה יכול לשלוט על הכוונה, שלא תהיה לו אפשרות לכוון בעל מנת להשפיע, וממילא תהיה בחינת מות.

וזה שכתוב "ומשיב, משום שברכה אינה שורה במנין, כיון שמסתלקת הברכה שורה עליו הס"א". פירוש, שיש ענין קו אמצעי, כלומר, שבזמן שמאיר חכמה בכלים דקבלה, שזה נקרא "שמאל", היינו שצריכים תיקון שלא יהא נמשך אחר המעשה של קבלה כנ"ל. אז צריכים להמשיך את אור דחסדים, שאז הוא משמש עם כלים דהשפעה כנ"ל, שמעשים דהשפעה משפיעים על המחשבה, שתהיה כמו המעשה.

זהו שמירה על אור החכמה, המקובל בכלים דקו שמאל, הצריך תיקון. אולם אי אפשר לזכות לאור החכמה מטרם שהוא זכה לדרגת לשמה, היינו, שכל מעשיו שהוא עושה הם לשמה. היינו שסדר העבודה הוא, מקודם זוכים לקטנות, שנקרא, שרק בכלים דהשפעה הוא יכול לכוון לשם שמים, ואח"כ זוכים לגדלות, היינו שגם בכלים דקבלה, ששם מאיר אור החכמה, שהוא האור של מטרת הבריאה, הוא גם כן יכול לכוון בעל מנת להשפיע.

נמצא, שטרם שזוכים לאור שבמנין צריכים לזכות לאור דחסדים כנ"ל, הנקרא "ברכה", היינו שמברך להבורא ואינו רוצה לקבל ממנו שום דבר, רק כולו להשפיע, ולעצמו אינו רוצה לקבל שום דבר. ואח"כ זוכים לאור החכמה, שהוא אור שבמנין, היינו שהאור הזה הבא בכלים דקבלה, שאז להאור שבמנין צריכים שמירה, שלא יהא נמשך אחר המעשה, היות שהוא מעשה של קבלה, לכן צריכים להמשיך עוד הפעם אור של ברכה, היינו אור דחסדים, שהוא שמירה, כנ"ל.

ובזה יש לפרש מה שכתוב, מה ששאלנו:

א. אם ה' רוצה לדעת מספר בני ישראל, לכן אמר למנות את בני ישראל, בכדי שעם ישראל יגידו לו את הסכום, והבורא לא יודע בעצמו. והתשובה היא, היות שהוא אוהב אותם, לכן הוא רוצה שעם ישראל ידעו את המנין שלהם, היינו הבורא רוצה שהם ישיגו את אור החכמה. נמצא, שהוא רוצה לדעת, שהם ידעו וישיגו את האור שבמנין, היינו שהם בעצמם ימנו לראות את מה שהם השיגו, כי זה נקרא "אור הראיה", הבא לכלים דקבלה, ולא שהוא צריך לדעת עבור עצמו, אלא שעם ישראל ידעו.

ב. מדוע "אם אין ברכה שורה שם מות". התשובה היא, היות שדבר שבמנין הוא אור החכמה, הבא בכלים דקבלה, ובכלים דקבלה, כשמשתמשים עמהם יכולים להמשך אחר

המעשה דקבלה, וע"י זה יכולים לבוא לידי פירוד מחיי החיים, שזה נקרא "מיתה", לכן צריכים לזה שמירה. והשמירה היא הברכה, היינו המשכת אור דחסדים, שהיא מעשה של השפעה השומרת על מעשה דקבלה, שלא יסטה מהכוונה דעל מנת להשפיע.

ג. מדוע צריכים ברכה לפניה ולאחריה. זהו כנ"ל, שסדר העבודה מתחיל שמקודם צריכים להגיע לבחינת לשמה, כמו שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה מגלין לו רזי תורה". וענין לשמה הוא שכל מעשיו הם בעל מנת להשפיע, שזה נקרא בחינת "ברכה". שהוא נותן, שזה הוא הפירוש ברכה. היינו נתינה בפה. כלומר, לאחר שאין בידו להוסיף במעשה, הוא משתדל על כל פנים לתת ברכה בפה, שזה מראה, שמה שהוא נותן הוא בכל הלב, וזה הוא הנקרא בשם "אור דחסדים", כנ"ל.

לכן הסדר הוא:

א. ברכה לפניה, שהוא הנקרא "קו ימין", "חסד".

ב. שהוא זוכה לבחינת רזי תורה, הנקראת "חכמה", שהיא בחינת מתנה, כידוע, שתורה נקראת "מתנה", המקובלת בכלים דקבלה. לכן היא נקראת בחינת "מנין". היינו שהוא מסתכל מה שקבל בכדי לדעת לתת לו תודה. וזה נקרא "קו שמאל", היות שכאן הוא מקום שיכול לבוא לידי מיתה, הנקראת "פירוד", כעין שהיתה במיתת ז' מלכים בעולם הנקודים. לכן צריכים להמשיך חסדים, שהחסדים האלו הם השמירה, שלא תהיה בהם בחינת מות, היינו בחינת פירוד מחיי החיים. וזה שכתוב שצריכים ברכה בסוף, "נמצא שישראל נתברכו בתחילה ובסוף, ולא היה בהם מות". ובאופן כללי נקרא זה "תיקון קוים", שהם נקראים "תיקון העולם", שע"י יש קיום העולם.

ד. מהי ברכה בעבודה. הוא אור דחסדים, שהאדם הוא במצב של נתינה, כנ"ל.

ה. מהו מנין בעבודה. היינו האור הבא בכלים דקבלה, אז האדם צריך לראות מה שקבל ולספור ולמנות אותם, כנ"ל, שהיא בחינת מתנה.

ו. מדוע אין הברכה שורה בדבר שבמנין, כנ"ל. כי דבר שבמנין פירושו, האור והשפע הבא בכלים דקבלה. וברכה היא השפע הבא בכלים דהשפעה. הלא הם הפכים זה לזה. וזה נקרא בהזהר ש"ב' קוים הם במחלוקת, מטעם שקו ימין, הנקרא "חסד", הוא רק להשפיע ולא רוצה להשתמש עם כלים דקבלה. מה שאין כן קו שמאל הוא להיפך, הוא רוצה דוקא להשתמש עם כלים דקבלה, היות שהוא אומר, הלא מטרת הבריאה היא לקבל, אלא שצריך להיות תיקון בעל מנת להשפיע, לכן בא אח"כ קו האמצעי, שהוא עושה שלום ביניהם. וזהו הטעם שצריכים ברכה בתחילה וברכה בסוף.

מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ב
1989/90 - מאמר 32

חז"ל (מד"ר נשא פרשה י"א, ז') אמרו וזה לשונם "כתוב אחד אומר, ישא ה' פניו אליך. וכתוב אחד אומר, אשר לא ישא פנים. כיצד נתקיימו שני כתובים הללו. כשישראל עושין רצון המקום, ישא ה' פניו אליך. וכשאין עושין רצון המקום, אשר לא ישא פנים", עד כאן לשונם.

הנה המאמר הזה קשה:

א. אם עושין רצון מקום, בשביל מה הם צריכים לנשיאת פנים. הלא הם בסדר, כלומר, ומה עוד הם צריכים לעשות בכדי שיהיו בסדר.

ב. הכתוב אומר (דברים י') "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד". הלא אם עושין רצון המקום, אין לך שוחד גדול יותר מזה. כמו שרואים בין אדם לחבירו, שמי שרוצה שהשופט יעמוד לצדו בעת המשפט, הוא עושה רצון השופט, ובשכר זה השופט נוטה בעת המשפט לצדו ומזכה אותו. אם כן מהו התירוץ, שאם עושין רצון המקום, הוא כן ישא פנים. וכאילו כן יקח שוחד, משמע.

הנה, בכדי להבין את ב' שאלות הנ"ל, צריכים אנו להבין:

א. מהו "פנים ה'" ומהו "לא ישא פנים".

ב. מהו "עושין רצון המקום" ומהו לא עושין רצון המקום.

ג. הנה חז"ל אמרו, אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". ויש להבין מהו היצר הרע ומהו התבלין.

ד. גם אמרו חז"ל "יגעתי ומצאתי תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין". ויש להבין ענין היגיעה מהו. כלומר, למה דוקא בתורה ומצות אמרו יש יגיעה, ובלי יגיעה לא נותנים כלום. איזה חידוש יש כאן. הלא בעולם הגשמי, כלומר שאין שם שייכות לעבודת ה', גם כן אין נותנים שום דבר בלי עבודה ויגיעה. כמו שאנו רואים הסדר של העולם הוא, האדם הולך לעבודה, כמו שכתוב "יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב". אם כן מהו החידוש שבתורה ומצות צריכים לתת יגיעה, ובלי יגיעה לא נותנים שכר, עד כדי כך שהם אומרים לנו "מצאתי ולא יגעתי אל תאמין". הלא גם בגשמיות אין דבר כזה שהאדם ישיג משהו בלי יגיעה. אם כן יש להבין, מהו שאמרו לא "יגעתי ומצאתי אל תאמין".

הנה ידוע שיש לפנינו ב' ענינים:

א. מטרת הבריאה.

ב. תיקון הבריאה.

מטרת הבריאה היא, שהנבראים יקבלו הנאה, שיהיה להנבראים נחת רוח. ותיקון הבריאה הוא, שיהיה להבורא נחת רוח, כלומר שצריך להיות ענין השתוות הצורה, כלומר, כמו שהבורא רוצה שהנבראים יהנו, כמו שכתוב, שבריאת העולם היתה מסיבת שרצונו להטיב לנבראיו, והיות שהבורא הוא המשפיע והנבראים הם המקבלים, כמו כן צריכים הנבראים להשפיע נחת רוח להבורא, ואז נבחן כאילו הנבראים נותנים והבורא הוא המקבל, כמו שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". וזה נקרא "תיקון". היינו, בכדי שתהיה דביקות בה', צריך להיות "הדבק במדותיו".

אולם איך מגיעין לדבר זה, היינו שיהיה ברצונו של אדם לעשות הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, בו בעת שהאדם נברא ברצון לקבל לתועלת עצמו. כמו שלמדנו, הרצון הזה, שהבורא רוצה להנות להנבראים, הרצון הזה ברא בהנבראים רצון לקבל, שיהיה לו רצון וחשק למלאות את חסרונו. כלומר, שהבורא ברא בהנבראים חסרון. וחסרון זה תובע שימלא אותו, אחרת החסרון הזה מוליד לו יסורים, שהיסורים האלו מכריחים את האדם, שיעשה כל מה שבידו, בכדי למלאות את חסרונו.

ואם כן, כשיש להאדם רצון וחשק למלאות את חסרונו, איך יכול האדם לוותר על מילוי חסרונו, ולומר, מה שהוא מקבל את המילוי הוא מטעם שרוצה למלאות את רצון ה', היינו היות שהבורא רוצה שהנבראים יהנו מכל טוב, לכן רק מטעם זה הוא מקבל. הלא זה נגד הטבע, מה שהבורא ברא את הטבע.

על זה באה התשובה "אמר הקב"ה בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". זאת אומרת, הרצון לקבל לעצמו זה נקרא "יצר הרע", משום שהוא המפריע מלהגיע לדביקות ה', הנקרא "השתוות הצורה", כנ"ל. וע"י התורה, שיש מאור התורה זה מחזירו למוטב, היינו שיהיה לו כח להתגבר על הרצון לקבל לעצמו ולעשות הכל לתועלת ה'.

לפי זה יוצא, שהסיבה, מה שצריך לחייב את האדם לעסוק בתו"מ, הוא בכדי להשיג כלים דהשפעה, שזה נקרא "תיקון הבריאה". ובזמן שהאדם עוסק בתו"מ על כוונה זו, נקרא שהוא "עוסק לשמה". כלומר, שהוא עובד ונותן יגיעה להשיג דבר שאינו נמצא בטבע. לכן הוא צריך ל"סגולת תו"מ", שהם יביאהו להשיג את הכלים האלו. היינו, מה שלא יכולים להשיג מצד כוחות עצמו, אלא על ידי עזרה מה', ושהסגולה הזו נמצאת בתו"מ, ושזה נקרא "מאור התורה", כנ"ל, "המאור שבה מחזירו למוטב".

אולם חז"ל אמרו "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". היינו, שסדר תחילת עבודת האדם מתחיל בשלא לשמה, היינו לקבל שכר, כמו שכתוב בזה"ק "או בשביל שכר עולם הזה, או בשביל שכר לעולם הבא". ובזמן שהאדם עובד בשביל שכר, אז האדם צריך להאמין בשכר ועונש. ואם הוא מאמין בזה, הרי זה נקרא ש"עבודתו היא בדרך הטבע", כלומר שאין הגוף מתנגד לעבודתו בתורה ומצות, משום שהוא עובד אז לתועלת עצמו.

וזה נקרא "בדרך הטבע", כמו בענינים גשמיים, כשנותנים יגיעה, אז מקבלים שכר. ורק בגשמיות הוא רואה את השכר במקומו, לכן השכר מחייבו לעבודה. מה שאין כן בתו"מ, שהוא צריך להאמין על השכר, יש כאן עבודה להאמין בשכר ועונש. אבל בזמן שהוא מאמין בשכר ועונש, כבר הגוף מסוגל לעבוד עבודת הקודש.

אמנם בזמן שהאדם רוצה לעסוק בתורה ומצות שלא על מנת לקבל פרס, לזה הגוף מתנגד, מטעם שזה הוא נגד הטבע. היות שמצד הטבע, אדם מסוגל לעבוד אלא לתועלת עצמו. לכן בזמן שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', אז הגוף מתנגד לזה.

וכאן מתחילה היגיעה, מה שאמרו חז"ל "יגעתי ולא מצאתי, אל תאמין. לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". שבאמת קשה להבין, איך האדם יכול לרמאות עצמו, ולומר "לא יגעתי ומצאתי", הלא בגשמיות אין אנו רואים, שהאדם ימצא פרנסה בלי יגיעה. וכאן בעבודה, שחז"ל אמרו "אלף נכנסים לחדר ואחד יוצא להוראה", אם כן רואים אנו, לקנות תורה זה יותר קשה מלהשיג גשמיות. ובגשמיות לא משיגים שום דבר בלי יגיעה, ואיך עלה על דעתו של אדם לומר, שהשיג משהו בלי יגיעה. וגם יש להבין במה שאמרו "יגעתי ולא מצאתי". האם האדם משקר במה שאומר "לא מצאתי", שעל זה אמרו "אל תאמין". הלא מדברים באדם שרוצה להשיג משהו בתורה, והוא יגיד שקר.

אלא הענין הוא כנ"ל, כי בעת שהאדם רוצה לעבוד, להגיע לדרגת הדביקות, שהיא השתוות הצורה, היינו כמו שהבורא רצונו הוא להשפיע לנבראים, כן האדם רוצה להגיע שיהא בידו לעשות רצון ה', כלומר, כמו שרצון ה' הוא להשפיע, גם האדם רוצה לעשות הכל להשפיע, והיות שהרצון להשפיע הוא נגד הטבע, אין ביכולת האדם להשיג את הרצון הזה. כנ"ל, שזה הוא נגד הטבע של האדם, שהבורא ברא את האדם עם רצון לקבל, ואיך האדם מסוגל ללכת נגד הטבע, מה שה' ברא אותו. שרק ה' לבדו הוא יכול לשנות את הטבע, ולא האדם, כמו

שאמרו חז"ל (תענית כ"ה) "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק".

לכן גם כאן, בעניני עבודה, צריכים גם כן לומר כנ"ל, מי שברא בהנבראים רצון לקבל לעצמו, הוא יתן להנבראים רצון להשפיע. כלומר, שרק הבורא לבדו הוא יכול לשנות את הטבע, ולא האדם. ולכן נקרא זה "נס מן השמים", מטעם שזהו דבר למעלה מהטבע. וזה נקרא "נס של יציאת מצרים", היינו שהקב"ה הוציא אותם מתחת שליטת המצרים, שהיא שליטת הרצון לקבל.

ובהאמור "יגעתי ולא מצאתי", יהיה הפירוש, הגם שנתתי הרבה יגיעות בכדי לזכות להרצון להשפיע, היינו, כל מה שהיה בידי, עשיתי, ולא מצאתי בי את הרצון דלהשפיע, אלא שנשארתי עם רצון לקבל לעצמו, בשיעור מופרז יותר משהתחלתי לכנס בעבודה כדי להשיג את הרצון להשפיע, שזה הוא רצון ה', כנ"ל, שרצונו הוא רק להשפיע. ואני ראיתי, בזמן שהתחלתי לתת יגיעה, שכל פעם ראיתי, איך שאני יותר משוקע בהרצון לקבל לעצמו. אז באתי לידי החלטה, נכון שיגעתי, אבל לא מצאתי. אלא שהקב"ה עזר לי, שמצאתי בי את הרצון להשפיע. וזהו כמו שאמר הזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל "במה". והשיב "בנשמתא קדישא, כד אתילד יהיב ליה נפשא, זכה יתיר".

נמצא, שה' נותן לו הנשמה, כל פעם מדרגה יותר גדולה, וזה נקרא "פנים ה'", היינו אור ה', שהוא נקרא בזמן שהיא מדרגה שלימה בשם "נרנח"י". וזהו הסיוע המקבל מלמעלה. נמצא לפי זה, שהאדם אומר "לא יגעתי", היינו שהיגיעה לא עזרה לי כלום, שאני אוכל לומר, שע"י היגיעה מצאתי בי את הרצון להשפיע. אלא אם ה' לא היה נותן לי את בחינת אור פניו, הנקרא "נשמתא קדישא", הייתי נשאר בהרצון לקבל לעצמי ולא יותר. נמצא, מה שהוא אומר "יגעתי ולא מצאתי", הוא אומר אמת, כלומר, שהיגיעה שלו לא עזרה לו כלום.

וכאן יש לשאול, אם כן הוא צודק, במה שאמר "לא יגעתי", אם כן מדוע אמרו "אל תאמין". והתשובה היא, אין נותנים לאדם דבר שאין לו חסרון, כי מי שיש לו חסרון ומבקש מה' שימלא את חסרונו, הוא מקבל מלמעלה מילוי על חסרונו. לכן זה שהאדם נותן יגיעה ורוצה לזכות לכלים דהשפעה, והיות שהוא עובד ונותן יגיעה על זה, היינו להשיג את רצון ה' הנקרא "רצון להשפיע", זהו הכלי. והאור נקרא "הרצון להשפיע". והרצון הזה רק הבורא יכול לתת. זאת אומרת, כמו שנתן להאדם בעת שנולד רצון לקבל, הוא יכול לתת לו אח"כ רצון להשפיע. מה שאין כן אם האדם אינו נותן יגיעה, בכדי להשיג את הרצון להשפיע, נמצא שאין לו חסרון. והראיה לזה, שלא כדאי לו להתאמץ ולתת יגיעה לזכות לזה, אין הוא מסוגל לקבל מלמעלה את הרצון הזה, שישנה לו את סדרי הטבע.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ב' כ"א) "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה". שיש לפרש, אם האדם יודע, שאין בידו להשיג את הרצון להשפיע, אלא רק הבורא יכול לתת לו, אם כן בשביל מה הוא צריך להתייגע בחנם, כי אין בידו להשיג זה. לכן יש לשאול, העבודה זו למה לי. כי בין כך ובין כך הוא לא יכול להשיג זה בכוחות עצמו.

ועל זה אמרו "ואי אתה בן חורין להפטר ממנה". וזהו מטעם כנ"ל, שצריכים את היגיעה של האדם, לא מטעם שהאדם יכול לקבל את הרצון להשפיע, כי הרצון להשפיע נקרא בשם "אור", כנ"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והסיוע, אומר הזה"ק, הוא אור הנשמה, כמו שכתוב, שעוזרים אותו בזה שנותנים לו נשמתא קדישא. אלא היגיעה צריכים בשביל הכלי, היינו להשיג את החסרון, עד כמה שהוא נצרך לעזרת ה', שיעזור לו לתת את אור הנשמה.

אולם, בזמן שהאדם מתחיל לעבוד, בכדי להשיג את רצון הבורא, שהוא הרצון להשפיע, כמו שיש להבורא רצון להשפיע, והאדם חושב שהוא צריך להשיג מכח עצמו, לכן בעת העבודה, שהוא רואה, שהוא נעשה כל

פעם יותר משוקע באהבה עצמית. אז האדם בורח מהמערכה, כיון שהוא רואה, שהוא לא מתקדם. אז האדם אומר, שהעבודה זו להשיג את רצון הבורא זה לא בשבילו. מדוע, שהאדם רואה שכל פעם הוא נעשה יותר גרוע. אמנם אם האדם היה מאמין, שרק ה' נותן את הרצון להשפיע, אם כן למה לו לברוח מהמערכה, ולומר, זה בשביל אנשים יותר מוכשרים, הלא הקב"ה עוזר על זה, אם כן לגבי הבורא מה חשוב אצלו לעשות הבדל בין אדם זה לשאר אנשים.

כי ידוע, לגבי הקב"ה קטן וגדול שוים. על כן, בזמן שהאדם אומר, שענין עבודה רק להשפיע לה' זה שייך ליחידי סגולה ולא לאיש פשוט, זהו סימן שהוא חושב, שזהו בידי אדם להגיע לרצון להשפיע. לכן האדם צריך, שיהא חזק בדעתו, ולהאמין, שלא דורשים ממנו שהוא יגיע לרצון הזה, אלא שדורשים ממנו, שיהיה לו צורך להגיע לרצון להשפיע. ומתי שיהיה לו באמת רצון וצורך להגיע לזה, ה' יעזור לו, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". וכל היגיעה, מה שהאדם צריך לתת, היא רק בכדי להשיג את הצורך להרצון להשפיע, ולא יותר.

אולם השאלה היא, מדוע כשהאדם מרגיש את הרע, בשיעור מה שהרצון לקבל מפריע לו להגיע לדביקות, והוא מתפלל לה' שיעזור לו, ושיתן לו הרצון להשפיע, מדוע לאחר כמה יגיעות, שהאדם נתן בכדי להשיג את הרצון להשפיע, אז ההגיון מחייב, שהבורא צריך לתת לו את הרצון להשפיע. ובסופו של דבר מה האדם מקבל. לא די שלא קבל עזרה, שהבורא יתן לו את הרצון להשפיע, אלא קבל במקום זה, עבור היגיעה שנתן, רצון לקבל יותר חזק. היינו, שכל פעם הוא רואה, שהרצון לקבל שלו נעשה יותר מופרז. אם כן הוא רואה כאן פעולה הפוכה ממה שצריך להיות.

והתשובה היא, היות שלא יכולים להראות להאדם כמה רע שיש לו, כלומר כל מדת הרע שעמה האדם נולד, כמו שכתוב בזה"ק על מה שכתוב "לפתח חטאת רובץ", שתיכף שהאדם יוצא מפתח הרחם, תיכף בא עמו הרע, הנקרא "חטאת". ואם האדם יראה את כל הרע שיש בו, תיכף יגיד, שאין עבודה זו "לעשות הכל לשם שמים" בשבילו, ולא ירצה אפילו להתחיל בעבודה, אלא תיכף יבוא לידי יאוש.

ולכן אין מראים לאדם אלא קצת רע. ועל קצת רע האדם מתחיל לבקש מה', שיעזור לו. ואז מגלין להאדם עוד קצת רע, ומתחיל עוד הפעם לבקש מה', שיעזור לו. לכן אחרי כל בקשת עזרה יכולים להראות לו קצת יותר רע. וכן הולך ומוסיף בקשות, ומוסיפים לו גילוי הרע, שנמצא בו. עד שהאדם נותן את כל התפלות על כל הרע שנמצא בו. אז האדם מקבל את הטוב הזה, מה שהוא מבקש, היינו הרצון להשפיע, שעל זה הוא נכנס בעבודה, בכדי להשיג את הרצון הזה, שזה הוא רצון הבורא, שרצונו הוא רק להשפיע.

נמצא, שאם האדם יקבל את הרצון להשפיע על קצת רע, הוא כבר יחשוב שזה כבר מספיק בשבילו. ואם יהיה לו סיפוק בעבודה, נמצא, שכל הרע, שנשאר בו, שעל זה לא קיבל את התיקון של רצון להשפיע, ממילא ישאר אצלו הרע בלי שום תיקון. מה שאין כן כשרואים מלמעלה, שכל פעם הוא מבקש עזרה, על הרע שמתגלה בו בכל יום ויום, אז כל הרע שיש בו, היינו שנתגלה אצלו, והוא מבקש עזרה מלמעלה, והעזרה שהוא מקבל ע"י תפילותיו עכשיו, היא שמגלים לו רע, כדי שבאופן כזה יתגלה אצלו כל הרע.

ואח"כ, שיקבל את העזרה מלמעלה, אז כל הרע יתוקן בעל מנת להשפיע, מטעם כיון שלא קבל באמצע עבודה את הרצון להשפיע, ממילא אין לו ממה לקבל סיפוק. לכן הוא מתפלל כל פעם, שיתנו לו הרצון להשפיע. ואז ע"י תפלותיו, שהוא מבקש מה', שיתן לו העזרה, יש מקום שהרע יתגלה בו, מטעם שהוא עומד וצועק, שיתנו לו העזרה הדרושה לו.

וזה דומה על דרך משל, שהגיע לארץ

רופא מומחה, שהוא מרפא את כל המחלות שבעולם שיש לאדם. רק שיכולים לכנס אליו רק פעם אחת. וכל חולה, שנכנס אליו, כמה מחלות שהחולה אומר לו, הוא מרפא. והיו חולים שנכנסו אליו על מחלות קיבה, והרופא ריפא אותו. ואח"כ נתוודע להחולה, שיש לו מחלת לב, על דרך משל. והוא רוצה לכנס להרופא. והיות שהוא כבר היה אצל הרופא, ופעם שנית הרופא לא מקבל, נמצא שהוא נשאר במחלת לב כל ימי חייו. וחולה אחר נכנס, ואמר שיש לו מחלת לב, ומחלת דלקת פרקים, וסובל גם על המרה, שאמרו לו רופאים אחרים, שהוא חולה על זה גם כן. והוא נכנס להרופא המומחה הזה והוא ריפא אותו, את הכל בפעם אחת. מה שאין כן שאר חולים, שלא היו יודעים את מחלותיהם, נשארו עם המחלות שהיו להם.

אז כל החולים, שלא היו יודעים את מחלותיהם, באו להרופא שיתן להם עצה, שידעו כל מחלותיהם, בעת שהוא נותן להם את התרופה, שירפא להם את כל מחלותיהם. אז הרופא אמר, כל מי שרוצה לכנס אליו, הוא יתן בעת שהוא עושה תור אצל הרופא, שהוא יקבל מהרופא איזה כדור, שהכדור הזה הוא יגלה להם כל המחלות שיש להם. ואח"כ הוא יתן להם תרופה, בזמן שהם יבואו אליו. וכל המחלות שיש לכל אחד ואחד, יתרפא בפעם אחת.

והחולים לא הבינו מה שהרופא אמר להם. ובזמן שקבלו את הכדור, מה שהרופא נתן להם, בעת שהם שמו עצמם לתור כאן אצל הרופא. אז ראו כל אחד, שהוא קצת חולה. והרופא הזה נתן לו רפואה, ויתרפא. עכשיו הוא רואה המומחיות של הרופא, שהוא נעשה עכשיו יותר חולה, ממה שהיה לו. מקודם היה סובל על מחלה אחת, ועכשיו הוא רואה, שכל פעם נעשה המצב אצלו יותר גרוע, היינו לפעמים היה סובל כאבי ראש, ועכשיו יש לו כאבי לב, וכאב בטן, וכדומה. כולם צועקים על המתווכים, שהיו מייעצים להם, שילכו להרופא הזה, הלא הם נעשים יותר גרועים, מעת שהיו אצל הרופא, ועדיין הרופא בעצמו עוד לא טיפל בהם, רק המזכירה של הרופא, בעת שהוא נרשם לקבל תור אצל הרופא, שנתנה לו כדור, המצב נעשה אצלו כל יום יותר גרוע.

הנמשל הוא, בזמן שהאדם נרשם לעבוד עבודת הקודש, שהוא להגיע להשיג את בחינת רצון של המקום, שהוא הרצון להשפיע, ואומרים לו, שהרופא מרפא את כל המחלות בפעם אחת, שהמחלה שלנו נקראת בשם "רצון לקבל לעצמו". ובכדי שהרצון לקבל יתגלה אצל האדם בכל שיעורו הרע, אחרת אם האדם יבקש ה', שיתן לו עזרה, שיהיה בידו להתגבר על הרצון לקבל ולעשות מעשים בעל מנת להשפיע, אז האדם הזה יקבל סיפוק בעבודה של הרצון להשפיע.

ונמצא שהרע נשאר אצלו, רק שאינו מגולה, כדוגמת בגשמיות, שהאדם חולה ואינו יודע מהי מחלתו, וצריכים לעשות בדיקות, בכדי לדעת מהי מחלתו. כמו כן אצל האדם שרוצה לעבוד ולתת יגיעה, בכדי להשיג, שיהיה בידו לעשות את רצון ה'. אז האדם אינו יודע מחלתו. ורק ע"י התורה ועבודה יכולים לדעת מהי מחלתו.

וזהו על דרך שאמרו חז"ל "חש בראשו, יעסוק בתורה". ופירוש אאמו"ר זצ"ל, היינו שיש לו מחשבות זרות, "חש במעיו", היינו הרצון לקבל שבמעיו הוא שולט עליו וכו' על דרך זה. לכן מוכרח מקודם להתגלות כל הרע שבאדם, ולא מקבל את הרצון להשפיע תיכף אחרי כמה זמן שנתן יגיעה, אלא כנ"ל, עד שיתגלה את כל הרע שנמצא אצלו. ואז, כשמקבל את הרצון להשפיע, הוא שורה על כל הרע שבו.

נמצא, שזה שהאדם רואה, שהוא נעשה כל פעם יותר רע, זהו סימן שהוא הולך על דרך האמת. והראיה לזה, שהדרך שהוא הולך עושה את שלה. וזהו כדוגמת, שהרופא נותן פעם תרופה לחולה, והוא בא להרופא ואמר לו, שעתה ע"י התרופה שלך נעשה המצב של המחלה יותר גרוע. אז הרופא אומר לו, להיפך, היינו עכשיו אני רואה, שהתרופה שלי התחילה לפעול, אלא מקודם היא פועלת

על סדר הזה, ואח"כ היא פועלת על סדר אחר, עד שהוא יחזור לבריאותו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "עושין רצון המקום" יש לפרש, רצון להשפיע, כלומר שרצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו, שהוא רוצה שהנבראים יהנו, כמו כן האדם רוצה להגיע להשיג את הרצון הזה, מטעם שהוא רוצה בדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה. והיות שהאדם נברא עם רצון הפוך, שהוא רצון אך לקבל ולא להשפיע, לכן יש לו יגיעה גדולה להשיג. מה שאין כן בגשמיות, שהאדם עובד והוא מקבל שכר, אין זה נקרא "יגיעה", מטעם שזהו לא נגד הטבע, היות שכל המעשים שלו הם לתועלת עצמו.

מה שאין כן בעבודה להשיג את רצון ה', היינו הרצון להשפיע, שהאדם לא יעשה שום דבר, אלא מה שיצמח מזה תועלת ה' ולא תועלת עצמו, זהו יגיעה, היות שהוא נגד הטבע. והאדם הזה אינו יכול להשיג את הרצון הזה מכח עצמו, אלא ה' צריך לתת לו. וזה נקרא, ש"ה' נושא פנים" לאדם הזה, מטעם שאי אפשר להשיג זה, אלא בדרך נס למעלה מהטבע.

נמצא, שאין עצה אחרת להשיג את הרצון הזה, אלא ע"י נשיאת פנים. וזה שכתוב "ישא ה' פניו אליך". והמדרש מתרץ, שהוא בזמן שעושין רצון המקום, כלומר בזמן שעובדים את העבודה איך להשיג את הרצון הזה. אז הקב"ה מוכרח לתת להאדם בחינת פנים של ה', הנקראת בחינת "נשמה", היינו שמסייעין אותו בזה, שנותנין לו נשמתא קדישא, שזהו בחינת פנים של ה'. כי אין עצה אחרת לזכות לרצון ה', אלא ע"י הפנים של ה'. וזה שכתוב "ישא ה' פניו".

מה שאין כן באלו אנשים שלא עוסקים בתו"מ על מנת שיזכו לרצון ה', אלא זה שעוסקים בתו"מ הוא בשביל שכר, אין הם צריכים להפנים של ה', הנקרא בחינת "נשמתא", היות שלא הולכים נגד הטבע. לכן בשיעור שמאמינים בשכר ועונש, כבר הם יכולים לעסוק בתו"מ, כי השכר מעורר אותם לעבודה. נמצא, בזמן שאין עושים רצון המקום, היינו זה שעוסקים בתו"מ, אין הם רוצים תמורת עבודתם שכר, שה' יתן להם את הרצון להשפיע, אלא שכר עבור הרצון לקבל, בהם כתוב "אשר לא ישא פנים", מטעם שאין הם צריכים לבחינת נשמתא, שיתן להם, שפנים ה' הוא אור ה', הנקרא "נשמתא קדישא", מה שהאדם מקבל כדי שיחזיר אותו למוטב, שזה נקרא "סיוע מלמעלה", כנ"ל.

נמצא לפי זה, מה שאמרו, בזמן שאין עושין רצון המקום, אז ה' לא ישא פנים, מטעם שאין הם צריכים שה' יתן להם את הנשמה, שיחזיר אותם למוטב, מטעם שהם מרגישים שהם טובים. זאת אומרת, שמקיימים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה. ומהי הסיבה שבגללה עוסקים בתו"מ. זהו השכר. בשיעור שהם מאמינים בשכר ועונש, הם מסוגלים לעבוד עבודת הקודש, כנ"ל, מסיבת שזהו לא בסתירה להרצון לקבל.

לכן דוקא בזמן שעושין רצון המקום, כלומר, שעבודתם בתו"מ הסיבה היא מטעם "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", אם כן הם לומדים תורה בכדי לצאת משליטת הרצון לקבל, שהוא נקרא בשם "יצר הרע", הם צריכים להמאור התורה, שעל ידי זה הם יזכו לרצון ה', שהוא הרצון דלהשפיע. ובזה נבין מה ששאלנו, מהו "פנים ה'". התשובה, זהו אור, מה שה' נותן נשמתא קדישא לאדם, שיחזיר אותו למוטב.

ובהאמור מובן גם כן מה ששאלנו, מהו "לא יקח שוחד". הלא זה שעושין רצון המקום, זה בעצמו כאילו הוא שוחד. התשובה היא, זה שרוצה שה' ישא לו פנים, היינו שיתן לו בחינת נשמתא קדישא, הוא לא בשביל תועלת האדם, האדם דורש זה שישא לו פנים. אלא להיפך, הוא רוצה שה' ישא לו פניו, בכדי שיצא מתועלת עצמו, ותהיה יכולת בידו לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

אם כן אין הוא רוצה שה' יתן לו משהו לתועלת עצמו, שנגיד, שהאדם נותן שוחד לה'

כדרך שנותנים למי שהוא איזו מתנה, וכוונתו, שמי שמקבל את המתנה, יתן לו משהו לתועלת עצמו של הנותן מתנה. מה שאין כן כאן "האדם עושה רצון המקום" פירושו, שהאדם רוצה שיהא באפשרותו לעשות רצון המקום, ומבקש שישא לו פנים, היינו שיהיה בידו לעשות כל מעשיו לשם שמים.

ובזה מובן לנו, ש"יצר הרע" הוא הרצון לקבל, ו"התבלין" הוא הכח לצאת משליטת הרצון לקבל, ו"תורה" נקראת אור התורה, שהיא בחינת הפנימיות התורה, שהיא נשמת התורה.

מהו, "ארץ יראה ושקטה", בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ג
1989/90 - מאמר 33

חז"ל במסכת שבת (דף פ"ח, ע"א) אמרו "אמר רבי חזקיה, מאי דכתיב, משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה. אם יראה, למה שקטה. ואם שקטה, למה יראה. אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש, מאי דכתיב, ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי. ה' יתירה למה לי. מלמד, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית. ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

ויש להבין זה, מהו הענין, שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית. שזה תלוי, אם ישראל יקבלו את התורה, מוטב, ואם לאו, הוא יחזיר אותם לתוהו ובוהו. ויש להבין מקודם, מהו ענין מעשה בראשית, שאנו רואים, שמכנים כל מעשה בראשית בשם "ארץ". כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה". אם כן יש להבין, מה מרמז לנו מילת "ארץ" דוקא. והכתוב אומר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". אם כן מדוע מכנה מעשה בראשית רק בשם "ארץ", כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה".

ויש לפרש "מעשה בראשית" הכוונה על תחילת המחשבה. זאת אומרת, ראשית המחשבה של המעשה של בריאת העולם, היא כמו שכתוב "מטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש "מעשה בראשית". כלומר, זוהי המטרה של המעשה, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

אולם בכדי שהתענוג שהם יקבלו יהיה בשלימות, היינו שלא ירגישו בעת קבלת התענוגים בחינת בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום". שאין האור מאיר במקום שיש רצון לקבל לתועלת עצמו, ששם לא מגיע האור התענוג. אלא דוקא לאחר שהנבראים יתקנו עצמם, שיהיה להם כוונה בעל מנת להשפיע.

נמצא, אם אין הכוונה דעל מנת להשפיע, לא יהיה להם שפע. ממילא כל מעשה בראשית, היינו המטרת הבריאה "להטיב", לא יהיה מי שיוכל לקבל את זה, ממילא מתבטל את כל המטרה של מעשה בראשית, כנ"ל. ולפי זה מובן לנו, שאם לא יהיה מי שיהיה לו הכוונה בעל מנת להשפיע, זה נקרא "חזרת מעשה בראשית לתוהו ובוהו".

אולם יש להבין, מה הוא הקשר של ישראל. שאם ישראל יקבלו את התורה, יתקיים מעשה בראשית. ואם לא, יתבטל. לפי האמור, שהבורא רוצה לתת להם טוב ועונג, וגם צריכים תיקון להרצון לקבל שלהם, שיהיה בעל מנת להשפיע. אבל מהו הקשר התיקון דעל מנת להשפיע, שבגלל זה צריכים לקבל את התורה.

והתשובה היא, על דרך שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין. שעל ידי התורה, המאור שבה מחזירו למוטב", הוא יבוא להכוונה דעל מנת להשפיע. נמצא, בלי תורה, שורה על הבריאה, הנקרא "יש מאין", שהוא הכלים דקבלה, צמצום והסתר. שאין אור ה' יכול לבוא לתוך הכלים דקבלה.

נמצא, שמעשה בראשית, שהוא ענין להטיב לנבראיו, מתבטל, אם אין הכלים שיוכלו לקבל את מטרת הבריאה, שהיא הטוב ועונג מחמת תיקון הצמצום. ותיקון הזה בא על ידי קיום התורה. אז במקום צמצום שוב מתגלה השפע.

אולם לפי זה משמע, שאם האדם כבר הגיע לתיקון הכלים שלו, היינו שכבר יש לו כלים, הנקראים "מקבל בעמ"נ להשפיע", בשביל מה הוא צריך אז התורה. הלא כבר קיבל כל העצות, איך לעשות הכל לשם שמים.

התשובה היא, שידוע, שהתרי"ג מצות

נקראים בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') בשם "תרי"ג עיטין", ובשם "תרי"ג פקודין", שהם עצות איך להגיע לבחינת תיקון הבריאה, שהוא להשיג את הרצון להשפיע, שעל ידי זה קונים השתוות הצורה, והצמצום וההסתר מסתלק. שזה הוא התיקון, מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

ולאחר שכבר השיג את התבלין, אז התרי"ג מצות נקראים בשם "תרי"ג פקודין", שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בתור פקדון, שמחכה עד שיהיה לאדם את הכלי המוכשר לזה. אז נותנים להאדם את מה שהיה שם בתור פקדון, ולא היה יכול להוציא את הפקדון, מטעם שהיה שולט על זה הצמצום וההסתר.

ובהאמור יוצא, שמטרת הבריאה היא בחינת תרי"ג פקודין. שנפקד שם, עד שיהיה להנבראים את תיקון הבריאה, שרק אז יקבלו את מטרת הבריאה. ואיך להגיע לבחינת תיקון הבריאה, היינו שיהיה לכולם כלים שיוכלו לכוון בעל מנת להשפיע. הוא על ידי התרי"ג מצות, שהם בבחינת עיטין, היינו עצות.

ומה הן העצות. זהו כמו שכתוב "המאור שבתורה מחזירו למוטב". ויש לדעת, שבתרי"ג מצות, הנקראים "עצות". זהו נותן עצה, בזמן שיש לאדם איזה רצון להשיג משהו, והוא לא יודע איך להשיג. האדם הזה מחפש עצות איך להשיג את הדבר.

לכן כשהאדם, בזמן שמקיים תו"מ, שואל הגוף להאדם, בגלל מה אתה מקיים תו"מ. אז האדם עונה לו, שהוא מאמין בשכר ועונש, לכן, בכדי לקבל שכר ולא יקבל עונש, לכן הוא מקיים תורה ומצות. אולם שכר ועונש לא יכולים לקוראם בתור עצה. כי עצה היא בחינת אמצעי איך להשיג את הדבר. נמצא, שעצות הוא דבר אחד, ומה שמקבל על ידי העצות זהו דבר שני.

נמצא, מי שמקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, לא שייך לומר, שהם עצות לקבל שכר, אלא העבודה נקראת בשם "יגיעה", והשכר נקרא בשם "תמורה". ולא שאומרים, שהעבודה היא העצה על השכר. אלא שזהו כמו חליפין, הפועל נותן לבעל הבית את העבודה, ותמורת זה הבעל בית נותן לו שכר.

אם כן מהו הפירוש של תרי"ג עיטין. אלא שענין "עצות" יש לפרש, שזה נוהג בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה'. היינו שהוא רוצה, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לעבוד לתועלת עצמו. והיות שהאדם נולד עם טבע, שאין אדם יכול להבין לעשות משהו אלא רק לתועלת עצמו, והאדם רוצה לצאת משליטת הטבע, והאדם רואה, שלפי מה שהוא רוצה לעשות משהו לא לתועלת עצמו, אין זה באפשרותו, אז האדם מחפש עצות בכדי להשיג את הרצון הזה.

היות שהגוף טוען, שמדרך העולם הוא, מי שעושה משהו עבור השני, הוא מקבל שכר. וכאן, כשהאדם מתחיל לעבוד לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף, כל פעם הוא נעשה מתנגד יותר לעבודה, היות שהאדם רוצה, עם קיום תו"מ, לבטל את התועלת עצמו, היינו שלא יעבוד לתועלת הגוף. איך הגוף יכול לתת לו כוחות עבודה שיבטלו.

וזה דומה, שהאדם מסייע להשני, למי שרוצה להורגו. האם זה מדרך העולם, שמישהו יעזור להרוצה שיהרוג אותו. אלא כל כמה כוחות שיש להאדם, הוא מתנגד לו.

לכן כשהאדם בא ואומר להגוף "אני רוצה להרוג אותך", בטח שהגוף מתנגד. וזהו כמו שאמרו חז"ל על הכתוב, שדוד אמר "ולבי חלל בקרבי, שהרגו את היצר הרע בתענית".

אם כן בטח שהגוף מתנגד בכל כוחו, אם הוא רוצה לעבוד רק בעל מנת להשפיע. אז האדם מחפש עצות, איך לצאת משליטת היצר הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". נמצא, שרק במצב הזה, שרוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אז הוא צריך לעצות. על זה אמרו, שתרי"ג מצות הם "תרי"ג עיטין", היינו עצות איך לצאת משליטת הרע.

אז כשהאדם לומד תורה, האדם צריך לכוון, שהתו"מ, מה שהוא עושה, יעזרו לו

לצאת משליטת הרע. ויהיה בידו הכח לעשות הכל על הכוונה בעל מנת להשפיע. כי אז, כשהוא לומד תורה, הוא רוצה, שהמאור שבתורה יחזירו למוטב. ואז הוא צריך למה שאמרו, שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתו"מ, שהוא עוסק, הם אצלו במצב הזה רק כמו עצות.

ועתה יש להבין, מהו, לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, על ידי העצות של תו"מ, ומה עליו לעשות הלאה בקיום תו"מ. כלומר, הלא הוא כבר לא צריך את התו"מ בתור עצות. וידוע, שהכלל הוא, שהעצות הן רק גורמות איך להגיע להמטרה, מה שהוא רוצה להגיע, ולא היה בידו להשיג, עד שמצא עצות, איך להשיג מה שהוא רוצה. ונשאלת השאלה, מה הוא רוצה, היינו מה המטרה שאליה הוא צריך להגיע.

על זה באה תשובה פשוטה. המטרה, שהאדם עושה עצות איך להגיע להמטרה, ולאיזו מטרה האדם צריך להגיע. לכן צריכים לומר, היות שאין האדם עובד לתועלת עצמו, אלא שהוא כבר זכה לצאת משליטת אהבה עצמית, אם כן הוא רוצה עכשיו להגיע להמטרה של הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו, שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

נמצא, שעל ידי תרי"ג עצות הגיע אל המטרה של הבורא, כלומר, מה שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ועל זה בא הזה"ק ואומר לנו, שהטוב ועונג הם בחינת תרי"ג פקודין. כנ"ל, שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בבחינת פקדון, שעומד ומחכה מתי יבוא הזמן, שהיא יכולה להחזיר את הפקדון, שיש בה בהמצוה כנ"ל, שבכל מצוה יש אור המיוחד, שמרמז על המצוה בבחינת ענף ושורש.

נמצא, שלאחר שהאדם כבר הגיע בבחינת "תרי"ג עיטין", אז הוא מקיים "תרי"ג פקודין". לכן יש אח"כ סדר חדש, שאז נקרא התורה בשם "שמותיו של הקב"ה", שבחינה זו נקראת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

נמצא, בתו"מ יש להבחין בהם הרבה בחינות. ובאופן כללי הם מתחלקות לג' בחינות:

א. שלא לשמה.

ב. לשמה, שכל מעשיו הם להשפיע. ואז התרי"ג מצות הם אצל האדם בבחינת תרי"ג עיטין.

ג. שזוכה אז להגיע למטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו, שאז התרי"ג מצות אצלו בבחינת תרי"ג פקודין. שתרי"ג עיטין הם איך להגיע לבחינת לשמה. ותרי"ג פקודין נקרא בשם "גילוי רזי תורה".

ובשלא לשמה גם כן יש להבחין כמה בחינות:

א. הלומד על מנת לקנתר. שעל בחינה זו אמרו "תורתו נעשית לו סם המות".

ב. הלומד על מנת שיקראו "רבי".

וב' אלו הוא עושה הכל לשם בני אדם, ולא לשם שמים.

ג. שיהיה לו שכר בעולם הזה.

ד. שיהיה שכר בעולם הבא.

וב' אלה הוא עושה לשם שמים. והוא רוצה, שהקב"ה ישלם שכרו. מה שאין כן ב' בחינות הקודמות, השכר שלו הוא ממה שהוא רוצה לקבל מאנשים כמוהו. היינו, בחינת "הלומד על מנת לקנתר", הנאה היא ממה שהוא מקבל מחבירו, וכמו כן "הלומד על מנת שיקראו לו רבי", את זה הוא דורש מאנשים ולא מהבורא.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו:

א. מדוע מעשה בראשית נקראים בשם "ארץ" דוקא. הלא כתיב "בראשית ברא אלקים את השמים והארץ". התשובה, ש"ארץ" נקראת מלכות. וחז"ל אמרו "למה נקרא שמה "ארץ", משום שרצתה לעשות רצון קונה". שבאופן כללי אנו מדברים רק מב' בחינות, שהם אור וכלי. השפע וכל האורות נקראים בשם "שמים", וכל המקבלם נקרא בשם "ארץ". לכן כתוב "ארץ יראה ושקטה".

וכשאנו מדברים בעבודה, "ארץ יראה ושקטה" יש לפרש, ש"ארץ" נקרא רצון. היינו, היות הרצון הנמצא בלבו של אדם, יראה. ומהו הוא היראה. היות שהכלי המקבל את השפע נקרא בשם "ארץ", ואצל האדם נקרא לבו של אדם בשם "ארץ", והיות מטרת

הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, צריכה להתגלות בלבו של אדם, כי לבו של אדם נקרא "רצון לקבל", והיות שעל הרצון לקבל היה צמצום והסתר, אין אור עליון מגיע שמה.

אם כן איך אפשר שמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, יכולה לבוא לידי הנבראים, בו בעת שכל הבריאה היא בחינת רצון לקבל לעצמו. אלא על ידי התורה כנ"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", שעוסקים בתו"מ על הכוונה, שעל ידי זה יזכו לכלים דהשפעה.

אבל על זה יש בחינת יראה, מטעם כנ"ל, שהרצון להשפיע הוא נגד הטבע. אם כן היראה כאן היא מטעם, שמפחד "אולי לא יוכל לעשות הכל בעל מנת להשפיע, וממילא יתבטל מעשה בראשית, שהוא בחינת מטרת הבריאה, שצריך להתגלות לתחתונים". זאת אומרת, שיש כאן ב' דברים:

א. אולי לא יוכל לכוון את לימוד התורה, שיביאו לו את הרצון להשפיע. כי הגוף יעשה כל מה שבידו, ולא יתן לכוון, שהתו"מ מה שהוא עושה, שיהיו על הכוונה להביא לו את התבלין. אלא שיהיו לו מחשבות אחרות, בשביל מה הוא צריך לעסוק בתו"מ. וכל זה הוא מטעם, שהגוף מתנגד לזה, כנ"ל.

ב. יראה, שכל מעשה בראשית, שהוא הכוונה של הקב"ה להטיב לנבראיו, יתבטל, שלא יהיה מי שיוכל לקבל. אם כן אף פעם לא תצא לפועל את מטרת הבריאה. וזה הטעם, שארץ יראה, היינו, שהרצון הכללי נקרא "ארץ". וכמו כן כל יחיד נקרא בשם "ארץ", על שם שלבו של אדם נקרא "רצון".

ובהאמור, מהו התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים. היינו, שרק על ידי קיום התורה, שהוא בבחינת תבלין, שזה מביא להשתוות הצורה, אז יש מקום, שהטוב ועונג, שהיא מעשה בראשית כנ"ל, יכול להתקיים, שפירושו, יכול להתגלות לתחתונים.

וכמו כן, למה דוקא להארץ היתה יראה, ולא לשמים. כי היראה שייך רק למקבלים, אולי הם לא יוכלו לקבל. מה שאין כן אצל האור, הנקרא "שמים" לגבי הקב"ה, לא שייך יראה. שבטח הוא יודע, מה שהוא רוצה, בטח יצא לפועל. אלא כל היראות היא רק לגבי המקבלים, הנקראים "ארץ".

ויש לפרש, שבזכות היראה, שהיא "אולי לא תהיה לו היכולת לבוא לזכות לרצון להשפיע", בזכות היראה זכו לרצון להשפיע על ידי התורה. לכן שקטה.

מהו כלים הדיוטות, בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ד
1989/90 - מאמר 34

המדרש (בהעלותך, ט"ו ח') אומר וזה לשונו "גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה. ולנו אומר בהעלותך (את הנרות). למה הדבר דומה. למלך, שהיה לו אוהב. אמר לו המלך, תדע, שאצלך אני סועד, אלא לך ותיקן לי. הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט, מנורה של הדיוט, ושולחן של הדיוט. כיון שבא המלך, באו עמו שמשיו, סיבבו מכן ומכן, מנורה של זהב לפניו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו, שהיה הכל הדיוטות. אמר ליה המלך, לא אמרתי לך שאצלך אני סועד, למה לא התקנת לי כלום. אמר לו אוהבו, ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתביישתי, והטמנתי כל מה שהתקנתי לך, שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך, חייך, שאני פוסל את כל כלי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. והוא אמר לישראל, התקינו לי מנורה ונרות", עד כאן לשונו.

ויש להבין את המשל, מה שהמדרש אומר, שזה הוא תירוץ על מה שה' צוה על המנורה והנרות. הלא אצלו יתברך יש הכל. זה שכתוב "גם חושך לא יחשיך ממך". אם כן השאלה, למה הוא צריך את המנורה והנרות.

והתשובה, שאף על פי שיש להקב"ה הכל, מכל מקום הוא רוצה בכלים של תחתון, שהוא מכנה הכלים של תחתון "כלים דהדיוטות". לכן יש להבין, מהו הכלים דהדיוטות, שהקב"ה רוצה דוקא בכלים האלו.

ידוע, שהרצון נקרא "כלי". יש לפרש זה, שרצונו יתברך היה להטיב לנבראיו. וזה נקרא "כלי של הבורא", היינו הרצון להשפיע. ורצון להשפיע של הבורא ברא רצון לקבל הנאה ותענוג, את כל מה שהבורא רוצה שהנבראים יהנו. וזה נקרא "כלים של תחתון".

זאת אומרת "הרצון לקבל" נקרא בשם הדיוט ולא קדושה. מה שאין כן "הרצון להשפיע" נקרא כלי של קודש. כמו שאמרו חז"ל על הכתוב "קדושים תהיו", "יכול כמוני". לכן כתוב "כי קדוש אני, שקדושתי למעלה מקדושתכם". ושאלו "הכי מי יעלה על הדעת לומר שהאדם קדוש כמו הבורא, שעל זה צריכים להביא ראיה מהכתוב, שאינו כן. היתכן. אלא הפירוש "יכול כמוני" היינו כמו שאני משתמש רק עם רצון להשפיע.

לכן אפשר לומר, שגם עם ישראל ישתמשו רק עם רצון להשפיע. ועם הרצון לקבל לא להשתמש בכלל. זה שכתוב "יכול כמוני, אלא קדושתי למעלה מקדושתכם". ואין אתם יכולים להישאר רק עם הרצון להשפיע בלבד, אלא אתם צריכים להשתמש עם כלים דקבלה גם כן, אלא צריכים לתת על הכלי כוונה דעל מנת להשפיע.

ובהאמור יש לפרש, כלים של הקב"ה הם כלים דהשפעה, ואין שם חס ושלום בחינת קבלה כלל. אלא כל רצונו יתברך הוא רק להשפיע. ורק כדי שלא תהא "נהמא דכסופא" נעשה צמצום והסתר, שאין האור מאיר, רק בזמן שיש שם התיקון, שיהיה בעל מנת להשפיע, אז הקב"ה מאיר שם את אורו.

ובזה נבין את המשל, שהמלך אמר, שרוצה לסעוד אצל אוהבו. ואמר לו "לך ותיקן לי". היינו, שיעשה את העבודה של מקבל על מנת להשפיע. והוא הלך ותיקן. ואח"כ, שבא האור בבחינת רצון להשפיע לתחתונים, ואדם המקבל, הגם שהוא בעל מנת להשפיע, אבל הכלי, שהוא עוסק עמו, הוא הרצון לקבל ולא להשפיע. אם כן הוא מתבייש עתה, מדוע הוא משתמש עם כלים

דהדיוט, הגם שיש לו כוונה, אבל המעשה הוא לקבל.

לכן האדם מתבייש, ולא רוצה לעסוק אז להיות מקבל בעל מנת להשפיע. אלא הוא רוצה לעבוד רק בכלים דהשפעה בלבד, שהם כלים של מלך. וכל העבודה, שעבד לעשות את הכוונה בעמ"נ להשפיע, את הכלים האלו הוא הטמין, היות שמתבייש עתה לשמש עם כלים דהדיוטות. והסיבה היא, משום שזכה עכשיו לראות את גדלות וחשיבות של המלך, לכן הוא רוצה לעבוד רק מטעם "דאיהו רב ושליט". זאת אומרת, שגדלות המלך גורמת לו, שאין לו דבר חשוב יותר מלשמש מלך גדול.

וזה שכתוב "כיון שבא המלך, באו עמו משמשיו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש". נמצא, מחמת גדלות וחשיבות המלך, היה מתבייש להשתמש עם כלים דהדיוטות, כנ"ל, שהם כלים דקבלה.

וזה שכתוב "אמר לו המלך, לא אמרתי לך, שאצלך אני סועד". ויש להבין, מה הפירוש, שהקב"ה סועד אצל אדם. אולם יש להבין בדרך כלל, מהו הענין שהאדם צריך לעשות הכל לשם שמיים, שהוא בכדי לעשות נחת רוח ליוצרו. וחז"ל אמרו לנו, שצריכים להאמין בשכר ועונש, כמו שכתוב "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולותיך", שמשמע, היות שהבורא צריך למי שהוא, שיקיים את התו"מ, והם מקיימים את התו"מ, בכדי שתהיה לו הנאה. ותמורת זה הקב"ה משלם שכר.

את זה יכולים להבין בין אדם לחבירו, שחבירו צריך שהשני יתן לו. כי חבירו הוא בעל חסרון, אז שייך נתינה. ובזמן שחבירו נותן לו איזו מתנה, והמקבל מתנה נהנה מזה, אז המקבל מתנה משלם לו כגמולו.

אולם איך שייך לומר דבר זה אצל הבורא. וכי הוא בעל חסרון, שהתחתונים יכולים לתת לו משהו. אם כן, מהו הפירוש, שעם ישראל נותנים עבודה, והוא נותן שכר תמורת עבודה. וכמו כן יש להבין, מה שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". איזו פרנסה הם נותנים לו, שבזה הוא מתפרנס.

ידוע, ממה שהאדם נהנה זה מפרנס את האדם, שנותן לו סיפוק בחיים. יכול להיות שהאדם מרוויח הרבה כסף, ויש לו מה לאכול ולשתות, אבל אם אין לו סיפוק בחיים, נקרא האדם הזה, שאין לו ממה להתפרנס, שאין לו ממה לחיות. היינו, ממה שיהיה לו כדאי לחיות, בשביל הנאה הזו, שהוא מקבל.

לכן יש אנשים, שהסיפוק בחיים שלהם הוא רק מתאווה לבד. כבר יש לו פרנסה, כלומר מה שיפרנס אותו, שיהיה לו את הכדאיות לחיות. זאת אומרת, ממה שהאדם מקבל סיפוק, זה נותן לו טעם בחיים. לכן יש אנשים בעולם, שהם עשירים, ולא חסר להם כסף, מכל מקום נמאס להם החיים, אם אין להם מה לקבל סיפוק בחיים. נמצא, ש"פרנסה" אין הפרוש דווקא לאכול ולשתות, אלא "פרנסה" נקרא דבר שהוא מפרנס אותו, ויש לו מזה סיפוק בחיים.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים". היינו, שנותנים להבורא מקום, שרצונו יתברך, שהיה רצונו להטיב לנבראיו, שיצא לפועל. היינו מקום, שהבורא יכול לתת להנבראים את הטוב ועונג, והנבראים נהנים מזה, ואומרים עתה, אנו מרגישים את הטוב ועונג, מה שהיה במחשבתו יתברך, מה שהוא רוצה לתת, אנחנו מקבלים את הטוב ועונג.

כלומר, מטרם שאנחנו השגנו את הכלים דהשפעה, שנוכל לקבל בעל מנת להשפיע, אז לא יכול היה האור דלהטיב לנבראיו לבוא לתחתונים, מסיבת שהיה רוכב על הכלים, שהיו צריכים לקבל השפע, צמצום והסתר. לכן אין מחשבת הבורא יכולה להתקיים. מה שאין כן כשעם ישראל מתקנים עצמם עם כלים דהשפעה, שיוכלו לקבל בעל מנת להשפיע. אז יש כבר מקום, שרצונו יתברך יכול להוציא לפועל. היינו, שהבורא נהנה מזה, שהרצון שלו יש מקום עתה להתגלות.

זה נקרא "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים", היות ההנאה, שיש להנבראים, מזה שמקבלים טוב ועונג, זה הוא הפרנסה

של ה'. כלומר שהקב"ה נהנה, מזה שמטרתו יצאה לפועל, ונתקיים מה שרצה להטיב לנבראיו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו שהמלך אמר, שהוא רוצה לסעוד אצל אוהבו. בגשמיות אפשר לומר, שהמלך סועד אצל אוהבו. אבל מה שייך לומר אצל הבורא, שהוא סועד אצל הנבראים.

התשובה היא, היות זה שהנבראים נהנים מהטוב ועונג, מה שהבורא נותן להם, זהו הסעודה של הקב"ה, כלומר שזהו הפרנסה שלו, כי רק מזה שהנבראים מקבלים ממנו כל טוב, זה נקרא, סעודת המלך, שזהו הפרנסה שלו. וזה הפירוש "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים".

וגם נבין עתה, מהו הפירוש שהמלך אמר לו "אצלך אני סועד, אלא לך ותיקן לי. הלך אוהבו ותיקן מטה של הדיוט", שפירוש של "הדיוט" הוא כלים דקבלה. ותיקן אותם שיהיו בעל מנת להשפיע. וזה שכתוב "כיון שבא המלך, וראה את כל הכבוד", היינו שזכה להשיג את גדלות המלך, התבייש להשתמש עם כלים דקבלה, כנ"ל, אע"פ שהם בעל מנת להשפיע.

עתה נבאר מה ששואל המדרש, הלא כתוב "גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, וכו'". אם כן, בשביל מה אמר לישראל "התקינו לי מנורה ונרות". על זה הוא מתרץ עם המשל. ויש להבין את השאלה, ואח"כ נוכל להבין את התשובה, שנתנו עם המשל.

בפשטות קשה להבין מה השאלה, שהקב"ה אמר לישראל "התקינו לי מנורה ונרות". הכי חס ושלום יעלה על הדעת של מישהו, שהמנורה והנרות הם בשביל שיאירו להבורא. אם כן מהי השאלה, שעל זה תירצו עם המשל.

ויש לפרש זה על דרך שהיה בזמן מתן תורה, שאמרו חז"ל (שבת פ"ח) "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מה לילוד אישה בינינו. אמר להם, לקבל התורה בא. אמרו לפניו, חמדה גנוזה, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם. מה אנוש כי תזכרנו. ה' אדונינו, מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים. אמר לו הקב"ה למשה, החזר להם תשובה. אמר להם, למצרים ירדתם, יצר הרע יש ביניכם".

מיד הודו לו להקב"ה, שנאמר (תהילים ח' י') "ה' אדונינו, מה אדיר שמך בכל הארץ". ואלו "תנה הודך על השמים" לא כתוב. מה שאין כן לפני זה (תהילים ח', ב') כן כתוב "אשר תנה על השמים".

רואים אנו, שקטרוג המלאכים היה על פחיתות ערך של עם ישראל, שיש להם כלים של רצון לקבל, הנקרא "יצר הרע". לכן התורה שייכת למי שאינו כל כך מגושם, אלא למלאכים, שיש להם רק כלים דהשפעה. כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף ר"י) "שאליהו טס בארבע גדפין. מה שאין כן המלאכים בשית גדפין". ומפרש שם בהסולם, שהמלאכים הם בבחינת למעלה מחזה, שהם בחינת שמחזה ולמעלה, שמספיק להם חסדים מכוסים, משום שיש להם רק כלים דהשפעה.

מה שאין כן הנשמות באות ממלכות, שהיא מחזה ומטה, ששם מקום של חסדים מגולים, כי שם מקום בנין המלכות, שהיא הכלל של כל הנשמות. ויש להם כלים דנה"י, שהם כלים דקבלה. לכן הנשמות צריכות אור החכמה, המושפע רק בכלים דקבלה.

וכמו כן אומר האר"י הקדוש, שרק הנשמות שעולות למ"ן, הם מעלים את זו"ן לאו"א, להמשיך תוספת מוחין. מטעם, שהנשמות צריכות לאור החכמה, משום שיש להם כלים דקבלה.

מה שאין כן המלאכים, שהם מבחינת חזה ולמעלה, שהם כלים דהשפעה, ולא צריכים אלא רק חסדים, לכן כשעולים למ"ן לז"א לבקש מילוי, שאינם אלא חסדים, ולז"א יש תמיד חסדים, ואינם גורמים לזו"ן שום עליה.

אלא רק הנשמות, שהם צריכים חכמה, הנמשכת בכלים דקבלה. וזה אין לז"א בקביעות. לכן הנשמות גורמות עליית העולמות, בכדי להמשיך אור החכמה. לכן שזו"ן עולים, עולים כל העולמות עד א"ס ב"ה.

ובהאמור יש לפרש את ענין טענת המלאכים. שטענתם היתה, שתורה הקדושה, הנבחנת בבחינת שמותיו של הקב"ה, שהיא פנימיות התורה, המלובשת בלבושים גשמיים, הכל הוא ענין התגלות אלקות לנבראים. ואיך נותנים דבר גדול כזה לאנשים, שהם נחותי דרגה, שבטח צריכה להיות השתוות לאור ה', בכדי שיוכלו לקבלו. ואור ה', שהוא השפע, המושפע לתחתונים, אז המלאכים הבינו, שרק להם יש שייכות להאור, שהוא בחינת המשפיע. משום שגם להם יש כלים דהשפעה. ולא לילודי אשה, ש"אשה" נקראת בחינת נוקבא, שפירושו, שישראל נולדו מבחינת נוקבא, שפירוש, מבחינת כלים דקבלה, כנ"ל, שהנשמות באות ממלכות, הנקראת "כנסת ישראל".

את זה יש לפרש, מה שהמלאכים שאלו "מה לילוד אשה בינינו". היינו, הלא הוא בא מבחינת מלכות, שהיא כלי קבלה, שהיא בהפכיות הצורה לגבי התורה, שהיא אור השפע. ומה משה השיב להם, "כלום יצר הרע יש ביניכם". מיד הודו המלאכים להקב"ה ואמרו "ה' אדונינו תנה הודך על הארץ".

התשובה ההיא, שמשה השיב להמלאכים "כלום יצר הרע יש ביניכם" צריכה הסבר. האם המלאכים לא ידעו שמדברים שם בענין שמירת המצות בגשמיות. האם יש להם גוף להמלאכים, שדרשו, שיתנו להם, על דרך משל, טלית וציצית, שיתכסו את גופם, וכדומה, עד שבא משה והודיעם, שהתורה מדברת מדברים גשמיים, שאין התורה יכולה להתקיים, אלא רק למי שיש לו גוף גשמי.

בטח שהמלאכים הבינו זאת. אלא בטח שהם דרשו, שפנימיות התורה, שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה, זה יתנו להם. ובאמת דבר הקשה ביותר להבין הוא, וכי אם נותנים התורה לישראל, כבר לא יכולים לתת את התורה גם למלאכים. וכי זה דבר גשמי, שאם נותנים לזה, כבר לא יכולים ליתן לאחרים.

וכאן משמע, המלאכים ראו והבינו, אם יתנו התורה לישראל, משמע דוקא לישראל יכולים לתת התורה, ולהם לא. היינו, שאין הם ראויים לקבלת התורה הפנימית, אלא רק לישראל. אחרת היו צריכים לתת גם להם.

כלומר, שהתורה הנגלית בודאי זה שייך רק לאלו, שיש להם גופים גשמיים. אבל כששמעו, שמשה עלה למעלה לקבל התורה מהקב"ה, והם שאלו, מה לילוד אשה בינינו, אמר להם "לקבל התורה בא", והם לא ידעו מענין נתינת התורה בכלל, הם תמהים.

"אמרו לפניו, חמדה גנוזה, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, ולנו לא הודעתנו, שגם אנחנו נקבל את חמדה גנוזה". שבטח הם חשבו על פנימיות התורה, ש"פנימיות" נקראת מה שנגנזה בפנים, שהיא בחינת חמדה גנוזה.

לכן הם קטרגו, היינו שראו, שהתורה מבחינת הפנימיות התורה, בטח שייכת להם ולא לילוד אשה. זאת אומרת, הם טענו לפי דעתם טענות צודקות. היינו, תורה הנגלית בטח שייכת רק לישראל. אבל מדוע תורה הפנימית לא יכולים לתת להם גם כן. וכיון שהם לא ידעו מזה, היינו מבחינת נתינת התורה, שזה מראה, שאין להם שום שייכות, או הם צודקים.

ומה משה השיב להם, "כלום יצר הרע יש ביניכם". וכיון שאין לכם יצר הרע, למצרים ירדתם. ויש להבין תשובת משה. שאם הם דרשו פנימיות התורה, מהי התשובה, מה שמשה השיב להם.

והתשובה היא כנ"ל, שענין פנימיות התורה מתחלק לב' אורות, המכונים: אור דחסדים, ואור החכמה. אור דחסדים מושפע בכלים דהשפעה, היות שזה נמשך מבחינת דאור ישר. כמו שלמדנו, שחכמה בסופה, היינו לאחר שקבל את אור החכמה, שהוא בחינת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כי ענין הטוב ועונג הזה, מה שהוא רוצה להשפיע, צריך להיות מי שיקבל את הטוב הזה. וזה עדיין לא היה. לכן ברא יש מאין את הרצון לקבל הזה, הנקרא בחי"א דעביות, היינו שהיא הבחינה הראשונה, שיצאה ונתגלתה בחינת יש מאין, היינו מה שלא היה שום שורש של קבלה במציאות.

נמצא, שכלי דחכמה הוא כלי קבלה על

האור של מטרת הבריאה, היינו בשביל כלי זה נבראו שמים וארץ. כלומר, שכל מטרת בריאת העולמות היתה בשביל שכלי זה יקבל את הטוב ועונג.

נמצא, שאם לא היה כלי זה, הנקרא "רצון לקבל", אין מקום לבריאת העולמות. אלא אח"כ, היינו חכמה בסופה, לאחר שקבלה את האור, הרגישה שהיא בהפכיות הצורה מהמשפיע, ורצתה בהשתוות הצורה. לכן התגברה על הרצון לקבל שבה, ואמרה "אני רוצה להשפיע".

וזהו השורש לאור דחסדים, שיש בעולמות, הנבחן לאור של תיקון הבריאה. ואח"כ בינה בסופה ראתה, היות שמטרת הבריאה היא שהתחתונים יקבלו, ולא שיתנו, לכן עשתה כמין פשרה, שתקבל חסדים עם קצת חכמה, היינו שתקבל חכמה בבחינת זעיר אנפין, המכונה, אור דחסדים בהארת חכמה.

ואח"כ לומדים, ז"א בסופו ראה, שמטרת הבריאה לא היתה שהשפע העליון, שהוא בחינת טוב ומטיב, שיאיר בזעיר אנפין, אלא בהרחבה. זה נקרא "ספירת המלכות", שהיא הכלי האמיתי לקבלת השפע. היינו, הכלי המלכות, היא הכלי שבה יכול להאיר את האור של מטרת הבריאה, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים.

ובזה יכולים להבין את תשובת משה, שאמר "כלום ירדתם למצרים, וכלום יש בכם יצר הרע". אם כן אין לכם לקבל את התורה הפנימית, שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה. כי האור הזה דמטרת הבריאה היה רק לילוד אשה, כנ"ל, היינו רק לאלו, שיש להם בחינת רצון לקבל, שהיא מלכות, הנקראת בחינת נקבה, בחינת אשה, ולא להמלאכים, שאין להם כלי קבלה, שהם שייכים לבחינת מחזה ולמעלה, שהם כלים דבינה, שהם כלים דהשפעה, ולא כלים דקבלה.

וזה שכתוב "כלום ירדתם למצרים". פירוש, היות על בחינת מלכות היה צמצום והסתר, לכן צריכים לעשות תיקון על הכלי הזה. וכל זמן, שאין התיקון, נקרא, שקליפת מצרים שולטת על הרצון לקבל. והיות שאין לכם הרצון לקבל, אין שייך לומר. שאתם צריכים לעשות תיקון בעל מנת להשפיע, הלא אין לכם כלי קבלה להאור של מטרת הבריאה.

ובזה מובן את המשל, שזוהי תשובה, שאף על פי שיש לו למעלה מלאכים, שהם כלים זכים, שאין שם כלי קבלה, הנקרא "כלים דהדיוט", אלא "כולם הם קדושים, כולם טהורים, וכו'", ומכל מקום בחר הקב"ה דוקא בתחתונים, שיש להם כלים דהדיוטות, שרק בהכלים האלו יש יכולת לקבלת התורה מבחינת שמות הקדושים. והמלאכים הם שייכים לתיקון הבריאה. לכן המלאכים הם משמשי הנשמה. לכן אמר לעם ישראל "התקינו לי מנורה".

מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ה
1989/90 - מאמר 35

חז"ל (ברכות, ע"ב) אמרו "הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. ואם משמחו מה שכרו. אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה, שניתנה בחמשה קולות".

ויש להבין, מהו הפירוש, שאם נהנה מסעודת חתן, הוא צריך לשמחו. ואם לא נהנה מסעודת חתן, אינו צריך לשמחו. ועוד, מהו הענין שצריך לשמחו. האם החתן הוא בעצבות, כשהוא נעשה חתן, שצריכים להשתדל לשמחו. ועוד יש להבין, עם מה יש לשמח את החתן, שעל ידי זה שהאדם משמחו, האדם יזכה אח"כ לתורה.

הגיון מחייב, שאם אומרים לאדם שיעשה איזו מצוה, מבטיחים לו שכר עולם הבא. וכאן אמרו, שיהיה לו שכר, שיזכה לתורה. האם זהו שכר, המחייב לשמחו את החתן. וכל זה, איך זה להבין בעבודה.

וכמו כן יש להבין, מדוע לא מחייבים לשמח את הכלה, רק החתן. וכאן בכלה אנו מוצאים חיוב אחר, היינו שבכלה אמרו (כתובות, ט"ז ע"ב) "כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להם, בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה. והתורה אמרה, מדבר שקר תרחק. אמרו להם, בית הלל לבית שמאי, לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. הוי אומר, ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

ויש להבין, מדוע בכלה מדברים רק מריקוד. ולא אמרו, שצריכים לשמח את הכלה רק בעת הריקוד, איזה שם לתת להכלה, אם כמות שהיא, או לתת שם יפה, אף על פי שאינו אמת.

הנה גם שבת נקראת בשם "כלה", כמו שכתוב "לכה דודי לקראת כלה". ולפני שבת יש ששת ימי המעשה, שבששת ימים האלו אנו צריכים לטרוח להכין הכל בשביל שבת. וגם אנו אוכלים סעודת שבת.

הנה שבת נקראת בשם "מלכות". "כלה" נקרא מלכות. וגם "ארץ ישראל" נקראת מלכות. וגם "הבריאה" באופן כללי נקראת בשם "מלכות". כלומר, שיש לנו לדבר באופן כללי בשני נושאים, היינו:

א. בורא.

ב. נבראים.

הנה הבורא נקרא "חתן". והנבראים נקראים "כלה". חתן נקרא על שם נחות דרגה, כמו שאמרו חז"ל "נחות דרגה, נתיב איתתא" (רד דרגה וקח אשה), שפירוש הוא, שאין הבורא יכול להיקרא בשם "חתן", אלא בזמן שיש לו "כלה". כמו בגשמיות, שאנו אומרים, שאדם הזה הוא חתן. פירושו הוא, שיש לו כלה. ומה מרמז לנו זה ברוחניות.

היות שאין שייך לומר בורא בלי נבראים, לכן יוצא, מי הוא שאומר שיש בורא. זהו לאחר שנברא נבראים, והם משיגים אותו, שהוא ברא אותם, אז הנבראים אומרים, שיש בורא. אבל אם אין מי שישיג אותו, נמצא, שאין מי שידבר ממנו. לכן כשברא הנבראים, וזה היה על ידי שצמצם עצמו אחר כמה צמצומים, היה אפשרות שיצא נבראים, שהם בחינת מקבלים, ושהם רחוקים ממנו יתברך מבחינת הפכיות הצורה, שרצונו יתברך הוא רק להשפיע, ורצון הנבראים הוא אך לקבל. ושינוי צורה ברוחניות עושה ריחוק ופירוד.

נמצא, שדוקא על ידי שהשפיל עצמו, בכדי שהנבראים ישיגו אותו, אז יש לדבר שהבורא נקרא "חתן". שהשפיל עצמו, שישיגו אותו. והמשיגים הם נקראים בחינת "כלה", שהיא יודעת שיש "חתן". ואם הנבראים

לא היו משיגים אותו, בטח שהוא לא היה נקרא "חתן", והמשיגים לא היו נקראים בשם "כלה".

וכשאנו מדברים בכללות העולמות, אז מבחינים הכל לב' בחינות:

א. האור המשפיע, הנקרא "חתן", שמאיר לתוך העולמות על ידי צמצום ומסך, שזה נקרא בחינת "חתן".

ב. הכלי המקבלת את האור והשפע, שנקרא "מלכות של כללות העולמות".

אלא באופן פרטי יש הרבה בחינות בהאור, שענין ריבוי בא מסיבת הכלי המקבלת אותם. כלומר, בהאור בעצם אומרים "אין שינוי באור, אלא כל השינויים הוא בהכלי". מטעם כנ"ל, היות שאין האור מאיר, אלא על ידי צמצומים, ובשיעור שיש השתוות בין האור להכלי.

לכן תלוי זה בעבודת המקבל, כמה שיכול לתקן עצמו, שיהיה לו השתוות עם האור. לכן מטעם המקבל, הנקרא "כלי", יש להבחין הרבה בחינות בהאור. לכן, הגם שיש לנו הרבה פרטים, מכל מקום באופן כללי הוא אור אחד וכלי אחד, כמו שלומדים בגמר התיקון "יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הנה שבת נקראת בשם "כלה". ויש לפניה ששת ימי המעשה, שאז היא זמן של טרחא, כמו שכתוב "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת". ש"שבת" נקראת בחינת גמר מלאכה, ו"כלה" נקראת גם כן בחינת גמר מלאכה, כמו שכתוב "כלת משה, שהמלאכה נגמרה".

ויש להבין ענין "המלאכה" מהו. ומהו "גמר המלאכה" הנקראת "שבת" בעבודה. הכתוב אומר "אשר ברא אלקים לעשות". וכפי שמפורש בהסולם, ששת ימי המעשה הוא תיקון הששׁ מידות, הנקראים חג"ת נה"י. והיא מטעם, שהבורא ברא את העולם עם בחינת רצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "ברא", היינו יש מאין.

והיות שהיא בחינת שינוי צורה, הגורם ריחוק ופירוד, הכלי הזה, שהבורא ברא אותה, ניתן לתחתונים לעשות. היינו לתקן אותה. כלומר לתת על המעשה של קבלה את הכוונה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "דביקות", "השתוות הצורה", שבזה נתקן הבריאה, הנקרא "מקבל לעצמו ופירוד", בתיקון של דביקות, שהקבלה מקבלת צורת השפעה.

ובעת שהתחתונים נותנים את הכלי הזה, אז האור יכול להגיע להתחתונים. כלומר, שאז בא מחשבת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו", לכלל מעשה. וזה נקרא "גמר מלאכה" של הכלי, המוכשרת לקבל את השפע השייכת להכלי.

נמצא, ששת ימי המעשה הוא בחינת עבודה לעשות את הכוונה דלהשפיע. ו"שבת" נקרא, שכבר הוכן את הכלי, שיהיה בעל מנת להשפיע. לכן "כשבא שבת", פירוש, כשהאור בא לכלי המוכנת להאור, אז נקרא "שבת", היינו שכבר שבת ממלאכתו, היינו ממלאכת עשיית הכלי, כי כבר תיקן את הכלי.

וכשהאור מאיר בהכלים, אין להכלי מה לעשות. רק להנות מהאור, שזהו מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש מה שאמרו חז"ל "בא שבת, באה מנוחה". כי בזמן שהאור מאיר בהכלים, אין כבר מקום לעבודה, אלא נקרא ה"נהנה מסעודת שבת". וזהו מה שאמרו חז"ל "מי שלא טרח בערב שבת (לעשות כלים), מה יאכל בשבת".

היינו, ששבת נקראת "סעודה", היינו שהוא זמן של קבלת טוב ועונג. ואם אין לו כלים מוכנים מערב שבת, וכשבא האור, אין לו כלים במה לקבל את הסעודה. לכן נקראת שבת "כלה", מלשון גמר, סיום, השלים. כמו שכתוב, "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". שפירושו, שהסעודה כבר מוכנת, בגלל שכבר נגמרו הכלים לקבלת הסעודה. כידוע, האור, לא שייך לומר שחסר, כמו שכתוב "מלוא כל הארץ כבודו". אלא כשיש כלים מוכנים, רואים את האור. היינו האור בא לכלל גילוי לתוך הכלים.

הנה ארץ ישראל גם כן נקראת "כלה", על שם שיש לה חתן. כמו שכתוב "ארץ,

אשר עיני ה' אלקיך בה, מראשית השנה עד אחרית השנה". ולכאורה קשה להבין, מהו דוקא ארץ ישראל הוא כך. הלא כתוב "עיני ה' משוטטות בכל", ולאו דוקא בארץ ישראל.

ויש לפרש, שהתורה נותנת לנו סימן, לאלו עובדי ה', הרוצים לדעת, אם הם כבר זכו לבחינת "ארץ ישראל". הסימן הוא, כשהאדם מרגיש, ש"עיני ה'", היינו השגחתו יתברך, משגיח בבחינת טוב ומטיב, זהו נקרא, שהאדם נמצא ב"ארץ ישראל". שאז "ארץ ישראל" נקרא "כלה", היות שיודעת שיש לה חתן.

וכנ"ל, כי אצל מי נמצא החתן. היינו, מי יודע שיש חתן. זה שמשיג את החתן. ודרגה זו נקראת "כלה". כלומר, שכבר זכה להשגת אלקות. שהאור הוא בחינת אלקות, והמקבל את האור, הוא המשיג. לכן "ארץ ישראל" נקראת בחינת "כלה", היינו שמגולה בה החתן, שה' הוא המשגיח.

הנה בכדי להשיג את ארץ ישראל, הנקראת "ארץ, שהיא בחינת כלה", גם כן נהוג כמו שנהוג בגשמיות, שהולכים לחפש כלה, שלא תהיה בה שום חסרון, כמו שכתוב אצל המרגלים, שדיברו לשון הרע על ארץ ישראל. היינו, שאמרו, שהכלה, היינו הארץ, אינה כדאי לקחת אותה. מהרבה סיבות.

יש שאמרו, שהיא בעלת גאוה, שהיא דורשת מאדם הרבה דרישות. היינו, שהאדם יבטל את דעתו ורצונו נגדה. ורק מי שיכול ללכת בעינים עצומות, ולשמוע את כל פקודותיה, עמו היא יכולה לדבר. ואם הוא ירצה להבין, מה שהיא אומרת לו בתוך הדעת, תיכף היא בורחת מפניו.

אם כן, הם אומרים, איך אדם מבטל את כל ישותו בשבילה. זאת אומרת, היא כל כך חזקה בדעתה, שאם הוא ימרה את מה שהיא אומרת לו פעם אחת, תיכף היא בורחת ממנו. כלומר, שענין "ארץ ישראל" היא בחינת מלכות שמים. וצריכים לקבל את המלכות בבחינת למעלה מהדעת, ושלא לחכות עד שהגוף יסכים לקבלת עול מלכות שמים. והקבלת מלכות שמים צריכה להיות, שהאדם יגיע לאהבת ה' "בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך". והכל על הבסיס שלמעלה מהדעת, כלומר "כניעה ללא תנאי". היינו, הגם שהגוף לא מבין.

והאדם צריך ללכת ולקבל את הארץ בעינים עצומות, היינו למעלה מהדעת. ואם האדם באמצע עבודה, כשזכה לאיזו עליה ברוחניות, ומרגיש טעם בעבודה, ואומר "עכשיו אינני צריך להאמין באמונת ה', היות שכבר אני מרגיש טעם בעבודה, והטעם שיש לי בעבודה, את זה אני לוקח לבסיס".

נמצא, בזמן הזה הוא, כנ"ל בהמשל, שברגע שהוא רוצה להבין את הענין האמונה למעלה מהדעת, "למה לי", אלא אומר "שעכשיו כבר יש לי יסוד להאמין בה'", תיכף היא בורחת ממנו. היינו, שכל העליה, מה שהוא היה מרגיש, תיכף הוא יורד ממצבו. וזה נקרא, שהמלכות הנקראת "ארץ ישראל", בורחת ממנו. והוא נשאר בבחינת "חוץ לארץ".

וזהו כמו שאמרו חז"ל "ארץ העמים, אויר שלהם טמא". פירוש, שהאדם בזמן הירידה, נמצא, שהוא יורד מ"ארץ ישראל" ונכנס ל"ארץ העמים", שאויר שלהם טמא. פירוש, שכל המחשבות של "אומות העולם" נכנסים לתוך מוחו ולבו, ובחינת הרצונות של "ישראל", הנקרא "רצון ישר-אל", מסתלק ממנו. ובמקומו בא הרצון של "אומות העולם", שהם הלעומת דקדושה.

נמצא, במצב הירידה האדם אומר "מה הרווחתי, בזה שנתתי הרבה יגיעות, בכדי להרויח קדושה. ואני רואה עכשיו, שלא די שלא הרווחתי כלום, אלא אני עתה יותר גרוע מטרם שנכנסתי להשיג את העבודה דלשם שמים". היינו שאומר "לא די שאין לי הכוונה דלהשפיע, אלא אפילו בבחינת המעשה, נעשה עתה המצב יותר קשה לקיים. כלומר, בבחינת המעשה בלי כוונה. מה שאין כן מטרם שרציתי לכנוס ל"ארץ ישראל", בקל הייתי יכול לקיים תורה ומצות".

וזה הוא כמו שכתוב בזה"ק (שלח, דף כ"ב, ובהסולם אות ס"ג) "זה שכתוב וישובו

מתור הארץ. וישובו, היינו שחזרו לצד הרע, וחזרו מדרך האמת. שאמרו, מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם, עמלנו בתורה והבית ריקם. ולעולם ההוא מי יזכה, ומי יבוא לתוכו. מוטב לנו שלא היינו יגעים כל כך. הרי עמלנו ולמדנו, כדי לדעת חלק עולם ההוא, כמו שיעצת לנו. וגם זבת חלב ודבש הוא. טוב הוא העולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה. אבל מי יכול לזכות בו. אלו בני האמונה, מה אמרו, אם חפץ בנו ה', ונתנה לנו. כיון שאדם משתדל ברצון הלב להקב"ה, יזכה בה, כי אינו רוצה ממנו, אלא הלב".

הרי אנו רואים, "ארץ ישראל" היא בחינת מלכות, היינו בחינת "כלה". ששולחים אנשים לראות, אם "הכלה" טובה היא, ואם היא גאוותנית. וגם שבת נקראת "כלה" מבחינת גמר מלאכה. לכן לפני שבת, יש ששת ימי המעשה, שהעבודה והטרחא הוא, להסתגל להתנאים שהכלה מציגה, אם רוצים לקבל אותה. והטרחא שיש בששת ימי המעשה, היא כמו שהיה במרגלים, לפעמים חושבים שהכלה היא טובה, ומי שלוקח אותה, הוא איש המאושר בעולם, וכדאי לעשות הכל, היינו לקבל כל התנאים שלה, מה שהיא דורשת.

ומה היא אומרת, שרק לאחר שהאדם יגיד, שהוא מבטל את צרכיו, מה שגופו של אדם דורש, היינו הרצונות שלו, מה שהיא לתועלת עצמו, הוא מוותר עליהם, ואינו דואג אלא לתועלת "הכלה", הנקראת "מלכות".

"כלה", שהיא בחינת מלכות שמים, שרק אז, מתי שהוא יבטל את עצמו, על דרך שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירושו, שכל המחשבות והרצונות, שנוגע לצורך עצמו, הוא ממית. ואינו דואג אלא לתועלת ה'.

כמו כן ב"ששת ימי המעשה" יש להאדם עליות וירידות. כלומר, שלפעמים האדם אומר, שהצדק עם המרגלים. מה שאמרו, שצריכים לברוח מהמערכה, שאין זה בשבילם. ולפעמים הם מתגברים ואומרים, שהצדק הוא עם יהושע וכלב, שהם היו אומרים "אם חפץ בנו ה' ונתנה".

ולאחר שגומרים את העבודה, היינו שכבר האדם מסכים לכל דרישות של הכלה, אז האדם זוכה, ש"שבת" נקרא "שבת מלכתא". היינו, שכל הטוב ועונג מה שהיא מקבלת מהחתן, היא נותנת לאדם, המבטל את עצמו נגדה. וזהו הדרישות שהיא מציגה. שדוקא לאחר שהוא יקבל על עצמו את התנאים שלה, אז היא מראה את מה שהאדם מרויח בחיים שלו, אם הוא יכול לקבל אותה בתור "כלה". ואז "הכלה" מקבלת שם, שהיא "בת מלך", וכלום חסר ב"בית המלך".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו שצריכים לשמח את החתן. התשובה היא, היות מבחינת ענף ושורש "החתן" נקרא הבורא, ו"הכלה" נקראת הנבראים, מה שהם צריכים לקבל מהבורא. והיות שהבורא ברא את העולם על המטרה להטיב לנבראיו, לכן בזמן שהנבראים מקבלים את הטוב ועונג, זהו נקרא "שמחת חתן", כמו שאמרו חז"ל "לא היה שמחה לפניו, כיום שנברא בו שמים וארץ".

נמצא, שכל אדם נהנה מ"סעודת חתן". היינו, שכל הנאות שישנם בעולם, באים מהבורא, שזה נקרא "סעודת חתן". "ואינו משמחו" יהיה הפירוש, שהוא מדבר לשון הרע על "הכלה". כלומר, שהאדם אומר, ש"הכלה" אינה יפה, והיא מלאה חסרונות. שענין "כלה" נקרא בחינת הנבראים, שהם צריכים לקבל את הטוב ועונג מהבורא. והם אומרים, ש"הכלה", הנקראת בחינת מלכות, שהיא כלל כל הנשמות, אין היא נותנת להנבראים טוב ועונג.

נמצא, כאילו שאין הבורא נותן לה שום דבר. נמצא, שאם האדם אומר, שאין למלכות מה לתת להנבראים, נמצא, שמדבר לשון הרע על "הכלה", שהיא עניה ודלה. וגם מדבר לשון הרע על הבורא, מטעם שהבורא לא נותן לה שום דבר, שיהיה לה מה לתת להנבראים.

לכן כל אדם "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות. שענין חמישה,

כידוע, שברוחניות כל דבר שלם נקרא "חמישה ספירות", "חמישה עולמות". לכן נקרא "עובר", היינו עובר עליהם, ואינו מקבלם. ואם משמחו, שואל הגמרא, "מאי שכרו". אמר רבי יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שניתנה בחמישה קולות".

ויש להבין, מדוע לא מבטיחים לו, שזוכה לבחינת עולם הבא, כמו שמבטיחים בכל המקומות. והתשובה היא, היות שהוא משמח את החתן, היינו שהוא מאמין במלכות שמים, שהיא בחינת "הכלה". שהוא אומר, שהיא "כלה" יפה וטובה. שהוא מאמין בבחינת אמונה, שיש לה "חתן". וכבר רואים, שהוא נמצא אצל "הכלה".

וזה נקרא "סעודת שבת". פירוש כנ"ל, שאז, בשבת, המלכות, שהיא הכלל של הנשמות, כבר יש בה, מה שהבורא, הנקרא "חתן", רצה לתת בשביל הנשמות. וזה ענין, ש"שבת" היא בחינת "מעין עולם הבא", שאז הזמן שנהנין מ"סעודת החתן".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אומר, שהשכר של מי שמשמח את "החתן", הוא זוכה לתורה. ולא אומר, שזוכה ל"עולם הבא", כמו שכתוב בהרבה מקומות. התשובה היא, במה האדם יכול לשמח את "החתן" בעבודה, כש"החתן" נקרא הבורא, זה שהאדם אומר ש"הכלה" היא יפה בלי שום חסרון.

מזה החתן נהנה כנ"ל, שכלה נקראת מלכות מבחינת אמונה למעלה מהדעת. ואומר, שמלכות, שהיא מנהגת את העולם בשליטתה, ומנהגת בבחינת טוב ומטיב. וזהו כמו שכתוב ("שיר השירים", ד') "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". אז האדם זוכה לבחינת "תורה", שהיא נקראת "סעודת המלך", שהיא בחינת "תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה", שתורה זו אינה מתגלית מטרם שהאדם זוכה לבחינת "אמונה", הנקראת בחינת "מלכות שמים".

אולם מטרם שזוכים לבחינת אמונה, הנקראת מלכות בחינת "כלה", ויש שם עליות וירידות, שזה נקרא בחינת "ריקוד", ששם כל העבודה, איך לזכות שהאדם יקבל על עצמו עול מלכות שמים, שלא יעשה שום דבר למה שנוגע לתועלת עצמו, אלא כל מעשיו יהיו לשם שמים.

ועל זה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה", היינו בכדי לזכות לבחינת "כלה". ובזה יש מחלוקת בית שמאי ובית הלל. בית שמאי אומרים "כלה כמות שהיא". היינו, איך שהאדם מרגיש, אם טוב לו או אם חס ושלום רע לו, על הכל הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, היינו שכל ההרגשותיו הן לטובתו. וזה קשה מאוד.

אבל בית הלל אומרים, שהאדם צריך לומר, שמה שהוא מרגיש במצב שהוא נמצא, שלא טוב לו, הוא צריך להאמין, שזה כן טוב, רק הוא לא רואה את הטוב, משום שעדיין לא ראוי לראות. לכן מה שהוא מרגיש אינו אמת, מטעם "עינים להם ולא יראו".

וכולם אומרים, שהאדם צריך ללכת למעלה מהדעת ולשמח את החתן. לכן יש ב' מיני עבודות:

א. של ששת ימי המעשה, שאז הזמן של העבודה.

ב. של שבת, שאז הזמן של הסעודה. (עיין מאמר י"ב, תשמ"ט).

מהו שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ו
1989/90 - מאמר 36

הזה"ק (בלק דף נ"ד ובהסולם אות קל"ח) כתוב שם וזה לשונו "בשעה שרצה הקב"ה לתת התורה לישראל, הלך והזמין את בני עשו, ולא קיבלוה. כמו שהכתוב אומר, ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, שלא רצו לקבלה. הלך לבני ישמעאל, ולא רצו לקבלה, שכתוב, הופיע מהר פארן. כיון שלא רצו, חזר אל ישראל".

ובזה"ק (בלק בהסולם אות ק"מ) אומר וזה לשונו "אמר לו רבי שמעון, הרי שאלה זו נתיישבת. ה' מסיני בא, ומסיני בא ונגלה עליהם. וזרח משעיר למו, פירושו, ממה שאמרו בני שעיר, שאינם רוצים לקבל, מזה האיר לישראל. והוסיף להם אור ואהבה רבה. אף כך הופיע והאיר לישראל מהר פארן, ממה שאמרו בני פארן, שאינם רוצים לקבל, מזה הוסיפו ישראל אהבה והארה יתירה כראוי", עד כאן לשונו.

ויש להבין מה שאומר, שמזה שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, מזה נוסף לישראל אהבה והארה יתירה. שמשמע, היות שלא היה מי שירצה לקבל את התורה, ורק ישראל הצילו את המצב, לפיכך האיר לישראל, והוסיף להם אור, אחרת משמע, שהיה חסר לישראל את האהבה והארה יתירה.

ובעולם הגשמי יכולים לומר כך, שיש לפעמים אדם, שרוצה לתת למי שהוא איזה דבר יפה, ואין אף אחד שירצה לקבל. ויש מזה צער לאדם. לכן מי שריחם עליו וכן קבל, אז האדם אוהב את מי שעשה לו טובה וקבל את הדבר. אולם איך אפשר לומר דבר זה לגבי הבורא, שהאהבה וההארה יתירה הבורא נותן לישראל בגלל שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, וישראל כן קבלו.

ובכדי להבין זה על דרך העבודה, צריכים לזכור, שבדרך העבודה האדם עצמו הוא עולם קטן, כמו שכתוב בזה"ק "שהאדם נכלל מכל ע' אומות, ויש בו בחינת עשו, ובחינת ישמעאל, וגם בחינת ישראל". וכמו שלומדים, שבחינת ישראל היא בגלות תחת שליטת ע' אומות העולם, שבאופן כללי נקראים אומות העולם בשם "רצון לקבל לעצמו", וישראל נקראים בחינת "רצון להשפיע לה'".

ידוע שיש ב' בחינות:

א. מטרת הבריאה, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג. והרצון להשפיע של הבורא ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה ותענוג. זאת אומרת, בכל מקום שהנברא רואה, שיש מאיזה דבר להנות, תיכף הוא משתוקק לקבל את התענוג. וזה נקרא "כלי, מה שהבורא ברא", כמו שכתוב "אשר ברא אלקים".

ב. תיקון הבריאה. אולם יש ענין של תיקון הבריאה. היינו, כדי שלא יהיה ענין בושה, נעשה תיקון, שעם הכלי מה שהבורא ברא, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", לא יכולים לקבל, האדם מוכרח לעשות כלי חדש, הנקרא "רצון להשפיע", כדוגמת הבורא, שרצונו הוא להשפיע לנבראיו, כמו כן הנבראים מוכרחים לעשות הכלי הזה, אחרת שורה על הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים, העלם והסתר. וזה הוא מה שכתוב "אשר ברא אלקים", היינו הרצון לקבל, "לעשות", היינו מה שהנבראים צריכים לעשות, והוא הרצון להשפיע, שזה אינו נמצא בהנבראים, אלא שהנבראים צריכים לעשות, שיהיה להם רצון להשפיע.

ויש לשאול, איך יש אפשרות לעשות פעולה הפוכה ממה שהבורא ברא, שהוא

הרצון לקבל לעצמו. איך אפשר לבטל את מעשה ה', הנקרא "רצון לקבל", ולעשות פעולה הפוכה, שזה נראה, כאילו האדם עושה פעולה נגד הבורא.

התשובה היא, אין בידי אדם לבטל את הרצון לקבל, מה שהבורא עשה. אם כן, מה דורשים מאתנו, שאנחנו נעשה הכל לשם שמים, הלא זה נגד הטבע שלנו.

אלא שיש ענין אור וכלי. "כלי" נקרא רצון, "רצון" נקרא חסרון, ו"אור" נקרא מילוי החסרון. וזה כלל, ש"אין אור בלי כלי". לכן מוטל על הנבראים להמציא להם כלי, היינו חסרון, שיש כלל, שכל ענין חסרון שייך דוקא אצל הנבראים ולא אצל הבורא.

נמצא, שהנבראים מוכרחים לעשות פעולות ולחפש עצות, למצוא בעצמם חסרון, מה שהם רוצים לעשות כל מעשיהם לשם שמים, ואינו יכולים, אז הנבראים רואים ומרגישים את החסרון הזה של רצון להשפיע, שאין בידם להשיג מצד כוחות עצמם.

אולם, בכדי שיהא ברור, שאין הם מסוגלים להשיג את הרצון להשפיע, על זה הנבראים צריכים לתת מקודם כוחות מצד עצמם, אחרת איך הם יודעים, שאין הם יכולים להשיג את החסרון הזה מכח עצמם. אולם יש לשאול, בשביל מי צריכים את הידיעה הזו, שאין האדם יכול להשיג את הרצון להשפיע מכח עצמו.

התשובה היא, הידיעה הזו, האדם בעצמו צריך לדעת את זה, אחרת אין הוא מבקש שה' יעזור לו. כי האדם חושב, שיש לו זמן לעשות הכל בעל מנת להשפיע, כי זה הוא בידו, מתי שירצה, הוא יעשה הכל בעל מנת להשפיע. לכן האדם מוכרח מקודם לעבוד בעצמו, בכדי להשיג את הרצון להשפיע. ורק אחר כך הוא יכול לתת תפלה אמיתית, בכל הלב, היינו חסרון אמיתי, שהוא נצרך לישועת ה', שהוא יתן לו את הרצון הזה לעשות הכל לשם שמים.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים קי"ט) "אשרי נוצרי עדותיו, בכל לב ידרשוהו", שיש להבין את הקשר במה שאומר "אשרי נוצרי עדתיו", שפירושו, ששומרים את מצות התורה, ל - "בכל לב ידרשוהו". אלא כנ"ל, שיש לנו להשיג חסרון, שנרגיש שחסר לנו את הרצון להשפיע. ומטרם שנשיג אותה, היינו שמטרם שמשיגים את הרצון להשפיע, אין אנו ראויים לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים.

אולם על ידי מה האדם יכול להשיג את החסרון הזה. אומרים לנו, ע"י זה שהאדם ישמור את מצות התורה, זה יכול להביא לו את הידיעה הזו, שהוא נצרך להשיג את הרצון להשפיע. זאת אומרת, בסגולת שמירת תורה ומצות, וכשהאדם מכוון ע"י עשיית שמירת תו"מ, שהוא יתקרב לה', היינו "דביקות", הנקראת השתוות הצורה, זה יכול להביאו להרגשת חסרון של רצון להשפיע. וזה שאומר "אשרי נוצרי עדותיו", שזה יביא לו בחינת חסרון, שיכול אח"כ לבקש מה', שיתן לו את החסרון הזה.

וזה שאומר "בכל לב ידרשוהו", שפירושו, שאח"כ הוא יכול לדרוש מה', שיתן לו בכל לב. היינו שיתן לו הרצון להשפיע, שכל מה שהוא יעשה לה', שיהיה בכל הלב. נמצא, שאז ע"י קיום תו"מ, הוא יגיע, שיהא בידו לדרוש מה', שיתן לו בחינת "בכל הלב", שיהיה לה'. היינו, שדורש שה' יתן לו רצון להשפיע, הנקרא "בכל הלב", כי רק זה הוא דורש שיהיה השכר עבור קיום תו"מ.

נמצא, עבודת האדם היא להשיג חסרון וצורך, שה' יתן לו במקום שנתן לו מצד הבריאה את הרצון לקבל, שיתן לו עתה רצון להשפיע, כי ע"י זה הוא יזכה לדביקות ה'. לכן, הגם שהוא מבקש רצון אחר, ממה שהבורא נתן לו, מכל מקום הבורא רוצה בכך. ועל זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שה' אמר "נצחוני בני", מזה שהם רוצים רצון אחר, ממה שהבורא נתן להם, היינו שהם דרשו מה', שיתן להם רצון אחר, ממה שנתן להם מלכתחילה.

אולם הרצון לקבל, מה שהבורא נתן,

הוא הקוטב של כל הבריאה, הנקרא "יש מאין". אלא הרצון לקבל צריך לקבל תיקון, שזה נקרא "תיקון הבריאה". כלומר, הבריאה נקראת "רצון לקבל לעצמו", ועליו נותנים כוונה בעל מנת להשפיע. נמצא, בסופו של דבר, שהרצון לקבל נשאר, אלא שקבל תיקון בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יש לשאול, ולפי זה, כשהאדם מתחיל לבקש מה', שיתן לו את הרצון להשפיע, היינו שיהיה בידו לעשות כל המעשים שלו לשם שמים, מדוע אין הקב"ה נותן לו את הרצון להשפיע, כמו שהאדם דורש ומבקש.

וכפי סדר עבודה אנו רואים, שבזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך להשיג את הרצון להשפיע, אז האדם רואה, שהוא הולך אחורה ולא קדימה. כלומר, שהרע מתגלה אצלו בשיעור יותר גדול, מכפי שהיה מגולה הרע אצלו בזמן שהיה עובד בעל מנת לקבל פרס.

והענין הוא, שאנו צריכים לדעת, שענין רצון להשפיע הוא רק תיקון הבריאה ולא מטרת הבריאה, כי מטרת הבריאה היא, שרצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג. לכן אם היה נותן להם תיכף מה שדורשים, היינו את הרצון להשפיע, אז כבר היה להם סיפוק בעבודה, מזה שהם משפיעים להבורא ושיש להם דביקות בהבורא. ומה חסר להם עוד. כי לעצמם אין הם צריכים לשום דבר, שזה ענין הנקרא "כי חפץ חסד", ואין להם שום צורך לקבל משהו מהבורא. ולפי זה היה ענין של מטרת הבריאה, מה שברצונו יתברך לתת להם, היה נשאר במקומו.

ומטרת הבריאה, שהיא העיקר, כידוע שכל דבר מתחשבים עם המטרה ולא עם האמצעים, כי ענין רצון להשפיע הוא רק אמצעי, שעל ידו יכולים לקבל את המטרה. ואם היה מקבל את הרצון להשפיע, אז הוא היה מקבל מזה סיפוק, והמטרה היתה נשארת כאבן שאין לו הופכין, היות שאין מי שיהיה לו צורך לזה, מטעם שכבר יש להם סיפוק בעבודה.

וזהו כמו שמובא בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ו) וזה לשונו "המתבאר לך מכל זה, אשר סוף הנשמה להשיג את כל התר"ך שמות הקדושים, וקונה כל קומתה, שהם תר"ך פעמים בכמות שהיתה מטרם ביאתה, אשר שיעור קומתה נראית מתר"ך מצות, שאור תורה מלובש בהם, וקוב"ה בכללות האור תורה, הרי לך מפורש, ש"אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא".

זאת אומרת, שזוהי מטרת הבריאה, למה שהאדם צריך להגיע לשלימותו, לזכות לבחינת תורה מבחינת שמותיו של הקב"ה. ולא מספיק מזה שהוא רוצה להשפיע לה', הגם שזהו דבר גדול, אבל לא זהו המטרה. אלא כנ"ל, שהאדם צריך להשיג תר"ך פעמים בכמות שהיתה נשמתו מטרם ביאתה בהתלבשות בגוף. אולם כנ"ל, אם היה מקבל תיכף אחרי כמה תפלות ובקשות את הרצון להשפיע, לא היה לאדם שום צורך להשיג את המטרה, שבשבילה נברא. זהו תירוץ על מה שהאדם לא מקבל את הרצון להשפיע, ולא עוד, אלא יותר מזה, האדם רואה, שהוא מקבל רצון לקבל יותר מופרז, ממה שהיה לו מטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע.

אולם יש להבין, מדוע לאחר שהאדם עשה מאמצים, בכדי להתקרב לה', שהוא בחינת השתוות הצורה, המכונה "דביקות", כמו שכתוב "ולדבקה בו", שדרשו "הדבק במידותיו, מהו רחום אף אתה רחום", היה מספיק שהאדם לא מקבל את מה שהוא ביקש, היינו הרצון להשפיע. אבל מדוע הוא משיג עתה את הרצון לקבל בשיעור מופרז, כל פעם יותר ממה שהיה לו מטרם שהתפלל, שיתנו לו את הרצון להשפיע. ונראה, כאילו היתה חס ושלום טעות מלמעלה, היינו כאילו חשבו למעלה, שהוא מבקש רצון לקבל, לכן נתנו לו רצון לקבל יותר גדול. אבל הוא ביקש רצון להשפיע, אם כן מדוע נתנו לו מלמעלה רצון לקבל יותר גדול.

והתשובה היא, כנ"ל, היינו בכדי שיהא צורך לקבל את מטרת הבריאה, שהיא לזכות לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה",

נותנים לו כל פעם רצון לקבל יותר גדול. כלומר, בשיעור שהוא עושה מעשים איך להגיע לרצון להשפיע, נותנים לו מלמעלה רצון לקבל. והיות בזמן שהוא מבקש עזרה מלמעלה, היות שהוא רואה, שלא יכול לצאת משליטתו, ומהי העזרה, הוא כמו שאומר בזה"ק על מה שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל "במה מסייעין". ואומר "בנשמתא קדישא. זכה, יתיר נותנים לו בחינת רוח, היינו ע"י העזרה, שהוא מקבל מלמעלה, הוא זוכה לסיוע, עד שמשיג את נרנח"י שלו". נמצא, זה שהוא רואה כל פעם שיש לו יותר רע, הוא מוכרח לבקש כל פעם עזרה יותר גדולה.

וזהו על דרך ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל, שאמר על מה שכתוב אצל אברהם (לך לך חמישי) "ויאמר אליו, אני ה', לתת לך את הארץ הזאת, לרשתה. ויאמר, במה אדע כי ארשנה. ויאמר לאברהם, ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

ושאל על התשובה, מה שה' נתן לו על השאלה "במה אדע", שעם ישראל יהיה בגלות מצרים, כלומר, שזהו הבטיחות שאברהם יכול לדעת, שאחרי הפעולה הזו, שהם יהיו בארץ לא להם, מזה כבר ידע אברהם בבטיחות גמורה, שהם ירשו את הארץ. ושאל, מהי התשובה, שמשמע, שאברהם הבין שזו תשובה נכונה. כמו שאנו רואים, שאברהם היה יכול להתווכח עם הבורא בסדום, שאברהם שאל כל פעם "אולי". וכאן משמע, שהוא כן הבין שהיא תשובה נכונה, ולא שאל יותר.

ואמר, שהתשובה היתה על השאלה מה ששאל אברהם. כי לכאורה קשה, שמקשים העולם, שאברהם, שכתוב אצלו "והאמין בה'", מה פתאום שאל שאלה כזו "במה אדע כי ארשנה". ואמר, שאברהם ראה איזה ירושה הבורא רוצה לתת לו, שהיא ירושת הארץ, שכל מטרת הבריאה נכללה בהארץ הזאת. והלא יש כלל "אין אור בלי כלי", כלומר "אין מילוי בלי חסרון", לכן שאל, אם כן איך אפשר שהם ירשו את הארץ, בו בזמן שאין להם חסרון לזה.

כי בזמן שיקבלו קצת הארה רוחניות, כבר יהיה להם סיפוק, והם יעבדו את ה' בשמחה ולא ידאגו על שום דבר, היות שלא צריכים יותר. אם כן לא יהיה להם שום צורך לירושת הארץ הזאת, שהיא בחינת מטרת הבריאה, כנ"ל. אם כן השאלה היתה, שהוא לא רואה, שיהיה להם שום צורך. ובלי צורך לא נותנים שום דבר, בפרט דבר רציני, שהוא ירושת הארץ.

על זה השיב הקב"ה "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". כי "ארץ" פירושו רצון. כלומר, שהם יהיו תחת שליטת הרצון לקבל, שזה לא שייך לעם ישראל, אלא הרצון הזה שייך למצריים, שזה נקרא "ארץ לא להם". ועבדו אותם ארבע מאות שנה. כי ארבע היא מדרגה שלימה, שהם ד' בחינות של הוי"ה, שהם מבחינת בינה, שהיא בחינת כלים דהשפעה. נמצא, שענו, בזה שהמצרים לא נתנו לעבוד בבחינת כלים דהשפעה. "ועבדום וענו אותם". במה, ב"ארבע מאות שנה", היינו בספירות הבינה.

ידוע מספר הספירות, שמלכות נקראת יחידות, ז"א עשרות, בינה מאות. וזהו חשבון ארבע מאות, שלא נתנו להם לעבוד. ומתי שהתגברו ועבדו בבחינת בינה, שהם כלים דהשפעה, היתה להם מלחמה גדולה עם המצרים. נמצא, שמצרים היו מעבידום את ישראל, בעת שעם ישראל עבדו בבחינת השפעה, אז הרגישו שהם בגלות. מה שאין כן כשלא עובדים בכלים דהשפעה, לא יודעים שהמצרים הם מתנגדים לעבודה זו.

וזה שאומר (שמות שלישי) "וייאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל אלקים מן העבודה". כלומר, שעל ידי זה שביקשו עזרה, היה צריך לתת להם כל פעם אורות חדשים, כמו שאומר בזה"ק, שהעזרה מה שנותנים מלמעלה, היא בחינת "נשמתא קדישא", וע"י זה יהיה להם צורך, לעם ישראל, להאורות הגדולים, מטעם

שאחרת אינם יכולים לצאת משליטת המצריים.

נמצא, שהתשובה של הקב"ה היתה, שהקב"ה יתן להם צורך לבקש עזרה. שהוא, שכל פעם הוא מגלה להם יותר רע, בכדי שיהיה להם תמיד לבקש עזרה יותר גדולה. וע"י זה יתגלה להם האור של מטרת הבריאה, הנקראת "ארץ הזאת לרשתה". נמצא, אם היו מקבלים מלמעלה, בזמן שביקשו את הרצון להשפיע, את מבוקשם, אז היה להם כבר סיפוק, וממילא אין להם צורך לירושת הארץ. מה שאין כן שנתן להם את הרצון לקבל ולא הרצון להשפיע, ממילא קבלו צורך לעזרת ה'. וע"י זה יהיה בטיחות, שלא יקבלו סיפוק, אלא יקבלו את ירושת הארץ.

היוצא מזה, שדוקא ע"י זה שהיו בשפל המצב, זה גרם להם שיקבלו את האורות הגדולים. ובזה יתורץ, מדוע בזמן שביקשו רצון להשפיע, נתנו להם רצון לקבל, כלומר, שהרצון לקבל הוא מוסיף והולך, במקום שהרצון להשפיע היה צריך להתקבל אצל התחתונים, בזמן שהם מבקשים. לכן, אין להאדם לומר, כי הוא רואה, שחס ושלום לא שומעים למעלה את תפלתו, והראיה לזה, שלא נותנים לו את הרצון להשפיע, אלא הוא צריך לדעת, כי כן מתחשבים עם תפלתו. והראיה לזה, שעונים לו מלמעלה ונותנים לו מה שעכשיו טוב בשבילו, כי עתה יהיה לו צורך לשלימות, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שאומר הזה"ק "וזרח משעיר למו". פירושו, ממה שאמרו בני שעיר, שאינם רוצים לקבל, מזה האיר לישראל, והוסיף להם אור ואהבה רבה. אף כך הופיע, והאיר לישראל מהר פארן, ממה שאמרו בני פארן, שאינם רוצים לקבל, מזה הוסיפו ישראל אהבה והארה יתירה כראוי.

ושאלנו, וכי דבר זה שייך לגבי הבורא, היינו שבאמת לא מגיע להם לישראל, שיתנו להם אור ואהבה רבה. אלא בגלל שהם לא רצו לקבל את התורה, עבור זה הוא נותן לישראל, היינו שהוסיף להם, אחרת לא היה יכול חס ושלום להוסיף לישראל אור ואהבה רבה.

אלא כנ"ל, כשמדברים בעבודה מדברים באדם אחד, כלומר שאם בני עשו שבאדם ובני ישמעאל שבאדם, לא היו מתנגדים להתורה, אלא היה מסכימים לקבל עליהם את הרצון להשפיע, אז היה לבחינת ישראל שבאדם סיפוק, ולא היה נצרך למטרת הבריאה, כנ"ל בהתשובה של הקב"ה, שאמר לאברהם "ידע תדע כי גר", שדוקא על ידי זה שיהיו משועבדים תחת שליטת המצרים, יהיה להם צורך לבקש, שיתנו להם עזרה. וע"י העזרה יהיה מקום, שתתגלה להם את מטרת הבריאה. נמצא, דוקא שיש התנגדות בגוף, שלא רוצים לקבל את התורה, מכאן יש מקום שהבורא יכול להוסיף להם אור ואהבה רבה.

מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ז
1989/90 - מאמר 37

הזהר (פנחס דף קצ"ב, ובהסולם אות תצ"א) אומר "למנצח על שושן עדות. אמר רעיא מהימנא, שושן עדות, זה הוא עדות השכינה, שהיא נקראת שושן עדות, מפני שהיא עדות, שעומדת עלינו ומעידה עלינו לפני המלך. והיא עזרה קדושה לנו לשבח בתשבחות. על כן נקראת שושן עדות. אמר רעיא מהימנא, היא נקראת שושן עדות, בשביל שהשכינה היא עדות על ישראל, שהם אברים שלה, והיא נשמה עליהם. היא עזרה מן השמים, שכתוב בה, ואתה תשמע השמים. היא סיוע קדוש".

ויש להבין, מדוע השכינה נקראת "שושן". מה זה מרמז לנו, את צבע הזה שיש להשכינה. ועוד יש להבין, מהו הפירוש, שהשכינה מעידה עלינו לפני המלך. שענין עדות, ידוע צריך להיות מפי הראיה ולא מפי השמיעה. אם כן יש להבין, איזו בחינת ראיה יש כאן, לומר אצל השכינה, שמעידה עלינו מבחינת ראיה.

זה ידוע, שיש לפנינו בעבודת ה' ב' בחינות, שהם הפוכים זה לזה:

א. מצד אחד אנו לומדים, שמטרת הבריאה היא, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ומסיבה זו ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה ותענוג. כי כפי מידת ההשתוקקות להדבר, בשיעור זה נמדדת הרגשת הנאה. נמצא, שהמטרה של הבריאה היתה, בכדי שהנבראים יהנו מהעולם. כלומר, שברא רצון לקבל תענוג. והנבראים יהנו, היינו שכל המטרה היתה, שהנבראים יהנו.

ב. ומצד הב' אומרים לנו, שאסור לקבל לתועלת עצמו. היינו, שאין האדם יעשה משהו במחשבה, דיבור, מעשה, לתועלת עצמו. אלא שהאדם ידאג לעשות הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו, שזה ממש נגד מטרת הבריאה.

והתשובה היא, שענין מה שאדם צריך לעבוד לתועלת ה', אינו מטעם שה' צריך שיעבדו בשבילו, ולתת לו משהו חס ושלום. אלא זהו תיקון עבור הנבראים. כמו שאומר האר"י הקדוש, שבכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היינו שהפעולה הזו, הנקראת "להטיב לנבראיו", שהנבראים יהנו, שיהיה בהנאה הזו שלימות, היינו שלא ירגישו בזה בחינת בושה, לכן נעשה צמצום והסתר על הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת.

אלא רק בזמן שיהיה להם כוונה לשם שמים, שפירושו הוא, היות שהבורא הנהנה מזה, שמקיימים את רצונו, ומקבלים את הטוב ממנו, בגלל שהוא רוצה בכך, ממילא עובר מכאן את ענין הבושה, מה שהשינוי צורה מביא. מטעם שיש כלל "כל ענף רוצה להדמות לשורשו". כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן כשהתחתון משפיע, הוא נהנה.

מה שאין כן כשהתחתון צריך לקבל, מתבייש. לכן נעשה תיקון זה על הרצון לקבל לתועלת עצמו, שבא מצד הבריאה, שהאדם צריך לעשות על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע.

אולם בזמן שהאדם רוצה בקיום תו"מ על הכוונה, שזה יביאו רצון לעשות הכל בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, והיות שהרצון הזה הוא נגד הטבע של האדם, שהוא נברא מצד הטבע רצון לקבל רק לתועלת עצמו, לכן כשהאדם אומר "אני רוצה לעשות מעשים טובים, בעל מנת שעל ידם, היינו בסגולתן יהיה לי הכח לכוון הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו", אז הרצון לקבל לעצמו שבגופו של אדם, המכונה "רשע", צועק "מה העבודה הזאת לכם".

ומהי התשובה שצריכים לענות לו על שאלתו. התשובה מובא בהגדה של פסח: "רשע, מה הוא אומר, מה העבודה הזאת

לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, כפר בעיקר. ואף אתה הקהה את שיניו".

התשובה הזו מאוד קשה להבין. הוא שואל שאלה, שהוא רוצה להבין, מדוע אנחנו הולכים לבטל את הרצון לקבל, שזה הוא הרצון, שהבורא ברא אותו. אז צריכים לתת לו תשובה, היות שהוא שואל לפי דעתו, שהצדק אתו. אם כן מדוע אמרו "הקהה את שיניו".

אאמו"ר זצ"ל אמר על זה, היות שהוא שואל "מה העבודה הזאת", היינו "בשביל מה צריכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו", על זה אין מה לענות. כלומר, שנותנים תשובה לאדם, על מה שהוא שואל, בכדי שהוא יבין לפי שכלו. וכאן אי אפשר לתת לו להבין, היות שהוא שואל, מה שיהיה להרצון לקבל, אם הוא יעבוד בעל מנת להשפיע. אם היה אח"כ מקבל, לאחר שהוא רוצה להשפיע. כלומר, אם היו יכולים לומר, שאתה תשפיע, ובשכר זה תוכל אח"כ להיות מקבל. נמצא, שזה נקרא "משפיע בעל מנת לקבל". וזה נקרא "שלא לשמה".

לכן בזמן שהאדם רוצה ללכת לשמה, היינו להיות משפיע בעל מנת להשפיע, אין מה לענות לו. וזה נקרא "הקהה את שיניו". כלומר את התשובה, שצריכים ללכת בכח, היינו למעלה מהדעת. כי בתוך הדעת הצדק עם הרשע. זה נקרא "הקהה את שיניו". ואמר, שאין האדם יכול לנצח את הרשע בפעם אחד, אלא שזו היא עבודה בירידות ועליות. עד שהאדם זוכה לנצח אותה, ולקבל על עצמו עול מלכות שמים בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

לכן נקראת מלכות "שושנה" או "שושנים" או "שושן". שתמיד, נותנים שם הוא על שם המאורע, היות שאין זוכים למלכות שמים בלי ענין "הקהה את שיניו", לכן נקרא מלכות "שושנה", על שם הפעולה.

ובהאמור יוצא, שפירושו של "שושן" הוא בחינת "הקהה את שיניו". היות שאין מה לענות לו על שאלתו, אלא שצריכים ללכת בכח, היינו בכפיה, אף על פי שהרשע, היינו הרצון לקבל לעצמו, אינו מסכים. שזה נקרא בחינת "הכאה", היינו שעושה מלחמה עם עצמו. ובזמן שאדם אומר להרע שלו, שכדאי לשמש מלך גדול, ולא צריכים שום תמורה, אלא "בגין דאיהו רב ושליט", היינו מפני גדלותו יתברך, שהאדם צריך להיות שבע רצון, בזה שהוא משמש מלך גדול, אז הרע אומר לו "איך אתה רוצה לשמש מלך גדול, האם אתה מרגיש את גדלותו יתברך, שבגלל זה אתה אומר, שכדאי לשמש אותו".

ואז במצבים כאלו, יש לפעמים, שאין אדם יכול לצייר לעצמו שום גדלות ה'. אלא הוא מרגיש את השפלות שבקדושה, שהיא בחינת "שכינתא בגלותא" או "שכינתא בעפרא". היינו, שלא מרגיש שום חשיבות במלך. ולהיפך, שבאים לו ציורים, שהציורים האלו מרחיקים אותו מעבודת ה'. עד כדי כך, שלפעמים הוא רוצה אפילו לשכוח מעבודת ה'. כי בו בזמן שהוא זוכר, שיש לעבוד את ה', ולא לקבל שום תמורה על העבודה, אלא העבודה בעצמה תהיה לו למטרה, זה אפשר לומר, בזמן שהאדם מרגיש טעם בעבודה, אז הטעם מה שהוא מרגיש, זה מחייב אותו להמשיך בעבודה, ואין הוא זקוק לשום תמורה.

אבל מה האדם יכול לעשות, שבעת שהוא הולך לעבוד עבודת הקודש, ואומר, שהוא לא רוצה שום תמורה עבור עבודתו, אם כן אין לו תמורה, מה שיחייבו, שבגלל הסיבה הזו הוא יכול לעבוד. ושיעבוד בשמחה, בזה שהוא יקבל אח"כ שכר גדול, היות שהוא עובד שלא על מנת לקבל שכר. ושיעבוד עבור מלך גדול, גם כן לא מרגיש. אם כן, איך האדם יכול לעשות מעשים בלי שום שמחה. ואומרים לו, שיעבוד בדרך כפיה, כלומר שהגוף לא מסכים. וזה נקרא "הקהה את שיניו".

אבל מאין האדם יכול לקבל כוחות, שיהיה בידו לכוף עצמו, ויעשה מעשים בעל מנת להשפיע. ואפילו שהוא מתגבר על עצמו, אבל הוא לא יכול לעבוד עבודה כזו בשמחה.

כלומר, שהעבודה, שהאדם עושה, אז יש לו צורה לאדם, שתפסו, והוא מוכרח לעבוד. וכל פעם הוא אומר "אולי יש איזו עצה לברוח מכאן, שלא יצטרך לעבוד בשביל אחרים". וכל השמחה שיש לו אז, שהוא מסתכל על השעון, ורואה, שעוד מעט הוא יפטור עצמו מן העבודה.

נמצא, שבזמן העבודה היא מלאה צער ויסורים, מזה שהוא צריך לעבוד בשביל אחרים, ולא בשביל עצמו כלום, וכי האם בעל בית יכול להסתכל, איך המשמשים עובדים אצלו, ובזמן העבודה הם בוכים, ואומרים "מתי יגיע הזמן, שאני אוכל לפטור את עצמי מן העבודה".

והאדם שואל את עצמו "וכי הבורא רוצה, שנעבוד בשבילו בצורה של כפיה".

היינו, שמרגישים, שהאדם מרוחק מה'. כלומר שלא מרגיש את אהבת ה'. היינו שאדם בזמן העבודה, שיאהב את ה', והוא מסתכל על עצמו, ואינו יודע מה נעשה פתאום עם האדם. כלומר, במקום שהעבודה לשם שמים, היה האדם צריך להרגיש בעת עבודתו, שעובד לשם שמים, התקרבות לה'. כלומר, שיהיה לו רצון כל פעם יותר להתקרב לה'.

ועתה ממש להיפך. היינו, שמרגיש כל פעם, איך שהוא מרגיש התרחקות מה', שהמעשים שהוא עושה, דוחים אותו. ומרגיש כל עשיה ועשיה, כאילו דוחים אותו החוצה. היינו, שלא נותנים לו להתקרב ולהרגיש את החשיבות של קיום תו"מ, ושיהיה לו קצת טעם בעשיות האלו. אלא להיפך, כאילו נעשה מרחק ביניהם. וזה נראה לו, כאילו אין אחד יכול לסבול את השני. וכל עשיותיו, שעושה בכפיה, הוא עליו כעול ולמשא. ותושב תמיד לברוח מהמצבים האלו. אבל אין לו לאן לברוח, רק על ידי שינה. כלומר, שרק בשינה הוא מוצא טעם.

אולם אז נשאלת השאלה, למה באמת ככה. היינו, שיש לאדם לשאול, מדוע מגיע לי כך. וכי זו תורה וזה שכרה. האם בגלל שנכנסתי לעבוד על דרך האמת, שהיא להגיע לעבוד עבודת הקודש, שיהיה הכל לשם שמים, בגלל זה דוחים אותי מחוץ לעבודת הקודש.

מדוע בזמן שהעבודה היתה כמו כל הכלל, היינו להרבות מעשים טובים, ועל הכוונה, שצריך לכוון לשם שמים, לא חשבתי בכלל, וסמכתי את עבודתי כמו כל הכלל, שחושבים רק על מעשים ולא על כוונות, היה לי טעם בעבודה וטעם בתפלה. והייתי יודע, שאני מתפלל עתה לה', והוא שומע את תפלתי. והיה לי כח להמשיך בתפלה. ואף פעם לא הסתכלתי, אם אני מתפלל, אם ה' שומע את תפילתי. היינו, שלא היה לי שום בקורת על המעשים שלי, והלכתי בתמימות, בטח הכל הוא בסדר.

ועתה, בזמן שהייתי צריך להתעלות במעלות הקודש, היות אני רוצה לעבוד לשם שמים, בכדי להגיע להתקרבות לה', ומה יש לי עכשיו, רק התרחקות במקום שהייתי צריך לקבל התקרבות.

והאמת היא, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, ולא ללכת לפי השכל מה שהאדם מבין, אלא הכל לסמוך על מה שהחכמים אמרו לנו. והנה אאמו"ר זצ"ל אמר, שהאדם צריך להאמין, אף על פי שהוא לא רואה, שכך הוא. אלא על האדם להאמין, שכן ה' שומע תפלה, כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה". והיות שהאדם מבקש מה', שיקרב אותו, לכן ה' רוצה לתת לו התקרבות אמיתית. כלומר, שיתן להאדם את הטוב ועונג, מה שברצונו של הבורא לתת. וזה נקרא "מטרת הבריאה". ולכן ה' מכין לו כלים לזה, שכלים נקראים "צורך וחסרון". והיות לפי שאנו רואים, אין יותר מג' דברים:

א. שהאדם מבין, אם הוא רוצה להיות עובד ה', הוא צריך לסגף את עצמו, ולא להנות משום דבר, ואז הוא יהיה עובד ה', היינו תמורת זה הוא יקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא.

ב. שהוא מבין, שהוא צריך להגיע לדרגה, שיכול לעשות מעשים לתועלת ה'. היינו, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ובזה הוא מסתפק.

ג. שיש להאדם להגיע למטרת הבריאה, שהיא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ולא שיתנו. כי ענין הנתינה, שצריכים לעשות נחת רוח ליוצרו, הוא רק תיקון הבריאה.

ובהאמור נבין את מה ששאלנו, מדוע כשהאדם מבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה, הוא מקבל מלמעלה כלים דקבלה יותר גדולים, מכפי שהיה לו מטרם שבקש מה', שיתנו לו כלים דהשפעה.

התשובה היא, כמו שדיברנו במאמרים הקודמים, שאם האדם היה מקבל תיכף רצון להשפיע, היינו שתהיה לו היכולת להתגבר על הרצון לקבל הקטן, נמצא שהיה מסתפק בזה, והיה נשאר בו הרצון לקבל בלי תיקון, מטעם שלא היה מגולה אצל האדם, שיהא בידו לבקש עליו כח התגברות.

זאת אומרת, זה שהאדם רואה, בזמן שהוא מבקש, שיתנו לו כח התגברות על הרצון לקבל הקטן, ונותנים תמורת התפלה רצון לקבל גדול, אין זה כמו שהאדם חושב, שמקודם היה הרצון לקבל שלו קטן. ואח"כ משמים נתנו לו רצון לקבל גדול.

אלא זהו כמו שאומר הזה"ק, על מה שכתוב "או הודע לו אשר חטא". ושאל "מי הודע לו". ואמר "ה' הודע לו". פירוש, ה' נתן לו לדעת, כל פעם בשיעור יותר גדול, כמה גדול כוחו של הרצון לקבל, שהאדם נולד עמו תיכף בעת הלידה. כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". היינו, שתיכף כשנולד, כבר נולד בכל תוקפו. לכן הוא נקרא בשם "מלך זקן וכסיל".

אלא, שאין האדם צריך לדעת את שיעור גודלו של הרצון לקבל. אלא, גילוי זה של כוחו של הרצון לקבל הולך בהדרגה. כלומר, שהרע צריך להיות מאוזן, לפי הטוב שיש לו. כלומר, מה שהאדם נותן כוחות לבטל את הרצון לקבל, בשיעור זה מגלים לו מלמעלה.

וכמו שביארנו בענין "אצל הרשעים נדמה להם כחוט השערה ואצל הצדיקים נדמה להם היצר הרע כהר גבוה". ופירשנו, היות שהטוב והרע מוכרח להיות מאוזן, כמו שאמרו חז"ל "לעולם יראה אדם עצמו חציו טוב וחציו רע". כלומר, כי לעולם הם הולכים ביחד. והטעם הוא, בכדי שתהיה בחירה, מה להכריע.

נמצא, שהרע נמצא באדם. אלא שהרע מתגלה לפי שיעור הטוב שבאדם. לכן כשאדם מתחיל ללכת בקו של אמת, אז כל פעם מתגלה אצלו הרע. אולם, על כל מצב של רע, שהאדם מרגיש, אין לו לעשות שום דבר, רק לבקש מה', שיתן לו עזרה. כמו שכתוב "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". נמצא, שאין כח לאדם להתגבר על הרע, אלא הקב"ה צריך לעזור לו.

אבל צריכים לדעת, כי גם זה תיקון. כלומר, מה שאין האדם יכול להתגבר על הרע מבלי עזרה מלמעלה, זהו בכוונה תחילה. וזה מטעם, שהיות אם האדם יהיה בידו ללכת בכוחות עצמו לעשות לשם שמים, אז הוא ישאר במצב של קטנות. כלומר, שלא יהיה לו צורך לעלות במעלות הקדושה, שהאדם צריך להגיע להשיג בחינת תורה, ששם גנוז הטוב והעונג, מה שה' רצה לתת להנבראים.

והיות, שאם האדם מרגיש שהוא בסדר, אז אין לו צורך לתורה. מה שאין כן, אם אין האדם יכול להתגבר על הרע, ומבחינה זו אי אפשר שהאדם יקבל סיפוק, הלא הוא רואה, איך שהרע שולט עליו, אם כן הוא רואה, שאין לו אחיזה בקדושה, ואיך הוא יכול לקבל סיפוק.

ואז, לפי ערך ההתגברות שלו, הוא רואה יותר את האמת, שאין לו שום סיכויים, שתהיה לו אפשרות לצאת משליטת הרע. וכשהוא מבקש אז מה', שיעזור לו, אז הוא מבקש עם כל הלב. ועוד יותר מזה, שהרבה פעמים הוא בא לידי יאוש, והוא צריך להתגברות יתירה, שיהיה לו כח ללכת למעלה מהדעת, שה' כן יכול לעזור לו.

נמצא, שעל ידי זה שהאדם מתגבר ומבקש עזרה מה'. ובמה עוזרים לו. זהו כמו שאומר הזה"ק "בנשמתא קדישא". היינו שכל פעם עוזרים בהארה יותר גדולה. וזוהי הסיבה, שאין

האדם יכול לצאת משליטת הרע מכוחות עצמו, אלא שה' צריך לעזור לו. ועל ידי זה יתגלה לו את הנרנח"י דנשמה שלו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו:

א. מדוע נקראה השכינה "שושן",

ב. מהו שהשכינה מעידה עלינו לפני המלך. כלומר, מה היא צריכה להעיד.

ג. מהו שאומר, שהשכינה נקראת "עזרה מן השמים", כמו שכתוב, "ואתה תשמע השמים".

הנה "שושן" היא נקראת, מטעם שאי אפשר לקנות מלכות שמים, שהיא אמונה למעלה מהדעת, רק בזמן שהרשע בא ושאל "מה העבודה הזאת לכם". והוא רוצה תשובה בתוך הדעת "מה יהיה לו, בזה שהוא יעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו".

אז אין לו מה להשיב בתוך הדעת. כי מצד הדעת הצדק איתו, כמו שכתוב "ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, כפר בעיקר". פירוש, היות שהוא כפר בעיקר התיקון, שהיה בכדי שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, נמצא, שאין הבורא צריך שיעבדו בשבילו, אלא זה שאנו צריכים לעבוד לתועלת ה', זה לתועלת עצמו.

היינו שעל ידי התיקון הזה, לא יהיה לנו ענין של בושה, בזה הוא כפר. לכן לא יעזור לתת לו להבין שום דבר. אלא צריכים ללכת בכח, היינו על דרך הכפיה, שזה נקרא "הקהה את שיניו". והיות שענין עבודה זו היא דבר תמידי, לכן נקרא זה "הרבה הקהה שיניו". על כן נקראת המלכות שמים "שושן" או "שושנה", מלשון "הקהה שיניו".

ומה שהשכינה מעידה עלינו, שאנחנו בסדר. ושאלנו, איפה היא רואה זה.

התשובה היא, היות שהיא עוזרת לנו. כי מלכות נקרא "סייעתא דשמיא". פירוש, שמלכות בעצמה נותנת את העזרה. וזהו כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". אם כן, היא יכולה להעיד עלינו, שאנחנו בסדר, כי היא עזרה לנו בזה.

וגם מה ששאלנו, בשביל מה היא צריכה להעיד. יש לפרש, כי לאחר שהאדם זכה למלכות שמים, שכבר יכול לעשות את מעשיו לשם שמים, אז הוא צריך לזכות לבחינת תורה, הנקרא בחינת "ז"א", בחינת "מלך". זהו שהיא צריכה להעיד. שכבר יש לו בחינת מלכות שמים, וממילא הוא ראוי עכשיו לבחינת תורה, הנקראת בחינת "שמותיו של הקב"ה". שזוהי מטרת הבריאה.

מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ח
1989/90 - מאמר 38

הזה"ק (פנחס דף רמ"א ובהסולם אות תר"ל) אומר וזה לשונו "מלא, הנאמר בכוס של ברכה, זה שכתוב, כוס מלא ברכת ה'. והאדם כך צריך להיות שלם, כמו ויבא יעקב שלם. ולא יהיה בה שום פגם, כי כל אשר בו מום לא יקרב. אף כך אלם עם י"ה, הוא אותיות אלקים. והוא כחשבון כוס, דהיינו פ"ו. ועל כן הכוס צריך להיות מלא, כי הפוך המלה אלם, ותמצא מלא, שהכוס בגמטריא מלא, י"ה", עד כאן לשונו.

ויש להבין:

א. מהו מרמז לנו, בזה שנותנים יין להכוס, והוא מלא, הוא נקרא "כוס מלא ברכת ה'". זאת אומרת, אם אין הכוס מלאה עם יין, לא יכולה להתקיים ברכת ה'.

ב. מהו שאומר "והאדם כך צריך להיות שלם, כדוגמת הכוס עם היין". מהו הוא מוסיף לנו בזה, הלא אם הכוס כבר מלאה ברכת ה', בשביל מה צריך האדם גם כן להיות כך, שמשמע, אחרת אין הוא יכול לקבל הברכה. אם כן לגבי מי נקראת הכוס "ברכת ה'" וכי הכוס צריכה לברכה.

ג. וביותר קשה במה שאומר, שהאדם צריך להיות שלם, כמו שכתוב "כי כל אשר בו מום, לא יקרב". שמשמע, שמי שיש לו מום, כבר הוא אינו מסוגל להתקרב לה'. נמצא לפי זה, שמי שחסר לו איזה אבר, כבר לא מסוגל להתקרב לה', והוא מוכרח להישאר בהתרחקות מה', ואין לו זכות בחירה חס ושלום.

ד. מה מרמז לנו בזה שאומר, "אלם" ו"מלא" הם אותם אותיות, שהכוס גמטריא "מלא י"ה".

ולהבין את כל הנ"ל, צריכים לזכור את כל סדר העבודה, שניתן לנו לעשות, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות". ודברנו מזה כמה פעמים, שיש לפנינו ב' בחינות, שהם הפוכים זו לזו. והם נקראים:

א. מטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

ב. תיקון הבריאה, שהנבראים ישתדלו להשפיע להבורא שהוא יהנה. כלומר, מזה שהרצון לקבל לעצמו רוצה להנות, והרצון הזה הבורא נתן לו, ועל הרצון הזה הוא מוותר, אלא כל רצונו הוא שהבורא יהנה.

נמצא, ששניהם הפוכים זה לזה. לכן יש עבודה קשה, בכדי להגיע לרצון זה, הנקרא "רצון להשפיע נחת רוח ליוצרו", ולוותר על הרצון של תועלת עצמו. ובכדי שתהיה מציאות לאדם לצאת משליטת הרצון לקבל, מוכרחים להתחיל ב"שלא לשמה", היינו לתועלת עצמו. היינו, שעל ידי זה שיקיים תו"מ, יהיה לו שכר בעולם הזה, כמו שכתוב בזה"ק "שיהיה לו חיים, ובריאות, ופרנסה". אחרת לא תהיה לו המציאות, שיהיה בידו להנות מחיים גשמיים בעולם הזה. וכשהאדם מאמין בזה, כבר יש לו מי שמחייבו לקיים את התו"מ, שזה נקרא, שהוא מאמין בשכר ועונש, היינו שהוא מקיים תו"מ מסיבת שהוא מפחד מעונש, ומצפה לקבל שכר.

ולפעמים השכר ועונש מתבטא אצל האדם בשכר ועונש בעולם הבא, שיש שם ענין גן עדן וענין גיהנום. וזוהי הסיבה המחייבו לקיים תו"מ. והיות "שמתוך שלא לשמה באים לשמה", היינו המאור שבתורה מאיר לו, שיש ענין שכר ועונש באופן אחר, היינו השכר הוא לזכות לדביקות ה', שאז יש לו מקום, שיהיה בידו להרגיש גדלות המלך, ושהוא מצפה לשכר הזה. ועונש נקרא אצלו, בזמן שהוא רואה ומרגיש, שהוא נפרד מחיי החיים, וזה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מה'. זהו העונש הכי גדול אצלו.

נמצא, שגם בזמן שהאדם כבר קבל איזו

הרגשה מתו"מ, ממה שהשלא לשמה גרם לו, שמתחיל להרגיש לפעמים קצת גדלות ה'. וזה גורם לו, שהאדם רוצה להיבטל אליו "כנר בפני אבוקה". ואין האדם יכול להבין אז, מדוע הוא רוצה עתה להיבטל אליו, ולבטל את כל מציאותו של עצמו לפני הבורא. אלא זה בא אליו כאילו זהו דבר טבעי. כלומר, אפילו שהאדם לא מבין מה נעשה עמו עתה, שהוא רוצה להיבטל, אבל מבחינת המציאות כך הוא. וזה נקרא "אתערותא דלעילא", שאין יד אדם מגעת שם. כלומר, שענין "יד" פירושו השגה, מלשון "כי תשיג יד". כלומר שאין האדם מבין, מדוע הוא רוצה להיבטל אליו ממש.

אולם את"כ, כשהתעוררות מסתלקת ממנו, ואז האדם מתחיל לחשוק ולהגיע לידי ביטול לה', והוא רוצה עתה להשיג את ההרגשה, כמו שהיתה לו בזמן עליה, הוא מתחיל לראות, איך שהוא מרוחק מזה, וכל האברים שבו מתנגדים לרעיונות כאלו, היינו לבטל את התועלת עצמו, ושכל דאגותיו יהיו אך ורק איך לעשות נחת רוח ליוצרו.

אז הוא רואה, שהעולם חשך בעדו, ואין הוא מוצא שום מקום, שיהיה לו ממה לקבל חיים. ואז הוא רואה, שהוא נמצא במצב של ירידה ושפלות. שהוא רואה, שאין לאף אחד מחשבות רעות כאלו, בזמן שהוא בא לירידה כזו. והגם שהאדם צריך להאמין באמונת חכמים, שהמחשבות האלו באות מלמעלה, כלומר, מלמעלה רוצים שהאדם הזה, שרוצה עתה להתקרב לה', שיקבל ירידות, מטעם שזה שהוא מקבל ירידות, הוא בכדי שירגיש צורך שה' ירום אותו.

וזהו כמו שכתוב "מאשפות ירום אביון". כלומר, שדוקא בזמן שהוא מרגיש שנמצא באשפה, כלומר כל אלה הדברים, שהיה מסתכל עליהם שהם בחינת פסולת, שהוא מאכל לבעלי חי, שהם אוכלים את הפסולת מה שבני אדם זורקים לאשפה, ואומרים שזהו מאכל שלא מתאים למאכל אדם, כמו שהוא בעצמו היה אומר בזמן עליה.

אבל עתה, בזמן שהבורא רוצה לקרב אותו, אז האדם צריך להרגיש את החסרון שלו, אז הוא יכול לקבל מילוי על החסרון. נמצא, שדוקא בזמן שהאדם נמצא באשפות, ומשם הוא מחפש את מזונותיו, וכשהוא רואה לאיזה מצב הוא הגיע אחרי כל היגיעה, שנתן בכדי להגיע להשיג את הרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז הוא יכול לתת תפלה אמיתית. אבל לא תמיד יש לאדם כח הזה להאמין.

אולם בזמן שהאדם כבר עומד סמוך למקום, שיקבל את העזרה מלמעלה, היינו ש"סמוך" נקרא, שהכלי, היינו הצורך להרצון להשפיע, הוא ממנו ולהלאה, שאז הוא רואה, שרק הבורא יכול להציל אותו. וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזוהי הנקודה החשובה ביותר בעבודת האדם, שיש לו אז מגע הדוק עם הבורא, היות שהוא רואה, מאה אחוז שלא יועיל לו שום דבר, רק הבורא בעצמו יכול לעזור.

והגם שהוא מאמין בזה, מכל מקום לא תמיד מאירה לו האמונה הזו, שדוקא עתה הוא הזמן היותר מוכשר לקבל את ישועת ה', שדוקא עתה הוא יכול להיוושע שה' יקרב אותו, היינו לתת לו את הרצון להשפיע ולצאת משליטת אהבה עצמית, שזה נקרא "יציאת מצרים". כלומר, שהוא יוצא משליטת המצריים, שהיו מצירים את ישראל, שלא נתנו להם לעבוד את עבודת הקודש. "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שועתם אל אלקים", אז ה' הוציא אותם מגלות מצרים.

כלומר, היות שעם ישראל היו מרגישים את השעבוד, ורצו לברוח מהגלות הזאת, מה שהמצריים היו מעבידים אותם, כשבאו לנקודה החשובה הזו, היינו שהיו מרגישים את שפלותם, אז הוציא אותם הקב"ה ממצרים. וזה כמו שאומר האר"י הקדוש, שעם ישראל כשהיו במצרים, כבר היו במ"ט שערי טומאה. ואז הוציא אותם הקב"ה ממצרים.

שפירושו כנ"ל, שכבר באו בתכלית השפלות, שאין למטה הימנה. אז הוציא אותם הקב"ה.

נמצא, בזמן שהאדם רואה, איך שהוא

בתכלית השפלות, והוא צריך להאמין אז, שדוקא עתה הוא הזמן, שה' יקרב אותו, ואם האמונה אינה מאירה לו אז על המקום, אז הוא בורח מהמערכה.

נמצא, שכל סדר היגיעה שהוא נתן, כאילו היה בחינם. אבל אח"כ נותנים לו עוד הפעם מלמעלה התעוררות, ושוב שוכח מה שהיה לו בזמן הירידה, ושוב הוא חושב, שכבר לא יהיו לו ירידות, וחוזר חלילה. והאדם צריך לרחמים גדולים, שלא יברח מהמערכה. והגם שהאדם משתמש עם העצות מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", אבל האדם אומר, שכבר השתמש עם העצה הזו כמה פעמים, ולא עוזר לו.

וגם אומר, שכבר השתמש עם העצה של "הבא לטהר מסייעין אותו", וכאילו כל אלו העצות הן לא בשבילו. אם כן הוא לא יודע מה לעשות. ואז הוא המצב הכי גרוע אצל האדם, היינו שהוא רוצה לברוח מהמצבים האלו. אבל אין לו לאן לברוח. ואז הוא סובל יסורים, מזה שהוא נמצא בין יאוש למצב של בטחון. אבל האדם אומר אז, לאן אפנה.

ואז אין שום עצה אלא לתת תפלה. והתפלה הזו היא גם כן בלי שום בטחון. נמצא, שאז הוא צריך לתת תפלה, שיאמין, שה' כן שומע תפלה, וכל מה שהאדם מרגיש במצבים האלו, הוא לטובתו. וזה יכול להיות רק למעלה מהדעת. כלומר, הגם שהשכל אומר לו, שמכל החשבונות, אתה רואה, שאין שום דבר יכול לעזור לך, גם זה הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שה' כן יכול להוציא אותו מהרצון לקבל לעצמו, ותמורת זה הוא יקבל את הרצון להשפיע. ואז, כשהאדם מקבל את הרצון להשפיע מהקב"ה, אז האדם נעשה שלם עם ה', כלומר שזוכה לבחינת השתוות הצורה, שזה נקרא "יחוד".

ואז האדם נבחן ש"אין בו מום". כי כל המומים שיש באדם, הוא שיש לו מחשבות רעות על רוחניות. כלומר, במקום שהאדם צריך להרגיש את חשיבות דקדושה, שזה דבר חשוב מאוד, בזמן שהאדם רוצה להתבטל אליו, שיש לו בחינת אהבת ה' מחמת השתוקקות לה', ואצלו הוא להיפך, היינו שהוא מרגיש את התנגדות הגוף. וכל זה הוא מחמת חסרון אמונה בגדלות ה'. ואיך יכולה להיות מציאות, שיתקרב לה' עם המומים שיש בו. וזהו ששאלנו, איך אמרו שמי שיש לו מום, לא יקרב. היינו, שכבר אין לו שום בחירה, שיוכל לבוא להתקרבות ה'. היינו, לא עליו נאמר "ובחרת בחיים". היתכן לומר כך.

אלא בעבודה יש לומר, כי "מום" נקרא חסרון, היינו חסרון באמונת ה'. ממילא "כל אשר בו מום, לא יקרב" לא יכול להתקרב לה'. אלא צריכים מקודם לתקן את מומיו, היינו שיעשה מעשים טובים על הכוונה שיזכה לאמונת ה', שהוא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מה שכתוב "מהו הרמז שכוס של ברכה צריך להיות מלא עם יין, אחרת לא נקראת זה "כוס של ברכה". ואומר, וכך צריך להיות האדם שלם. ומהו הקשר הכוס להאדם, כלומר שאם הכוס צריכה להיות שלמה, גם האדם צריך להיות שלם.

והתשובה היא, הכוס היא הכלי שנותנים בתוכה יין. ו"כלי" נקרא בחינת חסרון, שבהחסרון נכנס המילוי. הנה יין נקרא "שפע". ומבחינת השפע אין אף פעם חסרון, "כי כלום חסר מבית המלך", וכמו שכתוב "אני הוי"ה לא שניתי", שבאור אין אף פעם חסרון. אלא הכל תלוי בהכלים המקבלים, שהם יהיו כלים שלמים לא שבורים.

וכמו שלמדנו, שהיה ענין שבירת הכלים, שמשבירת הכלים יצאו הקליפות, ששבירת הכלים פירושו, כמו בכלי גשמי שנשבר, ואם נותנים משקה בתוך הכלי הכל יוצא לחוץ. כמו כן ברוחניות, אם הכוס, הנקראת "כלי", אינה מלאה, אלא שהכלי הוא בחסרון עם הבורא, אז השפע יצא להחיצונים, היינו להקליפות.

וזהו הרמז, שהכוס צריך להיות מלא, שפירוש, שהכוס תהיה בהשתוות הצורה להשפע הבא מהמשפיע. אז הכוס יכול להיות

מלא, ואין השפע הולך להחיצונים. ובכדי להבין את הרמז, לכן הוסיפו ואמרו "והאדם כך צריך להיות שלם, ולא יהיה בו שום פגם, וזהו שהכוס נקרא "כוס של ברכה".

כלומר, שהאדם הוא הכלי, הצריך לקבל את שפע של ברכה, צריך האדם להיות שלם עם הבורא, שהכוונה היא, שכל דאגותיו של האדם הוא אך ורק לטובת הבורא ולא לתועלת עצמו. וזה נקרא ש"הכוס שלם". וזהו לרמז שהאדם צריך להיות שלם. ואז יכול להיות הכוס מלא.

היינו, שאם הכלי, הנקרא כוס, המרומז על האדם המקבל, אז הברכה יכולה להיות מלאה בהכלי, ואינו נשפך מהברכה, היינו מהכלי, להחיצונים, שהם הקליפות. אלא הכל נשאר בקדושה, היות שאין להאדם שום פגם, כי פגם ברוחניות נקרא, שיש עירוב של רצון לקבל. ואם האדם תיקן את עצמו מכל חסרונות. שהוא הרצון לקבל לעצמו, אז נשאר כוס מלא ברכת ה', ואינו יוצא שום שפע להחיצונים.

ועתה נבאר מה שאומר "אלם עם י"ה הוא אותיות אלקים, והוא בחשבון כוס, ועל כן בכוס צריך להיות מלא, כי הפוך המלה אלם ותמצא מלא". ויש להבין מה הוא מרמז לנו בזה.

הנה האר"י הקדוש, מבאר את ה' אלקים על שם הכלי הראוי לקבל את השפע, הנקרא "אור". ואומר, שסדר הברורים הוא, היות שצריכים להעלות הניצוצין וכלים מבי"ע לאצילות, לעיבור באמא, אז עולים ש"ך ניצוצין, שהם ל"ב בחינות, וכל בחינה כלולה מעשר, הרי הם ש"ך בחינות.

והיות שע"י המלכות דמידת הדין, שהיה בכל מלכות, שבכל נתיב מהל"ב נתיבות, שבגלל המלכות הזו היתה השבירה, לכן התיקון הראשון היה, שאבא, הנקרא "חכמה", בירר והוריד את המלכות של כל בחינה. שזה נקרא, שהוריד את המלכות שבכל נתיב ונתיב, שזה נקרא "פה", שהוא בחינת מלכות, שממנה מתגלה המדרגה ומאירה.

וזה כמו שאומר (בתע"ס חלק י"ב, דף א - רכ"ב, אות רמ"ו) וזה לשונו "שהעובר אינו מדבר כלל, כי הוא בסוד אלם, מאלקים. ולכן הוא אלם, בלי דיבור. וזה סוד "או מי ישום אלם". וכמו שכתוב (בתע"ס, חלק י"ב באות רנ"א) "והנה עתה (היינו בזמן היניקה) נתמלאו מהאותיות י"ה ונעשו אלקים שלמים".

והנה יש להבחין בין דיבור לאלם, בעבודה. כי דיבור הוא בחינת גילוי, היינו שכבר יש להאדם בחינת יניקה ברוחניות, כבר הוא מרגיש שהוא יונק מקדושה, שענין יניקת חלב מורה על חסדים, כי מדת החסד היא בחינת השפעה, שבזמן שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, היינו, שכל מעשיו הם לשם שמים, וכבר אינו דואג לתועלת עצמו, זה נקרא שזכה לבחינת חסד.

אולם מטרם היניקה יש בחינת עיבור, היינו שהעליון מתקן אותו. וזה יכול להיות, שהאדם הוא כמו עיבור במעי אמו, שהעובר מתבטל להאם, ואין לו שום דעה בפני עצמו, אלא כמו שאמרו חז"ל "עובר ירך אמו, אוכל מה שאמו אוכלת", ואין לו שום רשות בפני עצמו, לשאול איזו שאלות, אלא הוא לא עולה בשם. וזה נקרא שהוא אלם, שאין לו פה לשאול שאלות.

וזהו בזמן שהאדם יכול ללכת בעינים עצומות, למעלה מהדעת, ולהאמין באמונת חכמים, וללכת עד הסוף. זה נקרא עיבור, שאין לו פה. ועיבור פירושו (תע"ס חלק ח' דף תר"ח אות י"ז) וזה לשונו "קומת מלכות, שהוא הקטנות היותר מצומצם באפשרות, נקראת בשם עיבור, שהוא מלשון "עברה ודינין", בסוד הכתוב "ויתעבר ה', בי למענכם".

ויש לפרש את ענין עברה ודינין. היות זה שהאדם צריך ללכת בעינים עצומות למעלה מהדעת, הגוף מתנגד לעבודה זו, לכן זה שהאדם צריך תמיד להתגבר, זה נקרא "עברה, וזעם, וצרה", היות שזוהי עבודה קשה ללכת תמיד בהתגברות להיבטל להעליון, שהעליון יעשה ממנו מה שהעליון רוצה. וזה נקרא "עיבור", כנ"ל, שהוא קטנות היותר מצומצם באפשרות.

וסדר התיקונים הוא, כמו שאמרו חז"ל "אבא, שהוא חכמה, נותן את הלבן", היינו שמלבן את התחתון מהרצון לקבל שלו, שהאדם מתחיל להרגיש, שהרצון לקבל הוא פסולת, כמו שכתוב "אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבנו". ואז נבחן ש"אמו נותנת האודם", שפירושו, שבינה נקראת אור דחסדים, שהוא האור הבא בכלים דהשפעה. כלומר, לאחר שכבר האדם הגיע לידי ידיעה, שהרצון לקבל לעצמו נקרא "פסולת", אז הוא מקבל את הרצון להשפיע. וזה הכל נקרא, שהעליון עושה והתחתון מבטל את עצמו בלי שום בקורת. וזהו כנ"ל, שזה נבחן, שאין לו "פה". וזה נקרא "אלם", שפירושו, שחסר לו "פה", כנ"ל.

ואח"כ באה בחינת "לידה ויניקה", שאז כבר יש לו "פה", שפירושו, שהוא בא לרשות עצמו, והוא כבר יודע מה שהוא עושה. וכבר יש לו רשות בפני עצמו לעשות בחירה, וזה נבחן שכבר הוא נמצא ברשות עצמו. ואז נקרא, שהוא מקבל בחינת "רוח", שזה מאיר בזמן שכבר יש לו רשות בפני עצמו בקדושה. מה שאין כן ב"עיבור", היתה לו רק בחינת "נפש", שהיא מלשון "נפישה", היינו בחינת "דומם", שאין לה "תנועה" בעצמה, אלא העליון הוא המנענע אותו לכל פעולה.

ואז הוא מקבל, שם מלא מאלקים, כלומר מה שהיה בבחינת עיבור, אלם מאלקים, שהיתה חסרה לו רשות עצמו, שהוא יהיה בעל עבודה, אלא הכל הוא על חשבון העליון. וכשנולד, ויש לו "יניקה בקדושה" מצד עצמו, אז הוא שם מלא מאלקים, שזה הרמז מה שהיה קודם אלם מצד עצמו, נעשה עתה מלא, היינו שכבר זכה לבחינת י"ה מאלקים, שזה שאומר, ששם מלא גמטריא כוס, שהוא מספר ד - אלקים שהוא פ"ו, שאז הכוס מלא. היינו, שבזמן שהאדם כבר תיקן את עצמו לרשות דקדושה, זה נקרא "כלי שלם". וזה נקרא "כוס של ברכה", היינו שהברכה כבר יכולה לשרות בה. משום שהכלי מתוקנת, שכל מה שיקבל ישאר בקדושה.

ובזה מובן מה מרמז, שהכוס צריך להיות מלא עם יין. שזה מרמז לנו, שהשפע ישאר בהכלי, ולא ישפך משם משהו לחיצונים, אלא הכל יהיה בעל מנת להשפיע. נמצא, כשמדברים מבחינת המצות, הכל מרמז על בחינת ענף ושורש, לכן כוס של ברכה צריך להיות מלא, שזה מרמז על רוחניות, היינו סדר עבודת האדם להגיע למטרת הבריאה.

מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" בעבודה

תש"ן - מאמר ל"ט
1989/90 - מאמר 39

חז"ל (תענית דף ל', ע"ב) אמרו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". הנה בפשטות קשה להבין, בטח שהיה הרבה צדיקים, שהיו מתאבלים על ירושלים, והלא ירושלים עדיין לא נבנה, ואיך הם זכו לראות ירושלים בשמחתה. בטח על דרך הפשט יש על זה תירוצים. ויש לפרש זה על דרך עבודה.

ידוע, שמלכות נקראת "ירושלים". לכן כשאנו אומרים "חורבן ירושלים", הפירוש יהיה על בית המקדש, שנחרבה. היינו, שזה נקרא "שכינתא בעפרא" או "שכינתא בגלותא". כלומר, זה שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולהאמין שהקב"ה הוא מנהיג את העולם בהשגחה של בחינת טוב ומטיב. היות שזה נסתר מהאדם.

מלכות, היא המשפעת לנשמות ולבי"ע. שכל השפעות שבאות מלמעלה להנבראים, הן בחינת מלכות. נמצא לפי זה, שהמלכות אינה מכובדת אצל הנבראים, בגלל שלא רואים את חשיבותה, מה שהיא משפעת אלינו. וזה נקרא "ירושלים בחורבנה". היינו כלומר, במקום שהיא היתה צריכה להשפיע טוב ועונג להנבראים, שכולם יראו את מעלתה, רואים שהכל אצלה חרב ואין לה מה לתת. כמו שנאמר (בתפלת "נחם" של תשעה באב) וזה לשונו "ואת אבלי ירושלים, ואת העיר האבלה, והחרבה, והבזויה, והשוממה". היינו, שהכל חרב ונחרב, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". לכן בזמן שהאדם צריך לקבל עול מלכות שמים, יש התנגדות גדולה מצד הגוף.

לכן אם האדם מתגבר, ומקבל על עצמו עול מלכות, אף על פי שלא רואה שום חשיבות, והוא מתאבל על זה, מדוע הוא כך, היינו למה כל כך נסתר מאתנו את חשיבותה של ירושלים, ומתפלל על זה, מדוע אין חשיבות למלכות, ומבקש מה', שיקים את ירושלים מעפר הזה, שהיא נמצאת בה, ובשיעור שהאדם מצטער על חורבנה, הוא זוכה, שהקב"ה ישמע את תפלתו.

והאדם זוכה לראות אותה בשמחתה, היינו שהיא כן משפיע לו טוב ועונג. נמצא, שהפירוש יהיה, אותו אדם המצטער ומתאבל על ירושלים, מדוע היא שכינתא בעפרא, האדם הזה הוא הזוכה לראות בשמחתה. "כי אין אור בלי כלי" והיות שיש לו הכלי, היינו החסרון, מדוע ששכינתא היא בעפרא, ומצטער על זה, לכן הוא זוכה ורואה בנחמת ירושלים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ישעיה א') "ידע שור קנהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". ויש להבין, מהו ההבדל בין שור לחמור בעבודה. וכמו כן מהו ההבדל בין ישראל לעמי, בעבודה. אאמו"ר זצ"ל אמר, ההבדל בין שור לחמור הוא, ש"שור" נקרא בחינת מוחא, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת. וזהו "ידע שור קנהו". ו"חמור" הוא בחינת ליבא, היינו הרצון לקבל, שזהו "וחמור אבוס בעליו". ולפי זה יש כאן להבחין ב' בחינות:

א. אלו שעובדים בשביל שכר, היינו שמקיימים תו"מ הוא בכדי לקבל שכר. נמצא, עיקר שאלתם היא, כמה שכר אני אקבל, ומה יהיה השכר, אם הוא כדאיות לתת עבור השכר הזה את היגיעה בתו"מ.

ב. אלו שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, מטעם כמו שכתוב בזה"ק "בגין דאיהו רב ושליט". זאת אומרת, שעובד רק מטעם גדלות ה'. היינו שיש לו זכיה גדולה, שהוא משמש מלך גדול. נמצא, באלו שעובדים בעל מנת להשפיע, הם כבר צריכים לדעת

את מי הם עובדים, היינו אם הוא באמת מלך גדול וחשוב, שכדאי לעבוד בשבילו.

אולם בזמן שמתחילים לעבוד בעל מנת להשפיע, וכל הסיבה שיש להם כח לעבודה, היא מטעם חשיבות הבורא, אז מתחילה העבודה להיות בבחינת "שכינתא בעפרא". כלומר, במקום שהרוחניות, היינו לעבוד לתועלת ה', היה צריך להיות כל פעם יותר חשוב, באות לאדם מחשבות כאלו, שמראות להיפך. והאדם, במקום שהוא היה צריך ללכת כל פעם קדימה, ולעבוד ביותר שמחה, היות שהוא משמש מלך גדול וחשוב, בא לו ציורים בלתי חשובים. היינו, שהוא לא מרגיש את גדלותו יתברך. וזה גורם לו ירידות כל פעם.

זאת אומרת, אפילו שהוא מתגבר על הירידות, מכל מקום לא תמיד הוא יכול להחזיק מעמד ולהילחם עם המחשבות האלו. ומה המחשבות מראים לו, בחינת "שכינתא בעפרא". זה שהוא רוצה לעבוד בשמחה, בזה שהוא משמש מלך גדול וחשוב, שזה צריך להביא לו שמחה, הוא מרגיש ממש להיפך, היינו בחינת דחיה. כלומר, כאילו דוחים אותו מעבודה.

וזה נקרא "שכינתא בעפרא". זה שהוא מרגיש עתה, כאילו דוחים אותו החוצה. כלומר, שהוא מרגיש, בעת שהוא רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, באות לו אז "השאלות של פרעה", ששאל "מי ה', אשר אשמע בקולו". וזה נקרא שהמלכות, היינו השכינה, היא בגלות אצל פרעה מלך מצרים, שהם מראים את שפלות של המלכות שמים.

ואז אין להאדם רק לבקש שיבנה את המלכות, היינו שהמלכות לא תשאר בהצורה של שפלות. שמהשפלות הזו אין האדם יכול לקבל שמחה, בזמן שהוא רואה, שאין לה שום חשיבות. וזה נקרא, שהאדם צריך להתפלל על "חורבן בית המקדש". כלומר, מדוע כל העולם לא יכולים לראות את קבלת מלכות שמים לדבר טוב. היינו, לעבוד לתועלת ה', שתהיה בכבוד. היינו, שתהיה עבודה מכובדת.

ולכן כשהאדם מתפלל על גלות השכינה, אל יתפלל על מה שרק שאצלו היא בעפרא. אלא האדם צריך להתפלל, מדוע היא כל כך בשפלות אצל כל העולם, בשיעור שכל העולם לא חושבים בכלל על רוחניות. והוא מתפלל עבור כל העולם, כמו שאנו מתפללים "ובנה ירושלים במהרה בימינו". שזה יהיה לכבוד לכל העולם, כמו שנאמר בתפלת ראש השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". והיות שאין הכלל מרגיש את החסרון, איך הם יכולים להתפלל.

אלא האדם הזה, שהוא זכה להשיג על כל פנים בחינת חסרון, היינו שהוא השיג את הגלות, לכן הוא יכול לבקש על גאולה. מה שאין כן אלו אנשים, שהם לא מרגישים שיש גלות, איך הם יכולים לבקש שיוציאם מהגלות. נמצא, זה שהאדם מרגיש שהוא נמצא בגלות, כבר נקרא "עליה בדרגה". ועליו מוטל לבקש מילוי עבור הכלל כולו.

וזהו כנ"ל "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". כלומר זה שהוא מרגיש את גלות השכינה, ומתאבל, הוא זוכה ורואה בשמחתה. היות שמבחינת הכלים רק לו יש הכלים המוכשרים לגאולה. כי ענין כלים פירושו חסרון למילוי.

לכן כשהוא מתאבל, בזה שהוא מרגיש, איך שהשכינה הוא בגלות, שלא רואים את גדלותה, אלא מי שרוצה לקבל עליו מלכות שמים, מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", בא לו מחשבות וציורים, שהמחשבות האלו דוחים אותו לחוץ מקדושה, ורק על ידי התגברות וכפיה למעלה מהדעת, הוא יכול להחזיק מעמד, וכל פעם כשהוא רוצה להאמין, שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב, באות לו מחשבות, שמדברות לשון הרע על ה', וכואב לו, מדוע הוא מוכרח לשמוע לשון הרע, והוא מאמין שזהו רק מטעם, שהאומות העולם שולטים על הקדושה, היינו שיש הסתרה, שמי שרוצה להכנס לעבוד עבודת הקודש, או הסטרא אחרא מסתירה את החשיבות של הקדושה. נמצא, שדוקא האדם המתאבל, הוא זקוק לרחמי שמים, שתהיה

יכולת בידו להתגבר על הרע שבו, והוא מתאבל ובוכה שה' יעזור לו.

אבל בטח הוא צריך להתפלל עבור כל הכלל. אחרת נקרא זה, שהוא מתפלל רק לתועלת עצמו. כלומר, שרק הוא יצא מהגלות. ואם באמת האדם מבקש לתועלת ה', שיהיה כבוד שמים מגולה בעולם, איך הוא מבקש רק עבור עצמו. לכן האדם צריך לבקש, שיתגלה כבוד שמים על כל העולם. וזה כמו שאמרו חז"ל (בבא קמא צ"ב) "כל המבקש רחמים על חבירו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה".

ובבחינת עבודה יש להבין, אם האדם מבקש רחמים על חבירו, הוא נענה תחילה, נראה זה, כאילו מה שהוא מבקש רחמים, אין זה מטעם, שיש לו ענין לעורר רחמים על חבירו, אלא זהו כמו רמאות. היות שחז"ל אמרו, שהוא נענה תחילה, לכן הוא מבקש רחמים על חבירו. ועוד יותר מזה יש להבין, מדוע הוא נענה תחילה. האם משמים לא יכולים לתת להם, שיקבלו את עניית התפלה שניהם ביחד, אלא מוכרח להיות כאילו זה אחר זה, ולא שניהם ביחד. ויש להבין, מה יש בזה שהוא נענה תחילה.

אלא כנ"ל, זה שהאדם מבקש רחמים על חבירו בענין עבודה, יש לפרש, כשהאדם מתחיל ללכת על דרך, שיגיע על ידי הקיום בתו"מ לדביקות ה', הנקרא "שכל מעשיו יהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו". אז הזמן שהגוף מתחיל להתנגד לעבודה זו, ומביא לו מחשבות, איך שהעבודה זו אינה בשבילו. מטעם, שהיות שטבע הגוף הוא לתועלת עצמו, והוא רוצה לעבוד עתה לתועלת ה', לכן הגוף, הנקרא "רצון לקבל", מראה לו תמיד שאינו כדאי לעבוד לתועלת ה'. והיות בלי תענוג אין האדם יכול לעשות שום תנועה, שכך הוא הטבע של הבריאה, וזה נובע מטעם, שרצונו להטיב לנבראיו, שזהו סיבת הבריאה, לכן אם אין להאדם תענוג מהעבודה, הוא לא יכול לעבוד.

לכן כל מה שהאדם עושה, הוא רק בכדי להנות, היינו שהוא מקבל תמורה עבור היגיעה שהוא נותן. לכן בשלא לשמה, היינו כשהאדם מאמין בשכר ועונש, יש חומרי דלק להאדם בזמן עבודה, היות שהוא מסתכל על השכר, מה שהוא יקבל אחר כך. מה שאין כן כשהאדם עובד בכדי להשפיע, היינו שלא רוצה לקבל שום תמורה עבור היגיעה, איך הוא יכול לעבוד בלי הנאה.

ועל זה אומר הזה"ק, שצריכים לעבוד מסיבת שהבורא הוא רב ושליט, שפירושו, מטעם גדלות ה'. היות שאנו רואים מה שנמצא בהטבע, שיש הנאה להקטן בזמן שהוא משמש להגדול. כי מדרך העולם הוא, שיש באדם כח לשמש אדם חשוב. ובפרט לשמש מלך גדול יש להאדם תענוג גדול. ועל זה אין האדם צריך לעבודה, אלא זה נמצא בטבע הבריאה. אלא על מה יש להאדם לעבוד, שיהיה הידיעה והרגשה שהוא אדם חשוב, אז כבר האדם מסוגל לשמש אותו.

לכן, דוקא בזמן שהאדם רוצה לעבוד מטעם גדלות ה', אז באות לו מחשבות רעות, שלא נותנים לו להרגיש את גדלות ה', אלא ממש מראים לו להיפך. ובאמת הסתרה זו שולטת על הכלל כולו. אלא, אצל אלו אנשים, שלא עובדים מטעם גדלות ה', אין להגוף צורך להסתיר ממנו את גדלות ה'. וזהו מטעם, שכל עוד שלא נותנים הסיבה להעבודה "מטעם גדלות ה'", הגוף לא עובד בחינם, היות שהוא מסתכל על השכר, ולא על הנותן השכר.

נמצא לפי זה, דוקא אצל אנשים שרוצים לעבוד רק מטעם גדלות ה', אז יש התנגדות, ומכסים, ומסתירים אומות העולם על בחינת ישראל שבאדם. וממילא אצל מי נמצא עיקר לשון הרע על גדלות ה', דוקא באלו אנשים שהם רוצים להגיע לדביקות ה'. ואלו אנשים, שמרגישים את בחינה זו, הנקראת "שכינתא בעפרא", להם יש צורך לבקש מה', שיוציא אותה מהגלות, שהיא נמצאת בין העמים. היינו, שהעמים שולטים עליה, שמסתירים את גדלותה וחשיבותה של השכינה הקדושה.

לכן אלו אנשים שמרגישים ששכינתא בעפרא, צריכים להתפלל על כבוד שמים,

שיתגלה לכל העולם. אלא שלא כל העולם צריכים לזה, היינו לאקמא שכינתא מעפרא. לכן הוא "נענה תחילה", מטעם שהוא צריך לאותו דבר. אולם אח"כ מביא זה גם הגילוי לכל הדור. אולם כל זמן שאין להם הכלים המוכשרים לזה, לא יכול להיות אצלם כל כך בגלוי. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות".

לכן רק האדם הזה, שהוא מרגיש את ההסתרה על הרוחניות, היינו על הרצון להשפיע מטעם גדלות ה', לכן מוטל עליו לבקש רחמים על הדור כולו, כנ"ל. והיות שהוא צריך לאותו דבר, לכן הוא נענה תחילה. לכן עליו נאמר "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". והטעם הוא כנ"ל, מפני שהוא צריך לאותו דבר, ולא הכלל. לכן המבקש רחמים על חבירו, לא יכולים לקבל שניהם בבת אחת את העניית התפלה, מטעם שרק הוא צריך לאותו דבר, היינו להישועה הזו, שהוא להרגיש את גדלותה של הקדושה, הנקראת "לאקמא שכינתא מעפרא".

מה שאין כן אלו העובדים, שבבחינה א' הנ"ל, היינו שעובדים בשביל שכר, לכן הם מסתכלים על השכר. ויש כלל, מי שנותן הוא חשוב. נמצא, שזה שמאמינים שהם יקבלו שכר, שה' ישלם שכרם, כבר הוא חשוב אצלם. מה שאין כן אלו, שלא עובדים בשביל שכר, אז הם צריכים להרגיש עתה את גדלותו יתברך. ועל זה בא ההסתר, מה שמונח על הקדושה, שלא רואים את גדלותה. ועל זה ניתן לנו לבקש מה', שהוא יסיר את ההסתר, כמו שכתוב "אל תסתר פניך ממנו".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "ישראל לא ידע", ומהו "עמי לא התבונן". כי הנה "ישראל" הוא אלו אנשים שעובדים על הכוונה להגיע לדביקות ה', שיזכו להגיע לדרגת ישר-אל ולא לתועלת עצמו. והם שייכים לבחינת כוונה, הנקראת "ידיעה", שהם צריכים להגיע לידי ידיעה ברורה, שצריכים להגיע להשיג את גדלות ה'. וידיעה זו באה דוקא על ידי אמונה למעלה מהדעת. כי על הדעת יש שליטת אומות העולם, שמסתירים את גדלותה של הקדושה, ומשפילים את מלכות שמים עד העפר.

ודוקא על ידי התגברות באמונה למעלה מהדעת, והאדם עושה מעשיו בכפיה, בזמן שבאות לו מחשבות רעות של הס"א, שמדברים לשון הרע ואומרים, שלא כדאי לעבוד לתועלת ה', שסיבת רצון עבודה זו, תהיה רק מטעם גדלות ה', אז אין להאדם לעשות שום דבר, רק להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, שדוקא מעבודה זו, שהאדם עובד למעלה מהדעת, יש הנאה להבורא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, כי עיקר עבודה הוא, מה שהאדם נותן משהו להבורא, וזהו דוקא בזמן שהוא הולך למעלה מהדעת.

פירוש, שהדעת אומר לו, שלא כדאי לך לעשות מעשים בעל מנת להשפיע, והאדם מתגבר, ועושה למעלה מהדעת. זה נבחן שהאדם נותן משהו להבורא. מה שאין כן בזמן שהבורא נותן לו התעוררות מלמעלה, אז אין להאדם לעשות שום מעשה, שתהא אפשר לומר, שהוא נותן משהו להבורא. משום שהאדם מתבטל אז כלפי הבורא "כנר בפני אבוקה", בלי שום בחירה. אם כן במצב הזה, אין האדם נותן שום דבר, מטעם שאין לו בחירה. אלא דוקא בזמן שהוא צריך ללכת למעלה מהדעת, היות שהדעת אומר אחרת, אז שייך לומר, שנותן משהו להבורא. ואמר, שצריכים להאמין, שעבודה זו חשובה לפני הקב"ה יותר משאר עבודות.

ואמר הנביא "ידע שור קנהו", שזה שייך לבחינת ישראל, שהם בחינת ראשי העם. כי ישראל מראה לי-ראש. להם שייך ידיעה, כנ"ל. לכן אמר "ישראל לא ידע". הם לא עסקו לתת עבודה בכדי להגיע לידיעת ה', כמו שכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא אלקים".

ואמר הנביא, שהם לא עסקו בזה. וגם הנביא דיבר להכלל, היינו עמך, שעבודתם הוא רק בכדי לקבל שכר, שבגלל זה הם עוסקים בתו"מ, שהם לא התבוננו בענין "חמור אבוס בעליו". שענין "חמור", דיברנו

לעיל, שהיא בחינת רצון לקבל, הנקרא "רק אהבה עצמית". אז הנביא אמר להם, החמור, היינו זה שמסתכל על "אבוס בעליו", היינו על השכר, לא התבונן שהבורא נותן להם את השכר, היינו שעל ידי התבוננות הם יקבלו אהבת ה', כדרך שיש אהבה למי שהוא נותן מתנות לאנשים. והם לא שמו לב להנותן, רק חשבו שיהיה להם שכר.

נמצא, שהמעשים, מה שהם עשו בגלל שכר, היו בלי אהבה ויראה. כלומר, שלא חשבו כלל על "אבוס בעליו", היינו לחשוב על בעל הבית, שהבורא הוא הנותן. והם חתכו הן המצות מן הנותן את התורה ומצות, שלא חשבו בעת העבודה על נותן עבודה. וגם מתי שחשבו על השכר, גם כן לא חשבו, מי הוא הנותן את השכר.

זאת אומרת, שהנביא עומד ומזהיר, הן לבחינת ישראל, שעובדין על הכוונה, לא עושים תשומת לב כמו שצריכים, להגיע לדבקות בהבורא. והן לאלו שעובדים רק בבחינת המעשה, והכוונה שלהם היא רק בכדי לקבל שכר, לא שמים לב לחשוב מי הוא הנותן את השכר. לכן "עמי לא התבונן". וממילא חסר להם אהבת ה'.

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך לתת חשבון לעצמו טרם שהוא הולך להתפלל, על מה להתפלל. לכן אמר אאמו"ר זצ"ל, שיש להאדם להתפלל דבר אחד, וזה כולל הרבה דברים. והיא, שהוא מבקש מה', שיתן לו רצון לעבוד בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת עצמו. היות בכדי שיהיה לו רצון להשפיע, מוכרח הוא שתהיה לו אמונה בה', ושיאמין בגדלות ה'. אולם תפלתו, מה שהוא רוצה שה' יתן לו את הרצון להשפיע, שפירושו הוא, שהאדם אומר להבורא, אני רוצה, בזמן שאני עוסק בתו"מ, שתהיה הכוונה, שיאמין, שיש הנאה להבורא מהמעשים שלי.

כלומר, אף על פי שהאדם לא מרגיש שום טעם והרגשה בעת היגיעה שלו, שיהיה כח בידו לומר להגוף שלו, בזמן שהגוף טוען, הלא אתה רואה, שאין לך שום טעם בלימוד התורה, וכמו כן בתפלה, אז האדם רוצה, שיהיה לו הכח לומר להגוף, היות שאני עובד רק שה' יהנה, מה חשוב אם אני מרגיש טעם בזה או לא. אם אני הייתי עובד לתועלת עצמי, אתה צודק במה שאתה אומר לי, שאין אתה מרגיש שום טעם, מדוע אתה עובד, כדוגמת מאכל שאין האדם נהנה ממנו, אינו אוכל. אבל אני עובד לתועלת ה'. אם כן מה חשוב איזה טעם אני טועם. את זה הוא מבקש מה'. וזה נקרא "כניעה ללא תנאי".

מהו כי אתם המעט מכל העמים, בעבודה

תש"ן - מאמר מ'
1989/90 - מאמר 40

הנה כתוב (ואתחנן, שביעי) "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, כי אתם המעט מכל העמים, כי מאהבת ה' אתכם, ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותיכם, הוציא ה' אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים, מיד פרעה מלך מצרים". אמרו חז"ל (חולין פ"ט) "לא מרובכם, אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני", עד כאן לשונם.

ויש להבין מה בא זה ללמדנו, בזה שפירשו חז"ל, שהקב"ה אמר לישראל, חושקני בכם. שאפילו שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני. אם הקב"ה היה אומר, אף על פי שאני משפיע לכם גדולה, אז אתם ממעטים את עצמכם לפני בשר ודם, הייתי מבין זה. אולם חז"ל אמרו, שאתם ממעטים עצמכם לפני, היינו לפני הקב"ה. איזו מדרגה היא זאת, שאם הקב"ה נותן לאדם גדלות, אין הוא מתגאה לפני הקב"ה, בזה שהקב"ה נתן לו גדלות.

וכי אם המלך נותן גדולה לאדם ומגדיל אותו לפני השרים, אז האדם הזה מתגאה גם לפני המלך. היתכן. אם כן, מהי החשיבות שאין מתגאים לפני הקב"ה, אלא שהם מתמעטים לפני. היינו לגבי מי הם מתמעטים. השכל מחייב, שבזמן שהאדם מבין את גדלות המלך, בטח שהאדם משפיל את עצמו יותר לפני המלך.

ובכדי להבין זה, צריכים לזכור את סדר העבודה, שהיא בחינת תיקון הבריאה. היינו בכדי להגיע לידי דביקות, הנקראת "השתוות הצורה", היינו לזכות לכלים דהשפעה, נעשה תיקון, המכונה "צמצום והסתר על הקדושה". כלומר, שנסתר הטעם של תו"מ, שבהם מלובש את הטוב ועונג, שהיה ברצונו יתברך לתת להנבראים. שזה מכונה "רצונו להטיב לנבראיו". שכל מה שרצה לתת להנבראים, מלובש בתו"מ, המכונים בזה"ק בשם "תרי"ג פקודין".

וזה כמו שאומר בהסולם "שענינו הוא, שפקודין הוא מלשון "פקדון". שבכל מצוה ומצוה יש בה אור מיוחד המלובש בהמצוה הזאת. אולם בכדי להגיע לאור המלובש בהם, בגלל הצמצום וההסתר שיש עליהם מטעם תיקון הבריאה, כלומר בכדי שהאדם יקבל את הטוב ועונג המלובש בהם, האדם מוכרח מקודם לקבל את הכלים המתאימים להאור, בכדי שצריכה להיות השתוות הצורה להאור, כמו שהאור הוא המשפיע, כן צריך הכלי להיות בעל מנת להשפיע".

אולם היות האדם מצד הטבע יש לו רצון לקבל לעצמו, ולא רצון להשפיע, אם כן איך האדם יכול לשנות את הטבע שלו, מה שהקב"ה ברא. על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו שהתורה נותנת עצות לאדם, איך לצאת מאהבה עצמית ולקנות רצון להשפיע. שבמצב הזה נקראים התרי"ג מצות, אומר הזה"ק, בשם "תרי"ג עיטין", היינו תרי"ג עצות איך להשיג את הרצון להשפיע. כי רק בהרצון להשפיע יש יכולת, שהאור, הנקרא "טוב ועונג", מתלבש בהם.

ועל זה אמרו חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתו"מ, אפילו שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה הוא יבוא לשמה, מפני המאור שבה מחזירו למוטב, והוא יגיע ע"י זה לדרגת לשמה".

ובענין שלא לשמה יש הרבה בחינות:

א. לומד על מנת לקנטר. שבחינה זו היא הגרועה מכולם, שעל זה אמרו חז"ל (ברכות י"ז) "כל העוסק בתורה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא".

ב. לומד על מנת שיקראו "רבי".

ובשתי בחינות אלו הוא רוצה שכר מאנשים,

ולא רוצה שה' יתן לו שכר תמורת עבודתו.

ג. לומד בכדי שה' יתן לו שכר בעולם הזה, שיהיו לו חיים, ופרנסה, ובריאות, וכדומה.

ד. לומד בכדי שה' יתן לו שכר בעולם הבא.

ה. שהוא עוסק בתורה ומצות, בגלל שהוא מרגיש, שהוא משמש מלך גדול. לכן יש לו הנאה בזה שהוא עוסק בתו"מ. כלומר, בגלל הנאה זו מה שהוא מרגיש, שהוא משמש את המלך, כדאי לו לעבוד. נמצא, שגם מי שעובד בשביל שהוא משמש מלך גדול, גם זה עוד לא יכולים לכנות "לשמה" בטהרה, הגם שהוא עובד לשם שמים, היינו שהוא לא רוצה שום תמורה עבור עבודתו, אבל מכל מקום הוא משתוקק להרגיש טעם בעבודה זו, מטעם שהוא מרגיש מלך גדול.

אז צריכים לדעת, שגם זה עוד לא נקרא "לשמה" טהורה, מטעם שסוף כל סוף הוא משתוקק להתענוג, שהוא ירגיש בזמן העבודה. כי התענוג מה שהוא מרגיש בזמן העבודה, זוהי הסיבה שבשבילה הוא רוצה להיות עובד ה'. נמצא לפי זה, שרק מה שהרצון לקבל מרגיש התענוג בזמן העבודה, זה הוא המחייבו לעסוק בתורה ומצות. לכן נקרא זה גם כן "שלא לשמה". אולם השלא לשמה הזה מביאו לידי לשמה, מטעם המאור שבה מחזירו למוטב.

וזהו על דרך שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות ל') וזה לשונו "חלוקה ב' היא מי"ג שנים ואילך, שאז ניתן כח לנקודה שבלב שבו, שהוא סוד אחוריים של נפש דקדושה המלובשת בהרצון לקבל שלו. ואז הוא מתחיל להכנס תחת רשות מערכת העולמות דקדושה, דהיינו בשיעור שהוא עוסק בתו"מ. ועיקר התפקיד הוא להשיג ולהגדיל את הרצון לקבל הרוחני. ועם כל זה היא מדרגה חשובה יותר מהראשונה, הנה היא המדרגה המביאתו לשמה, כמו שאמרו חז"ל, לעולם יעסוק אדם בתו"מ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

והוא סוד השפחה דקדושה המשמשת לגבירתה, שהוא סוד השכינה הקדושה. כי השפחה מביאתו לשמה, ווכה להשראת השכינה. אמנם הוא צריך לעשות את כל האמצעים המותאמים שיבוא לשמה. והמדרגה הסופית שבחלוקה זו, היא שיתאהב בהקב"ה בתאוה גדולה, בדומה לבעל תאוה המתאהב בתאוה גשמית, עד שאין התאוה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה, ועל דרך שאמר הפייטן, בזכרי בו אינו מניח לי לשון".

ואחר כל זה, מתחיל סדר של לשמה, הנקרא "רצון להשפיע". וכאן שיהיה כולו רק להשפיע, אין כח ביד האדם שיוכל לבוא לזה, היינו שכל רצונו יהיה רק להשפיע לה' "בגין דאיהו רב ושליט", אין להאדם שום מושג איך להגיע לזה. וזה נקרא, שהרצון להשפיע הוא בגלות מצרים. והרצון הזה האדם יכול להבין רק למעלה מהדעת, כי בתוך הדעת אין שום אחיזה להבין זה.

כלומר, אין בידי אדם להבין, איך יכולים לעשות איזה מעשה, שהאדם לא יהנה מזה. נמצא, שאפילו שהאדם לא דורש שום תמורה עבור עבודתו, אבל מי מחייב אותו לעבוד, זה שהבורא יהנה. מזה הנאה שלו. כבר יש כאן ענין הנאה. היינו מזה שהוא נהנה שמשמש את המלך, זוהי הנאה שלו. ואיך אפשר להיות אחרת, היינו שיעבוד בלי הנאה.

לכן בזמן שאומרים, שהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, זה נקרא "למעלה מהדעת". וכל דבר שהוא למעלה מהדעת, אין שם הרצון לקבל לעצמו. כלומר שאומרים לאדם שהוא צריך לעבוד רק שה' יהנה מעבודה זו. אז אומרים, שהאדם צריך להיות בשמחה מזה שהוא משמש מלך גדול.

אולם אם המלך הגדול היה מגלה את חשיבותו וגדלותו, היתה אז הנאה בתוך הדעת. היינו, שהשכל מבין, שכדאי לשמש מלך גדול. אולם כשהאדם צריך להאמין על גדלות וחשיבות המלך, נמצא שהוא משמש מלך קטן לפי הרגשתו. אם כן, כשהוא אומר למעלה מהדעת שהוא מלך גדול, כבר אין שם מקום להרצון לקבל שיסכים על עבודה זו, היות שכל הנאה בנויה על למעלה מהדעת.

וממילא מובן מדוע הגוף לא רוצה לעבוד, בזמן שלא רואה את חשיבות המלך. אלא

אומרים לו, אף על פי שהשכל מחייב, אם אין גילוי לגדלות המלך, כבר אין שם מקום עבור הרצון לקבל לעצמו. אם כן, איך אפשר שהאדם תהיה לו היכולת לעבוד "בגין דאיהו רב ושליט". זה היה טוב אם זה היה מגולה, מה שאין כן שעל בחינה זו של גדלות ה', שורה השליטה של פרעה מלך מצרים, שאמר, מי ה' אשר אשמע בקולו.

לכן עיקר עבודה היא במקום זה, היינו כאן מתחיל הענין של לשמה, היינו שהוא רוצה לעבוד בעל מנת שה' יהנה מעבודתו, ולעצמו אינו חשוב איזה טעם הוא מרגיש. כלומר, שעבודתו, שהוא עובד, היא בצורה אצלו, כאילו הוא היה מרגיש שהמלך גדול, ולמעשה ההרגשה שלו היא בבחינת "שכינתא בעפרא", שאינו מרגיש שום חשיבות, אלא הוא טועם טעם עפר. ומכל מקום הוא מתגבר ואומר, שזה חשוב אצלי כאילו הייתי מרגיש שאני עומד ומשמש מלך גדול, שאז בטח גם הרצון לקבל נהנה, היות שהוא לא צריך להאמין על גדלות וחשיבות המלך.

אולם, איך האדם יכול לקבל כח התגברות על הגוף, בזמן שהוא מרגיש בחינת "שכינתא בעפרא". איזו שמחה הוא יכול לקבל מעבודה זו. וביותר קשה, איך יש אפשרות לאדם, שיהיה לו צורך וחשק לעבוד עבודה, שאין אדם מרגיש בה טעם. כלומר, בשלמא שאין לו ברירה. יש להבין, שהאדם עובד בכפיה. אבל לחשוק לעבודה כזו, שאין בה טעם, איך אפשר. והיות שאין לו כח להתגבר, ושתהיה לו שמחה מעבודה כזו, ואיך אפשר לשמש את המלך בצורה שפלות כזו, היינו שמרגיש טעם עפר בעת שהוא משמש את המלך.

לכן על זה הוא מבקש מה', לא שיתן לו בחינת גילוי גדלות יתברך, שירגיש בזה טעם. אלא הוא מבקש מה', שיתן לו כח, שיוכל להתגבר על הגוף ולעבוד בשמחה, בזה שעכשיו הוא יכול לעבוד בלתי ה' לבדו, היות שאין הרצון לקבל נהנה מעבודה, שיש לה טעם עפר. אם כן בשביל מה הוא עובד, בטח רק לשם שמים. ולעבודה כזו אין שום מקום בתוך הדעת. ובעבודה זו האדם רואה, שאין לו שום מציאות מצד הטבע, שירצה לעבוד על אופן כזה.

ובעבודה זו, במצב כזה האדם רואה, שאין לו שום אפשרות, שיהיה בידו לעבוד עם רצון להשפיע ולא לתועלת עצמו. ודבר זה יכול להיות רק בדרך נס מן השמים. ובאמת זה נקרא "יציאת מצרים". היינו, לצאת מכלל השכל, שיש לו מצד הטבע, שאי אפשר לעשות שום תנועה, אלא שיהנה מזה. וכאן הוא מבקש מה', שיתן לו כח לעבוד, במקום שאין לו שום טעם והרגש, אלא להאמין שהבורא נהנה מעבודה זו, מטעם שהוא כולו להשפיע.

ולכן התפלה הזו היא תפלה אמיתית, מטעם שהאדם רואה, שאין מה לקוות, שיהיה פעם ביד האדם לעשות משהו בעל מנת להשפיע. נמצא, שהאדם מרגיש איך שהוא אבוד. נמצא, שיש לו אז מגע הדוק עם הבורא. ולדבר זה האדם צריך להחשיב, מזה שהאדם מבקש מה', שיעזור לו, ואין מי בעולם שיוכל להציל אותו.

אולם כאן נשאלת שאלה הקשה ביותר, מי אמר להאדם, שיש נחת רוח להבורא מעבודה זו, שאין בה שום טעם, אלא רק טעם עפר, ולעבודה כזו האדם צריך לבקש מה', מטעם שהוא רוצה לעשות הכל רק בכדי שהבורא יהנה.

על זה באה תשובה: אמונת חכמים, שאנו צריכים להאמין לדבריהם. נמצא, התפלה הזו שהאדם מתפלל, שה' יעזור לו, שיוכל לעבוד במצב של שפלות, והטעם הוא רק של עפר, זה יכול להיות רק על בסיס של אמונת חכמים, שנאמין להם, שרק באופן כזה יכולים להגיע למצב של לשמה, ולא לבחינת תועלת עצמו. כלומר, שרק הם יודעים מה זה לשמה, ואיך להגיע לזה.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, על מה שדרשו חז"ל על הכתוב "לא מרובכם", "אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתה ממעטים עצמכם לפני". ושאלנו, הכי מדרך העולם הוא, שמי שמלך מגדיל אותו,

הוא מתגאה בפני המלך. אם כן, מה משמיענו בזה, שישראל ממעטים עצמם לפני הקב"ה.

ובהנ"ל שהסברנו, שיש ב' בחינות בעבודה:

א. שה' מאיר לו בזמן שהוא עוסק בתו"מ, ומרגיש טעם בעבודה, ומרגיש גדלות ה', איך שהוא משמש מלך גדול, וכבר הגיע לדרגת "בזכרי בו אינו מניח לי לישון".

ב. היא בחינת עבודה לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ושלא לקבל פרס. ואז האדם בא לידי התנגדות מהגוף, היות שאין הוא מרגיש שום טעם בעבודה. אבל הוא לא רוצה שום הרגשה של גדלות ה', מטעם שאז ההרגשה זו נותנת לו סיבה, שבשביל ההרגשה הזו, שמרגיש בעת התעסקותו בתורה ומצות, זה מחייבו לעסוק בתו"מ. נמצא, שכבר אינו רק לשם שמים, אלא הנאת עצמו גם כן נכללת בה.

והיות שעבודה זו היא כולה למעלה מהדעת, מטעם שאין שכל שבעולם שיהא בידו להבין דבר כזה, ובחינה זו נקראת "שכינתא בעפרא", ושהאדם צריך להאמין, שדוקא מעבודה זו יש נחת רוח לה', זו נקראת עבודה בבחינת "אתם ממעטים עצמכם לפני".

פירוש, בשעה שהבורא נותן להם להרגיש את גדלות ה', אין הם אומרים, עתה כבר אין אנו צריכים לעבוד למעלה מהדעת. כי גם הגוף, בזמן שמרגיש גדלות ה', הוא מתבטל "כנר בפני אבוקה". אלא הם אומרים, אנו רוצים לעבוד בבחינת "אתם המעט מכל העמים", היינו שכל העמים שבאדם היו אומרים, עבודה זו היא עבודה בזויה, שהיא בחינת מיעוט ושפלות, היינו שהיא בחינת "שכינתא בעפרא".

וכמו שאמרו חז"ל "לא מרובכם", "אמר להם הקב"ה לישראל "חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני". "נתתי גדולה לאברהם". ובטח אז היה צריך להיות שמח, כי כבר מרגיש גדלות ה', וכבר לא תהיה לו התנגדות מצד הגוף, אבל הוא היה ממעט את עצמו, ואמר, ואנכי עפר ואפר.

פירוש. הוא אמר לה', אני משתוקק למצב של העבודה, שהיתה בחינת "אנכי ה' אלקיך", בבחינת עפר ואפר. היינו, להזמן שהיתה אצלו העבודה בחינת "שכינתא בעפרא", שאז היה בטוח, שעבודתו היא כולה להשפיע, שאין להרצון לקבל שום יד בזה. נמצא, שאין הפירוש, שהוא ממעט עצמו נגד ה', היינו שלא מתגאה בפני ה'. אלא הפירוש, שהוא ממעט עצמו לעבוד בבחינת השפלות, אף על פי שה' נותן לו גדלות.

כמו כן למשה ואהרן ה' נתן גדלות. והם אמרו "ונחנו מה". היינו שהם היו משתוקקים לעבודה, בזמן שהיתה אצלם בחינת "שכינתא בעפרא". שאז, כשלא מרגישים טעם בעבודה, אז בא הרשע ושואל טענת "מה", היינו "מה עבודה הזאת לכם", שאתם רוצים לעבוד דוקא בבחינת עבודה בזויה כזו. והרשע שואל "מה העבודה הזאת לכם", מטעם שאז הם היו בטוחים, שעבודתם היא כולה להשפיע, ואין להרצון לקבל חלק בה.

וכמו כן לדוד. שה' נתן לו גדלות, אמר "ואנכי", היינו בחינת "אנכי ה' אלקיך", היתה עבודה זו אצלו, בזמן שהיה רוצה לקבל על עצמו את עול מלכות שמים, הנקרא "אנכי ה' אלקיך", היה אצל הגוף שלו בבחינת "ואנכי תולעת ולא איש".

והאבן עזרא שואל על מה שכתוב "ואנכי תולעת ולא איש". ואומר "רחוק הוא שיאמר איש דעת על עצמו, שאיננו איש. רק ידבר כנגד האויבים, שהם יבזוהו, ואיננו נחשב בעיניהם למאומה".

וגם כאן יהיה הפירוש, שבזמן שה' נתן לו גדלות, הוא לא אמר, עתה כבר אינני צריך לעשות מלחמה עם הגוף, כי הגוף יתבטל לפני ה' "כנר בפני אבוקה". אלא שהיה אומר, אני משתוקק להמצב של שפלות, שהאויבים שלי, היינו האומות העולם שבגופי, היו מבזים את עבודתי, שהם היו אומרים לעבוד רק בעל מנת להשפיע, ולא תהיה לו שום הרגשה בעבודה. זהו סימן, שהוא בכלל לא איש, שהם היו מבזים את סדר עבודתו. וזה נקרא, שישראל ממעטים עצמכם לפני.

מהו המצות קלות שאדם דש בעקביו, בעבודה

תש"ן - מאמר מ"א
1989/90 - מאמר 41

על הכתוב "והיה עקב תשמעון, ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד, אשר נשבע לאבותיך", פירש רש"י וזה לשונו "אם המצות קלות, שאדם דש בעקביו, תשמעון, ושמר ה', ישמור לך הבטחתו", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה משמיענו בזה, שאם ישמור האדם את מצות הקלות, אז ישמור ה' לך את השבועה. ויש להבין, מהו התנאי הזה, שמשמע, כי אילו אחרת אין בידו חס ושלום לקיים את השבועה, שנשבע לאבותיך. ועוד יש להבין, מה שהמפרשים שואלים, מדוע מתחיל מלשון רבים "ושמרתם ועשיתם" ומסיים בלשון יחיד "ושמר לך".

ובכדי להבין זה, צריכים קודם כל להבין באופן כללי, מהן ענין תרי"ג מצות שניתן לנו. ובהקדמת ספר הזהר (דף רמ"ב) כתוב שם וזה לשונו "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם פקודין. ונקראים אמנם בשם תרי"ג עיטין. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקרא אחור, ובחינת השגת הדבר נקרא פנים. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תו"מ בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראות המצות בשם תרי"ג עיטין. והן בחינת אחור. וכשזוכים לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג המצות בבחינות תרי"ג פקודין. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה, וכו', והיא בחינת הפנים של המצות".

והנה בחינת "עושי דברו" נקראת בזמן ההכנה, היינו מטרם שהאדם זוכה לבחינת "לשמוע בקול דברו", שענין "שמיעה" שייך דוקא לאחר שהאדם זכה לכלים דהשפעה, שרק אז יש לו בית קבול להשפע, שיתלבש בכלים דהשפעה. ואז יש לו "אזניים", לשמוע בקול ה'.

מה שאין כן כשעדיין משוקע בכלים דקבלה, אז מוטל על האדם לעבוד בבחינת "עשיה", הנקרא "מעשה", אף על פי שהגוף לא מסכים לעבוד לשם שמים. אלא הוא צריך להאמין, אף על פי שהוא נמצא במצב של שפלות, היינו שהגוף לא מסכים לעבודה זו, לעבוד לשם שמים, מכל מקום הבורא נהנה מזה, היות שבמצב השפלות, האדם מרגיש שהוא נצרך להבורא, שיעזור לו. לכן יש לו אז מגע הדוק עם הבורא. היינו שהוא מרגיש, שאין לו עצה אחרת, אלא רק ה' יכול להציל אותו ולהוציאו מהשפלות הזו.

אולם האדם שואל לעצמו, איפה הצדק והיושר של הבורא. היות שהוא נותן יגיעה ומקיים תו"מ, ולא רוצה תמורת זה שום שכר, אלא הוא רוצה לעבוד לשם שמים, וכמו שכתוב בזה"ק, לעבוד בגלל שהוא רוצה לשמש מלך גדול, היינו מטעם "דאיהו רב ושליט", וכשהוא מבקש מה', שיתן לו להרגיש את גדלותו יתברך, והאדם מאמין שה' הוא שומע תפלות כל פה, והוא עומד ומחכה כל יום, שתהיה לו הרגשה יותר גדולה מגדלות ה', ולבסוף הוא רואה, שהוא הגיע לשפלות יותר גדולה. היינו שהוא מרגיש, שאנשים מרחוב, אין הם כל כך שקועים באהבה עצמית.

והאדם שואל, מדוע אנשים מרחוב, שאין להם שום תפלה, שה' יוציא אותם מאהבה עצמית, הם בסדר. והוא רואה, שהם מרגישים את הסדר עבודה בתכלית השלמות. היינו, שהם יודעים, שכל יום הם מתקדמים, היינו שהרכוש שלהם מתגדל. כמו שאמרתי פעם, שיש לכל אחד מהם יומן, ששם הוא רואה, כמה מצות נרשמו כל יום על שמו, וכמה דף גמרא יש לו לרשום בהיומן

שלו. והוא רואה להיפך, שכל יום הוא גרוע מאתמול.

ואפילו שהאדם עושה חשבון לעצמו, הוא רואה שיש כמה עליות בכל יום, עד לפעמים האדם חושב, עתה בטח אני כבר באתי אל המנוחה והנחלה, לא כמו שהיה עד עתה. פתאום באות לו מחשבות שמבלבלות את ראשו, ושוכח את הכל, היינו שהוא שוכח אפילו מענין עליות בכלל, ומרגיש רק שפלות. אחר כל העבודה שנתן, הוא נעשה עתה יותר גרוע מתמיד, ומתחיל להסתכל על עצמו, ואינו מוצא בעצמו שום מעשה טוב, ומרגיש כאילו אף פעם לא קיים תו"מ.

ונשאלת השאלה, איך האדם יכול לתרץ לעצמו על הרגשות האלו, האם זה אמת או שקר. כלומר, מבחינת המציאות, שזה לא יכולים למחוק את המציאות. היינו שבטח נתן יגיעה, ובטח קיים תו"מ, אולם לפי הרגשת האדם, הכל נעלם. נשאלת השאלה, לאן הלכו, כלומר, מי לקח אותם, שאין הוא מרגיש אותם. ואין לומר, שהוא סובל על שכחה, לכן הוא שכח את הכל. הלא האדם רואה, שדברים לא יפים מה שהוא עשה, הוא כן זוכר.

והתשובה היא, שצריכים להאמין באמונת חכמים, כמו שאומר בזה"ק, שמפרש את מה שכתוב "או הודע לו אשר חטא". ושואל, מי הודע לו. ומתרץ, התורה. וכמו שפירשנו פעם, ע"י זה שהוא לומד תורה על הכוונה בכדי להגיע אל האמת, היינו שיהיה עובד ה' באמת, כלומר שזה שהוא מקיים תו"מ אין לו כוונה שהוא עובד עבור עצמו, היינו שהוא יקבל שכר, אלא הוא רוצה לקיים תו"מ על דרך שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", היינו שהוא לומד תורה בתור עצה, שע"י זה הוא יגיע שיהיה עובד ה' באמת, היינו שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', לכן התורה מודיעה לו "אשר חטא".

זאת אומרת, הסדר של "תורה תבלין" הוא, מקודם היא מודיעה לו "אשר חטא", היינו עד כמה שהוא שקוע באהבה עצמית, שזה נקרא, שהתורה, שהיא בחינת התבלין, נותנת לו הכלי, היינו החסרון, שיהא נצרך שהבורא יעזור לו. נמצא, שהתורה מודיעה לו, זה שהוא מאמין בה', זהו דבר זר אצלו. היינו שהוא מרגיש איך שהוא מרוחק מה', שכמו דבר זר הבורא נחשב אצלו. וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על הכתוב "לא יהיה בך אל זר", שפירוש "אל", ה' לא יהיה אצלך כמו דבר זר, שאין לך שום חיבור עמו.

וזהו מטעם, היות שהאדם משוקע באהבה עצמית, שזהו שינוי צורה מהבורא. היות שהבורא רצונו הוא רק להשפיע, מה שאין כן האדם מצד טבעו הוא רק לקבל. לכן אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד. נמצא, במקום שהיה האדם צריך להרגיש קירבת ה', הוא מרגיש ריחוק מה'. וזה מודיעה לו התורה. היינו להאדם שלומד תורה, מסיבת שהוא מאמין בדברי חז"ל, שאמרו, "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", התבלין האלו נותנים להאדם להרגיש איך שהאדם מרוחק מה'.

נמצא, שהתורה נתנה להאדם כלי, היינו חסרון, שהאדם יבקש מה', שיוציאו מהגלות, הנקראת "גלות מצרים", כידוע מצר-ים פירושו צר עין, היינו שאין לו שום כח להשפיע אלא רק לקבל. והאדם, הגם שהוא רואה, שאי אפשר להגיע לקירבת ה', מטרם שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע, מכל מקום הוא רואה, שאין שום מציאות, שתהיה בידו יכולת להגיע לזה בלי עזרתו יתברך.

וכבר דברנו מזה הרבה פעמים, מדוע עשה ה' ככה, היינו שלא תהיה שום מציאות מצד האדם לצאת משליטת פרעה. והתשובה לזה היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאברהם שאל את ה', בזמן שה' הבטיח לו ירושת הארץ, "במה אדע כי אירשנה". "ויאמר לאברם, ידע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם".

ואמר, ששאלת אברהם היתה, שאברהם

ראה מהי ירושת הארץ, שהיא ענין מלכות, הנושאת את השפע העליון, הכולל ה' בחינות נרנח"י דקדושה. וידוע, שאין אור בלי כלי, היינו שאין מילוי בלי צורך. ואברהם ראה, שאין לישראל צורך להשיג שלימות המדרגה. אלא, שאם ישיגו קצת הארה מלמעלה, כבר יהיה להם סיפוק. וממילא אין להם צורך להשיג את הנרנח"י דנשמה הכלולה במלכות, שזו נקראת "ירושת הארץ".

ואיך, אמר אברהם, איך יקבלו את האור, בזמן שאין להם כלים, הנקרא "צורך". אז אמר לו ה' "ידע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". היינו, שעם ישראל יהיו בארץ, היינו ברצון, שלא שייך לעם ישראל, אלא הם יהיו תחת שליטת הרצון לקבל, שזה שייך לפרעה מלך מצרים.

"ועבדו אותם". כלומר, שעם ישראל יסבלו, מזה שאין הם יכולים לעשות מעשים בעמ"נ להשפיע, שזה יביאו להם דביקות בה'. אז הם יצטרכו שה' יעזור, כמו שכתוב "ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וישמע אלקים את נאקתם, ויזכור אלקים את בריתו את אברהם".

וידוע מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". שואל הזה"ק "במה מסייעין אותו. ומשיב, בנשמתא קדישא. היינו מקודם נותנים לו נפש, זכה יתיר, נותנים לו רוח". זאת אומרת, כפי מה שהוא הולך לזכות עצמו ודורש עזרה, אז העזרה שהוא מקבל מלמעלה, היא בחינת חלק מירושת הארץ.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע האדם, בזמן שהוא מתחיל ללמוד תורה, על הסיבה שהתורה נקראת בחינת תבלין, מדוע האדם בזמן שהוא התחיל ללכת על דרך האמת, שהתורה היא בחינת עיטין, היינו עצות איך לכבוש את היצר הרע, האדם מתחיל לראות, איך שכל פעם במקום שהיה צריך להרגיש שהוא יותר מקורב לה', הוא מרגיש שנעשה יותר מרוחק.

ושאלנו, וכי זו היא דרך התורה, שעל ידה נעשה יותר מרוחק מה'. והתשובה על זה היתה, שהתורה נותנת לו מקודם הכלי, היינו החסרון, לראות איך, באיזה שיעור הוא מרוחק מה', שזה הוא מה שאומר הזה"ק, שהתורה מודיעה לו שהוא חטא.

נמצא, שאל יאמר אדם שהוא לומד תורה על דרך האמת, ומדוע התורה לא עוזרת לו בבחינת התבלין. והתשובה היא, שהאדם צריך להאמין באמונת חכמים, שהתורה כן עוזרת לו, במה שהיא מגלה לו שהוא חטא, היינו איך שהוא מרוחק מה'. ובגלל זה יש לו מקום לתת תפלה מעומק הלב, מחמת שהוא מרגיש, שהוא יותר גרוע משאר אנשים.

והגם שאם ישאל לעצמו, הוא רואה שהוא נותן יותר כוחות בקיום תו"מ, אם כן למה הוא מרגיש שהוא יותר גרוע. על זה אין להאדם מה להשיב, אלא שהאדם אומר, מבחינת הרגשה, אני מרגיש, שאני יותר גרוע עתה ממה שהייתי עוסק בתו"מ, בטרם שהתחלתי ללכת בדרך האמת. היינו, שכל מה שהוא עושה, הוא רואה, שהוא הכל לא בכל הלב, כמו מקודם לכן.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזהו שה' אמר לאברהם "ידע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדו אותם". שע"י זה יהיה להם צורך לירושת הארץ, היינו שע"י החסרון שיהיה להם, שהם בערום וחוסר כל, ואז הם יהיו בבחינת "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה".

היינו, שהעבודה בעצמה, זה שלא מתקדמים בעבודה, אלא להיפך, זה יגרום להם צורך. אז ה' יתן להם עזרה, כל פעם שהם רוצים להיות יותר זכים. וע"י זה יהיו להם כלים לקבל את ירושת הארץ.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו "והיה עקב תשמעון, ושמר ה' אלקיך את הברית ואת החסד, אשר נשבע לאבותיך". ופירש רש"י "אם המצות הקלות, שאדם דש בעקביו, תשמעון, ושמר ה', ישמור לך הבטחתו". ויש להבין, מהו התנאי הזה, שאם תשמעון הקלות, אז ה' ישמור הבטחתו, אחרת לא יקיים את השבועה.

והענין הוא, "מצות קלות" פירושו מה

שבני אדם מזלזלים בהן, שהכוונה היא על בחינת מוחא וליבא. כלומר, כל המצות, בזמן שמקיימים אותם על מנת לקבל שכר, המצות האלה האדם לא מזלזלים. אלא שכל אלה המצות נקראות "חמורות", בגלל שיכולים להפסיד את השכר. לכן השכר שמצפים שיקבלו תמורתם, זה עושה שיהא מצות חשובות, היינו השכר מחשיב אותם.

מה שאין כן בזמן שהאדם צריך לעבוד לשם שמים, שזה אצלו למעלה מהדעת, בזה האדם מזלזל, מטעם שהגוף מתנגד לעבוד בלי שכר. לכן שאומרים להגוף, שצריכים לעבוד רק בעל מנת להשפיע לה', אז הגוף אומר, שדבר זה רחוק מהשכל ואינו כדאי להתאמץ בעבודה זו. והאדם רואה, שאין בידו להתגבר על הגוף. וכפי שהסביר אאמו"ר זצ"ל, שזה שאין בידי אדם לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, הבורא עשה זה בכוונה תחילה, בכדי שע"י זה האדם יקבל צורך לעזרת ה', אחרת הוא אבוד.

ולכן כשהאדם מבקש מה' שיעזור לו, ע"י זה הוא מקבל עזרה מלמעלה, שהוא ענין מאור התורה, "שהמאור שבה מחזירו למוטב", כנ"ל בדברי הזה"ק, שע"י זה הוא מקבל כלים וצורך להשגת נרנח"י דנשמה. וזאת היתה התשובה של ה', מה שאברם שאל "במה אדע כי אירשנה".

נמצא, שדוקא אם האדם רוצה לשמור את המצות הקלות, אז הוא נצרך לה', שיתן לו עזרה. אחרת, אם האדם אין לו צורך לשמור את המצות הקלות, שהם מצות בזויות, וממילא אין הוא צריך לעזרת ה', וכיון שכן אין לו צורך, שה' יעזור לו ע"י שיתן לו נרנח"י דנשמה, הלא אין לו צורך לזה, לכן חוזרת השאלה של אברם "במה אדע כי אירשנה", כנ"ל. הלא אין לו צורך להשיג את ירושת הארץ. נמצא לפי זה, שאין ה' יכול לקיים את השבועה של ירושת הארץ. לכן לפי פירוש רש"י, שאומר, אם תשמעון את מצות הקלות, אז ה' יכול לקיים "ושמר ה'", היינו שה' ישמור את הבטחתו, אחרת אי אפשר לקיים את הבטחתו.

ובהאמור יש לפרש גם כן מה ששאלנו, שמתחיל בלשון רבים "ושמרתם ועשיתם", ומסיים בלשון יחיד. והתשובה היא, כי בזמן שהאדם מתחיל לעבוד, יש לו שתי רשויות, היינו בחינתו עצמו, שהיא הרצון לקבל, וגם רוצה לעבוד עבור הבורא. ובזמן שהאדם רואה, שיש לו שתי רשויות, אז הוא מבקש מה', שיתן לו עזרה לבטל את רשותו, ולא תשאר אלא רשות היחיד, היינו רשותו של ה'. אז ה' נותן לו עזרה על ביטול הרשות, ושהאדם לא ישאר אלא ברשות היחיד. וזה שכתוב בלשון יחיד "ושמר ה' אלקיך לך", היינו שה' ישמור אותו שתהיה לו רק רשות היחיד.

ובהאמור נבין מה שכתוב (עקב, שלישי) "לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם, כי ברשעת הגוים האלה ה' אלקיך מורישם מפניך, ולמען הקים את הדבר, אשר נשבע ה' לאבותיך, לאברהם".

ויש להבין, אם ה' רוצה לתת ירושת הארץ לישראל, בעבור אשר ה' נשבע לאבותיך, לאברהם, משמע שהסיבה שנתן לעם ישראל את ירושת הארץ, היתה מטעם שה' הבטיח לאברהם לתת את ירושת הארץ. וכאן אומר הכתוב, שהסיבה שנתן את ירושת הארץ לישראל, היתה מעם רשעת הגוים. משמע מכאן, שאם לא היתה רשעת הגוים, לא היה יכול ה' לקיים את הבטחתו לאבות. ויש להבין, מה יש בזה, שאם יש רשעת הגוים, ה' יכול לקיים את השבועה. ומטעם צדקתך וישר לבבך אין ה' יכול לקיים את השבועה.

ובהנ"ל, שבדרך העבודה רשעת הגוים, הכוונה על הרע שיש בלבו של אדם. ואין האדם מסוגל לנצח אותו, ומוכרח לצעוק לה', שיעזור לו, להוציאו לחרות מתחת שליטת פרעה מלך מצרים. ובמה עוזר לו, כמו שאומר בזה"ק, בנשמתא קדישא. זאת אומרת, כל פעם שהוא מבקש עזרה, הוא מקבל נשמתא קדישא. שע"י זה שהוא נמצא בגלות, ורוצה לצאת מהגלות, היינו זה

שהאדם מרגיש שיש לו רשעת הגוים, שלא נותנים לו לעשות מעשים לשם שמים, אלא לעבוד לתועלת עצמו, שזה נבחן, שהוא מוכרח לעבוד עבור אומות העולם שבגופו.

וזהו כמו שכתוב (שמות, ראשון) "ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס". ואאמו"ר זצ"ל פירש, בזמן שהיו רוצים לעבוד לשם שמים והתגברו על שליטת המצרים, זהו הפירוש רעמסס, היינו שהתגברו על האהבה עצמית, כמו רעם-סוס, היינו בכח גדול כמו סוס. וחושבו, שהם כבר יצאו משליטת אהבה עצמית. ואח"כ הם באו לפי-תהום, היינו שכל הבנינים שבנו, הכל נבלע ונשקע בתהום, ולא נשאר זכר מכל העבודה, שזה נקרא פתם.

היינו, שכל פעם היתה להם העבודה בבחינת פתם ורעמסס. זאת אומרת, שכל יום היתה להם עבודה מחדש. כלומר, שכל יום הרגישו, כאילו היום הם מתחילים לעבוד עבודת הקודש. ועד עתה יש להם הרגשה, כאילו מעולם לא עוסקו בעבודה. והם שואלים לעצמם, איפה נעלמה העבודה והיגיעה, מה שעשו עד עתה. והם לא יודעים מה להשיב על זה, אלא כנ"ל, שהכל נבלע ונשקע בארץ.

ולא היו ביכולת לומר להגוף שלהם, מדוע אתה לא רוצה היום לתת יגיעה. הלא אתמול ראית, כשאתה נתת יגיעה, בא לך אח"כ כח לעבודה. ואתה אינו יכול לקבל משהו מאתמול, כי הוא לא מרגיש שאתמול הוא עשה משהו, כנ"ל, כי הכל נבלע בארץ. ולמה הוא כך, אלא זהו תיקון.

נמצא לפי זה, אם האדם מסתכל על עצמו, ויש לו מעשים טובים, אז אין לו צורך שיבקש מה' שיעזור לו, ממילא אין לו מקום לקבל עזרה מה', כי אין מילוי בלי חסרון. אם כן, אין ה' יכול לקיים את השבועה בענין ירושת הארץ, היות שאין להם צורך, שיתן להם בתור עזרה את ירושת הארץ.

וזה שאומר "לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם". מדוע. כי אם הם בסדר, אז אין להם צורך. וזה שאומר "כי ברשעת הגוים, ה' אלקיך מורישם", כנ"ל, שע"י הרע שבגופו יש צורך לעזרה.

מהו ברכה וקללה, בעבודה

תש"ן - מאמר מ"ב
1989/90 - מאמר 42

מפורשי התורה שואלים על מה שכתוב "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם, אשר אנכי מצוה אתכם היום. והקללה, אם לא תשמעו". והשאלה, מדוע מתחיל בלשון יחיד "ראה". ועוד הם שואלים, מהו שכתוב "היום" דוקא.

ידוע, שמטרת הבריאה היא, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. זאת אומרת, שכל הנבראים ירגישו איך שהם מקבלים טוב ועונג מהבורא. וזה נקרא "ברוך אלקינו, שבראנו לכבודו". היינו, שהנבראים מקבלים טוב ועונג מהבורא, שזהו לכבודו של הבורא, שהנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג.

נמצא, שכל אחד ואחד מכבד את הבורא. ומזה יש כבוד להבורא. מה שאין כן אם אין הנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג, זהו לא לכבוד הבורא. כלומר, בזה שהבורא ברא נבראים, ואין הם מרגישים, שהבורא נותן להם טוב ועונג, אלא שהם מרגישים, שהם סובלים בעולם יסורים חס ושלום, זהו לא לכבודו של הבורא.

וזהו כמו שכתוב (תהילים נ') "וקראני ביום צרה, אחלצך, ותכבדני". ופירש רש"י "ותכבדני, שזה הוא כבודי, שאושיע את הבוטחים בי". ויש להבין, וכי הבורא צריך לכבוד, שהנבראים יכבדו אותו, הלא רצונו הוא רק להשפיע, לתת טוב ועונג. ומהו שאומרים, שה' מקבל כבוד בזה שהוא מושיע את אלה הבוטחים בו.

והתשובה היא, מתי ה' יודע, שהנבראים יודעים, שהוא ברא את העולם בכדי לתת להנבראים טוב ועונג. זהו רק בזמן שהנבראים מכבדים את ה', בגלל שהוא נתן להם טוב ועונג. נמצא, שענין "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו" הוא שבזמן, שהנבראים מכבדים את הבורא, זהו בגלל שקיבלו טוב ועונג.

נמצא, מה שהנבראים נותנים תודה להבורא, על מה שהם מקבלים טוב ועונג, הרגשה זו מהנאה, שהנבראים מקבלים את הנאה הזו, יוצא מלבם של המקבלים, ומתגלה לחוץ על ידי תודה. היינו, כפי שיעור קבלת התענוג, בשיעור זה מתגלה הכבוד של הנותן. כמו שאנו רואים בגשמיות, בזמן שהאדם נותן לתבירו מתנה גדולה, איך המקבל מתנה מכבד אותו, או שנתן לו מתנה קטנה, איך שהמקבל מכבד אותו. זאת אומרת, הכיבוד שהמקבל מתנה נותן להנותן המתנה, זה נותן את שיעור של גודל המתנה, כלומר שיעור של הרגשת המקבל.

לדוגמא, אדם שהבורא מקרב אותו, היינו שנותן לו מחשבה ורצון לשמש את המלך, בטח יש הבדל בהרגשתו של האדם, אם הוא משמש מלך גדול, בטח הוא בשמחה יום ולילה, במה שהוא זכה לשרת מלך גדול.

זאת אומרת, אם האדם מתפלל לה', ומצייר לעצמו, שהוא עומד לפני מלך גדול, איך האדם מתפעל. או שהוא מדבר למלך קטון, איך הוא ההתפעלות של אדם. כלומר לפי הרגשת האדם למי הוא מדבר ומתפלל, בשיעור זה הוא בשמחה ובהתרוממות רוח, כמו שאמרו חז"ל "דע לפני מי אתה עומד". היינו, לפני מלך גדול או מלך קטן.

נמצא, לפי מה שהאדם מכבד את הבורא, בשיעור זה האדם בעצמו יכול לראות לאיזה מלך הוא מתפלל, למלך גדול או לקטן. נמצא, ענין הנתינת כבוד להבורא אינו לטובת הבורא. היינו, אין הבורא צריך לזה חס ושלום, שיתנו לו כבוד. אלא הכבוד הזה הוא לתועלת האדם. היינו, שהאדם צריך לדעת לפני איזה מלך הוא עומד, קטן או גדול.

אולם בכדי שרצון הבורא יצא לפועל עם שלימות המטרה, היינו שלא תהיה בחינת

בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתר", כלומר שנעשה צמצום והסתר על ב' פעולות:

א. שהבורא בעצמו נעלם מאתנו. וצריכים להאמין, שהבורא מטפל בנו בהשגחה פרטית על כל הנבראים.

ב. שהטוב ועונג האמיתי נמצא בתרי"ג מצות, הנקרא בלשון הזה"ק בשם "תרי"ג פקודין", כמבואר בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב) "שבכל מצוה יש אור מיוחד בפקדון. אבל גם זה נעלם. וצריכים להאמין, ששם נמצא את הטוב ועונג. וההסתר הזה היה רק לטובת הנבראים, שלא יהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג".

זאת אומרת, בכדי שלא יהא בחינת בושה, בזה שהנבראים מקבלים את הטוב ועונג, מטעם שמתחשק להם, נמצא שזהו בחינת הופכיות מהבורא. ולפי הכלל, ש"כל ענף רוצה להדמות לשורשו", לכן בזמן שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג, ירגישו אי נעימות.

אז הנבראים צריכים להשתדל לעשות הכל לשם שמים, היינו בעל מנת להשפיע נחת רוח להבורא, ואז יש ביניהם השתוות הצורה. היינו, שגם הנבראים יעשו הכל בעל מנת להשפיע, כמו הבורא. וממילא אין מקום לבושה, שזה נקרא "שלימות פעולותיו".

אולם איך האדם יכול להגיע לדרגה זו "לעשות הכל לשם שמים". הלא מצד הטבע האדם נברא עם רצון לקבל בעל מנת לקבל. על זה אמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". כלומר, שהאדם, בזמן שהוא רואה, שהוא רחוק מזה, היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, לכן הוא משתדל, בכל מעשה שהוא עושה. וכשהוא רואה, שאין על כל מעשה שהוא עושה הכוונה דעל מנת להשפיע, הוא מבקש מה', שיתן לו הכוונה על המעשה שהוא עושה.

כלומר, הוא מבקש מה', שבזכות המעשה שהוא עושה, שהמעשה יהיה בחינת אתערותא דלתתא. היינו בחינת תפלה, שה' ישלח לו את הכוונה דעל מנת להשפיע. נמצא, אתערותא דלתתא היא הכלי שבו ה' יכול למלאותו. מה שאין כן כשאין לו מעשים, שיבקש עליהם, שה' ישלח לו עליהם הכוונה דעל מנת להשפיע, זה דומה כמו שכתוב "אין אור בלי כלי", היינו "אין כוונה בלי מעשה".

לכן מוטל על האדם להרבות מעשים, ושהמעשים יהיו בבחינת חסרון, שיבקש מה', שימלא את חסרונם. אולם מטבע של האדם, בזמן שהוא בא לידי ידיעה, שהעיקר הוא, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, והוא רואה איך שהמעשים שלו הם בתכלית השפלות, אז האדם מתחיל לזלזל בהמעשים שלו.

ואומר, שבין כך ובין כך המעשים שלו לא שוים כלום. אם כן מה לו כל כך להתאמץ לעשות יגיעה לעשותם. לכן, בזמן שלא קשה לו לעשות מעשים, הוא עושה. אבל בזמן שקשה לו, אין לו כל כך כח להתאמץ ולעשות, כי באות לו מחשבות מחלל העולם, שאין צורך לעסוק בתו"מ. מטעם, שהחילוניים אין מאמינים בשכר ועונש. וגם האדם, בזמן שהוא רואה, שהמעשים הם בבחינת השפלות, האדם אומר על המעשים שלו, שהם אינם בשלימות.

והוא אומר, שהוא יודע בבירור, שעל מעשים כאלו לא צריכים לתת שום שכר. נמצא, שבמצב הזה, היינו בזמן שהוא רואה, שהמעשים שלו הם כל כך בשפלות, שאין מגיע עבורם שום שכר. נמצא, שהוא אז במצב שלא מאמין בשכר ועונש.

והיות "לשם שמים", הוא לא יכול לרמות עצמו, ולומר שיש לו רצון לזה. כי הוא רואה, כי כל הגוף מתנגד לזה. לכן זה שאומר לעצמו, אם אתה לא תכוון לשם שמים, אתה תקבל עונש. זה הוא לא מבין, היות שהוא לא רואה, שיהיה פעם בידו מצב כזה, שיהא בידו לומר, שעושה מעשים לשם שמים.

אם כן זה נקרא, שאינו מאמין בעונש. היינו לומר, שמסיבת שיהיה לו עונש, לכן הוא יכוון לשם שמים. את זה אין בידו להבין. והוא מטעם, איך יכולים לתת עונש, בדבר שהוא בלתי אפשרי. ושכר, בודאי האדם אומר אז, שאינו מגיע לו, עבור מעשים,

כאלו. נמצא, שאז הוא לא מאמין בשכר ועונש, כדוגמת החילוניים, שהם לא מאמינים בשכר ועונש. לכן הוא מזלזל בהם.

אולם בלי אמונת חכמים אין לנו שום עצה ללכת קדימה. אלא אנו צריכים להאמין באמונת חכמים, שאמרו, כי סדר עבודה הוא, שאין אור בלי כלי. לכן האדם צריך להאמין, שזה, שהוא רואה, שאין מעשיו לשם שמים, זהו גילוי מלמעלה. שמראים לו את האמת, איך שהרצון לקבל הוא השולט באדם. ואין בידי לעשות משהו, אם לא יצמח מזה תועלת עצמו.

ודבר זה אין האדם יכול לראות, אלא דוקא בזמן, שהוא רוצה ללכת בדרך האמת, היינו להגיע לדביקות ה'. והידיעה הזו ניתן לאדם, בכדי שיהיה לו צורך, שה' יעזור לו, שיתן לו את הרצון להשפיע. שהרצון הזו מדביק את האדם בה'. כלומר, שלאחר שהאדם זוכה לקבל את הרצון להשפיע, אז בכלי הזה יכול ה' להשפיע לו את הטוב ועונג, שהיה בכוונת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. נמצא, שיש כאן להבחין ג' בחינות:

א. שהאדם מתחיל להרגיש, שחסר לו הכלי, הנקרא "רצון להשפיע", אלא שהאדם משוקע כולו רק באהבה עצמית. והחסרון הזה אינו בא מצד האדם. אלא שהאדם צריך להאמין, שהחסרון הזה, שהוא לא יכול לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע, זוהי עזרה הבאה לאדם מלמעלה. שהעזרה היא בזה שירגיש חסרון.

ב. לבקש מה', שיתן לו בחינת ברכה, שהיא בחינת רצון להשפיע, הנקרא "כלי של חסד", שהוא רוצה רק לעשות בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. וזהו כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף נ"א, ובהסולם אות ב', אות ל"ז) "והיינו חסד והיא ברכה, בסוד הכתוב, והריקותי לכם ברכה. והוא סוד "כי אמרתי עולם חסד יבנה". ומלת "יבנה" פירושו בנין והבנה. כי קבע אותה לבירור מספיק, להבדיל בין הדבקים בקדושה, לבין הסרים מאחרי ה' להדבק באל אחר. בסוד הכתוב "ובחנוני נא בזאת. אמר ה' צבאות, אם לא אפתח להם ארובות השמים, והרקותי לכם ברכה עד בלי די".

זאת אומרת, שמטרם שמקבלים את כלים דברכה, היינו כלים דהשפעה, אין כלים לקבל את הטוב ועונג, שבגללה נברא העולם. וזהו מטעם, שהכל ילך להקליפות ולא לקדושה. וכל הבסיס של הקדושה בנוי על הרצון להשפיע.

ג. שכבר התרי"ג מצות אצלו בבחינת תרי"ג פקודין. וזה בזמן שמשיג את התרי"ג אורות, מה שהם מלובשים בתוך התרי"ג פקודין, שזהו בחינת הטוב ועונג המלובש בהם.

אולם עיקר העבודה היא בבחינת א', ששם התרי"ג נקראים "תרי"ג עיטין", היינו עצות איך לבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה. כי במצב הזה יש עליות וירידות. כי הרבה פעמים בא האדם לידי החלטה, שהעבודה זו, לקבל פעם עזרה מלמעלה כלים דהשפעה, זהו דבר בלתי אפשרי. כי לבקש, שה' יתן לו הכלים האלו, הוא רואה ממש ההיפך, במקום שה' היה צריך לעזור, שיקבל כלים דהשפעה, הוא רואה, שמקבל כל פעם, אחרי היגיעה שנתן, הוא מקבל רצון לקבל יותר גדול.

אם כן, האדם חושב, שאין טעם לבקש על זה, היות כאילו אין שום תשומת לב מלמעלה, שישגיח עליו. אם כן יש הרבה פעמים, שהוא מחליט, שלא כדאי לעבוד בחינם, בלי שום צורך. וכאן האדם צריך להתחזקות גדולה, שלא יברח מהמערכה, ויאמר אחת ולתמיד, שהעבודה זו אינה בשבילו.

והאדם במצב הזה הוא זקוק לרחמי שמים. וכאן האדם צריך ללכת רק למעלה מהדעת. כי הוא רואה, שהצדק הוא עם הדעת. זאת אומרת, לפי הדעת, מה שהוא עושה את חשבונו, הוא צריך לברוח מהמערכה. ומה שהוא לא בורח, הוא צריך לתת תודה לה', על זה שמלמעלה לא זורקים אותו מחוץ לדרך המובילה להיכל המלך.

כלומר, שהאדם צריך לתת תמיד תודה

לה', על מה שלא קיבל את הלשון הרע, מה שהגוף אומר לו תמיד "זה לא בשבילך". הגוף אומר לו "הלא אתה רואה, כמה יגיעה שנתת, ועדיין אתה עומד באותו מצב, שהיית עומד בתחילת עבודה". ועוד אומר לו "אם אתה רוצה לראות אם הצלחת משהו, הרי אתה רואה, שהלכת אחורה ולא קדימה". וזה ממש דעת המפריד את האדם מן קדושה, כי בתוך הדעת הגוף צודק.

נמצא, זה שהאדם לא בורח מהמערכה, גם זה לא מכוחות עצמו. אלא שהוא צריך לומר, שזהו רק כח שנותנים לו מלמעלה, שלא יברח. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שמצד אחד נותנים לו לראות, איך שהוא מרוחק מלעשות מעשים בעל מנת להשפיע, היינו שהוא הולך אחורה. ומצד ב' הוא צריך להאמין, שזה שהוא לא בורח מהמערכה, ומאמין הרבה פעמים למעלה מהדעת, שכן יקרבו אותו, ויזכה לדביקות ה', נמצא, שכל מה שהוא עושה בדרך עבודה, הוא נבנה רק על אמונה למעלה מהדעת.

ובהאמור נבין מה ששואלים, מה מרמז לנו מה שכתוב "ראה, אנכי נותן לפניכם היום". והפירוש הוא, כי "היום" פירוש, שכל יום ויום צריך האדם להתחיל מחדש, ולומר, שהיום הוא יזכה ל - "ראה אנכי", היינו ל - "אנכי ה' אלקיך". ולא יברח מהמערכה. שאל יאמר "כבר התפללתי הרבה פעמים, שה' יתן לי את הכלים דהשפעה, ולצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, ולא קיבלתי שום תשובה על תפלתי. אם כן מה יהיה התועלת, שאני עוד הפעם אתפלל".

נמצא, מה שכתוב "היום" הוא בא לרמז לנו "שכל יום יהא בעיניך כחדשים". כלומר, שהאדם צריך לדעת, שכל התחלה בעבודה נקראת "יום". והתפלה, שהאדם נותן, שה' יקרב אותו לעבודה, התפלה נקראת "יום".

אולם היות שהתפלה על התקרבות ה' עושה להאדם כלי, שהוא בחינת צורך ורצון. שהרצון הזה עושה להאדם בחינת יסורים, מזה שה' לא מקרב אותו. לכן כל יום ויום עושה להאדם נקב אחד. אבל צריך להיות חסרון עמוק. והבחן זה לחסרון גדול, שיהא מתאים למילוי גדול.

לכן צריכים להתחיל מחדש כל יום התגברות חדשה. זאת אומרת, שכל התגברות עושה חסרון חדש. עד שמכל יום ויום נעשה יום אחד ארוך, שכבר יש יכולת, שה' ישפיע שם את המילוי, הנקרא "רצון להשפיע", שזהו שמקבל את הברכה, שהוא מידת החסד, הנקרא "כלים דהשפעה".

ובזה יש לפרש ענין "נעשה ונשמע". שענין "נעשה" שייך להתחתון. היינו, שהתחתון צריך לעשות את החסרון, כלומר שיהא נצרך להבורא, שיעזור לו להשיג את הכלים דהשפעה. כי כל אלה שאומרים מקודם "נשמע", היינו שהגוף צריך מקודם לשמוע ולראות את הכדאיות, בזה שיעשה הכל לשם שמים, אז הוא יסכים לעשיה, היינו לעשות לשם שמים. מה שאין כן אם הוא לא רואה, שכדאי לעבוד לשם שמים, איך הוא יכול לעשות לשם שמים.

לכן עם ישראל, כלומר אלו אנשים שרוצים להיות בחינת ישר-אל, היינו ישר לאל, ולא לתועלת עצמו, והם רואים, שהגוף אף פעם לא יסכים לעבוד לתועלת ה', אז הם אומרים "אנחנו נעשה מעשים עם הכוונה דלשם שמים. והגם שאנו רואים, שזה לא הולך לנו, מטעם שזה הוא נגד הטבע, אולם אנחנו מאמינים, שאם אנחנו נבקש מה', שהוא ישמע את תפלתנו, בודאי הוא שומע תפלה. אז נשמע, היינו נזכה לראות, איך שה' כן שומע תפלה. והוא יתן לנו את הכח של רצון להשפיע".

וזהו שעם ישראל, שהגם היצר הרע שבעם ישראל, גם כן לא מסכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, מכל מקום הם היו מאמינים בה', שהוא שומע תפלה, שאם אנחנו נבקש ממנו, שיתן לנו את הכח הזה, מה שאנו כן רוצים לעשות לשם שמים, רק היצר הרע שבנו מתנגד לזה, ובטח ה' הוא שומע תפלה. ובודאי אנחנו נזכה, איך שה' שומע את תפלתנו, בזה שאנחנו נקבל

ממנו את הרצון להשפיע. אז בודאי אנו יכולים לומר, שה' הוא שומע.

וזה יכולים לפרש מה שאמרו ישראל "נעשה מצדינו, מה שאפשר לעשות מעשים, ונבקש ממנו, שהוא ישמע, מה שאנו מבקשים ממנו. ואז נזכה את הנשמע. היינו, שה' נתן לנו את הכלים דהשפעה כנ"ל, שהם כלים דברכה. כלומר, שהשפע עליון מה שהבורא רוצה לתת, שהוא בחינת טוב ועונג, יכול להתלבש בכלים האלו, מטעם שיש השתוות בין האור להכלי".

נמצא, מקודם צריכים לקבל חסרון, היינו שהאדם יקבל חסרון אמיתי לרצון להשפיע. כלומר, שירגיש, שהחסרון הוא כל כך גדול, שאין אף אחד בעולם, שתהיה בידו אפשרות למלאות את החסרון, אלא הבורא בעצמו. ואז הוא נקרא, שהוא נצרך להבורא. ואז האדם צריך לרחמי שמים, שלא יברח מהמערכה. כי בדרך כלל, כשהאדם עובד, והוא רואה, שהוא לא מתקדם, הוא בורח מן העבודה. לכן מוטל על האדם לבקש מה', שיעזור לו, שלא יברח מאמצע עבודה.

ועל זה אפשר לומר, שהאדם נותן יגיעה בכדי להשיג את הרצון להשפיע. את זה שהוא מרגיש, שנתן הרבה יגיעה, זה נקרא "זקנה". היות שהרבה זמן הוא נמצא בעבודה זו, לכן צריכים להתפלל לה' "אל תשליכנו לעת זקנה, ככלות כחנו אל תעזבנו". "ככלות כחנו" היינו "שכבר כלה כח הסבלנות לסבול. שלאחרי כל התפלות, מה שאנחנו נתנו, שתתן לנו את הרצון להשפיע, ועוד לא זכינו לקבל זה. אל תשליכנו באמצע אלא תן לנו כח לסבול, ושלא נברח מהמערכה, ותיתן לנו עוד כח להתפלל אליך, שתיתן לנו את הרצון להשפיע".

שיש לדעת, בענין עבודה "זקנה" לא נקרא גיל של שנים, אלא "זקנה" נקרא, שהאדם הגיע לידי מצב, שאומר "אני רואה, שכבר נתתי הרבה יגיעה, בכדי להשיג משהו ברוחניות, ואני רואה, שזה לא הולך לי". לכן הוא משלים עם המצב שבו הוא נמצא. ואומר "אולי יבואו צעירים במקומי, שיש להם יותר מרץ. ואני רואה, שאני לא מוכשר". זה נקרא "זקן" בעבודה.

אולם גם בעולם הגשמי אנו רואים לפעמים אנשים שהם זקנים בגיל. היינו הם זקנים בשנים, ויש להם מרץ כמו צעירים. ויכול להיות אדם, שהוא כבר בגיל למעלה משמונים שנה, ויש לו מרץ, ועובד יותר מאחרים, שהם צעירים ממנו. ועדיין יש לו רצון וחשק להשיג משהו בעולם הגשמי. אבל בעבודת ה' בטח שאין "זקנה" נקראת גיל של שנים, אלא "זקנה" נקרא, שנפסק לו כח השאיפה להשיג את המטרה.

ובהאמור נבין מה ששואלים, מדוע כתוב "ראה", לשון יחיד. ואח"כ כתוב "אנכי נותן לפניכם", לשון רבים. והפירוש הוא כנ"ל (במאמר מ"א, משנת תש"ן), שה' אמר "ראה", בחינת יחיד. "אני נותן לפניכם", כלומר "לפניכם" יש רשות הרבים, היינו שתי רשויות. ואני אתן לכם את בחינת "ראה", היינו שאתם תזכו לראות, שאין יותר מרשות היחיד.

כלומר, שכל מעשיכם יהיו רק בשביל להשפיע לה'. והרשות של הרצון לקבל זה יבוטל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "חרות על הלוחות", שנעשו חרות ממלאך המות. ויש להבין, מהו "חירות ממלאך המות" בעבודה. אלא שצריכים לדעת, כי הרצון לקבל לעצמו הוא המלאך המות. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים", מטעם שהם נפרדים מ"חיי החיים", מסיבת שינוי צורה, שהוא הרצון לקבל.

כלומר, הרצון לקבל לעצמו מפריד אותו מחיי החיים. נמצא, מי הוא המלאך המות ההורג את האדם. הוי אומר "הרצון לקבל". לפי זה יוצא, שבזמן שהאדם זוכה, שה' נותן לו את הרצון להשפיע, וזה זוכים על ידי קיום תו"מ. לכן בזמן שנעשה רשות היחיד, שהרצון לקבל לעצמו נכנס לרשות היחיד, שהוא רשותו של הבורא, ממילא הוא חירות ממלאך המות. כי הרצון לקבל לעצמו אינו פועל אצלו, מטעם כי ה' נתן לו את

רשות היחיד. שזה פירוש "ראה אנכי נותן לפניכם". זאת אומרת בחינת "אנכי ה' אלקיך", "אני נותן לפניכם", שיהיה אז רק רשות היחיד.

ואח"כ מפרש הכתוב יותר לדעת, מהי ברכה ומהי קללה. ואומר "את הברכה, אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם". כלומר "מהי ברכה, שאני נותן. זה שאתם יכולים לשמוע את מצות ה' אלקיכם". וזהו דוקא שזוכים לכלים דהשפעה. זוהי הברכה, כמו שכתוב "את הברכה אשר תשמעו".

והקללה, היינו, אם האדם רואה, שאין בידו לשמוע, אז עליו לדעת, שהוא נמצא תחת הרשות של הס"א, שהיא ההיפך דקדושה, כנ"ל "ברכה נקראת השפעה. וקללה נקראת קבלה".

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להשתדל כל יום בהתחלה חדשה, שלא יהא נראה כזקן. וישתדל לרכוש את רשות היחיד. שאז יזכה לקבל את הטוב ועונג, שהוא מטרת הבריאה.

מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה

תש"ן - מאמר מ"ג
1989/90 - מאמר 43

הכתוב אומר "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך, אשר ה' אלקיך נותן לך. לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך". חז"ל דרשו (סנהדרין ז') "אמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל. אמר רב אשי, ובמקום תלמיד חכם, כאלו נטעו אצל מזבח", עד כאן לשונו.

וכמו כן יש להבין, מהו "שופטים ושוטרים" בעבודה, ומהו "בכל שעריך" בעבודה.

ידוע, שענין עבודה, הכוונה, העבודה שהאדם נותן בכדי להגיע לידי דביקות בה', שהיא, שהאדם צריך להגיע לידי השתוות הצורה, שנקרא "הדבק במדותיו. מהו רחום אף אתה רחום". כלומר, שהאדם צריך להגיע, שידאג אך ורק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. ובדרך זה נלמד כל התורה בבחינת הפרט. כלומר, שהן בחינת ישראל והן בחינת אומות העולם, הכל לומדים בגוף אחד. היינו שהאדם נכלל מע' אומות העולם, מרשעים וצדיקים. לכן "בעלי דינים, הבאים לשפוט אצל בית דין" לומדים גם כן, הן "בעלי דינים" והן "הבית דין", הכל נמצא בגוף אחד.

ויש להבין, מדוע נקרא, אם האדם רוצה לקיים תו"מ רק לשם שמים, נקרא "עבודה", ובלי הכוונה דלשם שמים אינו נקרא "יגיעה ועבודה". הלא זה שהאדם אוהב את המנוחה, למדנו, שהטעם הוא, משום שהשורש שלנו הוא במצב מנוחה המוחלטת. לכן כשאנו עושים איזו תנועה, מוכרח להיות שנקבל הנאה יותר גדולה מהמנוחה. לכן בזמן שהשכר ועונש מגולה, אין זה נקרא, שהאדם מתמרמר, שהוא מוכרח לעבוד, וזהו מטעם, שבזמן העבודה האדם מסתכל על השכר. נמצא, שהשכר ממתיק את העבודה, שלא ירגיש את היגיעה בזמן עבודה. לכן אנו רואים, שאין אדם אומר לחבירו: "לא עליכם, קבלתי עבודה אצל בעל בית חרושת מפורסם, ששם תנאי עבודה הם טובים". וזהו כנ"ל, מטעם שהשכר ממתיק את העבודה. לכן אין העבודה ויגיעה עולים בשם.

לכן בזמן שהאדם עוסק בתו"מ בכדי לקבל שכר בעבודת הקודש, הגם שכוונתו על השכר, מכל מקום כיון שהשכר ועונש אינו מגולה, לכן נקרא זה גם כן, שהוא מתייגע בתו"מ, הגם שהוא בעל מנת לקבל שכר, והוא נוהר שלא לעבור על התו"מ, בכדי שלא יקבל עונש. והיות שעיקר העבודה היא בבחינת המעשה, ש"מעשה" נקרא מה שמגולה, לכן נקראת עבודה זו בבחינת "תורה נגלית".

והתורה הזו נלמדת בבחינת הכלל העולם. לכן לומדים זה לא בגוף אחד אלא בכללות העולם. היינו, שבאופן כללי אנו מבחינים הרבה אנשים הנמצאים בעולם אחד, ויש בהעולם הרבה אנשים. וכשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם דומות זו לזו. והתורה במצב הזה נלמד בין אדם לחבירו, בב' גופים. וכמו כן רשעים וצדיקים, והכל כעין זה.

מה שאין כן בעבודה דבחינת הכוונה, שנקראת "עבודה שבלב", שמעבודה זו אין שום היכר של עבודה מגולה לחוץ, עבודה זו נקראת "חלק הנסתר", כלומר שאינו מגולה לחוץ. וגם אצל האדם עצמו עבודה זו נסתרת. שדוקא במעשה המצות, שהוא המעשה מגולה לחוץ, נקראת המצוה, מגולה אצל האדם. היינו שהאדם רואה, שהוא מקיים את המצוה במעשה. ואין שם ענין לומר, שהאדם מרמה את עצמו בעת עשיית המצוה.

מה שאין כן בעבודה דבחינת הכוונה, שם אין האדם בעצמו מסוגל לראות את

האמת. כלומר, שיכול להיות, שהאדם חושב, שכל כוונותיו הם לשם שמים, ואין בכוחו להבחין אם אין שם תערובות של תועלת עצמו.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על ענין מה שכתוב "והצנע לכת עם ה' אלקיך". הגם שהפירוש הפשוט "והצנע לכת" הוא לגבי גוף שני, אולם בדרך העבודה הפירוש "והצנע לכת עם ה' אלקיך" הוא לגבי גופו עצמו. היינו, בזמן שהאדם עובד בבחינת "אמונה למעלה מהדעת", זה נקרא "הצנע לכת". כלומר, אין הדעת של האדם יכולה להגיע לעבודה של למעלה מהדעת. ורק למעלה מהדעת האדם הולך, ואין בידו מודד לבקר ולמדוד את עבודתו, אם הוא הולך על דרך הנכונה או לא.

היות שהאדם, כשרוצה לראות אם זה אמת, הוא בוחן זה עם השכל ודעת שלו. והיות שהוא הולך למעלה מהדעת, אם כן אין לו מי שיכול לומר, אם הוא בסדר או לא בסדר, מטעם שהדעת של האדם, שהוא המבקר שלו, והוא צריך לראות, אם זה בסדר או לא, הוא לא רואה שום דבר, היות שהעבודה שלו היא למעלה משכלו, וממילא אין השכל רואה את זה. לכן נקראת עבודה זו בשם "והצנע לכת עם ה' אלקיך", שאין גופו רואה עבודה זו.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם עובד על דרך להגיע לידי דביקות, שהוא להגיע, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע, או בא הרצון לקבל ומתנגד לזה. אז האדם בא לידי הדיין שלו, ומסדר את טענותיו של הרצון לקבל ואת הטענות של הרצון להשפיע. וכל אחד ואחד טוען שהצדק אתו. אז הדיין הזה צריך לשפוט, ולומר, עם מי הצדק.

ובטח הרצון לקבל עם דעת ושכל, הוא אומר, מה הספקות שיש כאן לדון "עם מי הצדק". היות נלך ונראה איך הכלל נוהג. כלומר, איך מנהג העולם. אם העולם כולו עובדים עבור רצון להשפיע או עבור רצון לקבל. ויש כלל, שהולכים אחר הרוב. ורוב העולם משמשים רק עם הרצון לקבל, כמו שאמרו חז"ל "ראיתי בני עליה והם מועטים". לכן בחינת "ישראל" הוא אחד בין ע' אומות, ובטח שצריכים ללכת אחר הרוב.

ובאמת זה נקרא, ש"עם ישראל הוא בגלות בין העמים", שמכח הריבוי שבהם, הם שולטים על בחינת "ישראל". אבל בטענה זו עוד לא גמרנו טענותיו של הרצון לקבל. הוא בא וטוען כמו חכם, שכל טענותיו הם ברורות ואין מה להשיב עליהם. על זה בא הכתוב ואומר "ולא תיקח שוחד, כי השוחד יעוור עיני חכמים". כלומר, היות שהרצון לקבל טוען רק לתועלת עצמו, אם כן הוא משוחד, לכן כבר לא יכול לראות את האמת, כי עיני השכל שלו מסתכלות רק לטובת תועלת עצמו.

לכן בזמן שהאדם רוצה לקבל על עצמו קבלת עול מלכות שמים, שואל הגוף, לטובת מי אתה רוצה לעבוד בתו"מ. ואם הוא אומר לו, לתועלת ה', תיכף מתחילה המחלוקת. כלומר, שעיקר המחלוקת מתחילה בעת מעשה דכוונה, היינו לקבוע על איזו כוונה הוא רוצה לקיים תו"מ. לכן צריך האדם לראות, שהשופט הזה יהיה שופט משפט צדק. והיות שהרצון לקבל טוען לתועלת עצמו, אי אפשר לשמוע לו, היות כי הוא משוחד. לכן כל החכמות שלו אינם נכונות, מטעם כי "השוחד יעוור עיני חכמים".

וכמו כן יש לפרש, שבזמן שהאדם מתחיל לשפוט עם מי הצדק, נשאלת השאלה, מתי האדם צריך לעשות את המשפט. ועל זה באה התשובה "בכל שעריך". והוא על דרך כמו שכתוב בזה"ק על הכתוב "נודע בשערים בעלה". ואמרו "כל חד וחד לפום מה דמשעיר בלביה", שענין "שערים" פירושו שיעורים. כלומר, בכל בחינה ובחינה שהאדם מתחיל בעבודת הקודש, הוא צריך לקבוע שם "שופטים", לראות לטובת מי כדאי לעבוד, אם לתועלת עצמו או לתועלת ה'. זאת אומרת, בכל פעולה שהאדם עושה בעבודה, הוא צריך מקודם לעשות חשבון נפש, מה הוא רוצה ממעשה זו, היינו לאיזה צורך עשה את הפעולה.

ואם הוא רואה, שאינו בסדר הכוונה שלו. היינו שהוא רואה, שאין בידו לכוון בעל מנת להשפיע, אז יש לו מקום לתפלה. היינו, שהרע, שהוא מוצא בעצמו ע"י החשבון שעשה עם הדיין שלו, הוא רואה, שהדיין נותן משפט צדק, אבל אין בידו לקיים את פסק דינו.

אם כן נשאלת השאלה, מהו הרווח בזה שעשה משפט צדק, אם אין בידו לקיים מה שהשופט אמר. ועל זה כתוב "שופטים ושוטרים". ש"שופטים" הוא רק פסק דין. היינו, שהוא רואה את האמת, מה שיש לעשות. אבל בזמן שבא לידי הוצאה לפועל, שהוא בחינת "שוטרים", אז הוא רואה, שאין בידו לקיים.

אז האדם אומר, עתה יש לי מקום להתפלל לה', כי אני רואה, שאין שום אפשרות, שיהיה בידי פעם, שיוכל לעבוד לשם שמים. לכן אז האדם יכול לתת תפלה מעומק הלב, שה' יעזור לו. כלומר, שאז יש לו כלי, הנקרא "חסרון", הזקוק לעזרת השם, שיתן לו את הרצון להשפיע, היות שמבלי עזרתו יתברך אין לו שום עצה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים קי"ט) "מאויבי תחכמני מצותיך, כי לעולם היא לי". שיש לפרש "מאויבי" היינו מהרע שיש בי, שאני רואה, איך שהם מפריעים לי לעשות רצונך. שרצון ה' הוא רצונו להשפיע, ואני משוקע ברצון לקבל, שזה גורם לי להיות נפרד מחיי החיים. לכן, הגם שאני שומר את מצותיך, מכל מקום הם רק בבחינת המעשה בלי חכמה, ש"חכמה" נקראת, שיש בהמצות מלובש בתוכם את אור החכמה, ש"אור החכמה" נקרא האור של להטיב לנבראיו, שהיא מטרת הבריאה.

אולם אי אפשר לקבל את האור של מטרת הבריאה, הנקרא "חכמה", מטרם שיש לו האור של תיקון הבריאה, הנקרא "אור דחסדים", שהם כלים דהשפעה. והיות שהאדם רואה, איך שהאויבים שלו, היינו הרצון לקבל שלו, הוא בכל הכח, ולא יכולים לצאת מתחת שליטתו, לכן הוא מתפלל לה', שיתנו לו את הרצון להשפיע. ע"י זה הוא יכול לקבל אח"כ גם את החכמה.

וזה שאומר "מאויבי, תחכמני מצותיך". היינו, שהאויבים היו הגורמים, שיזכה לבחינת חכמה. "תחכמני מצותיך", זאת אומרת, שהאויבים היו סיבה לזכות לטוב ועונג, כי העזרה ממה שקבל מלמעלה, הם גרמו לו כל פעם מדרגה יותר גדולה, ממה שהיתה לו. מה שאין כן אם לא היה מרגיש שיש לו רע, אז היה מסתפק במה שיש לו, ולא היה צועק לה', שיקרב אליו, ושיזכה לכלים דהשפעה, שרק כלים דהשפעה הם מוכשרים לקבל חכמה. נמצא, שהפירוש יהיה "מאויבי תחכמני, מצותיך", שהמצות, שבכדי שתהיה להם בחינת חכמה, רק אלו האויבים הם גורמו לי כל זה.

וזה שאומר "כי לעולם היא לי". "היא לי". "היא" היינו האויבים, הם תמיד הגורמים שלי, לזכות שלא יהא המצות בלי שום חכמה, אלא מצות יבשות. אלא, זכיתי ע"י האויבים. "לי היא", שאין לי ברירה ללכת בדרכי ה' כמו כל אנשים, היות שהאויבים שלי הם יותר גרועים משאר אנשים. לכן אני מוכרח לעמוד ולבקש מה', שיעזור לי, כי אני יותר גרוע מכל הכלל כולו.

ומזה נוכל להבין ענין נסיונות בעבודה, לטובת מי אנו צריכים לדעת, אם האדם עומד בנסיון או לא. בטח שהבורא הוא יודע הכל. אם כן הנסיון, לשם מה בא זה לאדם. אלא היות שיש הרבה פעמים, שבזמן עליה האדם אומר, עתה אני כבר לא זקוק לעזרת ה', היות ברוך השם שיש לי על מה לבסס את אמונה שלי, היות שאני מרגיש קצת את הבורא, לכן אני כבר אהיה מכאן ולהלאה דבוק בקדושה, ואני אוכל לקיים תו"מ אתה ולתמיד.

מה עושים מלמעלה. היות שרוצים מלמעלה שהאדם יתקדם, ולעלות על הדרך המביאה להכנס להיכל המלך, ששם בהיכל המלך כולם עובדים רק בעל מנת להשפיע לה', והאדם בזמן העליה בנה את יסוד היהדות

שלו על בסיס שהרגיש טעם בעבודה, שזה בסיס של שלא לשמה, לכן מביאים את האדם לידי איזו מחשבה זרה. ואז האדם בא לידי נסיון, היינו לומר, שדוקא אם ה' יתן לי איזה טעם, שהרצון לקבל ירגיש זאת, אני מסוגל להיות עובד ה'. אבל סתם למעלה מהדעת, היינו בזמן שאין לי שום הרגשה, איך אני יכול לעשות משהו. זה נקרא, ש"שולחים לאדם איזה נסיון", בכדי שהאדם יראה, שכל עבודתו בנויה על הרצון לקבל. ואז ירגיש איך שהוא מרמה עצמו בעבודת ה'. ואז יש לו מקום להתפלל לה', שה' יתן לו כח, שיהיה בידו לעבוד רק בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו.

לכן כל ירידה היא בחינת נסיון. אם האדם יכול לעמוד בנסיון, היינו על המחשבה שבאה לאדם, שהמחשבה זו גורמת להאדם לראות, אם הוא נמצא תחת שליטת הקדושה או לא. היינו שבזמן הירידה, האדם יכול לראות, שכל הבנין שהיה לו אז בזמן עליה, היה בנוי על הרצון לקבל לעצמו.

והגם בזמן הירידה, אין האדם מסוגל לעשות שום חשבונות. אלא אח"כ, בזמן שהאדם שוב מקבל איזו התקרבות מלמעלה. וזה בא לאדם על דרך שכתוב "אני ה', השוכן בתוך טומאתם". כלומר, אפילו שהאדם עוד נמצא ברשות של אהבה עצמית, מכל מקום באה לו הארה מלמעלה, הנקראת "אתערותא דלעילא". ואז מוטל על האדם לעורר בעצמו את מצב הירידה, שהיתה לו, ולחשוב מה היא הסיבה שקבל אז ירידה, ומה עליו לתקן, שלא יבוא עוד הפעם לידי ירידה. שהאדם צריך להאמין, שזה שקבל ירידה, הוא מטעם שזרקו אותו מלמעלה. לכן הוא נפל לשפלות כזאת. אז הוא יכול לעבוד על עצמו, לתקן תיקונים, שלא יבוא עוד הפעם לידי נפילה, כי הוא צריך להאמין, שהירידה היא תיקון בשבילו.

ובהאמור נבין מה שכתוב "לא תיטע לך אשרה". שדרשו "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". ויש להבין מהו "אשרה" בעבודה. ויש לפרש, "אשרה" הוא כמו שכתוב "ואשריהם כל עץ רענן". שאשרי-הם, היינו שהם מאושרים בזמן שהם עובדים לתועלת עצמם, שהוא מרגיש, שהוא מאושר. שזה נקרא "ואשרי-הם", היינו בזמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, היינו שהוא עובד רק בזמן שיש לו הרגשה טובה בזמן עבודה, אז הוא מסוגל לעבוד בתו"מ.

מה שאין כן בזמן שאין לו הרגשה טובה, אז הוא אומר, נכון, אם הייתי עובד לשם שמים, אני יכול לומר, שאני יכול לעבוד את ה' בכל התנאים, ולאו דוקא בזמן שיש לי הרגשה טובה. אבל אני עובד בעבודת הקודש, מטעם שאמרו לי, כי בעבודה של קיום של תו"מ יש להרגיש יותר טעם מעבודה של גשמיות. לכן אם הוא לא מרגיש טעם בעבודה, למה לו לעבוד בתו"מ, כי כל היסוד שלי בנוי רק אהבה עצמית.

אם כן, מה צריך האדם לעשות, בזמן שהוא רוצה להעמיד דיין הגון. אז מוטל על האדם להסתכל על הכוונה, היינו מהי הסיבה שהוא רוצה עתה להכנס לעבוד על דרך האמת. בטח שהיתה לו התעוררות מלמעלה, שצריכים לעבוד לשם שמים. ומהו "לשם שמים". אז האדם מתחיל לעבוד על המטרה, שהבורא יהנה מעבודתו. כלומר, לא כמו בגשמיות, אם בעל הבית נהנה מעבודתו של הפועל, אז הבעל בית מוסיף לו על שכרו, אלא השכר שלו הוא, במה שהוא מהנה את הבורא, ולא מסתכל על תועלת עצמו. נמצא, שהדיין, שהוא מעמיד עתה, הוא בכדי שישגיח, שהאדם ילך בדרך הנכונה, שהוא לשם שמים. וזה נקרא בחינת "מזבח". כלומר, שהדיין נותן לו להבין, שהאדם צריך להקריב עצמו על המזבח. היינו שצריכים לקיים, כמו שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

ואם הוא דיין שאינו הגון, הוא נותן לו להבין, שהאדם צריך להמציא לעצמו דברים השייכים לתועלת עצמו. וזה נקרא בחינת "אשרה", כנ"ל "ואשרי-הם", היינו עבודה זרה של אשרה היתה, שהיו תמיד מסתכלים על מה שהגוף יכול להנות מזה, ולא מעניינים אם

יהיה מזה נחת רוח להבורא, אלא תמיד היו מסתכלים אלא על תועלת עצמם.

אולם יש הבדל בין אשרה לבחינת הכלל. היינו לאלו אנשים, שכל עבודתם היא בבחינת המעשה, כלומר שבכלל אין הם חושבים על ענין של לשמה, אלא כמו שאומר הרמב"ם, ש"נשים, וקטנים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

באלו אנשים צריכים לפרש "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". היינו, שהדיין, היינו בזמן שרוצה לעשות איזה עשיה, ושואל את הדיין שבלבו, האדם צריך להיות נזהר, שהדיין שלו לא יהיה משוחד, אחרת הוא לא יתן לו משפט צדק. וזה נקרא "כאילו נוטע אשרה בישראל", היינו עבודה זרה.

כי אם הדיין משוחד, הוא יכול לתת היתר על כל עבירות, שמותר לעשות אותם, מטעם "כי השוחד יעוור עיני חכמים". וזה נקרא "כאילו נוטע אשרה בישראל". היינו מבחינת כלל ישראל, שעוסקין רק במעשי המצות ולא בכוונת המצות. כלומר, בענין שצריכין לכוון, שיהיה לשם שמים, בזה אין להם ענין להיטפל בזה, ואומרים, שעבודה זו שייכת ליחידי סגולה.

ועתה יש להבין, מה שאומר שם וזה לשונו "אמר רב אשי, ובמקום תלמיד חכם, כאילו נטעו אשרה אצל מזבח". ויש להבין, מה מוסיף לנו רב אשי, בזה שאומר, ובמקום תלמיד חכם, כאילו נוטע אשרה אצל מזבח. מה שאין כן אם אינו במקום תלמיד חכם, אינו אלא כאילו נוטע אשרה בישראל. ויש להבין מה ההבדל.

אלא שיש לפרש ההבדל בין אלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל. בהם אמר "כאילו נטע אשרה בישראל" הכוונה בהכלל ישראל. מה שאין כן "במקום תלמיד חכם" היינו באלו אנשים, שהם רוצים להיות בחינת "תלמיד חכם", כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, ש"תלמיד חכם" נקרא, מי שרוצה להיות תלמיד של הבורא, הנקרא "חכם", שהוא המשפיע לכל העולם. והאדם רוצה גם לזכות להיות משפיע, היינו שעובד בבחינת הכוונה להגיע בעל מנת להשפיע, הדיין שלו, שאם הוא הגון, אז הדיין מיעץ לו, להקריב עצמו על המזבח. ואם אינו הגון, אז מיעץ לו רק לתועלת עצמו, שזהו "אשרי-הם" וזה שאומר "ובמקום תלמיד חכם, כאילו נוטע אשרה אצל מזבח".

מהי מלחמת הרשות, בעבודה - ב'

תש"ן - מאמר מ"ד
1989/90 - מאמר 44

רש"י מפרש על הכתוב "כי תצא למלחמה על אויביך" במלחמת הרשות הכתוב מדבר. ויש להבין את ענין "כי תצא למלחמה על אויביך" במלחמת הרשות, מהי בעבודה מלחמת רשות, ומהי מלחמת שאינה בגדר של רשות.

ידוע שיש רמ"ח מצות עשה ושס"ה לאוין, הנקראים "תרי"ג מצות". ויש חיוב לשמור אותם בכל פרטיה ודקדוקיה, ואם לא, נקרא זה "עבירה". ובהן נאמר "לא תוסיף ולא תגרע". והחיוב הזה הוא על בחינת המעשה, כלומר, על המעשה יש חוב על האדם, לעשות, או שלא לעשות מה שהוא אסור.

מה שאינו כן על הכוונה. כלומר לכוון לעשות בעל מנת להשפיע, המלחמה הזו היא בבחינת הרשות. כלומר, שאין לומר שהעבודה זו שייכת לכל הכלל, אלא לאנשים שיש להם דחיפה פנימית, מה שהם מרגישים, שהעשיית המצות באופן שהם מקיימים, אין הם מרגישים בזה קשר לדביקות ה'. והם רואים, במקום שהאדם צריך להגיע לידי אהבת ה', הם רואים כל מה שהם עושים, אין להם כוונה אחרת, אלא לתועלת עצמם. להם שייכת עבודה זו הנקראת "בעל מנת להשפיע".

מה שאין כן להכלל לא ניתן דבר זה. לכן נקראת עבודה דלהשפיע בשם "מלחמת רשות" ולא חובה. וזהו כמו שאומר הרמב"ם בסוף "הלכות תשובה", וזה לשונו "לפיכך, כשמלמדין את הקטנים, והנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

זאת אומרת, שענין לשמה, הנקרא "על מנת להשפיע", אינו שייך להכלל, אלא לאנשים שכבר נתרבה להם דעתן. לכן משמע, שהעבודה דלהשפיע שייכת דווקא לאלו שהרבה דעתן. לכן נקראת עבודה דלהשפיע בשם "מלחמת רשות" ולא "מלחמת חובה", מטעם שזה לא מוטל על כל הכלל, אלא כנ"ל, לאלו "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה, אז מגלין להם רז זה מעט מעט".

ויש עוד להוסיף על ענין מהו מלחמת רשות, היות שענין דביקות בה' הוא בחינת ביטול רשות של עצמו. היות כי האדם מצד הטבע נולד, שהוא מרגיש רק את רשותו, כלומר שהוא בעל הבית, מה שהוא רוצה הוא עושה. ובכדי שידע, שיש רשותו של הבורא, שהוא המנהיג העולם, את זה האדם צריך להאמין, שהבורא הוא מלך העולם.

והאדם צריך להאמין, שהסתרה הזו, שאין האדם מרגיש שיש מלך העולם, זה הבורא עשה, שזה נקרא "תיקון הצמצום". אלא האדם מוכרח להאמין ולתת יגיעה גדולה על זה, עד שיהיה מורגש באבריו, שהקב"ה הוא המנהיג העולם. ולא סתם מנהיג, אלא האדם צריך להאמין, שהנהגתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. ולזה האדם צריך לעשות כל שביכולתו, עד שתהא בידו יכולת להשיג זה, כי זה מתבטא בב' אופנים:

א. האדם צריך לתת עבודה, שיהיה לו רצון וחשק, שירצה לבטל את רשותו, על דרך שאמרו חז"ל על הכתוב "אדם כי ימות באוהל", "כי אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירושו הוא, שהוא רוצה לבטל את העצמיותו, היינו שהאדם צריך להגיע, שאין לו אלא רשות אחד, שהוא רשותו של הבורא. כלומר שאין האדם עושה שום מעשה לתועלת עצמו, אלא הוא דואג אך ורק לתועלת הבורא. וזה נקרא "רשות היחיד", שזאת נקראת "מלחמת הרשות". היינו הוא לוחם עם עצמו להשיג את הרשות היחיד, וזוהי נקראת "מלחמת הרשות" בעבודה.

ב. שאחרי כל היגיעות שהאדם נותן,

בכדי להשיג את הרשות הזה, שזה נקרא, שהאדם מקבל "טבע שני". כלומר, במקום שהיה לו מקודם רצון לקבל לתועלת עצמו, הוא רצה לבטל את הרשות הזו, ולקבל רשות חדשה, שהוא הרצון להשפיע להבורא, שזהו ענין של דביקות. כלומר כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן האדם רוצה להשפיע להבורא.

אבל אין זה בידי אדם לקבל את הרשות הזו. אלא רק הבורא, כמו שנתן לו מקודם הרשות של רצון לקבל לתועלת עצמו, הבורא יכול לתת לו רשות אחרת, היינו רשות היחיד של הבורא, שזה נקרא, שהבורא נתן לו "טבע שני", שהוא "הרצון להשפיע להבורא".

נמצא, כשהאדם נולד יש לו רק רשות אחד, היינו רשות שלו. ואח"כ, כשמקבל על עצמו מלכות שמים, לשמור את התו"מ, אז הוא בא לידי שתי רשויות. היינו שהוא עובד בעמ"נ לקבל שכר, כמו שאומר הרמב"ם "שמלמדים את הקטנים ונשים וכלל עמי הארץ, בכדי לקבל שכר".

ואח"כ מתחילה העבודה בבחינת מלחמת הרשות, היינו לבטל את הרשות עצמו, הנקראת "תועלת עצמו", ולהשתוקק שהבורא יתן לו את הרשות היחיד, היינו רשות של הבורא, שזה נקרא, שהאדם צריך לזכות לטבע שני הנקרא "רצון להשפיע", שיהיה לו רצון לעשות נחת רוח ליוצרו.

וזה שכתוב "כי תצא למלחמה על אויביך", היינו במלחמת הרשות, כנ"ל. וזה אי אפשר לכבוש את האויב, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", היינו לבטל את הרשות הזו. אלא הכתוב מבטיח לנו "ונתנו ה' אלקיך בידך". כלומר, שה' יתן לך את הכח הזה, היינו הרשות הזו, הנקראת "רשות היחיד", היינו שהבורא יתן לך "טבע שני", כנ"ל.

ובכדי שיהיה האדם מוכן לבקש על הרשות הזו, צריכים תפלה מעומק הלב. היינו שהאדם ירגיש עד כמה שחסר לו הכח הזה, הנקרא "רצון להשפיע". ועל זה ניתן לנו את התרי"ג מצות בבחינת עיטין, הנקרא "תרי"ג עצות", שע"י יקח האדם חסרון, להרגיש עד כמה שנחוץ לו את הרצון להשפיע, היות שזהו כל המעכב, להגיע לשלימות המטרה.

ועוד גם על זה, היינו גם על זה שאינו מרגיש את החסרון אמיתי, בזה שאין לו הצורך אמיתי להרצון להשפיע, גם האדם צריך על זה להתפלל, שה' ישפיע לו את החסרון, על מה שאין לו חסרון להשיג את הרצון להשפיע.

ולפי האמת, בזמן שיש להאדם אמונה בה', והאדם מאמין שהוא מלך גדול, האדם מוכרח להתבטל "כנר בפני אבוקה". ואז לא שייך בחירה, כי הוא מתבטל מאליו. אלא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעל מנת להשפיע, באות לו אז מחשבות זרות, והאמונה שלו נחלשת, על ידי זה. נמצא, זה שהאדם לא יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, הוא מסיבת חסרון אמונה.

וזהו כמו שכתוב (תהילים מ"ב) "היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, באמור אלי כל היום, איה אלקיך". כלומר, שבאו לו מחשבות של פרעה, שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו". נמצא, שהאדם צריך להתפלל אז על ב' דברים ביחד:

א. על האמונה, שה' לא יסתיר עצמו ממנו, כמו שכתוב "אל תסתר פניך ממני".

ב. שיקרב אותו, היינו שיתן לו את כח של הרצון להשפיע, שע"י הרצון הזה האדם מתקרב לה', הנקרא "השתוות הצורה".

והסיבה, למה בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, באות לו מחשבות זרות, זהו מטעם, שכל זמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, אז אין הגוף מתנגד לו כל כך, היות שהאדם מבטיח להגוף, שיקבל הרבה שכר, שכדאי לקיים תו"מ, היות שהשכר ממתיק את היגיעה, כמו בעבודה ויגיעה הגשמית. לכן אין הגוף שואל שום שאלות על עבודתו בתו"מ, והאדם חי בשלוה, והוא שבע רצון מעבודתו, היות שהוא מאמין, שהשכר שלו מתגדל בכל יום ויום. לכן הוא חי חיים שקטים, והוא מרגיש שלוות הנפש בהחיים שלו. ואם יש לו עוד מקום, שהוא יכול לקיים את המצוה "הוכח תוכיח

את עמיתיך", בוודאי הוא שבע רצון.

מה שאין כן בזמן שהאדם אומר לגופו, עד עכשיו עבדתי לטובתך, כלומר, שבכל מה שעסקתי, הן בדברים גשמיים והן בתו"מ, הכל היה על הכוונה שיהיה לך טוב. היינו שכל דאגותי היו רק בשביל הרצון לקבל לעצמו, שזה מכונה "אהבה עצמית" או "תועלת עצמו".

אבל עתה, היינו מכאן ואילך, אין אני רוצה לעבוד עוד בשביל תועלת הגוף, אלא רק לתועלת ה'. אז הגוף מתחיל להתנגד, מדוע הוא זורק אותו, וכל מה שביכולתו הוא עושה. הוא מביא לו קושיות מכל העולם. היינו טענת פרעה, ששאל "מי ה' אשר אשמע בקולו", וכן טענת הרשע, ששואל "מה עבודה הזאת לכם". המחשבות האלו מכבידות את העבודה על האדם, עד כדי כך שהרבה פעמים על ידי הירידות והעליות, שיש לו להאדם, ורואה שהוא דבר שאין לו סוף, הוא רוצה לברוח מהמערכה.

וכל מה שהאדם יכול לענות להגוף, הוא, שהוא רוצה לעבוד בבחינת יראה אמיתית, הנקרא בזה"ק "בגין דאיהו רב ושליט", היינו שתהיה לו לזכיה גדולה, שהוא משמש מלך גדול, והוא רוצה לעשות נחת ליוצרו, וזה יהיה כל דאגותיו, ולא רוצה עוד לדאוג בשביל עצמו.

ובהאמור נבין מה שכתוב, (תבוא, שלישי) "היום הזה ה' אלקיך מצווך לעשות את החוקים האלה, ואת המשפטים. ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". ופירש רש"י "היום הזה", היינו "בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטווית עליהם". ויש להבין, מה מוסיף לנו זה, כלומר מה אנו מרויחים, בזה שאנו צריכים להשתדל, שכל יום יהיה כאילו נצטווית בו ביום. והענין הוא, כנ"ל, שיש לפנינו ב' בחינות בעבודה:

א. כדי לקבל שכר,

ב. שלא לקבל שכר, אלא מטעם גדלות ה'.

אלו שעבודה שלהם היא בבחינת לקבל שכר, אין צורך "שיהיה כל יום כחדשים". אלא כשהאדם מאמין, שהוא יקבל שכר תמורת עבודתו, כבר יש לו כח לעבודה, כי השכר זה הוא הגורם לקיים תו"מ. אם כן, אין הפרש, אם הוא מאמין בהשכר שהבטיחו לנו התורה, ואין לו צורך לחדש את הציווי בכל יום, כי מה יוסיף לו זה.

מה שאין כן אלו האנשים, שרוצים לעבוד מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", שזהו מטעם גדלות ה', על סיבה זו כן יש צורך "כאילו נצטווית בו ביום". וזהו מטעם, היות שהאדם, כשעוסק בתורה ומצות בעל מנת להשפיע, אז כל יום ויום יש להבחין, עד כמה שהוא משער את גדלות ה', שבשבילו כדאי לתת יגיעה, בכדי לשמש אותו.

על דרך על מה שכתוב בזה"ק "נודע בשערים בעלה", ש"כל חד וחד לפום מה שמשער בלביה". זאת אומרת, בעבודה דלהשפיע נוהג ענין עליות וירידות. נמצא, ש"אין יום דומה לתבירו". כי לפעמים הוא משער, שיש לו מלך גדול, ולפעמים להיפך. נמצא לפי זה, שכל יום ויום צריך להיות "חדשים". כלומר, "כאילו בו ביום נצטווית עליהם".

היינו שכוחות היגיעה הם לפי איזה מלך הוא משמש או, גדול או קטן. כלומר, אם אתמול היה לו מושג, שהוא מלך גדול, והיום אין לו מושג זה, אז אין הוא נותן את היגיעה כמו אתמול, אלא לפי שיעור אמונתו של היום. לכן אומר לנו הכתוב "היום הזה ה' אלקיך מצווך". כלומר, שהאדם צריך לדעת, שכל יום ויום יש לו שיעור אחר באמונתו יתברך.

לכן אין להאדם להתפעל, בזה שיש לפעמים בזמן הירידה, שאז יש מלך קטן. זאת אומרת, שהאמונה של האדם היא בקטנות, שלא יכולה אמונה זו לחייב אותו, שיהיה בידו לעשות התגברויות על גופו, אלא הוא נכנע תחת גופו, והוא חושב כבר לעזוב את המערכה.

אלא האדם צריך להאמין, שהירידה הזו שקבל, ואין לו כח התגברות, שהוא יאמין בה', שהוא יעזור לו ויוציאו משפלות הזו, שבה האדם נמצא, וישיג את"כ אמונה יותר

גדולה בה'. ואז בטח יהיו לו כוחות העבודה, כי כל יום הוא דבר חדש, היינו אמונה חדשה. וזהו שאומר "כאילו היום הזה נצטווית עליהם", היינו שהכל הוא לפי האמונה שיש לו באותו יום, בשיעור זה האדם עובד.

ויש לדעת כי בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעל מנת להשפיע, והגוף מתנגד לזה, אז הגוף מוריד אותו לשפלות הכי גרוע. כלומר שהרצון לקבל מתגבר עליו ומוריד אותו לתאוות שפלות. ויש לפעמים, שבאות לו מחשבות ורצונות, שאף פעם לא חשב עליהם. והם באים אליו כמו אורחים בלתי קרואים. והאדם מתפלא ואומר, מה היום מימים. כלומר, מי גרם לי המחשבות והרצונות האלו. האם בזה שחשבתי, שצריכים לעבוד רק בשביל תועלת ה', המחשבות האלו זרקו אותי לשפלות כזו. ושואל, הלא ידוע ש"מצוה גוררת מצוה", אם כן למה הרצון להשיג כלים דהשפעה, גרם שהאדם יקבל תמורת זה מחשבות כאלו. ומה האדם יכול לעשות במצבים כאלו.

אלא האדם צריך לדעת, כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל (ספר "שמעתי", מאמר א' "אין עוד מלבדו"), שהבורא שולח את המחשבות האלו להאדם, בכדי שהאדם לא יוכל לסבול שפלות כזו, וזה יגרום לו, שיתפלל לה' מעומק הלב, שיתן לו, במקום המחשבות שגורמות פירוד והתרחקות מה', שה' יתן לו כוחות של התקרבות. שאז מוטל על האדם להתפלל ולצעוק לה' "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשיך אל תיקח ממנו", אלא שה' יתן לו את הטבע השני, שהוא רצון להשפיע. כלומר, שיהיה לו רצון רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ובשביל עצמו אינו דואג. אז ממילא יעברו ממנו את כל אלו המחשבות והרצונות, מה שהרצון לקבל מביאו.

כלומר, היות שכל אלו המחשבות שהרצון לקבל מביאו, האדם צריך להאמין, שמן השמים שולחים לו את המחשבות האלו, וזהו היות שהוא רוצה ללכת בדרך של השפעה, ובינתים הוא מתעצל בעבודה, לכן היות שהאדם התפלל, שה' יקרב אותו להיות דבוק בה', שהוא ענין השתוות הצורה, לכן כשרואים שהאדם מתעצל בעבודה, שולחים לו את המחשבות זרות, שאין האדם יכול להסכים להיות תחת שליטה כזו. לכן זה נותן לאדם דחיפה, שהוא מוכרח להתגבר על מצבו, שבו הוא נמצא.

נמצא לפי זה, שמהרע הזה, שהאדם מרגיש שיש לו כל כך מצב של שפלות, שאף פעם לא עלה על דעתו, שיש מציאות שהוא יהיה תחת שליטה כזו, לכן לא להתפעל ולברוח מהעבודה, אלא אדרבה, אלא שהוא צריך להאמין, שהבורא מטפל בו עתה, והוא מקרב את האדם אז עם מצב של אחוריים.

וזהו על דרך שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ע"ז) "על פסוק דומה דודי לצבי. מה צבי, כשהוא בורח, מחזיר פניו לאחוריו. כך הקב"ה, בשעה שהוא מסתלק חס ושלום מישראל, מחזיר פניו לאחוריו. אשר אז חזר הפנים להיות באחורים. כלומר, שמשתוקק ומתגעגע לחזור להידבק בישראל. ומזה נולדים גם בישראל געגועים והשתוקקות להידבק בהשם יתברך, אשר השעור של השתוקקות והכיסופין הוא באמת הפנים עצמם".

ויש לפרש זה, שכוונתו, שבשעה שהאדם נמצא במצב השפלות, שזה נבחן שהקב"ה נתרחק ונסתלק ממנו, ואין לו שום רצון וחשק לעבודה, שזה נקרא, שהקב"ה נותן לאדם צורה על רוחניות, שאין בזה שום טעם, אלא להיפך, האדם רוצה לברוח ולשכוח בכלל מעבודה, זה נקרא שהבורא מראה לו בחינת אחורים.

היות "הפנים" של הבורא הוא רצונו להטיב לנבראיו, מה שאין כן "אחורים" הוא ממש להיפך. ומדוע מראה הבורא להאדם את בחינת אחורים. הוא בכוונה תחילה, שע"י זה האדם יקבל דחיפה לדביקות ה', כי לא יוכל להישאר במצב של שפלות. נמצא, שכאן באחורים יש בפנימיות בחינת פנים.

מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה

תש"ן - מאמר מ"ה
1989/90 - מאמר 45

ידוע, שיש בקיום תו"מ בחינת מעשה ובחינת כוונה. "מעשה" נקרא, שהאדם צריך לקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, ותמורת זה האדם צריך להאמין, שיקבל שכר. וזהו כמו שאומר הרמב"ם בסוף "הלכות תשובה" וזה לשונו "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

נמצא, שהם מסתכלים על המעשה מצות, שהוא לטובת העוסקים בהם. וזה נקרא "חלק הנגלה שבעבודה". כלומר, שהאדם יכול לראות את המעשים שלו, אם הם בסדר. וגם אדם אחר, כשהוא מסתכל עליו, איך שהוא מקיים את התו"מ, גם יכול לראות. זה נקרא "חלק הנגלה", היות שהמעשים שהאדם עושה, הם מגולים לעצמו וגם לאחרים.

מה שאין כן בחינת כוונה. היינו לכוון, שהמעשים האלו יהיו לשם שמים, את הכוונה אין האדם רואה את האמת. ויכול לרמאות את עצמו, שאין האדם מסוגל לראות את האמת. כי "אין אדם רואה חוב לעצמו". נמצא, שענין הכוונה נקרא "חלק הנסתר". כלומר שנסתר מהאדם עצמו, שאינו יכול לדעת את האמת. ובפרט שנסתרת הכוונה מחבירו, שאין האדם יכול לראות את מה שחבירו מכוון בעת עשיית המצות. לכן נקרא זה "חלק הנסתר בעבודה".

ובהאמור, שבעבודה יש לנו להבחין חלק הנגלה, שנקרא "מעשים", "חלק הנסתר, שנקרא "כוונה לשם שמים", יש להבחין בין עבודת הכלל לעבודת הפרט. שבעבודת הכלל, האדם רואה שיש לו התקדמות. היינו, שכל פעם הוא רוכש יותר תורה, יותר מצות, וממילא יש לו חומרי דלק לעבודה, וממילא הוא נמצא תמיד בשמחה. והוא לא יכול להבין, מדוע אין כל אנשים מתחברים לתו"מ, כי הוא מרגיש טעם בתורה ועבודה.

והטעם הזה מאיר להכלל מבחינת אור מקיף, וזה נקרא "דומם דקדושה". היינו כמו בגשמיות, כל הצמחים יוצאים מהדומם, כמו כן בעבודה, כל בחינת "צומח" בעבודה, בא מבחינת "דומם דקדושה". ובלי "דומם" אין "צומח". ואור מקיף הזה מאיר בהכלל, אם הם מקבלים על עצמם עול תו"מ.

והעיקר, שאין להם כוונות, שיהיו לנגד "הגוף", הנקרא "תועלת עצמו", משום שעם הכלל צריכים ללמוד, כמו שאומר הרמב"ם "היינו, בכדי לקבל שכר". ובשיעור שמאמינים בשכר ועונש, כבר יש להם חומרי דלק ללכת בעבודה בשמחה וחשק.

מה שאין כן בו בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך לזכות לבחינת בעל מנת להשפיע, שזהו נגד טבע הגוף, אז הגוף תיכף מתחיל להתנגד להדרך שלו. ואז לא מספיקה לו בחינת האמונה, שהיתה מאירה לו מבחינת אור מקיף. אלא הוא רואה אז, שחסרה לו אמונה בגדלות ה', שיהיה לו כח התגברות על השאלות של הגוף.

ואז מתחיל סדר של עליות וירידות. והאדם חושב אז, שהוא אינו ראוי להיות עובד ה' על הכוונה, שיוכל לעשות הכל לשם שמים. והוא רואה זה, שכל פעם באים לו מחשבות זרות, שאין בידו להתגבר עליהם.

אולם לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל "אנו צריכים להאמין, שהבורא שולח לנו את המחשבות האלו. וזהו בכדי שעל ידי זה אנחנו נקבל רצון להתפלל אליו, בשיעור שיהא זה מעומק הלב", כמו שכתוב במאמר "אלהים אחרים", משנת תש"ה. אם כן מוטל עלינו רק להרבות בתפלה לה', שהוא יתן לנו את הרצון להשפיע, ואין

אנו מסוגלים להשיג את הרצון הזה בכח עצמנו. ואנו צריכים רק לעשות עצות על ב' אופנים:

א. לעשות עצות, איך שנרגיש כי חסר לנו רק הכח דלהשפיע.

ב. שנבקש ממנו, שיתן לנו את הכח הזה. וזה נקרא בשם "תרי"ג עיטין", היינו "תרי"ג עצות", איך להגיע שיהיה לנו כלי, המכונה "חסרון", ומילוי הנקרא "אור".

היינו, מה שהבורא נותן את הרצון להשפיע, שזה נקרא "כל אשר בידך ובכוחך לעשות עשה". אז הבורא נותן לו את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". ורק לאחר זה שמשיגים את הרצון להשפיע, יכולים להגיע לזכות לבחינת תרי"ג פקודין, שזהו האור המלובש בתרי"ג מצות.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". היינו חלק הכוונה, שהוא לכוון, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, זה שייך להבורא. כלומר, שאין זה בידי אדם להשיג את הכח הזה מעצמו. לכן האדם צריך לדעת, כשהוא רואה שאי אפשר להגיע אף פעם שיהיה בידו כח לעשות לשם שמים, אז האדם רוצה לברוח מהמערכה. כי הוא רואה, שאף פעם לא יגיע לזה. לכן אומר הכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". זאת אומרת, את החלק הנסתר, היינו הכוונה דלהשפיע, אין זה בידי אדם, אלא ביד ה', לתת את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". וזה שכתוב "הנסתרות" זה שייך לה' אלקינו, שהוא יתן זה.

אולם בזמן שהאדם זוכה לרצון להשפיע, אין לו להתפלל שהרצון לקבל ימות. כי אז, אם הרצון לקבל ימות, אז אין האדם יכול לראות את השפלות של הרצון לקבל. ונמצא, שהרצון לקבל שיש לו, ימות בלי תשובה. והאדם רוצה, שהרצון לקבל יחזור בתשובה. כי בזה האדם לוקח את הנקמה בהרצון לקבל.

היינו, שהאדם רואה, איך שהרצון לקבל מוכרח לעבוד כרצונו של הרצון להשפיע, ש"תשובה" נקרא, שהרצון לקבל נכנע להרצון להשפיע, והרצון לקבל מוכרח לעבוד עכשיו בצורה של מקבל בעל מנת להשפיע. מה שאין כן אם הרצון לקבל ימות מטרם שהאדם יכול להכניעו, שיהיה מקבל בעל מנת להשפיע, נמצא, שהאדם לא תיקן את הרצון לקבל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים נ"ט, י"א) "אלקי חסדי יקדמני".

ופירש רש"י "יקדים לי עזרתי", קודם שישלוט בי יד שונאי. "יראני בשררי", מה שאני תאב לראות. "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי" כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו מנכסיהון, שיהיו עניים. והיא נקמה שתזכר לאורך ימים.

ויש להבין, את מי קילל דוד כל כך, ואמר לה', שלא להרוג את שונאיו, אלא שישאירם בחיים, ויהיו עניים. מה שאין כן אם יהרגם, הם לא יסבלו. לכן הוא מבקש, שה' ישאירם בחיים ויהיו עניים. רק באופן הזה יהיה בידו לקבל נקמה מהם, מזה שהורידם משליטתם, כמו שכתוב "והורידם".

איך מפרשים הענין הזה בעבודה. יש להבין קודם כל, מי הוא דוד. וידוע ש"דוד" נקרא מלכות, שהיא מלכות שמים. שמלכות דקדושה היא הרצון להשפיע, והלעומתה היא הרצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "סטרא אחרא", שהיא ההיפוך דקדושה, והיא השונא דקדושה, כמו שכתוב "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", פירושו, שהרצון לקבל רוצה להרוג את הרצון להשפיע.

אז דוד, שהוא המרכבה למלכות דקדושה, התפלל, שהשונא שלו, שהוא הרצון לקבל, והוא רוצה להרוג את הרצון להשפיע, שהוא קדושה, שהבורא יקדים את ישועתו, בכדי שהרצון לקבל, היינו השונא, לא תוכל לשלוט עליו. וזה שכתוב "אלקי חסדו יקדמני".

היינו שהבורא יקדים לעשות לי חסד. היינו שהרצון להשפיע, הנקרא "חסד", שהוא ישלוט על הרצון לקבל.

אולם "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי", כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו

מנכסיהון, שיהיו עניים". והיא נקמה שתזכור לאורך ימים.

ולהבין הקללות האלו בדרך עבודה, יש לפרש, שהוא קילל את השונא, היינו הרצון לקבל לעצמו, שלא ימות. זאת אומרת, אם יתבטל הרצון לקבל, נמצא, שאין הרצון לקבל רואה את השליטה של הרצון להשפיע. כלומר, "הנקמה" נקרא, שהשני רואה איך שהוא מוכרח להיות נכנע תחתון. וכאן הכוונה, שעיקר שלימות היא המתקת הדינים, שזה נקרא בשם "גבורות משמחות".

לכן, אם הרצון לקבל יתבטל, ורק הרצון להשפיע הוא יהיה השולט, אין זה שלימות המטרה. וזה מטעם, שמטרת הבריאה היתה, בכדי להטיב לנבראיו, ולא שהנבראים ישפיעו להבורא הנאה ותענוג. כידוע, שענין מה שהנבראים צריכים להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא רק תיקון לצורך הנבראים. אם כן אין כאן נקמה נכרת, היות שהרצון לקבל אינו נכנע להרצון להשפיע, מסיבת שהרצון לקבל כבר אינו במציאות.

מה שאין כן כשהרצון לקבל חי, והוא מוכרח לקבל שליטתו של הרצון להשפיע, זה נקרא "נקמה נכרת". היינו שניכר לכל, שהרצון לקבל הוא עתה משמש רק בזכותו, היינו בזה שקיבל על עצמו את הרצון להשפיע. וזה נקרא בשם "מקבל בעל מנת להשפיע". היינו, שקיבל את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ויחד עם זה הוא בדביקות ה', שכוונתו היא, שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו. והוא מרגיש אז, מה הוא יכול לתת להבורא, שהוא יהנה. והוא רואה, שרק מזה, שהוא יקבל מהבורא טוב ועונג, מזה יש הנאה להבורא, כי זאת היתה מטרת הבריאה.

ובהאמור יש להבין ענין המתקת הגבורות. שענין גבורות פירושו התגברות, שזה שייך בעיקר בזמן שהאדם עוסק ומשמש עם כלים דקבלה. שבדרך כלל לומדים, שהמעשים פועלים על הכוונה. לכן בזמן שהוא משמש בכלים דקבלה, ורוצה לכוון בכוונה הפוכה מהמעשה, היינו להשפיע, אז צריכים להתגברות יתירה, שבדרך כלל גבורות נקראות "דינים", מטעם שעל הכלי קבלה נעשה צמצום ודין, שאסור להשתמש עמהם בלי הכוונה דעל מנת להשפיע.

לכן בזמן שהאדם מונח תחת שליטת הרצון לקבל, הרצונות האלו גורמים לו מצב של מרירות. והוא רוצה להפטר מהם. ותמיד הוא חושב, איך אפשר להפטר מהם. והם מנקרים את ראשו. ואם היה בידו להרוג אותם, שיתעלמו מהאופק, כמה מאושר הוא היה אז.

וזהו מה שאומר דוד "אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו".

שפירוש "הניעמו", הניעם ממקום למקום. והורידם ממעלת עושרם, שיהיו עניים. כלומר, שלא יקבלו כלום לתוך הכלי קבלה שלהם, אלא שיהיו עניים בלי שום שפע. והנקמה שלו תהיה, שהרצון לקבל יכנע, ויקבל על עצמו את השליטה בעל מנת להשפיע. והקללה שלו תהיה, שכולם יכנסו לתוך הקדושה, הנקראת "קבלה בעל מנת להשפיע". וזה נקרא "גבורות ממותקות".

וזה ענין של ראש השנה, הנקרא "ימים נוראים", כמו שאומר האר"י הקדוש, שראש השנה הוא ענין בנין המלכות, הנקראת "מידת הדין". ו"מלכות" נקראת, שכל העולם הולכים לפי בחינתה, היות שמלכות נקראת "כנסת ישראל", שבה כלולים כל השישים רבוא נשמות ישראל. שכל עבודת של ראש השנה היא לקבלת עול מלכות. לכן אנו מתפללים "מלוך על כל העולם כולו בכבודך".

כלומר, שהמלכות שצריכים לקבל ולהמליך עלינו את מלכותו יתברך, שלא תהיה לה צורה של שכינתא בעפרא, אלא צורה של כבוד. לכן אנו מתפללים בראש השנה "וכן תן כבוד לעמך". היינו, שאנו מבקשים, שה' יתן לנו, שנרגיש בחינת כבוד שמים. היות שראש השנה היא בחינת מלכות שמים, שהיא בבחינת שכינתא בעפרא. לכן ראש השנה הוא הזמן, שאנו צריכים לבקש מה', שנרגיש את הכבוד שמים, כלומר שמלכות שמים תהיה בכבוד אצלנו.

והיות בזמן שאנו רוצים לבקש את המלכות

שמים, שתהיה מגולה על כל העולם, היינו שתהיה "מלוא כל הארץ כבודו", מורגש בכל העולם, כמו שכתוב "ויאתיו כל לעבדיך". ותפלה זו נוהגת הן בכלל והן בפרט. זאת אומרת, היות ש"האדם הוא עולם קטן", אם כן הוא נכלל מכל העולם. שאז אנו מבקשים, שלא תישאר בתוך הגוף שלנו שום בחינת רצון לעבוד בשביל תועלת עצמו. והן בכלל העולם, היינו שיהיה "מלוא הארץ דעה את ה'". ועל דרך זו נוהג כל התפלות של ראש השנה, הן תפלות כלליות.

וסדר התקיעות הן גם כן על סדר העבודה, שהוא בג' קוים. כלומר, כשמתחילים בעבודת ה', מתחילים מבחינת קו אחד. כי ענין "ימין" ו"שמאל" יכולים לדבר רק בזמן, שיש לנו ב' קוים. וקו אחד נקרא "שלמות", שזה נקרא, שמתחילים מבחינת המעשה. כלומר, האדם צריך לומר, היות שכתוב "היום הזה ה' אלקיך מצוך". ודרשו חז"ל "כל יום יהיה בעינך כחדשים, כאילו היום נצטווית עליהם". נמצא, שכל יום הוא התחלה מחדש. לכן כשמתחיל בקו אחד, הוא צריך להיות בשמחה מזה שיש לו זכיה לקיים תורת ה'.

ואח"כ הוא עובר לבחינת כוונה. היינו לעשות בקורת, עד כמה שיש לו צורך לעשות הכל שיהיה לשם שמים. ואז מתחילה העבודה אמיתית. כי אז הוא רואה, שאין לו אף אבר אחד, שירצה לעשות משהו לשם שמים. זה כבר נקרא "קו שמאל". כמאמר חז"ל "שמאל דוחה", היינו שהוא רואה, עד כמה שהוא מרוחק מה'. והוא צריך להאמין, שה' דחה אותו, מטעם שעל ידי זה הוא יתאמץ לתת כוחות יותר גדולים.

ואח"כ הוא חוזר לקו אחד, הנקרא "שלימות". אבל עתה, כבר הקו אחד נקרא "קו ימין", מסיבת שהקו שמאל גורע את הקו אחד להיות ימין. ואח"כ האדם זוכה לקו אמצעי, הנקרא "הקב"ה נותן את הנשמה".

סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל

תש"ן - מאמר מ"ו
1989/90 - מאמר 46

א. להאמין שיש משגיח על העולם.

ב. לדעת שהאמונה היא בחינת למטה בחשיבות, והוא בוחר ללכת בדרך זה.

ג. שהאמונה שלו יהיה בדרך השפעה, ולא בעל מנת לקבל.

ד. וכשמיחסים את העבודה לה', להאמין שה' מקבל עבודתנו, ולא חשוב באיזו צורה נראה העבודה.

ה. באמונה למעלה מהדעת, יש להבחין ב' הבחנות: א' שהוא הולך למעלה מהדעת, מטעם שאין לו ברירה. ב' הוא, אפילו יתנו לו דעת, וכבר אין הוא צריך להאמין וללכת למעלה מהדעת, מכל מקום הוא בוחר ללכת בדרך של למעלה מהדעת.

ו. שהאדם צריך לדעת, כשהעבודה שלו הוא באהבה עצמית, אחרי כל הצלחות שהאדם מצייר לעצמו, שהוא יכול להשיג, יהיה בידו להטיב רק בחינת פרטיותו עצמו, מה שאין כן באהבת ה' הוא מטיב להכלל.

ז. צריכים לתת שבח והודיה על העבר, כי בזה תלוי העתיד, כלומר בשיעור שנותנים תודה, בשיעור זה האדם מחשיב כל מה שמקבל מלמעלה, ויודע לשמור את העזרה שמקבל מלמעלה, שלא יאבד את זה.

ח. עיקר העבודה הוא ללכת בקו ימין, היינו שלימות, כלומר עד כמה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות, הוא צריך להיות שמח בזה שזכה שה' נתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו ברוחניות.

ט. וגם ללכת בקו שמאל. וזה מספיק חצי שעה ביום, היינו שיעשה חשבון לעצמו כמה הוא מעדיף אהבת ה' על אהבה עצמית. ובשיעור שיראה את החסרונות יתן על זה תפלה שה' יקרב אותו באמת, שדוקא על ב' קוים האדם יכול להתקדם.

בסדר העבודה יש להבחין ג' בחינות (פרי חכם חלק ב', דף ס"ד):

א. להשתוקק להשלים נשמתו, להשיבה לשורשה, שזה נקרא בחינת ישראל.

ב. להבין דרכי ה' יתברך ורזין דאורייתא, "דמאן דלא ידע ציוויא דמארי איך יעביד ליה", שזהו בחינת אורייתא.

ג. להשתוקק להשגת קודשא בריך הוא, כלומר להדבק בו בהכרה שלימה, שזהו בחינת קודשא בריך הוא.

ומוטב שישתוקק לציוויא דמארי שזהו קו האמצעי.

שלבי הסולם

שנת תשנ"א

מהו, אין לנו מלך אלא אתה, בעבודה

תשנ"א - מאמר א'
1990/91 - מאמר 1

יש להבין, מהו שאנו אומרים "שאין לנו מלך אלא אתה". שמשמע, שבזה אנו אומרים שבח להבורא, "שאין לנו מלך אלא אתה", הייינו אין אנחנו כמו אומות העולם, שיש להם הרבה אלילים, ולנו רק אתה הוא המלך שלנו.

נמצא, כאילו שהבורא הוא יותר גדול מהם. מהו כל כך זה חשוב, אם הבורא יותר, חשוב יותר מהם. ואנחנו בחרנו בהבורא. וזה יכולים לומר על דרך מה שכתוב בזה"ק (הקדמת הזהר, דף קס"א, אות קס"א) וזה לשונו "אמר רבי אבא מקרא הזה שכתוב, מי לא יראך מלך הגויים. כי לך יאתה. איזה שבח הוא זה. אמר לו רבי שמעון, הנה המקרא הזה אינו מרבה כבודו כל כך, שכתוב, כי בכל חכמי הגויים, ובכל מלכותם, מאין כמוך. מהי השוואה הזו לבני אדם, שאין להם קיום", עד כאן לשונו.

הגם שיש על זה הרבה פירושים, נבאר זה על דרך העבודה. ידוע, שסדר העבודה מתחילים קודם כל על בסיס האמונה. שאנו מתחילים תיכף בתחילת העבודה, לקבל על עצמנו עול מלכות שמים, שהוא להאמין שהבורא הוא המנהיג את העולם. הייינו, שהוא משגיח על העולם בהשגחה פרטית, כמובא במאמר "סדר העבודה מבעל הסולם".

ואח"כ צריכים לדעת, שענין אמונה, מה שאנו מקבלים עלינו, היא בחינת "מטה בחשיבות". כלומר, שאם היה הכל בידיעה, ולא היה צריך להאמין, היתה הידיעה הזו יותר חשובה אצל האדם. והאדם צריך להאמין, שהגם אצל האדם האמונה הוא דבר למטה בחשיבות, ומכל מקום האדם בוחר דוקא ללכת בדרך זו של האמונה למעלה מהדעת. מטעם שהאדם מאמין באמונת חכמים, מה שהם השיגו ואומרו.

מה שאין כן מי שאין לו אמונת חכמים, הוא אומר, שאם הידיעה היתה יותר מוצלחת לעבודת האדם מהאמונה, כמו שהאדם חושב, ואומר, שאם היתה עבודת ה' בבחינת ידיעה, ולא היה צריכים להאמין, בטח היה מתרבה הרבה עובדי ה', והיו הרבה אנשים שהיו מתמסרים לעבודה. מה שאין כן כשהאדם צריך להאמין, הן באמונת ה', והן באמונת חכמים, זה, הייינו האמונה שצריכים להאמין, מרחק את האנשים להיות בעלי עבודה.

אבל האדם הרוצה להתקרב לה', הוא צריך להאמין באמונת חכמים, שהם אמרו לנו, שאם היתה באמת דרך הידיעה יותר טובה להנהגת העולם, היה הבורא נותן לנו את העבודה בבחינת ידיעה.

אלא הבורא יודע, שהדרך היותר מוצלחת, שהאדם תהיה ביכולתו להגיע להמטרה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, שתהא יכולת באדם לקבל את הטוב ועונג בלי נהמא דכסופא, הוא דוקא על ידי דרך האמונה.

אולם, היות שהאדם נולד בטבע של אהבה עצמית, לכן מה שיותר קרוב לאהבה עצמית, הגוף נהנה. לכן, כשאומרים להאדם, שהוא צריך לקיים תו"מ על בסיס האמונה, זה קשה לו. כלומר, שהאדם היה יותר שבע רצון אם הכל היה בידיעה.

אולם גם בענין אמונה, יש גם כן הבחנות רבות. כלומר, מה האדם צריך להאמין. הדבר פשוט הוא, שהאדם צריך להאמין רק בשכר ועונש. כלומר, שאם יקיים תו"מ, יהיה לו שכר. ואם חס ושלום לא יקיים, הוא יקבל עונש.

וענין שכר ועונש נוהג בכל המדרגות. וכל ההבדלים הוא רק מהו השכר ומהו עונש. בזה יש הבדלים בין מדרגה למדרגה. וגם זה נוהג בענינים גשמיים. כדוגמא, שאומרים לילד, אם הוא לא רוצה לאכול, הוא יקבל עונש. למשל, שכל הילדים, שאוכלים, הם

יסעו לטיול. והילד שלא רוצה לאכול, הוא ישאר בבית. ולפעמים השכר ועונש מתבטא באכילה עצמה. כי מי שלא יעשה מה שההורים מצוים עליו, הוא לא יקבל היום אוכל, והוא ישאר ברעב, וכדומה. נמצא, שאצל כל אנשים הוא אותו דבר, היינו השכר ועונש נותנים להאדם דחיפה להתקדמות.

לכן יש שהאדם מאמין, שעל ידי קיום תו"מ הוא יזכה לשכר בעולם הזה, כמו שכתוב בזה"ק "יש אנשים, שהיראה שלהם הוא בשכר ועונש של עולם הזה. היינו אריכת ימים, בריאות, וכדומה. ויש, שהשכר ועונש הוא בעולם הבא. היינו, שיש להם גן עדן. ויש אנשים, שהיראה שלהם הוא לשמה. היינו, "בגין דאיהו רב ושליט", שיש להם זכיה שמשמשים להמלך.

וזהו השכר שלהם, ולא צריכים יותר שום תמורה. היינו, שהם מבטלין את רשות של עצמם. היינו, שלא דואגים לתועלת עצמם, אלא כל דאגתם הוא רק לעשות נחת רוח ליוצרו". והיות שדבר זה אינו מקובל על הגוף, המכונה "רצון לקבל", לכן הוא מתנגד לעבודה זו. לכן דוקא כאן, בעבודה שהאדם רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, נוהג ענין עליות וירידות.

ובעבודה זו נקרא "שכר ועונש" אחרת לגמרי, מכפי שנוהג "שכר ועונש" בעבודה דלקבל שכר. כי בזמן שיש לאדם איזה טעם בעבודה, והוא מרגיש, שיש לו קצת התקרבות לה', זהו השכר שלו. ואם הוא מרגיש שזרקו אותו מעבודת ה', היינו שאינו מרגיש שום טעם בעבודה, זה נקרא אצל האדם "העונש הכי גדול".

כלומר, שאין לו שום הרגשה של עבודה. והאדם צריך לומר, שבטח ההתרחקות הזו, שהוא מרגיש, הוא מטעם, שהוא מרוחק מה'. כי האדם מבין, שאם הוא היה מקורב לה', אז האדם צריך להרגיש הרגשה אחרת, מכפי שהוא מרגיש עתה, כמו שכתוב "עוז וחדוה במקומו".

פירושו, שבזמן שהאדם מרגיש, שהוא נמצא במקום קדושה, ובקדושה כתוב "עוז וחדוה", והוא עכשיו מרגיש, שאין לו שום חיות, והוא רואה עתה הכל שחור, ואין בידו להתגבר על המצב שבו הוא נמצא, זה נקרא אצל אדם, הרוצה להגיע לעבוד לשם שמים "עונש הכי גדול".

וכשהאדם רוצה להתגבר על המצב שבו הוא נמצא, אז הוא רואה, שאין שום אפשרות להגיע לידי התקרבות ה'. ולפעמים הוא בא לידי יאוש. היינו, שהוא רוצה לברוח מהמערכה. והוא בא לידי החלטה, שאין שום אפשרות, שיהיה פעם בידו להגיע לידי מדרגה "שלא ידאוג שום דבר לתועלת עצמו, אלא רק לתועלת ה'".

ונשאלת השאלה, מהו האמת. היינו, אם הוא טועה. היינו, שיש כן אפשרות להגיע לידי מצב, שכל מעשיו יהיו לשם שמים או לא. היינו, שכן מועילה התגברות. כלומר, שכן יש כח ביד אדם לעשות בכוחות עצמם כל המעשים שלהם לשם שמים.

התשובה היא, כמו שכתוב "אין לנו מלך, אלא אתה". כי אין בנו כח התגברות, שנוכל לקבל על עצמנו. ושאתה תהיה לנו למלך. ואנחנו נעבוד לך, רק מטעם חשיבות המלך. ובשבילנו לא נעשה שום עשיה, אלא רק מה שיצמח מזה נחת לך. זה רק אתה יכול לתת לנו, את הכח הזה, היינו הטבע השני, שהוא "הרצון להשפיע".

לכן אומרים מקודם "אבינו מלכנו, חטאנו לפניך". כלומר, שאין האדם יכול לומר, אין לנו מלך אלא אתה. היינו, שרק הבורא יכול לתת הכח הזה. ומאיפה האדם יודע, שאין זה ביכולתו. לכן מקודם האדם צריך לעשות כל מה שבידו, כמו שכתוב "כל אשר בידך ובכוחך לעשות, עשה".

ואז האדם מגיע לידי מצב, שהוא מרגיש, איך שהוא מרוחק מה'. כלומר, שאין בידו לעשות שום דבר לטובת ה'. אז האדם מרגיש, אף על פי שהוא מקיים תו"מ, מכל מקום הוא נקרא "חוטא", משום שהוא רואה, שאין הוא עובד לשם שמים. לכן האדם צריך לומר מקודם "אבינו מלכנו, חטאנו לפניך", אף על פי שהוא מקיים תו"מ. ומכל מקום

מרגיש, שהוא חוטא, בזה שאין הוא עושה שום דבר לשם שמים.

אחר זה הוא אומר בפה מלא "אבינו מלכנו, אין לנו מלך אלא אתה". היינו, שרק הבורא יכול לעזור, שיהיה לנו המלך, שנוכל לעבוד מטעם, שהוא משמש את המלך. וזה הוא השכר שלו. שיש לו זכיה, שהוא משמש המלך. זאת אומרת, שרק אז יש בידו לעשות הכל לשם שמים.

כלומר, שאם אין הבורא נותן לו את הכח הזה, שירגיש, שיש לנו מלך גדול, אין כח בידו לעשות לשם שמים. כי הגוף טוען "מה יהיה לך, מזה שאתה תשפיע לה'". היינו, שכל זמן שהרצון לקבל שולט, אין לאדם שום עצה, כנ"ל. שיש לפעמים, שהוא תוהה על הראשונות. היינו שאומר, שעכשיו הוא רואה, שעבד בחינם, ולא הרויח כלום, מזה שנתן יגיעה. ועתה הוא רואה ממש, שכל יגיעתו היתה לריק.

לכן כשהבורא עוזר לו, ונותן לו את הרצון להשפיע, והוא מרגיש, שיש לו מלך גדול, זה רק הבורא יכול לתת, כנ"ל. וזה שכתוב "אבינו מלכנו, אין לנו מלך אלא אתה". שרק אתה יכול לתת לנו, שנרגיש, שיש לנו מלך גדול, וכדאי לעבוד בשבילו, לעשות לו נחת רוח.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב בזה"ק (האזינו, דף צ"ג, אות ר"י) וזה לשונו "אשרי חלקו, מי שקורא אל המלך, ויודע לקוראו כראוי. ואם הוא קורא, ואינו יודע למי קרא, הקב"ה מתרחק ממנו, שכתוב "קרוב ה' לכל קוראיו". למי הוא קרוב. חזר ואמר "לכל, אשר יקראוהו באמת". וכי יש מי שקורא בשקר. אמר רבי אבא "כן, זהו מי שקורא ואינו יודע למי קורא. כי כתוב "לכל, אשר יקראוהו באמת". מהו "באמת". היינו "בחותם טבעת המלך".

ויש להבין מה שאומר "אמת" ו"שקר". ששומעים רק למי שקורא ב"אמת". ששואל, מהו ב"אמת". ויש לדעת מהו ב"שקר". כלומר, מהו הפירוש, שהאדם קורא לה' בשקר, בדרך העבודה.

בהסולם (הקדמת ספר הזהר, אות קע"ה) מביא שם את מדרש חז"ל, וזה לשונו "בעת בריאת העולם, כשאמר למלאכים "נעשה אדם בצלמנו". הנה חסד אמר "יברא, מפני שהוא גומל חסדים". אמת אמר "אל יברא, מפני "שכולו שקרים". מה עשה הקב"ה, נטל האמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב "ותשלך אמת ארצה". פירוש, כי נודעו דברי חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". כי האדם מתוך שפלותו, אי אפשר לו לעסוק תיכף בהתחלה במצותיו יתברך, כדי להשפיע נחת רוח ליוצרו. לכן הוא מוכרח מתחילה לעסוק במצות שלא לשמה, דהיינו מתוך תועלת עצמו. אבל עם כל זה, ממשיך שפע קדושה תוך מעשי המצות. אשר ע"י השפע שהוא ממשיך, סופו לבוא לעסוק במצות לשמה. וזה שקטרג האמת על בריאת האדם, שאמר, שכולו שקרים".

ובהאמור אנו רואים, שאמת נקרא לשמה, היינו לתועלת ה'. ושקר נקרא שלא לשמה, היינו לתועלת עצמו. ובזה יש לפרש, מה שאומר הזה"ק "קרוב ה' לכל, אשר יקראוהו באמת". ידוע, שענין "רחוק וקרוב" ברוחניות, הוא שהשתוות הצורה נקרא "קרוב", ושינוי צורה נקרא "רחוק".

נמצא, האדם, שרוצה להגיע לבחינת אמת, היינו שהוא בא למצב, שהוא מרגיש, שאם אין ה' יעזור לו להגיע לבחינת לשם שמים, הוא בעצמו אין לו שום סיכויים, שיהיה פעם באפשרותו להגיע לדרגת לשמה, היינו שיעשה הכל רק לשם שמים, אז הוא קורא לה', שיעזור לו, שיתן לו את מידת האמת, הנקרא "לשם שמים".

היינו, שהוא מבקש, שה' יתן לו את מידת האמת, הנקרא "השתוות הצורה". לאדם הזה ה' קרוב. היינו, שהוא רוצה להיות בהשתוות הצורה עם הבורא, הנקרא "מהו רחום, אף אתה רחום". זה נקרא, שה' קרוב לאלו שרוצים להיות קרובים, הנקרא בחינת "השתוות הצורה".

מה שאין כן לאלו אנשים, הקוראים לה'

בשקר, היינו שהם רוצים, שה' יעזור להם על בחינת שלא לשמה, שזה נקרא "שינוי צורה", נמצא, שה' רחוק מהם. כי הם לא רוצים להתקרב לה', הנקרא "דביקות", "השתוות הצורה". וזה שאומר, ש"אמת נקרא טבעת המלך", שהוא בחינת אמת, כלומר שהמלכות שמים, מה שהם מקבלים עליהם, הוא בבחינת אמת, היינו לשם שמים.

אולם האדם מוכרח מקודם להכין כלי לאור הזה, הנקרא "רצון להשפיע". ש"כלי" נקרא צורך. כלומר, שאין אדם קורא לה', שיעזור לו, מטרם שהאדם התחיל בעבודה דלהשפיע, והוא רואה, שהוא לא יכול בשום אופן להשיג זה בעצמו. אז האדם מבקש עזרה מלמעלה, שיעזרו לו.

לכן אחר שהאדם עשה כל מה שביכולתו, והוא רואה, שאין לו שום אפשרות להשיג את הרצון הזה, אז הוא בא לידי הכרה, שאין מי שיעזור לו, רק הבורא. אז האדם אומר "אבינו מלכנו, אין לנו מלך". היינו כנ"ל, שאין שום מציאות, שיהיה לנו אמונה במלך, שנוכל לעבוד אותו בבחינת "בגין דאיהו רב ושליט", אלא אתה, היינו רק הבורא יכול לעזור לו.

ושם בזה"ק מפרש, שטבעת המלך נקרא קו אמצעי, שקו אמצעי נקרא אמת. כלומר, שכל קו בפני עצמו אין בו שלימות. וזה יכולים להבין על דרך משל. לשני אנשים שהכינו סעודה בשביל הקהל, אחד הכין בשר ודגים ושאר דברים, והשני הכין רק תבלינים ומלח וחומץ, וכדומה. ולבסוף נעשה מחלוקת ביניהם. אז כל אחד אמר, שהוא יקרא את הקהל אליו, ויתן להם את הסעודה. הנה זה שהבטיח לתת רק תבלינים, וכשהוא נותן לאכול את התבלינים, היינו לשתות חומץ ולאכול מלח, וכדומה, מי יכול לאכול. והשני, שנתן בשר, ודגים, ושאר דברים לאכילה. אבל מי יכול לאכול בשר ודגים בלי מלח, וכדומה. והיות שאין האנשים יכולים לאכול לא אצל זה ולא אצל השני, עד שהיה מוכרח לעשות שלום ביניהם, והתערבו את האוכל עם התבלינים, ומשניהם נעשה סעודה טובה.

כמו כן כשהאדם מתחיל ללכת בשלא לשמה, הוא נמצא במצב השלימות. וזה נקרא "קו אחד". אבל בזמן שהוא עובר לקו שמאל, היינו שמתחיל לעשות בקורת על סדר עבודתו, כלומר על איזו כוונה הוא עובד, כלומר איזה שכר הוא רוצה תמורת עבודתו, אז הוא טועם טעם מר.

היינו, שהוא רואה, שהוא לא בסדר. כלומר, כי הוא רואה, שאין ביכולתו לעשות משהו לתועלת הבורא. נמצא, שאז, שכל קו בפני עצמו אין לו שלימות. כי ימין, השלימות שלו הוא רק מטעם, שהוא שמח בחלקו. זאת אומרת, שהוא אומר, שיש לו זכיה גדולה, בזה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות, אפילו שזהו שלא לשמה. אבל מבחינת המעשה, יש לו משהו, בזה שמקיים מצות ה', הגם שהאמונה בה' הוא רק אמונה חלקית (כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס, אות י"ד). אבל החלק הזה גם כן חשוב לו.

מה שאין כן הקו שמאל, שהוא רואה, שהוא מלא חסרונות, ומרגיש טעם מר בחיים שלו, זהו כמו תבלין, שנותנים להמתיק את האוכל. אבל תבלין בלי אוכל אינו מאכל. נמצא, שכל קו בפני עצמו אין לו שלימות. אבל כשמשתמשים עם ב' קוים, עם ימין ושמאל, מזה באים לקו אמצעי.

היינו, שהקב"ה נותן את הנשמה, כמו שאמרו חז"ל "ג' שותפין באדם. אביו ואמו והקב"ה". אבא נקרא ימין. הוא נותן הלובן. "לבן" נקרא, שאין שם שום חסרון. אמא נקרא קו שמאל. היא נותנת "האודם", שזה נקרא חסרונות. ומשניהם יחד אז יכול לבוא קו האמצעי, שנקרא הקב"ה נותן את הנשמה. ואז יוצא בחינת אדם.

ויש לדעת, בזמן שהאדם עובר לקו שמאל, ומתחיל לראות איך שהוא מרוחק מבחינת רצון להשפיע, ומשוקע רק באהבה עצמית, ורואה את חסרונותיו, בשיעור שאף פעם לא חלם על זה, שהוא יהיה כל כך מרוחק מעבודה דלשם שמים, ומתחיל לחשוב,

שבטח בא אליו מחשבות זרות מצד הס"א, שהם משפיעים לו את אלו המחשבות ורצונות, שאינו מתאים לאיש, שרוצה להיות עובד ה', אלא אפילו לאיש פשוט, שאינו בעל עבודה, גם כן לא מתאים המחשבות ורצונות האלו, אז האדם צריך אז להתגבר באמונת חכמים, ולהאמין, שכל אלה המחשבות באות מלמעלה. כמו שמובא במאמר "אלהים אחרים". היינו, שהבורא שולח אותם להאדם. אבל אל לחשוב שזהו מחשבות ורצונות חדשות. כלומר, שלא היו מקודם לכן באדם, אלא שבאו עכשיו.

אין הדבר כן. אלא מקודם הם היו בגופו של אדם בלי שום התגלות, מטעם שאין שום דבר נעשה בלי צורך. אלא עתה, בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרכי האמת, והאדם רוצה לתקן את עצמו, אז מלמעלה מגלים לו מה שיש לו בגופו, ואינם ניכרים לחוץ. ועתה, בזמן שהאדם רוצה לתקן את עצמו, אז מגלים לו את המחשבות האלו, בכדי שידע מה לתקן.

ובכדי להבין זה, כדאי לעיין בספר פרי חכם (חלק ב', דף י"א) וזה לשונו "באמת אודה שצדקת בזה, שאיני מרגיש כלל את המכאובים האלו, שאתה מרגיש. ואדרבה, אני שש ושמח באותם הקלקולים הגלויים ומתגלים. אמנם כמה אני מתאונן ומצטער על הקלקולים, שעדיין לא נתגלו. ואם נתגלו עכשיו, אין שום ספק, שהיה גם מעיקרא, אלא שטמון היה. לכן שמח אני בצאתם מחוריהם, וכו'. וזוכר אני, שכדברים האלה, היה לי עמך ביום א' דראש השנה תרפ"א, בחזרתנו מבית א"מ נ"י, מקידוש, ספרת לי מחשבונות מעציבות מאוד שראית בסידור בבוקר בעת התפלה (הוא היה הבעל תפלה של שחרית). ונתמלאתי שמחה בפניך מאוד. ושאלת אותי, שמחה זו מה עושה. אמרתי לך, גם כן כנ"ל, שבהתגלות רשעים קבורים. אף על פי שלא נכבשו בשלימות. מכל מקום התגלותם עצמם לתשועה גדולה יחשב. שזה גרם קדושת היום".

לכן לא להתפעל, ממה שהאדם מרגיש שקבל ירידה, כאילו זרקו אותו מלמעלה. אלא אדרבה, שהאדם צריך אז להאמין, שהבורא מטפל בו, ומדריכו, באופן, שתהיה לו היכולת להגיע לדביקות הוא, כמו שכתוב "ולדבקה בו".

ואז האדם מגיע לידי מצב, שהוא מרגיש, שהוא חוטא. היינו, מטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, היה חושב שחסר לו שלימות, אבל באופן כללי הוא בסדר, מטעם שהוא היה רואה את השפלות של שאר אנשים, מה שאין כן הוא ברוך ה' לא נורא. אבל עתה הוא רואה, שהוא גרוע מכולם. כלומר, שאין לאף אחד מחשבות ורצונות כאלו.

והתשובה היא כנ"ל, שבכדי שהאדם יהיה בידו לקבל דבר שלם, מוכרח האדם, שיהיה חסרון שלם. לכן מלמעלה מגלין לו כל פעם את חסרונותיו, מה שהיו גניזים בגופו של אדם. נמצא לפי זה, שהאדם צריך לומר, שהבורא עושה עמו חסד, בזה שמגלה לו את חסרונותיו, בדיוק כמו שנותן לו את המילוי, "כי אין מילוי בלי חסרון".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים, פ"ט) "חסדי ה' עולם, אשירה לדור ודור, אודיע אמונתך בפי". ויש להבין, מה זה "לעולם אשירה". ואיך אפשר לשיר לה', בזמן שהאדם רואה, שהוא מלא חסרונות. ואין לבו שלם עם ה'. והוא מרגיש, שהוא מרוחק מה'. ולפעמים הוא רוצה אפילו לברוח מהמערכה. איך הוא יכול לומר, שזהו חסדי ה', והוא נותן שיר על זה לה'.

ובהאמור, שהאדם צריך לומר, זה שהוא נמצא בשפל המצב, אין זה מטעם, שעתה הוא נעשה יותר גרוע. אלא עתה, היות שהוא רוצה לתקן עצמו, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, אז מלמעלה מגלים לו את מצבו האמיתי, מה שנמצא בתוך גופו. שעד עתה הם היו נעלמים, ולא היו נראין לחוץ. ועתה הבורא גילה אותם, כנ"ל בספר "פרי חכם".

ועל זה האדם אומר, שזהו חסד, מה שהבורא גילה לו את הרע שבו, בכדי שידע את האמת, ויהיה בידו לבקש מה' תפלה אמיתית. נמצא, שמצד אחד האדם רואה עתה, שהוא מרוחק מה'. ומצד השני, האדם

צריך לומר, שה' קרוב אצלו, וה' מטפל עמו, ומראה לו את החסרונות. לכן הוא צריך לומר, שהם חסדים.

וזה שכתוב "חסדי ה' לעולם אשירה". כלומר, שיש לו מצד אחד שמחה, ונותן שירה על זה. ומצד השני הוא רואה, שהוא צריך לעשות תשובה. היינו, שהוא צריך לבקש מה', שיקרב אותו, ושיתן לו את הרצון להשפיע, שהוא טבע שני.

וזה שכתוב "ועד דור ודור אודיע אמונתך". שענין "דור ודור" הוא, שיש הפסק באמצע, שהוא ענין עליות וירידות. ש"דור" נקרא חיוב. וההפסק הוא שלילי. אולם דוקא ע"י זה מתגלה אור האמונה.

מהו, שובה ישראל עד ה' אלקיך, בעבודה

תשנ"א - מאמר ב'
1990/91 - מאמר 2

הכתוב אומר "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך. קחו עמכם דברים, ושובו אל ה'. אמרו אליו, כל תישא עוון וקח טוב, ונשלמה פרים שפתינו". ויש להבין, מהו הקשר, שמשמע, היות "כי כשלת בעוונך", לכן "שובה עד ה' אלקיך". וכמו כן מהו "אמרו אליו, כל תישא עוון". וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר, עד ה', אלקיך" (יומא פ"ו).

ידוע שבסדר עבודה יש להבחין לב' בחינות:

א. מה שנוגע לכל הכלל. שהעבודה שלהם הוא בבחינת המעשה, ועל הכוונה אין הם עובדים, היינו לכוון שיהיה בעל מנת להשפיע. ולכן בבחינת המעשה פחות יותר כולם חושבים שהם בסדר. אלא כל אחד מאמין, שבטח אי אפשר להיות שהאדם יהיה שלם. לכן בדרך כלל הוא חושב עצמו שלם, וכשהוא מסתכל על חבריו, הוא רואה את החסרונות שלהם, שהם לא בסדר. מה שאין כן הוא בסדר.

אלא חסר לו משהו. ועל זה הוא מתרץ, הלא כתוב "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן בטח גם הוא בעל חסרון. וגם הוא נזהר במידת השפלות, כמו שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". הגם שהוא רואה, שהוא יותר מרומם משאר אנשים, ומכל מקום הוא מאמין באמונת חכמים, והוא מאמין למעלה מהדעת, בטח הוא שפל, היינו שהוא יותר גרוע משאר אנשים. אולם זהו הוא אצלו בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

נמצא, שאלו אנשים השייכים לבחינת הכלל, כשהם עוסקים בתורה, הם לא יכולים להרגיש שיש להם עוונות, ושהם יותר גרועים משאר אנשים. אלא באופן כללי הם מרוצים מעבודה שלהם. לכן כשבא חודש אלול ועשרת ימי תשובה, שאז הזמן שצריכים לעשות תשובה, יש להם אז עבודה רבה, למצוא אצלם עוונות, שצריכים לעשות תשובה עליהם.

אחרת הם נידונים בבית דין של מעלה, שיכולים חס ושלום לתת להם עונשים על מעשיהם. הם מבינים, שאפשר להיות, שהשכר, מה שמגיע להם לפי הבנתם, זה לא יהיה. היינו, שיהיה להם פחות שכר. אבל לא עונשים, על זה אין מה לדבר. היות שהם יודעים בעצמם, שיש להם הרבה תורה והרבה מצות.

מה שאין כן אלו אנשים, שעובדים בבחינת הפרט, כלומר שהם רוצים לזכות לבחינת דביקות בה', והם מבינים, שהתו"מ מה שהם מקיימים, הוא רק בבחינת תרי"ג עצות, איך להגיע לזכות להיות דבוק בה'. כלומר, שלא תהיה להם רק דאגה אחת, איך לעשות נחת רוח ליוצרו, ולתועלת עצמם אינם דואגים.

ובטח הגוף מתנגד לזה, ומביא לו טענות צודקות, איך מה שהוא מדבר, הוא נכון. ומתחיל להביא לו ראיות מכל העולם, שאף אחד לא הולך בדרך כזה לבטל את הרצון לקבל לעצמו, ולעסוק רק לשם שמים. והאדם רוצה להתגבר על העוונות, מה שהרצון לקבל מביא לו מחשבות, מה שהם נגד האמונה. שזוהי טענת פרעה, שאמר "מי ה', אשר אשמע בקולו".

נמצא, שהאדם נכשל בעוון של כפירה חס ושלום. ועד כמה שהאדם מתגבר, הוא בא ומתגבר על האדם. זאת אומרת, עד כמה שהאדם רוצה להאמין בה', שהוא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב, הגוף מראה לו את ההיפך. וממילא הוא נמצא תמיד בכשלונות, והוא רואה, שהוא דבר שאין לו

סוף, והוא נמצא בעליות וירידות, ולא יודע מה לעשות נגד זה.

על זה הכתוב אומר "שובה ישראל עד ה' אלקיך". ומדוע מוכרח להיות "עד ה' אלקיך". זהו מטעם "כי כשלת בעוונך". כלומר, היות שאתה נכשלת בעוונך, היינו מעוון של אמונה, ואתה מרגיש עכשיו, שאתה הוא אדם הכי שפל שבעולם, כי המחשבות ורצונות שיש לך, אין לאף אחד בעולם, שיהיו כל כך בתכלית השפלות. ואתה מרגיש, שאתה מרוחק מרוחניות מכל וכל.

כלומר, החילוניים, אין הם אומרים, שהם מרוחקים מהרוחניות, היות שהם בכלל לא מאמינים שיש רוחניות בעולם. וכמו כן הדתיים, שמאמינים בתו"מ, הם לא מרגישים שהם מרוחקים, כנ"ל, שכל אחד מרגיש עצמו פחות או יותר שהם בסדר. ואם הוא רואה איזה חסרון בעצמו, בטח שיש לו איזה תירוץ על עצמו. ובעיקר שהאדם רואה, שכל העולם חיים חיי שלום, והוא נמצא במצב של מלא כשלונות, בעוונות. ואין הוא רואה שום מוצא לצאת מהמצב הזה.

לכן אין לו עצה אחרת אלא "שובה ישראל". האדם צריך לשוב לה', ולא נסוג ממנו עד שיזכה שה' יהיה אלקיך. כלומר, שיזכה לאמונה שלימה, אחרת הוא יהיה נשאר בהכשלונות. לכן מוטל על האדם להשתדל ולעשות כל מה שבידו, עד שירחמו עליו מלמעלה, ויתנו לו את הכח, הנקרא "רצון להשפיע".

ובהאמור נבין מה שכתוב "קחו עמכם דברים". היינו אלו הדברים, שהגוף מדבר אליכם, וטוען, שלא כדאי לעבוד לשם שמים, אלו דברים קחו, בעת שובו אל ה'. אמרו אליו "כל תישא עוון". היות שהדברים האלו, מה שהגוף אומר לנו, אין בידינו להתגבר עליהם, אלו הדברים אותם קחו, בעת אשר אתם שבים אל ה'. ואומרים "כל", שרק אתה הוא הכל יכול, שאתה יכול לתת לנו טבע שני, הנקרא "רצון להשפיע". אתה "תישא עוון", שאתה יכול לקבל את העוון שלנו, ולתקנו, שרק אתה הוא הנושא עוון שלנו, ולנו אין שום כח.

אולם אנחנו מאמינים, שכל אלו הדברים, שהגוף מדבר אלינו, אתה הוא נתת לו את הדברים האלו, ובטח שאתה שלחת לנו, בטח זהו לטובתינו. לכן אמרו אליו "כל תישא עוון וקח טוב". כלומר, קח את הטוב הזה ששלחת לנו. היינו, אלו דברים, שהגוף היה טוען נגד ה', אתה מוכרח לתת טבע אחר, הנקרא "רצון להשפיע". כי אחרת אנחנו אבדנו, היות שאנחנו מלא כשלונות.

וזה שכתוב "ונשלמה פרים שפתותינו". ואנחנו רוצים, במקום שאנו נמצאים, במקום "שפתותינו", ש"שפתים" הוא בחינת הסוף שבדבר, היינו מחוץ לקדושה. לכן היות שע"י הרצוניות שבנו, אנו נמצאים מחוץ לקדושה, לכן אנו מבקשים ממך "ונשלמה פרים שפתותינו". כלומר, במקום שאנחנו נמצאים בשפתים, בסוף, אנחנו רוצים, שאנחנו נהיה שלמים עם פירות, שהיא בחינת "פרים", היינו פריה ורביה במעשים טובים.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". והיינו כנ"ל, כי אלו אנשים, שהם שייכים לבחינת הכלל, הם לא מרגישים, שיש להם כשלונות. בעוון, הנקרא "עוון הראשון". היות שהם מרגישים, שיש להם אמונה. והם בסדר. כי הגם שאין להם רק אמונה חלקית, כמו שמבואר (הקדמה לתע"ס, אות י"ד) אבל הם לא מרגישים את זה.

לכן הם חושבים, שהם בשלימות. מה שאין כן, אלו אנשים ששייכים להפרט, היינו שהם רוצים, שיהיה רק רשות אחד, היינו רשות היחיד, כלומר שהם רוצים לבטל את רשות עצמו, הנקרא "רצון לקבל", אלא שיהיה מגולה בעולם רק רשותו של הקב"ה, או הם מרגישים, איך שהגוף מתנגד לזה, והם רוצים לחזור בתשובה, היינו לשוב לה', והתשובה הזאת מגיע עד כסא הכבוד.

אולם יש להבין, מהו ענין "כסא הכבוד" בעבודה. ידוע, שמלכות נקראת "כסא הכבוד", כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף מ"ה,

אות ל"א) וזה לשונו "כי סוד הכסא הוא בב' בחינות:

א. שהוא מכסה על המלך, בסוד "ישת חושך סתרו". ומשום זה כסא מלשון "כיסוי".

ב. היא מגלה כבוד המלכות בעולמות, בסוד הכתוב "ועל הכסא דמות כמראה אדם".

והענין הוא, שאנו צריכים להאמין, שהצמצום וההסתר, שהיו, הוא תיקון עבור הנבראים. כלומר, שדוקא ע"י ההסתר והכיסוי, שנעשה, אז הנבראים יגיעו לשלימותם. ושצריכים להאמין למעלה מהדעת על ההנהגה, שהקב"ה מנהיג את העולם הוא בבחינת טוב ומטיב, אלא, מה שאין אנו רואים זה, אלא שהנהגת טוב ומטיב מוסתר מאתנו, ואנו צריכים להאמין, שבאמת ההשגחה היא בבחינת טוב ומטיב, אלא שיש על זה כיסוי, המכסה את זה.

והגם שהגוף מתנגד לזה, כי הוא טוען "אין לדיין, אלא מה שיניו רואות", ולא להאמין למעלה מהדעת. והאדם רוצה להתגבר על טענת הגוף. זוהי עבודה קשה. ויש בזה עליות וירידות.

וכשהאדם צועק לה', שיעזור לו, שיוכל לקבל על עצמו את הכיסוי הזו. כלומר, שיהיה בידו להאמין, שבאמת ההשגחה היא בבחינת טוב ומטיב, אלא הוא עדיין, אין לו זכיה לראות זה. נמצא, שעל ידי עבודה זו, הוא נעשה מרכבה להכסא. היינו, שמקבל על עצמו את הכסא הזו, אף על פי שזהו הסתרה ממש. ואז נעשה מהכסא הזה בחינת "כסא הכבוד". כלומר, שזוכה, שכבוד השכינה יושבת על הכסא.

נמצא, שבשיעור, שהיה מקודם בבחינת "כסא", שהיא בחינת הסתר, נעשה שהיה בבחינת "שכינתא בעפרא", נעשה עתה לבחינת "כסא הכבוד". וזה שכתוב, שהכסא שהוא מכסה על המלך, בסוד "ישת חושך סתרו". היינו, שאינו מאיר הכסא, אלא שהיא בחינת חושך. וצריכים להתגבר על החושך, ולומר "עינים להם ולא יראו".

נמצא, שבזמן "הכסא", המצב הזה נקרא "כי כשלת בעוונך". שיש להאדם במצב "הכסא" עליות וירידות. ואין האדם רואה, שהעבודה הזו יקח סוף. אלא תמיד הוא בהלוך ושוב. היות שבזמן הכיסוי קשה להאדם להתגבר ולומר, שהקב"ה מתנהג בבחינת טוב ומטיב.

לכן מוטל על האדם הזה לעשות תשובה, שהוא, שמהכסא, שהיא בבחינת "ישת חושך סתרו", יתגלה בחינת הב' שבכסא, שהיא מגלה כבוד המלכות בעולמות, בסוד הכתוב "ועל הכסא דמות כמראה אדם".

וזה שכתוב "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". פירוש, שהתשובה צריכה להיות, שהאדם צריך לזכות לבחינה ב', שבפירוש "כסא", שהיא "כסא הכבוד". וזהו "שובה ישראל עד ה' אלקיך".

וענין "כי כשלת בעוונך" יש לפרש, כי בזמן שהאדם רוצה לעשות תשובה, היינו שהאדם שנפרד מה' מטעם הרצון לקבל, שהיא בהפכיות הצורה מהבורא, ורוצה להתחבר עם הבורא, שיהיה לו אז בחינת השתוות הצורה, אז הוא רואה, ש"הנסתרות לה' אלקינו".

כלומר, בזמן שהוא רוצה לעשות משהו לה', היינו לתועלת ה', הוא טעם "נסתר". היינו, שנסתר אז ממנו טעם של העבודה. מה שאין כן בזמן שהוא עובד לתועלת עצמו, הנקרא "לנו ולבנינו", אז הטעם מגולה אצלנו. כלומר, "הנסתרות" ו"הנגלות" הכוונה על הטעם.

זאת אומרת, בזמן שהאדם עובד לתועלת ה', הנקרא "לה' אלקינו", אז טעם עבודה נסתר. מה שאין כן לתועלת עצמו, שנקרא "לנו ולבנינו". אז הטעם נקרא "נגלות", הטעם עבודה מגולה. נמצא, שזה גורם לנו כשלונות. וזה שכתוב "כי כשלת בעוונך". לכן אין עצה אחרת, אלא שהאדם צריך לשוב לה'. ועל זה אמרו "וכל תישא עוון וקח טוב".

ובהאמור יש לפרש זה שכתוב ב"ברכת המזון" "ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים, ואדם". ויש להבין, בשביל מה צריכים לבקש מה', שנמצא חן בעיני אדם. מה הכוונה, שבני

אדם יכבדו אותנו ויתנו לנו כבוד. מה זה שייך לעבודה. אלא כנ"ל, שאנחנו מבקשים מה', שנמצא חן בעיני אלקים. ומה אנו רוצים ממנו, שיתן לנו בחינת "אדם". היות מצד הטבע, האדם נברא עם הרצון לקבל, שנקרא בחינת "מלכות", שהוא בחינת שם ב"ן, שגימטריא בהמה.

לכן אנו מבקשים, שנמצא חן בעיני אלקים, שיתן לנו בחינת אדם, כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם, ולא אומות העולם". שאדם גימטריא מ"ה, שהוא בחינת משפיע. כלומר, שמבקשים, שנמצא חן בעיני אלקים, שיתן לנו בחינת "אדם". וזה שכתוב "ונמצא חן בעיני אלקים, ואדם", שיתן לנו בחינת אדם.

נמצא, שהאדם צריך להתפלל רק על דבר אחד, היינו שה' יקרב אותו. כי "קירוב" ברוחניות נקרא השתוות הצורה. כלומר, שהוא רוצה, שה' יתן לו את הרצון להשפיע, הנקרא "טבע שני".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים, קמ"ז) "הרופא לשבורי לב". ויש להבין, מהו שה' רופא לשבורי לב. והענין, כי ידוע שעיקר אצל האדם הוא הלב, כמאמר חז"ל "רחמנא ליבא בעי". ש"לב" הוא הכלי המקבל את הקדושה מלמעלה. וזהו כמו שאנו לומדים בשבירת הכלים, שענינו הוא, שאם הכלי שבור, כל מה שנותנים בתוכו, הכל הולך לחוץ.

כמו כן אם הלב שבור, היינו שהרצון לקבל הוא השולט על הלב, נמצא, שלא יכול שם לכנס שפע, מסיבת שכל מה שהרצון לקבל מקבל, הכל יוצא להקליפות. וזה נקרא "שבירת הלב". לכן כשהאדם מתפלל לה', ואומר "אתה מוכרח לעזור לי, כי אני יותר גרוע מכולם, מסיבת שאני מרגיש, שהרצון לקבל שולט בלבי, ובגלל זה אין שום דבר שבקדושה יכול לכנס בתוך לבי, ואיני רוצה שום מותרות, אלא פשוט שאני אוכל לעשות משהו לשם שמים, ואין לי שום אפשרות לזה, לכן רק אתה יכול להושיע לי".

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים, ל"ד) "קרוב ה' לנשברי לב". פירוש, אלו אנשים, שמבקשים מה', שיעזור להם, שהלב שלהם לא יהיה שבור, אלא שיהיה שלם. וזה אפשר להיות רק אם האדם זכה לרצון להשפיע. לכן הוא מבקש מה', שיתן לו את הרצון להשפיע. כי הוא רואה, שלא חסר לו שום דבר בעולם, אלא שתהיה בידו יכולת לעשות מעשים לשם שמים. נמצא, שהוא מבקש רק קרבת ה'. ויש כלל "מידה כנגד מידה". לכן ה' מקרב אותו. וזה שכתוב "קרוב ה' לנשברי לב".

ובהאמור נבין מה שכתוב שם "שומר כל עצמותיו, אחת מהנה לא נשברה". וזהו כנ"ל, שהעצם של האדם הוא הלב, היינו הרצון שישנו בהלב. וכל פעם הרצונות שבאדם מתחלפים בעליות וירידות. וה' שומר את הרצונות שלהם, שלא יתערב הרצון לקבל בתוך הרצונות של קדושה.

וזה שכתוב "אחת מהנה לא נשברה". היינו, היות שהרצון לקבל גורם לשבירת הכלים, וכשהבורא שומר אותו, היינו שהוא מקרב את האדם, הנקרא "השתוות הצורה", בזה שהוא נותן לו טבע שני, הנקרא "רצון להשפיע", זה נקרא "שומר ה'", כמו שכתוב "שומר פתאים ה'". היינו, מי שמרגיש עצמו שהוא פתי, שאין לו שכל, שישמור את עצמו, שלא יפול תחת שליטת הס"א, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", והוא מבקש מה', שישמור אותו. נמצא, שהאדם נותן את האתערותא דלתתא, שזה נקרא "רצון" וכלי, אז ה' נותן לו את האור.

מה שאין כן כשהאדם נמצא בזמן העליה, ואז הוא חושב שכבר הוא לא צריך לעזרת ה', היות שיש לו עכשיו בסיס של הרגשה, שנקרא אצלו בחינת "ידיעה". היינו, שעתה הוא יודע על איזו מטרה הוא עובד. כבר העבודה שלו אינה למעלה מהדעת, היות שיש לו כבר בסיס על מה לסמוך. היינו, על הרגשה הזו, שהוא מרגיש, שהמצב הזה טוב לו. ועל הבסיס הזה הוא קובע את העבודה.

אז תיכף זורקים אותו מלמעלה, ושואלים אותו כאילו "איפה החכמה שלך, שאתה

אמרת, שאתה כבר יודע על מה שהעבודה נתמכת". אלא כל זמן שהאדם חושב את עצמו לפתי, היינו שהבסיס של העבודה הוא למעלה מהדעת, והוא זקוק אז לעזרת ה', אז האדם אומר "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו". ודוקא באופן כזה נקרא הבורא "שומר ישראל ה'".

ובזה מובן, מהו שהאדם נמצא בצרה, בעבודה. התשובה היא, ידוע, ש"צר" נקרא חוסר חסדים. לכן, בזמן שהאדם רואה, שאין בידו לעשות שום דבר בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שאין בידו לעשות חסד, אלא רק לתועלת עצמו, והוא רואה, שבמצב שבו הוא נמצא, אף פעם לא יהיה בידו לזכות לדביקות ה', והוא מצטער על זה. ומה האדם יכול לעשות. על זה, זאת אומרת, אין לאדם לעשות שום דבר שיעזור, אלא לצעוק לה'. וה' שומע. "ומכל צרותם" היינו מכל מצב. שהוא נמצא במצב הצרות, שהוא חוסר חסדים, שאי אפשר לו להתגבר על מעשיו, ה' מציל אותו, כמו שכתוב "מכל צרותם הצילם". מה שכתוב "אין לו צרות", היינו שאינו מצטער, מזה שאינו בידו לעשות משהו בעל מנת להשפיע. לכן אין לו כלי, שה' יציל אותו, היות שהוא מרגיש, הוא בסדר המצב שבו הוא נמצא.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (חולין, קל"ג) "כל השונה לתלמיד שאינו הגון, נופל בגיהנום". ויש להבין, הלא כתוב "אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". אם כן בטח מי שיש לו יצר הרע, ואינו יכול להתגבר עליו, אמר "בראתי תורה תבלין". הלא רואים אנו, שצריכים ללמוד תורה, אפילו בזמן שהוא לא הגון.

ויש לפרש זה על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". הלא "לטפשים" היה צריך לומר. ותירוץ, כי מי שמחפש חכמה, אף על פי שעדיין אין לו, כבר נקרא "חכם", היות רצונו הוא להיות חכם. וכמו כן יש לפרש כאן, כי מי שרוצה להיות הגון, כבר נקרא "תלמיד הגון".

זאת אומרת, מי שרוצה ללמוד תורה, מסיבת שהוא רוצה להיות הגון, כבר נקרא "הגון". והוא מטעם, שהיות שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מעבדות ה', היינו שאין הוא יכול לעבוד אלא לתועלת עצמו, והוא שאינו הגון, ורוצה להיות הגון, אבל לא הולך לו, לאלו אמרו "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

לכן יש לפרש "אסור ללמוד תורה לתלמיד שאינו רוצה להיות הגון". מה שאין כן מי שרוצה להיות תלמיד הגון, מותר לו ללמוד.

מהו, רשע יכין וצדיק ילבש, בעבודה

תשנ"א - מאמר ג'
1990/91 - מאמר 3

הזה"ק (אמור דף פ"ד ובהסולם אות רל"ב) אומר וזו לשונו "ממעשים טובים, שאדם עושה בעולם הזה, עושים לו בעולם ההוא לבוש יקר עליון להתלבש בו. וכשאדם התקין מעשים טובים וגברו עליו מעשים רעים, ואז הוא רשע, משום שהחובות מרובות על הזכיות. והוא תוהא ומתחרט על המעשים טובים שעשה מקודם, אז הוא אבוד מכל. ושואל, מה עושה הקב"ה מאלו מעשים טובים, שעשה חוטא ההוא מקודם לכן. ומשיב, אף על פי שרשע ההוא החוטא נאבד, אלו המעשים טובים והזכיות שעשה אינם נאבדים. כי יש צדיק ההולך בדרכיו של מלך העליון ותקן לבושים ממעשיו הטובים, ומטרם שהשלים לבושיו נסתלק מן העולם. הקב"ה משלים לו לבושיו מאלו המעשים טובים שעשה רשע הזה החוטא. זהו שכתוב "יכין רשע וצדיק ילבש". אותו החוטא תקן והצדיק מתכסה במה שהוא תקן", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הענין שאומר, שמדברים מהאדם שהתקין מעשים טובים, ומדוע גברו עליו מעשים רעים. הלא יש כלל "מצוה גוררת מצוה". ומדוע גברו עליו מעשים רעים, עד כדי כך שמגיע למצב שיהיה תוהה על הראשונות, שאז הוא נמצא אבוד מכל, היות שהוא תוהה על הראשונות. עוד יש להבין, מדוע אם חסר להצדיק לבושים הנעשים ממעשים טובים, אז צריכים לקבל מעשים של רשע. ואומר שזהו הפירוש "רשע יכין וצדיק ילבש". מפירוש הפשוט משמע ש"הרשע יכין". משמע, מה יכול הרשע לעשות, רק דברים רעים. וכאן אומר שהמעשים טובים של רשע צדיק ילבש, היינו הצדיק לוקח מעשים טובים ולא רעים.

ידוע שסדר העבודה נחלק לב' סוגים:

א. בבחינת המעשה, כלומר שהעוסק בתו"מ ומקיים צווי המלך, תמורת זה הוא יקבל שכר הן בעולם הזה והן בעולם הבא. אלו אנשים הם בדרך כלל בסדר, כי לפי תכונותיהם, עד כמה שאפשר, כל אחד ואחד משתדל בקיום תו"מ, וכל אחד עובד לפי שיעור האמונה שיש לו. וזה נקרא "אמונה חלקית", כמבואר בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) "וכל אחד מרגיש שהוא נקרא עובד ה'". ובדרך כלל כל אחד רואה תמיד, איך השני לא בסדר, מה שאין כן על עצמו יש לו תמיד תירוצים שהוא בסדר, והוא מרגיש בטח למרובה זכיות, וממילא אין האדם יכול להגיע אף פעם לידי מחשבות רעות, עד כדי כך שיהיה תוהה על הראשונות.

ב. הם אלו אנשים שרוצים לזכות לדביקות ה', שהוא בחינת השתוות הצורה, ורוצים לעבוד רק מטעם גדלות המלך, שבשיעור שהוא מאמין בגדלות המלך, בשיעור זה יש לו כח לעבוד לתועלת המלך, ואם אין בידו לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות המלך, אין לו חומרי דלק שיוכל לעבוד לשם שמים.

ואז הוא רואה, שהוא נקרא "חוטא", כלומר, בשיעור שהוא עושה מעשים טובים, היינו שהוא עושה מעשים בכדי שזה יביא לו שתהיה לו "אתערותא דלתתא", והגם שאין הגוף מסכים לעבוד בעבודה דלהשפיע, ומתנגד בכל גופו, והוא מקוה ע"י הכפיה, שהוא כופה עצמו לעבודה זו דלהשפיע, יהיה לו מקום שכן יהיה בידו לעשות הכל לשם שמים.

אבל בינתיים הוא רואה, לפי מה שהוא עשה מעשים טובים, הוא היה צריך להיות דבוק בה', אבל למעשה הוא רואה, שמעשים רעים גברו, היינו שהלך אחורה ובא לידי מצב של יאוש, והוא תוהה על הראשונות. על זה אומר הזה"ק, שהכל נאבד ממנו, לכן הוא מרגיש עכשיו לרשע. אם כן נשאלת

השאלה, איזה מעשים טובים יש לו, אם הוא היה תוהה על הראשונות, הלא הכל נאבד ממנו. ולפי זה יהא קשה מה שאומר "יש צדיק ההולך בדרכיו של מלך העליון ותקן לבושים ממעשיו הטובים, ומטרם שהשלים לבושיו נסתלק מן העולם, הקב"ה משלים לו לבושיו מאלו המעשים טובים שעשה רשע הזה החוטא".

ויש לפרש זה על דרך העבודה באדם אחד, היינו בזמן שהתחיל ללכת בדרך להגיע לדביקות, שהוא בחינת השתוות הצורה, היינו להשפיע, ועשה מעשים טובים בבחינת "תרי"ג עיטין" (עצות), שעל ידן הוא יזכה להרצון דלהשפיע. אולם כידוע, שכפי ערך העבודה של האדם כך מגלים לו מלמעלה איך שהוא משוקע באהבה עצמית, והוא רואה אז האמת, שאין שום מציאות, שיוכל לצאת משליטת הרצון לקבל, ושכל דאגותיו יהיו רק איך לעשות נחת רוח ליוצרו, וכל מה שהוא עושה, הוא רוצה שע"י מעשיו יגרום שיתגדל ויתקדש שמה רבא.

והוא רואה, שכל זה הוא ממנו והלאה. עד שהוא בא לידי החלטה, שאין שום אפשרות שהוא יגיע לדרגה זו. אם כן הוא אומר "לשוא נתתי יגיעה". והוא תוהה על הראשונות. ואז הוא נקרא "חוטא", "רשע".

ואז מתחיל סדר של עליות. כי בכל פעם נותנים לו התעוררות מלמעלה, ומתחיל שוב לעשות מעשים טובים. ואח"כ עוד פעם ירידה. וכך הוא הסדר, עד שמתגלה אצל האדם כל הרע שבו, והוא מתפלל אז לה', שיעזור לו, כי גם אז הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שסוף כל סוף האדם יקבל עזרה מלמעלה, היינו שה' יתן לו את הרצון להשפיע, שזה נקרא "טבע שני", היינו שיצא משליטת הרצון לקבל לעצמו וכל חפצו עתה הוא רק להשפיע נחת ליוצרו.

נמצא, שיש כאן ג' שלבים:

א. שבתחילת עבודה שמתחיל לעשות מעשים טובים, אז "וגברו עליו מעשים רעים", ואז הוא "רשע".

ב. הוא בזמן שזוכה לקבל עזרה מלמעלה, היינו הרצון להשפיע, ומתחיל לעשות מעשים טובים בעל מנת להשפיע, שאז הוא נקרא "צדיק, ההולך בדרכיו של מלך עליון". ומטרם שהשלים לבושיו, נסתלק מן העולם, משלים לו לבושיו מאלו מעשים טובים, שעשה רשע הזה החוטא. שיש לפרש מהו "ומטרם שהשלים לבושיו נסתלק מן העולם", היינו מטרם שהתקין את הלבושים מזמן שהיה רשע.

"נסתלק מן העולם" יהיה הפירוש, "שנסתלק מהעולם" הנקרא רצון לקבל. ועלה לדרגת רצון להשפיע. נמצא, שהגם עתה, כשהוא עושה מעשים טובים בעל מנת להשפיע, המעשים האלו הם בסדר, אבל חסרה לו ההשלמה לתקן את הכלים, שהיו בבחינת תוהה על הראשונות. וקורא אותם "מעשים טובים", מטעם שרק המעשים האלו שעשה הם גרמו לו לעשות כל המאמצים, בכדי שה' יקרב אותו, היינו שיתן לו את הרצון להשפיע.

נמצא, שהמעשים שעליהם היתה שורה בחינת תוהה על הראשונות, קבלו עתה תיקון, בזה שנתגלו עתה על ידם את הרצון להשפיע. לכן נקראים עתה המעשים, שאמר שהוא תוהה על הראשונות, שהם עתה מעשים טובים, מטעם שניכר עתה את התועלת שלהם, כלומר שהם גרמו שיתן כוחות לבקש מה' שיקרב אותו, אחרת הוא רואה שהוא אבוד, וע"י נתעלה לקדושה.

וזהו על דרך מה שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף ק"מ ובהסולם אות ק"מ) וזו לשונם "אמנם לפעמים מתגברים ההרהורים על האדם, עד שתוהה חס ושלום על ריבוי המעשים הטובים שעשה, ואומר, מה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות. כי אז נעשה רשע גמור, והוא מאבד כל המעשים טובים שעשה בהרהור רע זה, כי יגמרו תיקון כלי הקבלה, שיהיו רק על מנת להשפיע נחת רוח להשם יתברך, ואז נראה בעליל, כי כל אלו העונשים, שהיו בימי הירידה עד שבאנו להרהורים לתהות על הראשונות, הם היו המטהרים אותנו, כי עתה נהפכו לזכיות, ועל כן נחשבו דוברי המלות

ההן, ליראי ה' ולחושבי שמו".

ובהאמור רואים אנו, איך המעשים שהיו בבחינת שגברו עליהם מעשים רעים, שאמרו "שוא עבוד ה'", וכי הלכנו קדורנית, פירושו שפל רוח מפני ה', וכל הדברים האלו שהיה להם בזמן הירידה, הכל נצטרף למעשים טובים, ונעשו לבושים להצדיק שהולך בדרכיו של מלך העליון. ולאחר שנסתלק מעולם הזה, היינו מהמצב של קבלה, לבחינת עולם הבא, הנקראת בינה, שהיא בחינת השפעה, ויש לו עתה מעשים טובים רק מכלים דהשפעה, אבל חסרה לו השלימות, היינו המעשים שעשה מטרם שזכה לבחינת עולם הבא, שגם המעשים האלו, שהם גם כן צריכים להכנס לקדושה, ושלא ישארו בלי תיקון. וזהו שכתוב "שמהמעשים נעשו לבושים".

ג. נמצא, שמצב הג' הוא, שכבר נצטרפו המעשים טובים, שהיה מתחרט עליהם, היינו שבא למצב של תוהה על הראשונות. ולאחר שנסתלק מן עולם הזה, היינו מהרצון לקבל, וקבל בחינת עולם הבא, היינו בינה, שהיא הרצון להשפיע, ולאחר שיש לו הרצון להשפיע, בא שלב ג', היינו שגם המעשים, שכבר היו אבודים ממנו, מטעם "תוהה על הראשונות", נצטרפו עתה בתור מעשים טובים, כנ"ל בהסולם.

ובהאמור נבין מה שכתוב "יכין רשע וצדיק ילבש", שהכוונה על המעשים טובים שהאדם עשה, שבגלל זה שעשה מעשים טובים הוא זכה לגילוי מלמעלה, שהראה לו את הרע שהיה נמצא אצלו, אלא שהיה אצלו "בגניזו", מטעם "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". כלומר, שלא מגלין את הרע לאדם יותר מכפי שהוא מוכשר לתקן. זאת אומרת, שצריך להיות הטוב ורע מאוזן, אחרת, היינו אם האדם יראה את כל הרע שבו מטרם שיש לו טוב, אז האדם בטח יברח מהמערכה, ויגיד שהעבודה זו אינה בשבילו.

נמצא, שרק לפי עבודתו ויגיעתו בעשיית מעשים טובים, מה שהוא רוצה לעשות טוב, הנקרא "שכל מעשיו יהיו לתועלת הבורא", זה נקרא "מעשים טובים". מה שאין כן אם האדם עובד לתועלת עצמו, זה נקרא "מעשים רעים", מטעם שהתועלת עצמו נקרא מקבל לעצמו, וזהו בשינוי צורה לגבי הבורא.

נמצא, שהמעשים האלו מרחקים אותו מהבורא. נמצא, שהמעשים טובים שהאדם עושה, היינו בזה שהוא רוצה לבוא לדביקות ה', זה גורם לו שרואה כל פעם את האמת, איך שהוא באמת מרוחק מה' מבחינת שינוי צורה. עד שבא לפעמים לידי מצב ואומר, שאין זה באפשרי שיהיה בידו כח לנצח את ההתרחקות, מה שהוא כל כך מרוחק מה'. עד כדי כך שהוא בא לבחינת תוהה על הראשונות.

שעל זה אמרו בזה"ק "וכשאדם התקין מעשים טובים, וגברו עליו מעשים רעים, ואז הוא רשע", שפירושו, שעל ידי זה שעשה מעשים טובים, גילוי מלמעלה שיש לו רע, והוא רשע. וזהו שאומר "וגברו עליו מעשים רעים", כלומר מלמעלה נתנו לו תגבורת של מעשים רעים.

וזהו שכתוב "רשע יכין וצדיק ילבש". היינו זה שהמעשים רעים גברו, שעל ידי זה הוא נקרא "רשע", זה היה הכנה, שהאדם ידע, שאין מי שיכול לעזור לו אלא ה' בלבדו. נמצא, שאלו המעשים רעים נעשו לבושים, שהצדיק מתלבש בהם, לאחר שנעשה צדיק, כלומר לאחר שתיקן מעשיו, היינו לאחר שזכה לדביקות ה'. אז גם הגורמים, כלומר אלו הגילויים של הרע, שהיו לו, שע"י הוא נקרא "רשע", גם כן מקבלים תיקון.

ויש כאן להבחין ב' דברים:

א. המעשים טובים שעשה האדם, היינו ההתאמצות שרצה להגיע לידי מצב שכל מעשיו יהיו לשם שמים.

ב. המעשים רעים. שהוא ראה, מזה שעשה מקודם מעשים טובים, הודיעו לו אח"כ מלמעלה, שיש בו מעשים רעים, היינו שאין בו שום ניצוץ של רצון לעשות הכל לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. שזה נקרא "שהמעשים טובים שעשה גרמו לו מעשים רעים", כנ"ל "וכשאדם התקין מעשים טובים,

וגברו עליו מעשים רעים", והיות שהוא בא לידי מצב, שהמעשים רעים גרמו לו, שבא לידי מצב של "תוהה על הראשונות".

נמצא עתה, שמשניהם נעשו מעשים רעים, היות שנאבדו לו כל המעשים ונכללו בתור מעשים רעים. ועתה שוכה להכנס לקדושה, היינו שזכה לרצון להשפיע, נתקנו הכל, ומהכל נעשו לבושים לקדושה.

וזהו שאומר "רשע יכין" היינו המצב שנעשה הכל רע, ע"י שבא לידי "תוהה על הראשונות", אבל בלי המצבים הקודמים לא היה מסוגל להכנס לקדושה. נמצא ש"הרשע יכין", כלומר בלי ההכנה של ב' הבחינות הנ"ל, שנעשה הכל רע, שנקרא בחינת "רשע", מזה נעשה "צדיק ילבש", כנ"ל.

ובזה נבין מה שכתוב (בתפלת נעילה) "ורוצה אתה בתשובת רשעים, ואין אתה חפץ במיתתם, אם אחפוץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה". פירוש, שבזמן שהאדם עושה מעשים טובים, היינו שהוא רוצה להגיע לדביקות ה', אז מגלין לו מלמעלה את הרע שיש בו, ומגיע לדרגת רשע, כנ"ל. אז האדם רוצה לברוח מהמערכה, ואומר שהעבודה זו אינו בשבילו, מטעם שהאדם רואה כל פעם את האמת, איך שהרצון לקבל מצד הטבע הוא אינו מסוגל להסכים שהאדם יזרוק אותו ולקבל במקומו את הרצון להשפיע.

ומי גילה לו את המצב הזה, שהוא רשע, הלא ה' גילה לו את זה. ונשאלת השאלה, לשם מה גילה לו ה'. וכי בכדי שימות רשע. הלא אין הבורא רוצה במות רשע. אלא בשביל מה גילה לו שהוא רשע, זהו רק בכדי "שיעשה תשובה". זהו שכתוב "כי אם בשובו מדרכו וחיה".

לכן אין להאדם להתפעל מזה שבאות לו מחשבות זרות, שאינן לפי רוחו של קדושה. שהאדם צריך להאמין, שה' שלח לו את הידיעה שהוא רשע, בכדי שיעשה תשובה, היינו שתשוב לרצון ה', הנקרא "רצון להשפיע". כלומר, שגם האדם יבקש מה', שיתן לו את הרצון להשפיע, כמו שפרשנו "בטל רצונך מפני רצונו", היינו שהאדם יבטל את הרצון לקבל שלו, בפני רצונו של ה', שהוא הרצון להשפיע. כלומר, שהאדם יזרוק ויבטל את הרצון לקבל בפני הרצון להשפיע. זאת אומרת, שיקח במקומו את הרצון להשפיע.

ובהאמור יוצא, שבזמן הירידות, שהאדם בא הרבה פעמים לידי יאוש ותוהה על הראשונות, הוא צריך לקבל על עצמו בחינת אמונה, ולהאמין בה', שה' הוא שולח לו אלו המחשבות, בכדי שע"י יחזרו בתשובה. כלומר שהאדם צריך להשתדל לקבל על עצמו את מלכות שמים, בין בזמן עליה ובין בזמן הירידה.

וזה על דרך שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף ק"צ ובהסולם אות ר"ב) וזו לשונו "אמר רבי אלעזר, ודאי היראה אינה צריכה להישכח בכל המצות, במצוה זו, האהבה, צריכה היראה להתדבק בה, כי האהבה היא טוב מצד אחד, בשעה שנותן לו עושר וטוב, אריכות ימים בנים ומזון. ואז צריכים לעורר היראה, ולירא שלא יגרום החטא. ועל זה כתוב, אשרי אדם מפחד תמיד, וכך צריך לעורר היראה בצד האחר של דין קשה. נמצאת היראה שנתאחזה בשני הצדדים, בצד הטוב והאהבה ובצד דין הקשה".

וגם כאן בענין שלנו יש לפרש גם כן על דרך זה, היינו שהאדם צריך לקבל מלכות שמים, בין בזמן שמרגיש שטוב לו בעת שהוא עוסק בתו"מ, היינו בזמן שהאדם נמצא בזמן העליה, שאז נקרא "סטרא דטובו" (היינו מצב שטוב לו), והן "מסטרא דדינא קשיא" (היינו בזמן שמרגיש שרע לו), גם כן. האדם צריך להאמין בה', שהוא משגיח בבחינת טוב ומטיב, היינו שהמצב שבו האדם מרגיש שרע לו, הוא גם כן לטובת האדם. לכן גם בירידות יש לקבל עליו את ענין היראה.

לכן האדם צריך להיזהר בזמן הירידה, ולחשוב על מי הוא שנתן לו את הירידה. ואם הוא מאמין שהבורא נתן לו את הירידה, כבר הוא נמצא קרוב להבורא. לפי הכלל הידוע "במקום שהאדם מחשב שם הוא". לכן כשהוא חושב שהבורא נתן לו את הירידה,

כבר יש לו מגע עם הבורא.

ואם הוא מאמין בזה, האמונה הזו, שהוא חושב על הבורא, כבר החיבור הזה מסוגל להוציאו מהמצב של הירידה. מה שאין כן, אם האדם חושב על עצמו, שהוא נמצא בירידה, אז הוא נמצא בירידה יחד עם הגוף שלו, היות שהוא דבוק באדם היורד, ולא חושב על הבורא, וכבר אין לו שום חיבור עם הבורא. אולם יש להבין, מדוע הבורא נותן לו את הירידות.

זה יכולים להבין על דרך משל. שני תלמידים שנכנסו לאיזה אומן, ללמוד איזה מקצוע. לתלמיד אחד המורה לא שם לב, אם הוא עובד בסדר. ולהשני הוא אומר לו כל יום את השגיאות מה שהוא עושה. הבן הזה בא וסיפר לאביו, מדוע המורה עלי הוא צועק כל היום, שאני לא יודע איך לעבוד. ולהשני, שהוא עובד יותר גרוע ממני, אינו אומר לו שום דבר. בטח שהאבא של השני משלם לו יותר כסף, לכן אינו אומר לו שום בקורת. לכן אני מבקש מהאבא, שיתן לו גם כן יותר כסף, מכפי שאר תלמידים משלמים, אז המורה לא יגיד לי חסרונות, כמו שלא אומר בקורת על שאר תלמידים.

ואביו הלך ואמר להמורה, מדוע אין לך רחמנות על בני, האם הסיבה היא בגלל שאני לא משלם משכורת כמו שאר אנשים, לכן אתה מתנקם בבני. אז המנהל אומר לו, תדע לך, כי מכל התלמידים אין אני נהנה רק מבנך, כי אני רואה שהוא בעל כשרון והוא מסוגל להיות כוכב בעולם, לכן בו אני משקיע כוחות כי כדאי לי זה, היות שהיגיעה שלי לא תלך לריק. מה שאין כן שאר תלמידים, אני לומד אתם באופן כללי, כי אין הם מוכשרים כמו בנך, לכן על כל פרט ופרט שהוא עושה אני נותן לו בקורת.

לכן אתה תוהה בכל מה שאתה חושב עלי, שאני, כאילו אני רוצה להכשיל את בנך, מטעם שאני ברוגז עליכם חס ושלום. מטעם משכורת קטנה שאתם משלמים לי. תדע לך, אם אני לא רציתי לבייש אתכם, שאני לומד עם בנך בחינם, תאמין לי שהייתי לומד אותו בחינם, היות שאני נהנה ממנו, וכדאי לי כל הכוחות שאני משקיע בו.

והנמשל הוא, כי כל הירידות מה שהבורא נותן, לאלו שרוצים ללכת בדרך להשפיע לתועלת ה', דוקא עמהן ה' נותן תשומת לב איך שהם עובדים. וכל פעם שהאדם עושה מעשים טובים, הבורא מראה לו את החסרונות, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ואינו מסוגל לעבוד לתועלת ה'. נמצא, הבקורת שה' מראה לו, שמעשיו אינם בסדר, היא מטעם היות שהבורא רואה איך שהוא משתדל לעשות לשם שמים, הנקראים "מעשים טובים". אז הבורא מראה לו, איך שהם לא בסדר, כנ"ל בהמשל.

מה שאין כן אלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל, אין הבורא מראה להם בקורת שהמעשים שלהם אינם בסדר. וזהו מטעם, שאין הם מוכשרים עדיין לעבוד עבודת הפרט. נמצא, זה שהכלל עובדים, אין מגלין להם את חסרונותיהם, הוא מטעם שזהו שלא לצורך.

לכן אין להאדם להתרעם על זה שהבורא נותן לו תמיד ירידות, שמראים לו שהוא רשע. אין זה מטעם שהוא יותר גרוע מהכלל, אלא אדרבה, שרק עליו נותנים טיפול פרטי, הנקרא "טיפול מיוחד", משום שרק הוא מוכשר להכנס לעבוד עבודת הקודש. לכן אין אדם יכול לומר, שהוא רואה עכשיו, שאין משגיחים עליו, הגם שהוא מתפלל להבורא שיעזור לו, אלא להיפך, שהוא צריך להאמין שנותנים לו טיפול מיוחד, מטעם שהוא כן ראוי לעבודה זו דלהשפיע.

ובהאמור יוצא, שאי אפשר שתהא בידו יכולת לקבל הטוב מהבורא, הנקרא "רצון להשפיע", מטרם שיש לו צורך אמיתי לזה. היינו, כשהוא רואה שהוא רשע, אז הוא צועק לה' "הצילה נפשי משאול תחתיה, כי אני רואה שאני אבוד מכל וכל".

ובזה יש לפרש מה שכתוב "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". שיש לפרש "אין צדיק בארץ", היינו שאי אפשר להיות צדיק, שה' יעזור לו, אשר לא יחטא

מקודם. היינו, מקודם, הוא צריך להגיע לבחינת חטא, היינו שהוא רואה, כנ"ל בדברי הזה"ק "שלאחר שעשה מעשים טובים, אז וגברו עליו מעשים רעים, אז הוא צועק לה' שיעזור לו. ואז הוא מקבל עזרה מה', וה' מצילו מיד רשע ונעשה צדיק", היינו שה' נותן לו את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע".

מהו שהמחבל היה נמצא בהמבול, והוא היה ממית, בעבודה

תשנ"א - מאמר ד'
1990/91 - מאמר 4

בזהר נח אומר, "טופנא הוי (המבול היה) והמחבל הוי יתיב בגוה (והמחבל היה יושב בפנים)". ואאמו"ר זצ"ל שאל, מהו ההבדל שהמחבל היה ממית, או שהמבול היה ממית. ואמר, שהמבול היה גורם יסורים גשמיים, ומחבל הוא גורם יסורים רוחניים, היינו שבתוך היסורים הגשמיים, יש בתוכם מחבל, שהורג גם את הרוחניות של האדם. כלומר, שיסורי הגוף מביאים לו לידי מחשבות זרות, עד שהמחשבות האלו מחבלות והורגות את הרוחניות.

ויש לפרש דבריו, כי מבול והגשם, מה שהיה, זה נקרא "בחינת נגלה", היינו מה שנראה לעינינו, שהמבול גשם הורג את האנשים. היינו מה שהאדם חושב, שאם היה להרצון לקבל, מה שהוא דורש, היינו ידיעה ולא אמונה, כלומר, שאם היה מבין כל דבר בהשגחתו יתברך, כפי שהרצון לקבל דורש, הוא היה עובד ה' כמו שצריך להיות. אולם אינו כך, ומזה האדם מתרחק מחיי החיים, היות שקשה לו לסבול יסורים, והאדם רוצה שה' ישפיע לו רק תענוגים, לכן מתרחק.

אולם בתוך היסורים הגשמים, היינו ע"י זה שהאדם לא יכול להבין את השגחתו יתברך, מדוע ה' לא נותן לו מה שהרצון לקבל מבין שה' צריך לתת, וסובל יסורים, מזה נמשך אח"כ מיתה ברוחניות, היינו יסורים רוחניים, שהיסורים האלו גורמים לו מיתה ברוחניות, היינו שבא לידי כפירה חס ושלום.

כלומר, זה שסבל את היסורים הגשמיים, שה' לא נותן לו מה שהוא מבין, וכואב לו, היסורים האלו גורמים מיתה בגשמיות, כמו שכתוב, "עני חשוב כמת, מי שאין לו בנים חשוב כמת". אולם אח"כ הוא בא לידי יסורים רוחניים, היינו שלא יכול להתגבר על האמונה, להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בבחינת השגחה של טוב ומטיב. ואז הוא בא לידי כפירה חס ושלום, כנ"ל.

וזה נקרא "מיתה רוחנית", שאז האדם נופל לרשות חלל הפנוי דס"א. וכשהאדם שוב נכנס אח"כ לעבודה, זה כבר נקרא תחיית המתים. ואז על האדם להאמין, שזה, שעכשיו נכנס עוד הפעם לעבודה, אין זה בכוחות עצמו, אלא הוא קיבל מלמעלה טל של תחיה. והוא בחינת תחיית המתים, שזכה, שקיבל התעוררות מלמעלה. לכן על האדם לומר כל יום, "ברוך אתה ה', המחזיר נשמות לפגרים מתים". וכמו כן האדם צריך לומר (בתפלת שמונה עשרה) "ונאמן אתה להחיות מתים".

נמצא, שיש כאן ב' דברים בענין היסורים:

א. יסורי גשמיים, מה שהאדם סובל בדברים גשמיים, מה שחסר לו, ועל זה הוא סובל בחינת מיתה, כנ"ל, כדוגמת "עני חשוב כמת, מי שאין לו בנים חשוב כמת", וכדומה. נמצא, שמיתה זו, אין לו שייכות לרוחניות. אולם זה גורם לו אח"כ מיתה רוחניות, משום שאין הוא יכול להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

נמצא, שזוהי מיתה רוחנית, ולא מיתה גשמית. וזהו הפירוש, שבתוך המבול גשם, שהוא יסורי גשמיים, הוא בא אח"כ ליסורי רוחניים, שאין הוא יכול להצדיק את ההשגחה עליונה, לכן הוא בא לידי מיתה רוחנית.

וזהו על דרך שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קל"ח ובהסולם אות קל"ח) וזה לשונו, "כי מטרם גמר התיקון, נקראת המלכות בשם אילנא טוב ורע, כנ"ל, שפירושו, כי

המלכות היא סוד הנהגתו יתברך שבעולם הזה. וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיוכלו לקבל שלמות הטבתו, מוכרחה ההנהגה להיות בדרך טוב ורע, ושכר ועונש, כי כלי הקבלה שלנו מלוכלכים עוד בקבלה עצמית. הרי אנו מרגישים בהכרח בפעולות שבהנהגה, שהם בחינת רע בעדנו.

כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם. ועל כן, בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו חס ושלום, ונעלם ממנו הפועל יתברך, שהוא העונש היותר גדול בעולם".

ובהאמור יוצא, כי זה שהאדם מקבל ממנו יתברך רעות, זה גורם לו, שנעלם ממנו הפועל יתברך. וזה נקרא "מיתה" ברוחניות. ומי היה הגורם זה שקיבל רעות ממנו יתברך. ומדוע קיבל רעות. הוא מטעם, שעדיין אלו הכלים מלוכלכים מבחינת קבלה עצמית. לכן מוכרחה להיות ההשגחה בבחינת העלם והסתר. לכן היסורים גורמים מיתה ברוחניות.

ובגלל זה צריך האדם ללכת למעלה מהדעת, היינו שלא להתפעל מהדעת מה שהוא רואה, על זה הוא בונה את עבודתו בעבודת הקודש, שיוכל לזכות להכנס להקדושה. היות שהדעת הזו באה מכוח שהוא קיבל רעות. והדעת מחייבת, שאם הבורא הוא טוב ומטיב, אם כן מדוע הוא לא נותן לו מה שהאדם מבין שחסר לו, אלא שהבורא עושה מה שהוא רוצה. נמצא, שהדעת בנויה על יסוד של הנהגה דטוב ורע, כנ"ל. לכן אין עצה לאדם, אלא שיאמר, שהדעת, מה שהיא אומרת לו, אינו נכון, כי על זה נאמר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי". אלא לא להתפעל מהדעת, ולומר, שהוא הולך למעלה מהדעת.

אולם בענין הרגשה של התקרבות לה', יש להבחין ב' אופנים:

א. לפעמים האדם מודאג, שהוא צריך להשיג איזה דבר נחוץ, ודרך העולם הוא, שאם חסר לאדם משהו, הוא מתפלל לה' שימלא חסרונו. ואם הדבר הוא דבר הנחוץ לו, והוא לא רואה מדרך הטבע, שהוא ישיג את הדבר, ונעשה לו נס, והוא קיבל את מבוקשו, אז האדם מתמלא באהבה לה', בזה שעזר לו להשיג את הדבר, והוא מיחס את השגת הדבר לה'. נמצא, שהתקרבות לה' באה לו ע"י קבלת טוב ועונג, זה היה הגורם להתקרבות לה'. ואותו דבר הוא חולה שנתרפא, שהיה כבר מיואש, ופתאום נעשה שינוי לטובה, ונתרפא. גם כן לפעמים מתקרב לה'. והסיבה היתה, קבלת הטוב מה', זה קירוב אותו לה'.

ולפעמים יש להיפך, שהאדם קיבל יסורים, והיסורים דוחפים אותו להתקרבות ה', היינו שעולה בדעתו, שאם הוא יקבל עליו עול תו"מ, ה' יציל אותו מצרותיו. נמצא, שהיסורים היו סיבה להתקרבות לה'. ועל זה יש לומר, היות שהאדם נמצא בעת צרה במצב של שפלות, והיות שכתוב "רם ה' ושפל יראה", נמצא, זה שהאדם נמצא בשפלות מכח הצרות והיסורים שפגעו בו, הוא מוכשר לקבל עזרה מלמעלה, כמו שכתוב "רם ה' שפל יראה". אולם בדרך כלל, אנו רואים שיסורים מרחקים את האדם מה', היות שאינו יכול ליחס את היסורים למי שהוא טוב ומטיב. לכן זה גורם לו מיתה ברוחניות.

אולם בענין שפלות יש הרבה פשטים. כלומר, זה שהאדם משפיל עצמו, השאלה היא, מהו שפלות. כלומר, במה מתבטא שהאדם הוא בשפלות. הפירוש הפשוט הוא, שפלות, כשהאדם מכניע את עצמו ועובד למעלה מהדעת, זה נקרא שפלות, היינו שמשפיל את הדעת שלו, ואומר, שדעתו אינה שוה כלום, דהיינו כנ"ל, שדעתו של אדם מחייבת, אם ה' נותן לו כל צרכיו, מה שהרצון לקבל מבין שמגיע לו, אז הוא יכול לאהוב את ה', מסיבת שהוא ממלא לו כל צרכיו, לכן הוא אוהב אותו. ואם לא, אין הוא יכול להשפיל עצמו, ולומר שדעתו לא שוה כלום, אלא האדם מתרחק אז מה', ואומר, שאינו כדאי לעבוד את ה', אם אין

ה' ממלא את רצונו. נמצא, שזה נקרא בעל גאוה, מטעם שהוא רוצה להבין את דרכיו של הבורא, במה הוא נקרא טוב ומטיב, אם אין הגוף מקבל מה שהוא דורש. ועל בעל גאוה זו אומר (ה') הקב"ה "אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד".

מה שאין כן אם הוא משפיל עצמו, ואומר, שאין בידי להבין את דרכי ה', ואומר מה שהדעת שלו מחייבת, אינו שוה כלום, אלא שהוא הולך למעלה מהדעת, זה נקרא שפלות, ועליו נאמר "רם ה' ושפל יראה". והוא זוכה שה' מקרב אותו אליו.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל, "כל מחזר על הגדולה, גדולה בורחת ממנו" (עירובין י"ג). היינו, שהאדם אומר, שאני יכול להיות עובד ה', בתנאי שה' יתן לי גדולה היינו גדלות. כלומר, אם אני ארגיש את גדלותו יתברך, אז אני מסוגל לעבוד לתועלת ה', אחרת אין אני יכול לעבוד לשם שמים. אומרים, לו, הגדולה בורחת ממנו.

אלא בזמן שהאדם אומר, אני רוצה להיות עובד ה' בלי תנאים, ואין אני זקוק לגדלות, אלא הוא רוצה לעבוד את ה' בתכלית השפלות, כלומר אף על פי שאין לו שום הרגשה של גדלות ה', אלא למעלה מהדעת, שזה נקרא שפלות כנ"ל, אז הוא זוכה לבחינת גדולה, היות שהוא משפיל עצמו, מטעם שהוא רוצה לעבוד רק לשם שמים ולא לתועלת עצמו.

לכן בזמן שהוא אומר, שאינו יכול לעבוד, אלא כשירגיש בחינת גדלות ה', נמצא, שהרצון לקבל אומר, שאם הוא לא יבין את גדלות ה' בתוך הדעת, אין הוא מסוגל לעבוד לתועלת הבורא, נמצא, שרק הרצון לקבל הוא הפועל. ועל הרצון לקבל היה צמצום והסתר. לכן אין לו שום אפשרות, שיזכה לבחינת גדולה. אלא האדם צריך להיות בורח מהגדולה. אז יש לומר, כמו שאומרים, "הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו".

ובהאמור יוצא, שיש כאן בסדר עבודה כמה שלבים:

א. שהאדם צריך להיות מקודם רודף אחר גדולה וכבוד, אחרת אין לו בכלל כלים לכבוד וגדולה, כי מחשבתו פועלת על מה שהאדם דורש. ואם אין לו כלים לדעת, איך הוא יכול ללכת למעלה מהדעת. לכן האדם, כשמתחיל בעבודה, הוא צריך לחשוב, איך מקבלים גדלות ה', שבטח כשתהיה לו הרגשה של גדלות ה', אז לא תהיה לו התנגדות מצד הגוף, כי זה טבעי שהקטן מתבטל לגבי הגדול. ועל זה אין עבודה, כי יש כלל, כל דבר שבא מצד הטבע, אין הגוף מתנגד לזה.

מה שאין כן אם אין לו תשוקה לדעת, היינו שיהיה לו רצון לשמש מלך גדול, אז העבודה שלו היא רק בבחינת המעשה, ואין לו צורך שהבורא יעזור לו, כי אז הוא עובד רק על קבלת שכר. ובשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, בשיעור הזה כבר הוא יכול לעבוד, ואין לו צורך לגדלות ה', כלומר, שאפילו שאין המלך גדול כל כך, לא חשוב לו, מטעם שהוא מסתכל על השכר, ולא על נותן השכר.

מה שאין כן אם הוא מתחיל לעבוד לשם שמים, אז כבר יש לו צורך לגדלות המלך. נמצא, שאם אין הוא משתוקק לגדלות המלך, זהו סימן שהוא לא עובד לשם שמים. נמצא, שדוקא בזמן שרודף אחר גדולה, זהו סימן שהוא רוצה להגיע לידי מצב, שיוכל לומר, שכל מעשיו יהיו לשם שמים. ואח"כ, בזמן שיש לו כבר הרגשה, שצריכים לדעת, שיש לו מלך גדול וחשוב, והוא רואה, שזה הוא אצלו המפריע העיקרי, מה שחסר לו, שיהיה לו כח להתגבר על הרצון לקבל, אז הוא בא לשלב ב', היינו, שהוא צריך לברוח מהגדולה, אלא שהוא רוצה לעבוד לשם שמים בלי שום תנאים, שזה נקרא למעלה מהדעת.

כלומר, אף על פי שהדעת אומרת לו, הלא אתה רואה, שאתה מאמין רק במלך קטן, מכל מקום האדם צריך לומר, אצלי אתה מלך גדול, כאילו הייתי מרגיש את זה, ואני מאמין למעלה מהדעת, שאתה מלך גדול, כאילו הייתי מרגיש את זה. לכן בשלב זה הוא בורח מן הגדולה והכבוד, ואז

הגדולה והכבוד רודפין אחריו ותופסין אותו, אף על פי שהאדם לא רוצה לקבל את הגדולה, מהסיבת שרק אז יש השתוות עם הבורא.

וזהו על דרך שלומדים בענין זיווג דהכאה, בשיעור שהמסך דוחה את האור, אף על פי שיש לו בחינת עביות, היינו רצון וחשק להאור, ומכל מקום אינו מקבלו, מטעם שהוא רוצה להיות משפיע ולא מקבל, לכן על ידי דחיית המסך, נולד בו ענין של אור חוזר. ובאור חוזר הזה הוא מקבל כלי חדש לקבלת האור.

כן כאן. מקודם האדם צריך לקבל רצון וחשק להשגת גדלות ה', ואח"כ האדם צריך לקבל כח לדחות את הגדולה, ולא ירצה לקבל אותה, מטעם שהוא רוצה בהשתוות הצורה. ואז הוא משיג בחינת אור חוזר, שבאור חוזר הזה הוא מקבל את הגדולה והגבורה. נמצא שיש כאן ג' שלבים:

א. להשתוקק לגדלות ה' דוקא,

ב. לדחות את הרעיון להשתוקקות, כלומר, אף על פי שהוא מבין, שאם תהיה לו באמת הרגשה מגדלות ה', אז הגוף יכנע לעבוד עבודת הקודש, מכל מקום הוא בורח מן הכבוד והגדולה, אלא שאומר, שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', אף על פי שאין לו שום הרגשה, אלא שהוא מבקש מה', שיתן לו כוחות, שיהיה בידו לנצח את הרצון לקבל, אף על פי שאינו מסכים לכך.

ג. בזמן שהוא אינו נצרך להרגשת גדלות ה', אלא הוא עובד לשם שמים, בלי שום תנאים, אז הוא זוכה לבחינת גדלות ה' ולבחינת כבוד ה'. ואז מקוים, הבורח מן הכבוד והגדולה, הכבוד רודף אחריו ורוצה להתדבק בו, מטעם שכבר יש לו השתוות הצורה, היינו שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע.

ובהאמור, שלאחר שהאדם מבין, שכדאי שהוא יקבל הרגשה בגדלות ה', כי אז הגוף יסכים לשמש המלך. ולאחר שכבר יש לו תביעה לזה, היות שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', והגוף מתנגד לזה, מטעם, שכל זמן שהוא לא מרגיש גדלות ה', הוא לא רוצה להאמין למעלה מהדעת, אז בא המצב, שהאדם צריך לברוח מזה, מטעם כי זה הוא רק טענה של הרצון לקבל.

מה שאין כן כשהוא לא מרגיש מגדלות ה', הגוף לא מסכים לעבודה זו, אז האדם צריך לומר, הלא חז"ל אמרו, "כל המחזר אחר הגדולה, הגדולה בורחת ממנו", מטעם שהאדם צריך לעבוד לתועלת ה', אפילו שהגוף לא נהנה מהעבודה, כי לתועלת ה' פירושו, "לא להסתכל כלום על תועלת עצמו".

וזהו כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קפ"ט ובהסולם אות קצ"ט) וזה לשונו, "אהבה שלמה, שהיא בשלמות, משני הצדדים, בין בדינא ובין בטיבו, ואפילו הוא נוטל את נשמתך, תהיה אהבתך בו בשלמות הגמורה, כמו בעת שנותן לך כל טוב. יש מי שאוהב אותו בשביל שיש לו עושר, אריכות ימים, בנים סביב לו, מושל על שנאיו, דרכיו יכונו לו. ומתוך כך אוהב אותו. ואם יהיה לזה ההפך, והקב"ה יחזור עליו הגלגל בדין קשה, יהיה שונא אותו. ולא יאהב אותו כלל. ומשום זה אינה אהבה שיש לה יסוד. האהבה שנקראת שלמה, היא אותה האהבה, שהיא בשני צדדים, בין בדין בין בחסד והצלחת דרכיו, שיאהב את הקב"ה, כמו שלמדנו, "אפילו הוא לוקח ממך את נשמתך, זו היא אהבה שלימה".

ויש לפרש, זה שהאדם צריך לאהוב את הקב"ה, בין בצד עליה, היינו שמרגיש שה' הוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, כי בזמן העליה האדם רוצה להיבטל אליו יתברך בלי שום תנאים, אלא שזה דומה כנר בפני האבוקה, שהוא מתבטל בלי שום שכל ודעת, זה נקרא שהאדם עובד את ה' בזמן שיש לו נשמה.

כי עליה נקרא שהאדם חי, ויש לו נשמת חיים, ואז יש להאדם אהבה לה'. זה נקרא "סטרא דטיבו" בעבודה. וכמו כן צריך האדם לאהוב את הקב"ה בזמן שנוטל ממנו את הנשמה, היינו שהקב"ה לוקח ממנו את

נשמת חיים, שזה נקרא זמן ירידה, שאין לו שום הרגש חיות, שנלקח ממנו את נשמתו, ואין לו שום רוח חיים, שאם גם במצב כזה יש לו אהבת ה', זה נקרא אהבה שלמה.

ודבר זה יכול להיות רק למעלה מהדעת, כי בתוך הדעת אין לו שום חיות, שיהיה לו כח להתגבר. לכן האדם צריך לעבוד בזמן ההכנה, מטרם שמשיג איזו התקרבות מצד הבורא, שיהא בורח מן הגדולה וכבוד. היינו, שלא יאמר, שדוקא אם הבורא יתן לי בחינת נשמת חיים, אז אני אוכל לעבוד בעל מנת להשפיע, מה שאין כן בלי חיות, היינו בלי רוח חיים, איננו מסוגל לעבוד לתועלת הבורא. זהו לא דעת תורה.

אלא האדם צריך לבקש מהבורא, שיתן לו כח לאהוב את הקב"ה, אפילו שהוא לוקח ממנו את נשמתו, והוא נשאר בלי רוח חיים, שיהא בידו כח להתגבר, ושיאהב את הקב"ה בכל האופנים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "ישת חושך סתרו", שפירושו, בזמן שה' רוצה להסתיר עצמו בפני אדם, שבטח שזהו לטובת האדם, מטעם כי עדיין אינו ראוי לגילוי, אז הוא נותן לאדם בחינת חושך, כלומר, שלוקח ממנו את נשמת רוח החיים, וממילא הוא נופל למקום חושך, שאין אור דקדושה מאיר שם.

והאדם צריך להאמין שזוהי הסתרה. שפירוש הסתרה הוא, שהוא מאמין שיש בורא גדול, והוא מנהיג העולם בבחינת טוב ומטיב, אלא ממנו הענין הזה נסתר. והוא צריך להאמין, שזוהי רק הסתרה. ואם יעלה בידו של האדם להאמין, שזה הוא רק הסתרה, אבל באמת אינו כן, כמו שהוא רואה, אז הוא זכה שהאור מאיר על כסא זה, היינו שאור יאיר בתוך החושך הזה.

ובהאמור, האדם צריך ללמוד ממצב הירידה וממצב העליה. כלומר, שמצב הירידה, הבאה לאדם בזמן שהוא רוצה לעשות מאמצים גדולים, בכדי להגיע לדביקות ה'. ומכל מקום האדם רואה אחרת, כאילו לא עשה שום דבר, אלא הוא נמצא באותו מצב כמו מטרם שהוא נכנס לעבוד בעבודה דעל מנת להשפיע. אז האדם צריך להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים, ולא מה שהאדם חושב ואומר, היות שהירידות האלו נותנות לו מקום לעלות ולהתקרב לה'.

מהו מעשים טובים של צדיקים
הם התולדות, בעבודה

תשנ"א - מאמר ה'
1990/91 - מאמר 5

רש"י מביא דרשת חז"ל על "אלה תולדות נח, נח איש צדיק". למה לא כתוב את השמות של הבנים שם, חם ויפת. אלא, "אלה תולדות נח, נח איש צדיק". ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים.

ויש להבין, זה שאמרו שתולדותיהם של צדיקים הם מעשים טובים, הידיעה הזו היא, ששאר אנשים שידעו דבר זה, או שהצדיקים בעצמם צריכים לדעת זה. ידוע, בדרך העבודה לומדים הכל באדם אחד. נמצא, זה ששאר אנשים צריכים לדעת, מה הם התולדות של צדיקים מעשים טובים, הוא גם כן בגוף אחד. כלומר, שהצדיק בעצמו צריך לדעת, שתולדותיו הם צריכים להיות מעשים טובים. ויש לדעת הידיעה הזו לגבי הצדיק בעצמו. מה מוסיף לו הידיעה הזו, בעבודה.

ולהבין זה, צריכים מקודם לדעת, מהו בעבודה, מעשים טובים או מעשים רעים. הנה מעשים טובים הוא, היות שידוע שבקיום תו"מ יש להבחין בחינת מעשה, היינו שהאדם מקיים תו"מ בבחינת מעשה. היינו, שהוא מאמין בה', ומקיים מצותיו, וקובע עתים לתורה. אולם על ענין כוונה הוא לא משים לב, כלומר, לתועלת מי הוא עובד. אם כוונתו הוא לתועלת עצמו, שעל ידי קיום בתו"מ הוא יקבל שכר, שזה נקרא תועלת עצמו, או שהוא עובד לתועלת הבורא, שהיא, שלא על מנת לקבל פרס.

וההבדל ביניהם הוא, כי בזמן שהאדם עדיין עובד לתועלת עצמו, והוא עדיין משוקע בקבלה עצמית, שעל קבלה זו היה צמצום והסתר, כלומר, שענין מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, אין הוא מסוגל לקבל את הטוב ועונג. נמצא, שמעשים, שהכוונה היא לתועלת עצמו, נקראים מעשים רעים, כי המעשים האלו מרחקים אותו מלקבל את הטוב ועונג. נמצא, שהאדם, כשעושה מעשים, הוא צריך להרוית. וכאן הוא מפסיד מזה שהוא נמצא במצב הפירוד מהבורא.

מה שאין כן אם האדם עושה כל מעשיו לתועלת הבורא, שהבורא יהנה מזה, נמצא, שהוא הולך על קו ודרך להגיע לדביקות ה', הנקרא השתוות הצורה. וכשיש השתוות הצורה, אז ממילא עובר ממנו הצמצום וההסתר. ואז האדם זוכה להטוב ועונג, מה שהיה במחשבת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. לכן נקראים המעשים שהאדם עושה לתועלת הבורא, בשם מעשים טובים, משום שהמעשים האלו מביאים את האדם לזכות להטוב.

ובהאמור יש לפרש, שהצדיק צריך לדעת, שהתולדות של צדיקים, הם מעשים טובים. ידוע שתולדות נקראים פירות, שהם תוצאה מהמצב הקודם, שזה נקרא סיבה ומסובב, או אב ותולדה. נמצא, שהאדם, כשהוא מקיים תו"מ, ורוצה להיות צדיק, איך הוא יכול לדעת, אם הוא צדיק או לא, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א) "אמר רבא, לידע איניש בנפשיה, אי צדיק הוא, או רשע הוא". אולם איך הוא יכול לדעת זה.

לכן אמרו, "תולדותיהם של צדיקים הוא מעשים טובים". אם האדם רואה, זה שהוא עוסק בתו"מ, מוליד לו מעשים טובים, היינו שהתו"מ שהוא עושה, גורם לו אח"כ, שיעשה הכל בעל מנת להשפיע, כנ"ל, שהוא לתועלת ה', זהו סימן שהוא צדיק.

אולם אם אין התו"מ שהוא עושה, מביאו, שיוולדו אח"כ תולדות של מעשים טובים, אלא מעשים רעים, היינו, שיעבוד רק

לתועלת עצמו, ואינו מביאו שיוכל לעשות מעשים טובים, שהוא לתועלת ה'. אין הוא נכנס בגדר צדיק, אף על פי שהוא מקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה. אולם זהו רק בדרך עבודה. אבל בבחינת הכלל, מי שמקיים תו"מ בכל הדקדוקים, כן נקרא צדיק.

על הכתוב, "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", מביא רש"י דרשת חז"ל, "שיש שדורשים לשבח, ויש שדורשים אותו לגנאי". ויש לפרש, מדוע דורשים לשבח, ומדוע דורשים לגנאי. כלומר, מה היא האמת.

בדרך העבודה, כשמדברים הכל באדם אחד, נמצא, שגם הדורות, אין הכוונה בכמה גופים, אלא בגוף אחד בכמה זמנים. אם כן, מה יהיה הפירוש לשבח ולגנאי. הנה בהקדמת ספר הזהר (דף ק"מ ובהסולם אות ק"מ) אומר שם וזה לשונו, "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת". והנה הנהגת טוב ורע גורמת לנו הרבה פעמים עליות וירידות. ותדע, שכל עליה נחשבת משום זה ליום בפני עצמו, כי מסיבת הירידה הגדולה, שהיתה לו בינתים, בהיותו תוהה על הראשונות, נמצא בעת עליה שהוא כקטן שנולד. ועל כן נחשבת כל עליה ליום מיוחד, ועל דרך זה כל ירידה נחשבת ללילה מיוחד. שבגמר התיקון יזכו לתשובה מאהבה, כי יגמרו תיקון כלי הקבלה, שיהיו רק בעל מנת להשפיע נחת רוח לה' יתברך. ויתגלה לנו כל טוב ועונג הגדול של מחשבת הבריאה. ואז נראה בעליל, כי כל העונשים שהיו בימי הירידה, ואז הזדונות האלו נמצאים נהפכים לזכיות ממש. וזהו "יום ליום יביע אומר".

ובהאמור יש לפרש "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", שיש כאן לדרוש לשבח, ויש לדרוש לגנאי. ושניהם אמת. כלומר, אם כתוב "בדורותיו", לשון רבים, משמע שהדור נחלק לכמה הפסקות. לכן יש הרבה דורות. וזה יתכן שבזמן עבודה היו לו ירידות ועליות. לכן נתחלקו לכמה דורות.

נמצא, שזמן הירידה, נקרא בחינת גנאי, כמו שאומר בהסולם, שבאים לפעמים להיות לבחינת "תוהה על הראשונות", ואין לך יותר גנאי מזה. נמצא, יש דורשים לגנאי, היינו על הירידות. וכמו כן יש דורשים לשבח, היינו זמן העליות, שזהו שבח, שיש לו אז חיבור עם הקדושה.

ותמים נקרא, שכל הדורות נעשו לבחינת שלימות, הנקרא תמים. כלומר, שזכה לבחינת גמר התיקון, היינו כנ"ל, שגמרו לתקן את הכלי קבלה לקבל בעל מנת להשפיע. נמצא, שכל ריבוי הדורות, שהיה הפסקות באמצע, היינו ירידות, כנ"ל, קיבלו תיקון, ונעשו תמים בדורותיו. וזהו ענין שדורשים לשבח, וענין שדורשים לגנאי, ושניהם אמת, ומשניהם נעשה ענין אחד, הנקרא "תמים בדורותיו".

אולם בדרך כלל, אלו שעוסקים בתו"מ בבחינת המעשה, אין להם ענין של עליות וירידות, עד כדי כך, שיכולים לבוא לבחינת תוהה על הראשונות, מטעם, שכל זמן, שלא רוצים לפגום בהרצון לקבל, אין הגוף כל כך מתנגד לעבודה. לכן אנשים האלו מחזיקים עצמם שהם שלמים. וכשמסתכלים בתורה, הם רואים את עצמם, שהם ברוך ה' לא נורא, פחות או יותר הם בסדר.

וזה נקרא עין פנים לתורה, היינו שיש כאן להבחין ב' בחינות:

א. צר עין הוא נותן פנים לתורה, כלומר, שהוא מפרש את התורה על דרך צר עין, הנקרא "צר מחסדים", כלומר, שיותר מתועלת עצמו, הוא בכלל לא מבין, איך יכול להיות דבר כזה. לכן הוא מפרש את התורה, באופן שלא יגיע שום רע לתועלת עצמו. וזה על דרך שאמרו חז"ל (ע"ז י"ט) "אין אדם לומד, אלא ממקום שלבו חפץ". כלומר, אם הוא צר עין, נמצא, העין פנים לתורה, הוא על דרך שיצמח מזה אהבה עצמית.

ב. יש בחינת עין יבורך, כמו שכתוב, "טוב עין הוא יבורך", שפירושו, שמי שיש לו טוב עין, היינו שהוא אוהב להשפיע, שזהו ההיפך מצר עין, לכן, היות שהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, הוא, כשמסתכל

בתורה, הוא רואה, שמכל המקומות שבתורה, שהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שהוא למד ממקום שהוא. היינו, הוא רואה שצריכים לעבוד רק בעל מנת להשפיע. נמצא, שטוב עין, הוא זוכה להברכות, שנקראות בחינת חסד, שהוא זוכה לבחינת דביקות. וע"י זה הוא זוכה אח"כ לבחינת טוב ועונג, שהיה במחשבת הבריאה.

נמצא, שהאדם צריך לתת עבודה, בכדי להשיג את הצורך שה' יעזור לו, שיתן לו את הטבע השני, הנקרא רצון להשפיע. אולם כל אדם רוצה מקודם השכר ואח"כ הוא יכול לתת עבודה. כלומר, כל אדם רוצה שמקודם יתן לו את הרצון להשפיע, הגם שעדיין אין האדם מבין שנחוץ לו את הרצון. אבל הוא שמע, ששכר, מה שמקבלים עבור העבודה, הוא שנותנים לו מן השמים את הרצון להשפיע. לכן הוא רוצה שיתנו לו את הרצון. וכל כוונתו היא, בכדי שלא יצטרך לעבוד בכדי להשיג אותו.

אולם, אין אור בלי כלי. כלומר, זה שהאדם צריך לתת מקודם יגיעה, בכדי שיהיה לו רצון וצורך לזה, מטעם, כי אין מילוי בלי חסרון, לכן האדם צריך לקבל כל פעם ירידות, מטעם שע"י הירידות הוא מקבל צורך שה' יעזור לו, שיתן לו את הכח, שיהיה בידו כח לנצח את הרצון לקבל שבו, ויזכה לבחינת רצון להשפיע.

ולכן בזמן שאנו מבקשים מה', שיתן לנו את הרצון להשפיע, בכדי שיהיה לנו דביקות בה', ואנו, מצידנו, אין לנו את היכולת להתגבר על הרצון לקבל שלנו, ולהכניעו, שיבטל את עצמו, וליתן את מקומו, שהרצון להשפיע ישלוט על הגוף.

וסדר התפלה הוא, כמו שכתוב "אבינו מלכנו, עשה למענך, אם לא למעננו". והנוסח הזה לכאורה קשה להבינו, כי מסדר העולם, כשמבקשים מאדם איזה טובה, אומרים לו, עשה לי טובה למענך, היינו לטובתך. ואם אין אתה רוצה לעשות לי טובה, מטעם שזה יהיה לטובתך, עשה מטעם רק לתועלתי. הלא בטח, אם לא רוצה לעשות לו טוב, אע"פ שיהיה מזה גם כן לטובתו, ומכל מקום הוא לא רוצה, בטח אם מכאן לא יהיה לו שום טוב, בטח שלא יעשה לו טובה. אם כן מה הפירוש, "עשה למענך", ואם לא, היינו אם לא למענך, "עשה למעננו", היינו רק לטובתינו. היתכן.

אלא שיש לפרש כנ"ל, אנו אומרים, "אבינו מלכנו, עשה למענך". אנו מבקשים שה' יתן לנו את הכח, שאנו נוכל לעשות את כל מעשינו בשבילך, היינו לתועלת ה'. אם לא, היינו אם אין אתה תעזור לנו, אז יהיו כל מעשינו רק לתועלת עצמנו. וזהו הפירוש, אם לא, כלומר, שאם אין תעזור לנו, תהיו כל מעשינו רק למעננו, לתועלת עצמינו, כי אין לנו כח התגברות על הרצון לקבל שלנו. לכן תעזור לנו, שנוכל לעבוד בשבילך. לכן אתה מוכרח לעזור לנו. וזה נקרא, עשה למענך, היינו שתעשה עשיה זו, שתיתן לנו את הכח של רצון להשפיע. אחרת, היינו, אם לא, אנחנו אבודים. זאת אומרת, שאנחנו נשאר ברצון לקבל לתועלת עצמנו.

אולם האדם צריך לדעת, כי אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון. לכן האדם צריך מקודם להרגיש, שחסר לו את הרצון להשפיע. כלומר, זה שהוא רוצה את הרצון להשפיע, אין זה אצלו בחינת מותרות, היינו, שאליבא דאמת הוא בסדר, אלא חסר לו שיהיה יותר שלם. יש לדעת, שזה לא נקרא חסרון לגבי רוחניות. כי ברוחניות כל דבר צריך להיות שלם. זאת אומרת, אור שלם, חסרון שלם. מה שאין כן מותרות לא נקרא חסרון שלם. וממילא לא יכול לכנס אור שלם.

לכן האור, המכונה שה' נותן לאדם את הרצון להשפיע, הוא נקרא אור התשובה.

כי מטרם שהאדם מקבל את הרצון להשפיע, הוא מונח תחת שליטת הרצון לקבל, שהוא ההפכיות דקדושה, הנקראת רצון להשפיע, שהרצון לקבל שייך לקליפות. לכן אמרו חז"ל, "רשעים בחייהם נקראים מתים".

וזה שכתוב בתע"ס (דף י"ח אות י"ז) וזה

לשונו, "ועל כן נקראות הקליפות מתים, כי בהיפוך צורתם מחיי החיים, נמצאים נחתכים ממנו, ואין בהם משפעו יתברך כלום, ועל כן גם הגוף, הניזון ע"י שמרי הקליפות, נמצא גם כן נחתך מחיי החיים. וכל זה הוא, משום הרצון אך לקבל, ועל כן רשעים בחייהם נקראים מתים.

ובהאמור, אין האדם יכול לקבל את הרצון להשפיע, שה' ישפיע לו, מטרם שיש לו חסרון שלם, היינו שהוא מרגיש שהוא רשע, מטעם שמונח תחת שליטת הרצון לקבל, והוא נפרד מה', והוא רוצה לחזור בתשובה, היינו לחזור ולהדבק בה', שלא יהיה נפרד, כי הפירוד עושה בחינת מיתה, כנ"ל, "שרשעים בחייהם נקראים מתים".

נמצא, שאם אין האדם מרגיש עצמו לרשע, אין לו חסרון שלם, שה' יתן לו את העזרה, היינו הכח של רצון להשפיע, שאאמו"ר מכנה אותו, טבע שני. לכן לא שייך לומר, חוזר בתשובה, בבחינת עבודה, מטרם שהוא מרגיש מקודם, שהוא רשע.

ואח"כ הוא מבקש מה', שיעזור לו, היות שהוא רוצה לחזור בתשובה. והוא רואה, שאין בידו כח לעשות תשובה בלי עזרת ה'. לכן, במצב כזה, כשיש לו חסרון שלם, הנקרא כלי שלם, אז הוא מוכשר לקבל את העזרה השלימה מה', היינו הרצון להשפיע.

אולם חז"ל אמרו, "אין אדם משים עצמו רשע" (כתובות י"ח). והטעם הוא, כי בעבודה, "עבר ושנה", אמרו חז"ל, "נעשה לו כהיתר". אם כן, אין אדם משים עצמו רשע, שיכול לומר, שיש לו כלי שלם, היינו ממש שהוא מרוחק מה', עד כדי כך שהוא מרגיש עצמו למת. כלומר, שענין, "רשעים בחייהם נקראים מתים", יש לפרש, מתי האדם יכול לומר, שהוא מרגיש עצמו לרשע בפני ה'. יש לומר, בזמן שהוא מרגיש עצמו למת. זאת אומרת, שהוא רואה, שאין לו שום חיות דקדושה, אז הוא מרגיש עצמו לרשע.

אם כן מאין האדם לוקח הרגשה זו. והתשובה היא, כמו שאמרנו במאמרים הקודמים, שידיעה והרגשה זו באות מלמעלה, כמו שכתוב בזה"ק על הכתוב "או הודע אליו חטאתו אשר חטא. ושואל, מי הודע. ומשיב, ה' הודע לו". נמצא, שגם הידיעה וההרגשה הזו שחטא, באה גם כן מלמעלה. כלומר, הן החסרון והן המילוי, היינו הן האור והן הכלי באים מלמעלה.

אבל ידוע, שלכל דבר צריכים אתערותא דלתתא. התשובה היא, שהאדם צריך מקודם לעשות מעשים טובים. כלומר, שסדר עבודה מתחיל, שהאדם רוצה לעשות מעשים טובים, שזה נקרא, שהוא רוצה לעשות מעשים לתועלת ה', הנקרא לשם שמים. ואז, ע"י זה שהוא רוצה להתקרב לה', והוא חושב, שחסר לו רק קצת שלימות, אבל באמת הוא בסדר, אבל היות שרואים מלמעלה, שהוא רוצה להתקרב לה', מתחילים לתת לו כל פעם את החסרון שיש בו, שהוא מרוחק מה' מכל וכל.

וזה לא כמו שהוא חשב מקודם, שחסר לו קצת שלימות, אלא מלמעלה מגלים לו איך שהוא מרוחק מה' בהפכיות הצורה, עד שהאדם מרגיש עצמו לרשע בפני ה', ואין בידו לעשות משהו לצורך לעשות נחת רוח ליוצרו.

ואז הוא בא לדרגת רשע, ואז הוא רואה, שאין לו שום חיות דקדושה, אלא הוא ממש מת. ואז יש לו חסרון שלם, הנקרא כלי שלם. ואז יש מקום, שה' יתן לו אור שלם, היינו עזרה שלמה, שהוא הרצון להשפיע. וזה נקרא, שהוא נעשה אז "חוזר בתשובה".

אולם יש לדעת, שבסדר עבודה יש להבחין, שיש לפנינו בחינת אמונה, שהוא בחינה למעלה מהדעת, הנקרא חוק, ויש בחינת תורה, הנקרא משפט. ואמר אאמו"ר זצ"ל, ש"חוק נקרא אמונה למעלה מהדעת, ומשפט נקרא בחינת תורה", ששם דוקא בתוך הדעת. ואמר, כי מאן דלא ידע צוויא דמארי, איך יעביד ליה (מי שלא יודע הציווי של האדון, איך הוא יכול לעבוד אותו). לכן האדם צריך להשתדל להבין דברי תורה, הנקרא בחינת משפט.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (בראשית חמישי) "ויקח לו למך שתי נשים, שם האחת עדה, ושם השנית צילה". ויש להבין, מה זה בא ללמדנו, בעבודה, כמה נשים היה לו. וגם לדעת את שמותיהם. והענין הוא, כי "למך", הוא אותיות "מלך", שזה מרמז לנו, שהאדם צריך לעשות צירופים טובים, שהכוונה היא, שיזכה להרגיש שיש מלך העולם, ויש להאדם זכיה גדולה, אם הוא משמש למלך העולם.

ועניין נשים היא בחינת עוזרת, כמו שכתוב "לא טוב היות אדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו", שהאשה הכוונה העוזרת. זאת אומרת, מבחינת מה שהיא עוזרת לו, היא נקראת אשה, היינו, שמשלמת לו את העבודה, על ידי זה שהוא משמש עם בחינתה. לכן נבחן, שהיא עוזרת לו להשיג את שלמותו.

ויש לדעת, ששלמות העבודה היא בב' בחינות:

א. בחינת מצוה,

ב. בחינת תורה.

וידוע, שמצוה נקראת בחינת אמונה למעלה מהדעת. ודעת נקרא בחינת שמש, כמו שכתוב "אם ברור לך הדבר כיום". נמצא, שלמעלה מהדעת נקרא ההיפך מהשמש. וזה נקרא בחינת צל. ובזה יש לפרש, שאם האדם רוצה להרגיש שיש מלך, הוא צריך לקחת בחינת צל, היינו אמונה למעלה מהדעת, שזה פירוש, "ושם האחת הוא צילה". היינו, שהוא מקבל עזרה לזכות לשמש את המלך על ידי האמונה. אולם זה עוד לא נבחן לבחינת שלימות. כי הצל על השמש, היינו הלמעלה מהדעת, מה שצריך להיות על האמונה, זה עוד לא נבחן לשלימות עבודה.

וצריכים גם כן לבחינת תורה, שזה נקרא בחינת משפט. וידיעה, כי מה שלא מבינים, לא נכנס בגדר של תורה, אלא בגדר של אמונה. מה שאין כן תורה נקראת בחינת עדות. כידוע, שאין עדות מפי השמיעה, אלא מבחינת הראיה. כי ראיה נקראת ידיעה.

וזה שכתוב, "ושם האחת עדה", היא מלשון עדות, שהאדם צריך לקבל עזרה מבחינת עוזרת, הנקראת אשה, שהיא עוזרת לו מבחינת תורה, שהוא בחינת אור ולא צל. ודוקא שיש לו בחינת תורה ומצוה, אז הוא נקרא אדם השלם.

עדה = עד ה' על ה' זהו תורה הנקרא עדות.

צלה = צל ה' הוא צל על ה' היינו אמונה.

מהו רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, בעבודה

תשנ"א - מאמר ו'
1990/91 - מאמר 6

כתוב אומר (לך לך שלישי), "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט". ואמר על זה אאמו"ר זצ"ל, שענין "מקנה" פירושו קניינים, שהריב היה בין רועי מקנה אברהם, שהם אמרו, איך יכולים לזכות לקניינים רוחניים, שהם בחינת אב-רם, היינו דוקא בחינת רם, שהיא למעלה מהדעת, שבחינת אברהם הוא היה אב האמונה.

שאב-רם פירושו, שהוא היה רוצה, שאב מלשון אבה, היינו כמו שכתוב, "ולא אבה לשלחם". רם נקרא למעלה. זאת אומרת, שאברם הלך למעלה מהרצון שיש באדם, הנקרא רצון לקבל, ולמעלה מהרצון שיש באדם, הנקרא רצון לדעת ולהבין מה שהוא עושה, ולא רוצה להאמין. ואברם הלך למעלה מב' אלה, היינו בבחינת מוחא וליבא. וזה נקרא רועי, שרק בדרך זה היה רוצה להדריך את עצמו.

מה שאין כן "רועי מקנה לוט". שענין לוט נקרא עלמא דאתלטיא, מלשון קללה, הכונה להרצון לקבל, שהוא בחינת נחש, היינו הרצון לקבל לעצמו, שלוט היה מרכבה לבחינת נחש. והם היו אומרים, שאנו צריכים ללכת להנות את עצמנו, כי כך ברא הבורא את הנבראים עם הרצון לקבל לתועלת עצמו, אחרת לא היה ברא את הרצון לקבל. וכי מי עושה דבר בעולם ולא להשתמש עמו. לכן שברא בנו הרצון לקבל, לכן מוטל עלינו לעבוד בשבילו, כדי שהרצון לקבל יקח את המילוי שלו, אחרת נקרא שהבורא ברא אותו לריק.

לכן כשאנו מדברים בבחינת עבודה, אז הן בחינת אברם והן בחינת לוט נמצאות בגוף אחד. ויש מחלוקת בגופו של אדם: יש שדעתם עם בחינת אברם ויש שמצדדים להיפך, שדעתם היא עם בחינת לוט. לכן יש ריב ביניהם: באיזה אופן צריך האדם להתנהג בעבודה. היינו, אם עבודת האדם היא לתועלת הבורא, ובכדי להגיע לזה צריך האדם ללכת למעלה מהדעת, שזה הוא בחינת אב-רם. או בתוך הדעת, שהוא בחינת רצון לקבל לתועלת עצמו, והיות שעליה היה צמצום והסתר, לכן בחינה זו נקראת לוט, קללה, שאין שום טוב ועונג, שהיתה במחשבת הבריאה, יכולה לכנס שמה, ונשארה בבחינת חלל פנוי מאור.

נמצא, בעבודה נקרא רועי, היינו המדריך איך להתנהג, על דרך שמשה נקרא "רעיא מהימנא", שהוא היה מדריך את עם ישראל עם בחינת אמונה. לוט ואברם יהיו פירוש היצר הטוב שבאדם עם היצר הרע שבאדם.

ובהאמור יש לפרש מה שאומר הזה"ק (לך לך דף ס"ב ובהסולם אות קס"ב) וזה לשונו, "ואברם כבד מאוד במקנה, בכסף וזהב". כבד מאוד מצד מזרח, שהוא תפארת. במקנה, מצד מערב, שהיא מלכות. בכסף, מצד דרום, חכמה. בזהב, מצד צפון, בינה.

ויש להבין זה על דרך עבודה. ידוע שמזרח ומערב הם שני הפכים. מזרח נקרא מה שמאיר, כמו זריחת השמש. ומערב הוא להיפך, היינו מה שאינו מאיר. שהשמש שוקעת ואינו מאיר, זהו מערב. הנה קו אמצעי, שהוא תפארת, הוא כולל הכל, לכן הוא נקרא מזרח, משום שהוא מאיר, מטעם שהוא כולל כבר את כל העבודה, שיצא מכל הקוים.

מה שאין כן מערב, שהיא נקראת מלכות שמים, שצריכים לקבל את המלכות שמים "בכל לבבך ובכל נפשך", אפילו שהוא נוטל את נשמתו, צריכים גם כן לקבל על עצמו את מלכות שמים, הנקראת בחינת אמונה באהבה, כמו שכתוב (במאמר ד', תשנ"א), אפילו שאין לו שום חיות, שזה

נקרא אפילו נוטל את נפשו, היינו שאין לו שום חיות, שזה נקרא בחינת מערב, היינו שאינו מאיר, מכל מקום האדם צריך להיות בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

וזה נקרא בחינת מקנה כנ"ל, שע"י זה קונים קניינים רוחניים, שזה נקרא בחינת רועי מקנה אברם. כלומר, שדוקא ע"י אמונה למעלה מהדעת, היינו אפילו שהוא מרגיש בחינת חושך בדרך הזה, ואף על פי שהוא מבין, שאם היה המלכות מאירה בגלוי ולא על דרך ההסתר, אלא שהגוף היה מרגיש את גדלות ה', היה לו בטח יותר קל ללכת הלאה, ולזכות להיות תמיד במצב עבודה, ולא היה לו שום ירידות, מכל מקום הוא בוחר ללכת למעלה מהדעת. וזה נקרא בחינת מקנה רועי אברם, וזה נקרא בחינת מערב, היינו אפילו שאינו מאיר לו, הוא גם כן עם כל כוחו, כאילו היה מאיר לו הכל בגלוי.

וזה שכתוב, "ואברם כבד מאוד", היינו מזרח תפארת, שהוא קו אמצעי. ונקרא מזרח, מטעם שקו אמצעי הוא כולל את כל העבודה שהיתה לו. ונמתקו על ידו, שהוא כבר עבר כל העבודה שיש לעשות, וממילא זורח שם האור. לכן נקרא מזרח כבד מאוד, משום שכבוד ה', היינו גדלות וחשיבות ה', כבר מגולה מאוד, כלומר שזורח אז אור ה'.

לכן נקרא זה כמו שביארנו (במאמר ד', תשנ"א), "כל הבורח מן הכבוד, כבוד רודף אחריו". כלומר, לאחר שעבר את המחלוקת של ב' קוים, הנקראים ב' כתובים המכחישים זה את זה, אז הוא זוכה לקו אמצעי, ששם כבר מגולה כבוד ה' וזורח. וזהו שנקרא תפארת, מזרח.

אולם עיקר עבודה היא במערב, ששם הוא מקום עבודה. כי בזמן שהאדם עדיין נמצא במצב של חושך, ששם יש עליות וירידות, כי כל הסתרות הן על מקום הזה, הנקרא מערב, שמערב מרמז על מלכות שמים, שבאופן כלל נקראת מלכות בחינת אמונה. ושם נוהג ענין טוב ורע, כמו שכתוב בזה"ק, שמלכות נקראת "אילנא דטוב ורע". זכה, היא טוב והרע הוא בהעלם. לא זכה, הטוב נעלם והרע מגולה לחוץ. וכל מה שהוא בחוץ, הוא השולט.

ולכן נקרא מערב מקנה, היות שזהו עיקר הקנין, מה שהאדם צריך לקנות, שהוא מלכות שמים. ואם אין לו זה, היינו מלכות, הנקראת בחינת אמונה, אין לו כלום. לכן נקראת מלכות מקנה, כמו שכתוב, "ואברם כבד מאוד, במקנה". שמשום זה נקרא מקנה מלכות ומערב. שמכאן מתחיל כל הקנינים דקדושה כנ"ל. כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'".

וזה שכתוב, "כסף מצד דרום, שהוא חכמה", כמו שאמרו חז"ל, "הרוצה להחכים ידרים", שהכונה לזכות ללבוש של חסדים, שחסד נקרא אהבה, שהוא רוצה לתת ולהשפיע. והוא רוצה להיבטל אליו יתברך, שזה נקרא כסף, שהוא בחינת כסופין, כמו שכתוב, "נכספה וגם כלתה נפשי". ודרום נקרא בחינת ימין, בחינת שלימות, שהוא לא צריך שום דבר, רק כל התשוקה שלו, היא במה שיכול להשתוקק לה', ועל עצמו אינו חושב, ורק אחרי שלב של ימין יכולים לזכות לבחינת שמאל, הנקראת בינה.

וזה שכתוב "בזהב, מצד צפון, שהיא בינה". ענין זהב הוא, כמו שכתוב, "מצפון זהב". שענין זהב הוא בחינת בינה השבה להיות חכמה. וכמו כן כתוב, "צנועים חכמה", היינו שחכמה צריכה להיות מלובשת בלבוש של חסדים, שזה נקרא צניעות, בזה שהיא מלובשת בחסדים, ואינה נראית בלי לבוש של חסדים.

והענין הוא, כי חכמה, ידוע שהיא מתלבשת בכלים דקבלה. ולכן היא צריכה שמירה, שהכלים דקבלה יהיו תמיד בעל מנת להשפיע. לכן, כיון שהוא משמש בכלים דקבלה, צריכים שמירה. לכן צריכים להמשיך חסדים, שהוא האור המאיר בכלים דהשפעה. ובזה נשמר אור החכמה, שיכול להאיר בהכלים על הכוונה דעל מנת להשפיע.

לכן אמרו, "דרום חכמה", היינו, שהרוצה להחכים ידרים, שהרוצה שהחכמה תישאר בו ולא תסתלק, הוא צריך לדרום, היינו

לחסד, הנקרא כסופין כנ"ל, מלשון "נכספה וגם כלתה נפשי". וב' אלו, היינו דרום וצפון, שהם חכמה ובינה, מאירים בקו האמצעי, הנקרא, מזרח, תפארת, ששם נכלל הכל. אולם עיקר העבודה מתחילה במערב, שהיא בחינת מלכות, שזה נקרא "במקנה", שהיא בחינת מלכות ומערב, כנ"ל.

ובענין מלכות, הנקראת מערב, שהיא נקראת במקנה, צריכים לדעת, שסדר העבודה מתחיל במלכות שמים. שהאדם צריך, לפני כל דבר מצוה, לקבל על עצמו עול מלכות שמים, הנקרא אמונה, שהוא מאמין, שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. לכן הוא מברך אותו. וזה כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל". ויש לשאול, מהו "שבחו של מקום", שהאדם צריך לסדר. התשובה היא כנ"ל, היינו שהאדם אומר להבורא, שהוא מאמין, שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. וזה נקרא "שבחו של מקום". ואח"כ יתפלל.

ואמר על זה, אאמו"ר זצ"ל, כשאדם מבקש משהו מחבירו, הסדר הוא:

א. שהאדם יודע, שיש לחבירו את הדבר מה שהוא מבקש ממנו.

ב. שיש לחבירו לב טוב, שהוא אוהב לעשות טובות.

אז יש מקום שיבקש מחבירו.

לכן, גם כשהאדם מבקש מה', שיתן לו את מבוקשו, הוא צריך להאמין, שיש בידו של הקב"ה לתת לו את מבוקשו, ושהוא טוב ומטיב. ובגלל זה התחלת עבודת האדם הוא לסדר שבחו של מקום, היינו שיאמין שהוא טוב ומטיב, אף על פי שהגוף לא מסכים למה שהוא אומר, והוא רואה, שהוא משפה ולחוץ. אז הוא צריך לומר, שהוא רוצה להאמין למעלה מהדעת, והוא שמח בזה לכל הפחות, שהוא יודע את האמת, מה שצריכים להאמין.

והגם שהמילים האלו, מה שהוא אומר, הם רק על דרך הכפיה, כלומר שהגוף לא יסכים למה שהוא אומר, גם מזה הוא שמח, שיכול לומר בפה דברים אמיתיים.

"ואח"כ יתפלל", כלומר, לאחר שהוא סידר שבחו של מקום, שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. ואם היה זה בתוך הדעת, בטח שהיה שמח. אבל היות שזהו רק למעלה מהדעת, וגם שהוא על דרך הכפיה, מכל מקום לפעמים יש לו הכח עתה להתפלל לה', שיתן לו את הכח להאמין, שכך הוא באמת. ויהיה בידו כל היום להגיד שבחו של ה', בזה שה' עושה עמו רק טובות.

ועבודה זו יש עליות וירידות. והאדם צריך להאמין, שיש לו נקודה שבלב, שהיא ניצוץ המאיר. ולפעמים היא רק נקודה שחורה ואינה מאירה, והניצוץ הזה צריכים תמיד לעורר, כי לפעמים נתעורר הניצוץ הזה מעצמו ומגלה חסרון בהאדם, שהוא מרגיש שחסר לו רוחניות, שהוא מגושם יותר מדי, ואינו רואה תכלית, שיהיה בידו לצאת מהמצבים האלו.

והניצוץ הזה לא נותן לו מנוח לנפשו. זאת אומרת, כמו ניצוץ גשמי אינו יכול להאיר, אולם מניצוץ האדם יכול להדליק דברים, שעל ידי הדברים, שהניצוץ נוגע בהם, יכולה להתלקח אש גדולה. כמו כן הניצוץ שיש בלבו של אדם, אינו יכול להאיר, אולם הניצוץ הזה, יש באפשרותו להדליק את המעשים שלו, שיאירו, כי הניצוץ דוחף אותו לעבודה.

אולם לפעמים הניצוץ מתכבה ואינו מאיר. וזה יכול להיות באמצע עבודה. וזה נקרא שקרה להאדם תאונת דרכים. כלומר, שבאמצע עבודה קרה לו מקרה, וירד ממצבו ונשאר מחוסר הכרה. היינו שכבר אינו יודע שיש רוחניות במציאות, אלא שכח הכל, ונכנס בעולם הגשמי עם כל חושיו.

רק לאחר זמן האדם מתאושש, ורואה שהוא נמצא בעולם הגשמי. ואז הוא מתחיל עוד הפעם לעלות למעלה, היינו להרגיש את החסרון הרוחני, ומקבל שוב דחיפה, איך להתקרב להקב"ה.

ואח"כ עוד הפעם יורד ממדרגתו. אולם האדם צריך להאמין, שכל פעם הוא מעלה את הניצוץ שלו לקדושה. והגם שהוא רואה,

שירד ממצבו, ונפל חזרה למקומו, כמו שהיה בתחילת עבודתו, אלא כל פעם הוא מעלה ניצוצות חדשים, זאת אומרת, כל פעם הוא מעלה ניצוץ חדש.

ובהקדמה לספר הזהר, (אות מ"ג) אומר וזה לשונו, "והנה האדם, בעת שנולד, יש לו תיכף נפש דקדושה, ולא נפש ממש, אלא בחינת אחוריים של הנפש, שפירושה, בחינה אחרונה שלה, המכונה בעת קטנותה בשם נקודה. והיא מלובשת בלב האדם".

וזה יש לפרש כנ"ל, ש"נקודה" זו, שהיא עדיין חושך, מתגלית כל פעם ומאירה, כפי עבודתו בטהרת לבו, שאז הנקודה מתחילה להאיר. זאת אומרת, שכל פעם שהאדם מתחיל לעלות שוב לאחר הירידה, האדם צריך להאמין, שזוהי בחינה חדשה, כלומר ממה שהיה קודם בזמן עליה, שכבר העלה אותה לקדושה, ומתחיל כל פעם בחינה חדשה.

היות שבכל התחלה, האדם מוכרח להתחיל מחדש את קבלת מלכות שמים, ואינו מספיק מזה שהיה לו אתמול בחינת אמונה בה'. לכן כל בחינת קבלת מלכות שמים, נבחנת לבחינה חדשה, היינו שמקבל עתה חלק מחלל הפנוי, שהיה ריק ממלכות שמים, ומכניס את מקום הריק, וממלא אותו עם מלכות שמים. נמצא, שהוא בירר עתה דבר חדש, מה שלא היה מטרם שלקח את המקום ריק, ומילא אותו עם מלכות שמים. וזה נקרא, שהעלה ניצוץ חדש לתוך הקדושה, עד שמרוב עליות הוא מעלה תמיד ניצוצין מחלל הפנוי לתוך הקדושה.

נמצא, שמכל ירידה וירידה, הוא בא לידי התחלה חדשה, ומעלה נצוצות חדשים. לכן כשאדם רואה, שיש לו ירידות, הוא צריך להיזהר, שלא יברח מהמערכה, אף על פי שהוא רואה, שהוא לא מתקדם. אלא הוא צריך להשתדל להתחיל כל פעם מחדש. היינו, שזה שהוא מתחיל לעלות, לא יגיד שהוא בא שוב לדרגתו הקודמת. נמצא, שהוא לא עשה שום דבר עם עבודתו, היות שהוא חושב, שהוא עולה עתה לדרגתו הקודמת. אלא הוא צריך להאמין, שזוהי בחינה חדשה, כנ"ל, שכל פעם הוא מעלה ניצוצות אחרים, עד שיעלה את ניצוצותיו השייך לבחינתו.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (בבא מציעא פ"ז) "אמר אלעזר, מכאן לצדיקים, שאומרים מעט ועושים הרבה. רשעים, אומרים הרבה, ואפילו מעט אינם עושין".

וענין "רשעים וצדיקים" בעבודה, יש לפרש, כל אלה שרוצים לקיים תו"מ לשם שמים, נקראים בעבודה "צדיקים". היינו, שרוצה להיות צדיק.

ואלה אנשים שעוסקים בתו"מ שלא לשם שמים, נקראים בעבודה "רשעים", מטעם שהם בבחינת, שינוי צורה מהבורא, לכן הם נבחנים לבחינת רשעים (אבל בבחינת הכלל, גם הם נקראים צדיקים). ואצל אלו אנשים, שהם עובדים בבחינת הכלל, נגיד למשל, כשאדם הוא בגיל ארבעים, הוא יודע, מעת שהגיע לבר מצוה, היינו מי"ג שנים עד ארבעים, יש לו רכוש של עשרים ושבע שנים של תורה ומצות. נמצאים, שהם אומרים, שיש להם הרבה. וזהו, ש"אומרים הרבה". כלומר, שיש להם הרבה תורה ומצות. אולם אפילו מעט אינם עושין, לשם שמים.

מה שאין כן הצדיקים, "אומרים מעט", כלומר הם אומרים, שכבר הוא עוסק בתו"מ עשרים ושבע שנים כנ"ל, ואנחנו עוד לא זכינו לעשות משהו לשם שמים. אולם הם צריכים להאמין, שהם עושין הרבה, היינו שמכל עשיה, שהם רואים, שאינם יכולים לעשות לשם שמים, וכואב להם זה, זה נקרא תפלה.

היינו, שהם עושים הרבה תפלות, בזה שהם רואים, איך שהם מרוחקים מה', שיהיה להם רצון וחשק לעשות נחת רוח להבורא. כלומר, הם מרוחקים מזה שאין להם היכולת להעריך את גדלות המלך. לכן אין להם הכח, לעשות שום דבר לשם שמים, רק לתועלת עצמו. נמצא, שהם עושים הרבה, בכדי שה' יקרב אותם אליו.

נמצא, שאל יתפעל האדם, בזמן שהוא רוצה לעשות מעשים לשם שמים, והוא רואה שכל פעם הוא הולך אחורה. הוא צריך

להאמין, שהוא עושה הרבה, בכדי להתקרב לה', ולזכות, שה' יתן לו את הרצון להשפיע. כלומר, שדוקא על ידי הירידות ועליות, יש להאדם מקום להתפלל אליו, שיקרבו באמת, כנ"ל. שכל פעם הוא מעלה ניצוצין חדשים לתוך בנין הקדושה, עד שיעלה את כל הניצוצין השייך אליו. ואז הוא יזכה שה' יתן לו את הטבע השני, הנקרא רצון להשפיע. ואז הוא יזכה לאמונה בקביעות.

מה שאין כן מטרם שיזכה, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, אין מקום לבחינת אמונה. וזה כמו שכתוב (בהקדמת ספר הזהר, דף קל"ח), וזה לשונו, "כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות. ועל כן, בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו חס ושלום, ונעלם ממנו הפועל".

כלומר, שכל זמן שאין לאדם את הרצון להשפיע, אין האדם מוכשר לקבל טוב ועונג. לכן, בזמן שהאדם מקבל רעות, אז נאבדת לו האמונה. מה שאין כן לאחר שזכה לרצון להשפיע, אז הוא מקבל טוב ועונג מה', אז הוא זוכה לאמונה בקביעות. נמצא, שכל אלו עליות וירידות, יביאו לו להגיע, שה' יעזור לו להשיג את הרצון להשפיע, שאז כל מעשיו יהיו לשם שמים.

אולם על האדם לדעת, בזמן שהוא בא לידי מצב, שאין הוא רואה מציאות, שיוכל פעם לצאת מאהבה עצמית, ורוצה לברוח מהמערכה, עליו לדעת, שיש כאן ב' ענינים, שהם הפוכים זה לזה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ב' כ"א) "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה".

נמצא, מצד אחד אדם צריך לעבוד ואף פעם לא להיבטל ממנה. משמע מכאן, שזה הוא ביד אדם להשיג, היות שאומר "ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה". נמצא, שהאדם צריך לעבוד, מטעם שבטח ישיג את מבוקשו, היינו שיהיה בידו לעשות מעשים, בכדי לעשות נחת רוח ליוצרו.

ומצד ב' אומר "לא עליך המלאכה לגמור", משמע שאין זה בידי אדם, אלא כמו שכתוב, ה' יגמור בעדי, היינו שאין זה בידי אדם להשיג את הרצון להשפיע. אלא שכאן נוהגים ב' ענינים:

א. שהאדם צריך לומר, "אם אין אני לי מי לי". לכן אל יתפעל האדם מזה שעוד לא זכה, להשיג את הרצון להשפיע, אף על פי שהשקיע לפי דעתו הרבה עבודה, מכל מקום הוא צריך להאמין, שה' מחכה לו, עד שהאדם יגלה את מה שהאדם צריך לעשות.

ב. ואח"כ "ה' יגמור בעדו". כלומר, שאז הוא יקבל בפעם אחת את מבוקשו, כמו שכתוב, "ישועת ה' כהרף עין".

מהו אדם ומהו בהמה, בעבודה

תשנ"א - מאמר ז'
1990/91 - מאמר 7

הזה"ק (וירא אות א'), אומר וזה לשונו, "הנצנים נראו בארץ. פירושו, כאשר ברא הקב"ה את העולם, נתן בהארץ כל הכח הראוי לה. והכל היה בהארץ, אבל לא הוציאה פירות בהעולם, עד שנברא האדם. כיון שנברא האדם, הכל נראה בהעולם, שהארץ גילתה פירותיה. כעין זה, לא נתנו השמים, כחות להארץ, עד שבא אדם. והשמים נעצרו ולא המטירו על הארץ, משום שאדם אין. כיון שנראה אדם, מיד הנצנים נראו בארץ", עד כאן לשונו.

ויש להבין זה, מה בא זה ללמדינו, אלא שצריכים לדעת, שענין מטרת הבריאה היתה מטעם, שרצונו להטיב לנבראיו. אלא מטעם בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היה צמצום והסתר, שאין הטוב מגולה להנבראים, מטרם שיזכו לעשות לשם שמים. אחרת נוהג ענין הבושה, מטעם שינוי הצורה שיש בכלי קבלה של הנבראים. לכן אין האדם יכול לקבל מטרת הבריאה, שהיא הטוב ועונג, מטעם בושה. וזה נקרא בחינת פירוד וריחוק מה'. כלומר, הענין נהמא דכסופא, מובן לנו בבחינת פירוד מה', עד כדי כך, שהשינוי צורה זו עושה אותה לבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים".

לכן עבודת האדם הוא, לצאת מבחינה הבהמית, ולהיות בחינת אדם. וזהו על דרך שאמרו חז"ל (יבמות ס"א) "רבי שמעון בן יוחאי אומר, ואתן צאני, צאן מרעיתי, אדם אתם, אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם". וכבר פירשנו מה הוא החשיבות של אדם, שאין אומות העולם נקראים אדם, זהו על דרך שאמרו חז"ל (ברכות ו') "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". מאי "כי זה כל האדם". אמר רבי אלעזר, "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה". היינו, מי שיש לו יראת אלקים, נקרא אדם. ומי שאין לו יראת אלקים, משמע, שהוא בהמה ולא אדם.

ובהאמור יוצא, שמטרם שהאדם זוכה, שיהיה לו יראת אלקים, היינו שיעשה הכל לשם שמים, עוד לא נקרא בדרגת אדם, אלא בדרגת בהמה, היינו שהכל מה שהם עושים, הוא רק לתועלת עצמם, כמו בהמות. והיות שהיה צמצום והסתר על הרצון לקבל לתועלת עצמו, לכן, הגם שמצדו יתברך הטוב ועונג כבר מגולה בקדושה, מטעם שיש שם השתוות הצורה בין אור לכלי, אבל לגבי התחתונים, שנבראו, הם, עדיין אין להם בחינת אדם, כמו שכתוב "עיר פרא אדם יולד". נמצא, שהוא מונח תחת הצמצום והסתר, שאין שם גילוי אור. נמצא, שכל טוב ועונג מה שיש במטרת הבריאה, הגם שמאתו יתברך הכל יצא ונתגלה, אולם לגבי התחתונים הכל נסתר, ולא רואים שום טוב ועונג, אלא רק בחינת נהירו דקיק מקדושה, שנפלו לקליפות, מזה מתפרנסין כל העולם הגשמי.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מה שהזה"ק מפרש על הכתוב "הנצנים נראו בארץ. כאשר ברא הקב"ה את העולם, נתן בהארץ כל הכח הראוי לה, והכל היה בהארץ. אבל לא הוציאה פירות בעולם, עד שנברא האדם". יש לפרש, הגם מצד הבורא הכל כבר יצא, אבל היו הכל תחת הצמצום והסתר, היינו שלא היה מי שיכול להנות מזה, כי ההסתר סותם הכל, ולא ראו שיש טוב ועונג בעולם.

"עד שנברא אדם. אז הארץ הוציא את פירותיה", שפירושו, לאחר שהאדם נעשה לבחינת אדם, היינו שכבר יש לו בחינת "ירא אלקים", היינו שכל מה שהוא עושה, הוא הכל לשם שמים, אז מסתלק ממנו ההסתר, ואז הוא רואה כל הפירות שישנם

בעולם, מה שלא ראה לפני שנעשה בחינת אדם.

וזה שאומר "כעין זה, לא נתנו השמים כוחות להארץ, עד שבא אדם". פירוש, שמטרם שזוכים לבחינת אדם, אין האדם יכול להאמין בקביעות, שנותנים כוחות להארץ. כלומר, משמים נותנים כוחות למטה להנבראים, שיוכלו להתעלות במעלות הקודש. מה שאין כן אח"כ, כשזוכה לבחינת אדם, אז הוא רואה, שכל מה שיש בארץ, היינו בהתחתונים, הכל בא משמים, ואין הוא צריך אז להאמין בזה, היות שאז הוא משיג זה.

וזה נקרא, כשבא בחינת אדם הכל מתגלה בעולם. זאת אומרת, שכל מה שנתחדש עתה, היה זה גם מקודם, אלא הוא לא ראה את זה. וזה שאומר "והשמים נעצרו ולא המטירו על הארץ, משום שאדם אין", שפירושו, שמטרם שנתגלה בחינת אדם, היה אומר שהוא מתפלל לה' כל פעם, ולא עונים לו מלמעלה, שזה נקרא "והשמים נעצרו ולא המטיר", היינו שלא מקבל שום דבר על התפלות שלו.

והסיבה, שהוא לא יכול לראות, אם עונים לו, הוא משום שאין לו עוד בחינת אדם. לכן הכל אצלו בהסתרה. ורק הוא צריך להאמין, שה' כן שומע תפלת כל פה. מה שאין כן אח"כ, שנראה אדם, "מיד הנצנים נראו בארץ". כלומר, נראו כל הדברים מה שהיו עד כאן בהסתר. בזמן שבא בחינת אדם, הכל נראה, היינו שאז רואים את הטוב ועונג, מה שהיה במטרת הבריאה, כבר נתגלו בעולם.

לכן האדם צריך להיזהר, לא לברוח מהמערכה, ולומר, שאין הבורא רוצה לעזור לו, היות שהוא רואה, שכבר הרבה פעמים בקש ממנו, שיעזור לו. והאדם חושב, כאילו לא מסתכלים עליו מלמעלה. אלא, בין שהוא נותן תפלה, בין שהוא לא נותן, הכל הוא אותו דבר, ללא כל שינוי. אם כן, אין הוא רואה שום דבר שיעזור לו. אלא הוא רואה, שהוא ככלי ריק, שאין לו שום דבר, ומאי שה' רוצה לעשות, הוא יעשה. אבל האדם מצדו, אין לו שום כח לעשות משהו.

כי יש כלל, במקום שלא רואים שום התקדמות, אין האדם יכול לתת שום יגיעה. אז אין להאדם שום עצה, אלא הוא צריך להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, שאנו צריכים להאמין, שכך הוא סדר עבודה, שאין לאדם לראות מה שהוא עושה. ויאמין שזהו לטובתו ההסתר הזה, שזה יביא לו לזכות לדביקות ה', אם הוא יתגבר ויאמין, שהכל הוא לטובתו, וה' כן שומע תפלת כל פה, רק שצריך להיות אתערותא דלתתא, "וישועת ה' כהרף עין", כלומר, שבזמן שמתקבצים כל הניצוצין, מה שיש לאדם לברר ולבקש עליהם, שהם יכנסו לקדושה, אז הוא מקבל את העזרה בפעם אחת.

אולם בזמן שהאדם מרגיש עצמו בריקנות, כלומר שהוא מרגיש שאין לו לא תורה, ולא מצות, ולא שום מעשים טובים, ומה הוא יכול לעשות, אז האדם צריך לבקש מה', שיאיר לו, שיהא בידו להשיג גדלות ורוממות ה', למעלה מהדעת. כלומר, שהגם שאין הוא עדיין ראוי להרגיש את גדלות ורוממות ה', משום שהוא עוד לא זכה לבחינת אדם, וממילא שורה עליו את הצמצום וההסתר על ה', כמו שכתוב "אל תסתר פניך ממני", מכל מקום הוא מבקש מה', שיתן לו הכח, לקבל גדלות וחשיבות ה' למעלה מהדעת.

וזהו כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (עירובין י"ט) "שאפילו הריקנין שבך מלאין מצות כרימון". ואמר, שהפירוש הוא, רימון מלשון רוממות, שהיא בחינת למעלה מהדעת. לכן יהיה הפירוש, ש"הריקנין שבך מלאים מצות". ושיעור המילוי הוא, כפי שהוא יכול ללכת למעלה מהדעת, שזה נקרא רוממות.

כלומר, שענין ריקנות יכול להיות דוקא במקום שאין ישות, והוא מרגיש עצמו, שהוא ריק מתורה, ומצות, וממעשים טובים. שזה נמשך בזמן, שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו. אז על כל מה שהוא עושה, הוא רואה, שאין שם שום דבר

לתועלת הבורא, אלא רק הכל לתועלת עצמו. במצב הזה הוא מרגיש, שאין לו שום דבר, אלא שהוא ריק מכל. וזה המקום ריק, הוא יכול למלאות רק עם רימון, היינו אם הוא ילך למעלה מהדעת, שנקרא רוממות ה'. היינו, שיבקש מה', שיתן לו כח להאמין למעלה מהדעת, בגדלות ה'. כלומר, זה שהוא רוצה רוממות ה', אין הכוונה שהוא אומר, שאם אתה תיתן לי להשיג את רוממות וגדלות ה', אז אני מוכן לעבוד, אלא הוא רוצה, שה' יתן לו כח להאמין בגדלות ה', בזה הוא ממלא את מקום הריקנות, שבה הוא נמצא עתה.

נמצא, שלולי הריקנות, היינו שלולי אם הוא היה עובד בדרך להגיע לדביקות, היינו בהשתוות הצורה, הנקרא בעל מנת להשפיע, אלא בבחינת הכלל, שמספיק להם בחינת המעשה שהם מקיימים, אין אלו אנשים מרגישים בעצמם בחינת ריקנית, כנ"ל. אלא שהם מלאים במצות.

אלא דוקא אלו, שרוצים ללכת בבחינת להשפיע, הם מרגישים את הריקנות שבהם, והם זקוקים לגדלות ה', והם יכולים למלאות את הריקנית הזו, דוקא עם רוממות, הנקרא מלאים מצות, כשיעור, שהם מבקשים, שה', שיתן להם כח, שיוכלו ללכת למעלה מהדעת, שזה נקרא רוממות. היינו, שהם מבקשים, שה' יתן להם כח ברוממות, שהיא למעלה מהדעת, בגדלות וחשיבות ה', ולא רוצים שה' יתן להם זה להשיג, היות שהם רוצים להכניע את עצמם, בכניעה ללא תנאי, רק שמבקשים עזרה מה', בשיעור זה הם יכולים למלאות את המקום של ריקנות עם מצות. וזהו "מלאים מצות כרמון".

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק (וירא נ"ב, ובהסולם אות קס"ז) וזה לשונו, שלמדנו, "בשעה שהקב"ה אוהב את האדם, שולח לו מתנה. ומה היא המתנה עני, כדי שיזכה על ידו. וכיון שזכה על ידו, הקב"ה ממשיך עליו חוט של חסד, הנמשך מצד ימין, ופורש על ראשו, ורושם אותו, כדי, אשר יבוא הדין לעולם, יהר בו המחבל להזיקו, משום זה הקדים לו הקב"ה דבר, במה שיזכה לזה".

ויש להבין זה על דרך עבודה, מהו עני, ומהו חוט של חסד, ומהו דין שבא לעולם. ידוע שעני נקרא, עני בדעת. ומהו בעבודה עני בדעת. היות שיש ב' בחינות בעבודה:

א. בחינת הכלל, שהוא בעיקר בחינת המעשה. ועל הכוונה, שיהיה הכל לשם שמים, לא שמים לב לזה. ועוסקים בתו"מ, הם בדרך כלל שלמים, ואינם מרגישים חסרון בעצמם. אלא מטעם שחז"ל אמרו, "שהאדם צריך להיות שפל", הם מחפשים אצלם חסרונות, בכדי לקיים "מאוד מאוד הוי שפל רוח" (אבות ד' ד').

ב. אלו שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, ועוסקים בתו"מ, שזה יביא להם, שיוכלו לעשות הכל בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמם. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". אם כן, העובדים האלו מבינים, שכל יום הם צריכים להתקדם, להיות עשירים בדעת. היינו, להבין כל פעם, איך שכדאי לעבוד רק בעל מנת להשפיע. ולמעשה הם רואים, שכל יום, שהם רוצים ללכת בדרך, שהכל יהיה רק לתועלת ה', הגוף מבין כל פעם אחרת, שמתחיל להבין, שיותר כדאי לעבוד לתועלת עצמם, מלעבוד לתועלת ה'. אז הם תמהים על זה, מדוע יוצא לנו את ההיפך, מה שאנחנו חשבנו. והם מתפללים לה', שהוא ישלח להם את ההבנה ודעת, שהגוף יבין, שכדאי לעבוד לתועלת ה', והם רואים אחרת, והרבה פעמים הם באים לידי יאוש, כי חס ושלום אין הקב"ה שומע תפלה, ויש לפעמים, שהם רוצים לברוח מהמערכה.

התשובה היא, אומר הזה"ק, "בשעה שהקב"ה אוהב את האדם, שולח לו מתנה. ומהי המתנה, עני. כלומר, זה שהאדם רואה, שהוא עני בדעת, שאין הגוף מבין, בשביל מה הוא צריך לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, המחשבה והרגשה שהוא עני, הקב"ה שלח לו את המתנה, מטעם שאוהב אותו. ומדוע הקב"ה אוהב אותו. הוא מטעם, שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה'. לכן הקב"ה אוהב

אותו. אלא שהוא לא יכול, אף על פי שהוא רוצה. וזהו מטעם, שהיא נגד הטבע. שהאדם נברא עם רצון לקבל לתועלת עצמו. והיות שיש תיקון, שהוא, שכל זמן, שאין האדם מוכן ללכת בדרך האמת, שלא יוכל לראות את האמת, מטעם שזה יזיק לו. לכן אלו אנשים, שאין בדעתם ללכת בדרך להשפיע, אין מגלין להם את האמת, איך שהם לא מסוגלים ללכת נגד הטבע של הרצון לקבל. והם חושבים, שחסר לו רק רצון. זאת אומרת, אם הוא יסכים ללכת בדרך של לשם שמים, זה הוא בידו לעשות הכל לשם שמים. לכן כל דבר שהאדם חושב, שזה הוא בידו לעשות, אינו סובל מזה, שהוא לא עושה, מטעם שזהו דבר קל. לכן אין לו יסורים מזה שהוא לא עושה לשם שמים, הגם שהוא יודע, שצריכים לעשות הכל לשם שמים.

וזה נובע מהכלל, שאמרו חז"ל, "כל העומד לגבות, כגבוי דמי" (כל חוב, שהאדם עומד לקבל חזרה מיד הלווה, כאילו כבר לקח את חובו, מטעם הבטיחות, שיודע שיקבל). לכן, כיון שהוא יודע, מתי שהוא רוצה, הוא יכול לעשות הכל לשם שמים, לכן אינו מרגיש חסרון, אף על פי שעדיין לא עושה. וזהו התיקון לאלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל.

אולם, אלו אנשים, שבאמת הם רוצים ללכת בדרך, שיעשו הכל בעל מנת להשפיע, אלו אנשים, הקב"ה אוהב אותם, כנ"ל בזה"ק, "הקב"ה שולח להם מתנה". ומה הוא המתנה, עני, היינו עני בדעת. כלומר, שאין הגוף מבין, איך יכול להיות דבר כזה, שנוכל לעבוד לתועלת ה', הלא זהו נגד הטבע. ורואה או, שהוא עני אפילו במעשים. כלומר, לאו דוקא שהוא עני בדעת, אלא הוא עני גם במעשים. כלומר, שהוא רואה אז, שאין לו אפילו מעשה אחד, שיהיה לתועלת ה', אלא הכל לתועלת עצמו.

אז האדם נעשה נצרך להבורא, שיעזור לו, היות שהוא עני מכל, היינו בין מבחינת מוחא, ובין מבחינת ליבא. שהוא רואה אז, פשוט שהוא רשע ממש, כלומר שאין בידו להצדיק את הקב"ה, איך שהוא מתנהג עמו, ורואה, שאפילו התפלות שהוא מתפלל להבורא, הם כאילו, אין הקב"ה חס ושלום שומע תפלתו. ויש הרבה פעמים שהוא בא לידי יאוש. אולם שהאדם צריך להאמין, שכל אלה ההרגשות, מה שהוא מרגיש, בא לו מלמעלה, שהקב"ה שולח לו, וזהו מתנה משמים.

וזה שאומר "ומהו המתנה, עני, כדי שיזכה על ידו". השאלה היא, איך יכולים לומר, שעניות היא מתנה, ועל זה משיב, כדי שיזכה על ידו. כלומר, שעל ידי זה שהאדם רואה, שהוא עני, שאין לו כלום, אז יהיה בידו חסרון שלם, היינו רצון שלם שהקב"ה יעזור לו. כי כדי לקבל מילוי מהבורא, צריכים רצון שלם. כלומר, שהאדם רואה, שאין מי שיכול לעזור, אלא הבורא. נמצא, שע"י העניות, הוא מקבל צורך לזכות את הכלי קבלה שלו, שהבורא יתן לו רצון להשפיע במקום הרצון לקבל.

וזה שאומר "וכיון שזכה על ידו", היינו שע"י העני קיבל צורך וחסרון שלם, אז "הקב"ה ממשיך עליו חוט של חסד, הנמשך מצד ימין". פירוש, הקב"ה נותן לו הרצון להשפיע, הנקרא חסד, היינו משפיע, שזה נקרא ימין, היינו שמקבל הטבע שני, הנקרא רצון להשפיע.

וזה שאומר "ופורש על ראשו". "ראש" נקרא בחינת דעת. והחסד, שהאדם מקבל, הוא על ראשו, היינו למעלה מראשו, כלומר למעלה מהדעת. שע"י חוט של חסד, הוא יכול ללכת כבר למעלה מהדעת.

וזה שאומר "כאשר יבוא הדין לעולם, יזהר בו המחבל להזיקו". פירוש, היות שהחוט של חסד הוא על ראשו, היינו שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת, לכן, כשבא הדין, היינו הרצון לקבל, שעליו יצא הדין, שאין שום אור מאיר בו, והוא רוצה להזיק את האדם, עם שאלותיו, והיות שעל ראשו של אדם משוך חוט של חסד, הנקרא אמונה למעלה מהדעת, כבר לא יכול להזיקו, כיון שהמחבל הבא עם טענותיו של הרצון לקבל,

שנקרא מידת הדין, שזהו, שהוא טוען עם הדעת שלו, לכן כשהוא כבר זכה לחוט של חסד, בין במוחא ובין בליבא, ועל הכל הוא הולך למעלה מהדעת, מכח החוט של חסד, לכן לא יכול להזיקו.

אולם, במצב שהאדם כבר מרגיש שהוא עני, כלומר שאין לו שום יראת הכבוד, בזמן שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', אלא להיפך, שהוא רואה אז, איך שאצלו שכינתא בעפרא, שיש לה אצלו צורה של עפר, שענין עפר הוא, כמו שכתוב אצל הנחש, שהקב"ה אמר להנחש, "ועפר תאכל כל ימי חייך", שדרשו חז"ל, שכל מה שהנחש אוכל, הוא טועם טעם עפר, שבענין עבודה יהיה הפירוש, שכל זמן שהאדם לא תיקן את החטא של עץ הדעת, הוא טועם טעם עפר, בזמן שהוא רוצה לעשות את המעשים שלו בעל מנת להשפיע, שזה מכונה "שכינתא בעפרא", אסור לו לספר לגופו, הנקרא רצון לקבל.

היינו, שאין לו להגיד להרצון לקבל לעצמו, שהוא אינו מרגיש שום יראת הכבוד ברוחניות, אלא הוא בכלל לא צריך לדבר בעניני עבודה עם הרצון לקבל שלו. היות שהאדם צריך לדעת, שלא יעזור לו שום ויכוחים עם הרצון לקבל. לכן האדם, בעת שהוא בא למצב של עני, הוא צריך רק לבקש מה', שיעזור לו, היינו שיתן להאדם כח, שיוכל להתגבר עליו,

וזהו על דרך שאמרו חז"ל (אדר"נ ספ"ז) וזה לשונם "אדם בא לבית המדרש, ולא נהגו בו כבוד, אל ילך ויספר לאשתו". ויש להבין, מה בא זה ללמדינו בעבודה. ועוד, וכי מותר לאדם לדרוש כבוד, הלא אמרו חז"ל, "מאוד מאוד הוי שפל רוח". ויש לפרש, כנ"ל, אדם בא לבית המדרש ללמוד תורה, ובטח התורה היא בחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו", היינו שהתורה היא מכובדת, היות שכל הדברים טובים נמצאים בה. והוא בא לבית המדרש, והתורה לא נהגו בו כבוד, היינו התורה נסתרה ממנו, ולא הראה לו שום כבוד וחשיבות שיש בהתורה, אלא הוא טועם טעם של עפר. לכן הוא רוצה להתייעץ עם הרצון לקבל שלו, אם כדאי להמשיך. אומרים, "אל תספר לאשתו", היינו להרצון לקבל, אלא יספר הכל לה', היינו שה' יפקח לו את עיניו, ויזכה לכבוד התורה.

מהו, ואברהם זקן בא בימים, בעבודה

תשנ"א - מאמר ח'
1990/91 - מאמר 8

הזה"ק וישב (ובהסולם אות ג') וזה לשונו, "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל. טוב ילד, זהו היצר הטוב, שהוא ילד, מימים מועטים עם האדם, כי מי"ג שנים ואילך הוא עם האדם. ממלך זקן, זהו היצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני אדם. זקן וכסיל, הוא ודאי זקן, שמיום שהאדם נולד ויצא לאויר העולם, הוא נמצא עם האדם, ועל כן הוא מלך זקן וכסיל. אבל טוב ילד, הדא הוא דכתיב "נער הייתי וגם זקנתי", וזהו נער, שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום. ולמה נקרא נער. הוא משום שיש לו חידוש הלבנה, שהיא מתחדש תמיד, והוא תמיד ילד", עד כאן לשונו.

מדברי הזה"ק משמע, ש"זקן" הוא מראה על יצר הרע. מה שאין כן יצר טוב נקרא "ילד". אם כן מהו הפירוש "ואברהם זקן בא בימים". מה בא להשמיענו, בזה שאומר "ואברהם זקן". איזה מעלה יש כאן באברהם זקן בא בימים, שמשמע, שהכתוב מדבר משבחו של אברהם.

הזה"ק בהקדמת ספר הזהר (דף ק"מ ובהסולם אות ק"מ) אומר שם על הכתוב, "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת". אומר וזה לשונו, "מטרם גמר התיקון, דהיינו מטרם שהכשרנו את הכלי קבלה שלנו, לקבל רק על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרנו, ולא לטובת עצמנו, נקראת המלכות בשם אילנא דטוב ורע. כי המלכות היא הנהגת העולם, לפי מעשה בני אדם.

על כן מוכרחים לקבל הנהגת טוב ורע מהמלכות, שהנהגה זו מכשירה אותנו, סוף כל סוף לתקן כלי קבלה שלנו. והנה הנהגת טוב ורע, גורמת לנו הרבה פעמים עליות וירידות, ושכל עליה נחשבת משום זה ליום בפני עצמו, כי מסיבת הירידה הגדולה, שהיתה לו בינתים, בהיותו "תוהה על הראשונות", נמצא בעת עליה כקטן שנולד. הרי שבכל עליה הוא כמתחיל מחדש לעבוד את ה'. ועל כן נחשבת כל עליה ליום מיוחד. ועל דרך זה כל ירידה נחשבת לילה מיוחד".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שכתוב "ואברהם זקן בא בימים", מהו השבח של אברהם זקן. התשובה היא "בא בימים". כלומר, יש זקן, שהוא מצב אחד ונמשך זמן הרבה. לכן אריכת הזמן עושה את המצב הזה לזקן, כמו שכתוב בזה"ק, "למה נקרא יצר הרע זקן". ואומר, מטעם אריכת הזמן, "שמיום שנולד ויצא לאויר העולם, הוא נמצא עם האדם", כלומר אין שום שינוי במצבו, אלא מיום שנולד הוא באותו מצב, שנקרא מלך זקן וכסיל.

ויש לשאול, הלא הוא מלאך, כמו שכתוב "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך". ומפרש הזה"ק, שהכוונה על יצר טוב ויצר הרע. ואיך אפשר לומר, שהוא כסיל.

התשובה היא, כי כל מלאך נקרא על שם התפקיד. לכן, היות שהיצר הרע הוא מכניס רוח שטות באדם, כמו שאמרו חז"ל, "אין אדם חוטא אלא שנכנסה בו רוח שטות", לכן על שם זה נקרא היצר הרע "כסיל". אולם הוא תמיד באותו תפקיד, היינו שמכניס רוח שטות בבני אדם. לכן הוא נקרא "מלך זקן וכסיל".

אמנם בקדושה, כשהאדם מתחיל לעבוד בדרך להגיע לידי דבקות בה', היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, אז האדם צריך להגיע מקודם להכרת הרע, היינו שידע את שיעור הרע שיש בו, כמו שאמרו חז"ל, "אצל רשעים היצר הרע נדמה להם כחוט השערה. מה שאין כן לגבי צדיקים, נדמה להם כהר גבוה". מטעם, שאין מגלים לאדם את הרע שיש בו, לא יותר, מכפי שיש לו טוב, מטעם,

שהטוב ורע צריכים להיות מאוזנים, שרק אז שייך לומר בחירה. כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי". לכן אלו אנשים, שרוצים להגיע לעבודה דלהשפיע, נוהג בהם עליות וירידות, כנ"ל בדברי הזה"ק, שמפרש "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת".

נמצא, שבחינת הזקן של העובד בעל מנת להשפיע, אינו זקן מטעם אריכת הזמן של מצב אחד, אלא זקן, מטעם שיש לו הרבה ימים והרבה לילות. לכן אומר "ואברהם זקן בא בימים". יהיה פירושו "בא בימים": "וה' ברך את אברהם בכל". מהו "בכל". היינו, היות שהיו לו הרבה ימים, כלומר שבטח היו באמצע הרבה לילות. אם אין לילות באמצע, אי אפשר להיות הרבה ימים. וה' ברך את אברהם "בכל", היינו, שגם הלילות נתברכו אצלו. וזה נקרא "וה' ברך את אברהם בכל".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "אבל טוב ילד", כמו שכתוב "נער הייתי וגם זקנתי". כלומר, שגם "אני" זקנתי, "אני" נשאר נער. וזהו מטעם כנ"ל, היות שסדר העבודה הוא, בזמן שהאדם צריך לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת, והיות שהגוף מתנגד לזה, לכן עבודה זו היא עבודה יומית. היינו, שכל יום ויום יש לאדם לקבל על עצמו בחינת אמונה, ולא מספיק מה שקיבל על עצמו אתמול, כמו שכתוב (תבוא שלישי) "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות". ופירש רש"י, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, כאילו בו ביום, נצטווית עליהם.

נמצא, שכל יום ויום הוא בחינה בפני עצמה, כנ"ל, מטעם שכל יום הוא נער, והוא צריך להתחיל מחדש את הקבלת מלכות שמים. וזהו כמו שאומר האר"י הקדוש (שער הכוונות דף ס"א) וזה לשונו, "בכל תפלה ותפלה נכנסים המוחין, ואחר התפלה חוזרים ומסתלקים. וראוי שתדע, כי הענין אינו כפשוטו, לומר, שהמוחין עצמם שבאים, הם הם מסתלקים, והם הם שחוזרים ובאים בכל תפלה. אבל הענין הוא, כי בכל תפלה ותפלה באים מוחין חדשים".

זאת אומרת, שהאדם, אף על פי שכל יום הוא מתחיל מחדש, אין הפירוש, שמתחיל מאותו מקום שהתחיל. אלא "בא בימים", יש לו הרבה ימים חדשים. נמצא ש"נער הייתי וגם זקנתי". כלומר שהזקנה איננה ממצב אחד, שהמצב הזה היה לו באריכת הזמן, אלא זקן נקרא בקדושה, שיש לו אריכת הזמן, עם הרבה חידושים, היינו שגם זה שזקנתי בא מהרבה יום של בחינת נער, היינו ילד. אם כן יהיה הפירוש "נער הייתי גם זקנתי" הוא רק מבחינת הרבה זמנים של "נער". מזה נעשה "זקן".

וזה שאומר "וזהו נער, שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום". היינו, היות שכל עבודה, מה שהיא רק להשפיע לה' ולא לתועלת עצמו, עבודה זו היא נגד הגוף, שהוא רוצה לעבוד דוקא לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. אז האדם רואה, שאחר כל עליה יש לו תיכף ירידה, כנ"ל, שמזה בא לו ענין של "ימים" ו"לילות".

וזה נמשך עד שהאדם בא לידי החלטה, שאין בידו לעשות שום דבר. כי הוא רואה, שכל מה שהוא עושה בכדי להתקדם, הוא רואה את ההיפך, שכל פעם יש לו יותר רע. ואז הוא בא לידי מצב, שאומר "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו". לכן, בזמן שהאדם זוכה, שהבורא נותן לו את הרצון להשפיע, היינו שהוא כבר זכה, שכל מעשיו הוא יכול לעשות לשם שמים, אז הוא רואה, שהוא "ילד". היינו, שאין יותר כח מילד, היינו שאין לו מעצמו כלום, כלומר, מכח עצמו לא השיג כלום, אלא הכל נתן לו הבורא.

ורואה אז, שגם הירידות נתן לו הבורא. ומעצמו אין לו שום דבר. וזה שאומר "ולמה נקרא נער, הוא משום שיש לו חידוש הלבנה". כלומר, כמו שהלבנה, אין לה אור מעצמה, אלא מה שמקבלת מהשמש, כן האדם, בזמן שהוא זוכה לדביקות ה', הוא רואה, שאין לו שום דבר מכח עצמו, אלא הכל נתן לו הבורא, והוא תמיד "ילד". היינו, בכל מצב ומצב שהוא בא, הוא בבחינת "ילד",

היינו שאינו עושה דבר, רק מה שנותנים לילד, זה יש לו. ומעצמו אינו מסוגל לשום דבר. לכן האדם צריך תמיד לבקש, שהבורא יתן לו כוחות, להתגבר בעבודה, והאדם מצד עצמו אינו מסוגל לשום דבר.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (לך לך חמישי) "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". ולכאורה זה קשה להבין, מהו השבח של אברהם, בזה שהוא האמין בה'. הלא כל אדם, אם היתה לו התגלות אלקות, וה' היה מדבר אליו, מי לא היה מאמין בה'. ויש לפרש כנ"ל, היינו לאחר שאברהם ראה, שאין בידו שום כח מעצמו, לזכות לשום דבר שבקדושה, מאחר שהרצון לקבל הוא השולט, כמו שכתוב שהוא נקרא "מלך זקן וכסיל", ולצאת משליטתו, ולזכות לדביקות ה', אין כח בידו, לכן כתוב באופן כללי "והאמין בה', ויחשבה לו לצדקה".

כלומר, זה שאברהם היה יכול לזכות לבחינת אמונה, זהו רק צדקה מה', שהבורא עשה עמו צדקה, והוציאו משליטת המלך זקן וכסיל, שהוא המתנגד לבחינת אמונה למעלה מהדעת. ואב-רם הוא היה רוצה ללכת דוקא למעלה מהדעת, כנ"ל, שהיא בחינת "רועי מקנה אברהם" (כמו שכתוב במאמר ה', תשנ"א).

וכל הגוף מתנגד לזה. לכן שה' נתן לו את הכח של אמונה למעלה מהדעת, לכן חשב אברהם לזה, היינו לזה שזכה לאמונה, כמו שכתוב "והאמין בה'", היינו מה שהיה יכול להאמין בה', לו, להקב"ה. לצדקה, שהקב"ה עשה עמו צדקה, בזה שנתן לאברהם את כח האמונה.

אולם בסדר העבודה אנו רואים, שיש עליות וירידות. ובזמן עליה, היינו בזמן שהוא מרגיש את החשיבות, מה שהוא מרגיש, שהוא נמצא מקורב לה', ומרגיש קצת את חשיבות וגדלות ה', ורוצה להיבטל אליו, מחמת שמרגיש קצת אהבת ה', ורוצה להיבטל אליו כנר בפני אבוקה. ואז, במצב הזה, הוא לא זוכר, שהיה לו פעם מצב של ירידה. ועוד יותר מזה, הוא לא רוצה לזכור, שיש דבר כזה, הנקרא מצב של ירידה. והוא משתוקק שהמצב של עליה יהיה אצלו בקביעות.

אבל בסופו של דבר האדם מקבל ירידה. ולפעמים הוא נופל כל כך למצב של שפלות, ואומר, שאין מציאות, שיהיה באפשרות, שהאדם יוכל לעשות משהו לתועלת הבורא. וכשעולה על דעתו, הלא צריכים לעבוד ולקיים תו"מ לשם שמים, ומדוע אני לא רוצה לעשות כך. אז האדם נותן לעצמו תשובה אמיתית, לפי דעתו של אדם, אין מה להשיב על תשובה זו. כי האדם, היינו הרצון לקבל שבאדם, שהוא השולט בזמן הירידה, אומר, שגם הוא מוכן לעשות הכל לשם שמים, רק בתנאי, אם אני אדע מה שהרצון לקבל שלי ירויח מזה.

כלומר, שהוא מוכן לעבוד לתועלת ה', רק על תנאי, שהתועלת עצמו תרויח מזה. נמצא, שבזמן עליה, שאז, אם מסתכל על הירידות, מה שהוא מקבל כל פעם, הוא בעצמו מתפעל, איך אפשר דבר כזה, היינו, שיהיה כל כך מרחק בין עליות לירידות, כרחוק שמים לארץ. כלומר, שבזמן עליה הוא חושב, שהוא כבר נמצא בשמים, כלומר, שכבר אין לו שום שייכות לגשמיות, ומהיום והלאה כל עסקו בעולם הזה יהיה רק מה שנוגע לרוחניות, ועל גשמיות הוא אפילו ברוגז על הבורא, מדוע נתן לנו גשמיות, להתעסק בענינים גשמיים, שנצטרך לתת על דברים אלו זמן ויגיעה, איך להשיג את הגשמיות.

והאדם לא מבין אז, לאיזה צורך הבורא ברא זה. ונראה בעיני האדם לדבר מיותר כל העולם הגשמי. ויחד עם כל החשבונות הטובים ביותר, פתאום הוא מקבל ירידה, ונופל לארץ. לפעמים הוא נמצא בזמן הירידה, מחוסר הכרה בכלל, שהוא שכח מענין רוחניות בכלל. ולפעמים, כשהוא כן זוכר שיש רוחניות במציאות, אבל הוא רואה, שזה הוא לא בשבילו.

אמנם יש להבין, למה הבורא נותן לנו את הירידות האלו. זאת אומרת, מקודם האדם צריך להאמין, שהירידות האלו, הבורא נותן

לנו. ואח"כ שואל האדם, לאיזה צורך נתן לי הבורא את הירידות. כלומר, בזמן שהאדם מאמין, שהבורא שולח לו זה, ובטח הירידות באות לאדם, לאחר שהיה לו מצב של עליה, והוא ביקש מהבורא שיקרב אותו. והוא מאמין, שה' הוא שומע תפלה.

ומה קיבל האדם על תפלתו, האדם חושב, שבטח אחר התפלה הוא יקבל עליה בדרגה, יותר מהמצב שבו הוא נמצא בעת התפלה. ולבסוף, הבורא נתן לו מצב יותר גרוע, מכפי שהיה מטרם שהתפלל לה'. והתשובה היא, כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל, שיש ענין "כיתרון האור מתוך החושך". ואמר, שאין האדם יכול להעריך את חשיבות האור, ולדעת איך לשמור אותו, אלא מתוך החושך. אז האדם יכול להבחין את המרחק בין האור לחושך.

ויש לפרש דבריו בדרך משל, כשנותן אחד לחבירו מתנה, השוה בעיני המקבל מאה שקל, אז המקבל שמח בזה, שחבירו מעריך אותו, ושולח לו מתנה, והוא מקבל זה בשמחה גדולה. אולם, אם אח"כ נודע להמקבל מתנה, שהיא שוה עשרת אלפים שקל, יש כאן להבין, איזו שמחה המקבל מתנה שמח עתה, ואיך נקבע בלבו גדלות אהבה להנותן מתנה, ואיך האדם שומר את המתנה, שלא יגנבו לו את המתנה.

והנמשל הוא, בזמן שהאדם קיבל התעוררות מלמעלה, שהבורא מקרב אותו אליו, והאדם מרגיש קצת חשיבות, בזה שהוא מרגיש, שהוא מדבר עתה עם הבורא, אולם אין האדם יכול לקבל את השמחה האמיתית מהתקרבות זו, מטעם שהוא עוד לא יודע להעריך את גדלות וחשיבות של הבורא, שיוכל לקבל את השמחה והעונג, מזה שהבורא מדבר אליו.

והסיבה היא כנ"ל "כיתרון האור מתוך החושך", היות שאין האדם מרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מה', ממילא אין הוא יכול להעריך את גודל וחשיבות של מצב, שהוא מקורב לה'. וגם אין האדם יכול להעריך את היסורים של התרחקות מה', אם אף פעם לא הרגיש, מה זה התקרבות לה'. לכן סדר העבודה הולך על ב' רגליים, היינו ימין ושמאל, כמו שאמרו חז"ל (סוטה מ"ז) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

ימין נקרא שלימות. היינו בזמן עליה, שהאדם מרגיש, שהוא עכשיו מקורב לה', ואז יש לו חיות ושמחה, והוא חי אז בעולם שכולו טוב. ואח"כ מלמעלה רוצים, שהוא ירגיש את החשיבות, מזה שה' קירב אותו אליו, שיוכל להנות ולשמוח, לא כפי שהאדם מחשיב זה, על דרך משל הנ"ל, למאה שקל. לכן, כשמקבל ירידה, והוא מרגיש יסורים, מזה שנמצא בירידה, הגם בזמן הירידה לא תמיד מרגיש על המקום שהוא בבחינת הירידה.

כלומר, אם האדם ירד מדרגתו ואין לו יסורים מזה שנפל, אין זה נקרא "נפילה". כי מי יודע שנפל, אם האדם לא מרגיש. אלא זה דומה לאדם, שנפצע בתאונת דרכים, ולא מרגיש שנפל תחת המכונה, מטעם שהוא מחוסר הכרה. מי יודע שנפל תחת האוטו - משא, רק אנשים מבחוץ. אבל מה הוא מרגיש מזה, שאנשים אחרים רואים, שהוא מחוסר הכרה.

כמו כן ברוחניות, שקיבל ירידה. מלמעלה יודעים זה. אבל האדם, לאחר התאוששות, הוא בא לידי הכרה, שנמצא במצב ירידה. ואז מתחיל סדר חדש, ומלמעלה נותנים לו עוד הפעם עליה, ואח"כ עוד הפעם ירידה. ומזה האדם מקבל ההבחנה בין אור לחושך. ומזה האדם מקבל אותיות, איך להחשיב את זה, מה שה' מקרב אותו. ועל ידי זה ידע, איך לשמור עצמו, שלא יפול שום דבר להקליפות, היינו לכלי קבלה שלו. היות שהוא יודע, מה שמפסיד. מטעם, "כיתרון האור מתוך החושך". וזהו ענין ירידות ועליות, שהאדם צריך לעבור את המצבים האלו.

ומי שהוא חכם, והוא רוצה להרויח זמן, אין הוא מחכה עד שיקבל ירידה מלמעלה. אלא, בזמן שהוא נמצא בזמן עליה, ורוצה לקבל את החשיבות של המצב של התקרבות

לה', אז הוא מתחיל לצייר לעצמו, מהו מצב של ירידה. היינו, איך הוא קיבל יסורים, מזה שהוא היה מרוחק מה'. ועתה, איך הוא מרגיש, שהוא מקורב לה'. נמצא, שגם בזמן עליה, הוא לומד את ההבחנות, כאילו הוא היה במצב הירידה, ויכול אז לעשות חישוב, להבחין בין עליה לירידה.

והוא יקבל אז תמונה של היתרון בין אור לחושך. כי יכול לעשות ציור, איך שהוא היה פעם במצב של ירידה, והיה חושב, שכל ענין עבודה דלהשפיע, לא שייך אליו, ועד כמה שהוא סבל מהמצבים האלו, שהיה רוצה לברוח מהמערכה, ורק ממקום אחד, היה לו לקבל איזה הרוחה, היינו רק מתקוה אחת, שהיה חושב, מתי אני אוכל ללכת לישון, שאז הוא יברח מכל המצבים של האי סבלנות, שהיה מרגיש, שהעולם חשך בעדו.

ועתה, בזמן עליה, הוא רואה הכל אחרת. והוא רוצה אז רק לעבוד לתועלת ה'. ועל תועלת עצמו אינו דואג עכשיו. ומכל אלה החשבונות, שהוא יעשה בזמן עליה, נמצא, שהוא מקבל עכשיו מקום, שיוכל להבחין בין אור לחושך. ואין הוא צריך להמתין, עד שיתנו לו מלמעלה את מצב של ירידה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת קנ"ב) "אדלא אבידנא בחישנא". פירש רש"י, "אחר מה שלא נאבד ממני, אני מפשפש מרוב זקנה, אני הולך שחות, ומנענע ונראה, כמו שמבקש דבר הנאבד לו". ויש להבין זה על דרך העבודה, מה בא זה ללמדנו. אלא כנ"ל, שאדם זקן נקרא, שהוא בחינת חכם, היינו הוא רוצה להיות תלמיד חכם.

כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהקב"ה נקרא חכם, והוא דרכו להשפיע. וכשהאדם רוצה ללמוד מדרכיו, היינו גם כן להיות משפיע, האדם הזה נקרא "תלמיד של חכם". האדם הזה אינו מחכה עד שיקבל ירידה, ואז הוא הולך לבקש שיעלו אותו חזרה, היינו, שנאבד ממנו את מצב של העליה, ומבקש שיעלהו שוב למעלה. אלא, מטרם שנאבד לו המצב של עליה, כבר הוא מחפש, כאילו כבר נאבד לו. וע"י זה הוא מרויח זמן. נמצא, שמבחינת ירידות יש מקום להאדם לעלות ולקבל מקום להבחין את היתרון בין אור לחושך.

מהו ריח בגדיו, בעבודה

תשנ"א - מאמר ט'
1990/91 - מאמר 9

(בסנהדרין דף ל"ז) אמר רבי זירא על הכתוב, "וירח ריח בגדיו ויברכהו. ויאמר, ראה, ריח בני, כריח שדה, אשר ברכו ה' (תולדות חמישי). ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו, אלא בוגדיו. דאפילו בוגדים שבהם, יש בהם ריח", עד כאן לשונו.

ויש להבין דברי רבי זירא, איזה קשר יש בין "בגדים לבוגדים". הלא "בגדים" פירושו, לבושים אשר האדם מתלבש בהם, היינו שיש חיבור בין הבגדים להאדם, שזהו דבר טוב להאדם בזמן שיש לו בגדים. אבל "בוגדים", הוא ממש להיפך, כי בזמן שהאדם בוגד במי שהוא, הוא דבר רע להאדם, כלומר שהאדם מרגיש עצמו ברע, במצב שבו הוא נמצא, עד שהוא רצה לצאת מהמצב הזה, אין לו ברירה אחרת, אלא להיות בוגד במי שהכניס אותו למצב הרע הזה, שבו הוא נמצא. אם כן איך דורש רבי זירא על מה שכתוב "בגדיו שפירושו בוגדיו".

ידוע שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך לתקן עצמו ולהכנס לקדושה, היות שהאדם נברא עם יצר הרע, שהוא בא לאדם תיכף מיום הולדו, וכבר נמצא באדם, כמו שאומר הזה"ק (וישב בהסולם אות א') וזה לשונו, "דכיון שיצא האדם לאויר העולם, מיד נזדמן יצר הרע להשתתף עמו", כמו שלמדנו, שכתוב "לפתח חטאת רובץ". כי אז נשתתף עמו היצר הרע. שם (באות ו') אומר וזה לשונו, "מלך זקן, זהו היצר הרע, שמיום שהיה, לא יצא מטומאתו לעולם. והוא כסיל, שכל דרכיו הם לדרך הרע, והולך ומדיח בני אדם".

וכידוע, שסדר העבודה מתחלק לעבודת הכלל, היינו מה שכל הכלל מסוגל לעבוד, ועבודת הפרט, היינו, שלא כל הכלל מסוגלים לעבוד. וזה מתבטא בלשון לשמה ושלא לשמה. היינו להשפיע, עבודה זו שייכת דוקא להפרט. מה שאין כן עבודה בעל מנת לקבל שכר, עבודה זו גם הכלל מסוגלים לעבוד, כמו שאומר הרמב"ם וזה לשונו, "ולפיכך, כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה לאט לאט" (רמב"ם הלכות תשובה, פרק ד').

לכן בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך הפרט, היינו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אז היצר הרע, הנקרא רצון לקבל, שדואג לתועלת עצמו, הוא מסוגל לעבוד רק בעל מנת לקבל שכר. והיות שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים, אז היצר הרע מתנגד לעבודה זו, מטעם שזהו נגד הטבע שעמו נולד. לכן כאן מתחילה את עבודת האדם, במלחמה קשה, היות שהאדם אומר להגוף שלו, בזמן שהגוף שואל אותו, בגלל מה אתה מקיים תו"מ, מה יהיה לך מזה, אז האדם אומר לו, שחז"ל אמרו, ש"הקב"ה אמר, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

לכן, היות שאין לי כח לבטל אותך, לכן בזכות שאני אעסוק בתורה, אז יהיה לי כח לבטל אותך, ולהעביר אותך מהיות מלך עלי, כמו שכתוב, ש"אתה הוא מלך זקן וכסיל". לכן אני רוצה להעביר אותך מהממשלה שלך, שאתה מושל עלי, ואני אקבל עלי את השליטה של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ובטח מה צריך היצר הרע, הנקרא רצון לקבל לעצמו, לעשות. אין לו עצה אחרת, אלא להפריע לו בכל כח שיש לו. אולם שמדרך העולם, שאין האדם נותן כוחות להשיג איזה דבר, אם הוא יכול להשיג בקלות. לכן, כשהאדם מתחיל לעבוד, והוא נותן יגיעה קטנה, איך לצאת משליטתו, בטח שאין הגוף צריך להתנגד להאדם בכל כוחו,

אלא הרע שבאדם מתגלה כל פעם עם כח יותר גדול.

וזה תלוי לפי עבודת האדם. היינו, שסדר עבודה הוא מאוזן, בכדי שתהיה לו בחירה, לבחור בטוב ולמאוס ברע. וזהו על דרך שאמרו חז"ל, "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות" (קידושין דף מ', ע"ב). והטעם שהאדם צריך לראות, כאילו "חציו חייב וחציו זכאי", צריכים לומר, שהוא מטעם, שתהיה לו בחירה. מה שאין כן אם דבר אחד הוא יותר מהשני, כבר אין בידו להכריע.

ולפי זה, אם האדם עשה מצוה אחת, כבר הכריע לכף זכות, איך הוא יכול עוד הפעם לקיים בחירה, הלא הכף זכות כבר הכריע. אלא התשובה היא, כנ"ל, שאם הרע שבאדם רואה שהאדם התגבר עליו, אז הרע משתמש עם יותר כח, היינו שמביא לו טענות צודקות, שלא כדאי לעבוד לתועלת הבורא. והוא נותן לו לטעום טעם של עפר, בזמן שהוא רוצה לעשות משהו להשפיע. ונותן לו טעם יותר גדול בעבודה לתועלת עצמו.

כלומר, שכל פעם הוא נותן לו תענוג יותר גדול בתועלת עצמו. כלומר, שאף פעם לא חשב, שיש כל כך תענוג גדול בתועלת עצמו. וזהו לסיבה הנ"ל, כי כיון שנותן יותר התגברות, נמצא, שהכריע לכף זכות. לכן הוא מוכרח לתת לו יותר רע, בכדי שתהיה לו בחירה. זאת אומרת, אין הפירוש, שנותן לו יותר מעשים רעים. אלא הפירוש הוא, שהוא נותן לו יותר תענוג בתועלת עצמו, עד כדי כך, שקשה לפרוש מתועלת עצמו, ולעבוד בעל מנת להשפיע.

וזה נקרא, שהאדם מקבל ירידות גדולות. כלומר, שבזמן שהרע מתגלה לו ביותר כח, וקשה להתגבר עליו, אז האדם בא לפעמים לידי "תוהה על הראשונות", היינו, שהוא רואה, שבחינם נתן עבודה ויגיעה, ולמעשה אי אפשר לצאת משליטת הרע. אם כן, חבל שנתתי כוחות בחינם. נמצא, שבזמן הירידה הוא בוגד בעבודת ה'. ואח"כ, שה' נותן לו התעוררות מלמעלה, עוד הפעם הוא עולה בדרגת הרוחניות, והוא חושב, עתה הוא כבר יהיה במצב של קדושה.

אולם אח"כ עוד הפעם הרע מתגלה אליו, בכח יותר גדול, ומקבל שוב ירידה, כמו מקודם. וחושב כל פעם אותו דבר, היינו, שכל פעם הוא בא לידי בגידות בעבודה. נמצא לפי זה, "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". כי אחרת לא תהיה לו בחירה. לכן יוצא, שמי שהוא יותר גדול, יש לו יותר בגידות בעבודה. מה שאין כן מי שאין לו כח התגברות, ממילא אין הרע צריך להראות את כל כוחו, מה שיש בו.

לכן נשאלת השאלה, אם הוא עשה עבירה, אוי לו שהכריע עצמו לכף חובה. הלא הרע כבר הכריע. ואיך הוא יכול אח"כ לעשות בחירה. והתשובה היא על דרך שאמרו חז"ל, "עבר ושנה, נעשה לו כהיתר". כלומר, שאינו מרגיש את כח הרע שיש בהעבירה, וממילא אין הוא צריך להתגברות יתירה. אלא מעט התגברות על הרע, הוא יכול לבחור בטוב, ולמאוס בהרע הקטן, שיש בו.

מה שאין כן מי שהוא גדול, לאדם הזה יש לו הרבה עליות והרבה ירידות כנ"ל.

היינו, שהרבה פעמים הוא בוגד בעבודה דלהשפיע, כטענת המרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ ישראל, שהיא בחינת מלכות שמים. היינו, זה שמקבל עליו מלכות, לא יהיה מטעם תועלת עצמו, הנקרא בחינת ארץ, אלא מטעם בחינת שמים. כלומר, האדם רוצה לקבל על עצמו עול תורה ומצות, בכדי לעשות נחת רוח ליוצרו, אז המרגלים דברו על זה לשון הרע, כמו שכתוב בזה"ק (שלח דף כ"ב, ובהסולם אות ס"ג) וזה לשונו, "יישובו מתור הארץ".

"וישובו", היינו שחזרו לצד הרע, וחזרו מדרך האמת, שאמרו, "מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם, עמלנו בתורה והבית ריקם, ולעולם ההוא מי יזכה, ומי יבוא לתוכו, מוטב לנו שלא היינו יגעים כל כך.

ולמדנו כדי לדעת חלק עולם ההוא. טוב הוא עולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה, אבל מי יכול לזכות בה".

אולם יש להבין את טענת מרגלים. הלא הם אמרו מה שהרגישו. היות שבזמן שהאדם בא למצב של ירידה, הרי הוא לא אומר שקר, אלא מה שהוא מרגיש, הוא אומר. לכן בזמן עליה, הוא רוצה להיבטל אליו יתברך, כנר בפני אבוקה, היות שמרגיש, שמזה יהיה לו טוב. וכן להיפך בזמן הירידה, הוא רואה, שכל מה שהרצון לקבל טוען, הצדק עמו. אם כן, מהו שאומר הכתוב, כמו שכתוב, "ויוציאו דיבת הארץ".

אלא לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, התשובה היא, שהם היו צריכים להאמין, היות שה' הבטיח לעם ישראל, שיתן להם ארץ ישראל, שהיא ארץ זבת חלב ודבש, בטח שה' יתן להם. והמצב, מה שהם ראו זהו, כנ"ל, שהם היו צריכים להאמין, שמלמעלה בא להם גילוי הרע הזה, כנ"ל, גילוי הרע שיש באדם מצד הטבע, ואין בידי אדם לצאת משליטת הרע, ולזכות לבחינת דביקות בה', אלא הקב"ה בעצמו, הם היו צריכים להאמין, שה' יתן להם טבע שני, שהוא הרצון להשפיע, וע"י זה יקבלו כל הטוב ועונג, הנקרא "ארץ זבת חלב ודבש". ואז, בזמן שיהיו להם הכלים דהשפעה, אז מסתלק מהם הצמצום וההסתר, ואז זוכים להטוב ועונג מה שהיה במטרת הבריאה, ואז היא ארץ זבת חלב ודבש.

נמצא, הירידות האלו צריכים, בכדי לגלות את הרע, וידעו אח"כ, שרק הקב"ה יכול לעזור. והעזרה שלו באה דוקא על חסרון שלם, שאז יכול לבוא עזרה שלימה. זאת אומרת, אם לא היה מגולה להם הרע בשלימות, נמצא, שאין לו חסרון שלם. לכן צריכים מקודם לראות, שיתגלה הרע.

ואח"כ בא המילוי, הנקרא עזרה מה'. וממלא את חסרונו. וזהו לפי הכלל, "אין אור בלי כלי". ואין לשאול, למה צריכים לחכות הרבה זמן, היינו הרבה עליות והרבה ירידות, הלא הרע היה יכול להתגלות בפעם אחת. התשובה היא, שאם הרע היה מגולה בכל גודלו, אף אחד לא היה מסוגל להתחיל בעבודה, כי הרע היה מכריע, ולא היה מקום לבחירה. לכן מתגלה הרע לפי ערך הטוב, שהאדם מרבה בעבודה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו שרבי זירא מפרש על הכתוב "וירח ריח בגדיו, ויברכהו". הוא אומר, "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, דאפילו בוגדים שבהם, יש ריח".

יש לפרש, היות שיעקב זכה לשלימות, היינו, שמכל הירידות הוא זכה להגיע לשלימות, שתוכל העזרה מלמעלה לבוא, מטעם שכבר נתגלה אצלו כל הרע, נמצא, שהירידות, שהם הבגידות, הם נקראים בחינת זדונות. וכאשר על ידם נתגלה האור, רואים עכשיו, שהזדונות נעשו כזכיות, שלולי הירידות, לא היה יכול להגיע לשלמות. לכן מפרש רבי זירא, ש"ריח בגדיו היה מטעם שהגיע לשלימותו", היינו כנ"ל, שגם הבגידות נתקנו. נמצא, שהבגידות העלו ריחו, כמו הזכיות, מטעם שהכל נתקן אצלו. לכן הוא אומר, ריח בוגדיו.

לכן בזמן שהאדם נמצא במצב העליה, עליו ללמוד ממצב מה שהיה לו בזמן הירידה, בכדי לידע את היתרון בין אור לחושך, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". אולם מדרך העולם הוא, שאין אדם רוצה לזכור את זמן החושך, מטעם שזה יגרום לו יסורים, ואין האדם רוצה לסבול יסורים בחינם, אלא הוא רוצה להנות ממצב העליה, שבו הוא נמצא עכשיו. אמנם, אבל על האדם לדעת, שאם הוא יסתכל בזמן עליות על מצב הירידות, אז ידע מזה ב' דברים, שהם יהיו לטובתו, ולכן לא יסבול יסורים בחינם ממצב הירידות:

א. שידע לשמור עצמו, שלא יבוא לידי ירידה, עד כמה שאפשר,

ב. כיתרון האור מתוך החושך, אז יהיה לו יותר חיות ויותר שמחה ממצב העליה. ויהיה בידו לתת תודה לה', על זה שעתה ה' קירב אותו אליו. היינו, שיש עתה להאדם

הרגשה טובה, מזה שהוא נמצא במצב, שהוא מבין שכדאי להיות עובד ה', מטעם שמרגיש עתה גדלות וחשיבות המלך.

מה שאין כן בזמן הירידה, היה ממש להיפך, שהגוף היה שואל אותו, מה יהיה לך מזה, שאתה רוצה להתבטל אליו יתברך, ולבטל את עצמך מכל העולם הזה, ולדאוג רק איך לעשות נחת רוח להבורא. ובזמן שהאדם מסתכל על ב' קצוות, אז הוא רואה את ההבדלים שיש בהם. אז יהיה לו ערך של חשיבות אחרת, מכפי שהוא חושב על העליה. נמצא, שעל ידי הסתכלות על הירידה, מתעלה אצלו את העליה לדרגת יותר נעלה, מכפי שהוא מרגיש מבלי הסתכלות על הירידה.

נמצא, כשהוא חושב על זמן הבגידות, שהיה לו בזמן הירידות, אז כל הירידות נמתקות ומתמלאות בברכת ה', היות שהן הגורמות להתעלות. לכן, כשהאדם גומר את העבודה, אז נתקן הכל לזכיות. וזה שאומר, ויאמר, ראה ריח בני, כריח שדה, אשר ברכו ה'. פירוש, שאז ריח בני של הבגידות, כריח המלכות, הנקראת שדה, אשר ברכו ה', היינו שכבר קיבל כל השפעות של טוב ועונג מה'.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "ויאמר ה' לה, שני גויים בבטנך, ושני לאמים ממעיך יפרדו, ולאם מלאם יאמץ". ופירוש רש"י, "ושני לאמים", אין לאום אלא מלכות. "יפרדו", זה לרשעו, וזה לתומו. "מלאום יאמץ", לא ישוו בגדולה, כשזה קם, זה נופל.

ויש להבין, מה מוסיף לנו רש"י בפירושו. אלא כאן מביא הכתוב את סדר העבודה, כשרוצים להגיע לידי דביקות בה'. ואומר "לאום", אין לאום אלא מלכות. כלומר, שהאדם צריך לדעת, שיש בהאדם ב' בחינת מלכות:

א. הוא מלך זקן וכסיל,

ב. הוא מלך מלכי המלכים.

היינו יצר הרע, השייך למלך זקן וכסיל, וכמו כן יש בו יצר טוב, השייך למלך מלכי המלכים. לכן הוא אומר, "יפרדו זה לרשעו, וזה לתומו. מלאם ולאם יאמץ, שלא ישוו בגדולה, אלא שזה קם, זה נופל". הכוונה לעליות וירידות, שכל אחד ואחד רוצה להתגבר על השני, היינו שדוקא על ידי התרוצצות, כל אחד ואחד מתגדל, כנ"ל, "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

וזה נקרא "לאם ולאום יאמץ", היינו ששניהם מתגדלים, כל אחד מתגדל על ידי השני. כלומר, שהירידות, שהיא בחינת מלך זקן וכסיל, מתרבה כוחו על ידי העליות של יצר טוב, כמו שאמרו חז"ל, "צדיקים, נדמה להם היצר הרע כהר גבוה". וזהו מטעם ע"י שיש לו הרבה עליות, הנקרא בלשון רבים צדיקים. כלומר, בעבודה, כשמדברים באדם אחד, שהוא עולם קטן, יש בהאדם הרבה צדיקים, היינו הרבה עליות. והם באים ע"י ההתגברות על הרשעים. וענין "הרבה רשעים באדם אחד", נקרא זה הרבה ירידות, היות שבכל ירידה הוא נעשה רשע, כנ"ל. נמצא, שכל אחד מתגדל ע"י השני. וזהו "לאם ולאום יאמץ".

מה שאין כן אלו אנשים שלא הולכים בדרך להגיע לידי דביקות בה', שהוא להשיג את הרצון להשפיע, שהם נקראים רשעים, בזה שהם לא עוסקים בדרך, שיוכלו לעשות הכל לשם שמים, אלא לתועלת עצמם, וכאן רשעים הוא בחינה אחרת, כלומר פירוש אחר לגמרי.

כלומר, שאין שם בחינת צדיקים באמצע, אלא כל מעשיהם הוא בבחינת רשעים, היינו שלא לשם שמים, אלא לתועלת עצמם. ובבחינת עבודה הם נקראים רשעים, אבל בבחינת הכלל, אלו ששומרים תורה ומצות, כבר נקראים צדיקים. ורק בבחינת עבודה, לעבוד רק לשם שמים ולא לתועלת עצמם, היינו בבחינת הכוונה, הם נקראים רשעים. והיות שאין להם בחינת צדיק באמצע, לכן אין הרע שלהם מקבל יותר תגבורת של רע, שרק אם יש בחינת צדיק באמצע, היינו בחינת עליה, שרוצה לעבוד רק להשפיע, אז צריך הרע לקבל יותר רע, בכדי שיוכל להוריד אותו מדרגתו.

לכן אצל הרשעים "נדמה להם היצר

הרע כחוט השערה" והרע לא ניתוסף בהם, אלא "עבר ושנה נעשה לו כהיתר", כלומר שאין לו הרגשת הרע. וזהו כנ"ל, כמו שכתוב "ולאום מלאם יאמץ". וכמו שפירש רש"י "לא ישוו בגדולה, כשזה קם, זה נופל". ואיך זה, כשקם, איך אח"כ נופל, אלא כל פעם, כל אחר מקבל תגבורת, פעם הטוב מקבל עליה מלמעלה, אז הרע נופל. ובזמן שהרע מקבל רע מלמעלה, הטוב נופל. וכך הם הסדר של ירידות וירידות, עד שכל הרע שיש באדם, מתגלה דוקא ע"י שהאדם מקבל כל פעם טוב, הנקרא עליות. וזהו "לאם מלאם יאמץ". לכן אין להאדם להתפעל מהירידות, אלא הוא צריך כל פעם לבקש מהבורא שיקרב אותו אליו.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "עד הנה, עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך ה' אלקינו". ויש לשאול, באיזה מצב הוא נמצא עתה. ומה היה המצב, שבו היה נמצא לפני הזמן של עתה, שעל זה הוא בא לומר דבר חדש, כאילו עתה הוא נמצא במצב טוב ועונג. ולפני זה לא היה נמצא במצב טוב, אלא שהיה במצב, שלא היה לו טוב. ועכשיו הוא בא לידי הכרה, שגם עד הנה, מה שאנחנו היינו מרגישים, ההרגשות האלו היו גם כן בחינת עזרה מלמעלה, מצד רחמים, אף על פי שלא היה מרגיש שהם רחמים. אבל עתה הוא רואה, שגם אז היו הרגשות שלנו, מה שאנחנו הרגשנו, שזה מצב של רע, גם זה היה מצד הרחמים, "ולא עזבונו חסדיך", היינו, שגם אז היתה ההשגחה מצד חסדים ולא מצד דין.

ויש להבין, איך זה. היינו לומר, שגם המצב של רע, היה רחמים. אלא כנ"ל, שאין אור בלי כלי, כי לא יכולים לתת לאדם משהו, אם אין לו צורך לזה. כדוגמת, שאין האדם יכול לאכול, אם הוא לא רעב, וכדומה. לכן, כשהאדם מתחיל ללכת בדרך ה', היינו להגיע לדביקות ה', אז האדם לא יכול לקבל עזרה מה', כי מדרך העולם הוא, שאין האדם מבקש עזרה ממי שהוא, אלא במקום שהוא בעצמו אינו יכול להשיג את הדבר.

לכן כשהאדם חושב, שהוא בעצמו יכול להגיע לעבוד בעל מנת להשפיע, אין הוא מבקש מה', שיעזור לו. לכן כשהאדם מתחיל לעבוד לשם שמים, והוא רואה כל פעם, שאינו זה בידו להגיע לדרגה של בעמ"נ להשפיע, אז האדם נעשה נצרך להבורא, שיעזור לו. נמצא, שכל הירידות שהיו להאדם, עד כדי כך לפעמים האדם בא לידי יאוש, ולידי "תוהה על הראשונות", והיה רוצה לברוח מהמערכה, ובטח המצבים האלה נקראים מצבים של רע, והיה במצב של רשע.

אולם אח"כ, בזמן שמילא את החסרון של הכלי, כלומר שהיה רואה, שכל הכלי שלו הוא מלא חסרון, אז הקב"ה נתן לו את העזרה, שהיא הרצון להשפיע, שהיא טבע שני, אז הוא רואה, שעד הנה, מה שהוא היה מרגיש הרבה ירידות, וחשב, שהסיבה היא מטעם שהוא לא מוכשר לזה, לכן הוא מקבל את הירידות, עתה הוא רואה, שעד הנה גם כן היה עזרה מה'. וזהו "עד הנה עזרונו רחמיך", והיה רק חסדים, כמו שכתוב "ולא עזבונו חסדיך".

מהו, שהמלך עומד על שדהו, כשהתבואה עומד בכרי, בעבודה

תשנ"א - מאמר י'
1990/91 - מאמר 10

הנה חז"ל אמרו על הכתוב "וה' ניצב עליו" (מובא בדעת זקנים מבעלי התוספות, ויצא) וזה לשונם, "לא מצינו כן בשאר האבות. אמר רבי סימון, אין המלך עומד על שדהו, לא כשהיא נחרשת, ולא כשהיא נזרעת, אלא כשהתבואה עומדת בכרי. כך אברהם חרשה, שנאמר, קום התהלך בארץ. יצחק זרעה, שנאמר, ויזרע יצחק. בא יעקב, שהוא כרי התבואה, שנאמר, קדש ישראל לה', ראשית תבואתה, עמד עליו".

ויש להבין, מה בא זה ללמדינו בדרך העבודה. מה זה "שדה", ומה זה "תבואה בכרי". ומהו המשל, "שהמלך עומד על שדהו". ידוע, שעיקר העבודה שלנו הוא רק על בחינת מלכות שמים, הנקראת אמונה, כמו שאמרו חז"ל, "בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה". וענין אמונה הוא, שצריכים להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב.

והגם שהאדם עוד לא רואה, שתהיה לו את ההרגשה זו, מכל מקום הוא צריך להאמין, ולומר, שזה, שהוא לא רואה את הטוב, איך שהוא מגולה בעולם, מכל מקום הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שזה, שהוא לא רואה את הטוב, שיהיה מגולה לעיניו, הוא מסיבת, שכל זמן שהאדם לא יצא משליטת אהבה עצמית, אין בידו כח לראות, מטעם שעל כלי קבלה היה צמצום, שאין האור מאיר שם, מסיבת שינוי צורה, כמו שכתוב בהסולם (בהקדמת ספר הזהר, אות קל"ח).

ומטעם זה אין האדם מסוגל לראות את האמת. אלא הוא צריך להאמין, שכך הוא. ובסדר עבודת הכלל, עוד לא ניכר את המצבים כל כך של ענין הנהגת של שכר ועונש. מה שאין כן בעבודת הפרט, היינו שהאדם רוצה להשתדל להגיע לדרגת, שיהיו כל מעשיו לשם שמים, שאז מתחיל האדם לתת כוחות, בכדי להגיע להיות בדרגת משפיע, שאז הוא צריך להיות, כל הבסיס שלו בנוי על גדלות ה', כמו שאומר הזה"ק, "שהאדם צריך ליראה מפניו יתברך בגין דאיהו רב ושליט", אז מתחילה העבודה בעיקר על האמונה הזו, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

ואז באים לו מצבים של עליות וירידות. היינו, לפעמים יש לו שכר, היינו שהאדם יכול להאמין בה', שהוא טוב ומטיב, ויכול האדם לאהוב את ה', מחמת גדלותו יתברך. וזה בא לאדם ע"י התאמצות יתירה באמונת שכר ועונש, שפירושו, שאם האדם עובד באמונה למעלה מהדעת, אז הוא מקבל שכר, שהשכר הוא בזה, שזכה להרגיש את אהבת ה' אליו. והעונש הוא, שאם הוא רוצה ללכת דוקא בתוך הדעת, הוא מתרחק ע"י זה מאהבת ה'.

ועוד יותר גרוע מזה, היות שלפעמים הוא מגיע להיות להיפך, היינו להיות משונאי ה'. היות שיש לו הרבה טענות להבורא, היות שהוא כבר התפלל הרבה פעמים לה', והוא רואה, שה' חס ושלום אינו שומע תפלה. ומזה האדם בא לידי מצבים של עליות וירידות. אולם אם האדם מתגבר, והולך למעלה מהדעת, ואומר "עינים להם ולא יראו", הוא זוכה, לפי שעה, לשכר, שהוא מרגיש, שהוא מקורב לה'.

וזהו על דרך שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות קל"ב) וזה לשונו, "וצריכים לדעת, שמידת הבינוניים, האמורה, נוהגת גם כן בשעת היות האדם אפילו תחת השגחת

הסתר פנים, כי ע"י התאמצות יתירה באמונת שכר ועונש, מתגלה אליהם אור של בטחון גדול בה' יתברך, וזוכים לשעתם לגילוי פניו יתברך במידתם של בינוניים. אלא חסרון הוא, שאינם יכולים לעמוד על מידותיהם, שישארו כן בקביעות, כי להישאר בקביעות אי אפשר, אלא ע"י תשובה מיראה".

ובהאמור יוצא לנו סדר העבודה בג' זמנים, עד שמגיעים לצאת מהעבודה, זו בחינת אדם. וזה על דרך שאמרו חז"ל (נידה ל"א) "שלושה שותפין יש באדם, הקב"ה, אביו, ואמו. אביו מזריע הלובן. אמו מזרעת אודם. והקב"ה נותן בו רוח ונשמה". ובדרך העבודה זה מתבאר על דרך שלומדים, שיש ג' קוין, שהם חסד, דין, ורחמים. שזהו על דרך שדברנו במאמרים הקודמים, שהאדם, בכדי שתהיה לו יכולת ללכת, הוא צריך לב' רגליים, שהם ימין, ושמאל, שהם בחינת ב' כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. כלומר שב' הקוים הולידו את הקו המכריע.

ובזה יש לפרש את ענין חרישה, וזריעה, ותבואה עומדת בכרי, בענין עבודה. כי ענין קו ימין הוא "חרישה", שזהו סדר עבודת האדם במי שרוצה להכנס בעבודה דלהשפיע. היות שהאדם נברא מטבעו, שהוא דואג אך ורק לתועלת עצמו. והיות על הרצון לקבל לעצמו היה תיקון, בכדי שלא יהיה ענין בושה, מסיבת שינוי צורה מהבורא, שהוא, מה שאנו מדברים ממנו, הוא רק מבחינת שהוא המשפיע להנבראים, וענין קבלה לעצמו אינו נוהג בו חס ושלום. לכן נעשה צמצום והסתר על הרצון לקבל לעצמו, שאין הנבראים לא יכולים לקבל את הטוב ועונג, מה שהוא רוצה לתת לנבראים.

וזה היה בכדי שתהא אפשרות, שהאדם יוכל לתקן את הכלי קבלה, שיהיה רק בעל מנת להשפיע. כלומר, שהאדם צריך להפוך את הרצון לקבל שבו, ולקבל במקומו רצון להשפיע. כלומר, מה שהיה מקודם אצלו למעלה בחשיבות, היינו הרצון לקבל, יהיה עתה למטה בחשיבות. ולא ירצה להשתמש עמו, אלא להיפך, הרצון להשפיע, שהיה אצלו למטה בחשיבות, ולא היה רוצה להשתמש עמו, יהיה עכשיו למעלה בחשיבות. כלומר, שעתה, הרצון להשפיע, זה אצלו דבר חשוב, ורוצה להשתמש רק עם הרצון להשפיע.

וזה נקרא חרישה, שמהפכים את העפר, מה שהיה למעלה, נעשה עתה לבחינה מטה, ומה שהיה למטה, בא עתה למעלה. וזה נקרא קו ימין, בחינת אברהם. חסד, היינו שהוא רוצה עתה לעסוק רק בבחינת חסד, הנקרא רצון להשפיע. וקו ימין, מכונה שלימות. כלומר, הגם שהאדם רואה, שעדיין אין בידו לעשות חסד, מכל מקום האדם צריך לעשות ציורים לעצמו, כאילו כבר זכה לבחינת השפעה, הנקראת חסד. ולתת על זה תודה לה', בזה שזיכה אותו לעשות מעשים בעל מנת להשפיע.

וכל זה הוא רק למעלה מהדעת. והגם שאם הוא יסתכל על מצבו, שבו הוא נמצא, הוא יראה אחרת, זהו ענין שלמעלה מהדעת, זאת אומרת, שהוא צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר הוא זכה לבחינת רצון להשפיע, כאילו כבר זכה לבחינת חרישה. וגם האדם צריך להשפיל את עצמו, ולומר, כמה שהבורא נותן לי, מחשבה ורצון לעשות משהו ברוחניות, אני שמח בזה, ונותן תודה לה', על מה שזיכה אותו לתת קצת שימוש להבורא, היינו שיכול לעשות משהו לטובת הבורא. ולהיות שמח בזה, היות שהוא רואה, שלשאר אנשים הבורא לא נתן להם את ההזדמנות לשמש אותו. לכן הוא שמח בזה. וזה נבחן לשלימות, מפאת שהוא מאמין עתה למעלה מהדעת, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. וממילא הוא יכול עתה לגלות את אהבה לה', ויהיה תמיד שמח.

אבל יחד עם זה צריך האדם ללכת עם הרגל השניה, שהיא בחינת שמאל, היינו לעשות בקורת על המעשים שלו. ויהיה לו רצון וחשק לראות את האמת, היינו כמה

כוחות הוא יכול לתת בעל מנת להשפיע, וכמה היא החשיבות של רוחניות. שאם באמת הוא מבין, שכדאי לעבוד רק לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, אז הוא רואה אחרת לגמרי, היינו, שכל המעשים שלו, שבזמן שהלך בקו ימין, שהיה חושב, שהוא באמת איש השלום, הוא רואה עתה, בזמן שעבר לקו שמאל, שאין לו שום דבר, שיהיה משהו באמת לשם שמים.

וזה נקרא "זריעה". כדוגמא, שלוקחים חיטים טובים, וזורעים אותם בשדה, אז מי שאינו רגיל בעבודת השדה, הוא מסתכל על האדם, שלקח חיטים, וזרע אותם בקרקע, כאיש שאינו שפוי בדעתו. כמו כן כאן, עושים כן, שלוקח מצבים טובים, שיש בהם שלימות, וכבר נתן על אלו המעשים תודה להבורא, ועתה הוא מבטל אותם. שזה דומה לאיש, הלוקח חיטים יפים, וזורע אותם בשדה.

אולם האמת היא, שברגל אחד לא יכולים ללכת. אמנם ב' רגליים האלו נבחנות לב' כתובים המכחישים זה את זה. לכן יצחק נקרא, שהוא "זרע את שדהו", שהוא בחינת שמאל. כמאמר חז"ל "לעולם יהא אדם דוחה בשמאל ומקרב בימין" (סוטה מ"ז), שיש לפרש, שבזמן שהאדם מרגיש, שהוא מקורב לה', זה נקרא "מקרב בימין". ו"דוחה בשמאל", יהיה הפירוש, שבזמן שהוא עושה בקורת, אז הוא רואה, שהוא נדחה מעבודה דלהשפיע. כלומר, שחז"ל באים להשמיענו, שהאדם צריך לב' דברים, היינו ימין ושמאל, כנ"ל. כי על רגל אחת לא יכולים ללכת. וזו בחינת יצחק, הנקראת "זריעה".

נמצא, שאברהם נקרא בחינת ימין, היינו חסד, שלימות. וזה נקרא לובן, כנ"ל, שג' שותפין הם אביו, ואמו, והקב"ה. שאביו הוא בחינה א', היינו קו א', הוא חסד, שמראה על שלימות. ושלימות נקרא לבן, כמו שכתוב "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו". וזה נקרא "ימין מקרבת". היינו, שהוא מרגיש, שהוא מקורב לה'.

"ואמו מזרעת אודם", ש"אודם" מראה על חסרון, בחינת נוקבא, היינו ששם הוא רואה, שהוא בכלל נדחה מעבודה דלהשפיע. לכן הוא במצב של עליות וירידות. וזה נקרא, שאין בו אלא אמונה חלקית, כמו שאומר (בהקדמה לתע"ס אות י"ד), מטעם שיש לו הרבה ירידות. ובזמן הירידה הוא בחוסר אמונה, כנ"ל.

אולם אין להאדם לתת הרבה זמן על קו שמאל, המכונה קו הב', מטעם שאז האדם נמצא במצב של פירוד. לכן האדם צריך להיות רוב הזמן של העבודה שלו במצב השלימות. וזה נקרא "חידוש הלבנה". כלומר, שכל פעם האדם צריך לחדש את הלובן שבו, שהוא קו ימין, בחינת לובן, כנ"ל.

מה שאין כן בזמן הירידה, שאז מסתלקת ממנו בחינת האמונה, ונשאר לפעמים מחוסר הכרה, כדוגמת אדם הנופל תחת אוטו משא, ונפצע, ואינו יודע שהוא נפל. והנמשל הוא, שהאדם רובץ תחת משאו, כמו שכתוב "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו", מחמת שהוא לא יכול ללכת למעלה מהדעת, מטעם שהעבודה ללכת למעלה מהדעת, היא אצלו לעול ולמשא, שאינו יכול לסבול. לכן, אם הוא מסיח דעת מזה, תיכף הוא נופל תחת האוטו - משא. וזה נקרא, שנפצע בתאונת דרכים. לכן האדם צריך להיזהר לשמור תמיד על הימין.

ובהאמור יוצא, שהתיקון, שהאדם הולך בקו שמאל, הוא, כי אינו מחכה שיקבל ירידה ויפול, ויחכה עד שתבוא לו התעוררות מלמעלה. אלא הוא ממשיך עליו את השמאל. ואז הוא רואה, שהוא נמצא במצב של ירידה. היינו, שאין לו שום ניצוץ, שירצה לעבוד להשפיע, ולא לתועלת עצמו. אז כבר יש לו מקום לתפלה.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל על דוד, שאמר "אני מעורר השחר, ואין השחר מעורר אותי", שהפירוש, שדוד המלך לא חיכה עד שהשחר, הנקרא שחור, שהוא בחינת חושך. כלומר, שהחושך מעורר אותו, אלא הוא בעצמו מעורר את

החושך. ומתפלל עליו, שה' יאיר לו את פניו, וממילא הוא מרויח זמן מזה שיש לו ההכנה להחושך, אז יותר קל לתקן אותו.

ומב' קוין הנ"ל, היינו ימין ושמאל, מולידים קו ג', שהוא בחינת קו אמצעי, שזהו מה שאמרו "הקב"ה נותן בו רוח ונשמה". כלומר, שאח"כ, היינו לאחר שהאדם גומר את העבודה בב' קוין, ואז כבר מגולה אצלו כל הרע, שזה בא לו, מטעם שאלו ב' קוין, הוא בחינת "ב' כתובים המכחישים זה את זה", והאדם רואה, שאין לדבר סוף מהעליות והירידות, לכן הוא נותן אז תפלה אמיתית, שהבורא יעזור לו כדי לקבל את הרצון להשפיע.

וכשהבורא עוזר לו, הוא זוכה אז לבחינת אמונה בקביעות. היות שכבר יש לו הכלים דהשפעה. כי מטרם שהאדם משיג את הכלים דהשפעה, אי אפשר לו שתהיה לו אמונה בקביעות. כי בזמן הירידה נאבדת לו את האמונה. נמצא, שאין האדם יכול להאמין בה' בתמידיות.

וזהו כמו שמבואר (בהקדמת ספר הזהר דף קל"ח) וזה לשונו, "כי כיון שאנו משתמשים בכלי הקבלה בהיפך ממה שנבראו, הרי אנו מרגישים בהכרח בפעולות שבהנהגה, שהם בחינת רע בעדנו. ועל כן בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו חס ושלום, ונעלם ממנו הפועל יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שמטרם שהאדם זכה לכלים דהשפעה, אי אפשר שתהיה לו אמונה בקביעות. נמצא, שע"י זה שהאדם זוכה להרצון להשפיע, הנמשך מהעבודה דב' קוין, שעל ידם מתגלה כל הרע לגמרי, עד שהאדם בא לידי החלטה, שרק ה' יכול לעזור לו, והוא מתאמץ בעבודה זו, ואינו בורח מהמערכה, אז הוא זוכה לקו האמצעי, הנקרא "הקב"ה נותן הרוח והנשמה". כנ"ל, שזה נקרא "גילוי פנים". ושזה נקרא כמו שכתוב "היכי דמי תשובה, עד שיעיד עליו יודע תעלומות, שלא ישוב לכסלו עוד".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש בעבודה, מה שכתוב "בא יעקב, שהוא כרי התבואה, שנאמר, קדש ישראל לה', ראשית תבואתה, עמד עליו". שעל זה נתנו חז"ל משל, "שאין המלך עומד על שדהו, אלא כשהתבואה עומד בכרי". ויש לפרש, שזה, שהמלך עומד על שדהו, הכוונה על האדם. שהאדם הוא נמשך מבחינת מלכות, שמלכות נקראת "שדה". והאדם צריך להגיע לבחינת "שדה אשר ברכו ה'", שזהו על ידי היגיעה בב' קוין הנ"ל, שהם בחינת חרישה דאברהם, ובחינת זריעה דיצחק, כנ"ל.

ואחר כך באה בחינת "תבואה בכרי", שכבר רואים את השכר מהעבודה, שהיא התבואה, שהיא בחינת יעקב. וזהו כנ"ל, לאחר שזכה לעזרה מה', שה' נתן לו בחינת נשמה, המכונה "גילוי פנים יתברך", וזה נקרא שה' עומד עליו בקביעות, היינו שאז הוא זוכה לאמונה בקביעות. וזה שכתוב "וה' נצב עליו", היינו לאחר שהאדם הגיע לדרגת קו אמצעי, שהוא בחינת יעקב, כבר "ה' נצב עליו". כנ"ל מהמשל, שהמלך עומד על שדהו בזמן כשהתבואה עומד בכרי.

וזהו כמו שמובא (בהקדמה לתע"ס אות נ"ד) וזה לשונו "אמנם אחר שרואה ה' יתברך, שהאדם השלים מידת יגיעתו, וגמר כל מה שהיה עליו לעשות בכח בחירתו והתחזקותו באמונת ה' יתברך, אז עוזר לו ה' יתברך, וזוכה להשגת ההשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים, ואז זוכה לתשובה שלימה".

(ובהקדמה לתע"ס אות נ"ו) אומר שם "ובהמתבאר, כי באמת אין האדם בטוח לחלוטין, שלא יחטא עוד, בטרם שיזכה להשגת ההשגחה של שכר ועונש המבוארת, דהיינו גילוי פנים. וגילוי פנים זה שמצד ישועת ה' יתברך, מכונה בשם עדות, היא המבטיחה לו, שלא יחטא עוד". שפירושו, שאז הוא זוכה לאמונה בקביעות, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "חי ה' וברוך צורי, בה' תתהלל נפשי". שיש להבין, מהו הפירוש "חי ה'". על הבורא, איזה שבח הוא זה להבורא. ובדרך העבודה יש לפרש "חי". מי הוא נקרא "חי ה'". היינו

מי שמאמין בה', שהוא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב, האדם הזה נקרא "חי".

"וברוך צורי". היינו מי שמקבל מה' צורה של אמונה זו, שהבורא הוא רצונו להטיב לנבראיו, והאדם הזה הוא מברך לה', שנתן לו האמונה, כי מכוחו עצמו אין האדם מסוגל לקבל על עצמו אמונה למעלה מהדעת, כי זוהי מתנת אלקים.

וכמו כן יש לפרש "בה' תתהלל נפשי", שפירושו הוא "בה'", כלומר מה שהבורא קירב אותו אליו, על זה "תתהלל נפשי", שנפשו של אדם נותנת רב תודות לה', בזה שקירב כנ"ל, שזה נקרא, "שהקב"ה נותן את הרוח, ונשמה". ובכוחות עצמו של האדם לא היה מסוגל לזה. על זה הוא משבח להבורא, שהאדם, עתה, שיש לו אמונה, הוא רק מה שהבורא נתן לו, על זה הוא מברך לה', שה' נקרא "קו אמצעי", כנ"ל, שרק ע"י העבודה בב' קוים הקודמים, האדם זוכה אח"כ לבחינת "הקב"ה נותן את הרוח והנפש".

ובהאמור, שרק הבורא הוא יכול לעזור לצאת משליטת הכלי קבלה, לכן בזמן הירידה, אין להאדם להתווכח עם הרצון לקבל שלו, ולבקש ממנו, שכדאי עבורו, שהרצון לקבל יעזוב את המקום, ולתת את מקומו עבור הרצון להשפיע, ורוצה לתת להבין, שיכנע לפניו. האדם צריך לדעת, שאף פעם הגוף לא יסכים לזה, וחבל על הדיבורים. אלא שיבקש מה', שרק הוא יתברך, יש לו כח לבטל אותו, ולא אחר. כלומר, שאף פעם הגוף לא יסכים לזה. וממילא אין מה להתווכח עם הגוף, רק בזמן שהוא רוצה לעשות משהו לשם שמים, הוא צריך לבקש מה', שיתן לו את הכח להתגבר על הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור יש לפרש על מה שאמרו (אבות פרק א' ה') "ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו אמרו. קל וחומר באשת חבירו". הגם שעיקר הוא פירוש הפשוט, אולם בדרך עבודה יכולים לפרש, שהאשה והאדם הם בגוף אחד, שאשתו של אדם נקראת הרצון לקבל, הנקרא נקבה, והיא רוצה תמיד רק לקבל.

לכן יש לפעמים, שהאדם רוצה לעשות משהו בעל מנת להשפיע, הנקרא בחינת זכר, בחינת איש. והרצון לקבל מתנגד. והאדם רוצה להרבות בדברים עם הרצון לקבל שלו, ולתת להבין, שכדאי, שהוא יתן לו לעבוד בעל מנת להשפיע. אז חז"ל אמרו, חבל על הדיבורים. וזה אמרו "באשתו אמרו", היינו בהרצון לקבל שבו עצמו. "וקל וחומר באשת חבירו", היינו להתווכח עם הרצון לקבל של החברים, שהוא יתווכח עמהם, ויתן להם להבין, שכדאי לעשות הכל בעל מנת להשפיע, כי רק ה' יכול לעזור להם לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

לכן אלו אנשים, שרוצים ללכת בדרך שיגיעו למצב, שכל מעשיך יהיו לשם שמים, אסור להם להגיד מוסר לחבירו, מדוע הוא לא עוסק בעבודה דלהשפיע. כי הרצון לקבל של חבירו, אם הוא רוצה לתקן, זהו כאילו, שיש לו כח להאדם הזה, אבל האמת היא, מה שהאדם עושה פעם כן להשפיע, זהו רק בכח ה'. לכן אסור להגיד מוסר לחבירו.

מהו, שהיצר טוב ויצר הרע שומרים לאדם, בעבודה

תשנ"א - מאמר י"א
1990/91 - מאמר 11

בזה"ק (וישלח ובהסולם אות א') אומר שם וזה לשונו, "רבי יהודה פתח, כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך. כי בשעה שהאדם בא לעולם, מיד היצר הרע בא עמו.

כמו שכתוב, וחטאתי נגדי תמיד. והוא משום שבכל יום עושה את האדם להחטיא לפני רבונו. והיצר הטוב בא אל האדם מיום שבא לטהר. ומתי האדם בא להיטהר. הוא בשעה שהוא בן י"ג שנה. אז מתחבר האדם בשניהם, אחד בימין ואחד בשמאל. היצר הטוב בימין, והיצר הרע בשמאל. ואלו הם שני מלאכים ממונים ממש. בא האדם להיטהר, נכנע היצר הרע לפניו והימין שולט על השמאל, ושניהם, היצר הטוב והיצר הרע, מתחברים לשמור את האדם בכל דרכיו, שהוא הולך", עד כאן לשונו.

ויש להבין, כשאנו מדברים בבחינת העבודה, אנו מבינים, שהיצר הטוב שומר את האדם בזמן שהוא הולך בדרך ה', ורוצה להגיע לדביקות ה', אז הוא מקבל שמירה מהיצר הטוב. אבל איזה שמירה האדם מקבל מיצר הרע, שבגללו הוא יגיע לדביקות ה'. שמשמע, שאם הוא לא יקבל שמירה מהיצר הרע, אינו יכול להגיע לדביקות ה'.

הנה הכתוב אומר (פר' תולדות) "ויאמר ה' לה, שני גויים בבטנך, ולאם מלאם יאמץ, ורב יעבוד צעיר". ופירש רש"י "מלאום יאמץ", לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל, שפירושו, לא יהיו שניהם בגדולה, בזמן אחד.

ידוע שסדר העבודה, בכדי להגיע שכל מעשיך יהיו לשם שמים, אין זה בידי אדם, אלא שזה האדם צריך לקבל, היינו כח הזה רק מלמעלה, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". אולם, בכדי שהאדם יגיע לדרגה דלהשפיע נחת רוח ליוצרו בקביעות, זה בא לאדם לאחר שגילה את כל הרע שבו. אז האדם מקבל את הכח הזה, הנקרא טבע שני, שהוא הרצון להשפיע.

כלומר, שהאדם מוכרח מקודם לגלות את כל הרע שבו, שזה נקרא, שכבר יש לו כלי שלם, היינו חסרון שלם. אז הוא מקבל האור השלם, כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב". אולם מטרם שיש לו גילוי כלי זה, היינו חסרון לעזרת ה', היות שהעזרה צריכה להיות עזרה שלימה, כמו שאמרו חז"ל "גמירי משמיא פלגא לא יהבינן" (פירוש, שמשמים לא נותנים חצי דבר, אלא דבר שלם).

לכן החסרון של התחתון גם כן צריך להיות דבר שלם. והיות שאי אפשר לגלות להאדם את כל הרע, משום שבזמן שאין לו עדיין טוב, לא יהיה בידו כח להכריע את הרע, מטעם שהרע יהיה יותר מהטוב. לכן, כשהאדם מתחיל לעסוק בתורה ומצות, אז כל פעם הוא מרבה טוב, ובשיעור הזה מגלים לו הרע, אז העבודה של האדם מאוזנת. כידוע דרשת חז"ל, שאמרו "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי" (קידושין דף מ').

לכן מגלים לו את הרע לשיעורים. וזהו כפי השתדלותו להשיג טוב, על ידי התגברותו בתורה ומצות.

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך להגיע לדביקות ה', שהוא לעשות כל מעשיו לשם שמים, היינו להשפיע נחת רוח ליוצרו ולא לתועלת עצמו, והיות שזהו נגד הטבע של האדם, שהוא נברא ברצון לקבל לתועלת עצמו, וכל עבודתו של האדם היא, שאומרים לו, שהוא לא ישיג את הכח הזה בכוחות עצמו, אלא רק ה' יכול לתת לו את הכח הזה, הנקרא רצון להשפיע, והאדם צריך

רק להכין כלי לקבל את הכח הזה, הנקרא טבע שני, נמצא, שדוקא על ידי היצר הרע, שהוא מתגדל אצלו בשלמותו, היינו שהאדם רואה את חסרונו האמיתי, שהוא אינו ראוי בכוחות עצמו להשיג את הרצון להשפיע, זה גורם לו להגיע לידי מצב, שהבורא נותן לו את הטבע דלהשפיע. נמצא, שהן היצר טוב והן היצר הרע מוליכים את האדם להגיע להמטרה של השתוות הצורה, הנקראת דביקות בה'.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו שהזה"ק אומר "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך", שהכוונה היא גם על יצר הרע, שהוא שומר את האדם להגיע לידי דביקות ה'. הלא, אם הוא שומר את האדם שיגיע לדביקות ה', מדוע הוא נקרא יצר הרע. ויצר הרע משמע, שהוא מביא לאדם מחשבות ורצונות שהם נגד דקדושה, כלומר שהוא נותן להבין לאדם, שלא כדאי לתת יגיעה בתורה ומצות. אם כן, איך הוא שומר את האדם להגיע לדביקות ה', שכן יעבוד הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו.

והתשובה היא, היות שאם אין הרע מגולה אצל האדם בשיעורו האמיתי, אין האדם מסוגל לקבל את עזרתו מה', היות שעדיין אין לו חסרון אמיתי, נמצא, שעדיין אין לו כלי אמיתי. לכן היצר הרע, בזה שהוא נותן לו מחשבות ורצונות מה שהם נגד הקדושה, שזה נקרא יצר הרע, וכמו שאמר אאמו"ר, שיצר הרע, פירושו, ציור של רע, כלומר, שהיצר הרע מצייר לאדם, שאם הוא יעשה מעשיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו, שיהיה לו רע. ציורים כאלו, היצר הרע מצייר להאדם. וזה גורם לאדם שיסתלק מהעבודה דלהשפיע לה'.

לכן בזמן שהאדם בא להרגיש את הציורים של יצר הרע, האדם רוצה לברוח מהעבודה זו, שהיא רק לתועלת ה'. והוא רואה אז, שאין שום אפשרות להתגבר על הציורים, מה שהיצר הרע מצייר לו. ורק אז הוא יכול להתגבר ולומר, שה' יעזור לו להוציא משליטת היצר הרע. כי האדם רואה אז, איך שזהו למעלה מהטבע, שיהא ביד אדם לפעול משהו נגד המצב השתור, מה שהאדם רואה את הציור של יצר הרע.

ומהציורים האלו, האדם רואה אז מהו רע. כלומר, איזה שיעור רע יש בלבו של אדם, שאינו מסוגל לעשות שום דבר לתועלת ה', אם הוא לא יראה שם, שיהיה משהו גם לתועלת עצמו. ועל ידי הציורים האלו, האדם מקבל כל פעם תמונה של רע. והאדם לא מסוגל לראות את הציורים האלו בפעם אחת, שבטח לא יהא בידו כח להחזיק אותם.

אלא מראים לאדם קצת, ותיכף מסתלק הציור הזה. ואז, כאילו האדם שוכח את התמונה של הציור, מהו לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. לכן יש לו כח עוד הפעם להתחיל בעבודה דלהשפיע. וכשהוא חושב, שהוא כבר נמצא בשלב, שיכול לעבוד רק לתועלת ה', תיכף בא אליו היצר הרע, ונותן לו עוד הפעם הציור של עבודה דלשם שמים. והציור הזה, עוד הפעם הוא מרחק אותו מהעבודה דלשם שמים.

נמצא, לפי זה, שדוקא על ידי היצר הרע, האדם יכול להגיע למצב של אמת, כלומר, שאין האדם יכול לרמאות עצמו, ולומר, שהוא עובד ה', ושכל מעשיו הם לשם שמים. היות שבזמן שהיצר הרע נותן לו הציורים, מה זה לשם שמים, והוא רואה, שהוא רחוק מעבודה זו, נמצא, שאין האדם יכול לרמאות עצמו, שהוא הולך בדרך האמת, הלא הוא רואה, איך שהגוף מתנגד לזה, עד כדי כך, שהוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שה' כן יכול לעזור לו לצאת משליטת אהבה עצמית.

נמצא, בלי שמירתו של יצר הרע, אף פעם לא היה האדם מסוגל לראות את האמת. נמצא, שכמו שיצר הטוב, מבינים כולם, שהוא שומר את האדם בדרך להגיע לשלימותו, להיות דבוק בה', היינו שיעבוד כולו להשפיע, כמו כן בלי יצר הרע, האדם היה חושב שהוא עושה הכל לשם שמים.

מה שאין כן, כשיצר הרע בא אליו עם ציורים רעים, ואומר לו, שלא כדאי לעבוד לתועלת ה', אז יש לאדם בירור גמור, שכל

מה שהיה מקודם עוסק בתורה ומצות, היה הכל לתועלת עצמו, כי הוא רואה עתה, כשיצר הרע מראה לו את המצב של עבודה רק לתועלת ה'. האדם מסכים עם היצר הרע שהצדק עמו, שבאמת אין האדם רואה, מה הוא ירויח, בזה שהוא עובד לתועלת ה'.

וזה גורם להאדם מצב של ירידה. כלומר, כי מטרם שבא אליו היצר הרע עם הציורים, הוא היה יודע, שבטח, שכל מה שהוא עושה, הוא לשם שמים, היינו שהוא מקיים מה שה' ציווה את האדם לעשות, אחרת בגלל מה הוא מקיים תורה ומצות. אבל שלא לשם שמים, כל אחד יודע, שמי שעובד שלא לשם שמים, אין עבודתו שוה כלום. לכן האדם, כשהוא עוסק בתורה ומצות, הוא יודע בעצמו שהוא עובד לשם שמים.

מה שאין כן עתה, כשהיצר הרע בא אליו עם הציורים רעים על עבודה דלהשפיע, והוא רואה, שהוא רחוק מלעבוד לשם שמים, ולעבוד שלא לשם שמים, בטח עבודה זו בלתי חשובה, אם כן הוא רוצה לעזוב בכלל את העבודה של קיום תו"מ. כי מצד הטבע, אין האדם מסוגל לעבוד עבודה שלא לצורך. כי האדם שעובד, הוא מוכרח לראות, שהוא עושה משהו. לכן, אם הוא רואה, דלשם שמים אין ביכולתו לעבוד, כפי שיצר הרע נתן לו להבין, מה זה כולו לשם שמים, ולא כלום לתועלת עצמו, ושלא לשם שמים, בטח שלא שוה כלום, לכן הוא בא לידי מצב, שבכלל הוא רוצה לברוח מהמערכה.

ובהאמור מובן לנו, את מה שהזה"ק מפרש את הכתוב "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך". כי בלי היצר הרע אף פעם האדם לא היה יכול להגיע לזכות להעבודה דלהשפיע, שהכח הזה, שיהיה בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, זה, רק הבורא יכול לתת. ובלי חסרון אין האדם יכול לקבל שום דבר. והחסרון הזה, שה' יתן לו את הטבע השני, היינו את הרצון להשפיע, אין לו, מטעם, שהוא חושב, שהוא עושה הכל לשם שמים, מטעם, שכל זמן שאין האדם רוצה לעבוד לתועלת ה', אין הגוף מתנגד כל כך, עד שיהא נצרך לעזרת ה'.

מה שאין כן כשהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, או בא לו העבודה של היצר הרע, ומתחיל לתת לו להבין, שלא כדאי לעבוד לתועלת ה'. ואז הרע מוליד לו חסרון לעזרת ה'. נמצא, שדוקא על ידי הרע, הוא נעשה מקורב לה', כלומר, שהיצר הרע שומר אותו, שלא ירמה עצמו שהוא עובד לשם שמים.

נמצא, שבזמן שהאדם מתפלל לה', שיעזור לו, מוכרחה להיות התפלה ברורה. היינו, שידע מה שחסר לו, כלומר, שהחסרון יהיה מגולה אצלו בלי שום ספיקות. כי אם החסרון לא מגולה אצלו בוודאות, אלא שהחסרון מה שהוא מרגיש, הוא אצלו בספיקות, אין זה תפלה. לכן, כשהיצר הרע בא אליו עם ציורים רעים, אז האדם יודע בוודאות, מה שחסר לו. וזה נקרא חסרון שלם.

וזהו על דרך מה שכתוב אצל יעקב, שאמר, "הצילנו נא מיד אחי, מיד עשו, כי ירא אנכי אותו, פן יבוא והכני אם על הבנים" (וישלח ובהסולם אות ע'), וזה לשונו, מכאן נשמע, שמי שמתפלל תפלתו, צריך לפרש דבריו כראוי, שאמר הצילנו נא. שלכאורה היה זה די, כי אינו צריך יותר מהצלה, עם כל זה אמר להקב"ה. ואם תאמר, שכבר הצלת אותי מלבן. לכן פירש "מיד אחי". ואם תאמר, שגם קרובים אחרים סתם נקראים אחים, על דרך שאמר לבן ליעקב "הכי אחי אתה ועבדתני חנם". לכן פירש "מיד עשו". מהו הטעם, משום שצריכים לפרש הדבר כראוי.

ויש לשאול על זה, זה אפשר להבין, כשמדברים לפני מלך בשר ודם, אז צריך המבקש איזו עזרה, שתהא הבקשה ברורה, בכדי שהמלך יבין מה שהוא מבקש. אולם מי שמבקש איזה בקשה מה', מדוע צריכה להיות הבקשה שלו כל כך ברורה. וכי אין הקב"ה יודע מה שבלבו של אדם, הלא הוא בטח יודע מחשבות בני אדם, כי ה' נקרא "יודע מחשבות", כמו שאנו אומרים "יודע מחשבות הרשיעה נא". אם כן, בשביל

מה צריכים לברר התפלה והבקשה, שאנו מתפללים, שתהא כל כך "לפרש כראוי".

והתשובה היא כנ"ל, שהאדם צריך לפרש את התפלה, שתהא מפורשת וברורה להאדם. היינו, שהאדם צריך לדעת, מה שחסר לו. כי לפעמים האדם חושב, שחסר לו דברים של מותרות. ועל זה הוא מתפלל בכל כוחו. ועל דברים מה שנוגעים להחיים שלו, כלומר, שבלעדם אין הוא יכול לקבל חיים דקדושה, ועל זה הוא מוותר, שהוא חושב, שחסר לו דברים, שעל ידיהם הוא יגיע להיות איש המעלה והמושלם, ועל זה הוא מבקש. ובאמת חסרים לו דברים שנוגעים לחיים שלו, זאת אומרת, בלעדם, היינו אם הוא לא ישיגם, הוא ישאר בבחינת מת, כדברי חז"ל, "רשעים בחייהם נקראים מתים".

לכן, כשהיצר הרע מצייר לו ציורים רעים על העבודה דלהשפיע נחת רוח ליוצרו, אז ע"י הרע הזה, הוא בא לפעמים, עד שהוא "תוהה על הראשונות", כדוגמת המרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ ישראל, כמו שמפרש הזה"ק. אז הוא רואה, שהוא ממש רשע, ואין לו אמונה בה'.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך לשמור, שבדרך שהוא הולך, שיעשה כל המעשים שיש בידו לעשות, מצד אתערותא דלתתא, שישיג בחינת אמונה בה'. וזה נקרא בשם "אנכי ה' אלקיך, ולא יהיה לך אלקים אחרים". שהם נקראים בחינת קנה ו - ושט, שהם ב' סימנים, שהחיים של בעלי חי תלויים בהם. כלומר, כמו בגשמיות, שאם הסימנים האלו נפסקים, מסתלקים החיים מבעלי חי. כמו כן בעבודה, שאם נפסק מהאדם בחינת "אנכי ... ולא יהיה לך", כנ"ל, מסתלקים ממנו החיים הרוחניים.

לכן יש לפעמים, שהאדם בוכה ומתפלל לה', שיעזור לו על מה שהאדם חושב, אף על פי שהאדם בוכה בדמעות שליש, ומכל מקום לא עוזרים לו על בקשתו, מטעם, שהוא נמצא בסכנת המות, והוא מבקש שיתנו לו שטויות. היינו, האדם חושב שהוא בסדר, שרק חסר לו לפי דעתו איזו השלמה. אבל באמת, האדם הוא מחוסר חיים. לכן בא המלאך, הנקרא יצר הרע, וע"י הציורים שלו, שהוא מראה לו, שלא כדאי להתבטל אליו יתברך, מטעם כי הרצון לקבל לתועלת עצמו לא ירויח מזה כלום, אז האדם יכול לראות את האמת, שהוא באמת רשע.

נמצא, שדוקא ע"י גילוי זה של הרע, הרע שומר אותו, שיבקש מה' שיתן לו חיים, הנקרא אמונה בה', שיוכל להתדבק בה', כמו שכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". וזה שאומר הזה"ק "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך". היינו, ששניהם, היינו היצר הטוב והיצר הרע, שומרים את האדם, שיגיע לדביקות ה'. ובלי היצר הרע לא היה יודע את האמת, על מה לבקש מה', שיעזור לו.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל, ש"היצר הרע אצל הצדיקים, נדמה להם כהר גבוה". יש לפרש ולומר, שבזמן שהאדם רואה, שהיצר הרע הוא כל כך גדול, כהר גבוה, זהו סימן שהוא צדיק, היינו, שהולך בדרך האמת, שע"י הוא יגיע להיות צדיק. אחרת לא היה נראה אליו היצר הרע כהר גבוה. וזה מטעם, שאין מגלים להאדם את הרע שבו, רק לפי ערך הטוב שיש לו, כנ"ל, כי תמיד צריך להיות מאוזן הטוב והרע. אז שייך לומר, שהאדם צריך לעשות בחירה, ולהכריע לטוב.

ובזה יש לפרש על מה שכתוב (ויצא, פרשה ראשונה) "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". והקושיא ידוע: "מדוע מלאכי אלקים עולים מתחילה". היה צריך לכתוב: "מקודם יורדים ואח"כ עולים". ועל דרך עבודה יש לפרש, ש"מלאכי אלקים", נקראים אלו אנשים, שרוצים להיות שלוחים של הקב"ה, לעשות את עבודת הקודש, כמו שאמרו חז"ל (סוכה י') "אנן שלוחא מצוה אנן".

לכן אלו אנשים שרוצים להיות בחינת מלאכים, היינו לעשות הכל לתועלת ה', הם נקראים "שלוחים של הקב"ה". הם צריכים מקודם, לעלות מקודם בדרגה, היינו לעשות

מעשים טובים, שזה נקרא עליה בדרגה, ואח"כ, כשהם בזמן עליה, שכבר יש להם מצב, שהוא הולך בדרך השלימות, ואז הוא יכול לחשוב, שהוא נמצא בתכלית השלימות. והיות שיש לו רצון להגיע לדביקות ה', לכן מגלים לו מלמעלה את האמת, איך שהוא עדיין רחוק מלעשות הכל לשם שמים. וע"י גילוי הרע, האדם יורד ממדרגתו, ומתחיל לראות את האמת, לראות מה שחסר לו. וכך הוא סדר העבודה. היינו, מקודם האדם מקבל עליה, מלמעלה. ואח"כ האדם מקבל ירידה מלמעלה, וזה הכל מטעם הנ"ל, היינו, שע"י העליות והירידות האדם משיג חסרון שלם. והחסרון הוא כל כך גדול, שאין מי שהוא בעולם, שיוכל למלאות חסרונו, אלא הקב"ה בעצמו. וזה נקרא כלי שלם, המוכשר לקבל עזרתו יתברך.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ב' כ"א) וזה לשונם, "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להיבטל ממנה". ואמר, שהפירוש הוא "לא עליך המלאכה לגמור", היינו העבודה להגיע, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, אין בידי אדם לגמור את עבודה זו. אם כן בשביל מה האדם צריך להתחיל בעבודה זו, שבין כך הוא לא יכול לגמור. היות, שמדרך העולם הוא, שאין האדם מתחיל באיזה עבודה שהיא, אם הוא יודע למפרע, שאין בידו לגמור אותה. אם כן מדוע אמרו "יאי אתה בן חורין להיבטל ממנה", היינו, שהאדם כן צריך להתחיל בעבודה זו. ונשאלת השאלה, לאיזה מטרה הוא צריך להתחיל.

והתשובה היא, שבכל דבר צריך להיות רצון וחשק להשיג את הדבר המבוקש, אחרת, אם מקבלים איזה דבר בלי הקדם חסרון להדבר, אין אפשרות להנות. כידוע, שאין אור בלי כלי. לכן האדם צריך להתחיל בעבודה דלהשפיע. ואז הוא רואה, לאחר שהשקיע הרבה כוחות, בכדי להשיג את הכח הזה, ואין בידו להשיג, לכן אח"כ כשהבורא נותן לו את הכח הזה דלהשפיע, הוא יכול להנות מזה.

ועל זה אמר זצ"ל, שזה ענין "נעשה ונשמע", שאמרו ישראל, בזמן שאומות העולם לא רצו לקבלה, משום שראו, שאין זה באפשרות ללכת נגד הטבע. אבל עם ישראל אמרו, נעשה בכפיה, אפילו שאין הלב שלנו רוצה, ועל ידי זה נזכה לנשמע. היינו, שה' יתן לנו לשמוע, שהעבודה זו מתקבלת על הלב, הנקרא "והשבות אל לבבך".

הנרות הללו קדש הם

תשנ"א - מאמר י"ב
1990/91 - מאמר 12

אאמו"ר זצ"ל אמר על מה שכתוב "הנרות הללו קדש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד", שצריכים לדעת ההבדל בין נס חנוכה לנס של פורים. כי בחנוכה היתה הגזרה רק על רוחניות, שמנעו מעם ישראל לקיים את המצות. והנס היה, שבזמן שגברו החשמונאים, כן היו יכולים לקיים את המצות. והיות לרוחניות אין כלים, כי "כלים" נקראים דוקא כלי קבלה, שזה נקרא "בריאה יש מאין", שהוא הרצון לקבל. לכן בא הרמז לזה "הנרות הללו קדש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם".

מה שאין כן הנס של פורים. היתה הגזרה גם על הגופים, כמו שכתוב "להשמיד להרג ולאבד, וכו'" (אסתר ג', י"ג). נמצא, שהנס היה על הגופים. ו"גופים" נקראים כלים לקבל. לכן בפורים כתוב "שמחה ומשתה ויום טוב", שענין משתה כבר שייך להגוף. ובחנוכה ניתן לנו הנס "רק לראותם בלבד, ואין לנו רשות להשתמש בהם".

וזה שחז"ל אמרו חנוכה, חנו-כה. ושאל, מהו הרמז של "חנו". ואמר, שענין "חנו" הוא פירושו, חניה. ואמר על זה משל, היות הרבה פעמים באמצע המלחמה נותנים חופש לאיזה פלוגת חיילים, והם הולכים הביתה, בכדי שיהיה להם אח"כ כח להיות חיילים אמיצים. ואח"כ לאחר החניה חוזרים לשדה המלחמה. ויש טפשים, שהם חושבים, מדוע ניתן להם חופש ללכת הביתה, בטח שהמלחמה נגמרה. לכן כבר לא צריכים אותם.

מה שאין כן הפקחים שבהם מבינים, זה שנתנו להם חופש, הוא מטעם לנוח, הוא בכדי שיקבלו כוחות חדשים, שיוכלו להלחם עם השונא. לכן הם מבינים, שהמנוחה הוא בכדי לקבל כח להלחם.

כמו כן כאן, בחנוכה היתה רק גאולה על הרוחניות, כי הגזרה היתה רק על רוחניות, כמו שכתוב (על הניסים) "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשכיחם תורתיך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, וכו'".

נמצא, שהגאולה היתה רק על רוחניות. וענין "רוחניות" בעבודה נקרא כלים דהשפעה, המכונה "אור דחסדים", המתלבש בכלים דהשפעה. אבל כאן, כשזוכים רק לכלים דהשפעה, הוא רק חצי עבודה, היינו חצי מלחמה. וזאת אומרת, האדם צריך לזכות, שגם הכלים דקבלה יכנסו לקדושה, היינו שישמש עמהם על הכוונה דלהשפיע.

ולאחר שגם כלים דקבלה נכנסו לקדושה, אז נקרא, שכבר יש לו כלים לקבל. ואז נקרא דרגה זו המתקת הגבורות. כלומר, לפני שהשיג את הכלים דקבלה, שיהיו בעל מנת להשפיע, לא היה יכול להשתמש עם האור שנתגלה על כלים דהשפעה. שכלים דהשפעה פירושו, שהאדם נותן משהו, ותמורת הנתינה אין האדם רוצה שום דבר, מטעם שהוא מאמין, שהוא משמש מלך גדול. לכן הוא שמח, בזה שהוא זכה לשמש מלך גדול.

מה שאין כן כשהוא משמש עם כלים דקבלה, היינו שהוא לוקח תענוגים מהבורא, והיות שע"י הקבלה הוא נעשה נפרד מהבורא, מסיבת שינוי צורה, לכן נקרא הכלי קבלה האלו "גבורות מרים". מפני שמר לו מחמת התרחקות מהבורא. כי פירוש של גבורות הוא, היות שיש באדם ב' מיני כלים: אחד נקרא "חסד", היינו שהוא נותן, ואחד נקרא "גבורה", זהו מה שהוא מקבל. ונקרא גבורה, שיש כאן ענין של התגברות, שלא לקבל. ואם כן יקבל, הוא יהיה מרוחק מה'. והמצב הזה מר לו. לכן, כשהוא יכול לתת על הרצון לקבל הכוונה דעל מנת להשפיע, נמצא, הגבורות הקודמות, שאם הוא היה משמש עם הכלי קבלה, היה מר לו, מסיבת שינוי צורה.

ועכשיו נמתקו, היינו עתה, שמשמש עם הכלי קבלה, הוא מרגיש מתיקות, היות שכוונתו הוא בעל מנת להשפיע. וזהו כבר בחינת השתוות הצורה. לכן עתה הוא יכול להנות מהם. כי בקבלה באופן כזה, בעל מנת להשפיע, אין כאן שום מר, אלא הכל טוב.

הנה אנו אומרים (בשיר של "מעוז צור ישועתי") "יונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמנים. ופרצו חומת מגדלי". הנה "יונים" נקראים אלו אנשים שהולכים בתוך הדעת. כלומר, שאין ביכלתם לעשות משהו אם זהו נגד הדעת. ואז היתה שליטת היונים, היינו השליטה הזו היתה שולטת על עם ישראל.

והשליטה זו מכונה "מלכות יון הרשעה", שמתפקידם הוא "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". כלומר, השליטה שהוא ללכת דוקא בתוך הדעת, זה גורם לפרוץ את החומה, שהוא שומר את המגדל. שפירושו של "מגדל" הוא, שיש באדם בחינת שיעור מסוים בגדלות ה'. ו"החומה" זו נקראת אמונה למעלה מהדעת, שדוקא ע"י האמונה למעלה מהדעת הוא יכול לבוא לידי הרגשת גדלות ה'. וכמו כן לצייר לעצמו גדלות ה'.

ובזמן שיש לאדם הרגשה בגדלות ה', אז האדם דומה "כמו נר בפני אבוקה", שהוא בטל אליו. אבל היונים, היינו השליטה שבתוך הדעת, שלא נתנו ללכת למעלה מהדעת, זה נקרא ש"פרצו חומת מגדלי". היינו בחינת אמונה למעלה מהדעת, שזהו חומה, שבתוך החומה הזו יכולים לבנות מגדלים, היינו להשיג גדלות ה', שזה נקרא "מגדל". כלומר, שדוקא ע"י אמונה למעלה מהדעת זוכים לדעת דקדושה.

נמצא, גדלותו של אדם, שהוא זוכה להרגשת גדלות ה', בא דוקא ע"י זה, שהאדם משפיל עצמו, היינו שמשפיל את הדעת שלו. ואז הוא יכול לזכות לגדלות ה', הנקרא "דעת דקדושה".

ובזה יש לפרש מה שכתוב ("ויתן לך" למוצאי שבת) "אמר רבי יוחנן, בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענותנותו, וכו'". בטח יש בזה פירוש יותר פשוט. אולם כשאנו מדברים בדרך העבודה, יש להבין מה שכתוב, שאנו מוצאים את ענותנותו של הקב"ה, שהוא ענו. ויש להבין, מה שייך לומר אצל הבורא מידת ענוות. כי משמע, שפלות. ואיך שייך לומר אצל הבורא מדה זו. ובדרך כלל כתוב "ה' מלך גאות לבש".

ויש לפרש, שהכוונה היא על האדם. כלומר, כל מקום שאדם זוכה לגדלותו יתברך, להשיג משהו מגדלות ה', "שם אתה מוצא את ענותנותו" של אדם. שלפי גדלות ה', שהאדם זוכה, בשיעור כזה האדם רואה את שפלותו.

זאת אומרת, שדוקא בזמן שהאדם הולך למעלה מהדעת, אז באה לו הדעת, ורוצה להפריע לו. ומתחיל להתוכח עמו. והאדם רואה אז, שאין לו מה להשיב. אז האדם רואה את הרע שיש בו, שהוא צריך להתחזקות יתירה, שיהא בידו של אדם להנצל מהדעת של יצר הרע, הנקרא בחינת "יונים". ורואה אז, לפי הרע שמגולה אצלו, שאין עוד כל כך שפל כמוהו, מטעם שהרע מגולה אצלו יותר משאר אנשים. כנ"ל, כפי הטוב שהאדם עושה, אם האדם הולך בדרך האמת, שהוא רוצה לעשות הכל בעל מנת להשפיע.

נמצא, בזמן שהאדם זוכה לגדלות ה' אפילו משהו, האדם אינו יודע מדוע עזר לו ה' יותר משאר אנשים. כי הוא מרגיש, שהוא יותר גרוע מכל אנשים שבעולם. ואומר לעצמו, בטח אם שאר אנשים היו יודעים את דרך האמת, כפי שהוא מבין, בטח היו הם אנשי מעלה ולא כמוהו. נמצא, בזמן שהאדם מרגיש קצת גדלות ה', הוא בא לידי שפלות, מזה שה' עזר לשפל כמוהו. וזה שכתוב "בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו".

לכן בזמן שהאדם אומר לה' "אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים" (תפלת נעילה), שפירוש, בזמן שהאדם מבקש מה', שיקרב אותו, שזה נקרא "נותן יד להתפייסות, וימינך פשוטה לקבל שבים". היינו, שהאדם אומר לה', אני מרגיש את

מצבי, איך שאני נמצא במצב של רשע ופושע יותר מכל העולם. וזה באה לו מסיבה שמלמעלה גילו לו את הרע, כנ"ל, שאין מגלים לאדם רע יותר מכפי טוב הנמצא בו.

כמו שפרשנו את מה שאמרו חז"ל "רשעים נדמה להם היצר הרע כחוט השערה, וצדיקים כהר גבוה". ולכאורה היה הדבר צריך להיות להיפך. הרשעים, שלא יכולים להתגבר על יצר הרע, אז הם צריכים לומר, שהיצר הרע כהר גבוה. מה שאין כן הצדיקים, שכן היה להם כח התגברות, היה צריך להיות היצר הרע בעיניהם כחוט השערה.

והתשובה היא כנ"ל, שאין מראים לאדם את הרע שבו, אלא לפי ערך הטוב שנמצא בו. מטעם, כדי שיהא הטוב ורע מאוזן. לכן צדיקים, שיש להם הרבה עליות וירידות, כל הירידות הן מצד היצר הרע. לכן מהרבה ירידות נעשה "הר גבוה". ומילת "הר" יש לפרש הרהורים. זאת אומרת, מכל הרהור, שהאדם מהרהר אחרי מדתו של הקב"ה, שאינו מאמין בהשגחתו יתברך, שהוא טוב ומטיב, זה נקרא "הרהור רע".

לכן אצל צדיקים היצר הרע הוא נעשה הר גבוה. מה שאין כן אצל רשעים, שאין להם עליות וירידות, מטעם שאי אפשר לקבל ירידה מטרם שהאדם עולה, כמו שבארנו בענין חלום יעקב, שכתוב "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", שהיה צריך לומר מקודם "יורדים" ואח"כ "עולים".

אלא בבחינת עבודה, כל אנשים באו לעולם הזה בתור לקיים שליחות של הבורא. ו"מלאך נקרא שליח". לכן מקודם צריך לעלות בדרגת עבודה, שמרגישים קצת התקרבות ה'. ואח"כ אפשר להיות ירידות. לכן רשעים, שאין להם עליות, ממילא אין להם ירידות. ובאמת למה אין הם עולים. זהו מטעם, שהיצר הרע מפריע להם לעלות. לכן הם נשארים בהיצר הרע שאינו אלא כחוט השערה.

לכן צדיקים, שיש להם הצורה אמיתית של הרע, לכן בזמן שה' עוזר להם, הם מרגישים את שפלותם, שהבורא קירב אותם. וזה נקרא כמו שכתוב "מאשפות ירים אביון". שפירוש, שהאדם אומר, בזמן שהייתי נמצא באשפה, ונהנתי ממה שכל בעלי חי לוקחים את מזונותיהם, היינו מאשפה. וזה שכתוב "במקום גדלותו של הקב"ה, אתה מוצא את ענותנותו".

אולם יש לפרש זה, כנ"ל, שאין להאדם לומר עתה, שכבר זכיתי לבחינת גדלות ה', כבר אין אני זקוק לבחינת אמונה למעלה מהדעת, היות שכבר יש לי על מה לבנות את העבודה שלי, על בסיס שזכיתי עכשיו לגדלות ה'.

אלא כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להיות זהיר, בזמן שהוא זוכה לאיזו התקרבות מצד ה'. שאל יאמר, שעתה הוא יודע, שכדאי לעבוד עבודת הקודש, בגלל שהוא מרגיש עכשיו טעם בעבודה. אלא האדם צריך לומר, עתה אני רואה, שכדאי לעבוד למעלה מהדעת, כי דוקא ע"י זה שאני רוצה ללכת למעלה מהדעת, ה' נותן לי קצת התקרבות אליו.

לכן הוא מקבל ההתקרבות הזו בתור סימן, שהוא הולך בדרך האמת. לכן הוא מקבל עתה, שמהיום והלאה לא ירצה לקבל שום עבודה בתוך הדעת, אלא הכל למעלה מהדעת. נמצא, שאין הוא לוקח התקרבות ה' בתור בסיס, שעל זה הוא אומר, שכדאי להיות עובד ה', היות שיש לי כבר בסיס. אלא להיפך, שמהיום והלאה הוא יעבוד רק למעלה מהדעת.

וזה שכתוב "במקום גדלות של הקב"ה, אתה מוצא את ענותנותו". כלומר, במקום גדלותו, היינו במקום שהאדם משיג קצת גדלות ה', שם אתה צריך למצוא את ענותנותו. כלומר, ששם במקום שהאדם מוצא את גדלותו של הקדוש ברוך הוא, האדם צריך למצוא את ענותנותו של האדם, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת, הנקראת "שפלות", "ענוה".

היות שבחינת אמונה היא בחינה שהיא למטה מחשיבות. לכן אמונה נקראת בחינת "מטה". זאת אומרת, שבזמן שהאדם מוצא גדלות ה', האדם צריך לחפש ולמצוא מקום לעבוד בבחינת אמונה, ולא בבחינת מה שהוא

מצא מקום גדלות ה'.

היות שהאדם צריך לומר, זה שזכה קצת למצוא מקום לגדלות ה', הוא מטעם, שהלך מקודם בבחינת אמונה, שנקראת בחינת "מטה", בחינת "שפלות". לכן הוא ממשיך ללכת בדרך הזו, שהיא אמונה למעלה מהדעת. היות שהוא רואה, שדרך זו היא דרך אמת, והוכחה לזה שדוקא ע"י הכנה זו ה' מקרב אותו אליו.

וזה שכתוב "יונים נקבצו עלי, וכו', ופרצו חומת מגדלי". שענינו הוא, שהאדם צריך לשמור את החומה הזו, הנקראת "אמונה בה' למעלה מהדעת". כלומר, שאין לאדם לחכות עד שהוא יבין שכדאי ללמוד, וכמו כן שכדאי להתפלל, וכדומה. אלא שלא יסתכל על מה שהדעת מיעץ לו. אלא הוא צריך ללכת לפי שהתורה מחייבת את האדם. כן האדם צריך להתנהג. ורק על דרך זו, שזה נקרא "כניעה ללא תנאי", האדם יכול לזכות לדעת דקדושה.

והעיקר הוא התפלה. היינו, שהאדם צריך להתפלל לה', שיעזור לו ללכת למעלה מהדעת. כלומר, שהעבודה צריכה להיות בשמחה, כאילו כבר זכה לדעת דקדושה. ובאיזו שמחה היתה אז עבודתו, כמו כן הוא צריך לבקש מה', שיתן לו את הכח הזה, שיהיה בידו ללכת למעלה מדעתו של הגוף.

כלומר, אף על פי שהגוף לא מסכים לעבודה זו בעל מנת להשפיע, רק הוא מבקש מה', שיהא בידו לעבוד בשמחה, כמו שמתאים למי שמשמש מלך גדול. ואין הוא מבקש מה', שיראה גדלות ה', ואז הוא יעבוד בשמחה. אלא הוא רוצה, שה' יתן לו שמחה בעבודה דלמעלה מהדעת, שיהיה חשוב אצל האדם, כאילו כבר יש לו דעת.

מהו "מסרת גבורים ביד חלשים" בעבודה

תשנ"א - מאמר י"ג
1990/91 - מאמר 13

הנה סדר העבודה. בזמן שהאדם רוצה לעשות הכל לשם שמים, היינו שהמעשים שלו יהיו בעל מנת להשפיע, ולא לקבל שכר, היות שזהו נגד הטבע, מטעם שהאדם נברא ברצון לקבל לתועלת עצמו, לכן ניתן לנו עבודה, לצאת מאהבה עצמית ולעבוד רק להשפיע לטובת ה'.

ובכדי שנוכל לעבוד עבודה זו, היינו לצאת משליטת אהבה עצמית, ניתן לנו מצוה של "ואהבת לרעך כמוך", כמו שאומר רבי עקיבא, שזה "כלל גדול בתורה". וכמו שמפורש בספר "מתן תורה", שבסגולה זו נצא משליטת הרצון לקבל לעצמו, ונוכל לעבוד לתועלת ה'. ובענין "ואהבת לרעך כמוך" יש לפרש ב' פירושים:

א. כפשוטו בין אדם לחבירו,

ב. בין אדם למקום, כמאמר חז"ל (מדרש רבא, יתרו, כ"ז, א') "רעך ורע אביך אל תעזוב". רעך זה הקב"ה, כמו שכתוב "למען אחי ורעי", שמפרשים, זה הקב"ה, שקרא אותם "אחים" ו"רעים". נמצא, שענין "ואהבת לרעך כמוך", הכוונה היא "להגיע לאהוב את ה' כמוך". נמצא, שיש ב' בחינות "ואהבת לרעך כמוך":

א. צריכים לומר, בתור סגולה. כלומר, מה שצריכים לאהוב את חבירו, הוא רק שעל ידו נוכל להגיע גם כן לאהוב את ה', כמובא בספר "מתן תורה". לכן, כמו באהבת חברים, האדם כשרוצה להתדבק עם חברים, הוא בוחר לעצמו עם מי להתחבר. היינו, שהאדם בורר לעצמו חברים, הוא מחפש חברים, שיהיו בהם מעלות טובות.

כמו כן האדם, כשרוצה לאהוב את ה', האדם צריך להשתדל לראות את הגדלות וחשיבות של ה'. וזה מעורר באדם אהבת ה'. ואם אין האדם מסוגל לראות את גדלות וחשיבות הבורא, מטעם שהרע שבאדם מראה לשון הרע על הבורא, אז האדם צריך להתפלל לה', שה' יעזור לו, שיהיה בידו כח להתגבר, ולומר למעלה מהדעת "אני רוצה להאמין בגדלות וחשיבות ה', כדי שאני אוכל לאהוב אותו", כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". זאת אומרת, אהבת חברים היא אמצעי, שעל ידה יכולים להגיע להמטרה, שהיא אהבת ה'.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "טוב תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון". כלומר, בזה שהאדם מתייגע בדרך ארץ, שהוא ענין עבודה בין אדם לחבירו, זוהי סגולה, שיכול לבוא לאהבת ה', הנקרא בחינת "תורה". שעיקר התורה היא, שע"י התורה מתחברים ל"הנותן התורה". שעל זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". כלומר, שע"י התורה, שהיא בחינת תבלין, זוכים לבחינת דביקות בה', שזהו נקרא "מחזירו למוטב".

וזהו "ע"י יגיעת שניהם משכחת עוון". היינו ע"י יגיעה בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, שהיא ע"י יגיעה בתורה, "משכח עוון". כלומר, העוון של עץ הדעת, שמזה נמשכות העוונות, מתתקן על ידי שניהם.

הנה הכתוב אומר (תהילים ל"ג, "רננו צדיקים") "הנה עין ה' אל יראיו, למייחלים לחסדו, להציל ממות נפשם, ולהחיותם ברעב". ויש להבין, מהו "עין ה' אל יראיו" דוקא. הלא עיני ה' משוטטות בכל. ויש להאמין, שה' משגיח על כל העולם בהשגחה פרטית, בבחינת "טוב ומטיב", ולאו דוקא אל יראיו.

ויש לפרש זה, שאין אנו מדברים מה', אלא מבחינת "ממעשיך הכרנוך". כלומר, שדוקא ה"יראיו", הם המרגישים שעין ה' משגיח על כל העולם. היינו, שרק אלו שהם יראי ה', משיגים שה' משגיח על העולם בבחינת השגחה פרטית, בבחינת טוב

ומטיב. מה שאינו כן אצל כלל העולם, שעליהם שורה בחינת הסתר פנים על ההשגחה, שאינם יכולים להשיג את השגחתו יתברך, שהיא בבחינת טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קל"ח) "וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיוכלו לקבל שלימות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה, מוכרחה ההנהגה להיות בדרך טוב ורע".

היינו, שכל זמן שהכלי קבלה שלנו מלוכלכים עוד בקבלה עצמית, אי אפשר לראות את ההשגחה בבחינת טוב ומטיב. אלא כנ"ל, היינו מי יכול לראות את עין ה', שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב, רק אלה שהם "המייחלים לחסדו". כי "חסדו" פירושו, שהם מייחלים לקבל מידת החסד מה', היינו שהם מייחלים לקבל מה' מידת השפעה, הנקראת "השתוות הצורה", המכונה "דבקות בה'".

לכן כשהם זוכים למידת השפעה, כבר הכלי קבלה שלהם אינם מלוכלכים. אז הם זוכים ל"עין ה'", היינו להרגיש שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. מה שאין כן לאנשים שאינם מייחלים להשיג את מידת החסד, היינו לכלים דהשפעה, הם נמצאים תחת שליטת טוב ורע.

אולם למי הבורא נותן את החסד, הנקרא "כלים דהשפעה", שהוא טבע שני. לא לכולם. כלומר, שיש הרבה אנשים, שמייחלים לחסדו, היינו שהבורא יתן להם את מידת החסד. אולם לאלה אנשים, שהם חושבים, שענין החסד הוא רק לבחינת תוספות, זאת אומרת, הם מחזיקים את עצמם לשלמים, אלא הם צריכים את מידת החסד, שהבורא יתן להם, שזה יהיה אצלם בחינת תוספות טובה, לאלו אנשים אין הבורא נותן להם את החסד, הנקרא "כלים דהשפעה".

וזהו מטעם, שמלמעלה נותנים רק לאלו שיש להם כלים להמילוי. זאת אומרת, אם אין חסרון אמיתי, אין באפשרות למלאות. אלא דוקא מתי אפשר למלאות את החסרון. שהאדם אינו מבקש מותרות, אלא הכרחיות, אז האדם מקבל, כי מותרות לא נקרא "חסרון".

וזה שכתוב "עין ה' אל יראיו, למייחלים לחסדו". באיזה אנשים מדברים, שמייחלים לחסדו. כלומר, לאיזה צורך הם מייחלים, שה' יתן להם את מידת החסד. זהו דוקא באלו אנשים, שמרגישים, שצריכים את מידת החסד, בכדי "להציל ממות נפשם".

היינו דוקא באלו אנשים שרוצים להגיע לדביקות ה', היינו להיות דבוקים בחיי החיים. אחרת, אם אין להם דביקות, הם מרגישים עצמם, שהם בחינת "מתים", כמו שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים", לכן הם מבקשים מהבורא שיציל אותם ממות, כי שינוי צורה מפריד אותם מחיי החיים.

מה שאין כן דביקות ה' הוא בחינת חיים, כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום". נמצא, מה שהם מבקשים את מידת החסד, הוא מטעם, שלא רוצים להיות בחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים". להם הבורא נותן את מידת החסד, היינו כלים דהשפעה.

וזה שכתוב "להציל ממות נפשם". היינו כנ"ל, זה שהוא מבקש מה' שיתן לו את מידת החסד, הוא מטעם "להציל ממות נפשם", זה נקרא "חסרון", שהוא כלי שיכול לקבל מילוי. מה שאין כן אלו אנשים, שהם צריכים לעזרת ה' מטעם מותרות, אין להם כלים אמיתיים, היינו חסרון אמיתי, שה' יתן להם את הכלים, מטעם "להציל ממות נפשם", אלא מטעם מותרות.

לכן הם נשארים עם הכלי קבלה, שהם דואגים רק לתועלת עצמם. והם אינם מרגישים, שיש להם כלים מלוכלכים, שאי אפשר לכנס לתוך הכלים האלו קדושה, כי קדושה ותועלת עצמו הם שני הפוכים זה לזה.

ובהאמור יוצא, שרק אלה שהם מבינים, שאם אין הם מסוגלים לעשות מעשים להשפיע, הם נפרדים מחיי החיים, והם מבקשים מה', שיתן להם את הכח דלהשפיע, שזהו טבע שני, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שכמו שהטבע הראשון, שהוא הרצון לקבל, נתן הבורא, כמו

כן אי אפשר לשנות את הטבע הראשון לטבע שני, אלא זה יכול רק הבורא בעצמו.

וכמו שהיה ביציאת מצרים, שה' בעצמו הוציא אותם משליטת פרעה מלך מצרים, כמו שאמרו חז"ל (ב"הגדה של פסח") "ויוציאנו ה' ממצרים, לא על ידי מלאך, ולא ע"י שרף, ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו".

אולם מתי האדם מקבל את העזרה, שה' יוציא אותו משליטת מצרים, שהוא הרצון לקבל לעצמו. זהו דוקא בזמן שיש להאדם חסרון אמיתי כנ"ל, ולא מותרות. לכן, אם האדם רוצה להגיע לדביקות ה', אז האדם מקבל עזרה על בחינת חסרון. היינו, שירגיש, שהוא בעל חסרון. כלומר, לא שחסר לו איזו שלימות, אלא שחסרים לו חיים, מחמת שהרע שבו הוא במידה מרובה. לכן מודיעים לו מלמעלה, שהוא חוטא. כמו שכתוב בזה"ק, על מה שנאמר "או הודע אליו חטאתו". ושואל "מי הודע לו". ומשיב "הקב"ה הודע אליו, שהוא חטא".

שהפירוש הוא, שהקב"ה מראה לו את האמת, איך שהוא מרוחק מה', וממש חסרים לו חיים דקדושה. נמצא, שהאדם מבקש אז מה', שיעזור לו, ושיתן לו את הרצון להשפיע, מטעם שחסרים לו חיים. ואז, היות שכבר יש לו חסרון אמיתי, אז הקב"ה נותן לו את הרצון להשפיע, שהוא בחינת טבע שני.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ב"ועל הניסים") "ואתה ברחמיך הרבים מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים", שזה בא להודיענו, שמטרם שהאדם בא לידי מצב, שהוא רואה, איך שהוא חלש, ורואה, איך שהרע אצלו כל כך מרובה, שאין לו שום אפשרות להתגבר, ואיך שהוא טמא, אי אפשר לקבל מילוי מלמעלה, כי עדיין אין לו כלי שלם, שיוכל לקבל את המילוי, השייך לחסרון הכלי.

וזה שכתוב "כי אתם המעט מכל העמים", שפירושו כנ"ל, היינו "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם", היות "כי אתם המעט מכל העמים". היינו, שהאדם רואה, שהוא יותר גרוע מכל העולם. ודוקא במצב של שפלות, ה' בוחר בכם, והוציא אתכם משליטת מצרים, כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים".

הנה כתוב (במזמור שיר חנוכה) "ארוממך ה' כי דליתני, ולא שמחת אויבי לי". ויש להבין, מי הם האויבים של דוד, שדוד אמר "ולא שמחת אויבי". ויש לפרש, כי ידוע ש"דוד" נקרא בחינת מלכות, היינו מלכות שמים, שהנבראים צריכים לקבל על עצמם עול מלכות שמים על הכוונה שלא על מנת לקבל פרס, אלא "בגין דאיהו רב ושליט", ולא לשם תועלת עצמו.

ולדבר זה כל העולם מתנגדים, ושונאים לעשות הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמם. לכן היות שקדושה היא כולו להשפיע, היינו לתועלת ה', כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'". כלומר, כמו שהבורא הוא רק משפיע להנבראים, כמו כן הנבראים צריכים להשפיע לה', כי זה נקרא "השתוות הצורה", שהיא בחינת דביקות בה'.

נמצא, כל אלו שהם רוצים לעבוד רק לתועלת עצמם ולא לשם שמים, הם נקראים "אויבי ה'", היינו אויבי מלכות שמים. והם נקראים בזה "אויבי דוד". וזה שאומר דוד "ולא שמחת אויבי לי". ובדרך כלל יש לנו לדבר רק מב' בחינות:

א. הבורא,

ב. הנבראים.

היינו, הבורא ברא את הנבראים בכדי לתת להם טוב ועונג, כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו". ואדם הראשון קודם החטא, היתה לו שלימות של בחינת הנשמה שלו, שהיה לו אז בחינת נר"ן מבי"ע, וגם נר"ן מאצילות. רק אחר החטא, היה לו הסתלקות הנר"ן שלו, ולא נשאר רק בבחינת נפש לבד.

ואז היה צריך לעשות תשובה, היינו להעלות כל הכלים שלו, שנפלו להקליפות, ושוב לחברם עם הקדושה, שהוא לחזור ולהידבק בו יתברך בבחינת בעל מנת

להשפיע, שזה נקרא "תשובה", כמו שכתוב בזה"ק "תשוב ה' לגבי ו'".

פירוש של ה' היא בחינת מלכות, שענינה מקבל בעל מנת לקבל, וממנה נמשכות כל הנשמות. לכן מלכות נקראת "כנסת ישראל", שהיא כוללת כל הנשמות. ועל מלכות זו ניתן תיקון, לתקן אותה בעל מנת להשפיע. ועבודה זו נתנה להנבראים, שע"י זה שעוסקים בתורה ומצות בעל מנת להשפיע, גורמים בזה, כל אחד ואחד בשורש נשמתו, במלכות דאצילות, שתהיה בעל מנת להשפיע, שע"י זה גורמים יחוד למעלה, הנקרא "יחוד קוב"ה ושכינתיה". היינו בחינת מלכות, הנקראת "שכינה", עם ז"א, הנקרא "ו' דהוי"ה". שזהו פירוש "תשובה", מה שזה"ק אומר "תשוב ה' לגבי ו'".

ובאופן כללי יש להבחין ג' בחינות, הנקראות בשם אחד, יחיד, ומיוחד. וכמו שכתוב (תע"ס חלק א', דף י"ד אות א') "אחד מורה שהוא בהשואה אחת. יחיד מורה על הנמשך הימנו, שגם אלה הריבויים המה אצלו בצורת יחיד, כמו עצמותו יתברך. ומיוחד מורה, הגם שהוא פועל ריבוי הפעולות, אמנם כח אחד פועל כל אלה, וכולן חוזרות ושבות ומתייחדות בצורת יחיד".

שפירושו אחד, שהוא בהשואה אחת, כלומר שברא את הבריאה על רצון אחד, שהוא להטיב לנבראיו. ויחיד פירושו, הגם שאנו רואים, שיש ריבוי פעולות, היינו טוב ורע, היינו שנראה חס ושלום כפועל טוב ופועל רע, אז נקרא יחיד, היינו משום שלכל פעולותיו המשונות יש להם תוצאה יחידה, להטיב. ונמצא, שהוא יחיד בכל פעולה ופעולה, ואינו משתנה בכל פעולותיו המשונות. כלומר שעל כל פעולה רוכבת עליה צורת יחיד, שהוא רק להטיב.

והאדם צריך להאמין בזה. זאת אומרת, אף על פי שהאדם מרגיש, שלפי הרגשתו הפעולה הזו, שהוא מאמין, שזה בא מהבורא, והיא פעולה לא טובה, מכל מקום הוא צריך להאמין, שעל הפעולה זו יגרום לו, שיוכל להשיג את הטוב. וזוהי עבודת האדם, להאמין בזה שהוא כך, אף על פי שהוא לא מבין את זה. ולתת תודה להבורא על זה.

וזהו כמו שאמרו חז"ל "האדם צריך לברך על הרע, כמו שמברכים על הטוב". כלומר, שהאדם צריך להאמין, שזהו לטובתו, אחרת הבורא לא היה נותן לו להרגיש את המצבים האלה, מטעם שרצונו יתברך הוא, שרוצה להטיב לנבראים, כי זו היתה מחשבת הבריאה.

ומיוחד נקרא, בזמן שהאדם כבר זכה לראות, איך שכל ריבוי יחידים כבר קבלו צורת יחיד, כלומר שזכה לראות, איך שעל כל רע כבר קיבל את הטוב השייך לבחינתו. וענין מיוחד זוכה האדם להשיג רק לאחר שתיקן את הכלים שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע. אז האדם זוכה למטרת הבריאה, שהיא כולו טוב.

וזה שכתוב "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". שענין "חנוכת הבית" הכוונה על בית המקדש, שבבחינת עבודה, לבו של אדם צריך להיות בית מקדש לה', כמו שכתוב "ועשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם". שהאדם צריך לזכות להשראת השכינה, כמו שאמרו חז"ל "רחמנא ליבא בעי", שפירושו, שרק לבו של אדם צריך הבורא, בכדי לתת לו את מה שרוצה לתת לו.

ובזמן שהאדם כבר זכה לבחינת מיוחד, אז הוא רואה שזכה לבנין בית המקדש. ועל זה אמר דוד "ארוממך ה', כי דליתני ולא שמחת אויבי לי". היינו, שכל האויבים הם הרצונות של קבלה עצמית, שהם היו המפריעים דקדושה, שה' הציל אותו מכל האויבים, וזכה להכנס לקדושה. וזה שכתוב "ה' העלית מן שאול נפשי, חייתני מירדי בור".

אנו אומרים (ב"עזרת אבותינו") "אתה הוא ראשון, ואתה הוא אחרון, ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע". וכמו כן אנו אומרים "אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם, אתה הוא בעולם הזה, ואתה הוא לעולם הבא". ובפשטות אנו

מבינים, שאנו מדברים מגדלות ה'. אולם בדרך עבודה מה בא זה להשמיענו.

ידוע, שסדר עבודה הוא, שהאדם צריך לתקן את הכלי קבלה שלו, שיהיה בידו כח לעשות הכל להשפיע. והאדם צריך לתת כוחות, ויעשה את כל מה שיש בידו לעשות. ואז הוא בא לידי החלטה, שבלי עזרת ה' אין שום מציאות לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "גאולה". היינו, שיוצא מגלות מצרים, היינו משליטת הרצון לקבל.

והגאולה, כולם מבינים, שזה שייך לה', היות שהאדם רואה, שאין שום אפשרות לצאת מהגלות מכח עצמו. אולם יש לשאול, מאיפה הוא יודע, שלצאת מהגלות של הרצון לקבל תלוי רק בה', ואין זה בידי אדם.

התשובה היא, היות שכבר עשה לפי דעתו, מה שביכולתו לעשות, ולא זז מאומה מהרצון לקבל שלו. אלא להיפך, הוא רואה, שמעת שהתחיל לעבוד את העבודה, בכדי להגיע לדרגת "שכל מעשיו יהיו לשם שמים", הוא רואה עכשיו ממש אחרת, שהוא הלך אחורה.

כלומר, שהוא רואה, איך שעתה הוא משוקע באהבה עצמית יותר מתמיד. ומטעם זה, האדם, כשזכה לגאולה, היינו לצאת מהגלות הזו, הוא אומר, שרק הבורא יכול להוציא את עם ישראל ממצרים, כלומר שהגאולה שייכת להבורא.

מה שאין כן להכנס בתוך הגלות, היינו להיות נכנע לשליטת הרצון לקבל, בטח זה שייך להאדם. כלומר, שהאדם אשם בזה, שהוא לא יכול להתגבר על הרצון לקבל לעצמו. נמצא, שהאדם בעצמו נכנס לגלות.

על זה בא הכתוב להשמיענו, שלא כך הוא, כמו שהאדם מבין. והגם שהאדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי", כלומר, שהכל תלוי בידי בחירת האדם, מכל מקום האדם צריך להאמין, שהכל הוא בהשגחה, היינו שהכל תלוי בה'. ועל זה נאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם". שענין "עולם" ידוע שהוא מלשון "העלם והסתר". ויש לדעת, שבענין הגלות יש להבחין ב' בחינות:

א. שהאדם לא מרגיש שיש העלם והסתר,

ב. שהאדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של העלם והסתר.

וזה שכתוב "אתה הוא עד שלא נברא העולם". כלומר, זה שאין האדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של העלם, זה ה' עשה. וזהו לטובת האדם, היות שמטרם שהאדם מסוגל לתקן את הרע שבקרבו, יש תיקון, שלא לראות את הרע. נמצא, שה' עשה את המצב של טרם ביאת האדם לתוך ההעלם והסתר.

וזה שכתוב "אתה הוא עד שלא נברא העולם". היינו, עד שנברא ההעלם. ואח"כ האדם בא לידי מצב של העלם והסתר. ולמצב הזה האדם בא דוקא לפי ערך התגברותו בתו"מ, בעל מנת להגיע לדרגת "שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע".

וזה שכתוב "אתה הוא משנברא העולם". כלומר, זה שהאדם בא לבחינת העלם והסתר, זה בא ממך. וזה שכתוב "אתה הוא משנברא העולם". ולאחר שהוא כבר בגלות, אז באה הגאולה. וזה "אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון".

מהו, שברכת האדם היא ברכת הבנים, בעבודה

תשנ"א - מאמר י"ד
1990/91 - מאמר 14

הזה"ק (ויחי דף קט"ז, ובהסולם אות שע"א) שואל, על מה שכתוב, "ויברך את יוסף ויאמר, יברך את הנערים. וזה לשונו, במקרא זה יש להסתכל בו, שכתוב "ויברך את יוסף". ולא מצאנו כאן ברכה, שיברך את יוסף, אלא לבניו. ומשיב, אמר רבי יוסי, את, הוא בדיוק, כי את רומז על המלכות. וכתוב את יוסף, שהוא ברכת בניו, כי בניו, מנשה ואפרים, הם בחינת מלכות, הנקראת את. וכשמתברכים בניו, הוא מתברך תחילה. על כן כתוב גם כן יוסף, כי בניו של אדם ברכתו הוא", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו, שאם הבניו מתברכים, גם יוסף מתברך, בעבודה, מה משמיענו בזה.

ידוע כי כל עבודה שלנו היא, שאנחנו צריכים להגיע לידי דביקות בה', שעיניה הוא השתוות הצורה, שפירושו הוא, להיות משפיע כמו שהבורא הוא המשפיע לתחתונים. ובגלל זה ניתנה לנו העבודה בתו"מ, לעשות אותם בעל מנת להשפיע, שעל ידי זה האדם מתקן בשורש נשמתו, שהוא המלכות דאצילות, שהיא בחינת הכלל ישראל. לכן מכונה מלכות "כנסת ישראל", היות שכל הנשמות באות ממנה.

לכן, בשיעור שהם עושים מעשים דלהשפיע, הם גורמים שמלכות, הנקראת שכינה, יהיה לה יחוד עם קוב"ה, הנקרא ז"א או יסוד דז"א, שיסוד נקרא בחינת "צדיק" המשפיע למלכות. אולם בזמן שהמלכות היא בבחינת הקבלה לעצמה, אין לה השתוות עם המשפיע, הנקרא קוב"ה. וזה נקרא, שהשכינה היא נמצאת מרוחקת מהקב"ה, מסיבת שינוי צורה. וזה נקרא, שאין הקב"ה יכול להשפיע למלכות, וממילא אין שפע להנשמות.

ובזמן שאין הקב"ה יכול להשפיע להתחתונים, מסיבת שינוי צורה שיש ביניהם, זה נקרא "צער השכינה". היינו, מצד המקבל, שאינה יכולה לקבל שפע, מטעם שאם היא תקבל שפע עבור התחתונים, ילך הכל לקליפות, הנקראות "מקבל בעל מנת לקבל". וגם זה נקרא "צער", מטעם הנותן, היות שמחשבת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ועתה הוא לא יכול לתת להם את הטוב ועונג, מטעם שכל מה שיהיה ביד הנבראים, ילך הכל לקליפות.

לכן יש צער להנותן, שאינו יכול לתת. כדוגמת האם, שרוצה לתת לאכול להתינוק, והתינוק חולה, ואינו יכול לאכול. אז יש צער מצד הנותן. וזה נקרא בלשון הזה"ק, שיש צער למעלה, שלא יכול להיות יחוד, היינו שהמשפיע יתן שפע להמקבל, והמשפיע שפע לתחתונים נקרא מלכות, המקבלת שפע מז"א, שזה נקרא בלשון חז"ל, "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". ומהי הפרנסה. זה שישראל מכשירים עצמם, שיהיו ראויים לקבל שפע, זוהי הפרנסה שלו, מטעם שזו תהיה מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

לכן בזמן שהתחתונים עוסקים בתו"מ על הכוונה דלהשפיע, הם גורמים למעלה יחוד, היינו, שגם מלכות, שהיא המקבלת את השפע עבור התחתונים, תהיה בחינת משפיע. וזה נקרא "יחוד קוב"ה ושכינתא", היינו שיש נחת רוח למעלה, מזה שהתחתונים גורמים שישפע שפע למטה.

מה שאין כן אם אין התחתונים עוסקים על הכוונה דלהשפיע, זה גורם צער השכינה. היינו, שיש צער למעלה, מזה שאין המלכות, הנקראת "שכינה", יכולה להשפיע טוב ועונג להנבראים.

אולם בענין צער השכינה יש להבחין גם כן ב' בחינות, כנ"ל. היינו, שיש להבחין צער מצד הנותן, הנקרא בחינת "קוב"ה". ויש צער השכינה, שהיא נקראת "אם הבנים", היינו "כנסת ישראל", שהיא הולידה את "נשמות

ישראל". וכן מייחסים למלכות, שהיא נותנת חיות להקליפות, בסוד מה שכתוב "ורגליה יורדות מוות", שפירושו "ורגליה" היינו מלכות בסופה, הנקראת "רגלין", יורדת להשפיע חיות להקליפות, הנקראות בחינת "מוות", בכדי קיומן, אחרת לא היו הקליפות מתקיימות. והיות שהקליפות הן צריכים אותם, כמו שכתוב "והאלקים עשה שיראו מלפניו", לכן המלכות מפרנסתן, בכדי קיומן בלבד, היינו בשיעור שיוכלו להתקיים.

וזה נקרא גם כן בשם "נהירו דקיק", בכדי שיוכלו להתקיים. זאת אומרת, זה שאנו רואים, שיש תענוג בעולם הגשמי, שעל תענוג הזה כל העולם רצים בכדי להשיג אותו. ובאופן כללי התענוג הזה מלובש בג' דברים, המכונים קנאה ותאוה וכבוד. ואם לא היה שם "הנהירו דקיק", שהיא נותנת את התענוג בתוך אלו דברים הגשמיים, מי היה יכול להתקיים בעולם. כי בלי תענוג אי אפשר לחיות, מסיבת כי מטרת הבריאה היתה על הכוונה דלהטיב לנבראיו. לכן בלי טוב ועונג אי אפשר לחיות.

אולם יש להבין, מדוע נקרא זה "צער השכינה", הלא הבורא ברא את העולם להטיב לנבראיו. אם כן היו צריכים לומר "צער הבורא". כלומר, זה שהנבראים לא עוסקים בתו"מ בעל מנת להשפיע, זה גורם שאין הבורא יכול להשפיע. נמצא, שהצער צריכים ליחס להבורא, ולא להשכינה, הנקראת "מלכות".

ואאמו"ר זצ"ל אמר, מהו ההבדל בין הבורא להשכינה. ואמר שזהו דבר אחד. וזהו כמו שאומר הזה"ק "הוא שוכן ואיהי שכינה", שהפירוש הוא, ששני שמות הללו הם ענין אחד, אלא שהם אור וכלי. כלומר, במקום שהשוכן מגולה, נקרא שכינה. לכן הם דבר אחד, אלא במקום שהאור אינו יכול להיות מגולה, מסיבת שינוי צורה שיש בין אור וכלי, זה נבחן שהשכינה, ששם צריך להיות מגולה השוכן, היא בחסרון.

לכן מיחסים להשכינה. כלומר, אין השוכן יכול להיות מגולה להתחתונים, מסיבת שינוי צורה. והיות שאנו מדברים רק מהכלים, לכן אנו קוראים להגלות "שכינתא בעפרא", "שכינתא בגלותא", מטעם שאנו מדברים מהכלים ולא מן האורות. לכן נקרא זה "צער השכינה", כאילו היא סובלת מזה, מה שהיא לא יכולה להשפיע לתחתונים. אבל אם נדבר מפרטים, צריכים לומר, שיש כאן ענין צער מצד הנותן גם כן, הנקרא המשפיע להתחתונים. אלא כשמדברים מבחינת הכלים, לכן אנו מכנים "צער השכינה".

ובהאמור יוצא, בכדי שיהיה נחת רוח למעלה, מטעם "אמר ונעשה רצונו", היינו, היות שרצונו להטיב לנבראיו יצא לפועל, היינו שהנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג, זהו השמחה, שהנבראים גורמים למעלה, כמו שאמרו חז"ל "לא היתה שמחה לפניו, כיום שנברא בו שמים וארץ".

לכן, בזמן שהנבראים הולכים בדרך הישר, הנקרא שכל מעשיהם הם בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז הם גורמים במלכות, שהיא שורש הנשמות, שתהיה בעל מנת להשפיע, מה שהיא תקבל עבור הנשמות, היינו לצורך הנשמות, שהם מוכשרים לקבל בעל מנת להשפיע, שזה נקרא שהנבראים גורמים יחוד קוב"ה ושכינתיה.

ועל ידי זה מושפע שפע להתחתונים, מטעם שהשפע שנמשך הוא על דרך התיקון. היינו, שעל ידי קבלה זו, באופן, שהוא בדרך השתוות הצורה, יש תענוג למעלה, היות שבזמן קבלת השפע, אין שם בחינת בושה, מטעם התיקון שמקבלים בעל מנת להשפיע.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "ברכת האדם היא ברכת הבנים". אלא, היות שבזמן שהבנים, היינו הנבראים, הנקראים "בנים למקום", מקבלים את השפע בתיקון של ברכה, היינו שכל מה שהם רוצים לקבל, הוא מטעם שרוצים להשפיע נחת רוח ליוצרו, שענין "ברכה" נקרא בחינת השפעה, שהוא בחינת חסד, היינו להשפיע, כמו שכתוב בזה"ק (הקדמת ספר הזהר דף נ"א, ובהסולם אות ל"ז), שאות ב' היא בחינת חסד, המראה

על ברכה, שהוא חסדים, שהוא היכל לחכמה, הנכלל בב'.

נמצא, שע"י זה שהבנים עוסקים בבחינת הברכה, היינו שעוסקים בעל מנת להשפיע, בזה הם גורמים, שגם למעלה שמלכות תתחבר עם ז"א, הנקרא "יחוד קוב"ה ושכינתיה", שמיחוד הזה גם למעלה יכולים להשפיע, מטעם שהבנים עוסקים בהשפעה. וזה גורם, שגם בשורש למעלה תימשך הברכה למטה להבנים. וזה נקרא, ש"עם ישראל מקבלים את השפע מאביהם שבשמים".

כמו שכתוב בזהר (בראשית ח"א דף קכ"ג) וזה לשונו, "ומה שהמוחין הגדולים דשבת מכונים בשם ירושה, הוא, שכל המוחין שבני ישראל מקבלים מאביהם שבשמים, הוא ע"י אתערותא דלתתא, על דרך שאמרו "יגעתי ומצאתי תאמין". והוא על דרך שבני אדם רוכשים קניני עולם הזה. שכל קנין הגדול ביותר, הרי היגיעה שנותנים תמורתו, צריכה להיות גדולה ביותר. אמנם האורות דשבת אינם מחייבים שום יגיעה אחריהם".

והטעם, שאורות דשבת אינם צריכים יגיעה, הוא, כי שבת היא בחינת תכלית שמים וארץ, מעין גמר התיקון, שאז יהיה הכל מתוקן. לכן יש לפני שבת ששת ימי החול, המרומז לבחינת "שיתא אלפי שני", שהיא בחינת עבודה, עד שמגיעים לגמר התיקון. כמו כן יש "ששת ימי המעשה", שאז הוא זמן עבודה. ושבת היא בחינת המנוחה.

לכן אמרו חז"ל "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" (עבודה זרה ג'). נמצא, שעל ידי זה, שנותנים יגיעה לצאת משליטה של אהבה עצמית, ולזכות לכלים דהשפעה, שהוא בחינת ברכה. ובזה יש נחת רוח למעלה, בזה שהם יכולים להשפיע להבנים.

ובהאמור נבין מה שהזה"ק מתרץ, על מה שכתוב "ויברך את יוסף", ולא מצאנו כאן ברכה, שיברך את יוסף, אלא לבניו. ומתרץ "וכשמתברכים בניו, הוא מתברך". על כן כתוב גם כן "יוסף", כי "בניו של אדם ברכתו הוא". היינו כנ"ל, כי "יוסף" נקרא המשפיע, ו"בניו", מפרש הזה"ק "כי בניו, מנשה ואפרים, הם בחינת מלכות, הנקרא את".

שפירושו, שמלכות הנקרא את, הוא מטעם, שהיא כוללת כל האותיות, שהם מ - א' ועד ת', כי האותיות נקראות כלים, שהם מקבלי השפע, שזה נקרא "בניו", היות שהיא המקבלת בשביל הנבראים. נמצא, ע"י זה שבניו מתברכים, גם הוא מתברך, היינו המשפיע, שהוא יוסף, הנקרא יסוד, המשפיע למלכות, בזמן שמלכות יכולה לקבל עבור הבנים, נקראת אז המלכות בשם "אם הבנים שמחה הלליה".

כי בזמן שהתחתונים עוסקים בתו"מ בעל מנת להשפיע, כנ"ל, שע"י זה הם גורמים בשורש נשמתם, שהוא מלכות, שיהיה בהשתוות הצורה עם המשפיע, שזה נקרא יחוד, אז השפע מושפע לתחתונים. נמצא, שהם גורמים, שהמלכות יכולה לקבל שפע בשבילם. לכן המלכות נקראת אם הבנים שמחה.

הללו-יה, היינו הללו י"ה, הנקראים חכמה ובינה, שהם המשפיעים את השפע לבחינת יוסף. ומיוסף, שהוא יסוד, למלכות, הנקראת את. וזהו מה שכתוב "ויברך את יוסף". וזהו הפירוש, ש"ברכת האדם הוא הבנים". אם הבנים מתברכים, זה נקרא ברכה אצל האדם, בזמן שהוא יכול להשפיע טוב ועונג.

אולם עבודה זו, שיהיו כל מעשיו בעל מנת להשפיע, זוהי עבודה קשה, היות שכל אברי הגוף מתנגדים לזה. וזהו נגד הטבע של האדם, שנברא ברצון לקבל לתועלת עצמו. וזה שכתוב (תהילים ל"ב) "ואנכי תולעת ולא איש, חרפת אדם ובזוי עם".

שיש לפרש, אנכי הכוונה ל"אנכי ה' אלקיך", שבחינה זו אצלו היא בבחינת תולעת, היינו שהיא חלשה אצלו כמו תולעת. "ולא איש", זאת אומרת, מתי שאני רוצה להתדבק ב"אנכי ה' אלקיך", הם אומרים, הפעולה הזו אינה מתאימה לאיש, שיש לו שכל ודעת, שהוא ילך למעלה מהדעת. זה מתאים לאיש שאינו שפוי בדעתו.

חרפת אדם עבודה זו של אמונה למעלה מהדעת. זוהי חרפה לאדם, שחושב, שעיקר תכלית האדם הוא להידבק ב"אנכי ה' אלקיך".

היינו זה, שרוצה לזכות שה - אנכי, יהיה בבחינת ה' אלקיך, היינו שהוא יזכה באופן פרטי, שזה נקרא אלקיך, אז הם מחרפין ומגדפין, היינו הם אומרים, שעבודה זו שייכת לבחינת מלאכים ולא לבני אדם, שזהו בזיון לאדם, שהוא רוצה לעשות כך, הגם שהוא אומר להם, הלא אתם רואים, שיש הרבה אנשים שהולכים בדרך להגיע, לזכות, להיות בבחינת ש"ה' יהיה אלקיך".

שאז הם אומרים על אנשים האלה, שהם פשוט "בזוי עם", כלומר שהאומות העולם שישנם בגופו של אדם, אומרים לו, שהעבודה זו, לעבוד שהאדם יזכה לבחינת "אנכי ה' אלקיך", שייכת לבזוי, היינו לאלה אנשים שפלים, שאפילו לדבר אליהם הוא בזיון, מטעם שהם הולכים בדרך ה', כמו טפשים שאין להם דעת.

ומכל מקום, כשהאדם רוצה להתגבר על טענותיהם, יש לו עבודה קשה. ונוהגות כאן בעבודה זו עליות וירידות. והאדם צריך להתגברות יתירה, כי טענותיהם של האומות העולם שבאדם, עומדים מוכנים למצוא איזה תולשה בעבודה, בכדי להראות לאדם, שחבל על יגיעתו, היות שהעבודה זו אינה בשבילו. ומיעצים לו לברוח מן המערכה. ואין להאדם שום כח לעמוד נגדם, אלא להתגבר בתפלה, שה' יעזור לו לנצח את האויבים שבקרבו.

וזה שכתוב (תהילים ל"ב) "רבים מכאובים לרשע, והבוטח בה', חסד יסובבנו".

ויש להבין, מהו ש"רבים מכאובים לרשע". משמע שבגלל זה, "והבוטח בה' חסד יסובבנו". אלא, שבדרך העבודה מדברים באדם אחד, שהוא כלול מכל העולם.

ויהיה הפירוש, כפי שידוע, שכל זמן שהאדם נמצא תחת שליטת הרצון לקבל, הוא נקרא רשע, מטעם, שאינו יכול לומר, שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. לכן הוא סובל מכאובים, בזמן שהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע. והאדם שואל, מדוע מטרם שנכנסתי לעבוד את עבודת הקודש, שתהיה בעל מנת להשפיע, לא היה לו מכאובים, בזמן שהיה עוסק בתו"מ, והיתה לו שמחה מהעבודה, והיה תמיד שמח, שהיה מאמין בשכר ועונש, ובגלל זה הוא היה שומר תורה ומצות.

ועתה, כשהתחיל בעבודה דלהשפיע, הוא מרגיש מכאובים, בעת שהוא רוצה לעסוק בתו"מ. וקשה לו לעשות משהו לתועלת ה'. והוא רואה כל פעם, איך שהוא רחוק מקדושה, שקדושה נקראת בחינת "השתוות הצורה". ועתה הוא רואה, איך שהוא רחוק מזה.

והתשובה היא, שהאדם צריך להאמין, זה שעתה נעשה הוא יותר מרוחק מה', והאדם שואל, הלא ההרגשה זו, שהוא מרגיש, שעכשיו הוא יותר גרוע מהזמן שהיה עובד בעל מנת לקבל שכר, אין זה מטעם שבאמת הוא יותר גרוע עכשיו מזמן הקודם, אלא לא שעתה נתווסף לו רע, בגלל זה הוא יותר גרוע, אלא מטעם שעתה, שהרבה מעשים טובים, לכן גילו לו את האמת, איך שהרע שבו שולט עליו. מה שאין כן מטרם שהיה לו טוב, לא היו יכולים לגלות לו את האמת, כי תמיד צריך להיות הרע מאוזן עם הטוב. נמצא, שאין האדם עומד במצב של ירידה, עד כדי כך, שהאדם חושב שהעבודה זו היא לא בשבילו, ורוצה לברוח מהמערכה. אלא הרגשה זו באה לו דוקא בזמן שיש לו טוב דוקא.

אלא הוא מאמין בה', כי מלמעלה נתנו לו להרגיש את אלה מצבים של מכאובים. ובמצב שהאדם עדיין נמצא במדרגת רשע, בזה שלא יכול להאמין בהשגחת טוב ועונג, והאדם הזה, כשמתגבר, נקרא "והבוטח בה'", אז הוא זוכה ל"חסד יסובבנו". ויש לפרש יסובבנו הוא מלשון מסובב. היינו, שהמכאובים, שהיו לרשע, זו היתה סיבה לחסד, היינו שיזכה לבחינת חסד. נמצא, ש"רבים מכאובים לרשע", היו גורמים שיזכה לחסד.

מהו הברכה "שעשה לי נס במקום הזה" בעבודה

תשנ"א - מאמר ט"ו
1990/91 - מאמר 15

חז"ל אמרו (ברכות נ"ד) "באדם שנעשה לו נס, שניצול מאריה. ואמר לו רבא, כל אימת דמטית להתם, בריך (שכל פעם שהוא יבוא למקום הזה, יברך) ברוך שעשה לי נס במקום הזה". ויש להבין זה בדרך העבודה, מה בא זה ללמדנו.

ידוע שמטרת הבריאה היתה, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ולצורך זה ברא בהנבראים רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג, אחרת, אם אין חסרון להתענוג, אין אדם יכול להנות. שכך אנו רואים בהטבע, שאם אין לאדם חסרון לאיזה דבר, אין האדם יכול להנות. כדוגמת, שאם האדם אינו רעב, אינו יכול להנות מאכילה, וכדומה. לכן אנו רואים ואומרים, שהבורא ברא כך בטבע שלנו רצון לקבל הנאה ותענוג.

ואין לשאול, למה ברא הבורא טבע כזה, מטעם שאמרו חז"ל (חגיגה י"א) "יכול ישאל אדם, קודם שנברא העולם. תלמוד לומר, למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ". שפירושו, שלא יכולין לשאול שום דבר, מדוע כשברא העולם, ברא דוקא עם הטבע הזו, מה שאנו רואים. הלא היה יכול לברוא עם טבע אחר. על זה אין לשאול, אלא אנו לומדים בכל דבר מבחינת "ממעשיך הכרנוך", היינו מן המעשים שאנו רואים, אנו מתחילים ללמוד, ולא מקודם לכן.

וכמו כן, אנו רואים טבע שני, שהענף רוצה להדמות לשורשו. כלומר, כמו שהשורש הנבראים, שהוא הבורא, תכונתו היא להשפיע ולא לקבל, כמו כן האדם, בזמן שהוא צריך לאכול לחם חסד, הוא מתבייש, הנקרא בלשון הזה"ק בשם "נהמא דכסופא". ולפי הטבע הזו היה יוצא, בזמן שהאדם היה מקבל מהבורא לכלי קבלה של האדם, שהוא בסתירה לתכונת הבורא, שהוא המשפיע, היה מרגיש אי נעימות. שבגלל זה נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתר". כלומר, שכל זמן שאין להתחתון השתוות הצורה, הנקרא "רצון להשפיע", האדם מונח תחת העלם והסתר דקדושה. וגם על זה אין לשאול, מדוע עשה הקב"ה טבע של בושה, ומדוע עשה ענין שהענף רוצה להדמות לשורשו. והכל הוא מטעם הנ"ל, שאין לנו לשאול מטרם הבריאה.

הנה הכלי של הנבראים הוא הרצון לקבל תענוג. ומטרם שנברא הרצון לקבל, עוד אין לנו ממה לדבר. והכלי הזה אנו מייחסים להבורא, היינו שאין לנו לעבוד על הכלי הזה, אלא כל אדם שנברא, אם הוא לא קלקל את הכלי, אז הכלי הוא בשלמות. זאת אומרת, בכל מקום שהרצון לקבל רואה, שיש מקום, שיכולים לקבל משם תענוג, תיכף הוא רץ שמה.

מה שאין כן הכלי, הנקרא "רצון להשפיע", מטעם שהאדם רוצה בהשתוות הצורה. והיות שהכלי זה אנו מייחסים להנברא, היינו האדם צריך לעשות הכלי הזה, מטעם שהנברא רוצה בהשתוות הצורה, לכן מוטל על האדם לעשות את זה. וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות". שפירושו "אשר ברא" הוא הכלי, הנקרא "רצון לקבל". "לעשות" זה שייך להנבראים, שהם צריכים לעשות את הכלי הנקרא "רצון להשפיע". וזה אינו מצד הטבע שברא הבורא. אלא הוא התחיל הבריאה מבחינת הרצון לקבל, ואתם, היינו הנבראים, צריכים לעשות את הרצון להשפיע. לכן כשהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, זהו טבע אחרת ממה שהאדם נברא.

לכן כל מה שהאדם צריך לעבוד בעבודת ה', הוא לעשות את הכלי, שהיא פעולה

הפוכה מהכלי שבה נבראה האדם. ובזמן שהאדם התחיל להכנס לעבודה דלהשפיע, אז עוד לא מרגיש עד כמה שהרצון לקבל שלו מפריע לו לעבודה דלהשפיע, וזהו תיקון, שהאדם לא יראה את האמת, את שיעור הרע שיש בו. כי בטח כשהוא יראה את הרע שבו, הוא יברח מהעבודה, ואפילו לא ירצה להתחיל בעבודה זו. לכן אומר הרמב"ם, שצריכים להרגיל את האדם בתחילה בשלא לשמה, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, אז מגלין להם את ענין דלשמה, הנקרא "בעל מנת להשפיע".

ויש לדעת, כי זה שהאדם נמצא תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, נקרא "גלות מצרים". כי בזמן שנכנסין לעבודה זו, מעט מעט מגלין לו מלמעלה את גודל שליטת הרע שבו, על דרך שכתוב "וייאנחו בני ישראל מן העבודה", היינו שהעבודה דלהשפיע, שהתחילו לעבוד, ראו שאין ביכולתם לעבוד עבודה זו, כי המצרים היו שולטים עליהם. והם ראו אז, שאין ביכולתם לצאת מגלות מצרים, אלא הקב"ה יכול להוציאם. זהו נקרא "נס". שכל דבר שאין האדם יכול לעשות מכח עצמו, אלא ע"י עזרה מלמעלה נקרא "נס". וזהו נס של יציאת מצרים.

ויש לדעת, כי בזמן שהאדם רוצה להגיע לידי דביקות בה', יש לו עליות וירידות. והסדר הוא, כי בזמן הירידה, שהאדם בא לידי מצב של יאוש, ולפעמים הוא בא לידי מצב של "תוהה על כל מה שהוא נתן יגיעה בחינם", שזה נקרא שהוא "תוהה על הראשונות", ורוצה לברוח בכלל מעבודת ה', ופתאום הוא מקבל התעוררות מלמעלה, ומקבל חיות ותשוקה לעבודה, ושוכח בכלל שהיתה לו פעם ירידה, אלא הוא שבע רצון מהעליה, אז אין האדם מסוגל להנות מהעליה יותר מכפי שהיה מונח תחת שליטת הרע בירידה.

יש לדעת, שענין גלות, מה שהאדם מרגיש, שהוא נמצא בגלות, זה נמדד לא לפי הגלות, אלא לפי הרגשת הרע והיסורים, שסובל מזה שנמצא בגלות. ואז, כשיש לו יסורים, בזה שהוא נמצא תחת שליטת המעבידים, שהוא מוכרח לעשות כל מה שהם דורשים ממנו, ואין לו שום זכות לבצע את מה שהוא רוצה, אלא הוא מוכרח לשמש ולהוציא לפועל את כל מה שהאומות העולם, הנמצאים בגופו של אדם, דורשים, ואין לו שום כח לבגוד בהם, לפי שיעור המכאובים שהוא מרגיש ורוצה לברוח מהם, בשיעור הזה הוא יכול להנות מהגאולה.

וכמו שאנו רואים, מה שכתוב אצל עבד עברי (משפטים, א') "כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבוד, ובשביעי יצא לחופשי חינם". ובטח שהעבד צריך להיות שמח, בזה שהוא יוצא לחירות, וכבר נמצא ברשות עצמו, ואין לו שום אדון עליו. מכל מקום אנו רואים, מה שהתורה אומרת "ואם אמר יאמר העבד, אהבתי את אדני, את אשתי, ואת בני, לא אצא חפשי". רואים אנו, שיש מציאות, שהאדם רוצה להישאר עבד. ויחד עם זה כתוב (דברים, ט"ז, י"ב) "וזכרת, כי עבד היית במצרים".

זאת אומרת, כי עבד הוא דבר רע, ומכל מקום יש לפעמים, שהאדם רוצה להישאר עבד. אם כן, מהו שכתוב "וזכרת, כי עבד היית במצרים". ומי אומר שלהיות עבד הוא כל כך רע. הלא יש אנשים שרוצים להיות עבד, כנ"ל, שהעבד אמר "אהבתי את אדני". אלא כנ"ל, שענין גלות, הוא לפי שיעור היסורים והמכאובים, שמרגישים בהגלות. ובשיעור זה יכולים לקבל שמחה מהגאולה. וזהו כמו אור וכלי, כלומר שהיסורים שסובלים מאיזה דבר, הוא הכלי, שיכול לקבל אור, אם משחרר עצמו מהיסורים.

לכן בגלות מצרים, שהכתוב אומר "וזכרת, כי עבד היית במצרים", משמע שהעבד הוא כל כך רע, מטעם, היות ששם במצרים הרגישו עם ישראל יסורים. לכן אומר הכתוב "וזכרת", היינו שצריכים לזכור את היסורים שסובלו שם. אז יש מקום להיות בשמחה בגאולת מצרים.

ושם, במצרים, אומר הכתוב "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, אשר מצרים מעבידים אותם, ואזכור את בריתי". נמצא,

שבמצרים, כשהיו עבדים, כמו שכתוב "עבדים היינו לפרעה במצרים", היות שסבלו יסורים, וכן הוא אומר "וייאנחו בני ישראל מן העבודה", לכן ניתן לנו ענין מצות "זכירת מצרים", כמו שכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".

ובהאמור יוצא, כפי הכלל "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". לכן, הגם שאנחנו כבר יצאנו ממצרים, אבל אנחנו צריכים לשמוח בגאולת מצרים. לכן מוטל עלינו לזכור את גלות מצרים, היינו לזכור ולצייר, איך עם ישראל סבלו בגלות מצרים. אז יכולים להנות גם היום מגאולת מצרים.

אחרת אין אנו יכולים לשמוח בדבר גאולת מצרים, מטעם הנ"ל, שהיסורים נקראים הכלים לקבל השמחה. לכן אנו רואים בעבד עברי, שהוא לא רוצה לצאת לחופשי. ואין לשאול, איך יכול להיות מי שהוא, שלא רוצה לצאת לחופשה. התשובה היא כנ"ל, היות שאין הוא מרגיש יסורים, כשהוא עבד, ממילא לא רוצה לצאת לחופשי. כמו שמבואר הטעם, שאומר "אהבתי את אדני, את אשתי, ואת בני, לא אצא חפשי". מה שאין כן בגלות מצרים כתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", משום ששם סבלו יסורים, כמו שכתוב "וייאנחו בני ישראל מן העבודה".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו בעבודה, שהאדם צריך לעשות "ברכה, במקום שנעשה לו נס". והענין כנ"ל, כי בזמן שהאדם מתחיל ללכת בעבודה דלהשפיע, אז האדם בא לידי מצבים של עליות וירידות. שענין עליה הוא, שהאדם, לאחר שהיה מונח תחת שליטת הרצון לקבל, שהיה משועבד למלאות כל משאלותיו שלו, והאדם היה רוצה להתגבר עליו ולא לשמוע בקולו, אבל הרצון לקבל היה יותר חזק ממנו, והאדם היה סובל יסורים, מזה שהוא מרוחק מה'.

ואח"כ הוא קבל התעוררות מלמעלה, והתחיל שוב להרגיש קצת התרוממות דקדושה. והאדם רוצה אז להיבטל אליו יתברך "כמו נר בפני אבוקה", והאדם נהנה אז מהמצב של העליה. אולם אין האדם מוכשר להוציא מן העליה התקדמות בעבודה, מסיבת שהוא לא מעריך את ההתקרבות, מה שקבל עתה מה', מטעם שחסר לו הכלים. היינו שבזמן העליה, הוא כבר שכח שהיתה לו פעם ירידה. כלומר, הגם שהוא מרגיש, שהוא עכשיו מקורב לה', והוא מעריך את זה, אבל תיכף על המקום הוא שוכח. וממילא כבר אין לו כלי, היינו חסרון, שיהיה בידו להעריך, על דרך שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". לכן אין לו התקדמות, כמו שצריכה להיות על ידי העליה.

לכן בזמן עליה, הוא צריך לזכור ולומר, שבמקום הזה, שיש לי עכשיו עליה, היתה לי ירידה, וה' הציל אותי, והעלה אותי משאול תחתיות, ויצאתי מבחינת מות, הנקרא "התרחקות מה'", וזכיתי בשיעור מה להתקרבות ה', שזה נקרא "להידבק בשיעור מה לחיי החיים".

ועל זה אדם צריך לתת ברכת תודה לה', שע"י זה שהוא נכנס עתה למצב, ששם היו לו יסורים, ועתה הוא ברוך השם במצב רוח של טוב ועונג, בזה שהבורא קירב אותו, אז השיג כלים חדשים של חסרון, שיכול למלאותם עם מצב של עליה, שבו הוא נמצא עכשיו.

נמצא, שהוא ממשיך אור של שמחה בכלים חדשים, שהשיג עתה ע"י שהוא מסתכל על הנס שהיה לו, שה' הציל אותו. לכן כשהוא מסתכל על היסורים, זהו כאילו עתה הוא המקבל את היסורים, ועתה הוא ממלא אותם עם תענוג.

נמצא, שע"י זה שהוא מצייר לעצמו את מצב של הירידה, זה גורם לו, שהעליה שקבל עכשיו, תתפשט בכלים חדשים, היינו לפי הכלל "אין אור בלי כלי". לכן בזמן העליה, שמתחיל לחשוב על המצב של הירידה שהיתה לו, היסורים של הירידה נבחנים לכלים, שבהם יכול להתפשט את אור של העליה.

וזה דומה למה שנאמר לעיל בענין גלות וגאולה. היינו, לפי ערך היסורים שמרגיש

בגלות, כך יכולים להנות מן הגאולה. כלומר, שהגלות הם הכלים של הגאולה. זאת אומרת, הגאולה אינה יכולה למלאות יותר מכפי הכלים שיש לה מן הגלות. וזהו שבעבודה, כשהאדם מצייר לעצמו את מצב הירידה, זה נקרא מה שאמרו חז"ל, שהאדם צריך לעשות ברכה "ברוך, שעשה לי נס במקום הזה".

ובענין ציור היסורים יש הרבה אופנים. וניקח לדוגמא, אדם הרוצה לקום לפני בוקר, והוא הכין שעון המעורר. וכשהשעון מצלצל, והגוף לא רוצה לקום, והגוף מרגיש יסורים אם הוא יקום עתה מהמטה, ומכל מקום הוא מתגבר בעצלתיים ובא לבית הכנסת. וכשרואה, שיש אנשים שיושבים ולומדים, הוא מקבל אז רצון וחשק להשתתף בהשיעורים, ומקבל שמחה ומצב רוח מרומם, ואז הוא שוכח באיזה אופן הוא קם מהמיטה ובא לבית הכנסת. ואם האדם רוצה לקבל כלים חדשים, שישרה בהם שמחה, אז עליו לצייר לעצמו, באיזה אופן הוא קם מהמיטה, היינו באיזה חשק שהיה לו אז, ועכשיו איזה מצב רוח יש לו. אז הוא גם כן יכול לומר "ברוך, שעשה לי נס במקום הזה". היינו, איך שה' נתן לו עתה ההתקרבות אליו. ומזה הוא מקבל כלים חדשים, שתתפשט שם את השמחה, ממה שהבורא קרב אותו אליו, כנ"ל.

וכך האדם צריך להרגיל עצמו בכל דבר ודבר, לעשות השוואה בין זמן של יסורים לזמן תענוג, ולתת ברכה על הנס, שהוציא אותו מהיסורים למצב של תענוג. ובזה תהיה לו היכולת לתת תודה לה', ולקבל הנאה בכלים החדשים, ממה שנתווספו לו עכשיו, בזמן שהוא שוקל את הב' זמנים זה לזה. ומזה האדם יכול להתקדם בעבודה.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, לא חשוב מה האדם מקבל מהבורא, אם זה דבר גדול או דבר קטן. אלא חשוב עד כמה שהאדם נותן תודה להבורא. בשיעור התודה שהאדם נותן, בשיעור זה מתגדלת הנתינה, מה שהבורא נתן. לכן מוטל על האדם להיזהר לתת תודה רבה, היינו להעריך את מתנתו יתברך, בכדי שיוכל להתקרב להבורא. לכן כשהאדם מסתכל תמיד בזמן העליה, באיזה מצב הוא היה בזמן הירידה, כלומר איזו הרגשה היתה לו בזמן הירידה, כבר הוא יכול להבחין בבחינת "כיתרון האור מתוך החושך". וכבר יש לו כלים חדשים לקבל שמחה ולתת תודה לה'. וזה שכתוב, שהאדם צריך לברך "ברוך, שעשה לי נס במקום הזה", היינו במקום שנמצא עתה בזמן עליה, כי אי אפשר להיות עליה, אם לא היה מקודם מצב של ירידה.

אולם איך אפשר להיות ירידה, אם האדם לא היה מקודם בבחינת עליה, וירד ממנה. התשובה היא, כי בדרך כלל, כל אדם איך שהוא, הוא חושב שהוא בסדר. כלומר, שהאדם לא רואה, שהוא יותר גרוע משאר אנשים הנמצאים בסביבתו. לכן הוא הולך עם הזרם של כל העולם. היינו, קצת לומדים, קצת מתפללים, וקצת עוסקים בצדקה ובגמילות חסדים, וכדומה. ועיקר דאגותיו של האדם הוא, איך להיות פרנסה בכבוד, ודירה וכלים נאים, וכדומה.

כי הוא מרגיש בעצמו, אם הוא עשה סדר לעצמו עם הבורא, כמה זמן שהוא צריך לעבוד בשבילו, ואם הוא קיים כל הסדרים, מה שהוא התחייב ברוחניות, הוא מרגיש עצמו לאדם השלם, וכבר מותר לו לדאוג לשפר את מצבו הגשמי. והאדם רואה תמיד, שעד כמה שהוא משתדל, שתהיה לו גשמיות בשלימות, הוא רואה תמיד, שהוא בחסרון כלפי אחרים. וזה נקרא, שהאדם נמצא במצב השלימות.

אולם בזמן שמתחיל בעבודה דלהשפיע, אז הוא בא לידי מצב של ירידה. כי הוא רואה, איך שהוא מרוחק מענין דלשם שמים. נמצא עתה, שירד מזמן הקודם, כשהיה מבין, שהוא צריך רק לשמור תו"מ, וענין הכוונה דעל מנת להשפיע, על זה לא היה עושה תשומת לב. ואח"כ הוא מקבל בחינת התעוררות מלמעלה, ומתחיל להיות בבחינת התבטלות אליו יתברך "כנר בפני אבוקה", ושוכח את המצב הירידה שהיה לו. ואז מוטל

על האדם, כשהוא עתה, שהוא בזמן העליה, שיכול לומר "ברוך, שעשה לי נס במקום הזה". היינו שמקודם לכן הוא היה במצב, שאירע לו ענין של תאונת דרכים, עד שהוא נשאר בלי הכרה על חיים רוחניים. כלומר ששכח בכלל ענין שצריכים לעבוד בעל מנת להשפיע, ואח"כ ה' עזר לו, וקם לתחיה, היינו ששוב יש לו קשר עם הבורא. וע"י ציור זה הוא יכול לקבל כלים חדשים, שיהיה בידו לקבל שפע של שמחה, מזה שה' עזר לו.

אולם צריכים לדעת, שבזמן שהאדם מבקש מהבורא, שיקרב אותו לעבודתו, היינו שיעבוד עבודת הקודש לשם שמים, והאדם חושב, שהבורא לא שומע תפלתו, והוא כבר הרבה פעמים התפלל, וכאילו חס ושלום הבורא אינו שומע תפלתו, על זה אמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, זה שהוא מתפלל עתה לה', שאל יאמר שזה הוא התעורר מעצמו, לתת תפלה שה' יקרב אותו, אלא שמטרם שהאדם הלך להתפלל, ה' כבר ענה לו על התפלה. פירושו, שהאדם צריך להחשיב, זה שיכול עתה להתפלל לה', זה נקרא, שיש לו קשר עם ה', וזה הוא דבר חשוב מאוד, וצריך לקבל שמחה מזה שה' נתן לו רצון וחשק להתפלל אליו.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (מגילה כ"ט) "רבי שמעון בר יוחאי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן". שיש לפרש, שענין "גלות ישראל" פירושו, שבחינת ישראל שבאדם נתרחקה מהקב"ה. כלומר, שהאדם מרגיש יסורים, בזה שבחינת ישראל שבו, היינו הרצון של ישר-אל, כלומר זה שהאדם צריך לעשות הכל לשם שמים, הרצון הזה הוא בגלות, תחת שליטת הרצוניות של אומות העולם. ומצטער על זה.

ויש לשאול, מדוע דוקא עכשיו הוא מרגיש שהוא מרוחק מה', מה שאין כן לפני המצב הזה, האדם היה מרגיש, שהוא מרוחק מלקנות דירה יותר רחבה, או מרהיטים יותר יפים, וכדומה. ופתאום קבל יסורים מהתרחקות אחרת, היינו, שהוא רחוק מה'. והתשובה היא "שכינה עמהם", כלומר שהשכינה נתנה לו את ההרגשה זו, שהוא מרוחק מה'. וזהו כנ"ל, מטרם שהאדם מתפלל לה', ה' נותן לו רצון וחשק להתפלל.

מהו, בכדי לדעת שה' הוא אלקים, צריכים ל"השבות אל לבבך", בעבודה

תשנ"א - מאמר ט"ז
1990/91 - מאמר 16

הזה"ק (וארא אות פ"ט) שואל, וזה לשונו, "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי הוי"ה הוא אלקים. שואל, מקרא זה היה צריך לומר, וידעת היום כי ה' הוא האלקים. ולבסוף, והשבות אל לבבך. כי הידיעה, שה' הוא אלקים, מכשירו להשיב אל הלב כן. ואם כבר השיב אל לבו, מכל שכן שיש לו ידיעה. ועוד, והשבות אל לבך, היה צריך לומר, ולא לבבך. ומשיב, אלא אמר משה, אם אתה רוצה לעמוד על זה, ולדעת כי ה' הוא אלקים, אז, והשבות אל לבבך. ותדע זה, כי לבבך פירושו, שיצר הטוב ויצר הרע, השוכנים בלב, נכללו זה בזה, והם אחד, שיהפוך מדות הרעות של יצר הרע להיות טובות. דהיינו, שיעבוד עמהם את ה', ולא יחטא על ידיהם. ואז תמצא, כי הוי"ה הוא אלקים, שמידת הדין, שנקרא אלקים, נכללת בהוי"ה, שהיא מידת הרחמים", עד כאן לשונו.

ויש להבין מה בא זה ללמדינו, מה שאומר הזה"ק, שאי אפשר לבוא ולדעת "כי ה' הוא אלקים" מטרם שהאדם בא לדרגת "והשבות אל לבבך". היינו שיש לדעת, מהי בחינת אלקים בעבודה, ומהי מידת הרחמים בעבודה, הנקראת הוי"ה. וכמו כן יש להבין, מהו יצר הרע בעבודה, ומהו יצר טוב בעבודה. כלומר בעבודה, שהאדם רוצה להגיע לידי דביקות בה', מהו יצר הרע ומה יצר הטוב.

כי מבחינת הכלל הוא פשוט. כי שמקיימים תו"מ, זה נקרא שהולכים לפי הדרך של יצר הטוב. ואם חס ושלום עוברים על תו"מ, נקרא זה שהולכים לפי עצת היצר הרע. אולם בעבודה, שהולכים בדרך להגיע לידי דביקות ה', מהו.

הנה ידוע, שהנבראים נולדו בטבע, הנקרא רצון לקבל לתועלת עצמו. לכן אין האדם מסוגל לעשות שום דבר, אם לא יצא מזה משהו לתועלת עצמו. לכן התורה אומרת לנו, אם אתם תקיימו תורה ומצות, אני אשלם לכם שכר, כמו שכתוב "והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי, ונתתי מטר ארצכם בעתו, ואכלת ושבעת".

וכמו שאומר הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ה') וזה לשונו, "אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט". נמצא, עבור הכלל, היצר הרע והיצר הטוב, הוא רק מדבר מענין קיום התו"מ. אבל מענין שאסור לעבוד בעל מנת לקבל שכר, בכלל לא מדברים.

אולם כשמדברים בעניני עבודה דלהשפיע, אז יצר הרע והיצר הטוב הוא משמעות אחרת לגמרי. יצר הטוב פירושו, שהוא מביא את האדם להשיג את הטוב ועונג, שהיה ברצונו יתברך לתת להנבראים, כמו שכתוב, שמטרת הבריאה היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. אלא, מטעם שלא תהיה בחינת בושה, נעשה ענין צמצום והעלם, שאין הנבראים יכולים לקבל את הטוב, מטרם שיש להם בחינת השתוות הצורה, הנקראת דביקות, שזה משיגים ע"י זה שעושים כל המעשים לשם שמים. אז נעבר הצמצום, ויש מקום להטוב שיתפשט בתוכו. זה נקרא "יצר טוב".

ויצר הרע נקרא, בזמן שהיצר מיעץ להאדם, שיעבוד רק לתועלת עצמו, היינו רק לקבל. והיות שזה הוא שינוי צורה מהבורא, שהרצונו הוא רק להשפיע, והשינוי צורה זה, גורם שאין האדם יכול להגיע אף פעם, שיוכל לקבל את הטוב והעונג, לכן נקרא היצר הזה "רע", מטעם שגורם רע לאדם, בזה שהוא לא נותן לעבוד בעל מנת

להשפיע, זה גורם לו, שאינו יכול לקבל טוב ועונג.

ובהאמור נוכל לפרש, מהו הענין, שהאדם צריך לעבוד עם עצמו, שיאהב את ה' בשני יצריך. הענין הוא, שכל זמן, שיש לאדם שני יצרים, אז הם במחלוקת. לפעמים גובר הטוב, ולפעמים גובר הרע. נמצא, שב' כחות משמשים באדם בערבוביא. וזה מכונה אור וחושך, משתמשים ביחד. וכל זמן, שאין הרע נכנע, שולט אז עליו הצמצום וההסתר, שהיה על כלים של יצר הרע, הנקרא רצון לקבל לעצמו. וממילא אין הוא ראוי לקבל את הטוב ועונג.

נמצא אז, שהאדם אינו משיג את הטוב. לכן הוא נמצא במצב של דין, היינו שהוא אומר, שאין הוא רואה את רחמנותו של הבורא, שיהא בידו לומר, שהבורא מנהיג את העולם, במידת הרחמים, אלא במידת הדין, היות שאין האדם מסוגל לראות את השגחתו יתברך בבחינת טוב ועונג.

נמצא, שכל זמן, שאין להאדם כלים דהשפעה, אין להאדם כלים, שיוכל לקבל טוב ועונג. וממילא הוא נשאר בחסרון טוב ועונג.

והאדם אומר, מי אשם בזה, רק הבורא, בזה שלא נותן להנבראים את מה שהוא צריך לתת. כלומר, היות שהבריאה היתה בכדי להנות להנבראיו. ומהתיקון, שהיה, שלא יהיה ענין של נהמא דכסופא, על זה אין הנבראים מוכשרים להסתכל, מצד הרע שיש באדם, מצד הטבע, הנקרא בבחינת עבודה "יצר הרע".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו דין ומהו רחמים, בדרך עבודה. ומהו יצר טוב ומהו יצר הרע, בעבודה. כי דין פירושו, שנעשה דין על הכלים דקבלה, הנקראים רצון לקבל לעצמו, שאין האור מאיר בתוכו. נמצא, כשאנו אומרים, שיש חס ושלום דין בעולם, יהיה פירושו, שאין בהעולם כלים דהשפעה, שיוכלו לקבל טוב ועונג. לכן היסורים והחסרונות שולטים בעולם.

מה שאין כן בזמן שיש בעולם כלים דהשפעה, הנקראים בחינת רחמים, כמו שאמרו חז"ל על הכתוב "ולדבקה בו", "מה הוא רחום אף אתה רחום". כלומר, כמו שהבורא הוא המשפיע, כן צריך האדם לראות, שיהיו לו כלים דהשפעה. ובזמן שיש להאדם כלים דהשפעה, אז ניכרת מידת הרחמים של הבורא, היינו שהבורא משפיע טוב ועונג להנבראים, בכלים דרחמים שיש להנבראים.

נמצא לפי זה, לאחר שהאדם משיג את הכלים דהשפעה, היינו שהיצר הרע כבר נכנע להטוב, זאת אומרת, שגם היצר הרע כבר רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "והשבות אל לבבך", היינו בשני לבבות, אז הוא בא לידי הכרה, ש"הוי"ה הוא אלקים", היינו שגם עד עתה היה רק רחמים ולא דין. כלומר, מה שהאדם היה רואה, שההשגחתו יתברך היא בחינת דין, הוא רואה עתה, שזו היתה סיבה להגיע למידת הרחמים. לכן רואים עתה, ש"הוי"ה הוא אלקים", שמידת הדין נכללת בהוי"ה, שהוא הכל רחמים. מה שאין כן מטרם שבא לבחינת "והשבות אל לבבך", היתה השגחתו יתברך נראית אליו, שהיא בבחינת טוב ורע.

ובזה יש לפרש את ענין מה שכתוב "ואלוהים עשה שיראו מלפניו". כלומר, זה שיש שליטה להקליפות, הבורא עשה בכוונה תחילה, "כדי שיראו מלפניו". היינו, כדי שיהיה צורך להשיג את גדלות ה', אחרת היו כולם נשארים בבחינת דומם, בלי דעת דקדושה, והיו מסתפקים בעבודה דקיום תורה ומצות בלי שום צורך לעבוד לזכות לבחינת גדלות ה', והיו נשארים באותו שכל, שהיה להם בזמן, שהיו ילדים קטנים, ולא היה להם שום צורך לעזרת ה', שיעזור להם.

כי צריכים לדעת ולהבין מה שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". משמע רק שיש לאדם יצר הרע, אז הוא זקוק לבחינת תבלין שיש בתורה. אחרת הוא לא צריך לבחינת תורה, מטעם שהיה אז בידו לקיים מצות בלי תורה. מה שאין כן כשיש לו יצר הרע, ובא ושואל "מה העבודה

הזאת לכם", או ששואל שאלת פרעה "מי ה' אשר אשמע בקולו", והוא צריך להתגבר עליו, ואז הוא זקוק לעזרתו יתברך.

ו"עזרת ה'", אומר הזה"ק, היא בבחינת אור תורה. היינו, שזה מכונה, שנותנים לו בחינת נשמה מלמעלה, שעל ידה הוא יכול להתגבר על הרע שבו. נמצא, שאם לא היו הקליפות, לא היה לאדם צורך לקבל בחינת עזרת תורה מלמעלה. וזה נקרא מה שכתוב "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

ובענין עזרה שבאה מלמעלה יש בזה הרבה ענינים:

א. והיא, שהעזרה היא פשוטה, שה' יתן לו בחינת מלכות שמים, הנקראת "אמונה בקביעות". והיות שמטרם שהאדם זוכה לבחינת כלים דהשפעה, אי אפשר להיות, שתהיה לאדם בחינת אמונה, מטעם שיש שינוי צורה בין הנברא להבורא, לכן אין האדם ראוי עוד לקבל את הטוב. לכן, כשמקבל רע, הוא מוכרח לאבד את שיעור האמונה, שהיה לו, מטעם שזהו תיקון, שלא ידבר חס ושלום לשון הרע על הבורא. לכן האדם מוכרח, מקודם שזוכה לבחינת אמונה, שיהיו לו כלים דהשפעה. כי בזמן שיש לו השתוות הצורה, מסתלק ממנו הצמצום, שהיה שורה על הכלים דקבלה, וממילא הוא מקבל טוב ועונג. ורק אז הוא יכול להיות בדרגת של האמונה בקביעות. נמצא, שהבורא צריך לתת העזרה הראשונה, שיתן לו כלים דהשפעה, המכונים "טבע שני".

ב. שעל ידי זה שיש לו תמיד הפרעות מצד הקליפות, הוא זקוק תמיד לעזרת ה'. וע"י זה יש לאדם צורך לעזרת ה', ועל ידי העזרה, שמקבל כל פעם מלמעלה, יש יכולת, שיתגלה להאדם את הנרנח"י, שיש לו בנשמתו של האדם. כידוע, כי אין מילוי בלי צורך, נמצא, שהקליפות הם גורמות שתתגלה הקדושה. וזה שכתוב "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

ובהאמור יוצא, שהמחשבות, שהקליפות שולחות להאדם, זה הוא גורם חסרונות באדם. וחסרונות נקראים כלים לקבל מילואים, למלאות את החסרון שישנו בהכלים. כלומר, שהשאלות, מה שהקליפות שואלות כנ"ל, שהן "שאלות רשע" ו"שאלות פרעה", הנקראות "מי ומה", זה גורם חסרון באדם, שזה דוחף אותו, שיבקש מה', שיתן לו עזרה, להתגבר על אלו השאלות. נמצא, שהקליפות האלו שומרות את האדם, שילך לדרך הנכונה, המביאה את האדם לזכות לדביקות ה'. ואז רואים, שהקליפות לא היו מתנגדי הקדושה, כמו שנראה בעת עבודה, אלא שרואים, שהם היו הגורמים לזכות לקדושה.

וכעין זה מובא בזהר (בראשית חלק ב' דף קנ"ו, ובהסולם אות קע"ה) וזה לשונו, הכתוב "ואין אלקים עמדי", הכונה על "אלהים אחרים", שהם ס"ם ונחש. כי אז יגלה, שהס"ם ונחש לא הפרידו מעולם בין קוב"ה ושכינתיה, ולא היה אלא עבד למהר פדות נפשינו, שיתגלה השגחתו יתברך למפרע בכל העולם כולו, ואז יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. דהיינו, לאפיקו ממה שנדמה לנו בשיתא אלפי שני, שיש הנהגה, המתנגדת להקדושה, שהם ס"ם ונחש.

רואים אנו מכאן, שענין הקליפות, שהקדושה צריכה לקיימן בסוד "זה לעומת זה עשה אלקים", הוא, שצריכים הקליפות, להיות לעבד ולסייע להקדושה, שזה מתגלה רק בגמר התיקון אצל הכלל כולו, ולאנשים פרטיים, בזמן גמר עבודה. אז "אגלאי מילתא למפרע" כמו שאומר "ולא היה, אלא עבד למהר פדות נפשינו".

ובזה"ק (תזריע דף ב' ובהסולם אות ו') אומר וזה לשונו "ורחוק מפנינים מכרה. שואל, אמר מכרה, מקחה היה צריך לומר, דהיינו שקשה לקנותה יותר מפנינים. מהו שאומר מכרה. ומשיב, אלא כל אלו שאינם מתדבקים בה בשלמות, ואינם שלמים עמה, היא מוכרת אותם ומסגירה אותם בידי עמים אחרים, ואז כולם רחוקים מאלו פנינים העליונים הקדושים, שהם סודות ופנימיות התורה, שלא יהיה חלק בהם. זה שכתוב, ורחוק מפנינים מכרה".

ולפי זה יוצא, כי ענין הקליפות, שהם בחינת "עמים אחרים". היא מוכרת אותם, זאת אומרת, היות שיש בחינת אומות אחרים, וכשהאדם מתחיל ללכת בדרך להגיע לבחינת דביקות, ובאמצע עבודה הוא מתרשל בעבודה, היינו שנופל לתוך שליטת "אומות העמים", שהם שולטים עליו, ואין הוא יכול לצאת משליטתם, ולהגיע לדבקות ה', הנקראת השתוות הצורה, אז האדם חושב, שזהו מטעם, שאין הוא מסוגל לעבודה זו, לכן הוא נמצא תחת שליטתם.

אז אומר לנו הכתוב, שזה, שנפל לתוך שליטת "עמים אחרים", זהו לטובתו, בכדי שהאדם לא ירמה עצמו, ויחשוב, שהוא הולך בדרך הישר, שיוכל להמשיך במצב הזה בלי שום הרגשה, שהוא לא הולך בדרך הנכון. לכן יש קליפות, הנקראות "עמים אחרים" תוך מקדושה, שאז האדם רואה, שהוא נמצא במצב הירידה, ואין לו קשר עם הקדושה. אז האדם יחפש עצות, איך להינצל מהם, ויעלה על דרך הנכון, המובילה לדביקות ה'. נמצא, שהקליפה שומרת על הקדושה.

זאת אומרת, אם לא היתה קליפה, שהשכינה יכולה למכור אותו שם תחת שליטתם, אז האדם היה נשאר בשפלותו, והיה חושב, שהוא מתקדם בדרך, המביאה לידי דבקות. מה שאין כן, כשמגלים לו מלמעלה את החסרונות שבהם הוא נמצא, אז יש לו מקום, שירגיש, שהוא צריך לתקן את דרכו. וזה שכתוב "ורחוק מפנינים מכרה", שהשכינה מוסרת את האדם לשליטת הקליפה.

כלומר, היינו שאז הוא רואה, איך שהוא נמצא משוקע באהבה עצמית, ואין לו שום רצון להיות משפיע. זאת אומרת, שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית, שאף פעם לא חשב, שהוא כל כך אדם שפל, שאין כמוהו. נמצא, שיש לפרש עם זה, מה שכתוב "והאלקים עשה שיראו מלפניו", היינו דוקא ע"י הקליפה, שהוא רואה, שהיא שולטת עליו, זה נותן לו דחיפה, שיעשה כל מה שביכולתו, בכדי להגיע לדביקות ה'.

אולם בזמן שהאדם רואה, שהוא נמצא תחת שליטת הקליפות, היות שהוא רואה, שהן שלחו לו את השאלות הידיעות, הנקראות בשם "מי ומה", ואין הוא מסוגל לתת להן תשובות נכונות, שיתיישבו על הלב. והוא חושב, שבטח, שהוא כל כך שפל, עד כדי כך, שאין הוא מסוגל לתרץ להן את אלו השאלות הפשוטות. אז על האדם לדעת, שאינו כל כך, כמו שהוא חושב, היות שהשאלות שלהן, הן באמת חזקות.

וזהו מטעם כנ"ל, שה' נתן כח להקליפות, שישאלו שאלות חזקות, בגלל שהאדם ידע, את מצבו האמיתי, איך שהאדם נברא בשינוי צורה מהבורא. והאדם צריך להגיע להשתוות הצורה. ובכונה תחילה ניתן, זה שלא יהא ביד האדם לתרץ את השאלות האלו, בכדי שיהא נצרך להבורא, כלומר שרק הבורא יכול לתרץ לו, מטעם שכל שכלו של אדם הוא בנוי על בסיס, שיעשה הכל בתוך הדעת, והדעת של האדם אינה מבינה, אלא מה שנוגע לתועלת עצמו, אם כן הצדק הוא עמהם.

אלא על האדם לדעת, שניתן לנו את הדרך לקיים תו"מ למעלה מהדעת שלנו, היות שכל הדעת שלנו אין זה שום הבנה אלא מה שנוגע לתועלת עצמו. וזה נקרא "אמונה למעלה מהדעת". ומטרם שהאדם יכול ללכת למעלה מהדעת, בטח שמי שבא אליו ושואל שאלות, שהן בנויות על הדעת של הגוף, בטח אי אפשר לתת להן תשובה, שהדעת תבין את זה.

אם כן, בגלל מה באה הקליפה, ושואלת את השאלות האלו, שבטח אין האדם מסוגל להשיב להן. כלומר, הקליפות יודעות שהצדק איתן. ובטח לא יקבלו תשובה עליהן. והשאלה היא הן לפי הכלל, הנודע בעבודה, שזה, שהקליפה באה ושואלת אלו השאלות, זה בא מצד הקדושה, כנ"ל "והאלקים עשה שיראו מלפניו".

אם כן מה באות לו אלו השאלות. התשובה היא, כנ"ל, שמלמעלה שלחו לו אלו השאלות, שדוקא על ידי השאלות האלו

יש בידו לקיים מצות אמונה למעלה מהדעת. וזהו הפירוש "אלקים עשה שיראו מלפניו". זאת אומרת, זה שבאו אליו השאלות, הוא בכדי לתת להאדם הזדמנות, שיהיה בידו לגלות את ענין אמונה למעלה מהדעת. מה שאין כן אם אין לו שאלות, אין האדם יכול לדעת, שהוא הולך למעלה מהדעת. מה שאין כן בזמן שהוא רואה את השאלות, ואין הוא רוצה לתת תשובות, היינו, שהדעת מחייבתם לעשות, אלא הוא אומר, עתה, שהשאלות האלו באו אלי, אני יכול לקיים מצוה אמונה, שהיא למעלה מהדעת, אני רוצה לנצל את ההזדמנות.

ובהאמור יכולים להבין, מדוע, אם ה' יודע, שהשאלות האלו הן שאלות חזקות, שאין בידי אדם לתרצן עם הדעת, אם כן בשביל מה שלח אותם הבורא. התשובה היא כנ"ל, היינו, כמו שכתוב "ואלקים עשה שיראו מלפניו". כלומר, שדוקא ע"י שאלות אלו, יש בידו לקיים מצות אמונה, הנקראת יראת שמים. כלומר, שדוקא עתה יש לו הזדמנות לקיים מצות אמונה למעלה מהדעת.

כמו שאמרו חז"ל "מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה". שיש לפרש "מצוה שבאה לידך" היינו מצות האמונה, שבאה לידך ע"י השאלות "מי ומה". "אל תחמיצנה" ולקבל אותה תיכף, ולא להתווכח עם השאלות האלו, ולחשוב לתת תירוצים על השאלות, אלא לקחת את השאלות כמו שהן, כי עכשיו יש לו הזדמנות לקיים מצות אמונה, ו"אל תחמיצנה" מלקבל אותה כמו שהיא, פירושו, עם כל תוקף חריפות של השאלות.

וזהו מטעם, כי כל דבר שהוא נגד השכל, מה שהשכל טוען, שאין כאן מקום של כדאיות ללכת בדרך זו, אז האמונה למעלה מהשכל והדעת יותר היא גדולה. לכן אמרו "אל תחמיצנה", היינו שלא להפסיד את ההזדמנות, שיש לו עכשיו ע"י השאלות שלהם.

לכן על ידי שאלת "מה", שהיא שאלת רשע, האומר "מה עבודה הזאת לכם", כלומר שאתם רוצים לעבוד רק בעל מנת להשפיע, הוא שואל, מה אתם תרויחו בזה, אלא שצריכים לעבוד רק לתועלת עצמו, זהו כלי, היינו חסרון, שהבורא יתן לו במקום חסרון, ששאלת הרשע מפריע לו, שיהיה לו כח לעבוד בעל מנת להשפיע, שזה נקרא, שיזכה לטבע שני, הנקרא בעל מנת להשפיע. וזה שאומר כנ"ל "והשבות אל לבבך", היינו שגם יצר הרע יעבוד בעל מנת להשפיע.

ועל ידי שאלות פרעה, שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו". וכשמתגבר על שאלה זו, הוא זכה לבחינת אמונה בקביעות, שזה נקרא, כמו שאומר הזה"ק, היינו לאחר שזכה אל "והשבות אל לבבך", אז הוא בא לדרגת "כי הוי"ה הוא אלקים".

מהו, כי אני הכבדתי את לבו, בעבודה

תשנ"א - מאמר י"ז
1990/91 - מאמר 17

על הכתוב, "כי אני הכבדתי את לבו", יש לשאול, מדוע לא כתוב שה' הכביד את לב פרעה תיכף בהתחלה, אלא שאנו רואים, רק לאחר שפרעה הודה, ואמר, ה' הוא הצדיק ואני ועמי הרשעים, אז אומר הכתוב, "כי אני הכבדתי את לבו", וכמו כן כל המפרשים שואלים, מדוע לקח ה' את הבחירה מיד פרעה.

ידוע כי סדר העבודה הוא, שמתחילים בעבודה בכדי לקבל שכר, והגוף בשיעור שהוא שומע שיקבל שכר, ואם לא הוא יקבל יסורים, זה מדריך האדם לעבוד בעבודה דקיום תו"מ, כלומר בשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, בשיעור זה הוא מקבל חומרי דלק, שיהיה בידו לקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, ובאופן זה האדם רואה שהוא מתקדם בכל יום ויום, לכן הוא נהנה מעבודתו, היות שהוא רואה התקדמות בעבודה, וזהו לפי הכלל, שאין האדם יכול לעבוד איזה עבודה שהיא, אם אין האדם רואה התקדמות בעבודה, וזה דומה לאדם שלומד איזה מקצוע, והוא רואה שאין לו התקדמות במקצוע זו, אז הוא הולך לחפש לעשות משהו, עבודה שהיא יותר קלה בשבילו, אבל בלי התקדמות אי אפשר לעשות שום דבר, וזה נובע מבחינת, "אשר ברא אלקים לעשות", לכן צריכה להיות התקדמות בכל דבר, כמו שסוס הטוחן בריחיים, שהוא מסתובב כל היום, ובאמת הוא הולך על אותו המקום שעומד בו, לכן מוכרחים לכסות לו העינים בכדי שלא יראה את האמת, אלא שיחשוב שהוא הולך כל פעם למקום אחר, כלומר שאפילו בעלי חי מוכרחים גם כן לראות התקדמות במעשיהם. וכל התקדמות בעבודה נראה רק בזמן שעובדים בעל מנת לקבל פרס.

מה שאין כן כשמתחילים לעבוד בעל מנת להשפיע, היינו שרוצים להגיע לדביקות ה', שהיא בחינת השתוות הצורה, שאז אין האדם יכול להסתכל על המעשים שהוא עושה, זאת אומרת, הגם שהוא רואה שהוא עושה עתה מעשים יותר מרובים, מכפי שהוא היה עושה בזמן שהיה עובד בעל מנת לקבל שכר, מכל מקום יש לו עתה מדידה אחרת, שהיא, כמה הוא מכוון שהמעשים שלו יהיו בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת עצמו, ואז הוא רואה איך שהוא מרוחק מזה, הגם שיש לו הרבה עליות, היינו שעולה בדרגה, ורוצה עתה לעשות הכל לתועלת ה', וזהו רק מסיבת שקבל התעוררות מלמעלה, אז הוא רוצה להיבטל אליו יתברך, כטבע, "נר בפני האבוקה", אבל אח"כ הוא יורד ממצבו, ונופל שוב לאהבה עצמית, ואז הוא רואה איך שכל פעם הוא נעשה יותר גרוע, כלומר שרואה כל פעם, איך שהוא מרוחק מעבודה דלהשפיע, עד שבא הרבה פעמים לידי מצב של "תוהה על הראשונות".

והאדם שואל לעצמו, מדוע בזמן שהיה עובד בכדי לקבל שכר, היה לו טעם בעבודה, היינו שהתפלל עם חשק, ולמד עם חשק, וכעת שהוא רוצה לתת יותר יגיעה מכפי שהוא היה נותן בזמן שעבד בעל מנת לקבל שכר, הוא רואה שחסר לו הטעם שהיה לו אז, והאדם שואל, עכשיו שאני רוצה לעבוד לשם שמים, השכל נותן שהוא צריך להרגיש יותר התקרבות מכפי שהיה עובד לתועלת עצמו, ועתה הוא רואה להיפוך, לא די שהוא לא מתקדם, אלא הוא הולך אחורה.

והתשובה היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, שכל מה שהוא מרגיש עכשיו, שהוא יותר מרוחק מה', זה בא מלמעלה, היינו שזה הוא ענין הכבדת לב, שה' נותן בכדי שהאדם יגלה את החסרון אמיתי, היינו שירגיש איך שבלי עזרת ה'

אין הוא מסוגל לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, אלא רק הבורא בעצמו הוא יכול לעזור. היינו כמו שהבורא נתן לו את הטבע של רצון לקבל לעצמו, שיתן לו עתה טבע שני, הנקרא, רצון להשפיע, מטעם כי אין אור בלי כלי, הנקרא, חסרון, היינו החסרון הוא הנותן טעם בהמילוי, זאת אומרת, אם נותנים להאדם מילוי ואין לו חסרון על זה, אין האדם מסוגל לטעום את הטעם אמיתי שיש בהמילוי, זאת אם יתנו לו המילוי בטרם שיש לו חסרון, הוא לא יוכל להשתמש עם המילוי, להוציא מהמילוי מה שיש בה. נמצא, שהחסרון הוא חלק מהמילוי, כי זה בלי זה לא הולך, נמצא, כמו שנותנים מילוי מלמעלה, כמו כן צריכים לתת לו גם כן חסרון, נמצא, זה שהאדם רואה, שעתה הוא יותר מרוחק מהעבודה דלהשפיע, זה נותנים לו מלמעלה מטעם הנ"ל, כי החסרון הוא חלק מהמילוי, לכן כמו שהמילוי נותן העליון, כמו כן החסרון נותן העליון.

ובזה יש לפרש את הב' שאלות ששאלנו:

א. מדוע דוקא לאחר שפרעה אמר, "ה' הוא הצדיק, ואני ועמי הרשעים", ה' הכביד את לבו, ולא מקודם לכן.

ב. מדוע ניטל ממנו הבחירה, כמו שכתוב, "כי אני הכבדתי את לבו".

התשובה היא, היות מתחילה כשנכנסין לעבודה, אז האדם צריך לראות, שהכל תלוי בידו, וזהו כל זמן שהוא עובד בעל מנת לקבל שכר, שאז האדם יכול לומר, ה' הוא הצדיק, ואני ועמי הרשעים. לכן בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, היינו להגיע לדביקות ה', אז האדם מוכרח לראות האמת, שאין זה בידי אדם, מטעם שזה הוא נגד הטבע שבו האדם נולד, ורק ה' יכול לתת לו טבע שני, אולם בלי חסרון אין טעם אמיתי בהמילוי, לכן ה' נותן את ההכבדת הלב, בכדי שהאדם ירגיש את החסרון במלואה, ובזה מובן, שרק אח"כ ה' הכביד את לבו, היינו לאחר שנכנס בעבודה דלשם שמים, ולא מקודם לכן, וגם למה היה צריך להכבדת הלב, הוא מטעם אחרת, אם לא היו מרגישים את החסרון האמיתי, לא היו יכולים לקבל מילוי אמיתי, כי אין אור בלי כלי. נמצא, שענין הכבדת הלב לא היתה לרעתו, היינו שזה יגרום לו שיהא מרוחק מה', אלא להיפך, שהכבדת הלב יגרום לו להגיע לידי דבקות בה'.

ובהאמור אנו רואים, שגם החסרון שהאדם מרגיש בזה שהוא מרוחק מה', גם זה בא מלמעלה, ולא מצד התעוררות האדם. ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות ב' ה'), "ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש".

ויש לפרש זה על דרך העבודה, בזמן שהאדם התחיל בעבודה, שאז מתחילים לעבוד בעל מנת לקבל שכר, ואח"כ הוא ראה שאין כאן אנשים, כי בדרך העבודה לומדים הכל באדם אחד, נמצא, שראה שאין בלבו בחינת אנשים, אלא כל השאיפות שיש בלבו אינם אלא כמו בהמות, שיותר מתועלת עצמן אין הם יודעים, והוא חושב על עצמו, איך אפשר לומר על עם הנבחר, כמו שכתוב, "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו". שלא יהיה בלב עם הנבחר יותר מרצון של בהמות, על זה אמרו חז"ל, "במקום שאתה רואה שאין אנשים בלבך, אל תסתכל על שאר אנשים איך שהם מתנהגים, אלא השתדל להיות איש", כלומר היות שאתה באת לידי ראיית האמת, שצריכים להיות איש ולא בהמה, מה שאין כן שאר אנשים לא הגיעו לידי ידיעה זו, שאין אנשים בלבם, לכן היות שלא קבלו את הידיעה הזו, זהו סימן שהם עוד לא שייכים לבחינת עבודת הפרט, שהיא בחינת עבודה דלהשפיע, וזה שכתוב, במקום, היינו בהמקום שבאה הידיעה, שאין אנשים, היינו באדם הזה שקבל את הידיעה הזו, הוא צריך להשתדל להיות איש ולא בהמה.

לכן בדרך כלל האדם מרגיש עצמו שהוא בשלימות, דהיינו הוא מתפלל, והוא לומד תורה, ומקיים מצות, ורק הוא חושב שעליו להרבות בכמות, אבל על איכות עבודה, אין לו על מה להסתכל, היות הוא חושב, בטח הכל הוא עושה לשם שמים.

ובהאמור יוצא, שזה שהאדם מרגיש

שהוא בעל חסרון, היינו שמרגיש איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ואיך שהוא מרוחק מענין דלהשפיע, אין זה בא מצד האדם, אלא זה בא מצד התעוררות מלמעלה, היינו שמלמעלה הודיעו לו את מצבו האמיתי, איך שהוא מרוחק מה', ולא רוצה להיבטל אליו, זאת אומרת, בזמן שהאדם מרגיש את שפלותו, הוא צריך להאמין שזה בא לו מצד הקדושה, וזהו כעין שכתוב אצל משה (שמות שלישי), "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם, וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, וירא כי אין איש".

ובדרך עבודה יש לפרש, דוקא בזמן שיש להאדם בחינת משה, הנקרא, בחינת תורה, הוא יכול לראות איך איש מצרי, היינו הרצון לקבל לעצמו, הוא אומר, שהוא נקרא, איש, ועם הכח הזה הנקרא, בחינת תורה, הוא רואה שמכה את איש עברי, היינו שאצל עברי, איש נקרא, דוקא שאינו עושה מעשה בהמה, כלומר שאיש נקרא, שאין הוא משתמש עם הרצונות של בהמות, וזה שכתוב, "וירא כי אין איש", היינו שאף פעם לא תצא ממנו איש מכח עצמו. וזהו מטעם שיש להאדם בחינת משה, שהוא בחינת רעיא מהימנא, (שהוא בחינת רועה את האמונה לכלל ישראל), הכח הזה מעורר את האדם לראות את האמת, שאף פעם האדם לא ישיג בחינת איש מכח עצמו, וזה שכתוב, "וירא כי אין איש", זה גורם לו שיבקש מה' שיתן לו בחינת אמונה בה', שע"י זה הוא יבוא לידי דביקות בה'.

אולם לאחר שהאדם זוכה לבחינת אמונה, עדיין אין זה שלימות, הגם שכבר נקרא, "בחינת איש", ולא בהמה, אבל האדם צריך לזכות לבחינת תורה גם כן, שדוקא ע"י התורה האדם בא לשלימותו, כי האדם צריך להגיע לבחינת, "אורייתא, וקוב"ה, וישראל, חד איהו" כי זה נקרא, בחינת מדבר, כמו שכתוב אצל משה, שאמר, "ויאמר משה אל ה', בי אדני, לא איש דברים אנכי". על דרך עבודה יש לפרש, שביקש שלא מספיק שהוא כבר בחינת איש, אלא הוא רוצה להיות, איש דברים, היינו שיזכה לבחינת מדבר, הנקרא, בחינת תורה, שדוקא בחינת מדבר שהוא בחינת תורה, נבחן לשלימות.

אולם לא לשכוח שבעבודה יש ענין ימין, שהוא ההיפך מהשמאל. כלומר כמו שבדרך השמאל, מה שהאדם רואה יותר חסרון אצלו, הוא יותר משובח, מטעם שחסרון נקרא, כלי, וממילא חסרון גדול נקרא, כלי גדול, אותו דבר הוא בדרך ימין, היינו כל כמה שהאדם מרגיש עצמו ליותר שלם, יש לו כלי יותר גדול, זאת אומרת, כמו שבזמן שהאדם רואה שהוא מלא חסרונות, הוא יכול לתת תפלה יותר גדולה, מהאדם שאינו כל כך בעל חסרון, ולכן התפלה שלו היא לא כל כך מעומק הלב, ודוקא החסרון קובעת שיעור התפלה.

כמו כן דרך הימין, שנקרא, שהאדם צריך להרגיש שיש שלימות, הוא גם כן, בשיעור שהוא מרגיש שלימות, בשיעור זה הוא יכול לתת תודה לה', כלומר שהשלימות שבו האדם נמצא, זה קובע את שיעור התודה לה'. לכן מוטל על האדם לראות עצות, איך לראות שיש לו שלימות, אולם האדם צריך לראות, שהשלימות שלו לא יהא בנוי על בסיס של שקר. ויש לשאול, אם האדם רואה שאין לו שום צורך לרוחניות, והוא משוקע באהבה עצמית, ואיך הוא יכול לומר לעצמו, שיש לו שלימות.

קודם כל יש לנו להחשיב את הקשר שיש לנו עם הבורא, כלומר שהאדם צריך להאמין, שהמצב שהאדם מרגיש שהוא ריקן וחוסר כל, כלומר שהוא מרגיש שאין בלבו עתה שום צורך לרוחניות, ההרגשה זו מי נתן לו. כי באופן כללי האדם דואג על מה שחסר לו, ואינו דואג על מה שאינו חסר לו, אם כן יש לשאול, מי נתן לו עכשיו שידאג על מה שלא חסר לו. והתשובה היא, שבאמת יש לו רצון פנימי, שכן חסר לו התקרבות לה', אלא החסרון הזה עוד לא מגולה אצלו בשיעור גדול, עד שיהיה לו צורך לחפש עצות, איך למלא את החסרון, ולכן האדם צריך לשמוח בזה, על כל פנים יש לו חסרון

על רוחניות, מה שאין כן שאר אנשים, אין להם בכלל שום ענין עם רוחניות.

וכשהאדם מחשיב את דבר זה, אף על פי שאין זה דבר חשוב אצלו, והאדם כן מחשיב זה, והוא משתדל לתת תודה לה' על זה, זה גורם לו שיקבל חשיבות על רוחניות, ומזה האדם יכול להיות בשמחה, וע"י זה האדם יכול לזכות לדביקות, מטעם כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, "כי ברוך מתדבק בברוך", היינו זה שהאדם בשמחה ונותן תודה לה', שאז האדם מרגיש, שהוא מרגיש, שה' ברך אותו בזה שנתן לו להרגיש קצת משהו קדושה, אז "ברוך מתדבק בברוך", וע"י השלימות הזו האדם יכול לבוא לדביקות אמיתי.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, שיש לאדם לצייר לעצמו, אפילו בזמן שהוא נמצא בתכלית השפלות, שהאדם חושב אז, אילו ה' היה מאיר לו התעוררות גדולה, כמו שהוא היה מרגיש איזה פעם בזמן עליה, בטח שהיה מוכן לעבוד עבודת הקודש, מה שאין כן עכשיו, שאינו מרגיש שום דבר, איך הוא יכול לרמאות עצמו שיש לו שלימות, אז עליו להאמין באמונת חכמים, מה שהם אמרו לנו, שהאדם צריך לצייר לעצמו כאילו כבר זכה להרגיש את מציאות ה' בכל אבריו, ואיך הוא היה אז מודה ומשבח לה', כמו כן הוא צריך עכשיו להיות מודה ומשבח לה', כאילו זכה כבר לשלימות האמיתי.

מהו, שצריך להרים יד ימין על שמאל, בעבודה

תשנ"א - מאמר י"ח
1990/91 - מאמר 18

הזה"ק (יתרו ובהסולם אות א') שואל וזה לשונו "וישא אהרן את ידו, כתוב ידו חסר יוד, שהמשמעות יד אחד, והוא משום שצריך להרים הימין על השמאל", עד כאן לשונו. שהפירוש הוא, שאם הימין למעלה מהשמאל, זה מראה, שהימין שולט על השמאל, לכן נבחן כמו יד אחד.

ויש להבין מהו בעבודה, "ימין ושמאל", ושצריכים להרים את הימין על השמאל.

ידוע שימין נקרא שלימות, היינו שהאדם מרגיש בעצמו שהוא אדם שלם, ולא חסר לו לא גשמיות ולא רוחניות, היות שהוא בבחינת מסתפק במועט, לכן האדם הזה, הוא יכול לתת רב תודות לה', בזה שה' משלים לו כל צרכיו, וה' מתנהג עמו עם מידת הרחמים, כלומר, שהוא רואה את כל מה שיש לו, גם כן לא מגיע לו, וכשהוא מסתכל על שאר אנשים, הוא רואה שיש להם הרבה פחות ממה שיש לו, והוא אומר, שבטח לא מגיע לו יותר משאר אנשים, האדם הזה הוא תמיד בשמחה, ויכול לתת תודות לה', במה שזכה אותו, ומרגיש שה' אוהב אותו, והוא אוהב את ה', והוא תמיד במצב רוח מרומם, בזה שה' אוהב אותו, ויש לו תמיד תשוקה להגיד שירות ותשבחות לה'. וכל כמה שהוא מתעורר לחשוב מה', הוא נהנה, היות שהוא מרגיש שהוא מידיד נפשו, ומזה הוא מקבל מצב רוח מרומם, ואין לו שום דאגות על חסרונות, והוא מרגיש שהוא חי בעולם שכולו טוב, ותמיד הוא מתגעגע לדבר עם אוהבו, כלומר, שהוא מרגיש תמיד את אהבת ה', והוא מסתכל על האנשים הנמצאים בסביבתו, שיש לרחם עליהם, היות שהוא רואה שכולם חיים חיי צער, שלוקחים דברים של מה בכך, להחשיב אותם, כמו שזה היו עיקר בהחיים שלהם. והיות שאין האדם מסוגל למלאות כל צורכם, לכן אין להם במה לשמות. ואין לו שום שפה משותפת עמהם, היות שהוא התחיל לדבר עמהם, הם לא מבינים את השפה שלו, ואין לו לעשות שום דבר בשבילם, אלא לבקש עליהם רחמים.

אולם יש לדעת, שהאדם צריך ללכת גם בקו שמאל, שפירושו של שמאל הוא, לעשות בקורת על המעשים שלו, אם הם בסדר או לו, כלומר הגם מצד אחד הוא מסתפק במועט, אולם מצד השני, האדם צריך לראות מה הוא עושה לטובת מטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו, לא היתה בבחינת מסתפק במועט, אלא רצונו לתת להנבראים טוב ועונג בהרחבה, ובבחינה זו הוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל, אז אין לו עצה אחרת, אלא להתפלל לה' שיקרב אותו, ולתת לו כלים דהשפעה, שעל ידם הוא הוא יזכה לדביקות ה', ולזכות גם לבחינת תורה, מבחינת "אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא". אבל כל זמן שעדיין לא קיבל את הכלים דהשפעה, והוא רואה או, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ואין לו שום אפשרות מצד הטבע, שיוכל להשתחרר משליטה זו, אלא הקב"ה הוא יכול לעזור לו בזה, והוא רואה עוד יותר מזה, שלא די שהוא לא התקדם בעבודה, אלא הלך אחורה, ולפעמים האדם בא לידי מצב, שהוא רוצה לברוח מהמערכה.

נמצא, שהשמאל הזה, ממש הוא ההופכי מהימין הנקרא שלימות, ואז יש לשאול, מה על האדם לעשות, כלומר, כיון שהאדם רואה עכשיו, מה שהיה לו קודם, קו אחד, היינו שלימות, נחשב עתה השלימות לבחינת ימין, היות שאי אפשר להיות בחינת ימין אם אין לו שמאל. נמצא, שהשמאל הזה עשה לו את המצב של שלימות הקודם לבחינת ימין, ויש לו עתה בחינת ימין ובחינת שמאל,

היינו, שכל אחד הוא בסתירה להשני, אולם צריכים לדעת, כי אין האדם יכול ללכת קדימה, רק עם ב' רגליים, ולא עם רגל אחד, כמו שאומר האר"י הקדוש (בשיר של "אזמר בשבחין") "ימינא ושמאלא וביניהו כלה". שיש לפרש, שעל ידי הימין והשמאל זוכים לבחינת כלה, הנקראת בחינת "השראת השכינה", מה שאין כן על רגל אחד אין האדם מסוגל ללכת.

לכן האדם צריך להרים את ידיו, היינו ב' ידיים, שענין הרמת יד פירושו, שמרים את היד ולהסתכל מה יש לו בהיד, כלומר, מה רכש יש בידו מכל העבודה, שהוא עוסק בעבודת ה'. אולם על האדם לדעת, כי בזמן שהוא מסתכל ביד שמאל, והוא רואה איך שהוא מרוחק מה', זה גורם לו בחינת פירוד מה', כי בזמן שהאדם רואה איך שהוא, שלא בסדר, נמצא, שהאדם במצב הזה הוא בבחינת ארור, ואין הברוך מתדבק בארור, לכן האדם מוכרח לעבור לקו ימין, ששם האדם עוסק במצב של שלימות, אולם אין השלימות יכול להבנות על שקר, אלא על אמת, לכן בזמן שהאדם הרים את יד השמאל, ורואה שם שהוא מלא חסרונות, איך הוא יכול לומר אח"כ שהוא איש שלם, ולתת תודה לה' על מצבו הטוב.

התשובה הוא, בזה שהוא מסתפק במועט, ואומר אני שמח בזה שיש לי קצת אחיזה בעבודה, אפילו שהיא שלא לשמה, ואפילו שהוא לא יכול להתגבר ולתת יגיעה, כמו שמתאים לאדם שרוצה לשמש את המלך, ונותן על זה תודה רבה להבורא, בזה שזיכה אותו ונתן לו אחיזה בעבודה. לכן בשיעור שהוא מחשיב את זה, בשיעור זה הוא נבחן לאיש שלם. אבל האדם צריך לדעת, כי הימין הזה, היינו שהוא מסתפק במועט, הוא לאחר שהלך בקו שמאל. אז שייך לומר, שהוא מסתפק במועט, כלומר, שהשמאל נתן לו להבין איך שהוא מלא חסרונות, אז כשהוא מסתפק במועט, נקרא שלם, מטעם שהוא מחשיב דבר הקטן שבעבודה, לדבר חשוב, מזה הוא יכול להתעלות, היות שהוא אומר אמת, בזה שהוא מסתפק במועט, מה שאין כן בזמן שאין להאדם אלא קו אחד, אין זה נקרא מסתפק במועט, אלא הוא חושב את עצמו לשלום (לשלם) באמת, ולא מטעם מסתפק במועט.

וזה דומה לאדם שקיבל אורחים, ונתן לכל אחד ואחד 300 גרם לחם. ויש שם אנשים, שרגילים לאכול 200 גרם לחם. ויש שם אנשים, שרגילים לאכול 400 גרם לחם, בטח, שאין אנו יכולים לומר לאלו אנשים שהם רגילים לאכול 200 גרם לחם, שהם יסתפקו במועט לחם שנותנים להם, מטעם שאצלם 100 גרם לחם, נבחן כבר למותרות, מה שאין כן לאלו אנשים שרגילים לאכול 400 גרם לחם, רק להם שייך לומר שהם מסתפקים במועט, היות שהם צריכים יותר ואין להם, אז שייך לומר, שהם מסתפקים במועט, ונותנים תודה לבעל הבית עבור הלחם שהוא נתן להם, כאילו היה הלחם ממלא את כל חסרונם. הנמשל הוא, כי בזמן שהאדם היה הולך בקו אחד, אז היה מספיק לו כמה אחיזה שהיה לו בעבודה, והיה מבין שהוא שלם, כלומר שלא חסר לו יותר, אלא היה רואה שהוא עומד במצב של שלימות, מה שאין כן שאר אנשים בסביבתו, הם שפלים בערכו. נמצא, שהיה מסתפק במועט מטעם שהוא היה רואה שיש לו יותר רכוש משאר אנשים.

מה שאין כן כשהוא מרים את יד שמאלו, היינו שהוא מסתכל כמה שוה הרכוש שלו בעבודה, היינו שמתחיל להבין, שצריכים ללכת בדרך להגיע לדביקות ה', הנקרא השתוות הצורה, אז הוא רואה שהוא רחוק מזה, ואיך הוא יכול לשמוח בזה שהוא עובד ה', בו בזמן שהוא רואה איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ולפעמים הוא בא לידי ירידה שהוא רואה שהוא כל כך נמצא בשפלות, שהוא לא רוצה אפילו שה' יעזור לו לצאת משליטת הרצון לקבל, אם כן, איך אפשר לעבוד בבחינת הימין הנקרא שלימות, והשלימות הזה לא יהיה בנוי על שקר.

התשובה הוא, זה שהאדם מאמין באמונת חכמים, והוא אומר אז, שהחכמים אמרו לנו, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך ללכת בקו ימין, היינו בדרך השלימות, לכן הוא מתחזק, והוא מקיים אמונת חכמים, שאמרו "איזהו עשיר השמח בחלקו", היינו שהוא מסתפק במועט, ואומר שהוא נותן תודה רבה לה', במה שזיכה אותו לעשות משהו בעבודה, הגם שהכל הוא שלא לשמה, רק לתועלת עצמו, והוא לא רוצה אז לעבוד לתועלת ה', ומכל מקום הוא שמח בחלקו אפילו שהוא שלא לשמה, מהשמחה הזו, היינו בזכות שהוא מקיים בחינת אמונת חכמים, הוא יכול לזכות להגיע לשמה, היינו שה' יעזור לו ויתן להאדם את הטבע השני הנקרא, רצון להשפיע.

ובהאמור יוצא, שבכדי שהאדם יוכל להחשיב את העבודה של תו"מ, הוא רק, ע"י זה שהוא מסתפק במועט, כלומר, שהאדם צריך להחשיב, אם יש לו אחיזה קטנה ברוחניות, שזה יהיה נחשב אצלו להון רב, לכן בזמן שהאדם הולך בקו אחד, אז אין לו ענין, שצריך להחשיב בזה שיש לו קצת אחיזה, היות שהוא לא מרגיש שזהו נקרא "קצת", אלא להיפוך, הוא מרגיש עצמו פתות יותר לאיש שלם, רק על אחרים הוא רואה שהם נמצאים בשפלות, אבל הוא ברוך ה' מרגיש עצמו לעובד ה', והוא בשמחה בזה, ושש ושמח ויכול להודות לה' על זה. לכן, מצד אחד מי שהולך בבחינת קו אחד, הוא טוב מאוד, מטעם שאין לו טענת ותביעות להבורא, והוא בשמחה ובמצב רוח מרומם, לכן אסור לומר לאנשים האלו, שיש חס ושלום חסרון בעבודתם, כי יש כלל, שאסור לגלות חסרון בעבודה של חבירו אם אין חבירו מרגיש בעצמו חסרון, או על כל פנים, שחבירו מגלה לו, שאין לו סיפוק בעבודה, אז יכולים לומר לחבירו את האמת, שצריכים לעבוד עבודת הקודש בכדי להגיע לידי דביקות בה', אחרת נקרא, שמגלים לאדם חסרון, ואין האדם מסוגל לעבוד רק בדרך הכלל ולא בבחינת הפרט, נמצא, שנותנים אחיזה להקליפות, לכן כשהוא הולך בקו אחד הוא בסדר. וזה נבחן שהאדם הזה שייך לדומם דקדושה.

אבל להיות בחינת צומח דקדושה, היינו שיהיה להאדם התקדמות בעבודה, כבר האדם צריך ללכת בב' קוים הנקראים ימין ושמאל, כנ"ל, את הימין צריכים, מטעם שאסור לגלות שום חסרון כנ"ל, כי במקום שיש חסרון בקדושה יש אחיזה לס"א, כמו שאומר האר"י הקדוש, "בעיבור צריכים כח המצייר, וכח המעכב". שפירושו עיבור, שזהו תחילת כניסת האדם לקדושה, כח המצייר הוא כח המראה את האמת, היינו ציור של העבודה היינו אם יש לו ציור טוב על המצב שבו הוא נמצא, היינו שמאיר לו את העבודה, כלומר איך צורה יש לו כשהוא מסתכל על עבודתו, אם הוא בשלימות או לא, היינו אם הוא עובד בעל מנת להשפיע, או שהוא רוצה על כל פנים לעבוד בעל מנת להשפיע.

וכח המעכב נקרא, היות שבזמן שכח המצייר מראה לו האמת, שבזמן העיבור הנקרא תחילת עבודה, בטח שהוא רואה חסרונות, ויכול להיות אחיזה להס"א, לכן מוכרח להיות כח המעכב, שהוולד לא יהיה נפל, היינו הפלה להס"א, ובכדי לעכב שלא יהיה הפלה, אף על פי שיש חסרון, כמו שמראה כח הציור, איזה צורה שיש לעבודה זו, וכח המעכב נקרא, ימין. מטעם שהוא עובר לבחינת שלימות, כנ"ל, היינו שהוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו שהאדם צריך להיות שמח בחלקו, היינו כמה אחיזה שיש לו בתו"מ, לזכיה גדולה הוא זה בעבורו, כי הוא רואה שיש אנשים, שה' לא נתן להם את המחשבה ורצון אפילו לזה שיש לי כן קצת אחיזה, זה נקרא כח העיכוב, שלא יפול מהעבודה, וגם הוא יולד אח"כ, היינו שמהעבודה זו, שהוא שומר עצמו בעיבור, היינו בתחילת עבודה, שיהיה ב' קוים, היינו שמאל וימין, הוא יזכה להיוולד, ולהיות לבחינת יניקה דקדושה, כנ"ל, שע"י כח המצייר וכח המעכב, תצא מהעבודה זו ולד שלם בקדושה.

ובהאמור יש לפרש מה שאומר הזה"ק,

שהטעם שכתוב אצל אהרן, "וישא אהרן את ידו, חסר יוד, שהמשמעות יד אחד, והוא משום שצריך להרים הימין על השמאל".

ושאלנו, מה בא זה ללמדינו בעבודה, ובהנ"ל יש לפרש, זה שהאדם צריך ללכת בשמאל, האדם צריך להיזהר, שתמיד יהיה הימין יותר למעלה מהשמאל, שפירושו, שבעת שהוא הולך בשמאל, ומסתכל את הציור של העבודה, אם היא בשלימות או לא, הוא צריך להיזהר שיוכל תיכף לחזור לימין, היינו שהימין יהיה תמיד רק למעלה בחשיבות, והשמאל אין הוא צריך, אלא בכדי שיעזור לימין, היינו כנ"ל, שיהיה לו מקום שיוכל להיות תמיד בשלימות, ועל דרך האמת, היינו כנ"ל, שיהיה שמח בחלקו, שזהו נקרא כח המעכב כנ"ל, כי צריכים תמיד להיזהר, שהאדם לא ישמש עם השמאל הרבה זמן, כי בזמן שהאדם מרים את השמאל, והוא רואה את חסרונו, ולפי הכלל, במקום שיש חסרון בקדושה, תיכף יש אחיזה לס"א, נמצא, שהאדם מונח תחת הס"א, לכן הוא צריך לזכור, שבעת שהוא נכנס לבחינת שמאל, אין כוונתו להישאר בשמאל, אלא שהשמאל ישרת את הימין. נמצא, שאז השמאל לא עולה בשם בפני עצמו, כי אין הכוונה על השמאל לצורך השמאל, אלא שצריך את השמאל לצורך הימין, לכן אין השמאל עולה בשם, וזה נבחן כאילו אין יותר אלא יד אחד, מטעם שהוא בטל להימין, לכן אומר הזה"ק ש"צריכים להרים את הימין על השמאל", שזה נבחן ל"ידו" אחד, לכן כתוב ידו חסר יוד.

ובהאמור יש לפרש את מה שאנו אומרים בתפלה, "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל". ידוע שיעקב נקראת, בחינת י-עקב, שפירושו, בחינת קטנות, בחינת עקביים, בחינת סוף דקדושה, כמו שכתוב בזה"ק, "האי י' דזריק עשו לאחורוי, נטל יעקב ברישא", שיש לפרש על דרך עבודה, ש - י' נקרא מלכות, שהיא בחינת מלכות שמים, הנקרא בחינת אמונה, שבחינת עשו לא רוצה להשתמש עמה, היא בחינת עפר, דבר שאין בו טעם נקרא, בחינת עפר אצלו, אלא שהוא היה רוצה לעבוד רק באופן שיראה מה נעשה מעבודתו, היינו איזה רווחים הוא מקבל מעבודתו, דהיינו כשהוא מתפלל, אז הוא מוכן להתפלל באופן שתיכף יקבל את מבוקשו, על מה שהוא התפלל, וכשאומרים לו, אתה צריך להאמין כי ה' הוא שומע תפלת כל פה, כלומר, שאין לאדם לומר כי ה' שומע רק התפלה מאדם חשוב, אבל אם זה שהתפלל אינו אדם חשוב, אין ה' שומע תפלתו, גם זה נקרא, אינו מאמין שה' שומע תפלה, וזה כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים". שפירושו, כל מי שמבקש רחמים מה', האדם צריך להאמין, שה' שומע תפלת כל פה, אפילו פה שהוא שפל בתכלית. נמצא, אם הוא אומר שלא כל פה ה' שומע, כבר נקרא זה, שאין הוא מאמין, לכן אפילו שהאדם רואה שלא נתקבלה תפלתו, הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, וזה נקרא י', היינו מלכות שמים, שהאדם צריך לקבל על עצמו אמונה זו, מה שעשו זורק את עבודה זו לאחורוי.

מה שאין כן יעקב נטיל ליה לרישא, שזהו י-עקב שה - י' הוא לפני עקב, כלומר, שעקב יש לפרש, בחינת סוף ושפלות, היינו מה שהאדם דש בעקביו, שהמשמעות הוא, שהוא דבר בלתי חשוב, האדם נוטל זה לראשו, שפירושו, שהוא כן מחשיב את הדבר, וזהו עבודה שהאדם מחשיב עצמו לאיש שלם בזה שיש לו זכיה במשהו, היינו בין בתפלה, כשהוא מתפלל עד כמה שאפשר, האדם צריך לצייר לעצמו, ולהאמין כאילו הוא מרגיש עכשיו את מציאות ה', אף על פי שהוא רואה, שהגוף לא מתפעל ממה שהאדם חושב, ומכל מקום, כשהוא מתחזק ומאמין באמונת חכמים, כי הנגיעה זו שיש לו משהו ברוחניות, הוא מחשיב את זה, והאדם מאמין באמונת חכמים, שיש נחת רוח להבורא מעבודה זו יותר משאר עבודות מה שהאדם חושב. שדוקא בזמן שהאדם חושב מה שהגוף מסכים

לעבודה, מזה יש נחת להבורא, אלא האדם מאמין, שדוקא בזמן שהאדם צריך להשתמש עם הלמעלה מהדעת, שהעבודה זו חשובה לפני ה'. לכן מוטל על האדם לעבוד עבודה גדולה, שיהא בידו להחשיב עבודה של שפלות. היינו בזמן שאין הגוף מסכים להעבודה, היות כי בזמן שהאדם הלך בשמאל, והוא הבין, שהאדם צריך להגיע לדרגת "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" שדרשו חז"ל "בשתי יצריך", היינו שגם עם יצר הרע צריך להסכים להיות עובד ה', וממילא בזמן שהאדם רואה שאין הגוף מסכים לעבודה, האדם אומר אז, שבין כך ובין כך אין טעם בעבודה זו, ולמה לו לתת יגיעה בחינם, ומכל מקום הוא מאמין שזהו עבודה חשובה.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, (מאמר אמונת רבו, תש"ג), שמטרם שהאדם זכה לבחינת רשות היחיד, היינו שכבר אין לו רשות הרבים, שהיא בחינת שתי רצונות, היינו רצון להשפיע, אבל הוא רוצה לשמש גם עם הרצון לקבל לעצמו, אין האדם מסוגל לדעת את חשיבות עבודתו, דהיינו שיכול להיות, שהאדם חושב שעבודתו הוא בחינת ירידה, ואינו אמת, וכמו כן האדם חושב לפעמים על עבודתו, שהיא בחינת עליה, וגם כן אינו אמת, אלא האדם צריך להאמין באמונת חכמים, מה שהם אמרו, שהאדם צריך ללכת בדרך שירגיש שלימות בעבודה, אפילו שהיא בחינת שפלות בתכלית, אבל גם קצת צריכים ללכת בבחינת שמאל, בשיעור שישמש את הימין כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש, מה שכתוב "מה טובו אוהליך יעקב", היינו שהאדם צריך לראות, ולהשתדל להחשיב ולתת תודה לה' בזמן שהוא נמצא בתוך "אוהל י-עקב", היינו במצב של עקביים, שהיא בחינת סוף דקדושה, ולומר "מה טובו", היינו שאין לו שכל מספיק להחשיב את המצב הזה, ולומר שהוא מצב טוב, ולתת תודה לה', ואח"כ ע"י זה שהוא מחשיב את "אוהל י-עקב", הוא יזכה לבוא "למשכנותיך ישר-אל", שישראל כבר נקרא בחינת ראש, נמצא, שע"י מדרגת י-עקב יזכה לבחינת גדלות וראש המדרגה, הנקרא בחינת "משכנותיך ישראל".

מהו, קומה ה' ויפוצו אויביך, בעבודה

תשנ"א - מאמר י"ט
1990/91 - מאמר 19

הנה הירושלמי אומר וזה לשונו "תני רשב"י אומר, אם ראית את הבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה, מאוד, עמוד והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש, שהבריות נתייאשו מן התורה. כי ענין יאוש, שיך לומר בדבר שהאדם נתן הרבה יגיעה בכדי להשיג איזה דבר. והוא רואה שכל היגיעה לא עזרה לו, ועדיין לא השיג את הדבר. אז האדם בא לידי יאוש. לפי זה יוצא, שאם האדם רואה, שהבריות כבר נתייאשו מלמצוא תורה, בטח לאחר שנתנו יגיעה, אם כן, איך שייך לומר "מאוד עמוד והתחזק בה". הלא רואים, שהיגיעה לא עזר להם. אם כן במה יש להתחזק.

ידוע שבענין עבודה לומדים הכל בגוף אחד. לפי זה יוצא, זה שרואה שהבריות נתייאשו ידיהן מן התורה, זה הוא באדם אחד. אם כן, מהו הפירוש, שראה שנתייאשו ידיהן מן התורה. ויש להבין, מהו שאומר, שנתייאשו ידיהן מן התורה. ידוע, שענין "ידים" פירושו, מה שלוקחים בידים. אם כן מהו הפירוש, "שנתייאשו ידיהן". שמשמע שראו שאי אפשר לקבל בידיהן מן התורה מה שרוצים לקבל. אם כן צריכים לדעת, מהו שהם היו רוצים לקבל מן התורה, ונתייאשו מזה.

ידוע, שהאדם נברא עם יצר הרע ועם יצר הטוב. ויצר הרע נברא תיכף כשהאדם נולד. ועל הרצון הזה אין האדם צריך לתת יגיעה, בכדי שיקנה אותו. וזהו מטעם שהבורא ברא את האדם בטבע זה, הנקרא "רצון לקבל הנאה ותענוג". לכן, היות שזה בא מן הטבע, זהו חזק מאוד, ואינו צריך לשום סיוע. אלא בכל מקום שהאדם רואה, שיכול להנות מאיזה דבר, תיכף יעשה מה שביכולתו בכדי להשיג את התענוג. ולפי זה יש לשאול, אם הוא משתדל להביא תענוגים להאדם, אם כן מדוע הוא נקרא "יצר הרע". הלא הוא דואג להביא תענוגים להאדם, ולא דברים רעים.

והתשובה היא, היות שמטרת הבריאה היתה בכדי להטיב לנבראיו. אלא מטעם שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון, שבכלים דקבלה אין השפע מגיע לשם. שזה נקרא "תיקון הצמצום". ורק בחינת נהירו דקיק מאיר לתוך הכלים דקבלה. שזהו ענין מה שמפרש האר"י הקדוש, שמלכות מחיה את הקליפות בסוד "ורגליה יורדות מות". ומזה ניזון העולם הגשמי.

אולם הטוב ועונג אמיתי, מה שהיה במחשבתו יתברך, אינו מאיר להכלים דקבלה. נמצא לפי זה, היצר הרע, שהוא הנקרא "רצון לקבל לתועלת עצמו", אינו מסוגל לקבל את הטוב ועונג אמיתי. לכן, היות שהרצון לקבל לעצמו הוא המפריע, לכן נקרא "יצר הרע", משום שהוא המפריע לאדם, שיהיה ביכולתו לקבל טוב.

לכן, כיון שהאדם נברא עם הטבע של רצון לקבל לעצמו, איך אפשר להיות מציאות, שיהא כח באדם לצאת משליטת היצר הרע. ועל זה באה תשובת חז"ל (קדושין ל') וזה לשונם "כך הקב"ה אמר להם לישראל. בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו".

ובהאמור יוצא, שרק על ידי התורה יכולים לצאת משליטת היצר הרע. זאת אומרת, כשאדם לומד תורה, אז האדם צריך לראות תמיד, אם הוא כבר לקח מהתורה את הכנעת היצר הרע. לכן אם האדם לומד תורה, הוא רואה, שהוא לא קבל מהתורה את התרופה של התורה, שהיא מכניע את היצר הרע. נמצא, לפי ערך הזמן והיגיעה

שנתן בלימוד התורה, ומכל מקום לא זז כמלוא נימא מהרע שלו. אלא לפעמים הוא רואה להיפך, שהוא הלך אחורה. וכל יום ויום האדם חושב עצמו לבריאה חדשה, היינו שכל יום ויום הוא חושב, אולי היום הוא יזכה שהתורה יתן לו את התרופה לשכנע את היצר הרע.

וכיון שהוא רואה, שלא הולך לו, אז האדם בא לידי יאוש, ואומר, הגם שחז"ל אמרו "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", אולי זה יכול להיות דוקא באדם שהוא נולד עם מידות טובות. אבל הוא רואה על עצמו את שפלותו, שאין זה באפשרותו להגיע לדרגה זו. אם כן עליו לעזוב את המערכה, היות שזה הוא לא בשבילו, וחבל על הזמן שהוא נתן יגיעה בחינם, שזה מביא לו גם כן לידי מצב, הנקרא "תוהה על הראשונות".

וזה שכתוב "אם ראית את הבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה". היינו, שכל אלו הימים שהוא היה עוסק בתורה, על הכוונה בכדי להשיג מהתורה את התרופה של ביטול הרע, והיות שכל יום הוא אצלו בריה חדשה, נמצא שיש לו בגופו הרבה בריות. והן עכשיו נתייאשו ידיהן מן התורה, היות שהוא נמצא במצב, שכבר לא יקבל אף פעם את התרופה הזו מן התורה. אלא שכך הוא נמצא תחת השליטה של הרצון לקבל. אם כן מה עליו לעשות עכשיו. היות שמדרך העולם, שהאדם בא לידי יאוש מאיזה דבר שהוא רוצה להשיג, אז הוא עוזב את הענין, ובורח מדבר זה. אם כן הוא צריך לברוח מהמערכה.

על זה בא רשב"י ואומר "מאוד עמוד, והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולם". ויש להבין את מה שרשב"י אומר ומוסיף "ואתה מקבל שכר כולם". ומדוע לא מספיק בזה שאומר, שיאמין מה שהוא אומר "מאוד עמוד והתחזק בה". היינו, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, שאסור להתייאש, ולהאמין, שה' הוא שומע תפלת כל פה. ולמה הוא מוסיף ואומר "ואתה מקבל שכר כולם". ואם הוא לא יקבל שכר כולם, אין האדם צריך להתחזק ולא להתייאש חס ושלום.

ויש לפרש מה שהוא אומר "ואתה מקבל שכר כולם", זה הוא טעם שאסור להתייאש שהוא לא יקבל מן התורה את התרופה, שזה מביא לנו ביטול יצר הרע. והענין הוא, שאנו צריכים להאמין, שזה שהאדם מתחיל בעבודה דלהשפיע, האדם רואה כל פעם, שהוא יותר משוקע באהבה עצמית. וכל יום ויום שהוא מוסיף בעבודה, שזה נחשב לבריה חדשה, כמו שאמרו חז"ל על "גר שנתגייר, כקטן שנולד דמי", שפירושו הוא בדרך עבודה, שכל יום שהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים, הוא נעשה אז "ישראל", שזה נקרא "גר שנתגייר, כקטן שנולד".

נמצא לפי זה, שהאדם נכלל מהרבה בריות. וכל מה ש"הבריות נתרבו", היינו שהוא רואה, שעדיין לא זכה לאמונה בקביעות, והוא עדיין מרוחק מה' מסיבת שינוי צורה, שזה גורם פירוד מהבורא, שזה נקרא, שהוא רואה "שהבריות, שנתייאשו ידיהן מן התורה", כנ"ל, שנתייאשו מלקבל את התרופה, הנקרא "ביטול הרע".

והשאלה היא, מדוע אין ה' נותן להם את מה שהבטיח לנו, כנ"ל שאמר "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". ומדוע אלו אנשים שרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אין הוא נותן להם את התבלין.

והתשובה היא, כמו שהסברנו במאמרים הקודמים, "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". והיות שאין מראים לאדם חסרון יותר מכפי שהוא מוכן לקבל, היינו, כפי ערך הטוב שיש בו, היינו לפי שעוסק בהתגברות על הרע, ועושה מעשים בכדי לבטל את הרע, לכן מגלים לו כל פעם יותר חסרון, לפי ערך עבודתו, איך שהוא מרוחק מהרצון להשפיע.

נמצא, שבאמת ה' הוא שומע תפלה, אלא עניית התפלה אינו כמו שהאדם חושב, מה שחסר לו, היינו מילוי. כי באמת חסר להאדם חסרון, היינו רצון אמיתי, שירצה בהחיים שלו לזכות לרצון אך ורק להשפיע

נחת רוח להבורא. והיות שהאדם בתחילת עבודתו הוא חושב שחסר לו קצת רצון להשפיע, כלומר, זה שעדיין אין לו צורך, שיהיה בידו לעשות נחת רוח להבורא, אין זה חסרון גדול, מטעם שהוא לא כל כך מגושם באהבה עצמית.

אלא שהוא חושב, מתי שהוא רק ירצה לעבוד בעל מנת להשפיע, יהיה בידו לעשות זאת. נמצא, שאין לו עדיין חסרון אמיתי, היינו שירגיש איך שהוא מרוחק מלעשות משהו לא לתועלת עצמו. לכן לא נבחן זה לחסרון אמיתי, שה' ימלא לו חסרונו.

לכן תחילת עניית התפלה, הוא להאדם שרוצה ללכת בדרך להשפיע, הוא שה' מראה לו כל פעם יותר חסרון, איך שהוא מרוחק מעבודה דלהשפיע. נמצא, זה שהאדם רואה, שאין התורה נותנת לו את התבלין, זהו לטובתו, היינו שבזה הוא מקבל כלי, הנקרא "חסרון", שהבורא יתן לו אח"כ את המילוי על החסרון.

נמצא לפי זה, בשיעור שמקבל כל פעם שיעור חסרון של הרצון להשפיע, הוא מקבל ע"י זה ריבוי כלים, שיהיו מוכנים לקבל את המילוי של החסרון. כלומר, אם יש לו רצון גדול להשיג את הרצון להשפיע, נמצא לפי זה, שריבוי חסרונות נקרא, ריבוי כלים לקבלת המילוי, הנקרא רצון להשפיע. היינו, שהוא מקבל רצון להשפיע גדול לפי ריבוי הכלים שלו. זאת אומרת, לפי ערך החסרון, בשיעור זה הוא יכול לקבל את התבלין מן התורה. נמצא, לפי ערך ריבוי הכלים, בשיעור זה הוא מקבל אור.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מוסיף לנו רשב"י, בזה שאומר, שהוא נוטל שכר כולם. ובהנ"ל יש לפרש, זה שהאדם רואה, שהבריות נתייאשו ידיהן מן התורה, היינו שהם רואים, שאין הם מקבלים לתוך ידיהם את התבלין, שהתורה צריכה לתת להם, שהוא ביטול היצר הרע, אלא להיפוך, על זה אומר רשב"י, תדעו לכם, שכל הדחיות שהאדם מרגיש, שכל פעם הוא נדחה יותר רחוק מלהגיע להתקרבות ה', היינו לבחינת השתוות הצורה, הנקרא "דביקות בה'", הוא מטעם, כדי שתרכשו כלים לקבל את התבלין.

נמצא, שעכשיו, שיש לכם הרבה כלים, שזה בא מהרבה דחיות, עכשיו כל הכלים יקבלו שכר, היינו מילוי, שזה נקרא, שהוא יקבל שכר נגד כולם, היינו נגד כל הדחיות, מטעם שהדחיות האלו הם כלים לקבל מילוי, הנקרא "שכר".

נמצא, שהאדם, בזמן שהוא רואה, שהוא נמצא בין המחשבות ורצונות של הרצון לקבל, שהם נקראים "רשעים", משום שהם עושים רע להאדם, שלא יוכל להגיע להשיג את הטוב ועונג, הנמצא במחשבת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו. וצריכים לדעת, שהם נקראים גם כן "אויבי ה'", היות שהם מפריעים לה', שאין ה' יכול להוציא לפועל את מחשבתו, שהוא להטיב לנבראיו. כי בשביל הרצון לקבל לתועלת עצמו, אין הבורא יכול להשפיע להם, מטעם שהכל ילך לכלי קבלה, שהם בחינת סטרא אחרא. נמצא, שהרשעים האלו, היינו רצונות דקבלה שנצטברו אצל האדם, הם נקראו "אויבי ה' ואויבי הבריות".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים ל"ד) "דרשתי את ה', ועננני". ופירש הרד"ק "דרשתי, כי בהיותו בין ידיהם, היה בלבו דורש את ה', ומתחנן לפניו בלבבו, שיצילהו מידם".

ועל דרך עבודה יש לפרש, שדוד ראה, כי בהיותו בין ידיהם, היינו תחת שליטתם של המחשבות ורצונות של הרצון לקבל, היה בלבו דורש את ה'. כלומר, שהגם שראה שהם שולטים עליו, ומכל מקום היה בפניות הלב דורש את ה', שיצילהו מידם. כלומר, הגם שבחיצוניות הם היו שולטים עליו, אבל בפנימיות הלב היה מוחה על מה שהם שולטים עליו, והיה מתחנן לה' שיצילהו מידם. ומכל מקום בפנימיות הלב היה דורש ומתחנן לה', שיצילהו מידם, ולא היה מתייאש, מזה שבחיצוניות הם שולטים עליו. וזהו על דרך שאמרו חז"ל (ברכות י') "אפילו חרב חדה מונחת לו על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים". כנ"ל, שגם הירידות

גורמים למילוי חסרון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "קומה ה', ויפוצו אויביך, וינוסו משנאיך מפניך". בעבודה יש לפרש כנ"ל, מי הם אויבי ה' בעבודה. היינו, שלא נותנים להאדם לעבוד לתועלת ה'. הוי אומר, זהו הרצונות שישנם באדם לעבוד אך ורק לתועלת עצמם, הרצונות האלו הם נקראים "אויבי ה' ואויבי האדם", כנ"ל.

כי זה שלא יכולים לעבוד לתועלת ה', זה נקרא "אויבי ה'", מטעם, לא שה' צריך שיעבדו בשבילו, אלא כי ע"י זה שיעבדו בשביל ה', הם יקבלו דביקות בה', הנקרא "כלים דהשפעה". ובכלים האלו ה' יכול להשפיע להם את הטוב והעונג שהיה במחשבת הבריאה. והיות שהרצונות האלו של קבלה לעצמו מפריעים לזה, נמצא, שהם מפריעים להרצון דלהטיב לנבראיו, שלא יוכל להוציאו לפועל.

וגם הם נקראים "אויבי האדם", היות שהרצוניות דקבלה מפריעים להבריות, שיוכלו לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להם. והרצוניות האלו דקבלה לעצמם אינם מסוגלים לקבל אלא מהאור, הנקרא "נהירו דקיק", המאיר לתוך הקליפות. שמהאור הדק הזה יש יכולת להאיר לכלי קבלה השייכים להקליפות.

מה שאין כן על האור האמיתי היה צמצום, שלא יאיר רק בכלים דקדושה, הנקראים "כלים דהשפעה", היינו דוקא על הרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לתועלת עצמו. לכן אנו מבקשים "קומה ה' ויפוצו אויביך". היות שכל הכח שיש להרצון לקבל, הוא מסיבת שכינתא בעפרא, שכינתא בגלותא. כלומר, היות שהקדושה הוא בבחינת העלם והסתר, ואינם רואים את חשיבותה, לכן ה"אויבי ה'" ו"אויבי אדם" מרימים ראש ורוצים לשלוט.

מה שאין כן אם ה' יעזור לנו בזמן ההסתרה, שאז בחינת מלכות היא בבחינת עפר. כלומר, שאין הנבראים מרגישים את מציאות ה', אלא הקליפות הם עומדים מול פנינו, והקדושה היא בגניזו, שלא רואים את חשיבותה. אז הוא כנ"ל, שאויבי ה' ואויבי ישראל הם השולטים.

כמו שמובא בזה"ק על המלכות, שהיא בחינת עץ הדעת טוב ורע. זכה, הוא טוב, היינו שהרע היא מכוסה ולא נראה לחוץ. ממילא אין הרע שולט, מטעם שהיא נעלם. ואם לא זכה, היא רע. היינו, שהטוב היא בהעלם, והרע הוא מגולה כלפי חוץ. אז הרע שולט, מטעם שהרע הוא מגולה והטוב הוא בהעלם.

לכן האדם רואה, שלפעמים האדם מבין, שעיקר התכלית של האדם היא לעבוד לשם שמים, ואין לו שום ספיקות בזה, אלא שהאדם חושב, שזהו טבעי. היינו, שלא יוכל להיות אחרת. ואח"כ, אחר המצב הזה, שהבין שעיקר הוא רק לעבוד עבודת הקודש, ולא יהיה נמשך אחרי הרבים, ועוד יותר מזה, שיש לפעמים, שהוא מסתכל על הרבים, אין הוא יכול להבין, איך אנשים בעלי שכל יכולים כל כך להיות משוקעים בדברים שטותיים, ולא עוסקים בעבודת הקודש.

ואח"כ האדם בעצמו נופל לכל מיני אהבות של שטותיים, שמקודם לכן הוא צחק מהם, ולא היה יכול להבין. ועתה הוא בעצמו נמצא שם. ויש להבין, איך יכול להיות דבר כזה. והתשובה היא כנ"ל, שאח"כ, שהאדם הגיע לבחינת "לא זכה", ואז הטוב נעלם ממנו, והרע נתגלה אצלו. לכן הוא נמשך אחר מה שהוא מגולה לחוץ, שהוא הרע. ואין לו בחירה, ועושה רק מה שמגולה לחוץ.

וזה שכתוב, ש"מלכות נקראת עץ הדעת טוב ורע". אלא שכל הענין של בחירה הוא, מה שיהיה מגולה, היינו הבחירה להיות "זכה" או "לא זכה". נמצא, שעל האדם מוטל רק דבר אחד, היינו שיתפלל לה', שהרע יהיה מכוסה, והטוב יהיה מגולה. וממילא אין לו אז עבודה לעבוד לשם שמים, כי אז לא יכול להבין אחרת, אלא לעבוד לתועלת ה'. ואין לו אז שום עבודה לבטל עצמו לה'. אלא שהוא חושב, שזה הוא טבעי. לכן כל מה שהוא חשב מקודם, שזה הוא

בלתי אפשרי, הוא רואה עכשיו, שזהו טבעי, ורוצה להיבטל לה', כמו נר בפני אבוקה. וכל זה הוא מטעם, שהרע מכוסה והטוב מגולה לחוץ.

וזה שכתוב "קומה ה' ויפוצו אויביך". שאנו מתפללים, שה' יהיה בבחינת "קומה", על דרך שאנו מתפללים ואומרים "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", ש"סוכת דוד" נקראת בחינת מלכות, שהיא בחינת שכינתא בעפרא. ואנו מבקשים, שה' יקים אותה מנפילתה, ושתהיה בבחינת "קומה", בקומה זקופה.

וממילא כל אחד ואחד יבטל את עצמותו, וירצה לעבוד רק לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. ועל ידי "הקומה ה'", יהיה אח"כ "ויפוצו אויביך". היינו הרצונות שיש בהנבראים, שהם אויבי ה' ואויבי הבריות, הם יפוצו. "וינוסו משנאיך מפניך". כלומר בזמן שתהיה בחינת "קומה ה'", שאז יהיה הקדושה בבחינת הפנים, אז יקוים "וינוסו משנאיך מפניך", היינו כנ"ל, שכל השונאים והאויבין ינוסו.

ובענין "קומה ה' ויפוצו אויביך" יש לדעת, שענין "פיזור האויבים" אין זה עוד גמר עבודה, הגם שזהו עיקר העבודה, כמו שכתוב "ובערת הרע מקרבך". אבל זהו רק תיקון הבריאה ולא מטרת הבריאה. כי מטרת הבריאה היא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג, שזה נקרא בחינת תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה.

נמצא, בחינה א' היא בחינת אמונה, מלכות שמים, ואח"כ באה בחינת תורה. וזה שכתוב "כי מציון תצא תורה", שהאדם צריך לזכות לבחינת "תורה", שזהו בחינת שמותיו של הקב"ה, שהוא בחינת הטוב ועונג שהיתה במחשבת הבריאה.

אולם לא לשכוח, שעיקר האדם צריך להשתדל ללכת ב"ימין", הנקרא שלימות, ולהאמין באמונת חכמים, שאמרו, שהאדם צריך לשמוח בזה שה' זיכה אותו, שיכול לקיים תורה ומצות, אפילו שלא לשמה. היינו, שהאדם רואה, שכל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת עצמו, ולתועלת ה' אין בידו לעשות מאומה, גם זה הוא דבר גדול. והאדם צריך לקבל מזה שמחה, ולתת תודה לה' על זה. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שה"שלא לשמה" שהאדם עושה, חשוב אצל הבורא עוד יותר, מה שהאדם חושב, שה"לשמה" חשוב. ובטח הלשמה חשוב יותר, אולם השלא לשמה גם כן חשוב אצל הבורא. לכן האדם צריך להיות בשמחה אפילו מה שלא לשמה.

מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ'
1990/91 - מאמר 20

חז"ל אמרו (בראשית רבה ס"ח, ט') וזה לשונם "מפני מה מכנין שמו של הקב"ה, וקוראין אותו מקום. שהוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו. מן מה דכתיב, הנה מקום אתי. הוי הקב"ה מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו". וכן אמרו (אבות ד', ג') "אין לך דבר שאין לו מקום". ויש להבין מה בא זה ללמדנו בעבודה.

הנה "מקום" בעבודה יש לפרש מקום חסרון. כלומר, אם יש לאדם איזה חסרון, יש לומר, שיש לו מקום לקבל מילוי על החסרון. אבל אם אין לו חסרון, לא שייך לומר שיכול למלאות, היות שאין לו למי למלאות. כדוגמת, שאם אינו רעב, אין הוא יכול לאכול. שזה נקרא, שאין לו מקום בשביל למלאות רעבונו, או אם אינו צמא, אין הוא יכול לשתות מים, מסיבת שאין לו מקום לקבל את המילוי.

ובהאמור יש לפרש, מהו ההבדל בין "מקום העולם" ל"ברוך המקום", היינו למקומו של הקב"ה. ובבחינת עבודה יש לפרש, שהקב"ה הוא מקומו של עולמו. כלומר, שהתיקון הבריאה הוא, שהמקום של הבורא, היינו החסרון, הנקרא "מקום של הקב"ה", הוא שהבורא רוצה להשפיע, היינו החסרון.

מה שאפשר לומר לגבי הבורא חסרון, הוא, שהוא רוצה להטיב לנבראיו. והרצון הזה להשפיע, בזמן שהעולם יהיו בבחינת חסרון, מה שהם רוצים להשפיע כדוגמת הבורא, אז העולם יתקיים בבחינת השלמות. שאז הבורא יכול להשפיע להם טוב ועונג. למה. מטעם שקבלת טוב ועונג יהיה על דרך התיקון.

אולם, אין עולמו מקומו. היינו החסרון, היינו הרצון שיש בעולם, הוא הוא הרצון לקבל, זה אינו שייך להבורא, כי הוא ממי יקבל. לכן הוא, היינו הרצון להשפיע שיש להבורא, את זה צריך עולמו לקבל על עצמם, ולא להשתמש עם הטבע של הרצון לקבל, שעם החסרון הזה נולד הבריאה, שהיא נקראת "יש מאין", שזה נקרא "מקומו של עולם".

ועבודת האדם היא רק איך לצאת מהטבע של הרצון הנמצא בעולם, ולקבל רצון אחר, שהוא הרצון להשפיע. והיא עבודה קשה. וזה יכולים להשיג רק ע"י תורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", שדוקא ע"י התורה יכולים לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, ולהשיג רצון להשפיע, היות שזהו טבע שני, שרק אור התורה עוזר לזה.

נמצא, שהוא, היינו הבורא, מקומו של עולם, היינו שהעולם צריך להגיע ולהשיג את החסרון של הבורא, שהוא הרצון להשפיע. אולם אין עולמו, שהוא הרצון לקבל, היינו החסרון מה שיש להעולם מצד הבריאה, שהוא הרצון לקבל לעצמו, אין זה חסרונו של הבורא.

לכן אומרים "ברוך המקום". היינו בזמן שהאדם זוכה לקבל את בחינת חסרון של הבורא, שהוא רצון להשפיע, אז האדם נותן תודה לה' עבור זה שהבורא נתן לו את המקום שלו, היינו שהוא הרצון להשפיע, שזה יש להבורא. והאדם צריך להגיע לדרגה זו, היינו שיהיה לו הרצון להשפיע. לכן אומרים "ברוך המקום", עבור זה שנתן לנו את המקום, היינו החסרון שלו, שהיא הרצון להשפיע, שברצון הזה של הבורא יכול הבורא למלאותו עם טוב ועונג.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "אין לך דבר, שאין לו מקום" בעבודה. והפירוש הוא, שדבר זה שהאדם רוצה להשיג, היינו את הרצון להשפיע, שזה הדבר שהאדם מרגיש

שחסר לו. אז האדם צריך לעבוד מקודם, שהדבר הזה, שהוא רוצה להשיג, היינו הרצון להשפיע, צריך שיהיה לו מקודם מקום, היינו חסרון אמיתי. והוא מתבטא בשני אופנים:

א. שירגיש שחסר לו.

ב. שירגיש, שרק ה' יכול לעזור לו, והאדם בעצמו אינו מסוגל בשום אופן לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

וזהו "שאין לך דבר, שאין לו מקום". כלומר, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך מקודם להכין את המקום, היינו החסרון, ואח"כ ה' נותן לו המילוי על חסרונו.

אולם יש לדעת, הגם שעיקר עבודתו של אדם היא להגיע לידי ידיעה שחסר לו את הרצון להשפיע, ולהתפלל לה' שימלא את חסרונו, שיתן לו את הרצון הזה, אבל האדם צריך ללכת גם עם קו ימין, שהיא נבחן לבחינת שלימות. היינו, שהאדם ירגיש עצמו לאיש שלם. וזהו בכדי שיהיה בידו לתת תודה לה'. כי בזמן שהאדם מתפלל על איזה דבר, שה' ימלא את חסרונו, הוא נקרא "ארור", ו"אין ארור מתדבק בברוך".

לכן אמרו חז"ל (ברכות ל"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואח"כ יתפלל". וזהו מטעם, שבזמן שהאדם מסדר שבחו של הקב"ה, בטח שאם האדם רואה בשבחו של הקב"ה, משבח אותו, ונמצא או האדם במצב של שלימות, היינו שהאדם נמצא במצב של ברכה, וממילא "הברוך מתדבק בברוך", אז האדם יכול להמשיך מלמעלה ברכה.

והסדר צריך להיות, שהאדם צריך למצוא בעצמו איזה דבר טוב שה' נתן לו. והגם שעכשיו הוא בחסרון, אבל צריך לעורר בעצמו רשימות, ממה שהיה לו איזה דבר טוב מהבורא, שיכול עבור זה לתת תודה לה' על זה. לא חשוב ממה שהאדם היה נהנה, אלא חשוב שהאדם היה נהנה מזה. והוא נותן עתה תודה לה' על זה. ממילא הוא נמצא במצב של שלימות.

כלומר, שהיה אז בשלום עם הבורא, מזה שהבורא היה מהנה אותו. אז כבר האדם יכול להיות בשמחה ממה שהיה לו. ועתה הוא יכול לבוא להבורא, שיעזור לו, היות שהוא לא נמצא עתה במצב של עצבות, שהוא מרגיש עתה, שרע לו יותר מכל האנשים, שזה נקרא, שהוא במצב של "ארור", ו"אין הארור מתדבק בברוך". אלא עתה הוא בבחינת "ברוך". לכן האדם צריך לחפש אצלו איזה דבר, שיהיה בידו לתת תודה לה'.

וזה שכתוב "ולא יראו פני ריקם". שיש לפרש כנ"ל, היינו שבזמן שהאדם בא לבקש מה' משהו, אין האדם צריך להיות ריק, היינו שאין לו כלום, אלא האדם צריך להשתדל מקודם, למצוא משהו אצלו, שהבורא נתן לו, שעל זה הוא מברך את ה'.

ואח"כ הוא יכול לבקש מה', כנ"ל, היות שהוא חושב על מה שקבל מה'. אם כן כבר יש לו קשר עם ה', שהבורא נתן לו משהו, לא חשוב מהו, אלא חשוב שהוא יכול לתת תודה לה' על זה, כבר יש קשר עם ה', בזה שהוא שבע רצון מה', על זה שהבורא השפיע לו.

לכן, כיון שהוא עכשיו בשלימות עם ה', זהו סגולה שה' ימלא משאלותיו. כי זהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, כי בזה "ברוך מתדבק בברוך". לכן צריכים מאוד להיזהר, שלא ליפול בקליפה של עצבות, שאז האדם בפירוד עם הבורא, מה שאין כן כשהוא במצב של בחינת "ברוך".

והעיקר שהאדם צריך להשתדל להיות "זכה". היינו שיתפלל לה', שיהיה זכה. כי בזמן שהאדם הוא בבחינת "זכה", אז יש לו חשק לתורה ולתפלה. וכל דבר שבקדושה שהוא רואה, הדברים האלו מוציא חן בעיניו. ומקבל מזה מצב רוח מרומם, היות שהוא מרגיש טעם חיים בכל דבר ששייך לקדושה.

מה שאין כן כשהוא "לא זכה", הוא ממש להיפך. היינו, שאין לו חשק לתורה ולתפלה. ובכל דבר שבקדושה, כשהוא עושה, הכל אצלו בדרך הכפיה. וממש, כשהוא עושה חשבון לעצמו, הוא אומר על כל דבר, שיש לו שייכות לקדושה, זהו אצלו בבחינת סם המות, שהוא רוצה מהר לברוח מכל אלו הדברים שנמצאים בסביבתו.

הגם שהוא רואה, שאנשים הנמצאים בסביבתו, כן עוסקים בתורה ומצות, ויש להם מצב רוח בעת עבודה, שהם עוסקים. אז הגוף שלו מתרץ, שאם היה להאנשים האלו אותו טעם מה שהוא מרגיש, בטח שהם לא היו יותר טובים ממנו. ולפעמים אין הוא חושב אפילו לתרץ, מדוע הם כן מסוגלים והוא לא. זאת אומרת, מה שהם כן עוסקים בהתלהבות בעבודה, הן בתורה והן בתפלה, זה עוד לא מספיק עבורו, שיקבל מטעם זה חשק בעבודה. ובאמת צריכים לומר, היות שהאדם הזה הוא בבחינת "לא זכה", אז "תורתו נעשית לו סם המות".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (יומא ע"ב) וזה לשונם "אמר רבי יהושע בן לוי, מה דכתיב, וזאת התורה אשר שם משה. זכה, נעשית לו סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם מיתה".

ויש לפרש בדרך עבודה כנ"ל, שאם האדם בעל זוכה, אז תורתו נעשית לו סם החיים. כלומר, שהוא מרגיש טעם חיים בתורה ותפלה, ובכל דברים שבקדושה. וכשהוא חס ושלום לא זכה, אז תורתו נעשית לו סם המות, היינו שהוא מרגיש בתורה ועבודה בחינת סם המות, היינו טעם של סם המות, ורוצה לברוח הן מתורה והן מעבודה, וכל מה שהוא כן עושה, הוא רק בדרך הכפיה.

אולם יש לדעת, כי סדר עבודת האדם הוא בב' בחינות:

א. שלא לשמה,

ב. לשמה, היינו בעל מנת להשפיע.

וכמו שאומר בהקדמה לספר הזהר (אות כ"ט) וזה לשונו "ותדע שעבודתנו במשך ע' שנותינו מתחלקת לד' חלוקות:

חלוקה א' הוא להשיג את הרצון לקבל המופרז בלי מצרים, בכל שיעורו המקולקל מתחת יד מערכת ד' העולמות אבי"ע הטמאים. כי אם לא יהיה לנו, הרצון לקבל, לא נוכל כלל לתקנו. כי אין לך מי שיתקן דבר, שאין בו, שהקליפות תהיינה שולטות עליו, ותתנה לו מאורותיהן, בכדי להמציא להאדם כל החומר שהוא צריך לעבוד בו ולתקנו. וזהו עד י"ג שנים.

חלוקה ב' הוא מי"ג ואילך, שאז ניתן כח לנקודה שבלב שבו, שהוא סוד אתוריים של נפש דקדושה, המלובשת בהרצון לקבל שלו מעת לידתו. אלא שאינה מתחלת להתעורר רק אחר י"ג (שהוא מטעם הנ"ל). ואז הוא מתחיל להכנס תחת רשות מערכת העולמות דקדושה. ועיקר גדלות הרצון לקבל מצוירת רק ברוחניות. ועם כל זה הוא מדרגה חשובה לאין ערך יותר מהראשונה, הנה היא המדרגה המביאתו לשמה, כמו שאמרו חז"ל, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והמדרגה הסופית שבחלוקה זו, היא שיתאהב בהקב"ה בתאוה גדולה, עד שאין התאוה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה. ועל דרך שאמר הפייטן, בזכרי בו אינו מניח לי לישון.

חלוקה ג' הוא עבודה בתורה ומצות לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ושלא לקבל פרס, שעבודה זו מטהרת את הרצון לקבל לעצמו שבו, ומהפכתו ברצון להשפיע. אשר בשיעורי טהרה של הרצון לקבל, נעשה ראוי ומוכשר לקבל ה' חלקי הנפש, הנקראות נרנח"י".

ובהאמור אנו רואים, שאנו צריכים לעבוד מקודם בשלא לשמה, דהיינו להשיג את הרצון וחשק להאור התענוג המלובש בתורה ומצות. שהעבודה זו היא, שהאדם צריך לעבוד רק לתועלת עצמו. כלומר, זה שהוא עוסק בעבודה, היא מטעם להנות את הרצון לקבל עם תענוגים יותר גדולים מתענוגי גשמיים. נמצא, שהעבודה זו, שנקראת "שלא לשמה", הוא מטעם שעובד רק בכדי לקבל סיפוק נפשי, ולא מטעם להשפיע נחת רוח ליוצרו. כלומר, הוא עובד בעבודה של קיום תו"מ לתועלת עצמו, ואינו חושב על תועלת ה'.

ובזמן שהאדם מתחיל לעבוד בשלא לשמה, בכדי להשיג סיפוק נפשי, אז האדם מתחיל להרגיש טעם בתורה ועבודה, ויש לו מצב רוח מרומם, ומתחיל להרגיש אהבת ה', ויש לו אז חן דקדושה. אולם בזמן שהוא רוצה להכנס לעבודה דלהשפיע, היינו

לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, אז לוקחים ממנו את הטעם, שהיה מרגיש בזמן שהיה עובד רק לתועלת עצמו.

וזהו בכדי שירגיל עצמו לעבוד לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. והיות שהאדם היה רגיל להרגיש טעם בעבודה, במצב דחלוקה ב', ועכשיו אינו מרגיש אותו טעם של מתיקות, שהיה מרגיש במצב העבודה דשלא לשמה, האדם חושב, זה שאינו מרגיש טעם בעבודה, כמו שהיה לו לפני כניסת בעבודה דלשמה, היא מסיבת שהוא נעשה עתה יותר גרוע ממה שהיה אז. לכן הוא אומר, שהוא רואה, שהעבודה הזו אינה בשבילו, ורוצה לברוח מהמערכה.

והאמת הוא, שהאדם צריך להאמין, שזה שאינו מרגיש טעם בעבודה, אינו מטעם שהוא ירד עכשיו ממדרגתו, שהיה לו לפני זה. אלא עכשיו מדריכים אותו מלמעלה, שהוא ירגיל עצמו לעבוד לשם שמים, ולא להשגיח על עצמו, אם יש לו תענוג מהעבודה זו. אלא שהוא ירגיל עצמו לעבוד לשם שמים. היינו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל (מובא ב"סדר עבודה של בעל הסולם"), שהאדם צריך להאמין, בזמן שהאדם מיחס את עבודתו לה', אז הקב"ה מקבל עבודתו, ולא חשוב איזו צורה יש להעבודה שלו.

נמצא, שהאדם, בזמן שאין הוא מרגיש טעם בעבודה, אז האדם צריך לומר, שעכשיו יש לו הזדמנות, שיכול לעבוד רק לתועלת ה', היינו שה' יהנה מעבודתו, היות שעכשיו אין האדם מרגיש טעם בעבודה, שיגיד שהטעם מושך אותו.

אולם בזמן שהאדם מתגבר, ועובד בעל מנת שה' יהנה מעבודתו, האדם צריך להשתדל להנות מזה שיש לו עכשיו מקום לעבוד רק לשם שמים. ומזה האדם צריך לקבל מצב רוח מרומם. שעל עבודה זו אמרו "עבדו את ה' בשמחה". היינו במקום שהאדם רואה, שיש לו עבודה, היינו שהוא רואה, שיש לו מקום להתגבר, היות שהגוף רוצה, שדוקא שהרצון לקבל יהנה מעבודתו, והאדם צריך להתגבר, שיעשה דוקא מטעם שה' יהנה מעבודתו, היות שעכשיו אין האדם מרגיש טעם בעבודה, שיגיד שהטעם מושך אותו, זה נקרא "עבודה".

ומהעבודה זו האדם צריך לקבל שמחה, מזה שהוא רואה, שעתה יש לו הזדמנות לעשות עבודה, שתהיה רק בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. אבל כאן מתחיל העליות וירידות, מטעם שכל פעם נותנים לאדם להרגיש את האמת, איך שהוא באמת מרוחק מזה, היות שהוא נגד הטבע.

אבל יש לשאול, מדוע עשה ה' כך, שהאדם לא יהיה בכוחו עצמו להתגבר על הכלי קבלה שלו, אלא שיהא נצרך להבורא, שיעזור לו. על זה אמר אאמו"ר, שלולי זה שאין האדם יכול להתגבר בעצמו בלי עזרת ה', אז האדם רואה, שהוא ישאר מחוץ להקדושה. ואמר, שהטעם הוא, כי אם האדם היה יכול להתגבר על הרע שבו, וממילא היה טועם טעם בעבודה, והיה מסתפק במועט. היינו, כי האדם היה מרגיש בעצמו, ברוך ה' הוא עוסק בתורה ומצות, ומרגיש בעצמו שעושה הכל לשם שמים, אם כן מה חסר לו עוד, אי לכך, אין הוא רואה, מה יש לו עוד להוסיף עוד, כי באמת הוא היה באמת עובד ה'. והיות בלי חסרון אין האדם מסוגל לעבוד, היה נשאר בבחינת קטנות דקדושה.

מה שאין כן אם האדם רואה, שאין בידו להתגבר לעשות משהו לשם שמים, וכל פעם יש לו ירידות ועליות, שעל ידי זה האדם רואה, שהוא זקוק לעזרת ה'. והעזרה מה שהבורא נותן, הוא כמו שאומר הזה"ק על מה שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל "במה מסייעין אותו". והשיב "בנשמתא קדישא".

היינו, כל פעם הוא זוכה לנשמה יותר גבוהה, כפי העזרה שהאדם מבקש. היינו מקודם אור הנפש, ואח"כ רוח, עד שזכה לבחינת נרנח"י שבנשמתו. נמצא לפי זה, העליות וירידות שהאדם מקבל, הן באות מלמעלה בכוונה תחילה, שע"י זה הוא יגיע להשיג מה ששייך לבחינת נשמתו.

אולם בזמן שהאדם עוד נמצא בשלא לשמה, ואפילו שעוד לא השיג את השלא

לשמה מבחינת התאוה הגדולה לה', כנ"ל בחלוקה הב', היינו "בזכרי בו אינו מניח לי לישון", גם כן צריך להתחיל בעבודה דלהשפיע, ולא לחכות עד שיגיע לבחינת שלא לשמה, הנקרא "בזכרי בו אינו מניח לי לישון". כי האדם יכול להישאר בבחינה זו לעולמים. אלא שלאחר שהגיע לבחינת שלא לשמה, ומרגיש טעם בעבודה, כבר אז נותנים לו מלמעלה התעוררות, שירצה משהו לעשות בעל מנת להשפיע. ואז מתחילה העבודה אמיתית, עד שמלמעלה נותנים לו הרצון להשפיע.

מהו שקוראים פרשת זכור לפני פורים, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"א
1990/91 - מאמר 21

הכתוב אומר "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך, בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך. תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא תשכח".

ויש להבין, מהו הענין שצריכים לזכור "מה שעשה לנו עמלק", בכדי לקיים "תמחה את זכר עמלק". כלומר, שמשמע, באם לא זוכרים מה שעשה לנו, לא יכולים למחוק. אלא דוקא בדיוק כמה שיש לנו ממנו זכר, את זה יכולים למחוק, ולא יותר. ויש להבין, בעבודה מהו שאומר "תמחה את זכר עמלק". ואם אין לנו זכר, לא יכולים למחוק. לכן ניתנה לנו מקודם מצוה "זכור את אשר עשה לך עמלק", ואח"כ, שכבר יש לנו בחינת "זכר עמלק", אז יכולים לקיים מצות "מחיקת עמלק".

הנה ידוע, ש"אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". לכן אין אדם מסוגל לעשות שום דבר, אם אין לו צורך לאותו דבר. אם כן, איך אפשר לקיים מחיית עמלק, אם אין לו צורך למחקו. כלומר, שהאדם לא יודע מה זה עמלק, ובשביל מה צריכים לעשות פעולה של מחיית עמלק. לכן צריכים מקודם לדעת, מה זה עמלק. ולדעת, איזה צרות הוא עשה לנו. ואח"כ, בשיעור שאנו מבינים, שהוא עושה לנו צרות, בשיעור זה אדם מוכן לקיים "תמחה זכר עמלק".

כלומר, לפי מה שהאדם זוכר, איזה צרות שהוא עשה לו, בשיעור זה האדם מוכן למחות אותו. היינו, בדיוק לפי מה שהוא זוכר, שהוא עשה לו רע, בשיעור זה הוא רוצה להעבירו מן העולם. ואם האדם אינו זוכר, שהוא עשה לו צרות רבות, אין לו צורך למחותו, ובשיעור זה שהוא זוכר, הוא יכול למחותו, ולא יותר.

נמצא, שאי אפשר לקיים מחיית עמלק, רק בשיעור שהוא זוכר את הצרות, שהוא עשה לו. לכן ההכנה למחיית עמלק צריכה להיות, שהאדם צריך לדעת מהו עמלק. היינו, מהו תפקידו של עמלק נגד עם ישראל. על זה אומר הכתוב "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך".

ובשיעור שהאדם מרגיש את כל "אשר עשה לך עמלק", בשיעור זה האדם יכול לקיים "תמחה זכר עמלק". זאת אומרת, באם האדם לא זוכר, שעמלק עשה לו רע, ממילא אין לו מה למחוק אותו. זאת אומרת, כשהאדם עשה חשבון לנפשו, ורוצה לראות, מי הוא השונא של האדם, וגורם לו רק רע, הוא הרצון לקבל לתועלת עצמו, והוא נקרא "יצר הרע", מסיבת שהוא מפריע לאדם, שיהיה בידו להגיע לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת לו.

לכן כשהאדם מתבונן בזה, בשיעור שהוא מרגיש, שהרצון לקבל הוא השונא שלו, בשיעור ההכנה לזה לידע ולהרגיש את היסורים מה שהוא גרם לו. רק בשיעור זה האדם מוכן לבערו מן העולם. וזה שכתוב "תמחה זכר עמלק". כלומר, שזה מרמז לנו לדעת, שאין אנו יכולים למחוק, רק בשיעור שאנו זוכרים, מהו שיעור הרע, שהוא עשה לנו.

ובהאמור נבין, מהו הטעם, שפרשת "זכור" קוראים לפני פורים. קודם כל צריכים להבין מהו פורים בעבודה. הנה ענין חשיבות של פורים מובא בדברי האר"י (בתע"ס, חלק ט"ו, דף א - תתי"ג) "וזה סוד מה שכתוב, וזכרם לא יסוף מזרעם. כי אותה ההארה היא בימי הפורים שבכל שנה ושנה. לכן לעתיד לבוא, כל המועדים יתבטלו, חוץ ממגילת אסתר. והטעם הוא, כי לעולם לא היה נס גדול כזה, לא בשבתות ולא ביום

טוב, להתקיים הארה זו. ובבחינה זו יש יתרון גדול אל פורים על כל שאר הימים, אפילו בשבתות ויום טוב".

ובפירוש "אור פנימי" מפרש שם, שענין האור הזה, שהיה בימי פורים, יכול להאיר רק בגמר התיקון ולא לפני זה. והאור הזה נקרא "אור של מטרת הבריאה". פירוש, אור החכמה המתלבש בכלים דקבלה. היינו, שהוא רוצה לקבל את הטוב ועונג, מה שיש שמה, שזה באה מכח מטרת הבריאה. והאור הזה של מטרת הבריאה, הנקרא "אור החכמה", אינו יכול להאיר בלי לבוש, שהוא מתלבש באור תיקון הבריאה, הנקרא "אור דחסדים". ולפני גמר התיקון אור החכמה הזו, הנקרא "גדלות דחכמה", אינו יכול להאיר ביחד עם אור דחסדים.

ואז היה נס, מחמת דברי הצומות וזעקתם, שהמשיכו גם אור דחסדים. ואז אור החכמה היה יכול להתלבש בתוך אור דחסדים, וזה נקרא, שהיה נס, בזה שהיה מאיר האור עוד לפני גמר התיקון, היות שמצד הטבע האור הזה יכול להאיר רק בגמר התיקון, שזה נקרא "לעתיד לבוא". והיה נס, שהיה מאיר עוד מטרם גמר התיקון. לכן אמרו חז"ל "כל המועדים יתבטלו חוץ ממגילת אסתר", היות האור של פורים הוא האור שיאיר לעתיד לבוא.

כתוב (שבת, דף פ"ח) "ויתייצבו בתחתית ההר. מלמד, שכפה עליהם הר כגיגית. ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה, מוטב. ואם לאו, שם תהא קבורתכם. אמר רבא, אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש, דכתיב, קיימו מה שקבלו כבר".

רואים אנו מכאן את חשיבות של פורים, שקבלו את התורה ברצון, מה שאין כן עד אז לא היה אלא על דרך הכפיה. ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו ענין של פרשת "זכור" לפני פורים. וזהו הטעם, שאין אור בלי כלי. לכן צריכים מקודם לזכור מה שעשה עמלק, שבעבודה נקרא "עמלק" היצר הרע, ולזכור, מה שעשה צרות לעם ישראל. ואח"כ, שיש לנו כלי, היינו חסרון, יש מקום לתפלה, כמו שהיה אז "דברי צומות וזעקתם", ואח"כ זכו לבחינת "קיימו וקבלו ברצון, מחמת אהבת הנס".

ובהאמור יוצא, שאנו צריכים לעשות הכנה לפורים. צריכים לומר, שההכנה היא הצורך והכלי לקבלת האור. זאת אומרת, בהרגשת החסרון יכולים לקבל את המילוי. וכמו שיש ששת ימי המעשה, ואח"כ יכולים לבוא לבחינת שבת, והוא על דרך שאמרו חז"ל "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת", שרק מתי שיש ששת ימי המעשה, ואח"כ כשבאה שבת, באה מנוחה.

לכן מי שעושה מלאכה בשבת, הוא נקרא "מחלל שבת". היינו שהוא חילל את המנוחה. כמו כן ההכנה לפורים, היא גם כן הרגשת הרע של המן, שהוא רוצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף, ונשים, ביום אחד.

לכן האדם צריך לתת תשומת לב לבחינת המן שבלבו. איך שהוא רוצה להשמיד כל דבר ששייך לקדושה, היינו כל מה שיכול לצאת מאיזה דבר, שהוא בחינת קדושה, לא חשוב השיעור שבדבר, אפילו דבר הכי קטן, הוא רוצה להשמיד את זה. והוא מצטער על זה, שאין כוח בידו, להתגבר על מחשבת המן, מה שהוא רוצה להשמיד את כל היהודים.

שיש לפרש "כל היהודים", היינו אפילו כל שהוא, שיש שייכות לבחינת לשם שמים, הוא רוצה לאבד. וזה נקרא בחינת "הכרת הרע", שהוא בחינת כלי וחסרון. ואח"כ יכולים לקבל על זה מילוי, הנקרא בחינת "אור", הבא למלאות את החסרון שיש בהכלי. לכן אח"כ זכו ישראל אז לבחינת "ונהפוך הוא", אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, וזכו לקבל התורה בבחינת "קבלו ברצון ולא בכפיה", כנ"ל.

ועיקר הנס הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. כלומר, בזמן שבחינת היהודים שבלבו של האדם שולטים, אזי ממילא עבודת ה' יכולה ברצון ולא בכפיה. נמצא, עיקר הנס הוא בזמן, שהיה במצב,

שהמן היה שולט, היה רוצה להשמיד את כל בחינת היהודים. מה שאינו כן כאשר היהודים שולטים בלבו של אדם, אז יכול להיות "קיימו וקבלו ברצון ולא בכפיה".

וזהו על דרך שאמרו חז"ל "לא נבנית צור אלא מחורבנה של ירושלים, וכן להיפך, כשזה קם, זה נופל". לכן עיקר עבודת האדם היא, שיתפלל לה', שיתן לו את הרצון להשפיע, שזהו עיקר התפלה, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". והוא, שה' יתן לו את הרצון להשפיע. וזה הוא עיקר הנס. וזה מכונה "טבע שני", שזה הוא בידו של הקב"ה לתת לו טבע שני.

לכן קוראים פרשת "זכור" לפני פורים. אולם לפני פרשת "זכור" קוראים פרשת "שקלים". וזה באה לרמז בעבודה, דענין שקלים הוא כמו שאומר הזה"ק, "כי שקלים הוא ענין אבן למשקל בה". כי האדם צריך לשקול את סדר עבודתו, לראות אם היא לשם שמים או לא. זאת אומרת, שאי אפשר להגיע למחיית עמלק, מטרם שיודעים את כח הרע שבו, איך שהוא גורם את כל ההתרחקות מה'.

לכן בזמן ששוקלים את העבודה, בכדי לראות אם הם בסדר או לא, אז יכולים להגיע לידי הכרת הרע. ואז השיעור שמרגישים את הרע ולא יכולים להתגבר עליו, כלומר שמה שרואים לא יכולים להתגבר עליו, זה עוד לא נקרא "הכרת הרע". אלא הכוונה היא, שהוא רואה את ההפסדות, מה שהרע גורם לו. והוא רוצה להפטר מהרע, ואינו יכול. זה נקרא "הכרת הרע", היינו הרגשת הרע. כלומר, הוא רואה את ההפסדות, מה שהרע גורם לו. זה נקרא "הכרת הרע".

והרגשה זו באה לו להאדם על ידי יגיעה בתו"מ. שהמאור שבתורה מביא לו הרגשה, איך שהמצב שבו הוא נמצא, הוא רע מאוד, מסיבת שזה גורם להיות רחוק מקדושה, מה שאין כן אם אינו מרגיש, שזה שהוא משוקע באהבה עצמית, זה גורם לו רע (שזה נקרא הכרת הרע). ודוקא על ידי תו"מ, שהוא משתדל להשיג על ידם סיוע לעבודה, אז התורה מגלה לו את הרע שבו. והסיוע הראשון שהוא מקבל, הוא הכרת הרע. כלומר, להכיר שהרע, היינו הרצון לקבל לעצמו, הוא דבר רע ומזיק לרוחניות. נמצא, שפירושו של הכרת הרע הוא, להכיר שהרע, היינו הרצון לקבל, הוא המזיק להאדם. ובזמן שהאדם מרגיש, שהוא מזיק, אז האדם מסוגל לתת תפלה מעומק הלב.

אולם יש להבין, בגלל מה צריכה להיות התפלה מעומק הלב. התשובה היא, היות שאין האדם יכול להרגיש טעם אמיתי בשום דבר, אם אין לו השתוקקות לזה. לכן רוצים מלמעלה, כשהאדם מבקש משהו, שימלאו בקשתו, צריך להיות חסרון אמיתי. זה נקרא "תפלה מעומק הלב". שפירושו הוא, כידוע, הלב נקרא רצון.

לכן כשהאדם מתפלל, שיתנו לו איזה מילוי, מוכרח להיות לו חסרון להמילוי. לכן, אם יש בלבו של אדם עוד רצון, זהו סימן, שאין לו רצון גדול, היות שהרצון שלו מתחלק לב' רצונות. נמצא, ששניהם אינם גדולים. מה שאין כן שאין לו אלא רצון אחד בלב, זה נקרא, שמה שהוא מבקש, הוא מעומק הלב. כלומר, שאין לו שום רצון באמצע. שיכול להיות, שיש לו רצון אחד ללמוד תורה, אבל יש לו גם רצון לחיות במנוחה ולא להתאמץ, גם זה נקרא ב' רצונות. וכבר לא נקרא, זה שהוא רוצה ללמוד תורה, רצון אחד, היות שהוא רוצה להנות גם ממנוחה.

לכן קוראים פרשת "שקלים" לפני פרשת "זכור", היות שמקודם צריכים לדעת, שרצון לקבל נקרא "רע ומזיק", ואח"כ יכולים לומר "זכור את אשר עשה לך עמלק". היינו, שהשליט את הרצון לקבל על עם ישראל, הן בבחינת מותא והן בבחינת ליבא. והיות שיודעים, שהוא עשה מעשה רע, אז יש רצון למחוק את עמלק.

ויש לדעת, שבסדר העבודה יש להבחין כמה בחינות:

א. שבזמן שהאדם מתחיל להכנס בעבודה

של קיום תו"מ, הוא אינו מרגיש עצמו לבעל חסרון, היות שהוא יודע בעצמו, שפחות או יותר הוא שומר תורה ומצות. אם כן אינן לו שום סיבה, שנגיד שיש לו רע חס ושלום.

ב. שהוא מתחיל לעשות בקורת על המעשים שלו, הוא מתחיל להרגיש בעצמו, שיש לו רע, והוא רשע. אבל לא רשע גמור, היות שהוא רואה, שיש אנשים יותר גרועים ממנו. לכן הוא נקרא "רשע שאינו גמור".

ג. בזמן שהוא רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, אז הוא רואה, איך שהוא רחוק מעבודה זו. ולכן בא אליו הרשע ושואל "שאלת מי ומה". ואז הוא בא לידי מצב, שהוא רואה, שהוא בבחינת "רשע גמור" הן במוחא והן בליבא.

ד. בזמן שהוא בא במצב עליה, הוא כבר חושב עצמו, שהוא צדיק, כלומר שהוא ישאר במצב של עליה לעולמים. ואח"כ באה לו ירידה, הוא רואה, שהוא רשע. אם כן הוא לא יודע מה להגיד על עצמו. אם להגיד שהוא רשע גמור, הלא הוא רואה, שיש לו עליות, שאז הוא נראה בעיני עצמו, שהוא כבר צדיק. ואם להגיד, שהוא צדיק, הלא הוא רואה, שבזמן ירידה הוא רשע.

והיות שהאדם קרוב אצל עצמו, לכן הוא מקבל שוחד מהגוף, שהוא אוהב אותו, ואומר, שבאמת הוא צדיק, אלא שהוא "צדיק שאינו גמור". כלומר, היות שהגוף יהנה יותר מזה שהוא יצדיק עצמו, לכן הוא אומר על עצמו, שהוא "צדיק שאינו גמור". היות שיש לו ירידות, שאז הוא נמצא במצב של רשע. ואינו אומר שהוא "רשע", מסיבת הירידה, מטעם הנ"ל, שהוא מקבל שוחד מהגוף. לכן בוחר יותר לומר, שהוא "צדיק, רק שאינו גמור". כמו שכתוב (שופטים פ"ר) "כי שוחד יעוור עיני חכמים, ויסלף דברי צדיקים".

ויכולים לראות דוגמא לזה מדרך העולם. הלא אנו רואים, שמדרך העולם, שיש הרבה אנשים שקונים פיס בכדי לזכות בגורל, שכל אחד ואחד חושב בעצמו, שהוא יזכה בגורל בסכום כסף גדול. הגם שבפיס יכול להיות מליון משתתפים, ורק אחד מהם זוכה בפיס, מכל מקום כל אדם המשתתף בהפיס, הוא אומר, שיכול להיות, שהוא יזכה בהפיס. לכן הוא קונה פיס. זאת אומרת, הגם שזה הוא ספק, מכל מקום הוא חושב, שיכול להיות, שהוא יזכה.

ולעומת זה אנו רואים, שכל אלו המשתתפים בקנית הפיס, כשהם רוצים לנסוע במכונה לאיזה מקום, ובדרך כלל אנו רואים, שאחד ממליון קורה תאונת דרכים, ויש חס ושלום פצועים, אותו האדם שקנה פיס, הוא לא חושש, אולי יקרה לו חס ושלום איזו תאונה, ולא אומר, כמו בזמן שהוא הולך לקנות פיס, שיכול להיות, שיקרה לו תאונה חס ושלום.

והטעם הוא כנ"ל, היות שאדם הוא קרוב לגבי עצמו, ואינו יכול לראות דבר רע לעצמו. אלא אם יש דבר רע, בטח זה יגיע לאחרים, ולא הוא. הגם אצל קניית הפיס, הוא חושב מספק הוא יזכה בהפיס. מה שאין כן בתאונת דרכים, לזה איש אחר יזכה בהתאונה חס ושלום, ולא הוא, הגם מאיזו חכמה הוא קובע, שיש הבדל בין פיס לתאונה. אלא כנ"ל, כי "השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".

לכן כשהאדם רואה, שבזמן שיש לו עליות וירידות, האדם אומר, שבאמת הוא צדיק, אם כן מדוע יש לו ירידות, שאז, בזמן הירידה, הוא רואה, שהוא רשע. לכן הוא אומר על עצמו, שהוא צדיק, אלא שאינו גמור.

ה. בזמן שהוא כבר זכה לאמונה בקביעות, וכבר יכול לכוון את עבודתו בעל מנת להשפיע, אבל רק בכלים דהשפעה, שזה יכולים לכנות בשם, שכבר יש לו אהבת ה', אלא רק עם יצר הטוב לבד, מה שאין כן בכלים דקבלה, שזה שייך ליצר הרע, הם עדיין מחוץ לקדושה.

ו. שהוא בא לבחינת "בעל תשובה", היינו שכבר זכה לבחינת אהבת ה' בב' יצריך, כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך,

היינו בשתי יצריך, ביצר טוב וביצר הרע". שזה נקרא "בעל תשובה". שפירושו, שגם הרע שבו, שהם כלים דקבלה, נכנסו בקדושה, שיכול לעבוד עמהם בעל מנת להשפיע. לכן אמרו חז"ל, "במקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים יכולים לעמוד בה". שהפירוש הוא, שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בקדושה, כלומר שאין הצדיקים גמורים יכולים להשתמש עם הכלים של יצר הרע, שהם כלים דקבלה לתועלת עצמו, שיתוקנו, שיהיו בקדושה, היינו שיהיו עבודתם לתועלת ה'.

נמצא, שהכל הולך לפי סדר המדרגה, מן הקל אל הכבד. לכן סדר העבודה הוא, שמתחילים בשלא לשמה, ואח"כ מגיעים לשמה. ועל דרך זה יש לפרש, מה שאמרו חז"ל על מה שכתוב "קיימו וקבלו. קיימו, מה שקבלו כבר". כלומר, שעד כאן היה באונס, כמו שכתוב "ויתייצבו בתחתית ההר", שדרשו, "שכפה עליהם הר כגיגית. ואמר, אם תקבלו את התורה מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם".

נמצא, שעד כאן היה בכפיה, ועתה בפורים קבלו ברצון. וזה נקרא "סדר עבודה", היינו שתחילת עבודת האדם צריכה להיות בכפיה. כלומר, שהאדם מצד הטבע, כשהוא רוצה לעבוד לשם שמים, הגוף שלו מתנגד לזה. זאת אומרת, שבאמת מתחילים בשלא לשמה, ששם אין כל כך התנגדות מצד הגוף, כי ברגע שהוא מאמין, שיקבל שכר עבור ויתורים של תענוגים קטנים, ויקבל תמורת זה תענוגים גדולים, זאת אומרת, שהוא מבטיח להגוף שיקבל תמורת עבודתו בתו"מ, שכר יותר גדול לתועלת עצמו, הלא אין זה נגד הטבע. לכן באמת זוהי התחלה ראשונה.

אבל אח"כ, כשהוא מתחיל בעבודה דלהשפיע, אז הגוף מתנגד לזה, מטעם שזהו נגד הטבע, שבו הוא נולד, שהוא, לחשוב רק לתועלת עצמו. אז העבודה היא בכפיה. כלומר, שאסור לו להסתכל על הגוף, האם הוא מסכים לעבוד לתועלת ה'. אלא שהאדם צריך לעשות הכל בדרך הכפיה, אפילו אם הגוף לא מסכים.

והכפיה הזו שהאדם עושה, נבחנת לבחינת "תפלה". היות שהאדם רוצה לקיים "ואהבת את ה' אלקיך". והוא רואה, שאין לו אהבת ה'. שיש כלל, במקום שיש אהבה, אין מקום לכפיה. אלא דוקא במקום שאין אהבה, והאדם רוצה לעבוד עבור מי שאין לו אהבה אליו, הוא יכול לעבוד בשבילו.

אם כן יש לשאול, אם אין לאדם אהבת ה', מדוע הוא עובד בשבילו. היינו, למה האדם צריך לעשות על דרך הכפיה. התשובה היא, היות שניתן לנו בחינת אמונה, שהאדם צריך להאמין, שע"י הכפיה, שהוא כופף עצמו, והוא באמת רוצה לאהוב את ה', זוהי תפלה. וע"י זה הוא יזכה לבחינת "קבלו ברצון, מחמת אהבת הנס". היינו שה' נתן להם את הטבע השני, שהוא רצון להשפיע. וממילא זכו לאהבת ה', וקבלו הכל ברצון.

מהי שושנה בין החוחים, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ב
1990/91 - מאמר 22

הזה"ק (תישא י"א, אות ל"ב) כתוב שם וזה לשונו, "כשושנה בין החוחים, כן רעיתי בין הבנות. רצה הקב"ה לעשות את ישראל כעין של מעלה, ושיהיו שושנה אחת בארץ כעין שושנה העליונה, שהיא המלכות. ושושנה המעלית ריח, ומובחרת מכל שאר שושנים שבעולם, אינה אלא אותה שגדלה בין החוחים, וזו מריחה כראוי, שהם ע' נפש והביאם בין החוחים, שהם המצרים. ואז פרחה השושנה ביניהם. כיוון שרצה הקב"ה להוציא השושנה, וללקוט אותה מביניהם, אז יבשו החוחים, ונזרקו, ונשחתו, ולא נחשבו כלום", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה, שהאדם צריך להדמות לשושנה העליונה, ולמה דוקא בזמן שהאדם הוא בין החוחים, אז האדם נבחן לבחינת יותר מובחר ומשובח משאר אנשים, כמו שכתוב, "שלכן ירדו ע' נפש למצרים, בכדי שהם יהיו יותר מובחרים".

ואאמו"ר זצ"ל אמר, מדוע מלכות נקראת, שושנה. זהו מסיבת שאין האדם יכול לקבל עול מלכות שמים, אלא ע"י התגברות על הרצון לקבל שבו, היות שהוא בא ושואל להאדם, בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, היינו לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. ושואל, "מה העבודה הזאת לכם". כלומר, מה יהיה לכם בזה שאתם רוצים לעבוד לתועלת ה'.

וכמו שכתוב בהגדה של פסח, התשובה, "הקהה את שיניו", שפירושו, שאין להתווכח עמו, אלא "הקהה את שניו", שצריכים ללכת עמו בכח להתגבר עליו. זאת אומרת, בזמן שהוא בא עם שאלותיו (וצריכים לזכור, שהוא בא עם שאלות האלו, דוקא בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, אז יש מקום לשואל, מדוע. מה שאין כן אם האדם עובד בעל מנת לקבל שכר, אין להרשיע הזה מה לשאול), אין להשיב, ולחשוב תירוצים לתת לו. אלא האדם צריך לדעת, שחבל על הזמן שהוא רוצה למצוא תשובות על שאלותיו, אלא כשהוא בא ושואל, תיכף האדם צריך ללכת עמו בכח, ולהתגבר עליו עם כח, ולא בוויכוחים.

והיות שכל פעם, אפילו לאחר שהאדם כבר התגבר עליו, מכל מקום הוא לא מתפעל מזה, אלא כל פעם שהאדם רוצה לעשות משהו לתועלת ה', תיכף הוא בא עם שאלותיו. לכן יש כאן הרבה פעמים, "הקהה את שיניו". על שם זה נקראת המלכות בשם, שושנה. כלומר כשהאדם רצה לזכות לבחינת מלכות שמים, הנקראת, בחינת אמונה, הוא מוכרח לעבור תהליך של הרבה, הקהה שיניו, לכן נקראת המלכות, שושנה. ואמר, שזה הפירוש, "למנצח על שושנים", כלומר שענין הנצחון בא דוקא ע"י שושנים, כנ"ל.

ובהאמור נוכל לפרש, מהו הפירוש, "כשושנה בין החוחים". ולמה דוקא כשהיא בין החוחים היא משובחת משאר שושנים. אלא צריכים לדעת, מהו ענין חוחים, בעבודה. כי בגשמיות החוחים דוקרים את השושנה, ובעבודה מהו מרמז. יהיה הפירוש, שבזמן שהרשע בא ושואל, מה העבודה הזאת לכם, עם השאלות האלו הוא דוקר את מחשבתו ולבו של האדם, וגורם להאדם יסורים, כמו חוחים שדוקרים בגשמיות, כך השאלות דוקרים להאדם.

וסובל יסורים, שהשאלות האלו מרחיקים אותו מעבודה. כי לא תמיד האדם מסוגל להתגבר על שאלותיו. והאדם מתחיל לראות איך שהוא מתחיל לרדת מהקדושה, כי בדרך כלל השאלות האלו באות בזמן עליה, היינו בזמן שהאדם מבין שכדאי לעבוד בעל מנת להשפיע.

ופתאום הוא בא עם שאלותיו, והאדם מוכרח להתגבר עליו. ואז האדם מבקש

עזרה מה', שיעזור לו, היות שהוא רואה, שמצד עצמו אינו הוא מסוגל להתגבר עליו. נמצא, שהוא תמיד זקוק לרחמי שמים. וכמו שכתוב בזה"ק, "העזרה שבאה מלמעלה, היא בחינת נשמה". שכל פעם הוא מקבל, שזה נקרא, העזרה מה שהוא מקבל מלמעלה, שהוא אור הנותן כח לאדם להתגבר על הרע שבו, שעל זה אמרו, "הבא לטהר מסייעין אותו".

ובזה יש לפרש מה שכתוב, "כשושנה בין החוחים". ושושנה המעלית ריח ומובחרת מכל שאר שושנים בעולם, אינה אלא אותה שגדלה בין החוחים. היינו כנ"ל, כיון שהיא נמצאת בין החוחים, שהם דוקרים אותה, הכוונה, בחינת מלכות שמים, שהאדם מקבל על עצמו לעבוד בעל מנת להשפיע, זה נקרא, שושנה.

ואז בא הרשע עם שאלותיו של, מה העבודה הזאת לכם, ודוקרים את בחינת מלכות שמים שיש לו בלב. וצריך כל פעם להתגבר, ולהתפלל, ולבקש עזרה, שע"י זה השושנה מעלית ריח, שענין ריח, הוא כמו שכתוב, "והריחו ביראת ה', שהיא מובחרת מכל שאר שושנים שבעולם, שאין להם חוחים שידקרו אותם, השושנים האלו לא כל כך מובחרים כמו השושנה בין החוחים".

ומה בא זה ללמדינו. שאל יתפעל האדם מזה שכל פעם בא לו הרשע, ושואל שאלת, מה העבודה הזאת לכם, ואינו יכול להתגבר עליו, אין זה כמו שהאדם חושב לפעמים, שהמחשבות האלו באות לו מטעם שהוא לא מוכשר לעבודת ה'. אלא להיפך, זה שהרשע בא אליו תמיד, הוא מטעם שרוצים מלמעלה לתת לו עזרה, בכדי שישיג בחינת קדושה עליונה, לכן נותנים לו את ההפרעות האלו, בכדי שיהיה לו מקום חסרון לבקש עזרה.

לכן בזמן שהאדם רואה שאין הוא ראוי מצד הטבע, שיוכל לעבוד בעל מנת להשפיע, אז מוטלת עליו העבודה, שירבה בתפלה לה', שיתן לו עזרה מלמעלה, שכן יהיה בידו לעבוד בעל מנת להשפיע.

מה שאין כן סתם שושנה, היינו שאר אנשים שמקיימים תורה ומצות בעל מנת לקבל שכר, הגם שזהו גם כן בחינת שושנה, היינו שגם לעסוק בתו"מ עמ"נ לקבל שכר, אין הגוף מסכים, וצריך גם כן לעבודה ויגיעה, כי צריכים להאמין בשכר ועונש, שגם על זה הגוף מתנגד, ומכל מקום היות שאין זה נגד הטבע, היות שעבודתו היא לתועלת עצמו, אין השושנה שבלבו הנקראת, מלכות שמים, מרגישה שיש חוחים שדוקרים אותה.

לכן הגם, שהשלא לשמה, הוא דבר חשוב, אולם זה נקראת, שושנה סתם, מטעם שאינה מקבלת דקירות מן החוחים. לכן אין לו צורך להתפלל לה', שיתן לו עזרה להתגבר, וממילא הוא לא ממשיך בחינת קדושה מלמעלה, שע"י זה הוא יקבל עזרה מלמעלה, לכן נקרא, סתם שושנה.

מה שאין כן, שושנה בין החוחים, היא מובחרת מכל שאר שושנים שבעולם, מטעם שהדקירות, היינו היסורים ממה שמקבל מהרשע, זה גורם שכל פעם הוא מקבל כח חדש מלמעלה, שע"י זה מתגדלת נשמתו. לכן היא מובחרת מכל שאר שושנים שבעולם.

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להיות זהיר, שאל יאמר בזמן שהוא רואה שהרשע בא אליו תמיד עם השאלות, הנקראים, חוחים, ודוקרים השושנה שבלבו, שאל יאמר, שזהו סימן שאין הוא ראוי לעבודה זו דלהשפיע, משום שזהו לא בשבילו, היות שהוא רואה שאין כח בידו להתגבר על הרע.

אלא שהאדם צריך להאמין, שלכל אדם יש לו הכח לעבוד ולהגיע לידי דביקות ה', כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי". כלומר, שלפי הטוב שיש בו, כך הוא כוחו של הרע. אחרת איך האדם יכול להכריע את הרע, כיון שהרע היא יותר מהטוב. אלא צריכים להאמין בחז"ל שאמרו כך, וזהו בדיוק בכדי שיהיה באדם כח להכריע לכף זכות, לכן לעולם, בכל מצב שהוא, אין להרע יותר כח מהטוב שיש בו. לכן אמרו, "עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".

ולפי זה יש לפרש מה שכתוב, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל".

שיש להבין זה, מהו מרמז לנו ענין זה בעבודה. אלא כנ"ל, שיש לדעת זה ניתן לנו את הבחירה, כמו שכתוב, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע, ובחרת בחיים, למען תחיה אתה וזרעך".

ידוע שענין בחירה, היא שיש להאדם להכריע מהו יותר טוב בשבילו. וזה שייך לומר ששניהם שוים, ואינו יודע מה לבחור, אז ניתן לו הצווי, שיש לעשות ענין של בחירה, כמו שאמרו חז"ל, שהאדם צריך לראות חציו חייב וחציו זכאי, אז שייך לומר ענין בחירה.

ולפי זה יש לומר, שמי שרואה שלא הלך לו בעבודה, ורוצה לברוח מן המערכה, מסיבת שהוא רואה שאין הוא מסוגל לעבוד לשם שמים, מטעם שהוא נולד במדות רעות יותר משאר אנשים, וגם הוא רואה, שהוא חלש אופי, לכן אין כח בידו להתגבר על הרע שבו, על זה בא הכתוב ללמדנו, שאין לאדם יותר כח בהרע שבו, אלא לפי ערך הטוב.

כלומר אם האדם רואה שהוא חלש אופי, או שיש לו מדות רעות יותר מהשני, עליו לדעת שאין יותר כח בהרע שבו מבחינת הטוב שבו, ולעולם הם שוים, חציו על חציו, כנ"ל. לכן אם הוא רואה שיש לאדם מדות יותר טובות מכפי שיש לו, אל יאמר, שהשני הוא יותר קל לו לעבוד ממנו, לכן השני עובד. אלא האדם צריך לדעת, שלכל אדם יש רע לפי ערך הטוב שיש לו. לכן אם להשני יש מדות יותר טובות, יש לו לעומת זה להשני, גם כח רע יותר בהרע שבו. וזה כנ"ל, שלעולם הרע והטוב הם שקולים בכוחות.

ולזה אומר הכתוב, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, לתת תרומת ה', לכפר על נפשותיכם". שיש לפרש, העשיר, היינו אפילו שהוא עשיר בדעת ובמידות טובות, לא ירבה לתת יותר ממחצית השקל, כי, מחצית, נקרא, חסרון, שזה נותנים תרומה לה', שה' ימלא את חסרונו כנ"ל, "כי תפלה עושה מחצה", שאין לומר שהוא נותן יותר כוחות ממחצה, בזה שיש לו מדות טובות, אלא בדיוק מחצה, מטעם כנ"ל, היות שיש לו נגד הטוב שבו, רע יותר מאדם אחר. נמצא, שתמיד אין האדם נותן יותר ממחצית.

וכמו כן, "והדל לא ימעיט", שאין הדל, היינו מי שהוא עני בדעת ובמדות טובות, והוא מתגבר ואינו בורח מהמערכה, וה' עוזר לו, גם כן אל יאמר שהוא נותן פחות כוחות מאדם אחר, היות שהוא רואה שהוא עני בדעת. אם כן, כשהקב"ה עוזר לו, ומקרב אותו אליו, אל יאמר, שהוא נתן פחות ממחצית כוחות של עבודה בכדי להתגבר על הרע שבו. אלא גם כן נתן מחצית, מטעם שבהרע שבו לא היה כח כל כך גדול, שנאמר, שהמילוי היה יותר מהחסרון של כוחות שבהרע.

אלא כנ"ל, שתמיד הוא, "מחצה על מחצה", וזה שכתוב, "והדל לא ימעיט ממחצית השקל". כלומר שתמיד הטוב והרע הם שקולים. לכן אין לאדם לומר, שהוא אינו מסוגל לעבודה זו, היות שהוא צריך לתת יותר כוחות מאחרים, אלא תמיד אין האדם נותן יותר ממחצית השקל.

וזה שכתוב, "לתת תרומת ה'". היינו זה שהאדם צריך לתת תרומה לה', הוא רק מחצית, היינו החסרון שהאדם מרגיש, שה' יעזור לתת המילוי. ומהו המילוי. תשובה: המילוי הוא תמיד על מה שחסר להאדם. ולכן כשהאדם מתחיל בעבודה, הוא צריך להשיג חסרון, שה' יעזור לו, שיהיה לו, שיהיה בידו רצון להשפיע, שזהו עיקר העבודה, להשיג את הרצון הזה.

נמצא, שמחצית נקרא, נחיצות הדבר, היינו להרגיש עד כמה שהוא נחוץ להשיג את הרצון הזה, כלומר להשיג יסורים בזה שאין לו הרצון להשפיע, זאת אומרת, לדעת מהו ההפסד בזה שאין לו הרצון להשפיע. ובשיעור שיודע מה שהוא מפסיד, בשיעור הזה הוא יכול להרגיש, איך הוא היה מאושר, אם היה לו הרצון להשפיע.

ובזה הוא משיג חצי דבר, היינו הכלי, שה' ימלא לו את החסרון, בזה שיתן לו מלמעלה טבע שני, הנקרא, רצון להשפיע. וזה שכתוב, "מחצית השקל, לתת תרומת ה'". כלומר, שהאדם צריך לדעת, שאין בידי אדם אלא

לתת מחצית, היינו כנ"ל, "תפלה עושה מחצה", שהאדם צריך לדעת, שאין בידו לתת שקל שלם, שהוא אור וכלי, היינו הצורך לרצון להשפיע, ושתהא בידו היכולת מצדו לעשות הכל בעל מנת להשפיע.

אלא מחצית השקל, זוהי שייכת לעבודת האדם, היינו לתת רק החסרון. והמילוי שייך להבורא. וזה שכתוב, "לתת תרומת ה', לכפר על נפשותיכם". היינו שע"י זה שהאדם נותן תרומת ה', את המחצית, אז ה' נותן את מחצית השניה, הנקראת, הרצון להשפיע, שהוא טבע שני, מזה האדם מקבל כפרה על נפשו, בזה שתהיה יכולת לעשות הכל לשם שמים.

לכן לאחר שזוכה, שה' נתן את הרצון להשפיע, שאז האדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות, כמו שכתוב (בהקדמת ספר הזהר דף קל"ח, ד"ה "כי חוק"), "צריכים לתת תודה לה', במה שזיכה אותו להתקרב אליו". וזה כמו שכתוב (תהילים ס"ח, ל"ג), "ממלכות הארץ שירו לאלקים, זמרו אדני סלה לרוכב בשמי שמי קדם, הן יתן בקולו, קול עוז".

שיש לפרש, "ממלכות הארץ" היינו אלו אנשים שזכו לבחינת אמונה, הנקרא, מלכות, ובחינת ארץ. "שירו לאלקים", שהם יתנו שירה עבור זה שהבורא זיכה אותם עם בחינת אמונה. וכמו כן מלכות נקראת בשם, אדני. וזה שכתוב, "זמרו אדני סלה, לרוכב בשמי שמי קדם הן יתן בקולו, קול עוז".

ויש להבין זה, בשביל מה הם צריכים לתת שיר ותודה לה'. וכי הבורא צריך לבשר ודם, שיתנו לו תודה. והתשובה היא, כי הנבראים צריכים לדעת, כל מה שבידם הוא שהבורא נתן להם, בכדי שעל ידי זה יגיעו לאהבת ה'. שע"י אהבת ה' הם יהיו תמיד בדביקות ה'. כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח), "כי אז הנבראים משיגים אותו כפועל טוב". ואם לא מרגישים אותו כפועל טוב, אז הם מוכרחים להיות תחת שליטה של כפירה חס ושלום, מטעם כי חוק הוא זה, "שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם חס ושלום בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם".

וזה שכתוב, "הן יתן בקולו קול עוז". היינו שהנבראים צריכים לתת שיר ותודה, עבור זה שה' נתן להם לשמוע את קול ה'. היינו בזה שהם מרגישים שה' נתן להם את בחינת המלכות, שנקראת, אמונה בקביעות, שע"י זה שהם ירגישו שזה בא מכח ה', זה מוסיף להם אהבת ה', שזה שכתוב, "הן יתן בקולו". ומה הוא יתן בקולו. תשובה, "קול עוז". ופירש הרד"ק, יתן על האויבים בקולו, שהוא קול עז. וידוע שבעבודה נקראים, אויבים, הרצון לקבל, שמתעורר כל פעם לקבל בעל מנת לקבל, הם האויבים של האדם, מטעם שהם המפריעים לאדם לקבל את הטוב ועונג.

לכן צריך האדם להאמין, זה שהאדם זכה לבחינת אמונה בה', זה בא מצד ה'. וע"י זה זכה שקול ה' הוא המכניע את האויבים. כלומר שהרצון לקבל נכנע, ובמקומו בא הרצון להשפיע, ויש לו עתה רצון לעבוד לשם שמים. זה בא מקול ה', כמו שכתוב, "קול ה' בכח" (תהילים כ"ט), שיש לפרש, שקול ה' נותן כח באדם להכניע את האויבים.

וזה שכתוב (שם), "תנו עז לאלקים". ופירש הרד"ק וזה לשונו, "תנו עוז" - בדברים. תנו לו העוז, כי עוזו עשה לכם נקמה באויבים, ולא בכוחכם.

שיש לפרש דבריו, בדברים, היינו אמרו שכל חוזק הכח הוא ה' לבדו עשה זאת. זאת אומרת, זה שאתם רואים, שהאויבים שלכם, היינו הרצון לקבל שנכנע לפניכם, זה לא כוחו של אדם, אלא כוח וחוזק של ה' לבדו. וזה שאומר הרד"ק, "כי עזו עשה לכם נקמה באויבים, ולא בכוחכם".

וזה שכתוב, "על ישראל גאותו ועוזו בשחקים". וכמו שאומר הרד"ק, "גאותו וגדלותו של ה' נראה וניכר על ישראל, כי נלחם בעבורם באויבים, בגאוה ועוז". וזה שאומר הזה"ק, "כיון שרצה הקב"ה להוציא השושנה וללקוט אותה מביניהם, אז יבושו החוחים, ולא נחשבו לכלום". היינו כנ"ל, שבכח ה' עשה זאת, היינו שהכניע את כל האויבים. היינו זה שהרצון לקבל נכנע,

ועתה הרצון להשפיע הוא השולט באדם, וזהו, "על ישראל גאותו", כנ"ל.

היינו גאותו וגדלותו של ה' נראה וניכר על ישראל. כלומר זה שהרצון להשפיע שולט, אין זה בא מכוחו של אדם, אלא מכח ה'. זאת אומרת, שניכר שבא מה', בזה היות שעזרתו יתברך בא על ידי שזוכה כל פעם לאור יותר גדול, כנ"ל, שעזרתו יתברך, אומר הזה"ק, הוא בבחינת, נשמה חדשה. אם כן, ניכר עכשיו שזה בא מאת ה'.

ושיש לפרש, מהי הסיבה שאין האדם יכול להגיע להשיג את הכלים דהשפעה מכח עצמו. והתשובה היא, שאם האדם בעצמו היה יכול להגיע להשיג כלים דהשפעה, האדם היה מסתפק במועט, והיה מרגיש עצמו לאדם השלם, והיה נשאר עם קטנותו, היות שאין לו צורך ללכת קדימה, מטעם שבאמת הוא עושה הכל לשם שמים.

ויש כלל, שאין אור בלי כלי, היינו צורך. מה שאין כן כשהאדם בעצמו אינו יכול להגיע להשיג כלים דהשפעה, ומוכרח לבקש מה' שיעזור לו, אז האדם זקוק לעזרתו יתברך. וע"י זה הוא הולך ומקבל כל פעם עזרה חדשה מה'. וכל עזרתה היא חלק מנשמתו, שע"י זה הוא יזכה לקבל את הנרנח"י שבשורש נשמתו.

והאדם צריך להיות זהיר, שיקבל על עצמו עול מלכות שמים ללא תנאי, שזה נקרא, כניעה ללא תנאי. כלומר שאין לאדם לומר, אם ה' יתן לי טעם בתורה ותפלה, אז אני יכול לעבוד עבודת הקודש, אחרת אין אני מסוגל להיות עובד ה'.

וזהו כמו שכתוב בזהר, (תרומה דף רל"ב, ובהסולם אות תש"י), וזה לשונו, ולמדנו שזהו שכתוב "סלו לרוכב בערבות, והם נצח הוד, שהן ירכין, אינן עושות פירות, הכל הוא כמו הסוד של ערבות שבלולב".

וידוע שערבות שבלולב, רומזות שהעבודה צריכה להיות אפילו בבחינת ערבות. אף על פי שבערבות אין בהם טעם וריח, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב (בהושענות), "בערבי נחל לשעשעך". היינו שאפילו שהוא אינו מרגיש טעם בעבודה, אלא שהם כערבי נחל, שאין בהם טעם וריח, יהיו אצל האדם בעת העבודה, כמו שעשועים גדולים. וזה נקרא, כניעה ללא תנאי. וזהו מה שכתוב, "ועלזו לפניו", היינו שיהיו בשמחה כמו שיש להם השגות הגדולות. וזהו שעשועים לפני ה', וכך להאמין.

מהו, ענין טהרת אפר פרה, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ג
1990/91 - מאמר 23

רש"י מפרש על "זאת חקת התורה", וזה לשונו "לפי שהשטן ואומות העולם, מונין את ישראל לומר, מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה, חקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה. ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך. פרה אדומה, משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו. תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל".

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה, את ענין שרפת הפרה, שאפרה מטהרת, וכמו כן יש להבין, את ענין, לומר תשובה לאלה השואלים שאלות, מה טעם יש בפרה אדומה. שמדרך העולם הוא, שמי ששואל איזה שאלה, נותנים לו תשובה. שיהא מיושב על הלב של השואל, וכאן הוא שואל, מהו הטעם של פרה, והתשובה מהו, חקה גזרה, וכי תשובה זו מתיישב על הלב. ועוד יש להבין, אומר שהוא חוקה, ואח"כ הוא נותן משל על פרה, "תבוא האם ותקנח את בנה", אם כן כבר יש בה טעם, שהאם תקנח את בנה.

ויש להבין כל זה על דרך העבודה. ידוע שמטרת הבריאה היא, להטיב לנבראיו, ובגלל זה ברא הבורא בהנבראים, רצון והשתוקקות לקבל הנאה, אלא בכדי שהטוב ועונג שהנבראים יקבלו, לא ירגישו את ענין בושה בעת קבלת הנאה, ואם יתביישו, לא תהיה ההנאה בשלימות, לכן נעשה תיקון, שהאדם לא יקבל את הטוב ועונג לטובת האדם, היינו בכדי שהאדם יהנה ממתנת המלך, אלא להיפך, שהבורא יהנה מזה שעושים רצונו, ומקבלים הנאה ממנו, כלומר, היות שהבורא רוצה להטיב לנבראיו, לכן הוא מקיים ציווי ה', אחרת, היינו מצד הנאת עצמו היה האדם מוותר על ההנאה. נמצא, שאין כאן ענין של בושה, היות שכל מה שהוא עושה הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו.

אולם אאמו"ר זצ"ל נתן עוד הסבר, מדוע צריכים לעשות הכל בעל מנת להשפיע, היות שמדרך הטבע, האדם כשהוא נמצא במצב רוח טוב, ונהנה מהחיים, אין לו צורך לתת כוחות ולהשיג יותר ממה שיש לו, אם הרכוש מה שיש לו נותן לו סיפוק שלם, לכן היות שתענוגי רוחניים הם נותנים סיפוק לאדם, כלומר, אפילו המדרגה הכי קטנה ברוחניות, נותנת סיפוק יותר מכל תענוגי גשמיים, ולפי זה היה האדם מסתפק במיעוט, ולא היה לו צורך להשיג את בחינת נרנח"י שבנשמתו, מה שאין כן בזמן שהאדם עובד בעל מנת להשפיע, כלומר, שכל עבודתו היא רק שיהיה נחת רוח ליוצרו, נמצא, בזמן שהאדם משיג איזה מדרגה ברוחניות, והאדם לוקח את התענוג הזה, מטעם שהבורא יהנה מזה, אין האדם יכול לומר, רבונו של עולם, אני לא רוצה עוד מדרגה יותר גבוהה משיש לי, מסיבת היות שכל התענוגים שאני מקבל, הוא רק בשביל שאני רוצה להנאותך, כבר נתתי לך הרבה תענוג, ואני לא רוצה לתת לך שתיהנה יותר מדי, כבר מספיק במה שנתתי לך, ואין אני רוצה לתת לך יותר.

וצריכים לדעת, כי בזמן שהאדם מקבל בעל מנת להשפיע, אז האדם מקבל כל פעם טעם יותר גדול, בהשפעה נחת רוח ליוצרו, אם כן אין האדם יכול לומר, שאני לא רוצה לקבל יותר תענוגים, כי אני מסתפק במועט, לכן, בזה שהאדם עובד לתועלת ה', זה גורם לאדם שכל פעם הוא מוכרח לקבל מדרגה יותר גדולה, מטעם שאין הוא יכול לומר להבורא, כבר נתתי לך הרבה תענוגים, ואיני יכול לתת לך יותר. לכן זהו הסיבה שצריכים לעבוד בעל מנת להשפיע.

ויש עוד הסבר, מדוע צריכים לעבוד בעל מנת להשפיע, מטעם שינוי צורה, היות ברוחניות, השתוות הצורה נקרא, יחוד דביקות,

ושינוי צורה גורם התרחקות פירוד, והיות עיקר מה שהאדם צריך להשתוקק בחיים שלו, הוא להתדבק בו יתברך, כי האדם צריך לצייר לעצמו, שאין דבר חשוב יותר בעולם מלהיות בהיכל המלך, לכן ע"י השתוות הצורה, כמו שאמרו חז"ל, על הדבק במדותיו "מהו רחום אף אתה רחום", ובזה האדם נכנס בהיכל המלך, וזוכה כל פעם לדבר עם המלך.

נמצא, שבאופן כללי יש ג' סיבות על מה שאנו צריכים לעבוד לתועלת הבורא, ולא לתועלת עצמנו, ועל זה כתוב "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו", ולכאורה יש להבין, מהו, שאנו נותנים תודה להבורא, בזה שהוא ברא אותנו לכבודו ולא לכבודנו, הלא השכל מחייב, שאם הוא היה ברא אותנו לכבודנו, היה כל הנבראים מבורכים אותו, והכתוב אומר, שאנו צריכים לתת לו תודה עבור שהוא ברא אותנו לכבודו, מהו הרווח שיש לנו מזה.

והתשובה היא כנ"ל, היינו שאנו צריכים לדעת, שאין הבורא צריך חס ושלום, שאנחנו ניתן לו משהו, וכל מטרת הבריאה הוא רק עבור הנבראים, כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו", ובכדי שהנבראים יוכלו לקבל את הטוב מג' סיבות הנ"ל, שהם יכולים לעכב את המטרת הבריאה שלא תגיע לשלימותה,

א. מטעם בושה.

ב. בכדי שהאדם לא יהיה מסתפק במועט, אלא שכל אחד צריך להשיג את בחינת נרנח"י שבנשמתו.

ג. מטעם דביקות, שהוא השתוות הצורה.

לכן האדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, כדוגמת הבורא. נמצא בזה, שהבורא ברא אותנו ונתן לנו את התורה ומצות, שעל ידם נוכל להגיע ולעשות הכל בעל מנת שיהיה כבוד ה', לכן יוצא, שאנו מבורכים אותו בזה שברא אותנו לכבודו, יהיה הפירוש, שהוא הדריך אותנו, ונתן לנו את האמצעים שנוכל לעבוד לכבודו, בזה אנו נוכל להשיג את מטרת הבריאה, שנקרא, רצונו להטיב לנבראיו. וזהו על דרך שאמרו חז"ל, "אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", וזהו האמצעים שנוכל להגיע לעבוד הכל לכבודו, לכן אנו נותנים לו את התודה על זה, ואנו אומרים "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו".

ובכדי שהאדם יוכל לבוא לידי מעשים בעל מנת להשפיע, היינו לעשות מעשים לא לתועלת עצמו, ניתן לנו עבודה בבחינת מוחא ובבחינת ליבא, שמוחא נקרא, שהאדם צריך ללכת למעלה ממה שהמוח והדעת מחייב אותו לעשות, שזה נקרא למעלה מהדעת, כלומר שהוא מאמין אף על פי שהשכל והדעת שלו, אינם מסכימים למה שהאדם רוצה לעשות, כלומר, שניתן לנו מצות אמונה למעלה מהדעת, כלומר, שמה שהדעת מחייב לעשות, אין אנו שומעים בקולו. והאמונה שאנו נצטווינו להאמין מה שהתורה אומרת, את זה כן אנו עושים, ואנו אומרים, שהאמונה הוא למעלה בחשיבות, והדעת מה שהשכל מחייב אותנו, היא למטה בחשיבות, ובטח שצריכים לשמוע למי שהוא יותר חשוב, וזה נקרא, אמונה למעלה מהדעת.

וגם באמונה, יש להבחין ג' הבחנות,

א. הוא למשל איש אחד נותן לחבירו אלף דולר, והאדם מקבל אותם, והוא מאמין בטח היות שאיש זה הוא חבר שלי ואדם מסודר. בטח אם הוא נותן לו את הסכום הנ"ל, בטח יש שם אלף דולר, ואינו צריך לספור, וזה נקרא אמונה שהוא למטה מהדעת, כלומר זה שהוא מאמין לו, הוא בגלל שהדעת לא מתנגד למה שהוא מאמין, כלומר שאין סתירה בין זה שהוא מאמין לו, לבחינת הדעת, נמצא, שאצלו האמונה הוא למטה מהדעת, והדעת יותר חשוב, כלומר, זה שהוא מאמין לו, הוא מטעם שאין הדעת מתנגד. אמנם אם זה יהיה בסתירה להדעת בטח הוא לא יאמין. וזה עוד לא נקרא אמונה למעלה מהדעת.

ב. שהוא אמר לו הרי לך אלף דולר. והמקבל, הלך וסופר אותם שלוש פעמים, וראה שיש שם אותו הסכום, והוא אומר להנותן אני מאמין לך שיש כאן אותו

סכום. כמו שאתה אומר, בטח שהאמונה הזו, לא נחשב לאמונה.

ג. שספר את האלף דולר ג' פעמים, וראה שחסר שם דולר אחד, והוא אומר להנותן אני מאמין לך, שיש כאן אלף דולר, כאן, הלא דעת והשכל אומר, שיש כאן חסרון. והוא אומר, שהוא מאמין. נמצא, שזה נקרא למעלה מהדעת אמיתי. אולם זה שהאדם יכול לקיים אמונה למעלה מהדעת, היינו לומר שאני מבטל את הדעת שלי, ומה שספרתי שלוש פעמים, אין זה חשוב, אלא אני מאמין באמונה למעלה מהדעת, היינו כנ"ל, שהאמונה הוא למעלה בחשיבות מהדעת, זהו עבודה קשה.

ובזה נבין, שענין אמונת ה' שהאדם צריך להאמין, ולבטל דעתו במה שהדעת אומר לו, נמצא, שבזה שהוא אומר שהדעת שלי יהא בטל כעפרא דארעא, היינו שיהיה בטל כעפר הארץ, זה נקרא, שהאדם מבטל את דעתו מפני דעת תורה, וזה נקרא עבודת מוחא.

וכמו כן יש עבודה הנקראת בחינת ליבא, כי לב נקרא רצון, היות שהאדם נברא בטבע של רצון לקבל לתועלת עצמו, היינו שהאדם יהנה מהחיים שלו, וכשאומרים לו שהוא צריך לעבוד לתועלת ה', הלא הוא נגד הטבע, ולמה צריכים זה. הוא כנ"ל, שהאדם צריך לעשות הכל לתועלת ה', הוא מסיבת ג' טעמים הנ"ל, לכן זהו עבודה מיוחדת, שעל ידי זה שהאדם יודע, שזה שהוא רוצה לעשות הכל לתועלת עצמו, מטעם שהאדם נולד בהטבע של רצון לקבל לעצמו, מוכרח לחלק את עבודתו בב' אופנים - א' בבחינת מוחא, שהאדם צריך לתת תשומת לב, איך הוא המצב שלו הוא בבחינת אמונה, אולם בבחינת אמונה, האדם יכול לעבוד בעל מנת לקבל שכר, היינו שהוא מקיים תורה ומצות בגלל שמזה יקבל אח"כ שכר, שיהיה מזה לתועלת עצמו, וממילא הוא ישאר בפירוד.

לכן יש עוד עבודה מיוחדת, הנקרא בחינת ליבא, שהוא אהבת הזולת. ואם הוא יעבוד על אהבת הזולת לבד, אז הוא גם כן ישאר מחוץ לקדושה, מטעם שאהבת הזולת, אין זה מטרת הבריאה. כי מטרת הבריאה הוא להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים צריכים לקבל מהבורא את הטוב ועונג, ואם אין להם אמונה, איך הם יכולים לקבל משהו מהבורא, בזמן שאין להם אמונה בהבורא, לכן צריך להיות את העבודה בב' אופנים.

אולם אמר אאמו"ר זצ"ל, שזה, שצריכים ללכת בבחינת אמונה, ואין הבורא נותן לנו, שנעבוד אותו בבחינת ידיעה, הוא גם כן מטעם שהעבודה לא תהיה לתועלת עצמו. כי אם יהיה מגולה הבורא אצל הנבראים, ולא היו צריכים לאמונה, אז לא היה שום אפשרות, שהאדם יהיה מסוגל לעשות משהו לתועלת ה', והאדם יכול לראות בתענוגים גשמיים, איך שקשה לקבל את התענוגים האלו רק מטעם להשפיע, ומכל שכן, בתענוגים רוחניים, שתענוג רוחני, אפילו בחינה קטנה, יש שמה יותר הנאה מתענוגי גשמיים, בודאי לא יוכל לקבל בעל מנת להשפיע, לכן יש עבודה בשניים:

א. במוחא.

ב. בליבא.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו ענין טהרת אפר הפרה בעבודה, שחז"ל אמרו לפי שהשטן ואומות העולם, מונין את ישראל לומר, מה המצוה הזאת, והתשובה הוא, לפיכך כתב בה, חקה. ושאלנו, מהו התשובה שיכול להתקבל על הלב, הלא הם שואלים שאלות, מדוע הוא כך, והשכל מחייב, שצריכים לתת תשובה, שהשואל יבין מדוע, ומהו התשובה. אומרים להם, "חקה גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה". אלא הענין הוא כנ"ל, היות שסדר עבודה היא, שצריכים להתחיל בעבודה בבחינת מוחא, היינו לקבל על עצמו אמונה למעלה מהדעת, לכן אם אין האומות שואלים, מה מצוה זאת, אלא סתם שהוא מקבל על עצמו בחינת אמונה, שהוא מאמין למעלה מהדעת, זה נבחן לבחינת אמונה דבחינה א'. שאמרנו

לעיל, היינו בדומה לאדם שנתן לו אלף דולר, והוא מאמין לו שהסכום הוא בסדר, ולא סופר אותם.

מה שאין כן שהם באים ושואלים מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, הרי זה דומה לאמונה דבחינה ג', שאמרנו לעיל, היינו שספר אותם, והסכום שלו הוא בחסרון, והוא מאמין לו למעלה מהדעת, היינו הוא מבטל את דעתו ושכלו נגד הנותן, זה נקרא אמונה למעלה מהדעת, לכן דוקא שהאומות העולם שישנו בגופו של אדם. ושואלים מה מצוה הזאת, ומה טעם יש בה, הלא אין הגוף מרגיש שום טעם, מה שהוא נגד השכל והדעת, אם כן התשובה האמיתית והנכונה הוא, להשיב להגוף, שהוא מאמין שהשאלות האלו נשלחו אליו מלמעלה, בכדי שיהיה לו עתה מקום, לקיים מצות אמונה למעלה מהדעת, לכן התשובה הנכונה הוא דוקא מטעם חקה וגזירה, ואסור לענות אז להגוף טעמים שכליים, מדוע הוא רוצה לעבוד לתועלת המלך. נמצא, שדוקא ע"י התשובה של חקה וגזירה, הוא יכול ללכת קדימה בעבודת ה', הגם שהוא רואה שאין בידו להתגבר על הטענות של האומות העולם, על זה הוא גם כן צריך להאמין למעלה מהדעת, זה שאינו יכול להתגבר, אין זה מטעם שהוא חלש אופי, ובגלל זה אינו בידו להתגבר, אלא כך רוצים מלמעלה, שלא יהא אפשרות בידו להתגבר.

והטעם הוא כנ"ל, שדוקא ע"י זה שהוא לא יכול להתגבר, הוא מקבל עתה הזדמנות לתפלה, שה' יעזור לו, שיוכל להתגבר, והרווח מזה הוא, כי דוקא ע"י העזרה מלמעלה, יש מקום לזכות לבחינת נרנח"י שבנשמתו, כי כל פעם שהוא מקבל עזרה, הוא ע"י שמקבל הארה מלמעלה, נמצא, שיש לו עתה הזדמנות לזכות לגדלות הנשמה, מכח שיש לו צורך, שה' יעזור לו, וידוע מה שאומר הזה"ק, כי עזרתו יתברך הוא שנותנים לו מלמעלה בחינת נשמה, לכן האדם צריך להיות זהיר, בזמן שהגוף בא ושואל, בגלל מה אתה רואה שאין לך להתאמץ בתו"מ, הלא אתה רואה שאין לך עתה שום טעם בהם. אל יחשוב האדם עצות, לתת תשובות בדרך השכל, אלא להשיב להגוף, עתה אני נותן לך תודה, בזה שאתה בא אלי בטענות אלו, כי אני אומר, הצדק עמך בבחינת השכל, כלומר מצד השכל אני צריך להיות עתה בבחינת "שב ואל תעשה", אלא למעלה מהדעת אני עובד, והגם שאתה לא נותן לי להתגבר, ואני רוצה דוקא עתה להתגבר, עד כמה שאני יכול, לכן אני מבקש את עזרת ה', שאני אוכל להתגבר עליך, ובטח עכשיו היא ההזדמנות הכי חשובה, שע"י זה אני יכול להגיע לזכות לכנס לקדושה, ולעשות הכל בעל מנת להשפיע. נמצא, שהתשובה "חקה גזירה הוא מלפני", היא התשובה אמיתית בכדי שהאדם יתקדם בעבודה, ולהגיע לבחינת אמונה בקביעות, שה' יעזור לו לזכות לבחינת מוחא וליבא.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, שמצד אחד אומר, שפרה הוא חקה בלי טעם, ואח"כ חז"ל נותנים על זה טעם, בדרך "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל". אם כן, הם כן נותנים טעם לפרה אדומה, והתשובה הוא, זה שהאם תבוא ותקנח, זה תשובה, שפרה אדומה היא חקה בלי טעם, ופירוש הדבר, שענין חטא העגל היתה כמו שכתוב בזה"ק (הקדמת ספר הזהר דף כ"ג, ובהסולם אות י"ד) וזה לשונו "ואלו שחטאו בעגל, אמרו על סוד זה אל"ה אלהיך ישראל, כי הם פגמו בהאי לבוש, ויצאו השפע לאלהים אחרים. שהפירוש, שהם רצו לקבל את אור החכמה בלי לבוש של חסדים, שזה נקרא שלא רצו לקבל את הלבוש של חסדים, הנקרא בחינת אמונה למעלה מהדעת.

לכן על זה בא מצות פרה אדומה, שהוא כולה חוק וגזירה, שהיא כולו למעלה מהדעת, שהפרה זו נקרא אם, ויתקן את החטא במה שלא רצו ללכת, בבחינת אמונה למעלה מהדעת, ובזה יתוקן החטא. נמצא, שענין פרה אדומה בעצמה, אין בה טעם, אלא להיפך, היות שענין פרה אדומה היא כולה למעלה מהדעת, זה יתוקן מה שרצו בחטא

העגל, שיהיה הכל בתוך הדעת, שאמרו "אלה אלהיך ישראל". נמצא, שכל ענין פרה אדומה היא כולה למעלה מהדעת, שזה מראה על ענין אמונה, שמטהרת את הטמאים, כי ענין הטומאה בא מבחינת הרצון לקבל לתועלת עצמו, והתיקון לצאת מהרצון לקבל, היא לקבל עבודת האמונה למעלה מהדעת, שאז האדם מבקש עזרה מה', וע"י זה הוא יצא מתחת שליטת הרצון לקבל, כי זה נקרא, בחינת יצאת מצרים, שרק ה' בכבודו ובעצמו הוציאם ממצרים, כמו שכתוב "אני ולא שליח".

נמצא, שהפירוש של פרה אדומה, שאפרה מטהר, שענין אפר, מראה על דבר שנתבטל, כמו כן לאחר שרפת הפרה, ונשאר רק בחינת אפר, שזה מרמז על ביטול, היינו לאחר שהאדם מבטל את דעתו ורצונו בפני רצון ה', אז האדם זוכה לבחינת רצון ה', שרצון ה' הוא רצון להשפיע, ובזמן שיש להאדם הרצון להשפיע, אז האדם הזה נקרא "איש טהור". כי הוא אינו עושה אז שום דבר, אלא רק מה שיהיה מזה נחת רוח ליוצרו.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ביוצר לפרשת פרה) "לטהר טמאים, לטמא טהורים באומר קדוש", ויש להבין, איך יכול להיות ב' הפכים בנושא אחד, ובדרך עבודה יש לפרש, שבזמן שהאדם מתחיל להכין עצמו, לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת, תיכף הוא נטמא, כלומר, שמטרם שהתחיל בעבודה זו, אלא שהיה עובד בעל מנת לקבל שכר, היה מרגיש שהוא צדיק, היינו שהוא רואה שהוא שומר תורה ומצות, ולא מוצא בעצמו שום פגם. לכן הוא יודע שהוא איש טהור, ואינו מקבל טומאה, והוא דואג רק בשביל אחרים, שאינם הולכים בדרך ה', והוא רוצה להשפיע להם בחינת אמונה, והם לא רוצים לשמוע, מה שאין כן הוא יודע בעצמו שיש בידו שיעור אמונה לחלק לכמה אנשים, באם רק הם ירצו לקבל.

אולם בזמן שהוא מתחיל בעבודה דלהשפיע, ולהאמין בה', למעלה מהדעת, אז הוא רואה את האמת, שהוא משוקע באהבה עצמית, וחסר לו אמונה. נמצא, שעכשיו הוא נעשה טמא, זה נקרא "לטמא טהורים", ואח"כ הוא זוכה "לטהר טמאים".

מהו, שהאדם צריך להוליד בן ובת, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ד
1990/91 - מאמר 24

הנה הזה"ק אומר (ויקרא ד' ל"א ובהסולם אות צ"ד) וזה לשונו "ומשום זה ברא אותו זכר ונקבה, שיהיה שלם כעין של מעלה. ויצאו ממנו ומאשתו בן ובת, ואז הוא אדם שלם, כעין של מעלה, והוא משלים למטה, כעין השם הקדוש העליון, כי י"ה ה"ס או"א, ו"ה ה"ס בן ובת. ואז נקרא השם הקדוש העליון עליו. ואדם שאינו רוצה להשלים את השם הקדוש למטה, דהיינו להוליד בן ובת, טוב לו שלא נברא, שהרי אין לו חלק כלל בשם הקדוש", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה, היינו, שאם אין לו בן ובת טוב לו שלא נברא".

ידוע, שיש לנו להבחין בעולם ב' דברים:

א. מטרת הבריאה, שהיא "להטיב לנבראיו", היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג, שבגלל זה ברא טבע בהנבראים, שיהיה להם רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. ואם הנבראים מקבלים ממנו את הטוב ועונג, מזה יש נחת רוח להבורא, שהם מקיימים את רצונו ונהנים ממנו.

ב. תיקון הבריאה, היינו בכדי שהנבראים לא ירגישו בחינת "בושה" בעת קבלת התענוגים לכן הנבראים צריכים לקבל את התענוגים רק מטעם להנות את הבורא ולא לתועלת עצמם. זאת אומרת מה שהם רוצים להנות מהחיים, הוא בגלל שהבורא רוצה בכך והם מצד עצמם מוכנים לוותר על התענוגים, מטעם שהם רוצים להיות דבקים בה', שזה נקרא "השתוות הצורה".

לכן אנו מבחינים אצלנו, ב' מיני כלים:

א. "כלים דהשפעה" והאור הנמשך בתוכם נקרא בשם "אור דחסדים". והאור הזה נקרא "אור הזכר", משום שהכלי שהאור מלובש בו הוא כלי דהשפעה, וזכר נקרא "משפיע". והאור המתלבש בכלים דקבלה נקרא בשם "אור החכמה" או "אור החיים", והכלי דקבלת האור החכמה נקראת בחינת "נקבה", היינו בחינה מקבלת, שפירושו, היות שאור הזה נקרא "אור של מטרת הבריאה", שהיא "להטיב לנבראיו", היינו שהבורא הוא הנותן ורוצה שהתחתונים יקבלו, לכן נקרא הכלי קבלה בשם "נקבה", שהיא המקבלת מהבורא, והבורא הוא המשפיע.

מה שאין כן "בכלים דהשפעה" הוא להיפך, התחתון משפיע לעליון. לכן נקרא התחתון על שם זה בחינת "זכר", משום שהוא המשפיע והעליון הוא המקבל, על דרך שאמרו חז"ל (זהר ויקרא, דף ל"ג אות צ"ח) "ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים".

ובהאמור יוצא, שסדר העבודה הוא, היות שהאדם נברא עם טבע של רצון לקבל לתועלת עצמו, לכן תחילת עבודת האדם היא, שהאדם צריך להשתדל להגיע למצב, שכל מה שהוא עושה יהיה הכל לתועלת ה'. וכאן האדם מתחיל לעבוד ולעשות כל מה שבידו, היינו שמקיים תו"מ בכדי להגיע על ידי זה לבחינת "הכרת הרע", היינו שהתו"מ שהוא מקיים, הוא רוצה שכר עבורם, והשכר הוא, שתהיה לו "הכרת הרע". כלומר, שידע בהרגשה ובידיעה, שהרצון לקבל לעצמו הוא דבר רע ומזיק לחיים שלו, היינו שלא יכול לזכות לחיים רוחניים בסיבתם. וזהו השכר שלו, שזה נקרא "הכרת הרע", שעכשיו הוא מכיר, שהרצון לקבל לעצמו הוא המזיק והמלאך המות שלו.

לכן, אם האדם אומר, שהוא עוד לא מרגיש שהרצון לקבל הוא המלאך המות, הוא צריך לדעת, שזה נובע שחסר לו אור לראות את האמת, כי בחושך לא רואים. ואור נקרא "תורה", כמו שכתוב "ותורה אור". לכן הוא צריך להרבות בתורה על הכוונה שיקבל אור מהתורה, שיאיר לו לראות את האמת,

מי שהוא השונא והמלאך המות שלו, שלא נותן לחיות חיים אמיתיים, שהם חיים רוחניים.

לכן כשהאדם בא לפעמים למצבים, הנקראים "ימים שאין בהם חפץ", כלומר שאין לו כח לעשות שום דבר, היינו לא במחשבה ולא בדיבור ולא במעשה, והטעם, היות שהבורא ברא את האדם לעשות, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות", לכן, בזמן שהאדם רואה, שאין לו התקדמות בעבודה, אז נאבד מהאדם את כלי עבודה, זאת אומרת, שחסר לו חומרי דלק. ואז השאלה היא, מה על האדם לעשות, כשהוא נמצא במצב הזה.

והתשובה היא, כי האדם צריך אז להאמין "למעלה מהדעת", שגם המצב הזה, היינו במצב שאין לו שום חסרון, שיעורר בו, שיכולים למלאותו, אלא שעכשיו הוא רוצה להשלים עם המצב שבו הוא נמצא, זה בא מצד ה', שנשלח לו בכוונה תחילה. וזה הוא מטעם "כיתרון האור מתוך החושך".

כלומר, בזמן שהאדם רואה, שהוא נמצא במצב ירידה, ואח"כ כשיזכה לצאת מהמצב הזה, אז ידע להעריך את החשיבות של מצב העליה. כלומר, שאז הוא יכול להבחין בין אור לחושך. ויהיה בידו לתת תודה להבורא, על זה שקירב אותו לרוחניות. ואז, כשהוא מעריך את החשיבות שבדבר, אז יהיה בידו כח להמשיך אור תורה, כי אז "ברוך מתדבק בברוך". כלומר, לפי שיעור שהאדם מעריך את שלימותו, עד כמה שהוא "ברוך" בחלקו, שהבורא קירב אותו, בשיעור הזה הוא יכול להמשיך ברכה, כמו שכתוב "שברוך מתדבק בברוך".

לכן אם אין לו חושך, אין בידו כח להעריך את האור. אם כן אין האדם כל כך בשמחה, מכפי שהוא יכול לקבל מבחינת התקרבות לה', אם היה יודע להעריך את מצב של העליה. ולכן מדה כנגד מדה. וכפי שיעור שהוא מודה ומשבח להבורא עבור זה שקירב אותו אליו, והאדם מרגיש עצמו "לברוך ה'", באותו שיעור הוא יכול להמשיך שפע מלמעלה. נמצא, שזה נראה, כאילו שיעור השפע, שהאדם יכול להמשיך, הוא לפי מצב שהוא נמצא בבחינת ברוך, כנ"ל.

וכשהאדם מתגבר ומבקש עזרה מה', לאחר שכבר בא לידי החלטה, שיש לו מזיק בלב, הנקרא "רצון לקבל", ואין בידו לצאת ממנו, היינו לאחר כמה עליות וירידות שהיו לו, ולבסוף הוא רואה, שנשאר בערום וחוסר כל, אז תפלתו היא בעומק הלב, כלומר שהוא רואה, "אם אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

והגם שהאדם יכול לומר, שהוא מאמין "למעלה מהדעת", שרק הקב"ה עוזרו, אבל בתוך הדעת אין לו הרגשה כזו, מטעם שהאדם יודע, שהוא בעצמו נתן הכוחות והיגיעה להשיג משהו ברוחניות. מה שאין כן בזמן שהאדם, לאחר כל היגיעות, הוא רואה שאין הוא מסוגל לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, אז הוא רואה בתוך הדעת, שרק ה' יכול לעזור לו.

נמצא מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו", אין הוא צריך להאמין בזה "למעלה מהדעת", כמו שסתם עובדי ה', שמקיימים תו"מ, שהם מאמינים "למעלה מהדעת", שכך הוא, שהבורא עוזר להם. אלא, באלו אנשים, שהם רוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אצלם זהו בתוך הדעת, עד כדי כך, שהם צריכים להאמין למעלה מהדעת, שה' כן יכול לעזור להם לצאת משליטת הרצון לקבל.

וזה הוא כמו שכתוב בזה"ק על המרגלים, שאמרו, שאין בעל הבית יכול להציל את כליו. ואמר על זה אאמו"ר זצ"ל, שהפירוש הוא, שהמרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ ישראל, הכוונה על ארץ, שהיא בחינת "מלכות", שהמרגלים אמרו, שגם הבורא לא יכול לעזור להציל את כליו, היינו "כלים דקדושה", היינו "כלים דהשפעה". נמצא שזה כולם ידעו, שאין זה בידי אדם לצאת משליטת קבלה עצמית, אלא שצריכים להאמין שה' כן יכול לעזור.

ואז באות לאדם הספיקות, שאם זה נכון, שה' כן יכול לעזור בזה, הלא הוא אומר, שכבר כמה פעמים ביקש מה', שיעזור לו, שיתן לו את הרצון להשפיע, ושיזכה

לאהבת ה', ולא מקבל שום תשובה על תפלותיו. אם כך קשה לו אז להאמין, שה' כן יעזור לו. וממילא, לאחר כל היגיעות, שעברו עליו, והוא אינו בורח מהמערכה, וזוכה להשיג את הרצון להשפיע, אז הוא רואה בתוך הדעת, "שאלמלא אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לו".

נמצא עתה, לאחר שהקב"ה עזר לו וקבל את תפלותיו, שהיה מבקש מה' שיעזור לו, כמו שאומרים, "הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ולעשות רצונו, ולעבדו בלבב שלם", איך הוא משבח לה', על מה שעזר לו על תפלותיו, וכמה הוא מחשיב את שיעור הברכה, מה שקבל מה'. נמצא, שעכשיו האדם נקרא "ברוך" אמיתי. ולפי ערך זה אומרים "ברוך מתדבק בברוך", אז הוא יכול לקבל הארה גדולה ביותר, משום שבחינת "הברוך" שלו היא בשיעור גדול, כנ"ל.

אולם, לאחר שהאדם זכה לכלים דהשפעה, האדם נקרא שהוליד בן, היינו "זכר", היינו כנ"ל, שהשיג "כלים דהשפעה", שזה נקרא, שזכה כבר לבחינת "תיקון הבריאה", שהיא בחינת "חסד", היינו לעבוד את ה' עם כלים דהשפעה, הנמשך מלמעלה (מבחינת זעיר אנפין, שמשם נמשך החסדים, שז"א נקרא "זכר", המשפיע חסדים). נמצא, ההכנה נקראת "אב", שההכנה לדבר נקרא "סיבה", והמסובב נקרא "תולדה". וזה נקרא, שהאדם הוליד בן זכר, שהוא קבל עכשיו את הרצון להשפיע, שהיא בחינת תיקון הבריאה, שעל ידיו יוכלו לקבל את הטוב ועונג.

נמצא, לאחר שכבר יש לו בן, הנקרא בחינת "תיקון הבריאה", בא עתה הזמן, שהאדם צריך להשתדל ולהשיג את מטרת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו", שזה נבחן, שהשפע בא מלמעלה למטה, היינו שהתחתון הוא המקבל, שזה נקרא, שעכשיו "נולדה בחינת בת", היינו המקבלת את האור של מטרת הבריאה, שהיא בחינת נוקבא, המקבלת מן המשפיע, שזה נקרא בחינת "מלכות", ה' אחרונה דשם הוי"ה.

כלומר, שעתה, היינו לאחר שכבר יש לו בן ובת, שהם מרמזים על ו"ה דשם הוי"ה (כי שם הוי"ה הם אותיות י-ה-ו-ה, שי' הוא חכמה, ה' ראשונה היא בינה, שמהם נמשכים בחינת ז"א, הנקרא "חסד", המקבל חסדים. וכמו כן גם מלכות נמשכת מ - י"ה, שהיא מקבלת חכמה, הנקראת "בת"). לכן כשהאדם זכה להוליד על ידי עבודתו בחינת בן ובת, האדם הזה נקרא "שהשלים את השם הקדוש".

מה שאין כן אם לא הוליד על ידי עבודתו בן ובת כנ"ל, נמצא שעוד לא השלים את השם הקדוש. לכן אומר הזה"ק "טוב לו שלא נברא", כי האדם נברא בעולם לעשות תיקונים ולהשלים את השם הקדוש, כמו שאמרו חז"ל על הכתוב (סוף פרשת בשלח) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק", אמרו "נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם, ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק".

שיש לפרש כנ"ל, כי השם י"ה, הנקראים חו"ב, צריכים להאיר ל - ו"ה, שזה בא על ידי עבודת האדם, המוליד בן ובת. היינו בחינת זכר, שהם כלים דהשפעה, שבהם מאיר אור דחסדים. וגם להמשיך לבחינת מלכות, הנקראת "בת", שהם כלים דקבלה, המאיר בהם אור חכמה. שאז האדם, על ידי עבודתו, משלים את השם הקדוש, הנקרא י-ה-ו-ה. וזה בא על ידי "מחית עמלק", היינו על ידי זה שעוסקים בתו"מ בעל מנת להשלים את השם הקדוש. ואז יגלה השלימות, הנקרא "הוא ושמו אחד".

נמצא, מי שלא השלים את השם הקדוש כנ"ל, שלא הוליד בחינת "בן ובת", היינו שלא תיקן "כלים דהשפעה", שבהם מאיר אור דחסדים, שהוא בחינת זכר, ואפילו שכן הוליד בחינת בן, הנקרא "זכר", אבל עדיין לא השלים את עבודתו להוליד גם בחינת נקבה, היינו כלים דקבלה, שיכנסו לקדושה, שבהם מאיר אור החכמה, הנקרא "בחינת נקבה", שהוא האור המאיר מלמעלה למטה להנבראים, שהמקבלי השפע נקראים "בחינת נקבה" - אומרים לנו, שעדיין לא

השלים את עבודתו. לכן "טוב לו שלא נברא, שהרי אין לו חלק כלל בשם הקדוש".

וזהו כנ"ל, כי לא המשיך את ה - ו"ה, כי המשכת האור לבחינת ו"ה תלויה במעשי התחתונים, שזה הוא "אשר ברא אלקים לעשות", שהתחתונים צריכים להמשיך בכח מעשים טובים שלהם. וזה כמו שאומר האר"י הקדוש, "שכל מעשי התחתונים, בין מעשים טובים ובין חס ושלום מעשים רעים, נוגעים רק ב - ו"ה, הנקראים בחינת ז"א ומלכות".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "החדש הזה לכם". שיש לפרש בדרך העבודה, היות שאין "חדש תחת השמש", אם כן מהו ענין החידוש, מה שכתוב "החדש הזה לכם". והתשובה היא לכם, שכל ענין החידושים והשינויים הם לכם דוקא, היינו בשבילכם. זאת אומרת, לגבי הבורא כתוב "אני ה' לא שניתי", שפירושו, לגבי הבורא אין שום שינוים. אלא כל ריבוי מדרגות ושינוים הם רק מצד המקבלים. ומדוע כלפי המקבלים יש שינוים, הלא (אין) שינוי ברוחניות. והתשובה היא, היות שאי אפשר לקבל שום אור אלא לפי גודל הלבוש, לכן הלבושים הם עושים שינוים באור, שכפי ערך הלבוש כך הוא ההשגה בהאור.

ומהו הלבוש, שבהלבוש הזה האור מתלבש. הלבוש הזה הוא אור חוזר, שפירושו, היות שנעשה תיקון, בכדי שלא תהא בחינת "בושה" בעת קבלת הטוב ועונג, נעשה צמצום והסתר, שלא רואים את האור, אלא כפי שהאדם מסוגל לקבל בעל מנת להשפיע. היינו, בשיעור זה שהאדם מסוגל לכוון בעל מנת להשפיע, מתגלה אליו האור.

נמצא, שעיקר הכלי, שיכול לקבל האור, הוא בשיעור שהוא יכול להשפיע להבורא, ולא עושה שום דבר אלא לתועלת הבורא. והיות שענין בעל מנת להשפיע הוא נגד הטבע, לכן עבודה זו הולכת לאט לאט. וכפי שיעור התגברות, שהוא מתגבר לעשות בעל מנת להשפיע, בשיעור זה הוא מלביש ומשיג את האור. וממילא נעשה הרבה מדרגות, לפי ערך עבודת המקבלים. אבל מצד המשפיע אין שום שינוי. וזה שכתוב "החדש הזה לכם", היינו כל החידושים הם לכם, היינו זו היא עבודה שלכם, בשבילכם, היינו לצורך התחתונים.

ועיקר העבודה היא, שצריכים התגברות יתירה, שהיא "אמונה למעלה מהדעת", היינו שכל ההתחדשות בעבודה באה מבחינת "אמונה למעלה מהדעת". מה שאין כן אלו אנשים שעובדים בבחינת "אמונה בתוך הדעת", אין להם התחדשות. וזה שכתוב "אין חדש תחת השמש". היינו דוקא תחת השמש אין חידוש, אבל למעלה מהשמש יש חידוש.

ויש להבין מהו פירושו של "שמש", בעבודה. הנה שמש מאיר ביום, שענין "יום" פירושו כמו שכתוב (פסחים ב') וזה לשונו "לאור יקום רוצח, יקטול עני ואביון, הכי קאמר אי פשיטא לך מילתא כנהורא". שהמובן הוא, אם הדבר ברור לך כיום, זה נקרא "שמש", היינו ידיעה. מה שאין כן "לילה" נקרא ספק. נמצא, "תחת השמש אין חידוש", כלומר אם השמש, שהיא הדעת, היא למעלה בחשיבות, היינו שהדעת הוא הסיבה להמעשים, מבחינת זו אין התחדשות בעבודה, כי העבודה אינה מתנגדת להדעת. אין שם חידוש.

מה שאין כן אם האדם רוצה לעבוד למעלה מהשמש, היינו למעלה מהדעת. אז יש לו חידוש בעבודה, היות כל פעם בא אליו הרשע, ושואל שאלת פרעה. ושאלת הרשע הנקראת בחינת "מי ומה". והאדם צריך לתרץ אותם. עבודה זו שייכת לכם. ומן השאלות והתשובות האלו נולדים תמיד חידושים. וזה שכתוב "אין חדש תחת השמש", אבל למעלה מהשמש, היינו למעלה מהדעת, יש חידוש.

הנה העבודה למעלה מהדעת צריכה להיות כניעה ללא תנאי, כלומר שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים בבחינת למעלה מהדעת. שהאדם צריך לומר "אני רוצה להיות עובד ה', אפילו שאין לי שום מושג בעבודה, ואין לי שום טעם בעבודה, ומכל מקום אני מוכן לעבוד בכל כוחי, כאילו שהיתה לי השגה והרגשה וטעם

בעבודה, ואני מוכן לעבוד ללא שום תנאי". ואז האדם יכול ללכת קדימה, ואין לו אז שום מקום, שיוכל ליפול ממצבו, מטעם שהוא מקבל על עצמו לעבוד אפילו כשהוא מונח ממש בארץ, היינו שאי אפשר להיות למטה מבארץ.

וזהו כמו שכתוב (קהלת א') "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת". שיש לפרש, שענין "דור הולך ודור בא" בעבודה, שהוא ענין עליות וירידות. כי זה שהאדם משתוקק להגיע לידי ידיעה, היינו שלא רוצה לעבוד למעלה מהדעת, אלא דוקא בתוך הדעת, כלומר שהאדם אומר, שאם הגוף יבין את הכדאיות, לעבוד ולקיים את מצות המלך, אז הוא מוכן לתת יגיעה ועבודה, אבל להאמין למעלה מהדעת, אין הגוף מסכים לזה. והוא עומד ומחכה, מתי הוא יגיע למצב שהגוף יבין את זה, אבל אחרת הוא לא מסוגל לעבוד עבודת הקודש. ולפעמים הוא כן מתגבר על המחשבות ורצונות האלה. וזה גורם לו את העליות והירידות.

אולם אם האדם מחליט, שהוא רוצה לעבוד בבחינת "עפר", היינו אפילו שהוא טועם טעם עפר בעבודה, הוא אומר, שזה חשיבות גדולה אצלו, אם הוא יכול לעשות משהו לטובת הבורא, ולעצמו לא חשוב לו איזה טעם הוא מרגיש, והוא אומר, שעבודה זו, בזמן שטועמים טעם עפר, היינו שהגוף צוחק מהעבודה הזאת, הוא אומר להגוף, שלפי דעתו נקראת עבודה זו בחינת "לאקמא שכינתא מעפרא".

כלומר, שהגם שהגוף טועם בעבודה זו טעם עפר, האדם אומר, שזה הוא קדושה, ואינו מודד כמה טעם שהוא מרגיש בעבודה, אלא שהוא מאמין, שהבורא כן נהנה מעבודה זו, היות שאין כאן שום עירוב של הרצון לקבל, היות שאין לו מה לקבל, כי אין שום טעם וריח בעבודה זו, כי רק טעם עפר יש כאן. לכן הוא מאמין, שזו היא עבודת הקודש, וממילא הוא שש ושמח.

ובהאמור יש לפרש "דור הולך ודור בא", שזה ענין עליות וירידות, שפירושו "דור הולך" היינו, שמצב העליה נסתלק ממנו, "ודור בא" זהו שבאה לו עליה אחרת. וזה הוא בלי סוף. אולם "והארץ לעולם עומדת". מה שאין כן הארץ, שהיא בחינת עפר, שהאדם מרגיש שהוא מונח בארץ, שאין מצב יותר תחתון מכפי שהוא נמצא שם, אם האדם עובד בבחינת הארץ, היינו אפילו בבחינת עפר הוא מסכים לעבוד, זהו "לעולם עומדת", שאין לו שום נפילה, היות שהוא כבר מונח בארץ, והוא מקדש את הארץ.

מהו שהאדם שב בתשובה צריך להיות בשמחה

תשנ"א - מאמר כ"ה
1990/91 - מאמר 25

הנה הזה"ק (ויקרא ל"ט ובהסולם אות ק"ט) כתוב שם וזה לשונו, פתח רבי יהודה ואמר, "עבדו את ה' בשמחה. כך למדנו, שכל עבודה שאדם רוצה לעבוד להקב"ה, צריכה להיות בשמחה, ברצון הלב, כדי שתמצא עבודתו בשלמות. ואם תאמר, אי אפשר, כי אדם ההוא עבר על מצות אדונו, ושב לפני אדונו, באיזה פנים יקום לפניו, הרי ודאי ברוח שבור ברוח עצוב צריך להמצא, ואיפה היא השמחה. ושמחה זו ורננה זו אינן נמצאות, אלא במה הן מתתקנות. הוא באלו הכהנים והלווים, שמחה מתקיימת בכהן, משום שהוא תמיד רחוק מן הדין, רננה נמצאת בלוים. עתה שלא נמצא קרבן (היינו משחרב בית המקדש), ואיך מקיים שמחה ורננה. והרי כך למדנו, שהתשבחות, שמשבח לאדונו, ושמחת התורה, ורננה של התורה, זו שמחה ורננה, הרי למדנו (ברכות ח'), לעולם יכנוס אדם שיעור שני פתחים, ויתפלל תפלתו. היעלה על דעתך, שני פתחים ממש. אלא אמור, שיעור שני פתחים, הנקראים חסד ופחד, דהיינו גבורה. והם פתחי עולם".

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה, ש"הכהן הוא בשמחה" ו"הלווים הם ברננה". וכן מה שכתוב, שהשמחה היא בלב ורננה היא בפה. ודוקא ע"י ב' אלו מתתקנות הקרבן. והענין הוא, כי ידוע שסדר העבודה הוא, שמתחילים לעבוד בתורה ומצות, הוא בכדי לקבל שכר, והשכר הוא תמיד למה שהאדם משתוקק לקבל ולא רוצים לתת לו, אלא שמשלם עבור זה מה שדורשים ממנו, זהו השכר, שבגללו האדם עובד.

וממילא כל אדם יש לו תשוקה למה שהגוף שלו דורש. לכן יש הבדל בדרך כלל בין אדם לחבירו, בין ילדים קטנים לילדים קטנים, ובין קטנים לגדולים. למשל, אנו רואים שלפעמים ילדים קטנים, שלא רוצים לאכול, אומרים להם, אם אתם תאכלו, אתם תקבלו שכר, שיקנו לכם צעצועים וכדומה. נמצא, שעל אכילה הם מוותרים, בכדי לקבל צעצועים. הם נותנים יגיעה, בזה שאוכלים, בכדי להשיג צעצועים. ולגדולים אומרים, אם אתם תעבדו, ניתן לכם לאכול. זאת אומרת, לכל אחד ואחד יש לו דבר מיוחד, שנקרא "שכר" אצלו.

לכן, כשבאים לדבר מעבודת ה', "שה' צוה לנו לקיים תורה ומצות", שבטח שזאת נקראת יגיעה, כי מטבע של האדם שאוהב מנוחה, ואם דורשים ממנו משהו לעשות ולוותר על המנוחה, הוא שואל תיכף, מה אני ארויח יותר, כלומר, איזו הנאה תהיה לי יותר הנאה, מזה שאני נהנה עכשיו מהמנוחה. ובזמן שהאדם שומע, שהתענוג שהוא יכול לקבל מהיגיעה, הוא פחות מהתענוג שהוא נהנה מהמנוחה, בטח שהוא לא יעשה.

לכן, היות שהאדם מתחיל לעבוד עבודת הקודש, אין להאדם מושג יותר להבין מה הוא תענוג, רק ממה שהרצון לקבל לתועלת עצמו מבין, שיקבל הנאה מעבודה זו יותר משהרצון לקבל לעצמו נהנה מהמנוחה. לכן מבטיחים לו שכר, היינו שיקבל תמורה עבור עבודתו, כמו שכתוב בזה"ק, שמבטיחים לו "שיהיה לו תענוגי עולם הזה בשפע", וכמו כן יתנו לו שכר "בעולם הבא". ובשיעור שהוא מאמין בזה, בשיעור הזה הוא מוכן לעבוד, היינו כפי מה שהוא מאמין בשכר ועונש.

וזה נקרא שהוא עובד על קו אחד, שהוא בכדי לקבל שכר עבור תועלת עצמו, שזאת נקראת "עבודה בבחינת המעשה". כלומר, שהוא צריך להאמין בה', שהוא צוה לנו ע"י משה לקיים את התו"מ, ובזכות זה יהיה לנו שכר כנ"ל. ואם לא, יהיו לנו עונשים. שב' אלה מחייבים אותנו לקיים את

התו"מ. וזה נקרא גם כן בדברי חז"ל "יראה ואהבה", כמו שאמרו חז"ל "יראה צריכים כי אין המתיירא בועט, ואהבה צריכים כי אין האוהב שונא". אולם להבין המושג "בעל מנת להשפיע", אין האדם מוכשר, בזמן שנמצא עוד בקטנות הדעת, ולא יכול להבין שיש ענין להשפיע. אלא, האדם יכול להבין, שצריכים להשפיע רק בעל מנת שיקבל תמורה עבור ההשפעה שהוא נותן.

אולם זאת נקראת גם כן מדרגה גדולה, הגם שזהו הוא בעל מנת לקבל. וזאת נקראת מדרגת "שלא לשמה", שעל זה אמרו חז"ל "מתוך שלא לשמה באים לשמה, כי המאור שבה מחזירו למוטב". לכן האדם צריך, שיהא נזהר בזמן שהוא עובד ה' אפילו שלא לשמה, להחשיב את המעשים, והאדם צריך לתת תודה לה', שנתן לו רצון וחשק לקיים את התו"מ, ושלב ראשון להכנס לעבודה אמיתית, שבזה הוא נקרא "עובד ה'", הוא לעבוד בלי שום שכר ורק לתועלת ה'.

מה שאין כן בזמן שהאדם עובד בכדי לקבל תמורה שכר, הוא נקרא בשם "עובד לעצמו", היינו לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. אבל כנ"ל, שהאדם צריך להיזהר, שיחשיב את העבודה זו ולא לזלזל בה חס ושלום, אלא לתת תודה לה', על זה שזיכה אותו לקיים תו"מ במעשה.

אולם אח"כ האדם צריך לעבוד בשביל שכר ועונש במובן אחר, כנ"ל בהמשל של הקטנים וגדולים, שהשכר צריך להיות, במה שהוא זכה להשפיע לה', היינו שיש עתה בכוחו לכוון בעל מנת להשפיע, שע"י זה הוא בא לידי "דבקות ה'". וזהו השכר שהאדם צריך לדרוש עבור יגיעתו בתו"מ.

אולם היות שהאדם רגיל לעשות הכל לתועלת עצמו, לכן הגם שהאדם מאמין מה שכתוב, "שהאדם צריך לעשות הכל לשם שמים", אבל היות שהגוף מתנגד לזה, מסיבת שזהו נגד הטבע, אין האדם יכול לקבוע, שזה הוא באמת דבר גדול, היינו להשפיע. ושזהו כל כך חשוב, עד כדי כך, שיהיה כדאי לאדם לקיים תו"מ, שדבר זה, היינו בעל מנת להשפיע, שזה יהיה כל השכר תמורת עבודתו בתו"מ.

והיות שענין להשפיע לא חשוב כל כך אצל האדם, לכן אין לו צורך להתפלל לה' מעומק הלב, שיתן לו רצון להשפיע בתור מתנת ה'. לכן יוצא, אף על פי שהאדם מבין, שכדאי לעבוד בעל מנת להשפיע, אבל שהאדם ירגיש את נחיצות שבדבר, אין לו. לכן מוכרח האדם לעבוד, שה' יאיר לו את הנחיצות שבדבר, איך שהרצון להשפיע הוא יביא את האדם למטרת הבריאה, שהיא להשגת הטוב ועונג שישנו במטרת הבריאה. לכן צריך האדם לבקש מה', שיתן לו להרגיש את החסרון, היינו שחסר לו הרצון, שיבקש מה' בכל הלב, שה' יתן לו את הרצון להשפיע, כי "אין מילוי בלי חסרון".

ואח"כ יבקש מה', שיתן לו את המילוי. היות שיש הרבה פעמים, שהאדם בא לידי מצב, שהוא לא רוצה בכלל שה' יעזור לו, שיהא נמאס בעיניו את הרצון לקבל, ושירגיש את השפלות שישנו בהרצון לקבל. אלא הוא רוצה, אדרבה שה' ימלא לו את כל מה שהרצון לקבל דורש. לכן בזמן שהאדם בא לידי המצב של שפלות, עליו לבקש מה', שיתן לו את נחיצות הצורך של רצון להשפיע, ושהתפלה תהיה מעומק הלב. ואז באה לו העזרה מלמעלה.

אולם כשהאדם בא לידי מצב, שהוא רואה, שהוא נמצא בתחת השפלות, והאדם כשרואה את שפלותו, הוא במצב שבור ורצוץ, ואיך הוא יכול להיות בשמחה, כנ"ל כמו שאומר הזה"ק "ואם תאמר אי אפשר, כי האדם ההוא עבר על מצות אדונו, ושב לפני אדונו, הרי ודאי ברוח שבור, ואיפה היא השמחה".

ויש לשאול על זה, באם השכל מחייב, כשהאדם רואה שהוא בשפלות, שצריך להיות בעצבות, מדוע הוא מוכרח להיות בשמחה. והטעם הוא, משום שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". גם זה יש להבין, מדוע דורשים מהאדם דבר שאינו באפשרי, הלא הם שני הפכים בנושא אחד.

אאמו"ר זצ"ל אמר, היות בזמן שהאדם נמצא במצב של "עירום וחוסר כל", האדם הזה נבחן לבחינת "ארור" ו"אין ארור מתדבק בברוך", כמו שכתוב במאמר "אמונת רבו". לכן אין האדם מסוגל לקבל ברכה מה', כי אין הברכה שורה על דבר ריק. לכן משיב הזה"ק, ש"הקרבן מתתקנות באלו הכהנים ולהלווים, ששמחה מתקיימת בכהן, ורננה נמצאת בהלווים". והטעם הוא משום שכהן הוא "חסד", והוא רחוק מן "הדין". ויש לדעת, מהו בעבודה, שהכהן הוא חסד.

והענין, כי חסד הוא בחינת השפעה, היינו שאינו צריך בשביל עצמו כלום, אלא רק להשפיע לאחרים. ומי שהוא בבחינת "חסד", הוא שמח בחלקו, שבשבילו אינו צריך לשום דבר. נמצא שאין לו שום חסרון, וממילא הוא יכול להיות בשמחה, כי ענין דין מראה על חסרון, היות שכל ענין חסרון שנמצא בהנבראים, הוא מסיבת שהיה דין, שאסור להשתמש בכלים דקבלה, אלא רק בכלים דהשפעה, שרק שם הוא המקום שהשפע יכול להתקבל.

לכן כשאומרים, שיש חס ושלום דינים בעולם, יהיה הפירוש, שאין בעולם מקום שהטוב ועונג יתפשט, מטעם שהעולם משוקע בכלים דקבלה, שעליהם היה צמצום ודין. ומטעם זה כהן, שהוא בחינת חסד, שהוא כלי דהשפעה, אין לו שייכות לדין. וזה שכתוב "שמחה מתקיימת בכהן, משום שהוא תמיד רחוק מן הדין". והיינו כנ"ל, שכלים דהשפעה הם רחוקים מכלים דקבלה, שהם דין.

מה שאין כן, לוי הוא בחינת דין. ושם נוהג בחינת "רננה", היינו בחינת שיר. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות לה') "אין אומרין שירה אלא על היין". ובזה"ק מבואר, שענין יין היינו "יינה של תורה", שזהו בחינת הארת חכמה, הנקרא "קו שמאל". ששירה נקראת "המתקת הדינים", כי דינים הוא כנ"ל, היינו כלים דקבלה, שעליהם היה דין, שאסור להשתמש בהם, מחמת שהם בחינת שינוי צורה הגורם פירוד. ומטעם זה המקום הזה של דין נשאר בלי שפע.

מה שאין כן בזמן שמתקנים את הכלים דקבלה, שיהיו בעל מנת להשפיע, אז השפע בא וממלא את הכלים דקבלה. נמצא, שהדינים, היינו הכלי קבלה, שהיו מקודם בעל מנת לקבל, היה מצב של מר, מטעם שהיו בלי אור, מה שאין כן עכשיו, שקבלו תיקון בעל מנת להשפיע, מאיר שם אור החכמה, שהוא האור של מטרת הבריאה, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו". נמצא, מה שהיה מר, נעשה עכשיו מתוק, וזה שכתוב "אין אומרין שירה אלא על היין", שהיא בחינת חכמה.

וזה שכתוב "ורננה נמצאת בלוים, וכך הוא, כי הלווים נמצאים לעולם על השיר ואלו הכהנים והלווים עומדים עליו ובהם נשלמת עבודת הקב"ה", היינו שע"י נשלמת עבודת הקב"ה, שהוא ענין של תיקון ג' קוים, שהם "חסד", "דין", "רחמים". כלומר, שעל ידי הימין והשמאל נשלם האדם עם הקרבן, היינו שע"י זה האדם מתקרב להקב"ה.

וכמו כן יש לפרש מה שכתוב "עתה משחרב בית המקדש, ואיך מקיימים שמחה ורננה, ומשיב שהתשבחות שמשבח לאדונו, ושמחת התורה ורננה של התורה, זו שמחה ורננה", שיש לפרש, שענין כהן מרמז לנו את העבודה של קו ימין, שימין נקרא שלימות, ושלימות מולידה שמחה.

ויש להבין זה, מה התשובה, שימין נקרא שלימות, שבגלל זה ייקח את השלימות של ימין בזמן שהוא רוצה להקריב קרבן, שפירושו, שהוא רוצה להתקרב לה' מטעם, שהוא מרגיש איך שהוא מרוחק מה', הן בבחינת "מוחא" והן בבחינת "ליבא", והוא שבור, והוא נמצא ברוח עצוב.

ומשיב הזה"ק "מהתשבחות שמשבח לאדונו, מביא לו שמחה". ויש לשאול, איזה שבח ותודה הוא יכול לתת לה', בזמן שהוא מרגיש שהוא חוטא. אלא, שענין הוא, שיש לדעת, שבכל דבר יש להבחין ב' צדדים:

א. שמצד אחד האדם עכשיו שבור ורצוץ, מסיבת שהוא חטא נגד הבורא, והוא נמצא במצב עצוב, היות שהוא מרגיש, איך שהוא

בערום וחוסר כל מקדושה.

ב. שיש כאן צד השני של המטבע, שהוא, שעד עתה לא היה חושב כלל על ענייני רוחניים, אלא היה משוקע בענייני עולם הזה, ולא היה זוכר בכלל, אם יש ענין רוחניות בכלל בעולם. מה שאין כן עכשיו הוא בא לעולם אחר, שאינו חושב עתה על ענייני עולם הזה, אלא כל דאגותיו הן, מדוע הוא כל כך מגושם. לכן מצד זה האדם עכשיו עלה בדרגה, היינו שהשכר ועונש שלו, הוא לא בדברים גשמיים אלא בענייני רוחניים.

ובהאמור יוצא לפי הכלל, שאם האדם עולה בדרגה, הוא צריך להיות בשמחה, מטעם שזכה עכשיו לרצון של עבודת ה'. לכן אפילו בזמן שהאדם רואה, איך שהוא מרוחק מה', וכואב לבו מזה, שאף על פי שהוא נולד "יהודי", ומכל מקום הוא אינו משתמש עם זה לעשות מעשים, מה שמתאים ליהודי, היינו שתהיה לו אמונה בה' כפי שמתאים ליהודי, אלא כל דאגותיו הן למלאות את הצרכים, מה שהגוף דורש, כמו כל הגופים, היינו כל הצרכים של הנבראים, אפילו מה שאינו יהודי דורש, גם הוא דורש, כמו שכתוב "ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם", היינו כל הצרכים של הגוים גם גופו דורש.

לכן עתה, כשהוא השיג ומרגיש קצת שיש ענין רוחניות בעולם, הנקרא "דבקות בה'", והוא רחוק מזה, ויש לו שבירת הלב מזה, ורוצה להקריב קרבן, היינו שרוצה להתקרב לה', שזה נקרא "הקרבת קרבן", לכן מצד אחד הוא צריך להיות שבור, מזה שהוא מרגיש שהוא מרוחק מה', ומצד שני הוא צריך להיות בשמחה, מזה שהוא רוצה עכשיו להתקרב לה'.

לכן מצד זה האדם יכול לקיים "עבדו את ה' בשמחה". ולמה הוא צריך להיות שמח, זה מטעם בכדי לתת שבח להקב"ה, בזה שקירב אותו. ומאיפה האדם יודע, שה' קירב אותו. והתשובה היא, שהאדם צריך לדעת, מזה שה' קירב את עצמו אל האדם, מזה האדם מרגיש שהוא רחוק מה'.

וזהו כדוגמת בעולם הגשמי, שאין האדם יודע שהוא רחוק מאיזה דבר, אם הוא לא רואה את הדבר מרחוק. כלומר, כי אם האדם רואה איזה דבר, אז הוא יכול לומר, שזה הדבר רחוק ממנו או קרוב. אבל אם הדבר כל כך רחוק ממנו, ואין הוא רואה את הדבר בכלל, איך הוא יכול לומר, שזה רחוק או קרוב. וכמו כן כאן בעבודה, בזמן שהאדם מרגיש, שהוא רחוק מעבודת ה', ובא ע"י זה לשבירת הלב, מסיבת התרחקות מה', ורוצה שה' יקרב אותו, שזה נקרא, ש"רוצה להביא קרבן", היינו לקרב עצמו לה', בטח ה' התקרב אליו.

וראיה לזה, שהוא רואה אותו מרחוק, היינו שהוא מרגיש עצמו, שהוא רחוק מה', מבחינה זו האדם צריך לקבל "שמחה" מזה שה' התקרב אליו, והוא רואה את ה' מרחוק. ושמחה זו גורמת להאדם לקבל חשיבות מעבודת ה'. היינו, אפילו שהוא נמצא בהרגשת התרחקות מה', הוא אומר, שה' קרוב אליו בשיעור מה. ומבחינה זו האדם, שהוא אומר, שיש לו שלימות מזה, כבר נקרא "ברוך". ואז הוא מסוגל, שיזכה באמת שה' יקרב אותו, היינו שהוא יזכה להרגיש שהוא קרוב לה', מטעם ש"ברוך מתדבק בברוך".

אולם בזמן שאין לאדם צורך לצאת ממצב הקטנות שלו, אז אפילו שה' רוצה לתת לו מדרגה יותר עליונה, שהוא יצא מקטנותו, אבל כשהוא נמצא במצב השלימות, בזה שהוא עוסק בבחינת הימין והוא שמח בחלקו, איך אפשר לתת לו משהו, כי אין לו כלים לזה, היינו צורך לצאת מקטנותו, מטעם שהוא שמח בחלקו.

לכן הוא צריך ללכת גם בשמאל כנ"ל, שהוא בחינת "לויים", "גבורה פחד". היינו, שהוא עושה בקורת על מעשיו, ורואה איך שחסר לו בחינת "מוחא" ובחינת "ליבא". ויש לו פחד, שלא ישאר במצב הקטנות לעולמים, וישאר בבחינת שינוי צורה מהבורא, היות הבורא הוא המשפיע, והאדם שקוע כולו בקבלה עצמית. וכל פעם שהוא רוצה להתגבר, הוא רואה שאין זה בידי אדם. לכן ע"י זה הוא נעשה נצרך להבורא, שהבורא יעזור לו.

וזה שכתוב "שהתשבחות שמשבח לאדונו, ורננה של התורה זו שמחה ורננה". והיינו כנ"ל, שמבחינת ימין ושמאל יצא הקרבן, היינו שע"י שניהם האדם מתקרב לה', כי הכלים והצורך האדם מקבל משמאל, שאז הוא נצרך שהבורא יעזור לו, שיתן לו כוחות מלמעלה, הנקרא בחינת "נשמה", שכל פעם שהוא רוצה להתגבר, נותנים לו עזרה.

אבל עניית התפלה היא בזמן שהאדם נמצא בבחינת שמחה, שהוא שמח בחלקו, ואין לו שום צורך לקבל מדרגה יותר גדולה. אלא באיזה מצב שהוא נמצא, הוא שבע רצון ומרגיש ל"ברוך ה'". אז הזמן ש"ברוך מתדבק בברוך". ואז הזמן שיכול לזכות לדביקות, מטעם שכלים לזה כבר יש לו מבחינת השמאל.

ואז, כשהוא יכול לומר, שהוא שמח בחלקו, הגם שיש לו חסרון, עד כדי כך שהוא מרגיש חסרון וכאב, בזה שהוא מרוחק מה'. וזה נקרא "שמח בחלקו". והיות שרק באופן שיש לו חסרון, אז שייך לומר "שמח בחלקו". מה שאין כן כשאין לו חסרון, אין זה נקרא "שמח בחלקו", כי "שמח בחלקו", פירושו שהוא מסתפק במועט. ואם אין לו חסרון, הרי הוא לא נקרא "מסתפק במועט", היות שאין לו צורך ליותר ממה שיש לו.

וזהו על דרך שפירש האמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (מגילה י"ב) "והשתיה כדת אין אונס". מאי "כדת", כדת של תורה. מה דת של תורה, אכילה מרובה משתיה.

ואמר "שדת של תורה" הוא "אין אונס", היינו אין לו הכרח לזה, אלא בלא שתיה הוא גם כן יכול לאכול, שענין אכילה הוא בחינת אמונה למעלה מהדעת. שהוא מאמין, שהבורא הוא מנהיג את העולם בבחינת "טוב ומטיב", אף על פי שהוא לא רואה את זה, כלומר שהדעת מכחיש את זה, ומכל מקום הוא מאמין. אז הוא זוכה לבחינת "שתיה" כנ"ל, הנקראת בחינת "יינה של תורה", שהיא בחינת חכמה, שהיא האור של מטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו.

זה נבין מה שאמרו חז"ל "לעולם יכנוס אדם שני פתחים ויתפלל תפלתו". היינו, כי בכדי שתפלתו תתקבל, היינו שיזכה לבחינת "קרבן", הנקרא "התקרבות להּ". וידוע שתפלה היא במקום קרבן, זאת אומרת בכדי שיזכה להתקרבות ה', הוא צריך ללכת בימין ובשמאל. וענין ב' פתחים יהיה הפירוש, שצריכים ב' דברים:

א. לדעת מה שחסר לו. ובזה הוא מקבל חסרון וצורך, הנקרא "כלים", שה' יוכל למלאות את חסרונו. מה שאין כן אם אין חסרון לא יכולים למלאות.

ב. זמן לקבל את המילוי. כי בזמן שהאדם נמצא בחסרון, אז אין זמן למלאותו, מטעם כי "אין האורו מתדבק בברוך". לכן צריכים זמן של שלימות, שאז הזמן לקבל מילוי. לכן צריכים לב' רגלים, ימין ושמאל.

מהו, גילוי טפח וכיסוי טפחיים, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ו
1990/91 - מאמר 26

ויש להבין ענין זה ד"גילוי טפח". כלומר, מקודם היה כאן מכוסה טפח. ובא אחד וגילה טפח, אבל כיסה טפחיים. אם כן נעשה עכשיו יותר מכוסה, ממה שהיה מטרם שגילה. שמשמע, שהוא בא ועשה כיסוי יותר גדול משהיה. הלא היה יותר טוב, אם לא היה מגלה את הטפח.

אלא שיש לפרש, זה שבא ואומר "גיליתי טפח וכיסיתי טפחיים", הוא בא ואומר לנו, שיש כאן מקום עיון. היינו, לעיין במה שהוא גילה. היות שאין הדבר צריך להיות גלוי לכולם, רק לאותם הנצרכים לדעת. לכן היה מוכרח לכסות טפחיים. זהו, בכדי לאלו אנשים שאין להם צורך, הם לא יתנו יגיעה, כדי להבין את הענינים. מה שאין כן אלו אנשים שמרגישים, שחסר להם ידיעות אלו לצורך השלמתם, הם יתנו יגיעה, בכדי לגלות את הענין, שהוא כיסה.

ובזה יש לפרש בעניני עבודה, שהיא התעסקותו של אדם בתורה ומצות בכדי להגיע להשלימות, שבגלל זה האדם נברא. ויש להבחין ב' בחינות:

א. מטרת הבריאה. מטרת הבריאה היא, שהנבראים צריכים להגיע למצב שיקבלו טוב ועונג מה'.

ב. תיקון הבריאה. תיקון הבריאה הוא, שיגיעו לידי דביקות, הנקראת "השתוות הצורה". היינו, שכל מעשיהם יהיו רק על מנת להשפיע נחת רוח להבורא. לכן, בזמן שיש איזה גילוי, ואין האדם מוכן לקבל אותו בעל מנת להשפיע, אז האדם פוגם בהדבר. לכן מוכרח להיות הכל בהסתר, עד שתהיה ביכולת האדם לקבל אותו בעל מנת להשפיע.

לכן בזמן שאומר "גיליתי טפח וכיסיתי טפחיים", הכוונה היא, למי שאין לו צורך להדבר, לא יתן יגיעה לעבוד ולגלות. מה שאין כן אלו אנשים שיש להם צורך, בזמן שאומרים להם "גיליתי טפח וכיסיתי טפחיים", הם כבר מוכנים לעבוד, עד שישיגו את הטפח שגילה. כי ה' הוא בעוזרו. שבזמן שהאדם נותן את האתערותא דלתתא, הוא מקבל עזרה מלמעלה.

נמצא, שכן גילה את הדבר למי שראוי להם. ומי הוא הראוי לזה. אלו שנותנים יגיעה. להם מתגלה הטפח, מה שהם גילו. זאת אומרת, למי שאין לו את הבחינה של תיקון הבריאה, אין הוא יכול לקבל שום דבר ממטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

אולם ענין זה של גילוי טפח וכיסוי טפחיים, נוהג גם בזמן ההכנה לעבודה. כלומר, אפילו בתחילה, כשהאדם רוצה להכנס בעבודה, נוהג ענין זה. כי אלה אנשים, שיש להם זכיה משמים, מגלין להם מלמעלה קצת הארה, שמאיר להם. ומתחילים להכנס בעבודה בהתלהבות גדולה בכח גדול.

וזהו מטעם, שקבלו גילוי מלמעלה, ורואים, שעיקר חיים בעולם הזה הוא רוחניות ולא גשמיות. ומרגישים בבטחון, כי עוד מעט הם יזכו להכנס להיכל המלך, ולזכות לדביקות ה', ולטעמי ורזי תורה. וכל זה האדם מרגיש מכח גילוי הטפח, שגילה לו מלמעלה.

אולם אח"כ, כשעבר קצת זמן, היינו כשרואים למעלה, שהאדם כבר התחיל בעבודה דלהשפיע, אז, בכדי שהאדם יזכה מכח עצמו להתקרבות ה', וכמו כן להרגיש עכשיו מהו ענין של התרחקות מקדושה, וזהו בכדי שיבוא לידי הבחנה של "יתרון האור מתוך החושך", או האדם בא אח"כ לידי מצב של "כיסוי טפחיים".

ואין בידי אדם להבין, מדוע בתחילה, כשעוד לא היה יודע מהי עבודה דלהשפיע, היה מאיר לו הרוחניות בבחינת גילוי. ובטח אחר הגילוי הזה, האדם, לפי שכלו, מבין,

שהוא היה צריך להתקדם וללכת קדימה. ולבסוף הוא רואה, שעכשיו הוא יותר גרוע, מכפי שהיה מטרם שהתחיל להכנס בעבודה דלהשפיע. ואין האדם יכול לתת תשובות על המצבים האלו.

והתשובה היא כנ"ל, שבכדי שיכנס לעבודה, אז היה מוכרח לתת לו מלמעלה את הגילוי, בכדי שזה יתן לו כח לצאת מהמצב שבו היה נמצא, מטרם שהתחיל בעבודה. וזה נקרא "אתערותא דלעילא". אבל אח"כ לקחו ממנו את הגילוי זו, בכדי שיהיה לו עכשיו מקום לתת את האתערותא דלתתא.

וזה שאומר האר"י הקדוש, שבליל פסח, שאז ה' היה צריך להוציא את עם ישראל ממצרים, נגלה עליהם אור גדול בבחינת אתערותא דלעילא. לכן היו מאירים אז מוחין דחיה. וכל זה היה מכח אתערותא דלעילא. אבל אח"כ חזרו ונפלו כולם למקומו. היינו, שאח"כ היו עם ישראל צריכים לעבוד בבחינת אתערותא דלתתא, בכדי להמשיך בבחינת גדלות המוחין.

ועל דרך זה יש לפרש כאן, כשהאדם נכנס לעבודה, מגלים לו טפח, היינו שמראים לו מלמעלה איזו הארה, שההארה זו נותנת לו כח לעבוד עבודת ה', שהוא מתחיל להרגיש, שזה הוא המטרה שבגללה האדם נברא בעולם הזה. וההרגשה זו באה לו מכח גילוי מלמעלה, בכדי לתת לו תנופה לעבודת הקודש.

אי לזאת, לאחר כך, שהאדם רואה, שהוא לא מתקדם, אלא הולך אחורה, והוא רחוק עתה אפילו מהמצב שבו היה, מטרם שגילה לו טפח מעבודת הקודש, אז האדם חושב, שזהו מטעם שזרקו אותו מהעבודה.

לכן על האדם לדעת, כי כן היא דרך העבודה, שבכדי להכניס את האדם בעבודה, יש תיקון כזה, הנקרא "אתערותא דלעילא", שזה נותנים לאדם, המסוגל להכנס בעבודת הקודש. היינו, שלאחר כך יהיה האדם מסוגל לעבוד באתערותא דלתתא. כי כלים אמיתיים האדם משיג דוקא ע"י אתערותא דלתתא. לכן נאבד לו אח"כ האור הבטחון, שהיה בתחילת עבודתו.

ובהאמור יש להבחין במה שכתוב "גילוי טפח וכיסוי טפחיים":

א. תחילת עבודתו היא בבחינת דומם דקדושה, היינו רק בבחינת המעשה, ולא חשב על בחינת מחשבה.

ב. שמגלין לו טפח מלמעלה. ומתחיל אז להרגיש, שיש עולם חדש. דהיינו, שהוא מרגיש, שאם יתן איזה השתדלות, אז הוא יזכה להכנס להיכל המלך, ויזכה להשגת אלקות. ורואה אז, איך הבטחון שלו כל כך חזק, שיגיע עתה לשלימות אמיתית.

וכשהוא מסתכל על שאר אנשים, איך שהם עוסקים בתו"מ בבחינת הדומם, הוא אומר עליהם, שהם בבחינת מעשה בהמה, שעושים בלי דעת, ואין להם שום הרגשה, מה שיש בפנימיות תו"מ. וכל זה בגוי אצלו על סמך שזכה לבחינת גילוי טפח.

ג. שאחר זה, היינו לאחר העבודה, שהתחיל ללכת בבחינת הכוונה, מכח אתערותא דלעילא כנ"ל, הוא בא אח"כ למצב של וכיסוי טפחיים. היינו, שהוא בא לידי ירידה. שזהו בכוונה תחילה, בכדי שעתה יתן את האתערותא דלתתא. שדוקא מעבודה זו הוא מקבל כלים להאור.

כלומר, שאי אפשר להבחין טעם בהאור מטרם שטועמים טעם בחושך, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". זאת אומרת, הגם שכל אחד יכול להבחין בין אור לחושך, אבל להנות מהאור, כמו שיכולים להנות, זה אי אפשר. כמו שאנו רואים, שכך הוא בגשמיות.

ואנו צריכים להאמין, שכל זה נמשך מרוחניות בבחינת "ענף ושורש". כדוגמת מה שאנו רואים בעצמנו. אנו ברוך ה' הולכים על רגלינו וממשמשים בידנו. והגם שאנו שבעי רצון מזה שאנחנו בריאים, אבל יחד עם זה, אין אנו יכולים להוציא שמחה, מזה שאנו ברוך ה' בריאים.

אולם אם אנחנו נכנס לבית חולים, ששם נמצאים אנשים משותקים, אחד על רגל ואחד

על ידים. ואם יכנס מי שהוא, ויתן להם סגולה, שהם יחזרו לבריאותם, והם יוכלו לשמש עם הידים ורגלים שלהם, איזו שמחה תהיה להם, מזה שהם בריאים.

נמצא, החושך הזה, מה שהם סובלים, שאין הם מסוגלים לשמש עם ידיהם ורגליהם, זה הוא הגורם להם את השמחה. וזהו "כיתרון האור מתוך החושך". וברוחניות אין הענין שהאור יוסיף להם רק שמחה. כי אנו צריכים לדעת, כי ברוחניות השמחה היא רק משמשת להשגת האור, היינו שהשמחה היא לבוש לרוח ה'.

כלומר, כי ענין השגת אלקות מתלבש בהרבה שמות. ובאופן כללי נקראת זה בשם אור תורה או חכמה. כלומר, שאין ענין תענוג רוחני הוא הנאה בלבד, אלא שזה ענין גילוי שמותיו של הקב"ה. וזה זוכים על ידי החסרון, הנקרא "כלים וצורך". לכן אנו צריכים לאתערותא דלתתא, כי דוקא ע"י עבודה שלנו בתו"מ, משיגים אלו הכלים, הנקראים "צורך לאור התורה".

לכן האדם צריך להיות זהיר, שלא להתפעל, מזה שהוא מקבל ירידות. היות שמזה האדם לומד, איך להעריך את החשיבות של התקרבות ה', כנ"ל בבחינת "כיתרון האור מתוך החושך". נמצא, לפי זה יהיה הפירוש "גילוי טפח וכיסוי טפחיים" בעבודה, היינו כנ"ל, שיש להבחין ג' בחינות בעבודה, עד שמגיעים לבחינת דביקות ה':

א. כשהוא בבחינת דומם דקדושה, היינו שעובד רק בבחינת המעשה, המכונה קו אחד.

ב. כשמגלים לו טפח, היינו שמלמעלה מראים לו בבחינת אור מקיף, מה שיש להשיג בענין אלקות. ומקבל ע"י זה בחינת בטחון, שישיג השגות גדולות. שיבין, שבגלל זה כדאי לחיות, ולא יהיו החיים שלו כמו כל בני העולם, שחיים בלי תכלית.

ג. ואח"כ הוא בא למצב הג', שהוא בחינת יריידה, כנ"ל. שרוצים ממנו, שהוא יגלה בחינת האתערותא דלתתא. והמצב הזה נקרא "מכסה טפחיים". היינו, לא די שנתכסה ממנו המצב של הגילוי, אלא שנתכסה ממנו עתה גם המצב של בחינת הדומם. היינו, שקשה לו עכשיו לעסוק בתו"מ אפילו בבחינת המעשה בלי כוונה.

נמצא, שיש לו עתה ב' כיסויים:

א. של מצב הגילוי טפח,

ב. גם המצב של בחינת הדומם, שהיה אז עוסק בתו"מ בהתלהבות, גם המצב הזה נעלם ממנו. וכל זה למה. היינו, למה צריכים עכשיו, שיהיה מכוסה יותר, אפילו מבחינת מצב הא', הנקרא בחינת "דומם דקדושה".

התשובה היא, בכדי שהוא לא יהיה עכשיו מסתפק במועט, וישאר בבחינת הדומם. נמצא, שכל הגילוי טפח היה בחינם. היינו, שלא עשה שום פעולה להתקרבות לה'. מה שאין כן כי עתה אין בידו לעשות שום דבר, אלא בכפיה אצלו, אז הוא מוכרח לחשוב ולמצוא עצות, איך שיהיה בידו שוב לעבוד את עבודת הקודש, לכן מוכרח להיות עכשיו מכוסה טפחיים.

אולם האדם צריך להיות זהיר, שלא לולזל בעבודת הכפיה, אף על פי שבזמן הכפיה, אין הגוף מוציא שום טעם בעבודה זו. וענין הכפיה יכולים ללמוד את החשיבות של העבודה הזו. כמו שאנו מבינים ורואים, איך שהעולם מתנהג בעניני הגשמיים.

ניקח לדוגמא, אכילה, שהוא דבר הנוהג בין בגדולים ובין בקטנים. ויש בזה ענין אהבה וענין יראה, היינו יראת העונש. אנו רואים, שיש ילדים קטנים שלא רוצים לאכול. מה עושים ההורים. לפעמים ההורים מספרים לילדים סיפורים יפים, בכדי שהילדים יאכלו. והיות שהילדים רוצים לשמוע סיפורים יפים, הם אוכלים. ולפעמים, שאין סבלנות להורים, אז ההורים מרביצים להילדים, שיאכלו. ולפעמים יש, שאין להאדם בעצמו תאבון לאכול, הוא כופה את עצמו לאכול, גם כן מטעם יראה. היינו, שהאדם מפחד, שאם הוא לא יאכל כמה ימים, לא יהיה לו אח"כ כח, ויהיה חלש. ואף אם יאריך זמן ולא יאכל, הוא יכול למות.

נמצא, שהוא אוכל בכפיה, היינו מחמת

יראה. ואף אחד לא יגיד, שלא עושה יפה, בזה שהוא אוכל בכפיה. הגם שבטח היה יותר טוב, אם הוא היה אוכל מאהבה. אבל טוב אם הוא על כל פנים יכול לאכול בכפיה. אבל אדם בריא, ויש לפעמים, שהוא צריך לאכול מאיזו סיבה שהיא יותר מאוחר, הוא אוכל אז מאהבה. עד כדי כך, שיש לפעמים, שהוא מצטער, מדוע כשהוא מתחיל לאכול, אז אהבה מסתלקת ממנו. כלומר, בשיעור שמתחיל לאכול, אחרי כל מה שהוא אוכל מעט, בשיעור זה נאבדת לו את האהבה לאכילה, מטעם שהשביעה מגרשת את האהבה מהסעודה. אבל ברור הוא לכל, שהאדם מוכרח לאכול, בין מטעם אהבה ובין מטעם יראה.

אותו דבר נוהג בעבודת ה', שהמעשים שהאדם עושה, שהוא מקיים תורה ומצות, גם כאן נוהג ענין של אהבה ויראה. כלומר, שלפעמים אדם נהנה מזה שהוא עוסק בתו"מ. ויש לו מזה מצב רוח מרומם, ולא חשוב הסיבות. זאת אומרת, שיש להאדם מצב רוח טוב, מזה שמקיים תו"מ, כי ע"י זה הוא יקבל אח"כ שכר, הנקרא "שלא לשמה".

או סיבה אחרת. היינו, שהוא שמח, בזה שהוא משמש את המלך. שיש להפריד את הסיבות מן המעשים. כלומר, מתחשבים מהרגשת האדם, ולא מהסיבה שהביאה לו את ההרגשה.

כלומר, זה שהאדם הוא בשמחה, הנקרא ש"עובד מאהבה". היינו, שיקבל שכר אח"כ. מזה הוא שמח. או שהוא שמח, מזה שהוא משמש את המלך, קודם כל הוא שמח. וזה נקרא ש"עובד מאהבה".

ויש לפעמים שהאדם עובד מיראה. היינו, שהוא מפחד, שיקבל עונשים בעולם הזה, או שיקבל עונשים בעולם הבא. שאז אין האדם שומח בזה, כי הוא עושה הכל על דרך הכפיה. ש"כפיה" נקרא, שהאדם היה יותר שבע רצון, אם דבר זה לא היה בעולם, וממילא לא היה מקבל עונש עבור זה.

ובהאמור אנו רואים, שהמעשים פועלים על הגוף בגשמיות, אפילו שעושים אותם מחמת יראה, היינו על דרך הכפיה. ומזה אנו צריכים ללמוד ולהאמין, שכך הוא גם בעבודה. היינו, אפילו דרך הכפיה. זאת אומרת, אפילו שאין האדם מוציא שום טעם בתורה ותפלה, שיעשה זה בבחינת הכפיה, כי "המעשה עושה את שלו". כמו במעשה הגשמי, שעושה פעולה על דרך הכפיה, הדבר פועל בין לטוב ובין לרע, אפילו שהוא עושה על דרך הכפיה. כן הוא בעבודה, שאפילו שהוא מקיים תו"מ על דרך הכפיה, היא עושה פעולה בהאדם.

אולם בטח יש הבדל בעבודה, אם הוא עושה מחמת אהבה, או שעשה מחמת יראה. אבל יש לדעת כנ"ל, שגם בבחינת עבודה, שעושה מחמת אהבה, יש להבחין, בין שהוא עושה מחמת אהבה, והוא אומר "היות שהבורא צריך אותי, שאני אקיים תו"מ, ולי אין שום חסרון, שאגיד, שזהו לצורך עצמי אני מקיים את התו"מ". היות שאומר, שאין הוא רואה לאיזה צורך הוא צריך לעשותם. כי אומר "מה יתן לי, זה שאני מקיים את התו"מ".

אלא שהאדם מאמין בשכר, שיקבל עבור זה. מסיבה זו הוא מקיים תו"מ. וזה לפי הכלל, שמי שצריך איזה דבר, שיתנו לו לצורכו, הוא צריך לשלם, לכן הוא עושה מאהבה, שבודאי ה' ישלם שכרו תמורת עבודתו.

מה שאין כן, אם האדם מקיים תו"מ, מטעם שתורה ומצות יתקן את האדם. היינו, שהאדם מרגיש, שהוא צריך תיקון. וזהו כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין".

נמצא, שהאדם צריך לקיים תו"מ בשביל עצמו, בטח שאי אפשר לבקש מה', שישלם לו עבור קיום תו"מ, היות שאינו מקיים תו"מ לתועלת ה', כי ה' אינו נצרך שתחתונים יקיימו תו"מ בשביל הבורא, אלא שזה לתועלת האדם. נמצא, שהוא עובד מאהבה, בגלל שע"י זה האדם יהיה אדם השלם, היינו אדם מתוקן, או בטח שאין שום שייכות לומר, שה' יתן לו שכר תמורת עבודתו בקיום תו"מ.

נמצא, שהוא מקיים תו"מ מחמת אהבה,

אינו אהבה שלו מחמת שיקבל אח"כ שכר. אלא הוא מודה ומשבח לה', עבור זה שנתן לו תרופה לתיקון הגוף. כמו בגשמיות, שמי שנותן איזו רפואה למי שהוא, אז המקבל הרפואה הוא נותן שכר להרופא. ולא שהרופא משלם שכר להחולה, עבור שהחולה מקבל את הרפואה.

אולם יש לשאול, איזה רע יש באדם, שצריכים לתקנו ע"י קיום תו"מ. כלומר, שבלי תו"מ הוא ישאר עם הרע שלו, ויהיה לו רע. אחרת, מה איכפת לו, אם הוא ישאר עם הרע, שיש בו. שמשמע, שמוכרח להוציא הרע שבאדם. אחרת האדם יסבול מהרע, ולא יהיה בידו מציאות, איך להתקיים בעולם, ויהיה מוכרח למות. אלא בסגולת תו"מ הרע יעבור ממנו, ואז יהיה לו חיים טובים, ושלום בית.

התשובה היא, הרצון לקבל, שעמו נברא האדם. והרצון הזה הוא דואג לתועלת עצמו. ולתועלת הזולת אין לו שום הרגשה והשגה מהו. והאדם יכול להבין לעבוד לתועלת הזולת, רק בזמן שע"י זה הרצון לקבל לתועלת עצמו ירויח מזה, שזה מכונה "המשפיע בעל מנת לקבל".

לכן הולכים אנשים לעבוד, יהודים אצל גויים, וגויים אצל יהודים. והכל לפי התמורה, שיקבל הרצון לקבל לעצמו. אבל ממש לתועלת הזולת, אין להאדם שום הרגשה, שיכול להיות דבר כזה במציאות. ודבר זה האדם יכול רק להאמין, שיש דבר כזה "לעבוד לטובת הזולת". אבל יש לשאול, ובאמת בשביל מה האדם צריך לעבוד לתועלת הזולת.

על זה באה התשובה, שיש כאן ענין מטרת הבריאה ותיקון הבריאה. מטרת הבריאה היא, שרצונו להטיב לנבראיו. היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג. לכן שם הכללי של הבורא הוא "טוב ומטיב". רק שהיה תיקון, בכדי שלא תהיה בושה, בעת קבלת הטוב, לכן צריך האדם לקבל בעל מנת להשפיע. והיות שהאדם נברא עם טבע "לקבל" ולא עם רצון "להשפיע", לכן האדם צריך לתקן עצמו, שיהיה בידו לעשות בעל מנת להשפיע.

ומטרם שיש לו הרצון הזה, הוא נשאר בעירום וחסר כל, מטעם שינוי צורה בין הבורא להנבראים. וזה נקרא "רע". היינו, הרצון לקבל לעצמו, היינו, שאם לא יתקן אותו בעל מנת להשפיע, הוא ישאר בחושך. לכן האדם צריך לקיים תו"מ, בכדי לתקן את הרע שלו, ושיקבל טבע שני, שהוא בעל מנת להשפיע. נמצא, שהאדם מקיים תו"מ לתועלת עצמו. כלומר, שבקיום תו"מ, שהיא בחינת תבלין, הוא יבוא לבחינת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

ובזה יוכה האדם ל"שלום בית". כי "בית" נקרא לבו של אדם. כמו שכתוב בזה"ק, שאומר "דירה נאה זה לביה". והיות לבו של אדם אינו שלום עם הבורא, היות שיש להאדם טענות להבורא, מדוע הבורא לא ממלא להאדם כל משאלותיו. והסיבה היא "מטעם שינוי צורה. לכן כשהאדם מתקן עצמו בעל מנת להשפיע, אז הוא מקבל את הטוב ועונג מה'. אז נעשה שלום. וזה נקרא "שלום בית".

מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ז
1990/91 - מאמר 27

חז"ל אמרו (ברכות, ס') "אשה מזרעת תחילה, יולדת זכר. איש מזריע תחילה, יולדת נקבה. שנאמר, אשה כי תזריע וילדה זכר", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה, שנדע איך להתנהג.

ידוע, שהעבודה שניתנת לנו, לקיים תו"מ, הוא בכדי לזכות את ישראל, כמו שכתוב בספר "פתיחה לחכמת הקבלה", וזה לשונו "ונודע שזכות הוא מלשון הזדככות. והוא על דרך שאמרו חז"ל "לא נתנו מצות, אלא לצרף בהן את ישראל".

היות שהנבראים נבראו עם הטבע של רצון לקבל לעצמו, מטעם שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, לכן ברא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג. והיות שזהו בשינוי צורה להבורא, שהוא המשפיע, לכן ניתן לנו עבודה, שאנו צריכים להשתוות הצורה עם הבורא. שגם אנו צריכים לתקן עצמנו, שכל מה שאנו עושים יהיה הכל בעל מנת להשפיע.

ואנו רואים, שיש בנו מעשים, שאנו עושים להשפיע, ויש מעשים, שאנו עושים לקבל. דוגמא, אנו עוסקים במצות בין אדם למקום, ומצות בין אדם לחבירו. שבדרך כלל הם נקראים בשם "מעשים דלהשפיע". וכמו כן אנו עושים מעשים של קבלה, היינו אוכלים, ושותים, וכדומה. וניתן לנו עבודה דהשתוות הצורה, היינו שאנו צריכים לעשות בעל מנת להשפיע, הן מעשים של השפעה והן מעשים של קבלה.

ידוע שיש ערך הפכי בין כלים לאורות. היינו שיש אורות, הנקראים "זכרים", ויש אורות הנקראים "נקבות". ש"זכר" פירושו שלימות, ו"נקבה" פירושה חסרון. כלומר, שאין עדיין המדרגה בשלימות עם האור הזה שקבלה. היות שיש ב' מיני אורות:

א. אור של מטרת הבריאה, שזה נקרא "אור השלם".

ב. אור של תיקון הבריאה, שהוא רק לבוש לאור של מטרת הבריאה, שהיא בחינת נקבה. היינו שאין זה שלימות, אלא שזהו רק אמצעי לבוא לשלימות. ואור הא' נקרא "אור החכמה" או "אור החיים", ואור הב' נקרא "אור דחסדים", הנקרא בדרך כלל ו"ק (היינו ו' קצוות). זאת אומרת, שעדיין חסר לו את ג' ספירות ראשונות.

לכן, אם האדם משמש עם כלים דנקבה, היינו עם כלים דקבלה, זאת אומרת, שהאדם נתעורר לשמש עם כלים דקבלה בעל מנת להשפיע, אז "ילדה זכר". היינו, שמעבודה זו נולד אור החכמה, שהוא אור השלם, ואור החיים, שהוא נקרא "זכר", מטעם שאור הזה שייך למטרת הבריאה, שהבורא ברא את הכלי קבלה, הנקרא "רצון לקבל" את אור של מטרת הבריאה.

וזה שכתוב "אשה מזרעת תחילה, יולדת זכר". מה שאין כן אם האדם עובד עם הכלים דהשפעה, כלומר, רק במעשים של השפעה הוא יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, שכלים דהשפעה נקראים "זכר", אז נולד מזה רק אור נקבה. כי אור דחסדים המתגלה על כלים דהשפעה, הוא יכול להוליד רק אור דחסדים, הנקרא "ו"ק חסר ג"ר", שזה מראה על חסרון ג"ר. והאור דחסדים נקרא רק "אור המלביש". כלומר, שבאור דחסדים באה אח"כ ומתלבש בו אור חכמה. וזה שכתוב "איש מזריע תחילה יולדת נקבה".

הזה"ק (תזריע, דף כ', אות ס') אומר וזה לשונו "בוא וראה, בשעה שהקב"ה נמצא יחד עם כנסת ישראל, שהיא המלכות, והיא מעוררת תחילה הרצון אליו, ומושכת אותו ברוב אהבה והשתוקקות. אז נתמלאה המלכות מצד ימין, שהוא חסדים לבחינת

זכר. וכשהקב"ה מעורר תחילה אהבה ורצון, והמלכות מתעוררת אח"כ, אז הכל נמצא בבחינת הנקבה, שהיא המלכות".

ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה. ידוע, שהנבראים נמשכים ממלכות. לכן המלכות נקראת "כנסת ישראל", ש"עם ישראל" נמשכים ממלכות. לכן אומר הזה"ק, כפי שהסדר הוא למעלה, כך נמשכים לענפים הגשמיים. ולפי זה יש לפרש, בזמן שהאדם מתעורר להקב"ה, שהאדם רוצה, שה' יקרב אותו אליו, היינו שהוא רוצה להידבק בו יתברך, שזה נקרא "השתוות הצורה", היינו שהאדם רוצה לעשות את מעשיו לשם שמים, ואינו יכול, לכן הוא מבקש מה', שיתן לו את הכח, הנקרא "רצון להשפיע".

היות שהאדם משתוקק לכח הזה, מטעם שיש להאדם חסרון, היינו שאין בידו את הכח, שיעשה הכל לשם שמים. אז, על ידי עבודה זו, שהוא מתעורר לבקש מה', שיתן לו הכח הזה, אז נותנים לו מלמעלה את הכח של רצון להשפיע, שהיא טבע שני. וזה נקרא "וילדה זכר", היינו רצון להשפיע נקרא זכר, שזה נקרא, שהעליון נתן להתחתון את אור דחסדים, ש"חסד" נקרא משפיע.

כלומר, העבודה של ההשתוקקות, שהתחתון מרגיש בחסרונו, זה נקרא "תפלה". היינו שמבקש, שה' ימלא חסרונו, כנ"ל. שאז מילוי החסרון נקרא "זכר". וזה שכתוב "והיא מעוררת תחילה הרצון אליו". שפירושו, שהרצון שלה, היינו המלכות, שנקרא "רצון לקבל", אליו.

כלומר, שרצונה אליו, היינו להתדבק בו, שנקרא "השתוות הצורה", שמבקש את הרצון להשפיע, שזה נקרא "דביקות". וזה שכתוב "אז נתמלאה המלכות מצד ימין, שהוא חסדים, לבחינת זכר". ובזה יש לפרש "אשה כי תזריע, וילדה זכר". היינו שהתעוררות באה מצד האדם.

אולם זה יכול להיות דוקא, שמקודם לכן היה רצון להאדם, שהוא רוצה להתקרב לה', כלומר, שקבל התעוררות מלמעלה, שיש ענין רצון לקבל על רוחניות, היינו שיכולים לטעום טעם של תענוג בעשיית תורה ומצות. וכבר דברנו במאמרים הקודמים, שהתענוג הזה, שבקבלת השכר יש להבחין ג' בחינות:

א. שיהיה לו שכר בעולם הזה, ושיהיה לו שכר בעולם הבא. היינו שהוא מקיים תו"מ בגלל שהוא יקבל תמורה. שכר. זאת אומרת, בהמעשים שהוא עושה, אין לו טעם, אלא שהוא מקיים תו"מ, מטעם שיקבל אח"כ שכר. והוא נהנה מזה עכשיו.

ב. שהוא מרגיש טעם בעת עשיית המצות, משום שמאיר לו. והוא נהנה מזה שהוא משמש את המלך. וזהו השכר שלו. כי הוא מאמין, במה ששמע מפי ספרים ומפי סופרים, שיש תענוג בתו"מ. וגם קבל קצת התעוררות מלמעלה, שהתחיל להרגיש, שיכולים לטעום טעם בעשיית תו"מ יותר מתענוגי עולם הזה.

ג. שהוא רואה מה שאמרו חז"ל על ענין דביקות "ולדבקה בו, הדבק במדותיו. מה הוא רחום, אף אתה רחום".

לכן הוא מתעורר לעבוד בבחינת משפיע, ואז הוא רואה, שאין זה בידי אדם. אז הוא מתחיל להשתוקק לה', שיתן לו את הכח, שיהא בידו לעשות הכל בעל מנת להשפיע. וזה נקרא, שהאדם, שהוא מרגיש, שהוא בחינת אשה, היינו נקבה, היינו שהוא שקוע באהבה עצמית, אז הוא מקבל מלמעלה בחינת זכר. והוא זוכה אז לטבע שני, הנקרא "רצון להשפיע". וזה שכתוב "אשה כי תזריע, וילדה זכר". היינו, שמלמעלה נותנים לו בחינת חסד, שהוא בחינת זכר.

מה שאין כן "איש מזריע תחילה, יולדת נקבה". וזה שכתוב "וכשהקב"ה מעורר תחילה אהבה ורצון, והמלכות מתעוררת אח"כ, אז הכל נמצא בבחינת הנקבה, שהיא מלכות". כעין זה כתוב "אשה כי תזריע, מהו הטעם. למדנו, שהוא משום שעולם התחתון נמצא כעין עולם העליון, וזה דומה לזה".

ויש לפרש זה בדרך העבודה, שאם האיש מזריע תחילה, וילדה נקבה. הקב"ה נקרא איש. והאדם נקרא בחינת נקבה, מטעם שהוא נמשך ממלכות. לכן אם ההתעוררות

באה מלמעלה, כלומר בזמן שהבורא מקרב את האדם, אז האדם מתחיל להרגיש את גדלות וחשיבות ה'. שהוא מרגיש אז, שאם הוא יהיה מחובר עם ה', הוא ירגיש תענוג בקרבת ה'. אז האדם מתחיל לעסוק בתו"מ, מטעם שמרגיש קצת חיות בזה. נמצא, שכל הגורם, שמחייב אותו לעסוק בתו"מ, הוא התענוג שמרגיש עכשיו מצד התעוררות של איש, היינו הבורא.

וזה שכתוב "איש מזריע תחילה, וילדה נקבה". היינו מעבודה זו, שהאדם עובד מטעם שקבל אתערותא דלעילא, יכול להיוולד רק בחינת נקבה. שידוע, שבחינת נקבה ברוחניות נקראת "מקבל ואינה משפעת". שיש לפרש כאן בדרך העבודה, שאז האדם בונה את העבודה שלו על בסיס, שהוא מקבל הנאה מהעבודה הזו, וזה הוא הגורם שיעבוד.

וזה נקרא בחינת "נקבה". היינו שהאדם עובד אז על בסיס, הנקרא רצון לקבל רוחניות. אבל לעבוד בעל מנת להשפיע אין לו כח, מטעם שכל הבסיס שלו בנוי על התענוג, שקבל מלמעלה, מצד אתערותא דלעילא. אז האדם נולד בבחינת נקבה, שהוא הרצון לקבל רוחניות בעל מנת לקבל. אבל לעבוד בעל מנת להשפיע הוא לא יכול. וזה שכתוב "איש מזריע תחילה, יולדת נקבה", היינו בחינת "מקבל ואינה משפעת".

לכן אם יש להאדם זכיה, אז מראים לו מלמעלה, שהאדם צריך לעבוד בעל מנת להשפיע, והוא אינו יכול לעבוד בעל מנת להשפיע. לכן הוא מקבל ירידה, מטעם שעל בסיס של השפעה אין הוא עוד מוכשר לעבוד. זאת אומרת, בזמן שהוא רואה, שיש לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, הוא מקבל ירידה, מטעם שהוא רואה, שזה לא בשבילו.

והירידה זו גורמת לפעמים לברוח מהמערכה. ואם יש לו זכיה, אז הוא מתאושש, ומתחיל לראות, מה זה שצריכים לעבוד בעל מנת להשפיע. ורואה, שזה אינו בידי אדם. אז הוא מתחיל להתפלל לה', שיעזור לו לצאת משליטת אהבה עצמית, שעם זה האדם נולד. ומבקש שה' יעזור לו.

וזה נקרא, שהאדם צריך לבקש על גלות השכינה. כלומר, איך לעבוד עבור המלכות שמים. והוא דבר קשה, שזה נמשך משליטת אומות העולם על בחינת ישראל הפרטית של האדם. ויש גם כן להתפלל על הכלל כולו, שכל הכלל ישראל יהיה בידם לעבוד עבור הקדושה, הנקראת "מלכות שמים". ובחינה זו שהאדם עובד עבור המלכות, זה נקרא בחינת "אשה כי תזריע, וילדה זכר". מה שאין כן "איש מזריע תחילה, יולדת נקבה" כנ"ל.

לכן אין לאדם לישב ולחכות עד שיקבל התעוררות מלמעלה, אלא באיזה מצב שהאדם נמצא, הוא צריך להתחיל ולהתעורר, שה' יעזור לו.

ויש לדעת בענין התפלה, בזמן שהאדם מתפלל לה', שיעזור לו, שיש להבחין בין תפלה לבקשה. כי "תפלה" נקרא, מה שהאדם מתפלל את סדר התפלות, שסדרו לנו חז"ל. ו"בקשה" הוא, מה שאדם מבקש באופן פרטי. כך מפרשים את הפירוש של תפלה ובקשה.

ויכולים להסביר זה, כי מה שחז"ל תקנו, האדם צריך לומר זה בפה. כלומר, אפילו שהוא לא מתכוון, שה' ישמע את מה שהוא אומר בנוסח התפלה, גם כן נקרא "תפלה". מטעם שאנו אומרים, מה שהם אמרו, ולהם היה זה דברים קדושים. דוגמא, האדם אומר אחרי תפלת "שמונה עשרה" תפלה "ונפשי כעפר לכל תהיה". בטח האדם אינו רוצה שה' יקיים את תפלתו.

אבל האדם אומר זה בנוסח התפלה. וזהו מטעם סגולה. כלומר, בתור סגולה, מה שהוא אומר "ונפשי כעפר לכל תהיה", יכול לעזור אפילו על פרנסה, וכדומה. וזהו מטעם, שכל התפלות מה שחז"ל תקנו, הכל הם בחינת שמות הקדושים, שזה הוא סגולה לכל, היינו לכל דבר זה מועיל.

והפירוש המילים, מה שהאדם חושב, שזהו לפי מה שהאדם חושב, הוא צריך לדעת, שהתפלות האלו הם למעלה משכלנו, אלא

הכל הוא שמות הקדושים. ואנו משתמשים אותם בתור סגולה, שע"י יש לנו קשר עם הבורא. לכן כל התפלות צריכים לומר בפה, היות בלב אין אנו מבינים. לכן כשאומרים זה בפה, יש לנו קשר עם מה שהם אמרו. היות מה שהם אמרו, הכל היה עם רוח הקודש, והם מיוסדים על בחינת שמות הקדושים.

כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל. הגם לפי המקובל, בזמן שרוצים להתפלל על החולה, הסדר הוא, שבשמונה עשרה, בזמן שאומרים "רפאנו ה' ונרפא", וזהו מטעם שאין הכלל יכול להבין רק לפי פירוש המילות. אבל לפי האמת, הוא אמר, יכולים להזכיר את החולה, שה' ישלח לו רפואה, אפילו בברכת "ולמלשינים", מטעם שכל הברכות של שמונה עשרה הכל הוא שמות הקדושים. לכן הוא אמר, זה שאנו אומרים את התפלות, מה שהם אמרו, יש לנו קשר עמהם, היינו עם התפלות שלהם, היינו עם הכוונות שלהם יש חיבור.

מה שאין כן בקשה, זהו מה שהאדם מרגיש, מה שחסר לו. זהו דוקא בלב, היינו שלא חשוב מה שהוא אומר בפה, כי "בקשה" פירושו, כנ"ל, היינו מה שחסר להאדם על זה הוא מבקש, וכל החסרונות של אדם אינם נמצאות בפה אלא בלב. לכן לא חשוב מה שהאדם אומר בפה, אלא ה' הוא יודע מחשבות. לכן למעלה שומעים רק מה שהלב דורש ולא מה שהפה דורש, מטעם הנ"ל, כי אין הפה בעל חסרון, שצריכים למלאותו.

לכן האדם שהולך להתפלל, צריך לעשות הכנה לתפלה. והכנה זו מהי. כמו שכתוב "הכון לקראת אלקיך ישראל" (שבת י'). שמביא שם, שענין הכנה, כל אחד ואחד עשה הכנה לפי הבנתו. ויש לפרש, שענין הכנה, שכל אחד עשה, הוא בכדי לדעת מה לבקש. כי האדם צריך לדעת מה לבקש. כלומר, שהאדם צריך לדעת מה חסר לו.

זאת אומרת, שיש להאדם לבקש על הרבה צרכים, אבל מדרך העולם הוא, שמבקשים לדבר הנחוץ לו ביותר להאדם. כדרך העולם הוא, בזמן שהאדם יושב בבית אסורים, כל דאגותיו הם, שה' יוציא אותו מבית האסורים. הגם שיש לפעמים, שהאדם אין לו פרנסה, וכדומה, מכל מקום אין האדם מבקש אז מה', שיתן לו פרנסה גם כן, הגם שהוא נצרך לזה. מטעם היות עיקר היסורים הוא בזה שנמצא בבית הסוהר, לכן האדם מבקש על הדבר שהוא מרגיש שנחוץ לו ביותר. היינו במה שהוא מרגיש יותר יסורים, על זה הוא מבקש.

לכן כשהאדם הולך להתפלל לה', שיעזור לו, הוא צריך מקודם לעשות הכנה, ולבדוק את עצמו, ולראות, מה שיש לו ומה שחסר לו. ואז הוא יכול לדעת על מה לבקש מה', שיעזור לו, וזה שכתוב "ממעמקים קראתיך ה'". שענין "עומק" פירושו, שהאדם נמצא בתחתית שאפשר להיות, כמו שנאמר "בשאול תחתיות", היינו שהחסרון שלו הוא למטה, שהוא מרגיש, שהוא נמצא למטה מכל אדם.

היינו, שהוא מרגיש, שהוא כל כך רחוק מקדושה, יותר משאר אנשים. כלומר שאין אף אחד, שירגיש את האמת, איך שאין להגוף שלו שייכות לקדושה. לכן אלו אנשים שלא רואים את האמת, איך שהם מרוחקים מהקדושה, ממילא הם יכולים להיות שבעי רצון מעבודתם בעבודת הקודש. מה שאין כן הוא סובל מהמצב, שבו הוא נמצא.

לכן האדם הזה, שהוא עשה בקורת על עצמו, והוא רוצה לראות את האמת, אז האדם הזה יכול לומר "ממעמקים קראתיך ה'". היינו, מעומק הלב. וזה נקרא "תפלה מעומק לב" מצד המקבל. כלומר, שהוא עשה בקורת על עצמו, והוא רואה את חסרונו.

אולם בזמן שהאדם מכין עצמו לתפלה, הוא צריך לעשות תשומת לב על המשפיע. וזהו הכי קשה. היות שיש כלל, שכל דבר, התלוי באמונה, אין הגוף מסכים לזה. והיות שהאדם מתפלל לה', הוא צריך להאמין, שה' הוא "שומע תפלת כל פה". ואפילו שהאדם אינו ראוי שה' ממלא את משאלותיו.

וזהו כמו שאנו רואים בתפלה שבין אדם לחבירו. שמדרך העולם הוא, שמי שהולך לבקש איזו טובה מחבירו, צריך להיות ב' תנאים:

א. שיש לחבירו מה שהוא רוצה. שאם יבקש ממנו, הוא יכול לתת לו, מטעם שיש לו לחבירו.

ב. שיהיה לחבירו לב טוב. אחרת יכול להיות, שיש לחבירו מה שהוא מבקש, אבל אין חבירו רוצה לתת לו, משום שחבירו אינו בעל רחמים.

כמו כן בין אדם למקום, גם כן צריכים להיות אלו ב' תנאים, כמו שאמרו חז"ל (חולין ז' ע"ב) "ישראל קדושים הן. יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו, ואינו רוצה". ויש לפרש זה על דרך העבודה. יש לו להבורא לתת מה שהוא רוצה, היינו שהאדם מבקש, שה' יקרב אותו, ויתן לו את הזכיה, שישמש אותו. כלומר, שהאדם רוצה, שה' יתן לו את הרצון להשפיע. אז מאמין, שיש לו להקב"ה את הכח לתת להאדם את הרצון להשפיע.

אבל הקב"ה אינו רוצה. מטעם שה' רואה, שעדיין אין האדם מוכשר לזה, מטעם שעדיין אין לו רצון אמיתי לזה, היות שהאדם חושב, שכבר נתן הרבה תפלות לה', שימלא את רצונו של האדם, ויתן לו את המילוי, שהוא הרצון להשפיע.

אבל מטעם "כיתרון האור מתוך החושך", אין עדיין האתערותא דלתתא של האדם בשלימות, אלא האדם עוד צריך לתת יגיעה, בכדי להבין את המתנה הגדולה שהוא מבקש מה', הנקרא "רצון להשפיע". וזה נקרא "יש לו, ואינו רוצה לתת". אבל האדם נקרא "קדוש", משום שהוא מבקש מה', שיקח אותו בתור עבד ה'.

ויש לפעמים, שהאדם מבקש מה', שיקרב אותו, וה' יתן לו טעם בתורה וטעם בתפלה. שאז, אם יהיה לו טעם מתיקות בתורה ועבודה, אז האדם מוכן להיות עובד ה'. אבל סתם ללמוד ולהתפלל ולקיים את כל תרי"ג מצות בכל פרטיה ודקדוקיה, בזמן שאינו מרגיש טעם בזה, האדם אומר שאינו יכול.

לכן הוא מבקש מה', שימלא את רצונו. זה נקרא אצל הבורא "ישראל קדושים הן. יש רוצה, ואין לו". שפירושו, שה' רוצה לתת להאדם את טעמי תורה וטעמי מצות, אבל "אין לו". היינו שאין הדברים האלו אצל ה' בכלים דקבלה, שתהיה אפשרות ליתן זה להאדם בכלים דקבלה של האדם.

וזה הוא "לא יכול ה' לתת לו". מטעם, שאין לו להקב"ה כלים דקבלה, אלא אצל הקב"ה הכל בכלים דהשפעה. והיות שהאדם רוצה, שה' יתן לו הכל בכלים דקבלה של האדם, מטעם, כי האדם טוען, שהוא רוצה להנות מתורה ומצות, ובשביל זה הוא מבקש מה', שימלא חסרונו, זה נקרא אצל הקב"ה "רוצה לתת להאדם, מה שהאדם מבקש, ורוצה לתת מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, אבל מטעם שהאדם מבקש, שה' יתן לו הכל בכלים דקבלה של האדם, זה אין לו להקב"ה". אלא אצל הבורא יש לו רק הרצון להשפיע.

לכן, הגם שאין האדם יכול לקבל מהבורא, אבל מכל מקום הוא נקרא "קדוש", מטעם שרוצה לעסוק בתורה ומצות. לכן, כשאדם הולך להתפלל, צריך לעשות הכנה מקודם, בכדי לדעת על מה להתפלל.

מהו קדושה וטהרה בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ח
1990/91 - מאמר 28

זה"ק (קדושים דף ה' ובהסולם אות י"ג) אומר וזו לשונו "והתורה נקראת "קדושה", שכתוב "כי קדוש אני ה'". וזו היא התורה, שהיא שם הקדוש העליון. ועל כן מי שעוסק בה, נטהר ואח"כ מתקדש, שכתוב "קדושים תהיו". קדושים היו, לא כתוב, אלא תהיו, תהיו ודאי. כלומר, שהוא הבטחה, שע"י התורה תהיו קדושים", עד כאן לשונו.

ויש להבין מה שאומר ש"ע"י התורה תהיו קדושים", ואח"כ אומר "ועל כן מי שעוסק בה נטהר, ואח"כ מתקדש". לכן יש להבין, מהו שמתחיל שע"י התורה יהיה קדוש, ואח"כ אומר שע"י התורה תהיה לו טהרה, רק אח"כ התורה תביא לו קדושה. וגם, יש להבין, מהן הבטחות שבודאי יבוא לקדושה, כלומר, מהו הגורם והסיבה להודאות שיביאו לקדושה.

ידוע, שמטרת הבריאה היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ולפי זה היו צריכים הנבראים לקבל את הטוב ועונג, ובודאי צריכים להבין, שהטוב ועונג מה שהבורא רוצה לתת לנבראים, אינו אותו טוב ועונג מה שמתאים לבהמות, אלא מה שמתאים לבני אדם. שאנו צריכים להאמין מה שאומר האר"י הק', ש"כל התענוגי גשמיים נמשך רק ממה שנפל ע"י שבירת הכלים, (שהיה בעולם הנקודים), שנפלו משם ניצוצין קדישין לתוך הקליפות, אבל עיקר התענוגים הוא בקדושה, שהם מכונים שמות הקדושים".

ובכדי שהנבראים יוכלו לקבל את הטוב ועונג, ושלא תהיה בעת קבלת התענוג בחינת בושה, לכן נעשה על זה תיקון. והתיקון הוא צמצום והסתר על אור עליון. כלומר, שמטרם שהאדם מקבל את התיקון על הרצון לקבל, שהוא בעל מנת להשפיע, אינו ניכר שום גילוי על אור עליון. והמצות, שאנו מקיימים, שאנו הייבו צריכים לטעום טעם של טוב ועונג, אין אנו יכולים להרגיש את הטעם הזה מטעם הנ"ל, שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת התענוג, שבגלל זה נעשה תיקון, המכונה שצריכים לכוון בעל מנת להשפיע בעת קבלת התענוג, אחרת שורה על המעשים בחינת העלם והסתר.

ועל כן אנו צריכים לקיים את התו"מ, בכדי שזה יביא לנו לידי טהרה. שענין טהרה פירושו טהרת הכלים מהרצון לקבל לעצמו, שזה מכונה "לכלוך", שהוא מטעם שהוא בשינוי צורה מהבורא, שהוא כולו להשפיע. לכן מטרם שמנקים את הכלים אי אפשר לתת לתוכם שום דבר טוב, שכל דבר שיתנו בכלי המלוכלך, זה יתקלקל.

לכן מוכרחים לעצות טובות, לדברים שהם יטהרו לנו את הכלים, שזה נקרא "הכשרה והכנה", בכדי שנוכל לקבל את הטוב ועונג. ובגלל זה ניתנו לנו תרי"ג מצות, הנקראים בלשון הזה"ק בשם "תרי"ג עצות", שהן עצות לטהר עצמנו מזוהמת כלי קבלה שלנו.

וזה כמו שכותב בהקדמת ספר הזהר (דף רמ"ב) וזו לשונו "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם פקודין. ונקראים אמנם גם בשם תרי"ג עיטין (עצות). וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקרא אחור, ובחינת השגת הדבר נקרא פנים. ועל דרך זה יש בתו"מ, בחינת נעשה ובחינת נשמע, וכו'. וכשמקיימין תו"מ בבחינת עושי דברו מטרם שזוכים לשמוע, נקראים המצות בשם תרי"ג עיטין והן בחינות אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין, והוא מלשון פקדון".

שיש לפרש דבריו כנ"ל, שבכדי שהאדם יוכל לקבל את הטוב והעונג ושיהיו בבחינת הדבקות, שהיא השתוות הצורה, והיות שהאדם נברא עם הרצון לקבל לעצמו, צריך האדם לנקות את עצמו מקבלה עצמית. וזה אינו

בידי אדם, היות שזהו נגד הטבע. לכן צריכים עזרתו יתברך, שהוא יתן לנו את הכח הזה, הנקרא "רצון להשפיע". ואיך מקבלים את הרצון הזה. זהו ע"י התורה, כמו שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

נמצא, זה שאנו מקיימין את התרי"ג מצות, זהו על הכוונה, שהתו"מ יביא לנו את הטהרה, שזה נקרא בחינת "תרי"ג עצות". והתרי"ג עיטין הן עצות על ב' דברים, הן על האור והן על הכלי, הנקרא "צורך". כלומר, שאי אפשר לקבל דבר אם אין לו צורך לזה. לכן האדם צריך ללמוד תורה, בכדי שירגיש את הרע, שיבין, שהרצון לקבל לעצמו הוא רע. כלומר, שהאדם צריך לבקש מה', שיתן לו צורך להשיג את הרצון להשפיע. כי זה שהאדם מבין שהוא צריך להשיג את הרצון להשפיע, זה עוד לא נקרא "צורך", כי האדם צריך לדעת מקודם בשביל מה הוא צריך את הרצון להשפיע, כלומר מה הוא מפסיד, בזה שאין לו הרצון להשפיע. ואם הוא לא רואה את ההפסד הגדול, מזה שאין לו את הרצון הזה, בטח שאין הוא יכול לבקש מעומק הלב, שה' יתן לו את הרצון להשפיע.

ויותר מזה הוא, שיש לפעמים, שאין האדם רוצה שה' יתן לו את הרצון הזה. ואיך האדם יכול להתפלל על דבר שהוא בספק לנחיצות הדבר. והראיה שאין זה כל כך נחוץ לו, שהרי הרבה פעמים הוא לא רוצה בכלל שיתנו לו את הרצון הזה. ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להתפלל לה', שיתן לו להרגיש את הצורך לרצון הזה, היינו שישתוקק לה', שיתן לו הרצון הזה, כי לא תמיד הוא מבין שיש צורך לרצון הזה.

ובזה יש לפרש מה שאנו אומרים בתפלת מוסף (לראש השנה ויום הכיפורים) "היה בפיות עמך בית ישראל העומדים לבקש, השיבם מה שישאלו". היינו, שה' יתן להם לשלוחי עמך. כלומר, כל אדם הוא קהילה בפני עצמו, ושיש לו שליח ציבור, היינו האדם שהולך להתפלל עבור עצמו. כידוע, שהאדם נקרא "עולם קטן" בפני עצמו. לכן צריכים קודם כל לבקש שה' ישלח לו מה לבקש, כלומר, שהאדם צריך מקודם לבקש שירגיש את הצורך להרצון להשפיע, והצורך הזה רק ה' יכול לתת לו.

נמצא, שתחילת עבודתו היא הכרת הרע, היינו שהאדם מבקש מה', שהוא ירגיש עד כמה הוא רע הרצון לקבל. וידיעה זו, שהרצון לקבל נקרא "רע", רק הבורא יכול לתת לו להרגיש, וזה נקרא שע"י התורה האדם יכול להגיע לידי הכרת הרע, שפירוש, להכיר עד כמה שהרצון לקבל הוא רע. ואז הוא יכול לבקש אח"כ, שיחליף את הרצון לקבל ולתת לו תמורתו את הרצון להשפיע.

מה שאין כן אם אין לו חסרון, היינו שיהיו לו יסורים מזה שהאדם מלוכלך ושקוע בזוהמת הרצון לקבל לעצמו, אז האדם מבקש מה', שימלא לו חסרונות אחרים, ממה שיש לו יסורים, היינו שמרגיש בחסרונן. והוא רוצה שה' ימלא את כל מה שלבו חושק. והגם שהאדם לא אומר בפה לה' שימלא כל משאלותיו, אבל זהו כמו שדברנו במאמר הקודם, שענין בקשה אין זה מה שהאדם אומר בפה, כי בקשת האדם לה' היא רק חסרון, וחסרון ניכר בלב ולא בפה. אלא שיש לדעת, מה שמבקשים מה', אין צורך להגיד בפה, כי רק מה שהלב דורש עם זה מתחשבים, שנקראת "בקשה". אי לזאת, אפילו שאין האדם אומר לה' "תמלא לי את כל תאוותי מה שלבי דורש, אלא הדרישה מה שהלב דורש, זאת כבר נקראת "בקשה".

לכן על האדם לדעת שה' מתחשב רק במה שיש בלבו של אדם. והיות שהאדם אי אפשר לחיות בלי תענוג, מטעם שרצונו להטיב, לכן אם אין האדם יכול לקבל תענוג מקדושה, אז הגוף מוכרח לקבל תענוג מתאות גשמיות. ואם האדם רגיל לקבל תענוג לפעמים מתו"מ, נמצא, בזמן הירידה, שאינו מרגיש את החסרון הרוחניות, שיעבוד בכדי להשיג את החסרון הזה, שיהיו לו יסורים, מזה שאין לו צורך לרוחניות, אז האדם מקבל צורך יותר גדול לתאוות גשמיות, שישלים ממה שהיה רגיל לפעמים לקבל תענוג מתו"מ.

לכן האדם צריך להיזהר בזמן הירידה, שיעסוק בתו"מ, שהמאור התורה יאיר לו שירגיש בחסרונו, כלומר שיהיו לו יסורים בזה שאין לו אהבת ויראת ה'. ובכדי שהאדם ירגיש יסורים בלב, מזה שהוא רחוק מקדושה, והרגשה זו יכולים לקבל ע"י התעסקות בתו"מ, שיביאו לו לידי הרגשת האמת, לדעת מה שחסר להאדם, שעל ידי זה יהיה בידו להגיע להשלמות. ואז האדם מקבל זה ע"י התורה, שזה נקרא, שהחסרון הוא מקבל מלמעלה, היינו בסגולת התורה. ואח"כ האדם מקבל המילוי, שהוא האור, היינו הכח של הרצון להשפיע, שהוא טבע שני. וזה נקרא שהוא קבל בחינת טהרה, שע"י הרצון להשפיע שקבל, הוא עכשיו בבחינת טהרת הכלים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו בענין מה שאומר הזה"ק, ש"ע"י התורה תהיו קדושים". ואח"כ אומר "ועל כן מי שעוסק בה, נטהר ואח"כ מתקדש". התשובה היא, שהתורה עושה ב' פעולות:

א. מטהרת, היינו שנותנת את הכלי, היינו החסרון.

ב. ואח"כ התורה נותנת לו את האור.

ויש כלל, כשאומרים לאדם, אני אתן לך דבר טוב, אומרים לו מהו את הדבר טוב ואח"כ אומרים לו פרטים. זאת אומרת, מקודם אומרים להאדם, אתה תזכה לקדושה, ואח"כ אומרים לו פרטים. כלומר, שאין אתה יכול להנות מהקדושה, כי תדע שזה הוא דבר חשוב מאוד. לכן אתה צריך מקודם, שהתורה יתן לך את הכלי, בכדי לקבל את הקדושה. ומטרם שיש להאדם את הכלי, אין הוא יכול לקבל את המילוי. נמצא, שהתורה נותנת לאדם האור וגם הכלי. אבל מהכלי לא מדברים בתחילה, אלא מהאור, ואח"כ מדברים גם מהכלי. לכן כתוב "קדושים תהיו".

ועתה, נוכל להבין את מה ששאלנו, מהו הבטיחות של "קדושים תהיו", שאומר "שבודאי תהיו קדושים", "שע"י התורה תהיו קדושים". שיש לפרש, היות שרצונו להטיב לנבראיו, אלא מסיבת שינוי צורה נעשה התיקון של צמצום והסתר, שאין האור מאיר לתחתונים מטרם שיש להם כלים המוכשרים לקבל, היינו, שיהיה בהכלים התיקון של בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "טהרה", לכן, היות ע"י התורה הם יקבלו טהרה, כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", נמצא שהכלים יכולים לטהר ע"י התורה, מטעם "המאור שבה מחזירו למוטב".

לכן, אם יהיו להם כלים טהורים, אז בודאי יזכו להאור, שהאור נקרא "קדושה". ואורות לא חסרים, רק כלים חסרים. נמצא, טהרה נקראת בחינת כלי, היינו התיקון של מקבל בעל מנת להשפיע. ועבודת הכלים הוא סדר בפני עצמו, כלומר שכל העבודה שיש לאדם לעשות, הוא רק כלים, שיהיו מוכשרים לקבל. וזהו כמו שאומרים "יותר משהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק". נמצא, שעיקר הוא טהרת הכלים.

לכן, לאחר שהאדם עסק בתורה, והתורה מביאו לידי טהרה, כנ"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין", אז בודאי יזכה לקדושה, שקדושה נקראת "האור", שהם שמותיו של הקב"ה. וזהו שאומר שהתורה נקראת "קדושה", שכתוב "כי קדוש אני ה'". וזהו שאומר "היו לא כתוב, אלא תהיו ודאי, כלומר שהיא הבטחה, שע"י התורה תהיו קדושים". ואז האדם זוכה לשלימות, שיכול לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", היינו בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע, מחמת הקדושה שהוא קבל מלמעלה, אז כל הגוף בטל להקדושה. נמצא, שגם היצר הרע מסכים לעבוד לשם שמים. ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות ל"ה, ע"ב) "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים".

כאמור, בזמן שהאדם כבר זכה לעשות רצונו של מקום, זאת אומרת, כמו שהבורא רצונו להשפיע, כמו כן האדם רוצה להשפיע לה', אז מלאכתן, היינו זה שרוצה שהעבודה שלו, היינו המלאכה שלו, תהיה בשלימות, שזה בא לו מזה שעובד עם יצר הטוב. אבל לאחר שהאדם כבר זכה לרצון להשפיע, אז מלאכת שמים נעשית ע"י אחרים. ומי הוא אחרים. היינו היצר הרע, שהוא האחר

מהקדושה, היינו צד האחר, שהוא נגד הקדושה. אולם בזמן שהאדם עובד לרצון ה', שהוא הרצון להשפיע, גם האחר, היינו היצר הרע, עובד גם כן את מלאכת ה'.

אולם, מטרם שהאדם זכה להיות מהאנשים, שעושין רצונו של מקום, אז גם היצר הטוב לא יכול לפעול, מטעם שהיצר הרע שולט עליו. לכן נקרא היצר הרע "מלך זקן וכסיל" ונקרא "מלך" מטעם שהוא שולט על האדם, וכל פעם באות לאדם מחשבות ורצונות מכל הסוגים שבעולם. לכן, בזמן שבאה לאדם מחשבה או רצון טוב, האדם צריך להאמין, שזה בא לו מלמעלה, והוא צריך לתת עבור זה תודה לה', היות שעל ידי זה שהאדם נותן תודה לה', על ידי זה מקבלת אצלו הרוחניות כל פעם יותר חשיבות.

ושהאדם צריך לדעת, כי ענין גלות ברוחניות הוא, שהחשיבות של הקדושה נסתלקה מאתנו, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". נמצא, שעל ידי זה שהוא נותן תודה לה' על דבר קטן שבקדושה, לא חשוב את הכמות, כיון שזה נותן איזה סיוע לרוחניות, הוא צריך לתת תודה לה'. בהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות פרק א', ט"ו) "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות".

על כן, היות שתמיד באות לאדם מחשבות ורצונות, בין בהמיות ובין של בחינת אדם, כלומר מחשבה ורצון מה שלא שייך בחינת בהמה, מדרך העולם שהאדם שוקל את הכדאיות שבדבר, כלומר ששוקלין מי נדחה בפני מי. כלומר, האדם מסוגל לדחות תאוות בהמיות עבור לקבל תאוות שמתאימים לבחינת אדם. אולם האדם אומר, אני רוצה לוותר על תאוות בהמיות, אבל תמורת זה לקבל בחינת אדם גדול וחשוב. כלומר, אם ע"י ויתור של בהמיות אני מרגיש טעם בתורה וטעם בתפלה, או כדאי לי לוותר, אבל על בחינת אדם קטן, היינו שאין הוא מרגיש שום טעם בתו"מ, ועל זה אני צריך לוותר על צרכים גשמיים, אהיה עוד שמח יותר מבחינת בהמיות. על זה האדם אומר שלא כדאי לו לוותר.

על זה אמרו חז"ל "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", היינו בזמן שבאה לאדם מחשבה ורצון להיות אדם, שזה נקרא "שהאדם קבל עכשיו בחינת אדם", אל יאמר האדם, אני רוצה קודם כל לראות את גדלותו של האדם הזה, מה הוא מבטיח לי האדם הזה. על זה באה התשובה, כל האדם, שפירושו, שאין להבחין בין אדם גדול וחשוב או אדם פשוט, כל, לרבות כל אדם בלי הבחן, שאם הוא רק בחינת אדם, היינו שהמחשבה ורצון שייכות להיות אדם, כבר צריכים לקבל אותו בסבר פנים יפות, היינו להיות שמח עמו, היינו עם המחשבה ורצון הזה, כאילו שהוא היה מרגיש אותו לאדם גדול כנ"ל.

והוא צריך לתת תודה להבורא, שהוא שלח לו את הרצון הזה. ובזה שהוא נותן תודה לה', אין זה מצד שהבורא צריך שיתנו לו תודה, אלא מטעם שבזה שהאדם מרכז את מחשבתו, בזמן שנותן תודה לה', יש קצת דביקות עם ה', היינו שאי אפשר לתת למי שהוא תודה אם לא אוהבים את האדם הזה.

היות שמקובל, למי נותנים תודה, למי שעשה לו טובה. ומצד הטבע הוא, שמי שמקבל איזה טובה, הוא אוהב אותו. נמצא, שזה גורם אהבת ה', שבזמן שהאדם חושב על התודה, שהוא נותן להבורא. לכן לא חשוב את גדלה וחשיבותה של בחינת אדם שהוא קבל, (אולם צריכים לזכור שבחינת אדם, הכוונה למה שאמרו חז"ל "שאתם קרויין אדם ולא אומות העולם"), אלא "הסבר פנים יפות" מתבטא כמה שמחה שיש לו בעת קבלת בחינת אדם. זאת אומרת, שהאדם צריך להתאמץ בכדי שיהיה כח בידו להרחיב את החשיבות שבדבר. ועליו להאמין, שה' שלח לו את הרצון הזה, לכן מוטל עליו לצייר במחשבתו, כאילו הבורא מדבר אליו ואומר לו, בני תתנהג כך כמו שאני אומר לך.

אולם, בזמן שהאדם רוצה להחשיב את המחשבה ורצון שבאו לו, ורוצה להוציא

זה לפועל, אז באים הרצונות והמחשבות על ע' אומות, שישנם בגופו של אדם וצוחקים ממנו, על טעם קטן כזה מה שאתה מרגיש שיש משהו ברוחניות, כבר אתה רוצה לבגוד בצרכי גשמיים. והם אומרים לו, האם על דבר קטן שאין לו ערך אתה כבר לא רוצה להחשיב את התועלת עצמו.

והאדם מתחיל לומר, אני מקוה ומאמין בדברי חז"ל שאמרו "מצוה גוררת מצוה", אם כן בטח שאני אזכה על ידי זה לבוא לשלימות, כי לזה אני מקוה. והאדם צריך להתגבר ולומר כמו שכתוב (בתחנון, אחרי שמונה עשרה) "הבט משמים וראה כי היינו לעג וקלס בגויים", שפירושו של "גויים" הוא "הע' אומות שבגופו של אדם", והם מלעיגים על "האדם", בזמן שהאדם רוצה לעבוד עבודת הקודש, והוא צריך לבקש עזרה מה'.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "שלא יתבייש מפני בני אדם, המלעיגים עליו בעבודת ה'". פירוש, היות שהאדם כלול מכל העולם, לכן יש בחינת באדם שמלעיגים על זה, שהאדם שרוצה להחשיב דברים ומעשים קטנים, מה שהאדם רוצה לעשות, ואומרים על מעשה קטן כזה, היינו על מצוה שלא יכול לכוון שום כוונות, לא כדאי להתאמץ ולתת כוחות בכדי לקיימם. לכן אמרו החכמים ז"ל, ש"אל יתבייש בפני המלעיגים", אלא שהאדם צריך להאמין, שכל דבר של עבודת ה' הוא דבר חשוב, ובטח שאם הוא יכול לכוון בעת עשיית המצות, הוא יותר טוב, אולם המעשה הכי קטן הוא חשוב למעלה ואין בידי אדם להעריכו.

וכבר דברנו מזה, שאאמו"ר זצ"ל אמר, שהאדם צריך להאמין, שלפי דעתו של אדם, שהוא יודע להחשיב שמעשה לשמה הוא דבר גדול למעלה, הוא צריך להאמין שמעשה דשלא לשמה הוא עוד יותר גדול וחשוב למעלה, יותר מכפי שהאדם חושב, שלשמה הוא גדול וחשוב. לכן מוטל על האדם להשתדל להאמין באמונת חכמים, בכל מעשה שהוא הולך לעשות, שהוא בעל זוכה לעשות מעשים דקדושה, אפילו בלי שום כוונה, גם זה הוא דבר גדול וחשוב, ולתת תודה עבור זה להבורא.

מהו שכהן גדול יקח לאשה בתולה, בעבודה

תשנ"א - מאמר כ"ט
1990/91 - מאמר 29

הזה"ק אומר (אמור דף י"ג ובהסולם אות ל"ח) וזו לשונו "מצוה זו היא שישא הכהן הגדול בתולה. זהו שכתוב, אלמנה וגרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח, כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. שואל, ולמה צריכים שיקח רק בתולה בלי פגם. ומשיב, אלא אשה היא כוס של ברכה, שאם טעמו פגמו. כלומר, שמרמזת על המלכות, הנקראת כוס של ברכה. והכהן, המקריב קרבן לפני ה', צריך שיהיה שלם בלי פגם, וכו', כי המומים פוסלים בכהנים. שלם בגופו, שלם בנוקבא שלו, לקיים בו, כולך יפה רעיתי ומום אין בך", עד כאן לשונו.

ויש להבין זה, מה מרמז לנו בעבודה "כהן גדול", ומהו "בתולה", ומהו "אלמנה", "גרושה", "חללה", "זונה". שרק בתולה שאין בה פגם, את זה יקח. היינו, ש"בתולה" אין לה פגם. מה מרמז "בתולה שאין בה פגם". ומהו הקשר בזה שאומר, שאשה מרמזת על כוס של ברכה, שהיא מלכות.

הנה האר"י הקדוש אומר על מלכות, שכל יום היא חוזרת להיות בתולה (תע"ס חלק י"ב דף א' - קע"ד), שהיא רק בחינת נקודה, וצריכים לבנותה מחדש, עד שהיא משגת בחינת גדלות. וכמו שכתוב בשער הכוונות (חלק ב' דף י') כי כל יום הוא ענין בפני עצמו ו"אין לך שום תפלה מיום שנברא העולם עד סוף העולם, שתדמה לחברתה כלל ועיקר, ובכל יום ויום, מתבררים ברורי נצוצות חדשים, שלא נתבררו מעולם, עד העת ההיא".

ובבחינת עבודה יש להבין זה, כי מלכות נקראת בחינת "מלכות שמים", שהאדם צריך לקבל על עצמו בכל יום קבלה חדשה. ואין זה מספיק במה שקבל אתמול בחינת מלכות שמים, אלא כל יום היא בחינה בפני עצמה כנ"ל. לכן עלינו להאמין, שבכל פעם, שאנו מקבלים עלינו מלכות שמים, זה נבחן שמבררים ניצוצין, שהיו מחוץ לקדושה, הנקרא (בשער הכוונות) "שהנצוצין האלו היו מקודם שבויים בין הקליפות, והעלו אותם לקדושה ע"י קבלת מלכות שמים וע"י התעסקות בתורה ומצות".

וזה כמו שאנו אומרים בהתפלה ("רבונו של עולם", אחרי ספירת העומר) "ועל ידי זה ישפע שפע רב בכל העולמות". לכן מובא בספרים הקדושים, שהאדם, בעת קבלת מלכות שמים "בקריאת שמע", יקבל על עצמו מלכות שמים ויכוון שהקבלת מלכות שמים תהיה במסירת נפש. והיות שכל יום הוא בחינה חדשה, שצריכים לבנות את המלכות, שתהיה בבחינת גדלות, כל פעם התחדשות חדשה.

לכן בא הרמז של "כהן גדול", שבעבודה נקרא "העובד ה'", היינו מי שרוצה להתקרב לה' בבחינת גדלות הוא נקרא "כהן גדול". וכשהוא הולך לקחת "אשה", הנקראת "מלכות שמים", הוא צריך לקבל "בתולה". כי "בתולה" נקראת שעוד לא נפגמה, כי בתולה נקראת כמו שכתוב "קרקע בתולה", שהוא כנוי לאדמה שלא נעבדה מעולם, כמו שכתוב "קרקע בתולה היתה", שלא עבדה אדם מעולם (ע"ז ל"ב).

כלומר, שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, כאילו אף פעם לא היתה לו מלכות שמים ואצלו זהו דבר חדש, וממילא הוא צריך עתה לחשוב, שהוא הולך עכשיו לעשות דבר חדש שמעולם לא ידע מזה, נמצא, שהקבלה זו שמקבל על עצמו, הוא צריך להתבוננות יתירה, בכדי לדעת מהי קבלת מלכות שמים, מה זה דורש, בכדי שתהיה עליו יראת שמים.

זאת אומרת, האדם צריך לעשות חשבון נפש, מה יש לו לעשות שיהיה ענין זה דבר

תמידי אצלו. כלומר, מה דורש ה' מהאדם שקבל על עצמו עול מלכות שמים. הנה הכתוב אומר "מה ה' אלקיך דורש מעמך, כי אם ליראה אותי". ולחשוב מה זה יראה. מה שאין כן אם האדם לאחר שהפסיק מלזכור ענין קבלת מלכות שמים, לא חשוב מאיזה סיבות, ואח"כ נתעורר שוב לקבל מלכות שמים, אין הוא צריך להמשיך את קבלת מלכות שמים עליו מבחינת מה שהיה לו קודם שנפסק ממנו, ולומר, שאני צריך ללכת ולעורר את בחינת מלכות שמים, היינו שיהיה בהמשכיות. אלא הוא צריך להתחיל עבודה מחדש.

ויש לדמות זה לאדם שמת והיו לו מקודם דברים יקרי ערך. ובאו אח"כ הבנים שלו ורוצים לקבל את הירושה, מה שעזב להם אביהם. ועל זה בא חז"ל ואמרו (אבות פרק ב' י"ז) "והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". ויש לפרש, היות אם האדם בא למצב ששכח הכל, היינו שקבל ירידה, הרי הוא כמת. כלומר, מקודם הוא היה אדם חי, היינו שהיה לו מלכות שמים, שזה נקרא שהוא היה "דבוק בחיי החיים". וכשנפסק לו זה הוא נקרא מת, על דרך שאמרו "רשעים בחייהם נקראים מתים".

וברוחניות סיבה ומסובב נקרא "אב ובן". נמצא, שעכשיו הוא נקרא "בן" ורוצה לקבל על עצמו ממה שנשאר אחר מיתת "אביו". יש לפרש על זה "שאינה ירושה לך", אלא האדם צריך עתה להתחיל דף חדש בעבודת ה', כאילו עכשיו נולד, ועכשיו הוא רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ואין לו ממי לקבל ירושה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מרמז לנו בעבודה "כהן גדול" ו"כהן הדיוט". יש לפרש, ש"כהן" נקרא זה שהוא עובד ה'. ויש שהם עובדים, השייכים להכלל. והם נקראים בשם "כהן הדיוט". ויש שהם רוצים לעבוד בבחינת הפרט, להגיע לבחינת גדלות, שהוא לעבוד בדרך האמת. והוא נקרא "כהן גדול".

ואצל כהנים גדולים יש סדר עבודה, שהוא סדר אחר לגמרי ממה שנוהג בבחינת הכלל. זאת אומרת, כי בזמן שהאדם עוסק בתו"מ בבחינת המעשה ועל הכוונה הוא סומך על הכלל. ויש אנשים שרוצים לעבוד גם עם בחינת הכוונה, היינו שהם רוצים לכוון, שכל מעשיהם יהיו לשם שמים.

היינו ש"כהן הדיוט" נקרא, שעבודתו היא בבחינת הכלל. ו"כהן גדול" הוא שעבודתו היא בבחינת הפרט. ובזה יש לפרש מה שהזה"ק אומר "ולמה צריכים שיקח רק בתולה בלי פגם". ומשיב "אלא אשה היא כוס של ברכה, שאם טעמו פגמו". שיש לפרש, ש"כהן גדול", היינו מי שרוצה להיות עובד ה' בדרך האמת, אסור לקבל אשה, היינו מלכות שמים מבחינת מה שכבר נפגמה אצלו. כלומר, להמשיך את בחינת מלכות שמים ממה שהיה לו בטרם שקבל ירידה, שזו כבר לא נקראת "בתולה", היות שהיתה לו המלכות שמים הזו מקודם לכן ונפגמה.

זאת אומרת, כדוגמת כוס של ברכה "אם טעמו פגמו", היינו המלכות הזו כבר טעמו מטרם שקבל את הירידה. וזה נקרא "אם טעמו פגמו", היות שכבר קבל ירידה. נמצא, שכבר פגם במלכות זו. לכן הוא צריך לקבל על עצמו מלכות שמים מחדש, כאילו שאף פעם לא טעם טעם של מלכות שמים, כנ"ל, וצריך לפתוח דף חדש בעבודה.

ובאמור יש לפרש מה ששאלנו מהו שכתוב "אלמנה וגרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח". הנה אלמנה, יש לפרש, לאחר שהאדם קבל ירידה, האדם כבר נבחן למת. נמצא, האשה הקודמת, שהיא המלכות שמים שהיתה לו מלפני הירידה, היא נחשבת לגבי האדם כמו אלמנה.

וכמו כן יש לפרש מהי גרושה בעבודה. היינו, שהוא גירש אותה, מטעם שהיא לא מוצאת חן בעיניו, כי ברגע שהאדם אינו מסכים לעבוד בשבילה, מטעם שאינו מרגיש את חשיבותה זה נקרא "שהאדם מגרש את האשה". והגם שהיא לא רוצה להתגרש, מטעם שיש לה רחמנות עליו, היות שהמלכות רואה, איך שהוא משוקע באהבה עצמית,

ומרחמת עליו, אבל הוא מגרש אותה, אפילו שלא לרצונה.

וזה ענין שהדין הוא "שהאשה מתגרשת בעל כורחה", היות ברגע שלא מוצאת חן בעיניו, זה נבחן שהוא מגרש אותה. לכן העובד ה', שנקרא כהן גדול, לא יחזור לקבל אותה האשה שהיא גרושה, אלא הוא צריך עכשיו להתחיל לקבל עול מלכות שמים מחדש, כנ"ל, ולא להתחשב עם מה שהיה.

וכמו כן, יש לפרש חללה, שלכהן אסור לקבל אשה חללה. שיש לפרש כנ"ל, כי בזמן שהאדם מתעורר שוב לעבודת ה', אם הוא בבחינת "כהן גדול", היינו שהוא רוצה לעבוד בגדלות ה'. כלומר שידוע, שבזמן שהאדם עובד בכדי לקבל תמורה עבור עבודתו, הוא לא מסתכל מי הוא הנותן, אם הוא אדם חשוב או לו, אלא שהוא מסתכל על התמורה. זאת אומרת, שאם בעל הבית הוא אדם פשוט ונותן משכורת כפולה מכפי שנותן אדם חשוב שיש לו איזה מפעל ומשלם משכורת, בטח האדם יעבוד אצל מי שנותן משכורת גדולה.

מה שאין כן אם האדם עובד בלי משכורת אלא מטעם שהוא רוצה לשמש אדם חשוב, בטח האדם הזה מחפש תמיד לראות, מי הוא החשוב ביותר ואצלו האדם רוצה לעבוד. ובהאמור יוצא, מי שרוצה לעבוד בבחינת הגדלות, היינו, שעבודתו בנויה על גדלות ה', היות שהוא רוצה לעבוד בלי שום תמורה, הוא נקרא "כהן גדול", כנ"ל "שכהן נקרא עובד ה' שרוצה להתקרב לה'", כמו שמפרשים על הכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", שמפרשים מכם שהקרבן הוא מכם עצמכם, היינו זה שהאדם מתקרב לה' נקרא "כהן גדול".

ולאדם הזה אסור לקחת אשה חללה, היינו, שתמיד בזמן שהוא הולך לקבל אשה הוא יקבל תמיד בתולה, היינו שאף פעם לא היה לה בעל, שפירושו שאף פעם לא היה משמש עם המלכות הזו, אלא תמיד מוכרחה להיות אשה חדשה. מה שאין כן אם כבר השתמש עם מלכות הזו, וקבל ירידה, ונפסקו לו את הקבלת מלכות שמים, וזהו מטעם שחילל אותה ולא התנהג עמה כמו שצריכים לתת כבוד למלכות שמים והתנהג עמה בבזיון, לכן לא יקבל אותה בחינה עוד הפעם, היות שכבר חיללה.

אלא, כנ"ל, שכהן גדול צריך להשתדל לקבל תמיד אשה בתולה, היינו שיצייר לעצמו שהוא מתחיל עכשיו לעבוד עבודת הקודש, ומה שהיה עד עכשיו לא מענין אותו, אלא הוא אומר שהוא מקוה, שמכאן ולהבא הוא ישמור אותה ויכבד אותה. וזה שכתוב "והוא אשה בבתוליה יקח".

וכמו כן יש לפרש מה שכתוב "אלמנה וגרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח, כי אם בתולה בעמיו יקח אשה". ויש לפרש מהו זונה בעבודה. והענין, כי בעת שהכהן הגדול רוצה לקבל עול מלכות שמים, הוא צריך לקבל בתולה, שפירושו כנ"ל "קרקע בתולה", שהיא כינוי לאדמה שלא נעבדה מעולם. וממילא אין לדרוש מהאדמה הזאת שתיתן תבואה לאכול, זאת אומרת שמהאדמה הזאת אין האדם יכול לפרנס עצמו, אלא לאחר שיעבד אותה ויתן להאדמה כל הדרוש לה, אז האדם יכול לפרנס עצמו מן האדמה ולא מקודם לכן.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם מקבל עול מלכות שמים הנקראת "אשה", הוא צריך להיזהר, שלא ירצה שהאשה תהיה "זונה" מלשון זן ומפרנס. כלומר, שאם הקבלת עול מלכות שמים תפרנס אותו, כלומר שיהיו לו מזונות על ידיה בזמן שהוא עוסק בתורה ומצות, אז הוא מוכן לקבל אותה, אחרת אין הוא מוכן לקבל את האשה הזאת. זה נקרא בעבודה "אשה זונה".

אלא הוא צריך לקבל עול מלכות שמים בבחינת עול, היינו "כשור לעול וכחמור למשא", בלי שום תנאים. וזה נקרא "אשה בתולה", כנ"ל, שהיא בחינת קרקע בתולה, שאינה נותנת שום מזונות. ואם האדם מסכים לאלו התנאים, אז הוא יזכה להיות "כהן גדול" לקרב עצמו לה'.

ובהאמור יש לפרש בדרך העבודה מה שאמרו חז"ל (קידושין ע', ע"א) וזו לשונם

"כל הנושא אשה לשם ממון הווין לו בנים שאינם מהוגנים, שנאמר בה' בגדו, כי בנים זרים ילדו". ויש להבין מה זה "הנושא אשה לשם ממון". הפירוש הוא כנ"ל, כי "אשה" נקראת בעבודה מלכות שמים. והוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים, מטעם שהוא שמע, שיש לה הרבה ממון, שממון נקרא, שהיא תפרנס אותו, כלומר שע"י המלכות שמים יהיה לו טעם בתורה וטעם בתפלה, אחרת מספיק לו שהוא ממשיך באותה דרך שקבל מצד החינוך.

ובגלל מה הוא צריך עכשיו לקבל על עצמו עול מלכות שמים ולתת יגיעה, אם אין המלכות שמים מוסיפה לו פרנסה, שיהיה לו עכשיו ממה לפרנס עצמו יותר בהרחבה. מה שאין כן ממה שהוא מקבל עכשיו פרנסה, היינו כל המזונות שהוא מוצא עכשיו בתענוגי עולם הזה אין לו סיפוק. לכן הוא רוצה לקבל מלכות שמים.

זה נקרא "הנושא אשה לשם ממון", כלומר שכל הצורך שיש לו לקבלת מלכות שמים הוא בכדי להמציא סיפוק לאהבה עצמית. וזה נקרא גם כן שהוא "נושא אשה שאינה מהוגנת", כי קבלת מלכות שמים, מובא בכל הספרים הקדושים, צריכה להיות במסירות נפש. ויש על זה הרבה פרושים.

ולפי שאנו לומדים, יהיה הפירוש, שהוא מקבל מלכות שמים לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שפירושו, שעל ידי זה שהוא מקבל על עצמו מלכות שמים, הוא רוצה "שיתגדל ויתקדש שמיה רבא" ולא לתועלת עצמו. נמצא, שאם הוא מקבל מלכות שמים לתועלת עצמו, נקרא זה "אשה שאינה מהוגנת". וזה נקרא "לשם ממון", כי ממון הוא הכוונה שמזה הוא יוכל לפרנס עצמו, היינו שע"י הממון יהיה לו סיפוק בחיים. אלא האדם צריך להשתדל שיקח אשה לשם שמים, כלומר המלכות שמים, הנקראת אשה, תהיה לשם שמים ולא לתועלת עצמו.

ובהאמור נבין מדוע האדם צריך לקבל את האמונה למעלה מהדעת, כי מדרך העולם הוא, שהאדם מסתכל תמיד על רווחים, היינו אם האדם לא רואה שירויח משהו מהעבודה, הוא בוחר להישאר במצב של מנוחה ולא רוצה לעשות שום תנועה, רק באופן שירויח משהו.

לכן כשאומרים לאדם, שהוא צריך לקבל מלכות שמים לתועלת ה', היינו למען שיתקדש שמו יתברך, שואל הגוף "מה יהיה לי מזה שאני אקבל על עצמי מלכות שמים, ומה יהיה הרווח שלי מזה". אומרים לו, אין מילים לזה שהגוף יוכל להבין את זה. אלא אתה צריך להאמין, שזהו דבר גדול בשבילך, בזה שיש לך זכיה לשמש את המלך. וזה נקרא "למעלה מהדעת", מטעם שאין מילים לומר להגוף, שיהיה בידו להבין את הכדאיות.

לכן בזמן שאין האדם רואה את הרווחים בתוך הדעת, זה נקרא שהיגיעה מרובה מהשכר, כי השכר אין הוא יודע מהו, והיגיעה הוא רואה, ואין הוא צריך להאמין על היגיעה. לכן, כל זמן שהאדם עוד לא זכה ליראת ה', הוא מסתכל תמיד על היגיעה, היות את התועלת מהעבודה הזו אין הוא יכול להבין, אלא רק להאמין למעלה מהדעת. לכן עבודה זו נקראת עבודה קשה וצריכים לרחמי שמים.

ובזה נבין מה שכתוב (כי תצא) "ואתה עיף ויגע, ולא ירא אלקים". היינו כנ"ל, היות היגיעה הוא רואה שנותן, והתועלת מהעבודה הזאת הוא עוד לא רואה, רק צריך להאמין, נמצא שהאדם נעשה עיף ויגע. וזה הכל מטעם שעוד לא זכה ליראת אלקים. שהאדם צריך לדעת, שהאמונה היא הכלי. ובזמן שהכלי נגמר כל צרכו וכבר ראוי לקבל, תיכף השפע ממלא את הכלי של האמונה, שהיא למעלה מהדעת. והשפע נקרא "יראת שמים", שאור הזה האדם משיג לאחר שנתן את הכלי הזה, הנקרא "אמונה למעלה מהדעת". ומטרם שהאדם זכה ליראת ה', האדם סובל יגיעה, משום שהאור אינו מאיר לו.

נמצא, האדם שרוצה לקבל עול מלכות שמים, הוא צריך לעבוד בבחינת למעלה מהדעת. כלומר, שזה יהיה לא לתועלת

עצמו אלא לשם שמים, כנ"ל. וזה נקרא "למעלה מהדעת" מטעם שאין הגוף מסכים לזה, כי הוא לא מבין אלא רק מה שהוא לתועלת עצמו.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל אמרו "אין ציבור עני". וידוע, ש"עני" נקרא שהוא "עני בדעת", כמו שאמרו חז"ל (נדרים מ"א) "אין עני אלא בדעת". ואאמו"ר זצ"ל אמר, שמלכות נקראת "ציבור". ובזה יש לפרש "אין ציבור עני", היינו מי שמקבל עול מלכות שמים למעלה מהדעת, אין זה נקרא שאין לו דעת והוא עני, לכן הוא מקבל עול מלכות שמים. אלא להיפך, הוא עומד במדרגה שהיא למעלה להדעת, כלומר שהיא עוד יותר חשובה מדעת. כי ענין "מעלה" ו"מטה" בעבודה פירושו למעלה היינו למעלה בחשיבות. ולמטה נקרא למטה בחשיבות.

וזהו שאומר "אין ציבור עני", שפירושו, שמי שמקבל על עצמו בחינת מלכות שמים למעלה מהדעת, אין הוא נקרא עני, היינו שאין לו דעת. נמצא, שעיקר עבודה היא לעבוד בבחינת למעלה מהדעת, כי זה שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים נקרא "למעלה מהדעת", כנ"ל, היות שזהו נגד דעתו של הגוף. אבל האדם צריך לדעת, שגם לתורה אנו צריכים, כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין".

וזהו שכותב בספר "פרי חכם" (אגרות דף ס"ד) וזו לשונו "כי תכלית הנשמה בבאה לגוף, שתזכה בעודה מלובשת בגוף לשוב לשורשה ולהידבק בו יתברך, כמו שכתוב, לאהבה את ה' אלקיכם, וללכת בכל דרכיו, ולשמור מצותיו, ולדבקה בו. ומי יודע דרכי השם יתברך. אמנם זה סוד "אורייתא שיש בה תרי"ג אורחין", שההולך עליהם סופו שיזדכך, עד שגופו לא יהווה מחיצה של ברזל בינו לבין קונו, כמו שכתוב "והסירותי את לב האבן מבשרכם". ואז יתדבק בקונו, על כן מוטב, להשתוקק לציוויא דמאריה (היינו לבחינת תורה), "דמאן דלא ידע אורחין דמאריה וצווין דמאריה, שהם רזין דאורייתא, איך יעבוד ליה".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך להשתדל להשיג בחינת תורה. ובכדי להשיג בחינת תורה, צריך האדם לקבל את בחינת מלכות שמים למעלה מהדעת. כלומר, בבחינת שהיא נגד דעתו של אדם, היינו שבשביל עצמו אינו צריך לשום דבר רק לתועלת ה'. ובזה יש לפרש מה שכתוב (ויצא) "והיה זרעך כעפר הארץ". הנה "זרעך" היינו בנים. ובעבודה נקרא "בנים" הבנה בתורה ומצות. וה' הבטיח ליעקב שההבנה בתו"מ יכולים להשיג רק בזמן שהאדם מסכים להיות כ"עפר הארץ", היינו שהוא מסכים לקיים תו"מ אפילו שהוא לא מרגיש בזה שום הרגש, ואינו טועם בהתו"מ אלא טעם עפר, היות שהוא אומר "אני עובד עבור ה'". "ואם הוא רוצה, שאעבוד בשבילו באופן הזה, אני מסכים", אז הוא זוכה לגדלות ולהבנה.

מהו, מי שהיה בדרך רחוקה, הוא נדחה לפסח שני, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל'
1990/91 - מאמר 30

הזה"ק אומר (בהעלותך דף כ"ב ובהסולם אות ס"ו) וזה לשונו "אמר רבי יוסי "איש איש" ב' פעמים. למה. ומשיב, איש שהוא איש, דהיינו שהוא ראוי לקבל נשמה עליונה, והוא פגם עצמו, משום שהוא גרם, שהוא טימא את עצמו. איש איש שפירושו, שראוי להיות איש, או בדרך רחוקה, הוא משום, שאדם שמטמא את עצמו, מטמאים אותו למעלה. כיון שמטמאים אותו למעלה, הרי הוא בדרך רחוקה מאותו המקום, והדרך שזרע ישראל אחוזים בו. אמר רבי יצחק והרי כתוב, כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה, שזה משמע משכתוב או. אמר רבי יוסי, כאן, כשאומר טמא לנפש, הפירוש הוא מטרם שטמאו אותו מלמעלה. וכאן, כשאומר בדרך רחוקה, הפירוש הוא, אחר שטמאו אותו למעלה, ונפל לדרך רחוקה, שהיא הסטרא אחרא. ומשמע, שהן זה והן זה, לא ישרה עליו הקדושה שלמעלה, ולא יעשו הפסח בזמן שישראל עושים אותו", עד כאן לשונו.

חז"ל אמרו (שבת ק"ד) "בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעים אותו". ויש להבין מה שכתוב כאן, "שאדם שמטמא את עצמו, מטמאים אותו למעלה" ולא אומר שפותחין לו, אלא מטמאים אותו למעלה. ועוד יש להבין, מדוע פותחין לו, והלא "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו". ופרש רש"י, שאין הקב"ה בא בעלילה עם בריותיו (ע"ז ג'), אם כן מדוע נותנים לו מלמעלה איזה סיוע לרעתו של אדם. אדרבה מלמעלה צריכים לתת לו סיוע, כמו שאמרו "הבא ליטהר מסייעין אותו", ואם לא נותנים עזרה לטובתו, על כל פנים לא יעשו למעלה איזו פעולה לרעתו. ובטח יש הרבה תירוצים על דרך הפשט.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. ידוע, שבזמן שהאדם מקיים תו"מ בבחינת הכלל, היינו בכדי לקבל שכר, ואינו שם לב לענין בעל מנת להשפיע, אז האדם רואה, שבכל יום ויום הוא מתקדם בעבודה. משום שכך הוא האמת, שבבחינת חלק המעשה, כל מה שהאדם עושה, נרשם לשמו. ובמצב הזה, הנקרא "שלא לשמה", אין האדם מסוגל לראות שזה שלא לשמה. כלומר, שאין האדם מסוגל לראות, שיש כאן ענין חסרון, שצריך להיות לשמה, והוא עושה שלא לשמה. אלא באופן כללי מאירים לו המעשים, שהוא עושה.

ובשביל זה, אין האדם מסוגל לראות איזה חסרון על עצמו. זאת אומרת, שבבחינת הכלל יש תיקון, שהמעשים, מה שהוא עושה, מאירים לו בבחינת אור מקיף, שזהו תיקון בבחינת המעשה. לכן האדם צריך להיות זהיר, שלא לזלזל במעשי התו"מ, אפילו שהם בתכלית המעשה לבד, ואין שם שום כוונה, כלומר אפילו שהאדם עושה את המעשים בבחינת הכפיה, גם כן לדבר גדול יחשב.

לכן האנשים, שעדיין אינם מסוגלים לעבוד בבחינת הכוונה בעמ"נ להשפיע, יש להם תיקון כנ"ל, שלא רואים שום חסרון במעשיהם שהם עושים, בכדי שיהיו בשמחה בעבודתם, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". מה שאין כן בזמן שבאה לאדם מחשבה ורצון, שהוא מתחיל להרגיש, שבטח יש בקיום תו"מ ענין כוונה גם כן, והוא מתעורר לעשות מעשים שלא על מנת לקבל שכר אלא בעל מנת להשפיע, אז מתחיל סדר חדש.

והסדר הוא, שהאדם עובר אז לעבוד בבחינת השמאל, שאז הוא מתחיל לעשות

בקורת על מעשיו אם הם בעל מנת להשפיע, והוא נכנס לעבודה, הנקראת "טומאה וטהרה", שפירושו, שהוא מתחיל לעבוד בענין טהרת הכלים. ואי אפשר לעבוד בענין טהרה, אם לא יודעים מקודם מהו טומאה. כלומר, לא מספיק מה שכתוב, שיש ענין טומאה, אלא שהאדם צריך להרגיש, מהם ההפסדים מטומאה, כלומר מה הוא מפסיד, בזה שהוא יודע שהוא נטמא. זאת אומרת, אם הוא לא היה טמא, מה הוא היה מרויח. ועכשיו, כשנטמא, מה הוא הפסיד.

היינו, הגם מטרם שהתחיל בעבודה דלהשפיע, היה יודע שיש ענין טומאה וטהרה, אבל הוא לא היה יודע, מדוע טומאה הוא דבר רע, וטהרה הוא דבר טוב. לכן מוטל על האדם לעסוק בענין הכרת הרע, היינו שישתדל להשיג, שענין רצון לקבל לתועלת עצמו נקרא "טומאה". זאת אומרת, שהטומאה הזו מרחקת אותו מקדושה, היינו מה', כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני, ה' אלקיכם", שפרושו "פרושים תהיו", היינו כמו שהבורא הוא המשפיע, כן האדם, צריכים כל מעשיו שהוא עושה שיהיו בבחינת משפיע, שזה נקרא "קדושה". וההיפך מזה נקרא "טומאה".

והאדם צריך לבקש מה', שיעזור לו להשיג את הרע, הנמצא ברצון לקבל לעצמו. כלומר, שה' יעזור לו להרגיש את ההפסד, שהרצון לקבל לעצמו מביאו. מה שאם כן אם היה לו הכח של הרצון להשפיע, כמה שהוא היה יכול להרויח. זאת אומרת, טומאה גדולה או טומאה קטנה, וכן להיפך, קדושה גדולה וקדושה קטנה, אינה נמדדת עם גדלה של טומאה וקדושה, אלא בשיעור היזקות, שהטומאה מביאה, ובשיעור החשיבות, מה שהקדושה מביאה. כלומר, כמה יסורים הוא מרגיש, כשהוא יודע שהוא טמא, וכמה תענוג הוא היה מרגיש, בזמן שהוא יודע, שהוא נמצא בקדושה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל "הבא לטמא פותחין לו". ושאלנו, "הלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו", אם כן מדוע "פותחין לו", שמשמע שמראים לו שהוא יכול להכנס הלאה בפנים הטומאה. מה שאין כן מטרם שבא לטמא, היה מקום הטומאה סגור. אלא רק בזמן שבא לטמא, פותחין לו. הלא מלמעלה היו צריכים לרחם על האדם, כמו שכתוב "ורחמיו על כל מעשיו".

ויש לפרש את ענין "הבא לטמא", שפרושו, האדם, שהוא רוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, ובטח אי אפשר לעבוד בעל מנת להשפיע אם הוא לא יודע את ההפסד של העבודה בעל מנת לקבל, לכן הוא בא עכשיו לדעת את שיעור הרע שישנו בהרצון לקבל לעצמו. היינו, מהו שיעור הרע, הנמצא בהרצון לקבל, שהוא נקרא "טומאה", שהוא ההפך מהקדושה. והוא מבקש מה', שיודיע לו את שיעור הרע, הנמצא בהרצון לקבל, שהוא נקרא "טמא", היינו טמא לנפש. וכשהוא מבקש מהקב"ה שיעזור לו, על זה באה התשובה, "פותחין לו" לראות את הרע שיש בהטומאה של הרצון לקבל.

יש ב' בחינות:

א. הבא לטמא.

ב. שכבר רואה שהוא טמא, ורוצה לראות יותר מכפי שהוא רואה עתה. ואם הוא מבקש יותר לראות, נותנים לו עזרה מלמעלה, היינו כמו שכתוב כאן בזהר הקדוש "אדם שמטמא את עצמו, מטמאים אותו למעלה". היינו, לאחר שפותחין לו, שאז הוא רואה שנטמא, והוא מבקש הלאה, שיראו לו את האמת, איך שהוא כל כך מרוחק מהקדושה. אז מטמאים אותו מלמעלה, היינו שהוא מקבל עזרה מלמעלה, בזה שמראים לו את ההפסד שיש בהרצון לקבל לעצמו. וזה נקרא שהוא בא למצב של "הכרת הרע". ואז נולד בו צורך, הנקרא "כלי", שה' יעזור לו ויתן לו את הטהרה, כמו שכתוב "וזרקתי עליכם מים טהורים".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מדוע אומר הזה"ק "אדם שמטמא את עצמו, מטמאים אותו למעלה". הלא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. והתשובה היא, זה שמטמאים אותו למעלה זה נקרא "עזרה", היינו

שמסייעין לו מלמעלה לראות את האמת, איך שהרצון לקבל הוא רע וטמא, היות שהוא מבקש עכשיו את העזרה הזו, היינו לראות את האמת מהו רע.

ובהאמור יש לפרש מה שרבי יצחק שואל על רבי יוסי, שאומר על הכתוב "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה", שדרך רחוקה גם כן היא בחינת טומאה, אלא מה שמטמאים אותו למעלה נקרא "דרך רחוקה". הלא כתוב "או בדרך רחוקה", משמע שהם ב' דברים, כלומר, שדרך רחוקה אין זה בחינת טומאה. ומתרץ רבי יוסי "כשאומר טמא לנפש", הפירוש הוא, מטרם שטמאו אותו מלמעלה. וכאן, כשאומר "בדרך רחוקה" הפירוש הוא, אחר שטמאו אותו למעלה, ונפל לדרך רחוקה, שהוא הסטרא אחרא.

ויש לפרש, שיש ב' בחינות בטומאה בדרך העבודה:

א. הבא לטמא, היינו הבא לראות אם הרצון לקבל, הוא בחינת טומאה, היינו שהוא מביא טמטום הלב. אז פותחין לו לראות את הרע. מה שאין כן מטרם שהאדם בא לטמא, היינו לראות את הרע שבו, יש תיקון מלמעלה, שאין האדם מסוגל לראות את הרע. כי יש כלל, ש"אין מראים לאדם את הרע יותר מכפי שמסוגל לתקן את עצמו", כמו בגשמיות, שאין אומרים לאדם את מחלתו האמיתית, אם אין האדם מסוגל לרפא את המחלה.

לכן דוקא מי שבא לטמא, היינו שהוא רוצה לראות את האמת, אז פותחין לו. ואם האדם רוצה ללכת קדימה, ומתפלל שיגלו לו את שיעורו האמיתי של הרע שיש בהרצון לקבל לעצמו, אז נותנים לו הסיוע מלמעלה, היינו שמטמאים אותו למעלה, כלומר ששולחים לו מלמעלה לראות, מהו ההיזק של טומאה. אז הוא מתחיל להתפלל מעומק הלב, שה' יתן לו את הרצון להשפיע במקום הרצון לקבל, שיש לו מצד הטבע, ושיתנו לו טבע שני, שהוא מתנה מלמעלה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "ומשמע שהן זה והן זה לא ישרה עליו הקדושה למעלה, ולא יעשו הפסח בזמן שישראל עושים אותו". כלומר, שהן כשהאדם נמצא בבחינה א', שהוא הבא לטמא, והן שנמצא במצב הב', שהוא בדרך רחוקה, שהראו לו מלמעלה איך שהוא מרוחק מקדושה, אין הוא יכול לעשות את הפסח בזמן שישראל עושים.

ויש לפרש, שבחינת "ישראל" הכוונה שכבר הוא בחינת "ישראל", היינו שהוא כבר במצב של ישר-אל, שפירושו שכל מעשיו הם ישר לה', שזה נבחן שהוא נמצא בבחינת קו ימין שהוא בחינת טהרה, היינו טהרת הכלים, שכל מעשיו הם לשם שמים. וזה נקרא בחינת "לשמה" כמו שאמרו "רבי מאיר אומר, הלומד תורה לשמה, מגלין לו רזי תורה", שיש לפרש, כיון שהאדם זכה לבחינת "ישראל", אז הזמן להקריב את קרבן פסח. שענין ישראל הוא בחינת טהרה. ובזמן שאדם נטהר, אז הזמן הקרבת הקרבן לה', שענין הקרבת הקרבן הוא בחינת שלמות.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק (ויקרא ל"ט ובהסולם אות ק"ט) וזה לשונו "פתח רבי יהודה ואמר, עבדו את ה' בשמחה, ואם תאמר העבודה של הקרבן כך הוא, אי אפשר כי אדם ההוא עבר על מצות אדונו, על מצות התורה, ושב לפני אדונו, באיזה פנים יקום לפניו, אלא במה מתתקנות, הוא באלו הכהנים והלווים, שהם משלימים שמחה ורננה בשבילו".

ומפרש שם בהסולם, שענין זה יתוקן בסדר של ג' קוין. לכן משמע, כשמדברים בקרבן פסח, שהוא ענין של יציאת מצרים, לכן מוכרח להיות הרמז אצלנו בעבודה, שמקודם צריכים להגיע לטהרה, ואח"כ בא ענין של התקרבות, וזוכים לקדושה. אולם האדם צריך להאמין, בזמן שהוא נתעורר להכנס לעבודה, שזה בא לו מלמעלה, היינו מלמעלה מקרבין אותו, שיהיה לו קשר עם הקדושה.

ובטח הוא צריך לתת תודה לה', בזה שהוציאו ממצב השפלות, והעלה אותו לרשות דקדושה, היינו שהתחיל להרגיש, שיש מקום יותר גבוה לקבל ממנו פרנסה, שלאו דוקא

שהפרנסה שלו תהיה כמו בעלי חיים, אלא שהוא צריך לקבל פרנסה מבחינת "מדבר". וכפי שהוא מרבה בהודיה, כך בשיעור הזה הוא מגדיל את ההרגשה.

אבל יחד עם זה עליו לדעת, שיש לבקש מה', שיעלה אותו למצב יותר גבוה מכפי שהוא נמצא. היינו, שיזכה לבחינת "תורה". זאת אומרת, הגם שהוא מצייר לעצמו, שהמצב שבו הוא נמצא, הוא חשוב מאוד, כלומר שאין בידו לצייר חשיבות יותר גדולה בעולם, מכל מקום הוא צריך לומר, שעד כמה שאני מצייר לעצמי את מצבי שאני נמצא עכשיו, שהוא חשוב מאוד, מכל מקום אין בידי לצייר את החשיבות האמיתית, שעד כמה שאני מצייר מצב של גדלות, אז אני צריך לומר, הגם שאני נותן תודה לה' עד כמה שאפשר, ומכל מקום למעלה מהדעת אני מאמין, שיש מצב יותר גדול מזה שאני נמצא עתה, ואני מבקש ממך, שתיתן לי מתנה יותר גדולה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהלים ע"א) "ואני תמיד אייחל", היינו שיש מדרגות יותר גדולות, מכפי שאני יכול לצייר לעצמי, הגם שהאדם צריך לדעת, שעד כמה שהוא מחשיב את המצב של עכשיו, הוא באמת יותר חשוב, משום שאין בהשגת האדם להעריך רגע קטן של רוחניות, מכל מקום למעלה מהדעת הוא מאמין, ועל זה הוא מבקש.

וזה שכתוב "ואני תמיד איחל". היינו, שיהיה בידי לצייר, שיש יותר גדלות מכפי שאני יכול לצייר. וזה שכתוב "והוספתי על כל תהלתך". זאת אומרת, הגם שעתה אני מהלל אותך, אולם אני מבקש ממך, שאוכל להלל אותך יותר מכפי שאני מסוגל, ואני רוצה להוסיף על תהלתך.

אולם בזמן שהאדם צריך לעשות דין וחשבון על מצבו הרוחני, והאדם מביא לפני השופט שבלבו, שהוא יתן את הפסק דין, אם האדם חייב או זכאי. היינו, שהשופט לפעמים מזכה אותו, מטעם שאין ביכולתו לשלם את החובות, מה שהאדם צריך לתת. אז האדם צריך לרחמים. כלומר, שיש לפעמים שהשופט שבלבו שייך לרשעים, היינו לאלו אנשים שמרשיעים את קונם ולא את עצמם. נמצא, שהשופטים האלה גורמים, שהאדם ילך לבית הסוהר של פושעי המלך, כמו שכתוב (תהלים ק"ז) "ישבי חשך וצלמות, אסירי עני וברזל, כי המרו אמרי קל ועצת עליון נאצו".

והגם שיכולים להיות שופטים טובים, אבל הם מקבלים שוחד, היינו שהשופט שבלבו הוא דואג לתועלת עצמו. לכן הוא מצדד תמיד לרעתו של אדם, ואין לאדם עצה אחרת אלא שיבקש רחמים מה', שיתן לו שופט אמיתי. והאדם רואה, שאין שופט אמיתי אלא הקב"ה בלבדו. ועל זה יש לפרש מה אמר דוד המלך (תהלים פ"ב) "קומה אלקים שפטה הארץ, כי אתה תנחל בכל הגוים", שפירושו, שה' יהיה השופט. ואז האדם מקבל את הכח מה', "כי אתה תנחל בכל הגוים", כי אז האדם יורש את כל הגוים, שיש בלבו של אדם.

וסדר העבודה צריך להיות בעיקר על דבר אחד, שהוא לעבוד עבודה שהיא נגד דעתו של אדם. כלומר, זה שאומרים לאדם, שהוא צריך לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, זהו נגד דעתו של אדם. הלא כתוב "וחי בהם ולא שימות". נמצא, שזהו בסתירה למטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

וזה אפשר לפרש בענין נסיון של אברהם, שמצד אחד אמר לו הקב"ה "כי ביצחק יקרא לך זרע", ואח"כ כתוב "ויאמר, קח נא את בנך את יחידך והעלהו שם לעולה". יש לפרש על דרך עבודה. "בנך" מלשון בינה, היינו הבנה. "יחידך", היינו הבנה היחידה שיש באדם, שאותה האדם שומר בלב ונפש, שלא יאונה להן שום רע חס ושלום, שהיא הרצון לקבל לתועלת עצמו. "והעלהו לעולה", היינו שישחוט את הרצון לקבל לתועלת עצמו, היינו לבטל אותו. ושיעבוד רק עם הרצון להשפיע לבד, ולא עם הרצון לקבל.

ואח"כ אמר "אל תשלח ידך אל הנער", שיש לפרש, שאין לומר שיבטל את הרצון לקבל, אלא האדם צריך לעבוד, שיוכל להשתמש עם הרצון לקבל בעל מנת להשפיע.

ואלו החלקים שלא יכול לכוון בעל מנת להשפיע, בהם אסור להשתמש. וזה יכולים לפרש במה שאמר לו "וילך אברהם ויקח את האיל תחת בנו". "איל" נקרא בשם בינה, כמו שכתוב בזה"ק, ששאל "למה איל ולא קרן". ומתרץ, שאיל הוא בחינת בינה, וקרן הוא בחינת מלכות. שיש לפרש, "מלכות" נקרא הרצון לקבל, לכן מה שלא יכולים לכוון בכלים דקבלה, שיהיו בעל מנת להשפיע, אסור להשתמש. ובמקומם משתמשים בכלים דבינה, הנקראים "כלים דהשפעה".

ובהאמור נבין, זה שהאדם מרגיש שהוא לא בסדר היינו שהוא חוטא, זה לא בא לו מטעם שעשה הרבה מעשים רעים. היות שיש כלל "עבר ושנה נעשה לו כהיתר". לכן הרבה חטאים אינם גורמים לאדם שירגיש בחסרונו. אלא גודל החטא נמדד לפי הרגשת האדם, כמה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מה'. כלומר, כפי שיעור שהאדם מרגיש ומאמין בה', בשיעור זה האדם מרגיש איך שהוא מרוחק ממלך גדול.

זאת אומרת, בזמן שהאדם מרגיש שהוא חוטא, אז עליו לדעת, שה' נתן לו להרגיש קצת, שיש מלך בעולם. והרגשה זו, שקבל מלמעלה, זה גורם לו, שהוא מרגיש, שהוא חוטא. מה שאין כן בזמן שאין לו שום קשר עם ה', איך הוא יכול להרגיש שהוא חטא לפני ה', ועשה מעשים רעים שהם נגד התורה, בזמן שאין הוא יודע שיש בעולם נותן התורה. אלא הרגשת החטא היא לפי ערך אמונתו בגדלות המלך, כך האדם יכול להרגיש את גודל החטא. זאת אומרת, גודל החטא הוא נמדד במי שפגם.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (בבא קמא פ"ג) "שענין בושת, הכל לפי המבייש והמתבייש". שיש לפרש, אם המבייש הוא בעל שכל, אז הוא יכול לדעת, שאם מביישים את מי שהוא גדול, הוא חטא גדול. היינו, שיש להמבייש שכל להעריך את גודל וחשיבות של המתבייש. נמצא שהוא עשה חטא גדול.

אולם אם המבייש אין לו שכל להעריך את חשיבותו של המתבייש, לא יכולים לומר עליו שעשה חטא גדול, וצריך כפרה גדולה על הפגם שפגם במישהו. לכן לפי גודל הרגשה בגדלות המלך, כך הוא החטא. נמצא, אם האדם הוא צדיק, היינו שיש לו הבנה קצת בגדלות המלך, בטח שהפגם שלו הוא יותר גדול מאדם פשוט.

נמצא לפי זה, שתמיד מודדים בהרגשת האדם את גודל חשיבות המלך שיש לאדם. לכן אם האדם מרגיש שהוא חטא, בטח מלמעלה נתנו לו קצת התקרבות לקדושה, לכן הוא מרגיש שהוא חטא. וזהו כמו שאמו"ר וצ"ל אמר פשט על מה שאמרו חז"ל "שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה", כמו שכתוב "וסביביו נשערה מאוד". הוא שאל, מדוע מגיע להם יותר עונש מאחרים. ואמר, שמי שהוא צדיק, הוא אומר שהקב"ה מדקדק כחוט השערה. לכן כשהאדם מרגיש שהוא חוטא, אל יתבהל, אלא אדרבה, זהו סימן שמקרבים אותו מלמעלה. לכן מוטל עליו להתגבר ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, ויצליח.

מהו שצדקה לעניים עושה השם הקדוש, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"א
1990/91 - מאמר 31

אומר (בחקותי ז' ובהסולם אות כ') וזו לשונו "ונתתי גשמיכם בעתם, היינו שכל אחד ואחד יתן הכח שלו עליכם, מי הם. היינו אותו התקון שעשיתם של יחוד שם הקדוש ההוא. דהיינו היחוד דחוק ומשפט, שהם ישפיעו לכם, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. וכי כיון שכתוב, ושמרו דרך ה', למה צריך לכתוב, לעשות צדקה ומשפט. ומשיב, אלא מי ששומר דרכי התורה, כביכול הוא עושה צדקה ומשפט. ומהו צדקה ומשפט, זהו הקב"ה. בכה רבי שמעון ואמר, אוי להם לבני אדם, שאינם יודעים ואינם משגיחים בכבוד אדונם. כי מי עושה השם הקדוש בכל יום. הוי אומר, מי שנותן צדקה לעניים, מי שעושה התעוררות שלמטה זו, דהיינו שנותן צדקה, הוא ודאי כאלו עשה השם הקדוש בשלמות. כעין שהוא עושה למטה כך מתעורר למעלה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, איזו שייכות יש לצדקה "להיחוד של צדקה ומשפט". ואיזו שייכות יש לצדקה ומשפט לעשיית שם הקדוש. וגם יש להבין, מהו הפירוש שהאדם עושה את השם הקדוש. אנו מבינים שהשם הקדוש עשה את האדם ולא האדם עושה את השם הקדוש.

ויש לפרש זה על דרך העבודה, מה בא זה ללמדנו. ידוע, שעיקר העבודה שלנו בתו"מ היא, שאנו נהיה מוכשרים לקבל את הטוב ועונג, שיש במחשבתו יתברך לתת להנבראים. שכל העיכוב הוא בזה, שאין לנו את הכלים לקבלת השפע שבא מהמשפיע להנבראים. כלומר, שיהיה להנבראים את ענין השתוות הצורה, הנקרא "מהו רחום אף אתה רחום". היינו, שיהיו להנבראים גם כן כלים דהשפעה כמו למשפיע.

לכן, בזמן שהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, אז הגוף שואל, מה יהיה לך מעבודה זו דקבלת מלכות שמים. על זה אמרו חז"ל (פסחים נ') "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". וכמו שכתוב בזה"ק, שיש ענין יראה שמקיים תו"מ בכדי שיהיה לו שכר בעולם הזה ושכר בעולם הבא. ועיקר היראה היא "בגין דאיהו רב ושליט", היינו שלא על מנת לקבל פרס, אלא מטעם שהוא אומר, שיש לו זכיה, שהוא משמש למלך גדול, ובגלל זה הוא רוצה לקיים התו"מ.

והיות הגם שהאדם מבין שיש ענין רב לשמש את המלך. אבל גופו של אדם, הנברא עם טבע של רצון לקבל הנאה רק מדברים שהם לתועלת עצמו. אבל לשמש להשני בכדי שהשני יהנה, כלומר שהוא יקבל הנאה, מזה שיש להשני הנאה מעבודתו, זה אין הגוף מסוגל להבין. זאת אומרת, אין זה בטבע שהפועל, שעובד אצל בעל הבית, ובעל הבית נהנה מאוד מעבודת הפועל, שהפועל יגיד לבעל הבית, אני לא רוצה שאתה תשלם לי, אלא מספיק לי בזה שאתה נהנה, מזה שתקנתי לך דברים, שהיית מצטער על הכלים שבורים שיש לך. אבל עתה שאני תקנתי אותם, יש לך הנאה מזה, אין אני רוצה עבור עבודתי שום שכר. זהו נגד הטבע. אלא להיפך, אם יש לך הנאה מעבודתי, אתה צריך לשלם לי יותר מכפי שדרשתי עבור עבודתי.

ובהאמור נבין, איך אפשר שיהיה לאדם כח לעבוד לשם שמים בלי שום תמורה:

המצב א' הוא - אלא האדם רוצה לקיים תו"מ, בכדי שהם יביאו לו את התרופה, שהיא "המאור שבהתורה מחזירו למוטב", היינו שבסגולתם ישיג את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". ואז יהיה בידו לשמש את המלך בלי שום שכר, וכל שכרו יהיה בזה שהוא מהנה את המלך. והזמן הזה, כשהוא

מקיים את התו"מ בכדי להשיג את הרצון להשפיע, נקרא בזה"ק בשם "תרי"ג עיטין" (עצות).

והמצב הב' הוא - לאחר שכבר השיג את הרצון להשפיע, אז המצב של קבלת הטוב ועונג, הנמצאים בתרי"ג מצות, הנקראים בזה"ק בשם "תרי"ג פיקודין" שפירושו כמו שכתוב בהסולם "ששם נמצאים הטוב ועונג בתור פקדון".

לכן עבודת האדם, בזמן שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים, שתהיה זו בבחינת "צדקה לעני". כידוע שמלכות נקראת בלשון הזה"ק בשם "עניה ודלה", שיש לפרש זה, שלא רוצים לקבל שום תמורה. זה דומה, שנותנים צדקה לעני ואין מבקשים ממנו שום תמורה, כלומר אפילו תודה לא רוצים לקבל מהעני, כי צדקה אמיתית נקראת "מתן בסתר", שפירושו שאין הוא רואה למי שהוא נותן. לכן, נתינת הצדקה היתה בלי שום תודה מהעני.

נמצא כאן, שהאדם מקבל עול מלכות שמים בבחינת למעלה מהדעת, אין הוא מקוה שה' יתן לו תודה עבור זה. אם כן הגוף שואל, בשביל מה אתה מקבל על עצמך עול תו"מ. לכן במצב הזה, כשהוא רוצה לקבל על עצמו לקיים תו"מ בלי שום תמורה, אז האדם נעשה נצרך להבורא, שיתן לו את הכח להתגבר על שאלת הגוף, ויהיה בידו כח לעבוד עבודת הקודש בשמחה.

נמצא, שדוקא בזמן שהאדם עובד בעל מנת שיגיע לעבודה, שתהיה על טהרת הקודש, ולא יהיה שם מעורב שום פסולת, אז האדם נעשה נצרך לעזרת ה'. ובכל פעם שהוא רוצה לקבל עול מלכות שמים מחדש, יש לו עבודה חדשה. והאדם צריך להאמין בדברי האר"י הקדוש, שאומר ש"בכל יום ויום מתקנים בחינות חדשות ממה שנפלו לקליפות. ואין יום דומה לחבירו, ואין רגע דומה להשני".

לכן כל קבלת עול מלכות שמים מחדש מתקנת בחינות חדשות לקדושה. לכן האדם, בזמן שרוצה לקבל על עצמו מלכות שמים מחדש, אז הגוף שואל, מה יהיה לך מזה שאתה תעבוד לתועלת ה'. ואין עצה אחרת, אלא לבקש מה', שהוא יתן לו את כח האמונה למעלה מהדעת של הגוף. וזה נקרא בדברי חז"ל "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהי השייכות שהזה"ק מתרץ על מה שכתוב "ושמרו דרך ה'", למה צריך לכתוב "לעשות צדקה ומשפט". ומשיב "אלא מי ששומר דרכי התורה, כביכול הוא עושה צדקה ומשפט". אלא כנ"ל, היות שאין בידי אדם את הכח לקבל מלכות שמים למעלה מדעתו של הגוף, אלא בסגולת תורה ומצות, שזהו דרך ה', שהוא דרכי התורה, שעל ידי זה יזכה האדם לעשות צדקה לעניים, מטעם "כי המאור שבתורה מחזירו למוטב", אז הוא יזכה "לעשות צדקה ומשפט".

וזהו שאומר שעל ידי זה "ושמרו דרך ה'" הם יגיעו לדרגת "עושה צדקה ומשפט". אבל מה זה "צדקה ומשפט", כלומר מהו היחוד הזה שהזה"ק אומר שזה נקרא "עושה את השם הקדוש", היינו מהו שעל ידי זה שנותן צדקה, הוא עושה את השם הקדוש.

אלא כנ"ל, שענין צדקה ומשפט הוא, שהקב"ה נקרא "משפט" ומלכות נקראת "צדק", שהיא מדת הדין, שעליה היה דין, מטעם שמלכות נקראת "כלי", המקבל את השפע מהקב"ה. ועל הכלי קבלה בעל מנת לקבל נעשה צמצום והסתר. כלומר, שנעשה דין, שאסור להשתמש עם כלי זה כמו שהוא, מטעם שינוי צורה בין המקבל הנקרא "מלכות", לבין המשפיע, הנקרא "הקב"ה". נמצא, שיש פירוד למעלה, שאין השפע יכול להתפשט להנבראים, מטעם שינוי צורה.

ומשום זה נעשה תיקון, שהתחתונים יתנו "צדקה לעניים". ובבחינת עבודה, שמקבלים עליהם עול מלכות שמים בלי שום תמורה, אלא כמו שנותנים צדקה לעניים, ולא רוצים לקבל עבור זה שום תמורה, אז כל אחד ואחד גורם בשורש נשמתו למעלה במלכות, שתהיה גם כן רק בעל מנת להשפיע. נמצא,

שגורמים "יחוד קוב"ה ושכינתיה". זאת אומרת, שעל ידי זה שהאדם עושה הכל בעל מנת להשפיע, נמשכת צדקה מהקב"ה, הנקראת "משפט", להמלכות. היינו, שמלכות, הנקראת "צדק", ע"י השפע שהיא מקבלת, היא נקראת עכשיו "צדקה", ממה שהיא מקבלת מהקב"ה.

היינו, שעל ידי זה שהתחתונים נותנים צדקה למלכות, גם ה' נותן צדקה למלכות, אז המלכות מקבלת שם "צדקה". וזהו שאומר "ומי שנותן צדקה לעני, הוא עושה למעלה את השם הקדוש שלם כראוי, דהיינו שמחברה עם קוב"ה, המשפיע לה הכל, ודאי כאלו עשה את השם הקדוש בשלמות, כעין שהוא עושה למטה, כך מתעורר למעלה".

והיינו כנ"ל, שמלכות שמים נקראת "עניה", היות שאין לה מה לתת להנבראים. אם הנבראים באים אליה עם כלים דקבלה, אז היא עניה ודלה, היות שהנבראים גורמים במלכות בחינת הקבלה שיש בתכונתה, שזה עושה פירוד בין המלכות להקב"ה שהוא המשפיע. לכן אין השם שלם, כי בבחינת השם נקרא הקב"ה בשם "טוב ומטיב". והיות שהם גורמים בשורש נשמתם בחינת הקבלה, שיש במלכות, ועל בחינת קבלה היה צמצום השפע, לכן הם גורמים שהשפע לא יתפשט לתחתונים.

מה שאין כן אם הנבראים נותנים צדקה, היינו שעושים את מעשיהם בעל מנת להשפיע, אז הם גורמים בשורש נשמתם בחינת רצון להשפיע, שאז גורמים למעלה בחינת השתוות הצורה, ואז השפע מושפע להנבראים. נמצא, שהשם "טוב ומטיב" מתגלה להתחתונים. וזה נקרא "שעושים את השם הקדוש בשלמות", היינו הכל בא ע"י שמכוונים את המעשים שיהיו בעל מנת להשפיע. נמצא, שיש להאדם ב' מצבים:

א. בהתחלת העבודה, שמוכרחים להתחיל בבחינת שלא לשמה, היינו כל מה שהוא עושה הוא בכדי לקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא. ואז נקרא ה' אצלו "מלך הגוים", כמו שכתוב "מי לא יראך מלך הגוים"

כי בבחינת העבודה יש לפרש, שבזמן שהאדם עובד לתועלת עצמו הוא בבחינת גויים, ועדיין לא הגיע לבחינת ישראל, שמעשיו יהיו ישר-אל. נמצא, שהאדם משמש למלך שהוא נקרא "מלך הגויים" זאת אומרת, איזה מושג של גדלות המלך יכול להיות אצל האדם, שהוא בבחינת גויים, שהגם שיש לו יראה כמו שכתוב "מי לא יראך מלך הגויים".

ויש לדעת, שהוא דבר חשוב מאוד. כלומר, שהאדם צריך לדעת, שכל מגע שיש לו עם הבורא הוא חשוב מאוד. לכן כשאדם עובד בשביל שכר, אסור לזלזל בעבודות האלו. אבל בטח שיש מדרגה יותר גדולה ממדרגת "מלך הגויים". זאת אומרת, כשהאדם זוכה לבחינת "ישראל", בטח שבהשגתו של עכשיו, שנמצא עכשיו במדרגת "ישראל", יש לו הבנה יותר גדולה בגדלות ה', עד כדי כך שיש לו שמחה שהוא משמש מלך גדול, ואין לו שום צורך לקבל משהו תמורה עבור עבודתו.

ובענין אמונה לשם שמים יש לפרש מה שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא דף רל"ה ע"ב) וזו לשונם "וכי ימוך אחיך ומטה ידו, זה שאמר הכתוב, אל תגזול דל כי דל הוא. מהו אל תגזול דל, וכי יש אדם גוזל דלים. ומה גוזל ממנו אחר שאין לו כל. אלא אם היית למוד אם היית רגיל להיות מפרנסו וחוזרת בך ואמרת, עד מתי אני מספיק לזה, ואתה מונע שלא תיתן לו, אם עשית כך, דע שאתה גוזלו, הוי אל תגזול דל, כי דל הוא".

ובהאמור יש לפרש, שענין צדקה לעניים הכוונה על מלכות, הנקראת "עניה ודלה", מטעם שאין לה מה לתת בחזרה לאדם. אם האדם עובד לשם שמים ואינו רוצה שום תמורה, אלא עובד רק לשם שמים. אולם לפעמים באמצע העבודה באות לו מחשבות, הלא הוא תמיד עובד לשם שמים ולא רוצה שום תמורה, בטח על ידי זה הוא יזכה למדרגה יותר גבוהה, היינו שיקבל יותר טעם בתורה ועבודה. היות שהוא כבר עשה את שלו, היינו שהוא אומר, שהוא מקבל מלכות שמים בלי שום תמורה, היינו אפילו

שלא מקבל תמורת עבודתו טעם בתורה ומצות. אם כן, אם כבר כוונתו לשם שמים, הנקראת "דביקות בה'", הלא היה צריך להרגיש חיים בעבודתו. והוא לא רואה שום התקדמות בעבודה, לכן הוא רוצה להפסיק עבודה זו דלהשפיע, אלא יעבוד כמו כל הכלל, דהיינו לקבל שכר.

על זה בא הכתוב ואומר "אל תגזול דל, כי דל הוא". ושואל המדרש "וכי יש אדם גוזל דלים, ומה גוזל ממנו אחר שאין לו כל, אלא אם היית למוד להיות מפרנסו, וחזרת בך ואמרת עד מתי אני מספיק לזה, ואתה מונע שלא תיתן לו. דע שאתה גוזלו".

נמצא, שהכתוב מזהיר לנו, שאל יאמר אדם, כבר עבדתי הרבה על הכוונה בכדי להגיע בעל מנת להשפיע, ולא השגתי לא את "הטוב ועונג", שצריכים להשיג, אם עובדים על הכוונה דלהשפיע, הנקראת בחינת "צדקה לעניים". וגם הבטיחו לי שאף על פי כן אני אשיג את האור, הנקרא "כח", שאני אוכל לעשות הכל בעל מנת להשפיע, שזה האור המתגלה בזמן שהאדם מקיים תו"מ בבחינת "תרי"ג עצות", בכדי להגיע לבחינת כלים דהשפעה, שזה מכונה "אור דהשלמת הכלים", שיוכלו לעסוק עם הכלים בעל מנת להשפיע, גם הכח הזה לא השיג, אף על פי שכל הזמן שעסק בתו"מ היה על הכוונה הזו. אם כן האדם אומר, כבר נתתי לך הרבה יגיעות ולא רכשתי שום דבר, לכן אני רוצה להפסיק עבודה זו.

וזהו שאומר "ואמרת, עד מתי אני מספיק לזה" היינו שכבר נתתי לך הרבה ולא קבלתי עבור זה שום התקדמות ברוחניות. אם כן האדם אומר, עד מתי אני צריך לעבוד בבחינת "צדקה לעניים". לכן האדם רוצה אז לברוח מהמערכה ולהכנס חזרה לעבודה דבחינת הכלל, שהיה עובד אז בבחינת "מי לא יראך מלך הגוים", כנ"ל שבזמן שהאדם עובד בקיום תו"מ לתועלת אהבה עצמית, כבר אין מקום לעבוד לתועלת ה'. זה נקרא שהמלך, שהאדם מקיים תו"מ שלו, המלך הזה נקרא "מלך הגוים" ולא "מלך ישראל", כי אין האדם אז בבחינת "ישראל", אלא בבחינת "גויים".

על זה מזהיר הכתוב "אל תברח מהמערכה אל תגזול דל, כי דל הוא". שיש לפרש "אל תגזול דל" היינו שלא תפסיק לו את הצדקה שאתה נותן לו, היינו הקבלת מלכות שמים ללא תמורה. כי הגם שאתה טוען שכבר נתת לו הרבה צדקה, תדע שזה לא נכון. פירוש "כי דל הוא", כלומר שכל זמן שאתה חושב שהמלכות, שהיא עניה, צריכה לתת לך משהו, כבר אין אתה אומר שהיא דלה. כלומר, שאם האדם דורש מהמלכות, שתיתן לו תמורה, כבר הוא פוגם בהשם של מלכות, הנקראת "עניה ודלה", היות שאתה דורש משהו ממנה.

אלא האדם צריך להתפלל לה', שיתן לו את הכח, שהוא יהיה שבע רצון ושיהיה בשמחה, מזה שהוא יכול לעבוד בשביל המלכות, אפילו שהיא מסתירה עצמה ולא מראה לו שום התקרבות, והוא טועם טעם בעבודה כאילו הוא מתחיל עכשיו להכנס מחדש, היינו שאין לו מה להגיד שהוא מקבל משהו טעם, שיוכל לומר בשביל טעם הזה הוא עובד ונותן יגיעה בקבלת מלכות שמים.

זאת אומרת, אין לו שום תמיכה ובסיס, שיהא בידו לומר "בגלל זה אני עוסק בתו"מ". וזה נקרא בשם "תולה ארץ על בלימה". וזה נקרא כולו למעלה מהדעת. והגם שזהו כולו נגד טבע הגוף, על זה הוא מתפלל לה', שיתן לו הכח הזה. וזהו מה שכתוב "אל תגזול דל כי דל הוא", שתמיד האדם צריך שיהיה לו רצון להישאר, שמקבל על עצמו מלכות שמים, והבסיס שלו הוא "כי דל הוא" כנ"ל.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב (בשיר "אשת חיל") "שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל". ואמר, שבזמן שהאדם מקבל עול מלכות שמים, יש לפעמים שהמלכות שמים יש לה חן, ולפעמים הוא מרגיש ענין יופי במלכות שמים. על זה אומר הכתוב, הכל שקר. כלומר, שכל

הבסיס הזה, שהוא בונה את המלכות שמים שלו, הוא בבחינת שקר.

אלא "אשה", היינו מלכות שמים, שהאדם מקבל על עצמו, צריכה להיות מטעם יראת ה', היינו שהיראה שלו תהיה, כמו שכותב הזה"ק "עיקרא דיראה הוא בגין דאיהו רב ושליט" (הקדמת ספר הזהר, דף קפ"ה ובהסולם אות קצ"א) וזו לשונם "היראה שהיא עיקר הוא שהאדם ייר מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו, וישים חפצו באותו המקום".

ובהאמור יוצא, שעיקר הוא התפלה, שהאדם צריך להתפלל לה', שיתן לו את הכח הנחוץ לכל דבר מה שנוגע לעבודה, הן בתורה והן בתפלה. לכן יש להאדם לבקש מה', שיתן לו צורך, היינו רצון לעבודה. היות שיש לפעמים, שהאדם בא לידי מצב, שאין לו רצון לשום דבר, כלומר שלא רואה לעיניו איזה דבר, היינו דבר טוב שישתוקק לזה, מטעם שזה יביא לו חיות, שזה יביא לו צורך לתת יגיעה, בכדי להשיג משהו. אלא שהאדם נשאר בלי שום רצון, שיהיה בידו לומר, שבשביל זה כדאי לתת יגיעה, בכדי שישיג את הדבר. וזה הוא לא רואה.

ואז עליו לבקש מה', שיתן לו איזה רצון לאיזה דבר, היינו שדבר זה יתן לו רצון לעבודה. לפי הבנתו של אדם תהיה הבקשה, שה' יתן לו לראות איזה דבר, שזה יביא לו הנאה ותענוג. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "עין רואה והלב חומד". זאת אומרת, אם ה' יתן לראות דבר שכדאי לעבוד בשבילו, או החמדה שבלב תביאו לחשוב עצות איך להשיג את הדבר. נמצא, שהתפלה, מה שהאדם מתפלל עכשיו, היא רק לצורך רצון, הנקרא "כלי".

זאת אומרת, התפלה הראשונה שהאדם צריך להתפלל, היא על רצון וחסרון שה' יתן לו לבקש על דבר חסרון, שאם ישיג את המילוי לחסרון, יהיה בהמילוי למלאות שלמותו של האדם. כלומר, שה' יודיע לו מהי השלימות, שהוא צריך להגיע, בכדי שידע מה חסר לו באמת. ובכדי להגיע לדעת מה שחסר לו, הוא ע"י התורה, שבסגולת התורה, היינו "המאור שבה מחזירו למוטב", היינו שהתורה מודיעה לו מה חסר לו.

אולם האדם צריך לדרוש זאת מהתורה, היינו שהתורה תדריכו להשיג את האמת. וכמו כן, האדם צריך למצוא את הקשר בינו לבין התורה, שזה שהוא רוצה לדעת את הקשר שיש לו עם התורה. זה כבר נקרא "תפלה". זאת אומרת, על ידי זה הוא כבר מקשר את עצמו לה' בעת לימוד התורה, היות שהוא מבקש מה' בעת שהוא עוסק בתורה, שהוא יבין את הקשר של תורה עם האדם, הלומד התורה. ולאחר שהוא התפלל, שה' יתן לו את החסרון, הוא צריך לבקש, שה' יתן לו את המילוי להחסרון, היינו שיזכה לבוא לדרגת שלמות האדם.

מהו דגלים בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ב
1990/91 - מאמר 32

במדרש רבא (במדבר פרשה ב') אומר על כתוב "איש על דגלו", ההא דכתיב נרננה בישועתך ובשם אלקינו נדגול. אמר ישראל להקב"ה, הרי אנו מרננים בישועתך, מה שעשית לנו בשמך, נרננה בישועתך ויושע ה' ביום ההוא את ישראל. וישע כתיב, כביכול ישראל נגאלים וכאלו הוא נגאל. ובשם אלקינו נדגול, שקבע הקב"ה שמו בשמנו ועשה אותנו דגלים, שנאמר "איש על דגלו". רבי יששכר אומר, ודגלו עלי אהבה, אפילו אדם יושב ועוסק בתורה ומדלג מהלכה להלכה ומפסוק לפסוק, אמר הקב"ה, חביב הוא עלי ודגלו עלי אהבה ודילוגו עלי אהבה", עד כאן לשונו.

ויש להבין:

א. מהו שקבע הקב"ה שמו בשמנו.

ב. מהו "וישע" כתיב, כביכול ישראל נגאלים וכאלו הוא נגאל (בענין מ"ש כתיב "וישע" מפרשים שהפירוש הוא "ויושע" כתיב).

ג. מדלג מהלכה להלכה. ידוע, שהשם של הקב"ה הוא טוב ומטיב, היינו שהוא רוצה תמיד להשפיע להנבראים טוב ועונג, שבגלל זה ברא בהנבראים את הרצון להשתוקק תמיד לקבל הנאה ותענוג. ולפי זה יש שאלה, מדוע אין הנבראים מרגישים את הטוב ועונג, אלא כל העולם סובלים מחסרון הנאה ואין להם סיפוק בחיים, כי כל אחד ואחד שהוא בר שכל שואל "מהו הטעם בחיינו".

והתשובה היא, כי הבורא עשה תיקון, בכדי שבזמן שנקבל את הטוב ועונג מהבורא, שלא נרגיש בזה בחינת בושה, שזהו נובע מסיבת שינוי צורה, שיש בין המקבל, שהוא הנברא, לבין הבורא, שהוא המשפיע. והתיקון הוא, שמטרם שיש לאדם את הרצון להשפיע, שעניינו הוא שיהיה בהשתוות הצורה, אי אפשר לקבל את הטוב האמיתי שה' רוצה לתת להנבראים.

והיות שענין רצון להשפיע הוא נגד הטבע של האדם, לכן אנו לומדים, שיש באדם בחינת ע' אומות העולם. כלומר, שהאדם הוא עולם קטן, כמו שכתוב בזה"ק, ובחינת ישראל שבאדם היא תחת שליטת אומות העולם, שזה נבחן שעם ישראל הוא בגלות בין העמים, שאין להם כח ללכת נגד הרצון של אומות העולם, ולכן עם ישראל מבקשים מה', שיוציאם מהגלות שהם נמצאים בין העמים, כלומר שיהיה ביכולתם לעבוד לשם שמים.

וכמו כן אמרו חז"ל "ישראל שגלו שכינה עמהם", שיש לפרש זה על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל "תלמיד שגולה גולין רבו עמו". ואמר, שהפירוש הוא, בזמן שהתלמיד נמצא בגלות, היינו שקבל ירידה, גם רבו הוא אצלו בבחינת הירידה, כלומר, שכמו בזמן שהאדם הוא בבחינת ירידה ואין לו טעם בתורה ותפלה, הוא מטעם שגולין רבו עמו, כלומר שגם כל עניני קדושה הם אצלו בבחינת הירידה, היינו שהוא מסתכל על הכל כאלו שאין חשיבות לשום דבר רוחני, שזה נקרא, שגם הרוחניות היא בבחינת הגלות.

ובזה יש לפרש, שבזמן שישראל בגלות, היינו במצב הירידה, ואומות העולם שולטים או על האדם, שאומות העולם נקראים באופן כללי "הרצון לקבל לתועלת עצמו", אז גם ה' אצלם בגלות, היינו שאין להם שום חשיבות להבורא, כי אם היתה להם חשיבות בגדלות הבורא, לא היו יכולים לשלוט על בחינת ישראל שבו.

כידוע, שישראל פירושו ישר-אל, שכל מעשיו הם ישר להבורא. והם בשליטתם גורמים, שכל מעשיו יהיו רק לתועלת עצמו, שזה נקרא לטובת הרצון לקבל ולא לתועלת ה'. נמצא, שבזמן שבחינת ישראל היא בגלות,

גם הבורא הוא יחד אתם בגלות, זאת אומרת שהרצון להשפיע הוא בגלות, וגם למי שרוצים להשפיע גם הוא בגלות, כמו שכתוב שפרעה אמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", שהוא כפר בגדלות ה' ולא נתן להאמין בגדלות ה', וממילא בחינת ישראל היא בגלות אצלם.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו שאומר "כביכול ישראל נגאלים וכאלו הוא נגאל", כלומר איזו שייכות יש בין גאולת ישראל לגאולת ה'. ובהנ"ל נמצא, שגלות ישראל וגלות הבורא הם שוים, היות כי בזמן שהאדם משיג ומרגיש גדלות הבורא, כבר אין שום שליטה לאומות העולם, שכולם בטלים נגדו יתברך. לכן יוצא שכל הגלות היא רק שאין מכירים בגדלותו יתברך.

וענין ההסתר, שהאדם מרגיש, שזה גורם לו, שיהיה בגלות, הוא כנ"ל, היינו שהאדם צריך לדעת, שהוא צריך לתקן מעשיו, שיהיו בעל מנת להשפיע, אחרת תהיה בחינת בושה. לכן מוכרח להיות העלם והסתר על אור עליון. ולפי ערך הרגשת הרע, היינו בזמן שהאדם רואה, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, בערך זה הוא רואה, איך שהוא מרוחק מהקדושה, היינו שהוא רואה, איך שרחוק מלעשות משהו לתועלת ה', והוא נמצא תחת שליטת אומות העולם, ואין לבחינת ישראל שבו שום כח לצאת מהגלות שלהם.

לכן, בזמן שישראל שבו יוצא מהגלות וזוכה לבחינת גאולה, ממילא גם הבורא, שהיה בזמן הגלות מכוסה ממנו, מחמת שליטת העמים, הוא נראה עכשיו ומתגלה גדלותו של הבורא. מטעם שעתה אין עוד צורך להצמצום והסתר, כי כבר עבר ממנו הצמצום, לפי הכלל "בשיעור שהאדם יכול לכוון בעל מנת להשפיע, בשיעור הזה נעבר ממנו הצמצום וההסתר". וזה שכתוב "נרננה בישועתך ויושע ה' ביום ההוא את ישראל. "וישע" כתיב, כביכול ישראל נגאלים וכאלו הוא נגאל". והיינו כנ"ל.

וכמו כן יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש מה שכתוב "נרננה בישועתך, הרי אנו מרננים בישועתך מה שעשית לנו בשמך", ומהו השם של הבורא שברא את הבריאה. שמו הוא הטוב ומטיב לנבראיו, שרצונו הוא להשפיע, והיות שבגלל זה ברא בהנבראים רצון לקבל, אחרת לא היו הנבראים יכולים לטעום טעם של טוב ועונג, כי אנו רואים, שבלי רצון וחשק אי אפשר להנות משום דבר.

אבל יחד עם זה, הבורא רצה שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג. לכן הוא רוצה שאנחנו נקבל הכל בעל מנת להשפיע. והיות זהו נגד הטבע, שברא בנו רצון אך לקבל ולא להשפיע, לכן כשאנו רוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אין בידינו כח הזה. לכן כשאנו מקבלים את הכח הזה, הנקרא שמו של הבורא, היינו שגם אנו יכולים לעשות בעל מנת להשפיע להבורא, שזה נקרא, שהבורא נותן לנו טבע שני (כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל זה שהבורא נותן להאדם את הרצון להשפיע זה נקרא "טבע שני").

וזה שכתוב "אמר ישראל להקב"ה, הרי אנו מרננים בישועתך, מה שעשית בשמך", היינו כנ"ל, שאנו מרננים עם הישועה שנתת לנו את הרצון להשפיע, שזה נקרא "השם של הבורא", שהוא המשפיע, נתן לנו את השם הזה, היינו שגם אנו יכולים עכשיו לעשות מעשים להשפיע.

וזה שכתוב "ובשם אלקינו נדגול, שקבע הקב"ה שמו בשמנו ועשה אותנו דגלים". כלומר, אנחנו דוגלים עכשיו בשם ה', ששמו הוא רצון להשפיע. וזו הישועה שלנו, שקבע הקב"ה שמו, שהוא הרצון להשפיע, בשמנו. שגם בשם ישראל מרומז השם של הקב"ה, היינו ישר-אל, היינו שכל המעשים של ישראל הם ישר לה' ולא לתועלת עצמו. וזה נקרא שעם ישראל דוגלים בשמו של הבורא, וזוהי הישועה של עם ישראל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "רבי יששכר אומר, ודגלו עלי אהבה, אפילו אדם יושב ועוסק בתורה ומדלג מהלכה להלכה, ומפסוק לפסוק, ודילוגו עלי אהבה". שיש לפרש ענין הדילוג פירושו, היות שהאדם נברא עם הרצון לקבל ואינו יכול לעבוד

בעל מנת להשפיע, לכן אמרו חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ' ע"ב).

נמצא, שהאדם מוכרח לעבוד בשלא לשמה, מטעם שהוא נולד כך בהטבע שלו. ומכל מקום הקב"ה דולג את מצבו של שלא לשמה, והקב"ה מכניסו לתוך לשמה. נמצא, שעל ידי סיוע מהקב"ה יש כאן ענין דילוג, היינו שהאדם דולג את מה שיש בטבע שלו, לעשות הכל לתועלת עצמו, ומתחיל לעבוד לתועלת ה'. וזה נקרא "ודילוגו עלי אהבה", שמחמת אהבה שה' אוהב אותנו, לכן ה' נתן לנו דגלים, היינו מהלכה שהאדם עוסק בה שלא לשמה, ה' נותן לנו כח לדלג על דרגת שלא לשמה ולבוא לדרגת לשמה.

וזה שכתוב "מפסוק לפסוק". היינו, שהאדם מתחיל את הפסוק שלא לשמה ותיכף הוא דולג על השלא לשמה ובא לדרגת לשמה. וזה שכתוב "אמר הקב"ה, חביב הוא עלי ודגלו עלי אהבה, ודילוגו עלי אהבה", שפירושו, שמחמת אהבה ה' נותן לו כח לדלג על שלא לשמה ולבוא לשמה.

ואהבה נקרא זה, שהאדם מתחיל לעבוד בשלא לשמה, ועם ישראל נתאוו לעשות לשם שמים ולא יכלו כנ"ל, לכן עם הרצון שרצו לעשות לשם שמים ולא יכלו, הרצון הזה היה מעורר אהבה למעלה, וה' נתן להם את הכח לעשות לשמה. וזה שכתוב "אמר להם הקב"ה מה נתאוויתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם".

זאת אומרת, שענין שעם ישראל נתאוו לבחינת דגלים, היינו שיוכלו לדלג על עבודה דשלא לשמה ולהגיע לשמה, וראו שבכוחות עצמם אין הם מסוגלים לזה. לכן עשו "אתערותא דלתתא", זה שחשקה נפשם ואמרו, מתי אנחנו נוכל לדלג על עבודה דתועלת עצמו ולהגיע לעבודה של תועלת ה'. ובהשתוקקות זו עוררו אהבה למעלה. וזה שכתוב "אמר להם הקב"ה, מה נתאוויתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם". זה שנתאוו לדגלים, היינו לבחינת דילוג על העבודה דתועלת עצמו, הקב"ה מלא את משאלתם.

ובהאמור יוצא, שעיקר עבודת האדם היא להגיע לעבוד לתועלת ה', הגם שמוכרחים להתחיל בעבודה שלא לשמה, אבל צריכים להשתוקק, שה' יעזור ויתן לנו כח לעבוד לשמה, היינו שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, היינו שהאדם צריך לקבל את עול מלכות שמים בלי לקוות לקבל ממנה תמורה. היינו, שלא לדרוש ממנה, שהיא צריכה לתת לנו תמורת זו איזה מזונות, שנוכל לומר, תמורת זו, שאנו מקבלים ממנה, בגלל זה כדאי לעבוד בשבילה.

אלא הכל למעלה מהדעת, שהיא בחינת חוק. היינו, שמלכות נקראת "חוק", שאין לנו להבין איך אפשר לעבוד בלי שכר, היינו בלי שום מזונות, שהיא תיתן לנו. אם כן, מאין יהיו לנו מזונות, כלומר, איך אפשר לעבוד בלי לקבל תמורת זה שום דבר, שזה יזון אותנו ונוכל להחיות נפשנו.

והתשובה היא גם כן למעלה מהדעת. כלומר, שאנו צריכים לבקש מה', שהוא יתן לנו כח לחיות, ושיהיה לנו כח לעבוד בשמחה בעל מנת להשפיע ולא לקבל שום תמורה. ואיך אפשר דבר זה, הלא אין בשכל שלנו מציאות להבין ב' הפכים בנושא אחד:

היות מצד א' אין אנו רוצים שום תמורה, אלא מקבלים מלכות שמים בלי שום מזונות, שתיתן לנו. ואיך אפשר לחיות בלי שום חיות, היות שאין אנו דורשים שום מזונות.

ומצד ב' אנו רוצים שה' כן יפרנס אותנו, ובמה אנו רוצים שהוא יפרנס אותנו, אם לא רוצים שום דבר עבור עבודה שלנו. התשובה היא, נכון שאין אנו רוצים שום דבר חזרה, אלא אנו רוצים, שה' יתן לנו כח לעבוד באופן שלא לקבל שום תמורה. ואיך זה אפשר. דבר זה שייך לך. היינו, אתה תעשה עמנו נס, שנוכל לעבוד בלי שום תמורה, היות שזהו למעלה מהדעת, ממילא אין לנו דעת להגיד לך באיזו צורה אתה תפרנס אותנו, אלא למעלה מהדעת שלנו

אתה תפרנס אותנו, ואנו רוצים ללכת למעלה מהדעת, הגם שבהשכל של אדם אין דבר כזה במציאות.

נמצא, שעבודה שלנו היא למעלה מהדעת, וגם הפרנסה שלנו, אנו גם כן רוצים למעלה מהדעת. ולמעלה מהדעת נקרא בדרך נס. נמצא, שאנו מבקשים שה' יפרנס אותנו בדרך נס, היינו שלא כדרך הטבע. שמדרך הטבע האדם כשהוא עובד, הוא רוצה פרנסה עבור היגיעה. וכאן בעבודה, האדם רוצה פרנסה שיתנו לו לא מטעם עבודתו, אלא מטעם נס שהוא לא כדרך הטבע.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (בהר, בתחילתו), "בהר סיני לאמר, מה ענין שמיטה אצל הר סיני". ועל דרך העבודה יש לפרש, שידוע שמלכות נקראת "שמיטה", ומלכות נקראת "ארץ", כי מלכות היא ספירה שביעית. (שהעולם מתחיל מחסד, כמו שכתוב כי אמרתי "עולם חסד יבנה", ומלכות היא ספירה שביעית לחסד).

והרמז הוא, שאסור לדרוש ממלכות שתיתן מזונות, היינו אסור לעבוד את הארץ בעל מנת שתיתן מזונות, כלומר "עבודת הארץ" נקראת עבודה שרוצים שהיא תיתן פירות, אחרת מי הוא שיעבוד עבודת אדמה בלי שהיא תוציא פירות. כלומר עבודה נקראת, שהאדם נותן יגיעה ותמורת היגיעה הוא יקבל שכר. היינו שהוא לא נהנה מהיגיעה. אם כן, אם אין לו הנאה מהעבודה, למה הוא עובד. בטח כוונתו היא בכדי לקבל תמורה.

לכן, אם האדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים ולא רוצה שום תמורה, זהו רמז שהוא לא עובד עבודת הארץ, היות שהוא לא רוצה ממלכות שתיתן לו איזו תמורה. וזה נקרא "שמיטה", היינו שלא עובד את הארץ בכדי לקבל תמורה.

מה שאין כן כשעובד בכדי לקבל תמורה, זה נקרא "עבודת קרקע". כלומר, בבחינת עבודה נקרא זה, שעושה "שמיטת קרקע", היינו שבכלל לא נוגע בהארץ, אלא אצלו הארץ בבחינת "ושבתה הארץ שבת לה'", שזה מרמז, שכל הארץ, היינו המלכות שמים, היא כולה לה', ואין לרצון לקבל שום נגיעה בהמלכות, הנקראת "ארץ" ונקראת "שמיטה".

ובזה יש לפרש השאלה "מה ענין שמיטה אצל הר סיני". הפירוש, שכל המצות צריכים לקיימם בבחינת שמיטה, היינו שהכוונה של קיום המצות צריכה להיות על דרך השמיטה, שהיא בבחינת "ושבתה הארץ שבת לה'". כלומר, זה שמקיימים מצות הבורא היא על הכוונה שלא לקבל שום תמורה תמורת העבודה, אלא כל המלכות שמים, שהאדם מקבל על עצמו ובגלל זה הוא שומר את מצות ה', הכל יהיה בבחינת שמיטה.

היינו כנ"ל, שהיא על הכוונה בעל מנת להשפיע, ולא ירצה לקבל שום תמורה. ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בהר, שלישי) "וכי תאמרו, מה נאכל בשנה השביעית, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית". שיש לפרש את השאלה על דרך העבודה, היות שצריכים לקבל מלכות שמים בלי שום תמורה, היינו שאין האדם אומר, אני מקבל עלי מלכות שמים בתנאי שאתה תיתן לי טעם בעבודה וטעם בתפלה, וכמו כן בקיום המצות, שאם אקבל עבור זה תמורה אני מוכן לעבוד עבודת הקודש.

אבל כולו לה', איך אפשר לעבוד למעלה מטעם ודעת. מאיפה אנו נאכל, היינו מאין אנו נקבל מזונות, לחיות בעבודה שלא תהיה לנו שום תמורה חוזרה. הלא זהו בהפכיות לשכלנו. בהשכל שלנו אנו מבינים, אם המלכות, הנקראת "ארץ", תיתן לנו קצת טעם בעבודה, מהטעם הזה שאנו נרגיש יש לנו כבר מה לאכול. היינו, הטעם הזה שאנו מרגישים, זה נקרא "מזונות". אבל בו בזמן שאסור לנו לעבוד בשביעית, היינו אסור לדרוש שכר מעבודה זו, מאיפה אנו ניקח משהו לאכול.

התשובה היא "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית", שספירה השישית היא יסוד, הנקראת "יסוד צדיק", שפירושו של צדיק הוא משפיע. ובזה שאתם תעבדו גם כן רק להשפיע, אז יש השתוות הצורה בין המלכות ליסוד, מזה תמשך הברכה. מה שאין כן

להיפך, שאתם תקבלו את המלכות בעל מנת לקבל, אז אתם גורמים פירוד בשורש נשמתכם, שהיא המלכות, הנקראת "כנסת ישראל", שהיא הכלל של כל הנשמות, שתהיה בפרוד. לכן אין היסוד יכול להשפיע למלכות, מטעם שינוי צורה שיש ביניהם.

לכן דוקא ע"י זה שישמרו שמיטה, היינו כנ"ל רק באופן כזה אני אומר לכם "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית". כלומר, שרק בזמן שאתם תשמרו את השמיטה ולא יהיה לכם שום רצון לקבל לתועלת עצמכם, אלא דוקא בעל מנת להשפיע, אז יש מקום להשתוות הצורה בין יסוד, שהוא המשפיע, לבין המלכות, שהיא גם מתוקנת ע"י התחתונים, ששומרים את ענין שמיטה, שלא לקבל לתועלת עצמו. אז יש בחינת השתוות הצורה, אז יש מקום שתתפשט הברכה למלכות.

נמצא, שבזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע ובלי שום תמורה, אז הגוף שואל, מאיפה ניקח חיות לעבודה, אם אנחנו נסכים לעבוד בלי שום תמורה. התשובה צריכה להיות, שאנו הולכים למעלה מהדעת. ובתוך הדעת אין רוצים לתרץ, אלא העבודה שלנו היא למעלה מהדעת. וגם המזונות מה שאנו צריכים לחיות בזמן העבודה, הם גם כן למעלה מהדעת, היינו בבחינת נס, היות שכל דבר שהוא נגד הטבע נקרא "מעשי ניסים".

נמצא, שכל בסיס העבודה שלו, בזמן שהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, הוא בלי שום בסיס של פרנסה, היינו שאין הוא יודע מאין הוא יקבל כח לעבודה, שיהיה לו עם מה לפרנס עצמו, היינו שיהיו לו מזונות, וחיות בזמן שהוא עוסק בתורה ותפלה, אם אין הוא רוצה שום דבר לתועלת עצמו, נמצא שהוא מבקש מה', שיתן לו מזונות לחיות בתו"מ למעלה מהדעת. ולמעלה מהדעת נקרא "נגד הטבע". וכל מה שהוא נגד הטבע להשיג איזה דבר, נקרא זה "מעשי ניסים", בלי שום בסיס שיהיה לו על מה לסמוך.

נמצא, שאלו, הרוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, צריכים לדעת, בזמן שהגוף בא ושואל, מה נאכל, כמו שכתוב "וכי תאמרו מה נאכל", אין לתת להגוף תשובה בתוך הדעת, אלא להשיב, ה' יתן לנו את הברכה, כמו שכתוב "וצויתי את ברכתי". וכל ברכה היא בחינת נס, כי בזמן שהכל הולך כשורה באופן הטוב ביותר לא צריכים לברכות. אולם הגוף בא ושואל, הלא אמרו חז"ל (פסחים ס"ד ע"ב) "אין סומכין על הנס", וכמו כן אמרו חז"ל (פסחים נ') "לאו בכל יומא מתרחיש ניסא". נמצא, שכל התשובות, שצריכים לענות להגוף, הן הכל למעלה מהדעת, היינו לומר להגוף, ש"בתוך הדעת אתה צודק ואני הולך למעלה מהדעת".

מהו שהקב"ה נושא פנים, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ג
1990/91 - מאמר 33

חז"ל (מדרש רבה נשא י"א, ז') אמרו על מה שכתוב "ישא ה' פניו אליך" וזה לשונם, כתוב אחד אומר "ישא ה' פניו אליך", וכתוב אחר אומר "אשר לא ישא פנים". כיצד יתקיימו שני כתובים הללו. כשישראל עושין רצון המקום "ישא ה' פניו אליך", וכשאין עושין רצון המקום "אשר לא ישא פנים", עד כאן לשונם.

ויש להבין, אם ישראל עושין רצון המקום, למה נצרכה נשיאת פנים. ובכדי להבין מה שתרצו, צריכים להבין מקודם מהו "רצון ה'" ומהו "פני ה'". הנה כפי שאנו לומדים, משמע שרצון ה' הוא להשפיע, כמו שכתוב שמטרת הבריאה היא רצונו להטיב לנבראיו, היינו להשפיע להם טוב ועונג. ופנים ה' נקרא גילוי פנים, היינו שזוכה להשגת השגחה גלויה, שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

כמו שכתוב (בהקדמה לתע"ס אות פ"ג) וזו לשונו "והנה מדרגה ראשונה של גילוי הפנים, שהיא השגחת שכר ועונש בבירור המוחלט, אין זו באה לו לאדם אלא ע"י ישועתו יתברך, שזוכה בפקיחת עינים בתורה הקדושה, בהשגה נפלאה, ונעשה כמעין המתגבר, ובכל מצוה שבתורה הקדושה, שכבר קיים אותה מתוך היגיעה מבחירתו, זוכה ורואה בה את שכר המצוה המיועד לו לעולם הבא, וכן הפסד הגדול שבעבירה".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו על מה שכתוב כאן "בעושים רצון של מקום הקב"ה נושא להם פנים". הלא הם עושין רצונו של מקום, מה שייך לומר כאן שהם צריכים ל"ישא ה' פניו אליך".

והענין, כי ענין פני ה' הוא בחינת גילוי השגחתו יתברך בהנהגת טוב ומטיב. והיות שהיה תיקון, מטרם שהאדם מתקן את הרצון לקבל שיהיה בעל מנת להשפיע, תהיה בחינת העלם והסתר על השגחתו יתברך, לכן מטרם שהאדם מגיע לבחינת "עושין רצונו", שפירושו הוא, כמו שהרצון של הבורא הוא להשפיע, כמו כן האדם גם כן צריך שיהיה לו רצון להשפיע.

ובזמן שיש השתוות הצורה, אז יש מקום שהקב"ה נותן לו את ענין גילוי פניו יתברך, שהוא בחינת פקיחת עינים בתורה, וזוכה להשגה שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. וזה יכול להיות רק לאחר שהאדם עושה רצון ה', היינו שהאדם כבר זכה לבחינת רצון להשפיע, שדווקא אז מסתלק הצמצום וההסתר.

מה שאין כן כשאין ישראל עושין רצונו של מקום, אלא הם רוצים שה' יתן להם הכל בכלים דקבלה, שזהו היפך מרצונו של מקום, שרצונו הוא להשפיע, אז מוכרחת להיות ההנהגה בבחינת "לא ישא פנים" אלא בבחינת אחוריים, הנקראת הסתרת פנים של הקב"ה. וזה נקרא "אשר לא ישא פנים". וזהו מטעם התיקון, שלא יהיה ענין של בושה.

וכמו כן יש לפרש את המאמר הנ"ל על זמן התחלת העבודה, היינו מטרם שהאדם זכה להיות מאלו אנשים שכבר זכו להיות "עושין רצונו של מקום". ויש לפרש "עושין רצונו", היינו שהולכים בדרך להגיע להיות מעושין רצון המקום, היות כשהולכים בדרך זו כבר נקרא שמם על שם הדרך שבה הם הולכים. וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". והקשה, הלא "יהיב חכמתא לטיפשים" היה צריך לומר. ואמר שהכוונה היא על אלה שהם רוצים חכמה, הם כבר נקראים "חכימין", מטעם שהולכים בדרך להשיג חכמה. וכיון שהם נותנים אתערותא דלתתא, לכן נותנים להם מלמעלה חכמה.

וכמו כן כאן, כשהם רוצים להגיע להשיג

את הכח של רצון להשפיע, זה כבר נקרא שעושין רצון המקום. ולפי הכלל "הבא לטהר מסייעין אותו" הם מקבלים עזרה מה'. לכן להם אומר הכתוב "ישא ה' פניו אליך", היינו הקב"ה מאיר להם בחינת הפנים שלו, שפירושו שהקב"ה נותן להם עזרה. ומהי העזרה. זהו כמו שכתוב בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל, במה. והתשובה היא "בנשמתא קדישא", שזה נקרא "פני ה'", כמו שכתוב "כי באור פניך נתת לנו, תורת חיים ואהבת חסד". היינו, שע"י אור הפנים הם מקבלים אהבת חסד, שהיא בחינת השפעה, כלומר שה' נותן להם הכח לאהוב חסד, היינו לאהוב להיות משפיע.

וזה נקרא "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום", שענין שלום הוא כמו שכתוב (תהילים פ"ה) "אשמעה מה ידבר האל ה', כי ידבר שלום אל עמו, ואל ישובו לכסלה". נמצא, שענין "שלום" פירושו שה' אומר "שלום", שלא יחטא עוד, אלא הוא זוכה להיות בשלום עם ה'. וזה הפירוש "כשעושין רצון המקום", אז הם מקבלים את הסיוע של הקב"ה. וזה שאומר "ישא ה' פניו אליך".

מה שאין כן "וכשאין עושין רצון המקום", כלומר שלא הולכים בדרך להגיע להשיג את רצון המקום, שהוא הרצון להשפיע, אז נאמר עליהם "אשר לא ישא פנים", כלומר שלא יכול לתת להם עזרה שימלא את רצונם, מטעם שרצונם הוא ההיפך מהקדושה. ואיך יכול לתת להם דבר שהוא נגד רצונו של מקום, היות שכל מה שיש לאדם לעשות בעבודה הוא רק לתקן מעשיו שיהיו בעל מנת להשפיע. ואם ה' ישא להם פנים, היינו שיקבלו עזרה, שיהיה בידם לעבוד יותר עבור הרצון לקבל לעצמם, נמצא שהקב"ה כאלו מכשיל אותם. לכן זה שה' לא ישא פנים להם, בזה הוא עוזר להם, שלא ישארו באהבה עצמית. אלא על זה אמרו "הבא לטמא פותחין לו", אבל לא נותנים לו עזרה, מה שאין כן "הבא לטהר מסייעין אותו".

ובהאמור נבין מהו ענין של תשובה. זאת אומרת, מה האדם צריך להשיב ש"תשובה" פירושה, שקבל משהו והוא צריך (להחזיר) מה שקבל. והענין הוא כנ"ל, היות שהאדם נולד עם טבע שהוא רצון לקבל לתועלת עצמו, לכן האדם רוצה לעבוד רק לתועלת האדם, היינו שהוא רוצה שה' ימלא את הכלי קבלה שלו. ועל דבר זה האדם צריך לעשות תשובה, היינו לעשות הכל לשם שמים, כלומר מה שהוא מקבל אין הוא רוצה לקבל לתועלת עצמו, אלא כל מה שהוא מקבל הוא בכדי לתת להבורא נחת רוח, היות שהבורא רוצה שהאדם יקבל, כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו". נמצא, שכל מה שהוא מקבל הוא רק בעל מנת להחזיר, אחרת הוא לא רוצה לקבל. וזה נקרא "תשובה", היינו שהוא מחזיר כל מה שהוא מקבל.

וזהו על דרך שכתוב בזה"ק (נשא דף ח' ובהסולם אות כ"ח) וזה לשונו "וכל מי שחוזר בתשובה הוא כאילו השיב אות ה', שהיא המלכות, אל אות ו', שהוא ז"א, שהוא בן י"ה, ונשלם בו הויה, וזו היא תשובה ודאי, שהיא אותיות תשוב ה' אל ה - ו'".

ובזה"ק (נשא, ובהסולם אות ל"א) אומר וזה לשונו "ותשובה זו, שהיא המלכות וה' דהויה, נקראת "חיים", שכתוב "כי ממנו תוצאות חיים", שהן נשמת ישראל, שהן תוצאות של המלכות, הנקראת "חיים", והיא הבל היוצא ונכנס בפיו של אדם בלא עמל ובלא יגיעה, שהוא סוד ה' דהבראם, כי אות ה' מתבטאת מן הפה בקלות יותר מכל האותיות, ועליה נאמר "ותמונת ה' יביט". כי המלכות נקראת "תמונת ה'". וכן "אך בצלם יתהלך איש", ומשום שהיא על ראשו של האדם, אסור לו לאדם ללכת ד' אמות בגילוי ראש, כי אם היא מסתלקת מעל ראשו של אדם, מיד מסתלקים החיים ממנו".

ויש לפרש דברי הזה"ק מה שאומר "שתשובה נקראת תשוב ה' לגבי ו'". והענין הוא כנ"ל, כי כל עבודתינו היא לקבל עלינו עול מלכות שמים אף על פי שהיא בבחינת העלם והסתר, כלומר הגם שמחשבת הבריאה היא להטיב לנבראיו, מכל מקום נעשה צמצום והסתר על מלכות שמים, מטעם שיהיה מקום

לבחירה, היינו שלאדם תהיה היכולת לומר, זה שהוא מקבל עול מלכות שמים אין זה מטעם אהבה עצמית, אלא מטעם לעשות נחת רוח ליוצרו. ואם המלך היה מגולה, בטח האדם היה מקבל את התגלות המלך מטעם אהבה עצמית, כי אנו צריכים להאמין, שאין תענוג יותר גדול בעולם מראות פני המלך. נמצא, שבזמן קבלת מלכות שמים היה האדם מוכרח להיות בפרודא מטעם שינוי צורה, כידוע ששינוי עושה פירוד ברוחניות.

נמצא, ההסתר הזה גורם לנו שקשה לקבל את עול מלכות שמים ולהאמין שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. ורק בזמן שהאדם הולך על דרך להגיע לבחינת השתוות הצורה, היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, בשיעור שכוונתו היא להשפיע, בשיעור זה מסתלק ממנו ההעלם והצמצום. ואז האדם יכול להשיג את הטוב ועונג, כי הוא מקבל אז בבחינת אור חוזר, היינו שכל מה שהוא נהנה הוא רק מטעם שרוצה לעשות נחת רוח ליוצרו. לכן אין קבלת התענוג עושה בחינת פירוד. אז האדם מקבל את השפע כפי הכלל "יותר משהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק". לכן אז כבר אין להאדם עבודה בכדי להשיג משהו, היות שכבר העליון יכול לתת, מטעם שכבר יש לו הכלים דהשתוות הצורה. נמצא שעיקר עבודת האדם היא להשיג את הכלים דהשפעה.

ובהאמור יש לפרש, מהי תשובה, זה שאומר "תשוב ה'", שהיא המלכות, שהיא נמצאת בפרוד משם הויה, היינו מלכות שהיא כלל הנשמות, שהיא צריכה לפרנס את הנשמות. ואם הנבראים עובדים (כפי) מה שמוטל עליהם, היינו לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אז הם גורמים, כל אחד בשורש נשמתו, בחינת רצון להשפיע. אז המלכות מקבלת השתוות הצורה לגבי הקב"ה, שהוא המשפיע.

נמצא שהשפע מושפע לתחתונים בלי שום עמל ויגיעה, כנ"ל בדברי הזה"ק, היות שנתינת השפע שייכת להבורא, שהוא יתן, ואין להאדם שום עבודה להשיג את זה, אלא כל עבודת האדם היא בבחינת הכלים, שתהיה להם בחינת השתוות הצורה, שזה נקרא "עבודת הארץ", היינו שהעבודה היא, שהמלכות שמים שלהם תהיה בעל מנת להשפיע.

וזהו כמו שכתוב (ברכות ל"ג) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", שיש לפרש "הכל" הכוונה על המילוי שנותן ה'. ויש הרבה מינים בהשפע. ובאופן כללי הם נקראים "נרנח"י", או "חכמה", או "חסדים". וכל אלו ה' נותן בלי טורח מהאדם, חוץ מיראת שמים, שענין יראה פירושה, שהאדם צריך לעבוד, שתהיה לו יראה "אולי הוא לא יכול לעשות בעל מנת להשפיע". זה שייך לעבודת האדם.

כלומר, האדם מתיירא לקבל "אולי הוא לא יוכל לכוון בעל מנת להשפיע". ענין "שלא לקבל" זה אנו מיחסים להאדם, וענין "הנתינה" אנו מיחסים להבורא. נמצא, יראת שמים, שהוא מפחד לקבל "אולי הוא יבוא על ידי זה לידי פירוד מה'", עבודה זו (אנחנו) מיחסים להאדם. כלומר, שזוהי כל עבודת האדם, איך להשיג כלים דהשפעה. אבל אין להאדם לחפש עצות איך להשיג שפע, כי על זה אין לדאוג, אלא כל דאגותיו של אדם צריכות להיות איך להשיג את הרצון להשפיע. כי המלכות נקראת "חיים", ממנה תוצאות חיים.

וזהו לאחר שהאדם כבר השיג את הכלים דהשפעה, בזה שהחזיר את המלכות, הנקראת "כלי המקבל", שתהיה עכשיו בבחינת "כלי המשפיע". היינו, שהנבראים תקנו בשורש נשמתם, שהיא המלכות, שתהיה בעל מנת להשפיע ולא לקבל. אז מלכות משפעת להם חיים, כמו שכתוב "כי ממנו תוצאות חיים". וזה האדם מקבל בלי עמל ובלי יגיעה, שהוא סוד ה' דהבראם. היינו כנ"ל, כי לאחר שהאדם תיקן את המלכות, שהיא ה' אחרונה, בבחינת השתוות הצורה עם יה"ו, אז כבר נמשך שפע לאדם, שתיקן אותה בלי עמל ובלי יגיעה.

וזה שאומר "ועליה נאמר "ותמונת ה' יביט", כי המלכות נקראת "תמונת ה'". ויש לפרש, שרוצה להשמיענו, שכל העבודה היא רק בבחינת "יראה", היינו "שלא לקבל

את השפע פן לא יהא בידו כח לכוון בעל מנת להשפיע". וזה הוא כמו שכתוב אצל משה (ברכות ז') "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט. אמרו, בשכר, ויסתר משה פניו, כי ירא מהביט, זכה, לתמונת ה' יביט".

היינו כנ"ל, היגיעה היא על בחינת יראה, כמו שכתוב "כי ירא מהביט" ואח"כ באה הזכיה בלי עמל ויגיעה, שזכה לתמונת ה' יביט, שהיא בחינת מלכות, כמו שאומר "כי מלכות נקראת "תמונת ה'". נמצא, שכל החיים באו אח"כ ממלכות, כמו שאומר "ו - ה' דהוי"ה נקראת חיים", שזה בא בלי עמל ויגיעה.

וזה שכתוב "אך בצלם יתהלך איש", שענין "צלם" הוא כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שצלם הוא מלשון "צל", שצל הוא במקום שאין השמש זורחת, שהיא בחינת הסתרה. כלומר, לאחר שהאדם מקבל מלכות שמים בבחינת ההסתר למעלה מהדעת, אז הוא זוכה לדעת דקדושה. וזה שכתוב "אך בצלם יתהלך איש", היינו דוקא כשהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים בבחינת "צלם", על ידי זה האדם יכול ללכת במעלות הקודש, שזה פירוש "יתהלך איש".

וכמו כן יש לפרש מה שכתוב "אסור לו לאדם ללכת ד' אמות בגילוי ראש", ש"ראש" פירושו דעת ושכל. "כיסוי ראש" הוא שמכסה על השכל ולא מסתכל עליו, אלא הוא הולך למעלה מהדעת. "ד' אמות" נקרא האדם, שזוהי קומתו של האדם, שהכוונה, שלאדם אסור ללכת בלי אמונה למעלה מהדעת. ואם הוא הולך בתוך הדעת, היינו "גילוי ראש", "מיד מסתלקים החיים ממנו". אלא דוקא ע"י "כיסוי ראש" הוא יזכה לדעת דקדושה.

אולם עבודה זו של האמונה למעלה מהדעת צריכה להיות בישוב הדעת, כי רק אז האדם יכול להבין מה זה למעלה מהדעת, אחרת האדם טועה בהמובן של למעלה מהדעת. וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ד', כ"ג) "אל תרצה את חברך בשעת כעסו". לכן, בזמן שהאדם הוא בכעס, היינו שאין הוא מרוצה ממצבו שבו הוא נמצא ומתחיל לעשות חשבון הנפש, אז הוא בא לכלל טעות ואין הוא מסוגל לעשות חשבון אמיתי, כמו שאמרו חז"ל (ספרי מטות) "כיון שבא לכלל כעס בא לכל טעות".

ועיקר כעסו של אדם על עצמו מתבטא בעבודה בעצבות ממצבו שבו הוא נמצא. לכן כל החשבונות שהוא עושה הם לא בסדר, מטעם שהוא בעצמו נמצא במצב שאין בו ישוב הדעת. ובמצב הזה אין לו לעשות שום חשבונות, אלא לקבל על עצמו מלכות שמים בלי שום חשבונות. ורק לאחר שקבל על עצמו עול מלכות שמים בכפיה וכאשר נח רוגזיה, אז הוא יכול לעשות חשבונות, לדעת מה זה למעלה מהדעת, ומה זה למטה מהדעת, ומהו בתוך הדעת.

כי יש לדעת, שבזמן שהאדם מרוגז על איזה דבר, הוא מרגיש אז שהוא נמצא במצב שלא נח לו. ואי אפשר בזמן כזה להאמין בהשגחה פרטית, שה' הוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. לכן במצב הזה הוא מדבר לשון הרע על השגחתו יתברך. וממילא האדם נפרד מהאמונה. כי יש תיקון מלמעלה, הנקרא בדברי חז"ל "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". שפירושו, שרוח הקדושה, שהיתה לו, נסתלקה ממנו. וזה נעשה לטובת האדם, כי בזמן שאין להאדם את רוח הקדושה, אין הוא יכול לפגום במה שאין לו.

לכן כשהאדם נופל למצב של עצבות, כלומר שאין לו ממה לקבל שמחה, הוא נפרד אז מקדושה. אז יש להאדם רק עצה אחת, שיקבל על עצמו בכפיה את עול מלכות שמים, ויתן תפלה לה' שיעזור לו, שהכפיה הזאת שקבל על עצמו, ה' יעזור לו שתהיה בשמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". והיות שהעבודה הזו עכשיו אצלו בכפיה, אם כן מאיפה יקח שמחה.

לכן על האדם להתפלל לה' שיעזור לו, שיוכל לקיים מה שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". וגם האדם צריך להתגבר אז בבחינת "אתערותא דלתתא", ויאמין שזוהי זכיה גדולה שהיה בידו כח להתגבר על מצבו ולעשות

משהו נגד השכל, שזה נקרא "למעלה מהדעת". וגם להאמין, אחר שהוא התגבר בבחינת למעלה מהדעת, שזה נקרא שהוא "עובד ה'". היינו, שהתגברות הזו מה שהוא עשה עכשיו, זה נקרא "עבודת ה'", היות שהוא עובד עכשיו עם בחינת אמונה למעלה מהדעת. כלומר, שרק עכשיו הוא נקרא "בעל עבודה", היות שהגוף לא מסכים לעבודה זו.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם בא לידי מצב שהגוף לא רוצה לעבוד עבודת הקודש, והאדם אז במצב שאין לו רוח חיים, זהו זמן שהאדם נקרא שאין לו אמונה בה'. כי האמונה בה' מביאה שמחה. לכן בזמן שהוא מרוגז ובכעס על עצמו, עד כדי שלא יכול לסבול שום דבר שנמצא בסביבתו, אז הוא בבחינת "עובד עבודה זרה".

וזהו כמו שאמרו חז"ל "כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה". וזהו כנ"ל, שהוא מטעם שאין לו אמונה. לכן האדם ישתדל על כל מגע שיש לו עם רוחניות, שיתן תודה לה'. אז הוא מיחד את הקשר עם הבורא. כלומר, אפילו שהוא נמצא במצב שהגוף דוחה כל דבר שבקדושה, גם על זה הוא יכול לקיים קשר עם הבורא, היינו שהאדם צריך לומר אז, זה שאני מרגיש שאין לי שום רצון לעבודה, גם זה נקרא "מגע".

כלומר, האדם רואה שלא תמיד הוא חושב על עבודה, היינו, אם הוא כן רוצה לעבוד או לא, אלא שיש לו לחשוב ולדאוג על שאר ענינים, שאין להם שייכות לרוחניות. לכן עתה שיש לו מגע, על זה הוא נותן תודה, אז על ידי זה האדם יכול להכנס שוב לעבודה ויתחיל לחיות בחיים דקדושה.

והגם יש הרבה בחינות בהקשר שהאדם מקשר עצמו להבורא. אבל כל מגע הוא דבר גדול ועל זה כתוב (תהילים מ"ח, י"א) "כשמך אלקים כן תהלתך", שפירושו, כמה שהאדם יכול להעריך את גדלותו וחשיבותו של הבורא, בשיעור זה הוא יכול להודות ולהלל לה'. ובודאי שאם האדם יכול לצייר לעצמו יותר את גדלותו וחשיבותו של הבורא, בטח שיהיה בידו לתת שבחים יותר גדולים לה'. אולם על ידי זה שהאדם מתגבר ונותן שבח לה' על משהו, לא חשוב על מה שהוא נותן את התודה לה', הפעולה הזו כבר נותנת קשר לה', שעל ידי זה הוא יכול להכנס לעבוד עבודת הקודש על דרך האמת. לכן בכל המצבים רק תפלה עוזרת.

מהו, אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ד
1990/91 - מאמר 34

הזה"ק (בהעלותך דף נ"ב ובהסולם אות ק"מ) אומר וזו לשונו "אמר רבי אבא, הרע שבלב, האחוז בכל אברי הגוף, עושה להם את זה, יש רעה אשר ראיתי תחת השמש ורבה היא על האדם. יש רעה זו היא תוקף הרע שבלב, שרוצה לשלוט בדברי עולם הזה, ואינו משגיח בדברי עולם ההוא כלום. שואל, למה הלב רע. ומשיב, המקרא שלאחריו מוכית. זה שאומר (קוהלת ו') איש אשר יתן לו אלקים עושר, ונכסים, וכבוד, ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ולא ישלטנו האלקים לאכל ממנו כי איש נכרי יאכלנו.

מקרא זה קשה, כיון שכתוב, ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה, למה ולא ישליטנו האלקים לאכול ממנו. הרי אינו חסר לנפשו כלום. ומשיב, שאדם, ההולך בעולם הזה, והקב"ה נותן לו עושר, כדי שיזכה בו לעולם הבא, וישאר אצלו קרן מכספו. מהו קרן. כסף ההוא, שהוא קיים לנצח, משום זה הוא צריך להשאיר אחריו קרן הזה. וקרן הזה יקבלו אחר שיצא מעולם הזה, משום שקרן הזה הוא עץ חיים של עולם ההוא, שהוא ז"א. ולא נמצא ממנו בעולם הזה, רק אותם הפירות שיוצאים ממנו. ועל כן הפירות שלו אוכל האדם, שזכה להם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם ההוא, לזכות בו בחיים עליונים שלמעלה.

ומי שמטמא עצמו ונמשך אחר טובת עצמו, ואינו חסר לנפשו וגופו כלום, אז ולא ישליטנו האלקים לאכול ממנו, ולזכות באותו העושר", עד כאן לשונו.

ויש להבין בענין עבודה, מהו ש"אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא", בעבודה. וכן מהו הפירוש "אשר יתן לו אלקים עושר ונכסים וכבוד", בעבודה, שעל זה אמר "ולא ישליטנו האלקים, לאכל ממנו, כי איש נכרי יאכלנו".

ידוע, שיש לנו בעבודה בחינת עשיה, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות". כלומר, שהבורא ברא את האדם עם הרצון לקבל טוב ועונג, וכפי הרצון והחשק של האדם לאיזה דבר, כך האדם מסוגל להנות מהדבר. לכן אנו נולדנו עם רצון לקבל לתועלת עצמנו. ודבר זה אנו מיחסים להבורא.

והוא נתן לנו לעשות כלים אחרים, שהם כלים הפוכים להכלים שעשה הבורא, היינו שהכלים שהנבראים צריכים לעשות, הם רצון להשפיע להבורא. זאת אומרת, הכלים שהבורא עשה, הם שהנבראים יקבלו הנאה. והכלים שהנבראים צריכים לעשות, הם שהבורא יקבל הנאה. אולם, אם האדם נברא עם טבע של רצון לקבל, איך אפשר לשנות את הטבע.

התשובה היא, שיש סגולה, שעם הסגולה הזו יכולים לקבל טבע שני מהבורא, שעל זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין", מטעם ש"המאור שבתורה מחזירו למוטב". היינו שע"י המאור שבתורה יקבלו בסופו של דבר הטבע השני, שהוא הרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואז הם יזכו לבחינת דביקות, הנקראת "השתוות הצורה".

אולם עד שמגיעים להשגת הרצון להשפיע, האדם צריך לעבור כמה דרגות:

א. ראשית כל צריך האדם להבין, שצריכים להשיג את הרצון הזה. כי בזמן שהאדם הולך לעשות משהו, הוא הולך לראות, איך אנשים מתנהגים. כלומר, אם האנשים הנמצאים בסביבתו גם מבינים שצריכים לעשות הכל

לשם שמים, ובטח האדם הולך לראות בין אלה העוסקים בתו"מ, והאדם רואה, שאין אף אחד הנמצא בקרבתו, שיהיה לו ענין לדאוג ולעשות עצות איך להשיג את הרצון להשפיע.

והסיבה שהוא לא רואה אצל אחרים, הטעם הוא פשוט, כי אלה לא עוסקים בדרך להגיע בעל מנת להשפיע. אז הוא רואה האמת. אולם אלה שכן עוסקים בתו"מ בעל מנת להשפיע, הם בטח עובדים בהצנע לכת, כי אם תהיה מגולה עבודה שלהם בחוץ, כבר תהיה מעורבת בעבודה שלהם בחינת חיצוניות. היות שיש טבע, כשהאדם רואה שיש מי שמסתכל על מעשיו שהוא עושה, אז האדם חושב שהשני מעריך את עבודתו, וממילא כבר יש לו כח לעבודה, לא מטעם שה' מחייב עבודתו, אלא השני, שהוא מסתכל עליו, הוא המחייב אותו לעבוד בתו"מ. לכן אלה שרוצים לעבוד לשם שמים, הם מצניעים את עבודתם בפני אחרים. לכן אין לאדם יכולת לראות, אם יש מי שהוא שעובד בעל מנת להשפיע.

לכן יש להאדם עבודה גדולה, עד שבא לידי הרגשה, שחסר לו הרצון להשפיע. והגם שלפעמים האדם מתחיל להבין, שכן חסר לו הרצון להשפיע, אולם כנ"ל, כי בעת שהוא רואה, שיש הרבה אנשים, שעוסקים בתורה ומצות, והם אנשים בעלי שם, והוא לא רואה שיש להם חסרון, היינו שירגישו יסורים בגלל שאין להם רצון להשפיע. נמצא, שהעבודה הראשונה היא, שישתדל להשיג צורך לזכות להרצון להשפיע.

ב. לאחר שהוא כבר השיג צורך להרצון להשפיע, אולם לא תיכף ומיד שמתחיל להשיג חסרון, הוא מקבל תיכף את המילוי. וזהו מטעם, כי הרגשת החסרון תלויה גם כן בשיעור מה שמרגיש יסורים מזה שאין לו את הרצון להשפיע. אבל כשהאדם מתחיל להרגיש עד כמה שחסר לו זה, ורוצים מלמעלה שיהיה לו חסרון אמיתי, אז הוא מקבל מלמעלה עזרה בהרגשת החסרון. כלומר, שמראים לו עד כמה שהוא מרוחק מזה, כלומר, זה שהוא רואה איך שזה דבר קשה להשיג את הרצון להשפיע, וזה גורם לו חסרון גדול. אולם בגלל מה אנו צריכים לחסרון גדול. הטעם הוא, דבר שאינו חשוב, לא יודעים איך לשמור את הדבר שלא יאבד ממנו. לכן מטרם שיש לאדם חסרון אמיתי, לא נותנים לו מלמעלה את הדבר, כי החסרון וההשתוקקות מחשיבים את הדבר.

אבל דרך העבודה היא, בזמן שהאדם רואה, שקשה להשיג את מבוקשו, הוא בורח מהעבודה. ואומר, אני מאמין שיש אנשים שזכו, שה' נתן להם את הרצון להשפיע. וזה היה מטעם שהם היו יותר מוכשרים ממנו. אבל אדם כמוהו, שיש לו מדות יותר גרועות מאחרים, אין לו שום סכויים לזכות לזה. לכן הוא בורח מהמערכה ונכנס לעבוד בבחינת עבודת הכלל.

רק אלה אנשים שאומרים שהם רוצים לברוח מהעבודה, אבל אין להם לאן ללכת, היות שמשום דבר אין הם יכולים לקבל סיפוק, אלו אנשים לא זזים מעבודה. והגם שיש להם עליות וירידות, אבל הם לא מתייאשים. וזהו כמו שכתוב "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה". כלומר, שהיו צועקים מן העבודה, בזה שלא מתקדמים בעבודת ה', שיוכלו לעבוד בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. ואז הם זכו ליציאת מצרים, הנקראת בבחינת עבודה "יציאה משליטת הרצון לקבל ולהכנס בעבודה של להשפיע".

ובהאמור יוצא, שתחילת עבודת האדם היא, שיקבל על עצמו בחינת מלכות שמים. היינו, במקום שהאדם היה דואג אך ורק למלאות רצונו של מלך זקן וכסיל, היינו שכל עבודתו היתה רק לתועלת עצמו, הוא קבל על עצמו מלך אחר, הנקרא "מלכות שמים", שהוא ממליך על עצמו את ה', על כל אבריו. כלומר, שכל אבריו ישמשו את הקב"ה. וזה נקרא בעבודה "יציאת מצרים", היינו "יציאה משליטת התועלת עצמו ולקבל על עצמו לשמש את ה'", כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים". שיש לפרש, שהוציא אותם משליטת הרצון לקבל לעצמו ונתן להם

את הרצון להשפיע, שזה נקרא "להיות לכם לאלקים", שאני נתתי לכם את הרצון להשפיע, שתוכלו לעבוד לשמי. וזה נקרא, שאני נתתי לכם את הכח להרגיש שאני ה'.

אולם איך האדם מקבל את ההרגשה הזו, שהרצון לקבל הוא דבר רע. מי מודיע להאדם שהוא צריך לתקן מעשיו. הנה בהסולם (בראשית חלק ג' דף ס"ד, ד"ה "ולפיכך") כותב שם וזו לשונו "ולפיכך הטביע הבורא יתברך יסורים, בענין הקבלה לעצמו, הטבוע באדם מעת לידתו, הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. באופן, שאם יעסוק בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום על ידי המאור שבה ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, בשיעור הכתוב "כל פעל ה' למענהו". ואז יפקח ה' את עיניו ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלימות, ואז לוקח חלק בשמחתו יתברך שבעת בריאת העולם (כי אמרו חז"ל "לא היתה שמחה לפניו כיום שנבראו בו שמים וארץ")".

נמצא, שהמאור התורה הוא נותן להאדם את החסרון, שיהיה לו צורך לבקש מה', שיתן לו את הכח לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכל מעשיו יהיו לשם שמים. ואחר כך, כשהוא כבר זכה לבחינת מלכות שמים, יש מדרגה שניה, הנקראת בחינת "תורה", שהיא בחינת "שמותיו של הקב"ה", שזהו בחינת "אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא".

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק "משום שקרן הזה הוא עץ חיים של עולם ההוא, שהוא ז"א, ולא נמצא ממנו בעולם הזה רק אותם הפירות שיוצאים ממנו, ועל כן הפירות שלו אוכל האדם שזכה להם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא". שיש לפרש מה שכתוב "והקרן קיימת לעולם הבא", שהוא ז"א, היות שז"א נקרא "תורה", וזה נקרא "עולם ההוא", היינו "עולם, הבא אחר עולם הזה", כי עולם הזה נקראת "מלכות" ועולם הבא "אחר". עולם הזה, הזה"ק מכנה אותו בשם "ז"א", שהוא "עץ חיים", בחינת "תורה".

וידוע, שסדר העבודה הוא, מקודם האדם צריך לזכות לבחינת מלכות שמים, שתהיה בעל מנת להשפיע. ואיך האדם יכול לזכות לבחינת השפעה. וזהו כנ"ל "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא שע"י התורה, היינו ע"י "המאור שבה מחזירו למוטב". נמצא, שהתורה היא אצלו בבחינת "עיטין" (עצות), איך להגיע לבחינת מלכות שמים, שמלכות נקראת "עולם הזה", ו"המאור, שמחזירו למוטב" נקרא "פירות". היינו, שהאדם רואה פירות מהעבודה שלו, היינו שהשתדל בתורה והשיג מזה פירות, ש"פירות" נקרא שכר מהעבודה. לכן יש לפרש, שהוא אוכל "פירות מהתורה", זה שזכה ע"י התורה לבחינת רצון להשפיע, הנקרא בחינת "מחזירו למוטב". וזה נקרא בחינת "תרי"ג עצות".

ואח"כ בא ענין של תרי"ג פיקודין, שזהו כבר עצם התורה בבחינת "אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא". וזה נקרא בחינת "תורה בעצם". וזה שאומר "ז"א הוא בחינת עץ חיים, שהוא תורה", וזהו והקרן קיימת לו לעולם הבא, שהוא בחינת תורה, שזה נקרא "קרן שהיא עצם התורה". מה שאין כן מלכות שמים, שהיא בחינת עולם הזה, שם התורה היא רק בבחינת פירות, היינו כנ"ל, שהיא רק "מאור התורה המחזירו למוטב". מה שאין כן ז"א נקרא "קרן שהיא עצם התורה". וזה נקרא "פירותיהם בעולם הזה", שהיא נקראת "מלכות", היינו בחינת אמונה בקביעות. ואח"כ באה מדרגה שניה, שנקראת "עולם הבא" היינו, שהוא בא אחר מלכות, שהוא בחינת ז"א, ארץ החיים, שהיא עצם התורה.

ובהאמור יש לפרש מה ששואל "למה הלב רע". ומשיב, זה שכתוב "איש אשר יתן לו אלקים עושר, ונכסים, וכבוד, ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה, ולא ישליטנו אלקים לאכל ממנו, כי איש נכרי יאכלנו". ושואל, כיון שכתוב "ואינו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה", למה "ולא ישליטנו האלקים לאכול ממנו", הרי אינו חסר לנפשו כלום. ועל

זה משיב, שענין ש"אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה", כמו שביארנו, שהכוונה היא על בחינת מלכות שמים, זה שהמאור שבתורה מחזירו למוטב, המאור הזה נקרא "פירות". ואחר כך הוא בא לבחינת "הקרן קיימת לו לעולם הבא", כנ"ל, שזוכה לבחינת "עצם התורה". וזה נקרא "שלימות".

ובזה מתרץ הזה"ק וזה לשונו "ומי שמטמא עצמו, ונמשך אחר טובת עצמו, ואינו חסר לנפשו וגופו כלום, אז ולא ישליטנו האלקים לאכל ממנו, ולזכות באותו העושר".

שיש לפרש, כי "עושר" פירושו כי "אין עני אלא בדעת", היינו שהוא זכה ללמוד תורה ולדעת כל ההלכות. ויש לו נכסים, היינו שהוא יודע, שברוך ה' יש לו רכוש גדול של תורה ומצות ומעשים טובים, ויש לו כבוד, שיש לפרש, שכולם מכבדים אותו מטעם כבוד התורה, מכל מקום "ולא ישליטנו האלקים לאכול ממנו".

והטעם הוא, אף על פי שיש לו עושר וכבוד ומעשים טובים, מכל מקום היות שנמשך אחר טובת עצמו, היינו לתועלת עצמו, כמו שכתוב "ואינו חסר לנפשו כלום", כלומר, שכל דאגותיו, שלא יהיה חס ושלום חסרון בבחינת לתועלת עצמו, וממילא אין לו מה לאכול משהו מקדושה, אלא הכל הולך לסטרא אחרא.

וזה שכתוב "כי איש נכרי יאכלנו", היינו שהכל לקחו הקליפות, שהוא מטעם, שכל עבודתו היתה עבור הרצון לקבל, שזהו רשות הקליפות. נמצא, שכל העושר, שהוא היה חושב שיש לו דעת התורה, ונכסים, שהם הרכוש של תורה ומצות, הכל נמצא ברשות הקליפות.

ובזה נבין מה ששואל "למה הלב רע". יש לפרש מהו הרע שיש ברצון לקבל. ועל זה משיב "המקרא שלאחריו מוכיח זה שכתוב, איש אשר יתן לו האלקים עושר ונכסים". כלומר, הגם שה' נתן לו לעשות הרבה דברים בקדושה, אלא היות שהכל היה לתועלת עצמו, לכן נכנס הכל לרשות אחר. זה שכתוב "כי איש נכרי יאכלנו", היינו הקליפות, מטעם שהוא עבד בשבילם ולא בשביל הקדושה. אבל יש לדעת, בזמן שהאדם מתקן מעשיו, הוא מוציא הכל מהקליפות, וחוזר הכל לקדושה, כמו שכתוב "חיל בלע ויקיאנו".

ובהאמור, שיש ענין "פירות בעולם הזה" מבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב", שמזה קבל מלכות שמים, שהעבודה היא בכדי לצאת משליטת הרצון לקבל ולעשות הכל בעל מנת להשפיע. ואח"כ יש ענין "והקרן קיימת לו לעולם הבא", שהוא ענין תורה בבחינת "שמותיו של הקב"ה".

ואפשר לפרש מה שאומר הזה"ק (בהעלותך דף ט' ובהסולם אות כ"ו) וזו לשונו "כתוב, ולזבולון אמר, שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, מלמד שנשתתפו יחד, זה יצא ועשה מלחמה, וזה יושב ועוסק בתורה, וזה נותן חלק לזה, משללו, וזה נותן חלק לזה, מתורתו. כי יששכר הוא סוד תפארת, וזבולון הוא סוד מלכות. ועל כן ירש זבולון לצאת לעשות מלחמה, משום שהוא בחינת מלכות, דהיינו השפע ע"י מלחמות. ויששכר חלקו בתורה. ועל כן נשתתפו יחדיו, שיתברך זבולון מיששכר, כי הברכה שבתורה היא ברכת כל".

ויש לפרש, שענין שותפות של יששכר וזבולון בדרך העבודה הם בגוף אחד, כלומר שהעבודה צריכה להיות מסודרת בב' אופנים:

א. היא בחינת מלכות שמים, שאז יש ענין של מלחמת היצר, לצאת משליטת אהבה עצמית, ולקבל על עצמו שכל המעשים שלו יהיו בעל מנת להשפיע. ואז, ע"י המלחמות הוא לוקח שלל. היינו שהוא לוקח כוחות של הרצון לקבל ומחליף אותם בהרצון להשפיע, שזה נקרא, שע"י המלחמה הוא מכניעו. ומוכרח הרצון לקבל לעשות הכל כפי רצונו, היינו שכל המעשים יהיו רק בעל מנת להשפיע. ומאין בחינת זבולון לוקח כוחות, שיוכל לנצח את המלחמה. זה הוא לוקח מיששכר, היינו מתורתו של יששכר.

וזהו כנ"ל, כמו שכתוב "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". וזה שאומר "וזה נותן חלק לזה מתורתו, כי יששכר הוא בחינת

תפארת". ומתורתו של ישכר יש כח לזבולון לנצח את המלחמות. וזהו כנ"ל, שזה נקרא "אוכל פירותיהם בעולם הזה", היינו שהוא רואה את הפירות שהתורה מביאו. זאת אומרת, שהוא רואה, שע"י המאור שבתורה הוא זכה להרצון להשפיע, שפירות נקראים "רווחים מהעבודה".

וזהו כנ"ל, שהיא בחינת תרי"ג עיטין. וזה נקרא ש"יששכר נותן חלק לזה, מתורתו", שממנו הוא אוכל פירות. וזה שאומר "וזה נותן חלק משללו". שע"י השלל שזבולון נותן לו, הוא יושב ועוסק בתורה, שמשמע, שאם זבולון לא היה נותן לו משללו, כאילו לא היה יכול לזכות לתורה.

צריכים לפרש, שכאן מדברים מבחינת תורה, שהיא בחינת "שמותיו של הקב"ה", שהיא מבחינת "תרי"ג פיקודין", שהיא "עצם התורה" כנ"ל, שעצם התורה אי אפשר לזכות מטרם שהאדם זכה לבחינת אמונה, מלכות שמים בבחינת בעל מנת להשפיע, שאז הרצון לקבל נכנע והרצון להשפיע הוא השולט.

לכן בזמן שיש להמלכות הרצון להשפיע, שלרצון הזה זכתה מלכות ע"י מלחמות, וזה נקרא, ש"לקחה שלל מהמלחמה", וכשהיא נותנת לו את הרצון להשפיע, אז הוא יכול "לשב באהלה של תורה", שבחינה זו היא מכנה בחינת "תפארת", ז"א. מה שאין כן אם אין עדיין בהמדרגה את הרצון להשפיע, אין מקום לבחינת עצם התורה. וזה נקרא "השותפות של ישכר וזבולון" בדרך העבודה, היינו כנ"ל, שמלכות יוצאת לבחינת מלחמות ובחינת ז"א, "הנקרא תורה", נותן להמלכות מתורתו.

היינו, שיש להבחין ב' אופנים בהתורה:

א. בבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב", שמזה נמשכת בחינת "פירות" למלכות.

ב. בחינת "עצם התורה", שזה נקרא "והקרן קיימת לו לעולם הבא", שזה דוקא לאחר שיש כבר לבחינת מלכות הרצון להשפיע, שזכתה ע"י "המאור התורה" כנ"ל, הנקראת בחינת "פירות".

וזהו על דרך כמו שאמרו חז"ל, תפילין של יד היא לפני תפלין של ראש. כי תפלין של יד, אומר הזה"ק, הוא בחינת מלכות, יד כהה, כי צריכה התחזקות, כי במלכות שמים ישנן כל המלחמות בכדי להכניע את הרצון לקבל. ואח"כ בא תפלין של ראש, שהיא בחינת תורה.

מהו ענין מרגלים, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ה
1990/91 - מאמר 35

הזה"ק (שלח דף כ"ח ובהסולם אות פ"ב) אומר וזו לשונו "אמר רבי יוסי, עצה לקחו לעצמם, להוציא שם רע על הכל. מהו "על הכל". היינו על הארץ ועל הקב"ה. אמר רבי יצחק, על הארץ, נכון הוא. על הקב"ה, מאין לנו. אמר לו, זה משמע משכתוב, אפס כי עז העם, שפירושו, מי יכול להם, כי עז העם. כלומר, שאפילו הקב"ה לא יוכל להם. והוציאו שם רע על הקב"ה", עד כאן לשונו.

ויש להבין איך שייך לומר בעבודה דבר כזה על הקב"ה, הלא מדברים באנשים שרוצים להתקרב להקב"ה. איך שייך לומר, שאין הם מאמינים שהקב"ה הוא כל יכול. ובהזה"ק (דף כ"ב ובהסולם אות ס"ג) אומר וזו לשונו "וישובו מתור הארץ. וישובו, היינו שחזרו לצד הרע, וחזרו מדרך האמת, שאמרו, מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם, עמלנו בתורה והבית ריקם, ולעולם ההוא מי יזכה, מוטב לנו שלא היינו יגעים כל כך, הרי עמלנו ולמדנו כדי לדעת חלק עולם ההוא, טוב הוא עולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה, אבל מי יכול לזכות בה".

ויש להבין מהו החטא של המרגלים, אם הם אמרו שהכל אמת, רק מי יכול לזכות בה. היינו, שהם אמרו, שאין הם ראויים לטוב, כמו שכתוב "טוב הוא עולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה, אבל מי יכול לזכות בה", אם כן מדוע החטא כל כך גדול.

במדרש רבה (שלח ט"ז ז') אומר וזו לשונו "רבי יהושע אומר, למה היו דומין (המרגלים). למלך, שזימן לבנו אשה נאה ובת טובים ועשירה. אמר לו המלך לבנו, אשה נאה ובת טובים ועשירה. אמר לו הבן, אלך ואראה אותה, שלא היה מאמין לאביו. מיד הקשה הדבר והרע לאביו. אמר אביו, מה אעשה אם אומר לו, איני מראה אותה לך עכשיו הוא אומר כעורה היתה, לפיכך לא רצה להראותה. לסוף אמר לו, ראה אותה, ובשביל שלא האמנת בי קונם, שאין אתה רואה אותה בבתיך, אלא לבנך אני נותנה".

וזה קשה, שמשמע שהקב"ה הראה את הארץ כי טובה היא, הלא המרגלים לא ראו את הארץ הטובה, כי אמרו שלא ראו שמה שום טוב, אלא שאמרו, שרק דברים רעים ראו שם, שאמרו שהיא "ארץ אוכלת יושביה היא". אם כן מהו המשל של בן מלך.

ובכדי להבין את הנ"ל, צריכים להבין את מה שאנו לומדים, שיש לפנינו ב' דברים:

א. לקבל טוב ועונג, שזוהי מטרת הבריאה.

ב. איך להשיג את הטוב ועונג. היות שאנו רואים, הגם שכולם בדעה אחת, שצריכים לקבל טוב ועונג, אבל בלי יגיעה אין אדם משיג שום דבר. והיגיעה היא, שאנו צריכים לתת איזה תשלום לבעל הבית, שירצה לתת לנו את מה שאנו רוצים. ובעבודה נקרא זה "רצון להשפיע", שרק בכלים דהשפעה יכולים לקבל שפע דקדושה, שזה הוא ענין שלמדנו, "קדושים תהיו כי קדוש אני", שהכל צריך להיות בעל מנת להשפיע.

ומטרם שהאדם משיג את הכלים דהשפעה, הוא מונח תחת הצמצום וההסתר שנעשה על השגחה העליונה, שאין האדם מסוגל לראות את האמת. כלומר, שאין האדם רואה בהשגחתו יתברך, איך שהוא מתנהג עם הנבראים בהנהגת טוב ומטיב, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל (מובא בספר "שמעתי", במאמר "אמונת רבו") על מה שכתוב "עינים להם ולא יראו", שהאדם צריך להאמין באמונת רבו, על מה שהרב סידר לנו סדר עבודה בבחינת הימין. שאז האדם צריך לצייר לעצמו כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה', וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב, כלומר שכל העולם מקבלים ממנו יתברך רק טוב.

ואף על פי כשהוא מסתכל על עצמו, הוא רואה שהוא בעירום וחוסר כל, על זה הוא צריך לומר "עינים להם ולא יראו", ש"להם" פירושו, שכל זמן שהאדם נמצא ברשות הרבים, הנקרא "להם", אז "ולא יראו" את האמת. ומהו הרשות הרבים, היינו ב' רצונות.

זאת אומרת, שיש לאדם רצון לקבל לתועלת עצמו, שהוא רצון אחר מרצון הבורא, שרצונו יתברך הוא להשפיע, והאדם רצונו רק לתועלת עצמו. לכן בזמן שהאדם הולך לעשות בקורת על מה שהבורא נותן לנו, אז הוא רואה רק סבל ויסורים, מטעם שיש בעולם ב' רצונות.

אם כן, בזמן שהאדם צריך לתת תודה לה' ולומר "ברוך שאמר והיה העולם", לתת שבח והודיה על זה שהבורא נתן לנו עולם מלא כל טוב, והוא רואה עכשיו את ההיפך, אז מוטל על האדם להתאמץ וללכת למעלה מהדעת, ולומר, שכל מה שהוא רואה אינו אמת, ולהאמין במה שכתוב "עינים להם ולא יראו" את האמת, כנ"ל.

נמצא שכל עבודה ויגיעה שהאדם צריך לתת, הם בכדי להשיג את הרצון להשפיע, שרק אז האדם מסוגל לראות, איך שהבורא ברא עולם מלא כל טוב, עד כדי כך, שאמרו חז"ל "לא היתה שמחה לפניו יתברך כיום שנבראו בו שמים וארץ". והוא מטעם שאצל הבורא אינו נוהג ענין של זמן. לכן ראה תיכף את שלימות הבריאה בגמר תיקונה, כי מטרת הבריאה היתה כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו", ואצלו יתברך עבר ועתיד הכל שוה לפניו, וממילא ראה אז את הטוב ועונג מה שהנבראים מקבלים.

אולם בזמן שהאדם מתחיל לעבוד, בכדי להשיג את הרצון להשפיע, אז מתחיל הסדר של עליות וירידות. היות שבכל דבר יש דברים "מה שטוב לזה, רע לזה". אלא הכל צריך להיות ממוזג. ולכן יש הרבה פעמים, שהאדם אינו שומר את שביל האמצע שיש ביניהם, אלא שהוא נוטה לצד האחד יותר מצד השני, והוא מקלקל את הכל.

וידוע, שבעבודה דלהשפיע האדם צריך ללכת בב' קוים, הנקראים "ימין ושמאל". כי "ימין" נקרא שלימות, ו"שמאל" נקרא בעבודה דרך הצריכה תיקון. ובגלל זה יש לנו בעבודה ב' סדרים:

א. שירות ותשבחות, שזה שייך לבחינת שלימות. כלומר, בזמן שהאדם שבע רצון מהנהגת הבורא, איך שהוא מתנהג עם האדם, אז האדם נותן תודה לה', על הטוב שה' נותן לו.

ב. תפלה ובקשה, שזה שייך דוקא בזמן שהאדם רואה, שיש לו חסרונות, והאדם רוצה שה' ימלא חסרונותיו. אז האדם מבקש מה', שימלא את מבוקשו. אולם היות שהם מנוגדים זה לזה, כלומר בזמן שהאדם נותן תודה לה', ובטח האדם כשהוא נותן תודה, האדם צריך להשתדל שיתן לה' תודה רבה, שענין התודה יש להעריך לפי גדלות הטוב שהבורא נתן לו. אם כן מוטל להאדם לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות שבדבר. היינו, שהאדם אומר, שלא מגיע לו הטוב הזה, מה שה' נתן לו.

אם כן איך הוא יכול לומר אח"כ, שהוא בעל חסרון, כי בטח שתפלה צריכה להיות מעומק הלב, זאת אומרת שירגיש את חסרונו בכל אבריו, אחרת אין התפלה מעומק הלב. אם כן איך אפשר לומר, לאחר שנתן תודה לה' בגלל רב טוב שקבל, לומר אח"כ שהוא בעל חסרון, ולהתפלל ולבכות שהבורא ימלא משאלותיו.

לכן אלו ב' דברים גורמים ירידות ועליות, מטעם שכל אחד מבטל את השני. אבל יש להבין בגלל מה צריכים את שניהם, מדוע לא מספיקה תפלה או תודה, אלא שצריכים את שניהם. רק היות, שאי אפשר להיות בנושא אחד בזמן אחד, אנו מסדרים זה אחר זה.

היינו, מקודם אנו נותנים תודה לה', בגלל שהוא בחר בנו מכל העמים, הגם שאנו שפלים פחותי ערך לגבי גדלותו יתברך, והוא בחר בנו מכל העם. וזהו כמו שאמרו חז"ל "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל". אם כן כשהאדם נותן תודה לה', מטעם שה' מטיב עמו, היינו בטח שה'

נתן לו כל מה שצריך, ואם כן איך יש מקום אח"כ להתפלל על צרכיו שחסרים לו, והתפלה תהיה מעומק הלב.

והתשובה היא, כי מצד אחד האדם צריך לקבל חיות בזמן עבודה. כי בזמן שאין לאדם ממה לחיות, אין דעתו מיושבת עליו, ואין בידו לקיים תו"מ כמו שצריך להיות הכל מסודר, כמו שכתוב "והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ושננתם לבניך, ודברת בם, בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך, ובשכבך, ובקומך". הרי שיש סדר שלם בקיום תו"מ. ואם אין האדם מיושב בדעתו, אי אפשר שתהיה עבודתו לפי סדר שצריך להיות. לכן כשהאדם מסדר שבחו של מקום, ועד כמה שאפשר הוא מצייר לעצמו את גדלותו וחשיבותו של הבורא, מזה האדם יכול לקבל חיות, להרגיש את חשיבותו של הבורא, שהבורא נתן לו מחשבה ורצון לדבר אליו. ומזה האדם צריך לקבל הרחבת הדעת.

כי האדם צריך לצייר לעצמו, איך האדם היה במצב רוח מרומם, אם איזה גדול הדור, שכל העולם משבחים אותו, והאדם הגדול הזה נתן לו רשות לדבר אליו, ובאיזה מצב רוח מרומם היה אז, כי בזמן שהיה לו התענוג הזה, שהוא יכול לדבר עמו, לא היה מרגיש שחסר לו משהו בעולם. שהתענוג שהאדם מרגיש בשיעור יותר מהרגיל משכיח מהאדם את כל דאגותיו, וכל גופו מסור להתענוג שהוא מקבל עכשיו. זאת אומרת, אם בשעת קבלת התענוג, יש לו מקום בראשו לחשוב על משהו חוץ מהתענוג שהוא מקבל עכשיו, זהו סימן שאין התענוג הזה שהוא מקבל עכשיו בשלימות.

לכן בזמן שהאדם מצייר לעצמו שהבורא נתן לו רשות לדבר עמו, לא חשוב מה שהוא מדבר, אלא החשיבות, שיש לו הזדמנות לדבר עם הבורא, מזה האדם צריך לקבל שמחה ותענוג שיש לו זכיה כזו. נמצא, שעבודת הימין היא, שהאדם צריך להאמין שהוא מדבר עם הבורא, ולא חסר לו עתה שום דבר.

אולם על האדם לדעת, שכל דבר התלוי באמונה, אין הגוף מסכים לעבודה זו. ובעיקר כי עבודה זו היא בבחינת התיקון. וכל דבר השייך לתיקון, יש התנגדות להגוף. וזה נמשך מצד שבירת הכלים שהיתה בעולם הנקודים. לכן יש על זה עבודה רבה.

ועל עבודת הימין, שהאדם מתחיל לזלזל בה, מסיבת שהוא מתחיל לעבוד בקו המנוגד לימין, שהוא קו שמאל, אמר אאמו"ר זצ"ל, כי עבודת הימין, שהיא עבודה בבחינת השלימות ובבחינת האמת, היינו שהאדם צריך להאמין, שהבורא הוא גדול וחשוב, והאדם הוא בחינת שפל בתכלית, נמצא ששניהם אמת. בקו זה קשה ללכת, והגוף מתנגד ואמר, כי האדם במצב של ימין נקרא בחינת "ברוך", היות שהוא "שמח בחלקו", כנ"ל, ואינו חסר לו כלום. אז האדם מוכשר לקבל שפע מלמעלה, מבחינת "ברוך מתדבק בברוך", שבבחינה זו יש לו דביקות עם הבורא. לכן דוקא במצב הזה האדם מוכשר לעלות בדרגה.

אולם צריכים גם כן ללכת בקו שמאל, שהיא הדרך לראות איך האדם רואה את החסרונות מה שיש לתקן. כלומר, בבחינת הימין, העבודה היא אך ורק לצייר את גדלות ה', ולהאמין בגדלות וחשיבותו של הבורא. אבל בחינת שמאל, היא דוקא להסתכל על האדם עצמו, לראות את החסרונות שיש בו, בכדי לתקן את עצמו שלא יהיה בו שום חסרון. ועיקר החסרון מה שהאדם צריך לראות, הוא הרע שיש בו, כלומר מהו עיקר הרע שצריכים למצוא, שמשמע שצריכים לחפש ולמצוא.

בטח כל אדם יודע שיש בו רע. אלא הענין הוא, שצריכים לדעת מהו שורש הרע, שהוא המפריע להאדם, שיהיה מוכשר לקבל את הטוב שיש בהעולם. כי העולם נברא לאיזה צורך, והצורך לבריאת העולם, אמרו, שהוא מטעם "שרצונו להטיב לנבראיו". והיות שהאדם סובל בעולם יסורים, ושואל, למה כך נראה לעינינו, אז האדם צריך להאמין באמונת חכמים, שאמרו, שהאדם צריך לדעת, שהיה תיקון על מטרת הבריאה, וזה היה בכדי שלא יהיה ענין בושה בעת קבלת

השפע. וזה יכול להיות רק אם בעת קבלת השפע יהיה בעל מנת להשפיע, או אין מקום לבושה.

לכן רק אז, שהוא יאמין באמונת חכמים, שצריכים להשיג כלים דהשפעה, אחרת אי אפשר לקבל את הטוב, מה שהנבראים צריכים לקבל, אז האדם בא לידי הכרה, שכל הרע הוא רק הרצון לקבל לתועלת עצמו. והאדם צריך לעשות כל הפעולות שישנן בעולם, כדי לבערו ולקבל במקומו את הרצון להשפיע, המכונה "טבע שני". ואז הוא יזכה להטוב ועונג, שהיה במחשבת הבריאה.

ובהאמור יוצא, שצריכים לעבוד בשני אופנים:

א. בדרך הימין, שזהו זמן שהאדם עובד, שירגיש שיש להאדם שלימות. והוא שבע רצון ממצבו, ובזה הוא יכול לתת תודה להבורא. ואז הזמן שיכול לקבל מלמעלה שפע להתקדם במעלות הקדושה. אולם הגם שאז הזמן לקבל שפע מלמעלה, אבל לא חסר לו שום דבר, כלומר אין לו כלים לקבל את השפע, לכן צריך לעבור לקו השני, הנבחן לבחינה "שמאל".

ב. הוא דרך השמאל, ע"י הבקורת שהאדם עושה על עצמו. כנ"ל, שקו ימין נקרא, שהאדם מסתכל רק על הבורא, היינו להבין ולהשכיל בשיעור גדלות הבורא, ולא על עצמו, לראות מה שחסר לו, אלא להסתכל על מה שיש לו, היינו מה שהבורא נתן לו, ולתת על זה תודה לה'.

אבל דרך השמאל היא להסתכל על עצמו, כמה רע שיש לו, ומהו הרע שיש בו, ולהשתדל לתקן את זה. ואז מתחיל ענין של מרגלים, שהוציאו שם רע על הארץ, שענין "ארץ" הכוונה על מלכות שמים, שאמרו, שענין זה של מלכות שמים זה לא בשבילם.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "אמר רבי יוסי, עצה לקחו לעצמם, להוציא שם רע על הכל. מהו על הכל, היינו על הארץ ועל הקב"ה. וזה משמע מה שכתוב "אפס כי עז העם הזה", שפירושו, מי יכול להם. כלומר, אפילו הקב"ה לא יכול להם. והוציאו שם רע על הקב"ה.

כי אמרו, היות שאנו נולדנו בטבע לעשות הכל לתועלת עצמנו, ואיך אפשר לקבל עול מלכות שמים על הכוונה לתועלת ה', היינו לעשות הכל בעל מנת להשפיע. והלא התחלנו הרבה פעמים בעבודה זו, ולפי דעתנו עשינו כל מה שביכולתנו, ולא די שה' לא עזר לנו להתקדם משהו בעל מנת להשפיע, אלא אנחנו הלכנו אחורה. אם כן עלינו לקבוע, שגם ה' לא יכול לעזור לנו לצאת משליטת הרצון לקבל, אחרת היינו צריכים לזוז משהו קדימה. אלא אחרי כל היגיעה, שהשקענו בכדי להשיג את הרצון להשפיע, לפי דעתנו, הלך הכל לריק. אם כן אנחנו נמצאים במצב, שאין לנו עולם הגשמי ולא עולם הרוחני.

וזה שכתוב "שאמרו, מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם. עמלנו בתורה והבית ריקם, ולעולם ההוא מי יזכה". היינו כנ"ל, שהם ראו, שלא מתקדמים בעבודה. ומה היה החטא, שהם היו צריכים להאמין בה', שכל אלה הירידות, שהם מרגישים בעבודה, אין זה מטעם שלא הולכים קדימה, אלא כל פעם שהאדם רואה שהוא רחוק מהמטרה, הוא בכדי שיתגלה לו צורך אמיתי לישועתו יתברך. והצורך נקרא "כלי לקבל את המילוי". אלא מה היה חסר שם, שלא היו יכולים להמשיך, ורצו לברוח מהמערכה, הוא מטעם חסרון של קו ימין.

וענין ימין הוא כנ"ל, שהאדם מוכרח לקבל חיים בזמן העבודה. וחיים מקבלים דוקא מבחינת שלימות, שזה יכולים להשיג דוקא בזמן, שהאדם לא מסתכל על עצמו, אלא על הבורא, וכל ההתאמצות תהיה רק לחשוב על גדלות ה', ולא על עצמו, כלומר מה שהוא קנה איזו התקדמות בעבודה. אלא יחשוב, כמה זכיה יש לו בזה, שיש לו איזה מגע עם רצון הבורא.

זאת אומרת, בזמן שהוא עושה איזו מצוה, או אומר איזו ברכה, וכדומה, אז האדם צריך לומר, אני שמח בזה, שאני מאמין, שאני עושה רצון ה', בזה שאני מקיים מצוותיו,

הגם שאני מבין, שצריכים לקיים מצות המלך בחשיבות יותר גדולה, מכפי שאני מתייחס לעשיית המצות, אבל אין בידי להעריך את חשיבות המעשה, אפילו שהמעשה אינו בשלימות. אבל אני שמח בזה, שה' נתן לי רצון וחשק, לעשות משהו בקיום תו"מ, אפילו שאין המעשים האלו חשובים כל כך. אבל לי גם זה חשוב, בזה שיש לי עתה מקום לומר, שאני עושה רצון ה'.

ומזה האדם צריך לקבל חיות ושמחה, מטעם שזה הוא אמת, שהבורא הוא גדול. לכן האדם, בזמן שיש לו רצון לעשות משהו בעבודה, זהו חשוב מאוד. והאדם צריך להאמין, אפילו כשהאדם עושה מעשים בדרך הכפיה, גם זה חשוב, מטעם היות מבחינת המעשה אין מה להוסיף, והמעשה עושה את שלו.

לפיכך, כיון שהמרגלים לא הלכו גם בימין, לכן רצו לברוח מהמערכה, ואמרו, שגם הבורא לא יכול לעזור להם. כלומר, שהם הבינו, שהבורא צריך לקרב אותם בדרך שהם מבינים, לא בדרך שהתורה מחייבת אותנו, כמו שכתוב שיש "ב' כתובים, שמכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". לכן המרגלים, שסטו ללכת בקו שמאל ועזבו את הימין, לכן ראו, שאין הם יכולים ללכת ולירש ירושת הארץ. והכל היה מטעם שלא הלכו בדרך הנכונה, כפי שמשה סידר להם.

וזה שכתוב "למלך, שזימן לבנו אשה, ואמר, אני מראה אותה לך, (אבל) קונם, שאין אתה רואה אותה בביתך, אלא לבנך אני נותנה". ושאלנו, הלא המרגלים לא ראו אותה, שהיא נאה ובת טובים ועשירה. ויש לפרש זה על דרך עבודה, ש"אב ובן" הוא "סיבה ומסובב", ההווה נקרא "אב" והעתיד נקרא "בן". וברוחניות נקרא "ראיה", השגה. והיות שהם לא הלכו בדרך הנכונה, לכן לא יכלו לראותה "בביתך", היינו במצב שהם נמצאים בכלים דקבלה. אלא "לבנך", היינו לאחר שתעשו תשובה, היינו שתזכו לקבל כלים דהשפעה, אז אתם יכולים לראות את כל המעלות טובות שיש בירושת הארץ, מה שה' הבטיח לאבותינו.

מהו שלום שלום לרחוק ולקרוב, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ו
1990/91 - מאמר 36

הזה"ק (קרח דף ב' ובהסולם אות ה') אומר וזה לשונו "קרח הלך במחלוקת. מהו מחלוקת, הרחקה ודחוי שלמעלה ומטה. ומי שרוצה לדחות תיקון העולם, יהיה נאבד מכל העולמות. מחלוקת, היא הרחקה ודחוי של השלום. ומי שחולק על שלום, חולק על שמו הקדוש, משום ששמו הקדוש נקרא "שלום". אין העולם עומד אלא על שלום. כשברא הקב"ה את העולם, לא היה יכול להתקיים, עד שבא והשרה עליהם שלום. ומה הוא, הוא שבת. ועל כן מי שחולק על השלום, יאבד מן העולם. רבי יוסי אמר, כתוב, שלום רב לאוהבי תורתך. התורה היא שלום, שכתוב, וכל נתיבותיה שלום. וקרח בא לפגום השלום של מעלה, שהוא התורה, דהיינו קו האמצעי, שנקרא תורה, העושה שלום בין ימין לשמאל, ושל מטה של משה. ומשום זה הוא נענש מעליונים ותחתונים, מאש ומפי הארץ".

ויש להבין מה שאומר טעם על מה ש"אין העולם מתקיים אלא על השלום, משום ששמו הקדוש נקרא "שלום". נמצא, שכל הסיבה שאין העולם יכול להתקיים, היא בשביל שהקב"ה נקרא שלום.

ויש להבין, מהו הקשר לשמו של הקב"ה. בפשטות כל אחד מבין, שאם תהיה מחלוקת, לא יכול להיות קיום העולם. ומה זה נוגע לשמו של הקב"ה. וגם יש להבין מה שאומר "ומהו השלום". הוא אומר, ששלום נקרא "שבת". ורבי יוסי אומר, ששלום נקרא "תורה". כלומר, במה מתבטא וניכר ששבת ותורה מראים על שלום.

קודם כל יש לנו לחזור על שני עיקרים שיש לנו לדעת, שכבר דברנו מזה הרבה פעמים:

א. מהי מטרת הבריאה.

ב. מהו תיקון הבריאה, כלומר מה עלינו לעשות בכדי להשיג את מטרת הבריאה.

ידוע, שמטרת הבריאה היא, שהנבראים צריכים לקבל טוב ועונג, כמו שאומר "רצונו להטיב לנבראיו". ולמטרה זו ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה. כלומר אם אין השתוקקות להדבר, לא יכולים להנות מהדבר. לכן אנו רואים, בכל מקום שהאדם רואה שיכול להנות מאיזה דבר, אין לו כח המעצור, שלא ירצה לקבל את התענוג. ואם לפעמים אנו רואים, שהאדם כן מוותר על תענוג, זה מוכרח להיות מטעם סיבה מיוחדת, שבגללה כדאי לו לוותר, מטעם שאין האדם יכול ללכת נגד הטבע של רצון לקבל. לכן, אם יש סיבה מספקת, האדם מוותר על התענוגים, מה שהוא רוצה לקבל. וזה יכול להיות מב' סיבות:

א. מטעם שכר, היינו שאם הוא יוותר על תענוג הזה, למה שהוא משתוקק עכשיו, הוא יקבל במקומו תענוג יותר גדול.

ב. מחמת עונש. היינו שאם לא יוותר על תענוג הזה, הוא יקבל עבור זה יסורים גדולים, והוא רואה שכדאי לוותר על התענוג הזה, בכדי שלא יסבול יסורים.

נמצא, זה שהאדם מוותר עכשיו על הרצון לקבל את התענוג, אין הוויתור הזה מטעם שלא רוצה לעבוד לתועלת עצמו. אלא שהוא רואה, אם הוא לא יוותר עכשיו על הדבר אליו הוא משתוקק, זה יזיק לתועלת עצמו. ובגלל זה הוא מוותר. ומטעם זה אין אנו אומרים, בזה שהוא ויתר על התענוג, שהוא עשה משהו נגד הטבע, היינו שפגם חס ושלום בהרצון לקבל. אלא כל מה שהוא עושה, הכל הולך לפי שיטת הרצון לקבל.

כלומר לא להסתכל על המעשים שהאדם עושה. שיש לפעמים, שהוא מוותר על משהו, אין זה סימן שהאדם הזה הוא בעל עבודה. אלא שצריכים לראות הכוונה גם כן.

למשל האדם יכול לפעמים לוותר על תאות אכילה וכדומה, אם הוא יודע, שמישהו יראה, שהוא אדם שמוותר על תענוגים, שזהו סימן שהוא עובד ה', ויש אנשים שיכבדו אותו בשביל זה. כבר יש כח לאדם להתגבר, מטעם שיקבל תענוג יותר גדול, שהוא כבוד. וזהו בדרך כלל.

וגם יש יוצא מן הכלל, שהם יכולים לבזות עצמם, היינו לוותר על כבוד, בכדי להשיג תאוה. ויש שאינו מוותר על תאוה, אבל לא מטעם כבוד אלא להיפך. היינו שאם האדם עובד בדרך של הצנע לכת, האדם יכול להרבות באכילה, דרך משל, ובטח אנשים יראו, איך שהוא אוכל, הם יבזו אותו בלבם. והוא מוותר על הכבוד, בכדי שירויח מזה, שיהיה בידו לעבוד בהצנע לכת, שע"י עבודה זו הוא יכול לזכות לתענוג יותר חשוב, כי האדם ההולך בהצנע לכת הוא זוכה לדביקות ה'.

זאת אומרת, זה שאנשים מכבדים אותו אין הוא רוצה לקבל מזה סיפוק. היות שיש כלל, שבזמן שאנשים חושבים, שהוא מורם מעם, הם מכבדים אותו. ולכבוד יש שליטה, שמי שנכנס בתאות הכבוד הוא לא יכול לצאת ממנו, כלומר שהוא מוכרח לעבוד ולתת יגיעה בכדי להשיג את הכבוד, ואי אפשר לו לעשות שום מעשה לשם שמים. אי לזאת, ניתנה לנו עצה, שהאדם יעשה את כל מעשיו בהצנע לכת, וממילא לא יתנו לו כבוד. ומזה אפשר לו להינצל, שלא יפול תחת שליטת הכבוד. ואז יש לו מקום להרגיל עצמו לעשות בעל מנת להשפיע.

ובהאמור אנו רואים, שמי שמוותר מלקבל תענוג קטן, ובמקום זה הוא מקבל תענוג גדול, אין זה שפגם חס ושלום בהרצון לקבל. והתענוג הגדול לפעמים הוא מקבל מאיזו קבלת תענוג מבחינת התאווה, ולפעמים התענוג הגדול הוא ע"י כבוד וכדומה.

ולפעמים יש שמקבל תענוג קטן, היינו תאוה קטנה. וזהו מטעם שהוא יודע, שע"י זה הוא מוותר על תענוג גדול, שהוא כבוד. ונשאלת השאלה, מדוע הוא רוצה לוותר על תענוג גדול. זהו מטעם שהוא רוצה לקבל תמורת ויתור של תענוג גדול, וזה בכדי לקבל מדרגה יותר גדולה. היינו דוגמא, ע"י ויתור הכבוד הוא רוצה לזכות לדביקות ה'.

ובאופן כזה אין אנו אומרים שקבל תענוג קטן, שהיא אכילה, והוא מוותר על תענוג גדול שהוא כבוד. אלא אנו צריכים לומר, שגם על התאוה הקטנה הוא אינו מוותר, רק לעיני אנשים שמסתכלים עליו. והם אומרים, שלאדם הזה אין שכל, היות שהוא לא רוצה לוותר על תאוה קטנה, שבטח אם היה מוותר על התאוה, הוא היה יכול לקבל תענוג יותר גדול, אלא אין לו כח התגברות אפילו על תאוה קטנה. נמצא, שאי אפשר לדעת את האמת באדם, שדרכו ללכת בדרך של הצנע לכת.

ועתה נחזור לענין מה שדברנו בקשר לתיקון הבריאה, שהאדם צריך להגיע לעשות כל מעשיו בעל מנת להשפיע. והיות שהאדם נברא בטבע רק לקבל לתועלת עצמו, ואיך יכולים לומר להאדם, שילך נגד הטבע. כי הגוף שואל, מה יהיה לי מזה. ובטח צריך לענות ולומר לו, יהיה לך מזה, שאם אתה תעבוד בעל מנת להשפיע, אתה תזכה להטוב ועונג שישנו במטרת הבריאה.

אם כן התשובה היא, שהרצון לקבל ישיג תענוג יותר גדול, מכפי שהוא מסוגל לקבל עכשיו ברצון לקבל בלי הכוונה דעל מנת להשפיע. אז הגוף טוען, אם כן אתה אומר לי, שגם אז אני מרויח. היינו שאני רואה, אם אני אהיה עובד בעל מנת להשפיע, אז תהיה לי מזה תועלת עצמי. אם כן האדם אומר, שאין הוא רואה שום עשיה, שיכולים לעשות בלי שתצמח מזה תועלת עצמו.

והתשובה היא, שאי אפשר להבין מצד השכל, שיהא אפשרות באדם לעשות משהו נגד הטבע. לכן אומרים לאדם, נכון מה שאתה אומר, כי אין מציאות מצד הטבע שתהיה להאדם יכולת להבין מהו בעל מנת להשפיע. לכן אמרו חז"ל "לעולם יעסוק

אדם בתורה ומצות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ואז, כשילמוד שלא לשמה, אז "המאור שבה מחזירו למוטב", כמו שאומר בהסולם (בראשית חלק ג' דף ס"ד) וזה לשונו "שאם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום ע"י המאור שבה ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואז יפקח ה' את עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלימות שאין בו חסרון כל שהוא".

ובהאמור אנו רואים, שאין בידי אדם להבין מהו לעשות בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו, שזה יכולים להבין משהו דוקא ע"י התעסקותו בתו"מ אפילו שלא לשמה, מכל מקום המאור שבה יכול לתת להבין, שיש ענין שכדאי לעשות רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

מה שאין כן בלי סגולת התו"מ, אין השכל שבאדם מסוגל להבין שאפשר לעשות משהו, אם לא יצמח מזה תענוג, שהאדם יכול להנות את הרצון לקבל שלו. לכן כשאומרים לאדם, שהוא צריך לעשות הכל לתועלת ה', והאדם רואה, שאין הוא יכול להבין דבר כזה, התשובה, זה נכון שאי אפשר להבין זה עם השכל החיצוני שניתן להאדם, אלא אומרים לו, אתה צריך לדעת, שחבל על הזמן לחכות ולומר, שאם הוא ישכיל בדבר הוא יבוא לידי הבנה לעסוק בזה להשיג את הרצון להשפיע, ובינתים לחכות מלהתפלל שה' יתן לו את הרצון הזה. כי מטרם שהוא מבין שהוא צריך את הדבר, איך אפשר להתפלל לה' שיתן לו איזה דבר, אם האדם אינו יודע שנחוץ לו את הדבר. הוא יכול לומר בפה, שהוא רוצה את הרצון להשפיע, אבל להתפלל מעומק הלב, שחסר לו, איך זה אפשר להיות.

ואין שום עצה להבין זה בשכל חיצוני, אלא מי שרוצה ללכת בדרך ה' ולהגיע להמטרה שבשבילה נברא, הוא צריך להאמין באמונת חכמים, שאמרו, שהאדם צריך לעשות הכל בעל מנת להשפיע ולא לתועלת עצמו. כלומר, זה שהוא צריך ללכת בדרך שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע, הרצון הזה אין האדם יכול לקחת, אלא רק הבורא יכול לתת לו את הטבע שני. וגם להאמין, שהצורך לזה הוא יקבל מקיום התו"מ אפילו שלא לשמה, מטעם כי "המאור שבה מחזירו למוטב". לכן אנו רואים כאן ב' דברים שהבורא נותן:

א. הצורך שהאדם יבין שהוא נצרך להרצון להשפיע, ואת זה הוא מקבל ע"י המאור שבתורה. ואח"כ הוא מקבל גם האור, שהוא הכח שיכול לעשות הכל בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו הטעם שאין העולם עומד רק על שלום, מטעם ששמו של הקב"ה הוא שלום. ושאלנו, מהו הקשר בין זה לזה.

והתשובה היא, היות שאי אפשר לעשות שלום אם אין שם מחלוקת, כי רק במקום שיש מחלוקת, אז שייך לומר שלום, לכן צריכים מקודם לדעת, מהי המחלוקת שיש בעולם, שצריכים לעשות שלום, מטעם שהקב"ה נקרא שלום, ורק אז יש קיום העולם.

ידוע, שרצון הבורא הוא להטיב לנבראיו. לכן כל הנבראים מרגישים, שהם צריכים לקבל טוב ועונג מה'. נמצא, בזמן שאין הם מקבלים טוב ועונג, הם במחלוקת עם הבורא, מדוע הוא לא נותן להם טוב ועונג. והיות שנעשה תיקון, בכדי שלא תהיה בחינת בושה, יש לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אז הבורא במחלוקת עם הנבראים, מדוע הם לא רוצים לעבוד בעל מנת להשפיע.

ולפי זה יוצא, שיש כאן שתי דעות מנוגדות:

א. הנבראים אומרים להבורא, תן לנו להנות, תמלא את רצוננו, היינו את הרצון לקבל שלנו, עם כל טוב, שנוכל לומר "ברוך שאמר והיה העולם", מסיבת שאנו מרגישים את הטוב שיש לנו ואנו נהנין מזה.

ב. והבורא אומר, שגם אני רוצה להנות מהעולם מה שבראתי, וכל הנאה שלי, היא מזה שאתם נהנין, שזו המטרה שלי של הבריאה, כמו שכתוב "רצונו להטיב

לנבראיו". אלא שאני רוצה, שהנאה שלכם תהיה בשלימות, בלי שום אי נעימות, הנקראת "בושה".

לכן לאחר שמורגשת המחלוקת אצל הנבראים, אז הנבראים רוצים לעשות שלום עם הבורא. כי אחרת אין קיום להעולם, כלומר העולם צריך להתקיים רק בשביל המטרה שבגללה נברא העולם. ואם אין המטרה יכולה לצאת לפועל, אם כן בשביל מה צריכים את העולם. כי העולם לא נברא שהנבראים יסבלו יסורים ומכאובים.

ומשום זה נקרא שמו של הבורא "שלום", מטעם כי אי אפשר להתגלות שמו של הבורא, ששם הכללי שלו הוא "טוב ומטיב". ואיך יכול להתגלות השם של טוב ומטיב בזמן שיש מחלוקת בין הבורא להנבראים, כנ"ל.

ובהאמור אנו רואים, שדוקא על השלום יכול להתקיים העולם, שפירוש של שלום הוא, שיש עכשיו להרגיש ע"י השלום, שהבורא הוא טוב ומטיב, בגלל שהם מקבלים את הטוב ועונג מהבורא, לאחר שנעשה השלום, היינו כנ"ל, שהנבראים מסכימים לרצון הבורא, מה שהבורא רוצה שהנבראים יעשו הכל לתועלת ה'.

וזה נקרא ש"מתדמים לרצון הבורא". שרצונו הוא רק להשפיע להנבראים, כמו כן הנבראים מתדמים עכשיו לרצון הבורא, שגם הם רוצים רק להשפיע להבורא. ואז, ע"י השתוות הצורה, יש מקום לגלות את הטוב ועונג שבמחשבת הבריאה. ואז מתגלה שמו של הקב"ה שהוא "טוב ומטיב".

ובזה נבין מה ששאלנו, הלא ענין "שלום" שייך דוקא במקום שיש מחלוקת. אם כן מדוע ברא הקב"ה את העולם לכתחילה שתהיה מחלוקת. והתשובה היא, שענין מחלוקת שייך בכל מקום שיש שני דברים מנוגדים, והיות שהעולם יצא עם הכלי של רצון לקבל. כי אחרת, אם אין רצון לקבל לאיזה דבר, לא יכולים להנות מהדבר. לכן יצאה הבריאה עם הטבע של רצון לקבל לעצמו, ואח"כ, בכדי לתקן אותה, שלא יהיה בה ענין של בושה, אז הנבראים צריכים לקנות טבע שני, היינו לקנות רצון הבורא, שרצונו להשפיע. לכן מזה יצאה המחלוקת.

נמצא, שהמחלוקת היא דבר הכרחי. היינו שאם אין הנבראים מבינים את ענין המחלוקת, אין הם מסוגלים להשיג אף פעם את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. כי אי אפשר לתקן איזה דבר, אם לא יודעים את החסרון. לכן כשיודעים את המחלוקת, שיש בין הרצונות, אז יכולים לעשות שלום ביניהם.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו השלום. הוא אומר ששלום הוא שבת. רבי יוסי אומר "שלום הוא תורה", היינו שע"י התורה האדם מגיע להרגיש את ענין המחלוקת, כנ"ל. כי התורה, אפילו בחינת "שלא לשמה", המאור שבה נותן לו להבין, שיש ענין שצריך לעבוד בעל מנת להשפיע. נמצא, שע"י התורה הוא בא מקודם להמחלוקת, שאז הוא יודע מה שצריכים לתקן, ואח"כ, ע"י זה שהאדם הוא זוכה לבחינת "תורה לשמה", אז התורה עושה "שלום", היינו שהתורה נותנת לו את הכח של רצון להשפיע, שהוא ענין "לעשות הכל לשם שמים". נמצא, שע"י התורה הוא משיג ב' דברים, היינו הן הכלי, שהוא החסרון, והן האור, שהוא הכח שיוכל לעשות הכל בעל מנת להשפיע.

וזה שאומר, ששלום נקרא שבת, אינו חולק על הפירוש, ששלום נקרא תורה, כי חז"ל אמרו (ע"ז ג') "אמר להן הקב"ה, מי שטרח בערב שבת, יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת".

ויש להבין המאמר הזה על דרך עבודה, שהפירוש יהיה כנ"ל, היות ש"שבת" נקראת שלום, אם כן איך אפשר לזכות לשלום, אם אין שם מחלוקת. ומהי המחלוקת. זהו כמו שאמרו חז"ל "לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע". ופירוש רש"י, שיעשה עמו מלחמה (ברכות ה'). שענין המלחמה היא, היות שענין יצר הטוב הוא, שיהיה לו הרצון כמו הבורא, שהוא רצון להשפיע, ויצר הרע נקרא הרצון לקבל, אז האדם צריך להשתדל שיעשה מחלוקת, היינו כנ"ל שהם ב' רצונות

מנוגדים. אז באה "שבת" ועשה שלום.

מה שאין כן אם אין מחלוקת, מה שייך לומר, ששבת עושה שלום. וזה שאומר "מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת". נמצא, הטרחה היא המחלוקת, היינו להילחם עם היצר הרע, שהוא הרצון לקבל, כנ"ל.

אולם מדוע נקראת שבת "שלום". זהו כמו שכתוב בזה"ק, וזה לשונו "מהו שבת, שמא דקודשא בריך הוא" (מובא בזהר בסעודת שבת בבוקר), וידוע, ששמו של הקב"ה הוא "התורה", כמו שאמרו חז"ל "כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה". נמצא, שהן שבת והן תורה, שניהם הם עושים שלום, שפירושו הוא, שע"י התגלות התורה מבחינת "שמא דקוב"ה", אז נעשה שלום בין הנבראים להבורא, כי הנבראים נהנים שהם זוכים לקבל את הטוב ועונג, והקב"ה נהנה מזה שמטרת הבריאה יצאה לפועל, היינו הרצון דלהטיב לנבראיו מתגלה בכל שלימותו.

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק, שאומר, שקרח הלך במחלוקת, ומי שרוצה לדחות תיקון העולם יהיה נאבד מכל העולמות. ויש לפרש, כי ענין תיקון העולם היה, שהכל יהיה בעל מנת להשפיע. וזה שקרח הלך במחלוקת, היה צריך אח"כ להגיע לבחינת שלום, שזהו תיקון. וקרח היה רוצה להישאר במחלוקת. נמצא, שדחה תיקון העולם, זה שאומר "ומי שחולק על השלום, חולק על שמו הקדוש, משום ששמו הקדוש נקרא "שלום".

והפירוש הוא, כיון ששמו נקרא "שלום", היינו שנעשה שלום בין הבורא להנבראים, היינו שמתגלה שמו של הקב"ה, שהוא טוב ומטיב. וע"י המחלוקת, הנקראת "שינוי צורה", אין הטוב יכול להתגלות. נמצא, שהנבראים הם במחלוקת עם ה'. מה שאין כן כשנעשה שלום מבחינת הכלים, היינו מבחינת הרצונות, שנעשה רצון אחד בעולם, הנקרא "רצון להשפיע", אז מתגלה כל הטוב ועונג בעולם.

מהו תורה ומהו חקת התורה, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ז
1990/91 - מאמר 37

הזה"ק (חקת ובהסולם אות ב') אומר וזה לשונו "כאן כתוב זאת חקת התורה, וכתוב וזאת התורה ולא כתוב חקת. וזאת התורה הוא להראות שהכל ביחוד אחד. ומשום זה כתוב ודאי וזאת התורה, שיורה על ז"א ונוקבא ביחוד אחד. אבל זאת בלא תוספת ו' היא חקת התורה ודאי, שהיא המלכות, הנקראת "חוקה", ובאה מז"א, שנקרא "תורה". ולא התורה עצמה, שהוא ז"א, רק דין תורה, גזירת התורה, שהיא מלכות", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו ההבדל בעבודה בין "חקת התורה" ל"תורה עצמה", שחקת התורה הוא מיחס לבחינת מלכות ותורה הוא מיחס לז"א. וגם יש להבין מה שכתוב אצל פרה אדומה "אשר לא עלה עליה עול". אנו רואים מה שאמרו חז"ל (ע"ז ה' ע"ב) וזה לשונם, תנא דבי אליהו "לעולם ישום אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי". משמע שמי שהוא מקבל על עצמו עול זהו כן דבר טוב. ובטח הכוונה על עול תורה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק שלישי ו') "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות". אם כן בפרה אדומה, שכתוב "אשר לא עלה עליה עול", שהיא באה לטהר את הטמאים, מדוע כתוב "אשר לא עלה עליה עול".

ויש להבין מהו "עול", שאמרו "לעולם ישום אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשאוי". אנו רואין שעול נקרא "כפיה", שהיא עבודה למעלה מהדעת. השור הזה, שהבעל הבית נותן עליו העול, שיעבוד את האדמה, הוא לא מבין בשביל מה הוא צריך לעבוד לתועלת הבעל בית. ואין לומר שהשור עובד בשבילו, מטעם שיש לו אהבה לבעל הבית, מטעם שהוא נותן לאכול ולשתות וכדומה. הלא אם זה מטעם שיש לבעל הבית לב טוב, לכן הוא נותן להשור כל צרכיו, בטח השור יודע, שאם היתה אפשרות שהבעל הבית היה יכול לעבוד עם השור ולא היה צריך לתת לו את צרכיו, בטח שהיה עושה כך. אלא שהבעל הבית יודע, שאם לא יתן להשור כל צרכיו, לא יהיה כח להשור לעבוד. לכן הוא נותן הכל להשור, מטעם שיוכל לעבוד עם השור, ולא שהוא רוצה להנות להשור. כלומר שהוא יודע, אם לא יתן להשור כל מה שהשור צריך שיהיה לו כח לעבודה, אז הבעל הבית לא יוכל להוציא תבואה ופירות מהאדמה. נמצא, שכל העשירות הוא מוציא מכח השור. לכן בעל הבית שנותן לאכול להשור, אינו מטעם שהוא אוהב את השור, אלא מטעם שיהיה להשור כח לעבודה. וגם השור, מה שהוא עובד לטובת בעל הבית, הוא בכפיה, ובזמן שהשור רואה שאין בעל הבית מסתכל עליו, תיכף הוא מפסיק מעבודתו. וזה נקרא כפיה.

ובהאמור נבין מהו העול מלכות שמים ועול תורה, שהאדם צריך לקבל, שהיא בחינת כפיה. כלומר שגופו של אדם הוא דומה לשור וחמור, שצריכים לעבוד עם הגוף כדוגמת השור והחמור, שע"י זה שהאדם יעבוד עם גופו, מעבודת הגוף האדם יזכה לעשירות ולרכוש רכוש רוחני. והאדם צריך להתחשב עם הגוף כנ"ל, כמו עם השור, שנותנים העול על השור לעבוד בכפיה אף על פי שהשור וחמור לא רוצים לעבוד. ואין מי שהוא שיתחשב עם דעתו של שור, אלא בין שרוצה ובין שלא רוצה עובדים עמו.

אבל צריכים להתחשב עם הגוף גם כן, היינו שיתנו לו את צרכיו, מה שהגוף דורש. אבל מה שנותנים להגוף את צרכיו, צריך להיות לא מטעם שהוא אוהב את הגוף, היינו הרצון לקבל שלו, אלא מטעם שאחרת לא יהיה בכוחו של הגוף לעבוד. נמצא, שכל מה שהאדם מסתכל על הגוף

למלאות את צרכיו, לא יהיה זה מחמת אהבה, אלא כמו שבעל הבית מספק את צרכיו של השור, שזהו רק מטעם תועלת הבעל הבית ולא מחמת אהבת השור.

כמו כן האדם צריך לכוון בעת שהוא ממלא את רצונותיו של הגוף, שלא יהיה מחמת שאוהב אותו, אלא ע"י זה יוכל אח"כ לעבוד את גופו עבודת אדמה ולהוציא פירות, כמו שכתוב "ורב תבואות בכח שור". זאת אומרת, האדם צריך להיות זהיר בעבודת הגוף כמו בעבודת השור. זאת אומרת, מה שהאדם ממלא את צרכי השור, בטח האדם היה יותר שבע רצון אם היה יכול (צריך) לעבוד עם השור ולא היה צריך לתת לו את הצרכים של השור.

כמו כן האדם צריך לבוא לידי הבנה, שהוא היה יותר שבע רצון אם לא היה צריך לעבוד משהו עבור הגוף ולמלאות את צרכי הגוף, אלא היה כל זמנו נותן לעבוד עבודת הקודש, וכל זמנו היה דואג איך להרבות כבוד שמים, והגוף היה עובד בלי שום הפרעות. אלא מה האדם יכול לעשות, שהבורא רוצה שהאדם צריך לדאוג ולמלאות את צרכי הגוף.

ובהאמור אנו כבר יודעים מהו הפירוש "עול מלכות שמים" ו"עול תורה", היינו לעבוד עם הגוף בכפיה, אפילו שהגוף לא מסכים לעבודה. והכל צריך להיות כדוגמת השור לעול וכחמור למשא, כנ"ל. אבל זוהי עבודה גדולה, שיהיה כח באדם להתגבר על הגוף ולעבוד עם הגוף בכפיה כדוגמת השור. ומאיזה מקור האדם יכול לקבל את הכח הזה. על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו שרק ע"י התורה, שהאדם עוסק בה אפילו שלא לשמה, והוא מכוון שהוא רוצה לעסוק בתורה, שע"י זה הוא יקבל מאור התורה, שיתן לו כח ללכת עם הגוף בדרך הכפיה בזמן שהגוף לא מסכים להעבודה.

ובעיקר מתראה התנגדות הגוף בזמן שהוא רוצה לעשות הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו. וכאן הגוף מתנגד בכל כוחו, היות שהגוף טוען, למה אתה רוצה להמית אותי ואת כל רשותי שיש לי. ואתה בא אלי שצריכים לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שהוא ממש ביטול הרצון לקבל מכל הענינים. ואתה אומר לי, שחז"ל אמרו "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", היינו להמית את כל הרשות של תועלת עצמו, ולדאוג אך לתועלת ה', ומטרם זה אין האדם יכול לזכות לבחינת תורה. והאדם רואה שאין במציאות, שיהיה לו כח ללכת נגד הטבע.

ואז אין להאדם שום עצה אלא לפנות לה', ולומר, שעתה הגעתי למצב, שאני רואה, שאם אין אתה עוזר לי אני אבוד, ואין לו מציאות, שיהיה לי פעם כח, שיהיה בידי כח להתגבר על הרצון לקבל, שזה הטבע שלי, אלא רק ה' יכול לתת טבע שני.

והאדם אומר, שהוא מאמין, שזה היה "יציאת מצרים", שה' הוציא את עם ישראל מתחת שליטת מצרים, שדרשו חז"ל (בהגדה של פסח) "ויוציאנו ה' ממצרים לא ע"י מלאך, ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, אני ה', אני הוא ולא אחר".

אם כן גם הוא רואה עכשיו, שרק ה' יכול להוציאו מתחת שליטת הרצון לקבל ולתת לו טבע שני. היינו, כמו שטבע הראשון נתן הבורא, כמו כן טבע השני אין מי שיהיה בידו לתת, רק הבורא בעצמו. אי לזאת, האדם מתפלל אז בלב שלם, היינו מעומק הלב, ואז הזמן לקבל התפלה.

אולם יש לשאול, מדוע האדם צריך לעבוד בכפיה נגד הרצון לקבל. התשובה היא, שזהו מטעם שנעשה תיקון, שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג. לכן צריכים כאן ב' דברים:

א. מצד אחד, האדם משתוקק לקבל הנאה ותענוג. אחרת, אם אין תשוקה לתענוגים אין האדם יכול להנות.

ב. שיקבל הנאה ותענוג על הכוונה בעל מנת להשפיע.

נמצא, לשניהם אנו צריכים. היינו מקודם מתחילים לעבוד עם הרצון לקבל, הנקרא "שלא לשמה", ואח"כ מלמדים את האדם

לעבוד בעל מנת להשפיע. כלומר, זה שהאדם מקיים תו"מ, הוא רוצה ע"י זה להגיע לבחינת "משפיע", היינו שיזכה ע"י טבע שני, שה' יתן לו את הכח הזה, כמו שכתוב "המאור שבה מחזירו למוטב". ואח"כ הוא זוכה לבחינת "מקבל בעל מנת להשפיע".

וזה כמו שכתוב (אבות פרק שישי) "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ומגלין לו רזי תורה".

נמצא, שאח"כ האדם בא לידי מצב, שמקבל את הטוב ועונג. ואז כבר אין מקום לכפיה, כי זמן של כפיה היה רק בכדי להגיע להשיג את הכלים דהשפעה, שע"י תהיה קבלת התענוג בלי שום אי נעימות, כי ענין הבושה יתוקן ע"י זה, שהוא כבר יכול לעשות הכל לשם שמים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שכתוב אצל פרה אדומה "אשר לא עלה עליה עול". ושאלנו, מהו הרמז שהפרה אדומה צריכה להיות בלי עול. ובהנ"ל יש לפרש, שענין פרה אדומה שמטהרת את הטמאים. ומה ישיגו ע"י הטהרה. כידוע, כל ענין טומאה מרמז על הרצון לקבל. וצריכים לעבוד עם הרצון לקבל, הנקרא "גוף", בכפיה, היינו "כשור לעול וכחמור למשא". ועבודה זו של כפיה היא רק מטרם שהאדם זכה לבחינת טהרה. מה שאין כן לאחר שהאדם זכה לבחינת טהרה, שזה מרמז לנו את ענין פרה אדומה, הוא זוכה לבחינת עבודה "אשר לא עלה עליה עול", שאז כבר אין עבודתו בכפיה אלא אז הוא עובד ה' מחמת אהבה.

לכן יש להבחין ב' זמנים:

א. מטרם שהאדם זכה לטהרת הכלים שיהיו בעל מנת להשפיע, שאז העבודה שלו היא בבחינת כפיה, שזה נקרא בחינת "חק". כלומר, אם הגוף בא ושואל, מה העבודה הזאת לכם, אומרים לו, אתה שואל שאלות לפי השכל של הרצון לקבל. על זה אין לי שום תירוץ, והצדק אתך, ואין אני רוצה לתרץ בתוך השכל, היינו שגם הרצון לקבל יבין זה. נמצא שאני עובד עבור הרצון לקבל, כי אחרת לא היה הרצון לקבל מסכים לעבודה.

לכן האדם אומר אז, שהצדק איתך, במה שאתה שואל, מה יהיה לי, היינו להרצון לקבל מעבודה זו. אז אני אומר לך, שאני לא רוצה לעבוד בשבילך. מדוע. זהו מטעם שאני מאמין באמונת חכמים, שצריכים לעבוד לתועלת ה' למעלה מהדעת אף על פי שהגוף לא מבין. ואני מקבל עבודה זו בבחינת "כשור לעול וכחמור למשאוי", היינו כנ"ל על דרך הכפיה.

ב. האדם אומר, אבל לאחר שאני אזכה לבחינת טהרה, אז עבודתי תהיה בבחינת אהבה ולא בכפיה. אבל אין כונתי שאני עובד עכשיו בכפיה, מטעם שאח"כ אני אזכה לעבוד בבחינת אהבה. נמצא, כאילו שגם זה הוא לצורך הרצון לקבל, שאח"כ הוא יקבל את הטוב ועונג, אלא זה שהוא אומר, שאח"כ הוא יזכה לבחינת אהבה, הוא מטעם אחר, כלומר שזהו רק סימן אצלו, בכדי שידע, אם באמת הוא עובד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

וזהו מטעם, כיון שהבורא רוצה לתת טוב ועונג, אלא שעדיין אין כלים לקבל, מטעם שלא עובדים בעל מנת להשפיע. לכן זהו סימן אם הוא עובד בעל מנת להשפיע, היינו שאם עוד לא קבל טוב ועונג, זהו סימן שעדיין הוא נמצא תחת שליטת הרצון לקבל. אבל אין כוונתו לקבל את הטוב ועונג, אלא כוונתו היא בכדי לדעת אם באמת הוא עובד בעל מנת להשפיע.

כמו שאמר המגיד מדובנא ז"ל על הפסוק "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל". ואמר, אם אתה מתייגע בזה שאתה מקיים תו"מ, זהו סימן שאין אתה עובד אצלי, היינו לשם שמים. כי מי שהוא עובד לשם שמים, כבר אין לו יגיעה בתו"מ, אלא להיפך, הוא מרגיש תענוג בעת שהוא יודע שהוא משמש את המלך. נמצא, זה שהוא רוצה לעבוד בבחינת אהבה ולא בכפיה, זהו לא מטעם שהוא רוצה להנות את הרצון לקבל, אלא מטעם שידע בבירור שהוא עובד לשם שמים.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "אשר לא עלה עליה עול". שמשמע, שמטרם שלקח אותה לא היה עליה עול. ויש לפרש, שבדרך העבודה זה מרמז לנו מדוע צריכה להיות "אשר לא עלה עליה עול", לרמז, שע"י פרה אדומה, שהאדם יטהר על ידה, האדם ע"י שיקבל טהרה מפרה אדומה הוא יזכה לעבוד בבחינת אהבה ולא בבחינת הכפיה. היינו שהגוף היה מתנגד לעבוד לשם שמים, וע"י זה שנטהר, כבר הגוף גם כן מסכים לעבוד לשם שמים. כי אז יקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", היינו בשתי יצריך. זאת אומרת, שגם היצר הרע מסכים לעבודת ה', היינו לעבוד בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יש לפרש מה שאומר שמלכות נקראת "חקת התורה" ולא "תורה", וז"א נקרא "תורה". היות שענין קבלת מלכות שמים צריכה להיות למעלה מהדעת, כמו חק, לכן מלכות נקראת "חוקה". אבל אח"כ זוכים לבחינת "תורה", הנקרא ז"א, שהם ביחוד, שזה נקרא בחינת "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". כלומר שע"י זה שמקבלים מלכות שמים בבחינת חק, בלי שום שכל אלא למעלה מהדעת, כמו שאמרו "לפי שהשטן ואומות העולם מונין לישראל לומר "מה מצוה זאת ומה טעם יש בה", לפיכך כתוב בה "חקה גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה".

לכן בזמן שהאדם מקבל על עצמו את עול מלכות שמים, אז האדם זוכה לבחינת תורה. וזה שאומר "וזאת התורה, הוא להראות שהכל ביחוד אחד", שפירושו, שבסופו של דבר נעשה הכל מיוחד, ואז ניכרת שמחשבת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, מתגלה אז, היות שהרצון לקבל התייחד עם הרצון להשפיע, ונעשה את הענין של השתוות הצורה. ואז כבר אין כאן שני רצונות, אלא רצון אחד, שהוא הרצון להשפיע של הבורא להנבראים. והרצון לקבל של הנבראים מתבטל ונכלל ברצון להשפיע של הבורא, שזה נקרא, שאין רק רשות אחד בעולם. וזה נקרא "רשות היחיד". ואז ניכר את הטוב ועונג בעולם.

אולם העבודה צריכה להיות בב' קוים, בימין ושמאל, שימין נקרא "שלימות", ושמאל נקרא "חסר שלימות". וצריכים לעשות שם תיקון. ובזמן שהאדם עוסק בענין "חקת התורה", היינו שהוא רוצה לקבל עול מלכות שמים, והגוף מתנגד לכך, והוא עושה עמו מלחמה, המצב הזה נקרא "קו שמאל", משום שהאדם מרגיש אז את חסרונו, איך שהוא מרוחק מאהבת ה' כנ"ל, שהגוף בא אז עם שאלות "מי ומה". ובזמן זה אין לו ממה לקבל חיות, כי מחסרון אין האדם יכול לחיות.

ועבודה זו נקראת "סור מרע", היינו שהאדם צריך להתרחק מהרע, שנמצא בהאדם, הנקרא "רצון לקבל", בין במוחא ובין בליבא, הגם שהעבודה הזו היא עבודה הכרחית, היות שזהו היסוד הראשון שהאדם צריך לקבל על עצמו את העול מלכות שמים, אבל יחד עם זה אומר הכתוב, יש עוד מה לעשות, היינו עבודת הימין, הנקראת "שלימות".

ועבודת הימין נקראת בהכתוב "ועשה טוב". שיש לפרש, שהאדם צריך לעסוק בענין טוב, שטוב נקרא "שלימות". כלומר, שהאדם צריך לעשות חשבון, כמה טוב יש לו, שזה נקרא "ועשה". היינו שתעבוד, ולעשות חשבון, כמה טוב שיש לו. זאת אומרת, האדם צריך להחשיב כל דבר שבקדושה להון רב, ולהאמין, שכל מה שיש לו איזה אחיזה בקדושה, הגם שזוהי אחיזה קטנה, האדם צריך להאמין, שה' נתן לו רצון וחשק באפס מה, שתהיה לו אחיזה בקדושה, כלומר אפילו שלא לשמה, מכל מקום זהו ענין חשוב מאוד. ויתן לה' תודה על הקצת טוב שיש בו. ומבחינה זו האדם יכול לקבל חיות, ושיהיה לו מצב רוח טוב. ומזה האדם יכול לקיים מה שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". נמצא, שיש להאדם לקיים את הימין והשמאל. וזה שכתוב "סור מרע ועשה טוב".

אולם נתעוררה באדם שאלה. דוגמא, האדם היה טרוד כל היום ולא היה לו זמן לזכור שיש מציאות עבודת ה' בעולם. ואח"כ הוא נזכר, שכל היום עבר אצלו על דברים שאין להם שום שייכות לעבודה. אם

כן מה עליו עכשיו לעשות. אם להצטער על מה שלא עסק כל הזמן בעבודה, או לעשות חשבון לעצמו, ולומר, מי הזכיר לי עכשיו שיש ענין מציאות רוחניות בעולם, וצריכים לעשות משהו עבור הקדושה, בטח ה' נתן לי עכשיו המחשבה הזו. אם כן מוטל עלי לתת תודה לה' ולהיות מאושר בזה שה' קורא אותי אליו, ויהיה שמח בזה ולהודות ולהלל לה', או להצטער על מה שהיה כל היום מרוחק בכלל מהעבודה. והיות שזה אמת, היינו שהיה מרוחק מה' כל היום, וגם זה אמת שעכשיו הבורא נתן לו ההתעוררות, שידע באיזה מצב שבו הוא נמצא. אם כן השאלה היא "מה לעשות".

ולפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, "במקום שהאדם מחשב, שם הוא נמצא", לכן יוצא, שאם האדם חושב על הזמן שהיה מרוחק מה', ומצטער על זה, הרי הוא דבוק במצב של התרחקות מה', וחשב על דברים של "מה בכך", שהיה עסוק בהם כל היום. נמצא, שהדבקות של מחשבתו היא בדברים שאין בהם ממש. לכן כדאי יותר לחשוב על הטוב שיש לו עכשיו. היינו, מה שהוא עכשיו יכול לחשוב מה לעשות עבור הקדושה, לא חשוב מה שהוא עושה, רק חשוב עכשיו שיש לו רצון לעבוד בתו"מ, כבר יש לו חיבור עם התורה ומצות, לפי הכלל הנ"ל "במקום שהאדם מחשב שם הוא".

ועתה יש לפרש את הכתוב בצורה אחרת, שעכשיו הוא צריך להיות "סור מרע", היינו לא לחשוב על המצב הרע שלו, שהיה בפירוד, אלא "עשה טוב", שכל המעשים מה שהוא רוצה עכשיו לעשות, יהיו על בחינת טוב שיש לו עכשיו לעשות.

ולפי הנ"ל יש לשאול, איך האדם הולך לעבוד בבחינת השמאל, הלא אז הוא המצב של שמאל, חושבים רק על חסרונות, אם כן האדם דבוק אז בחסרונות.

והתשובה היא, שאין האדם צריך לעבוד בקו שמאל אלא אם הוא נמצא מקודם בקו ימין, שרק בזמן שהוא נמצא במצב של שלימות ומרגיש טעם בעבודה, שזה נקרא "מצב עליה", אז יש להקציב זמן גם על בחינת שמאל, היינו איך המצב שלו בבחינת מוחא וליבא, אם הם בסדר. ואז הוא יזכה אח"כ שה' נותן הנשמה, הנקרא "נשמת חיים".

מהו ענין קו ימין בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ח
1990/91 - מאמר 38

הנה חז"ל אמרו (אבות דרבי נתן, י"א, ב') "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו. וכל המשפיל עצמו על דברי תורה, סוף שמגביהין אותו".

ויש להבין זה, היינו למה דוקא בדברי תורה אסור להיות בעל גאוה. הלא באופן כללי אסור להיות בעל גאוה, כמו שכתוב "מאוד מאוד הוי שפל רוח" (אבות, פרק רביעי, ד'). וכמו כן אמרו "כל המתגאה, אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד". אם כן למה דוקא אמרו בדברי תורה.

ידוע שיש לנו בקיום תו"מ ב' בחינות:

א. נקראים תרי"ג עיטין (עצות),

ב. נקראים תרי"ג פיקודין.

שאלו ב' בחינות באות לנו מכח ב' בחינות שיש בעולם:

א. נקראת מטרת הבריאה,

ב. נקראת תיקון הבריאה.

שענין מטרת הבריאה, רצונו להטיב לנבראיו, שבגלל זה ברא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג. והכלי הזה לקבלת התענוג, הוא בא מצד הבורא. לכן הכלי הזה הוא בשלמות. כלומר, שאין האדם צריך לעבוד לעשות לו כלי, אלא זה יש לו מצד הטבע, כי בכל מקום שהאדם רואה, שיש ממה להנות, תיכף הוא משתוקק אליו, כמו שכתוב "עין רואה והלב חומד".

אולם אח"כ נעשה תיקון, היינו בכדי שלא יהיה ענין הבושה בעת קבלת הטוב ועונג, נעשה ענין הצמצום והסתר, שלא רואים שיש תענוג. וממילא אין האדם רואה את הטוב ועונג, שיחשוק להטוב ועונג הזה, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים. אלא לאחר שיהיה להם כלים דהשפעה, שע"י קבלת התענוג בכלים האלו, כבר נסתלקה מהם הבושה בעת קבלת התענוג, אז נעבר ההסתר ורואים את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים.

אבל יש לדעת, שכל עבודה שלנו היא בעשיית הכלי דהשפעה, היות שהכלי הזה הוא נגד הטבע שלנו. ואיך האדם מסוגל ללכת נגד הטבע. לכן מתחילים לקיים תו"מ בעל מנת לקבל, כמו שאומר הזה"ק, שיש לקיים תו"מ מחמת יראה. והיראה הזו מתפרשת בב' אופנים:

א. הוא מקיים תו"מ מחמת שכר ועונש בעולם הזה, היינו בריאות, ופרנסה וכדומה.

ב. הוא מקיים תו"מ מחמת שכר ועונש בעולם הבא, היינו שיהיה לו גן עדן ושלא יהיה לו גיהנום.

נמצא, שאלו ב' בחינות הן לא בסתירה להרצון לקבל, שהוא הטבע של האדם. ואח"כ כבר נכנס בעבודה של בחינת דומם דקדושה, שענין "דומם" היא בחינה הראשונה, שמבחינה זו כולם מתחילים. וזה שיך לכל הכלל. כלומר, שבבחינת מקיף, האור מאיר לכל הכלל ישראל. היינו, לכל אלה שיש להם אחיזה בתו"מ, כבר מאיר בהם האור מקיף. כי פירושו של אור מקיף הוא, שהאור מאיר מחוץ להכלים.

וזהו מטעם, שהאור צריך כלי, שתהיה לו השתוות עם האור. כלומר, היות שהאור הוא בבחינת להשפיע, כמו כן צריך הכלי להיות בעל מנת להשפיע. והיות שכל זמן שהאדם לא הכשיר את הכלים שלו, שיהיו בעל מנת להשפיע, אז האור נמצא מבחוץ להכלי. אלא משם הוא מאיר להכלי. שעל ידי זה הכלי מקבל לאט לאט צורך להשתוות עם האור, ומחפש עצות, איך לקבל השתוות עם האור. היינו, שיהיה להכלי, הנקרא "רצון לקבל", כח לעשות בעל מנת להשפיע.

ואומר הזה"ק, שיש אופן לקיים תו"מ מחמת יראה:

ג. הוא מקיים תו"מ מחמת "בגין דאיהו רב ושליט". שפירושו הוא, מטעם שהיראה המביאתו לקיים תו"מ, אינה מטעם שהרצון לקבל יהנה מזה, היינו שע"י קיום תו"מ הוא יקבל איזו תמורה, שמהתמורה הוא יהנה. אלא הגדלות והחשיבות של המלך, זה מחייב אותו, שהוא רוצה לשמש את המלך. ואינו רוצה שום תמורה עבור יגיעתו בתו"מ. אלא המעשים שהוא עושה להשפיע להמלך, זהו הנאה שלו.

אולם איך האדם יכול לקבל ההרגשה הזו של גדלות וחשיבות המלך, בו בזמן שיש הסתרה על גדלות וחשיבות המלך, שזה נעשה מכח הצמצום כנ"ל. ואם כן, מאיפה יקבל את גדלות ה'.

וכאן מתחילה העבודה בבחינת "אמונה למעלה מהדעת". כלומר, שהאדם צריך להאמין בגדלות וחשיבות המלך. והעבודה הזו נקראת, שהאדם צריך לבקש מה', ש"יתגדל ויתקדש שמיה רבה". היינו, שיתגלה בעולם את גדלותו וחשיבותו של הקב"ה. כי כל זמן שהאדם משוקע בהרצון לקבל, למדנו, יש תיקון, הנקרא "הסתרה על השגחה עליונה", שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

כי אחרת לא יהיה שום מקום לבחירה, שיהיה אפשר לעשות משהו בעל מנת להשפיע. כידוע, שעל תענוגים קטנים יותר קל לוותר עליהם, ולומר, אם לא בעל מנת להשפיע, אני לא רוצה להשתמש עמהם. מה שאין כן תענוגים גדולים, בטח שקשה לוותר עליהם. לכן היתה מוכרחת להיות הסתרה על השגחה עליונה.

אולם בכדי שהאדם יתקיים בעולם, ובלי תענוג אין שום קיום להנבראים, וזהו מסיבת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, לכן אומר האר"י הקדוש, שע"י שבירת הכלים שהיה בעולם הנקודים, נפלו ניצוצין לתוך הקליפות, המחיים את הקליפות, בכדי שלא יתבטלו. והם נקראים בשם "נהירו דקיק" בלשון הזה"ק. ומנהירו דקיק הזה נמשך כל התענוגים הגשמיים.

מה שאין כן הטוב ועונג האמיתי, הוא מלובש בתורה. לכן על התענוגים הגשמיים, שהתענוגים לא כל כך גדולים כמו הרוחניים, מתחילים ללמוד עליהם לקבל אותם בעל מנת להשפיע. ובשיעור שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, בשיעור זה מסתלק ממנו ההעלם וההסתר, שיש על התענוג של התורה ומצות.

אבל איך האדם מקבל כח לעבוד בעל מנת להשפיע על תענוגים קטנים, הלא אין האדם מסוגל לעבוד אלא לתועלת עצמו. אם כן, באיזה אופן הוא יכול להתחיל, שיהיה בידו משהו לוותר מתועלת עצמו. התשובה היא, כי על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין, כי המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, שהאדם, בזמן שהוא עוסק בתורה, הוא צריך לכוון, שהתורה תיתן לו מאור, שירצה לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. ובחינה זו נקראת "תרי"ג עיטין (עצות)". היינו, שזהו הוא רק עצות, איך להגיע לבחינת השתוות הצורה, הנקראת "דביקות בה'".

ולאחר שהאדם זכה להשיג כלי, הנקרא "רצון להשפיע", הוא זוכה אח"כ לבחינת תורה, שהוא בחינת שמותיו של הקב"ה. ובחינה זו נקראת בלשון הזה"ק "תרי"ג פיקודין", שפירושו הוא, שבכל מצוה מופקד אור מיוחד השייך לאותה מצוה, שהתורה הזו נקראת בחינת "שמותיו של הקב"ה".

ואז האדם יכול להשיג את הטוב ועונג שישנו במחשבת הבריאה, הנקראת בשם "רצונו להטיב לנבראיו". ואז הוא זוכה לבחינת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא". ולבחינה זו האדם צריך להגיע, כמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ה).

אולם עיקר עבודת האדם מתחילה, בזמן שהאדם רוצה לקיים תו"מ מטעם גדלות ה', היינו שהוא רוצה להגיע, שכל מעשיו יהיו בעל מנת להשפיע. אז באים להאדם עליות וירידות. היות שהכל בנוי על בחינת אמונה למעלה מהדעת. לכן לפעמים מאיר לו בחינת אמונה, ולפעמים אינו מאיר לו. והאדם צריך להאמין אז, ש"אין עוד מלבדו", היינו ש"אין שום כח אחר בעולם חוץ מכח הקב"ה".

ואמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, שגם הירידות נותן הבורא. זאת אומרת, שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהבורא הוא שומע תפלת כל פה. היינו, הן לאדם חשוב והן לאדם פשוט. כלומר, אפילו שהאדם מרגיש, שהוא איש פשוט, היינו שחסר לו תורה וחסר לו כח עבודה, מכל מקום ע"י תפלה, הבורא נותן לו הכל, אם הוא מתפלל, שהבורא יקרב אותו אליו, והוא רוצה לשמש את המלך בלי שום תמורה.

אבל מה הוא יכול לעשות, שאין הגוף מסכים לזה. לכן הוא מבקש מהבורא, שיקח אותו בתור עבד, שישמש את הבורא. והגם שאין לו שום זכיות יותר מאחרים, אבל הוא מרגיש דחף פנימי, שמעורר אותו להיות משמש את המלך. אבל אין לו שליטה על הגוף. לכן הוא מבקש מה', שהוא יכול לעזור לו. וזה נקרא, שהוא מאמין, שה' הוא שומע תפלת כל פה.

אולם בזמן שהאדם מרגיש חסרון, ומרגיש את שפלותו, ויש כלל, ש"מחסרונות אין האדם יכול לחיות, האדם יכול לחיות רק ממילוי", שרק ממה שהאדם מרגיש טעם של שלימות, רק מזה האדם יכול לחיות.

אי לזאת, ניתן לו לעבוד בדרך אחרת, הנקראת "קו ימין". היינו, דרך שבה האדם מרגיש שלימות. אולם כאן, בזמן שהאדם רוצה לעבור מ"קו שמאל", שהוא דבר הצריך תיקון, שזה נקרא "שמאל" בעבודה, ותיקון שייך לומר, דוקא בזמן שיש קלקול, אז שייך תיקון.

ואם כן, כשהאדם רואה בקו שמאל, איך שאין לו שום שליטה על הגוף, ואינו רוצה לעשות שום דבר רק לתועלת עצמו, אם כן איך הוא יכול אח"כ לעבור לקו ימין, ולשמוח בזה שיש לו שלימות, ולתת אז שבח ותודה, שה' קירב אותו לעבודתו. הרי הם "שני כתובים המכחישים זה את זה".

והענין הוא, על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבעבודת ה' יש תמיד סתירות, שהם נקראים "ימין" ו"שמאל". וזה נוהג בעולמות עליונים. והם בסתירה זה לזה, עד שבא קו האמצעי ומכריע ביניהם. כמו שכתוב "עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". ואמר, בסדר העבודה גם כן יש סתירות. וזה נמשך מהשורשים העליונים, שמצד אחד אנו רואים, שהכתוב אומר "ויגבה לבו בדרכי ה'", ומצד השני אמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". אלא שהם נוהגים בב' זמנים, בזה אחר זה. ורק בסוף עבודה הם נוהגים בזמן אחד. היינו, לאחר שבא לקו האמצעי, כמו שאמרו חז"ל "ג' שותפין הם באדם. הקב"ה, אביו, ואמו. אביו נותן הלובן, ואמו נותנת האודם, והקב"ה נותן את הנשמה", שרק בקו האמצעי נוהגים כולם ביחד.

לכן בזמן שהאדם הולך בדרך של קו שמאל, הוא צריך להיות בעל גאוה, כמו שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'". כלומר, שהוא צריך לומר, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם". זאת אומרת, שהוא צריך להשתדל להגיע למטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו.

אם כן הוא צריך להשתדל, שאצלו תתקיים מטרת הבריאה. ומטרם שהשיג את המטרה, הוא צריך להיות בעל חסרון. ויצטער על זה, שאין הוא בא לדרגת השלמות, כמו שמתאים להנברא, שהבורא ברא. וזה נקרא בחינת "שמאל", היינו בחינת חסרון.

אולם מה יעשה האדם מטרם שהגיע להשלימות, והוא נמצא בבחינת חסרון. ומחסרונות אין האדם יכול להתקיים, אלא האדם מוכרח לקבל חיות. וחיות יכולים לקבל רק משלימות, שמזה שיש להאדם הנאה ותענוג, מזה האדם יכול להתקיים. מה שאין כן מהשמאל אי אפשר לחיות.

אז האדם צריך לעבור לקו ימין, שנקרא "שלימות". אבל איך האדם יכול לקבל שלימות, בו בזמן שהוא רואה, שהוא "בעירום וחוסר כל". וממה הוא יכול לקבל שלימות. כלומר, ממה הוא יכול לקבל הנאה ותענוג במצב הזה.

התשובה היא, כי האדם צריך לומר אז, שהוא לא רואה, שהוא יותר חשוב משאר

אנשים, שאין להם שום זכיה, שיהיה להם רצון וחשק לתו"מ. היינו, שאפילו לשלא לשמה אין להם שום צורך. והוא רואה, שה' נתן לו רצון וחשק לעשות משהו בתורה ועבודה. והגם שאין לו שום טעם בעבודה, אבל מבחינת המעשה כן יש לו זכיה לעשות משהו. אלא רק הכוונות שלו אינם בסדר. אבל הוא רואה, שהקצת אחיזה כן יש לו.

מה שאין כן לאחרים ה' לא נתן את הרצון וחשק לעשות משהו בתורה ועבודה. והוא מאמין בזה, שהוא דבר גדול. הגם שלא מרגיש עוד את החשיבות שבדבר, מכל מקום הוא מאמין בזה למעלה מהדעת.

ועוד הוא רואה, שיש הרבה אנשים, שהם שמחים, בזה שעוסקים בתו"מ. והם שמחים ומסתכלים על החילוניים, כמו סתם בהמות. ועל הכוונה הם בכלל לא חושבים. אם כן מדוע הוא לא יהיה שמח כמוהם. היינו, שהם מרגישים בעבודתם שלימות. ומדוע מגיע לי שלימות יותר גדולה. היינו אם אני רואה, שאין בידי לעשות בעל מנת להשפיע, אני מרגיש לבעל חסרון. מי אומר שמגיעה לי מדרגה יותר גדולה, ממה שיש להם.

נמצא, שהאדם צריך להשפיל עצמו, ולומר, שלא מגיעה לו מדרגה יותר גדולה מאחרים. ומזה האדם יכול לקבל שלימות, היינו לשמוח ממה שיש לו קצת אחיזה בעבודת ה'. ומזה הוא צריך להיות בשמחה כל היום.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שכתוב "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו. וכל המשפיל עצמו על דברי תורה, סוף שמגביהין אותו". ושאלנו, מדוע דוקא בדברי תורה אסור, הלא אמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". ולאו דוקא בדברי תורה.

והתשובה היא, שכאן המדובר באלו אנשים שרוצים ללכת בדרך ה' על דרך האמת. היינו, שכל מעשיהם יהיו רק בעל מנת להשפיע. והוא מקיים מה שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'", שענין "הגאוה" איננו שהוא רוצה מה שהוא עבור תועלת עצמו, אלא הוא רוצה להיבטל לה', ועבור עצמו הוא רוצה להמית את הרצון הזה, הנקרא "רצון לקבל". והוא רוצה לקיים מה שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

נמצא, שהגאוה שלו אינו למי שהוא בעל גאוה, שעליו אמרו "כל המתגאה, אומר הקב"ה, אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד". אלא כאן הגאוה שלו היא, שהוא רוצה להמית את הרצון לקבל שלו, ולא להיות כמו שאר אנשים, שדואגים רק לתועלת עצמו.

ומכל מקום אמרו, שיש זמן, שהוא צריך להיות בשפלות, היינו להסתפק במועט. היינו, שהוא לא צריך להיות עובד ה' יותר מהכלל, אלא כמו שהכלל עובד בבחינת המעשה, ועל הכוונה לא נותנים תשומת לב, ובזה הם מסתפקים, והם עושים הכל בשמחה, כל אחד לפי דרגה דיליה, ממה שקבל מהחינוך. לכן הוא אומר אז, גם אני "בתוך עמי יושבת", ואין אני זקוק לגדולות. ובאמת יש להבין, הלא יותר טוב הוא כשעובד בדרך להגיע למצב של לשמה.

והתשובה היא, היות בכדי להגיע לדרגת לשמה, יש שם עבודה גדולה, עד שמגיעים לזה. ונמצא, שבינתים, כלומר בזמן העבודה, יש עליות וירידות, מטעם שהעבודה זו היא נגד הטבע. ובזמן שהאדם רואה, שאין לו עדיין התקדמות בדרך להגיע לרצון להשפיע, נמצא שהוא במצב של חסרון. ומחסרונות אין האדם יכול לחיות ולקבל מהם שמחה. לכן נמצא אז בלי חיות.

וזה נקרא "עבודת השמאל". לכן מוכרח האדם לעבור לעבודת הימין, שימין נקרא שלימות. ובזמן שהאדם מרגיש עצמו, שהוא במצב השלימות, מזה האדם יכול לקבל שמחה וחיות, ולהנות מעבודתו שהוא עובד ה', ויתן שבח והודיה לה', בזה שזיכה אותו, שנתן לו קצת אחיזה בעבודת ה', אחרת אין האדם יכול להתקיים ומוכרח ליפול במצב של עצבות.

ובזמן של עצבות אין האדם מסוגל לעבוד. אלא כל התענוגים שלו יכול למצוא בתענוג של שינה. היות בזמן שהאדם

ישן, האדם מרגיש עצמו, כאילו שהוא ברח מהיסורים שלו. ובגלל זה האדם מוכרח להכנס לעבודת הכלל. אבל אח"כ האדם שוב נכנס לעבודת השמאל. אבל צריך להיות במידה ובמשקל. אבל העיקר זמן האדם צריך להיות בעבודת הימין, עד שה' יעזור לו, ויתן לו את הקו האמצעי, כנ"ל, ש"יש ג' שותפים באדם. הקב"ה, אביו, ואמו".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בלק, שישי) "יזל מים מדליו". הנה "מים" נקרא תורה. דליו הוא מלשון "דלי", היינו מהדלי שואבים מים. דלי הוא מלשון דל. דל היא בחינת עניות. ו"אין עני אלא בדעת".

הכתוב בא להשמיענו, שמי שרוצה לזכות לבחינת תורה, היינו שה' יתן לו פקיחת עינים בתורה, יש לו לעבור הרבה הרבה מצבים, עד שזוכים לפקיחת עינים בתורה. שיש לדעת, שאי אפשר לזכות לבחינת תורה, מטרם שהאדם זכה לבחינת כלים המוכשרים לבחינת תורה.

וזהו כנ"ל, שלפני שזוכים לבחינת תרי"ג פיקודין, צריכים מקודם לעבור את הקיום של תרי"ג עיטין (עצות), שהם עצות, איך שהאדם יהיה בידו האמצעים, איך להכשיר את עצמו, להגיע לדרגת תרי"ג פיקודין, שאז נוהג ענין של קו שמאל וקו ימין. וכידוע, שההתחלה צריכה להיות בקו אחד. ואח"כ עוברים לקו שמאל. ואז נעשה מקו אחד, קו ימין. ואז, בזמן שהקו אחד נעשה קו ימין, כבר קשה ללכת על קו אחד, היינו להיות בשמחה ובחיות מזה שעוסק רק בבחינת המעשה, ולא נתן חשבון לעצמו, אם זה בעל מנת להשפיע.

... עכשיו בזמן שעבר בעבודה של השמאל, היינו בבחינת גאוה, בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'", היינו שהוא לא רוצה להיות כמו הכלל, אלא הוא רוצה לעבוד בבחינת הפרט, ואיך הוא יכול אח"כ להשפיל עצמו וללכת בדרך, שהיה נקרא מקודם קו אחד, שפירושו, שלא היה יודע, שיש עוד קו. מה שאין כן עתה, שהוא רואה, שיש ענין קו שמאל, איך הוא יכול להשפיל את עצמו, ולקחת חזרה את הדרך, מה שעזב אותה, ולומר, שאני חוזר להדרך, שאמרתי, שהדרך הזו מתאימה לאנשים פשוטים ולא בשבילי. אם כן, קשה לו עכשיו לחזור להדרך, שנקראת עתה "קו ימין".

ועל זה בא להשמיענו, שהאדם צריך לחזור לבחינת "דל ועני", כאילו אין לו שום דעת, במה שהוא חוזר לדרך השלימות, הנקרא עכשיו "ימין". אבל הוא צריך כל פעם לחזור לשמאל. נמצא, שע"י חזרתו לבחינת ימין הוא נעשה דל. ומהרבה "דלים ועניים" נעשו דלי. ומהדלי הזה נעשה דליו. וממנו יזל מים. ומים נקרא תורה.

היינו, ע"י "הדליים" האלו הוא יזכה אח"כ לבחינת תורה. וזה שכתוב "כל המגביה עצמו על דברי תורה, סוף שמשפילין אותו", מטעם שהוא צריך להשפיל עצמו וללכת בימין. וכל המשפיל עצמו והולך בימין, מגביהין אותו וזוכה לתורה.

מהו שהימין צריך להיות יותר גדול מהשמאל, בעבודה

תשנ"א - מאמר ל"ט
1990/91 - מאמר 39

הזה"ק (נשא רט"ו ובהסולם אות קע"ד) כתוב שם וזו לשונו "מצוה זו, שיברך הכהן את העם בכל יום בזקיפת האצבעות, כי האצבעות נמצאות בסוד העליון, החמש של ימין יש להם חשיבות יתירה על אלו שבשמאל, משום שהימין חשוב יותר מן השמאל, ועל כן בהברכה שהכהן מברך את העם, צריך להגביה הימין על השמאל".

ויש להבין מהו ימין בעבודה, ומהו שמאל בעבודה, ומדוע ימין יותר חשוב מהשמאל.

ידוע שבסדר עבודת האדם, כשהוא רוצה להגיע לידי דבקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, היינו שיעשה כל מעשיו בעל מנת להשפיע, יש להבחין ב' בחינות:

א. מצב של שלימות, היינו כל מה שהוא חושב ועושה, אין בזה שום חסרון.

ב. מצב של חסרונות, היינו כל מה שהוא חושב ועושה הוא מלא חסרונות.

ואנו צריכים לב' מצבים הללו. מצב של שלימות הוא לצורך לקבלת חיות שמחה והנאה מהמצבים שלו. כי בזמן שהאדם מרגיש חסרונות בכל מה שהוא עושה, אין לו ממה לחיות, כי האדם נברא בטבע שהוא צריך לקבל הנאה כל זמן שהוא חי. וזה נובע מסיבת מטרת הבריאה, שהיא מטעם "רצונו להטיב לנבראיו". (וזה מכונה בדברי האר"י הקדוש בשם "זווג להחיות העולמות", כי בלי חיות יהיה ביטול העולם. לכן ענין זה נקרא "זווג תמידי"). וזה יכול להיות רק אם האדם מסתפק במועט, והוא שמח בחלקו ממה שיש לו, והוא אומר שלא מגיע לו יותר משאר אנשים.

ובעבודה נקרא זה, שהוא אומר שהוא שמח בחלקו, ממה שה' נתן לו רצון וחשק לעשות משהו בקדושה. כלומר, שהוא שמח שהוא יכול לקיים תו"מ אפילו בלי שום הבנה ובלי שום כוונה. כי הוא אומר, שהוא רואה שיש אנשים, שגם דבר מועט, מה שהוא עוסק בתורה ועבודה, יש הרבה אנשים שגם זה אין להם. כמו בגשמיות, האדם שרוצה להסתפק במועט, הוא צריך להסתכל על אנשים, שהם חיים ושמחים למרות שאין להם אפילו חצי פרנסה ממה שיש לו. מזה הוא יכול להיות שמח בחלקו בגשמיות.

כמו כן אותו דבר נוהג ברוחניות. היינו שהוא שמח בחלקו, ממה שהוא רואה שיש אנשים שאין להם שום אחיזה בתו"מ. והוא שמח בזה שיש לו קצת אחיזה בתו"מ. ומזה הוא מקבל חיות, היינו שיכול להלל לשבח את ה' על מה שנתן לו קצת אחיזה בתו"מ. וצריכים לזכור, כי ענין התודה שהאדם נותן לה', הוא נמצא אז במצב של התקרבות לה', כי ענין תודה שאדם נותן הוא על ההוה והעבר. נמצא, שזה יכול להיות בשלימות.

מה שאין כן כשהאדם מתפלל לה' שימלא משאלות לבו, האדם צריך להתחזק בעת התפלה, ולהתחזק באמונה שה' הוא שומע תפלת כל פה, אחרת אין תפלתו יכולה להיות בכל הלב, היות שהוא צריך להאמין שה' שומע לכל פה. ואאמו"ר זצ"ל אמר, שהאדם צריך להאמין בעת התפלה במה שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה", שפירושו של כל פה, אפילו פה שאינו ראוי, היינו שהוא מלא חסרונות ושאין לו שום זכיות, מכל מקום ה' עוזר לכולם, רק אם האדם מתפלל בכל הלב, היינו שהוא מאמין למעלה מהדעת במה שכתוב, שה' שומע כל פה, רק אז האדם יכול להתפלל בכל הלב, היינו בלי ספקות.

נמצא, שבזמן שהאדם עובד בבחינת השמאל, היינו שהוא מסתכל ורואה איך שהוא בעירום וחוסר כל, ורוצה שה' ימלא משאלותיו, אז קשה לו להאדם להאמין שה' יעזור לו, והוא צריך להתחזקות גדולה, שיוכל להתפלל בכל הלב. לכן מהתפלה על חסרונות אין האדם מקבל חיות, היות שהוא חי בספקות, כלומר, שהוא רואה כמה פעמים שהוא התפלל וכאילו חס ושלום אין ה' שומע תפלתו, לכן קשה לקבל חיות מתפלה.

מה שאין כן מבחינת ימין כנ"ל, שהוא הולך בדרך השלימות, שכל מה שהוא עושה הוא שבע רצון, ממה שיש לו זכיה שה' נותן לו משהו לעשות בתו"מ. ואז הזמן שאסור להסתכל על חסרונות, כי חיים לוקחים רק משלימות. לכן האדם צריך לתת כל כוחותיו, ולהסתכל איך שה' הוא שלם בכל המעלות, ולצייר לעצמו כל מיני ציורים שבעולם, איך שה' מנהיג את העולם בתכלית השלימות. וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת, איך שה' מנהיג את העולם בתכלית הטוב ועונג, עד כדי שאין מה להוסיף עליה. והגם שהאדם מטרם שזכה לרצון להשפיע אין יכול לראות זה, מכל מקום הוא צריך להאמין שכך הוא.

נמצא לפי זה, בזמן שהאדם הולך בדרך השלימות ונותן תודה לה', אז האדם כבר יודע, אם הוא נותן תודה לה', הוא מטעם שכבר יש לו אמונה בגדלות ה' באיזה שיעור, ובגלל זה הוא נותן לו תודה, עבור שה' קרא לאיש שפל כמוהו, וה' רוצה שישמש אותו, היינו שיקיים את מצוותיו. כלומר, זה שהוא יכול לקיים משהו בתו"מ, הוא מטעם שה' נתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו בתו"מ. זה נקרא שה' קרא להאדם ואמר לו, אני נותן לך רשות לכנס בהיכל הקדושה ולעשות לי איזה שרות.

נמצא, שהתודה, מה שהאדם נותן על העבר ועל ההוה, כבר אין לו ספיקות. כי אחרת, אם האדם לא הולך הכל למעלה מהדעת, אין כח ביד האדם לתת תודה לה'. מה שאין כן בתפלה, הוא על שם העתיד, אז הוא לא יודע בבירור שה' יעזור לו, כי אין האדם יכול לומר שום דבר על מה שיהיה בעתיד.

ובהאמור יוצא, הגם שהאדם צריך לעבוד הן בבחינת ימין והן בבחינת שמאל, שפירשנו ש"הימין" נקרא שלימות, שזה צריך להיות דבר תמידי, כי רק משלימות האדם יכול לקבל חיות כנ"ל, אבל משלימות אין האדם יכול להוליד מדרגה יותר גבוהה. היות שאין לו חסרון, אם כן מי אומר שהוא צריך ללכת קדימה, שזה נקרא, שהוא צריך להוליד בחינת מדרגה יותר גבוהה (שזה נקרא בדברי האר"י הקדוש "זווג להולדת נשמות". וזווג זה אינו תמידי, רק בעת עליה). כלומר שענין שלימות, המכונה שהוא עוסק בבחינת חסד, הגם שהיא מעשה בלי כוונה, אצלו זה חשוב והוא שמח בחלקו, כי מזה האדם מקבל חיות. (וכנ"ל שזה נקרא "זווג להחיות העולמות", שהוא בחינת חסדים מבחינת "כי חפץ חסד הוא" ואינו צריך לשום דבר, אלא הוא שמח בחלקו. וזה נקרא "זווג תמידי").

אבל בכדי להגיע למדרגה יותר גבוהה, שזה נקרא "יחוד להולדת נשמות", כנ"ל, כי ענין הולדת נשמות יכול להיות רק מחסרונות ולא משלימות כנ"ל, זהו על דרך מה שכתוב בזה"ק "הבא לטהר", שפירושו, האדם בזמן שהוא רואה שהוא טמא, היינו שהוא מונח תחת שליטת הרצון לקבל, שזוהי הטומאה שיש בלב האדם, והוא עושה כל המעשים ואינו יכול לצאת משליטת הרצון לקבל, אז הוא מתפלל לה' בכל הלב, שיעזור לו, ומתקיים מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו", ושואל הזה"ק "במה", והשיב "בנשמתא קדישא".

הרי אנו רואים, שדוקא מחסרונות יכולים להוליד בחינת נשמה, היינו מתפלה מעומק הלב. ובזה יש לפרש דברי האר"י הקדוש, שהזווג להולדת נשמות אינו תמידי אלא דוקא בזמן עליה, שפירושו, בזמן שהאדם רוצה לעלות בדרגה ולהשיג כל פעם נשמה יותר גבוהה, אז הוא צריך לחפש בעצמו איזה חסרון בכדי למלאות חסרונו. וזה דוקא בזמן

שדורש עזרה מה', זה גורם הולדת נשמות חדשות. היינו, דוקא בזמן שאינו מסתפק במועט והוא מרגיש בחסרונו, זה גורם שיתנו לו מלמעלה נשמה יותר, עד שמשיג את נרנח"י שבנשמתו.

ובהאמור יוצא, שענין ימין היינו שלימות, הדרך הזו צריכה להיות תמידית, היות שהאדם צריך לעשות הכל עם חיות. ומחסרון אין לאדם שמחה, שיהיה בידו לקבל חיות מזה שהוא בעל חסרון. ובגלל זה שמאל, שהוא בחינת חסרון, שמזה אין האדם מקבל חיות, היות שבזמן שהאדם רואה שהוא בחסרון, אם כן במה יש לו לשמות. לכן באופן כללי ותמידי האדם צריך להיות בקו ימין. ורק קצת זמן מזמנו שהוא רגיל לתת לתורה ועבודה, האדם צריך לקבוע שעה מיוחדת, היינו לא שעה שהוא נמצא במצב הירידה, אלא דוקא בזמן עליה, אז יהיה בטוח שלא יפול למצב של עצבות, בזמן שהוא יראה את חסרונותיו.

אלא אז הוא יהיה מחוזק, שיעלה בידו לתת תפלה מעומק הלב, היינו שכח הבטחון יאיר לו בזמן התפלה, שה' הוא שומע תפלת כל פה. אולם בשאר שעות עבודה הוא ילך רק בדרך ימין כנ"ל, היות שבדרך ימין אדם נמצא בשלימות עם ה', לכן הוא מקבל אז מבחינת אור מקיף, שאומר האר"י הקדוש, שהאור מקיף מאיר מרחוק, שפירושו, אמר אאמו"ר זצ"ל, שאפילו שהאדם נמצא עדיין מרחוק מבחינת השתוות הצורה, היינו שאפילו האדם עוד לא זכה להרצון להשפיע, מכל מקום מאיר לו האור מקיף ומזה האדם מקבל חיות ושמחה, מה שאין כן השמאל הוא להיפך.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (פנחס שלישי) "לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות, לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו". מפרשי התורה שואלים, אם כתוב "לרב תרבה נחלתו", מובן מאליו "ולמעט תמעיט", אם כן מדוע כתוב כפל הלשון לגבי המיעוט. ויש לפרש זה על דרך העבודה, ידוע שבדרך העבודה לומדים הכל באדם אחד, היינו "לרב תרבה" "ולמעט תמעיט" הכל נוהג באדם אחד.

ויש לפרש זה, מהו "רב" ומהו "מעט". כי "רב" יש לפרש שלימות ו"מעט" נקרא חסרון. וכפי שלומדים, שקו ימין נקרא שלימות, לכן קו ימין נקרא "רב", כנ"ל שהאדם אומר, כל מה שיש לי קצת אחיזה בעבודה, הוא מאמין שה' נתן לו את המחשבה ורצון לקיים תו"מ, והוא אומר, שהוא לא חשוב יותר משאר אנשים. אלא כמו שהוא עצמו, מטרם שהתחיל לעבוד בקו שמאל, היה לו חיות ותענוג בעת עבודה מה שהוא עשה, הוא ידע שזה חשוב מאוד ובטח הוא יקבל תמורת זה שכר גדול.

גם עכשיו, שהתחיל ללכת בקו שמאל, הוא צריך להיות בחינת שפל, כמו שכתוב "מאוד מאוד הוי שפל רוח", היינו גם לאחר שכבר התחיל בקו שמאל, לראות את חסרונות שלו, מה שהקו שמאל מראה לו, שזה קבל מבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'". אבל עתה שהוא עובד בבחינת הימין, שהוא צריך להשפיל עצמו, זוהי עבודה גדולה, מטעם שהם נקראים "ב' כתובים המכחישים זה את זה". מה שאין כן בזמן שהיה הולך בקו אחד.

אבל כך הן דרכי ה'. והאדם צריך להאמין באמונת חכמים, שכך הוא סדר העבודה. נמצא, שיש הבדל עצום בבחינת עבודה, בין שעבודתו היא בבחינת ימין או שעבודתו היא בקו אחד. אבל לפי מה שאנו לומדים, אנו צריכים לב' קוים. ושניהם לא יכולים להיות בזמן אחד, בנושא אחד. אלא שיכולים להיות בזה אחר זה. ותהיה עכשיו השאלה, אם אנו צריכים לב' קוים, וצריכים לתת זמן מסוים לימין ולזמן מסוים לשמאל, נשאלת השאלה, כמה זמן מעבודתו הוא צריך ללכת בקו ימין וכמה זמן הוא צריך ללכת בקו שמאל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "לרב תרבה נחלתו". "לרב" היינו לבחינת עבודה הנקראת שלימות וקו ימין, שזה נקרא "רב" כנ"ל, שהוא בחינת שלימות. "תרבה נחלתו"

היינו שתרבה בזמן שתתן לקו ימין הרבה זמן מזמנך שאתה עוסק בתו"מ.

וזה שכתוב "ולמעט תמעיט נחלתו" יהיה הפירוש "ולמעט" היינו לבחינת חסרון, הנקרא קו שמאל, ששם האדם מתחיל לעשות חשבון, מה הרויח בזה שעזב את הקו אחד ונכנס לעבודה דלהשפיע. והוא רואה, שלא די שלא התקדם בעבודה, אלא הוא הלך אחורה, כלומר שאין לו עכשיו החיות והשמחה שהיו לו בזמן שהיה הולך בקו אחד. והגם שנותן תפלה, שה' יתן לו את כח של רצון להשפיע, אבל הוא רואה, שכבר התפלל הרבה תפלות על זה ולא משגיחין עליו מלמעלה חס ושלום, והרבה פעמים הוא רוצה לברוח מהמערכה. והגם דעבודה דקו שמאל הוא דבר חשוב, כנ"ל, שענין לידות נשמות באות דוקא מקו שמאל, מכל מקום צריכים להאמין באמונת חכמים, שקו שמאל יכולים לעסוק בו דוקא בזמן עליה, שאז אדם מחוזק ויכול להתגבר על השמאל ע"י תפלה. אבל לזמן מועט, כמו שכתוב "ולמעט תמעיט נחלתו", שפירושו של "תמעיט" שלא תתן לו הרבה מזמן עבודה שלך.

נמצא, שמילת "מעט" יש ב' פירושים:

א. מעט, היינו חסרון, כדוגמת שאומרים, לאדם הזה יש מעט פרנסה.

ב. מיעוט זמן.

נמצא מה שכתוב "ולמעט תמעיט", "ולמעט" היינו חסרון, מיעוט בעבודה דלהשפיע ו"תמעיט" הוא מיעוט בזמן. ובהאמור יש לפרש, מהו שהימין צריך להיות יותר גדול מהשמאל בעבודה, וגם מה שאומר הזה"ק "שהכהן מברך את העם, צריך להגביה הימין על השמאל", יש לפרש כנ"ל, שענין ימין מראה על שלימות, שהיא בחינת חסד, שפירושו של חסד, שאין הוא צריך שום דבר, רק לתת. לכן בזמן שהאדם מרגיש את שפלותו, ואומר שה' עושה חסד עמו, בזה שנתן לו קצת אחיזה בתורה ועבודה, הוא נותן על זה תודה לה'.

לכן הכהן המברך את העם כשמדברים בבחינת עבודה, שכל ענינים נוהגים באדם אחד, לכן "הכהן" נקרא העובד ה'. "מברך את העם" היינו את האדם עצמו, הנקרא "העם" בעבודה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר "בשבילי נברא העולם". לכן בעבודה לומדים את כל העולם באדם אחד. "צריך להגביה הימין על השמאל", בכדי לדעת שהימין יותר חשוב מהשמאל, היינו הגם שמהשמאל זוכים להולדות נשמות חדשות, כנ"ל.

ומכל מקום, בזמן שהאדם עוסק בחסרונות, אין האדם יכול לקבל חיים מזה, לכן צריך האדם לעבוד גם בימין. ובא הזה"ק להשמיענו, כי עיקר זמן הוא צריך לתת עבור הימין. וזה שאומר ש"הכהן צריך להגביה הימין על השמאל", מטעם שהימין הוא יותר חשוב. ובזהר (פקודי דף רי"א ובהסולם אות תרפ"ג) אומר וזו לשונו "כי העיקר הוא שהשמאל לא יהיה גדול מן הימין". וזה סוד שאמרו חז"ל (יבמות ס"ג) "נחות דרגה נסיב איתתא" (שהאדם צריך לרדת מדרגתו בכדי לקבל אשה).

ושם הוא מדבר מדרך המדרגה בעולמות העליונים. וכעין זה שהוא למעלה במדרגות עליונות, כך נהוג גם כן למטה בעבודת האדם, אפילו עוד בטרם שזכה לפקיחת עינים בתורה. ושם הפירוש "שמאל" היינו בזמן שמאיר אור החכמה, שזה בכלים דקבלה. ובטח שזה צריך להיות בעל מנת להשפיע, ועוד לא קבל את הימין, שהוא אור דחסדים. ונקרא "שמאל" מטעם שכל דבר שיש שם חסרון נקרא "שמאל".

אז דרך התיקון היא, שאור דחסדים הנקרא "ימין", צריך להיות יותר גדול מאור החכמה. היינו, שאור החכמה אסור לקחת יותר מחצי מדרגה. ואור דחסדים, שהוא ימין, שהוא שמירה לאור החכמה שישאר בעל מנת להשפיע, צריך להיות יותר גדול מאור החכמה. ואז יתקיים אור החכמה בהמדרגה. וזהו כנ"ל, שהכהן, בעת שהוא מברך, יגביה הימין על השמאל, היינו שהחסד צריך להיות יותר חשוב מהשמאל.

וזה שכתוב "וזה סוד נחות דרגה נסיב איתתא", שפירושו, בזמן שהאדם הולך לקבל

את אור החכמה, שהיא בחינת מלכות, שמלכות נקראת "חכמה תתאה", שלא יקח אותה במצב גדלותה. אלא "נחות דרגה", שהאדם צריך להשתדל, בעת שהולך לקבל את אור החכמה, הנקראת אשה, שהיא מלכות כנ"ל, שהיא כבר תהיה במצב ירידה, היינו שאין לה אלא חצי ממה שהיה לה. ואז הוא יכול לקבל חסדים, שהחסדים יהיו יותר מהחכמה. ואז יתקיימו. וזהו "נחות דרגה נסיב איתתא".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (סנהדרין מ"ד ע"ב) "אמר רבי אלעזר, לעולם יקדים אדם תפלה לצרה", שיש לפרש כנ"ל, שאין האדם נכנס לעבודת השמאל מטרם שעבד מקודם בבחינת ימין, הנבחנת לבחינת שלימות. זאת אומרת, שלא חסר לו כלום, אלא הוא מודה ומשבח לה' בזה שנתן לו קצת אחיזה בעבודת ה', ואח"כ הוא נכנס לעבודת השמאל. אז הוא רואה, שהוא נמצא בצרה, היינו שאין לו לא תורה ולא עבודה כמו שמתאים לעובד ה'. והוא מרגיש אז איך שהוא מרוחק מאהבת ה', דהיינו לעבוד בשבילו, היינו לעבוד רק על הכוונה להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא כלום לתועלת עצמו. והוא רואה אז איך הגוף מתנגד לזה. והוא לא רואה, שתהיה פעם, שכן יוכל לעשות משהו רק להשפיע.

נמצא, שבזמן שהוא נכנס בדרך השמאל, זאת נקראת בחינת "צרה", ואין לו עצה אלא לתת תפלה לה', שה' יעזור לו, שיתן לו את הרצון להשפיע, המכונה "טבע שני", שאז היא התפלה מעומק הלב, וה' שומע תפלתו.

ובהנ"ל יש לפרש מה שאמרו חז"ל "לעולם יקדים אדם תפלה לצרה", היות שיכול להיות בעת שיבוא לעבוד בבחינת השמאל, ויראה באיזה מצב של שפלות שהוא נמצא, ויכול לבוא חס ושלום לידי יאוש, היינו שירצה לברוח מהמערכה, שזה נקרא "צרה", הוא צריך להקדים תפלה, כלומר הוא צריך מקודם לראות, אם יהיה בידו כח להתפלל, בזמן שהוא יהיה במצב של צרה, אחרת אסור לו להכנס בעבודת קו שמאל. וזהו שאמרו, ש"הכהן המברך את העם צריך להגביה הימין על השמאל", היינו כנ"ל, שהימין צריך להיות גדול מהשמאל, היינו שצריך לחכות לזמן המוכשר לצאת מעבודת הימין לעבודת השמאל.

וצריכים לזכור, שענין עבודת הימין, שנקראת "שלימות", היא עבודת הכלל, שהיא העבודה בבחינת המעשה, היינו שמקיים תו"מ מטעם מצות ה' ובכדי לקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא. וזאת נקראת "עבודה בבחינת המעשה". אבל על הכוונה דעל מנת להשפיע, שזאת נקראת "עבודת השמאל", בזה הוא לא נוגע. לכן האדם מרגיש שלימות בעת העבודה. ועבודה זו של השלימות נקראת "קו אחד". ואותה עבודת הכלל של שלימות, בזמן שהוא התחיל לעבוד בבחינת הכוונה, אותו קו אחד, היינו בחינת המעשה של הכלל, מקבלת שם אחר, הנקרא עתה "קו ימין". לכן קשה עכשיו לעבור לעבודה של קו השלימות, של בחינת המעשה, בזמן שמקבל שם חדש "ימין".

מהם אמת ושקר, בעבודה

תשנ"א - מאמר מ'
1990/91 - מאמר 40

יש להבין, איך שייך אמת ושקר בעבודת ה'. שמשמע, שיכולים להיות עובד ה', אף על פי שהוא שקר. איך אפשר לומר דבר כזה.

הנה הזה"ק (הקדמת ספר הזהר, אות קע"ב ובהסולם אות קע"ה) אומר שם וזה לשונו "חלקו של הקב"ה לשמח את העניים. כי בימים האלו, במועדים, הקב"ה בא לראות את אלו הכלים השבורים שלו. ורואה, שאין להם במה לשמות, ובוכה עליהם". ומפרש את המאמר הזה בהסולם, וזה לשונו:

צריכים להבין מקודם מדרש חז"ל (מ"ר פ"ו), שבעת בריאת העולם, כשאמר למלאכים "נעשה אדם בצלמנו", הנה חסד אמר "יברא, מפני שגומל חסד", אמת אמר "אל יברא, מפני שכולו שקרים". צדק אמר "יברא, מפני שעושה צדקות". שלום אמר "אל יברא, מפני שכולו קטטה". מה עשה הקב"ה, נטל האמת והשליכו ארצה.

פירוש, כי נודעו דברי חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". כי האדם, מתוך שפלותו, אי אפשר לו לעסוק תיכף בהתחלה במצותיו יתברך, כדי להשפיע נחת רוח ליוצרו. ואי אפשר לו מטבעו לעשות איזו תנועה, אם לא לטובת עצמו. לכן הוא מוכרח מתחילה לעסוק במצות שלא לשמה. דהיינו, מתוך תועלת עצמו. אבל עם כל זה, ממשיך שפע קדושה תוך מעשי המצות. אשר ע"י השפע שממשיך, סופו לבוא לעסוק במצות לשמה.

וזה שקטרג האמת על בריאת האדם, שאמר שכולו שקרים וכו', איך אפשר לברוא אדם כזה מלכתחילה, שיעסוק בתורה ומצות בשקר גמור, דהיינו שלא לשמה. אבל חסד אמר יברא, מפני שגומל חסד וכו', הנה על ידיה נמצא מתתקן לאט לאט, עד שיוכל לעסוק בכל המצות על מנת להשפיע. וכן השלום קטרג שכולו קטטה וכו'. אבל צדק אמר יברא וכו', כי מחמת מצות צדקה לעניים, שעושה, נמצא לאט לאט מתקרב אל מידת השפעה, עד שבא לעסוק לשמה וכו'. ואחר שנשמעו כל טענותיהם וכו', הסכים הקב"ה עם מלאכי חסד וצדקה, והשליך אמת ארצה, כלומר, שהתיר לעסוק במצות מלכתחילה שלא לשמה, אף על פי שהוא שקר, כי סופו לבא לשמה, ואז תעלה האמת מן הארץ וכו', עד כאן לשונו.

הנה הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ה') אומר שם וזה לשונו "ולפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

מדברי הרמב"ם אנו רואים, שצריכים להתחיל בעבודת ה' שלא לשמה. וענין לשמה, אסור אפילו לגלות להם, שיש ענין כזה. אלא שהם צריכים לדעת, זה שהם מקיימים תו"מ, בכדי לקבל שכר, זוהי שלימות אמיתית. ואין מה להוסיף על זה, אלא בכמות. היינו, לתת יותר זמן ויותר יגיעה, בכדי לקיים את התו"מ. ושהם יהיו שמחים, בזה שהם מקיימים תו"מ, יהיה להם הרבה שכר.

נמצא לפי זה, בכדי שהם יהיו עובדי ה' בשלימות, אסור להם לדעת, שיש ענין של לשמה, מטעם שהם עדיין אינם ראויים, שיכנסו לעבודה דלשמה. לכן, אם יגידו להם, שעיקר עבודה היא לשמה, אז הם יגידו "איך אנו יכולים לקיים תו"מ שלא לשמה, אם אין זו עבודה אמיתית". ולעבוד לשמה עדיין אין הם מסוגלים, לכן הם ישארו "קרח מכאן וקרח מכאן".

כלומר, שלא לשמה לא יהיה חשוב אצלם. ולשמה, הם רואים שאינם מסוגלים לעבוד.

לכן לפי זה, אסור לגלות להם, שיש ענין, שצריכים לעשות בעל מנת להשפיע. מה שאין כן כשהם לא יודעים, אז הם חושבים שהם עבדי ה' באמת, ושהם צדיקים. לכן מזה יהיה להם כח לעבודה, היות שהם שמחים, בזה שהם עובדי ה'. ומסתכלים על שאר אנשים, שלא מקיימים את התו"מ כמותם, כמו בהמות וחיות, ושאין להם שכל יותר מבהמות וחיות.

ובענין הבירורים, כתב בעץ החיים (מובא בבית שער הכוונות, אות ק"ז) וזה לשונו: "והנה לא נתן לנו הקב"ה תורה ומצות לישראל, אלא לברר ולצרף ולהסיר הסיגים מהכסף, שהם לבוש הנשמה. וע"י כוונת האדם בתורה ומצות, נגמר לבוש נשמה. וע"י התורה, מזדכך נוגה דיצירה לבוש הרוח. וע"י מצות מעשיות מזדכך נוגה דעשיה, ונעשה לבוש הנפש".

זאת אומרת, אין לומר שמעשי המצות ותורה שלא בכוונה, חס ושלום אינו אמת. אלא משמע מדברי האר"י הקדוש, שמכל המעשים שהאדם עושה, מתבררים על ידיהם בירורים דקדושה מתוך הקליפות, ממה שירדו בעת שבירת הכלים. אלא שיש לחלק בין מצות בלי כוונה, ובין תורה שלא בכוונה, ובין תורה ומצות בכוונה, כנ"ל "וע"י מצות מעשיות מזדכך נוגה דעשיה ונעשה לבוש הנפש".

ובענין שלא לשמה, הנקרא "שקר", יש לפרש, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ובכדי שהאדם ישיג את זה בפועל, היינו שיראה את הטוב ועונג, איך שזה מגולה בעולם, זה אי אפשר לראות אצל הנבראים, מטרם שיש להם הכלים האמיתיים, שע"י יכולים לראות את הטוב ועונג, שמגולה בעולם.

לכן אצל הנבראים עוד לא מגולה, שמטרת הבריאה היא באמת כדי להטיב לנבראיו. היות שהם רואים, שסובלים יסורים בעולם, כל אחד לפי בחינתו. אם כן יכולים לפרש, שכל זמן שהנבראים מקיימים תו"מ שלא בכוונה בעל מנת להשפיע, עוד לא מסוגלים לראות את האמת, שיש במטרת הבריאה, להטיב.

לכן יהיה הפירוש, אלו שמקיימים תו"מ, ועוד לא זכו לכוון בעל מנת להשפיע, הגם שמצד האמת נעשה בירורים עבור הקדושה בעשיית תו"מ אפילו שלא בכוונה, היינו שהקדושה נתווסף על ידי מעשיהם, זהו רק בבחינת מציאות דקדושה. אבל הנבראים עוד לא מוכשרים לראות, מה נעשה על ידי מעשיהם. היינו, איזה תיקונים נעשה מעבודתם אפילו שלא לשמה.

נמצא כנ"ל, שענין שקר, מה שאומרים, ש"שלא לשמה נקרא שקר", הוא לגבי הנבראים. היינו כנ"ל, שהם לא יכולים עדיין לראות את האמת, מעשיית תורה ומצות שלא בכוונה. אבל באמת, כן נעשה תיקונים ובירורים בקדושה.

עד כדי כך אנו צריכים להאמין בדברי האר"י הקדוש, שמכל עשיה ועשיה בתו"מ נעשה תיקונים, כי יש לשאול, בענין מה שאנו רואים, שההלכה היא, באם שהאדם יכול לפעול, שהשכן שלו לא יחלל את השבת, לדוגמא, שהשכן צריך לטובתו, ובגלל זה השכן יהיה משומרי שבת, אז האדם מחויב לפעול, שלא יחלל את השבת.

ויש לשאול, הלא כאן אין לו שום כוונה, שישמור את שבת קודש, אלא הוא שומר את הציווי, מה שחבירו כופה עליו. אם כן איזו תועלת יכולה לצאת מעבודה כזאת. אלא כנ"ל, שכל מעשה ומעשה שעושים, אפילו שלא בכוונה, הוא עושה את שלו. היינו כנ"ל, שנעשה בירורים עבור הקדושה. רק הנבראים עוד לא מסוגלים לראות את התיקונים, מסיבת שהם יכולים לפגום, מטעם שעוד הם נמצאים תחת שליטת הרצון לקבל.

ולכן, מטרם שהוא רואה את התיקונים, שנעשים על ידו, אין הוא יכול לקבל עדיין מהשפע, שמתגלה ע"י המעשים שלו. לכן כשאינם רואים את השפע המתגלה, ממילא לא יכולים לפגום, מטעם שהם לא רואים, שיש מה לקבל. אלא האדם צריך להאמין,

שכל מעשה ומעשה של תורה ועבודה, הוא דבר חשוב. וכך להאמין.

רק לאחר שיזכה לקבל את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע", אז יזכה לראות את האמת, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו". נמצא כנ"ל, שמה שאומרים "שלא לשמה נקרא שקר", היינו זהו לגבי ראיית האדם, שהאדם עוד לא רואה, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו.

ובהאמור נבין, מדוע "לשמה נקרא אמת". היות שע"י זה שהאדם זכה לבחינת לשמה, האדם צריך להגיע לדרגת אהבת ה', בזה שהוא מתנהג עם האדם בעצמו. היינו, שהאדם מקבל כל טוב מהבורא, אז האדם רואה את האמת, שמטרת הבריאה היא בכדי להטיב לנבראיו. ולא עוד, אלא שהאדם צריך לזכות ולראות, איך שההשגחה העליונה מתנהגת עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב.

וזוהי מדרגה גדולה, שהאדם רואה, איך שהקב"ה מתנהג עמו באופן פרטי בבחינת טוב ומטיב. אלא האדם צריך לראות, שהבורא מתנהג כך עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב. ובגלל זה נקרא לשמה "אמת", שע"י עבודה בבחינת לשמה, האדם זוכה ורואה את האמת, שהבורא מתנהג עם כל הנבראים בבחינת טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (דף כ"ט, אות צ"ז) וזה לשונו "ולפיכך הזהירונו חז"ל, על תנאי המחוייב בעסק התורה, שיהיה לשמה דוקא. דהיינו באופן, שיזכה על ידיה לחיים, כי תורת חיים היא. וליתן דעתו ולבו למצוא בה את אור פני מלך חיים, דהיינו השגת השגחה הגלויה, שנקראת אור הפנים".

היינו שכל זמן שאין האדם זוכה לבחינת לשמה, הוא נמצא בהסתר פנים, היינו שעוד לא רואה, איך שהקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהוא נמצא במצב של שקר. כלומר, שהוא אומר מה שאמרו, שמטרת הבריאה היא בכדי להנות לנבראיו. זהו שקר. הלא אנו רואים את ההיפך.

מה שאין כן הלומד תורה לשמה, הוא זוכה ורואה את האמת, מטעם שהוא בעצמו זוכה ורואה את הטוב ועונג, מה שהוא מקבל מהבורא. ועוד יותר מזה, הוא צריך להגיע לידי מצב של שלימות, ולראות, איך שהקב"ה מתנהג עם כל העולם עם המטרה של להטיב לנבראיו. נמצא, ענין אמת ושקר הוא לגבי השגת האדם בעצמו. ובהאמור יוצא, שהלומד תורה שלא לשמה, הנבחן לשקר, הוא רק מטעם, שאין האדם מוכשר לראות את האמת, איך שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

וזהו כנ"ל, כמו שאומר האר"י הקדוש, שמכל המעשים שהאדם עושה בקדושה, נעשים תיקונים. אולם האדם עוד לא יכול לראות מה נעשה מהתו"מ, מה שהנבראים עושים אפילו שלא בכוונה, היינו אפילו שלא לשמה, אלא לתועלת עצמם. לכן אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל את סדר העבודה עם קטנים ונשים, בעל מנת לקבל שכר, היות כי מעשי המצות בעצמם עושים תיקונים, כנ"ל.

וכפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי, י"ח) "חביבין ישראל, שנקראו "בנים למקום". חיבה יתירה נודעת להם, שנקראים "בנים למקום", שנאמר "בנים אתם להי' אלקיכם". ואמר, שזה שנקראו "בנים למקום", זהו באופן כללי. אבל חיבה יתירה זהו באופן פרטי. שואל, מהו "חיבה יתירה". ואמר, שהחיבה יתירה הוא בזה, שנודעת להם, כלומר שהם יודעים ומרגישים, שהם נקראים "בנים למקום".

ועל דרך זה יש לפרש גם כאן. היינו, שבבחינת המעשה בלי הכוונה בעל מנת להשפיע, הנקרא "שלא לשמה", הגם שעם ישראל נקראים "בנים למקום", מטעם שעוסקים בתו"מ בבחינת המעשה, גם כן נעשים תיקונים גדולים, כמו שאמר האר"י הקדוש, אבל לא נודעת להם. כלומר, שאין הם מסוגלים לראות, איזה תיקונים נעשה ע"י עבודתם.

מה שאין כן לאחר שהאדם זוכה לבחינת לשמה, אז נודעת להם, מה שהם עושים. וזהו כמו שכתוב "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד,

אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. ומגלין לו רזי תורה".

ויש לפרש "שכל העולם כולו כדאי הוא לו", היינו שהוא כבר רואה את האמת של מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וראיה לזה היא, שהוא רואה אז "שכל העולם כולו כדאי הוא לו", מטעם שהוא מרגיש את הטוב ועונג.

וכמו כן יש לפרש את ענין מה שכתוב "ומגלין לו רזי תורה". היינו כנ"ל, שהוא זוכה ורואה, איך ע"י עבודתו בתו"מ נעשים תיקונים למעלה. מה שאין כן מטרם שזוכה לעסוק בתו"מ לשמה, הגם שנעשים תיקונים ע"י עבודתו בתו"מ, אבל האדם עוד לא מסוגל לראות, מטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, א', י"ז) "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה". הנה יש לפנינו ב' דברים:

א. מעשים

ב. כוונות

מצד אחד אנו מבינים, שעיקר היא הכוונה. כלומר, בזמן שהאדם עושה איזה מעשה, טוב או רע, יש להתחשב עם הכוונה, לא עם המעשה. דוגמא: שני אנשים, שהיה ריב ביניהם. לקח אחד סכין ודקר את השני. בטח, שהוא מעשה רע. והשני עשה משפט נגדו. וקבל הדוקר קנס עבור המעשה.

הנה הדוקר טוען: האיש הזה, שאני דקרתי אותו רק ביד, ועשיתי לו רק שריטה קטנה, שאני מחויב לשלם לו קנס, ואני ראיתי, שהאדם הזה לפני זמן מה, נכנס לבית חולים, והרופא חתך לו בפנים, בתוך הבטן, והוציא משהו החוצה, והוא שילם להרופא הרבה כסף. ואני עבור חתך קטן שאני עשיתי לו, אני צריך לשלם לו. היינו, ההיפך ממה שהיה אצל הרופא הנ"ל.

התשובה היא פשוטה, אמר השופט. היות שאנחנו הולכים לפי הכוונה, והיות שאתה דקרת בו מטעם שאתה רצית להנות, ולכן אתה צריך לשלם עבור ההנאה, שהיתה לך. מה שאין כן הרופא המנתח, חתך את בשרו בסכין, מטעם שהיה רוצה שהחולה יהנה. לכן החולה צריך לשלם להרופא. אם כן רואים אנו, עיקר היא הכוונה ולא המעשה. אם כן מדוע אמרו חז"ל "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה".

אלא כנ"ל ברוחניות בענין תו"מ, עיקר הוא המעשה, היינו כנ"ל בדברי האר"י הקדוש, שבמעשי המצות מתבררים בירורים של ניצוצין קדישין מתוך הקליפות. והגם שהאדם עוד לא מסוגל לראות זאת, מטרם שיש לו כלים דהשפעה, אחרת ע"י זה שהוא יראה, מה שנעשה מן העבודה שלו, זה ילך להכלי קבלה שלו, וממילא הוא יחזיר הכל להקליפות, נמצא, שהמעשה הוא העיקר.

אבל בטח אם הוא יכול לכוון, שגם הכוונה תהיה בעל מנת להשפיע, אז הוא עולה ע"י הכוונה, הרוכבת על המעשה, למדרגה יותר גבוהה, כנ"ל, "שע"י כוונת האדם בתורה ומצות נגמר לבוש נשמה. וע"י התורה מזדכך נוגה דיצירה לבוש הרוח. וע"י מצות מעשיות מזדכך נוגה דעשיה ונעשה לבוש הנפש".

לכן עיקר הוא המעשה, ועל המעשה יש להוסיף גם כן כוונה. ואנו צריכים להאמין, שמבחינת ענף ושורש, כל הדברים הגשמיים שנוהגים אצלנו, נמשכים משורשים עליונים. כלומר, כמו שמעשים הגשמיים מתקנים את הגוף, שבלעדם אין הגוף יכול להתקיים, כמו כן בעניני נשמה, בלי המעשים של תורה ומצות, אין מזונות להנשמה, שתוכל להתקיים.

וזהו כמו שמובא בספר "בית שער הכוונות" (דף מ"ט, אות פ"ג) וזה לשונו "ודע כי באדם הראשון הוברר כל הבירורין של כל העולמות וכל הנשמות, והוברר כל הבהמות. והדומם והצומח לא נגמרו להתברר. לכן היו אוכלים לברם. וכאשר חטאו, חזרו הנשמות והבהמות לעמקי הקליפות. והבהמות הטהורות לבד מתבררים ע"י אכילתנו. וכן דומם וצומח".

ובהאמור משמע, שדוקא ע"י אכילתנו במעשה מתבררים בחינת דומם, צומח, חי. ורק יש להוסיף על זה כוונה. אבל בלי מעשה

אין הכוונה מועילה. לכן אין לומר, בשביל מה הוא צריך להניח תפילין, הלא עיקר היא הכוונה. אם כן הוא יכוון כוונת התפילין, ולא צריך לקיים במעשה. אלא עיקר הוא המעשה, והכוונה היא התוספות.

לכן כמו בגשמיות, אם האדם יכוון כוונת האכילה או כוונת השתיה, ולא יאכל וישתה במעשה ממש, הוא ימות. כמו כן אם האדם לא יקיים תו"מ במעשה, אז לנשמה שלו, המקבלת מזונות ממעשה התו"מ, גם כן לא יהיה ממה לחיות.

וזהו הפירוש "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה". היינו מעשה ממש בפועל. ואח"כ, לתוספות הענין, צריכים גם כן כוונה על המעשים, שהאדם עושה. וזהו בחינת דומם דקדושה. ומבחינת הדומם יכולים לבוא לבחינת צומח, חי, מדבר.

ובהאמור נבין, מה שמובא לעיל בענין, שהקב"ה בא לראות את אלו הכלים השבורים שלו, כי סופו לבא לשמה, ואז תעלה האמת מן הארץ. ואומר שם (בדף קע"ג) וזה לשונו "והנה גם זה סוד שבירת הכלים, שהיתה קודם בריאת העולם. כי ע"י שבירת הכלים דקדושה ונפילתם לבי"ע דפרודא, נפלו עמהם ניצוצין דקדושה לקליפות, שמהם באו עניני תענוגות ואהבות מכל המינים לרשותם של הקליפות, שהם מעבירים אותן לקבלת האדם ולהנאתו. והם גורמים בזה לכל מיני עברות. אמנם יחד עם זה נתן לנו תו"מ, אשר אפילו אם מתחיל לעסוק בהם, עוד מתוך שלא לשמה, דהיינו להנאתו עצמו, למלאות תאוותיו השפלות, הנה סופו יבוא על ידם לשמה, ויזכה למטרת הבריאה, דהיינו לקבל כל הנועם והטוב שבמחשבת הבריאה, בכדי להשפיע לו נחת רוח".

וצריכים לזכור את הכלל בסדר העבודה, שאין האדם צריך להסתכל על עצמו, ולראות אם הוא בסדר או לא. כלומר, שאם האדם רואה, שהוא אינו בסדר, אז הזמן שהאדם צריך להתפלל לה', שיעזור לו, שהוא יהיה בסדר, זהו דוקא בזמן, שהאדם מרגיש בעצמו, שיש לו קצת התקרבות לה', אז מותר לו להסתכל על מצבו עם בקורת. אבל זמן שהאדם מרגיש, שיש לו התרחקות מהעבודה, היינו שאין לו כל כך חשק לעבודה, אסור לו אז להסתכל על עצמו ולהתפלל. אלא שהוא צריך אז לשים לב ולומר "עד כמה שיש לי קצת אחיזה בעבודה, אני שמח בזה, ואני נותן תודה לה' עבור זה". אבל לא להתפלל אז, שה' יקרב אותו. וענין התפלה, שיתפלל, שה' יקרב אותו, צריך להיות דוקא בזמן שיש קצת עליה בעבודה.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק (וארא ל"ג, ובהסולם אות ק"ב) וזה לשונו "בוא וראה, ביום עסק בתורה להשלים הדינים, ובלילה עסק בשירות ותשבחות עד שבא היום. כל היום עסק להשלים ולברר דינים, שהם בחינת שמאל. בלילה עסק בתשבחות, שהם חסדים".

על כן פירוש כנ"ל, שדוקא "ביום", היינו בזמן עליה, היה עוסק בשמאל לברר הדינים. מה שאין כן "בלילה", זמן שאינו מאיר, היה עוסק בתשבחות.

מה על האדם לעשות, אם נברא במידות לא טובות

תשנ"א - מאמר מ"א
1990/91 - מאמר 41

הזה"ק (נשא אות מ"ב) אומר שם וזו לשונו "במעשים של האדם ניכר הפרצוף השורה עליו, זה שאומר, שהכרת פניהם ענתה בם בצורה השורה עליו, או מהמרכבה של ד' יסודות העולם, שהם אש רוח מים עפר (ארמ"ע), שאין בהם לא יצר הטוב ולא יצר הרע, אלא כבהמות העולם", עד כאן לשונו.

משמע, שענין התמזגות הגוף מוליד בהאדם את המידות, שאין זה שייך ליצר הרע. למשל, אם יש לו יותר מבחינת יסוד המים, הוא בעל תאוה. ואם יש לו יותר מיסוד האש, הוא כעסן. ואם יש לו יותר מיסוד הרוח, הוא בעל גאוה. ואם יש לו יותר מיסוד העפר, הוא עצלן. ואין לזה שום שייכות ליצר הרע, משמע מכאן, שכל המידות שיש באדם הנמשכות מארבע יסודות ארמ"ע, אין להן שום שייכות ליצר הרע.

נשאלת השאלה, ומהו היצר הרע. על זה צריכים לומר, שיצר הרע הוא שמפתה את האדם לעשות מעשים שהם נגד רצון ה'. האדם צריך מקודם להאמין בה', ואח"כ יכולים לומר, שהוא עושה מעשים שהם נגד רצון ה'. ואז מתחיל לעשות חטאים מחמת היצר הרע, ולא רוצה לשמוע בקול ה', שנתן תורה לעמו ישראל.

אלא כל מה שהם (שלא משיגים אמונה בה'), עושים רע לאחרים, זהו מכח התמזגות של הד' יסודות, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאומר "או מהמרכבה של ד' יסודות, שאין בהם לא יצר הטוב ולא יצר הרע, אלא כבהמות העולם", שאצלם אין שייכות לענין אמונה בה'. מה שאין כן אצל האדם, ששם נוהג ענין אמונה, שם מתחיל ענין יצר הרע, שאינו מאמין בה', ויצר הטוב, שהוא כן מאמין בה'. זאת אומרת, מי שמאמין בה', היינו שמאמין בשכר ועונש, אצלו מתחילה העבודה של יצר הרע ויצר הטוב. מה שאין כן אלו אנשים שאין להם ענין באמונת ה', הם דומים לבהמות.

אבל בודאי צריכים לומר, מה שהזה"ק אומר, שהם שייכים לד' יסודות, ואין להם שייכות ליצר הרע וליצר הטוב, זהו לגבי עניני עבודה. מה שאין כן בבחינת הנגלה, היינו להלכה, נוהג בהם כל עניני עונשים ודינים, שהבית דין מחייבים אותם, ששם אין האדם יכול לומר, שאין לו יצר הרע ולא מגיע לו עונש, אלא הוא יגיד שהוא בא מן ד' יסודות.

וצריכים לומר, שהזה"ק מדבר מעניני עבודה ולא מבחינת תורת הנגלה, ששם מדברים מבחינת הלכה למעשה. אלא שהזה"ק מדבר מסדר העבודה, שם שייך לומר, שהאדם שייך לבחינת ד' יסודות, ועדיין אין לו שייכות ליצר הרע. כי בעבודה מתחילים לדבר מיצר הרע, מזמן שהאדם מתחיל להאמין בה', אז מדברים מיצר הטוב או מיצר הרע.

אולם בענין אמונה בשכר ועונש, יש גם כן להבחין ב' הבחנות:

א. שכר ועונש מתפרש, שאם ילך בדרך הישר, הוא יקבל תמורת זה שכר בעולם הזה, שיהיה לו טוב, וגם בעולם הבא יהיה לו טוב. ואם חס ושלום לא ילך בדרך הישר, יהיה לו חס ושלום רע.

ב. שכר ועונש מתפרש, שאם הוא ילך בדרך הישר, כפי שסדרו לנו החכמים, ויהיו מאמינים בדבריהם, אז יהיה השכר, שהם יזכו להתקרבות לה', ואם לא יאמינו באמונת חכמים, שהם קבעו לנו איך ללכת בדרכי ה', אז יהיה להם עונש. והעונש הוא בזה, שהם יהיו מרוחקים מה', ולא יתנו להם עזרה שיוכלו להתקרב לה'. כלומר, השכר שלהם יהיה, בזה שיתנו להם מלמעלה רצון להשפיע, שהוא טבע שני. והעונש שלהם יהיה, בזה

שהם ישארו משוקעים באהבה עצמית, ויכאב להם בזה שלא מתקדמים.

וזה נקרא שהם "מונחים תחת שליטת היצר הרע", שמה שהם נפרדים מה' ואינם יכולים להתחבר אליו, וכואב להם בזה שהם מונחים תחת שליטת הרע. זאת אומרת, שאין לומר, שנותנים להאדם עונש ואינו מרגיש שהוא עונש, היינו שאינו מרגיש יסורים, בזה שהוא נמצא תחת שליטת הרע.

אלא הכוונה של עונש היא, שמרגיש יסורים בזה שהוא מונח תחת שליטת היצר הרע, היינו שמרגיש שזה רע ע"י יסורים. זה נקרא ש"האדם מונח תחת שליטת היצר הרע", היינו שכואב לו מזה. מה שאין כן אלו שהם מונחים תחת שליטת הרע, ואינם מרגישים יסורים, זה נקרא בעבודה, ש"עדיין אין להם יצר הרע", שעוד לא מרגישים, שזה שמונחים תחת שליטת הרצון לקבל, נקרא רע.

אולם יש להבין, אם האדם לפי התמזגות הגוף אין בידו לעשות טוב, אלא שהוא צריך להתאמצות יתירה, יותר משאר אנשים, לעשות טוב, אם כן מה מוסיף לנו בזה שהזה"ק אומר, שהרע שהוא עושה, הוא כמו בהמה. אם כן מהי העצה שיהיה בידו לעשות טוב. כלומר, מה יעזור לו, זה שישיג אח"כ את היצר הטוב ואת היצר הרע.

חז"ל (ראש השנה י"ז) אמרו וזה לשונם, "עיני ה' אלקיך בה עתים לטובה עתים לרעה. עתים לטובה כיצד, הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים, לסוף חזרו בהן, להוסיף עליהן אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן בזמנן על הארץ הצריכה להן, הכל לפי הארץ". (ופירש רש"י "על הארץ הצריכה להם" על השדות ועל הכרמים ועל הגנות). "עתים לרעה כיצד. הרי שהיו ישראל צדיקים גמורין בראש השנה, ופסקו עליהן גשמים מרובין, לסוף חזרו בהן, לפתות מהן אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן שלא בזמנן, על הארץ שאינה צריכה להן. (ופירש רש"י "שלא בזמנן" לפני הזריעה, "ועל הארץ שאינה צריכה להם" ביערות ובמדברות).

ויש להבין ענין זה בעבודה, מה בא זה ללמדינו. הנה לפי מה שאומר הזה"ק, שיש אנשים שנבראו לפי התמזגות של ד' יסודות, ואין להם שייכות ליצר טוב וליצר הרע, אלא כבהמות עולם. זאת אומרת, שענין יצר הטוב ויצר הרע, המובן הוא, שיש ענין בחירה, שהאדם יכול להתגבר על הרע. אבל בבחינת בהמות, משמע שהמידות מה שיש להן, אין לשנות. אם כן, מה יעשה האדם אם נולד עם מידות רעות, שאי אפשר לשנות את הטבע שלו, איך הוא יכול לבוא לידי בחירה, שהיא עבודה של התגברות של יצר הטוב על היצר הרע.

ובהאמור יש לפרש, שהגם שהאדם נולד במידות רעות, שאין בהם הרבה טוב, אבל בזמן שהאדם הולך בדרך הישר, כלומר שהוא מבקש מה', שיעזור לו שינצח את הרע, הגם שהרע אצלו יותר גדול מבשאר אנשים, ולשנות הטבע אי אפשר, אז הקב"ה נותן לו כח, שישתמש עם המידות שלו, שאין בהן הרבה טוב, אבל כמה טוב שיש לו, עובד אצלו. כלומר, שהקב"ה נותן לו עזרה מלמעלה, שכמה כוחות שיש לו, הוא מוציא את הכוחות האלו במקום הנכון.

לדוגמא, כשאין לו כח רק ללמוד שעה אחת, הוא לומד דוקא בספרים שמביאים לו מאור התורה, היינו שהוא מקבל על ידיהם חשיבות בעבודת ה', ומקבל התעוררות, שכדאי להתדבק בה'. ובזמן שיש קצת מחשבה בענין עבודה, הוא לא חושב מה יהיה לו מעבודה זו, אלא הוא חושב, מה יש לי ליתן להמלך, שיהיה לי חיבור עמו, וכדומה. כשהוא מתפלל, היות שהוא יודע, שהוא בעל כשרון קטן, ואין בידו לחשוב מחשבות גדולות ועמוקות, אלא פשוט כשהוא מתפלל, הוא מצייר לעצמו למי הוא מתפלל, היינו למי הוא מדבר, ומה הוא מבקש ממנו שיתן לו. ואומר, היות שאני יודע את שפלותי, שאני יותר גרוע משאר אנשים, לכן שאר אנשים יכולים להתגבר על הרע שלהם, ואין

כל כך זקוקים לעזרתך, מה שאין כן אני כשלעצמי, אין בי שום כח ושום מוח, לכן תרחם עלי. והיות שהוא מתפלל בכל הלב, לכן ה' שומע תפלתו. לכן כל הכוחות הקטנים שיש לו, האדם משתמש עמהם במקום הנכון ובזמן הנכון.

מה שאין כן אם האדם, נגזר עליו מכח הד' יסודות, שיש לו מעלות ומידות טובות, ושלא זוכה, היינו שלא הולך בדרך הישר, לבקש מה' שיעזור לו ללכת בדרך הנכונה, אז הכשרונות שלו מנוצלים במקום שלא צריכים. היינו כנ"ל, שכל הכוחות והכשרונות הולכים למקום שלא יצמח מזה שום דבר לרוחניות מבחינת העבודה, כמו שכתוב "שלא בזמנן לפני הוריעה". כלומר, שמהעבודה שלו, שנותן כח גדול ועמקות גדולה, מכל מקום לא יכול מזה לצמוח משהו. וזה שאומר "ועל הארץ שאינה צריכה להם, ביערות ובמדברות". זאת אומרת, שכל הכוחות והכשרונות וכל המידות הטובות מנוצלות במקום שלא יצמח מזה, היינו שזה לא יביאהו לדביקות ה', כלומר שלא יטריח עצמו למצוא את המדריך הנכון, ולא ישים לב להסתכל דוקא בספרים, המביאים לידי התקרבות ה', וכדומה.

נמצא, זה שהאדם נברא מד' יסודות, אין לו שייכות ליצר הרע או ליצר הטוב. אלא אח"כ, כשהוא מתחיל בעבודה, היינו שרוצה להתקרב לה', אז מתחיל ענין של יצר הרע, היינו שהאדם מתחיל לראות, איך שיש לו רע, וכואב לו, ואז, כשהוא רואה שאין לו מידות טובות, הוא מתפלל לה' שיעזור לו, אז ה' מקבץ כל הכוחות שלו וקצת הכשרון שיש לו, ה' מקבץ הכל ומרכז את כל הכוחות, מה שיש ביכולתו לעשות, שיהיה הכל להגיע לדביקות ה'.

נמצא, הגם שאומרים "האופי של האדם אינו מקבל שינוי", אבל ע"י יצר הרע, שהאדם מתחיל לעבוד, ורואה שרע לו זה שהוא מרוחק מה', אז ע"י תפלה, שהאדם מתפלל לה' ומאמין במה שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה", היינו אפילו פה שבא מאדם שאינו כשרוני וחסר לו כח ההתגברות, ויחד עם זה יש לו מידות רעות, שאין לשאר אנשים כל כך רע כפי שיש לו. וזה בא לו מטעם שהאדם נברא מד' יסודות (אש רוח מים עפר) ולפי התמזגות הגוף שלו מהד' יסודות, מזה נמצא שיש לו מידות רעות, נמצא שאין לאדם מה להוסיף על זה.

אלא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בתו"מ, זה גורם לו, שידע שיש ענין יצר טוב ויצר הרע, כמו שכותב בהסולם (בראשית חלק ג' דף ס"ד) וזו לשונו "שאם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום ע"י המאור שבה ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה, שיש בטבע הקבלה לעצמו, ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואז יפקח ה' את עיניו ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלימות, שאין בו חסרון כל שהוא".

ובהאמור אנו רואים, הגם שהאדם נולד מד' יסודות, שאין לו שייכות לא ליצר טוב ולא ליצר הרע, אלא כמו בהמות העולם, והמידות האלו אין לשנותם, מכל מקום ע"י התעסקותו בתו"מ, אז הוא בא לידי ידיעה והרגשה, שיש ענין יצר טוב ויצר הרע, ואז יש לו מקום להתפלל לה', שה' יעזור לו לצאת משליטת היצר הרע, ואז כל הכוחות שיש להאדם, מתרכז להשתמש עמהם במקום הנכון, היינו כמה כוחות שיש לו, מספיק לו להשתמש, בשיעור שתהיה לו היכולת לבוא לדביקות ה'.

וזה שכתוב "עתים לטובה כיצד, הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים". שיש לפרש, כשנולד לפי התמזגות הגוף, היו להם מידות רעות, שזה נקרא "ופסקו להם גשמים מועטים", שענין "גשמים" זהו הכח שמוציא פירות, הנקרא "חומרי דלק" בעבודה. וזה שכתוב "לסוף חזרו בהן, להוסיף עליהם אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה". פירוש, שכבר נולדו לפי התמזגות הגוף בד' יסודות, "אלא הקב"ה מורידן בזמנן על הארץ הצריכה להן".

היינו כנ"ל, שהגשמים, שהם חומרי דלק, שהם כוחות שעמהם עובדים, הם מרוכזים לשימוש רק לדבר הצורך.

ניקח לדוגמא, אש. מצד אחד האדם נהנה מהאש. האדם, כשיש לו אש, הוא יכול לבשל, והוא יכול להשתמש עמה, שתאיר לו בלילה, וכמו כן בחורף הוא יכול להתחמם עם האש. בעיקר האדם יכול לומר, שאש באה לעולם לתיקון העולם. ומצד השני, אם האדם לא נזהר והוא משמש עמה לא לפי המקובל, האש הזו מביאה קלקול וחורבן להעולם, שע"י האדם נעשה לפעמים עני ואביון, אפילו שהיה מקודם עשיר גדול, ולפעמים האש מביאה מיתה לעולם, וכדומה.

כמו כן בעבודה, הכוחות של האדם יכולים להביא תיקון להעולם, ואם האדם משתמש עם הכוחות לפי המקובל בסדר התיקון, הכוחות מביאים הנאה להעולם. וזהו כנ"ל, שאם האדם הולך בדרכי התיקון, מספיק לו הכוחות המעטים שיש לו, בכדי להגיע לשלימותו. רואים אנו, אפילו מדבר שממנו יכול לצאת נזק להעולם, אם משתמשים עמו, היינו עם הכח הזה, הנקרא, לדוגמא, "אש", בדרך התיקון, כל העולם נהנין ממנו.

וכמו כן הוא בעבודה כנ"ל, כשה' נותן לו העזרה הדרושה, מספיק לו כמה כוחות של חומרי דלק, הנקרא בחינת "גשמים", כנ"ל, שיעשו פירות, שיש כלל בקדושה, שהאדם צריך להוציא פירות מהעבודה, מה שאין כן בסטרא אחרא נקרא "אל אחר אסתרס ולא עביד פירי".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נידה ט"ז ע"ב) וזו לשונם "דדריש רבי חנינא בר פפא, אותו מלאך הממונה על הריון, לילה שמו, ונוטל טיפה, ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו, רבונו של עולם טיפה זו, מה תהא עליה, גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, ואילו רשע או צדיק לא קאמר, כדרבי חנינא דאמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

ואאמו"ר זצ"ל הקשה על זה, הלא אם נגזר על הטיפה שתהיה טיפש, איך יכול להיות אח"כ בחירה לטוב, הלא יש כלל "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". אם כן איך האדם יכול לעשות בחירה, שיבחר בטוב, הלא הוא נולד עם רוח שטות, ואיך הוא יכול לשמור את עצמו שלא יחטא, בזמן שרוח שטות נמצא בו.

ולפי מה שפרשנו בענין האדם, כשנולד לפי התמזגות ד' יסודות, שבגלל זה יש לו מידות רעות, ואין לו שייכות ליצר הרע או ליצר הטוב, אלא שהוא כבהמות העולם, אלא ע"י שעוסק בתו"מ אפילו להנאת עצמו, מכל מקום ע"י המאור שבה ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה, שיש בטבע הקבלה לעצמו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואז יפקח ה' עיניו.

כמו כן יש לפרש כאן, שהגם שנגזר על הטיפה שתהיה טיפש, מכל מקום ע"י זה שיעסוק בתורה שלא לשמה, המאור שבה יחזיר אותו למוטב, שהמאור שבתורה של שלא לשמה, יש בכוחו להאיר לו, שירגיש את הרע שבו. כלומר, הגם שיש כלל "שוטה אינו מרגיש", ואיך אפשר מי שנולד מטיפה, שנגזר עליה שתהיה שוטה, אם כן אין לו ההרגש של טוב ורע, זה מצד הלידה עצמה, היינו כנ"ל, מצד הטיפה עצמה, שנגזר שתהיה שוטה, אז הוא בבחינת "שוטה אינו מרגיש". אבל ע"י מאור התורה, הוא מקבל את ההרגש של טוב ורע, עד כדי כך כנ"ל, שע"י הכרת הרע שקבל ע"י מאור התורה, הוא זוכה אח"כ לפקיחת עינים.

אולם יש לשאול, מדוע הקב"ה גוזר על הטיפה שתהיה טיפש, הלא זה נראה כאילו הקב"ה מלכתחילה גורם לו שלא יהא בידו להתגבר על המידות בהם הוא נולד. יש לפרש, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שיש הרבה פעמים שהקב"ה עושה פעולה להאדם, שנראה כאילו שהקב"ה בעצמו פועל לרעת האדם. הלא יש להקשות לפי הכלל "שאין הקב"ה בא בטרוניא (היינו בטענות) על בריותיו". ולמה עשה ה' ככה, שנראה לאדם, שהקב"ה גרם להאדם שלא יהיה בכוחו להתגבר.

והתשובה היא, הקב"ה רוצה שהנבראים ידעו, שהוא חס ושלום לא מוגבל בפעולותיו. כלומר, היות שענין להגיע לדביקות ה' אין זה בידי אדם, אלא זה בא דוקא בעזרה מלמעלה, שה' נותן להאדם טבע שני, הנקרא "רצון להשפיע", ואצל הבורא אין הבדל אם צריך לתת לו עזרה גדולה או קטנה. כמו כן יש לפרש גם כאן, היינו זה שהקב"ה גוזר על הטיפה שתהיה טיפש, הוא בכדי שהאדם ידע, שאצל הקב"ה אין הבדל בין שיש לו כוחות גדולים או קטנים, בין שהוא חכם גדול ובין שהוא טיפש. רק אם האדם מגיע לידי הבנה, שצריך לבקש מה', שיעזור לו, הקב"ה עוזר לו, כנ"ל, שלאחר שקבל מאור התורה, ע"י התורה שעסק בה להנאתו עצמו, הנקרא "רצון לקבל לתועלת עצמו", אז אם הוא מבקש מה', הוא זוכה שה' יפקח את עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלימות.

ובהאמור יכולים לפרש מה שאמרו חז"ל (תענית ז') "כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים. וכל העוסק בתורה שלא לשמה, שנעשית לו סם המות".

ולפי זה יהיה קשה, הלא האדם, מטרם שזכה שמעשיו יהיו לשם שמים, אין עדיין בידו ללמוד לשמה, ואיך אמרו (פסחים נ') "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה הוא בא לשמה". איך זה אפשר לומר, שהאדם ילמוד מקודם שלא לשמה, הלא הוא מכניס לתוך עצמו סם המות.

ויש לפרש זה על דרך הנ"ל, כי האדם, הנולד מד' יסודות, אין לו עדיין שייכות לא ליצר הרע ולא ליצר הטוב. אלא כנ"ל בדברי הסולם, שאומר שם, שעל ידי זה שהאדם לומד תורה להנאתו עצמו, שזה נקרא "שלא לשמה", היינו לתועלת עצמו, מכל מקום ע"י המאור שבה, כנ"ל בהסולם, "ע"י המאור שבה ירגיש הפחיתות, שיש בטבע הקבלה לעצמו, ואז יתן אל לבו לפרוש עצמו מטבע הקבלה, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע, ואז יפקח ה' עיניו".

אם כן יהיה הפירוש, שרק ע"י מאור התורה, בזמן שלומד שלא לשמה, אז המאור שבתורה יתן לו להבין ולהרגיש, שאם ילמוד לשמה, היינו להשפיע, אז יזכה לאור החיים, שיראה עולם מלא כל טוב. ואם לא, אלא שישאר בקבלה עצמית, יהיה מצבו "סם המות", שפירוש, שהוא מרגיש אז השחיתות שיש בקבלה עצמית, שהוא ישאר נפרד מחיי החיים.

נמצא, דוקא כשהתחיל ללמוד שלא לשמה, אז המאור שבתורה נותן לו להבין מה זה "סם החיים" ומהו "סם המות", ועל ידי זה יזכה אח"כ לפקיחת עינים ויראה עולם מלא כל טוב.

מהו, "ידע שור קנהו וכו' ישראל לא ידע", בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ב
1990/91 - מאמר 42

הנה הכתוב אומר "ידע שור קנהו, וחמור אבוס בעליו. ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". ויש להבין מהי השאלה, שאומר, שור כן ידע, וחמור כן ידע אבוס בעליו, מה שאין כן ישראל. כלומר, שבטח יש לאדם יותר שכל מבהמה. אם כן שואל, מדוע ישראל לא ידע, ו"עמי לא התבונן" לדעת מי הוא המפרנס ונותן מזונות להנבראים.

ויש לשאול, הלא אינו דומה "ידע שור קנהו" לישראל. כי השור והחמור הם רואים מי שנותן להם לאכול, מה שאין כן ישראל ובחינת עם ישראל לא רואים מי הוא המפרנסן. רק הם צריכים להאמין, שה' נותן להם את כל מה שהם צריכים.

כלומר, שעם ישראל צריכים להאמין, שה' הוא הזן ומפרנס את העולם. אם כן מהי השאלה, מדוע שור וחמור ידע את מי הוא המפרנסן, וישראל לא ידע. בטח אם ישראל היו רואים את הבורא, הנותן להם את אכלם, כמו שור וחמור, בטח הם היו דומים לשור וחמור, עם הידיעה כמו השור והחמור. מה שאין כן אנו צריכים להאמין, מה שכתוב "פתח את ידך ומשביע לכל חי ורצון", כי זה יכול להיות רק באמונה, ולא בידיעה כמו השור.

אם כן יש להבין, מהי השאלה "מדוע ישראל לא ידע". קודם כל יש להבין, למה נתן את ענין האמונה להאדם. כלומר, כל מי שיש לו קצת שכל, מבין, שאם הבורא רוצה שיקיימו את התו"מ, בטח אם האדם היה רואה את השגחתו יתברך בגלוי, ולא היה צריך להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב, אלא כל אחד היה רואה את השגחתו יתברך, היה כל העולם כולו עובדי ה', והיו מקיימים תורה ומצות באהבה.

וענין השגחה גלויה הוא כמו שכתוב (הקדמה לתע"ס, אות מ"ג) וזה לשונו "וננית למשל, אם הקב"ה היה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה, באופן אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוג המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי. כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו. וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה, מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות".

אם כן למה באמת לא עשה ה' ככה, אלא שעשה הכל בדרך, שצריכים להאמין, ולא בדרך ידיעה. ואמר אאמו"ר זצ"ל, שאנו צריכים להאמין, שהבורא הוא כל יכול. אם כן למה בחר דוקא שנלך בדרך האמונה ולא בדרך ידיעה. בטח שהקב"ה הבין, שדרך האמונה היא דרך יותר טובה להגיע בסופה לידי מטרת הבריאה. לכן ניתן לנו את הדרך של האמונה.

ובענין האמונה יש הרבה פירושים. כלומר, שכל אחד ואחד נותן פירוש משלו. ואליבא דאמת, כל פירוש של אמונה, שהאדם בוחר לעצמו, נקרא בחינת "אמונה". וזה על דרך שמובא בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) "מי שתורתו אומנותו", שיש לפרש, אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו. כי "אומנותו" אותיות "אמונתו". בדומה לאדם שמאמין לחבירו, ומלוה לו כסף. אפשר שיאמין לו על לירה אחת, ואם ידרוש ממנו שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר שיאמין לו עד מאה לירות ולא יותר. ואפשר גם כן, שיאמין לו על כל רכושו, בלי שום צל של פחד. ואמונה זו האחרונה נחשבת לאמונה שלימה. אבל באופנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלימה, אלא שהיא אמונה חלקית. כך אדם אחד, מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה', רק שעה אחת מיומו, לעסוק

בתורה ועבודה. והשלישי אינו מוניח אפילו רגע אחד משעת הפנאי שלו, מבלי לעסוק בתורה ועבודה".

ובהאמור אנו רואים, שיש לכל יהודי בחינת אמונה. אולם למה בחר ה' דוקא את דרך האמונה, הוא כנ"ל, שדרך האמונה היא הדרך המוצלחת ביותר, שהאדם יגיע ע"י זה למטרת הבריאה. היינו, שיקבל את הטוב והעונג, שהיה לו במחשבת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו".

אולם יש להבין, מהן הדרכים, שיש להאדם ללכת, בכדי להשיג את שלימות המטרה. התשובה היא, שהאדם צריך לעשות תיקון הבריאה. זאת אומרת, שהכלי קבלה שהבורא ברא בהנבראים, שהרצון הזה הוא בהפכיות הצורה מהבורא, שרצונו הוא להשפיע. לכן האדם צריך לתקן את עצמו עם השגת הרצון להשפיע. וזה נקרא "תיקון הבריאה". וזהו כל עבודת האדם, להגיע לידי דביקות עם הבורא, שזהו ענין השתוות הצורה.

לכן, אם ההשגחה, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, היתה מגולה, אז לא היה יכול להיות שום אפשרות, שיהיה בכוחו של אדם לעשות בחירה, היינו לקיים תו"מ בעל מנת להשפיע. אלא סיבה אחרת היא מחייבת אותו, שבגללה הוא מקיים תו"מ. והיא מטעם עונש. היינו, מטעם תועלת עצמו ולא מטעם מצות ה', כנ"ל בהקדמה לתע"ס.

לכן השגחתו יתברך היא בהסתרה, אלא שהאדם צריך להאמין. אז יש מקום לבחירה. היינו, יש מקום לומר, שהוא עושה בעל מנת להשפיע. זאת אומרת, האדם עוסק בתורה ומצות, אף על פי שעדיין אין מרגיש שום טעם בתו"מ. כלומר, שהטעם של התורה, והטעם של המצות, זה תהיה הסיבה, שמחייבו לקיים אותם - זה אי אפשר לומר, בגלל שאינו מרגיש עדיין שום טעם.

מה שאין כן בתענוגים גשמיים, ששם התענוג בידיעה ולא באמונה, לכן התענוג שהאדם רואה, שיש באיזה דבר, התענוג היא הסיבה המחייבו לקבל את התענוג. לכן כנ"ל, אם היה מגולה התענוג שיש בתו"מ, ששם התענוג הוא אמיתי, כמו שאמר האר"י הקדוש, שבתענוגים הגשמיים אין יותר ממה שנפלו ניצוצין קדישין לתוך הקליפות, שזהו רק "נהירו דקיק" (אור דק), בטח אם היה מגולה התענוג שיש בתו"מ, בטח שהנבראים היו מוכרחים לקיים תו"מ מטעם תועלת עצמו.

מה שאין כן כשהאדם מקיים תו"מ, לא משום שהוא מרגיש טעם בזה, אלא לפעמים הוא עושה את המעשים של תו"מ בכפיה, למרות שהגוף מתנגד לזה. אבל יש לשאול, מדוע האדם כופה את עצמו, ומתגבר על רצון לקבל, שרוצה במנוחה. אלא האדם אומר, שזה כל ההבדל בין אדם לבהמה. כי אצל בהמה, שאין לה שכל, לכן רק התענוג קובע מה לעשות ומה שלא לעשות.

מה שאין כן אדם, שנברא עם דעת, הוא כבר לא מסתכל על התענוג, שזה יתן לו הבסיס, היינו שזה יהיה אצלו המורה דרך. היינו, איפה שיש יותר תענוג, שם, בדרך הזו הוא צריך ללכת. אלא האדם חושב תמיד, שהוא צריך ללכת בדרך האמת. היינו, שהמודד של העבודה, הוא מה שהוא אמת. בדרך הזה הוא הולך, ואין הוא מסתכל על הרגשת התענוג, שהוא יהיה המורה דרך שלו. אלא האדם חושב תמיד על האמת, אם באמת יצמח מזה שהוא הולך לעשות עכשיו, דבר טוב בשבילו.

לכן האדם, כשמקבל על עצמו מלכות שמים, הנקרא "אמונה", שהאדם רוצה לעבוד בתו"מ לשם שמים, והאדם רוצה לעשות נחת רוח ליוצרו, לכן אין האדם מסתכל על המעשה שהוא עושה, אלא הוא מסתכל על האמת. היינו, היות שהבורא נתן לנו תורה ומצות, ואנו רוצים לעשות רצונו, בכדי שיהיה לו הנאה, בזה שאנו מקיימים מצותיו.

לכן, למשל, כשהאדם לובש ציצית, אין האדם מסתכל, איזו הנאה תהיה להגוף בזה שהוא לובש ציצית. ובפרט שהוא מדקדק, שיהיו ציצית מן המשובחים ביותר, כמו שאמרו חז"ל (שבת, קל"ג) "זה אלי ואנוהו. התנאה לפניו במצות. עשה לפניו סוכה נאה,

ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה".

אלא האדם מסתכל תמיד, במה הוא יכול לעשות הנאה להבורא. היינו, שהאדם מבין בשכלו, זה שהבורא נתן לנו מצות אהבת ה', אינו זה חס ושלום שהבורא צריך לאהבה שלנו. אלא כל מה שהבורא צוה לנו לעשות ולקיים את כל מצותיו, אינם אלא לתועלת האדם. כלומר, שע"י זה האדם יגיע להשיג את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

אבל האדם יודע, שיש לו טבע, הנקרא "רצון לקבל לתועלת האדם ולא לתועלת הזולת". זה גורם לו, שקשה להאדם לומר, אף על פי שהוא מבין, שהאדם אינו דומה לבהמה, שנגיד, שדוקא במקום שהאדם מרגיש שיקבל תענוג, שם הוא יכול לתת כוחות, בכדי להשיג את התענוג. אמנם, אם אומרים להאדם, שהוא צריך לאהוב את ה', זה האדם יכול להבין, רק בזמן שהוא רואה את גדלות וחשיבות של הבורא, אז שייך לומר את הענין של האהבה.

מה שאין כן בזמן שהאדם אינו רואה את חשיבות של הבורא, אלא האדם צריך להאמין, כאן מתחילה עבודת האדם, כלומר עבודה, ששייכת לבחינת אדם ולא לבחינת בהמה. שענין אמונה שייך לעבודת האדם ולא לעבודת הבהמה. אולם שיעור האמונה צריך להיות, כמו הידיעה שיש אצל בהמה. אחרת אין זה עדיין נקרא "אמונה", אם יש לו הבדל בין אמונה לידיעה.

כלומר כנ"ל, שהאדם צריך להיות דומה כמו בהמה. היינו, כמו בהמה אינה יודעת רק ידיעה מה שהיא רואה, כן האדם צריך ללכת בבחינת אמונה, כמו בהמה בבחינת ידיעה. אחרת מהו ההבדל בין אדם לבהמה, כנ"ל, כלומר האמונה צריכה להיות כמו ידיעה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שכתוב "ידע שור קנהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". איך הוא מדמה ישראל לשור וחמור. הלא השור והחמור הם רואים מי הוא הנותן להם מזונות. מה שאין כן ישראל לא רואים, אלא הם צריכים להאמין. אם כן מהו הדמיון זה לזה.

והתשובה היא כנ"ל, כי עיקר ההבחן בין אדם לבהמה הוא, שלבהמה אין דעת. לכן אצל הבהמות רק הרגשת התענוג היא הקובעת, אם לעשות את הפעולה, או לא לעשות. מה שאין כן באדם, שיש לו שכל ודעת, אין לו להסתכל על התענוג שבדבר, אלא על האמת שבדבר.

לכן כשניתנה לנו בחינת אמונה, כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". לכן כשנתן לנו העבודה הזאת, לכן ישראל צריך להיות בחינת ידע, היינו אמונה, שישראל צריכים לקבל על עצמם, צריך להיות כמו ידיעה אצל הבהמות.

ועל זה באה השאלה. מדוע הידיעה, שיש בבהמות, שזה הוא הבסיס שלהם, כמו כן צריכה להיות האמונה אצל ישראל. ומדוע אצל ישראל "לא ידע", אינו דומה אמונה שלהם כמו ידיעה.

וזה שכתוב "עמי לא התבונן". הנה "עמי" נקרא "עמך". מה שאין כן "ישראל" הוא כבר מדרגה יותר גבוהה, כידוע ש"ישראל" אותיות "לי-ראש". לכן הוא אומר "ישראל לא ידע". מדוע. זהו מטעם ש"עמי לא התבונן". בזמן שהם היו בבחינת "עמי", להתבונן מהו שיעור אמונה, שהם צריכים להשיג, אלא שחשבו, שגם אמונה חלקית, כנ"ל, כבר זה שיעור מספיק לבחינת אמונה, לכן הסתפקו במועט, והם חושבים עצמם לבחינת "ישראל", אף על פי שהם עוד לא זכו לבחינת "אמונה שלימה", שזה יהיה דומה כבחינת ידיעה כמו בבהמות.

ובהאמור יוצא, שסדר העבודה צריך להיות, שהאדם צריך להגיע לבחינת אמונה, כמו ידיעה. היינו, האדם מתחיל להבין, שצריכים לעשות הכל בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו. לכן כשהאדם הולך בדרך הזו, וכשהוא רואה, שאין הגוף נהנה מהעשיה שהוא רוצה לעשות, אז האדם צריך לומר להגוף שלו "אין אני הולך לעשות מעשה, שאתה תהנה מזה, אלא אני הולך עכשיו לעשות מעשה, שהבורא יהנה מזה. אם כן

מה אתה דורש ממני, שאני אחכה מלעשות את הדבר עד שאתה תסכים. הלא אין אתה בא בחשבון, בקשר לעשיית המעשה, שאני עושה לתועלת ה'".

אבל הגוף שואל "מה יהיה לך, מזה שאתה עושה לתועלת ה'. כלומר, איזו הנאה תהיה לך מזה. היות שאין אדם עושה שום דבר בלי תמורה, אם כן מהי התמורה, שאתה מקוה לקבל עבור זה".

התשובה צריכה להיות "ניתנה לנו מצות אמונה, כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". לכן אני מאמין, שאני משמש מלך גדול, הגם שעוד אין לי הרגשה מגדלות הבורא. אלא אני מאמין בגדלותו, לכן יש לי הנאה, בזה שאני משמש מלך גדול, וזוהי ההנאה שלי. לכן כל השאלות שלך הן יכולות להיות רק על האמונה, מדוע אני מאמין. אבל בו בזמן, שאני מאמין באמונה שלימה, האמונה שלי היא כמו ידיעה".

ואנו רואים, בזמן שיש ידיעה על אדם, שהוא מורם מעם, מלך, שר גדול, או מי שהוא מפורסם, לאיש גדול, יש זה מצד הטבע, שהאדם נכנע לפני הגדול. ואין זה שייך לדת תורה, אלא זהו בטבע, שיש זכיה גדולה, שהקטן משמש להגדול. רק בעבודה, ששם ענין גדלות וקטנות אינו מגולה, אלא שצריכים להאמין, שם יש העבודה, מטעם שמצד הטבע, אין האדם מסוגל לעשות שום דבר, אלא מה שהוא רואה ומבין בשכל.

לכן כשהאדם קיבל על עצמו אמונה כדוגמת ידיעה, כבר אין לו מה להתווכח עם הגוף. כי האדם אומר להגוף "אני רואה, שאין אתה אומר לי שום דבר, רק דבר אחד אתה אומר לי, שאין אתה יכול להשלים עם האמונה, שאני קיבלתי עלי. לכן על טענת האמונה אין לי מה להתווכח עמך. לכן אני אומר לך, מה שאני עושה עכשיו, ואתה לא מסכים, אין אני מחכה להסכמתך, כי אצלי האמונה כמו ידיעה".

ובהאמור יוצא, שכל עבודת האדם הוא איך להשיג כח האמונה. כי אין האדם יכול לנצח את הרע שבו ע"י ויכוחים. כי בשכל החיצוני הגוף תמיד צודק. אלא רק אם האדם עונה להגוף עם בחינת אמונה למעלה מהדעת, אז הוא יכול לנצח את הגוף.

אי לזאת, האדם צריך לעשות הכנה לפני עשיית דבר שבקדושה, שהוא רוצה בזכות המעשה של קדושה, שהוא הולך לעשות עכשיו, הוא יקבל תמורת העשיה בחינת אמונה. והאדם צריך להאמין, שלא חסר לו שום דבר, רק אמונה בה'.

והאמונה, האדם יכול להשיג, שה' יתן לו, ע"י זה שהוא עושה מעשים למעלה מהדעת, היינו בכפיה. כלומר, שיש הרבה פעמים שהאדם צריך לילך בכפיה, שהוא צריך לכוון, שבזכות הכפיה הוא יזכה לבחינת אמונה בגדלות וחשיבות בה'.

אולם האדם צריך לדעת, שבזמן שהוא עובד בעל מנת להשפיע, יש לו עליות וירידות. וזהו מטעם, שע"י הירידות והעליות, האדם מקבל יכולת ואפשרות להבחין בין טוב לרע. כי ידוע, שאין האדם יכול להבין שום דבר כל צרכו, אם אין לו נגד זה, דבר, שהוא ההיפך מהדבר שיש לו.

וזהו כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". כלומר, שאין להכיר את החשיבות של האור, אלא מתוך החושך. שסבל, והיו לו יסורים מהחושך. אז, כשבא האור, הוא יודע להעריך אותו. כמו כן אין האדם מסוגל להעריך את חשיבותו של מצב העליה, אם אין לו נגד זה ירידות. כי רק אז הוא יכול להעריך חשיבותו של האור, היינו בחינת העליה.

אחרת זה דומה, שנותנים לתינוק אבנים טובות ומרגליות, ואין התינוק יודע להעריך את החשיבות שבדבר. אז באים אנשים, ולוקחים ממנו את הדברים טובים, היות שהתינוק לא יודע בשביל מה הוא צריך להחזיק את האבנים טובות. וממילא מי שרוצה, לוקח מהילדים את הדברים טובים.

וכמו כן האדם, שלא יודע מהו הערך של קדושה. אם נותנים לו קצת קדושה, בכדי שהאדם יתקדם בעבודה, בא הסטרא אחרא

ולוקחת מידו. היות שאין להאדם היכולת להבין, שקצת קדושה, מה שרכש, צריך לשמירה, שהס"א לא תוציא את הקדושה מידו.

לכן כשיש לו ירידות, הוא נשאר עם רשימות, ממה שהיה לו. ולכן הוא כבר יודע לשמור את עצמו, שהס"א לא יוציאו מידו. ומשום זה אדם המאמין, שהכל עושה ה', ובטח ה' עושה הכל לתועלת האדם. אם כן הירידות שהאדם מקבל, הוא אומר, שה' שלח לו את המצבים האלה בטח לטובתו.

זה נותן כח לאדם, שלא יברח מהמערכה, אף על פי שהוא לא רואה, שה' משגיח עליו, היינו שירגיש, שה' עוזרו. אלא שלא די, שלא התקדם בעבודה, אלא הלך אחורה. אבל אם הוא מאמין, שה' עוזר לו, בזה ששולח לו את הירידות, ממילא כבר האדם אינו בורח מהמערכה.

כי הוא אומר, שה' כן עוזרו. אבל לא באופן שהאדם מבין, היינו בעליות. אלא שה' נותן לו עזרה בדרך הירידות. לכן אמונה זו מחזקת אותו, שלא יברח מהמערכה, אלא הוא מצפה לעזרת ה', ומתפלל, שיהיה לו כח להמשיך בעבודה, עד שה' יפקח את עיניו ויזכה לדביקות ה'.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות, נ"ד) "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה". זאת אומרת, אם האדם מאמין, שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, אם כן מדוע האדם מרגיש, שיש לו רע. וזה נקרא, כאילו ה' נותן לו רע. לכן אמרו חז"ל, שהאדם צריך להאמין, שבטח הרע הזה הוא לטובה.

ובעבודה יש לפרש, כי אנו רואים, בזמן שהאדם נכנס לעבוד בבחינת "שכל מעשיו יהיו לשם שמים", היינו שכל מה שהוא עושה, הוא עושה מטעם, שהוא רוצה להשפיע להבורא, ולא לתועלת עצמו, אז הוא בא לידי מצבים של עליות וירידות.

כי בזמן שמאירה לו בחינת האמונה בה', הוא במצב עליה. היינו, שהוא מבין, שכדאי לעבוד רק לתועלת ה'. ואח"כ באה לו ירידה. היינו, שבאו לו מחשבות, מה יהיה לו, מזה שהוא יעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו. ויש לפעמים, שהוא מקבל ירידה כל כך גדולה, שהוא רוצה לברוח מהמערכה.

אז נשאלת השאלה, מדוע מטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה תמיד במצב רוח מרומם, ועתה הוא מרגיש הרבה פעמים, שבכלל הוא רחוק מהעבודה, והוא עושה הכל בכפיה. הלא יש כלל "מצוה גוררת מצוה". אם כן, מדוע קיבל ירידה.

והתשובה היא, זה שהאדם מרגיש, איך שהוא נמצא במצב של ירידה, הנקרא "מצב של רע", זהו גם כן לטובתו, שדוקא ע"י שניהם הוא יכול לזכות לעזרה מצד ה'. וזה שכתוב "חייב אדם לברך על הרעה".

מהו, "וראית את אחורי ופני לא יראו", בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ג
1990/91 - מאמר 43

ידוע שסדר העבודה בכדי להגיע למטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, הוא בב' בחינות:

א. בחינת מוחא, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת, שהיא בחינה הנקראת נגד הדעת, כלומר, הדעת של האדם הוא הקובע אם כדאי לעשות את הדבר או לא, וכפי הכלל שאין האדם יכול ללכת נגד השכל, נמצא, האדם המקבל על עצמו לעבוד את ה', אפילו שהשכל לא מבין את הכדאיות, ומכל מקום, האדם מקבל על עצמו אמונת חכמים, איך שהם קבעו לנו איך לעבוד את ה'.

והם אמרו שצריכים ללכת לפי חוקי התורה ולא לפי השכל, זה נקרא, בחינת מוחא.

ב. בחינת ליבא, שפירושו, רצון לקבל, והוא צריך לעבוד ללכת נגד הרצון. היינו לעבוד ולעשות מעשים בכדי להשיג את הרצון להשפיע, זה נקרא, ליבא.

והיות האדם מצד הטבע נולד עם רצון לקבל לעצמו, וכשהוא רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע אז מגלין לו שידע שהרצון לקבל הוא רע, אולם אסור לו לראות מיד עד כמה שהרצון לקבל שולט באדם, היינו לדעת איך שהוא רע ויש לו שליטה על האדם. שאין האדם מסוגל בכוחות עצמו לצאת משליטתו.

וזהו מטעם, שאם האדם יראה את כח הרע שיש בו, ועד כמה שהוא מרוחק מה' מכח הרע הזה, אז האדם יגיד ששליטת הרע זה אצלי גדול מאוד יותר משאר אנשים, ואיך אני יכול לנצח אותו, אם כן חבל על היגיעה שלי, היות שכל היגיעה תלך לריק, כי אני לא רואה שום מוצא משליטת הרצון לקבל, והרצון לקבל היא כל הרע, היינו שרק היא המפריע מלהגיע לבחינת דביקות והשתוות הצורה, אם כן יותר טוב בשבילי שאני אברח מהמערכה הזו.

והיות שאין מגלין לו את הרע בפעם אחד, אלא לאט לאט, היינו נותנים לו עליה, והוא חושב שכבר אין לו רע, היות שהאדם מרגיש בעת עליה שהוא מקורב לה', וכבר אין הוא זקוק שה' יתן לו עוד הפעם עזרה, מטעם שהוא חושב, שעכשיו הוא ישאר בעליה זו לעולמים, כי עתה הוא רואה שהכל הבל הבלים, אלא עיקר הוא להתקרב לה'. והיות שהאדם צריך לראות את כל הרע שבו, בכדי שיהיה בידו לתת תפלה בכל הלב, כי רק אז יש לו כלי שלימה, היינו חסרון אמיתי, לכן הוא מקבל ירידה מלמעלה, היינו שמגלין לו עוד קצת רע מה שנמצא בהרצון לקבל והוא לא חשב על זה, וכן חוזר חלילה, עד שכל פעם מתגלה אצלו יותר רע, ואם הוא לא בורח מהמערכה, נמצא, כשהוא כבר הגיע לבחינה תחתונה שבהרע שלו, אז הקב"ה נותן לו את העזרה הדרושה שבאה אליו בכדי להצילו משליטת הרע שבו, שאז האדם זוכה לבחינת רצון להשפיע, הנקרא, טבע שני, ואז הוא מקבל פקיחת עינים בתורה.

ובהאמור יוצא, שזהו לא כמו שהאדם חושב איך שסדר עבודה צריך להיות, כפי שכלו של האדם, אלא להבורא יש סדר אחר, וגם על זה יש לומר, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי" (ישעיה נ"ה). כלומר, האדם מבין שסדר העולם הוא, שהאדם לומד איזה חכמה או איזה מקצוע, אז כל יום ויום הוא מתקדם והולך, ומבין תמיד יותר ויותר, עד שהוא משיג את הדבר שהוא לומד בשלמותו, לכן לאחר שהאדם כבר רגיל בעבודה, כפי מה שקיבל בבחינת החינוך, היינו שרק על בחינת המעשה צריכים לעבוד. כלומר, שמחנכים אותו לקבל על עצמו בחינת אמונה, להאמין בה', וגם להאמין באמונת חכמים מה שהם סדרו לנו

איך לקיים תו"מ, והאדם צריך רק לזכור בזמן שעוסק בתו"מ, שהוא מקיים מצות ה', אשר ציווה לנו ע"י משה וחכמים שבאו אחריו, וע"י זה אנו נקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא, זהו סדר תחילת עבודת האדם בתו"מ.

ושזה נקרא, עבודה בבחינת המעשה, כלומר שהאדם צריך לזכור בעת עשיית התו"מ, שהוא מקיים מצות ה', וזה נקרא, עבודת הכלל, וכמו כן נקרא זה, דומם דקדושה.

ואחרי זה, היינו לאחר שהוא כבר רגיל בעבודת המעשה, ושומר אותם בשמחה, בזה שהוא זכה לקיים מצות ה', אז יכולים לדבר מבחינת הכוונה, אבל מטרם שהאדם מקיים את התו"מ מבחינת הכלל, היינו מבחינת המעשה, אין לדבר עם האדם הזה בבחינת הכוונה, וזהו כמו שאמר הרמב"ם, שענין הכוונה הנקרא בשם, לשמה, אין מגלין זה לכל אדם, "אלא עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט".

זאת אומרת, שהכלל ישראל, הנקרא, בחינת דומם דקדושה, מאיר להם בחינת אמונה בסוד אור מקיף, ומכח זה יש להאדם לקיים תו"מ בבחינת המעשה, אבל אלו אנשים שהם עוד לא מקיימים תו"מ אפילו בבחינת הכלל, בטח שאין לדבר אליהם מבחינת הכוונה.

מה שאין כן אלו אנשים שמבחינת הכלל הם בסדר, רק מרגישים דחף פנימי, שיש ענין כוונה גם כן, ששמעו שיש ענין, שצריכים לעשות שכל המעשים יהיו לשם שמים, הנקרא, לשמה, אז מתעורר בלבבם שגם הם רוצים להיות מאנשים האלו שעוסקין בתו"מ לשם שמים. ובענין לשם שמים יש כמה פירושים:

א. שעוסק בתו"מ לשם שמים, פירוש, לא שהוא מקיים תו"מ בשביל כבוד או כסף, אלא רק מסיבת שהקב"ה ציווה לנו ע"י משה, שעלינו לקיים מצותיו, בגלל זה אנו מקיימים, ולא בשביל כבוד או כסף וכדומה, נמצא, שזה נקרא, לשם שמים, היינו מטעם שה' ציווה לנו לקיים את התורה ומצות.

אבל תמורת זה האדם רוצה שה' ישלם לו שכר, כמו שאמרו חז"ל "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך" (אבות פרק שני כ"א).

ויש פירוש ב' בענין לשם שמים, היינו לא שהתועלת עצמו היא הסיבה המחייבו לקיים תו"מ, אלא מחמת חשיבותו וגדלותו של הקב"ה, זה מחייבו לעסוק בתו"מ, כלומר, זה שהוא משמש את המלך, ומקיים פקודות המלך, זהו הסיבה שרוצה לעסוק בתו"מ.

נמצא, לא שהשכר היא הסיבה, כמו שהסברנו בבחינה א' דלשם שמים, שהסיבה מה שמקיים תו"מ הוא שרוצה שה' ישלם לו שכר, היות שלא קיום תו"מ בשביל אנשים כנ"ל, אלא הוא עבד בהצנע לכת, שאף אחד מבחוץ לא יודע את עבודתו בתו"מ, רק ה' לבדו, לכן הוא מבקש מה' שיתן לו שכרו.

נמצא, שהתועלת עצמו היא הסיבה. מה שאין כן בזמן שהוא רוצה לעבוד רק בשביל גדלות המלך, זה נקרא, לשם שמים, היינו שכוונת השכר היא במה שהוא משמש להבורא, וזהו כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר אות קצ"א) וזה לשונו "דהיינו שירא משי"ת (לכן הוא מקיים תו"מ) משום שהוא גדול ומושל בכל".

ובהאמור יוצא, שדוקא בזמן שהאדם עובד לא לשם לקבל תמורה, אלא כוונתו הוא לשם שמים, שהוא גדלות ה' היא המחייבו לקיים תו"מ, זה נקרא, לשמה, היינו לא השכר אלא גדלותו של ה', זהו הסיבה שבגללה הוא מקיים תו"מ. אם כן יש לשאול, ומה יהיה הפירוש מה שאמרו "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", אם האדם לא עובד בשביל שכר.

יש לפרש, שאלו אנשים שעובדים שלא על מנת לקבל פרס, פירוש הדבר, שהם רוצים לעבוד בעל מנת להשפיע, אולם הגוף מתנגד לזה ואין ביכולתם להתגבר על הרצון לקבל לעצמו, אבל יש להם רצון וחשק לזה, ומתפללים לה' שיעזור להם שיוכלו לעבוד בלי שום תמורה, אז ה' שומע תפלתם ונותן להם טבע שני, הנקרא, רצון להשפיע,

וזהו השכר שלהם במה שהם זוכים לעבוד רק לתועלת ה'.

אולם יש לדעת כנ"ל, שדוקא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעל מנת להשפיע, היינו שהוא רוצה להגיע לדרגה זו, והיות שזה נגד הטבע, ואין האדם מסוגל מצד עצמו להגיע לזה, אלא שה' צריך לתת לו את הרצון להשפיע, והיות שיש כלל, כי אין מילוי בלי חסרון, כי אי אפשר למלאות איזה דבר אם אין שם בית קיבול, הנקרא, חסרון, והיות שהחסרון של אי יכולת לעשות מעשים דלהשפיע, גם זה אינו בידי אדם להרגיש, אלא הרגשה זו, שהאדם צריך לעשות בעל מנת להשפיע, האדם שואל, לאיזה צורך אני רוצה לעשות מעשים דלהשפיע, אז בטח האדם צריך מקודם להרגיש, שבלי הרצון להשפיע הוא נמצא במצב של חסרון, היינו שהוא נפרד מה' מחמת שינוי צורה, גם זה אין בידי אדם כח להרגיש, אלא גם זה, היינו הרגשת הרע שיש ברצון לקבל לעצמו, שבזה הוא נעשה נפרד מה', גם זה אין בידו להבין, כי שואל, מה יהיה לך מזה שאתה תעשה הכל בעל מנת להשפיע, עם שאלות כאלה נאבד לו הרצון והצורך לעשות הכל בעל מנת להשפיע.

לכן דוקא ע"י המאור התורה שמאיר לאדם, אפילו בזמן שהוא לומד שלא לשמה, המאור הזה נותן לאדם יכולת שירגיש את החסרון והצורך להשיג את הרצון להשפיע, אלא כנ"ל, שלא מראים לאדם את כל הרע הנמצא ברצון לקבל כנ"ל, אלא מראים לו כל פעם קצת, היינו אחרי כל ירידה, שהוא רואה שהוא נמצא בפירוד, ואין לו חשק לעבודה, נותנים לו בחינת עליה, ואחרי כל עליה הוא מקבל עוד הפעם ירידה, עד שמתגלה אצלו כל הרע, ואז לאחר שיש לו כבר חסרון שלם, אז הוא מקבל מלמעלה את הרצון להשפיע, אבל באמצע עבודה, כשהאדם מקבל ירידה, הוא רוצה לברוח מהמערכה, המצב הזה נקרא, אחוריים, היינו שאינו מאיר לו את האמונה שימשיך בעבודה, אלא הוא מבין שה' צריך להתנהג עמו כמו שהאדם מבין, כנ"ל, אבל ה' עושה כדעתו ולא כדעת האדם, שחושב שהסדר בעבודה צריך להיות דומה לכל המקצועות שהאדם לומד, וכל יום הוא הולך קדימה, וכאן האדם רואה שכל יום הוא הולך אחורה, היינו כל יום הוא רואה שהוא נמצא במצב אחוריים, אבל האמת הוא כנ"ל, שהבורא מתנהג עמו כפי שהבורא מבין ולא כמו שהאדם מבין.

ובהאמור אנו רואים, שסדר עבודה היא בהיפך מדעתו של אדם, כי האדם מבין, שעל ידי זה שיהיה לו כל פעם עליה בדרגה הוא יגיע לשלימות המטרה, אבל הבורא מבין להיפך, היות שאם האדם היה נשאר במצב של העליה, אז הוא היה חושב עצמו שהוא כבר שלם, היינו שהוא לא רואה שום חסרון בעבודתו, אז הוא היה נשאר בבחינת הדומם שלו, ובחינת הרע שיש בו מצד הרצון לקבל, לא היה מרגיש שהוא רע, כי הוא לא רואה שיפריע לו מלעסוק בתו"מ. ולא היה יודע מה זה בחינת אחוריים, היינו מהו שהתו"מ אינם מאירים, אלא היה תמיד שמח מזה שהוא עובד את ה' ומקיים מצותיו, ויש כלל, שמלמעלה לא נותנים מותרות, כלומר, בזמן שהאדם לא מרגיש שחסר לו העיקר, אסור לתת לו מותרות.

שיש כלל, בזמן שחסר לאדם חיים הכרחיים, כלומר בזמן שחסר לאדם נשמת חיים, הנקרא, דביקות בה', המכונה, אמונה שלימה, לא שייך לומר שיתנו לו מותרות, כלומר, דבר שאדם לא מרגיש שחסר לו, שבלעדו לא יכול לחיות, ברוחניות נקרא דבר זה אצל האדם, למותרות, היינו דוקא בזמן שאדם מבקש מה' שיתן לו איזה דבר, שכל כך נחוץ לו את הדבר, עד כדי כך שבלי זה החיים שלו לא שוים כלום, זה נקרא, הכרחיות, וזה נקרא, רצון אמיתי, היינו חסרון שהיא ראוי לקבל מילוי, מה שאין כן אם הרצון שלו לא כל כך גדול, זה נבחן למותרות.

לכן בזמן שיש לאדם סיפוק בתו"מ מבחינת המעשה, לא שייך לומר שיתנו לו מדרגה יותר גדולה, כי הוא לא כל כך נצרך לישועה.

ובהאמור יוצא, שאין האדם מסוגל לעלות במעלת הקודש, אלא דוקא בזמן שמרגיש שהוא נמצא בתכלית השפלות, שזה נקרא, מצב של אחוריים, היינו שבזמן שהוא נמצא במצב אחוריים, אז הוא יכול לקבל כלי, הנקרא, חסרון לקבלת עזרה מלמעלה, והעזרה שבאה מלמעלה נקראת, בחינת נשמה, כמו שכתוב בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו, ושואל, במה, והתשובה היא, בנשמתא קדישא".

וכל פעם שהוא מבקש עזרה, הוא מקבל כל פעם מדרגה יותר גדולה, עד שזוכה להשיג את הנרנח"י שבנשמתו.

ובזה יש לפרש, מה ששאלנו, מהו "וראית את אחורי ופני לא יראו", שיש לפרש, "וראית", היינו אם האדם רוצה לזכות לבחינת ראיה, היינו לפקיחת עינים בתורה, כלומר, מבחינת תורה שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה, אין האדם יכול לזכות לזה בזמן עליה, היינו בזמן שהוא רואה שמאיר לו בחינת תו"מ, היינו מזה שיש לו סיפוק, ורוצה שכל פעם תהיה לו מדרגה יותר גדולה, כדרך הנוהג בדברים גשמיים, שכל פעם האדם רואה שהוא מוסיף והולך בהשגת מבוקשו, הן שלומד איזה מקצוע והן שלומד איזה חכמה, נמצא, שהאדם תמיד בבחינת עליה, הנקרא, בחינת פנים.

מה שאין כן ברוחניות הוא ההיפך, שדוקא מבחינת אחוריים, היינו ממצבים שהם לא מאירים, היינו דוקא מירידות, שפירושו, שכל פעם מתגלה אצלו יותר רע, כלומר שמידת הרע שיש בהרצון לקבל, איך שהוא המפריע לאדם שיגיע למטרתו שבגללה הוא נברא, והוא מטעם הנ"ל, כי אין האדם יכול לקבל מה' עזרה, אלא על מצב ששם הוא מרגיש את החסרון אמיתי. נמצא, שאין האדם יכול לומר שהקב"ה לא מסתכל עליו בזה שהוא רואה שהוא הולך אחורי, אלא אחוריים הזה שהאדם מרגיש, זה בא מלמעלה, כלומר שה' נתן לו עזרה בזה שהוא רואה את הרע שנמצא ברצון לקבל.

נמצא, שהאדם כן מתקדם, אלא כנ"ל, לא לפי דעתו של אדם, אלא לפי מה שהבורא מבין, וזה שכתוב "כי לא מחשבתי מחשבותיכם", זאת אומרת, שהקב"ה נותן לו מקודם העזרה, שירגיש כל פעם יותר את שיעור הרע שיש בהרצון לקבל, כנ"ל, שאי אפשר לגלות לו כל הרע בפעם אחת, אלא כל פעם מתגלה אצלו שיעור קטן, בגלל שאם האדם יראה את כל הרע בבת אחת, הוא יברח מהמערכה, לכן מגלין לו מעט מעט, עד שרואה את שיעורו האמיתי, אז יש לו הצורך אמיתי לעזרתו יתברך, ואז הוא זוכה להמשיך את בחינת הנרנח"י שבנשמתו.

וזה שכתוב, "וראית את אחורי", שדוקא ע"י המצבים של אחוריים האדם יכול לזכות להמטרה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (ואתחנן שביעי) "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם, כי אתם המעט מכל העמים".

ויש לשאול, מה בא זה ללמדינו, וכי יש למי שהוא ספק שעם ישראל מרובים מכל העמים, שעל זה בא הכתוב להודיענו, שלא נטעה, שה' בחר מחמת שעם ישראל מרובים מכל העמים, אלא שיש לפרש כנ"ל, כי בזמן שמדברים מעבודה, אז בין בחינת ישראל ובחינת אומות העולם מדברים באדם אחד, כמו שכתוב בזה"ק, "שכל אדם הוא עולם קטן בפני עצמו".

לכן יש לפרש, שלפעמים האדם נמצא במצב, שבחינת ישראל שבאדם מרובה מבחינת אומות העולם שבו, היינו במצב עליה, הנקרא, בזמן שהאדם מרגיש שהוא שלם בתו"מ, לכן ע"י זה האדם יכול לזכות לאהבת ה', כי השכל מחייב, שבזמן שהאדם מרגיש שהוא הולך בדרך הישר, לפי דעתו של האדם, בזמן שהוא עובד בבחינת הכלל כנ"ל, ובגלל זה ה' צריך לאהוב אותו.

על זה באה התשובה, "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם".

ונשאלת השאלה, ומדוע לא חשק ה' את האדם בזמן שהאדם מרגיש עצמו שהוא עובד ה' בשלימות. על זה באה התשובה כנ"ל, כלומר שאין האדם צריך לעזרת ה' שיזכה לאהבת ה', כי האדם מרגיש עצמו לשלם

מבחינת המעשה, שהוא בחינת דומם דקדושה.

אלא אומר הכתוב, אני חושק בכם מטעם "כי אתם המעט מכל העמים", היינו, דוקא מהמצב שאתם מרגישים שאתם המעט מכל העמים, זאת אומרת, שכל הרצונות של אומות העולם מושלים עליכם, ובחינת ישראל שבכם אינם עולים בשם, ואתם רואים את הרע שבקרבכם בשיעור הרע אמיתי, ואז מתפללים שאני אתן לכם עזרה, והיות שיש לכם עכשיו חסרון אמיתי, שאתם מרגישים איך שאתם רחוקים מלעשות משהו בעל מנת להשפיע, אז מתעורר הזמן המתאים לתת לכם עזרה, היות שאז אתם מבקשים הכרחיות ולא מותרות כנ"ל.

במצב עליה לא חסר לאדם שה' יעזור לו רק על מותרות, וזה שכתוב "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם", כי אז אין אתם צריכים אותי לענין הכרחיות, היות המצב שלכם הוא מרובה מכל העמים, שאתם מרגישים שאתם שולטים על הרע שבכם מבחינת הכלל, שהוא בחינת מעשה. אלא מדוע ה' חשק בכם, דוקא מהמצבים שאתם המעט מכל העמים, כלומר שהאומות העולם שבכם שולטים על בחינת ישראל שבכם, ואתם צועקים אלי הצילו בכל הלב, אז אני אוהב אתכם, ורק אז אני יכול לקיים את כל מה שהבטחתי להאבות על ירושת הארץ, מטעם כי עתה כבר יש לכם כלים לקבל את ברכתי, היינו כלים דהשפעה, שבזמן שיש להאדם כלים דהשפעה, אז הוא יכול לקבל את הברכה מלמעלה.

היוצא מכל הנ"ל, שאין האדם צריך להתפעל שבזמן הירידה בא אליו הרע שבו להתווכח עמו, ונותן לו להבין, הלא אתה רואה שאין אתה מתקדם בעבודה, לכן אני מייעץ לך לברוח מדרך הזה, שהיא בחינת עבודה דלהשפיע, וללכת לעבוד בדרך שכל הכלל עובדים, היינו רק בבחינת המעשה, ואז הוא הזמן של בחינת הבחירה, כלומר או להתגבר ולומר, עתה אני רואה את האמת, איך שאני מרוחק מה' ורק ה' יכול לעזור לו, והוא מאמין במה שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה", אפילו שאינו ראוי לעזרה גם כן ה' עוזר. לכן הוא אומר, אני בטח אקבל עזרה מלמעלה, היות שאני מרגיש שהעזרה מה שה' יתן לי עכשיו, זה ממש בחינת "מחיה מתים", מה שאין כן אם האדם לא זוכה, אז הוא בורח מהמערכה ואומר, שעבודה זו שייכת לאנשים מוכשרים אבל הוא אינו מוכשר לזה, ועל זה דרשו חז"ל "כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בה ורשעים יכשלו בה", לכן לא לברוח.

מהי הסיבה שבגללה זכו ישראל לירושת הארץ, בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ד
1990/91 - מאמר 44

הכתוב אומר (עקב, שלישי) "לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם, כי ברשעת הגוים ה' אלקיך מורישם מפניך, ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך".

ויש להבין זה, שמכאן משמע, שהסיבה, שה' נתן ירושת הארץ לעם ישראל, היא מטעם כמו שכתוב "כי ברשעת הגוים ה' אלקיך מורישם מפניך". זאת אומרת, אם הסיבה של "רשעת הגוים" לא היתה, אז לא היה ענין לתת ירושת הארץ. ועוד יש להבין, מהי הסיבה השניה. אומר, מטעם "אשר שנשבע ה' לאבותיך". ולולי השבועה, אין ה' צריך לתת את הארץ לעם ישראל.

זה קשה להבין, הלא חז"ל אמרו "לא נברא העולם אלא בשביל ישראל". משמע, שכל הדברים טובים שישנם בעולם הם בשביל ישראל. ומכאן משמע, שבגלל סיבות אחרות נותנים לעם ישראל ארץ חמדה טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש. שהכתוב נותן ב' סיבות:

א. מטעם רשעת הגוים.

ב. מטעם השבועה, שנשבע לאבותיך.

אבל הכתוב בא לנו לומר, שבל נטעה, שהסיבה שנותן לנו ירושת הארץ, היא מטעם "צדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם", אלא מטעם ב' סיבות הנ"ל.

ואמו"ר וצ"ל שאל על מה שכתוב (לך לך, שישי) "ויאמר אליו, לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. ויאמר, במה אדע כי אירשנה. ויאמר לאברהם, ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, וענו אותם ארבע מאות שנה, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

ושאל, מהי התשובה, שה' השיב על מה שאברהם שאל "במה אדע כי אירשנה", שה' אמר לו "ידוע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ואחר כן יצאו ברכוש גדול". זאת אומרת, שהתשובה היתה על השאלה "במה אדע". היינו, שאברהם אומר, שהוא רוצה בטוחות על הירושה. אז הקב"ה נתן לו תשובה, שע"י התשובה זו הוא כבר יהיה בטוח על ירושת הארץ. אם כן יש להבין את התשובה, שבה כבר יש הבטחה על הירושה.

ואמר, שהפירוש הוא, שבזמן שה' אמר לו "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה", אז אברהם ראה את גדלה וחשיבותה של הארץ הזאת. כי ענין ירושת הארץ, הכוונה על בחינת מלכות, שהיא מקבלת את כל האורות מלמעלה ומשפעת להנשמות. כי מלכות נקראת "כנסת ישראל".

ואברהם ראה, לפי הכלל "שאין אור בלי כלי", כלומר "שאין מילוי בלי חסרון", שאם ה' יתן לישראל קצת הארה והתעוררות מלמעלה, הם יהיו מסתפקין במועט, ולא יהיה להם שום חסרון למדרגות יותר גבוהות. אם כן ראה אברהם, שאין שום אפשרות שעם ישראל יוכלו לקבל את ירושת הארץ, מטעם שאין להם צורך לזה.

וזו היתה השאלה "במה אדע". לא חס ושלום שהוא לא האמין מה שה' אמר לו. אלא שאלתו היתה, שאמר, שהוא לא רואה, שיהיה להם צורך לזה. כמו כשנותנים לאדם איזה דבר יקר ערך, אבל אם אין לו צורך לזה, אין האדם יכול להנות מאותו דבר. נמצא, אפילו שיתנו להם ירושת הארץ, אם אין להם צורך, אז לא יוכלו להנות מזה. והגם מצד הנותן הכל בסדר, אבל אם אין להתחתון צורך, מה הנותן יכול לעשות. וזהו ששאל אברהם.

והתשובה היתה "ידע תדע, כי גר יהיה זרעך". כלומר, שהם יהיו בגלות אצל המצרים, שזה נקרא "ארץ לא להם". שפירושו, שעם ישראל, שהם רוצים לעבוד לשם שמים, והמצרים יהיו שולטים עליהם. וכל פעם עם ישראל ירצו לצאת מהגלות, כמו שכתוב (שמות, שלישי) "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שוועתם אל אלקים מן העבודה". שבאופן כללי נקראים "אומות העולם" רצון לקבל לעצמו. אלא בהרצון לקבל יש הרבה רצוניות, שכל רצון בפני עצמו מיוחס ל"אומה" מיוחדת. לכן נקראים באופן כללי "ע' אומות העולם", כנגד ע' בחינות רצון. שזה נמשך בסוד "זה לעומת זה", זאת אומרת כנגד ז' ספירות דקדושה, שהם חג"ת נהי"ם, וכל אחד מהן כולל עשר ספירות, ביחד הם ע' אומות.

וגם יש בחינת "ישראל", שהם נקראים על שם "ישר-אל", שהם ההיפך מהרצון לקבל לעצמו, אלא הם בבחינת רצון להשפיע לה', היינו שהוא רוצה לעשות נחת רוח ליוצרו.

לכן, כיון שהמצרים היו שולטים עליהם, היו מוכרחים לעשות כל עבודתם לטובת המצרים ולא לתועלת ה'. וזה שאומר "וייאנחו בני ישראל מן העבודה". פירושו, שבני ישראל היו רוצים לעבוד לתועלת ה', והמצריים היו שולטים עליהם, לכן "וייאנחו". כלומר, שראו, שלא די שלא מתקדמים, אלא הם הולכים אחורה. וזה שאומר "ותעל שוועתם אל אלקים מן העבודה".

ואז, כשהם רואים שלא יכולים מכוחות עצמם לצאת מהגלות, לכן מבקשים מה', כמו שכתוב "ותעל שוועתם אל אלקים", שפירושו, שה' עזר להם לצאת מגלות מצרים. וזה כמו שאומר הזה"ק על מה שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". ושאל, במה, והשיב "בנשמתא קדישא".

נמצא, שדוקא בזמן שהם מונחים תחת שליטת הרע, אז רואים בכל פעם יותר את שליטת הרע, ואז האדם בא לידי הרגשת ב' דברים:

א. שהרצון לקבל, שהוא שליטת המצריים, הוא כל כך רע שמרחיק אותו מה'. כלומר, שטרם שהתחיל בעבודה דעל מנת להשפיע, עוד לא היה יודע כמה רעות גורם לו הרצון לקבל. וזה מטעם הידוע, שלא מראים לאדם את תוקף הרע בפעם אחת. אלא מעט מעט מראים לו, כי אחרת הוא תיכף יברח מן העבודה, שהוא יגיד, שזה לא בשבילו.

ובהאמור יש לפרש דברי הרמב"ם, שאומר, ש"ענין לשמה לא מגלין לאדם בתחילת עבודה, אלא עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט". ויש להבין, מהו הפירוש "מגלים להם רז זה מעט מעט". שיש להבין, איך זה אפשר להיות ענין "מעט מעט". הלא כשאומרים לאדם, שהוא צריך לעשות הכל לשמה, כבר אצלו הכל מגולה, ומה יש עוד לגלות.

אלא שיש לפרש, שענין מה שאומר "מגלים להם", מי הוא המגלה להם רז זה של ענין של לשמה. וגם יש להבין מה שאומר "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה". מי יודע שכבר זכה לבחינת "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה".

אלא זה יכולים להבין, כמו שאמר הזה"ק פשט על מה שכתוב "או הודע לו אשר חטא". ושואל, מי הודע לו. ומשיב, הקב"ה. ויש להבין מה שאומר "שהקב"ה הודע לו אשר חטא". באיזה אופן הודע לו. ויש לפרש זה על דרך שכתוב בהסולם (בראשית חלק ג' דף ס"ד) וזה לשונו "שאם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו להנאתו עצמו, מכל מקום ע"י המאור שבה ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה, שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי להשפיע נחת רוח ליוצרו. ואז יפקח ה' את עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלימות, שאין בו חסרון כל שהוא".

ובהאמור נבין, איך שהקב"ה מודיע לו "אשר חטא". שיש לפרש, זה שהאדם לומד אפילו שלא לשמה, המאור שבה מודיע לו, שהרצון לקבל הוא הגורם לכל הרע, שהוא המפריע, שתהיה יכולת להאדם לקבל טוב ועונג הזה, מה שיש ברצונו יתברך לתת

להנבראים. והמאור שבתורה, זה נקרא שהקב"ה מודיע להאדם אשר חטא.

ובזה גם כן יש לפרש, מדוע אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל להרגיל את האדם בעבודה דשלא לשמה ולא בלשמה. וזהו מטעם, שענין לשמה מגלים להאדם ע"י שמקבל מאור התורה. נמצא, ממילא, שאם הוא לא עוסק בתורה אפילו שלא לשמה, מאיפה הוא יקח מאור התורה. לכן אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל בשלא לשמה.

ובזה נבין מה ששאלנו, מי יודע אם כבר זכו לחכמה יתירה, שכבר מותר לגלות להם את הענין של לשמה. התשובה היא, המאור שבתורה יודע כמה הם מתפעלים ממאור התורה, בשיעור זה יש יכולת לגלות להם את הענין של לשמה.

ובזה נבין מה שאומר הרמב"ם "שמגלים להם מעט מעט", שהפירוש הוא, היות שענין "לשם שמים" פירושו "לא לתועלת עצמו", והאדם צריך להרגיש מהו שלא לצורך עצמו. וזה מגלה לו המאור התורה. לכן כל פעם המאור מגלה לו את ערך הרע שיש ברצון לקבל, כי ע"י המאור שהאדם מקבל מהתורה, הוא רואה כל פעם קצת רע שיש בהרצון לקבל. וזה שאומר "מגלים לו מעט מעט".

וענין רע מתפרש בב' אופנים:

א. מהו טובו של הרע, היינו כמה האדם מפסיד ע"י הקבלה לתועלת עצמו.

ב. כמה שהגוף מתנגד להעבודה דלהשפיע.

וב' אלה האדם מקבל מהמאור שבתורה מעט מעט. וזה שאומר "מגלים להם מעט מעט רז זה". היינו, שע"י המאור, שמקבל מבחינת התורה דשלא לשמה, הוא בא לידי גילוי של ב' דברים כנ"ל. היינו, שיעור הרע הנמצא בהרצון לקבל, שיעור התנגדות הגוף כל פעם במידה מרובה, שהאדם רואה בכוחו להתגבר. וזה שאומר "מעט מעט". זאת אומרת, שכל פעם המאור מגלה לו, שזה נקרא, שאי אפשר לגלות לו בפעם אחת, כנ"ל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אומר הכתוב, שדוקא ע"י רשעת הגוים זכו לירושת הארץ. והטעם הוא כנ"ל, כמו שהבטית ה' לאברהם, שבאופן זה, היינו שעם ישראל יסבלו גלות מצד המצריים, כלומר, כל אומות העולם עם כל מידות הרעות שיש בהם, הם רוצים לשלוט על עם ישראל. ועם ישראל רוצים דוקא לעשות הכל לתועלת ה', ולא לתועלת ע' אומות כנ"ל, אז מורגש להם חסרון. והם יראו, שאין בכוחם להתגבר עליהם.

ואז יהיה, כמו שכתוב "וייאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שוועתם אל אלקים מן העבודה". אז ה' יתן להם העזרה הדרושה לזה. והוא כנ"ל, שכל פעם הם יזכו לבחינת "נשמתא קדישא", וזו תהיה הסיבה שבני ישראל יצטרכו לקבל את ירושת הארץ, מטעם שהם יקבלו זה מתוך הכרח, היינו להציל את עצמם משליטת אומות העולם.

וזה שכתוב "כי ברשעת הגוים ה' אלקיך מורישם מפניך". כלומר, שדוקא ע"י רשעת הגוים יש יכולת שה' יכול להורישם את ארץ ישראל כנ"ל. כי הרגשת הרע, בזמן שמגלים שהרע הזה, הוא המפריע להגיע להתקרבות ה'. כי רק זה חסר לנו. כי ענין "קירוב וריחוק" ברוחניות, הוא ענין השתוות הצורה. ובזמן שיש השתוות הצורה בין אור לכלי, אז האור מתלבש בהכלי.

לכן הרגשת הרע, הנקראת "רשעת הגוים", גורמת צורך להתפטר מהרע. ואז האדם מתחיל לטהר עצמו מבחינת קבלה לעצמו. ואז הוא רואה, שאין זה בידו. ואז מתחיל להתפלל לה', שיעזור לו, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". כנ"ל בדברי הזה"ק, שנותנים לו נשמתא קדישא. כלומר, שכל פעם שמקבל עזרה מלמעלה, הוא ע"י שנותנים בחינת נשמה. נמצא, שהעליות והירידות, הן הסיבה הגורמת צורך ורצון לקבל את ירושת הארץ.

וזה שאומר, שהסיבה היא, מטעם "אשר נשבע ה' לאבותיך". שפירושו, לא שהסיבה מטעם שנשבע לאבותיך, מטעם זה הוא נותן להם את ירושת הארץ. ושאלנו, הלא חז"ל אמרו על מה שכתוב "בראשית. אין ראשית אלא ישראל". נמצא שהכל היה בשביל

ישראל ולא מטעם שבועה שנשבע להאבות.

אלא שיש לפרש, כשבני ישראל יהיו מוכשרים לקבל את ירושת הארץ, היינו שיהיה להם צורך לירושת הארץ, מטעם כמו שאומר "כי ברשעת הגוים ה' אלקיך מוריש מפניך", זאת הסיבה שבני ישראל ירשו את הארץ. ידוע ש"הארץ" נקראת בחינת מלכות, שמלכות נקראת "כנסת ישראל", מטעם שהיא כונסת בתוכה כל מה שיש בז"א, הנקרא, "ישראל", שזה נקרא "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה", שע"י היחוד הזה מושפע שפע להנשמות.

כל זה בא מתחילת מחשבת הבריאה, כדרשת חז"ל "אין ראשית אלא ישראל". זאת אומרת, מטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, הכוונה על בני ישראל. רק באיזה אופן הם יקבלו את הטוב ועונג. על זה בא הכתוב להודיענו, שהסיבה העיקרית, שעל ידו הם יהיו מוכשרים לקבל, היא בחינת "ברשעת הגוים", כנ"ל. וכמו כן "ולמען הקים את הדבר, אשר נשבע ה' לאבותיך". שענין "ירושת הארץ" הוא כמו שהודיע לאברהם, בזמן שאברהם שאל "במה אדע כי אירשנו", שהתשובה של הקב"ה היתה, שבני ישראל יהיו בגלות, שהכוונה היא "ברשעת הגוים", כנ"ל.

ובהאמור יוצא, שאין האדם יכול לעלות במעלת הקודש, אם הוא לא מרגיש חסרון במצב שבו הוא נמצא. זאת אומרת, החסרונות והיסורים שהאדם מרגיש, הם נותנים להאדם צורך למצוא עצות, כדי למלאות את חסרונותיו. מה שאין כן, אם לא מרגיש בעצמו חסרון, כלומר שהגם שיכול להיות, שיודע שיש בו חסרונות בעבודה, אבל אין לו יסורים מזה, אין החסרון הזה מסוגל לקבל מילוי, מטעם שהוא לא מחפש עצות לזה, ובלי אתערותא דלתתא, היינו בלי שהאדם מבקש מה' עם כל הלב, אין מקום לעניית התפלה, היות שאם אין לו יסורים מהחסרון, כבר אינו יכול לבקש עם כל הלב.

וזהו כמו שכתוב במדרש שוחר טוב (תהילים כ"ג) וזה לשונו "כי ה' אלקיך ברכך בכל מעשי ידיך, יכול אפילו יושב בטל". תלמוד לומר "בכל מעשי ידיך", אם עשה הרי הוא מתברך, ואם לאו, אינו מתברך".

הרי אנו רואים, שבלי אתערותא דלתתא, היינו בלי מעשה מצד התחתון, אין הברכה יכולה לבוא. ונשאלת השאלה, למה. והתשובה היא, זה שהאדם מתחיל לעשות, מהעבודה זו האדם מקבל את החסרון להדבר, כלומר שיש הבדל בהצורך שבדבר. זאת אומרת, שיש להבין, עד כמה שנחוץ להאדם את מה שהוא רוצה להשיג. כי העבודה והעצות, שהאדם משקיע בכדי להשיג את מבוקשו, זה מרחיב את החסרון להדבר. וממילא, כשהוא ישיג את הדבר, הוא יכול להנות מהדבר.

לכן כשמדברים בעבודה, הגם שיש לאדם צורך להתעלות בעבודה, אבל הצורך הזה עוד לא פועל באדם, שתהיה לו נחיצות להדבר. וממילא כשיתנו לו משהו מלמעלה, והוא עוד לא יודע להחשיב את מה שיתנו לו, זה ילך לאיבוד לתוך הס"א. וכל זה הוא מטעם, שהאדם אינו חכם כל כך, שידע איך להעריך משהו ברוחניות.

וזה על דרך שאמרו חז"ל (חגיגה ד') "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו". היינו, זה שהאדם אינו יודע להעריך, אם נותנים לו קצת התקרבות מלמעלה, לכן תיכף זה מסתלק ממנו, והוא מקבל ירידה. וזהו מטעם שאינו יודע לשמור את ההתקרבות.

כי מדרך העולם הוא, שאם נותנים למי שהוא להכנס קצת לחצר המלך, אז הוא דואג ומחפש עצות, איך להכנס לבית המלך, ולא מסתפק בזה שהוא נמצא בחצר המלך. לכן כשמקרבים קצת את האדם, אז האדם שבע רצון מזה שקירבו אותו, ואין הוא דואג לחפש עצות, איך הולכים קדימה, לכן זורקים את האדם לחוץ. ואז, כשהאדם מקבל ירידה, שזה נקרא "תאונת דרכים", כלומר שקבל תאונה בדרך שהיה הולך להתקרב לה'.

היינו שרכב אחר נכנס לתוך רכב שלו, כלומר שהרכב של עולם הגשמי נכנס לתוך הרכב של הרצון להשפיע. ואז, כל החיים

שהיה לו מצד הרצון להשפיע, נסתלק ממנו, ונשאר בלי הכרה. היינו, שעכשיו הוא מרגיש, שכבר אין לו חיים רוחניים. אלא עד שמתאושש לאט לאט, ומתחיל להרגיש, שכל החיים ממה שהוא חי עכשיו, הוא רק מהרצון לקבל לעצמו. ואז שוב מתחיל לחשוב ולחפש עצות, איך שוב לכנס להעבודה דלהשפיע.

נמצא, שבכדי שיהיה לו חסרון, שיהיה לו צורך לעלות במעלות עבודה דלהשפיע, נותנים לו מלמעלה את הירידה, כדי שיהיה לו צורך להתקדם כנ"ל, כי בלי צורך אמיתי אין האדם מסוגל לקבל, מה שהוא צריך להשיג. ולכן אם האדם רוצה לשמור עצמו, שלא יהיה לו תאונת דרכים, הוא צריך לשמור את עצמו, שלא יהיה לו התנגשות עם הרכב של הרצון לקבל. בזה הוא יהיה בטוח, שלא יאבד לו מה שנותנים, היינו את העליה שקבל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ואתחנן, רביעי) "וזכרת, כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם". שיש לפרש על דרך העבודה, שהאדם צריך לזכור, שהיתה לו ירידה מטרם שבא לעליה. היינו שה' נתן לו להרגיש את הרע שבו. כלומר, שהאדם צריך להאמין, כי הרגשה זו, שהוא עבד אצל המצריים, היינו שאין לו רשות לעשות משהו לתועלת ה', אלא כל מה שהוא עושה, הוא רק לתועלת המצריים שבאדם, זה בא מצד ה'. ואח"כ צריך לזכור, שעכשיו, כשהוא נמצא במצב עליה, היינו שמרגיש קצת שהוא מקורב לקדושה, אז צריך לזכור, שהוא צריך לילך קדימה. לכן הוא צריך עכשיו לזכור, כמו שהיה מקודם עבד, זאת אומרת, שהיה במצב של ירידה. לכן הוא צריך עכשיו גם כן למצוא אצלו מקום חסרון, כדי שיהיה לו צורך ללכת קדימה, אחרת מוכרחים לו מלמעלה ירידה, כי בלי צורך אין האדם יכול להתקדם, והוא מוכרח להישאר במצב שבו הוא נמצא. לכן כדי שלא יהא צורך לתת לו ירידה, לכן בזמן עליה הוא צריך למצוא אצלו מקום חסרון. וזה שכתוב "וזכרת, כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם".

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להתחיל את העבודה בבחינת הכלל, היינו מבחינת המעשה, ולכוון, שזה יהיה לשם שמים. שפירושו, שהאדם מקיים תו"מ מטעם שה' נתן לנו תורת חיים. שע"י זה שאנו שומרים, מה שה' צוה לנו, אנו נקבל שכר, כמו שאמרו חז"ל "ונאמן בעל מלאכתיך, שישלם לך שכר פעולתיך". וע"י זה יהיה לנו טוב בעולם הזה וטוב בעולם הבא.

וזה שאנו צריכים להאמין, שאפילו אם באים לו דעות ומחשבות, שלא נותנים לו להאמין, הוא צריך לבקש מה', שיתן לו כח להאמין. ויש אח"כ מדרגה יותר גבוהה, שהיא "שלא על מנת לקבל שכר", אלא הוא זוכה להרגיש, שקיום תו"מ הוא אצלו בבחינת שהוא משמש מלך גדול. ומזה באים לירושת הארץ.

מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ה
1990/91 - מאמר 45

חז"ל אמרו (שבת י') "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".

ויש להבין:

א. מה זה "דין אמת", ומהו "דין אמת לאמיתו". שמשמע, שיכול להיות דין אמת, רק חסר ענין "לאמיתו". אבל בדרך כלל זהו אמת. ומהו פירושו "לאמיתו". כלומר, מה זה מוסיף לנו את ענין "לאמיתו".

ב. מהו "כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".

ג. מהו דוקא "אמת לאמיתו" הוא יכול להיות שותף להקב"ה. מה שאין כן סתם אמת, לא יכול להיות שותף. ויש להבין מהי הסיבה, כלומר מהו הקשר "אמת לאמיתו" למעשה בראשית.

הנה ידוע שמעשה בראשית, שהוא ענין בריאת העולם ומילואה, היתה על הכוונה להטיב לנבראיו. ומבחינה זו יצא העולם עם חסרון וגם עם המילוי של החסרון, הנקרא בשם "עולם אין סוף", שהיה אז אור העליון ממלא כל המציאות של הבריאה. אלא כדי שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום". שהוא ענין העלם והסתר, שלא יהא ניכר בעולם את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים, טרם שיכולים לכוון בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו.

לכן מוטלת על הבריאה לתקן את ענין הבושה, שהם שצריכים לכוון בעל מנת להשפיע. והיות שהנבראים נבראו בטבע של רצון לקבל לעצמו, כידוע, מטעם שהבורא רוצה שהנבראים יהנו מהטוב, מה שהוא רוצה לתת להם, לכן ברא בהם רצון והשתוקקות להדבר. לכן, אם הנבראים צריכים לעשות פעולה הפיכה, היינו לקבל על הכוונה דלהשפיע, זהו עבודה רבה. וזה נקרא, שניתן לנו לעשות כלים מוכשרים, שיהיו מוכנים לקבל את הטוב ועונג, ושלא תהיה שום בושה בעת קבלת התענוגים.

נמצא לפי זה, שהכלי הצריכה לקבל את הטוב מהבורא, מורכבת מב' בחינות:

א. רצון לקבל תענוג.

ב. שהכוונה תהיה בעל מנת להשפיע.

ובהאמור יוצא, כדי שתצא לפועל מטרת הבריאה, שהיא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג, יש שם להבחין בענין עשיית הכלים ב' שותפים:

א. הבורא, מה שהוא נתן את הרצון לקבל.

ב. מה שהנבראים צריכים לתת את הכוונה על הקבלה, מה שהם מקבלים, הנקרא "בעל מנת להשפיע".

ומב' אלו נעשה הכלי, הראוי לקבל את הטוב ועונג.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאמרו "כאילו נעשה שותף למעשה בראשית". ויש להבין, מה מרמז לנו, בזה שאומרים "כאילו". והענין הוא, כי מצד האור, שהוא הטוב ועונג, בטח רק הבורא נותן, ובזה אין שייך לומר שותפות. אלא על הכלי, שם שייך לומר שותפות. היות שהבורא נותן הרצון לקבל וההשתוקקות לקבל תענוג, והנבראים נותנים חציה השני של הכלי, שהיא הרצון להשפיע. כלומר, שחלק מן הכלי אנו מיחסים להבורא, שהוא הרצון לקבל. וחלק הב' של הכלי, שהוא הרצון להשפיע, אנו מיחסים זה להנבראים, שהנבראים עושים את זה. נמצא, בהכלי יש ב' שותפים.

וזהו על דרך שכתוב בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, אות ס"ז) וזה לשונו "ולאמר לציון, עמי, אל תקרי, עמי אתה, אלא, עמי אתה, עם עין חרוקה. שפירושו, להיות שותף עמי. מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, אף אתה כך. זאת אומרת, אני התחלתי את הבריאה בזה שבראתי את הרצון לקבל, ואתה צריכים

לגמור, היינו לתת על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע. וזה נקרא שותפות".

נמצא, שעיקר שותפות נובעת מכח הצמצום וההסתר, שנעשה על הכלי קבלה. כלומר, שנסתלק האור מכח תיקון הצמצום. אלא ע"י התיקון, הנקרא "בעל מנת להשפיע", שוב יכול האור להאיר, כפי שיעור שיש בהכלי רצון להשפיע.

ולפי זה יש לשאול, הלא כתוב "מלוא כל הארץ כבודו", וכמו כן כתוב בזה"ק "לית אתר פנוי מניה" (אין מקום שיהא פנוי מהבורא), שמשמע, שאין שום מקום הסתר וצמצום בעולם, הלא אנו רואים, שבזמן שהאדם בא לידי ירידה, אז האדם שורה תחת שליטת הסתר וצמצום, ואינו מרגיש שום רוחניות.

אלא הפירוש הוא, שלגבי הבורא אין שום צמצום, אלא "מלוא כל הארץ כבודו". אלא "אתה הוא עד שלא נברא העולם, ואתה הוא משנברא העולם". שיש לפרש, כמו מטרם שנברא העולם (שהעולם, היינו ההעלם וההסתר), היה אז הבורא ממלא כל המציאות. כמו כן משנברא העולם (לאחר שנברא ההעלם והסתר), גם כן הבורא ממלא כל המציאות. ואין מקום פנוי מהבורא, אלא כלפי הנבראים הוא נסתר, שלא מרגישים אותו מטעם התיקון, שהוא ענין שלא תהיה בחינת בושה.

ובהאמור יוצא, שענין ההעלם וההסתר, שהאדם מרגיש בעבודה, מתחיל דוקא בעת שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה', כמו שכתוב "ולדבקה בו", שהוא ענין השתוות הצורה. שעניינו הוא, כמו שהבורא רוצה להנות לנבראיו, כמו כן האדם צריך להשתדל, שכל דאגותיו בחיים יהיו אך ורק לעשות נחת רוח להבורא.

ובכדי שהאדם לא ירמה את עצמו, לומר שהוא לא דואג לעצמו, אלא כל כוונתו הוא אך ורק להשפיע להבורא, לכן כשנותנים לו מלמעלה בחינת ירידה, היינו שאינו מרגיש שום טעם בתו"מ, אז ניתן להאדם לראות את מצבו האמיתי, אם אין לו שום רצון לעצמו, אלא כל מחשבותיו הם לתועלת הבורא, או לתועלת עצמו. היות בזמן הירידה האדם צריך לומר, מה חשוב לי מה אני מרגיש בעת שאני עוסק בתו"מ, הלא כל מחשבותי הם לתועלת ה', לכן אני עושה את שלי, ואני מאמין שה' יהנה מזה. וענין מחשבה, שצריכים כך לחשוב, אני מקבל מאמונת חכמים. מה שאין כן כשכוונתו לתועלת עצמו, הוא אומר אחרת.

וזהו כמו שמובא במאמר "סדר עבודה" של אאמו"ר זצ"ל (אות ו') וזה לשונו "וכשמתיחסים את העבודה לה', צריכים להאמין, שה' מקבל עבודתינו, ולא חשוב באיזה צורה נראה העבודה, ורק האדם צריך ליחס את העבודה לה', זה הוא מספיק".

לכן, בזמן הירידה הוא יכול לראות את מצבו האמיתי בעבודה. אולם עיקר הנקודה היא, שהוא צריך אז להתחזק באמונה, ש"מלוא כל הארץ כבודו". אם כן, אפילו שהאדם נמצא במצב השפלות, אסור לו לאדם לומר, שבמקום הזה חס ושלום לא יכולים לומר "מלוא כל הארץ כבודו". אלא האדם צריך להאמין במה שכתוב "כבודו מלא עולם", שרק ממנו נסתר הדבר, וזה נעשה בכדי שע"י זה יהיה לו מקום לעשות בחירה, ולעשות בעל מנת להשפיע, ולא לתועלת עצמו. היות בגלל תועלת עצמו, אין הוא יכול לעבוד בשמחה, מטעם שהרצון לקבל לעצמו אין מרגיש שום טעם.

והאדם יכול אז להיות שבע רצון, מזה שיש לו עכשיו המקום, שהוא יכול לומר, שהוא עובד עתה רק לתועלת ה'. ואם הוא לא יכול להתגבר ולהיות בשמחה מעבודה הזו, אז האדם צריך לומר, אני שבע רצון, שאני רואה את האמת, איך שאני מרוחק מעבודה של אמת, לכן עכשיו יש לי הזדמנות, שאני אוכל לבקש מה' בכל הלב, שיעזור לי, אחרת אני אבוד, כי אני רואה, שאין בידי שום כוח, שאני אוכל להתגבר ולצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור אנו רואים, שסדר העבודה הוא, שהאדם צריך לבקש שכר תמורת עבודתו בתו"מ, שעל ידם הוא יגיע לעבוד לשם שמים, שזה נקרא, שהאדם צריך לקנות כלים

דהשפעה, שעל ידיהם תהיה יכולת לקבל את הטוב ועונג, שזו היתה מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וזהו על דרך שאמרו חז"ל "לא נתנו תו"מ, אלא לצרף בהם את ישראל". היינו, שהשכר, שהם מבקשים עבור קיום תו"מ, הוא הצירוף, היינו הכוונה, שיזכו ע"י קיום תורה ומצות להרצון להשפיע, כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו שאמרו "כל הדיין שדן אמת לאמיתו, נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". והשאלה היא, מהו "אמת" ומהו "אמת לאמיתו". והתשובה היא, כמו שכתבתי (מאמר מ"ד, תשנ"א), שבענין "לשם שמים" יש ב' בחינות:

א. שהוא עובד לא בשביל שאנשים יכבדו אותו, או בשביל כסף, וכדומה. אלא הוא עובד בהצנע לכת עם ה' אלקיך. וכל עבודתו היא, כדי לקיים תו"מ, מה שה' צוה אותנו. לכן הוא מבקש מה', שיתן לו בעולם הזה חיים, ובריאות, ופרנסה, וכדומה. וגם יתן לו שכר בעולם הבא. כמו שכתוב בתורה "והיה אם שמוע, ונתתי, ונתתי עשב בשדך", היינו שה' ישלם לו שכרו. היינו, שהמעשה מצות מה שהוא עושה, הוא רק לשם שמים.

ב. שהוא עובד לשם שמים, אפילו גם הכוונה שלו היא לשם שמים. כלומר, שהוא לא רוצה שום שכר, אלא הכל לתועלת ה', שזה נקרא, שגם הכוונה היא לשם שמים.

אם כן יש לפרש "אמת" סתם נקרא, שרק המעשים שלו הם לשם שמים, אבל הכוונה הוא עוד לא מסוגל לעשות לשם שמים. לכן כשמדברים מבחינת עבודה, יהיה הפירוש, כל אדם, שהוא רוצה לדון את עצמו, ולראות, איך המצב שלו בעבודה, הוא צריך להיות דיין אמת.

והגם שהוא דיין אמת, שהוא רואה, שכל מעשיו הם לשם שמים, אבל הדיין הזה אינו יכול להיות "כאילו הוא שותף להקב"ה במעשה בראשית". היינו, שמעשה בראשית, שהוא ענין בריאת העולם, שהכוונה היתה בכדי להנות לנבראיו. ונעשה תיקון, בכדי שלא תהיה נהמא דכסופא, שהנבראים צריכים לעשות את חצי הכלי הב' כנ"ל, שהוא הכוונה בעל מנת להשפיע. והיות שהדן דין אמת, עדיין אינו ראוי לקבל את הטוב והעונג, מסיבת שעדיין יש שינוי צורה בינו לבין האור, לכן הוא לא יכול להיות שותף.

מה שאין כן הדיין הזה, הדן דין "אמת לאמיתו", היינו שגם הכוונה היא לשם שמים, שאז כבר יש תיקון את הכלי קבלה, שתהיה השתוות בין הכלי להאור, שאז יכול האור לבוא בכלי ההוא, הדיין הזה הוא נעשה שותף. מטעם כנ"ל, שהוא נתן את השותפות של הכלי, היינו הרצון להשפיע, השורה על הכלי של רצון לקבל, הנקרא "מקבל בעל מנת להשפיע".

זאת אומרת, שרק עכשיו, בזה שהוא גמר את הכלי, כבר מטרת הבריאה, שהוא מעשי בראשית, יכולה להתגלות להתחתונים, מטעם שכבר נתקן את ענין של בושה, מכח שהם כבר יכולים לקבל הכל בעל מנת להשפיע.

אולם בזמן שהאדם מעמיד דיין, לדון את מצבו, כלומר לראות, איך שהוא אם הוא מעדיף אהבת ה' יותר מאהבה עצמית, שהדיין צריך לומר את האמת שבדבר, זה לא צריך להיות עיקר עבודתו. אלא להיפך, עיקר העבודה היא, שהאדם צריך להשתדל בימין, כלומר לעסוק בתו"מ, ולקבל מזה בחינת שלימות ושמחה, כי הוא זכה לעסוק בתו"מ. ולא חשוב עד כמה אהבה יש לו אז לתורה ומצות, אלא עצם מעשי המצות בלי שום תנאים, הוא מאמין שזהו דבר גדול, כנ"ל, שבזמן שהאדם מיחס את העבודה לה', לא חשוב איזה צורה יש להעבודה שלו, אלא הכל מקבל ה'.

והעבודה בדרך זו הנקראת "ימין" ובחינת "שלימות". ומזה האדם מקבל חיות, שיהיה לו כח אח"כ ללכת גם כן בדרך "שמאל", היינו להעמיד דיין, שהוא יתן דין של אמת, איך באמת היא עבודתו. אבל זה צריך להיות רק חלק מזמנו, שהוא נותן לעבודת ה'. אבל עיקר הזמן של עבודה צריך להיות בדרך ימין. וזה נבחן לב' רגלים, כי על רגל אחת אי אפשר ללכת ולהתקדם בעבודה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו". שיש לפרש, מהו "לרחוק" ו"לקרוב" בעבודה. אלא "רחוק" נקרא קו שמאל. כלומר, בזמן שהאדם מעמיד דיין, לדון איך הוא מתנהג בעבודה, שאז הוא רואה, איך שהוא מרוחק מה'. ו"לקרוב" יהיה הפירוש, בזמן שהוא חוזר לעבוד בקו ימין, שאז הוא הזמן לראות רק שלימות. היינו, שמחשיב את העבודה, אפילו שהיא רק קצת אחיזה בתו"מ, חשוב אצלו להון רב, מטעם כי קצת התקרבות לא מגיע לו. לכן האדם במצב של ימין מכונה, שהוא "קרוב לה'".

אבל אלו ב' קוים הם במחלוקת זה לזה, היות ששניהם מנוגדים אחד להשני. אז בא קו האמצעי, ומכריע, ועושה שלום ביניהם. וזה נקרא, שה' עושה שלום ביניהם, כידוע שהקב"ה נקרא קו אמצעי.

וכידוע שסדר עבודה הוא, שמתחילים לעבוד בקו אחד, שזהו עבודת הכלל, שמסתכלים רק על בחינת המעשה. ושם, בדרך כלל, כל אחד ואחד מקבל סיפוק מהעבודה. שיש לדעת, שבקו אחד מאיר באופן כללי אור המקיף, שהוא האור, המאיר מרחוק. כלומר, שעדיין האדם רחוק מענין השתוות הצורה, מכל מקום האדם מקבל הארה מאור הזה. ואז אין לו ענין של "ב' כתובים, המכחישים זה את זה", כי אין לו אלא דרך אחד.

מה שאין כן, כשהאדם עובר לבחינת קו שמאל, שהוא רוצה לעשות תשובה. וזה יכול להיות רק בזמן, שמעמיד דיין לבדוק את מצבו. ואם הדיין דן דין אמת, אז הוא רואה, שהוא לא בסדר. היינו, כי כל מה שהוא עושה, הכל הוא לתועלת עצמו. ואז יש לו מקום להתפלל, שהוא רוצה לעשות תשובה. היינו, שהוא רוצה לשוב לה'. כלומר, שיהא דבוק בה' ולא יהיה בפירוד. אז נעשה לו מהקו אחד. קו ימין.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (מדרש רבה י"ט), שראובן פתח בתשובה, כמו שכתוב "הילד איננו, ואני אנה אני בא". שיש לפרש, שזהו הרמז לסדר של תשובה היא, בזמן שהאדם אומר, הילד איננו. ידוע, שיש באדם ב' כוחות:

א. נקרא מלך זקן וכסיל.

ב. נקרא ילד מסכן. כמו שכתוב (קהלת ד') "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל".

זאת אומרת, כשהאדם מתחיל לעשות תשובה, הוא צריך לדעת על מה לעשות תשובה. ועל זה בא הרמז, מה שראובן אמר "הילד איננו, ואני אנה אני בא". כלומר, שהילד הנקרא יצר טוב. והוא איננו. ורק מה האדם רואה, שכל השליטה על הגוף, הוא המלך זקן וכסיל, שהוא היצר הרע. וכידוע, יצר טוב נקרא הרצון להשפיע, יצר הרע נקרא הרצון לקבל.

נמצא, שמטרם שהאדם רואה, שהרצון לקבל שולט עליו, והשליטה הזאת מביאה לו רעות, היינו שגורמת לו להיות מרוחק מה', עדיין אין לו על מה לעשות תשובה. ורק כשרואה ש"הילד איננו" הוא מקבל מקום חסרון לעשות תשובה, כלומר, שישוב לה', שזה נקרא "דביקות בה'". זאת אומרת, במקום שהיה מקודם מרוחק מה', נעשה עכשיו מקורב לה'. וזה נקרא "תשובה".

וזה נקרא "קו שמאל" לפי הכלל "כל דבר הצריך תיקון נקרא "שמאל". והיות שהאדם צריך ללכת גם בבחינת השלימות, הנקרא "ימין", אז נעשה "ב' כתובים, המכחישים זה את זה, שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". היינו, שאז הקב"ה נותן לו את הרצון להשפיע. ואז הוא משיג שלימות אמיתית. היינו, שאז הוא זוכה אח"כ לבחינת תורה, הנקראת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

אולם לא לשכוח, הגם שעיקר העסק צריך להיות בבחינת הימין, שזה נקרא "שלימות", שמבחינת הימין האדם לוקח חומרי דלק לעבודה, מכל מקום ההתקדמות בעבודה, היינו להגיע לשלימות המטרה, היינו לקבל את הטוב ועונג, תלוי דוקא מהשמאל. היות ששם האדם רואה את חסרונו, ויש לו מקום לתקן החסרון הזה ע"י התפלה, שה' ימלא את חסרונו. כי רק מעזרת ה' האדם מתקדם, כמו

שכתוב בזה"ק, כי העזרה הבאה מלמעלה היא בחינת "נשמתא קדישא". וכך הוא מתקדם, עד שזוכה להגיע ולהשיג את מטרת הבריאה, שהיא הטוב והעונג.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהלים ע"ח) "ויבחר בדוד עבדו, ויקחהו ממכלאות צאן, מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו". שיש לפרש, זה שבחר בדוד עבדו, מה היו המעלות שלו יותר מאחרים. על זה אומר "ויקחהו ממכלאות צאן". "ממכלאות" יש לפרש, שהוא ענין מאכלות. כלומר, שהמאכלים שלו, ממה היו המזונות שלו, הוא אומר, צאן. שענין "צאן", פירש אאמו"ר זצ"ל, הוא ענין יציאות.

זאת אומרת, זה שהאדם מרגיש, שיצא מבחינת עבודת ה', שהוא מרגיש בחינת ירידה, הוא לא התפעל מזה. אלא אדרבא, זה נותן לו מקום להתפלל לה', שיוציאו משליטת הרע ולקרב אותו אליו. לכן כל יציאה ויציאה, שהיתה לו, מזה היו לו חומרי דלק על מה להתפלל. מה שאין כן בזמן שהאדם נמצא תמיד בזמן עליה, אין לו צורך להתקדם. וזה שכתוב "ויקחהו ממכלאות צאן".

וכמו כן מה שכתוב "מאחר עלות הביאו". שיש לפרש "עלות" בחינת עליות. "מאחר עלות", כלומר שאחרי עליות, שהיא ירידות, "הביאו לרעות ביעקב". "יעקב" נקרא בחינת י-עקב, כי עקב נקרא בחינת אמונה, שהיא דבר שאדם דש בעקביו. כלומר, דבר שהיא למטה בחשיבות. כלומר, שדוקא מהמצבים שהם אחר עליות, שהיא ירידות, שדוקא מהירידות היה רועה את האמונה שלו.

זאת אומרת, מהירידות הוא לקח כח להרחיב את האמונה. וזה שכתוב "יעקב עמו", שפירושו, עמו של ה'. "ובישראל נחלתו". היינו, לאחר שזכה מבחינת הירידות לבחינת י-עקב, שהיא בחינת אמונה כנ"ל, זכה את"כ לבחינת "ירושת הארץ". וזה שכתוב "ישראל", שאח"כ בא לדרגת ישר-אל, ואז השיג את ירושת הארץ, שזוהי מטרת הבריאה. וזה שכתוב "ובישראל נחלתו".

אולם לא לשכוח, שעיקר תשומת לב בעבודה צריך להיות בקו ימין. כי הגם מהמצב דשמאל מתקדמים ללכת קדימה, אבל לא יכולים ללכת בלי ימין, כי האדם צריך להיות בבחינת שמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". וזה יכולים לקבל רק מבחינת קו ימין. והגם שזהו בסתירה לקו שמאל, אבל היות שהאדם צריך להיות במצב רוח מרומם, וזה משיגים רק בזמן שהאדם מאמין בה', ויש לו אמונת חכמים, מה שהם אמרו לנו, שהאדם צריך להשתדל להחשיב את כל מעשיו, אפילו שעדיין עוד לא בסדר הראוי להיות. ובשיעור שהאדם נותן תודה לה', אפילו על מעשים קטנים, שיש ביכולת האדם לעשות, זה גורם לו שיש לו חיבור עם ה'.

מהו בן האהובה ובן השנואה, בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ו
1990/91 - מאמר 46

הנה המדרש אומר (מובא בבעל הטורים) על מה שכתוב "כי תהיין לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחת שנואה". וזה לשונו, "כי תהיין לאיש" זה הקב"ה. "אהובה" אלו העכו"ם, שמראה להם פנים. "שנואה" אלו ישראל, שמסתיר מהם פנים", עד כאן לשונו.

ויש להבין, הלא זה בסתירה לכל המקומות שכתוב שה' אוהב את עמו ישראל. כמו שכתוב (מלאכי א') "אהבתי אתכם, אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב, נאום ה', ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי". וכמו כן אנו אומרים "הבוחר בעמו ישראל באהבה". ויש לפרש זה על דרך העבודה.

ידוע שבעבודה מדברים הכל בגוף אחד. לכן יש לפרש מה שאומר "שתי נשים", שהם נמצאים בגוף אחד. זאת אומרת, שיש באדם ב' כוחות:

א. הרצון לקבל לתועלת עצמו,

ב. הרצון להשפיע, היינו לעשות הכל לתועלת ה'.

וב' אלו נקראים "שתי נשים". כלומר, שיש להבחין באדם בחינת "ע' אומות העולם" וגם בחינת "ישראל". "אומות העולם" אנו מיחסים להרצון לקבל לתועלת עצמו, ובחינת "ישראל" אנו מיחסים להרצון להשפיע לה'.

ויש לדעת, שאלו ב' רצונות הנ"ל באים מלמעלה, היינו שרק ה' הוא הנותן אותם, ואין זה בידי אדם לקחת אותם לבד, בכוחות עצמם. אלא הכח הראשון, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", בא לאדם בלי יגיעה. אלא תיכף מעת הוולדו יש לו כבר הכח הזה. מה שאין כן הכח הב', שהוא "הרצון להשפיע", אינו בא מלמעלה בלי יגיעה. זאת אומרת, שהאדם צריך מקודם לחפש עצות, איך להשיג אותו, ורק אח"כ הוא מקבל הרצון להשפיע מלמעלה, אבל בלי יגיעה לא נותנים.

ויש להבין, מהי הסיבה שלא נותנים את הרצון להשפיע בלי יגיעה, והרצון לקבל כן נותנים בלי יגיעה. והתשובה היא, כי לצורך מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, היה מוכרח לברוא בריאה, שיהיה בה רצון לקבל הנאה. כי בלי רצון אי אפשר להנות משום דבר. לכן נתן הקב"ה בהבריאה רצון לקבל הנאה.

זאת אומרת, אם לא היה להאדם בעת שנולד, אז לא היתה שום מציאות להיקרא בשם "נברא", כי זה מראה לנו ענין בריאה "יש מאין", היינו שנברא רצון וחסרון, שהוא רוצה למלאות חסרונו. לכן הרצון הזה בא תיכף בלי שום יגיעה. כלומר, אם לא היה הרצון לקבל, אז לא היתה שום התפתחות, שיהיה משהו בעולם, כי אנו לומדים הכל רק מכח הרצון לקבל, שהוא הדוחף אותנו ללכת קדימה. לכן בא הרצון הזה לנו בלי שום יגיעה.

מה שאין כן הרצון להשפיע, אין הבורא נותן לנו בלי שום יגיעה. כלומר, לאחר שכבר יש בחינת בריאה, וה' צריך לתת להנבראים מילוי, הוא נותן להם, מה שהם דורשים ואומרים שחסר להם איזה דבר, אז הקב"ה ממלא חסרונם. נמצא לפי זה, שכל היגיעה שהאדם נותן בתורה ומצות, היא בכדי להשיג את החסרון של הרצון להשפיע. כלומר, כמו שהאדם מבין, שבלי רצון לקבל תענוג אין האדם יכול לחיות בעולם, כלומר שאם האדם רואה, שאם אין לו מה לתת להרצון לקבל שלו שיכול להנות, בטח האדם יודע, שאין לו מציאות לחיות בעולם, כי בלי חיות הוא נגד מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

כמו כן האדם צריך להגיע לידי הרגשה, שאם אין לו הרצון להשפיע, שבזה הוא יכול לבוא לידי מצב של דביקות בה', גם

כן אין לו חיים והנאה בעולם הזה. היינו שהוא רואה, שאין לו סיפוק בחיים. לכן הוא רוצה להגיע לשלימות, שבטח יש בהבריאה טוב ועונג. אלא מבלי הרצון להשפיע, אין האדם יכול לבוא לשלימות. המצב הזה נקרא "חסרון וצורך". ובזמן שיש לאדם חסרון כזה, אז הוא מקבל מלמעלה מהקב"ה את הרצון הב', הנקרא "רצון להשפיע".

לכן צריך האדם לעשות כל מה שבידו, בכדי להגיע לידי חסרון של רצון להשפיע. אבל על האדם לדעת, כי אף על פי שהוא רוצה לעשות הכל בעל מנת להשפיע, אבל הגוף לא מרשה לו, ולא נותן לו לצאת משליטתו. ומזה האדם בא לידי ירידות ועליות. כלומר, פעם גובר הרצון לקבל על הרצון להשפיע. כלומר, שהרצון לקבל מביא לו כמה רצונות ומחשבות, שהצדק עמו. היינו שהוא נותן לו יותר טעם באהבה עצמית.

זאת אומרת, הרצון לקבל, שהוא בחינת אומות העולם, מקבל כל פעם יותר טעם. לכן כשמקבל יותר כח, הוא מבטל את הצורך של הרצון להשפיע. לכן כל היגיעה שהאדם נתן בכדי להשיג את הצורך להרצון להשפיע, הכל מסתלק ממנו. היינו שהאדם מסכים בזמן הירידה להרצון לקבל לעצמו. אולם אח"כ האדם מתאושש, ומתחיל שוב לעבוד, ולתת יגיעה בכדי להשיג את הצורך להרצון להשפיע. ואח"כ שוב גובר הרצון לקבל. נמצא, שזה הוא הגורם של עליות וירידות.

והמצב הזה נמשך עד שהאדם בא לידי החלטה, כי בלי עזרתו יתברך אי אפשר להשיג, לאו דוקא את הרצון להשפיע בפועל, אלא אפילו הצורך להרצון להשפיע, נמצא גם כן אצלו בבחינת עליות וירידות. עד שכמה פעמים האדם בא לידי מצב, שרואה, שאין בידו לתת יותר כוחות, ממה שהוא כבר נתן. לכן הוא רוצה לברוח מעבודה.

אולם יש לשאול, למה עשה ה' ככה, שיהיה ענין עליות וירידות. אלא כנ"ל, בכדי שיהיה להאדם צורך ללכת קדימה, ולא יהיה מסתפק במועט. לכן האדם מקבל ירידה מלמעלה. זאת אומרת, שעוזרים לאדם ללכת קדימה, בזה שמורידים אותו ממדרגתו. וזה גורם לו לתת דין וחשבון לעצמו, ולראות מה דורשים ממנו מלמעלה, שבגללו הורידו אותו ממדרגתו.

וזה גורם לו, שהאדם יתפלל לה', שיתן לו עזרה. והעזרה שהאדם מקבל מלמעלה, היא ההכנה, שבגלל זה האדם ישיג בחינת נשמה, כמו שכתוב בזה"ק, שעוזרים לו בבחינת "נשמתא קדישא". נמצא, שהן העליות והן הירידות באות מלמעלה. כלומר, שגם הירידות עוזרות להאדם, שבגללם הוא מגיע להמטרה, שהאדם צריך להגיע.

ובזה יש לפרש מה שאומר הזה"ק (וישלח, אות ד' ובהסולם) וזה לשונו "בא האדם להיטהר, נכנע היצר הרע לפניו, והימין שולט על השמאל. ושניהם, היצר הטוב והיצר הרע, מתחברים לשמור את האדם בכל דרכיו שהוא הולך. וזה שכתוב, כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך".

ויש להבין, איך שייך לומר, שהיצר הרע שומר את האדם, שילך בדרך הישר. הלא הוא מיצע להאדם, שלא ללכת בדרך התורה, ומכשילו בכל דרכיו, ומעכב אותו מלעבוד לשם שמים אלא לתועלת עצמו. אם כן יש לדעת, במה עוזר לו היצר הרע.

אלא כנ"ל, שענין הירידות שהאדם מקבל, שהיצר הרע נותן לו מחשבות, שהם זרות לרוח התורה, וזה גורם לו ירידות, ולפי דעתו של האדם, בטח היצר הרע מביאו לידי הרגשה, שאהבת עצמו היא יותר חשובה מאהבת ה', וזוהי סיבת הירידות.

אולם לפי האמת, האדם צריך להאמין, שהכל עושה הבורא. כלומר, הירידות האלו ה' שולח להאדם, בכדי שזה יתן להאדם תנופה בעבודה, כלומר, שלא יהא מסתפק במועט. כי בזמן שהאדם מרגיש, שהוא עושה כל מה שביכולתו בעשיית תו"מ, ואת ענין הכוונה של תועלת ה', או שהוא עובד לתועלת עצמו, אין בידו להבחין אז, מטעם שבזמן שהאדם עובד בבחינת הכלל, מאירה או הארה להאדם בבחינת אור מקיף, וזה נותן

סיפוק לאדם, שלא ירגיש שום חסרון בעבודתו.

ורק בזמן שהאדם רוצה לעבוד בבחינת הפרט, כלומר שגם הכוונה תהיה לשם שמים, ולאו דוקא המעשה (כנ"ל במאמר מ"ה, תשנ"א), אז מודיעים לו מלמעלה, שהוא לא בסדר. ומזה שהוא בא לידי ירידה, אז האדם רואה את מצבו האמיתי. ואז הוא מתחיל לחפש עצות, איך לצאת משליטת אהבה עצמית.

ובהאמור יוצא, שלולי היצר הרע, שמביא לידי מצב הירידות, היה האדם נשאר במצב העליה, ולא היה לו צורך להגיע להמטרה של דביקות ה'. נמצא לפי זה, שהיצר הרע הוא בחינת מלאך אלקים. כלומר שהוא שליח מה', שישמור אותו, שלא ישאר במצב הדומם דקדושה, אלא שיהיה לו צורך ללכת קדימה, כנ"ל. וזה שאומר "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך". כלומר, שגם היצר הרע הוא שליח מה', כנ"ל, לשמור את האדם.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו בדברי המדרש, שאומר "כי תהיין לאיש" זה הקב"ה. "אהובה" אלו העכו"ם. איך אפשר לומר, שהקב"ה אוהב את העכו"ם. לכן יש לפרש מה שאומר "כי תהיין לאיש שתי נשים", הכוונה שהקב"ה נותן להאדם "ב' נשים", היינו שני רצונות. אחת אהובה, הכוונה על הרצון לקבל לתועלת עצמו. והוא נקרא בחינת "עכו"ם". כלומר, לא לתועלת הקב"ה, אלא לתועלת עצמו.

והרצון הזה נקרא "אהובה". כלומר, שהנבראים אוהבים את הרצון הזה, משום שהקב"ה מראה להם פנים. כלומר, שהבורא ברא את העולם מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. וזה נקרא, שהבורא מראה להם פנים, היינו להרצון לקבל. כי אי אפשר לקבל תענוג, אם אין תשוקה להתענוג. ובגלל זה הקב"ה מראה פנים להרצון לקבל תענוג. כלומר, כל מה שהאדם עושה לתועלת עצמו, האדם נהנה. וזה נקרא, שמראה לו פנים.

אבל מדוע נקרא זה "עכו"ם". התשובה היא, כי היות שנעשה תיקון, בכדי שלא יהיה ענין של בושה, אז אסור לקבל בעל מנת לקבל. ומי שכן מקבל בעל מנת לקבל, נקרא בעבודה בחינת "עכו"ם", היינו שלא עובד לתועלת ה', אלא לתועלת עצמו. וזה נקרא בעבודה בחינת "עבודה זרה", בחינת "עכו"ם", הגם שמבחינת המעשה הוא בחינת "ישראל", ונקרא, "עובד ה'", אבל מבחינת עבודה, שהיא להשפיע, נקרא זה "עבודה זרה". פירוש, עבודה, שהיא זרה לנו.

והיות האדם מצד הטבע נולד לעבוד רק לתועלת עצמו, שזה נקרא "אהובה" אצל האדם, משום שה' מראה להם פנים. לכן כל זמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, יש לו רצון לעבודה, מטעם שזה אהוב לו מצד הטבע, לעבוד בשביל הרצון לקבל. מה שאין כן כשאדם רוצה לעבוד לשם שמים, שהוא לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, הרצון הזה שייך לבחינת "ישראל" שבאדם, והרצון הזה נקרא "שנואה", מטעם שהקב"ה מסתיר מהם פנים.

כלומר, שבכדי שהאדם יזכה לבחינת "ישראל", מסתיר הקב"ה מהם הפנים, היות בזמן שהאדם רוצה ללכת בבחינת "שכל המעשים שלו יהיו לתועלת ה'", ובכדי להגיע שיוכלו לקבל בעל מנת להשפיע, היה מוכרח להיות הסתר וצמצום על התו"מ, בכדי שיהיה להם מקום לומר, שהם מקיימים תו"מ בלי שום שכר, אלא רק לתועלת ה'. והיות שזהו נגד הטבע, לכן העבודה זו שנואה להגוף. ואם האדם רוצה דווקא לעבוד לשם שמים, אין לו עצה אחרת, אלא להתפלל לה', שיתן לו כח התגברות על הרצון לקבל להכניע אותו.

והכח הזה האדם מקבל מלמעלה, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין". היינו, שנותנים לו בחינת נשמה מלמעלה. נמצא, שדוקא על ידי זה שיש לו "שנואה" לבחינת "ישראל" שבאדם, ומשום זה אין בכוחו של אדם להתגבר כנ"ל, היות שענין להשפיע שנואה להגוף, אז יש מקום שהאדם יזכה באמת למדרגת "ישראל". היינו, ע"י זה שיבקש עזרה מלמעלה.

וזהו כנ"ל, שמב' כוחות שיש באדם, היינו היצר הרע והיצר טוב, יכול האדם להגיע

לשלימות המטרה, ששניהם שומרים אותו, שלא יסטה מדרך הנכונה, לא לימין ולא להשמאל, אלא להגיע להשיג את שלמות המטרה, שהיא לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת להנבראים.

ולפי זה יוצא, שענין אשה אהובה, היא בחינת עכו"ם, ואשה שנואה היא בחינת ישראל, ויש להוסיף על זה, שגם ב' כוחות אלו, היינו הרצון לקבל והרצון להשפיע, נקראים בשמות "אדם" ו"בהמה". כלומר, שהרצון לקבל שיש באדם הוא בחינת "בהמה", שהיא שייכת לבחינת בעלי חי, שנוהג אצלם רק תועלת עצמם. ובחינת "מדבר" היא בחינת "אדם", שהיא הרצון להשפיע, שהאדם צריך להשיג. וזה יכול להשיג רק ע"י יגיעה רבה, מטעם כנ"ל, שמצד הטבע אין האדם יכול להבין, איך עושים משהו לתועלת ה'.

זאת אומרת, האדם דואג למלאות את דרישות של "הבהמה" שלו. אבל מה שבחינת "אדם" שלו דורש, אין זה בידי אדם למלאות. אלא צריכים לבקש מה', שיתן לו כח התגברות על "הבהמה" שלו. כי בלי עזרת ה', שולטות מחשבות ורצונות, שהם שונאים את בחינת "אדם", כנ"ל, שבחינת "ישראל", שהיא בחינת "אדם", כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם" (יבמות ס"א). היינו כנ"ל, ש"אשה שנואה" אלו בחינת "ישראל", שהקב"ה מסתיר מהם פנים.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות א', ט"ו) "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". ויש להבין, מה מרמז לנו זה בעבודה. אלא כנ"ל, בזמן שהאדם רוצה לעשות משהו לבחינת "אדם" שלו, והיות שבחינת "אדם" היא בחינת שנואה, כי כל דאגותיו של האדם, הם רק למלאות את כל הדרישות מה ש"הבהמה" שלו דורשת, ובחינת בהמה היא בחינת אהובה לגוף, מה שאין כן בחינת "אדם", שהוא בחינת "ישראל", היא שנואה להגוף, לכן באו חז"ל והזהירו "הוי מקבל את כל אדם", שענין "כל" משמע אפילו כל שהוא בחינת אדם.

כלומר, שיש להחשיב אפילו דבר קטן, אם זה שייך לבחינת "אדם". אמרו לנו חז"ל, שאנחנו צריכים להשתדל לקבל את בחינת "אדם" בסבר פנים יפות, ולא כמו שנראה בעינינו לבחינת שנואה, מטעם שהקב"ה מסתיר מהם פנים. אלא אנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, ולקבל את כל האדם למעלה ממה שהשכל של הגוף אומר לנו. זאת אומרת, שאנו צריכים לעשות דברים, מה שמתאים לבחינת "אדם".

והגם שבחינת "הבהמה" שלנו צועקת, ואומרת, שאלו העבודות, שרוצים לצורך בחינת האדם, זה מתאים לאנשים שאינם שפויים בדעתם, כי מה שאנחנו, בחינת בהמה דורשת, זה מתקבל על הדעת, והראיה לזה, שהעבודה זו אהובה להגוף. ומה שהוא חושב לעבוד עבור בחינת אדם, הלא אתה רואה, שזהו שנואה להגוף. ובטח השכל מדבר להענין. כי הוא אומר, שבזה שאתה תעבוד בשביל בחינת בהמה, זהו שכלי, ועבודה זו מתאימה לאדם בר שכל, ועבודה זו, מה שאתה רוצה לעבוד עבור בחינת אדם, זהו "מעשה בהמה", היינו בלי דעת.

לזה חז"ל אומרים לנו, שלא נשמע להגוף, מה שהוא אומר, שהוא טוען "טענת אדם". אלא לקבל את "כל בחינת אדם" בסבר פנים יפות, ולומר, הגם לפי השכל והדעת בחינת אדם היא בחינת שנואה, אלא אני מאמין בדברי חכמים, ומקבל אותם בסבר פנים יפות.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אדם ובהמה תושיע ה'". אלו אנשים, שערומים בדעת כבני אדם, ומשימין עצמם כבהמה. והיינו כנ"ל, שהגם שלפי השכל אתה צודק, כי האדם צריך ללכת בדרך שאהוב עליו, ומכל מקום "משים עצמו כבהמה", שאין לו שכל, והולך באמונה למעלה מהדעת.

אולם אנו צריכים להאמין, שבזה שאנו מקיימים תו"מ בבחינת המעשה בכל פרטיה ודקדוקיה, בזכות המעשים אנו זוכים, שה' יתן לנו עזרה מלמעלה, שיהיה לנו כח ללכת קדימה ולזכות להגיע להמטרה, שהיא, שהאדם

יקבל את הטוב ועונג, מה שיש במטרת הבריאה. וזהו מטעם, כשאנו מקיימים את התו"מ בלי שום תנאים, רק מטעם מצות ה', זה נקרא "אתערותא דלתתא", שע"י זה נמשך האור והשפע מלמעלה, ויוכלו לצאת משליטת הרע.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (רש"י בשם מכילתא) על מה שכתוב (בא, רביעי) "וראיתי את הדם, ופסחתי עליכם, ולא יהיה בכם נגף למשחית. (שואל) וראיתי את הדם, הכל גלוי לפניו. אלא אמר הקב"ה, נותן אני עיני לראות, שאתם עסוקים במצותי, ופוסח אני עליכם".

רואים אנו, שחז"ל אומרים, שבכדי שלא יהיה בהם נגף, כלומר לצאת משליטת הרע, הנקרא "בחינת מוות", כמו שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים", ניתנה לנו העבודה בבחינת המעשה, שבזכות המעשים שאנו עושים, אז הקב"ה חוזר ומתגלה אלינו, כמו שאומר "והיה לכם לאות. מה תלמוד לומר, אלא בשכר מצוה שאתם עושים, אני חס עליכם". הרי בזכות מעשה המצות, אדם ניצול משליטת הרצון לקבל, הנקרא "יצר הרע", וזוכה להשיג את הרצון להשפיע.

אולם מי שהולך בקו אחד, היינו שיש לו סיפוק מבחינת המעשה, כשהוא עושה לשם שמים ואינו מסתכל על הכוונה, היינו שגם הכוונה תהיה לשם שמים, הוא לא יכול לבוא להשגת הרצון להשפיע, שנקרא "דביקות". וזהו מטעם שאין לו חסרון. לכן, אלו אנשים שכבר עברו מקו אחד לקו ימין, ואז הם רואים את שפלותם, שאין אף אבר אחד באדם, שירצה לעשות משהו לתועלת ה'. והוא משתוקק, שה' יציל אותו ממוות, היינו משליטת אהבה עצמית. אז העצה שלו, בכדי לזכות שה' יתגלה אליו, היינו שיזכה להרצון להשפיע, שאז האדם דבוק בה', זה האדם יכול לקחת רק בזכות העשיה. והוא רוצה שהשכר עבור קיום תו"מ יהיה דביקות ה'. וזה שאומר "אלא בשכר מצוה שאתם עושים, אני חס עליכם", שפירושו, שהוא חס עלינו ומציל אותנו ממוות, שהיא שליטת הרצון לקבל, כנ"ל.

אולם אנו רואים, שכל דבר שהוא לא על דרך התיקון, האדם מסוגל לעשות. ואנו רואים, שזה נוהג בין באנשים גדולים ובין בילדים קטנים. ובעיקר אנו רואים זה בילדים קטנים. כי באנשים גדולים כל דבר כבר מעורב בכמה וכמה סיבות. לכן לא יכולים לראות את האמת. מה שאין כן בילדים רואים זה יותר גלוי, שהילדים יכולים לתת יגיעה כל היום. אבל אם מבקשים מהם שיעשו משהו, הם אומרים, שאין להם כח לעבודה. ויש לדעת, שזה נמשך מעולם הנקודים, שהיה בו שבירת הכלים. לכן כל דבר שאינו שייך לתיקון, יש כח לעבודה. מה שאין כן אם הדבר שייך לתיקון, כבר כאן נוהג יגיעה, מטעם התנגדות הגוף.

לכן בזמן שהאדם הולך בקו אחד, הוא מסוגל לשמור תו"מ בכל אופנים. אבל בזמן שהולך בבחינת קו ימין, שאז העבודה היא בדרך תיקון, כבר האדם צריך לתת יגיעה גדולה ללכת בדרך הימין. לכן צריכים להתגברות.

מהו שהימין והשמאל הם בסתירה, בעבודה

תשנ"א - מאמר מ"ז
1990/91 - מאמר 47

הכתוב אומר (תבוא, מפטיר) "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, למען תשכילו את כל אשר תעשון". יש להבין במה שאומר "ושמרתם, ועשיתם אותם, למען תשכילו את כל אשר תעשון". משמע מכאן, שענין עשיה, הוא כדי שע"י זה "תשכילו את כל אשר תעשון". נמצא, שענין עשיה הוא כמו הכנה, שבסגולת עשיה נוכל לבוא להשכלה, מה שאנו עושים. משמע, שיש כאן להבחין ב' ענינים בעבודה:

א. בחינת מעשה, כמו שכתוב "ועשיתם אותם".

ב. ענין השכלה שיש בהמעשים, כמו שכתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון". ולכאורה זהו בסתירה, כי מצד אחד משמע, שעיקר הוא המעשה, כמו שכתוב "ושמרתם, ועשיתם אותם". ואח"כ כתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון". משמע, שהעשיה היא רק אמצעי, שנוכל לבוא לידי הבנת השכל ודעת.

הנה הזה"ק אומר, שיש להבחין ב' בחינות בתרי"ג מצות:

א. בחינה א' הוא מכנה בשם תרי"ג עיטין (עצות),

ב. בחינה ב' הוא מכנה בשם תרי"ג פקודין.

וההבדל ביניהם הוא, כי "עצות" נקרא, שהדבר הזה אינו ענין מטרה, אלא זהו רק עצה, איך להגיע להמטרה. אם כן קשה להבין, איך אומר, שהתרי"ג מצות הם רק עצות, ואח"כ הוא אומר, שהם נקראים תרי"ג "פקודין".

וכפי שמפרש בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב) וזה לשונו "וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים התרי"ג מצות בבחינת פקודין. והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף. ונמצא, בעשית המצוה, הוא ממשיך לאבר שכנגדה בנשמתו וגופו את מדרגת האור, השייך לאותו אבר וגיד".

לכן, לפי מה שמפרש שם בהסולם, יש לפרש בפשטות, כי הוא אומר וזה לשונו "כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקרא "אחור", ובחינת השגת הדבר נקרא "פנים". ועל דרך זה יש בתו"מ בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תו"מ בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראות המצות בשם תרי"ג עיטין והן בחינת אחור.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, איך כתוב "ושמרתם, ועשיתם אותם". שמשמע, שעיקר הוא המעשה, ואח"כ הוא אומר "למען תשכילו". היינו, זה שאני אומר לכם "ועשיתם אותם", זהו רק הכנה כדי להשיג את המעשים. נמצא, שהעיקר הוא ההשכלה, ושכל, ודעת, ולא המעשה.

והתשובה היא כנ"ל, שעיקר הוא המעשה. כלומר, שבלי המעשים לא יכולים להשיג שום דבר. אלא בסגולת המעשים נוכל להגיע לידי דבקות, הנקרא "השתוות הצורה", כי מהשלא לשמה באים לשמה. לכן עיקר הם המעשים.

ובמעשים עצמם יש להבחין ב' הבחנות:

א. המעשים בעצמם, כשהם עדיין בבחינת אמצעים. היינו שהם רק הכנה, שע"י יוכלו להשיג את הכלים דלהשפיע. ולאחר שהשיג ע"י המעשים את הכלים, הנקראים "רצון להשפיע", הוא משיג אח"כ את האור, המלובש בהמעשים.

זאת אומרת, שכל המעשים שעשה מטרם שזכה לבחינת כלים דהשפעה, למרות שגם אז היה האור מלובש בתו"מ, אלא שהיה בתור פקדון מלובש בתו"מ. כלומר שלא היה

באפשרותו לראות מה שיש בהתו"מ, משום שעדיין לא היו לו הכלים, המתאימים להאור. מה שאין כן אח"כ, שזכה לכלים דהשפעה, הוא מקבל האור המלובש בתו"מ, אז רואים, שגם לפני שהוא זכה לראות, היה האור מלובש בתרי"ג מצות, אלא שהיה שם בתור פקדון.

לכן אין זה סתירה, שמקודם כתוב, שעיקר הוא המעשה, כמו שכתוב "ועשיתם אותם". משום שבמעשה מתחילים ובמעשה גומרים. אלא שיש הבחן באמצע. כלומר, מטרם שזכה לבחינת כלים דהשפעה, או לאחר שזכה לכלים דהשפעה. זאת אומרת, ע"י המעשים הוא זוכה לכלים, ואח"כ ע"י המעשים הוא זוכה להאור. וזה נקרא "למען תשכילו את כל אשר תעשון". היינו שאח"כ הוא זוכה לבחינת "השכל וידוע אותי".

אולם צריכים לזכור, שמטרם שזוכים לכלים דהשפעה, רק כשרוצים לזכות לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, יש בעבודה זו הרבה עליות וירידות. כידוע, שלעבודה המכוונת להגיע לידי דבקות ה', הגוף מתנגד. ופעם גובר הטוב שבאדם, ופעם גובר הרע שבאדם, שזה מכונה "מלחמת היצר". כלומר שיש עבודה בבחינת המעשה, שזהו עבודת הכלל, שצריכים לכוון, שהמעשים שהאדם עושה, לא יהיו לשם כבוד, וכסף, וכדומה, אלא לשם שמים.

לכן אלו אנשים שרוצים לעבוד לשם שמים, עושים מעשיהם בהצנע לכת. ושיעור הצנע לכת, אמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להתנהג בדיוק כמו האנשים שנמצאים בסביבתו, כמו כן הוא צריך לנהוג. כלומר, שלא יהיה יוצא דופן מהסביבה שלו. כלומר, אם הוא מראה לחוץ, שהוא מקל בדברים הנוהגים בסביבתו, או שהוא מחמיר בדברים יותר ממה שנוהג בסביבתו, האדם הזה, עבודתו כבר לא נקראת בחינת "הצנע לכת", מטעם כי אנשים הנמצאים בסביבה אחת, אם אחד מהם משנה משהו מהסביבה, האדם הזה מושך אליו תשומת לב מהחברה, וכולם מסתכלים עליו. נמצא, שעבודתו היא לא בהצנע.

ואלו אנשים מרגישים טעם בעבודה מבחינת אור מקיף, המאיר לבחינת הכלל ישראל. וזהו כמו שכתוב "אני ה', השוכן אתם בתוך טומאתם", שפירושו, הגם שהאדם עדיין לא נטהר מאהבה עצמית, וכל עבודתו היא, בכדי שה' יתן לו שכר בעולם הזה ובעולם הבא, מכל מקום הם נקראים "העובדים לשם שמים".

בעבודה זו האדם יכול לראות, איך שיש לו התקדמות. היות שבכל יום ויום הוא מוסיף והולך בתו"מ, וממילא יש לו ממה לקבל חיות ושמחה. והוא יכול לקיים את מה שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". וכידוע, שעבודה זו נקראת "קו אחד". כלומר, שאין האדם יודע, שענין לשם שמים הוא דבר, שצריכים לתת תשומת לב מיוחדת. אלא כמו כל הכלל, שיש להם אמונה בדברי חז"ל, שאמרו "לעולם ילמוד תו"מ, אפילו שלא לשמה, מתוך שלא לשמה באים לשמה". אבל שצריכים לתת עבור הכוונה הזו זמן ועבודה, אין אדם חושב על זה. היות שהאדם חושב, שזה בא מאליו, בלי עבודה מיוחדת לזה, כדברי חז"ל "מתוך שלא לשמה באים לשמה". לכן עבודה זו נקראת "קו אחד".

מה שאין כן אם האדם בא לידי הבנה, שענין לשם שמים הוא עבודה מיוחדת, שאין עבודה זו שייכת להכלל, אלא רק למי שקבל מלמעלה התעוררות, שגם הכוונה תהיה להשפיע, שזהו דבר מיוחד, ומתחיל לעשות בקורת, האם זהו ביכולתו לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. ועל עבודה זו יש התנגדות הגוף. היות שטבע של אדם הוא, שאין הוא מבין שום דבר, אם זה לא לתועלת עצמו.

וכאן מתחילות העליות והירידות כנ"ל. נמצא, שהבקורת, שהאדם עשה על מעשיו, אם הם לתועלת הבורא או לתועלת עצמו, וכשהאדם רואה את שפלותו, איך שהוא מרוחק מהעבודה הזו, אז האדם צריך לתת תפלה לה', שיתן לו את הכח התגברות על הרצון לקבל לעצמו.

ואז יש לפעמים, שהגוף טוען, הלא אתה

ראית, כמה פעמים שהתפללת לה' שיעזור לך, ולא קבלת שום עזרה. אם כן בטח עבודה זו היא לא בשבילך. עם טענות כאלה לא תמיד האדם מסוגל להתגבר עליו. נמצא, שהאדם במצב הזה נשאר כמת בלי שום חיות, וממילא אדם לא יכול להתקיים ולהמשיך בעבודה זו.

ודרך זו נקראת "קו שמאל" בעבודה. כי יש כלל "כל דבר שצריך תיקון נקרא שמאל".

לכן בעבודה, אסור לאדם לעסוק בדרך זו, היינו לעשות בקורת, אם העבודה שלו היא בשלמות. אלא כמובא ("סדר עבודה", אות ט'), שאומר שם, "שבעבודה דשמאל מספיק חצי שעה ביום".

ועיקר עבודת האדם צריכה להיות בקו ימין, הנקרא "שלימות". היינו שבעבודה זו צריך האדם בלי בקורת, לראות אם עבודתו היא בשלמות. אלא האדם צריך לומר, שאפילו שמעשי בתו"מ אינם בשלימות, מכל מקום אני נותן תודה לה', שנתן לי שכל ורצון, להיות לי קצת אחיזה בקדושה.

זאת אומרת, כמה אחיזה שיש לי, זה אצלי הון רב. מטעם שאני רואה, שיש הרבה אנשים בעולם, שאין להם שום נגיעה בתו"מ, לכן אני שמח בחלקי, בזה שנתנו לי קצת נגיעה. והיות שאני מאמין, שזה דבר חשוב, קצת נגיעה ברוחניות חשובה לי מכל חיי עולם הזה. רק אין לי זכות, שיתנו לי יותר ממה שיש לי, ועל שאר הזמן מבלבלין אותי עם כל מיני שטויות, ואין בכוחי להתגבר עליהם. לכן אני שמח כל היום, ויש לי מזה מצב רוח טוב. כי אני מכיר את שפלותי, לכן אני נותן תודה לה' על החלק הקטן שזכיתי.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תבוא א') "ושמחת בכל הטוב, אשר נתן לך ה' אלקיך". ויש להבין, וכי צריכים לתת ציווי לאדם, שישמח, אם יש לו טוב. הלא מצד הטבע הוא, שמי שיש לו טוב, הוא שמח. מה שאין כן אחרת, אם אין לו טוב, יש לומר, שצריכים לתת פקודה, שיהיה שמח. אם כן, מה מרמז לנו מה שכתוב "ושמחת בכל הטוב, אשר נתן לך".

ויש לפרש זה בדרך עבודה. היות שיש ענין עבודה של ימין ושמאל, כי ימין נקרא שלימות, כנ"ל, היינו בזמן שהאדם כבר התחיל ללכת בדרך להגיע להשגת כלים דהשפעה. זאת אומרת, שהוא כבר נכנס לקו שמאל, שפירושו, שרוצה לראות את האמת, אם הוא יכול לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שזה גורם לאדם עליות וירידות בעבודה, ומזה אין לאדם חומרי דלק, שיוכל להמשיך בעבודה, אלא הקו שמאל מראה לו את האמת, שלא ירמה את עצמו לומר שהוא כבר הגיע לשלמותו.

אלא, בכדי שיהיה לו חומרי דלק לעבודה, את זה האדם יכול לקבל רק בזמן שהוא מרגיש שלימות בעבודה, שאז יש לו שמחה ממה שהוא עושה. אולם היות שימין ושמאל הם הפכיים זה לזה, כלומר או שהאדם מרגיש שיש לו שלימות, או שהוא בעל חסרון, ואיך אפשר להיות ב' הפכיים בנושא אחד.

והתשובה היא, הגם שהם בנושא אחד, מכל מקום הם בב' זמנים. כלומר שיש זמן שהאדם צריך להיות בשפלות, ויש זמן שהאדם צריך להיות בבחינת גאוה. וזה כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבעבודה יש תמיד ב' הפכיים:

א. כמו שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח". נמצא, שעיקר עבודת האדם היא, שהאדם צריך להשתדל, שהוא יהיה שפל ברוחו.

ב. כמו שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'". משמע, שהאדם צריך להיות בגאוה, היינו להשתדל להיות בעל גאוה, ולא להסתכל על הכלל, אלא הוא צריך להשתדל, להיות יותר גבוה מהכלל. נמצא, שגם על זה יש לשאול, איך יכול להיות ב' הפכיים בנושא אחד. אלא שגם שם צריכים לתרץ, שהכוונה היא על ב' זמנים, בזה אחר זה, שאז אפשר להתקיים שניהם.

אולם יש לשאול, ההפכיים הללו למה לי, כלומר בשביל מה אנו צריכים ההפכיות הזו, ולמה לא מספיקה דרך אחת, היינו או שפלות או גאות.

והתשובה היא כנ"ל, שאנו צריכים ללכת בב' קוים, בימין וכמו כן בשמאל, אף על פי שהם הפכיים זה לזה. כלומר, שדווקא כשהם בסתירה זה לזה, הם נותנים לנו את התוצאה, מה שאנו צריכים, בכדי להשיג את מטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו. זאת אומרת, שאי אפשר לקבל את הטוב ועונג מה', מטרם שהאדם תיקן את עצמו עם כלים דהשפעה, שהוא ענין של השתוות הצורה.

לכן היות מצד הטבע, האדם נולד ברצון לקבל לתועלת עצמו, אז כשאומרים לאדם לקיים תו"מ, אז מוכרחים להגיד, שע"י קיום תו"מ יהיה לך שכר בעולם הזה ובעולם הבא, וכפי שיעור האמונה שלו בשכר ועונש, בשיעור זה האדם מקיים תו"מ. והגם שהוא עובד לשם שמים, היינו שהוא רוצה שכר מהקב"ה ולא מאנשים, כי הוא לא עסק בתו"מ, מטעם שאנשים יראו איך שהוא עובד, אלא כל עבודתו היא לשם שמים, אלא מטעם מצות ה', ומכל מקום זה נקרא "שלא לשמה".

כלומר שהגם מבחינת המעשה הוא עסק בתו"מ רק לשם שמים, אבל מבחינת הכוונה היא לתועלת עצמו. לכן נקרא זה "שלא לשמה". אולם חז"ל אמרו "לעולם יעסוק אדם בתו"מ שלא לשמה, מתוך שלא בא לשמה". והאדם צריך לומר "בתוך עמי אנכי יושבת". כלומר, כל אדם צריך לעבוד כמו הכלל כולו, אולם בלי תשומת לב מיוחדת האדם ישאר בשלא לשמה, ואף פעם לא יגיע לידי השגת מטרת הבריאה.

לכן, האדם צריך לומר או, כתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'". כלומר, אני לא רוצה להיות בדרגת השפלות כמו הכלל, אלא אני כן צריך להגיע להשיג את מטרת הבריאה. וזה נקרא, שהוא מתחיל לעבוד בבחינת הבקורת, ולראות עד כמה שהוא מעדיף אהבת ה' על אהבת עצמו. הבקורת הזו עושה אותו לבעל חסרון, ומתחיל לחפש עצות, איך לצאת משליטת אהבה עצמית.

אולם כאן, במצב הזה, שיש מלחמה בין הרצון לקבל שבאדם, להרצון שיש עתה באדם, שהוא רוצה להגיע להשיג את הרצון להשפיע, לפעמים הרצון להשפיע גובר, ולפעמים להיפך, הרצון לקבל גובר. שזהו שנוהג אז ענין עליות וירידות. והאדם צריך לדעת, כי בזמן שהאדם נמצא במצב החסרון, אין לו ממה לקבל חיים, ואז אין לו חומרי דלק להמשיך בעבודה דתו"מ. לכן הוא צריך לעבור לקו ימין.

וענין קו ימין הוא בעצם קו אחד. כלומר, אותו סדר עבודה, שהיה לו בזמן שהיה עובד רק בבחינת המעשה, הנקרא "שלא לשמה", הוא צריך עכשיו ללכת. כלומר, אין עליו לתת תשומת לב, אם עבודתו היא לשמה, אלא עכשיו הוא צריך לומר, שאין הוא יותר חשוב משאר אנשים, וכמו ששאר אנשים שעובדים בשלא לשמה, יש להם סיפוק מהעבודה, והם במצב רוח מרומם, כמו כן הוא, שהוא יותר גרוע מהם, בטח שלא מגיע לו מקום יותר חשוב בעבודה.

כלומר, שאפילו בערך שאר עובדים, הוא עומד במדרגה יותר פחותה מהם, הן בכמות והן באיכות, הוא צריך לומר תודה להבורא, שנתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו ברוחניות, כי זוהי מתנה מאת ה', שזיכה אותו עם קצת עבודה בתו"מ, שגם זה לא מגיע לו. כי הוא רואה, שיש הרבה אנשים, שאין להם שום קשר לתו"מ. ואז כשאדם מרגיש עצמו שהוא בשלמות, האדם הזה נקרא "ברוך". ואאמו"ר זצ"ל אמר על זה, כי בזמן שהאדם מרגיש עצמו לברוך, אז האדם מסוגל להיות דבוק בברוך, כמו שכתוב "כי ברוך מתדבק בברוך".

לכן דוקא ממצב הזה האדם מקבל חומרי דלק לעבודה. והיות שהאדם, בזמן שהוא עובד בקו שמאל, הוא במצב, שהוא צריך לומר "ויגבה לבו בדרכי ה'", כלומר, שלא להסתכל על הכלל, אלא שהוא צריך להיות במדרגה יותר גבוהה מהכלל, זה נוהג רק בזמן שהוא עוסק בקו שמאל.

מה שאין כן אח"כ הוא צריך לעבור לקו ימין, ולומר, שחז"ל אמרו "מאוד מאוד הוי שפל רוח". לכן הוא באמת שפל רוח.

אז האדם צריך לדעת, שאין הוא יותר חשוב מאחרים, אלא הוא שמח בזה, שנתנו לו מלמעלה רצון וחשק לעשות משהו בתו"מ. וזה שכתוב "ושמחת בכל הטוב", היינו אפילו כל שהוא, מזה האדם צריך לקבל שמחה.

ובהאמור נבין, מדוע הימין והשמאל צריכים להיות בסתירה בעבודה. וזהו מטעם, שהאדם צריך לעבוד בב' אופנים:

א. מבחינת השלמות. שאז הוא יכול לקבל חומרי דלק לעבודה, כי משלילה לא יכולים לחיות. לכן האדם צריך להיות רוב הזמן שלו בעבודת הימין. אולם בזמן שהאדם מרגיש סיפוק בהעבודה שלו, מי גורם לו שילך קדימה. הלא יש כלל "אם אין האדם מרגיש שום חסרון, הוא לא משנה את דרכו", כנ"ל, מטעם שיש לו סיפוק.

לכן צריכים לעבור לקו שמאל, לבחינת בקורת על המעשים שלו, אם הם עובדים בעל מנת להשפיע. ומזה האדם יכול לראות, מה שיש לתקן, בכדי שיגיע להשיג את מטרת הבריאה. והחסרון שהאדם רואה בעבודתו, זה נותן לו ללכת קדימה. כלומר, אם הוא רואה, שאינו הולך בדרך הנכונה, אז בטח האדם רוצה לתקן עצמו, כי בזמן הבקורת האדם יכול לראות את האמת, היות אם הוא לא הולך בדרך האמת, אז נופלת על האדם הקללה, מה שכתוב (כי תבוא, שישי) "בנים ובנות תוליד, ולא יהיו לך, כי ילכו בשבי".

ויש לפרש על דרך העבודה, "בנים ובנות" אלו הם מעשים טובים של צדיקים, כמו שנאמר על מה שכתוב "אלה תולדות נח, נח איש צדיק". והקשו "אלה תולדות ...", היה צריך לכתוב את שם הבנים שלו. ולמה כתוב "נח איש צדיק". אלא "למד, שעיקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים".

ובהאמור יש לפרש "בנים ובנות תוליד". היינו שאתה תעשה מעשים טובים, אבל, כשאתה רוצה לראות, איזה מעשים טובים שעשית, לא יהיה לך מה לראות. אבל, הלא עסקת בתו"מ, ומכל מקום אין אתה מרגיש, שעשית משהו בעבודה. ויש לשאול, הלא עסקת בתו"מ, איפה נעלמו מעשים טובים שעשית.

תשובה, "כי ילכו בשבי". פירוש, שהם הלכו בשבי אל הקליפות. לכן נעלמו מן האופק, ואין אתה תוכל לראותם. וזה נותן לאדם דחיפה, שיחפש עצות איך לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו. ואאמו"ר זצ"ל אמר, לאחר שהאדם עושה תשובה, אז כל העבודה שלו, שנפל לתוך הקליפות, הוא מוציא אותה בחזרה אל הקדושה, בסוד הכתוב "חיל בלע ויקיאנו".

אבל מטרם שעשה תשובה, נעשה מהעבודה שלו בחינת ים דס"א, בסוד הכתוב "זה הים גדול ורחב ידים, שם רמש ואין מספר, חיות קטנות עם גדולות". ואמר, שהן חיות קטנות והן חיות גדולות, שהיה לאדם בזמן שנאבדו ממנו, זה נופל לתוך ים הזה. אלא אח"כ הוא לוקח הכל בחזרה.

ובהאמור יוצא, שצריכים את שני הקוים. ודוקא בזה שהם בסתירה, הם נותנים התוצאה הדרושה מהם, בכדי להגיע למטרת הבריאה, שהיא "להטיב לנבראיו". ועוד יש לדעת, שענין ימין, שהיא בחינת שלימות, האדם יכול להשתמש עמו רק בזמן, שהוא יכול להשפיל את עצמו. מה שאין כן קו שמאל, שבו הוא יכול לשמש דווקא בזמן, שהוא בבחינת גאווה.

אגרות

אגרת א

בעה"י ג' לסדר ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה וכו'

כבוד אאמו"ר שליט"א

בענין שדברנו אודות לימוד הקבלה על צד הטהרה וכו', ומה שאני לא יודע אזי אכתוב לך ואתה תשיב לי על כל משאלותי.

אני רואה שאין לי פרטים לכתוב, רק בכלל, שאין אני יכול ללמוד אף מלה אחת על צד הטהרה. כי הדרך היא שמבררין איזה ספיקות מתוך רבוי הַוַדַאים - ולא הַוַדַאים מתוך רבוי הספיקות. אלא שאו צריכין ללמוד כסדר.

ובטח הוא שזה תלוי אם האדם כבר מוכשר לזה, זאת אומרת שאצלו כל הקבלות שלו על צד הטהרה, היינו קבלה על מנת להשפיע. ומי שאינו במדרגה כזו אזי כשלומד קבלה אין הוא יכול ללמוד על צד הטהרה. כמו שכתוב: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה", זאת אומרת שהלב שלו כבר מטוהר מרוח ה'.

ולולא זה אי אפשר בשום אופן, כמו שאמרו חז"ל: "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". משמע שאי אפשר שהאדם לא יהא נקרא חוטא אלא אם כן יש לו רוח חכמה. והגם שאין האדם מרגיש שהוא לעולם חוטא, הוא משום שאין אדם רואה נגעי עצמו, אבל האמת היא שכל זמן שלא זכה לרוח חכמה נקרא חוטא, וזהו מן ההכרח. וזה דוקא תלוי ביד ה' יתברך למלאות... (חסר סיום המכתב)

אגרת ב

ב"ה יום ג' פרשת תולדות כ"ח מרחשון תשט"ו פה תל-אביב תו"ב

לכבוד ידידי אנשי חיל ... ה' עליכם

אודות הענין ששוחחנו בעת שעמדנו על יד האוטומוביל - עיין בספר בית שער הכוונות אות ע' ותמצא תשובה.

ובנידון שתכנס להחברה שהסכמתי לך, אזי אני מוכרח להודות שלא עיינתי כל צרכי. והסיבה הוא, היות שהייתי בטבריה אזי חשבתי את הדיעות המנוגדות שישנם בטבריה, אזי אמרתי שאין להתחשב עמהם, רק האמת יורה דרכו. אבל כשבאתי לתל-אביב, אזי תיכף הרגשתי שיש גם כן דיעות בין אנשי שלומנו שבעבר, היינו מטרם הסתלקות האור, שעכשיו הכלים שלהם נמצאים וכו', ודי למבין, אזי הם יחפשו עוונות וחטאים בכדי להצדיק מעשיהם, שרק האמת נמצא בירושלים מקום החורבן. לכן באתי עכשיו להסתייג מזהו, זאת אומרת, שלא להכנס לתוך החברה המודע, ודי למבין.

ובקשר שאלתך פירוש בהמאמר, "כל שרוח הבריות נוחה הימנו" - מצאתי כתוב אצלי בשם אאמו"ר זצ"ל שהקשה קושיא, הלא מצאנו אצל הגדולים המפורסמים ביותר שהיו מחלוקת.

ותירץ, אם היה אמרו, כל שהבריות נוחה וכו', אזי יכולים להקשות קושיא הנ"ל, אבל היות שאמרו בדיוק "כל שרוח הבריות", משמע שיש בריות היינו גופים, שאצל הגופים אין שום שייכות לרוח המקום, להיפך, שדעת בעלי-בתים הפוכה מדעת תורה.

מה שאם כן הרוח של הבריות, זהו דבר קדוש. על הרוח הזה כוונו חז"ל, מטעם "מי שעושה מצוה אחת" היינו מצות אמונה הנקרא אות אחת, "מכריע את עצמו ואת

כל העולם כולו לכף זכות".

ונשאלת השאלה הלא לא רואים ולא מרגישים שום זכות בהכלל בזמן שיש צדיקים בהדור. על זה אמר מר"ן זצ"ל, שהצדיק ממשיך את השפע עבור הכלל כולו. אלא אלו האנשים שאין להם כלים להלביש את האור, אזי אין הם יכולים להנות משפע זו. אבל הנשמה של כל אחד ואחד מקבל בבחינת אור מקיף מהשפע, לכן "רוח הבריות נוחה הימנו", משום שרוח המקום מאיר לתוך רוח הבריות.

אבל כל אלו שעדיין לא הלבישו את הרוח שלהם עמהם אין מה לדבר ולהתחשב.

ועליכם לזכות לילך מחיל אל חיל ידידכם הדורש בשלומכם ובטובתכם ברוך שלום אשלג

אגרת ג

בע"ה לסדר ויחי יעקב ח' טבת תשט"ו פעיה"ק ת"א

לכבוד ידידי הנאמנים ...

קראתי את המכתב בחתימתו של ... ונהנתי מאד על קבלת עבודה של אהבת חברים. ועל השאלה הראשונה אינני יכול להשיב בכתב היות שהם דברים שבעל פה ולא כדאי להעלותם בכתב.

ועל השאלה השניה, אני כותב לך מאמר מה ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל: "אדם ובהמה תושיע ה'", ופירשו רז"ל: "אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה" - ואתה כותב לי שכדאי להיות בהמה ממש! אלא עליכם מוטל ללכת בדרכי התורה והחכמה, ולהמשיך מזיו נועם עליון את מתיקות ערבות תענוג אור עליון. אלא שיהיה בבחינת "רועי מקנה אברהם" ולא חס ושלום בבחינת "רועי מקנה לוט", ודי למבין.

ואת הדברים הללו תבינו, במה שאמרתי אתמול בסעודה שלישית לפני אנ"ש שיחיו, על הפסוק: "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עָלֹה" ... וכמו כן הפסוק: "ויאמר כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" - איזה קשר יש לאהיה, אנכי וההר?

ובספר אותיות דרבי עקיבא אות ה' כתב: "אהיה אשר אהיה, אמר הקב"ה, במדת טוב בראתי את העולם ובמדת הטוב אני מנהיגו ועתיד לחדשו במדת הטוב. דבר אחר: אהיה אשר אהיה, אמר הקב"ה, במדת אמונה בראתי את העולם ובמדת אמונה אני מנהיגו ובמדת אמונה אני עתיד לחדשו". וצריכים להבין, איזו משמעות יש בפסוק "אהיה אשר אהיה" למדת טוב ולמדת אמונה. ורז"ל דרשו על פסוק "אהיה אשר אהיה - אהיה בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות".

ולהבין את כל הנ"ל צריכים לדעת, שבזמן שהאדם מתחיל בקיום תורה ומצוות על הקו של לשמה, אזי האדם מרגיש שנמצא בצרה, הנקרא מצרים, היינו שמלך מצרים שואל תמיד: "מי ה' אשר אשמע בקולו". אזי באים לידי יגיעות המות, שהמחשבות מתחילות בזיווגי הכאה שרוצצין את מוחו. פעמים אדם חושב שכל המחשבות הזרות הם רק בחינת מרגלים, שרק "לראות את ערות הארץ באתם", היינו להסתכל בארובות ולא יותר, ואין לו שום קשר בין המחשבות האלו לעבדות ה'; ופעמים האדם חושב ש"כנים אנחנו בני איש אחד", היינו שכל מחשבותינו רק להיות דבוקים בה' אחד ומתחזקים ומתגברים על כל המחשבות של "מי ה' אשר אשמע בקולו" ועל "מה העבודה הזאת לכם". שזה נק' בחי' גלות מצרים.

שענין אהיה הוא בחי' "ממך ולהלאה",

שהוא בחינת למעלה מהדעת, וזמן הזה נקרא: "אנכי ארד עמך מצרימה", ש"אנכי ה' אלקיך" שהוא בחינת עול האמונה, הוא אצלו בבחינת ירדו, על ידי גלות מצרים. וכשרוצים להרגיע את הגוף ולהבטיח לו הבטחות של שכר בבחינת רצון לקבל, אזי אומרים לו: "ואנכי אעלך גם עלה" - שגם אח"כ תשאר בבחינת "אנכי" שהוא בחינת אמונה.

וזה הוא "אשר אהיה" - שגם אח"כ ישאר בבחינת אהיה, שגם "בהוציאך את העם ממצרים - תעבדון את האלקים על ההר הזה". הר מלשון הרהורים. שגם אח"כ יהיה בנוי על יסוד ההר, שהוא בחינת "כהררים התלוים בשערה", שהוא בחינת "תולה ארץ על בלימה"

אלא שאח"כ, כשזוכין לדבקות ה' יתברך, נעשה מן בלימה - בלי-מה, שכבר אין מקום שיתעורר המה, אלא שאז נעשה מן "אהיה אשר" וכו' בחינת במדת טוב בראתי וכו'. וכשמרגישין שהוא כל הטובה, אזי כבר מבינים שבמדת אמונה בראתי את העולם וכו'.

וזהו פירוש: "רחש ליבי דבר טוב", ופירש אאמו"ר זצ"ל: רחש הוא רק בלב, היינו שמליבא לפומיה לא גליא; שענין פה הוא סוד דעת, שהפה מגלה את דעתו ומחשבתו של האדם, מה שאם כן הלב הוא רק בחינת קבלה בלב, שהוא רק בחינת כת. ואז כשמקבל עליו את הכח הזה - אזי הוא זוכה לדבר טוב, שמרגיש שאין בעולם שום דבר יותר טוב מבחינת אמונה. ואז הוא כבר יכול לומר: "מעשי למלך", היינו להשפיע ולא לקבל. ומזה הוא זוכה לבחינת "לשוני עט סופר מהיר" שהוא בחינת משה רבינו עליו השלום.

וזה הפירוש: "אנכי ארד עמך מצרימה" - שבזמן הגלות אזי רואין שאין שום דבר יותר גרוע ויותר ירוד מבחינת "אנכי", וכשזוכין אזי רואין שהוא בחינת "אעלך גם עלה", שכל העליות הוא רק בחינת אנכי. וזה: "אהיה אשר אהיה", היינו מקודם היה אצלו בבחינת צרה ועכשיו הוא אצלו בבחינת טוב. וזהו: "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע", שכל הישועות הם רק בבחינת אנכי.

ואסיים את מכתבי שנזכה לקבל את עול מלכות שמים בבחינת אנכי.

אגרת ד

ח"י שבט תשט"ו

לידידי ... שלום וכטו"ס

מתפלא אני עליך ... שזה זמן רב שלא קבלתי ממך שום ידיעה משלום בריאותך ותוזק גופך.

בטח שחסר לכם בטחון והתחזקות, ואני חושב שזה לדעתי מסיבת המחשבות והדיעות החצוניות, שאתם מקבלים אותם על ידי הצינורות הדבוקות, שנמצאים בעת שבאים לסביבה שאינו נוח לרוחנו ולדרכנו. ובמקום שהמחשבות זרות היה כבר נמצא ברשותכם "בנוקבא תהומא רבא", זאת אומרת שלא היה להמחשבות שום שליטה וכח, שאתם כבר בטלתם אותם, וזרקתם אותם למתחת רגליכם שאתם כבר יכולים לרמוס וללכת עליהם, דהיינו הגם שהמחשבות זרות נמצא עוד בגופכם אבל אין להם שליטה.

וזהו ענין שבת, שהגם שהקליפות נמצאים בעולם, שעדיין לא נגמר בחינת גמר התיקון ש"חשיכה כאורה יאיר", אבל המחשבות זרות מקומם הוא בנוקבא תהומא רבא, שאין להם שום אחיזה באדם. אבל בעת שיוצאים מרשות היחיד לרשות הרבים, זאת אומרת שמוציאים את המחשבות והעבודות לרשות הרבים, שהרבים הסתכלו עליהם, וכמו כן אם מכניסים את מחשבות של אנשי רשות הרבים לרשות היחיד

שלכם, אזי כבר נקרא זה חלול שבת, היינו, שנותנין מקום להתעוררות לאותן הקליפות, שכבר פסק כוחם, שהיה כבר בנוקבא תהומא רבא - לעלות לתוך מחשבתכם.

ואזי אין אתם חושבים שאלו המחשבות זרות הם חריפות ובקיאות של אנשים מבחוץ, שזהו פרי מעלליכם שעכשיו אתם דבוקים בהאמת. היינו שיש לכם את הבירור האמיתי, ועכשיו המסקנות שאתם מוציאים משקלא-וטריא של המחשבות זרות זהו אמת נקי מאה-אחוז, ועד עכשיו כל המעשים שעושים, היו מצד שלא ביררתם כל צרכו בשבע חקירות ובדיקות, כראוי לעשות לאדם הרוצה ללכת בדרך האמת.

ומהיום והלאה כבר צריכים ללכת בדרך המקובל לאנשים הנסחפים בזרם העולם, והתוצאות ידועות למדי ודי למבין. והגם שאין דרכי לדבר ומכל שכן לכתוב מעניינים כאלו, אבל אני אשנה את דרכי, הגם שאני יודע שלא יהיה מזה שום תועלת, רק מטעם אני את נפשי הצלתי, ודי למבין.

היה לנו מסיבה בראש השנה לאילנות, שזהו בחדש שבט, שדנין את העולם ל"שבט" או ל"חסד". כי חדש שבט הוא חדש חמישי לחדשי החורף, שעל ידי החרופים והגדופים ששומעים על התורה והמצוות כשכבר באים לבחינה חמישית, שהוא ספירת הוד, יש לתקן ולזכות בדין, שמן דוה יהיה בחינת הוד. ואז מן שבט נעשה חסד, שממשיכים כל ה-ה' בחינות, מחסד עד הוד, כמו שכתוב "כי אמרתי עולם חסד יבנה", שאור דחסדים נקרא בחינת למעלה מהדעת, ורק שם שורה הברכה.

ולכן בט"ו בשבט עושין ברכה על הפירות, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שכל ההפרש בין קדושה לקליפה היא היא בהפירות, שעל ידי העבודה נמשך פירות. מה שאין כן "אל אחר אסתרס ולא עביד פירי".

וההצלחה לזכות לפירות הוא רק על ידי מדת החסד, ואז זוכין לעץ עושה פרי, "כי האדם עץ השדה", שרק על ידי הדרך שקבלנו מאאמו"ר זצ"ל זוכין לפירות הנקרא "פריה ורביה", שעל ידי הפירות אזי נמצאים תמיד במצב "כרביא", היינו כנער בחור בסוד "שמח בחור בילדותך".

וזהו "וקַוֵי ה' יחליפו כח", כי רק זה נקרא סייעתא דשמיא, זאת אומרת, בזמן שהאדם בא לידי מצב שיש פנים לכאן ולכאן, ואין בידי האדם לברר מהו האמת, אזי רק לסייעתא דשמיא הוא צריך. וזה נקרא "וקוי ה'", שהוא זקוק לרחמי שמים.

ה' יזכנו לזכות בישועת ה'
בגשמיות וברוחניות.
ידידכם
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת ה

ב"ה ה' תרומה ב' אדר תשט"ו

לידידי ...

קראתי את מכתבך מיום מוצאי שבת קודש שבוע זו, והנאתי בזה שאתה מוציא חוב לגלות את המצבים שעוברים בהמשך הזמן, ממכתב למכתב, ובטח ה' יאיר עינינו בתורתו וכו'.

ודעתי בזה, שיש לכם להרבות באהבת חברים. ואי אפשר לבוא לידי אהבה תמידית, רק על ידי דביקות. זאת אומרת, שתאחדו שניכם בקשר אמיץ. וזה יכול להיות, רק אם תנסו לפשוט את הלבוש שבה נתון הנשמה הפנימית, שהלבוש הזה נקרא אהבה עצמית. שרק הלבוש הזה מפריד בין שתי נקודות.

מה שאם כן כשהולכים בדרך ישר, אז מן שתי הנקודות הנבחנים ל"שני קוים המכחישים זה את זה", באים לידי קו האמצעי, שהוא כולל ב' הקוים ביחד. וכשאתם תרגישו שאתם

עומדים במערכת המלחמה, אזי כל אחד יודע ומרגיש שהוא זקוק לעזרתו של חבירו, ובלעדיו אזי גם כח עצמו נחלש. אזי, כשמבינים שצריכים להציל את חייו, אזי ממילא כל אחד שוכח שיש לו גוף שצריך לדאוג על שמירתו, אלא ששניהם מקושרים בדיעה אחת איך ובמה לְנצל את השונא. לכן תזדרז את עצמך בזה, והאמת יורה דרכו ובטח תצלית. ותמשיך בחליפת מכתבים.

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת ו

ב״ה כ״ג ניסן תשט״ו פה לונדון

לכבוד התלמידים שיחיו

את מכתבו של... השגתי, וטוב הוא עושה בזה שמפרש את פרטיו, עד כמה שידו מגעת, והשאר דברים מה שהוא מודיע לי, אני אקווה שבקרוב אני אסדר הכל על נכון.

המתניתין אומרת ״הכל חייבים בראיה״. היינו שכל אחד ואחד צריך להראות בבית המקדש, שנאמר ״יראה כל זכורך״, מי שהוא בבחינת זכר היינו משפיע, צריך להרגיש שהקדוש ברוך הוא רואה אותו ומשגיח עליו.

כמאמר חז״ל ״סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה, שנאמר יראה יראה, כדרך שבא לראות, כך בא ליראות, מה בא לראות בשתי עיניו, אף ליראות בשתי עיניו״ (חגיגה ד).

״עיניים״ היינו ״אנכי״ ו״לא יהיה לך״. ״אנכי״ נקרא בחינת אהבה שהוא בחינת חסדים, בחינת אמונה, ו״לא יהיה לך נקרא״ בחינת אשה שהוא בחינת שמאל. ורק אז זוכים להקביל את פני השכינה.

״ולא יראו את פני ריקם אלא איש כמתנת ידו״, היינו כמה שהיה לו אתערותא דלתתא, וכברכת ה׳, וכפי שה׳ יתברך האיר לו בזמן עבודתו, שיוכל להחזיק מעמד בזמן עבודתו, בזה יכולים לזכות להקביל את פני השכינה.

ובגמרא (דף ד׳) על מה שכתוב במתניתין, ״חוץ מחרש שוטה וקטן, תניא, איזהו שוטה, המאבד מה שנותנין לו״, שהוא פטור מן הראיה. היינו, שלא יכול לזכות לשום התלבשות דקדושה.

ובזה פירשתי המאמר חז״ל, ״ואמר רבי יוחנן, איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעת עין, המקפיד על חלוקו להפכו״ (שבת קי״ד). וצריכין להבין איזה גדלות יש בזה.

לפי דרכנו זה פשוט. ״חלוקו״ נקרא הלבוש שעל הנפש, היינו שמקפיד להפוך את הרצון לקבל, בעל מנת להשפיע. וזה כלל, שכל אדם זוכה איזה פעם להתעוררות ממרום, ולמה מסתלק ממנו ההתעוררות הזו, הוא מטעם שאין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות.

היינו שיש חכם ויש שוטה. ״חכם״ נקרא הקדוש ברוך הוא. ״תלמיד חכם״ היינו שלמד את מדתו של הקדוש ברוך הוא, להיות משפיע. ו״שוטה״ היינו ההיפך מהקדוש ברוך הוא, שהוא רוצה להיות מקבל לעצמו, ובזה שנתעורר הכלי קבלה תיכף מסתלק ממנו את ההתעוררות.

ובזמן שמקפיד להופכו את חלוקו, היינו בעל מנת להשפיע, תיכף מחזירין לו את אבידתו בטביעת עין, היינו שזוכה לעיניים דקדושה, לבחינת ״אנכי״ ו״לא יהיה לך״. ודי למבין.

אבל צריכין לדעת שיש בחינת מצוה ובחינת תורה, כמו שכתוב, נר מצוה ואור תורה.

והזהר הקדוש מבאר הטעם, משום מה הקריב מנחת שעורים בפסח, שהעומר היתה של שעורים, משום שסיהרא היתה בפגימותא, היינו שהיתה מילה בלי פריעה (ורק בלילה

הראשונה היתה רק מבחינת אתערותא דלעילא). שענין "מילה" הוא סוד הסרת הערלה, שהוא זריקת הרצון לקבל.

וזכה על ידי זה לבחינת מצוה, לבחינת אמונה, הנקרא "תפילין של יד, יד כהה". ובחינה זו נקרא בחינת מלכות שמים, שהוא בחינת בהמה גימטריא שם ב"ן. וכן על ידי תיקון דספירת העומר בז' שבועות זוכין לבחינת קבלת התורה, שהוא בחינת שמים, וציר אנפין גימטריא אדם. לכן בעצרת הקריבו שתי הלחם מן החטים, שהוא מאכל אדם.

ובזה נבין את המתניתין "בפסח נידון על התבואה, ובעצרת על פירות האילן. אמר ר' יהודה משום ר' עקיבא, מפני מה אמרה תורה הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואות שבשדה, ומפני מה אמרה תורה הביאו לפני שתי לחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני שתי לחם כדי שתתברכו פירות האילן" (ראש השנה ט"ז).

צריך להבין איזה קשר יש למאכל בהמה עם תבואות שבשדות, ואיזה קשר יש למאכל אדם שהוא חיטים עם פירות האילן.

לפי דרכנו הוא פשוט - "עומר" היינו מאכל בהמה שהוא סוד אמונה, מצוה, יראת שמים, שמלכות נקרא בחינת בהמה.

ו"שתי הלחם" הוא בחינת מאכל אדם, כמו שפירש רש"י, דר' יהודה לטעמיה דאמר שעץ שאכל אדם הראשון חיטה היתה. שאדם נקרא עץ השדה, והתורה נקרא עץ, כמו שכתוב "עץ חיים היא". וכיון שזוכין לבחינת תורה נקרא זה שבעצרת נידון על האילן.

לא הארכתי במכתב זה. חדשות אין לי ונקוה שיהיה טוב.

ידידכם

אגרת ז

ח"י למב"י תשט"ו

שלום וכל טוב סלה, לידידי העומדים על משמרתם מול הענינים והצללים, שהם כעת מול עם ה'. שאחרי ההסתרה הגדולה שירדה לעולם בזמננו זה, יתנוצץ עוד בהם זיק אור ה' בלבבם, שרכשו מאאמו"ר זצ"ל, שיודעים לשמור על נקודת לבבם, ועומדים ומחכים לתשועת עולמים ...

הנני להוסיף כמה מילים, בקשר להשיחה של שיחת חולין שהתקיימה ביום א' לחודש זיו. שהתקשתה קושיא עצומה, למה לנו בעולמנו זה כל הדברים החילונים, היינו היגיעה והיסורים, אם ה' יתברך רצה להטיב לנבראיו בדברים של קדושה, שהנבראים ירגישו טוב טעם ועונג בדביקות ה', החולין הזו למה לי.

לפי דעתך, היה מספיק עבור הנבראים רק קדושה לבד, ובשביל מה כל מערכת הקליפות. איזה רוחים ואיזה נחת רוח ותועלת, מביא זה להבורא יתברך, אם אנחנו מאמינים שהוא בעצמו ברא את כל המפעל הזה.

ואמרת, שרק למעלה מהדעת יכולין לקבל את הענינים האלו. וגם דעתי נוטה, שכל הדברים הרוחניים שמקבלים למעלה מהדעת, זוכין אחר כך להתפשטות הדעת ה' לתוך האברים בהלבשה גמורה. כמו שכתוב "והריקותי לכם ברכה עד בלי די". אבל בדרך הלימוד גם כן אפשר להבין בטעם וסברה, כדרך התורה.

ועיין בזהר (פרשת תזריע דף ל"ו [אות קה]), בהמאמר "שיש יתרון לחכמה על הסכלות" ובהסולם, שם מבואר שהגם שישנם הרבה דברים בעולם, ואם אין במה להתאחז, אין שום מושג והרגשה בכל הדברים הנפלאים שישנם בעולמנו זה.

זאת אומרת, שאין לנו כלים להשיג את הדברים הפשוטים ביותר, שאנחנו מרגישים

בהם את טעם הערבות והמתיקות והנעימות. שרק אחרי שיש לנו את הכלים המתאימים, שנקרא רצונות לקבלת את המילוים הטובים, ושאי אפשר לנו לומר, שאנחנו היינו יכולין לקבל ולהשיג את הדברים בלי התשוקה להדבר.

ונמשול משל. זה ידוע, שיש תענוג בתשוקה, זאת אומרת שיש תענוג בהתשוקה להדבר, ויש תענוג בהשגת הדבר. ושיעור התענוג בהתשוקה, תלוי בשיעור היסורים שאם לא ישיג את הדבר. היינו, שאם הוא מרגיש שאם לא ישיג את הדבר יהיה לו אכזבה בהחיים שלו, אזי התענוג מתלבש בשיעורי זמן של התשוקה והגעגועים.

ונקח לדוגמא דבר יותר פשוט. מי ששותה מים להשקיט את הצמאון, אזי המים נאחזים בגדלות הכלי, זאת אומרת בשיעור היסורים של צמאונו. שבטח שאם נשאל לאדם בשעת שתית המים, אם הוא שבע רצון מן יסורי הצמאון, שעל ידי זה יש לו עכשיו תענוג מרובה מהמים, בטח שיגיד כן. ואף על פי זה, אם נייעץ להאדם אם רוצה אתה להנות מהמים, תאכל דברים מלוחים, ואל תשתה חצי יום, עד ששיעור הצמאון יעלה למדה שאחר כך תהנה מהשתיה. אז בטח הוא יאמר, "לא הן ולא שכרן". וכמו כן אם לא היה לנו את הכלים...

וענין ר' עקיבא, "כל ימי הייתי מצטער מתי יגיע דבר זה לידי ואקיימנו"... [חסר סיום המכתב]

אגרת ח

ב"ה מ"ח למטמונים תשט"ו פעה"ק ת"א תו"כ

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

בתשובה למכתבכם, הריני להודיעכם שאין לי כעת מה להוסיף בכתב, אלא כמו שכתוב: "דבר אל בני ישראל ויסעו", שענין נסיעות ידוע לכם שפירושו הוא ללכת כל פעם ממצב א' למצב ב', שזהו ענין שינוי מקומות. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל בפירוש "הסולם" על פסוק "יום ליום יביע אומר", וכתב שם שאי אפשר להיות יום אחר יום מבלי שיש מצב של לילה בינתיים, היינו שיש באמצע הפסקה, אחרת זה נקרא יום ארוך ולא יום אחר יום, וסדר העבודה הוא דוקא יום אחר יום. "ולילה ללילה יחוה דעת", היינו שיש באמצע בחינת יום, עד כאן לשונו.

וזה סדר הנסיעות. לכן אל תפחדו משום מצבים, רק כנ"ל - "ויסעו", ללכת קדימה. ולכן בכל פעם צריכים להזרים זרם חדש, כמו שכתב לי ... במכתבו האחרון את הפסוק "חדשים לבקרים רבה אמונתך", ודי למבין.

דרך אגב אני מגלה לך את מחשבתי ורצוני, הגם שאין דרכי בכך, ובכל זאת יש לי רצון וחשק לגלות לך מה שעלה על רעיוני לחשוב על אנשי טבריה ולדעת מה ואיך הם מביטים עלינו, באיזה פנים, היינו או בסבר פנים יפות או בעזות פנים. וארשום לכם במכתבי זה איך שאני מצייר לי את הציור של אנשי טבריה ומה שאני מתאר לעצמי. ואע"פ שלא תארתי את עצם דמותה של טבריה ובכל אופן מה שאני חושב אני כותב לכם. כי כעת אני משתחרר מעט מטרדותי הפרטיות והכלליות, ולוקח לי שעת הפנאי, ומרים את ראשי להסתכל במחזה אשר מתרחש שם. אזי כאילו אני רואה שם שלשה סוגי אנשים, שהם שלש צורות ודמויות המלובשות בשלשה סוגי גופים.

א'. יש חלק גדול, כמעט רובא דרובא, אע"פ שאני חושב שהם חושבין עלינו רעות או טובות, או שמכבדין אותנו או שמזלזלין בנו - לאמיתו של דבר אנחנו בעיניהם למטה מכל בקורת, היינו שלא חושבין עלינו שום דבר ולא מרגישין בנו, וכאילו שאנחנו לא

נמצאים בכלל בעולמנו זה אתם יחד בכדור הארץ. ואפילו שהם שומעין באיזה מקום ובאיזה זמן שיש מציאות כזו הנקראת חסידי הרב אשלג זצ"ל, אבל מה זה מענין אותם, הם טרודים כל היום בפרנסתם, הן מבחינת התאוה והן מבחינת הכבוד והן מבחינת רוחניותם, ואין להם שום צורך להסתכל על דברים של מה בכך כמו אנחנו שאנו רק קומץ קטן של אנשים, ובפרט ששמעו שיש מחלוקת בתוך הקומץ הזה, ו"אין הקומץ משביע את הארי", היינו שהקומץ כל כך קטן ובלתי חשוב בעיניהם שיתן להם שביעה וסיפוק נפשי אם יכניסו אותנו בתוך מוחם ומחשבתם בכדי להחליט עלינו הן לטב והן לביש, שכל כך אנחנו בעיניהם כנחות דרגה, פשוט למטה מכל בקורת, שאפילו רגע קט לא כדאי לבזבז עלינו זמן. ואפילו שאני חושב שהארי הזה חושב עלינו כל מיני מזימות, אבל לא דובים ולא יער, אלא כנ"ל.

סוג הב', המה אותם האנשים שמכבדין אותנו ואנחנו כבר תופסים אצלם מקום מציאות בעולם, שהם כבר מסתכלים עלינו כמו על אנשים בעלי ערך ובעלי צורה ובעלי שיעור קומה, והם כבר עושים לנו הטובה הגדולה ביותר בזה שהם מקציבים לנו מקום וזמן במוחם ומחשבתם בשעת הפנאי, והם כבר מעיינים בנו ונותנים תשומת לב לעקוב אחרי עמדתינו ופעולתינו, בכדי לראות ולקבוע אם באמת אנחנו אנשים בעלי מדות טובות וישרי לב שכבר לבקרנו ברוח של בקורת אם באמת נמצא משהו אצלינו.

וכשהם עושין חשבון לנפשם, אזי הם רואין שסוף כל סוף התקבצו קומץ אנשים להיות בצוותא במקום אחד תחת מנהיג אחד, וברוח גבורה למעלה מגבול האנושי הם עומדים איתן נגד כל הקמים עליהם, ובטח שהם אנשים אמיצי לב בעלי רוח תקיפה, והחלטתם עזה כנחושה לבלי לזוז אף פסיעה אחת אחורנית, והם לוחמים ממדרגה ראשונה, שהולכים במלחמת היצר עד טיפת דמם האחרונה, וכל מגמתם היא אך ורק לנצח את המלחמה למען כבוד שמו יתברך.

אבל יחד עם כל החשבונות שעשו לעצמם, כשמתחילים להסתכל על עצמם, היינו לפי הדעות הקדומות ונגיעות עצמיות מבחינת התאוה והכבוד, אזי המה נאלצים להחליט כולם פה אחד - ואפילו שבינם לבין עצמם יש מרחק רב ושינוי צורות בין אחד לשני ואף פעם הם לא יכולים לבוא לכלל דעה אחת בשום פנים ובשום אופן, ויכול להיות אפילו ששונאים זה לזה ואין אחד יכול לעמוד בד' אמותיו של חברו וכל אחד רוצה לבלוע את חברו חיים שאולה - מכל מקום נגדנו כולם מתאחדים ומחליטים בפה מלא ובשפה אחת שלא כדאי להם להתחבר איתנו יחד.

ומאחר שהם משוחדים מחמת הרצון לקבל שבהם, ו"השוחד יעור עיני חכמים", אזי תיכף המה רואים את ההיפך ממה שחשבו עלינו, ואחרי כל התהילות והמעלות הטובות שראו בנו שכדאי וראוי לכבד את כל אחד מאתנו, אבל אחרי ההחלטה שהם עשו אזי תיכף הם מוציאים לפועל את פסק דינם בהתלהבות ובקנאות יתירה, והוא מטעם שאנחנו מבאישים את ריחם עם דעותנו, שמצד אחד הם רואים שהאמת איתנו ומצד שני מעיקה להם הדרך שלנו.

ובכדי לפטור את עצמם אין להם עצה אחרת אלא להכחידנו ולמחות את שמנו מתחת שמי הארץ, ונותנין על זה מרץ וכח ומח בכדי לפזר אותנו לד' רוחות העולם, ועל זה המה מטכסים עצות לשים מכשולים ואבני נגף על אם הדרכים שלנו, ומשתמשים בכל מיני אמצעים בין כשרים ובין להיפך, אפילו שהאמצעים הללו זרים לרוח התורה ולרוח האנושי לא איכפת להם, משום שהם רואים שלא תהיה תקומה להרצון לקבל שלהם אם תהיה לנו איזו שליטה והתפשטות מטרתנו לאנשים תמימי דעה וישרי לב, שאז יהיה לנו הכח להראות להם את האמת.

ודבר זה רע להם, שיותר כדאי להם שיעשו מה שלבם חפץ - ויחד עם זה יהיו "פני הדור", בעלי השפעה ובעלי הנהגה רוחנית. ובשביל זה הם חושבין מזימות של

הרס וחורבן להעתיד שלנו, והם אומרים: "יפה שעה אחת קודם", שבעודם באיבם יותר קל ויותר יפה להשפיל את כבודם שלא ישאר זכר מהם.

ומכל מקום אנחנו צריכים להחזיק להם טובה וליתן להם אלף יישר-כח בזה שמכבדין אותנו ומחשיבים את עמדתנו, בזה שאומרים לכל הפחות שיש משהו שצריכים לבטל, זאת אומרת שלא להשגיח בזה שהם מבטלין אותנו כעפרא דארעא - אבל על כל פנים אנחנו איזו מציאות כל שהיא, מה שאין כן אנשים מסוג הא׳, שאין להם שום חשבון וחשיבות וסבורים שלא כדאי לשים לב בכל מה שמתרחש במחיצתנו, והם לא מתפעלים מהחולשה שבנו בזה שאנחנו חושבים שהם עוקבים אחר מעשינו ומשום זה אנחנו מונעים את עצמנו מלעשות כמה פעולות שמא יהיה זה שלא לרצונם, וזה גורם לנו הרבה פעמים שאנחנו בורחים משדה המערכה מפני הפחד של אנשים מסוג הא׳, ואליבא דאמת אין אף אחד מהם שישים לב ויחשוב משהו עלינו. ואולי זה כמו שכתוב: "ונסתם ואין רודף". לכן כדאי לנו לשמוח עם האנשים השייכים לסוג הב׳, שלכל הפחות הם מתלוצצים ומבזים ומשפילים ומדברים סרה ודופי בנו, היינו כנ"ל, שלכל הפחות אנחנו מציאות בעולם ולא כל כך בנקל עלה בדעתם שיחליטו למחות את שמנו מעל פני האדמה חס ושלום.

וסוג הג׳ - אני מוצא שם אנשים דורשי טובתנו ושלומנו, אבל במתי מעט, היינו מיעוט רבים שנים. ואני מכנה אותם בשמותם בראשי-תיבות בּ׳שָׁמָ״א, היינו ב... ש... מ... א... שבלשון הקודש הם מכונים בּ׳שָׁ״ם ובלשון תרגום בּ׳שְׁמָ״א, שתרגום הוא בחינת אחורים, זאת אומרת שהם צריכים לזכות לאור הפנים, שיהיו כל מעשיהם בקדושה הנקראת לשון הקודש.

ומה עלי לעשות בזמן שאני רוצה לתאר ולצייר את אהובי נפשנו הנמצאים בטבריה אזי אני מרגיש שטבריה היא עיר הומיה, שסוג הג׳ הנ"ל המלובשים בשני גופים, נמצאים מעורבים במערבולת ומשוטטים בין כל הרצונות והדעות המלובשים בגופים אחרים, היינו בסוג א׳ וב׳, אזי קשה לי למצוא אותם, היות שהם נמצאים כמו בערמה גדולה של קש ותבן, ואיך אפשר למצוא שתי פנינים יקרות שהם שתי חיטים שהם בטלים ברובא דרובא. והגם שהדין הוא ש"בריה אפילו באלף לא בטיל", אבל הם צריכין להחזיק מעמד ולצעוק ככרוכיא שהם בריה מלאה חיות.

ומזה נבין המשל המובא בחז"ל: שהקש והתבן והחיטה מדיינין זה עם זה בשביל מי נזרעה השדה. וטענתם של הקש והתבן נראית כל כך צודקת עד כדי כך שאי אפשר לשכנע אותם ויש לפעמים פחד שהחיטה תכנע תחת שליטת הקש והתבן. שהקש והתבן טוענים: הלא אנחנו הרבים, ואתם החיטים כאין וכאפס נגד הגדלות שלנו, אנחנו בעלי קומה ואנחנו נולדנו טרם שאתם באתם לעולם, זאת אומרת שבזמן שאתם לא הייתם שום מציאות אנחנו כבר היינו גדולים בעלי צורה ונראית גדלותנו לעין כל, ומרחוק אנחנו מרהיבים את העין שאנו נותנין יופי לכל השדה. מה שאם כן אתם החיטים כל כך קטנים ונסתרים ורק בתשומת לב מיוחדת כשמתקרבים אליכם אזי יכולים לראות אתכם. על כרחך זהו מפני חוסר יכולתכם. מה שאם כן אנחנו נותנין מקום ומקלט לאנשים עיפים התועים בדרכים ואין להם מקום להניח את ראשם, אנחנו לוקחים אותם במחיצתנו ומכסים אותם מפני הרוחות וחיות רעות שלא יראו אותם. ומי יכול להנות מכם?

"וכיון שהגיעה זמן הגורן אזי כולם יודעים בשביל מי נזרעה השדה". מאחר שהקש והתבן אינם ראויים יותר אלא למאכל בהמה ואין להם שום תקוה שיהיה להם יותר גדלות מכפי שיעור הגדלות שהם נמצאים עכשיו, מה שאם כן החיטה, לאחר כמה תיקונים, היינו ששוברין את החיטה ומנפים אותה בכמה נפות ונותנים בה יין ושמן ומכניסים אותה לתוך האש, אז היא עולה על שלחן מלכים וראויה לעשות ממנה מנחה לה׳. וכל הזכות שיכולין לזקוף על הקש והתבן הוא בזה שהם המשמשים להחיטה, שהם גדלוה והיניקוה, זאת אומרת

שלקחו מזונות מהאדמה והעבירו את המזונות לחיטה, וחשוב הוא להם לעול ולמשא שהחיטה היתה רוכבת על שכמם של הקש והתבן וחשבונם כעבד המשמש למלך וכשפחה המשמשת לגבירתה.

אבל לפני זמן הגורן, היינו לפני הגמר, אין ביכולת להבהיר את נכונות וכנות המציאות כשהיא לעצמה, אלא כל אחד בשלו, היינו שכל אחד טוען לפי הרגשתו. ולהתחשב עם האמת בלי להשגיח אם זה יגרום איזה שפלות ואי נעימות זה לא דבר פשוט כל כך, רק מי שיש לו לפצל כל דבר לפרטים רבים עד להוציא כאור צדקו ואמיתותו של הדבר, ולזה צריכים זכיה מן השמים שלא להלכד ברשת של אהבה עצמית ולהסתף בזרם השוטף של הכלל כולו.

היוצא מכל הנ"ל, שקשה לי למצוא אתכם כשאתם לבדכם בלי שום עירוב מרצונות ודעות אחרות, היות שכולם מסתירים אתכם, כנ"ל מהמשל של החיטה.

אבל מצאתי עצה לנפשי, כדוגמת זמן הגורן הנ"ל. שרק בלילה אחר חצות, שאז רוח הלילה נושבת ומפזרת את הערמה של הקש והתבן וכולם מונחים שטוחים על פני השדה כפגרים מתים, היינו על מטתם בתרדמת השינה, אזי יוצאים לחפשי ב' החיטים ושוברים את לבם לאביהם שבשמים ונכנסים לתוך שלהבת אש התורה עד אור הבוקר עד שהגיע זמן התפילה, אז נפשם יוצאת בדברים דברי אלקים חיים, אזי אני חושב שהזמן מוכשר להשתעשע עם הפנינים היקרים היוקדים כרשפי אש להכלל בכלל ישראל בעזרת צור גואלו, ומי יתן ה' ודי למבין.

וארשום עוד כמה דברים אחדים בעניני אהבה. זה ידוע שאין אור בלי כלי, זאת אומרת לכל תענוג מוכרח להיות איזה לבוש שאור התענוג יתלבש בו. ונקח לדוגמא בעת שהאדם רוצה לרכוש מעט כבוד היינו שיהיה מכובד בעיני הבריות, אזי מדרגה ראשונה שלו היא הבגדים שלו, שיתלבש במלבושי כבוד, כמאמר רז"ל: ש"רבי יוחנן קרי למאניה מכבדותא". אזי הסדר הוא, שמוכרח לתת סכום יגיעה עד שישיג את הלבוש היקר, וגם אחר כך שכבר השיג את הלבוש מוטל עליו חוב גדול לשמור אותו מכל מזיק ופגע, היינו, כל יום הוא צריך לנערו מהאבק שלו, ואם קיבל איזה כתם ולכלוך הוא מוכרח לכבסו ולגהצו. ובעיקר הוא צריך לשמור אותו מהמזיק המסוכן ביותר הנקרא עש, ואם אכנהו בלשון יידיש - הנקרא מול, שזהו מין יתוש קטן שאי אפשר לראותו. והתקון הראשון הוא שלא לבא במגע עם בגדים ישנים, וגם יש סגולה נפלאה הנקרא בלע"ז "נפתלין" והתרופה הזו משמרתו מהמזיקים הנקראים מולים. וכשיש לו הלבוש אז מוכן לקבל בתוכו את אור התענוג המלובש בבגדי כבוד.

וכמו כן בעניני אהבה: בכדי לזכות לאור אהבה גם כן מוכרחין למצוא לבוש בכדי שהאור יוכל להתלבש בו. וגם בהלבוש הזה נוהגים אותם תנאי השמירה, היינו להזהר מ"אבק" לשון הרע, ובפרט מהמזיק של היתוש הנקרא מול [מויל ביידיש פירושו פה, ולשון נופל על לשון], שענינו אנשים בעלי צורה ופיהם רק בשמים, שאתם חושבים שכבר "מלו" את עצמם מברית המעור והלשון ומערלת הלב, ובתוך תוכם נמצא המזיק שיכול להזיק לכם, ואי אפשר לשמרו משום כולו נאה וכולו יפה.

לכן היתוש הזה יש לו צורה קטנה, שמבלי תשומת לב מיוחדת אי אפשר להבחין בהמזיק הזה המגיע מהנימולים האלו שהם יכולים לקלקל את הלבוש היקר הזה. וזה ידוע שהמול הזה מזיק ביותר לבגדי צמר, היינו אותיות מרץ, שמקלקלים את המרץ של העבודה. ויתוש, מלשון "ויטוש אלוה עשהו", ובלשון תרגום: "ושבק פלחן אלהא דעבדיה".

מנהג העולם הוא, למי שיש לו בגד יקר של צמר אסור לו לבוא במגע עם לבושים ישנים. היינו, שצריך לשמור שלא לבוא במגע עם "אלטע חסידים", שהם מקלקלים את המרץ כנ"ל מאחר שהם כבר לא מסוגלים לעבודה לכן כל דבריהם הם אך ורק להחליש את המרץ. ואפילו מי שיש לו לבוש חזק של אהבה שהוא דומה לעץ, היינו שיש לו בחי'

עצמיות, גם כן יש להזהר מהמול הזה, אם המול הזה נכנס בהעץ גם כן יכול להזיק, כמו שאנחנו רואים שהעץ מתפורר ונרקב מחמת המול הנכנס בתוכו.

והתרופה היחידה היא נפתלין, מלשון "נפתולֵי" שאונקלוס מתרגם לשון תפילה, היינו להתפלל לה' שהמזיק הזה לא יהיה לו רשות להכנס בתוך לבושו.

ובלבוש של כבוד צריכים להזהר שאם יש עליו נוצות של תרנגולים צריכים להסירם, וגם לא להכנס עם הלבוש במקום שנמצאים נוצות של תרנגולים. ובלבוש של אור האהבה זה מתפרש: נוצות מלשון ניצים, היינו מריבות של תרנ-גולים. היינו, מהרננות והרינון של אנשים שהם עדיין בגלות, שהם גולים מדרך האמת ומשועבדים לאהבה עצמית, וכל הרינון וההלל שהם מראים בעת התורה והתפילה שלהם הם גורמים ריב בנפשכם, שאתם מתחילים לעשות מלחמה בדעותיכם עם מי האמת והצדק, וזהו מקלקל ומלכלך את לבושכם המסוגל שישכון בו אהבה. לכן עליכם להזהר לא לבא במקום נוצות של תרנ-גולים, כדי שלא תהיה לכם אחר כך עבודה לנקות את עצמכם מהנוצות האלו.

ואנחנו רואים, שאצל אנשים המתיגעים לרכוש את אור הכבוד - אם לא שומרים את הלבוש כדבעי, אזי כשיוצאים החוצה תיכף החיצונים מתאחזים בלבושיהם בזמן שהם רואים שאין להם לבוש יפה וראוי המתאים לכבוד הבריות, היינו שהבריות יראו שהוא מקבל עליו מרותם; והוא משועבד לאלו האנשים העומדים מבחוץ עד כדי כך שהוא מוכרח לתת יגיעה רבה הן בהשגת הלבושים והן בשמירת הלבושים, וכמו כן באופנה, היינו צורתן ואופן הלבשתם - הכל בדיוק לפי טעם הבריות האלו שהוא עומד תחת מרותם. זאת אומרת שדוקא מאלו שהוא מקוה לקבל מהם כבוד, לאלו הוא מוכרח לעבוד ביגיעה רבה למצוא חן בעיניהם ושהם ישפיעו לו את אור התענוג המלובש בלבושי הכבוד.

ואם חס ושלום לא ישמש להם כל צרכם אזי הוא יכול לבוא חס ושלום לתוצאות בלתי נעימות, היינו שלא די בזה שלא ישפיעו לו את הכבוד מה שהוא דורש מהם, אלא להיפך, שכולם יבזוהו וישפילוהו וישפיעו לו הרגשה של נחות דרגה. וההרגש של נחיתות ישפיע עליו שקודם תבוא לו בחינת עצבות, ואח"כ בחינת עצלות, ואח"כ ירגיש שכל העולם חשך בעדו ואין רואה שום תקוה בחיים שיהיה לו מקום לשאוף תענוג, ורק עצה אחת הוא מוצא לנפשו - ללכת הביתה ולעלות על המטה וישטח את עצמו מלא קומתו בשכיבה ויתחנן במר נפשו ויקוה שתתקבל תפילתו, היינו שמצפה שמלאך השינה שהוא אחד משישים ממיתה הוא ישפיע לו את אור התענוג של השינה. זאת אומרת שרק לתענוג כזה הוא יכול לקוות.

ואם חס ושלום מלאך השינה אינו מרחם עליו, ואינו רואה לעצמו שום תרופה, אזי הוא נמצא במר נפשו ואין לו אז עצה אלא לקבל תענוג מהתרופה המקובלת אצל אנשים מיואשים שהם רוצים לשפר את עצבונם, אז הולכים ולוחמים עם היצר של הרוצה בקיומו, מתגברים עליו, וממשיכים תענוג מהמלאך הנקרא "מאבד את עצמו לדעת", זאת אומרת שהם מרגישים שרק המלאך הזה יכול להוציאם ממר נפשם. ובטח שיכולים להבין שתענוג מהמלאך הנ"ל גם לא משיגים בלי יגיעה ויסורים נוראים ובמלחמה נפשית עצומה ואיומה.

לכן "חכם עיניו בראשו" ויודע ורואה מראש מה שיכול לרכוש ומה שיכול להשיג אם לא ישמור את חוקי ותנאי אנשי דורו, זאת אומרת כל מה שהאנשים החיצונים מחייבים אותו הוא מוכרח להכנע ולקבל על עצמו את כל מה שדורשים ממנו, אחרת הם יעגישו אותו תיכף בעולם הזה, זאת אומרת שהשכר והעונש מגולים בעולם הזה ולא צריכים לאמונה למעלה מדעת.

ומזה נוכל להבין מקל וחומר: בכדי להשיג את הלבוש שילביש את אור התענוג של אהבה, שהלבוש הזה עשוי מחומר עדין מאד - עד כמה ובאיזה שיעור זהירות ושמירה יתירה ותשומת לב מיוחדת צריכים בכדי

לשומרו מהחיצונים, שלא יתאחזו ויקלקלו את הלבוש היקר הזה שנקנה ונרכש על ידי יגיעה ודמים תרתי משמע.

עכשיו אבאר לכם איך ובאיזו צורה אני מתחיל להשיג את הלבוש של אהבה.

הנה הסדר של עשיית לבוש מתאים, מוכרחים מקודם לארוג חתיכת סחורה, היינו שלוקחים חוטים ונותנים שתי וערב ביחד, שעל ידי השתי וערב מתרקמת חתיכת בגד. לכן גם אני לוקח נימא של שתי בתוך נימא של ערב, "נימא" מלשון "נימא בה מילתא", "שתי" מלשון תשי - "צור ילדך תשי", היינו שאני מתחיל לפעול עם כח הזכרון שלי, ותיכף עולה בזכרוני שחברי דיבר עלי דברים לא טובים, שהדיבורים האלו הביאו לו אח"כ שעשה לי מעשים לא טובים, שהנימא הזו מתשת את הידידות והרעות והאחוה. ואח"כ עולה ברעיוני נימא של ערב, היינו ששמעתי שחברי דיבר עלי דברים טובים שהביאו לו מעשים טובים שהם ערבים ומתוקים לחיכי, זאת אומרת שאני שומע ורואה שחבירי פונה מכל עסקיו וחושב ופועל רק לטובתי כדי שיהיה לי תענוגים ערבים. ואז משתי הנימות האלו נעשה אצלי ערבוביה, שאני לא יודע מה להחליט ולהגיד, או שהאמת היא כדברי השתי או כדברי הערב.

וזה ידוע שכל מה שנמצא בעולמנו זה הוא בצורת חיוב ושלילה: ימין ושמאל, אמת ושקר, אור וחושך, ישראל ועמים, קודש וחול, טומאה וטהרה, רע וטוב. והוא לסיבה שאי אפשר להבחין טעם בטוב - אם לא מרגישים טעם המר ברע. וזה ענין מה שאמרו רז"ל: "להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים", שענין פרע מלשון "ופרע את ראש האשה", היינו, שמהרשעים יכול לקבל עזרה בכדי לגלות את הטעם וההרגשה האמיתית בשכר הטוב של הצדיקים.

ומשום זה בעת אריגת הבגד אני עומד ומשתומם ומחכה לפסק הדין שיוציא את עוני השכל המלובש בי. והיות שאני עסוק עכשיו באריגת לבוש של אהבה בכדי שישכון שם אור התענוג, לכן אני כבר משוחד ואני נוגע בדבר, לכן אני מחליט כדברי הערב, שהתורה רמזה לנו ש"השוחד יעור עיני חכמים", אם כן כבר לא חשוב לי אם האמת היא כפי בחינתה עצמה אלא חשובה לי המטרה שרצויה לי עכשיו בזמן זה, היינו בזמן התרקמות לבוש של אהבה. אז כבר יש לי קו מכריע באמצע, ז"א שתמיד המטרה היא היא המכרעת בין ימין ושמאל.

ואחר שכבר השגתי את הלבוש הנ"ל, תיכף מתחילים לזרוח בי נצוצי אהבה, והלב מתחיל להתגעגע ולהתאחד בחברי, ונדמה לי שעיני רואות את חברי וכמו כן אזני שומעות את קולם פי מדבר אתם, הידים מחבקות והרגלים רוקדות באהבה ובשמחה יחד עמם במעגל, ואני יוצא מגבולי הגשמיים ואני שוכח שיש מרחק רב ביני לבין חברי והקרקע השטוחה של כמה פרסאות לא תבדיל בינינו, וכאילו חברי עומדים בתוך לבי ורואים את כל מה שמתרחש שמה, ואני מתחיל להתבייש ממעשי הפעוטים נגד חברי, ואני פשוט יוצא מכלים הגשמיים, שמתדמה לעיני שאין שום מציאות בעולם רק אני וחברי. ואח"כ גם "האני" מתבטל ונבלע ונכלל בחברי, עד שאני עומד ומכריז שאין שום מציאות בעולם - רק החברים.

אני מוכרח לקצר מפני שהחג ממשמש ובא.

ידידכם
ברוך שלום הלוי

אגרת ט

ב״ה ו׳ עש״ק עקב פה לונדון יע״א

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

״והיה עקב תשמעון, מצוות שאדם דש בעקביו״ (ילקוט).

ופירש אאמו״ר זצ״ל, שענינו הוא אמונה, שזה דבר קל בעיני האדם, ודש את זה בעקביו.

ולהבין את זה ביותר בהירות, נבאר את מה שאמרו חז״ל (תנחומא) וזו לשונם: והיה עקב, זה שאומר הכתוב ״למה אירא בימי רע, עון עקבי יסובני״ (תהלים מ״ט). יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שנתן תורה לישראל, שיש בהם תרי״ג מצוות, ויש בהן קלות וחמורות. ומפני שיש בהן מצוות קלות, שאין בני אדם משגיחין בהן, אלא שמשליכין תחת עקביהן, כלומר שהן קלות, לפיכך היה דוד מתירא מיום הדין ואומר, רבונו של עולם, איני מתירא מן מצוות החמורות שבתורה שהן חמורות, ממה אני מתירא, מן מצוות הקלות שמא עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לא עשיתי, מפני שהיתה קלה. ואתה אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, לכך אמר ״למה אירא בימי רע״, וכתוב ״גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב״. עד כאן לשונם.

ויש לשאול, ידוע הוא שיותר קל לקיים מצוות קלות ממצוות חמורות, שפירוש קל היינו שקל לעשות, וחמור שקשה לעשות. ומדוע הוא מפחד שמא עבר על מצוות שהם בקלות לעשות אותם, יותר ממצוות שקשה לעשותם. ואחר כך מביא המדרש, היות שהיה מפחד מפני דברים הקלים, לכן מסיים ״גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב״, שהיה צריך זהירות ושמירה בכדי לקיים את הדברים הקלים יותר מבחמורות.

ויש להבין, שענין הקלות והחמורות העולם קובע מה שנקרא קלה, ומה שנקרא חמורה. והיות שהעולם דבוק בחיצוניות, לכן העולם יודע שהעיקר מה שצריכים להזהר על המעשים, כי זה נגלה לכל. היינו, שיש לכל אחד מידה ומשקל לראות כמה מעשים שעשה ביום, וכמה שעות היה עוסק בלימוד התורה. וחבירו, כשרואה שהשני עושה כמה מצוות ויושב כמה שעות ולומד תורה, היה לכבדו ולהוקירו. וחס ושלום, כשאינו רואה מעשים טובים אצל חבירו, אז הוא כבר רואה שחבירו בשפל המצב, והוא כבר רחוק מתורה ועבודה. כי אינו יכול לראות (רק) מה שהוא בהתגלות, ולפיכך נקראים מעשים מצוות חמורות.

וזהו לפי דעת האמת חמורות. כי כל ענין הקדושה הוא ״נעשה ונשמע״. כי עיקר הוא המעשה, כי רק המעשה יביאו לידי השמיעה, שנקרא בחינת לשמה, כי על ידי שלא לשמה נבוא לשמה, ובלי מעשים אי אפשר להגיע לשום מדרגה.

ולכן קבעו דעת העולם היות שעיקר הוא המעשה, וזהו החמורה ביותר, עשו בשביל זה, את המחשבה היינו הכוונה לבחינת קלות ושפלות. היינו שלא כדאי לתת זמן ויגיעה לזה, כי עיקר הוא המעשה.

והגם שאמת הוא שעיקר הוא המעשה, אבל זהו רק מטעם הסגולה. זאת אומרת שעיקר העצה להגיע לשמה הוא המעשה, אבל משום זה עזבו העולם את התכלית הנרצה, שהוא לעשות לשם שמים. כי העסק בתורה ומצוות יש בהן סגולה לזכך הגוף בכדי להגיע לשמה, אבל הם עזבו את המטרה והתכלית, ועשו את העשיה לבחינת תכלית. וזהו אצלם חמור ביותר.

ועל מחשבה שהוא הכוונה שיהיה לשמה, עשו דבר ״קל״ זאת אומרת שמי שרק עוסק בתורה ומצוות, ואינו מתענין להתיגע שיהיה לו כוונה לשמה, נחשב אצלם שזהו עבירה קלה, ולא כדאי להטריח את עצמו על זה. כי אפילו שיתיגע את עצמו אף אחד לא יראה עד כמה שהוא נותן יגיעה בכדי שיכבדו אותו, כי דרך העולם הוא רק שלא לשמה.

ובכדי שהעולם ילכו בדרכי השלא לשמה, בתחילת העבודה, היה הכרח שלא יראו את האמת, היינו שלא משימים לב בכלל לזה, כי זה דבר קל שלא כדאי לעבוד. אחרת, אם לכתחילה בעת שנכנס לעבודת ה' שיראה את חומריותו שבדבר, היינו כמו שאמרו חז"ל, "הלומד שלא לשמה מוטב שנהפכה שלייתו על פניו", מי ירצה לכנס בעבודה.

והיות שאין דרך אחרת לכנס לשמה אלא דווקא מתוך שלא לשמה באים לשמה, ממילא היה הצורך להסתיר האמת ולומר שעיקר החומריות שבדבר הוא המעשה, והמחשבה לא כל כך חשוב.

וענין קל יש לפרש מלשון קלות שלא כל כך חשוב, וחמור נקרא משהו חשוב. ועוד יש להבין שהוא מלשון קלה ובזויה וקלון, היינו שבזמן שהאדם מתחיל לעבוד על הכוונת העבודה הזו הוא בזוי אצל האדם, היות שעיקר הכוונה צריך להיות לזכות לאמונה, ומטבע האדם להחשיב את השכל ולא מה שהוא למעלה מהשכל.

ובזה יש לפרש המדרש, שאמר דוד ממה אני מתירא מן המצוות הקלות, שמא עברתי על אחת מהן אם עשיתי אם לא עשיתי מפני שהיתה קלה, ואתה אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה. ויש להבין מהו הפירוש "אם עשיתי אם לא עשיתי" הלא הוא צריך לדעת אם עשה ומדוע הוא לא זוכר.

אלא כנ"ל, שהקלות היינו על הכוונה דלשמה, על זה הוא לא יכול לדעת בבירור אם היתה כוונתו לשם שמים. כי במצוות החמורות היינו על המעשים, אני יודע שנזהרתי בהם, היות שיש על זה דעת רבים, שצריכים לשמור את המעשים.

אבל על הכוונה, על זה אין לי דעת רבים, כי אין העולם נזהר בזה שיהיה הכוונה לשם שמים, לכן היה מתירא שמא לא היתה כוונתו בסדר. ועל זה מסיים המדרש, "גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב". היינו שעל ידי הפחד שהיה מפחד שלא יהיה נמשך אחרי הרבים, שסוברים שענין הכוונה אם הוא לא בסדר הוא לא כל כך עון גדול, אלא עשיתי לעצמי שמירה וזהירות, על עקב, היינו על הכוונה, שדעת העולם הוא שהוא בחינת עקב. זכה לבחינת לשמה בקביעות, על כל המעשים שיתקנו אצלו אפילו המעשים של העבר.

וזה פירוש "והיה עקב, מצוות שהאדם דש בעקביו", היינו שדעת הרבים הוא שאינו כל כך איסור ועון גדול, אם זהירים שיהיה בכוונה לשמה, ועל עבודה זו נעשה אדם "עבר ושנה", וזה נקרא שדש בעקביו, ואין שם לב לזה מטעם כי דעת רבים מסיעתהו.

אבל צריכים לדעת שזהו תיקון העולם, שלא יראה את האמת. כי לא כל אדם מסוגל ללכת בדרך האמת, כמו שאמרו חז"ל, "אחד יוצא להוראה", ומשום זה אין מראים לאדם את מצבו האמיתי בדרכי ה', היינו שיהיה לו יכולת לעסוק בתורה ומצוות, ושיחשוב שכל כוונתו הוא לשם שמים, כמו שאמרו חז"ל "אין אדם רואה חוב לעצמו", לכן האדם דן את עצמו תמיד לכף זכות.

מה שאם כן מי שרגיל בעבודה, ורוצה לראות את האמת בכדי ללכת בו, וכל חשקו הוא לתקן את מעשיו, אז כפי ערך תשוקתו להאמת, כן ממש באותו שיעור מראים לו מן השמים את שיעורו האמיתי, איך שהוא מרוחק מענין עבודה דלשמה. ומזה מוכרח הוא להיות בשיפלות, כיון שהוא (רואה) את הרע שבקרבו יותר מכל בני דורו. כי כל העולם אין רואים את האמת, איך שמונחים תחת שליטת הרע, ובעבודה דלשם שמים עוד לא התחילו. והוא כן רואה איך שאין לו שום יכולת לעשות שום דבר לשם שמים, וממילא הוא מרגיש שהוא נפרד מהקדוש ברוך הוא.

ומרגיש בעצמו שהוא כמו מת, כיון שהוא נפרד מחיי החיים, וכיון שהוא מרגיש טעם מיתה ממילא הוא בתכלית השיפלות, כי אין לך שפל ממת. ואז הוא צועק "טוב לי מותי מחיי", כי לכל הפחות לא יפגום בתורה ומצוות, היינו להשתמש עם דברים קדושים לתועלת עצמו, כי אז הוא מרגיש שהוא משמש בשמות הקדושים לצורכי חול.

ומשום זה, בשיעור שהולך בדרך האמת הוא נעשה שפל ממילא. לכן מי שמתגאה זהו

סימן שעוד לא זכה לראות את האמת, ובודאי אין לך שיפלות גדולה מזו, כיון שמונח ראשו ורובו תחת שליטת השקר.

ויש שמתחכמים להתגאות בזה שהם רואים את האמת. היינו אף על פי שהוא רואה בעצמו, שהוא כולו מסור לשליטת הרע, ואין בכחו לעשות שום דבר לשם שמים, ורואים שיש להם רע יותר מבני דורו, ומכל מקום הם מתגאים בזה, שאומרים שיש לנו מעלה שאנו רואים את האמת. מה שאם כן אנשים אחרים לא רואים את האמת, איך שהם מונחים תחת שליטת הרע. וששים ושמחים הם בעבודה דתורה ומצוות, אף על פי שבאמת זה שלא לשם שמים, מה שאם כן אני רואה את האמת, לכן הם מתגאים בזה. ואין להם שום שיפלות.

אבל זה דומה, לקבוצת חולים שנכנסו לבית החולים, והרופאים קבעו שכולם חולים במחלת הסרטן לא עלינו. ולאיש אחד גילה הרופא ואמר לו, תדע בני מה אני יכול לעשות לך כיון שיש לך סרטן לא עלינו. והאיש הזה ממילא מונח בדאגותיו וצרותיו, היות שהוא יודע שחיים שלו הוא רק ימים ספורים, ושהוא סוף כל סוף נידון למיתה חס ושלום, ואין לו מה לעשות רק להתפלל לה׳.

מה שאם כן אלו אנשים שהרופא לא גילה להם שיש להם סרטן חס ושלום, הם ששים ושמחים ועושים חיים, וברגע שהמחלה לא מעיק להם הם חושבים תיכף הם יצאו מבית חולים וחוזרים לבתיהם ויעשו סעודת מרעים, כיון שהם מרגישים שהם כבר בריאים ושלימים.

ואז בטח שלא יעלה על לבו של האדם שיודע שיש לו הסרטן, להתגאות עליהם ולומר שהוא יותר חשוב מהם. היינו שיש לו יותר חיות ויותר שמחה, מזה שהוא יודע בעצמו שיש לו הסרטן. כי אנחנו רואים בחוש, כי מי שיודע שיש לו מחלה זו, כבר אין דואג לשום דבר ואינו מענין אותו שום דבר, כי רק דאגה אחת יש לו, איך להעביר את הסרטן מקרבו.

ואי אפשר לו להשתתף בשמחת שאר חולים, שאין הם יודעים שיש להם מחלה זו, ומה שהרופא הוציא אותם מבית חולים זהו לא מטעם שהם כבר בריאים, אלא מטעם שאין לרופא שום תרופה למחלתם. והם חושבים הסיבה שהם יוצאים מבית חולים מטעם שהם בריאים.

כמו כן בעבודה דלשם שמים. כי מי שרואה שהרע בקרבו הוא בכל תוקפו, שגילה לו משמים את האמת, שאין לו שום תרופה למחלתו, אלא רק הקדוש ברוך הוא יכול לעזור לו. כמו שאמרו חז״ל, ״יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא אין הקדוש ברוך הוא עוזרו, אינו יכול לו״, אין לו שום מקום להתגאות בזה שגילה לו האמת ולאחרים לא, כמשל הנ״ל.

היוצא מזה, כי שיפלות שהאדם מרגיש מעיד עליו עד כמה שהוא הולך בדרכי אמת, ורק אז כשרואין את האמת, אז יש מקום לתפילה אמיתית מעומקא דליבא. כי רק אז הוא יכול לומר רבונו של עולם, אם אין אתה עוזר לי, אינני רואה שום עצה שיכול לעזור לי, בכדי לצאת מאהבה עצמית ולזכות לכוחות דהשפעה ולאמונה בה׳.

לכן הסדר הוא, שהאדם מוכרח להתחיל בעבודה שלא לשמה, ואחר כך הוא צריך להשתדל שיזכה ללכת בדרכי האמת ולבא לבחינת לשמה.

וזה ענין הנאמר ביעקב, וכמו שפירש רש״י, שהכין את עצמו לדורון ולתפילה ולמלחמה. ויש לשאול על דרך הרמז, איך שייך שיעקב יתן דורון לעשיו שבקרבו, ומה שייך לתת דורון לרע שבקרבו.

אלא כנ״ל, דתחילת עבודה שלא לשמה, היינו כשמתחילין לעבוד עבודת הקדש, אז מבטיחים לגוף שיש לו מעבודה זו הרבה דברים טובים, שהגוף יהנה על ידי זה שעוסק בתורה ומצוות. כי אומרים שיגיע לו שלא לשמה באופן כללי. היינו שכל גוף יש לו תאוות אחרות, לאחד כסף ולאחד כבוד וכו׳, שזה נקרא דורון. ואחר כך תפילה, מתחילים להתפלל לה׳ שיגלה לו את האמת, ולראות את מצבו האמיתי, איך שהוא מרוחק מעבודה דלשמה. ואז מתחיל מלחמה, היינו שלא רוצים

לתת להגוף שום תמורה תחת עבודתו בתורה ומצוות.

עד שמרחמים משמים ונותנים את המתנה לאדם, שיהיה לו אמונה ויזכה להיות משמש את המלך. וירגיש כי רק עבור זה כדאי לחיות, שיהיה לו יכולת לומר כמו שאמרו חז"ל "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי בעולם הבא".

היוצא מכל הנ"ל הוא המעשה, וזה נקרא דבר חמור וזה נקרא שלא לשמה. ואחר כך צריכים להזהר על דברים הקלים, היינו על הכוונה דלשמה. והסימן לדבר, הוא השיפלות. כי מי שרואה את שיפלותו, אז הוא רואה שהולך בדרך המוביל לעבודה דלשמה, ועל ידי זה יש לו מקום לתפילה אמיתית מעומקא דליבא. שרואה שאין מי שיעזור לו אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו, כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל על גאולת מצרים "אני ולא שליח", כי כולם ראו שרק הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו גאל אותם משליטת הרע.

וכשזוכין לעבודה דלשמה בטח שאין במה להתגאות, כיון שרואים אז שזהו רק מתנת אלקים ולא "כוחי ועוצם ידי". ואין יד נכרי באמצע שיעזור לו. אם כן הוא מרגיש את שיפלותו, איך לשמש את המלך הוא תענוג נפלא עד אין קץ, ובלי עזרתו יתברך, אין האדם מסכים לכך. ואין לך שיפלות גדולה מזו.

ה' יעזור לנו שנזכה לשמש את המלך על דרך האמת.

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצ"ל

אגרת י

ב"ה חקת ו' אלול, תשט"ו לונדון

לכבוד החבריא שיחיו

מאוד אני מתפלא שעוד לא השגתי מאף אחד שום תמונת אות, חשבתי שאני אקבל מעשה ידי כל אחד ואחד, היינו שכל אחד יפרט מעשיו, מבחינת "כי אראה שמיך מעשי אצבעותיך". "שמיך", היינו עבדות שהם לשם שמים, והם נכרים ממעשה אצבעותיך. זאת אומרת, על ידי שכל אחד ואחד משתדל לעבוד בבחינת לאוקמא שכינתא מעפרא, שיקוים, "וכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר הנה אלקינו זה" וכו'.

וצריכין לדעת, כי עבודה הוא בבחינת הימין, שהוא כמו שכתוב "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". שהאדם צריך לילך בתמימות, היינו להאמין שה' יתברך הוא שלם ואינו בעל חסרון חס ושלום. וזה אפשר להרגיש רק בסוד "ימין ה' רוממה", היינו בבחינת רוממות ה' יתברך, שצריכין לצייר גדלות ה' יתברך.

והאדם כל דבר שהוא עושה הוא משמש את המלך, וכל מצוה שעושים הקדוש ברוך הוא מקבל נחת רוח, וכשמתפללים אזי הקדוש ברוך הוא שומע את התהילות והתשבחות, מה שהאדם שר ומזמר לה'.

וצריכין לצייר, הלא יש כמה אנשים בעולם כולו, שה' יתברך לא נותן להם הזדמנות לשמש לפניו יתברך ולעשות לו נחת רוח, אלא שמרחק אותם. ואפילו כשעושים איזה מצוה, אין זוכרים או אינם מאמינים, שה' יתברך רואה ושומע מקבל ומתחשב עם מעשי התחתונים. וה' יתברך מרחק אותם, בזה שלא נותן להם הזדמנות לחשוב או לעשות או להאמין.

ומי שה' יתברך רוצה לקרב, אזי נותן לו מחשבות טובות, דהיינו שיזכור בעת עשית המצוה, שעושה את המצוה לשם ה', או פשוט בעת עשית הברכה שאומר "שהכל נהיה בדברו", הוא אומר מטעם הרגילות, ובשעת מעשה הוא לא שם על לבו שמדבר לה' יתברך. או בכלל, שלא ניתן לו ההזדמנות

לעשות ברכה אפילו מטעם רגילות.

ואם האדם מצייר, שה' יתברך נותן לו הזדמנות לעשות מצוה מטעם נחת רוח ליוצרו, אפילו פעם אחת בחודש, ולשמש את המלך אפילו פעם בחדש דיים, אמר אביי, הלכך צריך למימרא מעומד. "עמידה" נקרא שלימות הקומה, כידוע.

היינו, שהאדם צריך לומר בקומה זקופה, ולהיות בשמחה אם נותנים לו הזדמנות לשרת את המלך, ולאנשים אחרים לא. ואז ה' יתברך הוא שלם. היינו שצריכים לומר, ששמו של הקדוש ברוך הוא, היינו השם "טוב ומטיב" מתגלה ומאיר לאדם בתכלית השלימות.

וגם האדם ששלם, היינו שיש לו עוד יתרון בתורה ומצוות ומעשים טובים. מטעם כי כמה שהאדם עושה למשרת המלך, גם כן לא מגיע לו. כי האדם צריך (לדעת), שיש הרבה אנשים בעולם, שה' יתברך לא נותן להם לעשות שום עשיה לשמו יתברך וכו'.

אבל צריכין ללכת גם בקו שמאל, היינו ברוח ביקורת אם זה אמת, אם האמונה שלו היא בשלימות, אם המעשים שהוא עושה אם הם בתכלית הטהרה והקדושה, בלי שום פניות צדדיות, אם השם טוב ומטיב נבלע באיברין וכו'.

ואז הקו שמאל במחלוקת על הקו ימין. היות שהוא רואה, אם הוא עושה חשבון צדק, שהכל הוא להיפוך חס ושלום. אזי נעשה מחלוקת בין הקוין בין ימין ושמאל. ואם לא עוסקין בבחינת קו האמצעי, אז השמאל מבטל את הימין, ונמצא "חכמתו מרובה ממעשיו", היינו שעושה ביקורת יותר מכפי מעשים טובים שהוא עושה.

נמצא שנופל לגהינום, הנמשך מקו שמאל. ויש גהינום של אש התאוה, או שלג שמצטנן מעבודה ואין לו חשק להיות רק במצב של מנוחה ועצלות ושינה וכו'. וצריכין להתגברות ולתפלה, שה' ירחם מהשמים שיוכל להמשיך את הקו האמצעי, היינו שמכניע את הקו שמאל תחת הימין. היינו שאומר, הגם לפי רוח הבקורת אזי השכל מחייב אחרת, והוא הולך למעלה מהדעת.

נמצא בזה, שהקו האמצעי השבית את קו הימין. שטרם שהמשיך הקו שמאל, והוא הלך בימין, אזי הוא חשב שגם הדעת מחייב את היגיעה בעבדות ה' יתברך. ולאחר שהמשיך את הקו שמאל, אזי כשמכניע לצד ימין, אזי ניכר שבוחר בימין אפילו שיש לו דעה אחרת מבחינת שמאל.

לכן צריכים לזכור, בזמן שהולכין להמשיך עבודת השמאל, שהכוונה יהיה רק בכדי להראות שאפילו שיש שמאל, מכל מקום הוא בוחר בימין. ולכן צריכין לחלק את זמני העבודה. ולא יתערב אחד בשני.

כתבתי את בחינת האחוריים של ג' הקוים וכשזוכים אזי ממשיכים את הג' קוים בבחינת פנים.

ותזכו לכתיבה וחתימה טובה.
ממני ידידכם ברוך שלום
באאמו"ר יהודה הלוי אשלג

אגרת יא

ב"ה יום ה' נצבים תשט"ו

לכבוד החבריא ה' עליכם

... ואולי זה הפירוש מה שאנו אומרים בתפילת מוסף דראש השנה, "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך". ויש להבין, אם האדם זוכר תמיד את ה' יתברך, מה יש עוד להתאמץ.

וב"עזרת אבותינו" לפני תפלת שמונה עשרה אנו אומרים "אשרי איש שישמע למצוותיך, ותורתך ודברך ישים על לבו". ויש להבין:

א. היה לו לומר שישמור מצוותיך,

ב. מהי תורה ומה דבור,

ג. איזה שייך לשים התורה על הלב, על המח היה לו לומר.

על מלכות זכרונות שופרות דרשו חז"ל, "מלכות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתעלה זכרונותיכם לפני, ובמה בשופר". ויש להבין את ענין זכרונות, הלא "אין שכחה לפני כסא כבודך", אם כן מה שייך לומר שתעלה זכרונותיכם לפני. וכמו כן, אם תוקעין אזי הקדוש ברוך הוא זוכר בנו - איך שייך לומר דבר כזה. בגשמיות, על ידי הקול, כשאדם ישן הוא מתעורר, ומה שייך לומר לגבי הבורא יתברך.

אלא כל אלה הפסוקים והמאמרי חז"ל, מלמדים אותנו עצות איך להדבק בו יתברך. כי כל החסרון שיש בנו, הוא מחמת שאנחנו לא מרגישים את גדלותו יתברך.

כי כשאנו מתחילים לבקר את "מה העבודה", אנחנו רוצים תיכף לקבל את הכל בבחינת אור פנימי. וזה ידוע לכם, שהאור פנימי מאיר דווקא בזמן שיש מסך ואור חוזר, היינו כלים נקיים. אבל הבחינה ד' מקבלת מבחינת אור מקיף, שאור מקיף מאיר מרחוק, כמו שכתוב בעץ-חיים.

ופירושו, היינו אפילו שאדם עדיין מרוחק מהבורא יתברך, זאת אומרת שאין לו השתוות הצורה הוא יכול לקבל מאור מקיף. והאר"י כתב, שהאור מקיף הוא יותר גדול מאור פנימי.

פירוש, מתי האדם יכול לקבל בזמן שהוא עדיין מרוחק - רק אם הוא מגדיל את גודל וחשיבות של האור מקיף, היינו מבחינת רוממות ה' יתברך וחשיבות מאור התורה, אזי הוא יכול לקבל הארה מרחוק.

שאנחנו צריכים להאמין שכל היופי שיש בהבריאה הוא בפנימיות התורה. אבל לבחינת אמונה צריכים התאמצות רבה. וזה פירוש "אשרי איש שלא ישכחך", ואיך זוכים לזה, הוא על ידי ש"בן-אדם יתאמץ בך".

ויש ב"בך" ב' פירושים:

א. בך, היינו בה' יתברך,

ב. בה' יתברך המלובש בכ"ב אותיות התורה.

וכמו כן "אשרי איש שישמע למצותיך", היינו שזוכה לבחינת שמיעה. ומלמדת אותנו עצה איך לזכות, על ידי "תורתך ודברך".

היינו שמאמין שכל התורה הוא דבר ה', היינו כנ"ל ש"בך" מלובש בכ"ב אותיות התורה. וזה צריכים לשים על הלב, כידוע לכם מה שאאמו"ר זצ"ל אמר, שהמוח אינו רק משמש להאדם, ועיקר האדם הוא הלב.

וזה ענין "מלכות, היינו שתמליכוני עליכם", היינו שפעולת שאנחנו נתפעל מזה, זאת אומרת שאנחנו נקבל על עצמנו קבלת עול מלכות שמים. אבל אנחנו רואים, שתיכף אחרי הקבלה אנחנו שוכחין מהקבלה. אזי נותנין לנו עצה, "כדי שתעלה זכרונותיכם לפני", היינו לפני ה'. זאת אומרת, כל הזכרון שיש לנו צריך שיפעול רק לזכור את ה'. זאת אומרת שגם זכרונות הוא כמו מלכויות, היינו שאנחנו צריכים להתפעל.

"ובמה, בהשופר". בטח ידוע לכם שהאר"י מפרש שופר, היינו שופרא דאמא, שופרא דבינה. שופרא פירושו יופי, ויופי מפרש אאמו"ר זצ"ל, שהוא בחינת חכמה הנמשך מבינה השבה להיות חכמה. שעל ידי זה שהאדם מאמין שכל היופי והחשיבות יש בבחינת חכמה, שבה נכללים כל התענוגים, אלא מה שחסר רק תיקונים, אזי בדבר טוב האדם רוצה לזכור.

כי טבע של האדם לשכוח רק דברים רעים. לכן אנחנו צריכים להאמין כל הדברים הוכן בעדנו, אזי נזכה לבחינת זכרון ולא לשכוח את ה' אף לרגע, ונזכה לכתיבה וחתימה טובה.

ממני.

אגרת יב

ב״ה כ״ד תשרי תשט״ז לונדון

לכבוד ידידי ...

אתמול השגתי ממך מכתבך המיועד לאנשי גיטסהד. ובנתיים אני מעביר את מכתבך להחברים שבלונדון, ואני רוצה להשפיע עליהם בעיקר שהם יענו לך על מכתבך בכדי שתהיה חליפת מכתבים ביניכם ואם זה יצליח תהיה טובה גדולה בין בגשמיות בין ברוחניות.

ואני כותב לך תוכן השיחה שאמרתי בחוה״מ סוכות לפני תלמידי הרב דסלר ז״ל בענין ״צלא דמהימנותא״: שצריכין לדעת שענין ה״צל״ הנק׳ הסתרה - הוא הכלי לזכות לאור האמונה הנקרא ״מהימנותא״.

ובזה פרשתי מאמר חז״ל על הפסוק: ״למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר, סוכות ממש״. ושאלתי, איך אפשר להיות מחלוקת כל כך רחוקה האחד מהשני, שאחד יאמר סוכות ממש היינו סוכה גשמית, ואחד סוכה רוחנית של ענני כבוד.

אלא אלו ואלו דברי אלקים חיים, שאין כאן שום מחלוקת, אלא אחד אומר שהעיקר צריכים לתת זֵכר לכלים, ואחד לאורות. סוכות ממש, היינו הסתרות ממש, מלשון סכך הנקרא ׳צלא׳. ורבי אליעזר אומר שצריכין לעשות זכר לאורות, הנקראים ״ז׳ ענני כבוד״, שהוא בחינת ׳מהימנותא׳. ושתי הבחינות ביחד היו אז בצאתם מארץ מצרים. לכן כשאנו מסדרים את עצמינו אזי זוכים להאור. אבל אין לחשוב שחס ושלום אין הנאה ותענוג כשעובדין בבחינת לשמה.

ואמרתי להם משל על זה: שצריכין לדעת שהעולם נברא עם רצון לקבל. לכן תיכף כשהתינוק נולד כבר רוצה להנות עד יומו האחרון, שנשחק עמו וכדומה, וכן כשנתגדל כל פעם הוא רוצה רק תענוג והנאה.

וצריכין לדעת שענין תענוג הוא דבר רוחני, שאין בידינו לתפוס את התענוג, וזהו בחינת אור, ויש כלל שאין אור בלי כלי, לכן כל תענוג מוכרח לבוא בתוך איזו התלבשות.

לכן אנו קובעים שכל תענוג והנאה הוא אמת, היות שכל תענוג נמשך מבחינת אור. וכל ההבדל בין אדם לבהמה הוא רק בהתלבשות, היינו בהכלים. ובטח לפי ערך הכלי כן מתלבש האור, אבל זה פרט, אבל בדרך כלל אין חילוק בין אדם גדול לקטן אלא בהתלבשות.

וכמו שאנחנו רואים שילדה קטנה משחקת עם בובה, ובטח שהתענוג שהילדה מרגישה בזה הוא תענוג אמיתי, ואם אנחנו ההורים רוצים שהילדה תזרוק את הבובה ותלך לאכול, אזי הילדה מוצאת שיש לה הורים אכזרים ורשעים יותר מהשכנים, כי השכנים לא מפריעים לה לשחק וההורים כן מפריעים. ועוד אנו רואים, אם במקרה יש תינוק בן חצי שנה בבית והוא בוכה, ואומרים לילדה: מה לך לשחק ולנשק נשיקות כל כך חמות להבובה, שזה תינוק של שקר, בואי ותשחקי עם תינוק של אמת. ובשום אופן היא לא מסכימה, אע״פ שאנו בטוחים שזו התלבשות של אמת.

ואם יהיה באפשרותנו להגיד להילדה, מדוע אין לך תענוג בתינוק של אמת? אזי אין לה שום מענה בפיה. ואם נאמר לה, הלא את רואה איך שאמו של הילד משחקת עם התינוק, או אפילו אנשים אחרים משחקים עם ילד קטן ונושקין את הילד, ואף פעם לא יארע שאיש מבוגר ישחק עם בובה וינשק אותה? או ודאי היא תשיב, שהתענוג האמיתי נמצא דוקא בבובה, היינו בהתלבשות של שקר, ומה שאנשים מבוגרים משחקים ומנשקים ילדים קטנים אמיתיים, זה אינו אלא שהם אנשים שאין להם שום תאוה לתענוג, מה שאין כן אני רוצה להנות מחיי לכן אני מוכרחה לשמוח

עם בובה. וזה ודאי. אלא שאדם שעדיין אינו מפותח לא מסוגל לקבל תענוג מהתלבשות של אמת, אע"פ שיש שם תענוג. כמו כן הנמשל משלא לשמה ולשמה.

ובמשל הזה יהיה תשובה למכתבו של ידידינו ... ודי למבין.

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת יב/ב

ב"ה חודש תשרי תשט"ז

לכבוד החבריא שיחיו

חדשות אין לי ואקוה שה' יתברך יצליח דרכי.

אני כותב לכם תמצית מהשיחה שאמרתי לתלמידי הרב דסלר, בענין סוכה הנקראת "צילא דמהימנותא".

סוכה היינו סכך, שהיא "פסולת גורן ויקב". וסכך נקרא צל. וצל נקרא הסתרת פנים. ובכדי שלא יהיה נהמא דכסופא יש לנו מקום עבודה, היינו שיכולים לעסוק בתורה ומצוות אע"פ שלא מרגישים שום טעם וחיות - וממילא אנחנו יכולים לקבל אח"כ את החיות ולא לפגום במתנה, היינו שהמתנה לא תהיה נפגמת מחמת הבושה הנוהגת במקבל.

וטרם שיכולים לקבל חיות התורה אנחנו מוכרחים לקבל חיות מדברים גשמיים, מטעם שבלי חיות אי אפשר לחיות. לכן הכין לנו ה' יתברך שנקבל חיות מגשמיות. פירושו של הדבר: כי חיות נקרא אור ותענוג, ותענוג זה רוחניות, וזה כלל: כי אין אור בלי כלי, היינו תענוג בלי התלבשות אינו במציאות. לכן, כל ההפרש הוא לא בהתענוג הנקרא אור, אלא בהתלבשות, היינו בכלי, כי יש התלבשות של שקר ויש התלבשות של אמת.

וזה דומה לילדה קטנה בת חמש שנים שמשחקת עם בובה, שהילדה הזו משחקת עם הבובה כאילו שהבובה היא ילד ממש בעל הרגש, ואע"פ שהבובה אינה משיבה היא מדברת אליה. ובאותו זמן, אם יש בבית ילד קטן בן חצי שנה והוא בוכה, ואומרים לילדה בת החמש: לכי ותשחקי עם הילד האמיתי וגם לנו תהיה תועלת שהילד לא יבכה. ובשום אופן היא לא תסכים. זאת אומרת שאינה מסוגלת לקבל תענוג מהתלבשות אמיתית אלא מהתלבשות של שקר. אבל התענוג, אנחנו רואים שהילדה מרגישה תענוג אמיתי.

מה שאם כן כשהילדה נתבגרה ונעשית בת שמונה-עשרה שנה, כבר מוכרחת לקבל תענוג מהתלבשות של אמת. כמו כן, טרם שאנחנו מתבגרים אנחנו מקבלים תענוג דוקא משלא לשמה, הנבחן להתלבשות של שקר, וזה נקרא צל, הסתרה, שאז יש מקום עבודה, והחיות מקבלים מדברים של שקרים. ואחר כך כשזוכין אזי מקבלים בחינת אור האמונה.

אגרת יג

ב"ה ד' חשון תשט"ז פה לונדון

לכבוד התלמידים ה' עליכם

את מכתבו של ר'... קבלתי לנכון... ועל כל השאלות וגם לרבות את השאלות של ר'... אענה באופן כללי.

הנה בגמרא "תני תנא קמיה דרבי יוחנן, כל העוסק בתורה וגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עוונותיו" (ברכות ה' ע"ב). משמע מכאן, שכמו שהאדם מחוייב לעסוק בתורה וגמילות חסדים, כמו כן מחויב לקבור את בניו. אחרת אין מוחלין לו על כל עוונותיו. אתמהא, היתכן דבר כזה.

ויש לפרש את זה לפי דרכינו, הנה כל עבודה שיש לנו הוא רק להפוך את הקבלה בעל מנת להשפיע. ודבר זה הוא נגד טבענו ורצוננו. אלא שניתן לנו סגולה תורה ומצוות, שעל ידי זה משיגים כח ועצמה להכניע את גופנו, להיות כל כוונותינו לה' יתברך. וזה ענין לעסוק בתורה על ידי המאור שבה, וגם לעסוק בגמילות חסדים שהוא ענין אהבת זולתו, שעל ידי ב' אלה יכולין לצאת מבחינת קבלה ולזכות לבחינת השפעה.

ועל זה בא בעל הדבר וטוען, "חזי מאי עמא דבר", הלא מיום עמדי על דעתי וכל הגדולים והמפורסמים בדורנו זה, אין דעתם שצריכין לעבוד עבודות כאלה, וגם מה שלמדתי לא הבינותי, שמוכרחים להיות עובד ה' באמת בהצנע לכת.

היינו, שמעשים טובים מה שעושים המה נסתרים מבני אדם, היינו אפילו שעשה מעשים טובים ועוסקים בתורה ומצוות (מתוך אין הם רואים) הבני אדם אומרים שאין זה עבודה ואין זה תורה ולא היא הדרך, נמצא שעד כמה שהאדם עוסק בתורה ומצוות אין הם רואים שום דבר, משום שלא מצא חן בעיניהם. נמצא שזה נקרא "הצנע לכת".

על זה אמרו "וקובר את בניו". היינו כל ההבנות והשכליות מה שקיבל וראה מהסביבה שלו, שהם בניגוד לדרך ה' באמת, הוא מחייב לקוברם, היינו שיתן את כל אלו ההבנות בתוך הארץ. אבל גם אלה ההבנות יקומו לתחיה, היינו בגמר התיקון, זאת אומרת כשזוכה לשמה, ויכניע את יצרו, אזי יהיה בהם חיות.

היינו בשיעור שהם גרמו לו יגיעה ועבודה ולפום צערא, לכן מגיע להם חיות ותודה בזה שהם הפריעו לו לעבודת ה' יתברך, ולעת עתה אי אפשר להשתעשע עמהם, היינו עם הבנות והשכליות המפריעים אותו מעבודת ה' באמת, אלא מוכרח לקוברם. ואז מוחלין לו על כל עוונותיו. שהענין "עוון", הוא סוד עוון ראשון, היינו בחינת אמונה למעלה מהדעת.

וצריכין תמיד להשתדל שהנפילה מצד המפריעים לא יתפוס ויגזול זמן הרבה, אלא תיכף להתחזק ולבטוח בה' ולהתפלל "ממעמקים", היינו כשנפל לתוך עומקא דבירא, "קראתיך ה'".

ובזה נבין מאמר חז"ל בברכות, "תניא אבא בנימין אומר, על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפילתי שתהא לפני מטתי", ופירשו בגמרא היינו סמוך למטתי, "ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום". ויש להבין איזה דבר קשה הוא לעשות, עד שהיה צריך להצטער על זה.

ולפי הנ"ל יובן לנו, היינו "מטתי" היא בחינת מַטָּה בחינת נפילה, מלשון "נפלה למטה". אזי היה מצטער לא על הנפילה, משום שדרך ה' הוא להיות נפילות ועליות. אלא על מה היה מצטער, מדוע לא תהא סמוך למטתו. היינו תיכף כשנופל למטה, תיכף היה רוצה להתחזק ולהתפלל לה' שיעזור לו.

וכמו כן אם הוא מוכרח לבחינת נפילה שהוא בחינת מטה, לא תהיה מזרח - ומערב, שהוא ענין פנים ואחור הנאמר על חכמה, אלא על מטתו שתהא נחה בין צפון לדרום, שהוא בחינת ימין - ושמאל, שהוא ענין חסדים.

היינו שהנפילה שמוכרח להיות, שתהיה על בחינת רצון לקבל בבחינת ליבא, ולא על בחינת מוחא, הנבחן לבחינת חכמה, ודי למבין. משום שהקליפה נגד מוחא נקרא "תוהה על הראשונות", מה שאם כן בחינת ליבא הוא חוטא רק בְּהֶ-"מה".

ואסיים עם הגמרא: "בני יהודא שהקפידו על לשונם נתקימו תורתם בידם, בני גליל שלא הקפידו על לשונם לא נתקיימו תורתן בידם" (עירובין ד' ג"ג). היינו כל מה שדברו בתורה ומצוות, הקפידו שיהיה בלשון הקודש, היינו בלשון של השפעה. מה שאם כן בני גליל, לא הקפידו, ואמרו שיכולין לעסוק בתורה ומצוות על מנת לקבל, להיות בקי בש"ס, ודי למבין.

"ואי בעי אימא, בני יהודא גמרו מחד רבא נתקיימו תורתן בידם, בני גליל דלא גמירא מחד רבא לא נתקיימו תורתם בידם". ויש לפרש שאין הבחן בין לשון ראשון בין לשון איבעית אימא, היינו מי שיש לו חד רבא, היינו מי שמקפיד על לשון הקודש, היינו לשון השפעה והצנע לכת, ומי שרוצה ללמוד בשאר לשון היינו בלשון קבלה, נמצא שיש לו שני אדמורים - אחד מקבלה, ואחד אאמו"ר זצ"ל, שהוא לשון השפעה.

אקוה שה' יעזור לנו, שנוכל לבטוח בה' ויוציאנו מכל החשכות ונזכה להדבק בו יתברך אחת ולתמיד.

הדורש בשלום כולכם
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר זצ"ל בעל הסולם

אגרת יד

ב"ה ב' ויצא, ו' כסלו פה לונדון

לכבוד התלמידים שיחיו

אני רואה שאתם נוהגים עימי מדה כנגד מדה, זאת אומרת אם אני לא עונה לכם תיכף על מכתבכם כבר אתם מוצאים בנפשכם שכבר יצאתם ידי חובתכם, וכבר אין ביכולתכם מקום לכתוב לי מכתבים. ובטח שהצדק איתכם והכל אני אשם, זאת אומרת שהחליפה מכתבים אינו כל כך בצפיפות, הוא רק בי האשמה, ואני תפילה לה' שיחונן לי דעת לתקן את כל האשמות שישנם עלי.

אתמול אמרתי שיחה לפני נסיעתי לארץ בחבורת של תלמידי רבי דסלר, ואמרתי להם את המאמר: "אמר רבא לידע איניש בנפשיה אי צדיק גמור הוא" וכו'. ואמרתי שענין התשובה נקרא שהאדם צריך לחזור למקורו.

היינו היות שעיקר הבריאה הנקרא אדם, הוא הרצון לקבל, והבורא הוא המשפיע, והאדם כששב למקורו, נקרא תשובה. והיכי דמי תשובה, כמו שאומר הרמב"ם, "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד". והעדות הזה מתגלה בהאדם רק לאחר שעשה תשובה, אז הוא משיג את נועם העליון, היינו שה' יתברך משרה שכינתו עליו. האדם ששב, היינו שזוכה לדביקות.

וזה ענין "לידע איניש בנפשיה", היינו אם רוצה לידע אם כבר עשה תשובה, יש לו הבירור, אם כבר זכה לנועם ה' זה סימן ששב, היינו שהוא כבר בחינת להשפיע (עיין ב"הקדמה לתע"ס"). וזה ענין "בקש שלום ורדפהו". שכל המחלוקת הוא רק מהרצון לקבל, ו"בקש שלום" יכול להיות בבחינת רצון להשפיע.

וזה ענין מה שכתוב "ויזרע יצחק בארץ ההיא, וימצא מאה שערים", היינו מאה אחוז. שזה דווקא מדתו של יצחק שקבל מאברהם, כמו שכתוב "ויתן אברהם ליצחק את כל אשר לו". ופירש רש"י במדרש, ר"י אומר זו גבורה, ורבי נחמיה אומר זו ברכה, ושניהם לדבר אחד נתכוונו. ר"י מדבר מבחינת עבודה,

שהראה לו מקום עבודה, היא דווקא על ידי התגברות. ור' נחמיה מדבר מהשכר, שדווקא על ידי התגברות זוכין להברכה, והברכה היא מאה אחוז. שעל ידי זה שזוכין לתשובה מאהבה, אזי כל מאה אחוז של העבודה מתברך, אפילו הזמן של העבירות.

והכל זוכין רק על ידי התגברות הנקרא כוחות, וכל כח וכח שהאדם מוציא מצטרפין לחשבון גדול. היינו אפילו שהאדם מתגבר באיזה פעם ובא לו מחשבה זרה, וטוען הלא אני כבר בדוק ומנוסה שעוד מעט לא יהיה לי את החשק הזה לעבודה, ומה אני ארויח אם אתן עכשיו מעט התגברות. ואז הוא צריך לענות, שפרוטה ופרוטה מצטרפות לחשבון גדול, היינו לחשבון הכללי, בין לשורש נשמתו, ובין לכלל כולו.

ואולי זה פירוש "שערי הדמעות לא ננעלו". "שערי" מלשון סערות, שזה ענין התגברות. "דמעות" מלשון המדמע, היינו שיש עירוב של רצוניות אחרות, ורק באמצע הרצוניות יש שם לרגע קט רצון של התגברות לאהבה ויראת שמים. "לא ננעלו", אלא שהרגע הזו מצטרף לחשבון גדול, וכשהחשבון מתמלא אז גם האדם מתחיל להרגיש את ההלבשה הרוחנית. וזה ענין חשיבות של הדמעות, היינו אפילו שהוא נמצא בשפל המצב, היינו שיש לו רצוניות שפלים, ומכל מקום יש באמצע כח התגברות, שמנקודת לבבו חושק וכוסף לה', אזי הכח הזה חשוב מאד. זאת אומרת, אפילו שהאדם נמצא בגלות, שנקודת לבבו מונח תחת שליטות אחרות, הנקרא שכינתא בגלותא, בבחינת הפרט, לרגע קט הוא מתגבר ומקדש את השם. ואף על פי שהוא כבר בטוח מרוב ניסיונות שאחר כך יחזור לסורו, מכל מקום זה חשוב מאד, שהאדם יכול לומר האמת בריש גלי.

וזה דומה שהאדם עומד בין הפושעים, שהם מחרפים ומגדפים את עבודת ה'. ויש ביניהם מרצים במתק לשונם, ונותנין להבין איך שאין טעם בעבודת ה'. ומכל מקום יש שם מי שהוא שאין לו כל כך, שיוכל להסביר את טובו ומהותו של העבודה, אבל קריאת בינים הוא יכול לומר. היינו שמוחה במילה אחת שזה לא אמת מה שהם אומרים.

אבל טוב הוא שהוא לא מסכים, אף על פי שאין לו כל כך מוח וכח כמו המחרפים. וזה נקרא "שערי דמעות", וזה נקרא "פרוטה ופרוטה מצטרפין לחשבון גדול".

נקוה שה' יאיר עינינו וישמח לבנו באמור לציון מלך אלקיך.

אגרת טו

ב"ה מוצש"ק וישלח תשט"ז

איך אפשר שיעקב היה אוהב את רחל יותר מלאה בשביל שהיתה יפת תואר וכו', הלא ידוע מאמר חז"ל "הנושא אשה לשם נוי" וכו'?

תשובה: התורה מלמדת אותנו דרכי ה'. שיש ב' בחינות בעבודה: א) בחינת חכמה ב) בחינת חסדים. חכמה נקראת בחינת ראיה ובחינת ידיעה ונקראת עלמא דאתגליא. ויש בחינת עלמא דאתכסיא, הנקרא בחינת לאה, שהוא סוד "עיני לאה רכות", שהוא בחינת חסדים ובחינת אמונה למעלה מהדעת.

וזה ענין יעקב עם לבן. יעקב נקרא העובד ה' יתברך, ולבן נקרא הקב"ה שהוא המאציל (שהאר"י הק' בעץ חיים שער עקודים מפרש שלבן נקרא לובן העליון, שהוא המאציל), ויש לו שתי בנות, היינו שתי מדרגות: בחינת לאה נקרא עלמא דאתכסיא, ורחל נקרא עלמא דאתגליא.

והנה מטרת הבריאה, להיטיב לנבראיו, הוא על בחינת עלמא דאתגליא. ועלמא דאתכסיא נקרא בחינת לאה, שזה נקרא אור הדבקות.

"ויאהב יעקב את רחל", היינו שחשק להמשיך את האור של מטרת הבריאה. אבל

לבן אמר שמקודם הוא לקבל את בחינת לאה, שהוא סוד אור הדבקות הנקרא אור דחסדים.

"וירא ה' כי שנואה לאה", היינו שלא היתה נחה דעתו דיעקב מלאה. אז ה' יתברך נתן לו פריה ורביה דוקא מלאה, היינו שהראה לו שדוקא על ידי אור הדבקות זוכין לפריה ורביה בתורה ועבודה.

אבל יחד עם זה צריכים תיקון רחל גם כן, היינו להמשיך את האור דמטרת הבריאה, הנבחן לבחינת חכמה. ובשביל זה אמרה לו רחל: "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", היינו שיעקב צריך לראות להכין את כל התיקונים הנדרשים לבחינת רחל, שיהיה לו בחינת פריה ורביה גם במדרגת עלמא דאתגליא, כי אם לא יהיה לו פריה ורביה אז לא יהיה לו שום חיות בעבודה זו ואז יהיה מוכרח לעזוב את המדרגה הזו, וזה נבחן "אם אין מתה אנכי". היינו שהיה צריך להמשיך בחינת חסדים לתוך בחינת חכמה.

וזה ענין "ויזכור אלקים את רחל", ודרשו רז"ל: "את" היינו בזכות לאה. פירוש הדברים: על ידי זה שהמשיך בחינת חסדים לתוך החכמה. זאת אומרת על יסוד של חסדים יכולים להמשיך בחינת עלמא דאתגליא.

וה' יעזור לנו שנזכה ללכת בדרכי ה' באמונה.

אגרת טז

ב"ה ו' טבת תשט"ז, תל אביב

תעלה ארוכה לעלה נדף, וישמיעו הנני במשלחת קונם להתעופף בשורות מעופפים, ה"ה גברא דמרא סייעיה כמו"ה...

קבלתי את מכתבך, וה' יאיר שדרכנו הוא הדרך הנכון, ונתאמץ את זכרוננו ליום הזכרון, אזי נזכה למוחין דזכרון שמטיבן לזכך את האויר החומרי, ואזי ננשום את האויר דקדושה, שהוא חיים האמיתיים ונצחיים.

והנני להוסיף על מה שאתה כותב וזו לשונך, מובטחני לו נפגשתי עם הכופר הכי גדול וכו'.

ידוע לנו הכלל שנהוג בכל העולם, שמי שהוא אומן לא טוב כשהוא בא (בין) בעלי מלאכה [לא] טובים ולומד ממעשיהם, היינו שהוא בעל מקצוע, למשל סנדלר, כשבא בין סנדלרים שאינם בעלי מקצוע, אזי הם נותנים לו להבין לא כדאי לעשות סנדל טוב אלא תעשה איך שהוא יוצא, ולא כדאי לעשות מנעל טוב ויפה.

או חייט אם הוא בעל מקצוע, אזי כשהוא בחברת חייטים שאינם בעלי מקצוע, אזי הם נותנים לו להבין, שלא כדאי להתאמץ ולתת יגיעה ועמל שהמלבוש יהיה נקי ומסודר, ושיהא מותאם לבעל הבית. לכן הוא צריך להזהר, שלא לבוא במגע עמהם.

מה שאם כן מי שהוא בנאי, כשיבוא בחברת חייטים, אין הוא יכול ללמוד ממעשיהם הרעים, משום שאין כל קשר ביניהם. מה שאם כן באותו מקצוע, אזי כל אחד צריך לשמור על עצמו שיבוא במגע רק עם אנשים טהורי לב.

ולפי הנ"ל, כל מי שאתה חושב שהוא עובד ה', אזי אתה צריך להזהר אם הוא בעל מקצוע טוב, היינו שרוצה שעבודתו יהיה נקיה ותמה, שיהיה מגמה לשמו יתברך.

ולכל הפחות, שהוא יודע שאין הוא פועל טוב, ומטכס עצות לנפשו איך להיות בעל מקצוע, ולא פועל סתם שכל כוונתו הוא השכר, אלא פועל ואומן טוב נקרא, שאינו מתחשב עם השכר אלא שהוא נהנה מעבודתו. שאם האומן החייט למשל יודע שהמלבוש מתאים בכל הנקודות לבעל הבית, מזה יש לו הנאה רוחניות יותר מהכסף שהוא מקבל.

אי לזאת, עם אנשים שאינם מהמקצוע שלך, אין דבר אם בא בחברותם משום שאתה עוסק בבנאות, והם עוסקים בבורסקי, ודי למבין.

מה שאם כן לאנשים שהם עוסקים בתורה ומצוות, אבל אין הם נזהרים שיהיה המלבוש כראוי לבעל הבית, אזי יש להם רק שכל שהוא נגד התורה, שהפוכה מדעת תורה, ובזה אתה מוכרח להמצא תמיד בעיניים פקוחות... ולהרחיק מאנשים האלה כמטחוי קשת.

מה שאין כן באנשים פשוטים, וכנ"ל. לכן, עם אנשי "מזרחי" אין לך קשר, אזי אין אתה צריך לשמירה כל כך. ומאנשי "אגודת ישראל" כבר נחוץ לשמור מהם, ואנשים חסידים - כבר זקוק אתה לשמירה יותר גדולה. ולאנשים שהיו קרובים לרבנו זצ"ל, כבר צריכים לפקוח בעיניים פקוחות, כנ"ל.

אבל באמת יש עוד טעם בהדבר. והוא מיוחד על פי דברי האר"י הקדוש, ולפי ביאור אאמו"ר זצ"ל בספרו תלמוד עשר הספירות, שהרב נותן טעם לדבריו, מדוע בעולם הנקודים מלך הדעת, שהוא קומת כתר, שהוא מלך הראשון, בעת השבירה נפל למטה יותר מכל המלכים, משום שכל שהעב ביותר, הגם שהוא משובח ביותר בזמן שיש לו מסך, מה שאם כן כשנאבד לו המסך הוא גרוע ביותר. לכן נפל יותר למטה מכל המלכים.

ואפשר לפרש דבריו, אלו שהולכים בדרכי ה' יתברך להם רצון לקבל כפול הן לגשמיות הן לרוחניות כמו שאמרו רבותינו זצ"ל.

לכן, אלו המקורבים שהיו לרבנו זצ"ל, בזמן שהיו נשענים, אזי היה להם מסך ועביות, מה שאם כן כעת, שאין להם שום הכנעה, ואין להם שום ענין לעשות מסך, אלא כל עבודתם הוא רק איך שיינע יודין (יהודים יפים) או רבי'ס, אזי זהו עוביות בלי מסך. וממילא יוצא את כל מה שיוצא מהם, ואצלי הם חשודים על הכל, ואין מי שיעכב על ידם, ודי למבין.

אני קיצרתי מפני אני לא רוצה שהם יהיו במחשבותי, כי ידוע לך הכלל במקום שאדם מחשב שם הוא. אלא מטעם שאני מכיר בך שאתה אוהב לדעת את האמת, הוכרחתי לעלות על מחשבותי את העוביות בלי המסכים, שהם מבחינת שבירת הכלים, אשר עדיין לא עלו על המסילה שיהיה באפשרות לבררם, וה' ירחם.

להבין את הנ"ל ביותר ביאור, אתן לך דוגמא קצרה. הלא ידוע שלכל מדרגה ומדרגה יש בחינת אמצעי, הנכלל מ-ב' הבחינות ביחד. כמו בין דומם לצומח יש אמצעי בשם עצי אלמוגים, ובין צומח לחי יש אבני השדה, שהם בעלי חיים הקשורים בטבורם לארץ ויונקים משם, ובין החי להמדבר יש קוף.

אם כן נשאלת השאלה, מהו האמצעי בין אמת לשקר. מהו הנקודה שהוא נכללת מ-ב' בחינות ביחד.

וטרם שאני אבאר אני אוסיף כלל אחד, שזהו ידוע שדבר קטן אי אפשר לראות. מה שאם כן דבר גדול, יותר קל לראות. לכן משום זהו, בזמן שאדם עוסק במעט שקרים, אין הוא מסוגל לראות את האמת, איך שהוא הולך בדרך השקר. אלא הוא אומר, שהוא הולך בדרך האמת. ואין לך שקר גדול מזה.

והטעם הוא, משום שאין לו כל כך שקרים שיוכל לראות את מצבו האמיתי. מה שאם כן בזמן שהאדם רכש לו הרבה שקרים, נמצא שהשקר כבר נתגדל אצלו בשיעור, שאם רצה לראות, כבר זה באפשרותו לראות. נמצא שעכשיו היינו בזמן שהוא רואה את השקר, זאת אומרת שהוא הולך בדרך של שקר, אזי הוא רואה את מצבו האמיתי.

היינו, שהוא רואה את האמת בנפשו, איך לעלות על המסילה הנכונה. נמצא שהנקודה הזה, שהוא נקודת האמת, שהוא הולך בדרך השקר, הוא האמצעי בין אמת לשקר. שזהו הגשר המקשר בין האמת להשקר. שנקודה זו הוא הסוף של השקר, ומכאן ואילך מתחיל דרך האמת.

ועל דרך זה יובן לנו מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבכדי לזכות לשמה צריכים מקודם להכין שלא לשמה הכי גדול, ואחר כך יכולים לבוא לשמה.

ואפשר לפרש על דרך הנ"ל, היינו שלא לשמה נקרא שקר, ולשמה נקרא אמת. ובזמן שהשקר הוא קטן, היינו שהמצוות והמעשים טובים הם מועטים, נמצא שיש לו שלא לשמה קטן, ואז אין הוא מסוגל לראות את האמת. לכן הוא אומר אז, שהוא הולך בדרך הטוב

והאמת, היינו שהוא עוסק בלשמה.

מה שאם כן כשעוסק ביום ובלילה בתורה ומצוות שלא לשמה, אז הוא מסוגל לראות את האמת משום שעל ידי רבוי שקרים נעשה אצלו גדול, נמצא שהוא רואה באמת, איך שהוא הולך בדרך השקר. ואז הוא מתחיל לתקן את מעשיו.

היינו, שאז הוא מרגיש, שכל מה שהוא עושה הוא רק שלא לשמה, ומהנקודה הזו עוברים לדרך האמת, היינו לשמה. ורק כאן בנקודה זו, מתחיל את הענין "משלא לשמה באים לשמה". מה שאם כן מקודם זה טוען שהוא עוסק לשמה, ואיך אפשר לשנות את מצבו ודרכו.

לכן, אם האדם מתעצל בדרכי עבודה אין באפשרותו לראות את האמת, איך שהוא משוקע בהשקר. אלא על ידי רבוי בתורה ומצוות להשפיע נחת רוח ליוצרו, אזי יכולים לראות את האמת, איך שהולכים בדרך השקר הנקרא שלא לשמה, וזהו נקודה האמצעית בין אמת - לשקר.

לכן עלינו להתחזק בדרך ה' כפי שהורו לנו אאמו"ר זצ"ל, ונתחזק בבטחון עז ובכל יום יהיה לנו כחדשים. שצריכים לחדש בכל עת את היסודות, שעל ידי זה נזכה ליתד שלא תמוט לעולם, ונצעד קדימה.

ידידך ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת יז

יום ה' שבט תשט"ז

שלום וכל טוב סלה לידידי הקשור במוסרות לבי ...

בתשובה למכתבך מיום י"ד טבת תשט"ז שעד כה לא היה לי פנאי לענות לך על מכתבך הנ"ל מפאת טרדת החתונה של בתי תחי'.

והנה שאלה ה-א', למה בירך יעקב אבינו עליו השלום את הבנים על ידי מלאך.

הנה מבואר בכתבי האר"י ז"ל, שנר"ן דצדיקים הם הפנימיות דג' עולמות, בריאה יצירה עשיה. והמחצב הנשמות הוא מעולם הבריאה, ובחינת הרוח נמשך מעולם היצירה, ונפש מעולם העשיה, וכל השפעות נמשכות מעולם האצילות, הנקרא "איהו וחיוהי וגרמוהי חד בהון".

ובעולם האצילות, העשר ספירות דשם מתחלקים לג' בחינות: א. כתר, ב. חכמה ובינה, ג. ז"א ומלכות.

והם נבחנים לבחינת שורש, היינו כתר. מוחין, היינו חכמה ובינה. ומקבלי המוחין, היינו ז"א ומלכות, הנקראים דכר ונוקבא, ישראל ולאה, יעקב ורחל. שהזו"ן מקבלים המוחין עבור נשמת הצדיקים, שהם בחינת פנימיות דג' עולמות בי"ע, כנ"ל.

והנה הפועל והמעביר את השפע העליונה, הוא ע"י מלאך מט"ט. עיין בזהר (פרשת ויצא דף ל"ו ובהסולם אות ע"א שכתב שם), שמלאך מט"ט נקרא שר העולם ששמו כשם רבו. ופעם נקרא בשם הוי-ה, ופעם בשם שד"י, היות שהוא פועל ב' פעולות:

א. שהוא מקבל את בחינת החכמה ומשפיע לבי"ע, ואז נקרא בשם שד"י, בסוד "שאמר לעולמו די ואל יתפשט יותר", שהוא על שפע של חכמה, שהיה צמצום שלא יקבלו את בחינת החכמה בכלים דרצון לקבל. ולכן החזיר המאציל את רגל השמאל של התיו בחזרה למעלה, ומשום זה רגל של ה-ת' עבה, ע"י שהחזיר רגל השמאלי למעלה שלא תאיר לתוך הקליפות (עיין בהקדמת ספר הזהר דף כ"ו ובהסולם אות כ"ג).

ב. ובחינה ה-ב' של מלאך מט"ט, בזמן שיש לו חסדים גם כן להשפיע להתחתונים, אז שמו כשם רבו שהוא בחינת הוי-ה, ואז אשתלים מט"ט, ואיתקרי בשמא דמאריה הוי-ה.

והנה יעקב כשבירך את הבנים, אזי היה צריך להמשיך את הברכה לפי סדר המדריגה, עד שיומשך השפע לתחתונים. לכן המשיך את השפע עבור הבנים עד מלאך מט״ט, ומהמט״ט ישפיע השפע להבנים. לכן בירך יעקב את הבנים ע״י מלאך מט״ט, שהוא המשפיע והמעביר את השפע מעולם האצילות לנר״ן דצדיקים ולג׳ עולמות בי״ע. ולכן אמר ״המלאך הגואל אותי הוא יברך״ וכו׳.

ובזה תבין שאלתך הב׳ בענין ״שמי בקרבו״, שכתב הרמב״ן כי שמי משותף בקרבו. ששאלת אם כן מה פירוש ״שמו כשם רבו״, הלא אין לנו השגה בעצמותו יתברך אלא מהגילוי.

אלא הענין, כי שם משותף הפירוש הוא, כי כל שם יורה השגה כידוע. כי כל מה שלא נשיג לא נגדירהו בשם. וכל השגה שיש ברוחניות, הוא דווקא כשיש קשר בין מושג להמשיג, שזה נקרא משותף ע״י המושג והמשיג ביחד, אז אפשר לומר שיש גילוי שם, וצורה, והגבלה מיוחדת, על השפע. מה שאם כן משיג בלי מושג, אין לומר שום צורה והגבלה, ולא נופל עליו שום השגה. ונבחן לבחינת לית מחשבה תפיסה ביה כלל, ונבחן לבחינת מהות בלי חומר (עיין במבוא לספר הזהר דף נ׳ אות י״ב).

וזה ענין ש״שמו״, היינו מה שמושג לנו ע״י מלאך מט״ט, הוא ״כשם רבו״, שהוא גם כן דווקא בחינת גילוי. היינו, שמט״ט משפיע את בחינת זו״ן, שהמה מקבלי המוחין דאצילות, שיש שם שתי בחינות, חכמה ובינה, המתגלות לתחתונים בצורת חסדים וחכמה.

שבעת שמט״ט משפיע בחינת חכמה, אז נקרא שם רבו בשם שד״י, ובזמן שמשפיע בחינת חסדים גם כן, אזי שם רבו הוא הוי-ה, כנ״ל. ואז נקרא מלאך מט״ט ״זקן ביתו, המושל בכל אשר לו״, שמלאך מט״ט שהוא שר העולם, והוא השולט על העולם, היינו שעל ידו נמשך השפע להעולמות בי״ע. נכללים הנר״ן דצדיקים.

וזה פירוש ״שמי בקרבו״. היינו מה שמט״ט משפיע השמות של מט״ט כוונתו לצורת השפע, שנכלל משני צורות, שהוא חכמה וחסדים כנ״ל, שהשמות האלו פועלים במט״ט, לפי מדת השם רבו שהוא ממשיך.

ועל דרך שאלתך ה-ג׳, למה מאריכה התורה הקדושה בהקדמת אפרים למנשה. אפשר לבאר את זה לפי הכלל שיש לנו בעבודת ה׳, שתמיד צריך להיות המטרה לנגד עיניו, ולידע מה הוא התפקיד בהחיים, ולאיזה נקודה סופית האדם צריך להגיע, שיהיה יכולת בידו לומר, שכבר בא אל המנוחה והנחלה.

כי רק בזמן שהמטרה הסופית גלויה לעיניו, אז האדם יכול להכין את עצמו בכל האמצעים, ולהפעיל את הכוחות הנתונים בידו. ולולי זאת, אין הוא יודע לאזן את כוחותיו והשמירות.

כי האמצעים האמיתיים הנחוצים, בכדי שיהיה לו לשמירה בהדרכים הכרוכים בסכנות, שאין הוא יודע את כל כוחו של האויב האורב לו, אם הוא אינו יודע מי הוא האויב האמיתי שצריך להכניעו. לכן, כשמתחילין לדבר מסדרי עבודה, ושיהיה לו ברכה בהעבודה, אזי המטרה צריך לעמוד בראש וראשונה.

וכמו כן ידוע, שמתחילין ללכת בדרכי עבודה, אז מתחילין מן הקל אל הכבד. שקודם כל לומדים ועושים הדברים הקלים ביותר להבין ולעשות, ואחר כך מה שהוא מעט יותר קשה, וכן הלאה. עד שכבר רגילים ומלומדים בדרכי מלחמת היצר, אזי מתקיפים את ההתקפות הקשות ביותר.

נמצא לפי הנ״ל, שיש לנו שני דברים, שאחד צריכים להקדים לפני השני. ודעתו של יוסף היתה, שצריכים בעיקר לדבר מדרכי העבודה לפי הסדר, היינו מהקל אל הכבד. ודעתו של יעקב הוא שבראש וראשונה צריכים לדבר מהמטרה.

טיוטות / תוספות לאגרת זו:

1. ועל דרך שאלתך ה-ג׳, למה מאריכה התורה הקדושה כל כך בהקדמת אפרים למנשה.

זה ידוע, כי ענין הקדמת אחד להשני תלוי בחשיבות הדבר. ובענין העבודת ה׳ יתברך, צריכין לדעת מהו החשיבות, היינו לתת עיקר הדגש על הנקודה העיקרית של המטרה.

... והנה בזוהר (פרשת ויחי ד' י"ד ובהסולם אות מ"א) כתוב, שיש שני שרים גדולים וחשובים. שר אחד הוא מבחינת אפרים, שמדתו להחזיק ישראל בגלות, ושיפרו וירבו שמה. ושר השני הוא מבחינת מנשה, ועל כן מדתו להשכיחם בגלות.

ומבאר שם, שיש ב' מיני דינים: אחת, דינים מבחינת הרחמים הנקרא מלכות שבבינה, ואחת מבחינת מלכות שבמלכות, הנקרא דינים מבחינת מלכות. ומבאר שם, שכל שר כלול מב' בחינות.

... ומבאר שם, ששר של מנשה כלול מבחינת רחמים ודין שברחמים, ושר של אפרים כלול מרחמים ודין שבדין, הנקרא מלכות.

נמצא שיעקב בירך אותם, היינו שבחינת הדין יומתק, ועל ידי זה יהיה הגאולה. והיות שסדר העבודה הוא בבחינת הרחמים ואח"כ בחינת הדין, כי זה ידוע שיש ד' בחינות: א. קבלה על מנת לקבל, ב. משפיע על מנת לקבל, ג. משפיע על מנת להשפיע, ד. מקבל על מנת להשפיע.

והנה ב' בחינות הראשונות, הם אינם לפי דרך התורה באמת, אלא בחינת תורה לשמה מתחיל מבחינת להשפיע על מנת להשפיע, וזה נקרא מדת הרחמים. ובחינה השניה של תורה לשמה נקרא מקבל על מנת להשפיע, וזה נקרא מדת הדין.

לכן יוסף רצה שיברך אותם על סדר העבודה, שמתחילה מדת הרחמים, הנקרא מנשה, ואחר כך בחינת אפרים הנקרא מדת הדין. אבל יעקב בירך לפי סדר החשיבות. היינו שהתיקון השלם הוא מדת הדין שיתקן, שזה נקרא "חשכה כאורה יאיר". ודעתו של יעקב היינו הגם שמתחילים לעבוד במדת הרחמים, אבל המטרה צריך להיות גלויה לפניו, שהתכלית הוא לבוא לגמר התיקון. ואחר כך מתחיל לעבוד לפי הסדר, היינו במדת הרחמים.

2. מלאך - השכינה נקראת מלאך, בסוד הכתוב "הנה אנכי שולח מלאך לפניך". ונקראת מלאך, שהשכינה פועלת ע"י מט"ט. וזהו בזמן הגלות. מה שאם כן בזמן הגאולה הוא בדביקות עם המלך, הנקרא ז"א (ויחי' דף י"ח, אות נ"ג, כ"ד).

3. עיין בפרשת ויצא (דף ל"ו אות ע"א בהסולם), שמבאר מה שכתוב בתיקונים (תיקון ע' דף קי"ט), על פסוק "והחיות רָצוֹא ושוֹב", רצוא דא גוריאל, ושוב דא מט"ט. ופירש שם בהסולם, בחינת רצוא היינו חכמה, ושוב הוא בחינת חסדים. שמאחר שיש לו כבר חכמה, הוא הולך לקבל חסדים. נמצא שיש לו כבר שלימות חכמה וחסדים ביחד. לכן נקרא מט"ט שר העולם, להיות בו השלימות דלשם התחתונים שבג' עולמות בי"ע, ששם נמצאים נר"ן דצדיקים, שהם נקראים פנימיות בי"ע.

וזה ענין "זקן ביתו המושל בכל אשר לו", היינו שיש לו חכמה וחסדים. בשליטתו בעולם הוא עם שם שד"י, הוא סוד בחינה א' של "ושוב", היינו מספירת החכמה שהיא בחינת שמאל, והוא סוד שם שד"י. ואחר כך סליק לעילא, שהוא בחינה ב' של "ושוב", היינו שחוזר לשם הוי-ה שהוא סוד חסדים, ונקרא בשמא דמאריה הוי-ה.

אגרת יח

ב"ה, ו' עש"ק במדבר, פה מנשסטר יע"ה

לכבוד התלמידים שיחיו

לנכון קיבלתי המכתבים של ... ושאר החברים מתעצלים בכתיבה, מסיבה שהם חושבים שאם אפשר להיות איזה רווחים מחליפת מכתבים. ונשאלת השאלה על ידי מה כן יכול להיות רווחים. יש שחושבים שעל כל שאלותיהם יש להם כבר תירוצים, אם כן

איזה צורך יש בשאלות, הלא התירוצים אצלם מונחים בקופסא, ורק מה חסר להם שיקיימו מה שהם יודעים מכבר.

או יש מי שמרמז לו שעדיין תיקון את מידותיו הרעים, אם כן מה כוונתו בזה, האם הוא חושב להודיע לי שהוא מצטער על זה יומם ולילה, היינו שאצלו הוא בחינת "וחטאתי לנגדי תמיד", היינו שתמיד הוא דואג ומצטער על זה, ודאגות אחרות לא מעיקים לו, ולו היה כוונתו כן, הייתי נהנה מאד מזה.

ובכל זאת כתוב, "דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים", ודי למבין. והיות שחג השבועות ממשמש ובא, ולהכנה דרבה אנו צריכים בכדי לזכות לבחינת מתן תורה, אז אני מביא כאן דבר בשם אאמו"ר זצ"ל.

וענין זה מובא בקונטרס הערבות, וזה לשונו, "והיה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ ואתם תהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש". ואני לא אאריך על הקושיות, והעיקר מה שמבואר שם, שעל ידי עם ישראל שהם מסוגלים יותר מכל העמים להתקרבות ה' ישפיע אחר כך השפע לשאר העמים.

לכן דעו לכם חברי, מאחר שהיינו בצוותא עם נר ישראל זצ"ל, אזי אנחנו מסוגלים יותר להתקרבות ה', רק אנו צריכים לשמוע בקולו ולשמור את בריתו, שקולו של האר"י החי בטח שלא יפסק מאתנו. כמו שאנחנו היינו בקרבתו, בטח שהוא מליץ עבורנו ונשמע קולו בבואו בקודש, שבזמן שהאדם מתקרב לקדושה אזי שומעים את קולו, ובטח נצליח.

וזהו ענין "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך", שמשמע, שדוקא משום אחוה ורעות "אדברה שלום", אחרת היו מדבר במחלוקות ובקטטות, אתמהה.

המפורשים פירשו ש"אדברה שלום בך" היינו, על ירושלים. ויש להבין לפי דרכנו ירושלים נקרא לב-העולם, ובנפש נקראת "ירושלים" לב האדם, היינו הרצון של האדם, נקראת ירושלים, ושם יש מחלוקת. היינו, הרצוניות של האומות העולם שהאדם כלול מהם, ויש שם רצוניות של ישראלים, וכל אחד רוצה לשלוט על חבירו.

נמצא שבתוך הלב, הנקרא ירושלים, רצונות מתקוטטות ומתנגדות זה לזה, ואז אין שליטה לאף אחד. וממילא אין אף אחד שיכול לקנות את שלימותו. זה ענין שאמר רבא, "במטותא מנייכו, שלא תרתו תרתי גהינום", היינו שיש יסורים בין מרצוניות הגשמיים ובין מהרצונות הרוחניים.

ודבר זה נוהג אצל תלמידים המתחילים להכנס בעבדות ה', והיות שאף אחד יכול להראות את כל כוחו, נמצא שהם בבחינת כלים נשברים, היינו רצוניות הבאים מבחינת השבירה, שנתערבו נצוצי קדושה הנקרא נצוצי השפעה בתוך הקליפות, הנקראות נצוצי קבלה.

אבל "למען אחי ורעי", היינו משום שתכלית הבריאה היתה להיטיב לנבראיו, ובמקום שנאה אין ראוי שיתגלה אור ה', הנקרא אור האהבה, "אדברה נא שלום בך". ש"בך" היינו בתוך הלב, יהיה שלום.

והוא על דרך "נתאווה הקדוש ברוך הוא לדור בתחתונים", שיהיה עם התחתונים באהבה ואחווה וריעות, שהתחתונים ישיגו את אור ה' כמו שכתוב "אשמעה מה ידבר האל, כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה".

היינו בשעה ששומעים את קול ה' המדבר אל הלב, בסוד "הבא לטהר מסייעין אותו". ופירשו בזהר הקדוש, שמסייעין אותו בנשמתא קדישא, היינו שהלב שומע קול ה', אז מקבל השליטה על כל הרצוניות דווקא קול הקדושה, היינו הרצון להשפיע. וממילא לא ישובו לכסלה, היינו שלא יחטא עוד, משום שכל הרצוניות של הקבלה נכנעו תחת רצון להשפיע.

ואז מתגלה על הלב כל נועם הטוב, שאז כבר יש מקום בתוך הלב להשראת השכינה, והעידון והעריבות והנעימות והידידות מתפשט וממלא את כל האיברים של האדם.

וזה דווקא כששומעין את קול ה', אז כל הגוף נכנע ומשעבד את עצמו להקדושה. והגוף נעשה אז בחינת עבד המשרת להקדושה, ומה שאם כן כשלא זוכין לשמוע את קול ה', אזי רואים אחרת. כמו שאומר הפסוק "תתננו כצאן

מאכל" (תהילים מ"ד), היינו, כל הרצוניות דקדושה הם לבחינת מאכל, שבולע אותו הרצון לקבל.

"ומשנאיו שסו למו", היינו שהרצון לקבל שסו את כל המרץ שהיה עבור הקדושה, הוא לוקח לעצמו. היינו, אם יש לפעמים לעסוק בתורה ועבודה, אזי הוא לוקח מזה את כל המרץ, ועובדים בלי שום טעם וריח. "ובגוים זיריתנו", שכל הכוחות של השפעה נתפזרו תחת שליטת הקבלה הנקראים גוים.

"תמכור עמך בלא הון", היינו אפילו שאין שום הנאה בעבודת הקבלה, מכל מקום אם צריכים לעשות עשייה של השפעה כבר אין שום כח, משום שהם השולטים.

"ולא רבית במחיריהם", היינו שלא צריכין להנאות בעת עשיית הדברים הגשמיים, אלא אפילו על צל של ספק ספיקא, אם יהיה איזה תועלת עבור המקבל, כבר יש כח לעבוד. וכמו כן להיפוך, אם יש בזה צל של ספק ספיקא, שיצמח מזה איזה מצוה, כבר המקבל השולט.

שענין ההסתרה כל כך גדולה, שכל דברים של שלא לשמה, אפשר לעשות, ודבר של לשמה כל כך מאוס ושפל ונבזה, עד שבכל כוחו דוחה אותו המחשבה לחוץ, משום שטבע האדם שלא יכול לסבול דבר שפל.

וזה ענין "תשימנו חרפה לשכנינו, לעג וקלס לסביבתינו", היינו הרצון לקבל שנקרא בחינת הגוים הגרים בשכנותינו, היינו בתוך הלב, אזי הגוים האלו מתלוצצים ומבזים את העשית של לשמה בכל מיני ליצנות, עד שאין בנו כח כנגדם.

היוצא מזה, שכל השתדלותו של האדם הוא למצוא חן בעיני ה', ולהשתדל לזכות לשמוע את קול ה', שאמר "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך", וקול ה' שזכינו לשמוע בעת שהיינו בצוותא עם קול האר"י החי זצ"ל, ובודאי הוא משתדל עבורנו.

ורק מה אנחנו צריכים להיות, עומדים על המשמר. שנדע את מצבנו הרע שבא, שלא לבקש מה' בחינת מותרות, רק פשוט חיים דקדושה. ו"הבא לטהר מסייעין אותו".

ובזה נבין את המדרש, מקל וככר כרוכים זה בזה נתנו מהשמים. ויש לשאול, הלא המה סותרים זה לזה. והענין, כי "מקל" נקרא בחינת יסורין. מקל הוא רק לרדות בו, שהוא בחינת יסורים. ו"ככר" הוא בחינת תענוג.

ופירושו הוא, כי האדם זוכה ל-ב' דברים ביחד, היינו שמרגיש טעם יסורים בזמן שעובד שלא לשמה, היינו לצורך קבלה, וטעם של תענוג הוא מרגיש בזמן שעוסק לצורך השפעה, ואז יקויים "ואל ישובו לכסלה".

החותם בברכה ונזכה לקבלת התורה
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר זצ"ל בעל הסולם

אגרת יט

ב"ה ערב חג השבועות תשט"ז מנשסתר

לכבוד ידידי...

קבלתי מכתבך, ונהנתי ממה שרשמת את הענין בקשר מה שמפורש בהקדמה להסולם, ואני רק אמלא אחריך.

ואציג כאן בדרך שאלה את הענין הנ"ל. הנה בכתבי האר"י ז"ל מובא שיש מציאות עולמות. ונוהג שם ענין זווגי דהכאה, ומסכים, והתפשטות, והסתלקות, ואור פנימי, ואור מקיף. אם זה נוהג כלפי עצמם, היינו שספירה זו רוצה כך ואחרת רוצה כך וכך, כלומר אם יש להם בחירה והרגשה כמו שיש לאנשים בעולם הזה, או שהם רק דוממים, היינו בלי הרגש, כדוגמת העולם אשר בו אנו נמצאים.

כמו למשל הארץ, שנותנת פירות, ומקבלת כוחות מהגשם ומהרוח והשמש. ואם חסר לה

איזה כח ממה שהיא צריכה לקבל, אז אינה נותנת ואינה משפעת ואינה מוציאה שום יצירה, ואין האנשים יכולים להנות ממנה, ויכולים לבוא חס ושלום לידי כליה מחמת רעבון, אם האדמה לא תתן את יבולה.

אלא דווקא על ידי זה שהאדם חורש וזורע וקוצר ועומר וכו', ואז היא גם כן מתנהגת עם האנשים באותה מידה - אם האדם משמש להאדמה, כמו כן האדמה משמשת להאדם.

ויחד עם זה אנו יודעים ושמקובל כך, שהארץ אינה בעל הרגשה או בחירה חופשית, אלא שהיא רק מקיימת את תנאיה שניתנה לה מצד הטבע, שהבורא יתברך טבע וחתם בה, וכך היא פועלת את פעולתה על צד היותר טוב.

וזה נקרא אצלנו בשם דומם, היינו שאין לה תנועה מצד עצמה ורצונה, מפאת שאינה בעלת רצון. וכמו כן השמש וכל צבא השמים, כולם פועלים מצד הטבע. והם עצמם אינם בעלי בחירה, שיהיה היכולת לומר שהם מקווים לשכר או לעונש. אלא כל פעולותיהם הוא מצד הטבע שהקדוש ברוך הוא רוצה שיפעלו כך הם פועלים.

ועל דרך זה יש להבין גם כן בעולמות העליונים, כי הכל נברא רק לשמש את האדם, שעל ידי זה העזרה שהוא מקבל מעולמנו, שבו אנו נמצאים, כמו כן הוא מקבל עזרה מעולמות העליונים, בכדי להגיע להמטרה שלו שבשבילה נברא, שהיא לזכות לדביקות ה' ולקבל את המגדול מלא כל טוב שחשב ה' עבורו.

וכשהאדם זוכה לזה, נקרא שכבר בא לשלימות מחשבת הבריאה, בסוד נתאוה הקדוש ברוך הוא לדור בתחתונים, ושכינה בתחתונים צורך גבוה, כי זה רצונו יתברך, והאדם צריך להשתדל בעולם הזה אך ורק למלא את רצונו יתברך, לקבל את כל הטוב והעונג מטעם שרצונו יתברך הוא כך.

ולפי הכלל הידוע, שבעצמותו יתברך לית מחשבה תפיסה ביה כלל, נמצא שכל מה שמתראה להנשמות בדרך המדריגה מעולם לעולם, הוא רק באור המתפשט, היינו בשיעור שהבורא יתברך רצה שיכירו אותו, על ידי זה ששיעור מהאור עליון מתגלה אליהם. וזה נקרא שאור עליון מתפשט לתחתונים, היינו שהתחתונים משיגים אותו, בשיעור שרצה שישיגו את גדלותו.

ושיעורי ההשגה משתנים מזמן לזמן, היות שזה תלוי לפי הכשרת התחתונים, אם מעט אם הרבה, בשיעור זה מתגלה האור. וכל שיעור השגה יש לו שם בפני עצמו, מטעם כי הספירות נקראים כיסוים. ולפי עבודת האדם, בשיעור זה יורד הכסוי, והספירה מתחילה להאירה.

כי מטרם שנברא העולם לא היה שום צמצום. אלא כדי שיהיה היכולת לתחתונים לקבל, היה מוכרח להיות ההסתר הזה. ובכל שיעור עבודה לשמה יורד באותו שיעור ההסתר והאור מאיר. וכמו בהנהגת העולם הזה אין הארץ מוציא פירות אלא אחר עבודה, כמו כן אין שום גלוי אור בלי הכשרה מצד התחתון.

ואם נפשך לומר, מה הוא בעצם הספירות והמדרגות כלפי עצמם. אז אנו אומרים שזה לא ניתן להשיג, היות שכל השגתנו הוא רק מבחינת רצונו להטיב לנבראיו. לכן רק מה שבקשר להשגת האדם יש להשיג, דהיינו מה שהאדם מתפעל מהאור העליון שמתגלה על ידי הספירה להנבראים, אבל לא הספירה כלפי עצמה.

כי ענין רבוי ספירות הוא רק לפי השגת התחתונים, שתלוי בהכשרתם, ושלכל אחד ואחד יש הכשרה מיוחדת לפי ערך יגיעתו. וחוץ מזה הכל שוה, כי אין שום שנויים ברוחניות. לכן אנו אומרים לגבי הספירות כלפי עצמם, שהם בבחינת לית מחשבה תפיסה ביה כלל.

וענין שם שקבעו לכל ספירה וספירה הוא משום, שכל אלו שהשיגו את אור ה' על ידי עבודתם, ורצו שכל אלה הבאים אחריהם גם הם יהנו, ממה שהם כבר גילו, לכן נתנו שמות על כל השגה והשגה, כדי שהם יוכלו להבין את כוונותיהם והשגותיהם מה שהשיגו, ועל ידי זה יהיה שפה משותפת אחד עם השני.

על דרך לימוד הנגלה, שכל מה שאחד מחדש בתורה הוא יכול למסור להדורות הבאים

אחריהם, כמו כן בעולמות העליונים, יש לקבל את החידושים מה שהקודמים כבר גילו, שיהיה להם היכולת ללכת על קו ההצלחה, ושלא יעמוד באמצע הדרך, כי יחשוב שמצבו שבו נמצא כבר השלימות. לכן כל אלו השמות והפרצופין, הם כלפי עצמם, אין לנו שום השגה, כי הכל רוחניות ואלקיות, וכתיב "אני הוי-ה לא שניתי", אלא הכל הוא כלפי אדם המשיג.

וזה דומה, כמו שעומדים עשרה אנשים, ורואים מרחוק טס אוירון. ונראה לעיני האדם, את גודלו של האוירון כמו נקודה קטנה. ולחלק מהאנשים יש להם משקפות, המגדלת את האוירון פי כמה, ולכל אחד ואחד יש משקפת אחר, היינו לאחד יש שמגדלת הרבה ולאחר שמגדלת פחות. לכן יוצא שאחד רואה שהאוירון גדול ארבע מטר, והשני אומר שגדול שלש, ואחד אומר שגדול רק שני מטר וכו'. ובטח שכולם אומרים האמת מה שרואים, ומכל מקום יש שנויים בין אחד להשני.

ויחד עם זה אין כל השנויים עושים איזה שנוי באוירון עצמו, אלא כל השנויים הם רק כלפי המשיגים. כמו כן הוא ברוחניות, שכל רבוי השנויים הם לפי ערך הכשרת התחתונים.

ובזה אפשר להבין את הענין מה שכתוב, שהנשמה הוא חלק אלקי ממעל. שפירושו הוא, מה שהנשמה משגת הוא אלקות. אבל היא לא יכולה להשיג אלא רק חלק. לכן הגם שהיא משגת אלקות, מכל מקום היות שזה תלוי בהכשרת התחתונים, לכן אין בידה להשיג רק חלק. אבל החלק הזה מה שהיא משגת, אינה עושית שום שנוי באלקות, כדוגמת האוירון הנ"ל.

ולכן אומרים שהתחתונים יכולים להשיג רק אור המתפשט, שענינו הוא החלק מה שהבורא יתברך רצה שישיגו אותו. לכן אין חילוק בין אור המתפשט לעצמותו יתברך, אלא בזה שהוא משיג רק חלק שהבורא יתברך רוצה שישיגו אותו, כדוגמת האוירון הנ"ל.

ובזה יתבאר לך את השאלות ששאלת.

ידידך...

אגרת כ

ב"ה ו' עש"ק חקת פה מנשסטר יע"א

לכבוד התלמידים שיחיו

זה לא מזמן קבלתי מכתבים מ... ואני אענה על כל המכתבים באופן כללי ומופשט, היינו אפילו הזקן שבחבורה גם כן יכול לקבל תשובות מספיקות, אפילו על השאלות שהוא לא העלה אותם על הכתב. ואני זוכר עוד איך שאאמו"ר זצ"ל לימד אותו איך לכתוב, ובטח שהוא זוכר את זה.

כי ענין הכתיבה, פירש אאמו"ר זצ"ל, על מה שאנו אומרים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים", שלענין "כתוב" הוא תמיד בדיו שחורה על גבי ניר לבן. שענין "לבן", הוא הזמן של תורה ועבודה. וזמן "שחור" היינו בחינת הרע והשיפלות שהאדם מרגיש בעצמו. והשחרות הזה צריך להיות מוקף לבנה, על כל אות ואות. היינו שאי אפשר לראות את מצב האמת איך שהוא, רק לפי שעות שנותנין על תורה ועבודה, כי המאור שבה מחזירו למוטב.

לכן דווקא על ידי רבוי, היינו בחינת הימין, באין אחר כך מצב של השמאל שנקרא "שחרות". ואז נבחן הכתיבה שהיא כשורה. מה שאם כן סתם שחרות, שהאדם אין מרבה בתורה ומצוות ואומר בעצמו שהוא רע, הרע הזה נמשך מחלל דקליפות, ואין לזה שום מקום ברשות היחיד.

וצריכים תמיד להזהר, שלא להפוך את סדר הזמנים של ימין ושמאל. וזה על דרך שאמרו חז"ל על פסוק, "תמיד עיני ה' אלוקיך

בה מראשית השנה ועד אחרית השנה וכו', עתים לטובה ועתים לרעה. עתים לטובה כיצד, הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים לסוף חזרו בהם, להוסיף אי אפשר שכבר נגזרה גזירה, אלא הקדוש ברוך הוא מורידן בזמנן על הארץ שצריכה להם. הכל לפי הארץ. עתים לרעה כיצד, הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים בראש השנה ופסקו להם גשמים מרובים, לסוף סרחו. לפחות, אי אפשר שכבר נגזרה גזירה, אלא הקדוש ברוך הוא מורידן שלא בזמנן על הארץ שאינה צריכה להם" (ראש השנה י"ז ע"ב).

וזה אני מפרש בשני אופנים. הא', תשובה לאותן החברים שאומרים, שנתנו להם מהשמים תיכף בעת הלידה כוחות קטנים. היינו מוח מצומצם שאין בו לא חריפות יותר מדאי, ולא הבנה ולא זכרון ולא מרץ ודעה מקיפה וחזקה. אלא שהם על כל הכוחות הנפש שלהם הם מדברים סרה, ואומרים לנפשם בטח שזהו מחמת חטא של גלגול הקודם, והקדוש ברוך הוא גזר גזירה שירדו לעולם הזה עם כחות גשמיים מועטים, משום שבראש השנה, היינו בתחילת יצירתו, גזרו עליו כך.

אבל צריכים לדעת אם חזרו בהם, אותן הגשמים מועטין, היינו כחות הנפש המועטין יורדין לארץ. היינו שכל הכחות שיש בו משתמש בהם לברכה. וזה מספיק לשיעור שהארץ, היינו הלב, יתן יבולה, היינו פריה ורביה בתורה ומצוות וכו'.

ואם לא זוכין, אפילו שנגזר עליו גשמים מרובים ואחר כך סרחו, אזי כל הכחות הגשמיים, הנקרא גשמים מרובים, מורידן שלא בזמנן הצריכין להם להארץ. היינו, שכל המרץ והשכל משתמש בהם לא להארץ דקדושה, אלא למקום מדבריות, שיש בהם חיות רעות, אבל בשביל הארץ שיתן יבולה אין שם שום גשמים. שם יכולים לראות אצל הגי גדולים - לגבי עבודה טהורה ונקיה אין לו שום שכל ושום מרץ וכח.

וכן צריך האדם ליתן עיניו ולבו רק שהגשמים ילכו למקום שצריכים להם. וזה השיעור מספיק בכדי שתוכל ליתן יבולה. וזה נקרא "עתים לטובה".

ובזה ניחא מה שחז"ל ציירו "עתים לטובה", דווקא בזמן שהיו רשעים גמורים בראש השנה. למה לא אמרו שהיו צדיקים ונשארו צדיקים. אלא שכל האדם איזה כחות שיתנו לו, יש בידו תמיד לומר שהם קטנים. ולזה תירצו, אפילו רשעים גמורים בתחילת יצירתו, היינו בראש השנה, ופסקו גשמים מועטים, מכל מקום זה מספיק שארץ, היינו הרצוניות שלו יתנו פירות דקדושה.

הארכתי כל זה להוציא את התירוצים, שיש כמה מהחברים המתחכמים לתרץ מעשיהם.

ופירוש אחר הוא, אם האדם אינו זוכה לתקן את מעשיו שילכו על דרך הטהרה, אפילו שנותנים לו איזו חיות דקדושה, שיכול להשתמש בזה להרגיש בעצמו מעט שלימות, שיוכל ליתן עבור שבח והודאה להקדוש ברוך הוא שקרבו מעט לעבודתו יתברך שמו, וכח הזה צריך להאיר לו בזמן התורה וקיום המצוות, כי אין לבוא לבית המלך בלבוש שק.

ואם אינו זוכה השלימות בזה הוא מרגיש בזמן שעוסק בדברים בטלים היינו בזמן אכילה ושתיה ושאר דברים, ובזמן שבא לתורה וקיום המצוות אזי הוא מרגיש את שיפלותו. ונמצא, שדווקא בשער המלך אזי הוא לובש את השק של השיפלות, ממילא אינו יכול להיות פירות לברכה, כי אין ארור מתדבק בברוך.

אלא צריך להיות בהיפוך שדווקא בזמן עשיית המצוות, צריכים להרגיש את עצמו בשלימות. ואז מכשיר את עצמו בזה, שה' יתברך משרה שכינתו עליו. וזוכה לעריבות ומתיקות נועם עליון. עד שמרחמים עליו ממרום, ומדבק את עצמו לנצחיותו יתברך ויתעלה.

והעיקר שצריכין להתחזק בעניני האמונה, דווקא במקום שמתעוררים השאלות "מי", ודי למבין, ו"מה", ודי למבין.

ועל ידי זה נבין, מה שמביא רש"י על הפסוק "זאת חקת התורה", וזה לשונו, "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, לפיכך

כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה". ויש להבין, מכאן משמע שלכן אין כתוב בה טעם, ולפי השכל הפשוט היה צריך להיות להיפוך. היינו, בזמן שאין מי שישאל, לא היה צריך טעם. מה שאם כן במקום ששואלים, שם צריך ליתן טעם. אלא כנ"ל, שענין חקת התורה, כוונתו על האמונה. וזה דווקא במקום ששואלין, שם צריך להיות התשובה למעלה מהדעת.

ועם זה תבין גם כן מה שאמרו "תבוא האם ותקנח את בנה". ואיזה שייכות יש פרה אדומה לעגל, וכי משום שהלשון נופל על לשון שכאן כתוב פרה, וכאן עגל וזה כל הסמיכות. אלא כנ"ל, שחטא העגל היתה כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר, מי-אלה שאמרו "אלה אלוקיך ישראל", היינו בחינת ידיעה ולא בחינת "מי", הנקרא חסדים שהוא בחינת אמונה. לכן בא מעשה הפרה, שהוא סוד אמונה למעלה מן הדעת, ובזה תכפר מעשה העגל.

ידידכם ברוך שלום
באאמו"ר זצוק"ל בעל הסולם אשלג

אגרת כא

ב"ה ג' מנחם אב תשט"ז פה מנשסטר יצ"ו

לכבוד התלמידים שיחיו

מתפלא אני בזה שאני לא מקבל מכתבים בכל שבוע מכם, חשבתי שתחליפו את יגיעתכם שהיה בכם כשהייתי בארץ ברגליכם לכתת ללמוד תורה, ביגיעת ידיכם דהיינו שתכתבו מכתבים, ועדיין לא הגעתם לידיעה זו. רק אחד שמצטיין יותר מכולם הוא ... שהוא לא מחכה לתשובתי בכתב אלא עושה מה שמוטל עליו, כנראה שיש לו הכרה מלאה איך להתנהג.

ור' ... לפעמים הוא חושב שצריכים להגיש את שאלותיו בכתב, ולפעמים הוא חושב שהוא משיג שדי ומספיק להגיש שאלותיו במחשבה. אבל צריך לדעת כי למעשה אנו צריכים, שיש "מחשבה דבור ומעשה", (והמעשה צריכים להכניס תוך המחשבה) והמחשבה צריכים להכניס תוך המעשה. דיבור, מלשון "דַּבָּר אחד לדור", היינו מנהיג - שצריכים שהמחשבה תגיע לכלל מעשה, כי כל דבר יש לו תיקון בפני עצמו.

ר' ... התחיל לכתוב והפסיק. ור' ... עוד לא זכיתי לקבל ממנו אף תמונת אות. ור' ... כשהייתי בארץ הייתי מקבל ממנו מכתב בכל שבועיים בערך, ובטח יש לו זכרון טוב, כי אשתקד שלח מכתב אחד ללונדון והכתובת לא היתה תמה אז המכתב חזר אליו, אם כן הוא חושש אולי עד שיטריח את עצמו ויכתוב וישלח אולי זה יחזור אליו, נמצא לפי דעתו שיהיה יגיעתו לריק, ובשביל זה אפשר שזה טעם מספיק עבורו.

אבל האמת אינו כן, כמו שאומרים העולם "אז משטעלט נישט איין - נעמנט מען נישט ארויס" [כשלא משקיעים, לא מוציאים]. ויכול גם כן להיות שהוא סומך על חבירו הנאמן והמסור לו מאחר שהוא מוציא אותו בזה שחבירו עושה קידוש והוא עונה על ברכתו. ור' ... בטח שהוא הולך בדרך של הצנע לכת, ודי למבין. ול... שעדיין לא חשב על תירוצים, אבל הוא מכיר את עצמו ויודע, בשעה שיתחיל לחשוב על תירוצים בטח שימצא. ועל הזקן שבתבורה מוה"ר ... הוא זקוק לאהבת חברים, היינו שיהיה מי שיכתוב בשבילו.

אבל בכל זאת אנו צריכים להתאמץ וללכת קדימה, להגיע בעזרת ה' יתברך לתכלית הנרצה. והעיקר מה שדורשים מאתנו הוא התפילה, שענין תפילה צריכים להבין בשביל מה ניתנה לנו דבר זה, וכי אין הקב"ה יכול לתת לנו כל טוב בלא תפילה. אלא דבר זה אמר אאמו"ר זצ"ל, כי אין טעם בשום

דבר אם אין חסרון ותאבון לדבר, המכונה השתוקקות.

ומשום כשאדם מתחיל ללכת בדרכי העבודה, ואז הוא מכין את כליו לקבל את המתנה מה' יתברך, אזי הקדוש ברוך הוא נותן לו מקום להגדיל את רצונו. וזה דווקא על ידי תפלה. הדחיות וההסתר שהוא מקבל ממנו יתברך שמו, והאדם מתאמץ בכל פעם ללכת קדימה, והוא רואה שהולך אחורנית, מזה נתגדל הצורך בישועת ה' יתברך.

כן הוא הטבע בזה שהוא משתוקק, וכל פעם נדמה בעיניו שכבר הוא הולך בדרך המלך, פתאום הוא מסתכל אחורנית, היינו למקום שכבר יצא משם, אזי הוא עוזב את דרך המלך, ושוב מתחבר עם אנשי הכפר והולך אחריהם. וכשרואה שנמצא כבר בכפר, היינו בבחינת הכפירה, אזי מתחיל שוב להשתוקק לבחינת אמונה. ואז על ידי התפילה, מתגדל ומתרחב את ההשתוקקות, עד שבא לידי מדה שהקדוש ברוך הוא אומר, שהכלים שלו כבר מוכנים לקבל את הישועה. אז האדם זוכה ורואה שה' יתברך הוא שומע תפלה.

אבל לפי האמת בכל תפלה שהאדם מתפלל הוא על דרך התיקון. כי כל תפלה עושה את שלה, היינו להרחיב הכלי קבלה. וזה ענין "הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים", היינו שעל ידי התפילה מתרחב הרצוניות שבאדם. וכל תפלה שהוא מתפלל ורואה שעדיין לא קבל תשובה, אזי הוא נצרך לה' יתברך. שמרגיש באבריו שרק ה' יתברך בכבודו ובעצמו הוא יכול להושיע.

היוצא לנו מכל האמור, שעל המצבים השפלים ביותר, עוד נמצא מקום בתפלה שה' יתברך יוציא אותו משיפלותו. מה שאם כן כשהאדם מרגיש את שיפלותו, והוא בורח מהמערכה, נמצא שכל הדחיות שקבל כדי להתקרב אליו יתברך, נמצא מתרחק. לכן על זה צריכים לב מיוחד להתגבר בתפילה.

ועיקר הוא שצריכים לדעת, שבכל אדם יש נקודה שבלב שנותנת כח לעבודה. אבל כשלוקחים הכח הזה, ומשתמשים בו בכדי לשמש את הרגילות, הנקרא "מצות אנשים מלומדה", ממילא לא נשאר עוד מרץ להשתמש למטרה העיקרית. כי סוף סוף הגוף כבר יודע, שכבר עשה מעשים בתורה ומצוות, ואין לו עוד מרץ לתת מעשים חדשים.

כי צריכים לדעת, כי במעשה אין להוסיף, בין במצוות הבאים מתוך הרגילות, למצוות הבאים מטעם אמונה. כי מי שהוא צדיק באמת, לא יעשה ציצית לבגדו יותר מארבעה, וכמו כן לא ילבש תפילין על יד ימינו, גם כן לא יעשה שתי מזוזות על הדלת וכדומה.

רק בכוונה יש חילוק מיהו המחייב. או הסביבה, או האמונה. זאת אומרת, או הרגילות שקבל מהסביבה, או מטעם מצות ה' יתברך. וזה "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו". וזה ידוע מהספרים הקדושים, שתפלת העני מתקבל למעלה. וצריכים לדעת מה תפלתו של העני, אזי זה מפרש בכתוב "תפלה לעני כי יעטוף", מה רוצה, שלפני ה' ישפוך שיחו, כל השיחות יהיו רק לפני ה' ולא לפני הסביבה.

כי זה כלל, כי תמיד עושה האדם רק למען הגורם או הסביבה הוא הגורם שלו לעבוד, נמצא שעובד לפני הסביבה ולא לפני ה'. ועל זה צריך האדם להתרעם, מדוע שיהיה (לא) לפני ה', ולבקש על זה מאת הקדוש ברוך הוא שירחם עליו.

וזה מה שכתוב בזהר "תפלה לעני". הזהר מפרש, "מה אני אני תרעומת", כן צריך להיות תרעומת לאדם, מדוע הוא מקבל כל חיותו מהסביבה, אבל בזמן שיתחיל לעבוד על דרך האמונה, אין לו שום חיות והעבודה זו נמאסת עליו כנבילה.

אבל על זה אמר אאמו"ר זצ"ל, מה שהיונה אמרה לנח, "מוטב שיהיו מזוניתא מרורין כזית ואל יהיה מתקיים ביד האדם". מטעם, כי התכלית העיקרי הוא רק להתקרב אליו יתברך. והאמת יורה דרכו, היינו אם האמונה שלו הוא בסדר. לכן כשרוצה להשיג תורה ומצוות לשמה, ואין לו שום חיות בזה, זה סימן שאין לו אמונה בה', ואיך יכול לעבוד בזמן שאינו מאמין בו. לכן רק על נקודה זו

צריכים לתת את כל המרץ, מה שהאדם רכש מהנקודה שבלב.

כי כל נקודה שבלב נותנת כח לעבודה, אבל אם הכח הזה הולכים ומשמשים להסביבה -

ובזה תבין מאמר חז"ל, "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו". ויש להבין, אם אין בו דעת על מה נקרא תלמיד חכם? והענין, כי הוא תלמיד חכם בזה שלמד מהסביבה, אבל "דעת" הנקרא דביקות בה' אין לו.

והוא רואה אם אינו לוקח כח לעבודה מהסביבה, אלא מבחינת לשם שמים, אזי עבודתו נמאסת עליו כנבילה, מטעם ש"כך דרכה של תורה חיי צער תחיה", שכוונתו שמרגיש בחינת צער בעבודתו, ולא בחינת נחת כנ"ל מהיונה, שאמרה מוטב שיהיו מזונותי מרורין כזית כנ"ל וכו'.

ולמה באמת מרורין, מטעם שדרך העבודה לשמה הוא נגד הטבע, שהוא בחינת קבלה בין במוחא בין בליבא. וטרם שאדם מגלה את תפלתו כנ"ל, אין ה' יתברך יכול להושיע לו, כמו שנאמר "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע", כי רק אז מקבל את ההשתוקקות לה', שזה בחינת "אלמלא אין הקדוש ברוך הוא עוזרו, אינו יכול לו" משום שזה נגד הטבע.

מה שאם כן שהסביבה משביעה לו המזונות, היינו שמרגיש בחינת קבלה בתורה ועבודה, ממילא יש לו חיות, ואז אינו נצרך לה', ואין לו דרישה שיקבל בחינת דעת, שהוא בחינת "וידעת היום, והשבות אל לבבך", שהיא בחינת התשובות אל הלב, בזמן שאדם זוכה לדביקות ה' יתברך.

וזה פירוש "תלמיד חכם שאין בו דעת, נבילה טובה הימנו". היינו שיותר טוב בשבילו, שיקבל עליו את העבודה שהיא אצלו מאוסה כנבילה שאין בה חיים. וזה ענין "פשוט נבילה בשוק ואל תצטרך לבריות", היינו כנ"ל, אם אתה נמצא בשוק, היינו בסביבה, תקח לך את העבודה שהיא פשוט ואל תצטרך לבריות, היינו (כנ"ל) לקבל המזונות והחיות מהסביבה, הנקראים בריות.

וגם זה ענין "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות", היינו התישבות של הלב יהיה בחינת חול, אפילו שאין אתה מרגיש שום קדושה, התישבות על הלב שאין לך שום חיות, והעיקר אל תצטרך לבריות שהם יתנו לך מזונות. אלא בכל הפעמים שאין חיות, יפנה לה' יתברך שהוא ירחם עלינו ויוציאנו מאפילה לאורה, משעבוד בגוף לגאולה.

ועל דרך זה, האדם צריך לעמוד בכל תוקף ללכת בדרכי ה' יתברך, ולא ללכת בדרכי הסביבה. וזהו שאמרו חז"ל, "כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל, אינו תלמיד חכם". ויש לעיין, אם הוא תלמיד חכם, היינו אפילו שהוא בקי בש"ס ופוסקים ועושה מצוות, מדוע אם אינו קשה כברזל אינו נחשב לתלמיד חכם. אלא כנזכר לעיל, שצריכין לעמוד כברזל, שאל יקח כוחות מהסביבה. ואז באים לבחינת "ויאנחו בני ישראל מן העבודה".

והעיקר העצה לזה הוא בחינת תפלה. וכל אחד מכם יקציב לו מזמנו לתת לבו לתפילה, ומכל שכן אלו ששמשו את האילן הגדול זצוק"ל, וזכותו יעמוד לנו שנזכה ללכת לפי דרך עבודתו, שהוא סידר לנו.

"גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם", היינו הפירוש הוא, שגדולים צדיקים במיתתן, היינו בזמן שהאדם מרגיש את הצדיק כשהוא חי, היינו שרואה את גדלותו של הצדיק. כי זה שרואה בחינת קטנות בצדיק, זה לטובת האדם. כי לפעמים צריך האדם לגלות תפלתו עצמו, הרואה שהוא נשאר יחידי בעולם, על דרך הכתוב "ואיש לא יעלה עמך על ההר", היינו שבזמן שהאדם צריך לעלות להר ה', אז איננו רואה עוד איש עמו שיוכל לקבל ממנו סמיכה. והענין הזה שמע ... מפי אאמו"ר זצ"ל.

ובדרך אחר, היינו מחוץ מדרך אמונה נקרא רק בחינת דומם דקדושה. כמו שאמר זצ"ל, שדומם נקרא תנועה כללית. היינו שכדור הארץ בכללותה יש לה תנועה, אבל להפרטי הדומם אין תנועה, ואין הרגשת האמת - ותנועה פרטית נקרא בחינת צומח, וזה זוכים דווקא כשהולכים בדרך האמת, כמו שכתוב "אין קורא בצדק ואין משפט באמונה, בטוח

על תוהו ודבר שוא הרה עמל (וילד שקר)".

וביאור הכתוב הנ"ל, ועם הנ"ל נוכל להבין באפס מה המבואר בתע"ס, כי יש ג' מצבים הנקרא חולם, שורוק, חיריק. "חולם" נקרא ה' תתאה בעיניים, והכלים בעליון נמצאים בהתחתון. פירוש, שהתחתון רואה שהשכינה הקדושה הוא בעפרא, היינו שעל העיניים, שהמה בחינת השגחה גלויה (ולא אמונה) יש סתימא.

היינו שהעליון צמצם את עצמו שמראה את קטנותו, בכדי שהתחתון יוכל לקבל עליו את בחינת הבחירה, שזה דווקא בזמן ההסתר יש מקום לבחירה. מה שאם כן בבחינת השגחה גלויה, וכשרואין את גדלותו של העליון, זה נקרא ידיעה ולא אמונה, ואז אין שום בחינת עבודה. ומזה נמצא שהעליון ביזה את עצמו, והשפיל את עצמו לצורך התחתון. ואז יש בחירה בהתחתון, שאז שייך להיות לשון הרע, ודי למבין.

וכשהתחתון מקבל עליו את העבודה הזו, על ידי תפלה ויגיעה ואמונה, כל ג' האלה הולכים ביחד, ובכללות רק בצורת האמונה, אז זוכה ורואה את גדלות של העליון. וזה נקרא שהעליון העלה את האח"פ שלו מהתחתון, היינו שהיה אצל התחתון ומתראה כצורת התחתון (על דרך "תלמיד שגולה גולה רבו עמו", פירש אאמו"ר זצ"ל, אם האדם בבחינת קטנות, אזי על מה שהוא מסתכל, בין על ה' בין על החברים, הכל אצלו צורת תחתון).

וכשה' יתברך שומע לתפילתו של התחתון, אזי העליון האח"פ שלו למעלה, שזהו על ידי הורדת ה' תתאה מעיניים, שהוא בחינת השגחה גלויה, ורואה אז איך שהעליון בגדלות. נמצא שהתחתון מתעלה על ידי העליון, אם הוא רואה שהעליון גדול, אזי ממילא הוא נעשה גדול. וזה דווקא על ידי זה שהאח"פ היה אצל התחתון, היינו שהתחתון הצטער על זה שהעליון הוא בקטנות. וזה נקרא שכינתא בעפרא, וזה נקרא בחינת "שורוק".

אבל על ידי זה נאבד מהתחתון מקום העבודה, ואז אין התחתון רוצה לקבל את כל גדלותו, הנבחן לבחינת ג"ר דחכמה. אזי העליון מקטין את עצמו מסיבת התחתון, שזה נקרא שהעליון כלול מהתחתון, מג"ע דתחתון, אז התחתון גורם עוד הפעם שהעליון יתמעט את עצמו לבחינת "חיריק". שזה נקרא שהגורם הוא מצד התחתון, שהתחתון יוכל לקבל את הידיעה הזו רק בבחינת ז"ת, שזה נקרא בתוך לבוש של החסדים. היינו, בשיעור שיכול ללכת בדרך האמונה, בשיעור זה הוא מקבל ידיעה לא יותר, אחרת לא יהיה לו מקום לבחירה.

אין בדעתי לפרש יותר אלא מי שיכתוב לפרש יותר, אז יכתוב לי השאלות, ואם אני אזכה אוכל להשיב לו.

מאת ידידכם המצפה לישועה
ברוך שלום הלוי
באאמו"ר זצוק"ל בעל הסולם

אגרת כב

ב"ה א' ואתחנן תשט"ז פה מנשסטר יע"א

לכבוד ידידי...

קבלתי את מכתבך, ובו אתה מודיע לי שיש לך זמנים של שחור, וזמנים של לבן.

תדע לך ידידי, כי כן הוא דרכי התורה, שאמרו "חיי צער תחיה", יש ג' מיני חיים:

א. חיים של רשעים נקראים מתים,

ב. חיים של ההולכים בדרכי ה' נקרא חיי צער,

ג. חיים של צדיקים, היינו אלה שכבר זכו לבחינת תורה הם טועמים חיים אמיתיים, כמו שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה, כל העולם

כולו כדאי הוא לו".

לכן, אם אתה כותב שיש לך חיי צער, זה סימן שאתה הולך בדרכי התורה. היינו, שיש לך שחור ולבן, כי כן הוא דרך כתיבת התורה שחור על גבי לבן. אלא שאתה צריך להשתדל שיהיה לך אש שחורה על גבי אש לבנה, היינו שכל מה שאתה מרגיש, יהיה בבחינת אש שלהבת.

ומה שאתה כותב שאני אכתוב לך סדר עבודה, תדע, שתיכף כשאתה מתחיל בעבודה, אזי יבואו לך בזכרון כל מה ששמעת ממני ומפי אאמו"ר זצ"ל. כי זה שאתה שוכח זהו לטובתך, ורק בזמן העבודה אזי מתגלים לך התורה מה שאתה זקוק להם. ומכל מקום אני ארשום לך קצת דברים.

הנה תיכף כשאדם פותח את עיניו, אזי הוא כבר יודע הרגילות שלוקח ספר או שאומר ברכות, או שאומר "מודה אני".

האדם צריך הכנה לפני כל דבר. היינו, לא ללכת לפי הרגילות, אלא כשמתחיל לומר "מודה אני", אזי צריכים לדעת מי הוא המחייב לי לומר כך, הגירסא דינקותא, או שיש בזה ענין לעצמו שאני צריך לומר "מודה". וענין "מודה" שייך לומר איפה שיש מחלוקת כמו שאמרו חז"ל, "ר' יהושע לטאן מודה" (כתובות ט"ז). וזהו דווקא כשיש שחור, אזי שייך בחינת לבן. אזי אתה צריך לראות את הסיבה האמיתית. מי המחייב.

ויותר טוב בשבילך שאתה תדע בבירור גמור, שהמחייב שלך, היינו הסיבה לעבוד עבודה תמה, הוא היות ששמעת מפי אאמו"ר זצ"ל, שצריכין ללכת בדרכי אמונה, ולהאמין שה' יתברך הוא השומע תפילה, והקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים, היינו לאלו שרוצים להיות צדיקים ואינם יכולים מפני הרע שבקרבם, ומבקשים שה' ישלח להם עזרה מן השמים.

כמו שאמרו חז"ל "אלמלא אין הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו", ו"הבא לטהר מסייעין אותו", וכמו שכתוב בזהר הקדוש "במה, בנשמתא קדישא".

כי ה' יתברך רוצה שנקבל את התורה, ולכן מוכרחים אנו להרגיש בעצמנו בחינת חסרון לתורה. כי לא נותנים מהשמים בחינת מותרות, רק הכרחיות. מטעם, כי רק על ההכרחיות מרגיש האדם את הצורך (כי אין בלי כלי היינו רצון, ודוק) האמיתי, מה שאם כן על מותרות, אין האדם מרגיש חסרון, שהוא נצרך לה' יתברך.

ועיקר הריוח הוא שאדם יהיה נצרך לה', היינו עם נותן התורה. לכן כשאדם מרגיש את שיפלותו, זה סיבה שיהיה נצרך לה'. מה שאם כן מי שמרגיש בעצמו שיכול, שהוא יכול לעזור בעצמו, שאינו נצרך לה', אזי הוא נמצא בפרודא.

ועיקר לדביקות ה' אנו צריכים לזכות, כי זהו תכלית התיקון מצידנו כשאדם מתחיל להאמין בה', כי זה העיקר. כי זהו כל המדידה אם האדם הולך בדרך האמיתי. וכשרואה את מצבו האמיתי, אזי הוא צריך להגיד "מודה", אף על פי שבשכל החיצוני אינו רואה לומר מודה וכו', ודי למבין.

ועל הארבע שעות שדברנו, אתה צריך לשמור עליהן, שתסדר את העבודה, היינו:

א. על גלות השכינה, שזהו שהשכינתא בעפרא, שכל אחד רואה את ההשגחה בהסתרה, ולא ניכר לעין כל שה' יתברך הוא הפועל טוב, הוא שה' יתברך הוא שעשה את ההסתרה הזו, שיהיה טעם של תורה ומצוות בבחינת עפר, הוא רק כדי שיאפשר להאדם מקום בחירה.

כי רק במקום ששייך בחירה, שם משתייך אמונה. אבל במקום ידיעה, היינו השגחה גלויה, אין מקום לבחירה, היינו לבחינת אמונה. נמצא, האדם גרם לכל זה. כי טרם שזכה לבחינת אמונה, אמונה שלימה, מוכרח להיות השכינה הקדושה נגדו בבחינת עפר. ועל זה יש להצטער. וזה ענין "זכה מכריע את עצמו", ודי למבין.

ב. אם זהו אמת. כי רק מטרת האדם הוא רק בשביל תועלת ה', היינו אם לא למטרה זו איננו רוצה להיות בעולם ולהיות רק עבור עצמו. ולעיין את המצב האמיתי, היינו בלי שום פשרות, רק לראות את האמת, אם הוא

רואה שיש חשבון להגוף שכדאי להיות עבור עצמו, היינו עבור להנות את עצמו, אזי יש מקום לתפילה לה'. היינו שאז רואה את שפלות עצמו, ודי למבין.

ג. לעסוק בדברי תורה. וזה יהיה דווקא בבחינת השלימות, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, כי "אין האורר מדבק בברוך".

לכן בזמן שעוסק בתורה, אזי צריך להמשיך מאור, ואזי הוא הזמן לשלימות. כי מוכרחים להאמין כמו שאמרו חז"ל "ממתנה נחליאל", שהתורה נקראת בחינת מתנה. היינו, כי את זה שנותנים להאדם ללמוד ולהתפלל ולעשות מצוות, אפילו רגע אחת ביום, גם זה מתנה מאת ה' יתברך.

כי יש כמה מיליארדים בעולם, שה' יתברך לא נתן להם את ההזדמנות, שיהא להם האפשרות לחשוב מה' יתברך אפילו רגע אחת בשנה. לכן, בזמן ההתעסקות בתורה צריכים להיות בשמחה, כי רק על ידי שמחה זוכין להמשיך מאור התורה, ודי למבין.

וגם בחינת התורה תחלק על ב' זמנים:

א. תלמוד פשוט, כדרך שלומדים להבין את פשטות הענין,

ב. תחשוב לעיין עד כמה שאפשר, שה' יתברך יעזור לך להבין את פנימיות הדברים, ובזה שאתה מעיין בהענין להבין, בזה אתה עושה לך כלים שתוכל לקבל את הפנימיות, ועל דרך זה תחלק גם כן את התפילה...

וה' יאיר עינינו ונזכה בתורת ה',
איך לצאת משעבוד לגאולה
ידידך, ברוך שלום הלוי
באאמו"ר זצ"ל בעל הסולם

אגרת כג

ב"ה אלול תשט"ז מנשסטר יע"א

לכבוד החברים שיחיו לנצח

אני רוצה להתקרב לחברה לעת בא שנה חדשה, שאנחנו צריכין להתחזק בבטחון חזק שנזכה להיושע בישועה כללית, שיתגלה שם כבוד מלכותו על כל הארץ, וישמעו רחוקים ויבואו, היינו שהרגישו שהיו מרוחקים מעבודה על טהרת הקודש, יזכו לבחינת שמיעה, ואז יש יחוד עשייה ושמיעה, וזה שכתוב "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון".

זה ידוע שיש ב' בחינות כלליות:

א. בחינת מוחא,

ב. בחינת ליבא.

ובזמן שהאדם טועם בעבודתו בחינת עפר על דרך "נחש, כל מאכלו עפר", שיש טעם בתורה ומצוות רק טעם של עפר, והסיבה הוא מטעם שהוא דל, שחסר לו בחינת אמונה. וכמו כן, הוא נופל לבחינת ליבא שהרצון לקבל הוא על תאוות עולם הזה שנקרא אשפה, ואז הוא "אביון".

וכשהוא מצטער על זה, היינו שנותן על זה תפלה וצועק לה' שיעזור לו ממצוקתו, ומהו צועק - "מקימי מעפר דל", מאחר שאני דל וטועם טעם עפר, ואני אביון ומוטל באשפה, והכל מטעם ההסתרה פנים ששורה בעולם, אזי מבקשים לה' שיוציא אותנו מעבדות לחרות.

וזה ענין שבעל תפלה מתפלל על יד העמוד. ובהסולם מפרש, שענין העמוד היינו אח"פ דעליון שנפלו לגו"ע דתחתון. ובזמן שהעליון מעלה את האח"פ שלו, אז גם הגו"ע דתחתון עולים. וכמו שכתוב, שלכן דווקא על ידי העמוד עולים הנשמות מעולם לעולם, וזהו הקשר שבין עליון לתחתון.

ועל דרכנו אפשר לפרש על דרך הנ"ל, היינו, שעל ידי זה שהכלים דעליון נפלו למקום התחתון, כוונתו, אם קטנותו של העליון התחתון מרגיש. שזה ענין "ישראל

שגלו שכינה עמהם". היינו שגם השכינה אצלם בגלות, הנקרא שכינתא בעפרא כנ"ל, שמרגיש בתורה ועבודה טעם עפר.

וכשהאדם מצטער על גלות השכינה, היינו שאין חס ושלום השכינה בגלות, אלא שהשכינה מסתתרת בשביל ישראל, ומסכימה שהתחתון ידבר על העליון כל דבר האמור לדבר. והתחתון מדבר כך, משום שמרגיש כך.

וכשמצטער על זה, ומתפלל בכל לשון של בקשה לאוקמא שכינתא מעפרא, על ידי זה העליון מתגלה את עצמו להתחתון עם כל גדולתו, אזי גם ממילא גם התחתון מתעלה. נמצא, שזה כל העמוד כנ"ל, היינו דווקא על ידי העמוד הזה, עולים התפלות מעולם לעולם, היינו מהתגלות ליותר בהירות, ולכן דווקא ליד העמוד הזה צריך להתפלל.

ועל זה נבין את ראש השנה ויום הכיפורים למה נקרא בחינת יום טוב, אף על פי שהוא דין. שעיקר הדין הוא מצד השלימות שמתגלה בזמנים הללו, ויש חשש לחיצונים, היינו שלא יבוא לקבלה עצמית בבחינת מוחא וליבא, לכן צריכים להרבות בהתעוררות לתשובה.

שענין תשובה הוא השבת את רצון לקבל לרצון להשפיע, שעל ידי זה חוזרים ומתדבקים במקורם העליון, וזוכין לדביקות הנצחי. ואזי יכולים לקבל את השלימות המתגלה בימים הנוראים, מפני שמזונותיו קצובים בראש השנה, היינו שמתגלה את אור החכמה והשלימות והבהירות.

אלא שצריכין להכין כלים שיהיו מוכשרין לקבל, היינו את בחינת אור דחסדים שצריכים להמשיך, שזהו בחינת תשובה והתעוררות הרחמים, בסוד "מה הוא רחום אף אתה רחום". שכן אזי נוכל לקבל את כל השלימות על צד הטהרה.

וזה ענין שנקרא יום טוב מסיבת התגלות השלימות. וזה ענין "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", שענין שופר מלשון "שפרו מעשיכם", מפני שיש עכשיו כסא להלבנה, היינו בחינת הסתרה.

לא יכולתי להאריך מפני ערב יום טוב, ואני מאחל אתכם כתיבה וחתימה טובה.

מאת ידידכם הדורש בשלומכם וטובתכם
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת כד

ב"ה י"ג מרחשון תשי"ז פה מנשסטר יע"א

שלום וכל טוב סלה
לכבוד ידידי ...

בתשובה למכתבך מיום ג' מרחשון, על שאלתך הראשונה בקשר שאתה צריך לעמוד על המשמר לעורר את האהבה בלב החברים, ודבר זה לא מתקבל על לבך לדבר הגון, דווקא זה אני רואה בגללך דבר נחוץ. כידוע לך מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, שמבין אדם לחבירו לומדים איך להתנהג בבחינת בין אדם למקום.

כי אור העליון הוא בבחינת מנוחה המוחלטת, וצריכים תמיד לעורר את האהבה "עד שתחפץ אהבת כלולותינו". היינו, שמראים לך מן השמים שבדרך זה אתה צריך תמיד לעורר את אהבת שמו יתברך.

היינו כי כולם מחכים לאתערותא דילך, היינו כמו שאתה רואה שבאהבת חברים יש לך הזכות כפי שאתה רואה, היינו כפי שמראים לך מן השמים, שאתה המעורר (והגם שלפי האמת אינו מוכרח להיות כך. כי אם תשאל את החברים עוד לא ברור לי שהם מסכימים עמך, היינו עם ראיותיך שרק אתה חשק בהם, ולא להיפך. ודי למבין).

וזה ענין "אין לדיין אלא מה שעיניו

רואות". היינו מצד הדין דברים אתה מוכרח לדון רק כפי ראיותיך, לכן בזה האופן מראים לך מהשמים שאתה צריך לעורר בכל פעם את אהבת ה', ואתה צריך לעמוד תמיד על המשמר, כל היום וכל הלילה, היינו בין בזמן שאתה מרגיש בחינת יום ובין שאתה מרגיש בחינת לילה.

כי אנו אומרים לה' יתברך - כי לך יום אף לך לילה. שגם הלילה, היינו חשכת הלילה, גם כן בא מצד ה' יתברך לטובת האדם, כמו שכתוב "יום ליום יביע אומר, וליל ללילה יחוה דעת", (עיין בהסולם חלק א' אות ק"ג ויהיה לך למישיב נפש).

היוצא מזה, עליך לעורר לב החברים עד שתהא השלהבת עולה מאליה, כמו שאמרו חז"ל על "בהעלותך את הנרות", ועל ידי זה תזכה לעורר את אהבת המקום ברוך הוא עלינו.

ועל שאלתך הב' בדבר שאתה מוכרח תמיד לעורר את לב התלמידים, ומצדם, אחר שכבר זכו לראות את חשיבות הלימוד וכו', ומכל מקום אין מכבדים את השעורים, זהו גם כן לזכותך.

היינו שאתה צריך לדון בעצמך, הלא ה' יתברך נתן לך כמה פעמים את התקרבותו אליך, היינו שכבר כמה פעמים הרגשת שאין לך דאגה אחרת בעולם רק שתשאר דבוק בו יתברך לנצחיותו, כי אפילו בעבדות הכי פשוטה, גם כן אין אתה ראוי להיות משמש את המלך כי איזה יחוס יש בך יותר מבני גילך.

ועם כל זה אתה מחכה שה' יתברך יעורר אותך לעבודה, היינו שיהיה לך התעוררות ממרום, אז תתחיל בלימוד השיעורים.

היינו כמו שאתה מוכרח לעורר את התלמידים, כמו כן אתה אומר שהקדוש ברוך הוא צריך לעורר אותך. היינו אם הקדוש ברוך הוא יתן לך גישמק, אזי אתה מוכן לעבודה, ומטרם זה אין אתה מסוגל וכו'. אז מראים לך מהשמים איזה צורה ובאיזו פחיתות ושיפלות אתה מסתכל על התלמידים, ודי למבין.

ועל השאלה הג', בדבר שמחזיקים את המפלגה בהפלגות יוצא מהכלל, כי כן דרך העולם כשיש פחד שהתינוק יצא יחיד בלילה, אומרים לו יש דוב בחוץ ושאר חיות רעות בחוץ. כי אחרת אין התינוק מסוגל להבין. היינו, אם יתנו לו להבין את האמת שאין הארי והדוב בחוץ, רק פשוט לטובת התינוק הוא שילך לישון וכו', והעיקר שישאר בבית, אין התינוק מסוגל לקבל בחינת אמת.

לכן תדע אחי, כי בכדי לקבל דרך האמת ודבר אמת של אאמו"ר זצ"ל, אין כעת הרבה אנשים שיהיו מסוגלים לשמוע דבר אמת, כי רק הרבה ילדים אתה רואה. ומה אני אוכל לומר לך בזמן שאתה נמצא בבית-התינוקות ואתה מתפלא מהם, שאתה כותב לי שהילדים הם עליזים ושמחים, כי כן דרך התינוק שיהיה עליז ושמח. וידוע הכלל שאין מחשבין בתינוק בזמן שהוא בוכה וזמן שהוא שמח, מטעם כי כל התפעלותו והרגשתו וחסרונו הוא רק על דברים של מה בכך.

ובזמן שאתה רואה שהתינוק בוכה בזמן התפילה, אתה מתפעל, וכן בזמן שהוא שמח ורוקד אתה מתפעל, וכותב אתה מקנא בהילדים איך שהם עליזים ורוקדים, ומה אתה רוצה רוצה להיות בחזרה בחינת תינוק. תדע לך אחי, כי כבר עבר לך את זמן הילדות, כי טרם שנכנסת לחדר של אאמו"ר זצ"ל היית רוקד כמוהם, ודי למבין.

ויהיה ה' בעוזרנו להושיע בגשמיות וברוחניות

ידידך ברוך שלום הלוי אשלג

באאמו"ר זצקללה"ה

אגרת כה

ב"ה ו' עש"ק, י"ט כסלו פה מנשסטר יע"א

לכבוד החבריא שיחיו

לנכון קבלתי כמה מכתבים מ...

מאד הייתי שמח אילו היה לי היכולת להיות אתכם בצוותא, אבל מה יכולים לעשות שהזמן גרמא. אבל יש מצוות שיכולים לקיים שאין הזמן גרמא, היינו בדברים שהם למעלה מהזמן. כי האדם בבחינת עצמו הוא מוגבל בזמן ובמקום, אבל בזמן שהאדם משתדל להיות דבוק בהבורא, אזי הוא צריך להשתוות אליו, היינו להיות למעלה מהמקום ולמעלה מהזמן.

כידוע, שהמקום נקרא כלי, היינו רצון לקבל הידוע, ולמעלה מהמקום היינו שלא רוצה שכל יגיעתו יהיה אך בשביל מקומו, אלא בשביל ברוך ה"מקום", שהוא מקומו של עולם. היינו שכל היגיעה צריך להיות רק להשפיע. ולמעלה מהזמן, שענין זמן שייך להדעת. שהדעת של האדם נותן תמיד להבין, שאין הזמן מוכשר עכשיו לקבל עבודתו יתברך לשמו, ודי למבין. שעל זה צריכים תמיד ללכת למעלה מהזמן, שאל תאמר שימים הראשונים היו טובים מאלה וכדומה, אלא תמיד צריכים להתחדשות הכוחות, היינו היסודות שעליהם בונים את כל העבודה, עד שזוכים להשראת השכינה בקביעות.

וצריכים תמיד ללכת בשני הדרכים המכחישים זה את זה, היינו בבחינת החסרון ובבחינת השלימות, שהוא בחינת תפילה ובחינת שבח והודאה.

עיין בזהר (וישב, ובפירוש הסולם דף י"ב): ועל דא אתבר ההוא גופא ואתדכיאת נפשא. ובגין כך קוב"ה עביד להההוא זכאה, דיסבול יסורים ומכאובין בהאי עלמא, ויתנקי מכלא ויזכה לחיי עלמא. ועל דא כתיב "ה' צדיק יבחן" ודאי [על כן נשבר אותו הגוף והנפש מטהרת, ועל כן עושה הקב"ה לאותו צדיק שיסבול יסורין ומכאובים בעולם הזה, ויהיה נקי מכל, ויזכה לחיי העולם הבא. ועל זה כתוב: "ה' צדיק יבחן", ודאי (פירוש הסולם לזוהר וישב, דף יב, אות לו)]. ובאות ל"ח: וכד סיהרא אתפגים וכו', היינו הנשמה היוצאת בעת שהלבנה בפגומי, אזי הנשמה פוגמת את הגוף.

ובהסולם (ד"ה אמנם), איך אפשר לומר שהנשמה יפגום את הגוף, ומתרץ שענין הפגם שיש לנשמה הוא נמשך מהמיעוט שבבינה, והמיעוט הזה לוקחת מלכות, ובסוד אמא אוזיפת מאנהא לברתא, נעשה הגופים גם כן מוכשרים לקבל הגדלות. הרי שענין הפגם הזה אשר נשמות פוגמות את הגופים, ולתיקון הגוף להכשירו לקבל אור גדלות, עד כאן לשונו.

ולהבין את זה בזמן ההכנה להיכנס להיכל המלך, נוכל לפרש, דהגוף בדרכו הוא שלם. היינו, שלא מרגיש שום חסרון בעצמו, כדרך שמרגישים אם יש חס ושלום איזה חסרון גשמי, שלא יושבים בחבוק ידים ומיואש, אלא הרגשת החסרון מעורר באדם תחבולות ועצות, ולא באים אף פעם לידי יאוש. וזה דווקא כפי הרגשתו החסרון. היינו, אם לדבר שהוא משתוקק הוא אצלו בבחינת מותרות, אזי אין כל כך הרגש החסרון על דברי מותרות, ובאים בנקל לידי יאוש.

אבל לא מטעם שזה כבר קשה להשיג, ובשביל זה הוא משלים עם המצב, ובאים לידי יאוש ואומרים, שכל מה שביכולתי כבר עשיתי, ואין לו שום עצה להשיג את מבוקשו ובשביל זה מסיח דעתו מזה. אלא מאחר שדבר שהוא מבקש הוא דבר מיותר אצלו, ועל מותרות אין כל כך הרגשת החסרון כמו על דבר הכרחיות. אכן על דבר הכרחיות, שבהכרחיות האדם אף פעם לא ישלים את המצב, ותמיד יחשוב עצות ותחבולות איך להשיג ההכרחיות, היינו שכל הכח המניע של האדם ולא נותן לו להתיאש, ובכל פעם הוא מוצא חדשות - הוא רק כח החסרון.

ודבר זה תלוי בשיעור גודל החסרון, ודבר זה נמדד בערך היסורים. צורך גדול, היינו אם לא ישיג את מבוקשו יש לו יסורים גדולים, וצורך קטן הוא באם אין לו את מבוקשו אין לו יסורים, אלא באם יהיה לו - יהיה יותר בשלימות. ודבר הכרחיות ומותרות של כל אדם, רשות בפני עצמו באיזה שיעור לקבוע את זה. על דרך שאמרו חז"ל, שאם האדם מורגל לחיות בהכרחיות כעבד רץ לפניו גם כן מוכרחים להספיק לו, ומעשה בהלל שהיה רץ לפניו וכו'. הרי כל אדם יכול לקבוע מהו הכרחיות.

וזהו הענין מה שהנשמה פוגמת את הגוף. היינו, בזמן שאין לאדם בחינת נשמה, אזי יש לאדם גוף שלם. היינו, שאין מרגיש בחינת הכרחיות בעבודה על דרך הטהרה. מה שאם כן על ידי שעוסק בתורה ומצוות, המאור שבה מחזירו למוטב. היינו, שהמאור שבה, היינו בחינת נשמה שהאדם משיג, מתביר גופא, היינו שהגוף נשבר, שרואה שאינו שלם.

זאת אומרת, מקודם היה יודע שצריך לעסוק על דרך הטהרה בכדי להשיג שלימות שהוא בחינת מותרות כנ"ל, ועל מותרות יכולים לבוא לידי יאוש וכו'. מה שאם כן שהגוף נשבר, היינו שרואה שהוא בחסרון, היינו שרואה את החסרון שיש בבחינה עליונה הנקרא בינה, היינו על ההשגחה, ודי למבין, אז מתעורר בו בחינת כח מניע שלא ישקוט, עד שמרחמים עליו ממרום וזוכים לקבלת פני השכינה.

ה' יעזור לנו שנקבל את קבלת עול מלכות שמים למעלה מהמקום ולמעלה מהזמן, להדבק בנצחיותו יתברך.

ידידכם ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת כו

ב"ה ועש"ק ויגש ג' טבת תשי"ז פה מנשסתר יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי האדם היקר באנשים רודף צדקה וחסד מוכתר במעלות במידות תרומיות ...

היום בבוקר קבלתי את מכתבו בצירוף עשרים גרה הוא השקל. ואני אכתוב לך משהו בענין חנוכה, לפי מה ששמעתי מאאמו"ר וצ"ל ביאור על מה שאמרו חז"ל: "מאי חנוכה: חנו-כה". על זה אמר, שיש שתי מדרגות : א) בחינת כה ב) בחינת זה, כמו שאמרו חז"ל: "כל הנביאים נתנבאו בכה ומשה רבינו עליו השלום בזה". וענין חנוכה היה בחינת כה.

וביאור דברי קדשו זצ"ל הוא על דרך משל; כשחיילים הולכים למלחמה ועומדים זמן מה בקרב, ואח"כ שולחים את החיילים לחופש למקום נופש ומאכילים ומשקים אותם מכל טוב. וכוונת המפקד היא בכדי שיקבלו כוחות חדשים שלא יהיו עייפים ויוכלו להחזיר אותם עוד פעם לקרב. ומי שאין לו שכל אזי הוא חושב שמה שנותנים להם עכשיו נופש הוא מטעם שהמלחמה כבר נגמרה. אבל האמת שעדיין המלחמה לא נגמרה, אלא כל החופש הזה הוא בכדי שיהיה להם כח ואומץ ללכת עוד פעם לחזית הקרב.

כן היה ענין חנוכה, שזה ענין חנו, שהחניה היתה לא מטעם זה הנקרא בחי' שלמות, היינו אספקלריא המאירה, אלא שהחניה היתה בבחי' כה, היינו בלתי שלמות שהוא בחינת אספקלריא שאינה מאירה. היינו שמלחמת היצר עוד לא נגמרה אלא שצריכים לבוא לשלמות האמיתית. וזהו חנו - כה, חניה בבחי' כה, היינו שקבלו את ההשפעה העליונה בכדי שיהיה להם יותר כוחות ללכת קדימה במלחמת היצר.

ומזה נמשך שבזמן שהאדם הולך בדרכי ה' נותנים לו הרבה פעמים התעוררות ממרום,

היינו באמצע התפילה או באמצע לימוד התורה או בעת עשיית המצוה, שההתעוררות הזו נכנסת בלב האדם ומתחיל להרגיש טעם וחן דקדושה.

אבל האדם צריך לדעת שהשפע הזה נתנו לו רק בכדי שיקח כוחות חדשים ושיוכל להתחזק בעבודה, שיכנס לתוך הקרב של מלחמת היצר, ואז בכל פעם משפיעים לו לפרקים בחינת חניה, היינו בחי' שפע עליון, כי בזמן שבאה לאדם ההתעוררות מלמעלה נדמה בעיניו שכבר אין לו שום מלחמה, כי בזמן הזה הוא מתחיל להרגיש את היופי והתפארת דקדושה והשפלות שישנה בדברים גשמיים עד שמחליט בדעתו שכבר הוא מוכן ומזומן לעבוד רק לשם שמים.

ומאחר שהאדם באמת לא גמר את מלאכתו, נוטלים ממנו בחזרה את ההתעוררות שנתנו לו, ואז תיכף נופל שוב למצבו הקודם, היינו שמרגיש חן ויופי רק בדברים גשמיים ודברים שבקדושה נחשבים אצלו רק לדבר מיותר, ואז הוא עוסק בתורה ומצוות רק מטעם הכרח ועל דרך הכפיה ולא מטעם חשק ושמחה כבזמן שהיתה לו ההתעוררות.

וההתעוררות הזו היא בחינת נר חנו-כה, כנ"ל. לכן אם יש לו שכל הוא צריך תמיד להתגבר עד שעוזרים לו מלמעלה לזכות לבחינת שלמות אמיתית.

ונקוה שה' יאיר עינינו וישמח לבנו לנצחיות.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת כז

ב"ה ג' שמות תשי"ז פה מנשסטר יע"א

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

זה זמן כביר שלא קבלתי מכם מכתבים חוץ מ... ומ... קבלתי מכתב קצר.

אנחנו צריכים לחדש את עבודתנו בכל יום, היינו לשכוח את העבר, היינו אם לא הצלחנו בעבר, אנו צריכים להתחיל מחדש. כדוגמת התגרין שאם עשה איזה עסק ולא הצליח אזי הוא סוגר את העסק הזה, ופותח תיכף עסק אחר. ויש לו תקוה שבעסק הישן לא הצליח, אבל בעסק החדש ודאי שהוא יצליח.

כמו כן אנו, אף על פי שבעבר לא הצלחנו אבל בעתיד נצליח. אבל לא לעמוד בלי עסק, כי בלי שום עסקים ודאי שאי אפשר שיהיה איזה הצלחה. ואנחנו צריך להאמין, ודאי ימשך עלינו ונזכה באור תורתו שהוא תורת אמת, שהאמת יגן עלינו ונמשוך באור תורתו, ונזכה להדבק לשמו יתברך לנצחיות.

כמו שאמרו חז"ל, "אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת, ופריך, וכי בכדי חנטו חנטייא וקוברו קובריא, אלא מקרא אני דורש 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק, וזרעך מארץ שבים', מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". ופירש רש"י, שרק אצל חיים שייך לומר שביה, מה שאם כן אצל מתים לא שייך שביה (תענית ה' ע"ב).

והקשו המפרשים:

א. ומכל מקום הקושיא במקומה עומדת. ומהרש"א מפרש, היינו שהגוף מת ונפש קיים, ומה דווקא יעקב לא מת. ומתרץ, היות שאברהם ויצחק מתו בארץ ישראל, מה שאם כן יעקב שמת בחו"ל, צריכין להשמועינן שגם יעקב לא מת.

ואני אתרץ את זה לפי דרכנו, ובזה יהיה מיושב הקושיא המפורסמת, על הפסוק "ויצוו אל יוסף לאמר, אביך צוה לפני מותו לאמר, כה תאמרו ליוסף אנא שא פשע אחיך".

וקשה:

ב. היכן מצינו שיעקב אבינו צוה לפני

מותו דבר כזה. וכמו כן קושיית המדרש, על הפסוק "ויקרא לבנו ליוסף", וצוה לו על הקבורה,

ג. מדוע לא צוה לראובן שהוא הבכור, או ליהודה שהוא היה מלך.

והמפרשים הקשו:

ד. על זה שיעקב אמר ליוסף, "ועשית עמדי חסד ואמת", היינו חסד שעושים עם המתים, אין הם נותנים שום תמורה וגמול על החסד. והלא אחר כך אמר ליוסף "ואני נתתי לכם שכם אחד על אחיך", ופירש רש"י, לפי שאתה טורח ומתעסק בקבורתי. אם כן אין כבר זה חסד של אמת.

וכמו כן קשה:

ה. שיוסף אמר לו "אנכי אעשה כדברך", הלא אנכי מיותר, היה לו לומר "אעשה כדברך".

ובכדי להבין את כל הנ"ל, צריכים להבין את מדת האמת שהוא מדתו של יעקב, כמו שכתוב "תתן אמת ליעקב". ואאמו"ר זצ"ל פירש את ענין אמת (מובא בהסולם להקדמת ספר הזהר אות קע"ה עיין שם), ש-ב' כתות מלאכים קטרגו על הבריאה, ו-ב' המליצו על הבריאה.

שמלאכי אמת אמרו שהעולם כולו שקרים, היינו, היות שהעולם נקרא הרצון לקבל, ואמת הוא רצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, שהוא דווקא בסוד הדביקות, ואיך אפשר שיגיעו לזה. ומלאכי חסד אמרו, שהוא עושה חסדים. שעל ידי החסדים יגיעו לדביקות וכו', עיין שם את כל הענין, "ותשלך אמת ארצה", היינו שמתוך שלא לשמה נזכה לשמה, ונגיע למדת האמת.

ויעקב אבינו, שהוא מדת האמת, צוה לפני מותו, היינו שנתן צוואה ליוסף שיעשה חסד של אמת. היינו שעל ידי זה יזכה למדת אמת, היינו שיהיה כולו להשפיע, וזה היה לכל בניו, וצוה דווקא ליוסף, היינו לאחר פטירתו, שלא יעשה יוסף חשבון של מכירת יוסף עם אחיו.

ואף על פי שיוסף רואה שאחיו פגמו עם המכירה, מכל מקום הוא צריך רק לעסוק במדת האמת, היינו להשפיע. וענין הפגם לתקן, זה שייך לה' לבדו. וענין התיקון הזה נתקן אחר כך בעשרה הרוגי מלכות (כמבואר בכמה מקומות).

ויוסף השיב, "אנכי אעשה כדבריך". היינו האנכיות שלי יהיה כדבריך, שאני אלך רק בדרך של השפעה. ובזה ניחא שאמר דווקא ליוסף, ומדוע אמר בלשון אנכי דוקא.

ובזה מתורץ את הקושיא ה-ב' ששאלנו, היכן מצינו שיעקב צוה לפני מותו ליוסף - היינו כנ"ל, שלפני מותו אמר דווקא ליוסף שילך בדרך האמת שהוא רק להשפיע, אם כן אין עליך מוטל לעשות חשבון בשביל המכירה.

וכמו כן, לאחר שקבל יוסף עליו ואמר "אנכי אעשה כדבריך", היינו להשפיע, בזה שאמר לו אחר כך "ואני נתתי לכם שכם אחד על אחיך" אינו מקלקל את בחינת חסד של אמת, בזה שקבל עכשיו את המתנה, משום שעכשיו נקרא מקבל על מנת להשפיע. משום שאין לו שום צורך עצמי, אלא כל מעשיו הם בתורה ומצוות להשפיע.

ובזה יתורץ קושיה הד', היינו לאחר קבלת האמת כבר היה יכול ליתן לו שכר, ומכל מקום נקרא בחינת השפעה גמורה.

וזה מה שאמר ר' יותנן, יעקב אבינו לא מת, היינו שמדתו של יעקב לא מת, מטעם שהנחיל את מידתו לבניו אחריו. לכן אמר ר' יותנן דווקא יעקב, מטעם שעיקר הוא האמת, אם האמת קיים, כבר זוכין לבחינת אברהם ויצחק, שהם בחינת חסדים וגבורות.

היוצא מכל הנ"ל שיעקב אבינו לא מת, אלא תורתו שהוא תורת אמת יאיר לנו, ונזכה ללכת בדרכיו, ולהתחזק בכל פעם בהתאמצות יתירה. ואל לנו לשמוע להשכל הבעל-בתים שלנו שמביא לנו נצוצי יאוש, אלא לומר כמאמר חז"ל "אין בן דוד בא אלא בהיסח-הדעת". היינו, הגאולה שנקרא בן דוד, בא דווקא על ידי שמסיחין את הדעת בעל-בתים.

וזה פירוש רש"י, כי רק חיים בשביה, רק בזמן שהאדם הוא בחינת חי, הוא מרגיש שהוא בשביה, ושהוא צריך לצאת מבית אסורים. מה שאם כן, בזמן שהאדם מת, אינו מרגיש שהוא

נמצא בשביה.

ומדתו של יעקב יאיר לנו לצאת מהשביה, כמו שכתוב "וזרעך מארץ שבים". היינו, שכל הרצוניות לעבודה נמצאים בהשביה. וזהו "אל תירא עבדי יעקב... כי הנני מושיעך מרחוק", אף על פי שתהיו בתכלית הריחוק מה' יתברך, אזי ה' יתברך מבטיח לנו שהוא יושיענו, כמו שאמרו חז"ל "אלמלא אין הקדוש ברוך הוא עוזרו, אינו יכול לו".

אם כן, צריכים להבין איך העוזר שלנו הוא גבור, כמו שכתוב "ה' איש מלחמה". ולגבי תשועת הגבור, מה חשוב לו אם צריך לתת עזרה גדולה או קטנה. אלא כנ"ל, "כי הנני מושיעך מרחוק", אפילו כשנהיה בתכלית ההתרחקות הוא יושיע לנו.

ונקוה שמהיום והלאה, היינו בכל רגע ורגע, נזכה לשלימות הנצחי ולהדבק באמת.

מאת ידידכם ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל-הסולם

אגרת כח

ב"ה כ"ט טבת תשי"ז פה מנשסטר יע"א

לכבוד ידידי...

קראתי את מכתבכם מחדש טבת, ואענה לכם בקיצור באופן כללי, כבר כתבתי לכם שיש בחינת דינים ממותקים.

ולהבין את זה בדרך ההכנה להכנס להיכל ה' הוא, כי יש לפעמים שהאדם מרגיש בעצמו במצב של שיפלות. היינו, שאין בו לא תורה ולא עבודה, וגם מחשבות של הבלי העולם וכדומה, והאדם בא אזי לידי יאוש, היינו שאומר, בטח שלא עלי נאמר "ואני לשמש את קוני".

אלא לאנשים שהם מרומי מעלה, היינו שיש להם מזמן הלידה מידות טובות וישרות, ומוח טוב, ורצון וחשק להתמדה בלמוד התורה, וכל עסקם מעת היותם בעולם, מוחם ולבם רק בתורה ועבודה. מה שאין כן איש כערכי - מקומי הוא ברפת. והפסוק "כי לא דבר ריק הוא כי הוא חייכם ואורך ימיכם", לא עלי נאמר הפסוק הזה.

ויש לפעמים, שיש המתקה בזמן ההתעוררות השיפלות, היינו שהאדם רואה שאנכי לא ידעתי עד כמה שאני כל כך שקוע בהבלי הזמן ובעניני התפלים. לא שמתי לב להיות כראוי להיות. והשיר שאומרים "יתפאר בי כי חפץ בי", גם אני צריך לומר השיר הזה, כי לכל ישראל "יש להם חלק לעולם הבא", היינו בסוד "עמד וגנזו לצדיקים לעולם הבא".

ועכשיו, שאני רחוק מכל הענין, אזי אסור להתיאש, ורק להיות בטוח בה', "כי אתה שומע תפלת כל פה", היינו "כל" - לרבות, אפילו שהפה שלי לא כל כך בסדר כמו שצריך להיות, בוודאי השלש עשרה מידות של רחמים יתעורר גם עלי.

ואני מהיום והלאה, אני מקווה שאני אלך קדימה, אף על פי שכבר אמרתי כך הרבה פעמים, ובסופו של דבר נשארתי בשיפלותי, אזי הוא משיב כי יש בחינת "עולם, שנה, נפש". ששלושת אלה צריך להתיחד בזמן ובמקום ובנפש יחד.

לכן הוא אומר, שבודאי עכשיו הגיע הזמן שאני כבר אצא מכל המצבים הרעים, ו"הבא לטהר מסייעים אותו", ומתחיל תכף בעבודה, ביתר שאת וביתר עז.

וגם בעת המשא ומתן הוא לא מרגיש בחינת יסורים מהשיפלות שרואה שהיה נמצא כל ימיו בשיפלות כזה, אלא להיפך הוא מרגיש בעת המשא ומתן בחינת נעימות והתרוממות הרוח, משום שמאיר לו עכשיו את הגדלות, שעליו לזכות אחר כך. וזהו נקרא שהאור מקיף מאיר לו מרחוק.

היינו אף על פי שעדיין מרוחק הוא

מהיכל המלך, היינו שעדיין לא זכה לטהר את כליו לשם שמים, מכל מקום יש לו הארה מהאור העתיד להתלבש בו אחר כך. נמצא, שהמצב השיפלות הזה אינו גורם לו יסורים מהמצב, אלא להיפך יש לו תענוג.

וזה נקרא בחינת המתקת הדינים, היינו שהמצב הזה לא רע כל כך, וכל זה הוא משום שאינו מביט לאחוריו, היינו את זמן העבר, אלא מסתכל לפניו, היינו להאור העתיד להשיג אחר כך, נמצא שהוא דבוק בה׳ מבחינת אור מקיף.

אבל ב׳ מצבים הנ״ל גם כן קשה, שהאדם יהיה לו יכולת לשפוט ולברר לעצמו, איזה מצב מהם עליו לקבל לבחינתו וללכת בו. ובדרך כלל כשהאדם עדיין אינו מלומד בדרכי עבודה, אזי הוא כצל הנמשך, היינו, לפעמים מראים לו ממרום מצב של יאוש, ולפעמים מראין לו מלמעלה בחינת המתקה על שיפלות.

אבל על כל פנים, אם אין האדם יכול לבחור לעצמו מה שיש לו לקחת, על כל פנים, אין הוא צריך להאמין להמצב של יאוש שזהו אמת. אלא עליו לומר, שאין הוא עדיין בעל עבודה אלא שנמצא בכף הקלע, היינו שזורקין אותו מלמעלה ממצב למצב.

ואם האדם נופל למצב הא׳ הנקרא בחינת יאוש אזי באמת הוא מת. ויש לפעמים שאדם ממית את עצמו לדעת, היינו שהולך למקום דשכיחא היזקא, הנקרא ״המכניס את עצמו למקום סכנה״, ועל פי רוב הסביבה גורמת מצב כזה הנקרא מיתה. ואז ״למתים חפשי״. כיוון שאדם מת, נעשה חפשי מן המצוות.

היינו, שאומר שכל המצוות שקיבל עליו מרבותיו לא הועילו לשום תועלת, אם כן אין לו כבר צורך להמשיך בהם.

והעצה לזה, רק לחזור להסביבה של אנשים חיים, היינו לאנשים שהם עדיין ממשיכים במצוות שקיבלו מרבותיו. והגם שהוא במצב הזה לא יכול להאמין שיש אנשים בין החברותא שלו, שיהיו בבחינת חיים וקיימים, אלא שנדמה לעיניו שהעולם חשך בעדו, שכל מקום שהוא נותן את עיניו, הוא רק גלי גלים של עצמות מסתובבים לעיניו.

אבל על דבר אחד אפשר לו להתאמץ ולראות, אם על כל פנים החברותא שלו ממשיכים במצות רבו זצ״ל.

ויש לפעמים שגם זה לא נותנים לו מלמעלה לראות, ואז הוא רואה לעיניו איש ערום בשכל, שהוא לא יכול לרמאות לעצמו שהוא הולך בדרך הישר, ועל ידי זה שרואה שאין מעשיו רצויין יש לו יסורים נוראין. מה שאין כן החברותא. שאין הם רואים את מצבם אמיתי, או שאין להם אפילו זמן לראות את שיפלותם, לכן הם חיים חיי שלוה ויש להם מנוחת הדעת. מה שאין כן (אני) חי חיי צער.

ואז בזמן כזה האדם משתוקק לפעמים להנות מחיי הבלי עולם הזה, אבל גם זה לא יכול לתת לו סיפוק נפשי. ואף על פי שרואה שאחרים כן נהנים מהחיים, ולמה עליו נגזר הגורל שאין הוא מוכשר לקבל חיים של סיפוק נפשי כמו אחרים.

היינו, שהולך ברחוב ומסתכל אנשים הולכים ורצים, זה לעבודתו וזה לבית מסחרו, וזה לישיבה, ועל כולם לא נראה על פניהם חס ושלום איזה צער ויסורים, אלא כולם עליזים ושמחים. ולמה דווקא אני אינני רואה סיבה מספקת שיהיה לי, הן מבחינת הכבוד והן מהפרנסה.

היינו, אפילו אנשים שיש להם מצב הגשמי יותר פחות ממנו, ומכל מקום אין להם יסורים מהחיים, שיאמרו שחסר להם הנאה מהחיים. ולי, אני כשלעצמי, אני מרגיש פחות טעם מהחיים. היינו שכל תענוגי הגשמיים, אין להם כל כך הרבה הנאה שיתנו לי הספקה.

אינני אומר שאם תענוגי הגשמיים אין להם כל כך אחוזים הנאה, כמו שאני רוצה להנות, אזי אני אוותר עליהם, כי דבר קטן שאינו שווה אפילו פרוטה אין זורקים לחוץ. אלא הדאגה היא, מדוע אינני מרגיש כל כך אחוזים תענוג כמוהם שיתנו לי הספקה כמו אחרים.

והאמת אם נצייר את (זה) בציור, ונגיד שתענוגי גשמיים נמצאים 40% תענוג, אזי זה יכול לתת הספקה לאותם אנשים שמספיק להם עד 40%.

אבל לאותם אנשים שלפעמים טעמו טעם רוחני, ונגיד שהיה להם כבר טעם של תענוג 60%, לכן קשה לו להתרגל לחיות על מאכל שאין נמצא בו אלא 40%. לכן משום זה כולם עליזים ושמחים, והוא חי חיי צער, משום שהוא זקוק לשישים אחוז של תענוג. אבל כנ"ל, הוא לא זורק את התענוג אפילו שאין בו אלא אחוז אחד.

לכן "כל הגרגרן כועס", היינו, אף על פי שמקבלים תענוג כמו אחרים, אבל הוא כועס. היינו שרוצה למצוא את שיעור התענוג של שישים אחוז, שהיה רגיל לטעום בטעמים רוחניים.

אבל בגשמיות לא ניתן מלכתחילה להנות, אלא מבחינת נהירו דקיק, כמובא בזהר הקדוש, היינו אחוז מצומצם של תענוג. לכן אפילו כשכבר מת. היינו שנאבד לו טעם חיים הרוחניים. אבל כשזוכר שהוא רגיל לטעום טעם של תענוג של אחוז יותר גבוה משיש בהתענוגים גשמיים, יש לו צער ואין לו סיפוק נפשי.

וזה ענין "קשה רימה למת, כמחט לבשר החי".

היינו בזמן שהוא מת, וזוכר את הטעם של תענוג שהיה בזמן ההתרוממות הרוח הנקרא רימה, "כמחט בבשר החי", היינו בזמן שהיה חי, וכל תענוגו היה רק בתורה ועבודה. והיה מרגיש טעם עבודה של מסירות נפש בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואם חס ושלום היה מתעורר בו איזה חטא, היינו תשוקה של הרצון לקבל, היה לו אז צער מזה.

וזה ענין, "כמ-חט בבשר החי", היינו בזמן שהיה דבוק בהחיים. רק עכשיו, בזמן שהוא זוכר את הרימה הוא בבחינת מת, יש לו גם כן צער.

אבל זה כלל, שגם המת נשכח מהלב. היינו, ששוכח שהיה פעם בהחיים, ועכשיו הוא נמצא במצב של מיתה. והולכים ונשטפים בזרם החיים של הכלל כולו, ואז כבר אינו חיים חיי צער, היינו שבאים לידי מצב ששוכחים את הכל.

ואז הוא באים לידי מצב "למתים חפשי", היינו שנעשה חפשי מכל המצוות שקיבל מרבו וצ"ל. ובא לידי מצב של שכחה, ששוכח אפילו שהיה לו איזה פעם איזה עבודות, אלא נדמה בעיניו כי במצב כזה הוא שרוי כל ימי חייו, ואפילו את החשבון הזה הוא שוכח לעשות, אלא פשוט נמשך עם זרם העולם השוטף.

ולפי זה יוצא, שיש כמה מצבים, עד שבאים לאחוז בצנור החיים המחיה כל הנפשות:

א. ששוכח לעשות איזה חשבון עם מצבו הנמצא בו עכשיו.

ב. הוא עושה לעצמו חשבון ורואה שהוא מת ווזכר את הזמן של רימה, ואז הוא מרגיש חיי צער, כנ"ל "כמ-חט בבשר החי", אבל הוא בא לידי יאוש!

ד. עושה חשבון ורואה שמת, אבל מאיר לו אור הבטחון, ומתחזק, ומקבל עליו שמכאן ולהבא הוא ילך בדרכי עבודה בבחינת המתקה.

ה. בזמן עבודה, היינו שעובד במצות מוחא - וליבא עד כמה שידו מגעת, בבחינת "כל אשר בידך וכחך לעשות עשה", ואז מרגישים טעם בלימוד הקבלה, אף על פי שאינו מבין את תוכן הענין הרוחני, מכל מקום מאיר לו הלימוד בבחינת המאור שבה. ומרגיש טעם בעבודה למעלה מהדעת, ומרגיש את ההתרחקות שגורם לו הרצון לקבל, ומשתוקק לעשות רק בעבודה של השפעה, עד שה' יתברך מרחם ואומר לו שלום, כמו שכתוב "אשמעה מה ידבר האל, כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה".

ובאמת יש להבין קושיא גדולה ועצומה, איך שאנחנו זכינו לשמוע דבר אלקים חיים מפי האר"י החי אאמו"ר זצ"ל, וראינו שאין דבר נסתר ממנו, וכל פעם שזכינו להכנע אליו בלב ונפש, כבר הרגשנו בעצמנו שאנחנו נמצאים באויר רוחני הגבוה מכל הבלי העולם הזה, איך היה מציאות שאנחנו נשארנו במצב הנוכחי, כל אחד לפי דרגה דיליה, שכל אחד מאתנו היה צריך להמצא במדרגה יותר גבוה מכפי שנמצא עכשיו.

ודבר זה מגולה בהתורה. כי כבר פירשתי לכם את הענין יציאת ישראל מיד פרעה, ולמה אם ה' רצה להוציא את ישראל מיד מצרים היה

צריך להסכמת פרעה, הלא הוא כל יכול. ופרשתי, שפרעה היינו הגוף. שהגוף צריך לאהוב את ה' בכל לבבך וכו'. וענין אהבה אי אפשר להיות על דרך הכפיה.

ולפי זה יש להקשות, הלא ידוע שהעבודה צריכה להיות למעלה מהדעת, ואיך הראה הקדוש ברוך הוא מופתים לפרעה.

ועוד קשה, "כי אני הכבדתי את לבו למען שיתי אותתי אלה בקרבו", והקשו העולם, אם כן נטל ממנו את הבחירה. היינו, חוץ מזה שיצר לב האדם רע מנעוריו, הוא הוסיף עליו כל פעם הכבדת הלב, אם כן אין בידו שום אפשרות להיות בוחר בטוב ומואס ברע.

אלא נבין את זה כפי שהורה לנו אאמו"ר זצ"ל, שיסוד עבודתנו יהיה בעל מנת להשפיע, מה שאם כן כשיש מופת, אזי כבר קשה להיות עבודתו לשמה, והעיקר הוא "למען שיתי אותותי אלה בקרבו", שדווקא בלמעלה מהדעת כבר קשה להיות עבודתו לשמה.

והעיקר הוא במקום שיש שאלה של "מי", ודי למבין, יש מקום לחיבור עם "אלה", שעל ידי שניהם מתגלה שם אלקים. כי אלה בלי מי, ודי למבין, אין קיום, כמבואר (בהקדמת הזהר, בהסולם).

והעיקר צריכים לאותיות התורה שיתגלו, "כי לא עם הארץ חסיד", שדווקא לבן תורה צריכים. כי אחרת נקרא "הנותן בתו לעם הארץ, כאילו כופהו בשיני ארי", ודי למבין. היינו, שהמוות בטוח אם אין הוא בן תורה, ותורה נקרא בחינת קו אמצעי היינו שכולל שני דברים ביחד, היינו מי-ואלה כנ"ל, שהם ביחד שם אלקים.

לפי זה, אם האדם מתחיל להכנס להעבודה על דרך האמת ומתחיל להרגיש טעם בעבודה, כבר יש מקום להכשל בבחינת רצון לקבל. היינו, כבר יש לו יסוד לעסוק בתורה ועבודה, משום שאני מרגיש בזה טעם יותר משובח מכל הבלי העולם הזה.

אם כן כבר אין לו צורך לבחינת אמונה למעלה מהדעת, מטעם שהרגשת התענוג כבר יש לו מופת חותך שכדאי להיות עובד ה'. ואם לא יתנו לו טעם בעבודה, אזי לא יוכל להמשיך בעבודה, משום שקשה להתחיל בעבודה שהוא למעלה מהדעת, אלא מתחילים בשלא לשמה, ואחר כך באים לשמה.

והסדר כדרך שמלמדים את התינוק ללכת שמחזיקים בידו ומוליכין אותו (עוד הפעם), וכשמתחיל ללכת אזי כבר עוזבים אותו לנפשו. אזי בתחילתו הוא נופל, אז מחזקים אותו עוד הפעם ונופל עוד הפעם. וכן הוא הסדר עד שכבר יכול ללכת בלי שום תמיכה, ואז נקרא שיכול לעבוד לשמה.

ואז כשזוכה לדברים הרבה, כבר הוא יודע איך להתנהג את עצמו שיהיה בבחינת להשפיע, אף על פי שהוא עכשיו מקבל דברים הרבה, משום שהוא בן תורה היינו שהיה לו כל הזמן התעסקות בתורה, איך להתנהג שיהיה כל כוונתו לשם שמים, ואז מתחיל הזמן שמגלין לו רזי תורה, שהוא סוד השפע הנשפע לעובדי ה'.

ועם הנ"ל נבין את ענין הכבדת לב, מה שה' יתברך הבטיח למשה, היינו שאחרי כל הניסים והנפלאות היינו אפילו שנקבל כמה מיני גדלות, הן בבחינת התרוממות הרוח, והן מבחינת החידושי תורה, אף על פי שבשעת מעשה יהיה לנו מזה התפעלות גדולה ועצומה, עד שכבר מחליטים שאין עוד מלבדו, וכדאי להתמר את עצמו רק בכדי לשרת את הקדוש ברוך הוא.

אם כן אל יעלה בדעתך, שבזה יתבטל את מקום עבודה, מבחינת מה שהאדם צריך לגלות. כי האדם תיכף יתבטל לרבותיו וכבר אין מקום לבחירה, היינו, מה שהאדם צריך (לגלות) לבחור.

לזה הבטיח הקדוש ברוך הוא, כי אני יכול לעשות דבר מה שאין אתה יכול להבין, שיהיה דבר כזה במציאות, היינו אם הכבדתי את לבו, כי הקדוש ברוך הוא נותן הכבדת לב, כי תיכף אחרי כל המופתים והגלויים, תיכף הוא שוכח את הכל, וצריך להתחיל עבודתו מחדש.

ואם תשאל מה לי כל המופתים אם הוא שוכח אותם, אבל הזמן שיש לו מופת חותך, שכדאי להיות עובד ה' זה נקרא תמיכה, וזה

לא על החשבון עצמו, כי זה רק על חשבון התומך. אבל יחד עם זה הוא מרגיל את עצמו ללכת, כנ"ל במשל התינוק.

אי לזאת, אפילו אנחנו זכינו לשמוע את דברי אלקים חיים, מפי שכינה מדברת מתוך גרונו של אאמו"ר זצ"ל, מכל מקום הבחירה נשאר בידינו. לכן, אפילו שהוא זצ"ל גילה לנו הרבה גלויים, וזה היה רק בכדי להדריך אותנו, בכדי שנוכל ללכת בלי סעד.

ולכן משום (זה) תיכף על כל חידוש תורה שגילה לנו, ונגרם לנו התרוממות הרוח ובטחון חזק להקדיש את ימינו רק לתועלת ה', אבל תיכף בא על זה בחינת הכבדת הלב, מבחינת "כי הכבדתי את לבו", כדי שיהיה לנו אחר כך בחירה מצידנו. כי זה נקרא יגיעה בלי סעד לתומכו.

כי כוונתו היתה כדי להביאנו לשלימות הנרצה. לכן משום זה נשאר כל אחד במצב שאינו מתאים לתלמידו, ודי למבין.

ואנחנו צריכים לחזק את עצמנו, כמו שכתוב במכתבי הקודם שיעקב אבינו לא מת, היינו שמדתו של אמת חי וקיים לעד. ושיקויים הפסוק "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק וזרעך מארץ שבים".

היינו, אפילו אם אנחנו נמצאים בתכלית ההתרחקות, אזי ישועת ה' כהרף עין, ונזכה לבוא לבחינת האמת, היינו להשפיע נחת רוח ליוצרו, אמן כן יהי רצון.

ידידך ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת כט

ב"ה, חמישה עשר בשבט תשי"ז פה מנשסטר יע"א

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

לפני זמן מה כתבתי לכם מכתב ועדיין לא קבלתי תשובה אם זה הגיע אליכם. וחוץ מ... כלכם מתרשלים במכתבים אלי, ובטח שזה ענין של "עשה שהזמן גרמא". ודי למבין.

על ראש השנה לאילנות שהוא בחמשה עשר בשבט, הנה במסכת ראש השנה (דף י"ד), "באחד בשבט, מאי טעמא, אמר ר' הושיעא, הואיל ויצאו רוב גשמי השנה". וכתבו בתוספות שהטעם הנ"ל הוא גם כן לבית הלל, שסברו בט"ו בשבט, משום שאז עברו רוב ימות הגשמים, שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצא הפירות חונטין מעתה.

ובמסכת ראש השנה (דף י"א) אמרו, "האי מאן דנפיק ביומא דניסן וחזי אילני דמלבלב אומר, ברוך שלא חסר מעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות (להנות) בהן בני אדם".

ויש להבין:

א. מהו "שלא חסר מעולמו", בשביל שאילנות מלבלבות כבר הוכחה שלא חסר שום דבר.

ב. "ברא בריות טובות", איזה ראיה יש מכאן שהבריות הם טובות.

ג. קשר בין אדם לאילן.

ד. ידוע, אם עברו רוב ימות הגשמים הוא סימן לראש השנה, שטעם הזה הוא בין לבית שמאי ובין לבית הלל.

הנה מקודם צריך להבין מהו ענין ראש השנה, על דרך העבודה. ידוע שראש השנה הוא זמן הדין שדנין העולם, בין לטוב או חס ושלום להיפוך. וראש נקרא בחינת שורש, שמשורש זה יוצא הענפים. ותמיד הענפין נמשכים לפי מהות השורש, כי משורש של תפוחי זהב לא ימשך ענפים של תפוחי-עץ.

והשורש והראש שהאדם מסדר לעצמו בתחילתו, כן הולך וממשיך את סדר החיים שלו, שהשורש הוא כל היסוד שעליו נבנה כל הבנין.

וענין הדין שדנין את האדם בראש השנה, היינו האדם בעצמו הוא השופט והדיין, והוא והמוציא לפועל. כי האדם הוא הדיין, ומוכיח, ויודע ועד. וזה על דרך שאמרו חז"ל, יש דין למטה אין דין למעלה.

וגשמים נקרא חיות ותענוג, שעל ידם האילן מוציא פירות. הנה עיקר עבודת האדם בימות החורף בלילי טבת הארוכים. והנה מתשרי, שהוא ראש השנה הכללית עד שבט, כבר עברו רוב ימות הגשמים, היינו האדם כבר קבל חיות ותענוג מתורה ועבודה. אזי האדם עושה דין לעצמו, אם כדאי להמשיך את כל השנה רק בתורה ועבודה, או חס ושלום להיפוך.

ואם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו, היינו אם יש לו זכות, אזי מגידים לאדם יושרו. היינו, שילך בדרך הישר, אזי "מני אלף" בסוד "ואאלפך חכמה". ואזי, אחר הדין ודברים יוצא זכאי בדינו. היינו שקבל עליו שמהיום והלאה, יעסוק רק בדברים זכים הנקרא השפעה. הן לשמים והן לבריות.

וזה נאמר רק אם רובא זכיות, היינו שעד עכשיו רוב החיות שקיבל היה מדברים של השפעה, אזי הוא מחליט בדעתו שכדאי להמשיך, ואז נקרא שיוצא זכאי בדינו.

ואם לא קבל רוב חיות מדברים רוחניים, אלא כל החיות שלו היה מדברים גשמיים, ואם יש לו זכות, הנקרא "מלאך מליץ", אזי גם כן יוצא זכאי בדינו כנ"ל. היינו שמחליט להמשיך את כל השנה רק בדברים של השפעה.

ואם רובא עוונות, היינו שאחר כל העבודות והיגיעות, מכל מקום, רוב החיות קבל דווקא מדברים של רצון לקבל לעצמו, שזה שורש כל העוונות והחטאים, אזי הוא יוצא חייב בדינו.

היינו, שמקבל עליו שמכאן ואילך ללכת רק בדרך כל העולם, היינו בדברים שהם רק בבחינת קבלה לעצמו, שזה חוב לאדם. משום שהדברים שהם בבחינת קבלה לעצמו, מעכבים את האדם להגיע לשלימותו הנצחיות ולזכות לתענוגים העליונים. וזה נקרא "חוב לעצמו" שמחליט להמשיך כל ימיו בדברים שהם חוב להנשמה.

וזהו שכתבו התוספות, "משום שעברו רוב ימות הגשמים וכו', ועלה השרף באילנות, ונמצא הפירות חונטין עתה".

היינו אם עבר רוב הלילות הארוכים של ימות החורף בתורה ועבודה, ועלה שרף באילנות, ויודע ומרגיש בעצמו עד כמה שאש שורפת בלבו, על דרך "רשפיה רשפי אש שלהבת-יה", או הוא מחליט להמשיך בדרך הזה. וזה פירוש "ונמצא הפירות חונטין מעתה", היינו מעתה והלאה הוא יזכה לפירות.

לכן בט"ו בשבט נקרא ראש השנה, שכבר האדם עשה דין וחשבון לעצמו, אם כדאי להמשיך בעבודה או חס ושלום להיפך. כי אז כבר יודע מאיזה בחינה הוא יכול להמשיך חיים, אם מדברים של קבלה עצמית, או מדברים שהם להשפיע נחת רוח ליוצרו. הנה יודע, שכל עבודתו הוא רק להשיג את הרצון להשפיע, כי הרצון לקבל את התענוגים הוכן לנו ה' יתברך מצד הבריאה, כי רצונו להיטיב לנבראיו וברא את הרצון לקבל.

וגם הבריאה היתה נשארת בבחינת רצון לקבל, היינו שאם היינו מקבלים גם את השפע הרוחניות והנצחיות ברצון לקבל שלנו, אזי התענוגים לא היה בשלימות מצד הענף הרוצה להתדמות להשורש, ומשום זה נמשך בחינת נהמא דכסופא. ולפי זה היה יוצא שהבריאה היתה נשארת בחסרון. לכן ה' יתברך הכין לנו תיקון הנקרא צמצום.

היינו, במקום שיש רצון לקבל האדם מרגיש או בחינת הסתרה, כמו שכתוב בהקדמה להסולם, שאף על פי שהחיים המלובש בהגוף הוא נמשך יש מיש, מכל מקום לא ניכר שורש מוצאו היינו מסיבת צמצום כנ"ל.

ועל ידי הסתגלות בתורה ועבודה זוכין לבחינת התיקון, הנקרא קבלה על מנת להשפיע, שעל ידי זה אנו זוכים לדביקותו יתברך שמו. נמצא שבזה הכל נשלם. וזה פירוש "שלא חיסר מעולמו כלום", שכוונתו על תיקון של השפעה, כמו שכתוב להלן.

ועכשיו נבאר את ענין הקשר שבין אילנות לבריות, שחז"ל סומכו זה לזה, כנ"ל. הנה כתיב "כי האדם עץ השדה", היינו כל

העבודות שנוהגים באילנות שיהיה מוכשרים להוציא פירות נוהגים גם באדם. כי עד שהאדם יהיה מוכשר להוציא פירות, מוכרחין לעבור עליו כל העבודות שנוהגים באילנות. וענין פירות הוא תכליתו של האדם.

ואאמו"ר ז"ל פירש פעם בסעודה של ט"ו בשבט, למה עושין ענין של אכילת פירות.

ואמר, משום שזהו כל ההפרש בין קדושה לסטרא אחרא כמו שכתוב בזהר, "א-ל אחר אסתרס ולא עביד פרי" כמו שמפרש בהסולם, היינו שמתייבש מקורם והם נובלים והולכים עד שנסתמים לגמרי. וההולכים בקדושה זוכים לברכה במעשי ידיהם, "אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול" (הקדמת ספר הזהר, אות כג).

לכן עם ישראל עושים רמז לזה, בכדי להראות שעיקר הוא הפירות, עד כאן לשונו. והפירות דקדושה, הוא בזה שזוכים לגלוי אלוקותו יתברך, ונעשה כמעין המתגבר שאין פוסק לעלמין, והולך ממדרגה למדרגה עד שזוכין שאומרים "יתפאר בי, כי חפץ בי, והוא יהיה לי לעטרת צבי".

וענין העבודות שנוהגים באילנות, ניתן גם כן להאדם בכדי להכשירו כנ"ל. עיין שביעית (פ"ב מ"ב), שמביא שם דברים הזקוקים לעבודת האילן, וממנו נלמד לעבודת האדם, ודי למבין.

מזבלין, מכניסין להם זבל. כמו כן האדם צריך להכניס בעצמו זבל, היינו בחינת פסולת שהם מדות המגונות שבאדם. אבל האדם אין צריך להביא זבל מבחוץ כמו אצל האילן, אלא צריך להכניס את הזבל מהעלם אל הגלוי, היינו לתוך הרגשתו, שירגיש את מידת שיפלותו של המדות המגונות שבו. אחרת אין הוא מסוגל לתקן את מעשיו.

מעדרין, חופרים בעיקרי האילנות. כמו כן האדם, צריך לחפור ולחקור את עיקר ותכליתו של האדם מה הוא. לשם איזו מטרה בא לעולם הזה.

מיבלין, חותכין את היבלת, מומין הנולדים באילן. יבלת נקרא דבר שמחוץ לגופו. ויש כמה דברים שהאדם עושה אותם ונראה לחוץ לבני אדם. דהיינו, בעת התפלה או שמדבר דברי חסידות לפני חבירו, שעל ידי זה חבירו רואה את עבודתו שהיא מחוץ לגופו, אזי צריך לחתוך אותם ולבטלם, אלא "הצנע לכת עם ה' אלקיך".

היינו, בעת שהאדם עושה איזה עבודה לשם אלקיך, הסימן הוא אם הוא משתוקק להצניע את הדבר מבני אדם, וזה סימן שכוונתו היא אמיתית. ואם לאו הוא להיפך, שהוא משתוקק רק לגלות לבני אדם, ומטהר את הגוף לחוץ בקן טעמים. מה שאם כן בזמן שהוא לשם ה', אז מטבעו שרוצה דווקא לכסות את הדבר.

מפרקין העלין מעל גבי האילן להקל מעליו. כמו כן האדם, יש לו עלין שהוא בבחינת שקודמים לפירות. היינו, שעל העלין יוצאים פירות, שזה ענין ש"מתוך שלא לשמה באים לשמה". השלא לשמה נקרא עלין, והפירות הוא הלשמה.

אבל צריך לפרק את העלין הללו, כדי להקל מאילן שיהיה לו היכולת לבא לשמה. אחרת, אם לא יפרק את השלא לשמה, יהיה נשאר בהמצב דשלא לשמה. אבל אחר כך כשזוכין לשמה כתוב "ועלהו לא יבול", אלא כל העבודות שהיה בבחינת שלא לשמה, נכנסין אחר כך להקדושה.

ויש פירוש יותר גבוה, על דרך שכתוב בהסולם (בהקדמת ספר הזהר, אות ב'), שענין "עלין" הוא כוחות הדין שבמסך. שפירוש הצמצום שהיה על הרצון לקבל שלא יאיר שום שפע, אלא שיהיה חושך, שעל ידי זה נולד בחינת מסך. נמצא, שכח הדין של הסתלקות האור מביאו שיעשה מסך, שעל ידו הוא מקבל את הכח של מקבל על מנת להשפיע.

וגם בזמן הכנה, היינו מטרם שזוכין להכנס להיכל ה', צריך האדם להתרגל בכוחות דהתגברות על הרצוניות דקבלה עצמית. והדרך הוא להתחיל בדברים קטנים, היינו, בדברים שאין לו כל כך הנאה ותענוג שיותר קל לוותר עליהם, ולומר, לולי שהיה מצוה לעסוק בדברים הללו, לא היה עושה.

ואחר כך הוא הולך ומוסיף, עד שמרגיל

את עצמו לוותר אפילו על דברים החשובים אצלו ביותר. אפילו בדברים הנוגעים עד לנפשו, הוא גם כן יכול לומר אם לא היה מצוה לעשות לא היה מתעסק בהם. וכל זה הוא כדאי שיהיה גבור ומלומד במלחמה. ואז הוא זוכה להכנס להיכל ה׳, להיות בין משרתי אל.

וכח המחייב אותו לשמור את עצמו מכל הדברים, אשר לא יהיה שקוע ברצוניות של קבלה עצמית, הוא כח הדין השולט, שהוא כח השומר אותו שלא יכשל בהנ״ל. משום שבשעה שיש לו נגיעה פרטית, תיכף מסתלק ממנו החיות והשפע. לכן הוא קובע ומחליט ושומר על המסך, שיקבל דווקא בעל מנת להשפיע.

וכמו כן בדרכי הכנה, כח הדין הנ״ל מראה כוחו ופעולותיו ניכרת, עד שמחליטים פעם אחת ולתמיד, שלא יעבור אף פעם על הגבול של חוקי התורה. ועד שבאים לידי החלטה הגמורה בבחינת ״חוק ולא יעבור״, הוא במצב של רצוא-ושוב, הנבחן לבחינת כף-הקלע, עד שבא לידי יראה מפני העונש של כח הדין הנ״ל.

ובדרך הציור הוא, אפילו בזמן שיש להאדם זמן של התעלות הנפש, והוא חושב שהוא בבחינת בל-אמוט לעולם, ואם הוא נכשל בנגיעה עצמית, בין במוחא או בליבא, תיכף שולט עליו כח הדין, והחיות הרוחני מסתלק ממנו. היינו, שלוקחים ממנו את כל החשק והטעם שהיה לו בתורה ועבודה, ונופל לרשות הסטרא אחרא והיא מושלת עליו.

ואין לו שום עצה וכח להתגבר עליה, והוא נמשך אחריה בבחינת צאן לטבח יובל, והיא מכריחה לחשוק ולקבל חיות ברצוניות של קבלה הכי שפלים במציאות. היינו, בדברים שסתם יראי ה׳ מן הרחוב, אף פעם לא יהיו להם כל כך רצוניות לדברים נמוכים.

והסיבה היא מטעם שהוא רגיל לקבל חיות רוחני. ובהבלי עולם הזה הרגילים אינו מוציא כל כך טעם לשבח, ועד שיהיה לו תמורה במקום החיות הרוחני שהיה לו, מזמן שיקבל מהם סיפוק נפשי. לכן הוא חושב בהבלי עולם הזה היותר שפלים, אולי שם ימצא סיפוק לנפשו.

ואז הוא חשוד על כל עבירות שבתורה כולה, משום שכח הדין שדוחף אותו לתוך הסטרא אחרא, אזי הרצון לקבל דואג למלאות תענוג, בכדי שיהיה לו חיות למלאות עבור הסטרא אחרא, הנקרא שורש של רצון לקבל אך לעצמו. לכן הוא יורד למקום השיפלות, אולי שם הוא יקבל את מבוקשו.

ואם הוא מקבל שם את מבוקשו, זהו סימן שאלה. ומכל מקום, הוא מחטט באשפות כמו תרנגולין המנקרין באשפה. ובתחילת הנפילה, הוא עוד זוכר את מצבו הרוחני שהיה לו, היינו שעוד נשאר בו בחינת רשימו. ואז עדיין יודע, שהוא עכשיו בבחינת מת, היינו שעושה כל הדברים השפלים, בין במחשבה או במעשה גם כן, במקום שאין לו בושה מאנשים.

ומכל מקום הוא יודע, שזהו לא תכלית האדם, וזהו שיפלות. ומבין בשכלו שצריכים להתגבר על זמן ירידה זו. אף על פי שהוא יודע ורואה ומרגיש, אבל הוא מונח כמת שאין לו עצה, והוא כפות בחבלים של עוביות תחת רשות הסטרא אחרא.

והרשימה מה שהוא זוכר נדמה בעיניו לחלום טוב, שאין שום עצה ותחבולה שיחלום לו עוד הפעם את החלום הטוב, כך הוא יודע ומרגיש (בעצמו מאה אחוז שאי אפשר להמשיך את מצבו הרוחני שהיה לו אז). היינו, שאין הוא מסוגל לתת כוחות של מסירות נפש, ובבחינת אמונה למעלה מהדעת, כמו בזמן העבר.

לכן הרשימו הזו מביאו רק יסורים, מאחר שאין לו שום אפשרות להחלץ ממצבו הנוכחי.

ומאחר שמטבע האדם להשכיח את היסורים, כי כן דרך העולם שהמת נשכח מלב, היינו שאם הוא זוכר את זמנו הרוחני, אזי הוא רואה שהוא עכשיו מת. לכן הוא בא לידי ירידה יותר גדולה, היינו ששוכח את מצבו הטוב, ונדמה בעיניו כי תמיד הוא היה חי במצב הנוכחי של קבלה עצמית, ואף פעם לא היה לו חשק לעבדות ה׳, היינו שבטח לא עליו נאמר ״ואתם הדבקים״, אלא כל החיות שלו הוא רק מדברים גשמיים.

ואם לפעמים הוא זוכר שהיה לו איזה מצב

רוחני, אזי הוא מתרץ לעצמו שבטח שגם אז לא היה על דרך האמת, אלא מעשי קוף. והעיקר, שאין הוא צריך לצאת ממצב הזה.

ואם סוף כל סוף באה לו מחשבה, מה יהיה עם תיקון הנשמה, אז הוא מתרץ לעצמו - אז זה הוא יתקן בגלגול שני, אבל לא עכשיו. ואחר כך הוא בא לידי ירידה יותר גדולה. היינו ששוכח אפילו לחשוב לרגע קט את כל מה שמתרחש עמו, אלא שהוא חס ושלום בלי שום חשבונות, ונמשך עם זרם העולם, ועושה חיים כמו כל העולם.

וזה ענין "יורד ומסית" האדם לקבלה עצמית. ו"עולה ומקטרג", היינו שעבר על חוקי התורה, ונוטל נשמתו, ונשאר בלי שום חיות.

ודבר זה נמשך עד שמרחמים עליו משמים, ומסבבים לו איזה סיבה, שנלכד לפעמים לתוך סביבה טובה של ספרים או של סופרים. ופתאום מתחיל שוב להרגיש את "קול דודי דופק".

ולפעמים, יכול להיפוך, שבא לסביבה יותר שפילה, ועל ידי זה שהוא מסתכל בשיפלותם, הוא מתחיל פתאום להרגיש את הכרוז של "שובו בנים". ותיכף הוא מתאזר שוב בכח של גבורה, ותיכף מזכירים לו את הדרכים והתורות שקבל וששמע, ובא שוב לידי התעלות הנפש, ויוצא בפעם אחת מכל השיפלות וקם שוב לתחיה.

ואז כבר מרגיש בעצמו שיש לו כח התגברות בכוחות של מסירות נפש, ומתחיל שוב לבחור בטוב ולמאוס ברע, ורק אז הוא הדיין של הבחירה והעצות הטובות והנהגות הישרות, שיש לו כח ללכת קדימה.

מה שאם כן בזמן המיתה, היינו שהוא שמתו מוטל לפניו, אין מקבלין שום תנחומים כי כמו שכתוב "למתים חפשי", כשהאדם מת נעשה חפשי מן המצוות, ושום עצה לא יכול להועילו.

ואם עוד הפעם הוא נכשל בנגיעה פרטית, אזי עוד הפעם פוגע בו מדת הדין כנ"ל. והוא מונח כך בכף-הקלע, עד שהחי, היינו בזמן שהוא חי, "יתן אל לבו", להזהר ולשמר עצמו בכל מיני זהירות, שלא יפול עוד הפעם לרשות הסטרא אחרא.

והיראה הזו מפני כח הדין נמשך, עד שנחקק בלבו שיקבע את הנהגתו איתן, כמו שכתוב "וירא את הקני וישא משלו ויאמר, איתן מושבך". ופירש רש"י, (שבלעם הרשע אמר) תמה אני מהיכן זכית לכך, הלא אתה עמו היית בעצת הבה נתחכמה לו, ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל.

היינו, שהסטרא אחרא בא אליו בטענה מה איתך, הלא תמיד היית הולך ביחד עמו בעניני קבלה עצמית, ועתה קבעת לך איתן את מצבך שלא לזוז ממקומך הרוחני אף משהוא. וזה נקרא "יראת העונש", ששומר את חוקי התורה מחמת העונש של כח הדין, כנ"ל.

וזהו מפרקין, מבחינת "הוא מותיב לה והוא מפרק לה", היינו עליות וירידות. על ידי הקושיות והתירוצים, קובעים את צורה האמיתית של עבודת ה'.

מאבקין, שרשי המגולים מכסים אותם באבק.

הנה "שורש" נקרא בחינת מחשבה, שהוא השורש למעשה. ואם המחשבות מגולין, היינו שמסתכלים בכל המקומות ומרגל לכל המקומות, הן על הדרכים והנהגות והתורות וכו' שקבל מרבותיו, אם הם אמיתיים, אזי צריכים להתאבק עם המחשבות הנ"ל, מלשון "ויאבק איש עמו", הנאמר על שרו של עשיו, ולקבל אותם למעלה מהדעת.

שזה ענין "והוי מתאבק בעפר רגליהם". פירוש, אף על פי שיש לך בחינת מרגלים שאומרים "לא נעלה", ואף על פי שהמרגלים שלהם, היינו המחשבות של התלמידים, מעלים עפר, היינו שנדמה בעיניהם שדברי רבותיו הם ערך של עפר, ומכל מקום הוא צריך לקבל למעלה מהדעת את דברי רבותיו.

ואתן כאן דוגמא. הנה אאמו"ר זצ"ל הבטיח לנו, שעל ידי זה שנלך בדרכו ונקיים את הנהגותיו, נזכה לנצחיותו יתברך ולהדבק בו יתברך ולהכנס בהיכלי דמלכא, אף על פי שכל אחד מאתנו מרגיש שאין מידות טהורות

כראוי למי שמשרת את המלך, מכל מקום "קרוב ה' לנשברי לב", מאחר שכל המידות המגונות שנמצא בנו מצד הטבע, ה' הטביע בנו וברא אותנו עם כל השיפלות.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, כי "רם ה' ושפל יראה", משום שה' אוהב את האמת, לכן הקדוש ברוך הוא מקרב את השפלים באמת. ולפעמים אנחנו באים לידי מצב של יאוש, ואנחנו מרגישים שלא נעלה אף פעם ממצבינו הנמצאים בו עכשיו, היינו בזמן ההרהור, על זה אמרו "מאבקין". שצריך ללחום עם המחשבות הללו.

מעשנין תחת האילן, להמית התולעים הגדלים בו. הנה הכתוב אומר אצל המן "ויותירו ממנו עד בוקר, וירם תולעים ויבאש". ענין המן, פירש אאמו"ר זצ"ל, שהוא ענין אמונה. וזה ידוע שבכל יום צריכים לחדש את ענין האמונה.

וזה ענין "ילקטו דבר יום ביומו", היינו, אפילו שעדיין אצלו יום, מכל מקום הוא צריך לחדש את היסוד של העבודה, היינו מטרת העבודה. שצריך לדעת, כי מה שהוא נמצא בבחינת יום, אין זה אלא תוצאה מאמונה. מטעם שאם הולכים על דרך האמונה, אזי הוא זוכה להתלבשות השכינה, כל אחד לפום שעור דיליה בבחינת אמונה.

היינו שלא המטרה הוא היום אצלו, אלא יכול להשתמש עם בחינת יום, בכדי להעיד על בחינת אמונה. היינו, כי יאמר, עכשיו אני רואה שהלכתי בדרך האמונה, מאחר שיש לי תוצאה של יום. נמצא, שעלי להתחזק בהשורש.

ועל דרך זה פירש אאמו"ר זצ"ל "רועי מקנה אברהם", היינו שנותן מזונות להקנינים של אברהם, היינו מדת האמונה, כי מדתו אב האמונה. אבל לקבל את מדת היום לבחינת מטרה ועיקר. אחרת הוא נקרא "משתחווה לשמש", ודי למבין.

ובזמן שכל היסוד הוא אמונה, אזי נמצאים בבחינת עניות ושיפלות, כמו שכתוב "ואנכי תולעת". היינו שבחינת "אנכי", שהיא בחינת אמונה, גורם לי להרגיש שהוא בחינת תולעת, מטעם שכל עבודתו הוא למעלה מהדעת, ומבחינת שהוא למעלה מהדעת אי אפשר לקבל גאות, ודי למבין.

מה שאם כן אם לא מחדש את האמונה, אלא כמו שכתוב, "ויותירו" וכו', ושמשתעשע עם בחינת יום שלו, ועושה זה לעיקר, אזי "וירם תולעים". במקום שצריך להיות בחינת "תולעת", אזי וירם, היינו גאות, שמרגיש שהוא המורם מעם.

וכל זה הוא מתוך שעובד בתוך הדעת, מזה הוא בא לבחינת וירם, היינו בחינת גיאות. והגיאות שלו מתפשט למרחוק, עד שבא לשיעור ויבאש, כמו דאמרי אנשי זיין גאות שטינקט מרחוק.

והעצה לזה, הוא כמו שאומרת המשנה לנו, "מעשנין". שהעשן בא על ידי השריפה, היינו שבכל יום הוא שורף את עבודתו של אתמול, ורק היום הוא מתחיל להכנס לחדוות של מלחמת מצוה, ולהוציא את ארץ ישראל מתחת רשות הקבלה, ולהכניס את הנקודה לתוך מצב שיהיה מורגש אצלו, שכנפי השכינה חופפים עליו, כמו שכתוב "חופף עליו כל היום, ובין כתפיו שכן".

היינו, דווקא כשמקבלים את דרך האמונה, הנבחן לבחינת עול הנישא על הכתפיים, זוכים לבחינת שכינה. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבכל יום צריכים לתת לה' כל המעשים שעברו עליו, בין שהם מצוות ובין שהן עבירות, ומתחילים מחדש. וזה פירוש "מעשנין". והעשן סותם את העינים הנקרא בחינת "עיני השכל", שהוא בחינת תוך הדעת שלו, ודי למבין.

מסקלין, מסירים את האבנים, שהוא ענין הבנות שיש לו בתוך הדעת, שזה שייך ללב האבן. היינו, בזמן שמרגיש בחינת יום, ומרגיש בחינת טעם והרגש בעבודה, אז הוא אומר, עכשיו אני רואה שכדאי להיות עובד ה', מסיבת שאני מרגיש בזה תענוג וחיות. נמצא שכבר יש לו סמיכה, היינו מרוב הסמיכות הללו באים לו הרבה אבנים, שיש לו בנין שלם בתוך הדעת.

וזה ממש אבני נגף. וזה שאמר פרעה, "וראיתם על האבניים אם בן הוא והמיתן

אותו", היינו במקום שיש לכם תענוג הנקרא "אבנים", אזי הוא לא מקבל זה לתוך לב-האבן, הנקרא בחינת קבלה, אם בן הוא, היינו שנתעורר לכם מזה בחינת השפעה, היינו כנ"ל בבחינת רועי מקנה אברהם, אזי "והמיתן אותו", המחשבות האלו תשמידו.

"ואם בת היא", שהיא בחינת נוקבא, היינו לקבל את הכל לתוך הרצון לקבל, בין במוחא ובין בליבא, "וחיה". את זה פרעה מיעץ לקבל בתור חיות ויסוד. אבל דרך התורה לסקל את הדיעות והמחשבות האלו.

מכרסמין, כורתים וחותכים הענפים היבשים מהאילן. היינו, כל מה שרכש מהסביבה בבחינת מצות אנשים מלומדה מצוות ותורות יבשות, צריכים לחתוך, דהיינו להשכיח את תורת חוץ-לארץ. כי ארץ-ישראל נקרא בחינת לשמה, ומה שלוקחים מהסביבה הוא רק בחינת שלא לשמה, ודי למבין.

מזרדין. הענפים הלחים, כשהם מרובין, רגילין לקצצן ומניחין מקצת מהם. היינו אפילו התורות והחכמות שהם באמת לחים, ומכל מקום אם הם מרובים, היינו ש"חכמתו מרובה ממעשיו" אזי אסור לו להשתמש עם הרבה ידיעות וחקירות. כי עיקר האמת מתגלה במעשים, כי כל מעשה ופעולה בפועל מעידה על טיב פועלה.

היוצא לנו מכל הנ"ל, שהבריות דומה לאילנות. וזה פירוש "היוצא ביומא דניסן וחזי אילני דמלבלבי", היינו שהאילנות כבר התחילו להראות כוחותיהם לחוץ, היינו שנראה לחוץ, שהם כבר רוצים להשפיע פירות לטובת האדם. שענין טובות היינו להשפיע, כמו שכתוב "רחש לבי דבר טוב", פירוש, ש"אומר אני מעשי למלך" שזהו טוב.

והיות שהאילנות מלבלבי, היינו שהם משפיעים, לכן הם נקראים אילנות טובות. ובטח שיש אז גם בריות טובות, היינו שהם גם כן עושים דברים בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרם. אחרת, גם האילנות לא היו משפיעים את פירותיהם, כמאמר חז"ל "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני", היות שיש צדיקים שהם משפיעים, הם פועלים שהאילנות ישפיעו.

וזה פירושו "שלא חיסר מעולמו כלום", היינו כנ"ל, שהכין לנו העסק בתורה ומצוות, שעל ידם נגיע לבחינת השלימות, הנקרא קבלה על מנת להשפיע. נמצא, חוץ מזה שברא הרצון לקבל, הכין תיכף התיקון על נהמא דכסופא, שיהיה שלימות בההטבה.

לכן על האדם לתת דין וחשבון לעצמו בכל יום, שיחדש את עבודתו בהתגברות מחדש, וישכח מהעבר. אלא שיהיה לו בטחון חזק, שמהיום והלאה נצליח להגיע לדביקות נצחי בקביעות.

וה' יעזור לנו מכל צרתנו ויתן פדות לנפשנו, ונוושע בגשמיות וברוחניות. אמן כן יהי רצון.

ידידיכם ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת ל

ב"ה כה אדר ב' תשי"ז פה מנשסתר

לכבוד ידידי ...

את מכתבך משושן פורים קבלתי ונהנתי מזה היות שאתה הוא היחידי שכותב לי כמה פרטים ממה שמתרחש שם. ואני אענה לך על שאלותיך.

בקשר איפוא שילמדו הילדים. יותר כדאי לישיבה של חסידים. היות שבישיבתם של החסידים עכ"פ בטוחים יותר עם יראת שמים, מה שאם כן בשאר הישיבות יש לחשוש על זה מפני החברים.

בקשר לקנות איזה חלק מהזהר, אינני

מעונין בזה. הגם שיש לי טעמים כמוסים, אבל טעם אחד אני יכול לכתוב לך. כי כשעושים איזה דבר, צריך אני להרויח גשמיות או רוחניות. וכאן, בבחינת גשמיות כדי להרויח כסף - ישנם עוד מסחרים טובים בעולם, ואני לא עושה מטעם שאינני רוצה לעסוק במסחרים. ומבחינת רוחניות, היינו שיהיה לי חלק בהסולם של הזהר, יש לי כבר חלק גדול בספרים האלו מטעם שהתורה זיכתה אותי בשני חלקים, כי מדין התורה יש רק ארבעה יורשים ולי מגיע שני חלקים, ... אם כן אין לי צורך לקנות היינו לתת כסף בכדי שיתנו לי את המגיע. אבל יש לי טעמים כמוסים.

נא להשתדל למסור לי כל פרטי פרטים מה שמתרחש שמה. ואברך בכשרות החג.

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת לא

מנשסתר תשי"ז

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

זה זמן רב שלא כתבתי לכם וחכיתי לדרישה מצדכם, ובינתים אני אכתוב לכם מאמר מה ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל בשנת תש"ח, בסעודת פורים על שולחנו הטהור.

הנה יש להבין כמה דיוקים בהמגילה.

א. הנה כתוב "אחר הדברים האלה גדל המלך את המן". וצריך להבין מאי "אחר הדברים". היינו לאחר שמרדכי הציל את המלך, אזי המלך היה צריך להגדיל את מרדכי. ולבסוף מה כתוב שגדל את המן.

ב. בשעה שאסתר אמרה למלך "כי נמכרנו אני ועמי" וכו', שאל המלך מי זה ואיזה הוא (לא זהו) וכו'. היינו שהמלך לא ידע משום דבר, הלא כתוב שהמלך אמר להמן "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך". אם כן אנו רואים שהמלך כן ידע מהמכירה.

ג. על כרצון איש ואיש דרשו רז"ל "אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן" (מגילה י"ב). וזה ידוע איפה שכתוב מלך סתם זהו מלכו של עולם, ואיך אפשר שהקדוש ברוך הוא יעשה כרצונו של רשע.

ד. כתוב, "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה", שמשמע שרק מרדכי ידע. הלא כתוב לפני זה "והעיר שושן נבוכה". אם כן הרי כל העיר שושן ידעו מזה.

ה. מה שכתוב "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב", ואיך נתן אחר כך אגרות שניות, שסוף כל סוף הם מבטלים האגרות הראשונות.

ו. מהו הענין שחייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

ז. מהו הענין שדרשו חז"ל, "והשתיה כדת. מאי כדת, אמר ר' חנן משום ר' מאיר, כדת של תורה. מה דעת של תורה אכילה מרובה משתיה" וכו'.

והנה להבין כל הנ"ל, צריך להקדים את ענין המן ומרדכי, שדרשו חז"ל "כרצון איש ואיש" היינו המן ומרדכי, שרצון מרדכי נקרא דת תורה, שהוא אכילה מרובה משתיה, ורצון המן הוא להיפך ששתיה מרובה מאכילה. ושאלנו, איך זה אפשר שיעשה סעודה כרצונו של רשע. על זה כתוב תירוץ בצידו "אין אונס", היינו שלא היה להם השתיה בדרך ההכרחי.

וזה ענין כמו שאמרו חז"ל על פסוק "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט", ואמר בשכר "ויסתר משה פניו" זכה ל"תמונת ה' יביט". כי דווקא בזמן שאינו נצרך להדבר (כי יכול לעשות עליו מסך) אזי מותר לו לקבל. וזה ענין "שויתי עזר על גיבור", היינו דווקא מי שהוא גיבור ויכול ללכת בדרכי ה' אזי הקדוש ברוך הוא נותן לו עזרה.

וזה פירוש "והשתיה כדת", מדוע- כי "אין אונס". שלא היה זקוק לבחינת השתיה. אבל אחר כך כשהתחילו לשתות, כבר נמשכו אחר השתיה, היינו שכבר היה כרוך אחר השתיה וכבר היו זקוקים, וכבר היו בבחינת אונס. ואז כבר בטלו שיטת מרדכי. וזה ענין שאמרו אותו הדור נידון לכליה, משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

והיינו כנ"ל, שאם היו קיבלו את השתיה אין אונס, לא היו מבטלים את רצון מרדכי, וזה שיטת ישראל. (מה שאם כן) שלקחו את ה' יתברך בבחינת אונס, נמצא שהם בעצמם דנו לכליה את דת תורה שהוא בחינת ישראל. וזה ענין אכילה מרובה משתיה. כי ענין שתיה הוא סוד גילוי חכמה, הנקרא בחינת ידיעה, ואכילה נקרא אור דחסדים שהוא סוד אמונה.

אצ"ע של בגתן ותרש, שרצו לשלוח יד במלכו של עולם, ויוודע הדבר למרדכי, ויבוקש הדבר וימצא. וענין הביקוש לא היה בפעם אחד, שלא בנקל השיג מרדכי את זה, אלא אחר עבודה רבה גילה לו את ענין הזה של הפגם. ואחר שנתגלה לו בבירור, תלו את שניהם. היינו שהרגישו את הפגם מזה, אז תלו. היינו שהעבירו את עשיות ורצוניות האלו מהעולם.

אחר הדברים האלה, היינו אחר כל הטירחה והיגיעה שעשה מרדכי, על ידי הבירור מה שהוא עשה, ורצה המלך לתת שכר עבור היגיעה מה שהוא עוסק בלשמה. ויש כלל, שלא יכולים לתת לתחתון שום דבר (אם) אין לו צורך להדבר. שהרצון והצורך נקרא בחינת כלי, ואין אור בלי כלי.

ואם המלך היה שואל את מרדכי מה לתת לו, הלא מרדכי היה צדיק, שכל עבודתו הוא רק להשפיע ואין לו צורך לשום התעלות, אלא הוא מסתפק במועט. ולהמלך היה לו רצון להמשיך את החכמה שהם מוחין המגולים הנמשכים מקו שמאל, ועבודתו היתה בבחינת קו הימין. מה עשה המלך - גדל את המן. היינו שהחשיב את קו שמאל.

וזה ענין "וישב את כסאו מעל כל השרים". וכמו כן נתן לו השליטה, היינו שכל עבדי המלך היו כורעים ומשתחוים להמן, כי צוה לו המלך, שהוא יקבל השליטה. וכולם היו משלימים אתו.

שענין הכריעה היינו קבלת שליטה. כי הדרך של המן בעבודה מצא חן בעיניהם יותר מדרך של מרדכי, וכל היהודים אשר בשושן קבלו את שליטת המן, עד שקשה להם להבין את דעתו של מרדכי, הלא בבחינת ידיעה יותר קל ללכת בדרכי ה' יתברך.

וכמו שכתוב, ששאלו "מדוע אתה עובר את מצות המלך". וכיון שראו שמרדכי מחזיק בדרכו ללכת בדרכי האמונה, נפלו במבוכה ולא ידעו עם מי הצדק. והלכו ושאלו את המן עם מי הצדק, כמו שכתוב "ויגידו להמן, לראות היעמדו דברי מרדכי, כי הגיד להם אשר הוא יהודי", היינו שדרך היהודי הוא אכילה מרובה משתיה, שהעיקר הוא האמונה, וזה כל היסוד.

וזה היה הפרעה גדולה להמן שמרדכי לא הסכים לדעתו, וכולם ראו את דעתו של מרדכי שטען שרק הוא הולך בדרך היהודי, ודרך אחר הוא כבר נקרא עובד עבודה זרה. וזה שאמר המן "וכל זה איננו שווה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך", שמרדכי טוען כי רק דרכו הוא שער של המלך.

ועם זה נבין מה שהקשינו "ומרדכי ידע", הלא כתוב "והעיר שושן נבוכה", הרי שכולם ידעו. אלא הפירוש הוא כנ"ל, שהעיר שושן היו נבוכים ולא ידעו עם מי הצדק. אבל מרדכי ידע שאם יהיה שליטת המן, בזה הוא ימחה חס ושלום את הכלל ישראל, היינו את דרך היהדות, כיון שכל אחיזתו של המן הוא בקו שמאל.

וזה סוד שהמן הפיל גורלות על דרך שהיה ביום הכיפורים, כמו שכתוב "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". שענין גורל לה' הוא בחינת ימין, שהוא סוד חסדים, הנקרא אכילה שענינו אמונה. וגורל לעזאזל הוא סוד קו שמאל בעצם, שהוא בחינת "לא יצלח לכל" וכל נמשכת מכאן, לכן נמשך בחינת סיתום על האורות, כי הקו שמאל

מקפיא האורות.

וזה סוד "הפיל פור הוא הגורל", היינו שמפרש את מה שהפיל, ומשיב פור שענינו פי-אור (במבטא) שעל ידי הגורל לעזאזל נסתתמו כל האורות, ונמצא שהפיל את כל האורות למטה. והמן חשב ש"צדיק יכין ורשע ילבש", היינו שעל ידי העבודות שמרדכי עשה כל הזמן ביחד הנלווים אליו, את השכר הוא יקח, היינו שהמן יקח את כל גילוי האורות לרשותו.

וכל זה היתה מטעם שראה שהמלך נתן לו את השליטה, להמשיך את אור החכמה למטה. ולכן כשבא להמלך להשמיד את היהודים, היינו לבטל את שליטת ישראל שהוא בחינת חסדים, ושיהיה בחינת ידיעה מגולה בעולם, והשיב לו המלך "הכסף נתון לך, והעם לעשות בו כטוב בעיניך", היינו בעינים של המן, היינו לפי שליטתו שהוא שמאל וידיעה.

והנה כל ההפרש בין אגרות הראשונות לבין השניות, הוא במלת היהודים. והנה בפתשגן הכתב (שענין פתשגן הוא התוכן שיצא מלפני המלך, ואחר כך נותנים על פתשגן הכתב ביאורים, שמפרשים מהו כוונת הפתשגן) "להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים, להיות עתידים ליום הזה".

ולא כתוב על מי להיות עתידים, רק המן נתן ביאור על הפתשגן הכתב, כמו שכתוב "ויכתוב כל אשר צוה המן". ובאגרות שניות כתוב כבר את מלת היהודים: "פתשגן הכתב, להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים, ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם".

לכן כשבא המן להמלך, אזי המלך אמר לו, "הכסף" שהוכן מראש "נתון לך". היינו שאין אתה צריך להוסיף שום מעשה, מטעם ש"העם לעשות בו כטוב בעיניך", היינו שהעם כבר רוצה לעשות כטוב בעיניך, היינו שהעם רוצה לקבל את שליטתך. אבל לא שהמלך אמר לו לבטל את שליטת מרדכי והיהודים, אלא שהוכן מראש שיהיה עכשיו בזמן הזה בחינת גילויי חכמה, שזהו בחינת שמוצא חן בעיניך.

ופתשגן הדת היה להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים, פירוש, שהדת היה שיהיה גלוי, שהענין שיהיה גלוי חכמה לכל העמים, אבל לא היה כתוב שיבטלו את בחינת מרדכי והיהודים שהוא סוד בחינת אמונה, אלא הכוונה היתה שיהיה בחינת גלוי חכמה, ומכל מקום הם יבחרו בחסדים.

והמן אמר, מאחר שהזמן עכשיו (הוא עכשיו) שיתגלה חכמה, בכדי לקבל את החכמה. מה שאם כן טענתו של מרדכי היתה, שענין הגלוי הוא רק להראות מה שהם לוקחים אין זה על דרך כפיה, היינו שאין להם עצה אחרת, מטעם שאין כאן גלוי חכמה. אלא מה שהם בוחרים בחסדים הוא מרצונם הטוב.

וזה שאמרו חז"ל, "עד כאן באונס, מכאן ואילך ברצון". כמו שכתוב על פסוק "קיימו וקיבלו", היינו שכל הגילוי לא בא עכשיו, אלא כדי שיוכלו לקבל את דרך היהודי ברצון.

לכן בזה היה מחלוקת בין מרדכי והמן. שטענתו של המן היה, כי מה שה' יתברך מגלה עכשיו את שליטת החכמה, הוא כדי שהתחתונים יקבלו את החכמה. ומרדכי טען, כי מה שה' יתברך נותן עכשיו שליטה לקו שמאל, הוא רק בכדי לאכללא בימינא, היינו שעיקר הימין.

ולפי זה נמצא, שהאגרות השניות לא ביטלו את האגרות הראשונות, אלא שנתנו ביאור ופירוש לפתשגן הכתב הראשון. שענין "גלוי לכל העמים", הכוונה הוא בשביל היהודים. היינו, כדי שהיהודים יוכלו לבחור את החסדים מרצונם הטוב.

לכן כתוב באגרות השניות "להיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם", שפירש וכנ"ל, שמה שיש עכשיו שליטת החכמה, כדי להראות שהם מעדיפים החסדים מהחכמה. וזה נקרא "להנקם מאויביהם", שאויביהם רוצים דווקא חכמה, והם דוחים את החכמה.

ובזה נבין מה שהקשינו אשר המלך שאל, "מי זה... אשר מלאו לבו לעשות כן", הלא המלך אמר "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעינך", מטעם שהמלך נתן את הפקודה רק שיהיה בחינת גלוי חכמה, היינו שהשמאל

ישמש להימין, שעל ידי זה נראה לכל שהימין הוא יותר חשוב, כי בשביל זה הם בוחרים בחסדים.

וזה סוד מגילת "אסתר", שלכאורה הוא תרתי דסתרי. כי מגלה משום שהגלוי לכל, ואסתר משמע שיש הסתרה. אלא הפירוש כנ"ל, שכל הגלוי הוא רק בכדי לבחור בהסתרה, ודווקא על ידי זה מתגלים האורות למטה.

ועכשיו נבין את מה שאמרו חז"ל, "חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". שענין של מרדכי ואסתר, היה לפני זמן בנין בית שני. שבנין בית המקדש הוא ענין המשכת החכמה, ואז מלכות נקרא בית המקדש.

וזה סוד שמרדכי שלח לאסתר, שתלך להמלך ולבקש על עמה, והיא השיבה "כל עבדי המלך... אשר לא יקרא, אחת דתו להמית... ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלושים יום". שפירושו הוא, כמו שידוע שאסור להמשיך בחינת ג"ר למטה. ומי שממשיך בחינת ג"ר נדון למיתה, מטעם שהקו שמאל גורם פירוד מחיי החיים.

"לבד אשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה", שזהב הוא סוד חכמה וג"ר, היינו שרק בהתעוררות העליון יכול להשאר בהחיים היינו בדביקות, אבל לא בהתעוררות התחתון. והגם שאסתר שהוא סוד מלכות, צריכה לחכמה, אבל זה רק בהתעוררות העליון. מה שאם כן אם היא תמשיך בחינת ג"ר, היא מאבדת את כל בחינתה.

ועל זה השיב לה מרדכי (את) "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". היינו על ידי שיבטלו לגמרי את הקו שמאל, ויהיה נשאר ליהודים את הקו ימין שהוא סוד חסדים, הרי "את ובית אביך תאבדו". כי בסוד "אבא יסוד ברתא", אזי היא מוכרחה שיהיה בה בחינת חכמה, אלא שצריך להיות בחינת "אכילה מרובה משתיה".

אבל אם לא יהיה ליהודים שום עצה, הרי הם יהיו נאלצים לבטל את הקו שמאל. נמצא שכל בחינתה תתבטל. ועל זה אמרה "כאשר אבדתי אבדתי". אם אלך אני אבוד, כי אני יכול להביא לידי פירוד. ואם לא אלך, אזי "רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", היינו באופן אחר, שהם יבטלו לגמרי את הקו שמאל, כמו שצווה לה מרדכי.

לכן לקח את דרך מרדכי, היינו שהזמינה להמשתה את המן, היינו שהמשיכה את הקו שמאל, כמו שצווה לה מרדכי. ואחר כך כוללה את השמאל בימין. היינו שכל המשכת החכמה היה תיכף על הכוונה לא לקבל את החכמה, אלא כדי להעדיף את החסדים. ועל דרך זה יש גלוי האורות למטה.

וזה סוד מגילת-אסתר, אף על פי שכבר יש גלוי, מכל מקום היא לוקחת את בחינת (אסתר היינו ההסתר) ההסתר.

ונקווה שזכות אאמו"ר זצ"ל, שזכינו על כל פנים לשמוע דברי פי קדשו, אף על פי שלא זכינו להבין את עומק הדברים שעומדים ברומו של עולם.

ואברככם בכשרות החג, ונזכה להוושע בישועה כללית.

ידידכם ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר זצ"ל בעל הסולם.

אגרת לב

ב"ה י"א ניסן תשי"ז

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

הנה זה כמה זמן שלא השגתי מכם מכתבים, והגם את התירוצים ידועים לי מזמן ובכל אופן גם זה ברור לכם, שהקושיא הכי גדולה היא בזה שיש לכם תירוצים, ונקוה שה' יעזור לנו.

היות שהחג הפסח ממשמש ובא, נדבר קצת מענין דם פסח ודם מילה. ופירושו של דם הוא דממה, מלשון "וידום אהרן", "דום לה'", היינו שאינו שואל שאלות, מדוע שיש לו שאלות, ודי למבין.

ולהבין את הנ"ל נקדים את מאמר חז"ל. תנו רבנן, הנעלבין ואין עולבים שומעים חרפתן ואין משיבין, עושים מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ופירש רש"י, עושין מצוות מאהבת המקום ולא ליטול שכר, ולא מיראת פורעניות (גיטין לו ע"ב).

ופירוש הענין הוא, כי בזמן שהאדם נכנס בעבודה בהתאמצות יתירה, יותר מכפי שקיבל מהחינוך, אזי מתרקם בלבו תביעה נפשית, עד ששואל ואומר, שלפי ערך עבודתו וטרחתו בתורה ומצוות יותר מבני גילו, היה ה' יתברך כבר צריך להתגלות אליו מזמן, ולגלותו את הטעמי תורה וטעמי מצוות, ולהשתעשע עמו כמו שכתוב "ישראל אשר בך אתפאר", שפירושו, שהקדוש ברוך הוא משתעשע עם העובדי ה'.

והוא רואה אחרת. שמכל טרחתו ויגיעתו הוא הלך אחורנית מערך בני גילו, ודי למבין, אז, במקום שהיה צריך לשמוע קול ה' מדבר אליו, הוא שומע חרפתו, כמו שכתוב "אשר חרפו אויבך" (תהילים פ"ט), היינו שאין מתחשבין עמו (נמצא, שכל טרחתו ויגיעתו בתורה ועבודה הוא על קרן הצבי, ודי למבין).

ואז, הוא מרגיש שהוא עלוב, שנעלב, כי הוא עומד במדרגה יותר שפלה מכל בני גילו.

והגם שבזמן כזה, אין הוא מסוגל לראות איזה סימן של גדלות אצל בני גילו, מכל מקום הוא אומר לנפשו, אם היה לאחרים את סדר העבודה ושכל התורה שיש לי, בטח היה ה' שומע לדבריהם ולא היה יגיעתם לריק (ערבבתי כאן שני דברים ביחד, היינו בחינת מוחא, לאותם המבינים, וכמו כן את בחינת של יאוש, לאותם המבינים).

וזה ידוע לנו שהעיקר הוא האמת, היינו ש"אין לדיין אלא מה שעיניו רואות", לכן אם הוא רואה את מצבו האמיתי, עם כל המחשבות המנקרים את מוחו, יוצא לו על ידי זה ב' דברים:

א. שמרגיש עצמו שהוא נעלב, היינו שאין מתחשבין עמו.

ב. ואחר כך הוא בא למצב ה-ב', ששומע את חרפתו. ודי למבין.

לכן, הוא מרגיש אז יסורים גדולים, בזמן שהוא רוצה להחזיק מעמד במצב הזה. וזה פירוש "הנעלבים", שמרגיש שהוא נעלב היינו שלא משגיחין עליו. "ואין עולבין", היינו שזה על דרך פועל ופעולה. שהפעולה הוא, שהוא מרגיש שהוא נעלב, והפועל העושה נקרא עולבין, הוא אומר שכוונת ה' אינו לתת לו בחינת עלבון, אלא להיפוך שמדרך ה' להטיב.

וכמו כן, הוא שומע חרפתו ואין משיבין, היינו שאינו מתרץ תירוצים, בסוד "כוש-תריץ ידיו לאלקים" (תהילים ס"ח).

ונשאלת השאלה, מהו באמת. היינו, מדוע ה' יתברך נותן לו להרגיש מצב שפל ויסורים כזה.

והענין הוא, כי בזמן שהאדם נכנס לעבודה לשמה, היינו לא לשום תמורה עבור יגיעתו, ומקבל על עצמו הן במותא והן בליבא, שיהיה נקי בלי שום נגיעה עצמית, אזי נותנים לו משמים מקום שיוכל לראות את מצבו, אם הוא באמת כוונתו לשמה. ואז, אם הוא עומד בניסיון, אזי מכניסין אותו להיכל ה' ויושב בצלא דמלכא.

נמצא, שרק כאן במצב הזה, יכול לגלות את שיעורו האמיתי לאהבת המקום, ולא לטול שכר, מאחר שיש לו עכשיו רק יסורים, שזה נקרא שדרך התורה "חיי צער תחיה". היינו, שמטרם שעוברים את המצב של חיי צער, שהיגיעה הראויה להביא לידי מציאת ה' יתברך, שכל אחיזתו הוא רק בסוד חן דקדושה.

כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל ביאור על מאמר חז"ל "אשה חמת מלא צואה, והכל רצין אחריה", כמו שפירשתי לכם את הביאור שאי אפשר להעלות בכתב, שהוא בחינת "אסתר ירקרוקת היתה, וחוט של חסד משוך עליה", דא סוד "אביה ירֹק יָרָק בפניה".

וכאן המקום שצריכים לסייעתא דשמיא.

וזה ענין דם פסח ודם מילה, היינו שיכולים להחזיק מעמד ולשתוק בזמן התורה, הנקרא פה-סח, ובזמן עשיית המצוות המרומזים במצות מילה, אז זוכים לצאת מהגלות ונכנסים בהגאולה, שהיא טעמי התורה וטעמי המצוות.

המכתב נשאר בידי ולא שלחתי אותו. עכשיו, מחר אני נוסע לאמריקה היינו ביום א' לחדש אייר תשי"ז או אני שולח לכם את המכתב.

ידידכם ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת לג

ב"ה אסרו חג דפסח תשי"ז

לכבוד הרה"ח זקן שבחבורה ...

קבלתי מכתב מאת נכדך ... ושואל שם כמה שאלות. והיות שדרכי לענות בדרך כלל ולא על פרטים, והגם שאני אוהב שהשואל ישאל דווקא על פרטי פרטים, ולא בדרך כלל, אבל בעצם הכלל כולל הרבה פרטים.

היינו, שהתשובה בדרך כלל יותר מועיל לתועלת העבודה על דרך האמיתית. ואז דווקא בזמן שיש להשואל הרבה פרטים, יש מקום שהכלל יאיר לתוך הרבה פרטים, הנקרא אצלנו הרבה כלים, ודי למבין, לכן אני ענה בדרך כלל.

והנה זה ידוע שהעיקר הוא השמחה. אבל צריכים להבין מהו הפירוש של שמחה, כמו שכתוב "ולשמחה מה זו עושה", ולמה הגדירו את שבח העבודה בענין שמחה, וכמו שכתוב "תחת אשר לא עבדת... בשמחה" וכו'.

ונוכל להבין את ענין השמחה מהויות דעולם הזה (כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שנותן לו את כל דרכי עולם הזה, רק לקבל מהם אותיות וכלים לצרכים רוחניים).

אנו רואים שבני אדם מתיגעים כל היום, מי בעבודה ומי במסחר, וכל היום הוא מצפה, מתי יגיע הזמן שיוכל לחזור הביתה, לאכול את הסעודה היפה, ולהשתעשע עם בני ביתו וילדיו.

או מי שהולך למדינת הים, שסובל מהיסורים של העבודה, ומשתוקק מתי יגיע הזמן שאני אוכל לבוא הביתה. וכשהוא רואה שהזמן מתקרב לבוא הביתה, אז השמחה מתחיל לפעמו בלבו, ואז ההשתוקקות הזה שיש לו כל הזמן להגיע אל התכלית - מגדיל את התכלית.

היינו, שמרגיש בעצמו שכדאי לתת את כל היגיעה, אך ורק כדי שיוכל להגיע לביתו ולהנות. כי אחרת, היינו אם לא היה מתיגע, אזי לא היה לו במה להנות. כי הבית היה ריק מכל דבר ולא היה יכול להנות.

נמצא שיש כאן ב' ענינים:

א. סעודה יפה וטובה, או מי שבא ממדינת הים שמביא הרבה כסף,

ב. ענין השתוקקות להגיע אל המטרה.

ויכולים לומר, אם היו יכולים לשקול את התענוג במאזניים, אזי אפשר לומר, שהתענוג של הסעודה או התענוג מי שמביא כסף מחוץ לארץ שוקל אחד קילו, וההשתוקקות מה שמשתוקק כל היום ללכת הביתה ולאכול את הסעודה - יכול להרבות את התענוג בשיעור שהתענוג ישקול מאה קילו.

וכמו כן מי שמשתוקק לחזור הביתה עם הכסף שרכש בתו"ל, ההשתוקקות מגדיל את התענוג בלי שיעור וגבול, והתענוג מתגדל רק לפי ערך ההשתוקקות.

ושיעור ההשתוקקות מתגדל לפי ערך היגיעה, זאת אומרת, שמי שעובד קשה ומתיגע בשיעור שיש לו יסורים, אזי היסורים בעצמם מביאים לו את גודל ההשתוקקות, להפטר מהיסורים ולהגיע למחוז חפצו. וכל החיות שיש לו, בזמן שיש לו יסורים, הוא רק מהעתיד. היינו, שמרגיש שעוד מעט הזמן מתקרב שיוכל לחזור הביתה.

נמצא לפי זה, אם יש לאדם סעודה טובה או הרבה כסף, ולא היה לו יגיעה עליהם, אזי אינו יכול לטעום טעם של תענוג רק מהבחינה א׳ הנ״ל, היינו בשיעור של אחד קילו. ומי שיש לו יגיעה והשתוקקות, אז הוא מקבל תענוג מבחינה ב׳ הנ״ל, היינו שיוכל להגדיל התענוג פי מאה ופי אלף.

ואין להקשות, ומהו באמת. היינו, אם יש תענוג בהסעודה וכמו כן בהכסף, מה זה משנה אם יש לו השתוקקות, אם הסעודה וכסף הם דברים של עצם, איך אפשר להיות שהיגיעה וההשתוקקות יוסיפו על זה תענוג.

אלא כנ״ל, שהן קנינים גשמיים והן קנינים רוחניים יש להם טבע אחד. כי כל תענוג, בין גשמי בין רוחני, מכונה בשם אור. ובאורות יש לנו כלל, שאין לנו השגה. היינו, שאי אפשר לקבוע את צורתו הסופית שלו, אלא דווקא על ידי הכלים. היינו, שאנו קובעים את צורת האורות לפי תכונת הכלים.

וענין כלים, ידוע שנקרא בחינת השתוקקות להדבר. נמצא, שהכלים מגדילים את האור. זאת אומרת, לא שהאור צריך להיות גדול, אלא שהכלים צריכים להיות יותר גדולים. ורק אם יש לו הרבה כלים, היינו השתוקקות גדולה, אז מרגיש תענוג יותר גדול בהאור.

לכן, אפילו בגשמיות אין הסעודה והכסף קובעים את שיעור התענוג, אלא היגיעה וההשתוקקות קובעת את שיעור גודל התענוג.

ובזה נבין ענין השמחה. כי זה נהוג, מי שמתחיל בעבודת ה׳ יתברך, אז שולחים לו מחשבות זרות באמצע תורה ותפילה. ודבר זה מביא לאדם יסורים. והיסורים הם רק בשיעור שרוצה להפטר מהם ולגרש אותם.

ואיך מגרשים את המחשבות האלו, וזהו רק על ידי שמחה. היינו, שיהיה לו בטחון, שסוף כל סוף הוא יגיע להמטרה הרצויה, שהוא להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולהיות משמש את המלך.

וצריך לעשות ציורים, היינו לצייר שמה טוב ומה נעים להיות בצלא דמלכא, ולחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו, וכמו שכתוב שהקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים, ובטח גם אני אבוא למדריגה זו.

ואז יסתכל על המחשבות זרות שהם גורמים לו את ההפסד הזה, שלא יוכל להיות נמנה בין בני היכלא דמלכא. ואז יש לו מקום לשקול את ההבחן של לתת שכר טוב לצדיקים, ולהפרע מן הרשעים, היינו הערך של אור וחשך.

נמצא, שבשיעור שיש לו יסורים מהמחשבות זרות, כך יש לו שמחה בזמן שיש לו מחשבות טובות. ואם יש לו זמן, שאין לו שום מחשבות זרות אזי הוא שמח. ובזמן של השיפלות, הוא צריך לקבל חיות ושמחה מהעתיד, היינו שסוף כל סוף ה׳ יתברך ירחם עליו ויקרב אליו.

נמצא בזה, שעל ידי המחשבות זרות, הוא מגדיל את הסעודה, היינו את הזמן שיש לו מחשבות טובות. ויכול לתת שבח והודיה לה׳ יתברך על מה שמקרבו עכשיו אליו יתברך.

נמצא, שעיקר המחשבות זרות שיביא לו שמחה. היינו שישתוקק, מתי יגיע הזמן שאני אוכל לשמש את המלך בלי שום פגם. ועל ידי זה מתעלים המחשבות זרות, המובא בספרים, שהאדם צריך לתקן את המחשבות זרות, אם באים לו באמצע עבודה.

וה׳ יתברך יעזור לנו, שנזכה לעבוד את ה׳ בשמחה וטוב לב ידידך

אגרת לד

ערב ראש השנה תשי״ח פה מנשסתר יע״א

לכבוד החברים שיחיו לנצח

אחרי שנתקרבתי אליכם במקום הגשמי המדומה, נקוה לקירוב הלבבות, כי זה זמן רב שלא היתה בינינו חליפת מכתבים, שהמעשה הגשמי גורם לאיחוד, כמו שאומרים בתפילת ראש השנה: "ויעשו כולם אגודה אחת" - אזי יהיה יותר בנקל "לעשות רצונך בלבב שלם".

כי בזמן שאין אגודה אחת אזי קשה לעבוד בלבב שלם, אלא חלק מהלב נשאר לתועלת עצמו ולא לתועלת הבורא. כמו שמובא במדרש תנחומא: "אתם נצבים היום - מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים, אף אתם כשאפילה לכם עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר: והיה לך ה׳ לאור עולם. אימתי? בזמן שתהיו כלכם אגודה אחת, שנאמר: חיים כלכם היום. בנוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יכול לשברם בבת אחת? ואילו נוטלן אחת אחת אפילו תינוק משברן. וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת, שנאמר: בימים ההמה ובעת ההיא נאום ה׳ יבואו בני ישראל המה ובני יהודה יחדיו וכו׳. כשהן אגודים מקבלין פני שכינה".

הבאתי את לשון המדרש בכדי שלא תחשבו שענין "חבורה" שהוא אהבת חברים הוא ענין של חסידות, אלא זהו דרשת חז״ל, שהם ראו כמה נחוץ אגוד הלבבות שיהיו חבורה אחת לענין קבלת פני השכינה.

הגם שבטח יש אחד מהחברים שעומד וצווח: תנו יד לאגודה אחת, ותולה תמיד את ההתרשלות בחברים. ומכל מקום אני לא יכול להוציא אותו מכלל החברים המתרשלים בדבר זה. ודי למבין.

ובעיקר נקוה שהשנה החדשה, שנת "שת חי", שהקב״ה יתן לנו חיים נצחיים, כמו שכתוב: "כי שת לי אלקים זרע אחר תחת הבל" וכו׳. ויקויים: שת חי.

וענין ראש השנה הוא התחלה חדשה, היינו שהאדם מתחיל לבנות בנין מחדש, וזהו כמו שאמרו חז״ל: "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות. עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה".

וצריך להבין מהו שלעולם יראה כאילו הוא מחצה על מחצה: א) אם עשה מצוה אחת והכריע לכף זכות, אם כן איך שייך אחר זה לומר עוד פעם שהוא "מחצה על מחצה", הלא הוא כבר הכריע וכבר יש לו רוב זכויות? וכמו כן להיפך, אם עשה חס ושלום עבירה אחת איך שייך לומר אחר כך שהוא מחצה על מחצה? ב) איך שייך לומר שיראה כאילו הוא מחצה על מחצה, בו בזמן שהאדם יודע בעצמו שהוא מלא חטאים ופשעים? ויחד עם זה מחייבים את האדם לומר וידוי, אשמנו ובגדנו ועל חטא?

והענין, שחז״ל נותנים לנו להבין את סדר העבודה. היינו שאין כאן ענין של דין ומשפט לפני בית דין של מעלה, ורק בזמן שהאדם בא לפני בית דין של מעלה אזי שוקלין את העבירות והזכויות. אלא הענין שחז״ל מלמדים אותנו כאן, שתמיד יכול האדם להתחיל בעבודה ולהיות בוחר בטוב ומואס ברע. כי ענין בחירה שייך דוקא בדבר שהוא מחצה על מחצה, אזי יש לו כח לבחור, מה שאין כן אם לצד אחד יש רוב כבר אין בידו להכריע, כי האדם נמשך אחר הרוב וממילא לא שייך לומר אז ענין בחירה.

ונשאלת השאלה, איך הוא יכול לרמות את עצמו ולומר שהוא מחצה על מחצה בו בעת שהוא יודע בעצמו שהוא מלא חטאים? אלא שצריכים לדעת כי ענין הבחירה שנותנים לאדם הוא תמיד קבוע וקיים, וזהו על דרך "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו". נמצא לפי זה הכלל: אם יש לאדם הרבה חטאים, אז יש לו יצר קטן שאינו גדול יותר מהיצר טוב,

אלא בדיוק מחצה על מחצה. והוא בכדי שיהיה בידו להכריע.

והיות שהעבירות באות על ידי יצר הרע והמצוות באות על ידי יצר טוב, כמו שפירש רש"י: "בראת צדיקים - על ידי יצר טוב. בראת רשעים - על ידי יצר הרע", לכן אמרו חז"ל: "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי", היינו שלענין הבחירה הוא תמיד, ואם העבירות מ... אזי היצר הרע מתמעט, נמצא שהוא מחצה על מחצה; וכמו כן אם עשה מצוה אחת, שכבר הכריע לכף זכות, תיכף נותנים לו יצר הרע יותר גדול, כנ"ל "כל הגדול מחברו יצרו גדול", ממילא יש לו עכשיו מחצה על מחצה. וזהו בכדי שתהיה אפשרות לאדם להכריע לכף זכות.

לכן בראש השנה האדם מתחיל את עבודתו מחדש. ונוסף על הנ"ל, הימים של עשרת ימי תשובה נקראים ימי סליחות וכפרת עוונות. שהכל הוא בכדי שתהיה לו לאדם ההזדמנות להכנס שוב בעבודת ה' אע"פ שהיה כל כך מרוחק מהעבודה.

ועיקר העבודה היא תפילה, כי רק על ידי תפילה האדם מסוגל לצאת מרשות הרבים ולהכנס לרשות היחיד. כי בענין התפילה קטן וגדול שוים. ואדרבא, מי שמרגיש יותר את קטנותו הוא מסוגל יותר לתת תפילה אמיתית מעומקא דליבא, כי יודע בעצמו שאין הוא מסוגל על ידי מעשיו העצמיים להחלץ מן המיצר, כי יכול אז לומר שדוקא מי שנברא בכשרונות מיוחדים ובמידות עדינות הוא יכול לפעול משהו בכח עצמו מה שאין כן למי שאין הכשרונות והמדות טובות הוא רק לרחמי שמים נצרך, נמצא שרק האדם הזה מסוגל לתת תפילה אמיתית.

אבל צריכים להזהר לא להיות חס ושלום בורח מהמערכה, כי דרך היצר, במקום שהאדם יכול לתת תפילה אמיתית הוא מביא לו ניצוצין של יאוש, ומביא לו ראיות והקשים וקל וחומר שתפילתו לא תהיה חס ושלום לתועלת, עד שאין האדם מסוגל להאמין ב"כי אתה שומע תפילת כל פה". כי ידוע מאמר חז"ל: "הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים", כי ענין התפילה היא עיקר הכלי להשראת השכינה, כי הוא נקרא בחינת תפילה לעני.

וענין התפילה נוהג בגדול שבגדולים, כי אחרת האדם בא לבחינת עמידה בעבודה. וזה פירוש: "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", וצריך להבין, מדוע הבטיח לנו הקב"ה הבטחה כזאת, שמשמע שזה דבר הכרחי, שמוכרח להיות אביון, וכי לא היה יותר טוב שלא תהיה מציאות כזאת בישראל?

אבל הפירוש כנ"ל, כי "אביון" היינו מקום לתפילה, ואם אין מקום חסרון אין מקום לתפילה, ואם כן בזמן שהאדם זוכה לגדלות אזי אין כבר מקום לתפילה? על זה מבטיח לנו הקב"ה: "כי לא יחדל" וכו'. שתמיד יהיה מקום למצוא מקום חסרון, בכדי שיוכל לעלות למדרגה יותר עליונה.

וזה פירוש: "יאה עניותא ליהודאי כברזא סומקא לסוסיא חיורא" [יפה עניות לישראל כרצועה אדומה בראשו של סוס לבן]. שהכוונה, אפילו שהוא כבר יהודי בתכלית הגדלות, מכל מקום יאה עניות, שהוא מקום חסרון, בכדי שיוכל לתת תפילה כנ"ל.

וזה ענין שמובא בגמרא: "אמר ליה רבי אלעא לעולא: כי עיילת להתם, שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל התבורה, דאדם גדול הוא ושמח במצות. זימנא חדא סמך גאולה לתפילה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא" (ברכות ט, ב). שהכוונה היא, שהוא אדם גדול - דהיינו בזמן שהוא עומד במצב של גאולה, אזי הוא כבר נגאל מכל החסרונות, אם כן כבר אין לו מה לעשות, ויש לו אז עבודה למצוא בעצמו איזה חסרון בכדי שיוכל לתת על זה תפילה. ובזמן שהיה "סומך גאולה לתפילה", זאת אומרת שתיכף מצא מקום להתפלל, היתה לו שמחה לאין קץ, כנ"ל, "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ".

היוצא לנו מכל הנ"ל, שעיקר הוא התפילה. ותתחזקו בתפילה, ולהאמין ב"כי אתה שומע תפילת כל פה".

ונזכה לכתיבה וחתימה טובה.

ידידכם ברוך שלום הלוי

באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת לה

ב"ה ערב יום הכיפורים תשי"ח

בקשר לשאלתך 'מדוע הושארנו כה גלמוד במערכה'.

הנה חז"ל אמרו "כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר וכו'" (שבת ק"ה ע"ב). מהו העניין בכי ואבלות.

ידוע שיש שני מיני בכיות. יש בכי של אבלות, ויש בכי של שמחה. כי בזמן שהלב מתמלא עם התרגשות יותר מהרגילות, בין שהתרגשות באה מדברים טובים או חס ושלום שהתרגשות באה מדברים רעים, אז ההתפעלות מתגלה בחוץ, שזה כמו כוס של מים - בזמן שמתמלא יצא לחוץ מהכלי. כמו כן הדמעות, שהן בחינת עודף, היוצא לחוץ. לכן יש דמעות של גיל, וכמוכן להפך.

אבל דמעות בלי סיבה - זהו בלתי אפשרי, הגם שיש דמעות מלאכותיות, היינו מי שרוצה להראות לחבירו שהוא מתפעל מאיזה דבר, גם זו היא סיבה לדמעות, אבל זה נקרא מלאכותי.

לכן כשאדם פשֶׁר נתבקש לישיבה של מעלה, ומרגישים את החסרון, וההרגש והצער מצטברים בלב, אזי זה מתגלה בדמעות. וממילא כשחיסרון מורגש באדם בשיעור מסוים, אזי החיסרון הזה נקרא תפילה, ועל ידי התפילה ממשיכים שוב את האבידה. אבל בזמן שלא שמים לב לזה, ומשלימים עם המצב, אז בכל פעם מתרחקים יותר, עד ששוכחים.

וזה ידוע שהמת נשכח מהלב, כי עניין מיתה נקרא כבר יאוש. אזי ממילא על הנפטר, שהיה לו קשר עם האדם, שקשר הזה מחייב תשומת לב לאדם, יש קטרוג, מדוע הצדיק אבד ואין איש שם על לב.

לכן, שלא יהיה קטרוג על האדם, שהיה לו קשר עם הצדיק-הנפטר, הצדיק-הנפטר עושה תיקון, בזה שלוקח ממנו חזרה מה שנתן לו.

וממילא האדם נהיה גרוע ביותר. היות שלאלו אנשים כבר היה רצון לקבל על רוחניות, וכשנאבד להם הרוחניות, ואז מתחילים דברים גשמיים למלא את מידת התענוג של רוחניות. לכן הם נופלים יותר משפל המצב, היינו לתאוות שפלות, והן לתאוות הכבוד בשיעור יותר מרובה.

לכן תירץ אחר המעשה שאירע לנו, שכחו את העצם ולקחו לעצמם דרך של מחלוקת...

ממילא ידעתי מראש את התוצאות שיהיו. ויש אנשים שמסוגלים להצניע את מחשבותיהם, ויש אנשים שאין להם את הכוח הזה, אז מתגלים מחשבותיהם לחוץ, היינו שעושים מעשים שאינם כשורה, והם מראים לכל, שאין להם ושלא היה להם, שום קשר עם הצדיק.

אם כן מה אתה מתפלא עכשיו, הלא זה היה תיכף לאחר יום כיפור שנת תשט"ו, שתיכף אז נחרץ הדבר, ועד עכשיו אין יותר רק סדר התפתחות מחשבותיהם ומעשיהם.

ועכשיו תבין יותר נחיצות להאמין בדברי חז"ל, שחייבו את האדם לומר, "בשבילי נברא העולם". ואיך לוקחים את הגדלות הזו, שהאדם צריך להיות בעל גאווה במידה יתירה.

אבל אם כל היסוד הוא בבחינת אמונה, יכולים להאמין גם לזה. כי אם האדם עובד לשם עצמו, יש טענות כאלו. אבל אם האדם רוצה, לכל הפחות הרצון שלו, להיות לו רצון לשם שמים, הוא כבר יכול להאמין גם בזה. כי עניין אמונה צריכים על כל צעד ושעל.

"גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם", היינו שצריכים להגדיל את האמונה במיתתם יותר מבחייהם, כי כל יסוד הדרך של הצדיק וצ"ל הוא כן בבחינת אמונה, כי רק על דרך זו מתגלה הידיעה, למי שיש הזכייה ללכת בדרכי אמונה, רק לו החכמה והגבורה.

"כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו" (שבת ק"ה ע"ב). פירוש: במקום שאין מורגש חסרון, שם מורגשת עצלות. היות שאינו מרגיש את האבידה, ואינו מתפעל בשיעור שיעורר בליבו בחינת

הספד, אזי אפילו שעדיין חי, שטרם נסתלקה ממנו החיות, שקיבל מהחכם, מכל מקום ראוי לקוברו בחייו.

כמו שאין תקנה למת, אלא בקבורה, כן האדם הזה ראוי לקוברו, משום שהמוות כבר בטוח שיבוא, היינו שהחיים יסתלקו ממנו. וזה שמשמיענו חז״ל, שכבר מעכשיו ראוי לקוברו...

ברוך שלום הלוי
באאמו״ר בעל הסולם זצ״ל

אגרת לו

ב״ה ערב חג הסוכות תשי״ח פה מנשסתר יע״א

לכבוד החברים שבארץ הקודש שיחיו לנצח.

השבוע קבלתי שני מכתבים מ... ובקשר לשאלתו... אני אשיב באופן פרטי.

ובאופן כללי, הנה חז״ל אמרו ״כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו״ (שבת ק״ה). וצריך לשאול מדוע מגיע לו עונש כל כך חמור.

אלא שצריכים לדעת, שענין עצלות נובע תמיד ממקום שאין מורגש חסרון, שרק שם טורח עצלות, מה שאם כן במקום חסרון מתעורר תמיד תנועות בכדי לטכס עצות ולמלאות החסרון. לכן דווקא מי שאינו מרגיש בהסתלקותו של החכם שום חסרון, אזי וזה ניכר בהספדו של החכם, שמתעצל בהספדו של החכם.

ונשאלת השאלה למה אינו מרגיש את החסרון בהסתלקות החכם. אלא שמוכרחים לומר, שגם בחיים חיותו של החכם לא קיבל שום דבר מהחכם. לכן אינו מרגיש חסרון בהסתלקותו של החכם.

וזהו שאמרו ״ראוי לקוברו בחייו״, היינו בחייו של החכם, לאו דווקא עכשיו אינו בסדר בזה שמתעצל בהספדו, אלא גם אז כבר הוא לא היה בסדר. לכן הפירוש ״ראוי לקוברו בחייו״, היינו בחייו של החכם.

אבל לכל אלו יש רפואה, מה שאם כן ״המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו״ (שבת קי״ט). היינו, אם לא די לו בזה שמתעצל בהספדו של חכם, אלא שאומר שעומד במדריגה אחת יחד עם החכם בחיבור, אין לך בזיון לתלמיד חכם גדול מזה, ואמרו חז״ל, אין רפואה למכתו. אלא בכל פעם הוא יורד יותר למטה, עד שמגלה לכולם את צורתו האמיתית, היינו שתורתו נעשית לו סם המות, לא עלינו.

ותשובתי הכללית היא, שחג הסוכות מתרץ על כל השאלות אפילו הקשות ביותר והגרועים ביותר. כי ידוע שענין סוכה הוא בחינת צילא דמהימנותא, ומצד הדין צריך ״צלתה מרובה מחמתה״.

וזה ידוע, שחמה מרומז לבחינת ידיעה, ולבנה מרומזת לבחינת אמונה. והוא על דרך שאמרו חז״ל, ״ישראל מונין ללבנה, ואומות העולם מונין לחמה״. היינו, שבכל פעם שרואין שיש בחינת חמה, ושהוא מרובה מצילתה, אזי צריכים לכסות יותר, בכדי שצלתה יהיה יותר מרובה.

ואם האדם בעל זוכה, ואין הוא מוסיף מעצמו בחינת צל, אז מהשמים מרחמים עליו ומכסים את החמה עבורו. ואז האדם נעשה ברוגז, היות שהאדם מבין אחרת. האדם לפי שכלו, אם יש לו בחינת חמה אזי רוצה שיוסיפו לו בחינת חמה, אבל ״לא מחשבותי מחשבותיכם״, ומוסיפים לו בחינת צל.

ואם האדם מתגבר על הצל נותנים לו בחינת חמה. ואז האדם צריך להוסיף בחינת צל. ואם אינו מוסיף, אזי מוסיפים לו בחינת צל מהשמים, וחוזר חלילה. עד שזוכה לדביקות לנצחיות.

אבל צריכים להתאמץ בהתאמצות יתירה לקבל את הצל, ולאמור שזה צל קדוש, שכל

הצל הזה בא משמים ולא מהסטרא אחרא, שנתנו לו זה בכדי שיהיה לו מקום לקבל על עצמו את האמונה, ואז זה נקרא צילא דמהמנותא, וזה קדוש. ועל דרך "כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בה, ופושעים" וכו'.

וזה ענין שעושין את הסכך מפסולת גורן ויקב, שפירש אאמו"ר זצ"ל, שגורן מלשון "גר אנוכי" ויקב מלשון "ונוקב שם ה'". ולפרש דברי קדשו ז"ל הוא כנ"ל, שענין סכך הוא בחינת צילא דמהימנותא, הנקרא בחינת אמונה למעלה מהדעת, שהוא בהפכיות להדעת. שהדעת מביאתו לידי פסולת ולידי גורן ולידי יקב.

היינו מצד הדעת, כפי שהעינים הגשמיים רואים יש מקום לפסולת גורן ויקב. ומזה בעצמה הוא עושה צל, ויושב תחתיה. היינו שעושה לעצמו ישיבה מכל אלו הדברים הנמוכים והגרועים ביותר, ומקיים על ידי הפסולת מצות סוכה.

ועיקר שיש לו שמחה ממצוה זה, כי אמונה למעלה מהדעת נקראת "שמחה של מצוה". נמצא שכל הקושיות והשאלות שישנם במציאות בעולם הם מתתקנים בסוכה, היינו כי בלעדיהם אי אפשר לעשות בחינת סכך.

ועל זה צריך האדם להיות אורח טוב ולומר, "כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי". שהאדם צריך לומר בפה, שכל מה שמתרחש בעולם, היינו שיהיו אנשים שיסבלו ויקבלו רע חס ושלום, כדי שאני אוכל לקבל טוב, היינו לקיים בחינת אמונה. אפילו שאני רואה את הרע הנמצא אצל אנשים, הוא בכדי שיהיה לו מקום לקבל את עול מלכות שמים.

וזה עוד יותר לומר, שאחרים יסבלו רע רק בכדי שיהיה לי מקום לקבל. ואמת שקשה להגיד כך, אלא דווקא אם האדם עובד בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, נמצא שהוא בעצמו אינו עולה בשם רק הכל לשם השם. ואז, אם אין האדם באמצע, יכולים לומר הכל כי זה שאומר "לא טרח בעל הבית אלא בשבילי", היינו כדי שאוכל להמשיך בעבודת האמונה, וכל זה הוא רק בשביל ה' ולא בשביל עצמו.

כי בזמן שהאדם דואג עבור הנאות, אז קשה לרמאות את עצמו, ולומר שכל העולם לא נברא אלא בשבילו. אבל בזמן שהאדם דואג לתועלת ה', אזי לא קשה כל כך להאמין מטעם כי האנוכיות אינו עולה בשם.

היוצא מכל הנ"ל, שענין הסכך המכונה צל נעשה דווקא מפסולת גורן ויקב, כנ"ל. וזה ענין מה שאנו אומרים בתפילה שבתוך הסוכה, "ולחסות מזרם וממטר", היינו שהאמונה מציל את האדם מכל המזיקים. כי ענין מזיקים הוא ענין מחשבות זרות ודיעות זרות, והאמונה נבנית דווקא על פסולת כנ"ל, ורק באופן כזה הוא החסיה מזרם וממטר, אחרת האדם נמשך עם זרם העולם.

וענין מטר הוא דבר המחיה את האדמה, כי אנשים שהם מבחינת הדומם הם אינם ניזונים, אלא מבחינת הדעת, ורק הדעת יחיה אותם. ובמקום שאין הדעת מגיע, הם אינם מסוגלים להחזיק מעמד. והדעת הזה משאיר אלה אנשים בבחינת הדומם.

מה שאם כן מי שרוצה להיות בבחינת צומח, אסור לו לקבל את הדעת הזה לסמיכה. כי המטר הזה אינו מסוגלת למי שרוצה ללכת בדרך האמת. ואם האדם נכשל, ולוקח לעצמו איזה סמיכה מהדעת הזה, תיכף הוא מקבל ירידה ונפילה לשאול תחתיות.

מה שאם כן לבחינת הדומם יש בידו לקיימם, ולא מקבלים שום נפילות, לכן הם מחפשים תמיד בחינת דעת שיסמוך את עבודתם. ובכדי לא להכשל בהדעת הזה הנקרא מטר יש סגולה בהסכך הנ"ל, וזה שאנו אומרים "ולחסות מזרם וממטר", ובזה יתישבו השאלות ויהי רצון שנזכה לצילא דמהימנותא.

וכדי להבין הענין ביותר בהירות, אעתיק לכם מאמר ממכתב אאמו"ר זצ"ל, ותעיינו בזה ותחי נפשכם, וזה לשונו: ובדרך אגב אבאר לך סוד הצדקה למסכנא, שמשובח מאד בזהר ובתיקונים ובחז"ל, אשר אבר אחד נמצא באדם שאסור לעבוד עמו חס ושלום, אפילו אם מצוייר עוד באדם רצון דק לעבוד עמו, נשאר אבר זה כנגוע ומוכה אלקים.

ונקרא "מסכנא", שכל זכות קיומו

ופרנסתו בעולם הוא שאחרים עובדים בעדו ומרחמים עליו. וזה סוד "המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", שבהיות סמוך על שלחן אחרים אין לו יותר מקיום נפשו בלבד, והבן.

ומכל מקום נחשב בעיני הקדוש ברוך הוא כאילו קיים עולם מלא, שזהו עצמו ברכת העולם ומלואו, שפרים ורבים ומשתלמים רק בכח נפש המסכן הזה, שמתקיים על ידי עבודה של אברים אחרים, ודי למבין.

וזה סוד "ויוצא אותו החוצה, ויאמר לו הבט נא השמימה... והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". פירוש, כי בהוציאו אותו החוצה, ע"כ היה איזה רצון לעבוד באבר זה ולכן אסור לו העבודה, וזה אמרו "הבט נא השמימה". ויחד עם זה נבטח בברכת הזרע, והמה כמו ב' הפכיים בנושא אחד, כי כל זרעו לברכה על כורחך באבר זה באים, ועל כן כשאינו עובד איך ימצא זרע.

וזה ענין "והאמין בה'", דהיינו שקיבל ב' קבלות אלו כמו שהן, הן איסור העבודה בהחלט, והן הבטחת ברכת הזרע. וכיצד קבלם. מסיים, "ויחשבה לו לצדקה", דהיינו בצורת הצדקה לעני המתפרנס מעבודת אחרים.

וזה ענין הב' מימרות בחז"ל, מר סבר שהקדוש ברוך הוא יעשה עמו צדקה שיקיימהו ויחייבהו בלי עבודה, ומר סבר שאברהם יעשה עם הקדוש ברוך הוא צדקה. ואלו ואלו דברי אלקים חיים, כי טרם התיקון נמצא איבר זה בשמים, ונחשב הצדקה על שם התחתון, ובגמר תיקונו לא בשמים הוא, ואז נחשב הצדקה לעליון, ודוק כי אמיתי הוא, עד כאן לשונו.

אבקשכם שכל אחד מאתכם יכתוב לי פירוש על המאמר הנ"ל של אאמו"ר זצ"ל, כי זהו מאמר נפלא.

ועכשיו נסדר עבודת החורף, שהוא זמן העבודה בלילות הארוכים. עד עכשיו דברתי בבחינת השמאל הנקרא "שמאל דוחה", ודרושה יגיעה ועבודה גדולה בהתגברות על כל המכשולים, ועל כל הדיעות והמחשבות הזרים לנו. אבל צריכים לעסוק גם בימין, כמו שאמרו חז"ל "עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי", שתורה נקרא בחינת ימין, שהוא בחינת שלימות. והאדם צריך להחזיק את עצמו לאדם מושלם במעלות ובמידות תרומיות, וצריך להתאים את מעשי התורה והמצוה כמו שמתאים לאדם השלם, עד כמה שהוא באפשרותו.

אבל לא להצטער אם לא יכול להשלים את רצונו, היינו אם יש לו רצון להרבות במעשים טובים ובלימוד התורה ואינו יכול, אל להצטער על זה אלא להיות בשמחה בזמן עבודת הימין. וכמה שהוא יכול לעשות יהא שמח בחלקו, ויתן שבח והודיה לשמו על מה שניתן לו שרות קט לשמש את המלך, אפילו רגע ביום או אפילו רגע ביומים, יהיה דבר זה אצלו כמוצא שלל רב.

ואפילו שהוא מעשה כפשוטו, היינו בלי חיות, מכל מקום הוא צריך להשתדל להיות בשמחה, ויקבל חיות מזה שניתן לו לשמש את המלך. ובצורה כזאת, היינו על דרך השלימות, הוא צריך בזמן הלימוד. וזה נקרא בחינת תורה שהיא ימין, כמו שכתוב "מימינו אש-דת". ועל כל הזדמנות הוא מחויב לתת שבח לה'.

ושמעתי מאאמו"ר, כי השבח והודיה שנותנין לה' על התקרבותו לה', עם זה ממשיכים את אור קדושתו למטה. כי האדם צריך להרגיש את עצמו לשלם, ואז נקרא הוא בחינת ברוך, וברוך מתדבק בברוך. מה שאם כן כשאדם מחזיק עצמו לארור, אין ברוך מתדבק בארור כמו שאמרו חז"ל.

לכן אתם צריכים להחזיק את עצמכם לשלמים בזמן התורה ועשיית המצוות, ואסור למצוא בעצמו בזמן הזה שום מום, כמו שכתוב "כי כל אשר יהיה בו מום לא יקרב". וזה נקרא בחינת תורה היינו שלימות.

אבל תורה לבד גם כן לא טוב כמו שאמרו חז"ל, "העוסק בתורה לבד כמי שאין לו אלו-ה, שנאמר, "וימים רבים לישראל ללא אלוקי אמת" (עבודה זרה י"ז).

כי "ימים" הוא בחינת שלימות היינו בחינת תורה. "רבים" היינו שעוסק רק בתורה, אזי הוא ללא "אלוקי אמת", כי בבחינת השמאל כנ"ל, שדוקא המלאכה הזו מדריכה על דרך

האמת, וזהו "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון", ו"כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עוון".

ואל יקשה, מדוע תורה לבד גוררת עוון, לא די שלא משכחת. והטעם, כי אם לא הולכים על דרך האמת, אזי נשארים בבחינת "לא זכו סמא דמותא", חס ושלום. והמלאכה הנ"ל, שהוא בחינת מלכות שמים, שרק בחינה זו נופל לשון מלאכה ויגיעה, לכן הזהירו חז"ל כי דווקא "יגיעת שניהם משכחת עוון".

אבל כנ"ל, "הוה ממעט בעסק ועסוק בתורה, עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי", כי רוב היום צריך האדם לילך דווקא בבחינת הימין, ומקצת היום בבחינת מלאכת הטהרה במותא וליבא.

אסיים מכתבי, בתקווה שנזכה לדביקות הנצחי לשמו יתברך.

ברוך שלום באאמו"ר
בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת לז

ב"ה, עש"ק פ' נח ר"ח מרחשון תשי"ח

... בקשר להפריד אהבת חברים מעבודת ה' - את זה אני לא מבין בכלל, משום שאף פעם לא היה נהוג אצל אאמו"ר זצ"ל, לחבר אלו שני דברים ביחד.

אלא להיפך, שתמיד היה איסור לדבר דברי תורה, או מצבים של קטנות וגדלות בין החברים, שדרך שלנו היתה תמיד של בחינת "הצנע לכת". ובקושי התירו לדבר בין החברים דברי עבודה, שנאמר בכמה מאמרי אאמו"ר זצ"ל מעניין זה.

אלא המסירות של החברים היה דווקא אופי של אנשים פשוטים, שכל אחד דואג רק לגשמיותו של חברו ולא לרוחניותו. וכל ההתקרבות בין החברים היתה דווקא על ידי הסעודות עם שתיית יין, ולא בדברי תורה.

לכן אין אני יודע מה שאתה רוצה לחדש. ויתכן לומר, שעד עכשיו היית מאמין שלאהבת חברים לא צריכים לדבר ולעסוק בענייני עבודה, ועכשיו יש לך ידיעה בהירה, שרק כך צריך להיות, היינו בהצנע לכת.

שהצורה היא, כמו מי שהולך לשמחת חברו, אינו עושה חשבון עם עצמו, אם יש לו מצב רוח או לא, אלא צריכים להשתתף בשמחת חברו, ואסור להראות לחבירו פנים זועפות, אלא פנים שוחקות. כמו כן כאן, שהחיבור של החברים צריך להיות, שכל אחד ירצה לשמח את חברו, ודווקא בדברים גשמיים, כי דווקא זה עניין "קנה לך חבר".

"עשה לך רב" - זהו כבר דבר בפני עצמו. היינו, שיש לפעמים בין החברים, שאחד רוצה לקיים כלפי השני "עשה לך רב". וזה דווקא בין חברים, שיש להם שמירה מעולה וקפדנות יתירה. ולא כולם מוכשרים לזה. אבל בעיקר זה כבר לא נקרא "אהבת חברים", מה שאהבת חברים דורשת, כי אין שום קשר לעבודה, כמו שאתה כתבת לי.

ברוך שלום הלוי
באאמו"ר בעל הסולם זצ"ל

אגרת לח

[טבת תשי״ח]

מי הוא האנכי

צריכים לבאר מי האדם, שאנו אומרים שהוא צריך להיות עובד ה׳ יתברך ותמורת זה הוא יקבל שכר. הלא האדם כלול מרמ״ח אברים ונפש החיים המחיה את כל הגוף. נשאלת השאלה, מי הוא העובד? המות, או הלב, או נפש החיים המחיה אותם? ומהו האנכי, שהבטיחו שע״י מעשים טובים הוא יקבל שכר טוב לעתיד לבוא?

הנה הפסוק אומר: ״ויברא אלקים את האדם בצלמו״. וענין בריאה נופל דוקא על דבר חדש, היינו מציאות יש מאין, שהקב״ה ברא דבר חדש שלא היתה מציאות זו לפני שבראה. ופירשו ז״ל, שמציאות זו נקרא ״רצון לקבל תענוג״, שהוא בחינת חסרון וריקן שצריכים עכשיו למלאות את החסרון הזה. ומציאות חסרון לא היתה לפני שבראה, שלפני הבריאה הזו היה רק שלמות, משום שאי אפשר לומר שהקב״ה כולל בחינת חסרון. לכן רק זה הוא דבר מחודש, היינו הרצון לקבל.

בריאת הרצון לקבל

והצורך לברוא את הרצון לקבל הוא מטעם שפירשו שתכלית הבריאה היתה מטעם להיטיב לנבראיו, שהקב״ה רוצה להשפיע את טובו בכדי להנות לנבראים, ולכן למטרה זו צריך להיות בבריאה כלי לקבל תענוג, ואי אפשר לקבל תענוג אם אין צורך וחסרון לתענוג, כי אחרת לא מרגישים שום הנאה. וזה דומה למי שנותן לחברו סעודה טובה ואין לו תאוה לאכילה אזי אין הוא מסוגל להנות מסעודה זו, כי רק ההשתוקקות לסעודה קובעת את שיעור ההנאה שבסעודה. ומשום זה כדי שהנבראים יהנו ממתנותיו ית׳ הטביע טבע בנבראים שישתוקקו תמיד לקבל תענוג.

ובחינה זו שישנה באדם, היינו בחינת הרצון לקבל תענוג, זהו כל האדם שברא הקב״ה. שכל מה שמדברים מאדם אינו יותר רק מהרצון לקבל. ועליו נאמר שצריך לעסוק בתורה ומצוות, והוא יזכה לתענוג הנצחי לעתיד לבוא, היינו הרצון לקבל תענוג יזכה בגמר עבודתו לקבל את כל התענוג שחשב הקב״ה להעניקו.

ולרצון לקבל ניתנו אברים שישרתו אותו, שעל ידם הוא יקבל תענוג, היינו שהם מביאים לו תענוג, והם: הידים והרגלים והראיה והשמיעה וכדומה. ולכולם יש ערך של משמשים, היינו שכולם עבדים לגבי האדם. היינו שהרצון לקבל נקרא האדון וכל האברים הם עבדיו. וכמו כן יש לו עבד נכבד, שהוא הממונה על עבדיו, שהוא משגיח עליהם שכולם יעבדו לתכלית הנרצה, היינו להביא תענוג, שזהו רצון בעל-הבית הנקרא רצון לקבל.

ואם יחסר איזה משמש ממשמשיו אזי יחסר לו אותו תענוג המיוחס להמשמש הזה. למשל אם יחסר לאדם חוש השמיעה אזי הוא כבר לא יוכל להנות מקול השיר, ואם יחסר לו חוש הריח אזי לא יוכל להנות מריח הבשמים וכדומה. ואם יחסר לו השכל שהוא הממונה על כל העבדים, שהוא כמו מנהל העסק שהוא משגיח על כל המשרתים, אזי העסק לא יהיה בסדר, שיוכל לעשות הפסדים. בדומה לבעל עסק שיש לו הרבה משרתים ואין לו מנהל טוב, במקום להרויח הוא יכול להפסיד. אבל בעל העסק נשאר על מקומו אע״פ שחסר לו המנהל, על דרך משל נאמר שהמנהל חולה ואין יכול לנהל את העסק, ומכל מקום עדיין בעל הבית חי וקיים.

כמו כן כאן אם חסר להאדם השכל הנקרא עבד, אבל האדון על מקומו, היינו שהרצון לקבל תענוג אינו נאבד משום זה, והשאיפה לקבל תענוג נשארת. רק שחסר לו את כח הביקורת, לכן הוא יכול למכור תענוג גדול עבור תענוג קטן. למשל אם חסר-הדעה משתוקק לאיזה דבר מתוק, ובעל הממתק

אומר לו: תן לי עשר פונט [פאונד] ואתן לך את הממתק. אם אין לו שכל הוא מסוגל לתת לו עשר פונט עבור הממתק, מטעם שאין לו כח הבחנה לשקול כמה שוה הממתק שהוא משתוקק לו.

וכמו כן הוא יכול לעשות נזקים, ויכול לשבור כלים ולקרוע בגדים כי נדמה לו שיהיה לו איזה תענוג כלשהו. ואל יקשה בעיניך איך אפשר שיהיה תענוג באיזה היזק? תראה שמספרים על אריסטו הפילוסוף הגדול, ששרף פלטין גדול ויקר מטעם שרצה להנציח את שמו, היינו שישאר שמו לדורות, וחשב שבגלל שהפלטין הוא דבר יקר יזכרו את שמו, שכולם יזכרו את הפלטין הגדול ששרף אריסטו.

הלא אנו רואים שגם על ידי היזק מוציא אדם תענוג. כמו כן לכל מעשה שחסר-דעה עושה, ודאי יש לו תענוג בדבר, שהתענוג הזה מחייב אותו לעשות איזה פעולות אפילו שהן רעות, היות שאין לו כח לשקול בדעתו אם כדאי בשביל תענוג קטן שהוא מקבל עכשיו לעשות היזק גדול.

היוצא מכל זה, שעיקר האדם הוא הרצון לקבל תענוג, ולא דבר אחר. היינו שגם השכל אינו גופו של אדם, אלא כנ"ל.

ענין עבודה

אבל מאחר שהרצון לקבל שהוא עצם האדם הוא בהפכי מהקב"ה, היינו שהקב"ה הוא המשפיע. ובכדי שתהיה השתוות הצורה, היינו שגם האדם יהיו כל מעשיו רק להשפיע, אחרת התענוגים שהוא יקבל מה' יתברך לא יהיו בשלמות, כי ירגיש בהם בחינת בושה, כי מדרך המקבל מתנה מתברו שמתבייש להסתכל בפניו ומרגיש בעת קבלת התענוג בחינת יסורים - לכן ניתנו תורה ומצוות, שבסגולתן יקנה האדם כח חדש, היינו שירצה להשפיע נחת רוח להקב"ה, ואז הוא יהיה כולו מוכשר לקבל כל התענוגים מהקב"ה בלי שום בושה, מטעם כי אינו מקבל כל אלו התענוגים מטעם שהוא רוצה להנות, אלא מטעם שעושה את רצון הקב"ה בזה שהוא מקבל את התענוג, כי מטרת הבריאה היתה שהנבראים יקבלו תענוג בעולם. וכל העבודה היא בזה כדי להגיע למדרגה זו, היינו שירצה לקבל תענוג רק מטעם מצוה.

חזרתי על הדברים שדברתי בעל פה, בכדי שתוכל לזוכרם כי אלו הם היסודות הראשונים.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת לח/ב

מי הוא האני שאנו אומרים שהוא העובד ה', ומי הוא המקבל שכר שהבטיחו עליו שע"י מעשים טובים הוא יזכה לעתיד הטוב.

כל הדברים נאמרו רק על האדם שהוא מבחר היצורים, כמו שכתוב: "ויברא אלקים את האדם בצלמו". וענין בריאה נקרא דבר חדש, שהוא בחינת יש מאין, שענינו הוא הרצון לקבל תענוג. היינו שנברא מציאות חסרון שמשתוקק תמיד למלאות את החסרון עם תענוג.

ובכדי שהרגשת התענוג תהיה בתכלית השלמות, ניתן לו בחינת עבודה בתורה ומצות שעל ידי זה ישתלם ויהיה מוכשר לקבל את התענוג בלי שום חסרון כל שהוא. היינו שמדרך מקבל תענוג מתברו שמרגיש ביחד עם קבלת התענוג בחינת הרגש יסורים מטעם בושה הנקרא נהמא דכסופא, ועל ידי השתלמות במידות טובות אזי תהיה לו היכולת לקבל תענוג בלי הרגש בושה.

היוצא מזה שהאדם נקרא הרצון לקבל תענוג. ולהרצון לקבל תענוג ניתן לשמשו ידים ורגלים, וכמו כן משמש הכי נכבד הנקרא שֵׂכֶל, שכל אלו המשמשים מביאים לו תענוג, ואם חסר לו אחד מהמשמשים אזי חסר לו

אותו התענוג המיוחד להמשמש החסר לו.

ואם חסר לו המשמש הכי נכבד, היינו שחסר לו השכל, גם אז יש לו הרגש של תענוג ויסורים, רק שאז הוא יכול להחליף ובמקום לקבל תענוג גדול הוא מקבל תענוג של מה בכך, היינו שהוא אינו מסוגל לשקול בשכלו מה ששוה יותר בבחינת כמות ואיכות ולכן הוא מסוגל לעשות היזקים ולשבור כלים. ובטח גם במה שהאינו שפוי בדעתו עושה יש לו כוונה לקבל תענוג, אחרת הוא לא היה עושה את הדבר הרע הזה, אלא שיש לו סיבה שמביאתו לעשות את הדבר המקולקל, אלא שכל מה שרק נדמה בעיניו שיהיה לו תענוג תיכף הוא עושה, ואין לו אותו הכח לשקול בשכל אם הסיבה היא סיבה אמיתית או שזה רק דמיון.

ואל יקשה בעיניך איך אפשר להיות תענוג אם משברים או מקלקלים איזה דבר. הלא מספרים על הפילוסוף אריסטו ששרף פלטין גדול ויקר, והסיבה שלו היתה בכדי להנציח את שמו, היינו שישאר שמו לנצח שכל אחד יזכור את שמו על ידי העשיה הזו שעשה, שכולם יזכרו שאריסטו שרף את הפלטין הגדול. נמצא לפי זה הגם שעשה דבר רע אבל היתה לו סיבה, היינו שהיה מרגיש תענוג בזה שעשה את המעשה המקולקל בזה שינציח את שמו. כמו כן לכל מי שאינו שפוי בדעתו חסר לו רק כח הביקורת, אבל עצם האדם עדיין נמצא במציאות. וכמו כן יש תענוג ממניעת היסורים, והיות שזהו כבר חשבון מבחינת עתיד, היינו שהוא עושה עכשיו מעשה בכדי שלא יהיה לו אחר כך יסורים, ודבר זה כבר שייך להשכל, היינו מה שהשכל מזכירו שדבר זה הוא רע, והיות ששכלו כבר לקוי לכן אינו יכול לצרף מחשבות, לכן אין הוא מרגיש רק ההוה ולא העבר והעתיד.

היוצא מזה שהשכל הוא רק משמש להאדם כמו שאר המשמשים, ועצם האדם נקרא החסרון המשתוקק לקבל תענוג, היינו שמרגיש תכלית השלמות בתענוג. והרצון לקבל ישנו בכל בעלי החיים, רק לאדם ניתן מציאות הרגש זולתו, היינו שיכול להשתתף עם חבריו ולקבל חלק מהרגשת חברו, היינו לקבל תענוג בזה שיש לחברו תענוג, וכמו כן לקבל יסורים חס ושלום בזה שיש לחברו יסורים.

נמצא שניתן לאדם עוד מקום לקבל תענוג היינו ממקום שמחוץ לגופו, היינו שבעלי חיים אינם מתפעלים רק מהם עצמם אבל לא מזולתם, מה שאם כן למדבר ניתנה יכולת להרגיש מזולתו גם כן (חוץ מבעלי חיים ידועים שניתנה להם הרגשה זו מצד הטבע וזהו דוקא לאותו מין בעלי החי שיש להם הרגשה זו).

ונוסף על המדבר ניתן כח לאיש הישראלי במיוחד - הרגש אלקות, שמבחינה זו אמרו: "אתם קרויין אדם", שזהו כח נוסף על מין המדבר, היינו שיכול להצטער בגלות השכינה ולשמוח בכבוד שמים שמתגלה בעולם. נמצא לפי זה שניתן לאיש הישראלי עוד מקום לקבל תענוג, נוסף על בחינת המדבר. וזהו עיקר התענוג שהעולם נברא רק בכדי לקבל את התענוג של הרגש אלקות.

והגם שכל התענוגים שישנם בעולם הם מצד הקב"ה, מה שהקב"ה מאיר בכל אלו הדברים - ומדוע נקראים התענוגים האלו תענוגים גשמיים? זהו מטעם שהאדם יכול להרגיש בהם תענוג ואין לו ההכרח לשתף את הקב"ה בדבר זה, היינו שאפילו שאין לו הרגש באלקות, אפילו בזמן שאינו מאמין בה' חס ושלום - גם כן ניתן לאדם להרגיש טעם בכל אלו הדברים.

מה שאם כן להרגיש טעם בתורה ומצוות אי אפשר בלי קבלת עול האמונה, ובשיעור שמאיר לו אור האמונה בשיעור זה הולך ומתגדל אצלו הרגש התענוג בתורה ומצוות, לכן אנו מכנים את הרגשת התענוג בתורה ומצוות בשם תענוג רוחני.

והתענוגים הגשמיים ניתן לאדם להרגיש אפילו בזמן שאין לו שום שייכות לתורה ומצוות, מטעם שבלי חיות אין האדם יכול לחיות, כי כל אדם מוכרח לטעום טעם תענוג, וזה נובע מטעם שהטבע של הבריאה הוא רצון לקבל תענוג, כי מחשבת הבריאה הנקרא רצונו להטיב לנבראיו, הטביע בנבראים

צורך לקבל הנאה, ובזמן שאין האדם רואה לעצמו שום תענוג לא בהוה ולא בעתיד הוא מוכרח לאבד עצמו לדעת, משום שכל ביאתו לעולם הזה היא רק לקבל תענוג.

והיות שניתן לאדם זמן בעבודת הבחירה שיהיה מואס ברע ובוחר בתורה ומצוות, כי רק בזמן הבחירה יש אפשרות להסתגל במידות טובות שיהיו מוכשרות לקבל את הטוב האמיתי, לכן בזמן העבודה ניתן זמן של הסתר, היינו שאינו מרגיש טעם של תענוג בתורה ומצוות, כי רק בזמן ההסתר שייך ענין בחירה.

ובנתיים היינו עד שזוכה האדם להרגיש טעם חיות של רוחניות אזי הוא לוקח כל חיותו רק מדברים גשמיים שהנאתם היא מצומצמת, שזהו רק בחינת מעבר, היינו עד שיבוא לטעום טעם רוחני, לכן הוא מוכרח להרגיש טעם רק בדברים גשמיים. וגם באלו התענוגים הגשמיים ניתנה הזדמנות שהאדם יכול להרגיל את עצמו שיקבל את הנאתו לשם שמים.

הרצון לקבל נקרא גופו של אדם, ולכן אינו מקבל שום השתנות לעולם אלא הוא במצב הזה היינו שמשתוקק תמיד לקבל תענוג.

לבוש. כל דבר המקבל שינוים אינו עיקרו של העצם, כי עצם אינו מקבל שינוי. לכן כל הדברים שהאדם לוקח מהם הנאה דבר זה נחשב אצלו כמו לבוש, למשל היום הוא לובש בגד זה ומחר בגד אחר. יש בגדים שמשמשים עמהם במטבח ויש בגדים שמשמשים עמהם לפני המלך.

כל הנאה נבחנת לאור, ואין אור בלי כלי, שהוא דבר רוחני וכל דבר רוחני מוכרח שיהיה מלובש באיזה לבוש גשמי ורק על ידי הלבוש יכולים לקבל את התענוג שיש בתוכו. ולכן ניתנו לנו הרבה לבושים שיש בתוכם תענוגים, כמו אכילה שתיה מלבושי כבוד וסתם כבוד שנותנים לו, או שמקבלים הנאה מדברי שכל או מתורה ומצוות. ולכל אדם יש לבושים אחרים, שאין אדם דומה לחברו, אבל בדבר אחד יש השתוות - שכולם רוצים תענוג.

שינוי לבושים. השינויים שיש באדם שלפעמים אדם רוצה להנות מכבוד ולפעמים רק מסתם תאוות ולפעמים מתורה ומצוות, יש בזה הרבה סיבות. לפעמים זה נובע מתורשת אבותיו, היינו שהאבות בחרו להם תענוגים מיוחדים להנות וזה עובר מדור לדור. וזה ענין יחוס משפחה, היינו שהמידות הטובות עוברות מאבי המשפחה לדורות הבאים.

כמו כן מקבלים שינויים על ידי ספרים וסופרים, שהאדם מתפעל מהסביבה, כמו שהאילן יונק ממה שנמצאים אצלו מסביבותיו שלכן חותכים תמיד את הקוצים ושאר דברים רעים הנמצאים על יד האילן, כמו כן האדם עץ השדה גם כן יונק מסביבותיו. לכן הוא מתפעל מסופרים, היינו שיש לו חברים טובים ולוקח לעצמו להנות מאותם הדברים שהחברים אומרים שזה דבר טוב וזה דבר רע. או מסביבה של ספרים, היינו מה שלומד וקורא בספרים ושהספרים אומרים שזה דבר טוב וזה דבר רע, ואז האדם הולך בעצתם.

אגרת לט

ב"ה פורים תשי"ח פה מנשסתר יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

לנכון השגתי את יוד פונט [פאונד] לפורים, וזהו מחצית השקל עשרים גרה הוא השקל, ומחצית הוא עשרה. ובזהר הקדוש כתוב שמחצית השקל נקרא י', שהוא אבנא למשקל בה תרומה לה' (כי תשא אות ד).

ויש לפרש את דברי הזהר הקדוש: שענין

מחצית השקל הוא, כי בזמן שהאדם מתחיל לשקול בדעתו איך ישוב לה' בזמן שיודע בעצמו שיש לו הרבה עוונות ופשעים, על זה בא הזהר הקדוש ואומר שהאדם צריך לדעת שהוא תמיד בבחינת מחצה על מחצה, היינו מחצה זכויות ומחצה עוונות, ויש לו תמיד הבחירה להכריע לכף זכות. כמו שאמרו רז"ל: "לעולם יראה אדם עצמו מחצה חייב ומחצה זכאי. עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות" וכו'.

והטעם יש לפרש כמו שאמרו רז"ל: "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו". וזהו מטעם כי אם לא יתנו לו יצר הרע יותר גדול כבר לא תהיה לו בחירה, מטעם שאם הטוב יותר גדול מהרע כבר אין לו בחירה, כי ענין בחירה הוא דוקא בזמן ששניהם שוים והוא מכריע.

ובזה תבין מה שאמרו רז"ל: "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה". ויש להבין עם מי האמת? היינו מהי מידתו של היצר הרע? אלא כמו שפירשתי, שאצל רשעים שיש להם מעט זכויות אזי היצר הרע שלהם אינו כל כך גדול, אלא "כחוט השערה", כי בכדי שיהיה "מחצה על מחצה", כאשר יש מיעוט טוב אזי מוכרח להיות מיעוט רע; וצדיקים שיש להם הרבה זכויות - אזי גם היצר הרע שלהם מוכרח להיות גדול, לכן אצל הצדיקים היצר הרע הוא "הר גבוה".

ובזה תבין קושית העולם שמקשים על הפסוק: "בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו" - נמצא לפי זה שהקב"ה לקח ממנו את הבחירה על ידי זה שהכביד את לבו?

ולפי מה שפרשתי אזי יוצא להיפך: כי על ידי זה שהקב"ה הכביד את לבו יש לו מקום לעשות עוד פעם את הענין של בחירה. כי בזמן שפרעה אמר: "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", נמצא שכבר הכריע לכף זכות והוא כולו טוב וכבר אין לו עוד מה לעשות. לכן כנגד הטוב שלו הוצרך הקב"ה להגדיל את היצר הרע, כמו שאמרו רז"ל: "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו", לכן כשהקב"ה הכביד את לבו אזי כבר היה לו עוד פעם מקום לעשות בחירה.

ונזכה לקבל מה' שתי מנות. רפואות וישועות.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת מ

ב"ה יום ל"א למב"י פה מנשסתר

לכבוד התלמידים שיחיו

הנה קבלתי מברק מ... שנצחנו ... נקוה שננצח גם במלחמת היצר, שגם כאן נצליח ונגיע למטרה הידועה שהיא לעשות נחת רוח ליוצרו.

הנה כבר הגיע הזמן שנתחיל ללכת קדימה לקראת מטרתנו הקדושה כמו גבורים אנשי חיל. והדרך הסלולה המובילה למטרה היא כמו שידוע - אהבת חברים, שעל ידה עוברים לאהבת ה'. וענין אהבה הוא ע"י "וקנה לך חבר", היינו, על ידי מעשים בזה קונה את לבו של חברו. כי אפילו שרואה שלבו של חברו הוא כמו אבן, מכל מקום אין זה תירוץ, ואם הוא מרגיש שהוא מתאים להיות לו חבר לעבודה אזי הוא צריך לקנות לו על ידי מעשים.

כי כל מתנה שנותן לחברו (ומתנה נבחנת בזה שיודע שחברו יהנה מזה, בין בדבור בין במחשבה ובין במעשה. אלא היות וכל מתנה צריכה להיות בהתגלות כדי שחברו ידע מזה, ובחינת מחשבה אין חברו יודע שחשב בעדו,

לכן צריכים גם לדיבור, שיגיד לו שחושב ודואג עבורו. וגם בזה, דוקא במה שאהוב לחברו, היינו מה שמתוק לחיך חברו, שמי שאינו אוהב דברים מתוקים אלא דברים חמוצים אינו יכול לכבד את חברו בדברים חמוצים אלא בדברים מתוקים דוקא, שזה אהוב לחיך חברו. ומזה נבין שיכול להיות דבר של מה בכך אצל אדם זה, ואצל חברו אותו הדבר הוא מהדברים העומדים ברומו של עולם) הוא כמו כדור שעושה חלל באבן, הגם שהכדור הראשון אינו עושה באבן אלא שריטה בעלמא, אבל הכדור השני כשפוגע באותו מקום כבר עושה חריץ, והשלישי עושה נקב.

ועל ידי הכדורים שהוא מרבה לקלוע אזי הנקב מתפתח ונעשה מקום חלל בלב האבן של חברו, שבו מתקבצים כל המתנות, ומכל מתנה ומתנה נעשה נצוצי אהבה, עד שמתקבצים כל ניצוצי האהבה בחלל לב האבן ונעשה מזה שלהבת. כי ההבדל בין ניצוץ לשלהבת הוא בזה, כי במקום שיש אהבה יש שם גילוי לחוץ, היינו גילוי לכל העמים שאש האהבה בוערת בו. ואש האהבה שורפת את כל הפשעים שפוגשים על אם הדרך.

ואם תשאלו, מה יכולים לעשות שכל אחד ואחד מרגיש בעצמו שיש לו לב אבן לגבי הרגשת חברו? תסלחו לי בזה שאני כותב: "כל אחד ואחד מרגיש שיש לו לב אבן", כוונתי חוץ מאותם חברים שיודעים ומרגישים בעצמם שמצדם אין התנגדות שחברו יאהב אותו ויתן לו מתנות (ולאו דוקא במעשה, לכל הפחות בדיבורים יפים וטובים ותשומת לב מיוחדת לו ואליו בלבד), אני מתכוון רק לאלו שמרגישים בעצמם לגבי אהבת חברו לב קריר מאד, או שהיה להם לב בשר אבל הקרירות מצד החברים פעלה גם עליהם ודי למבין, וגם לבם קפוא כאבן.

העצה היא פשוטה מאד, כי הטבע באש הוא שכששוחקים אבן באבן יוצאת אש. וזהו כלל גדול, ש"מתוך שלא לשמה באים לשמה". וזהו דוקא באופן שהמעשה הוא לשמה, היינו להשפיע מתנה לחברו, ורק הכוונה היא שלא לשמה.

כי נותנים מתנה רק למי שיודעים ומכירים שהוא אוהבו, נמצא שכוונת המתנה היא כמו הכרת טובה על האהבה שחברו נותן לו. אבל אם נותנים מתנה לאיש זר, היינו שלא מרגיש שחברו הוא קרוב ללבו, אם כן אין לו על מה לתת לו הכרת טובה, נמצא שהכוונה היא שלא לשמה, היינו ... הכוונה שצריכה להיות. ויש הוה אמינא לומר שזה נקרא "צדקה", בזה שמרחם על חברו שרואה שאין מי שמדבר אתו ושיקבל אותו בסבר פנים יפות, ולכן הוא עושה לו את זה. על זה יש תפילה, היינו שה' יתברך יעזור לו בזה שירגיש את אהבת חברו ושחברו יהיה קרוב ללבו. אזי בזכות המעשה זוכה גם כן לכוונה.

אבל בזמן שתיכף בעשייתו התכוון הנותן שהמתנה שנותן לחברו היא רק בתורת צדקה (הן שנותן את זמנו עבור חברו שזה לפעמים עוד יקר לאדם מדמיו, כמאמר: "אדם דואג על מיעוט דמיו ואינו דואג על מיעוט ימיו". אבל ענין הזמן יש לכל אחד ואחד ערך בפני עצמו, כי יש אנשים שמרויחים לירה לשעה ויש פחות ויש יותר, וכמו הרוחניות שלהם, כמה רוחניות מרויחים לשעה וכו') אם כן הוא מעיד על עצמו שאינו מתכוון לאהבת חברים, היינו שעל ידי העשיה תתוסף האהבה שביניהם.

ורק בזמן ששניהם מתכוונים לשם מתנה ולא לשם צדקה, אזי על ידי שחיקת הלבבות, אפילו שיהיו של איתנים, כל אחד מוציא חמימות מקירות לבו, והחמימות גורמת לנצוצי אהבה, עד שמתרקם מזה לבוש של אהבה, ושניהם מתכסים בשמיכה אחת, היינו שאהבה אחת מסבבת ומקפת את שניהם, כי ידוע שדבקות מחברת שני דברים לאחד.

ובו בזמן שמתחילים להרגיש את אהבת חברו, תיכף מתעוררת בו בחינת שמחה ותענוג. כי זה כלל: עם דבר חידוש משתעשעים. כי זה שחברו אוהבו זה דבר חדש אצלו, כי תמיד הוא יודע שרק הוא לבדו דואג עבור שלומו וטובתו, אבל ברגע שמגלה שחברו דואג עבורו זה מעורר בו שמחה שאין לשערה, וכבר אינו יכול לדאוג עבור עצמו, משום שהאדם יכול לתת יגיעה רק במקום שמרגיש

תענוג, וכיון שמתחיל להרגיש תענוג בזה שדואג עבור חברו, ממילא אין לו מקום לחשוב עבור פרטיות.

ואנחנו רואים שנמצא בטבע "אהבה עד כלות הנפש". ואם נפשך לומר, איך אפשר דבר כזה שעל ידי האהבה יתעורר באדם חשק להתבטל ממציאותו עצמו? על זה אפשר לומר רק תירוץ אחד, כמאמר: "אהבה מקלקלת את השורה", היינו שזה לא על פי השכל, וזה נקרא שלא כשורה.

ורק אז כשיש אהבה כזו, כל אחד ואחד הולך בעולם שכולו טוב ומרגיש את עצמו שברך ה' נחלתו, ואז ה"ברוך מתדבק בברוך" וזוכה לדבקות בו ית' לנצחיות.

ועל ידי האהבה האדם מוכן לבטל את כל מציאותו. כידוע שכללות האדם מתחלקת לשני אופנים: למציאות ולקיום המציאות. מציאות נקרא זה שהאדם מרגיש את עצמו לבחינת חסרון ולבחינת רצון לקבל תענוג. וקיום המציאות הוא התענוג וההנאה מה שהוא מקבל, שבזה ניזון הגוף ויכול להתקיים, אחרת הוא מוכרח לאבד את עצמותו ולהיות נעדר מהעולם. שזה ענין: "אשר ברא אלקים", היינו את המציאות. "לעשות", היינו קיום המציאות.

וקיום המציאות מתחלק לג' אופנים: א' הכרחיות, שבלעדיו תתבטל המציאות. היינו שמוכרח לאכול לכל הפחות פעם ביום לחם יבש וכוס מים, ולישון כמה שעות על ספסל בלא הפשטת מלבושיו, וגם לא בבית רק בחוץ, היינו ברחוב או בשדה, ובזמן הגשמים בכדי שלא ירטב ויתקרר יכנס ללון בתוך איזה מערה, וגם מלבושיו יכולים להיות טלאי על גבי טלאי. וזה מספיק לו, משום שאינו רוצה רק לקיום המציאות ולא יותר.

ב' היינו כמנהג בעלי בתים הרגילים החשובים, שיש לו בית ורהיטים וכלי בית ומלבושי כבוד וכדומה.

ג' שיש לו תשוקה וחשק להתדמות לעשירים, שיש להם הרבה בתים ומשרתים ורהיטים נאים וכלים נאים. והגם שהוא לא יכול להשיג את מבוקשו, אבל עיניו ולבו נתונים בזה, שכל תקותו היא רק להגיע לחיות חיי מותרות ונותן כח ומרץ ויגיעה רבה אך ורק להגיע לדרגת עשירים.

ויש בחינה ד' הנוהגת בכל שלשת הבחינות הנ"ל: היינו שאם הרויח לצורך היום כבר אינו דואג דאגת מחר, אלא כל יום נחשב אצלו שזה כל שנות חייו, כמו שבעים שנה. וכמו שטבע האדם לדאוג עבור שנות חייו של שבעים שנה שיהיו כל צורכי קיומו, אבל לאחר פטירתו אינו דואג, כמו כן אצלו יום נחשב לכל שנות חייו וחושב שיותר לא יחיה. ואם הוא קם לתחיה גם למחרת, דומה עליו כמו שבא לעולם בדרך גלגול ויש עליו לתקן מה שקלקל בגלגול ראשון, היינו שאם לוה ממישהו כסף, נמצא שעשה חוב, אזי למחרת - היינו בגלגול שני - משלם לו, שנחשב לזכות. ובעיקר כל החובות שהוא עשה למישהו או מישהו עשה לו חובות הוא מתקן הכל בגלגול שני. וכמו כן למחרתיים נחשב לגלגול שלישי וכן הלאה.

ועכשיו נבאר את ענין הנ"ל. היינו, שעל ידי אהבה מוכן האדם לתת ויתורים. ויש לפעמים שיש לאדם אהבת ה' - שמוכן לוותר על בחינה ג', היינו על חיי מותרות, מסיבת שהוא רוצה לתת חלק זמן ומרץ בכדי לתת איזה מתנות לה' שעל ידי זה יקנה אהבת ה' (כנ"ל באהבת חברים). היינו הגם שאין לו עדיין אהבת ה', אבל מבחינת אור מקיף מאיר לו שכדאי לקנות אהבת ה'.

ויש לפעמים שהאדם מרגיש שבכדי לקנות אהבת ה' הוא מוכן אם יהיה צורך בכך לוותר גם על בחינה ב', היינו על חיי בעלי בתים החשובים, ולחיות רק על הכרחיות בלבד.

ויש לפעמים שהאדם מרגיש את מדת גודלה של אהבת ה', שמוכן אם יהיה צורך בכך לוותר גם על בחינה א', היינו על חיים של הכרחיות, אע"פ שעל ידי זה תתבטל מציאותו אם לא יתן לגוף את מזונותיו הזקוקים לו.

ויש לפעמים שהאדם מוכן לוותר על מציאותו ממש, היינו שהוא רוצה לתת את הגוף שלו שעל ידי זה יתקדש שם שמים

ברבים אם תהיה לו ההזדמנות להוציא את זה לפועל. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך ללכת במדת רבי עקיבא שאמר: "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך, מתי יבא לידי ואקיימנו".

ובזה נבין את מאמר חז"ל: "ואהבת וכו' בכל לבבך, בשני יצריך. ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאדך, בכל ממונך". והיינו כנ"ל: מדרגה ראשונה של האהבה היא על קיום המציאות, היינו מזונותיו של הגוף, שהוא על ידי רכוש וקנינים, היינו ויתורים על ג' בחינות הנ"ל בקיום המציאות. מדרגה שניה היא "בכל נפשך", היינו ויתור על מציאותו ממש.

וזה יכולים לקיים על ידי יצר הטוב, היינו על ידי הכפיה, שנותן לגוף להבין שיש יותר הנאה ותענוג בזה שמהנים ומשפיעים לה', מזה שמהנה ומשפיע לעצמו. אבל בלי הנאה ותענוג אין האדם מסוגל לעשות שום דבר. כי האדם המצער את עצמו אנו מוכרחים לומר שיש לו תמורת זה איזה תענוג, או שמרגיש את התענוג בשעת מעשה, או שמקוה - היות ויסורין ממרקין אזי יזכה לאחר זה לתענוג נפלא תמורת היסורים; שישיג את התענוג בעולם הזה, או שיש לו תענוג בזה שמאמין שיקבל הנאה בעולם הבא. היינו, שיש לו תענוג מבחינת אור פנימי, או מבחינת אור מקיף, היינו מבחינת העתיד.

אבל אל יחשוב האדם שיכול לעשות משהו בלי תענוג. רק יש הרבה בחינות בלשמה, היינו בבחינת השפעה: (האדם צריך לדעת) "משפיע על מנת להשפיע", היינו שמקבל תענוג בזה שהוא משפיע לה'. ו"משפיע על מנת לקבל", היינו שמשפיע לה' ועל ידי זה יקבל דבר אחר, לא חשוב מה שיש, עולם הזה או עולם הבא או השגות או מדרגות גבוהות.

אלא האדם צריך להיות "משפיע על מנת להשפיע", היינו שמזה שמשפיע לה' יהיה לו התענוג הנפלא, כמו שהוא באמת לזוכים לזה. וצריך לשפוך שיחו לפניו ית' שיתן לו את ההרגשה הזו לאהוב את ה' מחמת גדלותו ית'.

ואם עדיין לא זכה, צריך להאמין ולכוף את גופו שזה תענוג נפלא וחשיבות גדולה, ולאהוב את ה' מחמת חשיבותו ורוממותו ית'. אבל דבר אחד צריכים לדעת: בלי תענוג אין האדם יכול לעשות שום דבר בשלמותו.

ונחזור להנ"ל, "בכל לבבך - בשני יצריך", היינו שהאדם צריך להשתלם באהבת ה' שגם היצר הרע יסכים להשפיע לו ית'.

אקצר מכתבי מפני קדושת השבת. ואני חושב ש... יהיה לו היכולת לקבל תירוצים על שני מכתבים שקבלתי ממנו, ונהנתי מאד ממכתביו. ואני מתפלא על ... שהוא היה רגיל לכתוב לי מכתבים וזה זמן רב שלא קבלתי ממנו מכתב, נא להודיעני משלום בריאותו. וגם ל... מגיע תודה רבה עבור מכתביו שאני מקבל לסרוגין ממנו, וגם ל... עבור המברק. כנראה ש... לא יודע את כתובתי.

ידידכם
ברוך שלום באאמו"ר
מוהרי"ל זצ"ל אשלג

אגרת מא

ב"ה מ"ח למטמונים תשי"ח פה מנשסתר

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

היום קבלתי את מכתבך בצירוף ח"י, יהי רצון שתזכה לטעום טעם של נועם זיו מתיקות ח"י עולמים. כי לכל הדברים צריכים לקוות לזכות להם, כי התשוקה לדברים טובים נקראת בחינת תפילה, שהיא בחינת חסרון, שמרגיש שחסר לו דבר זה והקב"ה ימלא אותו. היינו שהאדם צריך לצפות מתי הוא ירגיש בלבו את כל הדברים הטובים שהקב"ה

הבטיח לנו בעת קבלת התורה, כמו שכתוב: "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים וכו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

ואנחנו רואים שדרך העולם היא שמי שיש לו רכוש גדול עם כל טוב אזי הוא תמיד במצב רוח מרומם. ואנחנו עם הנבחר, כמו שכתוב: "אתה בחרתנו מכל העמים", והיה צריך להיות שכל אחד ואחד מעם ישראל יהיה הולך תמיד במצב רוח מרומם ותמיד בשמחה? אלא, כל זמן שהאדם לא זכה שכל אלו הדברים הטובים יגיעו לידי הרגשה בלב אין האדם מתפעל מזה שאומר בפה "אתה בחרתנו".

שענין קבלת התורה הוא בעיקר פנימיות התורה המלובשת בחיצוניות. שהתורה בבחינת הפנימיות נקראת שמותיו של הקב"ה, שפירושו הוא, שהשם הכללי של הקב"ה הוא טוב ומטיב, והיות שהקב"ה משפיע הרבה תענוגים הנכללים בבחינת להיטיב לנבראיו, אזי התורה היא שמות של תענוגים, שכל תענוג יש לו שם אחר. היינו שהשם הכללי של טוב ומטיב מתפרש לכמה פרטים. והפנימיות הזאת מתלבשת בתורה החיצונית.

והאדם צריך להשתוקק לזכות לבחינת פנימיות התורה, שאז מרגישים את כל הדברים הטובים מה שהקב"ה הבטיח לנו, ואז כשאומרים "אתה בחרתנו" - היינו שכבר מרגיש את כל קנין הטוב שאנו זכינו לזה ובשביל זה אנו נקראים בשם "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

וזה ענין "וכל העם רואים את הקולות", שבזמן שקול ה' נשמע בלב אז הרגשה זו מספקת כמו ראיה ממש, "כי לא יראני האדם וחי", אלא על ידי זה שראו את הקולות, שפירושו, על ידי קול ה' המתפשט לתוך הלב, לא לתוך האוזן, כי האוזן היא דבר חיצוני להאדם, כי רק הלב זהו האדם, לכן ה'קול ה" צריך לבוא לידי הרגשה בלב, ואז נקרא זה "רואים את הקולות". ואז כבר כל אחד ואחד חי בעולם שכולו טוב, וענין "אתה בחרתנו" כבר הלב מרגיש, משום שכבר טועם מזיו נועם העליון וערבות מתיקות אור ה' מתפשטת בכל לבו, ואז רואים ש"אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

מפני קדושת השבת והחג אין בידי עכשיו להאריך, וה' יעזור לנו שנזכה לקבלת התורה בשלמות.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב
ברוך שלום הלוי אשלג
באמו"ר בעל הסולם

אגרת מב

ב"ה
שלום וכל טוב סלה לידידי...

כתבתי לך מכתב לפני פסח, והיות שהכתובת לא היתה נכונה לכן המכתב חזר. כעת לפני חג שבועות שהוא זמן מתן תורתנו הנני לכתוב לך כמה שורות...

והנה הכנה לתורה מה ששייך לנו, הוא ענין יראה. כמו שכתוב "ויחן העם, כאיש אחד בלב אחד", שפירוש, שלכולם היה מטרה אחת שהוא לתועלת הבורא. נמצא...

ויש להבין, איך יכול להיות כאיש אחד בלב אחד, הרי ידוע מה שאמרו חז"ל "כשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם דומות זו לזו", ואיך יכול להיות כאיש אחד בלב אחד.

תשובה - אם אנו מדברים שכל אחד ואחד דואג לצורך עצמו, נמצא שאי אפשר להיות כאיש אחד, הלא אין הם דומות זו לזו. מה שאם כן שכולם בטלו את רשות עצמם, וכולם דאגו רק לתועלת הבורא, אם כן אין כבר

דעותיהם הפרטים, שכל הפרטים יתבטלו, ונכנסו כולם לרשות היחיד.

וזה ענין מה שכתוב, דעת בעלי-בתים הפוכה מדעת תורה. כי דעת תורה הוא ביטול הרשות, כמו שאמרו חז"ל, אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה. היינו, שממית את עצמו, היינו התועלת עצמו, והכל מה שעושה הוא רק לשם שמים.

וזה נקרא הכנה לקבלת התורה, היות שכתוב אסור ללמוד תורה לעכו"ם, כמו שכתוב "לא יעשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום" ...

אגרת מג

ב"ה ד' חנוכה תשי"ט פה יפו-תל-אביב

לכבוד ידידי שבגיטסהד שיחיו

הנני שולח את ברכתי לכבוד החנוכה, יהי רצון שנזכה להרגיש האור של חנוכה בלבנו, שעל ידי זה יאיר עינינו וישמח לבנו.

ואגב אכתוב מה שאמרתי בענין חנוכה: הנה ידוע שאי אפשר שהנרות יאירו, עד שיהיו בהם ג' תנאים:

א. נר שהיא הכלי שנותנים בה השמן.

ב. השמן.

ג. הפתילה.

ובזמן ששלשת הדברים הללו מכונסים יחד, אז יש מציאות להנות מאורם.

ויש לפרש את ג' בחינות הנ"ל על דרך העבודה והמוסר. הנה הכלי ששם נותנים הן השמן והן הפתילה הוא הגוף, ונקרא נר.

והיגיעה בתורה ומצוות, והסתירות מה שהאדם מרגיש בהשגחתו יתברך, בדברים שאינם מגולים לפניו שהנהגת העולם הוא בבחינת טוב ומטיב, ולפי מחשבתו ודעתו היה הקדוש ברוך הוא צריך לנהג את העולם בהנהגה אחרת, היינו שיהיה מגולה לפני כל אחד ואחד מדת טובו יתברך, נמצא שזהו בסתירה להשכל האדם, זה נקרא פתילה, מלשון "פתלתול" ומלשון "פסולה", היות שמחשבות כאלו פסולים להמחשבה.

והבהירות וההתעוררות שמביאו לחשוק לתורה ועבודה, ולהרגיש המתיקות והנועם שבתורה ועבודה, זה נקרא שמן.

ואם חסר אחד מהם אין יכולת להנות מאורם. כמו כן כאן, בזמן שהגוף כלול מהיגיעה והבהירות, אז זוכים להשיג את אור ה', שהוא יוצא דווקא מבין שניהם. וכמו לאחר שנשרף השמן והפתילה אין כבר מה להאיר, ונעשה חשך. כמו כן לאחר שנגמר היגיעה והבהירות, אין לו כבר אור ונעשה שוב חושך אצלו.

ואם רוצה להשיג עוד אור, הוא מוכרח להשתדל להמציא עוד יגיעה, הנקרא פתילה, ועוד בהירות הנקרא שמן, משום שאין להאור במה לחול ולהתפס. והטעם הוא כי יש כלל "לפום צערא אגרא".

ועיקר הבהירות הנקרא שמן הוא על ידי אמונה. שענינו הוא, מה שמתגבר על יצר הרע, המביאו לידי יגיעות וסתירות לשכל החיצוני. וזה נקרא נסיונות בעבדות ה' יתברך.

ואחרי ההתגברות הזה, האדם זוכה לקבל את אור ה' המאיר לנשמת אדם, ואז אין כבר מקום לסתירות, וזה נקרא אור חנוכה. היינו שזוכה להשגחה גלויה, שהנהגתו יתברך הוא בבחינת הטוב ומטיב לנבראיו.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל, בנר חנוכה "מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק" (שבת כ"א). שרמזו בזה על דרך הנ"ל.

הנה "חמה" נקרא אור המאיר. "רגל", מלשון מרגלים, שמרגל לראות את השגחתו יתברך. כמו שכתוב אצל המרגלים "וראיתם את הארץ מה היא... הטובה היא אם רעה". שענינו הוא לראות את ההשגחה העליונה בעולם, אם היא בבחינת טוב ומטיב.

"שוק", הוא רשות הרבים. כי דווקא ברשות הרבים נמצאים מרגלים. מה שאם כן, כשאדם זוכה להכנס ל"רשות היחיד", היינו שאין שום כח בעולם רק הקדוש ברוך הוא לבדו, "כי הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים", כבר אין מקום למרגלים.

וזה שרמזו, שצריכים להמשיך את האור תנוכה שיאיר את ההשגחה הגלויה בבחינת הטוב ומטיב, מזמן שתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. היינו, מזמן שעדיין היה נמצא בזמן החשך, עד שתכלה כל בחינת המרגלים מן רשות הרבים, שלא יהיה עוד מקום להמרגלים, ושיכלו כולם מן העולם.

ועל דרך זה יש לפרש את מה שאנו אומרים בשיר מעוז צור ישועתי, "יוונים נקבצו עלי... ופרצו חומת מגדלי, וטמאו כל השמנים". ח ו מ ת הוא אותיות חותם, ותחום. מגדלי הוא המגדל מלא כל טוב (עיין במדרש רבא פ"ח). וענין החומה הוא שמירה שלא יכנסו זרים לתוך העיר ולשלול טובה.

כמו כן כאן - כדי שלא יכנסו מחשבות זרות ורצוניות בלתי קרואים, מוכרחים גם כן לעשות חומה שעמה נשמרים מהחצונים. וחומה זו נקרא אמונה, שרק על ידי אמונה יש יכולת להאדם שיהיה ניצל מכל הנ"ל. וזה נקרא "תחום", שעד כאן יש יכולת להחיצונים לגשת, ובזמן שרואים שהאדם לא יוצא מתוך החומה, אזי הולכים ושבים למקומם.

והטעם הוא, כי ענין אמונה הוא דווקא למעלה מהדעת, ושליטת הסטרא אחרא הוא דווקא בתוך הדעת של השכל החיצוני, וממילא אין שום קשר ונגיעה להאדם.

וקליפת יוון היה, שעם ישראל יתנהגו דווקא על ידי השכל החיצוני שהוא הפילוסופיה הארורה. וזה הוא נגד האמונה, הנקרא חומה כנ"ל. ובשיעור שעלתה בידם להכניס את הפילוסופיא לישראל, באותו שיעור נבחן, שעשו פרצה בהחומה.

וזה פירוש "ופרצו חומת מגדלי", היינו החומה שהוא סביב המגדל מלא כל טוב, שעל ידי זה זוכים להשיג להשגחה גלויה, שהקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם במדת טוב ומטיב.

ועל ידי הפרצה הנ"ל "וטמאו כל השמנים", היינו שכל הבהירות והחיות שזכו על ידי אמונה נסתמו מהם, שטומאה הוא מלשון טמטום וסתום, עד שנעשה נס, והקדוש ברוך הוא עזר להם, וזכו שוב לאור הגלוי הנקרא אור הפנים.

ועל מה שידידי שואל וזה לשונו בענין שופר, הוא שהקדוש ברוך הוא עולה ממדת הדין למדת הרחמים, ומכמה מקומות משמע שהרמז הוא על מדת הדין, כעין בשעת נדוי תקעו בשופר, וכו'.

ותירוץ "היערות דבש", שאותו הדבר ששופר מעורר דין, וכאשר האדם תובע על עצמו מדת הדין, פירוש שאומר לבורא יתברך שהוא רוצה לקבל ענשו ובלבד להפטר מהחטא ולהנקות ממנו, בזה גופא האדם מעורר רחמים. ובטח אין להרהר על דברי הקדוש בעל "יערות דבש".

ועיין בזהר אמור (דף צ"ט ר"ש) וזה לשונו, דישראל בעיין ביומא דדינא, שופר, ולא קרן, בגין דקרן הא אתידע, באן אתר איהו (היינו מדת הדין, ועיין שם בהסולם) ולאתדבקא דינא לא בעינא. הרי משמע מכאן ששופר הוא מדת הרחמים.

ויש לפרש את מה שהוא מביא מענין הנדוי, שענין התקיעת שופר היות כשמנדין הרי המגודה תחת שליטת מדת הדין. וכדי שמדת הדין לא ישלוט עליו, צריכים לעורר עליו רחמים שהוא כעין שיתוף מדת הדין ברחמים, ובשופר שהסגולה לעורר רחמים.

כמו כן הפסוק "תקעו שופר בציון", שהוא להזהיר העם על התשובה. והיות שרואים שיש חס ושלום מדת הדין, אזי צריכים לתקוע בשופר, כדי לעורר רחמים. שיש בסגולתו של השופר לעורר רחמים, וליתן כח להעם לעשות תשובה.

וזה דומה למי שעומד על הצופה, ורואה מרחוק שבא חיל להלחם עם אנשי העיר ולשלול את טובה, אזי הוא תוקע בשופר כדי שהעם יתקבץ ולצאת להלחם עמהם ולהציל את העיר. נמצא שהשופר הוא מדת הדין. וכמו שמשמע מדברי הזהר הקדוש.

ובענין השני מה שכתב אלי, בקשר לאהבת ה' וזה לשונו: ובענין אהבת ה', שזהו כמו בכל מי שאוהב לחבירו רוצה להדבק בו (להמצא בחברתו), כך באהבת ה' צריך להיות בו הרצון להמצא במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, ולהרגיש עונג בקרבתו עד שאינו רוצה להפרד ממנו.

רש"ר הירש זצ"ל מפרש, שאהבת ה' היא הרצון בקרב הלב ליתן מתנות, "להתחסד עם קונו", כמו בכל אהבת הבריות האוהב רוצה ליתן לנאהב, כן אהבת ה' נקרא רצון עמוק בקרב הלב ליתן ולגרום נחת רוח לקונו, עד כאן לשונו.

ויש לי להוסיף על זה ששניהם אמת, אלא שיש להבחין ביניהם בהזמן. כי תמיד יש להבחין בין מציאות, לקיום המציאות. הלא אנו רואים כשנולד תינוק אנו רואים לעצמנו מציאות שלם, שהתינוק חי וקיים ולא חסר בו שום דבר.

ויחד עם זה, אם לא ינתן להוולד את המזונות הדרושים לו, בטח שכל המציאות יתבטל. כי בטח בלי מזונות התינוק ימות. אם כן בכדי שהמציאות יתקיים צריכים למזונות שעל ידם הולד הולך ומתגדל, ואם יקבל מזונות מקולקלים או שיתנו לו מזונות אבל לא די סיפוקו, אזי הולד יהיה חלש מאד.

כמו כן באהבת ה' צריכים לב' הדברים הנ"ל:

א. הוא המטרה הנבחן למציאות, שהוא האהבה בעצם, שהוא יחוד ודביקות שרוצה להבטל אליו יתברך, ואין לו שום דאגות אחרות בחיים שלו, אלא ישים כל לבו ומחשבתו כל היום וכל הלילה בו יתברך. ואין לו יסורים גדולים בעולם, מהיסורים באם יקרה חס ושלום פירוד בהתחברות זו, כמו שכתוב "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו".

ב. קיום המציאות - בכדי שאהבה לא יתבטל, וכמו כן שאהבה יתרבה ויתגדל ביתר שאת, אזי למזונות אנו צריכים. שענינו, ליתן מזונות שהם נקראים מצוות ומעשים טובים. ובשיעור שמרבה במעשים טובים, באותו השיעור מתרבה האהבה בינו לבין קונו. ואז גם ה' יתברך נותן מתנות כדרך אוהבים. ומתנות ה' נקרא התגלות סודות התורה, המכונים מעשי מרכבה ומעשי בראשית.

ולפי זה שני הפירושים הם אמיתיים. ואחר זה זוכים למדרגה יותר גבוהה הנקרא "אהבה שאינה תלויה בדבר".

והקדוש ברוך הוא יעזור לנו שנזכה לאהבת ה'.

מאת ידידכם המאחל לכם
כל טוב בגשמיות וברוחניות

אגרת מד

ב"ה ד' חנוכה תשי"ט פה תל אביב

שלום וכל טוב סלה לידידי היקר ...

אני מתגעגע לשמוע משלומו ומשלום משפחתו שיחיו וכמו כן ממצב הפרנסה שלו כי טרם שנסעתי ממך ספרת לי שאתה זקוק להצלחה ... לכן אני מעונין לדעת את מצבך.

ואסיים בדברי תורה. הנה בשיר "מעוז צור ישועתי" כתוב: "יונים נקבצו עלי וכו' ופרצו חומות מגדלי". ויש לפרש, כי קליפת יון היתה שהם רצו לבטל שבת ומילה. כי שבת ומילה נקראים אות, ואות ברית נקרא מצות אמונה, ומשום זה רצו לבטל דוקא אלו ב' המצוות, כי על ידי שמבטלין האמונה אצל כלל ישראל אזי ממילא מתבטלות מצד עצמם כל המצוות שבתורה. כי האמונה היא חומת ברזל, היינו שמירה גדולה שלא יכנס זר בקדושה, כי בשיעור שיש לאדם אמונה, באותו שיעור הוא שומר תורה ומצוות, שעל

ידי הקיום של תורה ומצוות זוכים לקבל את האור הגנוז שבה ומרגישים את הטוב והנועם והחיות, כמ״ש: ״כי הם חיינו ואורך ימינו״.

וזה פירושו: ״ופרצו חומות מגדלי״, היינו שעשו פירצה בחומה הנקראת אמונה, שעל ידי מצות אמונה זוכים ל״מגדל מלא כל טוב״, שהוא מתיקות וערבות נועם עליון שישנו בתורה. והיה נס, שהקב״ה עזר להם ונצחו את קליפת יון, שעל ידי זה זכו שוב לאור הגדול. וזה נקרא נר חנוכה, היינו האורות שמקבלים על ידי קיום האמונה.

ונזכה כולנו יחד במהרה לאורו.

מאת ידידו המעתיר בעדו ובעד משפחתו
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו״ר בעל הסולם

אגרת מה

ב״ה י״ג שבט תשי״ט פה ת״א

שלום וכל טוב לידידי היקר...

הנני בזה להשיב על מכתבו מיום ג׳ וישלח. שאלת שני שאלות בענין הנחש הקדמוני:

א. מדוע נענש, הלא לא מצינו בשום מקום אזהרה שלא להסית,

ב. מהו העונש של ״על גחונך תלך״ בענין היצר הרע.

הנה בשפתי חכמים על הפסוק (בראשית ג׳ י״ד) כתוב שם, שלא נענש הנחש אלא לפי שבאה תקלה על ידו. כי לא נצטווה שלא להסית, עד כאן לשונו. והפירוש הוא, כי ענין העונש הוא לא שמגיע לו, שיקחו ממנו את הכח שלו בשביל שחטא, אלא מסיבה אחרת, כדי שאחרים לא יכשלו על ידו. נמצא לפי זה, שהוא לא נענש מטעם שלא נצטווה על שלא להסית.

ובענין ״על גחונך תלך״, יש לפרש על דרך שיש בקדושה שלשה מדרגות, הנקראים נפש רוח נשמה.

״נפש״ נקרא בחינת נפישה, שהחיות היא קטנה מאד עד שאינו מסוגל לעשות תנועה. ו״רוח״ כבר נקרא מידות שכבר נמצא בו תנועת על יכולת של תיקון המידות, הנקרא חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא, שיכול לשמש עם הידים שלו עם חיות דקדושה.

״נשמה״ נקרא שיש לו כבר שכל ומח דקדושה, הנקרא שכבר זכה לדעת דקדושה, אז נקרא שיש לו בחינת נשמה.

וסדר קבלת אורות הרוחנים הוא על דרך הגשמיים. הנה אנו רואים כשנולד תינוק אז החיות שלו היא קטנה מאד, עד שאינו מסוגל לעשות תנועה מעצמו, אלא אחרים צריכים לסייע אותו. ואינו יכול רק לשכב, ושכיבה מורה שאין הראש יותר במעלה מהגוף, אלא אותו הקומה שיש להרגלים יש גם כן להראש. וזה מכונה נפש ברוחניות כנ״ל.

וכשנתגדל התינוק יותר, על ידי שמקבל כח יותר גדול, אז החיות שלו כבר מספיק שיהיה לו יכולת לישב. וישיבה מורה שהוא בעל תנועה עם הידים, ועל ידי זה מתגדל הראש, ונבחן שיש היכר בגובה הקומה מהראש להגוף.

וכשנתגדל יותר, היינו שכבר השיג שכל בראשו, אז החיות שלו כל כך גדול שיש לו התפשטות גם ברגלין שלו. ואז יש היכר גדול בגובה הקומה של הראש מבין הגוף והרגלין.

היוצא מזה שיש ג׳ מדרגות. וזה דווקא במדבר, אז הראש למעלה, והגוף שלו הוא למטה, והרגלין הם יותר למטה. משום שיש לו שכל ומחשבה, שבזה הוא יותר במעלה ממדרגת החי.

מה שאם כן בעלי חי, הראש שלהם הם באותו קומה של הגוף, שזה מראה לנו שאין חשיבות בהראש שלהם יותר מבגופם. ובהם

יש להבחין רק ב' מדרגות, שהם בחינת נפש או רוח כנ"ל.

וכשהם משמשים עם הרגלין, זה מראה שיש להם כח גדול, שהוא, שהגוף שלהם יותר גבוה מהרגלין. מה שאם כן כשאין להם רגלין, נמצא שהחיות שלהם קטן מאד, שלא ניתן להם כח חיות של שני מדרגות, אלא הראש והרגלין הם בשוה.

ובזה יש לפרש את ענין "על גחונך תלך".

היינו שנלקח ממנו את בחינת רוח, שהוא כבר בעל תנועה, ועם כח הזה היה יכול להסית את חוה עם אכילת עץ הדעת. וכשלקחו ממנו את הרגלין, אלא שהולך על גופו הנקרא גחון, נמצא שהחיות שלו קטן מאד, הנקרא נפש בלתי תנועה, שחסר לו עוד חיות בכדי שיוכל לעשות תנועות. ועל ידי זה לא יוכל כל כך להזיק את העולם.

כי נפש נקרא אור נקבה, שהיא מקבלת מה שנותנין לה, אבל מעצמה אינו יכולה לקבל חיות, רק מה שהיא מקבלת על ידי שעושים מעשים רעים, ומזה הוא חיותה. ולכן כשהאדם עושה עבירות ומשפיע לה חיות, אז יש לה כח להחטיא את האדם.

וזה ענין "על גחונך תלך", היינו שאין לו עכשיו יותר מבחינת רק נפש דקליפה. לכן אין בידו להזיק כל כך את האדם. ורק כשנותנין לו כח, אז הוא מתגבר. וזה ענין עבירה גוררת עבירה, היות שנתחזק כוחו. לכן עכשיו, כשהאדם מתגבר בתורה ומצוות, יש מקום לנצחו ולהגיע לשלימות האמיתי.

אגרת מו

ב"ה ט"ז בשבט תשי"ט פה תל אביב יע"א

שלום וכל טוב לידידי אהובי כנפשי ...

אני כותב לך מה שאמרתי אתמול בחמשה עשר בשבט.

הנה על ראש השנה לאילנות אומרת הגמרא: "באחד בשבט מאי טעמא? אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, הואיל ויצאו רוב גשמי שנה". וברש"י: שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה. וכתבו התוספות שהטעם הנ"ל הוא גם כן לבית הלל שסברו שבחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה. ובגמרא אמרו: "האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלבי, אומר: ברוך שלא חסר מעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם".

ויש להבין : א) מהו שלא חסר מעולמו, אם הוא רואה שאילני מלבלבי איזו הוכחה יש מכאן שלא חסר שום דבר? ב) מהו "וברא בו בריות טובות", איזו ראיה יש מכאן שהבריות הן טובות? ג) מהו הקשר בין אדם לאילן שהן תלויין זה בזה? ד) מדוע אם עברו רוב גשמים הוא סימן לראש השנה?

ויש לפרש את זה על דרך המוסר: ידוע שראש השנה הוא זמן הדין, שדנין את העולם בין לטוב או חס ושלום לרע. הנה ראש פירושו שורש, שמהשורש יוצאים הענפים. ותמיד הענפים נמשכין לפי מהות השורש, כי משורש תאנים לא יצאו ענפים של תמרים וכדומה. וכפי השורש והראש שהאדם מסדר לעצמו בתחילתו כן הוא הולך וממשיך את סדר החיים שלו. וענין הדין שדנין את האדם בראש השנה, הכוונה היא שהאדם בעצמו הוא השופט והדיין והמוציא לפועל, כי האדם הוא הדיין והמוכיח ויודע ועד, וזה על דרך שאמרו רז"ל: "יש דין למטה אין דין למעלה".

הנה גשמים נקראים חיות ותענוג, שבזה שהאילן מוציא פירות האדם נהנה מזה. ועיקר עבודת האדם הוא בחורף בלילי טבת הארוכים. ומתשרי שהוא ראש השנה הכללי עד חדש שבט כבר עברו רוב ימות הגשמים, היינו שהאדם כבר קיבל חיות ותענוג מהתורה ועבודה שלו (כי הגשם בא מלמעלה, וזהו רמז

שהשפע בא מלמעלה ועובר דרך האילן ומתלבש בפירות). אז האדם עושה דין לעצמו אם כדאי להמשיך כל השנה בתורה ומצוות, או ח"ו להיפך, היינו שיותר כדאי לשים כל מחשבתו בעניינים גשמיים.

ובזה יש לפרש דברי הרש"י הנ"ל: "משום שעברו רוב ימות הגשמים ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים מעתה". היינו, אם עברו רוב הלילות בתורה ועבודה, ועלה שרף באילנות, כי אילן הוא רומז לאדם (כמ"ש: "כי האדם עץ השדה"), ורואה שאש שורפת בלבו, כמ"ש: "רשפיה רשפי אש שלהבתיה", אזי הוא מחליט להמשיך כך כל השנה. וזה פירוש: "ונמצאו הפירות חונטין מעתה", היינו מעתה והלאה הוא יזכה לפירות לברכה. לכן בחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה, משום שאז הוא עושה דין וחשבון לעצמו אם כדאי להמשיך בתורה ומצוות אם לאו.

ועכשיו נבין את כל הנ"ל. היות שהבריות דומים לאילנות כנ"ל, לכן: "היוצא ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלבי", שהאילנות כבר התחילו להראות כוחותיהם לחוץ, שרוצים להשפיע פירות לטובת האדם. וזה פירוש "אילנות טובות", שטוב נקרא משפיע, כמו שכתוב: "רחש לבי דבר טוב", ומפרש מהו טוב - "אומר אני מעשי למלך", היינו שרוצה לעשות את כל מעשיו לשם המלך, וזה נקרא שרוצה רק להשפיע ולא למלאות תאוות לבו.

לכן כשרואה שהאילנות מלבלבי, היינו שהאילנות משפיעים פירות, אז הוא אומר: "וברא בו בריות טובות", שבטח ישנם בעולם אנשים טובים שגם הם משפיעים, אחרת לא היו האילנות משפיעים את פירותיהם. כמו שאמרו רז"ל: "כל העולם כולו ניזונין בשביל חנינא בני", היינו בשביל הצדיק. כי בזמן שישנם בעולם אנשים שעוסקים בהשפעה, בזכות זה גם האילנות מוציאים את פירותיהם.

וזהו "שלא חיסר מעולמו כלום", היינו אע"פ שמצד הטבע יש בנו מידות מגונות, אבל הקב"ה הכין לנו שנעסוק בתורה ומצוות, שבזה נוכל לעסוק לשם שמים ועל ידי זה נזכה לקבל את כל הטוב והעונג שהכין ה' יתברך בשבילנו.

אסיים את מכתבי בדברי ברכה, ה' יעזור לנו שנזכה כולנו לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

מאת ידידך המאחל לך כל טוב בגו"ר

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת מז

ב"ה א' אדר ב' תשי"ט פה ת"א יע"א

שלום וכל טוב לידידי ...

הנני בזה לכתוב לך את הדרוש מה שאמרתי בשבת פרשת שקלים. הנה "באחד באדר משמיעין על השקלים", ויש להבין את ענין השקלים, שהוא מהדברים שנתקשה בהם משה. ורש"י מביא על הפסוק "זה יתנו - הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו". ויש להבין מדוע נתקשה בזה משה.

ויש לפרש על דרך המוסר: הנה מחצית השקל נקרא "בקע לגלגולת". ובזהר הק' (נשא אד"ר אות כ) כתב שם: "וכל גולגלתא יהבין אגר חיורתא לעתיק יומין וכו', ולקביל דא, בקע לגלגולת לתתא, כד עאלין בחושבנא". ואאמו"ר זצ"ל פירש: "גולגלתא" היינו התחלה, כמו שהתחלת הראש מתחילה מהגולגולת. "חוורתא" פירוש לבן, שהוא ענין אמונה ודבקות. "בקע" הוא בחינת בקיעה ושבירה.

ולפרש את דבריו, יש להקדים את הענין שהתורה נכתבה "אש שחורה על גבי אש לבנה". שיש לפרש, לזכות לאור התורה צריכים לב' מצבים: למצב של שחור ולמצב של לבן. שחור נקרא בזמן שלא מאירים

האמונה והדבקות בה', שזה מגיע להאדם על ידי זה שיש טבע שבוער כאש שרצונו למלאות את תאוותו של הרצון לקבל אך לעצמו, ואין האדם מסוגל לעשות שום דבר ... לא יראה מקודם שעל ידי זה יקבל אח"כ הנאה ותענוג.

ואז כשהאדם מתחיל להסתכל על העולם כולו ורוצה להאמין שה' מנהיג את העולם בהשגחת טוב ומטיב, אז הוא בא למחשבות זרות חס ושלום, והמחשבות האלו עושות לו בקיעה ושבירה בהעבודה שקבל על עצמו להאמין למעלה מהדעת, ואז על ידי הבקיעה הזו נעשה אצלו חושך, מפני שאז נסתלקה ממנו האמונה וחסרה לו הדבקות בו ית'. וזה נקרא "בקע לגלגולת מחצית השקל", היינו מצב של חושך.

וזה שנתקשה משה, מדוע צריכים לחושך הזה, הלא יותר טוב היה שיהיה תמיד בבחינת השגחה גלויה, שאור האמונה יאיר בבהירות, ולמה כדי שיקויים "שאו את ראש בני ישראל" - צריכים ל"בקע לגלגולת" שהוא בחינת בקיעה ושבירה כנ"ל. ועל דבר זה נתקשה משה.

והקב"ה השיב למשה : "כזה יתנו", היינו המצב של טבע של אש, שהוא מה שהרצון לקבל מחייב אותם - זה יתנו תרומה לה'.

ועל ידי זה שהאדם צריך להתגבר על מצב השחור הזה הוא מוכרח לעזרתו ית', כמו שאמרו רז"ל: "הבא לטהר מסייעין אותו", ופירשו בזהר הק' שעוזרים לו בזה שהקב"ה נותן לו נשמה קדושה שיוכל להתגבר על מצבו. ואז יש לו מקום לעזרתו ית' שיתן לו מדרגה יותר גבוהה, ומוכרח להמשיך תמיד בחינת לבן, שהוא סוד לובן העליון, כמבואר בספר עץ חיים בשער עקודים (פרק א'), ולבן הזה מכונה בשם חוורתא.

וזהו "אש שחורה על גבי אש לבנה". וזה פירוש: "וכל גלגלתא", היינו כל התחלה, שהאדם מחוייב לעשות כל פעם בחינת בחירה חדשה - גורמת לו להמשיך כל פעם בחינת לובן העליון, שהוא סוד נשמה ומדרגה חדשה, על ידי זה שהאדם מוכרח להתגבר על מצבו הנקרא "אש שחורה". וכשבאה העזרה מלמעלה אז יש "אש לבנה". עד שהאדם בא לשלמות התכלית שלשמה נברא.

וה' יעזור לנו שנזכה להתגלות אור התורה, ובביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ידידך הדורש שלומך וטובתך
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת מח

ב"ה ה' ניסן תשי"ט פה ת"א יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

בספר מה שכתבת לי עיינתי בו ונהנתי מזה כי זה ממש כמו שאמרת.

וענין הפסח שממשמש ובא. הנה "כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו', ושאינו יודע לשאול את פתח לו". ויש לפרש את מילת לשאול, מלשון: "שואלים על הגשמים", שפירושו הוא תפילה. היינו: מי שאינו יודע להתפלל, והסיבה היא - מטעם שאין לו חסרון, כי תפילה שייך דוקא במקום חסרון, אז "את פתח לו", היינו שיפתח לו מקום חסרון, ואז יהיה לו על מה להתפלל, ואז ה' יתברך יכול להשפיע לו את אור התורה. ולכן דוקא כנגדו דברה תורה, כי מי שאין לו חסרון נקרא שאין לו כלי לקבל, וממילא לא יכולים לתת לו.

ו"דברה תורה" פירושו שהיא מלמדת אותנו איך להכשיר את עצמנו לזכות לאור ה' ית', שזהו כל היקר שניתן לנו, כמ"ש: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וכו' כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה'

אלקינו בכל קראנו אליו". שענינו הוא, שה' יתברך קרוב אלינו בזה שרוצה להשפיע לנו כל טובו ית', רק מה חסר - הקריאה, שהיא החסרון, שרק במקום שיש חסרון אז יש מקום לשאלה, שהוא ענין של תפילה, שזהו הכלי לקבלת השפע. וזהו פירוש: "שאינו יודע לשאול - את פתח לו", שיפתח לו מקום חסרון.

וכשיש לו החסרון, ושואל ומבקש שה' יתברך ימלא לו את החסרון, אז נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתים", נמצא שעל ידי מילוי מקום החסרון שיש לו על רוחניות נעשה אח"כ חסרון יותר גדול, היינו שמשיג אחר כך כלים יותר גדולים, שעל ידי הכלים הללו הוא מקבל אורות יותר גדולים משום שכבר יש לו מקום לקריאה לה'. כמו שאמרו חז"ל: "פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות" וכו', היינו שהאדם צריך לקיים את פתח לו אפילו שהוא רק כחודה של מחט.

ויש בזה שתי משמעויות: א) שהוא קטן כחודה של מחט. היינו שרק אם יש מקום חסרון על רוחניות, ואפילו שהחסרון הוא קטן, אבל כבר יש מקום שיכול לקרוא לה' שיעזור לו שימלא לו את החסרון. וכשה' יתברך ממלא לו את החסרון, אז "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", ממילא זוהי סיבה שהאור בעצמו עושה את הכלי, היינו מקום החסרון, עד שה' יתברך מבטיח לו שהוא - היינו האור בעצמו - "יפתח לו פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו".

ב) ועוד משמעות יש במילים "כחודה של מחט", היינו שהחסרון הקטן ידקור לו ויכאב לו כמו חודה של מחט שדוקרין בה. כי מי שיש לו חסרון ואינו מרגיש את חסרונו זה לא מועיל לו עוד, אלא אם החסרון שיש לו כואב לו אז הוא שואל ומבקש לה' יתברך שימלא לו את חסרונו.

ה' יתברך ימלא את חסרוננו לטובה בגשמיות וברוחניות, ויהיה לנו חג כשר ושמח.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת מט

ב"ה י"א אלול [תשי"ט] פה בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

זה מזמן שלא קבלתי ממך מכתב ... אצלי אין שום חדש ואקוה שה' יעזור לנו בכל מילי דמיטב.

הנה יש להבין את המדרש על הפסוק שאנו אומרים בתפילת שמונה עשרה של ראש השנה: "ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה". וזה לשונו: "אמר הקב"ה לישראל: בני, חייכם, בזכות שאתם משמרים את הדין אני מתגבה. מנין, שנאמר: ויגבה ה' צבאות במשפט. ועל ידי שאתם מגביהין אותי בדין אף אני עושה צדקה ומשרה קדושתי ביניכם. מנין, שנאמר: והאל הקדוש נקדש בצדקה".

ויש להבין: א) וכי כביכול ... למטה שצריכים להגביה אותו? ב) וכי דין הוא דבר ממש, שעם הדין יכולים להגביה משהו? ג) אם הקב"ה רוצה ליתן צדקה למה הוא צריך לבחינת דין, וכי בלי דין הוא לא יכול לתת צדקה ולהשרות את הקדושה?

ויש לפרש את זה על דרך המוסר בעבודת ה' יתברך. הנה האדם מורכב משתי בחינות, מיצר רע ומיצר טוב. וכדי שלא יהא נהמא דכסופא, ניתנה לאדם העבודה בתורה ומצוות, שעל ידי הבחירה שהאדם בוחר בטוב ומואס ברע הוא זוכה לקבל את מתנותיו ית' בלי שום בושה.

נמצא לפי זה שהאדם הוא השופט והוא

צריך לדון ולהכריע עם מי הצדק. היינו, שהיצר הרע טוען כולו שלי, שכל הגוף שייך לו, שהאדם צריך לדאוג ולעשות מעשים שיהיה רק לטובת היצר הרע; וכמו כן היצר-טוב טוען כולו שלי, שכל הגוף שייך לו, שהאדם צריך לדאוג ולעשות מעשים שיהיה רק לטובת היצר-טוב.

ובזמן שהאדם רוצה לעשות את הדין ולבחור בטוב - אז נשאלת השאלה למה הוא צריך לבחור בהטוב ולומר שהצדק עם היצר הטוב? ואין לומר שבשביל שיקבל שכר בעולם הבא, הלא אמרו: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" וכו'. אלא האדם צריך לבחור בטוב בשביל גדלותו של ה' יתברך, וכמו שכתב הזהר הק' שצריכין לעבוד את ה' "בגין דאיהו רב ושליט וממלא כל עלמין וסובב כל עלמין" וכו', היינו שעיקר יסוד עבודתו הוא מטעם רוממות ה' יתברך.

היוצא מזה שבזמן שהאדם עושה את הדין הוא מוכרח לעסוק ברוממות ה', נמצא שעל ידי הדין מתגבה הקב"ה. ואז לאחר שהאדם כבר עשה את הבחירה בטוב - לא מטעם שכר, הקב"ה כבר יכול לתת לו כל מתנותיו ולא יהיה נהמא דכסופא, ואז הקב"ה משרה את קדושתו, היינו שנותן כבר להרגיש את הקדושה. וכל אלה המתנות נבחנות מטעם צדקה שה' יתברך נתן, היות שהאדם לא עובד מטעם שכר לכן עכשיו נקראות מתנות ה' בשם צדקה.

וה' יעזור לנו לזכות להרגיש את הקדושה, ויקוימו בנו דברי המדרש הנ"ל.

ואני מברך אתכם בכתיבה וחתימה טובה.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נ

ב"ה יום כ"א כסלו תש"ך פה בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

המפרשים הקשו על הכתוב: "ויירא יעקב מאד ויצר לו", הלא ה' יתברך הבטיחו במראה הסולם לשמרו בכל אשר ילך, כמו שכתוב: "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך", אם כן למה היה צריך להתפלל "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" וכו'?

הנה הזוה"ק (וישלח אות ע) מפרש אמירת המלאכים ליעקב: "וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו", ושואל: וכל כך למה אמרו ליה. ומשיב: בגין דקב"ה אתרעי תדיר בצלותהון דצדיקייא ומתעטר בצלותהון וכו'. היינו שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

והנה אאמו"ר זצ"ל פירש, מדוע אין הקב"ה נותן להנבראים כל טוב בלי תפילה אלא הוא רוצה שהם יבקשו ממנו ואז הוא ישפיע להם, והלא ידוע שיותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק? אלא שיש כלל, שאין אור בלי כלי. וכלי נקרא בחינת רצון. כי אין כפיה ברוחניות, משום שאי אפשר להרגיש טעם של תענוג מדבר שאין לו בו חשק, כי עיקר הרגשת התענוג תלויה במידת החשק והרצון שיש לו בדבר. לכן אין הקב"ה משפיע אלא בזמן שיש לנבראים רצון וחשק.

והרצון של האדם מתרקם דוקא על ידי התפילה, כי על ידי זה שהאדם מרגיש חסרון הוא מתחיל להתפלל, ועל ידי זה התפילה שלו מתגדלת ומתרבה עד שבא לשיעור שיהא ראוי לקבל את ההשפעה העליונה. ומשום זה "הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים", שרק על ידי זה הם יכולים לקבל שפעו ית'.

וידוע שבשפעו ית' אנו מבחינים תמיד ב' בחינות: א) אור מקיף. ב) אור פנימי. אור מקיף פירושו מה שהאדם יקבל בעתיד, ועתה אינו ראוי עדיין לקבל את ההשפעה. אור

פנימי פירושו מה שהאדם מקבל בהוה, זאת אומרת שהשפע בא לו בפנימיותו.

ולפי מה שאמרנו לעיל שעל כל דבר שמקבלים צריכים להקדים תפילה, שיהיה כלי לקבל את ההשפעה, יוצא שאפילו לאחר מה שהקב"ה הבטיחו במראה הסולם נק' זה אור מקיף. אבל בזמן שפגש את עשו, שאז הוצרך לישועה בהוה, היה צריך להתפלל ולגלות את הרצון, הנבחן לבחינת כלי על הישועה, מכיון שבלי כלי אי אפשר לקבל. וזה נקרא אור פנימי. כי ההבטחה נקראת אור מקיף, מה שאם כן כשבאים להוציא את ההבטחה לפועל צריכים תפילה, וזה נק' אור פנימי. כי אור מקיף הוא אתערותא דלעילא ואור פנימי הוא אתערותא דלתתא.

בברכת התורה והידידות
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נא

ב"ה כ"ח אדר תש"ך פה בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

הנני בזה להודיעך שקבלתי ממך את המברק לכבוד חתונת בתי שתחיה בצירוף הברכה המשולשת. ויהי רצון שיהיה במעונך תמיד ששון ושמחה ואושר ונחת.

אני כותב לך מה שאמרתי בשבת פרשת החודש. הנה רש"י מביא על הפסוק "החדש הזה לכם ראש חדשים", וזו לשונו: נתקשה משה על מולד הלבנה, באיזה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש. והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו: כזה ראה וקדש. וכמו כן רש"י מפרש על פסוק "בראשית ברא", וזו לשונו: אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית. משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים. שאם יאמרו אומות העולם לישראל, לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים. הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו.

ויש להבין: א) מדוע נתקשה משה על זה יותר משאר דברים? ב) ואם לא היה מתחיל התורה בבראשית, אפשר היה חס ושלום לומר שלא הקב"ה ברא את העולם?

ויש לפרש על דרך המוסר: הנה הארץ נקרא הגוף. והקב"ה ברא את הגוף ונתן את הגוף לאומות העולם, היינו ליצר הרע, שתיכף שנולד האדם נכנס בו היצר הרע, כמו שכתוב: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". אז היצר הרע שהוא בחינת הגוים אומרים שהגוף שייך להם, היינו שהם צריכים לשלוט עליו ויעשו ממנו כל מה שהם רוצים.

לכן לאחר י"ג שנים, כשבא היצר טוב ורוצה להכנס לתוך הגוף ושהוא ישלוט על הגוף, ורוצה לזרוק את היצר הרע החוצה, אז היצר הרע טוען: לסטים אתם. כי היצר טוב נקרא ישראל, נמצא, שהגוים אומרים שהם רוצים לגזול את הגופים מה ששייך להם, כי יש להם טענה: הלא הקב"ה נתן לנו את כל הגופים, ורק לאחר י"ג שנים אתם הישראלים היינו היצר טוב רוצים לגזול מאיתנו את הגוף הזה.

על זה באה התשובה, שהתורה מתחילה בבראשית, שישראל נקראו "ראשית". היינו, שהקב"ה ברא את העולם רק בשביל ישראל, וזה שנתן מקודם את הגוף שהגוים ישלטו עליו הוא רק מטעם שעל ידי זה יהיה מקום לבחירה ושיוכלו להנות מכל טובו ולא יהיה בחינת נהמא דכיסופא.

וזה פירוש מה שרש"י אומר: "ונתנה לאשר ישר בעיניו", היינו לישראל, שזהו תחילת

הכוונה, לתת לעם ישראל את כל השליטה על הגוף, שזו המטרה, שהיצר טוב ישלוט על הגוף. וזה פירוש "ברצונו נתנה להם", היינו: מה שנתן להיצר הרע בתחילת לידתו היה לרצונו, היינו שעל ידי זה לעם ישראל יהיה מקום לעבודת הבחירה. "וברצונו נטלה מהם", היינו שהכל היה על רצון אחד, שלא היה חס ושלום חילוף רצון אצל הקב"ה, שאי אפשר לומר שמתחילה נתן להגוים ואח"כ נתחרט ונתן לישראל, אלא הכל היה על רצון אחד, היינו על מחשבה וכוונה אחת. וזה שמדייק רש"י: "ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה" וכו'.

היוצא מזה, שבכדי שתהיה בחינת בחירה, לכן נתן מקודם את השליטה להיצר הרע. ולכן נמצא העולם בהסתרה, שעל ידי הסתרת הפנים יש מקום לבחירה.

וזה ידוע שהלבנה רומזת לשכינה, היינו לבחינת האמונה. ובכל פעם צריך האדם לחדש את האמונה. וזה שנתקשה משה, כי הלבנה בזמן חידושה היא בתכלית הקטנות, היינו שהוא זמן ההסתרה. ואז אמר לו הקב"ה: "כזה ראה וקדש", שהקדושה היותר גדולה היא דוקא בזמן שהאדם יכול לקדש את עצמו אפילו בזמן ההסתרה הכי גדולה, ואז ... ליציאת מצרים.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נב

ב"ה, מ"ח למב"י תש"ך פה וינה יע"א

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

הנה חג השבועות ממשמש ובא, שהוא זמן מתן תורתינו. ידוע ששבועות הוא בחינת מלכות בעולמות והלב בהאדם. כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל על "מקדש שביעי", ששביעי הוא מלשון שָׂבְעִי-הוא.

דכוונתו, שה' יתברך מלביש בלב האדם, וזמן מתי יכולים לפרש שהתורה מתלבש בנפש האדם לכן נקרא שבועות - ונקרא מתן תורה, דהיינו שהתורה מתלבש אז בלבות כל אחד ואחד מהכלל ישראל. שבזמן הספירה מפסח עד שבועות הוא בחינת טהרת הכלים, שהוא בחינת טהרה בליבא ומוחא. וכשהכלים נגמרים זוכים אז לבחינת תורה.

ולכן, לפני פסח היה הכנה בטהרת הכלים על בחינת אמונה, הנקרא בחינת מצוה, ועל ידי יציאת מצרים זכו לבחינת אמונה בסוד "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". ואחר פסח, מתחיל העבודה לטהרה לבחינת הכנה לקבלת התורה. ובזמן כשהתורה מתלבשת בנפש האדם, אז נקרא שבועות זמן מתן תורתינו.

ואנו צריכים לרחמי שמים, שיתן לנו את הכח לצאת ממצרים ולזכות לבחינת אמונה. כי הרבה מצבים עוברים עד שזוכים לבחינת אמונה.

יש לפעמים שאין להאדם שום צורך בבחינת אמונה על דרך הטהרה, כי חושב בנפשו שיותר כדאי לו ללכת בדרכי הרגילות כמו שנראה לעיניו, כי כל החסידים ואנשי מעשה הולכים בדרך מצות אנשים מלומדה, היינו על דרך הרגילות. והלואי שבדרך זו יהיה לו הרצון בשלמות לשמור את התורה והמצוות.

כי הוא רואה שגם בזה הוא עומד במצב של ירידה, ולפעמים אין לו זמן לחשוב על זה, היינו שעוסק בתורה ומצוות בלי שום חשבונות, שהתורה ומצוות מה שהוא עושה לא כדאי להכנס בחשבונות. כי ענין חשבון מה שהאדם עושה, הוא בכדי להרויח משהו. והוא נמצא אז במצב שיותר כדאי לעשות חשבון בצרכיו גשמיים, כי עיקר חיותא הוא דווקא בגשמיות.

אבל צריכים לזכור הכלל שאמר אאמו"ר זצ"ל, כי עיקר העונשין הוא על זמן שאדם עוסק בתורה ומצוות, ועל זמן שהוא נמצא במצב שכל חיותא הוא רק גשמיות, אזי דינו כדין בהמה. ורק שעוסק בתורה ומצוות, ואינו זהיר שיהיה על דרך הטהרה, זה נקרא עובד עבודה-זרה.

לכן בזמן שהאדם מסכים בדעתו לעשות משהו בתורה ומצוות, אזי כדאי לעבוד לשם שמים. כי עיקר העבודה מתחיל בבחינת מוחא, מה שאם כן בבחינת ליבא, הוא עבודה אחרת לגמרי. כי אז נקרא עבודתו לצאת מבחינת בהמה ולהיות אדם, שעל זה נאמר "אתם קרויים אדם", ואז מתחיל עבודת האדם בבחינת מוחא, שמתחיל לשקול במאזנים את בחינת ידיעה, ובחינת אמונה איזהו מהן יותר כדאי הוא לו, ומתחיל להתרעם, מדוע ה' יתברך אינו מזכה אותו עם בחינת ידיעה.

ובזה יש לפרש את דברי הגמרא, "אמר רבי יהודא אמר שמואל משום רבי מאיר, כשהיתי לומד אצל רבי עקיבא הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו וכו', וכשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך, שמלאכתך מלאכת שמים הוא. שמא אתה מחסר אות אחת או מייתר אות אחת, נמצא אתה מחריב את כל העולם כולו.

ואמרתי לו, דבר אחד יש לי וקנקנתום שמו, שאני מטיל לתוך הדיו. אמר לי, וכי מטילים קנקנתום לתוך הדיו, והלא אמרה תורה "וכתב, ומחה"- כתב שיכול למחות. מאי קא אמר ליה ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה, לא מיבעי בחסרות וביתרות דלא טעינא דבקי אנא, אלא אפילו מיחוש לזבוב נמי, דלמא אתי ויתיב אתגיה דדלת ומשוי ליה ריש" וכו' [לא רק בחסירות ויתירות איני סועה שבקי אני, אלא אפילו לחוש לזבוב גם כן איני חושש שמא יבא וישב על תג הדל"ת וימחקה ויעשה אותה ר"ש] (עירובין י"ג ע"א).

ויש לפרש לבלר, האדם בזמן שעוסק בעבודת ה' נקרא "סופר", מלשון "כתבם על לוח לבך". חסר ויתיר או שחסר לו ימין או שמוסיף בחינת שמאל, היינו ב' פעמים קן, כמו שאמרו חז"ל "יכולים לטהר את השרץ בקן טעמים". לכן יש ב' פעמים, קן טמא וקן טהור. דיו נקרא שחרות, כי היגיעה נקרא בחינת חושך.

ויש להבין אם רבי ישמעאל אמר לו, הווי זהיר בחסר ויתיר, מהו התירוץ שרבי מאיר אמר לו שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו.

ויש לפרש, בזמן שרבי מאיר אמר לו שהוא לבלר, היינו שעוסק בעבודה על דרך הטהרה, אז אמר לו הוי זהיר בחסר ויתיר. היינו, שלא יהיה לו חסרון באמונה ויתרון בידיעה. על זה השיב לו, שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו. היינו, בזמן היגיעה שנקרא שחרות, ידיו הוא מטיל (ידיו) שם, בחינת קן טמא וקן טהור. וממילא יש לו תמיד מקום על בחינת אמונה שאצלו הק - קנתום במשקל שווה.

ושאל, וכי מטילים קנקנתום לתוך הדיו, וכי ממקום החושך נותנים שם קן טהור, הלא צריך להיות כתב שיכול למחות. היינו, כי בזמן היגיעה שהוא זמן קבלת אמונה, שזה דווקא שיכולים למחות את הכתב, ומכל מקום הוא לא מחה, שאז במצב הזה כשהוא מכריע ומקבל עליו את האמונה זה נקרא כתב גמור, שהוא כלי הראוי לשכון שם אור ה' יתברך.

ועל זה מקשה הגמרא, מאי קא אמר ליה ומאי קא מהדר ליה (ופירש רש"י, אזהר ליה על חסר ויתיר, ומהדר ליה, קנקנתום יש לו. ורש"י פירש על קנקנתום נקרא כתב שאינו יכול למחות משום שרשומו ניכר).

ומתרץ הגמרא, שהוא השיב לו שהוא נזהר בחסר ויתיר כנ"ל, וכמו כן אפילו מיחוש לזבוב נמי, דילמא אתי ויתיב על תגא דד' ומחיק ליה ומשויה ליה ריש. כי ענין זבוב, היינו מחשבה זרה, מחיק את הדלת ועושה אותה לריש (עיין בתחילה ההקדמה לספר הזהר באות ר').

היינו, בין בזמן המצוה, שאז הדין שלו צריך שמירה בחסר ויתיר, היינו שלא ירצה אמונה יהיה למטה מחשיבות הידיעה, ונקרא ש"חסר" את חשיבות האמונה, ו"יתיר", שנותן חשיבות מרובה לבחינת ידיעה.

ובזמן כתיבת דיו של בחינת התורה, אז נקרא שוהיר על התג של ה-ד' שהוא בחינת גומל חסדים, ואם יש לו "זבוב", היינו מחשבה שלא על דרך הטהרה, אז אינו רוצה להיות גומל חסדים, ואז נקרא "רש אין כל". ועל ידי זה מטיל תמיד בחינת הקנקנתום. שהוא נזהר תמיד, שיהיה משקל שווה, אזי הוא בטוח שיעמוד איתן במצבו.

כי בזמן שהוא רואה שהוא עומד תמיד בפרשת דרכים, אז ממילא נמצא בשליטת השמירה, ועל ידי זה לבוא לתכלית השלימות.

ה' יזכנו לבוא לתכלית השלימות ולצאת לאור התורה על דרך הטהרה.

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצוקללה"ה

אגרת נג

ב"ה ו' חנוכה תשכ"א פה בני ברק יע"א

לכבוד ידידי ...

מאד אני משתוקק לדעת מה נשמע אצלך בכלל ובפרט מכל בני ביתך שיחיו. אצלי לעת עתה אין שום חדשות ומקוים לה' שנשמע בשורות טובות. ואסיים מכתבי בדברי תורה.

הנה חז"ל אמרו: "מאי חנוכה? דתנו רבנן" וכו'. הנה חנוכה הוא אותיות חנו - כה, שבכ"ה בכסלו היתה להם חניה מהמלחמה. כי ענין חניה שייך דוקא באמצע העבודה. וענין שחונים באמצע הוא בכדי לקחת עוד כוחות שתהיה יכולת להמשיך בעבודה.

וצריכים להבין, מה יש להם עוד לעשות אחר שכבר גמרו את המלחמה הראשונה, ומה צריכים הם עוד לעשות עד שיכולים לומר שכבר גמרו את המלחמה?

הנה מצינו שבבית שני גזרו היוונים גזרות על ישראל ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות. נמצא לפי זה שכל הנס היה בזה שאחרי המלחמה היתה להם היכולת לעסוק בתורה ומצוות. וזה נקרא שהנס היה רק על רוחניות. מה שאין כן בפורים היה הנס על הגופים, היינו על גשמיות. לכן בחנוכה ניתן לנו להזכיר את הנס בהלל והודאה ולא במשתה ושמחה, אבל בפורים "משתה ושמחה" כתיב, היינו בדברים הנוגעים גם להגוף, משום שאז היה הנס על הגופים, הנקרא גשמיות.

ולהבין כל זה על דרך העבודה בדרך ה'. הנה חז"ל אמרו: "בכל לבבך - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע". ויש להבין, איך יכולים לעבוד את ה' ביצר הרע? ומקודם צריכין להבין מה הענין של יצר הרע. הנה ידוע מזה שכבר דברנו שהיצר הרע הוא הרצון לקבל לעצמו, היינו מזה שהאדם רוצה להנות את עצמו זה גורם לו כל החטאים, דהיינו, מה שרוצה לעשות עבירות הוא רק מזה שרוצה לקבל הנאה לעצמו, לכן הוא גונב וגוזל ומשקר וכדומה, ולא רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים מטעם ש"עבדא בהפקירא ניחא ליה".

מה שאם כן היצר טוב הוא בזה שרוצה להנות לאחרים - או שרוצה להנות לבריות, או שרוצה להנות לה'. שזה ענין המצוות שבין אדם לחברו ובין אדם למקום.

הנה הקב"ה ברא את העולם בכדי להיטיב לנבראיו, ומשום זה נקבע בנבראים רצון לקבל תענוג להנות את עצמם, ולא להשפיע לאחרים. לכן בזמן שהאדם צריך לעבוד בכדי להנות לאחרים זה קשה לו מאד, משום שזהו נגד הטבע.

ומה שהתורה מחייבת אותנו לעבוד על מנת להשפיע זהו רק ענין של תיקון, בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא. משום שמי שמקבל מתנה מחברו הוא מתבייש לקבל, וה' רוצה שיהיה שלמות בתענוגים שהוא רוצה לתת לנו, לכן נתן לנו עבודה ויגיעה, שכל אחד יקבל לפי ערך עבודתו, שאז אם האדם בא למדרגה שיכול לקבל כל התענוגים וכל

כוונתו תהיה רק על מנת להשפיע נחת ליוצרו אז יהיה שלמות בתענוגים.

לכן יש לנו שתי עבודות: א) עבודה של יצר טוב. היינו שלא רוצה לקבל שום תענוג לעצמו אלא כל מעשיו הם רק להשפיע, ולכן הוא מתפלל ולומד ועוסק במצוות. וזה נקרא בחינת נשמה, בחינת רוחניות. ולזו המדריגה זכו בחנוכה, היינו שהיוונים לא נתנו להם לעסוק בתורה ומצוות - ומעבודה זו היתה להם חניה.

ב) אבל עדיין לא נגמרה בזה המלחמה, היינו שיש להם עכשיו העבודה לקבל את כל התענוגים מה שה' רצה שהנבראים יקבלו, וצריכים עכשיו לעבוד לבוא לידי מדרגה שיוכלו לקבל את כל התענוגים - וכל כוונתם תהיה רק להשפיע בזה נחת רוח לה'. ואז כשמקבלים את כל התענוגים נבחן שהוא עובד את ה' עם היצר הרע, היינו שהוא עושה מצוה בזה שמקבל את התענוגים עם הגוף. לכן בזמן שמצליחים ויכולים לקבל את כל מה שה' רוצה לתת להם, אז נקרא הנס בשם גאולת הגופים, שהנס היה על בחינת הגוף שהוא הרצון לקבל כנ"ל.

לכן בפורים "משתה ושמחה" כתיב, שזה מרמז לנו שהנס שייך להגוף, היינו לגשמיות. לכן בפורים "קיימו וקבלו", שזה נקרא כבר גמר המלחמה. מה שאם כן בחנוכה היתה רק חניה מהמלחמה וצריכים להמשיך הלאה, לכן בחנוכה הרמז הוא חנו - כ"ה.

וה' יאיר עינינו ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימנו אמן.

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת נד

ב"ה א' ניסן תשכ"א פה בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

הנני להודיעך שהשגתי את חמשת הגליונות שבספרך ונהנתי מזה מאד.

הנה אמרתי השבוע פירוש על מה שהזהר (תזריע אות ט) מקשה וזו לשונו: "ר' אחא אמר, הא תנינן דקב"ה גזר על ההיא טפה אי איהו דכר אי איהי נוקבא, ואת אמרת אשה מזרעת תחילה יולדת זכר. אמר רבי יוסי, ודאי קוב"ה אבחין בין טפה דדכורא ובין טפה דנוקבא, ובגין דאבחין ליה, גזר עליה, אי להוי דכר או נוקבא".

ואאמו"ר זצ"ל מפרש בפירוש הסולם וזו לשונו: "למדנו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר. ר' אחא אמר, זה שלמדנו שהקב"ה גוזר על הטפה אם הוא זכר או נקבה, ואתה אומר אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, וא"כ לא צריכים לגזירת הקב"ה. אמר רבי יוסי, ודאי שהקב"ה מבחין בין טפה של זכר ובין טפה של נקבה, ומשום שהבחין בה, גזר עליה, אם תהיה זכר או נקבה".

ומפרש: "כי ג' שותפין באדם, הקב"ה ואביו ואמו. שאביו נותן הלבן שבו, ואמו האדום שבו, והקב"ה נותן הנשמה. ואם הטפה היא זכר נותן הקב"ה נשמה של זכר, ואם נקבה נותן הקב"ה נשמה של נקבה. ונמצא שבזה שאשה הזריעה תחילה עוד לא היתה הטפה בסופה לזכר - אם הקב"ה לא שלח בה נשמה של זכר. והבחנה זו שהקב"ה מבחין בהטפה שהיא ראויה לנשמה של זכר או של נקבה, נחשבת לגזרה של הקב"ה, שאם לא הבחין בזה ולא שלח נשמה של זכר לא היתה נגמרת הטפה להיות זכר".

ולהבין זה על דרך המוסר נוכל לפרש: שכל לידה יכולה להיות רק על ידי זכר ונקבה. כי ענין זכר הוא כח ההשפעה שישנו באדם,

ונקבה היא בחינת כח הקבלה שישנו באדם, היינו מה שאדם רוצה להנות את עצמו, שענינו הוא שכל דאגותיו הוא רק שעובד להנאת עצמו. ועל ידי שני כוחות אלה יש לו עבודה בבחינת בחירה, להיות בוחר בטוב היינו לשם שמים, ולמאוס ברע שהוא למלא תאוותיו.

וענין זריעה פירושו הוא כמו שנותנין איזה זרע בקרקע ואינו מוציא פירות, ורק בזמן שהזרע שנתן בקרקע נתבטל ונרקב אז הוא מוציא פירות. לכן זריעה בדרך המוסר פירושה: דבר שמתבטל נקרא בשם זריעה.

ובזה נבין את כל הנ"ל. הנה אשה מזרעת תחילה הכוונה היא, שענין תחילה הוא המחשבה, היינו, אם תחילת מחשבתו היא לבטל את הכח של קבלת התענוג רק לצורך עצמו - ממילא "וילדה זכר", היינו מביטול כח הקבלה יוצא כח השפעה, שאז רצונו להשפיע נחת רוח לה'.

ואם איש מזריע תחילה, שתחילת מחשבתו היא לבטל את כח ההשפעה שלו, ממילא "וילדה נקבה", אז המעשה שהמחשבה מולידה הוא לקבל, רק למלא את תאוותיו.

וזה פירוש שהקב"ה מבחין על הטפה, היינו על המחשבה, אם היתה כוונתו לשם שמים או שהיתה לצורך הנאת עצמו. ואם הוא זכר, היינו שביטל את כח הקבלה שלו, שזה פירוש אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, אז הקב"ה גוזר על הטפה שיהיה זכר. וענינו הוא, שרק הקב"ה יכול להבחין ולידע את האמת אם היתה כוונתו לה', ואז הקב"ה נותן לו נשמה של זכר, כמו שאמרו רז"ל: "הלומד תורה לשמה וכו' מגלין לו רזי תורה", שה' יתברך מגלה לו את סודות התורה.

ואם הוא נקבה, היינו שביטל את כח ההשפעה שלו שנקרא זכר, אז יולדת נקבה, היינו שהמעשה שהוא מוליד הוא רק להנאת עצמו, ואז אין הקב"ה נותן לו את הסיוע מלמעלה, אלא הוא כמו שאמרו רז"ל: "הבא לטמא פותחין לו".

נמצא, בזה שהקב"ה מבחין וגוזר - כך הוא נעשה באמת, כי רק ה' יודע את האמת, כי יכול לרמות את עצמו ולחשוב שכל כוונותיו הם לשם שמים, אבל בזמן שה' מקרב אותו ונותן לו את השגת נשמת התורה, אז הוא יודע שנולד זכר, שהמעשה שהוא עושה הוא לשם שמים, ואז הוא זוכה לגילוי סודות התורה ונעשה כמעיין המתגבר וכו' ואז הוא זוכה לבוא לשלמות האמיתית.

ואסיים מכתבי בברכת חג שמח וכשר.

מאת ידידו המאחל לו ולמשפחתו כל טוב סלה
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נה

ער"ה לאילנות תשכ"ב בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

אני מודה לך עבור ההזמנה לחתונה שהשגתי. אני מצטער בזאת שלא אוכל להשתתף בשמחתכם מקרוב, אבל אני אשתתף מרחוק, כי ענין שמחה הוא דבר רוחני, וברוחניות המקום לא יכול לפעול מאומה, כי רק בגשמיות המקום מרחק או מקרב מה שאין כן ברוחניות יכולים להשתתף בשמחתכם אפילו בריחוק מקום, כי רק לקירוב לבבות אנו צריכים. ואני שולח את ברכתי להחתן נ"י עב"ג תחי', יהי רצון שיהיה דור ישרים יבורך ושיהיה בנין עדי עד.

ודרך אגב אני כותב לך מה שאמרתי בענין ט"ו בשבט. הנה חז"ל אמרו: "אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב כי האדם עץ השדה, וכי אדם עץ שדה הוא? אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרת, וכתיב אותו תשחית וכָרַתָּ, הא כיצד? אם תלמיד חכם הגון הוא, ממנו תאכל ואותו לא תכרת. ואם

לאו, אותו תשחית וכרת".

ויש להבין, איזה שייכות יש לתלמיד חכם הגון עם עץ השדה, כי הפסוק אומר: "לא תשחית את עֵצָהּ לְנַדֹּחַ עליו גרזן כי ממנו תאכל וכו'. רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וְכָרַתָּ". אם כן הפסוק מדבר מעץ ומה ראיה היא מכאן לאדם.

והנה הזוה"ק אומר: "אל אחר איסתרס ולא עביד פירי". היינו, מי שהוא לא עובד לשם שמים אינו רואה פירות בעבודתו. ומה הם הפירות? - הנה במדרש: "אלה תולדות נח. הדא הוא דכתיב פרי צדיק עץ חיים. מה הן פירותיו של צדיק, מצות ומעשים טובים". עד כאן לשונו.

והנה בגמרא לפני המאמר של רבי יוחנן מובא שם: "תניא רבי בנאה אומר, כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, שנאמר: עץ חיים היא למחזיקים בה, ואומר: רפאות תהי לשרך וכו'. וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, שנאמר: יערוף כמטר לקחי, ואין עריפה אלא הריגה, שנאמר: "ועורפו שם את העגלה בנחל". ויש להבין מהי סמיכות הענינים .

אלא יש לפרש על דרך המוסר, שרבי יוחנן שואל: "וכי אדם עץ שדה הוא", היינו איזו השתוות יש בין אדם לעץ השדה, מה אנחנו לומדים מזה שהשוה הכתוב אדם לעץ השדה? ולזה מביא ראיה מהפסוק דכתיב "ממנו תאכל ואותו לא תכרות" וכו' - שהכוונה על תלמיד חכם. אם הוא הגון, היינו שלומד לשמה, שענינו הוא שהוא לומד דברים שיביאוהו לעשות פירות, פירוש, שהלימודים האלו יביאו לו שיהיה לו פירות, היינו מצוות ומעשים טובים - לימוד זה הוא ילמד, משום שעל ידי זה יזכה לסם החיים. וזה פירוש "ממנו תאכל ואותו לא תכרת". ואם לאו, אם תראה שהלימודים האלו שהוא לומד לא יביאוהו לעשות מצוות ומעשים טובים, הנקראים פירות, אז תדע שזה שייך לסטרא אחרא ולא להקדושה.

ומזה המנהג לאכול פירות בחמשה עשר בשבט, לרמז שאנחנו הולכים בדרך הקדושה, שיש לנו פירות.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב סלה.
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נו

ב"ה ד' סיון תשכ"ב פה אנטוורפן, יע"א

לכבוד...

מפני שאני נע ונד, אז המכתבים לא מגיעים לי בסדר. רק בשבוע שעבר קיבלתי את המכתבים הראשונים מארץ ישראל אני כתבתי כבר ד' מכתבים לירושלים לאלו שכתבו אלי, והם ...

ובקשר להמאמר שאתה רוצה שאבאר זה באריכות יותר, אז אני חוזר עוד הפעם את כל המאמר.

הנה אמרו חז"ל: "אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר, שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהאי עיילי".

ופירש רש"י: יראת שמים דומה לפתחים חיצוניים שדרך להם נכנסים לפנימיים. כך, אם ירא שמים הוא, נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו. "מכריז רבי ינאי, חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עביד" [חבל על מי שאין לו דירה ושער לדירה הוא עושה] (שבת ל"א).

ויש לשאול:

א. רבה בר רב הונא מדמה יראת שמים לחצוניות ותורה לפנימיות, שאומר "ומפתחות חיצוניות לא מסרו לו, בהאי עיילי", זאת אומרת אם אין לו יראת שמים איך יכנס

להפנימיות. ורב ינאי מדמה יראת שמים להפנימיות. כי אמר שיראת שמים דומה לדרתא, ותורה רק לתרעא היינו לשער, ששער הוא חיצוניות. נמצא הוא סובר שתורה היא חיצוניות.

ב. מאי מוסיף רב ינאי על רבה בר רב הונא, ואמר חבל, ונותן משל ר' ינאי.

הנה ידוע שתכלית הבריאה הוא להטיב לנבראיו. ובכדי שנוכל לקבל את הטוב מה שהוכן בעדינו, אנחנו זקוקים להכשרה, שהוא ענין השתוות הצורה. שהפירוש הוא שיהיה כל כוונתו רק להשפיע, ולא לקבל לעצמינו.

ואחר זה זוכין לאור הגנוז המלובש בתורה הפנימית (כשמשיגים את האור הגנוז המלובש בתורה הפנימיות, נקרא אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא). שעל זה אמרו חז"ל "אין טוב אלא תורה" ועליה נאמר "הנחמדים מזהב" וכו' היינו שאור החיים המתוק לחיך, מלובש בתורה הפנימיות.

וזה ידוע שאדם עיר פרא יולד, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וכמו שאמרו חז"ל, "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מפני המאור שבה מחזירו למוטב" (ירושלמי חגיגה).

וכבר פירשתי המאמר הזה, כי זה קשה להבין, איך שייך לעזוב את ה' ולשמור את התורה. איך יתכן תורה בלי הקדוש ברוך הוא, שעל זה דרשו "אותי עזבו", אלא התירוץ כתוב בצידה - מפני המאור שבה מחזירה למוטב.

שהפירוש, בזמן שהאדם רוצה לקרב את עצמו להקדוש ברוך הוא, אז אומר לו הקדוש ברוך הוא, שכל זמן שהאדם עדיין משוקע בתאוות רעות, אין הקדוש ברוך הוא יכול לקרבו. כי אז עדיין האדם במדת השקר, והכתוב "דובר שקרים לא יכון נגד עיני". וכשאדם במדת הגאות, אומר הקדוש ברוך הוא, "אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד", וכדומה.

אלא, על ידי זה שהאדם ישמור את התורה, שהמאור שבתורה מחזירו למוטב, היינו שיצא אז מהמידות רעות, הנקרא לקבל, ויוכל לעסוק בבחינת להשפיע, שזה נקרא שמחזירו למוטב, כמו שכתוב "רחש לבי דבר טוב, אומר אני מעשי למלך" (תהלים מ"ה).

היינו, שכל מעשיו שהוא עושה הוא רק להשפיע להמלך. ורק לאחר זה הקדוש ברוך הוא מקרבו. והאדם הזה זוכה לאמונה בקביעות (כמו שכתוב בהסולם להקדמת ספר הזהר).

לכן, בכדי שהאדם ישיג יראת שמים, ויוכל לעשות מעשים טובים, אין לו עצה אחרת, כמבואר מדברי הירושלמי, רק "תורתי שמרו". היינו, על ידי התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב. ואחר כך, שיחזור למוטב, היינו שישיג יראת שמים על ידי התורה, אז יזכה לתורה הפנימיות, היינו האור תורה שמלובש בהתורה החיצוניות.

כמו שאמרו חז"ל: אור שנברא ביום א', שראה אדם מסוף העולם עד סופו, ונסתכל הקדוש ברוך הוא במעשיהם של דור המבול ודור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים עמדו וגנזו. והיכן גנזו - בתורה.

ובזה נוכל לפרש את דברי רבה בר רב הונא, שמדמה יראת שמים למפתחות חיצוניות, ותורה לפנימיות.

כי כוונתו לאדם שרוצה לזכות לפנימיות התורה, ששם כל החיים והטוב והעונג, מטרם שמשתדל לקנות יראת שמים, נמצא שחסר לו ההכשרה המותאם שיהיה ראוי לקבל את האור הגנוז, כמו שכתוב "וימנע מרשעים אורם" (עיין "מסילת ישרים" בתחילתו). ומטרם שהאדם מתקן מעשיו הרעים, ויש לו בחינת יראת שמים, אין הוא מוכשר לקבל את הטוב.

נמצא, שיראת שמים נקראת חיצוניות, היינו על ידי יראת שמים יהיה מוכשר לקבל את התורה הפנימיות. לכן דעתו, מי שרוצה לקבל פנימיות התורה, מטרם שיש לו יראת שמים, הרי זה דומה למי שיש לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהאי עיילי. הלא אין לו יראת שמים, ואינו מוכשר לקבל את הטוב והעונג.

על זה נתרגש רבי ינאי ומכריז, חבל דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. היינו, מדברי רבה בר רב הונא משמע, שמי שרוצה לזכות לפנימיות התורה, ראשית כל הוא מוכרח לקנות

יראת שמים, שזהו חיצוניות לפנימיות התורה.

נמצא שעיקר הוא, שהאדם צריך לקנות יראת שמים. שאז יהיה יראת שמים דומה לחדר, שיכולים לשים בתוכה חפצים ורהיטים נאים וחפצי יקרי ערך. מה שאם כן, אם אין לו מקום להכניס את הדברים, דברים לא יכולים לתת לו. ואצל רבי ינאי יהיה יראת שמים דרתא, היינו בית, שבתוכו יכניס את פנימיות התורה.

לכן, כשראה שעיקר מה שהאדם צריך להתיגע ולקנות בעולם, הוא היראת שמים, שזהו כל הבית קיבול על התענוגים העליונים. וכשראה שבני אדם לומדים תורה כל ימיהם, ואין כוונתם לקנות יראת שמים על ידי זה, היות שענין למוד התורה צריך להיות על דרך הירושלמי הנ"ל, בדרשה "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו - שהמאור שבה מחזירו למוטב", שהכוונה שעל ידי למוד התורה יזכה להיות טוב.

היינו, שעל ידי המאור שבתורה, הגם שעדיין לומד שלא לשמה, מסבת שעדיין לא זכה ליראת שמים, ואיך יכול ללמוד לשמה מטרם שזכה לבחינת אמונה, שענינו יראת שמים, אלא על ידי המאור שבתורה שלא לשמה, זוכה אחר כך ליראת שמים שנקרא שמחזירו למוטב.

נמצא, שהתורה דשלא לשמה, הוא השער שדרך בו נכנסין ליראת שמים, שנקרא דרתא היינו בית (בית קבול על הטוב שבפנימיות התורה). לכן הוא מוסיף על דברי רבה בר רב הונא ואמר, חבל מי שאין לו דרתא, היינו שעדיין אין לו יראת שמים, ותרעא לדרתא עביד.

כי סדר העולם הוא, מי שחושב לבנות לו בית, הוא יכול לסדר לו דלת לצורך הבית שיהיה לו אחר כך. אבל אם הוא לא חושב לבנות לו בית, לאיזה צורך הוא עושה לעצמו דלת.

לכן מכריז רב ינאי, בשלמא שהאדם דואג ליראת שמים שהוא בית, כדאי לו ללמד תורה, כי התורה יביא לו את המאור, שעל ידי המאור הוא יזכה ליראת שמים, שמכונה בשם בית, להכניס בתוכו את פנימיות התורה.

אבל אם הוא לא דואג לזכות ליראת שמים, כי אין לו צורך ביראת שמים, ולמה לו להטריח את עצמו לבלות את הזמן שיש לו בחיים בתורה, כי זה רק דלת להכנס להבית, שמכונה יראת שמים.

אבל אם אין בדעתו לקנות יראת שמים, נמצא שמטריח את עצמו בחנם, ללא תועלת. כי ענין התורה דשלא לשמה, הוא רק פתח שעל ידו נכנסין ליראת שמים. ואז כשיש לו יראת שמים, שייך לומר, שלומד תורה לשמה. אבל כשאין לו יראת שמים, שאין לו אמונה, נשאלת השאלה לצורך מי הוא לומד.

מה שאם כן כשהאדם רוצה לקנות לעצמו יראת שמים, והרע שבקרבו לא נותן לו את הכח שיוכל להאמין בה', אז נתנו לנו חז"ל עצה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. היינו שיזכה ליראת שמים ובחינת אמונה בה', שידע לשם מי הוא לומד. וזה נקרא בית.

והלומד תורה לשמה, שהכוונה שיש לו יראת שמים, אז זוכה לדברים הרבה. כמו שאמר רבי מאיר (באבות), שנעשה כמעין המתגבר ומגלין לו רזי תורה. שסודות התורה בחינת הטוב והעונג, וזה תכלית הבריאה שמקבל טוב ועונג.

היוצא מכל הנ"ל, דלת נקרא תורה שלא לשמה, שפירושו שעדיין אין לו יראת שמים. ודרתא, שהוא בית, נקרא יראת שמים. כי לאחר שמקבל את המאור התורה שנמצא בשלא לשמה, אז הוא זוכה לשמה, היינו לאמונה בה', שאז יעשה הכל לשם שמים. ואחר כך הוא זוכה לתורה הפנימית, שהוא הטוב והעונג שנקרא רזי תורה, כמו שכתוב במשנה אבות.

אני חושב שביארתי זה די היטב, ואם יש לך מה להעיר על זה, תכתוב לי אז אדע מה לתקן.

התחלתי את המכתב ורק היום (ט"ז סיון) גמרתי אותו. השבוע קבלתי מכתבך מיום ח' סיון, אני מודה לך מאד על הפרטים שאתה כותב לי, נא להמשיך.

ברוך שלום הלוי אשלג

באאמו"ר בעל הסולם זצקל"ה.

אגרת נז

ב"ה ערב שבועות תשכ"ב פה אנטוורפן יע"א

שלום וכל טוב סלה ל...

אין לי לכתוב לכם שום חדשות, אני נע ונד ממקום למקום וממדינה למדינה עד שנגיע חזרה לארץ ישראל. אבל אנחנו צריכים לקוות שכשנחזור לארץ נזכה להרגיש את טוב טעמה של ארץ ישראל, ואז כבר לא יהיה צורך בגלות. כי ענין הגלות בא רק בזמן שלא שומרים את ערכה של הארץ, וממילא אין מכבדים את הארץ כפי שהיא ראויה, לכן הארץ זורקת את האדם לחוץ לארץ, כמו שכתוב: "ותקיא הארץ" וכו'.

והגם שקבלת התורה היתה במדבר דוקא, אבל הכוונה היתה שנקיימה בארץ. לכן אם מקבלים בעת קבלת התורה שנקיים אותה בארץ אז זוכים להכנס לארץ ולקיים התורה. אבל בלי תורה אי אפשר להכנס לארץ, כי רק המאור שבתורה מחזירו למוטב.

וזה ענין "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם". כידוע, שיש בחינת "תורת ה'" ובחינת "תורתו". ובעצרת, שהוא ענין קבלת התורה, צריך להיות לכם, היינו שיהיה בחי' תורתו, אחרת לא קבלת התורה אלא שנק' "תורת ה'". ועל ידי תורת ה' זוכים למאור התורה, ועל ידי זה זוכים להכנס לארץ ישראל, ואחר כך זוכין לבחי' תורתו, שהוא בחי' תורה שבאה אחרי ארץ ישראל.

אבל אז בזמן קבלת התורה על ידי משה רבנו ע"ה זכו תיכף לבחי' חירות, כמו שאמרו חז"ל: "אל תקרי חַרות אלא חֵירות", ולא היו משועבדים אז להכנס לארץ ישראל הגשמית וזכו תיכף לארץ ישראל הרוחנית. אבל זה היה לפי שעה, ואחר כך אמרו חז"ל ששני הכתרים שקבלו ישראל בשעה שהקדימו נעשה לנשמע נלקחו מהם.

ואז התחילה עבודה מחדש, כדי להכנס לארץ ישראל ולזכות באור התורה, ואחר כך התורה ממש, הנק' שמותיו של הקב"ה.

ה' יעזור לנו שנזכה להבין את מעלת ערכה של ארץ ישראל ולידע איך להחשיבה שלא תקיא אותנו חס ושלום. כמו שכתוב בזהר הק' (תזריע אות ו) על פסוק "אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה". ומקשה הזהר הק': ורחוק מפנינים מקחה מבעיא ליה, מדוע כתוב מכרה. ומשיב, שמי שאינו יודע לשמור אותה ולהעריך אותה היא מוכרת את האדם לקליפות, לכן כתוב מכרה.

לכן נקוה שמהיום והלאה נדע איך ללכת בדרך הישר, ונזכה לקבלת התורה. ואברככם בחג יו"ט שמח.

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת נח

ב"ה ערב חג השבועות פה אנטורפן יע"א

לכבוד ידידי ...

בדבר שאלתך, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שהמשמעות הוא שבלי הרוח שטות לא היה עושה את העבירה, אם כן למה נכנס בו הרוח שטות, הלא עדיין לא עשה שום עבירה, ומי הוא הגורם שיכנס הרוח שטות. ואם הוא כבר נכנס, מה הוא אשם בזה, הלא כבר אין הבחירה בידו, כי הרוח שטות הוא הגורם לזה.

והענין הוא, חז"ל אמרו "עין רואה והלב חומד", היינו הראיה גורמת לחטא. וענין ראיה

ענינו הוא בין ראית עינים בדבר אסור, או בראיה שכלית היינו מחשבה זרה.

הנה חז"ל אמרו, "הנאה הבאה לו לאדם בעל כורחו ... לא אפשר ולא קא מכוון כולי עלמא לא פליגי דשרי" וכו' (פסחים כ"ה ע"ב).

וזה ידוע, שעל הראיה ועל המחשבה אינו בידו לשלוט, לכן בזמן הראיה אין החטא עדיין נגמר. אלא אחר כך, כשהלב חומד, אז מתקיים החטא. והיות שהיה לו ראיה על החטא, אז הוא מחויב תיכף לעשות תשובה על הראיה, בכדי שלא יביאו לו לידי חמדה. ואז עדיין היה בידו הבחירה כי עדיין לא חטא.

ואם לא נתעורר תיכף לשוב על האונס, שנקרא ראיה, אז האונס הוא גורם לחמדה הנקרא שוגג. ובאם לא עשה תשובה על השוגג היינו על החמדה, הוא בא לידי מזיד.

והרוח שטות נכנס לאדם תיכף לאחר הראיה, אם הוא לא עשה תשובה על הראיה, אז הרוח שטות נכנס בו מטעם תיקון. כי בו בעת שאין יודע לשמור את עצמו, לעשות תשובה על המחשבה, נמצא שהוא פוגם בכבוד שמים. ונקרא זה בחינת "יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו". כי המחשבה מוכרח לבוא לידי חמדה.

אז הוא תיקון גדול, שאין הוא מרגיש בגדלות ה', והרוח חכמה שהיה בו מסתלק ממנו. אז ממילא אין הוא פוגם כל כך בגדלות ה', מטעם שאינו מרגיש אז ה', כי רוח שטות נכנס בו.

וזה פירוש "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות". שזה מלמדינו, שהאדם צריך לדעת, כי כל החשבונות מה שהוא עושה בעת החטא, הגם שהוא חושב שהחשבונות שלו הם מלא חכמה, אזי אמרו לנו חז"ל, שהאדם ידע שהכל, היינו כל החשבונות, עושה הרוח שטות.

כי הוא עכשיו הפועל ולא רוח החכמה כי הוא כבר נסתלק ממנו, אפילו שהוא תלמיד חכם ובעל מעשים טובים. על זה נאמר "צדקת הצדיק לא יזכר ביום רשעו".

לכן אין לו אז להתחכם, אלא יקבל עליו עול מלכות שמים למעלה מהדעת, שהכונה הוא שיבטל את דעתו ומחשבתו מכל וכל, ואחר כך כשישוב בתשובה, אז הוא יכול לעשות איזה חשבונות בקשר להמצוות ובקשר להעבירות.

ועל זה אמרו (באבות ד'), "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות". שענינו הוא, שהאדם צריך להזהר לעשות המצוה בזמן שהיא קלה עליו, מלשון קלון ובזיון, הגם שהמצוה הם במצב החטא כמו דבר קל, בלי שום חשיבות, אם כן מה לי לעשות אותם עכשיו. הלא בין כך ובין כך, אין שום חשיבות למעלה על העשיות שלי.

כי בשלמא, בזמן שאצלו היה המצוות במצב חמורה, היינו שעם זה שהיה לו יראת שמים, היה מרגיש את חומר של עבירה וחומר של מצוה, היינו שהיה מרגיש בחינת יתרון וכבוד, אז הוא מבין שכדאי לעסוק בתורה ומצוות. מה שאם כן עכשיו, שאצלו המצוות בבחינת קלה, אם כן לא כדאי להיות זהיר כל כך.

על זה אמרו, שאין אדם יודע מאיזה מצב יש נחת רוח למעלה. זאת אומרת, אם נגיד "לפום צערא אגרא", נמצא שבזמן שהתורה ומצוות אצלו בבחינת קלה ובזיון, אז יש לו יגיעה יותר גדולה בכדי לקיימם. ומשום זה יוכל להיות, שממצב הזה יש למעלה יותר נחת רוח. אם כן האדם צריך להיות זהיר לקיימם.

ה' יעזור לנו שנקיים תורה ומצוות מתוך הרחבה

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקל"ה.

אגרת נט

ב"ה חג השבועות תשכ"ב פה אנטורפן יע"א

לכבוד ידידי...

בדבר שאלתך, בענין שאמרו חז"ל "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, אלא דרוש וקבל שכר" (סנהדרין ע"א). ושאלתך, הלא התורה ארוכה מארץ מדה, ומדוע ניתנה דברים רק על בחינת דרוש וקבל שכר, ולא בדברים ממשיים.

כמו כן שאלת, בענין השכר. בעצם הלא צריכים להיות משמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, שפירושו הוא לשמה.

ויש להבין, הלא ידוע הוא דתכלית הבריאה הוא להיטיב לנבראיו, שהוא שהנבראים יקבלו כל טוב ותענוג. ומה שהנבראים צריכים לעסוק בתורה ומצוות שלא בשכר, זהו רק מצד הנבראים יש תיקון כזה, היות שאין הנבראים יכולים לטעום טעם קבלת התענוג בלי בושה, הנקרא בלשון הזהר הקדוש "מאן דאכיל לאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה".

היינו שמרגישים בחינת חסרון בזמן קבלת התענוג. לכן נתנה לנו סגולה תורה ומצוות, שעל ידן נעשה האדם מוכשר, שיהיה לו אופן לקבל כל התענוגים מה שחשב ה' בעדינו, ולא יהיה פגם של בושה משום שהוא רק לשם שמים. נמצא לפי זה, שענין הדרוש הוא תיקון שעל ידו נוכל לקבל ה"שכר" ולא יהיה לעצמנו, אלא לשם שמים. אחרת אי אפשר לקבל שכר היינו התענוגים, שענין תענוג מכונה בשם שכר.

ובענין ש"לא היה ולא עתיד להיות" וכו', על דרך הסוד הוא, שיש דברים שנתנו להשיג בשיתא אלפי שני. והיות שניתן להשיג את הסוד, ניתן לנו בגשמיות בבחינת עשיה אותם דברים לעשות. וזה נוהג בעולם המעשה.

אבל יש דברים שלא ניתן להשיג אלא באלף השביעי. לכן הגם שהם מרומזים במעשה מצוה הגשמי, כדוגמת בן סורר ומורה, אבל הם לא נוהגים בשיתא אלפי שני, לכן אין הדבר להיות בבחינת מעשה ממש, אלא "דרוש וקבל שכר". שרק ענין הדרש נוהג בשיתא אלפי שנים, ובחינת השכר היינו ההשגה העליונה, יהיה באלף השביעי. וזה נקרא "לא היה" בתחילת שיתא אלפי שני, "ולא עתיד להיות" בסוף שיתא אלפי שני, אלא בתחילת באלף השביעי זה יתגלה.

ועל דרך המוסר יש לפרש, שיש לפעמים שהאדם בא לידי מצב של שיפלות, עד כדי כך שאינו מרגיש טעם בתורה וטעם בתפילה. והגם שהוא לומד, אבל הוא יודע בעצמו ומרגיש את האמת, שהגורם האמיתי העיקרי שהוא ממשיך בלימוד התורה, אינו מחמת יראת שמים אלא מטעם הרגילות, ועיקר מה יאמרו הבריות, היינו הסביבה שבו הוא נמצא, שיראו שהוא מתרשל בלימוד התורה, והוא יהיה נחשב אצלם לכלי ריק בלי יראת שמים, והם לא יכבדו אותו עכשיו, בשיעור שהם היו רגילים לכבדו. לכן, כשיעזוב את לימוד התורה, אז הוא יסבול יסורים ממה שהסביבה שלו וכן משפחתו יבזוהו.

וכמו כן בתפילה, הוא מתפלל רק מטעם הרגילות, אבל בלי שום מחייב של יראת שמים. וממשיך בזה גם כן על אותו גורם של לימוד התורה. והעיקר, שאינו רואה תכלית בחיים שלו, ואינו מסוגל עוד להמשיך במצב כזה זמן הרבה.

ויש על זה תיקון הנקרא שר השכחה, היינו שהוא שוכח את המטרה, היינו הסיבה המחייבו להמשיך בעסק התורה ותפילה. וכשהוא שוכח את הסיבה המחיבו, אז הוא ממשיך בתורה ומצוות רק מטעם הרגילות. ובאם יש לו איזו הזדמנות לצאת מסביבה זו, תיכף הוא עושה זאת.

ובזמן כזה, צריכים לרחמים גדולים בכדי שיוכל להחזיק מעמד עד שיעבור הזעם, היינו השיפלות. והיות יסורים ממרקים עוונותיו של

אדם, לכן על ידי יסורים מרחמים עליו ממרום, ונותנים לו הארה של יראת שמים, וחוזר שוב לתחיה, וחוזר הדבר לקדמותו, כמו שהיה מטרם שנפל לתוך מצב השיפלות.

וזמן הנ"ל של שיפלות נקרא "לא היה ולא עתיד להיות", היינו לא היה במטרת הבריאה, ולא עתיד להיות. כי מצב כזה נקרא תחנת בינים. כי יש מצב של קדושה, ומצב של טומאה. ועל מצב של טומאה, הוא יכול לקוות שיחזור בתשובה. מה שאם כן מצב הנ"ל, נקרא מצב של מיתה.

היינו, כל מה שהוא עושה הוא בלי חיות, וזה נבחן לבחינת מיתה, וזה לא היה במטרה, ולא עתיד להיות. אם כן למה צריכים זה. אלא דרוש וקבל שכר. שבמצב הנ"ל צריך האדם לדרוש את ה', כמו שאמרו חז"ל "ציון דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה". היינו, שמצב כזה ניתן להאדם, בכדי שיהיה לו מקום לדרישה, שבכוונה הוא שידרוש מה' שיקרבו להקדושה.

מה שאם כן בזמן שהאדם עושה מצוות, אז הוא מרגיש בעצמו שה' יקרבהו. אלא דווקא בזמן הנ"ל, הנקרא תחנת ביניים, אז הוא מקום לדרישה המתבאר תפילה ובקשה.

יהי רצון שה' יתברך יאיר עינינו בתורתו

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצוק"ל

נ.ב.

ובענין ספירת העומר, זה ידוע דעיקר עבודת האדם הוא להתקשר את עצמו לה'.

"עומר" מלשון מאלמים אלומים. ופירש רש"י, "כתרגומו מאסרין אסרין, עמרין". שהכוונה שעל ידי זה שהאדם נעשה אלם, ואינו פותח את פיו עם טענות נגד הקדוש ברוך הוא, אלא אצלו "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ט') ואומר את עצמו, דהיינו מחשבתו ורצונו, שיהיה רק לשם שמים - אז הוא עומר.

דהיינו, על ידי זה שמקשר בקשר אמיץ את כל מחשבותיו ורצונותיו, שיהיה להם רק מטרה אחת, היינו לעשות נחת רוח ליוצרו, אז האדם נקרא בשם עומר.

וספירת העומר, המפורשים אמרו שהוא מלשון "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר".

שפירושו הוא, שעל ידי זה שהאדם מקשר את עצמו להקדוש ברוך הוא, אז האדם זוכה שיתגלה עליו אור ה'. נמצא שהאדם, שעל ידי זה שהאדם שנעשה עומר, שקושר את כל הרצונות בקשר אחד, היינו למטרה אחת שהוא לשם שמים, אז מאיר העומר הזה. וזה סוד ספירת העומר, שהאדם מאיר באור ה'.

והיות שיהודי כלול מז' מדות, וצריכים לתקן אותם שיהיה לה', ויש כלל שכל מדה כלולה מחברתה, לכן יוצא לנו ז' פעמים ז', הרי הם מ"ט ימים. לכן אנו סופרין מ"ט יום עד קבלת התורה. כי העומר הוא משעורים.

שהכוונה, שהוא בא משעורים, על ידי זה שהוא משער בליבא את גדלות ה', כמו שפירש הזהר הקדוש על פסוק "נודע בשערים בעלה", אומר הזהר הקדוש, "כל חד וחד לפום מאי דמשער בליבא" [כל אחד ואחד לפי מה שמשער בליבו], באותו שיעור שורה עליו האור של הקדוש ברוך הוא על האדם.

וזה נקרא בחינת אמונה. וכשהאדם זכה לאמונת ה' אז נקרא בחינת בהמה. וזה ענין שהעומר היה של שעורים, שהוא מאכל בהמה, שהכוונה שעוד לא זכה לדעת התורה. מה שאם כן בשבועות, שזוכין לקבלת התורה, אז מקבלין את הדעת התורה, לכן מקריבים את מנחת חיטין שהוא מאכל אדם, שהוא בחינת מדבר. מה שאם כן מטרם שזכה לבחינת תורה שהוא בחינת מדבר, אז נקרא מנחת שעורים, שהוא מאכל בהמה. ואז נקרא מאלמים אלומים, שהוא בחינת אלם, שהוא רק בחינת חי ולא מדבר. שרק על ידי התורה זוכין לבחינת מדבר.

אגרת ס

ב"ה ט' סיון תשכ"ב פה אנטוורפן יע"א

לכבוד ידידי ...

את פרי עטך קבלתי, ובשורות אלה אתה מגלה את לבך, את החסר ויתיר, יהי רצון שתצליח במקום החדש. "וקמת ועלית" מלמד שהמקום גורם. היינו שיש לפעמים שאדם נתעלה על ידי ישיבה, זאת אומרת על ידי שב ואל תעשה, כמו שאמרו חז"ל, "ישב ולא עבר עבירה כאילו עשה מצוה", ויש שהוא נתעלה במדרגתו על ידי קום ועשה.

נמצא, ש"וקמת ועלית" הכוונה שעלייתו היא על ידי קום ועשה, מכאן משמע, שהעשה יותר חשוב מלא תעשה, כמו שאמרו חז"ל, עשה דוחה לא תעשה, היות שדרכו של אדם לאהוב את המנוחה, ובעשה שהוא צריך לקום יש לו יותר יגיעה לכן הוא יותר חשובה.

ועל דרך המוסר לא תעשה חשובה יותר, כמבואר בזהר הקדוש. אלא שבבחינת הנגלה, שנבחן לחיצוניות התורה, שמחיצוניות מתחילים ואחר כך כשמקימים את חיצוניות, אז מתחילים להכנס לפנימיות, לכן סדר העבודה הוא שעשה יותר גדולה.

כי האדם מתחילתו, הוא בוחר רק במנוחה. לכן, במקום שהוא צריך לקום ולא להיות בשב ולא תעשה, הוא יותר קשה לו. ובכל המקומות שיש יותר יגיעה הוא יותר חשובה. אבל לאחר שהוא כבר רגיל בעבודה, הוא מתחשב רק בהרוחים. וענין הלא תעשה מורה שהתענוג המתגלה על ידי התורה והמצוות, ויש ענין ששכר ותענוג גדול מתגלה שאסור לקבלו רק בגמר התיקון, על דרך שאמרו חז"ל עתיד חזיר לחזור לתורה...

ונחזור לענייננו, אנחנו צריכים לדעת, כי עיקר מטרת האדם בעולם הזה לזכות לנועם מתיקות ועריבות התורה. כי רק כשהאדם מרגיש את מתיקות התורה, אז הוא יכול לראות את עצמו כי רק הוא האדם המאושר בעולם.

מה שאם כן שאר אנשים, כשהוא מסתכל עליהם, מעורר בעצמו רחמנות איך שמבלים את כל ימיהם ביסורים, ואף פעם אין הם מרגישים טעם בחיים, שיהיה להם כדאי לסבול היסורים מה שהם סובלים בעולם, עבור התענוגים שהם מקבלים תמורת היגיעה.

ומה שהם מסכימים לחיות על תנאים כאלו, הם בעצמם לא יודעים ואינם מסוגלים לתת דין וחשבון עליהם. והתירוץ האמיתי הוא ש"בעל כורחך אתה חי", לכן הם רוצים לחיות, ו"כל אשר לאדם יתן בעד נפשו". ואף על פי לפי החשבון שיעשה כדאי לוותר על כל החיים, אבל ה"בעל כורחך אתה חי" לא נותן לו לחשוב זאת, אלא האדם רוצה בקיומו.

אבל צריכים להבין, מדוע יעשה הקדוש ברוך הוא כך, שחיותו של אדם יהיה רק מטעם ההכרה, ולא מטעם תענוג.

אלא זהו נעשה רק לתקונו של אדם. היינו, מצד אחד יראה שבשביל גשמיות אין כדאי לחיות, זאת אומרת שהתענוגים הגשמיים לא יספקו לו, עבור היגיעה מה שהאדם צריך לשלם עבור זה. ובשביל זה יש מקום שהאדם יתן חשבון לנפשו, ויתן כל שאיפותיו רק בתורה. ואם יהיה לו הספקה בגשמיות, אף פעם לא יתן דין וחשבון לעצמו שיהא כדאי לעבור מצרכי גשמיים לצרכי רוחניים. ואם לא היה הענין של "בעל כורחך אתה חי", אז תיכף כל אדם היה מאבד עצמו לדעת, כדי שלא יסבול יסורים. נמצא, שענין בעל כורחך אתה חי, מועיל לו רק בכדי שלא יברוח מהיסורים.

יסורים ממרקין עוונותיו של אדם, היינו שהיסורים גורמים לו שיתן כל תשוקותיו רק בתורה ומצוה, שעל ידי זה הוא זוכה לחיות התורה. שעל זה אנו אומרים "כי הם חיינו ואורך ימינו", היינו שאנחנו רוצים באריכות

ימים, לא מסיבת בעל כורחך אתה חי, אלא מטעם "כי הם חיינו", שזה ממש חיים, לכן אנו רוצים באריכות ימים כאלה.

והיות שאתה עשית עכשיו בחינת "וקמת ועלית", היינו שנכנסת למקום חדש, "ואין לך דבר שאין לו מקום" (אבות ד' ג'), לכן אתה צריך להשתדל, שתהיה תמיד בבחינת "קום ועשה", ולא להתעצל, אלא לעלות מעלה מעלה, ולזכות בנועם זיו האור תורה.

מאת ידידך ברוך שלום הלוי
באאמו"ר בעל הסולם זצל"ה

אגרת סא

ב"ה, ט' סיון פה אנטוורפן יע"א

לכבוד ידידי...

איחרתי לענות לך על המכתבים שקבלתי מאת החברה שיחיו, היות שהדאר מה שאני מקבל אינו כל כך בסדר, היות שאני עובר ממקום למקום. לכן כשהמכתבים באים אלי, אני כבר נמצא במקום אחר היינו במדינה אחרת. והמכתב שלך קבלתי רק בשבוע שעבר, והיות שהיה לפני חג השבועות לא היה לי פנאי לענות לך. כמו כן קבלתי מכתב מ... בשבוע שעבר והשבתי לו בקיצור נמרץ.

ובקשר שאתה שואל פירוש במאמר "כל שדעתו נוחה מפני חכמתו, סימן יפה הוא לו" וכו'.

צריך להבין מה ענין הסימנים. ידוע, שהאדם צריך תמיד לדעת ולבדוק את עצמו, אם הוא הולך בדרך האמת, שהוא דרך ישרה להמטרה שבשבילה נברא האדם. לכן, נתנו לנו סימנים בכדי שנוכל לעמוד על האמת.

וענין דעת על דרך הסוד, זהו קו אמצעי, ואין ברצוני עכשיו לפרש את זה. ועל דרך המוסר נקרא דעת בחינת אמונה בה'. כי דעת נקרא בכל הספרים בחינת דבקות בה', ודבקות הוא דווקא על ידי אמונה.

וזה פירוש "כל שדעתו נוחה מפני חכמתו", היינו שעל ידי חכמה שהשיג אינו ממעט את האמונה, זה נקרא שדעתו נוחה. מה שאם כן אם החכמה שהשיג מבטל את האמונה היינו הדעת, אז אין דעתו נוחה מפני חכמתו, מסיבה שה"חכמתו" רוצה לבטל את "דעתו". וזהו סימן יפה, שהוא הולך בדרך האמת.

וכן יש להבין מה שאמרו חז"ל, המתיישב ביינו יש בו מדעת קונו וכו', נכנס יין יצא סוד.

הזהר הקדוש מפרש את הפסוק "אכלו רעים ושתו ושכרו דודים", ומפרש שהענין "שתיה" הכוונה על בחינת חכמה. ולפי זה יש לומר, המתיישב ביינו, היינו על ידי החכמה שהשיג הוא נשאר מיושב עם בחינת האמונה, יש בו מדעת קונו. היינו שזה מראה שיש לו דבקות בה' כנ"ל, שנקרא יש בו מדעת קונו.

ועל דרך זה יש לבאר "כל שדעתו נוחה מפני יצרו סימן יפה לו, ושאין דעתו נוחה מפני יצרו, סימן רע לו". כי מדרך היצר להפריע. לכן אין האדם שבע רצון מהיצר. אלא דווקא בזמן שתשש כחו של היצר, אז הוא שבע רצון. נמצא, שהוא יכול ללכת בעבודת ה', דווקא בזמן שאינו מרגיש כל כך תענוג גדול בדברים גשמיים.

זאת אומרת, שהאדם יכול לעסוק בתורה ומצוות, דווקא במקום שאין לו להרויח תענוגים גדולים, אז הוא מוכן לתת את זמנו ויגיעתו עבור צרכי גבוה. מה שאם כן, בו בזמן שהיצר נותן לו להבין שיקבל תענוגים גדולים בגשמיות, אין האדם מסוגל להכניע את יצרו, היות שהאדם מסוגל לעבוד במקום שיש רווחים גדולים, ורווח קטן נדחה

מפני רווח הגדול. נמצא שדרך העבודה הוא כמו מסחר.

וכל זה נאמר, אם האדם לקח על עצמו את העבודה בשכר, אז יש מקום ליצר לטעון שהוא יכול להרויח בגשמיות רווחים יותר גדולים. נמצא שאין דעתו נוחה, היות שיש לו שליטת היצר, זהו סימן רע לו. היינו שזהו סימן, שאין הוא הולך בדרך האמת.

מה שאם כן, אם הסיבה של ההתעסקותו בתורה ומצוות הוא מטעם "כשור לעול וכחמור למשא", היינו של יסוד של אמונה למעלה מהדעת. אלא מטעם "אמר ונעשה רצונו" (אני לא מאריך בזה כי כבר דיברתי בענין זה הרבה פעמים) אז אין להיצר מה לטעון נגדו שיפסיק מעבודתו.

כי כל מה שטען היצר, הוא עונה לו - עכשיו נתת לי מקום לעבוד למעלה מהשכל והדעת. זאת אומרת, אם היצר לא היה טוען נגדו עם טענות שכליות, אז לא היה לו במה ללכת נגד השכל. נמצא, שדעתו נוחה מפני יצרו, וזהו סימן יפה לו, היינו שזהו סימן שהולך בדרך האמת.

וה' יעזור לנו שנלך בדרך האמת.

ברוך שלום הלוי
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת סב

ב"ה כ"ד סיון תשכ"ב פה אנטורפן יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

את מכתבך קבלתי. ובקשר מה שאתה שואל בענין לשמה ושלא לשמה, הנני לתת לך כלל פשוט. שענין לשמה נקרא, שהכוונה הוא בעת עשיית מצוה, שצריכים לכוון להשפיע נחת רוח ליוצרו, בזה שהקדוש ברוך הוא נתן לנו לעשות דברים, בכדי שיהיה לנו מקום עם אלו המעשים לתת לו משהו, היינו בזה שאנו רוצים להנותו.

ולמה אנו רוצים לעשותו נחת רוח הוא שזה לנו זכיה גדולה שאנחנו משמשים את המלך, היינו שכל הנאתנו הוא בזה שאנחנו משמשים את הרב, וזהו הפרס שלנו. זאת אומרת, שזה בא להוציא, אם אנחנו רוצים פרס עבור השמוש, או שהשמוש בעצמו זהו הפרס.

בנוהג שבעולם אנו רואים מציאות כזה, היינו שיש מציאות שאדם עשיר הולך עם אדם גדול וחכם לאיזה מקום, והעשיר סוחב את התבילה של החכם, ולא נותן לאחר שיקח ממנו את התבילה. אלא שאומר, שלו מגיע את הזכיה הזאת לשאת התבילה של החכם ולא לאחר.

ולפעמים אם התבילה קשה לשאת מפני כובד המשא, ועשיר אחר שהוא גם כן מלוהו להחכם, רוצה שגם יחליף עמו, שהוא רוצה מעט לשאת את התבילה, אין הוא מסכים. מפני שזהו זכיה גדולה להעשיר, בזה שהוא משמש את החכם.

וגם גודל הנאתו של העשיר, תלוי בגודל חכמתו של הרב. כי כל מה שהרב הוא יותר חכם מבני דורו, אז מרגיש העשיר בזה שהוא משמש אותו, יותר תענוג.

והנה, בכדי לשלם לסַבָּל את הסכום כסף, מה שהרב היה צריך ליתן, נגיד למשל שני דולר, אז בעת פרידתו עם העשיר, נותן הרב לעשיר שלושה דולר. ואומר לו, קח לך בשביל הטרחא שלך.

ואומר לו, לסַבָּל פשוט הייתי נותן רק שני דולר, ולך שאתה עשיר ואיש נכבד אני מוסיף לך ואני נותן לך - שלושה דולר. איזה עלבון היה זה להעשיר, אם היה נותן את הפרס עבור השמוש. אלא כל גדלות של הפרס שלו, הוא רק בזה ששימש את הרב, ולא את השכר עבור השמוש.

כמו כן ברוחניות, כוונת האדם צריך להיות רק השימוש לבד. כי בזה הוא מראה שיש לו יקר וחשיבות, בזה שהוא משמש את המלך. מה שאם כן בזמן שהוא מבקש שכר עבור השימוש, זה מראה שאין לו שום חשיבות בהמלך, וכל כוונתו הוא רק להשכר.

והעיקר הוא, שלא חשוב לו את מי הוא משמש, אלא עיקר הוא כמה שכר הוא יקבל עבור השמוש, כדוגמת סַבָּל, שכל כוונתו הוא השכר ולא חשוב עבור מי הוא יסחוב משאות. וכל כוונתו הוא בהכמה שהוא ירוית. וזהו כל ההבדל בין משמש את המלך עבור פרס, או שכוונתו שלא על מנת לקבל פרס.

וכדי שיהיה כח עבודה, שהאדם יוכל לקבל עליו כח לעסוק בתורה ומצוות, מוכרח האדם להתבונן בגדלות וברוממות ה' יתברך. כי כפי גדלותו של המלך, באותו שיעור ממש, הוא יותר קל לו לעבוד עבודת המלך. כי מרגיש בעצמו, שהוא למלך מלכי המלכים - אז צריך להיות השמחה והעונג לאין קץ וגבול.

ויש מקום לצייר בזה, שיכול לומר, כי רק לו נתן המלך לעמוד ולשרת אותו, כי לאחרים לא נותן הכח הזה. ומה שהם עושים, אין כוונתם לשמש את המלך אלא לשמש איזה אדון, שהאדון ישלם להם עבור החבילות, מה שהם סותבים כל היום את החבילות של האדון.

ולא חשוב להם מי הוא האדון, ועיקר הוא איזה משלם יותר משכורת, לזה האדון הם משמשים ועובדים.

ובזה תבין מה שאלת, בזמן שהאדם מרגיש חיות בתורה ועבודה, היינו שמרגיש שהקדוש ברוך הוא מקרבו ונותן מקום שישמשו, והאדם מרגיש תענוג, אז יש מקום לומר מי הוא המחייב לתורה ועבודה, בטח הקדוש ברוך הוא, כי הוא הנותן לו את התענוג בתורה ועבודה, ולא שכוונתו שהוא עוסק בתורה ועבודה, כדי שישיג על ידי זה תמורה גשמיות דהיינו כבוד, או כסף, ומכל מקום זה נקרא שלא לשמה. מדוע.

והטעם הוא, משום שהתענוג מחייבו לעסוק בתורה ועבודה. והיות שיש באדם רצון לקבל תענוג, לכן בזמן שהאדם מרגיש תענוג בתורה ועבודה, אז הרצון לקבל תענוג, מחייב את האדם לעסוק בתורה ועבודה. נמצא לפי זה, מי הוא המחייב, היינו מהי הסיבה שגורם לאדם שיעסוק בזה - בטח התענוג שזה מכונה בחינת שכר.

וזה נקרא, שמשמש את המלך על מנת לקבל פרס, שהכוונה הוא על השכר שהוא התענוג. ולא חשוב אז מי הוא המשפיע לו את התענוג, אלא העיקר הוא שהתענוג הוא כל כך גדול שהאדם נכנע נגד התענוג.

וזה על דרך שאמרו חז"ל לענין הלכה, "שאני הכי, דיצריה תקפיה", נמצא שאנוס הוא (עיין כתובות נ"א, נג נד). שהכוונה, דכבר אין לה בחירה, משום שהתענוג, בזמן שבא במידה יותר גדולה מכפי שהאדם רגיל לקבל תענוג, אז כבר (אין) כח באדם להתגבר, וזה נקרא שאין לו בחירה.

היוצא מזה, שיש תמיד לחלק בין לשמה לשלא לשמה. פירוש, אם התענוג בא בזה שמקבל תענוג בעת התעסקותו בתורה ועבודה, נמצא שהסיבה שלו הוא התענוג, ולא חשוב לו מי הוא הנותן התענוג.

אבל אם התענוג מזה שמשמש את המלך זה נקרא "לשמה", מטעם שכאן תלוי את מי הוא משמש, וזה תלוי לפי גדלותו של המלך, בשיעור זה יתרבה התענוג. נמצא, שהסיבה שלו הוא המלך, והתענוג הוא רק תוצאה משימושו של המלך. אם הוא משמש מלך קטן, יש לו תענוג קטן, אם הוא משמש מלך גדול יש לו אז תענוג גדול.

לכן אם המלך הוא הקובע, והוא הסיבה לעבודה, זה נקרא "לשמה", אף על פי שיש לו תענוג מזה שהוא משמש את המלך, ואף על פי שהוא בטל מגדלותו של המלך, ואין לו מקום לבחירה, אבל הכל הוא בשביל המלך. נמצא שזה נקרא לשמה. שהכוונה הוא לשמש את המלך, ולא על השכר.

זאת אומרת, אם נמשך לו תענוג בזה שהוא משמש את המלך, אבל לא התענוג הוא הסיבה, אלא גדלותו של המלך הוא הסיבה. מה שאין כן, אם הוא חושק להתענוג שבא לו

על ידי התעסקותו בתורה ועבודה, נמצא שהתענוג הוא הסיבה. והגורם זה נקרא "שלא לשמה", אלא לשם תענוג.

היוצא לנו מזה, שעיקר עבודת האדם הוא שיתבונן בגדלות ה'. היינו שהוא צריך להסתכל בספרים המדברים מגדלות ה', ובזמן שלומדים צריכים לצייר לעצמו, באיזה שיעור היו חז"ל, התנאים והאמוראים וכו', מרגישים את גדלותו של הקדוש ברוך הוא.

ויתפלל לה', שיאיר להרגיש את רוממותו יתברך, בכדי שיוכל להכניע לבבו, ולהבטל לפני הקדוש ברוך הוא, ולא להיות נמשך אחרי זרם העולם, הרודף אך ורק למלאות תאוות בהמיות. רק שה' יאיר לו עיניו, שיוכל לעסוק כל חייו בתורה ועבודה, ו"בכל דרכיך דעהו", היינו אפילו שעוסקים בדברים גשמיים גם כן יהיה לטובת הקדושה.

אבל מתוך שלא לשמה באים לשמה. היינו דענין לשמה הנ"ל, זהו כבר מדריגה גדולה, והאדם צריך להתחיל משלא לשמה. היינו, שידע בעצמו בהכרה מלאה, שעיקר התענוגים נמצאים בתורה ועבודה ולא בגשמיות.

והגם שהוא מרגיש כעת יותר תענוג בדברים גשמיים, יותר מכפי שהוא מרגיש בדברים רוחניים, זהו מסיבת שחסר לו את ההכשרה בתורה ועבודה, שהוא תלוי גם כן באמונת ה'. ואז, על ידי התורה והאמונה בה', מרגישים את המאור שבתורה, והמאור הזה מחזירו למוטב.

ה' יאיר עינינו וישמח לבנו ונזכה להרמת קרן התורה.

ידידך ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצקללה"ה

אגרת סג

ב"ה כ"ד תמוז פה גיטסהד יע"א

לכבוד ...

קבלתי מכתבך מיום י"א תמוז, כמו כן קבלתי מכתב מ... מיום ח' תמוז. והיות שהשבוע באתי לאנגליה אתחיל להשיב מכתבים לכל אחד ואחד.

ובקשר לאסיפת הבחורים בליל שבת קודש זה דבר נחוץ מאד, ואני לא יודע מדוע לא יוכלו להתאסף האברכים בלי הבחורים, אני חושב שהמה כבר אנשים מבוגרים שלא צריכים לתמיכת הבחורים שהם יהיו היסוד שבלעדיו המה לא יוכלו להתאסף, והם יכולים לשבת לחוד ואתם הבחורים לחוד. אי לזאת דעתי נוטה שאף אחד לא צריך להיות נדחה מפני השני.

ובקשר ל... הוא צריך לראות שיקבל על עצמו עול של התמדה, ולא לחשוב כל כך בענין בעיות כל כך חמורות. והעיקר אני רואה שהוא מפחד מהאמת, אולי חס ושלום יראה איזה דבר אמת וחס ושלום יהא לו צורך להיות כפוף ונכנע לאמת. תגיד לו, ש"אמת קנה ואל תמכור", שענין מכירה נקרא התגלות לחוץ, שהכוונה, שיש מי שרוצה לקנות אמת לא בשביל עצמו אלא בשביל שיהיה לו מה למכור לאחרים - איש כזה צריך לפחד אולי לא יהיה לו מה למכור.

מה שאם כן אם מישהו אין לו ענין בחיים אלא שרוצה לחיות בעולם השקר בדרך של אמת, אז ממה נפשך: אם תהיה בידו האפשרות ללכת בדרך האמת, היינו בזמן שהוא רואה את האמת, אזי בודאי אין לו מה להתחרט. ואם קשה לו ללכת בדרך האמת, כדאי לו על כל פנים שיש לו מגע עם האמת, ויושב ומצפה מתי שתהיה עת רצון ושעת הכושר שתהיה לו האפשרות לקבל על עצמו ללכת בדרכה.

אבל לברוח אולי חס ושלום יראה את האמת - על זה אף פעם לא שמעתי שהאדם יפחד מזה. הגם שכתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד" אבל כבר יש הרבה דרשות על זה.

כעת אין לי זמן להאריך ובמכתבים הבאים אכתוב באריכות יותר.

ברוך שלום הלוי אשלג

באאמו"ר בעל הסולם זצוקללה"ה

אגרת סד

ב"ה ב' ראה תשכ"ב פה לונדון יע"א

לכבוד ...

בתשובה למכתבך מיום כ"ד סיון תשכ"ב ירושלים ת"ו, אני רוצה לתת איזה הערות על מכתבך:

א) מה שאתה כותב: אילו היתה נתינת התורה בארץ, היו אומות העולם אומרים שישראל קבלו את התורה מתוך הכרת טובה שהקב"ה נתן להם ארץ זבת חלב ודבש ולכן הם מחויבים לקבלה וכו'.

ויש להבין, הלא אנחנו רואים שיש לכל האומות ארצות גדולות ושמנות ומכל מקום אין להם הצורך שיהיו מחויבים לקבלת התורה, ולמה דוקא רק עם ישראל אם נתן להם ארץ הם מוכרחים לקבל תורה.

ב) אתה כותב שכל עם יוצר את החוק על אדמתו הנקרא מולדת. גם זה לא מובן לי, הלא ידוע שכל חברה אם הם במקום אחד, איפוא שיהיה, בכדי שיהיה לחברה קיום היא מייצרת חוקים, אחרת אי אפשר להיות לה קיום. וכמו שאנו רואים שיש קבוצות גדולות שעולות מחוץ-לארץ לארץ, אזי גם הם, אם הם נמצאים רק חדש ימים בצוותא כבר יש להם שופטים ושוטרים וחוקים מיוחדים. ומכל שכן עם ישראל שהיה במדבר ארבעים שנה וקהל כל כך גדול, ומדוע הם לא זקוקים לחוקים.

ג) ועוד יש להבין איזה שייכות יש בין חוקים שאנשי המדינה בדו מלבם לטובת העם, ששם החוקים הם רק לטובת התומריות ואין להם שום עסק עם רוחניות - לתורה משמים, שעיקר הכוונה היא הרוחניות שבדבר.

ד) מה שאתה מפרש בענין הקושיא ש"בשעה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך אמרו אומות העולם לכבודו הוא דורש, וכשאמר כבד את אביך וכו' אז הודו לדברות הראשונות" - שהטעם הוא, שראו שמיעט מכבודו בזה שאמר "כבד את אביך" וכו'. הביאור אינו מספיק. הלא אנחנו רואים שאצל כל מלך נוהג שיש פקודה שכל חיל צריך לכבד את מפקדו בזמן שרואה אותו, ואם לא יש לחיל עונש עבור זה שלא מכבד את מפקדיו.

ויותר מזה אנו רואים, שיש לפעמים שאם החיילים אינם מצייתים למפקדם יש עונש מאסר, ועד עונש מות יכול המפקד לתת להחיל אם לא שומע למפקדיו, שהרי הוא ממעט את כבוד המלך. ומדוע נאמר שאם הקב"ה נתן מצוה של כיבוד אב ואם זה ממעט מכבודו ית', ונגיד שבשביל זה הודו אומות העולם לדברות הראשונות.

ועוד יש להבין, אם הם הודו לדברות הראשונות מדוע הם נשארו עובדי אלילים ולא קבלו עליהם את התורה והמצוות.

ה) מה שאתה כותב: אומות העולם חשבו שכל זמן שהבנים נמצאים אצל ההורים וסמוכים על שלחנם הם חייבים לכבדם, ובמדבר היו הבנים סמוכים על שלחנו של הקב"ה שנתן להם די מחסורם, מיד הבינו שצריכים לכבד רק את הקב"ה ולא את ההורים. אבל כשראו שה' אמר "כבד את אביך ואת אמך", שאפילו כאן חייבים הם בכיבוד אב ואם, ראו בזה דבר היוצא מן הכלל והודו לדברות הראשונות.

גם זה צריך ביאור, הלא גם במדבר טיפלו ההורים בילדיהם, כמו שכתוב: "איש לפי

אכלו עמר לגלגלת מספר נפשותיכם", ופירש רש"י: כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עמר לגולגולת. וכמו כן היה המן, הלחם מן השמים, זקוק לטיפול, כמו שכתוב: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר".

אם כן גם אז היו הילדים סמוכים על שלחן אביהם, ורק ההבדל הוא שההורים לא היו צריכים להתיגע לקנות צרכי מזון עבור הילדים כמו עכשיו שצריכים להתיגע גם בכדי להשיג את צרכי המזון. אם כן מה ראו בזה שהקב"ה צוה לכבד את ההורים במדבר.

ואפשר לומר טעם פשוט, שלכן ניתנה תורה במדבר - משום שתיכף שיוצאים משליטת מצרים מוכרחים תיכף לקבלת התורה ואסור ללכת אף רגע בלי תורה, לכן תיכף שיצאו ממצרים כבר התחילה ההכנה לקבלת התורה. ועוד במצרים הבטיח להם ה' שיתן את' התורה, כמו שכתוב: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", כי יציאת מצרים בלי תורה אינה שלמות, כי העיקר הוא התורה. לכן ניתנה תורה במדבר.

כי בזמן שהגוף משועבד לקליפת מצרים אז אין לו עצה, אבל ברגע שיוצא לחירות תיכף חל עליו "ודברת בם - ולא בדברים בטלים", כי אז שייך לומר עליו את העון של ביטול תורה, כמו שכתוב: "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" וכו'.

ובענין מה שאומות העולם הודו לדברות הראשונות, יש לפרש על דרך הרמז: כי ענין "אב ואם" נקרא בזהר הק' חכמה ובינה. שדרכי התורה מתבארות על ידי שלש בחינות, הנקרא תב"ד. שחכמה היא בסוד "איזהו חכם הרואה את הנולד", ו"אם לבינה תקרא", שהתורה מתבארת על ידי חכמה ובינה. ויש בחינת דעת המחבר, שדעת נקרא בחינת דבקות וחיבור, בסוד: "והאדם ידע את חוה אשתו".

כי צריך לדעת שיסוד היהדות הוא אמונה, שהוא ענין למעלה מהשכל, שהאדם מאמין בה' בלי שום הבנה והתחכמות. והוא רק בחינת קבלה בלב, בסוד "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים" וכו'.

ואחרי שזוכים לבחינת אמונה הנקראת דעת, הנקרא בדברי חז"ל שהוא לומד לשמה, אז: "זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר", היינו שאחרי שהאדם זוכה לבחינת אמונה, אחר כך זוכים לבחינת תורה הנקרא חכמה ובינה.

ואחר כך, היינו לאחר שזכה לבחינת תורה, אז צריכים עוד פעם להמשיך את ענין אמונה. מטעם היות שהאדם צריך לשמש את ה' שלא על מנת לקבל פרס, ולאחר שזכה לבחינת תורה או כבר יכול לומר שעכשיו הוא כבר רואה שכדאי להיות עובד ה', כיון שיש לו תורה, שהוא ענין "פקודי ה' ישרים משמחי לב", נמצא שהוא פוגם בענין אמונה שהיא למעלה מהשכל, ששם אין הוא רואה לעצמו שום קיום ורק עבודתו בענין אמונה הוא לבחינת ביטול המציאות, שהוא ענין "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", שאין הוא רוצה שום דבר לעצמו ותשוקתו רק לביטול מציאותו לגמרי.

לכן מוכרח האדם לאחר שזכה לבחינת תורה לילך ולחדש עוד פעם את האמונה, שזה נקרא בחינת דעת ובחינת דבקות למעלה מהשכל, ואז יש לו חב"ד.

נמצא לפי זה שיש לו שני זמנים של אמונה: סדר א' הוא: קודם אמונה ואחר כך תורה, שאז הסדר הוא: דעת למעלה וחכמה ובינה למטה, שנקרא בלשון הזהר הק' (בראשית א אות ריב) סגולתא דטעמים. כי יש ב' מיני סגול:

א) סגול דטעמים שצורתו ∴ שהקו המכריע הוא למעלה, ואז נקרא הקו המכריע שהוא למעלה בשם כתר, וב' הקוין ימין ושמאל בשם חכמה ובינה, שתורה כוללת בתוכה חכמה ובינה. כי חכמה נקרא בחינת רזי התורה שהאדם מקבל, ובינה נקרא מה שהאדם השיג בחכמה, היינו לאחר שהאדם עיין בחכמה שקבל ומבין בה בשיעור שיש לו הבנה, זה מכונה בשם בינה.

ב) ויש עוד בחינת סגול דנקודות, שהוא בצורת ∴ שהקו המכריע הוא למטה. זאת אומרת כי לאחר שהשיג את התורה הוא צריך

עוד פעם לחדש את ענין אמונה כנ"ל, וזה מכונה בשם דעת המחבר את שתי הבחינות חכמה ובינה. כי אם אינו חוזר עוד פעם לחפש את ענין אמונה למעלה מהשכל מסתלקת ממנו התורה שהשיג מקודם, מטעם שהאדם נופל לבחינה שהוא אומר שעכשיו יש לו כבר סמיכה להעבודה שלו, כי אומר שכדאי להיות עובד ה' היות שיש לו כבר בסיס על מה שתחול עבודתו, וכבר לא זקוק להיות עובד ה' למעלה מהשכל, ונמצא שעכשיו הוא עובד ה' בעל מנת לקבל פרס.

לכן בחינת אמונה שלפני השגת התורה נקראת כתר, שהוא המכריע בין חכמה ובינה; ובחינת אמונה שבאה לאחר השגת התורה נקראת בחינת דעת. וזה נקרא דעת דקדושה, משום שרק אז הוא יכול להחזיק את התורה שלא תסתלק ממנו.

ובזה נוכל לפרש את המאמר הנ"ל: "בשעה שאמר אנכי וכו' אמרו עובדי אלילים לכבוד עצמו הוא דורש". ש"אנכי ולא יהיה לך" נקרא בחינת אמונה למעלה מהשכל, שהוא ענין ביטול המציאות של האדם, שנקרא בחינת השתוות הצורה, בסוד "מה הוא רחום אף אתה רחום", שהאדם לא רוצה שום מציאות לעצמו אלא להבטל לה', כי אין האדם מקבל שום תמורה עבור עבודתו.

"כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך הודו לדברות הראשונות". היינו כנ"ל, שראו שה' צוה לכבד את ענין חכמה ובינה, הנקרא אבא ואמא, שהוא בחינת תורה והשגת רזי תורה, אז ראו שה' נותן להם שכר טוב, והבינו שענין אמונה הוא רק אמצעי שיוכלו להשיג את הדברים הנשגבים והנעלים, שהוא מתיקות אור התורה.

נמצא, שלא לכבוד עצמו הוא דורש, שנקרא ביטול המציאות, אלא שעל ידי זה יוכלו לבוא לידי מצב של גדלות, שאז הוא מצב של קיום המציאות, שאז להיפך, בשיעור שהאדם משיג את גדלות ומתיקות התורה בשיעור זה הוא יכול להלל ולשבח את המלך, כי רואה ומשיג את גדלותו של המלך. ועל בחינת אור תורה הסכימו שכדאי לעבוד את ה'.

אבל יחד עם זה הם נשארו עובדי אלילים ולא נתגיירו, והטעם, שבחינת דעת דקדושה הם לא רצו לקבל. היינו כנ"ל, כי לאחר שזכו להתגלות אור תורה שנקרא חכמה ובינה, צריכים עוד פעם לחדש את האמונה, בכדי שלא נגיד כי ענין האמונה שהיה להם מטרם שהשיגו את התורה היה רק אמצעי, ועיקר אצלם הוא החכמה ובינה, שהוא ענין קיום המציאות וקבלת התענוג.

ובזה שממשיכים עוד פעם את האמונה אז עם ישראל מראים לכל שאין כוונתם לחכמה ובינה, היינו לשכר, אלא שכל כוונתם היא רק לשם שמים והעיקר אצלם היא אמונה למעלה מהשכל, שזה נקרא דעת המחבר את האדם לה' ובחינת דבקות, ובזה האדם מכריע לבין ב' הקוים ימין ושמאל, שנעשה אז יחוד האדם בהקב"ה והתורה, שזה נקרא חב"ד, ובלשון הזה"ק: אורייתא וישראל וקוב"ה חד איהו. ועל דעת זה הם לא רוצים לקבל, שזה נקרא דעת דקדושה.

לכן הגם שהודו שרצון ה' הוא לא לכבוד עצמו - שהוא שלא על מנת לקבל פרס, כי ראו בזה שאמר "כבד את אביך ואת אמך" שהוא בחינת תורה ובחינת שכר, זה רק מצד ה', אבל האדם צריך לעשות את העבודה של בחינת דעת ולומר עוד פעם שאצלו עיקר עבודתו היא שלא על מנת לקבל פרס - ועל זה עובדי האלילים לא יכלו להסכים ונשארו במצבם.

ה' יאיר עינינו בתורתו ונזכה לדעת דקדושה.

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצוקל"ה

אגרת סה

ב"ה ו' אלול תשכ"ב

לכבוד החבריא שיחיו לנצח

הנה כעת חדש אלול ומקובל בעולם שגם אנשים פשוטים דהיינו בעלי-בתים זאת אומרת שיש להם דעת בעלי-בתים - גם כן עוסקים בעניני תשובה.

ומהו ההבדל בין בעלי-בתים לבני תורה. ההבדל הוא בזה: "בעל הבית" נקרא מי שרוצה להרגיש את עצמו שהוא בעל-בית בעולם, היינו שתתגדל מציאותו בעולם, דהיינו שהוא עצמו יזכה לאריכות ימים וגם שהרכוש שלו יתגדל ויתרבה, המכונה קיום מציאות. ויש בחינת "בני תורה", שהם עוסקים רק בענין ביטול המציאות. שהוא עצמו רוצה להבטל לה' וכל זכות קיומו בעולם הוא רק מחמת שה' רוצה בכך, והוא מצידו רוצה להבטל, וכן כל קניני רכושו גם כן הוא רוצה להביא קרבן לה' ומה שהוא עוסק בהשגת רכוש הוא מטעם שרצון ה' הוא בכך.

וזה ענין שאומרים שדעת בעלי-בתים הפוכה מדעת תורה. שדעת תורה הוא ביטול המציאות ודעת בעלי-בתים הוא קיום המציאות. ובחודש אלול גם הבעלי-בתים מבינים שצריכים לעסוק בענין ביטול המציאות.

והנה חז"ל אמרו: "במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד". ויש לפרש זאת על דרך הקבלה.

הנה ידוע שיש זמן קטנות, הנקרא כלים דכתר וחכמה, שהם כלים דהשפעה. ואז בזמן שאין משיגים רק כלים דהשפעה, שענין השפעה נקרא ביטול המציאות, שהוא רוצה רק להשפיע לה' ולא לקבל כלום. וזהו נקרא צדיק גמור, שאין לו שום רצון לעצמו אלא כל עשיותיו הם רק איך להבטל לה' - זה נקרא זמן של קטנות, היות שבכלים דהשפעה מאיר רק אור דחסדים המכונה נפש רוח.

וזמן הגדלות הוא בזמן שהאדם משיג את הכלים דקבלה, שהם כלים דבינה וזו"ן שהיו בזמן הקטנות למטה מהפרסא, היינו שיצאו מהמדרגה מחמת המלכות שהוא הרצון לקבל השורה עליהם. זאת אומרת שהכלים דבינה וזו"ן היו מונחים תחת שליטת הרצון לקבל, שאי אפשר להשתמש עמהם שיהיה מקבל על מנת להשפיע, לכן יצאו מהמדרגה. ובעת הגדלות הם שבים למדרגה, היינו בעת שמטיבים מעשיהם, שאז יכולים לעסוק במקבל על מנת להשפיע, או משתמשים בכלים דבינה וזו"ן הנקראים כלים דקבלה היות שעכשיו שבו למדרגה.

וזהו נקרא גדלות, היות שעכשיו מאיר אור דנשמה וחיה. וזה נקרא קיום המציאות, היות שהוא עוסק עכשיו בענין קבלה - אלא שהוא בעל מנת להשפיע.

נמצא לפי הנ"ל, שקטנות נקרא צדיקים גמורים, שהוא בחינת ביטול המציאות, שהם כלים דכתר וחכמה - כלים דהשפעה. מה שאם כן הכלים דבינה וזו"ן שהם כלים דקבלה - הם בחינת קיום המציאות, שהוא להשגת רכוש, וכל חשקו הוא שהרכוש יתגדל ויתרבה. אבל הם ב"עובר ושב", שבזמן הקטנות הם לבר מהמדרגה ובזמן הגדלות הם חוזרים ושבים להמדרגה, אבל האור שהם ממשיכים הוא דגדלות.

לכן במקום שבעלי תשובה עומדים, היינו שיש להם על ידי יגיעתם אור דנשמה וחיה - צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, דהיינו מי שהוא צדיק גמור, שעוסק רק בכלים דהשפעה שהם כלים דכתר וחכמה - אין לו רק קטנות שהוא נפש רוח שהוא רק אור דחסדים ולא אור דחכמה.

ואז הוא בחינת בעל-בית, כמו שכתוב: "בחכמה יבנה בית", כי בית נקרא רכוש, שהוא קיום המציאות. וזהו דוקא על ידי אור החכמה שמקובל דוקא בכלים דקבלה המכונה בינה וזו"ן שהם זקוקים לחכמה, מה שאם כן כלים דכתר וחכמה הנבחנים לכלים דהשפעה

הם בחינת ביטול המציאות, כי אין רוצה לקבל שום דבר, אבל סוף כל סוף אינו ממשיך אלא אור דקטנות המכונה אור דחסדים.

היוצא מכל הנ"ל, שהאדם צריך לעשות תשובה לכל הפחות שיעשה צדיק גמור, ואחר כך שבא למדרגת צדיק יש לו עוד פעם לעשות תשובה. וה' יעזור לנו לכל הפחות שנהיה לצדיקים גמורים.

וכל העיקר שבעבודה הוא שלא נותנים משמים חצי דבר. אחרת היה יכול להיות שאם האדם היה עושה תשובה למחצה היה מקבל סיוע מלמעלה על מחצית עבודה, אבל מאחר שמשמים אינם נותנים חצי דבר לכן מוכרח האדם להתפלל לה' שיתן לו עזרה שלמה. זאת אומרת שהאדם בזמן תפילתו שאז הוא מסדר מה שבליבו, כי תפילה היא עבודה שבלב, מוכרח האדם אז להחליט בעצמו שרוצה שה' יתן לו רצון להבטל אליו מכל וכל, היינו לא להשאיר תחת רשותו שום רצון אלא שכל הרצונות שבו יהיו רק לעשות כבוד שמים.

וכשהחליט בלבו על ביטול שלם, אז הוא מבקש לה' שיעזור לו שיוציא זה מכח אל הפועל - בבחינת כח. זאת אומרת הגם שבבחינת כח המחשבה והרצון הוא רואה שאין הגוף מסכים לזה שיהיה מבטל כל רצונותיו לה' ולא לטובת עצמו, אז הוא צריך להתפלל לה' שיעזור לו שירצה להבטל אליו עם כל הרצונות ולא להשאיר לעצמו שום בחינת רצון. וזה נקרא תפילה שלמה, היות שרצונו שה' יתן לו רצון שלם בלי שום פשרות לעצמו והוא מבקש שה' יעזור לו שיהיה תמיד עם צדקתו.

היינו שצדיק גמור פירושו שגמר בדעת בלי לשנות ורק לתמידיות יהיה חי ברצון של צדיק, וזה פירוש צדיק גמור, היינו שבחינה זו כבר מנויה וגמורה אצלו; ו"שאינו גמור" היינו שיש לו עוד עבודה בזה אם להבטל אליו בכל הרצונות או לא. נמצא, שתחילת העבודה היא להיות צדיק גמור, ואח"כ באים לעבודה השניה הנקראת בחינת "בעלי תשובה", שמשיבין את הכלים דקבלה שישובו לקדושה.

ואביא כאן ראיה שאין נותנים משמים חצי דבר. ראה מה שאמרו חז"ל (יומא סט, ב): "אמרו, הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבירה. בעי רחמי ואמסר בידייהו. אמר להו, חזו דאי קטליתו ליה להוא כליא עלמא (היינו שהעולם יחרב). חבשוהו תלתא יומי ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח. אמרי, היכי נעביד: נקטליה - כליא עלמא. ניבעי רחמי אפלגא - פלגא ברקיעא לא יהבי. כחלינהו לעיניה ושבקוהו, ואהני דלא מיגרי ביה לאינש בקריבתה" [אמרו, הואיל ועת רצון הוא נבקש רחמים על היצר של עבירה. בקשו רחמים ונמסר בידיהם. אמר להם, תראו שאם תהרגוהו יחרב העולם. אסרו אותו שלשה ימים, ובקשו ביצה בת יומה בכל ארץ ישראל ולא נמצאה. אמרו, איך נעשה: נהרגהו - יכלה העולם. נבקש רחמים על מחצית - מחצית בשמים לא נותנים. סימו את עיניו על ידי כחול, והועיל זה שאין אדם תאב לקרובתו], עד כאן לשונם.

הרי מוכח מכאן בפירוש שמשמים לא נותנים רק שלמות. ואאמו"ר זצ"ל אמר טעם על זה, משום שהקב"ה הוא שלם לכן אם הוא נותן איזה שפע למטה אז האדם התחתון גם כן מוכרח להיות מוכן לקבל שלמות, אחרת אפילו שה' נותן לו אין האדם מסוגל לקבל היות שאין לו כלים על שלמות.

ובשביל זה מטרם שהאדם סיגל לעצמו שיהיה מוכן לקבל שלמות אין הוא יכול לראות את שיעור הדרך שכבר עבר בדרכו למטרת השלמות, כי רק בגמר עבודתו הוא יכול לראות ולא באמצע, מטעם שלא יוכל לקבל את שפעו ית' מטרם שיש לו כלים שלמים המוכנים לזה. לכן אנחנו צריכים לחזק את עצמנו ולומר שכבר אנחנו עומדים קרוב להיכל המלך, כי כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול ויכול להיות שעוד מעט נראה שהפתח פתוח לפנינו ונזכה להכנס ולהשתעשע עם המלך.

ומאמר הנ"ל יש לפרש על דרך הקבלה. כי ידוע מה שכתוב ב"הסולם" בכמה מקומות, שקודם ממשיכים את קו הימין ואחר כך

השמאל ואחר כך הקו האמצעי, שתפקידו של הקו האמצעי הוא לעשות שקו השמאל יאיר רק חצי מדרגה הנקרא בחינת ו"ק דחכמה ולא לקבל את הג"ר דחכמה. ונשאלת תמיד השאלה מדוע? תיכף כשממשיכין את קו השמאל ימשיכו רק חצי מדרגה היינו ו"ק בלי ג"ר, ומדוע יש להמשיך מדרגה שלמה ורק אחר כך על ידי הקו האמצעי מחלקים את המדרגה, שהג"ר דחכמה מסלקים למעלה והו"ק דחכמה ממשיכים למטה?

ובמאמר הנ"ל נבין זאת, היות שפלגא ברקיעא לא יהבי. ונפרש זה על דרך הסדר.

אמרו, הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבירה. כי מקו השמאל נמשכות כל העבירות, היינו על ידי מסך דחיריק שיבטלו את הקו שמאל. וזה נקרא בעי רחמי ואמסר בידייהו. אמר להו - היינו קו השמאל: חזו דאי קטליתו ליה לההוא כליא עלמא. היינו, היות שכוונת הבריאה הוא להיטיב לנבראיו, שהכוונה על אור החכמה, כי אור דחסדים הוא רק אור הדבקות שהוא האמצעי שעל ידו נוכל לסלק את הפגם דפרודא, אבל אין זה אור של מטרת הבריאה.

חבשוהו 'תלתא יומא', היינו שלא השתמשו עם קו השמאל הנקרא אור החכמה והג"ר, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח. ענין ביצה פירש אאמו"ר זצ"ל שהוא חיות קטנה, שידוע שיש בעל חי אבל עדיין לא מגולה לחוץ. ותחילת התגלות נקרא אפרוח בת יומא, הכוונה על חיות חדשה של היום ולא של אתמול.

בכל ארץ ישראל, הכוונה באלו שמשתמשים באור דחסדים שהוא בחינת ארץ ישראל - אבל לא היה שום חיות, כי חיות נמשכת מאור חכמה, כמו שמפרש בהסתכלות פנימית לשיעור ב' בתלמוד עשר הספירות (אותיות מו-מז) בענין "לא אפשר וקא מכוון", שמוכרח להיות בחינת חכמה וחיות. אבל לאחר שסילקו את קו השמאל לחלוטין לא היה נמצא שום חיות בכל ארץ ישראל.

אמרי, היכי נעביד: נקטליה - כליא עלמא. היינו, שלא תצא מטרת הבריאה, וזה נקרא חורבן העולם. נבעי רחמי אפלגא, היינו שנעשה תיקון שלא להמשיך חכמה רק חצי מדרגה, היינו שלא להמשיך מלכתחילה רק חצי קו שמאל - פלגא ברקיעא לא יהבי, כנ"ל, כי מלמעלה בא תמיד דבר שלם.

כחלינהו לעיניה ושבקוהו. שהוא סוד שלאחר תיקון המסך דחיריק משתמשין עם אור החכמה רק בבחינת הארת חכמה, שנקרא בשם אור נקבה, שהוא סוד "מקבלת ואינה משפעת למטה". שענין סימא את העינים הכוונה שהראיה לא תתפשט למטה. וזהו נבחן "כחלינהו", בסוד: "גבול שמת בל יעבורון", והגבול נעשה החול, כי ברגע שרוצים להמשיך מלמעלה למטה תיכף נעשה מקודש חול.

ואהני דלא מיגרי ביה לאיניש בקריבתה. היינו, שזה שמשתמשין רק בהארה, שהוא רק ממטה למעלה, הנקרא "סומא", שאין מסתכל למטה - זה יעזור שלא יפסיד האדם את בחינת קריבות הנקרא דבקות, מה שאין כן אם נמשיך מלמעלה למטה זה יביא לידי התרחקות ופירוד. לכן הסדר מוכרח להיות שצריכין להמשיך את אור החכמה בשלמות.

והכוונה, שרצו לעשות תיקון: לאחר שעשו את נקודת החיריק וביטלו את קו השמאל אז רצו לעשות תיקון שבכלל לא ימשיכו את קו השמאל וממילא לא יהיה מקום ליצרא דעבירה. אבל ראו שיהיה בזה חורבן העולם, כי "כולם בחכמה עשית", שדוקא על ידי החכמה יתקיים העולם, שזוהי מטרת הבריאה. ורצו לעשות תיקון שלא תימשך רק חצי מדרגת חכמה, מפחד שמא יהיו אנשים שלא יוכלו לעשות את התיקון דקו האמצעי ויכשלו בקו שמאל.

אבל "פלגא משמים לא יהבו". לכן מוכרח להיות התיקון על דרך ג' קוים כמו שכתוב בהסולם בכמה מקומות.

אגרת סו

ב' ניסן תשכ"ג בני ברק יע"א

שלום וכל טוב סלה לידידי היקר ...

בפסחים (קטז, ב): "מתחיל בגנות ומסיים בשבח. מאי בגנות? רב אמר, מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" וכו'. וכן אנו אומרים בהגדה של פסח: "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו" וכו'.

להבין את הענין מה מלמד אותנו מה שהיו לפני כן, יש לנו לפרש זה על דרך המוסר. שהאדם צריך לדעת בזמן שהוא עוסק בענין יציאת האדם מגלות מצרים (שאנחנו רואים שכל המצוות תלויות בענין זה, כי בכל הדברים אנו אומרים: "זכר ליציאת מצרים", שהכוונה שאי אפשר לקיים מצוה בשלמות מטרם שהאדם יוצא מגלות מצרים. הגם שבאופן כללי אנחנו כבר יצאנו ממצרים אבל באופן פרטי כל אדם מוכרח לצאת מהגלות הזו). שאי אפשר לצאת מגלות מצרים מטרם שנכנסים בגלות. שרק אז שייך לומר שיוצאים מהגלות.

ולזה מספר לנו בעל ההגדה שאנחנו צריכין לדעת שמתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, היינו שהיו בגלות תחת שליטת עובדי עבודה זרה - ורק אז קירב הקב"ה את אבותינו. מה שאם כן אם לא היו מרגישים שהם מונחים תחת שליטת עובדי עבודה זרה לא שייך לומר שהקב"ה קירב אותם. שרק בזמן שהאדם מרוחק מהקב"ה שייך לומר שהקב"ה מקרב אותו. כי תמיד צריך להיות ההעדר קודם להויה, שענין העדר הוא הכלי, וההויה הוא האור הממלא את ההעדר והחושך.

ולכן עלינו לדעת שאנחנו צריכין להכין את עצמנו בהכנה דרבה, היינו שהאדם יבדוק את עצמו בשבע חקירות ובשבע בדיקות לראות את מצבו האמיתי איך האמונה שלו בהקב"ה, אם יש לו אמונה שלמה, היינו שהיא על דרך האמת, או שזה אצלו באופן סתמי, היינו שהיא רק בבחינת "מצות אנשים מלומדה", שענינו הוא שהוא רק מטעם ההרגל ולא מטעם קניינו עצמו.

וכמו כן אם המדות שלו הם בסדר, שהכוונה האם הוא בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים", או חס ושלום להיפך, היינו שכל מה שהוא עושה הוא רק על כוונה להנות את עצמו. וכמו שדרשו חז"ל על פסוק: "וחסד לאומים חטאת - כל טיבו דעבדין לגרמייהו עבדין" ואין הם מסוגלים לעשות שום דבר לשם שמים.

ואם האדם מונח תחת שליטה זו כמו אומות העולם, נמצא שהוא בגלות, ואז הוא בבחינת עובדי עבודה זרה - ואז יש מקום לתפילה שהקב"ה יעזור לו לצאת מגלות הזו, ואז שייך לומר: ועכשיו, היינו לאחר שהוא בגלות והוא בבחינת עובדי עבודה זרה, שייך לומר: ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, שפירושו לעבוד עבודת הקב"ה ולא לעבוד לשליטת עבודה זרה.

וזה נקרא יציאת מצרים, שאז כל המעשים הם להקב"ה. ובשביל זה מיחסים את המצוות - "זכר ליציאת מצרים", שרק אז לאחר שיוצאים מגלות מצרים אפשר לקיים את המצוות מטעם ציווי ה' ולא מטעמים אחרים.

וזה שאומר התנא: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח", שהכוונה היא שבזמן שהאדם רוצה להתחיל בעבודת הקב"ה הוא צריך להתחיל בגנות, היינו איך שאנחנו מונחים תחת שליטה של עובדי עבודה זרה, ואח"כ יכולים לבוא למדרגת "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", וזהו: ומסיים בשבח.

וסדר העבודה הוא בשני אופנים: היינו בבחינת אמונה בה', וכמו כן במידות, היינו שכל עשיותיו יהיו לשם שמים.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל: "תנו רבנן, כשנתפסו ר' אלעזר בן פרטא ור' חנינא בן תרדיון, אמר ליה ר' אלעזר בן פרטא לר'

חנינא בן תרדיון: אשריך שנתפסת על דבר אחד, אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים. אמר ליה ר' חנינא: אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול. שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים וכו'. דאמר רב הונא, כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וכו'. מאי ללא אלקי אמת, שכל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה".

והמאמר הזה קשה להולמו. ויש לפרש כנ"ל, היות שעיקר מה שהאדם צריך לעשות בעולם הוא שיהיו כל מעשיו לשם שמים, והיות שהאדם נברא במדה של להנות אך לעצמו עד שאי אפשר לו לעשות שום מעשה אם הוא לא רואה שתצמח מזה טובה בשבילו - אם כן איך אפשר שתהיה יכולת ביד האדם לעבוד לשם שמים?

אלא שנתן לנו הקב"ה מצוות בין אדם לחברו, שעל ידי זה האדם ירגיל את עצמו לעבוד לטובת זולתו, ועל ידי זה הוא יבוא למדריגה יותר גדולה שתהיה לו יכולת לעבוד גם לשם שמים. אחרת אפילו שהאדם עוסק בתורה ומצוות אי אפשר לו לעסוק לשם הקב"ה. נמצא לפי זה, אם הוא עוסק בתורה בלבד ולא בגמילות חסדים, נמצא שאי אפשר לו לעסוק לשם שמים, משום שחסרה לו הסגולה של אהבת זולתו.

נמצא לפי זה הגם שעוסק בתורה ומצוות, אם אינו לשם שמים זה דומה כמי שאין לו אלוה, כי אם היתה לו באמת הרגשת אלקות בטח שהיה עוסק לשם שמים - אבל אם היה עוסק בגמילות חסדים, אז היתה לו הסגולה של אהבת זולתו, שעל ידי זה היה בא גם כן לידי אהבת ה', שהיה בידו כח לעשות תורה ומצוות לשם שמים.

נמצא מזה, שהאדם צריך לעשות כח ועוצמה והתגברות במידותיו שיהפוך אותם שיהיו לטובת זולתו, שעל ידי זה יזכה אח"כ לעבוד עם אלו המדות לשם שמים.

כי אחר זה שהאדם כבר מתוקן עם המדות שלו שיכולים לעבוד לטובת הזולת, אז הוא יכול לעבוד בענין אמונת ה', כי אז הוא מוכשר לזכות לבחינת אמונה, כי אז יש לו את הבחינה של השתוות הצורה, שנקרא "הדבק במידותיו", בבחינת "מה הוא רחום אף אתה רחום".

וה' יעזור לנו שנזכה לצאת מהגלות ולזכות לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

יהי רצון שתעלה במעלות הברכה וההצלחה והאושר, וחג כשר ושמח.

מאת ידידך המאחל לך
ולמשפחתך כל טוב סלה
ברוך שלום הלוי אשלג
במוהרי"ל זצ"ל

אגרת סז

ב"ה ערב יום כיפור תשכ"ד פה בני ברק

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

מכתבך קבלתי, וה' יעזור לך ולכל משפחתך שתהיו תמיד בריאים ושלמים. ולשנה החדשה, יהי רצון שתהיה שנת ברכה והצלחה בכל מעשי ידיך. אני מבקש ממך שתכתוב לי מכתבים לעיתים יותר תכופות, כי מאד אני מתגעגע לשמוע מה שנשמע אצלך ובמשפחתך.

הנה אנחנו אומרים בסליחות לערב ראש השנה: "איככה אפצה פה ואיך אשא עין, בי אין מעש ובידי זכות אין" וכו'. וכמו כן אנו אומרים: "ואם כפעלי תשלים חקי, ואירא כי ערום אנכי" וכו'. וכמו כן: "לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך". זאת אומרת שאין בנו שום דבר טוב. ויחד עם זה אנו אומרים אחר כך: "חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע. חלילה לך, השופט כל הארץ

לא יעשה משפט".

ויש להבין, איך יכול להיות שבו בזמן שאנו אומרים שאין בנו שום מעשים טובים, אנו באים בטענה להקב"ה ואומרים: "חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע" וכו'. ונשאלת השאלה מי הוא הצדיק? (ועיין בפירוש רש"י בפרשת וירא על פסוק הנ"ל).

זה ידוע שהאדם הוא עולם קטן. היינו שהוא נכלל מכל אומות העולם, והם מכונים בשם כללי: "יצר הרע", זאת אומרת שכל אדם נכלל מכל המידות המגונות שישנם בכל אומה ואומה, וכמו כן הוא נכלל מישראל, שהוא נקרא בשם "יצר טוב".

ובזמן שאין באדם מעשים טובים, הוא מסיבת ששליטת הגוף היא בידי היצר הרע, שאז מכונה האדם בשם רשע (עיין בבבא בתרא (טז, א): אמר רבא, בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין. אמר לפניו, רבונו של עולם וכו' בראת צדיקים בראת רשעים, מי מעכב על ידך". ופירש רש"י שם: "בראת צדיקים, על ידי יצר טוב. בראת רשעים, על ידי יצר הרע. לפיכך אין ניצול מידיך, כי מי יעכב. אנוסין הן החוטאים". מן הנ"ל אנו רואים, שהיצר טוב נקרא בשם צדיק והיצר הרע בשם רשע).

נמצא לפי זה, בזמן שאין לאדם מעשים טובים, הוא רק משום שהרשע שבקרבו הוא בראש והצדיק שבו הוא בבחינת זנב, זאת אומרת שהוא נמשך אחר הרשע ואין לו שום רשות למחות. וזה נקרא שהצדיק הוא בגלות, היינו שהישראל שבו הוא בגלות, שהוא מונח תחת שליטת אומות העולם כנ"ל ואין לו שום רשות בפני עצמו.

ובזה נוכל להבין את מה שאנו באים בטענה להקב"ה: "חלילה לך וכו' להמית צדיק עם רשע". היות שכל החיים של הרשעים הוא בחינת מיתה, כמו שאמרו רז"ל: "רשעים בחייהם קרויין מתים", משום שהחיים מה שהם נהנים מהעולם הזה - הוא המונע מלהשיג חיים נצחיים, שכל כוונת הבריאה שהיא להיטיב לנבראיו אי אפשר להשיג בזמן היותו רחוק מה', כי "אין ארור מתדבק בברוך", אם כן הרשעים בחייהם נקראים מתים. וזה פירוש שהרשעים נידונין למיתה.

ובו בזמן שהצדיק הוא תחת שליטת הרשע ואין לו שום כח ועוז שיוכל להתגבר עליו, אם כן גם הצדיק נידון למיתה, היות שלא יכול לקבל שום טוב מה' מפני הרשע שבקרבו שהוא המפריע מלהתדבק בה', אם כן גם הצדיק הוא בבחינת מיתה. וזוהי הטענה להקב"ה: "חלילה לך להמית צדיק עם רשע", זאת אומרת שהצדיק שבנו, היינו היצר טוב, לא יכול לפעול מאומה, שהרשעים לא נותנים לו להמשיך חיים רוחניים.

לכן בזמן שהאדם רואה שאין בו מעשים טובים, אז הוא יודע שהסיבה היא בשביל שהרע שבו הוא השולט והישראל שהוא הצדיק שמכונה יצר טוב הוא בגלות. אז אנחנו מבקשים מהקב"ה ובאים אליו בטענה, שנתן לנו יצר טוב ואין לו שום כח משום שהוא בגלות, ובשביל זה נמצא שגם הצדיק ניתן למיתה, וזה "חלילה לך מעשות כדבר הזה", אלא שהקב"ה יוציא אותנו מהגלות, כי איזו תועלת היא שיש לנו יצר טוב הנקרא צדיק ואין לו שום כח, אם כן היצר טוב שניתן לנו הוא בחינם.

וזו הטענה שלנו: "להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע", היינו ששניהם עושים לכאורה דבר אחד. אלא שהקב"ה ירחם עלינו ויוציאנו מהגלות.

וזה שייך דוקא בזמן שאנו רואים שאין בנו שום מעשים טובים, או הוא יודע בעצמו שרק זו היא הסיבה העיקרית: משום שהצדיק הוא בגלות תחת שליטת הרשע.

וזה שאנחנו מבקשים מה' ועושין סימן בליל ראש השנה ואנו אומרים: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". היינו שהישראל שבנו יהיה הראש והרשע יהיה הזנב. ואז נזכה לחיים ארוכים ולבחינת הטוב שהוא בכוונת הבריאה, שהוא בחינת להיטיב לנבראיו.

ונזכה לגמר חתימה טובה.
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצוק"ל

אגרת סח

ב"ה זאת חנוכה תשכ"ד

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

אני שולח לך ולכל משפחתך ברכת מזל טוב, יהי רצון שיהיה אצל משפחתך נחת ושלום ובריאות. וכמו שמשפחתך נתגדלה כעת כן יתגדלו אצלך כל המעשים שאתה עוסק בהם הן בגשמיות והן ברוחניות ותראה בהם הצלחה וברכה.

הנה אנו רואים שחז"ל תקנו לפרסם את הנס על שני ניסים שנעשו לכלל ישראל, שהם חנוכה ופורים. בחנוכה על ידי הדלקת הנרות ובפורים על ידי קריאת מגילה. ויש להבין למה בחנוכה צריכים להראות את הנרות בחוץ שכולם יראו, וכן הזמן של הדלקת הנרות הוא "עד שתכלה רגל מן השוק", שהוא מטעם שאנשים בחוץ יראו, מה שאין כן בפורים. עוד יש להבין למה בחנוכה שאלו חז"ל "מאי חנוכה", מה שאין כן בפורים.

אלא שיש להבחין בין הנס שהיה על רוחניות לנס שהוא על גשמיות. וענין נס בכלל מהו? אלא שזה ידוע שכל דבר שהוא בטבע אינו נקרא נס אלא מה שהוא למעלה מהטבע זה נקרא נס. וענין טבע הוא מה שהאדם יכול לעשות בעצמו, שזה נקרא בדרך הטבע, מה שאם כן אם אין בידי אדם לעשותו זה כבר נקרא למעלה מהטבע. למשל, כשחס ושלום יש למישהו חולה בביתו וכל הרופאים כבר ייאשו אותו, שאמרו שאין הם יכולים לעזור לחולה, אז יהודי מאמין אומר להקב"ה: רבונו של עולם, עכשיו אין מי שיוכל לעזור לי רק אתה. לכן הוא מבקש מהקב"ה: עשה לי נס ורפא את החולה שלי. ואז כשהחולה נתרפא נקרא זה נס מן השמים.

ובזה נבין את ענין נס של רוחניות. הנה כשהאדם נולד תיכף מתחבר אליו היצה"ר, כמו שכתוב: "לפתח חטאת רובץ". והיצר טוב בא לי"ג שנה. והנה חז"ל אמרו: "אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חברו", משום שיצדיקו את הראשון בריבו. אם כן לפי זה כשיצר הרע בא בטענותיו לאדם, בטח שמוכרח לשמוע לו, ואח"כ כשבא היצר הטוב אז דבריו אינם נשמעים, כנ"ל. נמצא שהיצר הטוב הוא בגלות וכל השליטה על הגוף יש ליצר הרע. וזה נבחן שהרוחניות היא בגלות תחת הגשמיות.

ואין יכולת בידי אדם לצאת מגלות זו, ורק הקב"ה יכול להוציאו, כמו שאמרו חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", מזה אנו רואים שרק הקב"ה יכול לעזור. לכן נקרא זה נס.

והנה בחנוכה אנו אומרים: "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכו'. הרי שהגלות היתה רק על רוחניות, שהיוונים רצו לשלוט על עם ישראל עם הפילוסופיה שלהם.

וזה שאנו אומרים: "יונים נקבצו עלי וכו' ופרצו חומת מגדלי" וכו'. שענין חומת אומר האר"י הקדוש שהוא אותיות תחום. היינו שלעם ישראל יש תחום עד כמה שמותר לחשוב, היינו שהאדם צריך להאמין שהקב"ה מנהיג את העולם בהנהגה של טוב ומטיב - אע"פ שאין אנו מבינים את זה.

ובזמן שיש לאדם תחום הזה, אז יש לו חומת שהשונאים לא יוכלו להכנס אליו, שזו היא שמירה מפני מחשבות זרות. ומשום זה מכונה האמונה בשם חומה. והיוונים פרצו את החומה הזו. ונעשה נס שהקב"ה עזר להם, כנ"ל: "אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו".

נמצא, שחנוכה היה נס רוחני, וברוחניות צריכים לשאול מה, אחרת לא מרגישים את הנס, לכן אמרו "מאי חנוכה", בכדי שכל אחד ישאל את ענין הנס של רוחניות. היינו, בכדי שידע מקודם את ענין גלות רוחנית, ואחר כך יכול לזכות לגאולה הרוחנית.

ומשום זה צריכים לפרסם זאת ברבים,

כדי לתת התעניינות לכל אחד ואחד, אחרת אין מרגישים לא את הגלות ולא את הגאולה. כי ענין גלות הוא ענין של הרגשה. למשל, מי שרואה את חברו שנוסע במכונית בשבת, והוא ניגש אליו ושואלו: שמע ידידי, אתה מתחרט על זה שאתה נוסע בשבת? הלא חז"ל אמרו: "רשעים מלאים חרטות"?! בטח שהוא יצחק ממנו. ואם כן מה הפירוש שחז"ל אמרו שרשעים מלאים חרטות?

אלא, אנו מוכרחים לומר שמי שהוא מרגיש שהוא רשע הוא מתחרט, אבל מי שאינו מרגיש אין הוא מתחרט. לכן האדם הזה שנוסע בשבת ואינו מתחרט, בטח שהוא לא מרגיש שהוא רשע, כיון שהוא לא מאמין בקב"ה, לכן אין הוא מחזיק את עצמו לרשע בזה שהוא נוסע בשבת.

היוצא מזה, כי אי אפשר להיות שהאדם יהיה בגלות הרוחנית אם הוא לא מרגיש את זה. לכן צריכים לשאול "מאי חנוכה", בכדי שהאדם יתחיל לתת דין וחשבון לעצמו. מה שאין כן פורים שהיה גאולת הגשמיות, לכן לא צריכים לשאול "מאי", כי גלות גשמית כל אחד יודע ומרגיש, לכן כשמפרסמין את הנס כולם יודעים.

לכן בחנוכה אנו אומרים "הנרות הללו וכו' ואין לנו רשות להשתמש בהם", משום שהנס היה רק על רוחניות. מה שאם כן בפורים "משתה ושמחה" כתיב, מטעם שהנס היה על הגופות.

וה' יעזור לנו שנזכה לגאולה ברוחניות ובגשמיות אמן.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב

ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת סט

ב"ה ד' אדר תשכ"ד

שלום וכל טוב סלה לידידי איש היקר באנשים ...

הנה חז"ל אמרו: "כתיב, אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה. וכתיב, ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו. לא קשיא, הא בדברי תורה הא במילי דעלמא". ופירש רש"י, "בדברי תורה, מותר לענות כאולתו" (שבת ל, ב). ויש להבין, מהו האיסור לענות במילי דעלמא, מה יש לחשוש? הסברא נותנת להיפך, דבמילי דשמיא יש לחשוש משום שלא כדאי להכנס בויכוח עם הכסיל, אבל למה יהיה איסור לענות במילי דעלמא?

וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל על הפסוק: "הודיעני נא את דרכיך. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו: משה, צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע" (ברכות ז, א).

וזה לפי פשוטו קשה להבין, הלא אנו רואים גם רשע בן רשע שטוב לו וכמו כן צדיק בן צדיק שרע לו.

אלא יש לפרש שאין הכוונה כאן על דרכי ההשגחה מה שנראה לעינינו, כי על זה כתיב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". אלא מה שאמר "הודיעני נא את דרכיך" היינו דרכי עבודת ה'.

כי ידוע שמטרת הבריאה היא להיטיב לנבראיו. היינו שכל זמן שהאדם לא הגיע למצב שטוב לו בעולם הוא צריך לדעת שעדיין לא הגיע למטרה שבשבילה נברא האדם. עוד כלל צריכים לדעת, שבעניני עבודה נקרא אב ובן - סיבה ומסובב, היינו, המצב הקודם

גורם למצב השני, ומצב הראשון נקרא אב ומצב השני נקרא בן.

ובזה נבין כל הנ"ל. הנה אדם מן השוק שאינו עוסק בתורה ומצוות, אם רואה איזה צדיק שעוסק בתורה ובא ושואל לצדיק: "מה העבודה הזאת לכם" - בטח שבא להתלוצץ מהצדיק שעוסק בתורה ומצוות, וודאי שאין הוא רוצה שהצדיק יענה לו תירוץ אמיתי, היינו שיחייב אותו גם כן לעסוק בעבודת ה', כי אין כוונתו לזה. לכן אל תענה לו כי גם הוא בעצמו לא רוצה שאתה תענה לו. וזה נקרא רשע.

ומי שנמצא במצב כזה, היינו שהרשעים שבעולם משפיעים לו במוחו מחשבות כאלו - אל תענה לו, היינו שהאדם לא יתחשב עם מחשבות כעין אלו. וזה נקרא רשע בן רשע. וזה "רע לו" לאדם אם נפלו לו במוחו מחשבות כעין אלו. "אל תענה" פירושו שאסור לאדם לתרץ קושיות כאלו, כמו שכתוב: "פן תשוה לו גם אתה". לכן נקרא "רע לו", משום שזה רע לגמרי ולא יצמח מזה שום טוב.

ויש אדם שעוסק בתורה ומצוות, ובזמן שמתחיל לעסוק רק לשמה ולא לשום כוונה לטובת עצמו, אז באות לו השאלות: "מה העבודה הזאת לכם" - מה יהיה לך מזה שאתה עוסק "בלתי לה' לבדו". אז בטח אדם זה, שהכוונה שהוא רוצה שיהיה לשם שמים היא זו שגרמה לו את המחשבות האלו - זה "טוב לו", היינו משום שזה הוא סימן שרוצה באמת לעסוק לשם שמים, כי בשביל זה הגוף שלו לא מסכים איתו ללכת בדרך הזו.

לכן האדם הזה משתוקק שהצדיק יתן לו תשובה ברורה בכדי שידע מה לענות לגוף שיהיה לו במה לשכנע אותו, לכן תענה לו. וזה נקרא שבדברי תורה מותר לענות, משום שהוא רוצה באמת תשובה.

ומי שנמצא במצב כזה הוא נקרא רשע בן צדיק, משום שטענת הרשע "מה העבודה" באה לו על ידי שהוא עוסק בתורה ומצוות; נמצא, שנקרא צדיק, ומעשה הצדקות מה שהוא רוצה שיהיה לשם ה' זה מוליד לו השאלה של "מה העבודה הזאת", לכן הוא נקרא "רשע בן צדיק". וזה "טוב לו" משום שזהו סימן שהולך על דרך האמת.

וזהו מה שאמרו חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". רק ה' יכול לעזור לאדם שתהיה לו היכולת לכוון לשם ה'. וכשהקב"ה עוזר לו הוא נעשה צדיק וזוכה אז לאמונת ה' בקביעות. וזה נקרא בדברי חז"ל: "הלומד תורה לשמה", היינו שכל כוונתו היא לשם ה'.

אבל זה עוד לא הגיע למטרת הבריאה, כמו שכתוב: "אם צדקת מה תתן לו", כי אין הקב"ה בעל חסרון שנצטרך לעבוד בשבילו, כי רק כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא ניתן לנו התיקון שנעבוד לשמה. לכן מצד אחד נקרא המצב הזה צדיק בן רשע, משום שהמצב הקודם מטרם שה' עזר לו היה רשע, ולאחר שה' עזר לו הוא נעשה צדיק, לכן הוא נקרא צדיק בן רשע. אבל עדיין "רע לו", משום שעוד לא הגיע למטרה שבשבילה נברא.

ואחר כך הוא בא לבחינת תורה, שנקרא "ומגלין לו רזי תורה וכו' וכל העולם כולו כדאי הוא לו", שענין תורה נקרא מתנה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק: "ממתנה נחליאל", משום שזוהי מתנת ה'. היינו לאחר שהאדם זכה לבחינת אמונה אז הוא יכול לזכות למצב הב'.

והנה מצב השני נקרא תורה. וההבדל בין אמונה לתורה הוא, כידוע שיש לנו ב' ענינים בדרכי ה': א) נקרא עבודה, ב) נקרא תורה. וההבדל בין תורה לעבודה: כי עבודה נקרא בזמן שאין האדם נהנה מהעשיה שהוא עושה, רק עושה כדי שיתנו לו שכר. והיות שהאדם צריך לעבוד שלא על מנת לקבל פרס לכן נקראת עבודתו בשם צדקה, ולכן נקרא מצב הא' שהוא אמונה בשם צדקה, כמו שכתוב: "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". ותורה נקראת מתנה, משום שהוא נהנה מזה, אחרת לא נקרא מתנה, כי בזמן שהאדם מקבל מתנה מחברו לא יבקש ממנו שכר בשביל זה שהוא מקבל ממנו מתנה.

לכן כשהאדם זוכה לבחינת תורה זה נקרא שהגיע למטרתו, לכן "טוב לו". והיות שבמצב הקודם היה לו אמונה, שהוא בחינת צדיק, לכן הוא נקרא צדיק בן צדיק. וזהו "צדיק וטוב לו" משום שהגיע למטרת הבריאה, שכבר מרגיש אז את בחינת להיטיב לנבראיו. ואז הוא נקרא אורח טוב, כמו שאמרו חז"ל: "אורח טוב מהו אומר. כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי".

וה' יעזור לנו שנזכה למה שמוטל עלינו ולגאולה שלמה.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב
ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זי"ע

אגרת ע

ב"ה ו' עש"ק וישלח ט"ו כסלו תשכ"ה

לכבוד ידידי היקר באנשים ...

מה נשמע אצלך ... וה' יעזור לך בכל משאלות לבך לטובה ובכל אשר תפנה תצלית.

הנה בזהר הק' (וישלח יט-כ ובהסולם שם) כתב שם: טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. נקלה, דא יעקב, דמאיך רוחיה לגבי דעשו, בגין דלבתר ליהוי עבד לו וכו'. היינו ומהפסוק טוב נקלה וכו', זה יעקב, שהשפיל את רוחו לפני עשו כדי שלאחר כך יתקיים שיהיה עבד לו וישלוט עליו ויתקיים בו: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים וכו'.

תא חזי: על דא, בגין דידע יעקב דאיצטריך ליה השתא, אתהפך ליה נקלה. ויותר חכמה ועקימו עבד בדא מכל מה דעביד לגביה דעשו וכו'. פירוש, משום שידע יעקב שהוא צריך לו עתה, הפך לפניו לנקלה. ויותר חכמה וערמה עשה בזה מכל מה שעשה מעולם נגד עשו, ואלו הרגיש עשו בזה היה הורג את עצמו שלא יבא לזה.

ויש להבין, איזה חכמה יש בזה שהוא הכניע את עצמו עכשיו לפני עשו, עד כדי כך שהזהר אומר שאלו היה עשו יודע מזה היה הורג את עצמו?

ויש לפרש את זה על דרך אאמו"ר ז"ל, שזה נוהג על דרך המוסר, היינו שהאדם ידע איך להתנהג עצמו בעבודת ה'. דהנה אנו רואים שאצל לבן היה ההיפך מזה. אצל עשו אנו רואים שיעקב הכניע את עצמו לפניו ונתן לו מתנות, ועשו לא רצה לקבל והשיב ליעקב "יש לי רב", עד שיעקב התחנן לפניו שיקח ממנו את המתנות. ולעומת זאת אצל לבן אנו רואים שלבן אמר לו ההיפך: "הבנות בנותי והבנים בני וכל אשר אתה רואה לי הוא".

וצריכים לדעת, שישנם שני מינים ביצר הרע, שנקראים ב' מיני קליפות:

א) קודם המעשה; בזמן שהאדם רוצה לעשות איזה מצוה או שרוצה ללמוד איזה שיעור, הוא בא ואומר לו: אינך כדאי לעשות את זה, הלא מה שאתה עושה הוא שלא לשם שמים ואתה עושה רק למעני, היינו לשם היצר הרע.

"הבנות בנותי", היינו כל ההבנות שיש לך בעבדות ה' הוא רק מה שאני נתתי לך ואין לך שום דעת תורה. "וכל אשר אתה רואה לי הוא", היינו כל מה שאתה מסתכל על תורה ומצוות, הכל הוא על החשבון שלי, שהוא היצר הרע. אם כן מה לך להתאמץ כל כך בתורה ומעשים טובים, הלא בין כך אין זה לשם שמים ואין עבודתך מקובלת לפניו ית', לכן ממילא לא יהיה לך שום שכר על זה, אם כן אין אתה צריך לעשות שום דבר טוב.

אז צריך האדם להתגבר עליו ולומר לו: מה שאתה אומר זה לא נכון, אלא אני עושה הכל לשם שמים, וכל מה שאני עושה הוא

מקובל לה' ויש מזה נחת רוח לה'. ודי לך בזה שאני עובד אצלך, היינו מה שאני נותן לך לאכול ולשתות וכדומה, אבל במה שנוגע לעבודת ה' - אין לך שום רשות להתערב בדברים כגון אלה.

ב) מה שאם כן לאחר שעשה את המעשים הטובים, אזי להיפך, היינו שאז צריך להגיד להיצר הרע שלו (שהוא נקרא אז בחינת עשו מלשון שהדבר כבר עשוי, היינו לאחר המעשה) אני נותן לך הכל, זאת אומרת שכל מה שעשיתי היה בשבילך, שהוא בחינת שלא לשמה. וזה נקרא שנותן לו את המתנות, שהוא ענין התורה ומצוות - שהוא טוען שזה שייך לעשו.

או טוען עשו להיפך: "יש לי רב" ואין אני רוצה בתורה ומצוות שלך. היינו שעשו אומר לו שאתה עשית הכל לשם שמים, וממילא אתה יהודי גדול, ואתה צריך להתגאות על כל החברים שלך שהמה לא עושים לשם ה' ואתה כן עושה. שהוא רוצה שיבוא לידי גאות.

ומי שהוא בבחינת יעקב טוען אחרת: שהתורה ומצוות שייכים לך, ואני צריך עכשיו לעשות תשובה מפני שאני רוצה לעשות נחת רוח לה' ואני מרגיש את שפלותי שאני עוד רחוק מהאמת היינו שאוכל לכוון לה' את כל מעשי. לכן זה ההבחן שיש בין לבן לעשו.

וה' יעזרנו שנוכל להנצל מיד לבן ומיד עשו, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב סלה
ברוך שלום אשלג
באאמו"ר בעל הסולם

אגרת עא

ב"ה יום י"ט שבט תשכ"ה

לכבוד ידידי ...

מאד אני משתוקק לשמוע משלומך.

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. ופירש רש"י: לבית יעקב - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל - עונשין ודקדוקין פרש לזכרים, דברים הקשין כגידין (מכילתא).

ובזהר (יתרו אות קסא ובהסולם) אומר: "כה תאמר לבית יעקב, היינו באמירה, והיינו מצד הדין. ותגיד לבני ישראל וכו', לבני ישראל היינו הזכרים, הבאים מצד הרחמים".

משמע מדברי הזהר, שלנשים באמירה, שהוא מצד הדין, היות שנשים הן מצד מדת הדין. ולאנשים דבר עם מדת הרחמים, שהם באים מבחינת הרחמים.

ומדברי רש"י משמע להיפך, שעם אנשים דבר דברים קשים כגידין, ולנשים אמר בלשון רכה.

ויש לפרש שהם אומרים דבר אחד, אלא שקודם צריכין להבין מהי בחינת דין ומהי בחינת רחמים. הנה דין אנו מוצאים כששני אנשים הולכים לבית דין, זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי. היינו, מי שטוען כולו שלי - זה בחינת דין. ובחינת רחמים הוא בחינת משפיע, שהוא בחינה כמו שאמרו חז"ל: "מה הוא רחום אף אתה רחום". נמצא לפי הנ"ל, שמדת הדין נקרא מי שהוא בבחינת מקבל ובחינת רחמים נקרא מי שהוא בבחינת משפיע.

הנה נקבה נקרא מי שהוא בבחינת חסרון, זאת אומרת שהוא בחינת מקבל. וזכר נקרא מי שהוא בבחינת משפיע.

לפי זה יוצא, שנקבה נקרא בחינת דין, היינו בחינת מקבל. ומי שהוא מקבל, אם אומרים לו שהוא יעסוק בבחינת להשפיע אין זה ביכלתו, כי זה נגד טבעו. לכן כשרוצים ממנו שהוא יעסוק בעבודת ה' אז צריכים

לדבר אליו בלשון רכה, היינו בלשון שהוא מבין, שהוא לשון של קבלה כנ"ל, כי מי שהוא בבחינת נוקבא שהוא בחינת דין אינו מסכים לעבוד אלא על מנת לקבל פרס. וזה נקרא "לשון רכה".

ולזכרים, שהם בבחינת משפיעים, להם יכולים לדבר בלשון "קשה כגידין", שענין השפעה קשה לגוף לשמוע, כי הגוף רוצה דוקא בקבלה. והיות שהוא בבחינת זכר, היינו שיש לו כח של התגברות, שהוא יכול להתגבר על מידותיו, לכן מדברים אליו מצד מדת הרחמים, שרחום פירושו השפעה.

ובזה נבין דברי רש"י: "לבית יעקב אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה". היינו כנ"ל, שמי שהוא בבחינת נקבה, היינו שלא יכול להתגבר על כח הגוף, והוא נקרא נקבה מלשון "תשש כוחו כנקבה", אז צריכים לדבר אליו בלשון רכה, היינו שהוא בחינת "על מנת לקבל פרס", לזה מסכים הגוף. וזכרים בלשון קשה, שהוא בחינת להשפיע, שקשה לגוף להסכים לזה. אלא שיש לו כח להתגבר, שאליו יכולים לדבר בלשון רחמים שענינו להשפיע.

וה' יעזור לנו שנוכל להתגבר על הרע שבנו ונזכה לקבלת התורה.

מאת ידידך המצפה לשמוע ממך בשורות טובות ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת עב

ב"ה כ"ד ניסן תשכ"ה

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

אני מבקש ממש שתואיל בטובך לכתוב אלי בכל פעם מה שנשמע אצלך ומבני ביתך משלום ובריאות ומצב הפרנסה, כי מאד אני מודאג אם אני לא שומע ממך מה שנשמע אצלך.

"רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה ומרור".

ויש לפרש זה על דרך המוסר מה ענינו. זה ידוע שהסדר של העבודה הוא שהאדם צריך להתחיל, ואחר כך באה לו עזרה משמים. על דרך שאמרו חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו", משמע מכאן שרק בזמן שהאדם רוצה לעבוד אז הוא מקבל עזרה משמים.

אבל יש כלל, שאין אדם מקבל עזרה אלא רק בזמן שהוא זקוק לעזרה, היינו שהוא רואה שאין בידו לעשות לבד, אחרת אין בקשת העזרה בקשה אמיתית משום שהוא יודע בעצמו שהוא יכול לעשות הכל לבד, רק שמתעצל בדבר, ולעצלים לא נותנים עזרה. כי רק אלה המשתוקקים לה' הם מקבלים עזרה, כמו שאמרו חז"ל: "הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי".

לכן, סדר ההתחלה הוא בבחינת מצה, שהוא מלשון מצה ומריבה, כמו שכתוב: "בהצותם על ה'". וכמו שאמרו חז"ל: "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: רגזו ואל תחטאו", ופירש רש"י: "שיעשה מלחמה עם יצר הרע".

ובזמן שהאדם עושה עמו מלחמה בכל יום, והוא רואה שבכל זאת אין הוא זז ממקומו כמלא נימא, אלא אדרבה הוא נעשה יותר גרוע, אז הוא מתחיל להרגיש מרירות - זה נקרא מרור.

וזה על דרך שכתב האר"י הקדוש שישראל בזמן הגאולה עמדו כבר במ"ט שערי טומאה ואז נגלה עליהם הקב"ה וגאלם. שבאמת קשה להבין: איך אפשר לומר שטרם שבאו משה ואהרן לעם ישראל בשליחות ה' - לא היו אז כל כך בשערי הטומאה, אלא דוקא לאחר

שבאו משה ואהרן וראו את כל האותות והמופתים אשר היו במצרים אז נפלו כל כך לשערי הטומאה.

אלא הענין הוא, כי כל דבר תלוי בהרגשה, כי אין האדם מסוגל להרגיש שום מציאות אמיתית מצד עצמו, כמו שאמרו חז"ל: "אין אדם רואה נגעי עצמו", ו"אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ", וממילא אי אפשר לו לראות את האמת כמו שהיא. אלא זוהי עזרה משמים שיוכל לראות את האמת.

לכן, מטרם שבאו משה ואהרן לא ראו את האמת. אלא אחר כך שראו את כל האותות וכו' זכו לראות את האמת כמו שהיא, היינו שראו שהם כבר נמצאים בדיוטא התחתונה במ"ט שערי טומאה. ואז זכו לגאולה, היינו לאחר שהרגישו את המרירות, אז היה בידם לתת תפילה אמיתית על מצבם שבו הם נמצאים. נמצא שגם המרור הוא עזרה מה', היינו על ידי משה ואהרן והאותות והמופתים שהראה להם הקב"ה.

ואז זכו לפסח, היינו שפסח ה' על בתי בני ישראל וכו', שזה ענין דילוג, שזה נקרא דילוג המדרגות. כי מדרך העולם הוא שמי שלומד איזה חכמה הוא מוסיף והולך, וכאן היה להיפך, שכל פעם היו יורדים למטה בטומאה - ורק עי"ז שראו את מצבם האמיתי אז היה בידם לבקש מה' תפילה אמיתית ואז עזרם הקב"ה.

וזה ענין "פסח מצה ומרור" שהם הולכים ביחד, אחרת אי אפשר לזכות לגאולה. כי אותיות גולה וגאולה הן שוות ואין ביניהם הבדל רק בא', שזה מראה לנו שרק לאחר שהאדם מרגיש את הגלות - אז מתגלה אצלו האלף שהוא בחינת אלופו של עולם.

ובזה נבין מה שחז"ל אמרו: "מאי מרור? חסה. ולמה נקרא חסה, דחס רחמנא עלן" וכו'. ולכאורה זה קשה להולמו, כי אנו מבינים כי רמז על שה' חס עלינו היה צריך להיות בדבר מתוק ולא בדבר מר. אלא כנ"ל, שבכדי שתהיה מציאות שהאדם יקבל עזרה מה' הוא צריך מקודם להרגיש את המרירות שבדבר, וענין מרור אי אפשר להרגיש, מטעם ש"אין אדם רואה חוב לעצמו", אלא רק על ידי עזרה מה' הוא יכול לראות את מצבו האמיתי. לכן יש רמז על מרור - שחס רחמנא עלן והראה לנו את מצבנו האמיתי שהוא מר, ואז נוכל לזכות לישועה ולגאולה.

ה' ישלח לנו במהרה הגאולה השלמה.

מאת יידיך המאחל לך ולמשפחתך
שלום ובריאות ורוב נחת אמן
ברוך שלום אשלג

אגרת עג

ב"ה כ' כסלו תשכ"ו

אבאר קצת בענין שאלתך, מהו קישוט בנקודת הרצון. ששאלת שקשה לך להבין זה.

להבין ענין הקישוט, צריכין להבין מקודם על מה הדברים מכוונים, זאת אומרת מה קשה לו ומה הוא רוצה לתרץ.

ידוע שאין לנו אלא שני דברים בעולם: בורא ונבראים, זאת אומרת שהבורא רוצה להשפיע תענוגים להנבראים, כמ"ש: "רצונו להטיב לנבראיו". ומבחינה זו יצא העולם הראשון הנקרא עולם אין-סוף ברוך הוא, שפירושו, היות שרצונו הוא להטיב לכן ברא "יש מאין" בחינת רצון לקבל את התענוג שהוא רצה לתת. וודאי שהרצון הזה היה גדול בדיוק שיהיה מתאים לקבל את כל האור, כי אחרת, היינו אם הכלי היה יותר קטן מהאור, יוצא שהנברא לא יצא בשלמות, ובטח שהקב"ה ברא דבר שלם, שעניינו הוא שברא רצון לקבל את האור המסוים שהקציב בשביל הנבראים.

וכרצון הזה נמשך האור והיה ממלא אותו

בשלמות, וזה מכונה שהאור העליון היה ממלא את כל המציאות, ולכן נקרא בשם "אין סוף", משום שהרצון לקבל לא היה עושה סוף וסיום על האור אלא שהיה מתפשט לתוך כלי הקבלה, היינו אם היתה נמשכת בחינה זו לא היה יכול להיות מקום שלא יהיה מורגש אלקות בעולם, ואפילו כשהאדם היה משוקע בתאוות בקבלת התענוגים אך לעצמו היה גם כן מרגיש אלקות. רק לאחר שנעשה הצמצום שלא לקבל בכוונה אך לעצמו יצא לנו בעולם הזה שבמקום שאדם משוקע בתאוות אין הוא מרגיש אלקות ותחילת עבודתו היא שצריך להאמין שיש אלקות בעולם, שזהו רק מטעם ההסתרה שנעשתה מכח הצמצום.

והנה בעולם אין סוף למדנו שעלה ברצונו וכו׳ צמצם את עצמו. ומפרש, שכוונתו בזה שנעשה ענין עליית הרצון, היות שרצון לקבל הוא בהפכי לרצון להשפיע, לכן בחר ביתר דבקות, שענין דבקות היינו השתוות הצורה, ורצה להיות בדומה למשפיע, לכן צמצם את עצמו. משמע מכאן שהיה שם באין-סוף חס ושלום ענין הפכי בין הכלי למשפיע עד שהיה לו צורך לתקן את זה, שבשביל תיקון זה עשה את הצמצום.

והוא מביא את הפרקי דרבי אליעזר שכתוב שם שטרם שנברא העולם היה "הוא ושמו אחד", שפירושו שלא היה שום שינוי בין האור שנקרא "הוא", לבין "שמו" הנקרא כלי, שענינו הרצון לקבל. ומפרש שהכלי נקרא "שמו", כי שמו בגימטריא רצון. ולפי זה קשה לו, אם לא היתה שום הפכיות בין הכלי לאור למה צריך היה לעשות תיקון שתהיה השתוות, עד שבשביל זה עשה את הצמצום.

לכן הוא מתרץ שתיקון זה היה לא מטעם חסרון, שהיה מרגיש שיש הפכיות, אלא מטעם קישוט. וההבדל בין קישוט לחסרון יש להבין על דרך משל. רב עיר, היינו המרא דאתרא, עשה כינוס ושלח לכל בעלי הבתים ונכבדי העיר שיתאספו לבית הכנסת כי הוא רוצה להגיד להם ענין.

הרב עלה על הבימה ודרש דרשה חמה בענין גדלות וחשיבות של מצות צדקה, ואחר כך סיפר להם, היות שבא עכשיו מחוץ לארץ איש הגון ותלמיד חכם והוא מטופל בילדים, משפחה של שמונה נפשות, ואין להם מזון סעודה אחת ואין להם מקום לגור והמשפחה נמצאת כעת בעזרת הנשים של בית הכנסת, לכן הוא דורש שכל אחד ואחד יתרום מכספו יותר מכפי יכלתו, משום שזה ממש ענין של פקוח נפש היות שאין להם מקום דירה לגור. והרב היה בוכה בדמעות שליש.

מובן מאליו שעם ישראל בני רחמנים הם וכל אחד ואחד נתן יותר מכפי יכלתו, וקיבץ כמה אלפי לירות לטובת המשפחה. והוא מטעם שכל אחד ואחד הרגיש את החסרון שבדבר ולכן כל אחד ואחד השתתף לתקן את החסרון שהרגישו.

לשנה אחרת גם כן אסף הרב את נכבדי העיר וגם כן דרש לפניהם דרשה חמה ובכה בבכיות ואנחות השוברות את הלב, ונתן להם להבין את גודל מצות הרחמנות, שבזכות הרחמנות נצא מהגלות ונזכה לגאולה השלמה.

ואחר כך סיפר להם, היות שאשתו הרבנית היתה בחתונה של עשיר אחד שבא מארה״ב וראתה שאשת העשיר היתה מלובשת בפרוה יקרה העולה 3000 ל״י וטבעת יהלום שעולה 3000 ל״י על כן היא מבקשת ממנו שגם הוא יקנה לה בעד 6000 ל״י את התכשיטים הללו. והרב בוכה בדמעות שליש שכולם ירחמו עליו ושיתנו לו את הסכום הנ״ל, ולא היה אומר להם שיתנו לו זה, רק הוא ראה אשתקד שנתנו לו 6000 ל״י לטובת העני בשביל שיוכל להסתדר עם משפחתו, וזה ודאי מטעם שיש להם לב של רחמנים, לכן הוא מבקש מהם את הסכום הנ״ל בשביל תכשיטים לרבנית. והוא בוכה וצועק: יהודים רחמנים בני רחמנים!

וודאי בשיעור שהרב בוכה הם צוחקים ממנו, וטוענים: בשביל קישוטים שאשתך רוצה לקשט את עצמה אנו צריכים לרחם עליה? איזו רחמנות יש כאן? מה שאם כן שם אצל העני הנ״ל היה הכרחיות, וזה נקרא חסרון, וכולנו הרגשנו בחסרון, אז כל אחד מאתנו היה עליו חוב לתקן זה.

מהמשל הזה נבין את ההבדל בין חסרון לקישוט: כי חסרון נקרא בזמן שהוא נמצא בערום וחוסר כל, אז שייך לומר ענין של רחמנות, מה שאם כן כשיש בית מלא כל טוב, אלא שאין לו תכשיטים שזהו דבר מותרות שיש ליחידים שבדור, לא שייך לומר חסרון, משום שיכולים להיות גם בלי זה.

כמו כן כאן, שהאור היה ממלא את כל הרצון לקבל, שלא נשאר מקום ריק כלי שפע, כמ"ש שאור העליון היה ממלא את כל המציאות ולא היה מקום פנוי, זה נקרא "הוא ושמו אחד", שלא היה ניכר הבחן של שינוי בין אור לכלי, כי אם לא היה כלי - לא היה מציאות לאור שיוכל להתפשט, היינו שהרצון של להטיב לנבראיו לא היה יכול לצאת לפועל אם לא היה מציאות של רצון לקבל. לכן אין הבחן בין האור לכלי, שלשניהם יש להם אותה חשיבות במטרה.

אם כן נשאלת השאלה למה היה הצמצום. ולזה באה התשובה, שהצמצום היה מטעם קישוט. זאת אומרת שיש לעשות בחינת קישוטין בכדי להשביח את המתנה כנ"ל, אע"פ שיש לו עכשיו כל טוב כי האור ממלא את כל הכלי מכל מקום אפשר לעשות מציאות שיהיה יותר משובח, היינו שלא תהיה נבחנת קבלת השפע לבחינת קבלה אלא לבחינת השפעה, היינו על דרך שיהיה מקבל בעל מנת להשפיע, שזה נחשב להשפעה ממש.

לכן נבחן הצמצום לבחינת בחירה חפשית, שענינו שהיתה לו ברירה לא לעשות צמצום, כי מי הכריח אותו, הלא נתנו לו והוא היה מקבל, ואם היה רוצה היה יכול להשאר במצב הזה והיה לו כל טוב, אלא שבחר שיותר כדאי לעשות צמצום ולהיות מקבל רק בעל מנת להשפיע, כי על ידי זה יהיה בהשתוות עם המאציל.

ורק אחר כך לאחר הצמצום כבר נעשה זה לחסרון, כי זהו כלל, כי מה שרצון בעליון נעשה חוק מחויב בתחתון. לכן כבר לתחתון אין בחירה, זאת אומרת אפילו כשהוא רוצה גם לא נותנים לו. נמצא שעכשיו היינו לאחר הצמצום נחשב הרצון לקבל לחסרון, כי כבר לא יכולים לקבל לתוכו שום דבר, ובחינה זו למקום חשך, ורק בזמן שמתחילים לעשות דברים שהם להשפיע אז מתחילים בהשתוות הצורה ומתחילים לצאת משליטת הצמצום ומתחילים להרגיש אלקות בשיעור שהוא מסוגל לעשות בעל מנת להשפיע.

ואם יש לך עוד שאלות בנידון זה תכתוב לי את המקומות שאתה מתקשה בהם ואני אתאמץ לפרש לך כפי כחי, ובעיקר צריכים לקוות שהקב"ה יתן וישפע לנו דעת עליון שנוכל להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד את עצמנו, לשמור ולעשות ולקיים וכו'.

אגרת עד

ב"ה כ"ג שבט תשכ"ו

שלום וכל טוב סלה לידידי אהובי כנפשי ...

מאד אני מתגעגע לשמוע מה נשמע במחיצתך הן ממצב הבריאות והן ממצב הפרנסה ואיך ילדיך מצליחים בלימודים. אצלי אין חדשות מיוחדות. ואסיים מכתבי בדברי תורה.

הנה בפרשת השבוע כתוב: "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות". משמע מזה ששבת נקבעה לשביתה וימות החול נקבעו למלאכה, היינו שצריכים לעסוק בעבודה ומי שאינו עוסק בעבודה בימות החול הוא לא מקיים "ששת ימים תעשה מלאכה". ומה יעשו תלמידי החכמים שתורתם אומנותם?

ויש לפרש זה על דרך המוסר, וגם לפרש מה הענין של מוסר, היינו מה דורשים מאיתנו, מה הוא הענין של קיום תורה ומצוות. ולפי מה שפירש אאמו"ר זצ"ל, הם

ניתנו לנו בדרך של סגולה, שעל ידם נגיע למטרה שאנו צריכים להגיע.

וקודם כל אנו צריכים להבין את ענין מטרת הבריאה, לאיזה צורך באנו לעולם הזה. וידוע הוא מספרים הקדושים שמטרת הבריאה הוא להיטיב לנבראיו (ולפי הכלל שיותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק) ומי מעכב שלא נוכל לקבל את הטוב והעונג מה שה' רוצה לתת לנו? ותירצו, שהוא בכדי שלא יהיה "נהמא דכיסופא". היינו, מי שמקבל מתנה מחברו הוא מתבייש ממנו, לכן בכדי שהאדם לא יתבייש בקבלת העונג ניתנה לנו העבודה בתורה ומצוות, שעל ידי היגיעה בתורה ומצוות נזכה לקבלת השכר. זאת אומרת לאחר שיש לנו כלים מוכשרים לקבל את העונג והשפע מה', היינו שלא יהיה שום בושה בקבלת התענוג, אז נותנים מן השמים כל טוב ועונג.

ועכשיו נבין מה ששאלנו לעיל. כי ששת ימים ניתנה לנו המלאכה בהכשרת הכלים שיהיו מותאמים לקבלת התענוג, וזה נקרא יגיעה. ובשבת, אז הוא זמן של קבלת התענוג, ולא של תיקון הכלים. לכן שבת נקרא בחינת שביתה מן העבודה, אלא כל הכלים שהכינו מערב שבת ממלאים אותם בשבת, כי שבת הוא "מעין עולם הבא".

ולפי הנ"ל נבין את ענין המוסר מה שאנו צריכים לעסוק, היינו להבין כי צריכים את היגיעה לטובת עצמנו, בכדי לקבל הטוב והעונג. וה' יעזור לנו.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך
שפע ברכה והצלחה ברוב שמחה ונחת
ברוך שלום הלוי אשלג

אגרת עה

ב"ה ערב חג שבועות תשכ"ו

שלום וכל טוב סלה לידידי ...

מאד אני משתוקק לדעת מה נשמע בענין פרנסתך וכו' ובעיקר משלום בריאותך.

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו". ומפרש רש"י: "יכול זה קיום המצות? כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה. ואת מצותי תשמרו - הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים" וכו'.

ויש להבין: מדוע מוכרח לומר שהפסוק "אם בחקתי" בא להורות לנו על יגיעת התורה, הלא אי אפשר לקיים "את מצותי תשמרו" אם לא נקיים את לימוד התורה בכדי לדעת מה יש לנו לעשות, כי מנין לנו לעשות מצוות אם לא נקיים "בחקתי תלכו". אלא שיכולים לומר שאם הפסוק אומר לנו שנשמור את המצוות ודאי אנו צריכים מקודם ללמוד את התורה, ועל זה לא צריך קרא, כי אי אפשר לקיים את המצוות אם לא יודעים אותם.

אלא שיש כאן ענין אחר מלימוד תורה בכדי שנדע לקיים את המצוות. היינו, אפילו שיודעים אנו את המצוות, אבל הגוף לא רוצה לקיים אותם. כמו למשל שכל אחד יודע שיש מצוה של אהבת הקב"ה, אבל רק יחידי סגולה יכולים לקיים מצות אהבת ה', אבל כל העולם מונח תחת שליטה של אהבת עצמו.

ובכדי שנוכל לקיים את המצוות לשם שמים, ניתנה לנו סגולת התורה, על דרך שאמרו חז"ל: "המאור שבה מחזירו למוטב". וזה דוקא על ידי יגיעת התורה. ובשיעור שהאדם מתיגע בתורה, בשיעור זה הוא ממשיך את המאור של התורה, ועל ידי זה יהיה לו כח של קיום של המצוות.

וזה שמדייק רש"י: "אם בחקתי תלכו -

היינו שתהיו עמלים בתורה". כי לימוד התורה בכדי שנדע את המצוות מה יש לנו לקיים, זה נדע מהפסוק "ואת מצוותי תשמרו" כנ"ל, לכן אנו דורשים שהפסוק "אם בחקותי תלכו" בא להורות שתהיו עמלים בתורה.

ועל זה מפרש רש"י: "ואת מצוותי תשמרו - הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים". ולכאורה אין כל קשר? אלא כנ"ל, שצריכים לעמול בתורה על מנת שנוכל לשמור ולקיים, מטעם, כי על ידי היגיעה קונים את המאור שבתורה, והמאור שבה מחזירו למוטב, יש לו מקום לשמור ולקיים.

רואים אנו מכל הנ"ל, עד כמה כוחה של היגיעה, שיש להפוך את כל הרע שבאדם להיות טוב. ויש לנו להבחין שתי בחינות בלימוד התורה: א) ללמוד את הדינים בכדי שנדע מה שיש לנו לעשות. ב) ללמוד תורה ביגיעה בכדי שיהיה לנו הכח לשמור ולקיים. ובחלק הב' לא חשוב כבר אם לומדים דינים או שלומדים תורה שאינה מדברת כלל מבחינת דינים, אלא רק שיש בחלק התורה מקום להתיגע, ואז התורה מקנה לאדם את המאור שבה. ה' יעזור לנו שנזכה למאור התורה.

אני מסיים מכתבי בברכת התורה, ונקוה שזכות התורה תגן עלינו ונוושע בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל הסולם זצללה"ה

אגרת עו

ב"ה ... לסדר ונתתי שלום בארץ תשכ"ז

לכבוד ידידי ...

מאד אני מתגעגע לשמוע מה נשמע אצלך ומשלום משפחתך בכלל ובפרט.

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם". הנה בזהר הק' שואל: "כיון שכבר אמר תלכו ותשמרו, למה עוד ועשיתם. ומשיב, אלא מי שעושה מצוות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשהו למעלה, אמר הקב"ה: כאלו עשאני. וזהו פירוש 'ועשיתם אותם' - כאילו אתם עשיתם אותי" (בחקותי אות יח ובהסולם שם).

ויש להבין, מהי הכוונה שמי שהולך בדרך ה' הוא עושה את ה', איך יעלה על דעת האדם לחשוב דבר זה?

הנה ידוע ש"מלא כל הארץ כבודו", וכך צריך כל אדם להאמין, כמו שכתוב: "את השמים ואת הארץ אני מלא". אלא שהקב"ה עשה את ההסתרה שלא יכולים לראות את זה מטעם כדי שיהיה מקום בחירה, ואז יש מקום אמונה - להאמין שהקב"ה "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין". ולאחר שהאדם עוסק בתורה ומצוות ומקיים את מצות הבחירה, אז מגלה הקב"ה את עצמו לאדם ואז רואה שהקב"ה הוא השולט על העולם.

נמצא, שאז עושה האדם את המלך שישלוט עליו, זאת אומרת שהאדם מרגיש את הקב"ה שהוא השולט על כל העולם, וזה נקרא שהאדם עושה את ה' למלך עליו. כי כל זמן שהאדם לא בא לידי הרגשה כזאת, נמצא שמלכותו של ה' היא בהסתרה. וזה שאנו אומרים: "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", היינו שיתגלה כבוד מלכותו עלינו.

וזה כל התיקון שמוטל עלינו לעשות בעולם הזה, ועל ידי זה ממשיכים כל טוב בעולם, שכל ההשפעות שלמעלה נמשכות בזה שעוסקין בתורה ומצוות בכוונה להמשיך מלכותו יתברך עלינו.

וזה ענין שמשה רבינו היה שופט את העם, כמו שכתוב בפרשת יתרו: "ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכו' ושפטתי בין איש ובין רעהו". שעל דרך המוסר "בין איש

ובין רעהו" הכוונה בין יצר הטוב לבין יצר הרע, היינו להראות להם את חוקי ה', שידעו מהם המחשבות והרצונות של היצר הטוב ומהם המחשבות והרצונות של היצר הרע, לידע מה לברר, כי קשה ביד האדם לברר לבד אם היצר הטוב מדבר אליו או שהם דברי היצר הרע.

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל על פסוק "מי האיש החכם ויבן את זאת וכו' על מה אבדה הארץ - אמר רב יהודה אמר רב, שאין מברכין בתורה תחילה". והר"ן שם מביא בשם רבינו יונה ז"ל וזה לשונו: דקרא הכי דייק, דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ. דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטא משמע, שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים - למה לא פרשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש? אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים: על מה אבדה הארץ? עד שפירשה הקב"ה בעצמו. שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה וכו'. עד כאן לשונו.

והיינו כנ"ל, שעיקר לימוד התורה וקיום המצוות הוא בכדי להמשיך את גילוי אור פניו למטה. וזה בבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב", שזה מתגלה על ידי הבחירה ושעוסקים לשמה. ואז מתקיים כמו שאמר רבי מאיר: "הלומד תורה לשמה מגלין לו רזי תורה" וכו', שזה נקרא שמלכותו ית' מתגלה למטה. וזה ענין "ועשיתם אותם - כאילו אתם עושים אותי".

ה' יעזור לנו שנזכה להמשיך, ושיתגלה כבוד ה' על כל הארץ במהרה בימינו אמן.

מאת ידידך המאחל לך ולמשפחתך כל טוב סלה
ברוך שלום הלוי אשלג
באמו"ר בעל הסולם זי"ע

אגרת עז

ב"ה יום א' כי תשא, ט"ז אדר א' תשל"ג פה ב"ב

לידידי...

את מכתבך השגתי בצירוף ח"י וכו', ובקשר התברותא ידוע כמים פנים אל פנים וכו'. היינו, בו בעת שהאדם מרגיש את שופלתו, מסיבת שמרגיש את גדלותו יתברך, היינו כי מדרך העולם, כי מה שנותנים להשני אם הוא קטן במעלה, כן נתינתו הוא קטן ביותר.

לכן, מדרך העולם כשהולכין לאיזה מגבית, אז מחפשים אנשים מכובדים בעלי שיעור קומה, כי כפי ערך חשיבותו של המקבל, כן בשיעור הזה נותנים לו. לכן, בזמן שהאדם רוצה להשפיע להקדוש ברוך הוא, אז בא היצר הרע ומצייר בחינת שכינתא בעפרא. היינו עד כמה שנותנים הוא די, ויותר לא צריכין לתת.

מה שאם כן מי שרוצה לקבל תמורה עבור עבודתו, הוא להיפוך. הוא מחשיב את הנותן, ואומר לעצמו, בטח שהוא טוב ומטיב ורחמן. וכל המעלות טובות הוא אומר על המשפיע, מסיבת שהוא רוצה שהוא ישפיע לו כל טוב.

לכן, כל אלה שהעבדות הולך על יסוד של תמורת עבודה, ולא חשוב מה שיהיה התמורה גשמיות או רוחניות, מה שהאדם מדמה לעצמו שהוא רוחניות, בעיקר שזה יהיה תמורה וחלף תחת עבודתו, אז על ידי קצת מחשבה ויגיעה, הוא יכול להחשיב ולהוקיר את הנותן.

מה שאם כן על דרך אאמו"ר ז"ל, שכל היסוד הוא, שהאדם צריך לבקש מה שכל מחשבתו ורצונו יהיה רק לתועלת ה', אז בא

תיכף ציור של שופלות, הנקרא שכינתא בעפרא. לכן אין להתפעל מהירידות, כי פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

וזהו כמו שלמדנו, אין העדר ברוחניות אלא שנסתלק לפי שעה, מטעם שיהיה מקום עבודה ללכת קדימה. כי כל רגע שמבררין לתוך קדושה, זה כבר נכנס לרשות הקדושה, רק האדם יורד בכדי לברר עוד נצוצות של קדושה.

רק יש עצה לאדם, שאינו מחכה עד שיורידו לו מדרגתו, וכשמרגיש את שופלותו אז חוזר ועולה. ועליה זו נקרא שבירר חלק להקדושה, אלא הוא בעצמו יורד ומעלה נצוצות אחרות, ומעלה אותן לרשות הקדושה.

כמו שאמרו חז"ל "אַדְּלֵא אבידְנא, בְּחישְנא" (שבת קנ"ב), היינו מטרם שאני מאבד את מצבי, שבו אני נמצא, מתחיל אני לחפש, על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל על דוד המלך שאמר "אעירה השחר", ודרשו חז"ל, אני מעורר השחר ואין השחר מעורר אותי.

אי לזאת, עיקר השמירה הוא בזמן העליה, ולא בזמן הירידה. ובזמן עליה צריכים להמשיך בחינת יראה, שחס ושלום שלא נהיה נדחה לחוץ חס ושלום. אבל אחרי כל אלה, אין לנו - לצעוק אל המלך ולבקש ממנו שירחם עלינו אחת ולתמיד.

ואסיים מכתבי, כי לא רגיל אני במכתבים.

ברוך שלום הלוי
באאמו"ר בעל הסולם זצ"ל

אגרת עח

הרב ברוך שלום הלוי אשלג
באאמו"ר בעל "הסולם"
רחוב השר מינץ 4 - בני-ברק
בעזהי"ת

הנה עד עתה לא עסקנו בהקמת בנינים ובדברים הקשורים בפרסומא רבא. לא זו דרכנו, אלא כל מגמתנו היא להפצת תורה יראת שמים ועבודת ה' בין אנשי שלומנו החפצים, ובפרט חכמת הקבלה ותורת הנסתר למצניעי לכת והראויים לכך, כמקובלני מבית אאמו"ר זיע"א.

והנה בדור זה שחכמת המסכן בזויה, וכל עיר על תילה בנויה ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה, הוא זמן עיקבתא דמשיחא כידוע ליודעי חן.

לפיכך נעניתי עתה הפעם לבקשת אנשי שלומנו החפצים להרחיב אהלינו לבנות בית מקדש מעט לתורה ותפילה על שמו של האי גברא רבא אאמו"ר זצוק"ל, מקום אשר משם יפוצו מעינותיו חוצה והחכמה בחוץ תרונה, וכל הרוצה ליטול את ה' יבוא ויטול בהתקדשות יתירה ובהכנה הראויה.

והנני פונה בזה לכל אחינו בית ישראל אשר רוח ה' פועם בקרבם והמצטערים על גלות השכינה, לסייע בידי הבונים והעוסקים בדבר גדול זה, ובזכות זה נזכה לגאולה השלמה, כדאיתא בזוהר הקדוש: "בדא יפקון בני ישראל מגלותא".

המצפה לישועת הכלל
ולהרמת קרן התורה
ידידכם בלב ונפש

א. טבלת מאמרי שלבי הסולם לפי סדר השנים

כתבי רב״ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א׳		
שנה	מס׳	כרך	עמ׳	שם	כרך	חלק	עמ׳
תשמ״ד	א׳/א׳	א׳	11	מטרת החברה - א׳	ה׳	תלמוד בבלי	212
תשמ״ד	א׳/ב׳	א׳	12	מטרת החברה - ב׳	ד׳	שונות	9
תשמ״ד	ב׳	א׳	13	בענין אהבת חברים			
תשמ״ד	ג׳	א׳	14	אהבת חברים	א׳	בראשית	351
תשמ״ד	ד׳	א׳	15	איש את רעהו יעזורו	ד׳	שונות	9
תשמ״ד	ה׳	א׳	16	מה נותן לנו הכלל של ואהבת לרעך	ה׳	תלמוד ירושלמי	9
תשמ״ד	ו׳	א׳	17	אהבת חברים			
תשמ״ד	ז׳	א׳	19	לפי מה שמבואר בענין ואהבת לרעך	ד׳	כתובים	6
תשמ״ד	ח׳	א׳	21	איזה קיום תורה ומצות מזכך את הלב	ה׳	תלמוד בבלי	243
תשמ״ד	ט׳	א׳	23	לעולם ימכור אדם קורות ביתו	ה׳	תלמוד בבלי	77
תשמ״ד	י׳	א׳	26	לאיזה דרגה האדם צריך להגיע שלא יצטרך להתגלגל	ה׳	תלמוד בבלי	415
תשמ״ד	י״א	א׳	28	ענין זכות אבות	ה׳	תלמוד בבלי	80
תשמ״ד	י״ב	א׳	29	ענין חשיבות החברה	ג׳	במדבר	272
תשמ״ד	י״ג	א׳	31	לפעמים מכנים את הרוחניות בשם ״נשמה״	ב׳	שמות	209
תשמ״ד	י״ד	א׳	34	לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת״ח	ג׳	במדבר	229
תשמ״ד	ט״ו	א׳	37	היתכן שירד משמים דבר שלילי	ג׳	במדבר	232
תשמ״ד	ט״ז	א׳	41	ענין השפעה	ה׳	תלמוד בבלי	244
תשמ״ד	י״ז/א	א׳	48	בענין חשיבות החברים	ד׳	שונות	11
תשמ״ד	י״ז/ב	א׳	50	סדר ישיבת החברה	ה׳	תלמוד בבלי	41
תשמ״ד	י״ח	א׳	52	והיה כי - תבוא אל הארץ, אשר ה׳ אלקיך נתן לך	ג׳	דברים	205
תשמ״ד	י״ט	א׳	56	אתם נצבים היום כולכם	ג׳	דברים	221
תשמ״ה	א׳	א׳	63	עשה לך רב וקנה לך חבר - א׳			
תשמ״ה	ב׳	א׳	67	ענין ענף ושורש	ה׳	תלמוד בבלי	390
תשמ״ה	ג׳	א׳	70	ענין אמת ואמונה	ג׳	במדבר	222
תשמ״ה	ד׳	א׳	74	אלה תולדות נח	א׳	בראשית	31
תשמ״ה	ה׳	א׳	77	לך לך מארצך	א׳	בראשית	75
תשמ״ה	ו׳	א׳	80	וירא אליו ה׳ באלוני ממרא	א׳	בראשית	103
תשמ״ה	ז׳	א׳	82	חיי שרה	א׳	בראשית	161
תשמ״ה	ח׳	א׳	84	עשה לך רב וקנה לך חבר - ב׳	ה׳	תלמוד בבלי	356
תשמ״ה	ט׳	א׳	87	ויתרוצצו הבנים בקרבה	א׳	בראשית	171
תשמ״ה	י׳	א׳	90	ויצא יעקב	א׳	בראשית	249

כתבי רב"ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א'	
שנה	מס'	כרך	עמ'	שם	כרך	חלק	עמ'
תשמ"ה	י"א	א'	94	בענין הוויכוח בין יעקב ללבן	א'	בראשית	254
תשמ"ה	י"ב	א'	97	וישב יעקב בארץ מגורי אביו	א'	בראשית	331
תשמ"ה	י"ג	א'	101	"מעוז צור ישועתי"	ד'	מועדים	37
תשמ"ה	י"ד	א'	104	אני ראשון ואני אחרון	ד'	נביאים	1
תשמ"ה	ט"ו	א'	107	ויסב חזקיהו פניו אל הקיר	א'	בראשית	382
תשמ"ה	ט"ז	א'	110	וכאשר יענו אותו	ב'	שמות	1
תשמ"ה	י"ז	א'	113	וידעת היום והשבות אל לבבך	ב'	שמות	47
תשמ"ה	י"ח	א'	115	ענין המשטינים	ב'	שמות	71
תשמ"ה	י"ט	א'	118	בא אל פרעה - א'	ב'	שמות	76
תשמ"ה	כ'	א'	121	מי שחיזק לבו	ב'	שמות	149
תשמ"ה	כ"א	א'	123	יש תמיד להבחין בין תורה לעבודה	ה'	תלמוד בבלי	43
תשמ"ה	כ"ב	א'	125	כל התורה היא שם אחד קדוש/ובהתורה נברא האדם	ב'	ויקרא	45
תשמ"ה	כ"ג	א'	129	על משכבי בלילות	ב'	ויקרא	51
תשמ"ה	כ"ד	א'	133	ג' זמנים בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	395
תשמ"ה	כ"ה	א'	136	בכל דבר יש להבחין בין אור לכלי			
תשמ"ה	כ"ו	א'	138	הראני את כבודך	ב'	שמות	6
תשמ"ה	כ"ז	א'	140	מאמר התשובה	ג'	במדבר	25
תשמ"ה	כ"ח	א'	147	מאמר המרגלים	ג'	במדבר	121
תשמ"ה	כ"ט	א'	151	קרוב ה' לכל קוראיו	ג'	במדבר	157
תשמ"ה	ל'	א'	154	ג' תפלות - א'	ג'	במדבר	187
תשמ"ה	ל"א	א'	158	אין אדם משים עצמו רשע	ג'	במדבר	180
תשמ"ה	ל"ב	א'	161	בענין השכר המקבלים	ד'	שונות	13
תשמ"ה	ל"ג	א'	163	פושעי ישראל	ה'	תלמוד בבלי	193
תשמ"ה	ל"ד	א'	166	ואתחנן אל ה'	ג'	דברים	1
תשמ"ה	ל"ה	א'	169	כשאדם יודע מהי יראת ה'	ג'	דברים	5
תשמ"ה	ל"ו	א'	173	ויהי ערב ויהי בוקר	א'	בראשית	1
תשמ"ה	ל"ז	א'	176	מי מעיד על האדם/מצוה זו היא להעיד בבית דין	ג'	דברים	103
תשמ"ה	ל"ח	א'	182	צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו	ג'	דברים	135
תשמ"ה	ל"ט	א'	188	שמע קולנו	ד'	מועדים	1
תשמ"ו	א'	א'	195	וילך משה	ג'	דברים	233
תשמ"ו	ב'	א'	199	האזינו השמים	ג'	דברים	239
תשמ"ו	ג'	א'	206	מהו שע"י תורה זוכה האדם לצדקה ולשלום/לך לך	א'	בראשית	78
תשמ"ו	ד'	א'	209	ענין החסד	א'	בראשית	83

כתבי רב״ש - שלבי הסולם				שלבי הסולם - מהדורה א׳			
שנה	מס׳	כרך	עמ׳	שם	כרך	חלק	עמ׳
תשמ״ו	ה׳	א׳	213	בענין כבוד אב	א׳	בראשית	106
תשמ״ו	ו׳	א׳	216	ענין בטחון	א׳	בראשית	175
תשמ״ו	ז׳	א׳	225	חשיבותה של תפלת רבים/תפלת רבים	א׳	בראשית	279
תשמ״ו	ח׳	א׳	230	בענין העזרה הבאה מלמעלה	א׳	בראשית	293
תשמ״ו	ט׳	א׳	236	בענין נר חנוכה	ד׳	מועדים	41
תשמ״ו	י׳	א׳	240	ענין תפלה	ה׳	תלמוד בבלי	139
תשמ״ו	י״א	א׳	243	תפלה אמיתית היא על חסרון אמיתי	ב׳	שמות	16
תשמ״ו	י״ב	א׳	246	החסרון העקרי שעליו להתפלל, מהו	ב׳	ויקרא	39
תשמ״ו	י״ג	א׳	249	בא אל פרעה - ב׳	ב׳	שמות	80
תשמ״ו	י״ד	א׳	257	מהו הצורך לשאילת הכלים מהמצרים	ב׳	שמות	9
תשמ״ו	ט״ו	א׳	262	תפלת רבים	ב׳	שמות	101
תשמ״ו	ט״ז	א׳	265	כי יעקב בחר לו יה	ב׳	שמות	199
תשמ״ו	י״ז	א׳	267	סדר ישיבת התועדות	ה׳	תלמוד בבלי	37
תשמ״ו	י״ח	א׳	270	מי הוא הגורם לתפלה	ה׳	תלמוד בבלי	6
תשמ״ו	י״ט	א׳	273	ענין שמחה	ה׳	תלמוד בבלי	150
תשמ״ו	כ׳	א׳	281	והיה כי יחטא ואשם	ב׳	ויקרא	1
תשמ״ו	כ״א	א׳	284	ענין למעלה מהדעת	ה׳	תלמוד בבלי	113
תשמ״ו	כ״ב	א׳	291	אשה כי תזריע	ב׳	ויקרא	56
תשמ״ו	כ״ג	א׳	298	ענין יראה ושמחה	ב׳	ויקרא	105
תשמ״ו	כ״ד	א׳	300	ההבדל בין צדקה למתנה	ג׳	דברים	145
תשמ״ו	כ״ה	א׳	307	שיעור מעשי המצות	ה׳	תלמוד בבלי	401
תשמ״ו	כ״ו	א׳	312	דרך קרובה ודרך רחוקה	ב׳	שמות	106
תשמ״ו	כ״ז	א׳	319	הקב״ה וישראל יצאו בגלות	ב׳	ויקרא	157
תשמ״ו	כ״ח	א׳	325	אין עדה פחות מעשרה	ג׳	במדבר	36
תשמ״ו	כ״ט	א׳	330	לשמה ושלא לשמה	ה׳	תלמוד בבלי	360
תשמ״ו	ל׳	א׳	339	ענין קליפה שקדמה לפרי	ג׳	במדבר	192
תשמ״ו	ל״א	א׳	347	ענין יניקה, ועיבור			
תשמ״ו	ל״ב	א׳	357	ענין שבתפלה צריכים ליישור רגלים ולכסוי ראש /ענין בתפילה ליישר רגלים ולכסות ראש	ג׳	דברים	10
תשמ״ו	ל״ג	א׳	363	מהו מצות, שאדם דש בעקביו	ג׳	דברים	41
תשמ״ו	ל״ד	א׳	368	ענין שופטים ושוטרים	ג׳	דברים	112
תשמ״ו	ל״ה	א׳	373	חמשה עשר באב	ד׳	מועדים	157
תשמ״ו	ל״ו	א׳	377	הכנה לסליחות מהו	ד׳	מועדים	7
תשמ״ז	א׳	א׳	383	הטוב ומטיב לרעים ולטובים			

כתבי רב"ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א'	
שנה	מס'	כרך	עמ'	שם	כרך	חלק	עמ'
תשמ"ז	ב'	א'	385	ענין חשיבות הכרת הרע	א'	בראשית	5
תשמ"ז	ג'	א'	394	כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא	א'	בראשית	44
תשמ"ז	ד'	א'	399	מאדם רע אסור לשמוע דבר טוב	א'	בראשית	89
תשמ"ז	ה'	א'	403	מהו היתרון שיש בעבודה יותר משכר	א'	בראשית	110
תשמ"ז	ו'	א'	417	חשיבותה של האמונה, שנוהגת תמיד	א'	בראשית	259
תשמ"ז	ז'	א'	421	נס החנוכה/"נעשה נס לשושנים"	ד'	מועדים	54
תשמ"ז	ח'	א'	427	ההבדל בין חסד ואמת, לחסד שאינו אמת	א'	בראשית	367
תשמ"ז	ט'	א'	436	גדלות האדם תלויה בשיעור אמונתו בעתיד	ב'	שמות	116
תשמ"ז	י'	א'	444	מהו החומר דלשון הרע וכנגד מי הוא	ב'	ויקרא	91
תשמ"ז	י"א	א'	453	פורים, שהמצוה עד דלא ידע	ד'	מועדים	92
תשמ"ז	י"ב	א'	457	מהו מחצית השקל, בעבודה - א'	ב'	שמות	213
תשמ"ז	י"ג	א'	470	מדוע חג המצות נקרא "פסח"	ד'	מועדים	106
תשמ"ז	י"ד	א'	475	הקשר בין פסח, למצה, מרור	ד'	מועדים	114
תשמ"ז	ט"ו	א'	482	ב' בחינות בקדושה	ב'	ויקרא	109
תשמ"ז	ט"ז	א'	485	ההבדל בין עבודת הכלל והפרט	ב'	ויקרא	121
תשמ"ז	י"ז	א'	489	מהות חומרת איסור לימוד תורה לעכו"ם	ה'	תלמוד בבלי	177
תשמ"ז	י"ח	א'	499	הכנה לקבלת התורה מהי	ד'	מועדים	149
תשמ"ז	י"ט	א'	504	מהו נסתר ונגלה בעבודת ה'	ד'	נביאים	29
תשמ"ז	כ'	א'	510	רכוש הפרטי של אדם מהו	ג'	במדבר	141
תשמ"ז	כ"א	א'	515	מהו ידים מלוכלכות בעבודת ה'	ג'	במדבר	203
תשמ"ז	כ"ב	א'	519	מהי המתנה שהאדם מבקש מה'	ג'	במדבר	238
תשמ"ז	כ"ג	א'	525	שלום אחר מחלוקת יותר חשוב משאין מחלוקת כלל	ה'	תלמוד בבלי	419
תשמ"ז	כ"ד	א'	537	שנאת חינם בעבודה מהו	ה'	תלמוד בבלי	107
תשמ"ז	כ"ה	א'	541	כובד ראש בעבודה מהו	ה'	תלמוד בבלי	54
תשמ"ז	כ"ו	א'	546	מהי מצוה קלה	ג'	דברים	48
תשמ"ז	כ"ז	א'	550	מהו קללה וברכה בעבודה	ג'	דברים	81
תשמ"ז	כ"ח	א'	554	מהו "לא תוסיף ולא תגרע" בעבודה	ג'	דברים	18
תשמ"ז	כ"ט	א'	560	מהו לפום צערא אגרא	ה'	תלמוד בבלי	375
תשמ"ז	ל'	א'	565	מהי מלחמת הרשות, בעבודה - א'	ג'	דברים	156
תשמ"ז	ל"א	א'	574	מהו כריתת ברית בעבודה	ג'	דברים	227
תשמ"ח	א'	א'	581	מדוע החיים נחלק לב' בחינות	ה'	תלמוד בבלי	18
תשמ"ח	ב'	א'	586	עד כמה שיעור התשובה	ד'	נביאים	18
תשמ"ח	ג'	א'	589	מהו ששמו של הקב"ה נקרא אמת	ג'	דברים	249

כתבי רב״ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א׳	
שנה	מס׳	כרך	עמ׳	שם	כרך	חלק	עמ׳
תשמ״ח	ד׳	א׳	593	מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	239
תשמ״ח	ה׳	א׳	596	מהו בעבודה, ישראל שגלו - שכינה עמהם	ה׳	תלמוד בבלי	163
תשמ״ח	ו׳	א׳	605	מהו ההבדל בין שדה לאיש שדה בעבודה	א׳	בראשית	190
תשמ״ח	ז׳	א׳	608	מהי חשיבות החתן, שמוחלין לו עוונותיו	א׳	בראשית	302
תשמ״ח	ח׳	א׳	612	מהו, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי	א׳	בראשית	308
תשמ״ח	ט׳	א׳	615	מהו, שהצדיק סובל רעות	א׳	בראשית	337
תשמ״ח	י׳	א׳	620	מהו הד׳ מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	308
תשמ״ח	י״א	א׳	624	מהו הב׳ הבחנות שלפני לשמה	ב׳	שמות	20
תשמ״ח	י״ב	א׳	627	מהו תורה ומלאכה בדרך ה׳	ה׳	תלמוד בבלי	313
תשמ״ח	י״ג	א׳	641	מהו, רועה העם הוא כל העם, בעבודה	ב׳	שמות	129
תשמ״ח	י״ד	א׳	644	הצורך לאהבת חברים	ה׳	תלמוד ירושלמי	10
תשמ״ח	ט״ו	א׳	647	מהו, אין ברכה במקום ריק, בעבודה	ב׳	שמות	189
תשמ״ח	ט״ז	א׳	654	מהו היסוד שהקדושה נבנת עליו	א׳	בראשית	213
תשמ״ח	י״ז	א׳	676	ההבחן העקרי בין נפש הבהמית לנפש אלקית	ב׳	ויקרא	66
תשמ״ח	י״ח	א׳	682	מתי נקרא עובד ה׳ בעבודה	ב׳	ויקרא	74
תשמ״ח	י״ט	א׳	688	מהו כסף, זהב, ישראל, שאר עמים, בעבודה	ב׳	שמות	153
תשמ״ח	כ׳	א׳	698	מהו השכר בעבודה דלהשפיע	ה׳	תלמוד בבלי	336
תשמ״ח	כ״א	א׳	702	מהו שהתורה נתנה מתוך החושך בעבודה	ב׳	ויקרא	6
תשמ״ח	כ״ב	א׳	706	מהו זכיות ועוונות אצל צדיק בעבודה	ב׳	ויקרא	151
תשמ״ח	כ״ג	א׳	710	מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	97
תשמ״ח	כ״ד	א׳	715	מהו הנסתרות לה׳ והנגלות לנו, בעבודה	ג׳	דברים	213
תשמ״ח	כ״ה	א׳	720	מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	283
תשמ״ח	כ״ו	א׳	725	מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	196
תשמ״ח	כ״ז	א׳	730	מהו, שהמתגאה אין הקב״ה סובלו, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	223
תשמ״ח	כ״ח	א׳	736	מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה	ה׳	מדרש רבה	1
תשמ״ח	כ״ט	א׳	741	מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו	ה׳	תלמוד בבלי	215
תשמ״ח	ל׳	א׳	746	מה לדרוש מאסיפת חברים	ה׳	תלמוד בבלי	299
תשמ״ח	ל״א	א׳	752	מהי הפעולה שבאדם בדרך העבודה, שמיחסים לה׳	ג׳	דברים	54
תשמ״ח	ל״ב	א׳	759	מה הן הב׳ פעולות שבזמן ירידה	ה׳	תלמוד בבלי	409
תשמ״ח	ל״ג	א׳	763	מהו ההבדל בעבודת ה׳ בין כללי לפרטי	ה׳	תלמוד בבלי	275
תשמ״ח	ל״ד	א׳	768	מהו יום ולילה, בעבודה	א׳	בראשית	18
תשמ״ח	ל״ה	א׳	773	מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה׳	ה׳	תלמוד בבלי	233
תשמ״ט	א׳	ב׳	787	מהו השיעור של תשובה	ד׳	נביאים	22

כתבי רב"ש - שלבי הסולם				שלבי הסולם - מהדורה א'			
שנה	מס'	כרך	עמ'	שם	כרך	חלק	עמ'
תשמ"ט	ב'	ב'	791	מהו חטא גדול או קטן, בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	133
תשמ"ט	ג'	ב'	795	מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים	ה'	תלמוד בבלי	1
תשמ"ט	ד'	ב'	799	מהו מבול מים, בעבודה	א'	בראשית	36
תשמ"ט	ה'	ב'	805	מהו, שבריאת העולם היה בנדבה	א'	בראשית	25
תשמ"ט	ו'	ב'	809	מהו למעלה מהדעת, בעבודה	ד'	מועדים	13
תשמ"ט	ז'	ב'	814	מהו "מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	290
תשמ"ט	ח'	ב'	819	מהו, שאם הטוב מתגדל, גם הרע מתגדל, בעבודה	א'	בראשית	193
תשמ"ט	ט'	ב'	823	פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים	ה'	תלמוד בבלי	255
תשמ"ט	י'	ב'	827	מהו, שהסולם הוא באלכסון, בעבודה	א'	בראשית	265
תשמ"ט	י"א	ב'	831	מהם הכוחות, שצריכים בעבודה	ד'	מועדים	47
תשמ"ט	י"ב	ב'	836	מהי סעודת חתן	ה'	תלמוד בבלי	26
תשמ"ט	י"ג	ב'	843	מהו "לחם רע עין" בעבודה	ב'	שמות	24
תשמ"ט	י"ד	ב'	845	מהו שכתוב "והשבות אל לבבך"	ב'	שמות	50
תשמ"ט	ט"ו	ב'	848	מהו, שהצדיקים ניכרים ע"י הרשעים, בעבודה	ב'	שמות	27
תשמ"ט	ט"ז	ב'	851	מה הוא האיסור לברך על שולחן ריק, בעבודה	ב'	שמות	168
תשמ"ט	י"ז	ב'	855	מהו האיסור לתת שלום מטרם שמברך לה', בעבודה			
תשמ"ט	י"ח	ב'	859	מהו, שהברכה אינה שורה בדבר שנמנה, בעבודה	ב'	שמות	240
תשמ"ט	י"ט	ב'	865	מהו, ששבת נקראת "ש-בת"	ב'	שמות	265
תשמ"ט	כ'	ב'	869	מהו שהיצר הרע עולה ומשטין בעבודה	ב'	ויקרא	35
תשמ"ט	כ"א	ב'	872	מהו "שכור אל יתפלל" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	89
תשמ"ט	כ"ב	ב'	877	מהו שדוקא בליל פסח, שואלים ד' קשיות	ד'	מועדים	125
תשמ"ט	כ"ג	ב'	883	מהו, אם בלעו את המרור לא יצא, בעבודה	ד'	מועדים	134
תשמ"ט	כ"ד	ב'	888	מהו, ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך, בעבודה	ג'	במדבר	43
תשמ"ט	כ"ה	ב'	892	מהו בעבודה איש אשר בו מום לא יקרב	ב'	ויקרא	127
תשמ"ט	כ"ו	ב'	897	מהו, מי שמטמא עצמו, מטמאים אותו מלמעלה, בעבודה	ג'	במדבר	81
תשמ"ט	כ"ז	ב'	902	מהו ענין יסורים בעבודה	ד'	מועדים	27
תשמ"ט	כ"ח	ב'	908	הידיעה שהאדם עמד בנסיון לצורך מי	ג'	במדבר	1
תשמ"ט	כ"ט	ב'	913	מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	63
תשמ"ט	ל'	ב'	917	מהו ענין הדלקת המנורה, בעבודה	ג'	במדבר	88
תשמ"ט	ל"א	ב'	923	מהו אסור ללמוד תורה לעכו"ם, בעבודה	ג'	במדבר	161
תשמ"ט	ל"ב	ב'	927	מהו ששמן נקרא מעשים טובים, בעבודה	ג'	במדבר	209
תשמ"ט	ל"ג	ב'	931	מהו בחינת מרגלים, בעבודה	ג'	במדבר	127
תשמ"ט	ל"ד	ב'	935	מהו שלום בעבודה	ג'	במדבר	246

כתבי רב״ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א׳	
שנה	מס׳	כרך	עמ׳	שם	כרך	חלק	עמ׳
תשמ״ט	ל״ה	ב׳	938	מהו, מי שאין לו בנים, בעבודה	ג׳	במדבר	265
תשמ״ט	ל״ו	ב׳	943	מהו, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, בעבודה	ג׳	דברים	27
תשמ״ט	ל״ז	ב׳	947	מהו ״דרך שתחילתה קוצים וסופה מישור״ בעבודה	ג׳	דברים	87
תשמ״ט	ל״ח	ב׳	951	מהו שופטים ושוטרים, בעבודה	ג׳	דברים	120
תשמ״ט	ל״ט	ב׳	955	מהו, לא דברה תורה אלא נגד יצר הרע, בעבודה	ג׳	דברים	183
תשמ״ט	מ׳	ב׳	959	מהו, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בעבודה	ג׳	דברים	191
תשמ״ט	מ״א	ב׳	964	סדר היום			
תש״ן	א׳	ב׳	967	מהו ענין שנהיה לראש ולא לזנב בעבודה			
תש״ן	ב׳	ב׳	970	מהו ענין כשלון בעבודה	ד׳	נביאים	13
תש״ן	ג׳	ב׳	974	מהו, שהעולם נברא בשביל תורה	ה׳	תלמוד בבלי	261
תש״ן	ד׳	ב׳	977	מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים, בעבודה	א׳	בראשית	58
תש״ן	ה׳	ב׳	983	מהו, שהארץ לא הוציאה פירות מטרם שנברא האדם, בעבודה	א׳	בראשית	132
תש״ן	ו׳	ב׳	988	מתי האדם צריך להשתמש עם גאוה, בעבודה	א׳	בראשית	139
תש״ן	ז׳	ב׳	993	מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה	א׳	בראשית	164
תש״ן	ח׳	ב׳	998	מהו, שעשו נקרא איש שדה, בעבודה	א׳	בראשית	199
תש״ן	ט׳	ב׳	1002	מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה	א׳	בראשית	146
תש״ן	י׳	ב׳	1006	מהו, שאמרו חז״ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה	א׳	בראשית	312
תש״ן	י״א	ב׳	1011	מהו, שנר חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה	ד׳	מועדים	63
תש״ן	י״ב	ב׳	1015	מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה	א׳	בראשית	353
תש״ן	י״ג	ב׳	1020	מהו שעל ידי יחוד קוב״ה ושכינתה כל העוונות מתכפרים	א׳	בראשית	361
תש״ן	י״ד	ב׳	1024	מהו בעבודה ״חסד של אמת״	א׳	בראשית	386
תש״ן	ט״ו	ב׳	1028	מהו, שמטרם שנפל השר המצרי, לא נענו בצעקתם, בעבודה	ב׳	שמות	39
תש״ן	ט״ז	ב׳	1033	מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה	ב׳	שמות	55
תש״ן	י״ז	ב׳	1038	מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה	ב׳	שמות	31
תש״ן	י״ח	ב׳	1043	מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה	ב׳	שמות	133
תש״ן	י״ט	ב׳	1048	מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה	ב׳	שמות	174
תש״ן	כ׳	ב׳	1053	מהו מחצית השקל בעבודה - ב׳	ב׳	שמות	233
תש״ן	כ״א	ב׳	1058	מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה	ב׳	שמות	202
תש״ן	כ״ב	ב׳	1063	מהו הסדר במחית עמלק	ב׳	שמות	140
תש״ן	כ״ג	ב׳	1069	מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה, בעבודה	ב׳	שמות	92
תש״ן	כ״ד	ב׳	1074	מהו, שכל הבא לקרבן עולה הוא זכר, בעבודה	ב׳	ויקרא	12
תש״ן	כ״ה	ב׳	1079	מהו ״הללו את ה׳ כל גויים״ בעבודה	ד׳	כתובים	1
תש״ן	כ״ו	ב׳	1083	מהו ״אין קדוש כה׳, כי אין בלתך״ בעבודה	ב׳	ויקרא	82

כתבי רב"ש - שלבי הסולם				שלבי הסולם - מהדורה א'			
שנה	מס'	כרך	עמ'	שם	כרך	חלק	עמ'
תש"ן	כ"ז	ב'	1088	מהו, שכל עשב – יש ממונה למעלה המכה אותו ואומר גדל, בעבודה	ה'	מדרש רבה	9
תש"ן	כ"ח	ב'	1093	מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	205
תש"ן	כ"ט	ב'	1098	מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	266
תש"ן	ל'	ב'	1103	מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה	ב'	ויקרא	166
תש"ן	ל"א	ב'	1108	מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה	ג'	במדבר	8
תש"ן	ל"ב	ב'	1114	מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה	ג'	במדבר	49
תש"ן	ל"ג	ב'	1121	מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	82
תש"ן	ל"ד	ב'	1125	מהו כלים הדיוטות, בעבודה	ג'	במדבר	98
תש"ן	ל"ה	ב'	1130	מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	46
תש"ן	ל"ו	ב'	1135	מהו שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, בעבודה	ג'	במדבר	215
תש"ן	ל"ז	ב'	1140	מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה	ג'	במדבר	258
תש"ן	ל"ח	ב'	1145	מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה	ג'	במדבר	251
תש"ן	ל"ט	ב'	1150	מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	143
תש"ן	מ'	ב'	1155	מהו כי אתם המעט מכל העמים, בעבודה	ג'	דברים	32
תש"ן	מ"א	ב'	1159	מהו המצות קלות שאדם דש בעקביו, בעבודה	ג'	דברים	65
תש"ן	מ"ב	ב'	1164	מהו ברכה וקללה, בעבודה	ג'	דברים	93
תש"ן	מ"ג	ב'	1170	מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה	ג'	דברים	126
תש"ן	מ"ד	ב'	1175	מהי מלחמת הרשות, בעבודה - ב'	ג'	דברים	169
תש"ן	מ"ה	ב'	1179	מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה	ד'	מועדים	20
תש"ן	מ"ו	ב'	1183	סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל	ד'	שונות	17
תשנ"א	א'	ב'	1187	מהו, אין לנו מלך אלא אתה, בעבודה	ג'	דברים	255
תשנ"א	ב'	ב'	1193	מהו, שובה ישראל עד ה' אלקיך, בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	124
תשנ"א	ג'	ב'	1198	מהו רשע יכין וצדיק ילבש בעבודה	ב'	ויקרא	133
תשנ"א	ד'	ב'	1204	מהו שהמחבל היה נמצא בהמבול, והוא היה ממית, בעבודה	א'	בראשית	51
תשנ"א	ה'	ב'	1209	מהו מעשים טובים של צדיקים הם התולדות, בעבודה	א'	בראשית	67
תשנ"א	ו'	ב'	1214	מהו רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, בעבודה	א'	בראשית	94
תשנ"א	ז'	ב'	1219	מהו אדם ומהו בהמה, בעבודה	א'	בראשית	152
תשנ"א	ח'	ב'	1224	מהו, ואברהם זקן בא בימים, בעבודה	א'	בראשית	344
תשנ"א	ט'	ב'	1229	מהו ריח בגדיו, בעבודה	א'	בראשית	205
תשנ"א	י'	ב'	1234	מהו, שהמלך עומד על שדהו, כשהתבואה עומד בכרי, בעבודה	א'	בראשית	271
תשנ"א	י"א	ב'	1239	מהו, שהיצר טוב ויצר הרע שומרים לאדם, בעבודה	א'	בראשית	286

כתבי רב״ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א׳	
שנה	מס׳	כרך	עמ׳	שם	כרך	חלק	עמ׳
תשנ״א	י״ב	ב׳	1244	הנרות הללו קדש הם	ד׳	מועדים	70
תשנ״א	י״ג	ב׳	1248	מהו ״מסרת גבורים ביד חלשים״ בעבודה	ד׳	מועדים	76
תשנ״א	י״ד	ב׳	1253	מהו, שברכת האדם היא ברכת הבנים, בעבודה	א׳	בראשית	391
תשנ״א	ט״ו	ב׳	1257	מהו הברכה ״שעשה לי נס במקום הזה״ בעבודה	ד׳	מועדים	99
תשנ״א	ט״ז	ב׳	1262	מהו, בכדי לדעת שה׳ הוא אלקים, צריכים ל״השבות אל לבבך״, בעבודה	ב׳	שמות	62
תשנ״א	י״ז	ב׳	1267	מהו, כי אני הכבדתי את לבו, בעבודה	ד׳	מועדים	142
תשנ״א	י״ח	ב׳	1271	מהו, שצריך להרים יד ימין על שמאל, בעבודה	ב׳	שמות	181
תשנ״א	י״ט	ב׳	1276	מהו, קומה ה׳ ויפוצו אויביך, בעבודה	ה׳	תלמוד ירושלמי	1
תשנ״א	כ׳	ב׳	1281	מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה	ה׳	מדרש רבה	16
תשנ״א	כ״א	ב׳	1286	מהו שקוראים פרשת זכור לפני פורים, בעבודה	ד׳	מועדים	85
תשנ״א	כ״ב	ב׳	1291	מהי שושנה בין החוחים, בעבודה	ב׳	שמות	248
תשנ״א	כ״ג	ב׳	1296	מהו, ענין טהרת אפר פרה, בעבודה	ג׳	במדבר	166
תשנ״א	כ״ד	ב׳	1301	מהו, שהאדם צריך להוליד בן ובת, בעבודה	ב׳	ויקרא	19
תשנ״א	כ״ה	ב׳	1306	מהו שהאדם שב בתשובה צריך להיות בשמחה	ב׳	ויקרא	27
תשנ״א	כ״ו	ב׳	1311	מהו, גילוי טפח וכיסוי טפחיים, בעבודה	ד׳	שונות	1
תשנ״א	כ״ז	ב׳	1316	מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	11
תשנ״א	כ״ח	ב׳	1321	מהו קדושה וטהרה בעבודה	ב׳	ויקרא	114
תשנ״א	כ״ט	ב׳	1326	מהו שכהן גדול יקח לאשה בתולה, בעבודה	ב׳	ויקרא	141
תשנ״א	ל׳	ב׳	1331	מהו, מי שהיה בדרך רחוקה, הוא נדחה לפסח שני, בעבודה	ג׳	במדבר	105
תשנ״א	ל״א	ב׳	1336	מהו שצדקה לעניים עושה השם הקדוש, בעבודה	ב׳	ויקרא	173
תשנ״א	ל״ב	ב׳	1341	מהו דגלים בעבודה	ג׳	במדבר	17
תשנ״א	ל״ג	ב׳	1346	מהו שהקב״ה נושא פנים, בעבודה	ג׳	במדבר	59
תשנ״א	ל״ד	ב׳	1351	מהו, אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, בעבודה	ג׳	במדבר	113
תשנ״א	ל״ה	ב׳	1356	מהו ענין מרגלים, בעבודה	ג׳	במדבר	133
תשנ״א	ל״ו	ב׳	1361	מהו שלום שלום לרחוק ולקרוב, בעבודה	ג׳	במדבר	148
תשנ״א	ל״ז	ב׳	1366	מהו תורה ומהו חקת התורה, בעבודה	ג׳	במדבר	173
תשנ״א	ל״ח	ב׳	1371	מהו ענין קו ימין בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	341
תשנ״א	ל״ט	ב׳	1376	מהו שהימין צריך להיות יותר גדול מהשמאל, בעבודה	ג׳	במדבר	66
תשנ״א	מ׳	ב׳	1381	מהם אמת ושקר, בעבודה	ה׳	תלמוד בבלי	382
תשנ״א	מ״א	ב׳	1386	מה על האדם לעשות, אם נברא במידות לא טובות	ג׳	במדבר	73
תשנ״א	מ״ב	ב׳	1391	מהו, ״ידע שור קנהו וכו׳ ישראל לא ידע״, בעבודה	ד׳	נביאים	5
תשנ״א	מ״ג	ב׳	1396	מהו, ״וראית את אחורי ופני לא יראו״, בעבודה	ב׳	שמות	256

כתבי רב"ש - שלבי הסולם					שלבי הסולם - מהדורה א'	
שנה	מס'	כרך	עמ'	שם	כרך	חלק	עמ'
תשנ"א	מ"ד	ב'	1401	מהי הסיבה שבגללה זכו ישראל לירושת הארץ, בעבודה	ג'	דברים	73
תשנ"א	מ"ה	ב'	1406	מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה	ה'	תלמוד בבלי	69
תשנ"א	מ"ו	ב'	1411	מהו בן האהובה ובן השנואה, בעבודה	ג'	דברים	175
תשנ"א	מ"ז	ב'	1416	מהו שהימין והשמאל הם בסתירה, בעבודה	ג'	דברים	198

ב. טבלת מאמרי שלבי הסולם לפי מקורות ומועדים

שלבי הסולם - מהדורה א׳			שלבי הסולם בכתבי רב״ש				
כרך	חלק	עמ׳	שם	שנה	מס׳	כרך	עמ׳
א׳	בראשית	1	ויהי ערב ויהי בוקר	תשמ״ה	ל״ו	א׳	173
א׳	בראשית	5	ענין חשיבות הכרת הרע	תשמ״ז	ב׳	א׳	385
א׳	בראשית	18	מהו יום ולילה, בעבודה	תשמ״ח	ל״ד	א׳	768
א׳	בראשית	25	מהו, שבריאת העולם היה בנדבה	תשמ״ט	ה׳	ב׳	805
א׳	בראשית	31	אלה תולדות נח	תשמ״ה	ד׳	א׳	74
א׳	בראשית	36	מהו מבול מים, בעבודה	תשמ״ט	ד׳	ב׳	799
א׳	בראשית	44	כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא	תשמ״ז	ג׳	א׳	394
א׳	בראשית	51	מהו שהמחבל היה נמצא בהמבול, והוא היה ממית, בעבודה	תשנ״א	ד׳	ב׳	1204
א׳	בראשית	58	מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים, בעבודה	תש״ן	ד׳	ב׳	977
א׳	בראשית	67	מהו מעשים טובים של צדיקים הם התולדות, בעבודה	תשנ״א	ה׳	ב׳	1209
א׳	בראשית	75	לך לך מארצך	תשמ״ה	ה׳	א׳	77
א׳	בראשית	78	מהו שע״י תורה זוכה האדם לצדקה ולשלום/לך לך	תשמ״ו	ג׳	א׳	206
א׳	בראשית	83	ענין החסד	תשמ״ו	ד׳	א׳	209
א׳	בראשית	89	מאדם רע אסור לשמוע דבר טוב	תשמ״ז	ד׳	א׳	399
א׳	בראשית	94	מהו רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, בעבודה	תשנ״א	ו׳	ב׳	1214
א׳	בראשית	103	וירא אליו ה׳ באלוני ממרא	תשמ״ה	ו׳	א׳	80
א׳	בראשית	106	בענין כבוד אב	תשמ״ו	ה׳	א׳	213
א׳	בראשית	110	מהו היתרון שיש בעבודה יותר משכר	תשמ״ז	ה׳	א׳	403
א׳	בראשית	132	מהו, שהארץ לא הוציאה פירות מטרם שנברא האדם, בעבודה	תש״ן	ה׳	ב׳	983
א׳	בראשית	139	מתי האדם צריך להשתמש עם גאוה, בעבודה	תש״ן	ו׳	ב׳	988
א׳	בראשית	146	מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה	תש״ן	ט׳	ב׳	1002
א׳	בראשית	152	מהו אדם ומהו בהמה, בעבודה	תשנ״א	ז׳	ב׳	1219
א׳	בראשית	161	חיי שרה	תשמ״ה	ז׳	א׳	82
א׳	בראשית	164	מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה	תש״ן	ז׳	ב׳	993
א׳	בראשית	171	ויתרוצצו הבנים בקרבה	תשמ״ה	ט׳	א׳	87
א׳	בראשית	175	ענין בטחון	תשמ״ו	ו׳	א׳	216
א׳	בראשית	190	מהו ההבדל בין שדה לאיש שדה בעבודה	תשמ״ח	ו׳	א׳	605
א׳	בראשית	193	מהו, שאם הטוב מתגדל, גם הרע מתגדל, בעבודה	תשמ״ט	ח׳	ב׳	819
א׳	בראשית	199	מהו, שעשו נקרא איש שדה, בעבודה	תש״ן	ח׳	ב׳	998
א׳	בראשית	205	מהו ריח בגדיו, בעבודה	תשנ״א	ט׳	ב׳	1229

שלבי הסולם - מהדורה א'			שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
כרך	חלק	עמ'	שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
א'	בראשית	213	מהו היסוד שהקדושה נבנת עליו	תשמ"ח	ט"ז	א'	654
א'	בראשית	249	ויצא יעקב	תשמ"ה	י'	א'	90
א'	בראשית	254	בענין הוויכוח בין יעקב ללבן	תשמ"ה	י"א	א'	94
א'	בראשית	259	חשיבותה של האמונה, שנוהגת תמיד	תשמ"ז	ו'	א'	417
א'	בראשית	265	מהו, שהסולם הוא באלכסון, בעבודה	תשמ"ט	י'	ב'	827
א'	בראשית	271	מהו, שהמלך עומד על שדהו, כשהתבואה עומד בכרי, בעבודה	תשנ"א	י'	ב'	1234
א'	בראשית	279	חשיבותה של תפלת רבים/תפלת רבים	תשמ"ו	ז'	א'	225
א'	בראשית	286	מהו, שהיצר טוב ויצר הרע שומרים לאדם, בעבודה	תשנ"א	י"א	ב'	1239
א'	בראשית	293	בענין העזרה הבאה מלמעלה	תשמ"ו	ח'	א'	230
א'	בראשית	302	מהי חשיבות החתן, שמוחלין לו עוונותיו	תשמ"ח	ז'	א'	608
א'	בראשית	308	מהו, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי	תשמ"ח	ח'	א'	612
א'	בראשית	312	מהו, שאמרו חז"ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה	תש"ן	י'	ב'	1006
א'	בראשית	331	וישב יעקב בארץ מגורי אביו	תשמ"ה	י"ב	א'	97
א'	בראשית	337	מהו, שהצדיק סובל רעות	תשמ"ח	ט'	א'	615
א'	בראשית	344	מהו, ואברהם זקן בא בימים, בעבודה	תשנ"א	ח'	ב'	1224
א'	בראשית	351	אהבת חברים	תשמ"ד	ג'	א'	14
א'	בראשית	353	מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה	תש"ן	י"ב	ב'	1015
א'	בראשית	361	מהו שעל ידי יחוד קוב"ה ושכינתה כל העוונות מתכפרים	תש"ן	י"ג	ב'	1020
א'	בראשית	367	ההבדל בין חסד ואמת, לחסד שאינו אמת	תשמ"ז	ח'	א'	427
א'	בראשית	382	ויסב חזקיהו פניו אל הקיר	תשמ"ה	ט"ו	א'	107
א'	בראשית	386	מהו בעבודה "חסד של אמת"	תש"ן	י"ד	ב'	1024
א'	בראשית	391	מהו, שברכת האדם היא ברכת הבנים, בעבודה	תשנ"א	י"ד	ב'	1253
ב'	שמות	1	וכאשר יענו אותו	תשמ"ה	ט"ז	א'	110
ב'	שמות	6	הראני את כבודך	תשמ"ה	כ"ו	א'	138
ב'	שמות	9	מהו הצורך לשאילת הכלים מהמצרים	תשמ"ו	י"ד	א'	257
ב'	שמות	16	תפלה אמיתית היא על חסרון אמיתי	תשמ"ו	י"א	א'	243
ב'	שמות	20	מהו הב' הבחנות שלפני לשמה	תשמ"ח	י"א	א'	624
ב'	שמות	24	מהו "לחם רע עין" בעבודה	תשמ"ט	י"ג	ב'	843
ב'	שמות	27	מהו, שהצדיקים ניכרים ע"י הרשעים, בעבודה	תשמ"ט	ט"ו	ב'	848
ב'	שמות	31	מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה	תש"ן	י"ז	ב'	1038
ב'	שמות	39	מהו, שמטרם שנפל השר המצרי, לא נענו בצעקתם, בעבודה	תש"ן	ט"ו	ב'	1028
ב'	שמות	47	וידעת היום והשבות אל לבבך	תשמ"ה	י"ז	א'	113

שלבי הסולם - מהדורה א׳			שלבי הסולם בכתבי רב״ש				
כרך	חלק	עמ׳	שם	שנה	מס׳	כרך	עמ׳
ב׳	שמות	50	מהו שכתוב ״והשבות אל לבבך״	תשמ״ט	י״ד	ב׳	845
ב׳	שמות	55	מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה	תש״ן	ט״ז	ב׳	1033
ב׳	שמות	62	מהו, בכדי לדעת שה׳ הוא אלקים, צריכים ל״השבות אל לבבך״, בעבודה	תשנ״א	ט״ז	ב׳	1262
ב׳	שמות	71	ענין המשטינים	תשמ״ה	י״ח	א׳	115
ב׳	שמות	76	בא אל פרעה - א׳	תשמ״ה	י״ט	א׳	118
ב׳	שמות	80	בא אל פרעה - ב׳	תשמ״ו	י״ג	א׳	249
ב׳	שמות	92	מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה, בעבודה	תש״ן	כ״ג	ב׳	1069
ב׳	שמות	101	תפלת רבים	תשמ״ו	ט״ו	א׳	262
ב׳	שמות	106	דרך קרובה ודרך רחוקה	תשמ״ו	כ״ו	א׳	312
ב׳	שמות	116	גדלות האדם תלויה בשיעור אמונתו בעתיד	תשמ״ז	ט׳	א׳	436
ב׳	שמות	129	מהו, רועה העם הוא כל העם, בעבודה	תשמ״ח	י״ג	א׳	641
ב׳	שמות	133	מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה	תש״ן	י״ח	ב׳	1043
ב׳	שמות	140	מהו הסדר במחית עמלק	תש״ן	כ״ב	ב׳	1063
ב׳	שמות	149	מי שחיזק לבו	תשמ״ה	כ׳	א׳	121
ב׳	שמות	153	מהו כסף, זהב, ישראל, שאר עמים, בעבודה	תשמ״ח	י״ט	א׳	688
ב׳	שמות	168	מה הוא האיסור לברך על שולחן ריק, בעבודה	תשמ״ט	ט״ז	ב׳	851
ב׳	שמות	174	מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה	תש״ן	י״ט	ב׳	1048
ב׳	שמות	181	מהו, שצריך להרים יד ימין על שמאל, בעבודה	תשנ״א	י״ח	ב׳	1271
ב׳	שמות	189	מהו, אין ברכה במקום ריק, בעבודה	תשמ״ח	ט״ו	א׳	647
ב׳	שמות	199	כי יעקב בחר לו יה	תשמ״ו	ט״ז	א׳	265
ב׳	שמות	202	מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה	תש״ן	כ״א	ב׳	1058
ב׳	שמות	209	לפעמים מכנים את הרוחניות בשם ״נשמה״	תשמ״ד	י״ג	א׳	31
ב׳	שמות	213	מהו מחצית השקל, בעבודה - א׳	תשמ״ז	י״ב	א׳	457
ב׳	שמות	233	מהו מחצית השקל בעבודה - ב׳	תש״ן	כ׳	ב׳	1053
ב׳	שמות	240	מהו, שהברכה אינה שורה בדבר שנמנה, בעבודה	תשמ״ט	י״ח	ב׳	859
ב׳	שמות	248	מהי שושנה בין החוחים, בעבודה	תשנ״א	כ״ב	ב׳	1291
ב׳	שמות	265	מהו, ששבת נקראת ״ש-בת״	תשמ״ט	י״ט	ב׳	865
ב׳	שמות	256	מהו, ״וראית את אחורי ופני לא יראו״, בעבודה	תשנ״א	מ״ג	ב׳	1396
ב׳	ויקרא	1	והיה כי יחטא ואשם	תשמ״ו	כ׳	א׳	281
ב׳	ויקרא	6	מהו שהתורה נתנה מתוך החושך בעבודה	תשמ״ח	כ״א	א׳	702
ב׳	ויקרא	12	מהו, שכל הבא לקרבן עולה הוא זכר, בעבודה	תש״ן	כ״ד	ב׳	1074
ב׳	ויקרא	19	מהו, שהאדם צריך להוליד בן ובת, בעבודה	תשנ״א	כ״ד	ב׳	1301

שלבי הסולם - מהדורה א'			שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
כרך	חלק	עמ'	שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
ב'	ויקרא	27	מהו שהאדם שב בתשובה צריך להיות בשמחה	תשנ"א	כ"ה	ב'	1306
ב'	ויקרא	35	מהו שהיצר הרע עולה ומשטין בעבודה	תשמ"ט	כ'	ב'	869
ב'	ויקרא	39	החסרון העקרי שעליו להתפלל, מהו	תשמ"ו	י"ב	א'	246
ב'	ויקרא	45	כל התורה היא שם אחד קדוש/ובהתורה נברא האדם	תשמ"ה	כ"ב	א'	125
ב'	ויקרא	51	על משכבי בלילות	תשמ"ה	כ"ג	א'	129
ב'	ויקרא	56	אשה כי תזריע	תשמ"ו	כ"ב	א'	291
ב'	ויקרא	66	ההבחן העקרי בין נפש הבהמית לנפש אלקית	תשמ"ח	י"ז	א'	676
ב'	ויקרא	74	מתי נקרא עובד ה' בעבודה	תשמ"ח	י"ח	א'	682
ב'	ויקרא	82	מהו "אין קדוש כה', כי אין בלתך" בעבודה	תש"ן	כ"ו	ב'	1083
ב'	ויקרא	91	מהו החומר דלשון הרע וכנגד מי הוא	תשמ"ז	י'	א'	444
ב'	ויקרא	105	ענין יראה ושמחה	תשמ"ו	כ"ג	א'	298
ב'	ויקרא	109	ב' בחינות בקדושה	תשמ"ז	ט"ו	א'	482
ב'	ויקרא	114	מהו קדושה וטהרה בעבודה	תשנ"א	כ"ח	ב'	1321
ב'	ויקרא	121	ההבדל בין עבודת הכלל והפרט	תשמ"ז	ט"ז	א'	485
ב'	ויקרא	127	מהו בעבודה איש אשר בו מום לא יקרב	תשמ"ט	כ"ה	ב'	892
ב'	ויקרא	133	מהו רשע יכין וצדיק ילבש בעבודה	תשנ"א	ג'	ב'	1198
ב'	ויקרא	141	מהו שכהן גדול יקח לאשה בתולה, בעבודה	תשנ"א	כ"ט	ב'	1326
ב'	ויקרא	151	מהו זכיות ועוונות אצל צדיק בעבודה	תשמ"ח	כ"ב	א'	706
ב'	ויקרא	157	הקב"ה וישראל יצאו בגלות	תשמ"ו	כ"ז	א'	319
ב'	ויקרא	166	מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה	תש"ן	ל'	ב'	1103
ב'	ויקרא	173	מהו שצדקה לעניים עושה השם הקדוש, בעבודה	תשנ"א	ל"א	ב'	1336
ג'	במדבר	1	הידיעה שהאדם עמד בנסיון לצורך מי	תשמ"ט	כ"ח	ב'	908
ג'	במדבר	8	מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה	תש"ן	ל"א	ב'	1108
ג'	במדבר	17	מהו דגלים בעבודה	תשנ"א	ל"ב	ב'	1341
ג'	במדבר	25	מאמר התשובה	תשמ"ה	כ"ז	א'	140
ג'	במדבר	36	אין עדה פחות מעשרה	תשמ"ו	כ"ח	א'	325
ג'	במדבר	43	מהו, ברכת הדיוט אל תהי קלה בעיניך, בעבודה	תשמ"ט	כ"ד	ב'	888
ג'	במדבר	49	מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה	תש"ן	ל"ב	ב'	1114
ג'	במדבר	59	מהו שהקב"ה נושא פנים, בעבודה	תשנ"א	ל"ג	ב'	1346
ג'	במדבר	66	מהו שהימין צריך להיות יותר גדול מהשמאל, בעבודה	תשנ"א	ל"ט	ב'	1376
ג'	במדבר	73	מה על האדם לעשות, אם נברא במידות לא טובות	תשנ"א	מ"א	ב'	1386
ג'	במדבר	81	מהו, מי שמטמא עצמו, מטמאים אותו מלמעלה, בעבודה	תשמ"ט	כ"ו	ב'	897

שלבי הסולם - מהדורה א'			שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
כרך	חלק	עמ'	שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
ג'	במדבר	88	מהו ענין הדלקת המנורה, בעבודה	תשמ"ט	ל'	ב'	917
ג'	במדבר	98	מהו כלים הדיוטות, בעבודה	תש"ן	ל"ד	ב'	1125
ג'	במדבר	105	מהו, מי שהיה בדרך רחוקה, הוא נדחה לפסח שני, בעבודה	תשנ"א	ל'	ב'	1331
ג'	במדבר	113	מהו, אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, בעבודה	תשנ"א	ל"ד	ב'	1351
ג'	במדבר	121	מאמר המרגלים	תשמ"ה	כ"ח	א'	147
ג'	במדבר	127	מהו בחינת מרגלים, בעבודה	תשמ"ט	ל"ג	ב'	931
ג'	במדבר	133	מהו ענין מרגלים, בעבודה	תשנ"א	ל"ה	ב'	1356
ג'	במדבר	141	רכוש הפרטי של אדם מהו	תשמ"ז	כ'	א'	510
ג'	במדבר	148	מהו שלום שלום לרחוק ולקרוב, בעבודה	תשנ"א	ל"ו	ב'	1361
ג'	במדבר	157	קרוב ה' לכל קוראיו	תשמ"ה	כ"ט	א'	151
ג'	במדבר	161	מהו אסור ללמוד תורה לעכו"ם, בעבודה	תשמ"ט	ל"א	ב'	923
ג'	במדבר	166	מהו, ענין טהרת אפר פרה, בעבודה	תשנ"א	כ"ג	ב'	1296
ג'	במדבר	173	מהו תורה ומהו חקת התורה, בעבודה	תשנ"א	ל"ז	ב'	1366
ג'	במדבר	180	אין אדם משים עצמו רשע	תשמ"ה	ל"א	א'	158
ג'	במדבר	187	ג' תפלות - א'	תשמ"ה	ל'	א'	154
ג'	במדבר	192	ענין קליפה שקדמה לפרי	תשמ"ו	ל'	א'	339
ג'	במדבר	203	מהו ידים מלוכלכות בעבודת ה'	תשמ"ז	כ"א	א'	515
ג'	במדבר	209	מהו ששמן נקרא מעשים טובים, בעבודה	תשמ"ט	ל"ב	ב'	927
ג'	במדבר	215	מהו שבני עשו וישמעאל לא רצו לקבל את התורה, בעבודה	תש"ן	ל"ו	ב'	1135
ג'	במדבר	222	ענין אמת ואמונה	תשמ"ה	ג'	א'	70
ג'	במדבר	229	לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח	תשמ"ד	י"ד	א'	34
ג'	במדבר	232	היתכן שירד משמים דבר שלילי	תשמ"ד	ט"ו	א'	37
ג'	במדבר	238	מהי המתנה שהאדם מבקש מה'	תשמ"ז	כ"ב	א'	519
ג'	במדבר	246	מהו שלום בעבודה	תשמ"ט	ל"ד	ב'	935
ג'	במדבר	251	מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה	תש"ן	ל"ח	ב'	1145
ג'	במדבר	258	מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה	תש"ן	ל"ז	ב'	1140
ג'	במדבר	265	מהו, מי שאין לו בנים, בעבודה	תשמ"ט	ל"ה	ב'	938
ג'	במדבר	272	ענין חשיבות החברה	תשמ"ד	י"ב	א'	29
ג'	דברים	1	ואתחנן אל ה'	תשמ"ה	ל"ד	א'	166
ג'	דברים	5	כשאדם יודע מהי יראת ה'	תשמ"ה	ל"ה	א'	169
ג'	דברים	10	ענין שבתפלה צריכים ליישור רגלים ולכסוי ראש /ענין בתפילה ליישר רגלים ולכסות ראש	תשמ"ו	ל"ב	א'	357

שלבי הסולם - מהדורה א'		
כרך	חלק	עמ'
ג'	דברים	18
ג'	דברים	27
ג'	דברים	32
ג'	דברים	41
ג'	דברים	48
ג'	דברים	54
ג'	דברים	65
ג'	דברים	73
ג'	דברים	81
ג'	דברים	87
ג'	דברים	93
ג'	דברים	103
ג'	דברים	112
ג'	דברים	120
ג'	דברים	126
ג'	דברים	135
ג'	דברים	145
ג'	דברים	156
ג'	דברים	169
ג'	דברים	175
ג'	דברים	183
ג'	דברים	191
ג'	דברים	198
ג'	דברים	205
ג'	דברים	213
ג'	דברים	221
ג'	דברים	227
ג'	דברים	233
ג'	דברים	239
ג'	דברים	249
ג'	דברים	255
ד'	נביאים	1
ד'	נביאים	5

שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
מהו "לא תוסיף ולא תגרע" בעבודה	תשמ"ז	כ"ח	א'	554
מהו, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, בעבודה	תשמ"ט	ל"ו	ב'	943
מהו כי אתם המעט מכל העמים, בעבודה	תש"ן	מ'	ב'	1155
מהו מצות, שאדם דש בעקביו	תשמ"ו	ל"ג	א'	363
מהי מצוה קלה	תשמ"ז	כ"ו	א'	546
מהי הפעולה שבאדם בדרך העבודה, שמיחסים לה'	תשמ"ח	ל"א	א'	752
מהו המצות קלות שאדם דש בעקביו, בעבודה	תש"ן	מ"א	ב'	1159
מהי הסיבה שבגללה זכו ישראל לירושת הארץ, בעבודה	תשנ"א	מ"ד	ב'	1401
מהו קללה וברכה בעבודה	תשמ"ז	כ"ז	א'	550
מהו "דרך שתחילתה קוצים וסופה מישור" בעבודה	תשמ"ט	ל"ז	ב'	947
מהו ברכה וקללה, בעבודה	תש"ן	מ"ב	ב'	1164
מי מעיד על האדם/מצוה זו היא להעיד בבית דין	תשמ"ה	ל"ז	א'	176
ענין שופטים ושוטרים	תשמ"ו	ל"ד	א'	368
מהו שופטים ושוטרים, בעבודה	תשמ"ט	ל"ח	ב'	951
מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה	תש"ן	מ"ג	ב'	1170
צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו	תשמ"ה	ל"ח	א'	182
ההבדל בין צדקה למתנה	תשמ"ו	כ"ד	א'	300
מהי מלחמת הרשות, בעבודה - א'	תשמ"ז	ל'	א'	565
מהי מלחמת הרשות, בעבודה - ב'	תש"ן	מ"ד	ב'	1175
מהו בן האהובה ובן השנואה, בעבודה	תשנ"א	מ"ו	ב'	1411
מהו, לא דברה תורה אלא נגד יצר הרע, בעבודה	תשמ"ט	ל"ט	ב'	955
מהו, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בעבודה	תשמ"ט	מ'	ב'	959
מהו שהימין והשמאל הם בסתירה, בעבודה	תשנ"א	מ"ז	ב'	1416
והיה כי - תבוא אל הארץ, אשר ה' אלקיך נתן לך	תשמ"ד	י"ח	א'	52
מהו הנסתרות לה' והנגלות לנו, בעבודה	תשמ"ח	כ"ד	א'	715
אתם נצבים היום כולכם	תשמ"ד	י"ט	א'	56
מהו כריתת ברית בעבודה	תשמ"ז	ל"א	א'	574
וילך משה	תשמ"ו	א'	א'	195
האזינו השמים	תשמ"ו	ב'	א'	199
מהו ששמו של הקב"ה נקרא אמת	תשמ"ח	ג'	א'	589
מהו, אין לנו מלך אלא אתה, בעבודה	תשנ"א	א'	ב'	1187
אני ראשון ואני אחרון	תשמ"ה	י"ד	א'	104
מהו, "ידע שור קנהו וכו' ישראל לא ידע", בעבודה	תשנ"א	מ"ב	ב'	1391

שלבי הסולם - מהדורה א'			שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
כרך	חלק	עמ'	שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
ד'	נביאים	13	מהו ענין כשלון בעבודה	תש"ן	ב'	ב'	970
ד'	נביאים	18	עד כמה שיעור התשובה	תשמ"ח	ב'	א'	586
ד'	נביאים	22	מהו השיעור של תשובה	תשמ"ט	א'	ב'	787
ד'	נביאים	29	מהו נסתר ונגלה בעבודת ה'	תשמ"ז	י"ט	א'	504
ד'	כתובים	1	מהו "הללו את ה' כל גויים" בעבודה	תש"ן	כ"ה	ב'	1079
ד'	כתובים	6	לפי מה שמבואר בענין ואהבת לרעך	תשמ"ד	ז'	א'	19
ד'	מועדים	1	שמע קולנו	תשמ"ה	ל"ט	א'	188
ד'	מועדים	7	הכנה לסליחות מהו	תשמ"ו	ל"ו	א'	377
ד'	מועדים	13	מהו למעלה מהדעת, בעבודה	תשמ"ט	ו'	ב'	809
ד'	מועדים	20	מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה	תש"ן	מ"ה	ב'	1179
ד'	מועדים	27	מהו ענין יסורים בעבודה	תשמ"ט	כ"ז	ב'	902
ד'	מועדים	37	"מעוז צור ישועתי"	תשמ"ה	י"ג	א'	101
ד'	מועדים	41	בענין נר חנוכה	תשמ"ו	ט'	א'	236
ד'	מועדים	47	מהם הכוחות, שצריכים בעבודה	תשמ"ט	י"א	ב'	831
ד'	מועדים	54	נס החנוכה/"נעשה נס לשושנים"	תשמ"ז	ז'	א'	421
ד'	מועדים	63	מהו, שנר חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה	תש"ן	י"א	ב'	1011
ד'	מועדים	70	הנרות הללו קדש הם	תשנ"א	י"ב	ב'	1244
ד'	מועדים	76	מהו "מסרת גבורים ביד חלשים" בעבודה	תשנ"א	י"ג	ב'	1248
ד'	מועדים	85	מהו שקוראים פרשת זכור לפני פורים, בעבודה	תשנ"א	כ"א	ב'	1286
ד'	מועדים	92	פורים, שהמצוה עד דלא ידע	תשמ"ז	י"א	א'	453
ד'	מועדים	99	מהו הברכה "שעשה לי נס במקום הזה" בעבודה	תשנ"א	ט"ו	ב'	1257
ד'	מועדים	106	מדוע חג המצות נקרא "פסח"	תשמ"ז	י"ג	א'	470
ד'	מועדים	114	הקשר בין פסח, למצה, מרור	תשמ"ז	י"ד	א'	475
ד'	מועדים	125	מהו שדוקא בליל פסח, שואלים ד' קשיות	תשמ"ט	כ"ב	ב'	877
ד'	מועדים	134	מהו, אם בלעו את המרור לא יצא, בעבודה	תשמ"ט	כ"ג	ב'	883
ד'	מועדים	142	מהו, כי אני הכבדתי את לבו, בעבודה	תשנ"א	י"ז	ב'	1267
ד'	מועדים	149	הכנה לקבלת התורה מהי	תשמ"ז	י"ח	א'	499
ד'	מועדים	157	חמשה עשר באב	תשמ"ו	ל"ה	א'	373
ד'	שונות	1	מהו, גילוי טפח וכיסוי טפחיים, בעבודה	תשנ"א	כ"ו	ב'	1311
ד'	שונות	9	מטרת החברה - ב'	תשמ"ד	א'/ב'	א'	12
ד'	שונות	9	איש את רעהו יעזורו	תשמ"ד	ד'	א'	15
ד'	שונות	11	בענין חשיבות החברים	תשמ"ד	י"ז/א	א'	48
ד'	שונות	13	בענין השכר המקבלים	תשמ"ה	ל"ב	א'	161

שלבי הסולם - מהדורה א'			שלבי הסולם בכתבי רב"ש				
כרך	חלק	עמ'	שם	שנה	מס'	כרך	עמ'
ד'	שונות	17	סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל	תש"ן	מ"ו	ב'	1183
ה'	תלמוד בבלי	1	מהו השינוי שבשער הדמעות משאר שערים	תשמ"ט	ג'	ב'	795
ה'	תלמוד בבלי	6	מי הוא הגורם לתפלה	תשמ"ו	י"ח	א'	270
ה'	תלמוד בבלי	11	מהו, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, בעבודה	תשנ"א	כ"ז	ב'	1316
ה'	תלמוד בבלי	18	מדוע החיים נחלק לב' בחינות	תשמ"ח	א'	א'	581
ה'	תלמוד בבלי	26	מהי סעודת חתן	תשמ"ט	י"ב	ב'	836
ה'	תלמוד בבלי	37	סדר ישיבת התועדות	תשמ"ו	י"ז	א'	267
ה'	תלמוד בבלי	41	סדר ישיבת החברה	תשמ"ד	י"ז/ב	א'	50
ה'	תלמוד בבלי	43	יש תמיד להבחין בין תורה לעבודה	תשמ"ה	כ"א	א'	123
ה'	תלמוד בבלי	46	מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה	תש"ן	ל"ה	ב'	1130
ה'	תלמוד בבלי	54	כובד ראש בעבודה מהו	תשמ"ז	כ"ה	א'	541
ה'	תלמוד בבלי	63	מהו הכנה לקבלת התורה, בעבודה	תשמ"ט	כ"ט	ב'	913
ה'	תלמוד בבלי	69	מהו שהדיין צריך לדון דין אמת לאמיתו, בעבודה	תשנ"א	מ"ה	ב'	1406
ה'	תלמוד בבלי	77	לעולם ימכור אדם קורות ביתו	תשמ"ד	ט'	א'	23
ה'	תלמוד בבלי	80	ענין זכות אבות	תשמ"ד	י"א	א'	28
ה'	תלמוד בבלי	82	מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה	תש"ן	ל"ג	ב'	1121
ה'	תלמוד בבלי	89	מהו "שכור אל יתפלל" בעבודה	תשמ"ט	כ"א	ב'	872
ה'	תלמוד בבלי	97	מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה	תשמ"ח	כ"ג	א'	710
ה'	תלמוד בבלי	107	שנאת חינם בעבודה מהו	תשמ"ז	כ"ד	א'	537
ה'	תלמוד בבלי	113	ענין למעלה מהדעת	תשמ"ו	כ"א	א'	284
ה'	תלמוד בבלי	124	מהו, שובה ישראל עד ה' אלקיך, בעבודה	תשנ"א	ב'	ב'	1193
ה'	תלמוד בבלי	133	מהו חטא גדול או קטן, בעבודה	תשמ"ט	ב'	ב'	791
ה'	תלמוד בבלי	139	ענין תפלה	תשמ"ו	י'	א'	240
ה'	תלמוד בבלי	143	מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" בעבודה	תש"ן	ל"ט	ב'	1150
ה'	תלמוד בבלי	150	ענין שמחה	תשמ"ו	י"ט	א'	273
ה'	תלמוד בבלי	163	מהו בעבודה, ישראל שגלו - שכינה עמהם	תשמ"ח	ה'	א'	596
ה'	תלמוד בבלי	177	מהות חומרת איסור לימוד תורה לעכו"ם	תשמ"ז	י"ז	א'	489
ה'	תלמוד בבלי	193	פושעי ישראל	תשמ"ה	ל"ג	א'	163
ה'	תלמוד בבלי	196	מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה	תשמ"ח	כ"ו	א'	725
ה'	תלמוד בבלי	205	מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה	תש"ן	כ"ח	ב'	1093
ה'	תלמוד בבלי	212	מטרת החברה - א'	תשמ"ד	א'/א'	א'	11
ה'	תלמוד בבלי	215	מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו	תשמ"ח	כ"ט	א'	741
ה'	תלמוד בבלי	223	מהו, שהמתגאה אין הקב"ה סובלו, בעבודה	תשמ"ח	כ"ז	א'	730

שלבי הסולם - מהדורה א׳			שלבי הסולם בכתבי רב״ש				
כרך	חלק	עמ׳	שם	שנה	מס׳	כרך	עמ׳
ה׳	תלמוד בבלי	233	מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה׳	תשמ״ח	ל״ה	א׳	773
ה׳	תלמוד בבלי	239	מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה	תשמ״ח	ד׳	א׳	593
ה׳	תלמוד בבלי	243	איזה קיום תורה ומצות מזכך את הלב	תשמ״ד	ח׳	א׳	21
ה׳	תלמוד בבלי	244	ענין השפעה	תשמ״ד	ט״ז	א׳	41
ה׳	תלמוד בבלי	255	פורענות הבאה לרשעים מתחלת מן הצדיקים	תשמ״ט	ט׳	ב׳	823
ה׳	תלמוד בבלי	261	מהו, שהעולם נברא בשביל תורה	תש״ן	ג׳	ב׳	974
ה׳	תלמוד בבלי	266	מהו ״התורה מתשת כוחו של אדם״ בעבודה	תש״ן	כ״ט	ב׳	1098
ה׳	תלמוד בבלי	275	מהו ההבדל בעבודת ה׳ בין כללי לפרטי	תשמ״ח	ל״ג	א׳	763
ה׳	תלמוד בבלי	283	מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה	תשמ״ח	כ״ה	א׳	720
ה׳	תלמוד בבלי	290	מהו ״מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת״ בעבודה	תשמ״ט	ז׳	ב׳	814
ה׳	תלמוד בבלי	299	מה לדרוש מאסיפת חברים	תשמ״ח	ל׳	א׳	746
ה׳	תלמוד בבלי	308	מהו הד׳ מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה	תשמ״ח	י׳	א׳	620
ה׳	תלמוד בבלי	313	מהו תורה ומלאכה בדרך ה׳	תשמ״ח	י״ב	א׳	627
ה׳	תלמוד בבלי	336	מהו השכר בעבודה דלהשפיע	תשמ״ח	כ׳	א׳	698
ה׳	תלמוד בבלי	341	מהו ענין קו ימין בעבודה	תשנ״א	ל״ח	ב׳	1371
ה׳	תלמוד בבלי	356	עשה לך רב וקנה לך חבר - ב׳	תשמ״ה	ח׳	א׳	84
ה׳	תלמוד בבלי	360	לשמה ושלא לשמה	תשמ״ו	כ״ט	א׳	330
ה׳	תלמוד בבלי	375	מהו לפום צערא אגרא	תשמ״ז	כ״ט	א׳	560
ה׳	תלמוד בבלי	382	מהם אמת ושקר, בעבודה	תשנ״א	מ׳	ב׳	1381
ה׳	תלמוד בבלי	390	ענין ענף ושורש	תשמ״ה	ב׳	א׳	67
ה׳	תלמוד בבלי	395	ג׳ זמנים בעבודה	תשמ״ה	כ״ד	א׳	133
ה׳	תלמוד בבלי	401	שיעור מעשי המצות	תשמ״ו	כ״ה	א׳	307
ה׳	תלמוד בבלי	409	מה הן הב׳ פעולות שבזמן ירידה	תשמ״ח	ל״ב	א׳	759
ה׳	תלמוד בבלי	415	לאיזה דרגה האדם צריך להגיע שלא יצטרך להתגלגל	תשמ״ד	י׳	א׳	26
ה׳	תלמוד בבלי	419	שלום אחר מחלוקת יותר חשוב משאין מחלוקת כלל	תשמ״ז	כ״ג	א׳	525
ה׳	תלמוד ירושלמי	1	מהו, קומה ה׳ ויפוצו אויביך, בעבודה	תשנ״א	י״ט	ב׳	1276
ה׳	תלמוד ירושלמי	9	מה נותן לנו הכלל של ואהבת לרעך	תשמ״ד	ה׳	א׳	16
ה׳	תלמוד ירושלמי	10	הצורך לאהבת חברים	תשמ״ח	י״ד	א׳	644
ה׳	מדרש רבה	1	מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה	תשמ״ח	כ״ח	א׳	736
ה׳	מדרש רבה	9	מהו, שכל עשב - יש ממונה למעלה המכה אותו ואומר גדל, בעבודה	תש״ן	כ״ז	ב׳	1088
ה׳	מדרש רבה	16	מהו, אין לך דבר שאין לו מקום, בעבודה	תשנ״א	כ׳	ב׳	1281

טבלת שיחות הרב מיכאל לייטמן על מאמרי הרב״ש כפי שמופיעות בספר ״שיחות על שלבי הסולם״ (ד׳ כרכים)

שלבי הסולם (מהדורה א׳)				שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳	כרך	עמ׳	
א.	**בראשית**	5	ד.	415	
א.	בראשית	18	ד.	426	
א.	בראשית	25	ד.	437	
א.	בראשית	31	ד.	446	
א.	בראשית	36	ד.	459	
א.	בראשית	58	ד.	473	
א.	בראשית	67	ד.	482	
א.	בראשית	75	ד.	491	
א.	בראשית	78	ד.	505	
א.	בראשית	83	ד.	516	
א.	בראשית	89	ד.	529	
ב.	**שמות**	213	א.	25	
ב.	שמות	233	א.	37	
ב.	שמות	240	א.	45	
ב.	שמות	265	א.	49	
ב.	**ויקרא**	6	א.	54	
ב.	ויקרא	19	א.	63	
ב.	ויקרא	35	א.	75	
ב.	ויקרא	39	א.	81	
ב.	ויקרא	45	א.	88	
ב.	ויקרא	45	א.	91	
ב.	ויקרא	51	א.	97	
ב.	ויקרא	56	א.	110	
ב.	ויקרא	66	א.	118	
ב.	ויקרא	74	א.	127	

שלבי הסולם (מהדורה א׳)				שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳	כרך	עמ׳	
ב.	**ויקרא**	82	א.	133	
ב.	ויקרא	91	א.	140	
ב.	ויקרא	91	א.	147	
ב.	ויקרא	105	א.	158	
ב.	ויקרא	109	א.	173	
ב.	ויקרא	114	א.	183	
ב.	ויקרא	121	א.	195	
ב.	ויקרא	127	א.	203	
ב.	ויקרא	133	א.	210	
ב.	ויקרא	141	א.	225	
ב.	ויקרא	151	א.	238	
ב.	ויקרא	157	א.	250	
ב.	ויקרא	166	א.	261	
ב.	ויקרא	173	א.	273	
ג.	**במדבר**	1	א.	279	
ג.	במדבר	8	א.	288	
ג.	במדבר	17	א.	319	
ג.	במדבר	25	ב.	27	
ג.	במדבר	25	ב.	37	
ג.	במדבר	36	ב.	43	
ג.	במדבר	43	ב.	50	
ג.	במדבר	49	ב.	59	
ג.	במדבר	59	ב.	65	
ג.	במדבר	66	ב.	75	
ג.	במדבר	73	ב.	84	

שלבי הסולם (מהדורה א׳)			שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳	כרך	עמ׳
ג.	**במדבר**	81	ב.	94
ג.	במדבר	88	ב.	105
ג.	במדבר	98	ב.	111
ג.	במדבר	105	ב.	118
ג.	במדבר	113	ב.	127
ג.	במדבר	121	ב.	144
ג.	במדבר	127	ב.	154
ג.	במדבר	133	ב.	159
ג.	במדבר	141	ב.	169
ג.	במדבר	148	ב.	178
ג.	במדבר	157	ב.	188
ג.	במדבר	161	ב.	198
ג.	במדבר	166	ב.	211
ג.	במדבר	180	ב.	223
ג.	במדבר	187	ב.	233
ג.	במדבר	192	ב.	241
ג.	במדבר	203	ב.	251
ג.	במדבר	209	ב.	256
ג.	במדבר	215	ב.	268
ג.	במדבר	222	ב.	280
ג.	במדבר	229	ב.	283
ג.	במדבר	232	ב.	296
ג.	במדבר	238	ב.	308
ג.	במדבר	246	ב.	318
ג.	**במדבר**	251	ב.	332
ג.	במדבר	258	ב.	338
ג.	במדבר	265	ב.	350
ג.	במדבר	272	ב.	359

שלבי הסולם (מהדורה א׳)			שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳	כרך	עמ׳
ג.	**דברים**	5	ב.	367
ג.	דברים	10	ב.	381
ג.	דברים	18	ב.	396
ג.	דברים	27	ב.	413
ג.	דברים	32	ב.	422
ג.	דברים	41	ג.	29
ג.	דברים	48	ג.	41
ג.	דברים	54	ג.	44
ג.	דברים	54	ג.	55
ג.	דברים	65	ג.	63
ג.	דברים	73	ג.	75
ג.	דברים	81	ג.	86
ג.	דברים	87	ג.	98
ג.	דברים	93	ג.	108
ג.	דברים	103	ג.	115
ג.	דברים	112	ג.	124
ג.	דברים	120	ג.	133
ג.	דברים	126	ג.	140
ג.	דברים	135	ג.	150
ג.	דברים	145	ג.	159
ג.	**דברים**	145	ג.	164
ג.	דברים	156	ג.	175
ג.	דברים	156	ג.	191
ג.	דברים	169	ג.	198
ג.	דברים	175	ג.	212
ג.	דברים	183	ג.	222
ג.	דברים	191	ג.	230
ג.	דברים	198	ג.	240

שלבי הסולם (מהדורה א׳)				שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳		כרך	עמ׳
ג.	דברים	205		ג.	247
ג.	דברים	213		ג.	259
ג.	דברים	221		ג.	269
ג.	דברים	227		ג.	280
ג.	דברים	233		ג.	291
ג.	דברים	249		ג.	300
ג.	דברים	255		ג.	308
ד.	**נביאים**	1		ד.	60
ד.	נביאים	5		ד.	70
ד.	נביאים	13		ד.	83
ד.	נביאים	18		ד.	90
ד.	נביאים	22		ד.	105
ד.	נביאים	29		ד.	118
ד.	**כתובים**	1		ד.	128
ד.	כתובים	6		ד.	138
ד.	**מועדים**	37		ג.	317
ד.	מועדים	41		ג.	330
ד.	**מועדים**	47		ג.	340
ד.	מועדים	54		ג.	356
ד.	מועדים	63		ג.	368
ד.	מועדים	70		ד.	35
ד.	מועדים	76		ד.	49
ד.	מועדים	149		ד.	30
ד.	**שונות**	9		ד.	159
ד.	שונות	9		ד.	162
ד.	שונות	11		ד.	172

שלבי הסולם (מהדורה א׳)				שיחות על שלבי הסולם	
כרך	חלק	עמ׳		כרך	עמ׳
ד.	שונות	13		ד.	182
ה.	**תלמוד בבלי**	1		ד.	195
ה.	תלמוד בבלי	6		ד.	203
ה.	תלמוד בבלי	11		ד.	213
ה.	תלמוד בבלי	18		ד.	223
ה.	תלמוד בבלי	37		ד.	246
ה.	תלמוד בבלי	41		ד.	257
ה.	תלמוד בבלי	43		ד.	272
ה.	תלמוד בבלי	46		ד.	277
ה.	תלמוד בבלי	54		ד.	286
ה.	תלמוד בבלי	63		ד.	296
ה.	תלמוד בבלי	69		ד.	308
ה.	תלמוד בבלי	77		ד.	321
ה.	תלמוד בבלי	80		ד.	332
ה.	תלמוד בבלי	82		ד.	337
ה.	תלמוד בבלי	89		ד.	349
ה.	**תלמוד בבלי**	97		ד.	360
ה.	תלמוד בבלי	107		ד.	368
ה.	תלמוד בבלי	113		ד.	379
ה.	תלמוד בבלי	143		ב.	132
ה.	תלמוד בבלי	349		א.	301
ה.	תלמוד בבלי	353		א.	311
ה.	תלמוד בבלי	360		ד.	388
ה.	תלמוד בבלי	360		ד.	396
ה.	תלמוד בבלי	375		ד.	402
ה.	תלמוד ירושלמי	9		ב.	406